

THEOPHILI RAYNAVDI SOCIETATIS IESV THEOLOGI, EVCHARISTICA.

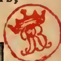
VIDELICET

I. Candelabrum Sanctum septilustre.
II. De Apparitionibus Sacramentalibus.
III. Exuviæ Panis & Vini : De veris Accidentibus, non Corpusculis, in Eucharistia remanentibus.
IV. Sacrum Christianum Acathistum.
V. De Prima Missa, & Christiana Pentecoste.
VI. De Communione pro Mortuis, à S.Congreg.Indicis recognitus.

TOMVS SEXTVS,

CONSTAT OPVSCVLIS NON ANTEHAC EXCVSIS, aut vbique ab Authore emendatis & auctis.

CVM INDICE COPIOSISSIMO.





LVGDVNI,
Sumpt. HORATII BOISSAT, & GEORGII REMEVS.

M. DC. LXV.

Cum Approbatione, & Permissu Superiorum.



SERENISSIMO, POTENTISSIMOQVE
PRINCIPI AC DOMINO,

D. FERDINANDO MARIÆ

S. R. I. ARCHIDAPIFERO, ELECTORI, vtriusque Boiariæ, & Palatinatûs Superioris Duci, Leuchtembergæ Lantgrauio, Domino &c.

MAGNUM & pretiosum Tibi munus affero (PRINCEPS SERENISSIME.) Et Principi quidem, *regalem alimoniam:* Bellatori, *militiæ Christianæ stipendium*; Triumphatori, *canticum novum immissum in os nostrum.* Sic enim Eucharistiam viri sapientes appellant; Neque potui aut mensam religiosi Principis delicatiore cibo instruere: aut strenui Bellatoris militiam nobiliore honorare stipendio: aut Triumphantis animo concinnius carmen suggerere, quo victoriæ præsidi Deo gratias ageret, quàm Eucharisticum istud. Et verò sicuti Bellatori necessarium simul ac suave est exhaustas militari labore vires epulis reparare cœlestibus: ita honorificum Principi divinis militare stipendiis: ac summopere gloriosum, bello quæsitam gloriam in suam originem refundere; cum inde longè purior ac velut ex Dei conatu perennior in Principes triumphantes redeat.

Pretiosum igitur dixi munus, solâ cœlestis argumenti fiduciâ; non commendatione laboris, & officij mei: si quidem metuo ne materiæ divinæ pretium styli atque ingenij culpâ detriverim: & satis scio me in officij solutione, beneficium maximum petere, dum maximi Principis ambio patrocinium, quod tamen sine ambitu meo mihi non ita pridem humanissimè oblatum esse, atque etiam exhibitum obstupui, dum sensi victricem illam Tuam manum tam procùl esse beneficam. Cùm ad me nempe P. Leopoldus Mancinus literis suis indicavit Serenitati Tuæ non ingratam fore vnius è novemdecim Voluminibus meis mancipationem, quę omnia Regiæ Sabaudorum Principum familiæ planè volui consecrata; Ex quo Antiquissimo, ac in Annalium retrò memoria Celebratissimo sanguine, cùm originem ducat Electrix Serenissima Celsitudinis Tuæ coniux, quæ etiam eidem Patri,

non fine honorifico tenuitatis meæ Elogio, cuius fine rubore meminisse haudquam possum, non semel significavit lætari se, quòd invictissimi Fratris sui subditus natus essem, & ab Parente Augusto, Avóque immortali, habitus aliquo in numero; adderem certè defectui Pietatis erga Principes meos, notam ingrati animi, nisi Sanctissimo eorum nomine, quàm sæpissimè liceret, voluminum meorum limina coronarem. Ego certè obscurus homo, sed beneficio Tuo iam aliquanto clarior, diu cum Gratiis meditatus, an adeo insignem gratiam in me collatam possem è tenebris in lucem dare, & beneficentissimi Principis nomini iam vbique terrarum clarissimo aliquid adhuc splendoris affundere; cum illud ex ingenio meo sperare non deberem, existimavi me Religionem piissimi Principis, Fortitudinem Bellatoris invictam, & Gloriam Triumphatoris maximam, bono positurum in lumine, si collocarem eas propè Candelabrum Septilustre, vnde fons sempiternæ lucis radios multiplices spargit, vt Divino illius lumine collustratæ nullum possent vnquam latere mortalium.

Accedit ad has rationes illa etiam Serenissimæ genti Tuæ peculiaris, quod Societatem nostram, cuius Avus ac Parens Tuus triumphantis memoriæ, amore suo ac cura singulari veluti parentes extiterunt, Tu eorum in nos voluntatis, vt reliquarum virtutum hæres, tam impensa caritate complectetis, vt non vnius Germaniæ angustis limitibus, verùm totius Orbis, quantus quantus est, finibus, nostra ob tot ac tanta beneficia grati animi significatio coërceri possit. Atque inter Tomos, EVCHARISTICVM eo potissimum nomine Tuum esse pronuntiabunt omnes, quibus non ignota est, & Bavaræ Domus, & Austriacæ, cui vsque adeò arctis necessitudinis ac consanguinitatis vinculis adiunctus es, Pietas Gentilis & à Maiorum Tuorum Religione ad Ser. Cels. Tuam deducta, quod in ASCETICO meo volumine pluribus à me demonstratur. Nullum igitur grati animi mei munus acceptius futurum censui, quàm si fortissimi olim & à Deo militiam edocti Ducis Gedeonis offerrem gladium, in isto subcinericio pane, qui cœlitus in Madianitarum castra delapsus, vallum deiecit, evertit munimenta, tabernacula disturbavit, & cæso numerosissimo exercitu, strage omnia complevit & sanguine, trecentis tantùm viris militari clamore intonantibus, *Gladius Domini, & Gedeonis.* Vidit is qui dixit esse *Sacramentum quo triumphatus est mundus*, Bucellam panis Eucharistici Tyrannorum comminuisse capita, Idolorum munimenta labefecisse: atque instar gladij totâ terrâ volitantis omnia errorum vbicunque tandem laterent ac vitiorum monstra confecisse, Cœlitibus ad Eucharistiæ laudem inclamantibus *Gladius Domini.* Hoc initiatus & obstrictus Sacramento (PRINCEPS SERENISSIME) instructus hoc gladio præliare securus victoriæ; nec tam bella suscipe, quàm triumphos. Cum populis Tibi applaudentibus non Epinicium tantùm, sed & Eucharisticum æternum dicet,

SERENISSIMÆ CELSITVDINI TVÆ

DEDITISSIMVS
THEOPHILVS RAYNAVDVS
ex Societate IESV.

CANDE

CANDELABRVM
SANCTVM
SEPTILVSTRE,

DIVINÆ MENSÆ ILLVCENS,

PRÆDELINEATVM IN SYNAgoga, expreſſum verò in Eccleſia, exhibitione corporis & ſanguinis Domini.

TRACTATIO

R. P. THEOPHILI RAYNAVDI
Societatis IESV Theologi.



SVRSVM CORDA.



NITIVM mihi ab inclamatione ex vetere formula, cuius iam ab Apostolorum ætate vsum fuisse in procinctu Sacerdotis ad incruentum sacrificium, multis testimoniis firmant Pamelius ad librum S. Cypriani de Orat. Domin. num. 85. Feuardentius ad librum 1. Sancti Irenei cap. 1. num. 34. & ad librum 4. cap. 34. num. 29. Stephanus Durantus lib. 2. de Rit. cap. 31. num. 5. & Scortia lib. 4. de Missa cap. 6. num. 3. Et quisque demum sit sanus & Catholicus adeò sacri inuitamenti sensus, erit hîc peropportunus. Nam illam aliam æquè à vero auersam atque blasphemam eiusdem sacræ formulæ obtorsionem quæ fert admoneri plebem fidelem, etiam super sacrificium, Christum in cœlo non in altari quærendum, vt Coquus Pseudocurio, adhibitus ab Ecclesiæ proditore & Episcopo & Cardinale, cuius memini in Tractatione de Iuda cap. 15. num. 16. insusurrabat Regi Christianissimo Francisco. 1. Eam inquam sacræ formulæ de qua agimus deprauationem, cum omni detestatione missam facio. Qui ergo eam formulam Catholicè sunt interpretati, SS. Patres, nonnulli, indici per eam collectum & à vagatione coërcitum animum censuerunt; iis iunctis affectibus, de quibus Acta Henrici Susonis c. 11. alij admirationem & auulsionem à quibusuis terrenis præ stupore tot mirabilium Dei in hoc mysterio: aliqui etiam dimissionem & humilitatem Deo per omnia subiectam. Omnes commodè in rem nostram, & peropportunè ad præsens institutum.

Attentam & collectam mentem ea commonitione indicis S. Cyprianus autor est lib. de Orat. Dom. n. 84. his præter cætera. [Quando stamus ad orationem, (Fratres dilectissimi,) vigilare & incumbere ad preces toto corde debemus. Cogitatio omnis carnalis & secularis abscedat, nec quicquam tunc animus quàm id solùm cogitet quod precatur. Ideò & Sacerdos ante orationem præfatione præmissa, parat fratrum mentes, dicendo; *Sursum corda*, vt dum respondet plebs, *habemus ad Dominum*, admoueatur nihil aliud se quàm Dominum cogitare debere. Claudatur contra aduersarium, pectus: & soli Deo pateat; nec ad se, hostem Dei, tempore orationis adire patiatur. Obrepit enim frequenter & penetrat, & subtiliter fallens preces nostras, à Deo auocat; vt aliud habeamus in corde, & aliud in voce, quando intentione syncera Dominum debeat non vocis sonus, sed animus & sensus orare.] Exscripsit hunc locum S. Eligius hom. 11. in cœna Domini. Haud aliter formulam de qua agimus accepit S. Cyrillus Hierosol. catech. 5. mystag. Sic enim habet.] Postea clamat Sacerdos; *Sursum corda*. Verè enim circa illam maximè tremendam horam, sursum ad Deum corda leuare necesse est, & non deorsum ad terram, terranáque negotia deprimere. In hanc igitur sententiam omnibus præcipit Sacerdos; curas scilicet vitæ huius omnes, & domesticas sollicitudines illa hora relinquere, & cor in cœlo habere apud Deum generis humani amatorem. Vos deinde respondetis *habemus ad Dominum*, assentientes ei profitendo. Nullus autem consistat, vt ore quidem dicat, *habemus ad Dominum*, mente

te verò circa vitæ huius curas vagetur. Ac semper quidē Dei meminisse debemus, sed si id propter infirmitatem humanam fieri non possit, illa tamen maximè hora, studiosè istud enitendum est.]

Anastasius Sinaïta Orat. de Synaxi perpulchrè in eandem sententiam sic disserit [At enim cum Sacerdos sit mediator inter Deū & homines, Deúmque pro peccatis multitudinis propitiet, cōsidera oro, quo pacto omnes præmuniat, & obtestetur, his quasi verbis populum alloquens; Quandoquidem charissimi, me inter vos ac Deum, ad hanc mysticam mensam mediatorē constituistis, etiam atque etiam moneo, vt mecum parem diligentiam adhibeatis. Abscedite à cunctis vitæ huius cogitatis. Vale dicite omni corporearum rerum curæ, Tempus enim est non vanæ occupationis, sed attentæ & intentæ orationis. Auscultate quid Diaconus vobis acclamet. State decenter, state cum timore. Attendamus ad sanctam eleuationem. Inclinemus ceruices. Occludamus cogitationes, occludamus linguam, impleamus mentem, ad cœlum ascendamus. Sursum leuemus animum & corda. Oculos animæ ad Deum extollamus. Transeamus cœlum, transeamus Angelos, transeamus Cherubin, & ad ipsum Domini thronū accurramus. Ipsos Christi immaculatos pedes apprehendamus: ploremus, & ipsius misericordiam quasi cogamus. Confiteamur in sancto, cœlesti & intellectuali illius altari. Hæc vobis denunciat, hæc vos obtestatur Sacerdos, cum ait, *sursum habeamus corda.* Et quid ad hæc nos respondemus? *Habemus ad Dominum.* Quid ais? Quid agis? Mens ad caduca hæc & mortalia suspensa hæret, pecuniisque & opibus, & voluptatibus, & litibus forensibus vacat, & dicis, *habeo ad dominum?* Attende oro, ne fortè non habeas sursum cor ad Dominum, sed deorsum ad Diabolum.]

Bellè hoc cadit quod ex Magno Euthymio proditum est in eius Actis à Cyrillo Monacho apud Surium 20. Ianuar. [Aiunt eum aliquando dixisse quibusdam Fratribus qui cum eo seorsim versabantur, quod sæpè videret terribilem Angelorum visionem, vnà secum Deo ministrantem & sacra contrectantem: Et quod in Dominici corporis sumptione, aliquos quidem ex iis qui accedebant, videret ab ipsa illuminari, aliquos autem velut obscurari & morte affici, quicunque scilicet erant indigni ea luce & splendore. Quamobrem non cessabat testificari fratribus, & illud Apostoli optimè admonere, vt vnusquisque attendat & seipsum probet, & sic cum tremore sumat panem & calicem, cùm benè sciat is qui accedit quod iudicium sibi comedit & bibit, qui ea indignè sumit. Propterea enim statim quoque cum hoc primùm offert Sacerdos sacrificium, multitudinem veluti præmunit, & iubet vt caueat, sursum habeamus corda, eis acclamans, & cum ab illis promissum acceperit, sic audet deinceps offerre oblationem.]

Eodem planè modo accipit Synesius lib. de Insomniis illud in sacris libris proclamatum, *sursum corda.*

Non pessum inclines mundi in depressa nigrantis
Cui fundus semper substat malefidus, & Orcus,
Sordidus, obscurus, simulachris lætus, ineptus.

Ibi Nicephorus Gregoras eos sacros libros accipit de Oraculis Chaldaïcis, & eo ipso sensu quem sacræ huic formulæ subiecimus, pronunciatum eo oraculo affirmat vt sursum habeamus corda. Agnouit ergo ex sua & Synesij mente, illum ipsum sensum esse substernendum formulæ huic liturgicæ quam eisdem verbis esse conceptam non ignorabant.

Itaque de horum Patrum sententia, admonet Sacerdos, accedentem ad diuinum hoc mysterium, collecta & attenta mente, non per varia malè distracta, sed in hoc vno negotio fixa, esse oportere. Quod ipsum monitum, accedenti, ad disputatio-

nem de Euchariſtia eſt congruentiſſimum. Ea quippè eſt huius myſterij profunditas, vt non remiſſam ac perfunctoriam, ſed planè attentam ac peruigilem animi applicationem depoſcat.

Supra collectionem animi & ablegationem quarumcunque ſecularium cogitationum, in procinctu ad incruentum ſacrificium, denuntiari ea ſacra formula quam retulimus, admirationem tot ac tantorum Dei mirabilium, præ quibus auulſum à terra, cœlo affixum hærere neceſſe ſit, cenſuit ſacrorum illius formulæ interpretum non nemo. Et hic quoque illius moniti ſenſus eſt nobis in aditu ad hanc tractationem peropportunus. Quam enim cum mentis collectione & ablegatione ſecularium quarumcunque cogitationum, admirationem, in omni de rebus ſacris diſputatione exquirit Sanctus Chryſoſtomus homil. 46. in Ioan. eandem mox, (& meritiſſimò quidem,) adhibendam præſertim eſſe in diſputatione de Euchariſtia, conteſtatur. Tot enim tamque inſolita admirationis argumenta diuinum hoc myſterium ſubminiſtrat, vt nullum ſit in diuinis operibus quantumcunque eximium, quod cum iſto poſſit de admirabilitate contendere. Ne Incarnationẽ quidem excipio, & eidem coniunctam ex intemerata Virgine natiuitatem, & in cruce mortem; quæ *myſteria clamoris*, denominauit Ignatius Theophorus; quod eum omnem à quo conſiderantur attentiùs, defixum admiratione, cogant erumpere in contentum clamorem. Ne hæc inquam, Cardinalia fidei noſtræ myſteria, excipio. Quicquid enim in his myſteriis poteſt occurrere accommodatum ad inferendam admirationem, (& occurrunt innumera,) cernitur adunatum in auguſtiſſimo hoc myſterio, & quidem cumulatum inſignibus acceſſionibus, vt in Tractationis decurſu manifeſtum erit. Itaque in tanta mirabilium diuinorũ & granditate & multitudine hîc addenſata, mirum eſſe non debet, exigi ab eo qui ad hanc conſiderationem aggrediatur, ſupra collectionem animi, admirationem altipetam, ex auulſione à ſenſibilibus exiſtentem. Nam cor graue vt S. Chryſoſt. diſſerit in Pſal. 4. cor inquam terrenis affixũ, per luteos & terrenos affectus degrauatur atque deprimitur, ita vt non poſſit alatum eſſe, & ſurſum afferri ad diuinorum mirabilium ſuſpectionem. Quare eſt in hoc negotio perneceſſaria auulſio à materialibus & ſenſibilibus, quam ipſo nomine *Eccleſiæ* diuino huic myſterio addictæ, præferri, notauit S. Methodius apud Photium Cod. 235. Eccleſiam ſtatuens dictam, παρὰ τὸ ἐκκεκλικέναι τὰς ἡδονάς. Refert eò quoque Iobius Monachus lib. 6. cap. 25. referente eodem Photio Cod. 222. agitationem flabellorum circum ſacram menſam per Diaconos. Exiſtimat enim, ea flabellorum circumactione, ſignificari, cum quomodolibet ad diuinum hoc Sacramentum acceditur, ſubducenda eſſe corporeis oculis inferiora omnia, vt ſeiunctus ab vniuerſa materiæ concretione animus, purus ac nitens in diuini operis adeò admirabilis cogitatione & admiratione defigatur. Adduci item eò poteſt, quod Paſchaſius lib. de Sacram. cap. 21. animaduertit, de cœnaculo in quo Euchariſtia eſt inſtituta. Erat enim in loco edito, ad quod conſcendendum erat. Quod Paſchaſius ad ſubuectionem & aſcenſionem neceſſariam acceſſuro ad Euchariſtiam, refert, & præiuerat S. Ambroſius Epiſtola ad Epiſcopos Æmiliæ.

Tertius ſenſus, iſque peropportunus, ſacræ formulæ quam propoſuimus, duci poteſt ex illis D. Auguſtini verbis lib 14. Ciuit. cap. 13. [Bonum eſt ſurſum habere cor non tamen ad ſeipſum, quod eſt ſuperbiæ, ſed ad Dominum, quod eſt obedientiæ, quæ niſi humilium non poteſt eſſe. Eſt igitur aliquid humilitatis, miro modo quod ſurſum faciat cor: & eſt aliquid elationis, quod deorſum faciat cor. Hoc quidem quaſi contrarium videatur, vt elatio ſit deorſum, & humilitas ſurſum. Sed pia humilitas, facit ſubditum ſuperiori. Nihil eſt autem ſuperius Deo: & ideò

exaltat

exaltat humilitas, quæ facit subditum Deo. Elatio autem quæ in vitio est, eo ipso quod respuit subiectionem, cadit ab illo quo non est quicquam superius, & ex hoc erit inferius, & fit quod scriptum est, *deiecisti eos dum extollerentur* : Non enim ait, *cum elati fuissent*, vt priùs extollerentur, & postea deiicerentur, sed cum extollerentur tunc deiecti sunt. Ipsum quippè extolli, iam deiici est.]

Itaque sursum corda habent, & Sacerdotis monito se conformant, qui humilitatem circa hoc mysterium, studiosissimè consectantur. Ab huius enim sacrificij humilitate, longè abesse typhum ac cothurnum sapientum superborum, ac per hoc nec verè sapientum, disertè tradit S. Augustinus Epist. 57. ad q. 1. Est verò in hoc mysterio, seges immensa argumentorum humilitatis. Submittenda quippe est ceruix humanæ arrogantiæ, verbo Christi; & quamuis tam noua, tam sensibus incomperta, tam superantia humanum captum, proponantur credenda; tamen demissè atque humiliter captiuandus est intellectus in Christi obsequium, recogitando quæ sursum sunt: hoc est, potentiam Dei maiorem corde nostro, & attollendo animum ab iis quæ sensus feriunt, sursum ad Deum, cui subest cum voluerit posse. Sic intellexisse videtur sacram formulam propositam Concilium 1. Nicænum eo Canone quem exscribam in Onomastico V. *Agnus*. admonens, ne in diuina mensa, abiiciamus animos ad ea solùm quæ proposita sunt, & oculis patent: sed sursum corda attollamus, fide intelligentes adesse Christum, specie mactati in sacra mensa. Quem Concilij locum expressisse videtur S. Chrysostomus hom. 83. in Matth. admonens ad exerendam demissè fidem circa hoc mysterium.

In procinctu igitur ad Tractationem de Diuina Eucharistia æquè ac in procinctu ad incruentum sacrificium, admonemur colligendum esse animum, & à terrenis abducendum, figendumque in humili admiratione, & demissa suspectione tot diuinorum mirabilium, posito typho infidelitatis, quæ superbiæ soboles maximè abhorret ab hoc (vt D. Augustinus in Onomastico adducendus, aliquoties nominat,) *mysterio humilitatis Domini*: Sicque sursum corda habebimus, & aptata ad eam subuectionem, quam ad accessum quemcunque huius mysterij, pernecessariam esse præmisimus.

Verùm quia limosa catena, humi afficit, quantacunque vi sua erepere nitentem intellectum, de quo Gregorium Theologum carm. aduersus carnem, suo malo edoctum, gemere memini; aduocandæ sunt de cœlo suppetiæ, interposita precatione, cuius est sursum subuehere, & attrahere, ac sustollere precantem, vt Philosophatum Magnum Dionysium legere apud eum est libro de Diu. nominibus, *ferè initio*. Et verò Rogerus Monachus in vestibulo Dialogi primi quem cum Guitmundo Auersano de Eucharistia contra Berengarium contexuit, disertè admonet, orationem comitem esse oportere disputationis de Eucharistia. Quò autem aptiùs ac fructuosiùs, quam ad ipsammet diuinam Eucharistiam dirigi possit oratio? Non enim vt in aliis Sacramentis, materia inanima ac proinde ad preces nostras surda, externis tegminibus sensum ferientibus, obducitur; sed viuus & verus Dei filius ipsa Patris sapientia, idemmet qui petitiones nostras obsignat aut repellit in cœlo, hîc delitescit. Itaque fidenter Magnus Dionysius lib. de Eccles. Hierar. c. de communione, aggrediens ad tractationem Eucharistiæ, lucem sibi ab ea sic apprecatur. [Sed ô tu diuinum sanctissimumque Sacramentum, obducta tibi per signa, obscuritatum quasi vela & integumenta, patefacta perspicuè nobis ostende, mentisque nostræ oculos, singulari & quæ obtegi non potest, luce comple.] Non dissimiliter Franco Abbas Tomo 10. de Gratia. Sed piissimè his verbis Laurentius Iustinianus serm. de Euchar. n. 3. [O memoriale saluificum,

ficum, ô ſacrificium ſingulare, ô hoſtia acceptabilis Deo Patri, panis vitæ, pabulum ſuaue, refectio iucunda, ſaginate vitule, immaculate Agne, mellifluum manna; quis dignè poteſt te ſumere, ſufficienter laudare, ad plenum intelligere, ſyncero affectu venerari, & totis deſideriorum ſuorum præcordiis tenere? Deficit cor meum cogitando de te, non valet lingua mea loqui de te, nec quantum cupio, ſufficio magnificare te. Da mihi Domine eruditum ſenſum, linguam magniloquam ad tui Sacramenti promenda magnalia. Non enim quanta ſunt, humanus valet explicare ſenſus, neque Angelicus intellectus. Solus ille nouit iſta qui ſolus voluit & potuit facere tanta & talia.] VOTVM ſanctum, & congruentiſſimum inſtituto, quod proinde meum facio.



SYLLABVS

SYLLABVS OPERIS.

SVRSVM CORDA.

PROTHEORIA

DE COLLECTIONE ANIMI, ET AVVLSIONE à terrenis, ac humilitate, necessar. Tractaturo de Eucharistia.

2. *Eadem*

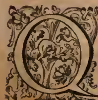


SECTIO I.

PARASCEVASTICA.

De Candelabro typico ad literam.

LITERALIS ET MYSTICA MVLTIPLEX Candelabri Sancti interpretatio.



QVIA fundamentum cui allegoriarum substructio inædificanda est stabiliter ac solidè, est sensus germanus literæ, (ludunt enim qui vanas allegorias destructo & euerso literæ cortice conquirunt, in quo plerique Patres Origenem ingeniosæ nugacitatis insimulant;) operæ pretium est ante omnia, totius tractationis solidum fundamentum iacere, proposita literali expositione candelabri sancti, cui subnectemus magis vulgares passimque decantatas eiusdem allegorias: ab eis transitum facturi ad aliam maximè germanam, quæ est de mysterio Eucharistiæ.

CAPVT I.

Candelabri structura & partes, compendio exposita ad literam.

HViusmodi fuerit candelabrum, quòd primùm in Mosaico tabernaculo, tum in templo Salomonis collocatum est, disquirunt magna accuratione interpretum plerique; præsertimque Ribera, lib. 2. de templo cap. 12. Villalpand. lib. 4. in Ezech. à cap. 58. Salianus & Torniellus anno mundi 2554. Cornelius & alij Exodi 25. Alcaz. in cap. 1. Apocal. versu 12. notat x. Barrad. t. 2. Concord. lib. 3. cap. 21. Fernandius visione 32. Seacehus Myrothecio 1. cap. 7. & Myrothecio 2. cap. 45. & 46. Lorinus in cap. 24. Leuit. ad vers. 1. & ante hos omnes Richardus Victorinus lib. de Tabernac. Fœder. cap. 4. Res vertitur in legitima intelligentia paucorum verborum, quæ extant cap. 25. Exodi, vbi Deus in hunc modum Moysi præcipit. *Facies candelabrum ductile de auro mundissimo. Hastile eius, & calamos, & scyphos, & sphærulas, ac lilia ex ipso procedentia.* Similia reperiuntur cap. 37. eiusdem libri.

Candelabri materia, remota & proxima;

2. Attingitur his verbis, materia remota & compactio candelabri. Materia aurum est, & quidem mundissimum, siue vt inferiùs dicitur *purissimum. Omne pondus* (inquit) *candelabri cum vniuersis vasis suis habebit talentum auri*

purissimi, Hoc talentum Alcazar in cap. 1. Apocal. versu 12. notat 10. & Villalp. lib. 4. in Ezech. cap. 58. statuunt ponderis librarum Romanarum, centum ac quinque supra viginti. Nec mirum, candelabrum tam multis partibus constans, non fuisse grauius, ponderisque amplioris. Erat enim ductile, & malleatione formatum; atque adeò cauum, (saltem quoad hastile,) non massa fusa & solida; quanquam ita visum Rabbi Salomoni apud Villalpandum supra, necnon Stephano Durantio lib. 1. de ritib. cap. 8. num. 2. & quod multo plus mouet, Gregorio Nysseno lib. de vita Mosis. Ait enim [Candelabrum deinceps, basi quidem vnicum, in septem autem ramos in cacumine diuisum, septem lucernas per ramos sustinebat. Huius candelabri materia, purissimum erat aurum, non concauum, nec ligno sustentatum, sed solidum.] Verùm pondus quod Scriptura vniuerso candelabro assignat, euincit contrarium. Futurum enim fuisset multo grauius candelabrum, nisi laminis malleo dilatatis constitisset. Nec obstat quod cap. 37. Exodi, hastile candelabri quod ibi *vectis* ac *stipes* appellatur, iuxta 70. dicatur esse ex auro solido. Hoc inquam non obstat. Nam *στερεὸν* non modò potest significare solidum, contrapositum concauo, sed etiam spissum ac validum: Et in eo sensu, videtur ibi ea vox adhibita à 70. qui tantum significare voluerunt, partem illam candelabri cui innitebantur calami, fuisse ex spissiore & validiore materia, vt poscebat calamorum superstructio: quamuis ea quoque pars hastilis, concaua esset, & malleatione producta, non fusilis.

Sect. I.
Cap. I.

Partes candelabri, dissimilares.

3. Ex ea materia remota conflabatur proxima varijs contexta dissimularibus partibus. Pede videlicet, è basi sua surrecto ad dimidiam circiter altitudinem, & trunco reliquo, ac calamis tanquam ramis ex hastili prodeuntibus: & quidem non per additionem, & appositionem extriusecùs factam ad hastile, sed per consertionem & continuationem hastilis ac calamorum. Et sic accipienda sunt illa quæ subduntur in textu, *sex calami egredientur de lateribus, tres ex vno latere, & tres ex altero.* Candelabrum quippè sacrum, non erat *σύνθετον* siue compositiuum, quale erat militare candelabrum de quo Athenæus lib. 15. *sub finem*, vt esset exportatu facilius, sed erat vnius compagis. Egressio porrò calamorum tanquam ramorum ex stipite, eiusmodi erat, vt biui quique calami, mole & extensione æquales proditent ex hastili: sed qui superiores erant; non æquabant inferiores, simúlque omnes constituebant tres semicirculos extensione inæquales, terminatos ad eandem diametralem lineam ad quam hastile terminabatur.

Subiungitur in textu, & hastilis, & cuiusuis calami, ex varijs suis partibus compactio. *Tres scyphi, quasi in nucis modum per calamos singulos, sphærulaque simul lilia. Hoc erit opus sex calamorum qui producendi sunt de hastili. In ipso autem candelabro, erunt quatuor scyphi in nucis modum sphærulaque per singulos, & lilia* Hæc postrema verba, spectant ad hastile: quod appellatur *candelabrum*, quia erat eius truncus & stipes. Hoc hastile, à pede rectum surgebat, vsque ad ramorum ex ipso propagationem. Ex quo autem cœpta erat calamorum ex eo protensio, non surgebat deinceps rectum & æquale, sed visebantur in eo quatuor scyphi florulenti siue liliati, quali forma interdum videmus calices sacros, asperos signis & radiatos. Per singulos scyphos, erant sphærulæ superpositæ, supráque sphœrulam, sursum versùs vltimam, lucerna. Fuerunt, qui lilia soli supremo candelabro apponerent sub lucernis. Ita Philo lib. quis rerum diuinarum hæres, & pauci alij. Sed contra Scripturam, quæ sphœrulas simul & lilia collocat, non lilia omnino seorsim, & vno dumtaxat supremo loco. Sic habuit compositio hastilis. Quilibet calamus, vno minus scypho liliato constabat, tribus videlicet scyphys, totidémque sphœrulis per singulos scyphos superpositis, quarum sphœrularum vltimæ, ex superiori parte committebatur lucerna. Non enim conferebatur siue continuabatur sphœrulæ vel hastili, sed erat exemptilis, vt bene notauit Scacchus Myrothecio, 1. cap. 7. Et patet ex cap. 24. Leuit. & ex 25. ac 27. Exodi. Aiebat enim Deus cap. illo 24. de lucernis. *Ponet eas Aaron à vespere vsque in mane, coram Domino. Super candelabrum mundissimum ponentur semper in conspectu Domini.* Rursus cap. illo 25. *Facies & lucernas septem, & pones eas super candelabrum.* Ac denique cap. 27. allegato. Et *collocabunt eam*, lucernam, *Aaron & filij eius, vt vsque mane luceat coram Domino.* Quæ omnia manifestè ferunt, lucernas amoueri solitas à reliquo candelabro, atque adeò fuisse exemptiles. Earum numerum, pro hastilis & sex calamorum multitudine, ad septenarium excrescebat quanquam in Zachariæ imaginario candelabro, quod aliqui planè exigunt ad candelabrum tabernaculi, fuisse octu lucernas, contendit Fernandius visione 32. sect. 5. Hic non nisi septem fuisse lucernas certum est, vna de candelabrum lucerna *ἑπτάμυξος*. Committebantur porrò sphœrulæ supremæ, per locellum eidem consertum & infixum. Nam sphœrulam subjacuisse immediatè lucernæ, ex contextu liquet: nec circa hoc variant interpretes, quamuis circa situm reliquarum partium, sit varietas nonnulla sententiarum. Cornelius enim in cap. 25. Exodi vers. 33. lilia superponit sphœrulis, has verò scyphis. At Villalpandus & Salianus, à scypho in florem progressi, hærent denique in sphœrula, cui lucerna infigeretur. Torniellus autem, primo loco statuit, tum scyphum, exinde sphœrulam. Nobis., quod diximus, videtur contextui conuenientiùs. Vtcumque verò quis statuat de alijs partibus, sphœrulam supremam lucernæ immediatè fuisse suppositam, non videtur ambigendum. Quomodò verò sphœrulæ inferiores se haberent ad calamos, liquet ex verbis illis. *Sphærula sub duobus calamis per tria loca, qui simul sex fiunt, procedentes de hastili vno!* Sensus est: inter quatuor scyphos liliatos ac sphœrulas, hastile ramos iam profundens compingentes, tria loca fuisse designanda, in quibus calami consererentur hastili. Primi quippè duo calami, procedebant ex hastili ea in parte in qua primùm habebat scyphum liliatum & sphœrulam. Nam inter primùm scyphum occurrentem versùs basim ac sphœrulam, procedebant vtrinque primi duo calami. Crescente deinde postmodum hastili, rursus occurrebat scyphus florulentus & sphœrula: ac denuò, scyphum inter ac sphœrulam secundam, prodibant ex hastili, duo calami secundi: sicque consequenter prodibat tertium par calamorum: & super sphœrulam supernè vltimam, imponebatur lucerna. Hoc est quod textus ait, sphœrulas sub duobus calamis fuisse constitutas per tria loca, sicque calamos in prodeuntes fuisse sex simul, vt asseritur verbis propositis.

4. Prætetijt Scriptura basim candelabri, ita vt tametsi adeò sollicitè reliquas candelabri partes quasi dissimilares expresserit, basis tamen nusquam meminerit, quam tamen certum est deesse non potuisse, & quidem amplam, vt calamis veluti ramis, non mediocriter in latum fusis responderet. Vnicam statuit Iosephus, ac Nyssenus loco supra annotato ex libro de vita Mosis. Geminam præfert Titi candelabrum, cuius effigies in obelisco cernitur, & exhibetur à Gulielmo de Choul, lib. de relig. veter. Rom. *fol.* 10. vbi etiam equi marini in piscem desinentes, habentur insculpti, lusus) vt videtur) artificis. Probabilius Villalpandus lib. 4. in Ezech. cap. 59. Cherubinorum formas appinxit, quibus candelabrum, æquè ac reliqua templi suppellex, decenter exornaretur. Nec mirum esse debet, Titi candelabrum eas formas exhibere, quæ meritò videantur repudiandæ. Nam Iosephus lib. 7. de bello Iuda cap. 24. admonuit, Titi candelabrum forma discrepasse à verò Iudaïco candelabro. Triangulàne, an quadrangula fuerit basis candelabri, quis certò definiat? Triangularem formam

præ

præſigunt Torniellus atque Salianus anno mundi 2544. quod ſtabilitati ac firmitati opportunior in forma triangula. De maioribus, ac veluti heterogeneis, & diſſimilaribus candelabri partibus, pro inſtituto ſatis.

Partes candelabri, ſimilares.

5. Attingendæ nunc obiter ſunt, partes quaſi ſimilares; ſcyphus videlicet, ſphœrula, lilium, atque lucerna. Scyphos, aliqui efformant in lances, alij in campanulas. Vulgatus poſt 70. adſcribit illis formam nucum. Quanquam nomen *nucis*, in Scriptura omnibus fructibus duro cortice conſtantibus commune eſt; vnde aliqui pro *nuce* vertunt *amygdalam*, iuxta quos ſcyphi fuerunt forma amygdalina cuſpide anguliſque tecitis, qualem formam præferunt in Titi candelabro. Itaque quamuis forma calicis, vt plurimùm ſit rotunda, tamen iuxta hæc, candelabri calices, ſiue ſcyphi erant amygdalati: nec plana ſuperficie conſtabant, ſed diſtributa in concauam & conuexam ſuperficiem, euiuſmodi eſt amygdalarum. At Ioſephus lib. 3. rerum Iudaic. cap. 8. formam calicis quæ in aurea Pontificis corona viſebatur candelabri calicibus conformis, deſcribit in hunc modum. [In aurea corona Pontificis in triplicem fabricata ſeriem, calix germinat aureus, ad imitationem herbæ, quæ apud nos *Dacchorus*, dicitur, apud Græcos rei berbariæ peritos, *Hyoſciamos*. Herba eſt altitudine trium palmorum. E caulibus ſiue ramis, emittit calicem faſtigio continuatum, quem putamen ambit, quód ſua ſponte detrahitur, cum ad fructum tranſierit. Calix magnitudine eſt intermodij minimi digiti, figura crateri ſimilis, vt globus in duas partes ſectus, in quo altera ſectura ſecundùm fundum, eſt à radice rotunda, altera ſecundúm labium ſed caua intercapedine, ſenſim à radice decenter dilatata.] Quæ deſcriptio calicis Pontificiæ tiaræ, quomodo cadat in calices candelabri, & quorſum nexam vtrorumque calicum formam dixerim, intelligetur ex infra dicendis.

Sphœrulas, Hebraicè *capktorim* (quidam *globulos* vertunt;) plerique omnes cenſent fuiſſe poma, ſeu mala, quæ Ioſephus & alij diſertè aiunt fuiſſe mala punica. Spectato tamen vocis Hebraïcæ cortice, aliod non ſignificare, quàm quid rotundum. Vnde cum rotunditas ſalua ſit in orbiculo non globoſo, nihil eſt quod cogat agnoſcere, has in candelabro rotunditates ſcyphis immiſſas, fuiſſe pluſquàm orbiculos, non in modum pilæ globoſos, ſed abſque globoſitate rotundos, (cuiuſmodi ſunt hoſtiæ noſtræ ad incruentum ſacrificium;) non tamen tenues aut graciles, ſed firma ſatis concretione & ſpiſſitudine, euiuſmodi ſæpè viſuntur in noſtratibus candelabris tornatilibus, ſegmenta rotunda alicuius ſpiſſitudinis, nexa cum partibus globoſis ſuperioribus ac inferioribus. Flores ſphœrulis appreſſos, Vulgatus ſecutus 70. atque Ioſephum, vertit *lilia*. Quod aliqui, de floribus cucurbitæ ad lilia accedentibus, intellexerunt. Philo l. quis rerum diuin. hæres *ἀνθέμια* vocat. Aliqui roſas verterunt, vt notauit Villalp. lib. 4. in Ezech. 59. Neque ſanè ſolùm lilia viſebantur in candelabro, ſed & roſæ, vt Lippomanus nominatim aduertit; & cytini iuxta Alcazarium fusè id confirmantem notatione illa 10. Sunt autem cytini, primi flores malorum granatorũ, quorũ præcipua in Canticis mentio. De Candelabro typico ad literam.

6. Lucernæ, perperam in pleriſque effigiatis candelabris, exhibentur forma in altum acuminata, quaſi flammam in altum emittentes cuiuſmodi illa lucerna in pompa Iſidis apud Apuleium, aureo cymbio, medio ſui patore flammam ſuſcitans longiorem. Non fuit hæc forma lucernarum candelabri, ſed vt ex Scriptura apertè habetur, lucernæ candelabri erant acuminatæ versùs Boream, & in eam partem lucem emittebant ex parte Auſtrali, in qua erat candelabrum. In ea quippè templi parte quæ extra ſanctum ſanctorum ac velum erat, viſebantur tria myſterijs refertiſſima opera; in medio quidem, altare thymiamatis, ad Septentrionalem verò domus partem menſa panum propoſitioni; ad dexteram denique ſiue ad partem Meridionalem candelabrum, quod versùs menſam ad Septentrionem poſitam obuerſum erat, vt menſæ illuceret. Et hoc eſt quod Scriptura ait de lucernis candelabri, *vt luceant ex aduerſo.* Hebr. habetur *contrà faciem menſæ*, ſiue *versùs latus menſæ.* Clariùs Exod. 26. v. 35. *pones contra menſam candelabrũ in latere tabernaculi meridiano. Menſa enim ſtabit in parte Aquilonis.* Item num. 8. v. 2. *Cum poſueris ſeptem lucernas, candelabrum in Auſtrali parte erigatur. Præcipe, vt lucernæ contra Boream è regione reſpiciant ad menſam panum propoſitionis.* Rupertus bene in hac parte philoſophatus eſt lib. 4. in Exod. cap. 8. & ſcitè Caietan. cuius hæc ſunt verba. [Candelábrum ſic erat locatum, vt omnes ſeptem lucernæ, ex æquo reſpicerent menſam illam, è regione ipſius. Et hinc habetur, lucernas non fuiſſe in forma lampadis quæ æquè lumen circumquaque diffundit. De his autem lucernis mandatur, vt ad certam partem, lumen emittant.

Quandónam arderent lucernæ.

7. Erat igitur quælibet lucerna tanquam habens roſtrum in vna parte in qua ardebat, quódque versùs menſam conuerſum erat.] Optimè iſta Caietanus. Qui tamen repudiandus eſt, cum ait, lucernas candelabri, & diu & noctu arſiſſe: quo trahit illud ex cap. 27. Exodi *vt ardeat lucerna ſemper in tabernaculo teſtimonij*; vbi Lippomanus ſubſcribit ſententiæ Caietani. At Tyrinus atque Bonfrerius, ibidem partem lucernarum de die fuiſſe extinctam, noctu autem omnes illuxiſſe arbitrantur. Sed non ſunt audiendi. Scriptura namque Exodi 27. verſ. 31. mandans offerri oleum ad vſum luminis in candelabro, ait, *vt ardeat lucerna ſemper in tabernaculo teſtimonij extra velum quod oppanſum eſt teſtimonio*: ac ne quis cum Caietano, de perpetua incenſione id acciperet ſtatim ſubdit. *Et collocabunt eam Aaron & filij eius, vt vſque manè luceat coram Domino.* Itaque *ardere ſemper*, in prioribus verbis, eſt ardere tempore conſtituto quod erat nocturnum dumtaxat, ſine *vſque mane*, vt benè ad hunc locum obſeruat Cornelius & Sancius 1. Reg. 3. n. x. Concinitque locus ex 1. Reg. 3. vbi Heli dicitur *non potuiſſe videre lucernam Dei antequam extingueretur*, hoc eſt de nocte, interim dum Samuel dormiebat intra tabernaculum, vbi erat arca, vt ibidem dicitur. Rex quoque Abia 2. Paral. 13. exprobians

Sect. I. Cap. II. brans Ieroboami copijs recessum à patrijs institutis, ait præter cœtera. *Est apud nos candelabrum aureum, & lucerna eius vt accendatur semper ad vesperum.* Non distinguit de lucernis, sed absolutè *lucernam*, id est candelabri lucernas ad vesperum accensas, & vsque mane luxisse prodit Scriptura; lucernam nominans singulariter, ob collocationem septenarij Lychnorum in vno candelabro. Nam etiam apud Martialem, Lychnus polymicus vna lucerna vocatur, eo disticho,

Illustrem cum tota meis conuiuia flammis,
Totque geram myxos, vna lucerna vocor.

Nec dissimiliter 70. Exodi 25. v. 31. candelabrum Mosaïcum vocant τὴν λυχνίαν. Et idem habet Apostolus Hebr. 9. quanquam vulgatus vertit in plurali, *candelabra*: singulos calamos habens pro candelabris, vnum totale septifidum candelabrum integrantibus; Erasmus ibi, vertit *lucernas*. Inhærendo autem cortici literæ Apostolicæ, numerus singularis adhibendus erat: Sed sensus est idem, iuxta proximè dicta, quæ fusius elucidant Ribera Hebr. 9. & ibid. Tena difficult. 2. ac Sherlogus Anteloq. 9. in Cant. sect. 5. num. 54. Hæc igitur est illa lucerna ardens semper in tabernaculo, & incensa semper ad vesperam: septemplex inquam lampas, ab hastili & calamis vnius totalis candelabri, denominata *lucerna vna*, de nocte tantùm illucens mensæ, propter rationes quas his verbis eleganter complexus est Philo l. de victimas offerentibus. [Ampliùs præcipitur, vt à vespere, ad mane vsque, lumina intra velum in sacro candelabro luceant, multis de causis. Vna, vt diurnæ luci succedant illustratura sacrarium expers semper tenebrarum, ad stellarum similitudinem. Nam & hæ post Solis occasum lucem suam proferunt, non deserentes stationem quam in mondo sortitæ sunt. Altera, vt noctu quoque ad Dei cultum fiat oblatio, à diurnis non aliena; nec intercumpatur gratiarum actio, nocturno tempori maximè idonea. Est enim genus quoddam sacrificij, clarissimus hic splendor in penetralibus. Tertia verò valdè necessaria. Quoniam enim non solum vigilantes, verùm etiam dormientes iuuamur diuina beneficentia relaxati à diurnis laboribus & leuati curis, animo in seipsum secedente à turbis sensuum, & sibi ipsi vacante; meritò lex æquum iudicauit, gratiarum actiones ita distribui, vt sacra fiant pro vigilantibus: pro somno verò, & prouenientibus inde commodis, accendantur sacra lumina.]

Instrumenta, candelabro extrinseca, dimissa.

8. Non sum hîc sollicitus, de emunctorijs & vasis in quibus extingui absque putore possent, quæ emuncta erant à lucernis. Hæc enim erant planè extra candelabrum, nec vnum cum eo componebant. Tametsi de eis latum est præceptum, simul ac de candelabro, atque lucernis. Quo item consilio, missum facio oleum lucernarum, de quo multa Villalp. lib. 4. in Ezech. cap. 61. & Scaccus Myrothecio. 1. præsertim per prima 15. capita. Apud Zachariam cap. 4. memorantur insuper septem infusoria, quæ lecythos fuisse vult Ribera, fistulas Arias. Nec plura de candelabro ad literam. Nunc quoniam omnia apud Iudæos typica erant, cuius rei typus fuerit candelabrum, superest inuestigandum.

CAPVT II.

Candelabri expositio physiologica, de cælo, & homine, ac Deo natura moderatore.

1. QVod circa priscam Theologiam fabulis differtam, præstitisse Ethnicorum sapientes, latè persequitur Fabius Paulinus l. 7. Hebdom. cap. 7. nimirum eos ad physiologicam veritatem retulisse, quæ atterota solo cortice, speciem commenti præferebant, siue quod suos maiores ad acuendam posterorum diligentiam inuolucris illis obuoluisse veritates physicas, persuasum haberent, vt philosophatur Iulianus Apostata orat. 5. siue quod erubescerent de priscæ Theologiæ turpitudine, vt censuit Eusebius 2. præpar. cap. 10. & toto l. 3. & S. Augustinus 4. Ciuit. cap. 10. & l. 7. à cap. 27. Hoc ipsum non pauci antiquorum, de plerisque rebus Hebræorum præstiterunt: quas tametsi non dubitabant sanctas, & ex diuini Spiritus afflatu institutas esse, censuerunt tamen non altiùs assurgere, quàm ad veritatis alicuius naturalis expressionem, vt notum est de vestitu Sacerdotali, quem Scriptura ipsa suffragante Sap. 18. ad expressionem orbis terrarum retulerunt Philo l. 3. de vita Mosis, ac Iosephus l. 3. Antiq. cap. 8. aliàs 11. & ex parte S. Hieronymus Epist. ad Fabiolam, ac Beda lib. 3. de Tabernac. cap. 3. Idipsum ergo, circa non minimum tabernaculi ornamentum, hoc est candelabrum sanctum, fecere nonnulli, quibus visum est, fuisse symbolum diuini alicuius opificij ordinem naturæ non transcendentis, puta cœli, aut hominis, vel certè ipsummet Deum exhibuisse, sed tantùm vt naturæ moderatorem, quas interpretationes inuat attingere hoc capite.

Candelabrum septilustre, typus cæli.

2. Primò itaque non pauci, existimarunt candelabrum fuisse typum cœlestis machinæ, quod tradit Iosephus l. 3 Antiq. cap. 7. & scitè Philo l. 3. de vita Mosis, cuius hæc est oratio. [In confinio quatuor & quinque tabularum, quod propriè dici potest templi vestibulum, velo exteriore interioréque inclusum, ex prædictis, tria vasa fuerunt posita; medium altare odoramentorum, per quod significatur debita pro terrenis aquaticisque rebus gratiarum actio: (Nam hæc elementa mediam mondi regionem obtinent;) ac candelabrum austrum versus subindicans motum syderum luminarium. (Nam Sol Lunáque cum cœteris longè à Septentrionalibus partibus deflectentes, magis obuersantur australibus. Hinc factum est, vt terni rami, producti sint ex medij candelabri vtroque latere, ad numerum septenarium. In summitatibus eminebāt septē lucernulæ figuræ planetarū vt vocāt Physici. Sol enim tanquā lucerna inter illos sex medius lucet, quartus à summo pariter ac infimo, temperans

temperans muſicum illud & verè diuinum organum.) Versùs ſeptentriones autem menſa, & in hac panes cum ſale; quoniam ſeptentrionales venti, vegetant maximè; & quia è cœlo terráque alimenta proueniunt, altero pluente, altera ſemen pluuijs rigatum ad maturam frugem perducente. Et erant in proximo, figuræ cœli terræque, ſicut oſtendimus; cœli candelabrum, rerum verò terreſtrium vnde vapores prodeunt, illud quod ea re, appellatur thymiaterium.] Idem l. quis rerum diuinarum hæres candelabrum cum ſeptem lucernis, eſſe cœli & ſeptem planetarum imaginem, bis verbis tradi. (Vnum in præſenti dixiſſe ſat erit, quod ſeptem erraticorum ſyderum curſus, ſimulachrum ſit, hoc factum candelabrum, cum ſeptem lucernis ſuperpoſitis. Quomodò, rogabit aliquis. Reſpondeo, quia ſicut lucernæ, ſic & planetarum quiſque prælucet. Cum enim plus ſplendoris habeant, lucidiſſimos ad terram vſque mittunt radios, ſed præcipuè Sol, eorum medios. Medium autem voco, non ſolùm quia iuxta multorum opinionem in medio ſitus eſt, ſed quia meritò vtrinque ſtipatur tali ſatellitio, pro dignitate ſua & magnitudine, atque vtilitate, quam terrenis rebus omnibus exhibet. Cæterum homines qui non poſſunt in ſolidum percipere horum ſyderum ordinem, (quid enim illi certò intelligunt in rebus cœleſtibus?) conjecturas ſuas ſequuntur. Nec malè conijcere mihi videntur qui Soli-medium locum tribuunt, tres ſuper eum totidem infra locando. Superiores phænonta, Phaëtonta: Pyroenta, deinde Solem: Poſt ipſam verò Stribonta, Luciferum, & Lunam vicinam aëri. Itaque volens artifex, imaginem cœleſtis ſphæræ ſeptiluſtris apud nos effingere iuſſit pulcherrimum hoc candelabrum affabre fieri.] Ita Philo de candelabri ſignificatione. Neque hic omittit, quod priore loco iam adducto notatum ab eo eſt, de candelabro in ſymbolum gratitudinis pro cœli fabrica conſtituto, ſicut menſam, pro terrenis ſubſidij vitæ, altare pro quatuor elementis, ſtatutum arbitratur. Addit denique, idcirco menſæ & altaris menſuras fuiſſe in Scriptura proditas, candelabri verò menſuram eſſe præteritam, quod elementa & eis inexiſtentia quorum figuræ ſunt menſa & altare, dimenſa ſunt cœlóque terminata: cœlum autem, cuius typus eſt candelabrum, menſuris nobis incognitis circumſcribitur, nec niſi ſub diuinam dimenſionem cadit.

3. Non eſt hæc candelabri de cœlo interpretatio, Iudæorum tantùm. E noſtris enim nonnulli, & quidem ea primarijs, eam adhibuerunt. [Candelabrum (inquit Clemens Alexand. 5. ſtrom. cap. 5.) erat ſitum in auſtralibus partibus thuribuli: per quod declarati ſunt motus ſeptem luminariom, quæ Auſtrales faciunt conuerſiones. Ex vtraque enim parte candelabri, tres inſerti ſunt rami: & in ipſis lucernæ: quoniam ſol quoque, tanquam candelabrum, collocatus in medio aliarum erraticum, & ijs qui ſunt ſuper ipſum, & ijs qui ſunt ſub ipſo, diuina quadam Muſica lucem indit.] *Thuribulum* vocat interpres, locum illum templi, in quo cum candelabro erat altare thymiamatis, quæ Clemens, etiam ſpectato ſitu quem tenebant, ad Phyſiologiam accommodat. S. Hieronymus in Epiſtol. ad Fabiolam, de veſtibus Sacerd. cum vniuerſum tabernaculum mundo toti, tum diſtinctè ſeptem candelabri lucernas, ſeptem errantibus aſtris, atque adeò candelabrum cœlo aptat. Id quod etiam habet Gennadius adductus in Catena Græca in Exod. cap. 25. & videtur aſtipulari S. Chryſoſtomus hom. 8. ad pop. *initio*: vbi Solem ac Lunam, tanquam duo mundi lumina, immiſſa cœlis vt candelabris, homini ad terram velut ad menſam ſuam ſedenti, illucentia repræſentat, quod imitatus eſt, & pulchrè amplificauit, Petrus Cellenſis lib. de panibus cap. 2.

Candelabri Phyſiol. de cœlo, & homine, vel Deo.

Candelabrum ſeptemplex, typus hominis.

4. Alia huius ordinis, (hoc eſt Phyſiologica,) candelabri interpretatio eſt, qua terreſtre cœlum, id eſt homo iuxta Philonem leg. quis rerum diu. hær. candelabro Moſaïco exprimi dicitur. Huius rei gratia, aduertendum eſt, hominem à nonnullis Patribus, cum candelabro conferri. Habet eam comparationem S. Methodius leg. de caſtitate, deflotatus à Photio Cod. 237. in explicatione parabolæ decem Virginum. Quanquam candelabrum noſtrum, quinque dumtaxat lychnis inſtructum, proponit, quinque inquam externis ſenſibus. Verùm non ignorabat Methodius, alias præterea facultates cognoſcitiuas homini ineſſe, in quas æquè conuenienter cadat nomen lampadis, eidem candelabro humano commiſſæ. Vnde cenſeri poteſt, quinque illas lucernas externas tanquam maximè obuias recenſuiſſe, non excluſis alijs duabus, nempè facultate ſenſitiua interiore, & intellectu. Atque ità pro ſeptupli illa notitia quæ in homine cernitur, ſeptem lucernæ candelabri humani, æquè ac Moſaïci, diſtingui poſſunt, non repugnante, (tametſi ſilente,) Methodio. Iſidorus quoque Peloſiota lib. 2. Epiſt. 152. lucernam corporis, quam Chriſtus oculum eſſe dixit, candelabro hominis commiſſam conſiderat. Nam cum oculus habeat rationem lucernæ, nec lucerna ponatur ſub modio, ſed ſuper candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo ſunt, congruè profectò homo cum candelabro componitur, in cuius vertice collocatur lucerna oculi. Quod verò Chriſtus, lucernam corporis dixit eſſe oculum, conſentaneè ad formam antiquam lampadum, quæ olim oculum humanum referebat, dictum agnoſcit Arias leg. de arcæ fabrica. Ideò ſanè, *lucernæ*, nomine *oculorum* dictæ ſæpè leguntur in Scripturis, vt cum Zach. 4. de ſeptem candelabri lucernis dicitur, *ſeptem iſti, ſunt oculi Domini*. Nec dubito quin hoc ipſo loquendi modo, viri præſtantes qui Eccleſiæ lucem affuderunt, dicti interdum legantur *oculi*, id eſt lucernæ. Sic Naz. orat. 23. de S. Athanaſio ait, [ſanctiſſimus orbis oculus, & ſacerdotum Antiſtes, ſublimis vox, fidei columen, ſecunda Chriſti lucerna.] Idem de S. Baſilio in eius epitaphijs, ait eum fuiſſe veritatis vocaliſſimum oraculum, Clariſſimum Chriſtianorum oculum animæ multiplici pulchritudine lucentem.] Iſidorus item Peluſ. lib. 1. Epiſt. 156. de S. Ioanne Chryſoſtomo, ait: [Sapiens ille & eruditus arcanorum Dei interpres Ioannes, Byzantinæ Eccleſiæ; atque adeò Eccleſiarum omnium, oculus.] Cum igitur lumen quod

Sect. I. Cap. II.

in homine lucet, (id est facultas cognoscitiua quæ cum luce proporrionem haber,) rectè cum lucerna conferarur, congruè homo totus cum candelabro componitur. Et quia est in homine septuplex noticia, æquè ac septuplex lucerna in Mosaïco candelabro, non malè homo, & lucerna illa Heptamyxos, conferuntur. Nec abhorret ab bac interpretatione Origenes homil. 2. in Cant. vbi candelabrum Mosaïcum aureum totum, ait sibi videri exhibere naturalem legem, in qua lux scientiæ habetur. Ea quippè lex naturalis homini implantata, aliud non est quàm ipse homo, provt intellectu dijudicans bonum & malum, cui lucernæ primariæ, hastile rationali substantiæ nostræ decoranti, si alias quasi calamorum, id est organorum eidem substantiæ conseriorum, lucernas adjunxeris, existet candelabrum septilustre, Mosaïco proportionale.

Alia candelabri physiologia, de Deo naturæ autore.

5. Pertinet tertiò, ad hunc ordinem physiologicarum candelabri Mosaici interpretationum, ea expositio, qua candelabrum dicitur esse imago Dei, provt naturæ moderatoris. Pro qua exposirione adduci potest Theodoretus, quatenus candelahrum Zachariæ, exponit de diuina prouidentia, etiam naturali. Ad candelabrum Zachariæ objectum, fuisse eiusdem formæ cum Mosaico, descripto Exodi 25. autor est S. Cyrillus lib. 9. de adorat. & subscribit Lyranus Zach. 4. Candelabrum itaque Zachariæ, Theodoretus ad cap. illud 4. interpretatur diuinam prouidentiam, quæ cœlestia simul & terrestria administrat, cui insunt septem lucernæ, respondentes numero, septem hebdomadæ diebus, quia diuina prouidentia, assiduò omnibúsque sine intermissione diebus curat res nostras. Et est sanè non modica, candelabri tanta luce conspicui, consensio cum diuina prouidentia. Nam per omnia peruadit æquè ac lux candelabri per vniuersum sanctum: & nullius sunt adeò lippientes oculi, vt eos summa fulgor inde promicans prætetire possit. Maximè verò conspicua est hæc prouidentia, in instructione mensæ qua Deus suppeditat omnibus cibum in tempore; vt propterea candelabrum, obuersis ad mensam lucernis splendentibus, statui iuberetur. Quare haud incongrua videri potest, candelabri & diuinæ prouidentiæ, facta à Theodoreto contentio. Quia tamen Theodoretus sistit in candelabro per visum objecto Zachariæ; nec omnino apud omnes ratum est, an hoc candelabrum fuerit idem cum Mosaïco, cuius interpretationem suscepimus, præstat audire Philonem.

Philo igitur l. quis rerum diuin. hæres, tametsi illam aliam Mosaïci candelabri interpretationem adhibet quam iam memorauimus; nempè qua candelabrum, cum cœlo Planetarum componitur: Tamen aliam quoque ibidem præmittit candelabri interpretationem, de Deo naturæ moderatore, quæ huc planè facit. Profert eo loco quàm plurima, quibus æqualitatis in duo diuisæ, autore Deo vbiuis in natura conspicuæ, decora pandit; disputans de diuisione trium animalium facta per Abrahamum. Tandem verò subdit. [Nunc illud quoque videtur non prætereundum silentio, quod dimidiatæ partes trium animalium diuisorum, sex factæ sunt: vt septimus sit sermo ille incisor, dirimens terniones, & seipsum in medio statuens. Cui simile opinor, quod manifestè memoratur de sacro candelabro. Sic enim fabricatum est, vt sex cauliculos habeat, ternos vtrinque; ipsum existens in medio, terniones dispescit & dirimit. Est enim tornatile opus, diuinum, insigni arte factum ex auro purissimo. Nam illud vnum solum syncerum ens, hebdomadam sine matre ex seipso solo genuit, nulla prorsus adhibita materia. Cæterum inter laudes auri multas, duæ referuntur præcipuè. Vna quod non sentit rubiginis injuriam: altera quod in tenuissimas bracteas, sine scissura diducitur. Meritò igitur maiorem naturam significat, atque diffusa & protensa vsquequáque tota per totum plena est, aptissimè contexens cœtera. De hoc candelabro ipse artifex disserens, sursum dicit, quod cauliculi vtrinque terni procedebant, pari proceritate, habentes in summo lucernas nucibus similes in floris speciem lucernam sustinentes, extante in summo candelabro, flore septimo, ex auro solido, & superimpositis septem lucernis aureis, vt multis probabile fiat, senionem in duos terniones diuisum, mediante sermone illo septimo, sicut & hodie. Totum enim candelabrum, cum sex præcipuis suis partibus, compactum est, è septem cauliculis, septem floribus, lucernis totidem: Diuiduntur autem sex lucernæ, interueniente media septima: Similiter & flores & cauliculi eminente septimo in medio. Cauliculi autem illi compares, è medio septimo stipite proueniunt.] Vides Philonem, Deum cum candelabro aureo ita componere, vt naturam vniuersam ad immortalis diuinitatis per omnia pertinentis influxum referat; quæ est Physiologia cui hoc capite insistendum susceperamus.

7. Triplicem de cœlo, homine, ac Deo physiologiam in candelabro expressam, simul & ex parte paulo aliter complexus est Gulielmus Paris. l. de legibus addito insigni embolo quo aptè obsignabo hoc caput. [Candelabrum (inquit) Deus cum septem lucernis suis præcipit erigi à parte meridiei contra Aquilonem, secundùm Iosephum, in figura septem planetarum. Mensam verò propositionis cum panibus ad partem Aquilonis ex aduerso, quia populatio ad partem Aquilonis est in mundo isto. Et propter hoc fertilitas terræ quæ significatur in panibus. Pars enim Australis terræ nostræ habitationi opposita habitabilis est. Alijs verò visum est, quia fons vitalis caloris & luminis, in parte cœli meridionali est, & ideò in designationem huius, candelabrum ignis & luminis stare præcepit ad partem illam. Ex aduerso verò ad partem Aquilonis poni præcepit mensam, & panes propositionis, videlicet quia esca nutrimentum est vitalis caloris, & hæc in parte mundi Aquilonari maximè abundat. Sed hæc quid proderant intuentibus, & non intelligentibus? Hæc igitur causa fuit iuxta literam, vt offerentes & adorantes in Dei tabernaculo, & in eius altaribus, ab ipso vitam lucem, & nutrimentum se obtinere cognoscerent, & ex eius seruitio quod in eodem tabernaculo fiebat, ista sperarent. Amplius.

Inter

Intet latgitionis diuinæ beneficia exteriora, iſta maximè ſalubria maximéque neceſſaria ſunt, lumen videlicet & eſca. Horum igitur datorem ſe per candelabrum luminis, & menſam propoſitionis, deſignare voluit Dominus, & etiam polliceri: ac ſi diceret, cultoribus & adoratoribus meis, iſta polliceor & largior. Voluit etiam oſtendere quia in domo eius iſta fluunt & abundant, ſicut legitur Baruch. 3. *Diſce vbi ſit longiturnitas vitæ & victus, vbi ſit lumen oculorum, & pax.* Longiturnitas vitæ & victus, in panibus propoſitionis & renouatione eorum, lumen verò in candelabro luminis, facile erat intelligi. Vel voluit hoc ipſo inſinuare, ſe eſſe Deum cui ſeptem planetæ ſeruiunt, & quia ipſe eſt dator eſcæ non Ceres, & propter hoc non eis, nec huic, ſed ipſi ſoli ſeruiendum.]

CAPVT III.

Tropologia candelabri ſancti, ſpectans viros miſericordiæ, Doctores ſacros, & quoſcunque propter iuſtitiam malleatos.

1. VNdecumque profectum noſtrum in moribus extare cupiens Deus etiam in candelabro ſancto, quæ in eùm finem conducunt propoſita voluit. Attingo nonnulla, ex mente Patrum.

Viri miſericordiæ, candelabro Moſaico expreſſi.

Agens de candelabro ſancto Origenes, déque eius oleo, ſic diſſerit hom. 13. in Leuit. [Lux æterna erit illis ſemltis, per quas in futuro ſæculo vnuſquiſque pro meritis incidet. Sed de his in ſuo loco ſufficienter pro noſtris viribus, dictum eſt. Nunc ergo quoniam veſpere eſt & nox, vſque ad conſummationem ſæculi, & vſquequo nouus dies futuri ſæculi & nouæ lucis effulgeat, ardet vnicuique noſtrum lucerna hæc; in tantum ſplendorem luminis præbens, quantum olei copia vbertate operum fuerit miniſtrata. Denique & Iob in quodam loco cum bona operum ſuorum exponeret, addidit etiam hoc. *Cum ſplenderet* (inquit) *lucerna ſuper caput meum.* Splendet ergo vnicuique noſtrum lucerna hæc, inquantum oleo bonorum operum fuerit accenſa. Si autem malè agamus, & opera noſtra mala ſint, non ſolùm non accendimus, ſed extinguimus nobis iſtam lucernam, & completur in nobis illud quod Scriptura dicit, *quia qui malè agit, in tenebris eſt, & qui odit fratrem ſuum in tenebris ambulat.* Extinxit enim lucernam charitatis, & ideo in tenebris ambulat. An non tibi videtur extinxiſſe lucernam, qui lumen charitatis extinxit? Qui autem diligit fratrem, in charitatis luce perdurat; & cum fiducia poteſt dicere, *Ego autem ſicut oliua fructifera in domo Dei; & Filij tui ſicut oliuæ nouellæ in circuitu menſæ eius.* Oleum ergo offerri iubetur à populo, & oleum non qualecumque, ſed mundum: & non ex quibuſcumque ſeminibus; vt fieri diuerſis in regionibus mos eſt, ſed de oliuis expreſſum, in quibus indicium pacis extenditur. Neque enim accepta poſſunt eſſe Deo opera tua, niſi in pace peragantur, ſicut & Iacobus Apoſtolus dicit: *Fructus autem iuſtitiæ, in pace ſeminatur.* Idcirco credo etiam quod Dominus diſcipulis ſuis tradebat fidele depoſitum, dicens, *pacem meam do vobis; pacem meam relinquo vobis.* De hac ergo oliua oleum premamus operum noſtrorum, ex quo lucerna Domino poſſit accendi; vt non in tenebris ambulemus. Hæc quidem à nobis dicta ſint quantum ad lucernam candelabri, & oleum eius ſpectat.] Itaque Origenes, viros miſericordiæ quorum iuſtitiæ obliuionem non accipient, adumbratos cenſet in candelabro ſancto. In eundem ſenſum Petrus Cellenſis lib. 6. Epiſt. 15. Lundenſem Archiepiſcopum, hominem in pauperes beneficentiſſimum, & Chriſtianæ miſericordiæ germanum exemplar, exhibet ſpecie lucernæ candelabri, perfoſæ multiplici oleo; vnde multæ areolæ Eccleſiarum, Epiſcoporum, pauperum, viduarum, tam ſuauiter quàm abundanter irrigarentur. Id quod etiam celebrat lib. 5. Epiſt. 5. & lib. 1. Epiſt. 23. *Trop. Candelab. de miſer. Doctor. malè vexatis.*

Itémque ſacri Doctores.

2. Doctores ſacros, qui miſericordia & charitate pleni, lucent in domo Domini verbis & factis, tenebráſque errorum & vitiorum, luce ſua effugant, candelabro Moſaïco eſſe expreſſos, affirmat Ribera lib. 2. de templo cap. 11. ac minutiſſimè toto cap. 13. & materiam, & formam, & partes omnes candelabri, illis accommodans. Breuiùs S. Gregorius ſub nomine *prædicatorum* quoſcumque ſacros Doctores repræſentans, & *prædicationis* nomine omnes Doctorum Eccleſiæ functiones ſignificans, ſic diſputat homil. 6. in Ezech. [Haſtile, candelabri, ipſa Eccleſia debet intelligi, quæ corpus eius eſt, quia inter tot aduerſa, libera ſtat. Calami autem qui de haſtili procedunt, prædicatores ſunt, qui dulcem ſonum in mundo ediderunt; videlicet canticum nouum. Scyphi autem vino repleri ſolent. Quid ergo mentes Auditorum niſi ſcyphi ſunt, quæ ſanctis prædicantibus, vino ſcientiæ replentur? Sphærula autem quid eſt aliud, niſi volubilitas prædicationis? Sphæra autem ex omni parte voluitur. Et prædicatio quæ nec aduerſitate retineri poteſt, nec proſperitatibus eleuatur, ſphæra eſt. Et inter aduerſa fortis, & inter proſpera humilis; nec timoris habet angulum, nec elationis. In curſu ergo ſuo figi non valet, quia per cuncta ſe volubiliter trahit. Vt autem hoc quod exempli cauſa protulimus, exequamur; benè poſt calamos, ſcyphos, & ſphærulas, in candelabro lilia deſcribuntur: quia poſt eam quam diximus prædicationis gratiam atque volubilitatem, illa virens patria ſequitur, quæ animabus ſanctis, id eſt floribus vernat æternis. Sphærulæ ergo ad laborem pertinent, lilia ad retributionem.]

Expreſſit hunc S. Gregorij locum, Hugo Victorinus ſerm. 81. qui eſt de ipſo S. Gregorio. Expreſſit etiam Beda lib. 2. de tabernac. cap. 8. & 9. ac lib. de Templo Salom. cap. 24. Quod autem ab Hugone Victorino circa Sanct. Gregorium præſtitum dixi, accommodato ad eum candelabro Moſaïco, ab alijs circa alios

Sect. I. Cap. III.

Doctores ſacros æquè eſt præſtitum. Sic enim Laur. Iuſtinianus ſerm. de B. Petro & Paulo, eos ſupremos fidei Doctores, eum candelabro componit S. Paulinus Epiſt. 41. collaudans B. Auguſtinum, his eum verbis affatur. [O lucerna dignè ſupra candelabrum Eccleſiæ poſita, quæ latè Catholicis vrbibus de ſeptiformi lychno paſtum oleo lætitiæ lumen effundens, denſas licet hæreticorum caligines diſcutis, & lucem veritatis è confuſione tenebrarum, ſplendore clarifici ſermonis enubilas.] Nec diſſimiliter Secundinus Manichæus Epiſtola ad ipſum D. Auguſtinum, ſuſpicit lucernam in cordis eius candelabro, à veritatis dextera collocatam; quanquam non agit expreſsè de candelabro Moſaico; vt neque Hildebertus, cum acceptis à Mathilde Regina candelabris ad vſum ſacrificij, referens ei gratias Epiſt. 16. ait, ſe inde commonitum ad præſtanda boni ac naui Doctoris Eccleſiaſtici officia, & omnibus verbo & exemplo prælucendum. Eodem refertas, quod aliqui in honorem SS. Apoſtolorum qui fuere primarij Eccleſiæ Doctores, 12. candelabra; in honorem vero diſcipulorum ſeptuaginta duorum, totidem candelabra ante altare præcipuum collocaſſe in feſtis ſolemnibus referuntur, vt habent Acta S. Meinmergi.

3. Quia verò ſuperiorum nominatim eſt, ſubiectos docere, eiſque prælucere doctrinæ facibus, idcirco S. Nilus, in libello Aſcetico, agens de idoneo Cœnobiarcha, eum confert cum candelabro Moſaico, quod notat ſolidum fuiſſe atque tornatile; aliter accipiens vocem *ςερεὸν* adhibitam à 70. quàm ſupra monſtratum ſit, accipiendam videri. Suppoſita autem ea vocis prædictæ notione, ſic accommodat candelabrum, ad idoneum ſpiritus præfectum. [Candelabrum, ſolidum atque tornatile eſt. Ac candelabrum quidem, iridicat, qui cœteros illuminare profitetur, omnibus eſſe partibus ſolidum, & nihil leue, nihil inane habere aut vacuum oportere, omniáque ſuperuacanea atque inutilia vt inculpatæ vitæ exemplum intuentibus præbeat circumcidere & amputare.] Meritò. Prælatum vt ſi verè candelabrum ſanctum, vrget ad exempla vitæ ſanctæ. Nam eſt planè exemplum bonum, ſpecies doctrinæ, eóque efficacioris, quo plus mouent facta quàm dicta. Itáque Petrus Cellenſis l. 2. Epiſt. 7. informans Abbatem Moliſmenſem, eique accommodans cum aliam tabernaculi ac templi ſuppellectilem, tum nominatim candelabrum, ſic eum affatur. [Sis in templo Domini, baſis argentea per patientiam; ſis columna marmorea, per infleaibilem iuſtitiam; ſis capitellum habens ſculpturam liliorum, per contemplationem aſſiduam; ſis arca Teſtamenti, per abundantem gratiam; ſis virga Aaron, per diſciplinam; ſis menſa Domini, per doctrinam; ſis candelabrum de auro mundiſſimo, per bonam famam; ſis propitiatorium, per miſericordiam; ſis tabulæ teſtamenti, per veteris & nouæ legis ſcientiam; ſis cortina per charitatem; ſis ſaga cilicina, per humilitatem; ſis templum Domini, per continentiam & caſtitatem.

Nec non malleati propter Iuſtitiam.

4. Conſolans ſimul atque collaudans S. Thomas Cantuarienſis patientiam tamdiu exercitam, & malè imò peſſimè habitam Petrus Cellenſis lib. 1. Epiſt. 50. aduocat candelabrum tabernaculi. Gauiſus ergo, quod vir ſanctus acceptiorem haberet mallei ferientis percuſſionem, quàm eſſet percuſſoribus, profectua ex irrogata eidem vexatione, ſic habet præter cœtera. [Ferrum ferro acuitur, & de malitia Regis Angliæ, virtus veſtra inuincibilis, clariùs illuſtratur. Quo fortiùs premit torcular oliuam, eo profuſius oleum producit. Candelabrum ductile de auro puriſſimo, non facit Beſeleël in tabernaculo Domini, niſi productis laminis contritione limæ & mallei. Nondum contritus eſt malleus vniuerſæ terræ: adhuc eſt neceſſarius, vt ſuppleat quæ deſunt paſſioni Chriſti in corpore veſtro.]

Aliter, conſtantiam S. Victricij in aduerſis, ingeſta candelabri mentione celebrauit S. Paulinus Epiſt. 27. quæ eſt ad ipſum S. Victricium. [Tua verò ſanctitas, (inquit) non ſolùm de abuſione licitorum, & abſtinentia commodorum viſibilum, Chriſtianæ paupertatis diuitem gloriam tenet; ſed ſicut etiam comperi, etiam de multitudine aduerſantium, & tolerantia tentationum, quoniam inſurrexerunt in te teſtes iniqui & mentita eſt Iniquitas ſibi. Sed nodus in ſcirpo, & næuus in lumine, non potuit inueniri. Non enim ſub modio latebat lucerna tua, quæ eminet, & ſplendidè fulget ſupra candelabrum ſanctum, vt luceat omnibus qui in domo ſunt, & multis Domino accendendis luminatibus fomes exiſtat. Et ideò inconcuſſum & ſtabile permanſit candelabrum tuum, quia manibus humanis impellebatur vt caderet. Non autem merebaris, vt illius manu in ruinam commoueretur, qui habet ſeptem ſtellas, & ambulat inter ſeptem candelabra aurea, habens in ore gladium bis acutum, quo armauit dexteram mentis tuæ, vt vtriuſque Teſtamenti face, eadentia inimici iacula victor extinguas, & cadant à latere tuo mille, & dena millia à dextris tuis, tibi autem non appropinquent, quem inexpugnabili ſcuto teget veritas Dei, vt arcus eorum infirmentur, qui in te dicuntur acuiſſe linguarum machæras.]

CAPVT IV.

Allegoria Candelabri Moſaici de Eccleſia & primarijs Eccleſiæ membris, Beata Virgine atque Baptiſta.

1. Candelabrum Moſaicum, quod non niſi noctu & intra ædem lucerct, de ſynagoga allegoricè exponit Origenes homil. 13. in Leuit.

Eccleſia pradelineata in candelabro.

Multo plures tamen, accipiunt de Eccleſia Chriſtiana, nominatimque Egeſippus in Anacephalæoſi librorum de excidio Hieroſol. diſtinguit lucernam nunc ſuper ſeptemplex candelabrum poſitam, à lucerna prius ſub modio poſita. Hanc, ait fuiſſe lucem ſpiculam legis Moſaicæ. Eccleſiam autem, confert ſplendori candelabri, quod heptamyxon lumen diffundit quaquauerſum, nec fulgor eius intra menſuram

suram legis concluditur. Sed & S. Irenæus l. 5. cap. 20. Ecclesiam vocat lucernam ἑπτάμυξον, in similitudinem Mosaïci candelabri. Nec dissimilia Chromatius in cap. 5. Matth. tractans illud, *sed super candelabrum.*

Fusius ac plenius Hugo Victorinus serm 81. tractans illud ex cap. 11. Lucæ, *nemo lucernam accendit & in abscondito ponit, neque sub modio, sed super candelabrum*, eandem allegoriam tradit, his præter cætera. [Candelabrum est Ecclesia, quia candelabrum malleis extenditur, & instrumentum luminis efficitur: & sancta Ecclesia, tentationibus probata, tunsionibus persecutionum attenuata; ardet igne sapientiæ cœlestis, & lucet opere charitatis. Candelabrum super tres pedes stabilitur; & sancta Ecclesia, super fidem sanctæ Trinitatis fundatur.] Et mox. [Sancta igitur Ecclesia, candelabrum ductile & aureum est. Candelabrum, quia super fidem sanctæ & indiuiduæ Trinitatis fundata, & ad continendum verum diuinúmque lumen instituta. Ductile, quia varijs persecutionum tunsionibus, secundùm successionem & prolixitatem temporum, ad incrementa virtutum, augmentúmque fidelium suorum producta. Aureum, quia charitatis intimæ fulgore præclara. Candelabrum, & quæ de ipso procedebant, erant ductilia: quia quicunque volunt piè in Christo viuere, persecutionem patiuntur. Erant aurea, quia cuncta sanctorum iustitia: siue flamma charitatis perfectæ, siue luce sapientiæ, probatur esse profulgida. Per hastile candelabri, quod in ipso constat esse fortissimum, maximum, & intimum, nec solùm rectum sed & erectum, conuenienter intelligimus viros in S. Ecclesia, in operibus fortissimos, in virtutibus præcipuos; in interioribus deditos, ad superna contemplanda sublimiter erectos & eleuatos, nec ad exteriora negotia tractanda, dextrâ leuâque deflexos. Isti enim sũt coram diuinis aspectibus præcipui, & optimi, qui optimam partem elegerunt quæ non auferetur ab eis. Vnde & in hastili candelabri, quatuor scyphi, sphœrulæ & lilia fieri præcipiuntur: cum in calamis ex ipso procedentibus, non nisi tres scyphi, sphœrulæ, & lilia fuisse describantur; vt per hoc, contemplatiuorum merita, actiuorum vitam transcendere demonstrentur.]

2. In huius allegoriæ illustratione, diligentiam probauit Alcasarius in cap. 1. Apoc. v. 12. notat. 10. obseruans, mensam panibus calicibus ac pateris ad vina libanda refertam, fuisse symbolum doctrinæ sacræ ex S. Dyon. Epist. 9. quia in Scriptura proponitur panis Dei, panis vitæ & intellectus, & indidem bibitur vinum dilutum, quod ipse Deus miscuit, iuxta concinnam Isidori Pelusiotæ obseruationem l. 2. Epist. 3. & 5. Mensæ igitur quæ est symbolum doctrinæ sacræ cibantis & potantis animas, iungitur ex aduerso candelabrum: quod ego consequenter ad propositam ex B. Dyonisio doctrinam, acciperem de luce Ecclesiastici iudicij, siue regulæ viuæ super Ecclesiæ verticem locatæ, indéque illucentis fidelibus, ad securè dignoscendum quæ sit vera & probata doctrina sacra, reficiens animas. Autor tamen cuius diligentiam laudauimus, candelabrum ex aduerso mensæ locatum, refert ad sanctitatem; quod ea demum sit vera sanctitas, quæ cum sacra Scriptura consentit, & eam respicit, vt illi conformetur. Septem candelabri lucernas, Petrus Damian. serm. de Cœna Domini, refert ad varietatem populorum, compingentium vnam Ecclesiam. Ab Hesychio autem in cap. 24. Leuit. referuntur ad virtutes septem Cardinales, morales quatuor, & tres Theologicas. Nec abludet, qui secutus Idacium lib. 3. contra Varimadum, septem lucernas retulerit ad septem diuinas perfectiones attributales, effulgentes in mirabili sanctitate fidelium; è quibus integrari diuinam prouidentiam rectricem insigniter splendentem in directione fidelium ad omnem sanctitatem, latè prosequitur Alcasarius in cap. 1. Apocal. ad vers. 4. notat 5. Idem, flores candelabri, ad sanctos Martyres; lilia ad Virgines; vel ad gloriosam Ecclesiæ exaltationem; sphœrulas seu poma aurea, ad pretiosissimos fructus iustitiæ in Ecclesia exuberantes accommodat: sicut calices seu scyphos, ad mortificationem, & veluti prolusionem ad martyrium; quod nomine *calicis* signare ex vsu Scripturæ est. Hæc & alia in eam sententiam; idem Autor versu illo 12. notatione 10. allegata. De Ecclesiæ allegoria in Mosaïco candelabro, generatim satis.

Allegor. candelabr. de Eccles. Deip. atque Bapt.

3. Nunc attingenda seorsim sunt, specialia quædam Ecclesiæ membra primaria, quorum cum candelabro Mosaïco consensionem, quidam Patres tradiderunt, nimirum B. Virginis, quæ in Ecclesiæ corpore eminentissimum sub Christo capite membrum est, & eum cum cognatione, tum sanctitate, præter ferè cæteros omnes contingentis, B. Ioannis Baptistæ. Poteram quidem, cuiusuis sigillatim iusti cum tabernaculo consensionem persequi, & candelabri Mosaïci imaginem in vnoquoque iusto obseruare, cum Gulielmo Parisiensi in Prologo Operis de Claustro animæ minori, quod opus ante annos centum circiter quadraginta, à Clyctouæo editum, in vulgaribus operum Gulielmi editionibus est prætermissum. Quanquam vt hoc obiter dicam, non ea duntaxat lacuna in Gulielmi operum editionem irrepsit, vt videre est apud Coluenerium in Notis ad librum 1. de Apibus Cantiprat. pag. 12. Eo igitur quod dixi opere, Gulielmus Parisiensis, in Prologo, tabernaculum Mosaïcum, internum & externum, & vtriusque supellectilem vniuersam, accommodans ad hominem iustum, ait, candelabrum signare gratiam discretionis. Nam [candelabrum est gestorium luminis, & discretio est lucerna interioris hominis.] Móxque ad candelabrum pertinere ait studiosam meditationem, qua ad sanctificationis arcam pertingi docet; multúsque est in mensæ quoque, & altaris thymiamatis, ac holocaustorum, & arcæ, accommodatione ad hominem iustum. Sed huic candelabri allegoriæ, non vacat diutius insistere, quod non de iusto toto, sed de aliqua tantum eius gratia candelabrum accipiat & à Gulielmo ibidem, nec non à Petro Cellensi in Allegorica expositione tabernaculi, sufficienter sit proposita. Quare sat erit, primariorum illorum quos dixi iustorum, consensionem cum candelabro Mosaïco, hîc recognoscere.

Candelabrum Mosaicum, typus Deiparæ.

4. Beatam itaque Virginem, candelabro Mo-

Sect. I. Cap. IV.

ſaïco fuiſſe adumbratam, tradiderunt Gregor. Nicomed. orat. de Præſent. Andreas Cretenſ. orat. de Annunc. & breuiter verbis illis S. Epiphanius in Deiparæ laudatione. [O candelabrum Virgineum, quod illuſtrauit tenebris Inuolutos. O candelabrum Virgineum, repellans tenebras, & lucem ſplendere faciens. O candelabrum Virgineum, quod ignem & oleum inſeparabile ad illuminandum intulit. O candelabrum Virgineum, quod ab altiſſimo throno accepit ter lucidum ignem, vnum, inextinguibilem, conſubſtantialem, & ad illuſtrandam terram reſplenduit. O candelabrum Virgineum, de quo per Prophetam Deus inquit. *Illuc producam cornu Dauid, paraui lucernam Chriſto meo.*] Cadit ergo belliſſimè in Deiparam, illud Siracidæ cap. 26. *ſicut Sol oriens mundo in altiſſimis Dei; ſic mulieris bona ſpecies, in ornamentum domus eius: lucerna ſplendens ſuper candelabrum ſanctum.* An hoc voluit S. Theodorus Studita in Canone, Oda 5. cum dixit. [Inſtar lucernarij auro exornati, te veneramur ſancta Dei Genitrix, quæ lumen Intellectuale mundo peperiſti, & tenebroſam nebulam diſſipaſti.

Si candelabrum Zachariæ obiectum idem fuit cum candelabro Moſaïco, vt non paucis viſum eſt, habemus apud Anaſtaſium q. 53. in ſcripr. accommodationem accuratam illius ad B. Virginem. Verba Anaſtaſij ſunt. [Quod eſt ergo candelabrum? Sancta Maria. Cur autem candelabrum? Quoniam materiæ expertem lucem geſtauit, Deum Incarnatum. Cur autem totum aureum? Quoniam poſt partum manſit Virgo. Dicit enim, *hæc porta erit clauſa, & nemo intrabit per eam, ſed Dominus Deus ſolus intrabit & ſedebit. Quoniam ipſe eſt Dux, & egredietur, & claudet portam poſt ſe.* Quod autem vterus ſit porta, teſtatur Iob dicens, *cur non concluſiſti portam vteri matris meæ!* Quid eſt autem lucernula? Deus Verbum, Incarnatum. Dicit enim Eſaias *propter Sion non tacebo, & per Ieruſalem non tranſibo, donec egreſſa fuerit tanquam lumen iuſtitia mea. Salutare autem meum, tanquam lucerna ardebit.* Quænam ſunt autem ſeptem lucernæ? Septem leges ſingulares. Dicit enim, *lucerna pedibus meis lex tua. Et lucerna, mandatum legis & lux,*]

Subijcit ſigillatim Anaſtaſius, ſeptem illas leges atteſtatas Deiparæ, eiúſque partui. Tum addit aptationem ſeptem infuſoriorum candelabri Zachariæ, ad ſeptem Spiritus ſancti dona Virgini communicata; & duarum oliuarum circum candelabrum collocatarum, ad duo Teſtamenta, quæ B. Virgini ſunt atteſtata & in eam tanquam in medium ac centrum, & negotium omnium ſæculorum, (vt S. Bernardus, loquitur ſerm. 2. de Pentec.) reſpexerunt quotquot in vtroque Teſtamento, oleaceam diuinæ gratiæ pinguedinem perceperunt aliquando, vel ad metam vſque mundi percipient: quia ſic viſum eſt Deo, qui omnia bona in nos defluere voluit per Mariam. Aperiè Anaſtaſius ex S. Pralo profecit orat. 2. de Incarnat.

Ioannes Baptiſta, adumbratus in candelabro Moſaico.

5. Ioannem Baptiſtam, cum Moſaïco candelabro ſcitè confert S. Cyrillus lib. 10. de adorat. Secernit ibi S. Cyrillus, tabernaculum interius ab exteriore. Vocat interius tabernaculum, & eam tabernaculi partem in qua erat arca, in quem locum ſemel in anno adibat ſummus Sacerdos; & eam etiam partem tabernaculi, in qua erat menſa & candelabrum. Huic interiori tabernaculo, S. Cyrillus nomen imponit *Sancta Sanctorum*, Exterius verò tabernaculum, quod appellat *Sancta*, apud S. Cyrillum, eſt illud quo continebatur altare ſacrificiorum, ac labrum æneum. Eóque ſemper ingrediebantur Sacerdotes, ſacrificiorum officia conſummantes, cum in tabernaculum interius, ſiue ſecundum, quoad partem eius penitiorem, in qua erat Arca Fœderis, ſolus Pontifex ſemel in anno ingrederetur, non ſine ſanguine, quam pro ſua & populi ignorantia offerebat, vt Heb. 9. primum & ſecundum tabernaculum diſcriminans Apoſtolus pronunciauit. In primo & exteriore tabernaculo non minùs quàm in ſecundo ſeu interiore, candelabrum quoque ac menſam cum duodecim panibus agnoſcit S. Cyrillus, eo accommodans quod Leuit. 24. de candelabro & menſa panum præcipitur. Statuit autem hos duodecim panes fuiſſe typum duodecim Apoſtolorum qui verba vitæ præbentes & ad pietatem nutrientès, famem animæ à Iudæis depulerunt quantum in ipſis Apoſtolis fuit. Candelabrum autem eiuſdem exterioris tabernaculi, ait fuiſſe imaginem B. Ioannis Baptiſtæ quem illuxiſſe Hebræis per exterius hoc tabernaculum expreſſis, indéque à Pſalte dictum eſſe lucernam Chriſto paratam, neminem latet.

6. Duo hæc candelabra; quorum vnum, Chriſto, (id ſcilicet quod ſtatuit in tabernaculo interiore,) alterum in exteriore tabernaculo locatum Baptiſtæ confert; ſic diſcriminat S. Cyrillus. [In interiori tabernaculo, ſeptem lucernæ lucent, quæ manè accenduntur, atque copioſum ingredientibus lumen immittunt. Ac lucerna quidem, vt in figura, rurſus Chriſtus erat, qui multo copioſóque lumine, in ſancta ſanctorum ingredi volentes illuſtrat. *Accedite* enim (inquit *ad eum & illuminamini.* Quinetiam quod manè accendebantur lucernæ, deſignare poterit ipſum Incarnationis tempus. Tum enim veluti dies quidam illuxit, & ſpirituale lumen effulſit, quod noſtræ veteris ignorantiæ tenebras diſpulit, illámque caliginem quæ noctis inſtar, vniuerſorum cordibus erat offuſa, diſſipauit. Sic enim tempus quo Saluator aduenit, Propheta, quoque longè ante vocault, dicens, *Mane exaudies vocem meam, mane aſtabo tibi, & videbo.* Quando enim acceptæ fuiſſent vniuerſorum preces, & nos olim errantes, per coniunctionem nimirum ſpiritualem, & obedientiam, ac fidem, aſtaremus Deo, niſi nobis illud è cœlo lumen, Id eſt, Chriſtus affulſiſſet? Igitur in interiore quidem tabernaculo, copioſum ac purum ſeptem illarum lucernarum lumen erat. Sed in primo tabernaculo, lucerna erat lucens, quo declarabatur (vt opinor) ne ipſos quidem qui in lege inſtituebantur, eſſe diuini luminis expertes. Nam lex quoque Moyſi, ex multorum Deorum cultu, vocabat ad agnitionem eius qui naturâ veréque Deus eſt, ac veteres illos homines abducebat à colenda creatura, potiùs quàm creatore; ſuadebátque, vt rerum omnium conditori adhærerent. Id verò in eorum animis qui illis imbuebantur inſtitutis, non ſine ſpirituali lumine perficiebatur. Igitur vt id

repetam

repetam quod paulo antè dixi, copioſa eſt ac plena illuminatio quæ a Sancta ſanctorum ingredientibus, à Christo tribuitur, minor autem eorum erat, qui in lege viuebant; idque veriſſimum eſt. Neque enim illa legis vmbra, cum Euangelicis inſtitutionibus, illuminatione ſpirituali æquari vllo modo poteſt. Hæ namque vniuerſum orbem terrarum illuſtrant, illa autem ſoli Iſraëlitarum generi nota erat.] Hactenus S. Cyrillus, qui candelabrum exterioris tabernaculi expreſſiſſe Baptiſtam, mox ita docet. [An ignoras ijs qui in lege & per Iudæam erant inſtar lucernæ præeuntis, Beatam illum Baptiſtam, ac de illo à Deo & Patre prædictum eſſe, *parani lucernam Chriſti*? Quinetiam ipſe Saluator hoc idem teſtatus eſt, cum Iudæorum Doctoribus de illo dixit, *ille erat lucerna ardens & lucens; vos autem voluiſtis exultare ad horam in luce eius.* Vide enim quemadmodùm is qui in lege peritus erat, propemodùm ad memoriam reuocat lucernam illam quæ erat in primo tabernaculo. Inextinctam enim ſeruari lucernam, Legiſtator præcepit his verbis; *& accendent eam Aaron, & filij eius, à veſpera vſque mane, iugiter in conſpectu Domini.* Sed Iudæi, eum tempore admodùm exiguo de illo gauiſi fuiſſent, (hactenus certè dum ad baptiſma illius accurrunt & illum admiratione maxima proſequuntur,) tandem mortis ſomno dederunt, ac propemodùm iugiter lucentem illam lucernam, extinxerunt. Nam licet Herodi illud facinus tribuatur, at is certè de Iſraël genus ducebat, *&c.* Lux igitur ac lucerna per ſimilitudinem, Chriſtique participationem, Beatus quoque Baptiſta fuit ijs qui in lege ac per Iudæam erant.] Subtexit S. Cyrillus duodecim panum eiuſdem primi tabernaculi accommodationem ad duodecim Apoſtolos: Tum addit. [Sed cuius rei gratia, non in Sanctis Sanctorum, ſed in primo tabernaculo Sancti illius Baptiſtæ, ac ſancti eſſe poſſunt, ſed extrinſecus quodammodò & ſubmiſſione gradu. Seiuncta namque ſunt diuina ac ſeparatim poſita, & longè diuerſa ratio, à diuinis rebus humana diſtinguit quæ naturarum proprietatem differentiámque gloriæ, tantam eſſe demonſtrat, vt conferri inter ſe nullo modo queant. Deinde quia ex Iudæis orti, & ex illa legali obſeruatione fuerunt, ob eam cauſam locus illis quodammodò decens tributus eſt, nempè primum tabernaculum in quo figuratiuum illud ſacrificiant altare, ſitum erat.] Liquet ex hactenus recitatis. S. Cyrillum accepiſſe candelabrum tabernaculi, de S. Ioanne Baptiſta. Non præſto; quæ de duplici candelabro, & duplici panum menſa affirmat. Candelabrum quippè & menſam, dumtaxat in ea tabernaculi parte quæ objacebat Sancto Sanctorum habuiſſe locum, videtur eſſe ex Scriptura exploratum. Tantùm itaque retuli S. Cyrilli mentem, & candelabri de Baptiſta interpretationem ab eo traditam.

CAPVT V.

Candelabri allegoria de Sancto Sanctorum Chriſto Domino, viſibiliter conſpicuo, maximè in cruce.

1. DIctum eſt de allegoria Candelabri Sancti, ſpectante Eccleſiam & illuſtria quædam eius membra. Permulti candelabrum accommodare maluerunt ad caput Eccleſiæ, Chriſtum Dominum, ſiue abſolutè illum ſpectando, ſiue prout in cruce ſublimem. Vtroque enim do Chriſtus Dominus, adhuc degens in terris, fuit [bonus lychnus, inducens lucem ac fidem hominibus,] vt ait Clemens Alexand. in protrept. Audiamus variorum Doctorum iudicia, de candelabri Moſaïci correſpondentia cum Chriſto, conſiderato vtrolibet illo modo. *Candelabri expoſitio de Chriſto viſibili.*

Chriſtus ſimpliciter, in Moſis candelabro adumbratus.

De Chriſto ſimpliciter ſpectato, candelabrum expoſuit Clemens alexand. 5. Strom. verbis illis. [Habet autem aliud quoque ænigma, aureum candelabrum, ſigni Chriſti: non figura ſola, ſed eo etiam quod lucem immittat multifariam: multiſque modis, in eos qui in ipſum credunt, ſperant, & reſpiciunt per miniſterium eorum quæ ſunt primò creata.] Eandem candelabri expoſitionem tradidiſſe S. Pachomium, referunt eius Acta cap. 30. & placuit etiam Nyſſeno l. de vita Moſis, vbi totum tabernaculum Moſaicum Chriſto accommodans, ait nominatim de candelabro. [Cum verò de lychnis id eſt lucernis, audis quod ſeptem partito ex vna baſi ac radice candelabri ſuſtentabantur, vt lux abundanter vndique perluceret; iure multiformes Spiritus fulgores in hoc tabernaculo perfulgere intelliges: ſeptempartito enim radios, etiam Eſaïas partitur.] Senſus eſt, in Chriſto requieuiſſe ſeptem Spiritus Domini vt Iſaias prænunciauit. Eos autem ſpiritus, ſeptem candelabri lucernis reſpondiſſe ob lucem & calorem.

2. Fuſior in hac allegoria eſt S. Cyrillus l. 9. ac 10. de ador. Strictius l. 4. in Ioan. cap. 28. verbis illis. [Candelabrum vniuerſum terrarum orbem illuminans, Chriſtus eſt. *Ego* (inquit) *ſum lux mundi.* Septem vero lucernæ in candelabro ſunt, quia multis ac varijs modis, per gratias ſancti Spiritus. credentium animas Chriſtus illuminat: quæ omnia ex auro fiunt puriſſimo, quia nihil (vt diximus) pretioſius Chriſto. Solidum verò haſtile fit, quoniam nihil concauum, nihil leue in Chriſto eſt. Lilia enim fiunt propter ſanctificationis odorem. *Ego enim* (inquit) *ſum flos prati, & lilium vallis.* Duos autem ramos in candelabro videri, Zacharias Propheta dicit, vt duorum intelligas populorum, Deum miſertum fuiſſe, quos & filios appellauit. Vnde clarè patet, Chriſtum candelabro figuratum fuiſſe, qui obedientia & fide, Iudæorum gentiúmque populos, aſſiſtere ſibi fecit.]

Sanctus Gregorius hom. 6. in Ezech. tametſi ad caput membra quoque adiungit in huius allegoriæ accommodatione, id quod etiam facit Beda lib. 2. de tabernac. cap. 8. & 9. & lib. de templo cap. 24. Tamen vterque principaliter in candelabro Chriſtum perſpexit. Et quia Beda ex S. Gregorio profecit, vnus ſat erit S. Gregorius. Quis (inquit) in candelabro, niſi Redemptor humani generis deſignatur, qui in natura humanitatis, infulſit lumen diuinitatis, vt mundi candelabrum fieret, quatenus in eius lumine, omnis peccator in quibus iacere tenebris videret? Qui pro eo quod naturam noſtram ſine culpa ſuſcepit, candelabrum tabernaculi ex auro puriſſimo fieri iubetur. Ductile autem faciendo producitur,

Sect. I. Cap. V.

citur, quia & Redemptor noster, qui ex conceptione & natiuitate perfectus Deus & homo extitit, passionum dolores pertulit; & sic ad resurrectionis gloriam peruenit. Ex auro ergo mundissimo ductile candelabrum fuit, quia & peccatum non habuit, & tamen eius corpus, per passionis contumelias, ad immortalitatem profecit. Nam iuxta virtutes animæ, quibus percussionibus potuisset proficere, omnino non habuit.]

3. Rupertus, fusè ac diligenter, candelabrum de Christo exponit lib. 4. in Exod. cap. 8. [Sed iam (inquit) quia sunt exemplaria cœlestium; cœleste ex ipso speculemur candelabrum; id est Chistum Incarnatum, cuius septem lucernæ, septem Spiritus Dei sunt, quorum exemplares septem lucernæ fuerunt: quæ sicut sequentia docent, super illud materiale candelabrum positæ sunt. *Facies* (inquit) *& lucernas septem, vt luceant ex aduerso.* Christus ergo super quem requieuit Spiritus Domini, spiritus sapientiæ, & intellectus; spiritus consilij, & fortitudinis; spiritus scientiæ, & pietatis, & repleuit eum spiritus timoris Domini, ipse est candelabrum cœli, candelabrum & lux mundi, septem eiusmodi semper lucens inextinguibilibus lucernis. Qui propter incarnationis mysterium, per arcam; propter passionis & sanguinis sui pretium, per propitiatorium; propter corporis & sanguinis sui Sacramentum, quod nobis in cibum & potum tradidit, per mensam ipse propter septiformem spiritum qui super eum requieuit, quémque gloria & honore coronatus, & ad dexteram Patris residens hominibus dedit, per candelabrum septem lucernarum rectè figuratus est. Quare autem sex calami, de lateribus candelabri, id est maioris hastilis egrediebantur? Videlicet quia huius nostri candelabri prima claritas, quam nouimus, ex eo est, quod per illud, senario dierum numero cuncta fecit Deus. Tres ex vno latere, & tres ex altero calami egrediebantur, quia videlicet tribus primis diebus, per Verbum suum mundi fabricam explicuit Deus: diebus autem reliquis tribus, impleuit illum creaturis mobilibus atque sensibilibus. Quare & tres scyphi quasi in nucis modum, per calamos singulos, sphærulæque, & lilium? Videlicet quia & hoc ad claritatem candelabri huius pertinet, quod nos scientiæ vino inebriat, vt quæ amamus mundi delectamenta, obliuiscamur. Sphœrula quæ ex omni parte voluitur, volubilitatem prædicationis quam accepimus, ex quo candelabrum istud illuxit, significat: quia nec aduersitate retineri potest, nec prosperitatibus eleuatur, sphœrula est. Et benè post scyphos & sphœrulas in candelabro lilia adscribuntur, quia post hanc prædicationis ebrietatem atque volubilitatem, illa vitens Patri sequitur, quæ animabus sanctis quasi æternis vernat floribus. Itaque scyphi & sphœrulæ ad laborem, lilia ad retributionem pertinent. Igitur quia & sex diebus omnia per Verbum facta sunt, septimus autem dies in quo requieuit Deus, ipse est Filius, sicut in exordio præsentis operis diximus: rectè de vno hastili: idest de vno candelabro, sex calami egrediebantur. Et quia quando Verbum ipsum caro factum est, quando egressa est virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendit, requieuit super eum septiformis spiritus Domini, rectè nihilominus super candelabrum septem lucernæ dinumerantur: *vt luceant* (inquit) *ex aduerso*, id est, contra mensam. Hoc enim postmodùm exprimit dicendo, *Et contra mensam candelabrum pone, in latere tabernaculi meridiano.* Mensa enim stabat in parte Aquilonis. Per hoc mysticè innuitur, quia lux candelabri nostri, idest Euang. gratia Dom. nostri IESV-CHRISTI Filij Dei, ab Austro, id est à magna charitate Dei Patris in nos effulsit, qui eramus in parte Aquilonis, illius videlicet de quo Diabolus, *sedebo* (inquit) *in monte Testamenti in lateribus Aquilonis*; nobis inquam qui eramus Aquilonarij, id est infidelitate frigidi, mensa prædicta proposita est: & à meridiana charitate Dei, cœlestis sanctuarij candelabrum Christus effulsit. Omne pondus candelabri cum vniuersis vasis suis, (id est cum emunctorijs, & vbi quæ emuncta sunt extinguantur,) habebit talentum auri mundissimi. Talentum maximum, centum librarum est & viginti. Magnum pondus, grande significat talentum mundi, quod appensum in libra crucis, appositam lancem prægrauando excussit, & peccata nostra in mare projecit. Quod quia mundissimum aurum est, idest quia Deus ab omni sorde mundissimus Christus est, tota in pondere eius redemptio nostra peracta est. Et quia cum perfectus Deus & homo sit passionum dolores pertulit, & sic ad resurrectionis gloriam peruenit; rectè candelabrum, ductile fuit.]

4. Hugo Victorinus serm. de S. Gregorio, (habetur t. 2. estque 81. inter sermones,) ita de candelabro ad Christum aptato philosophatur, vt directè solum hastile Christo accommodet; sic tamen vt reliqua ad candelabrum pertinentia ad Christum quoque referantur. Ita enim habet. [Possumus per hastile quod est in candelabro fortissimum, principale, & medium, & ex quo cætera procedunt, & in quo habent fundamentum, Christum intelligere; qui Sanctorum omnium est fortitudo, principium, & fundamentum, & in quorum medio est sicut ipse testatur dicens, *vbi fuerint duo congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum*. Ex quo veraciter procedunt, quia quicquid boni faciunt, ex ipso percipiunt. Hinc est enim quod ipse dicit, *ego sum vitis, vos palmites*. Quasi dicat, ego sum hastile, vos calami. *sicut non potest palmes fructificare nisi manserit in vite*; & sicut calamus non potest se erigere ad supportandum lucernam nisi manserit in candelabri stipite, *sic & vos, nisi in me manseritis*, non potestis lucem veritatis & fidei ferre. Hastile igitur Christus: Cœtera quæ ab hastili procedunt cuncti fideles sunt. In hastili, quaternarius scyphorum & aliorum quæ sequuntur describitur, cum in calamis non nisi ternariùs reperiatur, vt per hoc manifestè pateat, bonum quod in Christo est per plenitudinem, in eius fidelibus non esse nisi per solam plenitudinis participationem. Calami procedentes de hastili, & qui in candelabro post hastile fuere præcipui, Sancti Apostoli & vniuersi prædicatores sunt, qui rectè dicuntur calami, quia Spiritu diuino repleti.] Postmodum idem Hugo, non hastile modò candelabri, vt hactenus ab eo factum, sed singula in eo notata à Scriptura, de Christo accipit, dicens. [Si quis autem quærit, quomodo mysticè hastile quod Christum significat, scyphos, & sphœrulas, & lilia continebat, prudenter animaduertat, quod

Christus

Christus non solùm electis suis virtutum scientiam, operationem, & remunerationem tribuit, sed etiam in seipso scyphi figuram ostendit, cum se plenum Spiritu sancto declarauit; & sphœrulæ, cum exultauit vt gigas ad currendam viam. Lilij quoque, cum apud Patrem glorificatus est. Vltimus autem, idest supremus scyphus, sphœrula, lilium, in hastili altiora calamis eminent, quia dona quæ Christo Deus contulit, omnem transcendunt modum humanæ capacitatis. Vnicuique enim nostrum data est gratia secundùm mensuram donationis Christi. In ipso autem habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.]

5. Guerricus Abbas serm. 1. de SS. Petro & Paulo, candelabrum Zachariæ, cuius eandem fuisse, & Mosaïci formam plerique tradiderunt, his verbis ad Christum aptat. [De candelabro, quod viderat totum aureum, & septem lucernas eius super illud, intellexerat Propheta, sed nec nobis dubitare iam licet, cum in lumine eius ambulemus, & in lumine eius videamus lumen. Hoc lumen cum alia demonstret, seipsum ignorari non patitur, sed testimonium perhibens de seipso loquitur, *ego sum lux mundi*. Lux ex diuinitate, candelabrum ex humanitate. Et ipsum totum aureum, non auratum;] quia siue diuinitas, siue sapientia, siue charitas auro significetur, hæc omnia Christus, non per participationem, sed per substantiam. Nos cum simus natura plumbei, vel magis lutei, gratia & participatione ipsius, non aurum vel aurei, sed vt multùm aurati. Septem lucernæ super ipsum, septem Spiritus, septem oculi Domini, qui discurrunt in vniuersam terram.]

Richardus à Sancto Laurentio lib. prim. de Deip. capite 7. *sub finem*. [Christus (inquit) rectè dicitur candelabrum, quia Ioann. 1. *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*. Ductile, non fusile, quia non semine hominis transfusum, sed opere sancti Spiritus deductum. Ex auro mundissimo, idest ex purissimo virginis sanguine; qui fuit aurum mundum in sanctificatione; mundius in Spiritus sancti superuentione, mundissimum in Filij Dei conceptione, qui ignis consumens est. In Filij enim Dei conceptione, ita perfectissimè purgata est mater, vt nec etiam venialiter postea posset peccare. Ideo caro eius & sanguis; dicuntur aurum mundissimum. *Et pones in eo septem lucernas*, idest septem dona Spiritus sancti, quæ requieuerunt in Christo Domino.] De Christo absolutè & simpliciter spectato, per candelabrum adumbrato, plus satis.

Candelabrum Mosaicum, typus Christi in cruce.

6. Ad eundem Christum cruci confixum, candelabri typum refert, Sanctus Hilarius can. 4. in Matth. quanquam expressè non meminit candelabri Mosaïci, sed simpliciter candelabri, cui imponenda [lucerna Christi, non recondenda sub modio est, neque operimento occultanda synagogæ, sed in ligni passione suspensa, lumen æternum est in Ecclesia habitantibus præbitura.] Eodem modò, Christum crucifixum cum candelabro absolutè sumpto componit Sanctus Augustinus serm. in dedic. Eccles. dicens candelabrum esse, gloriari in cruce Domini. Et pulchrè tract. 117. in Ioann. de Christo crucem suam portante, ait; [Grande spectaculum; sed si spectat impietas, grande ludibrium, si pietas, grande mysterium. Si spectet impietas, grande ignominiæ documentum; si pietas, grande fidei munimentum. Si spectet impietas videt Regem pro virga regni, lignum sui portare supplicij: si pietas videt Regem bajulantem lignum ad semetipsum figendum, quod fixurus fuerat etiam in frontibus Regum: in eo spernendus oculis impiorum. in quo erant gloriatura corda Sanctorum. Dicturo enim Paulo, *mihi absit gloriari nisi in cruce Domini nostri IESV CHRISTI*, ipsam crucem suam suo gestans humero commendabat, & lucernæ arsuræ, quæ sub modio ponenda non erat candelabrum ferebat.] Prætèrea apud eundem Augustinum, Autor orationis de quinque hæres. *sub finem*, increpans S. Petrum, quod voluisset Christum in tabernaculo Taborino abscondere, ait præter cætera. [Vides tenebras mundi, & tu lumen abscondis? *Nemo accendit lucernam, & ponit eam sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo sunt*. Ista domus, totus est mundus. Lucernæ accensio, Verbi est Incarnatio: Candelabrum autem, crucis est lignum. Lucerna in candelabro lucens, Christus in cruce pendens. *Nemo accendit lucernam, & ponit eam sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo sunt*. Vides tu, videamus & nos.] Non dissimiliter de crucis candelabro sanctus Bernardus serm. 15. in Cant.

Candelabri expositio de Christo visibili.

7. Hæc omnia, tametsi de candelabro vniuersè ac simpliciter prolata; quia tamen non excludunt Mosaïcum, ad illud quoque pertinere possunt. Disertè verò agens de antiquo candelabro Chromatius in cap. 5. Matth. sic habet, post aliam candelabri expositionem de Ecclesia. [Potest autem & aliter intelligi; quia multiplex; intelligentia spiritualis est, vt in lucerna, ipsum Dominum significare noscamus, propter assumpti corporis humilitatem. Hic quidem non solum secundùm gloriam diuinitatis sol Iustitiæ nuncupatus, sed secundùm assumpti corporis Sacramentum, etiam lucerna ostenditur, quia cum Deus esset gloriæ & maiestatis æternæ, humilis in hoc mundo tanquam lucerna apparuit. Et non sine causa tanquam lucerna per noctem lucere consueuit. Ideirco itaque in hoc mundo humilis tanquam lucerna apparuit, vt tenebras erroris de cordibus nostris, & ignorantiæ noctem depelleret, qui in hoc mundo velut in nocte positi degebamus. Huiusmodi ergo lucerna, id est Incarnatio Christi, ostensa à lege ac Prophetis, iam non obscura prædicatione legis tanquam modio tegitur, nec infidelitate Scribarum ac Pharisæorum, velut quodam vase perfidiæ operitur: Sed in cruce, velut in candelabro constituta, omnem Ecclesiæ domum illuminat. Secundùm mysterium itaquè Incarnationis, lucerna est; secundùm gloriam verò diuinitatis, sol iustitiæ est. Denique in ipso crucis candelabro, tanquam sol resplenduit, cum per Apostolorum prædicationem, quasi per quosdam radios; vniuerso orbi clarissimum suæ cognitionis lumen inuexit Dominus & Saluator noster, qui est benedictus in secula.]

Sect. I. Cap. VI.

8. Omnino ad Christum cruci ſuffixum, candelabrum Moſaicum retuliſſe videtur Mathildis Regina, aut qui candelabro ex munere eius fabrefacto, adſcripſit epigraphen. Rem ex Chronico Cluniacenſi, in rebus S. Hugonis primi, iuuat referre. Sic ergo ibi habetur [In iſta Baſilica Cluniacenſi, ante eius magnum altare, eſt candelabrum cupreum, miræ magnitudinis & excellentiæ, deſuper totum deauratum, opere fuſorio & mirifico operatum, lapidibus cryſtallinis & beryllinis ornatum altitudinis in haſtili decem & octo circiter pedum, & in modum traditum Moyſi à Domino in Exodo 25. cap. factum. Haſtile enim eius & calamos, ſcyphos, & ſphœrulas, ac lilia ex ipſo procedentia, & cœtera quæ ibi habentur, ad modum illius diuini candelabri; facta ſunt in iſto noſtro candelabro magno, quod ex dono Reginæ Mathildis habemus. In hoc ſiquidem noſtro candelabro, inſcripti ſunt verſus ſequentes.

Ad fidei normam voluit Deus hanc dare formam,
Qua quaſi præſcriptum doceas cognoſcere Chriſtum:
De quo ſeptena ſacro ſpiramine plena
Virtutes manant, & in omnibus omnia ſanant.

Cur hoc Cluniacenſe candelabrum ſimiliforme Moſaico dicam relatum videri ad Christum crucifixum, facit verſus ſecundus, memorans *Chriſtum præſcriptum*: quo loquendi modo vſus eſt Apoſtolus ad Galat. 3. Christum crucifixum exhibens ſpecie imaginis aut libri, in quo Chriſtus ſanguineis apicibus exaratus & depictus extaret, vt benè ibi ex S. Chryſ. proſequitur Cornelius. Candelabrum ergo docens cognoſcere Chriſtum præſcriptum, idem eſſe videtur ac repræſentans & referens Christum crucifixum. In Actis Sancti Benedicti Anianenſis pag 16. & 17. referuntur ſeptem lampades Salomoniacè conflatæ: id eſt inſtar ſeptem lucernarum candelabri Salomonici constructæ. Sed ad ſeptiformem gratiam Spiritus ſancti, inſinuandam pertinuiſſe dicuntur Itaque aliò relatæ ſunt, quam quo candelabrum Cluniacenſe.

CAPVT VI.

Germaniſſima, & maximè accommodata candelabri ſeptemplicis ſacra menſæ illucentis allegoria, de Chriſto Domino in myſterio Eucharistia.

1. PRopoſitæ hactenus candelabri ſancti interpretationes myſticæ, & bonæ & piæ ſunt, ſed quantum video, minùs congruentes quàm illa ad quam illuſtrandam accingimur. Sanè prima, quæ de cœlo, aut homine, aut Deo naturæ moderatore accipit candelabrum, depreſſior eſt ac humilior, cum ſiſtat intra naturæ terminos. At veriſimillimum eſt, vt cœteram tabernaculi ſuppellectilem, ita & iſtam è præcipuis vnam, ſpectaſſe myſterium aliquod ordinis gratiæ, exhibitum in lege Euangelica. Cœteræ verò allegoriæ, quæ ad aliquod Christianum myſterium pertinent, minùs quadrant, quàm iſta ad quam aggredimur. Multa quippè ſunt in candelabro ſancto, vel circum illud, quæ vel nullo modo, vel ægerrimè, ac violenter dumtaxat, trahi poſſunt ad myſteria Christiana, quibus repræſentandis candelabrum addicunt illæ aliæ interpretationes: Cum myſterio autem Euchariſtiæ, omnia belliſſimè conſentiunt, citra obtorſionem ac violentiam. Monſtrabo id primùm de ſtructura & partibus candelabri, tum de eius circumſtantijs.

Euchariſtia, in candelabro ſancto, adumbrata, quoad eius compagem, & partes ſingulas.

2. Candelabri ſancti compagem, pertinere ad Euchariſtiam, ſubindicat Proſp. 2. de promiſſ. cap. 2. *in fine*, dicens de Christo. [ipſe Sacerdos & victima, panem ſanctificatum, ſuum ſacratum corpus in ſua menſa confirmans. Cui lucerna ſeptiformi ſpiritu accenſa, toti lucet tabernaculo, quoniam fulgor illius vt lumen; atria verò huius ſpiritualis tabernaculi corda piorum; ſcilicet confitentium & laudantium Deum de quibus dicit Propheta Dauid, *Atria eius in hymnis, confitemini ei.*] Conſentit ex parte Emmanuel Sa Exodi 25. num. 31. vbi poſt expoſitam ex Scripturæ mente ſtructuram candelabri, eiúſque partes, ſubdit. [Puto ego hîc magnum latere myſterium. Eſſe enim candelabrum Eccleſiæ figuram, ſcyphum & ſphœrulam Euchariſtiæ, ſcilicet calicis & hoſtiæ, lilium autem humanitatis Chriſti, & lumen, diuinitatis. Iam ſeptenarium numerum, perfectionem ſignificare.] Quanquam accommodatio multarum è propoſitis candelabri ſancti partibus, poteſt aut etiam debet, commodiùs inſtitui, quàm ab hoc Autore inſtituatur, tamen eatenus confert ad hoc negotium interpretatio ab eo adhibita, quatenus in candelabro, agnoſcit, expreſsè repræſentari Euchariſtiam, etiam quoad vtrámque ſpeciem. Sed dicamus aliqua diſtinctiùs, quoad ſtructuram & partes, candelabrum ſanctum ex Dei præcepto compingentes.

3. Dictum eſt cap. 1. candelabrum fuiſſe compoſitum ex haſtili & calamis: vtrobique autem interueniſſe ſcyphos liliatos, ſiue in conuexa ſuperficie floruléntos, ac ſphœrulas. Supra haſtile quoque, & ſex calamos, conſtitutas fuiſſe lucernas ſeptem exemptiles, nec confertas candelabro in quo habebant loculamentum ſuum. Hæc omnia, concinnè reſpondent myſterio Euchariſtiæ. Nam haſtile rectum & nullatenus inflexum, ſanctam Chriſti animam, in quam tortitudo & curuitas non cecidit; nec cadere potuit, conuenienter repræſentat. Et poteſt etiam ad corpus referri, adjunctis calamis, veluti artubus trunco corporis conſertis per naturalem ſymphiſim. Et quod haſtile ac calami, opificia erant ductilia, bene accommodatur ſanctiſſimo Chriſti corpori, tunſionibus varijs & incommodis malleato. Iam calicum ſiue ſcyphorum habitudo ad Euchariſtiam, eſt per ſe perſpicua; & figura nucis qua conſtabat, non vacat myſterio, quale aperuit Sanctus Paulinus Natali 9. S. Felicis, verſibus illis, quibus reddit rationem eius quod præmiſerat, *in nuce Chriſtus.*

Virga

Virga nucis Christus, quoniam in nucibus cibus intus;
Testa foris, & amara super viridi cute cortex:
Cerne Deum nostro velatum corpore Christum,
Qui fragilis carne est, Verbo cibus, & cruce amarus.
Dura superficies, Verbum Crucis, & Crucis esca est,
Cælestem Christi claudens in carne medullam:
Sed cruce dulcis item, quia protulit arbore vitam.
Vita Deus noster, ligno mea vita pependit,
Vt staret mea vita Deo.

4. Quod si vt Prosper 1. p. de promiss. cap. 10. disserit, in nucibus virgæ Aaron geminantis, Sacerdotium Christi per quatuor orbis terræ vniuersi partes diffundendum præmonstratum est, ne hoc quidem ab Eucharistia est alienum: cum hæc sit illa munda oblatio offerenda Deo in omni loco, effractis angustis repagulis, quæ antiquis pecudum sacrificijs inter Hebræos erant fixa diuinitùs. Verùm quod de quorundam sententia, nuces candelabri, in quarum formam efficti erant eius scyphi, essent amygdalinæ, dimissa compage nucis vulgatæ, quam ad institutum suum considerabat Prosper, spectanda erit amygdalus, cum S. Augustino serm. 99. de temp. vbi amygdalinam nucem, vocat *Pontificalem fructum*, constantem cortice externo amaro, & testa confringenda, ac denique nucleo. Eo fructu diues virga, simul cum lebete succenso Hieremiæ exhibita, iuxta S. Augustinum, vitam & mortem ante faciem nostram repræsentat. Nam [vita quidem Christus in Sacramento nucis; mors autem Diabolus, in figura lebetis succensæ.] Scilicet idem Sacramentum, pro diuersa sumentium dispositione, mors est malis, vita bonis; & sicut alijs discipulis in prima Eucharistiæ perceptione, Christus Sacramentaliter sumptus fuit cibus ad vitam, ita in Iudam qui iudicium sibi manducauit & bibit, intrauit Satanas. Tametsi enim iuxta sententiam quæ in tractatione de Iuda cap. 9. à num. 29. verisimilior nobis visa est, quod Iudas perceperit Eucharistiam, est extra dubium, quod verè subiuerit in eum Christus, tamen infructuosè subiuit, & cum damno maximo: quod mox cumulatum est reali energumenismo, perfidæ ac sceleratæ communioni repenso, post buccellam intinctam à Christo porrectam, postquam introiuit in eum Satanas. Nucini huius calicis formam, Iudæi olim & cidaris Pontificiæ postico, (nam ab antica parte exaratum erat nomen Dei,) & vrnæ, quæ monumentum erat mannæ populo collatæ, insculpebant. De cidari testis est Iosepus lib. 3. antiq. cap. 8. quod non dubito referendum ad præsignificationem Sacerdotij secundùm ordinem Melchisedech, adumbrati in Sacerdotio synagogæ, vt proximè ex Prospero diximus. De vrna, testantur Ioan. Faber Ord. Prædicat. lib. 4. de Missa cap. 30. & Genebrardus in explicatione Liturgiæ cap. 11. ac Antonius Augustinus Dialogo 2. Antiquit. ex Numismatis, *initio*, qui tradunt, in siclo cuius ab omni æuo vsus erat in synagoga, insculpi solitam ex vno latere imaginem vrnæ in formam nostrarium calicum sacrorum, addito lemmate *siclus Israel*; ex altero autem latere ramum nucinum, qualis floruit in virga Aaron, cum illo lemmate. *Hierusalem sancta.* Vnum huiusmodi nummum, in cimelijs Ferdinandi primi, Imperatoris, asseruatum memorat supra Faber: & alium addit abs se visum, apud Præpositum Augustanum Marquardum ab Stain. Visum abs se quoque eiusmodi nummum, cum insculpta vrna in formam calicis, scribit Theodorus Beza in cap. 17. Matth. Alium eiusmodi nummum abs se visum, quem conijcere liceret cusum esse tempore Dauidis, scribit Rabbi Moses Nahmani, sub finem expositionis Deuteronomij. Plures similes ad se perlatos, & à se expositos, scribit supra Genebrardus; nempè vnum quem exhibuerat Doctor Colas Parochus Parisiensis, & tres qui erant Procuratoris Regij D. Petri Bullioud viri Hebraicè scientissimi & de Catholica religione optimè meriti, quod eius in Euangelia lucubrationes demonstrant. Existimarim coniunctionem hanc calicis & mannæ, pertinuisse ad præsignificandam existentiam Christi totius, sub specie panis, ac etiam totius sub vino specie, indicata per formam calicis. Hanc ipsam verò, calicis & mannæ calice contentæ formam, idcirco censuerim fuisse impressam siclo siue nummo, vt constaret hoc esse debere naulum transuectionis nostræ ad gloriam, qua de re infra in Onomastico. Vide *corona*.

Germaniss. candelabri intelligentia de Eucharist.

5. Lilia, aut etiam alios flores, scyphos candelabri vel exornantes vel implentes ex parte, iuxta varia placita, facile est accommodare ad Christum in Sacramento Eucharistiæ contentum, cuius corpus est flos campi, & lilium conuallium: flos de virginali frutice pullulans, & exsiccans venas mortis, vt philosophatur Sanct. Hieronymus in Lucinij Bætici Epitaphio, notans nominatim insignem illum Christi in Eucharistia effectum, exsiccandi fontes libidinum: quia è virginali terra deserta, inuia, & inaquosa, hoc est inuia viro nec perfusa virili semine, progenitus est in modum floris in campis enati, absque cultura: de qua comparatione floridè Sanct. Bernardus serm. 2. de Aduen. Dom. Quod si cum nonnullis post Iosephum 3. Antiq. cap. 7. (iuxta Græcum eius Codicem non iocunosum,) placeat lilijs adiungere cytinos, qui sunt flores malorum granatórum, & vt tradunt Patres ac interpretes Cant. 4. significant martyres; erunt hi flores; appressi vel impositi Calici Eucharistico, luculentum symbolum fortitudinis conciliatæ martyribus per Eucharistiam: paratam aduersùs tribulantes. Tametsi enim omnis generis flores mystici, hinc hausere vim, venustatem, ac fragrantiam suam, est tamen id maximè verum de Virginibus atque martyribus; vt in sequentibus liquebit.

6. Nucibus, seu scyphis florulentis, adiungebantur in candelabro sphærulæ, seu vt alij exponunt poma, de quarum sphærularum ad nuces Sacerdotales appositione in horto nucis, agit obiter supra Sanct. Augustinus optimè verò facit ad rem nostram, quod Gregorius Nyssenus hom. 4. in Cant. Christum quem in Sacramentum comedimus, docet esse verè pomum, [Pomi autem gratia (inquit) tribus sensibus aptè & conuenienter distribuitur; vt quæ & oculos delectet specie aspectabili, & bono odore odoratus sensum recreet, & effecta nutrimentum, dulcedine afficit sensum gustus. Rectè

Sect. I. Cap. VI. ergo vidit sponsa, quæ sit sui à Domino differentia; quoniam ille quidem & nobis sit lætitia oculorum, vt qui eis sit lux; & vnguentum odorarui, & vita comedentibus. Nam qui eum comederit, viuet, sicut dicit Euangelium. [Clarè designat cap. 6. Ioannis vbi sermo est de Eucharistia. Rursus optimè inferiùs ad illud *stipate me malis.* Ipse legit, *sternite mihi thorum in malis.* [Qui in nostræ naturæ sylua germinauit, propter suam in homines beneuolentiam, ex eo quod fuit particeps carnis & sanguinis, factus est malum. Ad vtrumque enim eorum, licet videre in hoc fructu, per colorem assimilationem. Nam quodam quidem candore, imitatur carnis proprietatem. Ei autem illius rubor, per suum testatur speciem, se quandam habere cognationem cum natura sanguinis. Quod ergo *rerum diuinarum* delicijs se oblectans anima, ea intra recta aspicere desiderauerit, hoc ænigmate erudimur.] *Res diuinas*, vocat Nyssenus, Corpus & Sanguinem Christi, conformata in pomum edule quod gustamus Christiani in Eucharistiæ mysterio. Quod si sphærula scypho adiuncta, non fuit quod vox *sphæra* sonat, seu globosum corpus, sed dumtaxat fuit orbiculus super scyphi labia extans, iuxta ea quæ cap. 1. sunt disputata, non est cur exponatur, quomodò is orbiculus super scyphum forma, referens hostias nostrates pertineat ad Sacramentum Eucharistiæ, cum ea rotunditas non aliter se habuerit ad scyphum candelabri, quàm hostia ad calicem, super cuius labia extat maiore sui parte in vulgatis Eucharistiæ picturis, & ei ipsa in sacro, post recitationem, orationis 50. lemnis. Rotundam porrò illam formam, speciei panis, esse perantiquam, monstrabo in Onomastico V. *corona* ex SS. Epiphanio, Cæsario Gregorio, & alijs.

7. Lucernas, hastilis & calamorum summitati superpositas, fas est accommodare ad Eucharistiam, vel tanquam symbola amoris à Christo exhibiti in hoc mysterio, (vt mox dicam exponens lucernarum obuersionem ad mensam) vel tanquam notas septenarij perfectionum Christi in hoc mysterio, vel denique vt tesseras vberrimæ lucis ea Eucharistia promicantis, vt infra plenè tractandum est. Itaque à candelabri summitate, transeo ad basim, in qua statuebam cap. 1. sacra Cherubin, iacentia videlicet stupore defixa in consideratione huius mysterij, cui astant cum horrore & extasi, siue cum conficitur, siue extra confectionem. Idque in Scripturis tradi, affirmat Petrus Blesensis carm. de Euch. cap. 24. versibus illis.

Terribilis res est, & quam multùm verearis,
Corpore qui Christi Christo præsente cibaris,
Nam si forte fidem Scripturis vis adhibere,
Quæ nos s[illegible] solent de Christo vera docere,
Tempore quo Christus genitori victima chara,
Presbyteri manibus sublimi fertur in ara,
Sanctorum polus omnis adest, polus hic reseratur,
Præsentémque Deum grex Angelicus comitatur.

Conferat Lector hanc Poësim cum illa alia à Hieronymo Vida depacta carm. de Eucharist.

Nam simul ante aram verba illa augusta Sacerdos
Protulit ore premens, cælo dilapsus ab alto
Christus adest, vinóque epulis se corpore miscet.
Illa crediderim cæli ardua tecta, sub hora
Feruere, stellatásque fores atque ostia pandi,
Plumipedésque acies lato descendere Olympo;
Et terras petere atque aram se examina circum
Fundere, cælestique dapes sepire corona;
Et totum effundi tanta ad spectacula cælum;
Dum numen se se terrenis inserat escis.

Dixit hoc ipsum soluta oratione, eadem sententia, Idem Blesensis sub initium Epistol. 123. [Scio, & apertè profiteor, tempore immolationis, in ipsa hora incensi, cælos ad vocem Sacerdotis aperiri, Angelos præsentes assistere, vnum & idem ea visibilibus & inuisibilibus fieri, & operatione sancti Spiritus terrena cælestibus iungi. [Expressit Blesensis S. Gregorium, cuius illa sunt 4. Dialog. cap. 58, *in fine* [Quis fidelium habere dubium possit, in ipsa immolationis hora, ad Sacerdotis vocem, cælos aperiri in illo IESV-CHRISTI mysterio, Angelorum choros adesse, summis ima sociari, terrena cælestibus iungi, vnum quoque ea visibilibus atque inuisibilibus fieri?] Seuerus Alexandrinus in Ordine Missæ, idem his verbis tradit. [Panem & vinum introducit Sacerdos in Sancta Sanctorum, viuum corporis & sanguinis Filij Dei Sacramentum. Mors IESV & crucifixio eius, ibi commemoratur. Tum operti currus, omnésque adueniunt Spiritus, sese oblectent.]

8. Confirmat idipsum recitato diuino viso Sanct. Chrysostomus lib. 6. de Sacerd. *ante medium.* [Per id tempus, (inquit) & Angeli Sacerdoti assistunt, & cælestium potestatum vniuersus ordo clamores excitat, & locus altari vicinus, in illius honorem qui immolatur, Angelorum choris plenus est. Id quod credere abundè licet, vel ex tanto illo sacrificio quod tunc peragitur. Ego vero commemorantem olim quendam audiui, cum diceret, senem quendam virum admirabilem, ac cui reuelationum mysteria multa diuinitùs fuissent detecta, sibi narrasse se tali olim visione dignum habitum à Deo esse; ac per illud quidem tempus de repentè Angelorum multitudinem conspexisse, (quatenus aspectus humanus ferre poterat) fulgentibus vestibus indutorum altare ipsum circundantium Denique *sic capite inclinatorum, vt si quis milites præsente Rege stantes videat.*] An de seipso in tertia persona loquitur? Nam testatur S. Nilus Epistola ad Anastasium Episcopum, visa esse Beato Chrysostomo super sacrificium, beata agmina cælestium Spirituum splendidissimè amictorum, deiectis vultibus, atque nudipedum, magna cum reuerentia atque tremore assistentium diuinæ mensæ. Idque ipse Chrysostomus homil. de Sacra & diuina mensa ac de iudicio, Christianos super sacrificium irreuerentes contestatur, de tanta Angelorum circa hoc mysterium reuerentia, mortalium verò irreuerentiâ, expostulans. Splendidè Paschasius, ex hac Angelorum præsentia, vrget ad sanctè ac dignè communicandum l. de Sacram. c. 8. & Laur. Iustin. serm. de Euchar. num. 11. & qui inde occasionem accipit, excitandi fideles ad concipiendum pium affectum erga sanctos Angelos, vt nobis exorent quem adeò expetunt sanctum & pium accessum nostrum ad

sacram

ſacram menſam, Turtectemata tract. de Euchar. c. 14. illato 11. In hoc puncto, multus eſt. Turrianus l. 2. de Euchar. cap. 2. & Eſpencæus L. 1. de adot. Euchar. cap. 4. Recitat Petrus Damiani in Apologetico pro dimiſſo Epiſcop. ſine opuſc. 20. c. 6. Exemplum pij primùm Presbyterij cuius ſacrificium aſtans Angelus aſſumere ſolebat offerendum Deo, iuxta petitionem illam in Canone, *iube hæc perferri per manus S. Angeli tui*; poſtmodùm verò lapſi & ab adueniente de more Angelo expreſſa ſpongia toto corpore purgati ante ſacrificium, eo autem conſummato prioribus ſordibus expreſſa denuò ſpongia coinquinati. Quæ eſſet ea expreſſio detergens, & rurſus inquinans, diuinent quibus valet.

Adiuncta candelabri, ad Euchariſtiam relata.

9. Monſtraſſe non incommodè videor compagem vniuerſam candelabri Moſaici, ſpectaſſe Euchariſtiam. Nunc monſtrandum reſtat, non minùs cum ea congruere adiuncta candelabri, puta quod collocatum eſſet in ſancto, non antem vel in atrio, vel in Sancto Sanctorum; quod eſſet collocatum ex aduerſo menſæ panum propoſitionis, & ſacrorum calicum ad libamina; quod ex parte Auſtrali versùs Boream lumen emitteret; quod noctu dumtaxat, non autem de die illuceret. Hæc omnia optimè caduut in Euchariſtiæ myſterium. Nam tanto Sacramento, locus debetur omnino ſanctus, & quo profanitas acceſſum non habeat, cuiuſmodi erat quod dicebatur *Sanctum*. Cur autem non eſſet in ſancto ſanctorum, quod etiam ſanctius erat, mox attingam circa poſtremum adiunctum. Obuerſionis candelabri ab Auſtro, qua ex parte locatum erat, ad menſam in Aquilonari parte conſtitutam, optima ratio erui poteſt ex Ruperto l. 4. in Exod. cap. 4. nempè quod ea obuerſio, ſignificarit incenciſſimam Dei in meridie eubantia charitatem erga frigidos mortales, qui erant ex parte Aquilonis, vbi Diabolus principabatur. Quis verò aſſequi cogitatione poſſit, amorem quo Chriſtus in finem dilexit ſuos, cum Euchariſtiam verè Sacramentum amoris inſtituit? Hunc amorem volebat innoteſcere, qui myxos lucernarum, non amplo patore quaquauerſum radios diffundere voluit, ſed versùs menſam, in qua panes propoſitionis & crateres libaminum propoſiti erant. Et voluit etiam Spiritus ſanctus, intendi fidelium interiores oculos in menſam, cui tantum lumen affuſum volebat, vt conſpicari liceret mirabilia Dei, & inſignes perfectiones Chriſti Dei & hominis, in eo myſterio contentas. Nec reſtragabor, ſi quis præterea, obuerſionem ſeptem lucernarum ad menſam, referat ad copioſam lucem per hoc Sacramentum affuſam, vel ad ſeptem primarios huius myſterij effectus, aduersùs ſeptem capitalia opera tenebrarum, per cœleſtem hanc lucem depellenda.

10. Tandem quod noctu dumtaxat arderet candelabrum, eodem referendum eſt, quo candelabri collocatio extra ſancta ſanctorum. Cuius adinocti ratio inde petenda eſt, quod Euchariſtia (vt & reliqua ſacramenta,) non ſit futura in cœlo empyreo & loco beatitudinis, cuius ſymbolum eſt ſanctum ſanctorum, vt bene notauit Petrus Cellenſis lib. de Panibus cap. 1. In æternitate enim, vbi Deus ſe fruendum præbebit abſque integumentis ſymbolicis Sacramentorum, non erit locus myſterio Euchariſtiæ, cuius totus vſus, impenditur homini viuenti ac viatori, tanquam ſubiecto idoneo. Eadem porrò ratio eſt, cur candelabrum de die non arderet: quia per ſolam huius viæ noctem, locus eſt Sacramentis. Nominatimque hanc ob cauſam, de agno qui erat luculentiſſimus Euchariſtiæ typus, præceptum erat ne quid de eo relinqueretur vſque mane. [Hoc nunc agitur, (ait S. Auguſtinus l. de Cataclyſmo cap. 4.) Comeditur enim agnus per noctem huius ſæculi, vt cum mane illud venerit quod veſperum non habebit, non iam offeratur ſacrificium imaginis agni, ſed ipſum Agnum quem quotidie immolamus, comedimus, & cuius ſanguinem bibimus, inueniamus eum illic Sacerdotem perfectum, quem conſtat hîc pro noſtra ſalute occiſum.]

Germaniſſ. candelabri intelligentia de Euchariſt.

Optimè quoque S. Cyrillus l. Glaphir in Exod. tractans idemmet præceptum de comedendis nocte Agni carnibus. [Præcepit, vt in hac nocte caro comedarut, hoc eſt in ſeculo inſtanti. Ita enim hoc Paolus vocauit, dicens, *nox præceſſit, dies autem appropinquauit*. In his apertè innuit ſeculum futurum, quod ipſe Chriſtus illuſtrat. Comedat ergo carnem in hoc ſeculo, ait: Nam quoad ſumus in hac vita, Chriſto communicabimus per ſanctam carnem & pretioſum ſanguinem, pinguiore loquentes modo. Cum autem occurterimus in die potentiæ & virtutis eius, ſicut ſcriptum eſt, atque in claritatem ſanctorum aſcenderimus, tum turſus alio modo ſanctificabimur, quem nouit futurorum bonorum diſtributor atque donator Alias autem communicatio ſanctæ ipſius carnis, atque item poculum ex ſalutari ipſius ſanguine, habet confeſſionem mortis Chriſti, quæ propter nos patefacta eſt. Ita enim ipſe alibi ait, ſuis amicis leges de hoc myſterio præſcribens. *Quoties enim* (ait) *manducaueritis panem hunc, & poculum hoc biberitis, mortem Domini annunciabitis*. In hoc igitur præſenti ſeculo per participationem eorum quæ modò enumerata ſunt, meritò annuntiabimus mortem ipſius. Cum autem iam fuerit in gloria Patris, non opportunè de paſſione confeſſionem edituri ſumus, at potiùs eum agnoſcemus purè tanquam Deum facie ad faciem, vt Paulus ait: *Glorificabimus autem illum* (ait) *tantum Dominum. Semel enim mortuus eſt, nec ampliùs moritur, mors ei ampliùs non dominatur* iuxta vocem Pauli. Ideóque & idem alibi ait. *Etſi cognouimus Chriſtum ſecundùm carnem, ſed nunc non ampliùs cognoſcimus*. Tunc enim non ex ijs ex quibus eſt homo, ſed ex quibus eſt Deus verus, euidentiùs cognoſcemus, cum iam expleta conſummatáque fuerit ipſius Incarnatio.] Hoc aliter dixit exercitus Cyprianus ſerm. de cœna Domini verbis. [Panem Angelorum ſub Sacramento manducamus in terris. Eundem ſine Sacramento, manifeſtiùs edemus in cœlis: non miniſterio corporali ſæpè repetitis actionibus ad eundem reuertentes, ſed conſummato Sacerdotio noſtro, erit & permanebit perpetua & ſtabilis, implens & reficiens nos ſufficientia, qua proferet ſe palam, abſque vllis integumentis, omnibus conſpicabilis ſummi præſentia Sacerdotis.]

Sect. I. Cap. VI.

11. Petrus Cellenſis l. 3. Epiſt. 2. id præſignificatum ducet ab Eſaia cap. 7. cum dixit. [*In die illa nutriet homo vaccam boüm, & præ vbertate lactis, comedet butyrum.* Quæ namque eſt vacca boüm, niſi anima conſors naturæ & gloriæ cœleſtium ſpirituum? Quam homo Chriſtus nutriet, non ſicut nunc in vmbra Sacramenti veritate, ſed in declaratione veritatis & in detectione reſerati per clauem Dauid, myſterij de menſa corporis & de vino pretioſi ſanguinis, de veſtimentis gloriæ & de lacte matris gratiæ, quod præ vbertate miſericordiarum vertitur in butyrum dulcedinum; quia omni fluxibilitate & mortalitate de medio ſublata, omnimoda commutatione, transformabitur à claritate in claritatem, & ſic in Deum. Tunc enim erit Deus omnia in omnibus.

Guitmundus l. 1. contra Bereng. eodem accommodat quod Matth. 4. habetur de IESV non agnito à diſcipulis quamdiu in mari fuerunt, donec pertingerent ad terram. [Quid igitur? (inquit Guitmundus) Numquid putandus eſt, eos iocularitet deluſiſſe? Abſit. Ipſe enim vbique idem erat, ipſe vbique veritas erat; ipſe vbique ſapientia erat. Sed nobis per hæc oportebat oſtendi, quoniam quamdiu cum Maria flente velut ad monumentum Domini ſtamus, noſmetipſos mortificando, & mortem Domini donec veniat annunciando; quamdiu in via poſiti peregrinamur à Domino; quamdiu in mari huius ſæculi laboramus, & ventus nobis tentationem contrarius eſt; quamdiu ambulamus per fidem & non per ſpeciem, quamuis plorantes ad monumentum ſuum ſemper Dominus conſoletur, quamuis in via poſitis ſemper Scripturas exponat, quamuis turbatus in mari tranquillet, quamuis præſens nobiſcum ſit ſemper in naui ſanctæ Eccleſiæ vſque ad conſummationem ſæculi, non tamen habemus eum cernere, niſi in peregrina ſpecie, maximè oculis carnis, licet non aliud quam ipſum, habeamus in his Sacramentis.]

12. Algeri denique ratiocinatio circa hoc punctum, eſt luculenta lib. 1. de Sacram. alt. cap. 8. Adducto enim B. Auguſtino, qui panem cœli de quo Pſal. 104. exponit Euchariſtiam quia de ea reficimur in Eccleſia ſicut Iudæi paſti ſunt manna ſubminiſtrato de cœlo, addit Algerus. [Nec ſolùm comparatur Sacramentum corporis Chriſti cœteris Sacramentis conſignificando, ſed & in corpore Chriſti æternaliter non permanendo. Quamuis enim panis ſubſtantia, mirificè, vt dictum eſt, in corpus Chriſti conuerſa eſſe credatur, forma tamen in Sacramento remanens, non in corpore Chriſti manere perpetualiter, ſed poſt hanc vitam omnino deſinere creditur, ſicut & cœtera Sacramenta. Cum enim ſcriptum ſit, *panem Angelorum manducauit homo*, quia eodem Chriſto reficitur homo in via credendo, quo ſatiantur Angeli in patria, eum ſicut eſt videndo, cum eodem fruuntur vt viuant ſine Sacramento, quo & nos ne moriamur cum Sacramento: quando erimus ſicut Angeli Dei, numquid eum quem Angeli ſine Sacramento vident reuelata facie, ſicut eſt, videre poterimus, niſi oblata vmbra Sacramenti? Quomodò enim facies ſua vel noſtra, erit reuelata, niſi omnis veli vmbra reiecta, & nos appareamus filij Dei quod ſumus, & ipſe nobis appareat quod eſt, ſicut eſt Deus. Fruſtra oraremus, vt quod nunc ſpecie geritur, rerum veritate capiamus, ſi ibi etiam huius Sacramenti haberemus vmbram, vbi facie ad faciem, ſicut eſt, videre ſperamus Chriſti gloriam. Quæ enim remuneratio eſſet nobis in alia vita, ſi vmbra Sacramenti contegente, veritas gloriæ Chriſti, nunquam nobis fieret manifeſta? Vnde Ambroſius lib. 1. de offic. cap. 48. Illa igitur ſunt nobis expetenda, in quibus veritas eſt. Hîc vmbra, hîc imago, illic veritas. Vmbra in lege, imago in Euangelio, veritas in cœleſtibus. Ante agnus offerebatur & vitulus, nunc Chriſtus offertur quaſi recipiens paſſionem, & offert ſe ipſe quaſi Sacerdos, vt peccata dimittat. Hîc in imagine, ibi in veritate, vbi apud Patrem quaſi aduocatus pro nobis interuenit. In quo notandum eſt, quia in veteri Teſtamento, dedit Deus tantùm figuræ vmbram, in nouo veritatem cum figura, in futuro dabit veritatem, non cum figura, ſed manifeſtam, vt tali profectu temporum, nos perfectæ veritati viciniores oſtenderet, quibus poſt vmbratam veritatem, nihil niſi eandem manifeſtam dari reſtaret. Vetus enim Teſtamentum, veritatem promiſit non dedit; nouum dedit, ſed non oſtendit. Quid reſtat, niſi vt eadem veritas, in alia via manifeſtetur?]

13. Quod ait Algerus, orari hîc à nobis, vt quod nunc per Sacramenta ſpecie gerimus, in cœlo denique certa veritate capiamus, à Berengario peruertebatur, ad inficiationem Catholicæ veritatis de præſentia Chriſti in Euchariſtia, quaſi ſpecie gerere & ſuſpirare ad veritatem certam cuius in ea collecta Eccleſiaſtica, fit mentio, pugnaret cum reali exiſtentia corporis Chriſti, nec niſi imaginariam & typicam præſentiam ſonaret. Sed abſurdè ſic blaterabat Berengarius: cum *certa veritas*, aliud ibi non ſit, quàm perſpicua & euidens manifeſtatio Chriſti, nunc ſub ſpecie, id eſt ſub Sacramentalibus tegminibus delitefcentis, vt Lantfrancus l. contra Berengarium demonſtrat. Quanquam addit quoque alium ſenſum, quem ait à nullis adhibitum; iuxta quem, certa veritate capimus quod nunc ſpecie gerimus, quando Sacramentum habet in nobis ſuum effectum; éſtque nobis corpus & ſanguis Chriſti, gratiæ ferax, vt eſt in Canone Miſſæ, quod non habet circa indignè ſumentes, quibus Sacramentum licet in ſe contineat corpus Chriſti, non eſt tamen corpus Chriſti ſalubri efficientia, ſed tantùm eſſentia, vt interpretatur Lantfrancus, ſubſcribítque S. Anſelmus de Sacr. Altar. p. 2. cap. 11. Gloſſa Guitmundi, argumentum Berengarij ex ea collecta Eccleſiaſtica enodantis lib. 2. *in fine*, optima eſt. [Supra iam diximus & B. Apoſtoli Pauli verbis approbauimus, quod diuina Sacramenta, vnitatem corporis Chriſti quæ eſt Eccleſia, deſignarent; & hoc eſt quod ſignificando continent. Hoc igitur rogat Eccleſia, dicens, *perficiant in nobis quæſumus Domine, tua Sacramenta quod continent*; id eſt perficiant, vt nos verè ſimus vnum Chriſti corpus, vna Eccleſia, quod videlicet ſignificant: *vt quod nunc*, id eſt dum manducamus corpus Filij tui, *ſpecie gerimus*, ideſt figura tanti Sacramenti ſignificamus; hoc *rerum veritate capiamus*, id eſt reuera vnum Chriſti corpus & vna Eccleſia ſimus.]

SECTIO

De noſtri ſacrificij adumbratione in candelabro.

SECTIO II.

De duplici Myſterij Euchariſtiæ ſubſtantia, exhibita in compage candelabri ſancti ſeptiluſtris.

1.  VSPICABOR Caſſiodori verbis lib. de anima c.2. [Editum eſt quaſi parturiale ouum, vbi vita futuræ auis, pennarúmque grata varietas continetur. Nunc aperiatur in partes, qnia hominum conſuctudo eſt, faciliùs diſcere, quæ diuiſa poſſunt faciliùs elucere.] Monſtratum inquam hactenus eſt, ſed ferè non niſi vniuersè ac generatim, candelabrum ſanctum fuiſſe diuinæ Euchariſtiæ imaginem. Nunc vt id dilucidiùs euadat, conſideranda ſunt, quæ ad ſubſtantiam & effectus myſterij Euchariſtiæ pertinent, & quomodo vtaque per candelabrum ſanctum ſint exhibita, in particulari eſt demonſtrandum, initio ducto à ſubſtantia myſterij, & iis quæ per Eucbariſtiam de Chriſto innoteſcunt, tum ad effectus progrediendo. Subſtantiam myſterij Euchariſtiæ, nomino: rationem ſacri ritus & religioſæ ceremoniæ, latè accepto *ceremonia* nomine, pro quovis nexo cum cultu Dei, & diuina inſtitutione. Quo pacto, duplicem ſacrum ritum in myſterio Euchariſtiæ diſtinguere licet. Concurrit enim in hoc myſterium, & ratio ſacrificij, & ratio ſacramenti, Stupidè autem Vicleffus, cúmque ſecuti quidam Sectarij apud Alanum l. de Miſſa c. 1. exiſtimarunt hæc duo inconciliabiliter ſe excludere. Vnde quia Eucbariſtiam admittunt eſſe ſacramentum, negant eſſe ſacrificium. Sed abſurdiſſimè ita cenſent, cum nihil ſit, vnde veriſimiliter colligi poſſit, rationem Sacramenti & rationem ſacrificij, non poſſe ſimul cobærere. Agnoſcitque eam cohæſionem S. Thomas 1.2. q.101. art. 4. Imo in antiqua lege ſacrificia pro peccatis, erant certò ſacramenta. Eſtque veriſſimillimum quod ait Pbilol. 3. de vita Moſis, Agnum Paſchalem fuiſſe veram victimam, ex peculiari Dei conceſſione ab omnibus Patribus familias immolatam; cum tamen ſimul eſſet inſigne ſacramentum, & eximius Agni Euchariſtici typus, vt dicendum eſt ſuo loco. Ex duobus illis ſacris ritibus in myſterium Eucbariſtiæ concurrentibus, prior eſt ratio ſacrificij: eſt enim confectio ſacramenti. At productio, eſt vita ad effectum, & illo prior. Quare inde ordiemur.

CAPVT I.

De ratione ſacrificij Euchariſtiæ in Candelabro Moſaïco adumbrata.

2. NOlo veritatem ſacrificij Euchariſtiæ hîc ſtabilire, ſed ſupponere vt ex fide certam, ac io Concilio Tridentino definitam ſeſſ. 22. cap. 1. Luderem enim operam, ſi veritatem in Scripturis manifeſtiſſimam, & apud Patres decantatiſſimam; à grauiſſimis verò ſcriptoribus cootra Miſolirurgos immenſis voluminum molibus diſcuſſam, agitare bîc denuo aggrederer. Obiter tamen, quantum fines noſtri ferent, Chriſtianam io hoc puncto doctrinam, & alia hîc æquè ſupponenda, infra commonſtrabimus. Nuoc illud duntaxat tractandum eſt, quæ ſit in hoc ſacrificio victima, & qua actione immoletor. Vtrumque enim, ad expooendam Chriſtiani ſacrificij in candelabro ſancto adumbrationem, eſt oeceſſarium.

Hoſtia ſacrificij incruenti, Chriſtus ipſe.

Victimam in Euchariſtiæ ſacrificio oblatam & immolatam, non debemus aliam agnoſcere. quàm Chriſtum ipſum. *Paſcha* enim *noſtrum*, id eſt victima Paſchalis Chriſtiana, *immolatus eſt Chriſtus*, vt ait Apoſtolus 1. Cor. 5. quem locum latè in hunc ſeoſum expooit Turrianus l. 2. de Euch. cap. 3. Idem habet Hippolitus allegatus à Theodoreto, Dialog. 2. Ibi ergo Apoſtolus, noſtri & Iudaici Paſchatis, banc ſtatuit differentiam, quod Iudæi, agnom materialem ſacrificarent nos autem pro re ſacrificata, ſiue victima, vel (vt S. Auguſtinns epiſt 86. loquitur,) pro pecore & ove noui teſtamenti, habeamus ipſum Agnum Dei, qui bîc immolatur: æquè ac ipſe eſt, qui eſt immolatus in cruce. Nam eadem in vtroque ſacrificio eſt res oblata, eadémque victima quæ vtrobique immolator, vt docet Conc. Trident. ſeſſ. 22. c. 2. Adducit in eiuſdem veritatis confirmationem Ianſenius cap. 131. Concord. verba illa Lucæ 22. *Hic calix nouum Teſtamentum in ſanguine meo qui pro vobis fundetur.* Græca enim non habent verbum futuri temporis, ſed præſentis. Sic quippe Lucas. *τοῦτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον.* Ex quibus Græcis verbis, liquet, verbum *effundetur* quod legitur io vulgata, referri ad *poculum*, ſeu ad ſanguinem provt in poculo contentum, atque adeò provt offertur in ſacrificio incruento per effuſionem tunc factam; non autem vt in cruce faciendam, quando primùm peractum eſt ſacrificium incruentum. Et ita apertè legit, & verba propoſita Lucæ intelligit

Sect. II. Cap. I. telligit Ambroſius l. 4. de Sacram. c. 6. Nec aliter accipienda ſunt verba illa eiuſdem Lucæ, in conſecratione panis. *Hoc eſt corpus meum quod pro vobis datur* Apoſtolus 1. Cor. 11. habet *quod pro vobis traditur*. Græcè κλώμενον in præſenti tempore, *quod frangitur*; id eſt immolatur pro ſalute veſtra & multorum. Nam ſi de fractione ad comedendum ageretur, dicendum eſſet *frangitur vobis*, non autem *pro vobis* & quidem ſicut de calice apud Matthæum c.26.dicitur, *pro multis*, id eſt quoad ſufficientiam pro omnibus, quoad efficaciam verò pro cunctis electis, qui verè multi ſunt, & longe plures quàm Apoſtoli, Chriſto in ſuprema menſa aſſiſtentes. Ee tamen conſtat, in vltima cœna diſtributionem panis aut calicis non eſſe factam pro multis, extra eos qui aderant. Igitur traditio illa & effuſio in Græco expreſſa per verbum præſentis temporis, ſpectat ad ſacrificium corporis & ſanguinis Domini, quod tunc eſt oblatum antefacrificium cruentum. Ita ex eo loco argumentantur, Ianſenius ſupra, & obiter Canus 12. de locis c. 13. verſ. *Atque argumenta*, Bellarminus lib. 1. de Miſſa c.12. Scutia l.1.de Miſſa c.4.n. 1.eſtque argumentatio non inuerſimilis, quicquid in contrarium contendat Vaſquez 3. p.d.199.c.1.& 2.

3. Quidquid verò ſit de eo textu non vſquequaque aperto, habemus indubitatam & expreſſam traditionem pro immolatione Chriſti in hoc ſacrificio. Paſſim enim Patres, Chriſtum Dominum hîc offerri, & immolari, aut eſſe victimam & hoſtiam docent. Ita diſertè Concilium 1.Nicænum can.6.apud Alfonſum Piſanum l.3.aſſerens[in menſa altaris poſitum eſſe Agnum Dei incruentè à ſacerdotibus immolatum.] Idem habet Concilium. 2. Nicænum actio 6.cum improbat inſanientes,(ſic enim ibi vocantur,) dicendo Euchariſtiam eſſe imaginem aut figuram corporis Chriſti,excluſo vero eius corpore. Chriſtum enim ipſum, incruentè immolari in hoc ſacrificio, diſertè ibi traditur. Quæ item verba adhibet Concilium Toletanū 12. can.5.& explicatiſſimè quoque Concilium Tridentinum ſeſſ.22. c.2.Acta S.Andreæ omni fide conſcripta, Beatum illum Apoſtolum, referunt conteſtantem, ſe immolate Chriſtum quotidie. Hippolitus martyr orat.de conſummat.mundi inducit Chriſtum ſic affantem Sacerdotes. [Qui purè mihi ſacrificium die noctúque obtuliſtis, ac pretioſum corpus & ſanguinem meum, immolaſtis quotidie.] S. Ambroſius l.1. offic.c. 48. Ante agnus offerebatur, offerebatur vitulus, nunc Chriſtus offertur.]Et lib.1.in Luc ad c.1.[Non dubites aſſiſtete Angelum, quando Chriſtus aſſiſtit, Chriſtus immolatur. Etenim Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus.] S. Augnſtinus loco quem Lantfrancus l.contra Betcng. egtegiè expendit, hoc eſt epiſt.23. [Nonne ſemel immolatus eſt Chriſtus in ſeipſo, tamen in ſacramento non ſolùm per omnes Paſchæ ſolemnitates, ſed omni die, populis immolatur? Nec vtique mentitur qui interrogatus, eum reſponderit immolari.]Lib.9. Confeſſ.c.13.ait, ex altari diſpenſari victimam ſanctam,qua deletum eſt chirographum quod erat contrarium nobis; nempe Chriſtum ipſum. Lib.17.Ciuit.c. 20. pro omnibus antiquis oblationibus & ſacrificiis, corpus Chriſti nunc offerri, ſiue ſacrificari affirmat. S. Chryſoſtomus hom.24. in 1. Cor.præfatus innenarrabilis amoris ſignum fuiſſe quod olim admiſiſſet ſacrificia brutorum, addit. [Hic autem multo admirabilius & magnificentius ſacrificium præparauit:& cum ſacrificium commutaret, pro brutorum cæde ſeipſum offerendum præcepit.] S. Hieronymus epiſt. ad Damaſum de filio prodigo. [Vitulus ſaginatus qui ad pœnitentis immolatur ſalutem, ipſe Saluator eſt, cuius quotidie carne paſcimur, cruore potamur.] Et mox [Quotidie Pater Filium recipit, ſemper Chriſtus credentibus immolatur.]Quę verba vſurpauit S.Eligius hom.8.quæ eſt de filio prodigo. S. Gr. l. 4. dial. c.58. [Chriſtus licet reſurgens ex mortuis iam non moritur & mors ei vltra non dominabitur, tamen ſemetipſo immortaliter atque incorruptibiliter viuens pro nobis iterum in hoc myſterio ſacræ oblationis immolatur.] Quæ verba fecit ſua, Petrus Bleſenſis epiſt. 123. *initio*. Puto hæc pauca, ex innumeris Patrum locis quæ congeri poſſent, ſatis ſupérque eſſe debere, ad intelligendum, certam traditionem eſſe, quod Chriſtus ipſe immoletur in myſterio Euchariſtiæ, ſitque omnium Sacerdotum hoſtia vt ait S.Paulinus epiſt. 5.

Panis & vinum, excluſa à ratione hoſtia noſtra.

4. Aiebam verò, victimam in Euchariſtiæ ſacrificio oblatam, non eſſe aliam agnoſcendam quàm Chriſtum ipſum; vt excluderem quod aliquibus viſum eſt de pâne & vino, quæ ſunt materia remota Euchariſtiæ & adhibentur ad ſacrificium noſtrū.Nam quod nugiuendus quidam, Inde putauit ſe confodiſſe ac excidiſſe ſacrificium ab Eccleſia Catholica, quod adhibeat pro materia remota prioris conſecrationis, quam vocamus hoſtiam, à ratione veri panis alienam, næ ille plurimùm aberrauit. Probat porrò hoſtiam noſtratem non eſſe verum panem, argumento indè ducto, quod neque Hebræi, neque Græci, neque Latini, quam dicimus *hoſtiam*, panem vocent, aut ad vllum panis genus referant: neque id ſit communiſſimum nutrimentum factum ex ſufficienti materia ad ſuam formam ac finem ordinata, nec habeat partes panis integrantes: non pinſatur, non ſubigatur, non probè coquatur vt panis: nec odore aut ſapore panis polleat, non adhibeatur eſculentis ordinariis, non nutriat, non roboret, non confirmet cor hominis, non ſit ἄρτος ἰσχύος, non denique vſurpetur in medicinâ, quæ tamen omnia de vero pane dicuntur. Non eſt igitur hoſtia verus panis atque adeò deficit Pontificis vera remota materia prioris conſecrationis quæ ad ſacrificium eſſentialiter exigitur. Ita Theophilus à Bega, integro libro, *quod hoſtia Pontificiorum non ſit verus panis*, edito Hanouiæ, anno 1618. Sed eſt ineptiſſima cauillatio, quàm ſenſus ipſe reuincit falſitatis: vt non ſit neceſſe in refellendis ſigillatim tam inanibus probationibus, tempus conterere.

Poterat ſanè inſtaurator iſte hæreſeos Phoris, & Marci Epheſij, Michaëlis Cotularij, aliorúmque peruiacium Græcorum, aientium panem azymum non eſſe verum panem, atquo adeò non eſſe veram prioris conſecrationis materiam,poterāt eſſe inquam iridē reſponſo ad ſuas cauillationes petere, vnde eas deſumpſit: Nimitum ex noſtrorum libris contra prædictos hæreticos,

æticos, præsertimque ex Humberti Episcopi Syluæ candidæ Dialogistica disputatione de Azymo contra Græcos & ex S. Anselmi Opusculo de Axymo; item Algeri l. 2. de Euch. c. 2. Ruperti l. 2. de Officiis c.22. Hugonis Etheriani l.2. de hæresibus à Græcis in Latinos deuolutis c.17. Gennadis defensione Concilij Flor. c. 2. Anonimi Tract. contra Græcos parte 3. (t. 15. bibl. Colon.) Probant hi DD. panem azymum esse verè panem, quia Dauid dicitur accepisse panes à sacerdote qui tamen cum essent panes propositionis, erant azymi ex Leuit. 2. & ex Philone l. de vita supplicum. Item duo discipuli dicuntur agnouisse Christum in fractione panis Emaunte; cum tamen durante tunc festo Azymorum, apud Hebræos non vsurparetur alius panis quàm azymus. Synodus Florentina subscribentibus Latinis & Græcis vtrumque panem (azymum scilicet & fermentatum) agnouit esse validam consecrationis prioris materiam, atque adeò esse verum panem. Vnde & magna pars hodiernorum Græcorum, inhærentium Photio & aliis hæreticis adductis necnon Hieremiæ Constantinopolitano in Censura c. X. sordet hæresi in hac parte. Ex eo enim errore Latinos arcent ne in suis templis sacrificent: Etsi quando Latinus quispiam apud eos sacrificarit, lauant altare aqua benedicta tanquam inquinatum & pollutum ea immolatione in Axymo, vt refert Franc. Richardus l. de Sacra expedit. ad insulam S. Trenes c.12. addens in ipso eorum timali in Officio Iouis sancti, haberi illud spurciloquium; *Erubescant & confundantur, qui panem azymum offerant in sacrificio.*

Supposito, igitur tanquam dogmate fidei; quod panis azymus sit verè panis, & valida prioris consecrationis materia, dubitatio tamen occurrit, an hic panis æquè ac vinum sacrificentur. Perpulchrè in hanc rem Philosophatus est Rupertus Lib. in Genes. c. 32. exponens immolationem Isaaci per Abrahamum patrem quam statuit esse symbolū immolationis Christi per Sacerdotem. Ait enim [Pulcherrimum opus atque sanctissimum est, persentiscere quemadmodum & vsque hodie in monte visionis, id est in S. Catholica Ecclesia, extra quam nemo vnquam Deum videbit, offeratur iugiter filius Deo Patri, vt tamen immortalis perseueret atque impassibilis. Etenim huic immolationi iure assimilatur sacrificium Patriarchæ pij ac fidelis, quia videlicet sicut illic, ita & hîc non sanguis funditur filij trucidati manibus crudelium; sed viuus atque integer permanens Deo Patri, filius idem & manibus præsentatur, & ore sumitur fidelium, &c. qui si (vt iam dictum est) vbi duo vel tres, congregati fuerint in nomine eius illic est; quandò in tali congregationis causa non adest? Imo adest; totus sancto incumbit altari, non vt iterum patiatur, sed vt fidei cui præsentia sunt omnia, præterita eius passio memoriter repræsentetur. Ita Christus & iterum immolatur, & tamen impassibilis permanet & viuus, quemadmodum illic Isaac est immolatus, & tamen gladiò non est attactus. Frangitur pro illo panis & comeditur: sed licet ille panis iam sit ipse Christus; Christus tamen integer permanet ac viuus. Quomodò inquis, panis qui videtur, est Christus? Ad hæc inquam; Quandò qualibet metalli species, V. G. aurum siue argentum validò igne conflatum atque resolutum, rem & aurum est, & ignis quoque dicitur, & est: Etenim aurum videtur & est quod erat: & tamen verissimè ignis dicitur & est quod non erat. Sic omnino panis admotus vel immensus, terribili atque ineffabili mysteri passionis Christi adhuc panis videtur esse quod erat: & tamen in veritate Christus est quod non erat, &c. Verùm de hac re multum tractare locus non est. Hoc solum ad præsentem causam pertinet, quod sicut Isaac illic immolatus non tamen occisus est; sic & Christus hîc immolatur quidem, sed impassibiliter sacrificatur & immortaliter.] Aliqua ex dictis hîc à Ruperto, egent condimento, quod alibi adhibere memini. Sed ad rem præsentem sufficit, Isaaci immolati & tamen superstitis, comparatio cum Christo hîc viuo, non obstante immolatione. Nunc inhæreamus disputationi propositæ. Gaspar siquidem Casalius l. 1. de Sacrif. c. 20. affirmauit, duo esse sacrificia Eucharistiæ, vnum panis & vini, alterum corporis & Sanguinis Domini. Quam sententiā Bellarminus lib. 1. de Missa c. 27. propos. 3, damnat improbabilitatis, admittit tamen propos. 1. [negari non debere, panem & vinum aliquo modo in Missa offerri, & proinde pertinere ad rem quæ sacrificatur.] Quod probat ex eo quod, panis ante consecrationem, dicatur *immaculata hostia* in Liturgia Sacra. Itémque ex eo quod plerique Patres, tradant offerri Deo sacrificium ex pane & vino, & sæpè dicant, offerri panem. Verùm sicut rectè negatur, esse nunc inter Christianos aliud sacrificium quam vnicum illud & singulare omnibus cruentis sacrificiis animalium præcellentius, quod in corpore & sanguine Christi peragitur; ita negandum quoque videtur ad rem in illo vno sacrificio immolatam pertinere panem & vinum; desinentia in Christi immolatione. Quod rectè statuit Valentia l. 1. de Missa c. 3. ad 2. Herbrandi, & Alanus l. de Missa c. 19. ac Ægidius Coninck 3. p. q. 83. num. 77. Estque in hanc rem argumentum optimum, quod iuxta Concilium Tridentinum, in sacrificio crucis, & in sacrificio Eucharistiæ, eadem sit res oblata, siue immolata. Atqui est per se euidens, panem & vinum nullo prorsus modo pertinere ad rem oblatam in sacrificio crucis. Neque igitur pertinent ad rem oblatam in sacrificio Eucharistiæ. Patres quoque, semper dicunt, in sacrificio incruento immolari Christum, vel corpus & sanguinem Domini: neque similiter dicunt, immolari saltem ex parte aut secundariò, panem & vinum: Nisi si interdum ita loquuntur, per ordinem ad terminum paulo post subrogandum substantiis panis & vini: qui terminus, est res tota quæ hîc immolatur, nempè Christus Dominus, Qua ratione exponenda sunt illa verba Sacræ Liturgiæ ante consecrationem, *suscipe sancte Pater hanc immaculatam hostiam.* Interdum verò Patres dicunt, offerri panem & vinum, quia Christus in hoc sacrificio non offertur vt existens in propria specie sed sub accidentibus panis & vini. Vnde quamuis neque substantiæ panis & vini, neque earum exuuiæ, pertinent quoquomodo ad rem in hoc sacrificio oblatam, vt eius constitutiua directè aut partialiter; tamen quia inuoluuntur siue connotantur per statum in quo Christus immolatur; idcirco interdum dicuntur offerri. Nec tunc, *offerri*, idem est quod

De nostro sacrificio, adumbrato in candelabris

sacrificari vel immolari, sed exhiberi, ad conficiendum in re sub eis collocanda sacrificium.

Sect. II. Cap. I.

Immolatio Christi, sita in binis consecrationibus.

5. Pergo ad sacrificationem rei immolatæ in hoc sacrificio, quod est alterum, cuius illustrationem aliquam supra receperam. Missos autem facio Græcos qui agnoscunt fieri sacrificium è præsanctificatis. Quod meritò rejicit Humbertus sub finem libri contra Nicetam, nec rectè propugnatur à Genebrando ad Liturgiam præsanctificatorum. Aut ab aliis qui feria 6. in Parasceue inter Occidentales, censent fieri verum sacrificium quos rejiciunt alij apud Couartuuiam in c. *alma mater* p. 1. §. 5. n.6.& meritò vt ex dicendis parebit. Inter varias ergo sententias Doctorum, de actione qua Christus hic immolatur, eam censeo verisimiliorem, quæ affirmat Christum sacrificari & immolari in sacrificio Eucharistiæ, per consecrationem duplicem; quarum altera corpus seorsim à sanguine, vi sola verborum spectata, seu habita tantùm ratione efficaciæ verborum consecrationis: altera verò sanguis seorsum à corpore, collocatur. Nam eo ipso quod corpus, spectata vi formæ, & efficacitate verborum secundùm directam suam significationem considerata, constituitur absque sanguine; & sanguis seorsum à corpore; Christus vi verborum statuitur vt mactatus & immolatus. Qua verborum formula, statum Christi in Eucharistia describunt Nyssenus orat. 1. de resurr. Cyrillus cath. 5. mystago. Chrysostomus homil. 51. in Matth. & homilia de Eucharistia in Encœniis, & hom. 8. in ad Rom. ac homil de prodit. Iudæ Paschasius l. de Sacram. c.18. & Rabanus l. 1. instit. Clerico. c. 31. Pulchrè verò Nyssenus orat. illa 1. de resurr. Hesychius l. 1. in Leuit. c.4. & 8. Athanas. orat. in 5. feriam & Iudæ proditionem, adducti de Christi Sacerdotio, idem expresserunt, dicentes, Christum in cœna vltima, præuenisse cædem patratam à Iudæis in cruce. Nec dissonant illa Ruperti lib. 2. in Exod. c. 6. [Quarta decima die ad vesperam, vbi illuos Paschæ veteris agnum comedit cum discipulis suis, tunc ipse noui sacrificij agnus, continuò capiendus & ducendus ad immolandum, iam in angustia passionis agonizans, priùs proprijs manibus Deo Patri semetipsum immolauit, accipiens panem & vinum, & mira atque ineffabili sanctificationis potentia, transferens hæc in corporis sanguinis sui Sacramentum.]

6. Per binas itaque consecrationes, Christus Dominus, in statu immolati atque mactati constituitur; hinc corpore, inde sanguine, quantum est ex vi verborum, seorsim positis. Sic enim Christus, ex se & iure præhabiti esse, hostia viuens, offertur Patri tanquam mactatus gladio diuini verbi, tametsi ob naturalem concomitantiam, anima reipsa non recedat à corpore, & sanguis idem immaneat. Quod voluerunt quidam Patres, qui dixerunt, hanc immolationem Christi, non esse veram; idest non esse cruentam, & cum actuali separatione sanguinis à corpore. Esse *quodammodo immolationẽ*, ait S. Bernardus ser. 6. in vigil. Nat. Dom *Effigies salutifera Dominica immolationis*, dicitur in Gotthico Missali in Præparat. ad Missam. *Immolationem mysticam, & non vere sed imaginario actu passionis ac mortis factam*, vocat Algerus lib. 1. de Euchar. c. 16. eodem accommodans quod à S. Gregorio dictum est 4. Dial. c.58. hoc sacrificium, semper imitari passionem Christi. Quod Algerus expendit dictum, quia hoc sacrificium, passionem vnigeniti non operatur verè, sed imitatur imaginariè. Idipsum priùs ibidem dixerat, [eundem Christum, in cruce semel, in altari quotidie, alio modo immolari, & offerri: ibi in veritate passionis qua pro nobis occisus est, hîc in figura & imitatione passionis ipsius, qua Christus non iterum verè patitur, sed ipsius verè memoria passionis quotidie nobis iteratur.] Similiter prolatum S. Gregorij locum accepit Lanfrancus l. contra Bereng. addens, mortem Christi in cruce, *figurari* per fractionem panis ac diuisionem in salutem populi; atque adeò passionem Christi in hac immolatione esse tantùm *figuratam*. Qua ipsa voce, eam donat Algerus citato c.16. eo quod Christus, [semel passus in cruce, in manifesto corpore suo; non manifestè sed inuisibiliter in Sacramento quotidie est, non passus, sed pati repræsentatus. Vera etenim passione Christum iterum immolari, nullatenus congruebat; tum quia impossibile erat immortalem occidi, tum quia crudele erat, in sacrificio Ecclesiæ hominem more bestiarum sacrificando laniari, dentibúsque vorari. Quia itaque in Deum non poteramus simul esse crudeles & deuoti, increcorum esse congruebat quod pium erat fidelibus Christi vt non vera Christi passione & morte, ab eis immolatio compleretur, in qua Christus propitiationem suam exequi omnibus dignaretur. In quo enim meliores essemus his qui eum crucifixerunt, nisi pietate & deuotione differremus ab eis qui eum perdere præsumpserunt?] Hæc omnia Algerus, negans vt videa veram Christi passionem in hoc sacrificio; non tamen veram immolationem, nisi quatenus vox *immolationis vera*, sonaret veram passionem, & cruentam Christi sacrificationem; quæ hinc exulat, quamuis adsit vera sacrificatio, ac proinde etiam vera immolatio, consistens in illa temporis Christi positione seorsim à sanguine, & sanguinis seorsim à corpore, quantum est ex vi significationis & efficientiæ verborum vtriusque consecrationis; etiam si per accidens ea efficientia impediatur quoad sepositionem corporis à sanguine, & sanguinis à corpore; Deo per miraculum, naturali concomitantiæ corporis & sanguinis seruiente; nec sinente eam abrumpi. Ex quo efficitur, Christum quidem non occidi reipsa, sed virtualiter duntaxat: immolationem tamen esse veram & actualem: quia ad hoc, satis est poni actu & reipsa sacrificationem, siue actionem, vi cuius absque accessione vllius alterius, Christus immolaretur cruentè, & occideretur, nisi Deus efficacitatem illius actionis præpediret, adiuncto per aliam actionem corpori sanguine, & sanguini corpore. Quanquam propriè, non præpeditur efficacia actionis respondentis veritati verborum: quia verè fit totum quod verba in sua directa significatione fuerunt; sed efficitur aliquid vltra id quod ferunt verba, excluditúrque status in quo Christus per verba poneretur, si nihil præterea, vltra verborum exigentiam, fieret.

Immolatio

Immolatio Chriſti, exigit eſſentialiter, binas conſecrationes, ſeorſim.

7. Geminæ ergo conſecrationes, & ſeorſim factæ, ad rationē ſacrificationis & immolationis Chriſti, in hoc myſterio interueniunt, & exiguntur eſſentialiter. Non dico, binas conſecrationes in ratione conſecrationum eſſe nexas eſſentialiter, ita vt vna abſque alia nihil efficiat. Contrarium enim rectè aſſeritur à S. Bernardo epiſt. 69. rectèque confirmatur ab Alano l. de Miſſa c. 40. & à Soare t. 33. p.d.43. l.2. & patet ex vſu Eccleſiæ, quo proponitur adorandum corpus ſub ſpeciebus panis deliteſcens, priuſquàm vinum conſecretur: quia Eccleſia probè intelligit, cum primùm verba prioris formæ ſunt completa, atque adeò habent ſuam formalem veritatem, debere dari veritatem objectiuam ei correſpondentem, poníque in rerum natura corpus Chriſti ſub ſpeciebus, etiam ſi ſanguis nondum ponatur ſub ſpeciebus vini, vel etiam ſi per defectum Miniſtri, aliámve ob cauſam, futurum eſſet, vt calix non conſecraretur, nec ſanguis poneretur ſub vini ſpeciebus. Non igitur aſſero, binas conſecrationes eſſe eſſentialiter connexas, quatenus præcisè ſunt conſecrationes; aut vnam non poſſe abſolutè eſſe validam abſque alia: ſed tantùm dico, binas conſecrationes exigi eſſentialiter ad rationem ſacrificij: quia ſi alterutra deeſſet, Chriſtus non proponeretur ſub ratione mactati; hinc conſtituto corpore, inde ſanguine: ſed ad ſummum poneretur corpus vi verborum, exangue & examine; aut vi conſecrationis calicis poneretur ſolus ſanguis; quorum neutrum, excluſo altero, ſufficit ad exhibitionem hominis prout mactati, verámque eius immolationem. Vnde quia ex Chriſti inſtitutione & præcepto, ſacramentum Euchariſtiæ non poteſt confici niſi ſacrificando, (iuſſit enim, Sacerdotes facere quod ipſe fecerat, qui ſacrificauerat adhibita vtraque conſecratione;) affirmandum eſt, conſecrationis vtriuſque nexum, non modò eſſe iuris Eccleſiaſtici, vt affirmant Major in 4. d. 9. q.3. ad 3. Sancteſius repetit. 10. c. 3. Alanus l. de Miſſa c. 20. & Henriques l. 8. cap. 13. num. 2. Sed etiam eſſe iuris diuini, vt rectè agnoſcit Vaſquez 3. p. d. 223. c. 4. Bellarminus 4. de Euchar. c. 22. Suares t. 3. 3. p. d. 43. ſ. 4. & d. 75. ſect 6. Ægidius 9. p. q. 83. n. 102. & 103. Val. 3. p. d. 6. q. 10. p. 4. Scottia l. 1. de Miſſa c. 6. Bonac. q. 2. de Euchar. p. 3. qui conſequenter docent, nec Eccleſiam diſpenſare poſſe, vt vna conſecratio fiat abſque alia, quæcunque obtendatur neceſſitas; ac etiamſi allegaretur omnimodus defectus alterutrius materiæ; in quo euentu Albertus Magnus Tract. de corp. Chriſti, (non obſcurè fauente, certè non reclamante Turrecremata tract. de Euchariſtia c. 8. *ratione* 4.) cenſuit diſpenſari ab Eccleſia poſſe, atque etiam debere, ne fideles careant diuino hoc munimento ob alterutrius materiæ inopiam; puta ob defectum vini in quibuſdam regionibus Borealibus. Et de facto, eam ob cauſam, Innocentium 8. indulſiſſe Noruegis, vt in ſola materia panis conſecrarent, refert Volaterranus Cardinalis l. 7. Geogr. tit. *de Saxonibus & Cimbris*. Verum hanc narrationem falſitatis inſimulant Bellarminus in recognitione libri 4. de Pontif. c. 14. & Suares t. 3. 3. p. d. 43. ſ. 4. Pontificem autem nihil tale poſſe contra inſtitutionem ſacrificij à Chriſto factam, debet eſſe planè ratum, quia in exercitio ritus alicuius Sacri, ſua ſubſtantialia habentis ex Chriſti inſtitutione, non habet locum humana diſpenſatio. *De noſtri ſacrificij adumbratione in candelabro.*

Exploſa duplex Gotthorum abuſio quoad conſecrationem.

8. Quod addebam de gemina conſecratione ſeorſim facienda, vt Chriſti mactati exhibitio congrua ſit, & qualem Chriſtus ipſe in vltima cœna vſurpauit, traditur ab Alexandro 3. Epiſtola ad Archiepiſcopum Vpſallenſem, eiuſque ſuffraganeos, damnante abuſum quem non ſine cordis amaritudine ſe referre teſtatur; quorundam ſcilicet Sacerdotum, contra Apoſtolicas inſtitutiones, cum ſicca fœce vini, vel cum micis panis vino intinctis, Miſſam celebrantium, contra quos ſic agit Alexander. [Cum omne crimen, atque omne peccatum, oblatis Deo ſacrificiis deleatur, quid de cœtero pro delictorum expiatione Domino dabitur, quando in ipſa ſacrificij oblatione erratur? Cum enim Magiſter veritatis, diſcipulis ſuis Sacramentum commendaret noſtræ ſalutis, non ſiccam fœcem vini, non micas panis vino intinctas accepit, ſed panem & calicem, & benedicens dedit diſcipulis ſuis. Quia igitur ſecus agere, Euangelicæ & Apoſtolicæ doctrinæ contrarium, & conſuetudini Eccleſiaſticæ penitus eſt aduerſum, Apoſtolica prohibemus autoritate, & cum ſicca fœce vini, vel cum micis panis vino intinctis, vel alio modo quàm Dominus inſtituit, nullus de cœtero ſacrificare attētet: ſed ſecundùm formam ſacroſanctæ Eccleſiæ Romanæ, quam vos in omnibus imitari oportet, ſolum panem & vinum aqua mixtum, in ſacrificio corporis & ſanguinis Domini offeratis.]

Prior conſecrantium fæcem ſiccam vini.

9. Hæc abuſio, quod attinet ad attentatam conſecrationem fœcis ſiccæ vini, ſordebat errore intolerabili. Neque enim fœx illa, qualem videmus adhærere doliis poſt diu aſſeruatum in eis vinum, eſt reuera vinum; atque adeò non eſt materia ſecundæ conſecrationis. Eſtque id longè certius, quàm quod aqua conglaciata non ſit baptiſmi materia quamdiu riget, perſtátque concretio, nec denominatur ſimpliciter aqua: Nam tametſi reuera non eſt valida baptiſmi materia, tamen quia ſubſtantialiter & phyſicè manet aqua; & abeunte concretione rectè poteſt ad baptizandum adhiberi, poſſet aliquis minore cum improbabilitate comminiſci, quod aqua manens aſtricta, ſit valida materia baptiſmi. At de fœce vini planè ſiccata, non poteſt verè dici quod maneat ſubſtantialiter vinum. Itaque debet haberi exploratum quod inualidè aſſumatur ad conſecrandum. Aliud tamen eſſet, ſi ea fœx vini eſſet vinum concretum, cum non pauca fœculentia admiſta, non tamen tanta, quæ rationem veri liquoris ex ſe potabilis ac fluidi excluderet. Nam vinum concretum quamuis cum aliqua fœcum admiſtione haudquaquam notabili, nec rationem vini tollente, poſſe conſecrari validè, problema eſt, cuius negantem partem tametſi tradunt Alanus l. de Sacram. Euch. c. 11. & Peſantius. 3. p. q. 74. art. 8. diſp. 1.

concl.

Sect. II. Cap. I. concl. 2. affirmanti tamen subscribunt benè multi, vt Suarez t. 3. s. p. d. 45. s. *in f.* Vasquez 3. p. d. 175. n. 16. Valent. 3. p. d. 6. q. 2. p. 1. Ægid. 3. p. q. 74. n. 126. Bonac. q. 2. de Euchar. p. 2. *in fine.* Et cur tale vinum in statu congelationis possit validè consecrari, ratio esse videtur, quia ex se est potabile, sempérque manet verum vinum, & habebit vini effectus si trajiciatur. Quod autem in eo statu potari nequeat, est per accidens ob concretionem: quæ tamen non obstat potabilitati vini concreti, nec tollit naturam vini, atque adeò salua manet eius consecrabilitas. Sicut panis validè induratus, ita vt comedi non possit nisi molliatur affuso humore, non desinit esse valida materia consecrationis, quia tanta durities comestionem impediens, non tollit naturam panis. Estque latum discrimen inter aquam congelatam respectu baptismi, & panem induratum, vel vinum glaciatum, respectu Eucharistiæ. Nam proxima Baptismi materia, est ablutio, cui inepta est aqua congelata. At Eucharistia non consistit in vsu actuali, puta in esu aut potatione, ideòque non postulat materiam de facto potabilem aut comestibilem, sed sufficit quod ex se sit potabilis aut edulis. Quia igitur fœx vini, planè sicca, ne ex se quidem est potabilis, & planè caret natura vini; rectè constitutum est, talem materiam posterioris consecrationis esse planè nullam, & qui attentabant eam consecrare, non modò illicitè & sacrilegè, sed etiam inualidè id attentasse.

Posterior, consecrantium panem vino perfusum,

10. Quoad consecrationem micarum panis vino intinctarum, quæ erat pars altera de qua Alexander tertius Gothos sugillabat, optimè imprimis Pontifex vrgebat Christi factum, & quod tanti esse debeat, non peccare in iis per quæ spectanda est peccati remissio. [Quod si (vt similiter argumentatus est in hac ipsa consecrationis materia S. Cyprianus epist. 63.) nec minima de mandatis Dominicis licet soluere? quanto magis tam magna, tam grandia, tam ad ipsum Dominicæ passionis & nostræ redemptionis Sacramentum pertinentia, fas non est infringere, aut in aliud quàm quod diuinitus institutum sit, humana traditione mutare? Nam si IESVS Christus Dominus & Deus noster, ipse est summus Sacerdos Dei Patris, sacrificium Patri seipsum primus obtulit, & hoc fieri in sui commemorationem præcepit, vtique ille sacerdos vice Christi verè fungitur, qui id quod Christus fecit, imitatur: & sacrificium verum & plenum tunc offert in Ecclesia Deo Patri, si sic incipiat offerre, secundùm quod ipsum Christum videat obtulisse.] Cum igitur ea ratio consecrationis, qua micæ panis vino intinctæ consecrabantur à Gothis Sacerdotibus, abhorreat planè à facto Christi, meritò est à Pontifice improbata. Deinde vel ij Sacerdotes alterutram tantùm consecrationis formam adhibebant super eam materiam, vel vtramque successiuè: si primum, liquet ex dictis eos non sacrificasse, atque adeò fecisse contra Christi institutionem, qua præscriptum est, ne quis consecret nisi sacrificando, & vtramque seorsim materiam offerendo, si autem successiuè adhibebant vtramque formam consecrationis, videntur quidem validè per vtramque consecrasse, non tamen absque immani sacrilegio. Nam quod validè consecrauerint per formam panis, est extra dubium, cum panis licet vino affuso, sic verus panis, & sic denominetur. Quod item validè consecrarint per formam vini (tametsi ambigi posse videtur, quia vinum illud non videtur esse poculentum, sed esculentum duntaxat; Neque enim offa illa dicitur potari, sed comedi:) Tamen videtur longè verius, quia vinum quod intra panis cauernulas & poros abditur, est actu & formaliter vinum, & ex se est potabile priùsquam exsiccetur. Quamuis ergo vtraque consecratio validè à Gothis illis adhiberetur super illam materiam, tamen magno cum sacrilegio adhibebatur; cum quia contra vsum Ecclesiæ, & Christi factū quod pro norma esse debet, sic consecrabant tum quia consecrationes illæ non videntur constituisse sacrificium: sine quo tamen, nefas est & sacrilegum consecrare. Nam sacrificium exurgit ex duplici consecratione, hinc corpus inde sanguinem seorsim statuente: Vnde fit, vt Christus exhibeatur tanquam mactatus, & violenter nec sicca morte peremptus. Hi verò non seorsim, sed simul ac conjunctim corpus & sanguinem exhibebant: atque adeò validè probabile est, eos non sacrificasse sic consecrando; sed duas consecrationes absque nexu peregisse: non secus ac si alicubi panem, & longè procul absque mutali ad panem propinquitate, vinum consecrasset; vel (si hodie panem peterdie vinum, aut viceuersa consecrassent, quæ fuissent duæ consecrationes non integrantes vnam sacrificationem.

11. Quare meritò abusio proposita, à Pontifice explosa est, nec vspiam tolerata aliquando legitur: sicut alicubi quandoque contigit tolerari intinctionem specierum panis in speciebus vini ad vsum Eucharistiæ. Sic enim Concilium Turonense can. 4. Sanxit, vt sacra oblatio morientibus porrigenda, intingeretur in sanguine Christi, vt veraciter dicere possit Presbyter infirmo, *Corpus & sanguis Domini, proficiat tibi* &c. Ita referunt Iuo & Buchardus. De Græcis quoque hæc habet Humbertus l. contra Græcos? Calumn. cum de azymo. [Sanctum panem vitæ æternæ, in calice intritum, cum cochleari sumere consuestis.] Et quanquam Humbertus hoc improbat, vt quandoquidem nemini discipulorum, nisi Iudæ proditori intinctum panem à Domino porrectum inuenimus, significante quod eum esset traditurus.] tamen Romana Ecclesia videtur id tolerasse in Græcis. Nam decretum Iulij Papæ quod ex eius epistola ad Episcopos Ægypti, refert Gratianus cap. *cum omne* de consecr. dist. 2. non spectabat Græcos qui non laborabant errore impugnato à Iulio; quod scilicet communio sub altera tantùm specie esset completa, nec totum Christum contineret. Vnde manifestum videtur, Iulij decretum nunquam ad Græcos peruasisse, aut causa deficiente apud eos exoleuisse illius decreti vigorem; cum in tam multis contentionibus circa fermentatum & azymum nunquam legatur Romanam Ecclesiam edixisse Græcis vt vsu illo intingendi Eucharistiam abstinerent: Tolerabat ergo in illis talem vsum, tametsi ipsa eum nunquam probauit, extra sacrificium; vbi ad designandam corporis & sanguinis redintegrationem per Christi resurrectionem, iubet fieri à Sacerdote commistionem

commiſtionem & intinctionem partis hoſtiæ, quam poſtea ſic intinctam conſumit. At quoad communionem laicam, Romana Eccleſia nunquam probauit eam intinctionem: imo reprobauit, cum contigit eam vſurpari contra veritatem præſentiæ totius Chriſti, ſub alterutra ſpecie. Tunc enim interdixit ea intinctione, vt notauit Petrus Comeſtor in Hiſtoria Schol. c. 151. Plura de hac intinctione in Tract. de Iuda cap. 9. num. 41. & in Heteroclitis circa Euchariſtiæ ſumptionem. Abuſio ergo propoſita, conſecrandi micas panis intinctas, minùs tolerata eſt, quàm communio cum intinctione. Hæc enim potuit vſurpari abſque vllo errore & ſacrilegio; potuítque habere pro colore fructum maiorem ex ſumptione duplici. At conſecratio micarum intinctarum, ſpectans ſolos Sacerdotes quibus æquè communicandum eſſet ſub vtraque ſpecie, ſacrilegium inſeparabiliter adjunctum habet, ob excluſam rationem ſacrificationis & immolationis Chriſti, ſitam in conſtitutione corporis ſeorſim, ſanguinis quoque ſeorſim, tanquam effuſi: atque adeò cum morali inter vtramque ſpeciem propinquitate, quamuis cum abjunctione, qua de re perpulchre diſp. Algerus lib. 2.

Binis conſecrationibus, nexis, ac ſeorſim factis, nihil deeſt ad Chriſti immolationem.

12. Sic adhibitæ geminæ conſecrationi, nihil deeſt ad veram & genuinam rationem incruentæ immolationis. Concurrunt quippe in conſecrationes quales propoſui, omnia quæ & vniuersè ad rationem ſacrificationis, & in particulari ad immolationem Chriſtianæ ſacrificationi propriam, exiguntur. Nam vniuersè quidem; ſacrificium in fieri, ſiue ſacrificatio, eſt ſignum ſenſibile à poteſtate publica deputatum, ad diuinam excellentiam, & debitam ei ab homine ſubjectionem ſignificandam, per alicuius rei Deo immediatè oblatæ immutationem; qua conteſtamur, Deum à nobis agnoſci vt vitæ & mortis autorem. Qua ex cauſa, eam mutationem materiæ ſacrificatæ, debere eſſe pluſquàm moralem, affirmant paſſim DD. & nominatim Canus l. 12. de locis c. 13. *initio corporis*, Vaſquez 3. p. diſp. 220. c. 3. Alanus l. de ſacrific. c. 3. Leſſius l. de Iuſt. c. 38. num. 13. & Malderus 2. 2. tract. 10. c. 3. dubio. 5. Nihil horum deficit binis conſecrationibus. Nam & ſenſibiles ſunt; & à Chriſto Pontifice maximo tanquam Chriſtianæ Reipublicæ capite, deputatæ ſunt, vt eſſent ſignum ſupremi cultus Deo debiti, per rei ſacrificatæ, (quæ hîc non eſt alia quàm ipſemet Chriſtus,) immutationem in honorem Dei: quæ immutatio hîc non deſideratur. Nam vi actionis, prout à verbis ad Chriſtum terminatur, Chriſtus, (niſi diuina vi per aliam actionem ſtatueretur viuus & illæſus,) acciperet reipſa ſtatum hominis mactati, cuius ſanguis ſit effuſus infixo gladio, aliôve violento modo: in quali ſtatu, per ſpecies cum morali propinquitate diſiunctas, repræſentatur. Ea verò Chriſti immutatio, quamuis ob actionem concomitantem diuinitus interpoſitam, non ſit actualis deſtructio Chriſti, & effuſio ſanguinis eius; tamen quantum eſt ex vi actionis circa Chriſtum prout dimanantis præcisé à verbis quatenus veris; ponitur actu & formaliter, quod eam phyſicam immutationem Chriſti operaretur: quod ſatis eſt ad immutationem materiæ ex generali ratione ſacrificij neceſſariam. Nihil ergo eorum quæ generica ſacrificationis ratio poſcit, deſideratur in binis conſecrationibus, ad modum ſæpè propoſitum adhibitis. Quod verò ex ſpeciali ratione ſacrificij Chriſtiani deſiderari poteſt, in eas quoque concurrit. Nimirum repræſentatio ſacrificij cruenti ab ipſomet Chriſto in cruce oblati. Nam ſicut Deus voluit ſacrificium crucis in omnibus antiquis ſacrificiis præfigurari, juxta Proſperum 2. p. de Promiſſion. cap. 5. poſt S. Auguſtinum l. 1. contra aduerſ. c. 18. & 17. ciuit. cap. 10. ita huic quoque ſacrificio, quod vnum abrogatis quibuſuis aliis ſupereſſe voluit, & ad finem vſque ſeculi frequentari, adiunxit ſignificationem myſticam ſacrificij cruenti, quæ valdè luculenta eſt in duabus conſecrationibus, tam liquidè & expreſsè hinc corpus mactatum, inde effuſum ex eo ſanguinem, repræſentantibus. Nihil ergo deſideratur in gemina conſecratione, quominus veram incruenti ſacrificij rationem ſortiatur. Et ita rectè Alanus lib. de ſacrific. c. 13. & 19. ac 20. & Sebaſtianus Oxomenſis tract. de ſacrific. c. 11. & 54.

De adumbratione Sacram. Euch. in Candelabr.

Tantum poteſt ſupereſſe dubitatio nonnulla, an ordo conſecrationum ſit eſſentialis ſacrificationi. Ex vna quippè parte certum eſt conſecrationem panis eſſe independentem à conſecratione vini. Vt diſertè tradit S. Bernardus epiſtola 69. Et conſtat ex præcepto Eccleſiæ de hoſtia adoranda priuſquam vinum conſecretur. Cum autem forma ſecundæ conſecrationis habeat per ſe & independenter ab alia ſuam veritatem, non videtur etiam dubitandum, quin ſi peruertatur ordo, vinum validè conſecretur ante panem. Et idem contingeret ſi per errorem ſubſtantialem bona fide conſecratio prior eſſet irrita & procederetur ad ſecundam. Valeret enim ſecunda conſecratio abſque prima. Id quod videri poteſt inſinuaſſe Scriptura cum interdum præmittit calicis conſecrationem, vt Lucæ 22. & 1. Cor. 10. Ex altera verò parte videtur affirmandum, ſubjunctionem conſecrationis calicis eſſe eſſentialem ſacrificio, cum de eſſentia ſacrificij noſtri ſit exhibitio Chriſti vt immolati, hinc corpore, inde ſanguine ſeorſim ab inuicem conſtitutis. Non poteſt autem ſanguis exhiberi vt eductus à corpore niſi corpus præjaceat. Hæc ſunt quæ vtrinque in difficultatem prædictam proponi poſſunt. Nihilominus ſtatuendum videtur, ſicut non careret immani ſacrilegio qui ſciens ac volens inuerteret ordinem conſecrationum, quia in re tanta nihil ex proprio cerebro, nouandum eſt, nec vllus defectus debet leuis videri vt S. Bernardus epiſtola illa 69. rectè admonuit: Ita ordinem conſecrationum non eſſe ſacrificio eſſentialem, quia eo inuerſo, repræſentatio Chriſti mactati, maneret reipſa eadem. Videtur eſſe in hac ſententia Iobius l. 3. de Verbo Incarnato c. 18. Apud Photium Cod. 22. obſeruans S. Lucam præmiſiſſe cõſecrationem calicis conſecrationis panis, & idem feciſſe aliquãdo Apoſtolum. Et in eiuſdem rei typũ Moyſem abluiſſe primùm aqua eos quos cõſecrabat, tum oleo vnxiſſe & sãguine aſperſiſſe, ſicq;

Sect. II. Cap. II.

denique ad panis ſumptionem adduxiſſe. Addit etiam congruentiam, ex anteriore in nobis procreatione ſanguinis quàm carnis, cum caro fiat ex ſanguine. Quamuis fatetur ordinem conſuetum conſecrationum imitari modum menſæ communis, & ideò eſſe vſu receptum. At S. Fulgentius ad q. 5. Ferrandi & ipſe Ferrandus in propoſitione quæſtionis, pro certo habere videntur calicem eſſe à Chriſto ſubjunctum conſecrationi panis ſiue anterius porrectus eſſet alius calix à Chriſto, ſiue tantum per anticipationem ita ſit narratum quod ſecundum videtur omnino verum.

Adumbratio ſacrificij incruenti in candelabro ſancto eruitur.

13. Ex dictis nullo negotio demonſtratur, rationem ſacrificij Chriſtiani quæ vna eſt ex ſubſtantialibus myſterio Eucharistiæ, adumbratam eſſe in candelabro Moſaïco. Nam ſacrificium Chriſtianum, reale ac verum, tametſi incruentum, cernitur in Eucharistia, ſpectata vi actionis ſacrificatiuæ: hinc ſtatuentis corpus ſeorſim ab anima ob effuſum ſanguinem, & inde collocantis ſanguinem è mactato corpore prolicitum: quod fieri virtualiter & repræſentari expreſsè monſtrauimus, cum hoſtia ſeorſim, & calix ſeorſim, conſecratur At hoc manifeſtiſſimè exprimitur in candelabro Moſaïco, in quo calix & hoſtia ita ſejunguntur, vt tamen ſint moraliter propinqua. Apparent autem iſta perpetuò in Eccleſia, apparebuntque ad finem vſque ſeculi, donec finiantur lux & tenebræ, innata Chriſti præceptum, vt mors eius ſic annuncietur donec veniat, quod prædelineabat veſpertina lucernarum candelabri accenſio, vt in tenebris quibus ſanctum offundebatur, apparere poſſent hæc myſteria.

CAPVT II.

De ratione Sacramenti, altera myſterij Euchariſtiæ ſubſtantia, in candelabro ſancto prædelineata.

1. IN myſterio Euchariſtiæ cerni rationem Sacramenti, extra dubium eſt, non Catholicis duntaxat, ſed & Hæreticis; qui tametſi numerum Sacramẽtorum nouæ legis valdè acciſum dederunt, Euchariſtiæ tamen nomen Sacramenti abnegare auſi non ſunt. An vt proauo ſuo, Berengario adſcriberentur? Berengarius enim ex nomine Sacramenti tributo Euchariſtiæ, blaſphemè intulit Chriſtum non ſubeſſe ſpeciebus Sacramentalibus, reipſa & ſubſtantialiter vt refert Lanfrancus ſub initium confutationis Berengarij: quem teſtatur, iuſſum eſſe retractare quod dixerat, poſt conſecrationem, eſſe in altari *ſolummodo Sacramentum, & non verum corpus & ſanguinem Domini: nec id poſſe ſenſualiter, niſi ſolo Sacramento, manibus Sacerdotum tractari, vel, frangi, aut fidelium dentibus atteri*. E contrario autem, adactus eſt Berengarius à Nicolao Papa in Concilio Romano, ex formula ab Humberto Epiſcopo conſcripta, profiteri, *panem & vinum quæ in altari ponuntur, poſt conſecrationem, non ſolum Sacramentum, ſed etiam verum corpus & ſanguinem Domini noſtri* IESV *Chriſti eſſe: & ſenſualiter non ſolùm Sacramento, ſed in veritate manibus Sacerdotum tractari, frangi & fidelium dentibus atteri*. Tantum ergo abeſt, vt Berengarius, eiúſque exemplo perfida Sacramentariorum progenies, neget Euchariſtiæ rationem Sacramenti, vt potiùs ei inædificet ſomnium ſuum, de Chriſti præſentia non imaginaria, in hoc myſterio.

Diſcuſſus Lantfrancus, circa rem cujus Euchariſtia eſt Sacramentum.

2. At Eccleſia Catholica, vt inferius tradit Lantfrancus, [ſic panem in carnem, vinum credit conuerti in ſanguinem, vt tamen ſalubriter credat, & veraciter recognoſcat, Sacramentum eſſe Dominicæ paſſionis, diuinæ propitiationis, concordiæ & vnitatis, poſtremò aſſumptæ de Virgine carnis & ſanguinis, ſingula ſuis diſtinctiſque modis.] Non aperit diſtinctiùs eo loco Lantfrancus, hæc Sacramenta myſterio Euchariſtiæ diuinitùs conſerta. Quanquam inferiùs reliquo opere, variis locis monſtrare ſatagit, qua ratione in Euchariſtia ſit Sacramentum Dominicæ paſſionis. Nam [dum frangitur hoſtia (inquit) dum ſanguis de calice in ora fidelium funditur, quid aliud quàm Dominici corporis in cruce immolatio, eiúſque ſanguinis de latere effuſio deſignatur? Alioqui Sacramentum non eſſet.] Ex SS. Auguſtino atque Gregorio, iſta confirmat paulo poſt. Quomodò item Euchariſtiæ myſterium, ſit ſignum diuinæ propitiationis, & nati ex Virgine Chriſti, ex dictis circa paſſionem eſt manifeſtum. Nam paſſio, niſi in vera carne ex Virgine per Verbum ſuſcepta, obiri non potuit; pérque paſſionem in ea carne exceptam, Deus propitiatus eſt, eóque veluti coagulo ſanguineo, (vt dixit Nazian. orat 42.) aſtricti inuicem & deuincti ſumus, qua de re luculenter D. Auguſtinus l. 10. Ciuit. cap. 6. in fine. Omnia iſta ingerit myſterium Euchariſtiæ, tanquam Sacrum eorum ſignum, juxta Lantfrancum, cui præiuiſſe alios Patres infra videbimus: addemúſque alia item, quorum myſterium Euchariſtiæ eſt ſignum, ac nominatim fruitionis Dei in patria, ac æternæ Societatis IESV, juxta S. Dyoniſium infra adducendum.

Nihil in his omnibus à Lantfranco dicitur, quod vel falſitate laboret, vel aliorum Doctorum ſuffragatione non muniatur Optiméque præter cæteros Algerus l. 1. contra Bereng. c. 7. cauſam hinc repetit, cur panis & vinum in Euchariſtia, non ſint prorſus abolita, ſed ſignum viſibile ex eis ſit relictum. [Si enim (inquit,) pane murato nihil viſibile reſeruaretur, minueretur fidei meritum: vel pro euidenti miraculo, quia in conſecratione Sacramenti panis omnino euaneſceret, vel quia obliuione ſopita fidei deuotio torperet: cum in tanto myſterio, ſignum aliquod vnde memoria admoneretur, non ſupereſſet. Non enim ſupereſſet aliquod viſibile, circa quod myſtica paſſionis ſigna, & crucifixionis Chriſti, in Miſſa poſſent celebrari; nec vnde in perceptione corporis & ſanguinis eius, incorporationis ſuæ, & noſtræ, myſteria compleri, vel infirmis viaticum dari nec cætera quæ viſibiliter & ſalubriter per ipſum in ſancta Eccleſia fiunt, valerent adminiſtrari.

Non

Non enim frustra dixit Dominus, *Hoc facite in meam commemorationem*, Sacramentum exhibens, sicut verum fidei; sic verè visibile excitandæ commemorationis: vt quod fidei certum est, mentem pascat: quod visui certum est, deuotionem accendat. Quia enim illum secundùm carnem cœlos oportuit penetrare, vt illud confidentiùs tenderemus, reliquit nobis carnalius huius Sacramenti visibilem figuram, & characterem corporis & sanguinis sui, vt suæ passionis memoria incitati, constantiùs hoc faceremus.]

3. Benè ista & consentaneè ad Lantfrancum proximè adductum, rationem figni visibilis mysterio Eucharistiæ vendicantem. Vnum tamen est, quod aduersùs eam Lantfranci doctrinam videtur facere. Nempe quod, cum rectè agnoscat, Sacramentum, (vt fert vulgata definitio) esse rei Sacræ inuisibilis visibile signum, eámque rem Sacram inuisibilem, omnes fateantur esse gratiam signo Sacramentali correspondentem; ipse tamen Lantfrancus, eo significato Eucharistiæ planè tacito, semper monstret Eucharistiam esse Sacramentum, penes illa alia significata inuisibilia quæ ex eo retulimus; nempe Incarnationem, Passionem, concordiam & vnitatem fidelium, aliáque huiusmodi. At receptissimum est, Sacramenta quæ verè & propriè eo nomine donantur, non penes aliud significatum denominari signa Sacramentalia, quàm penes rem sacram inuisibilem nos sanctificantem: hoc est penes gratiam facientem, iuxta S. Thomam 3. p. q. 60. art. 2. & 3. gratiam gratum facientem, cujus sententia est longè communissima & verissima, dummodò ea significatio gratiæ sanctificantis per Sacramentum, intelligatur de sanctificatione immediata interuentu gratiæ significatæ, tanquam formalis causæ immediatè applicatæ humanis vsibus. Sic enim gratiam significare necesse, est, quæ dicuntur propriè Sacramenta, vt ab aliis plerisque, remotè aut mediatè significantibus gratiam secerni possint: quod benè notauit Alanus l. de Sacram. in genere c. 6. & 7. Vnde quia gratia interna ad eum modum sanctificans hominem, ratione iuris moralis ad varia auxilia actualia quod consertum à Deo habet, potest ad sanctificationem hominis multipliciter conferre, enata est multiplicitas illa Sacramentorum propriè dictorum, quam Catholica Ecclesia admittit. Vt quid ergo Lantfrancus cum quo agimus, rationem signi sacri in Eucharistia, non ad gratiam gratum facientem, per hoc mysterium suo proprio & peculiari modo collatam refert, sed ad illa alia sacra significata quæ ex eo commemorauimus?

4. Non est dubium, quin Lantfrancus, vir S. Anselmi indicio doctissimus, & teste Edinero in *Anselmo*, lib. 1. summæ in vniuersa Ecclesia suo tempore autoritatis, quodque eius lucubratio contra Berengarium perspicuè demonstrat: in D. Augustini, præcipuoùmque Patrum doctrina versatissimus, agnouerit Eucharistiam esse signum internæ gratiæ, collatæ ad peculiarem huius Sacramenti finem; vt habet receptissima doctrina de ratione Sacramenti, hausta ex D. Augustino. Sed Lantfrancus videtur egisse quod agebat; nec sollicitus fuisse de exigenda ad seueritatem Theologicam ratione Sacramenti; sed in eo collocasse operam, vt infringeret argumenta, quæ aduersùs sub-

stantialem Christi in Eucharistia præsentiam à Berengario intentabantur, ex quibusdam locis D. Augustini peruersè detortis, quibus S. Doctor ea Sacra mysteria distincta à gratia sanctificante, significari per Eucharistiam asserebat. Vnde Berengarius concludebat, Eucharistiam esse Sacramentum talium rerum sacratum, & quidem modum, absque vera corporis & sanguinis Christi præsentia. E contrario ergo Lantfrancus, insequens aduersarium, totus est in demonstrando, & Eucharistiam, & Christum ipsum sacris specierum tegminibus opertum, significata illa mystica à D. Augustino memorata repræsentare, sed absque exclusione veræ Christi præsentiæ, vt Berengarius de suo addebat: abutens Sacramenti nomine, tribuio Eucharistiæ à D. Augustino, per ordinem ad illa alia inuisibilia significata Eucharistiæ, quæ ex Lantfranco supra protulimus. Eorum porrò nonnulla, gratiam sanctificantem apertè inuoluunt, vt vnitas & concordia qua inter nos vnum sumus, quia sumus vnum cum Deo: Videbis Algerum l. 1. c. 5. ex Augustino ser. de Sacramētis fidelium.

De adumbratione Sacram. Euch in Candelabr.

Eucharistia, Sacramentum simili formæ, signans refectionem.

5. Itaque non abjecit Lantfrancus, communem doctrinam, de vera ratione propriè dicti, constituenda penes significationem gratiæ sanctificantis, per Sacramentum conferendæ: eáque Sacramenti ratio, in Eucharistiam quoque cadit. Est enim signum sanctificationis nostræ, & tale signum, nempe per modum conuiuij reficientis ac nutrientis vitam spiritualem, quam ob causam sub symbolis panis & vini institutum est. Omnia quippe externa quæ à Deo deputata sunt ad significationem practicam gratiæ in Sacramentis, habent analogiam aliquam & similitudinem imperfectam cum effectu gratiæ quem conferunt. Quod spectauit D. Augustinus epist. 23. cum dixit, Sacramenta similitudinem aliquam habere earum rerum quarum sunt Sacramenta qua similitudine si carerent Sacramenta non essent, idest non fuissent de facto assumpta à Deo ad hujusmodi significationem. Eodem sensu Græci Sacramenta vocant *antitypa* hoc est *similis forma* vel *similiformia* cum re significata, prout eam Græcam vocem vertit vulgatus Interpretes 1. Pet. 3. cuius genuina notio est, rem ita exprimere aliquid aliud; vt eum eo quasi certare videatur de forma; prout Bened. Iustinianus ad eum Petri locum fusè prosequitur, attigeratque ante eum Bellarminus l. 1. de Sacram. in gen. c. 9. ac proinde Sacramenta vocare *antitypa*, idem est ac dicere, corticem externum ac sensibilem cui implantata est ratio signi, habere maximam similitudinem ac proportionem cum gratia significata, & esse eius similitudinem apiam, vt dixit D. Augustinus epist. 119. Egregiè id exposuit Algerus lib. 3. contra Berengar. c. 4. vbi præfatus, materias Sacramentorum prouisas à Deo esse vilis pretij; [nisi quod dum naturali similitudine sua, effectus Sacramentalia prætendunt vmbram vel imaginem, ad similem sancti Spiritus gratiam percipiendam, magis accendunt & certificant fidem]Subdit postmodùm, id magis exponens: Deus, [in Sacramentalibus

Sect. II. Cap. II.

ſpeciebus, non quæſiuit dignitatem, ſed aptitudinem. Quia enim aqua extinguit, mundat, & candidat præ cœteris liquoribus; etiam in baptiſmate, carnis incentiua extinguit, peccatorum tam originalium quàm actualium labem abluit, innocentiæ candorem reducit, & dum ſic cœleſtis Patris imaginem reformat, filios adoptionis regenerat. Oleum verò quia athletis eſt congruum, incendio & lumini obnoxium, vt contra ſpirituales nequitias humana fragilitas fortiùs muniatur oleo chriſmatis & in baptiſmate & in confirmatione perungitur, vt ſic datus Spiritus geminæ dilectionis, animam fide illuminet, dilectione inflammet, ſpe cœleſti muniat & roboret. Quia verò panis & vinum homini incorporatum, vita eſt temporalis; ideò Chriſtus hoc Sacramento nobis tanquam caput membris incorporatus, fit vita æterna fidelibus.] Attigit iſta quoque perpaucis Lanfrancus l. contra Bereng. c. 13. docens, neceſſe ſemper eſſe, in Sacramento, & in re ſacramenti, reperiri ſimilitudinem, [ſicut (inquit) in baptiſmo & fide, (hoc eſt in ablutione externa & interna) Vtrumque enim lauat purgat, purificat; illud carnem, hoc mentem.]

6. Eſt igitur in Euchariſtiæ myſterio, germana propriè dicti ſacramenti ratio, circa quam doceri eos qui catechizantur, mandabat S. Auguſtinus l. de catech. rud. c. 26. De eo namque qui catecheſi imbutus fuerit, nec ad audita ſurdum ſe præſtiterit, ſubdit [ſignandus eſt, & Eccleſiæ more tractandus. De Sacramento ſanè quod accepit, cum ei benè commendatum fuerit, ſignacula quidem rerum diuinarum eſſe viſibilia, ſed res ipſas inuiſibiles in eis honorari, nec ſic habendam eſſe illam ſpeciem benedictione ſanctificatam, quemadmodum habetur in vſu quolibet. Dicendum etiam quod ſignificet, & ſermo ille quem audiuit, quid in illo condatur, cuius illa res ſimilitudinem gerit.] Nimirum ſimilitudinem gerit refectionis internæ, quam hoc Sacramentum reuera præſtat ex proprio munere ac fine. Eſt enim deſtinatum ad nutritionem animæ. Non quod anima more corporum nutriatur, & eſca indigeat, ne ſubſtantialiter deficiat, quod Sectariorum Poppæ, malignè obtrudunt plebeculæ, vt refert Petrus à S. Ioſeph tractat. de lacte myſt. diſſert. 6. Quis enim adeò bardus eſt, vt animam corruptibilem eſſe ſtatuat, & idcirco, admoueri ei fingat nutrimentum ad ſarcienda diſpendia illata per calorem natiuum, vt corpori accidit? Exſibilanda ſunt iſta, non excutienda. Non igitur Euchariſtiam nutriendæ animæ addictam dicimus, quod anima nutriatur more corporum; ſed quod proportione, idem præſtetur corpori per eſcam materialem, quæ corpus fulcit & defectu prohibet, ac vitam conſeruat, perducitque ad debitum augmentum. Idipſum ergo præſtat animæ gratia per cibum Euchariſticum collata; & propterea Euchariſtia dicitur nutrire animam, quod optimè expoſuit S. Anſelmus l. de Sacram. Altar. p. 2. c. 5. eámque nutritionem & refectionem proportionalem animarum per gratiam à ſe collatam, ſignificat Euchariſtia ſub ſpecie rerum quibus corporaliter reficimur. [Vnde (inquit Algerus l. 1. contra Bereng. c. 5. quia cibo & potu ita viuimus, vt alterutro carere nequeamus, vtrumque in Sacramento ſuo eſſe voluit (Chriſtus:) ne ſi alterutrum deeſſet, quaſi imperfecto vitæ ſigno; ipſe non plena, ſed imperfecta vita ſignari videretur.] En cur binæ ſpecies ad hoc myſterium ſint adhibitæ. Eſt enim animæ refectio, eamque à ſe cauſatam ſignificat. Plena autem refectio, nec cibatione tantùm, nec tantùm potatione, ſed ex vtriuſque cócurſu conſtituitur.

An altera, an binæ tantùm ſpecies, Sacramentum.

7. Hinc dijudicanda eſt lis quæ inter aliquos Doctores agitatur, circa vnitatem vel pluralitatem Sacramenti in myſterio Euchariſtiæ. Nonnulli enim vtramque ſpeciem ſeorſim, donant *Sacramenti* nomine, alioqui ſequeretur, laicos qui ſub vna tantùm ſpecie communicant, non percipere Sacramentum Euchariſtiæ. Ita Gabriel in 4. d. 8. q. 2. art. 1. & 3. & Bellarminus lib. 4. de Euch. c. 22. propoſ. 3. qui cenſet hanc ſententiam eſſe definitam in Concilio Tridentino ſeſſ. 21. cap. 3. vbi ſtatuitur, ſub vna ſpecie non ſolùm ſumi Chriſtum totum, ſed etiam verum Sacramentum. Nec deeſt ſignificatio refectionis internæ. Nam etiamſi neutra ſpecies ſolitariè accepta, ſignificat refectionem ſpiritualem ſub ſymbolis plenæ refectionis corporeæ; tamen ad veram Sacramenti rationem, ſatis eſt, quod vnumquodque externum ſymbolum, panis videlicet ſeorſim, ac vini ſeorſim ſignificet aliquam refectionem ſpiritualem, eámque reuera efficiat. Neque tamen hîc Autor, admittit binas ſpecies cum ſimul ſumuntur, vt fit à Sacerdotibus, eſſe bina Sacramenta, ſed vnicum; quia ad vnam refectionem ordinantur, & vnam rem ſignificant, & vnum effectum producunt. Ob quam etiam cauſam, cum quis ſimul accipit plures particulas einſdem ſpeciei, non dicitur accipere niſi vnum Sacramentum, quamuis quælibet particula verum Sacramentum contineat. Ex quo denique efficitur, perperam Sectarios expoſtulare cum Eccleſia, de mutilato ac dimidiato quoad laicos Euchariſtiæ Sacramento, negata eis altera ſpecie. Iniuſta enim eſt hæc expoſtulatio, quia vnica illa ſpecies quam accipiunt laici, eſt integrum ac verum Sacramentum. Et è contrario Sacerdos vtramque ſpeciem accipiens, non accipit duo integra Sacramenta ſed vnicum; quia binæ ſpecies ſimul ſpectatæ, non conſtituunt niſi vnicum Sacramentum. Alij verò DD negant in alterutra ſpecie ſeorſim accepta, cerni rationem Sacramenti, prout hæc vox deſignat ſymbolum antitypum ſanctificationis noſtræ, à Deo inſtitutum. Sic enim Euchariſtia, eſt Sacramentum per modum conuiuij reficientis, quod ſymbolis cibi & potus, adunatis, non autem alterutro duntaxat, conſtituitur. Eſt in hac ſententia Gabriel Vaſq. 3. p. d. 168. n. 3. & Alanus l. de Euchariſtia c. 2. & 42.

8. Aiebam, hanc litem dijudicandam eſſe ex antedictis circa ſcopum in quem collimauit Chriſtus inſtituens Euchariſtiam ſub ſpeciebus panis & vini. Voluit enim per hæc externa refectionis corporum ſymbola, ſignificare internam refectionem animæ, per gratiam in hoc Sacramento collocatam. Sicut ergo plena & integra hominis refectio, non conſiſtit in ſolo pane, aut in ſolo vino, ſed in vſurpatione amborum, ita integra & plena ſignificatio refectionis

fectionis

fectionis internæ, non præſtatur per alteram duntaxat ſpeciem, ſed per vtramque conjunctim. Non dico, refectionem internam præſtari duntaxat per ſumptionem binarum ſpecierum: id enim ſalſum eſt, quia quælibet ſpecies, cum totum Chriſtum contineat, eundemmet effectum præſtat qui ab vtriſque ſimul conferri poteſt. Quod igitur dico, illud eſt; ſumpta altera tantùm ſpecie, non adeſſe externum ſymbolum ſignificans plenam & integram refectionem internam: ſed ſicut ſymbolum refectionis externæ non eſt niſi dimidiatum, ita ſignificationem internæ refectionis, non eſſe plenam & integram, ſed dimidiatam tantùm. Vnde laici qui ſub ſola panis ſpecie communicant, dicendi quidem ſunt accipere verum Sacramentum, vt rectè dixi Concilium Tridentinum: non tamen plenum & integrum, ſi *Sacramenti* vox adhibeatur ad deſignandum externum ſymbolum Sacrum immediatè ſanctificans, vt nunc à nobis ea vox adhibetur, quia hæc eſt propria eius notio, juxta quam numerus Sacramentorum arctatur ad ſeptenarium: Tametſi alterutra ſpecies, poſſit dici integrum & plenum Sacramentum, voce *Sacramenti* latiùs accepta, pro quocunque ſymbolo rei Sacræ inuiſibilis: quales cum Lanfranco propoſuimus ſupra nonnullas, quæ plenè & integrè ſignificantur per alterutram ſpeciem.

9. Cœterum quamuis iuxta proximè dicta, poſterior ſententia ſuperiùs propoſita, exactiùs loquatur: tamen quoad rem ipſam, quatenus ex ea præcidendæ ſunt querelæ Sectariorum aduerſus Eccleſiam, non præbentem laicis niſi vnam ſpeciem, vtraque ſententia propoſita eodem recidit. Nam quamuis ratio ſigni gratiæ internæ, ſit plenior & extenſiuè perfectior in vtraque ſimul ſpecie quam in vna tantùm, tamen nutritio ipſa & refectio animæ per gratiam, æquè obtingit per vnicam ſpeciem, ac per binas. Non enim Sacerdos quia vtrámque ſpeciem percipit, plus idcirco gratiæ habet quàm laicus qui ſpecie vini priuatur, vt rectè ſentit D. Thomas 3. p q.80.artic. 12. ad 3. & Opuſc. 58.c.29. ſubſcribúntque Turrecremata tract. de Euchariſtia c. 9. ad 3. Caietanus 3. p. q. 80. artic. 12. Gabriel lect. 84. in Cano, *ſub finem*. Alanus lib. de Euch. c. 43. Sanctesius repetit. 6. cap. 3. Bellarminus l. 4. de de Euchar. c. 13. Henriq. l. 8. cap. 44. num. 5. Suares t. 3. 3. p. d. 63. ſ. 6. Salmeron tomo 9. tract. 36. Scortia l. 4. de Miſſa c. 27. n. 5. & alij quos iſti adducunt. Et ratio eſt perſpicua. Sub vtralibet item ſignificat gratiam & vnionem cum Chriſto. Non eſt ergo vnde detineatur major gratia pro ſimultanea ſumptione vtriuſque ſpeciei, qualem adhibent Sacerdotes quia ſacrificant, & debent participes eſſe altaris ſeu rei ſacrificatæ juxta Apoſtolum; quàm pro ſumptione vnius tantùm ſpeciei in communione laica. Eſt quidem in ſumptione ambarum ſimul ſpecierum, expreſſior, ac eatenus perfectior ſignificatio refectionis, attento modo ſignificandi: quia refectio animæ diſtinctiùs exprimitur per proportionem ad refectionem corpoream, eſculentis ſimul & poculentis conſtantem. Ea tamen major perfectio ſignificationis ex parte modi ſignificandi, nihil plus confert ad quantitatem effectus Sacramentalis, dummodò res ſignificata ſit eadem, vt hîc contingit. Sicut quamuis trina merſio expreſſiùs exhibeat triduanam Chriſti mortem quàm vnica, non tamen plus gratiæ confert quàm vna merſio, quæ eandem rem ſignificat minùs diſtinctè & minùs expreſsè. Itaque Sectarij gratis expoſtulant de ſubducta laicis vini ſpecie, quam nullus maior fructus, præberi extra ſacrificium poſtulauit; & multæ grauiſſimæque cauſæ ſubduci ſuaſerunt, præſertim ad multiplices tanti Sacramenti inhonorationes auertendas, vt benè proſequuntur Turrecr. Tract. de Euchariſtia c. 7. Toletus in cap 6. Ioann. annot. 27. Sanctesius reper. 10. c. 4 & Bellarminus l. 4. de Euchar. c. 24. & 28. Quod ſi aliquando, Eccleſia laicos vtramque ſpeciem ſumere præcepit, non id fecit quòd plus vtilitatis ex ſumptione ſimultanea vtriuſque, percipientibus obuenturum crederet, quàm ex præceptione vnius tantùm; ſed quod auertendus eſſet aliquis error. V. G. Manichæorum teſte S. Leone ſerm. 4. de Quadrageſima cap. 5. abhorrentium à vini ſpecie, tanquam à re mala. Quo pacto accipiendus eſt Gelaſius, damnans grandis ſacrilegij diuiſionem vnius eiuſdémque myſterij, vt videre eſt cap. *comperimus* de conſec. diſt. 2. Sic Gelaſium præter cœteros expoſuit Lindanus l. 4. panopl. c. 56. & Baronius anno 496. num. 22.

De adumbratione Sacram. Euch. in candelabro.

Num Chriſtus quoque, & verba, ad Sacramentum pertineant.

10. Dijudicari præterea ex dictis poterit, litigiolum quod aliquos diſtinuit, quid ſit in Euchariſtia, cui ratio Sacramenti competat, num Chriſtus, num ſpecies, aut aliquid præterea aliud. Nam Valdenſis tomo 2. c. 22. negauit ſpecies eſſe de ratione Sacramenti Euchariſtiæ, fortè vt commodiùs rejiceret Vvicleffum, quem Vvidefordus impugnans primum eius articulum, *in fine*, refert cenſuiſſe ſolas ſpecies eſſe Sacramentum, & idcirco dixiſſe, *ſtercus rabonis* cum ſit ſubſtantia *eſſe aliquid melius Sacramento Romanæ Eccleſiæ*, quod non eſt niſi accidens, de ipſius Romanæ Eccleſiæ ſententia. Alij dixerunt, Chriſtum connotatiuè, ac per modum termini habitudinis ſpecierum continentium, eſſe quidem de ratione Sacramenti: directè tamen & in recto, ſiue vt veram partem, Chriſtum non eſſe de ratione Sacramenti. Ita Soto in 4. d. 8. q. 1. art. 1. qui ibid. q. 2. ad. 2. multo magis idem affirmat de verbis quibus conſecratio perficitur. Annuúntque Sanctеſ. reper. 4. c. 12. Alanus l. de Euchar. c. 3. Vaſq. 3. p. d. 167. c. 3. Ægid. 3. p. q. 73. num. 8. Sunt tamen qui & Chriſtum, & verba conſecrationis, de ratione Sacramenti Euchariſtiæ eſſe contendant. Imo Chriſtum eſſe ſubſtantiam huius Sacramenti, ait Algerus lib. 2. c. 1. Additque Aureolus in 4. d. 8. q. 1. art. ſumptionem quoque Euchariſtiæ, eſſe partem eius eſſentialem. Sed hoc poſtremum nemo alios admiſit, nec eſt ſanè admittendum. Nam Sacramentum Euchariſtiæ eſt aliquid ſtabile, nec poteſt ſtatui in vſu, qui eſt actio perbreui durans.

11. Reliquarum ſententiarum dijudicatio, facilè poterit inſtitui ex dictis de ratione huius Sacramenti, quam eſſe diximus, ſignum immediatum gratiæ nos ſanctificantis, inde enim

Sect. II. Cap. II. erui poteſt, & ſpecies, & Chriſtum, & verba, ad rationem Sacramenti Euchariſtiæ pertinere; Chriſtum quidem ac ſpecies, per modum materiæ, verba verò per modum formæ. Et ſpecies quidem eſſe de ratione huius Sacramenti, eſt extra dubium, cum ſint id per quod Euchariſtia eſt aliquid ſenſibile, quod eſt intrinſecum Sacramento, æquè ac eſſe ſignum. Chriſtum verò pertinere ad hoc Sacramentum, agnoſcit disertè Stephanus Eduenſis l. de Sacrament. altar. c. 17. & inde perſpicuum videtur, quod Chriſtus opertus ſpeciebus, eſt efficax ſignum gratiæ, ſuique ipſius in ſtatu viſibili. Itaque habemus duplicem huius Sacramenti materiam nempe ſpecies, & Chriſtum, ſaltem inadæquatè, hoc eſt ratione corporis pro ſpecie panis, & ratione ſanguinis pro ſpecie vini. Quanquam è duplici illa partiali Sacramenti Euchariſtiæ materia, ſpecies per comparationem ad Chriſtum, habet rationem formæ. Et Chriſtus tamen, & ſpecies eum operientes, habent ſe vt materia, ſubſtrata verbis conſecrationis, tanquam formæ moraliter perſeueranti, quamdiu ſpecies perſtant incorruptæ, pergúntque moraliter affici à verbis ſemel prolatis, vt optimè attigit S. Cyrillus epiſt. ad Caloſyrium, refellens eos qui negabant perſeuerantiam Chriſti ſub ſpeciebus immutatis; ac explicatiùs Aureolus in 4. d. 8. q. 1. artic. 1. concluſ. 1. Malè autem id inficiatur Ægidius 3. p. q. 73. num. 10. Atque ita valet reſpectu Euchariſtiæ, quod vniuersè dixit Eugenius in Concilio Florentino, Sacramenta nouæ legis, è rebus ac verbis coaleſcere.

Sacramenti Euchariſtiæ adumbratio in candelabro eruitur.

11. Perſpicuum denique eſt, ex dictis circa hanc alteram ſubſtantialem myſterij Euchariſtiæ rationem, eam fuiſſe prædelineatam & expreſſam in candelabro ſancto. Nam cum ratio Sacramenti Euchariſtiæ prout Sacramentum eſt, contineatur ſigno integro ac pleno refectionis internæ, ſub ſymbolis corporeæ refectionis plenæ & integræ; hæc autem cibatione & potatione perficiatur; manifeſtum eſt, adumbrationem eius præceſſiſſe in candelabro; quo & calix, ſymbolum potus, & orbiculus ei ſuperpoſitus ſeu pomum edule, pro imagine cibi exhibitum eſt; & quidem ſeorſim calix à pomo, quod ad diſtinctionem plenæ refectionis imaginem facit. Quanquam in pomo, notatam à Nyſſeno eſculentam ſimul ac poculentam materiam diximus ſ. 1. c. 6. conſentitque quod Philoſtratus epiſtola ad Diodorum p. 886. de quibuſdam malis inebriantibus ſcriptum reliquit.

SECTIO III.

Septem Candelabri Sancti lucernarum accommodatio ad totidem primarias Christi Dei & hominis perfectiones in Euchariſtia micantes.

1. MONSTRATVM hactenus eſt, nihil cerni in ſubſtantia myſterij Euchariſtiæ, ſiue prout ſacrificij, ſiue prout Sacramenti, quod non fuerit adumbratum, imo ſatis perſpicuè expreſſum in candelabro Moſaïco, in quo ſymbola Chriſti mactati, & binarum plenæ refectionis corporeæ partium, imagines viſebantur. Nunc aptandæ ſuperſunt lucernæ, quæ cum eſſent exemptibiles, vt dictum eſt ſect. 1. cap. 1. ac proinde non pertinerent ad candelabri compagem, congruè referentur ad aliquid ſitum extra myſterij Euchariſtiæ ſubſtantiam; nimirum ad heptadem eximiarum Chriſti perfectionum in Euchariſtia micantium, & ad luculentos eiuſdem myſterij effectus, in diſpellendis per vberem lucem quam infert, multiplicibus peccati tenebris. Hæc poſterior accommodatio, per ſe obuia eſt. Prior autem firmari poteſt exemplo ſpecti ſeptem candelabrorum, Ioanni in Apocalypſi exhibitorum: quæ graues Interpretes ad ſeptem diuinas perfectiones aptauerunt. Affinem itaque ſeptenarium illuſtriorum Chriſti in Euchariſtia perfectionum, quibus manifeſtandis, ſeptem lucernæ versùs menſam in qua erant panes & calices obuerti iuſſæ ſunt, principio dabimus: quaternis theandricis, (vt ita dicam,) quia in Chriſtum, & vt Deum, & vt hominem ceciderunt, amori, ſapientiæ, potentiæ, liberalitati, ſubnectentes ternas perfectiones ſoli humanitati reſpondentes, humilitatem, patientiam, & quas pro vnica habeo, conſiliorum Euangelicorum Antiſtitas.

CAPVT

CAPVT I.

Lucerna prima, amor Chriſti in Euchariſtia.

2. DIſputaturus de præcipuis Chiſti in Euchariſtia perfectionibus Ioannes de Ragufio, orat. de Communione ſub vtraque ſpecie habita in Concilio Baſileenſi, ab omnipotentia hîc micante, auſpicandum duxit. Mihi ſatius viſum, ordiri ab amore, qui radix prima, ac veluti primum principium totiùs huius diuini inuenti fuit, ſupráque omnia decora ſplendet ac fulget in hoc myſterio, *in quo Saluator, diuitias diuini ſui erga homines amoris velut effudit*, vt loquitur Concilium Tridentinum ſeſſ. 13. cap. 2.

In Euchariſtia, amor in finem.

Videor porrò, autorem initi à me ordinis laudare poſſe B. Ioannem, qui deſcripturus vltimam Chriſti cœnam, in qua diuinum hoc myſterium inſtitutum eſt, orditur à celebratione amoris Chriſti erga ſuos quos cum dilexiſſet anteriùs, tunc tamen in finem dilexit. Senſus eſt, luculenta quidem amoris Chriſti erga nos argumenta anteceſſiſſe; ei tamen dilectioni, veluti colophonem appoſitum eſſe, per Euchariſtiæ inſtitutionem. Gluſſa eſt Guerrici ſerm. de Aſcenſione, vbi præfatus, Chriſtum quamdiu in terris hæſit paſſibilis atque mortalis, parciùs dulcedinem ſuam & amorem in filios prodidiſſe, addit. [Cum autem tempus quo ab eis receſſurus erat, inſtaret, tunc veluti vinci tenero eorum affectu viſus eſt, vt magnam multitudinem dulcedinis ſuæ quam eis abſconderat, diſſimulare non poſſet. Hinc illud eſt, *cum dilexiſſet ſuos qui erant in mundo, in finem dilexit eos.* Tunc enim propemodùm omnem vim amoris effudit amicis, antequam etiam ipſe, ſicut aqua effunderetur pro inimicis. Tunc eis Sacramentum corporis & ſanguinis ſui tradidit, & celebrandum inſtituit, neſcio virtute an charitate mirabiliori, hoc nouum genus manſionis adinueniens in conſolationem receſſus ſui, vt ſi diſcederet ab eis ſpecie corporis, maneret non ſolùm cum eis, ſed etiam in eis virtute Sacramenti.] Eſt igitur (vt aiebam) per Euchariſtiam appoſitus colophon àmori Chriſti erga nos: quandoquidem in Euchariſtia, qualia nunquam priùs acceperamus collata ſunt à Chriſto, amoris incenſiſſimi argumenta.

3. Erit cui primo loco inter ea amoris argumenta recenſenda videantur quæ ex adjunctis inſtitutionis Euchariſtiæ in extrema Chriſti vita, cum] mors horrenda inſtaret, perpendit S. Chryſoſtomus hom. 27. in 1. ad Cor. circa illud, *Dominus* IESVS *in qua nocte tradebatur, accepit panem.* Ait enim ad hæc, os aureum. [Et cur nobis tempus reuocat in memoriam, & veſperam illam, & proditionem? Nam abs re, neque ſine ratione aliqua: ſed vt ſupra modum compungeret, etiam à tempore. Nam etſi quis ſit planè lapis, ſi illius noctis illi venerit in mentem, quomodò erat triſtis cum ſuis diſcipulis, quomodò fuit traditus, quomodò vinctus, quomodò abductus, quomodò iudicatus, quomodo cætera omnia quæ ſunt ſecuta paſſus eſt: fit cera mollior, & à terra recedit, & ab omni animo obuerſante illius viſione. Propterea ea omnia nobis reuocat in memoriam per tempus, & menſam, & proditionem, nos pudore afficiens, & dicens; Dominus quidem tuus ſeipſum pro te tradidit, tu autem fratrem tuum pro teipſo ne cibis quidem impertis.] Potens omnino charitatis in egentes incentiuum, ductum à tanta charitate Chriſti, erga nos, & quidem tam ſuaui, támque dulcedinis referto myſterio teſtata, exprompto inter ſummas Chriſti amaritudines, cum iam iam admouenda ori ſuo fella præſentiret, & flagra, ſpinas, clauos, crucem, lanceam, & reliquum mortiferæ inſuauitatis apparatum, imminentem & veluti pro foribus inſtantem videret. *Amor Chriſti Euchariſtia.*

Dulcedo amoris in Euchariſtia inſtitutione, ex tanta tunc acerbitate in Chriſti pectore.

4. Mirabilis omnino, & vel ipſos beatos Spiritus apta in extaſim abripere, conſociatio tantæ dulcedinis charitatis Chriſti, & tantæ amaritudinis quanta perfundebatur, cum hoc Sacramentum inſtitueret. Quod enim ſupra ex Athanaſio, Nyſſeno, Heſychio & Ruperto diximus, Chriſtum inſtituendo Euchariſtiam, præueniſſe paſſionem ac mortem à Iudæis mox inferendam, ita vt hæc fuerit paſſio ante paſſionem, non modò valet in ſenſu ibi expoſito, quem S. Gregorius ibidem adductus, rectè aiebat eſſe imitationem paſſionis Chriſti; & à S. Cypriano intentus eſt, cum myſterium Euchariſtiæ vocauit paſſionem Domini epiſt. 63. ſed valere æquè, aut etiam multo magis videtur, ratione anticipatæ præſenſionis inſtantium cruciatuum & mœſtitiæ inde voluntariè admiſſæ; quam aliqui ob vigorem & claritatem prænotionis tantoperè extulerunt, vt cenſuerint nihil acritudine diſcrepaſſe à morſu angoris ex præſenti irrogatione tormentorum. Abéſtque ea opinatio, ab illa alia verè temeraria, & Scripturis non congruente inſulſitate quam refellunt Gerſo epiſt. de ſuſceptione humanitatis, & Gabriel initio Tractatus de Paſſione Domini, nempè quod Chriſtus à vitæ crepuſculo, & per vniuerſam vitam, illum ipſum acerrimum dolorem ſenſerit, quem per tempus paſſionis expertus eſt. Longè inquam abeſt ab hac inſulſitate, illa alia quorundam opinatio quam dixi, ex aggerati & incenſi præter morem, ſub tempus paſſionis, & iam cœnæ vltimæ tempore, doloris in Chriſto, ex vicinia tormentorum, & flagrante iam tunc ad eorum irrogationem, truculentia inimicorum quæ Chriſtum non latebat, imo ei diſtinctiſſimè, & particulatim obuerſabatur. Nam quanquam æſtus ille doloris, velut effractis repagulis, erupit maximè & vehementiùs quàm antea in horto poſt cœnam ſupremam vbi propterea dictus eſt cœpiſſe pauere & tædere: Tamen anteriùs quoque, id eſt ingreſſu triumphali in Hieruſalem, prima Sabbathi, viguiſſe in Chriſto præter morem, & multo fortiùs quam priùs ſenſum illum, nec remiſiſſe per reliquam vitam, imo pro maiore ad mortem vicinia fuiſſe acriorem, veriſimiliter dicitur, ſuauiſſimo Domino, ac benigniſſimo curatore ſa-

Sect. III. Cap. I.

lutis nostræ, hac anteoccupatione dolorum, & accito mœstitiæ superpondio, copiosam nobis redemptionem apparante. Nimirum iuxta Nazianzenum orat. 2. in Iulia, quod quis pati extimuit, hoc passus est. Christus autem, tametsi ea triumphali vrbis Hierosolimitanæ aditione, quam deductio Agni quinta ante immolationem die adumbrabat, eximiam fortitudinem prodidit, in qua conturbati sunt montes iuxta S. Basilij interpretationem Psalmo 45. conturbati inquam sunt, & contertiti, Spiritus iniqui & montes pestiferi: Tamen admirabili coniugatione, vt summo semper ac beatifico gaudio, dolorem; ita fortitudini hostibus extimescendæ, pauorem ac mœrorem de appropinquante per horrendos cruciatus excessiuè vita, volens ac lubens sociauit, ab eo tempore quod notaui: & nominatim super cœnam vltimam, cum diuinum Eucharistiæ mysterium instituit.

5. Tali igitur ac tanta perfusum amaritudine in ea vitæ clausula Christum Dominum, tam dulces cibos apposuisse suis, inter quos parricida vnus, Magistri optimi cruorem sitiens, iámque de eo crudelissimè pactus, nec ignorata simili deinceps perfidorum & bonorum conuiuarum mistura, suauissimum epulum, per gyros seculorum ad orbis vsque metam continuandum disposuisse; mirabilem planè (vt dicebam) consociationem dulcedinis plusquàm felleæ ex acore malorum impendentium, voluntatem acerbissimè afficientis, ostentat: qualem contrariorum consecrationem, nullibi vspiam est reperire, tametsi lusisse persæpè natura, & miras contrariorum coniugationes affectasse visa est: vt in Apono fonte, vbi pacificus mixtis ignis anhelat aquis; ac, ne pereat Nymphis Vulcanus, mergitur illis, vt sciè cecinit Ennodius. Similisque fons ab Aristotele celebratur, imo à Theophrasto, nam ipse est germanus Operis Autor) l. de Admir. audit. cap 109. Est & alius ad Gratianopolim, cuius D. Augustinus meminit 21. Ciuit. cap. 7. Aquæ & ignis coalitum in concha margaritifera, ad vnionis effòrmationem, S. Ephrem tract. de margarita pretiosa, agnoscit & demiratur. Sicut etiam S. Chrysostomus in nube (quæ quid aliud quàm aqua?) Sociatum aquæ ignem, per fulgur exilientem concelebrat, ad illud Psalmi 134. *fulgura in pluuiam fecit*. Quid simultanea hyemis & æstatis, pacificè in eadem arbore per æquas partes iugatio, apud Indos Occiduos, quàm procul à commento abesse, Iosephus à Costa lib. 4. histor. Ind. cap. 32. scriptis prodidit? Nam quæ de luminis simul ac tenebrarum, noctis ac diei consociatione, in eodem aëre apud Ægyptios Hebræis tunc infestos, Theodorus Ancyranus homil. de Nat. Saluat. tantoperè suspicit; vt vera esse admitterentur, non ad naturæ opificium, vt cœteræ mirabiles anteriùs adductæ consociationes, sed ad diuinam manum supra naturæ fines operantem, essent referenda. Tandem in media Oceani salsugine, fontes aquæ purissimæ, absque omni salis amaritie scaturire varijs planè locis, Autor est Georgius Agricola lib. 3. de Effluentibus ex terra cap. 2.

6. Nihil hæ omnes extraneorum vel pugnantium consociationes, ad illam, tantæ dulcedinis quantam hæc charitas prodidit, & tantæ amaritudinis ex obiecto instantium cruciatuum, in Christi pectore per tempus supremæ cœnæ. Perinde quippè fecisse videtur Christus in sacro illo epulo, ac si passionis acerbitatem, cum suauitate conuiuij nexuisset. Et verò an non hoc ipsum est, quod D. Augustinus conc. 1. in titulum Psalmi 33. obseruauit; nectens Eucharistiæ institutionem cum extensione in cruce & clauifixione? Tractans enim titulum Psalmi quo insinuatur factum Dauidis, mutantis vultum suum, vt habent 70. 1. Reg. 21. ait, eam mutationem vultus pertinere ad Eucharistiæ mysterium, meritóque additum esse, quod Dauid *affectabat & tympanizabat ad ostia ciuitatis, & ferebatur in manibus suis, & procidebat ad ostia portæ, & saliuæ decurrebant super barbam eius*. Affectasse enim Christum, iuxta S. Augustinum, nihil aliud fuit, quàm tactum esse eximio & extraordinario affectu charitatis & misericordiæ erga mortales: & ad ostia ciuitatis æternæ, (corda inquam nostra peccato obserata,) tympanizasse per sui corporis extensionem in ligno. Vt enim tympanum fiat; caro, idest corium, in ligno extenditur, ac proinde dictus est Christus tympanizare, quia crucifigebatur, & in ligno extendebatur. Neque hoc in Golgotha, aut in parasceue Paschæ, sed in cœnaculo & pridie parasceues, anteoccupata voluntariè externa illa passione, quando ferebatur in manibus suis: quod alij cuiuis impossibile, in Christo comprobatum est verum; cum commendans ipsum corpus suum dixit, in cœna vltima, *hoc est corpus meum*, gestans se manibus suis, & delibutus barbam saliuis super eam decurrentibus, verbis inquam illis in speciem infantilibus & infirmis, (vt quidem incredulis ad primam auditionem visum est, hodiéque videtur,) virtutem eius tegentibus. Tunc igitur affectabat: Christus, & tympanizabat. Infossam quippè præ conceptæ passionis amaritudinibus voluntatem, affectione mellitissima dulcissimæ erga nos charitatis scatentem, ostentabat. Nuspiam enim, etiamsi mole acerbitatum veluti obrueretur, maiorem charitatis dulcedinem, ab optimo ac suauissimo Saluatore habemus. Vt propterea meritò idem S. Augustinus inferiùs, circa illum eiusdem 33. Psalmi versiculum, *gustate & videte, quoniam suauis est Dominus*, in hunc modum disserat. [Apertè modò de ipso Sacramento vult dicere, quod deferebatur in manibus suis, *gustate & videte, quoniam suauis est Dominus*. Nònne aperit se Psalmus, & ostendit tibi illam quasi insaniam & furorem constantem, sanam insaniam, & sobriam ebrietatem illius Dauid, qui figuratè Sacramentum Dominicum ostendebat, quando illi miseri coram Rege Achis dixerunt, *Quomodo est?* Quando dicebat Dominus, *nisi quis manducauerit carnem meam & biberis sanguinem meum, non habebit in se vitam*. Et illi in quibus regnabat Achis, id est error & ignorantia, quid dixerunt? *Quomodò iste poterit nobis dare carnem suam manducare?* Si ignoras, gusta & vide quam suauis est Dominus.]

7. Nec abs re antiqua Ecclesia, vt hanc in Christo suum corpus præbente amoris ac suauitatis emphasim, ex adiuncto illo summæ amaritudinis qua tunc occupabatur, sapidiorem inter communicandum redderet fidelibus, induxit in vsum decantandi sub tempus communionis, hunc Psalmum 33. vt habetur ex Clemente Romano 8. Constit. cap. 3. vbi Turrianus, & Stephanus Durantus lib. 2. de Ritib. cap. 55.

num.

pnm. 20. Ex particula totum inſinuauit Cyrillus Hieroſol. catech. 5. myſtag. cum dixit, ſub tempus diſtributionis Euchariſtiæ decantatum eſſe diuina quadam melodia, *guſtate & videte, quoniam ſuauis eſt Dominus.* Quod de Chriſti Domini, ſub panis ac vini exuuijs deliteſcentis, guſtu & dijudicatione, non per palatum corporeum, ſed per fidem certam omniſque dubitationis expertem, eique ſubjunctam per pios ſenſus ſuauiationem, accipiendum admonet. Iuſtum namque fuit, eum guſtum & viſionem dulcedinis Chriſti depoſcere, ne res ex ſe ſuauiſſima & ſapidiſſima; expers dulcedinis fatuáque appareret. Qua in parte, vt benè poſt Albertum obſeruauit Turrecr. tract. de Euch. cap. 12. *in decima cauſa*, idem contingit circa Euchariſtiæ cibos dulces, quod circa cibos corporeos, quos aliqui immanſos nec dentibus vllatenus attritos tanta feſtinatione degluriunt; vt in eis tametſi ſapidiſſimis, nullum ſaporem deprehendant. Non diſſimiliter igitur, niſi dentes intellectus in hunc vitæ panem profundè agantur, per meditationem, & ei ſubiunctum voluntatis affectum, quod eſt dulcem Dominum guſtare & videre, obtundetur eius ſuauitas, planéque euaneſcet ſapor dolcedinis nuſpiam alibi tantæ; tametſi in ſumma Chriſti acerbitate apparatæ.

Contentio dulcedinis amoris, in Incarnatione, & Euchariſtia exhibiti.

8. Nolim hyperbolicè dictum videri, quod aſſero nuſpiam alibi tantam dulcedinem à Chriſto exhibitam, nec vllum eſſe Chriſtianum myſterium, quod æquè præferat ſuauem Dominum, & dulcem Deum, *dulcedinis genus generaliſſimum* nominat creditus Bernard. ſer. 2. ſuper *Salue Regina.* Scio quæ de terra Chriſti, lacte & melle manante, habet Tertull. lib. de Reſurrect. cap. 26. & quæ de torrentibus mellis ac butyri, in myſterium Incarnationis corriuatis, diſputat S. Gregorius 15. Mor. cap. 9. circa illud Iob. 20. *non videat riuulos fluminis, torrentes mellis & butyri*, quod ad Chriſtum accommodat in Incarnatione. [Mel quippè ex aëre, butyrum verò ex carne eſt. Summi autem Patris vnigenitus, cum ſit Deus ſuper omnia, homo factus eſt inter omnia. Qui cum nos dulcedine diuinitatis ſuæ, & myſterio Incarnationis repleuit, melle nos pariter & butyro ſatiauit.] Apparuit planè in eo myſterio, benignitas & humanitatis Saluatoris noſtri Dei, vt dicitur ad Titum 3. vbi S. Thomas, *benignitatem* refert ad *bonam igneitatem*: id eſt bonam amoris in dulcedinem liquantis flammam, quæ in myſterio Incarnati Verbi exarſit maxima. Ad quod etiam S. Auguſtinus ſerm. 8. de verbis Apoſtol. aptat illud. 1. Tim. 1. *Humanus ſermo*, (ſic enim legit,) *& omni acceptione dignus, quia Chriſtus* IESVS *venit in hunc mundum.* Prædicari meritiſſimò Verbi humanitatem ea in parte, ait D. Auguſt. Nam [non liberaretur humanum genus, niſi ſermo Dei dignaretur eſſe humanus. Nam & homo ille dicitur, *humanus*, qui ſe exhibet hominem, & maximè qui huſpitio ſuſcipit hominem. Si ergo *humanus* dicitur, qui in domo ſua ſuſcipit hominem, quàm humanus eſt, qui in ſeipſo ſuſcipit hominem? Ergo humanus ſermo & omni acceptione dignus, quia CHRISTVS IESVS venit in mundum, *&c.* Prorſus nunquam ſic apparet benignitas gratiæ, & liberalitas omnipotentiæ Dei, quàm in homine mediatore Dei & hominum, homine CHRISTO IESV.] Miraculum charitatis, agnoſcit in eo myſterio S. Chryſ. homil. 27. in Geneſ. [Miſertus (inquit) genus noſtrum, miſit ad nos animarum corporúmque medicum, vnigenitum ſuum filium, ex paternis ſuis ſinibus exurgentem, fecitque ſuſcepta ſerui forma è Virgine naſci, & nobiſcum conuerſari, & omnia noſtra ferre, vt genus noſtrum peccatis oppreſſum iacens, à terris in cœlum ſubuehere poſſet. Et hoc obſtupeſcens tonitrui filius, conſideránſque charitatis diuinæ excellentiam quam erga genus noſtrum declarauit, clamabat & dicebat, *ſic enim Deus dilexit mundum.* Vide quanto miraculo plena hæc dictio. *Sic* (inquit) magnitudinem expendens quam dicturus erat, propterea ad hunc modum exorſus eſt, *ſic dilexit*, Dic igitur nobis Beate Ioannes, quomodò *ſic*? Dic menſuram, dic magnitudinem, doce eos excellentiam. *Sic Deus dilexit mundum vt Filium ſuum Vnigenitum daret, vt omnis qui credit in illum non pereat, ſed habeat vitam æternam.* Vidiſti cauſam aduentus Filij, hanc eſſe, vt per fidem in illum, ij qui perituri erant, ſaluris occaſionem inuenirent?] Hæc & alia, abyſſum (vt ait) diuinæ erga nos charitatis & beneficentiæ conſtituentia, omnes cogitationes mortalium, omnem humanam linguam tranſcendere, conteſtatur S. Chryſoſtomus, & annuunt paſſim Patres reliqui, quoties Verbi propter nos carne circumdati mentio incidit; ſummam Dei charitatem, & exprompram dulcedinis in eo myſterio vbertatem, ſuprà quàm alibi vſpiam deprehendi valeat, ſuſpicientes.

Amor Chriſti in Euchariſtia.

Præfertur Euchariſtia.

9. Auſim tamen nec trepidè aſſerere, quod Verbum iam carne circumdatum ſuſcipi in homine per Euchariſtiam voluit, anctius quadamtenus ac dulcius diuinæ erga nos charitatis atque dulcedinis argumentum ſuppeditare, quàm quod Verbum ſit caro factum. Sanè Laurentius Iuſtinian. lib. de Caſto connubio Verbi & animæ cap. 24. parem nobis charitatem ex Sacramentali præſentia, ac ijs qui Chriſtum in formâ viſibili palam conſpexerunt, exhibitam contendit: & ratiocinationem adhibet non inefficacem, quam eiuſmet verbis præſento. [Nequaquam (inquit de Chriſto,) definit quin noſtrum quotidie erga ſe ſuccendat amorem. Suâ quippè nos ditauit præſentia, qua amantis animus vehementi vtitur charitate. Pro dono namque, hoc, nobis præſtitit ſingulari. Nam profecturus ad Patrem, & ab his carneis oculis ampliùs non videndus, cum in vltima cœna cum diſcipulis recumberet ſuis, tanquam ſingulare viſibilis præſentiæ corporalis ſolatium, quam ſubtrahebat de mundo & inferebat cœlo, corporis & ſanguinis ſui Sacramenta reliquit; ſub quibus, non corporeis ſenſibus, ſed ſpiritualibus, cognoſcibilem ſe fecit; quoniam tota ibi eſt præſentia corporalis. Poterant quippè tunc nimiùm triſtari de illius tam cita abſentia, qui cum ipſo fuerant conuerſati, ſi non hoc roborarentur myſterio. Poterant quoque poſteri, (nec abs re) diffidere, ſi & ipſi eſſent dulci eius fraudari præſentia. Cunctos in vna eadémque pacis ſtabilitate firmauit. Vniuerſis dedit ſeipſum,

præſentibus

Sect. III. Cap. I.

præſentibus & futuris. Præſentibus ſe palpabilem viſibilémque exhibuit, futuris autem ſub accidentium velamine ſe minimè denegauit. Non tamen minùs iſtis quàm illis contulit. Vnus enim idémque Chriſtus, qui in corpore paſſibili cum Apoſtolis conuerſatus eſt, & qui ſub panis & vini accidentibus, vniuerſæ ſe præbuit frequentandum Eccleſiæ Catholicæ. Diſpar modus, & vnus Emanuel; inæqualis viſio, ſed æqualis fides. Ambo per fidem ambulauerunt. Non verò minùs beati ſunt, qui non viderunt & crediderunt, quàm qui viderunt & crediderunt. Non autem beati qui viderunt & crediderunt de eo quod viderunt, ſed de eo quod crediderunt. Aliud viderunt & aliud crediderunt. Quot viderunt in carne Verbum, & tamen non credentes perierunt? Non enim vitam dabat quod apparebat, ſed quod latebat. Ideò diſcipuli beati, quia in eo quod latebat, credebant. Super hoc ſententiam veritatis audiamus. Cum autem ſemel interrogaſſet Dominus à diſcipulis, *vos quem me eſſe dicitis?* Et Petrus voce omnium reſpondiſſet, *Tu es Chriſtus Filius Dei vini*, illico audiuit, *Beatus es Simon Barjona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus qui eſt in cælis.* In fide vtique beati efficiuntur, quotquot gratificantur in Chriſto: nec cuiquam profuit quia in humana Chriſtum vidit carne, ſi non credidit in verbi abſconditi diuinitate. Omnis enim iuſtus, inquantum iuſtus, ex fide fit. *Iuſtus* autem, (ſicut Apoſtolus ait,) *ex fide viuit.* Quoniam verò ſic apparuit in viſibili ſpecie, Dei ſapientia, vt completo diſpenſationis ſuæ miniſterio regrederetur ad Patrem, vnde venerat, & à quo non diſceſſerat; congruum fuit vt taliter ſe exhiberet, quatenus nec quos elegerat præſentes relinqueret, nec venturis ſe negaret: ſed cunctos pari ſe oſtenderet dilexiſſe charitate. Quod quidem optimè perfecit, cum ſe ſub modica panis viníque ſpecie, realiter communicauit.]

10. Nec ſi per viſibilem Chriſti adhuc viatoris præſentiam, prodita eſt eximia eius erga nos charitas, ob perpeſſiones & incommoda quibus ſe obnoxium fecit, maximéque quia erga ingratiſſimos profundi à ſe tantam dulcedinem animaduertebat; deſtituimur iiſdem charitatis incenſiſſimæ argumentis ex Sacramentali præſentia ducibilibus. Notauit hoc quoque idem Iuſtinianus inferiùs eodem capite. [Solùm memorans, (inquit) illam quam erga homines in hoc Sacramento expreſſit viſcerum eximiam charitatem. Hanc nemo niſi qui incredulus & inexpertus eſt, ſe propalare confidet. Quis non ſtupeat, quis non miretur, cum gaudio, & exultet præ admiratione, cum Regem maieſtatis, & Deum gloriæ, ſic regi voluiſſe, ſic cogitauerit ipſi placuiſſe abſcondi? Non tantùm abſcondi, verum etiam humano in corpore reclinari? Non à ſolis bonis & iuſtis, ſed etiam ab iniuſtis ſceleratíſque peccatoribus, quorum vita in luxuriæ fœtore ducitur, in ſeculi voluptatibus nutritur, in ludis, comeſſationibus, ebrietatibus, fraudulentijs, rixis, contentionibus, æmulationibus, obſcœníſque conſumitur actibus; ſe permittat tractari manibus, laniari dentibus, & ore contingi. Nam ſi hóc ſanctis concederet, magnum vtique foret. Quid autem, ſi hoc etiam tribuit iis à quibus blaſphematur indeſinenter? ſemel prętio traditus eſt in carne, ſed millies in Sacramento. Die vna, ſuæ pertulit ludibria paſſionis; quotidie verò ab infidelibus miniſtris ſuper menſam altaris. Semel in cruce pendens expirauit, quotidie autem quoties per myſterium immolatur. *Hæc* (inquit Verbum) *quotieſcumque feceritis, in mei memoriam facietis*]

11. Nolo præteritum ſenſum pietatis, in quem ex tantæ in nos, támque cumulatæ Chriſti charitatis atque dulcedinis conſideratione, erumpit continenter idem Autor, velut extra ſe factus, præ amoris in nos exprompti magnitudine. [O memoriale ſaluificum! (inquit,) ô ſacrificium ſingulare! ô hoſtia acceptabilis Deo Patri! Panis vitæ, pabulum ſuaue, refectio jucunda, ſaginate vitule, immaculate agnus, mellifluum manna! quis dignè poteſt te ſumere, ſufficienter laudare, ad plenum intelligere, ſyncero affectu venerari & totis deſideriorum ſuorum præcordijs tenere? Deficit cor meum cogitando de te, non valet lingua mea loqui de te, nec quantum cupio, ſufficio magnificare te. Da mihi Domine eruditum ſenſum, linguam magniloquam ad tui Sacramenti promenda magnalia. Non enim quanta ſunt, humanus valet explicare ſenſus, neque Angelicus intellectus. Solus ille nouit iſta, qui ſolus voluit & potuit facere tanta ac talia. Non tamen ab eius debet laude ceſſare etiam peccator, quamuis impar etiam iuſtiſſimi, ſit omnis illius laudatio.]

Per Euchariſtiam, Dei cum ſingulis mortalibus conjunctio.

12. Adhuc in valle hæremus, nec dum conſcenſo monte; perſtamus in littore, nec dum in altum progreſſi. Temperandum ergo eſt ſtupori concepto ex ea benignitate, quam corporalis præſentia inuiſibilis, ſubrogata præſentiæ viſibili ſubminiſtrat. Subeamus vlteriùs, charitatis Chriſti veluti montem, & in hac abyſſo bonitatis, feliciter defecturi prouehamur: illud in primis conſiderantes, quod à Damaſceno egregiè ponderatum eſt 4. de Fide cap. 14. in Euchariſtiæ myſterio, omnem illam ſuauitatem & charitatem Dei exhibitam eſſe, quæ in myſterio Incarnationis ſplendet luculentiſſimè; ſed hîc pleniorem ac vberiorem & multipliciter cumulatam proſtare. Per Incarnationem ſiquidem, vnica indiuidua humanitas, ad conſortium Verbi Dei euecta eſt, incomparabili ſanè in omnes nos charitate: quandoquidem noſtri cauſa, & vt nobis bene eſſet, ſacroſancta illa humanitas diuino vnguine delibuta eſt, & ad Verbi ſubſiſtentiam euecta. Idque vt illi, dignè Deo obueniret, ſpiritu non ad menſuram, conſequenter ad diuinam perſonationem donata eſt, & ab omni labe peccati prorſus ſequeſtrata. At in Euchariſtiæ myſterio, protenſior & diffuſior Dei benignitas quoad ſubiecta elucet. Omnibus enim humanæ naturæ indiuiduis: commune factum eſt hoc admirabile Deitatis commercium; cum prius illud in Incarnatione factum, ſtitiſſet in primitijs naturæ noſtræ. Sic enim ſecutus Scripturas Damaſcenus, humanitatem Chriſti, *velut reparata liba naturæ* nuncupauit. Itaque quod per Incarnationem in vnica indiuiduè humanitate factum eſt, vt ad conjunctionem cum Deo eueheretur; per Euchariſtiæ myſterium obtigit omnibus. Præiuerat Damaſceno Chryſoſtomus hom. 83. in Matth. præfatus, nos per Euchariſtiam

chariſtiam, in vnam cum Chriſto maſſam reduci, & corpus vnum, ac vnam carnem fieri, ſubdit. [Conſideremus autem. Ex noſtra generatus eſt ſubſtantia. Sed nihil hoc (inquies) ad omnes pertinet. Imo ad omnes. Nam ſi ad naturam noſtram deſcendit, patet quoniam ad omnes. Sed quomodo non omnes inde lucrum conſecuti ſunt, inquies? Id certè, non illius cauſa, qui maximè hoc optat, accidit, ſed eorum culpa qui eum ſuſcipere noluur. Quod ſi ad omnes, & ad vnumquémque profectò. Singulis enim fidelibus per hoc myſterium ſe commiſcet: & quos peperit, non alij nutriendos tradit, ſed ipſe ſtudioſiſſimè alit, hac etiam te tibi perſuadens, carnem illum tuam aſſumpſiſſe. Tanta igitur charitate atque honore affecti, non torpeamus.] Sic reſtitui locum, qui in pleriſque vulgaribus Codicibus luxatus & interpolatus eſt, interturbatione quorumdam verborum, eadem tamen ſemper ſententia. En igitur, vnicuique fidelium, coniunctum Dei Verbum per Euchariſtiam, quod per Incarnationem, vnicæ humanitati obrigerat.

13. Rupertus in candem ſententiam egregiè Philoſophatus eſt lib. 2. de Offic. cap. 11. deſcribens vtilitates myſterij Euchariſtiæ, his præter cœtera. [Vni & ſoli qui deſcendit de cœlo, Filio hominis, quia vna perſona eſt cum Filio Dei, cum Verbo Patris, quod de cœlo deſcendit, & de corde Patris in vterum venit Virginis; vni inquam & Soli, Filio Dei, Filióque hominis, tanquam ſuo capiti cuncta membra corporis annectuntur, omnes qui in fide huius Sacramenti, in plenitudine huius charitatis, ſunt recepti: Et ſic vnum corpus, vna perſona, vnus Chriſtus, caput cum ſuis membris in cœlum aſcendit, dicitque gratulabundus glorioſam Deo aſſignans Eccleſiam. *Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea.* Et oſtendens, ſe atque illam, in perſonæ conueuiſſe vnitatem; *Et erunt* (inquit) *duo in carne vna.* Magnum hoc Sacramentum eſt. Caro Chriſti quæ ante paſſionem ſolius erat caro Verbi Dei, per paſſionem ita creuit, adeò dilatata eſt, ita mundum vniuerſum impleuit, vt omnes electos qui fuerunt ab initio mundi vel futuri ſunt vſque ad vltimum electum in fine ſeculi, noua conſperſione huius Sacramenti, in vnam Eccleſiam faciat Deum & homines æternaliter copulari.]

Deſiderium flagrantiſſimum quo Chriſtus Lucæ 22. conteſtatus eſt ſe deſiderare Paſcha poſtremum manducare cum diſcipulis, in hanc rem adducit Paſchaſius ferè in fine expoſiti in narrationem Cœnæ Domini ex cap. 26. Matth. [Aſſumpſerat enim hominem in Deum, quando Verbum caro factum eſt, vt per eum eſſemus in illo. Sed necdum illc, admiſcuerat ſe per carnem ſuam nobis, vt SANOVAT membra, in illo vnum eſſemus corpus. Quia etſi caro nihil prodeſt per ſe, Spiritus Sanctus eſt qui viuificat corpus, vt in nobis omnibus, vnus ſit Chriſtus. In vno eodémque viuificamur Spiritu, & manemus in illo, per hominem quem aſſumpſit; ſicut & ipſe, per hoc myſterium corporis & ſanguinis ſui, in nobis. Et ideò noſtræ ſalutis ſumma, quia in iſto conſiſtit Sacramento, deſiderio diu deſiderans adimpleuit, vt cum ſuis antequàm pateretur, hoc verum manducaret Paſcha; quatenus per hoc, antequàm ſe daret in pretium, nos in illo, & ipſe in nobis vnum eſſemus corpus.] Et inferius, negat ſalem aut mel adijciendum huius myſterij confectioni, ſed omnia conficienda ait eo ritu ab eo conſtituto [quatenus per hoc ille in nobis concorporatus maneat, ſicut & nos in illo per hominem Deum quem aſſumpſit.]

Amor Christi in Eucharistia.

14. Idipſum idem Paſchaſius l. de Sacrament. cap. 11. inſinuatum putat permiſtione illa aquæ modicæ cum vino, in Sacramenti confectionem. Quamuis enim dicat, non legi (vtique in Scripturis) Chriſtum Dominum, in Natali calicis, id eſt in ſupremæ nocte cœnæ quando hoc Sacramentum eſt inſtitutum, vino conſecrando aquam admiſcuiſſe; cenſet tamen Apoſtolos plenè intelligentes Euchariſtiæ myſterium, mandaſſe admiſceri tantillam aquam vino, in calice benedictionis; vt conſtaret præter cœtera, aquam: (quo elemento Angelus in Apocalypſi populos expreſſit) per Euchariſtiam adjungi Chriſto; id quod etiam fluxus aquæ cum ſanguine, de perfoſſo Chriſti latere, deſignauit. [Et ideò (inquit Paſchaſius,) rectè prouiſum eſt, quia ſimul cum ſanguine fluxit, vt hoc in myſterio veri ſanguinis admiſceatur: quatenus & nos in illo ſimus, & per hoc ſaluris Sacramentum diuinis obtutibus illico vniri, myſticè offeramur. Nam ſi vinum ſine aqua offeratur, ſanguis Chriſti incipit eſſe ſine nobis. Si autem aqua ſola, iam plebs videtur eſſe ſine Chriſto. Quando autem vtrumque miſcetur & conjungitur, tunc rectè myſterium Eccleſiæ ſpiritualiter perficitur. Nulli igitur liquores ſic ſe coüniunt, quomodò vinum & aqua: profectò, quia illud ex aqua per vitem, ſicut Chriſtus ex carne per Mariam naſcitur. Sed longè excellentiùs vinum quam aqua. Quas denique aquas Dominum idcirco commutaſſe legimus, vt inſipientia noſtra euacuata, vinum iucunditatis in nobis exuberaret. Hinc ſponſa in Canticis. *Introduxit me Rex in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem.* Ac deinde. *Exultabimus & lætabimur in te, memores vberum tuorum.* Exultant ergo fideles, dum ſe intelligunt ad tantam vnitatem Chriſti ſociatos per gratiam, & ad tantam flagrantiam charitatis prouectos. Et ideò quàm bene in hoc myſterio, noſtra figura per aquam admittitur; vt vnuſquiſque in illo Chriſti ſanguine ſuſceptum ſe intelligat, & in melius tranſmutatum?] Similia vel potiùs eadem, alijs tantùm ex parte verbis Algerus lib. 1. contra Bereng. cap. 19. allegato Iulio Papa Epiſtola ad Epiſcop. Ægypti. Idémque attigerat S. Cyprianus Epiſt. 63. Eſtque ea ratio, frequens in Concilijs & Patribus, cum rationem reddunt, cur vinum aqua mixtum aſſumatur ad ſacrificium. Videbis varia loca quæ adducit Durantus lib. 2. de Rit. cap. 27. & Coccius Tomo 2. lib. 6. art. 53. Aiunt ergo paſſim DD. eam aquæ modicæ cum vino mixturam, fieri ad inſinuationem noſtræ cum Verbò conjunctionis per Euchariſtiam.

15. Piè hanc conjunctionem meditatus, pius Scriptor Iacobus Gornicius, qui ineunte ſuperiore ſeculo claruit, ſic exclamauit in Exercitijs Paſſionis Chriſti. [O admirabile myſterium! ô celſiſſimum Sacramentum! ô vos omnes quotquot Deum amatis, venire properate, videte, admiremini, obſtupeſcite, laudate, annunciate, magnificate nomen Domini. Tale namque támque admirandum opus operatus eſt in nobis Dominus, vt quiſquis hoc voluerit intellectu perſcrutari,

Sect. III. Cap. I.

perscrutari, non possit non & Spiritu contabescere, & deficere intellectu; imo & cunctis viribus præ admiratione destitui. Quamuis enim magnum & admirabile opus fuerit, quod Deus omnipotens humanam assumere naturam, nostrôque mortali contegi sacco dignatus est: hoc tamen opus cuncta illius opera multis post se reliquit interuallis. In illo namque opere, nostram in se recepit humanitatem: In isto verò, suam nobis largitur diuinitatem humanitati conjunctam atque vnitam, vt eam intra nos sumamus. In illo nostram ipse humanitatem, in isto eius nos induimus diuinitatem. O quis infinitam abyssum altissimæ charitatis huius, vllo possit intellectu contingere, quam Deus nobis in hoc sublimi & admirabili voluit declarare Sacramento? Et id quidem fecit in extremo vitæ suæ tempore, vt esset summa quædam, & clausula, perennisque memoria cunctorum operum suorum. Summum ille & perfectissimum bonum est & quia nihil melius excogitare potuit, seipsum nobis dedit, vt nobis bonitatem & cordis sui demunstratet amorem.]

16. S. Cyrillus lib. 11. in Ioann. cap. 16. & lib. 1. Glaphyr. in Genes. cap. *de Adam* ait hoc ipsum esse, quod Apostolus Ephes. 3. tantoperè suspicit; gentes factas esse Christo concorporales, & vt addit Algerus lib. 1. de Euchar. cap. 19. non concorporales dumtaxat, sed etiam consanguineas. In quam rem eruditè disputat Turrianus lib. 2. de Euchar. cap. 6. Et hanc ob causam Isidorus Thessalon. homil. in Deip. annunc. semel & iterum (pag. mihi 86. & 96.) ait, B. Virginem summoperè expetere, vt carne Christi satiemur; eo quod conscia sit, hoc pacto fieri in vobis proportionalem Christi conjunctionem, cum ea quæ facta est, quando humanitas est Verbo coniuncta: qui fuit fiuis prædestinations ipsius Deiparæ; & ob quem Christus nos Deo conjuncturus missus est in mundum. Expetit ergo, gaudétque Deipara, cum in nobis interuentu Angeli Domini hoc est Sacerdotis, proportionale mysterium peragitur, & tam luculenter refricatur memoria Incarnationis in ea diuinitus peractæ, adhibito Gabriele. Quia verò S. Cyrillus insigni planè ratiocinatione hunc locum illustrat eodem lib. 11. in Ioan. cap. 26. nec tantùm vniuscujusque nostrum conjunctionem cum Deo per Eucharistiam confirmat, pro quo hactenus solliciti fuimus; sed etiam vnionem inter nos ipsos, ex vnione singulorum cum vno tertio per hoc mysterium facta, egregiè eruit; placet eius disputationem tametsi longiusculam adscribere. [Considerandum est (inquit) si ad vnitatem consensus & voluntaris, naturalem etiam inuenire possumus per quam nos inter nos, & omnes Deo colligemur: Fortassis enim etiam corporali vnione coniungimur, licet adeò disseparati simus, vt vnusquisque seorsum, & subsistat & circumscribatur. Nam si Petrus & Paulus vnum vnitate in Christo sint, Petrus tamen Paulus non est. Age igitur cum Trinitas vnum natura sit, consideremus quomodò etiam nos ipsi inter nos, corporaliter, & cum Deo spiritualiter vnum sumus. Ex Dei Patris substantia Vnigenitus prodiens, & totum in sua natura genitorem possidens, caro factus secundùm Scripturam est, séque ipsum naturæ nostræ ineffabiliter conjunxit, atque vniuit. Qui enim natura Deus est, verè homo factus est, non Theophorus. id est Deum in se per gratiam habens, vt mysterij vim ignorantes contendunt, sed verus Deus simul & homo est. Sic quæ inter se plurimùm secundùm naturam distant, in vno seipso conjunxit, & naturæ diuinæ participes nos effecit. Communicatio enim Spiritus & vt ita dicam, mansio, primùm in Christo fuit, & ab eo in nos penetrauit, cum homo factus ipse, templum suum proprio Spiritu perunxit atque sanctificauit. Origo igitur & via qua Spiritu sancto participamus, & Deo vniti sumus, Christi mysterium est: Omnes enim in illo sanctificamur. Vt igitur inter nos & Deum, singulos vniret, quamuis corpore simul & anima distemus, modum tamen adinuenit consilio Patris & sapientiæ suæ congruentem. Suo enim corpore, credentes per communicationem mysticam benedicens, & secum & inter nos vnum nos corpus effecit. Quis enim eos qui vnius sancti corporis vnione in vno Christo vniti sunt, ab hac naturali vnione alienos putabit? Nam si omnes vnum panem manducamus, vnum omnes corpus efficimur. Diuidi enim atque sejungi Christus non patitur. Ideirco etiam Ecclesia corpus Christi facta est, & nos singuli membra Christi, secundùm Paulum. Vni enim Christo per corpus suum conjuncti, quoniam in nobis illum qui est indiuisibilis accepimus, ipsi potiùs quàm nobis membra nostra accommodatur, &c. Quod autem corporalis hæc vnio ad Christum, participatione carnis acquiratur, ipse rursus Paulus de mysterio pietatis dissetens testatus. *Quod alijs* (inquit) *generationibus non est agnitum filijs hominum, sicut nunc reuelatum est sanctis Apostolis eius & Prophetis, in Spiritu, esse gentes coheredes & concorporeas, & comparticipes promissionis in Christo.* Si autem omnes inter nos in Christo vnum sumus corpus; nec inter nos solùm, verùm etiam cum eo qui per carnem suam ad nos transiuit; quomodò vniuersi, & inter nos, & in Christo vnum non erimus? Christus enim est huius vnionis vinculum, (quia Deus simul & homo est. Sed de vnione corporali satis.]

Cujusmodi sit Dei nobiscum per Eucharistiam vnio.

17. Bene ista, & commodè ad perspiciendum Christi in nos ex diuina Eucharistia amorem, sua singulatim nobiscum admistione & conjunctione testatum. Tantùm salebras ipsi in plano fecisse videri possumus, huius cum vnoquoque nostrum conjunctionis contentionem facientes, cum hypostatica & substantiali conjunctione Verbi & indiuiduæ Christi humanitatis. Quid enim rerum in suis terminis persistentium, conjunctioni per localem dumtaxat propinquitatem, cum Physica & maximè reali vnione humanitatis Christi, ad Verbi personam? Nonnulli quidem vnionem aliquam Physicam, inter corpus Christi, & eum à quo suscipitur, commenti sunt. Sed communis sensus Doctorum eam intelligentiam explosit, vt videre est apud Henriq. lib. 8. cap. 36. & 37. Itaque cum amor æstimetur penes vnionem, iuxta Platonis Apologum de Vulcano, amantes conflante in vnum, nec desint qui formaliter amorem aliud non esse statuant quàm vnionem, quantum decidit veritati & perfectioni vnionis Christi nobiscum per

per Euchariſtiam, præ vnione quæ in myſterio Incarnationis interuenit; tantum amor in Incarnatione exhibitus, præcellit amori nobis præſtito in Euchariſtia, & in receptione Chriſti per hoc myſterium.

Non eſt Phyſica.

18. In hac re vltrò dandum eſt, coniunctionem Chriſti nobiſcum per Euchariſtiam, non eſſe vnionem phyſicam, id quod egregiè dixit credimus Cypr. ſerm. de Cœn. Dom. verbis illis. [Panis iſte quem Dominus diſcipulis porrigebat, non effigie ſed natura mutatus, omnipotentia Verbi factus eſt caro; & ſicut in perſona Chriſti humanitas videbatur, & latebat diuinitas; ita Sacramento viſibili ineffabiliter diuina ſe infudit eſſentia, vt eſſet religioni circa Sacramenta deuotio, & ad veritatẽ cuius corpus & ſanguis Sacramenta ſunt, ſyncerior pateret acceſſus, vſq; ad participationem Spiritus. Non quod vſque ad conſubſtantialitatẽ Chriſti, ſed vſque ad ſocietatem germaniſſimam eius, hæc vnitas perueniſſet. Solus quippè Filius Patri conſubſtãtialis eſt; nec diuiſibilis eſt, nec partiabilis ſubſtantia Trinitatis. Noſtra verò & ipſius coniunctio, nec miſcet perſonas, nec vnit ſubſtantias; ſed affectus conſociat & confœderat voluntates. Ita Eccleſia corpus Chriſti effecta, obſequitur capiti ſuo; & ſuperius lumen in inferiora diffuſum, claritatis ſuo plenitudine à fine vſque ad finem attingens, totum ſe omnibus commodat, & caloris illius idẽtitas ita corpori aſſidet, vt à capite non recedat. Panis itaq; hîc azymus, cibus verus & ſyncerus, per ſpeciẽ & Sacramentũ nos tactu ſanctificat, fide illuminat, veritate Chriſto conformat.]

Suffragatur Damaſcenus orat. 3. de Imag. vbi recenſens hominum ſanctorum prærogatiuas ſupra Angelos, ait præter cœtera. [Non diuinæ naturæ participes & ſocij facti ſunt Angeli, ſed actionis & gratiæ. Homines verò participes & ſocij fiunt naturæ diuinæ, quicunque ſanctũ Chriſti corpus ſumunt, & pretioſum eius ſanguinem bibunt. Per hypoſtaſim enim ſiue perſonam diuinitati conjunguntur; duæque naturæ, in Chriſti corpore quod à nobis ſumitur, perſona conjunctæ ſunt ſine diſtractione. Itaq, duplicis naturæ participes efficimur, corporis ratione corporea, diuinitatis autẽ, ratione ſpirituali. Imo verò vtriúſque, per vtrámq; rationẽ. Non ſecundùm perſonã idem ſumus, quippè qui eum priùs eſſemus, poſtea coniuncti ſuimus, ſed per corporis & ſanguinis concretionem. Cur non igitur maiores Angelis ſunt, qui ſyncerã hanc conjunctionẽ, mandatorum obſeruatione tuentur atque conſeruant? Natura quidem noſtra, propter mortẽ & craſſam corporis conſtitutionẽ eſt Angelis minor, ſed benignitate conjunctionẽq; Dei, major Angelis facta eſt.] Conjunctionẽ Dei, vocat concretionẽ cum Chriſti corpore & ſanguine, in Euchariſtia perceptis. Porrò hæc concretio ſiue cõmixtio, & vt Græca habens *σύγκρασις* corporis & ſanguinis Chriſti cũ ſomẽte, non eſt intelligenda de agglutinatione ſubſtantiali & quãtitatiua, qualis fit inter materiam & quantitatem cibi qui aſſumitur, cum materia & quantitate viuentis qui cibo aſſumpto alitur. Neque enim Chriſti corpore phyſicè nutrimur, quicquid ſomniaſſe videantur Æthiopes, è quorum mente Zagazabo in ſua fidei Confeſſione, tradit infantem Chriſtianæ prægnantis, ſanctificari per cõmunionem matris, in cuius ac paruuli ſubſtan-

tiam ſupponit tranſire corpus Chriſti. Hæc ludiera ſunt, & pugnantia cum incorruptibilitate corporis Chriſti, vt per ſe liquet. Vnio igitur corporis Chriſti per Euchariſtiam percepiam, cum carne noſtra, non eſt vt cibi corporei cum alito; nec talẽ intendebat his verbis Paſchaſius l. de Sacr. c. 19. [Totus homo qui ex duabus conſtat ſubſtantijs redimitur; & ideò carne ſimul Chriſti & ſanguine ſaginatur. Denique non ſicut quidam volunt, anima ſola hoc myſterio paſcitur, quia non ſola redimitur morte Chriſti & ſaluatur, verùm etiam & caro noſtra per hoc ad immortalitatem & incorruptionẽ reparatur. Carni quidẽ caro ſpiritualiter conuiſcerata formatur, vt & Chriſti ſubſtantia in noſtra carne inueniatur, ſicut & ipſum noſtram, in ſuam conſtat aſſumpſiſſe Deitatem.] Hæc carnis Chriſti conuiſceratio ſpiritualis cum carne noſtra, iuxta Paſchaſium, & vt mox addit, hæc Chriſti in carnem noſtram ſpiritualiter facta refuſio, longè alia eſt à corporea & phyſica vnione: qualem item non ſomniauit Algerus l. 2. de Euch. cap. 8. cum *animas noſtras & corpora, anima Chriſti & corpori vniri* per Euchariſtiam dixit. Nam ſicut vnio noſtræ animæ ad animam Chriſti non poteſt eſſe phyſica, cum id repugnet ſpiritualitati animæ, ita vnio corporis cum corpore, quam eodem verborum tenore admittit Algerus non eſt ſubſtantialis & phyſica.

Amor Chriſti in Euchariſtia.

Non eſt purè per fidem, vel charitatem.

19. Neque tamen eſt purè affectiua. Tametſi enim creditus Cyprian. ſerm. de Cœn. Dom. hãc eſſe ait [quandam quaſi incorporationem, ſubjectis obſequijs, voluntatibus iunctis, affectibus vnitis.] Tamen certũ eſt, eum non agere de vnione Chriſti nobiſcum per Euchariſtiam, purè affectiua; vel per ſolam fidem viuam, quali tantùm vnione admiſſa, Neſtorius myſterium Incarnationis euertit. Nam contra eam vnionem Chriſti nobiſcum per hoc myſterium, purè affectiuam, ſiue per fidem etiamſi viuam, conclamant nominatim grauiſſimi Patres, vt Chryſoſtomus homil. 83. in Matth. [Nos ſecum (inquit) in vnam, vt ita dicam, maſſam reducit, neque id fide ſolùm, ſed reipſa nos corpus ſuum effecit.] Nec minus expreſsè S. Cyrillus l. 10. in Ioan. c. 13. impugnans Arrianum, abutentem ſimilitudine vitis & Agricolæ à Chriſto adhibita Ioan. 15. [Verùm (inquit) quoniam nulla nos ratione humanitati Chriſti poſſe iſta attribuere arbitratur, quoniam fide atque dilectione, non carne, illi conjungimur; age pauca de hoc dicamus, ac peruerſè ab eo ſacratum literarum ſenſum exponi oſtendamus. Non tamen negamus, rectà nos fide, charitatéque ſynceera, Chriſto ſpiritualiter conjungi. Sed nullam nobis conjunctionis rationem ſecundùm carnem cum illo eſſe, id profectò pernegamus, idque à diuinis Scripturis, omnino alienum dicimus.] Et paulo poſt, expenſis in eam rem Apoſtoli primùm, tum Chriſti verbis, ſubdit S. Cyrillus. [Vnde conſiderandum eſt, non habitudine ſolùm quæ per charitatem intelligitur, Chriſtum in nobis eſſe, verùm etiam & participatione naturali. Nam quemadmodum ſi quis igne liquefactam ceram, alij ceræ ſimiliter liquefactæ ita miſcuerit, vt vnum quid ex vtriſque factum videatur: ſic communicatione corporis & ſanguinis Chriſti, ipſe in nobis eſt, & nos in ipſo. Non poterat enim aliter, corruptibilis hæc

Sect. III. Cap. I.

natura corporis ad incorruptibilitatem & vitam traduci, nisi naturalis vitæ corpus, ei conjungeretur.] Nihil potuit aduersùs phantasticam Caluini communionem per fidem, quam ille malignus omnium euersor in voluntate statuit, dici luculentiùs; vt possit breuis S. Cyrilli disputatio, abundè esse ad eam impietatem ex ipsis terminis pugnantem, funditùs exscindendam, præter ea quæ fortissimè & latissimè addensat Valentia 3.p.d.6.q.3.p.1.§.7.9.12. & 17.

20. Non est igitur Christi per Eucharistiam conjunctio nobiscum, purè effectiua, vel per solam fidem viuam aut charitatem. Patres grauissimi, confirmant esse vnionem naturalem, & conjunctionem substantiarum; eámque talem, vt vi eius, & vnum cum Deo, & vnum inter nos euadamus. Idcirco enim ab Apostolo 1. Cor. 10. vnum corpus dicimur, quia scilicet omnes eum vno ictu naturaliter nobis conjuncto vnum sumus, atque adeò etiam vnum sumus inter nos ipsos, vt S. Cyrillus l. 10. in Ioan. cap. 13. ex eo Apostoli loco argumentatur. Ex eodem loco argumentatur in hanc rem S. Chrysostomus homil. 45. in Ioan. dicens. [Vnum corpus sumus, & membra ex carne & ossibus eius (Initiati autem ea quæ dicuntur, diligenter considerent & sequantur:) Vt autem non solùm per dilectionem, sed reipsa in illam carnem conuertamur, per cibum id efficitur quem nobis largitus est. Cum enim suum in nos amorem indicare vellet, per corpus suum se nobis commiscuit, & in vnum nobiscum redegit, vt corpus cum capite vniretur. Hoc enim amantium maximè est. Hoc Iob significabat de seruis à quibus maximè amabatur qui suum amorem præ se ferentes, dicebant. *Qui daret nobis vt eius carnibus impleremur?* Quod Christus fecit vt majori nos charitate astringeret, & vt suum in nos ostenderet desiderium, non se tantùm videri permittens desiderantibus, sed & tangi, & manducari, & dentes carni suæ infigi, & desiderio sui omnes impleri.]

Quomodò à Patribus, dicta vnio naturalis.

21. Idem Chrysostomus homil. 15. in 1. ad Timoth. *in fine*, inducit Christum sic affantem Christianum hominem, & inter alia pignora amoris exhibita, adducentem istud. [Vniui te mihi atque conjunxi. Dixi, me comede, me bibe: & in cœlo te habeo, & tibi in terra connector. Non tibi satis quod primitias tui in cœlo habeo? Non istud consolatur affectum? Rursus ad inferiora descendi; non vtcunque commisceor tibi, sed connector, comedor, & in frusta concidor, vt summa conjunctio & commistio atque vnio fiat. Quæ enim vniuntur, in suis terminis manent. Ego tibi contexor, nihil iam esse medij volo: vtraque vnum esse decerno.]

Fulbertus Carnot. Epist. 1. egregiè eandem Christi nobiscum vnitatem per Eucharistiam agnoscit, & his præter cœtera explicat. [Quia corpus suum quod semel pro nobis offerebat in pretium, paulo post à nostris visibus sublaturus fuerat in cœlum, ne sublati corporis fraudaremur præsenti munimine, corporis nihilominus & sanguinis sui pignus salutare nobis reliquit, non inanis mysterij symbolum, sed compaginante Spiritu sancto corpus Christi verum, quod quotidiana veneratione, sub visibili creaturæ forma, inuisibiliter virtus secreta in sacris solemnibus operatur. De quo sub hora passionis suæ ipse familiaribus suis ait, *Hoc est corpus meum.* Et paulo post, *hic est sanguis meus noui Testamenti, qui pro vobis fundetur.* Et alibi. *Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in eo.* Qua veri Magistri autoritate animati, dum corpori & sanguini eius communicamus, audenter fatemur, nos in corpus illius transfundi, & ipsũ in nobis manere. In nobis ipsum manere dico, non solùm per concordiam voluntatis, sed etiam per naturæ vnitæ veritatem. Si enim Verbum caro factum est, & nos verè Verbum carnem cibo Dominico sumimus, quomodò non naturaliter Christus in nobis manere existimãdus est; & qui naturã carnis nostræ iam inseparabilẽ sibi homo natus assumpsit, & naturã carnis suæ, ad naturã æternitatis sub Sacramento nobis cõmunicandæ carnis admiscuit? Ita ergo in Deo sumus, quia & in Christo Pater est, & Christus in nobis est.]

22. Fusè ex S. Hilario l. 8. de Trin. naturalem hanc nostram cum Christo conjunctionem per Eucharistiam, confirmat Guitmund. lib. 2. contra Bereng. qui *vniri naturaliter*, idem esse docet quod *vniri substantialiter*. Hoc est vniri plusquàm per fidem & affectum. Qua ratione exponit S. Cyrillus in Apolog. aduersùs Orient. defens. 3. & ad Euoptium refut. 3. quod dixerat, conjunctionem humanitatis ad Verbum, esse naturalem. Imo S. Hilarius, hanc naturalem conjunctionem Christi nobiscum per Eucharistiã, adeò altè euehit eo l. 8. de Trin. vt etiam audeat illã conferre cum ea sublimissima circuminsessione, per quam in diuinis, iuxta D. August. singula in singulis existunt, & omnia in singulis & omnia in omnibus, & vnum omnia. Locus est longiusculus, sed cuius vel vnũ apicẽ præterire religio sit, adeò potenter rem conficit. Cum ergo Ariani, cõtra quos ibi disserit Sanctus Hilarius Patris & Filij naturalem vnitatem diffiterentur, [Eos nunc sic illos impetit Sanctus Hilarius qui inter Patrem & Filiũ voluntatis ingerũt vnitatẽ, interrogo, vtrúmne per naturæ veritatẽ hodie Christus in nobis sit, an per concordiã voluntatis? Si enim verè Verbum caro factũ est; & nos verè Verbũ carnẽ cibo Dominico sumimus, quomodò non naturaliter manere in nobis existimãdus est, qui & naturã carnis nostræ iam inseparabilẽ sibi homo natus assumpsit, & naturã carnis suæ ad naturã æternitatis sub Sacramẽto, nobis cõmunicandæ carnis admiscuit? Ita enim omnes vnũ sumus, quia & in Christo Pater est, & Christus in nobis est. Quisquis ergo naturaliter, Patrem in Christo negabit, neget priùs nõ naturaliter vel se in Christo, vel Christũ sibi inesse, quia in Christo Pater, & Christus in nobis, vnum in his esse res faciunt. Si verè igitur carnem corporis nostri Christus assumpsit, & verè homo ille qui ex Maria natus fuit, Christus est, nósque verè sub mysterio carnem corporis sui sumimus, & per hoc vnum erimus quia Pater in eo est, & ille in nobis; quomodò voluntatis vnitas asseritur, cum naturalis per Sacramentum proprietas, perfectum Sacramentum sit vnitatis?]

Rursùs in eandem sententiam hæc mox Sanct. Hilarius. [De naturali in nobis Christi veritate, quæ dicimus, nisi ab eo discimus, stultè atque impiè dicimus. Ipse enim ait, *caro mea verè est esca, & sanguis meus verè est potus. Qui edit carnem meam, & bibit sanguinem meum,*

in

in me manet, & ego in eo. De veritate carnis & ſanguinis, non relictus eſt ambigendi locus. Nunc enim & ipſius Domini profeſſione, & fide noſtra, verè caro eſt, & verè ſanguis eſt. Et hæc accepta atque hauſta id efficiunt, vt & nos in Chriſto, & Chriſtus in nobis ſit. Annè hoc veritas non eſt? Contingat planè his verum non eſſe, qui Chriſtum IESVM, verum eſſe Deum negant. Eſt ergo in nobis ipſe per carnem, & ſumus in eo, dum ſecum hoc quod nos ſumus in Deo eſt. Quod autem in eo per Sacramentum communicatæ carnis & ſanguinis ſimus, ipſe teſtatur dicens, *Et hic mundus iam me non videt. Vos autem me videbitis, quoniam ego viuo, & vos viuetis, quoniam & ego in Patre meo, & vos in me, & ego in vobis.* Si voluntatis tantùm vnitate intelligi vellet; cur gradum quendam atque ordinem conſummandæ vnitatis expoſuit, niſi vt cùm ille in Patre per naturam diuinitatis eſſet, nos contra in eo per corporalem eius natiuitatem, & ille rurſum in nobis per Sacramentorum ineſſe myſterium crederetur? ac ſic perfecta per mediatorem vnitas, doceretur; cum nobis in ſe manentibus, ipſe maneret in Patre; & in Patre manens maneret in nobis, & ita ad vnitatem Patris proficeremus, eum qui in eo naturaliter ſecundùm natiuitatem ineſt, nos quoque in eo naturaliter ineſſemus, ipſo in nobis naturaliter permanente. Quod autem in nobis naturalis hæc vnitas ſit, ipſe ita teſtatus eſt, *qui edit carnem meam, & bibit ſanguinem meum, in me manet, & ego in eo* Non enim quis in eo erit, niſi in quo ipſe fuerit eius tantùm in ſe aſſumptã habens carnem, qui ſuam ſumpſerit. Perfectæ autem huius vnitatis Sacramentum, ſuperiùs iam docuerat, dicens, *ſicut miſit me viuens Pater, & ego viuo propter Patrem, & qui manducaueris meam carnem & ipſe viuet per me.* Viuit ergo per Patrem, & quomodò per Patrem viuit, eodem modo nos per carnem eius viuemos. Concludit vniuerſam diſputationem S Hilarius, verbis illis. [Hæc idcirco à nobis commemorata ſunt, quia voluntatis tantùm inter Patrem & Filium, vnitatem hæretici mentientes, vnitatis noſtræ ad Deum vtebantur exemplo, tanquam nobis ad Filium, & per Filium ad Patrem, obſequio tantùm ac voluntate religionis vnitis, nulla per Sacramentũ carnis & ſanguinis naturalis communionis proprietas indulgeretur: cum & per honorem nobis datũ, Dei Filij; & per manentem in nobis carnaliter Filium, & in eo nobis corporaliter & inſeparabiliter vnitis myſteriũ veræ ac naturalis vnitatis ſit prædicandum.]

Componitur cum diuinarum perſonarum inexiſtentia mutua.

23. Non putuit S. Hilarius, altiùs ſubuehere coniunctionem fidelium cum Deo per Euchariſtiam: quandoquidem contulit illam cum ea inexiſtentia mutua, & immeatione diuinarum inter ſeipſas perſonarum, qua nulla inter diſtinctas perſonas intelligi poteſt major vnitas. Idque ne S. Hilarius de ſuo cerebro commentus exiſtimetur, præiuit ipſe Chriſtus Ioan. 6. Nam præmiſſis verbis illis quæ S. Hilarius allegauit, *qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo?* Subdit ad eam proportionalem circuminſeſſionem monſtrandam. *Sicut miſit me viuens Pater, & ego viuo propter Patrem, & qui manducat me, viuet propter me.*

Amor Christi in Euchariſtia.

Vtrúmque locum, optimi Interpretes Ioan. 6. ad hoc inſtitutum perbellè accommodant; & communicanti Euchariſtiam, ex conjunctione cum Chriſto, vitam diuinam & tranſitum quodammodò in Deum, obtingere docent.

24. S. Damaſcenus in verſibus Anacreonticis quibus conuenientem aptationem ad dignè communicandum ſibi apprecatur, hanc vitam diuinam hominis percipientis Euchariſtiã eiúſque velati tranſitũ in Deum, his verbis exhibet, ex illis Chriſti verbis *in me manet & ego in eo.*

Sumam ſacram ſynaxim,
Qua viuit, & Deus fit,
Quicumque corde puro.
Edit, bibitque Sermo
Hic namque fluxit à te;
Quiſquis bibet cruorem
Meum, meámque carnem
Edet, manebit in me.
In hócque rurſus ipſe
Manebo. Verus hic eſt
Sermo Dei ſupremi.
Nam qui ſacram ſynaxim,
Eiúſque ſuſcipit vim,
Non ſolus ille, non iam
Eſt ille ſolus, inquam,
Sed magne Chriſte tecum,
Qui lumen es trifulgens.

In Horologio Græcorum, idem in Deum tranſitus per Euchariſtiam, traditur verſibus ſic Latinè ſonantibus.

O homo, diuinum ſacro in cratere cruorem
Qui Domino præſtante vides; horreſce videndo.
Eſt fax, eſt homines exurens carbo malignos,
Eſt corpus Domini, quod viſcera in iſta receptũ eſt.
Me quoque (fingendi detur ſi audacia verbo.)
Diuificat, maiúſque aliquid mortalibus eſcis
Dat mihi, & ipſorum me collocat arce Deorum.

Hoc planè eſt, hominẽ per Euchariſtiam viuere propter Chriſtum, vt ipſe viuit propter Patrem.

Vnio cum Dei per Euchariſtiam, ſumma.

25. Quare meritiſſimò S. Dyoniſius, vnionem Dei nobiſcum per Euchariſtiam, affirmat eſſe κατάκρον; ideſt ad ſummum verticem prouectam. Sic enim ille in Eccleſ. Hierar. interpretans quid ænigmaticè ſignificet hoſtiæ in Miſſa oſtenſio atque partitio. [Deus Verbum, ſua bonitate & ſingulari erga homines charitate motus, cum eſſet alioqui ſimplex & inaſpectabilis, ſine vlla ſui mutatione factus eſt compoſitus & aſpectabilis. Factus verò homò, communionem beneficè inſtituit, quæ cum eo nos in vnum coniungeret, & ipſe ea quæ naturæ noſtræ ſunt humilia & infima, cum ſuis diuiniſſimis ſumma vnione copularet; ſi modò non tanquam membra cum eo, ſimilitudine vitæ ſanctæ coagmentati compactíque ſimus, ac non potiùs peccatis mortui, cum diuinis eiſdémque ſanctiſſimis mẽbris, neque coniungi, neque conglutinari, neque vitæ eius participes eſſe queamus. Oportet enim ſi communionem participationémque eius cupimus, in vitam eius quam in carne vixit, intueri, & imitatione atque ſimilitudine ſanctitatis, ad habitum diuinæ & incorruptæ virtutis recurrere. Sic enim nobis vt ſui ſimilibus, ſui participationem aptè & appoſitè largietur.]

En, iudice S. Dyoniſio, ſummam noſtram cum Deo vnionem, κατάκρον: quæ tametſi longè depreſſior eſt quàm illa verè non vnio ſed vni-

Sect. III. Cap. I.

tas, quæ cernitur in diuinis: habet tamen aliqualem cum ea proportionem, ipso Christo Iudice, vt vidimus. Et quamuis minor etiam est, quam vnio hypostatica illius indiuiduæ humanitatis, quæ ad Christi compagem pertinet: est tamen perfectior ea vnione cum Deo, quam caeteræ indiuiduæ humanitates sunt assecutæ, in tanta subuectione vnius singularis naturæ, suæ speciei & essentiæ. Longè quippè proximiùs & intimiùs Deum singuli contingimus per communionem Eucharistiæ, quàm per humanitatis Christi assumptionem ad subsistentiam Verbi, quæ non nisi per denominationem extrinsecam ab affini nobis natura, vnumquemque nostrû contingit. In summa, eiusmodi est intimitas & coniunctio Dei ad nos per Eucharistiam, vt inter duo indiuidua in suis terminis perseuerantia, cogitari maior intimitas non possit. Hoc vnum voluerunt, qui cum negarent, vnionem Christi nobiscum per Eucharistiam, esse purè per affectum, itémque esse Physicam vinculationem qualis est inter materiam & formam, vel inter duas aquæ partes appositas; dixerunt tamen, esse veram vnionem substantiæ carnis Christi & carnis nostræ. Multos sic opinatos adducit & sequitur Salazar Isagoge in Cant. c. 6. §. 3. post Vasq. 3. p. d. 204. c. 4. intelligendi verò sunt hi DD. de vnione per solam intimitatem propositam.

Frustra ergo ad deterendam perfectionem amoris per hoc mysterium à Christo exhibiti, allegabatur imperfectio vnionis cum Deo collatæ per hoc mysterium, præ vnione quæ collata est per Incarnationem. At monstratum est, si rectè institueretur comparatio, hoc est si vnio vniuscuiusque nostrum cum Deo, conferretur cum vnione quam singuli item nostrum ad Deum acquisiuimus per Incarnationem, multo perfectiorem esse vnionem siue coniunctionem illam cum Deo, quæ nobis obtingit per mysterium Eucharistiæ. Quod proinde argumenta amoris diuini in nos subministrat nihilo perfectiora, imo etiam illustriora, quàm Incarnatio, quantum quidem est ex parte vnionis, penes quã solam Eucharistia cadere causa dicebatur, in contentione de præcellentia amoris à Deo nobis exhibiti in alterutro mysterio. Atque ita côcludere meritò licet, Eucharistiã esse Sacramentû charitatis, (vtiq; diuinæ in hominê;) de qua nomenclatione huius mysterij, consulendus S. Thomas, adductus in Onomast. V. *Sacramentum charitatis.*

Vicissim quantus amor Deo debitus ob Eucharistiam.

26. Si tanta Dei erga nos charitas, tantáque amoris flagrantia in hoc Sacramento; quantam à nobis vicissim charitatem, quantum amorem in Deum, ex hoc mysterio existere consentaneû est? Illatio est his verbis concepta à S. Chrysost. homil. 24. in 1. Cor. [Hoc corpus nobis dedit comedendum, quod fuit immensæ dilectionis. Nam quos amamus, etiam mordemus sæpiùs. Quãobrem Iob quoque, seruorû suorum amorê in ipsum indicans, dicebat; quod sæpè illi, ipsum valdè amantes, dicebant, *quis dederit nobis impleri eius carnibus?* Sic etiam Christus, nobis dedit vt impleremur eius carnibus (ad maiorem nos attrahens amicitiam. Accedamus ergo ad eum, cum feruore & ardente charitate.]

Eiusdem Chrysost. monitum est homil. 45. in Ioan. Si rectè caput nostrum intelligimus, & quam in nos præ se tulit charitatem, surgendum nobis esse à Sacra mensa, ignê spirando, ac præferendo leonû ardorê. Quo spectans S. Cyril. l. 2. Glaphir in Pent. c. *de hostia agni*, tractans cur carnes Agni nô essent comedêdæ nisi assæ igni, respondet; causam esse, quod oporteat esse inflammatos spiritu, & charitate in Deum flagrantissima succensos, qui ad communionem corporis Christi accedunt, & vt apud Paulum Rom. 12. dicitur, *Spiritu feruere.* Talem, S. Franciscum erga Eucharistiam exhibet S. Bonauentura in eius Actis c. 9. verbis illis. [Flagrabat erga Sacramentum Dominici corporis, feruore omnium medullatû, stupore admirans permaximo, illam charissimam dignationê & dignantissimã charitatem: Sæpè communicabat, & tam deuotê vt alios deuotos efficeret, dû ad immaculati agni degustationem suauem, quasi Spiritu ebrius, in mentis, (vt plurimum) rapiebatur excessum.]

27. Debet hæc charitas in Deum, ob communicatam Eucharistiã, non modò flagrans & succensa esse, sed etiam perennis & indissociabilis. Quod Euseb. Gallican. hom. 5. de Pasc. *ad finem*, præclarè in hunc modum eruit, ex materia Eucharistiæ pane inquam & vino. [Dum in Sacramentis vino aqua miscetur, Christo fidelis populus incorporatur & iungitur, & quadã ei copula perfectæ charitatis vnitur, vt possit dicere cum Apostolo. *quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio; & reliqua.* Deus autê homini suscepta sanctificatione miscetur, quando fides in ipso pectore, affectu iustitiæ, misericordiæ, pietatis infunditur. Etiam in hoc ipso quod numerosis tritici granis confici nouimus, vnitatem constat assignari populorum. Sicut enim frumentum quod solita purgantis sollicitudine præparatum, in candidam speciem molarum labore perficitur ac per aquã & ignem in vnius panis substantiam congregatur; sic variæ gentes, diuersæque nationes in vnam fidem conuenientes, vnum de se Christi corpus efficiunt: & Christianus populus, quasi tritici innumerabilia grana, à sacrilegis nationibus fide purgante atque cribrante discernitur, & in vnum quasi infidelium lolio pertranseunte colligitur; & duorum Testamentorum instructione velut frumentum gemino molarum opere curatum nitescit; & in illam primæ originis dignitatem natiuo candore mutatur, ac per aquã baptismi, vel per ignem Spiritus sancti, æterni illius panis corpus efficitur. Sicut ergo separari grana ab illius confecti panis adunatione non possunt, & sicut aqua ad propriam redire substantiam vino permixta iam non potest: sic & fideles quique atque sapientes, qui redemptos se Christi sanguine & passione cognoscunt, ita debent quasi inseparabilia membra capiti suo, fidei conseruatione & ardentissima religione sociari; vt ab eo non voluntate, non necessitate sejungi, non vlla terrenæ spei ambitione, non denique ipsa possint morte diuelli.]

Gaudium amori commensum, intuitu eiusdem mysterij, concipiendum.

28 Amoris frutex, est gaudium. Et hoc Laur. Iustin. serm. de Euchar. num. 23. ex tanti Sacramenti participatione, tantique erga nos diuini amoris vsura, existere eximium debere, his verbis tradit, agens de Verbi nobiscum connubio. [Huic castissimæ sponsæ, nedum in Virgi-

pali

nali adhæsit vtero, vt essent duo in carne vna, verùm etiam in corporis & sanguinis sui Sacramento, quatenus sint duo in vno Spiritu: si tamen spiritualiter manducetur; quoniam qui adhæret Deo, vnus Spiritus fit cum eo. Eia igitur nunc lætare mater Ecclesia, & cum vniuersis filijs tuis, exultationis & gaudij conuentum age, quoniam meruisti fieri mater & filia, nupta & Virgo, fœcunda & casta? ita vt qui fecit te, nasceretur ex te, & habitaret in te; adeò vt cum omnium admiratione, veraciter diceres, *Et qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo.* Meruisti inquam, Dei & Domini, præceptoris & sponsi, fratris & redemptoris tui, saginari carnibus, & sanguine debriari cum sobrietate Spiritus & amoris temperantia. Quamobrem de te Psaltes eximius, sponso Christo cecinit dicens, *vxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tua. filij tui sicut nouella oliuarum in circuitu mensa tua.* In circuitu planè mensæ altaris, Filij tui, quos per Verbum, veritatis genuisti Deo, sacratissimi corporis Domini pascuntur edulio; tam piè, tam deuotè, vt in voce Psalmi, in exultatione mentis, in fidei confessione, epulantium festiuus in aula cœlesti concreper sonus, singulare prorsùs dilectionis accepisti pignus, in huiusmodi participatione mysterij, certámque de sponso tuo præsentiam, cui optimè tui amoris æstus aperire, vota persoluere, fundere orationes, gratias agere, decantare hymnos, ingeminare preces, exhibere laudes, atque suauissima vales piæ deuotionis depromere carmina.)

Sunt & illa gaudij incentiua omnino fortia, quæ num. 26. suggerit ex tantis participatæ Eucharistiæ bonis. [Memoria etenim in oblatione hac agitur, illius quam in sua passione Dei Filius, excellentissimæ nobis charitatis notam fecit; qua nulla maior, nulla vtilior, nulla amabilior, nulláque oculis diuinæ maiestatis est gratior, dum honorem Deo, Angelis contubernium, exulibus cœlum, religioni cultum, iustitiæ debitum, normam sanctitati, obedientiam legi, gentibus fidem, lætitiam mundo, credentibus gaudium, vnitatem populis, Sacramentis legalibus finem, initium gratiæ, virtuti robur, hominibus pacem, lucem mentibus, spem laborantibus, peregrinantibus viam, peruenientibus tribuit speciem. Nempè dolores mediatoris nostri, irrogata conuicia, excepta flagella, aceti & fellis pocula, clauorum & lanceæ vulnera, ex rediuiua sacrificij huius celebratione memorantur. Offertur æterno Patri, Nati assumpta humanitas, quatenus agnoscat ipse quem genuit, quémque pro hominum salute immisit in terras, vt interuentione ipsius, delinquentibus veniam, lapsis manum, & iustificatis prætoger vitam.] His impulsa incentiuis vetus Ecclesia, tantam ex percepta Eucharistia gestientis animi per externa signa lætitiam exprimebat, vt non posset maiorem. Omnes autem mœroris & corporeæ afflictationis materias, studiose per idem tempus remouebat, vt acceruatis eam in rem varijs priscis vsibus tradit Albaspinæus lib. 1. obseruat. 12. addens nominatim obseruat. 14. de Ieiunio qua die Eucharistia participabatur, primis Christianis seculis, interdicto. Ea certè ex causa Concilium Turonense 2. cap. 18. sancit, vt Monachi Augusto mense, quia quotidie Missæ Sanctorum sunt, habeant quotidie prandium, atque adeò Monachos non debere jeiunium tunc seruare. Ieiunij quippè obseruatio, prandium remouet. Eandem rationem habuit Laodicenum Concilium c. 51. statuendi, vt in Quadragesima festa Sanctorum (præterquàm festum Annunciationis Deiparæ, quod ipsi vocant festum *Euangelismi*) differentur in Sabbathum, aut Dominicam: qui dies apud Græcos erant à jeiunio immunes, & lætum exigere diem fas erat, Missæ celebratione in sanctorum honorem quorum agebatur memoria: quod præstare vigente lege jeiunij, ducebant incongruum. Canon Trullanus 52. æque verabat; tota quadragesima, dempto die Euangelismi, & Sabbathi ac Dominicæ, celebrari mysteria: Cuius vsus hanc rationem reddit Balsamum ibi. [Statutum est, vt jeiuniorum dies, luctus & compunctionis dies sint, ad sua vniuscuiúsque expianda peccata. Deo autem sacrificium offerre, est festum celebrare; festus autem dies, nihil est aliud quàm gaudium. Quomodò ergo potest quis simul & mœrere, & lætitia diffundi? Et ideò statuerunt Patres, non fieri sacrificium, tota quadragesima præterquàm Sabbatho, & die Dominico, & die Annunciationis. In his enim festum agere, non deflere vel jeiunare, vel genu flectere, iussi sumus. Præsanctificatorum autem ministerium, incruentum sacrificium non dicimus, sed oblationem potiùs oblati & perfecti sacrificij, factique mysterij.] sicut apud nos ministerium præsanctificatorum quod in parasceue obitur, non est verum sacrificium, vt supra tactum est sect. 2. cap. 1. num. 5. Æuo Caroli Magni, festum cuiuslibet sancti, vocabatur *Missa eius.* Vnde condicebatur ad Missam S. Ioannis, id est ad S. Ioannis festum diem, vt videre est apud Aymoinum lib. 5. cap. 34. & alibi passim, necnon apud Flodoardum in Chronico anno 921. & alibi non semel. Quod bene firmat, sacrificium esse festi & lætitiæ argumentum.

Amor Christi in Eucharistia.

CAPVT II.

Christi sapientia, lucerna altera, splendens in mysterio Eucharistiæ.

1. INgeniosus est amor. Itaque sicut summus est erga mortales à Christo proditus in Eucharistiæ mysterio, ita adinuentiones planè mirabiles in eodem diuino Sacramento exhibuit, quibus seruiret commodis nostris. Eas adinuentiones, quas Isaias euulgare, & in populis notas facere admonet, persequemur hoc loco, consequenter ad amorem, qui illas per Sapientiam excogitauit & protulit.

Præsentia Christi perennis, & fructuum præsentiæ visibilis perpetuatio, specimen diuinæ sapientiæ in Eucharistia.

Esto igitur ordine primum, & vtilitate per maximum diuinæ sapientiæ specimen circa hoc mysterium, quod per illud collatum nobis est, vt Christus qui visibili & corporali specie adesse semper præsens non poterat, digressus præstituto tempore, perstaret nobiscum; nec minori sibi curæ esse generationem venturam quam fecit ei Dominus, quàm tunc præsentem, & vi-

Sect. III. Cap. II.

sibili visibiliter potientem, demonstraret. Docetexit Christi in hac parte sapientiam, Laur. Iustinianus l. de Casto connubio Verbi & animæ cap. 14. n. 2. verbis illis. [Quoniam verò sic apparuit in visibili specie Dei sapientia, vt completo dispensationis suæ ministerio, regrederetur ad Patrem vnde venerat & à quo non discesserat, congruum fuit vt taliter se exhiberet, quatenus nec quos elegerat præsentes derelinqueret nec venturis se negaret, sed cunctos pari se ostenderet dilexisse charitate. Quod quidem optimè perfecit, cum se sub modica panis vinique specie realiter communicauit. Meritò enim tale opus diuinæ conueoit sapientiæ, nullique nisi Verbo sempiterno, huiusmodi debebatur elargitio charitatis.] Huc respexisse Christum Matthæi vltimo, cum in procinctu conscendendi in cœlum dixit discipulis, *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem seculi*, censuit Turrectem. tract. de Euch. cap. 1. Similitérque eum locum de Eucharistia accipiunt Nicolaus Methon. Opusc. contra hæsitantes, & Clemens V. cum Concilio Viennensi, Clementina vnica *de reliq. & venerat. Sanctor.* & Sanct. Franciscus Admonitione ad omnes Fratres cap. 2.

Sapientissimè item prouisum est, vt Sacramentalis huius Christi præsentiæ, ijdem proportione fructus essent qui præsentiæ visibilis. Cum enim à Christo visibiliter præsente, consecuti simus intelligentiam & redemptionem; (docuit quippè nos necessaria scitu mysteria, & satisfecit pro nobis,) hoc mysterio præstitit, vt doctrina semel tradita perenniter perstaret, nec vlla vnquam obliuione intercideret: placatio autem Deo data, instauraretur quotidie; id est eum apud Deum semper vigeret, tum in erogationem litti nobis in Christi morte comparati dispensaretur opportunè, & pro quotidianis morbis quotidianum remedium, sanguinis in cruce fusi efficacitate grauidum, præsto esset. Enoluamus ista paulo distinctiùs, & quanta sapientia circa huius mysterij finem, ad mundum, à Christo eius autore sit prodita, patefaciamus.

Doctrina à Christo viatore tradita, vigens semper per Eucharistiam memoria, specimen insigne sapientiæ.

2. Hominis peculiare & damnosissimum malum, est obliuiositas, vt propterea Psalmo 8. homo, *Enos* id est *obliuiosus* denominatus sit versu illo, *Quid est homo* (Hebræa habent, *quid est Enos*) *quod memor es eius*; vbi excellentem contrapositionem memoris Dei ad immemorem hominem suspici à Psalte, admonuit Eusebius 11. præpar. cap. 4. cuius hæc est de ea nominia *Enos* & hominem & obliuiosum significantis notionis obseruatio.

Quanquam idem 7. eiusdem operis cap. 8. aliter de eius nominis notatione philosophatur; post Philonem l. quod deterius potiori insidietur, & lib. de Abraham. *Enos* exponens *sperantem bene, seque bona spe sustinentem*. Vt vt sit, hominem esse obliuiosissimum, diffiteri non licet. At sicut [memoriam sacra Scriptura *Ephraim* nominat, quam vocem fertilitatem fructuum interpretari licet;] Verba sunt Philonis l. de congressu quæreodæ erudit gratia. Ita obliuionem, sterilitatem cuiusvis boni, & omnium malorum feracitatem, liceat dicere. Hic est vnus de tribus magnis & immanibus gigantibus, qui nunquam intermiserunt bellum in genus humanum ex quo Adamum prostrauerunt in Paradiso, vt ait Nicolaus in rescripto in rescripto ad Marcum exercitatorem, ageos gratias pro transmissis ab eo præceptis salutaribus, in quorum calce sic de illis gigantibus philosophans erat idem Marcus. [Sunt qui robusti gigantes illius maligni nominantur, ante iam dicta ignoratio, malorum omnium mater, obliuio quæ est eius soror adiutrix & socia, & quæ tenebrosum atræ nubis amictum, & velamen subtexit animæ socordia, quæ fulcit & confirmat ambas, cisque præbet vt subsistant, efficiens vt in anima negligentissima, vitium immoretur. Nam ab ignauia, obliuione, & ignorantia, reliquorum affectuum fulcimenta firmantur & crescunt, quia se mutuo iuuant, & vna reliquis absentibus subsistere nequit. Potens aduersarij vires, & validi Principes illius maligni demonstrantur, vtpotè quorum opera vniuersus exercitus spirituum nequitiæ subingreditur, suffulcitur, & quæ exeogitauit peragere potest; sine quibus proposita cōsistere nequeunt. Si velis igitur aduersùs affectiones inimicitias reportare victoriā, & aciem alienigenarum intelligibiliū facilè fugare, preeibus & auxilio diuino roboratus, tam in teipso, quàm in profundo cordis, inuestigato hosce tres potentes Diaboli gigantes, obliuionē inquam, ignauiam, & ignorationem Hoc est præsidium alienigenarū intelligibiliū; vnde reliqui vitiosi affectus subingressi; agunt, viuunt, & valent in animis hominū, voluptatibus & vanæ gloriæ deditorū.]

3. Obliuionem igitur adeò damnosam, verèque totius iniquitatis fontem, obstructurus Christus Dominus, Eucharistiam insigni sapientiæ suæ inuento exhibuit, vt esset nobis *memoriale salutificum*, iuxta modum loquendi Laurentij Iustiniani l. de casto connub. verbi & animæ cap. 24. vel quod iuxta Psaltem vatij vsurpant, *memoria mirabilium Dei*. Nam ipse quoque Christus Dominus, hoc mysterium abs se institutum profitetur in sui commemorationem, quod est dicere ne exciderent magna illa & cœlestia mysteria quæ in Christo gesta erant, vel per Christum Magistrum patefacta, institutum esse hoc *Sacramentum memoriæ*: quo mirabili epitheto, diuinum hoc Sacramentum insignit S. Aug. 20. contra Faust. cap. 21. Obliuiositati nostræ curandæ institutum esse hoc remediū notauit optimè Rupert. l. 2. de offic. c. 10. Dixerit copiosè de hoc huius Sacramenti bono & fructuosissima obliuionis per illud exclusione, Magnus Albert. tract. de Euch. serm. 2. qui nomine S. Th. circumferunt opusc. 58. c. 2. tripertito digerens ea capita, quæ nobis debent obuersari perpetuò in memoria de Christo; præteritæ videlicet charitatis qua redemit nos factus homo & passus pro nobis, præsentis inspectionis qua nunc quoque prospicit per cancellos specierum, stans post parietem carnis nostræ, vel post species sensibiles, vt interpretatur Turrecr. tract. de Eug. c. 1. ac denique futuræ bonorū & malorū discretionis, in iudicio extremo. Hæc portò omnia à Christo dū adviueret tradita, reuocari nobis in memoriā per Eucharistiam, (quod Albert. ibi prætetijt,) non difficile est agnoscere; cum Incarnatio Verbi, (atque adeò etiam Trinitas, per Verbum consignificata,) & passio, expressissimè exhibeantur per Eucharistiam de quo iam actum est

sect.

ſect. præced. c. 1. Eſtque id adeò perſpicuũ ex fine inſtitutionis huius myſterij, vt nihil ſit exploratius. Albertus ſupra, huc aduocat illud Threno 3. *recordare paupertatis & tranſgreſſionis meæ, abſinthij quoque, ac fellis*: quorum primum, commodè ad Vbi Incarnationem refertur, ſecundum verò ad paſſionem. Incarnatio enim fuit tranſgreſſio Verbi, à ſinu Patris ad vallem miſeriæ noſtræ, fuitque verè paupertas Chriſti, iuxta modum loquendi Nazianzeni orat. 20. & 38. Auguſtini in Pſal. 101. Fulgentij lib. contra ſerm. Faſtid. c. 13. & multorum aliorum Patrum, qui adducti ſunt tractando dominium proprietatis Chriſti, iuxta quos, Chriſtus cum diues eſſet, egenus factus eſt, quia carnis noſtræ maſtrucam ſuperinduxit trabæ diuinitatis. Abſynthium verò Chriſti amaritudo & felſuit paſſio crucis. Iubet ergo nos hæc recordari per hoc myſterium, quod Adelmanus Epiſt. ad Bereng. propterea dixit inſtitutum in commemorationem charitatis & obedientiæ Chriſti. Nam charitas qua Deus dilexit mundum, enituit in Incarnatione; ſicut obedientia teſte Apoſtolo, in morte crucis. Denique iudicij vltimi imaginem in hoc myſterio præbuit, cum mors eſt malis, vita bonis; & his ſalutem perceptione ſua, illis mortem conciliat. Dicuntur iſta & verè & piè, ſed paulo indiſtinctiùs, quæ iuuat capitatim excutere.

Sigillatim quæ myſteria à Chriſto tradita, refricentur per Euchariſtiam. Trinitas.

4. Cardinalia fidei noſtræ myſteria, quæ Chriſti aduentu innotuere, ſunt Trinitas perſonarum diuinarum, perſonæ Verbi corporatio, eiuſdem in carne paſſio, reſurrectio à mortuis, & aſcenſio in cœlum, vnde in fine ſeculi regredietur, beaturus æterna ſui ſocietate qui piè vixerint, mulcaturus verò ingratos diuinis miſerationibus. Viget in nobis, huius totius diuinæ doctrinæ memoria per Euchariſtiam. Trinitatis myſterium, Ioannes de Raguſio ſub initium orationis de communione ſub vtraque ſpecie, allegato Alberto in Tractatu de Officio Miſſæ, monſtrari ac recoli oſtendit, cum præmiſiſſet has eſſe vias ſapientiæ Dei quas Salomon Prouerb. 30. Sibi abſconditas confeſſus eſt, nobis autem reuelauit Deus & per hoc myſterium recolendas diſpoſuit. Ait ergo Raguſinus in Concilio Baſilenſi. [Valdè pulchrum eſt conſiderare, qualiter cœleſtis altitudo conſilij diſpoſuit, vt ſicut tres ſunt perſonæ in vnitate diuinæ ſubſtantiæ, ſcilicet Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus; ita tres eſſent ſubſtantiæ, in vnitate perſonæ ſcilicet diuinitas, corpus, & anima. Et ſicut Chriſtus ſecundùm naturam diuinam tribus modis exiſtit in omnibus, per eſſentiam, præſentiam, & potentiam in ſolis iuſtis per gratiam & gloriam, in homine aſſumpto, per vnionem: ſic voluit, vt idem ipſe ſecundùm naturam humanam, tribus modis in rebus exiſteret, ſcilicet localiter in cœlo, perſonaliter in Verbo, Sacramentaliter in altari. Sicut enim ſecundùm diuinitatem, totus eſſentialiter eſt in omnibus, ita ſecundùm humanitatem, totus Sacramentaliter eſt in omnibus locis in quibus conficitur & celebratur.]

Accedit eiuſdem auguſtiſſimæ Triadis myſterij renouata memoria, ex perceptione Euchariſtiæ, ob certam fidem de immeatione inſeparabiliqne inexiſtentia mutua perſonarum; vt proinde immiſſo in nos per diuinum cibum Dei Verbo, Pater & Spiritus ſanctus, deeſſe non poſſint, ac ne cognitione quidem ſint diſſociabiles. En igitur *doctrina noſtræ fideique caput*, vt Naz. orat. 1. nominauit, *en clauem fidei*, iuxta Synodum Syrmienſem apud S. Hilarium l. de Synodis, cujus ſalubertimam recordationem, myſterium Euchariſtiæ excludere non patitur. *Sapientia Christi in Euchariſt.*

Incarnatio.

5. A ſumma Trinitate, progredior ad aliam non perſonarum ſed ſubſtantiarum Trinitatem Ita incarnationem deſcribit S. Bernardus ſerm. 3. de vigil. Natiu. Dom. [Sicut enim (inquit) in illa ſingulari diuinitate ꝑ Trinitas eſt in perſonis, vnitas in ſubſtantia: ſic in iſta ſpeciali commixtione, Trinitas eſt in ſubſtantiis, & in perſona vnitas. Et ſicut ibi perſonæ non ſcindunt vnitatem, vnitas non minuit Trinitatem; ita & hic, perſona non confundit ſubſtantias, nec ſubſtantiæ ipſæ, perſonæ diſſipant vnitatem: ſumma illa Trinitas, hanc nobis exhibuit Trinitatem, opus mirabile, opus ſingulare inter omnia, & ſuper omnia opera ſua. Verbum, enim, & anima & caro, in vnam conuenere perſonam: & hæc tria vnum & hoc vnum tria, non confuſione ſubſtantiæ, ſed vnitate perſonæ.]

Hæc ergo Trinitas, cuius notitia & iugis recordatio tanti eſt, expreſſiſſimè ingeritur memoriæ noſtræ per Euchariſtiam; non modò, quia hic denuò peragitur Incarnati Verbi myſterium per Chriſti reproductionem; ſed etiam quia ſtructura Chriſti eſt admodum affinis ſtructuræ huius myſterij. Sicut enim Chriſtus ex Deo abſcondito, & humanitate extrinſecùs patente compingitur: ſic Euchariſtia ex abdita Chriſti ſubſtantia, & ſpecierum inuolucro componitur. Quo alludens S. Irenæus l. 4. c. 34. ait, Euchariſtiam eſſe quid compoſitum è re terrena & cœleſti, nempe ex ſpeciebus & corpore Chriſti Addit Petrus Cellenſis lib. de panibus c. 1. *in fine.* [Gratia naturæ vſum & curſum tranſiliens, ſicut carnem Virginis in carnem Chriſti ſanctificando creauit, & creando ſanctificauit; ſimilitudinem quidem carnis peccati conformans Verbo Dei, ſed ad purum excoquens naturam humanitatis, ne eſſet caro peccati: Sic de pane, mirabili conuerſione efficit corpus Chriſti, contegens ſpecie panis, id quod veritate, non ſimilitudine, eſt verus panis qui de cœlo deſcendit; ſimilitudine, autem non veritate, panis qui de clibano venit. Ecce gratia, ecce potentia, quæ ornant, ſed & informant menſam iſtam.

Ad hæc Hugo Lingonenſis epiſt. ad Bereng. [Quid tibi quæſo, vile eſt (inquit) in ipſa quæ in Chriſti corpus tranſiit creatura? Nam & corpus quod Chriſtus ſumpſit ex Virgine, per naturam quidem corruptibili, etſi non corrupta per coitum, ex eodem extitit elemento ex quo fructus Sacramentorum proceſſerunt. Ex hac ipſa materia, ipſos quoque Sacramentorum fructus nouimus procreari, quos Catholicè oblatos, ſecretâ Deitatis potentiâ per ſanctum & indiuiſibilem Spiritum, carnem Chriſti & ſanguinem fieri confitemur. Sicut enim Verbum Dei in carne inuiſibile fuit, manſit tamen quod

d. III. cap. II. erat : sic ista ipsa caro, quia iam in Verbo consistit quodammodò inuisibilis facta quodam iterum necessario pióque consilio, panis & vini qualitatibus occultatur, sed spiritualibus oculis ipsa carnis veritas non negatur.]

Quid de hypostatica specierum vnione, Incarnationis memoriam ingerente, statuendum.

6. Fuerunt qui nonnullam quoque peculiarem huic mysterio vnionem hypostaticam inueherent, proportionalem vnioni hypostaticæ, compingenti Christum in Incarnatione. Non ago de vnione hypostatica naturarum panis & vini remanentium, qualem inuexisse Rupertum, contendit Bellarminus l. 3. de Euchar. c. 11. & in recognitione eiusdem capitis, ac libro de Scriptoribus *in Ruperto*: adeòque fortiter Rupertum vrget, vt ægrè à Suare t. 3. 3. p. d. 49 s. 2. & à Picardo ad librum S. Anselmi de sacram. altar. obseruatione 2. liberetur. De eo igitur panaceo & vinaceo Verbi corpore, quod Rupertus inuexisse visus est, & illius vnione hypostatica, siue immediatè ad Verbum facta, iuxta Rupertum; siue mediante materia Christi, vt dixit Ioannes quidam Parisiensis apud Valdensem tomo 2. cap. 65. hîc non ago; sordet enim explorato errore contra fidem, quæ panis & vini substantias prorsus ab Eucharistia ablegat. Sed ago de vnione hypostatica specierum, quam quidam inuexerunt. Hæc enim vacat errore contra sanam doctrinam, nec repugnat naturæ accidentis, iuxta aliquos, vnionem hypostaticam accidentium admittentes possibilem, vt fecit Valentia t. p. d. 1. q. 4. p. 1. Aluarez disp. 22. de Incar. concl. 5. & Aquarius in 3. d. 1. concl. 5.

Igitur non defuerunt, quibus huiusmodi hypostatica specierum vnio cum Verbo probaretur; quo referunt illam quasi communicationem idiomatum inter Christum & species; ratione cuius sicut ob vnionem attributa humanitatis tribuuntur Deo, & vicissim: ita attributa specierum tribuuntur corpori Christi, & è contrario. Tactis quippè aut visis vel fractis speciebus Sacramentalibus, corpus Christi dicitur tangi, videri, & frangi, & speciebus, ob adiunctionem cum Christo, defertur adoratio suprema Pro quibus locutionibus, communem fidelium sensum, & quædam D. Chrysostomi loca profert Thyræus l. de appatit. Sacram. c. 4. Esseque locutiones proprias, acriter tuetur Alanus l. 1. de Euch. c. 37. & præiuerant Valdensis t. 2. c. 41. & 42. Canus 5. de locis c. vltimo *ad vltimum*, & Palacius in 4. d. 10 q. 2. Fauétque quod Berengarius, in secunda erroris sui eiuratione ab Humberto Lotharingo concepta, & recitata à Lanfranco ferè initio libri de Euchar. iussus est fidem profiteri, & errorem ejurare, (quod verbis propriis vtique fieri oportuit,) dicendo, corpus Christi verè in altari frangi, & sensibiliter contrectari sacerdotum manibus, ac dentibus atteri. Vnde haberi videtur, illa quam dicebam prædicatorum communicatio, quæ in aliqua Christi & specierum vnione fundanda est. Cum ergo non fundetur in physica vnione ad Christi materiam, quæ post Christi anastasim non alteratur; visa est nonnullis Doctoribus, referenda ad vnionem cum Verbo; sin minùs formaliter ac præcisè vt persona est, at saltem vt est aliqua diuina entitas. Ex qua habetur illa Eucharistiæ & Incarnationis analogia, penes vnionem hypostaticam & communicationem idiomatum, vtrobique locum habentem.

Exploditur.

7. Mihi tamen ista Eucharistiæ & Incarnationis analogia, neque vera neque necessaria videtur. Existimo namque omnem accidentium cum subsistentia vnionem, esse impossibilem; nec vnionem ad personam, posse cadere nisi in naturam substantialem, vt disertè tradit S. Maximus sub initium disputationis contra Pyrrhum: & patere potest ex effectu formali talis vnionis, pro qua communi (vt dixit S. Maximus,) Ecclesiæ ac etiam Philosophorum omnium sententia, certant diligenter Vasquez 3. p. d. 30. c. 5. Suar. t. 1. 3. p. d. 14. s. 4. Becanus 3. p. c. 5. q. 5. & Albertinus coroll. 8. ex 1. princ. incompl. dub. 2. Falsum igitur est, accidentales exuuias panis & vini in Eucharistia, vniri de facto personæ Verbi; cum ea vnio ne possibilis quidem sit. Tametsi autem esset possibilis, non esset tamen necessaria, siue ad exponendam communicationem attributorum Christi ac specierum, proportionalem communicationi idiomatum quæ in Incarnatione locum habet: siue ad analogiam inter Incarnationis & Eucharistiæ mysteria; retinendam. Nam quod attinet ad mutuam prædicatorum communicationem inter Christum ac species, qualiscunque tandem est; (nec enim vniuersaliter valet,) nihil est necesse eam fundare in vnione aliqua vel identitate specierum & personæ Christi. Imo ex nullo specierum prædicato ad Christum translato, aut viceuersa, potest plus colligi quàm identitas loci, cum morali habitudine inter Christum & species. Omnia siquidem prædicata quæ verè enunciantur de speciebus, aut designant aliquam formam quæ verè quoque ad Christum transeat aut quæ in solis speciebus sistat. Priora prædicata, V.G. quod Christus motis speciebus moueri dicatur, nullo modo postulant physicam aliquam specierum & Christi vnionem, multo minùs personalem: quia illa Christi prædicata non petuntur à speciebus, sed à forma Christo interna, nempe à motu verè recepto intra Christum speciebus colligatum solo nexu adamantino veritatis verborum formæ consecrationis; quæ veritas omnino poscit vt quamdiu species manent incorruptæ, Christus subsit speciebus, & eas quoad locum indissociabiliter assectetur, citra omnem tamen vinculationem physicam. Posteriora verò prædicata proposita, quæ scilicet designant formam in solis speciebus sistentem, cuiusmodi sunt *videri, tangi, atteri, confringi*, non possunt vllam veram Christi ac specierum vnionem astruere: enim locutiones tale quid Christo tribuentes, sint impropriæ, & metaphoricæ, vt rectè statuunt Valentia 3. p. d. 1. q. 4. p. 3. Suares t. 3. 3. p. d. 47. s. 4. conclus. 5. Vasq. 3. p. d. 193. c. 2. & Albertinus coroll. 1. de quantit. dub. 10. quamuis quia Metaphora earum locutionum & prædicationum est satis perspicua, & valdè apta ad exprimendam realem Christi præsentiam, prudenter Ecclesia adegit Berengarium, vt veritatem corporis Christi sub speciebus, per eas locutiones profiteretur

Quamuis

Quamuis ergo ex prædicationes idcirco tantùm fiant de Chriſto, quia valent circa ſpecies; tamen cum non ſint niſi Metaphoricæ & impropriæ, nulla phyſica, nedum perſonalis, ſpecierum ac Chriſti conjunctio, inferri inde debet, aut poteſt, vt ſatis monſtratum eſt.]

Germana per Euchariſtiam excitatio ad memoriam Incarnationis, ac etiam Natiuitatis ex Virgine.

8. Neque tamen idcirco deſtituimur analogia conuenienti inter Euchariſtiæ & Incarnationis myſteria, Alias quippè analogias inter ea myſteria præter eas quas iam ipſi ſuperius hoc capite propoſuimus, Patres ſæpè celebrant, vt videre eſt apud Sanctesium repetit. 2. cap. 5. In eandem ſententiam plurima habet S. Hildegardis lib. 2. reuelat. viſione 6. à num. 7. Addo & illa ex credito Bernardo ſerm. de Dignit. Sacerd. alloquente Sacerdotes. [Repentina conuerſione ſeipſum inuenit homo propter infirmitatem jacentem in ſtabulo, Stabulum quid eſt? mundus eſt. Et propter pecorinam ſimilitudinem, indigens erat fœno. Ea propter cibus cœleſtis mutauit ſe in pabulum pecoris, homine mutato in pecus. Panis enim Angelorum, factus eſt fœnum. Vnicus Patris, filius hominis. Verbum quippè caro factum eſt. Et iuxta Prophetam, *omnis caro fœnum*. Comedunt igitur Angeli Verbum de Deo natum, comedunt homines Verbum fœnum factum. Pane ſuo viuunt, Angeli in cœlis, & beati ſunt: fœno ſuo viuunt homines in terris, & ſancti ſunt, Fœnum quippè iſtud de prato Virginalis vteri collectum, factum eſt refectio jumentorum: Verbum vt fœnum fieret, latuit in Virgine, Sol in ſydere, artifex in opere. Hoc autem liberalioris excellentiæ donum, contulit nobis primo in loco ſacroſancta Verbi Patris Incarnatio, & vos ſecundariò de die in diem nobis exhibendo miniſtratis ex collatæ poteſtatis officio.] Quod aſſumit hic Autor de fœno carnis noſtræ, pulchrè à vero Bernardo traditur ſerm. 3. de Circumciſ. & à S. Ambroſio in Pſalm. 43. ad illud *in te inimicos noſtros ventilabimus cornu.* Aliam Analogiam Euchariſtiæ & Incarnationis penes conjunctionem Chriſti cum vnoquoque fidelium, propoſuimus & ex varijs Patribus illuſtratam dedimus ſupra c. 1. tractantes amorem Chriſti in Euchariſtia, eúmque componentes cum amore exhibito in Incarnatione.

Et Incarnationis in Virgine, & Natiuitatis ex Virgine, memoriam refricari per Euchariſtiam, vt proximè ſignificabat creditus Bernardus; argumento eſt, quod plerique Patres adducendi eum de lucerna ſeptima, componunt altare cum præſepi, & ſtabulo in quo Chriſtus natus eſt. Negat quidem Autor Micrologi, commemorari Natiuitatem Chriſti in myſterio Euchariſtiæ, ſed fortaſſis tantùm vult reprehendere temeritatem eorum qui de ſuo cerebro, in Canone Miſſæ, verbis illis poſt conſecrationem, quibus recoluntur myſteria Mortis, Reſurrectionis, & Aſcenſionis, addebant in actu ſignato *Natiuitatem*. Ea enim additio facta priuato iudicio, iure reprehenditur; quamuis reuera Natiuitatis Chriſti in actu exercito, non minùs hic recolatur, quàm Incarnatio. Argumentum verò quod ab Autore Micrologi; petitur in hanc rem ex Apoſtolo, docente annunciandam hic eſſe mortem Domini, non eſt idoneum. Eſt enim ab authoritate negatiua, quod genus argumentandi, nemo neſcit imbelle eſſe. Ait igitur Apoſtolus; per Euchariſtiam commune fieri hominem mortis Chriſti, nec idem dicit de Natiuitate: non tamen idcirco id inficiatur.

Sapientia Chriſti in Euchariſtia.

9. Præclarè S. Damaſcenus libello de corpore & ſanguine Domini nexuit ingeſtam nobis paſſionis Chriſti ac ſepulturæ memoriam per Euchariſtiæ myſterium, eximio diuinæ ſapientiæ artificio ad id inſtitutum, cum memoria Incarnationis & ortus ex Virgine per idem myſterium, (vt hactenus oſtendimus,) renouata. Ibi (inquit de Incarnatione Verbi,) erat Sancta Virgo, menſa quæ materiam corporis Chriſti habet. Deinde ſicut Angelus dixit, *Spiritus ſanctus ſuperueniet in eam*, & tunc virtus altiſſimi obumbrauit ei, Deus ſcilicet Verbum, perſona diuina; & aſſumpſit ex ea carnem: Sic hic tanquam in vtero Virginis, in menſa myſtica, poſita eſt materia, panis, & vinum aqua mixtum. His enim mater nutriebatur, & materiam corporis infanti præbebat. Sacerdos vt Angelus dicit, vt ſuperueniens Spiritus ſanctus, ſanctificet & faciat hunc panem corpus Chriſti, & hunc calicem pretioſum, ſanguinē Chriſti. Et non per naturalem diſpoſitionē, ſed per ſupernaturalem, ad conſummationem corporis Dominici, fit vnum corpus, & non duo. Deinde eleuatur in manibus Sacerdotis in crucem, & frangitur, ac diſtribuitur, & in nobis ſepelitur, & facit nos ſecum à corruptione liberos. Hic enim eſt finis aduentus ſui in carne. Non corrumpitur in nobis, ſicut non eſt corruptum corpus Domini in ſepulchro. Quouſque verò à nobis ſumatur, omnia quæ ſunt mortis, ſuſtinet, & frangitur à nobis honorificè & fideliter, ac ſæpenumero ſceleratis manibus fœdè tractatur, & projicitur; Et à muſcis & à ſoricibus; non tamen corrumpitur, neque interitum capit. Chriſtus dixit; *hoc facite in meam commemorationem: quotieſcumque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis.* Memoria autem mortis, memoria diſſolutionis eſt; mors enim diſſolutio eſt, & non corruptio permanens.]

Reliqua Cardinalia myſteria per Euchariſtiam, memorata.

10. Paſſionis, & mortis, & ſepulturæ Chriſti, memoriam per Euchariſtiam ingeri, vt ex prædictis non liqueret, innumera inferiùs varijs locis proferenda monſtrabunt. Nec omittenda quæ ſectione ſuperiore c. 1. ſunt propoſita, tractando rationem ſacrificij. Vbi vidimus, Chriſtum vi verborum, in ſacrificio incruento ſtatui immolatum, & mortuum non ſicca morte; hinc poſito corpore, inde ſanguine tanquam effuſo. Idem ferunt illa S. Greg. hom. 37. in Euang. docentis Chriſtum in myſterio altaris iterum pati, & immolari. Quibus affinia ſunt, quæ habet 4. Dial. c. 58. & quæ Nyſſenus orat. 1. de Reſurr. & Heſychius l. 2. in Leuit. cap. 8. habent de anteoccupatione mortis in cruce ſubeundæ, eiúſque præuentione in ſacrificio oblato per tempus cœnæ ſupremæ. Merito igitur S. Leo ſerm. 7. de Paſſ. c. 4. Euchariſtiam vocat

Sect. III. Cap. II.

cat *Sacramentum Passionis ac mortis Domini*. Et Beda in cap. 14. Marci ad illud, *& primo die Azymorum*, ait Christum Luna 15. crucifixum; quarta-decima tamen qua agnus immolabatur, quia carnis suæ & sanguinis mysteria tradidit, ipsius immolationis, hoc est passionis suæ, exordium sacrasse profitetur. Demum tecoli in hoc mysterio mortis & sepulturæ Christi memoriam, inde licet colligere, quod Gregorius Nyssenus orat. 1. de Resurr. cum non posset commodè expedire triduum & trinoctium commorationis Christi in corde terræ, eo deuenit, vt diceret, tempus illud à subitione Christi in discipulorum pectora esse nnmetandum. In qua sententia videntur etiam esse S. August. l. 1. qq. Euang. q. 7. & Nicolaus 1. ad Consulta Bulgar. cap. 5. Quicquid enim sit, an eorum expositio quadret verbis Christi, (de quo alias) tamen apertè suffragantur veritati quam hîc intendimus. Non patitur itaque Eucharistia, passionem & mortem Christi in cuius commemorationem instituta est, nobis excidere; cuius adeò expressam imaginem, præfert objicitque fidelibus.

Resurrectionem Christi commemorari in Eucharistia; optimè docuit S. Cyrillus l. 12. in Ioan. cap. 58. verbis illis. [Iure, Sanctæ Congregationes die octauo in Ecclesijs fiunt, & foribus sublimiore modo clausis, visibiliter simul atque inuisibiliter, Christus omnibus apparet; inuisibiliter quidem vt Deus, visibiliter autem in corpore. Præbet enim nobis carnem suam tangendam, vt firmiter credamus, quia templum verè suum suscitauit. Quod autem mysticæ benedictionis communio, resurrectionis Christi quædam confessio est, verbis ipsius probatur. Fractum enim panem distribuebat dicens, *hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur in remissionem peccatorum, hoc facite in meam commemorationem*. Participatio igitur mysterij, vera quædam confessio & commemoratio est, quod propter nos, & pro nobis, Dominus & mortuus sit & resurrexit, & diuina nos benedictione propter hoc replet. Fugiamus igitur infidelitatem post tactum Christi, & firmi atque stabiles ab omni longè ambiguitate inueniamur.]

11. Iungunt memoriæ resurrectionis, & anteriorum mysteriorum, memoriam quoque Ascensionis & regni Christi, varij Patres Micrologi Autor, Ambrosium & Augustinum in hanc rem adducit cap. 13. locus S. Ambrosij habetur l. 5. de Sacram. cap. 4. disertè idem habet Blesensis carm. de Euch. cap. 15. & Damas. epist. & homil. de Corp. Dom. & S. Anselmus l. de Sacr. Altar. p. 2. cap. 11. Astipulatur Concilium Ephesinum verbis illis. [Necessariò & hoc adijcimus. Annunciantes enim sicut secundùm carnem mortem Vnigeniti Filij Dei, idest IESV-CHRISTI, & Resurrectionē eius, & in cœlos Ascensionem pariter confitentes, incruentam celebramus in Ecclesijs sacrificij seruitutem: Sic etiam ad mysticas benedictiones accedimus, & sanctificamur, participes sancti corporis, & pretiosi sanguinis Christi omnium nostrum Redemptoris, effecti.] Hæc verbatim habentur in Epistola S. Cyrilli ad Nestorium de Excommunicatione. Olim decima erat.

Eorundem ac reliquorum mysteriorum ad æternum vsque in cœlo regnum per Euchari-stiam, pulchrè his versibus docet Hildebertus in expositione metrica Officij Missæ; post expressionem consecrationis.

Et quoniam quoties libauerit ista Sacerdos,
Christus eum memorem præcipit esse sui.
Hoc Sacramento nos commemorare fatemur,
Quod mortem tulerit omni creator homo.
Quod surgens cœlos ascenderit, hæc tria sanè
Qualem sacrificem vult cibus ille notant
Scilicet vt carne moriatur, mente resurgat;
Ter quinis gradibus templa superna petat.
Sic memores passi, surgentis, ad astra volantis,
Et nos, & pariter plebs tua, Magne Deus.

Et inferiùs in calce carminis.

Fit cibus hic ouis in ligno, leo fortis in vrna.
Ales ad astra volans, Rex super astra sedens
Nève putes illi, tumulùmve, crucèmve deesse:
Ipse calix tumulum denotat, ara crucem.
Ara crucis, tumulique calix, lapidisque patena,
Sindonis officium, candida byssus habet.

12. Indidem sermone ad Pastores in Synodo, infert Hildebertus agens de triplici diæta, ad quantam vitæ sanctimoniam aspirare debeant Sacerdotes; quorum opere Passio, Resurrectio, & Ascensio Christi commemoratur. Scribit Eugenus Roblesius agens de ordine officij Mozarabum cap. 28. hostiam ex eorum instituto dispesci in nouem partes, in memoriam nouem præcipuorum fidei nostræ mysteriorum. Primum est corporationis, quod mox glossa ibidem subiecta accipi docet de Incarnatione, Secundum, Natiuitatis Domini. Tertium, Circumcisionis; Quartum, Apparitionis siue Epiphaniæ; Quintum, Passionis; Sextum, Mortis; Septimum, Resurrectionis; Octauum gloriæ siue Ascensionis, & aditionis aula cœlestis; Nouem regni æterni, post indicium, & malos à bonis discretor, consecuturi. Atque ita vides, aut absurdè Hieremiam Constantinopolitanum in Censura Lutheranorum cap. 13. affirmatè & latè exponere, totam Oeconomiam, idest omnia Christi mysteria, in sacra liturgia repræsentari ac commorari. Idem asserit Seuerus Alexandrinus in ordine Missæ.

Diuersitas in excitanda mysteriorum memoria per Eucharistiam.

13. Cæterum secernenda sunt, quæ Eucharistia ex vi suæ institutionis, & autoris Christi intentione repræsentat, atque commemorat; ab ijs quæ per sacros ritus ab Ecclesia in huius mysterij celebrationem insertos resignificantur; vel quæ pia cuiúsque affectio, ex speciali Spiritus sancti afflatu concepta, de varijs Christi mysterijs inter participandum Eucharistiæ, in memoriam reuocat. Nam ex vi institutionis, sola Christi passio directè commemoratur; indirectè verò ac veluti præsuppositiuè, mysteria quæ mortem antecesserunt. Neque enim Deus Verbum mori potuisset, & exhiberi tanquam pro nobis mortuum atque mactatum, nisi præcessisset Incarnatio atque Natiuitas; quæ proinde saltem implicitè recurrunt animo, quoties passio, & immolatio cruenta pro nobis excepta, reuocatur in memoriam. cætera verò mysteria, vel passioni non præsupposita necessariò, vt Epiphania, Baptismus, ac similia; vel passionem subsecuta, vt Resurrectio & Ascensio, hisque vlteriora, ne indirectè quidem commemorantur,

tur ex vi substantiæ huius sacrificij. Vnde Resurrectio quæ censetur repræsentari per hostiæ priùs diuisæ commistionem cum speciebus vini, posset non commemorari absque dispendio substantiæ sacrificij: si videlicet, hostiæ fractio prætermitteretur, vt sanè in S. Basilij Liturgia prætermittitur. Disertéque S. Thomas 3. part. q. 83. art. 6. negat sacrificium fore imperfectum, (nimirum quoad substantiam & integritatem suam,) si fractio hostiæ non adhibeatur: atque adeò dissidet à S. Thoma Canus 11. de locis. cap. 13. ad 4. affirmans, fractionem specietum esse de sacrificij substantia. Quæcunque ergo per Eucharistiam repræsentari & commemorari diximus, præter mortem eique præsupposita mysteria, non reuocantur in memoriam vi institutionis mysterij Eucharistiæ; sed vel per aliquam additionem Ecclesiasticam, vel ex speciali affectu per Spiritum sanctum immissio inter celebrandum hoc mysterium, iuxta illud Fulberti Epist. 1. *sub finem.* [De fide interioris hominis, procedit diuini gustus saporis: dum certè per salutaris Eucharistiæ infusionem, influit Christus in viscera animæ sumentis: quem diua mens castis penetralibus in ea videlicet forma suscipit, qua sub ipsa recordatione mysterij, reuelanre sibi, præsentem intuetur; infantem videlicet materno in gremio, aut cunis puerilibus iacentem, aut ara crucis immolatum, aut sepulchro quiescentem, aut certè calcata morte resurgentem, siue supra cœlos euectum, in gloria Patris sublimem. Iuxta quas species, Christus gratum communicantis intrans habitaculum, tot (vt ita dicam,) suauitatis odoribus mentem reficit, quot formis intimæ reuelationis, oculus meditantis eum meruerit intueri.]

Insigne sapientiæ specimen, in commemoratione mysteriorum, applicatis Christi viatoris meritis, locupletanda.

14. Quantoperè seruitum sit fulciendæ immemoriæ nostræ per Eucharistiam, quamque per hoc mysterium, sapientia Dei satagerit arcere à nobis obliuionem mysteriorum quæ Christus superstes docuerat, hactenus satis est demonstratum. Noluit verò Christus eam memoriam esse nudam recordationem, infertilem fructus spiritualis. Et hoc ipsum insignis fuit sapientiæ, excogitare medium, quo satisfactio supra doctrinam à Christo superstite impensa, in dies singulos dispensaretur; sicque idem nobis esset, & monimentum, & munimentum, atque remedium. Insigne artificium diuinæ Christi sapientiæ, deprehendit Rupertus lib. 12. de victor. Verbi Dei cap. 12. in abscondenda vtilitate (vt ait) mortis & Resurrectionis Christi, in hac propria & singulari Passionis Christi commemoratione. Rationem reddit. [Nam illis qui mortui fuerant fidelibus, miro modo illa specie qua pependit in Cruce, factus vel datus est cibus: ita vt anima eius ad animas illorum in infernum, & corpus eius ad corpora illorum, descenderet; essetque tribus diebus & tribus noctibus in corde terræ, in eodem ventre terræ, quo recepta vel assumpta fuerant corpora illorum.]

Explicatiùs, & ad intelligendam diuinæ Christi sapientiæ vim, in abscondenda vtilitate mortis Christi, sub hac commemoratione mortis eius accommodatiùs idipsum aperit l. 3. de Oper. Spir. sancti cap. 20. [Verè (inquit) rem mirabilem satis dignè admirari non possumus. Nam quia mortui venire non poterant ad manducandum hunc panem Angelorum, iuit ad eos ipse, vt quomodò à mortuis manducari poterat, manducaretur panis Angelorum, vita viuentium, resurrectio mortuorum. Dissipati erant mortui. Etenim animæ quidē ad inferos descenderant, corpora verò in ventrem terræ recondita fuerant. Dissipari ergo voluit & ipse panis vitæ. Et anima quidem cum Verbo Deo, descendit ad inferos, ad animas eorum: Corpus verò non sine potentia Verbi eiusdem vbique præsentis, in ventrem terræ ad corpora eorum. Tale remedium illis inuenit, quomodò sapientia Dei, aliquo modo viuentibus. Et nobis victuris, qui nondum eramus, prouidendum erat, quia nimirum ad nos eo modo non erat ventura descensurus. Resurgens enim ex mortuis, iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Quærendum illi erat, imo iam scire illum nobis expediebat, quo pacto nos illum dum viuimus, in animas & corpora nostra transumere possemus. Quia sicut iam dictum est, postquàm mortui essemus, fieri non poterat quod semel factum est; vt scilicet rursus moreretur, & anima eius nostris in inferno animabus, corpus eius nostris in terra corporibus conjungeretur. Ergo & nobis, tam sapienter quàm misericorditer, idem in alia specie remedium prouidit, quomodò sapientia Dei. Fecit enim nobis Sacramentum, per quod & corpus eius in nostra corpora, & vna corporis eius, idest Verbum Deus, in nostras animas infunderetur, & ipse tamen integer permaneret & viuus.]

Sapientia Christi, in Eucharistia.

15. Hæc ita vniuersè dicta, subobscuriora sunt, & aliquam affusionem lucis deposcunt. Hildebertus serm. ad Pastores in Synodo sic exponit, quomodo ministerio altaris placetur Deus transgressione originali, frequenter offenditur actuali. Illa semel commissa, deleta est semel in Christo in eius cruce passo. Hæc acta quotidie delentur, Christo quotidie in altari immolato. Vt illa euacuaretur, missus est in mundum Christus Deus & homo, hostia & Sacerdos: vt euacuaretur ista, Ordinatur in Ecclesia ministerium altaris, non Deus sed homo, non hostia sed Sacerdos. Est itaque professionis vestræ, cœlestem sacrificijs placare indignationem. Vestrum spectat ministerium, per mysterium Dominici corporis, peccatores in diuinam reuocare gratiam.] Hæc tamen accipienda sunt cum grano salis. Neque enim Passio Christi, solum originale peccatum obliterauit, vel actualia peccata alio expiamento quàm Passionis Christi absterguntur. Idcirco itaque Hildebertus, soli Christi Passioni, deletionem culpæ originalis attribuit, quia ea culpa deletur per baptismum ante Eucharistiam susceptam, quæ nemini non initiato communicatur. Baptismus autem est velnti mare rubrum sanguine Christi passi purpuratum, in quo aduersarij omnes nostri, demerguntur. De qua comparatione Patribus frequenti, dicta sunt non pauca tract. de certo Agno cap. 8. num. 19. Actualium verò peccatorum remissio, tribuitur ministerio altaris, non excludendo passionem Christi, quæ est causa vniuersalis meritoria cuiusuis remissionis peccatorum, iuxta illud

hac

Sect. III. Cap. II.

huc ab Apoſtolo aptatum *ſine ſanguinis effuſione non fit remiſſio.* Itaque ſuppoſita, non autem eacluſa Paſſione Chriſti, tribuitur miniſterio altaris remiſſio tranſgreſſioonm actualium; quia Euchariſtia quatenus Sacramentum, liberat à venialibus, & præſeruat à mortalibus, iuxta doctrinam Concilij Tridentini ſeſſ. 13. cap. 1. quam de effectu Euchariſtiæ ea opere operato; & quamuis minùs præcipuo, tamen per ſe ac in eius inſtitutione intento, accipieodum eſſe, docet Suares t. 3. 3. p. d. 63. ſ. 10. eadem verò Euchariſtia quatenus ſacrificiom, liberat à quibuſvis culpis mediatè; nempè impetrando diſpoſitiones ad id congruentes, quibus homo admiſſa peccata deteſtando, vel vſurpando Sacramenta ad effectum remiſſionis peccatorum deſtinata, conſequatur nitorem animæ, vi meritorum Paſſionis Chriſti, per incruentum hoc ſactificium applicatorum.

16. Ad hunc ergo modum, per Euchariſtiam Paſſio Chriſti & viget in memoria, per quotidianam repræſentationem obuerſans oculis, & fructus eius in Sacramento maximè ac ſacrificio altaris, nunquam eaareſcente diuinæ benignitatis profluuiu præter cœteros elices gratiæ, ad nos eorriuarur. Optimè id ita attigit Euſebius Gallicanus homil. 5. de Paſch. *initio.* [Materiam de noſtra mortalitate ſuſcepit, vt de ſuo immortalitate collata, mori poſſet rita pro mortuis. Et ideo quia corpus aſſumptom ablaturus erat ex oculis noſtris, & ſyderibus illaturus, neceſſarium erat, vt nobis in hac die Sacramentum corporis & ſanguinis ſui conſecrarer, vt coleretur iugiter per myſterium, quod ſemel offerebatur in pretium: vt quia quotidiana & indefeſſa currebat pro hominum ſalute redemptio, perpetua eſſet etiam redemptionis oblatio; & perennis illa victima viueret in memoria, & ſemper præſens eſſet in graria.]

Vſurpauit ipſa huius Autoris verba, eiúſque doctrinam habuit ratam, creditus Bernardus ſerm. de dignit. Sacerd. ſic diſſerens. [Voluit Chriſtus vt iugiter coleretur per myſterium, quod ſemel offerebatur in pretium; & illa perennis victima viueret in memoria, & ſemper præſens eſſet in gratia. Quod & ita eſt. Licet enim recrudeſcat peccatum in multis, generalitas tamen originalis culpæ ita prorsùs ablata eſt, Leotarhmen vera venenato, in virtute fulgurantis haſtæ mortis Chiſti, IESV tranſfixo, vt ad eapiationem eorum quæ qootidie admittuntur, Chriſtum Deum non oporteat crucifigi: imo ſit omnium ſufficiens medicina, ſi per fidem & imitationem, præteritæ mortis habeatur memoria. CHRISTS IESV, mortis tuæ memoria, tanquam opus pigmentarij, quaſi thus redolens in diebus æſtatis, quaſi regio aromatum quam purgat æſtus ſolis, & quaſi flores roſarum in diebus vernis, & quaſi lilia quæ ſunt in tranſitu aquæ.]

Eundem ſenſum faciunt illa Fulberti Epiſt. 1. quæ eſt ad Adeodatum vbi de huius *potentis myſterij*, (ſic enim appellat,) ſecreto, hoc tantùm fidem tenere docet, [quia quicquid inter homines Deos egit aut pertulit, cauſa ſeruandi humani generis vel reparandi gratia fuit; in qoo beneficia ſua quæ ab initio dederat ſi ſemper dilexit, vt noſtris malis licet offenſus, pronior ſemper ad indulgentiam foret, quàm ad vindictam. Inde eſt, quód damnationis noſtræ proſcriptionem, quam primi parentis tranſgreſſio miſerabiliter in poſteros tranſfuderat, euacuare diſponens; carnis noſtræ morticinium ſuſcepit, per quam immortalis moriendo, captiuitatis noſtræ cauſam ſoluiſſet. Inde eſt, quod reparatam humanæ originis dignitatem, ſciens ſemper Diabolum inuidere, & nequitiæ ſuæ arte quærere qualiter hominem à ſui voluntate conditoris euerteret, & antiquæ perditioni ſi fas eſſet obnoxium redderet; defectum noſtræ fragilitatis miſeratus, aduersùs quotidianas noſtræ prolapſionis offenſas, ſacrificij placabilis prouidit expiamenta, vt quia ſuum corpus quod ſemel pro nobis offerebat in pretium, paulo poſt à noſtris viſibus ſublaturus fuerat in cœlom, ne ſublati corporis fraudaretur præſenti munimine, corporis nihilominus & ſanguinis ſui pignus ſalutare nobis reliquit.]

17. Omnium optimè rem hanc expreſſit Petrus Cellenſ. l. de Panibus c. 1. *ſub finem*, agens de tertia Chriſti menſa. [Eſt iterum (inquit) menſa Domini, in qua non iam viſibiliter apud mortales, ſed Sacramentaliter, inuiſibiliter apud fideles vſque ad conſummationem ſeculi epulatur. Eſt autem menſa altaris, vbi veritate corporis & ſanguinis Domini exiſtente, ſed ſub ſpecie viſibilis panis & vini latente, memoria Dominicæ paſſionis cum effectu noſtræ redemptionis, ſi adſit integritas fidei: quotidie tam vtiliter quam fideliter recolitur. Totum enim fides dignè ſumentibus ibi operatur, quod exhibitione certiſſima credentibus exhibuit in cruce mors Chriſti, niſi quod illud ad omnium hoc ad ſingulorum quandam pertinet reſtaurationem; & niſi quod illud, eſt ſubſecutiuè cooperatiuum eius rei, cuius illud non ſolum præceſſiuum, ſed coëffectiuum etiam nunc eſt. Ibi mors Chriſti, omnium ſalutem; hic memoria mortis illius, ſimiliter noſtram non deſiſtit operari ſaluationem Sacramentaliter.]

Subtiliter & ſolidè, Euchariſtiæ fructum exponit his verbis Cellenſis. Monſtrat enim vniuerſalem cauſam ſalutis noſtræ, & omnium ſpiritualium bonorum nobis collatorum diuinius eſſe Chriſti Paſſionem, cuius fuit infinita vis meritoria & ſatisfactoria pro nobis, Chriſto tunc adhuc viatore, ad eum finem perpeſſiones ſuas deſtinante, ea pacto cum Patre. Quod autem per eam generalem merendi & ſatisfaciendi cauſam, in ordine ad omnes fideles comparatum à Chriſto eſt, nunc cum Chriſtus non eſt amplius viator, diſpenſatur & nobis ſingulatim applicatur, cum per Sacramenta, tum per ſacrificium incruentum, quod prout nunc à Chriſto principali offerente eaercetur per Sacerdotes, neque meritoriom, neque ſatisfactorium eſt; (tametſi tale fuit in nocte cœnæ, cum primùm à Chriſto tunc adhuc viatore eſt inſtitutum, & primò eaecutioni mandatum;) nunc autem eſt tantū vtile per applicationē fructuum ſacrificij cruēti in hoc incruento ſacrificio factum. Quod Cellenſis aiebat, hoc myſterium eſſe *ſubſecutiuè cooperatiuum eius rei, cuius ſacrificium crucis, non ſolùm præceſſiuum eſt, ſed nunc quoque coëffectiuum*: per meritū ſcilicet mortis Chriſti etiamnū manens, ſempérq; manſurū in diuina acceptatione, vt ad finem vſque mundi; fructus eius, per Sacramenta & incruentum ſacrificium erogentur.

Nec

plura de Chriſti ſapientia, micante in excogitatione viæ, qua fructus & merita myſteriorum, quorum per Euchariſtiam viget memoria, applicari nobis ſigillatim poſſent, & opportunè diſpenſari.

Modus bona hactenus expoſita conciliandi per Euchariſtiam, ſapientia refectiſſimus, excogitata quàm aptiſſima, Dei nobiſcum conjunctione per cibum.

18. Nunc transeundum eſt ad modum, quo conſtitutum à Chriſto eſt, obuenire nobis per Euchar. tot & tanta bona, quanta inferri neceſſè eſt, vigenti recordatione myſteriorum cæterorũ & applicatione ſingulari pretij nobis per ea generatim & vniuersè comparati. Splendet enim in eo modo, Christi ſapientia, micatque fulgentiſſimè. In hanc rem, jaciendum inprimis eſt fundamentum, quo Gregorius Nyſſenus in oratione magna Catechet. c. 37. neceſſitatem communicandi corporibus noſtris Chriſti corporis, vt medela illis fieret & immortalitate donari poſſent, ſtabiliendam putauit. Vt enim totus homo qui anima & corpore conſtat, ſalutem adipiſceretur, qui erat ſcopus Chriſto propoſitus, haudquaquam ſatis eſſe potuit, ſi Deus qui vita eſt, cum anima ſola iungeretur, quod fieri potuit per ſolam fidem viuam & flagrantem dilectionem; ſed neceſſe fuit ſicut animam, ita ſimul & eadem opera, vt totus homo benè haberet, ipſum quoque corpus fieri vitæ particeps: quod non aliter contingere potuit, quàm ingeſto intra corpus cibo quopiam ſalutifero. [Quomodò enim (inquit Nyſſenus) qui venenum ſumpſerunt dolo & ex inſidiis, alio medicamento extinguunt vim quæ affert interitum. Oportet autem ſicut exitiale, ita etiam ſalutare medicamentum admitti intra viſcera hominis, vt per illa diſtribuatur in vniuerſum corpus virtus eius quod fert opem. Ita cum guſtauerimus id quod noſtram diſſoluit naturam, ſurſus neceſſe eſt; vt opus habeamus eo quod cogit ac conciliat id quod erat diſſolutum: vt cum intra nos fuerit hoc ſalutare medicamentum, veneni damnum quod corpori fuerat inditum, per contrariam repellat affectionem. Quid hoc ergo eſt? Nihil aliud, quàm illud corpus quod & morte oſtenſum fuit eſſe potentius, & noſtræ vitæ fuit initium. Quomodò enim paruum fermenti (vt dicit Apoſtolus) ſibi aſſimilat totam conſperſionem, ita corpus à Deo morte affectum; cum fuerit intra noſtrum, totum ad ſe tranſmutat & transfert. Quomodo enim cum quod eſt exitiale, miſtum fuerit cum ſano, quicquid eſt contemperatum ſimul redditur inutile: ita etiam corpus immortale cum fuerit intra eum qui ſumpſit, vniuerſum quoque tranſmutat in ſuam naturam. Sed fieri non poteſt vt ſit aliquid aliter intra corpus, niſi per eſum & potionem miſceatur viſceribus. Neceſſe eſt ergo, eo modo quo natura poteſt, ſpiritus viuificam ſuſcipere virtutem.]

19. Monſtrant iſta euidenter congruentiſſimum, & earenus neceſſarium fuiſſe vt corpus Chriſti, ſub ratione cibi corpora noſtra ſubiret. Hoc verò quomodò fieri potuerit, cum Chriſti corporis viſibilis immiſſio, grauiſſimis laboraret incommodis, incomprehenſæ ſapientiæ fuit excogitare. Nyſſenus egregie, vt dixi ... & ſubobſcuriùs id proſequitur reliquo capite. Ego idem expono paucis illis ex S. Anſelmo mutuatis l. de Sacram. altar. p. 2. c. 5. [Oportebat vt ſicut cum neceſſaria nobis fuit viſibilis eius præſentia, inuiſibile in ſuis, viſibile factum eſt in noſtris Verbum caro; ſic cum res exigit noſtræ ſalutis vt manducetur caro eius, quod non eſt ipſa caro in natura ſua, fiat in aliena manducabilis. Quod in nullis rebus aptiùs fieri potuit, quàm in eis quæ inter omnia victualia humani corporis quodammodò tenent principatum, quæ ſunt panis & vinum. Nam & ad literam, præ cunctis cibis panis cor hominis confirmat, & vinum lætificat.] *Sapientia Chriſti in Euchariſt.*

Hic Anſelmi diſcurſus, refertiſſimus eſt ſpeciminum diuinæ ſapientiæ in hoc myſterio quare reguſtandus eſt ſigillatim. Non potuit caro Chriſti, iuxta Anſelmum, tametſi ad ſalutem noſtram omnino manducanda erat, manducari in natura ſua, hoc eſt in ſua ſpecie viſibili. Quis enim Chriſtum glorioſè apparentem, (vt ſanè nunc apparere oporteret iampridem rediuiuum, & corpore quoque glorioſum,) appeteret morſibus, & dentium infixione ſauciaret: Benè Galfridus Opuſc. de corp. & ſang. Dom.] ſi illa glorioſiſſima caro, & ſacratiſſimus ille ſanguis, non in ſpecie panis & vini, ſed in ſua propria natura hominibus apparerent, præ ſui magnitudine homines illa ferre non poſſent: quod ſi fieri poſſet, fidei meritum non haberent. Sed ſi SS. Apoſtoli, Petrus, ac Iacobus, & Ioannes, Dominum in terra adhuc mortalem, & corruptibilem carnem portantem, transfiguratum non potuerunt aſpicere; iam incorruptibilis & glorificati corporis illius tantam claritatem, alij homines quomodò poſſent ſuſtinere? Illis ſiquidem Sanctis diſcipulis, non naturam diuinitatis, (vt quidam exiſtimant) Dominus oſtendit, ſed ſpeciem poſtea glorificandæ carnis exhibuit.)

Accedit horror antropophagiæ viſibilis & cruentæ, quam rationem benè cum præcedenti nectit, aliiſque adjunctis locupletat Algerus l. 2. contra Bereng. c. 3. verbis illis. [Egregium & ſuper omnia excellens Sacramentum nobis prouidit Deus in ſacrificio ſuo, quo corporis & ſanguinis ſui veritatem, panis & vini qualitatibus tectam abſcondit: digna cauſa, ne ſcilicet Infidelibus pateat & eorum blaſphemiis vileſcat, néve nos iudicent inhumanos & crudeles, vtpote humani corporis comeſtores & ſanguinis bibitores. Fidelibus autem quibus parauit ad ſalutem, in panis & vini ſpecie & ſapore, ſumendi fecit aptitudinem, ne vt ſuperiùs dictum eſt, ſi carnis & ſanguinis humani colorem videret, ſaporemque ſentiret, humana pietas abhorreret; ſplẽdore autem eius, ſi intolerabili perſtringeretur, ſtuporem mentis incurreret; ſi glorioſo demulceretur, bonorum operum torpore hebeſceret. Sicut enim carnalem nobis occupatione abſtolit, extirpata multitudine ſacrificiorum veterum, vt mentem ſpiritualibus expediret: ita inuſitatis quibuſlibet ſacrificij ſui circumſtãtiis, impedire noluit, quo ſpiritualiùs & liberiùs nos ſibi in ſuo Sacramento vniret. Ne ergo in ſolita viſione mens turbaretur, conſuetam ſuo Sacramento reliquit ſpeciem, vt ad interiora contemplanda, puriorem fidei dirigeremus aciem.]

Sect, III. Cap. II.

Difficilis in speciem Augustini locus, de ipso & non ipso Christo manducato in Eucharistia, enodatus.

20. His ita se habentibus, necessarium fuit, Christum apponi manducabilem sub aliena specie; ita vt ipse quidem Christus sumeretur, aliquatenus tamen non ipse; quatenus in sua substantia, sed sub extranea forma proponitur manducandus. Quæ fuit mens S. Augustini, loco percelebri in Psal. 98. cum induxit dicentem Christum. [Non hoc corpus quod videtis, manducaturi estis; & bibituri illum sanguinem quem fusuri sunt qui me crucifigent.] Hæc verba Berengarius iam olim aduersus veritatem præsentiæ Christi in Eucharistia intorsit id quod hodiéque faciunt asseclæ Berengarij. Sed malignè ac nequiter; nam mens S. Augustini ea est quam, attigi. Id quod optimè prosequitur Iuo Epistola ad Haïmericum Abbatem, his præter cætera, post adductum D. Augustini dictum. [Quod sic (inquit) conuenienter intelligi potest quia & ipsum est, & non ipsum: Ipsum quidem materiali essentia, sed non ipsum, visibili forma. Vnde & subditur. Etsi necesse est illud visibiliter celebrari, necesse est tamen inuisibiliter intelligi. Ipsi enim qui recesserant à Domino, putabant quod carnes Domini viuentis, bestiali more essent in frusta scissuri, & aut elixas vel assat in verubus comesturi: quod si nollent, non possent eius posse discipuli. Nos autem sic immolatum Christum manducamus & bibimus, vt integrum eum ad dextram Patris manere credamus. Et cum semel in distinctione membrorum suorum, in manifestatione corporis sui se obtulerit hostiam viuentem, passibilem, & mortalem, quotidie tamen sub velamento panis & vini à S. Ecclesia immolatur, & non in partes scissum neque cruentum corpus eius, fidelium ore percipitur. Et hoc est quod dicitur. Non hoc corpus quod videtis manducaturi estis.]

Totidem ex parte verbis, mentem S. Augustini enodat S. Anselmus l. de Sacram. altar. p. t. c. 13. præmissa tamen insigni cautione, quam iuuerit non præterisse. Præfatus enim, Augustinum eum in aliis materiis securè priusquàm errores circa eas succreuissent esse locutum, tum nominatim circa Eucharistiæ mysterium; ideóque factum esse, vt aliqua eius dicta contra veram tanti Patris mentem obtorquerentur, subdit. [Sed qui errare vult, vel errorem docere, nihil est tam benè dictum, quod non possit prauo intellectu depravare. Nam vt alia omittam, quis concedere possit, virum eruditissimum edidisse in scriptis suis, quod ignarus quilibet si scripsisset, prima facie respuendum & conspuendum non dubitaret? Quid magis ignarum, quàm in vno loco, contraria sibi ederet? Nam cum Psalmum tractaret 98. *De carne* (inquit) *Mariæ, carnem accepit & in ipsa carne ambulauit, & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit.* Statimque post pauca. *Non hoc corpus quod videtis manducaturi estis, vel bibituri illum sanguinem quem effusuri sunt qui me crucifigent.* Quid magis contrarium? Sed prudens Lector, & qui ea beneuolentia, Ecclesiastica legit, vt à secularibus secularia leguntur; inter quos plurimùm laudatur ille, qui quemlibet autorem docere poterit meliùs dixisse, non ambigens quòd ipse potiùs errare diceretur, si persuadere voluerit in aliquo illum errare: Qui sic inquam librum Ecclesiastici Doctoris legerit, si quid in eo quasi dubium & scrupulosum inuenerit, non statim istud exercendo inuadit, sed inspicit, & discernit, & retractat ex circunstantiis, & ex scriptis eiusdem autoris: & ad vltimum priùs eligit se ignorare & non intelligere, quàm illi erroris notam impingere. Illud B. Augustini intelligendum est, quia ipsum est corpus & non ipsum. Ipsum quidem est materiali essentia, non ipsum visibili forma.] Eadem (vt vides) etiam verbo tenus, responsionis summa, & apud Iuonem, & apud Anselmum adde etiam apud Algerum l. t. contra Bereng. c. 9. in fine, vbi eundem Augustini locum excutit. Lanfrancus verò l. contra Bereng. tametsi aliis verbis, eundem tamen sensum expressit, dicens asseri ab Augustino, ipsum & non ipsum Christum, visibiliter & in Eucharistia spectatum. [Ipsum quidem quantum ad essentiam veræque naturæ proprietatem, atque virtutem; non ipsum autem, si spectes panis vinique speciem.] Quę diffusiùs prosecutus est, eadem sententia prædictum Augustini locum enodans Guitmundus l. 2. contra Bereng. *sub finem*, non sine sale & aceto, de obtorsione illius loci expostulans. Ipse igitur Christus exhibetur manducandus quamuis sub alia specie & forma.

Sapientia in delectu panis & vini, ad Eucharistiæ confectionem.

21. Non potuisse autem Christum, sub alia specie aptiùs exhiberi manducabilem, quàm sub speciebus panis & vini, vt S. Anselmus affirmabat, multa persuadent, quæ addensauit Algerus lib. 2. c. 5. [Aliis (inquit) speciebus, non potuit aptiùs significari in nobis vnitas suæ incorporationis, quàm eis in communibus cibis & potibus familiariùs & veriùs solent incorporari nobis. Item ipsius Ecclesiastici corporis vnitas ad inuicem, aptiùs signatur, quia sicut panis ex multis granis, & vinum ex multis acinis; sic Ecclesia ex variis personis colligitur. Item quia panis & vinum propriè, proprius cibus & potus est, non bestiarum sed hominum. Ideò Christus vtriusque est vsus mysterio, vt singularis & propria hominum crederetur refectio.]

Adhibuit quoque postremam hanc rationem Cabasilas in exposit. Liturgiæ cap. 3. eò reducens rationem illam quæ petitur ex adhibitis ad hunc vsum pane & vino, quia sunt primitiæ vitæ nostræ. Decuisse enim primitias vitæ nostræ ad hoc Sacramentum assumi, inde confirmat. c. 4. [Quod Deus vitam nobis pro his muneribus remuneratur: & par erat, munus à remuneratione non omnino discrepare, sed aliquid cognatum habere: & illius existentis vitæ, ipsum, quoque esse quodammodò vitam, & maximè quoniam ipse est & doni legislator, & remunerationis suppeditator: qui iustè judicat, & omnia lance & statere ponderat. Ipse iussit panem & vinum offerre. Ipse pro eis retribuit panē viuentē, & calicem vitæ æternæ. Vnde quemaddùm Apostolis pro piscatione piscationē reddidit, pro piscatione pisciū piscationē hominū; & diuiti qui de regno interrogauerat, pro terrenis diuitiis cœlestes diuitias pollicitus est; At contra his quibus vitam æternā erat daturus, (dico

autem

autem viuificum suum corpus & sanguinem,) eis offerre iussit ea quæ breuis & momentaneæ vitæ causæ sunt, vt pro vita vitam reciperemus, pro temporali æternam; & gratia gloriæ sit retributio, & nostri misericordia habeat etiam aliquid justitiæ; & impleatur illud eloquium, *ponam misericordiam meam in statere.*] Cum igitur ob has causas, decentissimum fuerit vitæ nostræ primitias vsurpari in huius Sacramenti materiam remotam; quod panis & vinum sint primitiæ vitæ humanæ, monstrat Cabasilas citato c. 3. adhibita ratione quam vltimam ex Algero protulimus. Fructus enim quorum primitias offerebant antiqui, siue è terra, siue è gregibus, aut armentis petitos, negat Cabasilas dici posse vitæ humanæ primitias. [Nihil enim illorum est propriè nutrimentum humanum: Commune est enim aliorum animalium. Hæc quidem volucrum & eorum quæ herba vescuntur, illa verò ferarum, quæ carnem deuorant. Humanum enim illud dicimus, quod ad solum hominem pertinet. Confectione autem panis opus habere vt comedat, & vinum conficere vt bibat, est solius hominis proprium.]

a 2. Præterea adhibitio ad hoc Sacram. panis & vini speciebus (quod Ioannes Ragusinus oratione de comm. sub vtraque specie, in Concilio Basiliensi habita, considerauit, allegato Innoc. l. de Offic. Missæ) commodè manuducimur ad agnoscendam refectionem animarum, cum videmus earum rerum sensibiles formas interuenire, quarum vsus est ad reficienda corpora. Nam cum homo sit de terra terrenus, & quasi terræ carne ac sanguine alatur, frumentaceo inquam pane & vino, quæ terræ carnem & sanguinem scitè nominat Magnetes l. 3. contra Theostenem adductus à Turriano l. 1. de Euchar. c. 17. vt animam ali & refici Christi corpore & sanguine, tanquam proportionalibus & simili formibus cibo nostrati communissimo potuique, ostenderet Christus Dominus, sapientissimè sub huiusmodi speciebus diuinam Eucharistiam instituit. Sic enim assecutus optimè est, quod in aliis Sacramentis æquè ab eo captatum notauit egregiè Algerus l. 3. contra Bereng. c. 4. vt scilicet [dum Sacramenta naturali similitudine sua, effectus sacramentalis prætendunt vmbrā vel imagine, adsimilem sancti Spiritus gratiam percipiendam magis accedant & certificent fidem.] Id quod in Sacramento nominatim esse seruatum, mox demonstrat, [quia panis & vinum, homini incorporatum vita est temporalis, ideò Christus hoc Sacramento nobis tanquam caput membris incorporatus, fit vita æterna fidelibus.]

a 3. Neque verò hac panis & vini specierum vsurpatione ad hoc Sacramentum, excluditur concinna illa ratio à plerisque Patribus adhibita, ad demonstrandam Dei in hac parte sapientiam, qui venenum in genus nostrum pomi vetiti esu illapsum, corporis sui ac sanguinis in cibū & potum appositione, depulerit: quasi vt seruaretur apta correspondētia, præstiterit vsurpari ad huius Sacramenti confectionē, species pomi aut saltē cum aliquibus apud Mosem Barceph. in Opere de Parad. parte 1. c. 19. fingend sit, arborem cuius fructus nos perdidit, fuisse frumenti spicam vel vitem, vt idcirco Christus in panis & vini speciebus hoc Sacramentum instituerit iuxta prædictos à Barcepha prolatos. Non inquam deest idcirco, contrapositio conueniens, Sufficit enim generalis ratio cibi, in qua & panis & pomum conueniunt. Et eatenus eam rationem vsurpauit atque diffudit Ioannes de Ragusio orat. de commun. sub vtraque specie, in Concilio Basiliensi, & Petrus Damiani serm. 10. verbis illis.] Saluator, terreni panis ac vini speciem in sui corporis & sanguinis Sacramenta conuertit: suisque discipulis, vitalis alimoniæ pabulum ministrauit. Cibus enim ille vetitus, quem primus homo intumescente superbia, & gula pruriente percepit, per vniuersa eius viscera vitiorum omnium ac mortalis corruptionis venena diffudit. Contra hoc igitur lethale virus, antidotum à Christiano populo sumitur, per quod spiritualis morbi pestilentia, salubriter euomatur. Huius noui Sacramenti virtute, fermentum illud condemnatæ vetustatis expellimus, vt de seruitute ad libertatem spiritus, & ad noua regenerationis azyma transeamus.]

Sapientia Christi in Eucharistia.

Consentit Guitmundus l. 1. contra Bereng. sic scribens. [Sicut oportuit Dominum IESVM Christum in ligno suspendi, vt mors quæ per lignum venerat, per lignum Crucis vinceretur; ita oportet reuera Christum manducari: vt quia veteres homines, non vmbram fructus, sed ipsum fructum ligni vetiti verè comedendo, mortem susceperunt; noui homines, non vmbram, sed ipsum qui in ligno pependit obedientiæ, idest Crucis, verè comedendo, mortem euadant, & vitam sumant.] Rupertus fusissimè id prosequitur sub finem libri quarti in Cant. ad illud, *comedite amici*, Breuiùs l. de sapientia qui est tertius de Operibus Spir. sancti cap. 24. instituens Christi & serpentis verborum contranem. Eius libri cap. 1. iure assumit hoc Sacramentum & cunctum ordinem in eo instituendo seruatum, adscribi diuinæ sapientiæ, nec nisi per spiritum sapientiæ edocto, fas esse aduertere, quantæ fuerint in hoc sacramento partes sapientiæ. Hæc verò executurus à c. 18. eiusdem libri sigillatim varia diuinæ sapientiæ specimina in hoc Sacramento exhibiturus, præmittit Sacramentum Eucharistiæ non esse vtcunque testimonium datum à tribus testibus in terra de cujusmodi testimoniis eo vsque egerat circa illud 1. Ioan. 1. *tres sunt qui testimonium dant in terra, Spiritus, Aqua, & sanguis*, sed esse ipsum vitæ & salutis nostræ Testamentum. Additque [hoc testimonium, testimonio quod aduersùs nos habebat Diabolus quadam oppositione propria oppositum esse, quia videlicet contra cibi vetiti culpam, cibus & potus gratiæ est; contra serpentis venenum, sancti Spiritus antidotum est, habens à D. N. IESV Christi passione, venæ suæ principium.] Concludit verò vniuersum caput his verbis. [Pulcher & rationabilis ordo salutis, vt prius supradictorum testium, scilicet Spiritus, sanguinis, & aquæ, Sacramento baptizati, maculam veteris cibi lauaremus: & tunc demum eidem edulio mortis, contrarium hunc cibum & hunc potum salutis perpetuæ perciperemus.]

Ioannes Zonaras Epist. 32. quæ est de Christi incorruptione in Eucharistia, & repræsentatur à Bonauentura Vulcanio in Notis ad librum S. Cyrilli contra Antropomorphitas [Animaduerte (inquit) hinc Dei erga homines benignitatem. Cum enim versutus ille Draco per gustum nobis immiserit mortem, per gustum rursus eius curatio est excogitata. Quocirca qui seipsos quomodocunque à sancta Christi communicatione submouent, atque alienant, vi-

Sect. III. Cap. II.

uentibus accenſeri in vniuerſum non poſſunt.]

Tandem, Vrbanus quartus, adductus à Clemente V. in Concilio Viennenſi Clement vnica de reliq. & vener. SS. ſic philoſophatur in hanc rem. [Dedit igitur nobis ſe in pabulum, vt quia per mortem homo corruerat, & per cibum ipſe releuaretur ad vitam. Cecidit homo per cibum ligni mortiferum; releuatus eſt homo per cibum ligni vitalis. In illo pependit eſca mortis, in iſto pependit vitæ alimentum: Illins eſus meruit læſionem, iſtius guſtus intulit ſanitatem. Guſtus ſauciauit, & guſtus ſanauit. Vide quia vnde vulnus eſt ortum, prodiit & medela; & vnde mors ſubiit, exinde vita euenit. De illo ſiquidem guſtu dicitur, *quacunque die comederis, morte morieris:* de iſto verò legitur, *ſi quis comederit ex hoc pane, viuet in æternum*, Hic eſt cibus qui plenè reficit, verè nutrit, ſummèque impinguat non corpus ſed cor; non carnem ſed animam, non ventrem ſed mentem. Homini ergo qui ſpirituali alimonia indigebat, Saluator ipſe miſericors de nobiliori & potentiori huius mundi alimento, pro animæ refectione, pia diſpoſitione prouidit.]

Item ſapientia in permodica panis & vini quantitate ad confectionem Euchariſtia, præſcribenda.

24. Rectè ait, hunc cibum non ventrem ſed mentem reficere. Et hoc vt animaduerteretur, interpoſuit ſapientia Chriſti induſtriam ſuam. Inprimis enim eam ob cauſam, quum eſt inſtitutum Euchariſtiæ Sacramentum, voluit procedere cœnam, & communem & legalem, queis corpore ſaturarentur diſcipuli. Notauit hoc Goffridus ſerm. 8. verbis illis. [Nemo hæſitet ſuper hoc, quod Chriſtus carne ſua diſcipulos cibauerit ſuos; cum cibus iſte, animarum ſit potiùs intelligendus, quàm corporum. Nam ſi caro Chriſti, animarum tantum cibus non eſſet, poſt cibos corporum, Chriſtus eam diſcipulis nequaquam dediſſet. Morte ſuæ carnis redemit ſuos; ſuorum etiam animas, eadem carne ſpiritualiter pauit.]

Eandem item ob cauſam, prouiſum eſt, vt Euchariſtia in exigua quantitate præberetur. [Propter hoc enim, neque multum accipimus, ſed paruum, vt ſciamus quod non ſatietati ſed ſanctimoniæ ſumimus.] Verba ſunt Concilij Nicæni, recitata à Gelaſio Cyzyceno l. 2. de Actis Nic. Syn. c. 30. tit. *de diuina menſa*. An idipſum voluit Euſebius Gallicanus hom. 5. de Paſch. negans attendendam hic eſſe quantitatem; & docens, hanc hoſtiam fide non ſpecie eſſe æſtimandam; nec exteriori cenſendam viſu, ſed interiori affectu. Conciniſque Fulber. epiſt. ad Adeodatum dicens, de Euchariſtia, non eſſe pronunciandũ iuxta ea quæ apparent. [Eſt enim myſterium, fide non ſpecie æſtimandum; non viſu corporeo, ſed Spiritu intuendum.] Optimè & fusè in hanc rem diſſerit Rupertus l. 3. in Exod. c. 17. expendens quod de manna ſcriptum eſt; *nec qui plus collegerat, habuit amplius.*

25. Obſeruant verò inſuper Patres, in ea modica ſpecierum quantitate ſub qua corpus Domini exhibetur, alia inſignia ſapientiæ Chriſti ſpecimina. Quale illud eſt, quod habet Algerus l. 3. de Euch. c. 4. inde intelligi Euchariſtiam eſſe rem ſolius Dei & ipſum ſolum eam inſtituiſſe, perque eam operari; cum res tantula ſi quantitatem externam ſpectes, operetur effectus ad quos res adeò exiguæ molis, vi ſua onnquam aſſurgeret, ſi id priuilegium eſſet quantitatis. Item hæc paucitas quantitatis, ſeruit excludendæ venalitati & appreciabilitati temporali. Quis enim micæ panis, in qua tamen tota Chriſtus eſt, pretium ſtatuat? Itaque (vt rectè ait Algerus,) Panis & vinum in Sacramento, ita paucitate ſua effugiunt pretij quantitatem, vt nullam niſi in ſpirituali gratia ſibi vendicare videantur vtilitatem. Quod tamen non ideò fecit Deus, vt quia Sacramenta ſua ſpecie tenus venalitati non ſunt idonea, magis vilia videantur & abiecta; ſed magis gratuita, vt dum in eis nihil videtur valere niſi quod ſuum eſt, omnes de eis ſibi ſoli haberentur gratiæ; qui in ſuis beneficiis noſtram abſtulit expenſam ne grauaremur, ſuam contulit incomparabilem gratiam vt hilariùs iuuaremur. Si enim in quibuſlibet pretioſioribus ſpeciebus Sacramenta ſua Deus inſtituiſſet, quæ natura & quantitate ſua ita eſſent pretioſa, vt mundus totus non ſufficeret ad ea comparanda: non quidem Sacramentorum eſſet digna comparatio, ſed difficilis & onerosa pauperibus ad ea fieret acceſſio. Ideòque vt gratia Dei omnimodo eſſet gratuita, in Sacramentalibus ſpeciebus non dignitatem, quæſiuit ſed aptitudinem.]

Ea item ratione, ſeruitum eſt facilitati perceptionis. Quis enim ad tantulum cibum, cuius vel vna mica ſatis eſt, nauſeet, aut inappetentiam cauſetur? Quod ſi na vna quidem mica, quia ſicca eſt, traijci poteſt, prouiſum eſt, vt vna gutta ſufficeret. Olim quippè priuſquam ſubortæ circa vtriuſque ſpeciei neceſſitatem hæreſes, induxiſſent Eccleſiam ad interdicendum communione calicis extra ſacrificium, vſus ferebat, inſtillari ægris & infantibus tantillum ſacri ſanguinis. Quod ſtatutum eſſe quoad infantes, mox ab initiatione per Baptiſmum, ait Radulphus Ardens ſerm. in die Paſchæ, ad illud *itaque epulemur*. Nec obſcurè idem vſus inſinuatur apud S. Cyprianum l. de lapſis n. 88. cum de paruula contagio idolothytorum polluta, cui violenter ingeſtum eſt à Diacono, tantillum ſacri liquoris è calice: & haud obſcurè inſinuatur, non participaſſe de pane. Aliàs in eundem facilioris traiectionis finem, modica portio ſpecierum panis porrecta legitur, ſed intincta & madefacta. Sic enim apud Euſebium 6. hiſtor. c. 36. Dyonifius Alexandrinus refert, Serapioni in extremis conſtituto, *exiguam in Euchariſtia partem madefactam, in os infuſam*. Et Proſper. in dimid. tempo. c. 6. ſcribit, puellæ Arabiſſæ quæ nihil glutire ſolidum poterat, *breuem corporis Domini particulam, tinctam, à Sacerdote* eſſe porrectam, & calicẽ ſalutarẽ gutturi admotum. Tantam facilitatem à diuina ſapientia in huius Sacramenti perceptione prouiſam, attendens Rupertus l. 2. de offic. c. 10. hoc Sacramentum ſub alterutra ſpecie vocauit *liquamen & ſorbitiunculam*, quibus nihil faciliùs hauritur, præſertim in permodica quantitate, qualis hic omnino ſufficit. [Magna igitur, (inquit,) charitatis arte, pigmenta ſua Dei ſapientia compoſuit, quibus lethargicam magni ægroti mentem, renouata quotidie ſuæ ſalutis commemoratione percelleret, & infantilium edentulam plebem animarum, quæ Verbi antiqui & æterni principij ſolidum non poterat tenere & ruminare cibum, dulciſſimo hoc liquamine confecto, Verbi eiuſdem diuinitatem in panis & vini Sacramento ſorbillare conſuefaceret.]

Sapientia

Sapientia in promouenda per Euchariſtiam, fide.

26. Sed nulli magis rei ſeruitum eſt à Chriſti ſapientia, tam modica quantitate in huius Sacramenti vſu præſcripta, quàm fidei exercitio. Tantulam enim eotitatem quanta eſt in perexiguo ſpecierum fragmento, abditum occulere Chriſtum Dominum, cum tota ſua quantitate, & membrorum omnium diuerſitate, inſignem continet fidei exercitationem, quæ celebrata ſummoperè eſt in S. Annone Colonienſi Antiſtite, vt habent eius Acta l. 2. c. 14. cum ſummum prodidit dolorem, ex eo quod celebrante illo, poſt diuiſam iam hoſtiam, muſca impetu ruens, ereptam morſu particulam auolans exportauit. Nemo non videt, quàm exiguum eſſe poſſet, quod muſca irruens, è continuis panis ſpeciebus, potuit ore legulo populari. Et tamen vir ſanctus, qui Sacræ hoſtiæ atomum non mole ſed re contenta penſabat, quia fidei erat oculatiſſimæ; Deum fatigare precibus non deſtitit, donec impudens animalculum, abreptam propè punctalem particulam referret; quaſi in rapine pœnam ſuper altare ruens exanimis, cadauer ignibus abſumendum relinquens, prout decernente ſancto Antiſtite confeſtim eſt factum. Nimirum enituit in eo perſpicacia fidei, aliquid panis noſtri in terram decuri, vel aliter quàm pro Deî inſtitutione tractari, anxiè patientis; vt de ſui ſui Chriſtianis teſtatus iam olim eſt Tertullianus l. de cor. milit. c. 3. alloqui enim tantulæ particulæ diſpendium quanta morſu minuti animalculi carpi potuerat, non feciſſet viſum tanti. Diuina itaque ſapientia, exercitio fidei, per eam modicæ quantitatis neceſſitatem ad Sacramenti Euchariſtiæ vſum ſeruiuit.

27. Quanquam ſi Patres audimus, vniuerſus æquè hujus Sacramenti apparatus, & omnia in eo interuenientia, idem fidei exercitium ſpectarunt. [ſi quos mouet (inquit Adelmannus Epiſt. ad Berengarium,) cur hoc Sacramentum non viſibiliter tranſmutetur in ſpeciem carnis & ſanguinis, attendant quod Apoſtolus ait, *per fidem ambulamus, & non per ſpeciem*, eſt autem fides ſicut ipſe definiuit, *ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium.* Si enim id quod intùs ſunt, foris Sacramenta oſtenderent, fides ex qua iuſtus viuit, non ſolùm otioſa, verùm nulla omnino eſſet. Vt ergo fides exerceatur credendo quod non apparet, vitale Sacramentum ſub ſpecie corporea vtiliter latet, vt anima in corpore.] Algerus l. 2. c. 3. agens de Chriſto ſpeciebus obducto, ejuſque obductionis vtilitate addit. [Quod tamen Eccleſiæ ſuæ Deus voluit eſſe tam fructuoſum, non omnimodo voluit eſſe otioſum: quia dum in myſterio quod non eſt apparet, quod eſt occultatur, fidei lucta proponitur vt meritum augeatur; dum cōtra hoc quod videtur, credens quod non videtur, de credita intus veritate, de ſuperata exteriùs falſitate, duplicem aſſequitur gratiam. Cœtera enim Chriſti miracula cum ſint infidelibus in ſignum, vt conuertantur, hoc ſolum fidelibus datur ad meritum, vt illo erudiantur. In illis enim datur quæ Deus in extrinſeca materia fecit, roboratur fides; in hoc autem ſolo quod ex ſeipſo facit, fides exercitatur, vt victa & inuicta, feliciùs coronetur.]

28. Creditus Bernardus ſerm. de dignitate Sacerdotum, quanquam ſuperſtites panis & vini exuuias quibus Chriſtus nobis palliatur atque velatur, relatas à Chriſto docet ad ſenſuum fomentum, quos exhibitus hîc Chriſtus ſub viſibili ſpecie mandendus, perculiſſet: addit tamen, per odoris ſpeciei, ſaporis, ponderis, permanentiam, ita condeſcenſum eſſe imbecillitati ſenſuū, vt tamen ſimul omnia ſenſuum iudicia hîc obterantur, vigente duntaxat fide. [Sic itaque (inquit) corpus & ſanguinem ſuum ſumenda propoſuit, vt ſenſus in vno foueretur, in altero fides ædificaretur. Fouetur enim ſenſus in vno, dum ſolita tantùm & conſueta proſpicit: ædificatur fides in altero, dum oculo carnis vidente aliud exteriùs oculus cordis aliud ſentit & veneretur interiùs. Aliud enim latet, aliud patet. Poſuit enim tenebras latibulum ſuum. Quemadmodùm enim ſpecies illic videntur, quorum res vel ſubſtantiæ, ibi eſſe non creduntur; ſic res veraciter & ſubſtantialiter creditur, cuius ſpecies non cernitur. Videtur enim ſpecies panis & vini & ſubſtantia panis & vini non creditur. Creditur autem ſubſtantia corporis & ſanguinis Chriſti, & tamē ſpecies non cernitur] Hic *Specie* eſt ſumenda latè, pro obiecto extrinſecùs feriente ſenſus: ſicut etiam *cerni*, idem hîc ſonat, quod per ſenſum externum, etiam à viſu diſtinctum attingi, ſicut verbum *videndi*, iudice D. Auguſtino 10. Conf. c. 35. ad externos quoſcunque ſenſus aptatur, eorúmque functiones paſſim deſignat. Iuſtitium ergo, vel potiùs vaſtitas omnibus hîc externis ſenſibus infertur, vt fides exerceatur. Solus auditus, qui fidei ſenſus eſt, hîc admittitur, iuxta illud Laurentij Iuſtiniani ſerm. de Euchar. n. 8. [Tale profectò munus decebat vt tribueretur Eccleſiæ, quæ ſummæ innititur veritati, ardenter diligit, ſperat promiſſa, inuiſibilibus paſcitur, futura credit, quærit cœleſtia; atque ſempiterno Dei verbo, fidei aſſenſum præbet, quemadmodum de ea per Prophetam Dominus inquit; *Populus quem non cognoui, ſeruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi.* In ſolo quippè auditu auris Verbo obedit ſancta Eccleſia de gentibus congregata, cum hoc Sacramentum ſimpliciter credit. Non ex viſu, guſtu, odoratu, vel tactu percipitur fides, ſed ex auditu tantùm] [Auditu inquam per verbū Chriſti ſic erudito, perſpicimus; (deluſis licet, viſu, guſtu, odoratu, & tactu, quibus etiam olim impoſitum eſt in Sancto Iſaac, ſolo auditu eius non hallucinatos;) prouidè ſine ſubſtantiæ decoloratione, vt loquitur Paſchaſ. l. de Sacr. c. 10. vt fides in intellectu eniteat, myſteriū hoc, planè internè perfici.

Sapientia Christi in Eucharist.

Specierum poſt deſtructas panis & vini ſubſtantiæ, eadem actio & paſſio; opus ſolius ſapientiæ ad fouendam fidem.

29. Neque duntaxat Chriſti ſapientia ad fidei exercitium voluit ſpecies exteriùs perſtare quales erant ſuperſtitibus ſubſtantiis, ſed eadem quoq; pati & agere, quæ præſentibus ſubſtantiis paterentur aut agerent. Quod plerique ad Dei omnipotētiam referunt quæ id exequatur quod abſque magnis multiſque miraculis perfici nequiuit. Tanti fuit exercere fidem noſtram, & per eius exercitium perfectionē noſtram promouere: vt eius rei gratia, ne miraculis quidem non vulgaribus ad finem vſque mundi perpetuandis, & magna numeroſitate multiplicandis, parcitum voluerit. Eſto verò, quæ hac fiæt ſupra naturam,

Sect. III. Cap. II.

qualia ſequenti capite multa proferemus, & nominatim quæ hîc conſideramus circa ſpecies ſimiliter actiuas & paſſiuas poſt ſecluſionem ſubſtantiarum, ac in earum præſentia; non ſoleant denuminari *miracula*, quia iuxta S.Thomam 1.p. q.105. art.7.& 1.2. q.113.art.10.plus aliquid requiritur ad rationem miraculi, quàm vt ſit à Deu ſupra naturam. Tamen certum eſt, pleraqne in hoc negotio diuinitus fieri ad exercitinm fidei nuſtræ,quæ longè operoſiura & ſublimiura ſunt multis operibus *miraculi* nomine paſſim dunatis; & ſnnt reuera talia, vt niſi ex ſtata lege fierent, miracula haud dubiè audirent. Talia itaque eſſe dicunt aliqui, quæ contingunt in ſpeciebus panis & vini, poſt conſecratiunem eadem patientibus & agentibus quæ priùs patiebantur & agebant,cum adeſſent ſubſtantiæ panis & vini.

30. Ego tamen hæc omnia ad ſolam ſapientiam referu, quæ excugitare valnerit rationem, qua natura rerum in hoc negucio ſeruiret fidei abſque alio opere ſupra curſum cauſarum naturalium, quàm eius quod præjacet in per ſe poſitione quantitatis. Vtrumque breuiter aperio. Ac primùm in perpeſſione cunſimili ſpecierum, vera ſententia nun agnoſcit aliud mirabile, quàm quud ſpecies cunſeruentur ſeutſim à ſubſtantia. Suppoſita enim earum conſeruatione, nullum eſt miracalum,(etiam latè accepto vocabulo provt quiduis ſupra naturæ curſum contingens complectitur,)quod eædem mutationes & alterationes fiant in quantitate, cum reliquis ſenſibilibus accidentibus ſibi inhærentibus remanente, quæ naturaliter eſt immediatum ſubjectum omnium illatum mutationum, ſiue alterationum. Itaque ſapientiæ tantum opus fuit, non potentiæ, quud quantitas iam miraculo per ſe conſtituta, ad tegendum myſterium addicatur naturali ſuo muneri æquè ac priùs obeundo. Aliter ſtatuit ac in parte Leſſius l.12. de diuin.perfect.n.112.qui ex falſo principio de immediatu qualitatum materialium ſubjecto, quod cenſet eſſe materiam primam; infert calorem & frigus, ſimiléſque impreſſiunes extrinſecùs immiſſas,(vt vulgo cenſent,)ſpeciebus:non recipi reuera in illis vt in ſubjecto, ſed dnutaxat in illis, vt commiſtile in commiſcibili, aut ſicut penetrans in penetrabili,qnia ita ſpeciebus penetratiuè commiſcentur, & mutuo nexu implicantur, ac ſi in eodem communi ſubjecto reciperentur. In quam ſententiam allegat Hurtadium diſp.6. phyſ. à n. 71. Additque Leſſius, nihilominus eas alterationes non eſſe creationes accidentium ſic productorum & ſpeciebns adnenientium, quia non ſunt productiones formarum connaturaliter exiſtentinm abſque ſnbiectq. Negat etiam plus virtutis exigi ad eas formas ſic producendas quam educendas è ſubjecto: quia omnis vis quæ idunea eſt ad formam ex ſubjecto producendam, eſt etiam idunea ad illam producendam extra ſnbjectum, ſi Dens æquè exhibeat concurſum ſuum vtrobique. Cœteroqui enim nihil eſt in tali forma per ſe exiſtente, quod ſuperet vim cauſæ per quam priùs educebatur ex ſubjecto. Vnde ſi Deus velit diſpenſare in lege ſemel à ſe lata, de nun concurrendu cum agentibus naturalibus vt agant extra ſubjectum, æquè fiet per ea agentia ſimilis productio, ac ſi ſnbjectum adeſſet. Ita Leſſius cui non adſcribor. Mihi namque hæc omnia videntur perobſcura, & difficillima intellectu. Neque enim ſatis capio, quomodò alterationis factæ ſine ſnbjecto vero & proprie dicto, non ſint creationes cum non ſint eductiones. vt aduerſarius etiam agnocit; iiſqne tota ratio creationes belle quadret, qnæ ſita eſt in effectione abſque ſubiecto. Sed neque illud ſatis capio, quomodò creatio non exigat in cauſa, plus virtutis quàm eductio. Alioqni enim ignis poſſet creare ignem,quantum eſt ex vi cauſæ, quud omnino falſum eſt, cum creatio ex vi cauſæ ſit propria ſolius Dei. Nec refert, quod ſit eadem res producta. Nam diuerſus ille modus producendi, exigit vim cauſæ producentis, majorem & robuſtiorem. Itaque vt tatum pono, in perpeſſionibus quas ſpecies ſacramentales ſubeunt poſt conſecrationem,& qnas Deus vt fides locum habeat, ſapientiſſimè edixit peragi eodem tenore quo priùs, nihil accidere, præter conſeruationem quantitatis extra ſubſtantiã. Cum enim quantitas ſit immediatũ omnium illarum perpeſſiuuũ ſubjectum, ea conſeruata quæcunque ipſi immediatè aduenire ſulebant, æquè connaturaliter obeuntur ac priùs; nec alterationes illæ aliud ſunt, quam eductiones naturales. Quod ſi alterationes quantitatis ita creſcant, vt ſi ſubſtantia panis & vini ſupereſſet, forma ſubſtantialis à gremio materiæ exturbanda eſſet per acceſſum nouæ formæ & generationem nouæ ſubſtantiæ; tunc vt ſeruiatur fidei exercitio nec latens myſterium enulgetur, ea fiunt verè mirabilia, de quibus infra agemr, cum de micante in hoc myſterio potentia. In ipſa autem ſpecierum alteratione, ad fidei exercitinm & myſterij occultationem ſimili modo facienda, (quam vnam nunc ſpectamus,)ſolius ſapientiæ machinationem agnoſco,quę naturam rerũ,vno præſuppoſito miraculo, ad finem ſuuum,& fidei noſtræ profectũ adeu bellè aptauit & adhibnit.

31. Æquè ſolius ſapientiæ machinationem, agnoſco in eadem ſpeciernm Sacramentalium actiuitate,poſt abſceſſum ſubſtantiæ,Ex eo enim quod præmiſimns, accidentia panis & vini, quibus ea actiuitas inſidet, ſubjectari in qnantitate vt in ſubjecto immediato; perſpicnè habetur, ſpecies Sacramentales ſecluſis quibuſvis diuinæ potentiæ ſupra naturalem curſum agentis ſuppetiis, poſſe accidentaliter agere, & alterare æquè ac priùs. Tota enim ratio agendi, reſpectu huiuſmodi actiunnm, eſt forma accidentalis, inexiſtens quantitati; qnæ forma ſupponitur eadem in ſe ac immutata manere. Æquè igitur obit quæ ſuarum ſunt partium, nec vllus circa eam extraordinarius potentiæ interuentus, eſt neceſſarius. Atque ita ſolius ſapientiæ Chriſti fuit, quod præſcius actiuitatis natiuæ ſpecierum, eam ſibi ipſi quaſi permiſſam, tegendo myſterio, & promuuendæ per fidei exercitium ſaluti nuſtræ, ſubſeruire voluerit.

Snnt porrò inſignia omnino commuda, quæ Chriſti ſapientia, in tam ſtudioſè quæſito fidei per hoc myſterium exercitio captauit, præter bonũ ipſius exercitij fidei, quud eſt planè magnũ; cum ſplendeat tantoperè in eo actu diuina gloria, vt non ſemel in Scripturis, *fides* numie *gloria* Dei deſignetur, de quo alibi. Ea commoda, quæ hîc fidei exercitio adjuncta, & ſapientiſſimè à Chriſto myſterium occultante captata dico, complexus eſt his verbis Paſchaſius l.de

Sacram.

Sacram. cap. 13. [Nihil rationabilius, vt quia iam nos ſimilitudinem mortis eius in Baptiſmo accepimus, ſimilitudinem quoque carnis eius ſumamus, & ſimilitudine pretioſi ſanguinis potemur; ita vt veritas non deſit in Sacramento, & ridiculum nullum fiat Paganis, quod cruorem occiſi hominis bibamus. Auidiùs enim requiritur quod latet, & precioſius eſt quod cum fide quæritur. Ideò quoque ſic debuit hoc myſterium temperari, vt & arcana ſecretorum celarentur infidis, & meritum creſceret de virtute fidei, & nihil deeſſet interiùs verè credentibus, promiſſæ veritatis. Inſuper & quod majus eſt, per hæc ſecretiùs præſtita ad illam rendereur ſpeciem ſatietatis, vbi iam non pro peccatis noſtris quotidie Chriſtus immolatur, ſed ſatietate manifeſtationis eius, ſine vlla corruptione, omnes ſine fine fruemur.

Synopſis ſpeciminum ſapientiæ Chriſti in Euchariſtia.

32. O igitur (vt de totius denique capitis ſcopo liqueat in hac meta,) ô profundiſſimam, Chriſti Dei noſtri in huius Sacramenti inſtitutione ſapientiam, quæ tam congruè tam aptè, omnia in eo diſpoſuit, vt viſibilis Chriſti præſentia, quantum fas erat nobiſque expediebat, inuiſibili iſta per Sacramentum præſentia ſuppleretur, eſſétque proportionaliter ijdē vtriúſque præſentiæ fructus, tum quoad doctrinam myſteriorum jugi iſta illorum memoria ſine intermiſſione renouatam, & auerſam eadem opera obliuionem, quam malorum noſtrorum quorumcunque ſcaturiginem peſtiferam, fas eſt appellare. Tum etiam quoad quotidianam applicationem fructuum, per priorem ſiue viſibilem Chriſti præſentiam comparatorum; quæ applicatio maxime perficitur interuentu huius myſterij, & ſub ratione ſacrificij, & ſub ratione Sacramenti. Nec penes ea tantùm capita ſplendet micantiſſimè in Euchariſtiæ myſterio Chriſti artificis ſapientia, ſed illuſtriſſimè inſuper fulget in modo quem adinuenit, vt tanta bona per hoc myſterium obuenirent; delecta ad id viſibili ſpecie cibi & potus communiſſimi, & hominum proprij, ſaltémque geneticè cibo mortifero antiſtrophi, quod in quantulacumque quantitate ſufficeret; vnde cum eius effectum ad Deum aurorem relatio, tum gratuita & facilis parabilitas, & fructuoſiſſima exercendæ fidei ſementis poſſet exiſtere. [ô mira Dei diſpenſatio! Quantis inſtruimur diſciplinis, & fruimur exemplis, ſi non ſit mens ingrata de tantis beneficijs, & dubia de tam immenſis promiſſis.] Verbum Paſchaſij eſt l. de Sacram. cap. 20. Chriſti in hoc negotio ſapientiam demirantis. Quod quia eſt Verbum verum, meum quoque eſſe volo.

CAPVT III.

Potentia in Euchariſtiæ myſterio ſplendens, tertia candelabri ſancti lucerna.

1. SI à S. Chryſoſtomo homil. de vno Legiſlat. verè dictum eſt Euangelium Chriſti eſſe *Euangelium potentia*, non alia ex parte magis comprobare id rectè licet, quàm ex Euchariſtiæ myſterio, in quo omnia alibi ſparſa diuinæ poteutiæ ſpecimina, ſimul omnia adunata cernuntur: & quidem cum nouorum & huic myſterio ſingularium admirabilitatum ſuperpondio.

Potentia Chriſti in Euchar. penes termin. ad quem.

Synopſim omnium exhibuit Ioannes Raguſinus in Concilio Baſileenſi, orat. de commun. ſub vtráque ſpecie, *ferè initio*, verbis illis. [Et quidem diuina omnipotentia oſtenditur, dum diuino Verbo ad elementum accedente, hæc terrena materies, remanentibus accidentibus, in Chriſti ſubſtantiam, ſubitò, & in inſtanti conuertitur; dum ipſa panis & vini accidentia præter naturæ ordinem, abſque ſubjecto relinquuntur; dum eis modus exiſtendi ſubſtantiæ tribuitur, ita vt omnia poſſint agere & pati, ſicut ſi eiſdem adeſſet propria ſubſtantia, dum non mutans locum, nec cœlum deſerens Chriſtus, totus, verus & integer, ſub hoc incipit eſſe Sacramento. Et non ſolùm totus ſub toto, ſed totus ſub qualibet, parte & quantumuis ſpecies diuidantur, frangantur, dentibus maſticentur, ſiue in pluribus locis vt vbique terrarum multiplicentur; ipſe tamen Chriſtus totus & integer ſub qualibet particula diuiſionis perſeuerat. idémque & vnus in cœlo, & in omnibus locis in quibus hoc ſacrificium celebratur aut exiſtit, non multiplicatus manet: idem penitus qui ex Virgine natus, qui in mundo conuerſatus, qui in vltima cœna ſeipſum diſcipulis hoc Sacramentum inſtituendo tradidit, qui in cruce pependit, qui mortem pro nobis pertulit, lanceam militis ſuſtinuit, in ſepulchro iacuit, tertio die de ſepulchro glorioſus reſurrexit, in cœlum aſcendit, Apoſtolis Spiritum ſanctum miſit, ſedétque nunc ad dexteram Patris; ipſe vnus inquam, idem & totus atque integer eſt, & apud Patrem in cœlo, & nobiſcum in altari, & vbicùnque hoc diuinum myſterium celebratur. Et ſicut non eſt alius & alius hic & ibi Chriſtus, ſed vnus, verus, & totus in omnibus altaribus; ſic nec hoc aliud ab illo, ſed hoc & illud & omnia, vnum, verum, & immaculatum ſacrificium. Hæc & innumerabilia quæ in hoc continentur Sacramento mirabilia, fiunt omnipotenti virtute Dei. Cum enim Sacerdos illa Chriſti verba pronunciat, *Hoc eſt corpus meum*; & *Hic eſt ſanguis meus*, panis & vinum in carnem & ſanguinem conuertuntur, illa Verbi virtute qua Verbum caro factum eſt & habitauit in nobis, qua dixit & facta ſunt, mandauit & creata ſunt.]

Hæc ille; de micante in hoc myſterio Chriſti potentia, vniuersè. Quæ placet relegere atque digerere, reuocatis ad tria capita omnibus diuinæ Chriſti potentiæ in hoc myſterio admirabilibus; & ijs ſcilicet quæ ſpectant terminum ad quem huius mutationis; ſiue Chriſtum; & ijs quæ ſpectant ad terminum à quo, panem ſcilicet & vinum, earúmque ſubſtantiarum exuuias; & ijs denique quæ ad mutationem ipſam pertinent. Placet enim ordiri à termino ad quem, non modò quia eſt longè præſtantiſſimus, & incomparabiliter nobilior termino à quo; ſed etiam quia eſt præcipuè intentus, & eius inductio formaliter extrudit terminum à quo, vnde ſicut generatio eſt prior corruptione, ita hæc inductio termini ad quem, eſt prior depulſione termini à quo tranſitur.

Sect. III. Cap. III.

CLASSIS PRIMA.

Mirabilium diuinæ potentiæ in Eucharistia penes Christum reproductum, replicatum, inextensum, penetratiuè positum, modo essendi spirituum donatum, manducatum & inconsumptum, immolatum & viuum.

2. CHristus Dominus, qui in mutatione per quam hoc mysterium conficitur habet rationem termini ad quem, reperitur reuera in hoc mysterio, sed aliena specie, & vt dixit S. Bern. feria 2. Paschæ serm. de disc. euntibus in Emaüs, exhibet se hîc habitu peregrini. Quod perpulchrè quoque in hunc modum expressit Algerus l. 2. contra Bereng. cap. 5. *in fine* dicens. [Cibus mortalitatis videri voluit exteriùs in Sacramento, cum interiùs verè vita æterna sit. Nostro contemperauit mysterio, vt quia eodem suo Sacramento interiùs tenouamur ad vitam, nec tamen exterius immutamur ad immortalitatis gloriam, ita in suo Sacramento nihil exteriùs immutaretur, sicut & in nobis nihil exteriùs inoouaretur: cum tamen interiùs idem hoc in nobis inueniremus, quod de ipso crederemus, qoia vitam de vita reciperemus. Quia igitur nos necdum apparemus quod sumus, ideò Christus noluit apparere quod est, vt sit desiderabilior qui tunc quidem apparebit quod est, quando nos apparebimus quod sumus, vt sit gloriosior. Vnde D. Ioan. in Epistula sua, *Fily Dei sumus, & nondum apparuit quod erimus.* Et Paulus; *Cum Christus apparuerit vita nostra, tunc & nos apparebimus cum ipso in gloria.* Sicut ergo in Emaüs, peregrinus à fide peregrinus apparuit in specie, sic nobis peregrinis in mundi exilio, peregrina & extranea sibi specie apparet in Sacramento, vt quia quod de nobis exteriùs apparet, mortale est, mortalitatis cibus ipse exteriùs videatur, cum tamen per ipsum qui immortalitatis est alimonia, intùs verè & inuisibiliter, mors æterna sanetur.] S. Anselmus parte priore libri de Sacram. altar. idem illis alijs verbis dixit. Est igitur in mysterijs vera Dominici corporis substantia, sed absque visibili specie sua. Et est vera species visibilis panis, sed absque substantia sua. Vnde B. Augustinus. Quod (inquit) videtis in altari, panis est & calix, quod nobis renunciant oculi nostri. Quod autem fides postulat instruenda, panis corpus est Christi: & calix, sanguis est Christi. Et B. Ambrosius. Vt sint quæ erant: sint, & in aliud commutentur.] Sint scilicet, visibili appareotia, reuera autem non sint sed commutentur io Christi corpus. De quo germino sensu loci illius Ambrosiani infra accuratiùs.

In Eucharistia confectione, producitur Christus, luculentiore potentia specimine, quàm in Incarnatione.

3. Recoluisse ista oportuit, vt intelligeretur, potentiam autoris Sacramenti, multo hîc micare luculentiùs quàm in visibili Christi productione quando & vis vniuersa ad eam Christi positionem requisita, hîc interuenire debet, & insuper exiguntur alia non modica potentiæ specimina, in occulendo Christo sub sensibilium accidentium tegmine. Cernitur itaque in primis in hoc negotio, idem potentiæ opus, quod in confectione mysterij Incarnationis: quàm esse singulare specimen diuinæ potentiæ, nemo non videt. Nam æquè Eucharistiæ mysterio producitur Christi humanitas, & ambæ eius partes, eædémque inter se naturali vinculo copulatæ, Verbo Dei personaliter conjunguntur. Imò materia Corporis Christi, quæ in Verbi Incarnatione non est producta, quia præexistebat, sed tantùm collecta est & adunata, atque tali conformatione affecta, hîc non adunatur; sed de nouo producitur per veram creationem, æquè ac anima Christi. Itaque illud ipsum, quod semel factum, omnes Sanctorum anteriorum ac posteriorum intellectus stupore, defixit, hîc quotidie & innumeris propè locis repetitur; additúrque insuper peculiaris creatio vnius partis physicæ substantialis, quæ creatio in priore illo tantæ potentiæ opificio non interuenerat.

Quod autem cumulat potentiæ hac in parte decus, fiunt ista omnia à Christo per homines, saltem moraliter, id est ad eorum saltem nutum, ita vt vel sint ipsi, causæ physicæ tanti operis, sustollente Deo imbecillitatem eorum, vel iuxta illud S. Chrysostomi homil. 85. in Ioan. *ad finem* [Sacerdos dat linguam, Deus est qui operatur] ipsemet Christus Deus ac Dominus noster, obediens voci hominis, ad voluntatem ritè institutorum Sacerdotum, debitam materiam & formam præscriptam adhibentium, ea operetur quorum ipsi Sacerdotes, iure ac verè dicantur causæ morales; liceátque hic quoque exclamare. Benedictus Deus qui dedit potestatem talem hominibus. Allatrarunt quidem hanc potestatem, Bigardi, quos per iocum solitos nominare Sacerdotes Christianos, *Deificos*; scribit Conrados de Monte puellarum, in opere contra Begardos. Sed has sanoas despuimus Catholici, quibus frons cruce armata & munita est ab initiationis principio, ne linguam timeamus alienam siue iocantem siue mordentem, vt S. Augustinus sæpè admonet, circa derisores sanctorum operum; quanto magis fidei, in cuius subsannatione, diuina ipsa autoritas cui innitimur, exsibilatur? Vt autem specimen diuinæ potentiæ, quod proferimus, solidè & qua par est firmitate stabiliatur, attingendum inprimis est quid citra dubium fieri potuerit, deinde quid reipsa sit factum ex Christi institutione ac voluntate.

Non repugnat, Christum hîc Physicè, à seipso vel à Sacerdote, reproduci.

4. Ad Sacerdotum itaque nutum, produci in hoc mysterio Christum non est aliquid quod videri debeat contradictionem inuoluere. Nec enim audiendi sunt, qui negant rem iam præexistentem (cuiusmodi est Christus cum hoc mysterium efficitur,) posse simul reproduci vi diuina. Sicut enim idem numero effectus, iuxta sententiam longè communissimam, diuina vi potest simul effici à pluribus causis totalibus, eo quod de ratione causæ totalis, non sit, vt sola det totum esse, sed vt det quicquid est necessarium ad extractionem rei de non esse ad esse, siue præterea aliqua alia causa det idem met esse, siue non det: Ita nihil vetat, ab eadem

dem totali causa, potentissima & innumeris causis totalibus creatis æquiualente, nempè à Deo; vnum & idem esse simul effici per varias actiones, siue ibidem & absque rei replicatione, siue in pluribus locis: quia idem esse, potest habere rationem termini respectu plurium illarum actionum, quarum quamlibet non est necesse poni vbicumque est effectus, quia quælibet actio habet suum locum determinatum; eum scilicet in quo manat ab agente, quod vel est virtutis finitæ, atque adeò non potest actionem vnam vbiuis elicere; vel est infinitæ virtutis; & quamuis possit vbiuis agere, non adigitur tamen ad agendum, nisi vbi placet. Itaque diuina vi, illud simplex esse quod hîc pendet à causa efficiente per vnam actionem, potest alibi per aliam actionem pendere. Hoc autem potest dupliciter contingere. Nempè primò, per simultaneam inceptionem vtriusque actionis, quod ratio proposita euicit vacare contradictione. Secundò, vna actione adueniente post aliam. In quo euentu, difficultatem aliquibus ingerit, quod sequi videatur, eandē rem per secundam actionem extrahi de non esse ad esse: (id enim est munus actionis,) & non extrahi, quandoquidem præexistebat per actionem anteriorem. Sed facile est nodum illum extricare, dicendo, vi secundæ actionis posteriùs tempore aduenientis, rem extrahi de non esse virtualiter præexistente. Nam etiam conseruatio, est actio qua effectus producitur: qui tamen iam præexistebat, nec extrahitur de non esse simpliciter, sed de non esse quod præextitisset, nisi prior productio iam dedisset esse effectui. Quare ad hoc vt conseruatio & productio habeant rationem verarum productionum, satis est, quod ea se habeant vim sufficientem extrahendi effectum de non esse ad esse, idque exhibeant ex parte sua, quod ad eam effectus extractionem exigitur: quamuis ob beneficium aliunde iam collatum, res iam recesserit à non esse. Nihil itaque proferri potest, quod persuadeat, rei iam existentis iteratam productionem incolumi productione anteriore, non esse possibilem; quod rectè agnoscunt Molina 1. p. q. 8. art. 1. disp. 2. Moncæus disp. 10. Selecta cap. 15. & 16. Suares t. 3. 3. p. d. 49. sect. 1. & alij mox adducendi; ac proinde negandum est, repugnare, Christum in Eucharistiæ confectione produci.

5. Quinetiam negandum est, repugnare, Christum hîc physicè reproduci à semetipso præexistente. Contrarium statuunt Vasquez 3. p. d. 181. cap. 7. Moncæus disp. 10. selecta cap. vltimo, Gillius l. 2. commentar. Theolog. tract. 5. cap. 3. n. 4. Albertinus coroll. 3. de Quantit. dub. 3. n. 13. & Hurtado disp. 9. phys. s. 13. à n. 154. à quibus multa adducuntur, quæ reuera non euincunt intentum. Quid enim vetat, idem prout iam habens esse, concurrere ad iteratam productionem illiusmet esse? Repugnat quidem, aliquid ad primam sui productionem concurrere, quia si res non existens influeret in productionem. Item sic, idem esset prius natura seipso omnimodis considerato, quæ sunt manifestè impossibilia. Vt autem aliquid præexistens, noua productione causet seipsum, nullam inuoluit contradictionem. Non enim ratio causæ infert necessariò distinctionem realem eius à causato; quamuis verum sit quod Aduersarij assumunt, causalitatem continere relationem transcendentalem ad causatum, atque adeò actionem reipsa differre à termino producto. De causa autem efficiente de qua nos agimus, aliter est statuendum, etiamsi de causa materiali & formali, verum sit, eas non posse esse sui ipsarum causas in proprio genere, quia materia est incapax materiæ, & forma formæ, non item causa efficiens est incapax causæ efficientis Itaque neque hoc censeo repugnare in præsenti negotio, vt Christus qui iam præexistens supponitur, reproducet seipsum in hoc mysterio, vi diuina.

Potentia Christi, in Eucharistia penes terminum ad quem.

Tandem neque illud repugnare censeo, vt Christus per verba Sacerdotis physicè efficiatur in Eucharistiæ confectione. Nam vt verborum entitas, qualiscúmque est, sustollatur obedientialiter à Deo ad productionem iteratam Christi, nullam inuoluit contradictionem; iuxta veriorem sententiam, quæ statuit quidlibet vi diuina posse assumi, vt physicum instrumentum ad productionem cuiuslibet alterius. Quam sententiam non sum nescius repudiari à permultis, inter quos Vasques 1. p. d. 176. cap. 3. & 4. & 3. p. d. 57. & 132. Carthagena disp. 3. de Sacram. in genere Ragusa 3. p. tomo 1. d. 107. Lorca disp. 4. de charit. à n. 21. Ægidius Coninck. 3. p. q. 62. à n. 112. Becanus 3. p. cap. 10. & qui sententiam propositam ridiculè insimulant Pelagianismi Asturicensis q. 6. de grat. Christi & Cabrera 3. p. q. 13. art. 2. disp. 4. §. 7. eo quod ex ea sententia sequatur, vim naturalem & congenitam posse esse principium actus supernaturalis, puta consensus liberi in actum Deo supra naturam excitante procursum. Quamuis igitur hi Autores sententiam propositam repudiant, & quamcumque entitatem posse à Deo sustolli ad cuiusvis alterius rei effectionem diffitentur: tamen alij neque numero neque autoritate inferiores, agnoscunt id esse possibile, ac nominatim S. Thomas 3. p. q. 13. & 62. quantumcunque Ragusa supra §. 5. & Ægidius à n. 136. tergiuersentur. Sequuntur S. Thomam, Valentia 3. p. d. 3. q. 3. p. 1. Pesantius 3. p. q. 62. art. 1. disp. 1. & seqq. Alanus l. de Sacr. in gen. cap. 36. Bellarm. l. 2. de Sacram. in gen. cap. 11. Henriq. l. 1. cap. 16. & 18. Albertinus 2. princip. compl. coroll. 1. Hurtado disp. 9. phys. s. 14. Suares t. 1. 3. p. d. 31. s. 6. & t. 3. d. 9. s. 1. & 2. qui alios bene multos proferunt. His ascribor, atque adeò nego, repugnare Christum in Eucharistia physicè produci per verba Sacerdotis, Deo eam entitatem sustollente ad talem productionem.

Reproducitur reuera, sed à Deo solo, vt causa physica, per Sacerdotes, vt causas morales.

6. Hæc quamuis ita habeant, spectando potentiam Dei absolutam quæ solo contradictionis interuentu arctari potest; non intendo tamen potentiam in Eucharistia splendentem celebrare, siue ex effectione Christi per ipsummet entitate sua creata influentem in sui ipsius reproductionem, siue ex eadem reproductione Christi per entitatem physicam verborum Sacerdotis diuinitùs euectam ad operationem adeò sublimem. Nihil quippè video, quod vrgeat ad cumulandum noua hac difficultate mysterium Eucharistiæ. Sunt enim in ea assum-

ptione

Sect. III. Cap. III. Classis I.

prione entitatis humanæ Christi ad sui ipsius reproductionem, & in euectione verborum ad causandum physicè Christum, impleaitates; in quas gratis se ioduere, censeo à prudenti Theologo alienum. Quæ item ratione, philosophati soleo circa concursum physicum Sacramentorum, in productionem gratiæ: & circa causalitatem humanitatis Christi, in miracula à Christo edita:& circa ignem corporeum, torquentem Spiritus. Tametsi enim existimo non implicare contradictionem, quominus omnes illæ coritares assumantur diuinitùs ad physicè causandos effectus ad quos vi sua natiua non assurgerent; tamen nego de facto assumi ad sic operandum; quia catemus sufficienti fundamento, ad concedendum fieri de facto, quod fatemur esse possibile.

7. At quoad reproductionem physicam Christi, per diuinam Christi autoris potentiam, ad verba Sacerdotum tanquam causatum moralium, operantem adeò mirabilem effectum, aliter statuendum est, agnoscendúmque, ita de facto fieri: & hinc primùm celebrandum suscipio Christi potentiam in hoc mysterio splendentem, quia multa sunt quæ euincunt rem de facto ita se habere, vt rectè asserunt Gabriel Lect. 40. in Cano. *Litera* P. & Lect. 47. *Litera* B. Suares 3. p. t. 3. disp. 49. & 50. Lessius l. 12. de Diu. perf. num. 119. Ægid. 3. p. q. 75. n. 152. Pesantius ead. q. art. 4. disp. 1. Et quaorum arbitror, suffragantur varij Patres, qui disertè produnt, Christi corpus effici aut creari in hoc mysterio. Sic loquitur præter cœteros creditus Cyprianus serm. de Cœna Domin. o. 22. [Dominus vsque hodie hoc veracissimum & sanctissimum corpus suum creae, & sanctificat, & benedicit.] Hieronymus Epist. ad Heliod. [Absit vt de his quicquam sinistrum loquar, qui Apostolico gradui succedentes, Christi corpus sacro ore conficiunt.] Rursus epist. ad Euagrium. [Quis patiatur mensarum & viduarum minister, vt supra eos se tumidus efferat, ad quorum preces, Christi corpus sanguísque conficitur?] Et in caput 1. ad Titum. [Non solùm ab opere immundo abstineat, sed etiam à iactu oculi & cogitationis errore, mens Christi corpus confectura, sit libera.] S. August. l. de Sacram. altar. (vt quidem allegatur ab Algero l. 1. contra Bereng. c. 16. & à Gratian. cap. *verum sub figura* de Consecr. dist. 2.) [Voluit Dominus hunc panem & vinum in mysterio, verè carnem suam & sanguinem suum, consecratione Spiritus sancti potentialiter creari & quotidie pro mundi vita mysticè immolari, vt sicut de Virgine per Spiritum sanctum, vera caro sine coitu creatur, ita per eundem ex substantia panis & vini mysticè idé corpus Christi consecretur.] Habet hæc ipsa verba Paschasius l. de Sacram. cap. 4. qui rursus optimè cap. 12. [Non in merito consecrantis, sed in verbo efficitur creatoris, & virtute Spiritus sancti; vt caro Christi, & sanguis, non alia quàm quæ de Spiritu sancto creata est, vera fide credatur, & spirituali intelligentia degustetur. Si enim in merito esset Sacerdoris, non ad Christum pertineret. Nunc autem sicut ipse est qui baptizat, ita ipse est qui per Spiritum sanctum hanc suam efficit carnem, & transfundit in sanguinem. Quis enim alius in vtero creare potuit, vt Verbum caro fieret? Sic itaque in hoc mysterio credendum est, quod eadem virtute Spiritus sancti, per Verbum Christi, caro ipsius & sanguis efficiatur, inuisibili operatione.] Rursus inferiùs.] Si attendis Sacerdotem, attende Christum Verbum Patris, quod caro est: & quod semel factum est, quotidie fieri non dubites, dum per hoc caro & sanguis cibus noster efficitur; ad hoc quippè vt & nos, corpus eius simus. Vnde Sacerdos non ex se dicit, quod ipse creator corporis & sanguinis esse possit, quia si hoc posset; quod absurdum est, creator creatoris fieret.] Negat dumtaxat Paschasius, Sacerdotem esse causam Christi physicam, vi sua naturali operantem. Id quod optimè explicant, & veritatem pro qua satagimus bellè confirmant, illa einsdem c. 15. [Hoc Sacramentum non meritis, nòn verbis humanis, sed proculdubio diuinis efficitur & consecratur mandatis. Creatur enim ex aliquo ibidem, non qualiscumque, sed noua salutis creatura, caro & sanguis Christi: veluti in baptismo, homines noua efficiuntur creatura, & corpus Christi. Idcirco non æstimandum est, quod alterius verbis, quod vllius meritis, quod potestate alicuius ista fiant; sed verbo creatoris, quo cuncta creata sunt visibilia & inuisibilia. Cuius ergo potentia creata sunt priùs, eius vtique verbo ad meliùs recreantur: quia nemo creator alicuius rei aut recreator, nisi vnus Deus catholicè prædicatur. Propterea veniendum est ad verba Christi, & credendum quod in eisdem verbis ista conficiantur.] Apertè tot locis agnoscit Paschasius, Christum hîc confici & creari vt diuina, sicut productus & creatus est in Virginis vtero. Adelmanous Epist. ad Bereng. idem pronunciat. [Christus (inquit) per manum & os Sacerdotis, corpus & sanguinem suum creat.] Hugo Lingonensis Epist. ad Bereng. [Sicut semel accipiens formam serui pro nobis, sic quotidie hanc pro nobis in se suscipiens eteaturam, faciens suum corpus occulta quadam recreando potentia.] Philippus Abbas l. de Dignit. Clerico cap. 2. [Presbyteri, corpus Christi, sacro ore conficiunt.] Quæ ferè verbaliterat l. de contin. Clerico. cap. 107. [Presbyter culus est sacro manus vncta liquore, in altari corpus Christi, conficit sacro ore.] Concilium Romanum contra Berengarium sub Gregorio VII. [Per sacræ orationis verba & Sacerdotum consecrationem fit conuersio.]

8. Eliquidò confirmant hi Patres, Christi corpus in Eucharistiæ consecratione, effici atque (Rupert. l. 6. in Genes. cap. 32. non dubitauit Sacerdotem Abrahamum, Christum verò dilectum eius Isaac dicens) creari vi diuina. Nam quod interdum dicunt id fieri per Sacerdotes, sensus est, eos interuenire vt causas morales, ad quorum preces, idest ad quorum sacra verba, (phrasis est varijs Patribus vsurpata, vt trado in Heteroclitis Spir. cum de forma absolutionis Sacramentalis;) conficiatur & creetur Christus, solo Deo totam physicam efficientiam præstante, vt ferunt illa D. Augustini l. 3. de Trin. cap. 4. [Corpus Christi & sanguinem dicimus, illud tantùm quod ex fructibus terræ acceptum, & prece mystica consecratum, ritè sumimus ad salutem spiritalem, in memoriam pro nobis Dominicæ passionis. Quod cum per manus hominum ad illam visi-

bilem

bilem ſpeciem perducitur, non ſanctificatur vt ſit tam magnum Sacramentum, niſi operante inuiſibiliter Spiritu Dei.] Iuuat ad huius quoque rei illuſtrationem proferre Theophanem Nicænum Epiſt. 3. quæ eſt ad ſuos Sacerdotes de Sacerdotij præcellentia. Ibi præfatus num. 15. qui ſit ſcopus communis diuinæ Euchariſtiæ, nempè conjunctio fidelium cum Chriſto tanquam membrorum cum capite, ſubdit num. 16. [Quoniam opus erat, tale verificationis noſtræ inenarrabile myſterium perpetuò exerceri in ijs qui in iſtam ſucceſſuri eſſent homines, vſque ad conſummationem mundi, hoc eſt regenerationem ipſorum per ſacrum baptiſmum, & conjunctionem eum Chriſto quæ per communicationem Dominici corporis & ſanguinis fit, perpetuam eſſe atque firmiſſimam: Opus autem erat vt & Dominus poſt Paſſionem & Reſurrectionem in cœlos aſcenderet; atque ad dexteram throni Majeſtatis aſſideret, ideò opificem illam Spiritus ſancti gratiam per quam & ſecunda creatio & regeneratio eorum qui ſunt & qui erunt vſque ad conſummationem ſeculi fieri debebat, ſuis Apoſtolis abundè largius eſt & ſuum ipſius munus & officium ab illis efficiendum ipſis attribuit: ac propterea creauit eos veluti Deos & Creatores, potentes virtute omnipotentis Spiritus, maxima diuinæ virtutis efficere opera. Et verò ex ijs multiformis Dei ſapientia & virtus præcipuè apparet, & inueſtigabiles bonitatis ipſius deteguntur diuitiæ: Ideóque B. dicebat Paulus, Dei cooperatores ſumus. Etenim omnium operum tam Spiritualiũ quàm corporeorum quæ Deus fecit, maximum eſt incomparabili excellentia, ſacra anima & caro Dominica. Quid enim maius eſt, quam noſtram naturam, ſecundùm vnionem hypoſtaticam fieri naturam Verbi Dei? Quantum ergo præſtat humanitas Saluatoris, ipſis Cherubin & Seraphin, (præſtat autem quantum ſeruo Dominus,) tantum etiam diuinæ carnis generatio ſuperat creationem cœleſtium poteſtatũ. Hoc ergo eximiũ opus Apoſtolis quoque, exercendum dedit & per illos eorum ſucceſſoribus, & deinceps reliquis vſque ad conſummationẽ huius vitæ. Panem enim & vinum accipientes, virtute Spiritus ſancti in corpus & ſanguinem Domini cum (ô rem admirabilem!) tranſmutant: ſoluendi etiam & ligandi peccata, quod quidem ſolius Dei eſt opus, ipſi poteſtatem acceperunt. Sed & homines per ſacrum baptiſma regenerant, atque in Dei filios, Deóſque ſecundùm gratiam reformant, non aliter quàm ſi quis equum in naturam hominis tranſmutaret. Imo verò multo maiora hæc ſunt, omnibus ijs quæ hactenus dicta ſunt. Maius enim eſt panem & vinum in corpus tranſmutare diuinum, hominémque Deum efficere ſecundùm gratiam, quàm cœlum & Angelos creare. Hanc igitur ô chariſſimi, opificem & Deificantem ſancti Spiritus gratiam & virtutem, quæ in ictu oculi creare poteſt maxima quæque creaturarum, (ô amorem & beneficentiam erga nos Verbi Dei!) ſine dubio accipit Sacerdos. Nam & ille ſimiliter panem & vinum accipiens per inhabitantẽ in ſe mediante Sacerdotij vnctione ſacram virtutem, in carnem & ſanguinem commutat Dominicum, maius propterea exercens opus, quàm ſi Angelos & Cœlos creare poſſe. Deinde mortalem accipiens hominem, per ſanctum baptiſmum, Dei filium, Deúmque ſecundum gratiam efficit, majus efficiens opus quàm ſi mortuos ſuſcitaret, & luxata ac mutila corporis membra ſanitati & integritati ſolo verbo reſtitueret. Si igitur inter nos homo eſſet qui Angelos cœlóſque verbo creare poſſet, ſuſcitare mortuos, & incurabilibus morbis mederi, qualem eum eſſe oporteret. Quàm purum & vitæ probitate ante omnes excellentem. Nempe vt hanc Dei virtutem atque potentiam ſuſciperet, fieretque poſt Deum alter creator?] En quò Theophanes ſacerdotem ſuſtollit, vt creatorem quendam eſſe agnoſcat, & dicat eum Chriſti corpus ſeipſa producere, ſed virtute Dei.

Potentia Chriſti in Euchariſt. penes terminum ad quem.

Suffragio Patrum, adjungenda eſt ratio, quæ Chriſtum verè reproduci vi diuina in hoc myſterio, non inefficaciter perſuadet. Nihil enim proferri aptè poteſt, quo Chriſtus qui priùs panis & vini accidentibus non ſuberat, nunc ſubſit, quàm ſi dicamus, formam quæ ad id præſtandum omnino neceſſaria eſt, & vi cuius formaliter ponitur hîc Chriſtus qui priùs non ponebatur, tranſubſtantiato pane & vino in corpus & ſanguinem eius, eſſe nouam Chriſti productionem, à verbis Sacerdotis vt moralibus cauſis manantem. Noua quippè denominatio abſoluta, ſupponit nouam formam abſolutam à qua petatur. Eam formam aliqui in hoc negotio, dixerunt eſſe formam illam internam qua cenſent rem permanenter locari alicubi. Vnde non aliam hîc agnoſcunt actionem, quam productionem formæ illius internæ; vi cuius productionis, corpus Chriſti in cælo manens, abſque fluxu per medium ſiſtitur ſub ſpeciebus, & inde extrudit panem ac vinum; quod aliter dicitur, corpus Chriſti poni in Euchariſtia per adductionem, Sicut aſſerit Scotus in 4. d. 10. & 11. cum ſchola ſua vniuerſa: ſequitúrque Vaſques 3. p. diſp. 181. n. 135. & 147. & diſp. 182. *in fine*, & Scortia libro 4. de Miſſa c. 16. n. 3. Alij agnoſcunt hîc formam vnionis, qua Chriſtus ita conjungitur ſpeciebus, vt circa illas obeat idem munus quod præjacentes panis & vini ſubſtantiæ obibant, non quidem ſubſtando illis paſſiuè: (neque enim Chriſtus ſubjectat ſpecies,) ſed effectiuè ſuſtentando ſpecies interpoſita Chriſti ad illas vnione, proportionali ei adhæſioni qua ferrum ſine adhæſione vlla à magnete ſuſpenditur. In hac vnione, tametſi variè à variis explicata, conſentiunt Henriq. l. 8. c. 22. Bellarm. l. 3. de Euch. c. 18. Valent. 3. p. d. 6. q. 3. p. 3. Alanus l. de Euchar. à c. 34. Moncæus diſp. 11. Selecta c. 14. Albertinus coroll. 1. de quant. dub. 8. & coroll. 3. dub. 6. Tandem alij, formam quam quærimus, dixerunt eſſe reproductionem Chriſti intuitu verborum conſecrationis. Nulla porrò harum ſententiarum, æquè veriſimiliter ac commodè de hoc negotio ſtatuit ac poſtrema, vt facilè eſt oſtendere.

Excluditur productio ſolius præſentiæ, vel vnionis ad ſpecies.

9. Et primam quidem, qua dicitur produci de nouo ſola modalis entitas præſentiæ Chriſti ſub ſpeciebus, fusè refellunt Leſſius l. 12. de diu. perfect. à n. 116. & Ægidius 3. p. q. 75. à n. 79. Nominatim ex eo quod, modus præſentiæ non poſſit imprimi rei, niſi iam indiſtanti per aliquam

anteriorem

Sect. III. Cap. III. Classis I.

anteriorem actionem. Sed hoc est telum imbellè. Nam sicut actio imprimitur effectui, extrahendo illum de non esse; ac etiam latio imprimitur fluenter subjecto mobili, non præjacenti vbi imprimitur motus, sed ibi primùm fluenter posito per motum, ita etiam facilè diceretur de hoc modo præsentiæ. Mihi satis est dicere, eam modalem præsentiam Christi, siue nudam, siue cum ordine ad species quibus Christus tanquam vestimento subest, non esse accommodatam ad expeditionem huius negotij. Vera enim sententia philosophica, nullum tale vbi internum permanens agnoscit, qua ista sententia comminiscitur, exponens transsubstantiationē per adductionem Christi, siue per huius modalis præsentiæ permanentis inuectionem. Nec forma intrinsecè terminans motum localem, probat dari tale vbi permanens & internum: sed tantùm probat, dari entitatem transeuntem, cui tanquam terminus productus, seu res facta, adjungitur vbi internum fluens, vt aliàs cum Capreolo philosophari memini. Hoc autem modali fulcro conuulso, reliqua substructio ei inædificata euertitur. Accedit, quod ea ratione daretur hîc tantum translocatio absque prioris loci desertione, non autem vera substantialis conuersio; qualem hîc admitti oportere, infra videbimus, & latè tradit Val. 3. p. d. 6. q. 3. p. 3. coroll. 10.

10. Non dissimilia vrgere licet, aduersùs vnionem ad species, eiúsque productionem. Vnio siquidem non facit formaliter rem præsentem & correspondentem loco, sed præsentem supponit: vnde vt anima rationalia vniri possit corpori, fit ei præsens per actionem naturâ anteriorem, nempè per creationem intra corpus. Talis igitur quæpiam forma, ad vnionem Christi ac specierum prærequiritur, nec potest in sola vnione sisti, vt faciunt aduersarij. Deinde omnis vnio effectiua inter Christum ac species, commentitia est. Si enim ea vnio inuehatur ad causandum efficienter species, absurdè inuehitur; cum nihil sit quod suadeat, Christum causare species Sacramentales effectiuè. Sanè substantia, (cuius influxum Christus supplere dicitur hac in parte iuxta aduersarios,) cum superstes erat, non causabat accidentia sua effectiuè, sed subjectiuè; cuius causalitatis Christus in Eucharistia est incapax, vt rectè dicitur cap. *in quadam* de celebr. Missar. tradúque etiam S. Anselm. l. de Sacr. alt. 2. p. c. 7. Influxum verò illum subjectiuum, supplet Deus, effectiuè creatis accidentibus, vt infra exponam. Necesse itaque est, vt vnio effectiua quæ hîc inuehitur ab aduersarijs, alia non sit quàm tractiua, per impressionem impetus: cuiusmodi tantum vnio intercedit ferrum inter ac magnetem. At hæc vnio, in re præsenti parū commodè obtruditur. Vel enim ea vnio teneret se ex parte Christi solius, cum terminatione tamen ad species; vel tantum ex parte specierum; vel ex parte Christi simul ac specierum. Non primum quia sic Christus non moueretur ad motum specierum, cum contingit circumferri aut eleuari hostiam, sed species mouerentur ad motum Christi, quod tamen certum est falsò esse affirmandum. Ex parte verò specierum, non est fingenda Christi tractio per impressionem alicuius qualitatis, ei consimilem quam magnes exercet erga ferrum. Indecorum quippè videtur, Christi corpus gloriosum eo modo trahi, & tali tegmini corruptibili, ac sordidis vestibus deuinciri. Quod si vis illa tractrix, neque Christo neque speciebus insidet; concluditur tertium quoque diuisionis propositæ membrum esse expungendum; nec eam vim insidere simul ambobus. Et reuera nihil est quod talem vnionem admittendam suadeat, cum motus Christi ad motum specierum, cuius solius gratia videtur cum aliquo colore inuehenda huiusmodi vnio, optimè exponatur per solum nexum adamantinum Christi & specierum, vi verborum, species quamdiu incorruptæ perseuerant Christo indissociabiliter nectentium, citra omnem physicam impressionem. Ad extremum, huiusmodi vnio est merè accidentaria; cum terminetur essentialiter ad accidens, siue ad indistantiam atque præsentiam localem. Incommodè igitur adhibetur ad hoc negotium, in quo deposcitur actio substantialis, fundans conuersionem substantialem, vt præmissum est, & infra distinctiùs intelligetur.

Vera hîc Christi productio concluditur; Potentia hîc, & in Incarnatione æquiparatur.

11. Quare meritò affirmabam: nihil proferri aptè posse quo Christus sub panis & vini speciebus sistatur, accommodatè ad exponendam conuersionem substantialem hîc interuenientem; præter reproductionem Christi, factam diuinitùs ad nutum Sacerdotis, tanquam causæ moralis, verba ad id à Christo præscripta proferentis. Quam sententiam Scotus in 4. d. 10. q. 4. eatenus insinuat, quatenus ait hoc mysterium potuisse ante Incarnationem institui eum eadem virtute: Túncque fore, vt Christus haberet esse substantiale sub speciebus, quo extra eas caruisset. Hic enim dicendi modus, planè pugnat cum adductione, insértque productionem substantialem Christi, quàm agnoscimus. Quæ verò aduersùs hunc dicendi modum opponuntur ab Aluare 3. p. d. 13. n. 6. nullo negotio eneruantur. Ait enim, corpus Christi non posse de nouo produci, cum præexistat! Bella profectò impugnatio, opponentis idipsum duntaxat, quod impugnandum suscipitur. Nam quod præterea opponit Aluares, de ipsius Christi, & verborum sacrorum influxu effectiuo in Christum reproductum, tametsi perleue est, & nullo negotio dissolubile; tamen ad nos non pertinet, qui nullum talem influxum de facto admittimus, quamuis esse possibilem non inficiemur. Vasques 3. p. disp. 181. c. 6. 7. 8. & 9. & disp. 182. c. 4. ac Valent. 3. p. d. 6. q. 3. p. 3. coroll. 4. & Fonseca 9. Metaph. c. 1. q. 4. & 6. ac Rubius 2. Physico. tract. 7. q. 2, & Albertinus coroll. 3. de vbi dub. 3. num. 19. alia quædam objiciunt, quæ ex dictis euanescunt, aut ex ijs quæ mox subjicienda sunt, per se concident. Grauat item Henriques l. 8. c. 23. num. 9. sententiam nonnullis incommodis, quæ eam prout à nobis traditam non affectantur, ideóque in illis non immoror.

En igitur solidè stabilitum quod initio affirmabam, de splendore diuinæ potentiæ in Eucharistia per comparationem ad Incarnationem hîc instauratam. At quanta potentia in mysterio Incarnationis emicuerit, cum alibi fusè demonstratum

stratum est, tractando titulum illum Christi *facies Dei*; tum breuissimè euinci potest, ex tanta distantia extremorum, quæ in eo mysterio copulata sunt, præter innumera eximia opera in humanitatis Christi compactione & exornatione adhibita, supra vim & cursum naturæ. Sanè S. Basilius tractans illud Psalmi 44. *super femur tuum potentissime*. præfatus per *femur* insinuatam esse Christi generationem ex Virgine; subdit meritò additum esse *potentissime*. [Quoniam maximæ potentiæ demonstrationem habet, posse Deum in natura esse humana. Nam cœli & terræ constitutio, maris, & aëris, & maximorum elementorum generatio, & si quid supra mundum intelligitur, & si quid subtus terras vsquam reperitur, non hæc vsque adeò euidenter exprimunt diuini Verbi potentiam, quantum dispensatio assumptæ carnis, & ad humilitatem vsque debilitatémque nostram suscipiendam condescensio.]

Imo excedit hîc potentia. Ac primùm, ob replicationem.

12. Verùm sunt in hoc mysterio, (vt initio aiebam,) variæ cumulationes speciminum diuinæ potentiæ, supra ea quæ in Incarnationis mysterio elucent, vt replicatio, inextensio quantitatis Christi, & partium eius inter seipsas ac cum quantitate specierum compenetratio, modus essendi definitiuus (vt loquuntur,) id est, quo corpus, perinde ac si esset Spiritus, constituitur totum in toto & totum in qualibet spatij parte, manducatio corporis absque consumptione & corruptione aliáque huiusmodi quæ quisquis vel perfunctoriè considerauerit cogetur exclamare ad Deum, magnus es tu & faciens mirabilia. Tu es Deus solus. Quod omnium huiusmodi mirabilium, diuinæ potentiæ maximè propriorum, ac curata discussio, spissis voluminibus implendis par foret; contrahendæ erunt habenæ; quare libatis obiter magna cum temperatione ac parcitate præcipuis quibusque cœtera prætexibimus.

Replicatio, adeò stupendum ac diuinæ omnipotentiæ proprium opus est, vt plerique errones humanis viribus eam metientes, & captui suo innixi, non censuerint esse possibilem, præsertim quia inferre putant diuulsionem eiusdem à seipso, quam nemo non videt repugnare. Nec mirum, carnali modulo ista metientes, sic hallucinari. Transcendunt huiusmodi mysteria, sensuum & iudiciorum nostrorum sensibus alligatorum, crassitiem. Scitè Sanctus Anselmus l. de Sacrament. alt. part. 1. numerat inter ea quæ sola fides attingit, quomodo Christus in Sacramento altaris. [Et vno quoque momento, & in dextera Patris sedeat in cœlis, & sacrificetur in mensa altaris. Itémque vno eodémque momento, à solis ortu vsque ad occasum, ab Aquilone ad Austrum, præsto sit omnibus fidelibus hoc quod tradidit ipse, in sui memoriam celebrantibus fidelibus. Quod de corpore, cogitare non potest, aliquis qui sit in corpore.]

13. Sed quamuis qui incrassatum habent animum, & quasi corporatum iuxta modum loquendi Origenis homil. 2. in Psalmum 38. fingant sibi repugnantiam in ea veritate, nec eam reipsa assequantur, tamen certum est, replicationi corporis nullam subesse repugnantiam, nec excedere fines diuinæ potentiæ, vt fusè præter cœteros prosequuntur Bellarminus lib. 3. de Eucharist. cap. 3. Maldonatus in Opere de Sacrament. quæst. hypothet. de Eucharist. hypothesi 2. Valent. 3. part. d. 6. quæst. 3. part. 1. à §. 23. Suares t. 3. 3. part. d. 48. s. 4. & Bosius l. 14. de signis cap. 9. qui accumulant varia Patrum loca, simultaneam eiusdem corporis positionem in pluribus locis astruentia. Addunt etiam exempla, quibus idem corpus varijs simul locis fuit. Eiusmodi est exemplum Christi, qui cum cœlum ad finem vsque mundi non sit deserturus, vt Aduersarij non constanter sed pertinaciter asserunt, tamen Actor. 9. & 22. apparuit Sancto Paulo, quod tamen argumentum non præsto vt certum: sed dumtaxat vt verisimile cum Suare t. 2. 3. part. d. 51. s. 4. & Vasq. 3. part. d. 189. cap. 8. ac Thyræo de appar. Christi impersonal. cap. 8. Similia narrantur de Beatis Ambrosio & Seuero Rauennate: quorum ille Beati Martini, hîc Beati Geminiani Mutinensis Antistitis exequijs interfuit, neuter interim absens à sede sua. Idem scribitur de Sancto Frontone Episcopo Petragoricensi, eodem tempore viso apud suos, & Tarascone vrbe sejunctissima, vbi S. Marthæ Christi hospitæ exequijs interfuit. Sanct. Bonauentura idem refert de Sanctis Francisco, & Antonio Patauino. Nec non Bernardus Iustinianus, de Laurentio gentili suo Venetorum Patriarcha primo. Eadem de Sancto Xauerio habet Tursellinus l. 5. vitæ cap. 1. His verò dimissis, ad simultaneam in pluribus locis præsentiam, diuinæ potentiæ non negandam, satis supérque esse debet, quod impossibile hactenus fuerit aduersarijs, quantumuis frustra conisis, vel vmbram contradictionis ostendere in tali vnius corporis replicatione, siue corpore vtrobique locato circumscriptiuè, vt rectè asserit Albertinus coroll. 2. de Quant. dub. 2. & Suares tom. 2. disp. 48. s. 4. malè reclamante Vasque 3. part. d. 189. cap. 5. Siue quod nobis nunc satis est, vno loco circumscriptiuè, alibi definitiuè constituto. Quod enim diuulsionem nescio quam corporis replicati à seipso, comminiscuntur; ex ingenij obesitate procedit, qua impediuntur aduertere, corpus replicatum non distrahi aut diuelli à seipso, sed in multiplici dumtaxat loco constitui; vnde efficitur, vt quoad prædicatorum cœteroqui pugnantium varietatem, æquiualeat totidem corporibus, quot sunt loca in quibus replicatur; non modò si sermo sit de prædicatis relatiuis & locum consequentibus, quod vnum concedit Bellarminus l. 3. de Eucharist. cap. 4. *in fine*; sed etiam si agatur de prædicatis absolutis, & independentibus à loco; ac etiam si sermo sit de actibus immanentibus oppositis, quod diffitetur Suares tom. 3. 3. part. d. 48. s. 6. Annuit autem rectè Valentia 3. part. d. 6. quæst. 3. p. 1. §. 17. pronunciato 1. & Ægid. Coninck. 3. part. q. 75. num. 129.

Potent. Christi in Eucharist. potes terminum ad quem.

14. Ex eo igitur quod corpus Christi in cœlo circumscriptiuè collocatum, tot locis replicetur, quot sunt in quibus Eucharistia consti-

Sect, III. Cap III. Claſſis.I.

citur, habemus ſtupendum diuinæ potentiæ in hoc myſterio interuentum, de quo rectè Hugo Victorinus l. de Sacram. p. 8. c. 11. [Mirum eſt, ſed non ideò falſum eſt, quia mirum eſt. Et verum eſt quia mirum eſt; Nec tamen ſit mirum, quia opus Dei eſt. Non eſt mirum, ſi mirabilia mirabilia operatur. Quomodò (inquis,) corpus vnum, eodem tempore in diuerſis locis eſſe poteſt? Hîc eſt, ibi eſt, & totum vtrobíque eſt, & multis in locis ſimiliter. Noli mirari. Qui locum fecit, corpus fecit, & locum in corpore, & corpus in loco. Et qui fecit vt corpus vnum in loco vno eſſet, fecit ſicut voluit; & ſi voluiſſet, aliter facere potuiſſet. Nam & quando vult, aliter facit, & eſt ſicut ipſe vult ſemper. Quia autem ſic ipſe fecit vt corpus vnum in loco vno eſſet, tu quod factum eſt, vidiſti. Idcirco miraris, quando aliud vides vel audis, quàm videre & audire conſueuiſti. Ipſe autem non miratur, quando aliud facit quàm quod facere conſueuit: quia quando illud fecit, ſciuit & tunc, quod aliter facere potuiſſet ſi voluiſſet. Idcirco cum quid mirari cœperis, & dixerit fortè tibi cogitatio tua, quomodò hoc eſſe poſſit, cogita facientem & deſinet eſſe mirabile quicquid illud fuerit. Et ſi fortè mirabile eſſe non deſierit, tamen incredibile non erit. Si factor omnipotens cogitatur, non erit impoſſibile quicquid erit.] Eo ipſo tamen liquet de magnitudine diuinæ potentiæ in illa eiuſdem corporis replicatione; quod tranſcendit cogitationes noſtras, quomodò poſſit fieri, quod mirum eſſe, támque præter ac ſupra naturæ morem fateri cogimur. Arnobium l. 6. contra Gent. n. 22. id vniuerſæ naturæ negantem, & Origenem 6. contra Celſum iactatam Pythagoræ replicationem ad ſpectra Magica referentem, adducere memini in Natur. Theolog. diſt. 4. num. 279. Vterque autem replicationem veram, ſolius Dei potentiæ opus eſſe, pro comperto habero habet: & annuit Delrio 2. Mag. q. 17. & Thyræus l. de Apparit. viuorum alibi degentium.

15. Vt autem conſtet, quomodò hoc ſpecimen diuinæ potentiæ ſe habeat ad ſpecimen primum ſupra iam propoſitum, ſtatuendum eſt replicationem fieri per nouam rei replicatæ reproductionem, quando eſt ſermo de replicatione per ſe primò intenta, & non conſequente ad aliam anteriùs factam. Quod dico, propter euentum in quo hoſtia iam conſecrata, diuidatur in duas partes. Tunc enim corpus Chriſti inuenitur cōpletè & integrè ſub quolibet fragmento ſeparato, cum priùs non eſſet niſi ſemel ſub omnibus partibus copulatis. Quem geminum Chriſti modum eſſendi in nouo loco ſeparato, non abjecta occupatione prioris; ſi cui libeat vocare replicationem, meritò ſubjunget, replicationem non fieri per reproductionem nouam, ſed tantùm per nouum modum eſſendi à reproductione longè diuerſum, quia reproductio tendit tantùm ad eſſe, abſtrahitque à correſpondentia cuiuſ ſpatio; cum è contrario, replicatio ſpectet ſpatium, & tendat ad modum accidentarium quo formaliter confertur coaptatio & correſpondentia cum loco, agendo de communiter dicta replicatione, non autem de noua exiſtentia punctali extra locum priorem. At replicatio facta per ſe primò, & ſpectans nouam correſpondentiam & coextenſionem cum loco, fit per reproductionem nouam: & numericè ſaltem diſtinctam à prima rei productione: vi cuius nouæ actionis, res ſiſtitur alibi, ibíque accipit à modo extenſionis ſuperaddito, talem & tantam cum loco correſpondentiam. Vt autem ſola actio prima, ſiue productio rei abſolutè dicta, replicetur; nec res de nouo & per actionem numericè diſtinctam producatur, fieri non poteſt: quia vt noua hæc denominatio *replicati*; ſiue *alibi poſiti* exurgat, debet aliquid variari circa id quod eam denominationem de nouo ſubit, & vbi eam ſubit. Nihil autem poteſt hîc circa eam fieri de nouo, niſi priùs ſit in hoc loco. At excluſa forma interna vbicante, quàm ſuppono nullam eſſe, res non poteſt intelligi hîc eſſe, niſi per nouam productionem hîc elicitam. Quæ argumentatio conuincit, tot multiplicari reproductiones, quot ſunt replicationes per ſe factæ. Nam cum replicatio fit conſequenter ad anteriorem poſitionem in aliquo loco continuo, cui poſtea correſpondetur diſcontinuè ob interpoſitam fractionem vel diuiſionem, facile eſt intelligere replicationem fieri abſque noua rei reproductione, per ſolam productionem extenſionis modalis. Hinc ergo conſtat, replicationem eſſe productionem, cum connotatione alterius loci, cui res alibi correſpondeat, toties multiplicatam numero, quoties multiplicatur replicatio. Qua in re, nouum ſemper & auctius diuinæ potentiæ robur expanditur.

Item ratione inextenſionis quantitatis corporis Chriſti, Sacramentaliter conſtituti.

16. Aliud & quidem luculentum diuinæ potentiæ in hoc myſterio ſpecimen, eſt inextenſio corporis Chriſti, & partium eius inter ſeipſas ac cum, quantitate ſpecierum compenetratio. Vt intelligatur quàm id ſit potentiæ Dei proprium, obſeruandum eſt, corpus Chriſti in Euchariſtia, totam ſuam quantitatem obtinere qua præditum fuit cum viſibiliter ſuperſtes eſſet. Explodunt enim communiter DD. illam, vel temerariam vt pronunciat Suares tom. 3. 3. part. diſp. 51. ſect. 2. vel erroneam, vt cenſet Valentia 3. part. diſp. 6. quæſt. 4. part. 5. Durandi opinationem in 4. diſp. 10. quæſt. 2. qui licet quantitatem reipſa diſtinguat à ſubſtantia, negat tamen Chriſtum in Euchariſtia habere ſuam quantitatem: nixus eo fundamento, quod effectus formalis quantitatis, ſit extenſio ſitualis actualis, qua Chriſti corpus hîc deſtituitur. Et quia quantitas eſt fulcrum immediatum cæterorum accidentium materialium, æquè negauit Durandus, corpus Chriſti in Euchariſtia, eſſe præditum qualitatibus corporeis quantitati naturaliter affixis, quantumvis corpori humano connaturalibus, vt calore, frigore, colore, aliiſque huiuſmodi. Communiſſima autem Doctorum ſententia, etiamſi rationem formalem quantitatis conſtituit in debito extenſionis externæ ſeu ſitualis; negat tamen, huiuſmodi extenſioné actualem, eſſe effectum formalē quantitatis. Ac proinde etiāſi quātitas Chriſti in Euchariſtia nullam profundat ſitualem extenſionem, quod ita ferat occultatio myſterij; reperitur tamen

renera

teuera in Chriſti corpore; quod alioqui eſſet monſtroſum, quippè deſtitutum organizatione & temperie corpori humano conſentanea, in qualitatibus quantitatem immediatè afficientibus, fundata. Vt autem quantitas, hæc præſtare queat corpori Chriſti, neceſſe eſt quantitatem ipſa inhæreat corpori, non autem dumtaxat intimè præſentem eſſe abſque vnione & effectus ſui formalis collatione, vt aliqui territi difficultate quæ Durandum oppreſſerat, commenti ſunt, meritò rejecti à Suare t. 3. 3. part. d. 48. ſ. 1. ad 1. induunt enim ſe in eaſdem pedicas quibus irretitus eſt Durandus, & corpus Chriſti in Euchariſtia eſſe in ſtatu monſtroſo, fateri coguntur. Nam perinde eſt carere quantitate & inhærentibus ei qualitatibus, ac illam habere adjacentem tantùm, non inhærentem.

17. Igitur corpus Chriſti in Euchariſtia, eſt præditum ſua quantitate: quæ non eſt modica, fuit enim Chriſtus ſtaturæ conuenienter proceræ, ad quatuor pedes & dodrantem excreſcentis, vt monſtrat Malonius ad Palæotum de Sacra Syndone cap. 3. num. 3. ex Nicephoro 1. hiſtor. cap. 40. & ex Epiſtola Lentuli ad Senatum Romanum, relata ab Eutropio, nec non ex S. Birgitta l. 4. reuelat. cap. 70. ac denique ex tabula Lapidea Romana, ac ex effigie ſacræ Syndoni impreſſa. Tantæ itaque molis corpus, ſalua ſibi entitate tota quantitatis, redigi ad inextenſionem, & illo veluti frutice quantitati naturaliter cohærente priuari, contra exigentiam quantitatis, nulla vi agentium creatorum ſuperabilem; ſpecimen eſt diuinæ potentiæ omnino luculentum. Nam quamuis extenſio ſitualis, pro varietate temperamenti naturaliter poſſit eſſe major aut minor, vt notum eſt ex condenſatione: tamen vt quantitas prorſus ſpolietur externa extenſione, nulla vi naturali effici poteſt. Eſt enim naturalis proprietas quantitatis, eique ex neceſſitate debetur, tanquam verus modus illius, vt expreſsè tradit Ocham in 3. quæſt. 4. *Litera* G. & alij apud Durandum in 4. d. 34. quæſt. 1. num. 8. Et pertradit quidem etiam ad ſubſtantiam quantitati ſubſtratam, vt agnoſcit Capreolus in 2. d. 18. ad 2. Ochami, contra primam concluſ. Non afficit tamen ſubſtantiam niſi per quantitatem, à qua tanquam à radice, profunditur communicatúrque ſubſtantiæ. Itaque vis naturalis, non plus poſſet ſitualem extenſionem à quantitate ſuperſtite prorſus auellere, quàm calorem ab igne, aut frigus ab aqua, vel ab homine intellectum aut volontatem. Ac proinde diuinæ potentiæ effectus eſt omnino eximius, quod Chriſti corpus magna inſtructum quantitate, diffuſionem magnam depoſcente, ſtatuatur inextenſum.

Ac etiam ob compenetrationem partium Chriſti inter ſe, ac cum ſpeciebus.

18. Non minus ad diuinam potentiam referenda eſt, compenetratio partium quantitatis corporis Chriſti cum quantitate ſpecierum, ipſarúmque inter ſe partium: quam compenetrationem hîc interuenire, perſpicuum eſt ex defectu extenſionis ſitualis, de quo proximè. Cum enim ſit hîc tota quantitas corporis Chriſti cum omnibus ſuis partibus, eæque loco non coextendantur; neceſſarium eſt fateri eas coexiſtere eidem loco, quod eſt ſe compenetrare. Quamuis autem hi duo diuinæ potentiæ effectus ſe concomitentur, ſunt tamen reuera diſtincti, & ſpectant excluſionem duarum quantitatis proprietatum planè diuerſarum, nempè extenſionis ſitualis, & impenetrationis. Hoc vt perſpicatur, recolendum obiter eſt ex philoſophia, in quantitate locum ſuum occupante, ſecernendam eſſe entitatem quantitatis eſſentialem, ab extenſione ſituali quam modaliter à quantitate interna diſtingui vidimus, inſupérque ab alia quantitatis paſſione, quæ eſt alius verus & peculiaris modus. Ideò quippè admittimus extenſionem modaliter diſtinctam, quia videmus quantitatem poſſe non coextendi loco. Cum autem effectus ille non poſſit non conferri per aliquam formam, aſſignatur entitas modalis quantitati ſuperaddita, per quam conferatur. Atqui eodem modo, videmus quantitatem vnam excludere aliam è loco ſuo. Aſſignanda igitur eſt aliqua formalis cauſa huius effectus, quæ neque eſt quantitas, neque modus extenſionis ſitualis: cum fides doceat, naſcente Chriſto, vel prodeunte è ſepulchro intemerato, aut clauſis oſtiis ſubeunte ad diſcipulos intus ſedentes, duas quantitates extenſas non ſe excluſiſſe. Tametſi enim non admiſſio, quam vnum quantum exercet erga alterum, reſpectu eiuſdem loci, ſit aliquid negatiuum: tamen cum aliquando fiat, aliquando non fiat, debet habere fundamentum poſitiuum, ſiue cauſam qua poſita ponatur, & ablata tollatur, alioqui ſemper fieret aut ſemper non fieret. Itaque cum poſita entitate quantitatis eiúſque extenſione, interdum non ponatur excluſio alterius quantitatis; manifeſtum eſt, formam poſitiuam quæ fundat non admiſſionem alterius quanti, differre & à quantitate, & ab extenſione eius modali: ac eſſe peculiarem entitatem modalem quantitati ſuperadditam, eiúſque veram proprietatem. Nam quod naturalis incompoſſibilitas inter qualitates contrarias, abſque modali entitate qualitatibus ſuperaddita obeatur, parum refert; quia ea incompoſſibilitas, poteſt teneari ad vim ſubjecti finitam. Incompoſſibilitas autem quantitatum extenſarum in eodem loco, non poteſt aliò reuocari quàm ad modum peculiarem, & quantitati & extenſioni externæ ſuperadditum: quem rectè admiſerunt aliqui apud Rubionium in 4. d. 10. quæſt. 3. artic. 1. vocantes *corpulentiam & groſſitiem* Conſentit Leſſius l. 3. de ſummo bono num. 86.

Potentia Chriſti in Euchar. penes termin. ad quem.

19. Hanc igitur quantitatis peculiarem proprietatem ab ea auellere, opus eſt diuinæ ſolius potentiæ. Nam naturaliter quantitas non plus poteſt ea ſua connaturali affectione prorſus exui, quàm extenſione. Et idcirco Ariſtoteles 4. phyſ. t. 27. ſuffragante perpetuo experimento, negat penetrationem quantitatum poſſe admitti: vtique ſpectatata vi ſolius naturæ creatæ, ne Angelica quidem excepta. Nam Angelis quoque, vim cauſandæ corporum penetrationis, rectè negat Delrio 2. Mag. q. 17. & alij quos profert in Natur. Theolog. diſt. 4. num. 180. & 181. qui id confirmant teſtimonio ipſarum ſagarum, ingenuè profeſſarum, nunquam ſe in felium aut murium modum

Sect. III. Cap. III. Claſſis I.

modum contractas, penetraſſe domos concluſas; ſed dæmonem præcedentem, oſtijs vel feneſtris latenter reſeratis, moxque poſt earum intromiſſionem denuò clauſis, vel ſubita lapidum è pariete, quot ad ſubeundum ſufficerent, exemptione ac repoſitione, ementitum eſſe penetrationis imaginem. Multo magis autem negandum eſt, inferiores naturas poſſe efficere penetrationem quantitatum, quod abſurdè concedit & ex inanibus argumentis probare conatur Petrus Ioannes Oliui quodlib. 3. q. 7. Rectè porrò Scotus in 4. d. 40. *Litera* E. explodit aliquos, quibus viſum eſt panem & vinum affuſum ſe penetrare, nec non ferrum candens & ignem. Quod item alijs viſum eſt de carbone ſuccenſo, vt refert Gul. Pariſ. 1. primæ de Vniuerſo cap. 23. Hæc meritò exploduntur, cum tantum liceat dicere, in panis ac ferri poris, latere vinum & ignem. & ſolas vtriuſque qualitates diffundi per ſolidam panis ac ferri ſubſtatiam, vt præter Scotum admonet Capreolus in 4. d. 44. q. 3. ad 5. contra 2. ex Paludano. De carbone autem, veram cenſeo ſententiam Richardi in 4. d. 44. artic. 2. quæſt. 4. exiſtimantis, carbonem etiam in partibus ſolidis eſſe totum ignem, contra Scotum in 4. d. 47. quæſt. 2. *Litera* B. Mox enim reſtincto igne, ſupereſt tantum cadauer viuentis igne corrupti, non ita in ferro. Nuſpiam igitur natura, vim habet cauſandæ penetrationis quantitatem: ſed id eſt proprium ſolius Dei, naturæ autoris, cuius potentiæ nulla naturalis proprietatum & cauſarum connexio, poteſt frænos inijcere. Atque adeò agnoſcendum eſt, penetrationem partium quantarum corporis Chriſti, & inter ſeipſas, & cum ſuperſtite panis & vini quantitate, eſſe ſpecimen diuinæ potentiæ, omnino eximium.

Nec non penes modum eſſendi definitiuum, hic Chriſto tributum.

20. Illam verò corporis Chriſti ſub ſpeciebus productionem cum modo eſſendi definitiuo, quo totum corpus, totis ſpeciebus, & totum ſingulis earundem partibus ſubeſt, nemo non videt adeò abhorrere à genio corporum, vt omnino fatendum ſit, eſſe argumentum diuinæ potentiæ ſupra omnem naturæ curſum operantis: quandoquidem hac ratione, corpus quantum, donatur prærogatiuis ſpirituum. De hoc ſtupendo diuinæ potentiæ ſpecimine, quia multo obſcurius eſt præcedentibus, agendum eſt pauiò diſtinctiùs, vt Deum hîc ſuſpicere, & eius magnalia in ſacris myſterijs celebrare, aſſueſcamus. Modus ergo eſſendi impartibiliter ac definitiuè in loco, qui ſpirituum proprius eſt; vel ſpectatur provt communicatus corpori Chriſti ante diſcontinuationem vllam ſpecierum, vel provt afficiens corpus Chriſti poſt diuulſionem ſpecierum, quæ continuæ fuerant cum conſecrationem terminarunt.

Priore modo, Chriſtum eſſe totum ſub ſingulis ſpecierum partibus adhuc vnitis, non eſt apertè definitum ex fide; eſt tamen Theologicè adeò certum, vt contrarium vel ſit erroneum iuxta Valentiam 3. part. d. 6. q. 4. part. 2. vel ſit errori proximum; vt tradit Suares t. 3. 3. p. d. 52. ſ. 2. qui ad id multas rationes accumulat: ſed illa eſt optima, quod iuxta contrarium placitum, aliquæ Chriſti partes, per monſtroſam condenſationem aut penetrationem redigerentur ad eundem locum; aliæ autem loco inter ſe abjungerentur. Similitérque, ſi panis corpore Chriſti protenſior conſecraretur, oporteret corpus Chriſti rarefieri, ad coexiſtendum omnibus illis partibus tranſmutatis in Chriſti corpus. Itaque cum forma conſecratoria æquè primò cadat in omne quod eſt panis aut vinum; & partes integrantes æquè ſint panis & vinum, ac tota quibus inſunt; neceſſe eſt fateri, ſingulas conſecrari æquè primò & ſub ſingulis particulis, etiam antequàm ſejungantur, eſſe totum Chriſtum.

21. Poſteriore modo propoſito, hoc eſt poſt diſcontinuationem ſpecierum quæ in conſecratione erant continuæ, Chriſtum totum eſſe ſub qualibet particula iam diſcontinua, vel eſſe totum ſub qualibet particula ante conſecrationem diſcontinua, ſi contingerit plures particulas diſcontinuas eidem conſecrationi ſubſtare, certum eſt ex fide contra errorem Gabrielis Philadelphienſis l. de Sacramentis qui particulas panis etiamſi in diſpoſitas vnà cum pane integro, negat conſecrari. Sed contrarium eſt planè certum. Ita enim definitum eſt ab Eugenio in Concilio Florentino, & in Concilio Tridentino ſeſſ. 13. cap. 3. & can. 3. Habetúrque apertè ex Scripturis, docentibus, Chriſtum non membratim diſcerptum ac dilaceratum prout venditur caro in macello, ſed totum & integrum datum eſſe cuiuis Apoſtolo, in noctis ſupremæ cœna. Cúmque ſinguli Apoſtoli, ſingula fragmenta panis conſecrati acceperint, & ſinguli è calice conſecrato, totidem hauſtus, porrigente & admonente Chriſto biberint; fateri omnino oportet, totum Chriſtum ſub ſingulis fragminibus ſacri panis, & totum item ſub ſingulis hauſtibus ſacri calicis extitiſſe. Hoc ex Euſebio Gallicano, Gregorio, Ambroſio, Baſilio, Auguſtino, Eutychio, Chryſoſtomo, Samona atque Guitmundo, confirmatum eſt, refellendo inanem pietatis heterocliſim, eorum qui communicaturi grandiorem hoſtiam expetunt; perinde ac ſi plus acciperent, quàm porrecta hoſtia minore. Nunc addo paucos alios.

Sanctus Cyrillus l. 12. in Ioann. cap. 32. [In quatuor partes veſtimenta diuiſa ſunt, & tunica ſolùm indiuiſa remanſit, quod myſticæ cuiuſdam rei ſignum fuiſſe dixerim. Nam quatuor orbis partes ad ſalutem reductæ, indumentum Verbi, id eſt carnem eius, impartibiliter inter ſe partiti ſunt. In ſingulos enim partibiliter tranſiens Vnigenitus, & animam atque corpus eorum per carnem ſuam ſanctificans, impartibiliter atque integrè in omnibus eſt, cum vnus vbique ſit, nullo modo diuiſus, ſicut Paulus ait. Huius myſterij vim, legis quoque figura obumbrat. Agnum enim tempore congruo accipere iubebat, non per ſingula capita vnum, ſed per ſingulas domos atque familias. Sic diuidi quodammodò Agnus videbatur. Sed vt rurſus quaſi integer atque indiuiſus remaneret. *Vna in domo comedatur*, (inquit) *non exportabitis de carnibus eius*. Sic partibiliter quantum ad ſingula vnius familiæ capita,

&

& impartibiliter quoniam in vna domo atque familia, vnus in omnibus Agnus, inueniebatur.]

22. Euſebius ex ore erediti Hieronymi, verboſa apoſtrophe ad Euchariſtiam pro viatico porrectam. [O magnum & inſcrutabile myſterium! Panis accidentia franguntur per partes, & tamen in qualibet permanes particula, totus & integer Chriſtus, ſicut eras antea. O humanorum illuſio ſenſuum. Franguntur illa quæ humanis ſenſibus in te videntur accidentia, & tamen frangeris, nec corrumperis. Te dentea videntes maſticate, veluti materialem panem; & tamen nunquam maſticaris. O nobile conuiuium, in quo ſub panis & vini ſpecie, totus Chriſtus Deus & homo ſumitur: ita totus in ſpecie panis & qualibet eius particula, & in vini ſpecie cum qualibet gutta, ſicut in panis totius & vini ſpecie ſimul. Nam totus perfectus & integer Chriſtus ſub panis ſpecie, & ſub qualibet quantumcunque minima continetur particula. Et idem totus in vini ſpecie, & in qualicumque gutta permanet.]

Ecbertus ſerm, 11. contra Cathar. [Vbi dicit Euangeliſta quod fregit Dominus panem quem diſcipulis porrigebat, de quo dixit eis vt manducarent; in illa fractione & illa comeſtione, non hoc intelligendum eſt, quod intelligitur cum dicitur de alio communi pane, quod frangatur & quod manducetur. Nam in iſta fractione & comeſtione panis, pars vna omnino ab alia ſeparatur, ita vt non maneat aliqua integritas, in pane qui frangitur & manducatur. At poſtquàm panem illum Dominus benedixit, non erat ibi vera ſubſtantia panis, ſed ſpecies panis; & ſub illa ſpecie verum corpus Chriſti, & non erat illa fractio in ſubſtantia corporis Domini, ſed in illa viſibili ſpecie panis quæ adhuc immutata permanebat; ſicque manducabatur corpus Chriſti, vt tamen integrum permaneret & inconſumptum. Illa ergo manducatio qua corpus Chriſti manducabant, non erat ſimilis comeſtioni qua alios communes cibos manducabant. Quod enim ore ſumebant, fide & dilectione intus in anima manducabant, & ibi virtute illius panis, ſanctificati ſunt. Similitudinem quandam huius rei attendite. Cum docet ſpiritualis Magiſter in Eccleſia populum, vnam dicit aliquando ſententiam, quam ſuſcipit vnuſquiſque corporali aure & tranſit ad corda ſingulorum tota; & ita quodammodò diuiditur inter eos, & tamen integra manet apud eum qui docet. Ita etiam diſcipuli Domini, ſanctum cibum corporali quidem ore ſuſcipiebant, & ita tranſit totus ad ſingulorum corda: & hoc modo, diuidebatur inter eos, vt tamen integer maneret apud eum qui dabat.

23. Paſchaſius l. de Sacram. cap. 17. *initio.* [Si figura iſtius Sacramenti in manna illo cœleſti præceſſit, verè & huius rei ratio exinde apertè monſtratur, quod dicitur, *qui plus collegerat, non habuit ampliùs, neque qui minùs parauerat, inuenit minùs.* Non eſt omnino quantitas viſibilis, in hoc æſtimanda myſterio, ſed virtus Sacramẽti ſpiritualis. Sicut nec quantitas hominis Chriſti, metienda in corpore, ſed virtus in eo & diuinitas conſideranda. Nam plus retulit mulier illa in Euangelio quæ fimbriam veſtimenti eius tetigit, quàm turba quæ totum corpus preſſit; quia plus eum mente concepit & fide credidit. Idcirco cogitandum à nobis eſt, non quantum dente premitur, ſed quantum fide & dilectione capitur.] Idem ferunt illa in calce capitis. [Hoc myſterium dum communicas, dilata ſinum mentis tuæ, emunda conſcientiam & percipe, non quantum mica exhibet, ſed quantum fides capit.]

Potentia Christi in Euchar. penes termin. ad quem.

Vulgatiſſima ſunt quæ adducuntur à Gratiano de conſecr. diſt. 2. cap. *vbi pars* ex Hilaro Papa & cap. *ſinguli* ex Hieronymi ſerm. de Dominica V. poſt Epiphan quæ proinde alicuius alterius ſunt quàm S. Hieronymi, cuius nullos habemus vel fuiſſe accepimus ſermones in Dominicas. Poſſumus verò S. Hieronymo ſufficere Tertullianum; & Origenem, quatenus ſingulas diuini panis micas, anxiè à fidelibus olim cuſtoditas docent, quippè conſcijs totum Chriſtum cuilibet earum ſubeſſe. Tertullianum ex cap. 3. de coro. milit. infra adducam. Origenes homil. 13. in Exod. ſic loquitur. [Noſtis qui diuinis myſterijs intereſſe conſueſtis, quomodò cum ſuſcipitis corpus Domini, cum omni cautela & veneratione ſeruatis, ne ex eo parum quid decidat; ne conſecrati muneris aliquid delabatur. Reos enim vos creditis, & rectè creditis, ſi quid inde per negligentiam decidat. Circa corpus eius conſeruandum, tanta vtimini cautela, & meritò vtimini.] En *corpus Domini* vocat, *parum quid* ex ſpeciebus.

24. De modo ergo eſſendi definitiuo, quo res eſt tota in toto, & tota vbilibet in ſpatio quo continetur, attributo corpori Chriſti in Euchariſtia, dubitare non licet. Quis verò in ea corporis ſubuectione ad modum eſſendi ſpirituum proprium, non agnoſcat diuinam potentiam, naturalibus proprietatibus, eique ordini quem rerum natiua conditio poſceret, non alligatam? Eſtque id, ſpecimen diuinæ potentiæ longè maius, quàm quod demirabamur in priuatione extenſionis ſitualis, connaturaliter debitæ corpori. Ea quippè redactio ad punctum, fit per meram negationem modi aduentitij, quo quantitas ſitualiter extenderetur, ſi eum profundere ſineretur: Nec eſt neceſſe cum Albertino quæſt. 7. de vbi num. 5. poſcere nouam formam realem, ſupra entitatem quantitatis inextenſæ; vi cuius formaliter ſtatuatur in puncto, cum ſe ſola correſpondeat ſufficienter puncto ſpatij. At vt quantitas, & res quælibet creata diffundatur cum impartibilitate, exigitur forma modalis ſuperaddita ſubſtantiæ, vt circa Intelligentias probatum eſt in Natur. Theolog. diſt. 4. à num. 197. & facilè euincitur quoad corpus Chriſti, cui in Sacramento talem modum eſſendi tribuendum eſſe, contendimus. Cum enim huiuſmodi corpus, connaturaliter poſtulet aliter ſe habere per ordinem ad locum, ſicut reuera ſe habet in cœlo, vbi tota extenſione ſua finitur; neceſſarium planè eſt, vt hîc aliquid aliud habeat, à quo ducatur denominatio, ſe habentis definitiuè in loco. Nihil autem aliud aſſignari poteſt, præter formam modalem, ſubjectiuè quidẽ & entitatiuè corporeã, cuiuſmodi eſt corpus quod afficit; in ſuo autem effectu formali, proportionalẽm modo eſſendi ſpirituum, & ſiſtentem totum corpus in toto loco, & totum in qualibet eiuſdem loci parte. Nullámque eſſe repugnantiam in ſubjectione corporis ad

Sect. III. Cap. III. Classis I.

talem modum eſſendi, pulchrè probat Ocham tract. de Sacram. altar. c. 6. Communicatio itaque huius poſitiuæ entitatis diſſeminatæ corpori cui communicatur, eſt multo maius argumentum diuinæ potentiæ, quàm priuatio extenſionis debitæ corpori: quia multo maior vis & potentia exigitur, ad cuuferendam dotem ſuperiori ordini debitam, quàm ad ſubtrahendam propriam. Modus autem eſſendi de quo agimus, eſt ſpirituum proprius, vt eſt perſpicuum.

Modus eſſendi definitiuus Sacramentalis, ſublimior Angelico.

25. Quinetiam modum eſſendi definitiuè, corpori Chriſti, Euchariſtia communicatum, eſſe ſublimiorem modo eſſendi proprio ſpirituum, facile probari poteſt: iuxta communiſſimam ſententiam, ex qua multo magis diuina potentia in communicatione huius formæ facta corpori Chriſti, elucefcit. Duobus quippè modis poteſt concipi, corpus Chriſti ſtatui definitiuè ſub ſpeciebus. Primò ſicut anima eſt in corpore cui coexteuditur. Eſt enim tota in toto corpore, & tota in ſingulis corporis partibus; nec tamen idcirco eſt pluries in corpore, ſed ſemel tantùm. Similiter ergo Chriſtus, concipi poteſt eſſe totus in tota hoſtia, & totus in ſingulis hoſtiæ partibus: non tamen ni i ſemel dumtaxat. Cum enim priùs natura intelligatur quaſi punctale, omnéſque & quaſlibet partes ſuas habens ſimul, beneficio modi eſſendi ſpiritibus debiti quaſi cuoluitur, & ita explicatur, vt correſpondeat tutum integro ambitui ſpecierum, & totum quoque ſingulis eiuſdem ambitus particulis. Secundò concipi poteſt corpus Chriſti, & totum in toto ſpecierum ambitu, & totum ſub ſingulis partibus eiuſdem ambitus: non tamen ſemel tantùm, ſed totaliter, (vt loquuntur) in ſingulis partibus prædictis, qui eſt longè ſublimior eſſendi modus, quàm is quem in Angelo & rationali anima agnoſcimus. Anima enim, tametſi eſt tota in toto corpore quod informat, & tota in ſingulis eius membris; tamen in nulla peculiari corporis parte, eſt totaliter. Sic enim eſſet pluries in corpore, quod nemo dixerit: quandoquidem præciſa quapiam corporis parte, anima non perſtat in ea. Ex quo inferri ſolet, cum eſſendi modum reſpectu cuiuſvis partis non totalem, ſed partialem: ſiue entitatiuè ſiue quoad effectum: & habuiſſe eſſentialem connexionem cum modo eſſendi afficiente reliquas partes corporis vitam retinentes, à quibus abjuncta pars præciſa, deſijt informari ab anima; quod non contigiſſet, ſi anima fuiſſet totaliter in quacunque corporis parte, & is quem dixi nexus modi eſſendi animæ in vna corporis parte, cum modo eſſendi in alijs partibus, defuiſſet. At cum contingit hoſtiam priùs integram frangi poſt conſectationem, totum Chriſti corpus eſt in quolibet hoſtiæ fragmento. Itaque non fuit dumtaxat totum in tota hoſtia, & totum in qualibet hoſtiæ parte, ſed etiam fuit in qualibet parte totaliter, qui modus eſſendi eſt longè admirabilior modo eſſendi ſpirituum. Continet enim vniuerſam perfectionem modi eſſendi animæ & Angelorum, inſupéque addit excellentiam illam præſentiæ totaliter multiplicis, qua prærogatiua non gaudet modus eſſendi creatorum ſpirituum proprius. Tribuunt corpori Chriſti in Euchariſtia, hunc admirabiliorem eſſendi modum, Suares t. 3. 3. part. d. 48. ſ. 1. Vaſq. 3. part. d. 188. cap. 3. Leſſius l. 11. de Diu. perfect. num. 116. Et hac ratione multo magis ſplendere videtur diuina potentia in hoc myſterio, quandoquidem confert corpori modum eſſendi, entitatiuè quidem ptovt materialem Chriſti partem afficit, materialem atque corporeum: ſpecificè autem admirabiliorem modo eſſendi Angelico, & ſupernaturalem ſecundùm ſubſtantiam, cum nulli creaturæ ſit connaturalis. Ex quo ſequitur, eum non eſſe naturaliter Angelu petuium, vt docent qui illum eſſe ſecundùm ſubſtantiam, ſupernaturalem, profitentur; Molina 1. part. quæſt. 57. art. 5. diſp. 1. *in fine*, Suares l. 2. de Ang. cap. 29. à num. 16. & t. 3. 3. part. d. 53. ſ. 5. Granado 1. part. tract. 6. diſp. 2. & Albertinus 1. princ. compl. corol. 13. dub. 3. corol. 1. de quant. dub. 6. num. 15.

Num inde ſequatur, Chriſtum eſſe actu infinities ſub quauis hoſtia.

26. Premit tamen hanc ſententiam, grauis omnino difficultas inde petita, quod aſſerendum conſequenter ſit, Chriſtum eſſe ſub vna hoſtia infinities, ac infinities; & quidem actu, non autem tantùm in potentia, vt ait S. Thomas in 4. d. 10. quæſt. 1. art. 3. quæſtiōne 3. ad 1. ſequitúrque Suares t. 3. 3. part. d. 48. ſ. 1. *in fine* & d. 52. ſ. 2. Eſſe enim actu infinities, inde euinci videtur, quod toties actu ſit Chriſtus ſub hoſtia, quot ſunt hoſtiæ partes ab inuicem ſeparabiles: ſed hæ ſunt infinitæ, vt conſtat ex compoſitione continui. Igitur Chriſtus eſt ſub vna qualibet hoſtia, infinities. Nec eneruat hanc argumentationem quod ait Leſſius l. 12. de Diu. perfect. num. 126. nempè Chriſtum non eſſe infinities in vna hoſtia, quia non eſt completè in omnibus hoſtiæ partibus, ſed tantùm ſub quouis minimo naturali, hoc eſt ſub quauis particula ita parua, vt ſi à toto ſeparata exiſtens diuidatur, non poſſit naturaliter conſeruari: quæ minima, non ſunt infinita in continuo. Vnde Chriſtus non eſt completè infinities ſub vna hoſtia; ſed tantum pro numero partium illarum minimarum. Vel certè pro numero partium hoſtiæ ſenſibilium, quandoquidem materia Euchariſtiæ eſt panis ſenſibilis. Nam etiam Vaſques 3. part. d. 171. num. 12. negat poſſe dari partem panis prorſus inſenſibilem, quæ maneat panis. Ex quo colligit, non poſſe deueniri ad hoſtiæ ſpecies inſenſibiles, quibus Chriſtus ſubſit. Dici denique poſſet cum Ægidio 3. parte quæſt. 76. à num. 41. *in prima editione*, Chriſtum non eſſe infinities ſub vna hoſtia; quia non eſt completè, niſi in partibus deſignabilibus, & naturali aliqua potentia etiam Angelica ſuperabilibus. Nam hic Autor, etiam Angelis certos fines diuiſibilitatis corporum ſtatuit, tum quoad realem, tum quoad mentalem ſeparationem. Verùm hoc pacto corpus Chriſti non ponitur completè ac totaliter ſub ſingulis hoſtiæ partibus, vt fert ſententia quam excutimus; ſed tantùm ſub minimis, vel ſub ſenſibilibus, aut ſeparabilibus vi creata, non item ſub alijs ſpecierum hoſtiæ

hostiæ partibus, sub quibus Christus erit tantùm incompletè. Deinde illa minima naturalia, in quanto homogeneo, cuiusmodi est quantitas hostiæ, fictitia sunt. Partes verò sensibiles & per nos designabiles, perperam dicuntur solæ continere Christum totaliter: quia quandiu partes insensibiles sunt intra continuum, Christus subest illis: nam quatenus aliis partibus coniunctæ, sunt sensibiles, & terminant formam consecrationis. Ex quo autem Christus, vi formæ sub eas inductus est, manet sub illis totus, quantumcunque deueniatur ad partes insensibiles; quæ licet non potuissent primùm consecrari si solæ fuissent, quia materia consecrationi substans, debet esse sensibilis, tamen ex quo semel ob conjunctionem cum cæteris consecrationem terminarunt, retinent Christum, vt salua sit veritas formæ, quæ semel circa eas valuit. Adhæc, ægrè probabitur realis illa partium sejunctio Angelicæ facultati negata; & multo minùs inficiatio sectionis continui in plures partes per cognitionem Angelicam intuitiuam. Insuper inuerisimilis esse videtur certus numerus minimorum aut partium vi creata diuisibilium, ne si tantillum plus minúsvè materiæ suppetat, negandum sit, Christum iam nunc ibi reperiri: quod Vasques 3. p. d. 188. c. 3. *in fine*, & Albertinus coroll. 1. de quantit. dub. 3. conclus. 2. meritò improbant. Cogitur denique hæc sententia, admittere, non posse contingere vt in ipso continuo tales vllæ partes secentur in medio: Sic enim Christus non foret sub segmentis; post diuisionem; imo nec ante diuisionem præfuisset. Eodem quippè modo subest hostiæ ante diuisionem & seiunctionem partium, quo suberat ante factam earum disruptionem. Ob hæc incommoda, Ægidius, in posteriori editione, suam illam priorem sententiam emendare adactus est, n. 48. & 53.

27. Quare cum Christus in quacunque hostiæ parte sit separabiliter ab alia, & ob infinitatem partium actu continuū compingentium sit ibi infinities actu, non obstãte insensibilitate partiū, earúmve indiuisibilitate ad quam breui deuenitur spectando vim creatam; insupérque cum existentia separabilis, sit argumentum existentiæ completæ: euinci videtur, Christum infinities actu completè reperiri sub quauis hostia, vt ferebat difficultas, contra sententiam quæ perfectiorem essendi modum corpori Christi in Eucharistia tribuit, quàm eum qui animæ nostræ aut Angelis est connaturalis. Quæ difficultas multo auctior erit, si quod plerique eiusdem sententiæ Autores admittunt, Christus non partibus tantùm specierum, sed etiam punctis, per punctales replicationes infinities infinitas, quot sunt hostiæ puncta, completè coëxistat. Modus enim essendi Christo communicatus, debet esse continuus in correspondendo; alioqui non esset vnus, sed infinities discontinuus, & sectus quoad omnem partem, si in speciebus locis correspondentibus admitterentur puncta & indiuisibilia infinita inter, mixta partibus diuisibilibus; eásque finientia & continuantia, quibus modus ille essendi non corresponderet. Quod valet saltem, de punctis & indiuisibilibus quæ inerant hostiæ, cum consecrationem terminauit. Nam de illis quæ fracta hostia enascuntur, est alia ratio: quia forma consecrationis, non cecidit nisi sub materiam quæ præsens erat cum verba proferrentur: vnde laico frangente hostiam, Christus non est sub punctis illis, & indiuisibilibus quæ ad eam fractionem enascuntur, quicquid dicat Suarez t. 3. 3. p. d. 52. sect. 3. De punctis autem & indiuisibilibus quæ inerant hostiæ cum consecrationem terminauit, tametsi non per se primò excipiunt Christum, quia indiuisibilia & puncta substantialia panis quibus quantitatiua respondent non sunt panis, sed tantùm substantiales termini & complementa substantiæ panis, tamen necessaria consecutione excepisse Christum censeri debent, ne ea quam dixi imperfectio modi essendi, tantáque lacunositas existentiæ Christi sub hostia, quæ verè incommoda esset, admittatur. Hoc dico, iuxta sententiam quæ subscudes illas intra continuum agnoscit. Nam mihi quidem, qui nullis huiusmodi minutalibus continuum infercio, nihil tale inducendum est circa corporis Christi existentiam sub punctis & indiuisibilibus specierum. Qui tamen puncta & indiuisibilia in continuo admittunt, videntur admittere debere, Christum illis subesse, ne existentia eius sub speciebus, infinitis interpolationibus & discontinuitatibus hiet. Et ita de Christi existentia sub punctis & indiuisibilibus specierum, Val. 3. p. d. 6. q. 4. p. 3. & Albertinus coroll. 1. de quant. dub. 5. refragante tamen Vasq. 3. p. d. 180. c. 4.

Potentia Christi in Eucharistia penes terminum ad quem.

An Christus sit actu semel tantùm sub quauis hostia, sed infinities virtualiter.

28. Hæc sunt, quibus dicebam premi doctrinam illam de modo essendi corporis Christi sub speciebus, longè sublimiore quàm sit modus essendi animæ rationalis in corpore, & Angelorum in spatio; cuius communicatione corpori facta, admodùm extollitur vis diuinæ potentiæ in hoc mysterio. Quod si cui operosum videatur, extricare difficultates propositas; in promptu est alia expeditio, quæ vim diuinæ in hoc mysterio potentiæ, alia ratione aperiet. Videtur autem inita ab Alberto in 4. d. 13. art. 21. & à S. Bonau. in 4. d. 10. art. 1. q. 5. dicere ergo poterit, Christi corpus, sub vnica hostia, semel duntaxat esse, completè & totaliter: sicut dicitur de Angelo, respectu spatij quod occupat: & de anima rationali, respectu corporis cui inexistit. Hoc tamen differt modus essendi Christi, à modo essendi Angeli, & animæ, quod iste nec formaliter & actu, nec virtualiter, multiplex est completè & totaliter, vt rectè supra monstratum est. At modus essendi quo Christus subest speciebus Sacramentalibus, est virtualiter multiplex: non in se, sed in sua origine, seu in verbis formæ consecrationis, quatenus si hostia frangatur, vel species vini diuidantur aut commisceantur, mutatur modus essendi Christi; ita vt deinceps Christus speciebus nouo modo terminatis subsit, per omnino nouum modum essendi totaliter. Quia enim verba formæ super totam hanc materiam ceciderunt, & eorum efficacia perstare debet, quamdiu accidentia perstabunt in statu accommodato substantiis panis & vini; (qualia reuera perstare supponuntur non obstante fractione, aut commistione;) fatendum planè est, Christum sub fragmentis, aut sub speciebus post mixturam, perstare. Cum ergo

Sect. III. Cap. III. Classis I.

modus essendi quo potiebatur cum hostiam integram occupabat, non possit vltra vsui esse, (alioqui enim modi illius partes ante fractionem hostiæ fuissent totales, contra suppusitionem) infertur perspicuè, substituendum esse priori illi essendi modo quo Christus non nisi semel totaliter & completè correspondebat hostiæ, alium nouum eiusdem rationis, pro multiplicitate fragmentorum multiplicem. Substituitur autem vi prioris consecrationis; eodem modo quo iuxta aliquos, vi formæ anteriùs prolatæ, Christus subest indiuisibilibus de nouo enatis, per specierum fractionem aut diuisionem. Vel eadem ratione, qua vi anterioris consecrationis, mutatur Sacramentalis modus essendi Christi, cum species Sacramentales condensantur, aut rarefiunt. Tunc enim necesse prorsus est, vt modus essendi Christi, aliquam mutationem subeat vi prioris consecrationis; & vel noua pars entitatis addatur, vel forma præjacens modificetur, vel nouus integer modus exoriatur: non vi nouæ consecrationis, quæ deesse supponitur, sed vi primæ. Non incongrue igitur affirmamus, vi consecrationis quæ antecessit, si fractio aut diuisio specierum Sacramentalium postea adueniat, succedere nouum planè modum completè & totaliter essendi, vnicum sub quovis fragmento specierum vi cuius Christus ei fragmento correspondebit, absque noua reproductione substantiæ Christi: ita vt cum prius quando fragmenta conjuncta erant, Christus non subesset vbique, nisi incompletè & partialiter; hoc est cum vi modi essendi quo tunc potiebatur, non posset esse nisi sub tot simul partibus, nunc post fractionem hostiæ, interuentu noui modi, subsit cuiuis fragmento seiunctim, & independenter à reliquis.

29. Hanc tamen integri modi substitutionem, non existimo necessariam, cum modus essendi Christi variandus est, ob rarefactionem vel condensationem specierum quibus subest; vt facilè potest accidere circa species vini in calice contentas. Tunc enim videtur sufficere additio aliquarum partium, similis majori diffusioni Angelicæ. Et ipsarum quidem specierum rarefactarum aut condensatarum vniuersa extensio entitatiuè mutatur, & alia planè noua substituitur, vt suppono ex philosophica tractatione de raritate & densitate: ipsius autem Christi extensio, non item; quia sufficit quod Christus fiat correspondens toti spatio specierum, quod rectè præstari potest per solam illam additionem; cum desit vnio formalis, Christi ad species, nec sit necesse, iis totis per rarefactionem aut condensationem localiter motis, & prorsus noua totali extensione donatis, Christum moueri, aliterve extendi in toto priore spatio specierum. Nam motis localiter speciebus, nisi priorem locum prorsus deserant, non est opus Christum moueri localiter, vt infra exponam exemplo hostiæ circulariter motæ in eodem loco.

Obseruatum præterea velim, quod modum essendi Christi sub quovis fragmento dixi esse vnicum, accipiendum esse per comparationem ad modos essendi sub reliquis fragmentis obuenientes Christo, quamuis reuera ille vnicus modus sit multipliciter compositus: nam & pro duplici Christi parte physica essentiali, duplex est: Vnus corporeus & materialis, corpori inexistens: qui cum sit plusquàm punctalis, debet admitti entitatiuè partibilis, contra Albertinum coroll. 1. de quant. dub. 7. n. 9. Fateor Christum totum, subesse incompletè quibusvis modi illius partibus: aio tamen in entitate illius modi essendi, esse compositionem intrinsecam & entitatiuam, ob materialitatem & corporeitatem suam, quam haurit à modificato cui adhærescit. Neque qui eum secundùm substantiam, supernaturalitate donant, repugnare hac in parte debent: cum etiam vnio hypostatica corpori Christi inexistens, quæ est modus supernaturalissimus secundùm substantiam, sit tamen aliquid corporeum, & entitatiuè partibile. Alter modus Sacramentalis inexistens animæ Christi, & cum ea correspondens speciebus, est spiritualis, nec suppetit ratio eum statuendi entitatiuè partibilem: quamuis nonnulli modi spirituales, non careant entitatiua compositione, vt liquet de Angelica latione, seu fluxu per spatium. Idem de Angelica coëxtensione ad locum, latè confirmaui in Natur. Theol. dist. 4. à n. 200.

30. Nec aliter pronunciandum est de vnione animæ rationalis ad corpus, apud eos qui vnionem se tenere ex parte animæ, eique vt modificato adhærescere cum terminatione ad corpus, agnoscunt. Argumenta tamen quibus ad modorum illorum entitatiuam partibilitatem admittendam adigimur, non habent locum in re nostra: quia facta quacunque mutatione, totus iste modus perit. Nam si partialiter maneret, Christus esset totus ac totaliter sub qualibet eius parte: atque ita Christus ante diuisionem vnius hostiæ, esset sub ea infinities, totaliter, atque completè. Cum ergo modus essendi afficiens animam Christi sub speciebus, ratione modificati sui non postulet partes, (sicut eas postulat modus afficiens corpus; qui ita est materialis & entitatiuè partibilis ac compositus, vt tamen non statuat corpus Christi, extensè & partibiliter correspondens speciebus:) Et aliunde non habeamus, vnde probemus modo illi essendi qui in Sacramento afficit animam, tribuendas esse partes entitatiuas ex quibus coalescat, fatendum est, eum modum esse entitatiuè incompositum, atque adeò valdè differre à modo extensionis, quo anima Christi, corpori eius visibili coextenditur. Hunc enim suo loco monstratum est, & esse partibilem, & essentialiter respectiuum, saltem omnium illarum partium corporis, qua anima exigit vt informet: quorum nihil cadit in modum de quo agimus, quia & entitatiuè planè simplex est, & coextendit tantùm animam integris vnis speciebus. Quæ accipi volo de modo extensionis animæ Christi sub speciebus, vl positionis primò factæ speciebus. Nam per rarefactionem specierum, hic quoque modus posset recipere additionem, quæ conjuncta priori extensionis portioni remanenti, efficeret vnam integram extensionem, entitatiuè multiplicem, ob successiuum eius exortum.

Quomodo

Quomodocumque definitiuus essendi modus, hic Christo tribuatur, specimen continet summæ potentiæ, quale in Incarnatione non est exhibitum.

Cœterum vtramuis sententiam hactenus discussam, de modo essendi Christi in Eucharistia amplectamur, habemus insigne in hoc mysterio diuinæ potentiæ specimen. Nam si dicamus modum hunc essendi esse subliniorem Angelico, & totaliter ac completè sistere Christum totum sub quacumque parte specierum antequam diuidantur; nemo non videt quàm ille modus essendi sit prodigiosus, & ad diuinam omnipotentiam supra quemcumque naturæ ordinem exprompta, pertinens. Si autem ineamus posteriorem viam propositam, iuxta quam vnica est totalis & completa Christi existentia sub quauis hostia non diuisa, & planè nouus essendi modus totalis ac completus per singula fragmenta aduenit cum hostia diuiditur: sic quoque diuina potentia, maximè splendet in hoc mysterio; tum ob communicationem modi essendi spirituum proprij, factam corpori Christi tota sua quantitate fruenti; ac tributum etiam animæ Christi, modum essendi diuersum ab eo quem connaturaliter postulat inexistens corpori: Tum insuper ob substitutionem noui modi essendi à sola diuina potentia communicabilis, quoties fit fractio aut diuisio Sacramentalium specierum.

Micat sanè in hoc negotio ex multis capitibus Christi potentia longè luculentius quàm in multiplicatione panum, vt vel tenuiter attentus Lector facile perspicit, præsertim ob totalitatem sub quovis fragmento hostiæ qualis deerat in fragmentis panis multiplicati. Et tamen Patres passim tantam potentiam in ea panum multiplicatione agnoscunt, vt fateantur lusciosos oculos nostros eam peruadere non posse. Repræsento nonnullos vt contentio fiat potentiæ quæ hîc & illic cernitur. S. Hilarius l. 3. de Trinit. [Incrementis (inquit) quinque panum quinque millium virorum & innumerabilium mulierum ac puerorum fames vincitur. Fugit oculos sensus nostri, operis intelligentia, Quinque panes offeruntur & franguntur. Subrepunt in frangentium manibus quædam fragmentorum procreationes. Non imminuitur vnde perfringitur, & tamen semper perfringentis manum fragmenta occupant. Fallunt momenta visum, dum plenam fragmentis manum sequeris, alteram sine damno portionis suæ contueris: inter hæc fragmentorum cumulus augetur. Perfringentes in ministerio sunt, edentes in negotio sunt, esurientes saturi sunt duodecim cophinos replent reliquiæ. Non sensus, non visus, profectum tam inconspicabilis operationis assequitur. Est quod non erat, videtur quod non intelligitur, solùm superest vt Deus omnia posse credatur.] S. Paulinus epist. 33. [Euangelicæ benedictionis vbertate, populos quinque panibus & duobus piscibus, panis ipse verus, & aquæ viuæ piscis Christus expleuit, non vsitato more creaturam cibis hominum, sed nouo munere iam paratos hominibus cibos gignens, cum operta manus diuino suggestu epulas ministraret, & in alimenta corpores, spirituali fœcunditate profluetes, ineffabilibus panis & carnis fontibus in spem ieiunarum adhuc gentium, esurientes fidem populos carnaliter satians, & spiritualiter irrigans, indeprehensis auctibus comesta supplens, edenda suppeditans, & ad morsus edentium fragmina substitua depromens: vt inter manus vel in ore sumentium crescentibus cibis, sentirent potiùs escarum suarum copiam quàm viderent: morsibus redeunte consumpto, & dentibus subeunte sumendo,] Cassianus l. 6. de Incarn. c. 1. [Legimus in Euangelio appositis iubente Domino quinque panibus, innumeram Dei plebem esse saturatam. Et Quomodò id tamen factum sit, nec enarrare sermo, nec colligere æstimatio, nec intelligere sensus potest. Tanta & incomprehensibilis diuinæ vis potestatis est, vt cum habeamus in nobis facti ipsius conscientiam, impossibile tamen nobis sit, facti scire rationem. Primùm enim quis comprehendere queat. quomodò tam exiguus panum numerus, non dicam ad esum ac saturitatem, sed etiam ad diuisionem ipsam appositionémque sufficeret, cum plura multo millia hominum fuerint, quàm panes ipsi: plura penè conuiuia quàm de tot panibus fragmenta esse possunt? Nata est ergo ex verbo Domini rerum copia. Creuit in actu opus, & cum parum esset quod videbatur, factum est inæstimabile quod dabatur. Nullus ergo hîc conjecturæ, nullus humanæ æstimationi aut rationi locus, Solum est quod in tali re, fidelium ac sapientum menti scire liceat, vt quàmlibet magna sint quæ à Deo fiunt atque inæstimabilia, etiamsi ea ipsa sensu non capiant, impossibilia tamen Deo nulla esse cognoscant.] Basilius S. leuc. orat. 33. potentiam Dei in panibus panes parientibus & subitò ex Christi manu efflorescentibus magnificè celebrat, sed diffusiùs quàm vt hîc exscribi possit. En igitur, vnde diuina potentia in tanto admirabiliore Christi in hostia, multiplicatione deprehendi citra longam expensionem possit.

Pot. vtrum Chr. in Euch. penetr. termin. ad quem.

Aliud potentiæ specimen, Christus hîc manducatus & inconsumptus.

31 Numerabam postremo loco, inter mirabilia diuinæ potentiæ in hoc mysterio, penes Christum; quod manducetur & non consumatur; immoletur & perseueret viuus ac integer, vt S. Andreas professus est, cum vrgeretur ab impio Proconsule ad sacrilegum sacrificium. Et concedo quidem, Christum cum species quibus suberat corrumpuntur, subire veram mutationem; nec qualemcunque, sed substantialem, quod malè inficiatur Suares t. 3. 3. p. d. 54. sect. 1. & supposita sententia de Christi reproductione in Eucharistia, Valentia 3. p. d. 6. q. 1. p. 3. coroll. 1. Sed rectè contrarium asserit Ægidius 3. p. q. 76. n. 101. patétque ex eo quod Christus, ponitur in Eucharistia per actionem substantialem nouam, terminatam ad esse ipsius Christi. Ea verò actio, cum species corrumpuntur, cessat esse. Igitur ea cessante, Christus substantialiter mutatur, longè aliter quàm Angelus cum ex loco diffusiore contrahitur ad angustiorem: qui solum mutationem accidentariam subit, quia non coextendebatur ampliori loco per actionem substantialem peculiarem, cujusmodi est actio qua Christus

Sect. III. Cap. III. Classis. I.

Christus positus fuerat sub speciebus, quibus cessat subesse cum corrumpuntur. Neque tamen idcirco Christus amittit absolutè suum esse, aliquámve eius partem. Nam totus absque imminutione conseruatur alibi: amittit tamen dependentiam illam substantialem qua positus fuerat sub speciebus; ita vt nisi alibi vi diuina acciperet esse, consecutura necessariò esset eius desitio, sed inhibetur ob continuatam alibi conseruationem. Talem mutationem subiret substantia pendens à pluribus causis efficientibus totalibus, si causarum illarum vna, desineret influxum suum præbere ei substãtiæ. Verum quippè tunc esset, talem substantiam retinere suum esse, nec absolutè perire, vel secundùm partem sui, ob perseuerantem aliarum totalium causarum influxum. Et tamen rectè diceretur subire mutationem substantialem priuatiuam, ob subductionem vnius dependentiæ substantialis.

32. Hinc habetur, cum species Sacramentales corrumpuntur, Christum non corrumpi; tum quia absolutè non desinit esse, ob continuatam alibi conseruationem Christi, tum quia esse Christi non pendet à speciebus vt à dispositione, qua subtracta perire debeat; etiamsi tabescentibus aliterve destructis speciebus, Christus desinat illis subesse, ob semotam causam sub illis perseuerandi: incorruptionem scilicet specierum, qua perstante, veritas verborum quam semel terminarunt, exigit Christi sub speciebus perseuerantiam. Interueniente autem specierum corruptione, & semota causa illis substandi, Christus abscedit: id est desinit ibi esse; declinanda enim videtur homonymia verbi *abscedit*, ne videamur cum quibusdam recentioribus apud Suarem t. 3. 3. p. d. 54. s. 1. asserere, cum species corrumpuntur, Christum è Sacramento in cœlum subuehi motu continuo, & acquirere in cœlo præsentiam toties repetitam quoties corruptæ sunt species post Eucharistiæ institutionem; quod perridiculum est, & cum multorum miraculorum nullo prorsus fundamento subnixorum, multiplicatione ita conjunctum, vt non sit dubium quin sit exsibilandum. Quod ergo interdum dicitur, Christum corruptis speciebus abscedere, exponendum est, non de abscessu locali, sed de desitione sub speciebus; quæ non est vocanda Christi corruptio, ob perseuerantem alio loco Christi existentiam. Itaque non est crudè admittendum, quod Anastasius Sinaita c. 23. ὁδηγοῦ *initio*, ait Christum corruptis speciebus corrumpi. Conatur id ibi mollire Gretserus in Obseruatione toti operi ad calcem subtexta. Reuera autem est locutio valdè impropria, quia sonat, mutationem speciebus aduenientem afficere corpus Christi, quod falsum est. Eius itaque locutionis sensus debet esse, Christum desinere ibi esse, quod verum est absque Christi corruptione: Sicut anima non corrumpitur, quando corrupto brachio desinit illud informare, & ei præsens esse. An verò Christus dici possit conuerti in substantiam succedentem, V. G. in ignem, si species comburantur; aut in vermem si tabescant species, & vermis subnascatur, attingemus infra in classe tertia mirabilium huius capitis, tractando mutationem. Nunc satis est eruere ex doctrina proposita, quàm verè dicatur, Christum magno hîc diuinæ potentiæ opere, manducari, neque consumi, sed semper perseuerare integrum.

Item semper immolatus, & viuus.

33. Nec minùs certa est diuinæ potentiæ operatio in hoc mysterio, dum Christus & semper immolatur, & semper viuus perseuerat. Quod velut implexum, proponit & expedit Paschasius, Exposito in Matthæi caput 26. *sub initium.* [Ideò (inquit) in cœnaculo hoc Pascha agitur, quia nisi qui ascenderint, ista non capiunt, vt comedant & bibant quod effusum est in remissionem peccatorum, & tamen integrum manet. Hinc quoque ipsa veritas, *bibite* (inquit) *quia hic est sanguis meus, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Quod si effusus est, iam quomodò nunc rursus effunditur? Et si caro consumpta est, quomodò adhuc manet integra & comeditur! Ecce quod bibitur, quotidie & effunditur; & quod semel immolatum est, adhuc quotidie immolatur. Non ergo immolatur, nisi quod vnum est. Bibitur quidem in remissionem peccatorum, & effunditur. Si autem quæris, quomodò effunditur vt maneat quod effusum est, intellige quomodò charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, & manet integra charitas, scilicet Spiritus sanctus; sic fortè cognoscere poteris, quod est ineffabile quicquid Spiritus sanctus operatur.]

Clara & enodis responsio est, quam supra expressimus, agentes de ratione sacrificij, idcirco Christum immolari & viuum perseuerare, quia quamuis si sola vis verborum spectaretur, corpus Christi, poneretur seorsim à sanguine; atque adeò vita abscederet, tamen Deus, quia non fuit iustum mortem Christo rediuiuo vltra dominari, per suam omnipotentiam non ponit corpus sine sanguine, neque sanguinem absque corpore, supplétque efficacitatem formalem verborum, quæ vnum seorsim ab altero collocaret, nisi omnipotentia concomitantiam causaret. Hac verò diuinitùs posita, & Christus verè immolatur, quantum est ex vi verborũ, quia ponitur id vi cuius interueniret cruenta immolatio, & positio Christi in statu mactati, corpore seorsim & rursus seorsim è regione locato sanguine: Et verè præterea additur, Christum perseuerare viuum, quia realis sejunctio sanguinis, atque adeò etiam animæ & vitæ impeditur diuinitus, propter concomitantiam.

Adumbratum in Isaaci per Abrahamũ patrem immolatione, hanc Christi viui simul ac immolati statum, obseruat præclarè Rupertus l. 6. in Genes. c. 32. assumens demonstrandum initio capitis, vsque hodie in monte visionis, id est in S. Catholica Ecclesia extra quam nemo vnquam Deum videbit, offerri iugiter Filium Dei, visum cœlorum in quem desiderant Angeli prospicere, & tamen immortalem ac impassibilem perseuerare. In hoc ergo sacrificio Christiano quod cum Ecclesia perennabit, & ad seculi vsque metam durabit, Abraham immolans, Exhibet Sacerdotem qui est pater multarum gentium; quia per ministerium paternitatis eius, regenerantur qui Filij Dei fiunt. Sacerdos itaque pro hominibus assumptus, vt

offerat

offerat sacrificium, iubetur offerre filium suum quem diligit; ipsum inquam Christum, qui non confunditur pro Fratre, Sorore, & Matre habere eum qui voluntatem Patris fecerit. Vnde Sacerdos, cuius & in corde per fidem Christus habitat, & ex cuius prædicantis ore, Christus in anima audientium concipitur, pro Filio habere Christum dicitur. Et ad eum immolandum ex Dei iussu se accingens idem sacerdos, asinum suum sternit imitatione Abrahæ ad sacrificium demandatum abeuntis; quia omnia occulta dedecoris abijciens premit & subiugat omnem irrationabilem carnis suæ motum. Ducit & duos pueros secum, id est vetus pariter ac nouum recipit testamentum, vt proferat de thesauro suo noua & vetera. Portat quoque ignem & gladium, quia sine igne Spiritus Sancti, nemo dignus est ad tantum accedere mysterium; & sine gladio verbi non immolatur hoc salutis holocaustum. Adest Christus præsens, tanquam Isaac: duo pueri iussi subsistunt: etenim in hora sacrificij voces vtriusque Testamenti quæ canendo atque legendo comitatæ fuerant, conticescunt; vt Christi passio sic per solum sacerdotem celebretur, sicut Christus suis omnibus fugientibus relictus est solus, iuxta illud, *Torcular calcaui solus.* Ita Christus & iterum immolatur, & tamen impassibilis permanet & viuus. Quemadmodum illic Isaac immolatus, & tamen gladio non est attactus. Frangitur pro illo panis, & comeditur. Sed licet ille panis iam sit ipse Christus, Christus tamen integer permanet & viuus.] Hactenus ex Ruperto paucis eius verbis selectis.] Sed in iis quæ subjicit, fuit qui aliquid subodoraretur minùs consonum Catholicæ Doctrinæ de panis ac vini transsubstantiatione, in qua Rupertum alibi malè audisse, dicetur suo loco. Subdit ergo Rupertus. [Quomodò (inquit) panis qui videtur est Christus? Adhæc inquam; quomodò quælibet metalli species, V. G. aurum siuè argentum valido igne conflatum atque resolutum, reuera & aurum est, & ignis quoque dicitur, & est. Etenim aurum videtur & est quod erat, & tamen verissimè ignis dicitur, & est quod non erat. Idcirco sic omnino, panis admotus vel immersus terribili atque ineffabili mysterio passionis Christi, adhuc panis videtur esse quod erat, & tamen in veritate Christus est, quod non erat.] In hac comparatione fuit qui timeret latentem impanationem eo quod in metallo candefacto per ignem admotum perseueret substantia metalli, vt ex eo patet quod affusa aqua, rursus obuersatur oculis substantia metalli, quæ affusione aquæ non est de nouo producta. Non puto tamen esse in verbis propositis timendam impanationem, præsertim eo sensu quo alibi iuxta aliquos eum insinuanit Rupertus, hoc est per vnionem hypostaticam panis per consecrationem assumpti, quia ne vmbra quidem talis assumptionis panis, occurrere videtur in propositis Ruperti verbis. Esto igitur, comparatio metalli igniti, & panis consecrati, non sit ad summum vigorem exigenda; sicut neque vllæ similitudines, quas aliqua semper ex parte claudicare neminem latet. Simpliciter tamē spectata ea comparatio, provt attenditur tantùm quod externo sensui objicitur; (qua ratione in recitatis Ruperti verbis attenduntur panis & vinum) nihil incongruum & à fide dissonum in illis deprehendetur; & reuera eo duntaxat spectarum, ex autoris mente expressa in fine capitis, vt intelligatur. [Quod sicut Isaac ille immmolatus, & non tamen occisus est, sic & Christus hic immolatur quidem, sed impassibiliter sacrificatur, & immortaliter.]

Potentia Christi, in Eucharistia penes terminum à quo.

CLASSIS SECVNDA.

Mirabilium diuinæ potentiæ in mysterio Eucharistiæ, penes abscessum substantiarum panis & vini; & accidentium per se existentium; ac vim non patiendi tantùm, sed & agendi consimilem.

34. AGredior aliam seriem mirabilium diuinæ potentiæ in Eucharistia, penes terminum à quo mutationis in huius mysterij confectione interuenientis, nempe substantias panis & vini, quibus prorsùs expulsis ad Christi præsentiam, sola earum sensibilia accidentia, ad occultationem mysterij perseuerant. Quibus paucis verbis, multa & magnā diuinæ omnipotentiæ opera perstringuntur sensim euoluenda, ac proponenda distinctiùs, abscessus scilicet substantiarum panis & vini, accidentium perseitas, & par actiuitas ac cum substantiæ panis & vini perseuerabant. Quæ omnia sigillatim expendenda erunt iacto eo firmo fundamento, quod Catholica Ecclesia contra Impanatores & Oenopoeas iam olim iecit, de substantiarum panis ac vini exclusione ad positionem Christi in Eucharistia, vt luculenter docuit S. Anselmus opusc. de Sacram. Altar. p. 1. verbis illis. [Cum ad benedictiones mysticas, operante inuisibiliter verbo Dei corpus, substantia mutata sit in substantiam; sicut in mensa nuptiali, aqua in vinum mutata, solum affuit vinum in quod aqua mutata erat: sic in mensa altaris, solum adest corpus Domini, in quod verè mutata est vera panis substantia; nisi quod de aqua, nihil remansit in mutatione illa: De pane verò, mutato ad peragendum sacri institutum mysterij, sola remanet species visibilis. Vnde S. Ambrosius; ne (inquit) horror cruoris fieret; ideò in similitudinem accipimus Sacramentum. Nam panis substantiam post Dominici corporis consecrationem in altari superesse, semper abhorruit pietas Christiana; nupérque damnauit in Berengario Turonensi, eiúsque sequacibus. Nam si hoc admitteretur, iam verbum non incarnatum tantùm, sed etiam (si dici potest) impanatum diceretur; si sicut ille dicebat, panis sic in corpus Domini transiret, vt tamen panis esse non desineret.]

Ait S. Ambrosius, & ratum habet S. Anselmus, Sacramentum accipi in similitudinem; quia quod accipimus, simile est pani secundùm externam formam, quia perseuerant eius accidentia: reipsa tamen & substantialiter, non est panis. Perseuerat autem tectorium illud & similitudo panis, (idem est de vino quoad calicem,) ne horror comestæ carnis, & hausti cruoris humani fieret, si nuda caro humana & sanguis, in propria specie proponerentur sumenda. Nec ferret sanè humanus obtutus Christi iam gloriosi fulgorem. Quod aliter

dixi

Sect. III. Cap. III. Claſſis II.

dixit Goffridus Vindoc. Opuſc. 1. [Priùs quidem panis & vinum, ſuper altare ponuntur. Sed ſicut ante conſecrationem nihil aliud præter propriam panis & vini naturam habent: ita poſt cōſecrationem, nullam naturam nullam materiam panis vel vini retinent, niſi quātum ad ſaporē, ſpeciem, & odorem. Hoc tamen propter infirmitatem hominum & imbecillitatem. Nam ſi illa glorioſiſſima caro, & ſacratiſſimus ille ſanguis, non in ſpecie panis & vini, ſed in ſua propria natura hominibus apparerent; præ ſui magnitudine; homines illa ferre non poſſent. Quod ſi fieri poſſet, fidei meritum non haberent. Sed ſi SS. Apoſtoli, Petrus, Iacobus, & Ioannes, Dominum in terra adhuc mortalem & corruptibilem carnem portantem, transfiguratum non potuerunt aſpicere; iam incorruptibilis & glorificati corporis ipſius tātam claritatem, alij homines quomodo poſſent ſuſtinere?] Quia ſcilicet percellerentur propoſitis corpore Christi ac ſanguine in propria ſpecie, & viſibili forma nunc glorioſa.

Abſceſſus omnimodus ſubſtantiarum panis & vini, poſt conſecrationem, primum diuinæ potentiæ ſpecimen in hac ſerie.

35. Tota igitur panis & vini ſubſtantia, hoc eſt & forma & materia eorum, & quicquid in eis eſt ſubſtantiale, etiam ſubſiſtentia & exiſtentia, (ſi ab entitate actuali ſecernitur, vt volunt aliqui,) abſcedit aduenieme Chriſto. *Abſceſſum* intelligo, deſtructionem per tranſitum in terminum ſubſtantialem ſuccedentem. Luſerunt enim qui referente Cameracenſi in 4.qu. 6. *litera E.* fabulati ſunt, panis & vini ſubſtantias aliò migrare; cum fides doceat conuerti, & tranſire in ſubſequentem Chriſti ſubſtantiam, cuius aduentu expelluntur formaliter: quod eſt dicere in momento in quo finitur extrinſecè prolatio verborum, Chriſtum intrinſecè incipere ſub ſpeciebus: panis autem ac vini ſubſtantias vi inductionis Chriſti ſub ſpecies, deſinere intrinſecè: quia quamuis ſubſtantiæ illæ non deſinant per partes, ſed totæ ſimul, tamen deſinunt cum motu locali quo verba proferuntur: quem motum, liquet in vno aliquo extrinſeco inſtanti definere. Et ita apertè habetur ex S. Thoma 3. p. q.75. artic. 7. *in corpore*. Conſentiuntque ea quæ habet 1.1. q.113, art.7. ad 5. Falluntur autem, qui ex falſis fundamentis philoſophicis, metientes hanc ſubſtantiarum panis & vini deſitionem ad normam deſitionis multarum formarum materialium, quæ ob ſucceſſiuum formæ aduenientis exortum deſinunt intrinſecè; inferunt hic quoque, panem intrinſecè deſinere, & cum corpore Chriſti quod intrinſecè item incipit, quia incipit ſimul totū, cohabitare tranſeunter ſub iiſdem accidentibus per vnū illud inſtās. Hos dico impingere, & falli, quia non conſiderant totam rationem cur ſubſtantia panis ad Chriſti aduentum deſinat, peti ex veritate verborum: quæ cum à verbis ipſis prout prolatis non differat, conſummatur in inſtanti extrinſeco terminante motum quo verba producuntur: ac proinde neceſſarium eſt, vt in illo inſtanti quod eſt motui prolationis extrinſecū, Chriſtus incipiat, & panis non ſit; quamuis immediatè antea fuerit. Vtrumque enim fert veritas formæ; quæ ſi vel ad momentum compateretur permanentiam panis cum aduentu & admiſſione corporis Chriſti ſub ſpecies, æquè eam compateretur ad omnia tempora, ipſámque æternitatem. Sed nimirum, Chriſtus ne ad momentum quidem mentiri potuit: atque ita ne per vnum quidem inſtans, ſubſtantiæ panis & vini perſeuerant ſub accidentibus cum Chriſti corpore & ſanguine; ſed corpore ac ſanguine ſubeunte, ſubſtantiæ formaliter expelluntur: non ſecus ac vna quantitas per aliam, ex eodem loco; & tenebræ per lucem, ex eodem aëre; quibus nec momentanea eſt conſenſio, vel conuentio, iuxta Apoſtolum.

36. Aiebam porrò expelli totam panis & vini ſubſtantiam; tam materiam ſcilicet, aliàs nunquam exturbabilem, quàm formam, & quicquid in eis eſt ſubſtantiale; etiamſi modale tantùm, & infirmiſſimæ entitatis: cuiuſmodi eſt non modò ſubſiſtentia, iuxta veram ſententiam, ſed etiam iuxta aliquos, exiſtentia: Hanc enim cenſent differre à parte rei ab entitate actuali. Vnde in panis & vini forma ac materia, actuali & extra cauſas poſita, agnoſcunt entitatem ſubſtantialem ab illis partialibus ſubſtantijs actualibus differentem, quàm hìc poſt conſecrationem ſupereſſe, nec expelli per Chriſti aduentum, arbitrantur. ita cenſuit Barnes 1. part. quæſt. 4. *in* 1. *editione*. Nam in ſecunda quidem editione, hoc correxit; ſed ita tamen, vt affirmet id eſſe probabile. At eſſe prorſus improbabile & nullo modo ferendum, rectè ſtatuunt Suares t. 3. 3. p. d. 49. ſect. 4. Vaſques 3. p. d. 111. cap. 10, Ægidius 3. p. q. 75. num. 63. & eſſe damnatum ab innocentio VIII. affirmat Albertinus coroll. 3. de Quant. dub. 5. num. 11. Et ſanè eo ipſo quod Patres & Concilia, toties & tam explicatè confirmant, totam panis ſubſtantiam ad Chriſti ingreſſum ſecedere, nihil reſeruant, ſed quicquid eſt ſubſtantiale, funditus deſtrui profitentur. Naturalis item ratio, ſuppoſita deſtructione ſubſtantiæ ſimpliciter dictæ, id ſatis perſuadet. Nam vt taceam, implicare in adiecto quod ſubſtantia actualis deſtruatur, (vt fides docet circa panem & vinum fieri;) & tamen perſeueret eius actualitas; perſpicuum eſt hanc actualitatem, ſi eſt entitas modalis & infirma; vt infert ſententia diſtinguens à parte rei actualitatem ſeu exiſtentiam à re actuali, iuxta Molinam 1. part. q. 3. artic. 4. diſp. 2. non poſſe perſeuerare ſubducto modificato, cui inſeparabiliter & eſſentialiter adhæreſcit; æquè ac omnes alij modi affiguntur indiſſociabiliter modificatis ſuis.

Lux illata Scripturis & Patribus, aliquam panis & vini perſeuerantiam poſt conſecrationem inſinuantibus.

37. Pereunt ergò ſubſtantiæ panis & vini, ſubeunte Chriſto ſpecies; & pereunt penitus, ita vt nihil quod ſit ſubſtantiale, perſeueret vna cum Chriſto. Non enim ſi Scripturæ & Patres, etiam poſt conſecrationem, adhibent aliquando *panis* aut *vini* nomina, ſenſus eſt, eas ſubſtantias manere. Nam præterquàm quod vix vnquam hoſtiam conſecratam vocant *panem* ſimpliciter, ſed ſemper ſolent cum addito

denominare

denominare, vel *panem hunc*, vel *panem de cælo*, aut *panem Angelorum*, vel *panem quem frangimus*, quæ additamenta ſatis innuunt, mentem loquentium non eſſe agere de pane communi; præter hanc inquam additi reſtringentis appoſitionem, perſpicuum ex adjunctis eſt, habitam eſſe rationē externæ ſpeciei panis, quæ remanet: aut ſpectari præjacentem, etiam ſi nunc funditus eliminatam panis ſubſtantiam, vel alludi ad ſimiles cum pane materiali panis myſtici effectus. [Corpus Chriſti, (inquit Lantfrancus ſub finem libri contra Berengarium,) vocatur *panis*, vel quia ex pane conficitur, ſeu quia intuentiū oculis cum caro ſit, panis videtur: ſiue quod corporali & viſibili pani, ſimilitudine quadam cōjungitur. Nam ſicut iſte materialis panis diſcretè ſumptus humanam carnem nutrit & ſuſtentat; ſic ſpirituale & inuiſibile corpus Chriſti, animā dignè ſumentis alit & vegetat.] Videſis Tuletum in c. 6. Ioan. anno tom. 31. Aliquo ergo ex modis prædictis accipiēda ſunt loca omnia, ſiue ſcripturarū ſiue Patrum quibus ſignificari videtur, poſt conſecrationem perſeuerare panem & vinū. Eſtque ea expoſitio planè neceſſaria, ne ipſi Patres intra pauca verba ſecum pugnent. Solent enim addere panem & vinum trāſmutari vel conuerti in Chriſtum. Quomodò verò tranſmutarentur, vel conuerterentur, ſi perſtarent? Conuerſio quippè, finis eſt priſtini, vt eſt apud Tertullianum l. de carne Chriſti, c. 3.

38. Ita ſignatim exponenda ſunt loca quædam celebriora, vt Ambroſij, & Gelaſij, ac Ioannis Conſtantinopolitani. Nam S. Ambroſius l. 4. de Sacram. c. 4. tradens luculentiſſimè tranſmutationem panis in corpus Chriſti habet hæc verba; præfatus, ſermone Chriſti creata initio eſſe cœlum & terram. [Si ergo tanta vis eſt in ſermone Domini Iesv, vt inciperent eſſe quæ non erant, quanto magis, operatorius eſt, vt ſint quæ erant, & in aliud commutentur?] Vbi intra eandem lineam eſſet manifeſta repugnantia, niſi illud *ſint quæ erant*, ſpectet præjacentem, nunc verò deſtructam, nec niſi apparentem, panis & vini ſubſtantiam. Et hanc eſſe prorsùs neceſſariam interpretationem Ambroſiam huius loci, optimè proſequitur Algerus l. 1. contra Bereng. c. 7. Eundem ſenſum ſubſtrauit S. Ambroſio Hincmarus Opuſc. 2. §. 12. vbi exſcribens locum de quo agimus paucis de ſuo additis ſic habet. [Antequam conſecretur, panis & vinum aquā mixtum eſt: vbi autem Verba Chriſti acceſſerint, corpus & ſanguis eſt Chriſti. Aduertimus igitur maioris eſſe gratiam quàm naturam. Quòd ſi tantum valuit ſermo Eliæ, vt ignem de cœlo deponeret, non valebit Chriſti ſermo, vt ſpecies mutet elementorum? De totius mundi operibus legiſti quia ipſe dixit, & facta ſunt. Sermo ergo Chriſti qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non potuit quæ ſunt in id mutare quod non erant? Non enim minus eſt nouas dare res, quàm mutare naturas.] Manifeſtè Hincmarus locum Ambroſij quem ferè verbatim tacito licet Ambroſio exſcribit, legit & accipit, eo ſenſu quem propoſui. Quanquam ſi admittamus illius loci lectionem quæ habetur apud Lantfrancum l. contra Bereng. & in editione operum S. Ambroſij per Sixtum V. colligitúrque ex libro de initiandis c. 9. vbi eadem ſententia reſumitur, euaneſcit difficultas. Sic enim eum locum legi in quibuſdam codicibus, diſertè teſtatur, Berengario hinc argumentanti reſpondens Lantfrancus, *quanto magis operatorius eſt, vt quæ erant in aliud commutentur?* expunctis duabus illis particulis, quæ vel Librarij oſcitantia obrepſerant, vel malignitate cuiuſpiam intruſæ erant in ea lectione *ſint quæ erant &*; Quæ lectio, intolerabili (vt ait Lantfrancus) expoſitioni tolerabiliter dictorum ab Ambroſio, colorem aliquem ſubminiſtrat. Ea tamen lectione gratis admiſſa; ſenſus Ambroſij eſt, panem & vinum eſſe quæ erant in ſpeciem, ac ſecundùm apparentiam, propter permanentiam accidentium; tranſmutari autem reipſa in Chriſti ſubſtantiam, ac proinde reipſa prorſus expelli. Alia eius loci lectio, quæ æquè peſſundat Berengarium, & difficultatē inde petitam planè euacuat, ſubminiſtratur à Durando Troarnenſi l. contra Berengar. parte 4. Sic enim allegat illum Ambroſij textum. [Si ergo tanta vis eſt in ſermone Domini, vt inciperent eſſe quæ non erant (nempe in rerum creatione) quanto magis operatorius eſt, vt ſint quæ non erant, & in aliud commutentur.] Non legit vt cæteri, *ſint quæ erant*; neque vt Lantfrancus, *vt quæ erant in aliud commutentur*; ſed interſerit negationem, dicens, ſermonem Chriſti operatoriū eſſe, vt quæ erant aliquid, (puta panis & vinum) *ſint* id eſt *euadant* aut *fiant quæ non erant*, & tranſubſtantientur in aliud. Et ſic legens Durandus, iurè ait ea ſententiola; liquidò deſtrui errorem Berengarij, [Qui creaturam vt fuerat omninò permanere, aliquam virtutem ſpiritualiter propter benedictionem inde Domini corpus vocetur, habere; nec in aliud quàm fuerat demutari rerum veritate] contendebat, contra expreſſiſſima Ambroſij eo loco verba. Vult ergo Durandus mentem Ambroſij eſſe, verbo Chriſti effici, vt panis & vinum mutentur ſubſtantialiter, nec remaneant quod priùs erant, ſalua externa ſpecie. Euſebius Gallicanus ſub finem Homiliæ quintæ de Paſchate, apertè proficiens ex Ambroſio, videtur aſtipulari Durando, cum enim monſtraſſet primarias creaturas (ſic nominat panem & vinum) natua potentiæ, præſentia maieſtatis, in Dominici corporis tranſire poſſe naturam, ait poſt nonnulla, [Quando benedicendæ verbis cœleſtibus creaturæ, ſacris altaribus imponuntur, antequam inuocatione ſummi nominis conſecrentur, ſubſtantia illic eſt panis & vini: poſt verba autem Chriſti corpus & ſanguis eſt Chriſti. Quid mirum autem eſt, ſi ea quæ verbo creare potuit, poſſit creata conuertere? Imo iam minoris videtur eſſe miraculi, ſi id quod ex nihilo agnoſcitur condidiſſe, iam conditum in melius valeat commutare.] Hæc eſt manifeſta verborum S. Ambroſij de quibus agebamus, expreſſio, abſque patrocinio permanentiæ panis & vini. Idem neceſſariò eſt ſenſus Gelaſij, ſiue Cyziceni, vt volunt Bellarminus l. de Scriptoribus in Gelaſio & Baronius anno 496. ſiue Cæſarienſis, vt malunt alij, ſiue Romani Pontificis, qualem eum agnoſcit S. Fulgentius ad q. 2. Ferrandi allegans ex eo libello plagulam. Et quamuis hoc poſtremum ſit minùs veriſimile, ob ea quæ à Bellarmino loco annotato proferuntur, tamen quiſquis demum fuerit autor libri illius de duabus naturis, è quo locus Gelaſij de quo nunc agitur depromptus eſt,

Potent. Chriſti in Euchariſt. penes terminum à quo.

Sect. III. Cap. III. Classis. II. negandum non est fuisse grauem & Catholicum Scriptorem. Nam præter S. Fulgentium Ioannes a. Epistola ad Auienum, producit ex eo Gelasij libello, testimonium tanquam authoris Catholici. Cum ergo Gelasius ibi disertè tradat paois & vini snbstanrias mutati in diuina, boc est io corpus & sanguinem Domini : ant dicendus est secum ipse in eodem loco collidi, aut fatendum mentẽ eius duntaxat fuisse substantias panis & vini, post consecrationem manere specie tenus, siue quoad corpulenriam apparentem; reipsa autem abolitas esse. Idem esto iudicium de consimili loco Ioànnis Constaotinopolitani, Epistola ad Cæsarium Monachum; quem tamen Autorem non esse S. Chrysost. pridem monuit Turrianus l. de Eucb. c. 18. Passim quoque censetut in hac re difficultatem facere Theodoretus eo quod apud eum Dial. 2. Orthodoxus respondens Eranistæ Heretieo, ita agnoscit per sacra verba formæ, aduenire Cbristum, & panem ac vinum oon esse ampliùs, quod priùs erant, etiam si appareant quod erant; vt tamen addat, panem & vinnm manere in proptia substantia, forma, & figura. Verùm Theodoretus non eget expositionibus propositis. Nam vitio duntaxat interpreris, allegatur pro permanentia panis & vini post consecrationem. Græca siquidem habent. *μένει γὰρ ἐπὶ τῆς προτέρας οὐσίας, καὶ τοῦ σχήματος καὶ τοῦ εἴδους.* Quod Interpres vertit, *manet enim in priore substantia, & figura, & forma.* Cum vertendum fuisset, *manet enim in prioris substantia & figura, & forma.* Qood veritatem Catholicam nullomodo collidit. Imo si locus apud eum integer legatur, explicatissimam exhibet fidei nostræ hac in parre expressionem, & panis ac vini substantias, per consecrationem euaouisse plane docet.

Vis diuina potentia in abscessu prædicto, ob materia destructionem.

39. In hoc totali abseessu, & destroctione omnimoda substantiarum panis & vini, ostentat se magnificè diuina poteotia. Nam si bæ substãtiæ secundùm se totas pereũt ergo pereunt etiam quoad materiam primam, quæ vtriqne formæ suberat ante ingressum Cbristi, sub species. At materiam primam nulla vi naturæ destrui posse, extra dubinm est; quia est subjectum vltimum, vel vt Aristoteles definit. 7. Metaph tex. 8. *subjectum primum.* Explicatiùs 1. phys. t. 82. vocat materiam subiectum primum vniuscojusque, ex quo inexistente aliquid fit, non per accidens & in quod vltimom, si quid eortumpitur, resoluitur. Nimirum materia est primum, & simplicissimum essentialiter, atque adeò planè irresolubile fundamentum totius esse substantialis corporei è partibus essentialibus, physicis compacti: proindéque quamuis corpora naturalia possint aliquibus resolurionibus non vltimis subjacere; tamen vltima eorum resolutio, est in materiam primam; ad quam com peruentum est, noo potest resolutio progredi vlteriùs, vt rectè attigit Autor Theologiæ Ægypt. l. 8. c. 7. Qui etiam ob hanc causam l. 12. c. 6. vocat materiam, *subjectum vltimum.* Inde ergo perspicuè habetur, materiam primam esse incorruptibilem corruptione propriè dicta, siue per aoulsionem à subjecto sustentante: quo pacto formæ materiales sunt corruptibiles. Materia autem, cum nulli vt subjecto inexistar, non potest à subiecto disjungi: atque adeò neque corrumpi, vt pleniùs prosequuntur. Hangestus l. 1. de causis *circa 12. proprietatem materia*, & Soto l. 1. phys. q. 6. dub. 4. Agens verò naturale, nibil destruit nisi eo modo. Nam cum careat vi creandi, oon potest præbere, atque adeò neqoe subdueere influxum creatiuum quo producenda est res subiecto earens, & eiusdem subductione, destruenda. Itaque materiam primam sola Dei omnipotentia quæ eam ereaoit, potest destruere. Cum igitur in hoc mysterio, & materia prima panis, & materia prima vini, aboleatur, ad Christi sub species aduentum consnmmata prolatione verborum; perspicuè liqnet, eam destructionem materiarum, esse opus omnipotentiæ Dei, quale nusquam alibi exercet, vel exercuit vnquam. In cœteris quippè transmutationibus quibuscunque, salua semper fuit materia prima, velut hospitium commnne pluribus formis sibi intra illud soccedentibus, pro varietate dispositionom, nunc hanc, nunc illam formam immitti materiæ deposceorium. In hac sola mutatione, per robnstissimam Dei manum, etiam materia extruditur.

Eiusdem materia reparatio, vi item diuina, cum species corrumpuntur, & aliquid inde enascitur.

40. Nono tamen, prorsúsque necessario diuinæ potenriæ specimine, cum species Sacramentalea ita corrompontur; vt si formæ panis & vini enm suis materiis superessent, deferendum esset formis hospitium, ob consentaneatum dispositionum quibus fouerentur abscessum; cum inquam eo deuenitur materia prima denuò substiruitur quantitati, quæ sola inter omnes dispositiones extermінari non potest, ob easdem rationes, ob quas materiam primam cui coæua est, & secundùm cursum naturæ indissociabiliter nexa, incorruptibilem esse præmisimos. Quia enim tabefactis vel corruptis speciebus, ita vt noo retineant statum foeudis panis ac vini formis, si adessent, consentaneum, veritas formæ consecrationis noo deposcit amplins perseuerantiam Christi, sub speciebus, in quas forma deinceps non eadit moraliter; ideò Christus desinit esse sub speciebus, atque adeò cessat neeessitas cootinuandi miracolum perseitatis accidentium, ad mysterij occultationem. Imo occultatio mysterij quod illbuc vsque præjacuit, postulat posita dispositione vltima coouenienti ad certam formam, (V. G. vermis, aut muris, vel hominis, per aggenerationem ex nutririone) intromittatur noua illa forma. Hanc verò certum est, non posse induci in nudam quantitatem: quicquid visus sit velle S. Thomas 3. p. q. 77. art. 5. astipulante Ferrariensi 4. contra Gent. c. 66. Valdè autem variantibus reliqois Tbomistis, vt latè refert Suares ad articulum illom 5. & Vasques 3. p. d. 195. c. 2. Vt vt verò senserit D. Tbomas, extra dubium pono, quantitatem nudam, cum sit dnntaxat accidens, esse improporrionatam ad excipiẽdam formam substaotialem nouam, per modum subjecti incompleti,

incompleti, ab ea substantialiter perficiendi, compacturi cum tali forma, vnum per se. Igitur necessariò substituenda est quantitati materia quæpiam, & quidem producta de nouo. Nam alia quæuis materia præexistens nec anteriùs destructa; ob quantitatem quam haberet, esset incompossibilis in eodem loco cum quantitate panis & vini superstite, & immediatè subjectante dispositiones accidentarias, quæ exigunt inductionem nouæ formæ substantialis in subjectum ipsi formæ proportionatum, atque adeò substantiale. Vel ergo substituẽda est quantitati panis & vini materia quæpiam de nouo creata absque vlla quantitate, vel certè reproducenda est materia panis & vini, destructa cum Christus subiit species Sacramentales, quod significat Inn. l.4. de Missa c.57.& alij, qui dicunt alteratis speciebus quantum necesse esset ad nouam generationem vel aggenerationem non destructo prius pane, substantiam panis redire; nempe quoad materiam solam; non autem secundùm se totam, vt malè exponit Vasq. 3.p.d.195.c.1. In ea igitur, & ex ea materia, aut tunc primùm producta aut reproducta, fit generatio vel aggeneratio, consentanea dispositioni inductæ in quantitatem specierum. Mihique verisimilius videtur, reproduci materiam panis & vini iam destructam, ne conuellatur illud quasi effatum, de omni planè materia quæ nunc est, iam producta à mundi initio; vt videre est apud Sotum 5. Physic.q.6. dub.4.coroll.5. Eam priorem materiam quæ sub panis accidentibus antea fuit, Deus in eo momento quo alteratio in quantitate consummatur, generaturque nouum compositum si materia præfuisset, supponit quantitati panis superstiti, educens est materia sic substituta nouam formam materialem, V.G. ignis aut vermis, si id ferat dispositio. Vel si homo sit nutriendus ex speciebus, anima rationalis in posteriori instanti naturæ, extenditur ad illam materiam partialem, eodem temporis momento diuinitùs reproductam. Quæ est legitima enodatio huius rei, dimissis duodecim aliis magnam partem parum accommodatis, quas proponit Vvidefordus ad articulum.1. Vvicleffi *circa tertium argumentum.*

Nec quod aduersùs hanc doctrinam opponit Alfonsus à Spina, Autor Fortalitij fidei lib.3. considerat. 6. impossibili 17. est reuera solidum. Ait enim. Substantia panis & vini, conuertitur in substantiam corporis Christi. Quod autem est conuersum in aliquid redire immediatè non potest, nisi è conuerso illud aliquid conuertatur in ipsum. Atque ita si substantia panis in Christum conuersa est, Christo abeunte rediret, fatendum esset, Christum conuerti in panem, quod absurdum est. Adhæc, vel substantia panis rediret manentibus speciebus panis, vel illis iam destructis. Neutrum verò dici potest. Non primum, quia Christus perstat quamdiu species panis perseuerant. Christo autem perstante; panis non reuenit. Non item secundum, tum quia substantia panis non est absque propriis speciebus, tum etiam quia destructis speciebus panis, iam generata est alia substantia, ad cuius generationem asserebatur redire substantiam panis. Hæc summatim Autor prædictus, apud quem substantia panis rediens, non est adæquata seu tota panis substantia, sed sola materia; alioqui nullo modo ad rem faceret eius doctrina. Posito autem quod sola materia redeat, & quidem absque quantitate sua, vllisve accidentibus quantitati immediatè inhærentibus, vt asseruimus vniuersa Aduersarij argumentatio labat, vel etiam anteriùs euersa est. Neque enim vrgemur argumento ex secutura conuersione Christi in panem, quia forma panis non succedit Christo sub accidentibus vllis panis, & in eorum materia antiqua reproducta: sed forma cineris, aut ignis, vel vermis, aut hominis, ex quibus materiæ adjunctis exister compositum, in quod num Christus possit dici conuerti, Infra attingemus. Nunc enim satis nobis est, quod Christus non conuertatur in materiam redeuntem, de qua est argumentum aduersarij propositum. Non conuertitur autem Christus in materiam redeuntem, quia conuersio non fit nisi inter tota, vt Aristoteles ipse tradit, definiens generationem in ratione conuersionis. Atque ita contritum manet primum Aduersarij argumentum. Neque secundum est firmius. Redit enim materia post destructas species panis; non quidem quoad quantitatem, quam præmisi non destrui, sed destructas quoad reliquum specierum, id est quoad qualitates quantitati immediatè inhærentes, quæ adeò mutatæ sunt, vt si forma panis superesset, cogeretur materiam sibi adeò malè congruentem deserere. Sic igitur affecta quantitate, redit materia absque quantitate, & vllis qualitatibus, fruitura deinceps pristina quantitate & qualitatibus ei immissis cum quantitas per se esset, quæ qualitates non priùs consummatæ sunt in mensura necessaria ad Christi abscessum, quin formà noua sit subinducta, ita vt huius formæ subinductio, atque adeò materiæ substitutio, sit prior abscessu Christi, quandoquidem ratio cur Christus abscedat, est inductio formæ quæ non fit absque materia in priori naturæ substituta, quamuis quoad instans temporis neutra sit cum Christo. *Potentia Christi, in Eucharistia penes terminum à quo.*

Vanus quorundam timor, circa tabem specierum, & exortam inde substantiam.

41. Itaque inanis planè est disputatio vniuersa Autoris prædicti, aduersùs doctrinam propositam. Eam verò doctrinam, nonnulli aliunde insimulant indecentiæ ac dignitatis, quatenus admittit species Sacramentales posse nutrire; vel murem, vel hominem, aut tabescendò mucidas fieri, vel putescere posse: cum è contrario Algerus l. 2. de Euch. c. 1. ista non modò neget posse cadere in corpus Christi; quod rediuiuum ex mortuis iam non moritur, sed etiam neget cadere in species; quibus Christus ad fidei exercitium obtegitur. [Nec solùm (inquit) corpori Christi, sed & ipsi Sacramento visibili, eadem causa, mucorem negamus & putredinem, qua superiùs digestionem: quia cum illæ species siue panis & vini substantia sint, quomodò mucescere & putrescere, magis quàm digeri possint, non facilis paret causa. Ipsis verò speciebus, cum non sint æternæ, defectum negare non possumus. Sed ipsum defectum ita dicimus simplicem, vt nullam fœditatis admittamus corruptionem; Possunt tamen videri mucidæ & putridæ, quamuis ita non sint. Sicut Christus hortulanus

Sect. III. Cap. III. Classis II.

& peregrinus, provt erant inuentium mentes. Sed hac visione, cum eis quibus fit, ita agitur, vt ſupradictæ cauſæ in eis compleantur. Quod autem ventrem diſtendere vel inebriare dicuntur, ne hoc quidem ſuum eſſe approbamus: Sed quando iſta facere videntur, eiſdem ſupradictis cauſis id fieri credimus.] Eodémque modo ferè in fine capitis, philoſophatur de combuſtione ſpecierum, quæ interdum conſulto aut fortuito fit. Ait enim ſpecies deficere, aut diſparere in igne, abſque omni fœditate, vt dixerat de mucidis vel putrefactis ſpeciebus. Superiùs quoque eodem capite, propoſito argumento de ſubjecto accidentium panis poſt conſecrationem, quæ accidentia ait formæ panis, id eſt quantitati accidentariæ inexiſtere, negat ſpecies emitti in ſeceſſum, quantumcumque ſint conſumptæ, & immiſſæ in ſtomachum. [Cum (inquit) in tanto Sacramento non ſit quæ corrumpi poſſit panis & vini ſubſtantia, ſed tantùm panis & vini; quæ deficere quidem, ſed ita defœdari non poteſt cum ſuis qualitatibus forma qua etiam operta creditur, corporis Chriſti quæ eſt incorruptibilis ſubſtantia; non eſt ibi de ſtercore ſuſpicandum, vbi non eſt aliqua huius fœditatis natura, ſed tantummodò diuinæ virtutis miraculum.] Ex quo infert inſulsè Græcos abſtinere communione in diebus jeiuniorum, ne per ſumptionem ſpecierum, ſoluant jeiunium. Ridet quoque ſimplicitatem eorum qui poſt communionem abſtinent cibis communibus, donec ſpecies ſint digeſtæ. Negat inſuper, in piis viris ſola ad longum tempus communione cibatis, egeſtiones quarum interim vſum habebant, ad ſpecies ſacras eſſe referendas, multo minùs ad Chriſtum, vt fert hæreſis fœda Stercoraniſtrarum, de qua initio capitis. Atque ita egeſtionem illam miraculo factam, non ex ſpeciebus, ſed ex eatne ipſa piorum illorum quamuis inconſumpta, exortam affirmat. Eadem ferè legere licet apud Guitmundum *initio libri ſecundi*, tametſi non abſque implexitate magna quoad putredinem, corroſionem, & incenſionem ſpecierum. Nunc quippe eas affectiones etiam circa ſpecies non niſi apparentes ſtatuere videtur, mox autem reipſa factas admittere. In ſola egeſtione ſpecierum per ſeceſſum, inficianda, conſtans eſt, quantæconque ſumantur ſpecies, ac vel ſi ex eis ſolis, vita ad longum tempus prorogetur, quod malitioſè ab Hæreticis tentatum ad fidem huius Sacramenti infringendam magna com deteſtatione refert: Illud addens, ſi contigerit Euchariſtiam in magna quantitate ad hæc impia experimenta eſſe conſecratam, ac verè nutrire, & in ſeceſſum aliquid inde emitti, vt aſſolet circa cibos communes, ambigi poſſe, an Chriſtum præbuerit communicanti, veréque conſecrauerit, qui ſic ſe geſſit. [Non enim (inquit) niſi apud eos qui verba Chriſti per virtutem diuinam tantæ rei operatoria eſſe credunt, panem & vinum in carnem & ſanguinem Domini tranſire neceſſariò creditmus. Apud eos autem qui fidem huius rei tenent, hanc mutationem per verba Chriſti neceſſariò fieri, & credimus, & confirmamus.] Quod ſi Catholicus per ſimplicitatem ad ſimilem conſecrationem ſit aggreſſus, admiſſa vera conſecratione, negat Guitmundus ſecutu-

tû inde ſeceſſum ſed ſecutatû ait ex pane per Angelos bonos aut malos, priuſquàm Euch. inita comedentium ventres inferretur, ſuppoſito, ſacta Euch. Angelico miniſterio inuiſibiliter ablata, vt Tarſicio Martyri contigiſſe narrant S. Stephani Papæ ac Martyris Acta, & Martyrologia 15. Aug. Eodem modo philoſophatur Ebirardus, admittens nutritionem per hauſtas plurimas ſpecies Sacramentales, ſeceſſum autem ex eis faciendum negans vlla ex parte; ita inquam in hac re, Ebrardus l. contra Vald. c. 8. referens hæc argumenta, propoſita ſibi eſſe apud Duillacum, déqne eis ita pronuncians; [abominabilia quidem ſunt hæc dictu & auditu, & cum magna horripilatione recitanda.]

45. Hi DD. trepidauerunt timore vbi non erat timor, fruſtráque ob apparentia incommoda, quæ ipſos implexitatibus, nec paucis, nec exiguis inuoluerunt, doctrina ſuperiùs propoſita inſimulatur vllius indecentiæ vel indignitatis. Nam ſi quæ eſt indignitas, certum eſt, nec hi DD. diffitentur, eam procul eſſe à Chriſto, qui iam rediuiuus & glorioſus, non eſt obnoxius vlli inquinationi aut fœdationi noſtrati. De ſpeciebus verò, ſiue rodantur à muribus, ſiue comburantur, ſiue ad nutriendum in magna quantitate aſſumantur, & pars earum aliqua in ſeceſſum vadat, ſiue in cineres aut vermem tranſeant, non debemus eſſe ſolliciti, quaſi inde fides Catholica dedecoretur ſi re vera talia contingant, abſcedente Chriſto & ſubſtituta loco eius vera materia communi, vt myſterium præcedens occultetur & fides habeat locum. Sapienter enim allegato D. Auguſtino S. Anſelmus l. de Sacr. Altar. p. 1. [Sicut dicit B. Auguſtinus, viſibiliter neceſſe eſt celebrari, quod tamen inuiſibiliter neceſſe eſt intelligi. Ad quod neceſſaria eſt ſpecies illa, ad myſterij ritum, ad guſtus ſuffragium, neceſſario & pio conſilio quaſi perfunctoriè admittitur. Quo pacto in accipiendo Sacramento conſumitur. Conſumptibilis enim erat & obnoxia corruptioni, quod eſſe non poteſt ſecundùm id de quo Propheta, *non dabis*, (inquit) *ſanctum tuum videre corruptionem.*] Hoc eſt Chriſtus intus latens, & hac viſibili forma opertus, non corrumpitur: tegmen tamen iſtud viſibile corrumpitur, & intra nos cum perceptum eſt Sacramentum, & variis modis priuſquàm percipiatur. Quanquam interdum, præter communem vſum aliqua accidere circa prædicta, negari non poteſt. V. G. Berengarianum quendam, qui alio pane quàm conſecrato veſci nolebat, vt nudum eſſe panem inde firmaret; iuſto Dei iudicio non potuiſſe inde nutriri, ideóque per atrophiam breui emarcuiſſe, & extinctum eſſe, ſcribit Gul. Pariſ. tract. de Euchar. c. 1. *in fine*. Species Sacramentales in feruentem ollam conjectas ollam refrigeraſſe, ac ne madefactas quidem fuiſſe, narrat Ioan. Moſchus in Limon. c. 29.

Triplex diuinæ potentiæ ſpecimen, in prædicto exortu nouæ ſubſtantiæ.

44. Sed hæc diuinitus præter morem patrata, miſſa faciamus, inſiſtéres expenſioni diuinæ potentiæ, in iis quæ iuxta communem vſum, Deo nobis proſpiciente contingunt. Triplicem in ea ſubſtitutione materiæ, diuinæ potentiæ operam notare licet. Nam creatur materia, qui modus producendi

producendi superat vires creaturæ, estque Deo proprius. Deinde præter communem legem est, quod eadem quæ præfuerat reproducatur, quod æquè proprium est solius Dei. Nam quamuis agentibus creatis data sit vis producendi; non tamen reproducendi; sed quod semel destructum est, nunquam reparatur vi naturali; quia Deus à quo pendet determinatio effectus quoad indiuiduum, nunquam determinat causas naturales ad eundem numero effectum qui iam præfuerit: & ipse quoque Deus cum solus operatur, non reuocat ad esse, effectum qui iam desiit esse, quia fixit legem vniuersalem, de nouorum semper effectuum productione, vt per multiplicationem numericam rerum, seruiret decori vniuersi. In sola resurrectione generali, eosdem homines reuocabit ad vitam, vt recipiat vnusquisque quod in corpore gesserit, siue bonum, siue malum. Hic ergo reproducens materiam eandem numero quæ euanuerat, facit præter communem legem, de non iteranda ante mundi finem eiusdem rei productione: atque ita elucet eius potentia nullis coërcita legibus. Tandem est quoque contra legem communem, quod materia producatur absque quantitate cui suapte natura inseparabiliter adhæret. Et quanquam eodem temporis momento quo materia reproducitur, accipit quantitatem suam superstitem, tamen non profundit eam ex se, vt fert natura materiæ hac tantùm parte actiuæ; sed quantitas præexistens, & illuc vsquè creata, vnitur materiæ, deinceps educenda ex ea, & efficienter per eam causanda, tanquam vera proprietas.

Accidentium panis & vini perseitas abscedentibus substantiis; secundum diuinæ potentiæ opus in hac classe.

45 Perseitas accidentium, existentia inquam eorum extra subjectum, quam in hoc mysterio expendendam secundo loco sumpsi, adeò mirabile diuinæ potentiæ opus est, vt non defuerint, qui censerent accidentia panis & vini verè non superesse, sed tantùm apparenter remanere, Deo oculos contuentium fascinante ad seruiendum mysterio. Ita refert Algerus l. 1. contra Bereng. c. 7. qui ait, inductos esse vt sic assererent, quia apud Patres legerant, *quod post consecrationem iam non est panis, sed corpus Christi.* Tribuit hoc ipsum Cameracensi, Suares t. 3. 3. p. d. 56. s. 1. Sed non rectè. Nam hic Autor In 4. q. 6. *litera* I. disertè agnoscit, accidentia panis & vini perstare in Eucharistia post consecrationem. Addit tamen, eum qui hoc negaret, non fore hæreticum. Qua in parte hallucinatur Cameracensis. Nam non modò ex definitione Concilij Tridentini, tempora Cameracensis subsecuta; fide sanctum est, accidentia panis & vini perstare post consecrationem, sed etiam constanti Patrum omnis retrò Christiani seculi traditione, consignata à Gratiano de consecr. dist. 2. variis capitibus: quæ destructis prorsus panis & vini substantiis, sola earum accidentia perseuerare profitetur. Et ita esse affirmandum, vt interueniat conuersio panis in corpus ac vini in sanguinem, quam fides hîc agnoscit, monet S. Thomas 4. contra Gent. c. 63. Rationem præterea aliam, ad confirmandam veritatem superstitum panis ac vini accidentium, adhibet Algerus ex parte idoneam, ex parte infirmam. [Absit (inquit) vt perfecta veritas, phantasiæ fallacia astruatur: maximè cum ipsi Angeli, & ipse Spiritus sanctus, in columba vel linguis igneis, quoties apparuisse leguntur, non phantastica sed vera corpora in aëre assumere astruantur: & in cæteris omnibus Sacramentis noui Testamenti & veteris, nihil phantasiæ, sed omnia vera inueniantur. Absurdum enim reuera est, vt quod non verè est, veritatem approbet; & quod de se fallit æstimationem, de alio veram exhibeat fidem. Phantastica enim illusio, Magicis congruit, & diabolicis fraudibus; veritatis autem assertio; diuinis sanctionibus. Ne ergo phantastica species, Sacramento Christi aliena prorsus & indigna superinduci credatur, quæ magis nouit fallere, quàm veritatem astruere.] Hanc rationem dicò ex parte esse idoneam, quatenus scilicet à Dei negotio, spectra perennia & perpetuas delusiones vult remoueri. Quamuis enim in rarò quodam euentu ad tempus visa diuinitus edita non fuerint solida: tamen vt quamdiu religio Christiana duratura erat, tot locis, perpetuum præstigium à Christo adhiberetur ad mysteria à se instituta, nullo modo consentaneum fuit. Id quod mox ex S. Anselmo confirmabo. Eatenus tamen displicet ratio Algeri, quatenus in ea assumitur, nulla vnquam merè apparentia, in Dei vel Angelorum apparitionibus esse agnoscenda. Est quidem omnino verum, corporum ab Angelis, aut à Deo ipso extra Incarnationem assumptorum, maximam partem esse solidam, vt contra Rabbi Moysem, statuit D. Thomas q. 6. de poten. artic. 7. & contra Vdaricum Cartusianus in 2. d. 8. q. 1. & disertissimè tradit S. Augustinus 13. Ciuit. c. 23. damnans contrarium summæ impudentiæ. Plenè idipsum confirmant Delrio l. 2. Magic. q. 27. Leloye l. 1. de spect. c. 5. & l. 3. c. 1. Thyræus l. de appar. Spir. c. 6. Suares l. 4. de Angelis c. 33. à num. 5. docens esse doctrinam certam; igitur ratum esse debet. Tamen nihil est necesse, planè semper ita accidere. Et quamuis daremus, corpora quæ sic assumuntur, esse vera & realia; tamen in particulari specie corporis quam præ se ferunt, plerunque non est nisi apparentia; vt Suares supra c. 34. fatetur, & in particulari de columba, in cuius specie apparuit super Christum Spiritus sanctus, idem habet t. 2. 3. p. d. 27. s. 2. Hoc autem sufficit ad infirmandum Algeri argumentum. Quod etiam eneruari potest, ex plerisque actionibus non nisi apparentibus, quas Angelos in speciem tantùm operatos legimus, vt quod conuiuati sint apud Abrahamum. Nam S. Athanasius serm. 16. contra diuers. hæres. pronunciat, prodigiosè mentiri eos, qui censent Angelos illos plusquàm apparenter esse epulatos. Neque in ea re cerni falsitatem, demonstrat S. Thomas 3. p. q. 76. artic. 8. ex doctrina S. Augustini l. 2. qq. in Euang. q. vltima.

Potent. Christi in Eucharist. penes terminum à quo.

Est igitur, (vt cum S. Anselmo concludam, l. de Sacram. alt. p. 1.) inquam [in mysteriis, vera Dominici corporis substantia, sed absque visibili specie sua: Et est vera species visibilis panis, sed absque substantia sua.] Hoc probat ex SS. Augustino & Ambr. Subdit verò. [Nihil enim falsum, factum putandum

Sect. III. Cap. III. Classis II. eſt in ſacrificio veritatis, ſicut fit in Magorum præſtigiis, vbi deluſione quadam falluntur oculi, vt videatur illis eſſe, quod non eſt omnino. Sed vera ſpecies viſibilis, quæ fuit in pane, ipſa facta præter ſubſtantiam ſuam, quodammodò in aliena peregrinatur, continenteeum qui fecit eam, & ad ſuum transferente corpus.]

Occulta panis & vini accidentia, num perſeuerent problema.

46. Neque tamen intendit S. Anſelmus, vel per ea quæ hactenus adducta ſunt de vera accidentium panis & vini, permanentia, euincitur; omnia planè ſubſtantiarum illarum accidentia permanere. Veritas enim verborum formæ, cadens in aliquid ſenſibile, deſignatum pro nomine demonſtratiuo *hoc*; & ratio Sacramenti, ſiue ſigni viſibilis, cuius ſtructuræ, & occultationi myſterij, ſeruit permanentia accidentium poſt deſtructas panis & vini ſubſtantias; tantùm fert ea neceſſitate, permanentiam accidentium ſenſibilium panis & vini. Si quæ autem præterea inerant pani & vino accidentia occulta, ad modum proprietatum latentium, ne per effectum quidem perceptibilium, & nullatenus ſenſibilium; ea nihil eſt neceſſe aſſerere remanere, deſtructis panis & vini ſubſtantiis. Concilia namque & Patres, quicquid in contrarium ſtatuat Vaſques 3. p. d. 194. c. 1. non curarunt de permanentia talium accidentium, nihil collatura ad obtegendum myſterium, & exercendam in eo fidem. Eſto, ſi dantur talia aliqua accidentia, probabilius ſit ea perſtare, inſita quantitati qua mediante afficiebant panem & vinum, vt rectè cenſuit Ægidius 3. p. q. 75. num. 170. Sed aliud eſt, quod probabilius ſit huiuſmodi accidentia (ſi dantur in pane & vino,) perſeuerare poſt deſtructas ſubſtantias; aliud quod ſint comprehenſa in numero illorum accidentium, quæ Eccleſia & Patres docent perſtare poſt ſubſtantias prædictas. Reuera enim non eſſe comprehenſa, colligi videtur ex nominibus quibus Patres appellare ſolent accidentia Sacramentalia. Ferè enim ſunt nomina accidentium ſenſibilium. A Cyrillo Hieroſolim. catech. 4. myſtag. dicuntur *figura*, aut *typus panis & vini*. A S. Auguſtino l. de catechiz. rud. c. 26. dicuntur *externa panis & vini forma*: A S. Macar. hom 27. *qui videtur panis*. Cyrillus Alex. hom. de myſt. cœnæ Dom. vocat *veluti panem*. *Similitudines panis & vini*, appellat S. Amb. l. 4. de Sact. c. 4. *Senſibilia* Odo Camerac. in expoſit. Canonis Miſſæ. *Qualitates occultantes Christum inuiſibilem, licet præſentem, ipſa viſibiles*, nominat Hugo Epiſcopus Lingon. Epiſt. ad Berengarium. Paſſim vocant *ſpecies Sacramentales*; quæ vox apud Goffridum Vindocin. opuſc. 1. & in celebri loco Proſperi ex ſententiis Auguſtini, arctatur, ad accidentia viſum terminantia, ſiue ſint ſenſibilia propria, ſiue communia. Nec mutauit eam notionem vocis *ſpecies* S. Ambroſius l. de initiandis c. 9. cum diait, ante benedictionem dici *ſpecies* quod poſtea dicitur *corpus Chriſti*. Senſus enim eſt, dici id quod præferunt ſpecies, ſiue accidentia viſibilia. Hæc itaque accidētium ſuperſtitū nomina, non obſcurè docent, inter eas panis & vini exuuias accidentales quas Eccleſia credit ſupereſſe, non comprehendi niſi ſenſibilia accidentia.

Inter ſenſibilia panis & vini accidentia, quantitas ſola ſit per ſe.

47. An verò omnia ſenſibilia accidentia panis & vini, ita ſuperſint, vt fiant per ſe, pendet ex quæſtione philoſophica de ſubiecto accidentium. Nominales enim qui non diſtinguunt reipſa quantitatem à ſubſtantia, & aſſignant quibuſuis accidentibus ſuam propriam quantitatem, conſequenter cenſent, quantitatem identificatam ſubſtantiis panis ac vini deſtructis, euanuiſſe cum eis: remanere autem quantitates accidentium, quas aiunt ita excludere quantitatem tertiam vt ipſæ ſecum ſint compoſſibiles ac penetrabiles, neque habeant pro ſubjecto communi, quantitatem omnibus aliis materialibus accidentibus ſubſtantiæ, quod latè contendit Ocham tract. de Sacram. Altar. c. 21. Hunc modum philoſophandi de quantitate, omni ſuſpicione erroris liberat Ægidius 3. p. q. 77. num. 43. Eo tamen admiſſo, ægrè exponitur, quomodò quantitates illæ ſpecie differentes, vt conſtat ex identitate cum accidentibus ſpecie diſcrepantibus, poſſint adinuicem vniri; quod tamen negari non poteſt, vt patet ex ſimultaneo omnium accidentium remanentium motu, qui ſupponit colligationem eorum adinuicem. Item niſi hæc accidentia habeant vnum commune ſubjectum, vndenam calor adueniens, expellet frigus ſpecierum? Eſt præterea in ea doctrina explicatu difficile, quomodò quantitates accidentium, ſint adinuicem penetrabiles; neque tamen poſſint penetrari cum quantitatibus externis, & quomodò quantitas identificata ſubſtantiæ, ſit penetrabilis, non item quantitates accidentium. Itaque exerceat cui placuerit, in illius paradoxi defenſione ingenium. Mihi ſolida & pluribus probata philoſophia arridet, quæ quantitatem ſtatuit vnum peculiare accidens, ſuapte natura impenetrabile & à ſubſtantia, & à quibuſuis accidentibus diſtinctum, cotúmque commune ſubjectum immediatum, quod in hoc myſterio ſolum & vnicum auellatur à ſubſtantia, tanquam à ſuo ſubjecto inhæſionis. Nam cœtera accidentia præter quantitatem, non puto inhærere ſubſtantiæ immediatè, ſed tantùm mediante quantitate. Quam ſententiam Ægidius 3. p. q. 77. n. 48. nonnullis difficultatibus grauari putat: nimirum quod accidens ſuapte natura indigum alienæ ſuſtentationis, ſuſtentet ſuapte natura qualitates: itémque quod qualitates non perficiant immediatè ſubſtantiam ſed ſolam quantitatem, cui ſoli dicuntur inhærere: quaſi propter illam ſolam perficiendam, & non propter ſubſtantiam, eſſent inſtituta: ac denique quod quantitas, cum ſit accidens, ſit totaliter forma, atque adeò non poſſit eſſe ſubjectum, cui connaturale ſit informari ab aliis accidentibus. Hæ tamen leuia ſunt, & æquè pugnarent contra ſubjectationem cuiuſuis alterius accidentis, in alio accidente: V. G. ſcientiarum, aut fidei, in intellectu; ſpei & charitatis, in voluntate; figuræ in quantitate. Quare ratum eſto, cœtera accidentia materialia, influxum ſubjectiuum immediatum non accipere, niſi à quantitate ſubſtantiæ in qua colligantur omnia, vt minùs mirum

mltum ſit, ſubducta ſubſtantia, ſi ſoperſit quantitas eius, perſtare cohæſionem & vnitatem præjacentem qualitatum, eſſéque locum nouia alterationibus, perinde ac ſi ſubſtantia ſupereſſet. Nihil quippè circa alia accidentia mutatum eſt, per ſubſtantiæ deſtructionem: ac ne actio quidem, qua priùs è quantitate educebantur, variata eſt, contra Albertinum diſp. 1. de Quantit. quæſt. 3. num. 7. Si ſtatuatur accidentia effectiuè à Deo ſolo pendere (vt multis placet) nec eſſe conſeruata per influxum effectiuum ſubſtantiæ connaturalis cum ſupereſſet. Sed quantum quidem eſt ex parte concurſus ſubjectiui, & ſuppoſita accidentium conſeruatione anteriore à ſolo Deo, nihil mutaretur. Nam ea actio, ſolam quantitatem reſpiciebat vt ſubjectum inhæſionis adæquatum; & qualitates vt terminum productū. Quæ duo cum perſeuerent, non eſt cur actio, ab eodem agente ad eundem effectum, ex eodem paſſo cauſandum terminata, dicatur variari ob variationem factam in paſſo immediato per ſe poſito. & in paſſo mediato, quod erat ſubjectum denominationis, prorſus deſtructo.

Quomodò quantitas, per ſe fiat, & quantum ea in re ſplendeat diuina potentia.

48. His ita conſtitutis, perſpicuè ſequitur, ex ſenſibilibus panis & vini accidentibus, ſolam quantitatem fieri per ſe, & in ea ſola fieri totam variationem hic interuenientem circa accidentia remanentia è pane & vino. Non quod circa quantitatem fiat mutatio aliqua, vt poſſit deinceps poſt ſubductam ſubſtantiam ſubjectare accidentia; nam ad hoc habet ex ſe vim ſufficientem ſuaptè natura, vt rectè aſſerit Vaſques 3. part. d. 594. *in fine*; ſed quod variatio fiat in quantitate, quoad ſuam entitatem: quæ priùs inerat ſubſtantiæ, nunc autem eſt abſque ſubjecto inhæſionis. Chriſtus enim qui ſucceſſit ſubſtantijs panis & vini, non ſubjectat quantitatem panis & vini remanentem, vlláve earum accidentia; iuxta illud S. Anſelmi l. de Sacram. altar. p. 1. [Species viſibilis panis, tranſlata ad corpus Domini, non eo modo ſe habet ad illud, quomodò accidens ad ſubſtantiam; quia corpus Domini in ſubſtantia ſua, nec album efficit albedo illa, nec rotondum rotunditas, ſicque de reliquis.] Idem iterat 2. part. cap. 6. Itaque quantitas panis & vini, destituta ſubjecto paſſiuè ſeu materialiter influente in eius cauſationem, terminat ſolius efficientis influxum, quod eſt fieri, ſiue accipere eſſe per ſe. Hoc verò fieri non poteſt abſque phyſica mutatione concurſus quo quantitas priùs conſeruabatur in materia. Impoſſibile quippè eſt, mutatis principijs quomodolibet influentibus in priorem illam actionem, eam non mutari: Quare mutatur, & quæ priùs erat eductio, fit creatio, iam non pendens à ſubjecto, ſed à ſola cauſa efficiente vt rectè affirmant Suares tom. 3. 3. part. d. 56. ſect. 2. concluſ. 3. Ægidius 3. part. quæſt. 77. à num. 19. Albertinus diſp. 5. de Quant. quæſt. 3. num. 5. & 6. contra Leſſium l. 2. de Summo bono à num. 49. & l. 12. de Diu. perf. num. 511. qui eductionem accidentis, (quæ apud me eſt modus ipſe inhærentiæ,) malè confert cum entitate ſubſiſtentiæ: quaſi ſicut ſubſtantia eſt conſeruabilis eodem influxu, etiamſi ſubtrahatur ſubſiſtentia, ita accidens ſit conſeruabile, etiamſi ſubtrahatur ei inhærentia. Sed neganda eſt paritas. Nam ſubſiſtentia planè ſuperuenit ſubſtantiæ. Inhærentia autem eſt cauſalitas ipſa, qua accidens efficitur ex ſubjecto: atque adeò cùm habeat rationem viæ ad accidens, eſt prior natura accidente, non autem poſterior. Eſſet verò paritas, ſi vnio formæ accidentalis terminantis creationem, conferretur cum ſubſiſtentia cōparata ad ſubſtantiam. Nam ea vnio ſuperuenit accidenti, eſtque proportionalis illi vnioni, qua anima rationalis producta priùs natura, cōjungitur materiæ in poſteriori naturæ. Talem accidentis vnionem, verum eſt aduenire exiſtentiæ, accidentis eáque vnione ſubtracta, accidens eſſe conſeruabile eodem influxu creatiuo quo priùs. Secus autem eſt de vnione eductiua, ob contrariam eius naturam. Ac proinde vt quantitas ponatur per ſe, & efficiatur abſque ſubjecto, exigitur mutatio actionis, qua priùs quantitas ex ſubjecto educebatur, per cauſam efficientem à qua ſola deinceps pendet, excluſo quocunque ſubjecto.

Potentia Chriſti in Euchar. penes tomin. à quo.

49. Elegi ſententiam quæ minùs multiplicaret miracula, & pateiùs huc aduocaret robur diuinæ potentiæ. Quæ multo magis hîc expromenda eſſet, ſi ſingula accidentia, poſt ſubtractam ſubſtantiam deberent effici per creationem, & poni extra ſubjectum. A qua ſententia non abbortent Patres, cum dicunt hîc colorem, ſaporem, odorem, ſeparari à ſubjecto: aut cum dicunt, accidentia creari, nec immitti Chriſto, ſed eum dumtaxat obtegere. Quæ & ſimilia, de quibuſvis accidentibus ſenſibilibus panis & vini prolata, non obſcurè inſinuant, de Patrum ſententia, non ſolam quantatem, ſed quæcunque accidentia prædicta, ſe habere eodem modo, quo diximus ſe habere quantitem: atque adeò per ſe effici, & propriè creari: idémque contingere, cum noua accidentia admotione agentium idoneorum producuntur in ſpeciebus; vt cum caleſiunt; frigeſiunt, colore aliquo aut ſapore inficiuntur. Si enim qualitates omnes, ſunt per ſe, neceſſe erit fateri, hunc quoque calorem aduenientem, poni per ſe; ſupplente Deo influxum ſubjecti ad myſterij occultationem; & cauſas ſecundas alterantes, ſuſtollere ad creandum accidentia quæ inferunt; cum ea reuera producant, nec poſſint educere defectu ſubjecti cui illa immittant. Vbi vides magnam multiplicationem mirabilium diuinæ potentiæ in hoc myſterio, ex parte accidentium haud temerè inuectam, cum videatur fulciri Patrum ſuffragatione; quæ (quicquid demum ſtatuant Philoſophi de immediato qualitatum ſubjecto,) non poteſt floccifieri, aut temeritatis inſimulari.

50. Vel ex eo tamen quod admiſi de ſola quantitate hîc per ſe poſita, quod iuxta Philoſophiam probatiorem eſt veriſimilius, perſpicuum eſſe debet, interuentum infinitæ Dei potentiæ eſſe hîc neceſſarium. Nam quamuis poſſibile eſt, accidens per ſe ſtatui, (delirarunt enim, qui id impoſſibile eſſe aſſeruerunt, fusè rejecti à Valdenſi tom. 2. cap. 76. & 77.) Tamen cum nequeat per ſe ſtatui, niſi per creationem propriè dictam, quæ eſt effectio abſque

Sect. III. Cap. III. Classis. II.

subiecto; & hæc sit solius diuinæ omnipotentiæ propria; manifestum est, quantum diuinæ potentiæ specimen hîc exhibeatur. Benè in hanc rem S. Anselmus l. de Sacr. Altar. p. 1. [Similitudo illa panis, quæ in altari, carnis se oculis ingerit, per se inspecta non est corpus Domini. Sed cum esset quiddam priori simile id est pani inhærens, vel accidens; migrante in Dominicum corpus substantia cui inhærebat, remansit ad peragendum sacri institutum mysterij. Quod quidem est visum contra rationem omnis mundanæ sapientiæ, vt sublata substantia, substantiæ accidens subsistat. Sed legi naturæ non subjacet Deus, imo ipsius legis lex est. Creator enim, potest quoque accidentia subducto substantiæ fundamento, vel continere, vel in aliam transferre substantiam; *qui terram* secundùm Prophetam, *appendit in nihilum:* Vel secundùm alium, *super Maria fundauit eam, & super flumina præparauit eam.*] Rursus 2. p. eiusdem libri cap. 5. & 6. [Qui diuina pietate, dignatus est in humeros suos eleuare ouem perditam, idest in vnitatem personæ suæ assumere corruptam naturam nostram, idem nunc terrenam substantiam panis suscipiens, in virtute diuinæ potentiæ cui in omnibus & per omnia subest cum voluerit posse, transmutat in veritatem carnis suæ. Dum verò mutat naturam in naturam, substantiam in substantiam, corpus in corpus; hoc solùm de eo immutatum, in eo quod mutatum est facit superesse, quod res exigebat: scilicet vt cum panis substantia in illam transierit substantiam quæ sedet in dextera Patris, de qualitate prioris substantiæ hoc sibi vindicet, vt secundùm ritum mysterij, tractabile fiat & gustabile ex illa natura, quod non erat ex sua. Et contra omnem secularis Philosophiæ rationem & intellectum, mutata panis substantia in aliam substantiam, ad quoddam mysterij obsequium, quædam accidentia quæ illi inhærebant, sic transtulit in mutatam, vt corpus Domini, albedo non faciat album, nec rotunditas rotundum: Sed huiusmodi omnia sic conseruantur, vt licet verò humanitatis eius corpori absint, non tamen insint: nec istud inficiant vel afficiant, sicut accidentia substantiam cui accidunt, sed exteriùs seruiant ad corpus Domini quodam modo obtegendum. Meritò ait, hanc per se existentiam accidentis esse contra omnem secularis Philosophiæ rationem, & intellectum. Nam quamuis vera Philosophia, agnoscat distinctionem realem, atque adeò separabilitatem accidentis à subjecto; de conseruabilitate tam accidentis seorsim à fulcro quocunque substantiali, non liquet nisi ex hoc mysterio. Vnde Philosophi, solo naturæ lumine ducti, accidentia non haberent nisi pro modalibus & infirmis entitatibus, quæ ita affixæ sunt suis modificatis; vt quamuis possint ab eis disiungi, (saltem singulæ,) non possent tamen per se, ac seorsim ab illis conseruari. Ex hoc autem mysterio didicit Philosophia, dari accidentia quæ sint entitates firmæ, & possint conseruari seorsim à substantia; nec tantùm conseruari possint, sed reipsa etiam conseruentur, puta quantitates panis & vini, ad quod cognoscendum nullum naturæ lumen potest assurgere.

51. An tamen quod S. Anselmus dixit, perseitatem accidentium esse contra rationem Philosophiæ, & intellectum, sonet eam perseitatem esse contra naturam, potest esse lis de nomine. Non pauci quidem Patres, vt latè refero in Natur. Theol. dist. 8. à num. 514. negant aliquid fieri posse à Deo, quod sit contra naturam: [quia cum ipse sit conditor naturarum omnium, id cuique est naturale, quod ille fecerit, à quo est omnis ordo naturæ.] Verba sunt S. Augustini 26. contra Faust. cap. 3. Atque ita nominatim in hoc mysterio insinuat Guitmundus, sub initium libri primi contra Bereng. refellens quod ille nequam blaterabat, naturam non posse pati mutationem quam fides Catholica hîc agnoscit. In quam rem cum alia adducit Guitmund. tum nominatim Platonem; [qui rerum naturam, dixit esse id quod vult Deus.] Eodem pertinet illud S. Anselmi l. de Sacram. alt. p. 1. [legi naturæ non subjacet Deus, imo ipsius legis lex est.] Fusè item in eandem sententiam disputat Paschasius l. de Sacram. toto cap. 5. qui tamen cap. 4. *in fine*, fateri videtur, quod fit in Eucharistia, atque adeò etiam perseitatem accidentium, esse contra naturam. Id enim præter cætera est, vt eius verbis vtar, [quod potentia diuinitatis contra naturam, vltra nostræ rationis capacitatem efficaciter operatur.] Nec est cur diffiteamur, perseitatem genio & naturali exigentiæ accidentis aduersantem, verè esse contra naturam; quæ tamen voluntati Dei subjecta, ab eo qui est *natura naturæ*, vt loquitur Petrus Damiani opusc. de Dei omnipot. cap. 11. pro voluntate potenter ducitur.

Eum diuinæ potentiæ splendorem, in quantitatis perseitate, excluso limbo addititio, rectè intelligi.

52. Perinde porrò conspicua in hac parte erit vis omnipotentiæ diuinæ, siue perseitas illa quantitatis, nihil ei inuehat præter actionem absque subjecto, siue ei præterea inferat aliam entitatem; qua in parte variatur sententijs. Nonnulli enim in accidente per se constituto, agnoscunt terminum positiuum proportionalem subsistentiæ; eúmque terminum putant esse necessarium, vt quantitas conseruetur separata absque violentia, & vt citra nouum miraculum possit subjectare reliqua accidentia, ac subire vicem materiæ respectu mutationum alterariuarum, aduenientium de nouo speciebus consecratis. Ita Cajetanus 3. p. quæst. 77. art. 2. indicans eum terminum esse entitatem firmam, & multa ei tribuens quæ refellunt Valentia 3. p. d. 6. quæst. 5. p. 1. & Suares tom. 3. 3. p. d. 56. sect. 2. iuxta quem hîc terminus, (si datur,) non est entitas firma & per se producibilis ac conseruabilis, sed modus dumtaxat. Dari autem talem terminum, probat Suares, cum argumentis ex Cajetano propositis, tum quia *per se esse*, non est tantùm negatio. Igitur sicut substantia, iuxta receptissimam doctrinam, per se est in interuentu modi subsistentiæ, sic accidens, quando per se constituitur, proportionali modo afficitur. Et hîc modus separandi accidens, est longè perfectior iuxta Suarem, quia accidens vi talis modi erit incapax inhæsionis, cuius alioqui capax esset. Est quoque ea entitas per opportuna, vt quantitas dicatur separari à substantia

per

per actionem poſitiuam, ſicque legitimè explicetur panis in Chriſtum conuerſio abſque annihilatione. Addunt Vaſques 3. p. d. 194. cap. 2. Et Ægidius 3. p. q. 77. n. 35. qui in eadem ſunt ſententia, omne ens debere eſſe vltimo terminatum: At non apparet, qua alia ratione accidens poſſit vltimo terminari, niſi hunc modalem terminum accipiat.

Hæc tamen omnia, parum aut nihil promouent negotium modalis illius limbi. Eo quippè termino modali poſito, nihilominus quantitas non terminaretur connaturaliter, minúſve violenter; quàm ſi tali termino deſtitueretur; quandoquidem huiuſmodi terminus repugnat inclinationi naturali qua quantitas propendet in ſubjectum. Falsò autem addebatur, quantitatem ab eo termino habere, vt vel abſolutè, vel connaturaliùs poſſit ſuſtentare reliqua accidentia. Hoc enim habet quantitas per ſuam nudam entitatem. Sicut enim materia Chriſti, etiamſi deſtituta ſuo connaturali termino, nuda tamen ſua entitate ſubjectat quantitatem Chriſti, æquè benè ac ſi poſitiuum terminum ſibi connaturalem ſeu ſubſiſtentiam creatam ſortiretur. Vnde æquè idem præſtaret ſi omni prorſus ſubſiſtentia exueretur, & neque connaturali neque extraneo termino vltimo terminaretur: ita proportione ſeruata, ſtatuendum eſt de quantitate, comparata ad reliqua accidentia. Quod verò attinet ad argumentum, ductum ex eo quod, eſſe per ſe non ſit quid priuatiuum, facile eſt illud diſſoluere, dicendo, modum poſitiuum vi cuius repugnat quantitati inhæſio, datúrque actio poſitiua auellens quantitatem à ſubſtantia; alium non eſſe quàm creationem quantitatis. Eo quippè influxu poſito, repugnat quantitatem inhærere, etiamſi poſſit vniri eo modo quo anima rationalis per ſe exiſtens vnitur corpori abſque inhæſione. Vt autem quantitas alio vlteriore termino quaſi finiatur, & terminetur; neceſſarium non eſt. Imo eum terminum eſſe collatu impoſſibilem, contendit Albertinus princ. 1. compl. corull. 13. dub. 4. cauſatus repugnantiam talis termini ad inhærendum, quod æquè objicere potuiſſet creationi accidentis, mihi (vt dixi,) ſatis eſt, quod is terminus non ſit accidenti neceſſarius, quem idcirco de facto dari, negant Valentia 3. p. d. 6. q. 5. p. 1. Salas 1. 2. tract. 3. d. 2. n. 39. Albertinus diſp. 1. de Quant. q. 3. n. 8. Leſſius l. 12. de Diu. perf. n. 111. Henriq. l. 8. cap. 30. n. 2. Rubius q. 3. de potentijs animæ & paſſim Scotiſtæ. Ducem ſuum aſſectati in 4. d. 12. q. 1. & 6. Nec eo modali termino ablegato, minùs hîc ſplendet diuina potentia, imo multo magis: quandoquidem abſque eo veluti ſepimento, & quaſi limbo firmante, per ſe ſtatuit quantitatem, adhibita tantùm vi manus ſuæ creatricis.

Specimen tertium diuinæ potentiæ in hac ſerie, per accidentium per ſe ſtatutorum actiuitas.

53. Recenſebam poſtremo loco inter diuinæ potentiæ ſpecimina, ſpectantia terminum à quo, eiúſve exuuias, quod accidentia conſimili vi actiua potiantur, ac cum ſubſtantiæ, panis & vini ſuberant. Quod enim ſpecies Sacramentales ad omnem illum paſſiuum vſum deſeruiant, ad quem deſeruirent ſi panis & vinum adeſſent, iam ſupra monſtraui, & addidi id fieri abſque interuentu diuinæ potentiæ indebito, & referendo inter mirabilia. Id quod etiam ferè dicendum eſt, de actiuitate accidentaria ſpecierum. Cum enim tota ratio agendi reſpectu huiuſmodi actionum, ferè ſit forma accidentaria, inexiſtens quantitati vt ſubjecto inhæſionis adæquato, perſpicuè ſequitur, ſpecies citra miraculum poſſe agere accidentariò, quicquid potuiſſent agere præſente ſubſtantia. At de actiuitate in actionem ſubſtantialem, aliter eſt ſtatuendum. Accidens enim ob improportionem quam habet cum effectu ſubſtantiali, non poteſt producere ſubſtantiam niſi in virtute ſubſtantiæ; id eſt niſi ſubſtantia aſſumat illud vt inſtrumentum; eíque cooperando, ſuſtollat illud ad producendum effectum cui impar eſſet ſpectatis ſolis ſuis viribus, non conjunctis cum ſubſtantia coefficiente. Vnde ſi contingat, ſpecies Sacramentales cauſare aliquid ſubſtantiale, æquè ac feciſſent ſi ſubſtantia adeſſet, productio illa erit opus diuinæ potentiæ, miraculo supplentis actiuitatem principalem ſubſtantiæ, vt myſterium lateat, & ſit locus fidei. Exemplum eſſe videtur in ſpeciebus vini, quæ ſi diu aſſeruentur, vt olim fiebat (patétque ex querelis S. Chryſoſtomi de effuſis ſpeciebus vini aſſeruatis in ſacrario, irrumpentibus illhuc militibus,) poterunt conuertere in vinum, liquorem quempiam eis affuſum, in debita proportione & quantitate. Quicquid enim contendant recentiores, vinum pollet vi conuertendi aliquem alium liquorem in ſe, ac etiam aquam; id quod apertè ſupponit S. Anſelmus l. de Sacram. altar. p. 2. cap. 7. Non adhibeo exemplum aquæ illius modiciſſimæ quæ vino conſecrando inſtillatur; tum quia admodùm veriſimile eſt, eam aquulam immediatè conſecrari: tum quia ſi non conſecraretur, tranſitétque immediatè in Chriſti ſanguinem, tempus vſque ad conſumptionem ſpecierum eſſet fortaſſis nimis breue ad cauſandam tranſmutationem naturalem aquæ illius in vinum cui admiſcetur. Conſultò igitur adhibui exemplum alterius liquoris, immiſſi in ſpecies vini ad longum tempus, quale præſente vino ad eam tranſmutationem exigeretur. Talis itaque liquoris conuerſio in vinum per ſpecies Sacramentales, ſupponitur cap. *cum Marthæ* de celebr. Miſſ. §. *quæſiuiſti*: Neque enim liquor verteretur in Chriſti ſanguinem, cum conſecratio quæ præceſſit, non ceciderit in hunc nouum liquorem, vt rectè contra aliquos affirmat Suares tom. 3. 3. p. d. 57. ſect. 3. concluſ. 2. Fatendum itaque eſt, liquorem illum tandiu & in ea proportione applicatum ſpeciebus, vt conuerſio in vinum ſit apta ſequi, conuerti in vinum, idque eſſe opus diuinæ potentiæ ſupplentis actiuitatem formæ vini, vt fides locum habeat & myſterium occultetur.

Potentia Chriſti in Euchar. penes term. à quo.

Eiuſdem diuinæ potentiæ opus eſt, reductio ſpecierum ad ſtatum vino aut pani connaturalem. Verbi gratia, ſi ſpecies vini frigeſiant, poſteáque ad calorem vino natiuum reueniant, reuocatio illa ad calorem conſentaneum vino, cum ſuperet intenſionem caloris in vino reſidui, non poteſt fieri ab huiuſmodi calore. Et verè ſi forma vini adeſſet, reductio illa fieret à ſubſtantiali forma vini, hanc ſuam connaturalem

lem qualitatem reparante. Quia igitur forma vini destructa est, nec Christi institutio patitur, vt aliquid hîc fiat quo mysterium euulgetur, proindéque reductio illa specierum ad statum vino natiuum alicunde est causanda; præsto est diuina potentia supplens agentis proximi defectum; quod respectu huius accidentis, non potest esse nisi forma substantialis. Quæ causa est, cur supra dixerim, *ferè* (atque adeò non planè semper) actuitatem accidentariam in speciebus separatis, esse eandem cum actiuitate accidentaria, quæ erat superstite substantia.

CLASSIS TERTIA.

Speciminum diuinæ potentiæ in Eucharistia, penes transsubstantiationem.

54. Postremam seriem mirabilium operum, penes quæ spectandum asserebam splendorem omnipotentiæ Dei in Eucharistia, conflandam dicebam ex pertinentibus ad mutationem in confectione huius mysterij interuenientem: quæ mutatio talis & tanta est, vt nusquam cernatur similis, nec vi vllius causæ naturalis, sed manu robusta solius Dei omnipotentis possit accidere. Non enim est qualiscumque mutatio, puta alteratiua dumtaxat, aut etiam corruptiua; quarum prior totam substantiam relinquit incolumem, posterior verò materiam: Sed est mutatio totalis quoad substantiam, saluis tantùm accidentibus ad exercitium fidei. Et idcirco vocatur *transsubstantiatio*.

Antiquitas, & vsus vocis transsubstantiatio.

Ad quam vocem tanquam horrificam, percelluntur Sectarij quorum etiam nonnulli eo impudentiæ sunt prolapsi, vt sicut hanc vocem à nupero quodam ante trinoctium, & ad somnum ab Innocentio III. post mille eóque amplius annos à constituta Christiana Ecclesia causam volunt; ita & ipsum dogma voci subjectum, esse antiquius sint inficiati. Hæc tamen est supinitas cum malignitate certans. Nam voces nouas, cum necessitas indixit, aut opportunitas tulit, sapientes nunquam refugerunt, vt optimè docet S. Hilarius l. contra Constantium Augustum, & S. Ambrosius l. de fide contra Arrianos, ac S. Augustinus epist. 174. & tract. 97. in Ioan. optiméque ex multis alijs Patribus confirmant Espencæus digress. 5. in Paralipom. Epist. ad Timoth. Carbo l. 4. Introd. cap. 14. & Henriq. l. 1. cap. a. n. 2. Habemus exemplum solemnissimum, vocis ὁμοούσιος, quæ quod Arrianis confodiendis visa esset aptissima, ferè primùm in communem vsum venit tempore Concilij primi Nicæni: tametsi anteriùs quoque, sed infrequentiùs vsurpata reperiatur: Nomen item *personæ*, tunc primùm est inductum in vsum, cum Sabellius Ecclesiam infestare est aggressus, vt notauit Facundus l. 1. pro tribus capitulis cap. 3. qui nomen quoque *subsistentiæ*, ab Ecclesia post multum tempus fuisse inductum, vt & nomen *Trinitatis* obseruat. Stupidè ergo æquè ac peruersè hostes Ecclesiæ, vocem *transsubstantiationis* vocant in inuidiam, ejúsque præteosam nouitatem, ad notionis subjectæ impugnationem trahunt. Nam quamuis vox *transsubstantiationis* inualuerit præsertim tempore Concilij Lateranensis celebrati sub Pontificatu ac auspicijs Innocentij III. quia opportunissima est ad mutationis in hoc mysterio interuenientis expressionem, tamen anteriùs quoque vsurpata reperitur: vt à Blesensi, epist. 140. conscripta ante illud Concilium, vbi Bulæus pro huius vocis antiquitate pugnat. Anteriùs quoque eam adhibuerat Gaufridus Cisterciensis Epist. ad Cardinalem Albanensem quam refert Baronius anno 1188. Quod si, (vt par est,) non extimum vocis sonum, sed notionem eius ac sensum attendamus, extant apud perantiquos Patres, voces nouatæ planè consimiles, vt μεταστοιχειοῦν & μεταποιεῖν de quibus Turrianus l. 2. contra Magdeb. cap. 17. Nyssenus ex interprete in oratione Catech. cap. 37. vocat *transelementationem*, quasi diceret, mutationem à fundamentarijs totius substantiæ initijs, atque adeò à tota substantia. Nec aliò spectant varij modi loquendi apud perantiquos Patres celeberrimi, quos accuratè colligunt & expendunt Vvidefordus contra 1. Vvicleffi articulum. Sanctesius repet. 7. Alanus l. de Eucharist. cap. 34. Val. 3. p. 3. d. 6. q. 3. p. 1. §. 3. Bellarm. 3. de Euchar. cap. 20. & 21. Qui item Autores, immensi sunt in astruenda veritate notioni subjectæ voci *transsubstantiatio*. Et perpulcrè quoque Sanderus orat. de Transsubstantiatione. In quam item sententiam nonnulla libabimus in Collyrio pro Insciosis. Nunc spartam nostram colamus, & demonstrando splendori diuinæ potentiæ in hoc mysterio micanti insistamus.

Admirabilitas huius mutationis.

55. Mutatio itaque in Eucharistiæ confectione interueniens, adeò sublimis est, vt omnem vim creatam longissimè supergrediatur nec ab ipso Deo, alibi vspiam adhibita inueniatur sitque verè maximè noua vt pulchrè tradit Gillebertus serm. 7. in cantica, *sub finem*. Cur supergrediatur omnem potentiam creatam, ratio est, quia est transitus totius substantiæ in totam substantiam; puta totius panis in totum Christum. Non enim materia panis in materiam Christi, & forma in formam conuertitur; sed tota substantia panis, æquè primò in totam Christi substantiam conuertitur; quia totus panis desinit ob aduentum totius Christi, vt rectè contra aliquos Philosophantes Albertinus Coroll. 3. de Quant. dub. 8. difficult. 4. Et quia caro viua, & sanguis Christi, non terminant actionem conuersiuam, nisi prout in Verbo subsistunt, Verbum quoque in termino transsubstantiationis includitur. In totum ergo Christum sic sumptum, conuertitur tota panis substantia; cuiusmodi totalem transitum vis creata moliri & exequi nequit: quia potentia creata, eget fundamento in quo pedem figat. Indiget inquam materia, quæ excipiat actionem, formæ sequentis inductiuam; postquàm in eo subjecto conflixerint acies dispositionum. Cuius enim formæ dispositio fuerit superior, ea sedem materiæ subit, extrusa priore forma. Si verò dispositiones ad immittendam aliquam formam præimmissæ, debiliores fuerint quàm par foret

exturbandis

extirbandis prioris formæ diſpoſitionibus, forma ſubſequens quàm agens inducere molliebatur, arcetur ingreſſu. Nam ne expulſio formarum è materia, atque adeò deſtructio compoſitorum iam compactorum, nimis præpropera eſſet; vnde ingens confuſio & perturbatio perpetua in rerum naturam inueheretur, prouidè naturæ Autor cauit, vt omnibus formis, ſuæ propriæ & conuenientes diſpoſitiones neceſſariæ eſſent; tum ad eas fouendas, & cubile materiæ illis aptandum, tum ad firmandam eo veluti ſatellitio occupatam materiæ ſedem. Dum enim diſpoſitio præiacens remoram inijcit contrariæ diſpoſitioni aditum ſuæ formæ ad materiæ hoſpitium tentanti; viciſſitudo generationum leniè peragitur, & ordinatè; faciliúſque forma ſemel in materiam admiſſa, prohibetur iniuria, partámque ſedem aduerſus hoſtilem cauſæ aduerſarij incurſum retinet. In mutatione itaque de qua agimus, nullus diſpoſitionum veluti campus in quo confligant, nullum actionis ſubſtantialis ſubjectum cernitur; quia fit tranſitus à tota ad totam ſubſtantiam. Quare ſuperat omnino vires naturæ iſta mutatio, quia naturalia agentia poſtulant illum quem dixi campum, & actionis ſubſtantialis ſubjectum. Nec illud excludit Ariſtoteles 1. de Gener. tom. 23. cum generationem deſcribens ſub ratione conuerſionis è binis ſimplicibus mutationibus contextæ, ait eſſe mutationem totius in totum, nullo ſenſibili remanente vt ſubjecto. Senſibile quippè ſubjectum eo loco, idem eſt quod ſubjectum completum vtrique termino commune. Qua ratione, materia quæ ſola ſupereſt in tranſmutationibus & conuerſionibus naturalibus, non eſt ſubjectum ſenſibile.

Duo in ea termini, & tertium commune.

56. Quamuis autem conuerſio quælibet naturalis, toto cœlo differat ab hac conuerſione tranſſubſtantiatiua; vt tamen eius naturam, & diuinæ potentiæ neceſſarium ad eam interuentum, perſpiciamus, à naturali conuerſione ſubſtantiarum, aſſurgendum eſt ad hanc plenam prodigij totarum ſubſtantiarum mutationem, vt rectè monuit S. Anſelm. l. de Sacram. Altar. p. 2. c. 7. Conuerſio itaque naturalis ſubſtantialis, exercetur inter duas ſubſtantias totales, quarum vna quæ eſt terminus conuerſionis ad quem, aduenit, & vi eius ſubintrantis, altera quæ eſt terminus à quo, extruditur è ſubjecto vtrique formæ communi: quod cum ſit finitæ virtutis paſſiuæ, non poteſt contrarijs vtriuſque formæ diſpoſitionibus locum præbere, & formas vtriuſque ſubſtantiæ conſtitutiuas ſimul excipere. Vnde eo ipſo quod vnus terminus aduenit, alter recedit ſeu perit, ob limitationem ſubjectiuam communis materiæ; quæ eſt tertium illud commune, in quo inceptio vnius termini, & deſitio alterius connectuntur. Quæ connexio in vno tertio communi, in negotio conuerſionis tanti eſt, vt ea non poſita, duæ mutationes ſimplices (ſi fortaſſis concomitanter fierent) non conſtituerent conuerſionem.

57. Hinc aſſurgendo ad conuerſionem tranſſubſtantiatiuam; termini poſitiui oppoſiti, quorum vnus aduenit, alter abſcedit, perſpicui ſunt. Aduenit Chriſtus Dominus, perit verò & abſcedit totus panis, quoad ſuam vniuerſam ſubſtantiam; tametſi non dicitur annihilari, quia ei ſuccedit Chriſtus ſub eodem tertio, & vi eiuſdemmet actionis qua ſubſtantia panis expellitur, ita vt in momento quo finitur extrinſecè prolatio verborum Chriſtus intrinſecè incipiat ſubeſſe ſpeciebus, ſubſtantia verò panis, vi inductionis Chriſti ſub illas ſpecies, deſinat extrinſecè illis ſubeſſe. Deſinit enim cum motu locali quo conſummatur prolatio verborum, quem conſtat in vno aliquo inſtanti extrinſeco deſinere. Ex his liquet, & de duplici termino poſitiuo huius conuerſionis, & de tertio vtrique communi, ſub quo vnus ſuccedit alteri; ſunt enim ſpecies ſiue accidentia panis ſiue ſubſtantia ſenſibilibus hiſce accidentibus ſubſtans quam D. Anſelmus nomine *communis materiæ* deſignauit l. de Sacr. alt. p. 2. cap. 7. cum dixit, [Corpora in incorporea, nulla ratione poterunt permutari, quoniam nulla communi materia ſubjecta participant, quæ ſuſceptis qualitatibus in alterutrum permutentur. Corpus verò Domini, cum pane, vnius habet commune materiæ ſubjectum. In quantum enim corpus Domini & generari potuit & mori, communem cum pane iſto terreno videtur ſortiri materiam. In quantum verò panis, cum corpore Chriſti communem habet materiam, poteſtatem habet in iſtud tranſmutari; nec cum hoc fit, à natura vſquequaque receditur. Si enim multitudini maris, modicam vini guttam transformare in ſuam naturam, in tantum vt de ea penitus nihil videatur reſiduum, eſt poſſibile; magnitudini vel multitudini virtutis Chriſti, qua cum Deo Patre vnus eſt homo Chriſtus, omnipotenti Creatoris actione, & obedientiſſimæ creaturæ paſſione, panem in ſuum tranſmutare corpus, erit impoſſibile? Et cui creare de nihilo formatum & formam fuit facile, mutare formatum, & conſeruare formam, quomodò erit difficile?]

Potentia Christi in Euchar. ponens terminum à quo.

Vox *communis materia*, eo loci apud S. Anſelmum, non ſonat materiam panis, quaſi hæc in Euchariſtia ſit formæ panis & formæ Chriſti communis, quod cum tranſſubſtantiatione pugnaret. Sumenda ergo eſt pro tertio cõmuni, cui & tota ſubſtãtia panis antea ſuberat & nunc tota Chriſti ſubſtantia ſubeſt. Nec eſt vrgendũ ad corticem literæ, exemplum transformationis vini in aquam maris: quæ transformatio verè fit in materia communi propriè dicta; ſed ſumendum eſt cum accommodatione conuenienti, ita vt ſenſus ſit, quemadmodùm vis naturalis poteſt facere naturalem conuerſionem vini in aquam, ſub materia communi vtrique formæ; ita multo magis, vim diuinam poſſe facere conuerſionem totius ſubſtantiæ panis, in totam Chriſti ſubſtantiam, ſub accidentibus vtriuſque ſubſtantiæ communibus; eo quod tametſi hæc tranſmutatio eſt longè operoſior & altior, tamen omnipotenti Deo, & paſſioni obedientiſſimæ creaturæ, ſit tribuendum, quod fides de ea eminentiſſima tranſmutatione tenendum ſanuit. Quæ expoſitio, cùm vniuerſo S. Anſelmi contextui quadrat, tum nominatim ei quod extremis verbis habet, de forma & formato. Hoc eſt de tota ſubſtantia ſuis accidentibus, conueſtita. Nam ſicut *formam*, ibi accipit in ſenſu minùs obuio, id eſt pro congerie accidentium conueſtientium ſubſtantiam panis,

quam

Sect. III. Cap. III. Claſſ. III.

quam vocat *formatum*: ita materiam ſumpſit latè, pro omni eo cui aliud ſubeſt, ſicut verè ſubſunt accidentibus; priùs ſubſtantia panis, tum ſubſtantia Chriſti: eodémque recidet, ſi dicas, ſumpſiſſe materiam communem pro ſubſtantia iis accidentibus ſenſibilibus ſubſtante. Liquet ergo de terminis transſubſtantiationis, & de tertio communi.

Nexus & incompoſſibilitas binarum ſimplicium mutationum ſub illo tertio.

58. Tantùm ſupereſt difficultas, de nexu binarum mutationum ſimplicium ſub illo tertio communi; vnde pendet dijudicatio modi quo inductio termini ad quem aduenientis,eſt cauſa abſceſſus termini à quo præjacentis.Nexus porrò ille, ſitus eſt in tali terminorum extremorum incompoſſibilitate, propter quam vno termino incipiente, alter abſcedit. Eam incompoſſibilitatem, haud facile eſt exponere in hac conuerſione. Nam non eſſe phyſicam, & ductam ex natura actionis qua Chriſtus hîc reproducitur, inde habetur; quod panis ſuaptè natura poteſt coëxiſtere corpori Chriſti, quippè ſe habenti ad modum Spiritus, atque adeò carenti extenſione externa, & impenetrabilitate cum alio corpore, etiamſi quanto. Vnde quemadmodùm quantitas panis, eſt compoſſibilis cum quantitate corporis Chriſti: ita ſubſtantia panis, (ſi remaneret,) eſſet cum Chriſto compoſſibilis: nec eſt vnde aſtruamus, ſubſtantiam panis ſuaptè natura non poſſe cohærere ſub iiſdem accidentibus cum Chriſti corpore. Quod ſi ſubſtantia panis, & ſubſtantia corporis Chriſti ſunt compoſſibiles, vbi ergo connexio mutationum, atque adeò vbi conuerſio, quæ abſque connexione conſtare nequit? Ex quo refellitur Moncæus qui d. 11. ſelecta cap. 10. negat inter ſimplices mutationes hîc interuenientes, puta Chriſti inceptionem & panis deſitionem, interuenire connexionem. Verùm ſublata connexione, concidit conuerſio quam hîc interuenire, fide ſanctum eſt. Omnino igitur retinenda eſt connexio ſimplicium mutationum in huius myſterij confectione interuenientium, & in quo ſit terminorum incompoſſibilitas quæ illam mutationum connexionem fundat, demonſtrandum.

Non nemini viſum eſt, terminorum totalium incompoſſibilitatem in hoc negotio, peti poſſe ex perſeitate accidentium.Eo ipſo namque quod accidentia ponuntur per ſe, & ceſſant edui ex ſubſtantia panis, neceſſe eſt formam panis, ſuo illo connaturali & fomento & præſidio deſtitutam, deſerere materiam, atque adeò diſſolui & perire panem, non modò quoad formam, ſed etiam quoad materiam. Non pereunte forma ſubſtantiali, nec ſuccedente debetur vltra conſeruatio materiæ, quæ eſt pura potentia ſubjectiua in hoc vnum facta vt ſubjectet & recipiat formam, conſletque cum ea vnum per ſe. Ita Suares tom. 3. 3. p. d. 50. ſect. 6. & Fonſec. 9. Metaph. cap. 1. quæſt. 4. l. 6. ac Albertinus coroll. 3. de Quant. dub. 6. n. 9. Cui doctrinæ perperam aliqui negotium inde faceſſunt, quod nihil ſit neceſſe petere ſubſtantiam, dummodò accidentia maneant ei intimè præſentia localiter, etiamſi abſque vnione, ob perſeitaté & creationem, ſupra naturale debitú cómunicatú accidentibus;quod affirmat Ægidius 3. p. q. 75. n. 162. Perperam inquam inde refellitur doctrina propoſita, quia accidentia non vnita ſubſtantiæ, non plus ad eam pertinent, quàm ſi centum millibus paſſuum ab ea diſtarent. Non enim fouent formam excludendo à materia formam incompoſſibilem; niſi quia finitas paſſiua ſubjecti, non admittit has & oppoſitas diſpoſitiones; quæ ratio euaneſceret, ſi diſpoſitiones vnius formæ, non vniantur materiæ, ſed ſint ei dumtaxat intimæ localiter,abſque inhæſione. Fortiùs ergo vrgenda eſt propoſita doctrina, ex eo quod ratio conuerſionis, & nexus mutationum ſimplicium eam compingentium, poſtulat, vt eademmet actio quæ eſt vnius extremi inductio, ſit alterius depulſio; quatenus actionem qua ponitur terminus ad quem, conſequi debet ſubtractio influxus conſetuariui, quo terminus à quo fouebatur, vt cernimus in omnibus conuerſionibus naturalibus. At productio Chriſti ſub ſpeciebus, eſt actio prorſus diuerſa à productione creatiua accidentium. Deeſt igitur iuxta eam doctrinam, connexio neceſſaria inter mutationes ſimplices compingentes conuerſionem. Accedit quod prius eſt, panem & vinum deſinere, quàm accidentia per ſe conſtitui. Idcirco enim accidentia per ſe conſtituuntur, & edui deſinunt,quia ſubtractum eſt illis naturale ſubſtantiæ ſuſtentaculum. Ac proinde non idcirco deſinit ſubſtantia panis, quia eius accidentia per ſe ponuntur, ſed è contrario idcirco accidentia per ſe ponuntur, quia ſubſtantia illis ſubducitur, ob aliam aliquam anteriorem cauſam incompoſſibilitatis terminorum.

Eſt moralis tantùm, ratione veritatis verborum.

59. Agnoſcendus ergo hac in parte eſt interuentus diuinæ omnipotentiæ, quæ duobus extremis terminis, ſub vno tertio communi phyſicè ſuaptè natura compoſſibilibus, adjungit ſubtractionem influxus phyſici, requiſitam vt eorum vnus extrudatur: quod facit ob moralem incompoſſibilitatem, ductam ex veritate verborum Chriſti, quæ falſa reddi non poſſunt, vel ſi cœlum & terra tranſire deberent: redderentur autem falſa, ſi ſubſtantiæ panis & vini, adueniente Chriſto perſtarent ſub accidentibus. Chriſtus enim accipiens panem, dixit *Hoc eſt corpus meum*, quæ verba Sacerdotes ex Chriſti mandato & inſtitutione, ac etiam in eius perſona, proferunt ſuper idoneam materiam, dicti idcirco *fungi Sacerdotio cum Chriſto*, quo pacto loquitur Naz. orat. 1. Ea autem Chriſti verba, vt veritatem habeant, omnino ferunt vt ſubſtantia quæ in fine prolationis totius propoſitionis ſubeſt accidentibus ſenſibilibus panis, ſit corpus Chriſti. Illud quippè pronomen *Hoc*, deſignat ſubſtantiam quæ eſt ſub accidentibus ſenſibilibus, demonſtratis à proferente talem propoſitionem; non ſubſtantiam, quæ eſt ſub illis accidentibus, quando illud *Hoc* profertur; ſed quando tota propoſitio conſummatur, & veritatem ſuam habet,qui eſt ſcopus ad quem notiones vocum anteriorem totius propoſitionis dicunt habitudinem, æquè ac notio poſtremæ vocis in cuius prolatione finitur propoſitio.Oportuit enim vt ſubjectum propoſitionis

ſitionis quæ ad conſecrandum adhiberetur, eſſet aliquid ambobus extremis terminis commune, & indifferens ad ſupponendum diuerſimodè: nempè initio quidem, pro conceptu objectiuo aliquatenus inuoluente terminum à quo, quippè qui exprimendus eſt conuerti: in fine autem propoſitionis, pro termino ad quem, ſeu pro Chriſti corpore in priore forma, pro ſanguine autem in ſecunda: proindéque pronomina quæ habentur initio propoſitionis conſtantis formam, hoc eſt pronomina *hoc & hic*, non deſignant corpus vt ſic, vel ſanguinem vt ſic, ſecundùm propriam rationem eorum: (ſic enim prioris formæ ſenſus eſſet, *corpus meum, eſt corpus meum,*) ſed deſignant aliquid ſingulare & præſens, quod poſſit eſſe idem cum corpore & ſanguine Chriſti, vt affirmatur per formam. Quia verò nihil quod ſit realiter in pano aut vino, poteſt eſſe idem cum corpore & ſanguine Domini, (extrema quippè illa planè diſcrepant;) propterea ſtatuendum eſt, prædictis pronominibus deſignari contentum ſub his accidentibus ſenſibilibus, ſiue ſubſtantiam his accidentibus ſubſtantem. Quod ſignificatum; quamuis ſecundùm rationem ſit commune vtrique termino conuerſionis, quia vterque terminus ſub illis accidentibus reperitur; reipſa tamen non eſt commune vtrique, ſed in fine prolationis propoſitionis, (quo tantùm tempore ſpectanda eſt eius veritas, conſtabit, illud ſignificatum identificari cum ſolo Chriſti corpore in priore forma, & cum ſanguine in forma poſteriore. Idem cernitur in omnibus propoſitionibus practicis quæ faciunt ſuum objectum; & in illis propoſitionibus quibus aliquid vaſe incluſum, generatim primùm ſignificatur, etiamſi iam tunc determinatè demonſtretur, vt cum oſtendens dolium, dicit, *hoc eſt vinum.* Deo quippè illa, non pugnant: determinatè demonſtrare aliquid ſingulare, & nondum ſignificare illud ſub aliqua peculiari ratione ſub qua ſignificabitur in fine propoſitionis; vt liquet ex prædicto exemplo, in quo particula *hoc* deſignat rem contentam in dolio, quæ eſt ipſummet vinum ſingulare & præſens, (id enim fert vis pronominis demonſtratiui) ſed ſignificatum ſub illa eius ratione & gradu generali, expreſſo in ſingulari & determinatè. Gradus quippè generalis non caret ſingularitate, & determinatione ſua, vt cum dico *hæc ſubſtantia*, vel *hoc animal*. Ita de ſenſu formæ conſecrationis, philoſophantur Guitmundus. lib. 2. *ſub finem*, Bellarminus lib. 1. de Euchar. cap. 11. Suares tom. 3. 3. p. d. 58. ſ. 7. Henriq. l. 8. cap. 19. Valent. 3 p. d. 6. q. 6. p. 2. difficult. 2. Peſantius 3. p. q. 78. art. 5. diſp. 3. Bonac. quæſt. 3. de Euchar. p. 4. Scortia l. 4. de Miſſa cap. 11. num. 15. & paſſim alij. Vt ergo veritas formæ conſecrationis ſalua ſit, & verba Chriſti quatenus tali ſignificatione quaſi fœta, in fine prolationis non ſordeant falſitate, quod impoſſibile eſt; oportet panem in fine prolationis excludi, quæ eſt moralis incompoſſibilitas; ſufficiens ad veram conuerſionem totius ſubſtantiæ deſinentis, in ſuccedentem. Subſtantia enim ſub accidentibus ſenſibilibus pronomie *hoc* deſignatis contenta, non eſſet corpus Chriſti, vt ſignificat propoſitio, ſi panis in fine propoſitionis remaneret. Ita exponũt hanc incompoſſibilitatem, & connexionem mutationum conſtantium conuerſionem, Vaſques 3. p. d. 181. cap. 12. Leſſius l. 12. de Diu. perfect. n. 120. Ægid. 3. p. q. 75. n. 159.

Potentia Chriſti, in Euchariſtia penes mutationẽ.

Transſubſtantiatio, opus ſolius diuinæ omnipotentiæ.

60. Hinc ſolidè euictum manet, conuerſionem totalem panis & vini, in corpus & ſanguinem Chriſti, eſſe effectum phyſicum ſolius omnipotentiæ Dei, quæ attenta morali incompoſſibilitate quam inuehit neceſſitas retinendi veritatem verborum Chriſti, ſubtrahit influxum quo panis ſubſtantia conſeruabatur, eamque deſtruit, cum primùm, vt verba ſint vera, producit hîc corpus & ſanguinem Chriſti. Verè itaque dixit Lanfrancus, & in hanc rem appoſitiſſimè, lib. contra Bereng. [Credimus terrenas ſubſtantias quæ in menſa Dominica per Sacerdotale miniſterium diuinitùs ſanctificantur, ineffabiliter, incomprehenſibiliter, mirabiliter operante ſuperna potentia, conuerti in eſſentiam Dominici corporis, reſeruatis ipſarum rerum ſpeciebus, & quibuſdam alijs qualitatibus, ne percipientes, cruda & cruenta, horrerent, & vt credentes, fidei præmia ampliora perciperent.] Nimirum operatur quidem diuina potentia intuitu cauſæ moralis, quæ eſt veritas verborum Chriſti, in eius perſona prolatorum à Sacerdotibus; quibus verbis ſubeſſe falſitatem Deus nulla ratione pati debet aut poteſt; Tamen cauſa per quam phyſicè Chriſtus hîc producitur, & panis funditus deſtruitur, alia non eſt, quàm diuina potentia, iuxta moralẽ verborum Chriſti exigentiam operans hodiéque & operaturavſque ad conſummationem ſeculi. Qua in parte Paſchaſius l. de Sacram. c. 12. aduertit egregiam correſpondentiam verbi Dei initio mundi, vt Moſes refert, pronunciati, & vſque ad hanc diem efficaciam ſortiti; cum verbis per Chriſtum in nocte ſuprema prolatis, & ad hanc vſque diem, ac deinceps, ad meram vſque mundi habituris ſuam vim in producendo toties Chriſti corpore. [Neque ab alio (inquit de Chriſto,) caro eius creatur, & ſanguis; niſi à quo creata eſt in vtero Virginis, vt Verbum caro fieret. Verbo enim Patris dictum eſt, *creſcite & multiplicamini*; & ecce adhuc hodie, ex eo cuncta creantur animantia, non noua, ſed ex eodem ſemine. Ita & caro Chriſti, eodem verbo fit caro, quo verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Vnde ſi ex illa benedictione, tanta manat multitudo, quid putas ex carne Chriſti? Numquid inefficax ex ſe eſt, qui tanta fecit ex nihilo? Et ſicut panes auxit ex nihilo, quantitate ſubſtantiæ quam natura non dederat, numquid impotens eſt facere ex aliquo, quod ſine ſemine in vtero creauerat? Pullulat ergo illa vbertas carnis Chriſti, & manet integer Chriſtus; quia natura manente integra, etiam in creaturis, ad iuſſum eius cuncta exuberant. Propterea licet ſemel dixerit, *germinet terra herbam virentem*, adhuc hodie ex eo, quæ per ſingulos naſcuntur annos, omnia creantur; Sic vtique, & in eo quod ſemel voluit; & deinceps, carnem & ſanguinem in hac commemoratione iuſſit eſſe, fit quod iubetur.] Profecit ex Chryſoſtomo homil. 83. in Matth. & ex Damaſceno l. 4. fid. cap. 14.

Sect. III. Cap. III. Epimetrũ.

COROLLARIA.

Ex tot tantiſque, diuinæ in Euchariſtia ſpecimnibus.

61. Mirari inptimis deſinet, quiſquis tot mirabilium operum in Euchariſtia adunationem aduerterit, quamobrem S. Chryſoſtomus humil. 83. in Matth. ad huius myſterij conſiderationem ſtupore defixus, eruperit in Dauidicas illas voces *quis loquetur potentias Domini?* Neque enim vnum dumtaxat aut alterum diuinæ potentiæ ſpecimen in hoc myſterio effulget, vt ferè in cæteris Dei operibus, etiam ijs quæ maximè videntur ſupra naturam; ſed omnino multa & inſignia hîc addenſantur, & quidem non ſemel dumtaxat aut iterum edita; ſed perpetua, & ab inſtitutione huius Sacramenti ad mundi vſque clauſulam continuanda. Qua in parte habet locum quod Petrus Damiani ſerm. 38. ait de miraculo ad ſua vſque tempora prorogato, in calice S. Donati, pertuſo, nec perefflueute. [Quod profectò (inquit) quia tunc factum eſt, miraculum eſt; quia verò per iam diuturna tempora perſeuerat, (vt ita loquar) miraculum miraculorum dici poteſt. Pleraque enim cœleſtium ſigna virtutum ad tempus fiunt, at poſtquam facta ſemel oſtenſa claruerint, deſinunt.] Hoc illuſtrat recenſione complurium diuinorum operum, quæ ſemel edita ceſſarunt; quibus eo ex capite anrefert iſtud, indeficienter perſeuerans per complura iam ſecula. Quod multo iuſtius, de longè diuturniore, nec vno tantum ſed locis penè innumeris multiplicato, tam vario diuinæ potentiæ in Euchariſtia opere, dicere liceat. Hæc eſt verè menſa potentis, in qua Dei potentia ſplendet mirificè. Quod enim Prouerb. 23. iuxta 70. legimus *cum ſederis ad menſam potentis*, de hoc myſterio dictum intellexerunt Patres grauiſſimi, quos dabo in Onomaſtico. Nuſquam ſiquidem, *potentis* titulum ac decus iuſtiùs ſibi vendicat, quàm in hac menſa.

Sacerdos, miniſter Chriſti, conſecrans in eius perſona.

62. Hinc orta eſt conteſtatio, apud Patres ſatè frequens, non eſſe humanæ virtutis hæc opera, tametſi Sacerdotes miniſtrorum tenènt, locum, & in Chriſti perſona, iuxta Chriſti inſtitutionem, tanquàm inſtrumentariæ cauſæ morales interueniunt, ad confectionem myſterij. Petrus Bleſenſis carm. de Euchariſt. cap. 7. id pulchrè expreſſit, ſic canens.

Nec creat illud opus homo, ſed vis cuncta creantis,
Aſſiſtens aræ pro ſacris Presbiter orat.
Menſam cæleſtem Deus implet, gratia rorat,
Compluit à ſuperis diuina potentia totam.
Quicquid Presbyteri ſacrat admirabile votum.
Nil aliud ſacrifex eſt, quàm Chriſti ſimulachrum,
Dum tractat corpus Chriſti, cum ſanguine, ſacrum.
Dumque ſuos oculos in cælum cordaque figit.
Extendendo manus & brachia, ſe crucifigit.
Et dum quæ fuerit mors Chriſti, flendo retractat,
Facta ſua carnis, Domino velut in cruce, mactat.
Sic Chriſtus Chriſtum offert, homo victima factus
Sicque crucem patitur, dum commemorat crucis actus
Qui recto Chriſtus quomodò crucifixus, & vnctus,
Per fidei membrum cum Chriſti corpore iunctus,
Non alius celebrat, quamuis alius videatur
Myſterium ſacrum, verbum Deus hoc operatur.

Hoc eſt quod paſſim dicimus, Sacerdotem conficere Euchariſtiam, *loquendo in perſona Chriſti*; quod non eſt nudè recitare à Chriſto prolata ſuper materiam quam præſentem habebat: ſed ita referre quod Chriſtus ſuper eam materiam pronunciauit, vt ex ex intentione idipſum faciendi quod ille fecit, iterentur eius verba ſuper proportionalem materiam. Qua ratione componitur litigiolum, circa modum quo verba Chriſti à Sacerdote conſectante proferuntur, nimirum an recitatiuè, an ſignificatiuè proferantur, à Sacerdote. Proferri enim recitatiuè, quicquid Vaſques 3. p. d. 200. cap. 2. velle videatur, negari non poteſt, vt liquet ex ſacro Canone. Nam verba illa, *qui pridie quàm pateretur, accepit panem*; continent recitationem rei à Chriſto geſtæ. Subdítque Sacerdos in actu ſignato, Chriſtum ſuper panem acceptum, protuliſſe verba conſecrationis quæ ipſe Sacerdos recitat. Eodémque ſpectet particula *enim*, inſerta formæ, & contìnens cauſam præcedentium verborum, quæ manifeſtum eſt fuiſſe prolata recitatiuè. Confirmatúrque ex verbo futuri temporis, *effundetur*, quod habetur in poſteriore forma; claréque inſinuat, referri quod à Chriſto dictum eſt, de tunc effundendo ſanguine, qui nunc iampridem eſt effuſus. Denique idem confirmat, ſubjunctio reliquorum verborum quæ à Chriſto dicta referuntur poſt conſecrationem; *Hæc quotieſcumque*, &c. Hæc omnia ineptè ac falsò à Sacerdote proferrentur, niſi recitaret quod Chriſtus dixit. Similiter ergo cenſendum eſt, verba formæ eſſentialia; recitari à Sacerdote, tanquam à Chriſto prolata. Negandum tamen eſt, verba eſſentialia proferri tantùm recitatiuè: eo modò, quo cum domi, vel in ſacro Sacerdos pronunciat Epiſtolam ad Corinthios, aut hiſtoriam paſſionis cui narratio ſupremæ cœnæ intexta eſt. Si enim eo dumtaxat modo verba Chriſti proferret, ſequeretur Sacerdotem demonſtrare illam ipſam materiam quæ erat in Chriſti manibus: atque adeò forma per Sacerdotem prolata, non caderet in præſentem materiam, quæ proinde non conſecraretur. Nam forma non efficit niſi quod ſignificat; non ſignificaret autem materiam hic præſenti conuerti in Chriſtum, ſi caderet tantùm in illam numericam materiam quam Chriſtus accepit, in quam ſolam reuera caderet, ſi verba formæ eſſentialia, proferrentur tantùm recitatiuè, à Sacerdote. Rectè igitur D. Thomas 3. p. quæſt. 78. art. 5. Alan. l. de Euchariſt. cap. 17. ad 3. Bellarm. 4. de Euchariſt. cap. 14. ad 6. Valentia 3. p. d. 6. quæſt. 6. p. 1. difficult. 1. Suares tom. 3. 3. p. d. 54. ſeſſ. 4. Sanctesius repetit. 7. cap. 5. Scortia l. 4. de Miſſa cap. 13. & alij quos hi proferunt, affirmant verba formæ eſſentialia proferri à Sacerdote, & recitatiuè, quia narrat Chriſtum ea protuliſſe, & ſignificatiuè atque formaliter, quia non tantũ refert Chriſtũ ea verba protuliſſe ſuper materiam quam manibus tenebat, ſed etiam ipſe in perſona Chriſti, &

velut

velut inſtitutus ad faciendum quod ille fecit, dicendo quod ille dixit, pronunciat ea verba, vt ſignificantia identitatem ſubſtantiæ ſub accidentibus contentæ,& corporis Chriſti. Fateor, Sacerdotem etiamſi in perſona Chriſti loquatur, non ſignificare illam ipſam ſingularem materiam quam demonſtrabant verba ptovt ab ipſomet Chriſto prolata, ſed tantùm ſignificare proportionalem aut ſimilem. Id enim præſertim patet ex forma calicis, cui præmittitur illud, *accipiens & hunc præclarum calicem*. At Chriſtus non accipit eum numero Calicem quem tenet Sacerdos, ſed ſimilem. Et tamen ſimilis materiæ ſignificatio per verba à Chriſto prolata, ſufficit vt verba Chriſti poſſint à Sacerdote proferri, cum intentione & referendi Chriſtum ea verba dixiſſe, & præſtandi per ea ptovt ſignificantia, idipſum quod Chriſtus per ea ſuper ſimilem materiam præſtitit. Non diſſimiliter in alia materia ſe gereret,qui propoſito aliquo argumento; ſolueret illud, adhibita reſponſione alicuius autoris: dicendo, *ad hoc argumentum, talis ita reſpondet*; ſubdendo reſponſionem alterius, quam ſuam faceret. Tunc enim ſolutio argumenti, & recitatiuè, & formaliter ſeu ſignificatiuè proferretur. Affine eſſet, ſi quis legens ingreſſum Gabrielis ad Virginem à Luca deſcriptum, veniens ad verba quibus Angelus ſalutem dixit B. Virgini, genua flecteret; & illa Angeli verba ita legeret,vt non tantùm narraret quibus verbis Angelus ſalutationem Virgini exhibitam conceperit,ſed etiam exprimeret ſuum erga Virginem affectum, ſalutando illam iiſdem verbis quæ ab Angelo prolata recitaret ex Luca. Sic igitur intelligendum eſt, quod dicitur, Sacerdotem altari aſtantem, proferre verba myſtica in perſona Chriſti; eaque pronunciando eadem intentione qua à Chriſto ſuper ſimilem materiam ſunt prolata, præſtare idipſum in hac materia, quod in ſimili iam olim præſtitum eſt à Chriſto Domino.

Solus Deus, cauſa phyſica in hoc negotio.

63. Agit in eo munere, Sacerdos miniſtrum Chriſti, inde induitur per illud tempus, veſtibus, Chriſtum noſtris opprobrijs ſaturatum, referentibus. Qui tamen phyſicè, mirabilia quæ recenſuimus operatur, non alius eſt quàm Chriſtus. Et hoc expreſſit Petrus Bleſenſis c. 8. continentur ad ſupra adducta de Sacerdote, in Chriſti perſona, & vt Chriſti ſimulachrum eſt, ſacrificante.

Non alius celebrat,quamuis alius videatur
Myſterium ſacrum;Verbum Deus, hoc operatur,
Verbum namque caro factum, ſacra verba magiſtrat,
Et per ſacrificem, carnem de pane miniſtrat.
Hic opus, hic opifex Deus eſt, ſacrat atque ſacratur;
Fitque creatura, per quem res cuncta creatur.

Ad eandem mentem c. 24. eiuſdem libri, hæc habet.

Et licet aſſiſtat carnalis Presbyter aræ,
Summus Pontificum ſacra dicitur hic celebrare.
Hic panem frangit,hic porrigit, hic benedicit.
Corpus adeſſe ſuum quod dat,cum ſanguine dicit.

S. Chryſoſtomus, crebrò & luculenter iterat, Sacerdotes in myſteriorum confectione, & tot mirabilium ei conſertorum patratione, habere ſe vt cauſas morales & miniſtrales. Homil. 83. in Matth. [Non ſunt humanæ virtutis hæc opera. Quæ tunc in illa cœna confecit, ipſe nunc quoque operatur, ipſe perficit. Miniſtrorum nos ordinem tenemus; qui verò hæc ſanctificat & tranſmutat, ipſe eſt.] Et homilia de proditione Iudæ *ſub finem*. [Et nunc ille præſto eſt Chriſtus; qui illam ornauit menſam, ipſe iſtam quoque conſecrat. Non enim homo eſt qui propoſita de conſecratione menſæ Domini, corpus Chriſti facit & ſanguinem, ſed ille qui crucifixus pro nobis eſt Chriſtus. Sacerdotis ore verba proferuntur, & Dei virtute conſecrantur & gratia. *Hoc eſt* (ait) *corpus meum*. Hoc verbo, propoſita conſecrantur. Et ſicut illa vox quæ dixit, creſcite & multiplicamini, & replete terram, ſemel quidem dicta eſt, ſed omni tempore ſentit effectum ad generationem operante natura: Ita & vox illa, ſemel quidem dicta eſt, ſed per omnes menſas Eccleſiæ vſque ad hodiernam diem, & vſque ad eius aduentum præſtat ſacrificio firmitatem.]

Coroll. ex tot diuinæ potentiæ in Euchariſt. ſpecimin.

64. Eucherius homil. 5. de Paſch. *ferè initio* hinc confirmat, veritatem præſentiæ Chriſti, debere cuique eſſe exploratam & indubitatam. [Recedat ergo omne infidelitatis ambiguum, quandoquidem qui autor eſt muneris,ipſe etiam teſtis eſt veritatis. Nam inuiſibilis Sacerdos, viſibiles creaturas in ſubſtantiam corporis & ſanguinis ſui, verbo ſuo, ſecreta poteſtate conuertit, ita dicens, *Accipite & edite, hoc eſt corpus meum*. Et ſanctificatione repetita, *Accipite & bibite, hic eſt ſanguis meus*. Ergo ſicut ad nutum præcipientis Domini, repentè ex nihilo ſubſtiterunt excelſa cœlorum, profunda fluctuum, vaſta terrarum, pari potentia in ſpiritualibus Sacramentis verbi præcipit virtus, & ſeruit effectus.]

Paſchaſius l. de Sacram. cap. 8. hanc ob cauſam tradit, & ex cap. 9. Ezechielis eruit, conſecrationem in cœlo fieri: & ex illo aureo planè altari cœleſti, carnem Chriſti in altari æneo quod ob oculos noſtros eſt, miniſtrari. Et cap. 15. expendens in hanc rem vtramque formam conſecrationis, cum deuenit ad conſecrationem ſecundam, cui proludimos verbis illis, *Accipiens & hunc præclarum calicem*, addit Paſchaſius. [Et notandum,quod hunc quem offerimus, non alium *in ſanctas ac venerabiles manus ſuas* accepit. Item *tibi gratias agens benedixit, & dedit diſcipulis ſuis dicens*. Audiſne vbique quod ipſe gratias egerit, quod benedixerit? Et ideò licet nos gratias agamus Deo, ille eſt qui pro nobis gratias agit per ſe: & nos tamen per illum. Et quia per illum, eius gratiarum actio iure dicitur. Sic itaque licet Sacerdos benedicat, ipſe eſt qui benedixit ac frangit. Alioqui niſi eius eſſet benedictio, nulla ſanctitas in eo eſſet. Vnde in Exodo, ad Aaron & filios eius ait, *inuocabitis ergo nomen meum ſuper filios Iſraël, & ego benedicam eos*. Sacerdos ergo inuocat, ſed ipſe benedixit ac frangit; quia niſi ipſe frangeret hunc panem, paruuli omnes ieiuni remanerent. Hinc quoque Propheta ſuſpitans quia nec dum venerat Chriſtus,aiebat in lamen-

Sect. III. Cap. III. Epanetti.

tationibus suis, *Parvuli petierunt panem, nec erat qui frangeret eis.* Et ideò hic solus est qui fraogit hunc panem, & per manus Ministrorum distribuit credentibus.]

65. Adelmannus Epistola ad Berengarium, multus est in illustranda hac veritate. Præfatus enim, non posse denegari potentiæ Christi vim transmutandi, panem & vinum in corpus & sanguinem suum addit. [Quod si quis apud se dicat, potuisse hoc facere vnum illum hominum qui etiam Deus erat, cæteris verò qui hoc non sint, impossibile esse, nos quoque cum eo sentimus; sic tamen vt per ministerium humanum, Christum ipsum operari fateamur. Dixerat enim cum adhuc esset cum hominibus mortalis; *sine me nihil potestis facere*: Et immortalis effectus, eum cœlos ascensurus corporaliter esset, *Ecce ego* (inquit) *vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi*, &c. Ipse igitur eum hominibus manens semper, & homines baptizat per homines, & consecrat quicquid per homines consecratur.] Hoc fusè prosequitur, vrgétque exemplum Baptismi. Christus enim & dictus est non baptizasse, sed discipuli eius; & dictus est baptizasse, nempè vim & efficientiam totam præstando actioni corporeæ ministri baptizantis, quod ad finem vsque mundi præstabit, simul in cœlo manens simul nobiscum per efficaciam præsens ad maximè & principaliter baptizandum. Concludit verò Adelmannus hac opodosi. [Christus igitur per manum & os Sacerdotis baptizat. Christus per manum & os Sacerdotis corpus & sanguinẽ suum creat. *An experimentum quæritis eius qui in me loquitur Christus* ? Dicebat quidem hoc Apostolus, non arroganter se efferendo, sed veraciter ducendo, Christum in ministris suis, & loqui quod ipsi loqui audiuntur, & operari quæ ipsi facere videntur: propter quod Sacerdos est in æternum quia ipse est qui baptizat, & qui immolat. Nam quod semel fecit passibiliter per semetipsum, id quotidie agit impassibiliter per eos quibus dedit potestatem filios Dei fieri. Nec aliter meliùs posse intelligi puto, quod Apostolus de illo ait, *qui est ad dexteram Patris, qui etiam interpellat pro nobis*, quàm vt interpellatio ista, fiat non verba proferendo, sed obedientiam atque humanitatem suam, per commemorationem passionis Deo Patri commendando.]

Spiritus sanctus, hic quoque, obumbrans.

67. Idipsum voluerunt, qui dixerunt confectionem Eucharistiæ esse opus Spiritus sancti: quod tradit S. Aug. l. 3. de Trin. c. 4. ac Isidorus Pelusiota l. 1. Epist. 109. inde eruens Spiritus sancti Deitatem, & optimè S. Basilius in Anaphora, indncens sic loquentem Diaconum. [Quàm veneranda est ista hora, & hoc tempus, cum Spiritus sanctus viuus è supremis cœlorum sedibus descendit, atque incubat, manétque super hanc Eucharistiam propositam, eámque consecrat.] Alludit ad incubantem aquis, veluti ono, Spiritum sanctum: quam fuisse Spiritus sancti Incarnationem perficientis, imaginem, alibi doceo, monstrans hanc fuisse virtutis altissimi obumbrationem Virgini factam. Eam quoque obumbrationem, hoc accommodat Damasc. l. 4. fid. c. 14. verbis illis. [Dixit antiquitùs: *Producat terra herbam virentem*, atque ea etiam num, orto imbre, fœtus suos producit, diuino præcepto impulsa ac roborata. Dixit Deus, *Hoc est corpus meum.* Et, *hic sanguis meus.* Et, *hoc facite in meam commemorationem*, atque omnipotenti ipsius præcepto, donec ipse veniat, hoc efficitur. His enim verbis vsus est, *donec venias.* Ac pluuia huic nouæ segeti, per consecrationem existit sancti Spiritus vis inumbrans. Quemadmodùm enim quicquid Deus fecit, id sancti Spiritus opera fecit, eodem modo nunc quoque, Spiritus operatio ea quæ naturam superant efficit, quæque nisi sola fide capi atque intelligi nequeunt. *Quo tandem modo, mihi fiet istud* ? aiebat S. Virgo. *Quoniam virum non cognosco.* Respondet Archangelus Gabriel, *Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi.* Tu quoque nunc quæris, quomodò panis corpus Christi, & vinum cum aqua coniunctum sanguis Christi fiat? Tibi item respondeo; Spiritus sanctus superuenit, eáque efficit quæ orationis facultatem & mentis intelligentiam excedunt.

Laudarem lubens in eam sententiam Rupert, l. 2. in Exod. c. 10. vbi tractans interdictum comedendi quicquam ex Agno, nisi assum igni, ait: [Quia de Spiritu sancto, qui æternus est ignis, Virgo illum concepit; & ipse per eundem Spiritum sanctum, (vt Apostolus ait,) obtulit semetipsum hostiam viuam Deo viuenti, eodem igne assatur in altari. Operatione namque Spiritus sancti, panis corpus, vinum fit sanguis Christi. Sed istud non capit humana sapientia. Repellitur ergo illa non tam sapientia quàm curiositas, dum repetendo dicit, *non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, sed tantùm assum igni* Crudum namque comedere, nihil aliud est, nisi quod videtur æstimare. Et coctum aqua comedere, est; quomodò fit, velle carnaliter dijudicare. Sed *comedetis* (inquit) *assum tantùm igni*, id est totum attribuetis operationi Spiritus sancti.] Præferunt ista, sententiam quam ex alijs retuli, de confectione Eucharistiæ per Spiritum sanctum. Sed commaculata timeri potest hæc Ruperti oratio, ijs quæ continenter adjungit, de assumptione substantiarum panis & vini, per corpus & sanguinem Christi, sicut substantia humana Christi assumpta est à Verbo. Quam Ruperti sententiam, vix ab impanatione liberandam, non vacat discutere in præsentia.

Christus hic Sacerdos in æternum.

68. Ajebam igitur perinde esse, confectionem Eucharistiæ tribuere Spiritu sancto obumbranti, ac tribuere illam Christo summo Sacerdoti, vt principali offerenti, ita vt sicut Christus dictus est baptizasse in Spiritu sancto; quia & Sacramentum baptismi, gratiæ ferax instituit, & vt principalis causa, baptismo adest, vt propterea baptizantibus discipulis dictus ipse sit bapnasse, & quidem Spiritu sancto, cui tribuuntur omnia sanctificationis opera: Sic cum Spiritus sanctus dicitur conficere hoc Sacramentum, non excludatur dacus principalis causæ conficientis Eucharistiam, Christo ab alijs Patribus (quos ante protulimus) attributũ, sed vtrumque eodem recidat. Et hac ratione liquet, quomodo Christus sit Sacerdos in æternũ, secundùm ordinẽ Melchisech. Neque

enim

enim sonant ista dumtaxat, Christum eiusdem materiæ sacrificium instituisse, ac semel in extrema cœna peregisse, cuius fuit sacrificium Melchisedeci, qui panem & vinum protulit: *erat enim Sacerdos Dei altissimi.* Vt latè egit Mathæus Galenus l. de sacrif. cap. 5. Nam sic Christus, non nisi remotè exerceret Sacerdotium, atque adeò non esset propriè Sacerdos in æternum. Sensus ergo illius tituli, Christo à Psalte attributi, est, quod Christus, hodiéque sit principalis offerens sacrificij perpetui, coëfficiendo primariè, quod Sacerdos ministerialiter exequitur: & physicè per suam diuinam potentiam causando, mirabilia, quæ Sacerdos in persona Christi operans, non causat nisi moraliter. Si enim legatus, in persona Regis absentis honestans aliquem torque Regij ordinis, non censetur solus, aut principaliter conferre eum honorem, sed Rex quoque dicitur eum honorem actu conferre per legatum; quanto magis actio sacrificij tribuetur Christo, qui totum influxum physicum præstat, in tot tantorúmque mirabilium patratione? Non refugio tamen, vt addatur cum Ægidio 3. p. q. 83. num. 108. Christum nunc quoque dici Sacerdotem agere; quia inter instituendum hoc sacrificium, præuidit, & Patri obtulit omnia singularia sacrificia quandoque per Sacerdotes offerenda. Aut cum Pinello l. 1. de Missa cap. 4. Christum eatenus dici offerre nunc quoque cum Sacerdote, quatenus Sacerdotis actionem suis satisfactionibus grauidam, & sibi vt autori ac institutori moraliter debitam, ordinat ad supremum Dei cultum, & offensi numinis propitiationem pro nobis. Hæc ita admitto, vt rationem quam expressi cur Christus sit Sacerdos in æternum, ex collatione totius physicæ causalitatis hîc ad tot mirabilia requisitæ, ante omnia receptam. Et huc refero, quod Berno Augiensis in Actis S. Vdalrici cap. 8. de sancto illo viro recitat, [dum sanctus Sacerdos diuina celebraret mysteria, dextera quædam apparuit supernè, quæ cum ipsius dextera, diuina sanctificauit Sacramenta.] *Dextera Dei* in Scripturis, sæpè Christus dicitur, & nominatim Iobi 14. vbi dicitur, *operi manuum tuarum porriges dexteram,* quod de Christo accipit ibi S. Gregorius 12. mor. cap. 10. Itaque dextera supernè adueniens, juncta Sacerdotis dexteræ, Christi manum atque potentiam, ad Sacerdotis nutum exsertam, & huic morali causæ physicè concausantem, insinuauit.

Minister indignus non dehonestat Sacrificiū, quia principaliter est opus Christi.

69. Ex eadem principali causalitate Christi, per diuinam suam potentiam, in confectionem Eucharistiæ, & tot mirabilium ei implantatorum patrationem, intulit Concilium Tridentinum sess. 22. cap. 1. Christianum hoc Sacrificium, nulla Sacerdotum offerentium indignitate aut malitia inquinari posse. Sacrificium enim consistit in actione, dicítque ordinem ad offerentem: sicut Sacramentum, quia ad aliquid efficiendum in suscipiente institutum est, consistit potius in receptione, vnde minùs mirum est, quod per Ministrum inquinatum non dehonestetur; de quo periclitaretur Sacrificium quod in actione situm est, & offerentem respicit, nihil haberet causam instituentem & physicè exequentem, ac moraliter quoque per suas satisfactiones interuenientē, planè sanctam & Deo acceptam, cuiusmodi est solus Christus. Nam Ecclesia in cuius persona dicuntur interdum Sacerdotes quædam præstare, non potest hac in parte suffragari. Tum quia in his sordibus & lutulento solo diuersans, non potest non sibi semper affricare labeculas, & terreno conspergi puluere. Tum quia Ecclesia, propriè non est offerens quoad substantiam Sacrificij, nec Sacerdos hac in parte sustinet Ecclesiæ personam, sed Christi dumtaxat. Imo in comparatione ad Sacerdotem, substantialia sacrificio exercentem, Ecclesia habet se tantùm, vt populus ad ministrum ac mediatorem sibi à Deo datum. Atque ita ratum manet, principalem offerentem in hoc Sacrificio, in cuius nomine ac persona agit Sacerdos minister, Christum esse; indéque peti impollutam semper huius Sacrificij Sanctitatem, etiamsi secundarius Sacerdos & homo in hac parte Christi personam sustinens, sit inquinatissimus. Sicut eleemosinæ sanctitas, æstimatur ex probitate Domini eam mandantis ac principaliter facientis, non ex famuli eam exequentis iniquitate. *Coroll. ex tot diuinæ potentiæ in Eucharist. specimin.*

70. Quod in hac re à multis olim cum hæresi peccatum sit, nec rarò apud improuidos, etiamsi absque hæresi, contingat sanctissimum ministerium ex ministri indignitate vilescere; non pauci Patrum, in hac veritate confirmanda, diligentiam probauerunt, præter eos qui vniuersè de Sacramentis idem confirmant, contra Sanct. Cyprianum. Egregiè hoc tradit Sanct. Chrysostomus homil. 2. in 2. ad Timoth. commendans honorem Sacerdotum, qualescunque demum illi sint. [Si nihil (inquit,) per illum operatur Deus, neque lauacrum habes, neque mysteriorum particeps es, neque benedictionibus frueris. Non ergò Christianus es. Quid ergo? Deus omnes ordinat, etiam indignos? Non omnes quidem ille ordinat, per omnes tamen ipse operatur, salutem populi moliens, non illorum intuens merita. Nam si per asinæ os, si per Balaam scelestum hominem populi causa locutus est, multò magis loquitur per Sacerdotem, plebis suæ gratia. Quid enim non agit Deus salutis nostræ causa? quid non loquitur? per quem non operatur? si enim per Iudam operatus est, & per Prophetas quibus dicturus est, *non noui vos, discedite à me qui operamini iniquitatem,* pérque illos qui dæmones in nomine suo eiecerunt non magis per Sacerdotes diuino ministerio famulantes, operabitur?] Incidit opus Sanct. Damasceni *ἀπεριγράπτων μυστηρίων* quo id accuratè tractari refert Hieron. Donatus l. contra Græcos de principatu Romanæ sedis.

Paschasius l. de Sacram. torum cap. 12. huic negotio addixit, vbi illud *ipse initio,* in hanc rem peregregiè. [verè credere, & indubitanter scire debemus, intra Catholicam Ecclesiam vbi Catholica fide hoc mysterium celebratur, quod nihil à bono maius, nihilque à malo minus percipiatur Sacerdote; nihilque aliud quam caro Christi & sanguis, dum Catholicè celebratur, consecretur; quia non in meritò consecrantis, sed in verbo efficitur Creatoris, & virtute Spiritus sancti, vt caro Christi & sanguis, non alia quàm quæ de Spiritu

Sect. III. Cap. III. Epimetrū.

sancto creata est, vera fide credatur, & Spirituali intelligentia degustetur. Si enim in merito esset Sacerdotis, non ad Christum pertineret. Nunc autem sicut ipse est qui baptizat, ita ipse est qui per Spiritum sanctum hanc suam efficit carnem, & transfundit in sanguinem. Quis enim alius in vtero creare potuit, vt Verbum caro fieret? Sic itaque in hoc mysterio credendum est, quod eadem virtute Spiritus sancti per Verbum Christi; caro ipsius & sanguis efficiatur inuisibili operatione. Vnde & Sacerdos, *Iube* (inquit,) *hec perferri per manus S. Angeli tui, in sublime altare tuum, in conspectu diuinæ maiestatis tuæ.* Vt quid perferenda illhuc ea deposcit, nisi vt intelligatur quod in eius Sacerdotio ista fiant? Ipse enim *factus est Pontifex in æternum, secundùm ordinem Melchisedech* (teste Apostolo) *ad interpellandum pro nobis, offerens semetipsum Deo Patri.*] Et inferiùs. [licet leprosus sit qui offert, munda sunt quæ hauriuntur, quia caro & sanguis Saluatoris, nullius immunditia sordidantur. Ex officio ergo Sacerdotis, ista & non ex merito præstantur. Idcirco licet reus sit, officium ministerij sacrum est, & gradus Sacerdotij à Summo Pontifice Christo compensatur, vt nihil minùs carnis & sanguinis habeat hoc mysterium à quouis indigno, quàm ab Apostolica propagine consecratio exhibeatur: quia non ex eo, sed eius officio, à Summo Pontifice, gratia quam ipsa veritas repromisit implerur, vt in nullo, Sacerdotium eius & Pontificatus officium, alicuins merito minoretur.] Subdit inferiùs hos esse *panes suos*, quos Deos Ezech. 16. ab impijs adhibitos ad impura sacra, prout ab ipsis erant, expostulat: concluditque sacrum opus ferax esse gratiæ participatione & vnitate columbæ, in qua fluit fons vitæ, & manat remissio peccatorum, cuius Sacerdos Christus & Pontifex in æternum, expiat, & offert seipsum pro nobis quotidie, ante conspectum diuinæ maiestatis.]

Algerus eum l. 2. contra Berengarium cap. 10. & vltimo obiter tradidisset, de Catholicorum sententia, Sacerdotum Catholicorum merita vel demerita per accidens se habere ad sacrum opus sacrificij conficiendi, totum deinceps librum tertium insumit in demonstrando, etiam Schismaticorum & Hæreticorum (qui tamen verè ordinati fuerint) sacrificium validum esse, & quoad substantiam æquè acceptum, ac si minister, esset nitentissimus & sanctissimus. Quod tanta vbertate & doctrinæ redundantia exequitur, vt dimissa paucarum spicarum collectione, præstet plenam ipsam messem apud eum legi.

Summa fidei necessitas ad assensum operis diuinæ potentiæ adeò proprij.

71. Ex tot præterea tantisque Eucharistiæ mirabilibus, Dei potentiæ adscribendis, erunnt sæpè, & grauiter inculcant Patres, quanta debeant esse fidei partes in hoc mysterio adeò operoso; atque adeò etiam humanis intellectibus imperuio, cum solius diuinæ potentiæ sit opus. Nec alio magis ariete quatiunt, vel hæsitantes, vel obfirmatos contra huius mysterij veritatem, quàm quod non reuereantur potentiam Dei, cui subest quæcumque voluerit posse. Adscribo paucos. S. Chrysostomus homil. 83. in Math. [Credamus vbique Deo, nec repugnemus ei, etiamsi sensui & cognitioni nostræ absurdum esse videatur quod dicit. Superet & sensum, & rationem nostram, sermo quæso ipsius. Quod in omnibus, & præcipuè in mysteriis faciamus; non illa quæ ante nos iacent solummodò aspicientes, sed verba quoque eius tenentes. Nam verbis eius defraudati non possumus, sensus verò noster, deceptu facillimus est. Illa falsa esse non possunt, hic sæpiùs atque sæpiùs fallitur. Quoniam ergo ille dixit, *hoc est corpus meum*, nulla teneamur ambiguitate, sed credamus & oculis intellectus id perspiciamus.]

Fulbertus Epistola 1. *sub finem* aggrediens ad Eucharistiæ expositionem, sic contestatur Adeodatum. [Iam nunc ad illud Dominici corporis & sanguinis transeamus venerabile Sacramentum, quod quidem tantum formabile est ad loquendum; quantum non terrenum, sed cœleste est mysterium; non humanæ æstimationi comparabile, sed admirabile; non disputandum, sed metuendum. De quo silere potiùs æstimaueram, quàm temeraria disputatione indignè aliquid definire: quia cœlestis altitudo mysterij, planè non valet officio linguæ corruptibilis exponi. Est enim mysterium, fide non specie æstimandum; non visu corporeo, sed Spiritu intuendum. Cui quidem ad vsum proficit, non superstitiosa mortalium cultura, sed cœlestis disciplinæ magistra autoritas, non doctrina humana. sed institutio diuina. Cuius potentis mysterij secretum, quandoquidem ratio rerum mole victu comprehendere non valet, tantum fides teneat.] Et in calce Epistolæ. [Vide in omnibus misericordiæ cœlestis artificium, vide regenerantis gratiæ mirabile Sacramentum, & aduerte in istis imperiosum Verbi operantis opificium, cuius nutu rerum elementa de nihilo in hanc mundi formam mirabili ordine compaginata, inexplicabilem eius potentiam ipsa suæ pulchritudinis specie testantur. Si ergo Deum omnia posse credis, & hoc consequitur vt credas; nec humanis disputationibus discernere curiosus insistas; si creaturas de nihilo potuit creare, has ipsas multo magis valeat in excellentioris naturæ dignitatem conuertere, & in sui corporis substantiam transfundere. Multo magis dico, non quod infirmioris potentiæ in rebus creandis, quàm immutandis fuisset. Sed humanæ opinionis vsuale, non diuinæ rationi comparabile. Ideò fides præ omnibus bonis summum meritum est; hæc te indicat ad credendum, te consecrantis potentia toboret ad sumendum.]

Lanfrancus l. contra Bereng. refert illud eius spurciloquium. [Quis aut ratione concipiat, aut per miraculum fieri posse concedat, panem frangi in Christi corpore, quod post resurrectionem tota viget incorruptibilitate, & vsque in tempora restitutionis omnium, cœlo manet indeuorabile?] Hoc orationis euerriculo, eas sordes verborum detergit Lanfrancus. [Quodammodo panis efficiatur caro, vinúmque connertatur in sanguinem, vtriusque essentialiter mutata natura, iustus qui ex fide viuit, scrutari argumentis, & concipere ratione non quærit. Mauult enim cœlestibus mysteriis nune fidem adhibere, vt ad fidei præmia quandoque valeat peruenire, quàm fide omissa in comprehendendis

hendendis iis quæ comprehendi non possunt, superuacuè laborare : sciens scriptum esse, *altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris, sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper, & in pluribus eius ne fueris curiosus: Non enim est tibi necessarium, ea quæ abscondita sunt, videre oculis tuis.* Diuina tamen potentia mirabiliter operante, fieri posse concedo.]

72. Anselmus Lanfranci successor, & quondam discipulus, l. de Sacram. Altar. p. a. c. 2. postquàm præmisit, Chrystiana mysteria omnia esse eiusmodi, vt eorum non fides per intellectum, sed intellectus per fidem quærendus sit, hoc insigni monito præmunit. Lectorem, ad horum mysteriorum cogitationem se applicantem. [Qui ergo nihil credere vult nisi ratione vel intellectu præcedente, hic rem confundit & scire omnia volens, nihil credens, fidem quòd in ipso est, videtur annullare. Sed *credere oportet accedentem ad Deum, quia est*, ait scriptura. Et, *iustus ex fide viuit.* Vnde de Sacramentis sancti sanctorum corporis Domini nostri Iesu Christi, quod illemet ipse scripturus, non abs re puto, de hoc & de huiusmodi cogitantes vel loquentes, mecum pariter commouere, non nimium inniti sensui suo, sed prudentiæ suæ ponere modum intendere verò aciem mentis in rem de qua agitur, & secundùm Boëtij viri prudentissimi sententiam, sicut res est, sic de ea fidem capere tentare. Non enim est hominis rationem habentis, cum tractat diuina, pensare ea ex his rebus quæ infra Deum sunt; & omnipotentiæ immensitatem, intra terminos nostræ possibilitatis angustare; eamque naturam quodammodo disputando velle informare ad exemplum non imitabile, in qua stant essentialiter omnes causales formæ rerum labentium temporaliter. In hac enim desursum, non deorsum trahenda sunt rationum exempla, per probationum argumenta. Alioqui qui hoc non facit, similis ei æstimandus est, qui fontem riuo, & non riuum fonti attribuit.]

Algerus l. contra Bereng. c. 3. *ad finem*, perpulchrè tradit, fidem erga Dei omnipotentiam, sat esse ad præcludendas omnes huius mysterij difficultates. Addit verò c. 4. cur tantoperè fidem ad hoc mysterium desiderari sit prouisum. Locum dabo in Onomastico ad titulum, *mysterium fidei*. Est sanè fides, clauis ad subeundum in hoc adytum. Absque huiusmodi autem claue fidei, clausa est janua. Nemo quippè aliter quàm fide, peruadit Eucharistiæ mysterium, cum sit opus solius diuinæ omnipotentiæ, transcendens planè captum nostrum. Luculenter id docet S. Hieronymus in c. 44. Ezech. ad illud *princeps ipse sedebit in ea, vt comedat panem coram Domino.* Hunc enim principem, interpretatus Christum, subdit. [Ipse est princeps & Pontifex secundùm ordinem Melchisedech, & hostia & sacerdos qui in conspectu Patris nobiscum cœlestem comedit panem, & vinum bibit, de quo loquitur in Euangelio, *non bibam de geminine vitis huius, nisi cum bibero illud nouum in regno Patris mei.* In illo videlicet regno, de quo & ipse alibi ait; *Regnum Dei intra vos est.* Clausáque erit porta. Nemo enim potest passionis Domini, corporisque eius & sanguinis, pro majestate rei Sacramenta cognoscere. Tantæque bonitatis est & Clementiæ Princeps noster, vt cum solus sedeat in porta quæ clausa est, & panem coram Domino comedat, velit mensæ suæ atque conuiuij, plures habere consortes.]

Coroll. ex tot diuina potentia in Euch. specimin.

73. Video nonnullos Patres, referentes ad Eucharistiam typum agni Paschalis huc referre, frequenti accommodatione, quod Hebræi iubebantur, si quid ex agno cibationi superfuisset, igne comburere; quia non est colluctandum cum difficultate mysterij, sed quod non capimus, quod non videmus, animosa fide intellectum firmante, ad Dei omnipotentiam referendum est, ibíque sistendum. Ita S. Cyrillus l. 2. Glaphyr. in Pentat. Hesych. l. 2. in Leu. c. 8. S. Gaudent. de rat. Sacr. tract. 2. Rup. l. 2. in Exod. c. 10. Id ab Hebræis (vt hoc obiter addam,) sanctè seruatum in sacrificio Agni Typici, quod propter viam, seu ratione viæ, ex Ægypto faciebant; sacrilegè ab Ethnicis detortum est ad sacrificium, quod proficiscendi gratia, Herculi aut Sango faciebant, in quo vt Festus refert, & pluribus illustrat Iosephus Scaliger in Maronis Catalecta pag. 495. moris erat vt si quid ex epulis superfuisset, igne combureretur. Vnde iocus Catonis in Albidium decoctorem, relatus à Macrobio 2. Satur. c. 2. quod propter viam fecisset, quia omnis cõsumpserat. Imperitè aliqui, illud sacrificium, corrupta voce dixere *proteruiam*, quasi *proteruia*, prisca vox esset, ad huiusmodi sacrificium exprimendum. Errorem detexit Brissonius l. 1. formul. & Ignatius Braccius l. de ethymol. vocis *Pontifex* c. 9. In hoc igitur mysterio, quod est sacrificium propter viam ad patriam, si quid residuum fuerit, igne comburendum est; si quid inquam mandi ac subigi dentibus intellectus non potuerit, in ignem diuinæ potentiæ est conijciendum. Eodémque refert Petrus Cellensis l. de panibus c. 23. quod iubebantur Iudæi agnum comedere, tantùm assum igni. Id quod ait ad solos veros Catholicos reipsa pertinere: cum è contrario, Iudæi agnum crudum, Philosophi coctum aqua comederint.

Firmarunt sua praxi iam olim Christiani, judicium de summa necessitate fidei circa Eucharistiam, cum in vsum induxerunt, tesseram credulitatis proferre, & ante consecrationem, & post consecrationẽ & cum esset communicandũ. Voco credulitatis tesseram, vocem *Amen*, quæ est contestatio adhibitæ fidei, & attestatio diuinæ veritatis circa rem aliquam. Non enim vt ferè nunc assolet, *Amen* olim erat tantùm nota optantis; sed præter alias notiones de quibus plenè in Tractatione de S. Latrone c. 10. num. 3. signabat assensum fidei, præstitum alicui veritati reuelatæ. Tam frequens igitur illius vocis ingeminatio, & ante consecrationem, & sub eam, ac post eam; itémque ante communionem, & statim à percepta Eucharistia, argumentum euidens est, sensus Patrum de summa fidei necessitate in tanta arduitate huius mysterij. Testimonia autem vsus prædicti, & toties vsurpatæ super sacrificium, & communionem, vocis *Amen*, proferam infra suo loco tractans quomodò Eucharistia sit Sacramentum fidei. Et videri potest Clemens Romanus 8. Constit. c. 13. & Eusebius 6. histor. c. 35. cum de Iuramento sub communionem extorto à Nouatiano, nec non D. Augustinus serm. de

Sect. III. Cap. IV. Sacram. altaris apud Fulgentium l. de Baptismo Æthiopis c. 11.

CAPVT IV.

Lucerna quarta Candelabri, confessio & magnificentia rutilans in mysterio altaris.

1. QVod diuinus Christi erga nos amor impulit machinari, sapientia excogitauit, omnipotentia exequi potuit, magnificentia & liberalitas Dei; (quæ summa laus eius ac confessio est,) contulit mortalibus; corpus inquam & sanguinem suum, panis ac vini externa specie adopertum. Hæc enim est effusio diuinæ liberalitatis, præ qua dicere propè liceat, iacere omne aliud diuinum donum. Siquidem, vt ait S. Chrysostomus hom. 24. in 1. Cor. [Dicendo Eucharistiam, omnem benignitatis Dei thesaurum aperio.] Nec vspiam alibi tot argumenta diuinæ liberalitatis & magnificentiæ simul congesta videre est, è quibus cumulata laus, & plena perfectáque confessio, concinnari Deo possit, quàm in hoc mysterio. Quod vt perspicere liceat, & quod datum est, & circunstantiæ quibus datum est, discutiendæ sunt. Ad hæc duo puncta, reuocabo vniuersum liberalitatis & magnificentiæ Dei in hoc mysterio splendorem. Iungo enim liberalitatem & magnificentiam, quia etiam si cum magnificentia attenditur in ordine ad ipsum operantem, absolutè & præscindendo ab arduitate obiecti, est virtus alterius generis quàm liberalitas, nec iustitiæ vt ista, sed temperantiæ subnectitur, vt dico lib. 6. de virtut. sect. 2. c. 17. tamen prout magnificentia spectatur in ordine ad alios, est eadem virtus cum liberalitate, sola expensarum granditate differens. Præterquam quod, decus magnificentiæ in ordine ad ipsum operantem spectatæ, nullis sumptibus parcentis in efficiendo illustri opere quod deceat Autorem, concomitanter iungi potest cum decore liberalitatis; & vtrumque in hac re eximiè micat nec absque connexione. Est enim Eucharistia, insigne opus quod perfecit Christus, vt nobis præberetur, efféque magnum ac pretiosum donum quod nobis contulit, quo efficiamur diuinæ consortes naturæ, vt est apud Petrum, 2. epistolæ cap. 1. quem eo loco de Eucharistia locutum, notauit Turrianus l. 2. de Euchar. c. 18. Quod tamen de effectione adeò magnifici operis, sat multa proximè dicta sint, tractando potentiam Dei in hoc mysterio splendentem, nunc idem mysterium sub ratione doni magnificentissimum Christi erga nos animum prodentis spectandum potius erit; & de magnificentia hic splendente, tanquam de emphasi (vt sic dicam,) liberalitatis agendum.

Omnia ad Christum attinentia, dantur in vtrauis Eucharistiæ specie.

2. Datus est in Eucharistia Christus totus hoc est anima eius & corpus & vt vtriusque vnio cum Verbo, ipsáque diuinitas cum persona Verbi: & consequenter personæ quoque Patris & Spiritus sancti, quæ absque persona Verbi esse non possunt, nec vicissim persona Verbi absque illis. Nihil itaque ad Christum quomodolibet attinet, vel cum eo nexum indissociabiliter est, quod non sit nobis datum à Christo in Eucharistia. Ipsa panis specie, insinuari vniuersam tanti numeris complexionem, perpulchrè tradit Humbertus, lib. contra Græcorum calumnias, cum de Azymi & fermentati contentione. [Romana (inquit) & Occidentalis Ecclesia, à ministris sacri altaris, in Secretario confectum offert azymum, quod ex grano frumentario, & limpida lympha per ignem fuerit præparatum, significans se in vna mediatoris Dei & hominum, hominis Dei IESV Christi persona, tres perfectas credere & venerari substantias; humanam scilicet carnem, animam rationalem, & Verbum Dei DEVM. Et granum quidem assimilatur carni quam de sola Virginis carne, quasi ex gremio matris terræ sola virtute cœlesti non autem aliqua commixtione virili factam, omnipotens diuinitas animauit; potiorem substantiam, id est animam, quasi aquam præclaram & nobilem ei infundens. Quas geminas substantias, ab ipsius Virginalis conceptionis exordio, Verbum Dei ritè suscepit, & mediante suæ diuinitatis calore tanquam igne, sibi construxit & consolidauit. Taliter præparatus azymus, fideli inuocatione totius Trinitatis, fit verum & singulare corpus Christi.] Non esset difficile circa vinum similiter philosophari iuxta ea quæ de vino mixto Incarnati Verbi symbolo disputata sunt cum de Christi effectione ageretur.

Neque verò duntaxat ambarum Eucharistiæ specierum complexione, exprompram esse tantam Christi liberalitatem, par est credere; sed etiam ratione alterutrius. Nam etiam sub panis specie, totus Christus; itémque sub specie vini, totus ac integer exhibetur. Quod S. Cyrillus lib. 10. de ador. expressum esse egregiè monuit numer. 7. per dona oblata à Principibus tribuum ad dedicationem altaris. [Hæc sunt, (inquit S. Cyrillus, à singulis tribuum Principibus oblata: Catinus argenteus vnus, phiala vna & vtraque plena similæ conspersæ oleo. Catinus itaque, ad esculenta continenda est aptus, & ad pulmenta vsum habet: quod etiam ipse Saluator docuit, qui Ioanni illi fideli discipulo, roganti quisnam ipsum traditurus esset, *qui intingit* (inquit) *mecum manum in Catino.* De phialæ autem vsu, quid attinet dicere, quem ipsa res, voce pene testari videtur? Simila porrò panis est signum. Ex illa namque fit panis: Est autem panis vitæ, Christus. Igitur tanquam in catino, & tanquam in pane qui in vtroque vase erat, cum vtrumque plenum esset similæ, nimirum tanquam in cibo ac potu, Christus qui vita est atque viuificator significatur. Inquit enim, *Amen dico vobis, nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in nobis.* Oleo autem similam fuisse madefactam, inquit; in quo typus ipse penè illud è Psalmis concinere videtur, *Dilexisti iustitiam & odisti iniquitatem, propterea vnxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitia præ consortibus tuis.*] En simila oleo impinguata, idest Christus panis viuus,

viuus, plenus gratia; & in catino & in phiala, nempe in specie eibi ac potus reperitur, iuxta S.Cyrilli interpretationem.

Vel, directè, vel per concomitantiam.

3.Nihil igitur ad Christum quoquomodo attinet, quod non sit nobis datum in vtranis specie Eucharistiæ, vt optimè monuit Turrecrem. tract. de Euch. c. 4. expendens sextam causam nominis *Eucharistia*. Intelligo autem de attinentibus ad Christum extrinsecè. Nam Christi vestes in nocte cœnæ non fuisse sub speciebus, certum est, quicquid significetur apud Gersonem tract. 9. super magnificat, partit. 3. *sub finem*. Sermo itaque nobis hîc tantum est de iis quæ Christo erant intrinseca, ea quippè donata sunt vniuersa. Non omnia tamen quæ donata hîc à Christo diximus, donata sunt eodem modo. Nam aliqua quidem donata sunt directè: alia verò ob naturalem concomitantiam cum iis quæ directè dabantur. Dicitur dari *directè*, quod hic ponitur vi verborum aut vt S. Thomas 3. p.q.76. art.1.loquitur, *vi Sacramenti*. Nempe quod ponitur vi significationis verborum consecrationis. Non dico, quod significatur per verba in recto & formaliter. Existimo enim aliqua poni vi verborum, etiamsi non significentur formaliter & in recto per verba, sed tantùm in obliquo: Nam quicquid ponitur quia continetur in significato verborum, ita vt verba significatione sua excederent, & falsa essent, nisi hoc poneretur; dicendum est poni vi verborum, etiamsi non significetur per verba formaliter & in recto, V.G. configuratio corpori humano propria, & debita materiæ in quocunque statu in quo retineat denominationem corporis humani saltem mortui, est accidens quoddam; quod non significatur formaliter & in recto per vocem *corpus*, sed tantùm in obliquo; vnde si quis velit corpus sic acceptum definire, dicet *materia prima cum tali figuratione*. Vbi configuratio exprimitur tantùm in obliquo. Et tamen secundùm veriorem sententiam, cui adsentior, configuratio illa ponitur in Eucharistia vi verborum: quia est aliquid proximè & immediatè significatum per verba; ac proinde ponitur per illam propriam verborum efficaciam quæ dicitur vis verborum, non autem non duntaxat per eam generalem verborum efficientiam, qua conueniuntur illa quoque, quæ non includuntur in significato verborum. Quæ duo rectè secernit, D. Thomas 3.p.q.81. art.2.ad 3.& Ocham.l.de corp. Christi c. 4. *in fine*. Ex vi quippe formæ atque verborum, tantùm ponuntur quæ præcisè necessaria sunt, vt veritas formæ siue veritas verborum consecrationis, sit salua. Per verborum autem efficientiam, saltem moralem, ponuntur omnia illa quæ à parte rei coniuncta sunt, vel per vnionem physicam, vel per continentiam, vel per connexionem naturalem cum eo quod est vi verborum ponitur, quia inuoluitur in significato eorum; Ita vt Christus, nisi hæc coniuncta cum significato verborum, simul cum eo ponerentur esset, indecorè vel monstrosè statuendus; quod abhorret à Christi dignitate, cui Deus in huius Sacramenti institutione consultum fine dubio voluit.

4.Et hinc generatim intelligitur, quæ sint illa quę data in Euch. diximus, per concomitantiam tantùm. Sunt enim illa quæ nullomodo inuoluuntur in significato verborum, ac ne in obliquo quidem; proindeque etiam si non ponerentur, forma maneret vera, tamen Christus indecorè statueretur, & aliter quàm eum poni debeat; quippe vel sine tota sua substantia, vel sine debitis ornamentis. Quale enim esset, si Christus iam rediuiuus ex mortuis, daretur nobis, non integer ac viuus, sed tantùm quoad corpus absque anima & sanguine? sic enim, falsò de eo dictum esset, *resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur*. Datur itaque Christus absque dilaceratione totus & integer, sicque vt Gerochus ad Abbatem Eboracensem, Epistola contra Folmarum scribit; Christi [corpus, ore fidelium sic manducatur, vt quod de Agno Paschali figuraliter est præceptum, nunc verè impleatur. Neque enim ad litteram fieri potuit, aut oportuit, quod dictum illic est, *caput cum pedibus & interstinis vorabitis*. Repugnat quippe quod dictum est, *os non comminuetis ex eo*. Quomodò autem non conjunctis ossibus, caput & pedes vorari potuissent? At nunc in vero Agno qui tollit peccata mundi, caput eum pedibus, diuinitas videlicet cum tota humanitate voratur, quia Christus integer in altaris mysterio manducatur. Erat Folmarus contra quem scribit Gerochus, Petræ Stillantis in Franconia Præpositus, circa tempora Alexandri tertij: à quo Folmaro negata primùm est concomitantia in hoc mysterio; sed postea ab eodem resipiscente est admissa, vt constat ex variis de eo argumento Epistolis nuper editis. Visi etiam sunt inficiari concomitantiam, nonnulli ex iis qui species panis non porrigebant nisi intinctas sanguini, ad complementum communionis; siue vt haurirent sanguinem, quem supponebant non esse hauriendum cum corpore, quod non nisi exangue agnoscebant sub panis specie. Quamquam aliis non ea mens fuit in illa panis intincti porrectione, vt dictum est sect. superiore c. 1. *sub finem*, & locis ibi indicatis. Ecclesia autem ex quo deprehendit eam intinctionem trahi in peruersum sensum excludentem naturalem concomitantiam, planè interdixit ea intinctione, vt loco citato retuli ex comestore, quia Ecclesia iam tunc concomitantiam illam fide certam habebat; vt postea quoque definiuit Concilium Tridentinum s. 13. cap. 3. & ratio proposita apertè euincit.

Magnificentia Christi in Eucharist.

Quid detur, vi verborum prioris forma.

5.Liquet igitur de duplici modo, quorum alterutro omnia ad Christum quoquomodo attinentia, nobis dantur in Euchar. Vt autem res tota dilucidior euadat, attingendum breuiter est quæ sigillatim & in particulari sint illa, quæ vi verborum ponuntur, dantúrque nobis, directè per vtramque formam consecrationis; & quæ per vtramque ponuntur & dantur concomitanter tantum. Et vno verbo quidem dici potest, vi prioris formæ, poni & præberi corpus Christi: vi verò posterioris formæ, poni & præberi sanguinem eius, Nam Christus Dominus instituens & conficiens hoc Sacramentum, vocibus illis expressit, quod sub alterutra specie dabat.

Sect. III. Cap. IV.

dabat. Nec eſt opus minorè diſquirere, cur in priore forma potius ſit vſus voce *corpus* quàm voce *caro*. Ait enim *Hoc eſt corpus meum*, non autem *hoc eſt caro mea*. Circa quod latè Philoſophatur Bartholomæus Ferrarienſis lib. 2. de Chriſto abſcondito, poſt Albertum in 4. d. 8. Eóque admirabilius id cenſet, quod cum de Verbi humanatione agitur, ſcriptura incarnationem præferat, ait enim: *Verbum factum carnem*, neque vnquam dicit, *Verbum factum eſſe corpus*. In hoc autem myſterio, adhibet Chriſtus ipſe, vocem *corporis*; & quod dabat, non ſuam carnem, ſed ſuum corpus eſſe conteſtatur. Latè (vt dixi,) in hanc rem diſſerit prædictus Autor, prolatis quatuor rationibus, cur hic potius vti debuerit Chriſtus voce *corporis*, quàm *carnis*; tametſi in myſterio vnionis humanitatis ad Verbum, humanitas exprimatur voce *carnis*, potiùs quàm voce *corporis*. Via tamen intelligitur, quo rationes ab Autore illo prolatæ pertineant; & Chriſtus ipſe, ſubtilitates ab illo circa hoc excogitatas, videtur hebetaſſe; cum ſæpè nomen *carnis*, non *corporis* adhibuerit in hac materia, vt cum ait; *Caro mea verè eſt cibus*. Et; *Niſi manducaueritis carnem Filij hominis*. Et *Panis quem ego dabo, caro mea eſt*. Quare tametſi omnino retinenda ſunt verba formæ à Chriſto adhibitæ, tamen æque potuiſſet Chriſtus hic dicere, *hac eſt caro mea*, ac in illis aliis locis in quibus retinuit vocem *corporis*, & adhibuit vocem *carnis*. Sed quia Chriſtus dixit, ſe præbere ſuum corpus & ſanguinem, age vt intelligamus quid vi cuiuſque formæ nobis præbeatur, diſpiciamus quid ſubſit vocibus illis *corpus* & *ſanguis* Hoc enim euolutione aliqua indiget; nam quid ſit, *corpus* & quid ſit *ſanguis* non eſt adeò perſpicuum.

6. Itaque corpus quod Chriſtus proferens verba prioris formæ ſignificauit, eſt materia prima prout conuenienter configurata & accidentariò conformata, ad excipiendam animam humanam; ita vt in recto quidem, vox *corpus* ſignificet materiæ entitatem ſubſtantialē; in obliquo autem ſignificet cōfigurationem & cōformationem accidentalem corpori humano communem in quocunque ſtatu, in quo retineat denominationē corporis humani, ſaltem mortui. Nam de ratione talis corporis, priuſquàm reſoluatur, eſt certa configuratio quantitatiua organorum, & certa accidentaria conformatio ratione cuius qui Chriſtum mortuum ſepeliebāt, ille poterant illud quod humabant, eſſe corpus Chriſti, & anima Chriſti reueniens ad ſepulchrum vt corpus ſibi coniungeret, comitantibus Patrum turbis, præter alia quæ Theodoretus ſerm. 10. de Prouid. meditatur, dicere potuit; *hoc eſt corpus meum*. Tale ergo corpus, aio ſignificari per verba prioris formæ atque adeò vi eius, poni ſob ſpeciebus. Quod ſenſerunt multi Nominalium, traditque etiam Alanus l. de Euch. c. 38. Fonſeca 7. Metaph. q. vnica ſ. 9. & 10. & cum multis aliis Bonacina q. 3. de Euch. p. 5. Nec diſſentit Vaſques quamuis aliis vocibus vtatur. 3. p. d. 186. c. 3. & Valentia 3. p. d. 6. quæſt. 4. p. 3. reclamantibus licet pleriſque, quibus viſum eſt, non materiam primam & accidentia quæ ſunt de ratione humani corporis in quocunque ſtatu, ſignificari hic voce *corporis*, & poni vi verborum prioris formæ; ſed longè alia. Vt vel communem duntaxat gradum, quo primum genus ſubalternum prædicamenti ſubſtantiæ in ſingulari conſtituitur, quæ eſt ſententia Ioannis Pici Mirandulani q. 6. Apol. in quam planè recidit Albertinus coroll. 3. de quant. dub. 8. difficult. 1. & 2. & Suares t. 3. p. d. 52. ſect. 4. quamuis Picum refellat ſect. 3. Vel materiam Chriſti nudam, quod tradit Gabriel lect. 40. in Can. Vel materiam cum forma corporeitatis, iuxta Scotum & ſuos in 4. d. 2. & xi. Vel materiam & formas partiales ſubſtantiales ad corpus Chriſti pertinentes, vt cum Henrico tradit Ægid. 3. p. q. 16. n. 24. vel omnes partes ſolidas & ad cibandum aptas, vt olim Hurtado d. 1. de anima ſ. 32.

7. Omnia hæc placita repudio, quia vel aliquid mea ſententia falſum inuoluunt, vt formam corporeitatis, aut formas partiales: vel non ſatis explicant ſecundùm quid partes ſolidæ aptæ cibare, dicantur *corpus*; aut animam inadæquatè & quatenus formam inuoluunt in ſignificato vocis *corpus*, quæ proinde aliquatenus ſaltem, poneretur hic vi verborum, contra doctrinam Concilij Tridentini, affirmantis animam vi prioris formæ non poni, ſed tantùm corpori adiungi per concomitantiam. Vel denique non ſatis ſeruant receptum vſum vocis *corpus*, cum de animalibus affirmatur: vt cum dicitur, quod *conſtent anima & corpore*; vbi vox *corpus* contra diſtinguit materiam animæ; non quidem materiam nudam (ſic enim lapis dici poſſet conſtate corpore & forma), ſed materiam certis organis aptatam, & affectam certa diſpoſitione accidentaria, ad ſtatum corporis humani, ſaltem mortui, pertinente. Quale corpus fuit corpus Chriſti, etiam cum in ſepulchro iacuit: vnde ſi quis Apoſtolorum per illum triduum voluiſſet vti iam accepta conſecrandi poteſtate, vt ſanè poterat iuxta S. Thomam 3. p. q. 76. art. 1. & 2. & q. 81. art. 4. Petrum Soto lect. 5. de Euch. & Suarem t. 3. p. d. 51. ſ. 4. & d. 47. ſ. 2. ſubindoxiſſet ſpeciebus tale corpus Chriſti, per realem actionem terminatam ad ſignificatum voce *corporis*; non autem ad conceptum aliquem obiectiuum inadæquatum, qui non Phyſicas entitates, ſed tantùm mentales noſtras præciſiones terminate eſt idoneus.

Num figura & raritas ac denſitas, in hoc ordine.

8. Vnum eſt, quod conſtitutam notionem *corporis* hic poſiti vi verborum prioris formæ, ſollicitare, aut etiam conuellere videtur. Nempe quod iuxta eam, figura Chriſti, & raritas eius ac denſitas videantur hic ponenda vi verborum, cum tamen ne ponantur quidem. Nam pugnant cum ſtatu Chriſti Sacramentali, qui in recto & formaliter non differunt ab extenſione, (quam ſupra vidimus deeſſe corpori Chriſti in Euchariſtia. Vt benè quoad figuram attigit Leſſius l. 12. de diu. perfect. n. 124. & Suares t. 3. p. d. 48. ſect. 1. ad 2. Denſitas quoque & raritas, aliud non ſunt in recto, quàm extenſio ſitualis, connotata materiæ quantæ paruitate vel multitudine. Multa quippe extenſio afficiens paucam materiam & exiguam quantitatem internam, dicitur raritas. Modica verò extenſio externa, ſub qua deliteſcit multa quantitas interna, dicitur denſitas, iuxta

ſententiam

ſententiam Commentatotis apud Matſilium 4. phyſ. tract. 2. dub. vltimo propoſ. 2. & multorum aliorum apud Venetum in ſumma Metaph. c.22.conclu.2.ſubſcribúntque Ocham in 4.q.7. Gregor.in 1.d.17 q.5.artic.2.ad 6.& 12. Arcſius 1. de Gener. q.36.ſ. 1. & 5. Hurtado diſp.4. de Gener. §. 38. & quidam adductus à Rubionio in 4. d. 12. q. 5. §. *ſed contra*, & ibidem Scotus q 4. *Litera B.* Et ſatis ſupérque probatur ex Ariſtotelica raritatis & denſitatis definitione, quæ habetur 4. phyſ. t. 84. & lib.7.t.15. Sicut ergo extenſio externa deeſt corpori Chriſti in Euchariſtia, ita & figura, ac raritas & denſitas; quæ tamen omnia ſignificantur per *corpus*, ſaltem in obliquo. Neque enim eſt corpus humanum in ſtatu indifferenti ad vitam, quin ſit ſic vel ſic configuratum in ſuis organis, & variam in iiſdem materiæ raritatem aut denſitatem ſortiatur.

9. Hæc difficultas facilè expediri poteſt ſalua notione *corporis* à nobis tradita, iuxta quam materia configurata & accidentariò conformata aptè ad excipiendam animam humanam, denominatur *corpus*. (Aio) igitur, materiam ſic affectam, ſiue corpus organicum, quod hic ponitur vi ſignificationis vocum prioris formæ, ſicut ex vi ſignificati vocis *corpus*, non eſt materia actu extenſa localiter, (de quo nemo Catholicus dubitat) ita neque eſſe quid actu figuratum, vel actu rarum aut denſum: ſed tantùm habere hæc omnia, debito & aptitudine, fundatis in quantitate interna qua partes ſunt præditæ, & in certo temperamento quod eis eſt conſentaneum, vt poſitæ in ſtatu connaturali, poſſint eſſe inſtrumenta ad exercendam hanc aut illam operationem cui ſuapte natura ſunt addictæ. Hoc vocamus eſſe rarum aut denſum & figuratum aptitudine ac debito, qui etiam ſi corpus abſque extenſione ſit naturaliter incapax operandi actu, quia ſtatus operandi connaturaliter ad agendum neceſſarius corpori, non obtinetur niſi per extenſionem: Tamen corpus quale deſcripſi, habet reipſa reliqua omnia ad certas operationes neceſſaria: nec caret vi profuſiua ſtatus illius ſibi ad operandum connaturaliter neceſſarij: quia in diuerſis partibus habet actu temperamentum diuerſum, à quo ſtatus ille, ſiue extenſio multiplex paucam vel multam depoſcens materiam ſuapte natura manaret, niſi Deus alium eſſendi modum conferens, obſtaret eius profuſioni. Fuit qui hoc ipſum quod corpori Chriſti in Euchariſtia aſſignauimus, & figuratum, ac ratum, & denſum aptitudine & debito vocauimus; appellaret figuram, & denſitatem, ac raritatem actualem, tametſi non plus tribueret Chriſti corpori Sacramentaliter conſtituto, quàm quod nos dedimus, & vocauimus aptitudinalem ac debitam figuram & raritatem ac denſitatem. Parum tamen refert quo quiſque modo loquatur, dum non ſit in re diſſidium; & ipſemet in poſteriore editione ſententiam retexuit diſputat. 4. de gener. §. 44. expuncto priore modo loquendi.

Quid detur, vi verborum poſterioris formæ.

10. Venio ad ſignificatum *Sanguinis*, atque adeò ad id quod ponitur ſub ſpeciebus vini, vi verborum formæ poſterioris. Sanguis ergo ſignificatus per ea verba, eſt illemet propriè dictus Sanguis, qui Chriſto cœnanti, & verba illa proferenti, inerat in eo ſtatu fluiditatis, quem connotare ſolet ſanguis quamdiu denominatur ſanguis hominis. Sanguinem hîc volo ſignificari duntaxat propriè dictum, ſiue illum vnum humorem inter quatuor humores humani corporis præcipuum, è quo præſertim, pendet vita, & cuius effuſioni in Chriſto, vitam & ſalutem noſtram rependit miſericors & miſerator Dominus: quamuis non me latet, voce *Sanguinis* latiùs vſurpata, deſignari plerunque maſſam totam quatuor humorum. Neque verò ſanguinem propriè dictum, hîc ſignificari contendo cum omnibus adiunctis illius ſtatus in quo ad vitam fouendam eſt neceſſarius; quod præcipuè habet ex adiunctione Spirituum vitalium. Nam Spiritus vitales non puto hîc poni vi verborum, quia ſanguis prout idemmet eſt in omni ſtatu in quo poteſt denominari ſanguis hominis, non habet adiunctos Spiritus, qui ob ſubtilitatem & igneam ac volucrem naturam facillimè diſſipantur, & euaneſcunt ſtatim ac ſanguis eſt effuſus. Et tamen ſanguis Chriſti, dilapſis per euaporationem Spiritibus, ſtatim atque effuſus fuit, non deſijt denominari ſanguis Chriſti. Igitur vi verborum poſterioris formæ, ſignificatur, atque adeò ponitur hîc abſque Spiritibus; non tamen abſque illa fluiditate, quæ in ſimpliciter dicto ſanguine exigitur, repellitque concretionem, etiamſi calor ſanguini hominis viui conſentaneus deſit; ob effluxum celerem Spirituum. Totum potiò Chriſti ſanguinem qui eidem cœnanti inerat, ſiue poſtea effuſum ſiue non effuſum, admiſi ſignificari per verba, & hic poni vi poſterioris formæ. Nam verba Chriſti quæ ſunt eſſentialia formæ huic ſecundæ fuerunt indefinita; nec eſt potior ratio cur in vnam potiùs portionem veri ſanguinis, quàm in aliam caderent. Itaque totus ſanguis, Chriſto inexiſtens, vi formæ ſignificatur: quamuis non ſit veriſimile, quod totus ſit effuſus in paſſione, ne ſtilla quidem permodica in iecore, aut in receſſu aliquo venarum relicta. Neque verò quod Chriſtus extra verba formæ eſſentialia addidit, *qui pro vobis effundetur*, reſtringit ſanguinem hîc poſitum vi ſignificationis verborum, ad ſanguinem reipſa effuſum: ſed tantùm aperit finem ſanguinis reipſa effundendi, qui verè erat potior quantitas ſanguinis Chriſto inexiſtentis; ratione cuius potuit indefinitè dici quoad ſanguis Chriſti eſſet effundendus, nempe quoad præcipuam eius quantitatem.

Magnificentia Chriſti in Euchariſt.

Directè poſita per vtramuis formam, an ſint viuentis.

11. Significato vtriuſque formæ, commune eſt pronomen *meum*. Dixit enim Chriſtus *hoc eſt corpus meum*; Et *hic eſt ſanguis meus*; Vel *calix ſanguinis mei*. Quare ſignificatum illius particulæ, maximè attinet ad ea quæ ponuntur vi formæ, ſeu vi verborum & directè. Sanè Gloſſa c. *timorem*, de conſecr. diſt.2. ſuffragantibus nonnullis, cenſuit hoc pronomen cum referatur ad corpus & ſanguinem; Chriſto verba proferenti

Sect. III. Cap. IV.

proferenti & tunc viuenti ac ſuperſtiti internum, deſignare corpus viuum, atque adeò ſanguinem Spiritibus diſſertum, qualis eſt in homine viuo. Vnde inſuper intulere qui ita expreſſere ootionem huius nominis, ſi quis Apoſtolorum in triduo mortis Chriſti attentaſſet conſecrare, nihil fuiſſe effectutum, quia verba non poterant vera eſſe de Chriſti demortui corpore ac ſanguine. Sed eſt falſa illatio, vt ſupra dixi; nec verum etiam eſt antecedens è quo infertur. Nempe quod vi ſignificationis particulæ *meum*, poni hic debeat corpus viuum. Nam ſic anima poneretur ſub ſpeciebus panis, vi verborum, contra doctrinam Concilij Tridentini ſeſſ. 13. cap. 3. Itaque forma à Chriſto viuente prolata, non determinatur ad ſignificandum corpus viuum, (quod habet corpus per animam): ſed determinatur ad ſignificandum corpus Chriſti proprium, quod idem manens ſuperſtite vocis notione, poterat eſſe & viuum & mortuum. Vnde ſicut Chriſtus dixit, *hoc eſt corpus meum quod pro vobis traditur*; ita dicere potuiſſet, *hoc eſt corpus meum quod pro vobis ſepelietur*: quale Chriſti corpus vi ſignificati vocum illarum (vt liquet), non fuiſſet viuum, quamuis ea verba à Chriſto viuente proferrentur. Quare pronomen de quo agimus, ſignificat, & vi ſignificationis ſuæ ponitur in Eucbariſtia, corpus quod eſt Chriſti proprium, prout indifferens ad ſtatum Chriſti viui vel mortui. Et idem proportione ſeruata dicendum eſt, de voce *ſanguis*. Quia verò corpus, Chriſti proprium, eſt corpus integrum & omnibus partibus ſolidis perfectum, ac non mutilum, rectè infertur, omoem materiam ſolidam partium organicatum conc urrentium ad corpus Chriſti, prout eſt indifferens ad corpus hominis viuentis & mortui, collocari hic vi verborum ſub ſpeciebus panis, dummodò ea materia, pro tempore quo verba proferuntur, ſit coniuncta corpori Chriſti. Quod addo, propter particulas materiæ, euaporantes ſubinde è mortali Chriſti corpore, per reſolutionem factam vi calotis naturalis. Eæ ſiquidem particulæ, ante Euchariſtiæ inſtitutionem reſolutæ, non fuit cur ponerentur ſub ſpeciebus panis, vi verborum formæ. Et idem dico de præputio, quod abſciſſum eſt Chriſto infanti. Nam in ſuptema cœna, quia aberat à Chriſti corpore, non fuit poſitum ſub ſpeciebus panis, vi verborum. Nunc tamen ponitur, iuxta ſententiam probabilem, quæ eam materiam affirmat fuiſſe à Chriſto rediuiuo reſumptam. Significatio enim & veritas formæ, reſpicit ſtatum in quo corpus Chriſti ſecundùm viſibilem ſpeciem reperitur, quando forma profertur, & corpus Chriſti proprium in eo ſtatu enunciat.

Quæ dentur per vtramuis formam, concomitanter.

12. Attigi quæ per vtramuis formam conſecrationis ponuntur in hoc myſterio, vi verborum formæ, & ſignificationis eorum. Nunc attingenda reſtant, quæ non ponuntur ſub alterutris ſpeciebus, vi ſignificationis aut ad ſignificationis verborum, ſed tantùm ob connexionem naturalem, & concomitantiam cum illis quæ priore modo hic ponuntur, quia ſignificantur per verba. Ea ſunt, quæcunque ad Chriſtum quoquomodo pertinent, nec comprehenduntur ſignificatione illarum vocum *corpus Chriſti*, aut *ſanguis Chriſti*; ita vt vel in recto ac formaliter, vel in obliquo & connotatiuè, ſignificentur aut adſignificentur per eas voces. Eiuſmodi ſunt reſpectu vtriuſque formæ, diuinitas, & Pater, ac Spiritus ſanctus. Item quæcunque accidentia corporis aut ſanguinis, ſine quibus ſalua eſſe poſſet veritas formæ, & affirmatio quod corpus & ſanguis ſine illis accidentibus ſumpta, ſint corpus & ſanguis Chriſti. Reſpectu corporis, eodem modo ſe habet anima, vt expoſuit Concilium Tridentinum ſeſſ. 13. cap. 3. Plerique idem dicunt de Verbo, & conſequenter de vnione hypoſtatica quæ eſt nexus perſonæ Verbi cum corpore & ſanguine. Ita Innocentius l. 4. de myſter. c. 19. Suares t. 3. 3. p. d. 51. ſect. 6. Henriq. l. 8. c. 26. num. 2. Ægid. 3. p. q. 76. num. 27. Albertinus corolI. 3. de quantit. dub. 8. difficultate 5. & communiter Scholaſtici, quorum aliqui nituntur autoritate Concilij Tridentini, quod diſtinctè recenſens omnia ad Chriſtum pertinentia, vt colligeret totum Chriſtum hic poni, affirmauit diuinitatem poni ſub vtriſque ſpeciebus per concomitantiam; comprehenſo (vt videtur) Verbo ſub diuinitate eum qua eſt idem; nam nullam aliam Verbi mentionem fecit. Verùm huiuſmodi ſilentium, prudentiam potiùs Concilij demonſtrat, quod in re quæ fidei Catholicæ non intererat, & variantibus Doctorum ſententiis anceps erat, interponere iudicium ſuum noluit; ſatis eſſe ratum, conſtare apud omnes, Verbum poni in Euchariſtia, quocunque tandem modo poneretur; nempe ſiue vi ſignificationis verborum formæ, ſiue per connexionem naturalem perſonalitatis cum ſubſtantia per eam terminata. Nobis autem verius videtur, Verbum poni vi ſignificationis formæ, quia eſt de intrinſeco & ſubſtantiali complemento rerum ſignificatarum vocibus *corporis* & *ſanguinis*, quæ ſunt voces concretæ, non abſtractæ; & proinde ſignificant aliquid ſubſiſtens. At in Chriſto, non eſt alia ſubſiſtentia quàm Verbi diuini. Itaque Verbi perſonalitas, & vnio hypoſtatica quæ illam nectit cum corpore & ſanguine, ſunt de ſignificato illarum vocum, nec ponuntur hic per concomitantiam. Falsò autem aliquid dicunt, quod quamuis neque corpus neque ſanguis eſſent vnita Verbo, æquè poſſent iis nominibus appellari. Non ita eſt. Nam ſi deeſſet terminatio corporis & ſanguinis per ſubſiſtentiam, vtendum eſſet vocibus abſtractis, non concretis, cuiuſmodi ſunt iſtæ. Qua verò ratione poſſet Chriſtus affirmare, has ſubſtantias ſuas eſſe, ſi deeſſet vnio ad ſubſiſtentiam Verbi? Quomodò inquam poſſet Chriſtus dicere, hoc eſſe corpus ſuum, quod corpori non comperit, niſi interueniu vnionis ad hypoſtaſim Chriſti. Quare facilè admitto, Verbum ſignificari per voces concretas vtriuſque formæ, & per pronomina poſſeſſina vtrique conſerta; atque adeò concedo, Verbum non poni in Euchariſtia per concomitantiam, ſed directè, id eſt vi verborum. Eſto non ſignificaretur tanquam forma, ſed tantùm conſignificetur vt id quod habet naturam corporis & ſanguinis

ac

ac ſi licet dicere, corporeitatem & ſanguineitatem. Quæ igitur per concomitantiam ponuntur ſub vtrauis ſpecie, non comprehendunt Verbum, ſed illa alia quæ naturaliter connectuntur cum iis quæ ſignificantur vel adſignificantur per formam: connectuntur inquam quando forma profertur.

13. Hoc addo, quia concomitantia intelligenda eſt conſentaneè ad ſtatum in quo eſt, viſibiliter Chriſtus, cum aliquid eius ponitur vi verborum illud ſignificantium in recto aut in recto aut in obliquo. Quamuis enim ſi inſtitutio Sacramẽti tantùm ferret, poni hîc per concomitantiam ea tantùm non ſignificata per formam, quæ connectebantur cum Chriſti corpore aut ſanguine, tempore vltimæ cœnæ, adhuc haberetur concomitantia; tamen ſenſus Eccleſiæ expreſſus in Concilio Tridentino ſeſſ. 13. c. 3. fert, concomitantiam ex Chriſti mente, ſpectandam eſſe penes ſtatum viſibilem, in quo ſunt corpus & ſanguis Chriſti quando enunciator forma, quicquid in contrarium effutiat Krollius Caluiniſta apud Valentiam 3.p.d.6.q.9. p.vltimo. Vnde ſi in triduo mortis, facta fuiſſet conſecratio, anima non fuiſſet ſub ſpeciebus panis per concomitantiam. Nunc verò ob contrariam cauſam, corpus Chriſti ponitur cum omnibus gloriæ dotibus: & ſanguis qui per triduum poſitus fuiſſet vt diſcontinuus, quia talis erat in propria ſpecie, nec per punctalem & inextenſam collocationem acquiſiuiſſet continuitatem qua in propria viſibili ſpecie carebat, vt Vaſques 3. p. d. 185. c. 3. *in fine* rectè cenſuit, nunc ponitur cum continuitate, & phyſica vnione partium; nec non cum incorruptibilitate contra errorem Michaëlis Siciditæ de quo Nicetas Choniates l. 27. hiſtor. & Turrianus l.1. de Euch. c.10. quamuis tunc eſſet corruptibilis, abſolutè loquendo. Habet verò nunc incorruptibilitatem, non tantùm vi inextenſionis ſacramentalis, ſed etiam vi concomitantiæ naturalis, quod ſecundùm non non habuit in nocte cœnæ, contra Hugonem Victorinum lib. 2. de Sacrament. p.8.c.3.

Magnificentia Chriſti in Euchariſtia, ex dictis eruitur; ac primum ſpectando rem datam.

14. Habemus ex dictis, partim directè & vi verborum, partim per concomitantiam & connexionem naturalem, poni nunc & præberi ſub Euchariſtiæ ſpeciebus, totum Chriſtum, cum omnibus ſuis appendicibus & conſectariis, quæ nunc habet in propria ſpecie viſibili, ſedens ad dexteram Patris in cœlo: ita vt ſub vtralibet ſpecie, ſit reipſa, & corpus, & anima, & ſanguis, & omnium iſtorum vnio hypoſtatica, ac Verbum, inſuperque diuinitas, & Pater, ac Spiritus ſanctus, & omnia connaturalia Chriſti accidentia; (extenſione externa & impenetratione ſemper exceptis,) dona item omnia gratiæ & gloriæ, quia hæc omnia ad Chriſtum ſtatu gloriæ potiorem nunc pertinent, vel cum eo connectuntur.

Hinc perſpicuè elucere incipit, quanta erga nos per Euchariſtiam Dei magnificentia & liberalitas ſit exprompta. Nihil enim habuit Deus pretioſum, quod dare poſſet, nec dederit in Euchariſtia. Quódque alibi nefas ſit dicere, nempe potentiam Dei eſſe exhauſtam, dici aliquatenus de hoc myſterio ad veritatem poteſt. Quid enim potuiſſet Deus dare præterea, quàm dederit, quod accedat ad pretium & dignitatem exhibitorum in hoc myſterio munerum? Egregiè Chryſoſtomus hom. 24. in 1. Cor. de huius doni præcellentia diſſerens. [Vt terra nobis cœlum ſit, facit hoc myſterium. Aſcende igitur ad cœli portas, & diligenter attende, imo non cœli, ſed cœli cœlorum, & tunc quod dicimus, intueberis. Etenim quod ſummo honore dignum eſt, id tibi in terra oſtendam. Nam quemadmodùm in regiis, non parietes, non tectum aureum, ſed regium corpus in Throno ſedens, omnium præſtantiſſimum eſt, ita quoque in cœlis, Regium corpus quod nunc in terra tibi videndum proponitur. Neque Angelos, neque Archangelos, non cœlos, non cœlos cœlorum, ſed ipſum horum omnium tibi Dominum oſtendo. Animaduertis quonam pacto quod omnium maximum eſt atque præcipuum, in terra non conſpicaris tantùm, ſed tangis, neque ſolùm tangis, ſed comedis, & eo accepto domum redis.] Nihil eſt quod æquet tam magnificum tàmque pretioſum donum in quod omne pretioſum concurrit, & longè iuſtius dicendus *fructus perfectus*, quam fabuloſis ille Valentinianorum Soter ac Chriſtus, dictus *omnia*, vt ex omnium defloratione conſtructus, graculus Æſopi, Acci Patina, Neſtoris Cocetum, Miſcellanea Ptolemæi, Attica Panearpia, vt luſit Tertull. l. contra Valentin. c. 12. Nec refert, quod iam multa quæ in perfectum hoc munus concurrere diximus, non omnia aduenìant eodem titulo: ſed aliqua vi verborum, alia duntaxat per concomitantiam. Quomodocunque enim obueniant, dummodò obueniant, perinde eſt; quia res æquè obtinetur, & æquè cedit in poſſeſſionem hominia accipientis, & vterque titulus habendi ac potiandi, eſt æquè certus & idoneus.

Magnificentia Chriſti in Euchariſtia.

15. Et apparuerat ſanè Deus iam olim, (quod reuera eſt,) magnificentiſſimos in cibatione omnis carnis, ſed hominis maximè, cui duplicem menſam iam ab initio ſeculi propoſuit; terram ſcilicet & aquam, vt ſcitè de more philoſophatur S. Chryſoſtomus homil. 8. ad pop. *initio*. Diſtinctiùs idem tradit Petrus Cellenſis l. de panibus c. 2. qui admiſſos ad eam naturæ menſam Iudæos, Moyſe conuiuij Magiſtro deſcribens, ait; [Ecce panes, ecce menſa, & ſeniores Domus Iſraël, qui cum iunioribus comedunt, laudantes nomen Domini. Sed qui miniſtrat? Certè omnia vaſa, vtenſilia & luminaria, in vſus epulantium neceſſaria, Moyſes tanquam fidelis diſpenſator in domo Dei quæ eſt Eccleſia, adminiſtrat, præcipuè tamen in aquis parandis, (vnde & nomen habet,) officium ſuum exercet. Quid enim aliud, ordinem creationis tot creaturæ contexens inſinuat, niſi quando, & à quo, & vnde, & quomodo, & ad quid, hæc menſa ſiue maſſa vniuerſitatis ſubſiſtat? Vnde terram fundatam animaduertère potes, quaſi menſam poſitam, cœlum ſuper & circum poſitum quaſi mappam circum extenſam; ſicut & arca circumtexta erat ex omni parte auro. Firmamentum tanquam candelabrum, & in candelabro duo magna luminaria, Solem & Lunam,

Sect. III. Cap. IV.

ſublucentibus ſtellis tanquam candelis. Aërem imbriferum, tanquam lauatorium, vel infuſorium. Rurſus ſerenum, tanquam exhibentem manutergium. Mare velut omnium ordium emundatorium. Terram, panem & vinum, carnem & pulmentum, & aliud vitæ huius ſufficiens ſuſtentamentum, natura ſubinferentem; ex moderatione Spiritus cuncta regente & diſponente.

Nihil tamen vniuerſa hæc magnificentia mundialis menſæ ad eam quæ in Eucbariſtiæ menſa elucet.. Nam ibi omnes cibi aliquid emortuum ſunt trucidata animalia, herbæ auulſæ, aut vtrorumque partes vel fructus: hic verò ſuppeditatur panis vitæ & intellectus, cibans animas non corpora, nec mittendus bona ea parte in ſeceſſum, vt materiales illæ epulæ, ſed poſt manducationem integer perſtiturus, ac incorruptus. Ibi poſt exemptam famem epulis, faſtidium cibi ac nauſea. Hîc datur cibus, cujus appetentia & fames perceptione creſcit, iuxta illud *qui edunt me adhuc eſurient, & qui bibunt me, adhuc ſitient.* Meritò igitur Theodorus Studita, contentionem faciens vtriuſque menſæ catech. 24. cogitur in exclamationem erumpere. [Famelicos (inquit) quod attinet ad corpus, annuis terræ frugibus paſcit; quod ad animum, ſacris myſterijs: cura præ matre ac nutrice proſecutus, & amicè complexus. Nam mater lacte aliquantiſper alit infantem: Hic verus noſter & herus & parens, ſuum corpus atque ſanguinem in cibum ac potum impertitur, idque perpetuò. O imperueſtigabilem bonitatem! ô inexſuperabile munus? Ergón' poſſumus, non eum amare atque colere, & irreuulsè cohæreſcere. Pol ni ſic affecti ſumus, conclamabit in nos cœlum, terra ingemiſcet, ipſique nos nimij ſtuporis, lapides accuſabunt.

Chriſti, ac Satanæ contrapoſitio in hac parte.

16. Rectè Theodorus *imperueſtigabilem* Dei *bonitatem*, (hoc eſt voluntatem ſe ſuáque communicandi, quæ eadem eſt cum liberalitate) per quam Deus nobis hoc *inexſuperabile munus* contulit, comparat ibidem cum malignitate Satanæ; qui multa effusè pollicitus, pro felici eſca, quam mentitus erat diuinitate donaturam comedentes, mortiferum cibum ſuggeſſit. Hoc & piè luculenter exponit Rupertus l. 3. de oper. Spir. ſancti c. 24. ſic gloſſans illa Chriſti verba, *accipite & comedite, hoc eſt corpus meum.* Et alibi *Qui manducat carnem meam & bibit ſanguinem meum, in me manet, & ego in eo* Cum hæc dicit Agnus Dei, opportunè nobis ad memoriam recurrit, illud quod dixit ſerpens, imo per ſerpentem Diabolus, hoſtis humani generis; *Accipite & comedite, eritis* ſicut Dij Optimæ & ſpectabiles valdè propoſitiones. Ille ſerpens erat, iſte agnus eſt. Ille vetus peccator, iſte antiquus creator. Ille per terram repſit, iſte de cœlo venit. Ille Spiritu Diaboli falſum ſibilans, iſte Spiritu Dei verum euangelizans. Ille peccati portitor, iſte iuſtitiæ Doctor. Ille mortis artifex, iſte vitæ opifex. Ille de ligno non ſuo raptor obtulit, iſte de corpore & ſanguine ſuo largitor dedit, Ille quod non habebat, mendaciter promiſit, *eritis* (inquit) ſicut Dij: Iſte quod habebat, quod ſemper naturaliter habet, fideliter dedit, vt ſimus Dij, dum manet ipſe in nobis. Illi tandem nefandiſſimè creditum eſt pluſquàm Deo. Credatur è contrario huic Deo, ſi non plus, at ſaltem quantum creditum eſt alij, Diabolo. Creditum eſt enim quod illi pomo ineſſet quod non videbatur, ſcilicet vis Deos efficiendi: credatur huic Sacramento ineſſe quod non videtur, videlicet veritas carnis & ſanguinis, valens efficere nos concorporales vnigenito Filio Dei. Hoc enim ratio, vel ordo iuſtitiæ expoſcit. *Accipite ergo* (inquit) *& comedite.* Priùs *accipite*, & deinde *comedite.* Accipere enim, eſt fideliter credere, cum gratiarum actione diligere, compatienti affectu corporis huius traditionem, & ſanguinis huius effuſionem reſpicere. Hoc fieri non poteſt, niſi priùs rejiciatur id quod ab illo malè acceptum eſt. Illud igitur mendacium exſecrantes, hanc veritatem accipite, approbate, amplectimini, & contra cibum mortis, panem comedite vitæ æternæ, & calicem bibite ſalutis perpetuæ.]

17. En Chriſtus, planè contrario modo quam Satanas, ſe geſſit in liberaliſſima & magnificentiſſima cibi ſubminiſtratione. Donauit enim pro eſca venenata & cibo mortis, panem vitæ & intellectus: quem comedendo euadimus ſicut Dij, quia vnum cum Deo efficimur, & quadantenus tranſimus in Deum vt ſupra capit. 1. dicere memini. Vt non abs re Algerus l. 1. contra Bereng. c. 4. inquirens cur Deus tantoperè fidem circa Euchariſtiæ Sacramentum voluerit vigere cauſam referat inceptatam à Deo manifeſtationem, modi quo nobis à Satana impoſitum eſt circa cibum; & contrarij modi, quo Chriſtus per cibum datum, quæ Satan falsò ſpoponderat verè exhibuit. [Quia videlicet falſa fide mundus periit, quando Adam plus Diabolo quàm Deo credere præſumpſit, dum in ligno ſcientiæ boni & mali vetito, plus ſperauit diuinitatem aſſequi quæ ab hoſte promittebatur, quàm incurrere mortem quam Deus minabatur. Sicut ergo Diabolus non vmbram in ligno inobedientiæ, ſed ipſum verum & viſibilem fructum exhibens, promiſit id quod non videtur, ſcilicet, *eritis ſicut Dij* ſic & Deus, non vmbram, ſed ipſum qui in ligno pependit obedientiæ, in ſuo viſibili Sacramento exhibens, promittit vitam æternam quæ non videtur: vt dum in ea re plus ei modò creditur quàm hoſti, vt dignum eſt, ſanetur hac vera fide, illa perfida fides, qua olim plus Diabolo quàm ſibi injuſtè creditum eſt. Sicut igitur non in ligno vetito, ſic nec in Chriſti Sacramento, debet viſus aut guſtus, ſed fidei vigere iudicium; quia ſicut pomum viſu decorum, & ſuaue ad comedendum, cibus vitalis videbatur, & mortem intulit; ſic è contrario, Sacramentum corporis & ſanguinis Chriſti, videtur cibus mortalitatis noſtræ, cum verè vita æterna ſit. Quapropter vtrique rei, media vera fides videtur neceſſaria: Adæ, vt crederet mortem eſſe in primo, & ita vitaret; Nobis, vt in Sacramento Chriſti, vitam credamus, & ita eam aſſequamur. Vtrumque enim ex ſe, contrarium viſui effectum parit, illud dum videtur cibus voluptatis & vitæ, mortem inferens; iſtud dum videtur, cibus mortalitatis, vitam æternam exhibens.]

Pretioſitas

Pretioſitas rei hîc datæ, preſſiùs ſpectata.

18. Quod verò maximè liberalitatem ac magnificentiam à Chriſto in hoc munere prodiam cumulat, illud eſt, quod in eo genere rerum præbeatur, quod ad amorem reſtandum ſit accommodatiſſimum, nec vſpiam alibi vſurpatum inueniatur. Egregiè id admonuit S. Chryſoſtomus hom. 24. in 1. Cor. ad illud *calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt?* ſic enim Chriſtum induxit loquentem cum fideli homine. [Si ſanguinem cupis (inquit), noli idolorum aram, brutorum animalium cæde, ſed meum altare, meo ſanguine aſpergere. Quid hoc admirabilius ſit quæſo; quid amabilius? Hoc & amantes faciunt, cum amantes intuentur alienorum cupiditate illectos, ſua verò contemnentes; propriis elargiris, ſuadent vt ab illis abſtineant. Sed amantes quidem in pecuniis, veſtibus, poſſeſſionibus, hanc oſtendunt cupiditatem: in proprio ſanguine, nemo vnquam, Chriſtus autem, & in hoc, curam, & vehementem in nos dilectionem oſtendit. Et in veteri quidem Teſtamento, cum imperfectiores eſſent, quem idolis offerebant ſanguinem, eum ipſe accipere voluit, vt ab idolis eos auerteret, quod etiam inenarrabilis amoris ſignum erat. Hic autem multo admirabilius & magnificentius ſacrificium præparauit; & cum ſacrificium ipſum commutatet, & pro brutorum cæde ſeipſum offerendum præciperet.]

19. *Seipſum* (inquam) quantus quantus eſt, Patri pro nobis efferri, & munus nobis præberi voluit. Munus vndecunque bonum, & cui non ſit timendum à noxia dona ferentibus Danais. Non enim eſt è bonis illis, quæ malis propinqua eſſe, dixit Menander. Non quale bonum eſſe mulierem, habemus ex Cyrillo l. 3. in Iulia. *malum, bonum*; malum videlicet cui bonum ſit adiunctum, roſa cum ſpinis. Rectè eum Chryſoſtomo ad illud ex 19. Matth. *ſi ita eſt cauſa hominis*; dicatur eſſe *malum boni colore depictum*. Scitè Naz. orat. 43. *charum venenum* nominauit. Non eſt ex eo bonorum genere munus quod à Dei liberalitate in Euchariſtia præbetur. Eſt enim ipſum bonum & & pulchrum Dei, teſte Zacharia: atque adeò non eſt ſicut bona noſtratia & potentialia, magnis ſcilicet malis infoſſa, de quibus verè iam illud increbuit, *vbi vber, ibi tuber*. Sed eſt meraciſſimum ac defæcatiſſimum bonum, veriùs numero multitudinis *bona*, vt de Chriſto dictum, alibi proſequor. Omne quippè genus boni, ad quodcunque è tribus peruulgatis apud Philoſophos boni capitibus pertinens, ſiue honeſtum, hoc eſt perfectum & integrum pulchrum & concinnum, ſiue delectabile, ſiue vtile, hîc ſimul congeſtum accipimus, munus à Domino. Dicendum frequenter de hoc tripertito bonorum genere in Euchariſtia adunato, in Onomaſtico. Nunc ſat erit vnum producere Laurentium Iuſtinianum l. de diſcipl. & perfect. Monaſt. conuerſat. cap. 19. n. 5. cuius hæc eſt oratio. [Non capit cor, lingua deficit, humanuſque ſopitur ſenſus, ad inueſtigandum tanti arcana myſterij. O quantæ ibi deliciæ, quantus odor, qualia verba, quàm vehemens amor, quàm caſti amplexus guſtantur, quis propalare valeat? Nihil tunc ibi niſi dulciſona interioris hominis cantica, clamores deſideriorum, gratiarum actiones, laudum præconia, affectiouum gemitus reſonant, in laude dilecti. Pia etenim mens, tanti ſponſi lætificata præſentia, venerando hoc mediante Sacramento, repletur gaudio, exultatione perfunditur, humilitate deijcitur, lumine irradiatur, pace ſatiatur, roboratur fide, deuotione ſaginatur, atque indiſſolubili amoris vinculo, redemptori interiùs copulatur. Ex quo feruentior in dilectione, fortior in labore, promptior in opere, in tentatione prudentior, ſollicitior in virtute, in adminiſtratione alacrior, nec non & in ipſius frequentatione efficitur ardentior. Talia nempe ſunt munera tua ô Domine Ieſu, taliaque amoris encœnia, quæ amicis tuis, deuotis, & dilectis, per hoc ſacroſanctum myſterium conferre dignaris, vt omnem tranſeuntis vitæ ſuperent delectationem. Per illud namque venerabile myſterium, tradis teipſum fidelibus tuis, quatenus diſcant ex ipſius ſuauitate amare te, tenere te, cognoſcere te, laudare te.]

Magnificentia Chriſti in Euchariſt.

Claudo hoc punctum diuinæ erga nos liberalitatis magnificentiæ penes rem datam, exclamatione Vrbani IV. qui adducitur Clement vnica de reliq. & vener. SS. [O diuini amoris immenſitas; diuinæ pietatis ſuperabundantia, diuinæ affluentia largitatis; dedit enim nobis Dominus, omnia quæ ſubiecit ſub pedibus noſtris, & ſuper vniuerſas terræ creaturas, contulit nobis dominij principatum. Ex miniſterijs etiam ſpirituum ſuperiorum, nobilitat & ſublimat hominis dignitatem. Adminiſtratorij namque ſunt omnes in miniſterium, propter eos qui hæreditatem ſalutis capiunt, deſtinati. Et cum tam copioſa fuerit erga nos eius magnificentia, volens adhuc ipſe in nobis, ſuam exuberantem charitatem præcipua liberalitate monſtrare ſemetipſum nobis exhibuit, & tranſcendens omnem plenitudinem largitatis, omnem modum dilectionis excedens, attribuit in cibum. O ſingularis & admiranda liberalitas, vbi donator venit in donum; & datum eſt idem penitus cum datore. Quam larga & prodiga largitas, cum tribuit quis ſeipſum? Dedit igitur nobis ſe in pabulum.

Inſigne decus huius liberalitatis ex perpetuitate & extenſione ad omnes.

20. Iam inter adiuncta, ſeu circonſtantias à quibus donationis huius liberalitas ſummoperè commendatur, illa duntaxat hoc loco perpendenda eſt, in plures diffuſa decoris ramos, quod hoc donum non ſit fluxum ac reſtrictum ad vnam duntaxat largitionem, vno loco, vno tempore certæ perſonæ, aut paucis aliquibus factam; ſed ad omnia æquè loca & tempora pertinet, & ad omnes cum præteritas à Chriſti morte ad nos vſque, tum præſentes, ac deinceps futuras perſonas. Omnes enim ad hanc cœnam vocati ſunt, & quamdiu mundus ſtabit, voluetúrque rota temporum, hæc Chriſti largitas & magnificentia perpetuabitur, nec vno duntaxat loco, ſed omnibus in quibus miniſter debitè initiatus, vice Chriſti,

Sect. III. Cap. IV.

& in eius persona obibit hoc ministerium. Prostat omnibus quomodocunque Laborantibus, aut laboraturis, hoc pharmacum. [O esca mirabilis ac stopenda, (exclamat ex credito Hieronimo, Eusebius,) delectabilis ac iucunda, tutissima ac super omnia peroptanda; in qua tot sunt innouata signa, & mirabilia immutata: In qua omne habetur delectamentum, & ad omnium gratiarum proficimua incrementum. Quàm singularis & inaudita tua liberalitas. Quàm superabundantissima ac prodiga largitas, vt tui neminem exortem facias nisi ad te venire contemnat. Si quis ergo paruulus est, securè ad te veniat & te comedens, fiat magnus, & relinquens semitas infantiæ, per vias ambulabit prudentiæ. Si quis debilis est, ad te declinet, & protinus fiet fortis. Si quis infirmus, sanabitur. Si quis mortuus est, si audire te voluerit, vitam interminabilem apprehendet. Sed qui magnus est & fortis, nec hic te deserat. Nam semper abundanter in te inueniet quo pascatur.

21. Prostare dixi in omne tempus hoc pharmacum, atque adeò hoc munus non esse astrictum ad vnam vicem, vel ad exiguam aliquam moram, sed ad omne cum mundo superstite tempus esse duraturum; quia ita planè fert Christi promissio, expressa per Apostolum, qui contestatus est, annunciandam esse per hoc mysterium mortem Domini *donec Venias*. Id quod etiam erui potest ex verbis illis Ioannis, accingentis se ad describendam cœnam vltimam, in qua instituta est Eucharistia, *in finem dilexit eos.* Saluo enim protrito, sensu illarum vocum, *in finem*: qui fert summum verticem amoris à Christo mox discessuro exhibiti, vt Iansenius in Concordia, ad hunc locum rectè expendit, nec non Turrianus l. 1. de Euch. c. 10. tamen quod idem Turrianus rectè addit, illud *in finem*, insuper significat *in perpetuum.* Vt cum Psaltes ait, *vt quid Deus repulisti in finem*? Et Apostolus 1. Thessal. 2. *peruenit ita Dei super eos, vsque in finem.* Itaque vt Toletus quoque vtrumque illum sensum iungens egregiè notauit, Ioan. 13. annot. 6. & in præuio commentario; Christus instituens Eucharistiam, mundum dilexit in finem, quia contulit beneficium ad finem vsque mundi duraturum, & cum protensione ad omnia loca & tempora, in quibus minister idoneus volet expromere concessam potestatem. Vnde perfectio largitatis Christi, quæ fructus ac fœtus fuit amoris & charitatis qua nos prosequebatur, miro artificio à Ioanne eo loco expressa est. Amor quippè hominum huius seculi, solet esse valdè imperfectus. Nam & serò amare incipiunt, & modicè amant & citò ab amore desistunt. Serò accipiunt amorem, quia serò norunt quos ament; & quibusdam ob consuetudinem longam, ineant amicitiam. Parum amant; quotus enim est qui mortem pro amico oppetere sit paratus? Citò autem amorem abrumpunt, quia rara auis inter mortales, amicitia diuturna; tam multis facilè subnascentibus, quæ amicitiam discindant. Nullus talis defectus in Christi amore notari potuit, iuxta Ioannem. Nam & ab exordio vitæ, ipsâque conceptione, amauit suos; & amauit intensissimè, morti in eorum gratiam se addicens; & amauit amore perpetuo, ac ne per mortem quidem abrupto; imo per con inuatam corporis & sanguinis sui præbitionem, continuato in perpetuum. Hoc Toletus censet esse, Christum suos dilexisse in finem.

Hoc adiuonctum liberalitatis & magnificentiæ à Christo in hoc epulo proditæ, nullo exemplo humano quantumuis celebri, adæquari potest. Ostentabant Persici Reges, die natali, magnificentiam suam, exhibito epulo prægrandi, de quo Herodotus l. 9. quam magnificentiam adauxit Rex Assuerus, apparato epulo in purpuratorum suorum gratiam, ad 180. dies; cui vltima hebdomade, plebeiis quoque esse voluit locum. At quis eam magnificentiam semestrem, & ad paucas tantum vnius regni personas porrectam, ausit cum Christi magnificentia ad finem vsque seculi duratura, & erga omnes extendenda, componere? Apparet, Christum omni ex capite superiorem esse. Et decuit sanè, infinities subtus Deum, iacere Regem mortalem, diuitias gloriæ regni sui, atque magnitudinem ac iactantiam potentiæ suæ, monstrare affectantem. Ad magnificentiam Salomonis, obstupuit Regina Saba, illique vox faucibus hæsit, apparatum Regiæ consideranti; sed cum spectauit cibos mensæ eius, non habuit vltra spiritum, tot tantosque cibos in vnius ventris gratiam quotidie, & toto regni Salomonis tempore exhibitos considerans. Quod S. August. Serm. 253. de temp. ad cibos Regis Christi, sanguinem inquam, ac corpus eius, accommodat. Cæteroqui enim non fuisset, cur Regina redderetur attonita perspectis cibis illis corporeis mensæ Salomonis, qui seriatim recensentur 1. Reg. 4. v. 22. & 23. Est igitur Christi magnificentia, hac in parte, supra omnem comparationem: meritóque defigat stupore, & attonitos reddat eos à quibus non perfunctoriè perspicitur, quos cibos, & ad quantum tempus prorogata magnificentia, (quamdiu scilicet cognominatur hodie) suis apparauerit Rex gloriæ, verus Salomon, typico illo immensum maior.

Inconsumptibilitas huius doni, ex dictis colligitur.

22. Rata manet ex dictis, insignis prærogatiua liberalitatis & magnificentiæ Christi ex collato nobis munere cibi inconsumtibilis. Nam oportet esse inconsumptibilem, qui nulla manducatione finiatur, & ad mundi vsque metam duraturus sit, quanticunque assideant huic mensæ conuiuatores. Cæsarius Dialo. 3. egregiè in hanc rem disserit. [Ipse inquit), sanctus, Sermo, nostri similis factus est, & vitam inter nos agens, cum esset quod erat; & cerneretur quod non erat, inquit ad sacrum Apostolorum cœtum, panem distribuens, *Accipite, comedite de hoc omnes, hoc est corpus meum*; nondum immolatus carne. *Et accipite, bibite, hic est sanguis meus*, non vulneratus in cruce, per lanceam in latere. Et videmus sanctum illum panem hodie in ara incruenta, tempore diuini & mystici officij in impolluta propositum mensa: non tamen similem imagini salutiferi corporis, Dei & sermonis. Neque item immisto ipsius sanguini, vnà cum pane propositum poculum vini. Non membrorum

torum articulatæ distinctioni, non carnali & sanguioeæ qualitati, non inuisibili & abscondité voitæ cum ipso, formæ eaperti diuinitati. Illud enim sangoinem continet animatum, rubrum: & articulum est, & varila arteriis atque veuis distinctum, quibos & opisea ille sermo variegatua etat, vsque ad piloa & vngues. Comam enim Dei voco, Christi comam; similitet & pedes, & vnguea, & sangoiuem, & aquam. Propter me enim meis vnitus est sermo. Estque hoc quidem artubus compositum, incedendi vim habens, & agendi: Illud autem rotundum, nou articulatum, inanimatum, sanguine carens, immobile, & neotro simile: noo ei qui cernitur & inuisibilis est diuioitate. Credimus nihilominus secundùm sermonem diuioum, etiamsi nou sit simile vel æquale; propriè tameo & couuenientei, id esse corpus diuinum quod in diuina mensa sanctè consecratur, & vniuerso cætui sacro, absque sectione diuiditur, & absque defectu participatur. Neque enim sol desinit indignis lucem præbere; neque mare per salem participatum vsque ad fuodum eahauritur; neque igne, infinitas, succendens faces, languescit, aut minuitot; non deficiente eo quod subest, & flammam eacitat. Neque item aër, omuium animatorom respiratione imminuitur.

23. En inconsumptum Christum in hac altera forma, cum ea quam babet in propria specie, nihil habente visibiliter æquale, aut simile. Nimirum vi indelebilis potestatis à Christo ministris huios conuiuij relictæ, indeficiens fit huiuacibi suppeditatio. Nec verò Christus, eum vni cuipiam in cibum cedit, & species quibus occulitur corruptionem subeunt, corrumpitur ipse quoque, aut esse amittit simpliciter & absolutè; quamuis esse desinat vbi erat priùs: quia veritas veibotum motaliter illuc vsque perseuerans, desijt obstringere Christum, ad perstaodum. Neqoe enim demonstrari vltra potest, adhibito pronomine *hoc*, illud ipsum quod demonstrabatur, cum verba formæ cecideront in panis snbstantiam, eáque depulsa Christum sub eius accidentia induxerunt. Quauquam qoia Christus desinit ibi esse, tantùm quia noo cogitur vltra hærere, nec abscedit ob vllam incompossibilitatem, ac oe moarlem quidem cum substantia succedeote, merito commuoiter oegant Theologi, Christum in eam substantiam speciebus corruptis suffectam conuerti. Nec vspiam apud Patres legimus, Christom vel in carnem nnstram conuerti, vel in aliud corpus è corruptis speciebus euanescens transsubstantiari. Et meritò omoes eam locutionem refugiunt qoandoqoidem ea vi alterarionis factæ in speciebus, non deberet sequi creatio totius substantiæ, sed taotùm generatio', & conuersio formalis. Itaque per accideos est, quod Deus vltra id quod illa alteratio & dispositio ea oatura sua exigit, creet materiam nouam in puocto temporis quo species vltimò disponuntur ad nonam formam, eámque materiam priùs natura productam, substernat eductioni formæ sneeedentis. Non igitur Christus, (etiam prout sub his speciebus esse desioit,) dicendus est in substantiam succedentem conuerti: sed manet quoquomodò positiuè intransmutatus, nec nisi eam priuatiuam motationem sobit, quæ in actionis

Magnificentia Christi in Eucharist.

substantialis, adesse Christi hic terminatæ, deperditione consistit. Sicut anima, tametsi neqne structilis, neqoe dissolutilis, (vt Tertullianus loqoitur,) absque desitione simpliciter dicta; vel corruptiooe sua, cnm sola imminutione vnionis substantialis ad membrum humanum abscissum, desinit ei ineaistere, & illud informare. Idem proportione seruata cogitandum est, de Christo, circa corruptionem ac consumptionem soam, desiuente esse alicubi sub speciebos, iam tabidis, aliisétve consumptis. Nec semel manducatum cessabit vltra manducari, ob infinitam (si necesse esset) replicabilitatem eius sub nouis semper ac nouis speciebus, per coosecrationes perpetuò renooaodas à legitimis Sacerdotibus, quaudiu mundus durabit; donec sub eius clausulam, filius perditionis, homo peccati, qui extollettur supra omne quod dicitur Deus, aboleat iuge sacrificium, vt Danielis 8. prænuntiatur. Cuius germanos antecursores, se probant, tanto eius sacrificij obliterandi studio flagrantes, Misolitutgi.

Sannæ, & blasphemia, impiorum, ex dictis repressa.

24. Præclosit eorum blasphemas sannas, à proaois ad hos nepotes suos transmissas, doctrina proposita de Christi incousumptione, & replicabilitate perpetua. Narrat Petrus Cluniac. epist. contra Petrobusianos, *circa tertium articulum*, quid Berengarius garriret. Proponens enim varias obiectiones Hæreticorum contra veritatem sacrificij Christiani. [forsassis (inquit) & hoc cogitatur, illius vnius corporis Christi, finitam satisque modicam quantitatem, morsibus totius mundi per tanta secula non posse sufficere. Hoc enim est, quod quondam Berengarium diaisse audiui. Nam fortè Andegaois constitutus, & de hoc corporis Christi Sacrameoto, cum quibusdam agens: si (inquit) corpus Christi tantæ fuisset magnitudiuis, quantæ turris bæc quæ in conspectu nostro immensa mole attollitur, à tot totius orbis popolis comestum, ante multa iam annorum spatia defecisset. Quantum peruersus, taotum peruersa locutus.] Sic Petrus Cluuiac. de Berengario, quem ex Lecytho olei per Sareptanam viduam haosto ad dissoluenda debita nec imminuto, arguit in hac parte Lantfrancos l. contra eum. Paulo altiùs cachinnum sustulit alius neqoam, nec iam cum ingenti turre, sed cum rupe prægrandi, quæ montem propè æquaret, collatum Christi corpus, consumendum iampridem fuisse dixit, si verè fuisset mandocatom. Rem narrat bis verbis Ecbertus ferm. r t. ad Catharos. [Vir quidam nostri temporis, qui infamatus erat quod de Catharis vestra gustasset, cum interrogaretur in extremis suis, an vellet dari sibi corpus Domini, dixisse memoratur: Si esset illud corpus Domini, taotæ qoaotitatis vt est Petra Erembetti, iamdudum esset cōsumptum, ex quo primùm cœpit manducari.] Eiusdem sacrilegi furfuris fuit, quod ab Albigensibus iactatum, recitat in eorum Historia, æui illios Scriptor Petrus Cisterciēsis. Si Christi corpus, noo iam turrem, aut rupem, vel montem, sed ipsam Alpinorum montium immane porrectam altitudioem

Sect. III. Cap. IV.

ac diffuſionem, grandirate æquaret; iam pridem fuiſſe conſumendum, tot perſonis, à tot iam ſeculis, partem eius certam abſumentibus. Doceretar hos omnes, idemmet neqnitiæ & erroris Spiritus qui Saracenos afflauit; quos S. Thomas opuſc. 3. c. 1. autor eſt, eoſdem impios iocos iactaſſe in Chriſtianos, & inſultantes dixiſſe, ſi Chriſti corpus in montium magnitudinem exereſceret; iam pridem præ multitudine communicantium, fuiſſe conſumendum.

25. Regetit harum ſannarum ſtercus, in iactantium Catharorum capita, Ecbertus ſerm. illo 11. quem contra Caluinianos & Sacramentarios quoſcunque, pari ſacrilegio hîc iocantes, aduocare placet, illiſmet verbi conueniendo hodiernos Catharos, quibus ille antiquos. [Verbum (inquit) irriſionis erat hoc, & ex infidelitate proceſſit, in qua, (vt dicunt [& vos eſtis abſorpti. Vnde & vos de eodem verbo conuenio. Numquid creditis verum eſſe, quod Dominus Iasvs Christus, de quinque panibus quinque millia hominum ſatiauit, & quod ſaturatis ſuperfuerunt duodecim cophini fragmentorum? Negare hoc non poteſtis, niſi Euangeliis contradicere velitis, in quibus manifeſtè hoc legitur. Et numquid non creditis, quia & per eandem virtutem qua hoc miraculum fecit, potuiſſet & alios plures illis quinque millibus ſatiare, ex eiſdem panibus? Dubium non eſt, quin potuiſſet. Plus enim panis erat in duodecim cophinis fragmentorum, quæ ſuperauerant manducantibus, quàm fuiſſet primò in illis quinque panibus, antequàm eos diſtribuere cœpiſſet in turbas. Nam fortè in vno duodecim cophinorum, aut duobus, potuiſſent fuiſſe contenti panes illi, qui ab vno puero illic baiulabantur. Ideirco autem plus ſupereſſe voluit Dominus, quàm diſtributum fuiſſet, vt intelligeretur, nondum ita coarctatam fuiſſe potentiam eius, quin adhuc ex eiſdem panibus multo plura millia ſatiare potuiſſet. Idipſum autem miraculum quod facit de quinque panibus, poterat ſine dubio feciſſe de vno; & non ſolùm de vno integro pane, ſed & de buccella panis hoc facere potuit. Omni dubitatione remota credere poſſumus, quod eadem virtute qua potuit de nihilo facere omnia, poſſet & micam panis ita multiplicare, vt inde ſatiaret infinita millia hominum. Qua ergo ratione diffidere poſſumus, quod eadem virtute poſſit hoc miraculum facere de corpote ſuo, vt quotidie in Sacramento manducetur à multis in Eccleſia ſua, & tamen nunquam manducando conſumatur? Certè ſicut olim Chriſtus in cœna ſua, inconſumpto & integro corpore, coram diſcipulis ſedebat ea hora qua manducabant corpus eius, ipſo dicente, *accipite & manducate, hoc eſt corpus meum quod pro vobis tradetur*: Sic & nunc eiſdem horis eiſdemque momentis, quibus per diuerſos fines mundi in Eccleſiis manducatur corpus eius ſedet inconſumpto corpore, ad dexteram Patris in cœlo.

26. Adducit paulo poſt Ecbertus, iudicium Catharorum de fide Catholicæ Eccleſiæ, circa tantam in hoc myſterio largitatem, & magnificentiam Chriſti. Eam illi fidem, fatuitatis magnæ damnabant, quæ tam portentoſam beneficentiam Chriſto affingeret. Quibus ille, reponendum à Chriſto docet verbum Patris familias, ad vnum è murmurantibus. *An oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum?* Idem reponere liceat, omnibus circa tantam Chriſti bonitatem incredulis, ſubiuncta illa Auguſtini conteſtatione in affini materia ſerm. 50. de diuerſ. *ſub finem.* [Beatus qui tam bonum opus fecit, vt non crederetur.] Addamus nos quoque, Beatus qui tanta largitate in ſuos vſus eſt, vt ab inſipientibus ſtultitiæ ſit inſimulata fides eius; vt à merientibus parcitate & anguſtiis ſuis diuinam liberalitatem, profuſionis ac improuidæ prodigalitatis ſit notata. Nos è contrario, diuinam liberalitatem & munificentiam circa hoc donum, quibus poſſumus præconiis extollamus, veneremur, celebremus: quod fecit ſi rationum pondus attendatur, ſaoè luculenter Turrecr. tract. de Euchariſt. conſcripto in Concilio Baſileenſi c. 4. exponens ſecundum huius myſterij nomen, aut ſeriem potiùs nominum eius, in genere doni. Adſcribo eius verba, plurimo pietatis ſucco refetta. Euchariſtia [Nominatur *donum*, ſiue *munus*, inter alia & principaliter, quoniam in eo ſingulariter magnificentia diuinæ liberalitatis oſtenditur. Magnificus certè eſt, qui tantum theſaurum dedit. Tantum enim in hoc dono dedit, quantum ipſe in corpore, & anima, & diuinitate eſt. Et ſicut dicitur Eſther. 1 *largitus eſt munera iuxta magnificentiam principalem* Principis enim fuit tam magnificum dare donum. Ante quidem multa dederat, ſed parua reſpectu huius doni fuerunt. Date ergo, ô animæ deuotæ, magnificentiam Deo noſtro: Dei perfecta ſunt opera. Deuter. 33. Perfectum planè fuit opus donationis huius, quando nihil ſibi priuatim retinuit, quod non nobis donarit. Quod admirans B. Auguſtinus ait; Mira in hoc Sacramento, Patris apparet liberalitas, cui non ſufficit quod ſemel nobis Filium in pretium dedit, ſed nobis in Sacramento quotidiano exhibuit, vt tanto bono, nec in vita, nec in morte careamus. Profectò hoc eſt donum optimum, & donum perfectum, deſcendens à Patre luminum. O liberalitas omnipotentis Dei omni laude digniſſima, omnique gratiarum actione proſequenda. Sanè eleuata eſt magnificentia tua ſuper cœlos, cum quicquid in cœlo eſt gratiæ & gloriæ, totum nobis ſub hoc diuiniſſimo Sacramento donaſti. Magna planè & ſublimia ſunt hæc munera. O fidelis anima, quid retribuendum cenſeas, pro tam magnificentiſſimo dono, largitori? Profectò non habes quid retribuas, niſi tantùm vt diligas; quoniam quod per amorem datum eſt, nec meliùs, nec decentiùs quam per dilectionem rependi poteſt.]

Debita Deo gratitudo pro hac liberalitate.

27. Indicebat repenſionem pro hoc munere Deo faciendam, haud diſſimilem S. Chryſoſtomus homil. 26. in Matth. Nam gratiarum actio quam viciſſim exigit, non continetur nudo verborum officio, & inani pompa ſimulatæ gratitudinis, ſed efficaci grati animi voluntate, quam ſola dilectio, & quidem ſegnis aut languida, ſed feruens ac flagrans, præſtare non poteſt. Ait ergo Sanctus Chryſoſtomus [Deo ſemper gratias agamus. Eſt enim prorſus abſurdum

bsurdum, nos, opere quidem ipso beneficijs eius quotidie perfruentes, gratias ei nec sermone persoluere; & hoc cum nobis tursum prosit, ipsa confessio. Neque enim ille alicuius nostri eget, sed nos omnium quæ illius sunt indigemus. Siquidem gratiarum actio, illi quidem nihil omnino addit, nos autem illi magis familiares facit. Nos enim hominum beneficia recordantes, vehementiùs eorum amore succendimur: multo magis beneficiorum in nos Dei memores studiosiores erimus ad ipsius mandata seruanda. Idcirco Apostolus dixit, *& grati estote*. Optima quippè beneficiorum custos, est ipsa memoria beneficiorum, & perpetua gratiarum confessio. Propterea & reuerenda ac salutaria illa mysteria, quæ omni certè Ecclesiæ congregatione celebramus, *Eucharistia*, id est *gratiarum actio* nuncupantur. Sunt enim beneficiorum recordatio plurimorum, capútque ipsum diuinæ erga nos charitatis ostendunt, nósque faciunt debitas Deo gratias semper exoluere. Si enim Dominum ex Virgine esse natum, grande miraculum est, & Euangelista cum admiratione dicebat; Hoc autem totum factum, in quo tandem beneficiorum ponemus loco, illum mortuum esse pro nobis? Nam si illius tantummodò nasci, *totum* vocatur, iam & semetipsum nobis cibum dare, & spirituales illas præbere epulas, quid vocandum est? Agamus igitur ei iuges gratias.]

Nec ita multo post, vrgens idem argumentum, ex granditate cuiuscunque diuini muneris, attenta donantis persona. [Tale (inquit) est, quicquid ille confert, vt dici non meteatur exiguum. Vt enim alia vniuersa prætereteam, quæ multitudine sua numerum exsuperant arenarum, quidnam poterit ei quæ propter nos facta est, dispensationi præferri? Quod enim erat apud eum omnibus pretiosius, Vnigenitum pro nobis Filium dedit, & quidem cum adhuc essemus ipsius inimici. Nec dedit solùm, sed nostram illum fecit esse mensam, omnia faciens ipse pro nobis, & donando videlicet, & gratiarum actores ipsa donorum suorum vbertate faciendo. Quia enim in multis homo Deo existit ingratus, ipse vbique suscipit vicem nostram; & ea quæ ad nos pertinent, per diuitias suæ dispensationis operatur. Nam quod pro Iudæorum aliquando salute faciebat, temporibus, locisque; ac festiuitatibus varijs in memoriam illos suorum beneficiorum reducens, id nunc equidem magno cum cumulo est operatus in nobis: ipso genere sacrificij, ad iugem nos pro beneficijs suis gratiarum incitans actionem.]

Et certum est, ex mente Christi, institutionem Eucharistiæ, per se primo spectare hanc actionem gratiarum, Deo exhibendam ab humano genere. Insinuate id visus est S. August. Epist. 120. *in ipso fine*, cum dixit. [Omnis intentio gratiæ noui Testamenti qua sursum cor habemus, (quia omne datum optimum & omne donum perfectum desursum est,) id agit, ne simus ingrati; atque in ipsa gratiarum actione nihil aliud agitur, nisi vt qui gloriatur, in Domino glorietur.] Clarius l. de Spiritu & litera cap. 11. agens de pietate quam Græci *θεοσέβειαν* nominant. [Theosebia (inquit) si od verbi originem Latinè expressam interpretaretur, Dei cultus dici poterat, qui in hoc maximè constitutus est, vt anima ei non sit ingrata. Vnde & in ipso verissimo & singulari sacrificio, Domino Deo nostro agere gratias admonemur.] Rursus l. 1. contra Adimantum cap. 18 cum monstrasset, sacrificium esse Dei sulius proprium, quo Deus maximè honoratur, iuxta illud Psalmi 49. *sacrificium laudis honorificabit me*, subiungit. [Quod est autem sacratius laudis sacrificium, quàm in actione gratiarum? Et vnde maiores agendæ sunt Deo gratiæ, quàm pro ipsius gratia per IESVM CHRISTVM Dominum nostrum? Quod totum fideles in Ecclesiæ sacrificio sciunt, cuius vmbræ fuerunt omnia priorum genera sacrificiorum.] Perspicuè his locis (præter alia) D. Augustinus, statuit Eucharistiæ institutionem eò spectasse, vt haberemus vnde exolueremus Deo grates condignas. Id quod Dauid Psalm. 115. prænunciasse videtur, cum pro agendis Deo gratijs, ad calicem salutaris confugit.

Manifi-centia Christi in Euchari-stia.

Et verò Eucharistia aptissima est vt labem ingratitudinis eius interuentu declinemus. Nam autore Seneca in opere de beneficijs, tria omnino exiguntur ac sufficiunt ad declinandam eam maculam. Nimirum primò, beneficij memoria. Secundo eius celebratio verbis facta. Tertio responsio aliqua per munera, cum facultas suppetit. Hæc omnia insigniter concurrunt in Eucharistiam. Nam quod attinet ad memoriam diuinorum beneficiorum: hæc est esca timentibus data, vt sit memoria mirabilium quibus Deus nos affecit, S. August. (vt infra in Onomastico annotabo,) dicta idcirco est *Sacramentum memoriæ*. Et à Dauide insignes huius Sacramenti effectus pronunciante, signatim proponitur, quod ingeneret reminiscentiam hominibus ex se obliuiosis. Quod verò spectat ad verbalem beneficiorum Dei celebrationem, D. Aug. locuples testis est, SS. Martyres liberam testimoniorum Dei elocutionem ne essent Deo ingrati, hausisse ex quàm præclaro hoc calice, faciente disertos; & ita nominatim philosophatur de S. Laurentio quem ea esca saginatum & eo calice ebrium, constantissimè ac libertimè pro Deo stetisse statuit tract. 27. in Ioan. Ad extremum, habemus hîc munera longè pretiosissima & omnibus diuinia donis nos affecit, (si hæc ipsa seponamus,) infinitè præcellentiora, vt dico in Onomastico V. *Dona*, & V. *Munera*, ac superiùs hoc capite. Itaque Eucharistia, admodùm apta est depellendæ nostræ erga Deum ingratitudini, & debitis gratijs exsoluendis.

CAPVT V.

Humilitas Christi in mysterio Eucharistiæ, lucerna candelabri quinta.

1. Est semper & vbique Christus Dominus, veræ & probatæ humilitatis exemplar, vt propterea seipsum in huius virtutis Magistrum & formam proposuerit; dicens, *discite à me, quia mitis sum & humilis corde*. Ipsum Christi Domini nomen, humilitatem insinuat, iuxta illud S. Augustini in Psal. 33. conc. 1. [In figura Christi Dauid, sicut Goliath in figura Diaboli; & quod Dauid prostrauit Goliam, Christus

eſt qui occidit Diabolum. Quid eſt autem Chriſtus qui Diabolum occidit? Humilitas occidit ſuperbiam. Cum ergo Chriſtum nominiuo, fratres mei, maximè nobis humilitas commendatur. Viam enim nobis fecit per humilitatem, quia per ſuperbiam receſſeramus à Deo. Redite ad eum niſi per humilitatem nun puteramus, & quem nobis præponeremus ad imitandum, non babebamus. Omnis enim mortalitas hominum, ſuperbia tumuerat. Et ſi exiſteret aliquis humilis vir in Spiritu, ſicut erant Prophetæ, & Patriarchæ, dedignabatur genus bumanum, imitati humiles homines. Ne ergo dedignaretur homo imitari humilem bominem, Deus factus eſt humilis: vt vel ſic, ſuperbia generis humani non dedignaretur ſequi veſtigia Dei.]

Chriſti humilitas, in Euchariſtia pracellens.

2. Tale quidem humilitatis exemplar vniuerſa Chriſti vita præfert, & omnia eius myſteria commonſtrant. Tamen ſplendidiſſimè humilitatem exhibuit, & à ſe diſci voluit in Euchariſtiæ myſterio, vt ibidem conſequenter monſtrat S. Auguſt. verſans Pſalmi illius 33. titulum, in quo de Dauide apud Achis inſaniam ſimulante dicitur, *mutauit vultum ſuum.* Eam vultus mutationem, per operimenta ac veluti perſonam ſpecierum factam, confirmat S. Auguſtinus; & denique concludit. [Ergo mutauit neſcio quis, vultum ſuum. Quis eſt iſte? Neſcio quis non ſit, & ſcio quis Notus eſt enim Dominus noſter IESVS CHRISTVS. In corpore & ſanguine ſuo, voluit eſſe ſalutem noſtram. Vnde autem commendauit corpus & ſanguinem ſuum? De humilitate ſua. Niſi enim eſſet humilis, nec manducaretur, nec biberetur. Reſpice altitudinem ipſius. In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Ecce cibus ſempiternus; ſed manducant Angeli, manducant ſupernæ virtutes, manducant cœleſtes ſpiritus, & manducant & ſaginantur: & integrum manet quod eas ſatiat & lætificat. Quis autem homo, poſſet ad illum cibum? Vnde cor tam idoneum illi cibo? Oportebat ergo vt menſa illa lacteſceret, & ad paruulos perueniret. Vnde autem fit cibus lac? Vnde cibus in lac conuertitur, niſi per carnem traijciatur? Nam mater hoc facit. Quod manducat mater, hoc manducat infans. Sed quia minùs idoneus eſt infans qui pane veſcatur, ipſum panem mater incarnat: & per humilitatem mammillæ, & lactis ſuccum, de ipſo pane paſcit infantem. Quomodò ergo de ipſo pane pauit nos ſapientia Dei? Quia Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Videte ergo humilitatem, quia panem Angelorum manducauit homo: vt ſcriptum eſt, *panem cæli dedit eis; panem Angelorum manducauit homo;* id eſt Verbum illud quo paſcuntur Angeli, ſempiternum, quod eſt æquale Patri, manducauit homo; quia cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo. Saginantur ergo illo Angeli. Sed ſemetipſum exinaniuit, vt manducaret panem Angelorum homo, formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo: humiliauit ſe, factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis, vt iam de cruce commendaretur nobis caro & ſanguis Domini, nouum ſacrificium, quia mutauit vultum ſuum coram Abimelech, id eſt coram regno Patris.] Contraxit Auguſtinum Proſper 2. p. de Promiſſ. cap. 25. & benè Arnuldus Bonæ vallis, ad illud Chriſti verbum, *Sitio.* Diffudit hîc Auguſtinum Hincmarus Opuſc. 2. §. 11.

3. Non eſt porrò quod quis arbitretur, orationem D. Auguſtini propoſitam, pertinere dumtaxat ad nudum Incarnationis myſterium; cuius interuentu, verum eſt prouiſum eſſe fidelibus cibum quo animam ſaginent. Sed non excluſa ea cibatione, agebat præcipuè D. Auguſtinus, de ſaginatione fidelis animæ per Dominici corporis lac rationabile, quod eſt nomen Euchariſtiæ apud S. Petrum. Eúmque fuiſſe B. Auguſtini ſcopum, intelligimus ex eo quod continenter, totam illam perſonati Dauidis vultum ſuum operientis hiſtoriam, latè ad Chriſtum in Euchariſtia accommodat: vt oſtendat hoc eſſe myſterium, in quo Chriſtus maximè manifeſtauit ſuam humilitatem. Quinetiam confirmat, nulla alia ratione poſſe intelligi, quod in eadem hiſtoria habetur de Dauide geſtato in manibus ſuis. [Hoc verò (inquit) fratres quomodò poſſet fieri in homine, quis intelligat? Quis enim portatur in manibus ſuis? Manibus aliorum poteſt portari homo, manibus ſuis nemo portatur. Quomodò intelligatur in ipſo Dauid ſecundùm literam, non inuenimus: in Chriſto autem inuenimus. Ferebatur enim Chriſtus in manibus ſuis, quando commendans ipſum corpus ſuum, ait *Hoc eſt corpus meum.* Ferebat enim illud corpus in manibus ſuis. Ipſa eſt humilitas Domini noſtri IESV CHRISTI, ipſa multùm commendatur hominibus. Ad ipſam nos hortatur fratres, vt viuamus id eſt humilitatem eius imitemur, vt percutiamus Goliam, & tenentes Chriſtum, vincamus ſuperbiam. Procidebat enim ad oſtium portæ. Quid eſt *procidebat*? Ad humilitatem ſe ipſum deijciebat.] Vides ergo D. Auguſtinum vix aliud in Euchariſtiæ myſterio æquè ſuſpicere, ac Chriſti Domini humilitatem. Nam prætericns ſapientiam, omnipotentiam, liberalitatem, amorem; docet myſterium corporis & ſanguinis Domini, de eius humilitate commendari. Quæ verba, & bonam eiuſdem loci partem, iterat ſerm. 127. de temp. Nec aliud voluit ſerm. 44. de diuerſ. cap. 32. cum vocauit Euchariſtiam, *myſterium humilitatis Domini.* Hoc dupliciter illuſtrare poſſumus. Nempè & abſolutè monſtrando, humilitatem Chriſti fuiſſe in hoc myſterio ſummam; & idem comparatiuè oſtendendo, facta contentione huius myſterij, cum reliquis in quibus humilitas ſupra communem morem excelluiſſe exiſtimatur.

Primarius humilitatis actus, ſubjectio ſumma ad Deum, quàm eximius in Euchariſtia ſacrificio.

4. Abſolutè ſummam Chriſti in Euchariſtia humilitatem, vtcunque dignoſcere licebit, ſi conſiderationem defigamus in naturam & actus humilitatis genuinæ, dimiſſa ementita & adulterina, cuius facies multis imponit. Qua de re cum plenè & ex inſtituto diſputatum ſi tractando

do de hac virtute l. 6. de Virtut. ſ. 16. cap. 2. breuiter nunc dico, germaniſſimum humilitatis Chriſtianæ actum eſſe, quo homo ex notitia ſui nihil, & perfectiſſimæ dependentiæ quàm habet à Deo quoad omne bonum, ſubijcit ſe Deo, dicens ex animo; *Nónne Deo ſubiecta erit anima mea? Ab ipſo enim ſalutare meum.* Hoc perinde eſt, ac ſi dicatur: Totum eſſe naturæ & gratiæ quod in me eſt; quod ſubſiſto, quod viuo, quod boni quippiam operor, ab ipſo eſt; à me autem, habeo & facio nihil. Nullum inquam bonæ frugis genus, è meo ſolo, ſpectata arte & virtute mihi natiua progerminat, tametſi ferax ſum defectuum & peccatorum, veluti lappatum & tributorum: quæ mala geenuua, citta culturam omnem in ſylueſcente agro exoriri contingit. Itaque dignum & iuſtum eſt deijci præ tanta maieſtate, quæ mihi fons eſt omnis boni. Ei ſoli pro omnibus ad me attinentibus, debetur honor & gloria, mihi autem pro tot defectibus & boni oblæſionibus, contemptio & confuſio faciei. Hic eſt fundamentarius humilitatis actus, cui vt conſentanea ornamenta, adjunguntur, acceſſorij pleríque actus minutiores, eam ſui ex ſeipſo ſpectati deſpectionem teſtantes. Sed fundamentum & veluti hypoſtaſis ſolidæ humilitatis, in ea hominis retruſione in ſuum nihilum, & compreſſione Spirituum, præ tenuitate & egeſtate ſua, non perfunctoriè, ſed accuratè æſtimata conſiſtit.

5. Ex hac rudi notione fundamentarij ac ſubſtantialis actus humilitatis, perſpicuum eſſe poteſt, quantoperè fulgeat humilitas Chriſti in myſterio Euchariſtiæ. Nam dejectio illa hominis, ſuam præ Deo exiguitatem, imo nihilum, ſi ex ſe ſpectetur, atque adeò plenam ſuam à Deo dependentiam conteſtantis; valdè connaturaliter affectatur ſacrificium, quod eſt actus ſupremi cultus exhibiti Deo, tanquam vitæ & mortis autori, primoque rerum omnium principio. Idque vt conteſtetur qui ſacrificat, rem ſacrificatam, vel deſtruit, vel notabiliter immutat ad honorem Dei; cui glorioſiſſimum eſt talem agnoſci, & ſub eo reſpectu honorari à mortalibus. Ipſe verò ſacrificans, inter ſic honorandum Deum per actum religionis ſupremum, ſiue ſacrificium, admiſcet actum deſpicientiæ ſui præ Deo, & retruſionis in ſuum nihilum, volens deſtrui & non eſſe ſi licitè poſſet, vt appareat quid ſit præ Deo: ſaltémque quod ei eſt innoxium, id monſtrans in victima, cui in eum finem eripit eſſe: qui eſt actus humilitatis, concomitanter adjunctus actui Religionis. In Euchariſtia, ergo, omnia iſta plenè ac exactè præſtantur. Nam & ipſa Euchariſtiæ confectio ſacrificium eſt, in quo res creata ad honorem Dei exhibetur deſtructa.

Hoc non intelligo de ſubſtantijs panis & vini, quæ ita perfectè deſtruuntur vt nuſquam alibi talis deſtructio cernatur: cum etiam quoad materiam euaneſcant. Neque tamen (vt dixi,) eam deſtructionem ſpecto, ſed deſtructionem victimæ oblatæ, quæ certè in ſacrificio Chriſtiano non eſt panis & vinum. [Nam pro quota ſuorum parte beneficiorum, gratias ageret Eccleſia, creatori, ſaluatori, & illuminatori ſuo, ſi nihil aliud ei quàm panem & vinum offerret!] ait Rupertus l. 2. de Offic. cap. 2. Victima ergo ſacrificij noſtri, etiam incruenti, Chriſtus eſt: panis autem & vini ſubſtantiæ, deſtruuntur vt ſeruiant myſterio; neque vel ipſæ vel earum ſpecies ad rem oblatam pertinent partialiter, vel eam integrant; quaſi coaleſcat ex illis ſubſtantijs & Chriſto, eodem ferè modo quo Sacramentum Euchariſtiæ, iuxta pleróſque DD. coaleſcit ex Chriſto ac ſpeciebus Sacramentalibus. Quorum modorum altero, ſubſtantias panis & vini vel earum ſpecies, ad materiam Chriſtiani ſacrificij incruenti, ſiue ad rem in eo immolatam, pertinere volunt Bellarminus l. 1. de Miſſa cap. 27. propoſ. 1. & Suares tom. 3. 3. p. d. 75. ſ. 1. concluſ. 4. At ſi ita eſſet, res oblata in ſacrificio crucis, non eſſet eadem cum re oblata in ſacrificio altaris: quæ tamen eſt manifeſta Concilij Tridentini doctrina ſeſſ. 22. cap. 2. Item Patres ſemper dicunt, in altari immolari & ſacrificari Chriſtum: nunquam autem dicunt ſacrificari panem & vinum, vel eorum ſpecies. Dicuntur quidem hæ ſubſtantiæ offerri ante ſacrificium, ſed ea oblatio non eſt immolatio vel ſacrificium, ſed præſentatio dumtaxat, ad inſeruiendum myſterio. Per modum autem rei oblatæ, id eſt immolatæ, ne ex parte quidem interueniunt panis & vinum, vel eorum exuuiæ accidentariæ, vt rectè tradunt Alan. l. de Sacrif. cap. 19. & Ægid. 3. p. q. 83. n. 77. Chriſtus verò eſt, qui habet rationem victimæ in ſacrificio noſtro. Quanquam nobis quidem, ad rem præſentem ſat eſſet, quod Chriſtus verè in hoc ſacrificio immoletur & ſacrificetur, etiamſi præter eum inſuper aliquid aliud ſacrificaretur. At Chriſtum ipſum in altari ſacrificari, adeò certum eſt, vt S. Anſelmus l. de Sacram. Altar. p. 1. conteſtetur, id negari non poſſe abſque hæreſi Capharnaitarum.

Humilitas Chriſti in Euchariſtia.

Chriſtus igitur Paſcha noſtrum; ſeu victima noſtra Paſchalis, à ſeipſo vt à principali Sacerdote, interuentu Miniſtri ad id initiati, interpoſito pane & vino, ſacrificat ſeipſum in altari; mactatúſque gladio verbi exhibetur, quatenus per geminam conſecrationem, hinc corpus ſeorſim à ſanguine, inde ſanguis ſeorſim à corpore, exhibetur: quod ſpectata præcisè vi verborum, &niſi Deus per accidens noua ac peculiari actione concomitante obſtaret, ſufficeret ad Chriſtum, ibi in ſtatu occiſi ſiſtendum. Eam ergo ſui virtualem deſtructionem, quæ vi eius quod actu & formaliter ponitur, eſſet collocatio in ſtatu interfecti, niſi Deus per aliam actionem concomitanter interpoſitam obſtaret, Chriſtus ipſe tanquam principalis cauſa, & primarius offerens, ad nutum Sacerdotis tanquam cauſæ moralis, phyſicè exequitur in honorem Dei; cui illud totum opus conſecrat & offert, adjuncta ſui præ Deo cui omnes res ſuas acceptas defert, vilipenſione ac dejectione.

Ac etiam in Sacramento.

6. Quod dixi de Sacrificio Chriſtiano, dicendum proportione eſt de Sacramento ei connexo. Nam per Sacramentum, qui eſt effectus ſacrificij, & geminatum eſt, hoc eſt ſub duplici ſpecie, idem cum ſacrificio in facto eſſe; Chriſtus permanenter ac ſtabiliter in facto eſſe ſtatuitur vt occiſus & mortuus in altari, quantum

Sect. III. Cap. V.

tum est ex vi verborum moraliter cadentium in species, quamdiu perstant incorruptæ. Fides enim Catholica, contra delirium quorundam Sectariorum, docet tamdiu Christum perseuerare in statu quem accepit vi sacrificij, atque adeò statu mactati & occisi, quandiu species perstant integræ, ita vt moraliter adhuc afficiantur à verbis consecrationis, eo quod illud ipsum quod demonstratum est pronomine demonstratiuo hoc, cum prolata est forma, perseueret quale tunc fuit, nec subierit mutationem notabilem, quæ substantiæ panis corruptionem causaret, si adesset; nec per aduentum Christi sub species, esset expulsa. Sanè Sacramentum Eucharistiæ non consistit in vsu, sicut cætera: quia in formis eorum essentialibus includitur exercitium alicuius actionis, in qua formaliter consistit tale Sacramentum, vt cum dicitur, *ego te baptizo*; *Ego te consigno*; *per istam sacram vnctionem*, &c. Forma verò Eucharistiæ, seu verba quibus conficitur, nullum talem vsum indicant; sed tantùm absolutè ferunt; Christi præsentiam ab omni vsu independentem. Multi sunt in hoc Catholico dogmate euincendo, Sanctesius repetit 4. cap. 12. Espencæus toto lib. 2. de Adorat. Euchar. Bellarmin. l. 4. de Euchar. per quinque prima capita, & Valentia 3. part. d. 6. quæst. 1. punct. 3. Vel ipsum *tabernaculi* seu *pastophorij* nomen, ad vsum asseruandi Eucharistiam, confirmat abundè quod dico. De multiplici vase & modo eam asseruandi, consulendus Durantus l. 1. de Ritibus cap. 16. Vvalterus cœna 3. cap. 23. ac Scottia l. 4. de Missa cap. 29. Ad eum itaque modum, Christus sub speciebus perseuerans quamdiu ipsæ species durant incorruptæ, est in perpetuo statu mortui, quantum est ex vi verborum: eúmque statum Christus sibi infert vt principalis causa, in honorem Dei; & ipsius Christi præ Deo deiectionem. Obijcitur enim vt destructus, & redactus in nihilum, (spectata efficacitate veritati verborum præcisè respondente,) vt possit Dei honorem promouere, se autem deijcere, & Deo ad veritatem dicere, *substantia mea tanquam nihilum ante te*.

Eucharistia, Dei gloria.

7. Hinc eruendum est, cur S. Ignatius Epist. ad Ephes. Eucharistiam vocauerit *gloriam Dei*. [Date operam, (inquit) vt crebriùs congregemini ad Eucharistiam, & gloriam Dei.] eodémque spectauit, quod Christus in postrema cœna, post institutam Eucharistiam, dixit: *Nunc clarificatus est filius hominis, & Deus clarificatus est in eo*. Nihil enim potuit Christo accidere gloriosius, quàm ita destrui in Dei honorem: & nihil etiam potuit Dei accidere gloriosius, quàm talis tamque nobilis hostiæ immolatione, coli à Christo, Sacerdote in æternum, & ab eius administris. Differit plenè pro ea loci propositi interpretatione, Torrianus l. 1. de Euchar. cap. 7. Accipiens quoque in eundem sensum, illa alia Christi verba Ioan. 17. *Et ego claritatem*, siue gloriam, *quam dedisti mihi, dedi eis vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus; ego in eis & tu in me, vt sint consummati in vnum*: quod per Eucharistiæ perceptionem fieri, in confesso est. Ad eum locum Toletus annot. 15. hanc ipsam interpretationem, de gloria seu claritate per datam Eucharistiam tributa, amplectitur: & adducit pro ea S. Hilarium 8. de Trin. & S. Cyrillum l. in Ioan. cap. 26. Idem habet. S. Aug. tract. 63. in Ioan. Ad illam ipsam claritatem seu glorificationem cap. 17. Ioannis memoratam, Turrianus l. 2. de Euchar. cap. 31. refert locum ex cap. 24. Esaïæ, quo Propheta denunciat, Deum ad Christi aduentum esse inducturum potentem manum suam, super omnem ornatum cœli, hoc est super astra quæ Gentes in Deos euexerant: futurúmque vt Sol & Luna erubescerent ac confunderentur, (quod Metonymicè dictum est de Solis ac Lunæ cultoribus,) Christum autem regnaturum in Ecclesia; & glorificandum in conspectu Presbyterorum. Hoc maximè propriè, verum comprobatur in Eucharistia, in qua Deus clarus & gloriosus euadit in conspectu maximè Presbyterorum, quorum sacra operatione iuxta S. Dionysium, glorificatur Deus. Tanti porrò fecit Propheta hoc diuinum beneficium; & inde consequentem Dei gloriam, vt statim accidens Deo, exclamet, laudem se illi ac gloriam impensurum, eo quod fecerit res admirabiles, cogitationes antiquas, fideles, Amen. Nempè quod euerso Satanæ imperio, extirpata Idololatria, homines fideles potaturi essent in lætitia vinum, in monte sancto Ecclesiæ, quod de vino Eucharistico exponit ibi S. Cyrillus. & Eusebius l. 1. de Demonstr. cap. vltimo. Itaque perspicuum videtur, destructionem Christi per sacrificium, (destruitur enim quantum esset ex vi verborum,) cedere in summum Dei honorem, eiúsque supremum cultum in Spiritu & veritate: ita vt quantum Christus hîc deijcitur, depressus vsque ad nihilum, tantumdem extollatur Deus: qui est scopus in quem vera & solida Christiana humilitas collimat.

Et Christi, in Dei honorem, exinanitio.

8. Existimarim haud inuerisimile, hinc repetendam esse causam germanam, cur mysterium Eucharistiæ, à quibusdam Patribus donatum sit *exinanitionis* nomine. Nimirum quia continet destructionem Christi ad Dei gloriam, quantum est ex vi verborum. Vocaui præter cæteros Eucharistiam eo nomine Sanct. Dyonisius Alexandrinus in illa Epistola ad Paulum Samosatenum, quam S. Hieronymus nominauit *admirabilem*. Ibi S. Dyonisius ad 7. Samosateni quæstionem, locum Apostoli Philipp. 2. quo Christi exinanitio memoratur, accommodat ad Eucharistiam; præfatus Apostoli eo loco consilium esse, infigere fidelibus studium humilitatis, proposito duplici insigni actu humilitatis Christi. Priorem vocat exinanitionem, quæ Eucharistiam spectat. Apostolus ergo, iuxta S. Dyonisium Alexandrinum, præfatus Christum esse Deum Patri æqualem; qui proinde adactus non fuerit ad comparandum cœleste regnum per violentiam naturæ corruptæ illatam; siue vt Christus ipse Matth. 11. loquitur *per rapinam*, citra quam violentiam & rapinam Rex cœlestis erat, æqualis Patri. Hæc inquam præfatus Apostolus, subdit, Christum quamuis tantus esset, tamen seipsum exinanisse, quod quid sit, ita exponit S. Dyonisius Alexandrinus. [Quamobrem & mysterium

rium illud inenarrabile, ſic ab ipſo vocatur, nouum Teſtamentum Dei, dare ſeipſum nobis in myſtica cœna, non ſicut illi olim ſecundùm legem Sacerdotij Aaronis, carnes animantium ratione carentium ſuper altare imponebant. Et ſcribit Moyſes inquiens, *carnes ſanctæ erunt ſuper altare, & comedet populus: & omnis quicunque tetigerit ex eis, immundus, peribit*, Nunc autem non ſic, ſed ipſe Dominus & Deus Iſraël, Saluator noſter, ait, *qui manducat me, & ipſe viuet propter me.* Deus igitur qui habitat in nobis, ſecundùm Teſtamentum quod diſpoſuit nobiſcum dicens, *Accipite & diuidite inter vos; Hoc nouum Teſtamentum eſt, hoc facite*, &c. Hæc eſt exinanitio Dei facta ad vſum noſtrum, vt poſſimus capere eum. Hoc enim myſterium pertimeſcendum dicit S. Apoſtolus, quod ſeipſum exinaniuit; Non relicto Patre, in nobis habitauit; Apage. Imo ipſius verba afferam cum dicit; *Ego & Pater, veniemus ad eum, & manſionem apud eum faciemus*, credentem in me, & ſicut ipſe ait. Videte quanta diligentia vtitur Doctor veritatis, vas electionis. *Exinaniuit ſemetipſum formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus* Exinaniri vocat Apoſtulus, vt ante dixi, capi à nobis myſterium vitæ, per manus eius incontaminatas, & incorrupribiles, & diuinas, vt poſſimus qui ſumus fideles eius, capere eum, & fieri manſio eius, accipientes eum totum.] Non poterat Dyoniſius Alexandrinus, ſignantioribus & expreſſioribus verbis aperire quod dixi, de exinanitione Chriſti cum per ineffabilem humilitatem eò ſe demiſit, vt ſubiret ſtomachos noſtros, & caperetur à nobis.

9. Nolo præterire quæ ibi continenter ſubdit, de typo ſacrificij & Sacramenti Eucharistici; cum vt extra omne dubium ſit, verbis proximè adſcriptis, ſermonem S. Dyoniſio fuiſſe de Euchariſtia; tum vt liquidiſſimè confirmetur, Euchariſtiam (quicquid ſit de mente Apoſtoli illo eius loco quem S. Dyoniſius verſat,) tamen de ipſius S. Dyoniſij ſententia, eſſe Chriſti exinanitionem. Subdit ergo S. Dyoniſius. [Atque hoc quidem erat, quod olim à Moyſe prædelineatum fuit; in agno ſine macula, & anniculo, quem mactatum vniuerſa ſynagoga filiorum Iſraël comedebat, quando Paſcha celebrabant. Iubebantur agni carnes aſſas igni, & caput cum pedibus & inteſtinis feſtinanter comedere. Verùm illi non poterant caput cum pedibus edere. Quomodò enim caput agni cum pedibus in Paſcha edi poterat, cum lex Iudæis iuberet, non frangere os ex eo? Illis quidem prohibebatur hoc, propter crudelitatem? & duritiam cordis. Siquidem non permittebant illis vel totum animal comedere, Veruntamen qui ſe exinaniuit CHRISTVS IESVS, habēs in ſeipſo caput Patrē, (caput enim Chriſti eſt Deus,) fecit potentiam in brachio ſuo, & exaltauit humiles, vt ipſi capiant altiſſimum, & habitet in nobis propter ſuam in homines charitatem, & bonitatem qua dilexit nos. Hæc eſt exinanitio dexteræ excelſi. Itaque exinanitio non mutationem ipſius ſignificat; Abſit hoc: ſed per exinanitionem eius quam nobis donauit, qui ſeipſum exinaniuit, Spiritus ſanctus ſuper omnem carnem ſe effundens, manet plenus, & ſanguis ſanctus & viuificus effuſus ex profundo latere diuino, manet item plenus: qui ſeipſum exinaniuit IESVS CHRISTVS, qui incorruptibilem, & vinum, ac vitæ datorem ſanguinem ſuum in nos effudit.]

Humilitas Christi in Euchariſtia.

10. Pergit continenter S. Dyoniſius ad reliqua Apoſtoli eodem loco verba, quibus adjuncta exinanitionis propoſitæ contineri exiſtimat; cuiuſmodi ſunt accepiſſe formam ſerui, & factum eſſe in ſimilitudinem hominum, & habitu inuentum eſſe vt hominem. Non refert iſta S. Dyoniſius, cum vulgari ſententia, ad ſuſceptionem carnis noſtræ per Verbum; ſed ad ſuſceptionem lintei quo Chriſtus præcinctus eſt, vt habitu ſerui, & in externam formam ſerui compoſitus, lauaret pedes diſcipulorum, factus ea ratione in ſimilitudinem hominum, non qualiumcunque, ſed ſeruorum. Verè enim Chriſtus in eo facto, accepit externam ſerui formam; & habitu tali, inuentus eſt, quali amicitur homo, cuius eſt ſeruire. Hæc eſt Dyoniſij Alexandrini de adjunctis exinanitionis ab Apoſtolo celebratæ ſententia; pro qua nonnullos præterea Patres repræſentant, Velaſques & Iuſtinianus ibi, & planè conſentit Turrecremata tract. de Euchar. cap. 1. *citra quintam cauſam.* Præclaram eiuſdem expoſitionis ecphraſim, dabit Turrianus in Notis ad eam S. Dyoniſij Epiſtolam. Scio eam expoſitionem reijci à S. Chryſoſt. hom. 7. in ad Philipp. tanquam Marcionitarum & Pauli Samoſateni propriam: Et quia ſicut illud *cum in Dei forma eſſet*, citra vllum dubium notat diuinam Chriſti ſubſtantiam, ita illud quod mox ſubnectitur, *formam ſerui accipiens*, debet ad humanam ejus ſubſtantiam pertinere. Verùm quod hæc expoſitio ab Hæreticis ſit tradita, ſi aliunde nihil abſurdi contineat, non eſt idcirco repudianda. Quod enim Ruſticus contra Acephalos rectè conteſtatus eſt, ſi tacenda eſſent vel auferenda omnia quæ ab Hæreticis vſurpantur, nihil nobis eſſet reliquum quod proferremus: & præ omnibus auferrentur Scripturæ diuinæ, quæ ferè ceſſerunt prædationi Hæreticorum. Non diſſimilia Tertullianus lib. contra Prax. cap. 8. nec malè etiam Ferrandus Epiſt. 1. ad Anatol. agens de ea propoſitione, *Vnus de Trinitate paſſus eſt*; quam aliqui idcirco pronunciabant hæreticam, quod eſſet ab Eutychetis Apocriſario prolata. Item quod forma Dei apud Apoſtolum, ſit diuina ſubſtantia, negari non poteſt. At de forma ſerui, aliud ſtatuere potuit ſanctus Dyoniſius: quia pro forma ſerui poteſt aliud quippiam occurrere quod ſit extra hominis ſubſtantiam; quod de forma Dei, dici non poteſt. Quare expoſitio loci Pauli à Dyoniſio Alexandrino tradita, tametſi minùs recepta, nihil continet vel errorem ſapiens, vel improbabilitatis inſimulandum. Eſto improbatus ſit, ſenſus peruerſus atque blaſphemus Marcionitarum & Pauli Samoſateni: quorum illi detorquebant locum Apoſtoli ad affingendam Chriſto humanitatem, tantùm ſimilitudinariam; iſte verò colligebat, Chriſtum lauiſſe pedes vt purum hominem, abrogata ei diuinitate. Meritò S. Chryſoſtom. vtrumque hunc verborum Apoſtoli ſenſum, vt blaſphemum exploſit, non autem ſenſum quem eis S. Dyoniſius Alexandrinus ſubjecit. Cum quo veriſimiliter cenſeri poteſt, Apoſtolum ad profundiſſimam Chriſti demiſſionem quæ in Euchariſtia eiúſque adjunctis prodita eſt, intento digito, pronunciaſſe, fideles ſenſa Chriſti induentes debere humilitatem conſectari,

exemplo

Sect. III. Cap. V.

exemplo Chriſti: qui tantus cum eſſet, & verus Dei Filius audiret, ad extremã vitam deueniens, ſemetipſum in Euchariſtia exinaniuit atque deſtruxit, quantum eſt ex vi verborum. Confectam verò Euchariſtiam ſua manu diſtribuit, cum ad proludendum tantæ demiſſioni, formam ſeruilem accepiſſet, & in ſeruorum hominum ſimilitudinem, ad abluendos ſuorum pedes, ſeruili habitu ac cinctorio præcinctus deſcendiſſet. Quidquid verò ſit de genuino Apoſtoli ſenſu; quod dixit de exinanitione Chriſti in Euchariſtia, ac ſuſcepta hominis ſerui ſimilitudine, & habitu, in procinctu ad eam inſtituendam; eſt de mente S. Dyoniſij Alexandrini, loco allegato. Æque S. Methodius in ſympoſio, agnoſcit Euchariſtiam eſſe Chriſti exinanitionem. Negat enim Chriſtianos plena Dei beneficentia potiri poſſe, niſi [propter ipſos Chriſtus ſeipſum exinaniens, vt capi poſſit, rurſus ſecundùm commemorationem paſſionis, κατὰ ἀνακεφαλαίωσιν τοῦ πάθους patiatur deſcendens è cœlo, & ſuæ vxori adhæreſcens, præbeat ſe, vt ex ipſius latere virtus hauriatur: vt in eo creſcant quicunque in eo ædificati ſunt, qui ſunt per lauacrum regenerationis geniti.]

Praecellentia primarij actus humilitatis in Euchariſtia, concluditur, Minutiores attinguntur.

15. Habemus ergo in Euchariſtia, actum humilitatis veluti ſubſtantialis ac primariæ à Chriſto elicitũ, in exinanitione ſui quæ adamata ſubjectione, & dependentiæ profeſſione continetur. Itaque Verbum diuinum, propriè loquendo; cum maſtrucam carnis noſtræ induit, non eſt humiliatum. Chriſtus verò, in momento Incarnationis quo ſtupendum illud myſterium peractum eſt, & Chriſto collatum eſſe, potuit quidem operari vt homo, & elicere actus ſubjectionis ad Deum pro eſſe collato, ſicut reuera fecit: Tamen actus illi ſupponebant eſſe humanum. Verbo conjunctum priùs natura quàm ij actus proferrentur. Atque adeò in Chriſti fabricatione, & in ſubſtantia myſterij Incarnationis, nullus interuenit humilitatis actus, ſed tantùm poſt eam ſaltem priùs natura peractam. In myſterio autem Euchariſtiæ, quoad eius ſubſtantiam, & intima eius penetralia, habet locum humilitas Chriſti perfectiſſima, vt proximè tractatum eſt.

16. Iam humilitas à Chriſto prodita, in actu quo priùs natura creatus, adamauit objectionem ſtatus diuino opificio collati, & carnis humanæ; luti inquam noſtri adjunctionem ad Dei Verbum; cúmque poſſet titulo illius adjunctionis & adeò arctæ neceſſitudinis ab ea humanitate, cum Deo junitæ, depoſcere ei etiam quoad corpus & externa quæque ſplendorem omnem ac gloriam qua ſublimiſſimi quique mortalium rutilant; præoptauit tamen obſcuritatem & demiſſionem, quoad illa omnia quæ faſtus humanus deperit; eſt reuera humilitas inſignis, eámque S. Chryſoſtomus orat. de S. Philogonio, antetulit demiſſioni exhibitæ in cruce; quod longè temotior eſſet à vilitate & abjectione Deus cum è ſinu Patris ad noſtram carnem ſe demiſit, quàm cum jampridem factus homo, ſuſtinuit cruci ſuffigi. Non deſiderabimus tamen eam Chriſti humilitatem in Euchariſtia, ſi S. Franciſcum audiamus, admonitione ad omnes Fratres cap. 1. [Ecce (inquit,) quotidie humiliat ſe, ſicut quando à regalibus ſedibus, venit ad vterum Virginis. Quotidie venit ad nos, ipſe humilis apparens: quotidie deſcendit de ſinu ſummi Patris ſuper altare, in manibus Sacerdotis. Et ſicut ſanctis Apoſtolis apparuit in vera carne, ita & modò ſe nobis oſtendit in ſacro pane. Et ſicut ipſi intuitu carnis ſuæ, tantùm eius carnem videbant, ſed ipſum Dominum Deum eſſe credebant, oculis ſpiritualibus contemplantes: ſic & nos panem & vinum oculis corporeis videamus, & credamus firmiter, ſanctiſſimum eius corpus, & ſanguinem viuum eſſe & verum. Et tali modo ſemper eſt Dominus cum fidelibus ſuis, ſicut ipſe dixit, *Ecce ego vobiſcum ſum, vſque ad conſummationem ſeculi.*] Græci, vt eam Chriſti è Virgine formati, & lutum noſtrum ſibi gratulantis, analogiam cum Euchariſtiæ myſterio patefacerent; iubebant, Diaconum cum diſſecaret panem conſecrandum è pane benedicto, Virginem Matrem exhibente, imitari Gabrielem Incarnationis paranymphum: quod his verbis docet S. Germanus in rerum Eccleſ. Theoria. [Oblatio quæ & *panis* & *benedictio* & *primitiæ* dicitur, ex qua Domin. corpus diſſecatur, ad typum ſemper Virgin. & Deip. ſumitur, quæ ſecundum beneplacitum Patris, & voluntatem Filij ſui, & verbi, & aduentum diuini Spirit. vnum ſanctæ Trinitatis Filium Dei, & Verbum, reſpiciens in ſe, perfectum Deum & perfectum hominem peperit. Vt autem rurſus ſuperſubſtantialis Deus, carne ex ea aſſumpta in vna hypoſtaſi, perfectus erat Deus & homo, ſimilis nobis, abſque peccato: ita & Dominicum corpus, tanquam ex quodam vtero & carne corporis virginalis, toto pane inquam benedictionis & oblationis, à Diacono (vt magna Eccleſia à maioribus accepit,) diſſecatur ferro quodam, quod *lanceam* appellant, tametſi nondum tempus eius eſt, & ita peculiari quadam hypoſtaſi, ex medio eius aufertur.] &c. [Ipſe verò qui diuinum corpus diuidit Diaconus, à benedictione, Angelum imitatur qui Virgini *Aue* annunciauit.]

17. Non eſt ſiſtendum in hac correſpondentia, humilitatis in Euchariſtia expromptæ, & eius quæ ſub Incarnationem, à Chriſto priùs natura formato exhibita eſt. Et quandoquidem ſeponenda eſt, (vt præmiſi,) Incarnationis ſubſtantia, in qua nullus veræ humiliati fuit locus, adjunctorum Incarnationis, & adjunctorum ſtatus Sacramentalis, quoad materiam, & argumenta exercendæ humilitatis, nulla propè eſſe debet comparatio. Quamuis enim Fulbertus epiſtola 5. *ſub finem*, exiſtimare videatur, has *virgines creaturas*, (ita enim vocat panis & vini exuuias,) non minùs dignas fuiſſe quibus Verbum infunderetur, quàm ſacroſancta Virginis viſcera; tamen reuera nulla eſt inter hæc extrema, proportio. Viſcera quippè Deiparæ erant tabernaculum Dei animatum, & gratioſiſſima fauiſſa gazarum omnium cœleſtium; ita vt Patres nunquam ſint ſaturi laudum quibus exornãt benedictũ Virginis vterum. Appendo permultos, tractans circunſtantiam loci conceptionis Chriſti. At ſpecies Sacramẽtales, nec ſunt partes

corporis

corpotis animati, Dei amicitiam terminantis; nec ſunt capaces gratiæ & cœleſtis benedictionis inhærentis; ſiue in ſeipſis, ſiue in comparte aliqua ſua. Sunt enim meta accidentia materialia. Itaque ſupra omnem æſtimarionem dignior eſt auguſtiſſimus Virginis vterus, quam ſpecies panis & vini, quæ ſunt tantùm minutalia accidentalium entitatum. Vnde ſi Eccleſia, tanta verborum emphaſi adhibita, demitatur quod Chriſtus non horruerit Virginis vterum, partem ſcilicet orbis vniuerſi nitentiſſimam atque ſanctiſſimam; neſcio quibus verbis expreſſuri ſimus, demiſſionem qua Chriſtus ad Deum honorandum, nóſque cibandos, ſubire voluit ſpecies Sacramentales, & ſub eis deliteſcere. S. Franciſcus epiſt. 12. quæ eſt ad ſui Ordinis Sacerdotes, non ſe continet, quominùs hîc exclamet. [Totus homo paueat, totus mundus contremiſcat, & cœlum exultet; quando ſuper altare, in manibus Sacerdotis eſt Chriſtus Filius Dei vini. O admiranda altitudo! ô ſuperna dignatio! ô ſublimitas humilis, quod Dominus vniuerſitatis, Deus & Dei Filius, ſic ſe humiliat; vt pro noſtra ſalute, ſub modica panis formula, ſe abſcondat. Videte Fratres, humilitatem Dei, & effundite coram illo corda veſtra, & humiliamini, vt & vos exaltemini ab eo.] Nec minus contentè S. Cyrillus Alex. ſerm. de cœna Dom. & pedum lauatione, ad hanc tantam (vt appellat) Dei condeſcenſionem συγκατάβασιν, conclamat dum per vomitum perceptam Euchariſtiam eiecit, ſpecie infantuli, vt conſtaret Chriſtum ſupereſſe; id quod multa miracula ibidem conſecute comprobarunt, & templum in loco extinctum, rei geſtæ atteſtatur. Apud Moſc. 30. Limonarij, eiecta per vomitum violenter cauſatum Euchariſtia, inſigni miraculo eſt illuſtrata, & per coruſcationem enatam aſſumpta.

13. Extat in hanc rem exemplum planè extraordinarium in vita S. Hugonis Cluniacenſis, de Coderanno, ex Monacho S. Remigij, diſcipulo primùm B. Hugonis Cluniaci, tum Abbate Malliacenſi; tandémque Epiſcopo Xantonenſi. Adſtabat Goderannus S. Hugoni, cum Sacram Euchariſtiam homini leproſo porrigeret, cui labia fœdè tumebant, & os palatúmque intrinſecùs, horrendum carcinoma erat, tabo fluente, ſemeſiſque & carnibus & oſſibus fœtentiſſimum. Ex ore, de reliqui corporis habitu teterrimo cõiectura facilè fiat. Perceptam diuinam eſcam Leproſus improuidè glutiens, parte traiecta, partem adbuc conuoluens dentibus ac lingua, portiunculam eius quod in ore reſiduum erat, inter colluctandum vt traijceret, proiecit cum ſpuma horribili; & conſequente nauſea, quod iam hauſerat, miſerè euomuit. Aderat (vt dixi) Goderannus, qui periculum irreuerentiæ erga ſpecies ſacras, & abditum ſub eis Chriſtum extimeſcens, priuſquàm quicquam ex ore effunderetur, ambas manus ſuppoſuit, & commiſtum horrendæ illuuiei ac tetro vomitui, corpus Chriſti excepit cauis manibus. Tum magnanimitate quantam vix alibi maiorem aut parem ſit notare; excrementum illud oris & ſtomachi leproſi, ſaliuis, ſpumiſque, & multis egeſtæ ſimul bilis ac ſanioſæ ſpurcitiæ fruſtulis horribiliter commiſtum, reſorbuit intrepidus; tanta B. Hugonis admiratione, vt non dubitaret dicere, S. Laurentij craticulum videri ſibi eo Goderanni tormento tolerabiliorem. Quod tanti animi exemplum,

fruſtra edidiſſet diſcipulus, commendaſſéque Magiſter; niſi vomitu non ita multùm à perceptione emiſſum, continere Chriſti corpus exiſtimaſſent. Idem argumentum duci poteſt ex gemino facto Iulij Mancinelli ex Societate IESV, viri planè Apoſtolici, & omnium virtutum decore clari. Nam vt recitat Philippus Alegambe in Societatis Bibliotheca V. *Iulius Mancinellus*, cum ægro adeſſet, iſque nauſeando diuinam Euchariſtiam vomuiſſet, Iulius generosè diuinum cibum cum toto reiectamento reſorbuit, ne qua fortè diuini doni particula, aut etiam atomus, in reiectamento hæreret. Subit ergo indubiè Chriſtus, putentiſſimos ſtomachos; & ibi hæret, quamdiu ſpecies non ſunt adeò notabiliter alteratæ, vt deſinant moraliter affici à verbis conſecrationis. Atque ita Chriſtus ſubiens & incolens aliquandiu receptaculum illud tot ſpurcitiarum, quod Tertullianus præmeditatorium latrinarum non erubuit dicere, multa & fœda illuuie ſemper ſcatens, etiam in corporibus externa ſpecie non malè affectis, verè dici poteſt ac debet humilis; qui dignitatis ac conditionis ſuæ rationem, vt aliquò ſe conferat, habere nolit, contra quam fert peruerſus vſus faſtus humani. Et hoc maximè ex capite, verum comprobari puto, quod ſupra ex S. Auguſtino referebam, commendaſſe Chriſtum corpus & ſanguinem ſuum ab humilitate ſua.] Niſi enim eſſet humilis, nec manducaretur nec biberetur.]

Patientia Christi in Eucharistia.

In humilitate, ſuperiores ſibi ſtatuit, impios.

14. In hoc eodem myſterio, Chriſtus Dominus, in humilitate ſuperiores ſibi ſtatuit, qui à nitore & ſanctimonia tam purum corpus decente ſunt alieniſſimi. Pleríque enim ſiue ſacrificantium ſiue communicantium, aliter ſe apiant ad eam Chriſti exceptionem, quàm pro dignitate tanti Regis par foret. Habet hîc locum Philonis ratiocinatio l. de Cherubin. [ſi quoties Reges excipiendi ſunt, magnificentiùs excolimus ædes proprias, nihil negligendo quod ad ornatum pertineat, ſed omnia benignè ac liberaliter adhibemus, vt hoſpitium quàm iucundiſſimum reſpondeat dignitati hoſpitis; Regi Regũ, & huius vniuerſi mundi Rectori Deo, comitatis atque humanitatis cauſa dignato ſuam creaturam inuiſere; & à ſummo cœlo ad terram, vt generi humano beneficia ſua conferret, degreſſo; qualem tandem domum oportet inſtrui? Abſit enim, vt lapideam ligneam ve, quod vel dictu nefas eſt. Nam etiamſi tota terra aurum, aut ſi quid auro pretioſius, repentè fieret, moxque per opificum artes in porticus, veſtibula, aulas, areas, ædeſque ſacras impenderetur, ne ſcabellum quidem eius pedibus poſſet fieri. Dignum tamen eo domicilium anima eſt, modò ſit idonea.]

Verùm ad eam idoneitatem comparandam, quàm pauci feruẽt? ſi enim Iudice Platone apud Theod. l. 1. contra Græcos, nefas eſt ab eo purũ cõtrectari, qui purus ipſe non ſit, non nefas erit, purum & totius puritatis exemplar, ab impuro & contaminato confici ac reproduci, intimis viſceribus excipi? Et ſacerdos quidem acceſſurus ad conſecrationem, lauat extremos digitos; non dico manus, ſed ſummos duntaxat digitos, vt magnus. Dyoniſ. in Ec. Hier. c. de communicatione egregiè perpendit, vt moneatur, accedentis ad tantum miniſterium, vel minimas animæ imaginationes

Sect. III. Cap. V.

ginationes & qualescunque labeculas præputgaras esse oportere. Quorus tamen est sacerdotum, cui is nitor curæ sit? Quàm multi verò fœtentes à recenti scelere manus admouent ad tam sanctum ministerium? Neque tamen Christus, qua est humilitate, refugit quem sibi nostri causa quadantenus superiorem statuit; ad eius nutum sistit sese sub speciebus; nec recedit, donec fidem datam iisdem tabescentibus liberauerit. De plerisque communicantibus, in quo sacerdos pro accepta potestate Christum immitit, similis est ratio. Cum enim deberent esse purissimi ac nitentissimi, vt congruum Deo in seipsis habitaculum præbere possent, sordet supra quàm dici potest. Nec tamen Christus, pro humilitate sua auersatur immundum hospitium; sed humiliter intrat, humiliter hæret, donec ex generali condicto, salua verborum suorum veritate, possit recedere. Intrat porrò Christus æquè promptè ad omnes & indiscriminatim, ex quo nominatim capite humilitatem Childeberto Regi inferit S. Carilephus vt est in eius actis, apud Surium 1. Iulij sunt hæc omnia dilucidiora, quàm vt illustratione vel extensione indigeant. Itaque de Christi in Eucharistia humilitate absolutè spectata, non potest esse dubitatio.

Contentio humilitatis Christi in Euch. & in Incarnatione, vincente Eucharistia.

15. Sequitur consideratio comparatiua, humilitatis Christi in Eucharist. In quam rem, monstrandum est, in nullo mysterio tantopere eluxisse Christi demissionem & humilitatem, quantum in Eucharistia. Vix autem potest esse quæstio de aliis mysteriis, quàm Incarnationis & passionis. Hæc quippè mysteria, videntur in vertice humilitatis Christi locata. Nihilominus humilitatem Christi in Eucharistia esse longè maiorem, videor posse sine scrupulo confirmare. Ac primùm si de Incarnatione agatur, vbi in Incarnatione, Christi humilitas locum habuerit, equidem non video. Nam Verbum diuinum, sicut dependentiæ & subiectionis est incapax, ita & humilitatis, destructione, quantum est ex vi verborum, quibus in hoc mysterio ponitur. Neque enim potest creatura altiùs deijci, profundiùsve demitti, quàm si ad testandam suam plenam & summam à Deo dependentiam, quam optimè perspicit; cumulandamque ea ratione apud mortales, Dei gloriam, velit in eius honorem tanquam nihilum & destructa appare-re. Id quod cæteri, quia in seipsos non possunt, monstrant in rcsa victima: Christus cui nihil est impossibile, in semetipso idem præstandi rationem excogitauit, cum salua, per concomitantem actionem sua substantia, eandem (quantum erat ex vi actionis verbis quæ falsa reddi non possunt respondentis), confossam & destructam voluit, ad suam à Deo dependentiam testandam, & profitendam subiectionem; vnde immensa extitit, existátque etiam Dei gloria, multo magis quàm à voluntariè excepta Martyrum cæde; qui suam ad Deum subiectionem, & flagrans diuinæ gloriæ studium, testati sunt, profusione sanguinis sui æquanimiter tolerata.

Ad primarium & sublimissimum humilitatis actum, qui professione suæ à Deo dependentiæ ac tenuitatis, atque adeò etiam refusione hominis in suum nihilum, præ tanta Dei grandi-tate continetur, consequuntur alij minutiores actus, quibus verus humilis, suam ex se paruitatem vltrò testatur, eamve aliis innotescere acceptissimum habet. Multos huiusmodi actus enumerat S. Dorotheus doctr. 2. & S. Benedictus c. 10. regulæ, & aliquot seqq. enumerans gradus humilitatis; Antiochus hom. 70. & alij passim. Vulgatissimus, & sanctis viris frequentatissimus actus est, quod humilis, & sua ipse bona occultat, amans nesciri, & se aliis omnibus subijcit, nec refugit aut dedignatur depressiores, & inæqualis conditionis personas: inter omnia verò externa, captat quod vilius est, minúsque splendet in oculis mortalium. Quæ omnia, sunt germina primariæ illius subiectionis ad Deum, qua homo penitissimè peruadit suum nihilum. Nam eo ipso quod quis agnoscit, quàm ex se nihil sit, nihilque sibi debeatur, sed Deo soli pro omnibus quæ beneficè contulit debeatur gloria; non modò non quæritur si gloriam non accipiat, vel etiam despiciatur, aut floccifiat; sed etiam lætatur de perspecta aliis veritate sui nihili, quam habet persuasissimam; si se attendat ex se ipso, & quoad ea quæ à Deo non accepit. Gaudet præterea, de totius gloriæ refusione in Deum, nec expostulat ad primum fontem referri decus stillicidiorum diuinæ beneficentiæ, quibus se respersum videt.

Christus hîc amat nesciri, & stomachum quantumuis fœtentissimum, inhabitat.

12. Hæc omnia, Christus Dominus, exactissimè executus est in Eucharistia. Professus enim Deo, cum Psalte, *substantia mea tanquam nihilum ante te*, & vilissimo specierum tegmine se occuluit, & quidem ita, vt an subsit, agnosci nequeat. Quis enim hostiam consecratam cui Christus subest, à non consecrata, quæ merus panis est, queat internoscere? Subit casas pauperum ægrotorum, nec timet degenerari, vt timere solet fastus humanus, iuxta S. Gregorium hom. 28. in Euang. Æquè templa rusticana inhabitat, ac magnificentissimas Basilicas. Etiam in stomachos putentissimos subit, & ibi hæret quamdiu species sunt dispositæ pro substantiis panis ac vini, si adessent. Neque enim vetitum est, quod cum primùm species perceptæ non cadunt sub sensum aliquem, desinat Christus eis subesse, vt videtur velle Hugo Victor. l. 2. de Sacram. p. 8. c. 13. vbi proposita quæstione quid fiat corpore Christi, postquàm sumptum fuerit & comestum; respondet, Christum ad tempus voluisse esse corporaliter cum suo conuiua, vt eum excitaret ad quærendam spiritualem præsentiam: quo similiter ex fine in terris aliquando visus, & cum hominibus conuersatus, remigrauit denique in cœlum, ibi quærendus & inueniendus. [Sic ergo (addit Hugo) In Sacramento suo, modò temporaliter venit ad te, & est in eo corporaliter tecum, vt tu per corporalem præsentiam, ad spiritualem quærendam excitetis, & inueniendam adiuueris. Quando in manibus Sacramentum eius tenes, corporaliter tecum est. Quando ore suscipis, corporaliter tecum est. Quando manducas & quando gustas, corporaliter tecum est. Denique in visu, in tactu, in sapore, corporaliter tecum

recum est. Quamdiu sensus corporaliter afficitur, præsentia eius corporalis non aufertur. Postquàm autem sensus corporalis in percipiendo deficit, deinceps corporalis præsentia quærenda non est, sed spiritualis retinenda. Dispensatio completa est, perfectum Sacramentum. Virtus manet. Christus de ore, ad cor transit. Melius est tibi vt eat in mentem tuam, quàm in ventrem tuum.]

Videtur his verbis Hugo, sentire, ex quo species demissæ sunt in stomachum, vbi deinceps sensum non feriunt, Christum abscedere. Quāquam sub finem capitis, aliqua addit, quibus fatetur, *solere post completam perceptionem aliquid iteratò sentiri*, quo ipso insinuat, adhuc hærere Christum post demissionem in stomachum. Vt vt verò habeat mens Hugonis, indubitatum est, Christum non statim abscedere, etiamsi aliquādo sensus feriunt. Species enim cum perueniunt ad stomachū, & per aliquod tempus consequens, non se habent aliter quàm cum mansæ & commolitæ, linguæ ac dentium officio, traiectui in œsophagum seu fistulam cibariam propinquæ erant; in quo statu, certum est, Christum adhuc subesse speciebus, alioqui falsum esset Christum manducari, quia manducatio in traiectionis illius certa parte consistit. Cum ergo species post peruentionem ad stomachum, adhuc se habeant eodem planè modo quo intra os & œsophagū, quando certò Christus illis subest; non est dubitandum, quin per aliquod tempus Christus intra stomachum sub eis hæreat: quamdiu scilicet non planè excidunt statu consentaneo, fouendis in materia, formis panis & vini, si adessent. Et hoc confirmat sensus piorum ac ipsius etiam Ecclesiæ de iis qui imprudenter aut præ ægritudine vomuerint diuinum cibum iam traiectum in stomachum. Quo in genere celebre est, quod Coloniæ contigisse referunt ann. 1331. vbi qui, [Sapientia quæ per se subsistit, corpus suum veluti panem distribuit, & sanguinem suum viuificum, velut vinum. O tremendum Sacramentum! ô dispensatio inexplicabilis! ô condescensus qui comprehendi non potest! ô misericordia non vestigabilis!] Argumentum aliud, longè abjectioris status Christi in Eucharistia, quàm à Virginis vtero, ex interclusis in hoc mysterio naturalibus omnibus Christi actionibus, quarū plerisque, locus fuit intra matris viscera, intelligetur ex proximè dicendis circa abjectionem status Christi in cruce, collatam cum abjectione status quem Christus habet in Eucharistia.

Humilitas Christi in Eucharistia, superior humilitate Christi in cruce.

18. Ineunda ergo est contentio, humilitatis Christi sub speciebus, cum humilitate Christi in passione ac cruce. Neque tamen excurrendum hîc erit, in ea quæ pertinent ad patientiam, tametsi non exiguum nexum habeant cum argumentis humilitatis. Sed iis ad proximè sequens caput relegatis, componendus tantùm erit status abjectus quem Christus voluntariè assumpsit in Eucharistia ad Dei honorem, cum statu quem in cruce habuit sanè abjectissimum, & humilitati conciliandæ ac fouendæ opportunissimum; vt propterea apud Psaltem, *humilitatis* nomine sit donatus verbis illis, *vide humilitatem meam, & laborem meum.*

Recisis ergo iis quæ ad humilitatem solam non pertinent, inde abjectionem Christi in Eucharistia, præ abjectione passionis & crucis æstimandam præsertim duco, quod passionis tempus, si ad veritatem pronunciandum est, non tam passionis, quàm actionis tempus fuit. Vt propterea in Scripturis hoc dicatur esse *opus Domini*: non *perpessio*, sed *opus* Sic enim S. Gregorius in calce homil. 16. in Ezech. accepit illud Isaiæ 28. *Vt faciat opus suum, alienum opus eius: vt operetur opus suum peregrinum est opus eius ab eo.* Nec aliter creditur Cyprianus sub finem sermonis de Natiuit. Dom. Scitè verò de more Rupertus l. 5. de Officiis à c. 9 magnam, (vt vocamus,) hebdomadam, qua mysterium redemptionis nostræ recolimus, demonstrat respondere mysteriorum ordine, primæ hebdomadæ mundanæ creationis: ita vt proportionalis cosmopœia, ex vtrisque contexi possit. Confirmat egregiè quod dico, S. Chrysost. homil. a. in Acta, vt quidem allegatur à S. Damasceno. 3. fid. c. 15. Nam apud ipsum D. Chrysostomum, illapso forsassis errore in numerum, non occurrit quod Damascenus allegat; tametsi apud nullum prudentem, vacillatura est allegantis fides. Itaque duplici autoritate roboratum Chrisostomi locum, ex Damasceno reddam.] Christus (inquit) etiam quatenus homo est, actuosus est, & semper actuosus. Quinetiam magnus ille atque vndecunque doctissimus vir Ioannes Chrysostomus, in Actorum explanatione, Concione secunda, ad hunc modum loquitur. Haud quispiam aberrauerit si ipsius quoque passionem, *actionem* appellarit. In eo enim quod omnia perpessus est, ingens illud & admirandum facinus patrauit, deleta morte aliisque omnibus rebus confectis.

Humilitas Christi in Eucharistia.

Fuit igitur Christus, in cruce maximè actuosus. Nec tantùm transeunter, quod voluit S. Chrysostomus, sed etiam immanenter. Quoscunque enim spectemus animæ gradus, & quoscunque sensus attendamus, omnium functiones, in cruce clauis terebrantibus sacros artus, locum habuerunt. Intellectus & voluntas, tunc maximè nobilissimis actibus dedere operam, quibus Christus in tempore iracundiæ, factus est reconciliatio. Nec sensus interni feriebantur, sed circa eadem objecta negotiabātur suo modo. Id quod de appetitu item sensitiuo, est extra controuersiam. Visus, auditus, & cœteri externi sensus, sed maximè tactus, vigebant tunc temporis. Etiam facultas motrix, transfixis licet artubus, exercebatur per linguam, & caput, ac modicam aliquam corporis, siue contractionē, siue distēsionem. De facultate nutritiua, tunc quoque circa cibos nocte antecedente ingestos operante, nihil attinet dicere. Quare omnes vitæ functiones, quibus Christus per tempus vitæ mortalis, ante occœptam passionem dabat operam, locum in cruce habuerunt.

Sententia Ruperti de Christo in Eucharistia; omni vitæ actu, destituto; improbata S. Anselmo.

19. In Eucharistia, (proh demissionem) Christus adeò demisit sese, & adeò abjectum statum elegit, vt citra peculiare miraculum, sit velut truncus aut stipes, nec plus intelligere per species acquisitas, qui est connaturalis homini intelligendi modus, nec plus ea cognitione prælucente, velle; itémque non plus sentire, aut moueri quoquomodo valeat, quàm si nulla

R. P. Theoph. Raynaudi, Eucharist.

Sect. III. Cap. V.

rationali, vel ſenſitiua, aut motrice facultate polleret. Habemus Rupertum hac in parte ſuffragatorem lib. 2. de Offic. cap. 9. vbi proponit hanc objectionem, aduerſus veritatem præſentiæ Chriſti in Euchariſtia. [Sed dicit Aduerſarius. Viuens & ſenſibilis in corpore ſuo, mobiliſque eſt Deus & homo Chriſtus. Corpus autem ſacrificij, vitam non habet, ſenſum non habet, mobile non eſt. Hoc aſſumpto, concludit ſic. Corpus igitur Domini non eſt, Chriſtus non eſt.

Hanc objectionem ſic elidit Rupertus, vt vitam animalem; quinque (vt ait) externis ſenſibus, viſu, auditu, odoratu, guſtu, & tactu fungentem, à Chriſto remoueat, prout eſt in Euchariſtia, quem ſub ea ratione vocat *corpus ſacrificij*; admittat verò dumtaxat, obiri hîc à Chriſto vitam ſpiritualem, quæ eſt benedictio, ſanctificatio, miſericordia, veritas, iuſtitia, & pax. Additque Rupertus, ſpiritualem [hanc vitam, ſic eſſe in corpore ſacrificij abſque vita eius animali, quomodò lux Solis, abſque calore eius in corpore Lunæ nobis repræſentatur.] Agit apertè Rupertus, de vita ſpirituali tranſeunte, ſiue de cauſatione ſanctorum motuum & gratiarum ad vitam ſupernaturalem pertinentium, profecta in nobis a participato in Euchariſtia Chriſti corpore, abſque vlla in nobis vitæ ſenſitiuæ cauſatione per Euchariſtiam. Nam huius vitæ in nobis cauſationem, remouet apertè Rupertus. Tacitè autem concedit, deeſſe Chriſto in Euchariſtia vitam ſenſitiuam immanentem, atque etiam intellectualem, qualem nos elicimus cum cooperatione aliqua phantaſiæ, ac denique motum localem: de quibus omnibus erat argumentum Aduerſarij; qui inde inferebat, Chriſtum non eſſe reuera in Euchariſtia, cum ibi careat omni vitæ operatione, & ſenſu, ac motu. Idque admiſiſſe Rupertum agnoſcit S. Anſelmus l. de Sacram. Altar. p. 1.

20. Atenim, inde nutabit apud aliquem, ea Ruperti cui nos adhæſimus opinatio, quod ſit à S. Anſelmo reprehenſa. Præmiſſa enim caſtigatione illius modi loquendi, quo Rupertus, Chriſtum in Sacramento, quoad vitam animalem vocat *corpus ſacrificij*, ſubdit S. Anſelmus. [Sed & vos, corpus illud ſacrificij, aliquando appellatis *corpus Domini*. Sed ſalua pace veſtra dictum ſit, infertis, quod neſcio an corpori ſacrificij; ſed corpori Domini nequaquam conuenit. Nam corpus Domini, imo Dominum IESVM in corpore ſuo ipſo, tanquam in corpore in quo nobis præſto eſt in altari, (quod non eſt aliud quàm quod ſedet ad dexteram Patris,) motum & ſenſum habere: & per omnia noſtræ eſſe naturæ, licet alterius gloriæ, contradicet nullus, niſi inſipiens ille qui dixit in corde ſuo, NON EST DEVS.] Et poſt multa, quibus monſtrat vitam non eſſe requirendam in ſpeciebus Sacramentalibus, ſi ipſæ fortè eſſent quas Rupertus nomine *corporis ſacrificij* donaſſet, addit S. Anſelmus; vitam animalem quam ſupponit deeſſe corpori Chriſti in Euchariſtia, ſumi in Scripturis ſolere, pro vita pugnante cum anima & Spiritu, cujuſmodi vita non eſt ſpiritualis. [Hanc vitam, (inquit S. Anſelmus) appellare animalem, conſuetudo eſt Scripturarum; taliſque eſt homo qui non percepit quæ Dei ſunt. Hac autem vita animali, qui viuere dicit corpus Chriſti, non viuit ipſe, pejorque eſt omni animali. Quod ſi nomen *animalitatis* in hoc coarctemus, vt animalem vitam dicamus, qua viuificatur tantùm corpus & ſenſificatur; quoniam quicunque corpori Chriſti poſt reſurrectionem ex mortuis derogat vitam; & ſubſtantiam noſtræ naturæ, licet alteriùs gloriæ, inuidet; maxime vnum aſtruat quod dicit, *vita eſt Chriſtus*: cum membris auferat reſurrectionis ſpem, quam in capite videtur perimere. Ecce hoc eſt, quod in opere veſtro me offendit, & nonnullos Fratrum noſtrorum.] Videtur itaque S. Anſelmus, impugnare in Ruperto, quod dixit, Chriſtum carere in Euchariſtia, & ſenſu, & motu, & vita animali, quod nos quoque cum Ruperto admiſimus.

Defenſus Rupertus, ſpectato præcisè, ſtatu Sacramentali.

21. Nihilominus ſententia Ruperti videtur veriſſima, dummodò intelligatur de vita in actu ſecundo, vt nos facimus. Vitam quippè in actu primo, etiam ſenſitiuam & vegetantem, non licet negare Chriſto in Euchariſtia: cum nihil aliud ſit, quàm inexiſtentia animæ in corpore. At corpus Chriſti: eſſe in Euchariſtia animatum, etiamſi per concomitantiam tantùm) fides docet. Agendo igitur de vita actuali vegetatiua, ſenſitiua, & rationali, qualem per ſpecies acquiſitas elicere poſſumus, admitto cum Ruperto, eam deeſſe Chriſto in Euchariſtia. Et probo, quia ad omnes actiones corporeas per corpus effectiuè cauſandas, exigitur extenſio corporis, vt modus operandi proportionetur modo eſſendi. Nam ſicut res priùs debet eſſe quàm operari, ita ad connaturaliter operandum, poſtulat quæ ſunt ad eſſendum connaturaliter neceſſaria: inter quæ reſpectu corporis, numeratur extenſio corporea. Vnde videmus, corpus Chriſti Sacramentaliter abſque extenſione conſtitutum, nihil agere in ſpecies quibus circumuoluitur & obtegitur, imo quibus penitiſſimè, & quoad extimam quoque cruſtam infunditur: quod tribuere ſpeciali miraculo, voluntarium foret atque confictum. Ex eo porrò principio, (circa quod vacillat ſolus Ægidius 3.p.q.76.n.94. cæteri autem abſque controuerſia cōſentiunt, eſtque ſine dubio veriſimilimum) apertè ſequitur, nullam vegetationem, vel ſenſationem externam, aut internam, vel motum localem qualemcunque, hoc eſt ſine ipſius corporis inextensè conſtituti, ſiue animæ corpori conjūctæ, nec niſi cum corpore mobilis poſſe abſq; ſpeciali miraculo effici à Chriſto in Euchar. [illegible]e motu corporis, (vt hinc ordiar,) res eſt perſpicua. Cum enim Chriſtus hîc ſit corporeus, & tamen extenſione careat, non poteſt naturaliter ſui corporis motum efficere, quem neceſſe eſt eſſe extenſum atque corporeum. Et inde ſequitur non poſſe quoque naturaliter cauſare motum ſuæ animæ; quia anima informans, non poteſt naturaliter moueri niſi ad motum corporis. Atque ita, cum Chriſti corpus hîc à Chriſto ipſo Sacramentaliter conſtituto, ob inextēſionem ſuam moueri nequeat, non poterit quoque à Chriſto moueri anima, citra miraculum. Et idem eſt de quibuſuis actionibus corporeis, ſiue immanentibus, ſiue tranſeuntibus; ac etiam de actionibus quibuſuis ſpiritualibus animæ propriùs in ſtatu informationis, nimirū de actionibus elicibilibus

per

per intellectum ſpeciebus acquiſitis vtentem, aut per voluntatem tali notitia prælucente, operantem. Eſt enim omnium huiuſmodi actionum eadem ratio. Reſtrinxi tamen ſermonem, ad ſcientiam mixtam ſpeciebus acquiſitis: quia poſſet Chriſtus, etiamſi inextenſus, vti ſua ſcientia infuſa, quæ eſt independens à concomitante actione phantaſiæ: & conſequenter voluntas, poſſet ex ea notitia agere, non tamen ex notitia ſupponente extenſionem, cuiuſmodi eſt omnis noſtra intellectus operatio naturalis, in hoc ſtatu; quia eſt alligata phantaſiæ, cuius actio poſtulat ſuaptè natura extenſionem, cum ſit materialis & corporea.

22. Chriſtus igitur, vi ſtatus Sacramentalis, prout eſt ſub ſpeciebus, ſecluſo ſpeciali miraculo, nihil ſiue tranſeunter, ſiue immanenter poteſt agere corporaliter, aut quod cum corporali actione habeat connexionem neceſſariam, non plus inquam aliquid tale poteſt, quam ſi eſſet vel truncus, vel merus Spiritus. Vnde neque videt, neque audit, neque intelligit, connaturali hominibus in corpore conſtitutis intelligendi modo. Ac ne per actionem quidem merè intentionalem poteſt agere. Vnde quantumvis hic colorem habeat, non poteſt tamen ab alijs naturaliter conſpici, de quo contra Nominales pleniùs Suarez tom. 3. 3. p. d. 53. ſ. 4. & Rubius 2. Animæ cap. 6. q. 12. Itaque naturaliter rem ſpectando, eſt hic deteriore & inefficaciore conditione, quàm ſaxum quod intentionaliter mouet præſentes; & ad ſui conſpectum complet facultatem viſiuam in debita proportione diſtantem, immiſſis in eam ſpeciebus ſenſibilibus. Non ita Chriſtus, qui quoad hanc & reliquas actiones enumeratas, eſt in Sacramento prorſus obſtipus, & inefficax, præciſè ſpectando ſtatum Sacramentalem: quicquid ſit de miraculo, Chriſti dignitati conſentaneo, ex quo functiones ſenſuum, & reliquas enumeratas, Chriſto in Euchariſtia concedit Albertinus coroll. 4. de Quantit. dub. 3. ex vi tamen ſtatus Sacramentalis, & ſecluſis miraculis, res habet vt dixi,

Firmatur præcellentia humilitatis in Euchariſtia, ſupra humilitatem in cruce.

23. Quid adhuc deſideramus ad ſummam Chriſti objectionem in Euchariſtia, quandoquidem in ea Chriſtus, non ſecus jacet, quàm truncus aut ſtipes, quod ſanè in cruce non valuit? Nullis inter ea cruciamenta ſenſuum functionibus deſtituebatur. Nec facultas motiua omni ex parte feriabatur. Intellectui denique & voluntati, nihil erat quod iuſtitium indiceret. Vnde omnes illæ facultates, aut corporeæ aut conſortium quoad operationem habentes cum corpore, operabantur quæ ſunt hominis in corpore conſtituti. Videbat, audiebat, loquebatur, cœlum ſpondebat, matrem ſolabatur, oculos attollebat ad Patrem, caput inclinabat. In Euchariſtia, ſolis naturæ ſuæ viribus, nihil tale poteſt. Eſt ergo hic ſtatus, Chriſto longè miſerrimus, & ſupra ipſam crucis abjectionem depreſſus. Ac proinde voluiſſe ſibi talem ſtatum, ad teſtandam ſuam erga Deum ſubjectionem, eximia omnino humilitatis eſt actio; æquans vel etiam ſuperans humilitatem illam, ex qua crucem conſcendit, confuſione contempta. Poteram nuditatem quam Chriſtus ſuſtinet in Euchariſtia, cum nuditate crucis conferre, & vilipenſiones quas ab indignè ſacrificantibus ac communicantibus excipit, conferre cum peccato Iudæorum; à quibus confixus, & in altam infornis ſtabi trabem actus eſt. Licebat ſepulchri & linteaminum quibus obuolutus eſt cum è cruce depoſitus fuit, contentionem facere cum manibus, & ore, ac ſtomacho multorum qui fideles ſe dicunt ementito nomine, quæ ſunt demiſſionis Chriſti refertiſſima. Sed quod commodiùs de ijs agendum ſit, expendendo ſequenti capite Chriſti patientiam, hæreo: contentus in præſentia, humilitatem Chriſti penes propoſita abjectionis & humilitatis capita conſideraſſe, indéque inferre, iure S. Auguſtinum in pſalmum 21. expoſitione 1. *ſub finem*, vocare Euchariſtiam, *corpus humilitatis Domini*, quod manducant pauperes,

Humilitas Chriſti in Euchariſtia.

Euchariſtia, iure dicta cibus humilium, & ſummis à Deo cultibus honeſtata.

24. Cumulatiſſimam & conſummatiſſimam Chriſti in Euchariſtia humilitatem, puto perſpicuam. Vt iam minime mirandum cenſeam, quod David Pſal. 67. hoc myſterium, quoad plenum fructum, ſolis humilibus addixerit, verbis illis quæ iuxta extimum literæ corticem, de manna; quoad intimum verò ſenſum, de Euchariſtia accipiuntur, *paraſti in dulcedine tua pauperi Deus*. Et illis alijs Pſal. 21. de Euchariſtia directè prolatis, iuxta Euſebium ibi, *Edent pauperes*, id eſt (vt D. Auguſt. in vtráque illius pſalmi expoſitione gloſſat, *edent humiles*. Quo eodem modo, nomen *pauperis* exponit in Pſal. 48. ad illud, *ſimul in vnum, diues & pauper*. Et inferiùs prolato verſu propoſito ex Pſalmo 21. [dicit in alio Pſalmo, *edent pauperes & ſaturabuntur*. Quomodo commendauit pauperes? *Edent pauperes & ſaturabuntur*. Quod edent? Quod ſciunt fideles. Quomodò ſaturabuntur? Imitando paſſionem Domini ſui, & non ſine cauſa accipiendo pretium ſuum. *Edent pauperes & ſaturabuntur, & laudabunt Dominum qui requirunt eum*. Diuites quid? Etiam ipſi edunt, Sed quomodò edunt? *Manducauerunt & adorauerunt omnes diuites terræ*. Non dixit, *manducauerunt & ſaturati ſunt*, ſed *manducauerunt, & adorauerunt*. Adorant quidem Deum, ſed humanitatem nolunt exhibere fraternam. Manducant illi & adorant, manducant iſti & ſaturantur, tamen omnes manducant. Exigitur de manducante quod manducat, non prohibeatur manducare à diſpenſatore, ſed moneatur timere exactorem.]

De horum itaque Patrum ſententia, ſaturitas & plena refectio ex perceptione Euchariſtiæ, ſolis humilibus à Pſalte attribuitur. Illis quippè ſolis, hic cibus eſt maximè proportionatus. Conſtat autem cibos maximè prodeſſe, pro proportione maiore cum alito.

25. Mirari præterea deſino, cur Deus, qui iuxta Platonē facit Geometriam, id eſt proportionaliter rependit omnibus quod ſunt promeriti, prouidit Chriſto ſuo in Euchariſtia tantoperè dejecto, tantos honores, etiam à magnatibus terræ. Id quod David eodem Pſalmo 21.

Sect. III. Cap. V.

non tacuit, cum dixit, *manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terræ, in conspectu eius cadent omnes qui qui descendunt in terram.* Hoc ibi D. Augustinus, de hoc mysterio, per manducantes, (etiam eos qui præ superbia non saturantur,) adorando, præclarè exponit. Concinitque in Psal. 98. ad illud *adorate scabellum pedum eius*; vbi primùm fluctuat nonnihil circa adorationem diuini huius suppedanei, eo quod Esaias cap. 66. scabellum pedum Domini, dicat esse terram, quæ vtique non est adoranda. Tum subdit. [Anceps factus sum,' timeo adorare terram, ne damnet me qui fecit cœlum & terram. Rursum timeo non adorare scabellum pedum Domini mei, quia Psalmus mihi dicit, *adorate scabellum pedum eius.* Quærò quid sit scabellum pedum eius, & dicit mihi scriptura. *Terra scabellum pedum meorum*, Fluctuans conuerto me ad Christum, quia ipsum quæro hîc, & inuenio quomodò sine impietate adoretur scabellum pedum eius. Suscepit enim de terra terram, quia caro de terra est; & de carne Mariæ, carnem accepit. Et quia in ipsa carne hîc ambulauit, & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit; nemo autem illam carnem manducat nisi priùs adorauerit, inuentum est, quemadmodùm adoretur tale scabellum pedum Domini: & non solùm non peccemus adorando, sed peccemus non adorando.]

Præiuerat D. Ambros. l. 3. de Spirit. sancto cap. 12. vbi incidens in eundem Psal. 98. versiculum; [videamus, (inquit,) ne terram illam dicat adorandam Propheta, quam Dominus eius in carnis assumptione suscepit. Itaque per *scabellum* terra intelligatur, per *terram* autem caro Christi, quam hodie quoque in mysterijs adoramus.]

26. Pertinent ad hunc locum, prostrationes ad terram vsque, coram diuina Eucharistia, aliáque innumera venerationis argumenta, quæ Magni qui sunt in terra, etiam Reges & Imperatores, Deo propter nos ad vile specierum tegmen dejecto, exhibere gloriosum iam olim duxerunt, hodiéque pergunt ducere, nominatim quotannis, cum in triumphali pompa circumgestatur à procedentibus. Insigni splendore ac magnificentia eam sacram triumphum circumgestatæ Eucharistiæ, obeunt quotannis Andegauenses, vt dixi tractans heteroclita processionum. Nec dissimiliter Ciuitas Coloniensis, quæ auitæ fidei semper fuit tenacissima, iam à tempore grassantis Berengarij, solemnem processionem indixit, obeundam feria sexta post octauam Paschæ; circumgestato venerabili Sacramento, ingenti cum apparatu, de quo copiosè Ioan. Frideric. Matenesius in Peripatetico Christiano, discursu 1. & ferè vniuerso reliquo opere: Idem proportione, seruat vniuersus orbis Catholicus. Quam religiosam Dei propter nos demissi venerationem, contra impiorum latratus fortiter tuentur, Sanctesius repetit. 9. cap. 8. Espencæus l. 2. de Ador. Euchar. cap. 8. Gretserus l. 1. de Processión. cap. vltimo & Sorarius l. 2. de Processión. c. 9. Sed præter exemplum circumgestatæ à populo supplicabundo Arcæ, quæ typus fuit Eucharistiæ, satis supérque esse debet iudicium Tridentinæ Synodi, quæ sess. 13. cap. 5. & cano 6. damnans conitarium errorem, commendat seriò triumphi illius splendorem, sanctámque lætitiam: vt Ecclesiæ *aduersarij, in conspectu tanti splendoris, & in tanta vniuersa Ecclesiæ lætitia positi, vel debilitati, & fracti tabescant, vel pudore affecti & confusi, aliquando resipiscant.* Nugas quasdam veriùs quàm argumentationes in contrarium, cooterit Bellarminus l. 4. de Eucharistia cap. 30. Supposita enim, adorationis Christo in Eucharistia debitæ, honestate; non potest hac in parte vllius momenti difficultas proferri. At Christum sanctè & legitimè in Eucharistia adorari, & quidem cultu supremo, nemo inficiari potest, qui eum in Eucharistia Deum esse fateatur. Videsis de Christi in hoc Sacramento adoratione, fusè differentes, Henriq. l. 8. cap. 32. Espencæum toto l. 3. de Euchar. & l. 2. cap. 15. & 16. Suarem l. 2. defens. fidei cap. 4. & tom. 3. 3. p. d. 65. Thytæum lib. de Appar. Sacramentali cap. 32. Socolouium orat. de Adoratione Eucharistiæ & Coccium tom. 2. l. 6. art. 7. ea porrò adoratio, respectu Christi sub speciebus contenti, est vera latria; respectu autem specierum continentium, est coadoratio latriæ, eodem modo exponenda quo coadoratio imaginum cum prototypo. Et per se loquendo, debet impendi absque appositione conditionis, ob certitudinem moralem quod consecratio fuerit ritè peracta, vt tradunt Cajetan. 2. 2. quæst. 1. art. 3. Henriques l. 8. cap. 33. & Suares d. illa 65. sect. 2.

Cur lampas ardens, ante Eucharistiam.

27. Ex vsu vniuersalis Ecclesiæ, inter hæc supremi cultus officia Christo impendi solita in Eucharistia, recensetur lampadis ante tabernaculum noctu diéque lucentis suspensio; eodem imo longè maiore iure, quàm ante aram. S. Felicis, vt est apud S. Paulinum Natali 3. sic de illis lampadibus canentem.

Aurea nunc niueis ornantur limina velis
Clara, coronantur densis altaria lychnis,
Lumina ceratis adolentur odora papyris:
Nocte diéque micant, hic nox splendórque diei.
Fulget.

Et Natali 6.

Ast alij pictis accendant lumina ceris,
Multiforésque clauis lychnos laquearibus aptant,
Vt vibrent tremulas funalia pendula flammas.

Vt videas, factam nobis salutem ex inimicis nostris, antesignani Hussitarum à Cochlæo editi, & in breuiculum contracti ab Espencæo l. 1. de Ador. Euchar. cap. vltimo, stant pro hoc luminis ante Eucharistiam perpetuò, pendentis facto ritu: Eum verò referunt ad lætitiæ ac reuerentiæ signum, & lucem illam veram sub typo luminis corporei demonstrandam. Non malè ista quidem, vt multis prosequor tractans gestationem luminum in exequijs. Sed verisimilius videtur, hunc vsum debere referri, ad notam Regiæ vel Imperatoriæ Christi in Eucharistia maiestatis, vt quemadmodum Regibus olim ac Imperatoribus præferri solitam lucernam legimus, Symbolum supremæ in terra Majestatis, vt docent Lazius l. 9. de Repub. Rom. cap. 2. Bulengerus l. 1. de Imperat. cap. 26. & Martinus à Roa l. 2. singul. cap. 17. ita nota Christi summi Imperatoris nostris præsentis, sit lampas ardens ante locum in quo asseruatur.

CAPVT

CAPVT VI.

Lucerna candelabri ſexta, Chriſti patientia fulgentiſſima in myſterio Euchariſtiæ.

1. PAtientiam Chriſti in Euchariſtia, inde illuſtrarunt plerique Patrum, quod bellè reſpondeat patientiæ quam Chriſtus in cruce exercuit. Quis enim luculentius patientiæ exemplum quærat, quam paſſionem quaſi Agni immaculati, qui coram tondente, imo deglubente ſe obmutuit, & cuius iudicium, in eius patientiſſima humilitate: peruerſiſſimè eſt ſublatum? Quamuis autem Chriſti paſſio, atque adeò etiam patientia, iuxta credimus Bernardum tract. de vite vera c. 5. tota Chriſti vita durauit, tamen negari non poteſt, quin extrema Chriſti vita, quæ nomen *temporis paſſionis* ſibi proprium fecit, inſigni patientiæ gloriæ ſplenduerit: Chriſto ſe tunc maximè prodente adamantem duris & aſperis indomabilem, iuxta præclaram Origenis, de adamante Chriſti vero typo, doctrinam l. 2. in Iob ad illud. *Exiuit à facie Domini.* Qui etiam prouiſum eſſe à Deo, vt nullum Chriſti os comminueretur, quia paſſio, tametſi atrociſſima, Chriſti patientiam non confregit, notauit optimè S. Hippolitus, referente Theodoreto Dialog. 3.

Patientia Chriſti in Euchariſtia, expoſita per patientiam in Cruce, eius germanam & comparem.

Viſi ſunt ergo plerique, patientiam Chriſti in Euchariſtia, admodùm ſublimè attollere, componentes eam cum patientia Chriſti in cruce, & ſtatum Sacramentalem conferentes cum ſtatu paſſionis, & mortis in patibulo crucis obitæ. Hoc voluit S. Methodius, cum in ſympoſito dixit Chriſtum hîc rurſum pati: nempe ratione mortis quam adacto Verbi conſecratorij gladio ſubiret, niſi concomitantia prohiberet. Talis enim Chriſti ſub ſpeciebus poſitio, eſt vera eius mactatio & occiſio, quantum eſt ex vi verborum: eſtque per accidens, ſaluam eſſe ſub ſpeciebus vitam Chriſti, ob impeditam peculiari actione diuina conſeruante, vim verborum Agnoſcunt paſſim Patres, eam incruentam Chriſti mactationem in noſtro ſacrificio, quorum pleroſque ſupra annotaui ſect. 2. c. 1. Et verò ſi Ruperto licuit 2. de offic. c. 9. dicere, eum qui indignè ſuſcipit Euchariſtiam, Chriſtum mactare, quia exteriorem Chriſti formam ab interna diuellit; cum tamen non niſi ſua efficacitate conuehendæ gratiæ Chriſtum prohibeat, ſalua omnimodis Chriſti vita; quanto iuſtiùs dicitur, mactari Chriſtum quantum eſt ex vi verborum, cum ponitur actio qua Chriſtus in ſtatu mortui conſtitueretur, niſi concomitantia prohiberet!

2. Hanc Chriſti mactationem, & paſſionem in ſacrificio incruento, Græci ex parte materiæ voluere expreſſam. Panem namque conſecrandum, impreſſo furticulo in ſpeciem lanceæ, decidebant. [Oblatio panis, (inquit S. Germanus in Theoria,) repræſentat corpus Domini, affixum propter ſalutem noſtram qui ſumus fideles. Panis propoſitionis ſanctificatus, indicat purgationem mundi, & eximias diuitias bonitatis & clementiæ Dei, in eo quod Filius Dei homo factus eſt, & ſeipſum propoſuit hoſtiam & oblationem; & corpus ſuum & redemptiuam propitiationem pro mundi vita & ſalute, aſſumens totam maſſam humanæ naturæ abſque peccato. Oblatus autem, vt primitiæ & holocauſtum ſelectum Deo & Patri pro genere humano, quemadmodum ait, *Ego ſum panis qui de cœlo deſcendi. Et qui manducat hunc panem, viuet in æternum.* De quo etiam ait Propheta Hieremias, *Venite, & inmittamus lignum in panem eius*, oſtendens lignum crucis, in quo corpus eius infixum. Lancea, vice eſt eius quæ latus Domini punxit. Lancea expurgari, ſignificat illud *tanquam ouis ad occiſionem*, &c. Diſcus, lectica eſt in qua corpus Domini à ſacerdote & Diacono componitur; qui ſunt ſicut Ioſeph & Nicodemus. Vinum autem, declarat ſanguinem ex latere Chriſti fluxum. Et autem & myſticum vinum, quod dedit diſcipulis in cœna. Aqua verò demonſtrat eam quæ fluxit ex latere Chriſti, & per calorem ſignificat feruorem S. Spiritus; per albedinem verò ſynceram fidem. Vinum ſimul & aqua, ſunt egreſſi ex latere eius ſanguis, & aqua, quemadmodùm ait Propheta, *Panis ei dabitur ad cibum, & aqua ei ad potum potabilem.* Nam vice lanceæ quæ punxit Chriſtum in cruce allongino, eſt hæc lancea. Panis & poculum, propriè & verè ad imitationem myſticæ illius cœnæ in qua Chriſtus accepit panem & vinum, & dixit, *Accipite, manducate, & bibite ex eo omnes; hoc enim eſt corpus meum, & ſanguis*, oſtendens, ſe nos participes feciſſe mortis, & reſurrectionis, & gloriæ ſuæ.] Et poſt multa, quibus ritum ſacrificij ad expreſſionem paſſionis & mortis ac ſepulturæ Chriſti pertinere docet, concludit S. Germanus. [Agnoſcite igitur omnes ſacerdotes qui ſacro altari aſſidetis, & incruentam incruentem victimam ſacrificatis, quod viuas paſſiones Chriſti annuncietis.]

3. Concinit S. Germano, quoad calicis materiam, Paſchaſius l. de Sacrament. c. 11. Nam quamuis cenſet Apoſtolos fuiſſe qui mixturam vini & aquæ induxerunt, quod probatior ſententia reijcit; tamen eam mixturam, ad plenam & completam paſſionis Chriſti repræſentationem pertinuiſſe, arbitratur; vt complementum paſſionis, quo de perfoſſo Chriſti iam demortui latere, ſanguis & aqua manarunt, ea aquæ ad vinum conſecrandum appoſitione exhiberetur. Idem inſinuat S. Chryſoſtomus homil. 84. in Ioan. ad illud, *exiuit ſanguis & aqua.* Ait enim, hinc *myſteria* (id eſt Euchariſtiam,) ortum habere; [vt quoties ad admirandum calicem accedis, tanquam ab ipſo latere hauriens, accedas.] Quem locum adducit ex Chryſoſtomo Autor libri Teſtimoniorum aduerſus Iudæos, falsò creditus Nyſſenus in explicatione dicti huius Euangelij. Hi tamen duo Autores, tametſi inſinuant ſenſum Paſchaſij de aqua & ſanguine lateris Chriſti, expreſſis per vinum aqua mixtum, quod eſt

Patientia Chriſti in Euchariſtia.

Sect. III. Cap. VI.

consecrationis materia: præsertim tamen habuerunt rationem, duorum primariorum Sacramentorum legis nouæ; Eucharistiæ scilicet atque Baptismi, quorum figuræ ac signa, fuere sanguis & aqua è perfosso Christi latere profusa. Quo etiam spectauit Algerus l. 3. contra Bereng. c. 8. & plurimi alij Patres, dicentes Sacramenta (adeo videlicet primaria quæ dixit,) manasse è vulnere lateris Christi nimirum tanquam ex signo cui assimilantur, vt notauit Valentia 3. p. q. 3. p. 3. p. 1. & latè Sayrus lib. 5. de Sacrament. in genere cap. 6. q. 3. & & quanquam sensum illum de vino & aqua ad consecrandum, commixtis, quem ex Paschasio retulimus, DD. infrequentiùs tradant; non est tamen inuerisimilis atque adeò passio præfertur quoque per materiam calicis. Sed quid germanitatem passionis Christi ac Eucharistiæ, ex huius Sacramenti materia remota venamur, cum disertè Patres ac frequenter, et attestentur; nunc asserendo Christum in Eucharistia paria pati iis quæ in simpliciter dicta passione tolerauit, nunc ipso nomine *Passionis Christi*, donando Eucharistiam?

4. Ex iis Patribus qui dixerunt Christum hic paria pati iis quæ in cruce est perpessus, annoto de multis paucos, Tertullianus l. de Idol. c. 7. agens contra artifices simulachrorum. [Tota die, (inquit) ad hanc partem zelus fidei perorabit, ingemens Christianum ab Idolis in Ecclesiam venire; de aduersaria officina, in domum Dei venire; attollere ad Deum Patrem manus matres Idolorum; his manibus adorare, quæ foris aduersùs Deum adorantur; eas manus admouere corpori Domini, quæ dæmoniis corpora conferunt. Nec hoc sufficit. Parum sit, si ab aliis manibus accipiant quod contaminant, sed etiam ipsæ tradunt aliis quod contaminauerunt. Adleguntur in ordinem Ecclesiasticum, artifices Idolorum. Proh scelus! Semel Iudæi, Christo manus intulerunt, isti quotidie corpus eius lacessunt. O manus præcidendæ! Viderint iam, an per similitudinem dictum sit, *si te manus tua scandalizat, amputa eam*. Quæ magis, amputandæ, quàm in quibus Domini corpus scandalizatur?]

Optatus lib. 6. *sub initium*, arguens sacrilegia Donatistarum aduersus diuinam Eucharistiam, altaria & templa, ac sacra vasa Catholicorum, æquiparat Donatistarum facta, cum Iudæorum erga Christum crudelitate in cruce.

Chrysostomus hom. 45. & 46. in Ioan. indignè communicantes non secus Christum tractare, quàm eos qui clauis illum confixerunt, nec dispare supplicio esse puniendo, contestatur.

Quid multa? Christus hîc linteo obuoluitur, & sindone. Quod vtinam à plerisque eadem munditia adhibita fieret, qua à Iosepho, vt optat Nyssenus orat. 1. de Resurr. Hîc sepelitur, & tribus diebus ac noctibus hæret in corde terræ, ratione habita communicationis Apostolorum, iuxta eundem Nyssenum, & Augustinum l. 1. qq. Euang. q. 7. Hîc descendit in infernum multarum animarum peccatricum, quas scriptura *inferni* nomine donat, vt cum ait, *conuertantur peccatores in infernum*. Psal. 9. vbi ita Augustinus: Et cum Psal. 85. *infernum inferiorem* vocat, qui contraponitur superiori: hoc est malæ conscientiæ, iuxta Hieronimum ibi Richardus Victor. l. 2. in Apo. c. 7. eodem modo accipit illud, *infernus sequebatur dæmonem*. In summa, iuxta Damascenum Episto. de corp. dom. omnes analogiæ passionis, ac mortis, & sepulturæ Christi Domini, in hoc mysterio sunt perspicuæ. Eáque fortassis fuit ratio, cur olim Christiani, iuberentur Eucharistiam excipere cauis manibus in crucis formam decussatis, vt est apud Cyrillum Hierosól. catech. 5. mystag. & Damascenum 4. fid. cap. 14. Idemque sancitur canone 102. Trullano.

Sacrificium incruentum, dictum, passio Christi, *& quomodo idem cum sacrificio Crucis.*

5. Iam ipso *passionis Christi* nomine, donatum à nonnullis Patribus mysterium Eucharistiæ, vt affirmabam, videre est apud S. Cyprianum Epist. 63. [Passionis eius (inquit), mentionem in sacrificiis omnibus facimus. Passio est enim Domini, sacrificium quod offerimus.] S. Gregorius hom. 37. in Euangel. [singulariter ad absolutionem nostram, oblata cum lachrymis & benignitate mentis, sacri altaris hostia suffragatur; quia is qui in se resurgens ex mortuis iam non moritur, adhuc per hanc in suo mysterio, pro nobis iterum patitur. Nam quoties ei hostiam suæ passionis offerimus, toties nobis ad absolutionem nostram, passionem illius reparamus.]

Sacrificium denique Eucharistiæ, esse vnum & idem cum sacrificio crucis, videntur tradere S. Chrysostomus hom. 17. in ad Hebr. & Primasius ibidem ad c. 9. necnon creditus Ambrosius ad c. 10. quod de omnimoda vtriusque sacrificij vnitate, etiam quoad immolationem, accipit Alanus l. de Missa c. 12. Quanquam certum esse debet, non esse inter ea sacrificia vnitatem numericam siue identitatem; cum sint actiones à diuersis causis, in diuersis circũstantiis profectæ, & in genere entis specie differant: quandoquidem illatio mortis qua Christus excisus est, fuit actio merè naturalis: Immolatio verò incruenta, est actio supernaturalis secundùm modum, ratione entitatum firmarum hîc reproductarum: quoad substantiam verò, ratione modalis vnionis hypostaticæ hîc reproductæ. Præterquàm quod passio Christi, terminata est ad realem vitæ Christi destructionem, quæ non habet reipsa locum in sacrificio Eucharistiæ. Vt proinde perspicuum esse debeat, duas illas sacrificationes, non modò numero, sed etiam specie physica differre, vt rectè statuit Vasques 3. p. d. 224. c. 2. & Suares t. 33. p. d. 76. s. 1. conclus. 2. Esto, in genere moris, quia ex eodem motiuo diuini cultus sunt elicitæ, sint eiusdem speciei: Sed hoc nihil officit diuersitati & numericæ & specificæ horum sacrificiorum in genere entis: qualem perspicuè admiserunt, qui sacrificium incruentum, dixerunt esse *imaginem* sacrificij cruenti in cruce peracti; vel etiam *figuram*, vt loquitur Paschasius l. de Sacrament. cap. 4. Nec abhorret ab eo loquendi modo Suares t. 3. 3. p. d. 74. s. 2. ad 2. Nimirum *figuram* sumunt pro signo & repræsentatione. Omnibus enim sacrificiis,

(etiam

(etiam antiquis,) ex diuina inſtitutione; implantatur repræſentatio ſacrificij crucis; ita vt etiam ſacrificium quod Chriſtus in cœna vltima peregit, hanc habitudinem ad ſacrificium crucis habuerit. Conſultius tamen videtur hoc tempore, declinare inuidiam vocis *figura*, quæ poſſet incautos implanare, & inducere ad exiſtimandum, non eſſe eandem in vtroque ſacrificio rem oblatam. Caſtiùs ergo & remotiùs à phraſi morboſa, dicetur *imago* nempe viua, ſeu repreſentatio ſacrificij crucis; quæ denominatio rectè cohæret cum eadem vtrobique re oblata. Nihil enim vetat, aliquid ſimul eſſe ſignum repræſentans & rem repræſentatam ac ſigno expreſſam. Nam imago B. Mariæ, expreſſa ex imagine depicta per S. Lucam, ſimul eſt imago prototypi, ſeu B. Mariæ, & imago ſimilis imaginis eiuſdem prototypi, hoc eſt picturæ à ſancto Luca confectæ. Item vox *nomen*, eſt aliquod nomen, alia item particularia nomina denotans. Similiter ergo ſacrificium incruentum, & eſt verum ſacrificium, & eſt imago ac repræſentatio cruenti ſacrificij in cruce oblati, de quo diligenter Alanus l. de Miſſa c. 11. Salua igitur entitatiua, cum numerica, tum ſpecifica, diſtinctione vtriuſque ſacrificij: cernitur tamen inter ea, vnitas & identitas; non modò moralis in ratione cultus religioſi, ſed etiam ob eandem, vtrobique rem oblatam; in vno realiter, in altero autem virtualiter, ob actionis concomitantis obſtaculum gladio verbi mactatam, quæ eſt Chriſtus Dominus. Et hoc ſpectarunt, qui incruentum ſacrificium donarunt nomine *paſſionis Domini*.

Illuſtratum in eam rem, ſymbolum Ethnicum.

6. Placet ad hanc ſacrificij crucis & myſterij Euchariſtiæ germanitatem detegendam, aut illuſtrandam, ſymbolum quoque Satanæ adducere, vt mendacium proficiat veritati, quod optabat S. Hilarius. Satanam ergo ex Scripturis Chriſtiana ſacra conjectantem, per mimicam veritatis adulterationem ſuggeſſiſſe ethnicis pleraque veluti myſteria Chriſtianis affinia, Tertullianus autor eſt l. de Præſcript. c. 40. ac l. de coro. milit. c. 14. & Iuſtinus ad finem primæ Apologiæ, nec non Nyſſenus homil. 14. in Cant. & palpabiliter idem demonſtrant quæ habet Ioſephus à Coſta l. 5. hiſtor. à c. 11. Idque maligniſſimè à Satana excogitatum eſſe, vt inde eleuaretur veritas; ſaltémque vileſcerent myſteria noſtra, cum innotuiſſent, & æquè ad fabulas referenda cenſerentur, monuit optimè Cyrillus Hieroſol. cath. 15. *ante med.* inter ea ergo falſa myſteria in Satanæ incude fabricata, Iulius Firmicus Magni Conſtantini æqualis, qui quæ ſcripſit, vſurpaſe oculis potuit, refert vnum fuiſſe, quod eius verbis repræſento ex l. de error. profan. c. 19. [Libet nunc explanare, quibus ſe ſignis, vel quibus ſymbolis, in ipſis ſuperſtitionibus, miſeranda hominum turba cognoſcat. Habent enim propria ſigna, propria reſponſa, quæ illis in iſtis ſacrilegiorum cœtibus, Diaboli tradidit diſciplina. In quodam templo, vt in interiores partes homo moriturus poſſit admitti, dicit, *de tympano manducaui, de cymbalo bibi, & religionis ſecreta perdidici.* Quod Græco ſermone dicitur, ἐκ τυμπάνου βέβρωκα, ἐκ κυμβάλου πέπωκα, γέγονα μυστικός.] Ex Clementis Protreptico, liquet, hunc Ethnicum ritum pertinuiſſe ad ſacra Cereris. [Hæc ſymbola (inquit) huius initiationis, ſatis ſupérque adaucta, ſatis ſcio vobis riſum eſſe motura, etiamſi vobis non veniat in mentem ridere, eo quod refellamini. Ex tympano comedi, ex cymbalo bibi; temperatum attuli, ingreſſa ſum thalamum.] Et inferiùs. [Eleuſiniorum myſteriorum ſignum eſt, jeiunaui, potum confectum bibi, ex ciſta accepi. Poſtquam feci, depoſui in calathum & ex calatho in ciſtam.] In has ciſtas quid inferretur, explicat diſtinctiùs Clemens paulo poſt, referens etiam Orgium Dyoniſij Baſſari. Fusè de iiſdem ſymbolis agit Arnobius l. 5. n. 20. quæ omnia ad myſterium Euchar. pertinere, docet qui nobis iſta recognoſcentibus prodiit Commentarius Iacobi Bolduci, de Oggio Chriſtiano. Ego interpretem adhibeo Firmicum, qui ſtomachatus aduersùs adductam profanitatem, à & ſacrilego illo cibo ac potu dehortatus, ſubdit. [Alius eſt cibus qui ſalutem largitur, & vitam. Alius eſt cibus, qui hominem ſummè Deo & commendat, & reddit. Alius eſt cibus qui languentes releuat, errantes reuocat, lapſos erigie, qui morientibus æternæ immortalitatis largitur inſignia. Chriſti panem, Chriſti poculum quære, vt terrena fragilitate contempta, ſubſtantia hominis immortali pabulo ſaginetur. Quis eſt autem hic panis, vel quod poculum, de quo in libris Salomonis, ſapientia, magna voce proclamat? Ait enim, *Venite, & manducate de meis panibus, & bibite vinum quod miſcui.* Et Melchiſedec Rex Salem, & Sacerdos ſummi Dei, reuertenti Abrahæ, cum pane & vino, benedictionis obtulit gratiam. Iſaac etiam cum Iacob benedixiſſet, cum hoc idem, Eſau à patre ſuppliciter exigeret, reſpondit ei pater, *Dominum tuum feci illum, & omnes fratres eius, feci ſeruos, tritico & vino confirmaui illum.*] Nec ita multo poſt, addit Firmicus. [Sequuntur etiam hoc idem, triceſimi & tertij Pſalmi veneranda reſponſa. Ait enim per Dauid Spiritus ſanctus, *guſtate & videte, quoniam dulcis eſt Dominus.* Dulce eſt cœleſte pabulum, dulcis Dei cibus, nec habet in ſe miſeræ famis triſte tormentum, & de medullis hominum, præcedentis veneni virus excludit. Hæc ita eſſe, ſequentia oraculi reſponſa declarant. Ait enim, *Timete Dominum Sancti eius, quia non eſt inopia eis qui metuunt eum. Diuites eguerunt, & eſurierunt, qui autem inquirunt Dominum, non indigebunt omni bono.*] Tandem inferiùs. [Vt autem manifeſtiùs diceretur, quoniam ille eſſet panis: per quem miſeræ mortis vincuntur exitia, ipſe Dominus ſancto ac venerando ore ſignauit, ne per diuerſos tractatus, ſpes hominum prauis interpretationibus fallerentur. Dicit enim in Euangelio Ioannis. *Ego ſum panis vitæ, qui venerit ad me non eſuriet, & qui in me crediderit, non ſitiet vnquam.* Item in ſequentibus, hoc idem ſimili modo ſignificat, ait enim, *ſi quis ſitit, veniat & bibat, qui credit in me.* Et rurſus ipſe, vt majeſtatis ſuæ ſubſtantiam credentibus traderet, ait, *niſi ederitis carnem Filij hominis, & biberitis ſanguinem eius, non habebitis vitam in vobis.* Quare nihil vobis ſit cum tympanis, cibo odij, miſeri mortales. Salutaris cibi gratiam

Patientia Chriſti in Euchariſtia.

Sect. III. Cap. VI. tiam quætite, & immortale poculum bibite. Christus vos epulis suis reuocat ad lucem, & graui veneno puttes artus, & torpescentia membra viuificat. Cœlesti cibo renouare hominem perditum, vt quicquid in vobis mortuum est diuinis beneficiis renascatur.)

Fuit ergo tympanum de quo manducabatur, & cymbalum de quo bibebatur, adulterinum à Satana cusum Eucharistiæ symbolum. A tympani specie, exhiberi Christum cruci confixum, monstrant illa Diui Augustini ad titulum Psalmi 33. Concil. 1. in eum Psalmum. [Ergo affectauit, quia peruenit vsque ad mortem Crucis: Et quoniam qui crucifigitur, in ligno extenditur, vt autem tympanũ fiat, caro id est corium in ligno extenditur, dictum est, & *tympanizabat*, id est crucifigebatur, in ligno extendebatur.] Eadẽ breuiter repetit conc. 2. Igitur eodẽ symbolo, Christi passio & distensio in cruce; eodem item mysterium Eucharistiæ expressum legimus adumbrante hanc passionis & Eucharistiæ, affinitatem Satana, qui proinde huic veritati est suffragatus, ita vt de comedente exiuerit cibus & de mendacij parente veritas vt circa Porphyrium lusit Theodoretus, l. 3. contra Græcos.

Quibus visus plura Christus in Eucharistia, quam in cruce passus.

7. Patrib̃s hactenus egisse videbimur, nonnullam duntaxat nominum ac rerum æquiparationem, inter passionis & Eucharistiæ mysterium agnoscentes. Nam non desunt Patres, qui plura hic & duriora pati Christum quam in Cruce tolerauerit, intrepide profitentur. S. Cyprianus id insinuare videtur l. de lapsis, cum ait de malè communicantibus [A Diaboli aris reuertentes, ad sanctum Domini, sordidis & infectis nidore manibus accedunt. Mortiferos idolorum cibos, adhuc pene ructantes exhalantibus etiam nunc scelus suum faucibus, & contagia funesta redolentibus, Domini corpus inuadunt, quando occurrat scriptura diuina & clamet, & dicat. *Omnis mũdus manducabit carnem, & anima quæcumque mãducauerit ex carne sacrificij salutaris; quod est Domini, & immunditia ipsius super ipsum est, peribit anima illa de populo suo.* Apostolus item testatur & dicit, *non potestis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum. Non potestis mensæ Domini communicare, & mensæ dæmoniorum.* Idem contumacibus & peruicacibus, comminatur & denunciat dicens, *quicunque ederit panem, aut biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini.* Spretis his omnibus atque contemptis, vis infertur corpori eius & sanguini: & plus modò in Dominum manibus atque ore delinquunt, quàm eum Dominum negauerunt.] Aud. in *plus modò* Et verba facilè ferunt comparationem peccati lapsorum malè communicantium, cum peccato Iudæorum manibus sublatis, & contenta voce negantium Christum esse Regem suum, quin potiùs eum in furcam agi deposcentium. Quia tamen video posse ei locum aliò auerti, ita vt comparatio fiat peccati malè communicantium, non cum peccato Iudæorum, sed cum peccato ipsorum lapsorum, quod admisetant cum fidem abnegatunt, addo Chrysostomum hom. 24. in 1. Cor. ad illud, *panis quem frangimus*, vbi sic disserit. [Cur addidit, *quem frangimus*? Hoc enim licet videre fieri in Eucharistia, in cruce autem non itidem, sed vtique ei contrarium. *Os enim* (inquit) *eius, non conteretur.* Sed quod non passus est in cruce, hoc in oblatione patitur propter te, & patitur frangi vt omnes impleat.] Videtur igitur Christus, plura in statu sacramentali passus, quàm per tempus passionis in specie visibili: Atque adeò vberiorem in Eucharistia patientiæ materiam nactus esse, & majorem patientiam expromsisse videtur, quàm in cruce.

Antedictorum discussio, ex eo quod Christus, in Eucharistia nihil intrinsecè patiatur, sicut in cruce.

8. Non esse tamen Christi in Eucharistia patientiam, ad metiendam patientiæ quam exercuit in cruce, & tempore passionis, si de iis agatur quæ patientiam Christi quoad illa quæ in seipso pertulit, exegerunt, debet esse extra dubium, quia reuera Christus in sacramento, nihil prorsus intrinsecè lædens ab extrinseco immissum patitur; tantum abest vt tantundem, vel etiam plus quàm in cruce patiatur. Quod intelligo, præcisè spectando statum sacramentalem, etiam si Christus quoad corpus non esset gloriosus; sicut reuera non erat in nocte Cœnæ. Nihilominus enim, etiam tunc, erat incapax cuiuscunque impressionis alterationis, ab agentibus naturalibus de foris immittendæ, vt rectè docet D. Thomas 3. p. q. 76. art. 7. Scotus in 4. d. 10. q. 9. Vasques 3. p. d. 191. cap. 3. & passim cœteri, demptis paucis Nominalibus. Ratio est, quia agentia physica naturaliter spectata nihil agere possunt, nisi interueniente contactu phisico & quantitatiuo, qui hîc interuenire non potest ob Christi inextensionem. Item quia necesse esset, Christum si quid in Eucharistia pateretur; vel pati excipiendo alterationem inimicam, vel diuisionem continui subeundo. Neutrum verò admittit status Christi sacramentalis. Non enim primum. Nam impressio alteratiua, si fieret in Christi corpore, deberet eundem essendi modum accipere, quem habet corpus Christi in Eucharistia: quia quicquid recipitur, per modum recipientis recipitur. Atqui nullum agens materiale & quantum, imo ne Angelus quidem, potest effectui corporeo naturaliter à se producto, conferre modum illum essendi quacunque re corporea superiorem, & illi planè indebitum. Quæ ratio euincit, ne ipsius quidem Christi partes, prout in hoc sacramento existunt, posse inuicem pati, aut agere. Cum igitur corpus Christi sacramentaliter locatum, nullam extrinsecam impressionem possit excipere, ac ne partis quidem eius in partem: manifestè concluditur, corpus Christi in Eucharistia, nihil posse à causa alterante inimica excipere, quod ad passionem corruptiuam pertineat; atque adeò est impassibile per alterationem inf. ctam, & ea ex parte incorruptibile, prout est in Eucharistia. Nec eius carnibus periculum est à tabe. Id quod pereleganter tradit Petrus Cellensis l. 5. epist. 11. quæ est ad Cartusianos de monte Dei. [Stat (inquit) & pulsat IESVS, volens suum Pascha vobiscum recolere, & de reliquiis mensæ illius magnæ, partem bonam reseruauit;

quam

quam adhuc recentem & calentem, denuò de arca cœli profert & refert vobis. Ne vereamini, ne caro antiquata ſit, & putrefacta vetuſtate nimia; quia annus iam milleſimus centeſimus ſexageſimus primus eſt. Nequaquam fratres, nequaquam aſcendat in cor veſtrum hæſitatio iſta, quia caro eius etiam dum eſſet corruptibilis, non vidit corruptionem: multo verò minus facta incorruptibilis, & genere viuendi, & loco manendi. Recens eſt, calida eſt, ſana eſt, vitalis eſt, regnum cœlorum dat, quia poſſidet. Non eſt illa caro & ſanguis, de quo dicitur, *quia caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt*. Quo ſtudioſiùs arcentur à dentibus & ſtomachis veſtris, carnes animalium quæ corrumpuntur & corrumpunt, eo dignius accedunt ad animas veſtras ſanctificandas, carnea illæ quæ ſicut non moriuntur ita nec corruptionem ineſſe patiuntur, vbicumque refectionem præſtauerint. Has imperat religio, & quo religioſior ſis, eo frequentiùs, & vt ita dicam, glutinoſiùs comedere debes.

Iam quod corpus Chriſti in Euchariſtia, malè affici non poſſit per diuiſionem continui ab aliquo naturaliter factam, exploratum eſſe debet. Nam vt diuiſio fieret, neceſſe eſſet inter duas partes ſacri corporis diuidendi, interjici corpus aliquod; ſcalpellum, v.g. aut gladium: quæ interjectio fieri nequit circa rem inextenſam. Tantum abeſt, vt verum ſit, quod abſurdè concessit Major in 4. diſt. 10. ſi quis ad hic diuidendum Chriſti corpus ſe applicet, fore vt illud diuidat in omnem ſui partem, ob ſimultaneum omnium partium ſitum. Aliunde enim, ea omnimoda quanti diuiſio eſt impoſſibilis: alioqui deueniretur ad indiuiſibilia ex quibus quantum compingeretur. Et ideò Soto in 4. d. 15. art. 4. ratus, Deum ſi corpus Chriſti in Euchariſtia diuidere vellet, neceſſario diuiſurum illud in omnem ſui partem, infert, ne Deum quidem poſſe corpus Chriſti ſacramentaliter locatum diuidere. Hallucinatur tamen Soto, Nam facilè eſſet Deo, corpus Chriſti ſacramentaliter locatum, diuidere abſque diuiſione in omnem partem, per ſolam dirruptionem vnionis, in quacumque parte vellet diuidere. Igitur corpus Chriſti & ſanguis, non ſunt naturaliter diuiſibilia in Euchariſtia: atque adeò neque corruptibilia, cum corruptio fieri nequeat abſque diuiſione, vel alteratione corruptiua, quam vtrâque ablegat ſtatus ſacramẽtalis.

Damnati errores de ſanguine corruptibili in Euchariſtia.

9. Meritò hanc ob cauſam exploſi ſunt Samoſatenus & Sicidites hic hallucinati. Nam Corruptibilitatem ſanguinis Chriſti in Euchariſtia, colligebat Paulus Samoſatenus, ex eo quod Chriſtus de calice Euchariſtizato dixiſſet *accipite diuidite inter vos*. Et, *hic calix nouum Teſtamentum eſt in meo ſanguine, qui pro vobis effundetur*. [Quomodo igitur eſt ſanguis incorruptibilis, ſi diuiditur & funditur.] Verba ſunt illius; *torrentis iniquitatis*; ſic enim Paulum Samoſatenum nominat Dioniſius Alex. Epiſtola contra eum ad q. quartam. Qui reſpondet. [vera eſt Prophetia Pauli Mileti, *ſurgent quidam loquentes peruerſa, vt abducant diſcipulos poſt ſe*. Surrexit itaque primùm Samoſatenſis, loquens iniqua, qui diceret eſſe corruptibilem ſanguinem IESV, qui eſt Deus Iſraël IESVS, & qui omnem corruptionem, & paſſionem, & mortem ſoluit: qui redimit nos à ſeruitute corruptionis. Sanguinem mortalis & patibilis hominis dicit, quia dixit Dominus gloriæ diſcipulis, *accipite & diuidite, nouum teſtamentum eſt in meo ſanguine. Hoc facite in meam commemorationem*. Et quia dixit idem, *qui pro vobis effundetur*. Hæc cum audiſſet Samoſatenus, videtur in hac voce Domini, niti contra varietatem, quia ignorat quod ab Apoſtolo dictum eſt, *quanto magis putatis deteriora mereri ſupplicia, quam qui legem Moſis à Deo datam rejicit eum qui filium Dei conculcauerit, & ſanguinem Teſtamenti pollutum duxerit, in quo ſanctificatus eſt; & ſpiritus gratiæ, contumeliam fecerit*? Sic enim ait Apoſtolus; *Irritam quis faciens legem Moyſi, ſine vlla miſeratione, duobus aut tribus teſtibus moritur*. Conculcauit eum Iudas & prodidit, & Iudas Galilæus periit priùs, & poſt eum qui ei conſenſerunt. Nunc verò Samoſatenſis, vt placeat Satanæ qui eum delegit, ſurrexit contra ſanguinem viuificum, & contra ſpiritum ſanctum, conculcans ea. Si enim ſanguis ſanctus corruptibilis eſt, quia diuiditur & effunditur, ſic erit ſpiritus ſanctus, ſicut ſanguis vitæ.] Excurrit Dionyſius in varias ſcripturas, quibus ſpiritus ſanctus dicitur diſpertitus, & diuiſus in Apoſtolos, & effuſus ſuper omnem carnem, Ioëlis. 2. & Actor. 2. Tum concludit [Non igitur quia ſpiritus ſanctus effuſus eſt, dicetur corruptibilis. Apage. Neque quia diuiditur. Idem dicendum eſt in ſanguine viuifico.] Ita ibi Dioniſius. Clarius reſponſum eſſet, ſpecierum diuiſionem nihil ad Chriſti corpus ſpeciebus ſubjacens pertinere.

Patientia Christi in Eucharistia.

10. Lego etiam, Michaëlem Sicidítem, impium Monachum & Aſtrologum, ſub Georgio Xiphilino Patriarcha primùm, tum ſub eius ſucceſſore Ioanne Camatero, corpus & ſanguinem Chriſti in Euchariſtia, corruptibilia eſſe contendiſſe, vt refert Nicetas Choniates l. 2. de rebus geſtis Alexij Angeli, addens adhæſiſſe ei nonnullos, aduerſantibus aliis, qui corpus Chriſti ac ſanguinem in Euchariſtia, affirmabant eſſe incorruptibilia, qualia erant poſt Chriſti reſurrectionem, cuius hoc myſterium confeſſio eſt ac recordatio. Quibus hæc proferentibus, aut Nicetas, Michaëlis partiarios obſtitiſſe, affirmantes (id myſterium, non confeſſionem reſurrectionis, ſed ſacrificium duntaxat eſſe, & proinde corruptibile & amens, & inanime, ad quod qui accedat, non totum Chriſtum percipiat, ſed partem, vt qui partem percipiat Nam ſi incorruptibile eſſet, etiam mentis eſſet particeps & animatum, & intactile, & inſpectabile; neque dentibus ſcinderetur & moleretur, & in ſcindendo nullam omnino moleſtiam aut dolorem ſentiret] conſcriptum eſſe ab hoc Michaële ſcriptum (vt ait) ſpurciſſimum de diuinis myſteriis, teſtatur idem Nicetas l. 4. de rebus Manuël *ferè in fine*. Quod accipio de libro aſtruente errorem propoſitum Synodi aduersùs hunc Siciditem celebratæ tempore Michaëlis Comneni, meminit Turrianus l. 1. de Euchar. c. 10. ex l. 57. hiſtoriarum Nicetæ Choniatis, quam Synodum à Turriano lectam oportuit, cum teſtetur In ea errorem Siciditæ, reuictum eſſe multis

SS. Patrum

Sect. III. Cap. V.

SS. Patrum testimoniis Athanasij, Basilij, Isidori Pelusiotæ, Theodoreti, Euthecij Patriarchæ Constantinopolitani, Theodoti Patriarchæ Antiocheni Seueriani Gabalorum Episcopi & aliorum. Tamen in Tomis Conciliorum ea Synodus non comparet. Neque apud Nicetam l. de Gestis Manuelis 7. (non enim 27.) quicquam inuenio de hac quæstione tunc agitatom, sed de eo tantum dicto *Incarnatus Deus, simul & offert & offertur.* Super quam disceptationem, alieno anni tempore ingens tonitru erupisse, & nonnullos concertantiom terræ allisisse, testatur; cum forte tone Elias quidam homo eruditus & clarus, aperto de tonitruis libro in illud inibi scriptum incidisset, *Casus sapientum.* Non plura de ea controuersia apud Nicetam; qui (vt vidisti) illo alio loco quo controuersiæ de Christi in Eucharistia corruptibilitate meminit, stolida argumenta proscidit, & partiariis corrupticolis refert, Christi hic sacrificationem & comestionem per partes, nec non eius amentiam & animæ carentiam, tactum quoque & aspectabilitatem, doloris denique & molestiæ sensum in Christo inter scindendum & dentibus commolendum corpus eius. Quæ argumenta, partim sunt stupiditatis plenissima; quale est quo amentia & animæ exclusio, itemque tactilitas & aspectabilitas specierum ad Christum transfundimt; partim verò scatent blasphemiis, vt quod dolor Christo, ex manducatione eius in sacramento, affingitur, & per immolationem incruentam ac distributionem malè affici existimatur.

Distributio & immolatio Christi, eius hic corruptionem non probant.

11. At Christi immolationem & distributionem, (cætera enim nimis Cyclopica sunt, & digna quæ prætereantur,) nihil officere incorruptibilitati Christi in Eucharistia, extra controuersiam est Catholicis omnibus. De distributione, res est perspicua: est enim specierum duntaxat, absque Christi scissione, aut dilaceratione. Totus enim sub quolibet specierum frustillo præbetur. Diceres Creditum Cyprianum huic insaniæ obuiam ire voluisse, serm. de Cœna Dom. cum dixit. [Nec solos Sacerdotes, ad panes, huius leuiticæ dignitatis prærogatiua admittit: vniuersa Ecclesia ad has epulas inuitatur, æqua omnibus portio datur, integer erogatur, distributus non demembratur, incorporatur non iniuriatur, recipitur non includitur, cum infirmis habitans non infirmatur, nec pauperum ministerio indignatur.]

Æquè immolationem esse Christo innoxiam, & cum eius incorruptibilitate probè cohærere, egregiè docet Ruper. l.6. in Genes. c.32. his verbis. [Pulcherrimum atque sanctissimum est persentiscere, quemadmodum & vsque hodie in monte visionis, id est, in sancta Catholica Ecclesia, extra quam nemo vnquam Deum videbit, offeratur iugiter idem filius Deo Patri, & tamen immortalis perseueret atque impassibilis. Etenim huic immolationi, iure assimilatur sacrificium Patriarchæ pij ac fidelis; quia videlicet sicut illic, ita & hic non sanguis funditur filij trucidati manibus crudelium, sed viuus atque integer permanens, Deo Patri Filius, idem & manibus præsentatur, & ore sumitur fidelium.] Sacerdotem Abrahamo expressum, latè monstrat Rupertus. Tum addit. [Portat quoque ignem & gladium, quia profectò sine igne spiritus sancti, nemo dignus est ad tantum accedere mysterium: & sine gladio Verbi, non immolatur hoc salutis holocaustum. Adest Christus præsens, tanquam Isaac iuxta veritatem suam qua dicit, *Vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo ibi sum in medio eorum.* Duo pueri iussi subsistunt. Etenim in hora sacrificij, voces vtriusque testamenti quæ canendo atque legendo comitatæ fuerant, pariter conticescunt. Summum namque præstandum silentium est, vt Christi Domini nostri passio, sic per solum sacerdotem celebretur, sicut ille fugientibus omnibus suis relictus est solus, & *torcular* (inquit) *calcaui solus.* Qui si, vt iam dictum est, vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine eius, illic est: quomodò in tali congregationis causa non adest? Imo totus adest, totus sancto incombit altari: non vt iterum patiatur, sed vt fidei cui præsentia sunt omnia, præterita eius passio memoriter repræsentetur. Ita Christus, & iterum immolatur, & tamen impassibilis permanet & viuus; quemadmodum illic Isaac immolatus, & tamen gladio non est attactus. Frangitur pro illo panis, & comeditur, sed ille panis iam fit ipse Christus, Christus tamen integer permanet & viuus.]

Pugnantes sententiæ de passibilitate Christi in Eucharistia, in nocte cœna.

12. Quare omnia argumenta Siciditæ, eiusve assectarum, pro corruptibilitate Christi in Eucharistia, sunt planè inania. Nec Christi diuisibilitatem vel corruptibilitatem probant, cuius est in Eucharistia prorsus incapax, vi status sacramentalis. Hoc cum addo, satis significo, corpus Christi in Eucharistia fuisse incorruptibile & impassibile, etiam quando Christus nondum erat corpore gloriosus puta in nocte cœnæ. Erat enim tunc Christus adhuc mortalis & passibilis. Quomodò ergo potuit dare corpus immortale & incorruptibile, quale non erat corpus eius in specie visibili? Respondet Algerus l. 1. de Euchar. c.9.] Non est mirum, si ille qui ante passionem transfiguraoit se in tale corpus quale post resurrectionem habiturus erat, & post resurrectionem ostendit corpus suum vulneratum palpabile, & quale ante passionem habuerat; ita immortale dederit corpus suum in sacramento, quod erat moriturum; sicut post resurrectionem idem corpus suum quod erat inuulnerabile, ostendit vulneratum. Sicut hoc, sic & illud, diuinæ potentiæ adscribatur. Diuina enim operatio, (vt ait B. Gregorius,) si ratione comprehenditur, non est admirabilis; nec fides habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. Qui ergo duplici forma, humana scilicet & sacramentali, præsentem se exhibuit quasi alterum, cum omnino idem esset; & comedendum se distribuit, cum viuus & integer permaneret; nonne in illo sacramento se incorruptibilem & immortalem præbuisse credendus

dendus est, in quo nec morsibus attritus corrumpi, nec comestione tot hominum deuoratus potuit occidi? Sicut ergo moriturus in seipso, factus est immortalis in sacramento, supra naturam: sic etiam tunc cum caro eius & sanguis cibis & potibus innouari posset, ac mutari per naturam in seipso; non tamen nouo vino & nouo pane innouari posset, ac mutari potuisse credenda est, eadem caro, vel idem sanguis, in sacramento.] Confirmat Algerus Christum distribuisse seipsum, prolato loco Augustini ex Psalmi 33. expositione. Tum concludit. [Cum ergo constet, quia seipsum moriturus immortalem, visibilis inuisibilem in sacramento dederit, constat quia illud corpus suum, quale non modò sumimus, tale fuit, vnam idémque omnino in substantia, & tunc & nunc; sed tunc tamen differens mortalitate & immortalitate in hominis & sacramenti forma nunc hominis tantùm & sacramenti forma.]

13. Aliter ad quæstionem propositam respondet Iuo Epistola ad Haymericum, & argumentum adhibet, quo Algeri responsio grauatur. Sic enim disserit Iuo. [Quærit fraternitas tua, vtrum Dominus noster Iesvs Christus, in cœna quam fecit cum discipulis ante passionem suam, dederit eis corpus suum passibile: cum nos illud de mensa altaris accipiamus impassibile. Ad quam quæstionem, si tibi respondeatur, discipulos Christi corpus Domini tale accepisse, quale tunc erat; nos verò tale accipere quale nunc est, non video quæ autoritas mihi contradicat, quæ rationis violentia me vrgeat. Imo si aliter dicerem, repugnantem viderem rationem, authoritatem. Nam corpus illud quod tunc discipulis suis Dominus commendabat, adhuc fuisse passurum, nemo est qui abnuat: sicut tu ex autoritate Dominica, in litteris tuis posuisti; *Hoc corpus, quod pro vobis tradetur.* Passibile autem fuisse quod passurum erat, quis deneget? Impassibile verò nunc esse quod sumimus, tu ipse benè ex autoritate Apostoli confirmasti, quia *Christus resurgens ex mortuis iam non moritur mors illi vltra non dominabitur.* Quomodò enim si figulus daret mihi vas fictile, ante fornacem crudum & infirmum, post fornacem verò redderet idem coctum & firmum, & humanæ vtilitati commodum: quam vtilitatem habere non posset, nisi priùs coctum esset. Sic corpus Christi, ante passionem quale erat, datum est discipulis passibile: quod per passionem transiturum erat ad impassibilitatem, nec vnquam profuisse ad salutem infirmitas illa passibilis corporis, nisi subsecuta fuisset glorificatio impassibilis & immortalis. Quomodò enim posset mihi dicere figulus, vas quod tibi do ante ignem, inutile & infirmum, hoc statim reddam post ignem, vtile & robustum: Ita Dominus noster Iesvs Christus signanter dixit *hoc corpus quod pro vobis tradetur*, accipite; & subsequenter adiunxit, *Hoc facite. Hoc* dixit, non aliud. Alterum tamen futurum esse non negauit, quatenus relinqueret intellectui nostro, corpus quod de Dominica mensa sumimus eiusdem essentiæ, quod exemplo suæ transfigurationis, & documento suæ authoritatis, præsignauerat suis discipulis futurum esse alterius gloriæ. Nec præferendum est, ad huius rei discussionem, quod cum dixisset, *hoc facite*: addidit, *in meam* commemorationem. Quæ autem sit illa commemoratio, B. Apostolus exponit dicens: *Quotiescunque enim panem Domini accipimus, & calicem bibimus, mortem Domini annunciamus, donec veniat.* Sicut ergo impassibilis corporis assumptio, dominicæ mortis iam præteritæ est commemoratio; sic passibilis illius corporis acceptio eiusdem Dominicæ mortis tum adhuc futuræ, fuit prænunciatio.]

Patientia Christi in Eucharistia.

CONCILIANTVR.

14. Inter has pugnantes Algeri & Iuonis sententias, de corruptibilitate corporis Christi in nocte cœnæ, ita ineunda est conciliatio, vt agendo ex natura rei, seu secundùm ea quæ corpori Christi tunc conueniebant in specie visibili, ab Iuone stet veritas: si tamen adjungamus statum sacramentalem Christo replicato tunc additum, nempe inextensionem, & positionem ad modum Spiritus, sic stet ab Algero. Verè enim Christi corpus, in nocte cœnæ, secundùm naturam & præsentem tunc conditionem suam spectatum, fuisset passibile & corruptibile, quia erat substantialiter idem corpus quod postea passum est. Passibile autem fuisse quod passurum erat, quis deneget? vt Iuo argumentabatur. Fuisse inquam absolutè, & secundùm se ac status in quo visibiliter erat, exigentiam. Et hoc voluit Adelmanus epist. ad Berengar. cum dixit de Christo. [Quod semel fecit passibiliter per semetipsum, id quotidie agit impassibiliter per eos quibus dedit potestatem filios Dei fieri.] Id est per Sacerdotes nunc consecrantes à quibus fiunt Filij Dei secundum generationem mysticam collato per Sacerdotes baptismo. At non precisè hæc spectando, sed adiungendo statum sacramentalem, dicendum est corpus Christi futurum fuisse corruptibile & passibile, si priori conditioni fuisset relictum; sed propter sacramentalem essendi modum fuisse & incorruptibile & impassibile, quamuis in propria specie neutrum adhuc haberet. Videtur ad hunc modum quæstionem propositam expediuisse Hugo Victorinus l. 2. de sacr. parte 8. cap. 3. vbi tametsi initio anceps, & præcipitare sententiam refugiens tamen denique admittit, Christum *quantum pertinet ad sanctificationem sacramenti*; impassibile & immortale corpus tradidisse, quod adhuc in propria specie mortale erat atque passibile. Quod eius disputatio, tametsi acuta & æui illius Augustino digna, longior sit quàm vt hic exscribi possit, ibi legatur. Consequenter autem ad doctrinam propositam, nego quod Alanus l. de Euchar, cap. 38. *sub finem* affirmat, nempe & Christi corpus, in nocte cœnæ vel passionis tempore consecratum, verè fuisse in Eucharistia moriturum, moriente Christo in propria specie visibili, ac proinde nego ante Christi passionem consummatam per mortem, futurum ibi fuisse mortale, quod Alanus ait esse omnium penè scholasticorum sententia; quia videntur intelligentiæ imprimis resistere, vt idem corpus simul sit mortale & immortale: vel quod absurdius videtur, simul sit mortuum ac viuum. Hæc omnia rejicio. Nam corpus replicatum, posse vno loco viuere, in alio autem vita carere, ob æquiualentiam corporis replicati cum totidem

L corporibus

Sect. III. Cap. VI.

corporibus quot sunt loca in quibus replicatur, agnoscunt DD vt Gabriel lect. 46. in Can. *litera L, & M.* Imo ipse Alanus ibidem, fatetur, nullum esse Doctorem qui diffiteatur id esse Deo possibile, quod nobis nunc sufficit, ad elidendam difficultatem. Mox etiam addit, & pro secunda regula statuit Christum etiam in cœna vltima, extitisse id Eucharistia modo immortali & impassibili, ita vt non potuerit Christo in sacramento existenti, inferri quæcunque vexatio aut mors. Quæ quomodò cohæreant cum proximè recitatis, haud satis perspicio; & reipsa, iis quæ asserui astipolatum Alanum, vix dubitare possum, vtcumque habeant verba.

Dimissa autem controuersia de indiuisibilitate & incorruptibilitate sub speciebus in nocte cœnæ, si agatur de iisdē affectionibus Christi nunc in Eucharistia constituti inuenio Ioannem Zonaram Epist. 31. reptæsentata à Bonauentura Vulcanio ad librum S. Cyrilli contra Anthropomorphicas, contrarias in hac re sententias proponere; tum statuere; panem propositionis, (sic vocat diuinam Eucharistiam) esse quidem corruptibilem, cum sit vera caro Christi pro nobis mortui & dentibus nostris secetur ac commolatur; quod non posset cadere in rem incorruptibilem: Reipsa tamen non subire corruptionem, custodiente eam diuinitate. Sicut enim Sanctum Dei, sepulchro post mortem post mortem illatum, non vidit corruptionem, inhibente Deo; [Ita etiam panis propositionis, posteaquàm assumptus est dentibus, & in stomachum veluti sepulchrum delatus, ad incorruptionem reuertitur (secundum Ioannem Damascenum,) in eundem cum animæ essentia ordinem relatus.] Hæc Zonaræ doctrina, non modò implexa est, sed etiam parum accommodata. Corpus enim Christi prout hoc tempore substans speciebus, esse corruptibile, abhorret à vero, vt monstratum est. Idemque traiectum in ventrem reuerti ad incorruptionem, falsò asseritur, nec intelligitur quid sibi velit transitus eius in eundem ordinem cum animæ essentia.

Nihil intrinsecè passus vnquam Christus in Eucharistia, etiam cum perfossa est, & sanguinauit.

15. Ratum igitur esto, quod asserebam de Christi Sacramentaliter constituti naturali impassibilitate & incorruptibilitate; quam quod interdum negasse videntur quidam patres, exponendi sunt de speciebus vnum aliquatenus cum Christo facientibus, non autem de ipso Christo. Sic enim S. Damascen. hom. & epist. de corp. & sang. Domini, cum ex fractione quæ circa hostiam sacram peragitur, diuisibilitatem & corruptibilitatem corpori Christi tribuisset, postea in fine homiliæ, exponit id à se dictū de speciebus, quæ metonymicè dicuntur *corpus Christi*, vsurpando continens pro re contenta. Eodē modo exponendum est quod ex Chrisostomo supra est adductum, de Christo hic comminutionem passo, quàm non excepit in cruce. Et quod de attrito, ac commoliro dentibus Christi corpore, profiteri iussus est Berengarius. Sunt enim omnes illæ locutiones metonymicæ, nec valent nisi ratione specierum, vt supra dictum est c. a. tametsi quia metonimia locutionum illarum est satis aperta, & aliunde valdè apta ad expressionem realis præsentiæ Christi, circa quam veternosus ille & ex futelis ac fraudibus contextus Hæreticus tergiuersabatur; prudenter iustus est fidem profiteri sub ea verborum formula. Reipsa verò, sensus illis locutionibus subiectus, sistit in speciebus, nec peruadit ad corpus Christi, quod neque lacerari, neque calcari pedibus, vel perfodi, aut quomodolibet aliter malè affici intrinsecè potest in Eucharistia, etiamsi species quæ sunt eius veluti vestes, lacerentur aut male quomodocumque afficiantur.

16. De vnica tantùm vexatione, posset esse dubium, hoc est de transfixione specierū, quam interdum consecuta est sanguinatio copiosa. Sic anno. 1369. Bruxellenses Iudæi, cultris in sexdecim hostias consecratas sæuientes, sanguinem eduxerūt, vt libello de ea re edito scriptum reliquit Theodorus Loër Cartusianus. Ausidi in Piceno, anno 1273. vt scribit Bossius l. 14. de sig. c. 7. cruor vbertim manauit, ex hostia super carbones ad maleficium iniecta. Nicolaus Marescalcus libellum conscripsit, de hostiis anno 1492. in monte stellarum transfixis per impios Iudæos non sine multi sanguinis emissione. Id quod etiā Genebrardus ad annum 1510. recitat de hostia à Iudæo perfossa suppeditante Paulo Forn, sacrilego Christiano. Eugenius IV. 1433. sacram hostiā hodièque Diuione apud Burgundos magna religione asseruatam, transmisit ad Philippum bonum Ducem Burgundiæ, his verbis in diplomate bullato vtens [Tibi hostiam quandam sub imagine Saluatoris in throno sedentis (mirabile Sacramentū Dominici corporis) multis in locis à vesana cuiusdam feritate gladij ictius perforatam, & ex eo sanguine respersam in locis præfatis, quæ in sacratio nostro erat recondita, tuæ piæ deuotioni concedimus.] Fluxit ergo sæpè sanguis ex hostiis impiè transuerberatis aut confixis. At cum sanguinem, constat non effluxisse è speciebus quæ sunt mera accidētia, ac ne ex substantiis quidem panis & vini si adessent potuisset effluere, vt notum est. Floxit ergo ex Christi corpore, ac proinde ad illud pertigit impia transfixio. Negandum verò est, talem sanguinem, qui non nisi similitudinarius sanguis fuisse videtur, manasse è Christi corpore. Fuit enim sanguis miraculo procreatus, ad testandam veritatem Catholicam, vel ad patefaciendam atrocitatem sacrilegij admissi. Qua etiam ratione, ex sactis imaginibus sclopo aut lancea transfixis, visus est manare sanguis quo ipsæ alioqui carebant; vnde erat substantia tunc producta diuinitùs. Quod nominatim affirmandum est, de sanguine Berytensi ex imagine confixa, cuius passionem creditus Athanasius descripsit, & refertur in 2. Synodo Nicæna actio 4. Miraculum autem ipsum, quotannis olim 9. Nouēbris recoli apud Græcos solebat, vt ad eam diem notat Baronius ad Romanum Martyrologium, vbi de alia item imagine transfixa & sanguinem fundente meminit, cuius item apud Græcos festiua quotannis memoria recurreret. Quod ergo de hoc imaginum transfixarum sanguine dicitur, ad hoc negotium est extendendum. Nec dissimiliter quod causam effectricem sentiendum est de sanguine, quod quandoque ex pane dissecto manasse legitur: quamquam huius ostendi finis alius fuit, nempe denonciato impendentis iræ. Sic apud Gregorium Turonensem l. 5. histor. Franc. c. 33. de effracto pane sanguis

guis effluxit, quem Gregorius ait fuisse verum sanguinem, nempe si spectaretur externa forma: quamquã eius elaboratio fuerat longè alia quàm sanguinis in hepathe, nec constat essentiam fuisse reuera eandem. Apud Orosium quoque S. Histor. c. 18. habentur hæc verba. [Apud Aretinos cum panes per conuiuia frangerentur, cruor è mediis panibus quasi è vulneribus corporum fluxit.] Sicut igitur in his omnibus euentis, sanguis saltem similitudinarius non manauit ex corporibus transfixis aut diffractis, sed ibi miraculo productus est ad significationem aliquam: ita sanguis ex hostia transuerberata aut diuisa quandoque deriuatus, neque ex speciebus, neque ex Christi corpore profluxit; sed ibi diuinitùs est productus, ad eos quos dixi fines.

Ne localiter quidem, ab agente corporeo, mobilis est Christus in Eucharistia.

57. Tantùm verò abest, vt inimica manus sanguinem è perfosso in Eucharistia Christi corpore elicere valuerit, aliterve illud vexare; vt ne mouere quidem possit, si sermo sit de agente corporeo. Fatendum quidem est, Christum in Eucharistia esse capacem motus localis, in ipso Christo recepti. Potest enim corpus Christi, continuè variare correspondentiam ad spatium ambiens species, quod fieri non posset absque receptione fluxus in Christi corpore, speciebus locum planè mutantibus. Quod addo, quia si species motu duntaxat circulari intra idem spatium moueantur, rectè Maior in 4. d. 10. q. 6. & Valentia 3. p. d. 6. q. 4. p. 3. ac Suares tom. 3. 3. p. d. 47. s. 4. conclus. 4. negant, Christum intrinsecè moueri, aut fluxum excipere in seipso, quia cum non vniatur speciebus, tantúmque ab eis abiungi situ non possit, vt salua sit veritas formæ, nihil est necesse, speciebus situm non mutantibus, & ibidem secundum se totas manentibus, Christum moueri. Id quod etiam Albertinus coroll. 1. de quant. dub. 10. n. 5. affirmat, admissa formali vnione inter Christum ac species. At speciebus planè locum mutantibus, seu deserentibus priorem, necesse est Christum moueri, & quidem intrinsecè, contra Vasquem 3. p. d. 194. cap. 4. & Albertinum supra dubit. 13. qui reiecti sunt in simili difficultate circa motum Angelorum in Natur. Theol. Dist. 4. à num. 217. Nec aduersatur D. Thomas 3. p. q. 76. art. 6. motum Christi cum speciebus, appellans *motum per accidens*. Non enim vocat motum per accidens, eo quod non sit motus intrinsecè receptus in Christo; sed quia fit occasione motus specierum, in quas solas potest directè & immediatè agere agens corporeum. Sicut anima dicitur moueri per accidens cum corpore, tametsi verè in seipsa suscipit fluxum, quo formaliter transit per spatium. Hoc igitur fatendum est, Christum in Eucharistia, esse capacem lationis, intrinsecè illum afficientis.

58. Eam tamen agens externum creatum saltem corporeum, immittere Christo non potest, siue motis siue immotis speciebus. De hoc secundo, non est dubium: quia si Christus posset propelli extra locum specierum, & his immotis moueri, alióque protrudi, veritas formæ cassa fieret, quod est impossibile. Præterquam quod Christus, cum extensione vacet, non potest contingi physicè ab agente corporeo vt necesse esset ad causandum in eo motum immotis speciebus. Quod autem neque motis speciebus possit Christus protrudi, aut simul impresso motu affici, probant aliqui ex eo quod Christus hic, sit totus in toto ac totus in singulis partibus spatij occulati per species Sacramẽtales proindeque non potest moueri, nisi motu eiusdẽ rationis & pure spirituali, quem causa corporea procreare non potest. Sed an non anima rationalis, quæ est tota in toto & tota in qualibet parte, trahitur ab extrinseco propter consertionem formalem cum corpore tracto violenter? Quis enim aliam violenti illius motus causam confingat, quàm hominem extrinsecùs violenter trahentem corpus cum quo anima coniungitur. Et tamen ille fluxus animæ sic tractæ, est spiritualis, ex necessitate mobilis in quo recipitur, & ex quo violenter educitur consecutione quadam. Alij, Christum motis speciebus non posse ab agente corporeo moueri, probant ex Christi hic inextensione & punctalitate. Sed an non punctum, (si detur,) moueri potest motu subiectiuè quidem impartibili, at secundùm suam existentiam verè partibili, vt dictum est in physicis, & de Angelo punctaliter locato, rectè affirmat Scotus in 2. d. 2. q. 9. *ad 3. principale*, & alij allegati in Natur. Theol. dist. 4. num. 225. Idcirco Christus, motis licet speciebus, non mouetur ab extrinseco agente corporeo, quià deest formalis vnio inter Christum ac species. Quod enim motor rhedæ, moueat, hominem intra rhedam locatum, cum qua tamen formaliter non vnitur, ad rem præsentem non refert: Quia ob impenetrationem quantitatis rhedæ tractæ, & hominis intra rhedam contenti, necessarium est, vt tracta rheda, & obsistente permanentiæ eius qui intra eam locatus est, iste quoque pertrahatur, & sicut rheda recipiat impressionem. At in re de qua agimus, nihil tale accidit. Itaque Christus intra species abditus, motis speciebus non mouetur ab earum motore. V. G. à sacerdote: sed ipsemet Christus, vt salua sit veritas verborum formæ, perseuerat iugiter sub speciebus, & ad earum motum se mouet physicè, vi sua diuina, motore specierum, non nisi moraliter interueniente ad motum Christi. Sicut Angelus qui ex pacto assistit annulo incantato, non mouetur physicè à motore annuli sed à seipso, defectu physicæ cohæsionis Angeli, cum annulo. Dicitur tamen moueri à motore annuli, tanquam à causa morali; quia dæmon ad nutum eius ex condicto se mouet, vi sua naturali. Christum tamen dixi se mouere vi sua diuina, siue increata, siue creata supernaturali, Deo vt principali causæ subordinata, quia cum sit inextensus, non potest ipse quicquam corporeum physicè efficere vi naturali. Multo itaque minùs id pati poterit ab agente extrinseco corporeo. Id quod etiam ad agens creatum incorporeum extendunt Suares t. 3. 3. p. d. 53. s. 1. conclus. 4. & Albertinus coroll. 4. de quant. dub. 1. quos non sequor, quia Christus in statu sacramẽtali est mobilis: & in agente extrinseco incorporeo, est virtus sufficiens ad motum Physicè imprimendũ, non obstante inextẽsione subiecti; ac proinde si finatur

Patientia Christi in Eucharistia.

Sect. III. Cap. VI. mouere Christum, poterit id physicè præstare. Quæ causa fuit, cur negans Christum hic posse moueri ab externo agente creato, id restinxerim ad agens corporeum; quod rem spirituali modo essendi affectam contingere physicè non potest, atque adeò neque imprimere ei lationem.

19. Video instari posse de manducatione Christi per nos, quæ supponit vitalem Christi traiectionem in stomachum. Christum enim à nobis verè & & propriè manducari, scriptura ipsa non semel docet. Et huic manducationi, repensa est gratia huius sacramenti propria: iuxta illud, *qui manducat me, viuet propter me.* Nec non illud, *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.* Ex quibus verbis, adeò exploratum est, gratiam Eucharistiæ rependi manducationi, vt non sit dubium si cui Eucharistia aliter quam per manducationem subiret viscera quod miraculo aliquando factum refert Salmeron Tom.9. tract.31. talem expertem futurum gratiæ sacramentalis, ex opere operato promissæ soli manducationi, quam constat glutitione & traiectione Christi, per guttur & fauces ad stomachum, contineri. Quandoquidem igitur Christum manducamus, fatendum videtur motum eidem vitaliter per nos imprimi, traiiciendo illum in stomachum nostrum. Sed dicendum est, traiectionem illam & glutitionem ac manducationem, physicè per nos effici in speciebus, vnum cum Christo moraliter facientibus, & metonimicè donatis nomine *corporis Christi*, vt supra mouimus. In ipsoautem Christi corpore, nullam à nobis trajectionem physicè imprimi, sed à Christo supernaturaliter operante, vt à causa efficiente adæquata, prodite. Neque verò gratia sacramentalis, promissa est physicæ efficientiæ nostræ in ipsummet Christi corpus, sed traiectioni specierum, quibus Christus vt salua sit verborum veritas, se alligauit; ita vt homine species mouente, nolit corpus suum abiungi, sed latione supernaturaliter indita, ad nutum motoris specierum, tanquam causæ moralis motus sibi tunc impressi, cieri se velit.

Vera Christi patientia in Eucharistia, restricta ad merè externas iniurias; cuiusmodi, est violatio specierum.

Offecisse hactenus videbor rationibus meis, qui proposuerim de patientia Christi in Eucharistia agere, & tamen argumenta potiùs patientiæ ab eo exclauserim; cum monstrauerim, Christum in Eucharistia, & diuisionis, & alterationis corruptiuæ, imo & lationis ab extrinseco agente corporeo impressæ, naturaliter esse incapacem. Bene istud ac verè, si de argumentis patientiæ ab intrinsecæ passibilitate, sit sermo. At superest immensa messis argumentorum patientiæ, penes ea quæ Christus in Eucharistia, in bonis extrinsecis patitur. Quo in genere, cum longus Syllabus atrocium Christi iniuriatum confici posset; quanquam materiæ in institutæ tractationis necessitas prorsus præteriri tam infamia, tamque probrosa non finit, eligam tamen parcitatis, & indiligentiæ notari, potiùs quam accurationem probare. Vt enim S.Basilius l.1.in Eunon. rectè dixit, quædam sunt, quæ vel referre, polluiio est.

20. Verticem malignitatis, & sacrilegæ impietatis, occupare in hac parte videtur, indigna tractatio specierum, siue per cõculcationem siue per incensionem, aut confessionem, aliumve quempiam probrosum modum. Donatistas, vorandam canibus obiecisse Eucharistiam. Optatus autor est lib.2. Calcatam à Vandalis hæreticis, scribit Victor Vticensis l.1.persec. *sub finem.* Calcationem & effusionem Eucharistiæ, factam sub Alexio Duca Murzuflo scribit Nicetas n.3. Acta S.Clementis Ancyrani, *sub finem*, Christi patientiam ex calcata prophanis pedibus Eucharistia, demirantur. Calcatæ Eucharistiæ exempla duo profert Card. Hosius Epist.76. Muliercula apud Bosium l.14. de signis cap.7. super prunas in tegula coniecit diuinam hostiam cineribusque & puluere multo ingesto operuit demum stercori propinqui stabuli infodit, vbi per septennium iacuit. Impius Iudæus in Marchiæ Brandeburgensis villa cui nomen Knobloch, anno 1510. Coemptam à sacrilego fure cum theca argentea Eucharistiam, pugione primùm multipliciter confodit, illa blasphemè iterans; *si tu es Deus Christianorum teipsum manifesta.* Tum frustra conatus eam absumere, proiecit in flumen. Cum illa enatasset, in ignem coniecit. A flammis intactam, commiscuit Massulæ azzymæ, & furno immisit, nec abstitit iterandis sacrorum symbolorum (vt ita dicam) martyriis; donec deprehenderetur, & pœnas daret. Valdenses, buffonibus diuturna fame cruciatis, edendam porrexere Eucharistiam, vt scribit Ioannes Tinctorius serm. in perditissimam eorum sectam. Horrendas spurcitias Gnosticorum in materia Eucharistiæ inquinanda, vetat pudor effari. Produntur autem à S. Epiphanio her.26. Retraho horrentem calamum ab hodiernis plerisque, in Christum sub speciebus indignissimè habitis latentem militari imo diabolica licentia irrogatis iniuriis; ad quæ aliena scelera tunsis pectoribus præterire præstat quàm longiore huiusmodi immanitatum enumeratione, chartam & calamum inceštare. Similia autem legere ex parte licet apud Nicetam Choniatem l.1.de rebus And. n.7. vbi de perspersa lotio per siculos milites sacra mensa, præter cæteras sacrilegas indignitates.

21. Sunt hæc scelera, reuera horrendissima. Quo enim species sacramentales sunt Christo propiores, (habent enim se vt vestes, abditi intra eas Christi,) eo iniuria est horribilior & atrocior Et quamuis indigna ista specierum tractatio, non perringat ad Christi intrinsecum nocumentum, nec substantiam sacris speciebus substantem lædat, est tamē Christi offensa & iniuria. Nā etiam vir honestus, lacetatis aut per contemptum fœdatis vestibus quibus tegitur, iniuriam sustinet, quantumcumque illæsus quoad substantiā suam perstet. Isidorus Monachus apud Moscum c.30. Limonarij agnoscebat pro delicto quo maius admitti non posset, quod cum esset in sæculo, & seuerianeo dogmate sorderet. Vxori quæ fortè apud Catholicos communicarat, per vim elicuisset Eucharistiam, ciens vomitum; quam indignè huc illuc iactatam, in lutū denique cecidisse ait. Eamque ob culpā, post biduū, viso horrifico esse commonitum, de eodem supplicio illi decreto, ac ei qui Christumapud Pontificē colaphizauit.

Quamuis

Quamuis autem ob huiuſmodi crimen, & violentiam Chriſto illatam, non incurratur cenſura lata c. *ſi quis ſuadente*, eo quod Chriſtus non ſit Clericus viator & viſibilis, cuius ſolius tutelæ, per eam cenſuram Eccleſiaſticam proſpectum eſt: tamen eſt peccatum longè grauiùs quacumque violenta manuum iniectione in Clericum, vt Suares rectè in hanc rem notauit l. de ſacrilegio c.6.n.2. Nec rectè Caiet.2.2.q.99. dub.7. idcircò cenſuit hoc peccatum non feriri cenſura prædicta, quia non eſt peccatum contra Chriſti ſanctitatem. Quomodò enim non eſt contra Chriſti ſanctitatem, tanta eius dehoneſtatio, ſolis licet veſtibus, (vt ſic dicam,) intrinſecè fœdatis deturbariſque? Hic eſt patientia & ſuſtinentia Chriſti, vt quod alia occaſione aiebat Tertullianus l. de patientia c.2. plerique ſcelesti, Deum hac in parte illum non credant, quia itatum tamdiu neſciunt. Aliquando quidem, ne impij putent vigilem dormitare; aut ne infirmi, obiectu ſcandali adeò atrocis planè frangantur? abſque comperendinatione, infertur ſupplicium huic ſceleris enormitati debitum. Vt cum Donatiſtæ, referente Optato l.2. [Iuſſerunt Euchariſtiam canibus fundi, non ſine ſigno diuini iudicij. Nam iidem canes, accenſi rabie, ipſos Dominos ſuos, quaſi latrones, ſancti corporis reos, dente vindice tanquam ignotos & inimicos laniarunt. [Aliàs itidem, nonnulla diuinæ iræ in huiuſmodi ſacrilegos exempla ſunt notata; ſed adeò infrequentia, vt præ ſcelerum multitudine vix numerum faciant, patientiam ſuam commendante Chriſto.

Item Hæreticorum blaſphemiæ de Euchariſtia, & ſannæ.

22. Quid Hæretici, non modo dedignantes agnoſcere eſſe Chriſti corpus quod Chriſtus tale eſt pronunciat, ſed etiam addentes lædoria, & ſannas quibus Chriſtum inhonorent ac dehoneſtent in ſacramento infitiatio ſanè illa veritatis à Chriſto reuelatæ, eſt virtualis ſaltem impactio mentitionis, vel impotentiæ ſupra labem infidelitatis qua ſordet, vt à Guitmundo benè animaduerſum ſub finem libri tertij de Euch. Atque adeò continet quoque Chriſti iniuriam, nec leuem. Audi Nicolaum Methonenſem opuſculo contra hæſitantes *ad finem*. [*Qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit; non diiudicans*, hoc eſt perpendens & conſiderans, *Corpus Domini*, propoſitum. Quod ſi is qui per ſe in aliquod humanorum vitiorum delapſus eſt, & indiſcretè acceſſit, vt indignè communicans, tanta mulctatur condemnatione: qui in ipſam conſecrationem peccat, & immediatè ipſum Dominicum contumeliis afficit corpus, atque negat, traditionémque abrogat, & autorem qui tradidit conculcat; quanam fuerit, & quanto magis deteriori, ac maiori dignus, tum accuſatione, tum ſupplicio horroréque plena ſunt ea dicta? Reliquúmne eſt vllum noui facinoris, præuaricationis, impietatis genus, quod ad hanc ſceleris audaciam accedere poſſit.]

Iam verò ſannæ, & verborum ſpicula, ac ſcommata, quibus hæretica veritatis Catholicæ infitiatio plerumque cumulatur, in magnum omnino Chriſti dedecus & iniuriam cedunt. Apud Iudæos eſſe æternum ſtatutum, vt Euchariſtiæ atque Deiparæ quotidie maledicatur, habetur in Actis S.Simeonis Tridentini, apud Surium 24. Martij. Sed intolerabilius ac criminoſius eſt, Hæreticos qui Chriſtiani audire volunt in Chriſtum hic latentem, blaſphemas linguas exerere, & quidem plerumque procaciter, & quaſi per iocum. Eo in genere in his ſæculorum fæcibus, luculentiſſimus baræ caluinianæ ſubulcus Petrus du Moulin, execullati filius, ac Patre coronato, tametſi non Rege natus, vt iocatum in non diſpari cauſa memini Bleſenſem Epiſtola 21. ſtrenuiſſimum ſcurram, apud vulgus profanum, agere ſolet; iis ſacrilegarum facetiarum ineptiis de diuina Euchariſtia ludere ſolitus, quæ riſum de ea imperitæ plebeculæ, ſapientibus de impio ſannione lachrymas cieant. Nimirum vt rectè notauit Caſſianus l.2. de Incarn. c.5. quæ Dei aduerſariis ridicula videntur, ſapientibus lugubria ſunt atque flebilia. Eſt itaque in his ſannis atroa Chriſti injuria, & inhonoratio. qualem ioci plus iuſto ſaliti, & ſannæ indecoræ, ac dehoneſtantes, inferunt in vita ciuili. Et interdum quidem affuit vltor à tergo Deus, nec antecedentes ſceleſtos pede pœna claudo deſeruit; vt cum impius blatero, citiùs à ſe vorandum ouum quod manu præferebat, quàm à muliercula prætereunte *ſuum Deaſtrum*, auſus eſt blaſphemare; & hauſto confeſtim ouo, inter hauriendum ſtrangulatus eſt, vt ſcribit Brendehaebius l. 7. ſacr. collat. c.60. Similiter impius Sartor apud Valdenſem t.2.l.5. c.22. qui ſe affuiſſe teſtatur, iuſſus diuinam hoſtiam quam ſolo *benedicti panis* nomine dignabatur, ritu Catholico adorare, impiè reſpondit: *Verè dignior eſt aranea, reuerentia.* Statimque de alto Eccleſiæ S.Pauli Londinenſis culmine, delapſa ingens & horrenda viſu aranaa, ad os blaſphemum directo filo peruenit, & vt os pollutum ſubiret, anniſa eſt. At quàm multi, non minùs impiè iniurij, per Chriſti patientiam abeunt hic indemnes.

Patientia Chriſti in Euchariſtia.

Nec non abuſiones Euchariſtiæ, per impios.

23. Impiè non rarò, (proh iniquitatem!) ad res Magicas, & ad ſcelera adhibent Euchariſtiam. Vide an non huc pertineat decretum Innocentij tertij in Generali Concilio Lateran. c.20. de cuſtodia Euchariſtiæ. Mandat enim vt Euchariſtia ſub fideli cuſtodia clauibus adhibitis conſeruetur. [Vt non poſſit, (inquit,) ad illam temeraria manus extendi, ad aliqua horribilia vel nefaria exercenda.] Quæ verò, niſi Magica aut incantamenta? Talium quippe horribilium patrationi teterrima Satanæ mancipia ſceleratè adhibuiſſe Euchariſtiam, in confeſſo eſt, horrenda quæ ex Grillando recitat Delrio 3. Mag.p.1. q.3.ſ.1. malo apud eum legi. Nec non quæ habet Bonguetus lib. de ſortiariis c.60. & quæ recitat Petrus Mamoris in flagello maleficorum c.2. *in fine*. Videndus item Bartholomæus Spina qui Apolog.3. de Lamiis c.1. ex iuridicis Actis benè multis, confirmat, Sagas diuinam Euchariſtiam impiè acceptam, ad cœtum Satanicum quò Præſide generis, humani hoſte conueniunt, deferre ſolitas; vtique ad ea patranda; quæ talē chorum & talem choragum decent, ſuntque potiùs premenda, quàm exponenda. Sprengerus & Inſtitor Autores Mallei Maleficarum parte.2. q.1.

c, 5. scribunt, infamem maleficam in Germania, diuinam Eucharistiam, peplo confestim à communione exceptam, ollæ cum buffone immissam, infodisse, ad maleficia vsui futuram. Vbique notatur maleficas communicantes non excipere in lingua Eucharistiam, sed sub lingua, siue vt facilior sit Eucharistiæ in peplum injectio, siue ne linguam eo contactu sanctificent. In damnatione Magorum Aueniouensium anno 1582. recitata à Sebastiano Michaëlis in Pneumalogia, præter cætera maleficij capita, recensetur quod diuinam Eucharistiam in Ecclesia perceptam, retinuissent clanculum in ore, & postmodum ex præscripto Satanæ, nefariè expuissent, dehonestato fœdè Sacramento ad scelus abutentes. Incantationes quorundam nomine tenus Monachorum super Missam, referunt Acta S.Poponis c. 13.apud Surium 25. Ianuar.

Cibum vitæ, alij ad necem inferendam adhibuerunt. Theodorici Regis Itali filiam ex Clodouæi Franci sorore, scribit Greg. Turon. l. 3. de histor. Franc. c. 31. matri venenum propinasse in calice Eucharistiæ, quo illa hausto, protinùs exanimata ceciderit. Et quanquam Gregorius Turonensis, ait hoc passam mulierem, quia erat Ariana, Catholicis autem indiuiduæ Trinitatis professoribus, etiamsi mortiferum quid biberint, nihil eis nociturum; tamen extra dubium est non semper ita contingere; sed aliquando, cum virulentia mortalium ad illum vsque impietatis apicem prouebitur, sinere Deum vt species veneno infectæ noceant corpori sumentis: quod Michaël Riccius l. 3. de Regib. Siciliæ Nauclerus Generat. 44. & Genebrardus Henrico 7. Imperatori contigisse scribunt cum ille Eucharistiam à Fratre Bernardino à Monte Politiano Ordinis Prædicatorum per Florentinos Henrici hostes corrupto, incautus percepisset. Videndus Platina in Clemente V. Negat tamen hoc Spondanus anno 1313. n. 6. itéque Ioãnes Bertelius Abbas Epternacensis in Historia Luxemburgensi cum de Henrici obitu prolatis litteris Episcopi Aretini, ac eiusdem vrbis Præfecti, & Concilij ciuici, nec non Capitaneorum partis Imperialis, quæ omnes à Ioanne Argentinensi Episcopi in vnum fasciculum adunatæ sunt, & ad Nicolaum Cardinalem Ostiensem transmissæ, innocentiam dicti Fratris subduxere calumniæ. Sed nemine refragante, Victori Secundo subdiaconum in calice sacro propinasse venenum, scribit Baron. anno 1055. & ex variis Michaël Pithartus dec. 5. historico polit. c. 9. Sustinet hæc vasa iræ, Christus in multa patientia, & cibum vitæ ad mortem aliis inferendam, tam contra institutionem & autoris mentem per summum scelus adhiberi, fert æquo animo, nec refugit tosico infectas species, ex quo illis verborum sacrorum vinculo fuit alligatus. Non inquam refugit Deus, qua est patientia, calicem venenarium in quem mors aliqua ructarit, haud secùs quàm fictricis, vel Archigalli, vel Gladiatoris, aut carnificis spiritu infectum, vt loquar cum Tertulliano l. de Car. resurr.

Plerique Eucharistiam ad tegenda vel firmanda sua scelera adhibuerunt. Sic Andronicus Comnenus Alexis Comneni consobrini sui exitium animo versans, non contentus collegam imperij agere, [templum ingressus (inquit Nicetas Choniates l. de rebus Alexij Comneni num. 18.) coronationis ceremoniis peractis, cum sacrosancta mysteria percipienda essent, cum cœlesti pane percepto, ad calicem pretiosi & viuifici sanguinis bibendum accederet, manibus tanquam ad poculum prehendendum extentis, & vultu ad tristitiam composito, per veneranda mysteris, ferè omnibus illis astantibus & audientibus qui in sacro adyto erant, iurat se non alia de causa, imperium accepisse, nisi vt Alexium Imperatorem & consobrinum iuuaret, eiúsque potentiam stabiliret, quem paucis post diebus laqueo præfocatum in maris fundum demersit] Æquè Lotharius Rex Francorum, adjurante Adriano Papa, & an Vvaldradam pellicem ex animo prorsus abjiceret profiteri iussus, periurium susceptione Eucharistiæ firmauit, vt scribunt Regino anno 869. & Aymoinus l. 5. c. 21. cladem cæterorum qui cum Lothario peierauerant prosecutus. Vetustius est exemplum Nouatiani, Eucharistia abutentis ad obfirmationem in scelere. Nam cum adegisse suos adiurandum per corpus & sanguinem Christi, quod nunquam ad Catholicum Pontificem Cornelium regrederentur, scribit ipse Cornelius iis ad Fabianum Antiochenum litteris quas memorat Euseb. 6. histor. cap. 35.

Et frequentissimè, communio indigna.

24. Hi apices scelerum, vt admodùm enormes, ac in genere impietatis propè monstrosi, ita infrequentiores videntur. Minus horrenda tametsi omnino detestanda est impietas in Christum ex qua eius summam patientiam extollebat S. Ioannes Eleemosin. Vt est in eius Actis c. 40. nempe eorum qui peierasse per Eucharistiam, ibi referuntur. Sed grauissima & admodùm frequens Christo injuria hic irrogatur à non dijudicantibus corpus Domini; qui nimirum etiam si professi Catholicam de hoc mysterio fidem, non secus tamen ac panem communem percipiunt, de emundatione pollutæ grauiter conscientiæ nequaquam solliciti. Pasch. l. de sac. c. 8. cum alias in hoc facto maculas teterrimas exponit, tum grauem iniuriam in Christum, ad quam acccommodat verba Heli ad filios discolos 1. Reg. 2. In libro (inquit) Samuëlis, cum de peccato sacrificij filios suos Heli moneret dictum legimus. *Non est enim bona fama, filij, quam audio de vobis. Si peccaueris vir in virum, placari ei potest Deus si autem peccaueris in Deum, quis orabit pro eo.* Id est quem apud Deum pro se interuenientem inueniet, qui Deum totius creaturæ contemnens, in eius injuriam, ad sanctificata, imo nunc ad corpus & sanguinem ipsius, indignus accedit. Talis profectò; nec Dei veretur præsentiam, nec frequentiã formidat Angelorum: sed sic se ingerit, quasi nullus sit qui eius conscientiam videat.] Æquè, creditus Cyprianus serm. de cœna Dom. num. 22. hos lambentes petram, nec tamen mel sugentes, aut oleum, & velut cibis communibus reuerenter sacris vtentes muneribus impudenterque in veste luculenta se ingerentes diuinæ mensæ, magnæ in Christum injuriæ, nec latentis sed apertè & in faciem irrogatæ incusat, tanquam verè contumeliosos: quod genus in-

iuriæ,

iuriæ, non clanculum, ſed in faciem infertur. Subdit ergo. [Tu ſi templum Spiritus ſancti violas, ſi intra te ſacratium Dei deturbas & fœdas, ſi cum calice Chriſti de calice dæmoniorum communicas, contumelia eſt non religio, iniuria non deuotio. Idolorum ſeruitus, & horrenda abominatio, velle ſimul Baal famulari & Chriſto.]

25. Diuinæ in eandem ſententiam Chryſoſt. hom. 24. in 1. Cor. verbis illis. [Ipſi tunc ei occurrent è cœlis deſcendenti, qui nunc dignè percipiunt: ſicut qui indignè, extrema patientur. Nam ſi quis Regem, non temerè nec inconſideratè exceperit, (quid dico Regem?) ne veſtem quidem certè Regiam, temerè & inconſideratè immundis manibus contrectauerit quiſquam, etiamſi ſit in ſolitudine, etiamſi ſit ſolus, etiamſi nemo adſit. Atqui nihil eſt aliud veſtis, quàm ſtamen vermium. Sin autem tincturam admiraris, ipſa quoque eſt ſanguis piſcis morte affecti; ſed tamen nemo eam voluerit auſúſve fuerit immundis contrectare manibus. Si autem veſtem hominis ne auſus quidem fuerit quiſquam ſolùm tangere quomodò Dei corpus qui eſt ſuper omnia, quod eſt mundum & nulli affine reprehenſioni, quod cum illa diuina natura eſt conuerſatum, propter quod ſumus & viuimus, propter quod fractæ ſunt portæ inferorum, & aperti fornices cœli? hoc accipiemus cum tanto probro & contumelia? Ne rogo ne nos ipſos occidamus per impudentiam.] Idem Chryſoſt. hom. 45. in Ioan. *in fine*, & ad calcem hom. oct. de pœnitentia poſt Origenem hom. 10. in Ierem. & Hilar. Diac. Hebr. 10. accipit de hoc ſcelere, contumeliam factam, ſpiritui gratiæ, per conculcatorem filij Dei, ducentem ſanguinem Teſtam pollutum.

26. Deicidij, hanc iniuriam inſimular Rup. 2. Offic. c. 9. Et quanquam S. Anſelmus l. de ſac. Altar. p. 1. *in fine* timuit mixturæ alienius peruerſi ſenſus, in hoc Rup. dicto, tamen mens videtur ſceleris pura. Ait enim, indignè communicantem occidere Chriſtum, quia ſeparat Chriſtum internum ab externo. Nam cum aſſumat Chriſtum exteriorem, ideſt ſpecies & Chriſti ſubſtantiam illis ſubjectam; tamen obſtat, ne Chriſtus interior, hoc eſt Chriſtus prout ferax gratiæ, iungatur externo. Quæ eſt germana ratio, cur alij diuinæ Euchariſt. contactus per hominem peccato mortali inquinatum non ſint peccata mortalia; contactus autem communicantis cum peccato mortali cognito, ſit peccatum lethale. Nimirum alij contactus, non ſunt inſtituti ad conferendam gratiam. Vnde turbæ quando Chriſtum comprimebant, contingentes eum ſpe ſanitatis adipiſcendæ, ſimiliumve temporalium bonorum, etiamſi plerunque non eſſent abſque peccato mortali, non inquinabantur grauiter ob illum Chriſti contactum, ſaltem veſte tenus. Qui verò communicando, ſacras Chriſti veſtes, hoc eſt ſpecies ſub quibus deliteſcit, contingunt; peccant mortaliter, quia obſtruunt ſibi fontem gratiæ, in tali contacto ex diuina inſtitutione patentem; quod eſt ſeiungere Sacramentum à fructu Sacramenti, & Chriſtum aliquatenus occidere, vt Rupertus loquitur.

Omnino inſignem Chriſti patientiam, ea non minorem qua Iudam ſuſtinuit, agnoſcit

Patientia Christi in Eucharistia.

ea in parte S. Anſelmus l. de ſacr. alt. p. 2. c. 11. [Permittuntur ſiquidem (inquit), ſicut Iudas, ad iudicium ſuum, in carnem illam (vt ita dicam), corporalem incurrere, de qua dicit Apoſtolus, *& reconciliauit nos in corpore ſuæ carnis per mortem*, quæ illius alterius eſt carnis Sacramentum. Permittuntur mira Dei patientia, corpus Chriſti indignè manducando, ipſum Chriſtum ſibimet rurſum (vt ait Apoſtolus), crucifigere, & oſtentui habere, & quaſi inuitum indignis & pollutis manibus quodammodò ſibi alligare; dum Sacramento tenus, manducant corpus eius, quod ipſe omnibus parauerat in cibum vitæ æternæ. Qui non pollutum ducerent ſanguinem Teſtamenti, ſi conſiderarent horrendum eſſe incidere in manus Dei viuentis, in quem coinquinatas ipſis manus iniecerent, dum manducant non diiudicantes corpus Domini. Mira tamen Iesvs, dum tempus patientiæ eſt, qua pietate Iudæos tolerauit, irridentes, conſpuentes, crucifigentes; eadem & iſtos tolerat, quales fuerunt tales propriè circa eum exiſtentes.]

27. Itaque quod D. Auguſtinus præfatione in Pſal. 3. tantam & tam mirandam vocat Chriſti patientiam, quod ad diuinum cibum participandum, adhibuerit illum filium perditionis, hîc quoque locum habet. Et verum ſanè eſt, interdum multari diuinitus nonnullos, ob hanc culpam qua facti ſunt rei corporis & ſanguinis Domini. Luculentum exemplum legitur in Actis S. Marcelli Pariſienſis *poſt medium*. Et in Actis S. Godefridi Ambianenſis l. 3. c. 11. Ipſum Apoſtolum id obſeruaſſe, notat Paſchal. l. de ſacr. c. 8. ſic ſcribens. [Apoſtolus de his qui indignè ſumunt non adiudicantes corpus Domini, *propterea* (inquit) *imbecilles ſunt, & dormiunt multi.* Dormiunt ergo inde multi, non ſomno pacis, ſed ſomno mortis, quia miniſterio eorum qui ad hoc poſiti ſunt Angelorum, perimuntur. Imbecilles verò fiebant, quia variis languoribus, ideo cruciabantur; quidam vt corrigerentur, quidam verò vt iam inciperent torqueri, vt metu eorum cæteri ſanarentur. Alioquin plagæ & infirmitates, nunquam in populo Chriſti tantùm crebreſcerent præſertim cum de his qui ex Ægypto in figura ſanctæ Dei Eccleſiæ egrediebantur, lectum ſit, nullum fuiſſe infirmum.] Chryſoſtomus quoque homil. 5. in 1. ad Timo. *initio moralis*, agens de traditis Satanæ, ſic habet. [Plurima eiuſmodi nunc quoque contingunt. Quia enim ſacerdotes, ignorant eos qui peccatis obnoxij indignè myſteria veneranda percipiunt, Deus ſæpiùs facit, eoſque Satanæ tradit. Quoties denique morbi, quoties detrimenta, quoties luctus calamitateſque contingunt, & alia quælibet huiuſmodi, huius rei gratia fiunt: Id Paulus quoque ſignanter expreſſit. *Ideo inter vos* (inquit), *multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi.*]

Nonnulla ſui æui in hanc rem diuina exempla, proponit his verbis S. Cyprianus l. de lapſis num. 90. [Ea quæ ætate prouecta, & in annis adultioribus conſtituta, ſacrificantibus nobis latenter obrepſit; non cibum, ſed gladium ſibi ſumens, & velut quædam venena lethalia inter fauces & pectus ſanguinem admittens, angi & anima exæſtuante concludi poſtmodùm

Sect. III. Cap. VI.

modùm cœpit: Et pressuram non iam persecutionis, sed delicti sui passa, palpitans & tremens concidit. Impunitum diu non fuit, nec occultum, dissimulatæ conscientiæ crimen. Quæ fefellerat hominem, Deum sensit vltorem. Et cum quædam, arcam suam in qua Domini sanctum fuit, manibus indignis tentasset aperire, igne inde surgente deterrita est, ne auderet attingere. Et alius, qui & ipse maculatus sacrificio à sacerdote celebrato, partem cum cœteris ausus est latenter accipere, sanctum Domini edere & contrectare non potuit, cinerem ferre se apertis manibus inuenit. Documento vnius ostensum est, Dominum recedere cum negatur, nec immerentibus ad salutem prodesse quod sumitur, quando gratia salutaris, in cinerem sanctitate fugiente mutetur.]

28. Non potest esse sensus, Christum abscedere quoties in peccato mortali ad eius participationem acceditur. Id enim hæreticum est, & contra experientiam, quoad mutationem sensibilem specierum siue in cineres, siue in lapidem, vt alias aliquando accidisse legimus. Quæ an fuerit vera mutatio an duntaxat apparens dictum est ad Epiphanij Paulum 2. quæstion. 9. Qualiscunque verò fuerit ea mutatio in paucis exemplis in quibus deprehensa est, de perstante passim Christi substantia sub speciebus indignè acceptis, & monstrata ad eum modum Christi patientia erga vasa iræ, ambigere non licet. Vnde Autor vitæ S. Iuettæ c. 40. narrata quadam eius visione, de hostia quidem, immissa oti communicantis indignè, Christo autem in cœlum abeunte, & se subducente à speciebus ne oti impuro immitteretur; exponit eam subductionem, demonstrata Christi auersione à tali persona, etiamsi reipsa Christus os peccatoris subiret ac in stomachum demitteretur. Id quod etiam statuendum est de illis euentibus, in quibus species Sacramentales ob indignitatem communicantis, mutari videntur; suntque euentus admodùm infrequentes. Petrari enim sunt, & præ cæteris similiter peccantibus numerum non faciunt, quibus vel ex specierum mutationes celeris Indices contingant, vel diuina ira apertè ac sensibiliter iam ex hoc vita irrogetur. Vnde temperatè accipiendum est, quod proximè ex D. Chrysostomo retulimus, *quoties morbi, quoties detrimenta, quoties luctus calamitatesque contingunt, & alia qualibet huiusmodi huius rei gratia fiunt.* Itane, quicquid aduersum aut infestum contingit fidelibus, in Eucharistiæ indignè perceptæ pœnam infertur? si dicebam narrabo sic, ecce nationem filiorum tuorum reprobaui. Nam constat multos sanctos, à labe indignæ communicationis seiunctissimos, talia plerunque referre. Itaque sensus Chrysostomi esse debet, omnia huiusmodi mala, non pro singulis generum, sed pro generibus singulorum, vsurpando illud *omnia*, accidere solere ob huiusmodi peccatum; & quoties tale quid aduenit, suspicionem esse posse, ne eam ob culpam aduenitat. Id tamen adeò tacitè & clanculum peragitur, vt omitti tanti sceleris vltio videatur; sicut reuera plerunque omittitur per Christi patientiam, iuxta illud Paschasij c. 8. *sub finem.* [si semper in peccantibus aperta vltio fieret, tot homines compesceret, non fides vel religio ad probitatem morum imbueret, &c. Veruntamen quia sæpè grauiùs peccantibus diuina patientia, licet præsumant indignè, parcit ad tempus, & expectat ad pœnitentiam; non ideò securitas subrepat, quia thesaurizat sibi contemptor iram in die iræ, & peccata in Deum magis accumulat. Certus sit enim, quia vltores Angeli nec semel indignè communicanti parcerent, nisi bonitas Christi in cuius iudicio pendent omnia, & cui commissum est vt signum portat suorum in frontibus, gladium suspenderet, & remoueret interdum, momentaneam mortem.] Itaque diuina Christi patientia, Angelis percussuris imperans abstinentiam ab irrogatione supplicij, splendet luculentissimè in hac impiorum morte dignissimorum tolerantia. Quanquam vt D. Augustinus homil. 50. de hac ipsa Christi patientia in tolerandis malè communicantibus disserens, obseruat. [Deus in hoc tempore commendat patientiam suam, vt in futuro exerceat seueritatem suam.

Alia Christi patientia argumenta, ex communione saltem irreuerenti, & regressu ad indigna post eam.

29. Ea iis qui sine mortali labe ad diuinum epulum accedunt, plerique Christi patientiam exercent præ incompositione & irreuerentia, ac congruæ deuotionis, actualis defectu t & cum oporteret ad hunc cibum magna cum appetentia adire, ipsi è contrario adsunt nauseabundi, nec nisi quia vsus ita fert. [nunc (ait S. Chrysostomus orat. de S. Philogono *in fine*) multi Christianorum in tantam vecordiam tantùmque venere contemptum, vt cum innumeris scateant malis, nullam tamen vitæ suæ curam habeant; sed in diebus festis, negligenter ac temerè ad mensam hanc accedant, haud intelligentes, quod communionis tempus non est festum, neque celebritas, sed conscientia pura, vitáque à peccatis repurgata. Quemadmodùm enim qui sibi nullius mali conscius est, hunc oportet singulis diebus accedere; sic qui peccatis occupatus est, nec pœnitet, eum ne in festis quidem accedere tutum est. Neque enim semel in anno accedere, liberat nos à peccatis, si indignè accesserimus; quin hoc ipsum potiùs auget damnationem, quod cum semel tantùm accedam, nec tum quidem purè accedimus. Quapropter adhortor vos omnes, ne negligenter, veluti festo die cogente, ac diuina mysteria accedatis.] Neque hoc dico, communionem absque actuali deuotione & congrua reuerentia, sordere mortali culpa; quod visum est nonnullis, diffusis ac explosis Heteroclitis spiritualibus circa Eucharistiam. Tantum igitur dico, hanc esse Christi inhonorationem aliquam, quæ patientiæ eius materiam subministret.

30. De aliquibus expostulat Anastasius Synaita orat. de Synaxi, quod [Vt canes præpropetè insiliant, & pane mystico, rapto, extant.] Immemores vtrique gratiæ, nec cum hospite adeò magno domi excepto, agentes decorè ac reuerenter quæ ingens sanctæ escæ, depreciatio est, ac mensæ qua Christus illos dignatus

dignatus est vilipensio quæ post acceptum Christi corpus, siliquas porcorum & Ægypti cæpe alliáque, denuò capiant, contra quàm faciendum fuerat, vt monebat S. Athanas. in fine orationis de sancto Paschate. [Ne (inquit,) contemnas donum quod à Deo accepisti. Cogita quis dederit, & datum custodi. Si margaritæ aut regiæ porpuræ custos constitutus esses, nonne ad mortem vsque custodiam eius, curæ tibi esse ostenderes? Verùm nunc non margaritæ tantùm, neque purpuræ, neque de regia quippiam supellectili, sed ipsum Domini corpus, curæ fideique tuæ commissum est. Quin potiùs inquam ipse Dominicum factus es corpus membrum factus est Christi, Christum induisti secundùm Apostoli Pauli vocem. Quicunque enim in Christo baptizati sunt, Christum induerunt. Caue ne membrorum Christi proditor fias. Christi domicilium es, & membrum eius qui in cœlis regnat. Virtutibus ergo donum illud honoremus.] Creditus Ambrosius in c. 10. ad Hebr. non leuem. Christi iniuriam, atque adeò non modicum patientiæ argumentum hac in parte deprehendit, sic scribens. [Quanto maior est Christus quàm Moyses, gratia quam lex, tanto maiora mereberis supplicia. Et quomodò conculcat quis filium Dei? Quando enim eo indignè participatur Per Sacramenta, nonne grande peccatum committit? Nonne illum conculcat? Nonne ipsum contemnit? sicut enim ea quæ conculcamus, nullius momenti penditmus; sic & qui liberè peccant absque timore & absque pœnitentia, Christum nullius momenti existimant, nec eum Iudicem futurum formidant. Factus est per gratiam corpus Christi, & seipsum facit corpus Diaboli, & sanguinem Christi polluit; in eo quod mundatus est, & ad vomitum reuertitur pristinum; & seipsum per pœnitentiam iterum mundare neglexerit, spiritum gratiæ iniurians. Qui, verò beneficium dantis, grata mente non suscipit, iniuriam facit benefacienti. Ille facit te filium, tu verò vis fieri seruus peccati. Venit ad habitandum apud te, tu verò non præparas ei domum dignam habitationi suæ; aliom, idest Diabolum, tibi habitatorem concilians.

31. S. Chrysostomus hom. 7. in Matth. in hanc quoque Christi inhonorationem stomachatur, sic componens pietatem Magorum ad Christi cunabula profectorum, cum modorum Christianorum impietate. [Barbari quidem illi, priusquàm Christum viderent, tam longam propter ipsum exsuperauerunt viam: tu verò nec postea quàm videtis, illos probaris imitari. Nam & cum eum videris, ita eum relinquis, vt post illum curras ad theatra, ac mimum potiùs & videre & audire desideres. Atque vt eadem cursus attingam quæ antea sum insectatus, Christum quidem in spirituali situm præsepio derelinquis, properas verò iacentem in scena spectare meretricem. Hoc autem quibus tandem potamus dignum esse suppliciis. Responde obsecro, si te quispiam introducere polliceretur ad Regem, & ostenderet tibi illum vndique coruscantem, atque inter varios pompæ suæ ornatus sedentem, putásne theatrale spectaculum aulieæ præponeres dignitati, cum certè ne hinc quidem tibi aliquod commodum quæreretur? At v rò ex hac mensa, spiritualium fons emanat bonorum; & hanc tu statim relinquens, curris ad theatrum, vt natantes fœminas, & scenam illum publicis oculis intueatis expositum? vt inquam istud aspicias, sedentem iuxta donorum cœlestium, fontem, Christum relinquis. Nam & modò super fontem sedet; non vnam samaritanam, sed vniuersam alloquens ciuitatem. Forsan verò etiam nunc, samaritanæ tantùm loquitur. Nam & nunc nullus ei assistit, nisi quod alij quidem solis adsunt corporibus, alij verò nec ipsis quidem profectò corporibus. Attamen ipse non recedit, sed manet, & à nobis postulat potum, non aquam sed sanctimoniam. Sanctis enim Christus sancta distribuit. Non enim aquam de hoc nobis fonte largitur, sed sanguinem viuum: qui quanquam ad mortis dominicæ testimonium sumitur, nobis tamen causa fit vitæ. Tu verò relinquis huius sanguinis fontem, calicémque reuerendum, & ad Diabolicum illum fontem festinus accurris, vt scilicet spectes meretricem natantem, & naufragium animæ patiaris.]

Patientia Christi in Eu. haris-tia.

Contestatur insuper, quàm grauissimè potest, S. Chrysostomus hom. 51. in Matth. [Audiamus quàm magna, quàm admirabilis res nobis concessa est. Audiamus, oro & pehorrescamus. Carnes suas nobis tradidit seipsum immolatum proposuit. Quam igitur satisfactionem offeremus, cum tali pabulo nutriti, taliter peccemus agnum comedentes in lupo conuertimur, cum ouinis carnibus saturati, vt leones rapiamus?]

Ad extremum adduco Guerricum serm. 2. de Resurr. sic disserentem. [Agnos Paschalis, amicos inuitat ad delicias corporis & sanguinis sui. *Comedite* (inquiens), *amici*, *bibite & inebriamini Charissimi.* Cibus iste & potus, vitæ est mysterium immortalitatis medicamentum, causa resurrectionis primæ, pignúsque secundæ, quia diuinæ planè in nobis intrinsecum substantiæ. *Participes* (inquit Apostolus,) *Christi effecti sumus, si tamen initium substantia eius, vsque ad finem firmum retineamus.* Qui enim post acceptam gratiam ad vomitum suum reuertitur, diuitias quas deuorauit euomet; & de ventre illius, extrahet eas Deus. Vel certè, *panis eius in vtero illius, vertetur in fel aspidum intrinsecus*: quia nimirum gratia percepta in pœnam conscientiæ vertitur, cum sanguis Testamenti quo sanctificatus quis fuerat, pollutus dicitur, & spiritui gratiæ contumelia irrogatur. Hoc contemptu & nausea diuinæ deuoratæ euomuntur; ita vt de eo qui eiusmodi est dicatur, *non remansit quicquam de cibo eius, & propterea nihil permanebit de bonis illius.*

Plena licentia assistentia in sacrificio, aut templo, argumentum patientiæ Christi in Eucharistia.

32. Nec illa Christi iniuria est modica patientiæ Christi materia, qua fidelium plerique, citra commonionem horrendis mysteriis adsunt irreuerenter, ac licenter nimis. S. Chrysostomus hom. 60. ad pop. ne Angelos quidem, liberè

§ *ect. III. Cap. V.* liberè andere oculos in Eucharistiam obuertere, profitetur. Fortassis imitatus S. Ephremum paræn. 20. qui contuitum liberum Eucharistiæ, ad impudentiam refert. [Complectamur (inquit) mente ac consideremus, charissimi, eos qui coram Rege constituti sunt terreno, thronóque mortali ac corruptibili ministrant, quomodò omni cum scientia & timore, Regi suo assistant: Nóune & nos, multo magis, vt fideles, oportet coram Rege cœlesti consistere cum timore ac tremore, & cum omni grauitate atque decore? Propterea non existimo dilectissimi, bonum esse, impudenti oculo contemplari proposita mysteria corporis & sanguinis Domini nostri & Saluatoris IESV Christi. Fidémque huius nobis faciat diuina Scriptura dicens, *Tremefactus autem Moyses, non audebat aspicere.* Scriptum est enim, *Quicunque honorificauerint me glorificabo eos, qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.* Tu enim vt homo contemplaris: at ipse vt Deus, nouit profunda cordis tui, & cogitationes tuas intuetur. Non enim est creatura abscondita coram ipso.] An sugillatos voluit eos, qui adsunt non modò oscitabundi, & omnia alia per minùs attentùm ad res sacras intellectum versantes, sed etiam quod S. Chrysostomus hom. 74. in Matth. meritò expostulat, per spurcitias cogitatione agitatas & mente inibi designatas, Ecclesiam vertentes in prostibulum? Christus sanè quamuis miraculo, tamen reipsa ex Eucharistia contuetur astantes, iuxta Turrecrematam tract. de Euchar. c. 5. qui huc aptat illud, *En ipse stat post parietem nostrum, prospiciens per cancellos.* Plerique ergo in conspectu Christi viuentis ac videntis lubentes ac volentes talia cogitant atque designant, quæ non loco sancto quem Christus ipse præsens condecoret, sed prostibulo conueniant. Nec pauci eo animo veniunt ad templum, vt oculos plenos adulterij pascant & saginent ea illuuie, per occasionem coitionis ad sacrificium & orationem. Pruh mores! Angeli astant & contremiscunt. Vermiculis ac fungis, iocus est dohonestate præsentiam Regis Regum, & locum sanctum ea abominatione desolationis contaminare. Adeò namque licenter ac liberè tanta maiestas violatur, hac in parte, vt vix se deliquisse, sed ludicrum duntaxat quippiam admisisse se, putent mortalium plerique. At quis non videat violari Christi maiestatem, ea contaminatione & profanatione, in ædem sacram, ipso præsente & contuente, Rege Christo, inducenda? Dolebat S. Chrysostomus homil. in Encæniis, plus aulicos terreno Regi, quàm Christianos Deo deferre. [Quid facis (inquit) homo? Non promisisti Sacerdoti, qui dixit *Sursum mentem & corda*, & dixisti. *Habemus ad Dominum.* Non reueteris & erubescis, & illa ipsa hora mendax inueniris? Papæ! mensa mysteriis instructa est, & agnus Dei pro te immolatur, Sacerdos pro te angitur, ignis spiritualis ex sacra mensa refluit. Seraphin adstant sex alis faciem tegentia; omnes incorporeæ virtutes pro te cum Sacerdote intercedunt, ignis spiritualis è cœlo descendit, sanguis in craterem in tuam sanctificationem ex immaculato latere haustus est. Et non erubescis, reueteris, & confunderis, neque Deum tibi propitium facis? Non conscientia tua, judicat te ô homo.] Et post nonnulla in eandem sententiam. [Stemus trementes & timidi demissis oculis tenata autem anima, gementes sine voce, iubilantes corde. An non vides eos qui sensibili, corruptibili, temporali & terreno Regi assistunt, quàm sine immobiles, non loquentes, non oculos huc & illuc mittentes, sed mœsti, territi, lugentes? Ex ipsis documentum accipite homines, & sic assistite Deo, quasi terrenum Regem accessuri. Multo magis cœlesti Regi, cum timore astare oportet.]

A sacris Ministris, materia patientiæ, Christo in Eucharistia.

33. Omnis hæc patientiæ materia, à Ministris quoque sacris, Christo in Eucharistia suppeditatur. Nam & ipsi communicant, & templis adsunt. Peculiares verò præterea iniuriæ, & multiplicia patientiæ argumenta, penes malè obitum ministerium concedimm ab iisdem existunt, quæ deflenda potiùs quàm recensenda, viderentur, nisi splendentem in bisce indignitatibus Christi patientiam demirari, consentaneum esset, ac iustum. Ea ergo est capitalis, à sceleratis quibusdam ministris sacrificij, iniuria Christi, quod indignè tanto ministerio exigunt vitam. S. Hieronymus in c. 3. Sophon. Christi patientiam & clementiam hinc celebrat, explicans illa, *Sacerdotes eius polluunt Sancta.* Sic enim scribit. [Sacerdotes quoque, qui Eucharistiæ seruiunt, & sanguinem Domini populis eius diuidunt, impiè agunt in legem Christi, putantes εὐχαριστίας, imprecantis facere verba non vitam, & necessariam esse tantùm solemnem orationem, & non Sacerdotum merita: de quibus dicitur, *& Sacerdos in quo fuerit macula, non accedet offerre oblationes Domino.* Cum hæc faciant Principes, Iudices, Prophetæ, Sacerdotes Hierusalem, nihilominus clemens & iustus est Dominus: Clemens, in eo quod à sua Ecclesia non recedit, &c.] Quod præter solemnem sacrificij formam verbis Christi comprehensam, ait necessariam insuper esse ad consectandum vitam sanctam, ab Iuone quoque affirmatur epist. 63. & vtriusque sensus est, quamuis ad consecrationis valorem sufficiant verba à Sacerdote super materiam aptam prolata, tamen ex præcepto naturali & positiuo, vt consecratio sit licita deposci præterea sanctitatem quam permulti magno diuinæ patientiæ argumento infeliciter prætermittunt.

Sæpè, heu quàm sæpè! Sacerdotes animo & corpore inquinatissimi, Filium Virginis, ore fœtentissimis basiis polluto, conficere, & impuris manibus contrectare non exhorrescunt. Hæc verò quanta est Christi iniuria? quanta patientiæ eius materia? Dicat Petrus Blesensis sermone 38. *in fine* [Antiochus Epiphanes tempore Machabæorum, templum Domini violenter ingressus, idolum Olympici Iouis, in eo iuxta arcam Testamenti posuit. Machabæi præualentes postea, locum inuenerunt pollutum, & post eiectas spurcitias, multis purgationibus locum mundauerunt. Quicunque ergo ad altare Domini accedit, inquinatus luxuria, iuxta Filium Virginis, Idolum ponit Veneris. Qui sacra illius verba Sacramenti,

Sacramenti, ore immundo profert, in faciem Saluat. spuit. Et cum in os immundum sanctissimam carnem ponit, eam quasi iu lutum platearum proijcit. Ad suum iudicium ad hoc Sacramentum accedit, qui adhuc alienæ cuticulæ tactu hilarescit, qui æstibus vitiorum inardescit.]

34. Non rarò per sacrilegam socordiam, aliqnid panis sancti vel calicis, excoti fiuunt, contra quàm fert studium Christo debitum; qui totus ac integer sub qualibet atomo exuuiarum panis & vini delitescit. Detestabiles quosdam Græcos, scribit Humbertus Cardinalis l. cootra Græcorum calumnias, agens de azymo, diuinæ Eucharistiæ reliquias incendisse, aut iecisse in foueas, vel terræ infodisse, ac vt Humbertus loquitur. *subterrasse*. Per iocuriam nonnollorum, species Sacramentales longa tabe confectæ quandoque putrescunt, dum negligenter obeuntur quæ ad reuerentem sacrorum symbolorum asseruationem, sacris Canonibus sunt præscripta. Qua in parte liquet grauem iniuriam inferri corpori Domini, Nec dubitauit Petrus Damiani Opusc. 26. c. 3. id inter graues negligentias sacerdotum recensere. [Omitto (inquit) panem in salutares hostias conuertendum, qui nonnumquam ante fit mucidus quàm sanctificentur oblatus. Ipsum quoque mysterium, non intra dies octo consumitur; sed plerunque ad omnipotentis Dei iniuriam in mensem tertium reseruatur.] Quamuis enim Christus in tam diuturna specierum asseruatione & fortè tabe, nihil patiatur intrinsecè, tamen indecentissimum est, eum veluti amicirl vestibus sordidis, & quasi adigi ad abscedendum, accidentibus ad eum statum deductis, vt si substantia panis adesset, foret extrudenda per subsequentem nouam formam substantialem. Ex quo efficitur, vt accidentia panis tabefacti cum non vltra in ea cadat forma consecratiouis, Christum non continent, nec sint vlterius Sacramentaliter edulia; quod est Christi erga nos beneficentiæ iniuriosum, Cuperet enim nullam illius boni doni particulam prætetire inanem, ac fructus nolis impensi vacuam contra finem institutionis à Christo factæ Adhæc proximè laudatus, Humbertus sub finem libri contra Nicetam Pectoratum, expostulat de quorundam Græcorum Socordia circa micas Eucharistiæ, cum tamen cuique totus Christus subsit. Interdum simili negligentia ac supinitate Ministrorum, species comedauntur à muribus. Vbi falsum solamen negligentibus, commenti sunt Guitmundus l. 2. contra Bereng. & Valdensis t. 2. c. 60. negantes suppositionem; & addentes, videri quidem species comedi, reipsa tamen perstare intactas. Quod æquè de tabe specierum dixit Algerns l. 2. contra Bereng. c. 1, negans, species cum longo situ obsolescunt, reuera putrescere quamuis putredinem subire videantur. Sed hæc adeò experientiæ aduersantia, per gratuita miracula astrui non possunt; ac proinde fatendum est, sacras species Christum abditum contegentes, dum pastophorium incautè obseratur aut custoditur, à bestiolis rodi ac vorari, vel situ ac tabe putrescere. Et quamuis tunc Christus non læditur in seipso, tamen admittitur in eum grauis irreuerentia & iniuria, à Socordi Ministro cuius erat obstare ac prouidere, ne ea specierum contaminatio Christum dedecens contingeret, Non nemini, altaria, corporalia, calices, vestes sacræ, & vniuersus diuini ministerij apparatus adeò sordet, vt nauseam moueat; estque reuera plerunque huiusmodi, vt vix in popina ferendus videretur. Quis neget, eam ministrorum inhonestatem, & sacri apparatus turpitudinem, vacare iniuria in Christum, qui præsens est & principalis causæ in vniuerso ministerio gradum tenet? Petrus Damiani Opusculo illo 26. c. 3. hanc multorum ministrorum indignitatem non dissimulauit. [Illud (inquit) quantæ confusionis opprobrium est, qood nonnulli circa sacri altaris vtensilia tantæ negligentiæ sunt, & tam segnis incuriæ, vt stanneos, vel etiam supparis cuiuscunque metalli calices, longo situ scatredinis inhorrescere patienter aspiciunt in squalido linteo, Dominicum corpus offerant & inuoluant; & quod non dignaretur potens quilibet (qui tamen vermis est, propriis adhibere labiis, in hoc isti, corpus non verentur imponere saluatoris. Quid porrò de conscissis ac putrescentibus sacrorum altarium prandeis, quid de diuersis vasis ad Ecclesiastica ministeria necessariis, quid denique de sacerdotalibus eloquar indumentis? [Esse hanc rotam immundæ animæ Aluarus Pelagius l. 2. de planctu Ecclesiæ artic. 28. affirmat, Nam inter peccata sacerdotum hoc numerat 37. [Cum vilissimis, & sordidissimis, & vetustissimis & ruptis & scissis paramentis & calicibus & pallis altaris celebrant. Cum enim immundi sint in se, immunda non abhorrent, sed similes similia quærunt, &c. De munditia horum loquitur & præcipit Innoc. 3. in Concilo Gener. Extra de cult. Euchar. c. 2. vbi dicitur; Nimis videtur absurdum in sacris sordes negligere, quæ dedecerent etiam in profanis.] Hanc noxam ex suo genere esse mortalem, agnoscunt Sylvester V. Vasa & V. Missa 1. q. 2. & Armilla V. Corporale num. 5. Multos in eam rem adducit Annellus Persicus l. 1, de præcipuo Sacerdotis Officio cap. 9. dub. 7, num. 63. & multis ac merito in eam indignitatem conclamat Antonius Molina in Sacerd, Instruct. Tract. 3. c. 17. §. 1. Haud dubiè magna irreuerentia erga Deum & iniuriosa tantæ majestatis negligentia cernitur ac proinde etiam magnum inde habemus Christi patientiæ argumentum,

Patientia Christi in Eucharistia.

35. Videt ista & alia indigna, nefaria, impia Christus: nec illico, nisi perrarò, egreditur ignis de rhamno, vt deuoret cedros libani. Non inquam vibrantur vltoria fulmina, quantumuis esse ista omnibus digna fulminibus, contestatur Sanctus Chrysostomus adductus cum de hac heteroclitis. Non iubet terram dehiscere, sed sustinet silens ac patiens, nec ad breuem moram, aut ad vnam vel alteram vicem, sed cum immurabilitate quæ est decus patientiæ longè maximum. Apud nos quidem, plerunque misericordia est vt nubes matutina, & velut ros mane pertransiens; ita vt siquis pauperem pascere vel curare aggressus, eum iniurium experiatur, patientia excidat, vt ille apud Palladium ægri egentissimi curator à S. Antonio confirmatus. At Christus, post tam atroces Iniurias, non absistit benefactis. Iam vltra annos mille sexcentos, quocunque

tandem

Sect. III. Cap. VII. tandem tempore & loco, etiamsi contra præscripta Ecclesiæ à Sacerdote valide initiato aduocetur, illicò adest: & siue in sterquilinium aut fimetum, siue quod Christo tertiùs fœtet, in pectus mortali crimine sordens conijciatur, perstat immobilis. Non deserit species, coram quibus indigna & nefaria vel designantur, vel admittuntur: sed sustinet patienter, nunquam facturus irritum pactum suum, quæcunque, & quantacunque ab ingratissimis perpetrentur, quibus patientia humana, iure læsa censetetur apud mortales.

Stimulus fidelibus ad hanc Christi patientiam imitandam, & ne ledatur, præcauendum.

36. Vellunt ista aures fidelibus, & patientiam eorum vel inuitam sollicitant. S. Chrysostomus homil. 3. in ad Ephes. *in morali* exemplo patientiæ Christi, & perpessionum augustissimi corporis quod in altari sacrificatur, sic vrget ad patientiam. [Quoniam agitur de corpore Domini, age illius etiam meminerimus quod in crucem fuit actum, quod clauis confixum & sacrificatum. Si es Christi corpus, fer crucem. Nam ille quoque tulit. Fer sputa, fer colaphos, fer clauos. Tale erat illud corpus. Corpus illud non fecit peccatum, nec est inuentus dolus in ore eius. Manus eius omnia agebant ad benefaciendum iis qui egebant. Os eius, nihil emisit quod non decebat. Audiuit, *habes dæmonium*, & nihil dicebat. De corpore à nobis agitur, & huc quod ab illo nihil differt, nec distat. Quicunque corporis sumus participes, quicunque gustamus sanguinem cogitemus quod illius sanguinem gustemus.]

Videndum verò esse monet S. Augustinus hom. vltima ex 50. ne patientia Christi læsa, velut efferetur. Exentiens enim illud Apostoli de hoc Sacramento 1. Co. 11. *Si nos dijudicaremus, à Domino non iudicaremur*, infert. [Ascendat itaque homo aduersùm se tribunal mentis suæ, si timet illud, quod oportet nos exhiberi ante tribunal Christi, vt ad illud recipiat vnusquisque quod per corpus gessit, siue bonum siue malum. Constituat se ante faciem suam, ne hoc ei postea fiat. Nam minatur hoc Deus peccatori, dicens, *arguam te, & statuam contra faciem tuam.* Atque ita constituto in corde iudicio, adsit accusatrix cogitatio, testis conscientia, carnifex timor. Inde quidam sanguis animæ confitentis, per lachrymas profluat. Postremò ab ipsa mente talis sententia proferatur, vt se indignum homo iudicet participatione corporis & sanguinis Domini. Vt qui separari à regno cœlorum timet per vltimam sententiam summi iudicis; per Ecclesiasticam disciplinam, à Sacramento cœlestis panis interim separetur. Versetur ante oculos imago futuri iudicij, vt cum alij accedunt ad altare Dei quò ipse non accedit, cogitet quàm sit contremiscenda illa pœna qua percipientibus aliis vitam æternam, alij in mortem æternam præcipitentur. Ad hoc enim altare quod nunc in Ecclesia est, in terra positum; terrenis oculis expositum; ad mysteriorum diuinorum signacula celebranda, multi etiam scelerati possunt accedere, quoniam Deus commendat in hoc tempore patientiam suam, vt in futuro exerceat seueritatem suam. Accedunt enim, ignorantes quoniam patientia Dei ad pœnitentiam eos adducit. Illi autem secundùm duritiam cordis sui, & cor impœnitens, thesaurizant sibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet vnicuique iuxta opera sua.]

37. Ista perspecta habens Pacianus in paræn. ad pœnitentiam, insultantes diuinæ patientiæ, (& agit de malè communicantibus, vt patet ex præcedentibus,) sic eos affatur. [Vos primùm appello fratres, qui criminibus admissis pœnitentiam recusatis, vos inquam post impudentiam timidos, post peccata verecundos. Qui peccare non erubescitis, & erubescitis confiteri: qui cum mala conscientia, Dei sancta contingitis, & altare Domini non timetis: qui ad manus Sacerdotis, qui in conspectu Angelorum sub fiducia innocentiæ acceditis, qui diuinæ patientiæ insultatis, qui tacenti Deo veluti nescienti, pollutam animam, & profanum corpus ingeritis. Audite quid fecerit Dominus, tum deinde quid dixerit. Cum populus Hebræorum Hierosolimis arcam Domini reportaret, & ex domo Aminadab Israëlitis, Ozas qui tun explorata conscientia latus arcæ attigerat, occisus est: Et tamen ille, unn vt aliquid ex ea sumeret, sed vt declinantem ad lapsum vituli contineret, accesserat. Tanta infuit cura diuinæ reuerentiæ, vt audaces manus, nec ob auxilium sustineret. Clamat idem Dominus, & dicit. *Omnis mundus, manducabit carnem: & anima quæcunque contigerit de carne sacrificij salutaris, & immunditia super illam est, pereat anima illa de populo.* Antiquàne ista fuot, & modò non fiunt? Quid ergo? Desijt Deus noster curare? An vltra conspectum mundi recessit, & neminem spectat è cœlo? An patientia illius, ignorantia est? Absit inquies. Videt ergo quæ facimus, sed vtique expectat, & patitur, & pœnitentiæ tempus indulget; & Christo suo præstat vt differat, ne citò pereant quos redimit. Benè tu peccator intellige, spectaris à Domino, potes illum placare si velis.]

CAPVT VII.

Christus Sacramentaliter constitutus, exemplar consiliorum Euangelicorum, lucerna candelabri septima.

1. Eucharistiæ mysterium, (vt eleganter præ cœteris prosequitur Alanus l. de Missa c. 7.) religionem Christianam vniuersam, eùmque cultum in Spiritu & veritate qui Deo in lege noua pendendus erat, exquisitè continet. Facilè verò insuper est demonstrare, eos quoque actus diuini cultus, quos qui adhibent, *Religiosi* antonomasticè audiunt, Christo in Eucharistia non deesse: quod explicatum venio, per expensionem actuum ad ternarium primariorum consiliorum Euangelicorum, paupertatis scilicet, castitatis, & obedientiæ pertinentium. Quibus actibus in Dei cultum ex voto exercendis, addicitur quæ vulgo denuminatur *Religio*, vel *status Religiosus*,

Religiosus. Eius porrò exemplar esse Christum in Eucharistia, perspicuum fiet, si Christum in ea pauperem, & castum ac obedientem esse, & quidem ex voto, patefiat; ad quod aggredior hoc capite.

Christi sub speciebus paupertas, auctior paupertate præsepis.

Paupertas Christi in Eucharistia, non est attendenda penes defectum alicuius Christo debiti; siue quoad naturam, siue quoad gratiam, siue quoad gloriam. Nam Christus omnia ista cumulatè possidet in Eucharistia, æquè ac in cœlo. Quod tamen de Christo ratione Incarnationis, à Dauide pronunciatum esse notauit Richardus à S. Laurentio l. 1. de Deip. c. 5. *simul in vnum diues & pauper*, valet maximè in mysterio Eucharistiæ, in quo cum tanta omnium Christi bonorum opulentia, tantus terreni cuiusuis boni defectus, tanta per omnia abjectio ac vilitas externi apparatus, insigne paupertatis studium redolens, copulatur. Deus enim gloriæ, cui vt Philo disserit l. de Cherubin, ne omnes quidem totius terrarum orbis gemmæ, auro probatissimo consertæ, conueniens suppedaneum possit efficere; quantum tamen est ex vi status Sacramentalis, sine cultu ac pompa iacet, solis specierum accidentalium tegminibus, supra ventum textilem, & nebulam lineam, (vt ille vocabatur,) tenuibus adopertus. Nam hîc quoque interprete Turrecremata tract. de Euchar c. 4. locum habet illod 3. Reg. 8. *Dominus dixit vt habitaret in nebula*, idest in speciebus sensibilibus obnubentibus, de quibus etiam Ruffinus in Psalmum 17. accipit illud de nube dictum, seu de tenebrosa aqua in nubibus aeris, *posuit tenebras latibulum suum.* Hæc illi Regi Regum, trabea & purpura: hæc aurea corona, hi lapilli & vniones. Nullò hîc cingitur regio satellitio, desunt excubitores. Solus totam noctem in templis exigit, ac diei partem longè maximam. Etiam lampas, quæ pro antiquo Imperatorum ac Regum vsu, (de quo superiùs c. 5.) ad signum supremæ potestatis ardere debet, plerumque vel per iniuriam ministrorum, vel per auaritiam, desideratur. Omnia paupertatem, & quidem insignem spirant.

2. Suspicimus plerique omnes, nascentis Christi paupertatem; quippe qui in stabulo, clam omnibus, destitutus commodis externis quibuscunque in sordibus & absque apparatu, illhic sit visus: vt propterea S. Bernardus serm. 4. de Vigil. Nat. à pannis illis pauperrimis lenimen summæ egestatis suorum Monachorum quæsiuerit. Video autem Patres passim, statum Eucharistiæ conferre cum statu quem Christus in stabulo ac præsepio est sortitus. Signo nonnullos. S. Athanasius orat. de censu. [Operæ pretium est videre Ioseph fide confirmatum, & ædiculam vbi B. Virgo peperit, Ecclesiæ præfigurantem; cuius altare est præsepe, cuius vicarius Ioseph, cuius Diaconi, Pastor. Sacerdotes Angeli; cuius summus Sacerdos, ipse Dom. Thronus B. Virgo; Crateres, Virginis vbera; Vestis Sacerdotalis incarnatio; cuius flabella, Cherubin, discus, Spiritus sanctus, Pater autem, disci operculum.

S. Chrysostomus orat de S. Philogonio. [Si cum fide accesserimus, procul dubio videbimus illum in præsepi iacentem. Si quidem hæc mensa, vicem explet præsepis. Nam & hic ponitur corpus Dominicum, non quidem fasciis inuolutum, sicuti tunc; sed vndecunque Spiritu sancto conuestitum. Qui mysteriis initiati sunt, intelligunt quæ dicuntur.] Et hom. 7. in Matth. altare vocat *spirituale præsepe*; longámque instituit comparationem, eorum qui Christum in stabulo ac præsepio inuiserunt; cum iis qui accedunt ad sacram mensam, & in illo præsepio Christum honorant. Id quod etiam facit hom. 24 in 1. Cor. *in Morali.*

Eucharistia exemplar consiliorum Euangelic.

Theodorus Ancyranus orat. in Natale saluat. habita in Concilio Ephesino. [Sed iste qui tunc Magos ineffabili virtute ad pietatem traxit, idem lætam hanc festiuitatem hodierno die constituit; non iam in præsepi positus, sed in hac salutari mensa propositus. Illud namque præsepe, mater factum est huius mensæ. Propterea in illo est positus, vt in ista edatur, & fidelibus fiat salutaris cibus. Sed illud præsepe quidem, claram hanc mensam designauit. Virgo autem, choros istos Virginum geminauit. Bethleëmtici autem diuersorij vilitas, clara hæc templa extruit; & panni quibus tunc inuolutus est, facti sunt præsentium resolutio peccatorum.

3. Theodoretus serm. 10. de Prouid. [Natus Christus Dominus, materna quidem perindè vt nos vbera sugit: in præsepe autem, brutorum animalium mensa ponitur; Simul hominum brutam & ratione carentem naturam accusans, & suum erga homines amorem manifestans; quod cum ipse nutritor sit Deus secundùm humanitatem hominum cibus fit, qui magna & brutali ignoratione laborabant. Nunc verò cum brutorum ignorationem humana natura abjecerit, & rationis vsum receperit; mystica hunc excipit mensa, ipsa præsepi illius typus facta; & homines erudiens, quod cum homo in honore esset, non intellexit; comparatus est jumentis irrationabilibus & similis factus est illis; præsepe diuinum illum & spiritualem cibum suscepit. Postquàm verò in seipsam transiit natura, & imaginem diuinam circumiacere manifestè cognouit tunc postea super rationalem mensam cibus ille transiuit.]

S. Gregorius homil. 8. in Euang. ex notione nominis *Bethleëm*; Christi in stabulo nati, & in altari sub panis specie consecrati, analogiam eruit. [Bethleëm (inquit) *domus panis*, interpretatur. Ipse namque est qui ait, *Ego sum panis viuus qui de cœlo descendi.* Locus ergo in quo Dominus nascitur, *domus panis* antea vocatus est; quia futurum profectò erat, vt ille ibi per materiam carnis appareret, qui electorum mentes interna satietate reficeret, *&c.* Et quia per Prophetam dicitur, *omnis caro fœnum*, factus homo, fœnum nostrum vertit in frumentum, qui de semetipso ait, *nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit ipsum solum manet.* Vnde & natus, in præsepio reclinatur, vt fideles omnes (videlicet sancta animalia,) carnis suæ frumento reficeret, ne ab æternæ intelligentiæ pabulo, jejuna remanerent.] Geminus est his Theodoreti & S Gregorij locis, egregius locus Hesyc. hom. 2. de Deip. *in ipso fine* vbi de Christo pane nostro locato in præsepi Bethleëmitico, verbis illis. [Libens

Sect. III. Cap. VII.

reconditur in præsepi, vt qui sunt pecuini accurrant & reperiant λόγω idest sermonem & rationem in præsepi constitutam, vt ex eo recipiant dignitatem rationalem, vt qui currunt ad paleas frumentum nanciscantur, vt bestiarum more festinent, arbitrantes se inuenturos in præsepi manipulos hordei, & panem verum manducaturos, alimentum vitæ, cœnam lucis, escam lætitiæ, incorruptionis dulcedinem, vnde oritur notitia regni arrha adoptionis filiorum cœlorum hæreditas, societas cum Patre & Filio, & Spiritu sancto.]

Claudat agmen Patrum Bethleëmitici stabuli & altaris analogiam celebrantium, Guerricus serm. 5. de Nat. præfatus, in Christi stabulo totius religiosæ vitæ formam esse natam, subdit. [Fratres, & nos inueniemus hodie infantem pannis inuolutum, & positum in præsepio altaris. Videte, vilitas tegminis ne offendat, aut turbet obtutum vestræ fidei, veritatem reuerendi corporis sub aliis rerum formis intuentis. Sicut enim mater Maria, quibusdam assumentis pannorum inuoluit infantem; sic mater gratia, dispensatoriis speciebus rerum, eiusdem sacri corporis nobis obtegit veritatem.]

4. Est ergo status Christi in Eucharistia, de Patrum sententia, geminus statui quem sortitus est in præsepio. Quare paupertas à Christo suscepta in stabulo Bethleëmitico, æquè in Eucharistiæ mysterio reperitur. Imo auctior & plenior; quandoquidem hîc Christus, ne pannos quidem & fascias habet substantiales, sed ex despicatissimo entium genere: & pro sanctissimo & supra omnem terrenam nobilitatem claro Deiparæ & Iosephi comitatu, infames plerumque Clericos, & propudiosos Sacerdotes, asseclas habet. Nec hoc semper. Imo maximam temporis partem, solus & incomitatus, alieno à diuitibus more versatur. Quinetiam tanta in hoc mysterio splendet Christi paupertas, vt ne summam quidem paupertatem qua planè nudus in cruce pependit, cum paupertate in hoc mysterio micante, censeam conferendam. Nam si in cruce Christus, (vt notaui in tract. de S. Latrone c. 2. n. 7.) omnino nudus pependit; non est ea nuditas componenda cum paupertate IESV Sacerdotis Magni, hîc vestiti vestibus sordidis. Quid enim dignius ostentari poterat, ea regia purpura, quæ Verbum Dei vt vestimentum operuit? trabeam carnis suæ, qua nihil in terra cœlóve pretiosius, palam exhibuit Christus in cruce. Hîc caro eius, vilibus specierum operimentis obtecta, latet: ita vt Christus, sua pannositate, carnalibus siue Philosophis siue Hæreticis, vilissimum è paupertina plebe mendicabulum videri possit. Vt mirum esse non debeat, si non pecunia, sed paupertate venalem se hîc exponat Christus, Isaia teste, vt luculenter expendit Guerricus serm. 2. de Resurr.

Nitentissima Christi castitas in Eucharistia.

5. Iam Christi in Eucharistia castitatem, nihil attinet exponere. Nam vi status Sacramentalis, corpus Christi perinde se habet ac Spiritus: & eo nomine de facto donatur; non modò nunc, quia ibi est gloriosum, qua ratione S. Paulus, corpus Christi rediuiuum, appellat *Spiritum viuificantem*: sed etiam præcisè vi status Sacramentalis, atque adeò quale erat in nocte cœnæ, cum primò institutum & confectum est Sacramentum. Plerosque Patrum ita accepisse illud Threno. 4. *Spiritus oris nostri, Christus Dominus* dicam in Onomastico. Et in eundem sensum, intelligi à multis video, illud Apostoli Hebr. 10. denunciantis grauissima supplicia ei *qui Filium Dei conculcauerit, & sanguinem Testamenti pollutum duxerit in quo sanctificatus est, & Spiritui gratiæ contumeliam fecerit*; quod præter Patres in Onomastico adducendos, de Eucharistia intelligunt Nicolaus Methon. l. 1. contra hæsitantes & Turrianus l. 1. de Euch. c. 2. & l. 2. c. 11. qui ex S. Dyonisio Alexandrino ponderat, Apostolum ibi non agere de sanguine per quem redempti sumus, qui est sanguis in cruce fusus; sed agere de sanguine in quo fidelis sanctificatus est, qui est sanguis Eucharistiæ, quo in dies fidelis populus sanctificatur. Addit item Turrianus, Apostolum non egisse de eo qui irrogat contumeliam *gratiæ Spiritus*, sicut loquendum fuisset si ea gratia esset accidentaria: sed egisse de eo qui facit contumeliam *Spiritui gratiæ*, hoc est gratiæ substantiali; quæ est *αὐτόχαρις* ac per se subsistens: cuiusmodi reuera est Christus in Eucharistia latens, de quo proinde Apostolus pronunciasse videtur, quod sit *Spiritus gratiæ*; quia quamuis habeat ibi verum corpus, est tamen ad modum Spiritus, quia est inextensum, & totum in toto, ac insectile, & inalterabile ab extrinseco, sicut Spiritus Subiungiturque vox *gratiæ* quasi dicatur *Eucharistiæ*, (Sæpè enim Eucharistia vocatur *gratia*;) vt nomen *Spiritus* quod de Christo sub alia ratione efferri potest restringatur ad statum Sacramentalem.

6. Nihil potuit dici fortius & aptius, ad euincendam nitentissimam Christi in Eucharistia castitatem. Nam illuuies libidinis, & quicquid castitatis puritatem summámque munditiam infuscare quoquo modo potest, nulla ratione timeri debet in spiritibus corpori non consertis, quales sunt Angeli. Fœdéque hallucinati sunt veterum nonnulli, qui filios Dei ad filias hominum ingressos, vnde procreati sunt gigantes, censuerunt esse Angelos amore mulierum inescatos, & prolapsos in turpitudinem; quo nihil alienius ab Angeli genio fingi potuit, & doleo excidisse Iustino in vtraque Apologia, & aliis apud Pamelium Parado. 1. in Tertullianum & Feuardentium 4. Irenæi c. 70. Sed ridet hanc (vt vocat,) fabulam S. Chrysostomus hom. 22. in Genes. & esse extremæ dementiæ corporalem incontinentiam affingere Angelis, ait Theodoretus in Epitome diuinorum decretorum cap. de hom. latè exponens illud Genes. 6. de filiis Seth accedentibus ad filias Cain. Id quod etiam habet Anastasius q. 25. in Script. indicans affine stultitiæ, tale dedecus illinere naturæ Angelorum. Passim quoque DD. 1. Cor. 11. vbi mulier iubetur velari propter Angelos, exsibilant Tertulliani interpretationem, qui libro de veland. Virg. c. 7. existimauit, Apostolum ibi consuluisse incolumitati Angelicæ sanctimoniæ, indicto mulieribus capitis operimento, ne earum liberiore contuitu, pellicerentur ad carnis fœditates; quod de Angelis terrestribus dictum, vel ad insinuandam reuerentiam loco sancto Angelis referto debitam insulsè detortum est ad periculum spurcitiæ in Angelis. Adamat quidem

dæmon

dæmon spotcitias corporum, tanquam homini exitiales: non tamen vt sibi suaues, in ratione voluptatis consequentis admotionem tactilium proportionatorum. Quare sicut nihil Angelo cum carne, ita neque cum carnis fœcutentia. Et ideirco Vigines de familia Angelica deputantur, vt loquitur Tertullianus l. 1. ad vxorem. Nec dissimiliter S. Augustinus l. de sancta Virginit. c. 13. & S. Bernardus epist. 42. Cum igitur Christus Dominus in Eucharistia, præcisè vi status Sacramentalis, habeat se vt Angelus, explorata esse debet eius illibata castitas, etiamsi aliunde, & quia homo Deus est, & quia gloriosus est, non esset planè securus ab illis sordibus quæ sanctimoniæ aduersantur, & corpus simul animámque fœdè conspurcant.

7. Et quia nihil adeò tuetur castitatem ac sensuum custodia; ferèque oculorum contactus, (vt philosophatur S. Basilius l. de vera Virginit.) pronubus est tactuum vlteriorum, & commixtionis cum clade castitatis; mirum quanta custodia, vi status Sacramentalis, sensus suos muniuit Christus in Eucharistia. Sunt enim omnes planè obstructi, ita vt citra miraculum, nequeant erumpere in actum secundum. Enim verò nihil esse aptius ac fortius ad sensuum subactionem, & castitatis indemnitatem, perceptione diuini huius cibi, constans est Patrum doctrina, vt dico tractaos legitimos Eucharistiæ effectus, & seponeos illos ab anomalis. Pulchrè id expressit Marcus Eremita l. de de Melchisedeco, verbis illis, [Sicut Melchisedec, redeuntibus ex bello, deuictis quinque Regibus Allophylis, obtulit panem & vinum; sic Christus redeuntibus ex bello spirituali, & superato auersario, dat panem sanctificatum, dicens, *comedite ex eo omnes* Rursus sicut Abraham, ei qui panem obtulit, decimas soluit; sic qui fidem & obedientiam Abrahæ imitantur, & à Christo, verò Melchisedec, hunc panem vitæ, qui est ipse Christus, in sancta Eucharistia accipiant; quinque sensus exteriores, & totidem interiores, tanquam decimas naturæ nostræ, quæ olim fuerat ab Allophylis, id est à dæmonibus capta, offerunt.] Hæc cum ita sint, quandoquidem propter quod vnumquodque tale & illud magis, non licet ambigere, quin Christus qui in Eucharistia germinat Virgines, & sub Virginibus creaturis specierum latens vt Fulbertus epist. 1. loquitur, triumphum de parte sensitiua concedit communicantibus, eminentissima & intemeratissima castitate, sensuúmque defœcatione sit præditus.

Christus in Eucharistia perfectè obediens.

8. Obedientia, quæ arcem tenet consiliorum Euangelicorum quibus Religiosus status constituitur, eximia planè est in Christo sub speciebus Sacramentalibus latente. Cum enim tres obedientiæ distinguantur gradus; primus isque infimus, qui executionem spectat: Secundus qui voluntatem ad nutum imperantis fingit; postremus & eminentissimus, qui etiam intellectum captiuat in obsequium, ita vt ne iudicium quidem obtemperantis, à sensu & judicio præcipientis dissentiat, nullam ex his Obedientiæ vndecunque cumulatæ partibus, à se desiderari passus io Eucharistia Christus Do-

minus. Es executionem quidem, præstat exquisitissimè. Quisquis enim sit Sacerdos, dummodò ritè initiatus, quacunque hora & loco, etiamsi per sacrilegiũ potestate sua vtatur, tamen illico adest Christus, obediente Deo voci hominis & hominis, profani moribus, eóque gradu indignissimi. Non refugit manus, recenti plerunque scelere contaminatas. Immissus interdum in os leprosi hominis, vel in stomachum fœda cacochimia putentissimum; & quod illi squalidius & horridius est, coiectus in os peccatoris & iniqui, non refugit, sed subit quo inducitur. Etiam ad scelera & magicas impietates adhibitus, æquè perstat, nec stationem speciecum in qua locatus est, præ sceleris horrore deserit. Nullus in vniuersa hac execurione cernitur Christi renisus, sed plena & perfecta voluntatis subjectio. Nam quamuis narratio de Vvidechindo Saxone, ferat, Christum ori peccatoris immissum cum remisu subiisse, sed subiisse tamen nihilominus ea demonstratio non pertinuit, nisi ad significationem grauis peccati malè communicantium, quod Christo maximè displicet; minimè autem insinuarus est verus vllus renisus voluntatis Christi, circa ingressum in huiusmodi homines. Quis enim renitentem ad ingressum potuisset adigere? Postremò quoad intellectum & iudicij abnegationem, Christus in Eucharistia non secus se habet, quàm si iudicio & intellectu careret; nec plus dijudicat arbitria Sacerdotis, quem sibi in hoc statu Sacramentali præposuit, quàm si iudicio destitueretur; tametsi non rarò, cum Sacerdos deberet vel non dispensare Eucharistiam, vel aliter erga eam se gerere, non latet Christum per scientiam infusam atque beatam absurditas operationis; & vt ita dicam præcepti, à Sacerdote tanquam Superiore manantis. Admitto enim, Sacerdotem agnosci à Christo in hoc statu, aliquatenus tanquam superiorem. Non quod reuera Christus homo, alium habeat sibi superiorem quàm Deum, vel quod Sacerdos sit Christo superior; sed quia Christus Deo, in Sacerdote, vel ad Sacerdotis nutum obedit; & quia Christus gerit se erga Sacerdotem, perinde ac par est se gerere bonos subditos ergà verum superiorem. Vnde ab eo benedici molestories in sacrificio non dedignatur: tametsi iuxta Apostolum, *sine controuersia, quod minus est à maiore benedicitur*. Est igitur Christus in Eucharistia, perfectissimum exemplar Religiosæ obedientiæ.

Honestas virtutum religiosarum, voto firmata à Christo in Eucharistia.

9. Quod autem honestas religionis, propositis Christi in Eucharistia actibus, sit appressa per votum, vt secundo loco monstrandum suscepi, facilè ostendi potest, eo supposito quod suo loco plenè confirmatum est; quamuis Christus non eguerit voluntaris suæ firmatione per votum, quod vnum voluit D. Thomas 3. 2. quæst. 88. artic. 2. ad 3. tamen cum viator erat, vouere reuera potuisse, & verò etiam vouisse de facto, vt rectè statuit Suares l. 3. de voto c. 2. n. 4. & t. 2. 3. p. d. 28. f. 2. Quid enim vetat, voluntatem quanquam in bono aliunde firmatissimam, noua hac religionis obligatione obstringi,

Eucharistiâ exemplar consiliorum Euangelic.

Sect. III. Cap. VII.

obstringi, ad præstandum quod Deo placere manifestum fuerit? Hoc ita constituo, Christum ea voto se obstrinxisse ad statum Sacramentalem instituendum, & subeundas panis ac vini species; & consequenter etiam se obstrinxisse ea toto, ad paupertatem, & castitatem, ac obedientiam, in illo statu (vt diximus) exhibendas, insinuatum videtur in multis scripturis, ex Doctorum interpretatione. Celeberrimus locus est in Psalmo 21. vbi ex persona Christi, iuxta totius Ecclesiæ sensum, quod ibi notat Iansenius, vota sua appellat Eucharistiam, dicens; *vota mea reddam in conspectu timentium eum.* Nec est cur ea vota detorquenantur ad impropriam vocis significationem, sonéntque tantùm desideria voluntatis paternæ acceptandæ, aut mandandæ executioni. Non est inquam cur hoc dicatur, & vera voti notio, sonans promissionem, ac se obstringendi voluntatem, excludatur. Nam iuxta regulam D. Augustini, vocum scripturæ proprietas retinenda est, quando ex ea non sequitur quid absurdum, vt hinc sanè nullum sequitur. Et ita S. Basilius ad eum psalmum 21. affirmat, *vota* ibi, significare promissiones, nec dissentiunt Theodoretus atque Iansenius. Ea ergo vota quæ Christus contestatur se redditurum in conspectu timentium eum, non spectarunt sacrificium crucis in quo turba iniquorum velut apiarium circumdedit Christum, sed spectarunt sacrificium incruentum, à Christo in primo suæ conceptionis instanti promissum Deo, ad exorandam eius tutelam in tot discriminibus, sub mortem itruituris confertto agmine, Quod sacrificium, & voti de eo instituendo impletio, reddita verè sunt in conspectu timentium Deum, hoc est turbæ fratrum duodenæ, in qua tametsi comprehensus est Iudas, iuxta probabilem multorum sententiam cui subscripsimus in tract. de Iuda c. 9. num. 29. tamen numerus timentium Deum multo prævaluit. Psalmi item textura, videtur planè exigere hunc votorum illorum intellectum. Nam sequitur; *edent pauperes & saturabuntur*, &c. *viuent corda eorum in seculum seculi.* Quæ dici de Eucharistia, est per se perspicuum, & egregiè tradunt Eusebius & Augustinus ibi, iam supra allegati. Nunc addo alium planè luculentum S. Augustini locum, ex Epistola 120. qua Psalmi illius 21. expositioni insistit. Sic ergo habet S. Aug. ea epistola c. 24. [ideò sequitur & dicit, *Vota mea reddam coram timentibus eum. Edent pauperes & saturabuntur & laudabunt Dominum qui requirunt eum.* Ipsi suntparuuli de quibos dixit, *& reuelasti ea paruulis.* Timentes eum & pauperes, idest humiles quinon alta sapiũt; sed timent timore illo casto, non quo pœna formidatur, sed quo gratia conseruatur. Vota verò sua, sacrificium vult intelligi corporis sui, quod est fidelium Sacramentum. Ideò cum dixisset, *vota mea reddam coram timentibus eum*, continuò subiunxit, *edent pauperes, & saturabuntur.* Ipsi enim saturabuntur pane qui de cœlo descendit, qui ei coherentes, & eius panem dilectionémque seruantes, imitantur eius humilitatem, ideò pauperes in hac paupertate & saturitate, præcipuè Apostoli clarueruut. *Et laudabunt Dominum* inquit, *qui requirunt eum*, intelligentes non meritorum suorum, sed illius esse gratiæ, quod saturari sunt.] Rursúsque inferiùs. [Charitas in commune magis, quàm in priuatum consulens, dicitur non quærere quæ sua sunt. Hac viuunt corda in seculum sæculi, tanquam saturata pane cœlesti. De qua saturitate ipse dicit, *nisi manducaueritis carnem meam, & sanguinem meum biberitis, non habebitis vitam in vobis.* Meritò ergo istorum qui saturantur, viuent corda eorum in seculum seculi. Vita enim Christus est, qui habitat in cordibus eorum.]

Concluditur, Christum in Eucharistia, esse veri Religiosi exemplar.

10. Liberasse videor fidem datam, atque perspicuè euicisse, religiosæ professionis, qua homo paupertatem, castitatem, & obedientiam Deo spondet, exemplar perfectissimum in Christo Sacramentaliter constituto præcessisse. An id expressit S. Benedictus in regula c. 66. aliàs 59. cum agens de professione per pueros nobilium emittenda, sic habet. [Parentes eius faciant petitionem quam supra diximus (c. 58. proximè antecedente:) & cum oblatione, ipsam petitionem & manum pueri inuoluant in palla altaris, & sic eum offerant.] Clariùs constitutiones Lanfranci, declarant quæ esset ea oblatio. Sic enim eis legitur. c. 18. [Offerendus puer, facta priùs corona, manibus portans hostiam & calicem cum vino, sicut mos est, &c.] Huius vsus à S. Benedicto inter profitendum præscripti, rationem hanc reddit Turrecremata tract. 133. vt puer professionem emittens, doceretur se effici holocaustum Domino, planéque consecrari Deo, eo modo quo hostia (quæ ibi pro more antiquo dicitur *oblata*, vel *oblatio*,) est holocaustum Christianorum. Nec hoc dico, hostiam ibi à profitente oblatam, fuisse consecratam; puero enim minusculæ ætatis datam in manus sacram hostiam, reuerentia & decentia via finit existimare. Prætterquàm quod in Monasterio S. Mariæ Heluetiorum, hostia dabatur puero profitenti; in mappula absque calice, cuius loco gestabat ampullam communis viui, vt, scribit Ruthardus eiusdem Cœnobij Monachus, ad caput prædictum Regulæ S. Benedicti. Nihilominus professio emissa gestando manibus materiam Sacramenti Eucharistiæ, hostiam inquam & calicem, manifestè insinuat idipsum Deo sponderi à profitente, quod Christus in Sacramento Eucharistiæ prior perfecit. Neque enim cum fundamento dici potest, eum ritum adhibitum esse, ad iuramentum per Euch. concipiendum de seruanda professione. Tale enim iuramentum fuisse profitenti præscriptum, neque vsus testatur, neque Interpretes agnoscunt. Non est autem tantum onus imponendum profitentibus, vt si professionem violent, non modò sint rei temerariæ professionis Deo factæ, sed etiam iuramenti, quæ esset alia labes longè teterrima. Præterquam quod iuramentum, non potest concipi per panem & vinum ante consecrationem; fuissétque longè commodius, iuramentum exigere porrecta ad contactum pyxide continente Eucharistiam, vel imagine Crucifixi; si reuera ea mente S. Benedicti, qui professionem emittebat, iussus esset concipere iuramentum de seruanda professione. Omnino itaque verum videtur, ritum illum fuisse præscriptum, & adhibitum,

bitum, ad finem propoſitum à Turrecremata.

11. Et eſt ſanè ſacrificium iuſtitiæ, quod Chriſtus in myſterio Euchariſtiæ exhibet, luculentum exemplar ſacrificij quod de ſe offert qui profeſſionem religioſam emittit. Deſigno nomine *ſacrificij iuſtitiæ*, myſterium Euchariſtiæ, non minùs quàm ſacrificium crucis; quia vtrumque eo nomine denotari in Scripturis, rectè obſeruatum eſt à Lorino in Pſalmum 50. *ad verſum vltimum*. Et ſanè vtrumque hoc ſacrificium, ſanctiſſimum eſt, & vndecunque iuſtum ac purum, nec non diuino iuri violato ad iuſtitiæ amuſſim reparando accommodatiſſimum. Homo igitur immolans ſe Deo per religioſam profeſſionem, non modò conformatur Chriſto cruentè in ara crucis immolato, vt docet Piphnutius Abbas apud Caſſianum lib. 4. de inſtit. c. 32. ac Bleſenſis ſerm. 9. *in fine* & Rupertus lib. 4. in Regulam S. Benedicti à c. 9. plenéque Ioannes Nider l. 3. de reform. Religioſ. cap. 8. ſed etiam exquiſitè conformatur Chriſto, quatenus in altari gladio verborum immolatur quotidie pro nobis, verè hoſtia viuens, & per hoc ſacrificium incruentum, [quodammodò immolatus, adhuc quotidie, donec mortem eius annunciamus.] Verba ſunt S. Bernardi ſerm. 6. de vigilia Natio. Dom. Quod aliter dicit S. Greg. 4. dialog. c. 58. Iterum in hoc myſterio ſacræ oblationis Chriſtum pro nobis immolari, tametſi in ſemetipſo immortaliter & incorruptibiliter viuentem; & hoc ſacrificium paſſionem Vnigeniti ſemper imitari, eiuſque mortem per myſterium nobis reparare. Saluberrimè verò concludit c. 59. [Neceſſe eſſe vt cum hæc agimus, noſmetipſos Deo in cordis contritione mactemus; quia qui paſſionis Dominicæ myſteria celebramus, debemos imitari quod agimus. Tunc ergo verè pro nobis hoſtia erit Deo, cum noſmetipſos hoſtiam fecerimos.] Facimus autem (vt dictum eſt,) per religioſam profeſſionem, quæ eſt immolatio hoſtiæ noſtræ immolationi Chriſti per Sacerdotem in altari ſanctæ, antitypa.

Euchariſtia exemplar conſiliorum Euangelio.

SECTIO IV.

Heptas Lucernarum Candelabri ſancti, ad effectus Euchariſtiæ accommodata.

DIXIMVS de ſubſtantia myſterij Euchariſtiæ, & eius per candelabrum Moſaïcum adumbratione. Quantæ item Chriſti Dei & homini perfectione in eodem myſterio ſecundùm ſubſtantiam ſuam ſumpto eluceant, ſatis hactenus monſtratum eſt. Nunc quomodò eius effectus, per lucernas exemptiles candelabro impoſitas ſint adumbrati, conſiderandum ſequitur. Bellè verò effectus Euchariſtiæ, lucernis candelabri reſpondent. Lucernarum quippe candelabri, alius vſus non erat, quàm inferendi lucem, & tenebras depellendi. Nec diſſimiliter, omnes Euchariſtiæ effectus, ad illationem veræ lucis internæ, quæ gratia & virtutibus diuiniſque illuſtrationibus continetur, & ad tenebrarum intelligibilium, (vt D. Auguſtinus peccata nominat,) eliminationem reuocantur. De hoc igitur vtroque Euchariſtiæ effectuum genere, per proportionem ad geminum ſimilem lucernarum candelabri Moſaïci effectum, poſt tractata quæ ad Euchariſtiæ ſubſtantiam pertinent, deinceps agemus. Ex quo liquebit, Euchariſtiam meritò componi cum lucerna apud S. Thomam Opuſc. 58. c. 6. & perbellè à Petro Bleſenſi carm. de Euchar. c. 9. vbi poſt hominem cum lucerna fictili à Deo figulo optimo reparata collatum; ait, Verbum Dei teſta carnis in crucis clibano excocto, & oliuo diuinæ bonitatis repleta circumdatum, aliam teſtam lucentem apparaſſe fidelibus.

Hac ſimili teſta, diuina lucerna reſplendet.
Vnde Sacra menſa dapibus benedictio pendet.

CAPVT I.

Septenarius lucernarum, ad vberem lucem intelligibilem ex Euchariſtia promicantem, relatus.

1. NIhil frequentius apud Patres, mentione lucis, quoties de Euchariſtiæ effectibus ſermo incidit. Nec raro per ordinem ad eoſdem effectus. Euchariſtiam *lucis*, aut *luminis*, vel *ſplendifici iubaris*, nomine inſigniunt. Eſt quidem alio item ex capite diuina Euchariſtia, *lucis* appellatione conuenienter notata, quia vmbris ac nocti Iudaicorum rituum eſt ſubrogata. Quo ſenſu S. Ambroſius l. de initiandis c. 9. Euchariſtiam vocat *lucem*, & manna *vmbram*. Eodémque ſpectans Paſchaſius l. de Sacram. c. 18. [Ante paſſionem (inquit,) hoc Sacramentum ideò celebratum eſt, vt de legali Paſcha, continuò quia vmbra remouenda erat veritas clareſceret. Nunquam igitur vmbra poteſt deſiſtere, niſi radiante luce.] Hæc tamen Euchariſtiam, *lucem* denominandi ratio, omnibus Chriſtianis Sacramentis ac ritibus æquè communis, eo ipſo quod communis, non propria Euchariſtiæ eſt, nunc prætereatur.

Sect. IV. Cap. I.

Vniuersè enim, de tempore legis Euangelicæ comparato ad tempus veteris Testamenti, ac vigentis legis Moſaïcæ, dictum eſt, *Nox præceſſit, dies autem appropinquauit*, vt exponunt S. Cyprianus l. de zelo & liuore, S. Ambroſius ſerm. 51. & in Pſal. 45. Theodoretus, & Cornelius, ac Toletus ibi, annot. 15. Quare ſiſtamus in iis quæ Euchariſtiæ ſunt propria, & penes ea, quantum, quámque copioſum ac liquidum lumen ab hoc myſterio profundatur, dignum adumbrari lucernarum ſeptenario, quid numerus eſt plenitudinis ac perfectionis, conſideremus.

Finis Euchariſtiæ, plena illuminatio fidelium.

Non alium ſanè fuiſſe inſtituendæ Euchariſtiæ finem, quàm vt fideles diuina luce repleantur, ſignificat S. Irenæus lib. 4. c. 37. vbi colligens ſummam ante dictorum; ait diſputatum abs ſe eſſe in ſuperioribus, quomodò Verbum caro factum eſſet, vt quemadmodum habebat in cœlo principatum, haberet & in terra. Ac etiam vt inferis dominaretur, factum eſſe primogenitum mortuorum, vt viderent omnia ſuum Regem. Conſideratum itidem abs ſe docet, quomodò proſpectum ſit ab eodem Deo Verbo hominem induto, [Vt in carne Domini occurrat paterna lux, & à carne eius rutila veniat in nos; & ſic homo deueniat in incorruptelam, circundatus paterno lumine.] Alludit ad ea quæ cap. 34. dixerat, de incorruptione collata per Euchariſtiæ perceptionem; ob commiſtam (vt ſic dicam,) lucem Dei cum Chriſti corpore, inde adepto vim conferendæ incorruptionis, ac viuificationem, vt ſæpè argumentatur, S. Cyrillus. Videſis autem an non idem quoque exprimere voluerit creditus Cyprianus ſerm. de cœna Dom. cum dixit, tractans effectus Euchariſtiæ; [ſuperius lumen in inferiora diffuſum, claritatis ſuæ plenitudine à fine vſque ad finem attingens, totum apud ſe manens, totum ſe omnibus commodat: & caloris illius identitas, ita corpori aſſidet, vt à capite non recedat. Panis itaque hic azymus, cibus verus, & ſyncerus, per ſpeciem & Sacramentum nos tactu ſanctificat, fide illuminat, veritate Chriſto conformat.] Hoc eſt clariùs dicere, quod ſubobſcuriùs ab Irenæo dictum fuerat, à rutila carne Domini ex paterno fulgore luminoſa, communicatam eſſe homini carnem illam percipienti, ſanctitatem & incorruptionem & in hunc finem fuiſſe inſtitutam Euchariſtiam, & ſacrum calicem propinari plenum vita & lumine, vt loquitur S. Ephrem ſerm. de iudicio. Explicatiſſimè verò Barlaam. Monachus apud Damaſcenum in Hiſtoria, erudiens Ioſaphatum rationem vitæ Monachorum, hunc ipſum finem inſtitutionis diuinæ Euchariſtiæ proponit c. 12. dicens. [Dominicis diebus ad vnam & eandem Eccleſiam pergunt, ac diuina myſteria, hoc eſt incruentum puri corporis ac pretioſi ſanguinis Chriſti ſacrificium percipiũt: nquæ quidem Dominus, piis in peccatorum remiſſionem, ac tum animi tum corporis illuminationem & ſanctificationem donauit.] Rurſus inferiùs tradens præcipua fidei capita, in Procatecheſi ad Baptiſmum, cum venit ad doctrinam de Euchariſtia, poſt memoratam eius inſtitutionem, concludit c. 19. [Ipſe igitur Dei ſermo viuus & efficax, atque ſua virtute nihil non efficiens, per diuinum ac ſacroſanctum ſermonem, ac Spiritus ſancti aduentum, ex oblationis pane & vino, corpus ſuum & ſanguinem efficit, atque immutat; & iis à quibus cupido animo percipitur, ſanctitatem & lucem affert.] In liturgia quoque præſanctificatorum, diſertè dicitur, fideles per communionem, mentis oculis colluſtrari, & filios lucis ac diei effici. Comprobatur vera in hunc modum duplex lectio loci illius Apoſtolici Epheſ. V. *Surge qui dormis & exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus.* Alij enim legunt, *& continget te Chriſtus.* Ita creditus Ambroſius ad hunc locum, Auguſtinus in pſalmum 3. S. Paulinus Epiſt. 12. ac quidam iam olim apud S. Hieronymum Epheſ. V. quem ait theatrali miraculo inter concionandum, eam verſionem loci Apoſtolici retuliſſe ad dormientem in Caluariæ monte Adamum, qui contactu defluente ſuper eum Crucifixi Chriſti ſanguine, vitam & lucem ſit conſecutus; quod magno vulgi fidelis plauſu exceptum, teſtatur S. Hieronymus. Et fuit ſanè multorum ſenſus, Adamum in Caluariæ monte ſepultum, eo ipſo loco vbi crux Chriſto fixa eſt. Omnino multos id affirmantes, ſignat Malonius ad c. 16. Palæoti de ſacra ſyndone num. 10. Verum quia eam loci Apoſtolici detorſionem, ad non vſquequaque certam narrationem de Adamo, S. Hieronymus non admittit, nec quidquid obganniat Theodorus Beza deſerenda eſt volgata lectio, quæ magis probatur S. Chryſoſtomo homil. 18. in ad Epheſ. & ſimpliciter approbatur à S. Epiphanio hær. 46. dicamus ſanè, illam quoque aliam lectionem ἐφάψεται *continget te Chriſtus*, vel quod eodem recidit, *continget Chriſtum*, optimè veram comprobari in contactu Euchariſtico, quo fideles illuminantur, multo melius quàm Ionathas attactu mellis. Experti hoc ſunt Emaunte diſcipuli Chryſoſtomus aut quiſquis alius Autor ſermonis de ſigillis agens de duobus tendentibus in Emmaus qui accepto pane benedicto illuminari ſũt, quærit. [Cur illis panem primùm porrexit, & tunc demum oculi illorum aperti ſunt.] Reſpondet verò. [Quoniam cibus ille, Adami oculos pernicioſè aperuit, nunc illius loco, alius cibus eſt inſtitutus qui nouo quodam & admirabili modo, viſum reſtituit.] Manifeſtè ſupponit hic Autor, panem à Chriſto duobus diſcipulis porrectum, fuiſſe Euchariſtiam, quæ fuit multorum de eo pane ſententia. Præſertim Maldonati & Franciſci Lucæ. Præiuerant varij Patres vt Hieronymus in Paulæ Epitaphio, Auguſtinus l. 3. de conſ. Euang. c. 25. & Epiſt. 59. in Matth. hom. 17. Heſychius l. 2. in Leuit. c. 9. Beda & Theophilactus Lucæ 24. & alij. Scio Ianſenium c. 146. Concord. diſſentire, & præiuerant creditus Emiſſenus, reuera Bruno Signienſis hom. in feriam. 2. Paschæ, Oecumenius & Lyranus in c. 24. Lucæ, S. Thom. in 3. d. 21. q. 2. art. 2. & qui in contrarium iam adductus eſt S. Hieronymus l. 2. in Iouin. Nihilominus prior ſententia eſt probabilis. Et quamuis ſola ſecunda eſſet vera, tamen eo ipſo quod agnoſcit fractionem panis in Emaunte fuiſſe myſticam, & adumbraſſe fra-

ctionem

ctionem Euchariſticam, maneret quod hic intendimus. Quia ſi quod non erat niſi Symbolum Euchariſtiæ illuminauit duos diſcipulos priùs caligine præpeditos, multo magis idipſum præſtabit Euchariſtia.

Eadem iubar, & columna viatoria renatorum.

3. Non dubito quin hoc ſit, quod Ceadvallæ (poſtea Petro) Angelorum Regi, Romæ baptizato, obtigiſſe diuina benignitate, notabat in eius Epitaphio Sergius Papa apud Bedam l. 5. hiſtor. c. 7. ibi. Rex optimus, peregrinatus dicitur Romam.

Vt Petrum, ſedémque Petri Rex cerneret hoſpes.
Cuius fonte meras ſumeret almus aquas.
Splendifi. úmque iubar radiant i carperet hauſtu,
Ex quo viuificus fulgor vbique fluit.
Percipienſque ala. er rediuiua præmia vitæ.
Barbaricam rabiem, nomen & inde ſuum.
Conuerſus conuertit ouans, &c.

Senſus eſt, *Ceadvallam*, mox mutato per Sergium Papam nomine, *Petrum* dictum, mutaſſe cum nomine; Barbariem priſtinam: & luſtratum genitalibus vudis, diuinam Euchariſtiam participaſſe, pro more circa baptizatos ſolemni, quem Lindanus l. 4. parop. cap. 37. confirmat ex hymno Eccleſiaſtico, quo agni prouidi, id eſt rationales ac ſapientes, adhuc ſtolis albis candidi, id eſt mox à baptiſmo inuitantur ad diuinam cœnam. Eoque refert, vſum apud Friſios ſuo adhuc tempore vigentem, vt infantibus à fonte ad chorum delatis, S. Euchariſtia altari imponeretur; veſtigium antiqui vſus, quo baptizati, illico communicabant. Ceadvalla ergo, ſtatim atque baptizatus eſt, & puris luſtralibus aquis ablutus, ſplendificum iubar radianti hauſtu carpſit, ex quo fluit vbique fulgor viuificus. Periphraſis ſanè luculenta diuinæ Euchariſtiæ, quæ verè eſt præmium vitæ rediuiuæ. Nec enim datur niſi renatis.

4. An quia renati per baptiſmum obligationem ſuſcipiunt ineundæ viæ ad cœlum confeſtim ac baptizati ſunt, donantur lucerna viatoria, cum incedendum illis ſit per tenebras, itinere maximè lubrico? Ita viſum Franconi Abbati tomo 10. de gratia Dei cum. recenſet cauſas, inſtitutæ in bonum viatorum fidelium, ſacræ Euchariſtiæ. Nec diſſentit Drogo de ſacram. Dominicæ paſſionis, deſcribens columnam itineris populi Dei in deſerto ducem, in ſpecie columnæ nubis per diem, ac columnæ ignis per noctem. Columnam enim nubis, interpretatur Euchariſtiam. [Quæ eſt (inquit) nubes quæ præcedit veros Iſraëlitas, niſi veriſſimum & ſanctiſſimum corpus tuum, quod in altari ſumimus? in quo velatur nobis altitudo diei, immenſitas maieſtatis tuæ; cuius & calorem & ſplendorem, mortalis infirmitas ſuſtinere non poſſet, niſi mediatrix nubes interpoſita & ardorem temperaret deſuper & tutam ſubter viam præmonſtraret? Hanc nubem, totus exercitus tuus ſequitur Domine Rex Sabaoth. Qui autem non ſequitur eam, in tenebris eſt, & in tenebris ambulat, & neſcit quo eat. Reliceret enim de hac ſemita quæ ducit ad vitam, ſemita humilitatis & patientiæ; ſemita manſuetudinis & miſericordiæ; & quicquid humano generi per Incarnationis tuæ myſterium reuelare dignatus es. Relucet nobis ex hac luce legis & prophetiæ gloria.

Sic renati, vt filij lucis à claritate in claritatem tranſeunt. & è fonte vitali emergentes, deducuntur ad fontem lucis. Quo nomine, Euchariſtiam inſignit S. Chryſoſtomus hom. 45. in Ioan. vbi poſt multa & inſignia Euchariſtiæ elogia, addit. [Hic fons lucis eſt, fons diffundens radios veritatis: huic ſupernæ adſtiterunt virtutes, fluctuum eius pulchritudinem inſpicientes. Nam manifeſtiùs quàm nos, illæ, propoſitorum virtutem & fulgorem inacceſſibilem intuentur. Quemadmodùm enim ſi quis liquefacto auro manum vel linguam injiciat, quàm primùm deauratur, ita hæc nobis propoſita, animam auream reddunt.] Particula cauſalis *enim*, manifeſtè fert hominem participatione Euchariſtiæ effici fulgentem ac luminoſum: ita vt *aureus*, ſumatur pro *lucido* aut *illuminato*, quod erat commune baptizatorum nomen: iuxta Chryſoſtomum quidem homil. 21. ad pop. à noua luce ſemper (ſi vellet,) affulgenti & nunquam extinguenda, petitum: fortaſſis autem non minùs appoſitè, deriuandum a lumine, cuius conſpiciendi per baptiſmum compotes fiebant baptizati. Nam ante baptiſmum arcebantur à contuitu Euchariſtiæ, nec ſinebantur ad diuini huius luminis conſpectum accedere: ad quod & videndum, & vſurpandum, admittebantur poſt baptiſmum, deinceps epoptæ futuri. Appoſitiſſimè autem illuminatin illa communicantium, referri poteſt ad fulgorem ac ſplendorem participatione Euchariſtiæ conciliatum.

Gratia, lux Euchariſtiæ primaria.

Dignè communicantium, ſplendor.

5. Eſt in hanc rem illuſtre viſum, quod refertur lib. 6. vitæ Patrum libello 1. num. 16. vbi de Epiſcopo, apud quem duæ mulieres, impudicitiæ fuerant notatæ, dicitur. [Poſt diuinam illam atque terribilem conſecrationem, dum accederent ſinguli ad participanda ſancta myſteria; per vultus eorum cernebat animas, quibus vnaquæque ſubjaceret peccatis Et peccatorum quidem hominum, videbat facies nigras; quoſdam verò ipſorum tanquam ab æſtu exuſtas facies habentes, oculos autem rubeos ac ſanguineos: alios autem eorum, claros quidem facie, candidos verò amictu. Et alij quidem, dum acciperent corpus Domini, exurebat eos & incendebat: aliis autem ſicut lumen efficiebatur in ſe, & per os ingreſſum omne corpus eorum illuminabat. Erant autem inter ipſos, etiam qui ſolitariam vitam elegerant, & hi qui in coniugiis erant, qui & ipſi ita eſſe videbantur. Deinde conuertit ſe, & cœpit etiam ipſe mulieribus diſtribuere, vt cognoſceret quales & ipſarum eſſent animæ. Et vidit ſimili modo fieri nigras atque rubeas facies earum, ſanguineas quoque & albas. Inter ipſas autem, aduenerunt & illæ duæ mulieres, quæ accuſatæ erant illi Epiſcopo; propter quas maximè ad hanc precem & præuidentiam venerat. Cernit etiam ipſas dum accedunt ad ſanctum myſterium, clarum habentes vultum & honorificum, candida verò ſtola circumamictas. Deinde cum & ipſæ participatæ fuiſſent myſterio Chriſti, factæ ſunt; ſicut à lumine illuſtratæ. Rurſum Epiſcopus ad ſolitam precem conuertebatur, ſupplicans

Sect. IV. Cap. I.

ſupplicans Deo,& diſcere cupiens modum reuelationum quæ ei demonſtratæ fuerant. Aſtitit autem Angelus Domini, & de ſingulis interrogare præcipiebat. Sanctus verò Epiſcopus, continuò de illis duabus ſciſcitabatur mulieribus, ſi vera eſſet illa prima accuſatio, an falſa. At vero Angelus affirmabat,vera eſſe omnia quæ dicta de eis fuerant. Epiſcopus quoque, ait ad Angelum. Et quomodò in perceptione corporis Chriſti,ſplendidæ erant facies earum; albam autem ſtolam habebant,lumine quoque fulgebant non paruo? Ait autem Angelus. Eo quod reſipuerunt de Actibus ſuis & diſcedentes ab his, lachrymis & gemitibus atque eleemoſinis pauperum, per confeſſionem diuinum meruerunt numerum de cætero in his malis nunquam ambulare promittentes ſe, ſiquidem de prioribus delictis veniam mereantur. Propter hæc ergo, meruerunt diuinam immutationem.] Narratio Eutychiani de Theophili Oeconomi pœnitentia, ſic habet *ad finem*. [Sanctiſſimus Epiſcopus cum manu populo indixiſſet ſilentium, & eis dixiſſet, *pax omnibus*, cœpit peragere conſuetam Eucharistiam ſanctæ oblationis, & poſtquam perfecta fuiſſent dona diuina, cum impertiit intemeratis & viuificis Chriſti Sacramentis, ſtatimque reſplenduit facies eius ſicut Sol: Et cum vidiſſent omnes, eius figuræ repentinam, mutationem, benignum Deum magis glorificarunt, qui facit mirabilia iis qui ad ipſum confugiant.] Inſigne viſum, de nonnullorum ob piam communionem illuminatione, aliorum verò indignè communicantium contraria immutatione, obiectum eſſe S.Euthymio, narrat in eius vita Cyrillus Monachus, ex relatione fide dignorum Fratrum.

6. De aliis ex contactu diuinæ Euchariſtiæ ſplendorem contrahentibus, ſunt crebra teſtimonia. Sed illud luculentum,quod ex Arborij Præfecti relatione, deſcribit Fortunatus l.4. de vita S.Martini his verſibus.

Nobile quinetiam ex Præfecto Arborius effert
Signum, quod vidit ſe teſte fidelis in vrbe.
Immaculata Deo cum dona imponeret ara,
Et pater attonitus ceremonia diua ſacraret
Munera, vel Chriſti benediceret ore Sacerdos
Impoſita altari vaſa corporis atque cruoris:
Emicuit ſubitò manus alma decore ſupremo
Nobilium vario lapidum ſplendore coruſcans,
Vndique viſa rotaradiat.le ſpargere lumen,
Brachia purpureis vibrabant fulgura gemmis,
Lumen & ad Solis radians lux fulua metallis,
Credula quo potius fierent miracula rerum.

Præclarum & illud, quod de Conrado ex Ciſtercienſi Abbate Cardinali Legato, inſignis ſanctimoniæ viro, ſcribit Cantipratanus l.1. cap.9.num.3. verbis illis. [De hoc viro excellentiſſimo, quidam dictu mirabile ab Abbate Villarienſi Vvillelmo probatiſſima veritate cognoui: quod digiti manuum eius, quos in conſecrationem corporis Chriſti extendebat, ad ſtudium & inſpectionem litterarum vel librorum, nocte inſtar candelarum, in tenebris relucebant.] Index ſplendoris interni, fuit hic fulgor digitorum ex Chriſti contrectatione.

7. Sed quamquam in omnibus communicantibus non vſurpentur corporeis oculis huiuſmodi oſtenta, internus tamen fulgor nunquam deeſt: primùm quidem parcior & tenuior, ſenſim verò auctior atque perfectior. Doctrina eſt Heſychij his verbis concepta centur.1.cap. vltimo. Quando nos qui alioqui indigni ſumus, ad diuina & impolluta myſteria Chriſti Dei ſummi & extimeſcendi Regis noſtri,non ſine horrore admittimur,tunc maiorem & accuratiorem Temperantiam, & mentis cuſtodiam,demõſtrare debemus, vt ignis diuinus: nempe corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti, peccata noſtra, & tam magnas quàm exiguas ſordes abſumat. Nam illud, ſtatim vt ingreditur in nos, expellit è corde improbos Spiritus nequitiæ, peccata in nobis oborta condonat, & relinquitur animus prauarum cogitationum perturbatione vacuus. Nec non ſi poſtea, ſtantes ad fores cordis noſtri, diligenter animum conſeruauerimus, quando rurſum ad ea myſteria accedimus, corpus diuinum maiore adhuc, maiore inquam ſplendore, mentem perfundit & ſtellæ ſimilem reddit.] Itaque habet hic locum, quod ad Neophytos recens ſacro fonte ablutos, recens refectos diuina Euchariſtia, aiebat D. Chryſoſtomus initio homiliæ. [Benedictus Deus. Ecce ſtellæ, etiam de terra micuerunt, ſtellis cœleſtibus clariores, lucentes in terra ſtellæ propter eum qui in terra de cœlis apparuit. Nec ſufficit ſtellas in terra monſtrare, ſed & die ſuo luce lucente fulgeſcunt, & hoc plus admirationis affert, quod fulgore ſtellarum noctium miniſtrarum, à præſentibus lumina clariora redduntur. Illæ namque Solis aduentu, ſuo perfunguntur officio: hæ luce, Sole Iuſtitiæ properante, maiore luceſcunt: & illæ ſæculorum confuſione depereunt: hæ temporum fine ſeſe clariores oſtendunt. De illis etenim dictum eſt, quod *ſtellæ de cœlo cadent, ſicut cadunt folia de vite* d hæ autem, *fulgebunt* (inquit) *iuſti ſicut ſtellæ cœli.* Quid ſibi vult quod dixit, *ſicut cadunt folia de vite, ſic ſtellæ de cœlo cadent*? Sicut enim vites, cum vuarum fructibus prægrauantur, foliorum auxilium neceſſarium vt protegantur expoſcunt; cum autem depoſuerunt fructum, neceſſe eſt vt foliis denudentur; Sic ſe habet hoc ſæculum. Quamdiu habuerit in ſe humanum genus tenebit & cœlum ſtellas, ſicut & vitis folia. Nam nocte pereunte, ſine dubio ſtellarum vtilitas ſimul cum nocte deficiet. Illarum ignea natura ſtellarum eſt, & iſtæ edocentur igneam ſortiri naturam. Sed ibi quidem ignis quem humanus ſenſus inuenit: hic autem quem ſecreta mentis oſtendunt. *Ipſe namque, vos* (ait) *baptizabit Spiritu ſancto, & igni.* Vultis & vtriuſque nomina partis audire? Illis quidem ſtellis, nomina hæc ſunt; Orion Mazaroth. Arcturus, Veſperus, Lucifer. In his Veſperus nullus, ſed Luciferi vniuerſi. Benedictus Deus (iterum dicamus,) qui facit mirabilia ſolus, qui facit vniuerſa & conuertit vniuerſa.]

Ciborium ſacrum, arca lucis.

8. Eſt hic effectus, ſolaris atque fontalis lucis vberrimæ, in diuina Euchariſtia tanquam in promptuario repoſitæ. Quod enim veterum nonnulli, & poſt eos Damaſcenus orat. de Transfiguratione, de luce Solari pronunciarunt, eam ſolari corpori tanquam vaſi immiſſam eſſe, ad procreationem ſtellarum, quibus affluxu ſuo lumen, & (vt ita dicam) eſſe

ſtella

ſtellarum impertit, hoc proportione, de Chriſti corpore io Euchariſtia aſtirmari poteſt. Sanctus Germanoa in Theoria rerum Eccleſ. id pronunciauit de Ciborio, quod cooſert cum Arca Teſtamenti, quam cingebant Cherubin. [Eſt item (inquit) & ſecundùm arcam illam Teſtamenti Domini, in qua præcepit Deus fieri duo Cherubim, vtrimque tornatilia. Nam *cib* eſt arca, *orium*, *illuminatio Domini*, aut *lumen Dei*.] conferri ciborium cum arca Teſtamenti mirum non eſt, aut apud alios inſolens. Nam altare quoque propter ciborium, aut occaſione Euchariſtiæ, confertur cum propitiatorio cui aderant Cherubin. Quo nomine in Liturgia præ ſanctificatorum, altare vocatur Thronus Cherubicus. ſuper qoo Vnigenitus Filius per propoſita terribilia myſteria requieſcit. Alia attingam ſect. 5. *V. Arca*. Hoc igitur mirum aut nouum non eſt. Sed quid illud, *Cib* eſt *Arca*, *orium* verò *lumen Dei*? Vnde hanc ſacri *ciborij* notationem hauſerit S. Germanus, me latet. E tot enim Autoribus antiquis qui ciborij meminerunt apud Durantum l.1. de ritibus c.16. nemo tale quid de *ciborij* voce pronunciauit. Græca S. Germani, ſic habent. τὸ γαρκιβ ἐστι κιβωτὸς τὸ δὲ ὄριον φωτισμὸς αὐγῆς ὁ φῶς Θεȣ. Senſus eſſe videtur, primam ſyllabam vocis κιβωριον inſinuare integram vocem, eadem initiali ſyllaba conflatam κιβωτον, id eſt *arcam* ὥριον verò, quæ nox interdum Græcis *venuſtatem* & *pulchritudinem*, atque adeò *lumen* ſonat, (nam etiam *lux vultus* pro pulchritudine ſumitur apud Iobum,) inſinuare *pul. brum Dei*, aut *lumen Dei*, ſiue *ignem Dei* in arca illa contentum: non ignem deuorantem, qua ſpecie exiliuit ex arca quadam diuina Euchariſtia, cum perſona indigna ad arcam acceſſiſſet, vt refert S. Cyprianus l. de lapſis: ſed ignem innoxium, qualem ex hoc *camino charitatis* prodeuntem, deſcribit Stephanus Eduenſis l. de ſacram. altar. c.16. *non comburentem, ſed illuminantem; non conſumentem, ſed ædificantem*. Hoc itaque de ciborio ſacro pronunciat S. Germanus quod non vt paſſim cæteri apud Durantum ſupra, & apud Bulengerum l. de donariis cap. 18. pro pyxide, ſed pro tabernaculo quatuor columnis fulto, inferiùs accipit: Concinitque, quod apud Tiofridum l. 2. de Epitaphiis Sanctorum c. 5. & 6. & ibi Robertum, *ciborium* ſumitur pro ſepulchreto, forma conoidæ, ſuſtentato columnis: *Turriculum*, non *thuribulum*, vt malè legitur apud Briſſonium, S. Teſtamentum S. Remigij repræſentantem lib. 7. formular: Alij *turrim* vocant, & auream fuiſſe docent. Videndus Gregorius Turon. l. 1. de glor. Martyr. cap. 86. Anaſtaſius in Hilaro & Innocentio primo & Flodoardus l.2. hiſtor. Rem. Eccleſ. cap. 6. Quod igitur de ciborio luminoſo dixit S. Germanus multo iuſtius de ipſo Chriſti corpore in diuina Euchariſtia dici poteſt; eſſe ſcilicet arcam & capſam in quam diuinum lumen ſit immiſſum, vt de nonnullorum veterum quos memorabam, ſententia, *corpus luminis*, corpori ſolari tanquam vaſi & arcæ eſt immiſſum. Vt proinde mirum videri non debeat, ſi per huoc Solem efficiantur ſtellæ nouæ, & quidem in dies, at quot ſunt qui dignè communicant; cum aliquas exoriri ſtellas nooas corporeas, adeò rarum, vt miraculo propè habeatur, nec niſi in alicuius extraordinarij euentus præſagium, euenire exiſtimetur.

Altare menſa ſolis.

Gratia, lux Euchariſtia, primaria.

9. Solem ſpiritualem, ex fonte paruo in fluuium aucto, & in lucem ſolémque verſo, iuxta Mardochæi ſomnium, Chriſtum in Euchariſtia agnoſcit in eodem Theoriæ Eccleſiaſticæ opere S. Germanus, agens de diſco vbi Chriſtus ſuper ſacrificium infertur. Eum quippè diſcum ſi quis velit interpretari, ait *eſſe cæli orbem, indicantem in parua circumſcriptione ſpiritualem Solem, Chriſtum in pane viſum*. Itaque hæc eſt verè menſa Solis, vt rectè dixit Corenus. l. 2. Clypei patientiæ cap. 18. non illa fabuloſa, tametſi Hieronymo teſte Epiſtola 103. famoſiſſima, in ſabulo; quam ab Apollonio Tyanæo aditam ſcribit ſilente (quantum memini,) Philoſtrato; ſed ex ſpiritualis Solis in eſcam appoſitione, nomen illud meritò ſortita. Viſebatur fabuloſa illa Solis menſa apud Æthiopas Macrobios, vt ſcribit Herodotus in Thalia, ſiue l. 3. vbi menſam illam his verbis deſcribit. [Solis menſa, talis eſſe memoratur. Eſt in ſuburbanis pratum, omnium quadrupedum aſſa refertum carne, quam per noctem ſinguli ciuium Magiſtratus properant ponere: ad eamque vbi illuxit, cuilibet epulatum licet accedere. Hæc autem ipſa, à terra reddi aſſiduè, indigenæ aiunt. Et menſa quidem quæ Solis vocatur, talis eſſe fertur.] Quantum video, nihil erat in ea menſa cur *Solis* diceretur; niſi quod vbi Sol illuxiſſet, cuilibet epulatum licebat accedere. Quanto ergo iſtiùs, (vt dicebam,) menſa in qua præponitur diuina Euchariſtia, eſt menſa Solis; quæ & à Sole iuſtitiæ nube carnis noſtræ contecto, apparata eſt; & Solem ipſum iuſtitiæ exhibet comedendum? Quo vno cibo, omnis illa tam moltiplicis generis ciborum varietas faboloſam Solis menſam inſtroens, multo meliùs continetur. Hoc enim vnicum edulium, eſt æquiualenter omnis cibos, ſicut de manna eius typo ſcriptum eſt, *omnem eſcam, abominata eſt anima eorum*: quæ rameo reipſa vnicus cibus erat. Nec minùs hoc æquiualenter tam multiplex edulium de terra eruitur, illud ad Euchariſtiam aptatum à S. Thoma *Educas panem de terra*. Itaque verè in Euchariſtiæ menſam concurrunt, quæ falsò & fabuloſè ſunt iactata de menſa Æthiopica Solis.

18. Dicitur hoc quoque ad veritatem, quod fabuloſè de Oromaſde iactatum memini. *Ormiſdatim* vocat Agathias l. 2. vbi de Perſarum religione ac moribus differens duos illis Deos, non ſecus ac Manichæis fuiſſe; bonum vnum quem ipſi Barbara appellatione *Ormuſdatim* dicant; perniciolum alium, qui apud eos nomen *Arimani*. Iidem nonnulla vocum oblæſione apud Plutarchum lib. de Iſide ex doctrina Zoroaſtris, *Oromazon* & *Aramanus* denominati leguntur. At Stobæus ſerm. 11. *Oromagdan*, aut vt alia lectio habet *Oromaſdem*, dictum Deum bonum à Magis refert; quem ex anima & corpore compoſitum agooſcebant. Et pro anima quidem aſſignabant ei veritatem, pro corpore lucem plenam, cuiuſmodi eſt Solaris. Hæc fabula in re præſenti ſortitur veritatem. Nam Deus bonus rectis corde, in gratiam fidelium, corpus ſuum cui *lucis* abſolutè dictæ nomen, concedit S. Chryſoſtomus homil. 24.

in

Sect. IV. Cap. I.

in 1. Cor. eſcam appoſuit. Quod ſi ſic ipſe primùs Magorum ac Perſarum Deus, alio nomine *Mithras* dicitur, vt ex Heſychio, & Oſthane, ac Luctatio ſcribit Lilius Gyraldus ſyntagm. 7. hiſtor. Deorum, congruenter omnino ad antecedentia dicemus, Solem qui *Mithras* Perſis dictus, ſub panis & vini ſpeciebus, diuinam ſui corporis ac ſanguinis menſam inſtruxiſſe. Nam Mithræ ſacra, in quibus cum pane poculum, poſt octogenam tormentorum apponebatur initiandis, vt Nonnos in expoſitione fabularum prioris Orationis Nazianzeni in Iulianum num. 45. exponit, continebant adulterationem myſterij Euchariſtiæ, vt S. Iuſtinus diſertè tradit ſub finem Apologiæ ad Antoninum. Quare iuxta hæc commenta ad veritatem aptata, Euchariſtia eſt *menſa Solis*: & illius Solis, qui in antro genitus, vt idem S. Iuſtinus cum Tryphone docet, ad natiuitatis Chriſti in antro Bethleëmitico adumbrationem eſt creditus.

Paſcha, ab Euchariſtia, dies panis & lucis.

11. Non puto me abſurdè Philoſophaturum, ſi antiquam denominationem diei Paſchatis huc aduocem, & ab iſta Solis menſa, ac cibo lucis in ea propoſito petitam confirmem, ſaltem alicubi, & ſalua cauſa denominationis illius, quam ſuppeditat S. Maximus hom. 2. de Pentec. & Acta S. Germani Pariſ. cap. 53. Apud Chryſoſtomum ergo ſermone quinto ex nonem de Reſurrectione Domini, tria produntur diei Paſchatis nomina. [Alij (inquit Autor.) diem Dominicum, alij diem panis, alij dicunt diem lucis.] Diem dominicum dici docet, quia eſt dies regalis; Nec diſſimili titulo eam diem inſignit Naz. orat. 19. [Paſcha (inquit) Rex dierum.] S. Ephrem. ſerm. de Cruce Dom. *Reginam dierum* dixit. De nominibus *diei panis*, & *diei lucis*, ſic philoſophatur idem eruditus Chryſoſtomus [Heſterno veluti in expectatione Iudicis ſalutaris, agoniaabamur parando, ſed delectabamur ieiunando. Suſcepimus Regem, & reficimur per gratiam ſalutarem. Et rectè *dies* dicitur *panis*, quia in eo nouimus panem reſurrectionis cœleſtis. Hodie enim proceſſit panis in veritate, qui ſicut cryſtallum mittebatur de nubibus prophetiæ. Clamat enim Dauid in voce Pſalmi dicens, *qui emittit cryſtallum ſuam ſicut fruſta panis*. De ore enim Prophetarum, tanquam de nubibus ſanctis, deſcendebant niues, deſcendebat ros in vellus quaſi in cryſtallum ſpiritalem, vt per fruſta panis conſumptæ prophetiæ, integrum ſacramenti conficerent panem. Splendebat elapſa cryſtallum de ore prophetantium, & ſalutate panificabatur nobis verbum, cryſtallica prophetiæ fermentatione firmatum. Deſtitit iam cryſtallum prophetiæ, quia paratum nos guſtauimus panem. Et guſtando ipſum panem, non ſicut Adam vidimus propriam nuditatem, quando nuditas noſtra tecta eſt per huius diei claritatem. Et rectè *dies* dicitur *lucis*, in quo fugatæ ſunt tenebræ cæcitatis.] Videtur eodem referre vtramque denominationem, & velle vt idcirco dies Paſchatis, dictus ſit *dies lucis*, quia panis in eo guſtatus, contulit claritatem: ſicut cibus ab Adamo perperam perceptos pro luce ſcientiæ falsò promiſſæ, tenebras & caliginem intulerat. Erat bis planè panis nigerrimus, & panis tenebrarum, ac vt Scriptura ipſa vocat, *mendacij panis*, eo multo terrior, quem Philoxenus ab amico ad menſam inuitatus, tantam eius nigredinem auerſatus admonuiſſe fertur conuiuatorem. [Caue ne multos apponas, ne facias tenebras.] Aut terrior quam illi panes à Corrydone illati, nigriores ſolito, qui inter inferendum, ſic eſt prælocutus [Iam non infero panes, ſed panum vmbras. At panis Chriſti candet vt dies, vt ſcitè dixit Clemens Alexandrinus 1. pædag. cap. 6. Eſt ergo *panis lucis*. Ab eo autem pane, (pro ſolemni ſemper Chriſtianorum vſu) ea die guſtato; hoc eſt ab Euchariſtia percipi ſemper ſolita die Paſchatis, tam almam diem, vocatam eſſe *diem panis*, æquè ac *diem lucis*, veriſimilimè dicitur.

Plena per Euchariſtiam gratia, plenitudo lucis, cohærens cum Euchariſtia caligine.

12. Sufficienter hactenus monſtratum videtur, Sacramentum Enchariſtiæ eſſe ſacramentum lucis, vt potè in quo eſt candor lucis æternæ, vt ait Honor. 3. cap. *ſanè cum olim* de celebr. Miſſ. & à quo plena & copioſa lux animæ exiſtat: atque adeò liquet merito ſui illius effectui accommodati lucernarum, ſeptenarium qui numerus eſt plenitudinis ac perfectionis, vt copioſè tradit Philo in Coſmopœia *ſub medium* & lib. de Plantat. Noë, nec non Clemens Alexandr. 6. Strom. & Nyſſenus hom. 1. in hominis procreationem; ac S. Epiphanius l. de numero. myſteriis. Ex externis Agellius l. 3. c. 10. & Macrobius l. 1. in ſomn. cap 5. & 6. Gratiam porrò ſanctificantem, cuius plenitudini per ſe primò & directè addicitur hoc Sacramentum, eſſe lucem intelligibilem animæ, adeò protritum eſt, vt fruſtra ſit inculcandum. Chryſoſtomus ſanè homil. ad Neophitos, hanc eſſe veram lucem confirmat. Non ſic enim mundus eſt clarus oriente radio, vt anima illuſtratur & ſplendidior fit, à Spiritu gratiam ſuſcipiens.] Itaque Sacramentum Euchariſtiæ, quod in eum finem per ſe primò inſtitutum eſt vt gratiam cumularet, fons plenæ lucis intelligibilis, videri meritò poteſt. Cætera quidem ſacramenta nouæ legis, hanc ipſam lucem animæ conferunt. Sed hoc ſpeciale eſt Euchariſtiæ, quod directè & per ſe primò ordinatur ad conferendam maiorem gratiæ perfectionem, & perſeuerantiam in ea, elongationémque ab iis quibus gratia eliminari poſſet. Optimè igitur adumbratur per luminoſum inſigne, cuiuſmodi fuit candelabrum ſanctum ſeptiluſtre; feriendusque diro anathemate filios tenebrarum Tankelinus, quem acta S. Norberti cap. 34. produnt, nihil ab Euchariſtiæ ſumptione lucis internæ, vtilitatiſve ad ſalutem eſſe expectandum. At affulgere hinc copioſam animæ lucem, ſolidè eſt demonſtratum. Et benè proſequitur Simon Theſſalonicenſis l. de diuino templo in præf.

Tantùm opponi in contrarium poteſt, ſumma myſterij Euchariſtiæ tenebricoſitas, & nunquam ſatis diſcuſſa caligo, iuxta Patres, inter

quos

quos Ruffinus illud Psalmi 17. *posuit tenebras latibulum suum*, de hac tanta Eucharistiæ caligine interpretatur. Quod imitatus Balduinus Cantuariensis, qui ante annos sexcentos floruisse proditur, tractatu ad populum de Eucharistia, hæc verba habet. [Sub specie panis, absconditus estis qui posuit tenebras latibulum suum, ad quem loquitur Isaias Propheta, dicens, *Vere tu es Deus absconditus, Deus Israel Saluator*. Et qui olim ante cœlum, terram mare in Dei Patris sinu occultabatur; & homo factus in forma serui latitabat; nunc in fine mundi, idem ille later absconditus in Sacramento.]

13. Hæc tamen non conuellunt quæ constituta sunt de copiosa & plena Eucharistiæ luce. Quod enim à Psalte dictum alta occasione est, accommodari hic quoque potest. *Sicut tenebræ eius ita & lumen eius*. Sicut ergo diuinæ lucis immensitas caliginem offundit, & idcirco Deus caliginem & lucem inaccessibilem inhabitare dicitur, simul lux in se infinita simul quoad nos, ob caligantem & præstrictum tanta lucis copia obtutum, caligo & tenebræ, vt disserit S. Dionysius Epist. 5. quæ est ad Dorotheum; & sicut gratia Spiritus in Scripturis, & nomine *caliginis* ac *tenebrarum*, quia est ignota: & nomine *lucis* insignitur, quia per eam splendet anima, vt notauit Philotheus Constantinopol. orat. de Triade Theologorum; ac denique, sicut fides Christiana est nubes lucida, iuxta Damascenum orat. de Transfigur. qui de ea accipit illud, *nubes lucida obumbrauit eos*; Est enim nubes ob caliginem & obscuritatem ex motiuo diuinæ autoritatis obscuræ deriuatam; & simul lucida, ob splendorem ex tam multis motiuis credibilitatis conciliatum: Ita Eucharistiæ mysterium, tenebricosum simul ob summam ad intelligendum difficultatem, attenta confluge tot mirabilium diuinæ potentiæ operum in hoc vnum opus; & simul splendidissimum est ac fulgentissimum, ob plenitudinem luminis quam affundit animæ. Et ideò Drogo de sacram. Domin. passionis *post medium*, & hoc de nube lucida obumbrante Apostolos, & quod de columna ignis simul ac nubis, atque adeò clara simul & obscura legimus, accommodat Eucharistiæ. Appositè. Non enim quod plerique imaginantur, duplex erat columna Iudæis præuia; altera nubis de die conspicua, altera ignis noctu prælucens; sed vna & eadem columna ignea; de die ad solarem lucem præstinguebatur lux eius, apparebat vt nubes; noctu verò videbatur quod erat, vt rectè prosequitur Aquilonius l. 5. Opticorum in disputatione post propositionem 56. Bellè ergo idem mysterium, obscurum simul ac præfulgens in quo est iter ostendens salutare Dei, cum ea columna ductrice componi potuit. Nam etiam S. Bernardus serm. 48. in Cant. Christum in Eucharistia, sicut est caro & spiritus, ita per carnem vmbram esse fidei, & intelligentiæ lumen per Spiritum, sicque non tantùm vmbram habere sed & lucem, egregiè notauit.

CAPUT II.

Eadem lucernarum candelabri septas, symbolicè Eucharistia, lucem trium virtutum Theologicarum, & quatuor Moralium Cardinalium, nec non septem donorum Spiritus sancti profundens.

Gratia, lux Eucharistia, exemplaria.

1. SI adhuc velimus Christi lumine disputare, diu loqui possumus; nam non possumus explicare compendio.] Vsurpabo enim hic ipse quoque verba Augustini tract. 35. in Ioan. Primarius itaque Eucharistiæ effectus, plenitudine lucis è septenario lucernarum candelabri deriuatæ adumbratus, nempe gratia sanctificans plena atque perfecta, principem locum inter effectus Eucharistiæ tenere debuit, in hac eorum adumbratione per lucernas candelabri. Nunc quia gratiam sanctificantem consequuntur veluti proprietates naturam, virtutes variæ, cum Theologicæ, tum Morales infusæ, ad quam geminam virtutum seriem reuocantur septem dona Spiritus sancti; secundo loco attingendum sequitur, quomodo vtraque hæc animæ lux septemplex, supra illam primam animæ lucem, ab Eucharistia affundatur. In quo insistemus S. Gregorij vestigiis, qui l. 19. moral. cap. 30. præfatus micantes septem stellas Pleiadas coniunctas, esse septenarium virtutum ac munerum cœlestis luminis, siue omnem virtutem Spiritus septiformis, addit idipsum esse expressum septem lucernis candelabri. Cæterum ne in tam vasto campo, iusto longiùs exspatietur oratio, adducendæ erunt habenæ & indicatis circa singula lumina proposita, quæ ad præsens institutum opportuniora videbuntur, alio progrediemur.

§. I.

Eucharistia, Sacramentum fidei.

2. Sic denominatur in sacro Missæ Canone & alibi, vt dicam in Onomastico V. *Mysterium fidei*. Causam nunc duntaxat repeto, a fidei luce per Eucharistiam copiosè affusa, cum ex opere operantis tum ex opere operato. Hoc secundum patebit ex dicendis. Primum, facilè est euincere, ex fidei actibus per Eucharistiæ occasionem elicitis. Nam fides quæ à S. Hieronymo dial. contra Lucif. cap. 4. denominata est, *Antistita templi quod Spiritus sanctus subit*, aptando templo quod Christus subiturus est, prærequiritur, non modò quia est primum fundamentum cuiusvis nostræ supernaturalis dispositionis, sed etiam specialiter quoad hoc mysterium Vt propterea iuxta Turrecrematam tract. de Euch. cap. 14. candelabrum illuceret mensæ, id est, luculenta fides huic mysterio, quia cum sit perdifficilè, & multa contineat sola fide perceptibilia, insignem fidem præuiam deposcit. Id quod Berengarium grauiter admonebat Hugo Lingonensis, data ad eum epistola. [Assume (inquit) tibi fidem, quia iusti ex fide viuit, & fide mundantur corda, sicut scriptum est, *mundans fide corda eorum*: Et quæ in mysteriis

ideò

Sect. IV. Cap. II.

ideò maximè tenenda est, quia sicut alibi scribitur, ipsa mentis dubitatio, licet bonæ vitæ sit qui accipit, excludit ne ad Sacramenti eius intelligentiam pertingat. Quod tecum sæpiùs reuoluendo, ne vltra quæso agumenteris de omnipotentia diuina. Sicut enim non capis quomodò Verbum caro factum est, sic nec potes iterum capere, quomodò panis iste mutetur in carnem, & vinum in sanguinem transformetur, nisi te docuerit omnipotentiæ fides alioqui luctaris cum Deo, non in brachiis Patriarchæ, sed neque cum aurora. Imo etiam tota hæc tua luctatio, nocturna est, magísque videtur esse insidiosè luctantis quàm amicabiliter amplexantis. Quæ nimirum luctatio non solùm non meretur, sed perdit, & à merito erroris, immunis est: quia si dubitare volueris, curtendo incurres mortem.] Hoc Adelmannus quoque, ad eundem Berengarium scribens fortiter vrget. Et multa in eam sententiam prolata sunt post tractatam Dei omnipotentiam circa Eucharistiam.

Huc spectat elegans Balduini ratiocinatio apud Tilmannum in cap. 18. Matth. ad illud, *si oculus tuus scandalizat te.* Sic enim disserit de fide exoculante rationem. In Sacramento altaris fides & humana ratio compugnant: Et hoc agitur inter eas, vt altera alteri oculum erüat, non est finis huius pugnæ, citra alterius excæcationem. Habet enim humana ratio oculum suum, habet fides & suum. Oculus rationis quasi lippus est & sæpè visibilia & propè posita videre non potest. Oculus autem fidei auctus est, quo inuisibilia Dei intellecta conspiciuntur. Cena virtutem Sacramenti, mens hebet, oculus rationis caligat, omnis sensus corporis diuiditur: Manus in contrectatione sedula, experientia gustus, oculorum intenta contemplatio, nulla sua diligentia explorari possunt, nisi ea quæ huiusmodi panis esse solent. Ratio consulta hoc respondet, quod carnalibus cogitationibus persuasum habet, & corporeis sensibus exploratum. Oculus enim humanæ rationis, inuisibilia Dei cumprehendere non potest, nisi collyrio gratiæ inungatur, vtóque lumine illustretur, de quo scriptum est, *Præceptum Domini lucidum illuminans oculos.* Si oculus tuus (inquit Dominus) scandalizat te, erue eum. Hoc de oculo humanæ rationis non inconuenienter accipitur, qui pietati fidei scandalum est, vnde & meritò eruendus est. Melius est enim vnum oculum sanæ fidei habentem ingredi ad vitam, quam duos oculos habentem, alterum humanæ rationis, alterum fidei mitti in gehennam ignis. Quasi duos oculos habet qui humana sapientia ducitur, & fidem tantùm ex ea parte recipit, vbi humanis rationibus consentanea esse videtur. Fides autem nostra, maius testimonium habet, quàm ab humana ratione, subnixa est enim diuina autoritate, quæ quidem summa ratio est, omnem humanam rationem incompatabiliter superius, vtpotè veritas, & in veritate statuens vniuersa.

Perfectio fidei per Eucharistiam, ex opere operantis.

3. Nunc indidem eruendum est, qua ratione Deus qui diues est in misericordia, & facit cum tentatione Prouentum, fidem ad hoc mysterium tantoperè requisitam, per hoc mysterium maximè perficiat. Et in primis ita fert multiplicatio illa & perfectio actuum fidei qui perceptioni Sacramenti præeunt, ac etiam comitantur. Vulgatissimum quippè est, præter actus fidei quos hoc mysterium suapte natura ingerit, quia de eo cogitari non potest nisi per fidem; aliis præterea ex præscripto Ecclesiæ, vel vsu recepto vim legis habente, quasi cingi solitum. Sic Recaredus Rex in Concilio 3. Toletano. Sanciri curauit: vt ante communicationem corporis Christi, recitaretur publicè symbolum fidei [vt primùm populi quam credulitatem teneant fateantur; & sic corda fide purificata, ad Christi corpus & sanguinem percipienda exhibeant.] Et quanquam testatur pius Rex, id sibi visum in vsum inducere ad roborandam gentis suæ nouellam conuersionem, tamen cur illud potiùs, tempus diligeretur ad profitendam fidem, alia ratio esse non potuit, quàm quod ante hoc mysterium, sit maximè consentaneum elicere actum fidei. Accedit quod testatur ibidem Recaredus, id à se induci *iuxta Orientalium partium morem.* At in Oriente, cum ea in Hispaniis sanciter Recaredus anno 593. non agebatur de roboranda gentis nouella conuersione, Græci iampridem essent Catholici. Seruiebatur itaque huic mysterio, præmittendo ad illud actum maximè congruentem nempe actum fidei. Ex eo porrò quod hic vsus, vt populus communicaturus recitaret priùs symbolum Apostolorum, ab Orientalibus repetitus dicimt, assundi lux potest Actis S. Mariæ Ægyptiacæ cap. 12. in quibus de ea communicatura, sic habemr. [Postulauit mulier vt sanctum diceret symbolum, & sic Dominicam inchoaret orationem. Et expleto *Pater noster,* Sancta sicut mos est, pacis osculum obtulit seniori, & sic viuifica mysteriorum suscipiens dona, in cœlum extensis manibus, ingemiscens cum lachrymis &c.] Ambiguuum esse poterat, an illud *postulauit vt diceret*, spectaret ad Zozymam Presbyterum, cum quo S. Maria agebat, an ad ipsam Mariam. Verùm non videtur dubitandum quin ipsa B. Maria cum more Orientalium communicatet, dixerit symbolum, eiusque recitandi inducias, priusquàm diuina hostia porrigeretur, petierit à Presbytero: nec contenta symbolo, subiunxetit Dominicam orationem qua recitata de more osculum sanctuni fixerit, sicque communicauerit; præmissa,(vt vides,) professione fidei.

4. Vocibus substrictiorem asserendæ fidei formulam, hac in parte adhibebat Ecclesia Occidentalis; solita cum porrigebatur à Sacerdote corpus Christi indicere communicanti professionem fidei de eo mysterio, per vocem *Amen.* Audi S. Ambrosium l. de initiandis c. 9. [Ipse clamat Dominus Iesus, *hic est corpus meum.* Ante benedictionem verborum cœlestium, species nominatur; post consecrationem corpus Christi significatur. Ipse dicit sanguinem suum. Ante consecrationem aliud dicitur, post consecrationem sanguis nuncupatur. Et tu dicis *Amen*, hoc est, verum est, Quod os loquitur, mens interna fateatur. Quod sermo sentit, affectus sentiat.] *Species nominatur*, Id est, dicitur & est id quod exteriùs sensui obiicitur, puta panis & vinum. Vbi

verò

verò interuenit consecratio, est corpus & sanguis Christi, idque qui recipit, verum esse profitetur, dicens *Amen*. Et lib. 4. de Sacram. cap. 5. [Ergo non otiosè, cum accipis, tu dicis *Amen*. iam in Spiritu confitens quod accipias corpus Christi. Dicit tibi Sacerdos, *Corpus Christi*: & tu dicis, *Amen*. Hoc est, *verum*. Quod confitetur lingua, teneat affectus. [Item S.Leo serm. 6. de Ieiun. 7. mensis. [Sic sacræ mensæ communicare debetis, vt nihil prorsos de veritate corporis Christi & sanguinis ambigatis. Hoc enim ore sumitur, quod fide creditur, & frustra ab illis *Amen* respondetur, à quibus contra id quod accipitur di putatur.]

Allegat pro hoc (vt ait) antiquissimo in Ecclesia vsu respondendi *Amen*, S. Ambrosium Concilium 5. Mediol. sub S. Carolo tit. de Sacram. Euchar. & apertè notat sic responsum esse ante acceptum corpus Christi id quod in vsum reuocari cuperet. Tamen apud S. Augustinum l. 12. contra Faustum cap. 10. & q. 49. ex 65. disertè habetur, responsum esse *Amen*, accepto Christi corpore. Sed fortassis eodem recidit, dicere pronunciatum esse *Amen* accepto Christi corpore, & antequam acciperetur. Nam vt habet Cyrillus Hierosol. cathech. 5. mystag. & aliunde quoque illustrat Pamelius ad S. Cyprianum de lapsis n. 82. Sacerdos intra concauas communicatur manus iniiciebat corpus Christi, & qui illud sic excipiebat decussatis manibus, inter excipiendum (priusquam ori admoueret, quod sæpè faciebat cum domum veneret) dicebat *Amen*, profitens quod accipiebat à Sacerdote, esse corpus Christi. Si igitur haberetur ratio acceptionis Eucharistiæ intra manum, *Amen* dicebatur, & professio veræ Christi præsentiæ edebatur, accepto Christi corpore ante manducationem: idque voluit S. Augustinus. At si haberetur ratio acceptionis Eucharistiæ, in procinctu ad manducandum, siue immissionis in os; sic ante acceptum Domini corpus, respondebatur *Amen*, Et hæc fuit S. Ambrosij mens locis allegatis, quæ proinde non colliduntur cum locis S. Augustini. Posset etiam S. Ambrosius accipi de acclamato *Amen* ante communionem, statim à consecratione. Nam tunc quoque locum habebat alicubi ea acclamatio, absque ordine ad communionem, saltem tunc obeundam. Disertè in Liturgia Æthiopica post peractam alta voce à Sacerdote consecrationem panis, populus in hæc verba respondebat. [Amen, Amen, Amen, credimus & confidimus & laudamus te ô Domine Deus noster. Hoc verè corpus tuum est.] Subiungiturque calicis consecratio per Sacerdotem, qua finita, populus eadem acclamatione vtitur quoad sanguinem. Postea verò cum venitur ad communionem Sacerdotis, ipse Sacerdos contestatus hoc esse verè corpus & sanguinem Emmanuelis subiungit, *Amen, Credo, Credo, Credo*, quod intra paucas lineas ter ingeminat. Itaque *Amen* & ante & post communionem acclamare, ex vsu fuit. Vtrobique autem, & apud plerosque alios annotatos à Stephano Duranto l. de ritibus cap. 55. numero 16. vox *Amen*, sumitur pro asseueratione fideli, non pro expressione desiderij, vt nunc communiter accidit in signaculis precationum. Et in hac, ipsa formula ad porrigendam Eucharistiam præscripta, ex quo ad illa verba *corpus Christi* quæ sola initio proferebantur, additæ sunt illæ voces iam à tempore S. Gregorij *custodiat animam tuam in vitam æternam*. Quod additamentum ex eius Sacramentorio allegat supra Durantus. Nam apud ipsum quidem S. Gregorium, non memini id legere. Apertè item vox *Amen* erat vox operantis, cum populus acclamat *Amen* ante consecrationem, vt videre est in Liturgia S. Iacobi, & multò serius apud Paschasium in Exposito *sub finem*, vbi sic scribit, post allegatum locum S. Leonis ex sermone 6. de ieiunio 7. mensis c. 2. vbi S. Pontifex ait, frustra ab illis responderi *Amen*, à quibus contra id quod accipitur disputatur. [Quod si quæris charissimè super quibus vniuersaliter ab omnibus *Amen* respondeatur in tota Ecclesia Christi, respice in Sacramentorum celebratione, instituente B. Petro, [vt credimus,] quid orat. Sacerdos in Canone, exceptis iis quæ post communionem dicuntur; *Vt fiat* (inquit,) *corpus & sanguis dilectissimi filij tui Domini nostri Iesu Christi*. Qua prece expleta, consona voce omnes *Amen* dicimus, sicque omnis Ecclesia, in omni gente & lingua, orat & confitetur, quod hoc sit quod orat. Vnde videat qui contra hoc venire voluerit, magis quàm credere, quid agat contra ipsum Dominum, & contra omnem Christi Ecclesiam. Nefarium ergo scelus est, orare cum omnibus, & non credere quod ipsa veritas testatur, & vbique omnes vniuersaliter verum esse fateantur.] Non est Paschasij sensus fideles ante consecrationem acclamantes *Amen*, confessos esse iam tunc adesse Christum sub speciebus. Eo ipso tamen quod orabant, vt iuxta vocem Christi è pane & vino fieret corpus ac sanguis Christi, satis profitebantur veritatem Catholicam de vera Christi præsentia, postquam peracta mox foret consecratio. Itaque illud *Amen*, erat particula optandi, in ea acclamatione. Apud sanctum verò Ambrosium, responsio illa erat fidei professio, quia illud *Amen*, sumebatur in vi affirmationis & asseuerationis.

Radij veritatum ab Eucharistia §. I. Fides.

Ea tam multiplici igitur actu fidei communicationem diuinæ Eucharistiæ antecedente, comitante, ac subsequente, perspicuum est, quanta perfectio fidei obtineatur per hoc mysterium. Nam sicut habitus naturales, inferuntur ac intenduntur per actus, ita & habitus supernaturales operatiui, cuiusmodi est fides Theologica, quam etiam in peccatore antecedenter ad infusionem gratiæ sanctificantis augeri de congruo interuentu actus fidei à peccatore eliciti, verior sententia tradit; in qua sunt, quotquot fidem per actum hominis diuinitùs præuenti, acquiri posse ante gratiam sanctificantem sunt opinati, vt Suares l. 8. de gratia cap. 23. à num. 14. Vasq. 1. 2. d. 203. num. 117. & 118. Lorca disp. 32. de fide n. 3. Ægidius de actib. supern. disp. 6. num. 51. Valentia 2. 2. d. 1. q. 6. p. 2. omnes post S. Thomam 2. 2. q. 6. artic. 2. ad 2. & ibi Caietanum Iuxta hanc doctrinam, qui ad Eucharistiam accedit, etiamsi aliàs indispositus, dummodò tamen infidelitate vacet, eosque actus fidei quos diximus, consentaneè ad vsum vel præscriptum Ecclesiæ eliciat: fidem suam perficit. Et cum hoc contingit circa peccatorem, valet quod dixit Marcus Monachus scholio ad præfationem libri ad Pastorem, per S. Climacum: Nempe primos esse nouissimos, & nouissimos primos; quod

Sect. IV. Cap. II.

aptat ad fidem, ſpem, & charitatem. Trium harum virtutum nouiſſima generatur charitas, quæ tamen eſt prima dignitate, nec niſi cum gratia ſanctificante aduenit; quod circa fidem & ſpem non ſeruatur ex neceſſitate, cum poſſint antecedere, vt dictum eſt. Si igi fides, per actus fidei circa hoc myſterium antecedenter, comitanter, & ſubſequenter elicitos: etiam in peccatore poteſt perfici, quanto conuenientius eſt, idem cogitare de iuſtis, & ſanctè ac dignè fruentibus diuino hoc epulo?

De eadem perfectione fidei per Euchariſtiam, vt Sacramenti.

6. Verùm hic modus perficiendi virtutem fidei tametſi nectitur cum Euchariſtia, quia habet eam pro obiecto materiali; tamen non eſt propriè per Euchariſtiam, quia non eſt perfectio niſi ex opere operantis. Illa ergo perfectio virtutis fidei eſt propriè per Euchariſtiam, quæ ab hoc Sacramento confertur ex opere operato. Quando enim Euchariſtia ab aliquo percepta, efficit in eo proprium ſuum effectum ſacramentalem primarium, nempe auctiorem vitam animæ & iuſtitiam internam, nomine ſiue *vitæ animæ*, ſiue *iuſtitiæ internæ*, non eſt intelligenda ſola gratia ſanctificans, quaſi eam ſolam perficiat Euchariſtia ex opere operato: ſed intelligendus eſt plenus cœtus virtutum Theologicarum, quæ ſunt de hominis interni quaſi ſubſtantia. Et ideò paſſim in Concilio Tridentino, cum explicatur iuſtitia interna qua iuſtus viuit, nomine *iuſtitiæ* comprehenduntur fides, ſpes, & charitas, quamuis conſummatè & principaliter id ſit tribuendum charitati. Sed nimirum non ſecus res habet in vita ſupernaturali quam in naturali quæ ex tribus perfectionibus, vegetatiua ſcilicet, ſenſitiua & rationali coaleſcit. Earum verò perfectionum prima abſque ſecunda in plantis cernitur; prima item & ſecunda abſque tertia, in brutis reperitur. Omnes verò ſimul, in homine locum habent. In eo igitur qui abſolutè & ſimpliciter iuſtus eſt, triplex illa vita ſupernaturalis quæ fide, ſpe & charitate continetur, locum coniunctim habet. In aliis verò contingit abeſſe charitatem, ſaluis fide ac ſpe, quibus deſtructis homo planè moritur ſpiritualiter. Quod ſpectabat S. Iudas, vocauit hæreticos, *arbores bis mortuas*; nempe primùm per extinctionem vitæ perfectiſſimæ, ſiue charitatis; ſecundò per extinctionem vitæ fidei, ob infidelitatem. Pulchrè hanc proportionem naturalis & ſupernaturalis vitæ, proſecutus eſt Hieronymus à Rua Controuerſia 3. ſcolaſt. propoſitione 1. *ſub finem.* Vita ergo ſupernaturalis, principaliter & conſummatè, eſt quidem in charitate, aut quod perinde eſt in gratia ſanctificante; adæquatè tamen continetur quoque fide ac ſpe. Ac proinde Euchariſtia ex proprio fine augens ac perficiẽs vitam ſupernaturalem, & iuſtitiam internam, non auget ex opere operato ſolam charitatem & gratiam, ſed illas quoque alias virtutes.

7. An hoc voluit S. Bernardus ſerm. 31. in Cant. *ſub finem* vbi aptato ad hoc negotium loco illo Ieremiæ Threnorum 3. *Spiritus ante faciem noſtram Chriſtus Dominus, in vmbra eius viuemus inter gentes*, concludit. [Viuimus proinde in vmbra Chriſti, qui per fidem ambulamus, & carne ipſius paſcimur vt viuamus. Caro enim Chriſti, verè eſt cibus. Et vide ne propterea etiam nunc deſcribatur hoc loco apparens tanquam in ſchemate paſtorali, vbi illum ſponſa quaſi vnum quempiam de paſtoribus videtur alloqui dicens, *Indica mihi vbi paſcas, vbi cubes in meridie.* Bonus paſtor, qui animam ſuam dat pro ouibus ſuis. Animam pro illis, carnem illis. Illam in pretium, iſtam in cibum. Res mira, ipſe Paſtor, ipſe paſcua eſt, ipſe redemptio.] Plenius etiam ſerm. 48. eiuſdem operis, tractans illud, *Sub vmbra eius quem deſideraueram ſedi. & fructus eius dulcis gutturi meo.* [Merito (inquit de ſponſa fideli anima,) eius deſiderauerat vmbram, de quo & refrigerium eſſet & refectionem pariter acceptura. Nam cætera quidem ſyluarum ligna, etſi vmbram ſolatij habent, ſed non vitæ refectionem, ſed non fructus perpetuos ſalutis. Vnus eſt enim vitæ autor, vnus mediator Dei & hominum, homo Chriſtos Ieſvs, qui dicit ſponſæ ſuæ, *ſalus tua ego ſum. Non Moyſes* (inquit) *dedit vobis panem hunc de cælo, ſed Pater meus dat vobis panem de cælo verum.* Propterea ergo Chriſti potiſſimum deſiderauerat vmbram, quod ſolus ſit, qui non ſolùm ab æſtu refrigerat vitiorum, ſed & replet delectatione virtutum. *Sub vmbra eius quem deſideraueram ſedi.* Vmbra eius, caro eius: Vmbra eius, fides. Mariæ obumbrauit proprij filij caro, mihi Domini fides. Quanquam mihi quoque quomodò non obumbrat caro, qui in myſterio manduco eam? Et ſancta nihilominus Virgo fidei & ipſa experta eſt vmbram, cui dictum eſt. *Et beata quæ credidiſti ſub vmbra eius quem deſiderauerã ſedi.* Et Propheta. *Spiritus* (inquit) *ante faciem noſtram Chriſtus Dominus, in vmbra eius viuimus inter gentes.* In vmbra in gentibus, in luce cum Angelis. In vmbra ſumus, quamdiu per fidem ambulamus, & non per ſpeciem: Et ideò iuſtus in vmbra, quia ex fide viuit.] Haud obſcurè S. Bernardus, in vmbra Euchariſtiæ, vitam conferri docet atque iuſtitiam: quippè comprehẽſam in ea vita & iuſtitia adæquata, quam ex ſuo munere & peculiari fine ex opere operato confert dignè ſumentibus.

Non difficile fuerit, huc flectere quod habet S. Auguſtinus l. 3. de cenſu Euangeliſt. c. 25. de Cleopha & ſocio, quos cum ante perceptionem panis à Chriſto fracti cœcutiuiſſent, eo percepto diſcuſſis offuciis & euaneſcente præſtigio agnouiſſe Chriſtum obſeruat. [Quod (inquit) ait Marcus, eis in alia effigie Dominum apparuiſſe, hoc Lucas dicit, quod *eorum oculi tenebantur, ne eum agnoſcerent.* Oculis quippè eorum acciderat aliquid, quod ita manere permiſſum eſt, vſque ad fractionem panis, certi myſterij cauſa, vt eis in illo alia oſtenderetur effigies; & ſic eum non niſi in fractione panis agnoſcerent, ſicut Luca narrante monſtratur. Pro merito quippè mentis eorum, adhuc ignorantis quod oportebat Chriſtum mori & reſurgere, ſimile aliquid eorum oculi paſſi ſunt, non veritate fallente; ſed ipſis veritatem percipere non valentibus, & aliud quàm res eſt opinantibus, ne quiſpiam ſe Chriſtum agnouiſſe arbitretur, ſi eius corporis particeps non eſt; id eſt Eccleſiæ, cuius vnitatem in Sacramento panis commendat Apoſtolus, dicens, *vnus panis, vnum corpus multi ſumus,* vt eum

eis

eis benedictum panem porrigeret, apperirentur oculi eorum, & agnoscerent eum. Aperientur vtique ad eius cognitionem, remoto scilicet impedimento quo tenebantur ne eum agnoscerent. Neque enim clausis oculis ambulabant, sed inerat aliquid quo non sinerentur agnoscere quod videbant, quod scilicet & caligo & aliquis humor efficere solet.] Quod nemini veram Christi agnitionem hoc est veram fidem obtingere posse ait, nisi sit particeps corporis Christi quod est Ecclesia, non excludit quod diximus, ibi iuxta Augustinum, fidem & cognitionem veram Dei, ad Eucharistiam perceptam referri. Ex reali enim Christi corpore, adrepsit ad mysticum, quod per Eucharistiam symbolicè subindicatum docet. Ita tamen vt effectus fidei veræ, non corpori mistico intra quod habenda est, sed corpori physico ac reali adscribatur. Vnde mox subdit. [Non autem incongruenter accipimus, hoc impedimentum in oculis eorum à Satana factum fuisse, ne agnosceretur IESVS; sed tamen è Christo est facta permissio vsque ad Sacramentum panis, vt vnitate corporis eius participata remoueri intelligatur impedimentum inimici, vt Christus possit agnosci.]

Hinc eruitur quàm sit auersandum communicare extra Ecclesiam Catholicam, vbi non est fides vera; etiam si qui extra Ecclesiam aberrant, verè consecrarent. Nihilominus enim panis filiorum non est cum canibus participandus, nec mysterium fidei ibi accipiendum est, vbi fides non habet locum, quod illustri viso Angeli dedocentis Anachoretam secus facientem, declarat Moschus cap. 178. Limonarij.

§. II.

Eucharistia Sacramentum spei.

Ita denominatam à D. Augustino Eucharistiam, dicam in Onomastico eo verbo.

8. Nec alia fuit sic denominandi ratio, quàm feracitas spei in Eucharistia: Nimirum sanguis fidei est spes, à qua fides continentur, quemadmodùm ab anima: cum autem spes expirauerit, perinde ac si sanguis effluxerit, vitalis fidei facultas dissoluitur. Verba sunt Clementis Alexandrini l. 1. Pædag. c. 6. vbi etiam fidem velut corpus esse pronunciat, spem verò tanquam animam. Hæc nobilissima virtus, eximiè ab Eucharistia, perficitur. Ex opere quidem operato, ad eum modum qui circa virtutem fidei expositus est, & æquè hic habet locum. Nam spes quoque, est pars internæ iustitiæ, complétque & integrat vitam supernaturalem adæquatè sumptam. Id quod non obscurè insinuauit Clemens, spem vocans *animam & sanguinem fidei*. Vita quippè, in anima & sanguine est. Quod enim anima perstet in corpore, & vitæ functiones obeat, pendet à sanguine. Ipse vigorē & motum ac sensum subministrat. Quæ omnia præstat animæ spes; infusa nominatim interuentu Eucharistiæ. Et huc haud absurdè retulerim, doctrinam crediti Athanasij q. 2. ad Anthiochum. Quæstio ibi proposita, hæc erat. [Vnde quis cognoscit se planè esse baptizatum, & Spiritum sanctum accepisse, cum infans esset in sacro baptismo? Responsio subiicitur in hæc verba. [Propheta Esaias inquit ad Deum. *ob timorem tui Domine, in vtero concepimus, & parturiuimus, & peperimus Spiritum salutis.* Quemadmodùm ferens vterum mulier, ex succussatione pueri in vtero suo, certò cognoscit quod fructum conceperit: ita etiam anima veri Christiani, non quia parentes aiunt, sed ex reipsa & subsultationibus cordis sui, præcipuè diebus festis, & illustrationum: & sumptionis sacri corporis & sanguinis Christi, discit ex gaudio intimo, quod acceperit Spiritum sanctum, cum baptizatus est.] Hæc responsio, perspicuè fert vigorem illum ex quo vita dignoscitur, estque in supernaturali vita proprius spei, manare ab Eucharistia, natiuitatem ac vitam in Sacramento fidei siue baptismò collatam, indito abs se vigore ac motibus, producente. *Radij virtutum ab Eucharistia. §. II. Spei.*

Incentiua spei, ab Eucharistia.

9. Frequens admodum est, vt DD perfectionem quam spei virtus ab Eucharistia accipit, ponant per influxum obiectiuum quem præstat ad augendam & roborandam spem. Incredibile enim est, quot & quanta firmandæ & fulciendæ spei nostræ argumenta, suppeditentur ex huius obiecti introspectione, & iis quæ ad illud, concurrunt. S. Chrysostomus hom. 83. in Matt. expendens illud, *gratias agens fregit*, idcirco ait Christum in Eucharistiæ institutione gratias Patri egisse, [vt bonam nobis spem inde immitteret, atque foueret. Nam si figura à tanta seruitute liberauit, multo magis Veritas, terrarum orbem vindicabit.] Nectuntur ista cum iis quæ paulo ante præmiserat, de adiunctâ figuræ veritate in suprema cœna. Inter eas quippè, (vt eruditus Cyprianus serm. de cœna Dom. scitè dixit) sacramentales epulas, legalem scilicet & Eucharisticam cœnam, vtramque Sacramentis sed disparibus refertam, obuiarunt sibi instituta antiqua & noua, Agnus Paschalis qui ex vetere instituto, immolabatur ad recolendum beneficium transitus Domini, & ereptionis è seruitute Pharaonis, adumbrabat ereptionem humani generis è seruitute sub Satana, longè ærumnosiore ac tetriore. Quod beneficium, per eam ipsam victimam quæ citra mortem à Christo immolabatur, obtigit mortalibus. Idcirco igitur iuxta Chrysostomum, distulit in tempus illud Christus Dominus, institutionem Eucharistiæ, vt animarētur ac erigerentur fideles ad spem bonam assertionis in plenam libertatem, cum animaduerterent ex memoria beneficiorum anteriorum quam legales ritus tunc obeundi ingerebant, quàm munificentior erga nos esset Deus, & quam potioribus ac supra omnem comparationem excellentioribus bonis ditare nos vellet. Qua cogitatione, nihil fortius ac validius proferri potest, ad spem circa minutiora quæque deinceps exoranda confouendam ac roborandam.

10. Insigne aliud spei ex mysterio incentiuum proponit Pāschasius l. de sacram. cap. 19. *initio*, considerans, Christum per Eucharistiam, aliquatenus transire in nos. [Carni quidem (inquit,) caro spiritualiter commixta transformatur, vt & Christi substantia in nostra carne inueniatur; sicut & ipse nostram in suam

Sect. IV. Cap. II.

conſtat aſſumpſiſſe Deitatem. Vnde orantes ad Deum cum propheta dicimus: *Memorare mea ſubſtantia: Numquid enim vanè conſtituiſti omnes filios hominum?* Quæ igitur maior ſecuritas hominis, quàm ad ſuam ſubſtantiam orare, & eam in Deo venerari, atque per vnitatem perſonæ, fidenter dicere, O Deus mea ſubſtantia, qui me conſtituiſti & creaſti, numquid vanè me creaſti? Non vtique, licet vanitati ſubiiciatur omnis homo viuens: quia Deus creator & Verbum Patris, ſanctus eſt homo. Vnde conſtat per hoc, quod & nos in illo, & ille vtique eſt in nobis, dum in carne ſpiritualiter ſe refundit, vt nos per hoc in incorruptionem transformemur.

Non ſunt hæc Paſchaſij verba, ad rigorem corticis vocum exigenda, quaſi per communionem diuinæ Eucharistiæ, Deus tranſeat, ſeipſa in ſubſtantiam hominis, & vna ex vtroque perſona coaleſcat: vt proinde homo orans & deſiderans aliquid, dici in omni rigore poſſit id expetere à ſeipſo, eáque magna ſit ſpei erectio, cum nemo ſibi ipſi futurus ſit dutus, ſibive aliquid recuſaturus. Hoc ſi vellet Paſchaſius, audiendus ſanè non eſſet: cum certum ſit, Chriſtum per Euchariſtiæ perceptionem non mutari in nos, ſed nos duntaxat in illum myſticè transformari, abſque naturarum confuſione, vel alterutrius perſonæ obliteratione. Senſus ergo Paſchaſij duntaxat eſt, valdè erigi per hoc myſterium ſpem noſtram, quandoquidem per illud, & Incarnationis myſterium, quo vnum humanitatis noſtræ indiuiduum, Verbo Dei copulatum eſt, renouatur & oculis noſtris obiicitur olla ſpei noſtræ: Et inſuper aliqualis tranſitus Dei in nos interuenit, per coniunctionem ad modum cibi & potus, qua vix poteſt concipi intimior.

Gratia & gloria ſpes, per Euchariſtiam.

11. Ex ipſa denique liberalitate Dei in hoc myſterio, quam ſupra expendimus. Turrecremata tract. de Euchar. cap. 1. tractans cauſam decimam Inſtitutionis Euchariſtiæ, & cap. 14. *in ſecundo conſeſſario ex figura Agni Paſchalis* ſtatuit in hoc Sacramento certam ſpei noſtræ anchoram eſſe defixam. Conſideratâ quippè profuſione diuinæ largitatis in hoc Sacramento in quo ſe nobis donauit in cibum, quomodò poterit ſpes languere, ſiue circa temporalis ſubſidia, ſiue circa æternam beatitatem? Nam iuxta S. Gregorium, ex perceptione præſentium munerum, firmam ſpem habemus expectationis futuræ, indubiè igitur, cùm videmus idipſum nobis hic peregrinantibus præberi in eſcam, quod beatis reuelata veritate, in æternam & ſuauiſſimam refectionem ſufficit, animamur in ſpem vitæ æternæ: cuius idcirco Euchariſtia vocatur *pignus*, vt dicam in Onomaſtico V. *pignus ſalutis*, poſt Optatum & Valafridum. quia accipimus per Euchariſtiam, quantum valet ipſa beatitudo; idque interim tenemus, quaſi pro certitudine eiuſdem tandem conſequendæ. Corporibus item noſtris, ſpes reſurrectionis glorioſæ tribuitur ſpeciali titulo ob perceptam Euchariſtiam, vt conſtat ex Chriſti oraculo Ioan. 6. ſæpèque confirmant Patres ibidem adducendi V. *pignus reſurrectionis ſecunda.* Neque ſanè conſentaneum eſſet, corpus noſtrum quod viuifici & incorruptiſſimi corporis Chriſti domicilium hic fuerit, reſolui in perpetuam putredinem, vt optime præter cæteros diſputat S. Irenæus, eo loco allegandus, impugnans errorem Gnoſticorum, tollentium reſurrectionem corporum.

12. Continent iſta, duplex ſpei noſtræ obiectum materiale circa quod ſpes præſertim diſtinetur; nempe gloriam animæ per adeptionem ſummi boni perfectè in cœlo poſſidendi, & gloriam corporis, per redemptionem eius à ſeruitute corruptionis. Inſigniter ergo ſpem promouet Euchariſtia, cum vtriuſque illius obiecti poſſeſſionem quaſi ante occupat, conceſſo ad illam iure ac titulo. Ratiocinatio eſt perelegans, quam Algeri verbis adſcribo ex l. 1. de Euchar. c. 3. poſtquam enim c. 2. de argumentis ac pignoribus ſpei noſtræ ex Incarnatione, multa præmiſit, addit. [Ad vltimum etiam ne aliquid in ipſo nobis alienum videatur aut arduum, ita verè & perfectè communicauit nobis ſeipſum, vt viſibiliter etiam corporis & ſanguinis ſui mirifico ſacramento, Eccleſiam ſibi vniens & concorporans, tanta gratia inſigniret vt ipſe eſſet caput eius, & ipſa eſſet corpus ſuum, non nomine tenus tantùm, ſed in veritate ſui corporis, verè ſibi concorporatum; vt in illo nullius gratiæ nobis eſſet diuortiũ, cum quo nos ſolidaret tam vnicæ veritatis Sacramentũ: certúmque eſſet, hoc pacto nos cum ipſo, per ipſum, in vita æterna ſimilem dignitatis obtinere gloriam ſi cum ipſo, per ipſum, in hac vita ſimilẽ innocentiæ ſeruare voluerimus gratiam; maximè cum ipſe moriturus, ſub ipſius ſacroſancti ſanguinis ſui nouo Teſtamento, (cui vt ait Apoſtolus ſuperordinari aut mutari nefas eſt,) vitæ æternæ pactum nobis aſſignauerit, & ip'e à mortuis reſurgendo, in ſe capite noſtro, quomodò corpus ſuum glorificare deberet, oſtenderit. Non enim eſſet miſericordiæ Dei & iuſtitiæ condignum, ſi eos repelleret à regni ſui conſortio, quibus tam familiariter vniri dignatur in mundi exilio, eiſque honoris viciſſitudinem non rependeret in manifeſta viſione ſuæ maieſtatis, à quibus dignè ſuſceptus & adoratus eſt in occultis & peregrinis Sacramentorum ſuorum ſignis. Quomodò etiam ibi fieret diuerſum, quod hic factum eſt vnum?]

In ſumma, ſiue de bonorum captatione, ſiue de malorum depulſione agatur, nihil opportunius ad certum mentis munimen & robur ac æs triplex pectoris interuentu ſpei comparandum, quàm præſentia Chriſti, corporaliter inhabitantia, quo munimento firmatus homo dicere poſſit cum Pſalte, diuina paſcua & aquam refectionis, quæ non nemo ad Euchariſtiam accommodat prælocuto; *Nam etſi ambulauero in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es.* Hoc verè eſt ſcutum cordis, de quo Threno. 3. *dabis eis ſcutum cordis Domine, laborem tuum.* Quod de paſſione Chriſti à S. Gregorio expoſitum l. 33. Moral. c. 30. æquè poteſt de hoc paſſionis Chriſti Sacramento accipi in quo labores Chriſti guſtamus vt notat S. Gaudentius in reſponſ. ad Paulum de eo Chriſti dicto. *Pater maior me eſt.* Hic eſt gladius Gedeonis in pane ſubcinericio prænotatus, quo armati aduerſus ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus, certi victoriæ & optima ſpe confirmati

confirmati, vertimus caſtra exterorum, exeuntes è corpore. Nam etiam gladius igneus verſatilis, bonos admittens, malos excludens, vt Nyſſenus orat. 1. in SS. 40. Martyres & Philippus Abbas l. de ſalute primi hom. c. 14. philoſophantur, ſpei ſymbolum eſt, quam pro foribus ceu janitricem locatam, dixit Philo l. de Abraham.

§. III.

Euchariſtia, Sacramentum Charitatis.

13. De hac Euchariſtiæ denominatione dicendum in Onumaſtico *ad hoc Verbum*. Nimirum charitas quæ culmen eſt ſpiritualis ædificij, vt loquitur S. Ephrem. ſerm. de vita religioſa, mirum quantum ab Euchariſtia perficiatur, tum ex opere operato, tum ex operante operantis.

Charitatis perfectio, vi Sacramenti Euchariſtiæ.

8. Prius patet ex fine & munere huius Sacramenti, quod eſt nutrire & vitam ſpiritualem perficere, ac in ea perſeuerantiam conferre. Id autem præſtat Euchariſtia, augendo & fouendo gratiam ſanctificantem, à qua charitas iuxta multorum ſententiam non differt: vel ſi reipſa differt, ita cum ea nectitur, vt indiſſociabiliter eidem comitetur. Itaque Euchariſtia perficiendo ex opere operato gratiam, perficit eadem opera charitatem. Quod voluit D. Auguſtinus variis locis quæ deſcripſit Algerus l. 1. contra Bereng. cap. 3. affirmans, effectum huius Sacramenti proprium, eſſe conferre vitam Chriſti, ac Spiritum Chriſti, & efficere fideles vnum cum Chriſto: quod non poteſt verè dici de vnitate ſubſtantiali quæ eſt impoſſibilis, neque de perſonali qui extra vnicam humanitatem Chriſti Domini, nulli conceditur. Viſus quidem eſt S. Damaſcenus orat. 3. de imag. coniunctionem perſonalem Dei cum homine communicante admittere. Nam conceptis verbis ait; [Quicumque ſanctum Chriſti corpus ſumunt, & pretioſum eius ſanguinem bibunt, per hypoſtaſim ſiue perſonam, diuinitati coniunguntur.] Et inde confirmat, quandoquidem Ioſue ſimulachrum & imaginem corpoream Angeli ſibi obuerſantem proſtratus coluit, fas multo magis eſſe, amicorum Chriſti imagines colere, cum Deus non ſit factus Angelus, ſed homo: & [Dei filius per perſonam non Angelorum ſed hominum naturâ factus eſt.] Non Angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ; id quod in vnoquoque Sanctorum porrò pergit facere; per factam vnicuique ſui corporis & ſanguinis communicationem. Verùm ea D. Damaſceni diſputatio, tantùm fert immanentiam perſonæ Verbi & diuinitatis eius iotra communicantem iuxta illud, *qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem, in me manet & ego in eo.* Nullo autem modo fert coniunctionem hypoſtaticam communicantis & Verbi. Imo eam diſertè excludit Damaſcenus, cum ibidem mox addit. [Non ſecundùm perſonam idem ſumus, quippe qui cum priùs eſſemus, poſtea coniuncti fuimus.] Et ſtatim poſt, addit, homines eam cum Deo coniunctionem conſeruare, obſerua-

tione mandatorum. Extrema hæc verba, apertè monſtrant quod primo dictum erat, homines ob Euchariſtiam coniungi diuinitati per perſonam, intelligi de coniunctione habitationis, non autem de coniunctione hypoſtatica. Secluſa autem hac vnione, & alia quauis ſubſtantiali, reſtat vt coniunctio & vnio cum Deo ad quam cauſandam inſtituta eſt Euchariſtia, non ſit alia quàm coniunctio per affectum, ſiue per charitatem. Quod autem dixi de vnione cum Deo per charitatem, cauſata per Euchariſtiam ex proprio munere, atque adeò ex opere operato, æquè dicendum eſt de vnione cum proximo propter Deum. Nam tatum eſt apud Theologos, vtramque illam coniunctionem ex eo motiuo formali, ab eadem virtute charitatis Theologicæ proficiſci; idque eſſe vnanimi Eccleſiæ conſenſione receptum, notat Suares tract. 1. de relig. l. 3. c. 5. n. 1 t. & Valentia 2. 2. d. 3. q. 3. in fine. Sicut ergo Euchariſtia, ex proprio munere perficit charitatem in Deum, ita etiam charitatem in proximum.

Radix virtutum ab Euchariſtia, § III. Charitat.

De eadem perfectione ex opere operantis. Ac primùm erga Deum.

14. Obiectiuè autem, ſiue excitando ad actus charitatis, ſiue erga Deum, ſiue erga proximum, multipliciter charitatem perficit Euchariſtia, eſtque ad id quàm maximè accommodata. Probat hoc ex inſtituto S. Anſelmus l. de ſacram. alt. p. 2. cap. 8. inde ducto argumento, quod hoc Sacramentum detur ſub ſpecie cibi, quia eſt nutrimentum vitæ ſpiritualis, vita autem animæ, eſt charitas Dei. [Vt ergò ille ametur qui eſt ipſe amor ſuos, & qui habetur vbi amatur, ad hoc enutrire nos debet cibus iſte. Quicquid enim Redemptor noſter in carne fecit, ob hoc vtique fecit; vt amaretur à nobis: non quod egeret ipſe noſtro amore qui bonorum noſtrorum non eget, per omnia ſufficiens ipſe ſibi, ſed quia quos beatos facere ſuſceperat, niſi eum amando non poterant eſſe beati. Neque verò ſolummodò amore quô nos prior dilexit, ſed omnimodis amoris obſequiis, vt amaretur à nobis quodammodò laborat mereri; infirma noſtra curando, mortua reſuſcitando ignobilia mundi eligendo, fortia eius confundendo, terrenorum odium, cæleſtium amorem commendando. Ideò quippè deſcenderat ad nos, vt amorem noſtrum in terrenis diſperſum & putrefactum, beneficia pietatis exhibendo in ſe colligeret & in vnitatem vitæ reformaret, & abſtractum ac emendatum à fæce earum terum quæ cum ipſo pariter amari non poſſunt, ſecum ſurſum leuaret.]

Confirmat hoc ex Auguſtino, conſiderante demiſſionem Dei, vt nos ad ſe traheret, ſiuens timorem & mittens amorem.] Sicut enim ait Propheta Oſeas, attrahendi eramus in vinculis charitatis. Sic curandi erant; qui ſe amabant vſque ad contemptum Dei; vt diſcerent Deum amare vſque ad contemptum ſui: Hic enim non propter ſe, ſed propter nos prouocabat in nobis, quod propter ipſos nos in ſeipſo exercebat in nobis; videlicet vt diſceremus amare vſque ad contemptum noſtri, qui nos prior amauit quodammodò vſque ad contemptum ſui. Saluo enim altero redemptionis noſtræ Sacramento, huius rei gratia carnem ſuſcepit;

Sect. IV. Cap. II.

ſuſceptámque neceſſitatibus naturæ iniuriiſque & paſſionibus expoſuit, fecitque vel dixit quicquid per carnem vel in carne fecit vel dixit. Cum ergo de carne ſua, amandi ſe tantam ingerit materiam; magnam & mirificam animabus noſtris vitæ alimoniam miniſtrat: quam tunc auidis faucibus ſumimus, cum dulciter recolligimus, & in ventre memoriæ recondimus quæcumque pro nobis fecit & paſſus eſt Chriſtus. Hoc eſt conuiuium de carne IESV & ſanguine, quem qui communicat habet vitam in ſe manentem. Tunc enim communicamus, cum fide ardente quæ per dilectionem operatur, repoſuimus in menſa Domini qualia ipſi ſumpſimus; videlicet vt ſicut ille totum ſe præbuit pro ſalute noſtra, nulla ſua neceſſitate, ſic nos totos fidei eius & charitati exhibeamus, neceſſitate ſalutis noſtræ.]

Nimirum Eucharistia, eſt memoriale præcipuorum gratiæ beneficiorum, quibus Deus teſtatiſſimum & manifeſtiſſimum fecit ſuum erga nos amorem. Niſi ergo lapidei ſumus & ſaxei, extundirè pectoribus noſtris mutuam in Deum charitatem, vt rependamus Deo exhibitam ab illo charitatem. Quis enim ſi amare nolit redamare tamen renuat? Idcirco huiuſmodi beneficiorum ſuorum memoriale, prouiſum eſt à Chriſto, vt pignus æternum charitatis erga nos ſuæ, penes nos eſſet; & ſcilicet incentiuum potens ac validum noſtræ erga ipſum charitatis. Creditus Cyprianus l. de duplici martyrio, bellè hoc his verbis confirmat. [Nemo maiorem charitatem habet, quàm vt animam ſuam ponat pro amicis ſuis. Si non eſt maius eximiæ beneuolentiæ teſtimonium, quàm ſi quis vitam impartiat amico, grauius eſt Dominici ſanguinis teſtimonium, qui pro inimicis effuſus eſt. Effuſus pro inimicis, fecit amicos ac filios Dei: atque vt conſideremus hanc fore perpetuam amicitiam, reliquit nobis edendam carnem ſuam, reliquit bibendum ſanguinem, vt per eadem aleremur, per quæ ſumus redempti.] Stupore quodam ex tanta Chriſti charitate & demiſſione corripi, viciſſimque charitate in Deum ac Chriſtum flagrantiſſima inardeſcere, optabat S. Baſilius in reg. breu. ad interrog. 172.

Charitatis erga proximum, perfectio ex opere operantis per Eucharistiam.

15. Ea conſideratione diuinæ erga nos charitatis, incenſiſſimum Dei amorem à nobis ſuo iure extorquentis, (quam conſiderationem ingerit Eucharistia,) alium præterea charitatis ramum qui proximos ſpectat, educit ſapiens Prouerb. 23. iuxta D. Auguſtini interpretationem tractat. 47. in Ioann. *ſub initium* & tractat. 84. adducendus infra V. *Menſa potentis.*

Eodem pertinet materia Eucharistiæ remota, ſiue panis & vinum: quæ duo ex variis in vnum commiſtis exiſtunt. Quo argumento ad commendandam ex Eucharistia charitatem mutuam inter fideles, vſi ſunt varij Patres. S. Cyprianus epiſt. 63. [Sic Calix Domini non eſt aqua ſola, aut vinum ſolum, niſi vtrumque ſibi miſceatur, quomodò nec corpus Domini poteſt eſſe farina ſola, aut aqua ſola, niſi vtrumque adunatum fuerit, & copulatum, & panis vnius compage ſolidatum. Quo & ipſo ſacramento, populus noſter oſtenditur adunatus, vt quemadmodùm grana multa in vnum collecta & commolita & commixta panem vnum faciunt, ſic in Chriſto qui eſt panis cœleſtis, vnum ſciamus eſſe corpus cui coniunctus ſit noſter numerus & adunatus.] Pulcherrimè quoque epiſt. 76. quæ eſt ad Magnum, n. 17. quem locum deſcripſit Guitmundus l. 2. contra Bereng *poſt medium* & S. Auguſtinus, l. 7. de baptiſ. cap. 50.

16. S. Chryſoſtomus homil. 24. in 1. Cor. ad illud, *nonne communicatio corporis Chriſti eſt?* [Quoniam dixit, *communicatio*, quod autem communicat alterum eſt ab illo cui communicat, etiam hanc quæ parua videtur eſſe, differentiam tollit. Nam cum *communicationem corporis* dixiſſet, quiddam magis proprium addidit, inquiens; *Quoniam vnus panis, & vnum corpus multi ſumus.* Quid enim appello, (inquit) communicationem? Idem ipſum corpus ſumus. Quidnam ſignificat panis? Corpus Chriſti. Quid autem fiunt qui accipiunt? Corpus Chriſti: Non multa, ſed vnum corpus. Nam quemadmodum panis ex multis granis vnitur, vt minimè grana appareant, ſed tamen grana ſint, verùm certa diſcretione coniuncta: ſic & inuicem, & Chriſto coniungimur. Non enim ex altero corpore, tu ex altero ille educatur, ſed ex eodem omnes. Ideò ſubdidit, *omnes qui de vno pane participamus.* Quod ſi ea eodem, & idem omnes efficimur, quare non eandem præ nobis ferimus dilectionem, vt fiamus ſecundùm hoc, vnum? Etenim progenitorum noſtrorum temporibus, hoc erat: *multitudinis credentium* (inquit) *erat cor & anima vna.* Hoc autem tempore minimè, ſed omnino contra. Multa & varia interea vndique bella, & feris crudelius inuicem contra membra noſtra irruimus. Et Chriſtus quidem tanto te ſibi inferiorem coniunxit: Tu autem fratri mutua cura coniungi minimè dignaris, ſed te ſegregas, cum tantum vitæ & dilectionis à Domino conſequaris. Non enim ſimpliciter corpus ſuum tradidit, ſed cum prior carnis natura è terra formata, à peccato mortalis facta, à vita deſerta eſſet, in aliam (vt ita dicam) maſſam fermentum induxit, hoc eſt carnem ſuam; natura quidem eandem verùm à peccato liberam & vitæ plenam, quam omnibus tribuit vt participes fierent, vt ea nutriti: & priore abiecta quæ mortua erat, per hanc menſam viuentem, vt in vitam immortalem commiſceremur.] Similia de ſymbolo charitatis, ex materia vtraque remota Eucharistiæ, Gaudentius tract. 2. in Exod. *in fine.*

17. Ad hos anteriores Patres, ſpectabat S. Auguſtinus tract. 26. in Ioan. ſic gloſſans illud, *caro mea verè eſt cibus.* [Cum cibo & potu id appetunt homines, vt neque eſuriant, neque ſitiant, hoc veraciter non præſtat, niſi iſte cibus & potus, qui eos à quibus ſumitur: immortales & incorruptibiles facit; id eſt ſocietas ipſa ſanctorum, vbi pax erit & vnitas plena atque perfecta. Propterea quippè (ſicut etiam ante nos hoc intellexerunt homines Dei,) Dominus noſter IESVS Chriſtus, corpus & ſanguinem ſuum, in eis rebus commendauit, quæ ad vnum aliquid rediguntur ex multis. Namque aliud in vnum ex multis acinis confluit.] Deſcripſit hunc Auguſtini locum, Guitmundus l. 2.

contra

contra Bereng. Rurſus idem ſerm. ante altare ad infantes, de Sacramento, quem valdè laudat & exſcribit S. Fulgentius l. de baptiſmo Æthiopis c. 11. { Quomodò eſt panis corpus eius? & calix, vel quod habet calix, quomodò eſt ſanguis eius? Iſta fratres ideò dicuntur Sacramenta, quia in eis aliud videtur, aliud intelligitur. Quod videtur, ſpeciem habet corporalem; quod intelligitur, fructum habet ſpiritalem. Corpus ergo Chriſti ſi vis intelligere, Apoſtolum audi dicentem fidelibus, *Vos eſtis corpus Chriſti, & membra.* Si ergo vos eſtis corpus Chriſti & membra, myſterium veſtrum in menſa Domini poſitum eſt, myſterium Domini accipitis. Ad id quod eſtis, *Amen* reſpondetis, & reſpondendo ſubſcribitis. Audis ergo *Corpus Chriſti*, & reſpondes *Amen.* Eſto membrum corporis Chriſti, vt verum ſit *Amen.* Quare ergo in pane. Nihil hîc de noſtro afferamus. Ipſum Apoſtolum item audiamus. Cum ergo de iſto Sacramento loqueretur, ait, *Vnus panis, vnum corpus multi ſumus.* Intelligite & gaudete. Vnitas pietas, veritas, charitas, vnus panis, vnum corpus, multi ſumus. Recolite enim quia panis non fit de vno grano, ſed de multis. Quando exorcizabamini, quaſi molebamini: quando Spiritus ſancti ignem accepiſtis, quaſi cocti eſtis. Eſtote quod videtis, & accipite quod eſtis. Hoc Apoſtolus de pane dixit. Iam de calice quid intelligeremus, etiam hoc dictum ſatis oſtendit. Sicut enim vt ſit ſpecies viſibilis panis, multa grana in vnum conſperguntur, tanquam illud fiat quod de fidelibus ait Scriptura ſancta *erat illis anima & cor vnum* in Deum, ſic & de vino, fratres, recolite vnde fit vnum. Grana multa pendent ad botrum, ſed liquor granorum in vnitate confunditur. Ita Dominus IESVS Chriſtus nos ſignificauit, nos ad ſe pertinere voluit, myſterium pacis & vnitatis noſtræ, in ſua menſa conſecrauit. Qui accipit myſterium vnitatis & non ſeruat vinculum pacis, non myſterium accipit pro ſe, ſed teſtimonium contra ſe. } Hæc ipſa, non nihil accisa & mutila deſcripſit Algerus l. 1. de Euch. c. 5.

18. Guerricus ſerm. 5. de Purificat. *in fine.* { Audite fratres, non me, ſed Apoſtolum dicentem; *Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt?* Calix, id eſt communicatio calicis, facit nos habere quandam communionem cum Chriſto. *Et panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini eſt?* Ac ſi dicat; Panis quem frangimus, facit nos vnum corpus ſub Chriſto capite; quoniam ſicut vnus panis ex multis granis conficitur, qui poſtea in corpus Chriſti, & per fidem, & per ſancta verba quæ Chriſtus ſuos docuit, conuertitur: ſic diuerſi participantes hoc corpore in vnitate fidei, ſpei & charitatis vnum corpus cum Chriſto ſunt ad Chriſtum ſtatim poſt mortem venturi, & cum Chriſto ſicut cum capite ſuo, ſine fine regnaturi. }

Paſchaſius l. de Sacram. c. 10. *ad finem.* { In calice nihil aliud bibimus, quàm Chriſti ſanguinem, vbi & nos per aquam adunati, conſiti ſumus. In pane vero nihil præter corpus, vbi nos per Chriſti conſperſionem, eius iam membra ſumus. Quæ nimirum conſperſio, per aquam Spiritus ſancti fit de qua Dominus in Euangelio, *aqui credit* (inquit) *in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.* Et continuò Euangeliſta; *Hoc autem dicebat de ſpiritu quem accepturi erant credentes in eum.* Hęc igitur conſperſio, de multis granis fecit vnum corpus; corpus inquam ſynceritatis & veritatis, ſi tamen ſumus azymi, id eſt abſque fermento malitiæ & nequitiæ, vt dignè hunc panem de hac aqua conſperſum accipere poſſimus. O mira Dei omnipotentis diſpenſatio! Quantis inſtruimur diſciplinis, & formamur exemplis, ſi non ſit mens ingrata de tantis beneficiis, & dubia de tam immenſis promiſſis! Idcirco ô homo, ſerua conſperſionem gratiæ: quia licet triticum ſis, niſi doctrina & virtute Spiritus ſancti ad hanc vnitatem & conſperſionem fueris benè in farinam attenuatus, deinde conſperſus gratia, & igne charitatis excoctus, non poteris ad ſoliditatem fidei firmari. Proptereà ſit tibi ſemper mola inferior timoris, & ſuperior perfectæ charitatis, quibus benè attenuatus, poſſis Spiritus ſancti gratia in Chriſti corpore vniri. Patet igitur fili, quod hæc myſtica ſunt, & ideò ſic illa debes cogitare, quaſi cœleſtia, ſic contingere quaſi diuina, ſic accipere vt ſalutaria, in quibus vita æterna repromittitur; ſic credere vt dicuntur: deinde ſic viuere, vt in Chriſto ſemper veritate & ſynceritate conſperſus, membrum eius inueniatis. } Hoc verò aſſecuti, erimus quoque inuicem membra, atque adeò vniuerſa ea adhortatio vt efficiamur membra Chriſti, non tantùm charitatem in Deum per Euchariſtiam commendat, ſed etiam charitatem in proximum; cuius vtriuſque conjunctionis Sacramentum eſſe Euchariſtiam, dictum eſt ſect. 2. c. 2. ex Lanfranco, qui id eruit ex D. Auguſtino, vt & Algerus l. 1. contra Bereng. c. 3. Attigit id quoque Alcuinus epiſt. 69. quæ eſt eſt ad Fratres Lugdunenſes. *Radij virtutum ab Euchariſtia. § 3. Charitas.*

19. Etherius & Beatus l. 1. contra Eliſpandum, contextis in vnum variis D. Auguſtini ſententiis egregiè confirmant, inſinuationem charitatis in proximos per Euchariſtiam, tum habita ratione materiæ remotæ ex qua conficitur, tum ſignificationis myſticæ qua pollet ex mente inſtitutoris. Sic igitur diſputant. { Propter hoc quia factus eſt homo pro nobis, commendauit nobis iſto Sacramento corpus & ſanguinem ſuum, quod etiam fecit & nos ipſos. Et nos corpus ipſius facti ſumus per miſericordiam ipſius quod accepimus, noſtrúmque corpus Chriſti accipimus, & audi quid dicit, *quia ipſum corpus, nos ſumus.* Et verum eſt, quia vnum triticum eſt, & vnum ſemen grani multa grana molita, vna farina eſt. Et vna farina conſperſa & cocta, vnus panis eſt. Recordamini quid fuit creatura iſta in agro. Quomodò eam terra peperit, pluuia notriuit, ad ſpicam perduxit; deinde labor humanus ad aream portauit, triturauit, ventilauit, & recondidit, portauit, moluit, & coxit, & vix aliquando ad panem perduxit. Hoc totum vos eſtis Recordamini & vos, quia non fuiſtis, & creati eſtis; & aream Dominicam compoſuiſtis laboribus boum, id eſt nunciantes Euangelium triturati: Quando catechumeni dicebamini, in horreo ſeruabamini, nomina veſtra dediſtis, cœpiſtis moli ieiuniis & exorciſmis. Poſtea ad aquam veniſtis, conſperſi eſtis, & vnus panis facti eſtis. Accedente

Sect. IV. Cap. II. verò fauore Spiritus ſancti, in vna dilectione charitatis, in vna fide, & in ſpe coctieſtis, panis Dominicus facti eſtis; ſicut & iſte panis qui ſuper altare ſacratus eſt, qui corpus Chriſti eſt, & ex multis granis vnus panis & vnus cibus noſter eſt, & in membris noſtris trajicitur. Sic & nos, cum in vna ſpe, fide, & charitate, fuerimus, cibus Domini ſumus, & in membra eius transformamur. Ecce Euchariſtiam, ideſt bonam gratiam quam accepiſtis, oculis veſtris vidiſtis. Quomodò de multis granis factum eſt vnum, ſic vnum eſtote & vos diligendo, gerendo vnam fidem, vnam ſpem, indiuiſam charitatem.] &c. [Sicut panis iſte ex multis granis indicat vnitatem, ſic & vinum ex multis acinis queis effluxit eodem; & in vnum eſt totum, & vnum efficit potum, & in ſua vita & de vno calice ſumitur, ſed tamen poſt preſſuram torcularis. Nam ante torcular, vinum dici non poteſt, nec bibi, quia adhuc diuiſum videtur in acinis, ſicut nec grana niſi excutiantur à paleis. Nam perſecutores noſtri, ipſi excutiunt paleam, cum ab ipſis trituramur. Ipſi fœcem vuæ, cum ab ipſis torquemur. Genu flexo debemus pro eis orare à quibus efficimur cibus Dei. Sicut vinum poſt torcular mittitur in calicem, ſic & vos poſt ieiunia, poſt laborem & humilitatem & contritionem in nomine Chriſti, tanquam in calicem Domini veniſtis. Et panis ibi vos eſtis in menſam, & vinum ibi vos eſtis in calicem. Nobiſcum hoc eſtis quod ſumus: ſimul enim hoc ſumus, quod eſtis. Et vnus calix eſt in quo ſumus, quia vna paſſio eſt Chriſti, & vna mors qua omnes redempti ſumus. Simul non bibimus, cum ſimul non viuimus.] Habent alia in eandem ſententiam ſemel & iterum, non ita multo poſt.

Miſſitatio Euchariſtiæ, & panis benedicti, in ſymbolum charitatis.

10. Eſſe ad hunc modum, diuinam Euchariſtiam ſymbolum mutuæ charitatis, intellexere priſci illi Pontifices Romani, quibus ex vſu fuit, pro teſſera amoris mittere Euchariſtiam ad alios Epiſcopos. Sic enim S. Irenæus referente Euſebio l. 5. hiſtor. c. 24. ſcribens ad Victorem Papam in cauſa Quartadecimanorum, demonſtrat, Romanos Epiſcopos anteriores, tametſi quoad ritum celebrandi Paſchatis non conſentirent cum Epiſcopis Aſianis, ab eis tamen non fuiſſe diuiſos, ſed miſiſſe ad illos Euchariſtiam, in ſignum videlicet communionis atque concordiæ. Nam ad alios quibuſcum non conſentiebant circa fidei dogmata, nequaquam tranſmittebant Euchariſtiam, vt potè à myſtico eiuſdem Chriſti corpore alienos, quod notauit Feuard. numer. 4. ad fragmentum penultimum S. Irenæi, & Eſpencæus l. 2. de ador. cap. 4. qui alia in eam rem profert. Aliud vſus propoſiti exemplum memini legere, ſed quod mihi conſtat non vna falſitate laborare. Narrant Bernardinus Saccus l. 7. hiſtor. Ticin. & Antonius Maria Spelta, digrediente à Gundebado Burgundiorum Rege tunc commorante apud Diuionem, S. Epiphanio Epiſcopo Ticinenſi; cum Rex à S. Antiſtite mnemoſynon aliquod beneuolentiæ popoſciſſet, S. Epiphanium poſtridie in Miſſæ ſacrificio binas hoſtias conſecraſſe, quarum vnam de more conſumpſerit, alteram Gundebado in monimentum perpetuum impenſæ Italicis populis beneuolentiæ, Regi ac Diuionenſibus reliquerit; quam etiam praemiſerit nunquam impune è Burgundiorum finibus efferendam; hancque eſſe eam hoſtiam ſanctam (ſic enim vulgo appellatur) quæ Diuione in ſacto Principum ſacello aſſeruatur. Somnia hæc ſunt, & mera commenta. Eam hoſtiam ipſe cominùs inſpexi, & diploma Eugenij quarti quod in capſella ſimul cum hoſtia conditum habetur, perlegi diligenter. Eo diplomate, teſtatur Pontifex Eugenius, tam multis ſeculis S. Epiphanio poſterior, ſe hoſtiam illam ab impio homine gladij ictibus foratam atque transfixam, indéque ſanguine ad quoſvis ictus profuſo reſperſam, dono dediſſe Duci Burgundiæ, Philippo Bona, cum priùs ea hoſtia Romæ in ſacrario recondita haberetur. Vnde ergo commentum cudi potuit, relictæ à S. Epiphanio huius hoſtiæ, & quidem ad monimentum communionis cum Rege Gundebado & Diuionenſibus. Hoc non caret iniuria erga S. Epiphanium; qui cum Eurico Ariano, ne cibum quidem profanum iumere voluit, ne videretur communicare cum Hæretico. Quanto minùs ergo Gundebado item Ariano, tradiderit aſſeruandam diuinam hoſtiam, pignus communionis æternæ? Neque verò & præterea falsò aſſumitur Diuione erat Gondebadus, cum adjit ad eum S. Epiphanius, ſed omnino videtur Lugduni fuiſſe: vt proinde tota narrationis propoſitæ teſtura, indecuoque, fiet. Et verum eſt in ſacco vnde hæc depompta ſunt, cum farina non paucos furfurea eſſe, de quo alibi. Non poſſumus igitur hoc exemplo vti ad monſtrandum, tranſmiſſam vel datam eſſe Euchariſtiam in ſignum charitatis: ſed exemplum Pontificum Romanorum quoad Occidentales, ſufficit ad rem præſentem. Apud Orientaleles, vſum mittendi Euchariſtiam inter priuatos quoque viguiſſe, inſinuatur in narratione de duobus Stylitis Catholico vno hæretico altero, quæ in Moſchi Limonario recitatur cap. 29. de petita à Catholico, pacto communionis Hæretici, & impigrè ab iſto, tranſmiſſa. Idem inſinuatur in Epiſtola 1. Athanaſij Conſtantinopolitani, vetantis donationem Euchariſtiæ pro munere, niſi conſenſus patris ſpiritualis interuenerit. Ea enim prohibitio non admodùm arcta, apertè fert, vſum fuiſſe præbendi corporis pro munere Euchariſtiam, etiam inter perſonas priuatas, quibus præeſt pater ſpiritalis.

Intellexere itaque priſci illi huius ritus auctores, quod poſtea his verbis præclarè ab Algero ſcriptum eſt l. 1. de Euchariſt. cap. 5. [Quia corpus Chriſti ſumus, tiam vt etiam in altari eodem Sacramento ſignemur, cum panis Dominicus corpus Chriſti ſit in ſeipſo, & corpus Chriſti in Eccleſia. Mirabili vnitatis gratia nos ad ſe pertinere voluit, cum myſterium noſtrum, ſicut & ſuum, in Sacramento altaris, ne moriamur, ſumere nos conceſſit; ita vt etiam myſterium ſuum in veritate corporis ſui ſumptum, nulli proſit, niſi myſterium noſtrum, ſocietatem ſcilicet Eccleſiaſticam, eodem Sacramento aſſumpſerit, quia ſicut caput non eſt vitale

vitale sine corpore, sic Christus nulli vitam confert sine vnitate corporis Ecclesiæ Sed nec mysterium nostrum vllatenus in Sacramento corporis Christi, fit sine suo; vt sicut per dilectionem vnum sumus inuicem, sic & plus etiam cum eo: quatenus sicut ipse in nobis, sic & nos maneamus in ipso: quia cum à corpore suo sit indiuisus, nec in Sacramento suo veraciter sumi dicitur Christus, nisi sumatur vniuersus, suo & nostro mysterio nobis incorporatus.]

21. Referri eodem potest ritus antiquus inter Sanctos satis frequens, mittendi panem communem in signum fraternæ charitatis. Id quod apud SS. Augustinum & Paulinum, sæpè occurrit. Videndus Augustinus Epist. 34. & S. Paulinus epist. 41. 45. 46. Alia addo tractans symbolum effectionis Christi ex pane communi. Quod enim præ reuerentia, Eucharistiam passim mittere minùs congruum censerent, & quod Episcopis delatum à summis Pontificibus vidimus, non videretur promiscuè extendendum ad omnes illos quos pignore aliquo charitatis donatos vellent; panem fermentatum in eum vsum subrogauerunt. Quo referendus videri possit vsus fermenti, ex constitutione Melchiadis Papæ per Parochias transmittendi, de qua constitutione Baronius anno 313. & Binius t. 1. Concil. ad vitam Melchiadis Papæ. Quod enim Espencæus l. 1. de Adorat. Euch. c. 4. id accipit de transmissa iussu Melchiadis Eucharistia, stare non potest, cum certum sit, Ecclesiam Romanam nunquam confecisse corpus Christi ex pane fermentato, sed tantùm ex azymo: & tamen quod transmittebatur ex decreto Melchiadis, non erat azymum. Itaque sicut imminuto fidelium feruore, vsui frequentissimo ac ferè quotidiano Eucharistiæ, successit vsus Eulogiarum ex pane communi, fideles commonefaciente communionis Christianæ & Catholicæ vnitatis, de quo vsu latè Durandus l. 2. de ritibus cap. vltim. ita sancti illi quos memorabam, quod non putarent expedire passim Eucharistiam in signum charitatis transmittere, induxerunt morem transmittendi communem panem, tanquam Eucharistiæ vicarium, & eiusdem Ecclesiasticæ societatis & mutuæ inter nos concordiæ Christianæ appositissimum symbolum, ob affinitatem nonnullam cum Eucharistia, ratione materiæ remotæ ex qua conficitur.

§. IV.

Eucharistia panis vitæ & intellectus, cibus illuminans.

22. Lucem virtutum Theologicarum ab Eucharistia affusam, hactenus contemplati sumus. Nunc progrediendum est ad virtutes morales infusas, quarum prima, Moralis dicitur, à directione quam præstat, etiamsi non insit ibidem vbi insunt mores boni, hoc est voluntati: sed sit virtus intellectualis practica, nimirum prudentia. Hæc si eliciatur ex motiuo diuinæ autoritatis reuelantis, non differt à fide diuina, prout versante circa agibilia. Erit autem actus scientiæ infusæ, si sit iudicium practicum diuidens, ex peculiari Spiritus sancti aspiratione conceptum, quo in his circumstantiis statuatur esse sic operandum, propter supernaturalem honestatem in tali operatione conspicuam, qui prælucendi modus est proprius doni consilij, præsertim cum operatio ex se & seclusa speciali Spiritus sancti motione sorderet peccato, vt contigit plerisque Martyribus, qui ex Spiritus sancti inpulsu, in ignes aut vortices aquarum præcipites se dederunt, non modò absque scelere, sed etiam magna cum laude, ob interuenientem Spiritus sancti motionem, vt disserit S. Augustinus 1. Ciuit. cap. 21. Ex qua notione doni consilij, suo loco plenè stabilita, liquet hoc doni consilij, suo loco plenè stabilita, liquet hoc donum recidere in prudentiam infusam. Huic verò annectuntur dona sapientiæ, scientiæ, & intellectus: quorum primum, de conuenientia credendorum cum homine ad Deum eucto pronunciat, propter rationes diuinas; secundum idem præstat propter humanas; tertium statuit de credibilitate & amabilitate mysteriorum, supposita fide. Itaque Eucharistia concilians diuinam illam lucem de qua Sapientiæ 7. & intellectum collustrans omni illa cœlesti claritate quæ ad actum bonum supernaturalem cudendum præexigitur, eiúsve formationi superadditur ad penetranda illius iam cosæ decora, dici potest vno generali nomine conciliare *prudentiam*, vel *intellectum*, aut *intelligentiam*; quæ nomina in Scripturis sæpè confunduntur, etiamsi notiones subjectæ, juxta rigorem Scholasticum sint illæ quas obiter perstrinximus. Breuiter ergo demonstremus, lucem prudentiæ infusæ & donorum Spiritus sancti, pertinentium ad intellectum, *prudentiæ & intellectus* nomine comprehensorum, ad modum prædictum ab Eucharistiæ mysterio dimanare, in eos qui de hoc fonte lucis (vt Chrysostomus nominat homil. 45. in Ioan.) præpurgato pectore diuinos latices hauserint.

Radij virtutum Eucharistia §. 4. Prudentia.

Prudentia infantibus ab Eucharistia, ex cap. 9. Prouerb.

23. Conferri ab Eucharistia lumen prudentiæ, discimus ex cap. 9. Prouerb. vbi sapiens agens de Eucharistia vt interpretantur grauissimi Patres adducendi in Onomastico V. *Mensa Sapientiæ*, sic loquitur. *Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem, immolauit victimas suas; miscuit vinum, & proposuit mensam suam. Misit ancillas suas vt vocarent ad arcem & ad mœnia ciuitatis, si quis est paruulus veniat ad me, & insipientibus locuta est; Venite comedite panem meum, & bibite vinum quod miscui vobis. Relinquite infantiam & viuite, & ambulate per vias prudentiæ.* Quos dicat *paruulos & infantes*, ambiguum non est. Sunt enim insipientes siue peccatores, quali infantia detineri, prohibemur ab eo qui dixit, *vsquequo paruuli diligitis infantiam?* Et ab Apostolo contestante, *nolite pueri effici sensibus.* Clemens Alexandrinus 1. pædag. c. 5. id rectè vrget. In huiusmodi infantia, iam ætate prouectum Ismaëlem hæsisse, obseruat Philo l. de illis verbis, *resipuit Noë.* Ethnicos quantumuis canos, fuisse ad hunc modum infantes, aiunt Nyssenus hom. 1. in Eccles. *sub finem*, & Chrysostomus

Sect. IV. Cap. II.

mus ſer. 12. in ad Epheſios ac ſer. 4. in 1. Cor. 1. *in fine*. Quod æquè de peccatoribus omnibus ſtatui ad veritatem poteſt. Qua enim conſilij inopia laborant infantes, qua futuri improuidentia, & præſentium negligenti ſtudio, veriùs ignoratione tenentur, iiſdem maculis terriſque notis ſordent peccatores omnes, quorum inſipientiam vſque adeò ſubtus puerilem ac infantilem deijcit S. Chryſoſtomus ſerm. 6. in 2. ad Cor. *in morali*, vt beſtias eſſe humana ſpecie ſtatuat. His ergo adeò inſipientibus ac imprudentibus, vt inter equos ac mulos quibus non eſt intellectus, annumerentur; quodammodò refingendis & intellectu ac ſapientia donandis, poculum miſcuit ſapientia diuina, Verbum Dei Incarnatum: panem & edulium porrexit, quo guſtato reueniat ſenſus ſapientiæ, & lux prudentiæ: ita vt quod fabulæ fruſtra iactarunt, de quibuſdam è beſtiarum ordine in quem tranſcripti erant, certis cibis ac potionibus ad mentis ſanitatem reuocatis, hic verè locum habeat.

24. Accommodat ad hunc ſenſum, locum illum quem proponebam ex c. 9. Prouerb. S. Gaudentius in reſponſ. de dicto Chriſti *Pater maior me eſt*, ferè in fine. Præfatus enim calicem vini meri plenum mixto, inclinatum ex hoc in hoc, de quo Dauid Pſal. 74. ad Chriſtum pertinere, ſubdit. [Hunc verò calicem, *bibent* (inquit,) *& peccatores terræ.* Rectè iuxta hunc intellectum *bibent*, (ait,) *& peccatores terræ:* quia peccatores cœli, ex Angelis dæmones facti, ſalutis poculum bibere non merentur. Terræ autem peccatores, contra venena dæmonum, morbóſque vitiorum, calicem ſalutis accipient, & nomen Domini inuocabunt. Omnis enim quicunque inuocauerit nomen Domini ſaluus erit. Ideò verò calix iſte peccatoribus bibendus tribuitur, quia non eſt opus ſanis Medico, ſed malè habentibus. *Non veni* (inquit,) *vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam.* Tales enim ſapientia Dei, ad iuſtum cratera ſalutiferæ mixtionis inuitat, cum ſublimi voce hortatur ac dicit: *Quiſquis eſt inſipiens, diuertat ad me, & egentibus ſenſu ait, venite edite de meis panibus, & bibite vinum quod miſcui vobis.*

Vides, qua ratione panis ac vinum de menſa ſapientiæ, iuxta Gaudentium, peccatoribus qui paſſim ſtulti ac paruuli & infantes in Scriptura nominantur, ſapientiam ac prudentiam concilient. Eſt qui hanc loci illius interpretationem ex Gaudentij ſerm. 19. ad Neophytos plenè proſecutus, addat ex eo hæc verba ad fideles. [Contendite pulli generoſi, ad ſacram offam in qua eſt vita, & ex cœleſti illo cibo mica non cadat.] Quæ Gaudentij verba, ferre ait, ea auiditate eſſe conuolandum ad Euchariſtiam, qua pulli famelici ad obiectam offam concurrunt. Eam tamen cautionem eſſe adhibendam, vt ne mica quidem illius in terram decidat, ideſt vt nulla communio ſine fructu abeat, quod erit præſagium omnis felicitatis; ſicut olim cum nihil ex pabulo pullorum excidebat, quod terram feriret, & tripudium vel terripauium faceret, feliciſſimum augurium cenſebatur. Ita quidem ad prædictum locum è capite 9. Prouerbiorum, Doctus quidam Interpres. Cui tamen quod ad locum è Gaudentio deſcriptum attinet, neceſſe eſt Codicem fuiſſe pleniorem. Nam non modò ſerm. 19. Gaudentij ad Neophytos, qui reuera nullius eſt; ſed nuſpiam in toto Gaudentio compares ea ſententia, rametſi eſt digna Gaudentio. Quod autem addebatur de felicitate auſpicij, ſi mica ex ore pulli non caderet, fabuloſum eſt. Nam potiùs cum quid cadebat, & terram feriebat, felix habebatur augurium, & dicebatur *tripudium ſoliſtimum*. Videſis quæ ex Tullio, Feſto, & aliis adducit in eam rem Bulengerus l. 3. de diuinat. c. 39. ſed hæc obiter.

Item ex cap. 15. Siracidæ, & ex Pſalmo 33. ac 35. aliiſque Scripturis.

25. In eandem ſententiam, de luce intellectus per Euchariſtiam collata adduci poteſt locus ex c. 15. Eccleſiaſtici, vbi de ſapientia Dei dicitur, quod timentem Deum *cibabit pane intellectus, & aqua ſapientiæ ſalutaris potabit illum.* Hæc, myſtica & ſubtili intelligentia, rectè ad ſapientiam incarnatam accommodari, affirmat ibi Ianſenius, cui Paulus de Palacio atque Cornelius adhæſerunt, quoad panem intellectus. Ita enim habet Græcus Codex. Tametſi eodem recidit, quod Interpres explicationis gratia de ſuo addidit, vocans *panem vitæ.* Verè enim Euchariſtia eſt *panis vitæ*, vel etiam abſolutè *vita*, quo pacto dictam à nonnullis notat S. Auguſtinus l. 1. de peccat. merit. c. 24. Et in hoc negotio ſpecialiter rectè dici poteſt panis vitæ, quia eſt panis cauſans vitam intellectualem in actu ſecundo. Nam intelligere, eſt viuere, & quidem vita ſuprema & nobiliſſima. Chriſtus igitur qui eſt Dei ſapientia incarnata, fideles ſuos & timentes Deum, cibat pane vitam intellectualem conferente, cum cibat eo Euchariſtia. Quam item dici poſſe *aquam ſapientiæ*, dicam in Onomaſtico. Sed quia eſt aliqua ſapientia noxia, cuiuſmodi fuit quam eſus cibi vetiti contulit primis parentibus; itémque ſapientia Philoſophorum, quam Deus perdit, iure Interptes vulgatus hic quoque de ſuo addidit epithetum *Salutaris*, quo nihil congruentius Euchariſtiæ proferri potuit, cum ſalus noſtra quæ in gratiæ ſanctificantis conſeruatione ad finem vſque conſiſtit, hoc maximè præſidio nitatur.

Recuperatam hoc diuino cibo lucem internam, quam in primis parentibus cibus illicitus excluſerat, egregiè dixit Anaſtaſius l. 10. Hexaëm. Verè hic dicitur, & panis, & fons; ſiue vitæ, ſiue intellectus, ſiue luminis. Rectè enim de Chriſto dixit D. Auguſtinus in Pſal. 35. quod in Chriſtum quomodocunque acceptum cadit. [Quis eſt fons vitæ, niſi Chriſtus? Venit ad te in carne, vt irrigaret fauces tuas ſitientes. Satiabit ſperantem, qui irrigauit ſitientem. Quoniam apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen. Hic aliud eſt fons, aliud lumen, ibi non ita. Quod enim eſt fons, hoc eſt & lumen, & quicquid vis illud vocas, quia non eſt quod vocas. Quia non potes congruum nomen inuenire, non remanet in vno nomine. Si diceres quia lumen eſt ſolùm; diceretur tibi; ſine cauſa ergo mihi dictum eſt, vt eſuriam & ſitiam. Quis enim eſt qui manducet lumen? Illud planè rectè mi-

hi

hi dictum eſt, *Beati mundicordes, quoniam ipſi Deum videbunt*, Si lumen eſt, oculis meis pa-ret. Paret & fauces, quia illud quod lumen eſt, & fons eſt. Fons quia ſatiat ſitientes, lumen quia illuminat cœcos. Hîc aliquando alibi lumen, & alibi fons: Aliquando enim currunt fontes & in tenebris, & aliquando in eremo. Pateris Solem, non inuenis fontem. Hîc ergo poſſunt iſta duo eſſe ſeparata. Ibi non fatigaberis, quia fons eſt non tenebraberis, quia lumen eſt.] Et planè Chriſtus in Euchariſtia lux, vt dixit S. Chryſoſtomus hom. 24. in 1. Cor. Imo. [Fons lucis, (vt ait hom. 45. in Ioan.) diffundens radios veritatis.] Itaque ſi accedamus ad eum, illuminabimur: quod de acceſſu per eſum Euchariſtiæ, accepit S. Ambroſius ſerm. 18. in Pſal. 118. ad illud *adoleſcentulus ſum ego*, & egregiè S. Auguſtinus in Pſal. 33. concione 2. bis verbis. [Spiritalis quidam in corpore Chriſti, vel etiam ipſe Dominus noſter IESVS Chriſtus ſecundùm carnem caput, exhortans membra cœtera, quid dicit? *Accedite ad eum & illuminamini.* Aut potius Chriſtianus aliquis ſpiritalis, ad ipſum Dominum noſtrum IESVM Chriſtum inuitat, vt accedamus ad eum. Sed accedamus ad eum vt illuminemur, non quomodò ad eum acceſſerunt Iudæi, vt tenebrarentur. Acceſſerunt enim illi ad illum vt crucifigerent, nos ad eum accedamus, vt corpus & ſanguinem eius accipiamus. Illi de crucifixo tenebrati ſunt, nos manducando crucifixum, & bibendo, illuminamur.]

Experti id feliciter ſunt duo illi diſcipuli, qui priùs ſtulti & tardi corde, vbi ventum eſt ad fractionem panis, illuminati ſunt. Nam tametſi variatur ſententiis, num ea fractio panis, eſſet diſtributio Euchariſtiæ, tamen multi & graues Patres id affirmant. Et quamuis panis ille non fuiſſet reuera Euchariſtia, tamen placuit Deo, lucem mentis conferre per fractionem panis; vt id eſſet ſymbolum effectus, quem panis vitæ Chriſtus diſtributus fidelibus operatur, implens ſenſu corda eorum. D. Auguſtinus, qui panem illis diſcipulis fractum, opinatur fuiſſe Euchariſtiam, ſic diſſerit in rem præſentem ſerm. 140. de temp. [Eia fratres, vbi voluit Dominus agnoſci! *In fractione panis.* Securi ſumus, panem frangimus, & Dominum agnoſcimus. Noluit agnoſci niſi ibi propter nos qui non eum viſuri eramus in carne, & tamen manducaturi eius carnem.] Alia inſigniter addit in eam ſententiam.

Patrum Euchariſtia illuminante, iudicia.

26. Euchariſtiam hac ex cauſa, fonti Siloë in quo cœcus illuminatus eſt, confert S. Ephrem orat. de iudicio & compunctione animæ. Nam apprecatus ſibi à Chriſto, hoc lumen, præmiſſa eius neceſſitate, ſubdit; [Verbum tuum Domine, oculos aperuit cœci à natiuitate. Magnum miraculum in Siloë accidit, Domine, vbi cœcu viſum corporalem recuperanti, ſpiritales quoque oculi mentis intus illum inati ſunt, vt te abſque metu aliquo ſuum medicum ac Deum, Saluatorémque omnium diceret ac prædicaret. illumina quoque cordis noſtri oculos Domine, vt te diligamus, & cum deſiderio tuas iugiter voluntates perficiamus. Et licet procul à nobis ſit Siloë, quo cœcus miſſus erat, calix tamen tremendi tui ſanguinis, lumine ac vita plenus, nobis ecce præſto eſt. Hoc nobis calice, intelligentiam luménque largire, vt cum fide ac deſiderio & ſanctificatione ad ipſum accedamus. *Radij virtutum ab Euchariſtia, §. IV. Prudentia.*

Sic recuperamus mentis viſus, non periclitatur de nouo diſpendio, quantum eſt ex Chriſti liberalitate & voluntate. Lux hinc percepta, quantum eſt ex Chriſti illucentis deſiderio, nunquam intercidet. [Hanc lucem (aiebat de ſolari & corporea luce D. Chryſoſtomus Catech. ad illuminandos,) & volentibus nobis & nolentibus, nox ſubſequitur; Illum verò radium, tenebræ non norunt. *Lux enim in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.* Non ſic enim mundus eſt clarus oriente radio, vt anima illuſtratur & ſplendidior fit à ſpiritu gratiam ſuſcipiens. Et conſidera diligentiùs rerum naturam. Nocte enim terras tenente, & tenebris caligantibus, ſæpè funiculum quis cernens, ſerpentem eſſe putauit, & amicum accedentem tanquam inimicum fugit, & ſtrepitum quempiam ſentiens, trepidus factus eſt: facta autem die, nihil tale fieret, ſed omnia qualia ſunt apparent: quod & in anima noſtra contingit. Poſtquàm enim gratia veniens mente tenebras expulit, rerum veritatem diſcimus, & nobis ſiunt deſpicabiles, res priùs tremendæ: nec enim ampliùs mortem timemus, diligenter ex hac ſacra introductione diſcentes, quod mors non eſt mors, ſed ſomnus, & dormitio temporaria. Non paupertiem, non morbum, aut aliud quid huiuſmodi, reformidamus, ſcientes quod ad meliorem tendimus vitam immortalem, & incorruptam, & ab omni tali liberam inæqualitate.]

Veram prudentiam, ab illuminatione per Spiritum immiſſam homini fideli, præclarè exprimit bis verbis Chryſoſtomus. Qui quanquam agit de baptizatis, tamen quia baptiſmo conjungebatur communicatio corporis Chriſti, ad eam maximè referenda eſt illuminatio illa intellectus per gratiam, celebrata ibi à Chryſoſtomo. Nam etiam continenter poſt inſigniter omnino de Euchariſtia diſſerit, & quanta ſecum deinceps accuratione agere debeat, quiſquis eam participauerit, egregiè planè proſequitur. Et eodem modo transferri ad hunc locum poteſt, egregia diſputatio Clementis Alexandrini l. 1. ſtrom. c. 6. de exquiſita luce baptizatorum, qui erant aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. Vnde à Græcis, hominem φῶτα, hoc eſt *lucem* dictum putat: quod tum demum verè homini obtingere vult, cum eſt in luce, & tenebræ ipſum non comprehendunt; hoc eſt cum homo coniungitur luci Chriſto, eíque arcta amicitia copulatur, manens in Chriſto & Chriſtus in eo, vt accidit per Euchariſtiam, ratione cuius homo ſanctus efficitur. [Quod autem Sanctum eſt, (inquit Clemens,) amicum eſt ei ex quo ſanctum eſt, quod *lux* propriè eſt apppellatum.]

Sect. IV. Cap. II.

Lumini adjunctus sapor vitalis.

27. Hæc lumina quæ prudentiæ infusæ latè acceptæ ambitu sum complexus, non sunt cogitanda quasi essent nudæ illustrationes, sed prout habent adjunctos gustus voluntatis. Deus enim hac maximè in parte, fulgura in pluuiam facit; idest non contentus erudire intellectum, quod faciunt dictamina prudentialia homini illucentia, perfundit cœlesti rore voluntatem, vt scientia cœlestis non sit nuda scientia, sed verè sapientia, hoc est sapida scientia. Rectè S. Bernardus serm. 1. de Pentec. *sub finem.* [Non solùm moneri & doceri, verùm etiam moneri & affici ad bonum necesse est, ab eo vtique Spiritu qui adjuuat infirmitatem nostram, & per quem in cordibus nostris diffunditur charitas, quæ est bona voluntas.] Et ita tradit Concilium Carthaginense, referente & collaudante Cœlestino Epistola ad Gallos c. 10. Item Concilium Mileuit. cap. 4. & Arausic. c. 7. Iuxta D. Augustinum l. 2. contra duas epistolas c. 9. hæc est benedictio dulcedinis, qua fit in nobis, vt vos delectet quod Deus præcipit. Et l. de corrept. & grat. c. 2. ait, hanc esse suauitatem quam præbet Dominus vt terra nostra det fructum suum; quod item habet 2. de peccat. inter. c. 17. vbi etiam c. 16. & 19. de victrice suauitate, qua humani cordis duritia mollescit. Inquam rem videndus quoque Fulgentius l. 1. ad Monimum c. 28. & Prosper c. 5. ac 6. contra Collat. & l. 2. de vocat. Gent. c. 9. alias 26. ac Petrus Diaco. l. de Incar. & gratia c. 7. *Saporem vitalem* egregiè vocat Ennodius Ticinensis epist. ad Constantium. Estque res adeò explorata, vt dubitari de ea non possit. Quamuis interdum apud D. Augustinum, motio voluntatis comprehendatur nomine *doctrinæ*, nempe succidæ & fœcundæ ac adipalis. Qua ratione nos quoque, nomine prudentiæ actualis, diximus non significari hoc loco nuda intellectus lumina, sed cum subjunctis gustibus voluntatis.

Huiusmodi itaque gustus conferri voluntati per Eucharistiam, certa fides est. Docemur enim, Sacramenta præter gratiam sanctificantem omnibus communem, conferre singula speciales gratias actuales: quæ quamuis non contineantur Sulis intellectus ac voluntatis motionibus inditis intuitu Sacramenti, sed insuper comprehendant omnia spectantia ad supernaturalis prouidentiæ executionem in promotione hominis ad virtutem, consentaneè ad finem Sacramenti, & liberatione à tentationibus quibus naufragium ad varias spirituales syrtes contingeret; ac denique comprehendant etiam remotiones occasionum labendi factas per extrinsecam prouidentiam: Quamuis inquam hæc omnia in hoc negotio veniant nomine auxiliorum, vel gratiarum actualium ad quas Sacramentum ius confert: Tamen nomine auxiliorum gratiæ, siue actualium gratiarum Sacramento debitarum, maximè veniunt motiones vitales intellectus & voluntatis, per collustrationes & gustus, è quorum concursu integratur gratia præueniens. Dat igitur Eucharistia, ius ad hæc auxilia. Et quia de motionibus intellectus satis dictum est, de suauitate autem & dulcedine perfundente voluntatem, multa dicuntur in Onomastic. V. *Calix præclarus inebrians*, & V. *Fauus mellis* ac V. *mel*; non est quod hic fusius sim circa huiusmodi gustus, & benedictiones dulcedinis, siue pinguedinem panis præbentem delicias regibus, de qua late Magalianus in benedictionem Aser ab Annotatione 7. & alij interpretes in c. 49. Geneseos. Paucis rem confecit Clemens 5. ex Vrbano 4. Clementina vnica de reliq. & vener. SS. affirmans, in Eucharistia haberi omne delectamentum, & omnis saporis suauitatem, ipsámque dulcedinem Domini degustari. Et olim quidem Diradione vt est apud Pausaniam in Corinth virgo Sacerdos faciens agno, eiúsque sanguine libans afflabatur diuino (vt aiebant) Spiritu. Nunc verò pura anima offerens & excipiens agnum Dei verè diuinis ditescit afflatibus & in intellectu & in voluntate.

§. V.

Eucharistia Sacrificium justitiæ, esca Iustitia.

28. De priore appellatione, dictum est sect. superiore cap. vltimo. Posteriorem suppeditat S. Cyrillus Ioëlis 2. & insinuat ibidem S. Hieronymus: qui secuti 70. legunt apud Ioëlem, *dedit vobis escas iustitiæ*, vbi nos legimus, *dedit vobis Doctorem Iustitiæ*: quod de Eucharistia accipiunt, in qua verè Christus est esca justitiæ; quod considerandum sequitur vt post lucem prudentiam, eique affinium luminum intellectus per Eucharistiam illatorum, de luce virtutum infusarum purè moralium indidem promicante, nectemus aliqua.

Iustitiæ munus vniuersum spectat alios quotum iuri consulit. Vt propterea S. Ambr. neget Iustitiam esse priuatam virtutem; quæ scilicet sit ad solum operantem: dicat autem esse virtutem publicam. Ita habet l. de Paradiso c. 3. & l. 1. de offic. c. 28. & serm. 16. in Psal. 118. *ad vers.* 1. Quanquam paulò laxiùs vsurpato *justitiæ* nomine, est etiam quædam justitia erga seipsum, cum homo sibi tribuit quod sibi debet; sin minùs debito arcto quod fundetur in iure propriè accepto, at saltem qualicumque debito, ea spectante quæ congruum sit hominem sibi ipsi præstare aut exhibere. Tres itaque justitiæ functiones percurrendæ sunt, ad quas Eucharistia plurimum confert; vna Deum spectat, alia proximum, tertia hominem ipsum, qui Eucharistiam suscipit.

Per Eucharistiam, adoratio in Spiritu, atque adeò insignis Iustitiæ functio, repensa Deo.

29. Deo Patri, ac Filio, & Spiritui sancto, Trinitati superbenedictæ ac indiuiduè debebemus honorem ac cultum supremum, tanquam omnium bonorum fonti primario. Ad illius supremi honoris exhibitionem, dirigitur sacrificium, propterêque passim vox *honoris*, nempe supremi, & Soli Deo exhibendi, sonat sacrificium. Sic interpretatur Seruius illud Æneid 3. *Perfecto lætus honore*, Anchisen facio

certum

certum. [Idest (ait Seruius peracto sacrificio qui est honor Deorum.] Eandem interpretationem adhibet circa illud libri primi, *haud equidem tali me dignor honore*, idest sacrificio. Nunius Marcellus, eandem vocis *honor*, notionem agnoscit. Et perspicuè ac frequenter eam adhibet Symmachus l. 1. epist. 40. & 43. & lib. 8. epist. 26. vbi Iuretus plenè id illustrat atque confirmat. Nobis satis est, inde eruere sacrificium esse honoris ac cultus diuini summitatem. Eum cultum perfectissimè exhibet Eucharistiæ sacrificium, & quidem non Patri tantùm (quamuis ferè ad eum dirigantur orationes super sacrificium incruentum recitari solitæ) sed etiam Filio, & Spiritu sancto, vt plenè demonstrat S. Fulgentius l. 2. ad Monimum, per quinque prima capita. Eum porrò cultum perfectissimè exhibet per Eucharistiæ sacrificium, vt cœtera superiùs proposita taceam, videtur tradidisse Christus Dominus Ioan. 4. agens cum Samaritana; vbi cum mulier, pertæsa sermonum Christi quem videbat conscium esse intemperantiæ qua laborabat, intercidisset orationem iniecta mentione controuersiæ Iudæos inter ac Samaritanos; quorum illi Hierosolymis adorandum, isti in monte Garizim id præstandum affirmabant; respondit Dominus, instare tempus, quo nec Hierosolymis, nec in monte Garizim esset exhibenda Deo adoratio; sed deinceps veros adoratores, Patrem adoraturos in Spiritu & veritate. Ibi *adorationem* accipi pro sacrificio, in confesso est. De simplici enim adoratione, nūquam fuit dubium eāsémė alligandā certo loco, sed vbiuis exhiberi Deo poterat. Locus autem Sacrificij, erat certo loco arctatus, vt liquet ex c. 12. Deuter. Sacrificium ergo in Spiritu & veritate, quanquam variè exponūt varij, quos adducit Toletus in c. 4. Ioan. ann. 20. optimè tamen videtur posse accipi de sacrificio Missæ. Nam qui dicūt, aliqui per adorationem siue sacrificationem in Spiritu, intelligi eam quæ fit non per corporeas vmbras atque figuras, sed in actibus ex spiritus sancti gratia procedentibus; (quod Toletus ibi tradit in Commentario, & annotatione citata, nec non Lensæus 21. de Christ. lib. c. 51. & l. 23. c. 17. Iansenius c. 23. concord.) mihi non videtur posse subsistere, hæc enim non est adoratio, propriè dicta sacrificatio, de qua Christus agebat, cum responderet Samaritanæ, quæ de propriè dicta adoratione sacrificio egerat. Itaque de vero aliquo sacrificio, non arctato ad vllum locum, agebat Christus. Hoc autem in lege noua aliud non est quàm sacrificiū Missæ; quod verè est adoratio & sacrificatio in Spiritu & veritate. In veritate quidē, quia hæc victima non est figura illius alterius victimæ, quales erant omnes victimæ antiquæ, quæ Christum præsignabant, nomen noui Testamenti, vt loquitur S. Augustinus, Epistola 86. In Spiritu autem est hæc sacrificatio, quia victima quæ hic immolatur, non est carnalis, nec iugulatur more pecudum carnalium: sed & ipsa se habet ad modum Spiritus, & sacrificatio est incruenta ac Spiritualis. Pro hoc sensu loci Ioannis, allegari potest Theodoretus in c. 1. Malachiæ, qui satis apertè eum insinuat. Sed disertè illum tradit Potho Prumiensis l. 2. de statu domus Dei, *non multum à principio.* Ex recentioribus fusè & benè eidem insistit Bellarminus l. 5. de Missa cap. 1.

Cur dicta, sacrificium Iustitiæ; ac primum penes summum honorem Deo exhibitum.

30. Hoc nominatim ea capite, sacrificium Eucharistiæ dici potest ac debet *sacrificium iustitiæ*. Quid enim iustius, quàm vt creatura supremum cultum Deo exhibeat, quod hoc sacrificio perficitur? Quanquam potest etiam haberi ratio victimæ, quæ est ipse Christus, factus nobis iustitia. Quem sensum tradit Rupertus in c. 1. Malachiæ, ad illud, *& erunt Domino offerentes sacrificia in iustitia.* Vbi apertè agitur de Sacerdotibus noui Testamenti, Præmiserat enim Propheta in persona Dei oblationem mundam sacrificandam esse in omni loco; quod Concilium Tridentinum, de incruento sacrificio exposuit. Sacrificia ergo in iustitia, quæ veri filij Leui, Sacerdotes inquam Christianorum, colari & expurgati à fæcibus quasi aurum & argentum, offerent Domino, tempore noui Testamenti, erunt. [Sacrificia in i stitia; non in sua, sed in Dei iustitia, in corpore & sanguine Iesu Christi, qui est ipsorum Iustitia.] Verba sunt Ruperti in c. 3. Malachiæ, in hanc rem planè insignia. Et sanè Christus factus nobis iustitia, quia positos est in ostensionem iustitiæ Dei, cui vt satisfaceret ex iustitia, ipse qui solus erat inter peccato mortuos liber, punitus est. Qua in parte iustitia Dei eximiè apparuit iuxta illud sap. 12. *cum sis iustus, etiam eum qui non debet puniri, condemnas*, quo S. Gregorius l. 3. Mor. c. 11. de Iustitia Dei in Christi perpessionibus manifestata, & interpretatus. Christus itaque est iustitia nostra, quia est victima qua Deo ex iustitia pro nobis est satisfactum. Et cum ipsemet in Eucharistiæ mysterio sit victima nostra, meritò sacrificium Eucharistiæ dicitur *sacrificium in iustitia*, vel *sacrificium iustitiæ*.

31. Ratiocinatio est planè luculenta, quam Petri Cluniacensis verbis repræsento l. contra Petrobus, *ad quartum articulum*, vbi postquàm assumpsit, Christum hîc immolari, & esse victimam, & huiusmodi nominibus designari passionem ac mortem Domini, *quod nec vos* (inquit alloquens Hæreticos) *vnquam negasse audiui*; subdit; [Deo seipsum hoc modo obtulit quia mors æterna hominis, non nisi temporali morte Dei & hominis dissolui poterat. Benignus enim Deus, cuius vniuersæ viæ misericordia & veritas, sic existens iustus, vt non desinat esse misericors, sic misericors, vt iustus semper permaneat, in rebus quas creauit, nec etiam mala quæ non creauit, inordinata esse permisit. Vnde peccatum hominis, quod velut aliunde in regnum eius se non iustè immiserat, iustè ordinans, peccatorem damnauit, ac sempiternæ fœlicitatis profugum, miseriæ ac morti æternæ contradidit. In tantum quippè reus factus fuerat, vt omnino culpa eius, in regno eius ordinatissimo, inordinata remaneret, si minore, quàm æterno supplicio, Dei iustitia peccatorem puniret; nec iam iustitia dici posset, quæ meritis condigna non redderet. Ea de causa, propago humani generis in radice corruptasicut vitium, sic & eius damnationem ab origine traxit, & tota simul per longa secula, lege iustitiæ, morti æternæ subiacuit. Misertus tandem Deus essentiali bonitate sua perdito homini, & eum saluare

Radix virtutum ab Eucharistia § V. iustitia.

Sect. IV. Cap. II.

saluare volens; sed nisi iustè, nec volens nec valens dum in æterno consilio suo quæreret, qualiter misero salua iustitia, misereri valeret, hoc potissimum occurrit, quo & iustitia seruaretur, & homo liberaretur, & gratia augeretur, & Deus glorificaretur. Misit itaque Deum Filium ad filios hominum, & humanam naturam induens, & humanis vitiis medens, in carne assumpta, non peccatum sed pœnam peccati, mortem scilicet corporalem susciperet: & ita simplici sua, illius duplam, horaria sua, illius sempiternam excluderet: in qua dispensatione, misericordia misereretur, institiæ nihil detraheretur: dum pro æterno supplicio hominis, temporale supplicium Dei & hominis, pro æterna morte hominis, temporalis mors Dei hominis ei offerretur. Quæ tanti ponderis, in ipsa ipsius iustitiæ lance esse cognoscitur, vt ad iustè ordinanda mundi peccata, longè magis præponderet mors transitoria Filij Dei quàm æterna filiorum hominum. Plus planè redditum est Iustitiæ, quando Christus mortuus est, quàm sit recompensatum quando homo damnatus est. Habet ergo Iustitia quicquid suum est, quia Dei Filius pro peccatis hominum mortuus est. Ita iustitia quæ diu saluti humanæ obstiterat, tandem misericordiæ cessit, & quæ per aliquot millia annorum diuerso itinere incesserant, misericordia & veritas, in vita quæ Christus est obuiauerunt sibi; & quæ velut sibi aduersæ fuerant homine condemnato, eo iam saluato, iustitia & pax se osculatæ sunt. Sic iuxta Ioannem Baptistam, Agnus Dei tulit peccata mundi. Sic iuxta Petrum Apostolum, peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, vt peccatis mortui, iustitiæ viuamus. Cuius iuxta Prophetam Isaiam, liuore sanati sumus. Hoc est nostrum sacrificium, hoc legis Euangelicæ, hoc noui Testamenti, hoc noui populi holocaustum, quod tunc semel in cruce à Dei & hominis Filio, Deo oblatum est, & quod semper in altari ab ipsius populo offerendum, ab eodem præceptum & institutum est. Non enim aliud tunc oblatum est, aliud nunc offertur: Sed quod dictum est, semel Christus obtulit, hoc semper Ecclesiæ suæ offerendum reliquit.]

32. Hinc verò maximè elucet quod dicebamus de supremo honore per hoc sacrificium impenso. Quid enim Deo honorificentius esse potest, quàm in conspectu eius, reparare (vt cum S. Gregorio loquar,) passionem Vnigeniti filij eius, & illam suauissimam fragrantiam tot virtutis actuum plusquàm heroicorum, per tempus illud à Christo in honorem Patris elicitorum, obiicere denuò diuinæ majestati? Et idcirco meritò dixit Gulielmus Parif. tract. de Euchar. c. 2. *sub medium*, ante hoc sacrificium incruentum à Christo institutum, cultum Dei non fuisse completum & vndecunque absolutum, quia deerat plenitudo illa cultus & honoris, quæ huius sacrificij oblatione erat exhibenda. Eiúsque conscia Ecclesia, quamuis ad assistendum aliorum Sacramentorum confectioni non obstringat fideles, obstringit tamen illos vt statis temporibus adsint confectioni Eucharistiæ, per quam tantus honor Deo rependitur.

Spectat ad hunc locum, sensus vnus è binis quibus Eucharistia denominata reperitur *pietatis Sacramentum*, vt dicam in Onomastico. Dimisso enim eo sensu qui spectat Dei pietatem, proditam erga nos in hoc mysterio, pietas nostra in Deum, hîc maximè elucet. Nam dicitur pius, qui in parentes officiosus est. At hoc sacrificio, exhibemus Deo patri optimo, officia quæ possumus, cum sensu illo suauissimo gratitudinis religionem condecentis qui passim designari solet nomine *pietatis*. Nihil enim aptius est ad huiusmodi sensum homini in venerationem numinis intento extendendum, quàm considerario Christi per hoc sacrificium, immolati, atque mactati eultro verborum infixo, propositi in altari. Ita planè visum S. Chrysostomo hom. 24. in 1. ad Corinth. cum hortabatur assistentem diuino sacrificio, hæc mente voluere. [Quando ipsum videris propositum, dic tecum. Propter hoc corpus, non amplius terra & cinis ego sum; non ampliùs captiuus, sed liber. Propter hoc, cœlum, & quæ in eo bona sunt, me accepturum spero. Propterea immortalem vitam Angelorum sedem, Christi consuetudinem. Hec corpus affixum, verberatum, morte victum non est. Hoc corpus Sol crucifixum videns, radios auertit. Propter hoc, & velum templi scissum est, & petræ; & terra vniuersa tremuit. Hoc idem corpus cruentatum, lancea vulneratum, fontes sanguinis & aquæ vniuerso orbi salutarea scaturiuit. Vis & aliunde vires eius intelligere? Interroga quæ sanguinis fluxum passa est quæ non IESVM, sed eius vestimentum, nec totum sed eius fimbriam duntaxat, tetigit. Interroga mare, quod dorso suo id pertulit. Interroga ipsum Diabolum, & dicito, vnde insanabile vulnus accepisti? vnde vires amisisti. Vnde captus es? A quo detineris? A quo fugis? Nihil aliud quàm à corpore, (respondebit.) crucifixo, per quod stimulum suum confregit, per quod caput contriuit, per quod principatus & potestates eius coërcitæ sunt. *Spolians enim* (inquit) *principatus & potestates, traduxit confidenter palam triumphans de illis in semetipso*: Interroga mortem, & dicas, *Vnde periit stimulus tuus? Vnde dissoluta est victoria tua?* Vnde incisi sunt nerui tui? Et pueris & puellis ridicula facta es, quæ Tyrannis & Iustis omnibus, antehac eras formidolosa. Et corpus hoc, horum omnium causam esse profitebitur.] Alia addit, quibus exprimat quàm suaui sensu pietatis condienda sit religio erga corpus Christi, cum apparet propositum: hoc est cum in altari exhibetur, specie mactati pro nobis in sacrificio iustitiæ. Id enim fert phrasis illa iuxta Græcos, vt sæpè videre est in liturgiis, & quoties sacrificium incruentum attingunt.

Item penes abstersionem reatus.

33. Penes aliud caput, confectio Eucharistiæ dici potest *sacrificium iustitia*. Consentiunt enim Doctores, vt satisfiat iuri diuino per peccatum violato, necessariam esse obliterationem reatus peccando contracti. Peccator siquidem, præter maculam quam sibi affricat, obæratus (vt sic dicam) fitque obnoxius subeundæ tantæ pœnæ, quantam commeruit recessus à numine; qui pœnæ reatus, non obliteratur nisi sublata macula; atque etiam sublata, si agatur de reatu pœnæ temporalis, potest superstes esse,

donec

donec adhibeatur congrua ſatisfactio quæ diſſoluat illud debitum pœnæ temporalis, & hominem albo debitorum expungat. Hoc igitur facit ſacrificium Euchariſtiæ; qui ex opere operato competit delere pœnæ temporalia reatum, poſt dimiſſam culpam reſiduum, aut connexum cum maculis venialibus adhuc manentibus & cum reatu oblitetandis. Et verò cum aliquis effectus ex opere operato tribuendus ſit ſacrificio incruento, vt non obſcurè traditur in Concilio Tridentino ſeſſ. 22. cap. 1. & 2. agnoſcente hoc ſacrificium habere fructum aliquem ex ſua inſtitutione, qui non deficiat quantumuis miniſter ſit indignus, quod non valeret de fructu ex opere operantis. Cum (inquam) iuxta Concilium, aliquis fructus talis ſit ſacrificio noſtro tribuendus; nec alius vllus fructus ſpiritualis ad eum modum parabilis proferri poſſit, præter remiſſionem reatus pœnæ temporalis poſt baptiſmum contracti, qui etiam fructus nulli Sacramento per ſe competit, concludi apertè videtur, talem fructum eſſe ſacrificio incruento aſſignandum. Atque ita eſt ſacrificium iuſtitiæ. Nam ſatisfactio tenens locum perpeſſionis illius pœnæ, eſt actus iuſtitiæ; ſicut illatio perpeſſionis, ſpectaret ad juſtitiam Dei exigentis iuſtam vindictam.

Perfectio Iuſtitiæ erga proximum, per Euchariſtiam.

34. Iam quomodò Euchariſtia, juſtitiam erga proximum promoueat, conſtare poteſt ex dictis de perfectione charitatis fraternæ Euchariſtiam. Vidimus enim hinc exiſtere flagrantem voluntatem ponendi animas pro fratribus, exemplo, Chriſti ſi res ferat. Quis verò vel in cogitationem admittat, violare ius illius, pro quo mortem oppetere paratus, ſit ſi ſic poſtulet eius bonum? Quis inquam vel in corpore, vel in anima, vel in fortunæ aut famæ honoriſve bonis, contra ius faſque nocere velit ei cui omnem charitatem impenſam velit, ad quod per Euchariſtiam inclinatur? Hinc illæ vrgentiſſimæ Patrum voces, vt inuicem abſtineamus injuriis, quandoquidem diuinæ huius menſæ facti ſumus participes. Deplorat S. Chryſoſtomus, (vt eum præſertim adducam, cuius erga hanc diuinam eſcam ſtudia vbiuis feruent,) deplorabat inquam hom. 8. in ad Rom *in morali*, eluuionem iniuriarum ac fraudum quibus Chriſtiani inuicem ſe violabant & circumueniebant; nec habuit opportuniorem pharetram è qua ſagittas educeret, quàm ex hoc myſterio. [Enim verò (inquit) quid iam faciam? Ad lachrymas effundendas natura propenſus minimè ſum; quandoquidem abundantes ex oculis fontes emitterem, iuxta Prophetam illum, hoc ipſo quod, hoc in campo bella conſpiciam infinita, illis pernitioſiora Ille quidem Barbaros ferientes intuitus, dicebat, *Vterus mihi, vterus mihi dolet*. Ego verò ſub vno Imperatore inſtructos cum videam, deinde contra ſe mutuo ſtantes, mordentes, ac ſua inuicem membra concidentes; hoc quidem pecuniarum,

illos gloriolæ nomine; alios temerè ac nulla cauſa ſubſannantes atque irridentes, ac vulnera inter ſe multa infligentes, & mortuos item iis qui in bello pereunt, grauiùs erectos; denique fratrum nomen nudum duntaxat relictum eſſe, tum demum ne me habere quidem ſentio, quamnam deplorationem hac tragœdia dignam excogitem. Vereamini igitur, vereamini menſam eam cuius omnes participes ſumus; Chriſtum propter nos trucidatum, ſacrificium eidem menſæ ſuperpoſitum. Prædones ſalem eundem ſimul comedentes, prædones eſſe deſinunt, duntaxat aduersùs eos quorum conuictu vſi fuerint, menſa eos illorúmque mores immutante, vt qui feris immaniores eſſent, eos ouibus manſueriores reddat. Ipſi autem eiuſmodi menſæ ac cibi participes, aduersùm nos mutuo armamur; cum hoc ipſum aduersùs Diabolum hoſtem communem facere conueniat. Hoc eſt quod nos quidem infirmiores, ille autem fortior in dies ſingulos euadit. Nec enim conjunctis viribus aduersùs illum munimur, ſed nobis inuicem contrarij ſtamus; atque eo duce ad huiuſmodi acies conflictúſque vrimur: cum conueniat aduersùs illum ſolum depugnare, ſed quo tamen relicto, aduersùs fratres ſagittas dirigimus.]

Radij virtutum ab Euchariſtia, §. V. Iuſtitia.

Quatenus homo erga ſeipſum iuſtus, per Euchariſtiam.

35. Tandem qualicunque erga ſeipſum iuſtitia defungitur homo, cum ſe ipſum æſtimat ac debet, nec ſe vilipendit quaſi rem nihil ſed agnoſcit pretium ſuum, & conſentaneè ad eam cognitionem ſe tractat. Nihil verò eſſe, vnde fidelis commodiùs ac faciliùs in eam cognitionem deducatur; quàm ſi recogitet ſe diuinæ Euchariſtiæ cibo frui, docent in eam rem patrum oracula. [Non ſitis viles vobis, (ait S. Auguſtinus ſerm. 8. de diuerſ. c. 3.) quos cunctorum creator & veſter, tam charos æſtimat, vt vobis quotidie Vnigeniti ſui pretioſiſſimum ſanguinem fundet.] Idem conc. 1. in Pſal 32 ad illud, *rectos decet collaudatio*: [Nolite vos abijcere, & deſperare de vobis Homines eſtis, ad imaginem Dei facti eſtis. Qui vos homines fecit, pro vobis & homo factus eſt. Vt multi filij ad hæreditatem ſempiternam adoptaremini, ſanguis vnici pro vobis effuſus eſt. Si vos vobis ex terrena fragilitate viluiſtis, ex pretio veſtro vos appendite. Quid manduceris, quid bibatis, quod ſubſcribamini, tamen dignè cogitate.

Specialiter, tractans iniuriam quam homo (vt ait,) in ſeipſo facit Deo, iniurius gratiæ ipſius, domui ipſius, corrumpens ſeipſum per diffluentias libidinis, iubet aduerti cuius menſæ fidelis quiſque ſit particeps. Nam libro de decem chordis cap. 10. ſic loquitur. [Noli dicere tibi, quando fortè aliquid luxuriantèr vis agere; vxorem non habeo, facere poſſum quod volo: non enim poſt vxorem meam pecco. Iam noſti pretium tuum, iam noſti quò accedis, quid manduces, quid bibas, imò quem manduces, quem bibas. Abſtine à fornicationibus.]

36. Non eſt parcior, in hac ſui reuerentiâ

Sectio IV. Caput II.

ob Euchariſtiam fidelibus commendanda, S. Chryſoſtomus. Sed locus ex Catecheſi ad illuminandos eſt præter cœteros luculentus: [Sis (inquit) gratus erga benefactorem tuum optima conuerſatione, & ſacrificij magnitudinem cogitans, orna corporis tui membra. Cogita quid manu capias, nec vnquam vllum verberare audeas, nec tanto decoratam munere, plagæ munere dedecores. Cogita quid manu capias, & ipſam ab omni auaritia & rapina, liberam conſerua. Reputa quod non tantùm manu capias, verùm & ori admoueas, & linguam cuſtodi à contumelioſis mundam & turpibus verbis, blaſphemia, perjurio, & aliis omnibus eiuſmodi. Etenim pernicioſum eſt, tam tremendis miniſtrantem myſteriis linguam, & ſanguine tali purpuratam, & factam aureum gladium, ad conuitia, & contumelias, & ſcurrilitates transferre. Reuerere honorem quo Dominus ipſam honorauit, nec ad peccati vſum ipſam deducas. Sed rurſum animaduertens, quod poſt manum & linguam, cor ſuſcipit tremendum illud myſterium, ne vnquam in proximum conſuas dolum, ſed mentem tuam ab omni malitia mundam conſerua. Sic & oculos & aures munire poteris. Quomodo enim non eſt abſurdum, poſt myſticam illam vocem è cœlis delatam, à Cherubin dico, meretricis cantibus, & fractis melodiis, aures inquinare? Quomodò verò non extrema pœna dignum eſt, oculis quibus arcana vides & tremenda myſteria, his meretrices ſpectare, & mente adulterium exercere?]

Theodori Studitæ Catech. 46. conſimile monitum de ſui ipſius reuerentia ob Euchariſtiam, eſt perinſigne.

§. V.

Euchariſtia panis fortium, cibus in cuius fortitudine pertingitur vſque ad montem Dei.

26. Fortitudo quæ Cardinalium virtutum tertia eſt, ſummoperè ab Euchariſtia perficitur, vnde & *& panis iuuenum* dicitur, & *panis cor confirmans*, & *cibus grandium, ac robuſtorum.* Cum autem duplex diſtinguatur fortitudinis munus, aggrediendi nimirum ac patiendi, penes quod fortitudo aggrediens & patiens ſecernitur, vtrique Euchariſtia, inſigniter deſeruit.

Fortitudinis aggredientis perfectio ab Euchariſtia.

Contra quæuis vitia, vires & animum ſuppeditari ab Euchariſtia S. Hieronymus Iſaiæ 25. perpulchrè tradit, ad illud pone menſam *comedentes & bibentes ſurgite Principes.* Babylonis ſubuerſio ibi attingitur, à Principe in qua regnant rectores tenebrarum harum. [Vnde Prophetæ præcipitur, vt veſcens in menſa Domini, & illius ſaturatus cibo, diligentiùs contempletur quæ ventura ſunt mundo; dicitúrq; per eum ad omnes credentes & comedentes & bibentes corpus & ſanguinẽ Domini, vertantur in Principes Eccleſiæ & cum Apoſtolis audiant, *ſurgite*; arripiantque clypeum fidei de armatura Apoſtoli Pauli, in quo poſſint ignita Diaboli iacula extinguere.] Idem in c. 4. Ezech. expendens illud, *ecce ego conteram baculum panis in Hieruſalem,* quoniam Euchariſtia dicatur *baculus panis, &* exponit in hunc modum. [Scriptum eſt in Hieremia, quod paruuli, id eſt vulgus Eccleſiæ petierunt panem, & non fuerit qui eis frangeret. Paulus verò qui vir Eccleſiæ erat, & ſciebat Chriſtum panes fregiſſe legales, ac dediſſe diſcipulis erogandos loquitur confidenter, *panem quem frangimus, nónne communicatio eſt corporis Chriſti?* Baculúmque vel fortitudinem panis comedere non poſſunt, qui lacte infantiæ indigent, nec valent accipere ſolidum cibum, Nihilque ita veſcentis animum roborat, quomodò panis vitæ, de quo ſcriptum eſt, *& panis confirmat cor hominis.*] Hoc robur panis confirmantis cor, & intrepidum reddens ad aggrediendos hoſtes, quantumuis fortes ac timendos, quippè inuiſibiles, iuxta eundem Hieronymum pſal. 77. denominatur *panis fortium:* Sic enim legit quod in vulgata habetur, *panem Angelorum manducauit homo.* Et alium illuſtrem ex eo locum legere licet Zach. 9. *ad finem* qui adducetur c. ſeq.

38. Chryſoſt. ad Neophytos, ſpecie armaturæ qua communitus fidelis Satanam validiſſimè impetat atque proſternat, deſcribit Euchariſtiam. [Confidenter (inquit) nos præparemus ad pugnam. Etenim nobis arma ſuppeditant vltra ſplendorem totius auri fulgentia & fortia, adamantis robore firmiora, totius ignis ardorem vincentia, cunctorum pondere leuiora pennarum. Nec enim quiſquam hæc arma portando quaſſatur, ſed ſubleuant membra, & in excelſa perducunt, & in cœlum (ſi cupieris,) cum his ſine dubio perferetis, penitùs impedimento ceſſante.] Quæ ſint hæc arma, paulo poſt deſcribit, attingens obiter thoracem juſtitiæ, clypeum fidei, gladium Spiritus; Tum ſubdit. [Et aliam mihi Deus vltra, tutelam donauit armorum.] Præter arma prædicta, aliis (inquit) me armis inſtruxit ac texit Deus, quibus communitus, fidenter & ſecurus victoriæ in hoſtes irruam. [Quid illud? Menſam præparauit, cibum ſocietatis oſtendit, vt poſt epularum refectionem, inimicum poſſim robuſtiùs ſuperare. Cum enim te egredientem poſt conuiuium Dominicum viderit inimicus, poſt cœleſtes epulas, tanquam ignem leonis ore flammantem fugit, & deferit omni vento velocior, nec approximare contendit: Et cum cruentam linguam tuam de longè ille crudelis perſpexerit mihi crede non ſtabat. Et cum os tuum ſenſerit rutilare, greſſum ſuum retrò cum timore torquebit.] Probat hoc Chryſoſtomus, ducto argumento ex receſſu Angeli boni, qui vaſtans in Ægypto vniuerſa, non eſt auſus ſubire domos quarum poſtes erant illitæ ſanguine Agni, quæ erat nuda Dominici ſanguinis figura Itaque multo magis fortes efficiet res ipſa, Dominicus inquam ſanguis, perceptus intimis viſceribus per communionem.

Creditus Cyprianus ſerm. de Natiuit. Dom. [In paruuli huius nomine cum hoſte antiquo congredimur, & fortis armatus ſuperueniente fortiore, de atrio antiquitus poſſeſſo, potẽter expellitur & præſumptæ infeſtationis audaciæ, ſilentiũ imponatur. Defectui carnis noſtræ, quæ à

primitiuis

primitiuis fœcibus originalis mali, infecta langüerat, ex Chriſti carne redditur fortitudo,& Sacramentorum communicatio per quam illius corporis ſynceritati vnimur, nos in tãtum corroborat, vt de mundo & de diabolo, & de nobis ipſis victoria potiamur, & Sacramentali guſtu viuificis myſteriis inhærentes, vna cum & vnus Spiritus ſimus, dicente Apoſtolo, *qui adhæret Domino vnus Spiritus eſt*. Sic ſi ad quos, ſermo fit, dicuntur Dij, & filij excelſi nominis & hæreditatis, & æternitatis, participes, fortitudine ſocietatis Chriſti ſubigentes tentamina & cum homines ſint, ex indigniori materia, in captiuitatem redigunt, & conſpuunt, ligántque dæmonia:]

39.Inſignis locus Laurentij Iuſtiniani ex libro de diſciplina & perfectione Monaſticæ conuerſationis cap. 39. huc maximè facit. Quare tametſi longiuſculus, adſcribendus eſt. [Campi ductores (inquit) & exercituum Principes, cum aduersùs hoſtes viſibiles dimicare diſponunt, tentoria & quædam ſpecialia deputant loca, in quibus pro reſumendis viribus pro ſupplendis neceſſitatibus, ſeu medendi cauſa, accedere valeant bellatores. Sic quippe Dux noſter, ſic ſpiritualium militum inuictiſſimus Rex Chriſtus, certantibus in hoc ſpirituali & inuiſibili ſtadio militantis Eccleſiæ, ſpiritualia quædam ordinauit munita præſidia ad quæ pugnantes confugiant, vt in illis reſumptis viribus vel ſanatis vulneribus, iterum in campum redeant, acriùs bellaturi. Hæc namque tutiſſima & inexpugnabilia loca, à Domino IESV eius parata militibus ad refocillanda corda, & ad detergenda animæ vulnera, ſpiritualia ſunt Sacramenta. Per hæc namque dantur lapſis requies, debilibus robur, formidoloſis audacia, & ſemel proſtratis fiducia dimicandi. Quis enim valeret aduersùs immundos Spiritus pergere, in acie perſeuerare, & de talibus aduerſariis obtinere victoriam, niſi diuinis interdum eſſet tecreatus alimentis, & exhortationibus animatus? Quis in tam diuturno certamine, contra tam acerrimos luctatores perſiſtere vnquam poſſet, niſi ſuper cœleſti adiutorio & Verbi Dei pabulo paſceretur? Nullus ſibi arroget cauſam victoriæ, nemo de propriis viribus præſumat, agat Deo gratias in cunctis operibus bonis, atque Domino exercituum, ſuum de inimicis adſcribat triumphum. Ipſe namque eſt, qui electos ſuos eripit de manibus perſequentium; ipſe eſt qui oues ſuas in montes excelſos & in paſcua pinguia deducit, eáſque miſericorditer protegit ab incurſibus beſtiarum. Ipſe eſt qui milites elegit ſuos, eos faciens contra aëteas poteſtates reſiſtere, & perſeueranter pugnare. Ipſe nempe eſt, qui ad ſe de ſpirituali prælio redeũtes, fouet & nutrit Sacramentalibus alimentis. O quàm ſalubria ſunt cibaria hæc? O quàm munita ſunt diuina præſidia! Si quis enim veneno Diaboli perfuſus eſt, ſi quis peccati morbo percuſſus, incunctantet ad efugium confeſſionis accedat, & ibi ſuarum recipiet medelam plagarum. Si quis verò inedia tabeſcit, vel fatigatus in prelio reparare vires concupiſcit, ſacroſancta corporis Chriſti fideliter ſumat myſteria, & ſtatim conualeſcet, imò melius priſtina reſtaurata virtute. Eſt namque Sacramentum hoc, tanquam cellarium quoddam, omnium aromatum in ſe continens pretioſitatem & virtutem. In ipſum qui ingrediuntur, refocillantur ab omni fatigatione; nec deficiunt, donec præſentis vitæ terminus finiatur. Eſt etiam myſterium hoc, quaſi ingens arbor virentibus referta foliis, ſub qua quicunque fugiunt laborantes & peregrinantes, proteguntur in ipſius vmbraculo, ab diei æſtu, à turbine quoque & pluuia.

Radij virtutum ab Euchariſtia, §. VI. Fortitudo.

R. P. Theoph. Raynaudi, Euchariſt.

Euchariſtia, fortitudinem ſuſtinentem, perficiens.

40. Monſtrant iſta, quanta ſit aggredientium fortitudo, conciliata per Euchariſtiam. Nec fortitudo ſuſtinens, parciùs ab ea manat. Quod monſtrat timor S. Cypriani l. in Orationem Domin. cum tractat petitionem panis quotidiani. Veretur enim ne qui participatione Euchariſtiæ remouentur per notabilem moram, fiant expertes ſalutis, Satana interim non feriante, & ignitis iaculis impetente fideles. Idem epiſt. 54. fortitudinem martyrum in ſuſtinentia tormentorum, ab Euchariſtia deriuat. Itaque lapſos admitti ad pacem & communionem, ob ingruentem procellam, autor eſt. [Exercitus Domini (inquit,) ad certamen militiæ cœleſtis armetur. Meritò enim trahetur dolentium pœnitentia tempore longiore, vt infirmis in exitu ſubueniretur, quandiu quies & tranquillitas adeſt; quæ differre diu plangentium lachrymas, & ſubuenire ſerò morientibus in infirmitate pateretur. At verò nunc, non infirmis ſed fortibus pax neceſſaria eſt; nec morientibus ſed viuentibus communicatio à nobis danda eſt, vt quos excitamus & hortamur ad prælium, non inermes & nudos relinquamus. Et cum ad hoc fiat Euchariſtia, vt poſſit accipientibus eſſe tutela; quos tutos eſſe contra aduerſarium volumus, munimento Dominicæ ſaturitatis armemus. Nam quomodò docemus aut prouocamus eos in confeſſione nominis ſanguinem ſuum fundere, ſi eis militaturis, Chriſti ſanguinem denegamus? Aut quomodò ad martyrij poculum idoneos facimus, ſi non eos priùs ad bibendum in Eccleſia poculum Domini, iure communicationis admittimus?] Et inferiùs. [Idoneus eſſe non poteſt ad martyrium, qui ab Eccleſia non armatur ad prælium: & mens deficit, quam non recepta Euchariſtia erigit & accendit.]

Martyrum ſuſtinentia ab Euchariſtia.

41. Comprobarunt iſta exemplo ſuo fortiſſimi Martyres, Laurentius atque Vincentius, iudice S. Auguſtino. Nam de Laurentio tract. 27. in Ioan. ait, completum in illo eſſe verbum Chriſti de fructu perceptæ Euchariſtiæ, *qui manet in me & ego in illo*. Quod perinde eſſe ait ac quod martyres audiebant, *qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit*, ſignificans perſeuerantiæ beneficium martyribus ab Euchariſtia obtigiſſe. Addit, S. Laurentium manſiſſe in Chriſto, in excruciatione immani. [Non enim occiſus eſt citò, ſed cruciatus eſt in igne. Diu viuere permiſſus eſt, imo non diu viuere permiſſus eſt ſed tardè mori compulſus eſt. In illa ergo longa morte, in illis tormentis, quæ benè manducauerat & benè biberat, tanquam illa eſca ſaginatus & illo calice ebrietus tormẽta, non

Sect. IV. Caput. II. non sensit. Ibi enim erat qui dixit, *Spiritus est qui viuificat.* Caro enim ardebat, sed Spiritus animam vegetabat. Non cessit, & in regnum successit.

S. Vincentij propè insensibilitatem, ad eandem causam refert serm. 13. de sanctis. Sic enim de eo disserit. [Huius denique Spiritus tanto virtutum munere claruit, vt sacri ministerij fultus Officio, qui Filium Dei Dominum nostrum secuturus esset in passione, eiusdem Christi calicem credentibus priùs ministraret in salutem. Cuiusmodi haustu feliciter mente ebriatus, rabidi hostis atque in Christum sæuientis insaniam, interritus adiit, modestus sustinuit, securus irrisit sciens, paratus esse vt resisteret, nesciens elatus esse quo vinceret: quia cuius amore spiritalibus armis præmunitus resistebat, eius adiutorio quicquid pœnarum in illum ferientis ita excogitabat, insuperabilis fortiter patiendo vincebat. Ideò non hunc laminæ igniiæ sartaginis, non vngulæ, ferrcæque manus, non vires pauendæ cædentium, nec dolor scissorum membrorum, non foci fragor, & strepentis visceribus salis injectio, Daciani quiuerunt aliquatenus subdere iussioni.] Expendo illud *ideo.* Continet enim causam, indomabilis ad omnia tormenta illata fortissimi Martyris. Ea autem causa cadit in spiritualia arma, quibus præmunitum martyrem dixerat, ex haustu Dominici calicis.

42. Non vnius & alterius, sed omnium martyrum sustinentiam ad hanc causam refert S. Chrysostomus in psal. 22. tractans illud, *& calix meus inebrians, quàm præclarus est.* [De isto calice (inquit) bibit Ecclesia, inebriauit martyres, vt non agnoscerent proximos carnis suæ nimio amore Christi, neque patres filios, neque filij parentes. Inebriauit vino sanctitatis, non vino erroris. Non agnouerunt suos, & sanguinem fuderunt. De mensa illa inebriati sunt, de qua dictum est, *accedens ad mensam potentis, considera ea quæ apponuntur tibi, sciens quia talia te oportet præparare.* Quid est? *talia te oportet præparare*; nisi corpus & sanguinem quod accipis? Nam & illi Apostoli, de ipso calice inebriati erant, de quibus dicebatur; *Hi ebrij sunt musto, cum esset hora diei tertia.* Sed quàm præclarus est iste calix? Videte quanta est claritas in toto mundo ex passionibus Apostolorum & Martyrum. Vbique Spiritus immundi clamant se ardere orationibus & meritis eorum. Virtutes quas operatur Deus, videte. Cœci illuminantur, mortui suscitantur, & cuncta quæ fecerunt & faciunt, declarata sunt, & declarantur in toto mundo. Iste calix facit claros & præclaros.] Quod nominatim ait Chrysostomus, ex haustu Calicis Eucharistici consecutam esse illam martyrum inebriationem qua suos non agnouerunt, nec eorum charitate molliri se sunt passi, notatum pariter est à S. Augustino in Psalmum. 35. ad illud, *inebriabuntur ab vbertate domus tuæ.* Miratus enim insolentiam verbi à Psalte adhibiti & inebriationis sanctis tributæ, respondet. [Quia vidit homines ingurgitantes se ebrietate, accipere autem vinum immoderatè, & mentem perdere; vidit quid diceret: quia cum accepta fuerit illa ineffabilis lætitia, perit quodammodò humana mens, & fit diuina, & inebriatur ab vbertate Domus Dei: Vnde & in alio Psalmo dicitur; *Calix tuus inebrians, quàm præclarus est.* Hoc in calice inebriati erant martyres quando ad passionem euntes, suos non agnoscebant. Quid tam ebrium, quàm non agnoscere vxorem flentem, non filios, non parentes? Non agnoscebant, non eos ante oculos esse arbitrabantur. Nolite mirari ebrij erant. Vnde ebrij erant? Videte, acceperant calicem vnde inebriarentur. Vnde & ille gratias Deo agit dicens; *Quid tribuam Domino pro omnibus quæ tribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo.*] Ah hæc erat causa, cur corpora Martyrum conderentur sub altari vt significatur Apocal. 6. & pulchrè tradit S. Ambrosius Epistola 85. & Prudentius hymno XI Peristeph. describens tumulationem S. Hyppoliti, sed optimè S. Augustinus serm. 11. de sanctis, adducendus infra, in Onomastico V. *membra occisionis Dominicæ.* Verum est eam tumulationem sub altari referri potuisse ad affinitatem mortis, & Christi & sanctorum, interfectorum propter verbum Dei, & testimonium quod habebant. Tamen potuit etiam illa non incongrua ratio accedere, insinuandi fortitudinem martyrum vniuersam ab altari & Christi corporis participatione manasse. Idque vt innueret S. Leo iuxta Sigebertum in Chron. ad annum 441. Corporalia in quibus sacrificarat ad altare Martyrum, diuisa particulatim, transmittebat pro brandeis, vtique post admotionem ad sacra corpora.

Extra Martyrium quoque, fortitudo Christiana ab Eucharistia.

43. Quanta sit hæc fortitudo, (ac proinde quanta sit vis roborans panis Eucharistici, confirmantis in hac parte cor hominis,) dico plenè in Opere de Martyr. p. 4. c. 3. n. 6. & videndus etiam D. Augustinus serm. 31. ex 40. nouis. Nec omittendus Paschasius l. de Sacram. c. 10. qui hunc esse ait panem roborantem, in cuius fortitudine Elias pertigit vsque ad montem Dei. [Ex quo patenter innuitur, quod cibus iste manibus Angelicis defertur, & referent per quem nostra infirmitas diuinitus releuatur.] Vnde concludit in calce capitis, optandum esse vt omnes ad hoc epulum præparemur, vt eo refecti ad altiora in fortitudine transeamus. Nimirum etiam si cessauit externus persecutor, nec iam intento ceruicibus gladio fides hostili furore iugulanda appetitur, habet tamen pax nostra martyres suos. Itaque in his quoque (vt sic dicam) incruentis martyriis, egemus munimine panis huius roborantis & confirmantis cor hominis, ne appetiti deficiamus, & resistendo hostibus impares simus. Experti id magno suo damno plerique percussi vt fœnum quia obliti erant comedere panem suum. Vulgare est exemplum mulieris quæ dæmonis ludibrio patuerat, & specie equæ obuersabatur, quia diutiùs abstinuerat à perceptione Eucharistiæ. Hanc enim illi vexationis & præualentis Satanæ causam exposuit S. Macarius eum eam curasset, vt scribit Palladius sect. 17. Similitérque S. Enthymius vt scribit Cyrillus Monachus apud Surium 20. Ianuar. cuidam nomine *Romano* laminam stanneam cum characteribus

racteribus

ractteribus è ventre fiſſo eduxit, teſtatus ſuccubuiſſe illum hoſtis maliguitati, ob diu dilatam communionem.

Euchariſtia ſcutum cordis, ſuſtinentem fortitudinem muniens.

Hic eſt labor Domini datus martyribus & omnibus ſuſtinentibus, in ſcutum cordis, *dediſti eis ſcutum cordis Domine laborem tuum.* Propheta denominauit Euchariſtiam laborem Domini. Siquidē ſi laborem Domini iu ſimpliſſima vocis ſignificatione accipimus, ſic quoque Euchariſtia rectè dicitur *labor Domini.* Nam Incarnatio, aptè laboris nomiue inſinuatur, quandoquidem verè homo natus eſt ad laborem. Deus (ait S. Gregorius homil. 2. in Euang.) apparuit in carne, & laborauit ex noſtra iniquitate. Vnde & pet Prophetam dicit, laboraui ſuſtinens. Itaque poteſt Chriſtus exprobrare peccatori illud Iſaiæ ſeruire me feciſti in peccatis tuis, præbuiſti mihi laborem in iniquitatibus tuis, quia idcirco oportuit me incarnari. Extendit Incarnationem quoties vnitur nobis in perceptione Euchariſtiæ, iuxta Chryſoſtomum & Auſelmum l. de ſacram. altar. cap. 3. & 4. Multa in hanc rem ſunt prolata ſuperiùs ſect. 3. cap. 2. Explicatiſſimè labor Domini eſt Chriſti paſſio. At hæc, vt dico tractans patientiam Chriſti in Euchariſtia, & V. Paſſio Domini, eſt imago expreſſiſſima paſſionis Domini, de quo dictum eſt, *Vide humilitatem meam & laborem meum.* At Euchariſtia à S. Auguſtin, ſ. 127. de temp. denominatur *myſterium humilitatis Domini; niſi enim eſſet humilis, non manducaretur neque biberetur.*

Penes omnia hæc iſta, Euchariſtia rectè denominatur *labor Domini* atque adeò ſcutum muuiens cor aduerſus tela nequiſſimi ignea, & roborans contra eneruationem fortitudinis ſuſtinentis. Itaque fas eſt dicere hoc eſſe ſcutum ſeruitutis ſiue lætitiæ quo Sacerdos magnus reſtitit iræ. Hic ſermo Dei igneus quaſi carbo clypeus eſt ſperantibus in ſe; en ancile de cœlo delapſum meritò peruenerabile ſuper ancile Romanum, de cuius eximia venerabilitate Lactantius l. 1. cap. 21. Protectio eius ſuper omnem gloriam, & ſuper ſcutum Agamemnonis apud Pauſaniam, cui lemma inſcriptum: Terror hic eſt hominum, & qui hunc gerit eſt Agamemnon. Sic coronamur impoſiti huic ſcuto bonę voluntatis Dei, quaſi adhibentes morem ſolennem Charazorum apud Conſtantinum Porphyrogenitum l. de adminiſtr. Imper. cap. 38. creabant enim ſibi Principem, ſcuto eum imponendo, eoque ipſo modo Iulianus in Gallia creatus eſt Imperator. ex Ammiano l. 29. Videſis Pithœum l. 2. aduerſ. c. 6. Hæc verè magna Dei protectio, cuiuſmodi illa duo ſcuta flammantia quæ in ſignum diuinæ tutelæ apparuere Sigilleri anno 776 vt ad finem illius anni ſcribit Baronius. At non iis quibus mortuis hoc ſcutum igneum erit in pœnam, vt quod obuerſatum eſt ſuper ſepulchrum Monialium exlegum, vt eſt in concordia regul. c. 15. §. 12. pag. 252. Denique iure dixerim, quibuſuis ritè ſuſtinentibus, Euchariſtiam eſſe ſcutum illud cordis de quo Threnor. 3. dicitur, *dabis eis ſcutum cordis Domine laborem tuum.*

Mirabilis ſanè cordis protectio à labore Domini. Depellendo Achillis Mœrori ex nece Patrocli, bona mater ſcutum curauit ab Vulcani incude, in cuius ſuperficie viſebantur Cæli ac elementa omnia, inter quæ terra, duas continebat vrbes, alteram gaudiis redundantem, mœroribus ac gemitibus alteram. Quæ eſſent hæ in illo ſcuto vrbes diſceptatum eſt. Non nemo cum Clemente Alexandrino 5. Strom. c. 6. adumbrari ea imagine cenſuit diuinum opificium qua nulla mœrenti præſentior releuatio, quam ſibi mœrenti adhibuit Gregorius Theologus concinens Dauidi dicenti: delectaſti me Domine in factura tua, & in operibus manuum tuarum exultabo: Quàm magnificata ſunt opera tua Domine. Aliam notionem ſcuti mœrorem lenientis ſubminiſtrat. Themiſt. orat. 1. accipiens difformes illas ſcuti vrbes de mundi curſu qui ſemper tulit vt aliqui mœreant alij lætentur, vt proindè Antoninus nimis inſulſum ſæpè pronunciet eum qui nunquam mœrere velit. At quis non leniat dolorem ſuum, ſi alios videat paria vel etiam multo acerbiora ſuſtinere patienter? Id ſanè non diſpicere eſſet dediſcere curſum rerum humanarum, ad quem reſpectans proluit ſe peccato quo cordis amaritudo abſtergitur. Maximus Tyrius diſſert. 37. duas vrbes in Clypeo expreſſas interpretatur præſentem & futuram vitam, ita vt vrbs fœlix eſſet Symbolum ciuitatis fundamentum habentis, vt Apoſtolus nominauit, & præiuerant apud Clementem Alexandrinum Stoici: aliqualis enim prægustatio immenſarum alterius vitæ voluptatum peridonea eſt cordis mœrori depellendo. Eáque ratione Dauid cordis ſui amaritudines remouebat, & vt S. Baſilius Orat. de S. Barlaam loquitur, dolorem cordi mortuum faciebat. Mœreant ſanè Iudæi atque Pagani aiebat Abbas Apollo qui neſciunt in vrbem pergere: Chriſtianos probatos quia cœlum eos manet, nefas ſit mœrere. Sint hæc diſputata non improbabiliter.

Radii virtutum ab Euchariſtia. § VI. Fortitudo.

Mihi tamen ſcutum cordis diuinitus homini prouiſum, aptiſſimè dicenda videtur Euchariſtia, per quam fortitudo ſuſtinens aduerſus nequiſſimi tela pectus eximiè muniens homini de cœlo confertur. Vox enim *laboris* etiam in ſcriptura ſonat plerunque diuitias, iuxta illud: labor Ægypti, negotiatio Æthiop. & Sabaim viri ſublimes ad te tranſibunt & tui erunt quo loco ex S. Hilario 4. de Trinit. & Caſſiano 4. de Incar. (vtrobique, *labor* diuitias ſignificat, æquè ac apud Pſaltem cum ait de ciuitate, *labor in medio eius & iniuſtitia:* nimirum quia diuitiæ cum labore comparantur metonymicè dicuntur *labor* ſicut ex Auguſtino quia cum labore quaſi pariuntur, dicuntur *res partæ.* Labor ergo opes ſonat. At vniuerſa Chriſti opes in Euchariſtia reconduntur iuxta illud de Euchariſtia, *quod eſt bonum eius & quod eſt pulchrum eius niſi frumentum electorum & vinum germinans Virgines.* Reconditur in Euchariſtia diuinitas & humanitas & omnis theſaurus benignitatis Dei, iuxta Chryſoſtomum.

Sect. IV. Cap. II.

§. VII.

Euchariſtia , anima temperatrix & manſuetaria.

44. Agmen virtutum moralium claudit Temperantia, cui ab Euchariſtia magnam aduenire perfectionem , indubitatum eſt , & in ſacris literis ac apud Patres peruulgatum. Cum autem ambitus temperantiæ admodùm latè pateat , (nam & humilitatem & manſuetudinem & eſculentorum ac poculentorum moderatam vſum , & frænationem illecebrarum à tactilibus comprehendit ; non eſt quod de exponenda harum omnium temperantiæ propaginum perfectione per Euchariſtiam , hic ſatagamus. Nam quantoperè humilitas per Euchariſtiam promoueatur intelligi ſufficienter poteſt ea diſputatis ſupra ſect. 3. cap. 5. de tanta Chriſti humilitate in Euchariſtia. Et verò enim Spiritus Chriſti ſit Spiritus humilitatis & Euchariſtia nos participes faciat Spiritus Chriſti, iuxta illud 1. Cor. 12. *omnes vno Spiritu potati ſumus* , quod de vno Chriſti Spiritu è ſanguine Chriſti in calice Euchariſtiæ hauſto , accipit Cornelius ibi: dubitare non licet , quin Euchariſtia quæ à S. Auguſtino *myſterium humilitatis* denominata eſt , vt capite illo quinto retulimus, inſigne momentum ad noſtrum in humilitate profectum habeat.

Fluſtrum mitis animæ ab Euchariſtia.

Manſuetudinem interuentu Euchariſtiæ inſeri fidelibus , ex eodem principio quod de humilitate id aſſeruimus , perſpicuè habetur. Nam ſpiritus Chriſti , non eſt furoris & impetus, ſed placidus ac mitis : Ita vt de eo dictum ſit, quod præ lenitate inceſſus , calamum quaſſatum non eſſet plenè contriturus , nec catinctutus ellychnium fumigans. Hunc ergo ſuum manſuetiſſimum ac leniſſimum Spiritum , impertit Chriſti corpus iis qui ritè percipiunt illud. Et verò hic nominatim Chriſtus ? *agnus* audit. Vnde iuxta S. Gregorium hom. 22. in Euang. quis ſit verus Agni Paſchalis ſanguis , non tam audiendo ſed bibendo didicerunt Chriſtiani. Agnus in Altari mactatus & immolatus , cum obiicitur conſiderationi , & multo magis cum intra viſcera admittitur , quem ſpiritum inferre poteſt , niſi conſimilis placiditatis ? Meritò S. Chryſoſtomus hom. 8. in ad Rom. vt iam ſupra retuli tractans Iuſtitiæ affectum erga proximos ex Euchariſtia , hinc maximè vrget ad manſuetudinem , conſiderantes Chriſtum in menſa altaris propoſitum vt occiſum : additque qui ex ea Chryſoſtomi homilia concionatur homiliam de laude Dei , quæ apud eandem habetur. [Perditiſſimorum hominum mores, hæc menſa immutat , efficitque ex his qui feris beſtiis ſæuiendo fuerint immaniores , ouibus ipſis manſuetiores.] Quo nihil in rem præſentem commodius proferri potuit. Id ipſum verò eſt quod Pſaltes dixit, filios Eccleſiæ eſſe in circuitu menſæ Domini, ſicut nouellas oliuarum. Nam interprete Chryſoſtomo, hom. 61. ad pop. perinde fuit ita loqui, ac nouitatem mentis, & mititatem ab omni feritate remotiſſimam , in communicantibus prædicare.

Item ſapor cæleſtium , & inſulſitas voluptatum.

45. Delectationes ex guſtalibus & tactilibus , quibus modum præterea ponit Temperantia , via alio conuenientiore modo redigi ad debitam menſuram poſſint , quàm interuentu Euchariſtiæ , quæ nos quodammodò in Deum transmutans & conſerto nobis Dei Spiritu ſpirituales reddens , amantea facit ſpiritualium obiectorum , deſipiente per admotam Chriſti carnem , carne corporea , id eſt ſapiente quæ carnis ſunt , & beſtiali quippe cum beſtiis communi. Excellenter in hanc rem philoſophatus eſt Gregorius Nyſſenus hom. 8. in Eccleſ. [Alia (inquit) ſunt verè bona, quæ etiam ipſa ſunt pulchra & honeſta, & tales faciunt eos qui ſunt participes. Quale enim eſt natura id quod participatur in id etiam neceſſe eſt ſimul tranſmutetur id quod participat. Vt benè olens ſit, os eius qui ore accepit aromata : & rurſus malè olens , eius qui comedit allium , aut aliquid aliud quod eſt fætidius. Quoniam ergo fœtida quidem eſt omnis ſordes peccati ; contra autem virtus eſt bonus odor Chriſti, amandi autem habitudo naturaliter efficit contemperationem eum eo quod amatur. Quod ergo diligimus per amorem, per illud efficimur Chriſti bonus vel malus odor. Qui enim quod bonum eſt & honeſtum amauit, ipſe quoque erit bonus & honeſtus, bonitate eius quod eſt in ipſo, eum qui accepit in ſeipſam tranſmutante. Propterea nobis ſeipſum comedendum proponit is qui ſemper eſt, vt cum ipsū in nobis ipſis acceperimus , illud fiamus quod ille eſt. Dicit enim, *caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus*. Qui ergo hanc amat carnem, non eſt amicus ſuæ carnis , & qui in hunc ſanguinem eſt affectus , mundus erit à ſenſibili ſanguine. Caro enim Verbi: & ſanguis qui eſt in hac carne , non vnam habet gratiam : ſed eſt & ſuauis iis qui guſtant, & appetendus iis qui deſiderant , & iis qui diligunt amabilis.]

46. Redolent iſta egregiam Nazianzeni cogitationem orat. 1. vbi inter alias hominis ea carne & Spiritu compacti cauſas, hanc recenſet, vt homo inter extrema illa medius , ſatageret cum Dei auxilio , carnem ſuam tradere ad modum eſſendi Spiritus, ita vt ſin minùs ſubſtantia (quod id impoſſibile ſit) at ſubiectione ad Spiritum, & remotione impedimentorum quæ à carnis limo ſpiritui adneniunt , in Spiritum , quantum , fas eſſet, euaderet. In hanc rem medicamentum efficax à Deo prouiſum eſt; Euchariſtia; cuius ea vis eſt, vt illecebricoſam ſiue eſculentorū & poculentorum , ſiue tactilium dulcedinem obtundat, & inſipidam præ exquiſita ſpiritualis huius eſcæ ſuauitate eſſe demonſtret, tum immiſſione luminum & guſtuum ſupernaturalium intellectui ac voluntati inditorum, quorum interuentu appetitus inferior cicuratur, & cor ac caro noſtra condoceſiunt exultare in Deum viuum; tum etiam per extrinſecam prouidentiam occaſiones remouentem, quibus omnibus reſtinguitur ſaltem ex parte , fomes aut minuitur eius ardor. In quam ſententiam alia prolata ſunt in Heteroclitis ſpiritualibus circa Euchariſtiam, excutiendo placitum ſingulare Ioannis Sanches , qui diſput. 22. & 28.

& 28. ſelecta inter effectus Eucbariſtiæ numerauit, phiſicam mutationem immediatam temperamenti, cauſatam ab Euchariſtia ex opere operato. At SS.PP. non philoſophantut in hac re ad eum modum modum, ſed cœleſtes delicias ab hoc Sacramento inditas proferunt; & ex earum ſapore, deſipere carnales ſiue guſtus, ſiue tactus, oblectationes confirmant.

47. Sic accipio Paſchaſium l. de ſacram, cap. 2. qui imitatus ex parte Heſychium lib. 6. in Leuit cap. 22. de quinque ſenſuum externorum ſanctificatione per Euchariſtiam, & cordis ac carnis exulratione in Deum viuum, ſcitè philoſophatur; docens id fieri, quia Sacramentum ritè perceptum, liberat percipientem ab omni ignorantia, & remouet à carnalibus huius vitæ illecebris; vtique per guſtus ſubiunctos ſolutioni ignorantiæ per cœleſtia lumina. Ex ea namque voluntatis ſuperioris in Deum & ſaporem cœleſtiam ſubuectione per Euchariſtiam, redundat in appetitum ſenſitiuum per ſympathiam, temperatio quædam & ſedatio valdè ad virtutem conducens. Perpulchrè item in hanc rem philoſophatur creditus Cyprianus ſerm. de cœna Domini his præter cætera. [Qui manducat ex hoc pane, vltra non eſurit, qui bibit, vltra non ſitit: quoniam myſterij huius ſic ſufficit gratia, ſic reficit intelligentia, vt cuicunque tantæ rei innotuerit plenitudo, omnis conſummationis fine inuento, Chriſti bajulus ipſum ferat in pectore, ipſum gerat in mente, & omni tempore, habitatori ſuo dicta & facta iubilatione conſona laudes reſonent, & gratiarum actiones decantent. Hæc ebrietas non accendit, ſed extinguit peccatum: in hoc vino non eſt luxuria nec mouetur ad ludum poſt hunc potum, laſeiuia. Cum ſopiuit obliuio cuncta carnis ludibria, mira ſunt quæ ſentit, magna quæ videt, inaudita quæ loquitur, quem Agnus iſte paſchalis inhabitat, cuius animam meri huius fortitudo, hilaritate inexplicali lætificat & delectat.

Et mox. [Vident hæc Sacramenta pauperes ſpiritu, & hoc vno contenti ferculo, omnes mundi huius delicias aſpernantur: & poſſidentes Chriſtum, aliquam huius mundi poſſidere ſupellectilem dedignantur. Eſurientes & ſitientes iuſtitiam, cum ſaturati fuerint, vide quid agant, intellige quæ loquantur; quàm ſancti odoris ſit quicquid illa eructat plenitudo, verbum bonum; mores compoſitos, effectus pudicos, ſenſus pacificos, illa interior ſynceritas vbique diffundit, ita vt poſt odoramenta iſta, gratiæ huius comparticipes diſcurrant, & mutuis ſe adinuicem affectibus complectantur. Et quibus vnus eſt panis, vnum eſt corpus, & omnium vnum cor & anima vna, vni Chriſto adhærens, cætera omnia quaſi fermenta reſpuens, in vnius azymi ſynceritate lætatur.] Tandem paulo poſt.] Panis iſte Angelorum, omne delectamentum habens, virtute mirifica, omnibus qui dignè & deuotè ſumunt, ſecundùm ſuum deſiderium ſapit: & amplius quàm manna illud eremi, implet & ſatiat edentium appetitus, & omnia carnalium ſaporum irritamenta, & omnium exuperat dulcedinum voluptates. Vide quomodò his qui Chriſti commemorant paſſionem intra ſacra officia, quaſi per quoſdã carnales, de interioribus fontibus egrediantur torrentes, & ſuper omnes delicias lachrymis nectateis anima delectetur: quantam ſuauitatem animæ inquirenti vbi ſit Deus ſuus, ſuſpiria contemplationis eliciant. Non illos imbres; procelloſæ tempeſtates deponunt. Ros matutinus eſt, de celeſtibus ſtillans, & quaſi vnctio ſpiritus, mentem deliniens. Gemitus illos pietas excitat & inter diem & noctem, retrò & ante ſe affectio inruens, inter data & condonata ſe diuidens, gratias agit tam vberis beneficij largitori; & ſe ſanatam & ſanctificatam agnoſcens fletibus ſe abluit, & lachrymis ſe baptizat.] Vtrique lachrymis præ gaudio manantibus, & cor ac carnem exquiſita dulcedine perfundentibus.

Rady vnnturum ab Euchariſtia §. V. Temperantia.

48. Tam ſyncerjs támque meracis deliciis velut innatantem animam, quis non videat neceſſariò, limoſas atque cœnoſas, ſiue guſtus ſiue tactus voluptates faſtidire? Sicut enim homines qui primùm glandibus vt ſues veſcebantur nutrices illas inopis ac feræ fortis, vt loquitur Plinius libro 16. in procemio,) aurſati ſunt, cum inuento Cereris vt idem l. 7. c. 56. teſtatur, frumenta ſerere, molere, & conficere docti ſunt: ita quibus datum eſt guſtare hunc panem de cœlo, carnalia quæcumque oblectamenta, non ſecùs ac porcorum ſiliquas faſtidiunt. Hic panis ſiligineus, veréque adeps frumenti, omnibus in Chriſtianam expeditionem Sacramento adſcriptis, pro buccellato aſſignatur, præ quo cæpe & allia, & quicquid carnale corrupti ſenſus præoptarent, repudiandum eſt à Chriſti militibus, quibus hic panis ſemper ſuppetit.] Noli (aiebat ad fratrem Honeſtũ Petr. Damian. opuſc. 48. c. 2.) noli frater noli gulæ vel carnis deſeruire libidini, qui te militem ſpopondiſti ſobrietatis autori. Pudeat te carnalium voluptatum eſſe vernaculum: nec collum tuum ingenuo Chriſti iugo ſubmiſſum, vinculis ſe ſubiiciat barbarorum. Non Eglon Rex Moab ſub ſua te ditione poſſideat, ſed tecum ſimul Aoth, illum inopinato pugione transfodiat. Nec Agag Rex Amalec, cum terreno Iſraël ſub ſuo te imperio comprimat, ſed cum Samuel coram te per artus in fruſta concidat. Non te deſtructor ille Hieruſalem delectet, qui profectò quoniam illecebratum ſuggerit oblectamenta carnalium, ſuper coquos habere dicitur principatum. Si te dulce quid manducare delectat, diuinum illud ac myſticum manna in cordis tui palato ſapiat, de quo dicitur, *quia guſtus eius, erat quaſi ſimila cum melle.* Similia ſcilicet iſta de grano frumenti fit quod in terram cadens ac mortuum, multum attulit fructum. Sed hæc ſimilia melle conſpergitur, quia humanitas redemptionis plena dulcedine Deitatis.

49. Similagineo pani opimitatem corporis Chriſti (vt cum Tertulliano dicam cap. 9. de pudic.) meritò conferri, inde liquet quod adipalis panis ſit ſimilagineus, ſimúlque delicioſiſſimus & delicatiſſimus. Accedit typus antiquus interprete Iuſtino, ſub medium Dialogi cum Tryphone. [Similæ (inquit) oblatio, quæ pro mundatis à lepra ſolet offerri ea more, figuratè ſignificat panem Euchariſtiæ, quem in memoriam paſſionis ſuæ purgantis ab omni peccato animas hominum, Iesvs Chriſtus Dominus noſter tradidit poſteris, vt interim gratias agamus Deo; tum pro mundo propter hominem creato, cum cæteris quæ hoc continentur, tum pro redemptione qua liberati ſumus à peccatis,

Sect. IV. Cap. III.

catis, principatibus ac potestatibus in vniuersum debellatis, iuxta diuinum consilium. Quapropter de sacrificiis vestris quæ tunc offerebantur, sic loquitur Deus vt supra dixi, per Malachiam vnum è duodecim. *Non est mihi voluntas in vobis dicit Dominus, & munus non accipiam de manu vestra: Ab ortu enim Solis vsque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco adoletur adoramenta nomini meo, victimaque pura, quia magnum est nomen meum in gentibus, vos autem polluistis istud.* Cæterum de sacrificio quod offertur in omni loco à nobis gentibus, id est Eucharistiæ tum pane tum poculo, ibidem prædicit dicens, non clarificare nomen eius, quod vos prophanetis. Est ergo panis è simila typus Eucharistiæ. Id quod ex S. Cyrillo l. 10. de ador. illustratum supra perpulchrè est s. 3. cap. 4. Sed in loco Iustini prolato, Græcè est σεμιδάλεως non δαμάλεως. Quare non rectè Perionius, pro *simila* vertit *vaccam*, iure correctus à Democharе in Assertione veritatis Eucharistiæ *pag. mihi* 40. Simila igitur è qua panis optimus conficitur, nec nuda sed melle delibuta, offertur Deo in gratiarum actionem pro curatione lepræ sensuum externorum, quam ipsemet Christus speciebus illis obtectus efficit, sustollens hominem à corruptione & paruulentia per sensibilia obiecta eorúmque immoderatam captationem inuecta, ad perfectam animi & corporis sanitatem, & gustum ac sensum corporalium oblectamentorum conuenientem.

CAPVT III.

Eucharistia lucerna heptamicos, contra septiformes peccati tenebras. Alia septem candelabri sancti lucernarum accommodatio, ad tenebrarum septem vitijs capitalibus illatarum, depulsionem per Eucharistiam.

1. QVæ de luce per Eucharistiam affusa hactenus sunt disputata, primarium & natura priorem Eucharistiæ effectum exprimunt; gratiam inquam sanctificantem cui subnectuntur virtutes Theologicæ & morales infusæ, nec non in virtutes Theologicas & morales infusas recidentia dona Spiritus sancti, & auxilia gratiæ iisdem proportionata & consentanea.

Nunc alius effectus Eucharistiæ considerandus est, nempe depulsio tenebrarum intelligibilium per illationem lucis internæ, hæc est remissio peccati, fine obliteratio maculæ, & succisio germinis eam radicem consequentis, nempe reatus pœnæ peccato admisso rependendæ. Sícque complebimus tractationem effectuum Eucharistiæ, per proportionem ad geminum similem lucernarum candelabri Mosaici effectum. Nam candelabri vsus, alius non est, quàm inferendi lucem, simúlque tenebras depellendi, quamuis prior natura sit lucis illatio, quàm tenebrarum depulsio: sicut prior natura est generatio, quàm corruptio.

§. I.

Peccata, tenebræ intelligibiles. Earum per Eucharistiam depulsio, vniuersè,

2. Assigno mysterio Eucharistiæ pro effectu, depulsionem tenebrarum intelligibilium. Quo nomine significantur in Scripturis & Patribus, tenebræ illæ in quibus nō ambulaturos qui ipsum sequerentur, ex Christi oraculo securi sumus. Hæ sunt solæ tenebræ iure metuendæ, iuxta illud D. Augustini tract. 35. in Ioannem. [Tenebræ metuendæ sunt, morum, non oculorum. Et si oculorum, non exteriorum, sed interiorum, vnde discernitur non album & nigrum, sed iustum & iniustum.] Satent Scripturæ, testimoniis ferentibus orbis per has tenebras oppressionem. Adduco qnæ paucis multa constipauit Petrus Damiani serm. 1. *initio*. [Cum omnipotens sermo nondum à regalibus sedibus descendisset, & nox in suo cursu medium iter ageret populus gentium ambulabat in tenebris quia dilexerunt magis tenebras quàm lucem varíosque secuti errores, in circuitu impij ambulabant, euntes vnusquisque, alius ad villam, alius ad negotiationē suam; & obscuratū est insipiens cor eorum, quia incuruatus est vnusquisque ad opus manuum suarum. Patres etiam illi antiqui, omnes sub nube fuerunt, eo quod aspiciebant in visu noctis, nec claritatem vultus Moysi poterant Intueri, quia velamen erat positum super cor eorum, & erat aqua tenebrosa in nubibus aëris: cum videlicet filij Sion inclyti; conuersi sunt in vasa testea opus manuum figuli, dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum: argentum eorum versum est in scoriam, eo quod caupones eorum miscebant aquam vino, quando obscuratum est aurum, mutatur est color optimus, nec erat de eis qui faceret bonum, nec etiam vsque ad vnum. Tunc ergo tenebræ factæ sunt super vniuersam terram, quia Iudæus & Gentilis, in tenebris strauerunt lectum suum, habitantes in tenebrosis & vmbra mortis.]

Peccatores tenebræ,

3. Vides densas tenebras Ægyptiacis haud absimiles, à quibus peccatores quoque dicti *tenebræ*. Vnde illa D. Augustini exclamatio tract. 3. in Ioan. ad illud, *& tenebræ eam non comprehenderunt*. [ô homines, nolite esse tenebræ, nolite esse infideles, iniqui, rapaces, auari, amatores sæculi. Hæ sunt enim tenebræ.] Planè sunt homines peccatores, tenebræ, vt hic afferit D. Augustinus, & confirmat sic accipiens illud, *rectores tenebrarum harum* Psal. 26. & in psal. 25. ad illud *vt audiam vocem laudis*, ac optimè in Psalmum 7. *in fine*. Item S. Gregorius 17. mor. cap. 14. ex Apostolo Ephes. 5. dicente, *eratis aliquando tenebræ*; post Origenem homil. x. in diuersos, & S. Ambrosium serm. 35. *sub finem*, in falsi pœnitentis increpatione. Sed luculenter præ cæteris in hoc tenebricoso argumento versatur S. Chrysostomus in Psalmum 141. ad illud, *collocauit me in obscuris, sicut mortuos sæculi.* [Tales sunt (inquit,) qui in peccatis viuunt. Ita enim sunt tanquam

mortui in tenebris. Licet ergo lampades circumferant innumerabiles, licet ad Solem reſpiciant, licet ex veſtibus & alio vitæ cultu, alacres & læti moneantur, nihilo meliori, imo deteriori ſunt conditione, quàm qui ſunt mortui & agunt in tenebris; quatenus illa quidem res eſt naturalis, hæc verò eſt culpa voluntatis. Tenebæ quoque ſunt eæ quæ futuræ ſunt, de quibus dicit, *Tollite eum, & mittite in tenebras exteriores.* Sunt etiam vitij tenebræ. *Sedentes* (inquit) *in tenebris & vmbra mortis.* Et Paulus, *non ſumus filij tenebarum* Et rurſum. *Euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum.* Et ideò quemadmodùm qui verſantur in tenebria, neſciunt rerum naturam; ita etiam qui ſunt in peccatis ſunt obcæcati, & ea quæ apparent non diſcernunt, ſed ad vmbras tanquam ad res veras currunt, diuitias & delicias, & potentiam perſequentes: nec amicos, nec inimicos nouerunt, inimicis quidem tanquam amicis fidentes, cum amicis verò tanquam cum hoſtibus confligentes. Non vides, pauperes quotidie clamantes ac eiulantes, à nemine tamen audiri? Quare non audiunt? Quoniam collocauit eos Diabolus in obſcuris, ſicut mortuos ſæculi. Quod enim ſunt aliis tenebræ & mortis affectio, hoc eſt eis inhumanitas. Eſt eorum qui ſedent in tenebris non videre mala quæ illos inuadunt. Hoc etiam his accidit, qui non vident quæ iuxta eos ſitæ ſunt calamitates, & in voragines foſſáſque & præcipitia deturbantur. Eſt eorum qui ſedent in tenebris, turpia ſecurè audere admittere. Hoc etiam faciunt qui nequiter viuunt, tanquam qui ſedent in tenebris; & perinde ac ſi nemo homo ſit qui quæ ſiunt reſpiciat, omnia tam ſecurè perpetrant; in mediis vrbibus, tanquam in ſolitudine ſcelera cõmittentes. Qui ſedent in tenebris ſunt in perpetuo metu. Ita hic etiã. Nullus enim raptor & auarus eſt metu alienus, quantumcunque ſe inſolenter iactitet, & extrinſecùs lætantis ſpeciem præ ſe ferat.]

Satan, tenebræ per Euchariſtiam diſcuſſæ.

4. Quod ſi homines peccatores à tenebria peccati quibus occupantur, *tenebræ* haud immeritò dicuntur; quantò iuſtiùs Satanas rector & princeps tenebrarum harum, idem nomen ſortiri poterit? *lapidem caliginis & vmbræ mortis*, appellatum à Iobo notat Rupert. l. 1. de Victor. Verbi Dei c. 19. S Macar. homil. 5. Principem malitiæ (ſic Satanam nominat) ait eſſe *velut tenebras rationales malitiæ & mortis.* Diſerte & ſignatè Apoſtolus Coloſſ. 1. *tenebras* appellat cum ait: *eripuit nos de poteſtate tenebrarum.* Ibi quippe *tenebras*, dici Diabolum, & eius poteſtatem eſſe tyrannidem, qua premebat mortales. S. Chryſoſtomus eo loco notat: & poſt eum Theophilactus. Principale tamen analogatum, à quo Satanas & homines peccatores *tenebræ* dicuntur, aliud non eſt quàm peccatum, quod verè *opus* eſt *tenebrarum*, quo nomine paſſim donatur in Scripturis. Quare incumbendum nobis eſt in eam curam, vt appareat, quatenus peccatum per Euchariſtiam diſpellatur, ſiue vt ſacrificium eſt, ſiue vt Sacramentum.

Quamquam ſi Satanam, peccati incentorem, & pro poteſtate ac malitia qua flagrat, ardentiſſimum amplificatorem, expelli per Euchariſtiam dixero, autores habebo Patres grauiſſimos id liquidò conteſtatos; & ſuffragabitur cum experientia, ratio. S. Cyrillus lib. 2. Glaphir. tractans hoſtiam Agni, aptat ad expulſionem Satanæ per Euchariſtiam, quod de exterminatore abacto per illitos Agni ſanguine poſtes, ſcriptum habetur Exodi 12. Eodem modo S. Ambroſ. ſerm. 8. in Pſ. 118. ad illud *media nocte ſurgebã*, typum illũ expoſuit his præter cætera. [Media nocte, primogeniti Ægyptiorum ab exterminatore ſunt interempti. Ideoque S Moſes Propheta, vt hoc præueniret tempus, ac ſine Hebræorum fraude tranſiret, Agnum ante immolauit, hoc eſt veſperi, vt manducantes eum & Paſcha Domini celebrantes, non occuparentur exterminatoris inſidiis, ne inermes & vacuos ſpiritualis alimenti, nocturna ſpicula tenebroſi hoſtis opprimerent. Hæc diligenter intende, prudenter intellige, ſollicitè require. Non perfunctoriè iſta dicuntur, ſed diuina tibi myſteria declarantur. Præueni & tu inſidias tentatoris inſtaurata priùs cœleſte conuiuium.]

Radij virtutũ ab Euchariſtia. § 1. Vniuerſè.

5. Chryſoſtomus ad eandem mentem homil. ad Neophytos. [Cum te egredientem, poſt conuiuium Dominicum viderit inimicus, poſt cœleſtes epulas tanquam ignem leonis ore flammantem, fugit & deſerit omni vento velocior, nec approximare contendit. Et cum cruentam linguam tuam de longè ille crudelis perſpexerit, mihi crede non ſtabit: & cum os tuum ſenſerit rutilare, greſſum ſuum retrò cum timore torquebit Vis huius ſanguinis audire virtutem? Redeamus ad eius exemplum, & priorem typum recordemur & priſtinam ſcripturãm narremus. In Ægypto, nocte media Ægyptiis Deus plagam decimã minabatur, vt eorum primogenita deperirent, quia primogenitum eius populum detinebant. Sed ne amata plebs Iudæorum vnâ cum illis periclitaretur, quia vnus locus cõtinebat vniuerſos, remedium diſcretionis inuentum eſt. Proinde exemplum mirabile, vt diſcas in veritate virtutem, ita diuinæ indignationis ſperabatur, & mortifer, domos ſingulas circuibat. Quid igitur Moyſes. *Occidite* (inquit) *agnum anniculum & ſanguine eius linite ianuas.* Quid agis Moſes? Sanguis ouis, rationabilem hominem liberare conſueuit? Valde inquit: non eo quod ſanguis eſt, ſed quia Dominici ſanguinis per eum demõſtratur exemplum. Nam ſicut regnantium ſtatuæ quæ ſine ſenſu ſunt atque ſermone, nonnunquam ad ſe confugientibus hominibus anima atque ratione decoratis ſubuenire conſueuerunt, non quia ſunt ære confectæ, ſed quia retinent imaginem principalem; ita & ſanguis ille qui irrationalis fuit, animos habentes homines liberauit, non quia huius ſanguinis oſtendebat aduentum. Et tunc Angelus ille vaſtator, cum linitos poſtes atque aditus peruideret, tranſiecit greſſus, & non eſt auſus intrare. Nunc ergo ſi viderit inimicus, non poſtibus impoſitum ſanguinem typi, ſed fidelium ore lucentem ſanguinem veritatis, Chriſti templi poſtibus dedicatum, multo magis ſe ſubtrahit. Si enim Angelus ceſſit exemplo, quanto magis terrebitur inimicus, ſi ipſam perſpexerit veritatem?]

Algerus lib. de Euchar. c. 16. fructum myſterij Euchariſtiæ à propulſatione Satanæ maximè repetit, dicens de actione immolati Chriſti per Sacerdotem: [Dum veram Chriſti paſſionem & mortem, quadam ſua ſimilitudine figurandu repræſentat, nos ad imitationem ipſius paſſionis,

inuitet

inuiret & accendat, contra hoſtem nos roboret & muniat, à vitiis purgans, & virtutibus condecorans, vitæ æternæ nos idoneos ac dignos exhibeat. Licet enim eius oblatio in cruce ſemel, ſuffecerit ad omnium ſalutem & redemptionem, tamen quotidie eſt etiam neceſſaria, ad muniendam humanam fragilitatem, quæ quotidie tentatur & labitur, vel criminalibus vel ſaltem venialibus peccatis ſine quibus hæc vita duci non poteſt. Non enim hac ſingulari victima tantummodò, peccatorum abſolutionem à Deo conſequimur, ſed & contra tentationes munimur: quia cum ex perceptione corporis Chriſti videri aduerſarius hoſpitium noſtrum occupatum cœleſtis fulgore præſentiæ, intelligens locum tentamẽtis ſuis intercludi per Chriſtum, fugiet ac recedet.] Egregiè idem tradit Petrus Damiani opuſc. 50. c. 3. adhortans Blancam ex Comitiſſa ſanctimonialem vt frequenter communicaret. Idem l. 2. Epiſt. 8. quæ eſt ad Hildebrandum, tunc Archidiaconum, agens de Satana colubro. [Vt colubrum hunc valeat efficaciùs rumpere, ſacrificij ſalutaris hoſtiam ſatage frequenter offerre, vt dum ora tua, Chriſti perſpexerit cruore rubeſcere, territus contremiſcat; præſtò diffugiat, Sacramento quo captiuatus eſt propiùs accedere non præſumat; ſic effœtis continuò viribus corruat, & in ſcrobe ſuæ malitiæ, quantum ad te, perpetuò conditus deliteſcat.] Lætaris ad hoc negotium complutibus ſcripturæ plagulis, illuſtrat, illud, Franciſcus Mendoca 1. Reg. c. 5. annot. 17. ſect. 1.

6. Experimentum fugari per Euchariſtiam Satanæ, adeò multiplex ac frequens eſt, vt vix ſiueur diligentiam in hac parte probemus: Notiſſima eſt apud Proſperum in dimidio temporis c. 6. narratio de Puella Arabiſſa à qua Satanas beneficio admotæ diuinæ Euchariſtiæ, extruſus eſt. S. Auguſtinus 22. Ciuit. c. 8. domum Heſperij Fuſſalenſis, oblato ibi ſacrificio corporis Chriſti, liberatam à vexatione ſpirituum malignorum, ſeruos & animalia miſerè habentium, teſtatur. S. Bernardus Mediolani in Eccleſia S. Ambroſij, energumenam fœdè à Satana veteri inquilino deformatam, adhibita Euchariſtia, pulſo aduerſario, liberauit, vt ſcribit in vita ſancti viri Guillielmus Abbas. Apud Thomam Cantipratanum l. 2. Apum c. 55. n. 23. ſpectrum dæmoniacum prolata Euchariſtia procul abactũ eſt. Nec abſimile eſt quod recitat Cæſarius l. 9. mirac. c. 12. Pulſum à Nonnis religioſis quæ à Satana inuaſæ fuerunt dirum hoſpitem admota Euchariſtia ex Ioan. Molineto in Chronicis Belgicis ad annum 1490. recitat Delrio l. 6. Magic. c. 2. ſ. 3. q. 3. vbi alia pleraque exempla conſtipat: & alia inſuper adducit Brendebachius l. 9. collationum ſacratum, ac Fayus in Energumenico, & Thyræus libro de Dæmoniacis p. 3. c. 46. n. 15. & 25. Adoleſcentem quem Satanas circa fidem Euchariſtiæ mirè obtenebrabat, omnibus aliis remediis fruſtra tentans, conſilio hominis prudentis frequentaſſe Euchariſtiam, & diſcuſſo Satana, vberrimè illuminatum & tranquillatum eſſe ſcribit Gerſo tract. 9. ſuper magnificat partit. 1. Acta S. Auxentij Abbatis 14. Feb. produnt, Baſilium quendam Monachum à Satana ſæuiſſimè habitum & toto corpore ſauciatum, inclamante tertium S. Auxentio, aſſidere iuſſum. [Cumis autem citò aſſediſſet, dicit ei, ſurge accipe poteſtatem aduersùs tentatorem, non ampliùs timens improbos & immundos dæmones. Iuſſit itaque eum ſurgere, & ſumere venerandum corpus & viuificum ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti, & ſtatim rurſus reuerti in ſuum locum. Qui cum abiiſſet, & hoc modo, non ampliùs fuiſſet tentatus, & ſe tribus annis fortiter exercuiſſet, in pace migrauit ex hac vita.] An hic Euchariſtia vocatur *poteſtas aduerſus Satanam tentatorem*? Ita videtur. Quo nihil in præſens negotium, proferri luculentius poteſt.

Vt rectores tenebrarum harum, ita filios tenebrarum, admota Euchariſtia proſtratos ac domitos eſſe, hiſtoriæ omni fide conſcriptæ prodiderunt. Homo enim dæmoni ſimilis, furens in omnia ſancta, ipſumque etiam Chriſti Vicarium Gullielmus Comes Pictauienſis, à S. Bernardo admota Euchariſtia, ad officium adactus eſt. Quid S. Virgo Clara, prolata Euchariſtia, aſt officium adactus eſt. Quid S. Virgo Clara, prolata Euchariſtia, contra ſpurca Satanæ Mancipia ſit molita, neminem latet qui eius hiſtoriam legerit. c. 14.

Non eſt reticendum illuſtre in hanc ipſam rem exemplum quod refert S. Bernardin. ſerm. 2. in Euang. feriæ quintæ poſt Cineres, *ad finem ſecunda partis principalis.* Dulcinus hæreſiarcha fuit ſpurciſſimus; qui non contentus ſua illucie etiam aliis ad omnem turpitudinem Magiſter erat. Et quia turpitudo illecebroſa eſt, dẽſum cœtum breui adunauit, cuius conſenſione tegebatur. Quia verò vix vnquam nouæ hæreſeos buccinator, abſque fœmina peruerſitatis cooperaria, impegit Margaretam quandam, (incertum an vxorem an ſcortum) nequitiæ conſortem habuit. Excitatus denique pereuntium multitudine Romanus Pontifex qui tunc Eccleſiæ præerat, ſeptem aduerſus Dulcinum & profanam eius ſectam Inquiſitores direxit, ſeculari brachio benè munitos, nam miles copioſus erat ad manum. Concluſus intra vnam munitiſſimam vrbem Hæreſiarcha, cum Berta ſua ciuibus in eius gratiam obſidionem per triennium obfirmatè ferentibus, tandem obſidentium pertinacia fatigatis incolis deditus eſt cum ſua Margareta Dulcinus; qui per præſtigias & operationes erroris, conciliabat fidem peruerſis ſuis aſſertionibus, nihil veritus ſuper lignorum ſtruem, componere charam ſuam Margaretam, conteſtans futuram ab igne prorſus illæſam, ad ſuæ perfidię comprobationem. Rogo impoſita ſtetit indemnis ad multam moram, ita vt plebs fidelis, titubaret, videns non poſſe ſuccendi ignem ad mulierculam viui comburio cui ſe obiecerat extinguendam. Ex ſeptem denique quæſitoribus vnus, pertæſus moræ, & videns dæmoniacam artem cæteris mediis non euerti; allata diuina Euchariſtia, Satanam fœminæ tutorem profligauit, ſtatimque ſoluto maleficio, & eneruata omni Diabolica virtute ad corporis Chriſti præſentiam, ignis in mulierculam præualuit, & in flammas ac cineres miſera abiit. Horrent ergo Dæmones Euchariſtiam.

7. Ratio quam ſuffragari dicebam, in promptu eſt. Quæ enim conuentio Chriſti ad Belial? Non ignorat Satan, Chriſtum reipſa adeſſe præſentem in Euchariſtia. Quamuis enim ſuis partiariis omni ope annitatur ſuadere, Chriſti duntaxat figuram & imaginem ſubeſſe pani & vino; tamen non latet ipſum, adeſſe reuera Chriſtum, & abeſſe panis ac vini ſubſtantias. Nec illud

etiam ignorat, Chriſtum qui præſens adeſt, illum ipſum eſſe Dominum ac Deum ſuum, cuius perpeſſionibus proſtratus eſt ac traductus, (vt Apoſtolus loquitur;) id eſt oſtentui habitus in cruce. Quare mirum non eſt, ſi ad eius præſentiam cohorreſcit, & vultum diuinum ferre non ſuſtinens, proripit ſe ſe. Nam neque canes malè aliquando multati, ſi denuò incurrant in eum à quo percuſſi fuerint, audent conſiſtere. Experimur, dæmonem vſu ſacrorum amuletorum abigi, nec ſiue aquam ritu Eccleſiaſtico benedictam, ſiue ſacras reliquias; ſiue ſacramentalia quæcumque precibus Eccleſiæ veluti fœta ſuſtinere. De ſigno crucis fugante dæmones, luculenter Gretſerus l.4. de cruce c.36. contendens c.62. huiuſmodi eius & ſacramentalium effectus, eſſe ex opere operato. Hoc ſi poteſt crucis ſignum (& modum iam non attendo, contentus certum eſſe rem ita ſe habere,) quis dubitare poſſit, quin idemmet Chriſtus qui in cruce pependit, multo efficaciùs ac potentiùs idem præſtet, ſub ſpecie peregrina quidem, ſed tamen verè ac ſubſtantialiter præſens, & fortior ſuperueniens vincat & expellat armatum? De tenebris ſubſtantialibus, (ſi fas eſt dicere,) per Euchariſtiam depulſis, non plura.

Peccata, tenebræ intelligibiles primariæ, quomodo expellantur per Euchariſtiam, prout ſacrificium.

8. Ad eas quas memorabam primarias tenebras, illata Euchariſtiæ luce diſcuſſas: peccata inquam, veniendum eſt. Quod ergo peccatorum depulſionem, Euchariſtiæ tanquam effectum adſcripſi, non eſt accipiendum de immediata & per ſe facta peccati ſimpliciter dicti excluſione. Id enim falſum eſſet, ſiue ſacrificio, ſiue de Sacramento ageretur. Sacrificium quidem confici in remiſſionem peccatorum, pono extra dubium, ex frequentibus in eam rem Conciliorum oraculis, & Patrum dictis. Videndus præter cæteros Iulius Papa c. *cum omne crimen*, de conſecr. diſt. 2. & Concilium Trident. ſeſſ. 22. c. 2. Item creditus Cyprianus ſerm. de cœna Dom. Auguſtinus q.57. in Leuit. Damaſcen. 4. fid. c.14. Iuxta hos & alios Patres, ſanguis Chriſti in myſtica mactatione diuinæ hoſtiæ, effunditur in remiſſionem peccatorum; & ad ſanandas infirmitates, purgandaſque iniquitates. Agiturque iis locis tam perſpicuè de peccato accepto pro culpa, vt mirum ſit venire in mentem potuiſſe Cano 12. de locis c.13. *ad* 9. detorquere loca prædicta, ad illum improprium vocis vſum, quo interdum *peccati* nomine deſignatur metonymicè reatus peccati. Admitto igitur tradi locis illis, ſacrificium Euchariſtiæ depellere peccata: Sed hoc non præſtat niſi mediatè, ſiue impetratis auxiliis ac diſpoſitionibus, congruentibus ad depulſionem peccatorum, & conſecutionem nitoris. Quod non modò valet de peccatis ſimpliciter dictis ſiue mortalibus, vt ex defectu promiſſionis Chriſti, ſiue in Scriptura, ſiue in traditione conſignatæ plenè confirmant Vaſques 3.p. d.218. c.2. & Henriques l.9. c.14. n.3. ſed etiam de venialibus: pro quibus Canus ſupra, & Alanus l. de Miſſa c. 33. contrarium docent; meritò reiecti à Vaſque ſupra c.3. à Suare t.3. 3.p.d.79. ſ.5. Ægidio 3.p.q.83. num.156. ac Leſſio lib.12. de diuin. perfect. n.102. Sanè cum Deus prouiderit alia remedia quibus peccatorum cum mortalium tum venialium remiſſio obtineatur ex opere operato; nempe Sacramenta, quæ ad hominis ſanctificationem, & plenum à labe nitorem per ſe primò ordinantur; meritò illis potiùs conſertus eſt hic effectus quàm ſacrificio, cui alius primarius effectus reſpondet. Itaque vnicus modus quo ſacrificium incruentum habet effectum ſuum quoad remiſſionem peccati mortalis aut etiam venialis, eſt per impetrationem auxiliorum, quorum interuentu homo diſponatur ad aſſequendam peccati remiſſionem. Nam immediatè, ne ipſum quidem cruentum crucis ſacrificium, à quo omnis efficacia incruenti ſacrificij orta eſt tale quid præſtitit. Vnde non video qua ratione Valentia 3.p. d.6. q.11. p.1. §. 22. ſtabilire poſſit quod aſſerit, ei pro quo offertur ſacrificium incruentum, conferri per illud primam gratiam per accidens: ſi bona fide, cum ſola attritione ſit aptatus ad mortalis peccati abſterſionem. Cuius effectus quoad ſacrificium incruentum, nullum occurrit fundamentum idoneum, ſiue autoritas, ſiue ratio conſulatur.

Lux Euchariſtiæ contra peccata, §. I. Vniuersè.

Ac etiam prout Sacramentum.

9. Iam quoad abſterſionem immediatam peccatorum mortalium per Sacramentum Euchariſtiæ, quamuis verum ſit illud per accidens poſſe tollere peccatum mortale, & conferre primam gratiam ſanctificantē, vt concedit D. Thomas 3 p. q.79. artic.3. & ſubſcribunt Turrecremata tract. de Euchar. c.10. *effectu tertio*, Bellarm. l.4. de Euch. c.19. ad 2. Alanus l. de Miſſa c.40. Valent. 3.p.d.6. q.7. p.1. & q.8. p.3. quæſtiunc. 2. reclamante licet Vaſque 3.p.d.205. c.4. & 5. Tamen vt exploratum ſtatuo, & communi Doctorum ſuffragio firmatum, hoc Sacramentum per ſe & vi ſuæ inſtitutionis, non remittere peccatum mortale, nec conferre primam gratiam ſanctificantem. Eſt enim ſacramentorum viuorum. Vnde cum non poſſit ſupponere effectum ad cuius collationem inſtitutum eſt, non poteſt eſſe inſtitutum ad cauſandam per ſe primò remiſſionem peccati mortalis, quàm ſupponit, eò ipſo quod iuxta ſcripturas & Patres ordinatur ad cibationem animæ, ſiue ad augmentum vitæ ſpiritualis præhabitæ. Ago tantùm de peccatis ſimpliciter dictis, ſiue mortalibus: quia de peccatis venialibus fateor aliam eſſe rationem. Non obſcurè ſiquidem Concilium Tridentin. ſeſſ. 13. c. 2. tradit Sacramentum Euchariſtiæ habere pro effectu remiſſionem immediatam venialium ex opere operato. Docet enim hoc Sacramentum præſeruare à mortalibus, & liberare à venialibus: qui modus loquendi fert remiſſioné venialium ex opere operato huius Sacramenti: vtique ſuppoſita aliqua ſupernaturali eorum deteſtatione, ſiue qua nulli vnquam adulto datur remiſſio peccati: Vnde non ſufficeret defectus complacentiæ actualis erga venialia, contra Suarem t.3. 3.p. d.63. ſ.10. parum conſentanea ad ea quæ habet t.4. 3.p.d.12. ſ.1. *in fine*. Quamuis igitur res ita habet quoad peccata venialia, tamen de remiſſione mortalium quæ ſunt peccata ſimpliciter dicta; negandum eſt, eam cauſari poſſe per Euchariſtiæ Sacramentum per ſe loquendo, vt rectè monſtratum eſt ex eius inſtitutione in ratione cibi;

10. Potest tamen alia quadam ratione omnibus planè peccatis communi, dici, Eucharistiam pellere tenebras intelligibiles formaliter acceptas, siue peccata, quatenus ea præuenit, & ne incurrantur præmunit animam: impetratione auxiliorum congruorum & remotionis occasionum labendi, quod præstat prout sacrificium est. Prout verò est Sacramentum præmunit animam aduersùs peccata, collatione iuris ad prædicta auxilia in tempore opportuno obuentura, occasionúmque remotione per prouidentiam extrinsecam. Eucharistiæ prout sacrificio quoad effectum de quo agimus, adscripsi tantum impetrationem auxiliorum, idque ad quoscunque fines bonos tulerit offerentis intentio, iuxta misericordiam & voluntatem Dei, absque necessariò seruata proportione ad dispositionem eius cui quæruntur auxilia, vt fusiùs prosequuntur Vasques 3.p.d.228. num.21. & Suares t.3. 3.p.d.79.s.3. *in fine.* Ex quo liquere videtur, hunc effectum non causari ex opere operato sacrificij; contra Ægidium 3.p.q.83.n.237. Eucharistiæ autem prout Sacramento, assignaui pro effectu quoad rem de qua agitur, præmunitionem animæ quoad quæcunque peccata. Quod perelegantier & admodùm piè exposuit S. Bernardus serm. 1. de cœna Domini vbi tradens varias gratias quibus homo per varia Sacramenta inuestitur, cum deuenit ad Sacramentum Eucharistiæ, ita differit. [Dixi vobis sæpiùs, nec mente excidere debet, quoniam in casu primi hominis, cecidimus omnes. Cecidimus autem super acervum lapidum, & in luto: Vnde non solùm inquinati, sed etiam vulnerati & grauiter quassati sumus. Lauari quidem citò possumus, ad sanandum verò opus est curatione multa. Lauamur igitur in baptismo, quia delctur chirographum damnationis nostræ: & gratia hæc nobis confertur, ne iam nobis concupiscentia noceat, si tamen à consensu abstineamus, atque ita tanquam sanies inueterati vlceris remouetur, dum tollitur damnatio & responsum mortis quod priùs inde manabat. Sed quis poterit tam efferos motus frangere? Quis pruritum vlceris huius ferre queat? Confidite, quia & in hoc gratia subuenit. Et vt securi sitis, Sacramenti Dominici corporis & sanguinis pretiosi inuestituram habetis. Duo enim illud Sacramentum, operatur in nobis; vt videlicet & sensum minuat in minimis, & in grauioribus peccatis tollat omnino consensum. Si quis vestrum non tam sæpè modò, non tam acerbos sentit iracundiæ motus, inuidiæ, luxuriæ, aut cæterorum huiusmodi gratias agat corpori & sanguini Domini, quoniam virtus Sacramenti operatur in eo, & gaudeat quod pessimum vlcus accedat ad sanitatem.]

11. Sed præclare in eandem sententiam Laur. Iustin. serm. de Euchar. num.9. [Porrò (inquit) dum Eucharistiam accipis, accidentia vides, panis ac vini saporem sentis; vnde oro, si panis & vini substantia est & non corpus Christi, ex hac cibi modicitate & potus, tanta in anima & corpore prouenit fortitudo, interioris hominis innouatio, charitatis diuinæ feruor, spiritualis suauitatis iucunda libatio, intimæ pacis affluentia, æternorum amor, desiderium proficiendi, virtutum concupiscentia, & gratiarum actionis ignita exhibitio? Ex huius sumptione deuota, cessant odia, contentiones sopiuntur, dirimuntur lites, vitia displicent, diligitur pudicitia, terrena vilescunt efficitúrque homo alius, non per naturam sed per gratiam, mutatúrque totus in melius. Compescit linguam, amat silentium, orationi vacat fraternitatis custodit vnitatem, cordis sectatur munditiam, & quicquid Deo placere cognoscit. Istiusmodi spirituales profectus non aliunde proueniunt, quàm ex S. Spiritus bonitate, Christíque amabili præsentia, qui in sui corporis Sacramento, tam mirificè operatur non tamen vniformiter, sed iuxta dispositionem vniuscuiusque sumentis, ipsiúsque miserentis Christi.]

Iuuat in huius argumenti expositione distinctiùs incumbere, & quomodò peccatorum tenebræ luce Eucharistiæ dispellantur, sigillatim perpendere, discussis septem capitalium peccatorum, ad quæ peccata omnia referuntur, caliginosis capitibus, monstrando quàm apposite, lux Eucharistiæ per septem suas lucernas promicans, tenebras intelligibiles inde offusas discutiat, qua suppeditatis auxiliis gratiæ hominem præuenientibus ad sanctos actus oppositos; quà suggesta homini materia negotiandi per sanctos actus & causa obiectiuæ auertendi se à malo. Eam in rem opportuna videtur narratio à Plinio consignata l.34. cap.3. de candelabro arboris modo, quod Appollini Palatino sacrum erat, nam placuisse in delubris huiusmodi candelabra siue lychnuchos, arborum modo mala ferentium, notat ibi Plinius. Erant hæc verè tenebricosa candelabra quippè non Deo viuo & vero dicata, nec ad religionis vsum destinata, sed seruientia superstitioni impensæ Dæmonis, quorum malignitas caligo est densissima, & obsequium nox teterrima. Quid autem vetat ambitum malitiæ vniuersæ, tanquam infaustæ arboris radicem, truncum, & ramos cogitare? Radicis locum cupiditas mala vniuersè accepta, naturæ corruptæ implantata tenet: trunci superbia: propaginum sex reliqua primordialia & capitalia peccata. Ita ferè video, malam nequitiæ arborem à S. Gregorio exprimi l.31. aliàs 17. Huic infaustæ & malignæ arbori, ex earum genere quas arbores tristes nuncupant qui exoticarum plantarum historiam descripserunt, Sapientia Christi opposuit arborem noctilucam: candelabrum inquam fulgentissimum, specie arboris expressum, cuius septé lucernis velut septem lucidissimis facibus, è ramis aureæ huius arboris lucé copiosam per totam hanc noctem nostram spargentibus, opera tenebrarum, & caligo vmbræ mortis ad ea consequens dispelleretur. Gerso tract. 9. super magnificat partit. 3. ex septuplici conditione hostiæ, hanc Eucharistiæ & septem peccatorum mortalium pugnam obiter insinuat; quem vide.

§. II.

§ II.

Lux Euchariſtiæ, contra tenebras ſuperbiæ.

13. Superbia peccatorum omnium caput, caliginoſa admodum eſt ac tenebroſa. Qui olim à ſplendore gratiæ & humilis de ſeipſo ſenſus *Lucifer* adiuit, tenebrarus es, cum primùm ſuperbus euaſit: Eius item partiarij qui *Angelis lucis* nominabantur, quamdiu in veritate hoc eſt in humilitate quæ vera ſui ipſius notitia eſt, perſtiterunt: *rectores tenebrarum harum* ſunt appellati, cum primùm fuligiñe ſuperbiæ affricuerunt ſibi. Impios ſæculi ſapientes, quod ſuperbiam adamaſſent, tenebris obſcuratum habere intellectum, pronunciauit Apoſtolus. Nec mirum. Deus enim lux eſt ac fons luminis, cui propinquare eſt illuminari ac lucere, ab eo autem tanquam vero Iuſtitiæ Sole procul fieri, eſt tenebreſcere. Et altus quidem eſt Deus, ſed tamen alta à longè cognoſcit; vt piè admodùm diſſerit D. Auguſtinus in Pſal. 93. tractans foueam foſſam peccatori, & homilia quinquageſima *ferè initio*, ſæpéque alibi. Longè itaque aliter ſe habet res in ſole materiali, quàm in Sole iuſtitiæ. Nam Sol materialis, copioſiùs illuminat eos qui altiùs ſubuehuntur, quia agit vniformiter difformiter: ac proinde tenuiùs exerit vim ſuam in remotiores. Apud Deum autem, quia liberè agit; qui vult illi vicinari, neceſſe eſt vt ſe deiiciat, quia hoc eſt eſſe Deo viciniorem, iuxta D. Auguſtinum in Pſalmum 83. ad illud, *& humiles Spiritu ſaluabit*, qui hæc eſſe ait, *magna myſteria*.

Quid tam tetram caliginem aptiùs diſpellat, quàm lux humilitatis Chriſti in Euchariſtia, & ſplendor immenſæ illius demiſſionis, qua in vniuerſæ Chriſti vitæ myſteriis nulla occurrit luculentior? Eſt enim in hoc myſterio, exinanitio par, aut ſi quid rationes ſ. 3. cap. 5. propoſitæ confecerunt, etiam maior, quàm in Incarnatione & ſuſpendio crucis. Itaque veriſſimum eſt, carnem Chriſti, hic quoque ad vilitatem & abiectionem noſtram deiecti, factam nobis eſſe in hac nocte, lucernam ſplendentiſſimam. [Quomodò eſt nox illuminata, (ait D. Auguſtinus in pſal. 138. ad illud, *& nox illuminatio mea*) Quia Chriſtus deſcendit in noctem. Accepit Chriſtus carnem de iſto ſæculo, & illuminauit nobis noctem. Perdiderat enim drachmam mulier illa, accendit lucernam. Sapientia Dei perdiderat drachmam. Quid eſt drachma? Nummus, in quo nummo imago erat ipſius Imperatoris noſtri. Factus eſt enim homo ad imaginem Dei, & perierat. Et quid facit mulier ſapiens? Accendit lucernam. Lucerna de luto eſt, ſed habet lucem qua inueniatur drachma. Lucerna ergo ſapientiæ, caro Chriſti. De luto facta eſt, ſed verbo ſuo lucet; & inuenit perditos, & nox illuminatio in deliciis meis. Facta eſt mihi nox in deliciis. Deliciæ noſtræ Chriſtus.]

14. Promicat ab hac lucerna tantus ſplendor, vt tenebras ſuperbiæ noſtræ potenter diſpellat. S. Auguſtinus ſermone quodam de S. Laurentio, non dubitat pudore ſuffundendum ſuperbum, qui Chriſtum in cruce ſuffixum meminerit. Nazianzenus verò orat. 10. neminem fore adeò ſtupidum exiſtimat, qui ſuperbire auſit, Chriſto inter latrones conſiderato. Cum igitur ſtatus Chriſti, etiamſi in cœlo glorioſiſſimi, ſit in Euchariſtia abiectior, quàm fuerit ſtatus crucis, vt capite illo quinto, manifeſtè euicimus; concluditur, omnem ſuperbum, ad hanc lucem, tanquam colubrum excantatum & ſuffumigatum, in ſuas tenebras retrudendum. Et ſuperbia quidem, iuxta S. Baſilium in reg. breuior. ad interrog. 35. inde liquidò perſpicitur, quod ſemper quæ eminentiora ſunt quærit. Eſt enim leuis. At leuitas omnis, alripeta eſt, & ſurſum versùs vigore ſubtilitatis effertur vt verba D. Paulini epiſt. 22. huc aduocem. Humilis è contrario, quia grauis eſt mentis, & magno bonorum pondere deprimitur, tendit deorſum. Hic Chriſtus omnes gazas & theſauros ſuos poſſidens, tamen deiectus ad tantam vtilitatem, facit ventris noſtris pondus. Vir vanus iuxta Iobum, in ſuperbiam erigitur, & quaſi pullum onagri, liberum ſe natum putat. Nam ſicut iuxta S. Benedictum gradus humilitatis gradibus ſuperbiæ oppoſitos recenſentem primus humilitatis gradus eſt obedientia cœca, & omnibus cumulata numeris; id quod ille c. 8. Regulæ accuratè perſequitur: Ita gradibus primus ſuperbiæ, ſtatui poteſt excuſſio iugi, & inobedientia ad legitima iuſſa. Chriſtus vt has tenebras noſtras illuminaret, exquiſitum & vndecumque perfectum obediẽtia exemplar, ſeipſum propoſuit in Euchariſtia, dum non habita ratione dignitatis ac meritorum Sacerdotis, quem pro ſuperiore in hac parte vult habere, ad omnem eius nutum ſe fingit: non contradicens aut repugnans, quicquid ille de eo ſtatuat, rectè aut ſecus, vt fuſiùs monſtratum eſt ſect. 3. c. 7. Quod ſi gradus ille humilitatis, non eſt primus niſi ordine enumerationis inter complures quos ibi recenſurus erat S. Benedictus; primus autem abſolutè ac ſimpliciter gradus humilitatis, eſt agnitio dependentiæ ſuæ à Deo, & retruſio in ſuũ nihilum, præ illo tanquam primordiali cauſa omnis boni: ſicut è contrario ſuperbia eſt elatio erga Deum, conſtituendo ſe fontem fluminis ſui, quod ſolius Dei proprium eſt, vt luculenter dixit Paſchaſ. Diaconus l. 2. de Spir. ſancto cap. 7. non potuit Chriſtus tenebras illas ignorantiæ potentiùs diſpellere, quàm ſtatuendo ſe in iugi ſtatu ſacrificij ac victimæ, profeſſionem continentis, ſummæ dependentiæ qua homo ſubiicitur Deo. Chriſtus enim in ſacrificio incruento eſt hoſtia ſingulariſſima, cui abrogatis nunc omnibus aliis pecudum & corporalium rerum ſacrificiis decus illud ſacrificio generatim conueniens, nimirum conteſtandi Deum in ratione primi principij à quo pendent omnia, deeſſe non debet. Quàm perfectum igitur eſt hoc ſacrificium, tam perfecta eſt recognitio Dei quàm Chriſtus hic exhibet: non tantum tempore conſecrationis quo immolatio Chriſti perficitur, ſed etiam quamdiu ſpecies perſeuerant. Nam quamuis ſpecies panis quæ ſola ad longum tempus aſſeruatur, non eſt ſacrificium completum & integrum in facto eſſe; tamen eo ipſo quod Chriſtus attenta præcisè vi verborum, ſtatuitur ſub ſpeciebus panis, abſque ſanguine & anima: & in eo ſtatu (quantum eſſet ex verborum efficacitate,) perſeuerat

Lux Euchariſtiæ, contra peccata, § II. Superbia.

Sect. IV. Cap. III. ſeuerat quamdiu ſpecies perſtant incorruptæ: rectè dici poteſt obiici Deo, vt immolatus atque deſtructus vi verborum, in diuinæ Maieſtatis, & dependentiæ ab ea acceptæ recognitionem: quod eſt eſſe in ſtatu perpetuo ſacrificij in facto eſſe, & in ſtatu humilitatis ſuperbiam noſtram ſine intermiſſione contundentis.

15. Apud S.Thomam opuſc. 58. cap.8. triplex aliud humilitatis Chriſti in Euchariſtia ſpecimen perpenditur, vnde ſuperbiam noſtram coërceri par ſit. Occultat enim hic Chriſtus tanquam verè humilis, perſonam ſuam, occultat pulchritudinem, occultat bona opera. Ex quo docemur abſcondere nos quoque perſonam noſtram, & dotes ac ornamenta, & denique opera bona: in quibus omnibus oſtentandis, operoſa & frequens eſt humanæ ſuperbiæ negotiatio. Hic Chriſtus è contrario, vt ponamus tumorem, eſt Deus abſconditus, iuxta illud Iſai. 45. *Verè tu es Deus abſconditus.* Et illud ibidem cap.7. *Expectabo Dominum qui abſcondit faciem ſuam.* Abſcondit verè Chriſtus in Euchariſtia faciem, vel etiam mutat vultum, vt habet titulus Pſal. 33. ex D Auguſtini interpretatione. Inſuper abſcondit hic Chriſtus ſpecioſitatem vultus ſui, ac elegantiam formæ natiuæ. Nam hic quoque de eo dici poteſt; *non eſt ſpecies ei, neque decor* &c. *& abſconditus vultus eius atque deſpectus.* Tandem abſcondit hic quoque Chriſtus ſua bona opera. Nam enim tenera reficiat animam eiúſque ſpiritualem vitam augeat atque perficiat, apparenter tamen non videtur cibare niſi corpus. Itaque habemus hic plenum & conſummatum noſtræ ſuperbiæ amuletum, nec vlla ex parte Solem affectare poſſumus, quin per has Dei in latibulo ſuo poſiti tenebras, quas Ruffinus pſal. 17. eſt interpretatus de Euchariſtia, commoneamur officij, & retruſionis debitæ in noſtrum nihilum.

§. III.

Caligo auaritiæ, luce Euchariſtiæ, eliminata.

16. Sunt ab auaritia æquè ac à ſuperbia, tenebræ admodùm denſæ, & valdè terra caligo, *denſas & continuas tenebras*, nominat S. Chryſoſtomus homil. 11. in 1. Cor. ad illud, *illuminabit abſcondita tenebrarum.* Probat quippè auarum vndecumque obuolui tenebris. [Quando enim viderit pueros in foro auratos equos agitantes, homines pretioſis indutos veſtibus, qui cupiditatis morbo tenetur, multis tenebris circumfunditur. Et quid opus eſt domos & artificinas memorare? Ego enim huiuſcemodi homines arbitror, etiam ſiue ſcriptas ſiue pictas diuitias videant, diſtrahi, exaſperari frendere. Itaque vndique eos tenebræ comprehendunt.] Scitè Iſidorus Peluſiota l.2. Epiſt. 231. auaros ait damnari ad metalla, nec ſecus ac miſeros illos metallorum effoſſores perpetuis damnari tenebris, intra terram agentes ærumnoſam vitam, extra Solem & lumen liberum, circumfondi ſemper caligine. Idem lib.4. epiſt. 188. Lucium quemdam Peluſienſem Atchidiaconum, morbo auaritiæ laborantem coarguens, miratur quod qui deberet totus eſſe oculeus, per improbas tamen actiones, offunderet tenebras cœtui in quem cooptatus erat, & Antiſtiti cui aderat, diuinum altare caligine auaritiæ infuſcans. Eſt igitur auaritia tenebroſum planè malum ac cœcum, vt non abs te Gentiles, falſum numen quod præeſſe auaritiæ & defoſſo auro incubare fingebant, *Plutum* nomine, tenebris perpetuis addicerent. Quid verò magis tenebris obſitum ac cœcum, quàm denſum lutum circum ſe perpetuò aggerere, & præ terra (cuiuſmodi ſane eſt omne aurum & argentum quod auaritiæ eſt in delicijs,) cæleſtia & æterna deſpicere. Sudate & algere, vt accumulentur quæ fures effodiunt, & ærugo ac tinea demolitur; cum poſſit æterna fœlicitas commercio infinitè lucroſo, per hæc minutalia liberaliter in Dei gratiam diſtracta comparari? Ad extremum in eam ſe inducere malorū chiliadem, quam Iſidorus Peluſ. graphicè æquè ac perelegantet deſcribit l. epiſt. 147. & 233. nullum mali genus ex hoc monſtro peccati, (nam & ſpecie monſtri illud repræſentat,) non exoriri contendens? Fatendum eſt, huiuſmodi tenebras videri debere palpabiles, quibus fidem & cognitionem naturæ noſtræ collactaneas profligari, admonet Heſychius Centuria 1. num.57.& 58.

17. Vnde vberior ac liquidior lux, ad tam terræ caliginis ab actionem poſſe exiſtere cenſenda eſt, quàm ex immenſa Dei largitate, coruſcante in Euchariſtia? Ibi ſiquidem benigniſſimus Dominus diuitias omnes ſuas effudit, congerens in hoc myſterium in gratiam mortalium, quicquid bonum & pulchrum habuit. Non pepercit theſauris vllis ſuis. Diuinitatem, & cum perſona Verbi, Patris quoque & Spiritus ſancti hypoſtaſes, per circuminſeſſionem indiuiduas ſibi comites, humanitatem ſanctiſſimā, & donorum ac gratiarum omnium quibus eam cumulauit abyſſum, communicat vnà cum ſpeciebus quibus corpus ſuum ac ſanguinem obtegi ad cibandum hominem voluit. Vt non dubitarit proinde S.Chryſoſtomus profiteri, hom. 14. in 1. Cor. [Euchariſtiam cum dico, omnem benignitatis Dei, theſaurum aperio.] Attendit verò diligenter S.Thomas, aut quiſquis demum Autor opuſ. 58. c. 5. tot & tanta perfectæ liberalitatis capita in hoc myſterium concurrere, vt nulla poſſit eſſe maior liberalitas. Expendit autem magnitudinem ac pretioſitatem doni, nobilitatem dantis, & vtilitatem accipientis. Ex parte rei datæ, nihil hic deſiderari poteſt ad liberalitatem perfectam, cum Deus ipſe det ſeipſum. Enituit quidem diuina liberalitas, cum dedit homini cœlum & terram & omnes brutas animantes in ſeruitutem, Itémque cum Sanctos Angelos attribuit homini ad miniſterium. Incomparabiliter verò auctius, cum dedit ſe in pretium noſtræ redemptionis. Attamen nihil occurrit æquale ei beneficentiæ qua ſe dedit in Cibum. Cæteræ enim donationes, vel ſunt rei extrinſecæ, vt cœli, terræ, animalium, Angelorum: vel adiunctionem aliquam Dei ac donatarij patiuntur. Neque enim Deus neceſſariò ineſt ei cui ſe coniungit per modum cibi. Itaque minùs plenè exclamaſſe videri poteſt Vrbanus IV. referente Clemente V. Clementina vnica reliq. & vener. SS. [O ſingularis & admiranda liberalitas, vbi donator venit in donum;

num ; & datum, est idem penitus cum datore. Quàm larga & prodiga liberalitas, cum tribuit quis seipsum.] Non explent inquam ista exigentiam negotij. Transcendit enim diuina hac in parte liberalitas, ea eo præcisè petitam quod Deus seipsum tribuerit. Cum plus etiam aliquid sit, se tribuisse in cibum. Iam nobilitatem dantis hoc munus, pensat Autor allegatus penes diffusam largitionem. Nec enim tantùm se tribuit amicis, sed etiam inimicis. Quo aptat illud Psalmi 26. *appropiant super me nocentes, vt edant carnes meas.* Quare nec Iudæ se negauit, iuxta probatiorem sententiam ; & non secus ac Sol præ insigni largitate oritur super iustos & iniustos. Quis verò satis æstimet, quanta sit liberalitas, tam pretiosa dona etiam in hostes & indignos profundere ? Vtilitas denique suscipientis summa est, cum aliquatenus transeat in Deum, viuens propter Christum vita Dei, iuxta Christi ipsius asseuerationem Ioan.6. Alia ad illustrationem diuinæ hac in re liberalitatis & magnificentiæ petere licet ex sect.3.cap.3.

Habent ergo fideles, vnde auaritiæ tenebras à se procul dispellant, perpensa tanta Christi liberalitate in Eucharistia. Meritóque S. Chrysostomus hom.51. in Matth. auaros quoscunque, sub Iudæ nomine, ab hac mensa ablegat. Nec tarò concitatur in tenaces rerum suarum atque auaros, qui audeant negare panis frustilium, iis quibus Christus tanta largitate, sub panis specie corpus suum non negat. ita ille homil.27. in 1. ad Cor. *in morali.*

§. IV.

Eucharistia contra luxuriam.

18. Luxuriæ peccatum est planè caliginosum, & eius opera antonomasticè opera tenebrarum appellantur, & digna nocte facinora. Nihil enim æquè eiucificat animum, nihil æquè brutum est ac pecuinom. Eam labem, inter plerásque retro illi vitio comitantes, celebrant eum infamiæ elogio Patres & DD. omnes quod tenebris suffundat intellectum : & multo fumo, per congenitum ignem inflammatum à gehenna, de corporum vligine & subuectis crassis fuliginibus excitato, lucem excludat ex animis ; non illam modò supernaturalem atque cœlestem quæ à Patre luminum supra naturæ debitum communicatur ; sed illud quoque lumen maxima ex parte, quod signatum est super nos ea Dei vultu, & nobis impressa imagine diuina, per participationem intellectualis naturæ. Mirum siquidem quantum anima rationalis immersa corpori hac illuuie sordenti, de conserta intelligentiæ natiua luce deperdat, propè brutescens. [Quemadmodum enim exhalationes quæ è terra, lacunis ac voraginibus oriuntur, conflantur in caliginem, & nimbosam vertiginem : Ita etiam carnalium cupiditatum vapores, malam animæ inurunt habitudinem, voluptatis spectra animæ inurunt habitudinem, voluptatis spectra animæ repræsentantes, & ante eam effundentes. Intelligenti itaque luci tenebras offundunt, attrahente anima vapores, qui oriuntur ea cupiditate & perpetuitate voluptatum, condensante vitiorum vertigines.] Verba sunt Cle-

mentis Alexandrini 2. Strom. cap. 9. Nec minùs expressè tenebricositatem huius vitij exprimit S. Chrysostomus homil. 11. in 1. Cor. [Quomodò (inquit,) latrones & murorum perfossores, cum quid pretiosum rapere volunt, extincto lumine id aggrediuntur : sic in peccatoribus corrupta ratio. Etenim in nobis rationis lumen est semper ardens. Quod si spiritus iniquitatis vehementiori impetu aggressus extinxerit, quàm primùm animam obscurauit expugnauitque, quicquid in ea conditum est expilat. Quippè quæ cum à libidinis cupiditate capta est, sicut nebula & caligine corpore oculi : sic ab illa mentis prouidentia præoccupata, nihil intueri potest vlteriùs ; non præcipitium, non gehennam, non formidinem : Sed insidiis illius obnoxia, facilè à peccato expugnatur. & tanquam paries sine ostio oculis obiectus, non sinit iustitiæ radium mentes nostras illustrare, cum absurdæ cupiditatis cogitationes vndique eas obscurent, & fornicaria ei mulier mentis oculis obiiciatur, & animo insideat atque appareat. Et quemadmodum cœci, licet in ipso meridie sub die versentur, nullam tamen lucem accipiunt, cum clausos oculos habeant : Iisdem & hi, quamuis innumera vndique dogmata eorum insonent auribus animo huc affectu præoccupato, his omnibus rationibus obstruunt animum.] Est planè luxuria mentis oculis id quod corporeis oculis, vel puluis iniectus, vel lippitudo offusa, vel obturbans vulnus, lucem amolientia & tenebras inferentia oculis vt pronunciat S. Cyrillus in cap.5. Esaiæ.

Lux Eucharistia contra peccata, §.IV. Luxuria.

19. Accommodatissima his tenebris discutiendis & inferendæ luci cœlestis, est lux sanctimoniæ promicans e sacro Christi corpore & sanguine sacramentaliter constitutis ad modum spirituum. Tot enim & tam luculenta exquisitæ corporum sanctimoniæ motiua ex hoc Sacramento peti possunt ? & quod caput est, tam multa diuina subsidia in eundem finem ex eiusdem vsu obtingunt, vt nihil videatur efficacius & fructuosius adhiberi posse ad eum finem. De auxiliis diuinis vi Sacramenti suppeditatis, præter testimonium D. Bernardi supra adductum ex serm.1. de Cœna Dom. extat perelegans locus apud S. Cyrillum Alex. l.4. in Ioan. cap.17 Hortatus enim ad reiiciendas excusationes friuolas infrequenter communicantium, subdit. [Quare pias quæso cogitationes suscipias, studiosè sanctéque viuas, & benedictione particeps ; quæ mihi credere non mentem solùm, verùm etiam morbos omnes depellit. Sedat enim, cum in nobis maneat Christus, sæuientem membrorum nostrorum legem, pietatem corroborat, perturbationes animi extinguit : nec in quibus sumus peccatis considerat, sed ægrotos curat, collisos redintegrat ? & sicut pastor bonus qui animam suam pro ouibus posuit, ab omni nos erigit casu] Idem l.2. Glaphyr. cap. *de hostia agni.* [Cæterum post mactationem, iubet sanguine illini postes domorum, & limen : nihil aliud mea quidem sententia significare volens, quam vt venerando & pretioso Christi sanguine, terrenam nostram domum muniamus, atque vallemus ; hoc est corpus nostrum : mortem quam per transgressionem incurreramus, per vitæ participationem depellentes. Vita enim & sanctificatio est nobis, Christi communio. Et cum propulsemus ipsum exterminatorem, longissimé-

Sectio IV. Caput II.

quę à nobis dæmonem insidiantem seiungamus per vnctionem, tum affectus carnalium perturbationum mortificamus. Portas autem illius, de qua modò diximus, domus, intellige sensus nostros, per quos cordibus omnium subministratur rerum qualitas, atque infinita cupiditatum multitudo insunditur. Vnde & Propheta Ioël, vocat fenestras dicens, *Quasi per fenestras nostras, quidam fures ingrediuntur*, quia non erant sanguine Christi vnctæ.]

20. Hoc ipsum aliis verbis tradebat Petrus Blesensis serm. 18 *in fine*. [Secutus Pascha facies, quod necesse est quantumuis perfecto. Licet enim sanatum sit vlcus criminis in baptismo & pœnitentia, tamen manet pruritus vlceris, quem mitigat Eucharistia.] Eadem ex parte sunt verba S. Bernardi serm. illo 1. de Cœna Dom. Sed optimè io hanc rem philosophatus est S. Hieronymus Zach. 9. cùm de frumento electorum, & vino Virgines germinante. Ibi post adductum alium sensum Hebræorum, addit ex sua & Christianorum mente. [Cæterum nos *frumentum electorum*, siue *iuuenum*, & *vinum germinans virgines*, siue *vinum boni odoris ad virgines*, intelligimus Dominum Saluatorem, qui loquitur in Euangelio, *nisi granum tritici cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum permanet: sin autem moriatur, maiores fructus affert.* De hoc tritico efficitur ille panis qui de cœlo descendit, & qui confirmat cor hominis. Hunc panem comedunt, qui in Christo robusti sunt, & ad quos Ioannes Euangelista loquitur, *scribo vobis iuuenes, quia sermo Dei in vobis manet, & fortes estis & vicistis malignum.* Qui frumentum est electorum siue iuuenum, ipse est & vinum quod lætificat cor hominis, & bibitur ab his virginibus quæ sunt sanctæ corpore & spiritu, vt inebriatæ atque prudentes, sequantur Ecclesiam; & dicatur de eis, *adducentur Regi Virgines post eam: proxima eius afferentur in lætitia & exultatione.* Quomodò etiam lætitiam non habebunt, quæ inebriatæ poculo Saluatoris generantur in Virgines, & audent dicere, *introducite me in cellulam vini: confortate me in vnguentis.* Vinum hoc boni odoris est, vnde in eodem carmine dicitur, *Potabis me de vino vnguentarij; de micis malogranatorum tuorum.* Hoc vino inebriati sunt qui sequuntur agnum Dei quocumque vadit, vestiti candidis vestibus, quia se cum mulieribus non coinquinauerunt, virgines enim permanserunt.]

21. Quod Zacharias ad eum modum expressit circa effectum Eucharistiæ in sedanda lege membrorum, aliter sed ad eandem mentem expressit Oseas c. 14. loco perinsigni quem diligenter excutit Turrianus l. 2. de Euchar. c. 35. Ibi Dominus profitetur se fore Israëli quasi rorem: ac ne ambiguum esset quò id pertineret, subjungit paulo post; *conuertentur & sedebunt sub vmbra eius, viuent tritico* 70. habent, *bibent & inebriabuntur frumento.* Quod D. Hieronymus ibi, refert ad plenam vbertatem & copiam rerum omnium. Tamen vel locus ex Cant. 5. quem adducit, *bibite & inebriamini charissimi*, insinuat locum Oseæ æque ac locum illum ex Canticis, iuxta communem ferè sententiam, referri ad Eucharistiam. Sunt qui pro eo quod est *frumento inebriabuntur*, quod perspicuè indicat corpus non absque sanguine, legant *frumento roborabuntur.* Sed hoc perindè est. Roboratio enim illa idem recidit cum inebriatione, & maximè propriè dicitur de Eucharistia, quæ viuificat & eatenus roborat, vt notauit S. Cyrillus in cap. 3. Esaiæ ad illud, *auferet validum & fortem & omne robur panis, & omne robur aquæ.* [Sermo (inquit,) est mysticus. Nos enim qui per fidem vocati sumus ad Christum, panem habemus cœlestem, hoc est Christum, id est corpus eius. Si quis verò roget quod sit robur eius, respondemus, viuificum esse. Dat enim vitam mundo.] Frumento itaque roborantur aut inebriantur fideles, idémque est illis ros ab æstu & ardore luxuriæ. Nam etiam eam ob causam, manna quod erat Eucharistiæ typus non absque rore decidebat, vt dicam in Onomastico V. *Manna.* Et creditus Cyprismus serm. de Cœna Dom. num. 21. Eucharistiam describit specie roris matutini, de cœlestibus stillantis & mentem delinientis ad modum vnctionis Spiritus. An adæquo diuini huius Sacramenti efficacitatem in hac parte? Certè non tantùm roris speciem habere videtur cum etiam incensissimum ignem possit restinguere, & spiritualiter id ipsum præstare quod Ioannes Moschus in prato cap. 29. retulit corporaliter factum in Cilicia: cum impius hæreticus è Senerianorum colluuie, acceptam à Catholico diuinam Eucharistiam, iniecit in ollam feruentem quæ ad contactum sacratum specierum omnino refrigerata est, planè saluis speciebus, ac ne madefactis quidem. Hoc totus tenuis non faceret. Itaque cum aliquo fortiùs refrigerante, si hæc Eucharistiæ efficacitas adæquanda est, contentionem eius facere conuenit.

22. Iam si quantoperè Eucharistia à sordibus luxuriæ fideles obiectiuè arceat, considerare placeat, suppetent motiua in eam rem potentissima & vrgentissima ex hoc mysterio, qualia paucis multa complexus est Algerus l. 1. de Euchar. cap. vltim. [Sciendum (inquit,) quod luxuriosi & incesti sumunt periculosius; quia cum in Sacramento Christi, ei vniri debeamus conformitate passionis & munditiæ, nihil sic aduersatur passioni crucis, vt voluptas; nihil sic munditiæ vt fœditas; nihil sic eius vnitioni, vt fornicariæ societatis vnitas. Libido enim appetitu suo allicit & incendit, actu suo fœdat & eneruat, vsu lubricat & illaqueat; adeò vt placendo displicens, displicendo placens, difficilem aut nullam sui pœnitudinem admittat: & nisi valida manu misericordiæ Dei [illegible]entum fuerit, miserabili fine suo, amatores suos fine fine perdat. Vt enim prætermittam, eam quæ extra naturam abominabilis est & nefands; & intra naturam incestibus & adulteriis detestanda; vel in fornicationibus & stupris lethifera: illa etiam in coniugiis quæ est licita, etiam si non aufert vitam; adeò tamen minuit coronam, vt cum virginitas centesimum, viduitas sexagesimum; coniugalis copula extremum & tricesimom referat fructum. Si ergo ita humiliat vbi quod non expedit sanat indulgentia; quantum nocet illa, cui diuinæ imminet indignationis censura? Hæc enim pestis, quo præ cæteris vitiis est naturæ familiarior, eo ad cauendum difficilior: quis cum repellitur, nolenti se ingerit importuna: cum admittitur, volenti incumbit blandè onerosa, & dum

dum sic sensim infundit amorem suum, prorsus extirpat amorem cœlestium. Sed quid è contra faciendum est, ne pereamus? Quia ad vitam non peruenitur nisi per angustam viam & difficilem, sed cooperante Deo non impossibilem ingrediamur semitam: vt quia humana non proficimus, Angelicam in terris vitam ducamus, quatenus castitatis munditia, corde & corpore Christi munditiæ conformes, ne cœlesti alimonia indignè reficiamur, simus spe & conuersatione cœlestes, quia panis Angelorum non nisi Angelicæ vitæ est stipendium.]

23. Tanta sanè est Christi in hoc Sacramento munditia, vt cogitari maior in corpore non possit, cum sit hîc quasi extra corpus & spirituali modo. Spirituales itaque, & à quacunque carnis illuuie prorsus semotos esse par est, qui adhærentes Domino, eúmque intra se intimè suscipientes vnus cum eo Spiritus fiunt, quantum est ex vi huius Sacramenti. Quod si vasorum sacrorum, idcirco quod ad hoc Sacramentum adhibeantur, tantam oportet esse munditiam; quanta vasorum animatorum, nostrorum inquam corporum, sanctitas & à fœditate remotio iure deposcetur? Argumentum est S. Chrysostomi hom. 3. in ad Ephes. Non cernis (inquit,) vasa, tantùm vndique tersa, sic refulgentia? His nobis animas oportet esse puriores, his sanctiores & splendidiores. Quare verò tandem? Quoniam illa propter nos talia fiunt. Illa non eius qui inest partem capiunt, nec sentiunt; nos autem certè.] Sensus est, vasa sacra, etiamsi materialiter (vt sic dicam,) Christum excipiunt; non tamen formaliter, idest excipiunt absque agnitione eius quem excipiunt, & absque vllo fructu in ea deriuato. Nos autem non sic. Sumus enim vtriusque contrariæ prærogatiuæ capaces. Et quamuis corpora nostra non excipiant in seipsis fructum spiritualem huius Sacramenti, tamen sunt compartes animæ cui immediatè obueniunt dona prædicta, pertinéntque ad totum cui illa beneficentia erogatur à Deo per Sacramentum. Quare multo iustius seruanda sunt munda & sancta, quàm vasa. Et sicut immaniter peccaret, qui lotio vel stercore inficeret sacrum calicem, vel ciborium aut pastophorium intra quod asseruatur Eucharistia; ita qui corpus suum quod est pretiosiùs vas, dehonestat per immunditiam, cogitare debet quàm injurius sit in Eucharistiam, cui toties intra illud corpus aditus patet.

24. Neque verò duntaxat à præcipua illuuie luxuriæ, auocare debet Eucharistiæ aliquando exceptæ aut excipiendæ cogitatio; sed etiam à fœculentiis quibusdam minùs sordentibus, reuera tamen hac immunditia respersis. In quam rem piè admodùm his verbis disserit S. Chrysostomus hom. 30. in ad Corinth. vbi vehementer dehortatus ab osculi inquinatione, argumento ducto ex natura osculi; argumentum subnectit ex Eucharistia dicens. [Quin de hoc sancto osculo, aliud quoque afferri potest. Quale nam? Templum Christi sumus. Igitur vestibula templi & ingressum osculamur, mutuum osculando. Nonne videtis, quot etiam vestibula templi huius osculantur; illi quidem genu flectentes, alij autem manu contingentes, & ori manum admouentes? Per has etiam ianuas & portas, ingressus est & ingreditur ad nos Christus, quando communicamus. Scitis qui mysteriorum estis participes, quid dicatur. Etenim non vulgarem honorem, consecutum est os nostrum, accipiens corpus Dominicum. Propter hoc maximè hîc osculamur. Audiant qui fœda loquuntur, qui conuicia proferunt, & horrescant quod tale os polluunt: Audiant qui fœdè osculantur.]

Lux Eucharistia contra peccata §. IV. Luxuria.

Homilia 6. in eandem Epistolam, argumento indidem petito, turpiloquium exagitat his præter cætera. [Præstat saniem ex ore demittere, quàm verbum obscœnum. Nunc si fœteat os, ne cibum quidem vnà capere sustines. At cum tantus fœtor sit in animo, dic mihi, audes communicare mysteriis? At si quis vas impurum alicunde capiat, depo-nátque in mensa tua, fustibus illum exacturus sis. Porrò Deum, in ipsius mensa, (nam mensa illius est os nostrum Eucharistia plenum;) cum verba afferas quouis impuro vase sordidiora, obsecro te, non putas ad iram prouocari? Et quomodò id fieri, possit? Nihil enim perinde offendit sanctum ac purum, vt huiusmodi verba. Nec alia res æquè improbos ac inuerecundos facit, vt talia vel dicere, vel audire. Nihil ita dissoluit neruos pudicitiæ, vt per hæc emicans flamma. Vnguentum in ore tuo posuit Deus: tu verò cadauere fœtidiora ibi reposuisti verba, ipsámque interiùs animam, torpidam & immobilem reddis.]

Optimè homil. 3. de Dauide & Saule. [Non metuis, non expauescis, dum oculis quibus illic lectum qui est in orchestra spectas, vbi detestandæ adulterij fabulæ peraguntur; iisdem hanc sacram mensam intueris, vbi tremenda peraguntur mysteria. Dum iisdem auribus audis, & scortum obscœnè loquens & Prophetam, Apostolúmque ad arcana Scripturæ introducentem? Dum eodem corde & lethalia sumis venena & hanc hostiam sanctam & tremendam?] Iungit hisce fœditatibus meritissimo ob Eucharistiam auersandis, quamcunque verborum per alia vitia inquinationem, in Psalmum 140. ad illud *pone Domine custodiam*, & homil. 14. in ad Ephes. *in morali* & hom. 27. in 1. Cor. sed quod hîc pro sola luxuriæ, per hanc nitentissimam victimam depulsione solliciti simus, aliò est progrediendum.

§. V.

Gula caligo per Eucharistiam abacta.

25. Per gulam & crapulam, tenebrosus turbo animam occupat. Nox enim tenebræ ac nubilum, in ea mente quæ supra debitam mensuram ingurgitatur esculentis ac poculentis, & quidem etiam per caliginem immediatè ac per se inductam; vt taceam de tenebris inductis per libidinem, indiuiduum gulæ adjunctum. Nunquam enim gula absque libidine, quod ex membrorum situ & appositione docuerunt Philo l. de Agricultura *sub initium* Tertullianus l. de jeiunio c. 1. & S. Hieronimus epistola 147. Nunc verò sepositis tenebris quas gula per luxuriam affundit, de iis duntaxat agitur quas gulæ intemperantia inducit, etiam cum luxuria per frigus senile inflammari vl-

Sect. IV. Cap. III.

tra non poteſt. Sic Clemens Alexandr. 2. pædag. c. 1. ex Apoſtolo admonet, *bonum eſſe nec carnem comedere, nec vinum bibere.* [Hoc enim eſt potiùs fetæ; & quæ ex eis aſcendit exhalatio, cum ſit craſſior & turbidior, offundit animæ tenebras.] Scitè quoque S. Nilus orat. de Gula. [Ieiuni mens, vt ſtella ſereno cœlo fulget; ſaturi verò, tenebris oppreſſa, iacet obſcura. Nebula Solis radios tegit, & ciborum multitudo, mentis ſplendori caliginem offundit.]

Aduersùs has tenebras, lucerna præpotens eſt Euchariſtia, in qua Deus cibos regios imo diuinos nobis apponit, vt famem expleamus & iucundantes epulemur citra omnem labem, ac læti bibamus ſobriam ebrietatem Spiritus, à vino in quo non eſt luxuria. Verè ſanè de hoc cibo & potu dictum eſſe Eccleſ. 5. obſeruauit S. Auguſtinus 17. Ciuit. c. 2. *non eſt bonum homini, niſi quod manducabit & bibet.* Quis igitur tam bonis dapibus in Chriſti menſa refectus, non poſtea faſtidiat ſiliquas porcorum, & ingurgitationem à materialibus eſculentis ac poculentis? Ad omnem ſobrietatem & abſtinentiam vrgebat fideles S. Chryſoſtomus hom. 27. in 1. Cor. ex eo quod corporis & ſanguinis Domini eſſent participes. Iſidorus verò Peluſiota l. 1. epiſtola 313. Zozimum crapulæ addictum ab ea turpitudine euocans, obijcit ei Euchariſtiam. [Diuino (inquit,) ſacrificio, contumeliæ notam ne inure. Fructuum benedictionem ne aſpernare. Ingurgitatione potionem ne frauda. Immoderatione, mediocritatem ne læde. Mentem ac rationem, bibendo ne abſorbe. Verùm illud in mente habens, quod diuinus Spiritus ex huius premitiis Chriſti ſanguinem efficit, ſic illud adhibe, vt imbecillis, eóque ad adjumentum opus habens.] Similiter Clemens Alexandr. 2. Pædag. c. 2. informans Chriſtianum ad ſobrietatem & congruum vini vſum, ingerit illi factum Chriſti, qui [vinum *benedixit, dicens, Accipite, bibite, hoc eſt ſanguis meus.*]

26. Succenſemus omnes (& meritiſſimò quidem,) Iudæorum corporalitati, & bruteſcentibus ſenſibus, qui faſtidientes panem Angelorum, omnem eſcam ſunt abominati. Nomine quippe *omnis eſca*, manna expreſſit Pſaltes, cui veri & omnipotentis cibi, vt Nyſſenus loquitur tract. 1. in Pſalmos cap. 8. typum eſſe, Chriſti ipſius affectione proprium fuit. Neque tamen vlla erat comparatio ceparum & alliorum, vel ollarum carnium aut coturnicum quas optabant, & cibi cœleſtis, ac ob excrementorum carentiam leuiſſimi, ad quem nauſeabant. At longè minor eſſe poteſt proportio, cibum inter quemcunque corporeum & corpus Chriſti, & inter quemcunque potum, & ſacrum eius ſanguinem. Hic cibi & potus corporei quicunque, emortui ſunt, & excrementis ſcatentes: ideóque aliqua ſemper ex parte emittuntur in ſeceſſum iuxta Chriſti oraculum, & morbis noſtris, ac etiam morti magnam partem ſeminarium præbent, vt ipſi quoque Medici pronunciant. Quid quod nunquam ſatiant & explent, ſed mox à collata (vt videbatur,) ſatietate, reueniendum eſt ad cibos. Qui defectus, ab hoc longè exulat. De eo quippè ſcriptum eſt, *Edent pauperes & ſaturabuntur.* Tametſi quod mirum eſt, ita ſatiat & explet comedentem vt, adhuc eſuriat, quia arcet ſui faſtidium.

§. VI.

Splendor Euchariſtiæ, contra inuidiæ tenebras.

27. Inuidia quæ de proximi bono dolorem concipit, indéque liuet, tenebris ipſa ſe damnat. Nemo enim velit inuidus audire, ſatis agnoſcens, id eſſe vitium luce & oculis hominum indigniſſimum; ideóque alens cœcum vulnus, & pectore abditum condens. Eſt id vitium maximè proprium filiis tenebrarum, vt in Caino apparuit. Imo principem tenebrarum, hac maximè tangi iniquitate, affirmat D. Baſilius homilia de hoc vitio, inuidiam idcirco appellans *vitium Diabolicum.* Et rationem reddit D. Auguſtinus epiſt. 120. c. 22. ex Diaboli receſſu à luce. [Qualis (inquit,) lux eſt ipſa charitas, quis verbis explicet? Audi Apoſtolum Ioannem. Ipſe quippè dixit quod modò commoraui, *quoniam Deus lux eſt, & tenebræ non ſunt in eo, vllæ.* Qui rurſum dicit, *Deus charitas eſt.* Ac per hoc, ſi Deus lux eſt, & Deus charitas eſt, profectò charitas lux ipſa, eſt quæ diffunditur in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis. Item dicit. *Qui odit fratrem ſuum, in tenebris eſt vſque adhuc.* Iſtæ ſunt tenebræ, in quas Diabolus & Angeli eius, multùm ſuperbiendo progreſſi ſunt. *Charitas* enim *non æmulatur, non inflatur.* Ideò non æmulatur, quia non inflatur. Vbi enim præcedit inflatio, continuò ſequitur æmulatio, quoniam ſuperbia mater eſt inuidentiæ. Diabolici igitur à luce atque feruore charitatis auerſi & nimis in ſuperbiam inuidiámque progreſſi velut glaciali duritia torpuerunt.] & hanc ob cauſam in Scripturis, Satan & Angeli eius ſtatuuntur in Aquilone. E contrario autem à meridie, hoc eſt à patre, (vt ait,) feruida & luminoſa, perflare Aſtrum charitatis, & fluere aromata illius, putori inuidentiæ contraria; Scripturæ teſtantur. Itaque inuidiæ tenebricoſitas, rata eſto.

Nulla aduersùs eam caliginoſitatem fulgentior lucerna, aut opportunior ad inferendum charitatis proximi & gaudij de eius bonis ſplendorem quàm Euchariſtiæ myſterium. Id quod ipſum nomen *communionis* abundè docet, quo ea coarctatio & præcluſio diffuſionis boni per inuidiam cauſata, ſignificatur prohiberi per Euchariſtiam, quæ eſt verè panis charitatis, iuxta illud Iſaaci l. de mundi contemptu c. 48. [Cœleſtis panis eſt Chriſtus, qui de cœlo deſcendit, & vitam tribuit mundo. Hic eſt cibus Angelorum. Qui charitatem inuenit, Chriſtum manducat in vnaquaque hora & fit immortalis. Ait enim. *Qui comederit panem quem ego dedero ei, mortem non guſtabit vel videbit in æternum.* Beatus autem qui comedit de pane charitatis, qui eſt Chriſtus. Chriſtum enim comedit, qui eſt omnium Deus.] Eſſe hanc Euchariſtiæ effectum proprium, charitatem perficere, plenè ſupra monſtratum eſt. Quo ipſo euictum etiam manet, quantoperè inuidiæ aduerſetur Euchariſtia. Eſt nimirum

mirum Euchariſtia, panis filiorum, eodem Chriſto patre, Eccleſia matre procreatorum. At quantum probrum eſt inuidia inter fratres eodem fuſos vtero, eadem menſa ſaginatos?

Non ſiſtit in latente fratris odio, inuidia. Quod enim P P. verè perſpexerunt inuidus ipſum quoque bonorum datorem Deum impetit, non minùs quàm fratrem cui inuidet, vt S.Baſilius hom. de inuidia, Greg. Nyſſenus orat. 7. de beatitud. & S. Chryſoſt. obſeruauit hom. 7. & ad Rom. *in morali*, & hom. 24. ac 27. in 2. Cor. & h. 3. in 1. ad Tim. ac hom. 36. in Ioan. poteſtque Deus inuidum increpare, iiſdem verbis quibus in parabola Euangelica redargutus eſt qui murmurabat. *An oculus tuus nequam eſt quia ego bonus ſum?* Ipſum item inuidum lacerat inuidia, vt idcirco Naz. orat. 27. ſolam inuidiam iniquiſſimum ſimul atque iuſtiſſimum vitium eſſe dicat, cum in autorem ſæuiat, eiúſque rubigo & tabes exiſtat. *Paruulum occidit inuidia*, iuxta Iobum c. 5. ideſt interprete S. Greg. 5. Mor. vlt. paruulus animo, cui aliena latitudo anguſtiam creat, ſeipſum conficit in contemplatione alienæ fœlicitatis; comprobárque verè dictum eſſe à Salomone Prouerb. 14 *vita carnium, ſanitas cordis, putredo oſſium inuidia.* Eſt igitur triſulcum telum mortiferum inuidia, vel ſi fabulis locus eſſe debet in re ſacra, eſt veluti triceps Cerberus in aditu Spelæi Tartarei & tenebrarum æternarum? trifauci latratu horrendus, cui vates horrere videns iam colla colubris, melle ſaporatam & medicatis frugibus offam, Objicit. Ille fame rabida tria guttura pandens, corripit objectam, atque immania terga reſoluit, fuſus humi, totóque ingens extenditur antro. Si inuidis haud abſurdè cum Cerbero confertur, non dubium quin analogiam aliquam cum ſacro pane habeat, offa qua proſternitur virulentiſſimus hic canis. Nec eſt timenda comparationis inſolentia, quandoquidem Euſebius Gallicanus non dubitauit homil. 11. de Paſch. offam ex pice & adipe qua draco Danielis diſruptus eſt, de Chriſti corpore exponere: quæ offa mortem ac infernum glutita interemit, vt Damaſcenus quoque 3. fid. c. 27. & Chryſoſtomus hom. 24. in 1. Cor. interpretantur. Verè eſt hæc offa, melle diuinitatis ſaporata, & dulcedine tantæ charitatis Chriſti delibuta, vt nihil ſuppetere poſſit opportunius, ad inuidiæ amarorem diſcutiendum, & ipſam trucem beſtiam letho ſalubri dedendam. Hi enim ſunt dulces cibi, iuxta Auguſtinum in Pſal. 54. ad illud, *qui ſimul mecum dulces capiebas cibos.* [Qui ſunt (inquit,) dulces cibi? Non omnes qui adſunt nouerunt, ſed non amaricent qui nouerunt, vt poſſint illis qui adhuc non nouerunt dicere, *guſtate & videte.*] Hoc dicit propter Cathecumenos, qui dicentem audiebant, nec admittebantur adhuc ad participandam vel etiam contuendam Euchariſtiam. Et quanquam locus Pſaltis aliò fortaſsè ſpectat quàm ad Euchariſtiam, vt cum Euſebio 10. de demonſtrat. *in ſecunda*, aliiſque ab eo adductis notatum eſt in tractatione de Iuda c. 8. num. 10. tamen mens Auguſtini eſt explorata: proindéque iuxta eum, Euchariſtia eſt cibus dulcis, cuius vis ſumma eſt, cum contra omnem amaritudinem germinantem iudicium ſuper ſulcos agri, vt habetur Oseæ 10. ideſt contra omne peccatum, tum nominatim aduersùs radicem amaritudinis ſurſum germinantem, & impedientem ac inquinantem multos, vt loquitur Apoſtolus Hebr. 12. ideſt aduersùs latens odium & virulentiam inuidiæ. Sicut etiam ſocius nequam alieno bono inuidens Deuter. 29. dicitur *radix germinans fel & amaritudinem.*

Lux Euchariſtiæ contra peccata. § 11. Superbia.

§. VII.

Euchariſtia diſcutiens iram.

29. Iram tenebricoſum vitium eſſe, inde perſpicuum eſt quod ſit breuis furor, vnde obnubilatio rationis, & obtenebratio iudicij. Diſertè S. Chryſoſtomus hom. 17. in ad Hebr. *in fine.* [Turbatus eſt (inquit) ab ira oculus meus: nihil æquè offundit tenebras.] Idem tradit Caſſianus l. 8. de inſtit. c. 8. monens Solem occidere ſuper iracundis noſtra & mentem tenebreſcere, occidente Sole iuſtitiæ. Pulchrè idem habet S. Gregorius 5. Mor. c. 31 & S. Nilus, orat. de ira, verbis illis. [Aërem caligo craſſiorem efficit, & iracundi animum obtundit indignatio. Solis radios, nubes intercipit, & hominis rationem memoria impedit iniuriarum.] Serenat è contrario mentem, tenebrarum iſtarum depulſione, Euchariſtia aſtringens pacis fœdera & eliminans iras, in primis cùm Deo qua ex cauſa S. Chryſoſtomus hom. 3. contra Anom. *in fine*, confert Euchariſtiam ramo oliuæ è S. Angelis prehenſu ad placandam numinis iram; Eóque etiam ſpectat longa & erudita diſputatiu Sherlogi Anteloq. 2. in Cant. ſect. 10. monſtrantis, Euchariſtiam eſſe Sacramentum pacificationis Dei. Videri poſſunt id quoque ſpectaſſe Græci, apud quos ſingulis diebus hebdomadæ renouationis, quam illi vocant διακαινήσιμον & ex Typico S. Sabæ & alij quæ addenſat Gretſerus in Notis ad orationem Alexandri de Inuent. Crucis videtur eſſe ipſa hebdomada Paſchæ. Fileſacus tamen l. de quadrageſima Chriſtiana cap. 16. ex hiſtoria Eccleſiaſtica Germani, vult eſſe eam quæ Paſchatis hebdomadam ſequitur: Cellarites in conuentu Eccleſiæ, corpus Chriſti paululum è patera ſublatum, oſtentat populo, illud acclamans, *Chriſtus reſurrexit.* Choro autem ſuccinente in hæc verba, *Verè reſurrexit*, producit cum Sacramento Crucis ſignum dicens, *Veneremur ipſius triduanam reſurrectionem*; & Choro ter repetente, *Chriſtus reſurrexit*, omnes oſculantur Sacramentum trina eiuſdem verſiculi *Chriſtus reſurrexit*, repetitione adhibita. Quem ritum, oſculandi in feſto Paſchæ diuiniſſimam Euchariſtiam citra communionem, ſeruari in Eccleſia ſenonenſi, ſcribit Iacobus Eueillon l. de proceſſ. Eccleſ. c. 14. malens id referre ad expreſſionem oſculi, quod Chriſti pedibus impreſſiſſe pias mulieres cum ei rediuiuo occurriſſent, ſcribit Matthæus cap. 28. Sed neuter ſenſus alium excludit. Felices qui Chriſto iam rediuiuo, nec iam morienti, oſculum purum & doli expers imprimunt, ſuam cum eo reconciliationem in nouitate vitæ aſſumpta, teſtantes.

Diffunditur quoque per Euchariſtiam ea reconciliatio ad proximos, cuius ſymbolum

erat,

Sect. IV. Caput. II.

erat oſculi impreſſio mutua ſub Euchariſtiæ ſuſceptionem; de qua animorum inter ſe commiſtione & contemperatione ablegatis omnibus iniuriarum recordationibus, inſigniter diſſerit S. Cyrillus Hieroſolym. Catech. S. Myſtag. & D. Auguſtinus ſerm. 83. de diuerſ. qui eſt de Sacramento menſæ Domini. Retuli huc oſculum quod fideles ſub communionem ſibi imprimebant, viri viris, mulieres mulieribus, vbi audierant à Diacono bis tunc inclamante, nemo contra aliquem, nemo contra aliquem vt eſt apud Clementem I I. Conſtit. capite 54. Meminit eius oſculi ad reconciliationem ineundam ante communionem ſpectantis, præter ante dictos S. Hieronymus ſcribens ad Theophilum Alexandrinum, & Nazianzenus orat. 3. de pace, ac S. Iſidorus l. de Diu. Offic. c. 55. omnes poſt S. Dionyſium in Eccleſ. hier. c. de communione. In digreſſu autem poſt finita myſteria aliud imprimebant oſculum quaſi ſignaculum orationis, vt loquitur Tertullianus l. de orat. queſtus de iis qui diebus ieiunij hoc oſculum dimittebant. Iuſtinus diſertè in Apologia ad Antoninum huius oſculi preces obſignantis meminit, & concinnè his verbis Clemens Alexandrinus l. 3. Pædag. c. a. ſub fin. [Regno ſic vocat Chriſtum ſub ſpeciebus perceptum) dignè deguſtato, ore modeſto & clauſo beneuolentiam animi oſtendimus.] Hoc oſculum non erat pignus reconciliationis, ſed imprimebatur ori religiosè, velut veſtibulo per quod Chriſtus templum ſuum ſubiuerat, vt S. Chryſoſtomus ait homil. 10. ins. ad Cor. ſicut enim Chriſtiani aduoluebantur ſacris liminibus, & iis figebant oſcula, ita ori velut portæ qua Chriſtus ad nos intrauit, oſculum imprimebant poſt communionem. Quæ erat religioſa Euchariſtiæ perceptæ veneratio in ore fratris, & confirmatio initæ anteriùs beneuolentiæ in digreſſu à ſacris, Plerique interpretum ad illud Pauli & Petri *ſalutate inuicem in oſculo ſancto*, necnon plerique Explanatores ſacrorum rituum, hæc duo oſcula vel confundunt, vel non ſatis ſecernunt. Rectè igitur ex oſculo ſub communionem adhibit neceſſitas conciliationis cum aliis in communicante confirmarunt, ne menſa pacis cum odio deguſtetur, quemadmodùm S. Chryſoſtomus hom. 8. in ad Rom. ex communione infert neceſſitatem excludendi odij. Sic enim hab.t. [Contremiſcite, contremiſcite ad menſam hanc de qua communicauimus ſimul omnes, Chriſtum pro nobis occiſum vereamini, & quæ menſæ huic impoſita eſt oblationem. Latrones eodem ſale communicantes, aduersùs eos quibus communicarunt vt latrones, iam deinceps verendi non ſunt, ſed mores illorum communis menſa ita tranſmutat, afficítque, vt qui beſtiis ſunt feriores omnibus erga complices ſuos ſint manſuetiores. Nos verò licet de menſa participemus eadem, tamen aduersùm noſmetipſos armamur mutuò.] Non modò igitur cum Deo concordiam infert ac fouet Euchariſtia, ſed etiam inter mortales, Chriſto illos concorporans, & diſcuſſis odiis vnum inter ipſos efficiens. Quo ſpectans Thomas Calenſis qui ante annos circiter trecentos ſcribebat lect. 63. in Prouerb. cenſet, Chriſtum per hoc Sacramentum voluiſſe ſanctificare ritum illum quo fœdera olim hauſto ſanguine percutiebantur.
[Cyris (inquit,) & Medis mos ineſt, vt ſemper fœdus amicitiæ & reconciliationis, in conuiuiis per potationem ſanguinis alicuius confirmetur. Quod cum factum fuerit, non licet infringere. Reuera ad confirmandum animam cum proximo per dilectionem à qua per peccatum mortale cecidimus, eo quod nullus poteſt proximum ſecundùm charitatem diligere qui Deum non diligit, ordinauit cœleſtis Dominus, vt hoc fieret in conuiuio menſæ ſuæ, vbi non ſolùm ſanguinem, ſed etiam integrum corpus ſuum omnibus bauriendum porrexit dicens, *accipite & comedite, hoc eſt corpus meum.*] Eum fœderum per ſanguinem initorum ritum, ſcribens de Scythis Solinus ſic refert. [Hauſtu mutui ſanguinis fœdera ſanciunt, non ſuo tantùm more, ſed Medorum quoque vſurpata diſciplina.] Apud Melam l. 2. c. 1. haud diſſimilia. Sed Tacitus l. 12. perpulchrè. [Mos eſt Regibus, quoties in Societatem coëant, implicare dextras, pollicéſque inter ſe vincire, nodóque perſtringere. Mox ibi ſanguis in artus extremos ſe effuderit, leui ictu cruorem eliciunt, atque inuicem lambunt. Id fœdus arcanum, (*an arctum?*) habetur, quaſi mutuo cruore ſacratum] De Carmanis, ita ex Poſidonio Athenæus l. a. Dipnoſoph. [Humanè ac benignè cum aliquos excipiunt, in conuiuio frontis vena tuſa, manantem ſanguinem admiſcent ei quam bibendam offerunt potioni, ſummam id eſſe amicitiam putantes, ſi ſuum inuicem ſanguinem guſtauerint.] Fruſtra Tiraquellus ad l. 5. Genial. Alexandri Neapolitani c. 3. ſollicitat lectionem huius loci, & apud Athenæum, & apud Alexandrum; coniectans pro Germania irrepſiſſe *Carmaniam*. Verùm modus proiiciendi ſanguinem apud Germanos, non is erat quem Carmani adhibebant, (venam ſcilicet frontis tundendo,) ſed longè alius, qualem videlicet vſurpabant Reges illi de quibus Corn. Tacitus. Ex vſu Eboico Pergameni; (vt ſcribit S. Nicephorus Conſtantinopolitanus in Hiſtoria ad annum 717.) à Saracenis obſeſſi, infandum inter ſe fœdus concæpere. Nam [Furore mali dæmonis correpti prægnantem puellam, quæ tum primùm vterum ferebat, iam vicinam partui conſecant, ac detractum vltro fœtum, in aquæ caldario percoquunt. Dehinc milites omnes dextræ manûs digitos in vas illud immergunt.] Quanquam irato ad tantum ſcelus numine, fœdus irritum fuit, quandoquidem manus nefario puerperæ & fœtûs cruore inquinatæ, ita diriguerunt, vt ne arma quidem contrectare potuerint: Sed hoc nunc non attendimus, intenti duntaxat in fœdus tam cruento ritu initum. Iſacium Imperatorem, cum Saraceno Principe pangentem fœdera, hauſtu mutui ſanguinis, deſcribit Nicetas Choniates l. 15. Et quanquam Ammianus l. 14. agens de fœdere Conſtantij cum Gundemado & Vadomario Regibus Alemanorum, ſignificet ſanguinaria hæc fœdera fuiſſe barbarorum duntaxat, tamen Romanis iiſdem hoc fuiſſe in vſu, monſtrat apud Salluſtium coniuratio Catilinæ, de quo illud Minutij in Octauio. [Ipſum credo (Satanam,) docuiſſe ſanguinis fœdere coniurare Catilinam Bellonem ſeruum ſuum, hauſtu humanis cruoris imbuere.] Reſpondet ibi Minutius calumniæ Gentilium, apud

quos

quos ex subaudita & perperam intellecta Christi sub speciebus panis manducatione, & sanguinis Christi compotatione, increbuerat rumor de infanticidio ad clancolariam fœderationem haustu sanguinis eius. Sic enim præmissum supra fuerat eodem libro. [Iam de initiandis tyrunculis fabula tam detestanda quàm nota, infans farre contectus, vt decipiat incautos, apponitur ei qui sacris imbuatur. Is infans à tyrunculo, farris superficie quasi ad innoxios ictus prouocato, cæcis occultisque vulneribus occiditur; huius (proh nefas!) sitienter sanguinem lambunt; huius certatim membra dispertiunt; hac fœderantur hostia, hac conscientia sceleris, ad silentium mutuum pignorantur.] Vides inualuisse apud Ethnicos eum sensum, quòd Christiani hausto humano sanguine fœderarentur,& artissimè deuincirentur inter se. Et verè est Eucharistia Sacramentũ conciliationis, fœderationis, & coniunctionis.

Idque attendentes Patres vrgere solent cõmunicaturos, irarum positionem; aut si quando aliqui conciliandi erant, memoriam refricabant communionis. Hortatus S. Aug. serm. 15 2. de temp. ad omnium sordium abiectionem ante susceptionẽ Euch. subdit nominatim de iræ restinctione. [Non puto esse aliquem hominẽ, qui in arca sua vbi pretiosas vestes habet repositas acquiescat aut carbonẽ viuum,aut qualemcunq; scintillam includere. Quare hoc fratres? Quia timet ne comburantur vestimenta quibus in festiuitate induitur. Rogo vos fratres,qui in arca sua non vult scintillam ignis includere, quare in anima sua flammam iracundiæ non timet accendere? Sed quare hoc fiat,manifestè & euidenter cognoscimus. Ideò enim in arcam, ignem non mittimus, quia diligimus vestem nostram: Flammam verò iracundiæ ideò non extinguimus, quia non solum non diligimus, sed etiam odio habemus animam nostram, secundùm id quod scriptum est, *qui diligit iniquitatem, odit animam suam.*] Odio autem habet animam suam, quia diligit iniquitatem, & ea maxima iniquitate se contaminat, inferendi in animam suam iræ ignem, vbi condit diuinum corporis Christi indumentum perceptione Sacramenti.

Theodorus Studita serm. 46. Catech dehortatus Monachos quosdam Monomachos ab ira, vrget nominatim vt reuereantur Dominicum corpus ac sanguinem quo erant potiti. Grauiterque admonet ne osculi angusto sanguine piati efferum cernerent.

30. S. Chrysostomus, in hoc puncto immensus est. Pauca loca delibo. Homilia 4. in Matth. [Possumus si placet, iram bestiam esse quandam. Quantum igitur ab aliis erga mitigandum leonem studium commodatur, tantam tu erga iracundiam impende curam, & effice huiusmodi cogitationem mitem atque mansuetam. Si quidem hæc fera, & voguibus sæuissimis armatur, & dentibus: & nisi illam sollicitè mansuefeceris, cuncta simul disperdet atque lacerabit. Nullus enim leo, nulla sic vipera, humana queunt viscera laniare, vt hominis iracondia ferreis quibusdam vnguibus vniuersa confodiens. Neque enim solummodò corpori nocet, sed ipsius etiam corripit animæ sanitatem. Cunctas siquidem eius omnino vires discerpit ac deuorat, eámque ad omnia inutilem facit. Nonnulli hominum, vermes quosdam in interioribus corporis nutrientes, ne respirare quidem sinuntur, vexatis profectò adesisque visceribus. Nos tamen venenatam hanc in nobis alentes viperam, (iram dico quæ omnia interiora hominis depascitur,) quid vnquam sanum aut forte possumus cogitare? Quonam igitur modo, ab hac tam noxia peste fugiemus? Si illam vtrique potionem bibamus, quæ omnes intra nos vermes serpentésque mortificet. Et quodnam (inquies,) est istud poculum? Pretiosus scilicet Christi sanguis, si cum fiducia vtique sumatur. Omnis enim hoc remedio morbus extinguitur.]

Lux Eucharistiæ contra peccata. §. 7. Ira.

Homilia de proditione Iudæ, multa præfatus de congrua ad Eucharistiæ susceptionem dispositione, hanc nominatim commendat iræ depositæ. [Si tibi contra inimicum tuum dolor est, solue iram, inimicitias laua, vt remedium de mensa percipias. Ad sanctum ac terribile sacrificium properas, erubesce oblationis arcana; occisus propositus Christus est, & cur occisus est, videamus. Vt cœlestia pacificet, vt in terra reconciliet vniuersa, vt amicum te constituat Angelorum, vt Deo societ habenti omnium potestatem. Animam suam pro te Dominus dedit, & tu inimicus conseruo perduras, & cum hoc animo ad mensam pacis accedis? Ille ne mori quidem pro tua vtilitate recusauit, & tu nec iram tuam conseruo pro tua liberatione concedis.] Et adducto loco Matth. 5. quo accessurus ad altare iubetur priùs reconciliari fratri suo, addit; [Meritò nostræ reconciliationis causa, hoc sacrificium constitutum est. Et si sacrificij præcepta contempseris, sacrificij remedium sentire non poteris. Comple illud cuius causa sacrificium factum est, vt sacrificio perfruaris.

Homilia de non scrutandis curiosè pauperibus, *ad finem.* [Fratrem mordicùs lanias, etsi nullis dentibus, dictis tamen laniatu quouis & morsu infestioribus deuoras. Quo igitur pacto sacram illam oblationem sumpturus es, qui linguam humano sanguine cruentaueris? Quomodò & pacis osculum deferes, ore hoc tuo contentioso & hostili?] Alludit ad osculum sanctum, quod sub communionem apprimebatur vnà eum amplexibus, remotæ prorsus iræ iudicibus. Nam ea etiam ex causa, Diaconus vt est apud Clementem Romanum l. 2. const. c. 54. sub tempus communionis, loclamabat; [Nemo contra aliquem, nemo contra aliquem.]

Nec viris sanctis curæ duntaxat fuit, ne ira contra aliquem flagrarent, sed etiam ne alij aduersùs eos aliquid haberent,& ira tumerent siue iustè, siue iniustè. Qua ratione Ceadmon communicaturus, interrogauit an omnes haberet pacatos, & iræ vacuos, vt testatur Beda l. 4. hist. cap. 24. Fuitque ea dispositio, acceptissima Christo. E contrario autem qui Agoum comedere disponunt, lupi ipsi ac tomentes ira exosi sunt illi. Legimúsque in vita Henrici Bruue apud Thomam Kempensem, cum quidam hosti esset inconciliabilis, non potuisse ab eo videri sacram hostiam in manu Sacerdotis, quantumcunque propinquus fieret; posita autem ira, potuisse videre.

31. Non est dubium, quin Eucharistia ad hunc modum potenter restinguat iras, ingerendo cogitationes pacis; Nam etiam Sacramentum pacis dicitur, vt referam in Onomastico. Diligens ac fusus præter cæteros in huius veritatis declaratione

Sect.IV. Cap.III.

declaratione, est Anastasius Sinaita orat. de Synaxi grauissimè objurgans eum qui ad hoc Sacramentum pacis accedens, tenax sit irarum, nec ex animo obliteret omnem abalienationum à fratre memoriam. Monstrat autem id esse, offerre fratri osculum Iudæ, & mentiri Deo cuius benignitas sub illam tremendam horam inuocatur, recitando orationem Dominicam, & poscendo vt is erga nos sit Deus, qui sumus erga proximos in nos iniurios. Quod est reuera sibi imprecari iram Dei, non deprecari. Aduocat denique in hanc causam formulas liturgicas, ita subdens. [Hæc dicamus, hæc quotidie precemur, dum tempore tremendæ atque sacrosanctæ synaxeos circunstamus. Quod cognoscens Sacerdos post consecrationem sacrificij Illius intuenti, panem vitæ in altum eleuat, & omnibus ipsum ostendit. Deinde exclamat Diaconus, & dicit, *attendite*, Hoc est, *attendite vobis fratres*. Ecce paulo ante consensistis, dicentes *habemus corda ad Dominum*. Et mox puro corde, & quod omnem iniuriarum memoriam deposuit, confitentes Deo dixistis, *dimitte nobis sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*. Propterea & vos, inuicem amplexi estis in osculo pacis. Sed cum ego sim homo ignorans vestras cogitationes, illarum abijcio à me judicium: non enim nouit quis, dignúsne sit an indignus horum mysteriorum perceptione. Et ob hoc ipsum inclamo, vt vobis attendatis, & cui assistatis, consideretis. Adjungit deinde Sacerdos *sancta sanctis*. Quid verò dicit. Videte charissimi, quomodo ad communionem diuinorum mysteriorum accedatis, ne quis vestrum communicare tentans, audiat, *ne me tangas*. Abscede à me, qui iniuriæ retinens es, & iniquitatem operatis. Procul abesto, qui fratrem tuum non dignaris venia. Et tunc veniens offet munus tuum, dignúsque efficieris communione. Abijce abs te omnes malitiæ sordes, & tunc accedito, emundantémque carbonem illum suscipito. Dic ad illum, Noui Domine, me multorum scelerum & debitorum debitorem esse: At propter mandatum tuum ignoui fratribus, vt & ego Domine veniam à te consequar. Hæc tanta & talia subjicit animo nostro Sacerdos, perbreui illa sua proclamatione.] Concludit longam eiusdem veritatis expensionem, perpulchro exemplo Monachi, qui cœtera deses & imperfectissimus, sub mortem magnis incessit lætitiis, & securus excessit; contestans chirographum peccatorum suorum per Angelos fuisse disruptum, cum primùm suam ad alienas iniurias mititatem, & iræ haudquaquam tenacem animum allegauit.

Denique S. Fulgentius l. 2. ad Monimum à c.6. ad 12. tractans quæstionem sibi propositam, cur ad diuinæ Eucharistiæ celebrationem & communionem petatur mittendus Spiritus sanctus, non Pater, aut Filius; respondet, Spiritum sanctum in ea oratione Ecclesiæ, sumi pro charitate quæ nunquam opportuniùs petitur quàm cum ad illud Sacramentum acceditur, quod Christi corporis mystici adunationem infert, eoque ex Dei intentione collimat, vt sicut per Spiritum sanctum, idest per Dei charitatem corpus Christi primò conceptum est ex Virgine, ita corpus eius mysticum interuentu incruenti sacrificij fiat vnum in charitate.

§. VIII.

Eucharistia, contra Acediam.

32. Acedia, inter vitia capitalia, ordine non virulentia postremum, iacet in situ ac tenebris, nec assurgit ad lucem quàm præ torpore & opthalmia cœcutientium oculorum, fastidit & auersatur. Sic enim quibus corporei oculi sunt grauati, vel lippientes, ac pigris humoribus torpidi, lucifugæ comprobantur. Habet effectus planè proportionales spiritualis acedia, & idcirco qui ea laborabat, audiuit; *Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus*. Pertinet ad hunc caliginosum statum, triste fastidium rerum diuinarum, & inappetentia bonorum spiritualium, tanquam vilium & exigui momenti: cum tamen nisi mens læua esset, & oculis fascinatis deesset lucis vsura, haberentur omnino (sicut reuera sunt,) pretiosissima, & omni æstimatione superiora.

Sanat hanc luscio sitatem Eucharistia, & restituto puro ac libero luminum vsu, conspicabilia præbet bona Domini, qualia reuera sunt: Vnde eorum æstimatio & amor, ardénsque pro dignitate & valore prosecutio, decusso tempore & languore pristino. Inde etiam spiritualis vigor & alacritas, proportione similis ei quæ corpoream cibationem consequitur. Nam qui ante refocillationem à cibo, erat sibimetipsi grauis, & ad quiduis operandum tardus, mox à sumpto cibo fit alacer ac vegetus, & quadantenus caro eius ac spiritus per sympathiam reflorescit. [Dicimus quidem, (ait S. Dyonisius epist. 9.) cibum omnem perficere ea quæ aluntur, eo quod absoluat, & expleat id quod in eis minus perfectum est; & indigentiam, infirmitatem & imbecillitatem curet, eorúmque vitam tueatur, faciátque vt reflorescant, & renouentur, & vitalem eis consensionem impertiat; ac planè & tristitiæ atque eius quod minùs perfectum ex expultrix sit, & lætitiæ ac perfectionis suppeditatrix.] Sic ille, paulo post, hæc omnia accommodans, mensæ ac calici quæ diuina sapientia ædificata sibi domo proposuit Prouerb. 9. Hæc verò nemo nescit passim accipi de mensa Eucharistiæ. Rursúsque sub finem Epistolæ, idcirco ait æternam fœlicitatem exprimi in Scripturis sub typo *recubitus*, siue *accubitus ad mensam*, quia ea vox aptè designat, cum vita, tuta, & diuino viuendi genere in lumine, plenitudinem omnis sanctæ voluptatis, languoris cuiuscunque ac torporis depulsiuam. Proportione ergo seruata, voluit Christus, Sacramentum Eucharistiæ sub symbolo mensæ ad quam recumberetur instituere; vt significaret, quantam alacritatem ex hoc spiritualis lætitiæ fonte hauriant fideles, ad hanc mensam congruè accedentes.

33. Neque verò timendum est ex cibatione in hac mensa, fastidium & inappetentia, vt in mensis corporea esca instructis vsu venit. Hic potiùs acuitur fames & sitis, probatæ refectionis animarum: nec nisi fastidium creati cuiusuis & imperfecti cibatus. Præclarè id considera

considerauit creditus Cyprianus in calce sermonis de cœna Domini. [Hanc Dei gratiam (inquit) recolens qui de sacto calice bibit, amplius sitit, & ad Deum viuum exigens desiderium; ita singulari fame illo vno appetitu tenetur, vt deinceps fellea peccatorum horreat pocula, & omnis sapor delectamentorum carnalium, sit ei quasi rancidum tadénsque palatum accoratæ mordacitatis acetum. Ad hæc, inter sacra mysteria, ad gratiarum actiones conuertitur, & inclinato capite, munditia cordis adepta, se intelligens consummatum, restitutus peccator, sanctificatam Deo animam quasi depositum custoditum fideliter reddit; & deinceps cum Paulo gloriatur & lætatur, dicens, *viuo iam non ego, viuit vero in me Christus.* Hæc in Christi commemoratione retractantur à fidelibus, & defœcatis animis, carnis eius edulium non est horrori, sed honori, potiúque sancti & sanctificantis sanguinis, spiritus delectatur.] Significat, per participationem Eucharistiæ, fideles transire in statum consummatæ sanctitatis, proportionaliter similem ei quem Christus sortitus est, cum in cruce Patri reddidit Spiritum, vbi nullus torpor aut languor in diuino obsequio locum habuit, sed feruor vndecunque perfectus, cum lætitia spirituali, & sensu diuinorum inenarrabili; vnde abactio acediæ, & trepidatis, ac languoris in via Dei.

34. Hanc ob causam, Laurentius Iustinianus l. de disciplina & perfectione Monasticæ Conuersationis c. 19. autor est, vt quilibet exsors grauis culpæ, assiduus sit in huius Sacramenti frequentatione, etiam si ante accessum non adeò ferueat. Futurum enim prænunciat, fore vt vi Sacramenti, depellatur graue & damnosum acediæ veternum, & spiritualis vigor alacritasque adueniat. Eius hæc ex parte est oratio postquàm statuit, hoc Sacramentum fontem esse deuotionis. [Propterea non debet à sancto Domini conuiuio repelli, indeuotus iustè viuens, virtuosè conuersans, humiliter se agnoscens, purè confitens, & reuerenter accedens. Talis quippè, insensibiliter ac spiritualiter hoc Sacramento nutritur & viuit. Nam manna absconditum est, in se continens omnium spiritualium abundantiam deliciarum. Maxima nempe deuotionis materia in ipso est. Et quis non excitetur ad mentis deuotionem, cum diligenter consideret tam ineffabilem diuinæ dignitatis charitatem, sic inclinari ad se, vt nequaquam horreat hominis vilissimam substantiam, deformatam naturam, & damnabilem culpam? Aut quis non compungatur, cum Dominum gloriæ recogitat venturum ad se corporaliter? vel quis non corde prostrato totis medullis veneretur tantæ præsentiam Majestatis? Cuius vel ferreum pectus, aut adamantina mens, non liquescat præ deuotione, cum Deum sibi, & se Deo, senserit corporaliter vnitum?] Egregiè idem Iustinianus in hanc rem ferm. de Euchar. n. 9.

Hoc verè ac propriè est communicare, iuxta S. Anselmum l. de Sacram. altar. p. 2. c. 8. [Tune enim communicamus, cum fide ardente quæ per dilectionem operatur, reposuimus in mensa Domini qualia ipsi sumpsimus: videlicet vt sicut ille totum se præbuit pro salute nostra, nulla sua necessitate, sic nos totos fidei eius & charitati exhibeamus, necessitate salutis nostræ. In hoc conuiuio quicunque saginatur, nescit panem suum otiosus comedere; sed sollicitè cum muliere eius, ardet de nocte huius seculi, consurgere ad lucernam verbi Dei, vt labores manuum suarum manducet, & benè sit ei. Sicque in Christo manet bonus conuiua Christi, propriæ dilectionis affectu, habérque Christum in se manentem, per sanctæ operationis effectum.]

35. Opponi tamen in contrarium potest, experientia multorum, qui frequentes aut etiam iuges in huius Sacramenti perceptione, aridi semper & exsucci perseuerant. In quam rem accuratè disputat Turrecremata tract. de Euch. c. 12. qui causam refert, non in Sacramenti inefficacitatem, sed in adhæsionem pertinacem ad peccata, etiamsi non mortalia: itemq; in affixionem animæ ad terrestria; aut in priorum gustuum non satis studiosam recognitionem, vel in defectum mandendi & commolendi interioribus dêtibus, adeò sapidum cibum. Sicut enim quantumuis edulium corporale sit in se suaue, perparum tamen sapit comedenti, si adeò festine glutiatur, vt vorari potiùs videatur; ita proportione contingit in hoc negotio. Circa quod quomodò adhibenda sit dentium opera, seu quibus considerationibus exprimendus sit vitalis huius Sacramenti sapor, perpulchrè ibidem prosequitur Turrecremata. Paucis rem confecit S. Chrysostomus hom. 83. in Matth. magnum in hoc opus feruorem deposcens, ex ea præsertim consideratione, quod & tangamus, & in nobis habeamus ipsum Christum. Vnde infert. [Nemo igitur nauseans accedat, nemo remissus: omnes accensi, omnes ferventes, omnes ardentes accedamus. Non enim sufficit ipsi hominem fieri, & flagellis cædi: sed nos secum in vnam, (vt ita dicam,) massam reducit; neque id fide solùm, sed reipsa nos corpus suum efficit. Qua igitur te mundiorem esse non oportet eum, qui hoc sacrificio participaturus est? Quos radios solatea non deberet excedere manus illa, quæ hanc carnem pertractat? Os quod igne impleatur spirituali? Lingua quæ cruentatur hoc admirabili sanguine?]

Monstratum itaque sufficienter est, Eucharistiæ mysterium, habere analogiam cum candelabro sancto, & quoad illationem lucis intelligibilis seu gratiæ, cum habitualis, tum actualis; & quoad depulsionem tenebrarum mentalium, siue peccatorum; sub quo posteriore effectu, comprehendenda est abstersio reatus temporarij post detersam peccati labem plerumque residui, tanquam moralis effectus prægeminantis ex macula, cui nomen *peccati* interdum metonimicè conceditur. Hæc ergo peccati propriè dicti quasi rubigo, eraditur per sacrificium incruentum, vt supra tactum est agendo de sacrificio iustitiæ; eóque nominatim modo, sacrificium incruentum denominatur propitiatorium, non exclusa tamen propitiatione per impetrationem. Quorum modorum aliquo, sacrificium istud esse propitiatorium, definitum est in Concilio Tridentino s. 22. c. 2. & cano. 3. latéque confirmant & exponunt Vasques 3. p. d. 224. c. 3. ac Bellarminus l. 2. de Missa c. 2. & Valent. 3. p. d. 6. q. 13. p. 3. à §. 20. Quia tamen hoc accessorium, sequitur naturam principalis de quo diffusè actum est, non hæreo circa illud diutiùs.

Sect. IV. Cap. IV.

CAPVT IV.

Communia illationi lucis, & depulsioni tenebrarum per Eucharistiam

1. Supersunt discotiendæ nonnullæ difficultates, propositis Eucharistiæ effectibus communes quoad tempus, quo conferuntur, & quantitatem in qua communicantur; sint minùs omnes, at ij saltem qui habent latitudinem, & possunt magis ac minùs participari. Et vtraque difficultas, agitari potest circa sacrificium, & circa Sacramentum.

Quando effectus sacrificij Eucharistiæ conferatur.

In priore difficultate si agatur de sacrificio, res breuiter expediri potest, dicendo gratiam exorari & temperatium reatum abstergi, (qui sunt effectus assignati incruento sacrificio,) in clausula substantiali secundæ consecrationis. Sacrificium enim tunc substantialiter consummatur, cum prolata sunt illa verba formæ secundæ, *calix sanguinis mei*: nam cœtera non sunt de essentia formæ, quia absque eis, veritas anteriorum verborum Christi quæ cassa esse non potest, infert necessariò conuersionem vini in sanguinem Christi. Cum ergo sacrificium, ex quo habet essentialia sibi, agat ad modum causæ naturalis; fatendum est, ex quo deuentum est ad verba prædicta, eorúmque prolatio est consummata effectus sacrificio conuenientes produci: hoc est dari abstersionem reatus, & conferri ius ad auxilia in tempore opportuno vi sacrificij obtinenda. Qua in re, oportet cautos esse qui celebrant pro defunctis, ne fortè quia post consecrationem indicitur defunctorum commemoratio, putent fas sibi esse, saluo fructu defunctorum, differre eo vsque sacri applicationem. Hæc falsa existimatio, standatet defunctos fructu sacrificij. Nisi enim applicatio eius fiat priusquàm peracta sit sacrificij substantia, alio modo fructificabit; & vel Soli sanctificanti proderit, vel vniuersus eius fructus mortuis obuenturus, cedet thesauro Ecclesiæ. Cur autem Ecclesia instituerit commemorationem defunctorum fieri post consecrationem, cum commemoratio viuorum præcesserit consecrationem, ratio ducenda est ex eo quod ea ratione, distinctiùs exhibita est vis sacrificij Christi, fructuosa & viuis & mortuis. Et Christus assumpto scuto deprecationis per immolationem sui ipsius, medius inter viuos ac mortuos objicitur, sistens iustas Dei iras, vt olim Aaron. Olim tamen commemorationem defunctorum fieri solitam ante consecrationem, obseruat Bessarion libro de Verbis consecrationis.

Effectus Sacramenti Eucharistiæ, neque ante, neque post manducationem confertur.

2. Paulo plus operæ est, in signando articulo quo conferuntur effectus Eucharistiæ prout est Sacramentum, siue agatur de gratiæ sanctificantis augmento, siue de remissione immediata venialium, siue de iure ad auxilia gratiæ vi Sacramenti obuentura in tempore opportuno. Quamuis enim auxilia ipsa non suppeditantur simul ac vsus seu perceptio Sacramenti consummatur; (tunc enim plerunque non essent accommodata necessitati hominem grauat,) sed Deus expectet hominis necessitatem, vt ei per cœlestes illas suppetias vi Sacramenti subueniat, tamen ius ad eas gratias actuales in opportunitate cum apperit suppeditandas, confertur communicanti vnà cum cœteris effectibus prædictis, atque adeò confertur simul ac vsus Sacramenti positus est; quod quando accidat, non est planè perspicuum.

Ex verbis tamen Christi, liquet id non accidere ante manducationem, cui soli Christus effectus Sacramenti Eucharistiæ despondit. Hoc liquet ex illis locis. *Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem in me manet & ego in eo.* Item, *si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum*, aliísque huiusmodi. Quare in bono sensu accipiendum est quod Magnetes l. 3. contra Theosthenem, affirmat Eucharistiam solo gustu afferre homini immortalitatem. Id enim non potest esse verum de gustu qui est perceptio saporis facta in ore cum nondum est manducatio, nec adhuc soluitur naturale ieiunium. Valet ergo de gustu, iuxta phrasim Scripturæ, vsurpantis passim *gustum* pro comestione & manducatione. Et eadem ex causa, hoc est quid hîc illatio gratiæ est alligata manducationi, non apparet quo fructu Sacramenti ex opere operato referantur aliqui accepisse Eucharistiam aliterquam per manducationem; ingressa videlicet ad eos hostia diuino miraculo, pet latus. Scribit hoc Vualsinghamus in Hypodigm. anno 1215. de Othone Imperatore nausea laborante, & idcirco prohibito accipere per os, ac glutire Eucharistiam, quam tamen accipere summoperè exoptabat. Sed reijcit eam de Othone narrationem Henricus Spondanus anno 1218. admittit tamen alibi habuisse locum, vt refert ex Bonauentura in vita S. Francisci c. 4. & idem habet Vualdinghus t. 2. anno 1274. Eum tamen fauorem, si verè aliquando concessus est, non fuisse fructuosum ex opere operato Sacramenti, perspicuè euincitur ratione proposita; quod scilicet Christus, fructus Sacramenti ex opere operato, alligauerit manducationi Eucharistiæ quoad speciem panis, & potationi quoad speciem vini. At quod non hauritur ore, indéque per os trajicitur, non manducatur neque bibitur. Proindéque Eucharistia sic sumpta, non confert effectum gratiæ ex opere operato debitum vsui huius Sacramenti, qui positus est in manducatione, nec confertur ante eam.

3. Certum insuper est, id non accidere in tempore quod ita subsequitur manducationem, vt Christus vltra non supersit in stomacho. Nam applicato integrè Sacramento, quod fit per manducationem saltem perfectam, & injectionem in stomachum, ac in eo perseuerentiam, nulla superest ratio expectandi collationem sanctificationis per Sacramentum debitæ, reliquorúmque Sacramenti effectuum. Exponendum ergo superest, quando fructus Sacramenti, præbeatur in manducatione, quod difficultate non vocat. Imo Vasques 3. p. d. 203. n. 18. Eum nodum adeò impeditum expertus est, vt rem indecisam

indecisam humano iudicio, commissam Deo velit. In eo autem vertitur difficultatis cardo, quod manducatio sit motus successiuus, fructus verò Sacramenti quippe res permanens ac simultanea, conferatur in momento. Vnde nec in toto illo motu, nec in vlla eius parte, potest conferri. Nullius enim partis potior est ratio, quàm alterius. Si autem in toto motu conferretur, qui maiorem hostiam sumeret, vel eandem hostiam difficiliùs aut tardiùs traijceret, maiorem fructum percipere deberet, ob longiorem tunc successionem manducationis, quod est manifestè friuolum, & absque fundamento. Restat ergo, vt fructus Sacramenti conferatur in aliquo instanti ad motum manducationis pertinente. Hoc autem neque potest esse instans primum initiatiuum, quia tunc nondum est manducatio: Neque potest esse vllum ex instantibus manducationem continuantibus. Cur enim vnum potiùs, quàm aliud? Nec denique videtur esse posse instans vltimum claudens manducationem, quia tunc manducatio non est ampliùs. Igitur cum effectus Sacramenti detur propter manducationem, iuxta illud, *qui manducat me, viuet propter me*, fatendum videtur, effectum Eucharistiæ, non conferri in illo instanti vltimo.

4. Hæc ipsa ratiocinatio, videtur sufficienter conuellere placitum nonnullorum, qui existimarunt fructum Sacramenti perfici quandiu Christus perstat in stomacho; hoc est quamdiu species permanent incorruptæ post sumptionem; quæ fuit sententia Caietani 3. p. q.79. artic.1. & subscribunt Suares t. 3. p d.63. sect. 3. & 7. Valentia 3. p. d. 6. q. 7. & Ægid. q. 79. num. 31. dummodò tamen, perseuerantiæ Christi sub speciebus in stomachum demissis, adjungatur mutatio dispositionis in melius, per productionem noui actus perfectioris, aut diuturniorem perseuerantiam actus primò eliciti. Tunc enim volunt, effectum & fructum Sacramenti perfici durante perseuerantia Christi intra stomachum. Hoc placitum, aiebam conuelli ratiocinatione proposita. Nam iuxta illud, fructus Sacram. ex opere operato de quo agimus, conferretur ratione Christi? cum tamē ex Christi verbis quibus ratiocinatio proximè confecta innitebatur, manifestum sit, effectum Sacramenti promissum esse certæ applicationi Christi, hoc est manducationi tanquam conditioni, sub qua sola conferendus esset fructus Sacramenti, non autem sub alia quapiam applicatione; putà contactus vel osculi, atque adeò etiam neque applicationis continuatæ infra stomachum, post transactam manducationem. Nec dici potest, huiusmodi perseuerantiam esse manducationem in facto esse: Nam quod à Christo promissum est motui manducationis, non potest tribui quieti in termino motum iam transactam subsequenti. Alioqui liceret similiter commimisci, effectum baptismi conferri post ablutionem, durante perseuerantia intra aquam. Aut effectum confirmationis, vel extremæ vnctionis, conferri quamdiu pars inuncta, perseuerat delibuta sacro vnguine. Parum item refert, quod fortè dispositio hominis interea mutetur fiatque perfectior. Nihilominus enim effectus Sacramenti, non est extendendus ad conditionem sub qua non est facta promissio eius à Christo. Vnde excluditur etiam prætextus amplificandæ pietatis, quem aliqui obtendunt huic sententiæ. Non enim si inde aliqui animandi sunt ad pietatem maiorem, quamdiu Christus perstabit in stomacho fingenda sunt pro arbitrio nostræ pietatis, priuilegia. Præsertim quia cogeremur idem priuilegium extendere ad dispositionem merè naturalem imperfectiorem. Nimirum si quis esset stomacho debiliore, & tardiùs species digereret quàm alius pari sanctitate & pietate, meliùs tamen valens stomacho; potior esset conditio ægri, tantùm quia æger est, ac stomachum habet languidiorem. Quid quod prætensum hoc priuilegium, posset in magnum dispendium verti, si is qui Sacramentum percepit, peccaret mortaliter Christo sub speciebus perseuerante? Esset enim sacrilegus, ob appositum obicem vlteriori fructificationi Eucharistiæ. Itaque quamuis placitum quod impugnamus, videatur fauere pietati, nec sit adeò seuerè explodendum ac factum est à Soto &. Vasques 3. p. d. 203. cap. 2. aliisque nonnullis recentioribus, non cohæret tamen cum verbis Christi, quæ effectum Sacramenti Eucharistiæ, Soli manducationi desponderunt, vt supra ratiocinabamur.

Non datur in toto aliquo tempore.

5. Ex eadem insuper ratiocinatione, disijcitur placitum quo Suares tom. 3. p. d. 63. sect. 4. conclus. 2. approbat vt probabile; nempe quod fructus Sacramenti Eucharistiæ, conferatur in toto aliquo tempore per Christi voluntatem determinato, quod fluat post instans, quo peruentum est ad terminum diuidentem partes corporis, per quas cum cibus decurrit, fit manducatio. Sunt enim certi denique fines, ac termini partium corporis per quas manducatio exercetur; & cum cibus ad eos terminos deuenit, dicitur manducari non autem priùs. V. G. quamdiu cibus in ore est, non dicitur manducari; aliàqui is qui cibum ore duntaxat mansum exspueret, nec enim iotta œsophagum vllo modo demitteret, posset dici manducasse, ac soluisse ieiunium, nec debere ea die admitti ad communionem; quod constat verum non esse. Proindéque falsò Vasques 3. p. d. 230. num. 18. contendit, cibum propriè manducari in ore. Illa itaque pars corporis, ad quam perueniente cibo homo, censetur manducasse, & non esse ieiunus; habet aliquem indiuisibilem terminum, ad quem cum cibus pertingit, manducatio incipit extrinsecè. Censet ergo Suares, probabile esse, fructum Sacramenti conferri in toto aliquo tempore per Christi arbitrium determinato, quod fluat post illud instans, quo limes intersecans partes ad manducationem pertinentes à non pertinentibus, contactus est.

Aiebam, hunc itidem dicendi modum, disijci per ratiocinationem superiùs propositam. Nam tempus illud totum quo durante dicitur conferri fructus Sacramenti, est diuisibile & successiuum. In quacunque ergo posteriori eius parte, iam facta est manducatio, secundùm aliquam sui partem integrantem: quæ cum sit eiusdem planè rationis cum toto, suffi-

cit ad hoc vt manducatio dicatur præceſſiſſe, ac proinde vt fructus Sacramenti conferri anteriùs debuerit. Accedit quod modus illæ primæ productionis rei ſimultaneæ ac permanentis, non videtur poſſe admitti. Nam cum tempus quodcunque ſit partibile, & quacunque parte poſt inſtans ei extrinſecum ſignatã, poſſit alia vicinior ſignati in infinitum, impoſſibile eſt affirmare, quippiam primò produci in toto aliquo tempore. Quamuis nihil vetet, rem quæ accipit totum ſuum eſſe ſimul, V. G. Angelum; produci immediatè poſt inſtans extrinſecum tempori aut motui, ſicut in illo tempore conſeruatur. Sed tunc Angelus non poteſt dici primò productus in toto aliquo tempore, ſed duntaxat dici poteſt conſeruatus, vt benè admittit Petrus Campſalis apud Capreolum in 2.d.5. *ſub finem*, contra Adam, malè inficiantem, aliquid indiuiſibile & incipiens totum ſimul, poſſe incipere extrinſecè, ſeu coëxiſtendo ſucceſſiuè tempori noſtro. Rectè verò id admittit prædictus Autor, itémque Scotus quod lib. 12. *littera L.* Gregorius in 1. d. 17. q. 2. parte 2. artic. 2. concl. 4. & Soto 6. phyſ. q. 2. concluſ. 1. *in fine*. Quamuis autem per ordinem ad inſtans extrinſecum, res hoc modo producta dicatur incipere extrinſecè, quia tunc non eſt, & immediatè poſt erit; tamen per ordinem ad quamcunque partem temporis ſubjuncti illi inſtanti, res prædicta conſeruatur tantùm; non autem primò producitur; quia anterior pars aſſignari ſemper poterit, in qua priùs fuerit, atque adeò, non accepit primò eſſe, ſiue non incepit in vlla parte aſſignabili.

6. Manifeſtum itaque videtur, modum illum dicendi quem Suares ſtatuebat probabilem, quod ſcilicet fructus Sacramenti Euchariſtiæ conferatur in toto aliquo tempore per Chriſtum determinato, in quo fructus ille producatur, ſeu primò incipiat; non eſſe reuera probabilem. Nec difficile eſſet, contra hoc placitum intorquere omnia quibus alibi exciſa eſt ſententia Albertini 1. princ. compl. coroll. 1. dub. 4. num. 5. de poſſibili rei indiuiſibilis inceptione in tempore indeterminato, antè inſtans extrinſecum. Quam ſententiam improbant Rubius 6. phyſic. tract. de incept. & deſit. *initio*, Ægid. 3. p. q. 62. n. 56. & q. 79. num. 16. Vaſques 3. p. d. 132. n. 47. & ipſemet Suares t. 3. 3. p. d. 8. ſect. 2. Quicquid tamen contra hanc ſententiam proferri poteſt, æquè impetit placitum, quod Suares in re de qua agimus, pronunciauit probabile.

Neque in primo non eſſe manducationis.

7. Alia ergo via extricandi nodum propoſitum, ineunda eſt. Sunt qui affirment, fructum Sacramenti Euchariſtiæ, conferri in primo non eſſe motus manducationis. Ita Henriquez l. 8. c. 43. & Valentia 3. p. d. 6. q. 7. p. 1. Iuxta quos, verba Chriſti *qui manducat me, viuet propter me*, accipienda ſunt de manducatione completa. Sicut cum dicimus, *qui baptizatur accipit ſalutem*, hoc intelligimus de eo qui baptiſmum completum percepit, in cuius clauſula conſecutus eſt gratiam. Hanc tamen ſententiam, Valentia ibidem q. 8. p. 5. §. 6. cum Alano l. de Euchar. c. 43. reſtringit ad perceptionem Euchariſtiæ ſub vna ſpecie. Nam ſi percipiantur binæ, vt fit à Sacerdote ſacrificante, negant fructum Sacramenti conferri in primo non eſſe manducationis, ſed aiunt conferri in primo non eſſe potationis ſacri ſanguinis è calice hauſti; quod additamentum infra refellam, tractando quantitatem fructus per Sacramentum collati. Nunc inſiſto modo illi dicendi, de productione fructus Sacramenti in primo non eſſe motus manducationis. Hic itaque dicendi modus, non videtur adeò conformis verbis Chriſti; qui non dixit, *qui manducauerit me*, poſt manducationem peractam, *viuet propter me*: ſed dixit, *qui manducat me*, quod verbum præſentis temporis, non ſonat clauſulam manducationis. Accedit quod ſi hunc dicendi modum ineamus, videbimus cogi admittere, fructum Sacramenti non conferri niſi diuino cibo plenè manducato: ideſt finito planè motu traiectionis ſpecierum, quæ traiectio durat quouſque ſpecies ſubiuerint planè ventriculum. Atque ita ſi ſpecies Sacramentales, obſtructo aliqua ex cauſa ventriculi orificio, non peruaderent ad eius fundum, homo fraudaretur fructu Sacramenti, quod videtur eſſe contra ſenſum Eccleſiæ quæ tantùm ſollicita eſt, vt homo glutiat Euchariſtiam; nec prætereà laborat, an hoſtia percepta peruadat ad fundum vſque ventriculi alioqui præberet ſpeciem vini quibuſvis communicantibus, præſertim ægris: quia ſpecies vini, ob liquiditatem, faciliùs ſubeunt & ſe inſinuant per humores plerunque obſtruentes ventriculi aditum. Non videtur igitur affirmandum, quod collatio fructus Sacramenti, fiat in primo non eſſe manducationis.

Vera ſententia, de tempore quo Sacramenti Euchariſtiæ fructus confertur.

8. Veriſimilior itaque ſententia, de articulo in quo confertur fructus Sacramenti Euchariſtiæ, pronunciat illum conferri extrinſecè in primo non eſſe manducationis inceptæ, ſiue in inſtãti extrinſeco claudente motum localem, quo cibus prætergreditur limitem, poſt cuius pertranſitionem, ſolutum eſt jeiunium. Iam præmiſi dari in corpore humano certum limitem, quem cum cibus (ſaltem ex parte,) eſt prætergreſſus, homo non eſt vltra jeiunus. Limes autem ille non eſt in ore, nec in ventriculo, eiúſve orificio, ſed in fiſtula cibaria, ſiue œſophago. Nam quamuis finis manducationis ſpectet ventriculum, in quo cibus manducatus atque per œſophagum ſucceſſiuè deductus, ceſſurus eſt in accommodatum hominis pabulum per chyloſim; tamen eſſentia manducationis ſita eſt in tranſitu cibi vltra illum terminum; quo tranſitu ſaltem cœpto per aliquam cibi partem eum limitem tranſgreſſam, homo ceſſat dici jeiunus. Fructus itaque Euchariſtiæ, confertur extrinſecè in inſtanti extrinſeco illi tranſgreſſioni cibi diuini, ſaltem ex parte inchoatæ. Nam quamuis ſpecies totæ, non ſint tranſgreſſæ limitem illum; tamen quia tranſgreſſio fit ſucceſſiue; ex quo pars aliqua motus tranſgredientis cœpta eſt extrinſecè, (cum enim ſit ſucceſſiua, incipit extrinſecè) extrinſecè item incipit effectus Sacramenti: quia tunc verè dicitur, hominem manducare: cui actui, Chriſtus fructum Sacramenti

menti huius promisit. Quare in instanti extrinseco claudente accessum ad eum limitem, & extrinsecè initiante motum quo incipiet prætergressio, incipit item extrinsecè collatio fructus Sacramenti. Nam quamuis producatur totus simul, tamen nihil vetat, rem simultaneam incipere extrinsecè, sicut coëxistere extrinsecè vt supra cum Petro Campsalis argumentabamur. Et eo ipso modo, posset incipere Angeli productio: si videlicet Deus vellet ita Angelum in hoc instanti non esse, vt immediatè post esset: qua ratione, illud instans esset extrinsecum inceptioni Angeli, & vltimum non esse eius.

9. Nihil contra hunc dicendi modum opponi video, quod sit alicuius momenti, tametsi opponuntur nonnulla, nec ab omnibus eadem. Aliqui opponunt extensionem specierum diuisibilitatem maiorem & minorem: nam hostia Sacerdotis est magna laici parua. Sacerdos itaque tardiùs acciperet fructum Sacramenti, quàm laicus. At ridiculum est, quod cæteris paribus sola granditas specierum remoretur effectum Sacramenti. Idem argumentum confici potest de faciliore in aliquibus traiectione specierum eiusdem magnitudinis; morosiore autem ac lentiore & difficiliore in aliis. Quid quod facilè posset contingere, hominem recipere Eucharistiam in malo statu; nec ita multo post ante hostiæ peruentionem ad stomachum, conteri ac iustificari; qui tamen iuxta sententiam nostram videtur cariturus fructu Sacramenti; quandoquidem supponitur retinuisse obicem gratiæ, cum hostia transgredi cœpit limitem manducationis supra expositum.

Hæc omnia facilè extricantur. Nam cum Christus sit totus sub quauis hostiæ particula, sicut verum est per quemcunque earum saltem partialem transitum vltra limitem illum, manducationem dici extrinsecè cœptam, in instanti extrinseco quod fuit vltimum esse manducationis; ita etiam verum erit, totum Christum manducari. Ac proinde quæcunque sit hostia, æquè citò sequetur effectus Sacramenti. Argumentum verò de difficiliore & lentiore traiectu, æquè militat in omni sententia de modo inceptionis effectus Sacramenti, & reuera in nulla sententia validum est: quia quamuis celeritas vel tarditas traiectionis, contingat per accidens; tamen per accidens quoque est, quod per eam acceleretur vel retardetur manducatio: atque adeò etiam collatio fructus Sacramenti, quæ ex Christi institutione, alligatur manducationi saltem inchoatæ. Quamuis quia manducatio durat per tempus quo decurritur spatium interiectum à limite superiùs assignato ad stomachi vsque orificium; propterea si contingat hominem cum manducatio extrinsecè incipit, non esse dispositum ad receptionem fructuum Sacramenti, postmodùm autem manducatione per aliquas sui partes integrantes adhuc durante, disponi ad eam receptionem per contritionem: nihil erit quod vetet, fructum Sacramenti tunc quoque conferri: quia applicatio Sacramenti, cui fructus eius promissus est, nempè manducatio adhuc durat. Esto namque, cum homo caret obice, Deus apud quem non moratur merces operarij, rependat fructum Sacramenti cum primùm manducatio extrinsecè incipit, nec ex opere operato conferat vllum fructus illius augmentum, propter meliorem postea dispositionem manducationi secundùm aliquam sui partem cœptæ superuenientem: quia manducationi sic cœptæ, totus effectus Sacramenti iam tunc conferri potest. Tamen si contingat, obicem qui præiacebat, amoueri ante planè finitam manducationem, non est cur ratione residuæ manducationis, negetur fructus Sacramenti: quicquid dicat Henriques l. 8. cap. 43. num. 3. & Bonacina disp. 4. de Eucharist. q. 4. p. 2. num. 4.

Communia propositis Euchari-stia, effecti-bus.

Mensura fructuum Eucharistiæ, prout sacrificij.

10. Altera principalis in hoc capite difficultas, quam discuriendum proposueram, spectat quantitatem fructuum collatorum per Eucharistiam, & quà sacrificium & qua Sacramentum. Quod ad sacrificium attinet, fusè id agitare memini in Heteroclitis spiritualibus, cum de subsidio Missæ pro animabus Purgatorij Summa longioris disputationis breuiter est, sacrificium Missæ spectata re oblata & offerente principali, esse infiniti valoris, & immendignitatis: quia res oblata, & victima hîc immolati, est Christus Dominus Deus & homo, ac proinde de valoris supra quamcunque mensuram excrescentis: idémque Christus, est huius sacrificij principalis offerens, non modò mediatè quia illud instituit, & inclusis suis meritis locupletauit, sed etiam immediatè, iuxta sententiam verisimillimam superiùs propositam. Ex objecto igitur seu materia sacrificij, & ex causa eius efficiente primaria, resultat in hanc sacrificationem incruentam, dignitas immensa. Omnes enim Christi actiones, ratione personæ infinitæ, dignitatem infinitam & valorem immeritatum sunt sortitæ. Nihilominùs effectus immenso illi valori respondens, non est infinitus. Aliud quippe est valor, aliud quod ei valori tanquam causæ morali rependitur. Deus enim qui valorem sacrificij Christi optimè perspectum habuit, non fuit obstrictus eum valorem acceptare ad effectum valori proportionatum, atque adeò infinitum: Neque Christus valoris sacrificij sui Dominus, ad effectum infinitum direxit suum sacrificium; sed ex mutuis Patrem inter ac Christum conuentis, effectus dignitati sacrificij incruenti respondens, non nisi finitus est, quamuis spectato valore rei oblatæ, & dignitate primariæ causæ offerentis, infinitus esse potuisset. Habemus simile exemplum in operibus Christi viatoris, & in sacrificio crucis. Omnia namque Christi opera fuerunt infinitæ dignitatis, ob personæ infinitatem: quod æquè dicendum est de sacrificio cruento. Id siquidem, & ex parte Christi offerentis, & ex parte Christi oblati, infiniti pretij fuisse, est extra dubium: Neque tamen effectus, siue vlli Christi operi, siue sacrificio cruento repensus, fuit nisi finitus; quia neque Deus, Christi opera aut mortem, acceptauit ad effectum infinitum, ad quem reuerá sufficere potuissent; neque Christus ea obtulit nisi ad finiti effectus causationem. Idem ergo est de sacrificio incruento. Idque de isto, manifestè confirmatur ex multiplicatione sacrorum, probante Ecclesia. Frustra enim multiplicarentur sacra, siue ad impetrationem alicuius boni, siue ad reatus temporarij abstersionem si-

Sect. IV. Cap. VII.

si sacrificium incruentum vnicum, sicut est pretio & valore infinitum, ita & effectum infinitum causaret. Neque rectè Sacerdos, qui pro vna persona sacrificium sibi deposcente stipendium taxatum admisit, vrgeretur ad sacrificandum pro ea sola: quandoquidem si sacrificium haber infinitum effectum, æquè posset prodesse permultis, aut etiam infinitis, ac vni tantùm. Et tamen videmus, Antistites passim de communi Doctorum sententia, obstringere Sacerdotes ad standum promissis, nec sacrificandū nisi pro cui eo se sacrum applicaturos sub stipendij, consueti numeratione spoponderint. Signum ergo est, sacrificium non nisi finitè fructuosum esse; ac fructum eius in plures distributum, fore pro singulis minorem, quàm si pro vnico applicaretur.

Hoc tamen intelligendum maximè est de vi satisfactiua sacrificij, qua reatus peccatorum abstergitur. Nam quod attinet ad fructum impetrationis huic sacrificio consertum, accedente applicatione ad certum subiectum cui bonum aliquod per Sacrificium capterur, posset contingere, vt æque proficeret pluribus, si æquè pluribus applicaretur. Vt enim rectè in hanc rem aduertit Holcot in 4.q. 4 *litera K*, non secus res se habet in hoc negocio, quàm si ageretur de dissoluendo debito pecuniario, quo quis Regi obstingeretur. At in eo euentu, vt debitum extinguatur via solutionis, ac numeratione pecuniæ, fieri non potest, vt quod exhibetur, tantùm pluribus debitis per plures contractis dissoluendis sufficiat, quantum si pro vnico debitore appenderetur. Via tamen supplicationis, pro pluribus simul debitoribus fusæ, nec nisi liberalitate Principis, & motiui quod ad exorandum allegatur dignitate subnixæ, æquè pluribus commodari poterit eadem opera, ac si pro vnico porrecta esset supplicatio. Et nihilominùs, regulariter loquendo, etiam quoad impetrationem verè dicitur, sacrificium non adeò prodesse multis quoad impetrationem, quàm proficeret vni, & quo applicatur ad plures, eo minùs singulis commodare: quia vt sacrificium sit alicui impetratorium, pendet ex determinatione immediati offerentis, siue Sacerdoris applicantis virtutem sacrificij veluti vniuersalem, ad hoc subiectum determinatum. Et quo applicatio ad subiectum est melior, eo fructus impetratiuus est maior; vnde omnes admittunt, specialem applicationem fructuosiorem esse, quàm generalem, nec factam nisi in communi. Atqui applicatio ad plures, minùs semper perfecta esse solet, quàm applicatio ad vnum: & quo diffunditur ad plures applicatio, eo minùs perfecta est, quam si ad pauciores fieret: quia cum applicatio sit actus Sacerdoris offerentis, prodeatque ab eius intellectu & voluntate, quæ sunt potentiæ finitarum virium; non solet esse par & æquè perfecta erga multa subiecta, ac erga vnum; cum sit operosius rectè operari circa multa, quàm circa vnum; & circa pauciora, quàm circa plura. Itaque tametsi applicatione sacrificij quoad impetrationem, æquè benè per Sacerdotem facta circa multos ac circa vnum, par fructus existeret pluribus: Tamen regulariter loquendo, plus impetratur vni soli, si ei duntaxat applicetur sacrificium, quàm si applicetur pluribus, eo quod determinatio virtutis sacrificij ad impetrandum, non soleat esse æquè bona ex parte applicantis, si ad plures porrigatur.

12. Non plura de quantitate fructus respondentis sacrificio, quàm contentus sum monstrasse, non esse nisi finitam. Quanta autem præcisè sit eius mensura, definire certò non possumus: non modò quoad impetrationem, sed etiam quoad satisfactionem, & abstersionem reatus temporarij, post maculas peccatorum obliteratas residui. Quis enim definire præcisè possit, ex innumeris bonis cum spiritualibus, tum temporalibus, quæ exorari per sacrificium possunt, pro quanta eorum mensura concedenda, interposita sacrificij applicatione, flectendus sit Deus, cum res pendeat à solo Dei nutu & arbitrio, nec vlla eius per reuelationem, verbo scripto aut tradito comprehensam, habeamus vestigia? Quis item possit constituere, quantum reatum Deus condonare & expungere velit, oblatione vnius sacrificij, cum posset multo maiorem vel etiam totum dimittere, si valor sacrificij attenderetur? Hoc nimis incertum est ideóque vsus Ecclesiæ fert, vt sacra piacularia quæ ad eradendam reatus rubiginem offeruntur multiplicentur, & quidem plerunque copiosè. Nam videmus, approbantibus Præsulibus iniri pacta perpetua de sacris pro anima alicuius defuncti. Non quod existimetur hæsurus in Purgatorio quamdiu sacra fient, siue vsque ad mundi clausulam, sed quod cum incertum sit quantum emolumenti per quodcunque sacrum antetius obuenerit defuncto, pia charitorum sollicitudo malit abundare vni fructum satisfactorium, è tam multis sacris prouisis, quam deficere in suppeditatione commeatus eidem necessarij, si fortè quod vno aut aliquot sacris collatum est, de cuius quantitate non liquet, inæquale esset necessitati.

Quantitas fructuum Sacramenti Eucharistiæ, quoad vnicam sumptionem.

13. Venio ad quantitatem fructus respondentis Sacramento Eucharistiæ. Vbi sermo esse potest, vel de remissione venialium, vel de collatione auxiliorum, vel de sanctificatione per gratiam habitualem. Venialia peccata, si actus displicentiæ sine quo non obliterantur in ea ceciderit, remittuntur vniuersa. Certum quippe est ex definitione Ecclesiæ & doctrina Patrum, fideles per Eucharistiam liberari à culpis venialibus; cum ergo non sit potior ratio de vna quàm de alia in quam æquè ceciderit dolor, fatendum est omnes auferri per Eucharistiæ susceptionem, dummodò (vt dixi) dolore aliquo sint veluti respersæ. Sine dolore enim nulla quantumuis minuta culpa adulto remittitur, vt qui sciens ac volens à Deo deflexit, dolens de recessu ac volens regredi, ad Deum reueniat, vt ferunt leges vniuersales, congruentes diuinæ iustitiæ. De collatione auxiliorum per Eucharistiæ susceptionem, nihil definiri certò potest; etiam si vniuersè & generatim sciamus, multa & magna auxilia conferri per hoc Sacramentum: & cum bono gratiæ aspirantis vedificatur, illustres effectus consequentes communionem, satis arguunt, multas & magnas cœlestes suppetias, per

diuinum

diuinum hunc cibum esse suppeditatas; siue ad crescendum in sanctitate & iustitia coram Deo; siue ad repellendas tentationes & assultus Satanæ; & ad omnes denique fines in quos Sacramentum Eucharistiæ potest esse fructuosum. In liturgia S. Marci *sub finem*, sancta intemerata, immortalia & cœlestia mysteria (sic nominatur ibi Eucharistia) data dicuntur (in beneficium & sanctificationem & salutem animarum & corporum nostrorum. In fidem inconfusam, in charitatem non fictam, in abundantiam pietatis, in aspersionem cuiusuis contrarij; in obseruationem mandatorum Dei, in præparationem vitæ æternæ, in defensionem acceptabilem ante tremendum tribunal Christi. Ad hæc omnia generatim loquendo iuuat communicantem diuinus cibus, subministratis diuinis ad eum vsum auxiliis. In particulari tamen, quanta auxiliorum mensura sit à Deo constituta pro Sacramenti Eucharistiæ susceptione, incompertum prorsus est, cum pendeat ex mero Dei arbitrio, & eius solius taxatione.

Idem dicendum est de gratia sanctificante, respondente vnicæ sumptioni Eucharistiæ, V.G. sumptioni vnius hostiæ, seu vni laicæ communioni. Incertum quippe est, quæ gratiæ quantitas sit illi constituta diuinitus? tametsi non est dubium, quin constituta sit admodùm magna. Nam vt benè ratiocinatur Alanus l. de Missa c. 40. cætera Sacramenta in vilissimis ac per se infirmissimis elementis constituta, feracia sunt gratiæ sanctificantis non exiguæ, eo duntaxat nomine, quod sint dominicæ passionis instrumenta, singulari quadam ratione. Quantò igitur copiosiorem gratiam conferre censenda est Eucharistia, quæ ipsum Christi Domini corpus pro nobis passum, & totius sanctitatis fontem continet? Ex qua ratiocinatione S. Thomas 3. p. q. 65. art. 3. inferre videtur Eucharistiam plus gratiæ sanctificantis conferre, quàm alia quæuis Sacramenta, etiam plus quàm Baptismum. De quo aliqui ambigunt, quia est vitæ supernaturalis aditus primus, & initerabilis. Verùm si attenderetur initerabilitas, æquè affirmandum esset, omnia Sacramenta imprimentia characterem, conferre plus gratiæ sanctificantis quàm Eucharistiam? quod tamen non videtur rationi consentaneum, cum sint longè despicatiora; nec congruum sit, vt quamuis semel tantùm fructificent, anteferantur tamen ea ex parte Sacramento longè præcellentissimo, quod ipsum Deum gratiæ fontem intra se continet. Quæ ratiocinatio planè videtur conficere, etiam Baptismum, concedere Eucharistiæ de feracitate gratiæ sanctificantis. Nam quamuis non modò sit initerabile Sacramentum, sed etiam primum; tamen nihil est necesse, primum esse supernaturale, esse admodùm magnum. An enim infantis prima vita naturalis, quantitatem infantis plusquàm per exiguam deposcit?

Quid de eodem fructu statuendum; quoad sumptionem secundam.

14. Hæc cùm ita se habeant quoad fructum sanctificantis vni communioni laicæ debitum; difficultas superest de eodem gratiæ fructu, debito communionibus materialiter pluribus: puta sumptionibus plurium hostiarum, eodem tempore, aut successiuè continuè manducatarum vel sumptioni vtriusque speciei, continenter & absque morali interruptione perceptæ. Quas limitationes adhibeo, quia si quis plures hostias sumeret planè discretis sumptionibus, quæ moraliter ad varias refectiones pertinerent: non esset dubium quin maior ei obueniret gratiæ quantitas, quia Christum multoties manducaret, multiplici moraliter manducatione. Quod pleoè puto contingere in Natali Domini, cum fiunt tria sacra, etiam si Ruardus art. 15. *pag. mihi* 253. censat ternas illas sumptiones binarum specierum, non esse nisi vnam moraliter communionem, nec nisi vnum gratiæ effectum producere. Sed côtrarium puto verum. Et idem esset, si quis nunc hostiam sacram, altera verò die vini species sumeret.

Communia proposita Eucharistiæ effectibus.

Difficultas ergò est, de euentu in quo Eucharistia adhibitis prædictis limitationibus percipiatur, non nisi physicè multiplex; puta duplex hostia vna post aliam, vel vtraque species sine interruptione. Videtur enim huiusmodi perceptione physicè tantùm multiplici, debere conferri maiorem gratiam, quàm si deesset multiplicitas: quandoquidem cuilibet manducationi, deberetur gratia peculiaris, si solitaria fieret: Non apparet autem cur præcessio, vel subiunctio, aut concomitantia alterius sumptionis, minuat vim gratiæ causatiuam, qua pollet ex se alia sumptio. Igitur videtur debere vtrique sumptioni assignari sua gratiæ quantitas: atque adeò vtrique coniunctim tanto altero cumulatam gratiam deberi, quam vni soli rependeretur, per se loquendo, ac cœteris paribus: Quod addo quia si per accidens contingeret, vt homo in vna sumptione haberet obicem ad gratiam, quem remouisset in altera sumptione materialiter tantùm differente; nemo negabit; quin secunda sumptio conferat quantitatem gratiæ non collatam per priorem sumptionem, ob subiecti indispositionem intercludentem aditum gratiæ quæ per priorem sumptionem conferenda fuisset. Nam secunda illa sumptio, est vera Christi manducatio; & in subiecto ritè disposito. Ergo debet esse fructuosa. Sed hoc est per accidens, ob indispositionem subiecti in priore Christi perceptione; cuius efficacitas remuiscit in secunda sumptione, postquàm contritio remouit obicem, & subiectum aptauit ad eandem gratiam sanctificantem titulo vtriusque sumptionis percipiendam. Si autem subiectum cum fiebat sumptio prior, fuisset dispositum, quod est considerare hoc negotium per se loquendo; tunc aliqui negant secundam sumptionem futuram fuisse fertilem alicuius gratiæ; quod aiebam meritò videri posse difficile, cum secunda sumptio sit æquè Christi manducatio ac prior. Quam difficultatem, aiebam quoque non habere propriè locum nisi cæteris paribus, quia si mutetur subiecti dispositio in sumptione secunda, ita vt homo qui in prima sumptione nô erat benè dispositus, nisi vt duo, in sumptione secunda sit ritè dispositus vt quatuor, verum fortassis erit in secunda sumptione dari portionem aliquam gratiæ correspondentem meliori dispositioni subiecti: & quidem dati ex opere operato, iuxta sententiam admodùm probabilem, quæ admittit; in subiecto meliùs disposito Sacramentum plus agere etiam ex opere operato. Et ita de secunda sum-

Sect. IV. Cap. IV.

ptione, in hoc euentu communitatæ in melius diſpoſitionis, aſſerunt Suares t.3.3.p.d.63.ſ.5.& Ægidius 3.p.q.79.u.34. Nec inueriſimiliter, quia cum Sacramenta in ſubiecto melius diſpoſito plus operentur, & ſubiectum in ſecunda ſumptione vnam cum prima moraliter integrante, ſit melius diſpoſitum, ideóque liceat affirmare, hunc communicantem, melius communicaſſe quàm alium, qui ſub binis ſumptionibus habuit tantùm diſpoſitionem æqualem illi quæ fuit in iſto ſub prima ſumptione, non vacat probabilitate, quod in iſto, ſecunda ſumptio peculiare aliquod gratiæ complementum aduehat ex opere operato. Et fortaſſis veriùs eſt, quod ex opere operato debetur ratione melioris diſpoſitionis in ſecunda ſumptione, collatum eſſe in prima ſumptione titulo ſecundæ, ex adiuncta diſpoſitione præuiſa, perfectioris. Sed (vt obſeruabam,) in hoc euentu, omnia non ſunt paria in prima & ſecunda ſumptione. Difficultas autem propoſita, ſpectabat euentum in quo omnia eſſent paria vtrinque.

Reſolutio quoad ſpecies eiuſdem rationis.

15. Nihilhominus veriſſimum videtur D. Thomæ de ea difficultate iudicium, ita vt per ſecundam ſumptionem ſiue ſpecierum eiuſdem rationis, ſiue diuerſæ, nihil plus gratiæ ex opere operato Sacramenti conferatur, quàm in ſola prima, titulo vtriuſque obuenerit. Ita de ſumptione plurium ſpecierum eiuſdem rationis moraliter ſimul facta, S. Thomas 3.p.q.79.art.7.qui idem tradit de moraliter ſimul facta perceptione vtriuſque ſpeciei, ibidem q.80. art.12. ad 3. & opuſc.58. c.29. Sed confirmemus diſtinctè vtrumque membrum. Primum, ſeu quod per ſumptiones ſpecierum eiuſdem rationis materialiter tantùm plures, V.G. per conſumptiones plurium hoſtiarum ſeorſim, cum morali tamen continuitate, vel per plures ſpecierum vini hauſtus ſibi ſuccedentes, eadem gratiæ menſura conferatur; & quidem tota in prima ſumptione, intuitu tamen & primæ & ſecundæ quæ ſecutura præuideatur. Probatur, quia niſi id admittatur, fatendum erit fructuoſius fore frangere hoſtiam in multa fragmenta, eáque ſumptionibus phyſicè pluribus percipere ſigillatim: quod ſaltem quoad communionem Sacerdotis, facilè facto eſſet, & omnino ab eis deberet fieri, ne ſe fructu copioſioris gratiæ abſque incommodo fraudarent. Iidem calicem haurire deberent pluribus hauſtibus interpolatis, vt eſſet locus cauſationi variarum gratiæ quantitarum, variis pretioſi ſanguinis hauſtibus rependendarum; quod eſſet viam aperire innumeris planè ſuperſtitioſis obſeruationibus. Neque ſanè multiplicitas illa purè materialis ſacrarum ſpecierum, facit vt homo multoties communicet moraliter loquendo: ſed quamuis earum multiplicata phyſicè ſumptio, entitatiuè ſit multiplex actio, tamē moraliter loquendo non eſt niſi vna animæ refectio, & vna communio, atque adeò vnica gratiæ quantitas ei toti reſpondere debet. Idque niſi admittamus, fatendum erit, ſecundam ſumptionem ſordere peccato; neque enim licet ſæpiùs eadem die communicare. Itaque ratum eſto, poſteriorem ſumptionem facere moraliter vnam cum prima, & ab vtraque, communi velut impenſa, vnam & eandem gratiæ quantitatem ex opere operato cauſari in prima ſumptione: Deo qui ſecundam ſumptionem conſecuturam præuidet, eundem communem gratiæ fructum, ex quo prima ſumptio poſita eſt, conferente: quia iam tunc verum eſt Chriſtum manducari.

Nec non quoad diuerſas ſpecies.

16. Haud aliter ſtatuendum eſt, de ſecunda ſumptione diuerſarum ſpecierum; puta de ſumptione calicis poſt ſumptionem hoſtiæ. Non nego, quin ſi calix ſumeretur ſeorſim moraliter ab hoſtia, reſponſurus eſſet calici ſuus peculiaris fructus gratiæ, vt ſatis conſtat ex Concilio Tridentino ſeſſ.21.c.1.& 3 quod collationem gratiæ, alteri tantùm ſpeciei indeterminatè tribuit. Et fauet praxis Eccleſiæ, quæ nunc laicis ſolam panis ſpeciem tribuit, olim autem (in quibuſdam ſaltem euentibus,) ſolam ſpeciem ſanguinis tribuebat. Ita enim ſignificat S. Cyprianus l. de lapſis, agens de infantula polluta participatione idolothytorum. Et pro infirmis ſpeciem panis ægerrimè traiecturis, eundem vſum viguiſſe, obſeruant adductis antiquis ſcriptoribus, Toletus in c.5.Ioan.annot.27. Ioannes Heſſels opuſc. de facto Nectarij, Ruardus artic.15. & Sanctesius repetit. 10. c. 2. Ratio Solida idem confirmat. Nam ſub vtrauis ſpecie, eſt totus Chriſtus. Vnica item ſpecies, eſt æquè Sacramentum ac binæ: quia alterutra cum totum Chriſtum contineat, habet perfectam ſignificationem gratiæ internæ, & vnionis cum Chriſto, ac refectionis animorum ex Chriſti corpore ac ſanguine, ſub vtrauis ſpecie, æquè ac ſub ambabus contento. Nihil ergo deeſt alterutrius ſpeciei ſumptioni ſolitariæ, ac moraliter ſeiunctæ à ſumptione alterius, quominus ſuum gratiæ fructum producat. Quod igitur aſſerebam illud eſt, non plus gratiæ per ambarum ſpecierum ſumptionem obtingere, quàm per ſumptionem vnius, ſi binæ ſumptiones ſpectent ad vnam moraliter refectionem, vt fit in communione Sacerdotis; & fiebat olim cum laicis quoque, ſtatim à percepta ſpecie panis, porrigebatur calix. Tunc enim binæ ſumptiones ſunt moraliter vnica refectio totalis, nec plus gratiæ confertur per vtramque, quàm per vnicam, vt diximus de duabus ſumptionibus eiuſdem ſpeciei, materialiter tantùm multiplicibus. Et ita rectè affirmant Caietanus 3.p. q.80. art.12. Gabriel lect.84. in Cano. Bellarm. l.4.de Euchar.c.23. Alanus l de Euchar.c.23. Salmeron t.9.tract.36. Henriq.l.8.c.44.n.5. Sanctesius repetit.6.c.3. Suares t.3.3.p.diſp.63.ſect.6. Valentia 3.p. diſp.6. q 8. p.5. §.6. Scortia l.4 de Miſſa c.27.n.5. Ratio ex eo petenda eſt, quod ſub vtralibet ſpecie eſt totus Chriſtus, vt fide certum eſt. Vtralibet item ſpecies, ſignificat eundem effectum quem etiam cauſat, nempe vnionem cum Chriſto, & perfectionem ac feruorem charitatis. Non eſt ergo vnde deriuetur maior illa gratia, pro ſola materiali multiplicitate ſumptionum, qualis duntaxat eſt ea quæ cernitur in ſumptionibus ſpecierum panis & vini, abſque morali disjunctione. Eſt quidem in ambarum ſimul ſpecierum ſumptione, perfectior id eſt expreſſior & diſtinctior ſignificatio, quam in vnica. Verùm in ſignificatione penes quàm penſandus eſt effectus gratiæ Sacramentalis, non eſt attendenda perfectio maior ſignificationis ex parte modi; ſed tantum penſanda eſt perfectio ſignifi-

cationis

cationis ex parte rei significatæ. Itaque cum ambarum specierum sumptiones eadē rem significeot, mirum videri non debet, quod dicamus eundem gratiæ effectum vtrique sumptioni respondere; cum ita coniunguntur tempore, vt vnam moraliter communionem efficiant. Sicut quamuis trina mersio expressiùs exhibeat mortē & resurrectionem Christi, quàm mersio vnica tamen tantundem gratiæ confertur per Baptismum vnica mersione constitutum, quàm si tres mersiones adhiberentur: quia vnica mersio idipsum significat, (tametsi minùs distinctè & expressè,) quod repræsentatur per tres.

Contraria sententia haud improbabilis.

17. Hanc doctrinam Henriques Lillo 8.c.44.n.5.planè certam videtur habere; id quod etiam apud eum disertè tradunt Ioannes Hessels atque Sanctesius, qui nisi videntur iis Ecclesiæ definitionibus quibus declaratum est, nihil ad salutem necessarium subtrahi laicis ob subtractionem alterius speciei. Non est tamē hoc fundamētum reuera solidum. Nam quamuis sumptio sanguinis sub specie vini, non conferat gratiam quæ sit ad salutem necessaria; tamen posset dici conferre ad salutem vtilis, si post sumptam panis speciem, sumeretur quoque species vini. Itaque non puto sententiam nostram eacedere certitudinem opinionis Theologicæ, aut contrariam in qua fuere pleriqoe insignes viri in Concilio Tridentino, esse reprobam doctrinam, vel periculosam, aut etiam improbabilem; sed vtramque sententiam habeo pro Theologico problemate, vt rectè censuerunt Vasques 3.p.d.2.15.c.2.& Bonacina q.1.de Euch.p.4.& alij qoos hi proferunt. Consultò sanè Concilium Tridentinum, semper abstinuit omnibus verbis qoibus alterutra sententia efferri contra alteram posset; sed solùm diait, per alteram tantùm speciem, conferri omnem gratiam ad salutem necessariam; & totum Christum sub vtralibet specie contineri; quæ neutri sententiæ propositæ aduersùs alteram suffragantur. Quare salua esto contrariæ sententiæ sua probabilitas, quam etiam ex rescripto Clementis VI. ad Regem Francorum; dato anno anno 1341.firmare licet; qnamuis sententia cui subscripsimus verior nobis probabiliórque videatur.

18. Neque tamen est, quod probabilitas quam contrariæ sententiæ tribuimus, fucum alicui faciat; quasi inde sequatur, errorem Bohemorum obfirmatè deposcentiū laicis vsum calicis, haud quaquam destitui idoneo fundamento; ne scilicet laici frandentur ea gratiæ quantitate, quam probabilis sententia tribuit somptioni alterius speciei, coniunctim factæ cum sumptione speciei panis. Nego ista debere culpiam fucum facere. Nam gratis admissa vtilitate sumptionis secundæ speciei, iuxta sententiam quam excutimus, adhoc posset Ecclesia, iustas ob causas, negare laïcis vsum calicis. Sanè secunda & tertia communio intra eundem diem, factæ cum morali disjunctione, essent admodùm vtiles: & tamen Ecclesia interdicit tali multiplicatione cōmunionum intra eundem diem, ne vsus Sacramenti præ frequentia vilescat. Similiter communio infantium ante vsum rationis, prodesset illis, & per aliquot secula babuit locum in Ecclesia, cum fructu infantium & gratiæ in illis augmento; qoamuis Ecclesia consulens reuerentiæ Sacramenti, vetuerit deinceps communicari infantes. Idem ergo dici posset de vsu calicis quoad laicos adultos, etiamsi verum esset, talem vsum illis aduehere peculiarem gratiæ quantitatem. Periculum enim multiplicis irreuerentiæ, quæ longè faciliùs circa speciem sanguinis posset irrepere, mouere meritò potuit Ecclesiam, vt neglecto eo fructu gratiæ ad salutem non necessariæ, iuxta definitionem Concilij Trident. sess. 21. c. 3. arctaret communionem laïcorum ad speciem panis. Potuitque etiam bac arctatione, tuendi excitatio laïcorum ad frequentiorem communionem sub specie panis: vt sic sarciant dispendium quod subeunt, negata ipsis altera specie, quā supponantur vsurpaturi fructuosè, si vera sit sententia, quam admisimus vacare improbabilitate, & à Clemente VI. vt priuato Doctore videtur tradita.

Communia propositus Eucharistia effectibus.

Num in prima, num in secunda sumptione detur gratia, pro vtraque specie.

19. Vnum superest in nostra & D. Thomæ sententia dubiolum, cui sumptioni alliganda sit collatio gratiæ, quam communi vtriusque titulo rependi diaimus, cum vtraque species percipitur. Nam Alanus l.de Eucharistia c.43. *ferè in fine*, & Valentia 3.p.d.6.q.8.p.5.§.5.illato.5.existimant, cum sumuntur binæ species, vt fit à Sacerdote consumente sacrificium, gratiam conferri in fine sumptionis secundæ; titolo quidem vtriusque sumptionis; ita tamen vt nihil planè gratiæ tribuatur ante exactam sumptionem secundam, quia sicut binæ species non sunt duo distincta Sacramenta, sed conflant vnum completum signum internæ refectionis: ita non debent diuersas gratias conferre, sed vnicam, & quidem non nisi cum completur actio sacramentalis, quod fit cum percepta est species posterior: Quamuis si vnica species perciperetur, tota gratia Sacramento debita, tribuatur cum illa vna species est consummatè percepta. Sicut (quod est Alani exemplum,) cum Apostoli baptizabant in solo Iesu nomine, dabatur tota Baptismi gratia per solum nomen IESV; at quando adhibebantur trium diuinarum personarum nomina, tunc non illud nomen per se tantùm, sed simul cum nominibus reliquarum diuinarum personarum conferebat effectum Sacramenti, in calce prolationis totius formæ, & applicationis materiæ.

20. Mihi verius videtur totam gratiam quæ debetur Integro Sacramento, rependi confestim atque cœpta est manducatio: ita vt sicut Autores allegati, volunt per tempus quod antecesserit calcem secundæ sumptionis, nihil produci; sed in calce tantùm, intuitu tamen totius Sacramenti; ita è contrario nihil producatur per tempus quo reliquum Sacramentum conficitur: sed totus fructus gratiæ, rependatur initio sumptionis primæ inchoatæ, titulo tamen Sacramenti integri atque perfecti; quod etiam si nondum reipsa est positum, est tamen præsens in Dei oculis. Cur non censeam fructum gratiæ differri vltra tempus primæ sumptionis inchoatæ; ratio est, quia Sacramenta operantur ad modum causarum naturalium, atque adeò cum primùm possunt, nec stat per subiectum. Hic autem, subiectum iam ab initio supponitur dispositum; Sacramentum quoque, ea quo posita est pars sumptionis primæ, habet vim causandi gratiam.

Sectio IV. Caput II. tiam, iuxta Chriſti verba quorum veritas iam tunc locum habet. Verè enim homo manducat corpus Chriſti. Manducanti autem, Chriſtus ſpopondit vitam ſeu gratiam. Et cum natura gratiæ non ferat, vt producatur ſucceſſiuè ac per partes, ſed pro more entium permanentium debeat tota ſimul produci; fatendum videtur, in euentu de quo diſputamus, totam gratiam Sacramento debitam rependi initio ſumptionis primæ; id eſt incipere extrinſecè eum poni tur manducatio, quamuis non fiat ſucceſſiue; ſicut ſi Angelus extrinſecè produceretur aut conſeruaretur in aliquo inſtanti. Nec refert, quod ante completam ſecundam ſumptionem, vniuerſa actio ſacramentalis non ſit completa, vt Alanus obiiciebat; effectus autem Sacramenti non videatur rependendus niſi Sacramento completo. Sicut effectus Baptiſmi, non rependitur niſi Baptiſmo finito atque completo. Hoc inquam non refert. Nam Sacramentum Euchariſtiæ, non conſiſtit in vſu; ſed eſt aliquid permanens, atque adeò eſt ſubſtantialiter completum & finitum, non modò ante ſumptionem ſecundam conſummatam, ſed etiam ante primam. In quo eſt magna differentia inter Euchariſtiam & Baptiſmum; quia iſte ſitus eſt in actione abluendi, ſubſtante tali formæ verborum; vnde non poteſt dici ſubſtantialiter completus ante finem prolationis verborum & ablutionis; ac proinde ante eum terminum non poteſt duci fetax gratiæ. Contrarium verò accidit circa Euchariſtiam, ob rationem aſſignatam. Huius enim ſolus vſus extenſiuè completur, tametſi ſubſtantialiter, vſus eius idoneus ad producendam gratiam ex Chriſti promiſſo, completus fuerit, cum primum fuit verum, hominem manducare; & idcirco gratia vniuerſa Sacramento debita, iam tunc tota conferatur. Et ita diſertè affirmat Ægidius 3.p.q.79. n.40. imo n.38. præmiſerat, hanc eſſe ferè communem Theologorum doctrinam, ſi ſupponamus ſubiectum perſtate eodem modo diſpoſitum tempore ſecundæ ſumptionis; vt ſanè ſupponendum eſt per ſe loquendo, vt nunc loquimur.

Quædam circa prædictas difficultates, obiter diſcuſſa.

21. Satis de duabus difficultatibus initio capitis propoſitis, circa communia poſitiuis & negatiuis Euchariſtiæ effectibus; hoc eſt, & collationi gratiæ, cum habitualis tum actualis, & liberationi à peccatis, eorúmque connaturali germine ſiue reatu; quos effectus cohærenter ad allegoriam de qua toto hoc opere, vocauimus illationem lucis, & depulſionem tenebrarum. Has duntaxat binas difficultates, circa Euchariſtiæ effectus diſcutere placuit, quod ſolæ ſpectent proprios huius Sacramenti effectus. Tertia verò quædam difficultas, in qua nonnulli recentiores dilatant diſputationis phylacteria; nempe per quid Euchariſtia hos effectus ſuos producat; num per ſpecies, ſiue per actionem immolationis ſi agatur de ſacrificatione; an verò per ſpecies Chriſto coniunctas; & an duo illa, vel eorum alterum cui hæc efficientia adſcribenda videbitur, phyſicè aut moraliter influxum conferat in effectus poſitiuos: Hæc inquam difficultas, partim eſt generaliſſimè fuſa in varias de Chriſto & Chriſtianis myſteriis quæſtiones, partim ad omnia vniuersè Sacramenta pertinet: vnde non poteſt dici propria huius Sacramenti. Nam & de Chriſto ipſo, quæritur quomodo gratiam nobis communicet, phyſicéne, an moraliter tantùm: Et de omnibus item Sacramentis nouæ legis, idem controuertitur. Quare non eſt quod in huius difficultatis diſcuſſione, ponamus vel teramus operam hoc loco. Breuiter tamen reſolutio eſt Euchariſtiam conferre gratiam moraliter duntaxat, non autem phyſicè.

Nam quamuis nihil vetaret, entitatem Euchariſtiæ aſſumi à Deo obedientialiter ad phyſicè cauſandam gratiam, idque multi de facto contendant fieri, & per Euchariſtiam, & per alia nouæ legis Sacramenta: Tamen quod non ſit prudentis Theologi grauare myſteria fidei nouis difficultatibus, abſque graui neceſſitate; conſultius videtur, nihil tale de facto aſſerere quoad Euchariſtiam, multo minus quoad alia Sacramenta. Sanè locutiones Scripturæ, quibus ferè nituntur Autores phyſicum illum Euchariſtiæ & noſtrorum Sacramentorum influxum in gratiam admittentes, non plus euincunt quàm moralem cauſalitatem. Sicut planè ſimiles locutiones Scripturæ, de actibus noſtris ſupernaturalibus quibus ex opere operantis iuſtificamur, omnium conſenſu non ferunt niſi moralem huiuſmodi actuum cauſalitatem in gratiam. Quid verò denominetur *Euchariſtia*, cum dicitur Sacramentum Euchariſtiæ ad hunc modum conferre gratiam, conſtitutum ſuperiùs eſt ſect. 2. cap. 3. Vnde habetur, Sacramentum Euchariſtiæ, neque eſſe ſolas ſpecies, neque Chriſtum duntaxat, ſed omnia illa ad compactionem huius Sacramenti interuenire; ac proinde per omnia illa debitè applicata ex Chriſti præſcripto, conferri gratiam, non autem per ſolum Chriſtum ſub ſpeciebus deliteſcentem: quamuis verum ſit, totam vim ſanctificandi ſpeciebus conſertam, à Chriſti fontis gratiæ, meritis & ſanctitate dimanare.

SECTIO

Onomaſticon Euchariſticũ.

SECTIO V.

Ad Candelabri Coronationem, Panacea ſelectorum Euchariſtiæ titulorum ac nominum, ex Scripturis, Conciliis, & Patribus carpta & ſeriatim digeſta in Oonomaſticon Euchariſticum, non ſine congruis illuſtrationibus.

IN vſu veterum fuiſſe, vt candelabra coronarent circumpoſitis floribus, ex Petſio conſtat in quinta, vbi de ritu Iudaico ſic habet.

Herodis venere dies, vnctáque feneſtra,
Diſpoſita pinguem nebulam vomuere lucerna,
Portantes violas.

Nec dubium quin alios item flores. Metonymicè porrò Poëta per *lucernas*, ſignat candelabra. Id quod à Martiali æquè factum ſuprà vidimus, & firmatur ex Origene homil. 13. in Leuit. qui multa ptælocutus de oleo ad lucernas, ait ſe egiſſe de candelabro. Coronabantur itaque candelabra appoſitis floribus; ſicut circum altaria quoque poni coronas, in more fuit apud Orientales, teſte Niceta Choniate lib. 3. *in Alexio Comneno.* Sed & imitatione 24. Seniorum Apocalypticorum ponentium coronas ſuas ad pedes Chriſti Clodouæus Aymon teſte l. 2. cap. 24. coronam ſuam ſuper S. Petri conditorium, pignus pietatis, colorandam tranſmiſit, & Thelesbar Rex Æthiopum deuictis Dei hoſtibus, coronam ſuam ad Chriſti aram Ieroſolymam legauit; Canutus Danus, coronam de capite ſuo detractam, ſuper Chriſti cruci confixi caput colotatam voluit, illud profitens, *Tuum eſt regnum tu Dominaris poteſtati maris,* mentionem impingens palpombus qui eius ſuper ipſum mate poteſtatem fallaces obtruſeſerant; Propius ad rem noſtram Ludouicus XII. Rex Francorum anno 1505. ad ſacram hoſtiam quæ diuina magna religione aſſeruatur, illammet coronam ſuam quam Remis in ſua inauguratione geſtarat, munus ſacrum, per delectos aulicos legauit, quaſi illud ex pſalmo 131. ſuum faceret, *ſuper ipſum* (Chriſtum ſpeciebus abditum,) *efflorebit ſanctificatio mea*, Hebtæa habent *corona mea.* Sancta expreſſio ſuperſtitioſi facti, quo Myſta mytriacus impoſitam capiti ſuo coronam decutiens, & ad ſui Mythræ pedes eam abiiciens, profitebatur Mithram eſſe coronam ſuam, vt eſt apud Tertullianum cap. 15. libri de corona militis: coronarunt ergo hi Principes, Chriſtum aureis vel gemmeis coronis. Floreas, priuatorum pietas plarumque exhibuit. Et eiuſmodi erant (vt præmiſi) quæ candelabris apponebantur. Quod ipſum ego quoque circa Euchariſtiæ candelabrum præſtare meditor, circumpoſitis ei non iam corruptibilibus moxque marceſcentibus floribus, ſed amaranthis: cuiuſmodi ſempet viuos ac immortales flores, ſcripturarum & Patrum areolæ ſubminiſtrant. Flores enim appello, vernantiſſima diuini huius cibi nomina, fragrantiam tanti myſterij odoria mentibus inhalantia, multò fortiùs ſuaueolentiam affuſura, cum in vnum floreum; ſertum ac panaceam fuerint adunata. Neque tamen omnia eſſe nomina propria, contendo. Pleraque enim ſunt figurata, quædam è ſimilitudine propria, contendo. Pleraque enim ſunt figurata, quædam è ſimilitudine prouerbiali petita, alia per varias occaſiones attributa. Satis tamen ſuperque eſt ad rem præſentem quod *nomina* dici poſſint: quia Euchariſtiam, eiuſue decus aliquod, aut vim beneficam deſignant. Itaque valet hic quoque, quod in ſimili his verbis dictum eſt à Petro Cellenſi l. de panibus cap. 23. *ipſo initio.* [Res vna multis plerumque vocabulis nuncupatur, multis figuris ſignificatur. Infantiæ ſenſus humani, à ſapientia Patris in hoc conſulitur; vt quia res in abſcondito eſt, & vt eſt non comprehenditur, ſaltem multo varborum & ſenſuum circuitu, qualitercumque tandem attingitur. Tanquam enim multis inuolucris veritas quandoque circuntegitur, multis ſpoliis ſuperinduitur. Spoliis igitur ſuis, cum multa reuerentia eſt expolianda, vt ſpecies & pulchritudo eius tanquam ſtella matutina, vel ſicut Sol in virtute appareat. Quid enim aliud agitur cum figura alicuius rei exponitur, niſi quaſi veſtis ſapientiæ explicatur, vel tollitur? Cum verò aliquid prouerbiali ſimilitudine obumbratur, quaſi puella ſpecioſa, amictu ſuo tegitur.]

2. Pro duplici porrò ratione facta, in myſterium Euchariſtiæ concurrente; Sacramenti vna, ſacrificij altera, ditabimus nominibus ad vtramque illam rationem pertinentibus, noſtram panaceam. Sunt quidem rationes illæ diuerſarum perſonarum actionúmque reſpectiuæ, tamen integram & adæquatam diuini huius myſterij perfectionem omnibus, æquè fidelibus commodantem, ambæ compingunt. Et ideò Patres promiſcuè, nunc ab vna; nunc ab alia ratione & perfectione, myſterium iſtud exornant, nec rarò etiam vtramque nectunt. Et nos quoque Patrum imitatione, vtrumque florum genus ſtudioſè carpemus, ac in ſertum noſtrum adunabimus; id quod etiam à Roffenſi in procemio libri ſecundi de Euchariſtia contra Oecolampadium, video tentatum, ſed perparcè, ita vt non ſupra vndecim myſterij huius nomina, coaceruarit. Et pauciora etiam digeſſerunt Albertus & D. Thomas mox adducendi.

3. Fines ad quos floreum hoc candelabri coronamentum deſeruire poteſt, occurrunt omnino tres. Nam coronatio ipſa diuinæ Euchariſtiæ, hinc erui poteſt laudario inquam, ipſi Deo depacta ob tam inſigne beneficium quod iodice Clemente VII. conſtit. cap. 37. omne beneficium operuit, & Chriſto intra hæc vilis tegumenta

Sect. V.

tegumenta lateuti, omnibus titulis debita, non incummodè horum nominum pia recenſione euoluitur. Qua ratione videmus Patres (Græcos præſertim,) conglobatione ſimilium nominum, B.Virgini, aliiſve cœlitibus, ſtudiosè deferre. Quod ſi ſecundo loco interpellanda ſit Chriſti ſub ſpecierum tectorio abditi benignitas, ad alicuius miſeriæ relevationem, vel beneficij exorationem, nihil opportunius hoc ſacrorum Euchariſtiæ nominum indiculo. Sic enim Gregorius Nazianzenus orat. 11. de Gorgonia ſorore ſua ſcribit cum grauiter laboraret, adrepſiſſe ad altare in quo Euchariſtia aſſeruabatur, & omnium nominum varietate appellantem Chriſtum qui ſuper altare honorabatur, caput aræ admouiſſe; denunciantem non ſe priùs dimiſſuram altare, quàm Chriſtus ea nominum ſanctiſſimorum multitudine appellatus, ſalutem contuliſſet, quàm etiam eſt conſecuta. Poteſt tertio loco digeſtio iſta nominum diuinæ Euchariſtiæ, vſui eſſe ad piarum commentationum ſeu meditationum argumenta. Via ac ne via quidem eſt Chriſtianum vllum myſterium, de quo plura extent ſacrarum meditationum paradigmata, quàm diuina Euchariſtia. Sunt in omnium manibus de eo argumento, Lucas Pinellus, Fuluius Androcius, Ludouicus Pontanus, Antonius Molina, Cæſar Franciotus, alij. Suauitas enim huius verè mellis & butyri, vt de Chriſto loquitur S.Gregorius, & pias animas ad ſuauiandum hoc myſterium continuè pellicit, & Scriptores ſacros ad idem multipliciter verſandum extimulat, vt mel de petra Chriſto, & cognitionem Sacramentorum ſapidiſſimam percipiant, iuxta S.Auguſtini obſeruationem in calce pſalmi octogeſimi. Pro diffuſis autem ſacrarum meditationum formulis, in quibus concinnandis Aſcetici prædicti locarunt operam, poterit longè vberrima, & profectò adipalis ac ſucci optimi materia, ex vnoquoque ſyllabi noſtri verbo ſuppetere [ita vt in illo verborum compendio, Chriſtianæ fidei ratio ſplendeat; & de ſemine exiguo, ſeges immenſa vniuerſitati credentium profutura conſurgat.] Vſurpo enim libens verba Arnoldi Carnotenſis, in Præfatione ad tractatum de ſeptem Chriſti in Cruce verbis. Nec illud prætereo, quod ſubdit alloquens lectorem ſuum; nam huc quoque cadet belliſſimè. Hæc breuiùs dicta, [tanto ſunt penitiùs inquirenda quanto fœcundior & cauſalis & ſeminalis ratio in eis deliteſcit. Euolutis igitur cauſis, quaſi ex quibuſdam latebris & ex quodam reclinatorio aureo, honorabilem internorum intellectuum maieſtatem produces in medium; & egredietur palam in decore ſuo cognoſcibilis veritas, quam antea oppoſitis velaminibus ignorabas. Et cum propiùs acceſſeris, & infuderit ſe tibi illuminans ſenſum tuum diuinæ radius veritatis, intelliges & videbis in ſcintilla incendium, & in ſtilla reperies pelagus, & in lecytho olei vnde creditori reddas debitum, & tibi affatim ſuppeditabit inconſumptibilem cibum.]

4. Seruire his finibus voluiſſe videtur, qui litaneuticam formulam diuinæ Euchariſtiæ concinnauit Ignatius Martines è Societate Iesv, notæ ſanctitatis Sacerdos: in quam tamen formulam, perpaucos, nec ferè niſi protritos Euchariſtiæ titulos, retulit, magnam partem ex priſcis eius figuris. Nimirum quia pietati plebis fidelium ſeruiebat, non putauit abditiora & reconditiora quædam conquirenda, nec de iis quæ proferebat, Patrum ſuffragio confirmandis ſollicitus fuit. Quinetiam nonnulla ex ſuo ingenio accommodauit ad Euchariſtiam, quæ nemo veterum eò retuliſſet. Quale eſt quod ex cap. 1. Ioannis Euchariſtiam appellat *Verbum caro factum habitans in nobis*; quod conſtat cadere in ſolum Verbum Incarnatum, diuerſans inter nos viſibili ſpecie intra tabernaculum corporis noſtri, vt fert vox Græca, qua ibi vſus eſt Ioannes. Idem tanquam Euchariſtiæ appellationem apud Clementem Quintum, vetiùs Vrbanum quartum Clemente allegatum, retulit, *affluentiam diuinæ largitatis*; vbi tamen ex mente Pontificis, non ipſa Euchariſtia appellatur, ſed Dei Euchariſtiæ autoris munificentia celebratur. Nobis religio fuit, vlla Marte noſtro procuſa, vel aliunde quàm ex SS.Patribus, aut ex Scripturis per Patres aptatis, petita Euchariſtiæ nomina, proferre. Quod & ad autoritatem plurimùm facit, & ad ſecuritatem mentalis pabuli legitimi maximè refert. De Euchariſtia enim lubricus ſermo eſt, fraude præſertim hoſtium Eccleſiæ, qui rem tantam redigentes ad Æſopicam vmbram, verborum ambagibus omnia doloſè inuoluunt; vt videantur aliquid efferre, cum nihil reuera, vel dicunt, vel volunt dicere. Quid ergo optabilius poſſit accidere, quàm eos ſequi loquendi Magiſtros, quos Spiritus ſancti magiſterium, ab omni ſuſpicione quàm longiſſimè remouet? Itaque verba Patrum ſecurè vſurpabo, quod non rarò pro vi ingenij qua tanti Eccleſiæ Magiſtri valebant plurimum, reconditum quippiam contineant, adhibebo cum res feret, explicationem ac illuſtrationem nonnullam, leuamentum fideli lectori facturus. Quæ enim noſtra infelicitas eſt de qua iam olim Euripides apud Stobæum ſerm. 82. poſtulauit, nominum teſta non modicam plerúmque infert difficultatem, ad effractionem, & nuclei ſeu ſubiectæ notionis exemptionem; vt proinde aliqua ſit neceſſaria in declarationem nominum diligentia: qualem ſi quoad voces Platonicas, non ſunt dedignati Timæus ac Bœthius vt ſcribit Photius C. 151. & 154. ac 155. quanto nos iuſtiùs eam collocabimus in nomina ab ipſo Spiritu ſancto, immediatè, aut per organa ſua, tanto tàmque ſublimi myſterio indita?

5. Reſtat ordo quo proponenda & referenda ſunt, tradita à Scripturis aut patribus diuinæ Euchariſtiæ nomina. Magnus Albertus tract. de corpore Chriſti, in ſex claſſes omnem nominum Euchariſtiæ varietatem diſtribuit. [Eſt enim in genere gratiæ, doni, cibi, communionis, ſacrificij, ac Sacramenti.] Dedi verba quæ Turrecremata tract. de corpore Chriſti cap. 4. ex Alberto allegat. Nam ipſum Alberti opus non vidi. Eſt quidem iuxta non paucos, (vt etiam notauit Turrecremata,) opus Alberti de Euchariſtia, quod eſt numero 58. inter S. Thomæ Opuſcula, diuiditurque in capita 32. cum reuera ſint ſermones ad populum, vt patet ex præmiſſa cuilibet, propoſiti ſiue thematis appoſitione; & ex eo quod frequenter Autor in eo opere allegans aliquid dictum antetiùs vel poſtea dicendum, referat ſe ad hunc aut illum ſermonem, ſic denominans in actu ſignato. Eóque titulo *ſermonum Alberti de Euchariſtia*, curſum iam olim abſque loci & temporis

poris nota, vidère Lugduni memini huiusmodi opusculum. Hic tamen liber etiamsi Alberto adscribatur, non est is quem Alberti nomine allegatum à Turrecremata referebam. Nam cum Albertus (referente Turrecremata,) nomina Eucharistiæ digerat in pertinentia ad genus gratiæ, cibi, doni, communionis, Sacramenti, ac sacrificij, nihil tale eo opusculo legitur. Sed capite 15. & 16. sex Eucharistiæ nomina penes sex Eucharistiæ effectus longè alia quàm quæ Turrecremata ex Alberto recitabat, proponuntur & exponuntur; nimirum *panis verus, Sacramentum altaris, Sacramentum charitatis, medicina spiritualis, manna, Eucharistia*. His pridem editis, opus illud Alberti quod allegabam prodiit, in certum tom. 21. operum Alberti. In eo opere quæ Turrecremata proferebat, inueniuntur, non tam ad nomina Eucharistiæ referenda, quàm ad proponendos eius effectus mirabiles, etiam si per eam occasionem pauca aliqua Eucharistiæ nomina exponuntur, non alio ordine, quam quem ea classis sextuplicis ad quam reducuntur, series infert. Nobis expeditissimus, ac Lectoris commodo, & multarum tricarum ex apta nominum in suum veluti locellum ablegatione, opportunissimus ordo visus est, quem initiales cuiusuis nominis literæ indicent, cui proinde insistemus.

A

Adeps frumenti.

Augustinus in Psal. 80. Hieronymus in cap. 55. Esaiæ, Bernardus serm. 74. in Cant.

Illud Psalm. 80. *Cibauit eos ex adipe frumenti*, & illud Psalmi 147. *adipe frumenti satiat te*, Ayguadus & Richelius ad illum locum Psalm. 80. accipiunt de Eucharistia, & fauet Ecclesia in Officio de Eucharistia. Cum autem Psaltes eo loco perspicuè agat de manna, videri potest, idcirco Eucharistiam dictam esse *adipem frumenti*, quia est verum manna typico suffectum, vt ipse Christus docuit Ioan. 6. Illud tamen quod ex Psal. 147. retulimus, & à credito Hieronymo, Lyrano, Ayguano, Richelio ibi, de Eucharistia exponitur, cum ad literam non sit dictum de manna, cogit aliam conquirere notionem *adipis frumenti*, quæ Eucharistiæ congruat seorsim à manna. Sunt qui per *adipem frumenti*, intelligendum putent frumentum lectissimum, siue triticum simpliciter dictum, è quo solo confici potest Eucharistia. Inter tam multa namque frumenti genera de quibus accurate Delrio ad Actum 3. Hyppoliti vers. 833. longa excursione de frumentis, Langius l. 1. Epist. 56. Ruellius, Dodonæus, Cæsalpinus, & alij stirpium ac plantarum Tractatores, nullum est quod sit certa Eucharistiæ materia præter triticũ, vt habetur ex Concilio Carthag. 3. c. 24. & ex Eugenio in literis sobiectis Concilio Florentino; latèque confirmant Vasq. 3. p. d. 170 c. 3. & Comitol. 1. resp. q. 41. Pugnant quidem pro hordeo, Caietanus 3 p. q. 74. ad attic. 4. & non obscurè Alanus l. de Euchar. c. 11. necnon pro secale, vulgo *seigle* Valentia 3. p. d. 6. q. 2. p. 1. Tamen reliqui vnanimiter, pro materia necessaria Eucharistiæ assignant triticum simpliciter dictum. Et quod de hordeo à Caietano dictum fuerat, etiam est iussu Pij quinti nec esse hordeum, materiam legitimam, affirmat Bessarion opusc. de verbis consecr. Aliqui igitur quia triticum simpliciter dictum, est eximium inter frumenta, ac solum est materia Eucharistiæ, censuerunt Eucharistiam nominari *adipem frumenti*, Sicut siligo in genere tritici laudatissima ex Plinio l. 18. cap. 8. dici posset pinguem panem conficere, delicias Regibus præbentem, & esse tritici adeps.

Onomasticon Eucharisticum.

Mihi germanissima ratio denominandi Eucharistiam *adipem frumenti*, petenda potiùs videtur ex vsu Hebræorum, apud quos quiduis electum & optimum, donatur *adipis* nomine, vt notat Delrio t. 1. Adag. 475. ex Gen. 4. vbi Abel dicitur obtulisse *de adipibus gregum*, id est optima quæque gregis. Sanè Interpres, vocem Hebræam quam ibi vertit *adipes*. Num. 18. v. 12. 29. & 30. vertit *electum & optimum*. Sicut Deut. 32. vbi Hebraicè erat *adeps renum tritici*, idem vulgatus vertit, *medullam tritici*. Adeps ergo frumenti, est frumẽtum optimum, & metonymicè panis optimus ac lectissimus, cuiusmodi sine dubio est Eucharistia; & propterea iuxta Hebræam phrasim vocata est *adeps frumenti*. Negat quidem S. Bernardus s. 33. in Cant. Eucharistiam esse adipem frumenti, quia est obuoluta furfure specierum. Tamen sensus S. Bernardi eo loco duntaxat est, fruitionem Christi operti tegminibus specierum, esse hic imperfectiorem quàm in cœlo, vbi eo reuelata facie obiecto, potiri dabitur, Non igitur confert S. Bernardus panem Eucharisticũ cum panibus nostratibus, vt fit cum Eucharistia vocatur *adeps frumenti*, sed confert eum cum pane qui manducabitur in regno Dei, de quo accipit locum Psalm. 147. [Tuta (inquit,) habitatio paradisus, dulce pabulum verbum, opulentia multa nimis, æternitas. Habeo & ego verbum, sed in carne: & mihi apponitur veritas, sed in Sacramento. Angelus ex adipe frumenti saginatur, & nudo saturatur grano, me oportet quodam Sacramenti cortice esse contentum, carnis furfure, literæ palea, velamine fidei. Et hæc talia sunt quæ gustata afferunt mortem, si non de primitiis Spiritus quantulumcunque accipiant condimentum. Prorsus mors mihi in olla, nisi ex Prophetæ farinula dulcoretur. Denique absque Spiritu, & Sacramentum ad iudicium sumitur. & caro non prodest quicquam; & litera occidit, & fides mortua est, sed spiritus est qui viuificat, vt viuam in eis. At quantalibet sanè abundantia spiritus pinguescant ista, non pari omnino iucunditate sumitur cortex Sacramenti, & adeps frumenti; fides & spes; memoria & præsentia; æternitas & tempus; vultus & speculum; imago Dei & forma serui.]

Adeps & vinum.

Isaiæ 55. iuxta 70. & ibi Cyrillus ac Hieronym.

Credibile est (inquit S. Cyrillus ad eum Isaiæ locum,) hos versus subinnuere Christi mysterium. Qui enim bibunt aquam viuentem, id est per Spiritum sanctum gratia locupletati fuor, eúmque possident, & participant, & fide emont, participes fient etiam vini & adipis, id est sacrosancti corporis & sanguinis Christi. Hieronymus quoque tametsi quod 70. verterunt στέαρ, hoc est *adipem*, vertit *lac*; non diffitetur tamen, significationem *adipis* rectè cadere in Eucharistiam. Sic enim habet. [Pro *lacte*, in præsenti loco 70 στέαρ id est *adipem* transtulerunt, de quo S. Dauid dicit in Psal. *sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea*. Et in alio loco. *Cibauit eos de adipe frumenti, & de petra, melle saturauit*

Sectio V. turauit eos. Qui adipes non aliud quàm mysticam carnem sonant, ad quam Dominus discipulos hortabatur dicens; *Nisi manducaueritis carnem meam, & biberitis sanguinem meum, non habebitis vitam in vobis.* Vnde in Gethsemani traditus est, quod significat *vallem adipeam* siue *pinguissimam.*

Est igitur Christus in Eucharistia *adeps.* Vnde mirum non est, quod pingue faciat comedentes se; & qui pauperes ederant, illico dicantur *pingues terræ.* A Christo enim vero adipe, eam pinguedinem acceperunt, vt ait Theodoretus in eum Psalmum 21. Is enim sua cibatione veriùs quā Eutropias Sidonianus l.6.epist.6. suis exhortationibus, interioris hominis maciē, mysticus adeps & spiritualis aruina distendit. Iungitur porrò ab Isaia *adeps & vinum*, vt intelligatur, corpus adipe signatum, non esse absque sanguine, & viceuersa.

Elegans locus Ruperti ex l.1. in Leuitic.c.16. ad rem præsentem maximè facit. Disputat eo loco Rupertus quid sit quod Leuit. 4. edicitur, vt vituli pelle, carnibus, capite, pedibus, intestinis & fimo extra castra crematis, adeps offerretur pro peccato, tam is qui operit vitalia quàm omnia quæ intrinsecùs sunt. Et quidē quod corpus hostiæ iubetetur extra castra cremari, manifestè pertinet ad Christi passionem extra portam vt Hebr.13.expressum habetur. (Quid ergo sibi vult (addit Rupertus) retentio adipis & cæterorum quæ separari iussa sunt in holocaustum, nisi illud quod idem vitulus, idémque Sacerdos magnus cótinuò educendus, vespertinū fecit sacrificium, panem & vinū transferendo in corpus & sanguinem suum? Nam pellem quidem, id est visibilem hominis speciem, totúmque mortalis ac miseræ substantiæ nostræ fimum in isto sacrificio non attendis, sed quicquid pinguedinis, id est quicquid gratiæ spiritualis in Christo est, fides isthic tenet, & sensus animæ percipit. Vnde tota cum eodem capite suo sancta dicit Ecclesia *sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea.* Cæterum de illo quæri potest quod eum dicatur *corpus & sanguis*, neque panis in carnis speciem, neque vinum mutetur in sanguinis horrorem. Id est murmurare plebeium quemque cur non Sacerdos vituli fimum adoleat simul & pellem. At illa semel extra portam cremata sunt, quando pellem nostræ mortalitatis atque corruptionis, excoxit ignis passionis super struem lignorum, id est in patibulo crucis, ac demum ipso resurgente à mortuis id quod mortale erat, à vita absorptum est. Cur post resurrectionem suam, inuisibilis factus est, & non nisi quando voluit, & à quibus voluit visus, ita vt eum vellet euanescere; nisi quia corruptio hominis absorpta est? Etenim quod necessario visibile est, procul dubio & corruptibile est. Igitur de fimo & pelle vituli, id est visibili atque corruptibili specie corporis & sanguinis Domini, neminem scrupulus moueat infidelitatis. Nam totam adipem, totam pinguedinem vituli, id est totam gratiam & veritatem Verbi Incarnati, qua indiget vt repleatur anima fidelis, illhìc se habere fides Christiana consentit. Nomine te atque effectu, caro vera est & sanguis verus nomine videlicet, quia sic Sacerdos dixit consecrationum opifex qui vera rebus nomina ponit; *Hoc est corpus meum, Hic est calix sanguinis mei.* Re autem, quia profectò Sanctos Sanctorum est, quàm verè Sacerdos iste qui sanctificat, Sanctorum est effectu nihilominus, quia videlicet quàm efficaciter semel passus omnibus præteritis remissionem peccatorum attulit, tam potenter & nunc ad Ecclesiam per eandem fidem venientibus, remissionē peccatorum dignè percipientibus rependit. Vbi tot habens veræ essentiæ partes multo adipe repletur anima fidelis, quid te moueat, quia non comparent pellis & fimus, id est horrida species carnis & sanguinis.]

Præclarè item de pinguefactione ista animarum per Eucharistiam Hugo Lingonensis l.contra Berengarium. Obseruat enim Deum qui immortalis in se erat & inuisibilis, per corpus dispósuisse moti; [Sic ipsū eius corpus ingustabile per naturam, per formā, per speciem mādūcabile contulit, ne abhorrendo cruentum, ipsa ieiunitas condemnaret, quos liberatos morte, refectio sacrosancta satiaret. Quid enim tam optabile deuenir in habitum, quàm ipso pasci, ipso refici pane, qui tanta virtute nos saginat, vt Christo concorporati medullitus adipemur, & homo interior spiritualiter pinguescat? Ad illum capiendum, comedendum, nutrimur. Per istum, lactamur fide, pascimur specie. Per ipsum iam filij Dei sumus, sicut scriptum est. Filij Dei sumus per gratiam, per fidem, per Sacramentum, per sanguinem Christi, per redemptionem Saluatoris. Cibus immortalis & sanctus, per quem nos vegetamur, & ille non minuitur. Panis iste sicut lux plurium oculos pascens, & tamen tanta est quanta erat.

Ænigmata mysteriorum.

S. Epiphanius hær.55. Theodoretus 1. Cor.13. S.Thomas, opusc.58.c.8. Id est *mysteria ænigmatica in quibus nunc videmus*, iuxta Apostolum 1. Cor.13. Optimè autem notio vocis *ænigma*, quadrat Eucharistiæ. Nam ænigma, vt latè ex variis tradit Lilius Gyraldus initio libri de Ænigmatibus antiquis, sonat aliquid absconditum, nec facilè peruium. Quid autem obscurius mysterio Eucharistiæ, quod audit antonomastiçè *mysterium*? Eusebius 8.de demon.c.1.dixit Hierurgos sacros siue Sacerdotes, *ænigmatizare mysteria corporis & sanguinis Christi* Græcè est *αἰνίττονται τὰ μυστήρια.*

Affluentia omnis sacrosanctorum charismatum.

S.Cyrillus in c.56. Esaiæ.

Agnus Dei tollens peccata mundi, incruentè immolatus.

Concilium Nicenum.1.

Repræsentandus est locus integer, quippè omnino luculentus. Habetur verò apud Cuthbertum Tonstallum l.1. de verit.corp.& sang.Dom. & apud Alphonsum Pisanum l.3.Concilij Niceni *sub initium.* [Iterum etiam hic in diuina mensa, ne humiliter intenti simus ad propositum panem & poculum, sed attollentes mentem, fide intelligamus situm in sacra illa mensa agnum illum Dei tollentem peccata mundi, incruentè à Sacerdotibus immolatum; & pretiosum ipsius corpus & sanguinem nos verè sumentes, credere hæc esse nostræ resurrectionis symbola. Propter hoc enim, neque multum accipimus, sed parum, vt sciamus quod non satietati, sed sanctimoniæ sumimus.]

Præmiserat ibi Concilium, baptismum Christianum non esse spectandum oculis corporis, sed oculis animi: eo quod non nisi aqua videatur, & tamen intra eam diuino igne plenam, virtus

tus Dei delitescat. Idem accidere docet in Eucharistia, quæ quoad ea quæ apparent, vile quid est; intus autem ipsum Deum recondit. Idque est, quod ferunt voces illæ, *iterum etiam hic*. Quod addebat Concilium de incruenta agni immolatione, optimè expressum est à S Andrea, quem eius Acta omni fide conscripta, ferunt vigente impio Proconsule vt Idolis immolaret, respondisse, [Omnipotenti Deo qui viuus & verus est, ego omni die sacrifico; non thoris fumum, nec taurorum mugientium carnes, nec hircorum sanguinem, sed immaculatum Agnum quotidie in altari crucis sacrifico, cuius carnes post quàm omnis populus credentium manducauerit, & eius sanguinem biberit, Agnus qui sacrificatus est, integer perseuerat & viuus: & cum verè sacrificatus sit, & verè carnes eius manducatæ sint à populo, & verè sanguis eius sit bibitus, tamen (vt dixi,) integer permanet, & immaculatus, & viuus.]

Agnus Deus, agnum abigens,

Petrus Blesensis carm. de Euchar. c. 4.

Obuiarunt sibi in vltima cœna, vetera & noua instituta, vt dixit creditus Cyprianus serm. de cœna Dom. Præcessit enim agnus figuralis siue Iudaicus, cui continenter suffectus est verus Agnus, qui idcirco dicitur abigere agnum Iudaicum. Ipse Blesensis se explicat.

Iam non per Moysem, agnus populo datur assus.
Agnus Christus adest pro nobis in cruce passus.
Huius venturi prior extitit ille figura,
Vmbra recessit adest lux, fit Deus hostia pura:
Hostia solemnis: Christus modò significatur,
Mors tamen huic passo semel vltra nō dominatur.
Gratia successit, disparuit illa vetus lex,
Et mundo noua lex, noua lux, nouus emicuit Rex.
Nil modo placat ouis, nil sanguis agit vitulorum,
Nil holocausta boum, periit vetus ordo sacrorum.
Iam iam desistit pecudes mactare minister,
Ex quo mactandus venit pius ille magister.
Ergo legem lex, agnum Deus agnus abegit.
Quodque figurabat vetus, hoc nouus iste peregit.

Hic est ille Agnus eliminans noctem & tenebras antiquas, de quo sic Hincmarus apud Flodoardum l. 3. histor. Rem. c. 15. & apud Durandum Troarnensem part. 7.

Agnus lux mundi, proprio nos corpore pascens,
In nobis maneat, mansio nostra fiat.
Agnus fons vitæ proprio nos sanguine potans,
Semper more suo debriet atque regat.
Hic Deus omnipotens per quem pater omnia fecit
Naturas rerum mutat vt ipse volet.
Hic cruce nostra creat propriis & munera verbis,
Fitque caro ac sanguis pane liquore suus.
In cruce nā corpus fixum est sanguis quoque fusus,
Christi, quæ in cœna iam dedit ante suis.
Cum nos indigni hæc memoramus, iussa Redēptor,
Emptorum pretium munera nostra facit.

Itaque quod dixit Blesensis, Christum agnum abigere agnum; perinde est ac si cum S. Thoma dixisset.

Nouum Pascha nouæ legis, Phase vetus terminat.
Vetustatem nouitas, vmbram lux eliminat.

Quod autem Christus in Eucharistia *agnus* dicitur, rationes suppetunt partim communes, ob quas etiam in visibili specie Agnus Dei denominatus est à Ioanne, partim speciales ex eo ductæ, quod inter omnes Eucharistiæ typos emineat Agnus Paschalis, quem Eucharistiam potiùs quàm passionem Christi respexisse, latè tradit Francolinus l. de horis Canon. c. 56. contra Iansenium c. 128. & 142. Concord. Eius quippè Iudaici agni præcipua religio, in comestione sita erat. Vnde Christus, tempus esui agni adscriptum, idem esse voluit cum tempore institutionis Eucharistiæ, & illam super cœnam, ac inter comedendum instituit. Apostolus 1. Co. 11. hanc ob causam, Christum Sacramentaliter constitutum, vocat *Pascha nostrum* Disertè denique varij Patres, ritum comestionis Agni, referunt ad Eucharistiæ perceptionem. Diffusè id prosecutus est S. Gaudentius tract. 2. in Exod. *in fine*, & S. Eligius hom. 15. de Cœna Dom. Optimè verò, & cum concinna omnium adiunctorum comestionis agni typici aptatione ad sumptionem Eucharistiæ. hom. 14. vbi sic loquitur. [Istius agni carnes assas comedimus, si nihil in nobis fluidum relinquimus, sed totum virtutibus solidatum, & igne sancti Spiritus decoctú approbamus, velut Psalmista, *Exaruit* (inquit,) velut testa virtus mea Quid namque est testa ante ignem, nisi molle lutum? Sed de igne agitur vt solidetur. Virtus ergo humanitatis Christi, velut testa exaruit: quia ab igne passionis, ad virtutem incorruptionis creuit. Aliter has Agni carnes assas igni, accepit Isidor. Pelus. l. 1. epist. 19. cum dixit, [Igni assas carnes agni edebant Hebræi, magnum diuinæ Incarnationis mysterium, per huiusmodi esum typicè adumbrantes, ac Dei agnum prædicentes, qui diuinæ essentiæ ignem, sermone omni præstantiore, cum ea carne connectit, quæ nunc à nobis editur, vitiorúmque remissionem affert.] Sed pergit Gaudentius. Caro etiam Agni, cum azymis panibus & lactucis agrestibus est edanda, vt cum corpus Redemptoris accipimus, nos pro peccatis nostris fletibus affligamus: quatenus ipsa amaritudo pœnitentiæ abstergat à mentis stomacho, peruersæ amorem & prauitatem vitæ; vt festinantes Pascha comedendo, vt solum patriæ cœlestis anhelemus; & de peioribus ad meliora pergentes, tenebrosam Ægyptum relinquamus, intelligentes, nos hic non habere manentem ciuitatem, sed futuram inquirendam. Ad quam Mediatoris Dei & hominum, passione interueniēte, toto mentis affectu curramus, vt non hospites & aduenæ, sed ciues sanctorum & domestici Dei ibi esse possimus, collaudantes illum qui pane cœlesti in hac peregrinatione nos satiat, vt visionem æternæ claritatis suæ, sine defectu luminis cernere possimus.] Alia in hanc rem petere licet ex S. Thoma opusc. 58. c. 16. Nominatim verò annotandum est, cum Agno legali, calicem quoque ad potum interuenisse, quo Paschasius in exposito *sub medium* refert binos calices, à Luca c. 22. inter describendum cœnam vltimam memoratos.

Onomasticon Eucharisticum.

Secundùm ritum comestionis Agni, collebatur etiam hœdus. Absurdè enim, agnum qui simul hœdus esset quærebant carnales Iudæi vt eis exprobrat Zeno Veron. serm. 5. de Exod. Nec posse inueniri talem agnum confirmat Autor libri viginti & vnius sententiarum in 2. (tom. 4. Augustini.) Sed iussum Dei non spectabat eam absurditatem, sed mandabat simili modo quo immolatus esset agnus, immolari quoque hœdū. Hunc Christo accommodat Zeno, necnon Agobardus l. de priuilegio & iure Sacerdotij, initio, quia & iustos ipse erat, & ex peccatoribus prognatus: vt Iudas, & Dauid, & in mulieres quot-

modica quantitate quæ ad corporis cibationem esset planè inepta, vt supra monui ex Concilio 1. Niceno. Verum iuxta Augustin. serm. 33. de verbis Dom. [Credimus in Christum, cum fide accipimus. In accipiendo nouimus quid cogitemus. Modicum accipimus, & in corde saginamur. Non ergo quod videtur, sed quod creditur, pascit.]

Alimentum vitale.

Franco Abbas tomo 10. de gratia Dei.

Locus Franconis est perelegans. Refero duntaxat plagulam. [Qui ergo maternam carnem assumpsit in vtero, & assumptam redemptionis nostræ conuertit in opus, eadem Verbi potentia assumit panem in manibus, & diuinæ benedictionis ac Verbi quod ipse est effectu; vertit in corpus suum salutis nostræ Sacramentum. Frangit autem panem, tanquam potestatem habens ponendi animam suam, & iterum sumendi eam. Frumentum ergo Euangelicum, Iudæorum manibus molitur, igne passionis coquitur, & verbo vitæ panis viuus effectum, vitale fidelibus efficitur alimentum.] Fulbertus Epistola 1. Quod hic Franco vocat *vitale alimentum* nominat *vitale pulmentum* vt infra referam, haud dubiè significans hoc alimentum esse veram carnem.

Alimonia cœlestis.

S. Leo epist. a 5.

Est quidem panis Eucharisticus firmamentũ in terra seu panis eductus de terra & in terra cõfectus, satus ac coctus. Dicitur tamen cœlestis alimonia, tum quia correspondet veteri mannæ cui nomen panis de cœlo tributum est quia pinsebatur in aëre ministerio Angelorum: tum quia hic cibus alit ad cœlestem gloriam eòque refertur præstita per illum nutritio,

V. infra *Panis qui de cœlo descendit.*

Alimonia immortalitatis.

Creditur Cyprianus serm. de Cœna Dom. Paschasius l. de sacram. c. 11.

Algerus l. 2. c. 5. *in fine.*

Alimonia regalis.

Rupertus l. 9. in Genes. c. 34. vbi tamen aliqui Codices pro *regali* legunt *vitale.* Sed contextus series, fauet lectioni propositæ. V. infra *Panis pinguis.*

Alimonia spiritualis.

S. Leo epist. 23. [In illa mystica distributione spiritualis alimoniæ, hoc impartitur, hoc sumitur; vt accipientes virtutem cœlestis cibi, in carnem ipsius qui caro nostra factus est, transeamus.

Alimonia vitalis.

Petros Damiani serm. 10.

Glossam optimam huius tituli suppeditant illa S. Chrysostomi hom. 24. in 1. Cor postquàm egit de corpore Christi, tradito pro nobis in mortem. [Neque solummodò corpus suum tradidit, sed cum prior carnis natura è terra formata, à peccato mortalis facta, à vita deserta esset, in aliam vt ita dicam, massam fermentum induxit, hoc est carnem suam, natura quidem eandem, verùm à peccato liberam & vitæ plenam, quam omnibus tribuit vt participes fierent; vt ea nutriti, & priore abjecta quæ mortua erat, per hanc mensam viuentem & immortalem, in vitam immortalem contemperaremur.]

Altare.

Hugo Lingonensis Tract. contra Berengarium.

Verba Hugonis sunt notãda. [Per fidẽ ambulamus non per speciem. Aliter enim non venitur ad aram, quæ & Sacerdos & sacrificium est. In Christo enim hæc omnia. Iste est enim sublime altare Patris sicut scriptum. Putásne aliud esse altare vbi Christus Pontifex assistit, quàm corpus suum, per quod & in quo Deo Patri fidelium & fides offeruntur? Vnde & Psalmista, *Introibo ad altare Dei mei.* Sed & de quo diceret, adiunxit, *Ad Deum qui lætificat iuuentutem meam.* Hoc & apud Ambrosium. Forma (inquit) corporis altare est, & corpus Christi est in altari.] Lanfrancus in c. 13. ad Hebr. eodem modo accipit illud, *Habemus altare de quo edere non habēt potestatem, qui tabernaculo deseruiunt.* [Corpus Christi, (inquit) & in aliis diuinarum locis Scripturarũ, *altare* vocatur, pro eo videlicet, quod in ipso, id est in fide ipsius, quasi in quodam altari oblatæ preces & operationes nostræ, acceptabiles fiunt Deo.] Apud Apostolum tamen, eo loco Epistolæ ab Hebr. *altare* videtur sumi pro ara Christiana, in qua sacrificatur; inde in græco est θυσιαστήριον q. d. *sacrificatoriũ* de quo ea ara, id est meronymicè de cõtento in ea Christo vt Turrianus expédit l. 2. de Eucharistia c. 4. non comedunt qui tenaciter adhærent legalibus vbi fit allusio ad carnes sanctas quæ non comedebantur à Leuitis & Sacerdotibus, sed efferebantur extra castra, cremandæ in typum Christi extra Hierusalem crucifixi. V. Gagnerium.

Quicquid verò sit de notione *altaris* in eo Apostoli loco, disertè Hesichius (præter citatos) l. 1. in Leuit. c. 1. agnoscit corpus Christi, rectè dici altare. [Vnigeniti corpus (inquit) reuera altare dicitur. Quomodo sicut omne sacrificium super altare à Sacerdotibus ministrantibus ponitur, sic omnem animæ virtutem, in corpore Domini, id est ad eius imitationem Sacerdotes operantur. Hoc altare Moyses significans dicebat, *Altare de terra facietis mihi.* De nostra etenim terra, id est, conspersione sine massa, corpus Dominicum factũ est & rursum ipse. *Quod si altare lapideũ feceris mihi, non ædificabis illud de sectis lapidibus; si enim leuaueris cultũ tuum super eo polluetur.* Neque enim secta, neque dolata ab hominis manu est Christi caro, de qua Daniel dicebat, *Abscissus est lapis de monte sine manibus*, quia sine complexu viri & mulieris, conceptus eius processit & partus.] Videndus in hanc rem Matthæus Galenus l. de sacrif. c. 5.

Anaphora.

Græcis passim nomen est diuini sacrificij, extatque de ritu sacrificandi à S. Basilio editus libellus cui titulum fecit *Anaphora.* Nominis rationem hanc attigit Anastasius Sinaita orat. de Synaxi. [State (inquit,) obsecro cum reuerentia. State cum timore, tremenda illa eleuationis hora. Quo enim affectu, & quo animo quisque illo tempore assistit, sic & ad Dominum sursum fertur. *Anaphora* enim siue *eleuatio* dicitur, quia sursum ad Deum fertur.] Videtur Anastasius notionem huius nominis totã referre ad effectum procreatum in eo qui assistit sacrificio, quasi ideirco tantum aut saltem maximè, dicatur *Anaphora* vel *sursum eleuatio*, quia qui adest, ex Sacerdotis monito vt sursum corda inuehantur, habet cor suũ ad Dominum. Nihilominus sunt ex parte ipsius met sacrificij, & hostiæ in eo immolatæ, potiores & germaniores causæ duæ, cur dici potuerit *Anaphora.* Prior causa est, quia hoc sacrificiũ sua-

Onomasticon Eucharisticum.

Sect. V. pte natura est ascensus quidam in Deum. Nam si id de omni oratione verè dicitur, iuxta doctrinam Damasceni atque Chrysostomi, multo magis de sacrificio Christiano, quod supra tam multas orationes, continet sublimissimum actum protestationis diuini imperij supremi, & nostræ fiduciariæ (vt sic dicam,) recognitionis. Quæ eleuatio, est intrinseca sacrificio, etiamsi nulla externa & corporalis eleuatio interueniret, qua hostia attolleretur, sursúmque efferretur per Sacerdotem sacrificantem. Posterior causa, cur sacrificium dici potuerit *anaphora*, peti potest ex corporea eleuatione & sublatione hostiæ: quam tametsi fatuè allatrarunt Nouatores, tamen antiquissimam & honestissimam esse, dubitare non licet. Psaltes sanè eo illustri oraculo de Eucharistiæ sacrificio psalm. 71. quod Rabbini ipsi Christo anteriores agnouerunt apud Galatinum l. 10. cap. 5. & apud Garetium Classe Nona, *erit firmamentum in terra in summis montium*, manifestè astipulatus est huic sacro ritui. Quod enim vulgata habet *in summis montium*, Hebræi legunt *super capita Sacerdotum*; ita vt quod non pauci astruunt apud Pin[...]am l. 6. de Salomon. cap. 20. sect. 16. significare tanto ante voluerit Dauid, mirabile illud triticum, è quo multiplicationem filiorum Dei futuram prænunciat, dicens *& florebunt de ciuitate sicut fœnum terræ*, sustollendum ac sursum efferendum fore super capita Sacerdotum, vt videmus post consecrationem fieri; & factum esse iam ab initio Ecclesiæ, constat ex Liturgia S. Iacobi, vbi is ritus exaltandi hostiam, disertè annotatur. Nec non in Liturgiis SS. Basilij & Chrysostomi. Optimè verò S. Germanus Constantinopol. in Theoria rerum Eccles. hanc hostiæ eleuationem, ait signum esse exaltationis Christi in Cruce, & resurrectionis qua è monumento sursum erupit. Hildebertus carm. de officio Missæ, hanc exaltationem hostiæ & calicis, retulit ad sublimitatem horum munerum, rebus quibusuis terrenis excelsiorum. Ab alterutra igitur, vel simul ab vtraque eleuatione proposita, nomen *anaphora*, diuino sacrificio adhæsit.

Antidotum quo liberamur à culpis quotidianis, à peccatis mortalibus præseruamur.

Concil. Trident. sess. 13. cap. 2.

Hoc quomodò intelligendum sit latè discussum est sect. 4. cap. 3.

Antidotum mortis pharmacum immortalitatis.

S. Ignat. epist. ad Ephesios.

Vt intelligatur S. Ignatium agere de Eucharistia, locus eius adscribendus est. Hortabatur ergo Ephesios vt essent [Obedientes Episcopo, & Presbyterorum cœtui, mente indiuulsa frangentes panem vnum, quod pharmacum immortalitatis est, mortis antidotum, vitámque in Deo conciliáns per Iesum Christum, & medicamentum, omnia expellens mala.] Hæc ipsis Solis radiis scripta de Eucharistia videntur. Est de eadem geminus locus in Epistola ad Philadelph. quem ad Eucharistiam pertinere, Aduersarij quoque fatentur, vt Centuriatores ac Petrus Martyr, quibus institit Plessæus l. 4. cap. 4. Et vtroque loco S. Ignatius, perceptionem Eucharistiæ iungit cum subiectione ad Episcopum. Imo ne Eucharistiam quidem ratam haberi vult, Epistola ad Smyrnenses, nisi quæ sub Episcopo fuerit vel sub eo cui ipse concesserit. Et paulo post, verat absque Episcopo offerre, vel sacrificium immolare, vel dochen celebrare. Quem locum allegans Theodoretus dial. 3. *Eucharistiam* ibi accipit, non pro quacunque benedictione, sed pro immolatione incruenta, quam refragante Episcopo eiúsve Vicario, non vult frequentari à fidelibus. Et hæc est *doches celebratio*, iuxta veterem Ignatij interpretem; tametsi apud Clementem II. constit. c. 28. vt ibi notat Turrianus, *doche* pro *agape*, aut quocumque conuiuio accipitur. Ex consensione ergo loci ex Epistola S. Ignatij ad Ephesios, cum his aliis eius locis, quæ clarè de Eucharistia sunt, indubitatum manet, locum quoque ex Epistola ad Ephesios, ad mysterium Eucharistiæ pertinere.

Quomodò autem ibi, Eucharistiam nominet *mortis antidotum, & pharmacum immortalitatis*, expositum est sect. 4. cap. 2. ex Nysseno, Anselmo, Petro Damiani, Guitmundo, atque Ruperto. Nunc alius Anselmi locus attexendus est ex l. de sacram. altar. p. 2. cap. 10. fœtus testimonio Christiani Poëtæ. [Vterque (inquit,) domus nostræ postis, idest corpus & anima, signandua est Agni sanguine; ne ab exterminante vastetur, & flagellum appropinquet tabernaculo nostro. Sed & natura carnis nostræ quæ in primo parente suo, cibo vitiata illicito, originali propagine peccati, & pœna peccati tota erat infecta, & morti æternæ addicta, id est simul tradita corruptioni, in alterius cibi curanda erat antidoto; sicut pulcherrimè Christianus Poëta dicit.

Qui pereuntem hominem vetiti dulcedine pomi,
Instauras meliore cibo, potuque sacrati
Sanguinis, infusum depellis ab angue venenum.]

Sedulij versus sunt ex l. 1. operis Paschalis, in inuocatione subiecta Præfationi.

Antitypa corporis & sanguinis Domini.

S. Dionys. cap. 3. Eccles. Hier. Clem. Rom. 5. cap. 13. & l. 7. cap. 26. Mac. homil. 27. Theodoretus Dial. 1. S. Basilius in Anaphora, Naz. orat. 11. Eustathius adductus ab Epiphanio in 7. Synodo actio 7. S. Germanus in Theoria rerum Eccles. Andreas Cretens. serm. de ramis palm.

S. Gorgoniam sororem suam, (scribit supra Nazianzenus,) cum ægritudine distineretur, ad altare adrepsisse: Et cum caput illi admouisset, æquale clamores & lachrymas mulieris illius quæ Christi pedes rigauit, totúmque corpus hoc suo pharmaco & vnguine lachrymarum perfudisse. [Et si quid vspiam antityporum pretiosi corporis aut sanguinis manus recondiderat, id lachrymis admiscuisse] statímque liberatam se morbo sensisse, perfectéque in momento connaluisse. Omnes hactenus, in hoc Nazianzeni loco per *antitypa pretiosi corporis aut sanguinis*, intellexerunt ipsummet Christi corpus in Sacramento: Planéque ludit operam Gabriel Vasques 3. p. d. 197. num. 49. cum argutiolis ex præsenti circa Eucharistiam vsu petitis, contendit sermonem ibi esse Nazianzeno, non de Eucharistia, sed de aliquibus reliquiis, aut imagine quapiam passionis Christi. Sed hoc nullo modo est verisimile, neque vllatenus cum adiunctis narrationis cohæret, & præter omnium sententiam est confictum. Non communicauit quidem tunc Gorgonia, quippè adhuc Catechumena: Tamen cum inaudisset de

veritate

veritate corporis & ſanguinis intra pſtophorium aſſeruati & reconditi per Sacerdotes, magna cum fide ſacra conditoria prehenſaſſe; & manum ſic ſanctificatam lachrymiſque delibutam, corpori laboranti applicuiſſe, celebratur. Itaque Nazianzenus, per *antitypa pretioſi corporis & ſanguinis Domini*, intelligit Euchariſtiam; quo eodem modo locutos eſſe de ea alios Patres obſeruaut Beſſarion l. de verbis conſecrationis, Turrianus ad l. 5. Conſtit. c. 14. Billius ad illam cc. Nazianzeni orationem n. 2. Alanus l. de Euchar. c. 32. Sanctеſius repetit. 3. c. 4. Bellarmimis l. 2. de Euchar. c. 15. Iuſtinianus, 1. Petri 3. verſu 21. Claudius Eſpencæus l. 4. de ador. Euchar. cap. 12. Non tamen me latet, aliquos Patres, nomen *antityporum* tribuere pani & vino, duntaxat ante conſecrationem, non autem poſt productionem corporis Chriſti ſub ſpeciebus. Ita Damaſcenus 4. fidei cap. 14. Anaſtaſius Antiochenus l. contra hæſitantes, Theophilactus Matth. 26. & Marci 14. Elias Cretenſis ad orationem 1. Nazianzeni. Et mordicùs id tenet Gabriel Vaſquez 3. part. 197. cap. 4. faſſus quidem corpus Chriſti in Euchariſtia, & totum Sacramentum dici poſſe *antitypum* alicuius alterius rei, non tamen corporis & ſanguinis Domini.

Diſtinctio videtur adhibenda. *Antitypum* enim etiam duntaxat actiuè ſpectatum,) vt hîc contingit) poteſt bifariam accipi. Aio hîc antitypum ſumi tantùm actiuè, non autem paſſiuè, vt ſumeretur ſi deſignaret rem typo ex aduerſo reſpondentem, ſiue exemplar imagine repræſentatum. Qua ratione S. Petrus 1. Epiſtolæ capit. 3. vocat baptiſmum, arcæ Noëticæ antitypum; quia per arcam vt per figuram repræſentabatur. Vnde pari ratione Euchariſtia, poſſet dici antitypum veterum eius typorum, & tam multiplicium figurarum, quibus adumbrata & prædelineata eſt. Sicut Græci vocant ἀντιβασιλεα, eum qui eſt pro Rege: & S. Chryſoſt. 2. Cor. 2. vocat Spiritum Sanctum πνεῦμα ἀντίψυχον, quia eſt pro anima, & vice animæ. Sic ergo Euchariſtia, quia eſt loco veterum typorum, eiúſque ſucceſſit vt veritas figuris, dici poſſet antitypum eorum, tanquam præ figurata per eos veteres typos. Nec video quanto iure Bellarminus l. 2. de Euch. c. 15. inficietur, *antitypum* ſumi vnquam paſſiuè, & ſignificare exemplar. Nam ex hoc loco S. Petri, manifeſtum eſt, *antitypum* aliquando ſumi paſſiuè, ſeu pro exemplari per antiquum typum adumbrato. Quo item modo accipitur plerunque nomen *imaginis ac exemplaris*, vt notat Petrus Cellenſis lib. 3. epiſt. 4. Verum tamen eſt, in præſenti negotio, *antitypum* ſumi duntaxat actiuè: quia Patres iis locis in quibus Euchariſtiam vocant *antitypum*, non comparant eam cum veteribus illius figuris per quas olim eſt adumbrata; ſed aiunt eam eſſe *antitypum corporis & ſanguinis Domini*, ad quæ Euchariſtia non poteſt comparari niſi actiuè: Neque enim habet ad ea rationem exemplaris repræſentati, ſed imaginis repræſentantis de prædictorum Patrum ſententia. Sumendo ergo *antitypum* actiuè, ſiue pro figura & imagine, dupliciter ſumi poteſt vox *antitypi*, ſicut dupliciter Euchariſtia poteſt dici typus ſeu figura.

Primò *antitypus* idem ſonare poteſt quod typus nudus, & mera figura. Neque enim Græcis infrequens eſt, præpoſitionem ἀντι in compoſitione adhibere loco præpoſitionis *pro*. Qua ratione *antitypus* ſumitur pro typo, & ſymbolo nudo, aliquid abſens referente. Sic Nazianzenus orat. 34. ait Abrahamum obtuliſſe *nouam beſtiam & magna antitypum*, eius ſcilicet quæ per Chriſtum erat offerenda. Similitérque orat. 42. noctem Paſchalem vocat *antitypum firmamenti cœleſtis*, eo quod ea nox apud Chriſtianos magna vi luminum colluceret. Ibidem vocat ſerpentem æneum, *Chriſti antitypum*. Et orat. 34. tabernaculum Moſaïcum appellat *mundi antitypum*. Ipſe Apoſtolus Hebr. 9. ſancta manufacta ſiue tabernaculum vocat antitypa verorum ob aliquam inter vtraque analogiam abſque identitate. Omnibus his locis, *antitypum* idem eſt quod nuda figura & mera imago. In quo ſenſu, meritiſſimò Damaſcenus, & Epiphanius Diaconus, ac Elias Cretenſis negant Euchariſtiam poſt conſecrationem dici *antitypum corporis & ſanguinis Domini*. Talis quippe imago ſiue figura, excluderet realem Chriſti in Euchariſtia præſentiam. Huiuſmodi verò puris imaginibus ſiue nudis figuris Chriſti, non eſſe annumerandam Euchariſtiam, grauiſſimè conteſtata eſt Nicæna illa Synodus ſecunda, quæ agebat de puris imaginibus. Sicut nemo dicat, arcam Noëticam, idem reipſa fuiſſe cum Baptiſmo cuius dicta eſt *antitypum*; id eſt imago nuda, vt exponit Catena Græca 1. Petri 3.

Onomaſticon Euchariſticum.

Secundò *antitypum* dici poteſt de eo quod aliquid ita repræſentat, vt ſimul ſit res repræſentata, ſed ſub diuerſa ratione; ita vt ἀντίτυπος (quod notat Elias Cretenſis *ſupra*,) idem ſit quod ἰσότυπος. Et hoc pacto S. Ambroſius in c. 2. Lucæ Chriſtum triduo poſt in templo repertum, ait fuiſſe figuram, atque adeò antitypum ſui ipſius triduo ſepulti, & poſtmodùm rediuiui. Idem Chriſtus viſus in monte ſancto inter Patres noui ac veteris Teſtamenti, ſtatuitur à non paucis ſacris Doctoribus, & imago ſui ipſius prout conſpiciendi in decore ſuo in ſplendoribus Sanctorum in medio electorum omnium. Chriſtum item fingentem ſe longiùs ire, fuiſſe ſuipſius breui aſcenſuri in cœlos imaginem, docet S. Auguſtinus adductos ab Algero mox allegando. Simile eſſet exemplum, Regis qui poſt victoriam vellet ſeipſum pugnantem repræſentare in ſcena. Quo exemplo Iacobum Laynem, Piſciaci hanc veritatem contra Petrum Pſeudo martyrem & Bezam illuſtraſſe, habent eius Acta. Et proportionale eſt exemplum quod his verbis ſuppeditat Algerus l. 1. de Euchar. c. 18. [Non iuſtè quiſquam mouebitur, ſi etiam eadem vera caro, idémque ſanguis Chriſti, ſui ipſorum Sacramenta exiſtant, ſecundùm aliud atque aliud accepta; imaginaria panis fractione; & calicis de ſanguine effuſione; ita repræſentando veram fractionem corporis ſui, & effuſionem ſanguinis in paſſione. V. G. ſicut egò ſenex, balbutiendo, & reptando, & alia puerilia mea imaginando repræſentarem me puerum: non alium tamen, ſed meipſum; eſſémque ego ipſe figura & figuratus: actio tamen qua meipſum repræſentarem, in me

Sectio V.

ſene eſſet imaginaria illius, quæ in me puero fuiſſet vera.]

Hac ergo ratione, Euchariſtia eſt antitypus corporis Chriſti, non excluſa vera Chriſti præſentia. Id quod manifeſtè voluit S. Chryſoſtomus hom. 17. in ad Hebr. Nam docens illum ipſum Chriſtum nunc offerri in altari, qui olim in cruce oblatus eſt, addit tamen, hanc immolationem eſſe figuram quandam & antitypum cruentæ immulationis. Et de Sacramento in facto eſſe, idem dici poteſt ſalua veritate præſentiæ Chriſti. Poteſt inquam vtraque ſpecies, & Chriſtus ſub ea deliteſcens, dici *antitypus Chriſti* (ſeu *typus* provt loquitur Nazianzenus orat. 17. num. 25. & S. Hieronymus l. 2. in Iouin. c. 4. & .11.) provt exhibet Chriſtum in cruce mactatum? vel provt eundem exhibet in ſpecie viſibili atque tractabili, aut provt repræſentat Chriſtum colligantem Chriſtianos ad inuicem, vt membra einſdem corporis ſub vno capite.

Eſſe Chriſtum in Euchariſtia, typum vel antitypum ſui, provt in cruce immolati, docet manifeſtè Lantfrancus l. contra Berengarium eo locu quem ex Auguſtini ſententiis apud Proſperum, allegat his verbis Gratianus cap. *hoc eſt* de conſecrat. diſt. 2. [Sacramentum corporis Chriſti, quantum ad id ſpectat quod in cruce immolatus eſt, ipſe Chriſtus Dominus, caro eius eſt, quam forma panis opertam in Sacramento accipimus, & ſanguis eius quem ſub vini ſpecie ac ſapore potamus. Caro videlicet carnis, & ſanguis eſt Sacramentum ſanguinis. Carne & ſanguine vtróque inuiſibili, intelligibili & ſpirituali, ſignificatur corpus Chriſti viſibile & palpabile, plenum gratia & diuina majeſtate.] Magiſter quidem in 4. d. 10. §. *attende*, nomine *carnis*, quàm hîc autor, *carnis Sacramentum* nominat, intelligit accidentia panis: & nomine *ſanguinis* qui eſt Sacramentum, ſanguinis intelligit ſpeciem vini. Sed hæc nimia verborum obtorſio eſt. Rectè igitur Billius ad orationem 17. Nazianzeni, Sancteſius repet. 3. c. 4. Stephanus Gardinerus reſponſione ad objectionem 185. contra Euchariſtiam, Ioannes Heſſels in probatione Euchariſtiæ, tit. *ad verba Patrum*, Sacramentum corporis Chriſti viſibilis, in eo loco, aiunt eſſe ipſummet Chriſtum Sacramentaliter conſtitutum, qui ſit ſui ipſius Sacramentum ac repræſentatio in ſtatu quem in cruce habuit. Et hanc eſſe genuinam Lantfranci mentem in prædicto loco, monſtrant quæ apud eum paulo poſt habentur. [Nec iuſtè (inquit) quiſquam mouebitur, ſi eadem caro idémque ſanguis, ſui ipſorum Sacramenta exiſtant, ſecundùm aliud atque aliud accepta; cum ipſe Dominus IESVS poſt reſurrectionem ſuam, ſui ipſius, diuerſa temporum ratione, typum geſſerit & figuram. Apparens enim duobus diſcipulis, locutúſque eis quantum ſatis eſſe iudicauit, dum finxit ſe longiùs ire, ſicut B. Auguſtinus dicit, ſignificauit ſe poſt paucos dies in cœlum aſcenſurum eſſe. Quod iter longè remotum eſt à communi hominum vita, quæ in ipſis duobus diſcipulis euidentiſſimè figurata eſt. Chriſtus ergo, Chriſti eſt Sacramentum, longiùs videlicet ire ſe fingens, longiùs ſuo tempore aſcendentis in cœlum. Idem eiuſdem nec tamen vſquequaque eiuſdem. Verus namque Deus & verus homo, & fingens & aſcendens. Veruntamen aliud eſt figmentum terreni itineris, aliud in cœlum veritas aſcendentis. Nec aliquis ita deſipuerit, vt propterea abnegare præſumat, fingentem ſe longiùs ire, eſſe verum Chriſtum; quia ipſo figmento longioris itineris, ſignificauit verum Chriſtum aſcenſurum in cœlum.] Lantfrancum Magiſtrum ſuum, imitatus eſt hac in parte S. Anſelmus l. de Sacram. altar. p. 2. c. 11. his præter cœtera. [Sapiendum eſt, quod carnis illius, vel corporis ſpiritualis de quo iam ſupra multa diximus, Sacramentum eſt caro vel corpus Chriſti, quod in ara crucis, & in altari, ſacrificatur & corporaliter manducatur. Nemo autem nouitatis me arguat præſumptorem, quod corpus Chriſti Sacramentum appellem corporis Chriſti. Nam & Paulus ad Timotheum, magnum dicit eſſe pietatis Sacramentum, quod manifeſtatum eſt in carne. Sed & B. Ambroſius in libro ad Gratianum, dicit apparuiſſe hominibus Vnigenitum Patris, per Sacramentum aſſumpti hominis. Cœteríque Eccleſiæ Doctores, Sacramento tenus eos dicunt corpus Chriſti manducare, qui manducant indignè.] Nec ita multo poſt. [Altera Chriſti caro, alterius eſt Sacramentum. Sacramentum enim, eſt ſacræ rei ſignum. Signum autem eſt, quod præter ſpeciem quam ingerit ſenſibus, facit aliquid aliud in mentem venire. Caro autem illa, quæ ideò dicitur eſſe cibus quia veram efficit vitam, Sacramentum habet carnem Chriſti, quæ crucifixa eſt & reſurrexit: quia conſideratio huius cur ſic diſpenſata, illam viuentem facit venire in refectione mentis. Rursúmque caro quæ crucifixa eſt, in panis viſibili forma ſuum habet Sacramentum, quia cum in myſteriis conſideratur fractio, depoſitio, & eleuatio eius, (quæ licet viſibiliter celebrantur, inuiſibiliter tamen intelliguntur;) facit venire in mentem fidelium, mortem, vel ſepulturam, vel ad cœlos aſcenſionem, totúmque ordinem rei cuius eſt Sacramentum.] Habet alia in eandem ſententiam, & multa & præclara quæ apud eum legi, ſit operæ pretium. Idem perpulchrè docet Paſchaſius l. de Sacram. c. 4. & epiſt. ad Fredegardum, & ex D. Auguſtino Algerus l. 1. contra Bereng. c. 4.

Quamuis autem vt hactenus monſtraui, Patres prædicti rationem *antitypi*, ſiue *figuræ*, & *imaginis*, quam in Chriſto Sacramentaliter conſtituto agnoſcunt, ferè exponant per hoc quod Chriſtus in Sacramento repræſentat ſe ipſum vt in cruce mactatum; alij tamen inſuper volunt, Chriſtum hic repræſentare ſeipſum provt ſpiritualiter nos paſcentem, aut nos ſecum & adinuicem colligantem; S. Maximus aliter idem exponit in c. 1. cœl. hier. Exiſtimat enim Chriſtum in Sacramento, eſſe antitypum, ſiue ſignum ſui ipſius, vt nos in cœlo beatum, quod eruit ex S. Dyoniſio, ibi affirmante noſtram cum Deo conjunctionem in cœlis obuenturam, eſſe conjectandam ex participatione Chriſti in Euchariſtia. Idem egregiè tradit in Expoſitione Liturgiæ cap. 25. Suffragatur collecta Eccleſiaſtica in Miſſa de corpore Chriſti, quæ ſic habet. [Fac nos quæſumus Domine diuinitatis tuæ ſempiterna fruitione repleri, quam pretioſi corporis & ſanguinis

sanguinis tui temporalis perceptio præfigurat.] In eundem sensum S. Damascenus 4. fid. c. 14. panem supersubstantialem quem poscimus, ait verti posse *panem futuri seculi*, quia Eucharistia, cui hoc tribui posse ait, est typus cœlestis gloriæ. Nam eam quoque ob causam, iuxta eundem Damascenum, Eucharistia dicitur *exemplar verorum*; idest futuræ beatitudinis, in qua fruitio Christi non deerit. Optimè præterea idem tradit Nazianzenus orat. 2. de Paschate, agens de nostro Paschate, figurato per antiquum Pascha obscurius, & figurante Pascha nouum æternum, celebrandum in regno Patris. Suntque hæc, tria tabernacula, descripta ab Eusebio Emisseno, Sabatho post Dom. 1. Quadrag. vnum porè figurale, alterum figurale simul ac verum, tertium absque figura in nuda veritate.

Sic igitur accipiendum est, quod Patres initio adducti docuerunt, Eucharistiam iam consecratam, esse antitypum corporis & sanguinis Domini, siue repræsentare corpus & sanguinem Domini in alio quopiam statu. Vbi corpus & sanguis Domini in alio statu quàm Sacramentali, aut provt aliquid in nobis causantia, sunt terminus passiuus significationis actiuæ secundùm quam corpus & sanguis Christi in Sacramento dicuntur antitypa ipsorum.

Ad sensum huius Catholicæ antityporum enunciationis de diuina Eucharistia accommodandi sunt alij quidam dicendi modi, fundati in vario vsu Græcæ vocis & multiplici notione particulæ ἀντι. V. G. iuxta aliquos corpus Christi in Eucharistia dicitur *antitypum sui*, sumendo nomen *antitypi*, pro forma sigillo impressa, vt plerumque fit apud Græcos. Verè enim in hoc Sacramento, substantia tota Christi Domini δύναμις imprimitur impartibiliter omnibus partibus specierum. Quæ est in hanc rem doctrina Eutychij Constantinopolitani apud Nicetam Choniatem l. 3. de rebus Alexij Comneni. Et eatenus Christus, vi verborum appressus vel impressus speciebus, est antitypum Christi typi, idest se ipsum imprimentis, salua veritate præsentiæ suæ substantialis. Sicut Christus provt Verbum, dicitur character substantiæ Patris Heb. 1. salua identitate ac veritate eiusdem essentiæ, in Patre & Filio. Latinus Nicetæ Interpres eum Eutychij locum obscurauit, inducens Eutychium dicentem, *facultates proprias carnis & animæ Christo per mysticas hierurgias imprimi antitypis*. Verum eo loco δυνάμεις, debuit verti *substantias*: quo pacto eam vocem Græcam vsurpat Nyssenus in orat. Catech. c. 4. & Theophil. in cap. 14. Marci. Et alij vt notat Casaubonus l. 1. in Athen. cap. 15. Iuxta alios autem, *antitypa* idem sunt quod ἀντίγραφα siue *exscripta*. Synesius epist. 67. vocat ἀντίτυπα τῶν γραφέντων. Hac ergo ratione, salua veritate præsentiæ Christi, Eucharistia est antitypum corporis & sanguinis Domini, quia cum Verbum per Incarnationem sit scriptum & exaratum in charta humanitatis iuxta perelegantem multorum Patrum allegoriam de qua plenè l. 1. de Christo sect. 5. cap. 2. in hoc Sacramento Christus est veluti exscriptus ex eo exemplari, Sicut tamen exemplaris & Scripturæ inde expressæ, eadem est res contenta, (eadem enim conserua lucubratio Tullij quæ est in antiquo Codice, & quæ inde exscripta est à Librario) ita idem est quod in Christo in visibili specie erat, & quod hîc sub speciebus continetur. Hæ quoque notiones antityporum corporis & sanguinis Domini, quo pacto Patres Eucharistiam nominant, Catholicæ sunt, & cum Christi præsentia sub speciebus rectè cohærent. Nec est ferendus Marcus Ephesinus opusc. de verbis consecrat. qui ex eo quod S. Basilius Eucharistiam post verba Christi prolata vocet *antitypa* intulit Christum post nostram formam adhuc abesse: verba autem formæ duntaxat aptasse & præparasse materiam ad conuersionem in corpus Christi; quod initio vocauerat ejaculari vim, potentiámque in proposita dona ad transmutationem mox certis precibus & Sacerdotis benedictione perficiendam. Quod commentum validè disjecit Card. Bessarion Opusc. eiusdem argumenti.

Onomasticon Eucharisticum.

Posset verò addi alia notio *antityporum corporis & sanguinis Domini*, si diceremus *corpus & sanguinem Domini*, in ea locutione sumi intransitiuè, neque sumi vt terminum passiuum habitudinis actiuæ, competentis ei signo siue antitypo, quod est ipse Christus Sacramentaliter constitutus; sed sumi vt ipsum signum repræsentans, siue antitypum quod sit ipsummet corpus & sanguis Domini, tacito termino repræsentationis & significationis. Qua ratione *antitypum corporis & sanguinis Domini*, idem sonat atque *antitypum quod est ipsum corpus & sanguis Domini*, loquendi more Grammaticis non insueto. Videoita philosophatum Guitmundum l. 2. contra Bereng. [Aptissimè (inquit,) & rationabiliter, sacra oblatio cum aliorum multorum, bonorum tum etiam corporis Domini, idest Ecclesiæ ex multis hominibus vel populis veluti granis inter duo Testamenta tanquam superiorem & inferiorem molam contritis, idest humiliatis; per aquam Baptismi, & Spiritus sancti, in vnum collectæ atque compactæ, dicitur signum. Ipsius verò corporis quo diuinitas Saluatoris propriè induta est, apud quempiam autorum, aut nusquam, aut vix signum apertè dici reperies. Vbi sanè inuenitur Eucharistia dici *Sacramentum corporis Domini*. Quam constructionem verborum sic resoluimus. *Eucharistia est Sacramentum, quod est corpus Domini*: vt ipsa quidem sit verè corpus Domini; Sacramentum verò sit aliarum rerum, prædictorum videlicet bonorum; sicut solemus dicere; *Deus est fons bonitatis*; idest *fons qui est* bonitas, *& plenitudo diuinitatis*, idest plenitudo quæ est diuinitas, & multa huiusmodi alia.] Hac ratione sumendo *antitypa corporis & sanguinis Domini*, non diffitebitur Vasques, corpus & sanguinem Domini esse *antitypa*, & hanc vocem etiam post consecrationem cadere in Christum, qui verè provt Sacramentaliter constitutus, est antitypum multorum bonorum quæ proposuimus. Esto iuxta hanc notionem *antityporum corporis & sanguinis Domini* Christus hoc loco, non sit antitypum sui ipsius.

Aqua.

Isaiæ 55. & Ibi Hieronymus.

Anathema Aquariis siue Hydroparastis, qui vt memorat Clemens Alex. 1. Strom. vino a mysteriis ablegato, sola aqua vtebantur. Perniciosam eorum hæresim, (sic enim nominat

S.Chrysostō

Sect. V.

S Chryſoſtomus homil. 83. in Matth. (conuincit ex inſtituto S Cyprianus epiſt. 63. Impugnat latè in Armenis hunc errorem, Catholicus ſolum Iſaac c. 6. inuectiuæ, prolatis plerisque antiquis Liturgiis & Patrum de hoc ritu aquæ vino commiſcendæ teſtimoniis diſſoluens: item quæ Armenij opponebant, nominatim ex Chryſoſtomo Hydroparaſtas ſugillante, quem illi malè trahebant ad comprobationem erroris de aqua vino non admiſcenda in ſacrificio. Quem errorem Eutychiana duarum in Christo naturarum inficiatio, peperit ac fouit iuxta Iſaacum prædictum. Impugnatur etiam in Armenis error Aquariorum Canone 32. Trullano, non indiligenter. Ea igitur peruerſitate exploſa, quam Chriſti factum & præceptum manifeſtè condemnat, explodúntque etiam figuræ veteres, vt Melchiſedeci panem ac vinum offerentis, & aliæ apud Innocentium l. 4. de myſter. c. 3. aio nihilominus Euchariſtiam aliquando ſignari nomine *aqua*, ob varios aquæ effectus bellè in Euchariſtiam cadentes; nam & abluit, & refrigerat, & ſitim reſtinguit. Adſcribendus eſt optimus in hanc rem S. Hieronymi locus in cap. 51. Eſaiæ, vbi Propheta inuitat ad aquas, omnes ſitientes, & iis qui non habent pecuniam, ait *properate, emite, comedite.* [Mirum in modum (inquit S. Hieronymus,) emunt aquas abſque pecunia, & non bibunt eas, ſed comedunt. Ipſe enim & aqua, & panis eſt qui de cœlo deſcendit. Ergo quod in quibuſdam exemplaribus legitur, *emite & bibite*, ab imperitis ſcriptoribus immutatum eſt, qui putauerunt eſſe conſequentius, ſi biberentur potiùs aquæ, quàm comederentur. Eſt autem & pecunia peſſima, ſiue argentum quod reprobat Scriptura, dicens *pecunia quæ datur cum dolo, quaſi teſta reputabitur.* Et in alio. *Argentum veſtrum reprobum.* Et eſt argentum quod Dei eloquiis comparatur. *Eloquia Domini eloquia caſta, argentum igne examinatum probatum terræ purgatum ſeptuplum.* Spreto igitur illo argento & pecuniis quibus aquas Domini emere non poſſumus, pergamus ad eum qui tenens calicem Sacramenti, diſcipulis loquebatur, *accipite & bibite, hic eſt ſanguis meus qui pro vobis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Quod vinum, miſcuit & ſapientia in cratere ſuo, omnes ſtultos ſeculi mundíque ſapientiam non habentes prouocans ad bibendum.] Apertè S. Hieronymus, *aquas* accipit pro Euchariſtia. Paſchaſius quoque l. de Sacram. cap. 11. Euchariſtiam nomine *aquæ* deſignat his præter cætera. [Nec dubium quin ſub hoc myſterio, illam bibamus aquam, de qua Dominus, *qui biberit* (inquit) *aquam quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* Propterea non inconuenienter etiam in hoc ibidem aqua conſecratur, non quod aqua permaneat, ſed vertatur in ſanguinem, vt ſignificet quid fides percipiat.]

Optimè verò S. Cyrillus in c. 94. Eſaiæ ad illud *non eſurient neque ſitient* [Olim (inquit), non habebant aquarum intelligibilium fontem. At cum à Deo miſericordiam conſecuti ſunt, ſpiritualia bona deinceps affatim ſuppeditabantur, & cibum qui animos iuuat habuerunt, panem de cœlo ederunt, aquam viuentem biberunt, de qua etiam ipſe Chriſtus dixit ad Samaritanam mulierem verba faciens, *quiſquis de hac aqua bibit, iterum ſitiet. At qui biberit de aqua illa quam ego dabo ei, fiet ei fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* Dixit item Propheta Iſaias de iuſtificatis fide, & Euangelicis oraculis ceruicem mentis ſubmittentibus, *hic habitabit in excelſa ſpelunca rupis fortis, panis ei dabitur, & aqua fidelis.*] Idem incorrupubilia. Nam talia eſt hæc aqua, multo iuſtiùs quàm aqua Iordanis, cui poſt Chriſti contactum, data eſt incorruptibilitas, vt ſe expertum teſtatur Chriſtophorus Radziuilus in Odœporico Hieroſolim. Eodem modo accipit aquam refectionis de qua Pſalmo 22. vt dicam V. *locus paſcuæ* : Et conſonat Guerricus ſerm. 2. de S. Benedicto. [An non (inquit) aquæ refectionis Sacramenta & ſubſidia noſtræ ſalutis, quibus paſcimur & potamur, in altari?]

Apertè etiam idem S. Cyrillus Iſaiæ 33. panem & aquam fidelem intelligit de corpore & ſanguine Domini quæ ſunt ſancta Dauid fidelia interprete Apoſtolo Actor. 13. Eodem modo locum illum Iſaiæ 33. accipit Iuſtinus in Dialogo cum Tryphone. Additque ibi, ac etiam in fine ſecundæ Apologiæ, ex eo Iſaiæ loco, nefarium Dei ſimium & ſacrorum noſtrorum adulteratorem Satanam, inuexiſſe profanam initiationem Mythragirtarum propoſito pane & aquæ poculo: & quidem in ſpelunca, vt alluderetur ad ſpeluncam illam petræ fortis, de qua ibi 70. Vulgatus habet. *Iſte in excelſis habitabit, munimenta ſaxorum ſublimitas eius.* Videndus de eo Mithræ Spelæo, Tertullianus l. de coro. mil. c. 15. & l. de Præſcrip. c. 40. vbi huius quoque adulterij circa Euchariſtiam meminit. Apud Euſebium l. 3. de vita Conſt. cap. 42. Apoſtoli à Chriſto in antro ſeu ſpelæo initiati dicuntur, atque adeò ibidem inſtituta Euchariſtia; quod fateor me non ſatis capere, cum Apoſtolos in cœnaculo amplæ domus in ciuitate locatæ, & vt cum S. Ambroſio ſupra dicebamus, in domus illius parte edita, initiatos eſſe ſuper menſam Euchariſticam ibi inſtitutam, doceamur ex Euangelio. Erat cœnaculum in monte ſion circa medium montis, vt ait Adricomius in deſcriptione vrbis Ieruſalem num. 6. agnoſcens ibi fuiſſe ædificatum à S. Helena magnificentiſſimum templum, in cuius poſtico, cœnaculum circumcluſerit. Miniſtraſſéque Domino. Ibi Fratres Minores per aliquot ſecula obſeruat, donec anno 1561. Turcæ Franciſcanis in aliud cænobium intra vrbem tranſlatis, palatium ſibi eo loco extruxerunt, tanta eiuſdem loci veneratione ſeruata, vt non niſi excalceati illuc ſubeant. Si igitur cœnaculum in quo Apoſtoli initiati ſunt, & Euchariſtia confecta, erat in monte ſion, quando erat extra vrbem ad imum montem Oliuarum vt ait Euſebius, & ex eo projiciens Haræus in Actis S. Helenæ 18. Nauus ac diligens cæteroqui Scriptor, nihil indiſcuſſum ſolitus præterire, hæc habuit pro plania Annali 3. anno 326. num. 38. Quæ mihi (vt dixi,) ænigmata ſunt. Satis verò ſuperque eſt ad rem præſentem, quod locus Iſaiæ iudicibus S. Iuſtino & S. Cyrillo, quo aqua fidelis celebratur, ad Euchariſtiam pertineat. Aqua de petra educta, cui ob delibutos ſumma ſuauitate Hebræos ſiti laborantes nomen *mellis è petra percuſſa eliciti*, tributum eſt, vt interpretatur Chryſoſtomus hom. 2. ad pop. fuit ſymbolum

bolum Euchariſtiæ ex mente Apoſtoli : qui idcirco eam aquam vocat *potum ſpiritualem*. Fusè id proſequitur Turrianus l. 1. de Euch. c. 2. Ex his vides, non eſſe vniuerſaliter admittendum, quod ait S. Cyprianus epiſt. 63. n. 23. quoties Scriptura aquam ſolam memorat, inſinuari Baptiſmum, nunquam Euchariſtiam.

Arca fœderis, ſiue teſtamenti.

S. Cyrillus l. 9. de ador. & l. 4. in Ioan. c. 28. S. Gregorius ac Beda ad c. 6. libri primi Regum, Aponius l. 1. in Cant. ad illud, *nigra ſum ſed formoſa*. Philippus Abbas Bonæ ſpei l. de dignit. Clerico. c. 2.

Metonymicè arcam dici poſſe typum Euchariſtiæ, ratione paſtophorij & ciborij cum quibus habet analogiam, eſt extra dubium : idque nominis communitas docet. Nam etiam hæc Euchariſtiæ vaſa, dici *arcam Domini*, Gropperus l. 2. de Euchar. c. 28. & Eſpencæus l. 2. de Ador. Euchar. c. 8. ac Iacobus Eueillon l.. de proceſſ. Eccleſ. c. 25. colligunt ex canone 6. Concilij tertij Bracharenſis : quo ſugillantur quidam Epiſcopi, qui ad Eccleſiam progreſſuri, ferebant arcam Domini cum reliquiis de collo ſuſpenſam, ſuccollantibus Leuitis, qui albas induti, Epiſcopos ſellulis inſidentes portabant. Hoc vulgo de reliquiis Martyrum accipitur. Eſſe tamen accipiendum de reliquiis corporis Dominici, ſiue de præſanctificatis ex ſacrificio anteriore reſiduis, annotarunt Autores prædicti, & videtur haberi ex adiunctis. Nam exordio ipſo Canonis, habetur eum eſſe intortum in malè *contrectantes diuina myſteria* : Et inferiùs additur, eos ex vanitate peccaſſe, portantes *arcam Domini* : Et rurſus inferiùs, dicuntur portaſſe *ſanctas Dei reliquias*. Geſtabant ergo pompatici iſti Epiſcopi ſanctas Dei reliquias, cuiuſmodi non ſunt martyrum pignora, ſed immaculata Chriſti myſteria, quæ nomine item reliquiarum Chriſti donat Rupert. l. 4. in Cant. *ſub finem*. Sed & ante Rupertum grauiſſimi Patres, eodem *reliquiarum* vel *diuinarum reliquiarum* nomine, donant Euchariſtiam ; S. Cyrillus Epiſtola ad Calopprium, vocat λείψανον. Euchologium Græcorum in liturgia præſanctificatorum, ἅγια λείψανα S. Germanus in Theoria θεῖα λείψανα, *diuinas reliquias*. Concilium Matiſconenſe 2. c. 6. & ſimpliciter *reliquias* nominat, & *reliquias ſacrificiorum*. Itaque non eſt quod ambigamus, in eo textu Concilij Bracarenſis, ſimiliter accipi *ſanctas Dei reliquias*, quas ad collum appenſas geſtabant, ij quos referebam pompatici Epiſcopi. Et arca in qua eas geſtabant, idem erat quod turricula, vt dicemus ſect. 6. cap. 2. ex Gregorio Turonenſi l. 1. de glor. Mart. c. 86. & Venantio Fortunato, turriculam auream Felicis Biturienſis celebrante. Geſtabant autem arcam hanc incluſa Euchariſtia diuitem, progreſſuri in Eccleſiam : quia videtur Euchariſtia extra feſtiuitatem aſſeruata in Epiſcopio, aut alibi extra Eccleſiam, vbi eſſet à furibus ſacrilegis tutior. Niſi ſi (vt in extrema parte citati Canonis inſinuatur,) progreſſio illa ad Eccleſiam, non de progreſſione ex Epiſcopio ad templum intelligatur, ſed de progreſſione ab vna Eccleſia, ad varia ſanctarum Eccleſiarum conuenticula, procedente populo, vt moris antiquiſſimi eſt, de quo aliàs. Hæc tamen *Arca* de Euchariſtia acceptio, tantùm ratione ciborij vel paſtophorij, non eſt niſi mediata & remota.

Onomaſticon Euchariſticum.

Proximè & immediatè, ipſiuſmet Euchariſtiæ imaginem fuiſſe arcam Teſtamenti, cum Patres initio adducti tradunt, tum luculenter varij Patres ad illud Pſalmi 98. *adorate ſcabellum pedum eius*, quod ad literam de arca dictum, ad Euchariſtiam accommodant S. Auguſtinus, & S. Hieronymus *ad eum locum*, nec non S. Ambroſius l. 3. de Spir. ſancto c. 12. Fusè id illuſtrat Thomas Boſius l. 13. de ſignis c. 7. n. 11. addens cauſas varias ob quas arca fœderis analogiam habuit cum Euchariſtia, fuitque eius imago. Arca enim è lignis imputribilibus compacta erat, quale etiam eſt Chriſti corpus, in Euchariſtia, de quo item æquè ac de arca, vox *Teſtamenti* Lucæ 22. & Matth. 26. vſurpatur : dicitur enim *calix noui Teſtamenti*. Eſt hæc arca in verè Sancto Sanctorum Chriſto, & habet propitiatorium è quo propitiationem petimus. Continet manna panem Angelorum, & tabulas mandatorum diuinorum, quatenus robur ad ea exequenda tribuit : ac virgam Aaron Sacerdotalem. Vniuerſa quippe poteſtas ordinis, circum diuinam Euchariſtiam vertitur. Per hanc veram arcam, ſicco pede populus Dei ad terram promiſſionis Iordane tranſito peruadit, & muri Hiericunthini concidunt, Dagon confringitur, & humi affligitur. Poteſtas quippe inimica, vi huius Sacramenti conteritur, & perui ctis difficultatibus omnibus, terram viuentium ouantes ſubimus. Profanos vel immundos propiùs accidere ad hanc veram arcam, eámve contingere, capitale eſt : non ſecus ac Ozæ & Philiſtæis, capitalis fuit acceſſus ad arcam, Æquè enim hinc imbecillitates & dormitiones præproperæ multorum, teſte Apoſtolo. Obſigno hanc arcæ & Euchariſtiæ analogiam, teſtimonio Philippi Abbatis l. de dignit. Sacerdot. c. 2. vbi præmittit, arcam de lignis Sethim fabrefactam, fuiſſe typum omnimodæ incorruptibilitatis Chriſti, & quoad corpus nulla vnquam tabe violatum, & quoad animam nullo vnquam in carne ſua verme libidinis, nulla damnoſæ vetuſtatis carie, in ſeipſa contaminatam. Quæ cum generatim ad Chriſti corpus pertineant, ſubdit ſigillatim de eodem corpore provt eſt in Euchariſtia. [Eccleſia dum de hac peregrinatione feſtinat ad gaudia diuinæ viſionis, quàſi de eremo tranſit ad terram promiſſionis. Ne autem huius itineris labore defetiſcat, habet non mediocre munimentum, dum in ſecretis ſuis, corporis Chriſti ſalutare continet Sacramentum; quod dum intra ſe videtur conſeruare, ipſa potiùs ab eo conſeruatur, vt non tam arca per tabernaculum, quàm per arcam tabernaculum muniatur.] Cui hæc ad ſimilitudinem & analogiam arcæ Teſtamenti cum Euchariſtia non ſufficiunt, adeat Franciſcum Mendoçam ad caput 6. primi Regum num. 21. ab annotat. 22. vbi plena concione (non enim Commentario,) hoc illuſtrat.

Archetypus verus typici Paſchatis.

Theodoretus 1. Cor. 11.

Typicum Paſcha erat Agnus legalis, quem fuiſſe figuram Euchariſtiæ, monſtratum ſupra eſt V. *Agnus Dei agnum abigens*. Et fusè idem confirmat Thomas Boſius l. 13. de ſignis c. 7. num. 12. Senſus ergo Theodoreti eſt, Euchariſtiam, typi ſui, hoc eſt Agni legalis,

verum

Sect. V. verum archetypum ab agno illo adumbratum continere.

Aries primus Bruno Signienſis in cap. 27. Exodi, & in c. 8. Leuit. Arietem primum cuius capiti, Aaron & filij eius, imponere debebant manus, eſſe Chriſtum in Eccleſia quotidie immolatum, pè admodum proſequitur Bruno; eodem applicans quod ſanguis eius circa altare fundi præcipiebatur, & cœtera quæ ad ritum ad primi illius arietis erant indicta. Secundum verò arietem, vult Bruno ſignificaſſe hoſtias ſecundarias, ſanctorum ſcilicet Apoſtolorum & martyrum victimas. Quanquam alij ſecundum quoque arietem, myſterio Euchariſtiæ aptant, vt, conſequenter oſtendo.

Aries ſecundus.

Heſichius lib. 2. in Leuit. ad cap. 8. circa illud, *obtulit & arietem ſecundum.*

Septuaginta (inquit Heſychius,) edunt *obtulit Moyſes arietem ſecundum explicationis.* Rectè eorum quod in nos celebratum eſt myſterium, *ſacrificium explicationis* appellatur. Ipſum enim nos perfecit, cum priùs eſſemus infirmi &c. Cur autem aries ſecundus, hîc nunc aries nominatur. Quia videlicet, priùs figuratam ouem cum Apoſtolis cœnans Dominus, poſtea ſuum obtulit ſacrificium; &, ſecundò ſicut ouem ipſe ſemetipſum occidit: quod demonſtrant ſequentia, *poſuerunt Aaron & filij eius, manus ſuas ſuper caput eius Quem cum immolaſſet Moyſes* Neceſſariè ſimul cum Aaron, & filij eius ſuper caput arietis manus imponunt; quia communem cœnam feſtiuitatis Paſchalis, cum ſuis Chriſtus diſcipulis celebrauit, &c. Sed Moyſes ſacrificium hoc celebrat, quia præ aliis ipſe Chriſti figuram gerit. Tunc autem maximè ſacrificium ſuum Chriſtus celebrauit.] Accommodat eodem loco Heſychius ad Euchariſtiam, quæ ibidem narrantur à Moſe facta, poſt immolatum arietem ſecundum: tactum ſcilicet auriculæ Aaronis, & pollicem manus ac pedis dextri & filiorum eius, illito ſanguine arietis ſecundi: quod ad effectus Euchariſtiæ in eos qui illam percipiunt, & diuino ſanguine rubricantur, perpulchrè refert. Quod verò primus Aaron ſic inunctus eſt aptat Chriſto Domino, [qui primus in cœna myſtic. intelligibilem accepit ſanguinem, atque deinde calicem Apoſtolis dedit.]

Arrhabo æternæ vitæ.

Nicolaus Methonenſis opuſc. contra hæſitantes circa Euchariſtiam.

Apage commentum Franciſci Stancari Sectarij, qui referente Fæderico Staphylo, Euchariſtiam dixit eſſe *arrhabonem corporis & ſanguinis Domini, quaſi inueſtituram donati tradi, aut domus.* Non eſt Euchariſtia *arrhabo corporis & ſanguinis Domini*, ſed ipſum corpus & ſanguis Domini. Eſt tamen arrhabo vitæ æternæ. Hoc differt arrhabo à pignore, quod pignus eſt aliquid externum toti ſummæ debitæ æquiualens, iuxta S. Thomam 2. Cor. 5. lect. 2. At Arrha eſt *pars totius, & de tota fides*, vt ait Chryſoſtomus ſerm. 1. de reſurr. *ſub finem* & hom. 2. in ad Epheſ. Quo vtroque loco ait, dona ſpiritus ſancti, eſſe arrham futuræ reſurrectionis, & vitæ æternæ obuenturæ ſuo tempore: interque ea ſpiritus dona, ſermone illo 1. numerat Euchariſtiam. Idcirco autem cenſet hæc dona vocari *arrham æternæ vitæ*, quia per ea, contractu agimus cum Deo. [Ex iis quæ data ſunt, (ait homilia illa 2.) ducit argumentum. Hinc ſanè quæ iam ipſis benignè impenſa erant, arrhabonem vocat. Arrhabo enim totius ſummæ pars qualiſcunque eſt. Emit à nobis quodammodò, noſtram ipſorum ſalutem. Dedit priùs nobis pignus, etiam iſtius ſalutis. Vt quid non ſtatim contulit ſolidam ipſam fœlicitatem? Quo videlicet, ipſi nondum opere expleuimus cucta quæ pietas fidei noſtræ requirit. Credimus quidem, & hoc exordium eſt promerendi. In ſo credentibus, dedit etiam arrhabonem. Porrò vbi fidem noſtram ipſis operibus expreſſerimus, tum & ipſe ſummam adijcet hæreditatis, ex pacto nobis præmiſſæ.] Et mox. [Cuiuſnam rei eſt arrha? Redemptionis illius atque acquiſitionis. Puta enim tunc redemptio fiet. Nunc interim dum in ſeculo iſto diuerſamur, in varia incidimus diſcrimina humanæ conditionis. Adde quod, cum impiis conflictamur. Illa autem pura erit redemptionis libertas, cùm deficient eſſe peccata, cum paſſiones humanæ in tranquillo conquieuerint, neque res nobis fuerit cum promiſcua omnium turba. Tunc inquam vera erit libertas. Nunc autem iſtius redemptionis arrhabo, nobis prærogatur.]

Itaque coniunctio quam hic per Euchariſtiam cum Deo habemus, eſt arrha pleniſſimæ conjunctionis in cœlo obtinendæ. Item guſtus ſpiritualis quem hic accipimus per Euchariſtiam, eſt arrha guſtus plenioris tunc conferendi. Comparaui Euchariſtiæ effectus, nempe conjunctionem cum Deo, & guſtum cœleſtium, quæ hîc per Euchariſtiam obtinemus, cum conjunctione & guſtu alterius vitæ? quæ binæ coniunctiones & bini guſtus, comparātur adinuicè vt arrha & totum. Si autem non ageretur de effectibus Euchariſtiæ vel de Euchariſtia prout illorum effectuum fonte, ſed formaliter de ipſamet Euchariſtia in ſe ſpectata; ſic dicēda potiùs eſſet pignus æternæ vitæ, quàm arrha: cum Euchariſtia vitam æternam æquet, aut etiam ſuperet, nec ſit de intrinſeca eius ratione. Interpretes tamen Chryſoſtomi apud Paulum, vbi nos legimus *dedit nobis pignus ſpiritus*, eodem loco intra paucas lineas, confundunt *pignus* & *arrham*, promiſcuè vtentes vtraque voce.

Aſſumptio.

Damaſcenus 4. fidei c. 14.

Græcè eſt μετάληψις. Quam vocem Ioannes Ragoſinus orat. de comm. ſub vtraque ſpecie, in Concilio Baſileenſi, hunc Damaſceni locum allegans ait verti *aſſumptionem*, & de Euchariſtia dici, quia per Euchariſtiam Filij Dei diuinitatem aſſumimus. Faber vertit *participationem*, quam vocem retinuit Billius. Nec abs re. Singulariter enim participamus hîc omnes, diuinitatem Verbi, quam in Chriſto vniuerſim tantùm participamus, ratione vnius noſtratis indiuiduæ naturæ. Ea tamen eſt vniuſcuiuſque noſtrum quaſi aſſumptio ad perſonam Verbi; qualem cum vnoquoque fieri docuit, cum hypoſtatica vniuſcuiuſque humanitatis aſſumptio, dedeceret, vt dictum eſt ſect. 5. cap. 1. & 2.

B.

B

Bacchica nostra.

Paschasius initio libri de Sacramentis.

Mirabilis, ac potiùs premendus quam euulgandus videri posset hic Eucharistiæ titulus, si nostro marte cusus esset. Quandoquidem tamen à Paschasio autore grauissimo eum habemus, prodeat sanè. Sic ille habet.

Legis adire sacra qui vis solemnia mensa
Almiferum Christi corpus contingere votis,
Delicijs vesci, roseum potare cruorem.
Bacchica nostra velim, puero quæ misimus olim,
Et misto castos condas in pectore flores.

Vocans Eucharistiam *Bacchica nostra*, alludit ad Prudentium, qui describens voces Ethnicorum de sacrificio Christiano, vocat illud *Orgia* siue *Bacchia. hymno de S. Laurentio, dicens ex Ore impij Præfecti.*

Hunc esse vestris Orgiis,
Moremque & artem proditum est;
Hanc disciplinam fœderis,
Libent tot auro Antistites.
Argenteis scyphis ferunt,
Fumare sacrum sanguinem,
Auróque nocturnis sacris,
Adstare fixos cereos.

Neminem latet, Christianos ab Ethnicis creditos obire Bacchi & Cereris sacra, propter panis ac vini Sacramentum, vt S. Augustinus testatur l. 20. contra Faustum cap. 13. Cum hæc ipsa recenserem, incidi in opus recens R.P. Iacobi Bolduc, quo Eucharistiam esse Oggium Christianum idest mysterium antiquis Bacchici correspondens, latè & fusè demonstrare nititur, nominatim l.2.c.6.& 7.

Quid si verò Paschasius, per *Bacchica nostra*, intellexit mala Bacchi μῆλα Διονύσου quæ ad amorem mirum in modum valere existimata? Confirmat id Iosephus Scaliger ad Virgilij Catalecta *pag.* 470. ex Phileta, Theocrito Attio, Arnobio cum de Nana Nympha. Hæc igitur mala amoris profani quæ erant Ethnicorum *Bacchica*, deterso quocunque cœno impuritatis quod profanitas admiscuit, nobis in Eucharistia exhibentur; quatenus Christus Dominus in ea exhibetur pomi albi simul & rubri specie, iuxta Gregorij Nysseni obseruationem inferiùs referendam V. *Malum.* Non abhorret ab hac Bacchicorum notione, Paschasius: quandoquidem hæc Bacchica Christiana, condi pectore cum floribus optat. At est pomorum & florum fragrantium coniunctio, conueniens ad amoris siue fomentum, siue lenimentum; vt in Cantico Canticorum legere est.

Benedictio.

Primasis, Haymo, & S. Thomas 1. Cor. 14.

Existimarunt hi DD. benedictionem cuius Apostolus 1. Cor. 14. v. 16. meminit, pertinere ad mysterium Eucharistiæ. Sic enim ibi habet Apostolus. *Si benedixeris Spiritu, qui supplet locum Idiota, quomodò dicet Amen, super tuam benedictionem.* Græcè est ἐπὶ τῇ σῇ εὐχαριστίᾳ *super tua Eucharistia*, Censent ergo DD. prædicti, & ex recentioribus non pauci, esse ibi Apostolo sermonem de mysterio Eucharistiæ. Id quod diligenter versat Salmeron ibi; & procul dubio ita esse, affirmat Sanctesius repet. 7. cap. 4. argumentum petens ex antiquo Ecclesiæ vsu, quo populus, vel Camillus vice populi astans & ministrans sacrificanti, auditis à Sacerdote verbis illis super panem, *hoc est corpus meum*, respondebat *Amen.* (Quod erat dicere, *verum est quod asseris,*) vt videre est in Liturgiis Iacobi & Clementis, Basilij & Chrysostomi. Non præsto ego quidem hanc expositionem, tanquam adæquatam Apostolo: Videtur enim Apostolus, *benedictionem* ibi accipere vniuersaliter, pro quacunque benedictione, etiam extra consecrationem: quam *benedictionem* adeò latè acceptam, negat Apostolus faciendam esse lingua aut spiritu, id est exotico & peregrino idiomate, quod non intelligat is qui astat, nec dono linguarum instructus est. Sic enim idiota & rudis, non intelligens benedicentem peregrinis vocibus, non ædificabitur, & non respondebit *amen* super eam benedictionem. Eruditè id excutit Bellarm. l. 2. de verbo Dei c 16. Quamuis autem is videatur genuinus sensus Apostoli, tamen verisimillimum est, inter benedictiones illas vniuersè acceptas, comprehendisse quoque eam, ad quam specialiter constat responsum fuisse *Amen*, hoc est benedictionem consecratoriam, qua conficitur Eucharistia. Quod confirmat contex vocum. Nam tametsi Latinus Apostoli contextus, tantùm adhibet voces *benedictionis, & benedicendi:* (Legimus enim *si benedixeris Spiritu*: Et, *super tuam benedictionem:*) Tamen in Græco primùm est, ἐὰν εὐλογήσῃς τῷ πνεύματι; Tum additur ἐπὶ τῇ σῇ εὐχαριστίᾳ. Sæpè item alibi *Eucharistia & benedictio*, itémque *Eucharistizare & benedicere*, sumuntur indifferenter in eundem sensum. Nam apud eundem Apostolum, & apud Euangelistas in descriptione institutionis Eucharistiæ, promiscuè adhibetur, nunc εὐχαριστεῖν, nunc εὐλογεῖν. Nam cum Marcus de Christo dicat, *accepit panem, & cum benedixisset*, εὐλογήσας, id referens Apostolus, vnáque Mathæus & Lucas, adhibent vocem εὐχαριστήσας Et ipsemet Marcus, quod circa panem dixerat εὐλογήσας; circa poculum exprimit voce εὐχαριστήσας. Similitérque Marcus c. 9. & Ioannes c. 6. narrantes miraculum multiplicationis panum, vtuntur voce εὐχαριστήσας, quam historiam describens Lucas, adhibet vocem εὐλογήσας.

Itaque haud inuerisimiliter DD. initio adducti, benedictionem de qua Apostolus agit loco annotato ex 1. Cor. 14. extendunt ad benedictionem consecratiuam, quæ est confectio mysterij Eucharistiæ. Quo ipso modo sumitur *benedictio*, apud creditum Cyprianum serm. de cœna Dom. cum ait, [Panem solemni benedictione sacratum, ad totius hominis vitam, salutémque proficere.] Item S. Ambrosius, eodem sensu l. de iis qui initiantur c. 9. [Ante benedictionem verborum cœlestium, alia species nominatur; post consecrationem, corpus Christi significatur.] Nec dissimiliter S. Augustinus l. de catech. rud. c. 26. descriptus à Lanfranco l. de Euch. Quanquam in Canone Missæ aliud esse benedictionem aliud consecrationem, quicquid secus senserint Autores Catechismi Concilij Tridentini *tit. de Eucharistia*, obseruat Vasq. 3. p. d. 196. c. 1.

Potest etiam ibidem apud Apostolum, benedictio super quam dicitur *amen*, accipi de Eucharista in facto esse, siue de termino consecrationis.

Onomasticon Eucharisticum.

Sect. V.

ſecrationis. Is enim propriè eſt ſuper quo dicitur *amen*, affirmando verum eſſe quod ipſe adſit vi verborum conſecrationis. Quod ſi conſecratio dicitur *benedictio*, quia creaturam terrenam in Chriſto corpus transmutat; & Deum ipſum adoratione in Spiritu & ſummo cultu quo maior deferri non poſſit, honorat & reueretur: æquè Chriſtus conſecratione productus, dici poteſt *benedictio*, quia eſt origo innumerarum benedictionum: vt in ſimili dicam de voce *ſanctificationis*, cum Autore imperfecti in Matth. hom. 17. *in fine*. Optimè quoque S. Auguſtinus ſerm. 1. ex 40. nouis. [Per carnem nos priùs benedicit Dominus. Norunt fideles qui accipiunt, quia per carnem benedicuntur: & ſciunt quia non eſſent benedicti, niſi caro illa crucifixa, daretur pro ſeculi vita.] Accinit Paſchaſius l. de Sacram. c. 22 [Hunc cibum Iacobo Patriarcha eſuriebat, dicens; *ſi fuerit Dominus mecum, & dederit mihi panem ad edendum, & veſtimentum ad induendum.* Quotquot ergo in Chriſto baptizantur, Chriſtum induunt, & panem Angelorum comedunt. In quo nimirum myſterio, benedixit Iſaac eundem Iacob filium ſuum, quaſi nulla eſſet alia benedictio, quàm frumenti & vini: ſcilicet in pane carnis Chriſti, & in potu ſanguinis; quæ de agro corporis, nobis quotidie per officium Sacerdotis matureſcunt, & comedimus. Hinc quoque idem ait; *Det tibi Deus de rore cæli, & de pinguedine terræ. abundantiam frumenti & vini.* in *rore* quidem *cæli*, quia hæc myſteria, diuinitatis ope conficiuntur. *In pinguedine vero terræ*, quia hæc e ito Chriſti, de Virgine orta creditur, vbi procul dubio Chriſtianorum pleniſſima præſtatur abundantia panis & vini; in quibus ſine dubio, vita fruitur Angelorum. Non igitur chariſſime fili, iſta paruipendas, vbi vitæ tanta redolent Sacramenta. Habes quàm à longè, tantus Patriarcha ſenſit in filio fragrantiam huius myſterij. Ait enim, *Ecce odor filij mei, ſicut odor agri pleni cui benedixit Dominus*, quia profectò in iſto agro corporis Chriſti, theſaurus abſconditus vernat floribus immarceſſibilibus & redolet ſuauitate odoris.] Nec ita multo poſt. [In quo vtique (myſterio,) Iacob verus benedicitur, & Dominus fratrum ſuorum conſtituitur; quia nimirum, ſine iſto nulla rerum alia proficit benedictio. Vnde B. Iſaac, cum ferus venator Eſau ad benedicendum tardiùs occurriſſet, benedictione hac iam fratri indulta, ait; *Venit germanus tuus fraudulenter.* Ac deinde; *Frumento & vino ſtabiliui eum.* Quod eſt apertè dicere; firmaui eum pane corporis Chriſti & vino ſanguinis, in quibus illi æterna maneat abundantia. *Tibi autem fili, vltra quid faciam?* Quid igitur? Tantus & Talis Dei cultor, ſi nihil inuenit filio vltra quod præbeat, niſi eadem illi voris imploret; putáſne (quod abſit,) ſi veris indignus tanta gratia, vllis quod polleas bonis, vltra quàm nihil ampliùs in hac vita præſtatur? Aut fortè ideò paruipendes, quia in ore non tibi ſapit, quod in ſpiritu ille longè præſenſerat in eo, & frui deſiderabat? Sed hoc licet in ſpe refectus olim Abraham fuerat, ideò benedictus Deo excelſo dictus eſt, qua denique benedictione poſt eum Deus Iſaac perfuderat. Propterea & ipſa filium Iacob eiſdem ditabat donis, & prophetali eloquio implorabat quod omnibus erat repromiſſum. Magnum igitur bonum, & ſummæ benedictionis arcanum, in hoc myſticè Chriſti Eccleſiæ præparatur.

Benedictio beatifica.

Concilium Barchinon. 1. can. 9.

Rectè Binius legiſſe videtur, *beatifica*, pro eo quod in quibuſdam Codicibus erat *beatica*. Beatificam porrò benedictionem in eo canone, ſunt qui velleut ſonare reconciliationem, qua poteſtas fieret ſumendæ Euchariſtiæ. Sed non placet ea expoſitio. Non enim in Concilis aut Patribus, *benedictio* pro reconciliatione vſurpari ſolet. Et hîc nulla ſunt adjuncta ei interpretationi ſuffragantia: Imo ex cohæſione canonis huius noui, cum octauo proximè procedente, perſpicuum videtur, benedictionem beatificam appellari Euchariſtiam; quæ & paſſim *benedictio* dicitur, & cum ſit pignus gloriæ, ac viaticum ad beatitudinem, meritò denominatur *beatifica*. Cum igitur Canone 8. fuiſſet conſtitutum, vt qui in infirmitate poſiti acceperant pœnitentiam, ſi conualeſcerent, ſegregarentur à communione; additur Canone 9. [Iubemus verò vt in infirmitate poſiti, *beatificam benedictionem* percipiant.] Ideſt, quamuis per tempus recuperatæ valetudinis ſegregentur ab vſu corporis Chriſti, tamen ſi denuò in morbum incidant, & de vita periclitentur, nolumus eos excludi participatione corporis Chriſti. Itaque *benedictio beatifica*, eſt ipſa diuina Euchariſtia.

Benedictio dulcedinis.

Arnobius in Pſalmum 20.

Perfectum hominem, de Dei virtute non de ſua fortitudine gloriantem, præueniri à Deo benedictionibus dulcedinis, affirmat Dauid Pſalmo 20. Gloſſa Arnobij ibi ſic habet. [*Benedictio dulcedinis*, eſt corpus Chriſti. *Guſtate* (ait) *& videte quoniam ſuauis eſt Dominus.*] Rationem cur Chriſtus in Euchariſtia dicatur *benedictio dulcedinis*, petit Arnobius ex magna ſuauitate quam guſtatus ingenerat, eóque accommodat verſiculum allegatum Pſalmi 33. quem idem Arnobius in eum Pſalmum 33. ſic gloſſat. [Guſtate corpus vitæ, & videte quàm ſuauis eſt Dominus. Vitam enim habet in ſemetipſo, qui manducauerit carnem eius & biberit ſanguinem eius.] Adeò verò protrita iam olim fuit verſiculi illius expoſitio de Euchariſtia, vt ob eum maximè verſiculum Pſalmus 33. è quo is depromptus eſt, concineretur in acceſſu populi ad communionem, vt conſtat ex Clemente l. 8. conſt. cap. 13. vbi pleno è Turrianus. Et quanquam haberi etiam potuit ratio tituli pſalmo præfixi, qui meminit immutationis vultus Dauidis, ad Chriſtum in Euchariſtia aptatæ ab Auguſtino, Arnoldo, Proſpero, & aliis. Tamen ratio præcipua ob quam Pſalmus ille ſub communionem concinebatur, petenda eſt ex illo verſiculo, vt liquet ex Cyrillo Hieroſolimitano Catech. 5. myſtag. poſt deſcriptam Diaconi proclamationem *ſancta ſanctis*, in procinctu ad communionem. [Audiſtis (inquit,) deinceps diuina quadam melodia pſallentem, atque ad ſacrorum myſteriorum communionem, vos adhortantem, *Guſtate & videte quod Chriſtus eſt Dominus.* Num hoc corporeo palato, vt iſtud dijudicetis, vobis præcipitur? Nequaquam, ſed

potiùs

potiùs fide certa, & omnes dubitationis experti. Gustantes enim, non panem aut vinum vt gustent, iubentur: sed quod sub specie est, (videlicet panis & vini,) corpus & sanguinem Christi.] Hic S. Cyrilli locus significare videtur, solum versiculum propositum fuisse decantatum sub communionem. Saltem verò docet rationem decantandi in eo tempore articulo Psalmum 33. fuisse eum versiculum, vt affirmabam. Eo porrò versiculo, suauitas atque dulcedo Christi in Eucharistia degustati, liquidò proponitur, aptè ad intelligendum quomodò Christus dictus sit *benedictio dulcedinis*. Quo etiam referri potest, quod Eucharistia Psalmo 67. dicitur *cibus à Deo in dulcedine sua paratus pauperi*. Nam quamuis cortex litteræ spectet manna, tamen Lyranus, Richelius, & alij, sub manna Christum in Eucharistia abditum agnoscunt. Et verò gustatur hîc dulcedo in suo fonte, vt dixit S. Thomas Opusc. 57. [Gustatur omnis saporis suauitas, & ipsa dulcedo Domini, & omne in hoc Sacramento delectamentum habetur.] Verba sunt Vrbani 4. qui adducitur Clement. vnica de reliq. & vener. Sanctorum. Quantam suauitatem perciperent in vsu Eucharistiæ, quædam perpurgatæ Dei famulæ, describit Card. Vitriacus in Prologo ad vitam S. Mariæ Oegniacensis.

Benedictio mystica.

S. Cyrillus in Glaphyr. in Pentat. c. de Adam *sub finem*, & passim Græci Patres.

Comparans D. Cyrillus, duas duplicis hominis radices, vnam scilicet hominis corporei, qui de Adam secùndùm carnem procreatus est; & alterâ hominis spiritualis, quæ est Adam secundus, seu Christus; adhibet hanc longè pulcherrimam clausulam, Sacramento Eucharistiæ perhonorificam. [Absurdum fuerit existimare, è terra quidem factum, atque hominem existentem Adam, execrationis quæ ipsi accidit, vim tanquam hæreditatem quandam naturaliter in vniuersum genus humanum transmittere, supernum verò ac cœlestem, & Deum secundùm naturam Emmanuelem, nostrámque similitudinem nactum, ac secundum nobis Adam effectum; non etiam perinde vitæ suæ participes abundè efficere, eos qui familiaritatem cum ipso in fide inire voluerunt. Concorporei enim ei, facti sumus per mysticam benedictionem.] *Mysticam benedictionem* nominat Eucharistiam, quia est mysterijs refertissima, & admodùm arcana. Neque enim illud, *mystica*, ad tropum Berengarij trahendum est, vt optimè sic monuit Lanfrancus tractans locum Concilij Ephesini mox allegandum. [Quod verò ait *benedictiones mysticas*, sic dictum accipe, quasi diceret *secretas*. Mysterium namque sicut B. Augustinus in lib. de catechiz. rud. dicit, à secreto nomen accepit. Quid enim secretius, quàm panis viníque speciem conspicere, saporem gustare, tactum sentire, & tamen mirabiliter operante Deo, veram carnem, verúmque sanguinem, credere, comedere, bibere? Loco per Lanfrancum adducto, S. Cyrillus, (eius enim est ex epistola 10. ad Nestorium, locus nomine Ephesinæ Synodi allegatus,) Eucharistiam, numero multitudinis, *benedictiones mysticas*, nominat. Ita enim ibi habet sub Epistolæ medium. [Dum Vnigeniti filij Dei, hoc est Iesv Christi, mortem secundùm car-

nem, & resurrectionem ex mortuis annonciamus, assumptionémque in cœlos confitemur, incruentum in Ecclesiis perficimus cultum, atque ita ad mysticas accedimus benedictiones, ac sanctificamur, participes facti sanctæ carnis, pretiosiq; sanguinis Seruatoris nostri omnium Iesv Christi: nec vt communem carnem accipimus, absit: neque tanquam viri sanctificati, & Verbo secundùm dignitatis vnitatem coniuncti, vt potè velut diuinam inhabitationem adepti; sed vt verè viuificatricem, & ipsius Verbi propriam. Cum enim vita sit secundùm naturam, vt Deus, quoniam vnum cum carne sua, viuificatricem eam ostendit. Itaque etiam si ad nos dicat, *Amen, amen dico vobis, nisi manducaueritis eius carnem, & biberitis eius sanguinem*, non tamen illam velut hominis cuiusdam ex nobis esse arbitramur? (Quomodò enim hominis caro secundùm naturam suam viuifica erit?) Sed tanquam propriè illius factam, qui propter nos Filius hominis & factus est & appellatus.] Hæc tametsi à S. Cyrillo scripta, nomine tamen Concilij Ephesini allegantur, non modò à Lanfranco, sed etiam à S. Anselmu l. de Sacram. altar. 2. p. c. 13. & à Gerocho Epistola ad Ebhetardum Salzburgensem in causa Folmari negantis concomitantiam. Concilium enim Ephesinum, cuius Præses & veluti anima pro S. Cœlestino Papa erat S. Cyrillus, verba S. Cyrilli sua fecit. Porrò sicut nomen *benedictionis*, commune est Eucharistiæ in fieri & in facto esse, ita & nomen *benedictionis mysticæ*. Sic enim Titus Bostrensis in c. 22. Lucæ ad illud *desiderani hoc Pascha*, benedictionem mysticam pro confectione Eucharistiæ vsurpat, scribens in hunc modum. [Non Agnos ex grege, sanctificat eos qui in Christo sunt, sed ipse potiùs Christus sanctè immolatus per mysticam benedictionem, in qua benedicimur & viuificamur. Factus est enim nobis panis viuus qui de cœlo descendit, & vitam dat mundo.] Et eodem modo Theophilactus in c. 6. Ioan. ait, panem interuentu benedictionis mysticæ, transmutari in corpus Christi.

Onomasticon Eucharisticum.

Benedictio paruula S. Cyrillus l. 8. in Ioan. cap. 17.

Hoc titulo donat Eucharistiam S. Cyrillus, eo insigni loco de efficacia huius Sacramenti ritè percepti. l. 4. in Ioan. c. 17. [Sicut parum (vt Paulus ait) fermenti, totam massam fermentat, sic paruula benedictio totum hominem in seipsum attrahit, & sua gratia replet, & hoc modo in nobis Christus manet, & nos in Christo.] Quam mox simpliciter *benedictionem* nominat, hoc loco appellat *paruulam benedictionem*, non ab exiguitate fructuum quos confert (sunt enim maximi & vberrimi, vt statim addit); neque à vilitate rei sub externa specie contentæ (est enim res supra omnem æstimationem, quippe Deus ipse:) Vocat ergo *benedictionem* hanc *paruulam*, spectando quantitatem molis, & vilem speciem externam. Sub exigua enim hostia, ac etiam sub eius quamtumuis exigua particula, vel etiam atomo, est Christus totus; in specie satis despicata; quod est esse paruulum sub hominum oculis. Recolenda, quæ de Christi corpore in Eucharistiæ definitiuè locato, atque adeò sub paruula quoque hostia integro, superiùs dicta sunt sect. 3. c. 3. à numer. 20.

Sectio V. *Benedictio vivificatiua.*

S. Cyrillus epist. ad Calosirium.

Eucharistiam non perstare sacram & Christi corpore diutem vltra vnum diem, quidam Hæretici effutiuerunt, referente Turriano l. 4. contra Magd. c. 19. & idem iam olim retulerat S. Cyrillus, damnans eos insaniæ, verbis quæ adscribo; quibus & propositus Eucharistiæ titulus continetur, & probatur. [Nec dubites an hoc verum sit, eo manifestè dicente, *hoc est corpus meum*, sed potiùs suscipe verba Saluatoris in fide. Cum enim veritas sit, non mentitur. Insaniunt igitur, dicentes mysticam benedictionem à sanctificatione cessare, si quæ reliquiæ remanserint eius, in diem sequentem. Non enim mutabitur sacrosanctum corpus Christi, sed virtus benedictionis, & viuificatiua gratia iugis in eo est. Virtus enim viuificatiua Dei Patris, Vnigenitum Verbum est quod caro factum est, non desinens esse Verbum, sed efficiens carnem viuificatiuam.] Et mox. [Numquid ergò quoniam in nobis vita Dei est, Dei Verbo existente in nobis, viuificatiuum erit nostrum corpus? Sed aliud est, secundùm participationis habitudinem nos habere in nobis Dei Filium, aliud ipsum fuisse factum carnem; Idest corpus sumptum ex alma Virgine, proprium corpus effecisse. Decebat ergo cum nostris quodammodò vniri corporibus, per sacram eius carnem & pretiosum sanguinem, quæ accipimus in benedictione viuificatiua, in pane & vino. Ne enim horreremus carnem & sanguinem apposita sacris altaribus, condescendens Deus nostris fragilitatibus, influit oblatis vim vitæ, conuertens ea in veritatem propriæ carnis; vt corpus vitæ quasi quoddam semen viuificatiuum inueniatur in nobis. Vnde subdit. *Hoc facite in meam commemorationem.*] Errorem hic à S. Cyrillo conuulsum, arctarunt nuperi Sacramentarij, negantes Christum speciebus subesse extra vsum, quos proposita D. Cyrilli argumentatio æquè reuincit; vt via fit necesse aggerere probationum immensam vim; quod faciunt perereditè Sanctesius repet. 4. c. 12. Espencæus toto lib. 2. de Euch. Bellarminus l. 4. de Euch. c. 4. & Val. 3. p. d. 6. q. 1. p. 3.

Bonum.

Concilium Ancyranum c. 4. 5. & 6. & S. Basilius in Epistola Canon. ad Amphiloch. c. 4. & 22. & 55. vocant Eucharistiam τὸ πλεῖον τῶν ἀγαθῶν. An profecere ex Isaia, qui c. 55. præfatus de vino & lacte quæ Eucharistiam præfiguasse supra dictum est. V. *adeps & vinum* subdit, *audite audientes me, & comedite bonum, & delectabitur in crassitudine anima vestra*, vbi Glossa, *bonum* exponit Christum Sacramentalibus speciebus contectum. Est in eandem sententiam locus luculentus Ecclesiastis 8 *Non est bonum homini sub Sole, præter quàm quod comedat & bibat.* In quem locum ita accommodatè ad rem præsentem scribit Olympiodorus. [Si adhuc voluptatiam personam loqui existimes, hæc in voluptate ac vsu sensibilium rerum, gaudium hominis repositum ducit atque mentitur. Sin verò quis loquentem sibi proponat audire Ecclesiastem, statim percipiet quis sit verus cibus ac potus, cum fideles Christiani iam in præsenti vita arrhabonem Spiritus acceperimus.] Incidens in eundem locum Ecclesiastis S. Augustinus 17. Ciuit. c. 20. egregiè in hunc modum disserit. [In libro qui vocatur Ecclesiastes, vbi ait, *non, est bonum homini nisi quod manducabit & bibet*, quid credibilius dicere intelligitur, quàm quod ad participationem mensæ huius pertinet, quam Sacerdos ipse mediator Testamenti noui exhibet secundùm ordinem Melchisedec de corpore & sanguine suo? Id enim sacrificium, successit omnibus illis sacrificiis veteris Testamenti, quæ immolabantur in vmbra futuri: Propter quod etiam vocem illam in psalmo 39. eiusdem mediatoris per prophetiam loquentis, agnoscimus; *sacrificium & oblationem noluisti, aures autem perfecisti mihi.* Quia pro illis omnibus sacrificiis & oblationibus, corpus eius offertur, & participantibus ministratur. Nam istum Ecclesiastem, in hac sententia manducandi & bibendi quam sæpè repetit, plurimùmque commendat, non sapere carnales epulas volnptatum, satis illud ostendit, vbi ait, *melius est ire in domum luctus, quàm in domum potus.*] Vulgata legit, *quam in domum conuiuij.* Similia S. Hieronymus Ecclesiastis 3. ad non dissimilem locum. Baltazat Corderius in Notis ad illud Psalmi 102. *qui replet in bonis desiderium tuum*, obseruat, passim Patres, eum locum de Eucharistia accipere. Vnde addit, alios vertere textum illum hoc modo: *qui satiat bono, tuum*; bono videlicet, quo nihil præstabilius dici aut fingi potest; quod immissum in os atque stomachum, animam exsaturat. Et quamnis D. Hieronymus eum locum alio auertat, significatam volens eo versiculo, vbertatem bonorum quam quis possit capere ad fauces animæ implendas; tamen versio vulgata quæ expressit sensum 70. Interpretum, optimè habet, & refert exsatiationē animæ per cibum Eucharisticum, in quem omne boni genus confluit; quemque siue *bonum* siue *bona* dixeris perinde erit. Vnde apud Psaltem alibi, Deus dicitur *animam esurientem satiasse bonis*, quia in hoc vno bono delitescit vbertas immensa bonorum doodecim primaria bona quibus Eucharistia esurientes replet, fusè illustrat Gerso Tract. 9. super magnificat partit. 4. Spectat ad hunc Eucharistiæ titulum, quod Hildebertus in metrica Missæ expositione, vocat Eucharistiam *speciale bonum*, idest eximium & singulare, sic canens.

Ergo per Christum rerum natura mouetur,
Communisque cibus, fit speciale bonum.

Bonum & pulchrum Dei.

Zach. 9.

Descripserat Zacharias ædificationem Ecclesiæ constituendæ in templum sanctum, expresserátque lapides sanctos super terram eleuandos & coædificandos vt Apostolorum Princeps dixit, mirabiliter insinuans liberum consensum lapidum sanctorum, qui diuinitùs præueniri affuturi erant in ædificium. Subiungit Zacharias, id mirum videri non debere, quod viri eximiæ sanctitatis (quos *lapides sanctos* vocauerat,) leuandi ad eum modum, seu sustollendi forent: quandoquidem daturus erat Deus Ecclesiæ, quod habet optimum & pulcherrimum; nempe Sacramentum panis & vini, sub quorum speciebus corpus & sanguinis Domini delitescer, ad firmandum, roborandum, & exhilarandum corda fidelium. Ita Zachariæ verba. *Quod enim bonum eius est, & quod pulchrum eius, nisi frumentum electorum, & vinum germinans virgines*; interpretati sunt, Glossa, Haymo, Remigius,

Remigius, Lyranus, Richeliua, atque Ribera ibi. Quorum hic rectè admonet, illud *eius*, non poſſe referri ad terram, de qua proximè egerat Zacharias. Nam Græcè & Hebraicè, illud *eius*, eſt generis maſculini, nec poteſt referri niſi ad DEVM. Quamuis autem illud *bonum* & *pulchrum*, plerumque ſint Synonima, & vno Græco nomine καλὸν ſignificari ſoleant, vt etiam Plato, ex vi boni, pellectrice, notauit: Tamen hoc loco Euchariſtia, pulchrum, ob exterſionem labeculatū, bonum verò ob collationem ſalutis, denominata eſt. Audi Paſchaſium l. de Sacr. c. 2 r. [De hoc bono, Zacharias olim repromiſſo admirans, ait, *& quid bonum eius, eſt & quid pulchrum eius niſi frumentum electorum, & vinum germinans Virgines?* Vbi notandum, quod non niſi electorum eſt, cibos ex quo bonum ſalutis Eccleſiæ, & pulchritudo decoris præſtatur: quia etſi quotidie ſordeſcit, exinde reparator, vt ſponſa Chriſti ſine macula & ruga, talibus inueniatur reſpetſa muneribus. Alioqui dum quotidie peccamus, licet in minimis, quomodò ſine macula eſſe poſſumus? Non eſt ergo immaculata, quam nęui obſcœnitas dedecorat. Sed quia per hæc purgatur iugiter, pulchrum eius eſt hoc corpus; ex quo iam ſpecioſa per lauacrum amplius pulchreſcit, vt candore lilij, & rubore ſanguinis, in hoc myſterio decoretur. Bonum quippè, vt ad vitam æternam proficiamus: pulchrum verò, dum immortalitatis gloria veſtimur; vt & interiùs ſanamur viræ dulcedine, & exteriùs fulgeamus nitidiùs de tanti beneficij gratia.]

De cœteris, dicto Zachariæ loco contentis Euchariſtiæ titulis, frumento inquam electorum, & vino Virgines germinante, dicendum infra ſub verbis illis. Nunc breuiter adſcribo Remigium Altiſſiodorenſem, qui eum Zachariæ locum ſecundùm ſactatiorem (vt ait,) ſenſum, ſic gloſſat. [Dominus & Saluator eſt qui de ſe dicit, *Niſi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipſum ſolum manet*. De hoc frumento, mola paſſionis confracto, & igne mortis decocto, factus eſt nobis panis qui de cœlo deſcendit, & dat vitam mundo. Ipſe quoque, qui eſt panis & vinum quod lætificat cor hominis. Hoc vinum bibitur ab illis Virginibus, quæ ſecundùm Apoſtolum, ſunt ſanctæ corpore & ſpiritu; & inebriatæ dicunt cum ſponſa, *introduxit me Rex in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem*. Hoc vinum germinat Virgines; quia quos amor Chriſti inebriat, omnia mundi oblectamenta ſpernunt, & quaſi ebrij & inſenſibiles mundo fiunt, & ſolùm Chriſtum diligunt; & dicunt cum Apoſtolo, *itaque nos ex hoc, neminem nouimus ſuper terram*]

Monſtraui hactenus Euchariſtiam eſſe *bonum Dei*. Eſſe autem potiùs vocandam *bona* numero multitudinis, latè proſequitur Gabriel ſerm. 1. de Euchariſt. & fuſiſſimè Gerſo tract. 9. ſuper Magnificat, præſertim partit. 4. qui illud *Eſurientes impleuit bonis*, interpretantur de Euchariſtia.

Botrus Cypri.

Aponius Cant. 1.

E vinea Engaddi, botrus lectiſſimus colligebatur, è quo eliciebatur vinum optimum, & ob Cypriarum arbuſcularum viciniam odoratiſſimum. Huic botro, cuius meutio eſt Cant. 1. collatam Euchariſtiam cenſuit Aponius. Vnde hic titulus videtur propriè ſpectare ſpeciem ſanguinis, qui eſt vinum ſapidiſſimum & fragrantiſſimum è botro Chriſto, verè (vt S. Auguſtinus ſerm. 186. de temp. nominat,) *magno botro*, in torculari crucis expreſſum, & hodiéque propinatum fidelibus, iuxta illud crediti Bernardi ſerm. de dignitate Sacerdot. [Liquor iſte quem vides, iam non eſt vinum, ſed ſanguis meus, quem pro te fudi in pretium, tibi reſeruans in altari poculum, in peregrinatione tua præſidium, in exitu de Ægypto conductum, in cœlo viaticum. Ego botrus earnis pro ſalute tua portatus ſum ad torcular Crucis, inde eliquatum eſt muſtum tuæ redemptionis. Sanguis autem meus, verè eſt potus.] Quamuis autem nomine *botri*, metonymicè deſignari, poſſit vinum è botro elicibile, ſiue ſanguis vuæ, vt Iacob dixit agens de Meſſia, quod ex multis & Patribus & Rabbinis demonſtrat Boſius l. 13. de ſignis c. 6. & l. 14. c. 5. Tamen cum Aponius, in botro propoſito, agnoſcat & eſcam & potum, videtur pro ſymbolo Euchariſtiæ ſtatuere, vuam non calcatam, quam eſſe Verbi Incarnati accommodatum ſymbolum, alibi plenè proſequor. Haud ægrè huc referatur egregia diſputatio Paſchaſij l. de Sacramentis c. 20. vbi de Chriſto vua ſanguinante, prælo paſſionis preſſa. Itaque botrus Cypri, vtramque Euchariſtiæ ſpeciem ſignare poteſt. Non omitto, aliquos per *botrum Cypri*, intelligere ramuſculum arboris Cypriæ, cuius ſemine manna referente, vt philoſophatur Gillebertus ſerm. 36. in Cant. ſpiè indicatur ſpecies panis.

Onomaſticon Euchariſticum.

Buccella panis.

1. Reg. 2. ex interpretatione S. Auguſtini 17. Ciuit. c. 5.

Vir Dei in verbo Domini terribiliter denuncians Heli Pontifici, mutationem Iudaici Sacerdotij, ſic habet præter cœtera. *Futurum eſt autem, vt quicunque remanſerit in domo tua, veniat vt oretur pro eo, & offerat nummum argenteum, & tortam panis dicatq; dimitte me obſecro ad vnam partem Sacerdotalem, vt comedam buccellam panis.* Verſat hunc locum quàm diligenter S. Aug. 17. Ciuit. c. 5. ex quo obſeruanda ſunt quæ ſub finem capitis habet circa illud, *vnam partem Sacerdotij*; ita enim ipſe legit. [Quamuis nonnulli (inquit.) *ſacrificij tui*, ſint interpretati non *ſacerdotij tui*, quod nihilominus eundem ſignificat populū Chriſtianum, vnde dicit Apoſtolus Paulus, *vnus panis, vnum corpus, multi ſumus*. Et iterum. *Exhibeatis corpora veſtra, hoſtiam viuam.* Quod ergo addidit, *manducare panem*, etiam ipſum ſacrificij genus eleganter expreſſit, de quo dicit Sacerdos ipſe, *panis quem ego dedero, caro mea pro ſeculi vita*, ipſum eſt ſacrificium, non ſecundùm ordinem Aaron, ſed ſecundùm ordinem Melchiſedec. Qui legit, intelligat. Breuis itaque eſt iſta confeſſio, & ſalubriter humilis, qua dicitur, *mitte me in partem Sacerdotij tui manducare panem*. Ipſe eſt obolus argenti, quia & breue eſt, & eloquium Domini eſt, habitantis in domo credentis. Quia enim dixerat ſuperiùs, dediſſe ſe domui Aaron, cibos de victimis veteris Teſtamenti, vbi ait, *Dedi domui patris tui, omnia quæ ſunt ignis filiorum Iſrael in eſcam*; hæc quippè fuerant ſacrificia Iudæorum, ideò dicit, *manducare panem*; quod eſt in nouo Teſtamento ſacrificium Chriſtianorum.]

Sect. V.

Apertè itaque S. Auguſtinus, *bucellam panis* in vulgata editione memorstam, refert ad Eucharistiam! Autor Fortalitij fidei (quem Bartholomeus Spina bello ſuo contra Iudæos totidem verbis exhibuit,) conſpirat in eundem ſenſum l. 3. conſideratione 4. argumento 14. Et poſt tecitata verbs denunciationis Propheticæ quæ iam adſcripſi, ſubdit. [Litera Hebraica, ſicut habui à quodam perito, conuerſo de Iudaiſmo, reuelante mibi hoc ſecretum; hîc habet ſic. *Ego ſuſcitabo mihi Sacerdotem fidelem ſicut cor meum, & voluntatem meam faciet, & veniet ad adorandum me in domo mea in calice argenti, & in placentula panis, & dicent, coniunge me nunc vni iſtorum Sacerdotum ad comedēdum hanc placentulam panis.* Litera Hebraica vbi nos habemus, *nummum argenteum*, habet *agorathqueſeph*, quod ſonat *in calice argenti*. Ex quibus manifeſtè patet, non ſolùm mutatio Sacerdotum, ſed etiam nouum ſacrificium fiendum in calice argenti, & torta panis: quæ vt clarè patet, impleta ſunt in aduentu Chriſti, & ſuorum ſacerdotum.] Igitur de veterum quoque Rabbinorum ſententia, buccella illa panis quam Iudaici Sacerdotes exoptaturi erant, eſt Euchariſtia.

Et eſt ſanè Euchariſtia, *buccella*. Vt enim aduertit S. Gregorius l. 2. in 1. Reg. c. 2. *in fine*, ad illud, *vt comedam buccellam panis*, buccella conficitur in rotunditate, quam eſſe figuram ſpeciei panis, dicam V. *Corona.* Varij Patres, eam fortè ob cauſam, nominant Euchariſtiam, *buccellam.* Sic S. Auguſtinus buccellam à Domino Iudæ porrectam ait, agens de Euchariſtia. Nec enim agit de pane intincto, quem tametſi Euchariſtiam fuiſſe ſenſerunt S. Cyrillus l. 9. in Ioan. c. 16. & Anaſtaſius orat. de Synaxi, tamen S. Auguſtinus tract. 62. in Ioan. ait eos tantùm qui negligenter legerunt, ſic eſſe opinatos. Et fusè idem traduot Hildebertus epiſt. 64. & Hugo Victorinus l. 2. de Sacram. p. 8. cap. 4. Id quod fusè firmatum eſt in Tractatione de Iuda cap. 9. num. 41. Igitur D. Auguſtinus per buccellam Iudæ porrectam, quam ait fuiſſe Euchariſtiam, non intellexit panem in catino intinctum, ſed nomen buccellæ adhibet, agens de corpore Domini porrecto Iudæ. Similiter Euchariſtiam donat *buccellæ* nomine, creditus Cyprianus ſerm. de Cœna Dom. n. 22. cum ait, corde ſiccos & aridos participantes donis, illota conſcientia de manu Domini accipientes buccellam, in veſte lutulenta ſe impudenter ingerentes diuinæ menſæ, duriùs tractandos, quàm ſi mola aſinaria ad collum alligata, demergerentur in pelagus. Auſim eodem referre Tertullianum l. de Monog. c. 11. dicentem de Epiſcopis & Presbyteris; [Et illi planè ſic dabunt viros & vxores, quomodò buccellas. Senſus enim eſt, iuxta Pamelium ibi n. 85. & Eſpencæum l. 2. de ador. Euchar. c. 6. Epiſcopos & Presbyteros Monogamos, iis qui digami eſſe volent, daturos in coniugium, vxores viris, viros vxoribus, quemadmodùm dabant buccellas, hoc eſt] Euchariſtiam domum aſportandam, ibique per otium percipiendam, pro recepto tunc vſu de quo idem Pamelius ad librum Tertulliani de orat. n. 1. & ad l. 2. ad vxorem n. 36. & Baronius ad Rom. Martyrol. 15. Aug. cum de Sancto Tharſicio. Sicut enim Sacerdotes, eas buccellas ſacras dabant quibuſlibet petentibus, etiam ſi fortaſſis malè petentibus; dummodo non liqueret exteriùs de eorum malo ſtatu: ita dabant coniuges omni petenti; ita vt quotieſcunque aliquis vellet ſuum coniugium interuentu Sacerdotum firmari, pro more antiquiſſimo, vt coniugia apud Eccleſiam non profeſſa deputarentur inter ſcortationes, vt ipſe Tertullianus affirmat l. de pudicit. c. 4. non plus abnuerunt dare cōiugem malè petenti, quàm abnuerent dare Euchariſtiam malè poſcenti, de cuius nequitia non conſtaret. Volebat quippe Tertullianus inferre, non ſi Sacerdotes aſſiſtunt iungendis matrimonio digamis, honeſtam eſſe digamiam. Sicut non ſi Sacerdotes præbent Euchariſtiam impiis non compertis, liberatur ſacrilegio eorum communio. Quicquid alij aliter de illis apud Tertullianum buccellis ſtatuant, negari non poteſt, quin hæc interpretatio ſit veriſimilis. Æquè nobis commodaret interpretatio Baronij anno 57. n. 49. aientis datas Euchariſtiæ buccellas, quomodò vxores; quia coniuges cum inibant coniugium, percipiebant Euchariſtiam. Id tamen an rectè quadret Tertulliano, pronuncient alij.

Eſt ergo Euchariſtia buccella, quæ tametſi ſicca, melior tamen eſt quàm domus plena victimis, quia gaudium infert & excludit iurgia, vt S. Thomas piè dixit Opuſc. 58. cap. 4. Hoc eſt buccellatum Chriſtianæ expeditionis, vt loquar cum S. Paulino Epiſtola ad Romanianum. Nam prodituris in prælium fidelibus, hoc munimentum eſſe neceſſarium, concors eſt Patrum doctrina. Videſis Cyprianum epiſt. 54. & Aug. tract. 27. in Ioan. Et quæ infra dico ex Gilberto Tornacenſi V. *Munimentum Dominicæ ſaturitatis.* Iuſtius ſanè Chriſtiani hinc dicerentur Buccellarij, quam illi tempore Honorij milites vt narrat Olympiodorus apud Photium Cod. 80. exponitque Conſtantinus Porphyrog. libello de Themstibus, ac ex recentioribus Turnebus l. 24. Adu. c. 16. & l. 26. c. 15. & Rigaltius in Lexico.

C.

Calculus candidus.

Hugo Card. Apocal. 2.

Literæ ad Angelum Pergami Apocal. 2. exaratæ, ſic habent. *Vincenti dabo calculum candidum, & in calculo nomen nouum ſcriptum, quod nemo ſcit niſi qui accipit.* Eum *calculum candidum*, aliqui interpretantur carbunculum, alij margaritam, quidam Smaragdum, & vt latè proſequitur Viegas ibi Comment. 3. ſect. 6. bellè omnia illa quadrant in Euchariſtiam. Qui de Topazio accipiunt calculum candidum, ſiue ſplendentē, æquè habent quomodò eum Chriſto in Euchariſtia accommodent. Nam & Chriſtus Topazius eſt, vt concinnè tradit Philippus Abbas initio Tomi ſeptimi in Cant. & ſpecialiter in Euchariſtia habet cum Topazio affinitatem, quatenus non niſi noctu ſplendet, de die autem non erit manifeſtus. Vnde vt ex Agatarchide cap. 42. hiſtor. ſcribit Photius Cod. 250. qui topazium conquirunt, Regio edicto noctu per vices circumuagantur, ligonibus variæ magnitudinis inſtructi: & obſeruato ſplendore promicante è ſaxo, tantæ illum quantitatis vaſe circundant, quantam viſæ imaginis magnitudo popoſcit.

Per

Per diurnam poſtea lucem accedentes æqualem ptiori deſignationi ſaxi partem excindentes, ſegmentum peritis læuigandi attificibus tradunt, ſicque Topazio potiuntur, Chriſtum in Sacramento non niſi per hanc noctem ſplendere; de die autem ceſſaturum eius Sacramentalem fulgorem, monſtratum eſt ſuperiùs. Eſt igitur hac quoque ex parte calculus candidus, ide eſt præfulgens ac ſplendens atque adeò Topazius, Calculum forcipe ſublatum de altari Iſaiæ 6. aliud non fuiſſe quam carbonem, omnes conſentiunt reſte Clyſtouæo ad librum 4. Damaſceni c. 14. Fuiſſe autem typum Euchariſtiæ, dicemus infra V. *Carbo diuinus.*

Calix admirandus,

Chryſoſtomus homil. 84 in Ioan.

Subiiciendus eſt locus Chryſoſtomi, poſtquàm Chriſti latus memorauit, iſta ſubdentis. [Arcanum myſterium conſummatum eſt. *Exiuit* enim *ſanguis & aqua.* Non caſu & ſimpliciter hi fontes ſcaturierunt, ſed quoniam ex ambobus Eccleſia conſtituta eſt. Sciunt hoc initiati. Per aquam enim regenerati, ſanguine & carne nutriti. Hinc myſteria ortum habent, vt quoties ad calicem admirandum accedis, tanquam ab ipſo latere, hauriens accedas.]

Calix benedictionis.

Apoſtolus 1. Cor. 10.

Verba Apoſtoli eo loco ſunt. *Calix benedictionis cui benedicimus, nónne communicatio ſanguinis Chriſti eſt?* Exclamat adhæc verba S. Chryſoſt. hom. 24.] Quid dicis ô Beate Paule? Cum vis auditorem confundere, & horrendorum myſteriorum meminiſſe, *calicem benedictionis* appellas, calicem illũ formidoloſum & horroris plenum? Sanè quidem. Non enim paruũ eſt quod dicitur. Siquidẽ cum *benedictionẽ* dico, Euchariſtiam dico; & dicendo Euchariſtiam, omnẽ benignitatis Dei theſaurum aperio, & magna illa munera cõmemoro. Etenim cum calice, inenarrabilia Dei beneficia, & quæcunque conſecuti ſumus, addimus; ita ad eum accedimus, & cum eo communicamus, gratias agentes quòd humanum genus errore liberauit, quod cum ſpem nullam haberemus, & impij in hoc mundo eſſemus, fratres & conſortes ſuos adſcripſit. His & cæteris huiuſmodi gratiarum actionibus accedimus. Quomodò igitur contraria non facitis ô Corinthij, (inquit,) cum Deo benedicitis, qui ab idolis vos liberauit, iterum ad eorum menſas curritis? *Calix benedictionis cui benedicimus, nónne communicatio ſanguinis Chriſti eſt*: Maximè his ſibi verbis, & fidem facit, & horrorem. Eorum autem huiuſmodi eſt ſententia. Quod eſt in calice, id eſt quod à latere fluit, & illius ſumus participes. *Calicem* autem *benedictionis* appellauit, quoniam cum præ manibus eum habemus, cum admiratione & horrore quodam inenarrabilis doni, laudamus benedicentes quod ſanginem effudit, ne in errore permaneremus; neque tantùm effudit, ſed nos omnes eius participes effecit.

Iuxta Chryſoſtomum ergo, *Calix benedictionis*, eſt calix Euchariſticus, quo agnoſcentes nos omnibus diuinis bonis locupletatos, benedicimus Deo. Poteſt addi alius eiuſdem tituli ſenſus, quo *calix benedictionis*, dicatur eſſe calix omni nos benedictione cœleſti complens. Et ita eum titulum expoſuit creditus Anſelmus ad eum locum. Dici etiam poſſit, *calicem benedictionis*, idipſum eſſe quod calicem conſecratum Nam *benedictionẽ* pro conſecratione accipi, ſupra monſtratũ eſt. Et neceſſariò ita intelligendũ eſt illud quod ait Apoſtolus, *calix cui benedicimus*. Illud enim *cui*, cadit in calicẽ, non in Deum. Græca habent τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας ὃ εὐλογοῦμεν. Id eſt *calix quem benedicimus*, quod aliud ſonare non poteſt quam *calix quem conſecramus*. Imo Alanus l. de Euchar. cap. 15. latè contendit, benedictionem quam Chriſtus in Euchariſtiæ inſtitutione adhibuiſſe dicitur, eſſe ipſam conſecrationem. Quod quanquam minùs conſonat Canoni Miſſæ, & Concilio Tridentino ſeſſ. 13. cap. 1. ideóque à Vaſque reijcitur 3. part. d. 196. cap. 2. tamen quæ Alanus profert, demonſtrant vocem *benedictionis* pro *conſecratione*, & verbum *benedicendi*, pro *conſecrando* interdum accipi, vt factum aſſeto ab Apoſtolo verbis illis *cui benedicimus*, ac veriſimiliter etiam illis *calix benedictionis*. Non eſt huc aduocandus *calix* ille *benedictionis*, ſiue *calix ſalutum*, de quo Agellius & Genebrardus in pſal. 115. & nos infra V. *Calix ſalutaris.*

Onomaſticon Euchariſticum.

Calix inebrians.

Origenes Tract. 35. in Matth. Ambroſius in pſal. 35. Hieronymus q. 2. ad Hedibiam, Chryſologus ſerm. 160. Chryſoſtomus in Pſalm. 22. & ibidem Theodoretus, Cyrillus Catech. 4. myſtag. & alij gloſſantes locum pſalm. 22. vel in eum locum incidentes.

Egregiè præter cæteros, illud Dauidis, *calix meus inebrians, quàm præclarus eſt*, de Euchariſtia accipit S. Cyprianus epiſt. 63. num. 15. agens contra Aquarios. [Cuius rei (inquit,) Sacramentum, nec in Pſalmis tacet Spiritus ſanctus, faciens mentionem Dominici calicis, & dicens; *Calix tuus inebrians per quàm optimus.* Calix autem qui inebriat, vtique vino mixtus eſt, neque enim aqua inebriare quenquam poteſt. Sic autem calix Dominicus inebriat, vt & Noë in Geneſi, vinum bibens inebriatus eſt. Sed quia ebrietas Dominici calicis & ſanguinis, non eſt talis qualis ebrietas vini ſæcularis, cum diceret Spiritus ſanctus in Pſalmo, *calix tuus inebrians*, addidit *per quàm optimus*: quod ſcilicet calix Dominicus ſic bibentes inebriet, vt ſobrios faciat, vt mentes ad ſpiritalem ſapientiam redigat, vt à ſopore iſto ſæculari ad intellectum Dei vnuſquiſque reſipiſcat: & quemadmodùm vino iſto communi mens ſoluitur, & anima relaxatur, & triſtitia omnis deponitur, ita epoto ſanguine Domini & poculo ſalutari, deponatur memoria veteris hominis, & fiat obliuio conuerſationis priſtinæ ſæcularis: & mœſtum pectus ac triſte quod priùs peccatis angentibus premebatur, diuinæ indulgentiæ lætitia reſoluatur: Quod tum demum poteſt lætificare in Eccleſia Domini bibentem, ſi quod bibitur, Dominicam teneat veritatem.]

De hac per Euchariſtiam ebrietate, inſigniter diſſerit Gregorius Nyſſenus hom. 10. in Cant. ad illud *comedite amici, bibite & inebriamini chariſſimi*, quod perinde eſſe ait, ac verbis Euangelicis dicere *comedite & bibite ex hoc omnes.* Tametſi enim Chriſtus non addidit in actu ſignato *inebriamini*, tamen [Hoc reipſa fecit, quandoquidem omnis ebrietas ſolet efficere, vt mens excedat, à vino ſuperata. Quod ergo hic adhortatur, hoc tunc quoque factum eſt per diuinum illum cibum & potum: & ſemper fit,

Sect. V. ſimul conueniente cum cibo & potu, mutatione & exceſſu à deterioribus ad ea quæ ſunt meliora. Sic inebriantur vt dixit Propheta, *qui bibunt ex vbertate domus, & potantur torrente deliciarum.* Quo inebriatus etiam aliquando fuit diuinus Dauid, vt qui cum à ſe exceſſiſſet & fuiſſet in extaſi, vidit pulchritudinem quæ non cadit ſub aſpectum, inſignemque & celebrem illam exclamauit vocem *omnis homo mendax*, orationum ineffabilium benè diſpenſans interpretationem. Sic inebriatus quoque fuit nouus noſter Benjamin Paulus, quoniam fuit in extaſi cum diceret: *ſiue enim exceſſimus Deo,* (ad illum enim erat exceſſus,) *ſiue ſobrij ſumus, vobis*; ſicut cum in iis quæ dicebat Agrippæ, ſe non inſanire enunciaret, ſed loqui verba ſobrietatis & iuſtitiæ. Noui etiam B. Petrum in hoc genere ebrietatis, ſimul & propinantem & inebriantem.

Non eſt prætermittenda inſignis planè diſputatio quam ibi ſubtexit Nyſſenus, de ſomno conſequente ebrietatem inductam ab Euchariſtia. Eſt enim effectus huius inebriationis ad ſuam hanc cauſam valdè proximè pertinens, eámque ritè elucidans. [Ebrietatem (inquit,) conſequenter ſequitur ſomnus, iis quorum per concoctionem digeſta fuerit ad bonam habitudinem ciborum facultas. Propterea poſt illud epulum, ſponſa tenetur ſomno. Eſt autem alienus quidam ſomnus, & à conſuetudine naturali remotus. Nam in conſueto quidem ſomno, qui dormit non vigilat, & qui vigilat non dormit; ſed vtrumque in ſe inuicem deſiuit: nempe ſomnus & vigilia ſibi inuicem ſuccedendo ſedantia, & viciſſim ad vnumquemque accedentia. Hic autem noua quædam & admirabilis mixtio, & coïtio contrariorum in ea cernitur. *Ego enim* (inquit) *dormio, & cor meum vigilat.* Quænam ergo eſt de his rebus accipienda ſententia? Somnus eſt mortis ſimilitudo: In eo enim ſoluitur omnis ſentiens corporum operatio, cum nec viſus, nec auditus, nec odoratus, nec guſtus, nec tactus, ſomni tempore, ſuo fungantur munere. Procreat enim obliuionem ſollicitudinum & curarum quæ ſunt in homine, ſopit metum, & iram lenit, & eorum qui ſunt aeris & exacerbati animi remittit vehementiam, & efficit vt nullus ſit omnium malorum ſenſus, quamdiu dominatur corpori. Hoc ergo dicimus per ea quæ dicta ſunt, quod ſeipſa euaſit excelſior, quæ ſic magnificè gloriatur, & dicit, *ego dormio & cor meum vigilat.* Reuera enim quamdiu ſola anima in ſe viuit, à ſenſibus minimè perturbata, tanquam ſub ſoporifero aliquo impedimento tenetur naturâ corporis: & verè dici poteſt, quod dormiat viſus per ceſſationem ab opere, contemptui habitis illis ſpectaculis quæ puerorum oculis ſolent afferre ſtuporem. Non ea inquam ſola quæ ſunt naturæ terreſtris, vt aurum & argentum, & gemmæ quæ pulchro aliquo colore, oculorum mouent auiditatem; ſed & miracula quæ mouentur in cœlo, & ſtellarum ſplendores, & orbis Solis, multipléxque & varia Lunæ forma, & ſi quid aliud affert voluptatem oculis; propterea quod nihil temerè moueatur, ſed ſimul moueatur & circumagatur cum motione & menſura temporis. His omnibus deſpectis, propter verorum bonorum contemplationem, otioſus eſt oculus corporis, cum ad nihil eorum quæ ab iſto oſtenduntur, perfectior attrahatur anima; propterea quod cogitatione ea ſola aſpiciat, quæ ſunt ſuperiora iis quæ videntur. Ita etiam mortuus eſt auditus & ceſſans ab operatione; cum in iis quæ ſunt ſupra rationem, occupetur anima. De ſenſibus autem magis belluinis, non conuenit aliquid dicere: quod ſcilicet tanquam è morticinis quiſpiam fœtor ab anima ſit abiectus, & naribus odores captans odoratus, & ventris tanquam Dei ſeruitio aſſidens guſtus, & præterea tactus cui ſeruile & cæcum eſt ſentiendi inſtrumentum, quod quidem fortè propter cæcus fecit natura. Quæ omnia cum propter ceſſationem ab opere, tanquam ſomno aliquo, ſint vincta & oppreſſa, puta eſt cordis operatio, & ſurſum aſpicit cogitatio, vt quæ à ſenſus motione ſunt libera & minimè perturbata. Nam cum in hominum natura duplex ſit voluptas; altera quidem quæ exercetur in anima per impaſſibilitatem, altera verò per perturbationem animi in corpore, quam ex ambabus liberum elegerit arbitrium, ea dominatur in alteram. Qui enim aſpicit ad ſenſum qui per ſe innatus eſt corpori, is tractus à voluptate tranſibit expers guſtus diuinæ lætitiæ. Quibus autem deſiderium ad Deum eſt propenſum, iis obſcuratur quidem oculus corporis propter boni appetitionem, & cenſetur eſſe fugiendum quicquid veluti quibuſdam Magicis carminibus delinit ac deſipit ſenſum. Propterea anima, quando delectatur ſola eius quod eſt contemplatione, ad nihil dicitur vigilare eorum quæ ad voluptatem fiunt per ſenſum; ſed omni ſenſu corporali exuta, nuda & pura mente, per diuinam vigiliam, Dei ſuſcipit apparitionem.] Tantum de optatiſſimo ſomno, ebrietatem calice Euchariſtico inductam conſequente, Nyſſenus.

Egregiè de eadem inebriatione per Euchariſtiam Chryſoſt. ſ. 34. Tomi 5. Græc. Tractans enim illud Apoſtoli Epheſ. 5. *Nolite inebriari vino in quo eſt luxuria, ſed implemini Spiritu* (ſic legit, fortè inſinuans Euchariſtiam quæ ſæpè *Spiritus* dicitur) addit, ſe in illa die quæ erat dies Paſchatis de temperantia auditorum confidere, (quippè qui potati eſſent diuino calice ea die) deſcribitque his verbis eum calicem. Præelatus eſt nobis ebrietatis calix. Eſt calix ebrietatis qui temperantiam gignit, non paralyſim. Quiſnam ille porrò? Calix ſpiritualis, calix ſalutaris, calix impollutus Dominici ſanguinis. Non gignit ebrietatem ille calix, non paralyſim gignit: non enim vires diſſoluit, ſed vires excitat. Ille non neruos infringit, ſobrietatem quippe affert. Ille Angelis venerandus eſt, hominibus pretioſus, Domino amabilis. Vide quid dicat Dauid de ſpiritali calice iſto qui propoſitus eſt in hac menſa. *Paraſti in Conſpectu meo menſam, aduerſus eos qui tribulant me. Impinguaſti in oleo caput meum, & calix tuus inebrians, quàm præclarus eſt.* Etenim ne audito nomine ebrietatis ſubitò metueres, & eiuſmodi putares eſſe vt infirmitatem inducat, adiunxit eſſe præclarum & firmum. Nouum ebrietatis genus, robur immittit & validum reddit ac potentem: quippè quod ex ſpirituali petra profluxerit. Non eſt deprauatio cogitationum, ſed ſpiritualium cogitationum accumulatio. Hac ebrietate, ebrij ſimus.] Breuiſſimè hanc præclari calicis inebriationem attigit S. Auguſtinus in Pſal. 22. cenſens ſignari eo nomine, obliuionem

nem vanarum priorum delectationum, quo totus Nysseni discursus denique reuoluitur. Apertè verò Nisseni disputationem expressisse videtur Paschasius l. de sacram. cap. 10. his præter cætera. [Sponsus adhortatur in Canticis, *Comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi*, quia profectò talis esca & potus nunquam dignè sine ebrietate Spiritus sancti degustatur. Hinc quoque Dauid ebrius gratanter in persona nostra canit, *Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me: Impinguasti in oleo caput meum, & calix meus inebrians, quam præclarus est.* Præclarus vtique, quia omni veritate & fulgore clariùs resplendet, & luce S. Spiritus illustratur, ac per hoc fidelium inebriat mentes. Quo nimirum haustu, illi ebrij erant hora diei tertia, super quos se idem Spiritus sanctus pleniùs diffuderat.] Optimè. Nam Apostoli, in die Pentecostes priusquam educerentur in aciem, haustu sacri calicis inebriati erant, facto tunc primùm sacro, vt habet Hesychius lib. 6. in Leuit. *pag. mihi* 548. & dicam infra V. *oblatio noua* post Democharem l. 2. de Missa cap. 4. ac Genebrardum in Liturgiam S. Dyonisij cap. 7. Non est porrò mirum, homines calicis Eucharistici potu inebriatos esse, hodiéque inebriari; cum Deus ipse, vino passionis Christi hic propinato, veréque vino mero, vt disserit S. Bernardus serm. 9. in psal. 90. sit ebriatus, vt ex figura quæ in Nœmo præcessit obseruauit S. Cyprianus epist. 63. n. 7.

Hæc igitur est inebriatio calicis Christi siue Sacramenti Eucharistiæ. Porrò non est quod quis opponat, inebriationem sanctorum à Christo, factam, reseruari in tempus beatitudinis, vbi sancti inebriabuntur ab vbertate domus Dei. Optimè enim id enodauit Rupertus l. 4. in Cant. *ad finem*, expendens illud, *bibite, & inebriamini charissimi.* Nam longam disputationem de cibo & potu nostræ salutis, contraposito ei cibo qui nos perdidit, concludit ex persona Christi. [inebriamini igitur charissimi, inebriamini inquam, ita vt egestatis vestræ obliuiscamini & doloris ampliùs non recordemini. Nam corpus quidem mortuum, id est, certissimè moriturum est propter peccatum, spiritus verò viuit propter iustificationem. Et ipsam mortem, & omnes modos siue species mortis atque pœnarum, quicquid doloris & quicquid gaudij, quicquid timoris & quicquid spei mundus habere siue inferre potest aut potuit, obliuiscimini charissimi, præ ebrietate vini vestri; præ abundantia Spiritus sancti, præ dulcedine nuptiarum præsentium quibus interesse meruistis, quarum festiuitatem videre primi meruerunt beati oculi vestri. Vos enim estis conuiuæ nuptiarum præcipui, qui primi omnium, aquam vinum factam gustare meruistis. Siquidem iam hoc ipsum quod non habetis tristitiam siue dolorem sæculi, quod contemnitis gaudium mundi, quod timorem hominis non timetis, quod non in homine speratis; quæ videlicet quatuor passiones aquæ mortuæ, imo & aquarum mortuarum quædam capita sunt: Sed solummodò secundùm Deum contristamini, solummodò in Spiritu sancto gaudetis, solum Deum timetis, & in solo Deo speratis: Iam inquam hoc ipsum, est prægustato factum ex aqua vinum, & ebrietatis initium. Veniet autem satietas, perficietur ebrietas post hoc, iuxta illud in Psalmo, *inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos.*]

Calix quam præclarus.

Onomasticon Eucharisticum.

Iidem versiculum Psalmi 22. de quo priore titulo, aptantes ad Eucharistiam.

Quod Dauid ait, *calix meus inebrians quam præclarus est*, Iansenius ibi, monet absque interrogatione legendum, & sensum esse *valdè præclarus est.* Nam etiam apud Tullium, ea particula *quàm*, in eo sensu appingitur positiuo. Videtúrque in hunc sensum intellexisse calicem quàm præclarum, & absque interrogatione legisse S. Bernardus serm. 9. in psal. 90. Nobis verò perinde est, siue interrogatio adhibeatur siue prætereatur. S. Cyprianus epist. 63. legit *quàm peroptimus.* S. Ambrosius in psal. 35. secutus 70. legit *validus & potens.* Vtraque lectio recidit in nostram. Quanquam prior aptiùs & distinctiùs exprimit pretium rei contentæ in hoc calice, sanguinis inquam Christi Domini, qui est supra omne pretium. Neque enim est sanguis hircorum, aut taurorum, vel vitulorum, qui olim in lege ad huius sanguinis adumbrationem adhibebatur; neque est vinum libaminum, sed pretiosus cruor quasi Agni immaculati. De huius diuini sanguinis pretiositate, ob quam iure optimo denominari potuerit *præclarus*, & *quàm peroptimus*, sic disputat S. Chrysostomus homil. 45. in Ioan.

Alia notio vocis *præclarus*, pro potente ac validò, insinuat efficacitatem Eucharistiæ, & eximios effectus quos producit in anima suscipientis. Egregiè hanc notionem *præclari calicis*, expressit creditus Cyprianus serm. de Cœna Domini n. 15. verbis illis. [Quam præclarus est calix iste, quàm religiosa est huius potus ebrietas, per quam excedimus Deo: & quæ retrò sunt obliti, ad interiora extendimur, non habentes sensum huius mundi, sed diuitis præparati delicias contemnentes, cruci hæremus, sanguinem sugimus, & intra ipsa Redemptoris nostri vulnera figimus linguam, quo interiùs exteriúsque rubricati, à sapientibus huius sæculi iudicamur amentes, qui religionis huius abhorrentes mandatum, vsque hodie retrò abeunt, & à secretis diuinis omnium infra se mysteriorum continentibus summam diffugiunt & recedunt.] Hæc est illa sobria ebrietas huius præclari calicis, vt loquitur Guerricus serm. 2. de Pentec. ex qua efficitur tanta dilatatio & lætificatio pauperis, (nam pauperi parauit Deus in dulcedine sua hunc calicem,) vt paupertas animum eius non vrat: & si dolebat ob peccatum, iam peccati reatus conscientiam non mordeat, vt idem Guerricus sapienter philosophatur.

Admonet porrò Stephanus Eduensis l. de sacram. Altar. cap. 16. non esse quod quis existimet, calicem præclarum à Dauide prænunciatum, & de quo in Canone Missæ dicitur *accipiens & hunc præclarum Calicem*, nominari præclarum à præstantia materiæ è qua confectus est: [Non enim pro fulgore attribuitur claritas Calici, sed pro dignitate Sacramenti.] Ideóque quod retuli ex Canone, *accipiens & hunc præclarum*, negat accipiendum esse de identitate materiæ: cum nostri Calices plerunque sint argentei vel aurei; calix autem quem Christus accepit ad consecrandum, luteus aut ligneus fuerit. Fauet Gabriel lect. 52. in Canonem *litera C,*

tera C,

Sect. V. *tera C*, qui ait non credi quod Christus qui auri & argenti possessione suis interdixit,& profiteri suam paupertatem extrema maximè vita voluit, aureum, vel argenteum, aut etiam stanneum calicem,adhibuerit ad consecrandum. Catinum in quo Christus intinxit panem quem Iudæ porrexit,*vilem* nominat Clemens Alexandrinus 2. pæd. c.3. Vnde Ioannes Brodæus l.5.miscell. c. 19. adducitur vt credat, vulgi errore inprimaria quadam vrbe quam signat,vas ex gemma pretiosa, haberi catinum qui vsui Christo fuit in suprema cœna. Haud dubiè ergo, Clemens, non censuit calicem in quo Christus mysteria celebrauit, aureum argenteúmve fuisse. Nam sicut catinum censet vilem fuisse, Ita de calice non videtur secus sensisse. Videtúrque præiuisse S. Chrysostomus, qui homil. 51. in Matth. negat mensam in qua Christus confecit mysteria, fuisse ex argento,aut calicem fuisse aureum: sed quamuis illa omnia fuerint pretiosa & tremenda, quia spiritu plena erant, non tamen ob materiæ pretium. Vnde excurrit ibi S. Chrysostomus, in eos qui absque aureis animabus, aureos calices offerunt; & contaminati crudelitate in pauperes, de facræ suppellectilis pretiosa materia sunt solliciti. Quanquam disertè addit, nequaquam displicere Deo donatia huiusmodi pretiosa, dummodò priùs consulatur charitati atque iustitiæ. Imitatione Christi fuisse olim calices è vili materia, neminem latet. Quo spectat S.Bonifacij acroama, adductum à Vualafrido de rebus Eccles.c.24. & à Radulpho Tungrensi l. de Cano. obseru. proposit. 23. quondam Sacerdotes aureos, ligneis vsos esse calicibus: nunc ligneos Sacerdotes, adhibere ad sacrificium aureos calices. In vita quoque S. Benedicti Anianensis hæc leguntur. [Vasa ad Christi conficiendum corpus, nolebat sibi esse argentea: siquidem primùm ei fuerunt lignea, deinceps vitrea, sic tandem eunscendit ad stannea. Planetam verò refutabat habere sericeam, & si aliquis illi dedisset, mox aliis ad vtendum præstabat.] S. Columbanus æneo calice vsus est, cuius exemplo eius discipulus Gallus, recusauit vasa ministerij argentea, quæ Magnoaldus cogitabat facere, vt habent Acta S. Gallie, 18. apud Surium 16. Octob, vbi etiam refertur S. Gallum eam sui facti rationem reddidisse, quod Christus clauis æreis fuerit confixus.

Nibilominus non debet censeri vana religio, adhibentium ad sacrificium aureos & argenteos calices. Hierosolymis asseruatum calicem à Christo in cœna adhibitum Beda l. de locis sanctis cap. 2. testatur argenteum fuisse. Et idem S. Benedictus Anianensis, qui initio in facris vasis aurum & argentum auersabatur, postea mutata mente, [pretiosa vestimenta Ecclesiastica, calices argenteo aptæ grandes, offertoria argentea, & quicquid opera Dei necessarium esse conspexit, summo cum studio acquisiuit:] vt ad finem vitæ eius narratur, vbi etiam additur, de simili studio Gulielmi ex Comita Monachi Gellonensis. Iam olim sub Decio, libabant auro Antistites, argentéisque scyphis vrebantur. Etiam gemmis oculabant aureos calices, vt habet Epiphanius Constantinopolitanus scribens ad Hormisdam. Quare hoc item nomine, nihil vetat (per se loquendo,) dici præclarum calicem, qui *Christi sanguinis est portator*, vt vocem Optati l.6. contra Donatistas vsurpem.

Calix noui & æterni Testamenti.
Canon Missæ.

De Calice sanguinis Christi ista dicuntur, tanquam à Christo prolata, de quo non potest esse dubium, cum ita habeatur in Canone, quem vacare errore certa fides est,ex definitione Concilij Tridentini sess.22. cano.6. Nomine *calicis* intelligi vas continens, contendit Vasques 3. p. d. 199. num.36. Non minùs tamen procliue est, intelligere nomine *calicis*, liquorem potabilem intra vas illud contentum. Quo pacto constat accipi *calicem*, cum dicitur, *qui dederit calicem aquæ frigidæ*. Hoc est aquam calice contentam ad porandum. Et quia liquor prout potabilis, exprimitur nomine *calicis* quod non fieret si tantùm exprimeretur sub ratione liquoris, idcirco quia in Eucharistia sanguis Christi proponitur vt putabilis, meritò Romana Ecclesia ex traditione B. Petri, retinuit potiùs hanc formam secundæ consecrationis *hic est calix sanguinis*, prout retulerunt S. Paulus & S. Lucas, quàm illam aliam verborum cortice dispatem à Matthæo & Marco recitatam, *hic est sanguis meus*. Quamuis enim hæc verba videantur apertiora, tamen non designant explicitè sanguinem sub ratione potus, sicut faciunt voces illæ *calix sanguinis*. Hic sanguis liquidus & ex calice potabilis, dicitur *calix noui & æterni Testamenti*. Vbi *nouum & æternum*, synonima sunt. Quia enim nouum Testamentum non fuit abrogandum, imo est duraturum ad finem vsque mundi, ideò vocatur Testamentum,non modò nouum præ veteri & antiquato,sed etiã *æternum*. Dicitur quippè Testamentum æternum iuxta D. Gregorij interpretationem homil.6. in Ezech. quia nunquam est mutandum; vnde ad illud accommodat, quod Ezechiel habet de rotis; *Et non reuertebantur cum ambularent*; Cum è contrario vetus Testamentum ad semetipsum reuersum sit, vt S. Gregorius loquitur, quia vsque ad finem non permansit, sed veniente Christo, euiguit, succedente Testamento nouo, quod nullius alterius Testamenti subrogatione mutabitur, eámque ob causam denominatur *æternum*. Alluditúrque ea appellatione, ad Prophetiam quâ Christus prænunciatus est Sacerdos in æternum secundùm Ordinem Melchisedec. Addit Ianssonius in Canonem Missæ,significari ea æternitate,effectum perseuerantiæ custodientis nouitatem ab Eucharistia collatam, qui effectus est valdè consentaneus Eucharistiæ. Verùm ea ratione, æternitas ista non caderet in Testamentum, quod tamen asseritur in forma consecrationis. Cur autem hæc appendix *noui & æterni Testamenti*, sit apposita formæ secundæ consecrationis, non autem formæ qua panis consecratur, rationem his verbis reddit Origenes tract. 35. in Matt. [Cur non dixit, *hic est panis noui Testamenti*, sicut dixit, *hic est sanguis noui Testamenti*? Quoniam panis est verbum iustitiæ, quam manducantes animæ nutriuntur. Potus autem est verbum agnitionis Christi,secundùm mysterium eius natiuitatis & passionis. Quoniam ergo Testamentum Dei, in sanguine passionis Christi positum est ad nos, vt credentes Filium Dei natum & passum secundùm carnem, salui efficiamur non in iustitia, in qua sola sine fide passionis Christi salus esse non poterat, ideò tantùm de calice dictum est, *hic est calix noui Testamenti*.] Clariùs dixisset,

hanc

hanc appendicem appositam esse formæ consecrationis calicis, quia sanguis Christi prout potabilis, & rigans ac aspergens nos, cum percipitur ex sacro calice, continet correspondentiam ad constitutionem Veteris Testamenti, in qua Moyses Exodi 24. accepto sanguine in cratere, conspersit populum. Similiter enim Christus Dominus condens Testamentum Nouum, aspersit suo sanguine Ecclesiam, tanto solemnius fœdus pangens, quàm est pretiosior sanguine brutæ pecudis, sanguis pretiosus pecudis Noui Testamenti, quo pacto Christum appellauit S. Augustinus epist. 86.

Calix salutaris.

Canon Missæ, & Hieronymus q. 2. ad Hedibiam.

Psalmo 115. qui in vulgata dicitur *calix salutaris*, apud 70. dicitur ποτήριον σωτηρίου quam vocem σωτήριον iidem 70. passim vsurpant pro voce σωτῆρος. Vt proinde idem sit *Calix salutaris* in gignendi casu: qui *calix Saluatoris* sicut vt Hebræa habent teste Hieronymo in psal. 115. *calix IESV*. Et sic accepit hunc calicem salutaris, Paschasius l. de sacram. c. 21. sic scribens [Propheta ait, *calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo*. Per hunc itaque, passio Domini designatur. Vnde idem ad Patrem: *Transfer* (inquit) *à me calicem istum*, scilicet mortis passionem, ne per manus Iudæorum fiat. Ac deinde, *Pater, si non potest hic calix transire, nisi bibam illum, fiat voluntas tua*. Propter quod & mos benè inoleuit, vt sanguis Christi nunquam in catino, neque in cratere, neque in alio vase, quam in calice consecretur. Sed neque alio nomine vt fieri solet in aliis quibusque vasis, nisi semper iuxta proprietatem linguarum, *calix* vocatur, vt exinde omnibus calix passionis Christi ad memoriam reducatur. Ex quo nimirum calice, id est, ex eadem morte, sanguis, & per sanguinem vita hauritur æterna: quem cum bibimus quid aliud quàm mortem Domini annunciamus?]

Non repudio tamen quod præterea docet Genebrardus in psal. 115. ex quo profecit Agellius ibidem; nempe Prophetam allusisse ad calicem qui in Dei honorem pro acceptis beneficiis libabatur. Hæc enim libamina quæ erant sacrificia vini, (& ab Ethnicis quoque vsurpabantur, tantillo vino è patera defuso, vel in mensam, vel in terrã, vel in quecunque alium locum, vt variis exemplis illustrat Lipsius 3. Electo.) apud Hebræos erant typi consecrationis calicis nostri. Vnde sicut huiusmodi typicus calix præuia benedictione sanctificatus, porrigebatur in orbem astantibus cuicumque sacrificio, atque conuiuio festiuo, vt gustarent eum in gratiarum actionem; ita Christus *accepto post cœnam calice*, iuxta Lucam cap. 22. *gratias egit & dixit, accipite & diuidite inter vos*. Qui si non fuit secundus calix (fuisse secundum, contendit Paschasius in Exposito super cap. 26. Matthæi.) sed idemmet calix Eucharisticus secundò per recapitolationem ab Euangelista memoratus, eo apertius erit, ritum prædictum cadere in calicem Eucharisticum: cúmque allusione facta ad illam ceremoniam, dictum esse *calicem salutaris*. Soliti præterea Hebræi inter sacrificandum leuare calicem gratulatorium, cúmque pro salute postulata, vel accepta, offerre Deo & ab-bi Dauid in psal. 115. vbi nos legimus, *calicem salutaris accipiam*, legit *calicem salutum attollam*, quod sic glossat. [Cum agitabo conuiuium, & hilaria, leuabo calicem vini, & confitebor illi super eo in conspectu multorum, & memorabo salutem eius qua me ipse seruauit. Atque hunc *calicem*, vocat *salutum*.] Eum morem in vigilia Paschæ etiamnum persequeuere, notat Agellius. Vt proinde verisimilimum sit, Christum institutione sui calicis, docere nos voluisse, quem calicem gratulatorium Deo pro acceptis beneficiis offerre debeamus, agnoscentes cum haurimos hunc verè calicem salutatium, quantis Deo beneficiis obstringamur, propter hoc corpus & hunc sanguinem, vt piè admodùm disserit S. Chrysostomus hom. 24. in 1. Corinth. Onomasticon Eucharisticum.

Canticum nouum immissum in os nostrum, carmen Deo nostro.

Eusebius l. 1. de demonstrat. c. vltimo, fauétque etiam S. Augustinus in Psalmum 39.

Locus Eusebij est insignis. Agens enim de exactis veniente Christo antiquæ legis sacrificiis, & substituto eis quotidiano sacrificio, quod appellat *memoriam sacrificij crucis; & recordationem corporis & sanguinis Christi, quam recordationem vt ipsi Deo pro sacrificio offeremus, instituit*, post hæc inquam diffusè expressa, subdit ibi Eusebius. Itaque post omnia, quasi mirabilem quandam victimam, sacrificiumque eximium Patri suo operatus pro nostra omnium salute obtulit, eiúsque rei memoriam, vt nos ipsi Deo pro sacrificio offerremus instituit. Hoc etiam Prophetarum præcipuus Dauid qui quod futurum erat Spiritu diuino præuiderat vaticinatus est; vbi ait. *Expectans expectaui Dominum & intendit mihi, & exaudiuit precem meam, & sustulit me de lacu miseriæ, & de luto fæcis, & statuit supra petram pedes meos, & direxit gressus meos, & immisit in os meum canticum nouum, carmen Deo nostro*. Quod porro sit hoc nouum canticum, declarat deinceps vbi ait, *sacrificium & oblationem noluisti, corpus autem perfecisti mihi: holocausta & pro peccato, non probasti, tunc dixi, ecce venio. In capite libri scriptum est de me, vt facerem Deus, voluntatem tuam, volui*. Et adiungit. *Annunciaui iustitiam in Ecclesia magna*. Sic planè docens, pro antiquis sacrificiis & holocaustis, Christi aduentum per assumptionem humani corporis eiúsque corpus perfectum, Deo oblatum esse; ipsúmque hoc Ecclesiæ suæ nunciat cum gaudio, tanquam ingens mysterium, quod Prophetica voce in capite libri propositum expressúmque sit. Cum ergo huius sacrificij memoriam signis quibusdam in mensa celebrandam, corporisque item illius, salutarisque sanguinis vt Noui Testamenti institutum habet, accepérimus: rursus à Propheta Dauide instruimur ad dicendum *parasti in conspectu meo mensam aduersùs eos qui affligunt me. Pinguefecisti in oleo caput meum, & calix tuus inebrians quàm præstantissimus*. Palam igitur in his mysticam significat vnctionem & horrorem afferentia mensæ Christi sacrificia; quibus operantes, incruentas & rationales, eique suaues victimas, in tota vita supremo Deo offerre, per eminentissimum omnium, ipsius Pontificem, edocti sumus.]

Hæc omnia simul adiuncta, suadent canticum nouum ori immissum carmen Deo nostro, cuius

Sect. V. cuius Euſebius initio meminit, eſſe Euchariſtiam. Et verò, mundum eſſe diuinum melos, & canticum, ac organum Muſicum Dei, Cenſorinus ex Dorylao prodidit l. de die Nat. c. 13. & Maximus Tyrius ſerm. 3. Eundem eſſe Dei poëma, & carmen Muſicum, quia concinnè enarrat contuentibus quanta ſit Dei gloria, tradit Philo l. quod deterius potiori inſidietur. Quanto ergo magis canticum & carmen Deo Chriſtus non modò in ſtatu viſibili de quo plenè l. 5. de Chriſto ſect. 2. cap. 11. ſed etiam in ſtatu Sacramentali, qui illi eſt perpetuus ſtatus glorificationis Dei? Sanè venena turpium Canticorum, inde maximè dedecere os Chriſtianum, quod Euchariſtia illò ſubeat, flagitiúmque videatur hoc verborum lutum cœleſti cantico illinere, optimè monuit S.Auguſtin.ſerm. 1. de Chriſtiano nomine.

Carbo diuinus.

Theodoretus Iſaiæ 6. Iuſtinus quæſt. 44. ad Orthod.

Chriſtum in viſibili ſpecie, ob vnionem humanitatis cum diuinitate confert cum carbone S. Cyrillus l. de Incarnat. Vnig. cap. 8 Eundem in Sacramento latentem, imagine carbonis ardentis exhibitum, habent Acta S. Clementis Ancyrani, c. 7. Euchariſtiã quoque carbone quẽ de altari forcipe ſublatum vidit Iſaias, expreſſit Theodoretus, & autor quæſtionis 44. ad Orthodoxos, inter S.Iuſtini lucubrationes. Idem habetur in Miſſa Æthiopum, vbi Sacerdos ſic orat. [Salue Virgo Maria genitrix, tu es thuribulum aureum quæ carbonem ignitum portaſti. Benedictus qui eum de ſanctuario recipit, quia verè Verbum Dei ipſe eſt, qui peccata remittit & culpam delet, & ex te homo factus eſt, & Patri ſeipſum verum incenſum & pretioſum ſacrificium obtulit.] In liturgia S.Iacobi, *initio*, habetur ſimilis oratio, & Chriſtus duplicis naturæ carbunculus forcipe prehenſus ad purgationem noſtram à Seraphino appellatur. Optimè idem docet S.Damaſcenus 4. fidei cap. 14. verbis illis. [Ipſum omni puritate colamus: hoc eſt & ſpirituali & corporea, ſiquidem duplex ipſo ipſe eſt. Ardenti cupiditate ad eum adeamus, manibúſque in crucis formam compoſitis, crucifixi corpus ſuſcipiamus: atque & oculis, & labiis, & frontibus impoſitis, diuini carbonis participes efficiamur, vt ignis deſiderij in nobis inſiti, aſſumpta ea quæ ex carbone oritur inflammatione, peccata noſtra exurat, ac pectora noſtra colluſtret, demúſque operam vt per diuini ignis perceptionem inardeſcamus, Diíque efficiamur. Vidit quippè carbonem Eſaias. Carbo porrò, non ſimplex lignum eſt, ſed igni vnitum. Sic panis quoque communionis, non ſimplex panis eſt, ſed diuinitati vnitus. Corpus autem quod diuinitati vnitum eſt, non vna natura eſt, ſed vna quidem corporis; altera autem diuinitatis cum ipſo coniunctæ. Quo fit, vt vtrumque, non vna natura ſit, ſed duæ.]

Omiſit Damaſcenus forcipem, quo vſum Angelum vidit Iſaias. Hoc ſuppleo ex Iobio l. 6. cap. 25. apud Photium C.222. [Fidem (inquit,) vt faciat his quod materiæ expertes Spiritus, materialiter nobis materialis res cœleſtes adferant forcipem illam adducere pergit, quam vnus è Seraphin ad Prophetam miſſus attulit, carbonem complexam. Palam enim eſt, corporalibus in ſymbolis, incorpoream illam poteſtatem incorporeorum quorundam atque intelligibilium myſteria ſignificare apud Prophetam voluiſſe; docente nos S.Scriptura, quemadmodùm ſine intermedio aliquo, & abſque craſſiore materia, ignis capi non poteſt, ſic nec rerum diuinarum quicquam percipi poſſe ſine materialibus ſymbolis, cæteríſque rebus, iis qui ſuſciperent accomodatis. Eſt autem forceps materiam deſignans: quemadmodùm & carbo, diuinum numen denotat. *Deus enim noſter ignis conſumens eſt. Et eloquia Domini, igne examinata.* Ipſa quoque vox *forcipis*, tactum ſignificat, qui ſcilicet in ſolis apparet ſenſibilibus.] Itaque ſpecies, & corporea ſymbola corporis ſpiritualiter & inuiſibiliter conſtituti, cognomè adumbrantur per *forcipem*, quo carbo prehenſus eſt de altari S.Paulinus epiſt.5 *forcipem* pro *ſuſce* accipiens, accommodat ad duo Teſtamenta. Et verè vtroque Teſtamento, Euchariſtiæ veritas & decora celebrantur. In liturgia S.Iacobi idem forceps exponitur de manibus Sacerdotis attrectantibus Euchariſtiam. In Æthiopum liturgia forceps ille ſumitur pro lanceola cuius vſus erat in ſacrificio, ſicut etiam apud Græcos. Aliter accipitur forceps iſte, apud S.Philaſtrium in calce operis de hæreſibus.

Piè S.Chryſoſtomus homil. in Encœniis, illud Iſaiæ viſum, de Euchariſtia æquè accipiens infert inde & conſumptionem ſubſtantiæ panis per Chriſtum, & inſignem cautelam ac reuerentiam qua ad hunc ignem accedendum eſt. [Num (inquit,) ſi ſtercus manibus haberes, auderes appropiare fimbriæ Regis? Num vides panem? Num vinum? Num ſicut reliqui cibi in ſeceſſum vadunt? Abſit. Ne ſic cogites. Quemadmodùm enim ſi cera igni adhibita illi aſſimilatur, nihil ſubſtantiæ remanet, nihil ſuperfluit; ſic & hic puta myſteria conſumi corporis ſubſtantia. Propter quod & accedentes, ne putetis quod & accipiatis diuinum corpus ex homine, ſed ex ipſius Seraphin forcipe ignem, quem ſcilicet Iſaias vidit, vos accipere.] Agens Chryſologus ſerm. 57. cum Neophytis qui mox à Baptiſmo ſuſcepto communicabant, de hoc (vt vocat) ignito fidei Sacramento, ſub imagine carbonis Prophetici adumbrato, ratiſque eius ad incendendum & purificandum affectibus, tantâque ſuauitate myſterij, diſſerit perpulchrè.

Porrò ſicut dignè ac piè communicantibus, Chriſtus eſt carbo incenſus, ſublatus forcipe de altari; ita indignè participantibus, eſt carbo reſtinctus, caloris & lucis expers, ita vt adagio dicatur, denigrari quis ſupra carbones. Eâque ſpecie ſubjiſſe ora malè communicantium quandoque viſus eſt, vt ex Vitis Patrum recitat Algerus l.2.cap.1. & Guitmundus ſub finem libri tertij contra Berengarium, referens fuiſſe qui inde colligerent, malos non percipere verè corpus Chriſti. Sed vt ait Guitmundus, huiuſmodi viſum carbonis, nihil promouet cauſam negantium indignis veram Chriſti perceptionem. [Si enim panis porrigendus indignis, immutabilis remanet, quid ſibi vult carbo datus eis, & non panis? Quod ſi omnes indigni carbone paſti ſunt, digni verò omnes carne & ſanguine Domini, nihil igitur de pane non mutatum remanſit: aut ſi caro & ſanguis mutabantur indignis accedentibus in carbonem, non igitur

murabantur

mutabantur in panem & vinum; non enim carbo est panis, neque vinum. Quapropter hoc exemplo, istorum (vt dixi,) optimo magis destruitur, quàm astruatur. Nobis porrò exemplum hoc in illo aduersari videtur. Potuit enim fieri sub oculis senis illius, vt caro & sanguis in ea quidem specie qua porrigebatur iustis, iniustis subtraherentur, & ad ostentionem iniquitatis eorum, ipsa eadem, in specie carbonis porrigerentur. Aut certè (sicut iam superiùs dixi,) non quidem vt semper ita fiat, sed vt seni eorum qui aderant peccatorum iniquitas per ipsum corrigenda panderetur, reuera caro & sanguis potuerunt per Angelum subtrahi, carbo verò mox aliunde aduectus dari. Vtro autem horum modo factum sit, salua fide nostra fieri potuit.] Ambiguus (vt vides,) est Guitmundus, circa hoc negotium. Ego idem in hac parte pronũciauerim, quod de Eucharistia specie cineris percepta, dicere memini in Notis ad Epiphanij Paulum secundum q. 9. *sub finem.*

Caro noua resurrectionis.

S. Bernardus serm. 1. de vigil. Natiuit. *sub finem.*

Quid sibi hoc Eucharistiæ titulo voluerit S. Bernardus, locus eius docebit. [Considera (inquit,) quod in Bethleẽ Iudæ nascitur, & sollicitus esto, quomodò Bethleem Iudæ inueniaris, & iam non in te quidem suscipi dedignetur. *Bethleem* quippè *domum panis*, Iuda sonat confessionem. Tu ergo si diuini verbi pabulo repleas animam tuã, fideliterque, etsi non digna, certè quanta potes deuotione suscipias panem illum, qui de cœlo descendit, & dat vitam mundo, Dominicum videlicet corpus Iesu, vt veterem vtrem corporis tui noua illa resurrectionis caro reficiat & sustineat; quatenus nouum quod intus est vinum, hoc solidatum glutino, valeat continere: si denique ex fide viuas, & nequaquam gemere oporteat, quia oblitus sis comedere panem tuum; Bethleëm factus es, dignus planè susceptione Dominica, si tamen confessio non defuerit. Sit proinde Iudæa, sanctificatio tua. Confessionem vt decentem induere, quam maximè stolam in ministris suis Christus acceptat. Denique breuiter tibi vtrumque commendat Apostolus, *Corde* (inquiens,) *creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Iustitia siquidem in corde, panis in domo. Est enim iustitia panis. Et *beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.*] Opponit ergo carnem Christi gloriosam & rediuiuam, qualis nunc est in Sacramento, vetustati carnis peccati quam circumferimus. Et ideirco vocat carnem Christi, *carnem nouam resurrectionis.*

Causa resurrectionis primæ.

Guerricus serm. 2. de Resurr.

Si adiuncta apud Guerricum id paterentur, dicendum videretur, Eucharistiam esse causam resurrectionis primæ, quia est causa beatitudinis per collationem gratiæ sanctificantis. Prima enim resurrectio, qua sancti hîc depressi & obtriti, attollent capita; est beatitudinis collatio à Deo facta animabus, quam deinceps in mundi meta consequetur resurrectio corporum. Benè Ribera Apocal. 20. num. 49. demonstrat sicut duplex est mors iuxta Ioannem ibi, ita duplicem esse resurrectionem; & primam dici ingressum animæ in gloriam, oppositum sessioni, de qua Psal. 38. versu 1. Alius tamen est sensus Guerrici, qui imitatus D. Augustinum 20. Ciuit. cap. 6. & 7. Rup. l. 2. in Exodum cap. 21. *in fine* resurrectionem primam cuius est mentio Apocal. 20. accipit pro conuersione peccatoris, & regressu ad gratiam. Eam quippe esse spiritualem resurrectionem, eruit D. Augustinus ex verbis illis Domini Ioan. 5. *Venit hora & nunc est, quando mortui audient vocem Filij Dei, & qui audierint, viuent.* Quod dicitur de spiritualiter mortuis; & eorum spirituali resurrectione per conuersionem. Hoc sensu Guerricum affirmasse, Eucharistiam esse causam resurrectionis primæ, docent hæc eius verba. [Inuitat ipse Agnus Paschalis, amicos ad delicias corporis & sanguinis sui *Comedite* (inquiens) *amici, bibite & inebriamini charissimi.* Cibus iste & potus; vitæ est mysterium, immortalitatis medicamẽtum, causa resurrectionis primæ, pignúsque secundæ, quia diuinæ planè in nobis initium substantiæ.] En, ideircò ait Eucharistiam esse causam primæ resurrectionis, quia est initium diuinæ in nobis substantiæ: quod de gratia & sanctitate ab eo intelligi, sequentia docent. Et quanquam Eucharistia per se loquendo, non est nisi cumulatrix sanctitatis iam præhabitæ; (est enim Sacramentum viuorum:) & ad summum per accidens, est aliquando causa primæ gratiæ sanctificantis, ob bonam fidem subiecti aliquatenus dispositi ad remissionem peccati mortalis intus abditi, iuxta sententiam quæ Sacramentis viuorum per accidens tribuit collationem primæ gratiæ sanctificantis, quam tradunt Suares t. 3. 3. p. disp. 7. s. 2. dub. 3. Ægidius 3. p. q. 62. num. 42. Bonacina disp. 1. de sacram. q. 4. p. 2. num. 2. & alij quibus suo loco adhæsimus: Tamen gratia illa sanctificans qua Eucharistia cumulat gratiam præhabitam, quia vi sua est abstersiua mortalis peccati, potest vocari *resurrectio prima.* Sicut post iam dissoluta per contritionem, & gratiam ab ea aduectam, peccati vincula, absolutio, qua confertur gratia peccati remissiua & vinculorum ejus exsolutiua, dicitur absolutio peccatorum: & Sacerdos de eis iam dissolutis verè dicit, *ego te absoluo.* *Onomasticon Eucharisticum.*

Celebratio pietatis.

Ita vocat incruentum sacrificium S. August. 3. Trinit. c. 10.

Cellarium continens in se omnium aromatum pretiositatem & virtutem.

Laurentius Iustinianus l. de discipl. & perfect. monasticæ conuersat. c. 19. Sumit *cellarium*, pro apotheca aromataria, vnde cordi refocillando suppetant idonea præsidia, instauratóque vigore fas sit recentem ac vegetum regredi ad operationem. Videsis locum exscriptum sect. 4. c. 2. §. 6. cum de fortitudine ab Eucharistia.

Cibi cœlestes.

S. Cyprianus lib. de lapsis n. 5. S. Leo epist. 23.

Eucharistia dicitur *cibus cœlestis*, quia secundus homo de cœlo cœlestis, in ea continetur, & sumitur. Item quia nos cibat ad vitam cœlestem. Ac etiam, quia omne diuinum, cœleste dici ex vsu est, hic autem est diuinus cibus. Potest etiam esse allusio ad manna, quod apud Psaltem dicitur *panis de cœlo*. fuítque typus Eucharistiæ, quæ ideirco dicta est *panis de cœlo verus* Ioan. 6.

Cibus compositus.

Damascenus 4. fid. c. 14.

Hæc compositio cernitur sub vnaquaque specie Eucharistiæ. Neque enim dicta est *cibus composi-*

Sect. V. *tus*, ob duplicem speciem sub qua corpus & sanguis porriguntur, vt duplicis substantiæ totus homo cibetur; sed dicitur Eucharistia *cibus compositus*, quia constat ex terrena & cœlesti. Quæ est compositio Eucharistiæ tradita à S. Irenæo l. 4. cap. 34. verbis illis. [Qui est à terra panis, percipiens inuocationem Dei, iam non communis panis est, sed Eucharistia, ex duabus rebus constans, terrena & cœlesti.] Eamque compositionem ex visibili Sacramento & re Sacramenti inuisibili, approbat in Berengario, & confirmat ex D. Augustino Lanfrancus l. contra Bereng. *non multum ab initio*. Sacramentum visibile vocat species panis & vini superstites: rem verò Sacramenti inuisibilem, appellat Christum sub speciebus abditum. Tametsi Sacramentum quod habet rationem cibi animarum, dicitúrque *cibus compositus*, si adæquatè spectetur, non constat tantùm speciebus, sed vtraque illa parte componente. Nutrit enim animam, non prout est corpus Christi nudum, neque prout est nudum rectorium specierum, sed prout ex vtraque illa sui parte compingitur, quia soli sumptioni illius totius, alligata est à Christo collatio gratiæ, atque animæ nutritio.

Cur huiusmodi compositio; in cibo animæ interuenire debuerit, aperit egregiè S. Damascenus l. 4. fid. cap. 14. his præter cætera. Deus [Quia ipsius imaginem ac Spiritum quem nobis tribuerat minimè seruauimus, ipse pauperis & imbecillæ naturæ nostræ particeps factus est, quo nos lustraret, atque in incorruptionem vindicaret, diuinitatísque suæ rursus participes redderet. Oportebat porrò, non primitias tantùm nostræ naturæ, sed & quemlibet hominem in participationem summi illius boni venire, ac denuò nasci, nouóque alimento ac natiuitati consentaneo vesci, sicque ad plenam & perfectam mensuram peruenire.] Nec ita multo post. [Quoniam autem spiritualis hic Adamus est, par scilicet erat, vt natiuitas quoque spiritualis atque item cibus esset. Verùm quia ex duplici natura compositi atque concreti sumus, duplicem quoque proinde natiuitatem atque item compositum cibum esse, necesse erat. Quocirca natiuitas quidem nobis per aquam & spiritum, hoc est per sanctum Baptismum data est, cibus autem, panis ipse vitæ, hoc est Dominus noster Iesus Christus qui de cœlo descendit.] Excurrit inde in Eucharistiæ institutionem. Quod autem compositionem huius cibi ex duplici hominis natiuitate repetit, non pertinet ad cibum, vt corpori, ita & animæ necessarium; sed ad geminam partem cibi diuinitus renato homini prouisi. Quia enim homo quantumcunque ex Deo natus, non est merè spiritualis, sed ex parte constat corpore: signa & Sacramenta merè spiritualia, non fuissent illi accommodata. Itaque necessarius illi fuit ad nutriendam animam, cibus partim spiritualis, partim corporeus. Et talem Christus instituit Eucharistiam: quæ ex parte Christi contenti, est spiritualis; ex parte vero specierum, est corporea. Egregiè hoc tradit S. Dionysius cap. 1. Eccles. hier. *sub finem*, & epistola 9. *sub medium*. Nec non S. Chrysostomus homil. 83. in Matth. cuius illa sunt sanè apposita. [Nulla teneamur ambiguitate, sed credamus, & oculis intellectus id perspiciamus. Nihil enim sensibile traditum nobis à Christo, sed rebus sensibilibus: Omnia verò quæ tradidit, insensibilia sunt. Sic & in baptismo, per aquam quæ res sensibilis est, donum illud conceditur: quod autem in ea conficitur, regeneratio scilicet ac renouatio, intelligibile quiddam est. Nam si tu incorporeus esses, nudè ipsa dona incorporea tradidisset tibi. Quoniam verò corpori coniuncta est anima tua, in sensibilibus intelligenda tibi traduntur.] Sic diuina sapientia diluit vinum quod nobis propinat iuxta Isidorum Pelusiotam lib. 2. epist. 3. & 5.

Cibus & conuiua.

Hieronymus q. 2. ad Hedibiam, & in c. 11. Oseæ ad illud, *Ego nutritius Ephraim*, creditus Bernardus serm. de dignit. Sacerd.

Hoc dicunt hi Patres, quia supponunt Christum in extrema cœna, participasse suum corpus & sanguinem. Quæ fuit etiam multorum aliorum Patrum sententia: vt S. Basilij in Anaphora, Chrysostomi homil. 83. in Matth. ad illud, *hic est sanguis meus*, Anastasij libro 11. Hexaëmeron. Theophilacti, Euthymij, ac Bedæ in cap. 26. Matth. Theodori Metochitæ in Histor. Rom. cum agit de suprema Christi Cœna. Idem habet S. Thomas opusc. 60. art. 17. adducens Glossam Ruth. 3. & illud cuiusdam Distichon.

Rex sedet in cœna, turba cinctus duodena;
Se tenet in manibus, se cibat ipse cibus.

Villagagnonus toto libro de poculo sanguinis, id confirmat, prolato Apostolo, dicente Christum per proprium sanguinem introisse semel in sancta. Consentiunt Glycas parte 3. Annalium, & ex recentioribus Bartholomeus Ferrariensis Ord. Prædicat. lib. 3. de Christo abscondito, Sayrus l. 2. de sacram. in genere cap. vniq. 4. artic. vnico num. 1. Cornelius in cap. 5. Cant. ad illud, *comedi fauum cum melle meo*, & ibidem Delrio, *circa literam*. Vnum pro omnibus adduco S. Augustinum in Psal. 68. Concione 2. ad illud, *dederunt in escam meam fel*. [Mysterium (inquit,) requirere debemus, secreta pulsare, velum templi conscissum intrare, videre ibi Sacramentum, vel quod ita dictum est, vel quod ita factum est. *Dederunt* (inquit) *in escam meam fel*. Non ipsum quod dederunt, esca erat; poms enim erat: sed in escam dederunt. Quid? Iam Dominus escam acceperat, & in ipsam iniectum est fel. Acceperat autem ipse escam suauem, quando Pascha manducauit cum discipulis suis. Ibi Sacramentum sui corporis demonstrauit. Quare valet hic quoque, quod Guerricus serm. 3. de Annunc. alia occasione ait. [Idem est qui cœnat, & quod cœnatur: & qui comedit, ipse est panis qui ab eo comeditur. Reuera res mira, sed res vera, quia Christus non alio pane, quàm seipso pascitur.

Ratio cur verisimiliter affirmemus, Christum percepisse diuinam Eucharistiam, fuisséque cibum & conuiuam, inde petenda videtur, quod Christus ea nocte sacrificans ineuentuo sacrificium, debuit hostiæ particeps esse cum cæteris, quibus præiens discussit horrorem quo alioquî tangi potuissent. Bartholomæus Ferrariensis l. 3. de Christo abscondito, cum de figura Seth, qui interpretatur *poculum*, adhibet ad hoc probandum verbum illud Euangelistæ *accepit panem similiter & calicem*. [Per quod verbum, (ait hic Autor,) non intelligitur quod Christus solùm acceperit panem & calicem in manibus;

manibus: sed eo modo accepit, quomodò aliis tradidit. Vnde cum dixerit *accipite & comedite, & accipite & bibite*, intelligendum est, quod ipse accipiens comederit & biberit.] Putátque hic Autor, tametsi hæc cibatio & potatio Christo planè inutilis quoad fructum gratiæ & gloriæ, immensa difficultate grauetur, tamen deuorandam esse difficultatem, fide vrgente ad sic credendum, vt ex prædictis colligit. Sed est collectio prorsus infirma, cum ratio quam adhibuit, sit planè friuola. Cum enim Christus accepit panem & calicem ad consecrandum, non accipiebat corpus & sanguinem suum, nondum tunc facta consecratione; cum item dixit discipulis, vt acciperent escam quam porrigebat, & potum quem propinabat, consecratio nondum erat facta, quippe quæ peracta est verbis illis statim subiunctis. *Hoc est enim corpus meum. Et hic est calix sanguinis mei.* Quamuis ergo de fide sit, quod Christus accepit dandum & propinandum discipulis, fuisse corpus & sanguinem Christi interuentu consecrationis, tamen non est ex fide, sed tantùm verisimile, quod Christus sibi acceperit corpus & sanguinem iam consecratum, quæ distribuit discipulis.

Cibus credentium

Hieronymus in c.8. Osée.

Ratio huius denominationis est, quia Eucharistia non potest communicari iis, qui fidei Sacramentum, siue Baptismum non susceperunt, vt disertè habet Iustinus Apolog. 2. & S.Cyrillus 12. in Ioan. cap. 50. & optimè his verbis S. Augustinus in Psal. 80. [Cum transieris rubrum mare, cum eductus fueris à delictis tuis in manu potenti & brachio forti, percepturus es mysteria quæ non noueras quia & ipse Ioseph cum exiret de terra Ægypti, linguam quam non nouerat audiuit. Audies linguam quam non noueras, quam modò audiunt & recognoscunt testantes & scientes qui norunt. Audies vbi debeas cor habere, quod modò cum dicerem, multi intellexerunt & acclamauerunt: reliqui multi steterunt, quia nondum linguam quam non nouerant audierunt.] Alludit ad exclusionem Catechumenorum à conspectu mysteriorum, & ab auditione præcipuæ partis sacri, de quo infra V. *cibus grandium*: Tantùm abest, vt permitterentur Catechumeni participare mysteriis. S.Chrysostomus hom. ad Neoph. tractans illud *exiuit aqua & sanguis*, (sic enim legit, non autem vt habet vulgatus, *exiuit sanguis & aqua*,) idcirco sic locutum ait Euangelistam, vt communionem sanguinis, baptismo aquæ subiungendam doceret. [Vnum (innuit,) baptismatis symbolum, aliud Sacramenti. Ideò non ait, *exiit sanguis & aqua*; sed *exiit aqua primùm & sanguis*, quia priùs baptismate, & postea sanguine dedicamur.]

Non insisto lectioni quam S. Chrysostomus approbat; tantùm aduerto, ea eius mente baptismum præire communioni: sicut priùs nascimur quàm nutriamur, quæ est eiusdem Chrysostomi Philosophia de eo effluxu aquæ & sanguinis hom. 84. in Ioan. allegata apud creditum Nyssenū l. aduersùs Iudæos in explicatione huius dicti Ioannis. Suffragaturque Tertullianus l. de Baptismo c.15. cum ait, Christum duplici illo liquore educto è latere perfosso, significare voluisse, qui aqua lauissent, etiam lauissent, etiam sanguine potandos: id est, qui fuissent baptizati, admittendos esse ad Eucharistiam: cæteros ab ea esse excludendos. Eundem ordinem communionis post baptismum ratum habet Rupertus l.4. in Cant. *ad finem*, & optimè lib.3. in Exod. c.7. vbi huc refert aquas prius de petra eductas, quàm ianuæ cœli aperirentur. Theodoretus q.27. in Exod. eodem refert manna, concussum post transitum maris rubri. Ratum quoque id habuit S. Eulogius l.2. contra Nouatianos apud Photium Cod. 280. sed cum nonnullius fermenti admistione. Ait enim, Christum qui probè sciret Eucharistiam non esse cibum nisi baptizatorum, Petro & aliis discipulis in suprema cœna eam tradidisse, quia erant baptizati baptismo Ioannis. [Christus (inquit,) Petrum & alios discipulos Ioannis baptismo baptizatos, tempore passionis, tremendis Sacramentis dignatus est, non communicaturus illis immaculatum corpus & sanguinem, nisi perfectum Ioannes baptisma largitus fuisset.] Baptizatos Apostolos ad Eucharistiam admissos, quod S. Eulogius rectè supponit, lubens do, Sed inficiandum est, non accessisse nisi baptizatos baptismo Ioannis. Quanquam enim Christo Pontifici Maximo, in promptu erat dispensare in ea sua lege, qua baptismum omnium Sacramentorum ianuam statuerat, tamen iam baptizatos fuisse Apostolos cum communicarunt, receptissimum est ex Euodij Antiocheni testificatione apud Nicephorum l.2. cap. 3. Multo verò magis inficiandum est, quod S. Eulogius de baptismo Ioannis baptismum Christi æquante & gratiam conferente affirmat, quasi fuerit illis Eucharistia cibus credentium, quia baptismo Ioannis instrati erant. Hoc meritò reiicit Photius, dicens, contrarium visum esse plurimis Patribus. Quinetiam definitio Ecclesiastica post Photium idem confirmauit. Quare hæc adiuncta à S. Eulogio admista, de perfectione baptismi Ioannis, & de Apostolis eo duntaxat initiatis cum communicarunt, repudianda sunt, idque duntaxat retinendum quod affirmat, Eucharistiam non nisi vero & perfecto baptismo initiatis fuisse collatam, vt Ecclesiæ statueretur exemplum de communione solis baptizatis impertienda.

Facto suo id firmauit S. Mellitus apud Bedam l. 2. histor. cap.5. Nam filij Saberethi Regis Christiani, dispares Patri atque degeneres, [cum viderent Pontificem celebratis in Ecclesia Missarum solemniis, Eucharistiam populo dare, dicebant (vt vulgo fertur,) ad eum, barbara inflati stultitia. Quare non & nobis porrigis panem nitidum, quem & Patri nostro Saba, (Sic enim eum appellare consueuerant,) dabas, & populo adhuc in Ecclesia dare non desistis? Quibus ille respondebat; si vultis ablui fonte illo salutari, quo Pater vester ablutus est, potestis etiam, panis sancti cui ille participabat, esse participes. Sin autem lauacrum vitæ contemnitis, nullatenus valetis panem vitæ percipere. At illi. Nolumus (inquiunt,) fontem illum intrare, quia nec illo opus nos habere nouimus, sed tamen pane illo refici volumus. Cumque diligenter ac sæpè ab illo essent admoniti, nequaquam fieri posse vt absque purgatione sacrosancta quis oblationi sacrosanctæ communicet, ad vltimum furore commoti, aiebant: si non vis assentire nobis in tam facili causa quam petimus,

Onomasticon Eucharisticum.

Sect. V. petimus, non poteris iam in nostra prouincia demorari. Et expulerunt eum, ac de suo regno cum suis abire iusserunt]En maluit vir Sanctus, cum ingenti damno nouellæ Christianitatis, exulare; quàm dare sanctum canibus,& Eucharistiam infidelibus; quia probè nouerat baptismum esse ianuam Sacramentorum omnium,quo non suscepto, & frustra & sacrilegè (per se loquendo.& seclusa ignorantia inuincibili,) susciperetur Eucharistia.

Nec id tantùm valet de non baptizatis infidelibus, sed etiam de Catechumenis. Hi enim non dicuntur *credentes* aut *fideles*, defectu consignationis per characterem baptismi, qui est signaculum initiæ fidei. Vnde pro Catechumenis quoque, infructuosa esset susceptio Eucharistiæ: ita vt quamuis si bona fide accederent ad sacrum conuiuium, vacarent peccato,tamen nullo modo essent inde nutriendi, & aucturi gratiam ex opere operato. Esto communicarent sine dubio materialiter, vel Sacramento tenus, quia verè acciperent Christum. Quod vnum voluit Innoc. 3. cap. *veniens* de baptismo eum dixit, Eucharistiam posse suscipi ante baptismum. Nempe duntaxat Sacramento tenus, & absque fructu ex opere operato, neque in præsentia,neque in spe.In quo hæc communio duntaxat Sacramentalis,differret à communione sacrilega hominis baptizati, qui alium qnodammodò Christum accipit,iuxta S. Anselmum l. de Sacr. alt.p.2.c.9. *in fine*, quia in præsentia,infructuosè communicat. Et tamen si postea resipiscat & tollat obicem Sacramento appositum,recuperat vel potiùs acquirit tunc de nouo, quod propter appositionem impedimenti non acceperat cum collatum est Sacramentum, iuxta sententiam verisimillimam de reuiuiscentia Eucharistiæ æquè ac Baptismi. At in Catechumeno, & quouis actu non baptizato, communio nunquam reuiuiscit: quia nunquam fuit formalis seu apta fructificare, ob obiecti ineptitudinem.

Cibus Dominicus.

S.Hilarius l.8.de Trinit.

Cibi dulces.

Hieronymus & Augustinus in Psal. 54. ad illud, *qui simul mecum dulces capiebas cibos.*

Non sum sollicitus, an ibi reuera Psaltes per *dulces cibos* intellexerit Eucharistiam. Quod enim notate memini in Tract. de Iuda cap.8.num.10. ex Eusebio l. 10.de demonstr.in 2.agit ibi potiùs Psaltes de dulcibus colloquiis & sacrosanctis sermonum suauitate. Ad institutum tamen præsens,sufficit quod Eucharistia donetur nomine *dulcium ciborum*, à SS Hieronymo & Augustino ibi.Hieronymus sic habet. [A Iuda non se abscõdit,sed cum etiã conuiuio sancto aecuit,sicut sequitur, tu verò homo vnanimis qui cum illis coniunctus eras Apostolis,&c.]Et mox in secunda ciborum dulcium interpretatione. [Cibus dulcis, id est corpus & sanguis Christi, quod ipse Iudas de quo plerãque præmissa erant)acceperat indignus.]

Augustini verò hæc sunt verba. [Qui sunt *dulces cibi*? Non omnes qui adsunt, nouerunt, sed non amaricent qui nouerunt; vt possint illis qui adhuc non nouerunt, dicere. *gustate & videte quoniam dulcis est Dominus.*] De hac dulcedine, dicendum non semel inscriis, & optimè Vrbanus IV. adductus Clementina vnica *de reliq. & vener. SS.* vbi docet,in hoc Sacramento haberi omne delectamentum & omnis saporis suauitatem, ipsámque dulcedinem Domini degustari

Cibus grandium.

Blesensis ferm. 17. Richardus Victorinus tract. de quibusdam dubiis ad S.Bernardum.

Hic titulus, videtur haustus ex D. Augustino 7. confess. c. 10. Et quanquam ibi S. Augustinus agit de veritate æterna, siue de Deo vt pabulo animæ:tamen rectè idem titulus extensus est ad Eucharistiam, quæ verè est cibus grandium id est perfectorum, iuxta Blesensem sermone illo 17.Sed qui sint illi grandes seu perfecti,quorum cibus dicitur Eucharistia, non est vsquequaque perspicuum.

Videri inprimis potest, grandes & perfectos, quorum cibus est Eucharistia, dici baptizatos; iuxta antiquam phrasim, qua Baptismus nominabatur *perfectum*,vt habet Clemens Alexandrinus l. 1. pædago. cap.6.& baptizati (vt idem refert,) dicebantur *perfecti*. Solorum autem baptizatorum,cibum esse Eucharistiam,supra dictum est V. *Cibus credentium.* Et vt optimè dixit Arnobius in Ps.39. [Quid tam sanctũ,quàm communionem Christi percipere! Et quid tam iniquum, quàm si non baptizatus eadem sumat?] Imo Patres consulentes ruditati aut teneritudini quorumcumque non baptizatorum, etiamsi voluntate iam Christo adiunctorum; timentes abortioni eorum; vt ait Origenes in cap.24. Matth. ad illud *vęh pregnantibus*, prudenter illos celabant omnia difficilia intellectu,nisi præcisè quatenus poscebat necessitas institutionis, accommodantes se imbecillitati rudium: quod in omnibus Scripturis seruari, notauit egregiè Cæsarius Dial.3. & tradunt etiam Clemens Alexandr. 1. Pædag. cap.6. ac Origenes Dialog.1. contra Marcio, optimè Philo l. de sacrif. Abelis & Caini cum de Eucryphiis. Idipsum specialiter quoad Eucharistiam, seruatum est ab antiqua Ecclesia; in qua ne clatè quidem, (etiam coram Cathecumenis,) de Eucharistia loqui ex vsu erat,quod Catechumeni velut paruuli edentuli, non viderentur capaces tam solidi cibi intellectu percipiendi. Vnde illud de Eucharistia frequentissimum,*norunt fideles*,vt videre est apud Origenem homil.9. in Leuit. *sub finem*, vbi accommodans ad Eucharistiam, sanguinem propitiationis,sic obducit velũ sermoni,ob astantes Catechumenos. [Noust qui mysteriis imbutus est, & carnem & sanguinem Verbi Dei.Non ergo immoremur in his, quæ & scientibus nota sunt,& ignorantibus patere non possunt.]S.Ambrosius l.de iis qui mysteriis initiantur c.1. proditionis insimulat,eulgationem huius mysterij factam Catechumenis. Cyrillus Hierosol. admonet arcti silentij hac in parte, quoad Catechumenos,præfat.ad Catecheses.

Eodem modo loquitur S. Chrysostomus homil. 51. & 62. ad pop. Augustinus vix aliter nominat Eucharistiam, quàm *Sacramentum quod norunt fideles.* Videndus 10. Ciuit. cap. 6. & in Psal. 39. ac bom.42. ex 50.ac serm. 46. de verb. Dom. ac tract. 11. in Ioan. vbi ob hanc causam ait, Iesum Catechumenis se non credere. Tractatu autem 96. eiusdem operis, silentium de hoc Sacramento, cum Catechumenis seruari solitum, refert ad excitationem appetentiæ huius cibi. Sed ratio proposita, est fortior.

Sufficisset

insfecisset enim ad acuendam famem, negare Eucharistiam; eiúsque appetentia acrior fuisset, quo perspectior fuisset, per claram & liquidam de ea disputationem absque ambagibus. At Patres tunc temporis, coram catechumenis non nisi perobscurè, & ita vt capi non possent, agebant de Eucharistia. Vsque adeò vt apud Theodoretum Dial.2.cum se ingessisset occasio agendi de Eucharistia, & Hæreticus aperiè de ea dixeret, responderit Orthodoxus. [Non oportet apertè dicere. Est enim verisimile, adesse aliquos, mysteriis non initiatos,] idest Catechumenos. Quod multo magis valuisset, si affuissent alij simpliciter infideles, quibus ne ostendere quidem Eucharistiam fas erat, vt dico in qq. ad Epipbanij Paulum 11. q. 3. vnde nullo modo est verisimile, S. Paulum Actor. 27. confecisse Eucharistiam coram Ethnicis & catechumenis, vt censuit Autor Operis Imperf. in Matt. hom. 17. Sed nullus veterum ei interpretationi est astipulatus, vt notauit Lorinus ad illud caput 27. v. 35. Catholicis iam ab Ecclesiæ initio in more positum fuit, Catechumenos à Sacro & Sacramentorum contuitu excludere, vt ex S. Dionysio discimus c. 3. Eccles. Hierar. Admittebantur quidem ad lectiones Sacras, mysterio præuias in Liturgia, vnde ea pars Liturgię dicebatur Missa Catechumenorum, ad Liturgiam verò propriè dictam, nequaquam. Vnde Chrysostomus homil. 4. in Matth. hoc fidelem epoptam ab aliis in speciem fidelibus & Christiano nomine gaudentibus discerni ait, quod fideles mysterij tempore intus remanerent, cœteri excluderentur. In eiusdem Chrysostomi Liturgia Diaconus post lectiones & apparatum ad ritum Sacrificij ter proclamat *Ὅσοι κατηχούμενοι προσέλθετε μή τις τῶν κατηχουμένων, ὅσοι πιστοί. Quicunque Catechumeni recedite. Nullus Catechumenorum, sed soli fideles remaneant.* Non *προσέλθετε*, quod priùs sonat *accedite* sed *προέλθετε* legendum videtur; vt sensus sit *procedite* vt eam vocem Græcam vertit Interpres Liturgiæ S. Basilij)hoc est *ite* vel *discedite* vt est in Missa Chaldæorum post lectionem Euangelij. Quanquam constare etiam poterit prior lectio, & vsurpatio verbi significantis accessum, vt iubeantur Catechumeni accedere ad Diaconum extra cancellos abeuntem, & prosequi discedentem, vt cum ad imum templum peruenerit excludat eos; quippè nondum epoptas. Idque est quod idem Chrysostomus homil. 2. in 2. ad Cor. ait Catechumenos *abigi quando tremēda illa preces fiunt. ἀπελαύνονται τῶν φρικτῶν εὐχῶν ἐκείνων γινομένων.* Erasmus intentus in filum contextus Chrysostomi, eo loco fusè agentis de oratione pro catechumenis, malè vertit, *tremendas illas precationes quæ fieri solent, impertimur illis.* At contrarium intendit Chrysostomus verbis proximè propositis, eosque extra Sacra regalia adhuc stare, procul à Sacris cancellis, & abigi cum ad preces tremendas siue ad consecrationem venitur, liquidò tradit, & idcirco ait eos egere communibus precibus vt digni fiant, qui initientur & deinceps non excludantur. Multa Patres & Canones in eandem sententiam adducit Stephanus Durantus l. 2. de rit. c. 1. n. 2. & seqq. Ita igitur semper habuit vsus Ecclesiæ in qua omnia honestè & secundùm ordinem fiunt ex Pauli præscripto. E contrario autem magnæ confusionis insimulat Hæreticos, Tertullianus l. de præscrip. cap. 41. & nominatim Marcionitas S. Epiphanius hæς 42. quod ad omnia sacra, æquè Catechumenos ac fideles admitterent.

Onomasticon Eucharisticum.

Ad hunc ergo modum Eucharistia, est cibus grandium seu perfectorum quia non est nisi baptizatorum, à quibus solis videri, & multo magis percipi & manducari potest, exclusis quibusuis Baptismi Sacramento non initiatis, quippè quibus nondum collata est per baptismum vita prima, nec obducta sunt per eum vulnera peccati. In quam rem pulchre his verbis S. Ambrosius in c. 9. Lucæ. [Nemo cibum accipit Christi, nisi fuerit ante sanatus. Et illi qui vocantur ad cœnam, priùs vocando sanantur. Si claudus fuit, gradiendi facultatem vt veniret, accepit. Si lumine erat priuatus oculorum, domum vtique Domini nisi refusa luce intrare non potuit. Vbique igitur mysterij ordo seruatur, vt priùs per remissionem peccatorum vulneribus medicina tribuatur; postea alimonia mensæ cœlestis exuberet; quanquam nondum validioribus hæc turba reficiatur alimentis, neque Christi corpore & sanguine ieiuna solidioris fidei corda pascantur. *Lacte* (inquit,) *vos potaui, non esca: nondum enim poteratis, sed nec adhuc quidem potestis.* In modum lactis, quinque sunt panes. Esca autem solidior, corpus est Christi. Potus vehementior, sanguis est Domini. Non statim à primo epulamur omnia, neque possumus omnia. Hoc primum, (inquit,) bibe. Est ergo primum, est etiam secundum, est tertium. Primum, quinque panes sunt, secundum septem; tertium, ipsum corpus est Christi.]

Potest secundo loco Eucharistia, videri dicta *cibus grandium*, siue ætate perfectorum, iuxta literæ corticem, quia non est præbenda minusculæ ætati. Olim quidem, etiam infantibus datam Eucharistiam, tradit latè Espencæus l. 2. de adot. Euch. cap. 12. ac Sanctesius repet. 6. c. 7. & liquet ex Clemente 8. Constit. cap. 10. Cypriano l. de lapsis n. 16. quem adducit S. Augustinus epist. 23. & ex S. Basilio quem allegat Hieremias Constantin. in Censura c. 9. itémque ex Ordine Romano, cum de baptismo Sabathi sancti. Et fructuosam fuisse huiusmodi infantium communionem, habetur ex S. Dionysio in Hier. Eccles. c. 2. & 7. (Licet repugnent Gabriel in 4. d. 9. q. 2. art. 3. dub. 4. Soto d. 12. q. 1. art. Petrus Soto lect. 8. de Euchar. & Cathar. opusculo de hac re) Nimirum infantes baptizati si communicent manducant Christum absque obice; cui manducationi facta est gratiæ per Eucharistiam promissio. Et ita tectè Ruard. art. 15. §. *hanc aggressus.* Corduba l. 1. q. 8. Alanus l. de Missa c. 37. Vasq. 3. p. d. 212. c. 2. Henriq. l. 8. c. 42. n. 1. *litera D.* adducens multos. Egregiè in hanc rem totam scripsit Lantfrancus Epist. 33. quæ est ad Domnaldum Hiberniæ Episcopum à quo consultus fuerat de infantium communione. Respondet autem Lantfrancus, non Anglos tantùm, sed etiam transmarinos Episcopos, censere plurimùm expedire omnibus omnino ætatibus & in vita & in morte, muniri armatura cælesti corporis & sanguinis Domini: neque tamen siue adultos qui gratiam Dei aliunde adepti fuerint ac seruarint, siue infantes baptizatos excludi beatitudine æterna defectu communionis solius. Itaque sententiam illam Domini Ioan. 6. qua negantur

Sectio V. habituris in seipsis vitam, qui corpus Domini non comederint ac sanguinem biberint, negat Lantfrancus, quantum ad comestionem oris, accipiendam esse tanquam generaliter ad omnes pertinentem: sed adultos teneri vi illius sententiæ, carnem Christi comedere & sanguinem bibere saltem *amore & suauitate cordis; videlicet amando, & in conscientia pura dulce habendo, quod pro salute nostra Christus carnem assumpsit, pependit, resurrexit, ascendit, & imitando vestigia eius ac communicando passionibus ipsius, in quantum humana infirmitas patitur, & Diuina de gratia largiri dignatur. Hoc est enim verè & salubriter carnem Christi comedere, & sanguinem eius bibere.*] Quod illustrat ex S. Augustino l. 3. doctr. Christ. cap. 10. & tract. 26. in Ioan. vbi disertè S. Augustinus ait, hoc esse eomedere carnem Christi & sanguinem eius bibere, in Christo manere & Christum in se manentem habere. Quæ doctrina valet quoad adultos, cum reipsa nequeunt communicare. Et commodat etiam extricando nodo circa infantes, quem Lantfrancus, minùs explicatè expediuerat; nam quæ proximè ex eo referebamus, exponunt tantum Eucharistiæ percipiendum votum pro adultis. Cum autem infantes vi percepti baptismi habeant gratiam sanctificantem, atque adeò Christus in eis maneat, & ipsi in Christo (quod iuxta D. Augustinum est corde Christum comedere ob præparationem animi saltem virtualem, ad comedendum ore si facultas suppeteret,) idcirco infantes quoque per baptismum participant in voto virtuali Eucharistiam, & habent in se vitam. Quare Eucharistiam posset quidem esse fructuosus cibus infantium, si eam realiter ore perciperent, atque in stomachum demitterent. Ecclesia tamen ob reuerentiam tanti Sacramenti, non admittit realitet ad Eucharistiam nisi gradinsculos, & qui per ætatem possint cum reuerentia & conuenienti deuotione, hunc cibum percipere. Ita vt ne in ea quidem ætate, in qua pueri incipiunt esse mortalis culpæ capaces, sint illico censendi idonei, qui admittantur ad Eucharistiam, vt fusè alibi disputatum est contra Ioannem Sanchez disp. 27. Selecta. Atque ita, etiam hoc modo, Eucharistia est *cibus grandium* ac ætate perfectorum.

Tertium, quod præcipuè videtur spectasse Blesensis, cum dixit Eucharistiam esse *cibum grandium ac perfectorum*, omnino à prædictis differt. Videtur enim per *grandes ac perfectos*, intellexisse prouectos in virtute. His quippe, hic cibus admodùm congruit. Non quod imperfecti quoque, si peccato mortali careant, non possint eo diuino cibo nutriri, & illum cum fructu suscipere; sed quod perfecti, plenius inde proficiant, etiam ex opere operato, iuxta verisimillimam sententiam: quæ fert, Sacramenta meliùs dispositis, (cuiusmodi sunt perfecti,) vberiorem gratiam ex opere operato, tribuere. Quod negat quidem Alexander Pesantius 3.p.q.62.art.5. disp. 4. Assertor tamen à Vasque 3.p. d. 159. cap. 5. Suare t. 3. 3.p. d. 7. s. 5. & d. 28. s. 3. Ægidio 3.p. q. 62. num. 4. Henrique l. 1. cap. 14. n. 1. & aliis plerisque recétioribus. Est ergo maximè, ac præcipuo feracitatis priuilegio, Eucharistia *cibus perfectorum* atque adeò *grandium*.

Cibus incomparabilis & ineffabilis.

Creditus Augustinus l. 2. de Visit. Infirm. cap. 4.

Idonea huius tituli glossa, peti potest ex S. Ambrosio serm. 18. in Psal. 118. ad illud *Iuuenis sum ego*. Sic enim ipse legit, ad hunc modum inducens loquentem Christianum populum. [Ille ego despectus ante, iam præferor, iam antepono electis. Ille ante despectus populus peccatorum, habeo cœlestium Sacramentorum veneranda consortia. Iam mensæ cœlestis honore suscipior: epulis meis non pluuia vndatur, non terræ partus laborat, non arborum fructus. Potui meo non flumina quærenda, non fontes. Christus mihi cibus, Christus mihi potus. Caro Dei, cibus mihi & Dei sanguis, est potus. Non iam ad satietatem mei; annuos expecto prouentus, Christus mihi quotidie ministratur. Non vereboi ne qua mihi cœli intemperies, aut sterilitas rutis immineat, si pij cultus diligentia perseuerat. Non iam commnicum pluuias mihi opto descendere, quas ante mirabar. Non manna, quod antè cibis omnibus præferebam; quia qui manna manducauerunt Patres, esurierunt. Meus cibus est, quem si quis manducauerit, non esuriet. Meus cibus est, qui non corpus impinguat, sed confirmat cor hominis. Fuerat mihi ante mirandus panis de cœlo; scriptum est enim; *Panem de cœlo dedit eis manducare*; sed non erat verus, ille panis; sed futuri vmbra. Panem de cœlo illum verum, mihi seruauit Pater. Mihi ille panis Dei descendit de cœlo, qui vitam dat huic mundo. Non Iudæis descendit, non Synagogę descendit, sed Ecclesiæ descendit, sed populo Dei iunior descendit.]

Cibus inconsumptibilis.

Cæsarius dial. 5. Theolog. adductus sect. 4. cap. 4.

Hoc est vnum de præcipuis huius Sacramenti mirabilibus, quod varij Patres suspiciunt. Præter iam adductos §. 4. cap. 4. Eusebius Gallicanus hom. 5. de Pasc. [Benedictio (inquit,) huius Sacramenti, scit distribui, nescit distributione consumi.] S. Augustinus allegante Beda 1. Cor. 10. [Non timeamus Fratres manducare istum panem, ne fortè finiamus illum, & postea quod manducemus non inueniamus. Manducetur Christus; viuit manducatus, quia resurrexit occisus. Nec quando manducamus, partes de illo facimus. Et quidem in Sacramento sic fit, & norunt fideles quemadmodùm manducent carnem Christi. Vnusquisque accipit partem suam: vnde & ipsa gratia, *partes* vocantur. Per partes manducatur, & manet integer totus] Creditus Cyprianus serm. de Cœna Dom. num. 6. stultitiæ notat Capharnaitas, qui audita Christi per fideles manducatione, [quia horrendū eis & nefarium videbatur, vesci carne humana, existimantes hoc eo modo dici, vt carnem eius vel elixam vel assam, sectámque membratim edere dicerentur: cum illius personæ caro, si in frusta partiretur, non omni humano generi posset sufficere, qua semel consumpta videretur interiisse religio, cui nequaquam vlteriùs victima superesset.] Rectè. Nam absque sacrificio, euanesceret Religio. Cessaret autem sacrificium, nisi victima perseueraret semper inconsumpta. Hæc esse *cibaria data in abundantia*, quia corpus perceptum maner inconsumptum, scitè dixit Richardus Pampolitanus in Psal. 77. Adeundus item S. Thomas opusc. 58. c. 14. Allatrauit hunc Eucharistiæ

titulum

titulum Berengarius, cui reponit Lanfrancus l.de Euchar. iuxta ipsum ad fabulas referendam fore narrationem, quæ extat 3. Reg. 17.de Lecytho Sareptanæ viduæ, post multum oleum inde collectum inconsumpto. Ad Christi potentiam, hanc inconsumptionem reuocat Algerus l.1.de Euchar.c.15.

Cibus melle dulcior.

S.Maximus Taurin. hom. in Psalm. 21. adducendus V. *Manna*.

Cibus mysticus.

Græci passim hoc epithero ornant Eucharistiam, vocantes *cibum* aut *panem mysticum*, vel *mensam mysticam*. Magnes l. 3. Apolog. contra Theostenem. [Panis communis ex terræ cultura elaboratus, etsi caro quædam terræ est, tamen vitam æternam præbere non promittit, sed breue solatium vescentibus tribuit, citò eo extincto sine diuino Spiritu. Panis verò in beata Christi terra, virtute diuinitatis vnitæ confectus, solo gustu immortalitatem homini affert. Mysticus enim panis, cum benedictionem Patris habeat inseparabilem, (illam dico quæ in corpore & sanguine eius facta est,) vnit comedentem corpus Christi eúmque membra Christi efficit.] S.Athanasius Apol.2.frequenter meminit *calicis mystici*, idest initiati, & cuius vsus erat ad incruentum sacrificium. S. August. 20. contra Faust. c. 11. [Noster panis & calix certa consecratione mysticus fit nobis, non nascitur.] Nazian. orat. aduersùs mulieres ambitiosiùs se ornantes num.59.[Non Sacerdotes extimescis, dum caput tanquam laruam quandam appositis inter se formis Intentem, illis submittis ? Non horrescunt manus, cum eas ad mysticum cibum extendis quibus tu luctuosam pulchritudinem piugis ?] Alludit ad Eucharistiam exceptam manibus, interposito tamen quoad mulieres Dominicali seu linteo candido Chrysostomus hom. 45. In Ioan. [Hic mysticus sanguis, dæmones procul pellit.] Philo Carpathius in cap. 7. Cant. [Mysticum cibum corporis Christi, possidet Ecclesia.] Theophilact. in Cor. 10. [Participes mysticæ mensæ Christo communicant.] Et in cap. 6. Ioan. [Cibus mysticus apparet, vt consueta alimenta.] Quo loco veram Christi carnem alimenti consueti speciebus subesse, explicatissimè tradit, & tamen vocat *cibum mysticum*. Procop. in cap. 49. Genes. vocat *mysticum panem*. Nec Latini abstinentiores illius modi loquendi. S. Ambrosius 2. Offic. cap. 28.poculum siue calicem initiatum, proximè aptum qui vsui sit ad sacrum ministerium, vocat *poculum mysticum*, Paschasius l.de Sacram. c. 2. *mysticorum* nomine, Eucharistiam designat : & mox mystici sacrificij appellationem adhibet. Et cap. 4. tractans illud Ioan. 6. *nisi manducaueritis carnem Filij* &c. [Vbi profectò non aliam quàm veram carnem dicit, & verum sanguinem, licet *mysticè*. Vnde quia mysticum est Sacramentum; nec figuram, illud negare possumus.] Videsis etiam Lanfrancum l. de Euchar. adducendum V. *benedictio mystica*, qui rationem cur Eucharistia hoc cognomine donetur, inde repetit, quod *mysticus* idem sit ac *secretus*: sicut mysterium iuxta D. Augustinum l. de Catechizan. rud. idem est quod *secretum*. Nihil autem fit secretius, quàm Deus sub accidentibus panis & vini delitescens. Hæc à me ferè frustra annotata video. Sed vt annotatem, euincit iusto auctior Censoris oculatissimi meticulositas, qui ad Philonis Carpathij Commentarium in Cantica, quod legebatur *mysticum cibum corporis Christi possidet Ecclesia*, iussit expungi, & substitui hæc verba, *verum Christi corpus realiter in cibum datur Ecclesiæ*. O sollicitudinem intemperatam ! ô timorem vbi non erat timor ! S. Maximus hom. 3. de Natiu. Dom. conceptum Christi ex Virgine vocat mysticum & Naz. orat. 1. vnionem animæ, cum corpore nostro mysticam appellat. Num idcirco hæc minus vera ?

Onomasticon Eucharisticum.

Cibus paratus.

S.Hilarius ad illud Psalmi 64. *flumen Dei repletum est aquis, parasti cibum illorum*, flumen Dei refert ad inundationem munerum Spiritus sancti ;de cibo autem subdit. [Habemus etiam *cibum paratum*. Et qui hic cibus est ? ille scilicet, à quo ad Dei consortium præparamur, per communionem sancti corporis, cullocandi. Id enim præsens Psalmus significat dicens, *parasti cibum illorum, quoniam ita est præparatio sua*. Quia cibo illo quamuis in præsens salutamur, tamen In postetum præparamur.] Annuit S. Anselmus l. de Sacram. Altar. 2. p.c. 10. cum ait de Eucharistia. [Sumpta ore carnis nostræ caro Christi, nequaquam æstimanda fit lege communi ciborum. Hic enim cibus non est ventris, sed est mentis, dissimilis omnino ab illis cibis de quibus dicitur, *omne quod in os intrat, in ventrem vadit, & per secessum emittitur*. Hic est cibus qui non vadit in corpus, quia nequaquam sicut alij cibi, in naturam vertitur corporis, sed corpus nostrum vertit in suam naturam, & futuræ resurrectioni, & perpetuæ incorruptioni illud præparans, & coaptans; & in nobis, & vbi erat, scilicet in dextra Dei Patris.] Iuxta hos Patres Eucharistia aliter dicitur *cibus paratus*, quàm mannæ Sap. 16.tribuatur titulus *panis de cælo parati*. Si cibum paratum velit quis dicere, Christum ipsum, se immolantem, poterit niti Origene qui hom. 9. in Leuit. multa habet de *parato*, idest sacro Ministro, sacrificante vnum ex hircis, & emittente alterum in desertum; quæ Christo sacrificanti accommodat & eum fuisse *paratum* demonstrat.

Cibus & potus immortalis.

Paschasius l.de Sacram. c.19.

Per os nostrum intrare mortalia & exire immortalia, ex Platone tradit Philo referendus sect. 6. cap. vltimo. Attendebat scilicet incorruptos & immortales animi partus ore fusos; & è contrario cibos corruptibiles ori ingestos ad vitæ fulcimentum. Hic cibus ita cibat & & alit hominem, vt immortalis permaneat. Nec enim corrumpitur quoquomodo, aut in secessum emittitur, de quo plenè sect. 3. c. 6. ex Algero l. 2.de Euchar. cap. 1. refellente fœdam hæresim Stercoranistarum, quam Etybaldus Episcopus Antissiodorensis, à Bertramo impugnatus impiè reuexit in vrbem, cum pridem sepulta esset,ex quo tradita fuerat ab Arrio, vt ferunt illa S. Chrysostomi. [Præbuit nobis Deus suum corpus & sanguinem, non consumptum,non corruptum, non abeuntem in secessum,vt furiosus Arrius effutiuit. Et per Iacobum Nisibenum effusa sunt omnia viscera e...]

Sect. V. *Cibus & potus ſpiritualis.*

S. Ambroſius l. de initiand. c.9. Paſchaſius l. de corp. & ſang. Dom. c.20.

Non eſt ſenſus, Euchariſtiam eſſe aliquid merè ſpirituale, (conſtat enim ſpeciebus panis & vini nequaquam ſpiritualibus, & vero corpore & ſanguine Domini, quæ rationem corporis exuere non poſſunt:) ſenſus ergo eſt, hunc cibum non paſcendo corpori, ſed reficiendo ſpiritui deſtinari. Itémque corpus & ſanguinem Domini, quæ ſpeciebus panis & vini ſuperſtitibus occuluntur, non eſſe hîc modo corporeo, ſed ad modum ſpirituum, (qua de re infra V. *Spiritus.*) Hoc ipſo ſenſu ſæpè legimus, carnem Domini in Euchariſtia eſſe ſpiritualem, vel corpus Domini hîc eſſe ſpirituale. Id quod æquè de ſanguine affirmatur. S. Hieronymi verba appendo ea cap. 1. Epiſtolæ ad Epheſ. [Dupliciter ſanguis Chriſti & caro intelligitur: Vel ſpiritualis illa atque diuina de quo ipſe dixit; *Caro mea verè eſt cibus.* Et *Niſi manducaueritis carnem meam & ſanguinem meum, non habebitis vitam æternam.* Vel caro & ſanguis quæ crucifixa eſt, & qui militis effuſus eſt lancea. Iuxta hanc diuiſionem & in ſanctis eius diuerſitas ſanguinis & carnis accipitur, vt alia ſit caro quæ viſura eſt ſalutare Dei, alia caro & ſanguis quæ regnum Dei nequeunt poſſidere.] Præclarè item Clemens Alexandr. l. 2. Pædag. c. 2 [Duplex (inquit) eſt ſanguis Domini. Alter enim eſt carnalis quo redempti ſumus ab interitu: alter verò ſpiritualis, quo ſcilicet vncti ſumus. Et hoc eſt bibere IESV ſanguinem, eſſe participem incorruptionis Domini.] *Sanguinem carnalem quo redempti ſumus*, appellat ſanguinem viſibilem, qualis in Cruce effuſus eſt. Eum verò ſanguinem qui in altari propinatur, vocat *ſpiritualem*, quia non eſt ſub ſpecie ſanguinis, ſed vini. Ait autem nos eos vnctos eſſe, alludens ad inunctionem poſtium dolorum, admoto ſanguine Agni Paſchalis: quam inunctionem fuiſſe typum demiſſi intra viſcera noſtra ſanguinis Chriſti Euchariſtici, tradit diſertè Naz. orat. 2. de Paſch. & creditus Cyprianus ſerm. de cœna Dom. nec non D. Gregorius hom. 22. in Euang. Theodoretus in cap. 12. Exodi, & paſſim Patres, exponentes typum. Agni Paſchalis. Hic igitur eſt ſenſus, quo Euchariſtia dicitur cibus & potus ſpiritualis. Et vt habet S. Bernardus ſerm. de S. Martino dicitur hic tradi ſpiritualiter. Addi poteſt reſpectus ad cauſam efficientem ſpiritualem. Solemne enim eſt Patribus, quæ fiunt diuina virtute, *ſpiritualia* dicere etiamſi ſubſtantialiter ſint corporea. Sic S. Hilarius l. 10. de Trinit. & S. Leo ſerm. 2. de Natiu. Chriſti conceptionem vocant *ſpiritualem*, quia non ea voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Spiritu ſancto conceptus eſt. Eodem modo S. Chryſoſtomus hom. 7. in 1. Cor partum Deiparæ, reſurrectionem Chriſti, Saræ puerperium, Adami & Euæ formationem, ait eſſe res ſpirituales: ſicque exponit illud Apoſtoli *ſpiritualibus ſpiritualia comparantes.* Cum ergo Chriſtus, ſub ſpeciebus cibi & potus corporei ſtatuatur per Spiritum ſanctum, & vi diuina, haud incongruè dicitur *cibus & potus ſpiritualis.* Addit S. Cyrillus l. 4. in Ioan. c. 24. haberi rationem in ea denominatione, coniunctionis quam corpus & ſanguis Chriſti habent cum Spiritu Dei, ac ſpiritualis virtutis quam impertiunt. Vide ſupra V. Alimentum ſpirituale.

Cibus pietatis.

S. Hieronymus in c. 66. Eſaiæ.

Tractans S. Hieronymus illud Eſaiæ, *qui ſanctificabantur, & mundos ſe putabant in hortis*, ſic habet. [Omnes voluptatum magis amatores quàm amatores Dei, ſanctificantur in hortis & in liminibus, quia myſteria veritatis non valent introire, & comedere cibos pietatis, dum non ſunt ſancti corpore & ſpiritu, nec comedunt carnem IESV, neque bibunt ſanguinem eius, de quo ipſe loquitur, *Qui comedit carnem meam, & bibit ſanguinem meum, habet vitam æternam.* Etenim Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus: Qui non foris, ſed in domo vna, & intus comeditur.] Eodem modo S. Anſelmus l. de Sacram. altar. p. 2. c. 9. monſtrans non omnes qui Sacramento tenus corpus Domini percipiunt, repleri gratia, & ſpiritualiter nutriri, ſic ſcribit. [Secundùm Iſaiam, omnes voluptatum amatores magis quàm Dei, ſanctificantur in hortis & liminibus, quia myſteria veritatis non valent introire, & comedunt cibos pietatis, dum non ſunt ſancti corpore & ſpiritu, neque comedunt carnem IESV, neque bibunt ſanguinem de quo ipſe loquitur *qui manducat carnem meam* &c. Sanctificantur quippè in liminibus, qui in Sacramento hoc ſolùm attendunt quod corporaliter accipiunt, & ſanctum quoquomodò venerantur. Sicque comedunt cibos pietatis, ſed pietatem ipſam repellentes à corde, ſanctificationem gloriæ cœleſtis, intra domus ſuæ limina nolunt recipere. Non enim efficiuntur corpus Chriſti, ſumendo corpus Chriſti. Ideò & carnem IESV de qua ſupra diximus, non manducant neque ſanguinem bibunt.] Nempe vſque ad participationem Spiritus, vt loquitur D. Auguſtinus tract. 27. in Ioan. quamuis corpus Chriſti materialiter & Sacramento tenus percipiant.

Cibus potúſque nouæ ſalutis.

Rupertus l. 4. in Cant. *in fine*, Chriſtum inducit paraphraſticè illud Canticorum exponentem, *comedite amici, & bibite*; monſtrátque ſuſiſſimè hanc eſſe contrapoſitionem antiquæ cladis illatæ generi noſtro per cibum vetitum; qua ex cauſa, Euchariſtiam vocat *cibum nouæ ſalutis.*

Adſcribo ea longa diſputatione plagulam tantùm. [Hoc tamen ſalutis Sacramentum, ab initio non feci vobis, hunc cibum potúmque vitæ æternæ, hactenus non porrexi vobis, cum ambularetis mecum ad prædicandum Euangelium regni Dei. Non enim tempus erat, neque ordo poſcebat, vt vobis cibus aut potus daretur nouæ ſalutis, priuſquàm mundaremini, priuſquàm deleretur macula veſtra, reatus antiqui, quam contraxerunt comedendo vetitum, vobiſque omnibus naſcituris intulerunt iam dicti homines, primi parentes veſtri. Mundari autem aliter, neque vos potuiſtis, neque potuerunt veteres amici noſtri, ſancti antiqui ab origine mundi, niſi per effuſionem ſanguinis mei lauacrum regenerationis, (ſcilicet ſanguinis & aquæ,) de latere meo decurrentis. Non igitur ante vobis facere aut dicere debui, *accipite & comedite amici, accipite & bibite chariſſimi.* Non inquam ante,

ſed in ipſo articulo paſſionis meæ, vel mortis qua emundati eſtis. Vnde & dico vobis, *quia & vos mundi eſtis, propter ſermonem quem locutus ſum vobis.* Nam quia credidiſtis, & quia permanſiſtis mecum in tentationibus meis, idcirco ex quo ego cœpi agonizari, vos cœpiſtis emundari. Ac proinde ſicut iam mundis, ſicut emundatis à peccato originali, quod primus homo per cibum contraxit, hunc cibum & hunc potum feci vobis, apponendum cæteris amicis & filiis veſtris, poſt vos naſcituris; hoc ordine, vt ipſi priùs lauentur aqua baptiſmatis, quæ poſt ſanctificationem verbi cum ſignaculo Crucis ſiue exorciſmo paſſionis meæ vel mortis; non erit alia, ſed eadem quam cum ſanguine meo iam mortuus profundam, percuſſus lancea militis; & tum demum particeps fiat cibi huius ac potus, eo modo quo tradidi vobis.]

Cibus ſanctus.

Origenes homil. 5. in diuerſ. [Quando ſanctum cibum, illudque incorruptum accipis epulum, quando vitæ pane & poculo frueris, manducas & bibis corpus & ſanguinem Domini, tunc Dominus ſub tectum tuum ingreditur. Et tu ergo humilians temetipſum, imitare hunc Centurionem, & dicito, *Domine non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum*; vbi vbienim indignè ingreditur, ibi ad iudicium ingreditur accipienti.]

Cibus ſatietatis.

S. Chryſoſtomus hom. ad Neoph. adductus à S. Gregorio 7. l. 1. regiſt. epiſt. 47. aliàs 50. ad Mathildem.

Cibus verè.

Ioan. 6. litigantibus Iudæis circa Chriſti dicta, ſubintulit Chriſtus, ea & euoluens & confirmans, *Caro mea verè eſt cibus.* Quanquam eodem recidit, quod Euthymius ex Interprete habet, *verus eſt cibus*, tamen plus energiæ habet aduerbium *verè*: eóque optimè exprimitur, non modò præſentia ſubſtantialis Chriſti in ratione cibi, ſed etiam quod corpori Chriſti conueniat propriiſſimè ratio cibi, nutriendo animam quæ hominis pars eſt; quæ eſt præter cæteras huius tituli explicatio ab Euthymio adhibita & à Gulielmo Pariſienſi tract. de Sacramen. Euchar. c. 3. qui conſiderat cibos alios eſſe cibos aſini noſtri: hunc autem eſſe cibum interioris hominis, qui eſt verus homo, atque adeò iſte eſt verè cibus. Fusè de hoc Euchariſtiæ titulo diſputat Turrecremata tract. de Euchar. cap. 4. proferens quatuor rationes cur corpus Chriſti dicitur *cibus verè*: quarum illa optima eſt, quod corporales cibi, magnam partem ſcateant excrementis ad cibandum & nutriendum ineptis. Vnde natura prouidit, vt eſſent in corpore variæ partes quibus cibus ingeſtus defœcaretur; & quod verè in eo cibus eſt & nutrire aptum, excerneretur ab eo quod non eſt cibus, & admixtum eſt ei quod eſt verè cibus. In hoc autem diuino cibo, nihil eſt impurum, nihil non verè cibans, atque adeò nihil excernendum. An hoc quoque innuere voluit Euthymius Ioan. 6. dicens corpus Chriſti vocari cibum verum, quia eſt *cibus aptiſſimus*? Aptitudo quippè cibi, in ea puritate & fœcum impermiſtione, optimè ſtatuitur. Paſchaſius l. de Sacram. c. 19. cur caro & ſanguis Chriſti dicantur *verè cibus & potus*, rationem petit ex vero munere cibi & potus, quod eſt famem & ſitim depellere, ac mortem arcere. Hæc autem omnia præſtat exquiſitè Euchariſtia cadúntque proinde in eam omnia quæ Ioannes Bruyerius diſputat lib. 1. Dypnoſophiæ c. 4. quærens quid ſit cibus?

Onomaſticon Euchariſticum.

Cibus vitæ.

Rupertus l. 12. de victor. Verbi Dei c. 12.

Idem eſt *cibus vitæ*, quod *cibus cauſans vitam.* Id quod belle cadit in Euchariſtiam. Nam ſicut cibus contra legem ab Adamo guſtatus, dicitur iure cibus mortis quia mortem intulit, ita Euchariſtia ob contrariam cauſam, dicenda eſt *cibus vitæ.* Hanc fuiſſe cauſam inſtitutionis Euchariſtiæ ſub ratione cibi, multi Patres annotarunt, adducti ſ. 4. c. 2. tractando Dei ſapientiam in hoc myſterio & V. *Antidotum mortis.* Sat fuerit, hîc adducere Rupertum ex c. illo 12. vbi ſic ſcribit. [Dicere quippiam libet de cauſa propter quam nobis ſit neceſſarium tantum hoc myſterium. Cauſa hæc erat, quia primi homines Deo increduli, Diabolo nimis malè creduli fuerunt; quia cum non viderent niſi pomum quantumlibet ſuaue redolens, aut viſu pulchrum, crediderunt in illo eſſe diuinitatis effectum; crediderunt Diabolo dicenti; *Nequaquam ita erit vt Deus dixit. Si comederitis, morte moriemini, ſed erit quod dico ego; ſi comederitis, eritis ſicut Dii.* Contra cibum illum qui cibus fuit mortis, dictante ratione namque iuſtitiæ, dari oportebat cibum alium, qui eſſet cibus vitæ; & ſimili ordine, vt ſcilicet ineſſe illi mens crederet, quod oculus non videret, crederet eſſe cibum & potum, veraciter communicandæ diuinitatis eſſe effectiuum, carnem & ſanguinem Chriſti, quod ſentire non poſſunt ſenſus carnis & ſanguinis. Per hanc fidem, ſibi Deus ab homine ſatisfactum eſſe iudicat, dum non minùs ſibi credit, quàm Diabolo crediderat.] Vides quàm verè Seuerus Alexandrinus in Ordine Baptiſmi, poſt adminiſtratam baptizatis Euchariſtiam, ſic eos alloquatur. [In ſimilitudinem Angelorum aſcendiſtis Dilecti mei è flumine Iordanis, virtute Spiritus ſancti, haud marceſcentes coronas accepiſtis Fratres mei, & gloriam domus Adami hodie induiſtis: fructus quem non guſtauit Adam in Paradiſo, hodie in oribus veſtris poſitus eſt.]

Quâ porrò ratione Chriſtus dicatur cibus cauſans vitam, (vtique ſpiritualem & æternam,) attigit Chriſtus ipſe Ioan. 6. aſſerens qui hunc cibum manducat, viuere propter ipſum, ſicut ipſe Chriſtus miſſus à Patre viuente, viuebat & ipſe propter Patrem. [Naturalis per Sacramentum proprietas, (ait in hanc rem S. Anſelmus l. de Sacram. Altar. p. 2. c. 10.) perfectæ Sacramentum fit vnitatis, cum hæc accepta atque hauſta id efficiunt, vt & nos in Chriſto, & Chriſtus in nobis ſit. Eſt ergo in nobis ipſe per carnem, & ſumus in eodem ſecundùm hoc quod nos ſumus in Deo. Eſt ergo hæc vitæ noſtræ cauſa, quod in nobis carnalibus per carnem Chriſtum manentem habemus, iunctum nobis per eum, ea conditione qua viuit ille per Patrem.] Iungenda quæ mox dicam V. *cibus viuificus*, præſertim ex Cyrillo. Cæterum eſt Euchariſtia cibus vitæ, iis qui illam dignè ſumunt. Nam indignè ſumentibus, fit gladius, vt dixit S. Cyprianus l. de lapſis numer. 90.

narrans

Sect. V. narrans mortem illius quæ cum indignè de ipsius S. Cypriani manu communicasset, [non cibum, sed gladium sibi sumens, & velut quædam venena lethalia intra fauces & pectus admittens, angi & anima exæstuante concuti, postmodùm cœpit. Et pressuram non iam persecutionis, sed delicti sui passa, palpitans & tremens concidit.] Eodem loco fuerunt multi illi, quos Apostolus ob indignam communionem *dormire*, idest morti traditos fuisse diuinitus, contestatur.

Cibus vitæ æternæ

S. Basilius serm. 1. de baptismo, *sub finem.*

Ideirco Eucharistiam esse cibum vitæ æternæ tradit S. Ambrosius l. de bened. Patriar. c. 9. quia qui illam ritè accipit, non moritur morte peccatoris, quia panis hic, remissio peccatorum est. Mors peccatorum pessima, est æterna damnatio quam subeunt impij, quia in peccatis suis moriuntur. Itaque Eucharistia præseruans à grauibus culpis, iure excludit mortem peccatoris, estque *cibus vitæ æternæ*, iuxta eam S. Ambrosij doctrinam. Sed optimè In hunc titulum Eucharistiæ disputauit S. Basilius loco annotato, statuens inprimis, fideles per baptismum regenerati ad vitam Ex quo infert, opus esse regeneratis, vt ad vitam æternam nutriantur cibo vitæ æternæ, quam Christus Ioan. 6. per hunc cibum obuentutam spopondit, dicens, *qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam.* Hanc ipsam ob causam iuxta S. Basilium, Christus dixit verba sua de Eucharistia, Spiritum & vitam esse: & S. Petrus rogante Christo discipulos, an & ipsi vellent abite, ob suspicionem antropophagiæ, tanquam lingua discipulorum respondit, *verba vitæ æternæ habes.*

Cibus viuificus.

Iulius Firmicus l. de error. profan. c. 19. cibum Christi viuificum, contraponit cibo venenato mysterij Ethnici de quo erat illud pronunciatū à Clemente quoque in protreptico memoratum, *De tympano manducaui, & de Cymbalo bibi.* Aptiùs Cæsarius in dial. de qq. Theologicis, hūc Eucharistiæ titulum refert ad contrapositionem eius cum cibo mortifero per Adamum degustato in exitium. Ait enim. [Omnia debita primi parentis, Christus pro illo subioit, pro illius obedientia abiecta, factus est obediens vsque ad crucem. Ille per Euam tentatus comedit, hic tentatus à Diabolo non comedit, sed ieiunus fuit 40. diebus. Ille voluit fieri Deus, & cum non posset, amisit quod esse poterat, factus mortalis pro immortali; hic cum esset Deus, pro illo factus est mortalis, non mutata natura neque diuinitate: Ille ex paradiso in hunc locum laboriosum relegatus est, hic pro illo è cœlo delapsus, illius vitam suscepit; pro luce inaccessibili habitans antrum huius mundi tenebricosum, pro Angelis circundatus à bestiis, pro hymnis & cantilenis cœlestibus audiens calumnias & contumelias; & illa, *dæmonium habes* Et; *In principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* Et *seducit turbas.* Pro Eua Mariam semper Virginem excitauit; pro pœna illios, misit huic per Gabrielem τὸ χαίρε. Pro ligno transgressionis, lignum resurrectionis, (crucem suam dico.) fixit: pro cibo, non natura sed aspersione inobedientiæ mortifero, naturam suam cum nostra copulans, viuificum cibum se nobis proposuit, qui ab omnibus participatur idem manens. Similem planè antithesim, latè ac minutè prosequitur Nazianxenus orat. 1. eo denique rem deducens, vt Dei Sapientia tanto artificio Verbi Oeconomiam contexerit, homini vnde exciderat paribus lineis reducendo: Atque adeò illi per cibum vitam conferendo, sicut per cibum mortem contraxerat. Perpaucis sed egregiè idem expressit in hunc modum S. Chrysostomus hom. 24. in 1. Corinth. [Quoniam prior carnis natura è terra formata, à peccato mortalis facta, à vita deserta erat: aliam (vt ita dicam,) massam & fermentum induxit, hoc est carnem suam: natura quidem eandem, verùm à peccato liberam & vitæ plenam, quam omnibus tribuit, vt participes fierent, vt ea nutriti & priore abiecta, quæ mortua erat, per hanc mensam viuentem & immortalem, in vitam immortalem commisceremur.]

Ad hunc modum explicant hi P P. quomodò Eucharistia dicatur *cibus viuificus* ? Possumus tamen simpliciter, absque habitudine ad contrapositionem cum pomo vetito, dicere Christum in Eucharistia vocari *cibum viuificum*, quia confert vitam. Audi S. Cyrillum l. 4. in Ioan. cap. 13. [Quoniam enim viuificante Verbo, caro coniuncta est, tota est effecta viuifica. Non enim ad corruptibilem suam naturam, iunctum Dei Verbum detraxit, sed ipsa ad melioris virtutem eleuata est. Quamuis ergo natura carnis vt caro est, viuificare nequeat; facit tamen hoc, quia totam Verbi operationem suscepit. Corpus enim est, non cuiussis hominis, cuius caro prodesse quicquam non potest, (non enim Pauli, aut Petri, aut cæterorum;) sed ipsius vitæ, aut Saluatoris nostri Iesv Christi corpus, in quo Deitatis plenitudo corporaliter habitat, facere hoc potest. Nam si mel cum naturaliter dulce sit, ea dulcia facit quibus immiscetur, nónne stultum erit, viuificam Verbi naturam, putare non dedisse homini in quo habitat, viuificandi virtutem? Quas ob res, caro quidem cæterorum omnium, quicquam verè non prodest: Caro autem Christi, quia in Ipsa Vnigenitus Dei Filius habitat, sola viuificare potest.] Videndus insuper idem Cyrillus eiusdem libri c. 14.

Cœna Dominica.

Non fuere ad huius cibi modum, viuifici plerique cibi quibus mortales famem depellere voluerunt. Sic comprobatum est in obsidione Parisiensi anni 1590. cum fames adeò dira obsessos pressit, vt matres filiorum fame enectorum cadaueribus sint pastæ, à nullis turpibus animalibus demortuis edendis sit temperatum, & ex tusis cadauerum ossibus confecta fuisse farina prodatur: quibus cibis complures mortem pro vita sunt assecuti, vt scribit Spondanus d. anno num. 11.

Apostolus 1. Cor. 11.

Non vocatur Eucharistia absolutè *cœna*, vt in Caluini gurgustio assolet. Non enim apud Patres ea appellatio occurrit, nisi fortè semel apud Augustin. serm. 53. de verb. Dom. Solent autem Patres, nomine *cœnæ* pro Eucharistia vtentes, quales refert Suares 3. p. q. 73. articul. 4 adhibere additum quoddam, & nominare *cœnam magnam*, *cœnam Euangelicam*,

a cœnam

cœnam Dominicam, aliòve aliquo ſimili modo. Recentiores non pauci, nomen *cœna Dominica* cuius mentio eſt apud Apoſtolum, verbis illis *conuenientibus vobis in vnum, iam non eſt Dominicam cœnam manducare*, negant pertinere ad Euchariſtiam, ſed aiunt pertinere ad agapem quæ tunc temporis erat conuiuium antecedens ſumptionem Euchariſtiæ, exemplo Chriſti. Durauítque is vſus ad multa poſtea ſecula, vt conſtat ex Concilio Carthag. 3. cap. 29. & ex Sozomeno l. 7. hiſtor. c. 29. De ea ergo cœna communi & vulgari, egiſſe verbis illis Apoſtolum, cenſent Petrus Soto lect. 1. de Euchariſt. Sanctefius repetit. 6. cap. 1. Genebrardus in Liturgiam S. Dyoniſij cap. 8. Matthæus Galenus latè l. de ſacrificio cap. 26. Bellarminus lib. 2. de Miſſa cap. 10. Henriques l. 8. cap. 1. num. 1. *Litera* X. Lorinus in cap. 8. Leuit. v. 31. Salmeron & Cornelius 1. Cor. 11. Maldonatus Matth. 26. num. 26. Bacchatus admodùm petulanter eſt hac ex cauſa in Maldonatum, Caſaubonus Sectarius Exercitat. 16. in Baronium digreſſ. 31. Sed cur in eum ſolum bilem effunderet, dimiſſis tot aliis idem æquè aſſerentibus, nulla ratio fuit. Et verò ea interpretatio Cœnæ Dominicæ in eo Apoſtoli loco, eſt admodùm veriſimilis.

Eſt tamen etiam ſatis probabile, Apoſtolum ibi nomine *cœna Dominica*, intellexiſſe Euchariſtiam; quamuis reliqua quæ adjungit, cadant in agapem aut cœnam vulgarem. Indecentiſſimè namque & irreuerentiſſimè ſe gerebant erga Euchariſtiam, qui cibis communibus ſe ingurgitabant ante ſumptam Euchariſtiam; neque hoc erat Dominicam cœnam manducare. Quicquid verò ſit de eo Apoſtoli loco, nomen *cœna Dominica* pro Euchariſtia, non eſt nouum. Eóque disertè vtitur Autor ſermonis de Iuda proditore apud Chryſoſtomum. Et manifeſtè idem ſonat *cœna Dei* in verbis illis Tertulliani l. de ſpectac. [De parentato non edimus, quia non poſſumus cœnam Dei edere, & cœnam Dæmoniorum.] Vbi negat Chriſtianos de parentato & ſacrificato Gentilium manducare, quia *cœnam Dei*, id eſt corpus & ſanguinem Chriſti qui verè Deus eſt, aſſumentes in cibum, non debent idolothytis contaminari, quæ Dæmonibus ſunt ſacra, longéque abhorrent à diuino cibo. Apud Auguſtinum ſerm. 31. de verb. Dom. c. 1. & 4. *cœna Domini* ſumitur pro Euchariſtia. Ait enim Iudæos Chriſtum occidendo paraſſe nobis cœnam, eáque parata, vt eſt in Euangelica parabola, miſſos eſſe ſeruos inuitantes ad cœnam: quorum verborum hanc profert epexegeſim c. 1. [Parata iam cœna, immolato Chriſto, poſt reſurrectionem Chriſti commendata, quam ſciunt fideles, cœna Domini eiuſque manibus & ore firmata, miſſi ſunt Apoſtoli.] Et inferiùs c. 4. [Cœnam manibus ſuis conſecratam, diſcipulis dedit: ſed nos in illo conuiuio non diſcubuimus, & tamen ipſam cœnam, fide quotidie manducamus.] Apud eundem Auguſtinum in Pſalmo contra partem Donati, idem eſt vocis illius vſus, cum dixit de Chriſto; [Quando dedit ſanctam cœnam, nec tunc illum excluſit inde.] &c. agit de Iuda inferiùs. [Cum Iuda Apoſtoli acceperunt primum Sacramentum cœnæ.] Tandem Epiſtol. 118. tractans illud Apoſtoli, *iam non eſt Dominicam cœnam manducare*, ſic ait. [Hanc ipſam acceptionem Euchariſtiæ, Dominicam cœnam vocat.] Metonymicè a cœna Euchariſtica, inſtituta feria quinta quæ Chriſto fuit vltima; iam olim dies ille, dictus eſt *cœna Domini*, vel *natale calicis*, vt notat S. Eligius hom. 10. de cœna Dom. *initio*. De Euchariſtia ſub ratione *cœna*, multa Salazar in Iſagoge ad Cantica c. 12.

Onomaſticon Euchariſticum.

Cœna Dominicarum carnium.

S. Chryſoſtomus hom. de Iob. & Abraham.

Cœna veritatis.

Rupertus l. 3. de oper. Spir. Sancti c. 21.

Opponebat Rupertus cœnam Euchariſticam, cœnæ legali, quæ non niſi typus & imago erat huius veritatis. Ideò cœnam Euchariſticam, vocauit *cœnam veritatis*.

Collecta.

Acta Proconſularia SS. Martyrum Abitinenſium.

Nomen *Collecta*, apud Apoſtolum, ſumitur pro coactione ſtipis. Eóque pacto ſumptas *collectas*, voluit anteuerti, nec tunc fieri cum ipſe veniſſet. Leuit. 23 ſumitur collecta pro conuentu ac cœtu, ad colendum Deum. Quo item modo vſurpatur eâ vox Deuteron. 16 & 2. Paral. 7. Inque eum ſenſum locutus videtur Tertullianus, c. vltimo libri de fuga in perſecut. verbis illis; [Sed quomodò colligemus, quomodò Dominica ſolemnia celebrabimus?] In vſu Eccleſiæ, ſumitur *collecta* pro oratione publica, quæ ita fit ab vno, vt tamen ab omnibus colligatur. Videndus Caſſianus l. 2. de inſtitutis & qui de quadruplici huius vocis notione, ex variis ſcitè diſſerit Bonaſcius l. 1. de horis Cano. cap. 29. a numer. 50. Hîc *collectam* ſumimus, pro ſacrificio Chriſtiano, ſeu Miſſa ad quam Chriſtiani conuenire ſolent. Quam vocis notionem, inter varia ſacrificij Chriſtiani nomina quæ recenſent, hoc quoque annumerantes, agnoſcunt Pamelius ad librum Tertulliani de orat. numer. 1. & Bellarminus lib. 2. de Miſſa capit. 16. Et apertè ita ſumitur in Actis SS. Martyrum Datiui, Victoriæ, Saturnini, Emeriti, atque Felicis 11. Febr. vbi frequens mentio eſt *collecta Dominica* religioſiſſimè celebratæ, & *ſanctiſſima collectionis*, ac *collecta* factæ, à Catholicis apud S. Auguſtinum, in breuiculo Collationis diei tertiæ, *pagina mihi* 718. Huc facient quæ infra dicam V *Synaxis*.

Columna nubis & ignis.

Drogo de Sacram. Dom. Paſſionis.

Igneam columnam eſſe ſymbolum Deitatis, Clemens Alexandr. autor eſt lib. 1. Strom. *pag. mihi* 399. Eandem eſſe ſymbolum Chriſti Dei & hominis, ob corporeitatem triplici dimenſione ſignatam, & lucidam, ac feruentem ignis naturam Deitati reſpondentem, notauit Elias Cretenſis ad orationem 3. Nazianzeni *pag. mihi* 184. Igitur columna ignis de die ob Solis fulgorem viſa columna nubis, aptè à Drogone adhiberi potuit ad exprimendam Euchariſtiam. Locum dedi ſupra ſect. 4. capit. 1. & monſtraui, inde ſignificari lucem & tenebricoſitatem, adunatas in hoc myſterio.

Commemoratio propitians Deum hominibus.

Origenes hom. 13. in Leuit.

Ex

Sectio V. Ex verbis Chriſti in huius Sacramenti inſtitutione, & ex Paulo 1. Corinth. 11. conſtat Euchariſtiam fieri in commemorationem Chriſti paſſi; aut (quod eodem recidit,) in commemorationem charitatis Chriſti erga nos, ac obedientiæ in Patrem, quo pacto obiectum huius commemorationis exponit Adelmannus Epiſtola ad Berengarium. Cauſam conſilij Chriſti & myſterij Chriſtiani in commemorationem paſſionis inſtituri, aperit his verbis S. Chryſoſtomus hom. 83. in Matth. [Sicut in veteri, eodem hîc modo in beneficio reliquit, memoriam myſteriorum colligendo, & hinc hæreticorum ora frænando. Nam quando dicunt; vnde patet immolatum Chriſtum fuiſſe, & alia multa myſteria? hæc afferentes, ora ipſorum conſuimus, Si enim mortuus IESVS non eſt, cuius ſymbolum ac ſignum, hoc ſacrificium eſt? Vides quantum ei ſtudium fuerit, vt ſemper memoria teneamus, pro nobis ipſum mortuum fuiſſe. Nam quoniam Marcio, Valentinus, Manichæus, eorúmque ſequaces, negaturi erant hanc diſpenſationem, ita ſemper per hoc myſterium in memoriam paſſionis reducit, vt nemo non inſanus ſeduci poſſit. Ita per ſacratiſſimam iſtam menſam, & ſaluat & docet. Hoc enim caput bonorum omnium eſt.]

Prima illa verba S. Chryſoſtomi, paritatem aliquam inter antiqua ſacrificia, & hanc commemorationem præferunt, ſed cum diuerſitate. Nam quamuis & iſtud ſacrificium ingerat memoriam alicuius objecti, & illa quoque tunc alicuius memoriam injicerent; tamen ſacrificia carnalia (cuiuſmodi erant ſacrificia antiquorum,) erant imagines futuræ Chriſti paſſionis: ſacrificium verò incruentum, eſt paſſionis Chriſti commemoratio. Eleganter id notauit S. Fulgentius l. de fide ad Petrum cap. 19. verbis illis. [Firmiſſimè tene, & nullatenus dubites; ipſum Vnigenitum Deum Verbum carnem factum, ſe pro nobis obtuliſſe ſacrificium, & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis, cui cum Patre & Spiritu ſancto, à Patriarchis, Prophetis, & Sacerdotibus tempore veteris Teſtamenti, animalia ſacrificabantur; & cui nunc, id eſt tempore noui Teſtamenti, cum Patre & Spiritu ſancto cum quibus illi eſt vna diuinitas, ſacrificium panis & vini, in fide & charitate, ſancta Eccleſia Catholica per vniuerſum orbem terræ, offerre non ceſſat. In illis enim carnalibus victimis, figuratio fuit carnis Chriſti, quam pro peccatis noſtris ipſe ſine peccato fuerat oblaturus; & ſanguinis quem erat effuſurus in remiſſionem peccatorum noſtrorum. In iſto autem ſacrificio, gratiarum actio atque commemoratio eſt carnis Chriſti, quam pro nobis obtulit, & ſanguinis quem pro nobis idem Deus effudit.]

Optimè idem tradit creditus Bernardus ſermon. de dignitate Sacerdotal. ſic alloquens Chriſtianos Sacerdotes. [Certè ibi loquitur Chriſtus cum miniſtro ſuo. Penſa (inquit) iugiter, repone fideliter. amplectere ſuauiter quod vides, quod agis, quod tenes. Amplectere inquam piæ recordationis affectu, & piæ imitationis effectu, ſciens quoniam talia oportet te præparare. Apparatus menſæ iſtius, non hominis eſt ſed fidei, non facinoris ſed myſterij, non temporalis alimenti ſed æterni. Qui ſum autor muneris, ipſe ſum teſtis veritatis. Altare cui aſſiſtis, quam pro te ſuſtinui repræſentat crucem; & calix, ſepulchrum in quo mortuus quieui: patena, lapidem ſuperpoſitum; corporale, ſudarium; ſubſtratoria corporalis, linteamina quibus inuolutus fui. Hoſtia quam vides, iam non eſt panis, ſed caro mea quæ pependit in cruce pro mundi vita.]

Benè quoque Cabaſilas in Explicatione Liturgiæ capit. 7. [Dominus poſtquàm vniuerſum myſterium peregit, hoc dictum ſubjunxit, *Hoc facite in meam commemorationem.* Sed quænam eſt hæc commemoratio? Et quomodò in rei ſacræ celebratione Domini meminimus, quid agentis, quomodò ſe habentis? Dico autem quid de ipſo reputantes? quid narrantes? An quod mortuos ſuſcitauit, & cæcis viſum dedit, & ventos increpauit, ex paucis panibus ad ſatietatem millia aliquot nutriuit, quæ eum & Deum eſſe, & omnia poſſe oſtenderunt! Nequaquam. Sed ea potiùs quæ videntur ſignificare imbecillitatem, crucem, paſſionem, mortem. In his nos iuſſit facere eius commemorationem.]
Pulchrè Franco Abbas tomo 10. de gratia Dei, materias quoque remotas Euchariſtiæ, huic commemorationi paſſionis Chriſti ſeruire docet: quatenus panis; vt pinſatur, moli & atteri, vinum vt fiat, vuas calcari & premi oportet.

Extrema loci ex D. Chryſoſtomo propoſiti verba duos errores Sectariorum conuellunt. Dixit enim S. Chryſoſtomus, hoc ſacrificium eſſe commemorationem & ſaluantem & docentem. Docet quippe nos paſſionem quam commemorat; & ſaluat fructus paſſionis applicando. Sectarij verò, Euchariſtiæ confectionem nudo commemorationis munere donant, negantque eius effectum eſſe ſaluare, & propitiare Deum, ſed tantùm aiunt commemorari ab ea paſſionem Chriſti præteritam. Hæc in Concilio Tridentino ſeſſ. 22. canon. 4. percelluntur anathemate, Confectio namque Euchariſtiæ, ita eſt cruenti ſacrificij commemoratio, vt ſimul ſit vera immolatio & ſacrificatio Chriſti, ac quædam ſacrificij cruenti repetitio incruenta, quia exhibentur Deo merita Chriſti, per ſacrificium cruentum comparata. Et propterea ſacrificium incruentum quod ex Chriſti inſtitutione frequentamus, à S. Cypriano epiſt. 63. num. 53. vocatur nomine *paſſionis Domini.* Quia etiamſi differt ſpecie phyſica ab immolatione cruenta, nec eſt actus nunc meritorius vel ſatisfactorius, eo quod Chriſtus nunc non ſit vltra viator; Tamen continet vtilitates ſacrificij cruenti. Ita ergo eſt commemoratio ſacrificij crucis, vt ſimul ſit vera Chriſti immolatio incruenta, nec ſit nuda commemoratio, vel imago veræ immolationis, omni alio quàm docendi ſiue memoriam refricandi fructo vacua; ſed DEVM propitiet immediata abſterſione reatuum noſtrorum, & mediata cum Deo conciliatione, exoratis auxiliis, quibus conuerſio peccatoris obtineatur.

obtineatur. Quare sacrificium incruentum est verè *solemnitas*, vt fert notio vocis proposita à D. Augustino serm. 186. de temp. quæ cadit in id quod semel gestum, reuocatur in memoriam ne deleatur. Non est tamen nuda solemnitas, sed insigni insuper fructu ditatur. Quanquam rectè S. Eulogius l. 2. contra Nouationos apud Photium Cod. 280. negat hoc sacrificium tremendum corporis Dei, (sic enim appellat) conuellere dictum Apostoli Hebr. 10. de non relicta iam hostia peccantibus: quia cum hoc sacrificium sit commemoratio sacrificij cruenti in cruce peracti, non constituit varia sacrificia, nempe quoad rem sacrificatam.

Communio.

Damascenus l. 4. fid. c. 14.

Non modò Sacramenti Eucharistiæ vsus ac sumptio, donatur *communionis* nomine, (quamuis, (contra Aureolum in 4. d. 8. q. 1. artic. 1. non sit essentialis pars huius Sacramenti:) sed etiam ipsum Sacramentum appellatur *communio*; idque non agnoscentes, magnæ stupiditatis arguit Pachymeres ad cap. 3. Hierarch. Eccles. S. Dionysij, vbi Lincolniensis perpulchrè id expressit his verbis. [Ipsa Eucharistia est telete, teletarum omnium dignissima, & maxima, propter rem omnium dignissimam & maximam in hac telete contentam. Est enim in Eucharistia, secundùm B. Ignatium caro Saluatoris nostri Iesu Christi pro peccatis nostris passa, quam benignitate sua Pater suscitauit. Omnia alia telete, virtutem huiusmodi congregationis & reductionis ad Dei communionem, & perfectionis, ab hac telete suscipit; quæ primò per se & principaliter est nostri ad Deum congregatiua, & communionis ipsius effectiua. In hac enim telete, est vera caro nostri Saluatoris, quam assumpsit de Virgine, in qua passus nos redimit; non diuisa ab anima, nec à Deitate, sed inseparabiliter vnita; & sic est in ea Dei filius Deus & homo perfectus, qui nostram assumens humanitatem, nos coüniuit & communicare fecit secum, in vna natura: vt donans nobis suam carnem singularem ad comedendum, coünit nos cum sua singulari persona vt omnes simus vnum in Christo, & eius perfectione perfecti, & in eius communione coüniti & congregati. Meritò igitur huic telete, (quia ipsa primò principaliter est nostri ad Deum congregatiua, & communicationis ipsius effectiua, & perfectiua, aliis teletis ex sua virtute tribuens horum efficientiam,) appropiatur per excellentiam, nomen *communionis*.]

Attigit eam quoque *communionis* notionem, Nazianzenus orat. 3. cum ait, quod per incruentum sacrificium communicamus Christo, eiúsque diuinitati, & passionibus. Græcè est κοινωνοῦμεν. Scitè ad eum locum Elias. [Per quod sacrificium, nos & passionibus & Deitati Christi communicamus. Hac enim de causa, seipsum nobis conjunxit, ac corpus suum in nos permiscuit, vt vnum quoddam effecti, & tanquam corpus cum capite copulati, in communionem cum eo, tum passionum tum Deitatis veniamus. Vt enim cum aurum liquant, sine manum quispiam sine linguam injiciat, auream eam confestim reddit, eodem hic quoque modo, ea quæ proposita sunt, animam & totum corpus efficiunt.] Agnoscit quoque eam vocis *communio*, notionem, Isidorus Pelusiota l. 1. epist. 228. & eandem ex Augustino refert Beda 1. Cor. 10. vbi etiam Chrysostomus homil. 24. tractans illud, *calix cui benedicimus, nónne communicatio sanguinis Christi est, & panis quem frangimus, nónne communicatio corporis Christi est?* Vtrobique Græcè est κοινωνία, quam hic Interpres *communicationem*, alibi *communionem* vertit. Interrogat ego Chrysostomus, [cur non dixit *participatio*? Quia amplius quiddam significare voluit, & multam inter hæc conuenientiam ostendere. Non enim participatione tantùm & acceptione, sed vnitate communicamus. Quemadmodùm enim corpus illud vnitum est Christo, ita & nos, per hunc panem, vnione conjungimur.] Infert inde S. Chrysostomus, egregium charitatis & vnionis inter nos ipsos incentiuum, vt retuli cum de Eucharistia Sacramento charitatis. Tandem Damascenus 4. fid. cap. 14. *sub finem*, pro eadem notione vocis *communio*, ista habet. [*Communio* item optimo iure appellatur, quia per illud cum Christo commercium habemus, ac carnem ipsius & diuinitatem percipimus; atque adeò nos inter nos communicamus atque copulamur. Quoniam enim ex vno pane participamus, omnes vnum Christi corpus, & vnus sanguis, & alij aliorum membra efficimur, Christíque concorporei existimus.] Eruit hinc Damascenus, cauendum quàm sedulò esse, ne Eucharistiam demus extraneis, vel ab eis accipiamus. Cum enim huius Sacramenti effectus sit, nos cum Christo & adinuicem vnire, manifestum est, eum qui Eucharistiam Hæretico porrigit, vel ab eo accipit, animo & voluntate cum eo copulari, sicque eius noxam & damnationem ad se attrahere. Hinc factum est, vt dicere aliquem esse *communionis catholicæ*, perinde sit, ac profiteri cum aliquo Catholicam fidem, denominatione petita à primaria tessera professionis fidei, sita in communi Eucharistiæ participatione.

O nomasticon Eucharisticum.

Infrequenti admodùm notione, antiquus Patriarcha Hierosolymitanus, adductus ab Humberto Episcopo Syluæ Candidæ, contra Nicetam Pectoratum, *communionis* nomine designat speciem solam panis. Sic enim scribit de Hierosolymitanis. [Cochlear cum quo communicent, sicut in Ecclesiis Græcorum, minimè habent; quia non ita commiscent, sanctam communionem in calice, sed sola communione communicant populum. Itaque in magnis & in paruis Ecclesiis, hunc morem sibi traditum à SS. Apostolis, habent omnes Christiani ipsius prouinciæ.] Apertè, Christum sub sola specie panis vocat *communionem*, quæ (vt aiebam) admodum infrequens est illius vocis notio.

Suppetit alia huius tituli notio, sed quam Ecclesia via spectauit. Vox *communionis* apud nonnullos, pro facilitate communicandi & conuersandi, quam plerique veterum *communitatem* appellant, vsurpata est. Sic enim Chrysol. serm. 59. de Deo loquens, ait. [Quàm se communioni, quàm se familiaritati præstitit, & commisit humanæ?] Ennodius l. 5. epist. 22. [Potiorum sublimitas communione geminatur, & facem præfert eminentissimo, gratia concessa subjectis.] Et alibi eodem sensu ait, [Custodia communionis, honor est dignitatum.] Ea ipsa notione, animus *communis*, apud Terentium

Sectio V.

in Heaut. act. 5. ſc. 1. vt habet Aldina editio. Et apud Senecam epiſt. 89. [Communem ſe facilémque omnibus præſtat.] Item Cornelius Nepos, in vita Pōponij Attici. [Sic ſe gerebat, vt communis infimis, par Principibus videretur.]. Traianum culpatum quod circa omnes nimis communis eſſet, ſcribit Eutropius l. 8. Nec aliter Mamertinus in Panegyr. communibus Imperatoribus induſtriam, ſeriis gratiam defuiſſe obſeruat. Videſis plura apud Iuretum ad l. 2. Symmachi epiſt. 79. & apud Sauaronem ad l. 7. Sidonij circa concionem *pag.* 452. & Interpretes poſt Seruium ad illud 8. Æneid. *communémque vocate Deum.* Hoc ſenſu, Sacramentum Euchariſtiæ verè eſt communio, & Deus in eo veriſſimè eſt communis.

Cæterum quamuis tot ſint notiones quæ ſubijci poſſunt voci *communio*, prout de Euchariſtia dicitur; tamen cauendum eſt, ne more ac ſenſu vulgi exiſtimemus apud Concilia & Patres, aliud non eſſe communionem quàm Euchariſtiam vel eius participationem. Plerunque enim, vt latè trado in opere de Monitor. p. 2. c. 2. n. 1. communio ſumitur pro ſocietate in bonis ſpiritualibus; & cum agitur de communione alicui reſtituta vel reddita, opponitur ſtatui pœnitentis ſonátque reſtitutionem in integrum, qualis interdum exprimitur nomine *pacis*, vt apud S. Cyprianum epiſt. 13. & 23. & l. de lapſis, alibique paſſim De huiuſmodi communione agit apertè S. Ambroſius l. 1. de pœnit. c. 5. & l. 2. c. 9. ſumitúrque in hunc ſenſum in Concilio Eliberino negante communionem certis peccatis, etiam in vitæ meta. Quod de abſolutione accipiunt Baronius anno 305. & Bellarminus l. 2. de Imag. c. 2. Eam quippè duritiam erga paucos ad multorum ſalutem, expromendam cenſuit Concilium illud iuxta prædictos Doctores. Latiùs ergo olim patebat vox *communionis*, quàm nunc pateat, cum ad Euchariſtiæ arctatur vſum.

Conductum exitus de Ægypto.

Creditus Bernardus ſerm. de dignit. Sacerd. agens de Chriſti ſanguine in Euchariſtia, ait eum eſſe datum [peregrinationis præſidium, in exitu de Ægypto conductum, in cœlo (lego *in cœlum*,) viaticum.] *Conductum* ergo *exitus de Ægypto*, dicitur annona, ſiue farina quam filij Iſrael, conſperſam tantùm & infermentatam tulerunt, vt narratur Exodi 12. Ei *farina* ſeu *annona*, confertur Euchariſtia, quæ hinc tendentibus in terram promiſſam præbetur, vt ille panis azymus ac ſubcinericius qui & *panis afflictionis* dicitur Deuter. 16. quæ eſt aptiſſima Euchariſtiæ denominatio, ob Chriſti paſſionem in ea adeò expreſſam.

Conſeruatorium ad reſurrectionem vitæ æternæ.

S. Athanaſius tract. in illud *qui dixerit verbum.*

Reſurrectio vitæ æternæ, eſt felicitas & gloria corporis & animæ ad quam conſeruatur, qui accipit donum perſeuerantiæ. Itaque inſinuatur hoc titulo Euchariſtiam conferre dignè communicantibus, perſeuerantiam. Non quod omnes dignè aliquando communicantes perſeuerent; id enim dici non poſſe, multorum caſus æterni poſt Euchariſtiam ritè ſuſceptam, demonſtrant: Neque quod Euchariſtia ſit medium neceſſarium ad habendam finaliter gratiam, & eatenus conferat perſeuerantiam, vt cenſet Peſantius 3. p. q. 73. art. 3. diſp. 3. Id enim non modò quoad infantes abſque communione defunctos eſt perſpicuè falſum, ſed etiam quoad adultos, qui poſt Euchariſtiam perceptam lapſi, moxque per contritionem aut confeſſionem erecti, excedant è vita. Itaque Euchariſtia, reſpectu adultorum realiter eam ſuſcipientium, eatenus dici poteſt conferre perſeuerantiam, quatenus ex opere operato confert auxilia eluctabilia & multipliciter impedibilia, ac aliis item mediis, & nominatim per orationem comparabilia, quibus homo à peccatis mortalibus præſeruetur. Quæ eſt de hoc puncto probata pleriſque ſententia apud Sanctesium Repetit. 6. c. 7.

Conuiuium cœleſte.

S. Ambroſ. l. de initiandis c. 8.

Conuiua & conuiuium.

Hieronymus q. 2. ad Hedib. Paſchaſ. l. de Sacram. c. 21.

V. ſupra *Cibus & conuiua.*

Conuiuium inſpectionis.

S. Dionyſius eccl. hier. c. 8.

Euchariſtiam, τῆς ἐποψίας ἑστίασιν vocat S. Dionyſius, quia non admittuntur ad eam niſi epoptæ, & perfectè initiati; ſicut olim inter Ethnicos, ſacra non niſi epoptis patebant. Vetus tamen S. Dionyſij Scholiaſtes apud Turrianum l. 2. de Euch. c. 17. exiſtimauit, Euchariſtiam dici *conuiuium inſpectionis*, quia per eam, mentis contemplatione inſpiciuntur ea quorum eſt commemoratio, nempe paſſio & mors Chriſti. Quid ſi etiam *conuiuium inſpectionis* dicitur, quia continet ea in quæ electi omnes, etiam SS. Angeli, deſiderant proſpicere? teſte Petro, qui Græcum verbum παρακύψαι adhibuit, quo ſignificatur inclinatio ad procul contuendum abſque ingreſſu in locum: Sicut Ioannes de ſe ſcribit, quod ſe in monumentum abſque ingreſſu inclinarit, vbi Græcè eſt παρακύψας Hoc ſenſu locum Petri de Angelis deſiderantibus proſpicere, acceperunt aliqui apud Anaſtaſium Antiochenum lib. de variis qq. Cenſuerunt quippè, Angelos in cœleſti manſione agentes, veluti inclinatos deſpectare altaria Chriſtiana, vt Chriſtum ibi immolatum conſpicerentur.

Et ſanè ea in quæ deſiderant Angeli proſpicere Chriſtus enim codex habet, ἅ, non vt vulgatus ὅν (referens illud deſiderium Angelorum ad viſionem Spiritus Sancti:) maximè propriè ſunt myſteria conuiuij myſtici in Eccleſia per Chriſtum conſtituti. Videtur enim Petrus alludere ad arcam Moſaïcam, cuius operculo ſiue propitiatorio inſidebant duo Angeli, arcam ipſam auidè intuentes. Quo Angelorum proſpectu inſinuabatur in arca noſtra quæ Chriſtus eſt, omnes theſauros diuinæ bonitatis & ſapientiæ abſconditum iri, de quibus intellectu hauriendis, Angeli quoque futuri eſſent ſollicitiſſimi. Et nominatim Chriſtum prout in Euchariſtia latentem adumbratum eſſe per arcam teſtamenti, ſupra dictum eſt V. *Arca.* Confirmat hanc S. Dionyſij alluſionem ad locum ex B. Petro adductum, quod mox addit ſequenti capite, de lacte rationabili & ſyncerum per fideles hauriendo, quod ad Euchariſtiam pertinere, vis creſcendi in ſalutem ex eo lacte iuxta Petrum collata fidelibus veriſimillimè confirmat.

Conuiuium

Conuiuium mysticum & immortale.

Theodoretus in Psal. 21.

Conuiuium pinguium, conuiuium vindemiæ, pinguium medullatorum, vindemiæ defæcatæ. Isaiæ 25.

Ageus de monte Sion Esaias post actas Deo gratias de mandatis executioni, antiquis, sanctis, fidelibus, cogitationibus, euerso Satanæ regno, & populo forti stabilito, ait Deum in eo monte Sion, (illo ipso in quo Christus Supremam cœnam, cœnauit;) facturum conuiuium, in quo pretiosissima & delicatissima esculenta ac poculenta apponerentur. Id est binæ species Eucharistiæ, vt intellexerunt Ruffinus in symbolum, Cyrillus & Procopius in illud caput 25. & ex recentioribus accuratè Salmeron tomo 9. tract. 2. monstrans, Isaiam complexum esse & conuiuij autorem, & inuitatos, & locum conuiuij, & ciborum qualitatem, ac mirabiles illius conuiuij fructus, quos Isaias mox proponit, præcipitationem scilicet vinculi super omnes populos colligati, ablationem mortis in sempiternum, abstersionem lachrymæ ab omni facie, & depulsionem opprobrij de vniuersa terra. Hæc omnia mirificè per Eucharistiam præstari, idem Autor diligenter prosequitur, & satis insinuauit Esaias, cum recensionem omnium illorum bonorum tantum conuiuium subsequentium conclusit verbis illis; *& dicent in die illa, Ecce Deus noster, iste.* Placet Eusebium adducere, à quo hic Isaiæ locus ad Eucharistiam pulchrè accommodatur lib. 5. de demonstrat. cap. 10. post multa insigniter dicta de Eucharistia.] Hoc ipsum magnus quoque Propheta Esaias, mirabiliter diuino Spiritu indicante prouidit, & antequam fieret prædicauit. Dicit igitur sic. *Domine Deus meus, glorificabo te, laudabo nomen tuum, quoniam fecisti res mirabiles.* Et quænam hæ sint res mirabiles, planè deinceps ostendit, dicens: *Faciet Dominus Sabaoth, conuiuium omnibus gentibus, bibent lætitiam, bibent vinum, vngentur vnguento. Trade hæc omnia gentibus, Consilium enim hoc, in omnes gentes.* Huiusmodi sanè erant Esaiæ mirabilia, quæ bonæ cuiusdam fragrantiæ vnguentique vnctionem, non Israël, sed omnibus gentibus promittebant; Ex quo non immeritò, propter vnguenti vnctionem, Christianorum appellationem consecutæ sunt. Sed quod vini quoque lætitiam gentibus vaticinatur; in eo noui Testamenti quod à Christo conditum est mysterium subobscurè significat, quod sane apud omnes gentes in præsenti tempore perspicuè celebratur.] Luculenter quoque de eo Isaiæ loco in hunc modum Guitmundus lib. 1. de Euchat. [Quod mysterium Esaias prophetasse videtur, vbi ait; *Faciet Dominus exercituum omnibus populis in monte hoc, conuiuium pinguium, conuiuium vindemiæ, pinguium medullatorum, vindemiæ defæcatæ: Et præcipitabit in monte isto faciem vinculi colligati super omnes populos & præcipitabit mortem in sempiternum.* Propheta, in Ierusalem erat. Quid est ergo dicere, *in monte hoc*, nisi vbi crucifixus est Christus? Et quid est, *conuiuium faciet omnibus populis*, nisi quia illud quod pependit ibi, manducant omnes populi? Quid in *pinguibus istis medullatis*, nisi carnem gratia Spiritus sancti pinguissimam, in qua habitat plenitudo diuinitatis corporaliter? Quid in *vindemia defæcata*, nisi sanguinem sanctum, qui in specie vini bibitur, signat? Et quid nobis per istud conuiuium fiet? *Præcipitabit* (inquit) *mortem in sempiternum.*]

Onomasticon Eucharisticum.

Copula nuptiarum cælestium.

S. Ephrem serm. de iudicio

Iniri à Christo cum fideli anima coniugium sanctum, notius est quàm vt probari oporteat, cum sit in Scripturis protritissimum. Diuini huius coniugij consummationem, effici per communionem, insinuat Nyssenus ad illud Cant. 5. *Vox fratruelis mei*, vbi meminit *thalami mysteriorum*, in quo nuptiæ Christi consummantur. Et idem significat S. Fulgentius lib. 2. ad Monim. c. 10. agnoscens Ecclesiam per Eucharistiæ vsum adhærere Christo vt vxorem viro suo, & esse duos in carne vna. Laurentius Iustinianus serm. de Euchar. n. 24. de hac corporis sponsi associatione cum corpore sponsæ, piissimè disserit: & præmiserat num. 23. [Huic castissimæ sponsæ (Ecclesiæ,) nedum in virginali adhæsit vtero, vt essent duo in carne vna, verum etiam in corporis & sanguinis sui Sacramento, quatenus sint duo in vno Spiritu, si tamen spiritualiter manducetur; quoniam qui adhæret Deo, vnus Spiritus fit cum eo.] Sed luculenter & explicatè tradit quod proposuimus, S. Ephrem loco allegato. [Quicunque mysteriis tuis indignus accesserit, suam animam ipse condemnat, non ἁγνίζων idest castificans vt cœlestem Regem atque immortalem sponsum, sui pectoris purissimi suscipiat thalamo. Nam anima nostra, sponsa est immortalis sponsi. Copulæ autem nuptiarum, cœlestia sacramenta sunt: quia cum manducamus eius corpus & sanguinem bibimus, ipse in nobis est, & nos in eo. Attende ergo te ipsum, Frater; Festina vt thalamum cordis tui, iugiter virtutibus exornes.]

Benè quoque Theodoretus in c. 1. Cant. *ad versum* 5. verbis illis. [Ne quis osculorum vocabulo perturbetur, consideret quemadmodùm mystico sponsi tempore, sponsi corpus suscipientes, complectimur & osculamur, atque oculis cordis imponimus, & animo ac cogitatione quasi complexus quosdam & congressus nuptiales effingimus: atque ipsum charitate timorem foras ejicientes, nos amplexari putamus & suauiari.] Addo etiam Aponium l. 5. in Cantica *sub finem*, cuius hæc sunt verba. [Desponsationem annuli, & osculi traditionem, corporis & sanguinis sui Sacramentum sub passionis tempore Apostolis tradidisse probatur.] Ex Methodio in symposio, & Ruperto l. 2. de offic. c. 11. alia dedi supra agens de extensione Incarnationis per vsum Eucharistiæ sect. 3. c. 5. De superexcellenti in hac purissima copulatione mentis dulcedine supra corporeæ commistionis voluptatem, disserit ex ipsius Christi ore S. Gertrudis, exscripta à Blosio in Conclaui animæ c. 6. n. 4.

Sunt hæc, ad intelligendam mirabilem coniunctionem quam nobis cum Christo confert Eucharistia, magis accommodata, quàm si dicamus cum Chrysost. homil. in illud *astitit Regina*, Eucharistiā esse sponsalitiam largitatē, & arrhas

Sect. V.

quibus cœlestis sponsus ad promissum coniugium futurū subarrhauit dilectam sponsam. Id quod etiam his verbis tradit creditus Bernardus ferm. de dignit. Sacerd. [Benignissime Iesv, nobilissimæ sponsæ tuæ dotalitium indulsisti, vt vel sic teneret columba tua, dulcissimum memoriale dilecti sui] Et mox. [Arrham habes qua feliciter sponso vniaris in patria. Gloriosa & amabilis sponsa, in terra sponsum habes in Sacramento, in cœlis habitura es sine velamento. Et hîc & ibi veritas, sed hîc palliata, ibi manifesta. Hîc vtique sponsum habet Ecclesia suo ordine nondum puritatis majestate, vel æternitatis securitate. Hîc reuera quasi dulce præludium, & iucunda desponsatio: ibi nuptiale conuiuium, & beata fiet conjunctio, cum de fide ad speciem, de mense ad mensem, de Sabatho ad Sabathum, de calore panum ad æternalis conuiuij calorem transibimus. Vnde suspirat sponsa, & dicit cum Moyse, *ostende mihi te ipsum*] Præiuerat S. Augustinus in Psal. 84. dicen. [Ille quippè sponsus, dans arrhas sponsæ suæ sanguinē suum & spiritum suum quo locupletauit nos interim in ista peregrinatione; adhuc autem seruat nobis occultas diuitias suas. Vnde enim tale pignus dedit, quid est quod seruat,]

Corona.

S. Gregorius l. 4. Dial. 4. c. 55.

Presbyter in balneis opera beneuoli administri, aliquandiu vsus, ne prorsus ingratè se gereret, *duas secum oblationum coronas* detulit pro munere. προσφορὰς vocauit in versione sua Zacharias. Has autem *coronas oblationum* fuisse panes benedictos censuit Gretserus l. 2. de bened. c. 28. Nec sanè videtur congruum, pro munere binas hostias consecratas offerre. Nihilominus cum defunctus visibiliter conspicuus ad quem panis deferebatur, responderit, *Iste panis sanctus est, ego hunc manducare non possum*, videtur fieri non inuerisimile, quod hostiam consecratam obtulerit sacerdos ille in pignus amoris. Qua ex causa transmissam ad aliquem fuisse Eucharistiam, constat. Nec refert quod defunctus subdidisse referatur, *Si mihi præstare vis, omnipotenti Deo pro me offer hunc panem.* Nam hunc panem dicit de alio externa specie simili qui consecratus in Missæ sacrificio offerri Deo posset. Vt vt sit, Eucharistiam dici coronam, constat quoque ex Chrysostomo, vrgente, quàm nitere deberet manus, quæ hanc coronam pertractat.

Hoc puto dictum, non tam quia Eucharistia coronam gloriæ adnectit, quam ob rotunditatem specierum panis. Nam hostia non modò apud Latinos rotunda est (vnde dictam olim *rotulam*, habetur ex actis S. Othmari l. 2. c. 3.) Sed etiam apud Græcos, vt disertè tradit Seuerus Alexandr. in Ordine Missæ qui hostiam vocat *circulum*. Clarè item S. Epiph. in Ancorato & Cæsarius dial. 3. Theolog. & Humb. l. ad Græc. calumnias, vbi ait, eos *coronulam panis* ad sanctum sacrificium ferro leuare. Simeon quidem Thessalonicensis l. de Sacramentis Latinus hac ex causa allatrauit, quod offerant hostiam animam circularis figuræ. Argumentum verò inde petit, quod Christus sit homo perfectus, anima constitutus, & corpore quatuor elementis constante. Vnde fermētum(quod animæ loco vult esse pani, adhibendum contendit, cum figura quadrangulari quæ exhibeat quatuor elementa, & quatuor item orbis plagas, quas Eucharistia sanctificat, nec non crucem, cuius labores & diuitiæ hîc reconduntur, conuenienter repræsentet. Hæc Græculus ille contra Latinos, sed admodùm ineptè. Nam vt caussam fermenti aliò pertinentem hoc non aduocem, cum omnia elementa sint circularia, & terra ex quatuor plagis integrata, eadem figura gaudeat; & crux passim in hostiis sculpta habeatur, quid expostulat Græca vanitas, aduersùs circularem hostiæ formam apud Latinos? Quanquam verò nulla huiusmodi quaternariorum repræsentatio in hostiæ figura cerneretur, non plus esset quod Græci recentiores, (nam de antiquis secus est vt vidimus,) Latinis hac in parte obstreperent, quàm Latini Græcis recentioribus; eo quod non adhibentes hostiam rotundam, careant iis sensorum reconditorum mysteriis, quæ mox dicemus rotunditate hostiæ insinuari, vt pluribus prosequitur Arcudius l. 3. de Sacram. c. 38. quoad significatum diuinitatis principio & fine carentis, quod solùm Græci rotunditati hostiæ à Latinis vsurpatæ substernunt. Quicquid porrò hæ argumentatiunculæ valeant, circularem figuram, Græci quoque recentiores, eatenus in materia sacrificij incruenti vsurpant, quatenus sigilli (vt loquitur Simeon) hoc est panis, vnde particula consecranda decerpitur, figuram volunt esse circularem atque rotundam è qua eximunt quadrangularem particulam, quatuor incisuris adhibitis, quadrangulo plerunque intra circellum panaceum concluso, in particula exempta ad consecrandum. Itaque rotunditas hostiæ apud Latinos & Græcos, rata esto. Quin etiam Rabbini quos adducit Ioannes Faber Dominicanos lib. 2. de Missa cap. 8. tractantes locum ex Psalmo 72. dixerunt, sacrificium Messiæ fore placentam, rotundam sicut est vola manus.

Sed cur tanta consensione inductum est, vt hostia sacra, esset formæ rotundæ? S. Vincentius ferm. in Cœna. Dom. eam hostiæ rotunditatem refert ad significationem diuinæ æternitatis carentis principio & fine. Quo eodem modo S. Gregorius l. 2. in 1. Reg. capit. 2. rotunditatem buccellæ panis, signare ait æternitatem Christi: Nec minùs commodè rotunditas hostiæ referretur ad vniuersale Christi dominium. Nam etiam Hebræi, referente Vatablo ad cap. 29. Exodi v. 24. in Pentecoste eleuantes panem primitiarum qui erat Eucharistiæ figura, circumferebant eam oblationem quaquauersum ab Oriente in Occidentem, & à Septentrione in Meridiem, de quo pleniùs Fortalitium fidei lib. 3. consider. 6. impossibili 24. ex Ioanne Conuerso l. de concordia legum titulo 3. cap. 4. Et simile quiddam in Missis solemnibus Sacelli Pontificij, hodiéque fieri, scribit Emanuel Sà ad caput illud 29. Exodi, eamque oblationis circumlationem significasse vniuersale Dei dominium, omnes confirmant. Honorius in Gemma animæ l. 1. cap. 35. de hostiæ rotunditate sic philosophatur. [Panis ideò in modum denarij formatur, quia panis vitæ Christus, pro denariorum numero tradebatur, qui verus denarius in vinea laborantibus in præmio dabitur. Ideò imago Domini

eum

literis in hoc pane exprimitur, quia & in denario imago & nomen Imperatoris scribitur & per tuum panem imago Dei in nobis reparatur & nomen nostrum in libro vitæ notatur.]

Est sanè denarij & cuiusvis pecuniæ forma, vbiuis rotunda: quod institutum esse vt significetur pecuniam facilè volui, & ab vno ad alium transire, monuit S. Augustinus ad titulum Psalmi 83. Itaque Eucharistia eo quod sit cælestis, pecunia, meritò consecratur in forma rotunda. & quatenus referre dicitur denarios, quibus Christus venditus est, memoriam Dominicæ passionis refricat. Itaque non prorsus sollide Bertoldus Presbyter Constantiensis in expositione Ordinis Romani expostulat, oblatas panis ad imaginem nummorum siue denariorum, esse redactas. Latet enim in ea imagine grande mysterium, vt declaratum est. In Iudaica pecunia, formam calicis sacri manna pleni fuisse impressam, scribit Genebrardus in Litorgiam S. Dionysij c. 11. & alij quos retuli sect. 1. c. 6. Hoc constituto, quod rotunditas hostiæ pertineat ad significandam rationem pecuniæ cœlestis consertam Eucharistiæ; haud incongruè addi posset, Eucharistiam esse veluti naulum ac pretium pro cœlesti transuectione. Ethnici quippè pro transuectione ad Elysios in sutili Charontis cymba, portorij nomine obolum exigi fabulabantur, vt est apud Apuleium l. 2. Miles. tradúntque Interpretes ad illud Iuuenalis Saty. 3.

Infelix nec habet quem porrigat ore trientem

Eucharistia igitur est Christianis pro naulo & pecunia qua transuehantur ad gloriam. Estque verisimillimum, quod olim mortuorum ori inserebatur Eucharistia, inductum primò fuisse ad sanctificationem superstitionis Ethnicæ, qua in mortuorum ora inserebatur obolus. Tametsi postea Ecclesia vsum illum improbauit, de quo plura Basilius Poncius q. 2. Scholast. cap. 5 Dicuntur ista circa hostiæ rotunditatem plausibiliter.

Quid si verò habita etiam est ratio formæ scutorum? Scuta enim sunt formæ rotundæ, & habent rationem coronæ, vt est apud S. Hieronymum in Psalmum 5. ad illud *scuto bonæ voluntatis tuæ, coronasti nos.* At Eucharistia est verum scutum cordis, de quo Ieremias, *dedisti eis scutum cordis Domine, laborem tuum.* Nam siue is *labor Christi*, dicatur eius passio, vt censuit S. Gregorius l. 33. Mor. c. 30. siue is labor dicatur esse congestio opum iuxta illud *labor Ægypti ad tè veniet*, meritò Eucharistia vocatur *scutum cordis*, quia & continet passionem Christi, & totam Dei opulentiam suo complexu coërcet. Et esse sanè Eucharistiam, laborem Christi, pulchrè tradit S. Gaudentius, adducendus infra V. *Fauus cum melle*. Nouus Iudithæ Interpres c. 5. num. 97. hanc Eucharistiæ denominationem ex Tertulliano eruit c. 16. Apologet. Referens quippè ibi Tertullianus, multas & varias gentium opiniones de Christianorum Deo, ait præter cætera, [Alij planè verisimilius, credunt Solem Deum nostrum. Ad Persas si fortè deputabimur, (licet Solem non in linteo depictum adoremus,) habentes ipsum vbique in suo clypeo.] Hæc verba prædictus Interpres ad Eucharistiam pertinere putat, sensúmque esse vult, Christianos vbique habere & adorare solem in suo Clypeo, quia in omnibus oppidorum templis, Christiani clypeum Solis, idest Solarem clypeum in sacra hostia expressum adoramus. Quam loci Tertullianici accommodationem ad Eucharistiam, idem Interpres laudat ex Rocensi, in re (vt ait) Tertulliani eruditissimo. Verùm hæc interpretatio, nullo modo quadrat Tertulliano, qui illud *habentes Solem vbique in suo clypeo.* manifestè de Persis dicit, non de Christianis. Neminem quippè latet, Persas adorasse Solem, & eius imaginem clypei forma, (quippè rotundam,) vbique circumtulisse. Videsis Gyraldum de Diis Gentium cum de Sole, & Brissonium l. 2. de regno Pers. *initio.* Cum ergo aliqui fabularentur, Christianos habere Solem pro Deo; Reponit Tertullianus; Num huiusmodi nugones, habent nos pro Persis adoratoribus Solis, eum vbique quasi clypei forma depictum præferentibus, cum tamen nemo nostrum deprehensus vnquam sit, solem in linteo depictum adorare, sicut deprehendimur alias picturas sacras habere, & venerari? Hæc quid ad Eucharistiam clypei forma adoratam, vel expressam pertinent? Non sunt repudiandi noui conceptus, ex Patribus præsertim eruti, sed figmenta & abortiones ingeniorum nostrorum affingi Patribus, nemo probarit.

Onomasticon Eucharisticum.

Vt de Eucharistia dicatur nomen *corona*, ratione habita regiæ Christi coronæ non videtur solidum: tametsi esse hoc Christi regnum dicetur infra V. *Regnum*, estque hîc verissimè Christi martyrium, quod nomen regiæ coronæ Procopius agnoscit ad l. 4. Reg. in caput 11. Corona è panibus in Sacris Vestalibus, nihil ad rem præsentem facit. Meminit eius coronæ Lactantius l. 1. c. 21. & impositam asino dicit & quod rudendo validè, Vestam Virginem humi sopitam à Priapi insidiis somno soluto liberasset, cum è contrario Lampsaceni eam ob causam velut in vltionem asinum Priapo immolarent. Nihil (vt dixi) talibus sporteitiis ad coronam specie tenus panaceam. Sicut neque coronis illis è panibus siligineis, ab Aureliano loco aureatum populo distributis apud Vopiscum.

Corpus σῶμα,

Isidorus Pelusiota l. 1. epist. 282. rogatus quid illud esset, *vbicunque fuerit corpus, illuc cõgregabuntur & aquilæ*, ait sensum esse, quod Christus nos reducturus sit, vbi est corpus eius propter nos mortuum & occisum; hoc est in paradisum. vbi *corpus* Græcè σῶμα. à casu & clade denominari obseruat, cuiusmodi casus corpori Christi in passione obtigit, & in Eucharistia exhibetur. Agnouit hoc S. Leo, vt quidem refert Turrecremata tract. de Euchar. c. 5. sic scribens. [Assistunt altari, immolationis hora, SS. Angeli Dei, diuinissimum hoc Sacramentum omni deuotionis cultu venerantes. Vnde super illud. Matth. 23. *Vbicunque fuerit corpus, congregabuntur & aquilæ*, ait Leo Papa. Circa corpus Domini, aquilæ sunt quæ spiritualibus alis circumuolant. Vnde SS. Angeli munditiam amantes, mundum corpus Domini venerantes sunt, & fideles præsentes, protegentes] Hæc vbi apud S. Leonem legerit Turrecremata, non habeo quòd dicam. Est autem apud S. Ambrosium l. de Sacram. c. 2. & l 8. in Lucam c. 17. planè simile. Item est apud S. Chrysostomum locus egregius ex homil. 24. in 1. Cor. hîc meritò adscribendus. (Curam geramus fratrum. Ad hoc enim nos inducit

Sectio V. sacrificium illud formidandum & admirabile, quod iubet nobis, vt cum concordia & charitate maxima ad se accedamus, & aquilæ in hac vita facti, ad ipsum cœlum euolemus, vel potiùs supra cœlum. *Vbi enim cadauer* (inquit) *illhic & Aquila. Cadauer*, Domini corpus, propter mortem. Nisi enim ille cecidisset, non non resurrexissemus. *Aquilas* autem appellat, vt ostendat ad alta eum oportere contendere, qui ad hoc corpus accedit, & nihil cum terra debere ei esse commune; neque ad inferiora trahi & repere, sed ad superiora semper volare, & in Solem Iustitiæ intueri, mentisque oculum acurissimum habere. Aquilarum enim non graculorum, hæc mensa est.] Breuiùs idem habet hom. in cœmeterij appellat ad *finem*.

Corpus Dei.

Saluianus l. 2. ad Eccles. Cathol. componens Iudæos & Christianos. [Iudæi (inquit) habebant quondam vmbram, nos veritatem: Iudæi fuerunt serui, nos adoptiui: Iudæi acceperunt iugum, nos libertatem: Iudæi maledicta, nos gratiam: Iudæi literam interficientem, nos Spiritum viuificantem. Iudæi per mare transierunt ad eremum, nos per Baptisma intramus in regnum: Iudæi manna manducauerunt, nos Christum: Iudæi carnes auium, nos corpus Dei: Iudæi pruinam cœli, nos Deum cœli.]

Corpus Domini.

Apostolus 1. Cor.

Adeò inter fideles protrita est hæc Eucharistiæ appellatio, vt plerisque locis plebs vernaculo Idiomate appellet Eucharistiam *corpus Domini*, retenta Latina voce, reuerentiæ ergò: vt de plerisque Hebræis vocibus philosophatur D. Augustinus. In omni tamen rigore, hanc locutionem esse minùs propriam, sic monuit Lanfrancus l. contra Bereng. [Vocatur baptismus, *fides*, secundùm eam locutionis formam, qua mysterium, eius rei cuius mysterium est, censeri nomine consueuit. Huius rei causa est, similitudo, quam in Sacramento & in re Sacramenti reperiri semper necesse est; sicut in baptismo & fide. Vtrumque enim lauat, purgat, purificat, illud carnem, hoc mentem. Sicut ergo cœlestis panis, quæ vera caro Christi est, suo modo vocatur *corpus Christi*, cum reuera sit Sacramentum corporis Christi, illius videlicet quod visibile, palpabile, mortale in cruce est suspensum, vocatúque ipsa carnis ipsius immolatio quæ Sacerdotus manibus fit Christi passio, mors, crucifixio, non rei veritate sed significante mysterio; sic Sacramentum fidei, quod baptisma intelligitur, fides est.]

Nihilominus vsus inualuit, vt simpliciter dicamus Eucharistiam esse Christi corpus & sanguinem, quia hæc est potior & principalior pars Sacramenti, à qua fieri denominationem, ex vsu est. Cauenda portò est decipula hic apposita à Sectariis, quorum aliqui dixerunt, Eucharistiam esse *corpus Domini*, quia quod demonstratur pronomine *hoc* in forma prioris, consecrationis, etiamsi non sit corpus Christi quod ex Virgine natum est, tamen est corpus Christi, tanquam corpus aliquod à Christo vniuersali Domino possessum. Verùm hæc stropha, nullum locum habet circa secundam consecrationem, cuius terminus appellatur ab Apostolo *sanguis Domini*. Et tamen si sanguis Christi reuera abest, non potest fingi quod accidentibus ibi demonstratis subsit aliquis alius sanguis substans, dominio Christi. Fateor Magnetem l. 3. apolog. contra Theostenem, sic accepisse illud *corpus meum*; non tenemur tamen præstare omnia quæ cuius antiquorum, soli, & aliis non suffragantibus veniunt in mentem: Præsertim verò Sectarios ea expositione abutentes, redarguit quod ibidem Magnetes stupiditatis damnet negantes veram Christi in Eucharistia præsentiam. Oppilemus os Sectariis illud interpretationis latibulum captantibus, adducto Ekberto serm. 11. contra Catharos, sic refellente hanc insulsitatem. [Scitote quia non est hæc sapientia à Domino Deo, sed adinuenit eam princeps vester Diabolus, vt per talem sermonem, daret infidelitati vestræ aliquem colorem, in quo similis esset fidei Catholicæ, quo minùs abhorreret eam populus stultus quem trahitis post vos. Nolite misera gens, fallere vosmetipsos inanibus verbis. Verum quidem esse fatemur, quod omne corpus, omnis caro, Domini est, cuius est terra & plenitudo eius: & iustorum hominum non solùm animæ, sed & corpora, membra Christi dicuntur, vt apud Paulum qui dicit, *An nescitis quia corpora vestra, membra Christi sunt?* Nusquam tamen hic modus loquendi in Scripturis inuenitur, vt corpus alicuius hominis quantumlibet sancti, vocetur *corpus Domini*, vel alicuius caro vocetur *caro Christi*, præter illud vnicum corpus quod vnitum est diuinitati in Domino Saluatore. Hoc singulariter vocatur *corpus Domini*, & *caro Christi* in Scripturis: & vbicunque loquitur Scriptura aliquid huiusmodi quod corpus Domini manducandum sit à fidelibus; ita hoc dicit, vt non possit sermo ille intelligi de aliquo alio, nisi de illo singulari corpore personæ Christi.] Addit Ekbertus & benè, hac duplicitate sermonis admissa, æquè confingi posse ac debere, carnem & sanguinem filij hominis, de quibus Ioan. 6. esse carnem & sanguinem alicnius puri hominis, cuius caro sit manducanda per autropophagiam, & sanguis cyclopicè ebibendus; quod ne ipsi quidem Sectarij sunt commenti.

Corpus humilitatis Domini.

S. Augustinus in Psal. 21. ad illud, *manducauerunt & adorauerunt* adductus & discussus sect. 3. cap. 5.

Corpus Regis.

Clemens Romanus 2. Constit. c. 61.

Corpus sanctum honoratum & vitale.

S. Matthæus in Liturgia Æthyopum.

Corpus vitæ.

Arnobius in Psal. 33.

Sicut panis vitæ & intellectus, denominatur qui vitam & intellectum ingenerat, ita *corpus vitæ* dici videtur, quod vitam confert. Audi Leontium Erhalium in c. 6. Ioan. [Demittens se (Christus) ad nostras infirmitates, in proposita, scilicet panem & vinum, immittit virtutem vitæ, & transmutat ea ad energiam suæ carnis, vt habeamus illa in viuificam participationem, & tanquam semen viuificum inueniatur in nobis *corpus vitæ*.] Eodem sensu locutus videtur S. Ambrosius lib. 1. de sacr. c. 9. vbi componens nostrum manna, cum antiquo & corruptibili & mortem non prohibente, (nam *Patres manducauerunt manna, & mortui sunt*,) ita loquitur. [Considera nunc, vtrum præstantior sit panis Angelorum, an caro Christi, quæ vtique corpus

corpus est vitæ.] Si cui *corpus vitæ*, dictum videatur pro viuo corpore, ne ea quidem notio vacat veritate, vt liquet ex supra dictis de concomitantia. Neque enim hoc corpus est, qualia omnia corpora quibus cibamur quæ cadauera sunt, vel ad corpus quod nunc cadauer est, pertinuerunt.

Corpus viuificum atque sacratissimum.

Paulus, in Actis S. Matiæ Ægyptiacæ.

Hunc titulum, & proximè ex Leontio, & supra ex S. Cyrillo ac Synodo Ephesina, confirmamus. Nunc iuuat in eius confirmationem pleniorem, adducere quæ habet Theodorus Melitinensis ad illud Ioan. 6. *si ergo videritis Filium hominis ascendentem vbi erat prius?* Ait enim, Christum vt dispelleret scandalum malè conceptum ex iis quæ de sua carne viuificatrice tradiderat, argumenrationem verbis allegatis latentem contexuisse. [*Si* igitur, (inquit) *videritis filium hominis*, idest me qui video vobis Filius hominis propter carnem, *ascendentem*, humanitate scilicet post resurrectionem, *vbi eram prius* diuinitate, quid dicetis tunc, scilicet ab ipsa veritate conuicti? Etenim si existimatis carnem meam non posse viuificare, quia non inest hoc in natura carnis, quomodò instar auis in cœlum ascendet? Hoc enim æquè impossibile est carni terrenæ. Si enim supra naturam ascendet, quid obstat quominus viuificet, quamuis non sit naturæ eius insitum, viuificare? Qui enim qood terrenum est facit cœleste, planè viuificum etiam reddet, licet innatum insitúmque naturæ eius propriæ sit, interire. Non polliceor verbis tantùm ascensurum me in cœlum, ne rursum dicatis illud, *quomodò?* Quinimo oculos vestros adhibeo testes verborum. Vestra spectatio omnem contradicentem flectet; méque è cœlo descendisse, & omnia facere posse, planum faciet. Tametsi enim maximè descensus meus è cœlo homines latere videtur, & ob eam causam dubius vel etiam incredibilis putatur iis qui audiunt: attamen ascensus meus in cœlos post resurrectionem in conspectu discipulorum factus, omnem ambiguitatem dissoluet, & meum corpus viuificum esse demonstrabit. Non enim ipsis cernentibus ascendere in cœlum possem, nisi inde priùs ad vos descendissem.] Sic verba illa Christi, ad demonstrandam vim Eucharistiæ viuificam, accommodat Theodorus. Quanquam sensus per se fluens, ex quo æquè eruitur, Christi corpus esse viuificum, videtur esse quem Bertramos, qualiscunque Autor, (quid autem vetat etiam si quod plerique volunt, liber reprobus esset, ex stercore, auri quoque tamentum legere,) bis verbis expressit tract. de corp. & sang. Dom. [Dixit Christus, *hoc vos scandalizat? Si ergo videritis Filium hominis ascendentem vbi erat prius?* tanquam diceret. Non ergo carnem meam vel sanguinem meum vobis corporaliter comedendum vel bibendum per partes distributum, distribuendum puteris, eum post resurrectionem visuri sitis me cœlos ascensurum cum integri corporis siue sanguinis mei plenitudine. Tunc intelligetis, quod non sicut infideles arbitrantur, carnem meam à credentibus comedendam, sed verè per mysterium panem & vinum in corporis & sanguinis mei conuersum substantiam, à credentibus sumendam. Et consequenter, *Spiritus est* (inquit) *qui viuificat, caro non prodest quicquam.* Carnem dicit quicquam non prodesse, illo modo sicut infideles intelligebant; alioqui vitam præbet sicut à fidelibus per mysteriom sumitur.] Videsis Sanctesium repetit. 4. c. 9. Onomast. Icon Eucharisticum.

D

Dapes Saluatoris nostri.

Origenes homil. 38. in Lucam.

Defensaculum contra incentiua vitiorum & carnalis concupiscentiæ.

S. Tho opusc. 58. c. 21.

Delibatio panis futuri.

Damascenus 4. fid. c. 14.

Panis futurus quo in cœlo fruemur, Deus est, clarè perceptus. Eum nos panem, hîc prægustamos in Eucharistia. Eundem quippe Deum hîc accipimus, quo fruentes in cœlo beati erimus; tametsi hîc non habemus huiusmodi panem nisi furfure permistum, quia non conspicimus Deum sicuti est. [Habeo & ego, (inquit S. Bernardus serm. 33. in Cant.) verbum, sed in carne. Et mihi apponitur veritas, sed in Sacramento. Angelus ex adipe frumenti saginatur, & nudo saturatur grano: me oporte interim, quodam Sacramenti cortice esse contentum, carnis furfure, literæ palea, velamine fidei.] Panem *ieiunium* quem quotidie petimus, aliqui vertont *panem futurum* vt notat Damascenus. Eius ergo panis futuri prælibatio, est vsus Eucharistiæ. V. infra *Panis futurus.*

Diæta peregrinantium.

Ex S. Bernardo refert hæc verba Turrecremata tract. de corpore Christi c. 10. [Corpus Christi, est ægrotis medicina, peregrinantibus diæta, debiles confortat, valentes delectat, languores sanat, sanitatem seruat. Fit homo mansuetior ad correptionem, patientior ad laborem, ardentior ad amorem, sagacior ad cautelam, ad obedientiam pronior, ad gratiarum actionem deuotior.] *Peregrinantes* eo loco, sunt viatores. Omnibus enim qui hîc viuimus, æquè conuenit esse peregrinos, vt latè prosequitur Gretserus in Calce operis de peregrinationibus. Huiusmodi ergo peregrinantium diæta, siue victus necessarius, est Eucharistia. Nomen enim *diæta* pro cibariis ac victu accipi, monstrat qood Medicorum pueri, eam medicinæ partem quæ victu medetur, vocant *diæteticam* S. Bonauentura titulo *diætæ salutis*, opusculum conscripsit. Sed diætam accipit pro via ad salutem. Quo item sensu Hildebertus serm. ad Pastores in synodo, distinguit tres diætas, quibus peractis offertur Deo beneplacitum sacrificium. Primam declinare à malo. Secundam bene agere. Tertiam ascensiones in corde disponere. Aibi diæta sumitur pro cœnaculo, vnde Diætarij vel Zætarij, de quibus latè Laorentius Pignorius in opere de seruis *à pag* 241. & Antonius Velserus Epistola ad Hieronymum Fabrum de Diæta & Diætario. Nos hoc loco Diætam pro cibo viatoris accipimus.

Diuitiæ Dei.

Hugo Cardinalis in c 6. Ioan.

Indignè communicans iuxta Hugonem; [diuitias Dei quas deuorauit euomet, (vt est apud Iobum,) quia non vult Dominus manere in sentina Diaboli.] Itaque agnoscit Hugo, corpus Christi in Eucharistia esse *diuitias Dei.* In quam rem adducere placet illustre testimonium

Sectio V. Marij Victorini qui l. 2. aduersùs Arium ad has diuitias aptat, quod in orationem legitima petimus panem substantialem. Nam *substantiam* sonare plerunque diuitias, docet petitio adolescentioris Filij ad Patrem, vt acciperet portionem substantiæ sibi debitæ. Postquàm ergo præmisit Victorinus, Christum esse Dei diuitias, subdit. [Audi orationem oblationis, quoniam vita est Deus, & æterna vita. Nos Christiani, idest qui in Christum credimus, docemur in Euangelio, quomodò Deum Patrem rogare debeamus: In qua oratione cum multa petimus, tum petimus panem, qui panis vita est: Sic enim dictum est, *hic est panis qui de cælo descendit.* Hanc vitam & Christi & Dei, idest æternam, nomine ipse dicit ἐπιούσιον ἄρτον idest *vitam ex eadem substantia.* Etenim si quod accipimus, corpus Christi est, ipse autem Christus vita est, quærimus ἐπιούσιον ἄρτον. Diuitiæ enim in Christo corporaliter habitant. Græcum igitur Euangelium, habet ἐπιούσιον, quod denominatum est a substantia, & vtique Dei substantia. Hoc Latini, vel non intelligentes, vel non valentes exprimere, non potuerunt dicere, & tantummodò *quotidianum* posuerunt, non ἐπιούσιον. Est ergo & nomen lectum, & in Deo substantia: & dici potest Græcè quod etiam Latinè non exprimitur: dicitur tamen Græcè, quia intelligitur.]

Has Dei diuitias, deuorat iuxta Hugonem qui indignè communicat, sed Deus de ventre illius eas extrahet. In quam rem audiendus Guerricus serm. 2. de Resurr. [*Participes* (ni quit Apostolus) *Christi effecti sumus si tamen initium substantiæ eius vsque ad finem firmum retineamus.* Qui enim post acceptam gratiam, ad vomitum suum reuertitur, *diuitias quas deuorauit, euomet, & de ventre illius extrahet eas Deus.* Vel certè, *panis eius in vtero illius vertetur in fel aspidum intrinsecus*; quia nimirum gratia peccatis, in pœnam conscientiæ vertitur, cum sanguis Testamenti quo sanctificatus quis fuerat, pollutus ducitur, & spiritui gratiæ contumelia irrogatur. Hoc contemptu & nausea, diuitiæ deuoratæ euomuntur, ita vt de eo qui eiusmodi est, dicatur; *non remansit quicquam de cibo eius & propterea nihil permanebit de bonis illius.*] Ad instar, puella polluta de mensa Satanæ euomuit Eucharistiam ipsi ingestam, vt scribit S. Cyprianus l. de lapsis num. 10. & S. Augustinus Epistola 23. Adultum vita functum, & iusto Dei iudicio damnatum, Eucharistiam in ore seruasse, donec euocatus Sacerdos eam acciperet, habet certa narratio Gabrielis à Vega nostri, quàm exscripsit Philippus D'oultremanus, Christiani Pædag. c. 15. §. 2. De Vdone quod referunt, non fuit nisi imaginarium.

Diuitiæ indesinentes quæ cælorum nobis regnum conciliant.

S. Chrysostomi homil. de Natali Saluatot. *ad finem.*

Dominicum.

S. Cyprianus epist. 63. n. 49.

Tametsi vox *Dominici* sæpè sumitur pro templo, vt apud Cyrillum Hierosol. catech. 18. cum ait apud Hæreticos Dominicum esse pollutum, quia eorum templa vt ait Eusebius l. 3. de vita Const. c. 63. indigna sunt templorum nomine ob inquinationem: Tamen vox *Dominici* a S. Cypriano apertè sumitur pro incruento sacrificio. [Numquid ergo (inquit,) Dominicum post cœnam celebrare debemus, vt sic mixtum calicem frequentandis Dominicis offeramus?] Vbi & *Dominicum* in singulari, & *Dominica* numero multitudinis, pro eodem vsurpat. Non dissimiliter l. de opere & eleemos. vt bene ibi monuit Pamelius, & Lindanus l. 4. Panopl. c. 37. S. item Augustinus, epist. 86. meminit *horæ Dominici*, idest horæ celebrandi sacrificij. Et in breuiculo collat. diei tertiæ ex Actis Martyrum constare ait eos *Dominicum egisse*, idest interfuisse sacrificio. Et Christianus dicitur non posse esse *sine Dominico*. Annotauit hæc & alia, Stephanus Durantus l. 1. de ritibus c. 1. n. 4. & 5.

Donum cœleste. Apostolus Heb. 6.

Sæpe quidem in S. Gregorij Sacramentario, diuina mysteria vocantur *dona cœlestia*. Tamen existimarim quoque, Apostolum Heb. 6 Hoc nomine donasse diuinam Eucharistiam, cum dixit, *impossibile esse eos qui illuminati, gustauerunt etiam donum cœleste*, (δωρεᾶς τῆς ἐπουρανίου) *& participes facti essent Spiritus sancti, gustato quoque bono Dei verbo, virtutibusque sæculi futuri: denuo renouari ad pœnitentiam, rursum sibi crucifigentes Filium Dei.* Multi quidem hæc accipiunt de insignibus Apostatis, qui dicunt, *impossibile*, id est perquàm difficile esse, reparari per pœnitentiam: cui expositioni, cum Vasque, Ribera, & aliis, iubetur Cornelius. Sed quàm communissima sententia quam magis approbat Gagneius, & pro qua suffiime agit Iustinianus, eum locum accipit de pœnitentia sub baptismum adhibita; vt planè videntur ferrè omnia huius loci adiuncta. Et ita apud Oecumenium S. Cyrillus lib. 6. de adorat. Qua expositione supposita, non ambigo, quin illa *gustauerunt etiam donum cœleste*, pertineant ad sumptionem diuinæ Eucharistiæ, quæ verè est donum cœleste, quod suscepto baptismo participabatur, vt notum est: sicut sequentia *participes facti sunt Spiritus sancti*, pertinent ad Sacramentum confirmationis, olim mox à baptismi susceptione administratum. Cohæsio contextus videtur satis confirmare quod dico; de pane Eucharistico verè cœlesti, imo sicut supersubstantiali, ita etiam supercœlesti, rectè accipi gustationem illam doni cœlestis. Sicut olim super communionem cantabatur illud à S. Petro memoratum 1. Epistolæ c. 2 ex Psalmo 33. Gustate & videte quoniam suauis est Dominus. Videsis Turrianum l. 2. de Euchat. cap. 10. Non ignoro, Chrysostomum, creditum Ambrosium, Oecumenium, ac Theophilactum, *donum cœleste* in hoc Pauli loco, accipere de remissione peccatorum: Alios verò id exponere de tranquillitate conscientiæ, veluti paradisum in terris præstante, ob cœlestem suauitatem diuinitùs indultam. Sed nihil video vetare admitti quod dixi, imo video filum Paulinæ orationis ferre potiùs vt diuinæ Eucharistiæ mentio, censeatur non fuisse prætermissa, vrgendo beneficia quibus quis post baptismum ob ingratitudinem reddit se exosum, & diuinæ gratiæ iniurium, frustra expectans secundum baptismum, quo absque labore emundetur, vt in conuertione prima et cont gir.

Donum Dei inenarrabile.

S. Gaudentius tract. 2.

Donum transcendens omnem plenitudinem.

Clement. vnica de reliq. & vener. Sanctor.

Dona immaculata.

Fortunatus

Fortunatus l. 4. de vita S. Martini.

Ex hoc diuinæ Euchariſtiæ titulo, eruit piiſſimè S. Theodorus Studita Catechesi 46. in eo qui immaculatis hiſce donis participarit, omnia membra debere eſſe *abſque macula* ob reuerentiam Dominici corporis, à quo ſunt contacta. [Quamobrem (inquit) ne qui imbutus eſt *donis ſine macula*, tumultibus, inſania, fœdis deſideriis, imbuitor; Heu os, immortali hauſtu fonte, ſordidos ſermones ac cloacas inanes edito; Heu oculi auguſto ſanguine piati efferum cernunto & aſpectus meretricios figunto; Heu manus, ſactis contactis opibus, quæ nefas ſic, attrectanto, quia cuncta membra, perinde ac Chriſti membra cuſtodiuntor atque ſeruantor.]

Dona intemerata & diuina.

Acta S. Theoctiſtæ apud Metaphraſtem 10. Nouemb.

Locus eſt perelegans, quo refertur ſanctā mulierem poſt annos quinque ſupra triginta in ſolitudine exactos, rogaſſe venatorem qui ad eam fortè peruenerat, vt anno ſequenti eò remigraturus, deferret ſecum Euchariſtiam. [Peto (inquit,) vt in vaſe mundo mihi accipias vnum ex intemeratis donis corporis Domini noſtri Ieſu Chriſti. Exacto tempore rediit, acceptáque in pyxidè parte diuinæ carnis, eam tulit ad beatam, vtque eam vidit, pronus in terra venerabatur. Et illa; Ne homo id feceris, diuinum donum afferens: Ne vtas miſeram, diuina dedecore afficiens, & apprehenſum tunica leuauit. Ille è ſinu eduxit pyxidem cum carne Domini. Cum illa autem in terram cecidiſſet, diuinum donum accepit, & lachrymis ſuffuſa dixit, Nunc dimittis ancillam tuam Domine, quoniam viderūt oculi mei ſalutare tuum.] *Partem diuinæ carnis*, vocat vnam hoſtiam. Nam quamuis ſub qualibet particula, imo & atomo, ſit tota Chriſti caro, tamen ratione ſpecierum, vna hoſtia denominatur *pars*, vt infra dicendum V. *Partes*. Bellè huc facit illud D. Auguſtini adductum à Beda 1. Cor. 10. [Norunt fideles, quemadmodùm manducent carnem Chriſti. Vnuſquiſque accipit *partem* ſuam. Vnde & ipſa gratia *partes* vocantur.]

Dona pretioſa, ineffabilia, immaculata, glorioſa, reuerenda, horrenda, diuina.

Liturgia S. Iacobi.

Dona viuifica.

Acta S. Mariæ Ægyptiacæ c. 50.

Dulcedo dulcedinum.

Creditus Bernardus ſermon. de dignitat. Sacerd. Hebraiſmus eſt pro re dulciſſima. In Scripturis, huiuſmodi congeminationes ad præcellentiam ſignificandam pertinentes, ſunt frequentiſſimæ, vt notauit Gregorius Nyſſen. hom. 1. in Eccleſ. exponens quid ſit *vanitas vanitatum*. [Eorum (inquit,) quæ ſunt neceſſaria & vtilia, actio *opus* nominatur à Scriptura. Sed eorum in quæ ſtudium confertur, quæcunque excellunt & quæ ſpectant ad ipſum Dei cultum, dicuntur *opera operum*, ſicut declarat Scriptura; oſtendens (vt puto,) hac dictione per quandam analogiam, ex opere operum quidnam ſit præſtantiſſimum ex iis in quæ ſtudium confertur. Nam quam habet rationem ad otium in genere, id quod in opera confertur ſtudium, eandem habet rationem ad alia opera quæ in altiſſimis & præſtantiſſimis eorum in quæ ſtudium confertur, ponitur operatio. Ita etiam *Sanctum* aliquid dicitur in Scriptura, & rurſus *Sanctum Sanctorum*; adeò vt pari menſura & ſanctum ſuperet profanum in ſanctitate, & hoc rurſus Sanctum Sanctorum, quod ſomme & per exuperationem conſideratur in ſanctificatione. Quod ergo didicimus in re meliori ac præſtantiori, Scripturæ conſuetudine ſignificante hac ratione intenſionem rei quæ intelligitur; hoc etiam in vanitatum vanitate intelligentes, minimè aberrabimus. Dicit enim non abſolutè eſſe vana quæ in rebus apparent, ſed ea eſſe eiuſmodi in aliqua exuperatione *vani* ſignificationis: perinde ac ſi quis dicat, *mortuo magis mortuum & inanimo magis inanimum*: etiamſi comparatiua intenſio locum non habet in iis quæ ſunt eiuſmodi; & tamen hoc verbo dicitur ad declarandam exuperationem eius quod ſignificatur. Quomodò ergo intelligimus *opera operum* & *Sancta Sanctorum* quorum explicatur exuperatio in eo quod eſt melius, ita etiam *vanitas vanitatum*, oſtendit inſuperabilem in vanitate exſuperationem.] Ad eundem ergo modum, quo *vanitas vanitatum* Hebraico idiotiſmo ſonat ſummam vanitatem, *dulcedo dulcedinum* ſonat ſummam & exuperantem dulcedinem, cuiuſmodi reuera eſt dulcedo Euchariſtiæ, de qua plenius. V. *Fauus mellis*, & V. *Fructus dulcis* ac locis ibi notandis Apud Bernardum ſermo 1. ſuper *Salue Regina*, ad illud, *vita, dulcedo*, hæc dicitur eſſe dulcedo noſtra, apparata à Deo: qui ibidem vocatur *genus generaliſſimum dulcedinis*. Quaſi Autor ille diceret, hanc eſſe veram & puram dulcedinem hominis in ſumma Dei dulcedine paratam, vt ad litteram dicitur de Manna Pſal. 67. & meritò aptatur ad Euchariſtiam, cuius typus fuit manna. In Actis S. Elzearij cap. 50. ſumma Euchariſtiæ, per eum perceptæ dulcedo, ab eo deguſtata refertur, ita vt diuinus cibus, fieret in ore eius ſicut Sacharum. Cum mellis guſtu & odore aromatico percipiebatur à B. Maria Oegniacenſi, vt ſcribit Iacobus de Vitriaco lib. 2. vitæ c. 8. conſulendus item in Prologo. Pium ſæcularem, ſumma dulcedine perfundi ſolitum in communione, exhibe. Nider. l. 1. form. c. 12.

Onomaſticon Euchariſticum.

Iuuat huius tantæ dulcedinis rationem proferre ex recens refoſſo opere Mathæi Cardinalis de Cracouia, paræn. ad communionem. Ibi (pag. mihi 12.) ambigenti num ſuauitas quam in Euchariſtiæ perceptione ſentiebat, inde prodiret, an ab actibus comitantibus, reſpondet, ſentiendum eſſe prodire ab Euchariſtiā. Cum hoc non ſolùm ſit opus, per quod Deus voluit conferre gratiam, ſed etiam motiuum habeat per quod homo excitatur ad deuotionem & præſens ſit omnis gratiæ fons & dulcor. Et quantum ad hoc, occupari cum hoc Sacramento, miniſtrando vel ſumendo, omnibus exercitiis, præſtantius eſt; in tantùm, quod etiamſi alicui non indigno daretur, & nulla gratia habitualis infunderetur, adhuc eſſet mirè delectabile: vt in Chriſto; qui ſicut deſiderio deſiderauit hoc Paſcha manducare cum diſcipulis ſuis, ſic ſine dubio corpus ſuum delectabiliter Sacramentaliter ſumpſit; nullam tamen gratiam inde conſecutus. Quid enim iucundius dulcius aut delectabilius poteſt eſſe, quàm habere perſonaliter & corporaliter præſentem Dominum Ieſum Chriſtum, donum vtique excellentiſſimum, vt totius delectationis ſpiritualis

Sect. V. lis obiectum, ſeu materiam, cauſam efficientem, & finem? Et hæc eſt dulcedo quæ huic Sacramento ſingularis eſt, & ei nunquam deeſt, in qua & tranſcendit omnia alia Sacramenta. Hæc enim ſola, habet accendere deſiderium, humilitatem ingerere, compunctionem inducere, petere fiduciam, ſpem erigere, ad amorem inflammare, infundere gratiam, excitare ad reuerentiam, totam mentem liquefacere & oblectare, & ad affectus dulciſſimos prouocare. Pro hac enim in nobis excitanda, tanti boni præſentia indulta eſt.

Multis hæc tanta dulcedo non ſapit; ſed eſt cur ſuum palatum corruptum & guſtus deprauationem deplorent, vt piè omnino proſequitur Guliel. Pariſ. in Rhetor. diuina cap. 53. corrumpitur autem maximè palatum animæ, melle corporeatum voluptatum, quibus infodi ac immori contigit benè multis, non ſecus ac Sarmatæ illi intra mellis foueam moriendum fuerat, niſi eum vrſa fortuito auulſiſſet. Rem fusè deſcribit Iacobus Bidermanus Epigr. vltim. Eſtque factum geminum cum eo quod Pauſanias in Meſſen. narrat de Aridmene per vulpem extractu è fouea.

E.

Effigies Dominica immolationis.
Miſſale Gotthicum in præparat. ad Miſſam.
Quo ſenſu ſacrificium incruentum dicatur effigies immolationis nempe cruentæ, dictum eſt ſupra ſect. 2. c. 1. n. 6.

Epula vitales Angelorum.
Petrus Damiani opuſc. 18. c. 4.

Epulum incorruptum.
Origenes homil. 5. in diuerſos.
De incorruptibilitate Euchariſtici conuiuij, benè S. Anſelmus l. de ſacram. altar. p. 2. c. 10. & nos plenè ſect. 3. c. 6.

Eſca latiſſima.
Philo Carpath. ad illud Cant. 7. *guttur tuum ſicut vinum optimum*
Videſis etiam infra V. *Vinum lætitiæ.*

Eſca omni carni.
Proſper. in Pſalm. 135. poſt Auguſtinum *ibidem.*
Audiendus de hac eſca S. Paulinus epiſt. 5. his verbis. [*Dat eſcam omni carni* Eſcam non iſtam quæ perit, ſed illam quæ conficitur in æternum victum, qualem vel anima in Dei rebus operoſa, vel Catholica Eccleſia coquit. Corpus eſt enim veri panis qui de cœlo deſcendit, & dat eſam viuificantem eſurientibus iuſtitiam. Non enim carnem farcit, ſed cor hominis firmat. Hic panis & fons eſt, qui quo amplius editur, plus eſuritur, & quo magis bibitur, plus ſititur. Hunc panem vt edamus in æternum, molamus in huius mundi piſtrino triticum bonum, quod eſt obedientiæ fidelis operatio, & charitas in corde puro & fide non ficta.] Rabbi Moſes Hadarſam, referente Galatino l. 10. cap. 6. ſic ſcripſit in eundem Pſalmum 135. [Amplius dictum eſt verbum notum, *qui dat panem omni carni.* Hoc eſt quod dictum eſt Pſalm. 34. *guſtate & videte, quoniam bonus eſt Deus.* Quia panis quem dat omnibus, ipſe eſt caro eius. Et dum guſtatur panis, conuertitur in carnem. Et hoc eſt quod dictum eſt, *Et videte quoniam bonus eſt Deus.* Et erit hoc mirabile magnum.] Hoc de eſca. *Omnem carnem* cui data dicitur, explicat Proſper, omnes renatos. Quamuis enim nunc infantes arceantur ab hac eſca, tamen quantum eſt ex ſe, data eſt etiam infantibus eiſque prodeſt ſi ſumant illam, vt factum eſt per multa ſæcula, de quo ſupra V. *Cibus grandium.*

Poſſimus etiam cum Guerrico ſermo 4. de Natali Dom. hanc *eſcam omnis carnis*, accipere de eſca & hominum & iumentorum. Nam & qui ex ratione vitam compoſuerunt, & homines ſemper apparuerunt, & qui in bruta quodantenus mutari fuerant, ſi reueniant ad cor habent hîc eſcam ſuam: quandoquidem filio quoque prodigo, ad porcos & porcorum ſiliquas deiecto, appoſitus eſt vitulus, ſaginatus, hic & ſic Deus omne animal benedictione ſua implet per Euchariſtiam. Iuuat pium ſenſum Guerrici in hanc rem adducere. [Quæ (inquit) vnquam aurea ætas, ſimile aliquid habuit huius plenitudini temporis, quando panis Angelorum, omnem habens ſaporem ſuauitatis & omne delectamentum, apponitur etiam iumentis; & non ſolùm homines, ſed & iumenta cibo paſcuntur cœleſti? *Homines enim & iumenta ſaluabis Domine, quemadmodum multiplicaſti miſericordiam tuam Deus!* Infinitè multiplex hæc tua Deus miſericordia, vt qui panis es Angelorum, non ſolùm hominum dites ac beatifices menſas, ſed etiam fœnum factus, iumentorum repleas præſepia. Confiteris ô Domine, ſapientia miſericors, quia ſapientibus & inſipientibus debitor es: vt qui vtroſque feciſti, vtriſque neceſſariam alimoniam procures; & tam homines quàm iumenta, tam ſpirituales quàm animales, ſuo quemque gradu & ordine ſalues. Confiteantur igitur Domino, miſericordiæ eius, & mirabilia eius filiis hominum, quia miſit Verbum ſuum, carnem factum, medicinam & eſcam omnium: vt etiam incapaces Verbi, ſanentur tamen & ſatientur carne Verbi. Edant itaque pauperes, & ſaturentur, & confiteantur veniſſe beatam temporis plenitudinem, quando & in præſepibus ſuis, paratum ſine ſudore vultus ſui, panem inueniunt cœleſtem. Numquid ergo mugiet bos, cum ante præſepè ſic plenum ſteterit? Mugiat, ſed præ gaudio Spiritus in iubilo cordis.] De hac benedictione cœleſti implente omne animal, rurſus idem *in calce ſermonis* & optimè ſerm. 5. ibidem, *ſub finem.* Et hæc eſſe flumina aquæ viuæ fluentis largiſſimè de petra cruce percuſſa, quæ hodiéque bibit populus & iumenta, ait idem Guerricus ſerm. 1. de S. Benedicto.

Eſca ſalutaris.
Petr. Cluniac. lib. 6. epiſt. 15.

Eſca ſanctorum.
S. Ambroſius libro de benedict. Patriarch. cap. 9.
Eſt planè hæc eſca illa, quam aquilæ iuxta Iobum cap. 39. proſpectant. *Nam vbicunque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ.* Quod de Euchariſtia expoſuere Patres adducti V. *Corpus.* Porrò ex eo quod Euchariſtia dicatur *eſca ſanctorum*, non licet colligere, impios non comedere verè corpus Chriſti, Sacramento tenus. Id enim eſt extra dubium; & bene S. Auguſtino traditur 21. Ciuit. cap. 25. necnon à Lanfranco lib. contra Bereng. qui malis concedit ſolam Chriſti manducationem corporalem,

lém, negata ſpirituali, quæ ſita eſt in participatione gratiæ.

Benè verò in eam ſententiam eruditus Bernardus ſerm. de dignit. Sacerd. *ſub finem.* [Comeſtio (inquit) Sacramentalis quantum ad viſibilem ſpeciem, & quantum ad corporis Chriſti veritatem, conuenit bonis & malis communiter. Sed eſt alia comeſtio (ſicut iam diximus,) bonorum ſolummodò; quam per Dei gratiam & per fidem ex dilectione operantem, vitæ meritum efficit, & affectus meritum in cordibus percipientium vel miniſtrantium, intercedente ſpirituali & ſubtiliori quadam vnione capitis & membrorum. Vndè eſt illud, *vt nobis fiat corpus & ſanguis, Filij tui.* Nobis (inquit) fiat. Fit enim procul dubio corpus Domini in menſa altaris ſemper, cum ſolemne illud celebratur myſterium, ritu debito: ſed non ſemper eis fit per quos fit. Vnde illud item in Canone. *Vt quotquot ex hac altaris participatione Sacramentum Filij tui ſumpſerimus, omni benedictione cœleſti & gratia repleamur.* Non enim omnes qui corpus Domini ſumunt, ex participatione altaris ſpiritualiter illa benedictione cœleſti & gratia replentur. Vnde eſt illud, *Vt quæ temporaliter gerimus, æternis gaudiis conſequamur.* Item & illud, *Vt quæ viſibilibus myſteriis ſumenda percepimus, inuiſibili conſequamur effectu.* Et cætera in hunc modum.]

Eſca ſpiritalis.

S. Ambroſius libro de initiand. cap. 8. vide ſupra V. *Alimentum ſpirituale.* & V. *Cibus ſpiritualis.*

Eſca vitæ & poculum æternitatis.

Proſper. ſent. 341.

Euchariſtia.

Apud Iuſtinum Apolog. ad Antonin. & apud Origenem l. 8. contra Celſum, ac etiam in Concilio Nicæno can. 13. τὰ εὐχαριστία neutro genere legitur. Paſſim tamen eſt generis fœminini. In vita Herluini Abbatis per Gilbertum Criſpinum, Abbatem Vveſtomonaſterienſem conſcripta, cum agitur de viri ſancti è vita diſceſſu, Euchariſtia vſurpatur pro pyxide ſeu ciborio, in quo aſſeruari ſolet corpus Dom. Ait enim Gilbertus, poſtulante homine Dei ſacrum viaticum, valdè turbatum eſſe Abbatem Rogerum eo quod accurrēs ad tabernaculum, nullam hoſtiam inueniſſet in Euchariſtia. Hæc tamen *Euchariſtiæ* notio eſt admodū infrequens, etiā ſi per metonymiam ſaluari poſſit. Nazianzenus orat. 19. Euchariſtiæ vocem vſurpat pro gratiarum actione & benedictione non conſecratoria. Agens enim de Patre ſuo ægro, ac præfatus eum per miraculum peregiſſe ſacra myſteria, ait poſtea eum de more protuliſſe verba Euchariſtiæ, & populo benedixiſſe. Vbi verba Euchariſtiæ poſt myſterium inter benedicendum populo, aliud eſſe non poſſunt, quàm verba benedictionis & actionis gratiarum, pro bonis populo collatis. Vel certè ſunt verba gratiarum actionis pro diuini epuli participatione, vt Gilliſus ibi attigit poſt Eliam. In eundem ſenſum, apud S. Baſilium l. de Spir. ſancto c. 29. & apud Nyſſenum in Elogio S. Macrinæ, memoratur ἐπιλύχνιος εὐχαριστία *Euchariſtia lucernaria*, quæ eadem eſt cum lucernalibus Pſalmis, vt loquitur S. Epiphanius in ſynopſi *Pſalmos lucernaria* appellat Magiſter in Regula. Alij neutro genere *lucernarium*, vel numero multitudinis *lucernaria* appellant, vt latè proſequitur Hugo Menardus ad Concord. Regul. c. 24. §. 2. monſtrans ex 6. Synodo cano. 91. Lucernarium fuiſſe veſpertinum officium, quod obibatur accenſis in Eccleſia luceтnis. Quanquam Oliuerius Bonartius, eam vocem aliò pertinere poſſe, eruditè monſtrat l. 1. de hor. Canon. c. 25.

Onomaſticon Euchariſticum.

Quia verò principaliſſima & ſublimiſſima laudatio & gratiarum actio quæ Deo per nos pendi poſſit, iuxta D. Auguſtinum l. 1 contra Aduerſ. legis c. 8. & lib. de ſpir. & litera c. 11. ſita eſt in confectione corporis Chriſti, inde factum eſt, vt ei inditum ſit antonomaſticè nomen *Euchariſtiæ*, vt optimè attigit Alanus lib. de Euchar. c. 2. & 4. Et præiuerat Cabaſilas in Expoſit. Liturg. c. 52. Audi etiam S Chryſoſtom. hom. 26. in Matth. [Optima beneficiorum cuſtos eſt, ipſa memoria beneficiorum, & perpetua gratiarum confeſſio. Propterea & reuerenda ac ſalutaria illa myſteria quæ omni certè Eccleſiæ congregatione celebramus, *Euchariſtia*, id eſt *gratiarum actio*, nuncupantur. Sunt enim beneficiorum recordatio plurimorum, capútque ipſum diuinæ erga nos charitatis oſtendunt, nóſque faciunt debitas Deo gratias ſemper exoluere.] Et eodem modo accipi poteſt ea benedictio Sacerdotis, conficientis panem à Chriſto præſcriptum, à qua eundem panem dici *Euchariſtiam*, tradit S. Iuſtinus Apolog. ad Antoninum, loco planè inſigni de hoc myſterio, ita vt vix ſit reperire lucculentiorem & expreſſiorem in illius æui Scriptoribus. Nam benedictio Sacerdotis à qua *Euchariſtiam* dictam ait ibi Iuſtinus, alia non eſt quàm confectio corporis Chriſti in gratiarum actionem pro beneficiis.

Ex eo autem quod Hieronymus in cap. 3. Sophon. & Ambroſ. in Monodia Satyri, paſſimque alij, dicant Euchariſtiam *confici*, *portari*, *offerri*, *manducari*, perſpicuum eſt, Euchariſtiam non tantùm eſſe nomen actionis, ſed etiam rei ad quam gratiarum actio terminatur. Et huc ſpectat alia notatio nominis *Euchariſtia*, quæ magis arridet Lindano l. 4. panopl. cap. 17. qua Euchariſtia idem eſt quod *bona gratia*, vel vt ea vox à D. Hieronymo expreſſa Latinè eſt, *gratioſitas.* Nam εὐχαριστεῖν, ex quo fluit Euchariſtia iuxta Heſychium eſt χάριν ἐνδιδόναι, gratia afficere & bonis cumulare. Cum igitur hoc Sacramentum ſit velut opulentiſſimum cornu copiæ cœleſtium omnium donorum, meritò accepit nomen *Euchariſtia.* Approbatur ea vocabuli notio cap. *multi* 1. quæſt. 1. verbis illis. [Panis & calicis Sacramentum, Græcè *Euchariſtia* dicitur, Latinè *bona gratia* interpretatur. Et quid melius corpore & ſanguine Chriſti?] Nihil ſanè Chriſti corpore ac ſanguine melius, non modò quoad honeſtatem Metaphyſicam, ſed etiam quoad vtilitatem. Eſt enim hîc Chriſtus gratiæ feraciſſimus, vnde cauſaliter dici poteſt *bona gratia.* Credens Bernardus ſerm. de dignit. Sacerdot. aſtipulari videtur cum ait. [Panis eſte per excellentiam dicitur *Euchariſtia*, id eſt *bona gratia.* In hoc enim Sacramento, non ſolùm quælibet gratia, ſed ille à quo eſt omnis gratia ſumitur. Chriſtus enim pro ſalute mundi ſemel factus eſt hoſtia ſalutaris, reconciliatio generalis, & omnibus Sacramentis tam præcedentibus quàm ſubſequentibus; virtutem dedit & efficaciam, vt tanta

&

Sectio V. & tali hoſtia ſanctificarentur omnes liberandi per illam.]

Agnoſcit ergo hic Autor, Chriſtum in hoc Sacramento, dici & eſſe bonam gratiam, quia eſt gratia fontalis è qua riui innumeri gratiarum ſcaturiunt. Huc pertinent quæ de nomine *Eucharistia* fusè tradit Turrecremata tract. de Euchar cap. 4. ſex cauſas proſequens, cur hoc nomen *bona gratia*, inditum ſit huic Sacramento. Nempe quia cum in omnibus Sacramentis gratiam participemus, in hoc tamen totum quod videmus, quod tangimus, & deguſtamus, gratiæ eſt, nec merito aut poteſtate vel pretio comparari poteſt. Item quia ab excellenter grata & bona Dei voluntate habemus hoc Sacramentum, quo benignè ſit nobis ad ædificandos muros Hieruſalem, ex viuis lapidibus incorporatis Chriſto. Adhæc, quia ſicut à gratiſſimo Deo, ita gratiſſimis amicis atque chariſſimis prouiſum eſt iuxta illud Cant. 5 *comedite amici, bibite & inebriamini chariſſimi*. Inſuper quia gratiam bonam cor ſtabilientem operatur, eſtque gratia ſuper gratiam, & cumulum inferens gratiarum; nimirum & gratiam communionis omnium Chriſti membrorum, & gratiam expiationis, ac redemptionis, & viuificationis ac refectionis, necnon æternæ beatitudinis, (quo S. Thomas opuſc. 60. art. 17. refert hoc nomen:) ac denique quia continet conjunctim, bona quæ cætera Sacramenta continent ſigillatim, éſtque vas auri ſolidum, ornatum omni lapide pretioſo. Hæc ſtrictim ex fuſiore Autoris prædicti diſputatione, libata; ſatis ſuperque eſſe videntur ad notationis propoſitæ illuſtrationem, ac dignoſcendum, cur huc Sacramentum donetur nomine ſonante *bonam gratiam*.

His ita conſtitutis, non videtur neceſſarium, vel etiam congruum, cum nonnullis, notationem propoſitam repetere à conuiuio coniugum reconciliatiuo, celebrari ſolito in ſacello Deæ Viriplacæ, quod ab effectu redintegratæ gratiæ dicebatur χαρίςια Videndus de eo facto Valerius Maximus l. 2. c. 5. & Naſo 2. Faſtor. qui referunt, ea *menſa ſacra*, vt loquitur Valerius, principium accepiſſe à concilianda cognatorum omnium gratia. Pro correſpondentia Ethnicæ illius Chariſtiæ & Chriſtianæ Euchariſtiæ, fusè diſſerit Salmeron tomo 9. tract. 28. Ac ne affinitas duntaxat nominum interceſſiſſe videatur, obſeruauit Lilius Gyraldus Syntagm. Deorum 17. iuxta aliquos, nomen ſacri illius Romani fuiſſe *Euchariſtia*, & ita legi in Codicibus Valerij non mendoſis; apud Naſonem autem metri legibus adactum, factam aphæreſim.

Exemplaria victimæ immolatæ in cruce ſunt corporis & ſanguinis Domini

Chryſoſtomus hom. 17. in ad Hebr.

Nomen *exemplaris*, vt notat Clyctunæus ad l. 4. Damaſceni c. 14. *in fine*, vt plurimum ſonat prototypum quod imagine repræſentatur. Aliàs verò ſumitur pro figura, ſeu imagine repræſentante aliquid perfectius. Qua ratione Apoſtolus Heb. 8. ritus Moſaicos vocat *exemplaria & vmbras cæleſtium*. Et c. 9. ſanctum ſanctorum, vocat *exemplaria veterum*, ideſt imaginem tabernaculorum cœleſtium, in quæ IESVS non Moyſes intrauit. Plerique ergo Græci Patres, vt fuse verſant Eſpencæus l. 4. de ador. Euch. c. 12. & Alanus l. de Miſſa c. 12. vocant Euchariſtiam *exemplar*, id eſt figuram & imaginem corporis & ſanguinis Domini; non figuram nudam, ſed junctam cum vera rei exhibitæ præſentia. Corpus enim Chriſti ſacramentaliter conſtitutum, eſt figura ſuimet ipſius viſibiliter verſantis in terra, præſertim in cruce ac ſepulchro, nóſque beantis in cœlo, & colligantis in terra, ſuos omnes in vnum corpus myſticum. Videſis V. *Antitypa* & infra V.V. *Figura, Imago, Similitudo.*

Exemplar mortificationis.

Creditur Cyprianus ſerm. de paſſ. Dom.

Verba illius Autoris, ſunt eximia. [Tu Domine, (inquit Chriſtũ alloquens,) Sacerdos ſancte, ſãcti huius ſanguinis plenitudinẽ reliquiſti, & cõſtituiſti nobis inconſumptibiliter potum viuificum, crucis ſignum, & mortificationis exemplum.] *Plenitudo ſanguinis nobis relicta*, ea eſt quæ in Euchariſtia percipitur; ſiquidem in ea eſt totus Chriſti ſanguis, vnâ cum toto corpore. Hic eſt noſter *potus viuificus, & inconſumptibilis*: neque enim qui hunc ſanguinem bibunt, obſtant quominus alij alibi; & deinceps indidem bibant. Prætereà hic ſanguis, eſt *ſignum crucis*. Nam cum exhibeatur ſpecies ſanguinis ſeorſum à ſpecie corporis, ſignificatur ad eum modum, paſſio Chriſti in cruce, in qua ſanguis effuſus eſt, & corpus manſit exanime. Propterèaque S. Ambroſius, vt infra referam, vocat hoc myſterium *ſimilitudinem mortis Chriſti*. Verùm hæc omnia, partim ſæpe ſuperiùs iam tacta ſunt, partim infra variis locis attingentur.

Nunc conſiderandum eſt, quod hic Autor dixit, Id eſſe *mortificationis exemplum*. Optime. Quomodocunque enim genuine ſumatur nomen *mortificationis*, & ad quæcunque porrigatur, habet hîc plane locum in Chriſto Sacramentaliter conſtituto; qui proinde rectè dicĩ poteſt *mortificationis exemplum*. Mortificatio itaque apud Apoſtolum iubentem mortificari membra noſtra quæ ſunt ſuper terram, non ſumitur pro illatione mortis & extruſione animæ, ſed pro redactione membrorum in eum ſtatum, vt penè mortua videantur; eo quod non plus ferociant aduersùs rationem & ſuperiorem partem animæ, quàm ſi vita deſtituerentur. Chriſtus porrò in hoc myſterio, tametſi viuit, tamen perinde ſe habet, ac ſi vita careret; nec vllum exhibet vitæ ſignum ſenſibus peruium, qua nulla fingi poteſt mortificatio perfectior, aut extenſiuè diffuſior. Celebrant Aſcetici, & viris ſpiritualibus commendant varias mortificationis veluti ſpecies, penes varia objecta circa quæ effrænes motus animæ coërcentur. Quas omnes in hoc veluti ſpeculo licet perſpicere, non modò eas quæ ſpectant corpus & corporis commoda, quorum hîc Chriſtus inextensè conſtitutus eſt incapax, ſed etiam eas quæ cernuntur in ſuperiori parte animæ, cuiuſmodi eſt mortificatio appetitus gloriæ, & quæ dicitur mortificatio iudicij. Nam cum Chriſtus ſacramentaliter locatus, naturaliter loquendo, & ſecluſo ſpeciali miraculo, ſit velut truncus ac ſtipes quoad ſcientiam naturalem & merè humanam, vt ſupra tractatum eſt ſect. 3. c. 5. fatendum eſt, vi huius ſtatus ſummam & volitionum quarumcunque, & iudicij mortificationem, in Chriſto elucere. Eſt ergo Euchariſtia, perfectum vndecunque mortificationis exemplum.

Exequiæ quotidianæ Saluatoris noſtri.

Ruperta

Rupertus l. de offic. c. 10.
Sicut in exequiis astante corpore exangui, fiunt mortualia sacra, & panguntur laudes demortui: ita in hoc mysterio, Christus vi verborum mactatus sistitut, eiúsque trophæa de Satana & peccato celebrantur. Itaque iure donatur nomine *exequiarum*. Sunt autem hæ exequiæ *quotidianæ*, vt fructus mortis Christi perpetuò applicetur, nec vnquam excidat tanti beneficij memoria; & odium peccati quod Christo tam caro stetit, semper sit in nobis flagrantius.

Exinanitio Dei.

Dionys. Alex. Epist. ad Paulum Samosat. ad q. 10. & Methodius in Sympos. vt fusè tractatum est sect. 3. cap. 5.

Expiamentum placabilis sacrificij.

Fulbertus epist. 1.

Locus est luculentus, quem pro huius tituli glossa adscribo. [Reparata humanæ originis dignitate, sciens semper Diabolus inuidere & nequitiæ suæ arte quætere qualiter hominem à sui conditoris voluntate auerteret, & antiquæ perditioni (si fas esset,) obnoxium redderet, defectum nostræ fragilitatis miseratus aduersùs quotidianas nostræ prolapsionis offensas, sacrificij placabilis nobis prouidit expiamenta; vt quia corpus suum quod semel pro nobis offerebat in pretium, paulo post à nostris visibus sublaturus fuerat in cœlum, ne sublati corporis fraudaremur præsenti munimine, corporis nihilominus & sanguinis sui, pignus salutare nobis reliquit, non inanis mysterij symbolum, sed compaginante Spiritu sancto Christi corpus verum, quod quotidiana veneratione sub visibilis creaturæ forma inuisibiliter virtus secreta in sacris solemniis operatur.] Quomodò autem in hoc mysterio dicatur esse *expiamentum* illæsis cruenti sacrificij iuribus, expositum supra est, cum Petro Cellensi lib. de panibus c. 1. tractando sapientiam Christi in hoc mysterio.

F.

Fauus cum melle.

Nyssenus, Psellus, Philo, Carpathius, Rupertus Cant. 5. Absalon Abbas serm. 7. de Natiu. Berengosus l. de Crucis mysterio, & duplici luce.

Locus Canticorum propositus, apertè in Eucharistiam cadit, iuxta 70. qui verterunt, *comedi panem cum melle*. Quam lectionem secutus Paschasius,, *mel* de sanguine exponens, ait lib. de Sacram. c. 10. [Nos non solùm vinea Domini, sed & vindemia eius sumus. De qua nimirum vinea, Christus in Canticis, *vindemiaui*, (inquit) *myrrham cum vnguentis meis, manducaui panem meum cum melle meo, & bibi vinum cum lacte meo*. Sed priùs panis comeditur, quàm myrrha in nobis mortificationis turgescat, & vnguentum boni odoris naribus respergatur. Tunc itaque panem cum melle quod de petra quæ Christus est, fluxit, comedimus: Tunc itaque vinum suauitatis, cum lacte bibimus.] Mox quoque mel pani conjunctum confert diuinitati. [Illum (inquit) panem qui de cœlo descendit, comedimus, & ideò dicitur *comedi panem cum melle meo*, quoniam in illo diuinitatis dulcedo & humanitas prædicatur.]

Hæc monstrant, fauum cum melle, congruè de Eucharistia accipi in eo capit. 5. Cant. Estque id extra dubium, si expendantur adjuncta. *Comedi* (inquit sponsus,) *fauum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo. Comedite amici, bibite & inebriamini charissimi.* Hæc passim Patres ad Eucharistiam referunt: quorum etiam plerique, expendunt consensionem verborum Euangelij, quo describitur institutio Eucharistiæ, & inuitatio Apostolorum ad manducandum & bibendum; & verborum Cantici æquè inuitantium ad comedendum & bibendum. Quod à Nysseno ho. 10. in Cant. egregiè est expressum. Christus itaque inuitans suos ad comedendum corpus suum & bibendum sanguinem, ait se prægustasse & præbibisse suum corpus & sanguiné, seu comedisse fauum cum melle; ideóque depulsa exemplo suo horroris causa, iure inuitare ad similem esum & potum, pellicientibus præsertim tantis & tam eximiis eius manducationis & potationis fructibus, quantos S. Ambrosius l. 5. de Sacram. c. 3. *in fine*, in hunc locum Canticorum incidens, his verbis complexus est. [*Manducasti panem meum cum melle meo.* Vides quod in hoc pane, nulla sit amaritudo, sed omnis suauitas sit? *Bibi vinum meum cum lacte meo.* Vides huiusmodi esse lætitiam, quæ nullius peccati sordibus polluatur. Quotiescunque enim bibis, remissionem accipis peccatorum, & inebriaris in Spiritu. Vnde & Apostolus ait, *nolite inebriari vino, sed implemini Spiritu sancto.* Vino enim qui inebriatur, vacillat & titubat. Spiritu qui inebriatur, radicatus in Christo est. Et ideò præclara ebrietas quæ sobrietatem mentis operatur.]

Onomasticon Eucharisticum.

Est ergo Christus *fauus mellis* in Eucharistia. Quod firmare licet multis correspondentiis Christi in eo statu, & faui cum melle. Dimissa autem illis vbiuis in Christum cadentibus, ex Alano de insulis & Honorio Augustod. *ad hunc locum* quod [Sicut fauus, & mel latens in cera, ita anima Christi latuit in cellula carnis] Considerandum est cum S. Gaudentio. tract. in illud *Pater maior me est*, in Eucharistia esse corpus de purissima materia, à Spiritu sancto per Virginem Apiculam compactum: vt fauum melle refertum, ab ape Virgine ex lectissima materia construi liquet. [Vermi (inquit S. Gaudentius,) seipsum iam tum per Prophetiam comparare dignatus est: & hoc quidem non sine ingentis rationę mysterij. Constat enim sine coïtu generantis, futuræ apis vermem nasci: cuius labores, Reges & mediocres ad sanitatem afferunt, sicut scriptum est: Labores enim passionis Christi, quem velut apem Virginem permansurum, Virgo mater dedit, tam Reges à regendo, summi videlicet Sacerdotes, quàm mediocres quique se sequentiú, vel ordinis Leuitici, vel fidelium plebis in figura corporis eius ac sanguinis, pro salubritate vitæ communis offerimus; & agnitam dulcediné, mysteriorum, conscio ore testamur, *Gustate & videte quoniam suauis est Dominus.*] Est item ea insignis prærogatiua mellis, quod corpora seruat incorrupta. Ideóque apud Plinium l. 7. c. 3. sub Claudij principatu, Hippocentaurus melle conditus est, vt citra tabem asseruaretur. At Eucharistia pollet insigni efficacitate ad inhibendam corruptionem siue corporum, siue animorum. Nam & resurrectionis pignus peculiare est, ex Christi oraculo, & animam præseruat à cor-

Sect. V. ruptione mortis internæ, recte igitur dicitur *fauus cum melle*. Et quod eodem loco Canticorum fit mentio lactis, reuocat in memoriam vsum antiquum, ob quem Tertullianus l. 1. contra Marcio. c. 14. dixit Deum suos infantare societate lactis ac mellis. Nempe quia qui baptizabantur, & in infantes Dei euadebant, lactis & mellis concordiam prægustabant, vt idem ait l. de coro. mil. cap. 3. Id quod hodiéque seruant Æthiopes, vt est in eorum libris Ritualibus. Plura de hoc ritu Vicecomes l. 5. de baptis. capit. 41. & 42.

Ferculum excellentissimum.

Eusebius de morte Hieronymi.

Sumit *ferculum* pro missu conuiuiali, vt adjuncta docent. [ô signum, (inquit) dilectionis inopinabilis, vt idem sit dator quod datum; & donator idem sit quod ipsum donum. Quàm magna dulcedo tua Domine, quam abscondisti timentibus te, & perfecisti eam sperantibus in te, ô ferculum excellentissimum, venerandum, colendum, adorandum, glorificandum, & amplectendum, omnibus extollendum laudibus, exaltandum cunctis præconiis, firmiter in cordis visceribus retinendum, & perpetuis temporibus alligandum animo. Cecidit homo per cibum ligni vetiti ad miseriam; per te releuatur ad æternam gloriam.] Non nemo, ferculum gestatorium quod fecit sibi Rex Salomon, ad Eucharistiam accommodat. Videsis præter cæteros Cornelium Cant. 3. *versu* 10. in primo sensu Parabolico illius loci. Certè hoc Sacramentum, & Christum & omnia quæ Christi sunt, intra se gestat; nec ad hoc gestamen ascenditur nisi per purpuram passionis, & immolationem. Adest reclinatorium aureum pretiosissimum, in cuius medio ipsa charitatis, ipse inquam Ledidia dilectus Patris, resident. Atque ita omnia ferculi Salomonici adjuncta, hîc reperiuntur.

Fidelia sancta David.

Isaiæ 55.

Propheta iuxta 70. post præmissam inuitationem ad emendum vinum & adipem, quod de Eucharistia accipi vidimus, subdit. *Disponam vobis Testamentum æternum sancta David fidelia.* Nouum & æternum Testamentum, dici de Eucharistia, constat ex Marco, referente formulam secundæ consecrationis. Sancta verò Dauidis, sunt corpus & sanguis Christi propagata ex Dauide, quæ dicuntur *fidelia*, ob incorruptionem ex Apostoli interpretatione Actor. 13. Accuratus in huius loci ad Eucharistiam accommodatione est Turrianus l. 2 de Euch. c. 32. Videndus etiam Henriques lib. 9. c. 9. n. 5 *Litera H.* in Glossa. Non obesse autem incorruptioni Eucharistiæ corruptionem specierum, dictum est sect. 3. c. 7. Esse potiùs hanc hostiæ Christianæ fidelitatem, siue incorruptelam, peculiare decus eius, antiquis sacrificiis negatum, nemo non videt. Nec enim audiendi sunt Rabbini, qui in capitulis Hebraicorum Patrum, in denario miraculorum domus sanctuarij Hierosolymitani, reponunt secundo loco, quod nunquam fœtuerit caro ibi immolata; & sexto loco numerant, quod non sit repertum vitium in Gomer, & in duobus panibus, & in panibus, faciérum. Hanc incorruptionem & panum & carnium in templo immolatarum, sola Rabbinorum quorum proprium quarto modo est fabulinos agere testificatione nixam, nego admittendam, æquè ac repudiandum est quod ibi adjungitur, de nunquam visa musca in templo, de pluuia lignis sacrum ignem nutrientibus nunquam infesta, tametsi locus supernè patebat, déque vento columnam fumi ex igne erumpentem nunquam interturbante. Item de stantium in templo angustia, dilatatione autem adorantium, de scorpionibus atque serpentibus in vrbe Hierusolymitana planè innoxiis. Sicut hæc & huiusmodi alia priuilegia, absque diplomate cœlesti sola Rabbinorum fabulositate, eo quem dixi libro iactata, meritò exploduntur, vt inania; sic ibidem asserta carnium immolatarum & panum Deo oblatorum quantumcunque asseuerentur, incorruptio siue fidelitas, admitti non debet: Sed ea prærogatiua, soli diuinæ Eucharistiæ salua manere debet. Quod obiter insinuauit Isidor. Pelus. l. 1. epist. 401. qua agens eum Beujamino Hebræo, increntum Christianorum sacrificium subsannante, nidorulentis Hebræorum hostiis id anteponit.

Figmentum magnum Dei.

Naz. carmine de Sacerdotibus.

Tametsi Billius, in sua noua interpretatione eisque subjecta glossa, locum Nazianzeni aliò auertit, tamen vetus interpretatio, (quæ probabilitatem suam retinet.) ad Eucharistiam spectat, eáque interpretatione vsum video Sanctesium rep. 2. cap. 5. Sic ergò ibi habet Theologus, ex illa interpretatione.

O sacrificia mittentes incruenta Sacerdotes;

O magnum figmentum Dei in manibus portantes.

Nempe quia Christus Sacerdotum manibus portatur in Eucharistia, quæ est magnum Dei figmentum. Nam *fingere* est *componere*, vnde & compositores luti, *figulos* vocamus, vt ait S. Gregorius hom. 25. in Euang. Eucharistia autem est cibus ille compositus, in quo species terrenæ cum cœlesti substantia componuntur, idque à Deo. Nam ipse est qui corpus suum potentialiter creat in hoc mysterio, vt supra cum Paschasio loquebamur. Scitè duo senes, agentes cum Monacho errante circa Eucharistiam lib. 5. vitæ Patrum libello 18. num. 3. [Nos credimus, quia panis, ipse corpus Christi est; & calix, ipse est sanguis Christi, secundùm veritatem, & non secundùm figuram: sed sicut in principio puluerem de terra accipiens, plasmauit hominem ad imaginem suam, & nemo potest dicere quia non erat imago Dei quamuis incomprehensibilis, ita & panis quem dixit quia corpus meum est, credimus quia secundùm veritatem corpus Christi est.] Itaque corpus Christi Sacramentaliter constitutum, est magnum Dei figmentum de quo apertè sunt duo Theologi, quos inter, collocatur iste qui aliò auersus est à Billio. Nam sacrificium incruentum de quo in primo versu, est sacrificium Eucharistiæ. Sociatio autem humani generis in vnum, de qua in versu tertio, propriè ac præcipuè fit à Sacerdotibus per sacrificium altaris.

Figura corporis & sanguinis Christi.

Augustinus Præfatione in Psal. 3. Tertullianus 4. contra Marcio. c. 40. Ambrosius 4 de Sacram. c. 5. Acta S. Stephani iunioris.

Longissimè absunt hi Patres, à profanissima Sacramentariorum hæresi hoc mysterium transmutante in artolatriam: & pro vero Christi corpore nudam eius figuram exhibente; quod & in

in Berengario pridem anathematizatum est, & ab aliis antiquioribus explosum, vt dicam l. 6. c. 1. Esse tamen Eucharistiam *corporis & sanguinis Christi figuram*, diserte dixit S. Augustinus præfatione in Psal. 3. [In conuiuio (inquit,) corporis & sanguinis sui figuram, discipulis commendauit & tradidit.] Tertullianus quoque loco citato, præfatus Christum dixisse *hoc est corpus meum*, glossat hoc dictum per ea verba, *id est figura corporis mei*. Eodem modo Christum in Sacramento vocant *figuram*, Ambrosius supra, & Paschasius l. de Sacram. cap. 4. ac Hugo l. 2. de Sacram. p. 8. cap. 6. Cum tamen & Augustinus, & Tertullianus, locis benè multis quæ signantur partim in Confessione Aug. l. 3. c. 6. partim in Tertullianica, & apud Pamelium in caput illud 40. ac alibi, disertissimè agnoscant veritatem præsentiæ Christi in Eucharistia; eandémque cæteri apertissimè profiteantur iis ipsis locis quibus Christum in Sacramento esse *figuram* affirmant, certum esse debet, nihil his Patribus rei esse cum Sacramentariis vtcunque eorum verba sonent locis illis duriusculis quæ sont prolata, nec difficilè molliri ac exponi possunt.

Ordiamur ab Augustino, in quo Sectarij majorem vim faciunt. Quod enim in opere contra nouam libertatem p. 1. c. 8. n. 10. notare memini, mirabile est quanto semper studio hostes veritatis Augustinum sibi patronum ac suffragatorem asciscere sint conati, dimissis locis innumeris longè apertissimis, in quibus errores illorum patentissimè confodit. Faustus Rhegiensis (vt Facundus est Autor initio libri contra Mocianum,) obtortis quibusdam D. Augustini locis decipulam simplicibus apposuit, fuitque S. Fulgentio laborandum in genuino D. Augustini sensu aperiendo vt idem Facundus restatur. Berengarius Augustinum vbique crepabat, vt scribit Guitmundus lib. 3. Vvicleffus à suis dicebatur *Ioannes Augustini*, tam frequens & assiduus erat in deprauatione S. Augustini, tantúmque eius studium ementiebatur, vt autor est Vvaldensis l. 2. doctr. c. 34. num. 4. Caluinus perpetuus est in D. Augustini præconiis, tanquam causis ab ipso Caluino nouitatibus suffragaretur. Nihil igitur mirum, si hoc item in puncto magna vis fit à Sectariis in mente D. Augustini, & impigrè a Catholicis in ea elucidanda est laboratum. Duæ autem occurrunt traditæ ab antiquioribus, mentis D. Augustini explicationes.

Vna est Guitmundi lib. 2. qui ait, Eucharistiam iuxta Augustinum, esse *figuram corporis Domini*, idest corporis mystici quod est Ecclesia. Quod Guitmundus confirmat ex D. Augustino, post S. Cyprianum, asserente vel ex materia remota Eucharistiæ qua ex granis, quâ ex acinis adunata, constare mysterium Eucharistiæ referri ad vnitatem mystici corporis Christi siue Ecclesiæ. Quod ipsum tradunt Beda in c. 6. Ioan. S. Gaudentius tract. 2. in Exodum, S. Anselmus l. de Sacram. Altar. 2. p. c. 11. *in fine*, & alij supra adducti tractando lucem charitatis, ab Eucharistia illatam aduersùs odij tenebras. Hinc eruit Guitmundus, difficultatis propositæ solutionem, quam paucioribus comprehensam repræsento ex eodem in calce Confessionis suæ, de Trinitate & corpore Domini. [Hîc quæri potest, cur *mysterium*, vel *Sacramentum*, vel etiam *figura*, hæc consecratio dicitur, si ipsa res & ipsa veritas est, & nihil aliud per hoc significatur. Ad quod ego respondeo, quia & mysterium est, quia aliquid mysticum portat, & Sacramentum quia sacrum aliquid intelligendum intra se occultat; & figura quia excepto hoc quod corporaliter agitur, spirituale aliud valdè necessarium figurat. Mysticum enim & sacrum & spirituale per hoc mysterium figuratur, quoniam sicut nos omnes Christi corpus corporaliter sumimus, ita nos ipsi eius corpus spiritualiter viuendo effici debemus: non illud corpus quod Verbum Dei in persona sua assumpsit, & *Dominicum* dicitur, sed quod in Scripturis sanctis Ecclesia, vocatur. Vnde Paulus dicit, *ipse est caput nostrum & nos membra eius*. Hinc est enim quod de pane & vino, Sacramentum istud conficitur. Panis enim ex multis granis vnus efficitur, & vinum ex multis vinaciis in vnum liquatur. Similiter & nos, ex multis granis vnum corpus efficimur, de corpore & sanguine Domini, benè viuendo & credendo Catholica fide efficimur.] Hæc explicatio difficultatis ex D. Augustino peritæ posset satisfacere, si D. Augustinus tantùm diceret, Eucharistiam esse figuram corporis Christi, quia verè Ecclesia est quoddam corpus Christi. Non potest tamen accommodari ad id quod addit D. Augustinus, Eucharistiam esse figuram sanguinis Christi. Vsus enim non fert vt dicatur esse aliquis sanguis mysticus Christi, sicut dicitur esse aliquod tale corpus. *Onomasticon Eucharisticum.*

Itaque planior videtur esse illa alia responsio, quam adhibuit Lanfrancus lib. contra Berengarium, & Bessarion l. de verbis consecrationis, suppositione 1. ac Vvidefordus ad 3. Vvicleffi articulum, Espencæus lib. 4. de ador. c. 25. admittentes, Christum in Eucharistia esse figuram sui ipsius, prout visibilis & passi in cruce. Idem habet his verbis Paschasius lib. de Sacramen. c. 4 [Quia mysticum est Sacramentum; nec figuram illud negare possumus. Sed si figura est, quærendum quomodò veritas esse possit. Omnis enim figura, alicuius rei figura est, & semper ad eam refertur, vt sit res vera cuius figura est. Nam figuras veteris Testamenti vmbras fuisse, nemo qui sacras literas legit, ambigit. Hoc verò mysterium aut veritas est aut figura, ac per hoc vmbra est: aut certè quærendum est hoc totum, verum veritas dici queat siue falsitatis vmbra, quamuis mysterium huiuscemodi res appellari debeat. Sed figura esse videtur dum frangitur, dum in specie visibili aliud intelligitur quàm quod visu carnis & gustu sentitur, dúmque sanguis in calice simul cum aqua miscetur. Porrò illud fidei Sacramentum, jure veritas appellatur. Veritas ergo dum corpus Christi & sanguis, virtute spiritus in verbo ipsius, ex panis vinique substantia efficitur. Figura verò dum Sacerdos quasi aliud exteriùs gerens, ob recordationem sacræ passionis ad aram venit, & quod semel gestum est, quotidie immolatur Agnus.] Posset etiam dici, Christum esse figuram sui ipsius non prout in cruce passi, sed prout suos in cœlo beaturi: aut (quod in responsionem Guitmundi reuoluitur,) coadunantis suos & cum Deo, & inter seipsos. Aliquo prædictorum modorum intelligendum esse D. Augustinum, non licet ambigere; quia alioqui sibimetipsi in locis

Sect. V. innumeris contradiceret. Adunauit ex Auguſtino, inſigni diligentia, benè multa in hanc rem Hieronymus Torrenſis in Confeſſ. Auguſtin. l. 3. c. 6. 7. & 8. Iuſtius autem eſt per tam multa toties adeò perſpicuè iterata, vnum verbo tenus duriuſculè dictum exponere, quàm per hoc vnum tantiſper ſcabrum & implexum, cætera clara & plana euertere.

Enodandus ſupereſt Tertullianus l. 4. contra Marcio. c. 40. Nam quod l. 3. eiuſdem operis c. 19. & l. contra Iudæos iiſdem vtrobique verbis ait, Christum dediſſe figuram corporis ſui, aliud non fert quàm quod Christus, præbendo Euchariſtiam impleuerit prophetiam, quæ corpus Christi ſub figura panis exhibendum prænunciarat. Dixerat enim Hieremias, *venite mittamus lignum in panem eius*, quibus verbis recitatis addit Tertullianus. [Hinc cum intelligis corporis ſui figuram dediſſe, cuius rettò corpus in panem Propheres figurauit.] Hoc eſt, dedit Christus panem qui eſt verè corpus eius. Nam etiam corporis ſui figuram panem eſſe locutio illa Prophetica teſtatur. Hæc igitur Tertulliani loca minùs ægrè explicantur, quàm ille alius ex l. 4. contra Marcio. quo verborum illorum Christi *hoc eſt corpus meum* ſenſum eſſe ait, *hoc eſt figura corporis mei.* Quid enim Sacramentariis accidere potuit acceptius, quàm totidem ſyllabis ſuum errorem conſignatum legere, apud Scriptorem adeò antiquum? Nec licet excuſare, Tertullianum ſermone ac ſenſibus ſcabrum & aſperum, tenuiſſe eo item loco morem ſuum. Nihil enim leuius, quàm quod ibi habet, *acceptum panem, corpus ſuum fecit, dicendo; hoc eſt corpus meum, ideſt figura corporis mei.*

Nihilominus Tertullianus abeſt quàm longiſſimè à Sectariorum errore. Id quod cum alia loca ab aliis, (vt præmonui,) notata ferunt, tum vrgentiſſimè locus ex l. 5. contra Marcio. c. 8 vbi ait, ſe in ſuperioribus nempe libro 4. probaſſe veritatem corporis Christi contra phantaſma Marcionis, per Sacramentum panis & calicis: quo nihil clarius dici potuit pro veritate Catholica. Ad locum ergo propoſitum reſpondent Eſpencæus l. 4. ador. Euch. c. 5 5. & latè Ludouicus Richeomus t. 1. de Miſſa l. 2. c. 2 a Euchariſtiam dici à Tertulliano *figuram corporis Christi*; facta comparatione ad corpus viſibile, præſertim in Cruce paſſum; quæ eſt reſponſio data ad locum D. Auguſtini. Hæc interpretatio non eſt mala. Non eſt tamen neceſſaria, & minùs congruit Tertulliano, vt liquebit ex ſequentibus Addit Eſpencæus c. illo 2 5 verba illa Tertulliani. *hoc eſt figura corporis mei*, dici poſſe recitata ab eo, ex Euangelio Marcionis, in quo ita ſcriptum eſſet. Hoc videtur voluntarium nec cohæret cum reliquo contextu, quo Tertullianus apertè ex ſua mente admittit, in Euchariſtia figuram corporis Christi. Pereſius Ayala in opere de tradit. part. 3. c. de ſacr. altaris *pag. mihi* 104. ait Tertullianum ſumere *figuram* pro modo eſſendi ſpirituali, & abſque extenſione. Sed hoc nullo modo fundari poteſt, & planè voluntariè dicitur. Legitimus ergo Tertulliani ſenſus, duplex occurrit.

Prior traditur à Bellarmino l. 2. de Euch. c. 7. nempe quod illud *figura corporis mei*, non ſit nectendum cum eo quod immediatè præceſſit, *corpus meum*, ſed cum pronomine *hoc*: ita vt ſit ſenſus demonſtrato pane qui mutatur, *hoc*, id eſt panis qui olim apud Hieremiam fuit figura corporis mei, nunc eſt reipſa corpus meum. Id quod videtur confirmari ex verbis illis quæ immediatè ſubjiciuntur, *Figura autem non fuiſſet, niſi veritatis eſſet corpus*. Nam ſi ageret de Euchariſtia, eámque ſtatueret figuram corporis Christi, non diceret, *figura autem non fuiſſet*, ſed *figura non eſſet*. Figuram ergo vocat panem in veteri Teſtamento prænunciatum, qui figura certè non eſſet, niſi ei veritas reſponderet. Diligenter hoc confirmat Turrianus l. 1. de Euchar. c. 21. Et cohæret ſanè cum ſcopo Tertulliani, qui erat monſtrare Christum impleſſe figuras. Ipſe Caluinus, fatetur Tertullianum aliud noluiſſe, & Sacramentariis nullo modo fauere, vt illi opponit Sanctesius in Examine Doctrinæ Caluini, & in Apologia contra Bezam pag. 139. Videndus Pamelius ad librum 4. contra Marcio n. 665. Videtur non incommodè ad hunc modum expedita eſſe difficultas, quæ locum illum Tertulliani impediebat. Tantùm reſtare videtur aculeus, ex eo quod contra leges Grammaticæ, & planum filum orationis, hyperbaton inuſitatum inuchamus; referentes illud, *hoc eſt figura corporis mei*, non ad antecedens proximū, ſed ad remotum, hoc eſt, non ad corpus, ſed ad panem figuratiuum, de quo anteriùs egerat. Verùm qui ſcabro & paſſim diſtorto ac hyperbatico Tertulliani ſtylo aſſueuerunt, haud quaquam mirabuntur quod diximus. Similiter enim l. contra Praxeam c. 29. explicationem ſubjecti propoſitionis, videtur aptare attributo, dicens *Apoſtolus dicendo, Chriſtus mortuus eſt, ideſt, vnctus, id quod vnctum eſt, mortuum oſtendit.* Vbi ſecundum planum literæ filum, videtur ſenſum eſſe, mortem, ideſt vnctionem affirmari de Christo: cum tamen indubitatum ſit, per hyperbaton affirmari, *Chriſtum*, quod ſonat *vnctum*, mortuum eſſe. Idem hyperbaton occurrit apud Chryſoſtomum hom. 55. in Matth. iuxta Latinos Codices. Ait enim *Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam ideſt fidem atque confeſſionem.* Vbi *fides* atque *confeſſio*, vel potiùs vt Græca habent *fide confeſſionis*, videntur referri ad Eccleſiam, cum tamen apertè referantur ad petram ſuper quam ædificanda erat Eccleſia, & eius petræ explicationem contineant. Similiter ergo in præſenti loco Tertulliani, *panem corpus ſuum fecit, dicendo, hoc eſt corpus meum, ideſt figura corporis mei*, hæc explicatio non cadit in *corpus*, ſed in *panem*. Vt aliud dicere hîc noluerit Tertullianus, quam quod dixerat l. contra Iud. [Sic enim Christus in Euangelio reuelauit, panem corpus ſuum appellans, cuius rettò corpus in panem Prophetes figurauit.] Idque etiam eo loco in quo verſabamur, ſatis expreſſit, cum dixit. [Vt hinc iam eum intelligas figuram corporis ſui, pani dediſſe.] Et l. 5. ſequenti, verſans eundem Hieremiæ locum. [Non intelligens (inquit,) veterem fuiſſe iſtam figuram corporis Christi.]

Eſt alia eiuſdem loci Tertulliani enodatio, fortaſſè expeditior & verior, & quæ vt perſpiciatur, locus de quo agitur, integer repræſentandus eſt. Sciſcitatus de Marcione fuerat Tertullianus, cur Christus ad Euchariſtiæ myſterium, panem potiùs quàm peponem adhibuiſſet; ait id fuiſſe & Ieremiæ vaticinio de ligno in panem eius mittendo, & panis figura tanto ante indicatum. Subdit verò. [Profeſſus ſe concupiſcentia concupiſſe edere Paſcha vt ſuum, (indignum

gnum enim vt quid alienum cõcupiſceret Deus,) acceptum paneio, & diſtributum diſcipulis, corpus ſuum illum fecit, *hoc eſt corpus meum* dicendo, id eſt figura corporis mei. Aut ſi propterea panem corpus ſibi finxit, quia corporis carebat veritate, ergo panem debuit tradere pro nobis. Faciebat ad vanitatem Marcionis, vt panis crucifigeretur.

Hic ſatis apertè aduersùs phantaſticum nec niſi apparentem Chriſtum Marcionis, (vt ipſemet inferiùs l. 5. c. 8. ad hunc locum ſe referens conteſtatur,) probat veritatem corporis Chriſti viſibilis, ex veritate corporis in Sacramento. Vnde non poteſt *figuram corporis* accipere pro nuda imagine, ſed accipit *figuram* pro re ſolida, & vera ſubſtantia, quæ eſt peculiaris Tertulliano locutio. Vt enim habetur ex D. Auguſtino l. de hæreſ. c. 86. Tertullianus quamcumque veram ſubſtantiam donat nomine *corporis*. Vnde libro aduersùs Hermog. & l. de anima, & l. de carne Chriſti; negat effigiem & figuram ſolis rebus fictitiis, concedit autem figuram omnibus veris ſubſtantiis, etiam ipſi Deo. *Figuram ergo & veritatem corporis* nominat verum & non imaginarium ac phantaſticum (iuxta Marcionis delitia,) corpus Chriſti ſuis terminis atque figura conſtans: ita vt figura corporis, idem ſit quod corpus figuratum & ſuis terminis ac lineamentis ritè compactum. Hanc loci Tertulliani enodationem exiſtimo ſolidam. Refert eam ex Angelo Iuſtiniano gentili ſuo, Epiſcopo Gebennenſi, Bened. Iuſtinianus lo c. a. ad Philipp. vetſu 6. n. 3.

Firmamentum in terra in ſummis montium. Pſalmo 71.

Chaldæus habet. *Erit oblatio frumenti in terra.* Litera Hebraica, *erit placenta tritici in terra, in capite montium.* Hieronymus vertit, *Erit memoriale nomen, triticum in terra, in capite montium.* Cum ergo tam conſtanter variæ editiones meminerint tritici in eo textu, ſiue frumenti, exiſtimant Lyranus & Autor Fortalitij fidei l. 3. conſiderat. 4. *ad* 25. *argumentum*, irrepſiſſe mendum in vulgatam editionem, & pro *firmamento* legendum *frumentum.* Sed hallucinantur. Nam *firmamentum* in Scriptura interdum ſignificat triticum, iuxta illud *firmamentum panis contriuit.* Et affine eſt illud Eſaiæ 3. *Omne robur panis, & omne robur aquæ.* Quod S. Cyrillus ibi, de Eucharistia es ponit. Varia ſimilia loca addenſat Genebrardus in hunc locum Pſalmi 71. addens placentas ſiue Chuſcaotb, de quibus veteres Rabini ad eum textum meminerunt, pertinere ad Euchariſtiam. Vnde Rabbi Ionathan referente Paulo Burgenſi, vertit, *Erit placenta tritici in capitibus Sacerdotum.* Multos Rabbinos in eam ſententiam laudant Gahatinus lib. 10. de arcan. c. 5. Eſpenc. l. 4. de adorat. Euch. c. 2. Garetius Claſſe 9. Pineda l. 6. de Salom. c. 20. n. 31. qui addit n. 32. iuxta D. Hieronymi doctrinam lib. 2. Apol. contra Ruffin. vocem quæ hoc loco vertitur *frumentum*, potuiſſe verti *Filium*. Itaque filius eſt frumentum illud ſiue placenta, quæ ſupra Sacerdotum capita erat eleuanda tempore Meſſiæ. Sacerdotes enim ſunt montes ſuſcipientes pacem populo, ſuper quorum capita ſuſtollendum eſſe frumentum factum, prænunciauit Pſaltes eo loco.

Fons donorum cæleſtium, ſuper quem Chriſtus

ſedet, non vnam Samaritanam, ſed vniuerſam alloquens Eccleſiam, vnde non aquæ poculum, ſed ſanctificationis, & ſanguinem vinum largitur, qui ad Dominicæ mortis teſtimonium ſumptus, nobis ſit cauſa vitæ. Onomaſticon Euchariſticum.

S. Chryſoſtomus hom. 7. in Matt.

Fons ſacratiſſimus ſanguinis & ſpiritus.

S. Chryſoſtomus hom. 83. in Matth.

Fontes altaris admirabiles, ex quibus alumni pietatis nutriuntur.

Tres Patres ad illud Cant. 1. *meliora ſunt vbera.* Vbera dici fontes, monſtrat elegans vberum & fontium collatio inſtituta à Philone in Coſmop. & initio libri de Plantat. Noë, nec, non à Chryſoſtomo in Pſalmum 9. Nomine itaque *fontium nutrientum*, Tres Patres intelligunt Euchariſtiam, ob fluenta lactis rationabilia inde promananria. S. Irenæus l. 3. c. 40. videtur eodem nomine donaſſe Euchariſtiam, cum de iis qui Spiritu ſancto deſtituuntur, ait. [Qui non participant eum, neque à mammillis matris nutriuntur in vitam, neque percipiunt de corpore Chriſti procedentem nitidiſſimum fontem: ſed effodiunt ſibi lacus detritos, de foſſis terrenis, & de cœno putridam bibunt aquam, effugientes fidem Eccleſiæ.]

Poſſumus tamen nomen quoque *fontium altaris*, pro Euchariſtia adhibitum, accipere de fontibus aquæ, cum quibus componatur Euchariſtia. Sic Abbas Paſtor in vitis Patrum lib. quinto libello 18. n. 17. [Scriptum eſt, *quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima ad te Deus.* Quoniam igitur cerui in ſolitudine, ſerpentes plurimos glutiunt, & cum eorum veneno fuerint, ad aquas peruenire deſiderant; bibentes autem tentantur à feruore ſerpentini virus: ita & Monachi in ſolitudinibus habitantes, accenduntur dæmonum malignorum veneno, & propterea deſiderant Sabatho Dominico venire ad fontes aquarum, hoc eſt ad corpus & ſanguinem Domini noſtri IESV Chriſti, vt purgentur ab omni amaritudine dæmonum malignorum.] Diuinè S. Chryſoſtomus hom. 45. in Ioan. *ſub finem* [Admiranda ſanè Eccleſiæ myſteria, admirabile ſacrarium. Ex Paradiſo fons ſcaturiit è quo ſenſibiles fluuij emanarent. A menſa hac prodiit fons qui fluuios ſpirituales diffundit. Iuxta hũc fontem, non ſteriles ſalices germinant, ſed quercus cœlum ipſum attingentes, quæ fructus tempeſtiuos & ſolidos ſemper producunt. Si quis æſtuat, ad hunc fontem ſe conferat, & recreabitur. Mundat ſqualorem & ſordes, æſtus mitigat non ſolares, ſed quos ignitæ ſagittæ impriment. Etenim ortum ſuum ſupernè habet, inde radicem vnde irrigatur. Multi huius fontis riui, quos Paracletus diffundit, & filius arbiter eſt: neque bidente aut ligone viam facit, ſed animos noſtros aperit. Hic fons lucis, diffundens radios veritatis: huic ſupernæ aſtiterunt virtutes, fluctuum eius pulchritudinem inſpicientes. Nam manifeſtiùs quàm nos, illæ propoſitorum virtutem & fulgorem inacceſſibilem intuentur. Quemadmodùm enim ſi quis liquefactò auro manum vel linguam iniiciat, quàm primùm deauratur; Ita hæc nobis propoſita, animam auream reddunt. Reſurgit enim vehementiùs igne fluuius; neque incendit, ſed abluit tantùm quicquid comprehenderit.] Diſeris

X 3 iuſta

Sect. V. iuxta Chryſoſtomum, fontem paruum creuiſſe in fluuium, & in lucem Solémque conuerſum eſſe. Hæc eſt enim *aqua lucis*, vt cecinit S. Paulinus carm. de obitu Celſi pueri.

Nolo donum vini, lucis aquam ſitio.

Et ſuperiùs Chriſtum alloquens,

Nam tu fons quo vita fluit, quo gratia manat,
Quo lux omnigenas funditur in populos.

De ſiti inextinguibili abſque faſtidio, & inſignis cum dulcedine potantis, ſimul ſitientis, pulchrè ibidem S. Paulinus.

Fontes ſpirituales.

S. Chryſoſtomus in fine homiliæ ad Neophitos, agens de Hebræis colatis cum Chriſtianis. [Illi (inquit,) habebant Ducem Moyſem, nos Dominum Saluatorem. Hoc de iſto Moyſe ſi quis diſerit, mihi crede, non errat. Nam & huius labia, Spiritus lenitatis amplexus eſt, huius animæ ſpiritus manſuetudinem tenet. Moyſes tunc manus ad cœlum leuauit, & manna panem protulit Angelorum: iſte Moyſes dexteram tetendit ad cœlum, & protulit panem cœleſtem. Ille percuſſit petram, & fontes aquarum protulit, iſte proximans menſæ, petram percuſſit ſpiritalem, fontes ſpiritales oſtendit. Ideò namque menſa, vt fons affluens in loco medio collocatur, vt vndique circunſtantia ſatientur armenta, vt ſalutaris ille meatus abundanti largitate decurrens, nullum ſitis rabie reperire permittat. Quoniam igitur talis nobis hîc fons eſt, taliſque vita noſtra conceditur, & omnibus bonis menſa completur, vt vndique nobis affluat largitio ſpiritalis, accedamus cum corde veritate ſuffulto, cum pura conſcientia, vt accipiamus gratiam & miſericordiam & auxilium opportuno tempore.]

Eodem reuoluitur quod legitur apud Pelagium Diaconum l. 5. vitæ Patrum libello 18. num. 17. his verbis. [Dixit Abbas Paſtor. Scriptum eſt; *Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus.* Quoniam igitur cerui in ſolitudine ſerpentes plurimos glutiunt; & cum accēſi eorum veneno fuerint, ad aquas ſuperuenire deſiderāt, bibentes autem liberantur à feruore ſerpentini virus; Ita & Monachi in ſolitudinibus habitantes, accenduntur dæmonum malignorum veneno; & propterea deſiderant Sabatho Dominico, venire ad FONTES AQVARVM; hoc eſt, ad corpus & ſanguinem D. N. IESV Chriſti, vt purgentur ab omni amaritudine dæmonum malignorum.] *Sabathum Dominicum* appellat Sabathum Chriſtianum; ſiue primam hebdomadæ diem, in quam religio Sabathi Iudaici tranſlata eſt in lege Chriſtiana. Nomen enim *Sabathi* generale eſt, caditque in quemcunque hebdomadæ diem; addita tantum nota numerali quæ ſignet quotus ſit hebdomadæ dies; V. G. *vna Sabathi* pro prima die hebdomadæ, *ſecunda Sabathi* pro ea quam nūc *diem Lunæ* appellamus. Et fuiſſe eam locutionem, *prima Sabathorum*, vel *ſecunda*, aut *tertia* pro prima & ſecunda ac tertia die hebdomadæ, à Chriſtianis quoque vſurpatam, diſertè tradit Gregor. Nyſſenus orat. 2. de Chriſti reſurr. Eo itaque Sabatho, quod diem Dominicum conſtituit, à Domini aſcenſo ſuper occaſum, ſic denominatum, Monachi ad fontes aquarum ſpiritualium, ad corpus inquam & ſanguinem Domini, ſpiritualem ſitim expleturi & venenum Dæmoniacum eo malagmate purgaturi accurrebant, iuxta Paſtorem Abbatem.

Facit ad hunc locum quod Turrecremata tract. de Euchar. cap. 5. ratione 7. eminentiam Euchariſtiæ oſtendi ait, [ex conditione fontanea gratiæ, & virtutum quam habet. Continetur enim in hoc Sacramento fontalis origo omnium bonorum. Hic enim eſt fons copiæ, omnia per gratiam infundens, de quo dicitur Cant. 3. *Fons hortorum, puteus aquarum viuentium quæ fluunt impetu de libano.* Libanus candidus, noſter eſt Chriſtus, e quo impetu diuinitatis, fluunt riui gratiarum.] Pergit oſtendere ex Ambroſio, omnes gratias, & omnia bona, ex hoc veluti fonte promanare fidelibus. Additque ratione octaua, hunc eſſe fontem ſpiritualis dulcedinis [. Planè fons totius delectationis & ſuauitatis, eſt corpus Chriſti in hoc Sacramēto exiſtens, à quo riui dulcedinis deriuantur: quæ ſingulis viribus animæ, & virtutibus & potentiis diriguntur: & ad quoſcunque non venit huius fontis influxus, ſiue hoc incrementum pietatis, areſcunt, deſtituuntur & marceſcunt. Iſte eſt fons de quo dicitur Geneſ. 2. *Fons aſcendebat de terra*, id eſt de terreno corpore Domini in Sacramento, *irrigans vniuerſam ſuperficiem terræ*, id eſt omnia interiora animæ rationalis, irrigat, fœcundat, dulcorat.] Hæc Ioannes Theologus. Sic enim in Concilio Florentino cum elogio nominatur Turrecremata.

Fons immortalitatis.

Iſidorus Peluſiota l. 1. epiſt. 123. hunc Euchariſtiæ titulum ſuppeditat, verbis illis. [Purà illa ſyndon quæ ſub diuinorū donorū myſterio expanſa eſt, Ioſephi Arimathæenſis eſt miniſterium. Vt enim ille Domini corpus ſyndone inuolutum ſepulturæ mandauit, per quod vniuerſum mortalium genus reſurrectionem percepit. Eodem modo nos, propoſitionis panem in ſyndone ſanctificantes, Chriſti corpus ſine dubitatione reperimus, illam nobis immortalitatem fontis in modum proferens, quam Saluator IESVS à Ioſepho funere elatus poſteaquàm à morte ad vitam rediit, largitus eſt.] Apud Laſicium Sectarium ad cap. 51. Theologiæ Moſcouiticæ lego hæc verba de Ruſſis [Panem ſacratum, calici intritum, cochleari argenteo è manibus myſtæ calicem tenentis hauriunt; quem & puerulis triennibus hæc dicentes ingerunt, corpus Chriſti accipite, & ex fonte immortali guſtate.]

Fractio panis.

Actorum 2. & 20.

In Scripturis ſæpè *frangere panem*, eſt eſurienti erogare ſtipem, notátque S. Auguſtinus, ſerm. 62. de temp. eo loquendi modo inſinuatum eſſe etiam pauperes de ſua paupertate decerpere aliquid debere in egenos erogandum. Apud eum verò Autor libri de ſalutar. documentis cap. 5. ea *fractione*, ſignificatam vult prudentem eleemoſynæ diſtributionem in varios, vt pluribus benè fiat. *Fractio panis* de qua hîc agitur, aliam quàm vulgarem eleemoſynam ſonat: & vel corpus Chriſti immolatum in altari, vel eius immolationem deſignat. Alanus lib. de Euchariſt. cap. 5. exiſtimat ſic accipiendum illud Apoſtoli 1. Cor. 10. *panis quem frangimus*,

idest

idest *quem immolamus*. Nam fractio iis verbis expressa, non est solutio vel diuisio corporis Christi in varias particulas, sed est diuulsio carnis à sanguine, quantum est ea vi verborum. Itaque *fractio* actiuè sumpta, est immolatio corporis Christi. Sumpta verò obiectiuè, est ipsum Christi corpus in altari immolatum. Et ita manifestè videtur accipi Actor. 2. vbi Lucas describens feruorem fidelium recens per Apostolos conuersorum, ait eos *perseuerasse in communicatione fractionis panis* quod apertè cadit in Eucharistiam. Expensio illius loci adhibita ab Vmberto Episcopo Syluæ Candidæ sub Leone IX. in disputatione contra Nicetã Pectoratum, facit ad hanc rem. [Vt Lucas narrat, (inquit) *erant fideles perseuerantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis*. Quæ *communicatio*, qualiter & quibus fieret diebus, post demonstrat, dicens *quotidie perseuerantes vnanimiter in templo, & frangentes circa domos, panem sumebant*. Hic in *fractione panis & communicatione*, non nisi perfectam actionem Missæ debemus accipere quemadmodùm & ipsum legimus, non imperfectam sed perfectam commemorationem sui, discipulis tradidisse in pane à se benedicto, & mox distributo. Non enim benedixit tantùm & seruauit frangendum in crastinum, neque fregit tantùm & reposuit, sed fractum statim distribuit. Vnde B. Alexander Papa, quintus à Petro, passionem Domini inserens Missæ Canoni, non ait; *hoc quotiescunque feceritis*; sed *hæc*: idest si *benedixeritis, fregeritis, & distribueritis*, in mei memoriam facite. Quicquid horum fiat sine reliquis, scilicet benedictio sine distributione, aut fractio sine benedictione & distributione, perfectam Christi memoriam non repræsentat: sicut distributio nullam; sine benedictione & fractione.] Vides quid iuxta Vmbertum sonet *fractio* apud *Lucam*, & sumi omnino pro immolatione incruenta vndecunque perfecta.

Multi eodem modo accipiunt fractionem panis Lucæ 24. vbi duo discipuli, dicuntur cognouisse Dominum *in fractione panis*, quod accipiunt de consecratione Eucharistiæ. Ita frequenter S. Augustinus, nominatim l. 3. de consensu Euang. c. 25. & tract. 2. in epist. Ioan. & serm. 140. de temp. & aliis locis, annotatis à Hieronymo Torrensi in Confess. August. c. 6. §. 13. Item Autor imperf. operis in Matth. hom. 17. Beda, & Theophilactus Lucæ 24. Hesychius 2. Leuit. c. 9. Subscribunt Ioannes Faber Dominicanus l. 3. de Missa c. 2. Maldonatus Lucæ 24. Alanus lib. de Euchar. c. 45. Vasques 3. p. d. 196. c. 3. Sberlogus in Cant. Vestigatione 15. n. 31. Fateor tamen hoc esse satis dubium, imò negatur à Iansenio & Carthusiano ibi, & à Suare t. 3. 3. p. d. 43. sect. 3. *in fine*. Tum quia sic, fatendum esset, Christum consecrasse absque sacrificatione; nempe consecrando tantùm vnam speciem: quod quamuis per potestatem excellentiæ facere poterat, non est tamen sine vrgentissima causa, quæ hîc certè deest,) affirmandum Christum edere voluisse exemplum consecrandi, contrarium institutioni suæ de semper iungenda vtraque consecratione. Itaque vt minimum est valdè dubium, an *fractio panis* eo loco Lucæ 24. significet consecrationem Eucharistiæ.

In Actis S. Arsenij in narratione de sene priùs incredulo, *fractio panis*, & pro consecratione, & pro specierum sacratarum diuisione vsurpata habetur, verbis illis. [Aperti sunt intellectuales eorum oculi, & quando positi sunt panes in altari, videbatur tribus illis tantummodò, tanquam puerulus iacens super altare: Et cum extendisset Presbyter manus vt frangeret panem, descendit Angelus de cœlo: habens cultrum in manu, & sacrificauit puerulum istum: sanguinem verò eius excipiebat calice. Cum autem frangeret Presbyter in parua frusta panem, etiam Angelus incidebat membra pueri in modicas partes.] Priore loco, *fractio* est consecratio; quæ quamuis ab Angelo effici nequeat, tamen vt Senex dedoceretur errorem, placuit Deo, Angelum magni consilij, qui est Sacerdos in æternum sic exhibere.

Onomasticon Eucharisticum.

Fructus dulcis gutturi sponsæ.

Origenes hom. 3. in Cant. dulcissimè de hoc dulci fructu his verbis disserit. [*Sicut arbor mali inter reliqua ligna Syluæ, sic est sponsus meus inter reliquos filios*, habens fructum qui non solùm sapore omnes, sed & odore præcellat: & duos animæ sensus, id est gustum & odoratum reficiat. Diuersis namque copiis mensam suam nobis præparat sapientia; in qua non solùm panem vitæ apponit, sed immolat carnes verbi. Et non solùm miscet in cratere suo vinum, sed & mela odorata satis adhibet & dulcia, quæ non tantùm in ore & labiis suauitatem reddant, sed & interioribus tradita faucibus, dulcedinem seruent.] De Eucharistia quoque, eum locum accepit Aponius l. 3. in Cant. Rectè etiam conferri potest Eucharistia, cum fructu ligni vitæ ad vescendum suaui, de quo Genes. 2. Et ita Paschasius l. de sacram. cap. 7. & qui eum locum cum citato loco ex Canticis perpulchrè nectit, vtrumque Eucharistiæ accommodans Rup. l. 1. *in Cant. sub finem.*

Frumentum.

Arnobius in Psalmum 4. illud, *A fructu frumenti, vini, & olei sui, multiplicati sunt*, [Accepimus frumentum in corpore, & vinum in sanguine, oleum in chrismate.] Similiter Vigilius l. 3. contra Eutychen. [Iacob & Esau, populi gentium & Iudæorum gerere figuram; nullum opinor ambigere Christianum. Primus ergo populus gentium, cuius Iacob præformabat imaginem, à rore cœli, & à pinguedine terræ, id est à Christo qui est Deus & homo, benedictionis sortitus gratiam: frumenti, & vini, & olei, est abundantia cumulatus; id est corporis & sanguinis Christi, & chrismatis eius misterio consecratus.] Video à nonnullis, in eundem sensum accipi illa Ieremiæ 31. *Et venient, & laudabunt in monte Sion, & confluent ad bona Domini, super frumento, vino, & oleo.* Titelmannus in Psalm. 4. eodem refert illud Ioëlis 2. *Zelatus est Dominus super terram, & pepercit populo suo. Et respondit Dominus, & dixit populo suo. Ecce ego mittam vobis frumentum, & vinum, & oleum, replebimini in eis, & non dabo vos vltra opprobrium in gentibus.* Hunc enim locum pertinere ad bona noui Testamenti, monstrant sequentia; quibus Diaboli ciectio, & deserti gentium fructificatio, ac Spiritus sancti effusio, interprete B. Petro Actor. 2. est prænunciata, vt eruditè & more suo piè considerauit. Titelmannus. Denique Oseë 14. vbi nos legimus;

Sect. V. *vivent tritico* , S. Hieronymus teſtatur legi *inebriabuntur frumento* , quæ eſt mirabilis nota huius frumenti , eſcam ſimul ac potum continentis.

Frumentum electorum.

Zach. 9.

Nun nemo vertit *frumentum iuuenum* , vel *adoleſcentum* , quia huius frumenti maximè proprium eſt inſtaurare iuuentutem amiſſam , & reſtituere homini primum vigorem. Si enim ceruus ætatis ſuæ arbiter eſt , quia ſerpente paſtus, veneno langueſcit in iuuentutem , vt ait Tertullianus l. de pallio cap. 3. quanto iuſtius eſt hominem iuueneſcere ac nouellari , paſtum Chriſti corpore , quod ſerpente ſanante expreſſum eſt ? Pulchre S. Ambroſius lib. 5. de Sacram. cap. 3. [lignum aridum factum es in Adam : ſed nunc per gratiam Chriſti Sacramenta es cœleſtia conſecutus.] Itaque agnoſcit per Eucharistiam hominem iuueneſcere , ac reuireſcere. Idem lib. 4. eiuſdem operis cap. 2. [Veniebas ergo deſiderans ad altare , vtpotè qui tantam gratiam videras. Veniebas deſiderans ad altare , quo acciperes Sacramentum. Dicet anima tua , *Introibo ad altare Dei mei ad Deum qui lætificat iuuentutem meam.* Depoſuiſti peccatorum ſenectutem , ſumpſiſti gratiæ iuuentutem. Hoc præſtiterunt tibi Sacramenta cœleſtia. Denique iterum audi dicentem Dauid *renouabitur ſicut aquila iuuentus tua.* Bona aquila eſſe cœpiſti, qui cœlum petis , terrena faſtidis. Bonæ aquilæ circa altare. *Vbi enim corpus* , *ibi & aquilæ.* Forma corporis , altare eſt ; & corpus Chriſti eſt in altari. Aquilæ vos eſtis , renouatæ ablutione delicti.]

Inſigniter de hoc effectu Euchariſtiæ , diſſerit Paſch. libro de Sacram. cap. 21. vbi illud Prouerb. 9. *ſapientia miſcuit in cratere vinum ſuum* , ait ita accipiendum , vt ſignificetur ſumptio Euchariſtiæ de menſa Chriſti , quod vt ait, [Ideò fit , vt ſanguis Chriſti , inde pro nobis exhauriendis quotidie delictis , rurſus in pretium ſumatur redemptionis , & interior homo noſter per hoc pleniùs innouetur , & coüniatur Chriſto , non modò moribus & vita , verùm etiam & vnitate naturæ per corpus ; vt hinc inde in illius forma inueniamur. Neque enim hic ſanguis integrè percipitur , niſi & moraliter inebriet mentem & ſpiritualiter de altari corporis Chriſti , ob renouationem nos refundat ; vbi profectò Chriſtus conuiuium & conuiua noſter , ſimul eſſe voluit. Per hoc ergo quod nos corpus eius ſumus , de carne & oſſibus eius ; ille nobiſcum illud bibit nouum , in regno Patris , quia ſanguis eſt noui Teſtamenti. Nos verò quia corpus eius ſumus , & ille in nobis vt caput regnat , regnum Patris iure vocamur. In quo nimirum Chriſtus iam illud bibit nouum , quoties fideles intra Eccleſiam dignè iſtud percipiunt. Sicut enim pariter in ſuis eſurit , & ſitit , & veſtitur , ac ſuſcipitur : ſic quoque bibit illud nouum in regno Patris , id eſt in Eccleſia , quoties eum dignè ſui , aut comedimus aut potamus. Nam de vinea illa quæ fecit labruſcas , felle amaritudinis potatur , quod eſt calix paſſionis. Cæterum in regno adoptionis , de genimine vitis nouæ bibit , & de vinea Sorech quæ interpretatur *electa*. Rubentia enim muſta in eo prelo Crucis eliquantur, dum quotidie Chriſti ſanguinem de altari ſumimus. Idcirco quoties nouum ex hoc vinum bibimus in regno Dei , Chriſtus illud ſe bibere fatetur, cuius nos membra ſumus, & qui bibimus. Hinc ergo conuiuium noſtrum dicitur , quia Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Conuiuæ verò eo quod cum illo epulamur transformari in nouitatem , quia corpus eius ſumus , ex quo ſe in regno Patris illud nouum bibere teſtatur. Alioqui cum in illo regno futuro hunc potum corporeo guſtu, & hanc eſcam non bibiturum, nec percepturum credimus , ſed ſicut ipſe Sacerdos & Autor ſalutis inſtituit. Ex quo enim renouati ſunt SS. Apoſtoli per aduentum S. Spiritus de cœlis & inebriati muſto charitatis ; ex eo ſane credimus hunc calicem in Eccleſia conſecratum : quoniam ille Spiritus veritatis in quo renouati ſunt, ex vetuſtate, induxerat eos in omnem veritatem , & confirmauerat in plenitudinem doctrinæ. Profectò vbi iam ſicuti à Chriſto, ita ſanè ab iis & deinceps , in nouitate Spiritus ſancti conſecratur.]

Hoc igitur eſt, Euchariſtiam eſſe frumentum nouellans & reſtituens iuuentutem. Vulgata lectio , quæ habet *frumentum electorum* , paſſim refertur ad prædeſtinatos , ita vt hoc titulo ſignificetur , hunc eſſe cibum à Deo prouiſum, vt in illius fortitudine electi perueniant ad patriam. Quamuis autem veriſſimum ſit , Euchariſtiam efficacitatem ſuam maximè prodere in electis , tamen cauendum eſt, ne ſicut aliqui Hæretici ſolos electos habent pro verè iuſtis, nec niſi à iuſtis accipi Euchariſtiam affirmant, ita à ſolis electis verè accipi Euchariſtiam arbitremur. Iudas enim non erat electus , qui tamen Euchariſtiam percipit , vt latè tradit Caſtro V. *Euchariſtia* hæreſi 11. & nos plene tractat. de Iuda cap. 9. num. 19. Et inde Chriſti bonitatem maximè ſuſpiciebat S. Elphegus vt habent eius Acta 19. April. Reprobi ergo, ſiue pro tempore quo ſunt iuſti , ſiue cum in malo ſtatu (in quo denique obeunt,) ad ſacram menſam accedunt, verè accipiunt corpus Chriſti, & cum fructu, quando per iuſtitiam temporariam, qua interdum collucent , dignè communicant. Itaque benigna mollitione , vel etiam correctione egent, illa crediti Bernardi ſerm. de dignit. Sacerd. *ſub finem.* [Tria in Sacramento altaris attendere debes , ſpeciem panis , veritatem carnis , virtutem gratiæ ſpiritualis. Vſque ad ſpeciem panis, ſenſus pertingit exterior : ad veritatem carnis , fides interior : ad virtutem gratiæ ſpiritalis charitas ſuperior. Speciem panis, rodit aliquando ſorex paruiſſimus ; Chriſtianus recipit, etiam peſſimus: Virtutem gratiæ ſpiritualis, non niſi prædeſtinatus recipit.] Imo verò etiam non prædeſtinatus , ſi iuſtè communicet , (vt poteſt contingere ,) virtutem gratiæ ſpiritualis ex Sacramento percipit , niſi ſi ea virtus reſtringatur ad beneficium perſeuerantiæ, cui exorandæ magnum præſidium eſt in Euchariſtia. Qua ratione poteſt admitti quod Haymo 1. Cor. 11. ait, Chriſtum omnibus prædeſtinatis ad vitam æternam , tradere panem quem quotidie conſecrant Sacerdotes.

Fundamentum fiducia.

S. Chryſoſtomus hom. 24. in 1. Cor.

Præclarè de hoc fiduciæ fundamento in Euchariſtia Petrus Chryſologus ſerm. 95. vbi agens de Phariſæo rogante vt Chriſtus cum eo manducaret , ait. [Rogas Phariſæe vt manduces

cum

cum illo: Crede, esto Christianus, & manducas ex illo. *Ego sum (inquit,) panis qui de cœlo descendi.* Semper Deus maiora tribuit quàm rogatur. Nam se manducandum dedit, qui rogabatur vt manducandi secum, fiduciam largiretur. Et tamen hoc dedit, vt illud quod postulatum est non negaret. Nonne sic promitit hoc, & sponte discipulis suis. *Vos perseuerastis mecum, manducabitis & bibetis in mensa mea, in regno meo?* Christiane, qui se tibi hic manducandum dedit, quid suum tibi denegare poterit in futurum, Et qui tantum tibi viaticum parauit ad victum; quid in illa tibi mansione perpetua non parauit?] Optimè item Paschasius l. de sacram. c. 19, ferè initio, adductus sect. 4. c. a. §. a.

G.

Gloria Dei.

S. Ignatius Epist. ad Ephes.

De hoc titulo latè sect. 3. c. 3. tractando humilitatem Christi in Eucharistia.

Gratia.

Apostolus Hebr. 12. ait *habemus gratiam per quam seruiamus Deo, placentes cum metu & reuerentia.* Hunc locum de Christiano sacrificio esse accipiendum, benè prosequitur Turrianus l. a. de Euchar. cap. 13. Nam illud *seruitium*, de quo ibi Apostolus, Græcè est λατρεία & supremum cultum Deo per hoc sacrificium exhibitum designat. Est etiam perquàm verisimile, Apostolum Hebr. 13. atentem Hebræos ab epulis sacrificantibus antiquis, huius gratiæ meminisse cum dixit. *Optimum est gratia stabilire cor, non escis quæ nihil profuerunt ambulantibus in eis. Habemus altare de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deseruiunt.* Hæc posttema eadere in Eucharistitm, grauissimi Patres ibi à Cornelio notati tradiderunt. Ergo illa alia adiuncta, ad eundem scopum spectant: atque adeò *gratia* stabiliens cor est Eucharistia; cuius proprius effectus retinere ac munire animum, vt S. Cyprianus agnouit; prospiciens ne quis ad profitendam fidem, & subeundum pro Christo martyrium, aliter impastus, hoc cibo. Non rarò item *gratia* absolutè sumitur pro effectu sacrificij siue pro corpore Christi & sanguine. Iam supra retuli illa S. Ambrosij 5. de sact. cap. 3. [Venisti ad altare, accepisti gratiam Christi, sacramenta es cœlestia consecutus.] Nec minùs apertè S. Augustinus tract. 27. in Ioan. [Gratia eius non consumitur morsibus.] Et sermone de verbis Euang. allegante Beda 1. Cor. 10. [Norunt fideles, quemadmodùm manducent carnem Christi. Vnusquisque accipit partem suam, vnde & ipsa gratia, *partes* vocantur.] Sexta Synodus can. 101. [Corpus Christi & templum, hominem ad imaginem Dei creatum, diuinus magna voce appellat Apostolus. Omnem ergo sensibilem creaturam superans, is qui salutari passione cœlestem dignitatem est assecutus, Christum bibens vel comedens, æternæ vitæ adaptatur, animam & corpus diuinæ gratiæ participatione sanctificans. Quare si quis immaculati corporis in synaxis tempore esse particeps voluerit, & offerre se ad communionem, manu in Crucis formam, sic accedat; & gratiæ communionem accipiat.] Theodoretus Dialog. 1. ait, Christum symbola visibilia, sui corporis & sanguinis nomine decorasse, non mutando naturam, (nempe apparentem ac externa speciē,) sed gratiam adiungendo naturæ: Gratiam vtique substantialem, seu Christum. Autor qq. ex vtroque Testamento mixtim quæst. 106. [Arbor vitæ quæ posita est in paradiso, imago fuit futuræ gratiæ Dei, quæ est corpus Domini, quod qui edit, viuet in æternum.] Apud Palladium sect. 66. Laus. accessus ad gratiā, idem est quod accessus ad communionem. Ait enim Ammonam Monachum, vidisse Angelum signantem accedentes ad gratiam & scribentem in libro, illorum nomina. Eos autem qui abetant deleuisse, & intra triduum defunctos esse. Denique Franco Abbas tom. 10. de Gratia Dei rationem optimam reddit cur Eucharistia dicatur *gratia*, sic scribens. [Christus instituto sacrosanctæ cœnæ conuiuio, vbi legalibus ceremoniis, celebrato Pascha typico finem imposuit, verum & æternum Pascha, typico finem imposuit, verum & æternum Pascha, veri agni oblatione substituit, in cuius immolatione, charitas, (ipsa est gratia de qua agimus,) oculis nostris quasi visibiliter se contuendam exhibuit. *Maiorem enim charitatem nemo habet quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis.* Si autem animam ponere pro amicis, tam magna est charitas vt maior esse non possit, quæ & qualis aut quanta est charitas, animam ponens pro inimicis? Nam cum pro amicis anima ponitur, vicissitudo amicitiæ redditur, Cum verò pro inimicis anima ponitur, rectè charitas, rectè gratia vocatur. *Commendat autem suam charitatem Deus in nobis*, ait Apostolus, *quoniam cum adhuc peccatores & inimici essemus, Christus pro nobis mortuus est*]

Gnosticos quoque, Eucharistiæ tribuisse nomen *gratia*, habetur ex S. Irenæo lib. 1. cap. 9. quem describit S. Epiph. hær. 34. Agens enim de præstigiis Marci, ait. [Pro calice vino mixto, fingens se gratias agere, & in multum extendens sermonem inuocationis, purpureum & rubicundum apparere facit, vt putetur ea gratia ab iis quæ sunt super omnia, suum sanguinem stillare in illius calicem per inuocationem eius, & valdè concupiscere præsentes ex illo gustare poculo, vt & in eos stillet quæ per Magum hunc vocatur *gratia*.] Item Eusebius Emissenus homo hæreticus apud Theodoretum Dial. 3. inducit. Christum objurgantem inficiatores veræ carnis Christi, & contestantem, priuandum esse immortalitate & bonis per participatam Christi carnem conferendis, eo quod pro nihilo habuissent *gratiam*. Non modò igitur Sancti Doctores, sed etiam impij hæretici, diuinam Eucharistiam nomine *gratia* insigniuerunt. S. Dionysius extremo capite de communione, numero multitudinis appellat Eucharistiam *gratias magnas*, χάριτας μεγάλας.

Onomasticon Eucharisticum.

Gratia bona.

Idem quod Græcè *Eucharistia*. Notationem *gratia bona*, prout de Eucharistia dicitur, pulchrè aperuit Ioannes Ragusinus orat. de commun. sub vtraque specie, quam habuit in Concilio Basileensi, meritò hic adscribendus. Panis iste (inquit,) si dignè comeditur, impinguat. *Poculum tuum inebrians, quàm præclarum est.* Per hanc ergo Sacramenti virtutem, vniuersæ virtutes

rutes augentur, & omnium gratiarum froctus exuberant. Is enim in hoc Sacramento ſumitor torus & integer, qoi eſt fons & origo totius virtutis & gratiæ. Quapropter antonomaſticè reſpectu omnium aliorum Sacramentorum, *Eucharistia* dicitur Græcè, quod Latinè interpretatur *bona gratia*; cuius nuncupationis ſex poſſunt cauſæ & rationes aſſignari. Vna eſt, quia non eſt niſi gratia, & non niſi gratia eſſe poteſt. Secunda autem, quia non datur niſi à gratiſſimo. Tertia quia non niſi gratiſſimis adminiſtratur. Quarta autem, quia non niſi gratiam operatur. Quinta, quia gratia eſt ſuper gratiam. Sexta, quia eſt omnis gratiæ contentiuum. Etenim cum in omnibus Sacramentis aliis, gratiam eius per partes participemus, in hoc Sacramento totum quod videmus, quod rangimus, quod guſtamus, eſt gratia. Vnde Zachar. 4. dicitur de hoc Sacramento *exæquabit gratias gratia eius*. Quia quicquid in omnibus Sacramentis & virtutibus ſparſim in gratiis colligitur, totum ſimul hic in vna gratia inuenitur. Vnde ſignificatur per Gomor, quod eſt menſura mannæ quæ vnicuique ſufficiebat. *Exodi* 16. Menſura enim ſufficiens homini ad ſalutem, non eſt niſi quæ continet gratiam perfectam, in qua totus Chriſtus continetur. Hæc eſt vrna aurea continens manna *Hebr.* 9. quæ intra Sancta Sanctorum collocatur quæ ad vniuſquiſque ſufficit capacitatem.] Videndus de hac Eucharistiæ denominatione Alcuinus libro de diuin. Offic. cap 40.

Gratia corporis Christi.

Autor imperf. operis in Matth. hom. 17.

Idem eſt *gratia corporis Christi*, ac *gratia quæ eſt corpus Christi*, vt proinde hic titulus recidat in eum qui paulo ante eſt propoſitus.

Gratia Dei, Gratia Christi, Gratia Spiritus.

Palladius ſect. 63. Lauſ. agens de Dioſcoro centum Monachorum Patre, ait eum cum acceſſurus erat ad gratiam Dei, monuiſſe ſuos vt puri accederent; vbi *accederent ad gratiam Dei*, eſt accedere ad ſacrificandum, & porrigendam ſuis Euchariſtiam. Vel certe eſt accedere ad communicandum: quo pacto *gratiam Dei* pro Euchariſtia, accipit idem Palladius ſect. 69. eiuſdem libri, vbi agens de Eulogio, ait. [Cum ſæpè vidiſſet aliquos Monachos ad aram acceſſuros, eos retinuit, dicens, quomodò audetis ad ſancta accedere Sacramenta, cum habeatis malas cogitationes? Et tu quidem hac nocte, animo verſaſti turpem fornicationis cogitationem. Alius autem in animo ſuo reputauit; dicens, nihil referre an peccator an iuſtus accedat ad *Dei gratiam*? Alius autem de dono dubitauit, dicens, numquid me accedentem ſanctificabit? Paruum ergo recedite à ſanctis Sacramentis; & ex animo agite pœnitentiam, vt ſit vobis remiſſio peccatorum, & ſitis digni Chriſti communione. Niſi enim primùm mandaueritis cogitationes, non poteritis ad *Christi gratiam* accedere.] En quoties Palladius propoſitas diuinæ Euchariſtiæ denominationes vſurpat, vt clarum videatur fuiſſe tunc peruulgatas. Porrò quam *gratiam Dei* & *gratiam Christi* dictam audiſti S. Chryſoſtomus hom. 83. in Matth. vocat *gratiam Spiritus*, dicens. [Quaſi lactentes pueri, *gratiam Spiritus* ſugamus.] Hortatur ibi ad communicandum auidè & aſſiduè. Eodem modo accipit *gratiam Spiritus* hom. 3. de Dauide, vt dicam ſect. 6. c. 3.

Gratia Eucharistia.

Concilium Cæſaraugustanum c. 3.

Gratia ſalutaris.

S. Cyprianus l. de lapſis, n. 94.

Recenſens eo loco S. Cyprianus aliquot miracula in abutentes cibo Euchariſtico edita poſtremum ſic exponit. [Alius & ipſe maculatus, ſacrificio à Sacerdote celebrato, partem cum cæteris auſus latenter accipere, ſanctum Domini edere & contrectare non potuit. Cinerem ferre ſe, apertis manibus inuenit. Documento vnius oſtenſum eſt, Dominum recedere cum negatur: nec immerentibus ad ſalutem prodeſſe quod ſumitur, quando gratia ſalutaris in cinerem, ſanctitate fugiente mutetur.] Eo loco ſacramentum Euchariſtiæ, apertè vocatur *gratia ſalutaris*. Vnde Pamelius firmari notat eam ſententiam, qui Euchariſtiam interpretati ſunt *bonam gratiam*. Quo ſpectaſſe etiam ait S. Hieronymum, qui Euchariſtiam vocauit *gratioſitatem & gratiam*.

Gratia ſecundum fidem, ſiue in fide.

Maximus de Eccleſ. myſtag. c. 22. aliàs 15.

Explicans Maximus quid vnumquodque eorum quod in myſteriis peragitur, myſticè deſignet cum venit ad ſignificationem participationis diuinæ Euchariſtiæ, habet hæc verba. Significamus, [Per ſanctam immaculatorum & viuificorum Sacramentorum participationem, eam quam cum ipſo eſſe contigit ex participatione præſimilitudinem, communicationem, & vt eodem verbo rurſus vtar, identitatem, per quam ex homine Deus fieri homo dignus habetur. Quorum enim hîc in præſenti vita per gratiam in fide credimus eſſe donorum S. Spiritus participes, eorum in futuro ſæculo, veres & vt reipſa ita ſit, per ſpem fidei noſtræ quæ non excidit & eius qui eſt pollicitus, firmam & ſtabilem & quæ tranſiliri non poteſt promiſſionem, cum præcepta pro viribus ſeruauerimus, credimus nos futuros participes tranſeuntes à gratia quæ eſt in fide, in gratiam quæ eſt in forma, Deo ſcilicet & Seruatore noſtro Ieſu Chriſto, per ablationem eorum quæ in nobis corruptionem & interitum ſignificant, in ſeipſum transformante & tranſmutante; & quæ per ſigna ſenſibilia hic oſtenſa ſunt, archetypa & primitiua largiente Sacramenta. *Gratiam in fide*, præuiam gratiæ *quæ eſt in forma* vocat, gratiam ſecundùm fidem, præeuntem gratiæ quæ eſt ſecundùm ſpeciem. Ambulamus enim hic per fidē, non per ſpeciem vt in cœlo. Vnde Sacramentum Euchariſtiæ, cuius hic in via vſus eſt, dicitur *gratia ſecundùm fidem*, vel *gratia in fide*. Gratia autem coniunctionis liquidæ & facilis cum Deo cuius communio præſens eſt antytipa, eſt *gratia in forma* vel *gratia coniunctionis ſecundum ſpeciem*.

Gratia ſuper gratiam.

Turrecremata tract. de Euchar. cap. 4. in quinta ratione nominis *Eucharistia*, latè proſequitur notionem huius tituli. Summa diſputationis eſt, in Euchariſtia aceruari cumulum omnium gratiarum, indéque Euchariſtiam denominari *gratiam ſuper gratiam* non diſſimiliter atque mulier ſancta & pudorata dicitur gratia ſuper gratiam. Poteſt verò optimè huc aptari, quod proximè dictum eſt ex Maximo de gratia ſecundùm ſpeciem. Sicut enim per Chriſtum accepimus gratiam

tiam

tiam pro gratia, atqoe adeò gratiam, super gratiam, eo ipso qnod gratiæ veteris legis, successit gratia noul Testamenti: ita per Eucharistiam, à gratia transimus ad gratiam auctiorem; ab vnione inquam Sactamentali ad factialem & apertam. Vnde rectè dicitot *gratia super gratiam.*

H.

Hæreditas Christi.

S. Chrysostomus hom. 2. ad populum *in fine*; sic describit præclaram hæreditatem nobis a Christo relictam in Eucharistia, conferens eam cum melote relicta Eliæ ab Elisæo. [Tanquam maximam hæreditatem, Elisæus melotem suscepit: Etenim verè maxima fuit hæreditas, omni auro pretiosior. Et erat posthac duplex Elias ille, & erat sursum Elias, & deorsum Elias. Noui quod iustum illum beatum putatis; & velletis quisque esse vt ille. Quid igitur si vobis demonstrauero quid aliud, quod illo multo maius omnes sacris mysteriis imbuti recepimus? Elias nempe melotem discipulo reliquit; filios autem Dei ascendens, suam nubis carnem dimisit. Sed Elias quidem exutus; Christus autem & nobis reliquit, & ipsam habens ascendit. Ne igitur animo concidamus, neque lamentemur, neque temporum difficultatem timeamus. Qui enim sanguinem suum pro omnibus effundere non recusauit, & carnem suam & rursus ipsum sanguinem nobis communicauit, quid pro salute nostra recusabit?] Adducendus in eandem sententiam est S. Gaudentius tract. 2. in Exod. *sub finem.* [Deus noster (inquit,) ignis consumens est, purgans, erudiens, & illuminans corda nostra ad intelligentiam diuinorum; vt & ipsius à Christo instituti sacrificij cœlestis causam rationémque noscamus, inenarrabili dono eius sine fine gratias relaturi. Nam verè istud est hæreditarium munus Testamenti eius noui, quod nobis ea nocte qua tradebatur crucifigendus, tanquam pignus suæ præsentiæ dereliquit.]

Sed & Prosper in opere de promiss. 2. p. c. 40. agens de Iesu Naua. [Rectè huic nomini, etiam terrena hæreditas distribuenda, seruata est: quoniam non esse aliud nomen sub cœlo datum hominibus in quo nos oporteat saluari, Apostolica est sententia præfinitum, quæ nostrum ducem Iesum Christum Dominum ostendit, suis hæreditatem perpetuam, seipsum distribuentem, qui eum percipientes dicunt; hæreditas mea, præclara est mihi.] est etiam in hanc rem pulcherrimus locus apud S. Auitum serm. de Natali Calicis, vbi sic concludit pleniorem disputationem. [Agnoscamus fideliter, summam hæreditatis adeptæ. Illud est videlicet, quod cœnantibus Apostolis, æterni libaminis, ordinem, consecrauit. Itaque videmus, quod nihil nobis de substantiæ plenitudine minuit, qui quod pro nobis assumpsit, vnum nobis reliquit. Alij hæredibus suis sua tribuunt, ille semetipsum, id est, carnem vel sanguinem corporis sui.]

Benè de Eucharistia accipit Turrecremata tract. de ea c. 4 *ratione* 5. illud Isaiæ. 58. *Sustollã te super altitudinem terræ, & cibabo te hereditate Iacob patris tui.* Censet hic Autor, *altitudinem terræ*, esse excellentiam corporis Christi: Et hanc ipsam esse hæreditatem Iacob., & omnium ab initio Patriarcharum, quia omnes in fide & benedictione huius Sacramenti sunt vegetati atque refecti, quas nos quoque nunc cibamur atque reficimur.

Onomasticon Eucharisticum.

Hierurgia.

S. Dionysius cap. 3. hierat. Eccles. donat hoc nomine incruentum sacrificium, quia in eo Hierarcha ἱερουργεῖ τὰ θειότατα. *Operatur sacra diuinissima.* Christi scilicet corpus & sanguinem, quæ sacro ore, & sacris verbis à Christo adhibitis & præscriptis conficit. Non enim ea vtcunque sistit, sed verè conficit, vt fert notio vocis ἱερουργεῖν & disertè ait S. Hieronymus, negans licere sibi obloqui de Sacerdotibus, qui Christi corpus sacro ore conficiunt: Alios similiter locutos, protuli supra sect. 3. c. 5.

Holocaustum salutis, holocaustum Dominicæ passionis.

Rupertus l. 6. in Gen. c. 32.

Quomodò sacrificium incruentum dicatur *holocaustum salutis & dominicæ passionis* dictum est supra sect. 3. cap. 1. exponendo comparationem vtriusque sacrificij. S. Clemens epist. 2. singulas hostias vocat *holocausta*, quod quomodò sit intelligendum patebit ex dicendis V. *Sacramenta.*

Hortus conclusus.

S. Ambrosius l. de initiandis cap. 9. hunc titulum suggerit & euoluit, verbis illis. [His igitur Sacramentis pascit Ecclesiam suam Christus, quibus animæ firmatur substantia. Meritóque videns profectum eius gratiæ continentem, dicit ad eam: *Quàm decora facta sunt vbera tua, soror mea sponsa, quam decora facta sunt à vino, & odor vestimentorum tuorum super omnia aromata. Fauus distillans labia tua sponsa, mel & lac sub lingua tua, & odor vestimentorum tuorum sicut odor libani. Hortus conclusus soror mea, sponsa mea, hortus conclusus fons signatus.* Quo significat, signatum debere apud te manere mysterium, ne violetur operibus malæ vitæ, atque adulterio castitatis; ne diuulgetur quibus non conuenit, ne garrula loquacitate dispergatur in perfidos. Bona ergo debet fidei tuæ esse custodia, vt intemerata vitæ ac silentij integritas perseueret. Vnde & Ecclesia altitudinem seruans mysteriorum cœlestium, reiicit à se grauiores venti procellas, & inuitat vernantis gratiæ suauitatem, & sciens quod hortus suus Christo displicere non possit, aduocat ipsum sponsum, dicens, *Exurge Aquilo & veni Auster, perfla hortum meum, & fluent vnguenta mea. Descendat frater meus in hortum suum, & edat fructum pomiferarum suarum.* Bonas enim arbores & fructiferas habet, quæ radices suas tinxerint in sacri fontis irriguo, & in bonos fructus nouæ fœcunditatis germine pullulauerint, vt nun iam Prophetica cædantur securi, seu Euangelica vbertate fœcundentur. Denique fertilitate earum Dominus delectatus respondet, *ingressus sum in hortum meum, soror mea sponsa, vindemiaui myrrham cum vnguentis meis, manducaui cibum meum cum melle meo, bibi potum meum cum lacte meo;* Quare cibum & potum dixerim fidelis intellige. Illud autem non dubium, quod in nobis ipse manducat & bibit, sicut in nobis legisti, quia in carcere esse se dicit. Vnde & Ecclesia videns tantam gratiam, hortatur filios suos, hortatur proximos, vt ad Sacramenta concurrant, dicens, *edite proximi mei & bibite, & inebriamini charissimi mei.* Quid edamus, quid bibamus,

Sect. V. bibamus, alibi tibi per Prophetam Spiritus ſanctus expreſſit, dicens, *guſtate & videte quoniam ſuauis eſt Dominus.*] Videndus Philo Carpathius Cant. 5. ad illud *ingredere in hortum meum.*

Hoſtia incruenta.

Iſidor. Peluſ. l. 3. epiſt. 75. omnibus Chriſtianis Sacerdotium ſui corporis tribuens, ſacrificium incruentæ hoſtiæ τῆς ἀναιμάκτου θυσίας, ſolis Sacerdotibus initiatis concedit. De eadem incruenta hoſtia, accipiendum eſt quod Nazianzenus orat. 3. de Iuliano Apoſtata loquens, ait. [Hinc quidem facinora ſua auſpicatur, quemadmodum narrant qui ipſius arcanis gloriantur: (Proh in quos ſermones incurrere cogor!) impuro & nefario ſanguine lauactum extergit, initiationi noſtræ execrabilem initiationem opponens, ſus videlicet in cœno prouoluta, ſicut eſt in prouerbio; manúſque ſuas profanat, vt nimirum eas ab incruento ſacrificio, per quod nos Chriſto ipſiúſque paſſionibus & diuinitati communicamus, elueret ac repurgaret.] *Sacrificium incruentum*, eo Nazianzeni loco, ſumitur pro hoſtia incruenta. Neque enim Iulianus fuerat Sacerdos, vt ſacrificare Chriſtiano ritu poſſet. Sed quia pro more tunc recepto, inter communicandum hoſtiam incruentam nudis manibus exceperat, arbitrabatur eas eſſe contaminatas, & conſpurcatas. Idcirco illas eluere voluit ad modum prædictum.

Hoſtia laudis.

Apoſtolus Hebr. 13. de Chriſto ait, *Per ipſum ergo offeramus hoſtiam laudis, ſemper Deo* Hoc de hoſtia Euchariſtiæ accipit Matthæus Galenus l. de ſacrific. & cap. 5. & Turrianus l. 2. de Euch. cap. 14. Nec abnuit Cornelius ibi, quin ſit legitima expoſitio; tametſi (vt putat,) inadæquata: quod aliæ præterea ſint hoſtiæ laudis, & fructus labiorum confitentium nomini eius, quamuis iſta eſt præcellentiſſima. Poteſt autem proferri duplex ratio, qua hoc myſterium dicatur eſſe *hoſtia laudis*; primò abſolutè & abſque reſpectu ad vllum antiquum ſacrificium. Verè enim Euchariſtia eſt *hoſtia laudis*; & quidem ſupremæ, qua Deus in Spiritu & veritate adoratur. Quo ſenſu S. Auguſtinus l. 1. contra aduerſ. legis c. 18. negat aliud eſſe ſacratius ſacrificium laudis; quod ſplendidiſſimè iterat c. 20. Et hoc ſenſu Iſaiæ 62. Euchariſtia dicitur comedenda à laudantibus. Sic enim habet Propheta. *Iurauit Dominus in dextera ſua, & in brachio fortitudinis ſuæ. Si dedero triticum tuum vltra cibum inimicis tuis, & ſi biberint filij alieni vinum tuum in quo laboraſti: quia qui congregant illud, comedent, & laudabunt Dominum; & qui comportant illud, bibent in atriis ſanctis meis.*] Gloſſa S. Hieronymi in eum locum ſic habet. [Hoc eſt autem triticum, & hoc vinum quod non comedent niſi laudantes Dominum, & non bibent niſi in atriis ſanctis eius, de quo Dominus in paſſione dicebat, *amen amen dico vobis, non bibam de genimine vitis huius, donec illud bibam nouum in regno Patris mei.* Quæ ex parte complentur in Eccleſia, quando dicit Dominus diſcipulis ſuis, *bibite amici mei & inebriamini fratres*: Quod vinum lætificat cor hominis, & in plena luce atque meridie bibitur à Ioſeph: Et complebitur pleniùs, quando inebriabitur terra benedictionibus Domini. Triticum quoque de quo panis cœleſtis efficitur, illud eſt de quo loquitur Dominus, *Caro mea verè eſt cibus.* Rursúmque de vino; *Et ſanguis meus verè eſt potus*]

Sed de cumulata & plena laude, per hanc hoſtiam Deo exhibita, ob quam plebs Chriſtiana ad nullum aliud diuini-publici cultus penſum aſtringitur in feſtis, quàm ad aſſiſtendum huic ſacrificio, multa ſæpe iam ſunt dicta; nominatim tractando Chriſti in Euchariſtia humilitatem, & alia addemus in ſequentibus.

Monendus verò hîc obiter eſt Lector, Catholicæ fidei hoſtes decipulam hîc appoſuiſſe ſimplicibus, vt refert Alanus lib de ſacrif c 14. Ex eo enim quod Euchariſtia dicatur *hoſtia laudis*, & eius immolatio appelletur *ſacrificium laudis*, inferunt rationem hoſtiæ & ſacrificij non habere locum in hoc myſterio, niſi latè & cum abuſione vocis, iuxta quam S. Chryſoſtomus, in Pſal. 95. decem ſacrificiorum genera numerat, inter quæ recenſet laudem Dei. Scatent ſcripta Patrum huiuſmodi dictis de ſacrificio laudis ignitæ in templo cordis, vt loquitur Laur. Iuſtinian. ſerm. de Purific. B. Virg. qui etiam l. de Caſto connubio c. 24 hæc habet de eo ſacrificio. [Optimè vtique exercetur mens cum diuinis exercetur in laudibus. Eſt namque diuina laus, ſacrificium ſalutare, oblatio munda, thymiama ſuauiſſimum, munus acceptabile, & grata libatio, fragrantiſſimus odor, & hoſtia immaculata.] Apud Anaſtaſium q. 2. in Script. ex doctrina cuiuſdam Anachoretæ perfecta adoratio in ſpiritu & veritate & liturgia Deo acceptiſſima, præ qua externus ſacrificandi ritus non videatur tanti eſſe, ſtatuitur hæc ſui immolatio in ara cordis & templo animæ.

Hinc igitur errant Hæretici; cum Euchariſtia dicitur *hoſtia laudis*, vocem *laudis* eſſe additum diminuens; quale eſt quo *homo* dicitur *pictus*, & æquè tollere veritatem ac propitiatem hoſtiæ & ſacrificij, ſicut eſſe pictum adimit veritatem humanæ naturæ ab eo qui denominatur homo pictus. Sed veritas Catholica docet hoc ſacrificium ita eſſe ſupremam Dei laudem, vt ſimul ſit verum ſacrificium. In quam ſententiam & veritatem immolationis hic agnoſcendam ſupra nudam laudem, multa ex Patribus accumulat Ioannes Fabri Ord. Prædicat. l. 5. de Miſſa c. 8.

Altera ratio ob quam Euchariſtia dici poteſt *hoſtia laudis*, continet reſpectum ad priſcam hoſtiam laudis, de qua Leuit. 7. Benè eam hoſtiam in hunc modum deſcribit Philo l. de victimis. [Sacrificium quod laudis dicitur, fit hunc modum. Cum aliquis in nullam aduerſitatem incidit, vel rerum externarum vel corporis, ſed quieta tranquilláque vita fruitur, proſperè degens & feliciter, abſque offenſis damniſque omnibus longum vitæ curſum, ceu nauim, in alto dirigens in ſerenitate perpetua, ſecundæ fortunæ auris à puppi aſpirantibus; neceſſe eſt vt Deo gubernatori debeat, ſanitatem continuam. & non interpellata commoda, atque in vniuerſum ſinceras felicitates nullis vitiatas calamitatibus: & horum largitorem demereatur hymnis, laudationibus, ſacrificiis, & aliis gratiarum actionibus: quæ omnia comprehenduntur *laudis* nomine Hanc victimam, non biduo ſicut priorem illam pro ſalute, ſed ipſa prima die lex iubet abſumi, vt qui experti ſunt propenſum paratúmque fauorem cœleſtis numinis, incunctanter de hoc ſacrificio impertiantur aliis.] Recolendum in hanc rem eſt, duo fuiſſe

genera

genera hoſtiæ pacificorum : vnum pro accepto beneficio, alterum quod vel ex voto, vel ſponte offerebatur. Prior hoſtia, præcipuè habebatur hoſtia laudis, & in ea duo panes abſque fermento offerebantur, quorum vnus Sacerdori cedebat. Aquila Pſal.49. v.14. & Pſal.106.v.22. expreſſit hoc ſacrificium, nomine εὐχαριστίας, vt vtrobique monuit Agellius. Habemus ergo, & materia, & ipſo nomine adumbratam noſtram Euchariſtiam in antiqua hoſtia laudis : cuius etiam adiuncta ex Philone recitata, perbellè in Euchariſtium cadunt. Nam ad eam accedendum eſt, fruenti ſumma pace & lætitia.

Hoſtia munda, diuinum, ſacroſanctum, Deóque digniſſimum ſacrificium.

Euſebius libro 1. de demonſtrat. capite vltimo.

Noſtra hoſtia, *munda* dicitur ad differentiam hoſtiæ pecuinæ: quæ quia cruenta erat, multis ſordibus obnoxia neceſſariò erat, & iis incommodis quæ ſordes illas conſequuntur. Quanquam Hebræi in Capitulis Patrum inter decem miracula domus Sanctuarij numerant, quod nunquam abortiuerit mulier ab odore immolatorum in templo, nunquam caro ibi immolata fœtuerit, nunquam ibidem viſa ſit muſca. Quorum fides ſit penes Autores. Noſtra hoſtia, nullis talibus incommodis, citra omne dubium eſt obnoxia; eſtque verè munda & nitens, & in ſe, & quoad omnia adiuncta. Debétque eſſe curæ iis qui apparant ſacrificij materiam, vt mundiſſima & nitentiſſima ſit, ac digna ſub cuius accidentia & exuuias ſubeat Chriſtus. Eáque de cauſa, hoſtiæ diligendæ ſunt ex pura & candida materia. In quam rem ſcitè Algerus l.2. de Euch. c.9. præmiſſa hac interrogatione. [Quæritur, quare in candido pane conſecretur magis corpus Chriſti, quam in nigro, vel cuiuſcunque coloris; cum ſanguis conſecretur in vino albo, vel rubro, vel cuiuſcunque coloris.] Reſpondet. [Pane quidem cuiuſcunque annonæ ſiue coloris, non prohibetur fieri corpus Chriſti, ſi neceſſitas fuerit : ſed decet reuera eum candidiſſimum eſſe & mundiſſimum, ſi facultas non defuerit, qui transferri debet in ſplendidiſſimum corpus immaculati Agni. Sicut enim mucor & vetuſtas in tali Sacramento prohibentur, ne irrogent ſumentibus faſtidium; ſic in eo nihil debet eſſe, quod ſumendi minuat deſiderium.]

Scribit Cæſarius l.9.c.65. iuxta Coloniam Agrippinam accidiſſe, vt Sacerdos oblaturus hoſtiam, aduerterit eam reſilire à ſacro miniſterio: id tertiò cum contigiſſet, aliam hoſtiam afferri iuſſit, qua adhibita ſacrificium placidè & abſque vlla difficultate perfecit. Sacro finito, eandem illam hoſtiam tertio abiectam aſſumens, in cœtu virorum grauium ac peritorum, rei geſtæ ſeriem expoſuit : & cunctis præ ſtupore hærentibus, vnus hoſtiam aduerſo Sole contuitus, maculoſam deprehendit : eáque diuiſa, deprehenſus eſt intra eam cimex decoctus: Indéque compertum, cur SS. Angeli, hoſtiam adeò immundo animalculo inquinatam, à ſacro miniſterio reiectam voluiſſent. Ab ocularis teſtibus eam ſe narrationem comperiſſe, ſcribit Cæſarius, qui etiam cum ea ſcriberet, teſtatur Sacerdotem cui ea hoſtiæ reiectio acciderat, fuiſſe ſuperſtitem.

Admonet hic locus, circa vinum quoque adhibendas eſſe cautiones; ita vt non modò adhibeatur vinum de vite liberum nimiis admiſtionibus extraneis, & totali acore ac corruptione, & iam digeſtum ſufficienter ad naturam vini: (alioqui enim non eſſet valida ſecundæ conſecrationis materia,) ſed etiam adhibeatur vinum, quod quauis impuritate & fœculentia careat; cuiuſmodi ſanè non eſt muſtum ex vuis maturis expreſſum in dolia vel in ipſum calicem, r quæ eſſet quidem validę conſecrationis materia: cum tamen non ſit conuiuium vindemiæ defœcatæ, in quo huiuſmodi potus propinatur, infrequentiſſimum eſt vt (ob talis vini impuritatem) liceat in eo vino conſecrare, quod rectè affirmat Alanus l. de Euch. c.11. & Suar. t.3.3.p.d.45.ſ.1. Et ratio eſt, quia fœces muſto admiſtæ, non ſunt vinum, nec conſecrantur, moxque ſeorſim à ſpeciebus vini in fundo calicis ſubſidunt : aut ſi totam vini ſubſtãtiam ita permearunt, vt vinum eſſent, & conſecrarentur, mox corruptæ, & vini hypoſtaſis ſiue ſedimentum effectæ, deſinunt eſſe ſpecies vini, nec vltra continét Chriſti ſanguinem. Vtrumuis autem contingere ſupponatur, nõ exigua in Chriſti ſanguinem irreuerentia eſt, vinum ſic impurum, priuſquàm defœcatum fuerit, conſecrare. Porrò quod Suares loco allegato ait, ſe non exiſtimare vigere vllibi eum vſum conſecrandi vinum ex vuis maturis expreſſum in calicem, adſcribi non poſſum; qui ſciam variis locis ineunte Auguſto, alibi verò (vt Auenione in quadã religioſa domo 6. Auguſti,) in more fuiſſe non ita pridem, vt huiuſmodi vinum conſecraretur ſpecie pietatis in primitiarum vineæ conſecratione & oblatione, Deo facta.

Onomaſticon Euchariſticum.

Hoſtia omnium Sacerdotum.

S.Paulinus Epiſt.5.

Agens de Chriſto S.Paulinus, [Ipſe (inquit,) pro nobis & animam & carnem ſuam poſuit & recepit: qui & Sacerdos, & hoſtia, & agnus, & paſtor eſt, qui pro ouibus ſuis Paſtor, & pro paſtoribus ſuis agnus occiſus eſt. Ipſe enim Dominus, hoſtia omniũ Sacerdorũ eſt, qui ſemetipſum pro omniũ reconciliatione Patri libans, victima Sacerdotij ſui, & Sacerdos ſuæ victimæ fuit: cuique nunc vt omniũ Domino, omnis noua creatura ſacrificiũ, ipſiq; ſunt hoſtiæ Sacerdotes.] In Euchariſtia valet quod de Chriſto hîc aſſerit S.Paolinus, cũ eſſe omnium Sacerdotum victimam & victimam Sacerdotij ſui. Omnes quippè Sacerdotes Chriſtiani, hanc vnam victimam offerunt, & ipſe eum omnibus, ac in omnibus offert. Quo faciunt quæ S.Irenæus l. 4. c.35. & ibi varij Patres à Feuardentio prolãti tradunt, de Chriſto in ſingulis ſacrificiis Chriſtianis offerente ac Sacerdote. Diſertè Hincmarus opuſc. de diuortio Lutharij, & Thiebergæ *ſub principium*. [Dominus ſemel in cœna, pridie, quàm pro reparatione & ſalute omnium, qui in Adam perierant, pateretur, de pane è farina & aqua confecto, & calice ſacroſancti altaris, qui aqua miſcetur, Euchariſtiam ſuis manibus benedixit, & ore commendauit, quam quotidie in omni Catholica Eccleſia, longè latéque per orbem diffuſa, indeficientibus eiſdem ſuis verbis, per manus & ora Sacerdotum, in redemptionem & reparationem atque ſalutem credentium conſecrat.] Huc pertinet quod in actis S. Vdalrici ſcribit Berno apud Surium 4. Iulij nempe viſam dexteram conſecrantis, cum S. Vdalrico conſecrante.

Hoſtia paſſionis Chriſti.

S.Gregorius hom.37 in Euang.

Hoſtia placationis.

S.Gregorius ibidem.

Sect. V.

Hoſtia propitiationis.

S. Cyrillus Catech. 5. myſtag. ſic habet. [Poſtquàm confectum eſt illud ſpirituale ſacrificium, & ille cultus incruentus, ſuper ipſa propitiationis hoſtia, obſecramus Deum pro communi Eccleſiarum pace, pro tranquillitate mundi, pro Regibus, pro militibus, pro ſociis, pro ægrotis, & afflictis, & in ſumma pro iis omnibus qui egent auxilio. Indigemus autem omnes.] En quàm latè patet propitiatio per hoc ſacrificium exorata. De qua etiam optimè S. Chryſoſtomus hom. 77. in Ioan.

Hoſtia ſalutis mundi.

Petrus Bleſenſis epiſt. 86. allegato S. Ambroſio, orat. ante Miſſam, quæ verè eſt S. Anſelmi.

Hoſtia vitalis hoſtia totius mundi.

S. Gregorius initio libri Sacramentorum.

Hoſtiam vitalem vocat, non modò ob vitam quam procreat, ſed etiam quia Chriſtus ita immolatur, vt integer perſeueret & viuus. Itaque ſicut Iſaac dictus eſt *viuus Martyr*, quia non ſtetit niſi per Dei bonitatem quominus vita ſpoliaretur: Ita Chriſtus viua ſeu vitalis hoſtia dici poteſt, quia niſi obſtaret diuina manus concomitantiam inferens, mors Chriſto inferretur vi verborum. Legendus de proportione Chriſti & Iſaaci hac in parte Rupertus l. 6. in Geneſ. cap. 35. Nec tantùm Iſaias à Chryſoſtomo t. 5. Græcol. ſerm. 29. denominatur *viuus Martyr* quo nomine hîc Chriſtum affici volumus, ſed etiam Confeſſores omnes à Nazianzeno orat. 20. n. 13. & Religioſi à Caſſiano collat. 18. c. 7. Offerunt enim hoſtiam viuam & rationabilem vt eſt apud Apoſtolum, nempe ſeipſos citra mortē corporis. Hoc autem præcellentiſſimè circa Chriſtū efficitur in ſacrificio incruento. Salua quippè vita corporis ob concomitantiam diuina manu interpoſitam, immolatur Deo, ac proinde eſt hoſtia viua & vitalis. Eadémque eſt hoſtia totius mundi, quia fructus hoſtiæ in ſacrificio incruento immolatæ, planè ad omnes pertinet, vt proximè ex S. Cyrillo Hieroſolymitano vidimus.

Hoſtia vnica & perfecta Eccleſia, fide æſtimanda non ſpecie.

Euſebius hom. 7. de Paſch.

Cur Euchariſtia dicatur *non æſtimanda ſpecie ſed fide*, perſpicuum eſt. Nam quod ex ea apparet, eſt valdè deſpicabile: ſed fides monſtrat, quantus theſaurus ſub eo vili tegmine deliteſcat. At cur hæc dicatur eſſe *vnica & perfecta Eccleſia Chriſtiana hoſtia*, ratio peti debet ex abrogata antiquorum ſacrificiorum & hoſtiarum veteris Teſtamenti varietate; vt huic corpori omnes illæ vmbræ loco cederent. Erant enim omnia ſacrificia antiqua, vmbræ huius ſacrificij, vt docet D. Auguſtinus l. 1. contra aduerſ. legis & prophet. cap. 18. & pulchrè lib. 17. Ciuit. c. 20. verbis illis menſa Chriſti [quam Sacerdos ipſe mediator Teſtamenti noui exhibet ſecundùm ordinem Melchiſedec, de corpore & ſanguine ſuo. Id enim ſacrificium, ſucceſſit omnibus illis ſacrificiis veteris Teſtamenti, quæ immolabantur in vmbra futuri. Propter quod etiam, vocem illam in Pſalmo triceſimo & nono, eiuſdem mediatoris per prophetiam loquentis agnoſcimus: *ſacrificium & oblationem noluiſti, corpus autem perfeciſti mihi.* Quia pro illis omnibus ſacrificiis & oblationibus, corpus eius offertur, & participantibus miniſtratur.] Et ibidem lib. 10. cap. 20. [Et Sacerdos eſt ipſe offerens, ipſe & oblatio. Cuius rei Sacramentum quotidianum eſſe voluit, Eccleſiæ ſacrificium, quæ cum ipſius capitis corpus ſit, ſeipſam per ipſum diſcit offerre. Huius veri ſacrificij, multiplicia variáque ſigna erant ſacrificia priſca ſanctorum; cum ob hoc vnum per multa figuraretur, tãquam verbis multis res vna diceretur, vt ſine faſtidio multum commendaretur. Huic ſummo veróque ſacrificio cuncta ſacrificia falſa ceſſerunt.] Pulchrè item S. Leo ſerm. 8. de paſſio. cap. 7. [Nunc (inquit,) carnalium ſacrificiorum varietate ceſſante, omnes differentias hoſtiarum, vna corporis & ſanguinis tui implet oblatio, quoniam tu es verus Agnus Dei qui tollis peccata mundi, vt ſicut vnum eſt pro omni victima ſacrificium, ita vnum de omni gente ſit regnum.]

Egregiè porro Prumienſis l. 5. de ſtatu domus Dei [Iſraël (inquit) carnalis, multitudinem hoſtiarum in parabolam acceperat. In agno enim qui offerebatur, illius innocentia qui ſicut ouis ad victimam ductus eſt, ſignabatur. In hirco, ſimilitudo carnis peccati, in ipſo qui eſt ſine peccato declaratur. In ariete principatus eius monſtratur, qui eſt princeps pacis. In tauro, fortitudo illius inſinuatur, qui eſt fortis & potens in prælio. In vitulo, virtus eius ſignificatur, qui eſt Dominus virtutū & Rex gloriæ. In columba, ſimplicitas illius indicatur, qui ſuos diſcipulos vt ſint ſimplices ſicut columbæ, docet. In turture, caſtitas eius manifeſtatur qui lumbos noſtros præcingi iubet. In paſſeribus, corpus & anima ipſius ſignificatur, qui poſuit animam ſuam pro ouibus ſuis. In decima, conſummatio operum eius exprimitur, qui in cruce dixit, *conſummatum eſt.* Ecce quàm plurimis hoſtiis, domus Iſraël vmbræ futurorum ſeruiebat. Sicut enim plurima verba legis, ſic plurimas hoſtias carnalis Iſraël habebat. Sed apud nos eſt vnum verbum: Verbum ſcilicet incarnatum; & vna hoſtia, quæ ſemel in conſummatione ſæculorum, per mediatorem noui Teſtamenti Chriſtum oblata, conſummauit in ſempiternum ſanctificatos. Exterior namque illa domus, quæ à veritate cœleſtium longiore diſtabat interuallo, carnalibus hoſtiis ſpiritale ſacrificium velabat. Interior verò domus hæc, quam ſibi ſapientia Dei ædificauit, ſeptem columnis ſubnixa, ſeptiformis ſpecie virtute ſuffulta, in ſpiritualibus hoſtiis appropinquat cœleſtibus. Nam & arca quam in diluuio Noë rexit, inferiùs latioribus ſpatiis diſtendebatur, ſuperiùs breuiore ſpatio anguſtabatur. Inferiùs quippè irrationale animal, ſuperius rationale continebat. Secundùm hanc ſimilitudinem, inferior domus quæ eſt ſynagoga, in carnalibus ſacrificiis & terrenis promiſſionibus dilatabatur. Superior verò domus quæ eſt Eccleſia in carnalibus anguſtatur, in ſpiritualibus dilatatur. Pluralitas namq; veterum hoſtiarū, ad vnum redacta eſt ſacrificiū, quod in eadē figurabatur arca, quæ poſt tantam longitudinis, latitudinis, & altitudinis dimenſionem, in vno cubito conſummata eſt. Denique præter vnum verum ſummúmque ſacrificium, quod ſecundùm ordinem Melchiſedec in conſecratione Euchariſtiæ offerimus, nullum aliud munus præſtantius altari ſancto ſuperimponimus.]

Quamuis autem per hæc teſtimonia, ſatis ſupérque confirmatum manet, quod propoſito titulo

tulo

tulo continetur, tamen illustrare id præterea iuuat considerata obiter varietate veterum sacrificiorum, quæ vel penes finem, vel penes materiam, vel penes modum offerendi, multiplicia erant. Finis erat, vel diuini imperij supremi protestatio & eo titulo debitus numinis cultus, vel pro peccatorum expiatione, vel pro agendis gratiis, vel pro exorandis beneficiis quibusdam. Inde magna existebat sacrificiorum varietas. Nec minor ex materia, quæ vel solida erat vel liquida. Solida victimas complectebatur ex animalibus iugulatis, & immolationes ex farina, pane, sale, tbure ad liquidam materiam spectabant libamenta. Tandem modus offerendi varius erat, indéque existebat sacrificiorum varietas. Nam alia quidem materia planè consumebatur igni, vnde holocausta. Alia ex parte comburebatur, ex parte verò cedebat in Sacerdotum & offerentium escam, siue eodem die absumenda esset, siue reseruari vlteriùs posset, vt aliquando factum. Quorundam sacrificatio erat cruenta, nonnullorum incruenta. Hæc vniuersa varietas antiquorum sacrificiorum, mirum in modum adunata cernitur in vnico & singulari sacrificio Eucharistiæ, quod & λατρευτικὸν est ac summè honorarium diuini numinis, & expiatorium, & impetratorium, & Eucharisticum pro acceptis beneficiis. Victima hic est excellentissima, & quidem animata, & tam solida quàm liquida. Offertur autem modo incruento; sed cum nexu multiplici ad sacrificiũ cruentum. Cōflagrat hæc hostia igne charitatis Christi in hoc mysterio, nec tamen consumitur, sed integra & inconsumpta perseuerat. Itaque meritò vna hæc oblatio, omnes differentias antiquarum oblationum implere dicta est.

Humilitas Christi.

S. Augustinus in Psal. 33. conc. 1.

De re ipsa actum est plenè sect. 3. cap. 5. Pro titulo autem propositò, sufficiunt illa S. Augustini, ibidem [Ferebatur Christus in manibus suis quando commendans ipsum corpus suum, ait, *hoc est corpus meum* Ferebat enim illud corpus in manibus suis. Ipsa est humilitas Domini nostri Iesu Christi, ipsa multùm commendatur hominibus. Ad ipsam nos hortatur fratres, vt viuamus, id est humilitatem eius imitemur, vt percutiamus Goliam & tenentes Christum, vincamus superbiam. Procidebat enim ad hostia portæ. Quid est *procidebat*? Ad humilitatem se ipse deiiciebat.]

I.

Ignis diuinus.

Hesychius Centur. 1. cap. vltimo.

Concinunt omnino multi & trecenario rationum, idem communit Bartholomæus Ferrariensis l. 4. de Christo abscondito, *figura vndecima inanimata.* Quibus vltrò præteritis, Patres ex innumeris paucos adscribo. S. Ephrem. l. de non scrutanda Dei natura. [Participa immaculato corpori Domini tui, fide plenissima, certus quod Agnum ipsum integrum comedis. Ignis immortalis sunt mysteria Christi; noli temerè ea perscrutari, ne in ipsorum perscrutatione comburaris. Hoc sane excedit omnem admirationem, omnem mentem, omnémque sermonum, quod fecit nobis Vnigenitus Filius, Christus Saluator noster. Ignem & Spiritum manducandum ac bibendum præstitit nobis carne vestitis, corpus scilicet & sanguinem suum.]

S. Chrysostomus hom. 83. in Matth. [Non sufficit ipsi, hominem fieri, flagellis interim cædi: sed nos secum in vnam (vt ita dicam,) massam reducit: neque id fide solùm, sed reipsa nos corpus suum efficit. Qua igitur te mundiorem esse non oportet eum qui hoc sacrificio participaturus est? Quos radios solares non deberet excedere manus illa, quæ hanc carnem pertractat? Os quod igne impletur spirituali? lingua quæ cruentatur hoc admirabili sanguine?] Idem homil. in Encœniis. [Sub horam terribilis mensæ, in vaniloquentiæ conuenticulis occupati sunt. Quid facis homo? Non promisisti Sacerdoti, qui dixit *sursum mentem & corda*, & dixisti, *habemus ad Dominum*? Non revereris & erubescis, & illa ipsa hora mendax inueniris? Papæ! Mensa mysteriis instructa est, & agnus Dei pro te immolatur, Sacerdos pro te angitur, ignis spiritualis ex sacra mensa refluit. Seraphin astant sex alis faciem tegentia, omnes incorporeæ virtutes pro te cum Sacerdote intercedunt; ignis spiritualis è cœlo descendit, sanguis in cratere in tuam purificationem ex immaculato latere haustus est; & non erubescis, revereris & confunderis; neque Deum tibi propitium facis?] Et in eadem homilia de S. Philogonio. [An nescitis, quod hæc mensa plena est igne spirituali? Et quemadmodùm fontes aquæ vim effundant, ita hæc flammam quandam habet arcanam. Ne igitur accesseris stipulam afferens, non ligna, non fœnum, ne augeas incendium, exurásque animam ad communionem accedentem: sed accede ferens lapides pretiosos, aurum, argentum, quo puriorem reddas materiam, multóque cum lucro discedas.]

S. Damascenus in oratione versibus Anacreonticis concepta, in fine quam Billius ibi rectè admonet esse de Eucharistia, de qua multa erant præmissa.

Assumo latus ignem,
Fœnum licet, licet sim,
Stipuláque, quódque mirum,
Velut rubo mihi sic
Est flamma roris instar.

Ignem illuminantem & ædificantem, agnoscit in Eucharistia Stephanus Eduensis l. de sacram. altar. c. 16. Expendens enim iussum illud Christi vt hoc mysterium in sui memoriam fieret, ait id ab eo tactum. [Sciebat enim monumenta Scripturarum ad hæc non sufficere, nec Scripturis animos sequentium ad eum diligendum tanta moueri deuotione, quanta mouerentur ipso præsente. Quis enim sine lugubri compunctione, potest hanc immolationem repræsentare? Quis tenens in manibus Dominum suum pro se crucifixum & mortuum, quasi seruus nequam & immemor beneficiorum contemnat, quod morte sua conscripsit Testamentum? Hic iustitia fidei cōualescit in camino charitatis, vbi ignis est non comburens sed illuminans, non consumens sed ædificãs. Vnde cum Dominus ad discipulos suos loquens diceret, *quo ego vado, vos non potestis venire*, sui memoriam commendauit, vt hac eius memoria intenderent eum sequi, hæc conficientes Sacramenta. Quod Petro interroganti, *Domine quo vadis?* responsum est à Domino, *quo ego vado nō potes me sequi modò, sequeris autẽ posteà*.] Itaque

Sectio V.

contingit omnibus Chriſtianis igne paſci, quod tanquam præcipuam Eliæ prærogatiuam, refert ex Rabbinicis gerris Dorotheus in Synopſi c. de Elia vbi etiam de eius infantuli faſciis igneis.

Frequens admodùm eſt apud Patres, deſcriptio Christi in Eucharistia ſpecie ignis exurentis malè commonicantes. Sic habetur in vitis Patrum libro 6. libello 1. num. 16. Ex arca in qua Euchariſtia aſſeruabatur, exduit ignis, cùm aperta fuiſſet ad ſomendam iodignè Euchariſtiam, vt ſcribit S. Cyprianus l. de lapſis. Metaphraſtes carm. de Euchariſtia idem conteſtatur ſemel, iterum, ac tertiò, in hunc modum.

Tu qui comedere cogitas corpus tui
Domini, timens accede ne igne hoc ardeas.
At ſanguinem ad communionem almum bibens,
Primùm dolorem dantibus veniam dato,
Exinde fretus myſticum cibum cape.
Ante hoſtiam quam tu tremendam percipis,
Domini tui vitam afferentis corporis,
Hoc apprecare modo, metu etiam maximo.
Accedo iam ad communionem myſticam,
O conditor tu ne me adure hoc cibo,
Namque ignis es, qui non idoneos conteris
Purum effice ergo me, a notis ſordentibus.
Cernens cruorem, horreſ.e quiſquis aſpicis,
Nam veluti carbo eſt qui perurit impios:
Corpus Dei me alit, & Deum quendam facit,
Nam Spiritus Deum efficit, mentémque alit.

Guerricus ſerm. 5. de purific. planè ſubſcribit. [Si inuenimos (inquit,) cor pollutum fœdis cogitationibus, aut mala voluntate, ab eius contactu, vt ab igne, & nos & alios arceamus. Ignis enim conſumens eſt, ad quem iodignus non debet accedere, ne interiùs conſumatur, & in reprobum ſenſum tradatur.] Ignis exiliens ad fractionem hoſtiæ per Sacerdotem cœno auaritiæ & luxuriæ ſordentem huc referendus eſt. Narrat viſum Petr. Dam. opuſc. 40. c. 6. In calice S. Annonis Colonienſis Archiepiſcopi ſacrificantis, apparuit ignis, vt ſcribit Autor vitæ eius l. 1. c. a 2. apud Surium 4. Decemb. S. Catharinæ Senenſi objecta eſt Euchariſtia ſpecie fornacis ſuccenſæ, vt ſcribit Thomas Capuanus: quod quanquam referri poteſt ad incenſiſſimam in hoc myſterio Dei charitatem; pro vſu tamen Scripturæ, fornacem ſuccenſam ad ſupplicium referre ſolitæ, poteſt ad cruciatum & conflagrationem eorum ſignificandam pertinere, qui tanto myſterio indignè vſi fuerint, nec ad illud acceſſerint qua par fuerit mentis diſpoſitione & ſanctitate. Deus ipſe ab iis qui ignem altaris holocauſtorum frequentabant, exigebat ſummam innocentiam. Quo ſpectat locus ex Iſaiæ 33. iuxta genuinam Lyrani interpretationem. *Quis poterit habitare ex vobis cum igne deuorante? Quis habitabit ex vobis cum ardoribus ſempiternis? Qui ambulat in iuſtitiis, & loquitur veritatem; qui proycit auaritiam ex calumnia, & excutit manus ſuas ab omni munere, qui obturat aures ſuas ne audiat ſanguinem, & claudit oculos ſuos ne videat malum: iſte in excelſis habitabit, munimenta ſaxorum ſublimitas eius, panis ei datus eſt, aquæ eius fideles ſunt.* Hæc poſtrema ad Euchariſtiam retolit Iuſtinus, agens cum Tryphone. Prima verò verba, iuxta literæ corticem, ſpectant ignem altaris holocauſtorum, ſemper ardentem & inextinctum; cuius adminiſtros qui per eum offerebant ſacrificia, Eſaias ſumma ſanctitate (qualem reliqua oratione deſcribit,) nitentes exigebat, & panem & aquam ſi ſic aptarentur, id eſt corpus & ſanguinem Domini, accepturos fructuosè confirmat. Si autem ſecus acceſſerint, interitum illis ac exitium comminatur.

Eſſe igitur ignem, Euchariſtiæ ſymbolum, extra dubium eſto. An verò hinc manauit vſus lucernæ ante Euchariſtiam perpetuò ardentis? Erit cui potiùs cum Lorin. leuit. 6. vt vſus repetendus videatur ex lege lata eo Leuitici loco, vbi ſic ſancitur. *Ignis in altari ſemper ardebit quem nutriet Sacerdos ſubjiciens ligna mane per ſingulos dies, &c. Ignis eſt ille perpetuus qui nunquam deficiet in altari.* Videndus de eo igne Ribera l. 5. de templo c. 17. Eſtque planè veriſimile ex eo Hebræorum vſu, male æmulante Satana ductum apud varios Ethnicos vnum aſſeruandi magna cura ignis perpetui, qualem apud Romanos Veſtales cuſtodiebant, acceptum à Troianis, iuxta illud Maronis ex perſona Hectoris.

Sic ait & manibus vittas veſtámque potentem.
Æternúmque adytis effert penetralibus ignem.

Et illud l. 4.

..... Vigilémque ſacrauerat ignem.
Excubias Diuûm æternas.

Vnde quod Liu. l. 7. & Dionyſ. l. 2. Ouid. 6. Faſt. & Plutarch. in Numa id recenſent inter Numæ inſtituta, accipiendum eſt de cuſtodia per Veſtales; quamuis ignis aſſeruatio eſſet antiquior. Videſis de ea cuſtodia per Veſtales Lipſium lo ſyntagmate de eis cap. 8. Datum id munus virginibus, quia ignis non parit iuxta illud 6. Faſtor.

Nec tu aliud Veſtam quam viuam intellige flammam.
Nataque de flamma corpora nulla vides.
Iure igitur virgo eſt, quæ ſemina nulla remittit.
Nec capit, & comites virginitatis amat.

In Poliadis item Mineruæ Templo, virgines Lychnum perpetuo ardentem ſeruabant ex Strabone lib. 9. Quem prophanum vſum an ſanctificare voluerit Sancta Brigida mandans ſuis virginibus cuſtodiam æterni ignis in focos non annotauit qui eam cuſtodiam accuratè deſcripſit Gyraldus Cambrenſis in Topographia Hyberniæ cùm de Kyldaria Lageniæ. Athenis ignem perpetuum in Prytaneo aſſeruabant non virgines, ſed fœminæ ineptæ coniugali commercio.

De perpetuo apud Ægyptios ſacro igne tunc tantum extincto, cùm Princeps fato fungebatur adeundus Diodorus lib. 17. De perenni apud Perſas igne ſacro Procop. lib. 2. de bello Perſ. ac ex variis Briſſonius lib. 2. de Regno Perſarum pag. 155. num. 2. eandem apud Cappadocas quoque fuiſſe ſacrum ignem æternum, docet Strabo l. 15. De aliis vide Lipſium ſupra cap. 15. ex Plutarcho, Silio, Ammiano, Pauſania, Athenæo, Iuſtino & Indiarum occiduarum ſcriptoribus.

Prædictæ obſeruationes Ethnicorum videntur ductæ ex illo quem notabam vſu Hebræorum, Sathana, hic ſimium agente, vt præmiſi: Chriſtianum verò vſum ignem perennem ante diuinam Euchariſtiam cuſtodiendi, aliò referendum puto; nempe ad teſtimonium Regiæ in Chriſto maieſtatis. Nam ignem præferri

Regibus

Regibus vsus perantiquus tulit. Et ita nominatim Ammianus l.23. de Magis agens. [Ferunt (ait) etiamsi iustum est credi, ignem cœlitus lapsum, apud se sempiternis ferculis custodiri, cuius portionem exiguam, vt faustam, præiuisse quondam Asiaticis Regibus dicunt. Hine ductum vt Impetatotibus ignis præferretur, vt multis doeet Volfangus Laxius l. 9. de Imper. Rom. cap.2. nec pauca in eam rem aceruauit Martinus de Roa l. 2. singul. cap. 16. & Bulleng. lib.2. de Impetat. cap.26. Sed & Imperatricis Lampas vna præferebatur, vt habet Balsamon in Melete de hoe more & quia Patriarcha habebatur veluti Imperator in sacris siue Rex Sacrorum, idcirco ei quoque lampas præferebatur, quod ad Archiepiscopum Bulgariæ ac Cypri, & paucos quosdam Metropolitanos extensum esse notat Gretserus ad cap 1. libri tertij Codicis pag.219. Regi itaque nostro ac Pontifici summo Christo Domino, sipario specierum obducto, iure lampas & ardens perpetuò ignis in supremæ maiestatis protestationem adhiberi iustum fuit, & iam olim constitutum vt monstrant quæ adducit Stephanus Durantus lib.1.de titibus cap.8. Neque tamen intendo excludete alios eiusdem perpetui ignis fines quos ex variis annotat Seortia lib. 2. de Missa cap.14. num.6.

Imago participationis Christi,

Hugo Victorinus l.2.de Sacr.p.8.c.8.

Imago passionis Christi.

S. Gaudentius tract. 2. in Exod *ad finem.* [Voluit (inquit,) Christus beneficia sua permanere apud nos: Voluit animas pretioso sanguine suo semper sanctificari per imaginem propriæ passionis: & ideò discipulis fidelibus mandat, quod primos Ecclesiæ suæ constituit Sacerdotes, vt indesinenter ista vitæ æternæ mysteria exercerent; quæ necesse est à cunctis Saeerdotibus per singulas totius orbis Ecclesias eelebrari, vsquequò iterum Christus de cœlis adueniat, quò & ipsi Sacerdotes, & omnes pariter fidelium populi, exemplar passionis Christi ante oculos habentes quotidie, gerentes in manibus, ore etiam sumentes ac pectore, redemptionis nostræ indelebili memoria teneamur: & contra venena Diaboli, dulcem medicinam sempiterni tutaminis consequamur, sicut Spiritus sanctus hortatur, *gustate, & videte quoniam suauis est Dominus.*]

Imago, & similitudo corporis & sanguinis Christi.

Origenes Dial. 3. contra Marcionem & quisquis demum operis verus patens. Gelasius lib. de duabus naturis, *ad finem* ante adscriptionem locorum ex Patribus.

Repræsentandus est locus integer, Gelasij, quia facienda est ei medieloa, dupliei ex capite. [Sapientia (inquit) ædificauit sibi domum; septiformis spiritus soliditate subnixam, quæ carnis Christi per quam efficimur diuinæ eoosortes naturæ, ministratet alimoniam. Certè Sacramenta, quæ sumimus corporis & sanguinis Christi, diuina res est propter quod & per eadem diuinæ efficimur consortes naturæ: & tamen esse non desinit substãtia vel natura panis & vini. Et certè imago & similitudo corporis & sanguinis Christi, in actione mysteriorum celebrantur. Satis ergo nobis euidenter ostenditur, hoc nobis in ipso Christo Domino sentiendum, quod in eius imagine profitemur, celebramus, & sumimus; vt sicut in hanc, scilicet in diuinam transeunt sancto Spiritu perficiente substantiam, permanente tamen in sua proprietate natura: sic illud ipsum mysterium principale, cuius nobis efficientiam virtutémque veraciter repræsentant, ex quibus constat propriè permanentibus vnum Christum quia integrum verúmque permanere demonstrant.]

Onomasticon Eucharisticum.

Duplici ex capite, (vt dicebam,) morbosus videtur hic locus Gelasij, quisquis demum is fuerit. Nam quamuis Canus lib.6. de locis cap.8. ad 9. Baronius anno 496. à num.2. & Bellarminus lib. 2. de Euchar. cap.27. ac l. de Scriptoribus in Gelasio, negent esse Gelasium Romanum Pontificem, tamen certum est, esse grauem & antiquum Autorem. Citatur enim cum laude à S. Fulgentio ad quæst. 2. Ferrandi, à Ioanne Papa epistola ad Auienum, & à Theodoreto Dial. 3. Non potest ergo illius autoritas declinari effundendo super eum contemptionem. Et tamen videtur in verbis propositis, admittere permanentiam substantiarum panis & vini post consecrationem: insupérque Eucharistiam vocat *imaginem Christi.* Verùm permanentia substantiarum quam inuehit, non est nisi specie tenus. Nam disettè affirmat, eas substantias mutari, & transire in diuina: hoc est in corpus & sanguinem Domini; quod cum vera substantiarum illarum permanentia cohærere non potest. Legendi in hanc rem Bellarminus cap. illo 27. & Baronius ad annum signatum à n. 8.

Ægrius expediri videtur, quod Eucharistiam vocat *imaginem corporis Christi.* Hæc enim videtur ipsissima Iconomachorum sententia, quibus non alia imago probabatur, quam Eucharistia, vt videre est in 7. Synodo actio.6. Tomo 3. vbi Gregorius Neucæsariensis, pro hac imagine multa effutit, quæ refellens Epiphanius Diacoous, constanter affirmat [ligna, & fœnum, & stipulam apposuerunt, quorum finis in combustioné. Nullus enim aliquando tubarum Spiritus, sanctorum videlicet Apostolorum aut illustrium Patrum nostrorum, incruentum sacrificium nostrum quod in commemorationem Christi Dei nostri ac omnis dispensationis eius efficitur, dixit imaginem corporis eius. Neque enim acceperunt à Domino sic dicere: vel confiteri: sed audiunt Euangelicè dicente eo, *nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non intrabitis in regnum cœlorum.* Et *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo.* Et *accepto pane, gratias agens fregit & dedit discipulis suis, & ait, accipite & comedite, hoc est corpus meum.* Et *Accipiens calicem gratias egit & dedit illis dicens, bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus noui Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Et non dixit *accipite & comedite imaginem corporis mei.* Sed & Paulus diuinus Apostolus, ex diuinis Domini vocibus hauriens ait: *Ego accepi à Domino quod & tradidi vobis, quoniam in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens, fregit & dixit, accipite & comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur, hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem postquam cœnauit dicens, hic calix nouum Testamentum est in meo sanguine hoc facite in meam commemora-*

Sect. V.

tionem. *Quotieſcunque enim manducabitis panem hunc & calicem hunc bibetis, mortem Domini annunciabitis donec veniat.* Ergo liquidò demonſtratum eſt, quod nuſquam Dominus, vel Apoſtoli, aut Patres imaginem dixerunt ſacrificium ſine ſanguine, quod per Sacerdotem offertur, ſed ipſum corpus, ipſum ſanguinem.] Et inferiùs. [Generoſi iſti, volentes venerabilium imaginum demoliri viſionem, aliam imaginem introduxerunt, quæ non eſt imago, ſed corpus & ſanguis. Porrò fatigatione & aſtutia depreſſi, ſophiſmate prauo ſemet decipientes, adoptione *hanc* nominauerunt fieri hanc diuinam oblationem. Et quemadmodum hoc dicere aperta inſania eſt, ſic & imaginem aſſerere corpus & ſanguinem Domini, æquali quodammodò appropinquat amentiæ, & ampliorem indiſciplinationis habet impietatem. Deinde dimiſſo mendacio, tangunt pauxillum quid veritatem, diuinum corpus dicentes fieri. Et ſi imago corporis eſt, non poteſt eſſe hoc diuinũ corpus.]

Eodem modo argumentatur S. Nicephorus Conſtantinopolitanus lib. de Cherubinis Moſaicis c. 7. his præter cætera. [Si corpus Chriſti dixeritis eſſe imaginem Chriſti, ipſe quidem corpus proprium vocat. Conſtantinus verò Iconomachus, imaginem Chriſti vocat, quod nobis dedit Chriſtus ad manducandum. Quomodò igitur idem dicitur corpus Chriſti & imago Chriſti? Quod enim eſt alicuius imago, hoc corpus eius eſſe non poteſt. Et rurſus quod eſt corpus, non poteſt eſſe eius imago. Omnis enim imago, alia eſt ab eo cuius imago eſt. Quod ſi Filium dicit Scriptura imaginem Patris, at ſi non natura, hypoſtaſe tamen & perſona differt Filius à Patre. Si igitur Sanctum corpus quod in communione ſacra ſumitur, imago Chriſti eſt, aliud dicitur eſſe præter corpus Chriſti: Nullum enim corpus alicuius, eſt imago eius, ſicut imago.] Hæc contra Iconomachos & Coptonymum S. Nicephorus. Et planè ſimilia habentur in opere de imag. inſcripto Carolo Magno l. 4. c. 14. ac in Concilio Francofordienſi. Quis igitur non videt, pertinere ad hæreſim Iconomachorum, dicere Euchariſtiam eſſe corporis Chriſti imaginem? Sacramentarij quoque toti ſunt in hac imaginaria Euchariſtia aſtruenda: & qui imaginum infenſiſſimi ſunt hoſtes, ſollicitiſſimè ſatagunt pro hac imagine Scilicet Satanæ perinde eſſe quomodocunque perdat, dum perdat.

Vera huius nodi expeditio, petenda eſt ex dictis V. *Antytipa*: vnde conſtat, Euchariſtiam dici *imaginem corporis Chriſti* ſalua veritate præſentiæ eius. Non enim eſt imago nuda, ſed imago ſuiipſius in alio ſtatu, non excluſa ſubſtantiali præſentia. Et ita latè docet Hugo Victorinus l. 2. de ſacr. p. 8. c. 6. & 7. Nec refragabantur reuera Iconomachi quoad rem præſentem, vt ex citato Concilij Nicæni loco apertè habetur. Quamuis errarent reſpuentes alias quaſvis imagines: & meritò vox quæ poterat eſſe ambigua, reprehenſa in illis fuerit.

Nonnulli Sectarij, vt rationem puræ ac nudæ imaginis adſcribant Euchariſtiæ, vrgent locum Tertulliani ex l. 4. contra Marcio. vbi ait de Chriſto. [Panem quo ipſum corpus ſuum repræſentat.] Atqui *repræſentatio*, videtur ſonare nudam imaginem à prototypo diſtinctam. Hæc tamen eſt *mera ignoratio* Latinitatis. Tantùm enim abeſt, vt verbum *repræſentandi* apud Latinos, ſignificet duntaxat nudam imaginem, vt potiùs idem planè ſit *repræſentare*, quod *præſentem ſiſtere*. Sic Tullius lib. 12. ad Attic. [Reliquæ pecuniæ, vel vſuram Silio pendemus, dum à Faberio vel aliquo qui Faberio debet, repræſentabimus.] Idem Philipp. 2. [Ego corpus libenter obtulerim, ſi repræſentari morte mea, libertas ciuitatis poſſet;] Id eſt *præſens ſiſti*. Apud Iuriſperitos, eadem verbi prædicti notio eſt frequentiſſima, vt videre eſt apud Caluinum V. *Repræſentare*. Nihil item apud Tertullianum crebrius, ea quam dico notione verbi prædicti, vt videre nominatim licet lib. contra Praxeam cap. 24. & lib. de reſurrectionis cap. 63. & in Apolog. cap. 48. & lib. 4. contra Marcio. cap. 22. Quare ſtultè allegatur Tertullianus pro mere imaginaria præſentia Chriſti in Euchariſtia, eo quod dixerit, corpus Chriſti in ea, ſub panis ſpecie repræſentari.

Immortalitas.

Paſchaſius lib. de ſacram. cap. 1. Euchariſtiam, abſolutè vocat *immortalitatem*, ſic ſcribens. [Quicquid Chriſtus promiſit in hoc myſterio, vtique verum eſt; & ideò vera eſt Chriſti caro & ſanguis, quam qui manducat dignè, habet vitam æternam in ſe manentem. Sed viſu corporeo & guſtu propterea non demutantur, quatenus fides exerceatur ad iuſtitiam: & ob meritum fidei, merces iuſtitiæ conſequatur. Alia namque Chriſti miracula, hoc vnum paſſionis confirmat Sacramentum. Et ideò non ob miraculum iſta mutantur exteriùs in ſpeciem ſed interiùs vt fides comprobetur in ſpiritu, veriſſimè confiremur: vt quia iuſtus ex fide viuit, habeat iuſtitiam fidei in myſterio, & per fidem, vitam in ſe ſuſcipiat manentẽ, qua ſecurior adhuc mortalis, immortalitate paſtus, quantociùs ad immortalia feſtinet, vbi non pedibus, ſed fide, cum bonis operibus peruenitur.

Indumentum maximum.

Chryſoſtomus catech. ad illuminandos. [Ne amplius (inquit) ad mortalia maneamus hiantes, nec circa menſæ delicias; nec circa veſtimentorum ornatum. Habes enim maximum Indumentum; habes menſam ſpiritualem; habes gloriam supernè & omnia tibi Chriſtus factus eſt, & menſa, & veſtimentum, & domus, & caput, & radix. Quotquot in Chriſto enim baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Ecce quomodò veſtimentum tibi eſt. Vis diſcere quomódò & menſa tibi ſit? *Qui me comedit* (inquit) *viuet ille propter me.* Quod autem domus eſt tibi: *qui comedit carnem meam, in me manet, & ego in eo.* Videtur Chriſtus, etiam prout in Euchariſtia perceptus, vocari hoc loco *indumentum noſtrum*. Quod enim ait, Chriſtum eſſet indumentum, quia quotquot baptizati ſunt, induerunt Chriſtum, referri poteſt ad communionem, quæ olim ſtatim ſubſequebatur baptiſmum, ita vt etiam infanti inſtillaretur ſugenda ſub ſpecie vini, de quo Vicecomes lib. 5. de baptiſ. cap. 36. Et ita vocem *indumenti* de communicante exponit bom. illud, *adſtitit Regina.* Non minùs clarè, Chriſtum in Euchariſtia *indumentum noſtrum*, nominat idem Chryſoſtomus homil. 45. in Ioan. *in fine*, ſic ſcribens de Chriſti ſanguine quem in altari potamus. [Hic orbis terrarum decus eſt, hic eſt quo Chriſtus

emit.

emit, qua vniuerſam ornauit Eccleſiam. Vt enim homo ſeruos auro emit & ornat, ita nos ſanguine ſuo Chriſtus. Qui huius ſanguinis ſunt participes, cum Angelis & Archangelis & ſupernis virtutibus commorantur, ipſam regiam Chriſti ſtolam induti, ſpiritualibus armis muniti. Sed nihil dico. Imo ipſum induti ſunt Regem. Sed ſicut hoc magnum eſt & admirabile; ita ſi purè acceſſeris, ad ſalutem acceſſiſti; ſin praua conſcientia, ad pœnam & ſupplicium. *Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit.* Nam ſi qui Regiam purpuram coinquinant, haud ſecùs quàm qui ſcindunt, puniuntur: quid mirum ſi qui immunda conſcientia Chriſti corpus accipiunt, idem ſupplicium ſubeunt, quod qui eum clauis cruci affixerunt?] Nimirum quia æquè rei ſunt læſæ majeſtatis, ob coinquinatam regiam eius purpuram. Accommodare quoque hùc licet, quod idem Chryſoſtomus hom. 14. in ad Rom. *ſub finem*, ait ſignum amoris perfecti eſſe indui aliquem. [Chriſtum (inquit), induamur cúmque illo perpetuò ſimus; quandoquidem iſtud demum eſt indutum eſſe, nunquam ab ipſo deſeri, ipsúmque vndique in nobis per noſtram ſanctimoniam manſuetudinémque conſpicuum eſſe. Ad eum modum & de amicis dicimus; *is illum prorſus indutus eſt*, multam dilectionem, irremiſsúmque conuictum ſignificantes. Indutus ſiquidem id eſſe videtur, quod indutus eſt. Appareat itaque in nobis vndique Chriſtus.]

Meritò igitur hîc dicimur Chriſtum induere, vbi tantum pignus amoris Chriſti recipimus. S.Leo epiſt. 23. planè conſentit, agens de cõuiuio nuptiali. Hæc eſſe veſtimenta Eſau valdè bona, ait Petr. Celleoſ. epiſt. 40. S.Hieronymus in cap. 54. Eſaiæ aptat baptizatis, quia tunc communicabant, verba Iacobi, vouentis ſi accepiſſet panem ad veſcendum, & indumentum quo operiretur. S. Cyrillus l. 12. in Ioan. cap. 12. accommodat ad Euchariſtiam veſtes Chriſti, ſortitione diſtributas, ſalua integritate veſtis inconſutilis. [In quatuor partes (inquit,) cæteris diuiſis, vnam tunicam dilacerare viſum non eſt. Sortis ergo illam faciunt munus. Non enim poterat mentiri Chriſtus, de ſeipſo apud Pſalmiſtam dicens, *partiti ſunt veſtimenta mea ſibi, & in veſtem meam miſerunt ſortem.* Hæc enim omnia, prædicta ſunt, vt rerum euentibus, ipſum eſſe qui venturus erat crederemus. Non enim magna ſolùm, ſed parua quoque prædicta ſunt, vt ab omnibus rectè ad veritatem deducti, non erraremus. Sed non nocebit, imo verò, etiam proderit, nonnihil de partitione veſtimentorum, ſublimius dicere. In quatuor partes veſtimenta diuiſa ſunt, & tunica ſolùm indiuiſa remanſit, quod myſticè, cuiuſdam rei ſignum fuiſſe dixerim. Nam quatuor orbis partes ad ſalutem reductæ, indumentum Verbi; ideſt carnem eius impartibiliter inter ſe partitæ ſunt. In ſingulos enim partibiliter tranſiens Vnigenitus, & animam atque corpus eorum per carnem ſuam ſanctificans, impartibiliter atque integrè in omnibus eſt; cum vnus vbique ſit, nullo modo diuiſus, ſicut Paulus ait. Huius myſterij vim, legis quoque figura obumbrat. Agnum enim tempore congruo accipere jubebat, non per ſingula capita vnum, ſed per ſingulas domos atque familias. Sic diuidi quodammodò Agnus videbatur. Sed vt rurſus quaſi integer atque indiuiſus remaneret, *vna in domo comedetur* (inquit) *non exportabitis de carnibus eius.* Sic partibiliter quantum ad ſingula vnius familiæ capita, & impartibiliter quoniam in vna domo atque familia, vnus in omnibus Agnus inueniebatur. Simile quid & de veſtimentis intellige. Alia enim in quatuor partes diuiſa ſunt ſola, tunica integra permanſit. Quæ inconſutilis & deſuper erat contexta, vt ſignificaret, abſque conuentu ſexuum, virtute S. Spiritus deſuper corpus Domini contextum atque confectum de ſanguine Virginis fuiſſe.]

Omouſion Euchariſticam.

Hoc ipſum veſtimentum deſuper contextum, induunt Chriſtiani, cum accedunt ad ſacram menſam. Denique creditus Nyſſenus tract. aduerſùs Iudæos, in explicatione illorum verborum, *exiuit ſanguis & aqua*, tradit fideles cum communicant, induere diuinitatem; vtique quia Chriſtus Deus eſt; & qui communicat, induit Chriſtum.

Indumentum regale.

S.Chryſoſtomus hom. ad baptizandos.

Inciderat eo loco S. Chryſoſtomus in ſomnium pincernæ, de quo Gen. 40. & quod per ſomnium acceperat, fore vt calicem denuò Pharaoni porrigeret. Inde in Catechumenorum beatitatem excurrens S.Chryſoſtomus ait. [Ille dicebat quia à te calicem manus Tyranni ſuſcipiet. Ego autem dico, quod ipſe Imperator, ipſe Dominus, tuis manibus terribilem calicem miniſtrabit, qui honore vtramque ſuperat creaturam, & omni virtute decoratur. Norunt iſtius calicis virtutem, qui ſunt diuinis conſecrati myſterijs: ſed & vos paulo poſt, poteritis addiſcere. Mementote igitur mei, quando vos illud ſuſcipiet regnum, quando regale vos proteget indumentum, quando purpura Dominico ſanguine tincta decorabimini, quando coronam Solis radiis ſplendidiorem ſentietis in capite. Talia enim illius ſponſi dona eſſe conſueuerunt; quæ noſtrum quidem meritum vincunt, ſed danti ſunt congrua pietati.]

Initium diuina in nobis ſubſtantia.

Guerricus ſerm. 2. de Reſurr.

Videtur Guerricus, vocare Euchariſtiam *initium diuinæ in nobis ſubſtantiæ*, quia eſt in nobis principium gratiæ, quæ eſt diuina ſubſtantia, & creata in nobis diuinitas, vt dixere quidam Patres apud Carbonem l. de interiori hom. c. 18. Initium ergo huius in nobis diuinitatis participatæ, ideſt cauſa & principium eius, eſt Euchariſtia, & quidem omnis gratiæ, etiam primæ per quam præſtatur prima reſurrectio ſiue iuſtificatio, cuius cauſam Guerricus ſtatuit eſſe Euchariſtiam. At quomodò prima gratia poteſt eſſe ab Euchariſtia, quæ eſt Sacramentum viuorum? Videtur Guerricus locutus iuxta mentem eorum qui etiam gratiam baptiſmi referunt ad Euchariſtiam in voto perceptam, ita vt etiam infantes cum baptizantur, eo ipſo edant carnem & bibant ſanguinem Filij hominis, vt eſt apud S. Anſelmum l. de Sacram. Altar. p. 2. c. 10. & S.Fulgentium l. de baptiſmo Æthiopis, qui adducit S.Auguſtinum; & idem habetur apud alios adductos à Toleto in c. 6. Ioan. annot. 28.

Inſitum.

S. Dionyſius c. 3. Hierar. Eccleſ. vocat commu-

 nionem

Sectio V. cionem *insitionem spiritualem Christi in nobis*, atque adeò Christum habet pro germine nobis insito: Quo possit etiam haud renitenter flecti S. Iacobus, cohortans fideles ad suscipiendum cum mansuetudine insitum verbum, quod potest saluare animas. Est sanè Christus verbum insitum, de qua analogia pleoè alibi. Sicut ergo participando Eucharistiam, simus quodammodò idipsum quod Christus, ita verum est, Christum veluti insitum electum, Syluestri trunco nostro inseri, vt fructus edat suaues, & germini implantato respondentes. Vnde sicut ad insitionem necessarium est, vt stollones detondeantur, & truncus viuat; alioqui surculus ab truncorum inutilium vbertate quasi oppressus, non succrescet in arborem felicem, sed à vi agresti trunco natiua absorbebitur: ita ad insitionem hanc spiritualem, prærequiritur vita gratiæ in Christiano, quasi trunco Syluestri, qui truncus inserendus est, insupérque exigitur resectio inconditorum affectuum, vt hominis animus cum diuino illo surculo possit concrescere. Fructus insignes ex hac insitione colligendos, S. Thomas opusc. 58. & 25. eleganter eruit ex c. 12. Ezech. vbi medulla cedri sublimis, plantanda dicitur in montem excelsum, & factura fructum.

Iter quo ostenditur salutare Dei.

Hesych. Psal 49.

Improbarat Deus cruenta sacrificia. *Nunquid* (ait) *manducabo carnes taurorum, aut sanguinem Hircorum potabo?* Subdit autem de sacrificio laudis celebrando in nouo Testamento, *sacrificium laudis honorificabis me, & illic iter quo ostendam illi salutare Dei.* Id est, in eo mysterio, esse viam ad beatitudinem. Splendidè eum locum exponit Turrianus l. de Euchar. c. 50. Videsis infra V. *Viaticum.*

Existimarim referendum non incongruè esse ad effectus hoc titulo expressi significationem, vsum antiquum Romanorum Pontificum iter agentium, antecedente per vnius diei interuallum diuina Eucharistia; de quo ritu F. Angelus Roua librum edidit, in quo tamen minùs assecutus videtur institutionis sacri illius ritus scopum, cum tota 1. parte contendit Pontifici peregrè proficiscenti præcedere Eucharistiam, vt habeat paratum viaticum, si fortè mors immineret. Eáque etiam ex causa in sacello Pontificio Vaticano asseruari Eucharistiam affirmat; & cum Pontifex per tempus æstiuum degit in monte Quirinali ad radices eiusdem montis in templo S. Marcelli, vel Apostolorum, eadem ex causa asseruari Eucharistiam asserit. Sed existimo longè alia de causa inductum esse ritum illum. Nam si spectaret viatici necessitatem subitam, malè præmitteretur internallo vnius diei. Vt taceam aliis plerisque viis posse ei necessitati prospici. Vera igitur illius ritus ratio, repetenda est ex eo quod in Eucharistia sit iter ad salutare Dei, hícque sit dux noster ad vitam & terram promissam, sicut columna huius Sacramenti typus antecedebat populum. Et idcirco Clemente VII. Massiliam Liburois nauigante, triremis præuia, in qua sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum gestabatur, vocabatur *Ducissa*, vt scribit Blasius de Cœsena in Diario anni 1533. Addi potest, Eucharistiam Pontifici quoque præmitti ad præsidium, sicut arca fœderis, imago diuinæ Eucharistiæ, à populo in castris expetita est ad præsidium. Et abeuntibus in terram promissam, idem præsidium tridui itinere præcedens, prouisum est, vt habetur Num. 10. Quid si etiam in symbolum Catholicæ communionis cum iis qui adeuntur, præmitti curat Pontifex Eucharistiam? Sicut olim eam ob causam, peregrè aduenientibus mittebatur, in charitatis pignus & communionis. Neque enim cogitabant de mittendo illis viatico si fortè ingrueret eius necessitas. Prima tamen ratio proposita fundata in titulo Eucharistiæ quem nunc illustramus, est maximè accommodata iter agenti Pontifici.

Iubar splendificum.

Epitaphium Ceaduallæ Regis apud Bedam l. 5. histor. c. 7.

Hoc *splendificum iubar*, eo carmine, significare Eucharistiam, dixi sect. 4. cap. 19. *sub initium.*

L.

Lac rationabile sine dolo.

1. Petri 2.

Hortatur fideles B. Petrus, vt quasi modò geniti infantes, lac rationabile & sincerum, concupiscant. Hoc lac esse Eucharistiam, fusè dictum est in tract. de Agno cereo cap. 5. à n. 12. & benè ac latè confirmant Turrianus lib. 2. de Euchar. cap. 20. & 21. ac Salmeron 1. Petri 2. nec abnuit Cornelius, quin hoc sit primariò lac Christi infantium tametsi eodem nomine, omnem animarum spiritualem escam, vt doctrinam, virtutes, Sacramenta quæcunque, designari arbitratur. Ex multis tamen adiunctis, verisimillimum sit, solam Eucharistiam à S. Petro designatam esse nomine *Lactis rationabilis*. Nam neque doctrina Christiana, neque virtutes, sunt alimenta rationabilia siue ratione prædita, vt fert vox Græca λογικὸν. Neque verò ad excipiendam doctrinam atque virtutes, fuisset præexigenda illa depositio omnium macularum, quam Apostolus ad lactis illius rationabilis perceptionem prærequirit. Quin potiùs sacra doctrina, præmittenda est ad abstersionem illarum sordium, quod item valet de virtutibus. Ad Eucharistiam verò præexigitur illa dispositio. Ratione item solius Eucharistiæ valet quod subdit Apostolus, *si tamen gustatis quoniam dulcis est Dominus*, quæ verba Psalmi 33. de Christo in Eucharistia, accipiunt SS. Basilius & Ambrosius & olim concinebantur sub tempus communionis ex mādato Apostolorum, vt habebatur apud Clementem l. 8. const. c. 20. Possem multus esse, in accommodandis Eucharistiæ, proprietatibus lactis, de quibus Clemens Alex. 1. Pedag. cap. 6. Et expendenda præsertim esset vis auctrix: cuius nominatim meminit Apostolus verbis illis de hoc lacte, *vt in eo crescatis in salutem.* Nec prætereundum, quod lac iuxta Philonem lib. de charit. [cibi potúsque vicem præbet. Nam quidquid inest aqueum pro potu habetur, pro cibo verò id quod coagulatur: natura prospiciente modò genitis fœtibus, ne patiantur inopiam, mox à vitæ initio; sed eadem opera, eodémque remedio duas molestias, sitis famísque arceant.] Itaque meritò Philo appellat lac, alimentum tenerrimum & tempori aptissimum, quippè quod & esculentum simul sit & poculentum. Quo nihil congruen

congruentius in rem præſentem proferri poteſt, cum Chriſtus in Euchariſtia ſimul ſit cibus & potus, non tantum ratione vtriuſque ſpeciei, ſed ſub alterutra. Nun deſunt aliæ conſenſiones. Sed memini me hîc breuem gloſſam non concionem adornare.

Hoc lac eſſe ἄδολον & ſincerum, nec admiſtione vlla gypſi alteriúſve fuci adulterari, monſtraui capite illo 5. Quàm verò ſit concupiſcendum præclarè tradit S. Chryſoſtomus hom. 83. in Matth. Dignum verò ac iuſtum eſt, ſuſpicere bonitatem Chriſti, qua lac nobis effici voluit. Vſurpo in eam rem verba S. Irenæi l. 4. c. 74. [Dominus noſter in nouiſſimis temporibus recapitulans in ſeipſo omnis venit ad nos, non quomodò ipſe poterat, ſed quomodò illum nos videra poteramus. Ipſe enim in ſua inenarrabili gloria ad nos venire poterat, ſed nos magnitudinem gloriæ ipſius portare non poteramus. Et propter hoc, quaſi infantibus ille qui erat panis perfectus Patris, lac nobis ſemetipſum præſtitit, quod erat ſecundùm hominem eius aduentus: vt quaſi à mammilla carnis eius enutriti, & per talem lactationem aſſueti manducare & bibere verbum Dei, & eum qui eſt immortalitatis panis, qui eſt Spiritus Patris, in nobis ipſis eum continere poſſemus.]

Hæc eſt lactatio filiorum, de ventre gratiæ natorum, vt loquitur Petrus Cellenſis lib. 3. epiſt. 2. addens de lacte gloriæ edendo in deliciarum plenitudine, de quo ad Euchariſticum collato exclamat in hunc modum. [ô clarum lac! ô ſuaue! ô jucundum? Clarum, quia per veniam transferimur de regione tenebrarum ad lucem gaudiorum. Suaue, quia per ſuauitatem ab amaritudine tentationem, ad dulcedinem deducimur immarceſſibilium delectationum. Iucundum, quia per gloriam à ſæculi triſtitia euadimus ad æternum & incommutabile gaudium. O abundans jucunditas! ô jucunda abundantia! *In die enim illa nutriet homo vaccam boum*, vt ait Eſaias, *& præ vbertate lactis comedet butyrum*. Quæ namque eſt vacca boum, niſi anima conſors naturæ, & gloriæ cœleſtium ſpirituum? Quam homo Chriſtus nutriet, non ſicut nunc in vmbra Sacramenti obumbrari veritate, ſed in declaratione veritatis, & in detectione reſerari per clauem Dauid myſterij, de menſa corporis, & de vino pretioſi ſanguinis, de veſtimentis gloriæ, & de lacte matris gratiæ, quod præ vbertate miſericordiarum vertitur in butyrum dulcedinum; quia omni fluxibilitate & immortalitate de medio ſublata, omnimoda commutatione transformabitur à claritate in claritatem, & ſic in Deum. Tunc enim erit omnia in omnibus.]

Qui lac in myſteriis pro vino conſecrabant, damnati in Concilio Bracar. III. cap. 1. nihil in hoc allegorico Euchariſtiæ titulo habebant, quo reuera tuerentur ſuam inſulſitatem.

Latria.

Euſebius l. 4. de vita Conſtant. c. 71.

Negat S. Auguſtinus l. 20. contra Fauſtum c. 21. quod Græcè *Latria* dicitur, poſſe Latinè vno verbo dici: cum ſit quædam propriè debita diuinitati ſeruitus, vni Deo debita, ad quam pertinere ait, illum ritum quo Deus ſibi ſacrificari noui Teſtamenti manifeſtatione præcepit. Quibus verbis innuat D. Auguſtinus, omnem ſupremum cultum & Deo proprium, donari *latria* nomine. Id quod etiam perpulchrè tradit Ionas Aurelian lib. 1. contra Claud. Taurin. ſed maximè ac præcipuè ſacrificium Euchariſtiæ. Hoc antonomaſticè, imo abſolutè & ſimpliciter, à Græcis appellari *latriam*, notauit Lindanus l. 4. panopl. cap. 53. & ſuffragatur planè S. Epiphanius, qui in Compend. doctr. agens de piis ſuperſtitum erga defunctos officiis, ait, Catholicos eorum memoriam facere *προσευχὰς τελοῦντες καὶ λατρείας καὶ ἐλεημοσύνας*, *perficientes in eorum gratiam preces, ſacrificia, & eleemoſynas*. Euſebius quoque, poſt deſcriptam inſignem pompam, qua Conſtantini cadauer elatum eſt, ait, Sacerdotes adhibuiſſe diuinum cultum; *τοῦτο τῆς θείας λατρείας δι' εὐχῶν ἀπετέλουν* *quæ diuini cultus ſunt, adhibitis precationibus, compleuerunt*. Et ibidem paulo poſt, exponens quæ ea latria fuerit, ait, Conſtantinum demortuum, habitum fuiſſe dignum *diuinis ritibus, & liturgia myſtica*. Onomaſticon Euchariſticum.

Legatio Sacerdotis ad Deum pro hominibus.

S. Gregorius homil. 37. in Euang.

Qui ſe viribus inferiorem ſentit, legationem mittens rogat ea quæ pacis ſunt. Eam legationem, cum alia pia opera deſignare, tum nominatim hoſtias placationis in ara Dei oblatas, affirmat S. Gregorius. Et diſertè quoque Rabanus lib. 1. Inſtit. Clerico. cap. 32. verbis illis, [Miſſa eſt legatio inter Deum & homines, cuius legationis officio fungitur Sacerdos, cum populi vota per preces & ſupplicationes, ad Deum offert. Et benè hoc tempore ſacrificij fit, quando illius paſſionis memoria celebratur, Chriſti videlicet, mediatoris Dei & hominum; qui ſemetipſum obtulit Patri pro nobis.] Munus Sacerdotis eſſe munus legati, dicam ſect. 6. cap. 2. Miſſam verò eſſe *legationem*, quod aſſerit Rabanus fusè proſequitur Gisbertus Scheuleſuius l. de Eccleſiaſticorum vita & officiis cap. 115. Quod ſi nomen *Miſſæ* Latinum eſt, vt pleriſque placet, eſt *Miſſa*, idipſum quod *legatio*: ſicut *Miſſus* olim idem erat cum nuncio, ſiue legato. Tradit eam Miſſæ notionem Hugo Victor. l. 2. de Sacram. p. 8. cap. 14. & Honorius in Gemma animæ lib. 1. cap. 2. Huc item referri poteſt, aut etiam debet, quod Canon Miſſæ, illa inquam totius Liturgiæ pars ſacerrima, in qua Filius Dei immolatur, vocatur *actio*. Sunt quidem variæ illius vocis notiones, & earum cauſæ variæ, de quibus argutè Gabriel lect. 53. in Cano. *litera F.* tamen omnium communiſſima videtur eſſe, ea quam petit à legatione, obita per Sacerdotem, qui eſt eo tempore internuncius Chriſti & Eccleſiæ, noſtrámque cum Deo cauſam agit, ſiue tractat *intra eam actionem*. Sic enim legendum eſſe, non *infra* ex variis antiquis Codicibus confirmat Angelus Roccha ad l. Sacramentorum D. Gregorij *pag. mihi* 274. Indéque factum videri poteſt, vt tota Miſſa in Concilio ſecundo Carthag. vocetur *agenda*. Diuúſque Auguſtinus epiſt. 118. c. 6. ordinem celebrandi ritu Chriſtiano, vocet *ordinem agendi*.

Liberatorium cuiuis mortalis generis proprium.

Coſmas Hieroſol. in hymno magnæ feriæ V.

Etiam corporea libertate, multos captiuos per Euchariſtiam eſſe donatos, illuſtribus exemplis demonſtrat Brandebachius collat. 1. cap. 3. 4. & 5

Lignum

Sect. V.

Lignum vitæ.

Rupertus in cap. 2. Apocal. ad illud, *vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in paradiso Dei mei.*

Non quærimus correspondentiam Christi visibilis, cum ligno vitæ: de qua S. August. 13. Ciuit. cap. 20. eò aptans illud *lignum vitæ est: apprehendentibus eam*: sed quærimus correspondentiam ligni vitæ, & Christi in Eucharistia: de qua correspondentia, hæc præter cætera Rupertus. [Numquid vt resurgamus, & viuamus in æternum, de illo materiali ligno est edendum? Non vtique. Sed *qui manducat* (inquit,) *carnem meam, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die.* Christus namque, lignum vitæ est: cuius & in cœlesti paradiso, visione, & in præsenti Ecclesia, corpore, sanctæ reficiuntur animæ. Illud materiale lignum vitæ, hominem morte animæ, scilicet peccato, iam mortuum, non viuificasset, sed carnem viuere faceret in æternum, quod infelicissimum esset. Mortuus quippe in anima, si corpore viueret homo in æternum, non recuperaret vitam animæ in æternum, & esset æternaliter miser, vt dæmones sunt. Hoc autem lignum vitæ, quod est Christus, dum nos corpore & sanguine suo reficit, iam nunc resuscitat animam à morte peccati, & carnem nostram in nouissimo die resucitabit. Sæpè autem is qui necdum vincit, idest qui pœnitentiam non egit, edit de hoc ligno vitæ, quod est in paradiso Dei. Manducat corpus & bibit sanguinem Domini. Non illi dat Christus, sed ipse rapit, & ideò iudicium sibi manducat & bibit.]

Sæpè superiùs ex eodem Ruperto, notata est vis Eucharistiæ, vt cibi viuifici contra mortiferum cibum ligni Paradisi; in quo magna est analogia Eucharistiæ cum fructu ligni vitæ. Et addenda est in analogia ex innouatione vigoris & iuuentæ per vtrumque illum cibum. Paschasius l. de Sacram. cap. 7. in eam sententiam ita scribit. [Arbor quidem ligni vitæ, Christus nunc in Ecclesia est, cuius imago, in Paradiso arbor illa fuit. Idcirco scire conuenit, quod veritas hinc completur, quam priùs figura præmisit. Nam si homini ex illa semper, Dei seruatis mandatis, edere licuisset, nunquam mori potuisset. Sic itaque ex hoc ligno corporis, quicunque spiritualiter comedunt, si mandata obseruauerint, nunquam in spiritu mortales erunt, alioqui præcidendi sunt, vt meliùs reiiciantur. Vnde & *lignum vitæ* iure dicitur, quia sicut illud immortalitatem corporis sumptum præstitisset, ita istud, imo solidiùs, vitam præstat cum obseruatione mandatorum Dei æternam. De quo in laude sapientiæ; *lignum vitæ est, his qui apprehenderint eam.* Et in Apocalypsi Ioannes, *qui vicerit, dabo ei edere de ligno vitæ, quod est in paradiso Dei mei,* quia profectò non aliis largitur etiam in mysterio quam viuentibus.]

Liturgia.

Græci Patres, incruentum sacrificium vocant *Liturgiam.* Vox est vt notat Strabo & autor Ethymologici, designans publicum officium, vel ministerium, aut munus, quandoque etiam tributum. Vnde oratio Demosthenis in Leptinem, eo nominè prænotatur: & passim in Græcis legibus ἀλειτουργησία pro immunitate sumitur. Quia verò nulla est functio, nullum ministerium, magis publicum quam quod obit Sacerdos sacrificans pro vniuerso orbe terrarum, omne autem Sacerdotis officium ad sacrificium dirigitur, inde factum est, vt Ethnici quoque, nomen *liturgia* ad omne Sacerdotii officium aptauerint, vt ex Vitruuio tradit Genebrardus in Liturgiam S. Dionysij cap. 4. eam ob causam ex Isocrate secernens liturgiam ab ergasia. Græci ergo Patres, sacrificium incruentum tanquam ministerium maximè publicum, antonomasticè *Liturgiam* appellant, imitatione S. Lucæ, qui Actor. 13. 2. *ministrantibus autem illis Domino,* λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ κυρίῳ. Erasmus vertit, *cum autem sacrificarent illi Domino.* Et Lucæ 1. dies Sacerdotalis officij Zachariæ, dicuntur ἡμέραι τῆς λειτουργίας, Heb. 9. vasa sacrificiorum Mosaïcorum, dicuntur τὰ σκεύη τῆς λειτουργίας. Et cap. 10. Sacrificans dicitur λειτουργῶν. De hac Græcis solemnissima sacrificij Christiani denominatione multa eruditè Sanctesius in præfatione ad Græcorum Liturgias c. 4. Lindanus 4. Panopl. cap. 57. Edmondus Augerius l. de Missa cap. 1. artic. 3. Stanislaus Socolouius ad caput 13. Censuræ Hieremiæ Constant. Iacobus Gaulterius sæculo. 1. veritate 1. §. 16. Locus tamen adductus ex cap. 13. Actorum, vbi *ministrantes*, ab Erasmo vertuntur *sacrificantes*, non facit vsquequaque certam notionem *ministerij* pro sacrificio Christiano, siue Missa. Est quidem longè verisimilius ita esse, vt expensis loci illius adiunctis, rectè statuunt Bellarminus lib. 1. de Missa cap. 14. Suarez t. 3. 3. p. d. 78. sect. 1. Salmeron, Stapletonus, Cornelius, Sancius, ad eum locum Actorum: Quod tamen quæ pro aliis notionibus ibidem ei voci subiectis, à quibusdam, (etiam Catholicis) afferuntur, non sint prorsus improbabilia, fatendum est argumentum inde petitum pro sacrificio Christiano, graue & idoneum esse, non tamen planè ineluctabile.

Locus Pascuæ.

S. Ambr. in Psal. 18. serm. 16. ad vers. 3.

Non pauci item alij Patres, locum pascuæ, de quo Psal. 22. de Eucharistia accipiunt. Pulchrè S. Cyrillus in cap. 56. Esaiæ, ad illud, *omnes bestiæ agri, venite ad deuorandum*, proposita prima loci illius interpretatione de Ethnicis; subdit [Si gentium vt ferarum meminit, dicimus, illis hoc dictum esse à Deo, *venite & comedite*, quo omnem sacrosanctorum charismatum affluentiam, illis datam esse significat, & mensam esse appositam quæ viuificat. Ederunt enim & ipsi panem vitæ, & panis Christi, participes facti sunt, & eiusdem cum sanctis corporis, adeò vt gaudentes dicant, *Dominus pascit me, & nihil mihi deerit, in loco herbido me collocauit. Ad aquam requietis enutriuit me, animam meam conuertit. Parasti in conspectu meo mensam.* Dixit etiam per vnum è sanctis prophetis *Edite, bibite, & ebrij estote vicini.* Qui enim procul aberant à Deo, propinqui per fidem facti sunt, qui quondam errabant, & sacro cibo repleti sunt. Scriptum enim est; *Panis roborat cor hominis.*]

Petrus Cellensis l. 9. epist. 5 eundem locum Psalmi iuncto alio ex Cant. 1. more suo perelegantèr de Eucharistia sic accipit. [Habes vinum de vite vera, expressum in torculari Crucis, & extractum aperto ostio lateris. Sicut

enim

enim torcullus ſoratur, vt vinum habeatur, ſic latus Chriſti lancea militis apertum eſt, vt exiret aqua baptiſmatis, & ſanguis noſtræ redemptionis. Hunc quotidie ſumimus in altari ſub ſpecie vini. Altare ſiquidem, eſt locus paſcuæ, de quo dicitur, *in loco paſcuæ ibi me Dominus collocauit.* Et in Canticis. *Iudica mihi quem diligit anima mea, vbi paſcas, vbi cubes in meridie.* Quod eſt *in meridie*? In luce, in puritate, in veritate, & charitate. Qui latet vt anguis in herba abſcondens peccata ſua, non eſt in meridie: qui impudicè viuit, & templum Dei violat immunditia aliqua, non eſt in meridie: qui doloſus & fraudulentus eſt ſpeciem pietatis habens & virtutem abnegans, non eſt in meridie; qui tepet odio fraterno, non eſt in meridie. Non ergo ipſum vel cum ipſo paſcit Chriſtus, qui dicit; *ſuperbo & inſatiabili corde cum hoc non edebam.* Non cubat etiam niſi vbi paſcit.] Chryſoſtomus ſerm. 46. ſicut illud Pſalmi 94. *quoniam Deus magnus Dominus*, ad Euchariſtiam aptat, ita conſequenter ſignificat, illud, *nos populus paſcuæ eius, & oues manus eius*, eodem pertinere. Et diſertè idem de paſcuis Chriſti Paſtoris, id eſt Euchariſtia, habet S. Auguſt. l. 2. contra liter. Petil. c. 47.

Lux.

Chryſoſtomus hom. 24. in 1. Cor.

De hoc titulo plenè ſect. 4. toto cap. 1. Notandus verò inſuper eſt, locus ſingularis Philonis Carpathij ad illud Cant. 7. *Guttur tuum vti vinum bonum* Exponens enim quam fructuoſa ſit Euchariſtia ſi modò à iuſtis & ritè diſpoſitis percipiatur; id demonſtrat ex Pſalte eo verſiculo Pſal. 96. *Lux orta eſt iuſto, & rectis cor lætitia*, vocans Euchariſtiam & *lucem* & *lætitiam*, docénſque eum verſiculum recidere in illud Apoſtoli, *probet ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat.*

M

Malum.

Philo Carpathius ad illud Canticor. *ſub arbore malo ſuſcitaui te.* [Hæc malus (inquit,) ſalutifera, ſi ad arborem reſpicias, crux eſt humanæ ſalutis auctrix, in qua ſalus mundi autórque pependit. Si verò ad pomum eius ac fructum ſuauiſſimum atque ſanctiſſimum, de quo ſæpè iam diximus, cœleſte totum ac ſalutare malum, eſt corpus IESV Chriſti ſalutariter nobis ab eo datum, in eſcam ſcilicet & potum, ſub myſtico pane & vino, ex quo quidem Chriſtianos omnes ſanctiſſimè paſcit ac beat.] Ruborem ſimul ac candorem huius mali, ad vtramque Euchariſtiæ ſpeciem referre licet cum Nyſſeno hom. 4. in Cant. V. Superiùs V. *Bacchica.*

Manna.

Succeſſiſſe mannæ Euchariſtiam, ſicut virgæ crocem, & baptiſmum circumciſioni, S. Chryſoſtomus autor eſt ſerm. 25. in 1. ad Cor. ad illud *vetera tranſierunt.* Et optimè quoque S. Auguſtinus ſerm. 44. de diuerſ. à cap. 8. Non eſt autem opus hanc analogiam fusè perſequi, cum tam multi recentiorum, diligentiam in ea probarint, præſertim Turrianus l. 2. de Euch. c. 5. & 2. Viegas in cap. 2. Apoc. comment. 3. ſect. 4. Magalia. in cap. 5. Ioſue v. 12. annot. 24. Boſius l. 13. de ſign. cap. vlt. Cornelius in c. 16. Exodi & 1. Cor. 10. verſ. 3. Salianus anno mundi 2244. num. 313. Potiora analogiæ capita ſunt, quod manna opera Angelorum pinſebatur, ſicut Euchariſtia interuentu Sacerdotum, quos S. Ambroſius l. 1. de Sacram. cap. 2. ex Malach. 2. Angelorum nomine donari probat. Manna viaticum erat, nec niſi poſt tranſitum mare rubrum, eſt conceſſum, & quidem pugnaturis, Euchariſtia eſt cibus viatorum, nec niſi tentatorum, vt benè perſpexit Hugo Victorinus in ſumma Sentent. Tract. 5. cap. 2. eſtque munimentum ad prælium. E manna qui multum habuit, non abundauit, & qui modicum, non minorauit. In Euchariſtia, atomus ſpecierum æquiualet totis ſpeciebus, nec plus quiſquam aut minus habet, ſi quid habet. Excipiebatur manna duplici rore, ſubtus ac ſupra obuoluente, velut integumento. Eodem modo Chriſtus, tegminibus ſpecierum obuoluitur; & ſicut ad Solis exortum euaneſcente rore ſuperiore, apparebat mannæ ſubſtantia, ita adueniente fidei Sole, Chriſtus apparet. Iuxta Hebræos apud Genebrardum Pſal. 94. v. 10. manna continebat cibum & potum, ita & in Euchariſtia vtralibet ſpecies corpus & ſanguinem continet. Erat manna cibus ſuauiſſimus & omni ſapore diues ex Sap. 16. qua ex cauſa Gregorius Nyſſenus tract. 1. in Pſalmos cap. 8. ad illud, *omnem eſcam* vocat manna, *cibum omnipotentem.* Æquè hunc cibum Deus in ſua dulcedine parauit, ſaporis ac ſenſus pro percipientium voluntate admodùm differentis. [Nec vanum tibi videatur, (ait Fulbertus epiſtola 1. ad Adeodatum) quod iuxta animæ deſiderantis intuitum, dicimus Chriſtum formari intra præcordia communicantis, cum non neſcias Patres noſtros veteris eremi ſolitudinem peragrantes, Angelicis paſtibus refectos, quibus imber fœcundus cibum vnicolorem ſed diuerſi ſaporis intulit, & iuxta ſingulorum appetitum infundebat ſaporis varia oblectamenta, vt quicquid auidius concupiſceret, occulta largitoris diſpenſatio ſubinferret: quibus præbebat guſtus quod ignorabat aſpectus: quia aliud erat quod videbatur, & aliud quod ſumebatur. Deſiſte igitur mirari. Quod legis manna ſub vmbra ſignabat, hoc Dominici corporis pandit veritas patefacta. In quo Deifica maieſtas miſerantur noſtræ infirmitati condeſcendit, vt quo alimenti genere corpora aluntur humana, idem in corpore ſenſualiter ſapiat, ſed Deus in pectore proficiat.

Onomaſtico Euchariſticum.

Non defuerunt, quibus viſum eſt vt refert Caſtro ad cap. 16. Sapientiæ, interueniſſe mannæ tranſubſtantiationem in cibos: quod ſi verum eſſet, admirabilis typici mannæ cum vero, conſenſio deprehenderetur, ob mutationem ſubſtantiarum panis & vini. Præter cæteras mannæ & Euchariſtiæ correſpondentias, quas diligenter perſequitur Rupertus lib. 3. in Exod. à cap. 6. ad 18. ea eſt notatu digna, quam dicto cap. 18. (imitatione Origenis homil. 7. in Exod. *in ipſo fine*) aſſignat de verme, exorto ex manna: ſi haberetur contra præſcriptum. [Scatens (inquit) de manna vermiculus ille eſt qui loquitur in Pſalmo, *ego autem ſum vermis, & non homo.* Sicut enim vermis ſine concubitu de manna

Sect. V. na scaturit, sic solus sine virili semine de Virgineo ventre conceptus & natus est Christus Filius Dei. Sed hoc vbi prædicatur infidelibus Iudæis, scandalum est illis. Sordidum enim & indignum Deo reputant de fœmina potuisse nasci. Computruit ergo talibus manna verum quod de cœlo descendit, sed quod hoc pacto infirmum est eis, fidelibus virtus est & sapientia.]

In eandem sententiam S. Maximus serm. in Psal. 21. sic habet. [Legimus in libris Moysi, de manna vermiculos procreatos. Digna planè & iusta comparatio. Si quidem de manna vermiculus gignitur, & Dominus Christus de Virgine procreatur. Quin potiùs ipsam Mariam, manna dixerim, quia est subtilis, splendida, suauis, & Virgo; quæ velut cœlitùs veniens, cunctis Ecclesiarum populis, cibum dulciorem melle defluxit; quem qui edere ac manducare neglexerit, vitam in semetipso habere non poterit, sicut ipse Dominus ait, *nisi quis manducauerit meam carnem, & biberit meum sanguinem, non habebit vitam in semetipso*: ac potiùs ipse cibus in iudicium conuertetur, sicut Apostolus dicit. *Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat*, Quod filiis Israël subtiliter prophetatum est in veteri Testamento. Manna enim illis contra diuina præcepta tractantibus vermes effecti sunt, idest contumaciæ vltores & Indices. Quæ similitudo Christum indicat Dominum, quem qui suauem cibum & dulcem potum haurire neglexerit, iudicem pariet, sicut ipse ait; *Neque enim Pater iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio.*] Hoc de Christo, quia Iudex noster erit, reuerenter in Eucharistia excipiendo, pulchrè prosequitur Guerricus serm. 5. de Purif.

Itaque competentissimum ex dictis manet, maximam cerni analogiam inter antiquum manna & Eucharistiam, non tamen absque differentiis, quas vnà cum conuenientiis sic attigit Petrus Blesensis carm. de Eucharist. capit. 5.

Istum namque cibum, cibus olim significauit.
Quo Deus Israel, deserta per ania pauit,
Manna fuit populis cibus omnibus omnis in ore,
Pro varitis animis, vario existente sapore,
De quo qui modicum tanquam qui plus capiebat:
Et saturabatur, quia cunctis sufficiebat,
Mysterium magnum nostro sub tempore tandem
Enituit, causamque parit res mystica grandem.
Manna quidem Dominus de Virgine matre creatur,
Cuius in altari corpus de pane sacratur
Sed quàm dissimiles sunt hic cibus & cibus ille!
Nam cibus hic Deus est, cibus alter vt vmbra fauilla.
Ille cibus periit & edentes hunc perierunt,
Qui panem vitæ Christum non esurierunt.

Cæterum Eucharistiæ præcellentiam supra manna Ioan. 6. testatam, S. Ambrosius fusè exposuit l. de initiandis c. 9.

Manna absconditum.

Ticonius Aretas, Primasius, Beda, Ansbertus, Rupertus & Hugo Card. Apocal. 5.

Dicitur Eucharistia *manna absconditum*, quia aliud in hoc Sacramento obiicitur sensibus, aliud latet. Cur autem decuerit ita fieri, pulchrè prosequitur S. Thomas Opuscul. 58. cap. 7. & 8. Spondetur hoc manna vincenti, quia iis solis fructuosa est Eucharistiæ perceptio, qui aduersùm seipsos & Satanam pugnarint, vicerintque, vt Rupertus Apocal. 2. rectè aduertit.

Manna cœleste.

Cassianus collat. 22. c. 7.

Margarita immaculata corporis Christi.

Anastasius apud Damascenum orat. 3. de Imag. *sub finem.*

Exornans carmine turriculam auream Felicis Bituricensis structam ad excipiendam Eucharistiam, Fortunatus, ait condendum in ea,

Margaritum ingens, sacrati corporis Agni.

Ingens sanè, pretio, non mole specierum similitérque Eucharistiam *margarita* nomine donat Chrysostomus in liturgia, verbis illis. [Ingreditur Sacerdos in prothesim, & quod in sacro calice remanserat, attentè & reuerenter absumit, lauátque sacrum calicem ter, prospicitque ne quod dicitur *Margarita*, remaneat.] Idem ferunt illa S. Germani. [Sancta mensa, est pro mensa Christi cum mystis, & qui in ea sunt *Margariti*, diuina dogmata Doctrinæ Christi Patris ad discipulos exhibent.] Nimirum Christus extra Eucharistiam quoque *Margarita* denominatur, vt videre est apud Clementem Alexandrinum lib. 2. pædag. cap. 12. Epiphanium homil. de Resurr. Dom. *sub finem*, & Isidorum Pelusiotam lib. 1. Episto. 182. & apud S. Ephrem mox adducendum. Commodè ergo in Eucharistia quoque, cum idem ipse sit, denominatur *Margarita*.

Nomine porrò *Margaritæ*, vt S. Ephrem tract. de ea annotauit, comprehendi potest qualibet gemma. Vnde mysteria quæcunque gemmarum, accommodari optimè ad Eucharistiam possunt. Huc faciunt delapsæ interdum in sacrificantium calices gemmæ: quod S. Lupo Senonensi accidisse scribit Sigebertus in Chron. anno 616. & refertur in Romano Martyrologio 1. Septemb.

Margarita pretiosa.

Gregor. Nyssen. in Epist. Cano. cap. 4. statuens reddendos esse communioni, eos qui à cœno peccatorum emerserant, ait iustum non esse, vt qui porci esse desierant, & in homines euaserant, diutiùs priuentur pretiosæ margaritæ fruitione: donans Eucharistiam nomine pretiosæ margaritæ; & ad eam accommodans illud Christi, *nolite proiicere margaritas ante porcos*, quod Methodius apud Photium Cod. 235. exponit de margaritis virtutum non abiiciendis in voluptates. Acta S. Danielis Stylitæ 11. Decemb. aiunt eum percepisse *cœlestem margaritam*. Idest diuinam Eucharistiam. Petrus Cellensis lib. 5. epist. 11. Pascha nostrum quod est Christus, in Eucharistia describit symbolicè, sub imagine pretiosæ margaritæ vilibus panis inuolutæ. [Moyses (inquit,) in illo quadragenario ieiunio, vbi à colloquio diuino cornutam faciem reportauit, Pascha illud in literis suis prænominauit, & in illo sacrosanctas reliquias religans, annuo recursu ad publicum nostrum deuoluendum constituens, diem certum præfixit. Siquidem hîc pannos, idest Pascha, in exteriori facie plurimùm nitoris exhibet, sed valdè

ampliora intrinsecùs continet, & cariora pignora. Rubet igitur purpureo colore, propter passionem; rutilat hyacinthina specie, propter resurrectionem: subobscurus est, propter sputorum, & alaparum, & flagellorum, & cæterarum injuriarum coacervationem: albet vnica nube, propter innocentiæ integritatem, & peccati immunitatem. Ecce colores; colores cingentes Pascha gloriosum, & delicatum animæ pallium quò melius amiciontur pauperes seminicincti, quàm diuites purpura & bysso induti. Reuoluere autem illas pretiosas margaritas quæ sigillantur in sigillo isto aureo & argenteo, quis accedet, nisi mundas habuerit manus? nisi oculos columbinos? nisi labia purgata? nisi abluto toto homine interiori & exteriori sacro Iordanici fluminis baptismate? Quia ergo vobis sunt manus tornatiles per obedientiam, oculi clari per pudicitiam, labia stillantia myrrham primam per accusationem reatuum vestrorum, & ad scurrilia æternam clausuram, applicate pannum Paschalem & expandite thesaurum absconditum, vt exinde captiuus mutuet redemptionem, mortuus resurrectionem, peccator iustificationem, afflictos consolationem, religatus solutionem, anathematizatos absolutionem. Sanctificate ora vestra sanctis horum osculis; oculos tangite his smaragdis; singulos sensus exhilarate singulis benedictionibus. Sed quæ sunt pignora tam cara pro pretio, tam efficacia pro remedio, tam rata pro numero, tam sancta pro merito, tam perpetua pro æuo, tam amabilia pro beneficio; Pignora, fratres mei, ista, ore pudico timore debito nominanda, & amplectenda, sunt caro & sanguis Agni incontaminati IESV Christi, ossa, nerui, medullæ, cartilagines, cutis, corium, & quæcunque membra in corpore IESV de sacris suis visceribus edidit Virgo Virginum.]

Medicamentum immortalitatis.

S.Ignatius epistola ad Smyrnenses, Goericus serm.2. de Resurr.

Medicamentum simul & holocaustum, ad sanandas infirmitates, & purgandas animas.

Creditus Cyprianus serm. de Cœna Dom.

Medicamentum salutare.

Gregorius 7. l. 1. epist. 47.

Medicina.

S.Ambrosius l. 5. de Sacram. c. 4.

Agnoscunt vim medicam corporis Christi in Eucharistia, qui communicantes conferunt cum muliere fluxum sanguinis patiente, cui admotio fimbriæ vestimenti Christi, sanitatem creauit: Vnde exemplo illius mulieris, prouocant communicantes, vt Christi contactu sanitatem exquirant. Nazianzenus in S. Gorgoniæ monodia, ait eam in quadam ægritudine imitatione sanguifluæ illius mulieris, sanatam esse admota Eucharistia. Chrysologus serm. 33. eandem mentem sic habet. [Tetigit vestimentum mulier, & curata est absoluta languore. Miseri qui quotidie corpus Domini tractamus & sumimus, & à nostris vulneribus non curamur. Non Christus infirmantibus, sed fides deest. Nam multo magis modò in nobis manens poterit vulneratos curare, qui latentem mulierem prætereiens sic curauit.] Et serm. 34. [ô quam docuit mulier, quantum sit corpus Christi, quæ in Christi fimbria tantum esse monstrauit. Audiant Christiani, qui quotidie corpus Christi attingunt, quantam de ipso corpore sumere possunt medicinam, quando mulier totam rapuit de sola Christi fimbria sanitatem. Sed quod nobis flendum est, mulier de vulnere medicinam tulit, nobis medicina ipsa retorquetur in vulnus. Hinc est quod Apostolus, tangentes indignè corpus Christi taliter admonet & deplorat; *qui enim tangit indignè corpus Christi, iudicium sibi sumit*, Et quod inde temeritas infirmitatem capiat vnde fides accipere debebat sanitatem rursus intulit, *propterea inter vos multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi*] Onomasticon Eucharisticum.

Non aliter philosophatur S. Chrysostomus homil. 51. in Matthæum de ea muliere, & simul de Gerasenis, rogantibus vt vel fimbriam vestimenti eius contingerent, vt sanarentur. Subjicit S. Chrysostomus. [Tangamus ergo etiam nos fimbriam vestimenti eius, imo verò totum. Ipsum enim (si volumus,) non vestis solùm, sed corpus ipsius nobis propositum est, non vt tangamus solummodò, sed vt comedamus & saturemur. Adeamus igitur Christum singuli ægrotantes, magna cum fide. Nam si qui fimbriam vestimenti eius tunc tetigerunt, rectè omnes conualuerunt, quanto magis corroborabimur, si totum in nobis habebimus? Cum fide autem accedere, non est vt tantummodò propositum corpus recipias, verùm etiam multo magis vt mundo corde tangas, vt sic adeas quemadmodùm ad ipsum Christum.]

Alia de vi medicatrice Eucharistiæ, dabit S. Thomas Opusc. 58. cap. 1. *sub finem* & c. 26. *initio*, ac Turrecremata tract. de Euchar. cap. 1. *in septrina causa*. Planéque Eucharistiam habent pro medicina, qui eam dicunt esse institutam ad remissionem peccatorum, (quæ sunt animarum infirmitates,) tanquam ob finem secundarium, si sermo si sermo sit de leuibus peccatis, quæ per Eucharistiam sanari, supra vidimus. Paschasij in hanc rem locus, est luculentus l. de Sacram. cap. 9. [Quotidie peccamus, saltem peccatis, siue quibus mortalis infirmitas viuere non potest; quia licet omnia peccata condonata sunt in Baptismo, infirmitas tamen peccati adhuc in carne manet. Vnde Psalmista, *Benedic anima mea Domino, qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas*. Et ideò quia quotidie labimur, quotidie pro nobis Christus mysticè immolatur; & passio Christi in mysterio traditur, vt qui semel moriendo mortem vicerat, quotidie recidiua delictorum, per hæc Sacramenta corporis & sanguinis, peccata relaxet.] S.Cyrillus l. 12. de ador. idem voluit verbis illis. [Igitur sine vlla controuersia, arcetur à sacris qui fuerit alicuius maculæ reus. Arcetur autem non quominus sancto cibo vescatur; *comedet enim* (inquit) *de sanctis*, sed ne ad velum ingrediatur, neque accedat ad altare. Nam qui languoribus adhuc in animo latentibus obnoxij sunt, ij participes esse benedictionis Christi possunt: non tamen eo modo quo sancti viri percipiunt ad sanctificationis incrementum & animi firmitatem, & ad fixam in rebus præclaris perseuerantiam: sed eo modo qui infirmis conuenit ad vitij abiectionem cessationémque

Sectio V. que à peccato, & mortificationem voluptatum, valetudinisque spiritualis recreationem. Nam quia Christus noua creatura est, secundùm Scripturas, eam ob causam nos quoque, illum in nobis ipsis accipimus, vt per sanctam eius carnem & sanguinem in vitæ nouitatem, per ipsum & in ipso reformati, deponamus veterem hominem qui corrumpitur secundùm desideria erroris, sicut scriptum est.] Eodem reducuntur quæ ex variis Patribus adducta sunt §.3. c.2. ad monstrandum Eucharistiam sapientissimè à Deo prouisam esse vt medicamentum contra venenum contractum per cibum vetitum. Itaque minùs placet quod Malachias Ord. Prædicator. libro cui titulus est, *Venenum* c.4. videtur Eucharistiam habere pro medicina, tantùm sub ratione cibi restauratiui, cum dicat, [Caro Medici, facta est medicina ægroti, secundùm illud *Caro mea verè est cibus*, ad saluandam animam. Ergo contra venenum peccati, mors Christi in ligno. Remedium restauratiuum, corpus & sanguis Christi pro cibo.] At Patres (vt præmisi) Eucharistiam habent pro medicina ad depulsionem veneni infeliciter ebibiti.

Prudens monitum Petri Cellensis lib. de panibus c.5. est huic negotio obsignando opportunum.], Pane nostro, (inquit,) animali quia rationale est, ministremus, sed non fermentatum quia corruptum est & abominabile factum in studiis suis. Nec apponamus priùs azymum; sed quod animale deinde quod spiritale. Nam vt indecens est, vinum nouum mittere in vtres veteres, sic stomacho iniquitate corrupto, & dentibus putridis propter mendacia labiorum, panem azymum qui corruptionem non vidit, cum periculo anteponimus. Probet enim se priùs homo, & sic de pane illo id est azymo edat: Iudas buccellam panis quidem azymi accepit, sed medius crepuit. Vis enim magna discernens mundum ab immundo in pane illo cum stercoribus auaritiæ & infidelitatis Proditoris, non patitur immorari, Est in ruinam & in resurrectionem multorum. Est odor mortis in mortem, est odor vitæ in vitam. Aut purgat aut necat. Si sanabilis es, curat te: si insanabilis, ægritudinem augmentat. Medicina est. Morbus si curabilis est, apta medicina; quia si qualia oportet purgari purgentur, confert & benè ferunt. Contraria verò importunè sumentur, vt qui sine reuerentia & sine delectu panem sanctum accipit, plus ei sua irreuerentia obsit, quàm cibi sanctitas prosit. Qui ergo in iniquitatibus suis, adhuc velut sus in volutabro luti submergitur, panem fermentatum in sudore vultus sui comedat, gemens & dicens, *Iram Domini quia merui portabo.* Indignum se ad panem azymum comedendum conteretur & dicat, *Domine non sum dignus vt intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus*]

Mel.

Richardus Pampolitanus ad illud Psalmi 80. *de petra, melle saturauit eos.* V. supra, *Fauus mellis.*

Membra Dominicæ occisionis.

S. Augustinus serm. 11. de sanctis, agens de sepultura martyrum sub altari, iuxta Ioannem Apocal. 6. ait. [Sub ara Dei, vidi animas occisorum. Quid reuerentius, quid honorabilius, dici potest, quam sub illa ara requiescere, in qua Deo sacrificium celebratur; in qua offeruntur hostiæ, in qua Dominus est Sacerdos, sicut scriptum est, *Tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedec?* Rectè sub altario iustorum animæ requiescunt, quia super altare corpus Domini offertur. Nec immeritò illic iusti vindictam sanguinis postulant, vbi etiam pro peccatoribus Christi sanguis effunditur. Conuenienter igitur, & quasi pro quodam consortio, ibi martyribus sepultura est, vbi mors Domini quotidie celebratur, sicut ipse ait. *quotiescunque hæc feceritis, mortem meam annunciabitis donec veniam*; scilicet vt qui propter eum mortui fuerant, sub Sacramenti eius mysterio requiescant. Non immeritò inquam, consortio quodam illic occisis tumulus constituitur, vbi occisionis Dominicæ membra ponuntur, vt quos cum Christo vnius passionis causa deuinxerat, vnius etiam loci religio copularet Legimus plerosque iustorum, Abrahæ finibus refoueri, nonnullos paradisi amœnitatis lætari. Nemo tamen meliùs præter martyres meruit ibi requiescere, vbi & hostia Christus est & Sacerdos; scilicet vt propitiationem de oblatione hostiæ consequantur & benedictionem functionémque Sacerdotis accipiant.] *Membra* ergo *Dominicæ occisionis*, sunt porpus & sanguis Christi: mactati & martyrio affecti, imposita altari.

Membra cœlestia.

S. Damasus carm. de S. Tarsicio.

> *Tarsicium sanctum Christi Sacramenta gerentem.*
> *Cum malè sana manus peteret vulgare profanis;*
> *Ipse animam potius voluit dimittere cæsus,*
> *Prodere quàm canibus rabidis cœlestia membra.*

Fuit enim S. Tarsicius letho datus 15. Augusti, quia noluit diuinissimam Eucharistiam quam gestabat, exhibere Ethnicis, probè conscius non esse cœleste illud margaritum projiciendum ante porcos.

Membra immaculata ouis.

Autor sermonis primi de Iuda proditore apud Chrysostomum.

Memoria passionis Christi, & sacrificij crucis.

Hesychius in cap. 2. Leuit.

Ipse Christos in sui memoriam celebrandum esse hoc mysterium docuit, & idem habet Apostolus, docens annunciandam per hoc mysterium esse mortem Christi, donec veniat. Petrus Cellensis l. de panibus c.1. *sub finem*, hanc memoriam sic exponit, agens de mensa altaris. [vbi veritate corporis & sanguinis Domini existente, sed sub specie visibilis panis & vini latente, memoria Dominicæ passionis cum effectu nostræ redemptionis, si adsit integritas fidei, tam vtiliter quàm fideliter recolitur.] Et mox, comparans sacrificium cruentum in cruce, cum hoc incruento. [Ibi mors Christi, omnium salutem; hic memoria mortis illius similiter nostram non desistit operari saluationem Sacramentaliter.] Tametsi verò Sacerdos sacrificans, non omittit, verbo memoriam Christi passi refricare, & in actu signato iussum Christi de hac memoria repetenda proponit, tamen propriè & essentialiter hæc memoria est realis & in actu exercito, per disjunctionem corporis à sanguine, vi verborum. Et hinc habetur, hanc memoriam primariò ac expressiùs contineri sacrificatione & immolatione Christi per consecrationem geminam. Quod vnum euincit

Sanćteſius repetit. 10. cap. 3. Non tamen quod ille contendit, participatio Euchariſtiæ ſub altera tantùm ſpecie, eſt expers memoriæ Chriſti paſſi. Contrarium enim ſignificat Apoſtolus, & clarè S. Auguſtinus 20. contra Fauſtum cap. 18. verbis illis. [Hebræi victimis pecorum quas offerebant Deo, multis & variis modis ſicut re tanta dignum erat, prophetiam celebrabant futuræ victimæ quam Chriſtus obtulit: Vnde iam Chriſtiani, peracti eiuſdem ſacrificij memoriam celebrant, ſacroſancta oblatione & participatione corporis & ſanguinis Chriſti.] Quod ſi Concilium Epheſinum in Profeſſione fidei, ait præmitti memoriam myſteriorum, tum ſequi participationem corporis Chriſti, non ſequitur participationem vacare ea memoria. Concilium enim cum non poſſet omnia enunciare ſimul, propoſuit vnum poſt aliud, non tamen abrogauit communioni realem paſſionis memoriam. Quomodò enim poteſt ſumi corpus vi verborum exangue, quin cogitetur mortuum? Non eſt tamen negandum, quin hæc memoria expreſſiùs & nobiliùs exerceatur per ſacrificiū.

Inſignes omnino fructus, & eximia incruenti ſacrificij ab hac memoria, egregiè in hunc modum proponit Laurentius Iuſtinianus ſerm. de Euchariſt. numer. 26. [Sanè nullo alio ſacrificio honorificentiùs laudatur Deus quàm per altaris Immaculatam hoſtiam, quam præcipuè ob diuinæ laudis exhibitionem complendam, Eccleſiæ ſuæ Chriſtus offerendam inſtituit. Ipſius namque paſſionis & humanæ redemptionis in ea myſticè celebrantur myſteria, hoc ipſum Domino propalante qui ait, *Hac quotieſcunque feceritis, in mei memoriam facietis.* Memoria etenim in oblatione hac agitur illius quam in ſua paſſione Dei Filius excellentiſſimæ nobis charitas notam fecit. Qua nulla major, nulla vtilior, nulla amabilior, nulláque oculis diuinæ majeſtatis eſt gratior, dum honorem Deo, Angelis contubernium, exulibus cœlum, religioni cultum, iuſtitiæ debitum, normam ſanctitati, obedientiam legi, gentibus fidem, lætitiam mundo, credentibus gaudium, vnitatem populis, Sacramentis legalibus finem, initium gratiæ, virtuti robur, hominibus pacem, lucem mentibus, ſpem laborantibus, peregrinantibus viam, & peruenientibus tribuit ſpeciem. Nempe dolores mediatoris noſtri, irrogata conuicia, excepta flagella, aceti & fellis pocula, clauorum & lanceæ vulnera, ex rediuiua ſacrificij huius celebratione memorantur. Offertur æterno Patri, Nati aſſumpta humanitas; quatenus agnoſcat ipſe quem genuit, quémque pro hominum ſalute miſit in terras; vt interuentione ipſius, delinquentibus veniam, lapſis manum, & iuſtificatis præroget vitam. Clamat idem Redemptor ad Patrem, corporis ſui cicatrices oſtendens, quatenus ab æternis ſuppliciis, ſua homines interpellatione cuſtodiat. *Aduocatum* (inquit Ioannes Apoſtolus,) *habemus apud patrem IESVM Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris; non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius mundi.* Vides perſpicuè, nullum acceptabilius Deo poſſe offerri ſacrificium ad exoluendum laudes, ſiue ad exhibendum gratias ſeu ad impetrandum indulgentiam vel ad gloriam promerendam, quàm corporis & ſanguinis Chriſti ſacroſanctum myſterium.] *Onomaſticon Euchariſticum.*

Memoria mirabilium Dei.

Laur. Iuſtinianus ſerm. de Euch. num. 15. & 18. omnium Dei mirabilium antiquorum memoriam, in hac eſca data timentibus Deum iuxta Dauidem Pſal. 110. comprehendi, rectè annotauit & ex parte expoſuit. Subjicio Vbertinum de Caſalis qui l. 4. arboris vitæ cap. 4. pulchrè & optimè id eſt proſecutus, verbis illis. [Debes videre, quomodò iſtud benedictum Sacramentum, eſt memoria mirabilium. Eſt autem memoria mirabilis operationis, quia in hoc Sacramento eſt tanta multitudo mirabilium, vt ſuperent intellectum viatoris, & ſenſum comprehenſoris. Vnde hic eſt verè, Deus abſconditus. Vnde ibi abſcondita eſt fortitudo eius, dum innumera mirabilia fiunt in hora conſecrationis, quæ latent in abſcondito Sacramento. Primò quidem ex parte virtutis operatiuæ; conſidera, quod in hoc Sacramento concurrunt ſimul virtus Verbi creati, & increati: illius vt proferentis, huius vt aſſiſtentis; illius vt inuocantis, huius vt operantis. Vnde Chriſtus ex humanitate formam protulit, ex Deitate conuerſionem plenam fecit. Concurrit enim ſucceſſiua prolatio & Inſtantanea mutatio, vt talis oratio formæ, ſit enunciatiua & operatiua. Et tamen ſucceſſiua eſt enunciatio, & inſtantanea operatio. Quia virtus infinita Dei ſine tempore, tranſubſtantiationem panis & vini facit in inſtanti, in verum corpus & ſanguinem Chriſti per prolationem & ad prolationem formæ Sacramenti, quæ ſucceſſiuè profertur per os miniſtri cum intentione animi: Vnde finis dicti, per opus Dei eſt complementum facti. Miracula ſunt hæc; vt meritò poſſit intellectus dicere, *manhu*; id eſt, *quid eſt hoc?* Hæc ſunt illa abſcondita de quibus dicitur Iſaiæ 45. *Dabo tibi theſauros abſconditos, & arcana ſecretorum, vt ſcias quia ego ſum Dominus.* In hoc enim Sacramento, per hanc operationem, theſauri gratiæ abſconditi conferuntur, & arcana ſecretorum fidei Eccleſiæ proponuntur, vt ſciat intellectus fidelis credendo veraciter, quia ipſe eſt Dominus qui quia potentiſſimus potuit quia clementiſſimus voluit, quia veraciſſimus & ſapientiſſimus facit ſigna & mirabilia in hoc Sacramento, quorum non eſt numerus. Dicta ſancta proferent in Chriſto ineffabilem cit enim, *hoc eſt corpus meum.* Et ideò Eccleveritatem qua ſic dixit, & inſuperabilem poteſtatem qua potuit. Ex quibus concludit Sacramenti irrefragabilem veritatem, quia ita ſit. *Omnia enim quæcunque voluit Dominus, fecit in cœlo & in terra, in mari, & in omnibus abyſſis.* Si conſideratur ſpecies contentiua, occurrit tibi trifaria conſideratio mirabilium, ſcilicet, quidditas tranſitiua, quantitas dimenſiua, qualitas objectiua. Quidditas panis & vini, tranſit in ſubſtantiam corporis & ſanguinis Chriſti, in quo tranſitu ſunt mirabilia mirabiliſſima. Nihil enim ſubſtantiæ relinquitur, ſed totum conuertitur: nihil ſubſtrahitur, nihil de nouo efficitur. Solum enim tranſit quid in aliquid, & tamen ſine annullatione. Non enim annullata eſt ſubſtantia panis & vini, ſed verè in Chriſti

Sect.V. corpus & sanguinem conuersa. Non tamen efficit corpus Christi de nouo quod prius erat, sed de nouo ibi est per conuersionem alicuius in ipsum, vbi & ibi prius non erat. Nihil ibi substernitur, quia transit totum in totum, nullum habens subjectum commune. Quantitas enim dimensiua specierum siue subiecto supra naturam subsistit, sub qua Sacramentaliter continetur Christus in se dimensionatus à speciebus, non dimensiuè contentus; in se commensuratus, non tamen commensuratione contentus. Signatus, quia sic est in altari vbi consecratur, quod non est in alio loco vbi non consecratur: & tamen non definitiuè, quia sic est hîc quod tamen eodem modo alibi potest esse. Est igitur totus in tota specie visibili, totus in qualibet parte signabili, totus in qualibet parte partibili. Qualitas etiam specierum insensibilium terminat visum, alterat gustum, excitat odoratum, immutat tactum. Nullus enim istorum quatuor sensuum, discernit istum spiritualem cibum solus fidelis auditus iudicat verum, dum audit, assentit & credit, *hoc est corpus meum.* Fides enim ex auditu. Ipsa etiam accidentia, per virtutem diuinam accipiunt talem modum essendi & operandi, quod ex illis accidentibus, & circa illa accidentia, possunt omnia fieri quæ primò poterant, quando ibi erat substantia panis & vini. Durantibus illis accidentibus, tamdiu existit ibi verum corpus Christi, quamdiu non est facta talis mutatio, ex qua sequeretur corruptio substantiæ panis & vini.] Ad hunc modum exponit Vbertinus, quomodò Eucharistia dicitur *memoria mirabilium Dei.*

Memoriale mirabile ac stupendum.

Clement. vnica de reliq. & vener. SS. refertur pars Decretalis Vrbani quarti, qua titulus Eucharistiæ propositus, in hunc modum egregiè exponitur. [Transiturus de hoc mundo ad Patrem, Saluator noster Dominus IESVS Christus, cum tempus suæ passionis instaret, sumpta cœna, in memoriam mortis suæ instituit summum & magnificum sui corporis & sanguinis Sacramentum corpus in cibum, & sanguinem in poculum tribuendo. Nam quoties hunc panem manducamus, & calicem bibimus, mortem Domini annunciamus. In institutione quidem huius Sacramenti, dixit ipse Apostolis, *hoc facite in meam commemorationem* vt præcipuum & insigne memoriale amoris sui eximij quo nos dilexit, esset nobis hoc præcelsum & venerabile Sacramentum: memoriale inquam mirabile ac stupendum, delectabile, suaue, tutissimum, ac super omnia pretiosum, in quo innouata sunt signa, & mirabilia immutata; in quo habetur omne delectamentum, & omnis saporis suauitas, ipsáque dulcedo Domini degustatur: in quo vtrique vitæ suffragium consequimur & salutis. Hoc est memoriale dulcissimum, memoriale sacratissimum, & memoriale saluificum, in quo gratam redemptionis nostræ recensemus memoriam, in quo à malo retrahimur, & in bono confortamur, & ad virtutum & gratiarum proficimus incrementa: in quo profectò proficimus, ipsius corporali præsentia Saluatoris. Alia namque quorum memoriam agimus, spiritu mentéque complectimur, sed non propter hoc realem eorum præsentiam obtinemus. In hac verò Sacramentali Christi commemoratione, IESVS Christus præsens, sub alia quidem forma; in propria verò substantia est nobiscum.] Legesis reliqua in rem hanc ab Vrbano eximiè dicta in diplomate quo festum corporis Christi indixit, dato, anno 1262. quod extat apud Laërtium Cherubinum tomo 1. Bullarij.

Vbertinus de Casali l. 4. arboris vitæ capite 4. idem paucis attigit, verbis illis. [Inter omnia opera dilecti IESV, memoriale suæ feruidæ charitatis, & admirabilis potestatis, & diffusæ liberalitatis fuit institutio istius venerabilis Sacramenti, qua non solùm seipsum dedit in cibum, sed etiam instituit & potestatem dedit veris Sacerdotibus Apostolorum successoribus, vt istud Sacramentum conficerent, & in æternum dum durabit Ecclesia peregrina, illud haberent verum sacrificium, cibum, & viaticum, & memoriale dignissimum suæ sacratissimæ mortis.] Sunt ista quæ ab Vbertino, hoc loco, & alio superiùs proximè recitato, nec non quæ à Clemente Pontifice ex Vrbani dictis prolata sunt, sanè præclara, & quàm stupendum ac mirabile & hominibus conducibile sit, hoc memoriale egregiè aperiunt. Veruntamen eius & commoda in ratione memorialis, minimè attingunt. Quare euoluendum superest, quàm mirabile fructuosum ac necessarium fit, hoc memoriale, formaliter vt sic dicam, & prout monimentum excitans recordationem & excutiens obliuionem.

Vtilitas ergo ac necessitas diuini huius memorialis aduersùs obliuiositatem nostram attingitur à S.Thoma Opusc. 58. cap. 1. in prima causa institutionis Eucharistiæ. Ego addo insignem in eam rem Ruperti disputationem lib. 2. de Offic. cap. 10. vbi tractans illud, *hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis,* [Qui habet aures audiendi, sic accipit hoc dictum, sicut lachrymabilem morientis pro filiis patris affectum, sicut germanæ pietatis eloquium, sicut præacutum vulnificæ charitatis spiculum. Quia venerat eius hora vt transiret ex hoc mundo ad Patrem, quia verum erat quod dicebat discipulis, *quo ego vado vos non potestis venire,* & Petro dicenti; *Domine quo vadis? Quo ego vado* (inquit) *non potes me sequi:* Quia inquam non poterant eum tunc sequi, hæreditatem illis competentem scribens, visibilem sui memoriam commendabat. Non enim Scripturarum solam commonitionem ad hoc sufficere iudicabat. Obliuiosum namque & ex magna parte indocilem ægrotum, scilicet genus humanum curandum susceperat. Ecce videmus eius quæ in sacris Scripturis est, medicinalis disciplinæ difficultatem. Quota enim pars nostri, capit illam quæ in sancto Euangelio fragrat tam optimis vnguentis; antidotum illud quod in principio erat Verbum, Deus apud Deum per quod omnia facta sunt, quodque caro factum est? Nam illud quidem ruminare, medela est probatissima, & dulcis faucibus amantis animæ; sed tantus cibus, valdè paucorum est. Præterea meditatio hæc, solius mentis pabulum est, solius animæ sanctificatio est. At ille vtrumque

que noſtrum, corpus & animam ſibi aſtringere ardebat: vtrumque infirmum, imo vtrumque mortuum, immortalitatis medicamento ſanare properabat. Magna igitur charitatis arte, pigmenta ſua Dei ſapientia compoſuit, quibus lethargicam magni ægroti mentem, renouata quotidie ſuæ ſalutis commemoratione percelleret, & infantilium edentulam plebem animarum, quæ verbi antiqui & æterni principij ſolidum non poterat terere & ruminare cibum, dulciſſimo hoc liquamine confecto verbi eiuſdem diuinitatem in panis & vini Sacramento ſorbillare conſuefaceret. Aufer à cœtu Eccleſiæ quotidianas Saluatoris noſtri huiuſmodi exequias, & vide quàm meritò dicat ipſe Saluator, *quæ vtilitas in ſanguine meo?* Refrigeſcente enim ea quæ hoc modo nunc vbique calet, eius memoria, refrigeſcet vniuerſa charitas, muta erit fides, claudicabit ſpes, conticeſcet magnus ille clamor ſanguinis iuſti Abel, qui per traditum tanti ſacrificij ritum, quotidie reparat vocem, quotidie laxat os bibentis & vociferantis terræ, ſcilicet Eccleſiæ, maledictum coarguens Cain & maturam indignè fuſi ſanguinis vindictam repoſcens. Calente ergo memoria tam celebri, charitas Chriſti concaleſcit; perſtat ſuper fundamentum ſuum, ædificium fidei; fides, quotidiana peccatorum remiſſione reuiuiſcit.]

Menſa.

S. Chryſoſtomus homil. in illud *Aſtitit Regina*, diſſerens de variis Chriſti nominibus, ſic habet. [Quamobrem vocatus eſt veſtimentum? Quod eum ſim indutus in ſuſceptione Baptiſmi. Cur menſa? Quia ipſum edo, dum perfruor Sacramentis.] Apparatum huius menſæ, concinnè his verbis expreſſit Petrus Cellenſis l. de panibus c. 2. [Hîc hîc Eccleſiam tanquam menſam habuit, mappam in menſa, fidem in Eccleſia; magna luminaria, quatuor Euangelia; Aquam Salomonis, Sacramentum baptiſmatis, panem & vinum, Euchariſtiæ myſterium; cibos innumerabiles, ſanctas virtutes; ſeruitores, diſtinctos Eccleſiæ ordines; conuiuatores, vniuerſos fideles; veſtes epulantium, mores credentium; fructus pomorum, exempla ſanctorum. Miſer & miſerabilis, qui non intrat in locum conuiuij, ſiue tabernaculi admirabilis; qui extra eſt, ranonam frater ſenior in agro.] Cæterum non inficior, plerunque apud Patres in hoc negotio, *menſam* accipi pro altari; vt apud S. Dionyſium c. 11. Eccleſ. Hierar. cum meminit deoſculationis ſacræ menſæ: & apud S. Paulinum Natali 9. S. Felicis vbi increpans inferentes vinum altari S. Petri, ſic canit, *menſam* ſumens pro *altari*.

Menſa Petri recipit, quod Petri dogma refutat?
Vnus vbique calix Domini, & cibus vnus, & vna.
Menſa domuſque Dei; diuendant vina tabernas.

Et ſuperiùs in eodem Natali 9. deſcribens conditorium Apoſtolorum ſub altari.

Nam quaſi contignata ſacris cœnacula tectis,
Spectant de ſuperis altaria tota feneſtris,
Sub quibus intus habent Sanctorum corpora ſedem.
Namque & Apoſtolici cineres ſub cœlite menſa
Depoſiti, placitum Chriſto ſpirantis odorem
Pulueris inter ſancta ſacri libamina reddunt.

Sancta ſacri libamina, vocat ſacrificium Miſſæ, celebratum ſuper ſacram menſam, ſubter quam jacerent Apoſtolorum cineres. Et idem commune fuiſſe aliis Martyribus & Sanctis, catalogus reliquiarum ibidem conditarum deſcriptus à Paulino demonſtrat, confirmántque illa Prudentij de S. Hippolyto. *Onomaſticon Euchariſticum.*

Talibus Hippolyti corpus mandatur opertis,
Propter vbi appoſita eſt ara dicata Deo.
Illa Sacramenti donatrix menſa eadémque
Cuſtos fida ſui martyris appoſita.

Propter operta, id eſt *in vicinia opertorum*, eſt ara. Sicut *propter, dolos poſuiſti eis*. Id eſt vicinè tetendiſti eis decipulam. Erant autem verè vicinà aræ ſacra oſſa, cum ara ſeu menſa eſſet conditorij operculum. Quæ cauſa eſt, cur S. Hieronymus l. contra Vigilant. c. 3. dicat Romanum Pontificem ſacrificaſſe ſuper oſſa ſanctorum, & tumulos eorum, Chriſti arbitrarum eſſe altaria ſeu menſas ſacras. Quem fuiſſe olim vniuerſum Canoniſmi apparatum, docet Baron. anno 1027. Apud S. Auguſtinum notantur ſermones aliqui, habiti ad cuiuſdam Sancti menſam; V. G. ad menſam S. Cypriani. Sic prænotatur ſerm. 94. & 137. de tempore, & Tractatus in Pſal. 38. & ſerm. 26. ex 40. nouis. Ipſe D. Auguſtinus ſerm. 113. de diuerſ. quid eſſet ea S. Cypriani menſa, ſic exponit. [Sicut noſtis quicunque Carthaginem noſtis, in eodem loco vbi propter nomen Chriſti, ſanguis fuſus eſt Cypriani, menſa Deo conſtructa eſt. Tamen menſa dicitur Cypriani; non quia ibi eſt vnquam Cyprianus epulatus, ſed quia ibi eſt immolatus; & quia ipſa immolatione ſua, parauit hanc menſam; non in qua paſcat ſiue paſcatur, ſed in qua ſacrificium Deo, cui & ipſe oblatus eſt, offeratur.] Hæc quamuis ita ſint, & menſa clarè omnibus locis præmiſſis ſumatur pro altari ſeu operculo tumuli Martyrum; tamen metonymia illa qua menſa pro contento ſuper ſacram menſam ſiue Chriſto immolato ſuper altare ſumitur, adeò frequens eſt, vt nihil ſit neceſſe de ſignandis pluribus exemplis eſſe ſollicitum.

Menſa Domini.

Apoſtolus 1. Cor. 10. Interprete Concilio Tridentino ſeſſ. 22. cap. 1.

Negat Apoſtolus, poſſe quempiam, *menſæ Domini* (ſic nominat Euchariſtiam,) & menſæ dæmoniorum participem eſſe, vt faciebant Angli illi apud Bedam lib. 2. hiſtor. cap. 15. quibus in eodem fano, erat altare pro Euchariſtia, & arula pro victimis dæmoniorum. Nec ſecus illi alij ibidem cap. 5. memorati, qui cum eſſent Ethnici, & expertes baptiſmi, volebant ſumere Euchariſtiam conſpurcari idolothytis. Sed nulla eſt menſæ Domini conſenſio, cum menſa dæmoniorum: & quàm indigna ſit ea mixtura, nullo negotio perſpiciet, quiſquis attenderit quæ ſit & quanta menſa Domini. Tentauit id exponere Petrus Cellenſis lib. de panibus cap. 1. *in fine* poſt expoſitam vltimam Chriſti menſam viſibilem. [Eſt iterum (inquit) menſa Domini, in qua non iam viſibiliter apud mortales, ſed Sacramentaliter inuiſibiliter apud fideles, vſque ad conſummationem ſæculi epulatur. Eſt autem menſa altaris.] Et mox. [Veraciter quod de Virgine

Sectio V. sumptum est corpus immaculatum, quod in cruce sub Pontio Pilato à Iudæis clamantibus, *crucifige, crucifige*, & à Gentilium militibus appensum est & immolatum, manu Sacerdotali contrectatur, & vi verborum Christi conficitur, & fidelibus populis traditur, mediantibus quidem pristinis & consuetis speciebus panis & vini, carnem veram & verum sanguinem Christi percipimus: interuenientibus verò carne & sanguine Agni, Deitati Verbi communicantes, Patri quoque Verbi, per ipsum Filium cooperante & assistente Spiritu sancto, indubitanter accedimus. Et sic ex ipso; & per ipsum, & in ipso, viuimus, mouemur, & sumus, non sicut qualibet creatura, sed tanquam noua & renouata ad imaginem Dei, rationabilis creatura.] S. Hilarius in Psal. 127. ad illud *filij tui in circuitu mensæ tuæ*, quæ sit mensa Domini primaria, his paucis stringit. [Mensa Domini est ex qua cibum sumimus, panis scilicet viui, cuius hæc est virtus, vt ipse viuens, eos quoque, qui se accipiant viuificet.]

Mensa mystica per quam & mundus est stabilitus; & orbis terræ consistit, & regnum custoditur, & Ecclesia multiplicatur, & Deus sacrificatur.

Theodotus Presbyter Hierosol. orat. de Hypap.

Mensa mystica prima, cæleste summéque venerandum sacrificium.

S. Chrysostomus in Psal. 95.

Vocat hanc mensam, *primam mensam*, per comparationem ad alias complures animæ mensas, quibus spiritualiter pascitur. Cuiusmodi est mensa diuinorum eloquiorum, & Scripturæ, ex Blesensi epist. 76. id quod fusissimè prosequuntur Nouatinus l. 1. Elector. sacro. c. 3. & Mendoça in præludiis ad libros Regum. Per comparationem itaque ad has alias animarum epulas, mensa Eucharistica vocatur à Chrysostomo *mensa mystica prima*; sicut ibidem vocat sacrificium Eucharistiæ, *primum sacrificium*: quia eminet inter complura analogicè dicta sacrificia, quæ ibi enumerat.

Mensa nutrix animarum & viuifica.

S. Germanus in Theoria rerum Ecclef.

Mensa pacis.

Damascenus 1. Parall. cap. 1 1. ex Chrysostomo. Duobus modis potest Eucharistia dici *mensa pacis*. Primò quia spiritum charitatis & pacis immittit. Et ad hunc sensum pertinet locus Chrysostomi allegatus à Damasceno qui habetur hom. de prodit. Iudæ *sub finem*, ex parte descriptus sect. 4. cap. 3. §. 6. cum de iræ mitigatione per Eucharistiam. Hac maximè ex causa S. Dionysius cap. 3. Eccles. Hierar. *in theoria*, communionem vocat, *pacis plenam*, seu *pacificam* [illegible] Suffragatur antiquus vsus, quo Episcopis Romam aduentantibus, missam iò signum pacis fuisse Eucharistiam docemur ex Eus. 5. hist. c. 14 & ex Nicephoro lib. 4. histor. cap. 49. Nec aliò fortassis respexerunt, qui vas Eucharistiæ asseruandæ destinatum, in formam columbæ iam olim effinxerunt. Est enim columba symbolum pacis. In hanc rem multa habentur in ea lucubratione cui titulus est Homo Dominicus Loricatus, in præludiis cum de studio pacis quo flagrat Ecclesia. Præclarè Rupertus in calce Commentariorum in Danielem cap. 26. quo caput 3. Malachiæ scrutatur, Eucharistiam agnoscit esse sacrificium pacis, quod Dominus adeò adamat, vt per illud pacem hominì cum hominibus, & cum Angelis conciliatam voluerit. Hoc enim esse censet quod à Malachia dictum est post prænunciatam reprobationem sacrificiorum [illegible]icorum & stercus veterum solemnitatum in vultus celebrantium regestum; *placebit Deo sacrificium Iudæ & Hierusalem sicut dies sæculi & sicut anni antiqui*. Sacrificium Iuda & Hierusalem, ait Rupertus esse. [Sacrificium confessionis & pacis, quod est corpus & sanguis Christi, de quo & Psalmista reprobatis carnibus taurorum & sanguine Hircorum, *immola* (inquit) *Deo sacrificium laudis*. Ita placet hoc sacrificium sicut dies sæculi & sicut anni antiqui. Idest sicut sancti Angeli qui immortalitatis sæculi, dies lucidi sunt & anni æterni. Nam per hoc singulare sacrificium fit, vt simus æquales Angelis Dei.]

Secundò loco, Eucharistia est *mensa pacis* cum Deo. Quod probè notunt Angeli, ramum paciferum hinc prehendentes, vt habet S. Chrysostomus hom. 3. contra Anomæos *in fine*. Eodem spectat elegans obseruatio S. Cyrilli l. 3. de ador. Notat enim, pestem quæ cum bellum diuinum, cessasse tempore mensæ, sub Danide: Verba S. Cyrilli sunt. [A mane hoc est à primis huius sæculi temporibus, mors depasta est eos qui in terra erant, vsque ad horam prandij, hoc est vsque ad mensæ tempus. Vbi enim aduenit nobis sanctæ mensæ tempus, nimirum illius in Christo ac mysticæ, in qua pane vescimur illo cœlitus dato atque vitali; quæ priùs terribilis erat, cuique difficilè obsisti poterat, mors cessauit.] A Gersone tract. 9. super Magnificat partit. 2. *in fine*; Eucharistia conferunt illi ramo oliuæ, quem columba pacifera detulit ad Noë post diluuium.

Mensa parata aduersùs eos qui tribulant nos. Psalm. 22.

Hanc mensam aduersùs tribolantes paratam, S. Bernardus serm. altero de cœna Dom. accipit de Incarnatione, & multus est in exponendis variis eius ferculis. Sed grauissimi Patres de Eucharistia accipiunt. Perstringo aliquos. Nazianzenus orat. 4. [Mensam habeo, spiritualem hanc scilicet & diuinam, quam Dominus parauit mihi in conspectu meo, aduersùs eos qui tribulant me; in qua reficior & delicior, nec propter saturitatem petulantia efferor, quin potiùs omnem turbidarum animi permotionum impetum consopio.]

Eusebius lib. 1. de demonstr. c. 10. [Quando huius sacrificij memoriam signis quibusdam in mensa celebrandam, corporisque item illius & salutarem sanguinem, vt noui Testamenti institutum habet, accepimus, rursus à S. Propheta Dauid instruimur ad dicendum, *parasti in conspectu meo mensam contra eos qui affligunt me. Pinguefecisti in oleo caput meum, & calix tuus inebrians quam præstantissimus.* Palam in his mysticam significat vnctionem, & horrorem afferentia mensæ Christi sacrificia; quibus operantes, incruenta & rationales, eique suaues victimas in tota vita, supremo Deo offerre per eminentissimum omnium, ipsius Pontificem, edocti sumus.]

Cyrillus Hierof. Catech. 4. mystag. [Nulla subeat

ſubeat dubitatio eſſe tibi donata Chriſti corpus & ſanguinem. Explicat hanc vim Dauid his verbis, *Paraſtj in conſpectu meo menſam aduerſus eos qui tribulant me.* Quod hic dicit tale quiddam eſt. Ante tuum Domine aduentum, dæmones hominibus menſam pollutam & diabolica contaminatam facultate parabant: ſed poſteaquàm tu aduenisti, *paraſti in conſpectu meo menſam.* Quid aliud ſignificat niſi myſticam illam & ſpiritualem menſam, quam Deus nobis propoſuit, aduerſariam illi quæ nobis antea parabatur à dæmonibus, & cum illis communionem habebat: hæc cum Deo habet, &c. *Et calix tuus inebrians me, quàm præclarus eſt.* Vides hic dici de calice quem Ieſus accipiens, gratias egit & dixit *hic eſt ſanguis meus qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Idcirco & Salomon cum in Eccleſiaſte hanc eandem gratiam in ænigmate ſignificaret. *Age* (inquit) *manduca in lætitia panem tuum*, panem videlicet ſpiritalem, & *bibe vinum in corde bono*, ſpiritale ſcilicet vinum.] Sic nominari Euchariſtiam, dictum eſt V. *Cibus.*

S. Ambroſius lib. de initiandis cap. 8. [His abluta plebs diues inſignibus, ad Chriſti contendit altaria, dicens, *Et introibo ad altare Dei, ad Deum qui lætificat iuuentutem meam.* Depoſitis autem inueterati erroris exuuiis, renouata in aquilæ iuuentutem, cœleſte illud feſtinat adire conuiuium. Venit igitur, & videns ſacroſanctum altare compoſitum, exclamans ait, *paraſti in conſpectu meo menſam.*] Perpulchrè l. 5. de ſacram. cap. 3. verbis illis. [Ergo veniſti ad altare, accepiſti corpus Chriſti. Audi denuo quem ſanctum Dauid, & ille in ſpiritu hæc myſteria prouidebat, & lætabatur, & nihil ſibi abeſſe dicebat. Quare? Quia qui acceperit corpus Chriſti, non eſuriet in æternum. Quoties audiſti vigeſimum ſecundum Pſalmum, & non intellexiſti? Vide quemadmodum aptus ſit cœleſtibus Sacramentis. *Dominus paſcit me, & nihil mihi deerit: in loco paſcuæ ibi me collocauit. Deduxit me ſuper ſemitas iuſtitiæ propter nomen ſuum. Nam etſi ambulem in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Virga tua & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt.* Virga imperium, baculus paſſio eſt; hoc eſt, æterna diuinitas Chriſti, ſed etiam paſſio corporalis. Illa creauit, hæc redemit. *Paraſti in conſpectu meo menſam aduerſus eos qui tribulant me: Impinguaſti in oleo caput meum, & poculum tuum inebrians quàm præclarum eſt.* Veniſti ergo ad altare, accepiſti gratiam Chriſti, Sacramenta es cœleſtia conſecutus.]

S. Chryſoſtomus in Pſalm. 22. [Iſta menſa, agnoſcitur altaris Domini conſecratio. Nam vide quid dicit ſapientia. *Sapientia ædificauit ſibi domum, ſuppoſuit columnas ſeptem, parauit menſam ſuam, miſit ſeruos ſuos, conuocans omnes & dicens, venite & edite de panibus meis, & bibite vinum quod miſcui vobis.* Et quia iſtam menſam præparauit ſeruis & ancillis in conſpectu eorum, vt quotidie in ſimilitudinem corporis & ſanguinis Chriſti, panem & vinum ſecundùm ordinem Melchiſedec nobis oſtenderet in Sacramento, ideo dicit *paraſti in conſpectu meo menſam aduerſus eos qui tribulant me.* Qui ſunt iſti qui nos tribulant? Suggeſtiones inimici, exagitationes, cupiditates, delectationes, ſeculi honores. Iſti tribulant, quia huiuſmodi qui ita viuunt, tribulationes carnis habent; ſed veniunt ad menſam potentis, conſiderantes ea quæ apponuntur eis, accipere cum timore & tremore, & tribulationes efficiuntur conſolationes. Auferuntur ea quæ ſunt carnis, infunduntur ea quæ ſunt ſpiritus, & ex menſa præparata, proficiunt contra eos qui tribulant eos.]

Onomaſticon Euchariſticum.

Menſa plena viſceribus miſericordiæ.

Petrus Cellenſis l. de panibus c. 2. *initio*, ſic de hac menſa diſſerit. [Id tabernaculo teſtimonij, iubente Domino, menſa ponitur extra cœlum: & candelabrum, contra eam in latere tabernaculi meridiano. Eſcam animarum, pabulum ſpirituum, dapes cœleſtium deliciarum, præfert hæc menſa. Hæc inquam menſa plenà viſceribus miſericordiæ, chariſmatibus referta gratiæ, edentium penetralia mirabiliter implendo non explet, appetitus eſurientium ſatiando, acriùs ſed & ſacratius vrget. Etenim huius conuiuij nihilominùs & conuiuantis ſatura, vt ſuccumbant ſemper deſiderio, nunquam faſtidio. Quid enim? Cui viſio gloriæ, cui beatitudo ſempiternæ vitæ, cui exultatio indeficiens, cui iubilatio ſemper ſufficiens, in tædium poterit venire? Procul dubio, huius menſæ edacitas inculpabilis potiùs commendatur, quam condemnatur. Abſtinere quidem his culpa eſt & pœna, abſorbere verò gloria & corona. Num fortè ibi formidas conſumptionem, vbi omne bonum exundat conſummationem? Non parcè prandendum, vbi cibum inuenis Deum. Hodie ſi totum præſumpſeris, totum cras ſine dubio nihilominùs habebis. Totum diligendo, totum ſumis, ſed non conſumis. Vt enim diligendo non vaſtatur dilectio, ſic quando à nobis ſumitur amando, nequaquam finitur ille qui eſt vera dilectio. Ventremne times oneraſte? Imo abundanter accipe, ſi ventrem & mentem vis releuare. Onera noſtra namque tollit, non imponit. Non in ventre tumor, non in venis excreſcit ſuperfluus humor. Cor petit & ſanat, cor implet & mundat, cor luſtrat & illuſtrat. Cibus iſte vitam ſine moleſtia parat, leuamen ſine grauamine, immortalitatem ſine corruptione. Non deſunt etiam à menſa Domini fructus pomorum, non botrus Cypri, non fiſtula & cinnamomum, non vnguenta ſuauiſſimi odoris, non denique quicquid viſu eſt delectabile.]

Menſa potentis.

Prouerb. 23. *iuxta* 70. expoſitoribus Chryſoſtomo in Pſal. 116. Heſychio l. 6. in Leuit. c. 21. Paſchaſio l. de Sacr. c. 2. & alijs.

Tametſi S. Bernardus ſermone altero de Cœna Domini, latè hunc locum de Incarnatione accipit, tamen Patres allegati, *menſam potentis* interpretantur Euchariſtiam, aiuntque ex ea commendari charitatem in proximum. Optimè hoc monſtrat S. Auguſtinus tract. 47. in Ioan. verbis illis. [Quodam loco, ſcriptum eſt; *ſi ſederis cœnare ad menſam potentis ſapienter intellige quæ apponuntur tibi, & mitte manum tuam, ſciens quia talia te oportet præparare.* Menſa potentis quæ ſit, noſtis, vbi eſt corpus & ſanguis Chriſti. Qui accedit ad talem menſam, præparet talia. Et quid eſt *præparet talia*? Quomodò ipſe pro nobis animam ſuam poſuit, ſic & nos debemus ad ædificandam plebem, ad aſſerendā fidem, animas pro fratribus ponere.] Idem tract. 84. eiuſdem operis. [Quemadmodùm Chriſtus pro nobis animam ſuam poſuit, & nos

Sect. V. nos debemus pro fratribus animas ponere, diligentes vtique inuicem, sicut ipse dilexit nos, qui pro nobis animam suam posuit. Nimirum hoc est quod legitur in Prouerbiis Salomonis; *si sederis cœnare ad mensam potentis, considerans intellige quæ apponuntur tibi, & sic mitte manum tuam, sciens quia te talia oportet præparare.* Nam quæ *mensa* est *potentis*, nisi vnde sumitur corpus, & sanguis eius, qui animam suam posuit pro nobis? Et quid est *ad eam sedere*, nisi humiliter accedere? Et quid est *considerare & intelligere quæ apponuntur*, nisi dignè tantam gratiam cogitare? Et quid est *sic mittere manum, vt sciat quia talia te oportet præparare*, nisi quod iam dixi, quia sicut pro nobis Christus animam suam posuit, sic & nos debemus animas pro fratribus ponere? Sic enim ait etiam Apostolus Petrus. *Christus pro nobis passus est; relinquens nobis exemplum, vt sequamur vestigia eius.* Hoc beati Martyres ardenti dilectione fecerunt, quorum si non inaniter memorias celebramus, atque in conuiuio quo & ipsi saturati sunt, ad mensam Domini accedimus, oportet vt quemadmodum ipsi, & nos talia præparemus]

Obscurus sed pius Autor Gerardus Leodiensis lib. de doctrina cordis, benè eundem locum expendit in hunc modum. [Christus Dominus tuus, qui seipsum tibi in cibum tam diligenter & tam studiose præparauit, in Sacramento videlicet altaris, pro symbolo tanti conuiuij, à te vicem reddi petit, vt te ipsum in cibum eidem studeas præparare, vt sicut ipsum in cibum comedis, ita te ei esibilem exhibeas, vt ait Salomon in Prouerbiis. *Quando sederis vt comedas cum Principe, diligenter attende quæ sunt posita ante faciem tuam, quia talia oportet te præparare.* Dicit ergo; *Quando sederis*, in mensa videlicet altaris, *vt comedas cum Principe*, id est cum Christo, cum quo & quem comedis in altari, *attende quæ posita sunt ante faciem tuam*, ad manducandum, quia panis vitæ qui de cœlo descendit, & vinum vuæ meracissimum; Christus in cruce fuit quasi vua pressa in torculari; vt vinũ sui sanguinis in mensa altaris, nobis propinaret. Attende ergo quid appositum est ante te in mensa altaris, agnus videlicet immaculatus.] Immensus est in huius loci Prouerbiorum accommodatione ad Eucharistiam, secundùm varias interpretationes, Salazarius, ibi.

Mensa rationalis.

Theodoretus serm. 10. de Prouid.

Quorsum hanc mensam dicat *rationalem*, docebit locus integrè repræsentatus. [Natus Christus Dominus (inquit Theodoretus,) materna quidem perinde vt nos vbera sugit, in præsepe autem brutorum animalium mensa ponitur, simul hominum brutam & ratione carentem naturam accusans, & suum erga homines amorem manifestans, quod cum ipse nutritor sit Deus, secundùm humanitatem, hominum cibus fit, qui magna & brutali ignoratione laborabant. Nunc verò cum brutorum ignorationem humana natura abjecerit, & rationis vsum receperit, mystica hunc excipit mensa, ipsa præsepij illius typus facta, & homines erudiens, quod cũ homo in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis irrationabilibus, & similis factus est illis. Præsepe, diuinum illum & spiritualem cibum suscepit. Postquàm verò in seipsam transiit natura & imaginem diuinam circumiacere manifestè cognouit, tunc postea super rationalem mensam cibus ille transiuit.]

Mensa regalis.

Chrysost. hom. 27. in ad Hebr.

Mensa sacra.

S. Leo serm. 6. de ieiunio septimi mensis.

Græci passim, vocant ἱερὰν τράπεζαν. Nazianzenus voce perelegante idem sonante, θυηδόχον appellat Iambic. 15. num. 24. cum agens de diuino Missæ sacrificio, ait de iis quæ in templo peraguntur.

Nitos locus vbi sordibus plebs se exuit.
Donum Tonantis lustrica sunt victima,
Quæ dona sedes excipit, mensa est sacra.
Mentes Sacerdos purgat & sanctas facit.
Hominem Deóque copulans, hominem & Deum.

Voces Græcæ, expressissime sonant Eucharistiæ mysterium, vt ibi benè perpendit optimus Interpres Billius; castigato Leunclauio Sectario, qui vnguenti illius suauitatem perdere tentauit, referens hæc ad suffitus orationum, quas an ad altare peragi solitas. At non ita, afflati Spiritu sancto Patres; qui non inde solent extollere sacram mensam, quod ad eam fundantur orationes, quas vbique fas est fundere; sed quod in ea peragatur tremendum sacrificium corporis & sanguinis Domini: quæ sunt illa dona, illa munera, illa sancta sacrificia illibata à Nazianzeno memorata, vocante *dona & lustricas victimas in sede altaris repositas à Sacerdote per eas purgante populum*, ritè participantem. Vox Græca quam Latinus Interpres vertit *sacram* est θυηδόχος, id est *sacrificia capiens*, quod perbellè cadit in altare; quod inde sacerrimum est; quia vt S. Optatus dixit l. 6. sacra vasa Christi corpus excipientia, & calices sanguinis Christi portitores, in eo reponuntur inter faciendum rem diuinam.

Ethnici referente Arnobio l. 2. *in fine*, mensam, sacram fieri censebant appositu salinorum & simulachrorum. Quanquam simulachra polluebant reuera potiùs & profanabant mensas. Ad hanc verò sacram mensam, non dæmonum simulachra, sed ipsum substantiale Christi corpus, eiúsque anima, & diuina personalitas interueniunt, vnde constare potest ac debet, quàm sit sacra. Nec sal mysticum deest, nempe diuina Verbi Sapientia, quæ omnia defæcat, & salis symbolo optimè exprimitur. Fuerunt qui salem quoque materialem in eam inferrent vt intelligitur ex Paschasio id refellente sub finem Expositi in cap. 26. Matth. Et aptissimè idem habetur ex hac mixturæ salis confutatione, apud Alcuinum. epistola ad Fratres Lugdunenses, quæ est numero 60. [Audiuimus (inquit,) aliquos in illis partibus affirmare, salem esse in sacrificium corporis Christi mittendum. Quam consuetudinem nec vniuersalis obseruat Ecclesia, nec Romana custodit autoritas. *Tres sunt* iuxta Apostolum Ioannem, *qui testimonium dant, spiritus, aqua, & sanguis.* Tria sunt quæ in sacrificio huius testimonij offerenda sunt, panis, & aqua, & vinum. Sicut enim Spiritus viuificat corpus, ita panis confirmat cor hominis. Sicut sanguine liberauit nos Christus, ita vino lætificat. Item de aqua. *Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei non sitiet in æternum.* Sic & panis qui in corpus Christi consecratur, absque fermento vllius alterius infectionis, debet esse mundissimus; & aqua absque omni sorde purissima

sima, & vinum absque omni commistione alterius liquoris, nisi aquæ, purgatissimum. Igitur Aqua vtrique conueniat. Ex aqua & farina, panis fit qui consecratur in corpus Christi. Aqua & vinum in sanguinem consectabitur Christi. Si enim aqua & sal, vt huius sectæ dicunt Autores, vnios suot naturæ, infunde carnem recentem aqua, & aliam sale consperge, videbis cito si vnam aqua & sal habuerint effectiuam potentiam. Nunquid caro Christi computtuit in sepulchro, vt nunc sale indigeat corpus eius in sacrificio? Quod itaque in veteri lege sal præcipitur in victimis habendum, significatio tunc fuit futuræ rei intelligendæ, non obseruatio in præsenti tempore habendæ, sicut omnia Iudaicæ legis sacrificia quæ iuxta Apostolum, *in figura contingebant illis. Scripta sunt autem propter nos. Litera enim occidit, Spiritus autem viuificat.* Huius verò sacratissimæ oblationis figura in Melchisedec præcessit, qui vinum & panem Deo summo offerre solebat. Huius quoque mysterij sanctificatio, nostræ salutis portendit effectum. In aqua populus intelligitur credentium. In granis tritici vnde farina efficitur vt panis fiat, adunatio totius Ecclesiæ designatur quæ igne S. Spiritus in vnum decoquitur corpus, vt suo capiti membra compaginentur. Item in aquis quæ vino miscentur, figura (vt diximus,) gentium designatur. In vino autem, sanguis Dominicæ passionis ostenditur. Atque ita dum in Sacramentis, aqua tritico, vel vino miscetur, fidelis populus Christo incorporatus adiungitur. Sed de huiusmodi figurationibus, epistolaris angustia, diu me disputare prohibet. Sed & Canones Carthaginenses cap. 24. In sacrificio corporis & sanguinis Domini, nihil amplius offeratur, quàm ipse Dominus tradidit, hoc est panem & vinum aqua mixtum.] Non est igitur sal admiscendum mensæ nostræ, neque tamen idcirco sacra non erit cum sacerrimum cibum contineat.

Mensa salutis.

Petrus Blesensis serm. 18.

Mensa sapientiæ.

Prouerb. 9. vt interpretantur Tertullianus l. 4. in Marcio. S. Augustinus l. 17. Ciuit. cap. 20. S. Gregor. 17. mor. cap. 14. Benè Iansenius Prouerb. 9. *in sensu mystico*, & Samuel Marochianos ex Iudæo Christianus lib. de aduentu Messiæ cap. 20. Vnus pro omnibus sat esse potest S. Germanus in Theoria rerum Eccles. cuius hæc est oratio. [Poculum, est ad exemplum crateris illius quem describit propriè sapientia, siue Filius Dei. Miscuit enim sanguinem suum vice vini illius, & proposuit in sancta mensa, inquiens omnibus, *Bibite sanguinem meum pro vino, mixto vobis in remissionem peccatorum, & in vitam æternam.* Christus Dei sapientia & virtus, suam carnem ædificauit, & vinum non experta casta matre & Virgine, præpurgata anima & corpore, & verbum caro factum est & habitauit in nobis, & suffulsit columnas septem S. Spiritus septenarium donum, quemadmodùm ait Esaias. *Requiescent super eum septem spiritus*, id est septem operationes Spiritus, in quibus sunt aduersa vitiis totidem. Mactauit suas victimas, Prophetas suo tempore interfectos ab infidelibus pro veritate, & clamantes *propter te morti addicimur tota die, reputati sumus quasi oues occisionis.* Et miscuit in cratere suum vinum, in supersancta Virgine suam Deitatem vniens carni, vt vinum meum. Seruator enim genitus est ex ea, inconfusè & absque coniuge Deus & homo, & parauit suam mensam agnitionem S. Trinitatis quæ annunciatur; misitque suos seruos in vniuersum mundum qui inuitarent omnes gentes ad agnitionem Dei, & mentis indigis ait, nondum adeptos S. Spiritus gratiam, *Venite comedite meum panem, & bibite vinum quod miscui vobis.* Diuinam suam carnem & sanctum suum sanginem, dedit nobis Christus edendum & bibendum in remissionem peccatorum.]

Onomasticon Eucharisticum.

Mensa spiritualis.

Naz. orat. 4.

Mensa venerabilis.

S. Ambrosius l. de Elia & ieiunio cap. 10. hunc titulum suppeditat, eo insigni de Eucharistia loco. [Mystica quoque mensa jeiunio comparatur. Illa mensa de qua dicit David, *parasti in conspectu meo mensam aduersùs eos qui tribulant me.* Mensa ista, famis acquiritur pretio; & poculum illud inebrians sobrietate, cœlestium Sacramentorum siti quæritur. Dixit enim Dominus, *qui sititis, ite ad aquam, & quicunque non habetis argentum, ite & emite, bibite & manducate.* Et alibi ait; *Ecce qui seruiunt mihi, manducabunt, vos verè esurietis* Qui vos? Nisi qui ante potastis? de quibus supra dixit; *Parastis dæmoniis mensam, & implestis fortunæ poculum.* Ergo si ad mensam illam venerabilem, jeiunia sancta nos perducunt, si hac fame, illa quæ sunt æterna mercamur, quid de iis dubitamus, quæ in vsu humano sunt, quod etiam suauiora hæc nobis faciat jeiunium? Non autem omnis fames acceptabile jeiunium facit, sed fames quæ Dei timore suscipitur. Considera. Quadragesima totis præter Sabathum & Dominicam jeiunatur diebus. hoc jeiunium, Domini Pascha concludit. Venit iam dies resurrectionis, baptizantur electi, veniunt ad altare, accipiunt Sacramenta sitientes totis hauriunt venis. Meritò dicunt singuli refecti spiritali cibo & spiritali potu; *parasti in conspectu meo mensam, & poculum tuum inebrians quàm præclarum est.*] Affine huic S. Ambrosij loco, est quod finem jeiunij quadragesimalis esse communionem diei Paschatis, obseruatum est à S. Chrysostomo tomo 5. Græcol. serm. 52.

Mensa viuens.

S. Chrysostomus 1. Cor. hom. 24.

Ministerium in quo est præcipua salus Christianorum.

S. Epiphanius Epist. ad Ioannem Hierosolymit. sic nominat sacrificium incruentum, agens de humilitate S. Hieronymi & vincentij Presbyterorum, non audentium ad hoc sublime *ministerium* manum admouere. Apud Latinos propriè ministerium ad seruos tricliniares pertinet vt eruditè prosequitur Laur. Pignorius lib. de seruis *pag.* 54. addens eosdem seruos Græcè dictos *Diacones*. Sed vsus Ecclesiasticus eam vocem aliter accipit. Cum autem multiplex sit Sacerdotum *ministerium*, siue *seruitium*, quod Deo exhibent, hoc tamen est omnium sublimissimum; cum Latinè idem sit quod *sacrificium*, quæ est eminentissima Religionis functio. Et est propriissimè dictum ministerium, cum exhibentur in mensa sacra Abstinet tamen vt plurimum, (nunc quidem) Catholica Ecclesia voce *Ministerij*, & nomine *Ministri*; quia nomen *Ministri* in

Sectio V.

in sacris iuxta protritum vsum sit sumatur vt proprium, est nomen victimarij, seu cultrarij & lanistæ, cuius erat post preces à Sacerdote fusas, iugulum pecoris ferro petere, iuxta illud ex 3. Georg.

Inter cunctantes, cecidit moribunda ministros.

Et illud ex 4. Fasto.

A boue succincti, cultros remouete Ministri.

Alia in eam sententiam dabit Genebrardus in cap. 8. Liturg. Extra sacra quoque, nomen *Ministri* est admodùm vile: Significat enim apparitorem, siue viatorem Matth. 5. & Actor. 5. Viderint qui poppas suas, *Ministros* vocare gaudent, exploso *Presbyterorum* vocabulo, quibus cum de nomine consentiant, rectores eorum.

Ministerium sanctum.

Acta S. Basilij per Amphilochium *pag. 5.*

Miraculum super omnia stupendum.

Clement. vinca de reliq. & venerat. SS.

Astipulantur frequentissimè PP. ac DD. & hîc agnoscunt miraculum. [O miraculum, (exclamat S. Chrysostom. hom. de sacra & diuina mensa ac iudicio,) mensæ mysticæ tam magnificè instructæ, in qua agnus Dei pro te mactatur, ad quam assistunt Cherubini, descendunt Seraphini, qui senis aliis præditi vultus demittunt: vbi omnes Angeli cum Sacerdote pro te legationem obeunt]

S. Basilius (vt refert Durandus Leodiensis, Epistola ad Henricum Regem Francorum contra Berengarium, & Algerus l. 1. de Euchar. cap. 18. ac Turrecrem. Tract. de Euch. cap. 5.) sic exclamat. [ô miraculum! ô Dei in nos beneuolentiam. Qui sursum sedet ad dexteram Patris, sacrificij tamen tempore, hominum manibus continetur, traditúrque lambere cupientibus eum, & cum benedictione complecti: fitque hoc totum sub oculis humanis.] Est verò hîc Basilius, non Cæsariensis, sed quantum video, Seleuciæ, qui cum Chrysostomo colloquitur in libris de Sacerdotio, vbi hæc sententia habetur lib. 3. c. 4. & l. 6. c. 4.

Huitmundus l. 1. [Omnes creaturæ, Dei miracula nobis inexplicabilia sunt: Christus verò inter omnia, aut præ omnibus, miraculum singulare.] Christus inquam, cum sub specie visibili, tum etiam, & quidem maximè,) in statu Sacramentali, qui & in fieri, & in facto est, grande miraculum est Stephanus Eduensis l. de sacram. altar. hoc mysterium vocat *miraculum insigne.* S. Thomas opusc. 57. vocat *miraculorum à Christo factorum maximum.* Et opusc. 58. vocat *summum miraculum*, idque sigillatim declarat c. 11. 12. 13. & 14. Idem, miracula Eucharistiæ, decursis decem prædicamentis & mirabilibus quæ per singula occurrebant annotatis, descripsit opusc. 59. Timanus l. 1. de Euch. c. 6. & 7. huius miraculi magnitudinē demonstrat, facta eius contentione cum aliis quibusdam illustrissimis Christi miraculis, vt mutationis aquæ in vinum, multiplicationis panum, & subuectionis corporis Christi in cœlum Alia pleráque expendunt ad eundem finem Alanus l. 1. de Euchar. cap. 24. Stephanus de Caietan. in Sacramentali q. 9. de Euchar. & Roffensis lib. 1. de verit. corpor. & sang. Christi in Euchar. cap. 9. & 12. ac multis sequentibus agens contra impium Oecolampadium, qui nullum cerni in Eucharistia miraculum contendebat.

Et non debet quidem nomen *miraculi* in hoc negotio, sumi toto vocis rigore, quia miraculum est res præter communem legem, qualis non est Eucharistia, quæ ex diuina institutione ad finem vsque mundi continuabitur. Tamen quod reipsa constituit miraculum, hîc reperitur, & valde multiplex. Et tale quidem, vt sola autoris voluntas & potentia, fidem faciat miraculo: Quod Hesychius l. 6. in Leuit. castigato & correcto sensuum omnium iudicio, statuendum esse fidelibus, docet his verbis, excutiens iussum de addenda quinta parte, cum eo quod comedit. [Et quomodò eius quod iam comedit & consumpsit, addere quis quintam potest? Neque enim aliud, aut aliunde, sed de ipso, & cum eo vel sicut 70. super ipsum iubet addi quintam. Ergo quinta eius super ipsum, sermo est qui prolatus est ab ipso Christo super Dominicum mysterium. Ipse enim liberat nos ab ignorantia, remouétque nos additus, carnale quippiam & terrenum de sanctis arbitrari, sed diuinæ & spiritualiter accipi sancit, quod *quinta* propriè nominatur: quia qui in nobis est diuinus Spiritus, & sermo quem tradidit, qui in nobis sunt componit sensus; & non solùm nostrum gustum producit ad mysterium, sed & auditum, & visum, & tactum, & odoratum, ita vt nihil in eis minori rationi & infirmæ menti proximum, de his videlicet quæ valdè superna sunt, suspicemur. Quicumque ergo sanctificata per ignorantiam comederit, ignorans eorum virtutem sicut diximus, addet quintam eius super eo, & dabit Sacerdoti in sanctuarium. Sanctificationem enim mystici sacrificij, & à sensibilibus ad intelligibilia translationem, seu commutationem; ei qui verus est Sacerdos, videlicet Christo, oportet dari: id est ipsi de eis miraculum cedere & imputare; quia per eius virtutem & prolatum ab eo verbum, quæ videntur tam sanctificata sunt, quàm cunctum carnis excedunt sensum.] Expressit iste Paschasius l. de sacram. c. 2.

Rectè porrò admonet Guitmundus l. 2. contra Bereng. hoc miraculum non esse manifestum, sed occultum. Nam [manifesta miracula non propter fideles, sed propter infideles, dicit Apostolus fieri. Hæc autem Sacramenta, non sunt infidelium, sed fidelium. Vnde nec infidelibus fas est illa distribui, sed nec etiam pandi. Non igitur infidelibus per aperta miracula pateant. Soli verò fideles, non carnis intuitu hæc, sed mente cernant.] Ad eandem mentem acutè Algerus lib. 2. c. 3. [Quod Ecclesiæ suæ Deus voluit esse tam fructuosum, non omnimodo voluit esse otiosum: quia dum in mysterio quod non est, apparet, quod est, occultatur; fidei lucta proponitur, vt meritum augeatur: dum contra hoc quod videtur, credens quod non videtur, de credita intus veritate, de superata exteriùs falsitate, duplicem assequitur gratiam. Cætera enim Christi miracula, cum sint infidelibus in signum vt conuertantur, hoc solùm fidelibus datur ad meritum, vt ab illo erudiantur. In illis enim quæ Deus in extrinseca materia fecit, roboratur fides: In hoc autem solo quod ex seipso facit, fides exercitatur, vt victa & inuicta feliciùs coronetur.

Missa.

S. Iacobus in Liturgia.

Nonnullis hæc vox Hebræa est, aliis Græca,

quibusdam

quibusdam Latina. Multi sunt in his excutiendis Sanctesius præfat. ad liturg. c.4. Genebrardus c.7. Liturgiæ; Conatr. 4. var. c. 12. Durantus 1. de ritibus c.1. Bellarm. lib. 1. de Missa c. 1. Suares t.3. 3. p.d.74. f.3. Scortial. t. de Missa c.1. qui alios proferunt. Argumentum quod Vvalterus Cœna 5. cap. 45. eruit ex Liturgia S. Iacobi, in qua hæc vox adhibetur, probabile facit esse vocem Hebræam, vt censent Demochares l. 1. de Missa c. 1. Genebrardus supra, Barouius Anno Christi 34. n. 59. Alciatus 7. parerg. c. 10. Adricomius in tribu Leui n. 25. Gaultertus sæculo 1. veritate 1. §. 15. Verisimiliùs tamen est, esse vocem Latinam, ductam à *missione* siue *dimissione*, vt censent S. Isidorus l. 2 Orig. c. 19. Lindanus 4. panopl. c. 3. Alanus lib. de Missa c. 14. Henriq. l. 9. c, ro. n. 3. Vasq. 3. p. d. 1 21. c. 1. & latissimè Maldonatus in opere de Sacram. p. 3. de Euchar. *pag.* 335. Sæpè sanè Cassianus, (vt obseruat Ciaconius in Onomastico Cassiani V. Missa, & Gazæus ad l. 2. de Instirut. c. 7. & l. 3. cap. 12.) per *Missam* intelligit quamcunque dimissionem ab aliquo conuentu: ita vt sicut à probatione *proba*, & à collectione *collecta*, ita etiam à missione vox *Missa*, sit deriuata. Vne olim cum finito sacrificio populus non dimittebatur, sed continuanda erat oratio, Diaconus non inclamabat, *Ite missa est*, sed *benedicamus Domino*. Quod Autor Micrologi c. 46. extendit ad omnes dies non festiuos. Nam in diebus festiuis, dimittebantur tunc populus. Indéque factum videtur, vt aliquando nomen *Missa* pro die festiua & solemnitate vsurpatum legatur, vt in Synodo Pistensi vbi dicitur; [Communi placito constituimus, vt vsque ad Missam S. Remigij id est Kalendis Octobris &c.] Et in Capitular. Fråcor. l. 2. c. 18. [Vt l. 2. c. 20. iubetur pontes exhiberi restitutos, ad Missam S. Andreæ & absque vlla excusatione citò possit emendari, spatium vsque ad Missam S. Martini dare decreuimus.] Vbi liquidò Missa sumitur pro solemnitate. Sicut etiam l. 5. c. 136. & apud Aymoinum l. 5. c. 54. ac Flodoardum in Chronico anno 921. illustrat propositam vocis *Missa* notationem, Couartuuias loco annotato, ex eo quod quemadmodùm apud Christianos peracto sacrificio plebs fidelis dimittitur, inclamante Diacono, *Ite Missa est*: sic olim apud Græcos & Ægyptos, cum sacra erant consummata, sacrificus inclamabat λαοῖς ἄφεσις; quod idem est ac si cum Romanis post peracta sacrificia dixissent, *Ilicet*, hoc est *ire* siue *abire licet*. Et idcirco S. Auitus Epist. 1. Missam fieri ait, & in Ecclesiis & in palatiis ac prætoriis cum populus ab obseruatione dimittitur. Alij vero vocem *Missæ* Latinam æque agnoscentes, deriuant eam à *missione* siue *transmissione* oblatorum ad Deum, quæ est sententia Hugonis l. 11. de sacram. & pro ea notatione latè pugnat Vgolinus l. de potest. Episc. c. 9. §. 1. num. 4. partim refellens priorem notationem proximè propositam, aliquot rationibus quæ reuera non sunt tanti; partim directè hanc sibi probatam notationem illustrans, ex eo quod sacra illa actio denominari debeat ab eo quod est in illa præcipuum, qualis reuera est transmissio & oblatio corporis & sanguinis Domini ad Deum. Petrus Cluniac. l. 1. de mirac. c. 28. agēs de primis Carthusianis habet hæc verba quibus eam doctrinam tatam babet. [Salutate omnipotenti Deo pro salute sua ac mundi sacrificium offerunt, quod ex vsu iam veteri tracto nomine quia Deo mittitur, *Missa* vocant.] Hæc tamen notatio vocis *Missa*, minùs cohæret cum ea inclamatione Diaconi qua in calce sacrificij dimittens populum, ait: *Ite Missa est* Ibi enim *Missa*, videtur perspicuè sonare *dimissionem*. Quod enim subintelligatur aliquid, V. G. quod sensus sit; *Ite, Missa est peracta*, diuinare est. *Onomastīcon Eucharisticum.*

Vt vt verò habeat non ista notatio, extra dubium est, illud vt vulgatissimum, ita & antiquissimum esse: quod fusissimè demonstrat Iacobus Faber Molinensis, libro pro sacro Missæ sacrificio *à pag.* 31. Ridiculi verò sunt Sectarij, qui syllabas ipsas nominis *Missa* in Scriptura exquirunt, & vbi Christus Missam celebrauerit, sciscitantur. Quasi verò (vt benè ait Ebrardus l. contra Vvaldenses c. 8.) aliud reipsa fuerit quàm Missa, quod Christus in supremæ noctę cœnæ fecisse, & ab Apostolis faciendum instituisse, legitur.

Mixtum.

Philo Carpathius ad illud Canticor. *Vmbilicus tuus, crater tornatilis, nunquam indigens proculis*, legit & glossat ea verba in hunc modum. [*Vmbilicus tuus crater tornatilis nunquam carens mixto vel temperamento.* Vmbilico sponsi Sacerdotium ipsius Ecclesiæ nunquam carens mixto comparat. Cum enim dicit, *nunquam carens temperamento vel mixto*, manifestum est de Sacerdotali dignitate intelligi: quæ quidem in tam diuino & tam salutari sacrificio, & tam ineffabili Sacramento, nunquam caret vero corpore & sanguine Iesu Christi, cui populus per fidem charitatémque miscetur; id quod per aquam illam quam Sacerdos vino miscet in calice, apertissimè docetur.] Similiter S. Hieronymus Prouerb. 9. vinum mixtum ad quod bibendum inuitat ibi sapientia, accipit de sanguine Christi producto ex vino & aqua commixtis, vt habet vsus antiquissimus, de quo Alanus latè l. de Euchar. cap. 15. Non quod aqua sit de necessitate Sacramenti, vt malè sensit Armacanus l. 9. de qq. Armenor. cap. item 9. fauente S. Cypriano epistol. 63. ac Petro Blesensi carm. de Euchar. cap. 12. (contrarium enim est certum, ex Tridentino sess. 21. cap. 7. docente, Ecclesiam, id est Apostolos iuxta Paschasium l. de sacram. cap. 11. *initio*, præcepisse eam aquæ & vini mixturam:) sed quod ita institutum sit, ad exprimendum imitatione factum Christi, qui vinum aqua mixtum consecrauit, vt habent liturgiæ SS. Iacobi & Marci: tradúntque etiam Clemens l. 8. constit. cap. 12. *aliàs* 17. Irenæus l. 5. cap. 2. Hieron. in cap. 14. Marci. Theodoretus Dialog. 1. & alij quos refert Coccius 1. 2. lib. 6. artic. 13. refragantibus licet Rabano lib. de corpor. & sang. Dom. cap. 28. Paschasio l. de sacrament. cap. 11. Petro Blesensi carm. de Euchar. cap. 13. ac Vvaldensi tomo 3. cap. 32. Præterea verò spectata est in ea institutione, insinuatio coniunctionis fidelium cum Christo, vt aquæ cum vino, & aliarum mysticarum significationum, de quibus Concilium Trident. sess. 22. cap. 7. Illa est concinna, quam adhibet Algerus l. 2. de Euchar. cap. 6. sic scribens. [Quia panis & vinum, propriè proprius cibus & potus est, non bestiarum sed hominum, ideò Christus vtriusque est vsus mysterio, vt singularis

Sect. V. latis & propria hominum crederetur refectio: Cui etiam poſtmodùm per Apoſtolos aquam admiſceri voluit, qui communis potus eſt beſtiarum & hominum, vt ad vnitatem tanti myſterij pertinere ſignaret, non ſolùm iuſtorum, ſed & peccatorum ſi pœnitere vellent, conſortium: vt quod ſuum erat, ipſe per ſe in exordio Sacramenti priùs exequeretur, & nos quod noſtri erat myſterij, poſtmodum adderemus.]

Itaque Christus ſub ſpecie vini, appellatur *mixtum*: eò quod materia conſecrationis calicis, ex neceſſitate præcepti, ſit vinum aqua mixtum. Ad ſpeculationem verò ſcholaſticam pertinet, an poſito quod aqua vino affuſa ob breuitatem temporis non tranſierit in vinum ante conſecrationem, tranſeat in ſanguinem Christi immediatè, vi conſecrationis. Vbi ſuppono, aquam vino in calice commiſtam, ægrè de facto tranſire in vinum ante conſecrationem; Tempus enim videtur nimis breue, ad eam tranſmutationem naturaliter cauſandam. Suppono propterea, ſi per ſpatium temporis ſufficiens, & per vini efficacitatem liceret, aquam naturaliter poſſe in vinum conuerti, vt rectè affirmat Petrus Cellenſis epiſt. 56. & innumeri quos alibi profero, nequicquam reclamantibus Dandino lib. 2. de anima digreſſ. 15. Aguilonio 5. Optic. propoſ. 18. Areſio lib. 1. de gener. quæſt. 53. & opuſculo de eo argumento, & Ægidio 5. part. quæſt. 74. n. 177 & 178. Sed quamuis aqua vino affuſa, poſſit per vini efficacitatem verti in vinum, tamen vt de facto conuertatur, eo breui tempore quod ab affuſione aquæ ad conſecrationem vſque decurrit, ægerrimè ſuadetur. An igitur aqua vino immiſſa, nec ante conſecrationem in vinum verſa, tranſeat immediatè in ſanguinem Chriſti, anticipitis controuerſiæ eſt. Negant Abulenſis Parad. 2. cap. 35. & 36. Vaſques 3. p. d. 178. cap. 2. Valent. 3 p. d. 6. q. 2. p. 1. aſſert. 5. Suarez tom. 5. 3. p. d. 45. ſ. 4. & Bonacina d. 4. de ſacram. quæſt. 2. part. 4. num. 7. adducens alios. Contrarium docet Alanus lib. de Euchar. c. 13. qui id certum cenſet, de quocunque liquore qui vino admiſceatur, in ſimili quantitate in quo nunc aqua vino admiſcetur. De aqua verò admiſta, putat id eſſe de fide. Scribit Baronius anno 1188. & 1192. videtúrque haberi ex multis Patribus quos collegit Gaufridus Claraualenſis Epiſtola ad Cardinalem Albanenſem, recitata à Baronio, dicto anno 1188. qui nominatim citat Paſchaſium Siculum, à S. Gregorio laudatum lib. de corp. & ſang. Dom. cap. 11. dicentem, aquam in Euchariſtia conſecrari, & non manere aquam, ſed in ſanguinem tranſmutari. Et quanquam hîc Paſchaſius alius eſt ab eo quem laudauit S. Gregorius, (eſt enim Paſchaſius Corbeienſis, Ioannis Scoti exagitator S. Gregorio poſterior,) tamen ſcriptor eſt, & antiquus, & grauis. Similiter verò Algerus lib. 1. de Euch. cap. 16. ait, vinum & aquam admiſtam, fieri vnum ſanguinem. Quod ita habent S. Irenæus lib. 4. c. 57. Cyprianus epiſt. 63. Ambroſius lib. 4. de ſacram. cap 4. & 5. Hieron. in cap. 14 Marci, & Damaſcenus 4. fid. cap. 14. Itaque cenſere videntur, aquam ante conſecrationem non verſam in vinum, verti tamen immediatè in ſanguinem Chriſti; ſicut pauca grana alterius materiæ, admiſta tritico e quo conficitur panis conſecrandus, tranſeunt immediatè in corpus Chriſti. Ex quo ſequitur, quod ſi ſpecies aquæ eximerentur è ſpeciebus vini poſt conſecrationem, vt certo artificio poſſe fieri jactatum eſt, Chriſtus æquè ſpeciebus illis ſubeſſet, ac ſpeciebus vini, ex quo ſemel ſupponeretur immiſſis, ſpeciebus aquæ vino permiſtæ, per immediatam talis aquæ conſecrationem, & conuerſionem in Chriſti ſanguinem. Vtraque diſſidentiũ illarum ſententiarum probabilis eſt, ſed ſecunda probabilior: quam intra limites opinionis, amplexantur Petrus Soto lect. 14. de Euchar. Toletus l. 1. Inſtruct. cap. 25. Ianſenius c. 131. Concord. ad illud *ſimiliter & calicem* Peſantius 3. p. q 74. art. 8. diſp. 2. & ante hos omnes Gloſſa cap. *cum Marthæ* de celebr. Miſſar. vbi Innocentius III. videtur ſuffragari, vt Ianſenius ſupra rectè aduertit.

Non plura de eo mixto quod per conſecrationem euadit corpus Chriſti. Legitimum dicere liceat præ illo alio quod aliquando adhibitum legitur. Nempe præmulſo ſiue mellito, vt loquitur Concilium Antiſſiodor. Can. 8. vocans grande ſcelus, talem materiam ad ſacrum calicem immittere.

Munimentum Dominicæ ſaturitatis.

S. Cyprianus epiſt. 54. Euchariſtiam armis pugnatorum munientibus componens, autor eſt cum Concilio Antiſtitum cuius nomine Epiſtola exarata eſt, vt omnes lapſi ob inſtantem perſecutionem, reſtituerentur negatæ priùs communioni corporis Chriſti, ne tia armis nudati, paterent hoſtium telis, & caderent in cauſa fidei. Locum adſcripſi & aliis ex D. Auguſtino ac Chryſoſtomo additis confirmaui ſect. 4. c. 2. cum de Euchariſtia pane fortium. Nunc addo S. Ambroſium ſerm. 8. in Pſalm. 118. ad illud *media nocte*, vbi hæc de munimento Euchariſtiæ. [Non perfunctoriè iſta dicuntur, ſed diuina tibi myſteria declarantur. Præueni & tu inſidias tentatoris, inſtaura priùs cœleſte conuiuium. Indictum eſt jeiunium, caue ne negligas. Et ſi te fames quotidianum cogit ad prandium, vt intemperantia declinet jeiunium, tamen cœleſti magis te ſeruato conuiuio. Non epulæ paratæ extorqueant, vt cœleſtibus ſis vacuus Sacramentis. Differ aliquantulum, non longè finis eſt diei. Imo pleriqoe ſont eiuſmodi dies, vt ſtatim meridianis horis adueniendum ſit in Eccleſiam, cauendi hymni, celebranda oblatio. Tunc vtique paratus aſſiſte, vt accipias tibi munimentum, vt corpus edas Domini Ieſu, in quo remiſſio peccatorum eſt, poſtulatio diuinæ reconciliationis, & protectionis æternæ. Suſcipe ante, Dominum Ieſum tuæ mentis hoſpitio. Vbi corpus eius, ibi Chriſtus eſt. Cum hoſpitium tuum aduerſarius viderit occupatum cœleſtis fulgore præſentiæ, intelligens locum tentamentis ſuis intercluſum eſſe per Chriſtum, fugiet ac recedet.]

Scitè Gilbertus Tornacenſis ſerm. de ſacram. Altar. Euchariſtiam confert buccellato, (vulgo *pain de munition*,) quo caſtrum ante obſidionem munitur. [Vnuſquiſque (inquit) carnem amici ſui in obſidione comedet. Obſeſſi ſumus ab hoſtibus noſtris: licet non videamus eos, ipſi vident nos. Ideò pane muniendum eſt caſtrum cordis noſtri & carnibus; Sacramento ſcilicet iſto, quod eſt panis in ſpecie, & caro in veritate, verbi virtute. Virtute enim verbi, panis in car-

nem

nem Chriſti conuertitur. Panis enim materialis, aduenienſe Domino, ſcilicet quaſi digniori, deferens ei honorem, locum ſuum ei relinquit, ita quod iam conſecratione facta, non remanet panis.] Eſt ergo Euchariſtia munimentum Chriſtiani militis. Alio ſenſu *munimentum* Euchariſtiam vocauit Philippus Abbas adductus V. *Area.*

Munus abſconditum.

S. Thomas opuſc. 58. cap. 25. vel (vt alij malunt) Albertus Magnus, & Turrecremata de Euchar. cap. 11. de Euchariſtia exponit illud Prouerb. 9. *munus abſconditum frangit iras.* Aiunt enim id ſignificati ijs verbis, iram Dei per Euchariſtiam abſtergi & dulcedine charitatis mutari. Noſtræ item rixæ, franguntur per hoc munus abſconditum, vt dictum eſt cum de Euchariſtia Sacramento charitatis, & cum de tenebris iræ, luce huius Sacramenti depulſis. Quantum ſit hoc munus, pulchrè expendit idẽ Turrecr. cap. 4. adductus ſect. 3. ca. 4 *ſub finem.*

Munus conſecratum.

Origenes hom. 13. in Exod.

Munus illibatum.

Acta S. Pachomij cap. 24.

In hoc negotio vt Autor eſt Innocentius lib. 3. de Myſter. cap. 3. *illibatum* idem eſt quod *immaculatum*; quale eſt, *munus* id eſt ſacrificium Chriſtianorum iuxta illud *ſi offers munus tuum ad altare*, & iuxta illud *vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis.* Eſt inquam noſtrum ſacrificium immaculatum, tum ratione Chriſti, tum ratione nitoris ſummi ad quem Sacerdos ſacrificans obſtringitur. De huius muneris præſtantia extant hi verſus S. Odonis Cluniac.

Muneribus varijs, & pluribus inde rejectis,
Frumentũ & vinum cunctis hoc protulit vnũ,
Hoc ſacrat, hoc nimiũ, quod ſit breue, quod nimis altum,
Tam modicũ ſumptũ tam facile tamq; paratũ.
Tam ſublime tamen quod totam habeat Deitatẽ,
Sufficit hoc ſolum, mundi purgare piaclum.
Hinc placet hoc munus, quod ſit de pluribus vnũ,
Corpus & hinc capiti, caput inde cohæret & illi.
Hoc genus, hoc vnũ placet, hoc durabit in æuum,
Hoc facile eſt, nitidum, ſimplex, Deitatéque plenum.

In Canone Miſſæ numero multitudinis dicuntur *hæc dona, hæc munera, hæc ſancta ſacrificia illibata.* Vbi Rupertus l. 2. de offic. c. 6. & Stephanus Eduenſis l. de Sacram. alt. c. 13. obſeruant, binas partiales Chriſtiani ſacrificij portiones, dici *dona* quatenus à Deo dantur; *munera* autem vocari, quatenus à nobis offeruntur. Quod ſcitè his verſibus expreſſit Hildebertus carmine de Officio Miſſæ.

Dona vocat primùm, mox munera nuncupat eſcas,
Poſt ſacrificij nomine, cenſet eas.
Dona vocat, quoniam Deus has donauit, vt inde
Suſtentaretur lege modóque caro.
Munera ſunt, quoniã Deus his donatur, & inde
Munerat autorem: cur dedit autor eas.
Nam quod ſacrificî cenſentur nomine, monſtrat
Qua ratione priùs munera dicat eas.
Scilicet idcirco, quia ſacrificantur, & aptè
Munerat autorem qui data reddit ei.
Sic eadem quæ dona vocat, cum ſacrificantur
Munera ſunt, quoniam munerat inde Deum.

Hæreſim Græcorum recentiorum, de particu-

lis hoſtiæ non conſecratis, eo quod apud eos non dicuntur *δῶρα ſeu munera*, ſed *antidotum*, refert & reijcit Arcudius lib. 3. de Sacrament. c. 17. ad tertium. *Onomaſticon Euchariſticum.*

Munera ſancta.

Stephanus 11. Epiſt. 4. quæ eſt ad Pipinum.

Sacrilegas profanitates Lungobardorum in munera ſacra cum præmiſiſſet Stephanus, ne quid ſubeſſet dubij, ſubdit ea munera eſſe corpus & ſanguinem Domini. Idque eſt quod Græci, *panem benedictum*, vocabant *antidotum*, quia dabatur vice *muneris*, id eſt, corporis Chriſti, vt obſeruat Autor Notarum ad ſermonem hiſtoricũ Georgij Decapolitæ num. 27. Fateor quæuis Sacramenta eſſe munera, iuxta illud D. Auguſtini concione 1. in Pſalm. 103. [Reſpice ad munera ipſius Eccleſiæ. Munus Sacramentorum in baptiſmo, in Euchariſtia, in cæteris Sanctis Sacramentis, quale munus eſt?] Eſt igitur quodvis Sacramentum, munus diuinum, & munus ſanctum; tamen antonomaſticè ac per excellentiam, Euchariſtiæ Sacramentum eſt munus ſanctum. B. Petrus 2. Epiſtulæ cap. 1. vocauit *dona maxima & pretioſa, per quæ efficimur diuinæ conſortes naturæ.* Lungobardis Thuscis in hunc modum ſcribit Stephan. III. iuxta alios II. ad Pipinum Francorum Regem [Eccleſias Dei incenderunt, & ſacratiſſimas Sanctorum imagines in ignem proijcientes, ſuis gladijs conſumpſerunt, & munera ſacra, id eſt corpus D. N. Iesv Christi, in ſuis contaminatis vaſis quæ *folles* vocant, miſerunt. Et cibo carnium copioſo ſaturati, comedebant eadem munera.

Myſtagogia.

Naz. orat. 17. & 19.

Agens cum iraſcente Præfecto, Theologus, ſic eum affatur extrema orat. 17. [Audacem me dolor facit. Chriſtum tibi offero Chriſtique pro nobis inanitionem, impaſſibilis paſſiones, & crucem & clauos quibus peccato ſolutus ſum, & ſanguinem & ſepulturam, & reditum ad vitam, & aſcenſionem, atque adeò menſam hanc ad quam communiter accedimus, ſalutiſquẽ meæ typus; quos eodem ore perago, quo hanc ad te deprecationem obeo; hoc inquam ſacroſanctum myſterium, atque in cœlum nos tollens.] Græcè eſt *μυσταγωγία*. Similiter Damaſcenus orat. de defunctis, ait; eos iuuari *myſtagogijs*, id eſt incruentis ſacrificijs.

Myſterium vel *Myſteria*

Sic paſſim Græci ac etiam Latini, mutuata à Græcis voce nominant Euchariſtiam. Quid porrò ſubſit voci *myſterium*, paulo altiùs repetendum eſt. Clemens Alex. in Protrep. & ex eo Euſebius 2. Præpar. cap. 5. vocem *myſterij* deriuant *ἀπὸ τοῦ μύσους* hoc eſt ab *execratione & abominatione*, quibus Græcè doctiſſimis, eiùſque linguæ innutritis, mirum eſt non veniſſe in mentem, quod prædictæ ethymologiæ opponunt Soto in 4. d. 1. art. 1. & Sanctęſius repetit. 4. c. 3. Nempè quod execratio & abominatio, Græcè *μύσος* per υ, non *μύσος* per υ ſcribatur. At conſideratum ab iſtis Mineruam ducentibus oportuerat, *μύσοι ſcelus* ſignificare, quod vtique eſt abominandum & execrandum. Quæ autem apud Ethnicos habebantur myſteria, reuera ſcelera erant, digniſſima abominatione & execratione, vt monſtrant quæ de eis habent Clemens Alex. in Protrept. Arnobius l. 5. Minutius ſub medium Octauij. S. Auguſtinus 2.

Sectio V. Ciuit. c. 4. & 5. & l. 7. c. 16. Porrò vt hæ abominationes ac execrationes diuturniores eſſent, prouiderat Sathan, vt manerent quàm occultiſſimæ: ita vt non abſque capitis periculo, alijs quàm initiatis euulgarentur. Notum Æſchili diſcrimen, ob publicatum neſcio quid ad Eleuſinia pertinens, quod ſummum periculum ægrè Æſchilus declinauit excuſans ignorantiam. Et planè decebat, vt tanto arcano obſerarentur ſpurca & horrenda ſacra Gentilium, ad quæ Clemens ſupra, extingui faces poſtulabat, exclamans *extingue ignem ô Sacerdos, reuerere lampades ô tu qui faces geris: Tuum Iacchum lux arguit*. Vere *digna* vt idem addit, *nocte & igne myſteria*. Ab hac tanta ſecreti arctitudine, Ethnicorum ſacra dicta eſſe *myſteria*, obſeruat Elias Cretenſ. ad orat. 3. Nazianzeni. num. 91. Romani Autore Feſto, ea vocabant *ſecluſa*, quod ea διὰ μύσαντας τηρεῖν ἔνδον oportet occludentes, intus cuſtodire, vt notat Lodon. Cœlius l. 9. antiq. lect. c. 9. Apud Plinium l. 10. cap. 61. eandem ob cauſam dicuntur *opertanea*. Et conſonat quod Athenæus lib. 3. cap. 10. myſteria à *murium latibulis* vult deriuata. Initiatis quidem patebant omnia, ſed admodùm ſerò, hoc eſt exacto quinquennio ante quod non erant epoptæ, ſed myſtæ tantùm, ſolis minuſculis myſterijs diſtenti, interimque non inita ſacrarium, ſed in veſtibulo conſiſtentes, vt eſt apud Senecam l. 7. qq. natur. cap. 31. & diligenter enucleat Ioſephus Scaliger ad l. 3. Tibulli Eleg. V. pag. mihi 193. inde emaculans & illuſtrans locum Tertulliani ex c. 1. libri contra Valentinianos, valdè luxatum ac fœdè corruptum in vulgatis Codicibus. Ab ea igitur concluſione myſteriorum pro myſtis nondum initiatis, ductum & myſteriorum vocabulum.

Ex hoc vſu Ethnicorum, adeò aliè ſua ſacra prementium, indéq; ea vocantium *myſteria* manauit ad Chriſtianos vſus conſimilis, vt quæ ob religionem ac reuerentiam paſſim vulgari efferríque non deberent, dicerentur *myſteria* Vnde Elias Cretenſis ad orationem 3. Nazianz. ait myſteria apud Chriſtianos, ſic dici, [quia myſtica ſunt, nec apud vulgus efferenda: & quia ijs quibus traduntur, danda opera eſt, vt ſenſus ſuos velut claudentes, ac ſupra omnes corporeas rerum ſpecies aſſurgentes, supernas illuminationes excipiant. Aſtipulator egregiè Facund. l. 12. c. 1. negans myſteria eſſe vulganda, vt hoc ſint quod dicuntur. Hoc eſt quod aiebat S. Chryſ. hom. 7. in 1. ad Cor. ad illud *loquimur Dei ſapientiam in myſterio, quæ abſcondita eſt*. Ibi enim quærens quid ſit. Eſt tamen alia prætereà ratio, denominandi Euchariſtiam *myſterium*. Quam rationẽ benè proponi ribid. S. Chryſ. Præmiſſis enim ijs quæ retuli, *myſterium*, ait primò, idem eſſe quod arcanũ, nec paſſim enunciandũ; addit. [Vocatur etiam *myſterium*, quoniã non id quod credimus intuemur; ſed quod alia videmus, alia credimus. Huiuſmodi eſt myſteriorum noſtrorũ natura. Aliter igitur ego, & aliter incredulus diſponitur.] Profert in eam rem exemplum Chriſti crucifixi, & reſurrectionis mortuorum. Sed magis appoſita ſunt exempla Sacramentorum, quæ ſic ſubijcit. [Audiens ille lauacrum, ſimpliciter aquam eſſe, ſibi perſuadet. Ego verò non ſimpliciter video quod video, ſed animæ per ſpiritum purgationẽ: ille locũ mihi corpus duntaxat; ego animam & puram & ſanctam credidi, nec non ſepulturã, reſurrectionẽ, ſanctificationem, iuſtitiam, redemptionẽ, adoptionẽ, iuſtitiam, hæreditatem, regnum cœlorum, ſpiritus ſatietatem cõſidero. Non enim aſpectu iudico quæ videntur, ſed mentis oculis. Audio corpus Chriſti. Aliter ego hoc, aliter incredulus accipit. Et quemadmodùm expers literarũ, cùm etiam libros intuetur, Scripturæ vim non intelligit, neque nouit quod oculorũ ſenſu percipit; qui autem in literis eruditus eſt, multam in ijs conditam vim, & totas vitas & hiſtorias & epiſtolas inueniet, verũ harum ignarus, chartã duntaxat & atramentum putabit: expertus, & voces accipiet; & alloquetur abſentẽ, & quodcumque voluerit per literas rurſum rogabit? Eodem modo in myſterio vſuuenit. Increduli enim quamuis audiant, non tamẽ videntur audire: Fideles autem per ſpiritum experientiam aſſecuti, in abſconditis virtutem intuentur. Hoc ipſum Paulus ſignificans, inquit quod nunc prædicatio, abſcondita eſt; *pereuntibus enim* (inquit) *eſt abſcondita*. Prætereà prædicationis excellentia per myſteriũ apparet. Sic enim conſueuit appellare Scriptura, quæ præter ſpem & præter humanam fiunt opinionem. Quare & in alio loco, *myſterium meum, mihi, & meis*. Et rurſum Paulus. *Ecce myſterium vobis dico. Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur*. Quod ſi vbique prædicatur, & ſic myſterium eſt. Etenim quemadmodum iuſſi ſumus, quæ in aure audiuimus dicere in tectis, ita iubemur non dare ſancta canibus, neque proijcere margaritas ante porcos. Alij namque ſunt animales non intelligunt. Alij autem velum habent in cordibus eorum, & non vident. Ergo myſterium hoc maximè eſt quod vbique prædicatur, non autem cognoſcitur apud eos qui non rectam habent ſententiam.]

Eſt igitur Euchariſtia verè *myſteriũ*. Nam & celari profanos debet, & in externis omnibus ſenſibus imponitur, ita vt longè aliud obuerſetur ſenſibus, quã reipſa ſe habeat à parte rei; meritóque proinde dicatur *abſconditum quid*. Quam vnã cauſam profert S. Chryſ. Epiſt. quadã, cur Euchariſtia dicatur *myſterium*. Eius Epiſt. inſigne fragmentũ refertur in tractatu Anonymi Dominic. contra Græcos edito à Stenartio diſt. 3. § *reſpõſ. ad aliud*, quod ſic habet. [Panis antequàm conſecretur & conficiatur, ſiue azymus ſiue fermentatus fuerit indifferenter panis eſt & dicitur in ſacris eloquijs prout poſtmodùm oſtendemus. Poſtquàm conſecratus fuerit, neque azymus neque fermẽtatus dicitur, vel eſt, ſed corpus & caro Domini, eadẽ nec alia quã quæ ab incorrupta Virgine à Verbo Dei aſſũpta & in dextera collocata, à nobis Orthodoxis & Catholicis myſtice ſumitur. Propter quod & *myſteriũ* hoc eſt *abſconditũ* nominatur. Et ideò nonnullis eſt incõprehenſibile hoc Sacramentũ. Trãſmutatur autẽ diuina virtute à Spir. Sancto in corpus & ſanguinẽ IESV-CHR. ſecundũ quod ipſa ſacra ſecreta indicat, & etiam manifeſtat. Dicimus enim. Te rogamus Sancte Sanctorũ, vt beneplacito tuæ bonitatis, veniat Spir. Sãctus tuos ſuper nos, & ſuper omnia hæc tua dona ſiue munera, & benedicat & ſanctificet: & oſtendat quidem hunc panem, ipſum pretioſum corpus Domini & Dei Saluatoris Noſtri IESV CHRISTI.] Concinit Remigius in expoſitione Canonis Miſſæ, & allegato D. Aug. Lanfrancus lib. de Euchar. ſic ſcribens. [*Myſterium* ſicut B. Auguſt. in l. dè

catechiz.

Catechis. rudibus dicit, à *ſecreto* nomen accepit. Quid enim ſecretius, quàm panis viniſque ſpeciem conſpicere, ſaporem guſtare, tactum ſentire, & tamen mirabiliter operante Deo, veram carnem, verúmque ſanguinem bibere?]

Huc faciunt quæ de notis ne nominis *myſterium*, latè Petrus Arcudius l. de Sacram. cap. 1. in quem his pridem conſcriptis incidi. Concludit autem, *myſterium*, idem eſſe quod *arcanum*, vel *latens ſub aliena ſpecie externa*. Nazianzenus Iambico 15. quod eſt de inaccuratis definitionibus, myſteria vocem ſic enucleat.

Myſterium quid? Cultus arcanus Dei.

Cultum porrò arcanum, vocat quam Chriſtus Ioann. 4. appellauit, adorationem in Spiritu & veritate, quæ ſcilicet tametſi eſt vera ſacrificatio, iuxta notionem adorationis Geneſ. 22. v. 5. tamen latet oculos carnis, & ſoli ſpiritui eſt perſpicua, cum exhibeat victimam iuſtitiæ (vt ibidem loquitur Theologus) per modum ſpiritus. Non probo quod Elias ad orationem 19. vocem *myſterij* diffundit ad feſta eo quod in feſtis peragerentur myſtica officia, ac etiam ad tempus ſacri conuentus, eo quod ibi Nazianz. dicat; *Myſterij tempus aderat, & veneranda ſtatio, atque ordo ad ea quæ celebrabantur quietem & ſilentium tenens* Nihil hîc deprehendo quod vrgeat accipere *myſterium* pro tempore conuentus. Sicut neque cum dicimus *appetit hora ſacrificij*, ſacrificium vſurpamus pro tempore immolationis. Antiquos item feſta vocaſſe myſteria, quod ibidem tradit Elias, non video quàm verè dicatur, ſi de noſtris hoc eſt de antiquis Chriſtianis agatur. Itáque ſiſtendum eſt in propoſita ratione vocis *myſterium.*

Myſteria vitæ æternæ.

S. Gaudentius ſer 2. ad Neophytos.

Locus Gaudentij eſt notatu dignus. [Ideò (inquit) diſcipulis fidelibus mandat, quos primos Eccleſiæ ſuæ conſtituit Sacerdotes, vt indeſinenter iſta vitæ æternæ myſteria exercerent, quæ neceſſe eſt à cunctis Sacerdotibus, per cunctas totius orbis Eccleſias celebrari, vſquequo iterum Chriſtus de cœlis adueniat.] Non vocantur porrò *myſteria vitæ æternæ*, quaſi duratura ſint in cœlo per totam æternitatem, vt habet noua imaginatio nullo vel veriſimili fundamento ſubnixa, imò diſertè exploſa à varijs Patribus ad illud Exod. 12. *non remanebit ex eo quicquam vſque mane.* Vocantur ergo myſteria vitæ æternæ, & quia præfigurant æternam Dei perceptionem, & quia ad illam deducunt fideles dignè accedentes.

Myſteria ſancta & vitam largientia.

Seuerus Alexand. in Ordine Baptiſmi *in fine.*

Myſteria Chriſti ab omni labe pura.

S. Damaſcenus in Hiſtor. Barl. c. 39.

Sic dicuntur ſacra noſtra, ad diſtinctionem myſteriorum Ethnicorum quæ omnibus ſordibus erant inquinata, ita vt ne abſque pudoris quidem flagellatione, audiri aut legi poſſent, vt liquet ex ijs quæ de ſacrorum Ethnicorum turpitudinibus perſtricta ſunt in Natur. Theol. diſt. 3. n. 141. Præter cœnoſas verò carnis & luxuriæ fœditates, multa in ijſdem erant horrenda præ crudelitate; vt infanticidia, exenterationes prægnantiũ, qualia pleráque deprehenſa ſunt poſt Iuliani Apoſtatæ necem effractis templorũ penetralibus, vt eſt apud Nazianz. orat. 1. in Iulia. Chryſ. orat. contra Gentil. & Socrat. 3. hiſtor. cap. 11. De antiquis ſacrificijs ex humanis victimis fusè Euſeb. l. 4. de præpar. c. 7. exſcripto Clem. Alex. Nulla talis labes inceſtat noſtra myſteria, quæ proinde pura ab omni labe meritò pronũciãtur.

Onomaſticon Euchariſticum.

Myſterium Dei.

Acta S. Suſannæ 11. Aug. ſic habent de S. Caio. [Conſecrauit corpus & ſanguinem D. N. IESV CHRISTI, & lac & mel & fontem, participauitque eum omnibus myſterium Dei.] Hoc manifeſtè dicitur de Euchariſtia, vt omnia illius loci adjuncta clamant, alioqui dimiſſum fuiſſet quod præcipuè circa recens baptizatos obſeruabatur, vt videre eſt apud Pamelium & Tertul. de Baptiſ. ac Vice-Comitem in Opere de Baptiſmi ritibus, & omnes ſuſceptionis Baptiſmi tractatores. Mirum ergo videri poteſt, quod D Suarteſius Coroll. 2. ad Onuphrij libellum de Bapt. c. 12. pag. 145. myſterium eum omnibus participatum, accipiendum velit de ſigillo myſtico à cera, ſiue de cereo agno. Quæ eſt manifeſta *myſterij Dei*, obtruſio in ſenſum prorſus extraneum. Non ſanè participabat agnos quos Neophytis diſtribuebat Pontifex, id eſt, non ſibi decerpebat vnum Agnum cereum, vt eſſet monimentum Baptiſmi à ſe percepti, quandoquidem non erat ipſe in numero baptizatorum. Quare faceſſat ea *myſterij Dei* expoſitio, nullo modo cohærens cum ſerie Actorum B. Suſannæ.

Myſterium faciens vt terra nobis cœlum ſit.

S. Chryſoſtomus hom. 24. in 1. Cor.

Sic dicitur Euchariſtia, quia Chriſtũ nobis exhibet, cuius fruitio erit pars maxima gloriæ, & cœleſtis beatitudinis, quam hîc prægustamus Chriſtum percipientes. Vnde meritò ſubdit S. Chryſ. [Aſcende igitur ad cœli portas, & diligenter attende: Imo non cœli, ſed cœli cœlorũ, & tunc quod dicimus, intueberis. Etenim quod ſummo honore dignum eſt, id tibi in terra oſtẽdam. Nam quemadmodùm in regijs, non parietes, non tectum aureum, ſed regium corpus in throno ſedens omnium præſtantiſſimum eſt; ita quoque in cœlis, regium corpus quod nunc in in terra videndum tibi proponitur. Neque enim Angelos, neque Archangelos, non cœlos, non cœlos cœlorũ, ſed ipſum horũ omnium tibi Dõminũ oſtendo.] Indidẽ hom. 8. de pœnit. *in fine*, idẽ S. D. eruit non eſſe dignũ perceptione Euchariſtiæ, eum qui non eſt dignus videre Deũ. Vnde infert quanta cum omnibus pax & ſanctimonia ſit neceſſaria communicaturis, quia ſcriptum eſt, *Pacem ſequimini cum omnibus, & ſanctimoniam ſine qua nemo videbit Deũ.* Arbitratur denique eum qui Euchariſtiam (vt par eſt;) perſpexit, animo in terris non hæſurũ. Sic enim pronunciat l. 3. de Sacer. c. 4. [Dum conſpicis Dominũ immolatum, Sacerdotem ſacrificio incumbentem, ac preces fundentem, tum verò turbam circumfuſam, pretioſo illo ſanguine intingi ac rubefieri, etiámne te inter mortales verſari, atque in terra conſiſtere cenſes? An non potiùs è veſtigio in cœlos transferris? An non carnis cogitationem omnem abijciens nudo animo, mente pura, circumſpicis quæ in cœlo ſunt? ô miraculum! ô Dei benignitatem! Qui cum Patre ſurſum ſedet, in illo ipſo temporis articulo, omnium manibus pertractatur, ac ſe ipſe tradit volentibus ipſum excipere ac complecti. Fit autem id nullis præſtigijs, ſed apertis ac circumſpicientibus circumſiſtentium omnium oculis.]

Sectio V. *Mysterium fidei.*
Canon Missæ & Apostolus 1. Tim. 3.
De Diaconis, ait Apostolus ibi, versu 8 *habentes mysterium fidei in conscientia pura.* Quod *mysterium* esse Eucharistiam à Diacono populo sub specie vini porrectam, asserunt ad eum locum Catharinus, Hessellius, Soto maior, Magalianus, Cornelius, Salmeron, Valentia t. 4. disp. 9. q. 2. p. 1. Lorinus ad c. 6. Actor. versu 3. ac ex instituto Andreas Saussay in opere de mysticis Galliæ scriptoribus sæculo 1. ritu 2. Paolino: vbi tamensi minus arridet quod ait de calicis consecrati distributione, facta à Diacono, non ex officio, sed ex Apostoli dispensatione atque licentia, cum tamen passim Doctores contrarium statuant; tamen quod eum Pauli locum, accipit de calicis consecrati distributione facta à Diacono, maximè placet. In subsidium enim Sacerdotis speciem panis distribuentis; Diaconus, (quippe vt vox ipsa præfert, administer & adiutor Sacerdotis,) ex diuina institutione, calicem à Sacerdote consecratum, fidelibus porrigit. Tametsi enim id quoque, ex officio, Sacerdoti competat, tamen non excludit subsidiariam Diaconi operam; qualem S. Laurentius eo ipso quod à Sixto constitutus erat Diaconus, ait sibi ab eo commissam. Et eadem ex causa S. Ballemios Diaconos & Martyr, in Actis eius, vocatur *pincerna Christi.* Idque inter munera iure diuino competentia Diacono, rectè numerant Bellarminus l. de Clericis c. 13. & Vasq. 3. p. d. 216. c. 7. & 8. Hoc ergo est quod Apostolus Diaconis mandabat, vt haberent *mysterium fidei in conscientia pura*; idest, vt cum magna conscientiæ puritate sumerent in manus sacrum calicem, dispensandum fidelibus communicantibus pocula vitæ miscendo, & latices cum sanguine Agni porrigendo, vt canit Arator agens de Leuitis.

Cur autem Eucharistia dicatur *mysterium fidei*, varias causas vestigat Gabriel lect. 53. in Canonem *Litera P.* oecpaucas his verbis proponit Odo Cameracensis in expositione Canonis Missæ. [Dicitur *mysterium* quod sensibilibus regitur occultum, sicut veritas sanguinis in sapore vini latet & specie. Calix ergo altaris, est *mysterium fidei*, quia sub figura & sapore vini occultos: creditur verus sanguis. Est *mysterium fidei*, quia quod creditur, sensibilibus quibusdam obtegitur: nam verus sanguis creditur, quod vinum visu sentitur & gustu. Est *fidei mysterium* quia quod fides credit, intus est occultum. Intus est verus sanguis, vera fide, exteriùs est falsum vinum, vera specie. Sentitur vinum, & non est. Non apparet sanguis, & est. Sensus decipitur qualitate, certa tenetur fides rei veritate. Ideóque sanguis dicitur *fidei mysterium*, quia sanguinem fides intus occultum. Apertum est quod sentitur, occultum est quod creditur. Et si quid occultum est, fidei est; sicut quod patet, est sensus. Est ergo sanguis *mysterium fidei*, siquidem occultus pertinet ad fidem.] Hincmarus Opusc. 2. §. 11. haud dissimiliter philosophatur, cum ait. [Quod hîc dicitur, *mysterium fidei* & in illis verbis Domini, quibus mysterium corporis & sanguinis sui tradidit, non legitur, videtur de alio loco Euangelij sumptum esse, vbi secundum Ioannem de hoc eodem Sacramento quibusdam discipulis non credentibus loquens ait: *Verba quæ locutus sum vobis, spiritus & vita sunt. Sed sunt quidam ex vobis qui non crediderunt.* Ostendit enim magnum illud mysterium, non esse nisi fidei & fidelium qui verba audiunt, & ideo eis spiritus & vita sunt, quia eos spiritualiter intellecta viuificant. Totum ergo quod in hac oblatione Dominici corporis & sanguinis agitur, mysterium est; aliud enim videtur, aliud intelligitur; Quod videtur speciem habet corporalem; quod intelligitur, fructum habet spiritualem.] Habet bis affinia Alcuinus in confessione fidei parte 4. c. 5.

Ratio quam latè illustrat Iansenius in expositione Canonis Missæ, videtur valdè accommodata. Nempè quod in sola secunda forma consecrationis, adhibeantur hæc verba *mysterium fidei* vt significetur, sanguinem Christi referre passionem & mortem Christi. Sanguis enim tunc est effusus, (qualis exhibetur in calice,) nisi præuia vulneratione, & passione, ac morte, quæ sûs primaria fidei nostræ obiecta, quorum hac ratione fit commemoratio. Dicere præterea licet, Eucharistiam peculiariter dici *mysterium fidei*, ob summam caliginem qua hoc mysterium offunditur, vt dictum supra est sect. 3. c. 3. post tractatam Dei in hoc mysterio omnipotentiam. Es inde solent eruere Patres, in hoc præsertim mysterio, abstinendum esse curiosa scrutatione mysterij, & præbendum esse fidei locum. Sunt quidem omnia fidei mysteria dignissima, quibus ea reuerentia deferatur, vt pulcherrimè differit Eusebius Gallican. hom. 1. de symb. Sed Eucharistia maximè, ob conglobatam in ea caliginem cæterorum omnium fidei nostræ mysteriorum.

Cautionem istam de curiosa mysterij scrutatione cauenda, & fidei vigore hic exetendo, ponunt varij Patres, quorum aliquos suoat non omittere, vt intelligatur quanto iure eam ob causam Eucharistia dicatur *mysterium fidei*. Creditus Bernardus sermone de dignit. Sacerdot. [Mira sunt (fratres) quæ de Sacramento isto dicuntur. Fides est necessaria, scientia rationis superuacua. Scientia ratione & intellectu colligitur; fides sola auctoritate inducitur. Aug. contra Felician. Hoc fides credat, intelligentia non requirat, ne aut non inuentum putet incredibile, aut repertum non credat singulare. Hæc sunt (Fratres,) quæ fidem necessariò exigunt, rationē omnino non admittunt. Experunt simplicem creditorē arguunt impium discussorem. Et ideò credi oportet simpliciter inuestigari non potest vtiliter. Hic est ille torrens, quem transuadere non potuit Elisæus. Nolite itaque, nolite quærere quomodò fiat; nolite dubitare vtrum fiat.]

Guitmundus l. 1. de Euchar. [Ipse Dominus noster IESVS-CHRISTVS, Sacramenta hæc, *mysterium fidei* appellauit. Vt quid ergo *mysterium*; nisi quia occultum? Vt quid *fidei* nisi quod hoc non carnis oculo, sed intuitu fidei conuenit contemplari? Nam sicut sanctissimus ait Gregorius, *non habet fides meritum, cui humana ratio præbet experimentum.*]

Algerus l. 2. de Euchar. c. 3 *sub finem.* [Quia ineffabile est, quomodò corpus Christi hîc fiat, & ibi maneat, ad intelligentiam spiritualem & fidem talia cogitantes reuocat, quia etsi sciri non potest, credi potest: quia quod videtur, non materiale corpus panis est, sed species corporalis: quod autem intelligitur, Christus est, qui omnia quæcumque vult, in cœlo & in

terra

terra potest. Sicque dum exteriorum sensuum testimonio non acquiescit, nec interiori inquisitione comprehendens; de veritate tamen non titubat; fit per Dei gratiam, vt in tali suo agone fides nostra exerceatur, exercendo augeatur, augendo perficiatur, perfecta coronetur. Vnde Augustinus in serm. super Ioan. 68. Fides qua eorum qui Deum visuri sunt quandiu peregrinantur corda mundantur, quod non vides, credit. Nam si vides, non est fides. Credenti colligitur meritum, videnti redditur præmium. Eat ergo Dominus, eat ne videatur, lateat vt credatur, creditus desideretur, vt desideratus habeatur. Quia ergo in hac peregrinatione nostra, expedit latere Christum vt credatur, benè igitur Christus sub Sacramento dedit nobis seipsum, vt per hoc nobis & fidei meritum & gratiæ suæ augeat beneficium, dum in terrena quadam & prorsus solita panis & vini forma, majestatem sapientiæ Verbi Dei substantialiter comprehensam, incomprehensibilem credere & venerari non erubescimus, quæ quantitate & qualitate suas ita eius excellentiæ videtur indigna, vt nullatenus etiam æstimari debeat nisi quia ipse est, Deus qui omnia quæcumque voluit fecit in cœlo & in terra, nisi quia etiam caro eius ipsa est, cui data est omnis potestas in cœlo & in terra; vt potestate tali sit in veritate personæ in cœlo & in terra, quandocunque & quomodocumque ipsa placuerit.]

Blesensis epist. 140. [Sacramentorum ratio & inquisitio cesset: Claudatur puteus, ne bos in eum, aut asinus cadat, ne periculosè nimis ossa Regis Idumeæ redigantur in cinerem, & bestia quæ montem tetigerit lapidetur. Magna in Sacramentis est eminentia, intelligentia quorum, fide potiùs explenda est quàm adinuentione humana. Et vt gratia exempli, in vno Sacramentorum videas abyssum profundissimum & humano sensui imperceptibilem, pane & vino transsubstantiatis virtute verborum, cœlestium in corpus & sanguinem Christi, accidentia quæ prius ibi fuerant, sine subjecto remanent & apparent. Cúmque corpus Christi caro sit & non Spiritus, Spiritum tamen & non corpus reficit, spiritualiter pascens atque viuificans. Corpus idem apud nos est in diuersis locis, quia in diuersis altaribus contra naturam corporis: idem tamen corpus, eodem tempore est in cœlis. Licet enim ex natura corporali & circumscriptibili, si vno duntaxat in loco, tamen in pluribus locis est, virtuali potentia, & spirituali modo. Tanta enim est vnio diuinitatis & carnis, quæ tota diuina & gloriosa facta est, vt ex plenitudine diuinitatis, (quæ teste Apostolo corporaliter ibi habitat,) istud corpus licet in vno loco corporaliter & naturaliter, in pluribus: tamen est diuina & spirituali virtute. Et sicut Ipse Deus, quamuis in pluribus, imo in omnibus locis sit virtualiter & essentialiter tamen secundùm aliquem modum existendi, idest personaliter est in vno loco, idest in ipso homine assumpto per gratiam: ita quod diuinitatis est, tetribuit ineffabiliter corpori suo, vt ex vnionis virtute, & in vno homine sit Verbum, & in pluribus locis sit illius corporis & sanguinis incomprehensibile Sacramentum. Gregorius in homilia Paschali. (*imo 4. Dialog. c. 58.*) Eodem momento & io cœlum rapitur ministerio Angelorum consecratum corpus Christi, & ante oculos Sacerdotis in altari videtur. Sicut autem diuinitas Verbi totum implet mundum, ita corpus illud in locis pluribus consecratur: nec sunt multa corpora, sed vnum corpus, & vnus sanguis: ideoque sine plus siue minus quis inde percipiat, omnes æqualiter Christi corpus integerrimè sumunt. In his & similibus, ratio prorsus deficit: non deficit tamen fides, sed attingit quod non præsumit ratio: & quod mirabilius est, ex rationis defectu, fortiùs conualescit. Apprehendit fides rei gratiam, quod non potuit ratio capere per seipsam. Infirmatur ratio, vt sit fortior fides: ratio succumbit, vt fides ampliùs mereatur. Nec inuidet ratio merito fidei, sed libenter & humiliter acquiescit. Quod enim fides meretur, non sibi ipsi meretur, sed potiùs rationi. Sanè fides euacuabitur, & ratio permanebit. Fides nimirum non est, nisi in via: ratio autem erit in patria, plena & perfecta. ibi ratio seu scientia metet, quod nunc seminat fides, dignúmque est vt ratio ibi fructum percipiat de merito fidei quam adjuuat, dum se prorsus abnegans hic deficit; vt quandóque fidei beneficio in se crescat. Fidei igitur sine contradictione consentiens, gratiæ Dei tota innititur, & dat gloriam Deo, sciens ipsum posse facere quod non potest ratio humana percipere.]

Ornamentum Eucharisticum.

Inquirit porrò quàm accuratè Algerus l. 2. de Euchar. c. 4. cur conueniens fuerit, Eucharistiam adeò abscondi vt mysterium fidei esset, nec circa eam ratio sed humilis fides negotiari deberet. Et rationem eius rei adhibet, quam breuiùs his verbis perstrinxit Rupertus l. 3. in Exod. c. 11. vbi præfatus. Iudæos tentatos esse circa cibum, addit. [Porrò vt de hoc spirituali cibo & potu tentemur nos, æquum esse manifesta defendit ratio. Tentatus enim est homo à Diabolo, & victus est: Tentetur à Deo, vt illius tentatoris fraudem vincat; & tali antidoto, iuxta naturam morbi competentet vitæ suæ subueniat. Tentati inquam sunt primi homines à Diabolo dicente; *Comedite & eritis sicut Dei*, & crediderunt ei plusquàm Deo dicenti. *In quacunque die comederitis ex eo, morte moriemini.* Proinde tenetur à Filio Dei, dicente de pane & vino, *Comedite, hoc est corpus meum Hic est sanguis meus.* Comedite, & eritis filij Dei. Credamus verbo eius plusquàm oculis nostris carnalibus, quibus non nisi exteriorem panis & vini speciem intuemur: & ita, iniquam crudelitatem parentum nostrorum, pia crudelitate in nobismetipsis euacuemus.]

Hæc omnia mentibus fidelium infixa esse voluit Ecclesia, (vt ratiocinatur Iuo Carnotensis,) cum in forma consecrationis Calicis, posuit ea verba, *mysterium fidei*. Fuerunt quidem eæ voces à Christo inter consecrandum adhibitæ: sicut tamen Matthæus & Lucas omiserunt verba illa à Christo pronunciata, *pro vobis*, & Marcus quoque illa prætetijt, *in remissionem peccatorum*: it Apost. 1. Cor. 11. & omnes Euangelistæ factum Christi & Eucharistiæ institutionem narrantes, omiserunt voces illas *mysterium fidei*, tametsi à Christo adhibitas, eo quod saluo valore formæ, possint omitti. Nimirum absque his vocibus reliqua formæ verba sufficienter significant conuersionem terrenæ substantiæ in Christum, atque adeò eam efficiunt priusquam cætera verba adjungantur, vt verè adjuu

Sectio V. adjungenda sunt ex sola necessitate præcepti, quamuis fint à Christo prolata, vt rectè statuit Magister in 4. d. 8. vbi Carthusianus q. 8. adducit multos antiquos scholasticos, subscribúntque Alanus de Euchar. c. 19. Suares t. 3. 3. p. d. 59. f. 1. Vasques 3. p. d. 198. c. 3. Valent. 3. p. d. 6. q. 6. p. 1. *circà sextum placitum*, & passim alij, quanquam resiagante D. Thoma 3. p. q. 78. art. 3. cuius sententiam adeò ratam habuit Bartholomæus Spina apud Henriquem l. 8. c. 17. *litera X.* vt scripserit, contrariam esse *schismaticam & hæreticam*. Sed hoc non est scribere, sed desipere. Sic enim sanctissimi & antiquissimi Patres, qui in suis Liturgijs voces illas omiserunt, neque consecrassent ipsi, neque ab hæresi & schismate iuxta huius spinæ aculeos, immunes essent, alijque erroris autores & implanatores fuissent. Nec licet fingere cum Capreolo in 4. d. 8. q. *vnica* dispensatum esse à Deo cum illis Patribus, vt possent absque ijs vocibus, (etiam si alioqui essentialibus,) consecrare. Vnde enim constat de ea dispensatione? Itaque fixum esto, ea verba non esse essentialia formæ, etiamsi à Christo fint pronunciata. Ecclesia tamen iubet ea non prætermitti: quæ causa est, cur aliqui dicant ea verba esse formæ consecrationis addita ab Ecclesia. Quid porrò sit mysterium hoc fidei *in conscientia pura accipere*, docebit Guerricus serm. 4. de Epiphan.

Mysterium nouæ salutis.

Naz. orat. 16.

Enumerans Nazianzenus aliquot nomina ex innumeris, quibus Deo obstringimur, & quorum intuitu, Dei erga homines beneficentiam imitari obligamur, sic differit. [Deus hominem condidit, ac solutum sursum colligit; tu lapsum ne despicias. Ille cum maximis in rebus commiseratus est: cùm ei præter cætera, legem, Prophetas, ac priùs etiam naturalem legem, hoc est non scriptum eorum quæ geruntur, censorem dedit, arguens, admonens, obsecrans, castigans, postremò seipsum pro mundi vita redimenda tradens, atque insuper Apostolos tribués, Euangelistas, Doctores, Pastores, morborum depulsiones, miracula, reditum ad vitam, mortis oppressionem, trophæum aduersùs eum qui vicerat, fœdus in vmbra, fœdus in veritate, Spiritus Sancti distributiones, nouæ salutis mysterium.] *Hoc est Christi corpus & sanguinem* ait Nicetas glossans hæc postrema verba. Idcirco autem Eucharistia vocatur nouæ salutis mysterium, quia est Sacramentum memorans Christi passionem qua parta est salus mundi per Christum post ruinam.

Mysterium magnum salutis.

S. Basilius in Liturgia.

Mysterium nostræ salutis

S. Martinus 1. Epistola ad S. Amandum descripta à Philippo Abbate in Actis S. Amandi c. 3. item Nazianzenus orat. 17.

Mysterium sacrosanctum & augustissimum.

S. Dionysius Eccles. Hierarch. c. 3. p. 2.

Mysteria sancta & immaculata.

L r Iustinianus serm. de Euchar.

Mysteria viuificationis & redemptionis.

Acta S Mariæ Ægyptiacæ per Sophronium 2. April.

Mysterium vitæ.

Guerricus serm. 2. de Resurr.

Mysterium vnitatis.

S. Augustinus apud Bedam 1. Cor. 10. ad illud *calix benedictionis*, &c. ex sermone ad Infantes qui legitur quoque apud S. Fulgent. ad calcem Tract. de Baptismo Æthiopis. In eandem rem, scitè Durandus Troarnensis Tract. de Euchar. parte 3. tractans illud Psal. 98. *Adorate scabellum pedum eius*, ait adorandam esse humanitatem Christi [tum præsertim, quando munus supplet alternæ communionis; ad hoc siquidem diuinitus institutum, ad hoc discipulis à Domino indictum, ad nos vsque, venerabile hoc decucurrit Sacramentum, vt per vnitatis mysterium, ipsius participatione comparamm, diuinitatis efficiamur grata sedes & regnum, ab humanis videlicet in diuina transfigurati, & à carnalibus ineffabiliter ad spiritualia proueεti.]

N

Neruus nostræ salutis.

S. Chrysostomus hom. 24. in 1. Cor.

Nerui, sunt necessaria instrumenta motus progressiui, adeò vt absque eis desperanda sit progressio. Inde translata voce, pecunia *neruus belli* dicta est, quòd absque ea geri bellum non possit. Significari itaque hoc Eucharistiæ titulo videtur, Eucharistiam esse medium ad salutem necessarium, vt affirmant Sanctesius repetit. 6. c. 1. Turrianus l. 2. de Euchar. c. 10. Pesantius 3. p. q. 73. artic. 3. disp. 1. Annuunt Ribera Ioan. 6. ad illud *nisi manducaueritis*, & Henriques l. 8. c. 3. num. 4. sed parum consequenter, eam necessitatem restringunt ad adultos. Nam si Eucharistia est necessarium salutis remedium, nemo planè absque ea, salutem siue primam, siue secundam, hoc est gratiam, aut gloriam consequi potest. Sicut quia baptismus est ad salutem necessarium medium, omnes & adulti & infantes, indeclinabili necessitate vrgentur ad baptismum suscipiendum, salute alioquì destituendi. Non nemo Eucharistiæ cum baptismo paritatem, quoad hanc necessitatem, fundari sufficienter putat in illis Christi verbis, *nisi manducaueritis*, &c. quæ videntur æquiualere illis alijs, necessitatem baptismi, quoad baptismum fundantibus, *nisi quis renatus*, &c. Est tamen reuera dispar ratio. Nam quoad Eucharistiam, Christus vsus est verbo actiuo *nisi manducaueritis* quod propriè sonat solam præcepti necessitatem, cuius soli adulti sunt capaces. Id verò attendentes aliqui Patres, vocarunt Eucharistiam necessarium salutis medium: non in eo rigore in quo Scholastici aiunt aliquid esse necessarium necessitate medij; sed quatenus eius vsus est ad salutem perutilis, & ex præcepti necessitate vsurpandus adultis. Et sic quoque est intelligenda proportio eum neruis principiantibus motum: non autem ita vt sicut nerui sunt absolutè & simpliciter necessarij ad motum, nec absque neruis caeteeri potest motus, sic Eucharistia ita sit ad salutem necessaria, vt absque eius vsu sit salute excidendum; quod fert notio medij necessarij, simpliciter dicti.

Nomen sanctum Dei.

Clemens Rom. 7. Constit. c. 27.

Vt rectè perspiciatur hoc esse apud Clementem diuinæ Eucharistiam attributum, recolendus est eiusdem Clementis eo loco scopus. Præmiserat ibi Clemens c. 26. gratiarum actionem præuiam ad

ad ſumptionem diuinæ Euchariſtiæ, & nonnulla monita ad eandem ſumptionem antecedentia. Tum c. 27. ſubdit paradigma actionis gratiarũ poſt communionem, quod concipit his verbis. [Gratias agimus tibi Deus & Pater Iesv Saluatoris noſtri, pro ſancto corpore tuo, quod in nobis habitare feciſti.] Ita quidem vertit Torrianus, ſed quantum video non ſatis appoſitè. Non quidem quia dixit *corpore*, vbi Græca habent *ὀνόματος*, quod mox parebit non malè à Turriano factum eſſe, ſed quia ſanctum corpus, quod in nobis habitat per commonionem, ait eſſe corpus Patris, cum tamen Pater non ſit incarnatus; neque ipſe ſit qui dixit *Hoc eſt corpus meum*, ſed Filius humana carne circumamictus. Planius ergo Carolus Bouius Græca Clem. verba ſic expreſſit. [Gratias agimus tibi Deus & Pater Iesv Saluatoris noſtri, pro ſancto nomine quod habitauit in nobis.] Non malè (vt præmiſi,) Turrianus, vt conſuetudini ſermonis noſtri ſeruiret, poſuit *corpore* vbi Græcus contextus habet *nomine*: quia frequens eſt apud Græcos, vt corpora viua vel perſonas vocent *nomina*. Sic Actor. 1. *Erat autem turba nominum ὀνομάτων ſimul ferè centum viginti.* Similiter Apocal. 3. *Habes pauca nomina in Sardis.* Rurſúſque ibidem c. 11. v. 13. *Occiſa ſunt in terræ motu, nomina hominum ſeptem millia.* Græcum idioma hunc vſum loquendi adhibet, à quo ſermo Latinus abhorret: & ideò non fuit cur Eraſmus Actor. 1. adeò concitaretur in eam lectionem quam vulgata editio ibi exhibet. Potuit enim eo loco Interpres ipſe, non ſollicitus de expreſſione corticis extimi Græcæ vocis, ſenſum reddere vtendo voce, Latino vſui congruentiore. Qui verò Interpretes idiotiſmis textus primigenij adeò inhærent, vt eos quoque, in ſua interpretatione expreſſos velint, non rarò inepriunt, aut obſcuritatem interpretationi ſuæ offundunt. In quam rem legendus S. Hilarius l. de Synodis *ſub initium* S. Hieronymus in præfatione ad Chronicon Euſebij; & Euagrius in præfatione ad verſionem ſuam vitæ S. Antonij, à B. Athanaſio conſcriptæ. Itaque ea hoc capite, reprehenſione vacauit Turrianus, vertens apud Clementem *corpore*, vbi iuxta Græcum contextum, eſſet dicendum *nomine*, quia *Nomen* iuxta Græcum idiotiſmum, *corpus* aut *hominem* ſignificat. Et quia Gratiarum actio à Clemente propoſita, dirigitur ad Patrem cuius proles eſt Deus homo, quem communicando ſuſcipimus, quadrare poſſet contextui Clementis ea interpretatio quam pleríſque ſcripturis adhibet Martinus à Roa l. 3. ſingul. c. 14. ſi tam ſolida eſſet, quàm ſubtilis. Ait ergo, Chriſtum (id quod ex multis Patribus illuſtrat Petrus Faber c. 1. Dodecameni,) dici *Patris nomen*. idque perinde eſſe ac ſi diceretur, *Patris ſoboles*. Idque etiam externis non eſt inuſitatum. Martialis enim lib. 6. De Filio Domitiani agens, ſic habet;

Naſcere Dardanio promiſſum nomen Iulo,
Vera Deûm ſoboles.

Hoc ſenſu, Chriſtus in Euchariſtia, aptiſſimè dicitur *nomen Patris*, quia eſt verus Dei Filius. Quod autem hoc ſenſu moneamur petere in nomine Chriſti, ideſt tanquam de eius familia, ac vt poſteri Chriſti, quò collimat à Roa loco annotato, hoc eſt quod aiebam videri acutius quàm ſolidius.

Nouitas omnium nouitatum.

Euſebius (qualiſcunque demum Autor,) De morte S. Hieronymi, hunc Euchariſtiæ titulum ſuppeditat, verbis illis. [Sed quomodò piè Iesv tu, cuius tanta eſt magnificentia, vt nulla eam queat explicare creatura, quem cœli, mare, & omnia quæ eius ambitu continentur, capere non poſſunt: qui idem totus vbique locorum præſens es, nec intus incluſus, nec extra excluſus, idem in cœlo ad Patres dexteram, omnium ſupernorum ciuium beatitudo & gloria, quæ tuæ celſitudinis ſpeciem contemplantur, idem in terra, pugillo ipſam continens & concludens; idem in mari & in abyſſis ad vnum regens omnia & conſeruans; idem in inferno potenter dominans, ſub tanta panis breuitate contineris, non particulariter, ſed integrè & perfectè ac inſeparabiliter? ô ineffabilis admiratio! ô omnium nouitatum nouitas! Oculi in te vident albedinem; ſaporem ſentit guſtus, odorem olfactus, tactúſque ſubtilitatem reperit. Sed auditus cordi repræſentat in te, illa non fortè accidentia. Hîc certè per ſe ſola exiſtunt accidentia ſine ſubiecto, quia non vt humanis videtur ſenſibus panis es, ſed Iesvs-Christvs integer, ſicut in cœlo ad Patris dexteram reſides, Deus & homo.] Euchariſtiam ergo nouitatem eſſe omnium nouitatum, habet hîc Autor. Quod idem eſt, atque Euchariſtiam eſſe nouitatem ſuper omnes nouitates. Onomaſticon Euchariſticum.

Quomodò Euchariſtia ſit nouitas ſuper omnes nouitates, pulchrè docet Gillebertus ſerm. 7. in Cant. *ſub finem*. Præfatus enim Chriſtum apparuiſſe formoſum in ſtola carnis ſuæ, & in reſurrectione & in aſcenſione, poſtremo loco ſtatuit tanquam id in quo Chriſtus in ſtola ſua apparuit maximè formoſus, quod caro eius, [omni die (quod ſuper omnia mirandum & amandum) in ſalutis cibum, credentibus ſit propoſita. Quis non ad ſingula iſta, (anteriora de conceptu, incorruptione, aſcenſione, gloriáque carnis Chriſti) miretur amanter, & dicat, *quis eſt iſte tam formoſus in ſtola ſua?* Cucurriſti per hæc omnia admirationis genera; imo ſtupidus per ſingula ſubſtitiſti, & ecce denuò noua tibi admirationis materia, inde exurgit. Cum ſatis in illis exercitatus fueris, hîc iterum ad ſtupendum excitaris, quaſi illud tibi dicatur Prophetæ, *ne memineris priorum, noua ego facio.* Quid magis nouum, quàm quod in myſterio, Dominici corporis mutatur materies, & ſpecies ſeruatur? Priſtina manet forma, ſed noua gratia, quia noua ſubſtantia. Noua quidem non in ſe, ſed in huiuſmodi ſpecie. Nouum planè, quod carnis Dominicæ ſubſtantia, in aliena ſpecie ſumpta, ſanctificationis virtutem animæ confert, & ſpiritualem emundat ſubſtantiam in myſterio altaris immolata caro. Nouum quidem & ſupra reliquorum vſum Sacramentorum, quod non modò ſanctificationis noua gratia datur, ſed ſubſtantia naturalis mutatur. Nam per Sacramenti benedictionem, accipit oblatus panis hanc ineffabilem mutationem. Ex myſtica conſecratione & Verbi viuentis copulatione, hæc viuificatrix gratia in carnem Chriſti redundat. Caro enim non prodeſt quicquam, ſed ſpiritus eſt qui viuificat, ſacroſanctæ carni conferens in ſolemni Sacramento ſpiritualem efficaciam ad viuificandum tanti parti-

Sectio V. cipes myſterij.Formoſus ergo in ſtola,hoc eſt in carne ſua, ſed multo formoſior in aſſumpto Spiritu, qui vtique carne præſtantior, quia Verbo vicinior.]

Nutrimentum ſpirituale.

Palladius ſect.48.Lauſiacæ.

Sapidiſſimè Clemens Alexandrinus 1. Pædag. cap.6. ait hoc nutrimentum ſpirituale, eſſe lacti ſimile, [cum & ſit dulce propter gratiam, nutriens autem tanquam vita, candidum autem vt dies Chriſti.] In hanc rem multa dicta ſunt ſect.2. cap.2. cum de analogia ſimiliformi Sacramenti Euchariſtiæ, eiúſque effectuum. Et ſuperiùs V. *Alimentum ſpirituale* Nimirum Euchariſtia eſt Sacramentum inſtitutum ſub ratione cibi & potus ad reficiendas animas; vnde meritò vocatur eatum nutrimentum, & quidem ſpirituale; quia tametſi corpus eſt, tametſi corpus eſt, tamen eſt corpus conſtitutum ad modum ſpiritus, nec cibat corpus ſed animam. Videri poſſit S. Irenæus l.5. cap.2. etiam ad nutritionem corporis hoc nutrimentum diffundere. Probans enim reſurrectionem corporum ex participatione Euchariſtiæ, ait. [Et quoniam membra eius ſumus & per creaturam nutrimur; creaturam autem ipſe nobis præſtat, Solem ſuum oriri faciens, & pluens quemadmodùm vult; vt calicem qui eſt creatura, ſuum ſanguinem qui effuſus eſt, ex quo noſtrum ſanguinem; & eum panem qui eſt à creatura, ſuum corpus confirmauit ex quo noſtra auget corpora.Quando ergo & mixtus calix & fractus panis percipit verbum Dei, fit Euchariſtia ſanguinis & corporis Chriſti, ex quibus augetur & conſiſtit carnis noſtræ ſubſtantia, quomodò carnem negant capacem eſſe donationis Dei qui eſt vita æterna quæ ſanguine & corpore Chriſti nutritur, & membrum eius? Quemadmodùm & B. Apoſtolus ait, in ea quæ eſt ad Epheſios Epiſtola, *quoniam membra ſumus corporis eius, de carne eius & de oſſibus eius*: Non de ſpirituali aliquo & inuiſibili homine dicens hæc, (ſpiritus enim neque oſſa, neque carnes haber,) ſed de ea diſpoſitione quæ eſt ſecundùm verum hominem, quæ ex carnibus, & neruis, & oſſibus conſiſtit: quæ de calice qui eſt ſanguis eius, nutritur; & de pane qui eſt corpus eius augetur.] En quoties S. Irenæus ait corpus noſtrum nutriri & augeri per Euchariſtiam.

Ridet hac in parte S. Irenæum Oecolampadius: cum quo confligit pro ſancto Martyre, Martyr & ipſe Ioannes Roffenſis l 4. de Euch. c. 20. docens Euchariſtiam dici nos alere tametſi non vertatur in corpus noſtrum, ſicut aurum & margaritæ cum in medicamentis hauriuntur multum fomentum corpori præbent, illúdque quodammodò alunt citra conuerſionem in corpus. Eam enim latiſſimè profligat Thomas Eraſtus in opere de Auto poculento. Clariùs dici poteſt, corpus Chriſti dici nutrire corpora noſtra, quia ſubit corpora noſtra ad modum nutrimenti. Inde etenim fit, vt Euchariſtia peruadat intimè corpora noſtra eáque attactu ſuo & intima ſubitione ſanctificet, quod ſufficit vt ratione eius iuſtum ſit conferri nobis incorruptionem corporum, qui erat prædicto loco ſcopus S. Irenæi Quod elegantet dixit P[illegible] cnaſius l. de Sacram. c. 11. carnem noſtram enutritam per immortalitatis alimoniam, ſemina vitæ percipere & idcirco nun poſſe in morte deperiri. Alia ad genuinum & Catholicum tituli propoſiti ſenſum facientia, dabo V. *panis ſubſtantialis*. Eodem porrò modo quo expoſui S. Irenæum, accipiendus quoque eſt S. Iuſtinus in calce Apologiæ ad Antoninum, dicens alimoniam mutatam in carnem & ſanguinem Chriſti, nutrire noſtrum corpus & ſanguinem.

O

Oblata.

Synodus Germanica ſub S.Vdalrico conſtit.19.

In ea conſtitutione, *oblata* idem eſt quod Sacramentum ſub ſpecie panis. Græcè *πρόσφορα*. Exiſtimauit Card. Baronius anno 741. *oblatæ* nomen ſignificare certam panis & vini menſuram, quæ decreto Gregorij III. è Romano Patriarcheio per Diaconum Oblationatium, (ſic enim ab hoc vſu illum nominat Anaſtaſius,) proferebatur ad Miſſas celebrandas. Nec ſanè negari poteſt, quin aliquando vox *oblatæ* extendatur ad hoſtiam nondum conſecratam. Sic enim ſæpè loquitur Humbertus l. contra Græcorum calumnias.Similiter Concilium Toletanum XVI. cap. 6. agens de pane conſecrando, iubet eſſe *modicam tantùm oblatam*. Item Conc. V. Arelat. cap. 1. mandans oblatas confici ad formam Eccleſiæ Arelatenſis, oblatam eodem ſenſu ſumit. Vt & Ruthardus in c. 66. Regulæ S. Benedicti cum ait Patrem qui filium ad profeſſionem offert, debere ponere in filij ſui dextera *oblatam*, de qua in regula S. Benedictus; quæ erat hoſtia non conſecrata cum à Patre poneretur, & à Filio in manu exciperetur, poſt antiquoatum iam vſom excipiendi manibus Euchariſtiam. Non tarò tamen vocem *oblatæ* pro ipſa Euchariſtia accipi, docet locus allegatus ex Synodo Germanica, & annuit ex libris pleriſque Ritualibus Baronius. Quod in vita S.Othmari l. 2. c. 3. dicitur conſepultas ei fuiſſe *oblatas* ſiue *rotulas*, qua notione dicatur, ambigi poteſt.

Oblatio.

Ennodius *ſub finem Apologetici*, inducit Eccleſiam ſic loquentem.[Me quam Dei ſummi templa, repudiatis fanorum cultibus, & nouæ lucis nitore gaudentem, fecerunt eſſe conſpicuam; quam poſt ſæcella ſordentia, & multo pecudum tabo polluta, ab hoſtiarum cruore, Dominici & Apoſtolici ſanguinis effuſio purgauit, quam à victimis liberauit OBLATIO.] Hic *oblatio* perſpicuè pro ſacrificio incruento accipitur. Quem eſſe vocis illius vſum frequentem, diligenter monſtrat Pamelius ad librum Te[illegible]ulliani de cultu fœminar. c. 11. n. 65. & Iacobus Gretſerus in animaduerſionibus aduersùs notas Iunij in Tertullianum c. 3. Vnus aut alter locus veterum Patrum id commonſtrabit. Tertul.l.2. ad Vxor. c. 9. [Vnde ſufficiam ad enarrandam felicitatem eius matrimonij quod Eccleſia conciliat & confirmat oblatio, & obſignatum Angeli renunciant, Pater rato habet.] *Conciliari ab Eccleſia matrimonium* dicit, quia vt idem met Tert. l. de pudic. c.4. ait occoltæ quæque coniunctiones, id eſt non priùs apud Eccleſiam profeſſæ, iuxta mœchiam & fornicationem iudicari periclitantur. Confirmari verò oblatione coniugiom, aliud non eſt, quàm fieri ſacrum de ſponſo & ſponſa, & ſuper illud adhiberi coniugibus

iugibus Sacerdotalem benedictionem [Sacerdotaliter (inquit Euaristus Papa Epist. ad Episcopos Africæ,) vt mos est, cum precibus & oblationibus à Sacerdotibus benedicuntur.] Ad quem locum Euaristi, probabile est respexisse Tertullianum. Huiusmodi *oblationes* siue incruenta sacrificia Tertullianus sæpe alibi agnoscit, vt lib. de Monog. c. 10. cum ait, vxorem viduam factam, adpostulare marito defuncto refrigerium, & *offerre* annuis diebus dormitionis eius. Idest curare ei anniuersarium sacrum. Quod item habet lib. de coron. mil. c. 3. verbis illis solemnissimis. [Oblationes pro defunctis, pro natalitijs, annua die facimus.] Denique l. de Exhort. ad Castit. c. 11. auocans maritum à secundo coniugio. [Repete (inquit) apud Deum pro cuius spiritu postules, pro qua oblationes annuas reddas. Stabis ergo ad Deum cum tot vxoribus, quot illas oratione commemoras, & offeres pro duabus, & commemorabis illas duas per Sacerdotem de Monogamia, ob pristinum de virginitate sancitum, circundatum Virginibus ac viduis, & ascendet sacrificium tuum libera fronte?] Absurdum pronunciauit, curare Bigamum pro defuncta priore sacrificari per Sacerdotem de Monogamia, idest vnius vxoris virum, & virginibus vniuirisque circundatum; & arbitrari tale sacrificium quod *oblationem* dixerat, ascendere ad Deum libera fronte. Itaque his omnibus locis, *oblatio* sumitur pro incruento sacrificio. Nugacissimas verò Iunij Caluinistæ nugas ad adulterationem omnium prædictorum locorum, validè dispellit Gretserus ante adductus.

Aliam tamen præterea esse notionem vocis *oblatio*, vulgatissimum est. Quanquam circa eam quoque aliam notionem, plerique multa confingunt. Videsis Albaspineum lib. 1 obseruat. 5. Pro *oblatione* in hunc sensum sumpta, siue pro *Oblagia* quæ erat tessera cōsociationis per missionem panis non consecrati, alicubi legitur *oblagia*; siue per errorem librarij, siue per sensim inductam oblæsionem vocis *Eulogia*. Legitur ea vox in Regula Magistri c. 76. verbis illis. [Cum Oblagiæ à Pontifice summo vel à Sacerdotibus sequentibus, monasterio aduenerint; mox Abbas osculans transmissum oblagiæ munus & leuans secum, omnibus qui ibi astant orantibus, dicat hunc versum, *Suscepimus Deus misericordiam tuam in medio templi tui*. Et complens, sedeat.] Sed de huiusmodi *oblatione* plura inferiùs V. *Panis benedictus*. Nunc obiter dico ridiculè & cum crassa hæresi nuperum Anonymū cuius lucubratio in Batauia prodijt, ex eo quod huiusmodi oblatio concedatur Laïcis ab antiquis Patribus & Concilijs, intulisse, Laïcos (ac etiam fœminas) absente Sacerdote posse validè consecrare; laudato imprimis Tertulliano l. de exhortat. Castit. c. 7. vbi ait [Nónne & Laïci, Sacerdotes sumus? Scriptum est, Regnum quoque nos, & Sacerdotes Deo & Patri suo fecit. Differentiam inter ordinem & plebem constituit Ecclesiæ autoritas & honor per ordinis consessū sanctificatos. Adeò vbi Ecclesiastici ordinis non est consessus, & OFFERS & tinguis, & Sacerdos es tibi solus.] Verùm Tertullianus iuxta emaculatam ab Harrisio & Pamelio lectionem nihil iuuat errorem propositum. Priora eam verba, quibus nititur loco Ioannis ex Apocalypsi, quamuis possint cum Cajetano ientaculo 3. q. 1. accipi de Sacerdotio propriè dicto quo Deus in aliquibus personis honestauit populum Christianum; tamen æque commodè extricantur, accipiendo ea de Sacerdotio similitudinario: quod eodem modo Cajetanus ibidem q. 3. accipit S. Petrum Epistolæ 1. cap. 2. adhortantem Christianos vt euaderent in Sacerdotium Sanctum, offerentes spiritales hostias. Et est communis interpretum expositio, quoties memoratur Sacerdotium promiscuè fidelibus collatum. Videsis Bellarminum l. de Sacram. in genere c. 25. & l. 4. de Euchar. c. 16. Suarem t. 3. 3. p. d. 77. sect. 2. & omnino multos quos addensat Scortia l. 2. de Missa c. 5. n. 1. & 2. Nominatim verò inter Patres S. Basil. l. 2. de Baptism. c. 8. & S. August. 20. Ciuit. c. 10. eam distinctionem Sacerdotij spiritualiter nec nisi similitudinariè accepti perspicuè agnoscunt nec nisi tale Sacerdotium omnibus promiscuè fidelibus attribuunt. Postrema verò Tertulliani verba loco allegato, quæ obscuriora videri possunt prout adducta sunt; liberantur omni difficultate, iuxta lectionem à Pamelio & Harrisio probatam quæ sic habet. [Vbi Ecclesiastici ordinis est consessus, & offert & tinguit Sacerdos qui est ibi solus.] Sed quamuis alteri lectioni inhæreremus, facilè esset Tertullianum exponere, de oblatione panis consecrati domum asportari (vt ferebat vsus antiquus, ab ipso Tertulliano annotatus, sub finem libri de Oratione,) & post piam ac religiosam perceptionis faciendæ ad Deum directionem, participari, vt benè exposuit Petauius Diatriba de potestate consecrandi c. 2. conuellens hanc fatuitatem ex Lutheri sorde haustam & pridem latè reiectam à Tilmanno Sigebergensi in tractatione de Sacram. c. de Ordin. Igitur non offerunt propriè & consecratiuè Laici, nisi per Sacerdotes legitimè institutos, quos ad id adhibent. Quo pacto Autor. qq. veteris ac noui Testam. *ad 46. veterem*, exponit omnia loca Scripturæ, quibus Samuel, Dauid, Salomon, & alij qui ex filijs Aaron non erant, sacrificasse dicuntur.

Onomasticon Eucharisticum.

Oblatio munda.

Malachiæ 1. ex interpretatione Concilij Tridentini sess. 22. c. 1.

Nauseans suam circa carnalia Iudæorum sacrificia contestans Deus, ait apud Malachiam. *Ab ortu solis vsque ad occasum, magnum est nomen meū in Gentibus, & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda*. Quem locum de Eucharistia accipiunt, non modò Rabbini veteres apud Galatinum l. 10. de arcanis c. 4. sed etiam vnanimiter Patres, quos addensant Castro, Ribera, Sanches, Cornelius, & alij ad eum Malachiæ locum; Pamelius ferè initio Liturgiarum Latinarum, Matthæus Galenus l. de Sacrif. c. 4. Feuard. ad l. 4. S. Irenæi c. 32. num. 20. Bellarminus lib. 1. de Missa c. 10. & Maldonatus parte 3. operis de Euchar. *à pag.* 323. Et esse locum pro veritate Christiani sacrificij ineluctabilem, habetur ex S. Aug. 18. ciuit. c. 35. & l. 19. c. 13. Et sanè constat, *oblationem* de qua agit Malachias, non posse accipi de sacrificio Crucis, quod non fuit celebratum in omni loco: neque de sacrificijs Gentilium, quæ item non fiebant in omni loco, erántque immundissima, & dæmonijs non Deo offerebantur: Neque item potest ea *oblatio* accipi de sacrificijs Iudaicis, vt insulsè nimis, &

contra

Sectio V. contra suam ipsorū legem ad vnum locum Iudaïca sacrificia arctantem, effutiuere quidam Iudæi, reiecti ab Anastasio Abbate *sub finem* operis contra Iudæos. Igitur Malachias more prophetico de re futura loquitur tanquā de præsenti, describitq; sacrificiū Missæ, quod & offertur in omni loco, & est mundissimū ac nitentissimū.

Quod exhibeatur hæc oblatio in omni loco, iam à tempore Apostolorum, benè ostendit Fenard. supra n. 19. & Demochares bona operis de sacrificio. Optimè verò S. Chrys. in Ps. 95. eam Christiaoi sacrificij per tot spatia diffusionem, opponit circōscriptioni sacrificiorū Iudaïcorū ad vnum locum. Ecclesia enim [à nullo prohibetur loco, sed in omni loco sunt altaria, in omni loco doctrina. Hæc prædicit Deus per Prophetam. Nam & Ecclesiasticam exprimens synceritatem, alterius populi ingratitudinem traducens, ad illos loquitur, *Non est mea voluntas in vobis, dicit Dominus omnipotens, nec accipiam hostias de manibus vestris, quoniam ab exortu Solis vsque ad occasum, nomen meum glorificatum est inter gentes, & in omni loco sacrificium offertur nomini meo, & sacrificium purum.* Vide quam luculenter, quámque dilucide, mysticam interpretatus est mensam, quæ est incruenta hostia. *Thymiama* verò *purum* appellat, sacras preces, quæ post hostiam offeruntur. Hic enim suffitus Deum refocillat, non is qui terrenis radicibus sumitur, sed qui à puro corde exhalatur. Dirigatur igitur oratio mea tanquā incensum in conspectu tuo. Vides vt vbicunque concessum est, Angelicum illud sacrificium inclarescere? Vides nullis finibus circumscriptum, neque altare, neque canticum? *In omni loco, thymiama offertur nomini meo.* Est igitur hostia pura, prima quidem mystica mensa; cœleste summéque venerandum sacrificium.] S. Cyril. l. aduersùs Iudæos qui est in fine Collectaneorū, observat, Deum quidem, Iudæorum prurigini ad Idololatriam, prospiciēdo, adstrinxisse cultum suum supremum per sacrificia ad certum locum: viros tamen eximiæ virtutis, vt Samuëlem & Eliam, fuisse sacrificare in omni loco, idque in eis approbasse: quia præfigurarunt Dei per Christianum sacrificium, ad orationem in omni loco.

De munditia à qua præterea celebratur Christiana oblatio, iam dictum est superiùs, ex eo quod non sit cruenta & fœtori obnoxia, celebrari eius nitorem. Qui item considerandus est ex parte materiæ è qua conficitur, vt sæpè notant Patres, cum reddunt rationem cur hæc materia ad nostrum sacrificium delecta sit potiùs quàm alia minùs & pura nitens. Accidit puritas maxima, quam in huius Sacramenti materia apparanda adhibendam esse non semel cautum est. Sic lex S. Pachomij vt est in eius Actis c. 47. mandabat vt qui hostias conficiebant silentium seruarent & inuicem diuinis meditationibus insisterent. Theodulp. ex Abbate Floriac. Episc. Aurelian. Epist. ad suos compresbyteros cap. 5. statuit in hanc modum. [Panes quos Deo in sacrificium offertis, aut à vobis ipsis, aut à vestris pueris coram vobis, nitidè ac studiosè fiant: & diligenter obseruetur, vt panis & vinū, & aqua, sine quibus Missæ nequeunt celebrari, mundissimè atque studiosè tractentur, & nihil in eis vile, nihil non probatum inueniatur.] Non frustra id cautum esse, apparet ex prolato superiùs exemplo V. *Hostia munda.* In Lantfranci constitutionibus, vna hoc spectans adscribenda est. Prodit enim ardens studium munditiei circa hanc oblationem. Ita habet. [Hostiæ vt mundissimè & honestissimè fiant, summoperè studere debet Sacrista. In primis si fieri potest, frumentum eum magno studio granatim eligatur: Electum in sacculo mundo, & de bono panno facto, & ad hoc opus tantùm, ponatur; & à famulo bonę studij ad molendinum deferatur. Quo delato, famulus aliud frumentum in ipso molendino moli priùs faciat, vt illud vnde hostiæ fieri debeat, sine aliqua sorde moli posteà valeat. Reportata farina, secretarius, & fratres qui eum iuuare debent, antequam incipiant, manus & facies lauent, albis induantur, capita amictibus velent, præter eum qui ferra tenturus, & inde seruitutus est. Horum vnus, super tabulam mundissimam ipsam farinā aqua coospergat, & manibus fortiter compingat & maceret. Frater qui ferra in quibus coquuntur, tenet, manus chirotheca habeat inuolutas. Interim dum ipsæ hostiæ fiunt & coquuntur, dicant ijdem fratres psalmos familiares horarum, & horas Canonicas, vel de Psalterio ex ordine quod tantundem valeat, si ita potiùs voluerint. Silentium loquendi omnino teneant. Ille tamen qui ferra tenet, si necesse sit, breuiter quod vult indicere potest famulo qui focum facit, & ligna portat, quæ debent esse valdè sicca, & ante multos dies de industria præparata.] Quod accuratius studium adhiberi in hanc rem potuerit, quàm quod his à Lanfranco præscribitur? Non fuisse tamen vbiuis in occidente seruatam tantam accurationem liquet ex lib. 1. historiæ Goffredi Normanni per Ioannem maioris Monasterij Monachum pag. mihi 50. Et hodiéque Lutetiæ aliquid ea in parte fieri minùs decorum, expostulat Franciscus Combefis ad Narrationem de rebus Armeniæ num. 9. pag. 297.

Denique Humbertus lib. contra Græcorum calumnias, in socordiam & frigenissimam pietatem Græcorum retorguit, quod non sicut Latini, essent de munditia circa huius Sacramenti materiam admodùm solliciti. [Vos (inquit,) aliquando pretio fermentatum à quocunque viro seu fœmina præparatum habetis; in tantum vt nonnunquam ab ipsis publicis negotiatorum tabernis emptum panem, ad Dominicam mensam transferatis. Quem tractatum illotis & Sacerdotum quorumlibet manibus, negare non potestis.] Dolco quod potuerint Græci in quosdam Occidentales huiusmodi probrum retorquere. Audi enim Concil. Toletan. 16. c. 6. [Delatum est, quod in quibusdam Hispan. partibus, quidam Sacerdotū, partim nescientia impliciti, partim temerario ausu prouocati, nō panes mūdos & ex studio præparatos supra mensam Domini in sacrificio offerant: sed passim quomodò vnomquemque aut necessitas impulerit, aut voluntas coëgerit, de panibus, suis vsibus præparatis, crustulam in rotunditatem auferant, eámque super altare cum vino & aqua pro sacro libamine offerant.] Ita quidem pauci illi Occidentales, sed illico coërciti ab ea Synodo, quæ grauiter edicit ne id deinceps fiat & vt [non alter panis in altari Domini Sacerdotali benedictione sanctificandus proponatur, nisi integer & nitidus, qui ex studio fuerit præparatus.] Iure igitur Humbertus, vsum prædictum tanquam apud Græcos vigentem, nec à maioribus im-

probatum,

probatum, attribuit Græcis atque reijcit, tanquam alienum à munditia huic Sacramento debita, & apud Latinos studiosè captata.

Et cum Græci calumniarentur, azymum panem quoad confectionem Eucharistiæ vtimur, confici in terra, sic retundit cauillum calumniosum. [Quod calumniamini, axima deorsum terræ conjuncta, non negamus vulgo hæc eadem sic parari lapidibus aut argilla superposita, non sicut dicitis terræ coniuncta. Verùm hæc, ad communes vsus hominum & cæterorum animalium transeunt. Nam ad magnam Christi mensam non accedunt: sed illud solùm, quod Diaconi cum Subdiaconis seu Ipsi Sacerdotes sacris amicti vestibus, cum melodia Psalmorum, conspersum & in ferro paratum ex secretario proferunt. Nempè sicut Apostolici Actus indicant, Diaconi specialiter constituti sunt super hoc opus, Petro dicente, *non est æquum relinquere nos verbum Dei,& ministrare mensis*. Vos autem sicut facere nos reprehenditis, nec in lapide, aut argilla, seu aliquo metallo, vestrum fermentatum parati.] Apud Hebræos panes propositionis conficiendi erant per ipsosmet Sacerdotes: & quidem ex frumento quod ipsimet seuissent, messuissent, moluissent, pinsuissent, atque coxissent, teste S. Hieronymo ad illud Malach. 1. *offertis super altare meum, panem pollutum*. Leuitis Caathitis id tribuitur 1. Paralip. 9. v. 32. & c. 23. v. 29. Et tamen panes propositionis, aliud non erant quàm panes, qui sacri quidem habebantur & laicis panibus contradistinguebantur, quia in typum panis Eucharistici super altare Dei exponebantur ante faciem Domini, hoc est ante arcam, vnde *panes facierum* appellabantur: sanctitate tamen intrinseca & vi efficiendi in comedentibus sanctitatem, planè carebant. Fuisse Eucharistiæ nostræ imaginem agnoscunt Hesychius & Rupertus in c. 24. Leuit. Cyrillus catech. 4. mystag. Damasc. 4. fid. c. 14. & passim alij. Si tanta accuratio ad seruandum nitorem penes causam efficientem deposcebatur ad panem typicum, quantum par est adhiberi ad panem verum, qui de cœlo descendit.

Spectant ista munditiam oblationis Eucharistiæ sub specie panis. Ad munditiam verò eiusdem sub specie vini pertinet, quod tanquam Euangelicæ & Apostolicæ doctrinæ contrarium, proscribitur in Concil. III. Bracarensi c. 1. eorum scilicet abusio qui vinum è botro immediatè in calice expressum consecrabant. Quod ibi non tantùm improbatur ob defectum aquæ ei vino admistæ (posset enim facilè post expressum vini liquorem adjungi aquula,) sed etiam reijcitur ob talis vini nondum defœcati fœculentiam & immunditiam. Eáque etiam ex causa, in synodo Chalced. actione 10. in libello Samuelis & aliorum aduersùs Ibam n. 7. tanquam valdè indignum refertur, quod in sacrificio ad hibitum esset *vinum infectum atque lutosum, & tempore quo fuerat vindemiatum*. Nemo negat, huiusmodi vinum posse esse validam consecrationis materiam, cum supponantur vuæ esse maturæ, & liquorem ex eis expressum, esse verum vinum: Tamen non omnis materia ad validam consecrationem sufficiens, censenda est idonea ad decentem & à peccato liberam consecrationem, quæ exigit materiam cum aliàs congruentem, tum maximè puram & mundam, cuiusmodi non est vinum priusquàm plenè sit defœcatum. Singulare est quod Riculfus Suessionensis Episcopus in sua Constitutione c. 7. post nonnulla circa munditiā Christianæ oblationis præscripta quoad sacrā supellectilem, & manus ac ora offerentium ritè abluenda, addit in fine. [Illud etiam expresse præcipimus, vt domus vestras nitidas & sine sordibus, & fœtoribus habeatis, vt exinde puriores ad altare Domini procedatis.] *Onomast. con Eucharisticum.*

Tantùm de munditia oblationis Christianæ. Obseruatione porrò dignum est, Malachiam huiusmodi mundam oblationem expressisse nomine *Mincha*, quod Leuit. 2. est nomen sacrificij è pura farina ad mundationem lepræ, addita Incensi crematione. Vt propterea Malachias eo loco in quo versamur, vtrumque innexerit; & quod benè monstrat Eusebius l. 1. de Demonst. c. 10. oblationem farinæ retulerit ad sacrificium nostrum incruentum; incensionem verò thuris, ad preces sanctorum & hymnos comitantes consecrationem ac oblationem.

Oblatio noua noui Testamenti.

S. Irenæus l. 4. c. 32.

Fuit in antiquo Testamento *oblatio noua*, cuius mentio est Leuit. 23. quæ vt accuratè considerat Genebr. c. 5. Liturgiæ constabat tritico lectissimo, & panibus duobus, ex adipe frumenti quod horreo immissum non fuisset, ritè confectis. Fiebat hæc oblatio in Pentecoste, in fiduciariam agnitionem primitiarum: vnde illi festo, nomen *Festi primitiarum*. Nomen item huic vni oblationi, *Missa nedaba* oblatio voluntaria, *& oblatio noua*. Nihil horum non cadit bellissimè in mysterium Eucharistiæ; quod manipulo lectissimi tritici constat: id est Christo quem adumbratum esse eo manipulo primitiarum, splendidè tradunt S. Chrysost. hom. 9. de Ascens. à Vossio edita, & S. Cyrillus l. 4. Glaphyro. Titolo *Christum nobis factum esse panem vitæ*. Et Hesych. lib. 6. in Leuit. Est item Christus, panis lectissimus, & nulla vetustatis corruptione contaminatus. Oblatus verò primum est ab Apostulis in Pentecoste, vt post Hesychium notant Genebrardus supra, & Demochares lib. 2. de Sacrif. cap. 4. Cum itaque tam multæ sint correspondentiæ illius nouæ oblationis quæ fiebat in veteri Testamento, & oblationis Eucharistiæ, meritò S. Irenæus vocauit mysterium Eucharistiæ *oblationem nouam noui Testamenti*, Id est oblationem in nouo Testamento, correspondentem ei veteris Testamenti oblationi, quæ tunc dicebatur *noua oblatio*.

Oblatio perpetua redemptionis.

Eusebius Gallicanus hom. 5. de Pasch.

Explicat seipsum satis supérque Eusebius, verbis illis. [Quia corpus assumptum ablaturus erat ex oculis nostris, & syderibus illaturus, necessarium erat, vt nobis in hac die, Sacramentum corporis & sanguinis sui consecraret, vt coleretur iugiter per mysterium, quod semel offerebatur in pretium: vt quia quotidiana & indefessa currebat pro hominum salute redemptio, perpetua esset etiam redemptionis oblatio; & perennis illa victima viueret in memoria, & semper præsens esset in gratia.]

Oblatio benedicta, adscripta, rata, rationabilis, acceptabilis.

Canon Missæ.

Dicuntur ista ante consecrationem, sed per ordinem

Sectio V. dinem ad ſtatum ſubſecuturum conſecrationem mox perficiendam. Varij variè hos Euchariſtiæ titulos enucleant, vt videre eſt apud Stephanum Durantum lib. 2. de Ritibus cap. 37. num. 2 & 3. Sed concinnè Paſchaſius lib. de Sacram. cap. 12. oblationem vocans, [*benedictam*, per quam nobis benedicamus, *adſcriptam*, per quam nos omnes in cœlo conſcribamur, *ratam* per quam in viſceribus Chriſti cenſeamur; *rationabilem*, per quam à beſtiali ſenſu exuamur; *acceptabilemque* facere dignetur, quatenus & nos per hoc quod in nobis diſplicuimus, acceptabiles in eius vnico filio ſimus.] Nec malè Stephanus Eduenſis lib. de Sacrament. altar. cap. 13. verbis illis [Oramus, vt cibus hominum fiat cibus Angelorum, ſcilicet vt oblatio panis & vini, transſubſtantietur in corpus & ſanguinem IESV CHRISTI, qui eſt oblatio *benedicta*, hoc eſt omnium gratiarum benedictione plena, de cuius plenitudine nos omnes accepimus. Pater enim ad menſuram non dat Filio, ſed data eſt ei omnium gratiarum plenitudo. Ipſe eſt ſuper quem requieſcit ſpiritus ſapientiæ & intellectus, &c. Ipſe eſt omnimoda benedictio & ſanctificatio, &c. Filius Dei dicitur oblatio *adſcripta*, Scripturis ſanctorum Patrum deſignata & nulla oblinione delenda; & ideò *rata*, ideſt firma & immobilis, ſcilicet firmata ſtatu immortalitatis & incorruptionis, in æternum permanens, & ad dandam ſalutem ac remiſſionem peccatorum ſufficiens.]

Verùm de vllo propoſitorum titulorum vix dubitatio eſſe poteſt quid ſonet, præterquàm de illo quo oblatio noſtra dicitur *adſcripta*. Turrianus lib. 8. Conſtit. cap. 22. *adſcriptam*, accipit pro *incircumſcripta*: Græci dicerent, ἀπερίγραπτον, cenſétque Turrianus, inſinuari Chriſtum non eſſe ſub ſpeciebus circumſcriptiuè & finitè, atque adeò eſſe infinitum. Cæterum hîc cauenda eſt æquiuocatio. Nam eſſe alicubi circumſcriptiuè, non eſt ibi eſſe infinitè, ſed tantùm eſt, non circumſcribi terminis quantitatiuis; ita vt pars parti, & totum toti ſpatio reſpondeat. Sicut Angelus, & anima rationalis, ſunt incircumſcriptiuè in ſpatio, neque tamen ſunt in eo infinitè, ſed vt loquuntur definitiuè, quia definiuntur eo ſpatio, tametſi non quantitatiuè, & ita vt pars parti commenſuretur. Odo Cameracenſis in Canonis expoſitione, ad ſcripturam, Verbi per Incarnationem hic renouatam recurrit, verbis illis. [Poteſt videri, nequit explicari, quomodò vnum verbum inſcriptum ſit omnibus formis omnium rerum; ſicut alibi ſcriptum eſt, *Calamus ſcribæ velociter ſcribentis*. Pater eſt ſcriba, qui verbo ſuo velociter inſcribit omnia. Velociter ſcribit, quia alterum non moratur pro altero. Velociter ſcribit, quia ſine mora ſcribit omnia. Eſt ergo Filius Dei Verbum ſcriptum. Sed & corpus aſſumptum, rectè dicitur ſcriptum. Sicut enim vox tranſitoria ſcribitur, vt quæ per ſe fugit, ſcripto permaneat, ſic corruptibile aliquid ſcribitur, cum in incorruptum tranſit, vt quod corruptioni tranſitorium erat, ſcripto incorruptionis permaneat. Sic ergo corpus Chriſti, quoddam ſcriptum eſt, quod de paſſibili carne, impaſſibile factum eſt in reſurrectione, & de pane terreno quotidie fit cœleſtis ſuper altare. Sic ergo in Chriſto, & verbum dicitur ſcriptum, & corpus etiam nihilominus dicitur ſcriptum. Quid autem eſt *adſcriptum* niſi ſcripto appoſitum ſcriptum? Eſt ergo corpus Chriſti non ſolùm ſcriptum, ſed etiam *adſcriptum*, ideſt ſcripto appoſitum ſcriptum, ideſt Verbo corpus adjunctum. Quando igitur oramus hoſtiam fieri *adſcriptam*, quid aliud optamus; niſi vt quæ adhuc eſt panis corruptibilis, fiat ſubſtantia incorrupta; ideſt de voce fiat ſcriptum; ſcripto, ideſt Verbo adjunctum? Fac ergo Domine noſtram oblationem *adſcriptam*, ideſt ſcriptum ſcripto adjunctum, vt pretioſum Chriſti corpus fiat, Verbo Dei adunata, & in vnitate perſonæ coniuncta.] Fortaſſis autem ſimpliciſſima & maximè genuina tituli illius *oblatio adſcripta*, enodatio fuerit, *adſcriptam* idem ſonare quod *ratam & approbatam atque acceptam*. Nam *adſcribi* Latinis eſt approbare & ratum habere.

Oblatio ſanctiſſimi myſterij.

S. Dionyſius Epiſtola ad Demophilum.

Obſes cæleſtis gratiæ.

Petrus Bleſenſis Epiſt. 123.

Oeconomia.

Apud Græcos nomen *œconomia* aptatur exprimendo myſterio Incarnationis, quia hæc facit diſpenſatio magni conſilij diuini, per quam Chriſtus ad inſtar boni Patrisfamilias tanquam fidelis in tota domo Dei, Heb. 3. genus humanum perditum reparauit ſumma ſapientia, reſtituens illud, & quidem in meliorem ſtatum quàm à principio, vt benè attigit Franciſcus Turrianus ad procemium Ioannis Cypariſſiotæ de expoſitione dictorum de Deo num. 5. Quia verò Euchariſtiæ myſterium, adeo nexum eſt cum Incarnatione, vt aſſumptio ipſi noſtri per Euchariſtiæ myſterium ſuadeatur, iuxta Sanctum Chryſoſtomum ſupra non vno loco adductum; mirum non eſt, nomine *œconomia* Euchariſtiam quoque ſignificari. Sic Sanctus Epiphanius hær. 75. diſputans contra Arrium ſuffragiorum pro defunctis impugnatorem, οἰκονομίαν ποιεῖν ſumit pro oblatione ſacrificij incruenti. Et in argumentis Tomi Primi Libri Tertij, idipſum quod loco allegato vocat *facere œconomiam*, appellat προσφέρειν, τὴν οἰκονομίαν, quod manifeſtè pertinet ad Euchariſtiæ ſacrificium, vt benè confirmat Billius ad Iambicum, 35. Nazianzeni: obſeruatis, aliquando dici τοῦ οἰκονομίαν πατρῴας quia verè Euchariſtiæ ſacrificium, exhibet perfectiſſimè Deo, ſupremum Latriæ cultum. Hinc verò ſupra modum ſuſtollitur dignitas Sacerdotij Chriſtiani, quo aliquid ſublimius efficitur, quàm certum ſit factum eſſe à Deipara: Hanc enim certum duntaxat eſt, cooperatam eſſe ad vniendum animæ Chriſti corpus, cuius ipſa ſuppeditarat materiam. Sacerdos verò, etiam ad vniendam phyſicam Chriſti ſubſtantiam cum Dei Verbo pertingit; id enim eſt facere Incarnationem, quod illi adſcribit Nazianzenus.

Opimitas Dominici corporis, qua veſcitur prodigus reuertens.

Tertull. c. 9. de pudic.

Idem quod vitulus ſaginatus de quo infra V. *Vitulus.*

Opus

Opus diuinum notiſſimum, futuræ fœlicitatis indicium, ac diuinæ miſerationis præſagium certum.

Lanr.Iuſtio.ſerm.de Euch.o.31.

Origo & via qua Spiritum ſanctum participamus, & Deo vniti ſumus.

S.Cytill.lib.11.io Ioan. c.17.

Ouis epulationis noſtra.

S.Ambroſius in Pſal.43. ad illud, *facti ſumus ſicut oues eſcarum.* [Bonus (inquit,) Dominus noſter Ieſus Chriſtus, quia factus eſt ouis epulationis noſtræ. Quæris quomodò factus ſit? Audi dicentem; *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus.* Et conſidera, quemadmodùm parentes noſtri in figura diripientes agnum manducabant, ſignificantes Domini Ieſu paſſionem, cuius quotidie veſcimur Sacramento. Per ipſam igitur ouem, facti ſunt *greges eſcarum*, ſicut Aquila dixit. Vel *greges in eſcas*, ſicut Theodotion locutus eſt, vel *paſcua edentiū* ſicut Symmachus dixit. Sed bona eſt epulatio, non ſolùm non metuenda Sanctis, ſed etiam concupiſcenda. Aliter enim ad regnum cœlorum non poteſt perueniri, cum ipſe Dominus dixerit, *Niſi manducaueritis meam carnem, & biberitis meum ſanguinem, non habebitis vitam æternam.* Probatum eſt igitur, quia Dominus noſter ſit cibus epulationis vel alimentum edentium, ſicut ipſe ait; *Ego ſum panis viuus qui de cælo deſcendi.* Et vt ſcias qui hæc omnia propter nos facta ſunt, ex quo illa deſcendit, ex illo Sanctus ait: *Nos omnes, vnus panis ſumus.* Non ergo timeamus, quia facti ſumus oues eſcarum. Sicut enim Domini caro, & ſanguis ipſius, nos redemit, ita etiam Petrus pro Eccleſia, multa tolerauit. Multa etiam Sanctus Apoſtolus Paulus, & cæteri Apoſtoli pertulerunt, cum cæderentur virgis, cum lapidarentur, cum in carceres truderentur. Illa enim tolerantia iniuriarum, & vſu periculorum Domini, fundatus eſt populus, & Eccleſiæ incrementum eſt conſecuta, cum cæteri ad martyrium feſtinarent, videntes per illas paſſiones, nihil Apoſtolorum deceſſiſſe virtutibus, ſed etiam propter hanc breuem vitam; immortalitatem illis eſſe quæſitam.

P.

Pallium à Chriſto nobis relictum.

S. Chryſoſtomus hom. 2. ad Pop. *in fine*, adductus V. *Hæreditas.* Nec diſſimiliter hom. de Diuitiis & paupertate, verbis illis. [Elias in cœlum aſcendens, nihil aliud quàm ouillam illam veſtem, Eliſæo diſcipulo ſuo, reliquit. Cum hac (inquit) aduersùs Diabolum luctatus ſum; hac tu quoque aduersùs illum, te arma. Firma enim ſunt arma, inopia & inuictum præſidium. Et accepit ouillam veſtem, perinde atque maximam hæreditatem, Eliſeus. Enimuerò maxima procul dubio erat hæreditas, & omni auro pretioſior. Et erat duplex Elias ille, arátque ſupra Elias, & infra Elias. Noui quod beatum iudiceris iuſtum illum, velleque vnuſquiſque veſtrum, ipſe eſſe. Quid igitur ſi vobis demonſtrabo, aliud quiddam multo maius illo, nos omnes accepiſſe? Nam Elias quidem veſtem ouillam demiſit diſcipulo; Filius verò hominis aſcenden, ſuam ipſius carnem, nobis reliquit.]

Fusè planè ac pulchrè Hincmarus ad calcem encomij S.Remigij, Sacramentum Euchariſtiæ cum Eliæ pallio hæreditate pretioſa Eliſæi componit. Nam poſt varia in Eliſæi ac Eliæ figuram ad Chriſtum aptatam, addit. [Elias dimiſit Eliſæo, pallium quo erat indutus. Aſcendens Ieſus Dominus in cœlum, Sacramenta humanitatis aſſumptæ, diſcipulis, imo Eccleſiæ quibus ſanctificaretur in virtute dilectionis, ac caleſceret, reliquit. Aſſumens Eliſæus pallium Eliæ, percuſſit eo aquas Iordanis, & vbi inuocauit Deum Eliæ, diuiſæ ſunt, & tranſiit. Aſſumpſerunt Apoſtoli, aſſumpſit inſtituta per eos omnis Eccleſia, Sacramenta ſui Redemptoris, quibus ſpiritaliter erudita, abluta & conſecrata, ipſa quoque inuocato nomine Dei Patris, impetum mortis ſuperare eiuſque obſtaculo contempto, ad vitam tranſita didicit ſempiternam, iuxta quod Dominus in Euangelio dicit, inquiens, *Sicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto ita exaltari oportet filium hominis, vt omnis qui credit in ipſum non pereat, ſed habeat vitam æternam.* Quoniam qui credens in Chriſtum, paſſionis ſuæ Sacramenta, confitendo, ſynceriter imitando, fideliter ſumit, ſaluatur in perpetuum ab omni morte, quam peccando, in anima pariter & carne contraxit; & non ſolùm perditionem euadet pœnarum, ſed & vitam percipiet ſempiternam.]

Onomaſticon Euchariſticum.

Drogo quoque ſerm. de Sacr. dom. paſſ. ſic Chriſtum alloquitur. [Ecce ſublatus es. Amplius te tuus non videbit Eliſæus. Remanſit tamen ei pallium tuum in memoriam tui, vt præſentia abſentiæ tuæ, dolorem eius ſemper & augendo leniat & leniendo augeat. *Hoc ſumite,* (ait,) *in meam commemorationem.* Hoc eſt Sacramentum corporis tui, quod ſumimus in commemorationem donec venias. Pallium tuum eſt caro tua qua veſtitus ad nos proceſſiſti. Et latuiſti quidem perfidos, ſed fidelibus tuis teipſum oſtendiſti, ſicut & vſque hodie. Sub hoc pallio, abſcondita eſt maxima fortitudo Samſon.]

Panis.

Ioan.6.

Caueſis idcirco cenſeas eſſe in Euchariſtia panis ſubſtantiam. Non eſt enim Euchariſtia panis niſi ſpecie tenus. Rationes tamen cur *panis* denominetur, optimæ ſunt, proferuntúrque à Lantfranco ſub finem libri contra Bereg. & ab Algero lib.1. cap.6. verbis illis. [Notandum eſt, cum diuina pagina corporis Domini *Panem* vocat, non ſubſtantialiter, ſed myſticè & figuratè dicit: vel quia ex eo conficitur, eiúſque nonnullas retinet qualitates; vel quoniá animam paſcit, eiq; vitæ æternæ miniſtrat ſubſtantiá, vel quoniá panis eſt Angelorum. Solent ſcripturæ, quaſlibet res vocare nominibus illarũ rerum ex quibus fiunt. Vt cum dicitur homini, *quid ſuperbis terra & cinis?* cum homo non ſit cinis, ſed ex cinere factus. Seu quæ putantur eſſe & non ſunt, vt cum legitur Abraham vidiſſe tres viros, cum eſſent Angeli: ſeu quibus ſimiles aliquo modo exiſtunt, vt cum Deus dicitur Leo propter fortitudinem. Sic igitur corpus Domini *panis* vocatur, vel quia vt dictum eſt ex pane conficitur, vel quia intuentium oculis cum ſit caro, panis videtur: vel ea ſimilitudine quia ſicut panis materialis carnem, ſic ipſe ſpiritualis alit mentem.]

Paſchaſius lib. de Sacram. cap.10. *initio*, ſingulare quiddam addit. [Nec mirum (inquit,)

Sectio V. ſi caro Chriſti *panis* dicitur, dum caro porrigitur; ſed caro, quia in eadem carne paſſus in veritate creditur. Panis verò, quia granum frumenti cadens in terram, & nos de ipſo nihil aliud quàm frumentum per fidem genuit. Vnde per hoc, ſeipſum ſuis membris ex ſe natis vitam præbuit, & præſtando nihil nobis aliud quàm panis æternus fuit. Nihil enim ad figuram manifeſtius, nihil ad myſterium euidentius. Granum quippe frumenti Chriſtus in terram cecidit, ſed multa grana de ſe genuit. Quæ nimirum grana nihil ſunt aliud quàm frumentum quod in horreum coaceruatur. Vnde mira in Ipſo noſtræ naturæ vnitas prædicatur. Nam omnes nouimus, quod panis vnus ex multis naturaliter granis efficitur, ex quo noſtra in Chriſto commendatur vnitas, & figura veritatis in myſterio approbatur. Ad hoc quippè illud vnum mortuum eſt in terra, vt ex eius adipe & pinguedine nos fœcundaremur, quia vt ipſe ait. *niſi mortuum fuerit, ipſum ſolum maneret.* Nunc verò quia mortuus reſurrexit, multum iam fructum affert in ſe credentibus. De quo nimirũ fructu, vnus panis efficitur, quia Chriſtus & Eccleſia vnum corpus eſſe probatur: vnde dictum eſt, *erunt duo in carne vna.* Rectè ergo hoc myſterium in pane celebratur, quatenus per hoc altiùs deſignetur, quid in eo geratur] Similiter philoſophatur circa ſpecies vini. Poſſit etiam videri Chriſtus in Eucharistia dictus *panis*, quia quemadmodùm præcipuum ad vitam corpoream eſt panis & aqua; ita præcipuum ad vitam ſpiritualem, eſt corpus Chriſti. Vnde Varsdatus Monachus Epiſtola ad Leonem Auguſtum, ſubjuncta Cócilio Chalcedonenſi, ſic loquitur [Datum eſt ſanctis Sacerdotibus Domini, tenere corpus ſanctum filij Dei, & non vtuntur communicantes hominibus cibum æternum. Legitur, *vita hominis panis & aqua.* Non eſt panis qualem comedunt Iudæi, & operarij non credentes, quia vita eſt hominum, ſed corpus quod intus eſt filius Dei ex Maria Virgine, & eſt figmentum Dei, panis qui de cœlo deſcendit.] Aquam ait denotare Baptiſmum à quo item eſt vita hominis.

Aliam rationem cur Dominus *panis* ſit appellatus, præter vulgatam per ſe illico ocurrentem, quia ſcilicet eſt cibus ſalutis, inde ducit Iſidor. Peluſ. lib. 1. epiſt. 360. [quia humanæ conſperſionis fermentum copulauit ac perpurgauit, atque diuinitatis ſuæ igne velut excoxit, atque vnà cum eo perſona, atque vna adoranda hypoſtaſis factus eſt.] cum tot ſint idoneæ interpretationes locorum in quibus ſcriptura, Eucharistiam appellar *panem*, etiamſi ſit verum Chriſti corpus, mirum eſt, hæreticos, errorem ſuum vmbratilis Euchariſtiæ, in ea denominatione fundare. Gulielmus Anglus l. contra VVicleffi Trialogum quem Garetius Claſſe 5. circa ann. 1371. vixiſſe notauit, aduerſùs peruerſam hanc argumentationem quod Euchariſtia non ſit verè corpus Chriſti, quia in Scriptura vocatur *panis*, vrget locum S Ignatij Antiocheni, diſcipuli (vt ait) S. Ioannis, à quo id relatum ſcribit iter errores Anthropomorphitarum. Hunc tamen locum non vrgeo, quia apertè eſt ſuppoſititius, vt reuincitur ex enata tanto poſt S. Ignatium hæreſi Anthropomorphitarum.

Non eſt itaque in Euchariſtia ſubſtantialiter panis terrenus, tametſi eam denominari *panem*, legamus. Quare Cyrillus Hieroſolymitanus Catbec. 4. myſtago. iure concludit. [Ne ergo conſideres tanquam panem nudum, & vinum nudum: Corpus enim eſt & ſanguis Chriſti, ſecundùm ipſius Domini verba. Quamuis enim ſenſus hoc tibi ſuggerit, tamen fides te confirmet, ne ex guſtu rem iudices; quin potiùs habeas ex fide pro certiſſimo, ita vt nulla te habeat dubitatio, eſſe tibi donata corpus & ſanguinem.] Et inferiùs. [Hoc ſciens, & pro certiſſimo habens, panem hunc qui videtur à nobis non eſſe panem, etiamſi guſtus panem eſſe ſentiat, ſed eſſe corpus Chriſti. Et vinum quod à nobis conſpicitur, tametſi ſenſui guſtus vinum eſſe videatur, non tamen vinum, ſed ſanguinem eſſe Chriſti. Et quia de hoc dixerat olim Dauid in Pſalmo, *panis cor hominis confirmat, vt exhilaret faciem in oleo*, confirma cor tuum particepans de hoc pane, vt ſpirituali, & exhilara faciem tuam.]

Panis Angelorum.

Creditus Cyprianus ſerm. de Cœna Dom.

Videtur eſſe alluſio ad manna quod Pſalm. 77. & alibi panis & eſca dicitur Angelorum, quia Angelorum opera pinſebantur. Similiter enim Euchariſtia, Angelorum terreſtrium, vt Bleſenſis ſerm. 13. *in fine*, docet, cibus eſt, quia per Sacerdotes conficitur, quos Malachias & Paulus Angelos nominant. V. infra *Panis cœli.* Aliò tamen reſpexiſſe creditum Cyprianum docent hæc eius verba. [Panem Angelorum ſub Sacramento manducamus in terris, eundem ſine Sacramento manifeſtiùs edemus in cœlis: non miniſterio corporali, ſæpè repetitis actionibus ad eundem reuertentes, ſed conſummato Sacerdotio noſtro, erit & permanebit perpetua & ſtabilis, implens & reficiens nos ſufficientia, qua proferet ſe palam abſque vllis integumentis, omnibus conſpicabilis ſummi præſentia Sacerdotis.] Itaque Euchariſtia dicitur *panis Angelorum*, quia idem panis qui hîc nobis in altari apponitur, manducatur ab Angelis in cœlo, ſed abſque furfure Sacramenti, vt S. Bernardus ſerm. 33. in Cant. diſſerit. Sicut nobis panis Euchariſticus porrigitur abſque furfuribus figurarum, quibus admiſtis in veteri Teſtamento prædelineabatur, iuxta præclaram Sugerij Abbatis Sandionyſiani cogitationem. Is enim inſtaurata regij illius cœnobij Baſilica cum vitreis feneſtris pulcherrimis eam adornaret, in earum feneſtrarum vna appinxit emblema S. Pauli accipientis frumentum à Moſe ac Prophetis præparatum, illúdque mola terentem, & ſecretis à farina furfuribus panem noſtrum perennem, piè efformantem, ſubiecto emblemati hoc diſtichu.

Tollis agendo molam, de furfure Paule farinam:
Moſaicæ legis intima nota facis.
Fit de tot granis, verus ſine furfure panis.
Perpetuúsque cibus noſter & Angelicus.

Ex quo vltimo verbo conſtare videtur, panem à Paulo confectum atque propoſitum non eſſe panem Euangelicæ doctrinæ, quæ non eſt cibus Angelorum; ſed eſſe panem de cœlo verum, qui ſuo modo deterſis ſpecierum furfuribus, cibat Angelos, vt aiebat loco annotato S. Bernardus

nardos. Laurentius item Iustinianus serm. de Euchar. num. 17. tractans illud Psalmi 77. *panem Angelorum manducauit homo*, sic habet. [Nusquam Hebræorum populum legimus Angelorum manducasse panem, sed tantùm coturnices & manna. Verùm neque Angeli mannæ illius vescebantur cibo: quippe cum pro refectione datum fuerit corporum, quibus illi carent. Sed Christus Dominus, Angelorum dictus est panis, non quod illum Sacramentaliter, sed spiritualiter comedunt. Sanè cum homanitatia ipsius excellentiam, gratiarum affluentiam; gloriæ sublimitatem, vnionem personalem, potestatem traditam, & capiria prærogatiuam, contemplando mirantur & diligendo fruuntur: eundem spiritualiter edunt. At verò homo qui per fidem ambulat, toties Angelorum manducat panem, quoties corporis & sanguinis Christi percipit Sacramenta. Nam quamuis non eodem modo, quo illi, eundem tamen manducat cibum. Vnus enim Deus, vnus Dei & hominum mediator, homo Christus Iesus, illis quidem reuelata facie se præbet, hominibus autem per fidem.]

Panis beatitudinis.

S. Athanasius Orat. in 5. Feriam.

Actutum de Eucharistiæ institutione S. Athanasius, sic auspicatur. [Dominicæ beneficentiæ, Lampades sunt accensæ. Hodie in angolo cœnæ paratur & vniuerso orbi mensa instruitur. Hodiernua dies, cœlestis cibi spicam produxit. Hodie absque periculo, homo voluptatis lignum attingit. Hodie mysteriorum thesaurus aperitur. Hodie panis beatitudinis, Apostolis in cibum apparatur. Hodie spiritualium deliciarum perceptio incipit. Hodie profertur illud, *accipite, manducate, hoc est corpus meum.* Præuenio crucem, diuido membra mea, venditionem tuam ludis præoccupo, sanguinis mei effusione: quem venditurus es, præueniens te, gratis distribuo.]

Dicitur Eucharistia *panis beatitudinis*, quia continet illum ipsum Deum quo in beatitudine cibabimur. Videsis. V. *Panis futurus*, & V. *Panis supersubstantialis*, in fine, ac V. *Panis supernaturalis*, & V. *Panis vitæ æternæ.*

Panis benedictus.

S. Augustinus lib. 3. de Consensu Euang. c. 25. ita nominat Eucharistiam. Sed & Autor Imperfecti in Matth. hom. 17. exponens quæ sint sancta non danda canibus, vocat Euchatiam *panem benedictum*, quem negat debere porrigi, nisi iis qui per fidem facti sunt capacea benedictionum. Hoc autem non posse accipi de pane vtcumque benedicto, constat ex fine homiliæ, vbi panem benedictum ab Eucharistico diuersum, ait posse dari infidelibus & animalibus. Apagè verò sporcum Hæreticum, quem Thomas Vualdensis rectis oculatus scribit, diuinitos esse correptum per aranea, cum negaret aliud esse Eucharistiam quàm panem benedictum, qui substantialiter panis esset, cuiusmodi est panis cathecumenorum quem S. Augustinus lib. 2 de Peccat. merit. cap. 26. ait esse Sacramentum & sanctiorem cæteris cibis, licet non sit corpus Christi. Plura de eo Durantus lib. 2. de Rit. cap. 58. & Scholiastes ad librum secundum D. Augustini de peccator. merit. cap. 26.

Passim Græca voce, panis benedictus, *Eulogia* nomine designatur, aliàs nomine *benedictionis*. Fateor vtramque hanc vocem ad alia quoque præter panem extendi, vt latè prosequitur Gretserus l. 2. de benedictionibus à cap. 24. Aliquando enim omne esculentum aut poculentum, *Eulogia* nomine denotatur, vt notatis Autorum veterum locis illustrat Rouerius ad Historiam Monasterij Reomaen. 23. Nec tarò quælibet munuscola inter pios ad testandam charitatem transmissa, nomine *Eulogiarum* signata leguntur. Videsis fusè de his Eulogiis agentem Gretserum libro illo 2. à cap. 26. ad 30. Notissima tamen & frequentissima Eulogiarum notio in panem cadit, præsertim benedictione Ecclesiæ sanctificatum. Interdum quidem in signum communionis & charitatis leguntur missi panes, vt apud S. Paulinum Epist. 1. & 41. & 45. nec fit mentio præuiæ benedictionis. Tamen panis cui Ecclesiastica benedictio accesserat, antonomasticè nomen *Eulogia* obtinuit, vt habetur ex Concilio Laodiceno can. 14. & 32. deque huiusmodi Eulogij die Dominica & festis post Missam distribuendis iis, qui non communicarent, est decretum S. Pij primi, repetitum totidem verbis in Concilio Nannetensi. Nimirum vt hoc veluti symbolo diuinæ Eucharistiæ, aliquatenus sanctificarentur qui non fuissent diuino pane refecti, & vt esset symbolum vnitatis quam panis ex variis granis adunatis confectus, bellè repræsentat. Vnde Eulogiæ istæ nec ab hæreticis accipiebantur, vt sanxit Concilium Laodic. c. 32. nec ad excommunicatos mittebantur, habetur in vita S. Albini Andegauensis. Apud Græcos vt scribit Cabasilas in Explicatione Liturg. c. 52. panis residuus ex eo è quo decerpta fuerat hostia, eo ipso habebatur benedictus, & distribuebatur fidelibus, dicebatúrque *ἀντίδωρον*, eo quod vice corporis Christi traderetur. Vt enim ex D. Augustino dicebam, non est hic panis corpus Christi, licet sit Sacramentum siue symbolum mysticum ipsius corporis Christi.

Omonasticon Eucharisticum.

Panis benedictionis.

Origenes Tract. 35. in Matth. cum de hymno in fine cœnæ. Accipit autem *benedictionem* pro consecratione. Vel quia hoc est sacrificium laudis & benedictionis exquisitissimæ quam Deo pendimus, vocat Eucharistiam *panem benedictionis.*

Panis cœlestis, vita vniuersi.

Liturgia S. Iacobi.

Panis cœli.

Psalm. 77. & ibi Cassiodorus ad illud, *pluit illis manna.*

Tractans Rupertus lib. 2. in Exod. cap. 10. locum illum Psalmi, *panem cœli dedit eis*, ad Eucharistiam sic eum accommodat. [*Panem cœli dedit eis, panem Angelorum manducauit homo.* Quisnam hic panis cœli, panis Angelorum? Numquid Angeli illo pane cibantur in cœlo, quem populus ille colligens similem coriandro, frangebat mula, siue terebat mortatiolo? Ergo panis cœli, panis Angelorum, ipse est qui in Euangelio suo dicit, *Ego sum panis viuus qui de cœlo descendi, si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.* Hic enim victus est & vita est Angelicæ substantiæ; nam in eum desiderant Angeli prospicere, quod qui facere contempsit Angelus, cecidit & factus est Diabolus: qui &

Sectio V. huius panis sempiternam patiens inediam, semper est pallidus, & mors illum sequitur. Digna ergo Prophetæ exclamatio, digna admiratio, quia ianuis cœli apertis, panem Angelorum manducauit homo. Vnde hoc? videlicet ex eo quod *mandauit nubibus desuper, & ianuas cœli aperuit*: id est præostendit Apostolis, siue etiam Prophetis de quibus illud est, *Tenebrosa aqua in nubibus aëris*, id est occulta scientia in Prophetis: & deinde per semetipsum clausas priùs hominibus ianuas cœli aperuit, solutis in carne sua veteribus inimicitiis, sicque terrenis cœlestia coniunxit, id est homines Angelis sociauit, vt eodem vescantur pane cœli; illi in cœlestibus in manifesto conspectu diuinitatis, isti adhuc in terra positi in Sacramento pietatis, de quo dicit Apostolus, *Magnum est* (inquit) *Sacramentum pietatis, quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit Angelis, prædicatum est gentibus, creditum est mundo, assumptum est in gloria.* Equidem illhic panem cœli, panem Angelorum singulariter, hîc autem *ego pluam vobis panes*, pluraliter dictum est. Nullam tamen suspiceris dissonantiam. Nam & illic pluraliter subiunctum est, *cibaria misit eis in abundantia.* Ergo secundùm se, panis vnus Christus, vel vnum corpus Christi: veruntamen secundùm locales Ecclesias, & secundùm offerentium personas, siue accipientium innumerabiles populos, *cibaria* siue *panes*, rectè dicas pluraliter.

Panis concordiæ quem qui sumunt non litigant.

S. Augustinus Tract. 26. in Ioan.

De re ipsa dictum plenè est sect. 4. cap. 2. cum de Eucharistia Sacramento charitatis. Et c. 3. cum de depulsione tenebrarum iræ per lucem Eucharistiæ. Hîc tem duntaxat illustro appositione historiolæ quæ legitur in Annalibus seruorum B. Mariæ centur. 2. lib. 4. cap. 53. *pag. mihi* 530. B. Binda vidua, vnicum filium à familiæ hostibus interemptum lugebat immedicabiliter: nec tam odio quàm rabie æstuabat erga sicarios, vt prudens quisque ex doloris magnitudine facilè æstimabit. Eorundem porrò sicariorum truculentia & malignitate plusquàm barbara effectum est, vt mater in conuiuio fraudis ignara appositum vnici filij cor comederit in cœna plusquàm Thyæstea. Mirum dictu. Cibata filij corde mater, cor illico mutauit, & restincta ira planéque positis odiis, orbitatem suam patientissimè deinceps tulit. Nec ita multo post, renuncians sæculo, & adscripta Ordini Seruorum, insigni sanctitatis laude, vitam conclusit. Accipimus in Eucharistia cum reliquo Christi corpore, eiusdem sacrum cor. Quis dubitet, cibationem ex eo corde quod amore purissimo in proximum flagrauit, pollere ea efficacitate ad conciliationem concordiæ, & restinctionem iratum, qua appositum dirè ac nefariè cor Filij erga sic pastam matrem valuit? Est ergo Eucharistia panis concordiæ quo qui cibantur sunt mites.

Panis cor hominis confirmans.

S. Ambrosius in Psalm. 118. serm. 18. ad illud *adolescentulus sum ego*, (Ipse legit, *iuuenis sum ego & despectus*,) pulchrè hunc titulum enucleat, Et videtur ad eius doctrinam respexisse Iesse Ambianensis in Encyclica ad suos, qui præscriptutus communionem infantis baptismo initiati, ait. [Nouissimè corpore & sanguine Christi confirmatur infans.] Clarius S. Cyrillus Catech. 5. ait hunc panem confirmare substantiam animæ, nempè ne amittat vitam spiritualem, & idcircò dici panem supersubstantialem. Eadem leguntur apud S. Ambrosium l. 5. de Sacr. & l. 3. de Fide c. 7.

Neque tamen negandum est, confirmari quoque, hoc panè cor hominis, id est corpoream vitam fulciri & firmari, ita vt subtracto corporei alimenti subsidio, sola hac adipe frumenti sustentatus homo, possit incolumis ad longum tempus durare. Testis senex ille apud Moschum c. 100. Lymon. Nomen illi erat, Petro Pontico, degebátque in Monasterio Turrium ad Iordanem. Rogauit is fratrem Theodorum, vt vellet secum pergere ad montem Sina, nullo sumpto cibo. Quod renuente præstare Theodoro, senex oratione præmissa, profectus nihil toto eo itinere comedit, nisi post sumptam in Sina monte Eucharistiã, similiter è Sina perrexit Alexandriam ad S. Menam planè ieiunus, sed denuo refectus ibi cœlesti panè, marcialem postea cibum percepit. Idem præstitit continuato itinere à S. Mena vsque ad sanctam Ciuitatem, In hoc ergo toto tantóque itinere impastus præterquàm tribus locis prædictis, vegetante se Eucharistia, & cor eius confirmante, in fortitudine diuini panis, homo annosus peruenit ad tam dissita loca incolumis. Ludouicum Pium Imperatorem per totos quadraginta dies hæsisse ieiunum, sola Eucharistia quotidie pastum narrant eius vitæ Acta *sub finem.* Eodem Ludouico Pio regnante, vt scribit Sigebertus & Aymon. lib. 5. cap. 19. puella Tullensis post Eucharistiam sumptam, toto triennio bæsit ieiuna. Per quinque quadragenas idem contigisse virgini nomine Felici, scribit in eius vita Bonsignorius Cacciaguerra. Similéque de aliis plerisque recitat Thomas Bosius l. 55. de signis c. 2.

Panis Dominicus, quo Saluatoris corpus ostenditur.

Theophilus Alexandr. Epist. 1. Pasch. refellens Origenem. [Ad aliam (inquit,) eius veniamus impietatem, quam velut de profundissimis tenebris eructans loquitur, & blasphemiarum suarum pessimam mundo reliquit memoriam. Dicit enim Spiritum sanctum non operari per ea quæ inanima sunt, nec ad irrationabilia peruenire. Quod asserens non recogitat, aquas in baptismate mysticas aduentu sancti Spiritus consecrari, panémque Dominicum quo Saluatoris corpus ostenditur, & quem frangimus in sanctificationem nostri, & sacrum calicem, quæ in mensa Ecclesiæ collocantur, (& vtique inanima sunt,) per inuocationem & aduentum S. Spiritus sanctificari.] Ex his verbis S. Hieronymus Epistolæ illius interpres, hunc fructum erui docet in præfatione ad eam. [Mirati sumus in opere tuo vtilitatem omnium Ecclesiarum, vt discant qui ignorant eruditi testimoniis scripturarum, qua debeant veneratione *sancta* suscipere; & altaris Christi ministerio deseruire, & sacrósque calices, & sancta velamina, & cætera quæ ad cultum Dominicæ pertinent passionis, non quasi inanima & sensu carentia, sanctimoniam non habere, sed ex

ex consortio corporis & sanguinis Domini, eadem qua corpus eius & sanguis majestate veneranda.]

Panis de pane cœlesti.

Origenes Tract. 35. in Matth. hunc Eucharistiæ titulum his verbis suppeditat. [Panis iste, quem Deus verbum, corpus suum esse fatetur, verbum est nutritorium animarum, verbum de Deo Verbo procedens, & panis de pane cœlesti, qui positus est super mensam de qua scriptum est, *preparasti in conspectu meo mensam, aduersus eos qui tribulant me.* Et potus iste quem Deus Verbum sanguinem suum fatetur, Verbum est potans & inebrians præclarè, corda bibentium, qui est in poculo de quo scriptum est, *Et poculum tuum inebrians quàm præclarum est!* Et est potus iste, generatio vitis veræ, quæ dicit *Ego sum vitis vera.* Et est sanguis vuæ illius, quæ missa in torcular passionis, protulit potum hunc. Sic & panis, est verbum Christi, factum de tritico illo quod cadens in terram bonam, multum reddidit fructum.]

Panis Dei, panis cœlestis panis vitæ.

S. Ignatius Epistola ad Rom.

Panis diuinus.

Anastasius Sinaïta Orat. de Communione.

Panis Domini, Panis Dominus.

S. Augustinus Tract. 59. in Ioan.

Panis eductus de terra.

S. Anselmus lib. de Sacram. altar. p. 2. c. 9. [Dupliciter (inquit,) intelligitur caro Christi vt spiritualis illa sit diuina, de qua ipse dicit, *Caro mea verè est cibus*, & caro illa quæ crucifixa est & sepulta. De carne enim illa priori quæ crucifixa est, hæc altera procedit: & secundùm Psalmistam, *educit Deum panem de terra*, cum à terreni corporis agro quem à nobis assumpsit, mysterium profert cœlestis panis, ac poculi salutaris quo reficitur Ecclesia.

Panis Eucharistizatus.

S. Iustinus Apol. 2. nominat Eucharistiam *ἄρτον εὐχαριστηθέντα, super quo gratiæ sunt actæ.* Quo etiã modo S. Irenæus lib. 4. cap. 34. vocat Eucharistiam, *panem in quo gratiæ actæ sunt.* Quia verò illæ gratiæ, idem sunt quod *consecratio* seu *benedictio immutans*, panis Eucharistizatus idem est quod panis consecratus & conuersus in corpus Christi.

Panis facierum.

Exod. 25. iuxta Hebræos Doctores, ibi.

Qui in vulgata, dicuntur *panes propositionis*, diuino iussu collocandi in mensa Domini, ab Hebræis dicuntur *panes facierum*, vt fusè prosequitur Galatinus lib. 7. cap. 6. Quanquam quod *faciem* vult ibi accipi pro substantia, & significari ea locutione, panem Eucharistiæ continere diuinitatem simul & humanitatem, minus quadrat, vt latè prosequor in Tractatione de speciebus Sacramentalibus, sect. 1. p. 1. V. *Panis facierum* Commodiùs autem binæ facies panis Dominici semper in mensa Domini proponendi donec veniat referuntur ad internam faciem Christi de duplici substantia constitutam, & ad externam in speciebus conspicuam, quem sensum indicat Rupertus, exponens mensam inauratam de auro purissimo l. 4. in Exod. c. 7. [Cur (inquit de mensa,) non fusilis aut ductilis est tota ex auro, sed facta de lignis Sethim, inauratur auro purissimo videlicet quia specie vtræque panis & vini, de terra sumuntur; vtræ-

que de communi vel publico: hæc de granario, illa de apotheca capiuntur: sed accedit substantiarum atque specierum creator Deus, atque formator Spiritus sanctus: aurúmque verbi Innati, aurum Christi crucifixi, mortui, ac sepulti atque post gloriosam resurrectionem assumpti in cœlum, ad dexteram Patris, non superficie tenus inducit, sed efficaciter hæc in carnem & sanguinem eius conuertit, permanente licet specie exteriori.]

Onomasticon Eucharisticum.

Panis futurus.

S. Athanasius lib. de Humana natura suscepta contra Apollinarium.

Vocem ἐπιούσιον quam vulgatus vertit *quotidianum*, S. Athanasius ait sonare *futurum*, ac proinde quotidianum panem quem petimus, (id est Eucharistiam, vt exponunt multi Patres apud Durantum 2. de Ritibus cap. 48. num. 26.) ait vocari debere *panem futurum.* Quomodò verò panis futurus, si quotidianus, quo pacto vocem ἐπιούσιον exponunt Nyssenus Orat. 4. in Orat. Dom. Basilius reg. 252. breuium Chrysostom. Theophilactus, Euthymius Matth. 6. Dicendum videtur, vocem, ἐπιούσιον quæ propriè sonat *supersubstantialem*, significare panem qui sit supra omnem substantiam & alimoniam præsentem siue nostratem, atque adeò significare panem futurum.

Panis inconsumptibilis.

Acta S. Leontij 18. Iunij.

Panis mirabilis, sine agricultura.

Gregorius Nyssenus lib. de Vita Mosis, tractans cibum Iudæis in deserto prouisum, eóque referens ad Eucharistiam, ait. [Illud prætermittendum nullo pacto est, quod postea quàm mare transierunt, posteaquàm amaritudo aquarum; sitienti virtute ligni in dulcedinem conuersa est, posteaquam deliciosè apud fontes & palmas fuerunt postea denique quàm ex lapide biberunt; tunc quæ ab Ægypto viatica & cibos sibi assumpserunt, penitus eos defecerunt; tunc omni nutrimento quod ab Ægypto ferebant absumpto, desuper sibi defluit cibus varius simul & simplex. Simplex visu atque vnicus. Qualiter varius? Ad singulorum cupiditates se vertens. Quid igitur hinc discimus? Quod oporteat videlicet, fide, baptismare, labore, omni virtute, omni Euangelica doctrina mundos purósque animos nostros facere, ita vt omnino alienigenæ mores & Ægyptiaca vita, vitiorum scilicet omnium turba nos deficiat; & demum depurato defœcatóque animo, cœlestem cibum esse suscipiendum, quem nulla nobis satio agriculturæ artibus produxit. Sed panis est absque semine, absque aratione, absque alio humano opere nobis paratus. Is desuper defluens, in terris inuenitur. Panis enim qui de cœlo descendit, qui verus cibus est, qui ænigmaticè hac historia significatur, non incorporea quædam res est. Quo enim pacto res incorporea, corpori cibus fiet? Res verò quæ incorporea non est, corpus omnino est. Huius corporis panem, non aratio, non satio, non agricolarum opus efficit; sed terra intacta permansit, & tamen pane plena fuit, quo famescentes mysterium Virginis perdocti facilè saturantur. Is igitur mirabilis sine agricultura panis, varietate qualitatis, ad suscipientium habitudinem, virtutem suam commutat.]

Panis mysticus,

Origenes hom. 13. in Leuit.

Panis pinguis præbens delicias Regibus.

Sect. V. S. Hippolytus, & S. Cyrillus in Catena Gen. 49. & ibidem Eucherius, ac Procopius, & Rupert. lib. 9. in Gen. c. 34.

In benedictione Aser, qui *diuitem*, atque adeò Christum sonat, vt pulchrè monstrat S. Ambrosius lib. de Bened. Patriarch. cap. 9. dicitur panem eius pinguem fore, & delicias Regibus præbentem. Hoc de Eucharistia accipiunt Patres prædicti, quæ verè est panis pinguis, id est impinguans & incrassans animam, quem inter eius effectus duodecimo loco numerat Turrecremata Tract. de Euchar. c. 10. ea Isaiæ 30. vbi dicitur, *panis frugum terræ tuæ erit vberrimus & pinguis:* quod accipit de pane corporis Christi accepto ex terra Virginea, pane reficiente & saginante hominem: vt propterea dicatur esse conuiuium pinguium Isaiæ 25. Item Ieremiæ 31. animæ Sacerdotum dicuntur inebriandæ pinguedine. Et Isaiæ 55. præmissa abhortatione ad comedendum bonum, (id est Christum iuxta Glossam:) additur, *& delectabitur in crassitudine anima vestra.*

Hic panis pinguis, non præbet delicias quibusuis, sed Regibus. Quod imprimis ad literam accipi potest: Quàm multis enim magnis Regibus in deliciis fuit diuina Eucharistia? Sed insigne præter cætera est exemplum S. Vvenceslai Regis Bohemiæ, quem Molanus ad Vsuardum 28. Sept. ait præ affectu erga hoc Sacramentum tempore messis ac vindemiæ, suis manibus messuisse ac vindemiasse quod in sacrificiales hostias Sacerdotum manibus erat vsurpandum. Æmulari fortassis voluit Hebræorum Sacerdotum curam. Ipsis enim incumbebat panes propositionis, serere, demetere, molere, coquere: vt ex traditionibus Hebraicis scribit S. Hieron. Malach. 1. Præter literæ verò corticem, Eucharistia præbet delicias Regibus. Iis enim debetur hæc Regalis alimonia, qui sui ipsorum Reges sunt, vt Eucherius ad Rupertus supra adnotat. Et Eucharistia quidem Ps. 67. pauperi parata dicitur & Psalm. 21. dicuntur esuri & saturandi pauperes. Quantumuisque autem sint ea se pauperes ac mendici quibus hic cibus apparatur, tamen Dei benignitate fiunt Reges, nec possunt satis obstupescere ob tantas delicias adeò miseris mendicabolis à beneficentissimo Deo indultas. Sensus est longe suauissimus S. Macarij hom 7. *initio*, verbis illis expressus. [Quemadmodùm si quis ingressus palatia Regia, depictas ibi contempletur historias, & speciosa quæque: quadam in parte videat thesauros reconditos, atque etiam cum Rege recumbat, & apponantur ei hedysmata & pocula suauissima, variisque modis delectetur spectaculis illis atque ornamentis: postmodùm autem abstractus inde, in luca fœtida deducatur: Aut veluti si formosissima puella, sapientissima ac locupletissima omnium, virum pauperem accipiat, humilem, deformem, pannosisque indutum, quem tamen sordidis vestimentis veste Regia induat, & imposito illi diademate coniux ei fiat; Tum mendicus ille obstupescere incipit ac dicere: Hæccine mihi misero, mendico, abiecto, & humili, data est socia! Ita se Deus gessit erga hominem miserum, & abiectum. Gustare fecit illum quæ sunt alterius sæculi, aliúmque cibum suauissimum: aperuit illi gloriam, & ornamenta regia, arcana, & cœlestia. Qui conferens illa spiritualia cum his quæ pertinent ad hoc sæculum, hæc omnia respuit, siue Regem videat, siue Principes, siue sapientes, ante oculos habens thesaurum cœlestem. Nam cum Deus sit charitas, accepit cœlestem atque diuinum ignem Christi, vnde recreationem ac lætitiam concipiens, manet illbic deuinctus.]

De variis modis tantas huius escæ delicias percipiendi & excitandi sensum palati spiritualis ad tantis saporis gustationem, disserit omnino insigniter Gulielmus Paris. Tract. de Sacr. Euchar. cap. 7. proponens duodecim in eo masticanda. Io vitis namque piis, defectum perceptionis suauitatis huius Sacramenti, refert ad defectum mandendi cibum ea se adeò suauem. Sicut qui cibum corporeum adeò festinanter glutit, vt nullo modo dentibus comminuat, suauitatem eius quantumuis insignem minimè percipit.

Panis qui de cœlo descendit.

Ioan. 6.

Varij Patres sic de hoc pane. Petrus Chrysologus serm. 67. [Ipse dixit: *Ego sum panis qui de cœlo descendi.* Ipse est panis qui latus in Virgine, fermentatus in carne, in passione confectus, in fornace coctus sepulchri, in Ecclesia conditus, illatus altaribus, cœlestem cibum quotidie fidelibus subministrat.] Petrus Blesensis serm. 13. *in fine.* [Panis qui de cœlo descendit, formatus in vtero Virginis, decoctus in clibano crucis, dispensatur per Sacerdotes super mensam altaris.] Similia ex S. Ambrosio allegat S. Thomas opusc. 58. cap. 11. Sed & Fortunatus ad quartam petitionem Orationis Dominicæ. [Quisquis ad veram salutem peruenire meruit, Christum esse panem vitæ perpetuæ non ignorat, quia dixit. *Ego sum panis viuus qui de cœlo descendi.* Vnde iste panis non est communis cum reliquo, quia ille corpus protegit, iste nouit animas enutrire; & qui illum manducat, esuriet; qui autem isto fruitur, nulla fame torquetur. Et ideò tanto magis iste cibus quærendus est, quanto plus reficit epulatus.] Addit dici quoque panem quotidianum, quia cum iste sit vita nostra, à nutrimento nostro peregrinos nos facimus, nisi quotidie Eucharistiam percipiamus.

Petrus Collensis lib. de Panibus cap. 4. *initio.* [Venit Dei Filius natus ex Virgine absque fermento culpæ, & tulit de Massa humanæ naturæ solummodò farinam incorruptæ carnis, non fermentum seu fomentum originalis peccati. Cribro namque Spiritus sancti excutilauit furfur iniquitatis à sacrosancta carne, concepta in vtero de vtero Virginis. Animam quoque rationalem in vnitate personæ sibi assumpsit. Et carnem quidem in sacrosancto cœnæ conuiuio, tanquam reparationis azyma nobis apposuit.]

Quod multo admirabilius est, Sybilla Babylonica vel Erythræa tanto ante Christum, Eucharistiam designauit nomine *panis qui de cœlo descendit.* Eius hi versus Græcè referuntur à Theophilo ad Autolicum lib. 2. in fine, & à Lactantio lib. 2. cap. 13. Reddam Latinè verbatim.

Deum verò colentes verum sempiternúmque,

Vitam

Vitam hereditate acquirent in æternum tempus,
ipsi
Habitantes Paradisi æquè per amœnum hortum,
Edentes dulcem panem è cœlo stellato.

Hæc non posse de alio pane quàm Eucharistico accipi, fusè prosequitur Thomas Busius lib. 14. de Signis cap. 2.

Panis quotidianus.

Chromatius in cap. 6. Matthæi, Fortunatus ad quartam petitionem orationis Dominicæ, & veterum plerique apud Maldonatum Matthæi 6. num. 11.

Infert ex hoc Eucharistiæ titulo S. Ambrosius lib. 5. de Sacrament. cap. 4. [Si quotidianus est panis, cur post annum illum sumis, quemadmodùm Græci in Oriente facere cõsueverunt? Accipe quotidie, quod quotidie tibi prosit. Sic viue, vt quotidie merearis accipere. Qui non meretur quotidie accipere, non meretur post annum accipere. Quomodò Iob sanctus pro filiis suis offerebat quotidie sacrificium, ne forte aliquid vel in corde, vel in sermone peccassent. Ergo tu audis quod quotiescunque offertur sacrificium, mors Domini, resurrectio Domini, eleuatio Domini significetur, & remissio peccatorum; & panem istum vitæ non quotidianum assumis? Qui vulnus habet, medicinam requirit. Vulnus est quia sub peccato sumus. Medicina est cœleste & venerabile Sacramentum. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Quotidie si accipis, quotidie tibi hodie est.]

Eandem illationem ex prædicto Eucharistiæ titulo, Chromatius loco allegato. Videndus verò de vi illius illationis Sherlogus Antiloquio 4. in Cant. sect. 11, num. 85. qui obseruat non paucos DD. nomine panis huius quotidiani, aliud intelligere quàm Eucharistiam, etiamsi in eius vocis significato, Eucharistiam quoque comprehendi velint. Et ita apertè S. Cyprianus lib. de Orat. Dominica in expositione huius petitionis, & plerique quos allegant & sequuntur Bellarminus lib. de Orat. cap. 6. & Suares lib. 3. de Orat. num. 18 Hæc verò biformis illarum vocum sententia, nobis non incommodat. Neque enim nouum est, vt idem scripturæ locus etiam ad litteram sit multiformis, de quo plenissimè Sherlogus Anteloquio 1. in Cant. sect. 4. num 24. & anteloq. 11. sect. 6. à num. 52. Vnicus ergo locus primigenius, ab interprete alicubi expressus est per panem quotidianum, puta apud Lucam, & in formula precandi passim à fidelibus frequentata: alibi verò expressus est per panem supersubstantialem, nimirum Matth. 6. Et ita legerunt S. Ambrosius lib. 5. de Sacram. cap. 10. & Cassianus collat. 9. cap. 20. Et est verè Eucharistia cibus supersubstantialis, ac si quid præterea ad emphasim pertinens adijci potest, vt infra dicam V. *Panis supersubstantialis*, & est etiam *Panis quotidianus*, vt delicta quotidiana laxentur, & præseruemur à quotidianis in graues culpas incurrendi periculis. Est item *panis quotidianus*, quia duntaxat per huius vitæ tempus quod hodie cognominatur, nec nisi quotidianum est, vsurpatur sub tegmine Sacramenti. Iuxta quam doctrinam expeditum breuiter manet quod longa disputatione excutiunt. Maldonatus Matth. 6. & Angelus Caninius lib. de Locis Noui Testamenti cap. 14. ac Bellarminus lib. de Orat. cap. 6. scrutantes quomodò idem panis, dici potuerit supersubstantialis, & quotidianus.

Panis sanctus vitæ æternæ.

Canon Missæ.

Onomasticon Eucharisticum.

Bellè hunc titulum Eucharistiæ illustrant illa Algeri lib. 1. contra Bereng. c. 19. [Sua ex se similitudine Sacramentum significat, sicut cum Dominus dicit, *caro mea verè est cibus & sanguis meus verè est potus.* Et; *Ego sum panis viuus qui de cœlo descendi*: quia sicut cibus & potus temporalem vitam, sic ipse dat æternam. Vnde ait; *si quis manducauerit ex hoc pane viuet in æternum.* Et meritò: si enim tanta vis est in cibo qui non viuit nec manet, vt labentem vitam huius temporis foueat & retineat quamdiu. Deo placuerit; quanto magis Christus cibus viuens immortaliter, vitam æternam conferre credendus est quibus sibi placuerit? Magis enim credendus est vitam conferre qui vitam in se habet, & vita est; quàm qui non habet. Cum enim sit via, & veritas, & vita, corpus eius nobis viaticum est, ne moriamur & deficiamus in via, sed perducamur ad vitam. Veritas est, ne eius promissionibus fallamur. Vita est; vt ea in peruentione feliciter fruamur. In hac ergo mortali vita, immortali cibo vitæ æternæ nos pascit, ne in æternum moriamur.]

Panis sanctificatus.

Creditus Cyprianus serm. de Cœna Dom. Marcus Eremita lib. de Melchisedech.

Panis secundùm mysterium.

Acta S. Arsenij.

Idest, qui ad retinendum mysterij arcanum, vt fides circa hoc Sacramentum habeat locum. apparet panis, ne reuera est. Celebrant enim ea in parte Patres Dei sapientiam, quod vt fides hîc locum haberet, grandi miraculo veritatem sui corporis, tegmine exuuiarum panis obtexerit.

Panis simul & caro.

Hesychius lib. 2. in Leuit. cap. 8.

Locus est luculentus, sed cui emplastrum est necessarium, ne videatur Impanatoribus fauere. Sic ergo habet Hesychius. [Præcepit Dominus eis dicens, *coquite carnes ante fores tabernaculi, & ibi comedite eas.* Et sicut addunt 70. *in loco sancto.* Est autem locus sanctus, altare; Ibi enim sanctus sanctorum requiescit. Sed quid addidit? *Et ibi comedetis eas. Panes quoque consecrationis*, (siue vt 70. edunt) *& panes qui sunt in canistro consummationis, edite sicut præcepit mihi Dominus. Aaron & filij eius comedent eos.* Quomodò ergo in his non admiranda sit sapientia spiritus? Nullam quippe dubietatem huiusmodi intellectui dereliquit: Propterea carnes cum panibus comedi præcipiens, vt nos intelligeremus illud ab eo mysterium dici, quod simul panis & caro est, sicut corpus Christi panis viui qui de cœlo descendit. Propter quod Eliæ secundùm 70. editionem, carnes manè, panes autem vespere deferebant corui supernè; præfigurare hoc mysterium Domino volente, quod intus oportet in Ecclesia, in loco sancto, idest ad altare coqui & comedi, alibi verò nequaquam.] Est ergo diuina Eucharistia iuxta Hesychium, *panis simul & caro.* Non est sensus, Eucharistiam esse reipsa panem simul & carnem, siue compenetrantibus se panis & carnis Christi substantiis; siue sub-

Sectio V. stantia panis ad subsistentiam Verbi per Christi corpus euecta, vt Rupertus & Ioannes Pariensis commenti sunt, cum manifesto errore contra fidem. Tantum itaque volui Hesychius, Eucharistiam esse ipsa carnem, specie autem externa esse panem: & catenus simul esse panem & carnem.

Panis substantialis, ad totius hominis vitam salutémque proficiens.

Creditus Cyprianus serm. de Cœna Dom. Cyrillus Catech. 5. Mystago.

Videtur Eucharistia dici *panis substantialis*, quia est substantia fouens substantiam absconditi cordis hominis. Nam Christus qui est animæ alimentum, est vera substantia. Difficultas tamen est, quomodò hæc substantia dicatur prætereà proficere ad vitam & salutem corporis. Verba enim de hoc Sacramento prolata, spiritus & vita sunt: & sicut hîc Christus ad modum spiritus homini porrectus spiritum eius viuificat; ita caro carni collata, non videtur prodesse quicquam, vt infinities contestantur Patres, negantes hunc esse cibum corporis, aut esse hîc parandum dentem & ventrem. [Erit qui ad hunc nodum expediendum, & monstrandum quomodò Eucharistia corporis vitæ salutique proficiat, adducenda existimet exempla quædam sanctorum, qui referuntur ad longum tempus vixisse sola Eucharistia pasti. Ludouicum Pium Imperatorem scribit Aimonius lib. 5. de Rebus Francorum cap. 19. per 40. dies nihil terreni cibi aut potus gustasse, solo Christi corpore refectum. [Laudante eo iustitiam Dei & dicente, *Iustus es Domine*, vt quia quadragesimæ tempus non ieiunans exegi, saltem coactus idem tibi ieiunium exoluam.] S. Ioannem Calybitam statuisse solo Christi corpore pasci, habent eius Acta. De S. Maria Magdalena canit Petrarcha carm. de Adolescentia sua.

Bis tria lustra, cibi nunquam mortalis egentem
Rupe sub hac aluit; tam longo tempore, solis.
Diuinis contenta epulis, & rore salubri,

Idem lib. 4. rerum memorand. cap. 9. mulierem fuisse scribit Perusiæ, quæ toto septennio nihil cibi acceperit præter diuinam hostiam. De alia muliere cui *Columba* nomen, & de alia Germanica, quod annos integros sola Eucharistia refectæ exegerint, scribit Lilius Gyraldus dialo. 17. De alia cui nomen *Felici*, sua memoria, quod tres totas quadragenas sola Eucharistia percepta vixerit, prodit Thomas Bosius lib. 11. de Signis capit. 3. Alia per triennium idem seruauit apud Sigebertum in Chron. sub annum 813. De Nicolao à Saxo, sic canit Henricus Glareanus in descriptione Heluetiæ.

——Huic est vasta pius incola eremi,
Nicoleos qui vno & viginti sobrius annis,
Nil potus esúsque tulit: mysteria cæli
Edoctus, sacro viuebat corpore Christi.

Diffusiùs id narratur ab Henrico Lupulo in historia sancti huius Eremitæ, fuséque confirmatur à Ioachimo Eichornio, in auctiore editione eiusdem historiæ. Attestatur Nanclerus Generat. 50. & ex Corn. Aggrippa, qui tunc cum ea scriberet, superstes esset Nicolaus, astipulatur Lælius Bisciola tom. 1. subsec. lib. 16. capite 2.

An igitur hanc ob causam, Eucharistia ad corporis quoque vitam & salutem dici potest proficere, quod aliqui ea sola pasti, aliis cibis abstinentes, vixerint ad longam moram? Non puto. In his enim adeò præter legem & vsum communem exemplis, non est putandum Eucharistiam fuisse pro cibo & conuersam in alitum eíque subministrasse spiritus, & reparationem dispendiorum per calorem natiuum illatorum corpori. Sed Deus ad præsentiam diuinæ Eucharistiæ, miraculo refocillabat huiusmodi abstinentes, longè efficaciùs quàm aulcula illa apud Prosperum in dimid. temp. cap. 6. ori puellæ, noctis medio; nescio quid infundens per septuaginta dies ac noctes, planè ieiunam nullo pallore vel debilitate confectam, quin potiùs robustam succo viscerum, mole membrorum dæmoniaca arte seruauit. In actis Nicolai de Saxo Eremitæ *pag.* 23. narratur cum ter duntaxat in mense communicaret sola assistentia in communione Sacerdotis, miram confortationem & vigoris reparationem sentire solitum. Eundemque aliquando fassum. [Dominicæ Passionis euenire memoria, vt vbi primùm animæ corporisque Christi separationem meditando contingeret, ineffabili cor suum perfundi dulcedine; qua deinde sustentatus, communis vitæ nutrimenta facilè contemneret.]

Vera itaque ratio, qua Eucharistia ad vitam salutémque corporis proficit, ea est quam suppeditat his verbis Paschasius lib. de Sacram. cap. 19. *initio.* [Totus homo qui ex duabus constat substantiis redimitur, & ideò carne simul Christi & sanguine saginatur. Denique non sicut quidam volunt; anima sola hoc mysterio pascitur, quia non sola redimitur morte Christi & saluatur; verùm etiam & caro nostra per hoc ad immortalitatem & incorruptionem reparatur. Carni quidem caro spiritualiter conuiscerata transformatur, vt & Christi substantia in nostra carne inueniatur, sicut & ipsum nostram in suam constat assumpsisse Deitatem.] Sic accipio quod S. Cyrillus Catech. 5. mystago loco proximè adducendo, ait, Eucharistiam distribui in corporis & animæ vtilitatem. Videsis etiam S. Irenæum lib. 5. c. 2.

Panis supersubstantialis.

Augustinus serm. 28. de Verbis Dom. qui exscriptus est ex S. Ambrosio libro 5. de Sacramentis capite 4. Durandus Troarnensis parte 4. libri contra Berengar.

Vox Græca est ἐπιούσιος, quam S. Ambrosius expendit, præ se ferre panis Eucharistici, animam non corpus fulcientis, præcellentiam. Id quod confirmat his verbis S. Cyrillus Catech. 5. mystag. tractans quartam petitionem Dominicæ Orationis. [Panis hic communis, non est ἐπιούσιος, idest supersubstantialis. Panis verò iste sanctus, supersubstantialis dicitur, eo quod substantiam animæ confirmet. Panis hic non in ventrem descendit, & in secessum emittitur, sed per te totum ad corporis & animæ vtilitatem distribuitur.] Non negat S. Cyrillus species Sacramentales & Christum illis obtectum demitti in stomachum: sed tantùm vult, non digeri in ventre, ita vt pars Christi speciebus connecti, excernatur in stomacho & intestinis, ac vt reliquis cibis assolet tanquam fœculentum quid egeratur in latrinas. S. Ambros. lib. 5. de Sacrament. & ex eo S. August. serm. 32. de Verb.

Verb. Dom. ferè similiter loquuntur, & ex adiunctis liquet, sensum esse, hunc panem non transire in corpus sumentis, idest non conuerti in illud vt accidit cibo corporeo. Perelegantèr in hanc rem disserit Durandus loco allegato adducens insuper Paschasium.

Itaque supersubstantialis panis dicitur Eucharistia, vt significetur esse supra corporei panis substantiam, qua corpus solum reficitur. Verùm Rabanus, multò auctiùs de hac præcellentia nomine *supersubstantialis* expressa, statuit. Nam lib. de Sacramentis diuinis, in expositione Orationis Dominicæ ait panem supersubstantialem dici, qui est super omnes substantias, & vniuersas superat creaturas, cuiusmodi est solus panis viuus qui de cœlo descendit. Profecit Rabanus ex Hieronymo qui in c. 6. Matthæi, & ad Titum 2. obseruat, 70. solere vocem Hebræam *Segulla*, Græcè voci ἐπιούσιος respondentem, vertere περιούσιον. Symmachum verò eâdem vocem exprimere per vocem ἐξαίρετον, quæ idem sonat quod *egregium*, vel *eximium*, atque adeò *peculiarem*, ob excellentiam insignem. Denique Cassianus collat. 9. cap. 20. tractans illam petitionem Orationis Dominicæ, qua petimus panem ἐπιούσιον, ait: [Illud nobilitatis ac substantiæ eius significat qualitatem, qua scilicet super omnes substantias sit atque omnes creaturas sublimitas magnificentiæ eius ac sanctificationis excedat.]

Quia tamen vox ἐπιούσιος quæ si ab, οὐσία siue *substantia* deriuetur, vertitur *supersubstantialis*, vt hactenus tradidimus, deriuari potest à verbo εἶμι, quod significat *ire*, vnde ἐπίειμι idest *aduenio*: Inde factum est, vt pani ἐπιούσιος, ab aliquibus vertatur *panis aduenient*. Consonátque quod S. Hieronymus Matth. 6. testatur se in Euangelio quod dicitur secundùm Hebræos, pro pane supersubstantiali, reperisse scriptum *mahar* idest *crastinum*. Erasmus Matth. 6. & Lucæ 11. *postridianum* vertit. Nam etiam Actorum 7. ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ dicitur *postera dies*. Id quod Erasmus refert ad moderatam curam futuri: quasi petatur tantùm panis, non in multa secula, sed duntaxat in crastinum, seu pomeridianum diem. Et quia is qui vesperi orat pro victu postridiano, aliud non petit quàm victum quotidianum, inde factum putat, vt alibi interpres adhibuerit vocem *quotidiani panis*, loco *panis crastini*. Id ipsum videtur tradere Angelus Caninius lib. de Locis Noui Testam. cap. 14. variatis duntaxat nonnullis minutiis. Ait enim ἐπιούσιος esse nouam vocem ab interprete Matthæi, (quem plerique censent fuisse S. Ioannem Euangelistam,) primò adhibitam. Negat verò ea voce significari, vel *substantialem*, vel *supersubstantialem*. Sic enim dicendum foret ὑπερούσιος, & ἐνούσιος, vel saltem ἐπούσιος. Cum igitur Matthæi interpres in Hebraico textu legisset vocem *Dimhar*, vt D. Hieronymus testatur, nec suppeteret Græca vox respondens voci illi textus primogenij, formauit nouam vocem ab ἐπιοῦσα quod est *postridie* siue *cras*, denominans ἐπιούσιον. Græci enim quod crastinum referat, verbum nullum habent sed *cras* αὔριον dicunt. Simili licentia S. Lucas deficiente Græca voce quæ responderet voci Syriacæ Rachimtâ, effinxit primus vocem κεχαριτωμένη. Et præiuerant septuaginta, multa & ipsi Græca vocabula nouantes, vt notionem vocis Hebraicæ exquisitè redderent. Hæc sunt quæ Caninius, supra expositam ex Erasmo doctrinam tradit, in cæteris consentiens; & *quotidianum panem*, pro *crastino* dictum admittens. Id nimis coactum esse ait Theodorus Beza Matth. 6. eadem facilitate repudiandus, qua id asserit.

Onomasticon Eucharisticum.

At S. Ambrosius libro 5. de Sacram. c. 4. putat panem ἐπιούσιον dictum esse à Latino interprete *quotidianum*, quia Græci aduenientem diem idest hodiernam & iam appetentem, vel occœptam, vocant ἐπιοῦσαν ἡμέραν. Et consonat quod Marius Victorinus lib. 1. contra Arium panem ἐπιούσιον vertit *panem hodiernum*, quo scilicet quotidie hodiéque egemus: vt propterea Seuerus Alexandrinus lib. de Ritibus baptismi & Synaxeos apud Syros, legat *panem indigentiæ*. Omnes hæ panis supersubstantialis notiones, optimè cadunt in Eucharistiam, & nominatim dici potest Eucharistia *panis crastini*, quia idem cibus, qui hîc opertus tegminibus specierum nos pascit donec cognominatur hodie, reuelatus & retectus apertè cibabit nos in cœlo, vt dixi supra V. *Panis futurus*.

Panis superuenturus, panis substantiuus, panis iusti.

S. Hieron. in c. 18. Ezech.

Panis *superuenturus*, idem est qui panis *futurus*, vel panis *crastini* de quo proximè. Panis item *substantiuus*, idem est cum pane substantiali, de quo iam actum. Panis verò *iusti* quis sit, audiendus est S. Hieronymus, tractans illud *panem suum esurienti dederit*, vbi præfatus id videri dictum de eleemosyna, quam quis non de rapina sed de suo fecerit; addit: [Melius autem est, vt intelligamus panem iusti eum esse, qui dicit *Ego sum panis viuus qui de cœlo descendi*, & quem in oratione nobis tribui deprecamur. Panem nostrum substantialem siue superuenturum da nobis, vt quem postea semper accepturi sumus, in præsenti sæculo, quotidie mereamur accipere. Hunc panem iustus esurientibus tribuit, de quibus scriptum est, *Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam.* Quia qui iustus est, communem omnium panem, suum facit proprium; qui defecerat in Iudæa, Propheta dicente, *auferam ab eis fortitudinem siue baculum panis.* Hoc quod loquimur, si tamen Christi sumus, imo quod Propheta commemorat, panis credentium est & esurientium, Qui omnino non dandus est iis qui manducauerunt, & biberunt, & saturati sunt, & incrassati calcitrauerunt, de quibus dicitur; *Væ qui saturati estis nunc, quia esurietis*, ne euomant illum, dicente Salomone, *Euomet enim & contaminabit sermones tuos bonos.* Quod aliis verbis Saluator loquitur, *ne detis sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos.*] Est ergo eo loco iuxta S. Hieronymum, diuina Eucharistia, *panis iusti*.

Neque tamen Eucharistia ita dicitur *panis iusti*, vt Sacramento tenus non sumatur etiam à malis. Verè quippe, sed absque participatione Spiritus, percipi à malis corpus Christi, confirmant latè Guitmundus lib. 3. contra Bereng. & Algerus lib. 1. cap. 21. & Alphonsus de Castro V. *Eucharistia* hæresi 11. Dicitur ergo Eucharistia, *panis iusti*, quia soli iusto proficit, & in eum duntaxat finem est instituta,

vt

Sectio V. vt augeat Iustitiam siue sanctitatem, quod nisi iusto conferre non potest.

Panis verbi omnipotentia caro factus.

Creditus Cyprianus serm. de Cœna Dom.

Siue *Verbum* pro diuina persona secunda, siue pro Dei locutione sumamus, verum est, panem in hoc mysterio carnem fieri per verbi omnipotentiam. Nam & Christus est qui panem transmutat, vt dixit S. Chrysostomus homil. 83. in Matth. & hæc omnia præstat verbo suo, quod à Sacerdotibus in sua ipsius persona vsurpari & frequentari mandauit. Et, sicut olim verbo dixit & facta sunt omnia, ita hic operatorius est sermo Christi, vt perpulchrè disserit S. Ambrosius lib. 4. de Sacram. cap. 4.

Panis verus.

Ioan. 6.

A tribus veri panis effectibus, satietate, confortatione, & vitæ conseruatione hanc Eucharistiæ denominationem petit & illustrat S. Th. Opusc. 58. c. 25. Cæterum ex Christi Domini mente eo loco vnde hic Eucharistiæ titulus depromptus est, fit collatio Eucharistiæ cum manna, quod præ Eucharistia non est verus panis de cœlo. Et in hoc sensu, S. Ambrosius ser. 18. in Psalm. 118. ad illud *adolescentulus sum ego*, inducit Ecclesiam sic sibi gratulantem. [Fuerat iam mihi ante mirandus panis de cœlo; scriptum est enim; *Panem de cœlo dedit eis manducare*? sed non erat verus ille panis, sed futuri vmbra. Panem de cœlo, illum verum mihi seruauit Pater. Mihi ille panis Dei descendit de cœlo, qui vitam dat huic mundo. Non Iudæis descendit, non synagogæ descendit, sed Ecclesiæ descendit, sed populo Dei iunenienti descendit. Nam quomodò Iudæis descendit panis qui vitam dedit, cum omnes qui illum panem manducauerunt, hoc est manna, quem putauerunt Iudæi verum panem, in deserto mortui sint? Quomodò synagogæ descendit; cum synagoga omnis interierit, & æterno ieiunio fidei, macerata defecerit? Denique si accepissent panem verum, non dixissent; *Domine da semper nobis panem hunc*.] Videsis supra V. *Cibus verè*.

Panis vitæ.

Origenes homil. 38. in Lucam S. Ambros. l. 5. de Sacram. cap. 4. S. August. serm. 28. de Verb. Dom. S. Chrysostomos hom. 27. in 1. ad Cor.

Allusio est ad illud, *Cibabit illum pane vitæ & intellectus*. Donauit etiam hoc nomine Eucharistiam S. Ignatius Epistola ad Romanos, illis omni sensu sapidioribus verbis. [Non comedam escam corruptionis, neque voluptates huius mundi desidero, Panem Dei volo, panem cœlestem, panem vitæ qui est caro Iesv Christi Filij Dei viui, qui natus est in nouissimo & semine Dauid & Abrahæ. Et potum volo sanguinem eius qui est dilectio incorruptibilis & vita æterna.] Cur autem Eucharistia dicitur *panis vitæ*, ratio petenda est ab effectu fouendæ & augendæ vitæ spiritualis. Vnde S. Ambrosius serm. 18. in Psal. 118. ad illud *adolescentulus sum ego*, [De hoc pane dictum est, *Omnes qui elongant se à te peribunt*. Si elongaueris ab eo, peribis: si appropinquaueris ad eum, viues. Hic est panis vitæ. Qui ergo vitam manducat, mori non potest. Quomodò enim morietur, cui cibus vita est? Quomodò deficiet, qui habuerit vitalem substantiam. Accedite ad eum & satiamini quia panis est. Accedite ad eum & potate, quia fons est. Accedite ad eum & illuminamini, quia lux est. Accedite ad eum & liberamini, quia vbi spiritus Domini ibi libertas. Accedite ad eum & absoluimini, quia remissio peccatorum est. Qui sit iste, quæritis? Audite ipsum dicentem; *Ego sum panis vitæ. Qui venit ad me, non esuriet; & qui credit in me, non sitiet vnquam*. Audistis eum, & vidistis eum, & non credidistis ei, ideò mortui estis. Vel non credite, vt possitis viuere.]

Non erit difficile, huc referre sensum Marij Victorini lib. 1. contra Arrium, qui panem ἐπιούσιον idem esse dicens cum pane hodierno, & pane vitæ, ait. [Vnde deductum ἐπιούσιον, quàm à substantia? Da panem nobis ἐπιούσιον hodiernum. Quoniam Iesvs vita est, & corpus ipsius vita est; corpus autem panis, sicuti dictum est, *Da nobis panem de cœlo*. Significat ἐπιούσιον, ex ipsa, aut io ipsa substantia, hoc est vitæ panem. Sic rursus & Paulus in Epistola ad Titum, populum περιούσιον, circa substantiam, hoc est circa vitam consistentem populum; sicuti & in oblatione dicitur, *munda tibi populum circumuitalem, æmulatorem bonorum operum, circa tuam substantiam venientem*.] Panis itaque vitæ, Victorino idem est quod *panis victus*, seu quò viuimus, quod ad Eucharistiam vitæ seruatricem facilè aptatur.

Panis vitæ æterna, & calix salutis perpetuæ.

Canon Missæ. Creditus Cyprianus serm. de Cœna Dom.

Panis vitæ æternæ, qui animæ nostræ substantiam fulcit.

S. Ambrosius lib. 5. de Sacrament. capit. 4. & S. Augustinus serm. 28. de Verbis Dom.

Dicitur Eucharistia *panis vitæ æternæ*, quia non est panis deseruiens terreæ huic vitæ, cuiusmodi est panis corporeus; & est viaticum ad æternam vitam, ac etiam est idem panis quo beati fruuntur. Vnde Algerus lib. 1. cap. 5. [In fine cuiusdam Missæ, oratur & dicitur, *perficiant in nobis Domine, quæsumus, tua Sacramenta quod continent, vt quod nunc specie gerimus, rerum veritate capiamus*. Postulat quippè Sacerdos, vt corpus Christi quod sub specie panis & vini nunc geritur, manifesta visione, sicuti reuera est, quandoque capiatur. De qua visione Dominus in Euangelio secundùm Ioannem, *qui diligit me, diligetur à Patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum*. Et de hoc eodem Sacramento legitur in passione B. Dionysij, qui dum sacrum mysterium celebraret in carcere, apparuit ei Dominus, dansque illi sancta dixit, *Accipe hoc chare meus, quod mox complebo tibi vnà cum Patre meo*, Ac si diceret: Quod tibi do modò in viatico, non mutabo in præmio ac dem aliud, sed idipsum complebo, meipsum manifestans.] An hæc est portio in comparatione ad plenitudinem, monstrata à credito Cyprian. serm. de Cœna Dom. [Hoc Sacramentum, (inquit iuxta germanam & ritè restitutam lectionem, aliquando corpus suum, aliquando carnem & sanguinem, aliquando panem Christus appellat vitæ æternæ, cuius portionem secundùm hæc visibilia, corporali communicauit naturæ.]

Panis viuus.

Ioan.

Ioan. 6.
Gloſſa Durand. Troarnenſis l. de Euch. contra Bereng. digna eſt quæ hic apponatur. [Hic eſt (inquit) panis viuus, ex ſimila noſtræ humanitatis & Diuinitatis rore confectus. Sicut enim granum frumenti volubili tritum mola, reſpergitur aqua, vt panis fiat; ita illud frumenti granum per diſpenſatoriam mortem in terram deciduum, vt multum afferret fructum, ſtillicidio irroratu diuinitatis, vt ſit iam non duo ſed vnus panis, atque ita figura Dei & figura carnis, vna ſit figura Sacramentarij panis non futilis ſed plena veritatis; quem illa mulier Euangelica, tribus farinæ ſatis occuluit, quoad ſufficienter fermentatus fieret accommodus vſibus humanis. Hoc igitur ſpiritualiter pane dignéque prægustato, ita merebimur concorporari Chriſto, vt ipſe in nobis & nos ſimus in ipſo, ſicque ex compluribus, non plures ſed vnus panis, per conſummatæ videlicet Sacramentum vnitatis in ipſo & in nobis.] Pleniùs de hac vita per Chriſtum panem viuum collata ſumentibus, tota parte 2. eiuſdem operis.

Papilla ſpiritualis.

V. Supra V. *Lac*, & Tractationem de Cereo Agno cap. 5.

Partes.

S. Auguſtinus ſerm. de Verbis Euangelij apud Bedam 1. Cor. 10. ſic habet. [Quando Chriſtus manducatur, vita manducatur. Nec occiditur vt manducetur, ſed mortuos viuificat. Quando manducatur, reficit; ſed non deficit. Non ergo timeamus fratres, manducare iſtum panem, ne fortè finiamus illum, & poſtea quod manducemus non inueniamus. Manducetur Chriſtus, viuit manducatus, quia reſurrexit occiſus. Nec quando manducamus, partes de illo facimus. Et quidem in Sacramento ſic fit: & norunt fideles quemadmodùm manducent carnem Chriſti. Vnuſquiſque accipit partem ſuam. Vnde & ipſa gratia, *partes* vocantur. Per partes manducatur & manet integer totus. Per partes manducatur in Sacramento, & manet integer totus in cœlo, manet integer totus in corde tuo. Totus enim erat apud Patrem quando venit in Virginem; impleuit illam, nec receſſit ab illo. Veniebat in carnem vt eum homines manducarent, & manebat integer apud Patrem, vt Angelos paſceret.] Idem S. Auguſtinus Epiſtol. 86. quæ eſt ad Caſulanum, *partem* ſic dixit in ſingulari. [Dicit ceſſiſſe pani pecus tanquam neſciens & tunc in Domini menſa, panes propoſitionis poni ſolere, & nunc ſe de Agni immaculati corpore, partem ſumere.]

Infans Iudæus quod in templo diuinas partes ediſſet à furente patre, in fornacem vitriariam coniectus, diuinitus ſeruatus eſt, vt ait Euagrius l. 4. cap. 24. & Nicephor. l. 17. c. 25. Acta S. Theoctiſtæ Lesbiæ 10. Nou. produnt eam petijſſe à venatore in quem poſt annos triginta quinque ſeceſſionis ſuæ incidit; [vt in vaſe mundo mihi accipias vnum ex intemeratis donis corporis Domini noſtri Ieſu Chriſti, ex quo enim hanc habitani ſolitudinem, tali dono nequaquam ſum dignata.] Et inferiùs ex perſona venatoris dicitur. [Cum eſſem nauigaturus ad venationem, accepta in pyxide parte diuinæ carnis Domini, eam tuli ad beatam.] Et mox. [Clam reuerſus ſum in templum, & protinus ſacroſancta mulier apparuit induta tunicâ quam à me priùs acceperat. Cum me autem in terram projeciſſem, accurrit, & cum lachrymis dixit eminùs; Nequaquam hoc facias ô homo, nequaquam facias, diuinum donum afferens, ne vras miſeram, diuina dedecore afficiens. Me itaque tunica apprehenſum erexit. Ego autem eduxi è ſinu meo, pyxidem cum carne Domini.] Quam prius vocarat *partem diuinæ carnis*, nunc *carnem Domini* abſolutè appellat; ſicut ipſa ſancta appellat, *diuinum donum*, & *diuina*. Non poterat autem à fideli illo venatore hoſtia quam deferebat, appellari pars diuinæ carnis; quaſi verè eſſet fragmentum carnis Chriſti, quia à ſumente non conciſus, non confractus, non diuiſus, ſed integer accipitur Chriſtus. Synecdochicè ergo *partem carnis* dixit, *particulam* vuam, vt paſſim loquimur, ideſt hoſtiam paruam conſecratam, qualis porrigitur in laica communione. Notius autem ferè eſt quàm vt moneri oporteat per fractionem in partes non minui virtutem, nec minus poſſe ſegmentum exiguum quam maius. [ſicut ignis (inquit Rupertus lib. 6. in Geneſ. cap. 32.) licet diuiſus in partes, mutuati tamen luminis detrimenta non nouit. Sic panis iſte, ſolemni fractione diuiſus, non minùs in ſingulis partibus quàm in toto habet Sacramenti aut virtutis; quin omnia peccata conſumat ſi habeat pabulum fidei. Quemadmodùm parua licet ignis ſcintilla, ſi fomenta ignis non deſint, magnam ſyluam comburit]

Onomaſticon Euchariſticum.

In hac Euchariſtiæ denominatione, videtur alluſum ad morem vbique receptum, partem de victima oblata decerpendi, vt is qui obtulerat, inde cum amicis epularetur. Is mos, & apud Hebræos ratus erat, & apud Ethnicos, vt ex Herodoto & aliis docet Gyraldus ſyntagm. 17. de Diis gentium, obſeruans miſſas victimæ *μερίδας*, vt qui abfuerant eſſent ſacrificij participes. Multo magis autem qui aderant, parte ſua donabantur, vt in eis comprobaretur illud Apoſtoli 1. Cor. 10. *qui edeꝛunt hoſtias, participes ſunt altaris*. Hunc vſum Chriſtus, circa ſacrificium incruentum ſeruari voluit. Vnde Sacerdos ſacrificans, præcepto diuino affirmatiuo iuſſus eſt participare hoſtiam quam immolauit, eiuſque alios volentes facere participes.

Participatio, & Sacramentum Dei *benedictum*, Liturgia Æthiopica.

Paſcha noſtrum.

Apoſtolus 1. Cor. 6. Creditus Cyprianus ſerm. de Cœna Domin. Origenes in cap. 26. Matth. Chryſoſtom. homil. de Iudæ proditione, Ambroſius in cap. 1. Lucæ qui de Euchariſtia interpretantur Apoſtolum, vt ibi refert Cornelius num. 75. & alios adducit Turrianus lib. 2. de Euchar. cap. 3. Ego aliunde eum Euchariſtiæ titulum aſtruo. S. Leo ſerm. 14. de paſſione *in fine*. [Paſcha Domini in azymis ſynceritatis & veritatis legitimè celebratur, dum fermento veteris malitiæ abiecto, creatura de ipſo Domino inebriatur & paſcitur. Non enim aliud agit participatio corporis & ſanguinis Chriſti, quàm vt in id quod ſumimus tranſeamus, & in quo mortui & conſepulti & conreſuſcitati ſumus ipſum per omnia & ſpiritu & carne

Sessio V. carne gestemus, dicente Apostolo, *Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo*]

S. Gregorius Naz. orat. 2. de Paschate, magnum & sanctum Pascha veluti animatum alloquitur, donátque insignibus titulis; & præter cætera decora vocat *mundi purgationem*. Ex quo patet eam Apostropheo non dirigi ad diem Paschatis: Rectè ergo Pachymeres ad c. 3. cœlest. Hierar. ait, Theologum alloqui diuinam Eucharistiam ad quam inter dicendum obuertebatur: essèque eam allocutionem geminam eius, quæ apud S. Dionysium legitur dicto capite. Est & alius præclarus de nostro Eucharistico Pasch. locus, eadem oratione 42. apud Nazianzenum. Sic enim ait. [Iam verò Paschatis participes erimus, nunc quidem adhuc typicè tametsi apertiùs licet quàm in veteri (legale siquidem Pascha nec enim dicere verebor figura figuræ erat obscurior:) aliquanto post autem, perfectiùs & puriùs; tum videlicet, cum Verbum, nouum illud nobiscum in regno Patris bibet, patefaciens ac docens, quæ nunc minùs plenè demonstrauit. Nouum enim illud, semper est, quod nunc intelligitur.] Benè ibi Nicetas nostrum quoque hoc Pascha, futuri Paschatis figuram dici posse obseruat: quia quandiu hîc degimus, Deo per crassitiem carnis Christi coniungimur; purè autem & absque typorum symbolis fruituri sumus Deo in altera vita.

S. Paulinus Epist. 5. [Panis verus ac viuus, Christus est, quem non potest manducare piger operarius: quia idem est Pascha nostrum, quod expediti, atque præcincti, & firmiter calceati, nec depositis à manu baculis, (id est operibus quibus nitimur nûquam remissis,) cum omni festinantia edere præcipimur, quia tempus breue est, & expedit nobis sine cura esse, sicut Apostolus suadet, propter instantem necessitatem, vt inueniamur parati & pulsanti Domino non timeamus aperire, de conscientia somni aut negligentiæ, digna metuentes.]

S. Augustinus lib. 2. contra Liter. Petil. c. 37. opponit Pascha quod Iudæi de pecore celebrabant, ei quod in corpore & sanguine Domini frequentamus.

S. Chrysostomus homil. 5. in 1. ad Timo. *in fine* [Nihil habet amplius quod in Pascha consummatur mysterium, eo quod continuò celebratur. Vnum quippè atque idem est: Eadem est spiritus sancti gratia, semper Pascha est. Nostis profectò qui initiati estis quod dicimus; siue sexta feria, siue sabbatho, siue Dominica die, siue in celebritate martyrum, eadem litatur hostia, idem sacrificium consummatur. *Quotiescunque enim manducabitis panem hunc & calicem biberitis, mortem Domini annunciabitis*. Nulla obseruatione temporis, sacrificium circunscribere voluit: Cur igitur inquies tunc solùm dicitur Pascha? Quia tunc pro nobis Christus mortuus est.] Idem Orat. de tegressu ex Asia, satisfaciens illi suorum querimoniæ, qua dixerant, *desiderabamus tecum facere Pascha*, respondet. [Pascha mecum in votis facere habebatis? nemo prohibet, hodie vos mecum facere Pascha. Sed forsitan dicetis; Numquid duo Paschata facturi sumus? Non, sed vnum & ipsum multiplicitèr. Sicut enim semper sol exoritur, & non dicimus multos soles, sed est sol quotidie oriens: sic & Pascha semper consummatur, & cum semper celebretur, vnum est solemnitatis nostræ. Iudæorum similes non sumus, non seruimus loco, nec subditi sumus necessitati temporis, Dominica voce firmati: *Quotiescunque* (inquit) *manducaueritis panem istum, & biberitis calicem hunc, mortem Domini annunciabitis*. Annunciamus namque hodie mortem Christi, sed tunc quidem festiuitas, & hodie festiuitas.]

S. Hieronymus in cap. 26. Matth. [Postquam typicum Pascha fuerat impletum, & Agni carnes cum Apostolis comederat, assumit panem qui confortat cor hominis, & ad verum Paschæ transgreditur Sacramentum, vt quomodò in præfiguratione eius, Melchisedech summi Dei Sacerdos, panem & vinum offerens fecerat, ipse quoque veritatem sui corporis & sanguinis repræsentaret.]

S. Gaudentius Tract. 2. [In vmbra illius legalis Paschæ, non vnus agnus occidebatur, sed plures. Singuli enim occidebantur per domos: nam sufficere vnus non poterat vniuersis, quoniam figura erat, non proprietas Dominicæ passionis. Figura etenim non est veritas, sed imitatio veritatis. Nam & homo ad imaginem Dei factus est, nec tamen ideirco Deus est. Tametsi ea ratione qua imago Dei dicatur & Deus. Quomodò natura vnus Deus est, positione plures. Ergo in hac veritate qua sumus, vnus pro omnibus mortuus est, & idem per singulas Ecclesiarum domos in mysterio panis ac vini reficit immolatus, viuificat creditus, consecrantes sanctificat consecratus. Hæc agni caro, hic sanguis est. Panis enim qui de cœlo descendit, ait *Panis quem ego dabo, caro mea est pro sæculi vita*.

Et præclarè inferiùs, accommodans Pascha seu transitum Domini ad transubstantiationem. [Oportet ergo nos, ex præcepto Dei mortificare priùs concupiscentias carnis, & sic accipere corpus Christi, qui pro nobis seruientibus in Ægypto est immolatus. Propter quod *probet se homo*, vt ait Apostolus, *& sic de pane iste manducet, & de calice bibat*. Quod autem dicit, cum festinatione illud manducandum, præcipit ne lento corde & ore languido Sacramentum Dominici corporis sumamus, & sanguinis: sed cum omni auiditate animi, quasi verè esurientes & sitientes iustitiam: *Beati* enim (dicit Dominus IESVS) *qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quia ipsi saturabuntur*. Concludens autem proposita lectio, præclara quæ dixerat fine dignissimo Pascha enim Domini. O altitudo diuitiarum & sapientiæ & scientiæ Dei. *Pascha est* (inquit) *Domini*: Hoc est transitus Domini, ne terrenum putes quod cœleste effectum est, per eum qui transit in illud & fecit illud corpus suum & sanguinem.] Simplicius quidem & germaniùs Theodoretus q. 24. in cap. 12. Exodi, transitum Domini cum de Phase agitur, accipit de sacrificio pro transitu. *ipsâ διαβατήρια* vocabant Græci, vt videre est apud Plutarchum in Lucullo. Eáque ipsa voce, sacrificium Moysis pro transitu exponit Philo lib. de Migrat. Abrah. Latini dixere *propter viam* vt notaui sect. 3. c. 3. *ferè in fine*, tamen sensus S. Gaudentij, pius est, & veritatem Catholicam egregiè confirmat.

Sicut autem ex hoc titulo, S. Gaudentius intulit

intulit transitum panis & vini in corpus & sanguinem Christi, sic Paschasius lib. de Sacram. cap.10.*in ipso fine*, indidem eruit transitum nostrum.[Idcirco (inquit, nostra ad accipiendum præparanda sunt corda, vt tali epulo refecti, ad altiora in fortitudine transeamus. Nemo igitur dignè accipit,nisi qui transit. Vnde & Pascha *transitus* appellatur.Pascha autem nostrũ immolatus est Christus. Ad quod qui vult venire, & videre hanc visionem, transeat & ipse eum Moyse, sicut & Christus transiuit de hoc sæculo; vt totus iam spiritualis, spiritualia ista condignè percipiat.] Est hæc Philosophia, accommodata scopo Apostoli, qui succensuerat Corinthiis, quod dissimulantes incestuosi flagitium, visi essent communicate eius sceleri, & fermentati, tantæ nequitiæ tanquam putris fermenti admistione; cum tamen maximè dedeceret Christianos baptizatos, ac per Christum azimos, & à peccato puros factos, effici fermentarios, nec præferre incorruptæ vitæ nouitatem. Huius decentiæ, qua expurgandum vetus fermentum concludebatur, ne labes vniuerso corpori ab vnius corruptione inferretur, rationem sic reddit Apostolus. *Etenim Pascha nostrum, immolatus est Christus*,Sensus est, vt Theodoretus ibi indicauit; Haudquaquam frustra peto, vt sitis azymi & absque fermento malitiæ. Nam multo præstantior agnus Paschalis comedendus à nobis est, quam comederent Iudæi. Illi sine fermento erant, & azymis vescebantur, quia comedebant agnum materialem. At nostrum Pascha, est ipse Christus immolatus, quo nobis quotidie vescendum est in Sacramento. Itaque epulemur in azymis, idest vescamur eo, abijcientes omne malitiæ & nequitiæ fermentum.] Quæ hoc loco desiderari possent circa vocem *Pascha*, adducta sunt in Tractatione de Iuda cap. 9. num. 7. Videri etiam potest Nebrissensis in quinquagena cap. 34. & Francolinus lib. de Horis Canon. cap. 71. & 72. Infames Gnostici apud Epiphanium hær. 26. suas passiones ignominiæ aiebant esse *Pascha & corpus Christi*, addebantque.[Ideo patiuntur corpora nostra & coguntur confiteri passionem Christi.] Quibus verbis supponebant Pascha sonare *passionem*. Sed hoc iam olim explosum est à Nazianzeno, oratione illa 42.

Pascha Authenticum.

Eusebius in Chronico, in summa annorum vitæ Christi.

Christum (ait Eusebius) cum comedisset vmbratiuum Pascha, subiecisse authenticum Luna 14. die hebdomadæ quinta. Non inuenitur quidem sic locus in superstite nunc Eusebij Chronico, sed Anastasius q.93. in scripturam adducit fragmentum quod ex Eusebij Chronicon exscripsit quo ea quæ dixi Eusebij verba continentur. Nec notio vocabuli dissentit. *Authenticum* quippè idem est quod *primarium*. Vnde *authentica cœnatio* lib. 1. C. *de metat* pro principali parte ædium. Et *authentica tabula* l. 4. ff. *famil hercisc.* pro tabulis primariis quas tenere debet hæres, solo concesso apographo. Quia ergo Christus in Eucharistia immolatus, fuit primarium Pascha cuius non nisi vmbra fuit antiquum Pascha, haud abs re dictus est *Pascha Authenticum.*

Pascha nouum.

Origenes in cap. 26. Matth. Blesens. de Euch. cap. 13.

Sacrificium Agni Paschalis, quoad omnia sua adiuncta, imago quàm concinna fuit sacrificij Eucharistici, quod idcirco appellatur *Pascha nouum*. Agnum immolauit Moses, vna nocte, antequam populum ex Ægypto educeret, & in libertatem assereret; & immolauit in vna domo cum aspersione sanguinis, mandans vt in perpetuam rei memoriam ea religio phase frequentaretur. Nihil horum omnium, siue tempus, siue locum, siue vsum spectes, à Christo est prætermissum circa ouem figuratam, idest ouem ac pecus noui Testamenti, vt S. Augustinus Epist. 86. nominat. Nam & pridie quàm exiret de mundi Ægypto, pridie inquam quàm pateretur, eam immolauit; & de nocte, & in vna domo, nec absque aspersione sanguinis, quo introrsum hausto perfundi voluit omnes adstantes; & vt in perpetuum donec veniat, eadem religio in sui memoriam repeteretur, indixit. Est ergo in hoc mysterio Pascha nouum, vel vt Hesychius l. 2. in Leuit. cap. 8. dixit, *aries secundus*.

Onomastica Eucharisticum.

Passio Domini.

S. Cyprianus Epist. 63. num. 53. agens de altaris sacrificio, ait. [Passio Domini est, sacrificium quod offerimus.] Et S. Gregor. hom. 37. in Euangel. [Qui Passionis Dominicæ mysteria celebramus, debemus imitari quod agimus.] In Sacramentario eiusdem S. Gregorij, Oratio super oblata in Missa Dominicæ XI. post Pentecosten, sic habet. [Concede nobis, hæc quæsumus Domine, dignè frequentare mysteria, quia quoties huius hostiæ commemoratio celebratur, opus nostræ redemptionis exercetur.] In Missali Romano hæc oratio habetur Dominica 9. post Pentecosten.

Concinere videtur S. Hieronymus, qui in præfatione præfixa operi Paschali Theophili Alexandrini, ait vasa sacrificij spectare Dominicam Passionem. Nemo non videt, si hoc quod sacrificium Christianum dicitur *Passio Domini*, crudè acciperetur, locum fore confutationi ea Guitmundo lib. 2. [Cum dicimus, in celebratione Dominici corporis, Christus immolatur, nemo carnaliter hæc secundùm litteram debet accipere. Christus enim semel mortuus, iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Sed dum Passionem eius, Missis celebrando memoramus, pro nobis olim mortuus designatur. Denique si quis dicat; *Celebratio Dominici corporis, est Dominica passio*, tanquam carnaliter sentiens, a nobis repellitur. Non est enim celebratio, ipsa Dominica passio, sed Dominicæ passionis iam peractæ significatiua commemoratio.] Similiter Lanfrancus lib. contra Bereng. expendit S. Gregorium dixisse sacrificium nostrum imitari passionem. [*Imitatur* dixit, *non operatur*, quia Christus resurgens ex mortuis iam non moritur: mors illi vltra non dominabitur.] Sensus ergo S. Cypriani est, sacrificium nostrum repræsentatiuè esse passionem Christi; & in eo virtualiter, spectata sola vi verborum, Christum in statu mactati ac mortui constitui. Hieronymus verò tantùm ait, nostrum sacrificium esse cultum passionis, non ait autem, esse formaliter ipsam passionem. Vel certè Hieronymus eodem sensu quo S. Cyprianus, passionem vocat sacrificium Eucharistiæ, quia per illud Christi passio recolitur, estque eius memoriale. Ad passionis verò sic sumptæ cultum, idest ad decentem & congruè conuectitium

Sect. V.

eum ministerium, pertinent sacra vasa & operimenta eorum, quibus omnibus ex coniunctione cum Christo cuius incruentæ immolationi deseruiunt, veneratio impenditur, tanquam respersis majestate eius cuius sacrificio adhibentur. De hoc loco S. Hieronymi plenius in discussione somniorum de speciebus Sacram. p. 1. V. *Velamina.*

Pax, Pax Christi.

S. Cyprianus passim, S. Ignatius Epist. 14.

Quod de danda vel neganda pace lapsis, toties apud S. Cyprianum legitur, de danda vel neganda Eucharistia accipiendum esse, ait Garcias Loaysa ad II. Concilium Toletanum. Et dictum sanè est de Christo, *& erit iste pax* quod valet quoque de Christo in Eucharistia, vt supra notauimus V. *Legatio.* Ægerrimè verò ferebat S. Chrysostomus homil. de Laude Dei, quod cum Christus in Eucharistia assiduè perceptus, sit pax; tam malè tamen seruemus pacem, idque omni luctu dignum existimat. Concludit enim. [Nullus profectò, huiusce tragœdiæ occurrit condignus luctus. Vereamini inquam vereamini mensam hanc, cuius omnes sumus participes, quæve desuper victima in illa iacet, Christus scilicet, qui nostri causa occisus est. Prædones enim, vt primùm apud quempiam salem degustarint, prædari desinunt, apud quos sal ille præsumptus sit: Quin etiam perditissimorum hominum mores hæc mensa immutat, efficitque ex his qui feris bestiis sæuiendo fuerint immaniores, ouibus ipsis mansuetiores. At nos talis mensæ & cibi participes facti, in nos ipsos arma conuertimus; cum potiùs id in nostrum illum & communem hostem moliri oporteret.] Huc faciunt quæ notata superiùs sunt V. *Mensa pacis.*

Perfectio perfectionum.

S. Dionysius c. 3. Eccles. Hierar.

Græcè est τελετὴ τελετῶν, qua loquendi formula exprimitur insignis præcellentia huius Sacramenti super omnes symbolicas perfectiones hominis in terra adhuc peregrinantis, euiusmodi sunt Sacramenta. Vt propterea antiquum nomen Baptismi, sit *perfectio*, ex Clemente Alexandrino 1. pæd. cap. 6. Symbolicarum igitur perfectionum à Christo institutarum ad hominis perfectionem, præcellentissima est Eucharistia; ideóque *perfectionũ perfectio* dicitur iuxta phrasim Scripturæ, de qua supra V. *Dulcedo dulcedinũ.* De titulo autem ipso, V. infra V. *Telete.*

Pharmacum immortalitatis.

S. Ignatius Epist. ad Ephes.

Idipsum est quod Theophanes Nicænus Epistola 3. quæ est de Sacerdotij præcellentia, vocat Eucharistiam *fomitem immortalitatis*, aitque id habere Eucharistiam quia nos Christo coniungit, & membra sub capite efficit; in quo eam discriminat à Baptismo, qui nos efficit adoptione filios, cum Eucharistia nos Christo agglutinet ac subnectat vt capiti membra. Et quia Christus rediuiuus iam non moritur, neque nos ei vniri vt membra moriemur, in æternum. Hac ergo ratione, Eucharistia est fomes immortalitatis, vel vt loquebar cum S. Ignatio, *Pharmacum immortalitatis.*

Glossam optimam huius tituli, continent illa Magnetis l. 3. Apol. contra Theostenem. [Panis communis ex terræ cultura elaboratus, etsi caro quædam terræ est, tamen vitam æternam præbere non promittit, sed breue solatium vescentibus tribuit, citò eo extincto, sine diuino spiritu: Panis verò in beata Christi terra, virtute diuinitatis vnitæ confectus, solo gustu immortalitatem homini affert: mysticus enim panis, cum benedictionem Patris habeat inseparabilem, illam dico quæ in corpore & sanguine eius facta est, vnit comedentem corpus Christi, eúmque membra Christi efficit. Vt enim charta vim quam per literas Magistri accepit, discipulo tradit, & per eam eum Magistro illum vnit, sic corpus quod ille panis mysticus est, & sanguis qui illud vinum immortalitatem intemeratæ diuinitatis participanti tribuunt, αὐτόθεν idest è suo, siue ex seipsis, & per eam ad mansionem incorruptibilem Creatoris reducunt. Caro enim Saluatoris, mãducata non corrumpitur, nec sanguis hic, potatus consumitur. Quin potiùs, qui edit ad incrementum vitium venit: qui verò editur, consumi non potest, quia omnis consũptio, ratione quadã, naturę cognata est.] Hunc locũ, Authoris & antiquissimi & doctissimi, quod sit omnino eximius, iam ex parte aliqua relatum supra memini. Hîc tamen integrè exscribendus fuit, quod egregiam rationem suppeditet tituli de quo agimus. Porrò notatu dignum est, quod sub initiũ dixit Magnetes, nempe panem Christi, *solo gustatu immortalitatem homini afferre.* Gustatus enim iuxta phrasim Scripturæ, ibi sumendus est pro manducatione. Cæteroqui enim sola per sensum gustus perceptio absque manducatione, non conferret effectus Eucharistiæ, qui soli manducationi sunt à Christo constituti.

Pharmacum vitale.

Magnetes l. 3. Apol. contra Theost. descriptus à Turriano lib. 1. de Euch. c. 17.

Pignus resurrectionis secundæ.

Guerricus serm. 2. de Resurrect.

Eucharistiam conferre speciale ius ad resurrectioné corporis in quo fuerit excepta, & nouum titulum resurrectionis gloriosæ suppeditare, mõstrat illa Christi promissio Ioan. 6. *qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die.* Voco hunc Eucharistiæ effectum, speciale ius, & nouum titulum ad resurrectioné gloriosam corporum, quia illi quoque qui non communicauerint, & tamen in gratia excesserint, vt infantes communioni præmortui, resurgẽt gloriosi, titulo gloriæ corpori debitæ, ob animam gloriosam. Sed in iis qui communicauerint, accedet ius nouum, & nouus titulus resurrectionis gloriosæ corporum, ob exceptioné corporis Christi. Dico duntaxat ius nouum & nouum titulum; non enim propter communionem auctior erit corporum gloria, nisi aliunde debeatur gloriæ augmentum, consequenter ad maiorem animæ gloriam, ob maiorem gratiam hîc comparatam.

Placet hunc titulum nouum, iúsque speciale gloriosæ resurrectionis corporum, illustrare suffragio aliquot Patrum; præter illud quod 318. Patres in Concilio I. Nicæno tulerunt, vocantes Eucharistiam *symbolum resurrectionis.* Multus in hoc pũcto est S. Irenæus l. 4. c. 34. & l. 5. c. 2. probans futuram corporum resurrectionem, ex eo quod nostra corpora hîc excipiãt carnem Christi viuificatricem. Eiusdem veritatis suffragium sanè luculentum, ex Nysseno Or. Magna catech. c. 37. his verbis referunt Euthymius p. 2. panopl. tit. 21. & Bessar. Opusc. de Verbis consecrationis Eucharistiæ [Quemadmodùm *parum fermenti*, vt dicit Apostolus, *sibi assimilat totam conspersionem*, ita corpus à Deo morte affectũ, cum fuerit intra

nostrum

nostrum, totum ad se transmutat & transfert. Quomodò enim cum quod est exitiale, mistum fuerit cum sano, quicquid est contemperatum simul redditur inutile; ita etiam corpus immortale, cum fuerit intra eum qui sumpsit, vniuersum quoque transmutat in suam naturam. Sed fieri non potest, vt fit aliquid aliter intra corpus, nisi per esum & potionem misceatur visceribus. Necesse est ergo eo modo quo naturâ potest, spiritus viuificam suscipere virtutem. Cum autem totum illud corpus quod Deum suscepit, hanc gratiam accepetit; ostensum sit autem aliter fieri non posse, vt nostrum corpus fit in immortalitate, nisi per communionem cum Immortali, factum fit particeps incorruptionis, &c.

S. Cyrillus Alexandr. diuinè hoc prosequitur lib. 4. in Ioan. à cap. 14. his præter cætera. [Quoniam Saluatoris caro, Verbo Dei quod naturaliter vita est, coniuncta, viuifica effecta est; quando eam comedimus, tunc vitam habemus in nobis, illi coniuncti, quæ vita effecta est. Hac de causa, in exsuscitandis mortuis non solummodò verbo atque imperio, vt Deus, vtebatur; verùm etiam carnem suam quasi cooperatricem nonnunquam adhibebat, vt reipsa ostenderet, carnem quoque suam, quoniam sibi coniuncta est viuificam esse, atque fideles doceret, suum non alterius corpus esse. Nam quando synagogæ principis filiolam suscitabat, manum eius apprehendit, vt scribitur, & erexit dicens, *Puella surge*; ita vt Deus, & verbo, & carnis suæ tactu eam excitarit, vnam ab vno se Christo, Deo videlicet atque homine operationem producens. Quando etiam in ciuitatem, Naim vocatam, ingrediebatur & efferebatur Vnigenitus matris filius iam mortuus, tetigit corpus eius, dicens; *Adolescens tibi dico, surge*. Non ergo verbo solùm semper, (vt diximus,) verùm etiam tactu, mortuos excitabat, vt ostenderet, corpus quoque suum, viuificare posse, quod in solo tactu suo corrupta rediò tegrantur, quomodò non viuemus qui carnem illam & gustamus, & manducamus? Reformabit enim omnino ad immortalitatem suam, participes sui. Nec velis Iudaicè, *quomodo* quærere, sed recordare quamuis naturaliter aqua frigidior fit, aduentu tamen ignis, frigiditatis suæ oblita æstuat. Hoc sanè modo, etiam nos, quamuis propter naturam carnis corruptibiles simus, participatione tamen vitæ, ab imbecillitate nostra reuocati, ad proprietatem illius, ad vitam reformamur. Oportuit enim certè, vt non solùm anima per Spiritum sanctum in beatam vitam ascenderet, verùm etiam vt rude atque terrestre hoc corpus, cognato sibi gustu, tactu, & cibo ad immortalitatem reduceretur.]

Seuerianus Gabalorum Episcopus, agens de mystica cœna factæ illius operationis magni mysterij, in qua Christus pane accepto & benedicto dixit, *hoc est corpus meum*, addit, [Quod & comedimus, & est impassibile, & immortale, & incorruptione plenum, & implens nos benedictione & immortalitate atque incorruptione, tanquam semen quoddam futuræ in nobis diuinæ gratiæ, & virtutis resurrectionis.]

R. P. Theoph. Raynaudi, Eucharist.

Paschasius lib. de Sacram. cap. 11. [Simul caro & anima, rectè sitiunt & potantur sanguine, sicuti & pascuntur simul carne Christi, quia non carnaliter ista percipiuntur, sed spiritualiter. Sitit igitur anima talibus refrigerari, sitit & corpus: comedit anima, comedit autem & corpus: quia talis esca, non minùs pertinet ad animam, quàm & ad corpus: quibus vsque ad finem vegetari, anima immortalis ad vitam transit, caro verò propter sententiam primi hominis ad terram redit. Sed quia Christo incorporata per lauacrum & per immortalitatis alimoniam enutrita; semina vitæ percipit, nunquàm post finem sæculi in morte detineri poterit. Imo quod in capite præcessit, membris præstabitur.] Ibidem cap. 18. [Ad hoc immortalitatis præstitit alimoniam, vt mortem non timeamus. At verò quod vltimum est, si post resurrectionem hoc dedisset, dicturi essent Hæretici, quod incorruptibilis iam Christus & in cœlo positus, non posset in terris eius caro à fidelibus vorari. Nunc verò quod integer & incorruptibilis manet, dicimus contra eos, quod in morte eius ista percipimus; vt vsque ad finem sæculi omnes inde pascamur: & tamen quod seminatum est, resurgens incorruptum permaneat. Ob hoc ergo granum frumenti cecidit, vt multum fructum afferret. Si enim hoc ille concessit seminibus, multo magis id sibi præstitit, vti & ipsum maneat incorruptum, & deinceps multam alimoniam immortalitatis præbeat ex sua fructificatione credentibus. Vnde qualis ille resurrexit, talis sunt & hæc semina immortalitatis faciant dignè percipientes. Et ideò quoties ista comedimus, mortem Domini annunciamus; quia de morte ista, immortalia mortalia sumimus, donec veniat viuus & mortalis; vt cum eo etiam & nos, tali longè diùque refecti immortalitatis cibo, per eum immortales regnemus.] Optimè item c. 19.

Onomasticum Eucharisticum.

S. Paulinus Epist. 33. [Qua occasione poterimus de resurrectione dubitare, quam & de Verbo Dei audiuimus, & Apostolorum oculis vidimus, manibúsque palpauimus? quique ita per Christum Deo iuncti & insiti sumus, vt Dei arrabhonem teneamus in terra nostra Spiritum sanctum quem dedit nobis: & nostri pignus habeamus in Deo, carnem Christi; quia interuallum istud immensum quo à diuinis mortalia disparantur, medio & inter vtraque communi interuentu suo, velut quodam (vt sic dixerim) ponte continuat, vt eius tramite, terrena cœlestibus conferantur; cum hoc corruptibile nostrum, incorruptio superna perfuderit, & mortale nostrum, vt scriptum est; immortalitas hauserit, mortémque deuictam victrix in Christo & à Christo nobis vita fecerit.]

Pignus salutis æternæ.

Optatus lib. 6. contra Parmen. Valafridus lib. de rebus Eccles. c. 17.

Habet hic locum doctrina D. Thomæ 2. Cor. 5. lect. 2. ad illud, *dedit nobis pignus spiritus*; vbi sic ait. [Pignus debet tantum valere, quantum valet res pro qua ponitur. Sed in hoc differt à re pro qua ponitur, quia pleniori iure possidetur res quando iam habetur, quàm pignus, quia possidetur vt quid suum; pignus

Sectio V.

verò seruator, & tenetur quasi pro certitudine rei habendæ. Ita est de Spiritu sancto; quia Spiritus sanctus tantum valet quantum gloria cœlestis, sed differt in modo habendi; quia nunc habemus eum quasi ad certitudinem consequendi illam gloriam; in patria verò, habebimus vti rem iam nostram, & à nobis possessam.] Hæc de pignore Spiritus doctrina, æquè valet circa Eucharistiam; pérque eam doctrinam, exponendum est quomodo Eucharistia dicatur *pignus gloriæ*, siue *æternæ salutis*.

Pignus vitæ.

Petrus Blesensis carm. de Euchar. c. 24.

Pignus Christi abeuntis.

Credimus Hieronymus teuera Pelagius 1. Corinth. 11. sumens pignus pro monimento, vt monstrant hæc eius verba. [Passurus, vltimam nobis commemorationem, siue memoriam dereliquit. Quemadmodùm si quis peregrè proficiscens, aliquod pignus ei quem diligit, derelinquat: vt quotiescunque illud viderit, possit eius beneficia & amicitias memorari, quod ille si perfectè dilexit, sine ingenti desiderio non potest videre, vel fletu.] Reuocat in memoriam hic Christi titulus, quæ de Eucharistia pignore abeuntium quorundam fidelium sunt prodita. Regum gemmæ S. Ludouici noni abeuntis, pignus apud Suidanum, fuisse Eucharistiam ex eius historia compertum est. Nec satis video quàm solidè Spondanus anno 1250. num. 6. fabulositatis insimulet eam narrationem, cui non obscurè fauet quod narrat Contin. Belli sacri l. 4. cap. 7. de cusis eo tempore per Saracenos aureis nummis impressa calicis & hostiæ superpositæ effigie quasi Christianis de captiuo apud se Deo ipsorum insultarent. Vicissim verò S. Ludouicus teste Villanio l. 6. c. 37. monetæ à se cusæ parte altera boias seu vincula impressisse. In alio exemplo, abeuntis pignus in diuina Eucharistia Bernardus Saccus l. 6. histor. Ticin. cap. 14: Describit ibi hic Autor, S. Epiphanij Ticinensis peregrinationem ad Gundebaldum Burgundionum Regem pro recuperatione libertatis quindecim millium captiuorum quos Gundebaldus ex Longobardia abduxerat. Diuionem Gundebaldi tunc sedem cùm peruenisset S. Epiphanius, pro ea dicendi vi quam in eo eximiam celebrat Ennodius, captiuos reduxit liberos, etiam non persoluto multorum litro: Abiturus autem à Rege rogatus est vt aliquod sui monimentum relinqueret. Acquieuit S. Epiphanius pio postulato, & facto postridie sub abitum sacro, alteram hostiam è duabus quas consecrauerat, absumpsit pro more ad sacrificij integritatem: alteram Regi ac populo astanti exhibuit à se relinquendum ad perpetuam Clementiæ Gundebaldi ergà captiuos memoriam, ideóque eam hostiam fore semper incorruptam denunciauit, nec impune à quoquam è regione illa asportandam. Sic contestatum S. Epiphanium hostiam illam sacro tabernaculo immisisse ibi conseruandam scribit Saccus, & ibi hodiéque incorruptam seruari ab anno 489. ad tempus quo scribebat, nimirum anno 1557. Edueì autem semel in anno è tabernaculo, & adorandam palam proponi semel in anno in natiuitate Domini. Testes laudat narrationis huius suæ Saccus Paulum Diaco. l. 6. Blondum dec. 1. cadentis imperij Rom. l. 5. Sabellicum Enneade 8. l. a. & Platinam in Gelasio 1. & ipsos Burgundiones apud quos se versatum in Gallia & hæc ab illis edoctum profitetur. Cæterum hæc omnia sunt mera fabulamenta. Nam Autores allegati, ne syllabam quidem de relicta hostia in pignus memoriæ habent. Burgundi autem quibus semel in mense ea hostia publicè proponitur, satis norunt eam hostiam apud se non fuisse ante annum 1433. quo ab Eugenio IV. ad Philippum Bonum Burgundiæ ducem transmissa est, edocta è sacrario Pontificio vbi asseruabatur ob sanguinationem in transfixione eius per dæmonem corporatum. Diploma Eugenij ad Philippum in eadem arcula cum sacra hostia asseruatum, legere memini cum transiens Diuione ad contuendam cominùs sacram hostiam in ara maxima vbi populo confertissimo exhibebatur admissus essem. Itaque fuisse Eucharistiam pignus abeuntis S. Epiphanij figmentum est in Sacco illo cum aliis omnino multis conclusum.

Poculum Christi.

Creditus Cyprianus serm. de Cœna Dom.

Benè monstrat Sanctesius repert. 3. cap. 3. *poculum*, cum de hoc mysterio agitur, sumi pro potione poculo contenta. *Potio* autem, & ordinariam corporis rigationem ex materia potulenta significat, & medicinam. Vtramque illam notionem, nomini *poculi* subjectam, quadrare in Eucharistism, ex luculento loco crediti Cypriani discere licet. [Bibimus (inquit,) de sanguine Christi, ipso iubente, vitæ æternæ cum ipso & per ipsum participes; animalis vitæ peccata quasi sanguinem impurum horrentes & fastidites, nos per peccati gustum à beatitudine priuatos & damnatos, nisi nos Christi clementia ad societatem vitæ æternæ, suo sanguine reduxisset. Nobis itaque pro quibus sanguis Christi oblatus est in Christo, & quos recouciliauit Deo, omnes excedens victimas hoc sacrificium singulare, ipse Christus pincerna porrexit hoc poculum, & docuit vt non tantùm exteriùs hoc sanguine liniremur, sed & interiùs aspersione omnipotenti in anima muniremur, & penetrans omnia tanti medicamenti virtus, quicquid esset intus ibi durum effugaret & renouaret, sanatéque quicquid morbi carni vel spiritui veteris vitæ adlinerat corruptela. Meritò autem hoc poculum dicitur *poculum Christi*, quia & à Christo ipso est institutum, & ipse Christus est qui in eo potatur. Hic est *sanguis vulneratorum*, sic enim legit Origenes homil. 16. in Numeros, eo loco quidem vulgatus Numer. 23. vertit., *non accubabit donec deuoret prædam, & occisorum sanguinem bibat*. Hoc ibi Origenes de sanguine vuæ illius interpretatur, quam pater Agricola excoluit; Christi inquam qui propter nos vulneratus est & occisus. Obseruat enim non valere quoad Christianos, prisci m iussum de abstinendo à sanguine; quia agebatur de sanguine pecuino qui inficit & inquinat potantem. At sanguis quem fideles bibimus, est ipsius Christi vulnerati sanguis. Quanquam posfit etiam dici sanguis vulneratorum pro Deo Apostolorum & eorum qui illis successere, quatenùs per Apostolos & iis suffectos ministros, dispésatur

tur nobis Chriſti ſanguis, eſtque & in potum & in medelam, reſtringens ſitim noſtram, & curans ægritudines. quod facere quoad aliquos morbos dicitur hominis necari ſanguis, vt docet exemplum Fauſtinæ Commodi Imperatoris matris; quæ ægra animo, & in gladiatorem ardens inſano amore, eiuſdem gladiatoris interfecti calido ſanguine potanda fuit, vt furioſum illum affectum exueret. Præſtat nobis ſimilem ſanitatem potus in Sacramento ſanguis Chriſti pro nobis vulnerati & occiſi: quæ ipſa occiſio in hoc myſterio exhibetur. Ad comitialem item morbum conferre humani ſanguinis hauſtum, perſuaſum erat Ethnicis vſque adeò vt ob eam cauſam Arnobio teſte l. 1. de arena feras humano ſanguine illitas, vel membris hominis & cruore ſaginatas deuorarent. Quid verè ad morbi noſtri caduci, qui verè ſuperbia eſt; curationem opportunius hauſtu huius ſanguinis in hoc Sacramento, vt plenè ſupra eſt demonſtratum vel ſi eam caducitatem de inſtabilitate in bono, & fragili ad virtutem adhæſione ſumere libeat manifeſtus eſt effectus iſte huius morbi curandi, in tanta Martyrum fortitudine poſt huius ſanguinis hauſtum, vt dictum eſt ſect. 4. c. 2. §. 6.

Prandium.

S. Cyrillus in Collectaneis ex 2. Reg. 28.

Tractans S. Cyrillus illud, *dedit Dominus mortem in Iſrael, à mane vſque ad horam prandij,* ſic habet. [A mane hoc eſt à primo tempore vitæ humanæ, mors propter peccatum depaſta eſt homines vſque ad horam prandij, hoc eſt ab Adam vſque ad Chriſtum; Ipſe enim eſt prandium tanquam panis vitæ; & vt qui nos alat & potet immaculato ſuo corpore & pretioſo ſanguine.] Eadem habet l. 5. de adorat. & quidem vberiùs.

Pretium noſtræ redemptionis.

Acta S. Laurentij Dublinenſis cap. 8. apud Surium 14. Nouemb.

Pretium noſtrum.

S. Auguſtinus concio. 1. in Pſalm. 48. & in Pſalm. 93. & Epiſtol. 162. & ſerm. 96. de Temp.

Proſphora

Nazianzenus carmine de vita ſua num. 37. vt monſtret ſe non rexiſſe Eccleſiam Saſimorum, ait ſe ne ſemel quidem illic ſacro operatum; ac diuinum Miſſæ ſacrificium illic nunquàm peragiſſe. *οὐδ' ἐστὶν λατρείαν μίαν θεῷ προσηνεγκέν.* Vbi Billius admonet, nihil aliud ſonare *λατρείαν θεῷ προσφέρειν*, quàm vt Gregorius Presbyter in Theologi vita dixit, *προσφορὰν ἐπιτελέσαι*, ideſt *oblationem perficere*, obiterque perſtringit Sectarium Leunclauium, qui alio auertit mentem Theologi. Pleniùs verò eundem Sectarium caſtigat ad Iambicum 15. Nazianzeni num. 25. vbi aſſerit *προσφέρειν* cum abſolute dicitur, idem eſſe quod *ἱερουργεῖν λειτουργεῖν*, & vt Latinè loquimur *ſacris operari*; atque adeò *προσφορὰν* nihil aliud indicare, quàm ſacrificium quo Sacerdos Deo offart corpus & ſanguinem Domini. Vnde S. Epiphanius in argumenti tomi primi libri tertij, quod hær. 75. dixerat, Aërium negare offerendum eſſe ſacrificium pro mortuis, exprimit per hæc verba, *δογματίζει μὴ δεῖν προσφέρειν ὑπὲρ τῶν προκεκοιμημένων.* Similiter Euſebius 6. Hiſtor. cap. 43. Cum agit de iuramento extorto per Nouatum à ſuis, ne redirent ad Cornelium, interpoſita ad iurandum Euchariſtia, *facere ſacrificium incruentum* expreſſit per ea verba, *ποιεῖν προσφοράν.* Eodémque ſenſu S. Ignatius Epiſt. ad Smyrnenſes, vetat *προσφέρειν* iniuſſu Epiſcopi, ideſt ſacrificium celebrare. Varia alia loca id ferentia, collegit Arcadius lib. 3. de Sacrament. cap. 15. & Socolouius in caput 13. Cenſuræ Hieremiæ Conſtantinopol. Aliàs tamen *Proſphora* ſignificat quamcunque oblationem, etiamſi non ad ſacrificium; vt notat Sanctcſius in præfatione ad Græcorum Liturgias cap. 5. Et eiuſmodi erant pleræque oblationes promulgari in Eccleſia ſolitæ; proclamante Diacono, vt meminit S. Hieronymus in capite 58. Ezech. ad illud *panem ſuum eſurienti dederit.*

Onomaſticon Euchariſticum.

Pulchrum Dei.

Zach. 9.

Videſis ſupra V. *Bonum.* Cadit egregiè in hunc locum, quod Galatinus lib. 10. cap. 5. *in fine*, adducit ex Rabbi Ramban. in Pſalm. 103. de Corpore Meſſiæ in ſpecie panis, quod eſt pulchritudo panis, terræ: Exponens enim illud *Ex pane cœli ſaturauit eos*, ſic ſcribit Ramban. [Proiecit de cœlis in terram pulchritudinem Iſraël, ſignificare volens, quod Deus deſcendere fecit de cœlis pulchritudinem in terram. Et notato ſecreta eius huiuſcemodi; nec diſcedas ab eis. Et ipſe ad ſe accipiet pulchritudinem, cum beneplacitum ſibi fuerit; quemadmodùm intelliges ex benedictione Sacerdotum. *Aſcendere faciet Deus, facies ſuas ad ſe.* Etſi hoc intellexeris, etiam quod ſupra dictum eſt, intelliges.]

Pulmentum vitale incarnata Deitatis,

Fulbertus Epiſtol. 5.

Purpura Dominico ſanguine tincta.

Chryſoſtomus homil. ad Baptizandos.

Q

Quaſi ingens arbor virentibus referta foliis, ſub qua quicunque fugiunt laborantes & peregrinantes, proteguntur in ipſius vmbraculo, à diei æſtu, à turbine quoque & pluuia.

Laur. Iuſtin. lib. de Diſcipl. monaſt. conuerſ. c. 19.

R.

Radix noſtra ſecunda.

S. Cyrillus lib. 1. Glaphyr. cap. de Adam.

Chriſtum vt radicem alteram generis noſtri, radicem ſanctam radici vitiatæ ac corruptæ (Adamo ſcilicet priori,) oppoſitam exhibet S. Cyrillus lib. 5. Pentabibli & lib. 1. Glaphyr. cap. *de Adam.* Hoc porrò ſecundo loco, eam radicem ſtatuit in Euchariſtia. [Abſurdum enim fuerit (inquit,) exiſtimare, e terra quidem factum, atque hominem exiſtentem Adam; execrationis quæ ipſi accidit, vim tanquam hæreditatem quandam naturaliter in vniuerſum genus humanum tranſmittere: Supernum verò ac cœleſtem, & Deum ſecundum naturam, Emmanuelem, noſtrámque ſimilitudinem nactum, ac ſecundum nobis Adam effectum, non etiam perinde vitæ ſuę participes abundè efficere eos qui familiaritatem cum ipſo in fide inire

Sect. V. voluerint. Concorporei enim ei facti sumus per mysticam benedictionem: Vniti autem etiam sumus alio modo, quia diuinæ ipsius naturæ facti sumus participes per spiritum.]

Recordatio sacrificij crucis.

S. Chrysostomus homil. 17. in ad Hebr. præfatus de crucis sacrificio semel oblato, addit. [Quid verò? Nos nónne per singulos dies offerimus? Offerimus quidem, sed ad recordationem facientes, mortis eius. Et vna est hæc hostia, non multæ. Quomodò vna est, & non multæ? Quia semel oblata est in sancta sanctorum: Hoc autem sacrificium, exemplar est illius: Idipsum semper offerimus. Nec nunc quidem alium agnum, crastina alium, sed semper eundem ipsum. Proinde vnum est hoc sacrificium, hac ratione. Alioqui quoniam in multis locis offertur, multi Christi sunt? Nequaquam, sed vnus vbique est Christus, & hîc plenus existens & illic plenus, vnum corpus. Sicut enim qui vbique offertur, vnum corpus est, & non multa corpora, ita etiam & vnum sacrificium. Pontifex autem noster, ille est qui hostiam mundantem nos obtulit. Ipsam offerimus & nunc; quæ tunc oblata quidem, consumi non potest. Hoc autem quod facimus, in commemorationem quidem fit eius quod factum est: *Hoc enim facite* (inquit,) *in meam commemorationem*, Non aliud sacrificium sicut Pontifex, sed idipsum semper facimus: magis autem recordationem sacrificij operamur.] An profecit Chrysostomus ex credito Ambrosio, reuera Hilario Diacono, tantisper anteriore, qui ibidem agens de antiquis sacrificiis, ait. [Commemoratio peccati fuit, non absolutio, quia quotidie iisdem purgabantur hostiis, etiam & ipsi Sacerdotes, & populus pariter. In Christo è contrario, semel oblata est hostia potens, ad salutem sempiternam. Quid ergo nos: Nonne per singulos dies offerimus? Offerimus quidem, sed recordationem facientes mortis eius, &c.] Verbatim eadem omnino habentur hoc loco apud creditum Ambrosium, quæ iam ex Chrysostomo recitauimus. Minus mirum est eadem penè legi apud Theophilactum Hebr. 10. Nam Theophilactus solet ex Chrysostomo proficere. Eius hæc est oratio. [Num & ipsi sine sanguine immolamus? Ita quidem: sed Christi tunc reminiscimur obitus: estque ea hostia vna, non plures. Et idcirco dicitur *semel oblatus*. Eundem enim semper offerimus; quin potiùs oblationis illius memoriam facimus, perinde ac si esset hoc tempore immolatus.] Fateor aliorum item Christianorum mysteriorum recordationem in Eucharistia exhiberi, vt disertè tradit S. Basilius in Anaphora, & Christiani Angamalenses siue Thomæi in sua Liturgia, in qua hæc præter cætera de Christo. [Tradit nobis Sacramenta sua sancta (*nomen id est diuina Eucharistia*) quibus recordaremur omnis gratiæ quam erga nos ostendit.] Tamen principaliter ac per se primò, mysterium quod in sacrificio Eucharistiæ recolitur, est Christi pro nobis occubitus & mors in Cruce, de quo plenè sect. 3. cap. 2.

Est igitur Liturgia nostra, recordatio sacrificij crucis. [Dominus, (inquit Cabasilas in explicatione Liturg. cap. 7.) postquàm vniuersum mysterium peregit, hoc dictum subiunxit: *hoc facite in meam recordationem*.] Exquirit Cabasilas cuius rei sit ea recordatio, docétque esse procul dubio recordationem imbecillitatum Christi, crucis, passionis mortis: [in his (inquit), nos iussit facere eius commemorationem. Et vndenam hoc scire possumus? Ita intellexit Paulus qui quæ eius sunt, optimè nouit. Ad Corinthios enim scribens de mysterio, cum narrasset Dominum dixisse, *hoc facite in meam recordationem*, subiunxit: *quoties enim panem hunc comederitis, & de calice biberitis, mortem Domini annunciabitis.* Hoc ipse etiam Dominus ostendit in traditione Sacramenti. Cum enim dixisset; *Hoc est corpus meum? Hic est sanguis meus*: non adiecit eis miracula, dicens quod mortuos suscitauit, quod leprosos mundauit: Sed quid? Passionem solùm & mortem. *Quod pro vobis frangitur. Qui pro vobis effunditur.* Et quænam est ratio, quod non miraculorum, sed passionum meminit? Quoniam hæ sunt illis tanto magis necessariæ, quod hæ quidem sunt nostræ salutis efficientes, & fine his minimè possit homo resurgere; passiones inquam: illa autem tantùm demonstrant. Fiebant enim miracula vt Dominus crederetur esse verè Seruator.]

Regnum Dei.

Clem. Alex. 3. pædag. c. 2. agens de osculo sanctò quod figebatur sub Eucharistiæ perceptionem. [Regno (inquit,) dignè gustato, ore modesto & clauso, beneuolentiam animi ostendamus.] Vbi *regnum gustatum*, est Eucharistia ore percepta. Et verò Christum in scripturis *regnum Dei* appellari, protritum est. Et quod in legitima oratione poscimus, sanctificari nomen Dei, & aduenire regnum eius, à S. Nilo cap. 55. de Orat. exponitur; hoc quidem de Christo, illud autem de Spiritu sancto. Quod Lucæ 22. habetur *non bibam de hoc genimine vitis, donec regnum Dei veniat*; Et quod legitur Marci 14. *donec illud bibam nouum in regno Dei*; Alanus lib. de Sacrif. Missæ cap. 8. num. 7. ita interpretatur, vt *regnum Dei*, ibi aliud non sit quàm Eucharistiæ mysterium, & sacrificium noui Testamenti. Alienum non meum de locis illis sensum refero, quia planior sensus illorum Christi verborum, is est quem tradit S. Hieronymus Matth. 26. v. 29. Theophilactus & Beda in cap. 22. Lucæ, & ex recentioribus Frsne. Lucas, Maldonatus, & Cornelius ad versum illum 29. & diligenter Sanderus ad calcem Orationis de transubstantiatione, asserentes tametsi Matthæus & Marcus subobscuriùs locuti, videri possint insinuare prædicta Christi verba pertinere ad vinum iam consecratum, & esse prolata post cœnam Eucharisticam celebratam; tamen ex Luca distinctius rem describente patere, prolata esse ante Eucharistiæ consecrationem; quando verum genimen vitis erat in mensa, consimile ei quod Christus post resurrectionem bibit cum Apostolis in testimonium suæ veræ resurrectionis. Vnde illa Christi verba non pugnant cum conuersione vini in sanguinem, quasi sicut post resurrectionem haustum est à Christo vinum vulgare, ita simile duntaxat vinum propinauerit in calice consecrato, quod nefariè sectarij ex illis Christi subobscuris verbis colligunt. Eorum autem

collectio

collectiò vana planè redditur iuxta hanc interpretationem, siue Christus ipse in cœna vltima biberit de calice de quo talia proferebat, siue non biberit vt contendit Origenes, id ex his ipsis verbis eruens sub initium libri septimi in Leuitic. Quamnis igitur sensus genuinus locorum propositorum, non ferat, Eucharistiam dici *regnum Dei*, tamen non est reiiciendus sensus ea Alano propositus quasi prorsus improbabilis; Et ei interpretationi subscribens haud improbandus interpres, ait: [Eucharistiæ Sacramentum, rectissimè dicitur *regnum cælorum*, iuxta id Domini in Euangelio Lucæ 22. v. 18. *non bibam de generatione vitis donec regnum Dei veniat*: quod plures SS. Patres de Eucharistiæ Sacramento exponunt; & benè, quia in hoc Sacramento, idem communicatur Deus, qui in regno cælorum, cœlestis impertitur dulcedinis copia maxima, & donum ea bibetur immortalitatis, quod eius regni est proprium.] In Missa Mozarabum, cum venitur ad commistionem corporis & sanguinis Christi sic habetur. [Libera nos quæsumus Domine. Et tundendo pectus dicit; Pace Domine finem peccatis. Qua (oratione) finita, acceptam particulam quæ dicitur *regnum*, præmissa oratione ponit super calicem; mox addita alia immittit in illum.] Audin partem illam hostiæ, dici *regnum*. Cur verò regnum diceretur, ratio duci potest ex eo quod circum calicem ageretur (vt etiam nunc fit) ad insinuandum regnum Christi per Crucem. Sicut olim ad regnum ac dominium porrectum quaquauersum symbolo externo insinuandum hostia primùm ab Oriente in occidentem, tum à Borea in meridiem mouebatur, vt Vatablus notauit ad c. 29. Exod. 33. vbi etiam Manuel Sa. v. 24. simile quippiam in Sacello Pontificio fieri obseruat. Ob motum igitur proportionalem hostiæ, contestando omnem honorem & gloriam tanto Regi deberi, videri potest ea pars hostiæ sanguini commiscenda ad nostram cum Christo vnionem & subjectionem insinuandam, eiusque in nos regnum testandum appellata esse nomine regni. Quod item ipsi Christo absolutè plerumque tribuitur, vt dicitur agendo de Christi nominibus.

Regnum Dei à latrone expetitum, reperiri in Eucharistia obseruat Gerso p. 3. tract. cui titulus est, *documentum notabile de Sacramento altaris* in ipso fine, vbi sic habet. [Si gratiam dicit sapiens vnos esse paradisum in benedictionibus, nunquid non Eucharistia quæ per excellentiam dicitur *bona gratia*, ritè dicetur & erit paradisus? Est igitur recipiens Eucharistiam, particeps illius superadmirandæ dignitatis; promissi particeps quod Dominus petenti Latroni iureiurando dixit, *Amen dico tibi hodie mecum eris in paradiso*. Vbi papa, ibi Roma? vbi Rex ibi regnum: Gaudeat idcirco Sacerdos, & tantæ fœlicitati non sit ingratus, nec abiiciat gratiam Dei quæ nutrit omnia vt dicit alter sapiens, & de qua Apostolus, *Gratia Dei*, vita æterna. Vetus ænigma de hoc regno Dei in Eucharistia, aperuit his verbis S. Cyrillus lib. 13. de Ador. [Mensa propositionem panum habens incruentam hostiam significat, qua benedicimur dum panem manducamus illum qui de cœlo est, Christum scilicet, qui etiam nostri similis factus est: sed idem tamen erat & est similiter Deus, supernè atque ex Patre veniens, & super omnia, vt rerum omnium Rex & Dominus. Ænigma verò regni Christi est, (vt mihi quidem videtur,) quod super mensam conchyliatum pallium, id est tegumentum purpureum, extensum est.]

Onomasticon Eucharisticum.

Coronas antiquorum è frumentaceis spicis, recenset Paschalius lib. 7. de Coron. cap. 15. quas huius coronæ ac regni adumbrationes, quis dixerit. Benè sit Petro Aragonio, qui Regia corona Romæ donandus, non alia è materia passus est eam fabricari, quàm ex spicis frumenti, è quibus granum eruitur quod denique cedit in diuinæ Eucharistiæ materiam. Quæ sanè corona fuit religiosa, non illa spicea corona fratrum Arualium, ab Acca Laurentia nutrice Romuli excogitata, teste Plinio lib. 18. cap. 2. qui ait, hanc fuisse primam apud Romanos coronam, duodecim illis Sacerdotibus aruorum (quos inter duodecimus frater Romulus,) attributam, quæ vitta alba colligabatur, & in Sacerdotio dabatur pro religiosissimo insigni, estque honor qui non nisi vita finiebatur, & exules etiam captósque comitabatur. Meminit eiusdem spiceæ coronæ Agellius lib. 6. cap. 7. Non esset difficilè, si res ferret, harum prærogatiuarum analogiam, & quidem longè præcellentiùs micantem in Eucharistia quàm in spicea illa corona fratrum Arualium, exhibere. Fortassis autem Petrus Aragonius has spiceæ illius coronæ prærogatiuas in Eucharistia (quæ nostrorum Sacerdotum corona est) recognoscens, vt suum erga Eucharistiam affectum testaretur, spiceam, alij corona panis azymi coronatum scribunt; vt Marinæus lib. 10. de reb. Hisp. cap. 9. & Taraph. ac Blanch. de Regibus & rebus Aragon. quod perinde est ad rem nostram. Quamquam non me latet, quanti sit hæc narratio Spondano anno 1204. num. 16.

Haud grauatè huc retulerim factum Francisci eo nomine vltimi, Britanniæ Armoricæ Ducis, institutoris Ordinis Militaris cui nomen à *spica*, de quo latè Fauinus in Theatri honoris lib. 3. Torques ordinis ex spicis frumenti in modum Crucis intertextis veluti in coronam constabat, habens in basi Murem Ponticum album quem vulgo *Armnium*, vel *Herminium* vocitant, addito lemmate *ad vitam meam*: quod candidissimus ille mus, adeò feratur adamare puritatem ac nitorem, vt si in fuga occurrat cœnum, capi priùs à venatoribus eligat, quàm inquinari. Varias omnino interpretationes huius emblematis assignat supra Fauinus. Süntque nominatim, qui arbitrentur intentum illius Principis fuisse innuere generosum incontaminatæ & nullo probro notatæ vitæ propositum, præ quo mors potiùs oppetenda esset, vitáque abiicienda, quàm aliquid fœdum admittendum. Sed quid si vita illa pro more Punicorum, teste D. Augustino lib. 1. de peccat. merit. cap. 24. dicatur esse Eucharistia, ad quam aptari exquisito vitæ nitore & summa animi puritate velles? spicea certè corona redolet Eucharistiam, & Crux in cuius modum, spicæ alias aliæ subsequentes intertexuntur, memoriam crucis & passionis Eucharistiæ implantatam, congruè refert. Non minùs aptè hæc dici puto quàm quod præter alios à variis apud Fauinum adducta symboli huius sensa tradi video à Francisco Menneuio in opere de delic. equestr.

Sect. V.

pag. 160. vbi arbitratur hanc fuiſe expreſſionem ſpiceæ coronæ Fratrum Arualium, de qua paulo ante. Sed quid cum cogitatione Principis Chriſtiani Fratres Aruales?

Remedia immortalium ſanitatum.

S. Ambroſius lib. de Viduis.

Noſtra hîc ſanitas vaporea eſt, vt ſcitè dixit S. Auguſtinus ſerm. 34. ex 40. nouis. Quod non tantùm valet de ſanitate corporea cuius in hac vita, tanta eſt imperfectio, vt Hippocrates alibi adductus, hominem pronunciauerit eſſe *totum morbum*; ſed multo magis valet de ſanitate animæ, quàm iuges infirmitates multiplicatæ, vt Dauid expoſtulabat, perfectione prohibent. In altera autem vita erit perfecta ſanitas, vt Theodoſius 4. ſignificatum voluit eo lemmate quod ſepulchro ſuo appoſuit, SANITAS Et æquè poterat SANITATES dicere, ob corporis & animæ perfectam ſalutem illic obtinendam, iuxta illud Dauidis *qui mandas ſalutes Iacob*. Harum ſanitatum, & huius multiplicis ſalutis in cœlo conſequendæ, & immortaliter poſſidendæ, remedium eſt Euchariſtia. Nam per eam, & corpus nouo titulo reſurget ad vitam immortalem, nulla vnquam tentandam inualetudine; & anima, ſalute nunquam temeranda potietur, vt proinde iure dicatur immortalium ſanitatum remedium.

Remiſſio peccatorum.

Acta S. Theoctiſtæ, 10. Nouemb. ſic eam de percepta abs ſe Euchariſtia loquentem inducunt.] Remiſſionem peccatorum in manibus accepi.]

Replicatio memoriæ paſſionis Chriſti.

Hincmarus in vita S. Remigij.

Locus eſt perilluſtris quoad veritatem præſentiæ Chriſti in Euchariſtia, & efficaciam erga ritè vſurpantes. Quod enim Ioannis Scoti peruerſitate, inualuiſſet tempore Hincmari apud aliquos fermentum quod poſtea Berengarius diffundere molitus eſt; idcirco graues ea ætate ſcriptores, vt Paſchaſius, & Hincmarus, veritatem Catholicam dilucidè ſunt profeſſi. Præſtat hoc Hincmarus eum ad calcea enconiij S. Remigij, non nominatim loco annotato, vbi ſic habet. [Non ſolùm Chriſtus lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo, quando ſanguinem ſuum dedit in Cruce pro nobis, vel quando quiſque noſtrum in myſterium ſacro ſanctæ paſſionis illius, Baptiſmi aquis ablutus eſt; verum etiam quotidie tollit peccata mundi, lauátque nos à peccatis noſtris quotidianis in ſanguine ſuo, cum eiuſdem beatæ paſſionis ad altare memoria replicatur: cum panis & vini creatura in Sacramentum corporis & ſanguinis eius, ineffabili ſpiritus ſanctificatione transfertur: ſicque corpus & ſanguis illius, non infidelium manibus ad perniciem ſuam funditur & occiditur, ſed fidelium ore ſumitur in ſalutem. Cuius rectè figuram Agnus in lege Paſchalis oſtendit, qui ſemel populum de Ægyptiaca ſeruitute liberans in memoriam eiuſdem liberationis, per omnes annos immolatione ſua populum eundem ſanctificare ſolebat, donec veniret ipſe cui talis hoſtia teſtimonium dabat. Oblatúſque Patri pro nobis in hoſtiam odorémque ſuauitatis, myſterium ſuæ paſſionis oblato agno, in creaturam panis viníque transferret, Sacerdos factus eſt in æternum, ſecundùm ordinem Melchiſedec, qui per proprium ſanguinem introiuit ſemel in ſancta, æterna redemptione inuenta: quia Verbum quod erat in principio Deus apud deum, cibus ſempiternus ſanctorum Angelorum, vnde viuunt ſupernæ virtutes, caro factum eſt: idem Deus Verbum quod erat apud Deum, homo factus eſt: (ſicut dictum eſt, & ſemper credendum atque dicendum eſt:) quo autore & redemptore, nunc in cœlo viuunt cibo ſempiterno beatorum ſpiritus, ac perpetuo omnis viuet Eccleſia Sanctorum: & nos vera eius carne de Cruce paſcimur, & ſanguine verò ac viuo qui de latere eius in Cruce manauit, potamur, qui manducatus & potatus, integer perſeuerat & viuus, quia ſurrexit occiſus. Et in hac myſtica diſtributione ſpiritualis alimoniæ hoc impartitur, hoc ſumitur, vt accipientes virtutem cœleſtis cibi in carnem eius, qui caro noſtra factus eſt, tranſeamus: & in quo crucifixi, cui commortui, & conſepulti & conreſuſcitati, ipſum per omnia carne & ſpiritu geſtemus. Nam aliter in ſancta Eccleſia quæ corpus eius eſt, nec rata Sacerdotia nec vera ſunt ſacrificia, niſi in noſtræ proprietate naturæ, verus nos Pontifex reconciliet, & verus immaculati Agni ſanguis emundet. Qui licet in patris dextera ſit conſtitutus in eadem tamen carne quam aſſumpſit ex Virgine, Sacramentum propitiationis exequitur, dicente Apoſtolo *Chriſtus Ieſus qui mortuus eſt, imo qui & reſurrexit qui eſt in dextera Dei, qui etiam interpellat pro nobis*. Haud obſcurè interpellationem Chriſti pro nobis accipit de Chriſto in Euchariſtia pro nobis ſacrificato & interpellante dum replicat & exequitur Crucis myſterium.

Requies beatorum.

Aponius lib. 3. in Cant. [*Eccleſia* (inquit,) *amica* eſt appellata, quæ in eius aduentu qui dixit, *venite ad me omnes qui laboratis & ego vos requieſcere faciam* ſub tegmine defenſionis eius, credendo vnum Deum, requieſcens læta dicit, *In vmbra eius quem deſiderabam ſedi & fructus eius, dulcis gutturi meo.* Quam *dulcedinem regni cœlorum* & *beatorum requiem* nominat, ſiue corpus eius & ſanguinem, delibando vitam æternam conferentem exultans ait, *Et fructus eius, dulcis gutturi meo.*]

Res diuina.

Chryſoſtomus homil. 5. in 1. ad Timo. *initio moralis.*

Non rarò Patres corpus & ſanguinem Chriſti nomine *rerum diuinarum* donant, vel nomine *diuinæ eſſentiæ*, aut *diuinæ ſubſtantiæ*. Cypr. de Cœna Dom. [Sacramento viſibili ineffabiliter diuina ſe ſe infundit eſſentia.] ideſt corpus Chriſti. Gelaſius lib. de Duabus nat. [Sacramenta quæ ſumimus corporis & ſanguinis Chriſti diuina res eſt, propter quod & per eadem diuinæ efficimur conſortes naturæ.] Et mox addit, panem & vinum in diuinam tranſire Spiritu ſancto perficiente ſubſtantiam. Ideſt in Chriſti ſubſtantiam.

Res mirabiles.

Euſebius lib. 1. de Demonſtr. cap. 10. poſt multa de Euchariſtia ex Dauide, ſubdit. [Hoc ipſum magnus quoque Propheta Iſaias mirabiliter diuino ſpiritu indicante prouidit, & antequàm fieret, prædicauit. Dicit igitur ſic. *Domine Deus meus glorificabo te, laudabo nomen tuum, quoniam feciſti res mirabiles*, planè deinceps

oſtendit

ostendit, dicens, *faciet Dominus Sabbaoth, conuiuium omnibus gentibus, bibent lætitiam, bibent vinum, vngentur vnguento. Trade hæc omnia gentibus. Consilium enim hoc in omnes gentes.* Huiusmodi sanè etant Esaiæ mirabilia.]

Robur panis.

S.Cyrillus lib. 2. in Esaiam ad illud ex cap. 3. *auferetur ab eis robur panis*, sic habet. [Auferetur ab illis fortitudo panis, non sensibilis, sed eius veriùs de quo David ait, *panem cæli dedit eis, panem Angelorum manducauit homo*, &c. Et sermo est mysticus. Etenim nos qui per fidem ad sanctificationem vocati sumus, panem habemus; panem inquam de cœlo, hoc est Christum seu corpus eius. Si verò quis interroget, cuiusmodi tandem illius robur ac vis sit, viuificum esse dicimus. Dat enim mundo vitam, &c. Priuati sunt itaque Iudæi eiusmodi bonis, quoniam apud eos non est panis robur, idest illa quæ est in Christo viuificatio.] De robore per Eucharistiam collato, dicta sunt non pauca superiùs sect. 4. c. 2. §. 6.

S.

Sacramentum altaris.

Anselmus, hoc titulo librum de Eucharistia inscripsit, passimque alij ita eam denominant à loco in quo confici consueuit. Quanquam aliquando præter morem ac legem, extra altare confectam esse Eucharistiam, historiis proditum est. Sic S. Lucianus in carcere cum altare deesset, super pectus suum sacrificauit, vt scribit Nicephorus lib. 8. cap. 31. & Baronius anno 311. num. 2. Testatur etiam Theodoretus in Relig. hist. cap. 20. se io grattam Maris Anachoretæ, deficiente altari, celebrasse in manibus Diaconorum.

Sacramentum benedictionis.

Tertullianus lib. de Pudicit. cap. 14.

Sacramentum charitatis.

S. Thomas Opusc. 58. cap. 25. hanc Eucharistiæ denominationem, testatur esse receptam, eamque ipse multis illustrat. Nec pauca etiam eam rem habet Laur. Iustin. l. de Casto connubio Verbi & animæ cap. 24. Breuiter autem dicendum est, hanc denominationem perbellè cadere in hoc mysterium; quod & summæ Christi charitatis pignus est, & potentissimum mutuæ inter nos charitatis incentiuum: vt vel ipsa eius materia è multis coagmentata demonstrat. V. supra sect. 4. cap. 2. Idem porrò est, dici Eucharistiam *Sacramentum charitatis*, ac *Sacramentum amoris*. Non est tamen Eucharistia Sacramentum amoris, eo sensu quem imaginata sibi est mulier à Sathana delusa; quæ vt amorem sibi conciliaret mariti retenta intra os Sacra hostia, osculum marito fixit, vt testatur Alex. III. in Concilio Later. p. 50. c. 30. vbi addit, consecutum miraculum de hostiæ illius conuersione in carnem, & carnis iuxta molares supercretione, ita vt glutiri Eucharistia non posset; perspicuè monstrante Deo, indebitè vsurpatam esse ad amoris coniugalis conciliationem cibum diuinis Christi nobiscum nuptiis addictum.

Sacramentum communicata carnis & sanguinis.

S. Hilarius lib. 8. de Trinit.

Sacramentum corporis Christi.

S. Anselmus lib. de Sacram. Altar. p. 2. cap. 11. præter obuium illum sensum qui fert hoc esse Sacramentum quod continet corpus Christi, & partialiter est ipsum corpus Christi, exhibet alium præterea tituli propositi sensum, quod scilicet corpus Christi abditum sub speciebus, sit Sacramentum sui ipsius in forma visibili. Quod verò S. Augustinus Epist. 23 ait, Sacramentum corporis Christi, secundùm quendam modum esse corpus Christi; ita accipiendum est, vt cum vera Christi præsentia sub speciebus, non pugnet. [Diligenter in id enodandum incumbit Lanfrancus lib. contra Bereng. & ex eo Hieronymus Torrensis in Confess. Augustin. lib. 3. cap. 6. §. 5. Simplicissima & admodum genuina expositio esse videtur, species Sacramentales esse quadantenus, siue secundùm quendam modum hoc, est repræsentatiuè corpus Christi. Audi Algerum lib. 1. de Euchar. c. 18. *sub finem.* [Quod dixit Augustinus ad Bonifacium; Sicut Sacramentum corporis Christi, secundùm quendam modum corpus Christi est, ita Sacramentum fidei fides est; intelligendum est de forma panis & vini; quæ non verè, sed figuratè & nuncupatiuè dicitur corpus Christi. Quia igitur Augustinus ad comprobandum quod Sacramentum fidei fides diceretur, duas similitudines dedit, vnam actualis Sacramenti, immolationis scilicet imaginariæ, alteram verè realis, formæ scilicet panis & vini: vt immolatio imaginaria, figuratè vocatur mors & crucifixio Christi: & sicut forma panis & vini figuratè vocatur *corpus Christi*; sic Sacramentum fidei, scilicet baptisma, figuratè vocetur *fides*. Notandum quod in altera harum similitudinum, cœlestem panem qui verè Christi caro est, non communis, sed suo & quasi proprio modo, *corpus Christi* vocati dixit; quia scilicet corpus illud, non corporale, sed spirituale & diuinum præ omnibus corporibus singulariter vidit. In altera autem, Sacramentum corporis Christi, id est formam panis absolutè secundùm quendam modum *corpus Christi* dixit, quia communi figura non existentium quod dicuntur, illud dici *corpus Christi* notauit.] Interdum *Sacramentum corporis & sanguinis*, idem sonat quod *corpus & sanguinem*. Qui est sensus Bedæ hom. de Epiph. cum ait, panis & vini naturam ineffabili sancti Spiritus sanctificatione, transferri in Sacramentum carnis & sanguinis Christi: id est in sacram. carnem & sanguinem Christi. Et eodem sensu S. Ambrosius lib. 2. de Fide. c. 4. ait, Christum passum esse per sui corporis Sacramentum. Id est in carne iuxta S. Petrum, siue in suo sacro corpore.

Onomasticon Eucharisticum.

Sacramentum corporis Christi mystici, id est Ecclesiæ

Guitmundus lib. 2. contra Bereng. his præter cætera Hunc Eucharistiæ titulum exponit. [Cum sicut nos B. Apostolus Paulus docuit. *Ipse caput Ecclesiæ* sit, & Ecclesia corpus eius, ipsum suum proprium quod de B. Virgine sumpserat corpus, corporis sui quod est Ecclesia, signum est, & figura, & Sacramentum. Quod videlicet Ecclesiæ corpus, ad instar capitis sui, de Spiritu sancto & Ecclesia Virgine, cotde nascitur, & ex omnibus gentibus, tanquam ex diuersis membris in vnum nouum hominem cōgregatur. Omnia porrò hæc per id quod de altari Dominico sumitur, credimus figurari. Nam vt inde facili compendio satisfaciam, neque tamen

ratiōes

Sectio V. tationes altiſſimas diuinorum myſteriorum paſſim prodam, de hoc certè vniuerſalis Eccleſia teſtis eſt, quia quotieſcunque id ſumimus, nos vtique Chriſtianos eſſe, idest ſpiritualiter natos oſtendimus. Conſequenter ergo & concrucifixos, & commortuos, & conſepultos Domino noſtro per Baptiſmum in mortem, ſed & conſurrexiſſe nos declaramus. Per hanc quoque vitia expellimus, per hanc nos in noua vita confirmari confidimus: per hanc poſtmodùm perfectos ad regnum æternum nos aſcenſuros ſperamus. Iam verò quod vnitatem corporis Eccleſiæ, ſacra figuret oblatio, non eſt neceſſe vt hoc probando laborem. Paulus enim id ſufficienter declarat Apoſtolus dicens. *Panis quem frangimus, & calix cui benedicimus, nónne participatio corporis & ſanguinis Domini eſt? Quia multi vnum ſumus in Chriſto.*] Confirmat hoc ex Cypriano & Auguſtino. Tum addit. [Apriſſimè igitur & rationabiliter, ſacra oblatio, cum aliorum multorum bonorum, tum etiam corporis Domini, idest Eccleſiæ ex multis hominibus, vel populis veluti granis, inter duo Teſtamenta tanquam ſuperiorem & inferiorem molam contritis, idest humiliatis; per aquam Baptiſmi & ignem Spiritus ſancti, in vnum collectæ atque compactæ, dicitur ſignum.]

Sacramentum egregium & ſuper omnia excellens.

Algerus lib. 2. cap. 3.

Indignus eſt Lutherus qui vel refellatur cum effutiuit omnia Sacramenta nouæ legis eſſe dignitate paria: quod Concilium Trid. ſeſſ. 7. can. 3. anathemate perculit, conuellitúrque à Bellarmino lib. de Sacram. in genere cap. 28. Sed ferè fruſtra videtur is labor ſuſcipi cum infinita dignitas Chriſti ſub ſpeciebus in volucro contenti, ſatis ſuperque euincat ſummam & inadæquabiliter eminentem huius Sacramenti præcellentiam, de qua nominatim legendus Bleſenſis Epiſt. 1 1 3. *initio.*

Sacramentum fidelium.

S. Ambroſius Oration. de Satyro, S. Auguſt. ſerm. 2. de Verbis Apoſtoli, & Epiſtola 120. cap. 24.

Ex vſu Eccleſiæ, ſoli baptizati appellantur *fideles*, eamque appellationem contraponi olim ſolitam appellationi *catechumenorum*, videre eſt apud S. Auguſtinum Tract. 44. in Ioan. & lib. de Paſtor. cap. 13. etiamſi dubitare non licet, quin ipſi Cathecumeni ante ſuſceptum de facto Baptiſmum, poſſint habere fidem, cum actualem, tum habitualem: Itaque Sacramentum Euchariſtiæ dicitur *Sacramentum fidelium*, quia eſt Sacramentum baptizatorum, qui ſunt perfectè fideles, & planè initiati quales erant apud Ethnicos, quos ipſi vocabant τελειωμένοι, vt eſt apud Theodoretum q. 28. in Deut. V. ſupra *Cibus credentium.*

Sacramentum magnum in Chriſto & Eccleſia.

Methodius in Sympoſio.

Apoſtolus Epheſ. 5. ad Chriſti & Eccleſiæ coniunctionem tranſtulit, quæ de Adami & Euæ coniugio extant Geneſ. 2. Eadem ad coniunctionem Chriſti nobiſcum per Euchariſtiam, transferunt varij Patres præter Methodium, vt S. Irenæus lib. 5. cap. 6. Paſchaſius lib. de Sacrament. c. 7. Pulchrè S. Chryſoſtomus homil. ad Neoph. dum expendit illud, (vt ipſe quidem legit,) *exiuit aqua & ſanguis*, quæ ait fuiſſe ſymbola procreationis & nutritionis noſtræ per baptiſmum. [Ex his enim ſancta fundata eſt Eccleſia per lauacri regenerationem & renouationem Spiritus ſancti; per baptiſma inquam, & myſteria quæ ex latere videntur eſſe prolata. Ex latere igitur ſuo Chriſtus ædificauit Eccleſiam, ſicut de latere Adam eius coniux Eua prolata eſt. Nam hac de cauſa Paulus quoque teſtatur dicens, *De corpore eius, & de oſſibus eius ſumus*, latus videlicet illud ſignificans. Nam ſicut de illo latere Deus fecit fœminam procreari ſic & de ſuo latere Chriſtus, aquam nobis & ſanguinem dedit, vnde repararetur Eccleſia. Et ſicut in ſopore quieſcentis Adæ, Deus lateris membra patefecit: ſic modò poſt mortem, aquam nobis donauit & ſanguinem. Et ſopor ille nunc mors eſt, vt diſcas mortem nulla ſoporis ſeparatione diſcerni. Videte quemadmodum ſponſam ſibi Chriſtus coniunxit: Videte quo nos cibo ſocietatis enutrit. Ipſe nobis cibi ſubſtantia eſt atque nutrimentum. Nam ſicut mulier affectionis natura cogente, genitum alere ſui lactis fœcunditate feſtinat, ſic & Chriſtus, quos ipſe regenerat, ſuo ſanguine ſemper enutrit.]

Non eſt prætereundus S. Leo Epiſtol. 23. vbi agens de eo qui ſe in nuptiale conuiuium intruſit, ait. [Caro Chriſti, velamen eſt Verbi, quo omnis qui Chriſtum confitetur, integrè induitur. Erubeſcens autem illud, & quaſi indignum refutans, nullum ex eo habebit ornatum. At licet ſe regio inferat feſto, ſacriſque ſe epulis importunus immiſceat; diſcretionem tamen Regis fallere improbus conuiua non poterit, ſed ſicut ipſe Dominus proteſtatus eſt; *tolletur ligatis manibus & pedibus, & mittetur in tenebras exteriores, vbi erit fletus & ſtridor dentium.* Vnde quicunque in Chriſto non confitetur corpus humanum, nouerit ſe myſterio Incarnationis indignum, nec eius Sacramenti habere conſortium, quod Apoſtolus prædicat dicens, *quia membra ſumus corporis eius, de carne eius & oſſibus eius. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna.* Ex exponens quid per hoc ſignificaretur, adiecit; *Sacramentum hoc, magnum eſt; Ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia.* Ab ipſo ergo principio generis humani, hominibus Chriſtus eſt denunciatus in carne venturus. In qua ſicut dictum eſt, *& erunt duo in carne vna*, vtique duo ſunt, Deus & homo, Chriſtus & Eccleſia quæ de ſponſi carne prodijt, quando ex latere crucifixi manante ſanguine & aqua, Sacramentum redemptionis & regenerationis accepit. Ipſa eſt enim noua conditio creaturæ, quæ in baptiſmate, non indumento veræ carnis, ſed contagio damnatæ vetuſtatis exuitur, vt efficiatur homo corpus Chriſti, quia & Chriſti eſt, corpus hominis.] Hoc ipſum eſt, quod S. Leo ibidem præmiſerat. [In quibus iſti ignorantiæ tenebris, in quo hactenus deſidiæ torpore iacuere, vt nec auditu diſcerent, vel lectione cognoſcerent, quod in Eccleſia Dei in omnium ore tam conſonum eſt, vt nec ab infantium linguis veritas corporis & ſanguinis Chriſti inter communia Sacramenta fidei taceatur? Quia in illa myſtica diſtributione ſpiritalis alimoniæ, hoc impartitur, hoc ſumitur, vt accipientes virtutem cœleſtis cibi, in carnem ipſius qui caro noſtra factus eſt, tranſeamus.]

Fusè

Fusè in hanc rem Franciscus Turrianus lib. 2. de Euchar. c. 7.

Sacramentum magnum pietatis

1. Timoth. 3. ex interpretatione Blesensis Epistol. 123. ac inter recentiores, Magaliani 1. Timoth. 3. v. 16.

Huc pertinet quod S. Augustinus, Eucharistiam *Sacramentum pietatis* appellat tract. 26. in Ioan. & in Psalm. 122. ad illud, *eripe me de inimicis meis*, ac ex eo Prosper sent. 69. Est autem *pietas*, nomen biforme vt habetur ex eodem D. Augustino 10. Ciuit. cap. 1. Nam primò sonare potest cultum supremum quem Deo impendimus: per proportionem ad quem cultum, honor & & reuerentia quam liberi parentibus deferunt, ad pietatem erga eos pertinet: Vnde Antoninus ab officiis erga patrem adoptiuum Adrianum, denominatus est *pius*, & apud Festum atque Valerium, Acilius templum dicauit *pietati*, quo loco filia patrem ad mortem ex fame damnatum, suo lacte aluerat. Secundò nomen *pietatis* sonare potest affectum misericordem superioris, ac ipsius etiam Dei, erga inferiores: quo pacto Iudith 7. Deus denominatur *pius*: & Apocal. 15. *solus pius*. Vtrauis porrò ratione spectetur *pietas*, Eucharistia meritò denominatur *magnum pietatis Sacramentum*: quod clarum est si agatur de pietate Dei erga nos, quam satis illustrauimus agendo de amore Dei erga fideles prodito per hoc mysterium, si verò agatur de nostra in Deum pietate, est etiam Eucharistia *magnum pietatis Sacramentum*, cum contineat adorationem in spiritu & veritate, proliciátque affectus suauissimos deuotionis erga Deum, obiectu tot bonorum quæ per hoc corpus & sanguinem nobis obuenerunt. In quam rem eximiè disserit S. Chrysostomus hom. 24. in 1. Cor. informans communicantem, proposito paradigmate eorum de quibus erga Deum pius esse debet in eo articulo. Benè etiam S. Augustinus lib. de Spiritu & litera cap. 11. verbis illis. [Per legem fidei quisque cognoscit, si quid benè viuit, Dei gratia se habere: & vt perficiatur in dilectione iustitiæ, non se aliunde consecuturum. Quæ cogitatio pium facit, quia pietas est vera sapientia, quam Græci θεοσέβειαν vocant. Ipsa quippè commendata est, cum dictum est homini quod in libro Sapientiæ legitur. *Ecce pietas est sapientia*. θεοσέβεια porrò si ad verbi originem Latinè expressum interpretaretur, Dei cultus dici poterat, qui in hoc maximè constitutus est, vt anima ei non sit ingrata. Vnde & in ipso verissimo & singulari sacrificio, Domino Deo nostro agere gratias admonemur.] Idem lib. 3. de Trinit. cap. 10. vocat hoc sacrificium, *celebrationem pietatis*.

En primariam nostram erga Deum pietatem in hoc Sacramento. In quam rem legendus quoque Laur. Iustin. de Triumph. Christi ago. c. 4. Quod si pro vulgato vsu vocis; *pietas*, siue *deuotio*, vsurpetur ad designandos sensus suaues, & dulces affectus, nullum est mysterium nostræ in Deum pietatis, cum isto æquandum. Existunt enim ex eo suauissimi affectus, quibus delibuta voluntas dulcissimè in Deo colliquescit. Qua de re amœnissimè præter cæteros disserit Cyprianus sermo. de Cœna Dom. num. 19.

Si lubeat reliquum loci Apostolici in quo versamur, vel ad Eucharistiam accommodare vel de ea simpliciter accipere, vt factum dixi a nonnullis recentioribus, haud multum inuito ibidem. Iustiniano, dici poterit mysterium Eucharistiæ, manifestatum esse in carne, quia caro Christi verè est cibus. Magalianus manifestationem hanc in carne censet factam in illis apparitionibus Sacramentalibus, quibus carnis species est obuersata. Videndus Thyræus lib. de appar. Sacram. & tractatio de eodem argumento attexta vitæ Pauli secundi per Epiphanium, §. 5. Idem mysterium, iustificatum est in Spiritu. Verè enim conuictum est nihil esse in hoc mysterio falsum, quia Christus sub accidentibus panis & vini est ad modum Spiritus; ad quem Christi statum omnes officinæ hostium veritatis huius Sacramenti infestorum discutiuntur. Iustificatur præterea in Spiritu, quia hoc Sacramentum homines carneos efficit Spiritus, tribuens spiritui nostro transire quadantenus in diuinum à quo viuificatur. Apparuisse verò Angelis venerabundis, & in illud prospicere desiderantibus, docent quæ habentur apud Chrysostomum lib. 3. de Sacerd. & apud Gregorium 4. dialog. De eodem mysterio, verè dicitur quod prædicatũ sit gentibus, vt Malach. c. 1. prænunciauit. Creditum item est in mundo, iuxta illud Psalmi 21. quod de Eucharistia accipit D. Augustinus *apud te laus mea in Ecclesia magna, vota mea reddam in conspectu timentium eum*. Mouit quidem Satan omnem lapidem, vt fidem huius mysterij abrogaret. Nam & per Iudam, primũ Sacramentariũ auertere nisus est Discipulos à fide huius mysterij, & postea per Berengarium, & infausta eius genimina idem tentauit. Sed stetit inuicta Ecclesiæ fides circa hoc mysterium. Quod denique assumptum est in gloria, quia apud omnes gloriosè celebratur ac colitur, & in futuræ gloriæ pignus assumitur, sunt qui in ipso Empyreo per totam æternitatem, asseruatum iri Eucharistiam dicant, eaque ratione hoc mysterium dici assumptum in gloria. Sed mihi ea subuectio Eucharistiæ in cœlum, nunquam arrisit, vt dixi in Heteroclitis circa Christum. Tametsi igitur communiùs Interpretes aliò concedunt & de mysterio potiùs Incarnationis, siue de verbo carni nostræ adiuncto, propositum Pauli locum de magno pietatis Sacramento accipiunt, præeuntibus Patribus præsertim Leone Magno Epist. ad Flauia & serm. 8. ac 10. de Natiu. Dom. Fulgentio lib. 1. ad Trasium ac S. Gregorio l. 14. mor. c. 4. alias 7. Tamen negari non debet (vt Iustinianus animaduertit) quin ante cedentia & consequentia apud Paulum, huius interpretationi de Eucharistia faueant, etiamsi de industria Paulus, pro veteri vsu paulo obscurius de Eucharistia sit locutus.

Onomasticon eucharisticum.

Sacramentum magnum supra omnem æstimationem, supra omnem intelligentiam supra omnem eminentiam in quo salus est mundi. pretium seculi, pretium sine pretio, pretium inpretiabile.

Blesensis Epist. 123.

Sacramentum memoriæ.

S. Augustinus 20. contra Faust. cap. 21.

Hoc præcipuè dicitur, quia hoc mysterium continet commemorationem passionis ac mortis Christi. Potest tamen etiam referri ad illum insignem huius Sacramenti effectum quem celebrat Dauid Psalm. 21. vt scilicet qui edunt hunc

panem

Sect. V.

panem, reminiscantur. Depulsio hæc est obliuionis, quam per hoc Sacramentum tolli egregiè docet Rupertus 2. de offic. c. 10. & his paneis attigit S. Chrysostomus hom. 51. in Matth. [Iudæis quidem singulis annis beneficiorum suorum monimenta post festos dies Deus proposuit: Tibi verò, quotidie, ipse ne obliuiscaris, proponitur. Noli ergo crucem verecundari. Hæc enim sunt decora nostra, hæc Sacramenta: hoc ornamur dono, hoc gloriamur. Nec si cœlum, si terram, si maria dixero à Deo creata, si Prophetam, si Angelos missos, quicquam huic æquale proferam. Hoc certè caput bonorum est, quia proprio Filio non pepercit, vt fugitiuos seruos seruaret.] Hoc autem est quod nobis ob oculos quotidie ponitur per Eucharistiam; ne hominibus, vere Enos, verè obliuiosis, possit excidere. Nam vt cum Cabasila in Expositione Liturgiæ c. 21. dicam, [Magna est obliuionis tyrannis, & nulla humana affectio iam frequenter & tam facilè hominem subuertit, vt hæc affectio.] Est ergo *Sacramentum memoriæ*. Piè admodùm in hanc rem disserit Turrecremata tract. de Euchar. cap. 1. *in tertia causa institutionis huius Sacramenti*; quod esse institutum censet, vt esset memoriale perenne beneficiorum præcipuorum Christi, nempe passionis eius ac mortis, quæ tantoperè nostri intereeat nunquam fugere recordationem nostram: Ita vt existimet prædictus Autor, Christum hinc contentissimè nobis inclamare in actu exercito, & factis, non sono verborum, illud Threno. 3. *Recordare paupertatis meæ, & transgressionis; absinthij quoque ac fellis*. Nec non illud Sapientis; *Gratiam fideiussoris tui ne obliuiscaris. Posuit enim pro te animam suam*. Addit & illud Vrbani IV. [O digna & nunquam terminanda memoria, qua mortem nostram recolimus mortuam, nostrúmque interitum vitæ obitu interiisse, ac lignum viuificum ligno Crucis affixum fructus nobis salutis attolisse.] Legesis cætera à Clemente V. recitata in Concilio Viennensi Clement. vnica de reliq. & vener. SS. vel in ipso Vrbani diplomate, quod integrum extat apud Laërtium Cherubinum Tomo 1. Bullarij.

Sacramentum panis.

S. Augustinus lib. 3. de consen. Euang. cap. 25. *semel & iterum*. Pulchrè item in eandem sententiam S. Chrysost. hom. 51. in Matt. [Audiamus tam Sacerdotes quàm alij, quàm admirabilis res nobis concessa est. Audiamus oro, & perhorrescamus; carnes suas nobis tradidit: seipsum immolatũ proposuit. Quam igitur satisfactionẽ afferemus, cum tali pabulo nutriti, peccemus? Cum agnum comedentes, in lupos conuertimur; cum ouinis carnibus saturati vt leones rapimus: præsertim cum id Sacramentum non à rapina solùm verùm etiam ab omni suspicione inimicitiarum, mundum semper seruare iubeamur. Pacis enim Sacramentum est, hoc Sacramentum.] Glossam optimam huius tituli, suppeditat S. Augustinus serm. ad Infantes de Sacramento qui extat apud Fulgentium lib. de Baptis. Æthiop. verbis illis. [Sicut vt fit species visibilis panis, multa grana in vnum conspergùntur, tanquam illud fiat quod de fidelibus ait Scriptura, *Erat illis anima & cor vnum in Deũ*, sic & de vino Fratres, recolite, vnde fit vnum. Grana multa pendent ad botrum, sed liquor granorum, in vnitate confunditur. Ita Dominus Iesus Christus nos significauit, nos ad se pertinere voluit. Mysterium pacis & vnitatis nostræ in sua mensa consecrauit. Qui accipit mysterium vnitatis, & non seruat vinculum pacis, non mysterium accipit pro se, sed testimonium contra se.] Videsis eundem Augustinum serm. 83. de diuers. & benè multos notatos sect. 4 c. 2. §. 3. à n. 15.

Sacramentum passionis Christi.

S. Gregor. hom. 22. in Euang. Pascbas. lib. Sacram. c. 1.

Glossam idoneam suppeditat his verbis Lanfrancus lib. contra Bereng. [Sacramenta illarum rerum quarum Sacramenta sunt, semper similitudinem gerunt. Sicut in Sacramento de quo hæc quæstio ventilatur, dum frangitur hostia, dum sanguis de calice in ora fidelium funditur, quid aliud quam Dominici corporis in cruce immolatio, eiúsque sanguinis de latere effusio, designatur. Alioqui Sacramentum non esset.]

Sacramentum præcelsum & venerabile.

Concilium Tridentinum sess. 13.

Plenè ac splendidè in hanc rem disserit Turrecrem. Tract. de Euchar. cap. 5. probans insignem huius Sacramenti supereminentiam, ex nobilitate rerum contentarum, ex plenitudine sanctitatis, ex singularitate & sublimitate miraculorum, ex maioritate valoris, & gratitudine acceptabilitatis, ex antiquitate & multiplicitate figurarum quibus in lege & ante legem prædelineatum est, ex singularitate cultus, ac veneratione Angelorum erga ipsum, ex conditione fontaneæ gratiæ ac virtutum; ex magnitudine suauitatis & vtilitatis eius, ac denique ex eo quod est finis & consummatio quorumcumque Sacrificiorum & Sacramentorum.

Sacramentum propitiationis.

Hincmarus in vita S. Remigij.

Sacramentum quo subiugatus est mundus.

S. Eligius hom. 8.

Huius tituli illustrationem, ex insigni tametsi obscura historiola Aueniouensi, subministrare memini in Antemurali ad opus S. Ioannis Benedicti *pag.* 16.

Sacramentum salutis.

Paschasius lib. de Sacram. c. 11.

Hunc Eucharistiæ titulum ex Innocentij III. lib. de Mysteriis, sic illustrat Ioannes Ragusinus in Concilio Basil. Orat. de Commun. Sub vtraque specie. [Per Eucharistiæ Sacramentum, Christus eripuit nos à potestate peccandi, beat à peccati voluntate. Nam Eucharistia si dignè sumatur, à malo liberat, & confirmat in bono, venialia delet, & cauet mortalia: vnde eum præmittimus in oratione Dominica, *panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie*, ita adiungimus: *Et dimitte nobis debita nostra. Et ne nos inducas in tentationem sed libera nos a malo*, quia per panem istum cœlestem, liberamur à malis præteritis, præsentibus, & futuris. Dedit ergo nobis hoc Sacramentum salutis, vt quia nos quotidie peccamus, & ipse iam mori non potest, per hoc Sacramentum quod in memoriam mortis eius accipimus, remissionem peccatorum quotidie consequamur.]

Sacramentum singulare.

S. Gregorius 7. lib. 1. Epist. 47.

Sacramentum Societatis Iesv.

Algerus l. 1. c. 23. & habetur etiam ex S. Dionysio cap. 1.

cap. 1. cœl. Hierat. *Sub finem*, & ex credito Cypriano ſerm. de Natio. Dom. *ad finem.*

Societas beatis erit cum IESV, per totã æternitatem, tanquam membris illius capitis, cuius influxu pertigerint ad Dei cum eo fruitionem, omnis boni refertiſſimam, & nullioa mali labe inquinatam. Erit ſanè ea ſocietas beatis iocundiſſima, recolentibus Dei erga ſe propoſitum, per ſubſidia à Chriſto parta, executioni eſſe mandatum, & omnem illam abyſſum gaudij, cui in perpetuum immergeretur, ab hoc ſonte dimanaſſe. Huius ergo feliciſſimæ Societatis, in æternum beatis interuerſuræ cum Chriſto, typus & imago, atque adeò etiam Sacramentum, eſt conjunctio cum Chriſto quæ in via obtingit per Euchariſtiam. Nam in hac conjunctione tanquam in imagine, adumbratur illa intimior & æterna. Quod ſi IESVS ſpectetur vt eſt diuina perſona & Deus verus, potientur ſanè beati Societate IESV in cœlo quam rudi typo delineat in hac vita participatio corporis Chriſti, quæ proinde hoc item ſenſu dici poteſt Sacramentũ Societatis IESV. Nam ea ipſa de cauſa, participans diuinæ huic menſæ, Ioan. 6. dicitur habere (in præſenti) vitam æternam. Et tabernaculum noſtrum à Paulo Hebr. 9. dicitur haberè *exemplaria verorum vanorum.* Antiqua enim ſancta, non erant vera ſed vmbratica, vt philoſophatur S. Dionyſius poſt Apoſtolum ibidem c. 8. 9. 10. quia continebant vmbram futurorum bonorum, non ipſam imaginem rerum, quæ noſtro Sacramento exhibetur; rem quidem, ſed typo ac imagine obductam continente. Et hæc ipſa imago ſiue exemplar ac ectypum aut apographum verorum quæ in cœlo abſque vlla imagine & vmbra erunt, nunc adumbrat æternam illam cum Deo ſocietatem abſque velamine fidei concedendam. Apponitur enim nobis quoque non minùs quàm beatis, veritas, ſed nunc in Sacramento, vt pijſſimè, diſſerit S. Bernardus ſerm. 33. in Cant. quod propterea Damaſc. 4. fidei cap. 14. vocarunt *ἀντίτυπα μελλόντων*, vt ſupra dictum eſt V. Antitypa.

Sacramentum ſpei.

S. Auguſt. lib. 12. contra Fauſt. cap. 20. Hincmarus Opuſc. 2. §. 11:

Exponens D. Auguſt. poſtremam emiſſionem columbæ ex arca Noë, quando non eſt deinceps reuerſa, ſic habet. [Quod poſt alios ſeptem dies, dimiſſa, reuerſa non eſt, ſignificat finem ſæculi, quando erit ſanctorum requies, non adhuc in Sacramento ſpei, quo in hoc tempore conſociatur Eccleſia, quandiu bibitur quod de Chriſti latere manauit; ſed iam in ipſa perfectione ſalutis æternæ, cum traditur regnum Deo & Patri, vt in illa perſpicua contemplatione incommutabilis veritatis, nullis myſterijs corporalibus egeamus.] Eſt ergo Euchariſtia Sacramentum ſpei, quo hîc interim fruimur, dum nondum rem tenemus, ceſſaturum cum Deus abſque ſipario, fruendum ſe exhibebit. Eſt etiam Sacramentum ſpei; quia valdè roborat & auget ſpem noſtram, ex tanta Dei in nos bonitate. Hoc egregiè proſequitur Algerus lib. 1. cap. 3. multa cap. 2. præfatus de ſpei noſtræ argumentis ac pignoribus ex Incarnatione.

Sacramentum vitale.

Adelmannus Epiſt. ad Bereng.

Sacramentum viuificum ac cœleſte, per quod deſtructa eſt mors, & caro iſta terrena ac corruptioni obnoxia incorruptionem induitur.

S. Cyrillus in cap. 1. Malachiæ.

Sacramentum viuum corporis & ſanguinis filij Dei. *Onomaſticon Euchariſticum.*

Seuerus Alexand. in Ordine Miſſæ.

Sacramenta.

S. Gregorius in Sacramentario paſſim, S. Ambroſius lib. de Sacramentis, & paſſim alij.

Eſt quidem Euchariſtiæ Sacramentum ſpecie vnicum, vt pulchrè tradit Algerus lib. 2. cap. 8. & benè expendit Alanus lib. de Euchariſt. cap. 2. tamen ſæpè dicimur ſumpſiſſe Sacramenta, ob eorum numericam multiplicitatem, ratione vtriuſque ſpeciei. Quæ cauſa eſt, cur pleriquæ Patres ſcribentes de Euchariſtia, opus ſuum inſcripſerint *de Sacramentis*, vt S. Ambroſius, & S. Gregorius, atque Paſchaſius. Sic enim ipſemet Paſchaſius Epiſtola ad Frudegardum, & in expoſito de Cœna Domini, allegat opus illud ſuum quod paſſim præfert titulum *de corpore & ſanguine Domini.* Et ſpecifica quidem huius Sacramenti vnitas, petitur ex ordine ad vnicam integram & plenam ſpiritualem refectionem, expreſſam per ſymbola integræ refectionis corporeæ, in qua cibus & potus inueniuntur. Et ita hanc ſpecificam vnitatem declarant S. Thomas 3. p. q. 73. art. 2. Valentia 3. p. d. 6. q. 1. p. 4. & Vaſques 3. p. d. 168. cap. 1. Multiplicitas verò numerica, penes quam numero multitudinis denominamus Euchariſtiam *Sacramenta*, in binis ſpeciebus ad inuicem comparatis fundari poteſt, vt iam dixi, & nemo dubitat. Ambigunt verò aliqui, an fundari quoque poſſit in varijs ſpeciebus eiuſdem rationis, puta pluribus hoſtijs, vel vel pluribus calicibus non ſubſtantibus eidem conſecrationi. Negat Bellarminus lib. 4. de Euchar. cap. 22. ſed rectè affirmat Vaſques 3. p. d. 168. cap. 2. & patet, quia eorum cuilibet competit ſua ratio Sacramenti, vt manifeſtum erit, ſi definitio Sacramenti eis ſingulatim applicetur. Admitto tamen cum Valentia puncto illo 4. *ſub finem*, quando multæ hoſtiæ conſecrantur vnica formæ prolatione quæ virtualiter eſt multiplex forma; tunc ob moralem conjunctionem totius illius materiæ, & identitatem materiæ proximæ principalis, hoc eſt Chriſti; cenſeri moraliter vnicum numero Sacramentum. Eſto, phyſicè, ſit multiplex numero Sacramentum, actu quidem quoad ſpecies, æquiualenter autem quoad formam.

Sacramenta æterna.

S. Clemens 1. Epiſt. 2. S. Hilarius cano. 30. in Matth.

Dicuntur *æterna*, ob nunquam ſecuturam durante mundo eorum mutationem, qualia non fuere antiqua. V. *Calix æterni Teſtamenti.*

Sacramenta conſummantia.

Sanctus Dionyſius in Hierar. Eccleſ. cap. 2. parte 3.

Sacramenta humilitatis Chriſti.

Hincmarus in elogio S. Remigij *in fine*;

Sacramenta inaudita atque tremenda.

S. Chryſoſtomus homil. in nouam Dominicam, & Thomam Apoſtolum.

Sacramenta paſſionis & mortis.

S. Leo ſerm. 7. de Paſſio. cap. 4.

Sacramenta quibus animæ firmatur ſubſtantia.

S. Ambroſius lib. de Initiandis cap. 9.

Ideſt quæ ſunt refectio animæ, & illud firmamentum

Sectio V. mentum ac robur panis, quod confirmat cor hominis.

Sacramenta sancta, impolluta, & supercælestia, data nobis propter beneficium & sanctificationem, & medelam animorum, & corporum nostrorum.

S. Basilius in Liturgia.

Quomodò corpora per hoc Sacramentum dicantur proficere, expositum est supra. V. *Panis substantialis.*

Sacrificium explicationis.

Hesychius lib. 2. in Leuit. cap. 8. *iuxta.* 70.

Tractans Hesychius arietis secundi immolationem, de qua multa statuuntur cap. 8. Leuit. ait: [Apertè hæc sanctio, eorum quæ circa nos aguntur mysteriorum exponit traditionem, & Pascha mysticum quod Christus cum discipulis suis comedit, significat. Quod docent ea quæ per partes in sacrificio peragi præcipiuntur. *Obtulit & arietem secundum in consecratione Sacerdotum*, 70. autem edunt, *Obtulit Moyses arietem secundum explicationis.* Rectè eorum quod in nos celebratum est, mysterium, *sacrificium explicationis* appellatur. Ipsum enim nos perfecit, cum priùs fuissemus infirmi; & ab imperfecta lactis educatione produxit, idest ab ea quæ in lege est, de qua Paulus dicit, *Omnis enim qui lactis est particeps, expers est sermonis iustitiæ; paruulus enim est.* Et rursum, *Nihil autem ad perfectum adduxit Lex.* Subintroductio autem maioris spei quæ data est, in hac nos spe constituit. Veruntamen sacrificium hoc, eam quæ dicta est maior spes, per quam semper propinquamus ad seruiendum Deo, innuit.] Liquet, Hesychium *explicationem* pro *perfectione*, & vt inferiùs habet, *consummatione* accipere. Quia enim paruulus quamdiu infans est, nec sensa mentis explicare verbis potest, admodùm imperfectus & infirmus est, propterea sacrificium Eucharistiæ quod infantiam nostram depulit, & loquelam contulit ijs qui priùs lactentes, muti, ac elingues erant, meritò *sacrificium explicationis*, simúlque *perfectionis* & *consummationis* appellatur.

Potest huc pertinere, quod Bartholomæus Ferrariensis Ord. Prædic. lib. 3. de Christo abscondito, tradit *circa secundam proprietatem sanguinis*, agens de loquela expedita, aut etiam loquacitate spirituali, quam confert sumentibus diuina Eucharistia: Considerat enim, hoc vinum germinans Virgines, reddere hominem loquacem, non minùs quam hausto vino materiali soluitur silentium, & homo garrulus ac loquax efficitur, iuxta illud,

Fœcundi calices, quem non fecêre disertum.

Quinetiam auiculæ, vt experientia docet, pastæ & vino potæ, euadunt garrulæ. Idem itaque proportione seruata, iuxta eundem Autorem, contingit bibentibus vinum Eucharisticû. Neque enim possunt ampliùs secretum suum sibi continere; sed erumpunt illico in sermones de immensis Christi beneficijs, & de Diuinis perfectionibus. Profert ille in hanc rem exemplum D. August. qui sic potatus non satiabatur loquens cum matre de Rebus diuinis. Accommodatiùs verò est, exemplum Apostolorum; qui antea elingues, vbi primum post Christi passionem diuino epulo satiari, & diuino calice inebriati, (quod primum per Apostolos factum est in Pentecoste, vt ex Hesychio alibi est dictum,) illico velut Lymphatici, & sacra ebrietate correpti, soluerunt silentiû, & liberè ac intrepidè de Christo & rebus diuinis agere ad populum cœperunt. Est ergo verè in hoc sensu sacrificiû incruentû, *sacrificium explicationis.* Potest verò insuper explicatio accipi pro euolutione & dilatatione. Quæ enim conuoluta sunt, non patent latè, sed cum deducuntur ac euoluuntur, latè funditur eorum extensio. Nomen ergo Domini quod ante Missæ sacrificium angustijs ferè gentis Hebraicæ concludebatur, post institutum Missæ sacrificium ex ea conuolutione transijt in explicationem & delectationem magnam iuxta illud Malachiæ de hoc sacrificio ab omnibus (Aria dempto) & ab ipsa Tridentina Synodo intellectû *Non est mihi voluntas in vobis* Hebræis, *ab ortu solis vsque ad occasum, magnum meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda.* Hæc ego oblatio munda quippè incruenta, & nullis spurcitijs contaminata, nomen Domini magnum fecit in gentibus, & ab angustijs synagogæ diffudit ab ortu vsque ad occasum. Sicut vbicumque hoc sacrificium non offertur, fides contrahitur & quasi conuoluitur. Vnde tantum Diabolo œstrum vt per suos emissarios hoc sacrificium ableget. Est ergo in hoc sensu Missa Christiana, *Sacrificium explicationis.*

Sacrificium formidandum & admirabile.

Chrysostomus homil. 24. in 1. Cor.

Sacrificium laudis.

S. Augustin. Epist. 120. cap. 18. & lib. 1. contra Aduers. cap. 18. Acta SS. Processi & Martiniani 2. Iulij.

Tractans D. Aug. illud Psal. 49. *sacrificium laudis honorificabit me*, sic vrget legis Aduersarium. [Quod est sacrificium laudis sacrificium, quàm in actione gratiarum? Et vnde maiores agendæ sunt Deo gratiæ, quàm pro ipsius gratia per IESVM CHRISTVM Dominû nostrû? Quod totû fideles in Ecclesiæ sacrificio sciunt, cuius vmbræ fuerût omnia priorû genera sacrificiorû.] V. supra. V. *Hostia laudis.* Fabella quâ de hoc sacrificio laudis refert Rabbi Haccados, ad quintâ Antonini Consulis petitionê, nô malè huc cadit. Habetur apud Galatinû l. b. 10. de Arcanis c. 7. Scribit ille Rabbi, ex lib. Simeon. filij Iohaj. [Quod cum semel idê Rabbi Simeon in spelunca duplici orans, vidisset Eliam sibi apparentê, & se tanquam summum Pontificem induentem, itêmque sacram facientê, atque ideò omnes lætantes; tandê post multa interrogauit, dicens: sacrum illud quod faciebatis coram Deo sancto & benedicto, quidnâ erat? Respôdit ei Elias. Hoc est sacrificiû, quod postquâ venerit Messias, faciêt Sacerdotes corâ Deo sancto & benedicto. Tunc enim cessabunt omnia sacra quæ priùs fiebât. Facient autê sacrificiû illud, ex pane & vino. Quod cû primû Sacerdotes, fecerint omnes Angeli cœli audientes illa sacra sanctáq; verba ex ore Sacerdotû prodeûtia, intelligêtes, inuidebût mirû in modû illis & contremiscent: itaúq; omnes ad Deû veniêt, dicentes; O Domine mundi, quàm magna est laus ista quam dedisti Israël, qui peccatis pleni sunt, & non dedisti nobis qui coram te à peccatis sumus immunes. Deus respondebit illis, dicêtque: non est vobis locus inuidiæ in Israël, quandoquidem vos oratum pro illis accessistis. Quia autem illi peccatores sunt, & ad peccandum procliues, ideò et illis remittam, Messiam misi, doceálque eos hanc excellentem laudem.

laudem. Vos verò qui peccare nun poteſtis,non indigetis huiuſmodi laude. Tunc Angeli ab ira diſcendentes, dicent, *Domine Deus noſter, quàm admirabile eſt nomen tuum in vniuerſa terra! Quoniam eleuata eſt magnificentia tua ſuper cælos.* Tunc Deus miſericordia implebitur, & virtute ingenti ſanctorum verborum, quæ ab ore Sacerdotum manabat, illud omne ſacrificium quod in vnaquaque ara celebrabitur, in corpus Meſſiæ conuertetur. Tunc autem Angeli varijs inſtrumentis coram Deo ſancto & benedicto laudes maximas edent, dicentes, *Sanctus, ſanctus, ſanctus, Dominus DEVS exercituum. Pleni ſunt cæli & terra gloria eius.*]

Sacrificium magna hoſtia Chriſti.

Acta Taraſij Conſtannnopoi.

Sacrificium myſticum vita.

S. Germanus in Theoria.

Myſticum dicitur, quia incruentum; & quia ob concomitantiam, impeditur ne ſicut præciſè vi verborum contingeret, Chriſtus hîc ſiſtatur exanguis, & reipſa mactatus. Vita autem ſic myſticè, quamvis verè immolata, Chriſtus eſt. Quanquam poſſet etiam dici vitæ ſacrificium, quia vitam exorat.

Sacrificium noſtrum incruentum in memoriam paſſionis Chriſti Domini Dei noſtri, & totius ſua diſpenſationis.

Synodus Nicæna 2. Actio. 6.

Diſpenſatio idem quod Græcè *Oeconomia*, qua voce Græci deſignant Incarnationem, & texturam adjunctorum ei myſteriorum, quæ omnia hoc Sacramento memorantur, vt dictum eſt V. *Commemoratio.*

Sacrificium panis.

S. Auguſtinus in Pſal. 21. Expoſitione 2. & lib. 4. Trin. cap. 14. & S. Bernardus lib. de Præcep. & diſpenſ. cap. 26.

Hoc ſacrificium dicitur *ſacrificium pacis*, primò inter nos ipſos: quem ſenſum amplectitur D. Auguſtinus priore loco. Secundò dicitur *ſacrificium pacis* inter Deum ac nos. Eſt enim reparatio ſacrificij crucis, quo pax cum Deo conciliata eſt, & Deus exacerbatione depoſita placatus. Merita autem cruento illo ſacrificio parta, hîc erogantur. Et hoc pacto in Gotthico Miſſali præfatione in Veſpera Paſchæ, *celebrare pacem Domini* eſt offerre incruentum ſacrificium.

Hunc ſenſum amplexus eſt S. Auguſt. capite illo 14. Nam cum egiſſet cap. 13. contra Gentiles obduratos, qui pia humilitate, non ſicut alij bibunt pretium ſuum, ſubdit cap. 14. illuſtriſſimè celebrans noſtrum ſacrificium pacis. [Cum de Ritibus, (inquit) ſacrificiorum ſuorum multùm præſumant, quæ ſe fallacibus ſuperbiſque ſpiritibus immolare non ſentiunt; aut ſi iam ſentiunt, aliquid ſibi prodeſſe arbitrantur perfidorum & inuidorum amicitiam, quorum intentionis nullum negotium eſt, niſi impeditio reditus noſtri: non intelligunt ne ipſos quidem ſuperbiſſimos ſpiritus, honoribus ſacrificiorum gaudere potuiſſe niſi vni vero Deo pro quo coli volunt, verum ſacrificium deberetur: neque id poſſe ritè offerri niſi per Sacerdotem ſanctum & iuſtum; nec niſi ab eis accipiatur quod offertur pro quibus offertur, atque id ſine vitio ſit, vt pro vitioſis mundandis poſſit offerri. Hoc certè omnes cupiunt, qui pro ſe offerri ſacrificium Dei volunt. Quis ergo tam iuſtus & ſanctus Sacerdos, quàm vnicus filius Dei, qui non opus haberet per ſacrificium ſua purgare peccata, nec originalia nec ex humana vita quæ adduntur? Et quid tam congruenter ab hominibus ſumeretur quod pro eis offerretur, quàm humana caro? Et quid tam aptum huic immolationi, quàm caro mortalis? Et quid tam mundum pro mundandis vitijs mortaliũ, quàm ſine vlla contagione carnalis concupiſcentiæ caro nata in vtero, & ex vtero Virginali? Et quid tam gratè offerri & ſuſcipi poſſet, quàm caro ſacrificij noſtri, corpus effectum Sacerdotis noſtri? Vt quoniam quatuor conſiderantur in omni ſacrificio; cui offeratur, à quo offeratur quid offeratur, pro quibus offeratur; idem ipſe vnus verúſque mediator, per ſacrificium pacis reconcilians nos Deo, vnum cum illo maneret cui offerebat, vnum in ſe faceret pro quibus offerebat, vnus ipſe eſſet qui offerebat, & quod offerebat.]

Onomaſticon Euchariſticum.

Sacrificium plenum, horrorem afferens, ſacroſanctum, nouo more, ſecundum nouum Teſtamentum; hoſtia munda.

Euſebius lib. 1. de Demonſtr. cap. 10.

Omnia antiqua ſacrificia, erant egena & vacua; hoc ſolum eſt plenum.

Omittamus ſacrificia Ethnicorum, quæ non modò ratione termini ad quem dirigebantur, erant plena ſceleris & horribiliter ſacrilega, ſed etiam ratione victimæ plerúmque erant abominanda, vt illa hominum ſacrificia de quibus Theod. lib. 7. contra Græcos *ſub finem*, & Euſeb. 4. Præp. c. 7. Philo. lib. de Abrab. à medio Lact. lib. 1. c. 21. Ex recentioribus Alex. Neapol. 6. genial. c. 16. Genebr. in Pſal. 105. ad V. 37.

His ſacrificiorum abominationibus dimiſſis, Iudaica ſacrificia (vi quidem ipſorum,) erant vacua fructus ſpiritualis, & plena corporeæ immunditiæ, quippè cruenta. In hoc noui Teſtamẽti ſacrificio, nihil tale cernitur: ſed eſt vndecunque nitens, & plenum fructus interni. Ex quo Euſeb. rationem reddit, cur Chriſtiani non diſtineantur vlteriùs cruentis ſacrificijs ritu antiquo. [Quando igitur (inquit) ſecundùm teſtimonia Prophetarum, inuentum eſt magnum magnique æſtimandũ pro redimendis & Iudæis pariter & Græcis pretium, illud videlicet pro toto mundo piaculum, illud pro anima cũctorum hominum ſacrificium, illa pro omni macula & peccato puriſſima hoſtia, ille vtique Agnus Dei, illa Deo accepta & mundiſſima ouis, ille agnus de quo Prophetæ tam multa dixerunt, per cuius diuinã ac myſticã doctrinã, omnes nos qui de gentibus aſſumpti ſumus remiſſionem priorum peccatorum inuenimus; ex quo etiam, Iudæorũ quicunque in illo ſpem habuerunt, à Moyſi execratione liberãtur: Meritò ſanè quando illius memoriã, corporiſque eiuſdem & ſanguinis recordationem quotidie celebrant, & ad longè præſtantius & ſacrificium & munus aſſumpti ſunt, quàm illud antiquius fuerit. Quando igitur omnia hæc ita ſe habent, non amplius fas eſſe putamus, in prima illa & infirma elementa recidere, quæ vtique ſigna quædam & imagines, non ipſam veritatem complectuntur.]

Sacrificium pretij noſtri.

S. Auguſtinus 9. Confeſſ. cap. 12. & Anſelmus in Manna. cap. 11.

Sacrificium rationale, incruentum, & myſticum.

S. Clemens 6. Conſtit. cap. 23.

Sectio V.

Vocatur *rationale*, à victima quæ non eſt pecu-na, ſed Christus ipſe, ratio Patris. Et eodem modo accipiendus eſt Apoſtolus Rom. 12. vbi obſequium ſupremum, Græcè *Latriam* quam Deo pendere hortatur, exhibitis ei corporibus noſtris in hoſtiam ſanctam atque viuentem, vocat *obſequium rationabile λογικὴν λατρείαν*, non brutum & corporalem, qualis erat Iudæorum pecora cædentium, ſed victimæ rationalis ſine morte immolatæ. Quod æquè in Eucharistiæ ſacrificio contingit, de quo aliqui, vt ibi refert Cornelius *in quinta expoſitione*, accipiunt propoſitum locum Apoſtoli; ſed minùs aptè nec cohærentem ad reliquum contextum.

Sacrificium ſanctum & diuiniſſimum.

S. Dionyſius cap. 3. Eccleſ. Hierar.

Sacrificium ſempiternum.

Philippus Abbas lib. de Continentia Clerico. cap. 57. *ſub finem* ediſſerens illud Numer. 28. *Offerent decimam partem Ephi ſimilæ in ſacrificio ſempiterno*, ſic habet. [Mirum quomodò illi Aaron ſignificatiuo, poſſit hæc determinatio conuenire, vt in die vnctionis ſuæ, ſacrificium debeat ſempiternum offerre; cum nec illa vnctio, nec legalis oblatio, ſempiternum habuerit ſtatum, ſed veniente ſancto ſanctorum ceſſauerit vnctio Iudæorum, & iam non templum, non altare, non Sacerdotium, non ſacrificium, certum ſit eiſdem Iudæis remanſiſſe, ſed hæc omnia terminum accepiſſe. Noſtris itaque Clericis, ſempiternum ſacrificium veriùs aſſignatur, quod vſque in finem ſeculi nullatenùs terminatur. Tunc verò nullum alium inuenit finem, quàm de quo ſcriptum eſt, *Omnis conſummationis vidi finem*, & pro quo multi Pſalmi titulantur *in finem.*

Sacrificium veſpertinum.

Caſſianus lib. 3. de inſtitut. cap. 3. exponit illud Dauidis Pſal. 140 *eleuatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum*. [De vero illo ſacrificio quod veſpere à Domino Saluatore cœnantibus Apoſtolis traditum eſt, cum initiaret Eccleſiæ Sacramenta.] Ad literam quidem, *Sacrificium veſpertinum* dicebatur alterum è binis in dies ſingulos præſcriptis, vt in altari æreo quod erat in externo templo offerretur in holocauſtum, ad deferendum Deo cultum, & cum dies incipit & cum deſinit, vt diligenter explicat S. Chryſoſtomus, ad illud Pſalmi 140. *Eleuatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum.* Etátque vtrúmq; hoc ſacrificium ſemper Deo acceptiſſimum: non ſicut ſacrificium pro peccato, quod poterat pollui per offerentium maculam & pro diuerſitate affectus offerentium, erat acceptum, vel reprobum. Noſtrum ergo ſacrificium quaſi agni immaculati quod ad veſperam primò oblatum eſt ac inſtitutum, eſtque ſemper Deo acceptiſſimum, iure denominatur ſacrificium veſpertinum.

Sacrificium vnum, verum, & ſingulare, cuius vmbræ fuerunt omnia priorum genera ſacrificiorum.

Concilium Tridentinum ſeſſ. 22. *in proœmio*, Concilium Tolet. 12. cap. 5. poſt Sanctum Auguſtinum lib. 1. contra Aduerſ. legis & Proph. cap. 18.

Viſum eſt Deo, legalium differentiam hoſtiarum, huius vnius ſacrificij perfectione ſancire, abrogatis omnibus alijs ſacrificijs. Proptereáque S. Auguſt. lib. 1. contra Creſcon. ca. 25. ait, hoc eſſe *vnicum ſacrificium pro ſalute noſtra*. Et lib. de Spir. & litera cap. 11. vocat *veriſſimum & ſingulare ſacrificium*. Nimirum in hoc ſacrificio res oblata eſt infinitè digna, & ſufficientiſſima ad quoſvis fines varijs antiquis ſacrificijs præfixos. Vnde quamuis in lege veteri, propter hoſtiarum imperfectionem fuerint multiplicanda ſacrificia; tamen in lege noua nihil tale fuit neceſſarium aut congruum. De Sacramentis alia eſt ratio. Ordinantur enim immediatè ad ſanctificationem fidelium, quibus pro occaſionum & diſcriminum varietate, fuit multipliciter conſulendum per ea remedia. Sacrificium autem, cum principaliter & immediatè ordinetur ad recognitionem & cultum Dei, vnicum meritò inſtitutum eſt in lege noua. Neque enim exiſtimandum eſt, ſubſtantias panis & vini quæ in conſecratione deſtruuntur, ſacrificari Deo: ſicut olim multo minor panis immutatio, V. G. attritio, ſufficiebat ad panis ſacrificium. Rectè contrarium contra aliquos ſtatuit Peſantius 3. p. q. 83. art. 6. diſp. 2. Nam ea panis & vini deſtructio, non fit ea fine ſacrificij; ſed per accidens ſequitur ad veritatem verborum per quæ Christus immolatur in hoc myſterio. Item incenſio thuris, in lege noua, non eſt ſacrificium quia non fit ad proteſtationem diuini Dominij vt exigeretur ad ſacrificium; ſed in ſignum pietatis, vel ad excitandos fideles, vt ſint bonus odor Chriſti, & ſurſum euehant orationes & cogitationes ſuas, ſicut euehitur incenſum. In quam rem plura habent Coccius t. 2. lib. 6. art. 12. Steph. Durantus lib. 1. de Ritibus cap. 9. & Scortia lib. 3. de Miſſa cap. 13. Quod ſi quis priuatim intenderet, referre deſtructionem panis & vini quæ in conſecratione deſtruuntur, vel thuris quod incenditur, ad finem ſacrificio proprium; nihilominus non ſacrificaret, quia ſacrificium cum ſit actio maximè publica, debet inſtitui per publicam poteſtatem: quæ in re præſenti, ſi Chriſtus filuiſſet, potuiſſet eſſe poteſtas humana Eccleſiaſtica: quia poteſtas inſtituendi ſacrificium, vniuersè loquendo, competit ſupremis Reipublicæ moderatoribus. Eam tamen poteſtatem Chriſtus Eccleſiæ ademit, poſt inſtitutum ſacrificium ſuimetipſius. Iuxta illud D. Auguſtini 20. Ciuit. cap. 21. [Sacrificeamus Deo, illo duntaxat ritu, quo ſibi ſacrificari noui Teſtamenti manifeſtatione præcepit.] Eodem modo, diuinum interdictum ademerat ſynagogæ eam poteſtatem. Ita enim conſtabat per vſum certorum ſacrificiorum, præſcriptum ſynagogæ. Et ita rectè Leſſius lib. de Iuſt. cap. 38. dub. 4. Suares t. 3. 3 p. d. 74. lib 4. & Vaſques 3. p. d. 213. cap. vltimo. [Sacrificium Chriſtiani orbis (ait Petrus Cluniac. lib. contra Petrobuſ. *ad quartum articulum*,) non multiplex eſt, ſed ſimplex; non plura, ſed vnum; quia ſicut in toto mundo vnus tantùm eſt populus Chriſtianus qui illud offert, & vnus Deus cui offert, & vna fides per quã offert, ita & ipsũ vnũ eſt quod offert. Ceſſit pluralitas Iudaïcarũ hoſtiarum, vnitati victimæ Chriſtianæ: quæ quia non poterat perfectum facere ſeruientẽ multiplicitate ſua, prouiſa eſt a Deo hoſtia quæ offerẽtes mundaret, ſanctificaret, perfectos faceret ſimplicitate ſua. Bos, vitulus, aries, agnus, capra, hircus, carnibus & cruore implent altaria Iudæorum. Solus Agnus Dei qui tollit peccata mundi, altari ſuperponitur Chriſtianorum.]

Eſt

Eſt in hanc ſententiam optimus locus apud S. Hieronymum. Apud eum namque S. Epiph. Epiſtola ad Ioannem Hieroſolym. (eſt 60. inter Hieronymianas,) cum Ioann. expoſtulaſſet de ordinatione Paulin. Fratris S. Hieron. in Presbyt. facta ab ipſo S. Epiphan. excuſat vir ſanctus, cum loci in quo ordinatio peracta fuerat, exemptionem; quia ordinauerat in Monaſterio; tum etiam neceſſitatem. [Cum enim vidiſſem, (inquit,) quia multitudo Sanctorum Fratrum in Monaſterio conſiſteret, & SS. Presbyteri Hieronymus & Vincentius propter verecundiam, & humilitatem, nollent debita nomini ſuo exercere ſacrificia, & laborare in hac parte miniſterij quæ Chriſtianorum præcipua ſalus eſt, &c.]

Noſtrum itaque ſacrificium, eſt vnicum ac ſingulare. Eius verò vmbras fuiſſe omnia antiqua ſacrificia, benè & breuiter attigit. Turrecremata Tract. de Euch. c. 5. *in quinta cauſa excellentiæ huius myſterij.* In holocauſtis enim ſignificabatur hæc hoſtia, quæ flammis diuinæ charitatis vniuerſa conflagrat; In hoſtijs item pacificis adumbrabatur, quia hoſtia pacifica eſt, & ſacramentum reconciliationis Dei; In alijs denique victimis, nam oblatus eſt quia ipſe voluit, & ob Patris obedientiam cecidit victima ſacra pro peccatis noſtris, quæ immolatio hîc inſtauratur. Vide V. *Hoſtia vnica*, vbi de hac re item actum.

Salus animarum noſtrarum.

S. Dionyſ. c. 1. Eccleſ. Hierar. ca 1. Petri. c. v. 9.

Sacrum ſacrorum & dulcedo omnium dulcedinum.

Hugo Cardin. Legatus in literis de Inſtitutione Feſti corporis Chriſti.

Sancta.

Concilium Laodic. can. 14. vetat tranſmitti *ſancta*, id eſt Euchariſtiam, vt ad eum Canonem exponit Ioan. Zonaras & Balſamon, (quo tum hîc, gratis confingit quandam ea in re Latinorum abuſionem;) Diſplicet autem quod Baronius anno Chriſti 313. n. 52. eapendens eum Canon. Laodicen. putat in eo per *ſancta* intelligi Eulogias, ſiue *panem benedictum*, quem Concilium vetet tranſmitti ad alias parochias in Paſchate; eo quod eum omnes tunc communicarent reali corpori Chriſti, nihil attineret mittere panem myſticum ac ſymbolicum, cuiuſmodi eſt eulogia. Hæc tamen explicatio Canonis Laodiceni, non poteſt probari. Verba enim Canonis, ſunt iſta. [Ne ſancta inſtar benedictionum, (alia verſio habet, *cauſa eulogiarum*; itémque alia, *ad vicem Eulogiarum*,) tempore Paſchalis feſti, in alias Parochias tranſmittantur.] Si ergo *ſancta*, in hoc Canone deſignarent *Eulogias*, oporteret ſenſum prohibitionis eſſe, ne *Eulogia*, inſtar, vel cauſa, vel ad vicem, eulogiarum tranſmitterentur, quæ eſſet ridicula prohibitio. Videtur ergo Canon Laodicenus, vetuiſſe abuſum tranſmittendæ in Paſchate diuinæ Euchariſtiæ; quod ne deinceps fieret, ſed ſinguli diuina Euchariſtia domi ſuæ ſiue in propria Parochia, de manu proprij Sacerdotis accepta contenti eſſent, præcepiſſe. Itaque vox *ſancta* in eo Canone, apertè ſumitur pro Euchariſtia, vt affirmaui. Sed quem latet, Diaconorum ſub communionem acclamatio *? Sancta ſcimus.* Et iterum *ſancta ſanctis?* Conſulendus Sanct. Cyrillus 12. in Ioan. cap. 50. Alter Cyrillus Catech. 5. myſtag. Chryſoſtomus homil. 5. in 1. ad Tim. Cabaſilas in cap. 36. Liturgiæ. Et paſſim cæteri Græci, apud quos *Sancta* indefinitè, ſicut & *ſancti*, in ea acclamatione vſurpantur. Autor tamen libri de Caſtitate, perperam tribuit S. Sixto Papæ, *ſancta*, & *ſanctos*, refert ad caſtitatem, vt ſenſus ſit, virginale Chriſti corpus in Euchariſtia exhibitum, non niſi à caſtis debere contingi. Quam interpretationem approbat Turrianus lib. de ſexta, ſeptima, & octaua Synodo, confirmátque ex Apoſtolo, qui præcipiens Tito, Epiſcopum ait debere eſſe *σώφρονα* & *ἅγιον*; quod interpres vertit *caſtum & ſanctum*, & æquè poterat ſecundam vocem reddere, *purum & impollutum*, vt idem Turrianus ex S. Dionyſio in opere de diu. nom. annotauit. Hæc verè dici, non eo inficias. Nec vllum eſſe peccatum quod magis dedeceat accedentem ad hæc ſancta, quàm illuuiem luxuriæ, ſectione vltima cap. 2. & 3. perſpicuum fiet. Nihilominus ſanctitatem in ea Græcorum acclamatione diuinis bis myſterijs attributam, & ſanctitatem in ſuſcipientibus requiſitam, latiùs patere; nec ſolam puritatem corporis, & elongationem à cœno luxuriæ complecti, rectè cenſuiſſe videntur quos ante allegaui, quia verè Chriſtus in hoc myſterio eſt abſolutè ſanctus; & vt Theorianus in legatione ad Armenios rectè pronunciauit, vnus & ſolus ſanctus eſt, non quomodolibet, ſed ter millies ſanctus. Omnis item ſanctitas, & elongatio à quauis labe grauis peccati, neceſſaria eſt participanti hæc ſancta. Itaque & *ſancta* & *ſanctos*, in ea Græca acclamatione, accipio (vt præmiſi) indefinitè.

Accipit eo ſenſu *ſancta* D. Hieronymus in præfatione ad Epiſtolas Paſchales Theophili Alexandrini, collaudans eum quod docuiſſet qua veneratione debeant ſuſcipi *ſancta*, id eſt Euchariſtia. Exiſtimat item Turrianus lib. 2. de Euchar. cap. 18. ſic accipi ſancta. Ezech. 37. verbis illis. *Ponam ſanctificationem meam in medio eorum, in perpetuum. Et ſcient gentes quia ego Dominus, ſanctificator Iſrael, cum fuerit ſancta mea in medio eorum, in perpetuum.* Videtur omnino de his ſanctis agere Naz. Orat. 21. num. 30. cum deſcribens peroerſum & confuſionis pleniſſimum ſtatum Eccleſiæ Alexandrinæ, ob motus Arianorum? [Hinc (inquit,) profani, *ſanctorum* Iudices, *ἱερῶν χρεῖαι*, & noua atque inuſitata miatio.] Quæ Billius ibi, refert ad iudicium de Epiſcopis, inſtitutum à Laicis, admiſtis Hæreticis. Sed meus Nazianzeni, perſpicua eſt ea eius verbis. Nam continenter ſubdit. [Myſticæ nempè quæſtiones, ſpectante vulgo tractatæ.] *Myſticas quæſtiones* vocat, quas dixerat *de ſanctis*, id eſt de Euchariſtia, & ſpectantibus ad eam. Reſpexit enim ad quæſtionem, coram profanis inſtitutam de calice confracto per Macariū; de qua *ſanctorum* id eſt myſterij Euchariſtiæ vulgatione apud non initiatos, toties expoſtulat ipſe S. Athanaſ. Apol. 2. [Nec pudet eos (inquit,) coram Catechumenis, & quod peius eſt, coram Ethnicis, ita de Myſterijs tragicari, cum oporteat (ſicut ſcriptum eſt,) myſterium Regis celare, & vt Dominus præcipit, non ſine ſancta porrigēda canibus; nec projiciendæ margaritæ ante porcos. Non enim fas eſt, myſteria gentibus prodere, ne per imperitiam ea ſubſannent, aut Catechumeni per curioſitatem ſcandalizentur.] Et inferius: [Sacr

Onomaſticon Euchariſticum.

Sectio V. { Sáctorum igitur miniſtris excluſis, coram Ethnicis hominibus, quæſtiones de Eccleſia, de calice, de menſa Domini, de Sanctis ſanctorum habuere; & quod grauius eſt, Ethnicos in quæſtione de myſtico poculo, in teſtes citauerunt. } Tandem inferiùs in Epiſtola Iulij Papæ referrunt, [Athanaſium affirmaſſe, Presbyteris rogantibus, vt in quæſtione adeſſe liceret pernegatum, & quæſtionem habitam fuiſſe de calice & menſa in præſentia Præfecti & eius cohortis, aſſiſtentibus cum Ethnicis, tum Iudæis. Id principio nobis incredibile videbatur, niſi ex ipſis actorum monumentis demonſtratum fuiſſet. Certè nobis magnæ admirationi fuit, vt etiamnum vobis eſſe puto. Atqui ne Presbyteris quidem adeſſe permittitur in myſterijs, cum tamen ipſi quoque ſacrorum adminiſtri ſint. Iam quis non execretur, ſub externo iudice, præſentibus Catechumenis, & quod peius eſt, Ethnicis & Iudæis, Chriſtianiſmum blaſphemantibus, quæſtionem de ſanguine & corpore Chriſti haberi? Nam ſi omnino delictum aliquod perpetratum fuiſſet, oportebat de eo in Eccleſia inquiri ſub legitimis Clericis.]

Obiter aduerte, perperam & contra fidem Græci contextus interpretem addidiſſe, *in myſterijs adeſſe non poſſe Sacerdotes* Cum dicendum fuiſſet *prohibiti minores Sacerdotes adeſſe iudicijs de myſterijs*, quæ iudicia ſunt Epiſcoporum propria. Hoc ergo eſt quod Nazianzenus expoſtulabat, in iudices *ſanctorum*, hoc eſt calicis confracti, & litis inuoluentis myſterium Euchariſtiæ, fuiſſe aſſumptos homines non initiatos, & extra clerum: cum ne ipſi quidem ſimplices Sacerdotes, potuiſſent iudices eſſe in ea cauſa. Itaque liquido *ſanctorum iudices* apud Nazianzenum, non ſunt iudices perſonarum ſacrarum, ſed myſteriorum auguſtiſſimorum. Ab his *ſanctis* iudice Arnobio in Pſalmum 82. dicitur *ſanctuarium*. Ait enim [ſanctuarium Dei eſt, vbi myſteriorum ſunt repoſita Sacramenta. Ibi caro cœleſtis, ibi ſanguis diuinus] Euſebius 10. hiſtor. cap. 4. vocat *ſanctuarium ſanctuariorum*. Tametſi liquet torrentem reſragari, non video quid vetet, *Sanctorum communionem* quæ in ſymbolo Apoſtolorum proponitur, de diuinæ Euchariſtiæ participatione accipere, ita vt illud *Sanctorum*, non *Sanctos*, ſed *Sancta* in neutro genere deſignet, hoc eſt ſancta antonomaſticè dicta, quorum participatio paſſim dicitur *communio*. Cui opinationi aliquatenus fauet Gulielmus Durandus in Rationali lib. 4. c. 25. num. 26. Itémque S. Bonauentura 1. p. Centiloquij ſect. 38. quatenus aiunt, ait, in eo ſymboli articulo, exprimi vel communionem ſanctarum inter ſe perſonarũ, vel communionẽ Sacramentorum. At inter Sacramenta, eminet Euchariſtia. Et fortaſſis etiam S. Bonauentura vſurpauit ibi *Sacramenta* pro ſola diuina Euchariſtia vt factum eſt à S. Ambroſio in opere de Sacramentis, & ab alijs ſupra recenſitis V. *Sacramenta*. Apertiùs ſuffragatur Innoc. III. lib. 2. de Myſterijs c. 51. latè ac ex inſtituto idipſum confirmat Auguſtinus Bernal. diſp. 30. de Sacram. ſect. 2 §. 2. cuius præcipuum argumentum eſt, Euchariſtiam quoad dignitatem, difficultatem, & explicitam credendi obligationem, non debet cenſeri inferiùs Baptiſmi ac Pœnitentiæ Sacramentis, per quæ confertur remiſſio peccatorum propoſita inter Symboli articulos: Communio verò ſanctorum, accepta pro ſocietate ſatisfactionum ac precum fideique, & ſpiritus, ſpei quoque eiuſdem hæreditatis inter fideles, (quo pacto communionem in ſymbolo expreſſam interpretatur Petrus Damianus opuſc. 11. cap. 10.) facilè cenſetur incluſa in articulo illo quo profitemur ſanctam Eccleſiam Catholicam; tanquam virtualiter ibi deliteſcens, vt Suarez fatetur diſp. 15. de Fide ſect. 4. num. 10. Non occurrit, quod hanc expoſitionem *Sanctorum* in eo ſymboli articulo labefactet indeclinabiliter. *Sancta ſanctorum*.

Origenes hom. 15. in Leuit. Acta S. Claræ cap. 14. apud Surium 12. Aug.

Chriſtum ratione Incarnationis dici *Sanctum ſanctorum* optimè tradit Sophron. ſerm. de Aſſumpt. dicens. [*Quod naſcetur ex te ſanctum vocabitur Filius Dei*: Et verè ſanctum, & ſanctum ſanctorum. Vnde & illa ſancta ſanctorum dicuntur; quæ illa ſeruabant, quibus ille figurabatur qui veraciter ſolus ſancta ſanctorum dicitur. Hic enim eſt de quo idem Archangelus Gabriel Danieli loquitur, inter cœtera quæ futura oſtendit, dicens, *& impleatur viſio & prophetia, & vngatur ſanctus ſanctorum*] At nihil minus hîc in Sacramento habet Chriſtus, quàm in puncto Incarnationis. Eſt ergo hîc quoque *ſanctus ſanctorum*. Et ita Origenes homil. 13. in Leuit. *in fine*, tractans præceptum de panibus propoſitionis in ſancto comedendis, quia ſancta ſanctorum ſunt. Addit enim alloquens Chriſtianum. [Simili modo etiam tibi lex iſta proponitur; vt cum acceperis panem myſticum, in loco mundo manduces eum. Hoc eſt, ne anima contaminata & peccatis polluta, dominici corporis Sacramenta percipias. *Quicumque enim* (inquit,) *manducauerit panem, vel biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & ſanguinis Domini. Probet autem ſe vnuſquiſque, & tunc de pane manducet & de calice bibat*. Sancta enim ſanctorum ſunt. Vides quomodò non dixit *ſancta* tantùm modò, ſed *ſancta ſanctorum*. Vt ſi diceret cibus iſte ſanctus, non eſt communis omnium, nec cuiuſcunque indigni, ſed ſanctorum eſt.] Nec aliter Heſychius lib. 6. in Leuit c. 22. [Sancta ſanctorum ſunt propriè Chriſti myſteria, quia ipſius eſt corpus de quo Gabriel ad Virginem dicebat, *Spiritus Sanctus ſuperueniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi. Ideò quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei*. Sed & Iſaias. *Sanctus Dominus & in altis habitat*; in ſinu videlicet Patris.] Annuit latè S. Cyrillus l. Glaphyrorum in Leuit. cap. 2. vbi latè de hominis ſanctificatione per hæc ſancta. Optimè item in hanc ſententiam, Gregorius Nyſſenus lib. de Vita Moſis tradens allegoriam Moſaïci ſancti ſanctorum. [Quæ intus erant, (inquit,) *Sancta ſanctorum* nominabantur, ad quæ multitudo peruenire non poterat. Hæc rerum veritatem ſignificant. Veritatem hanc, myſterij noſtri dicunt, rem ſanctam, & ſanctam ſanctorum, & multis incomprehenſibilem. Hæc veritas in adytis tabernaculi conſtituta, abſque curioſitate aliqua intelligi ac recipi debet. Credendum enim eſt, ita eſſe vt Eccleſia prædicat.]

Guerricus Abbas ſerm. 6. de Purificat. non modò agnoſcit Euchariſtiam eſſe *ſancta ſanctorum*, ſed etiam egregiè ad eam accommodat, quæ præſcribebantur de ſanctis in lege veteri. Eius hæc eſt oratio. [Quamdiu manſeris quis

in

in ſanguine purificationis ſuæ, ſanciuit æternâ iuſtitia, ſicut ſcriptum eſt in lege Moyſi, vt omne ſanctum non tangat, nec ingrediatur ſanctuarium donec impleantur dies purgationis eius. Viderint ergo qua fronte ingrediatur ſanctuarium, qua conſcientia non ſolùm tangant *ſancta*, ſed etiam tractent & ſumant *ſancta ſanctorum*, qui ſcilicet nondum liberati de ſanguinibus, nullum tamen ſuæ purificationis ſtudium gerunt. An non audiunt proteſtantem & dicentem; *cum extenderitis manus veſtras, auertam oculos meos. Manus enim veſtra, ſanguine plena ſunt.* Quid enim ſi mundus ſum à ſanguine alieno, & conculcari me Dominus videt in ſanguine proprio? ſicut de Ieruſalem loquitur per Ezechielem quid inquam mihi proderit, ſi veloces non ſunt pedes mei ad effundendum ſanguinem proximorum, & veloces ſunt affectus mei ad acquieſcendum carni & ſanguini? De quibus dicit Apoſtolus *quia caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt. Maledictus* (inquit Ieremias,) *qui prohibet gladium ſuum à ſanguine*; ideſt qui vitia carnis & ſanguinis, ſibi parcit abſcindere. *Libera me de ſanguinibus, Deus Deus ſalutis meæ*, ne cum ſanguine purificationis meæ, ſanctuarium ingrediens aut ſancta contingens, reus inueniar corporis & ſanguinis tui, indignè manducans & bibens. Veruntamen gratias tibi Deus, Deus ſalutis meæ qui in hoc ipſum, pretioſum tuum fudiſti ſanguinem; vt immunditiam noſtri purificares ſanguinis, tactúmque peccatricis ſanguine fluentis ſed ſalutem deſiderantis, non abhorreres; ſciens nimirum quod nullus poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine; niſi tu qui ſolus es, nec ſanis ſed malè habentibus, meliùs tamen habere cupientibus, medicus opus eſt. Tangere itaque ſanctum ſanctorum, ſicut illis quos delectat in ſanguine ſuo verſari iudicium eſt mortis, ſic qui deſiderant purificari, remedium eſt ſalutis, iuxta Prophetiam Simeonis, quia *poſitus eſt in ruinam & in reſurrectionem multorum.*]

Tandem S. Dionyſius Alexand. in Epiſtol. Canon. cap. 2. agens de mulieribus, quibus accidit ſecundùm conſuetudinem fœminarum & quærens eſſentne ad diuinæ Euchariſtiæ participationem admittendæ; reſpondet; non eſſe quidem arcendas ab oratione. Omnino autem prohibendas eſſe acceſſu ad Sancta ſanctorum; *εἰς τὰ ἅγια καὶ εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων.*

Sanctum.

S. Cypr. lib. de Lapſis.

Vox *ſanctum*, poteſt ſubſtantiuè & adjectiuè accipi; & vtróque modo, corpus Chriſti in Euchariſtia, dici poteſt *ſanctum*. Adjectiuè quidem, iuxta illud Auguſtini Tract. 6. in Ioan. [Et ſancta poſſunt obeſſe. In bonis enim ſancta ad ſalutem inſunt, in malis ad iudicium. Certè enim fratres, nouimus quid accipiamus, & vtique ſanctum eſt quod accipimus; & nemo dicit non eſt ſanctum. Et quid ait Apoſtolus? *Qui autem manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit.* Non ait, quia illa res mala eſt, ſed quia ille malus malè accipiendo, ad iudicium accipit, bonum quod accipit.] Verùm apud S. Cyprianum lib. de Lapſis, Euchariſtia abſolutè atque adeò ſubſtantiuè, *ſanctum* appellatur. Et eodem ſenſu Hincmarus Opuſc. de Diuortio ad interrog. 13. accipit de Euchariſtia illud Matth. 7. *nolite dare ſanctum canibus.* Eodem ſenſu loquitur Tertullianus lib. de ſpectac. cap. 25. verbis illis. [Auertat Deus à ſuis tantam voluptatis exitioſæ cupiditatem. Quale eſt enim de Eccleſia Dei in Diaboli Eccleſiam tendere? De cœlo (quod aiunt,) in cœnum? illas manus quas ad Dominum extuleris, poſtmodùm laudando hiſtrionem fatigare? Ex ore quo *Amen* in SANCTVM protuleris, gladiatori teſtimonium reddere? *εἰς αἰῶνας*, alij omnino dicere niſi Deo Chriſto?] *Amen* in ſanctum proferre, idem eſt, quod ad excipiendam vel adorandam Euchariſtiam manus attollere, conteſtando veritatem corporis Chriſti in eo quod exhibebatur; quæ conteſtatio fiebat per vocem *Amen*, idem ſignificans ac *VERVM*, vt ſupra ſect. 4. c. 2. ex S. Ambroſio eſt monſtratum. Itaque manus efferre in ſanctum, eſt manus attollere ad Euchariſtiam ſiue excipiendam, ſiue adorandam. Qui poſterior ritus, etiamnum viget in ſimplici popello. Videmus enim cum confeſtim à conſecratione, cum attollitur diuina hoſtia & calix conſecratus, manus expaſſas attollere, eáſque poſt demiſſam à Sacerdote ſuper altare diuinam Euchariſtiam, obuertere in faciem ſuam. Sublatio manuum, ad cultum à ſupplice exhibitum pertinet; & quidem cum conteſtatione puritatis ac nitoris operum, vt D. Auguſtinus philoſophatur in Pſal. 62. ad illud, *& in nomine tuo leuabo manus meas*; nec non S. Chryſoſtomus in Pſal. 140. ad illud *eleuatio manuum mearum.* Decet enim orantis manus puras eſſe atque virgineas vt de Moſe dixit Philo lib. de Charit. Poteſtque eodem referri quod Caſſiodorus lib. de Anima cap. 16. obſeruat, decem digitos manibus, totidémque pedibus collatos eſſe; vt opera noſtra greſſúſque omnes Decalogo conformentur. Obuerſio verò atque reductio manuum ad faciem, eſt tacita precatio, vt ſanctitas ex adoratione Euchariſtiæ hauſta, refundatur in totum adorantem. Quod Cyrillus Hieroſol. Catech. 5. Myſtago. facere monebat poſt exceptum manibus Chriſtum. Quare ritus ille piæ plebeculæ, attollendi manus expaſſas ad Euchariſtiam, redolet antiquum vſum à Tertulliano expreſſum verbis illis, *manus quas ad Dominum extuleris*, proferendo *Amen in ſanctum.* Addebat etiam Tertullian. dici tunc ſolitum *εἰς αἰῶνας*, id quod etiam habet S. Irenæus lib. 1. c. 10. & idipſum eſt quod etiamnum Eccleſia in ſacro Miſſæ ritu frequentat, initio præfationis dicens, *per omnia ſæcula ſæculorum.*

Onomaſticon Euchariſticum.

Sanctificatio.

Autor Operis Imperf. in Matth. homil. 17. *in fine*, ſic habet. [Non eſt tacendum, quoniam aliud eſt ſanctificatio, aliud ſanctificatum. Sanctificatio enim eſt, quod alterum ſanctificat; ſanctificatum autem, alterum ſanctificare non poteſt, quamuis ipſum ſit ſanctum. Vt puta, ſignas panem tuum quem manducas, (ſicut ait Paulus, *ſanctificatur enim per verbum Dei & orationem*:) ſanctificaſti eum, non feciſti ſanctificationem. Quod autem Sacerdos de manu ſua dat, non ſolùm ſanctificatum eſt, ſed etiam ſanctificatio, quoniam hoc non ſolùm datur quod videtur, ſed etiam illud quod intelligitur. De ſanctificato ergo pane, licet & animalibus iactare, & infidelibus dare, quia non ſanctificat accipientem: Si autem tale eſſet quod de manu

Sectio V. Sacerdotis accipitur, quale eſt quod in menſa manducatur, omnes de menſa manducarent, & nemo de manu Sacerdotis acciperet. Vnde & Dominus in via, non ſolùm benedixit panem, ſed de manu ſua dedit Cleophæ & Socio eius. Et Paulus nauigans, non ſolùm benedixit panem, ſed de manu ſua porrexit Lucæ, & cæteris diſcipulis ſuis. Quod autem de manu porrigitur, nec animalibus dandum eſt, nec infidelibus porrigendum, quia non ſolùm ſanctificatum, ſed etiam eſt, & ſanctificat accipientem.]

Scabellum pedum Domini.

S. Ambroſ. lib. 3. de Spir. ſancto cap. 12. & D. Aug. in Pſal. 98. ad illud *adorate ſcabellum pedum eius.*

Secreta omnium in ſe myſteriorum ſummam continentia.

Creditus Cypr. ſerm. de Cœna Dom.

Semina vitæ,

Paſchaſ. lib. de Sacram. cap. 12.

De his vitæ ſeminibus, quibus iuxta Paſchaſium Virgines generantur, illud quoque perelegantes à Methodio ſcriptum eſt in Sympoſio. [Rectè Apoſtolus ad Chriſtum retulit illa de Adam. Sic enim maximè congruet, ex oſſibus eius & ex carne eius Eccleſiam eſſe factam, propter quam relicto Patre in cœlis, deſcendit Verbum & adhæſit vxori, & dormiuit ſoporem paſſionis moriens pro ea, vt exhiberet ſibi Eccleſiam glorioſam, & omnis maculæ expertem, emundans lauacro ad excipiendum ſpirituale & beatum ſemen, quod ipſe inſonat & inſerit in profundo mentis. Excipit autem illud ipſum ſemen, & format Eccleſiâ, inſtar vxoris ad generandam virtutem & alendam. Hac enim ratione impletur illud, *creſcite & multiplicamini*, capiente Eccleſia incrementum, per congreſſum & communionem Verbi quod adhuc ad nos ſe dimittit, & ſoporem capit ſecundum commemorationem paſſionis.]

Quomodò Euchariſtia ſit ſemen ex quo genus Chriſtianum eſt multiplicatum, & propagata ſpecies humana in Chriſto, egregiè attingitur Pſal 21. iuxta Euſebij interpretationem, & optimè illuſtratur à Gerſone Tract. 9. ſuper Magnificat pattit. 4. §. *Nonum bonum.*

Poſſumus etiam Euchariſtiam nominare ſemen vitæ, quis eſt in nobis cauſa reſurrectionis corporum, vt latè dictum eſt V. *Pignus reſurrectionis.* Nam hæc ſemen vitæ inſinuare voluit S. Paulinus Natali 6. S. Felicis eum dixit.

Præſidet ipſe ſuis ſacer oſſibus, oſſáque ſancti
Corporis in tumulo, non obſita puluere mortis:
Arcano æterna ſed prædita ſemine vitæ,
Viuificum ſpirant animæ victricis odorem.

Particeps quippè fuerat Euchariſtiæ dum vita ſupereſſet, & eo titulo inerat ſacro corpori ſemen vitæ & ius ad reſurrectionem. Verùm eo loco probabilius eſt aliò ſpectaſſe S. Paulinum, nempè ad ius quod cœpetit martyribus vt quorum corpora vaſtata ſunt pro Chriſto, eorundem tediuiua deníque & glorioſa ſiſtantur ab eo cui vixerunt & mortui ſunt. Qua ratione S. Ambroſius ſerm. de SS. Nazario & Celſo, *honoro* (ait) *in cineribus ſemina æternitatis.*

Seruitus incruenta, atque hoſtia non carnalis, ſed mentis atque ſpiritus.

S. Chryſoſtomus in Liturgia.

Propè eadem leguntur apud S. Baſilium in Liturgia. Concilium item Epheſinum, vocat Euchariſtiam *incruentam ſeruitutem*, nempè ſupremam, ſiue latriam, de qua ſuperiùs eo verbo. Officias verò quibus Melancthon & ſectarij hunc Euchariſtiæ titulum offuderunt, diſpellit validè Lindanus lib. 4. Panop. c. 53. Hanc ſeruitutem ſolus Sacerdos exhibet, vt benè affirmat Philip. Abbas lib. de Contin. Clerico. c. 107. docens quàmuis multiples ſit ſeruitus altaris, alijs communicabilis; hanc tamen eſſe ſolius Presbyteri. [Cuius eſt ſacro manus vncta liquore, in altari corpus Chriſti conficit ſacro ore, eùm ſubſtantiam panis & vini veraciter corruptibilem, nullo penitus dubitante, ſigno crucis & virtute verborum adhibita, reddit incorruptam, adſcriptam, ratam, ſpiritu efficaciter operante; ita quidem vt viſibilis ſpecies oculis non appareat tranſmutata; ſubſtantia verò, certa fide tenetur eſſe in aliud inuiſibiliter tranſmutata]

Signa venerabilia per quæ Chriſtus ſignatur & ſumitur.

S. Dionyſ. Eccleſ. hier. cap. 3. p. 2.

Signum corporis Chriſti.

S. Auguſt. lib. contra Adimant. c. 12. habet hæc verba. [Dominus non dubitauit dicere, *Hoc eſt corpus meum*, cum ſignum daret corporis ſui.] In hoc D. Aug. loco, triumphum ſibi canunt Aduerſarij. Nec Catholici eodem modo illum expediunt. Quidam dixerunt eſſe aſſumendum, vt refert Torrenſis in Confeſſ. Aug. lib. 3. cap. 6. §. 5. Negat Guitmundus lib. 2. Euchariſtiam dici ab Aug. ſignum Chriſti, aut paſſionis, vnde Bereng. inde argumentanti, ſic reſpondet. [Nuſquam Aug. in lib. de Doct. Chriſtiana, cibum altaris Domini, ſignum vel figuram vocauit; ſed celebrationem Dominici corporis, ſignum dixit, quod idem & nos credimus. Nam quoties celebratio corporis & ſanguinis Domini agitur, non equidem Chriſtum iterum occidimus, ſed mortem eius in ipſa & per ipſam celebrationem memoramus. Eſtque ipſa celebratio, paſſionis Chriſti quædam commemoratio. Commemoratio autem paſſionis Chriſti, ipſam paſſionem ſignificat. Celebratio igitur corporis & ſanguinis Domini, paſſionis Chriſti eſt ſignũ: Et hoc eſt quod ait B. Auguſtinus.] Vera reſponſio, cui deníque ſubſcribit Guitmundus, affirmat, ex mente. D. Aug. Chriſtum Sacramentaliter poſitum, eſſe ſignum corporis Chriſti, mactati viſibiliter in Cruce. Quo item pacto, Chriſtũ in Euchariſtia, inter ſigna numerat lib. 3. de Doct. Chriſt. c. 9. Egregiè omnino ac fusè quomodo Chriſtus in Euchariſtia ſit ſimul ſignum & res ſignificata, exponit Beſſarion. lib. de Verbis conſecrationis, ſuppoſitione 1.

Signum vnitatis.

Auguſtin. Tract. 26. in Ioan.

Signum fœderis inter nos ac Deum.

Guitmundus lib. 2. alluſionem hanc ad arcum in nubibus, ſic exprimit. [Cibum altaris Dominici, & propter virtutem diuinitatis in eo pleniſſimè habitantis, noſtræ ſalutis effectiuum, & quoniam pretium noſtrum eſt, eiuſdem ſalutis noſtræ credimus ſignificatiuum. Chriſtus deníque inter Deum & homines mediator, dum nobis ſemper velut arcus in nubibus eſt diuina conſiſtens & humana ſubſtantia fulget in prædicatoribus: eúmque Pater pro nobis interpellantem ſemper aſpicit, inter Deum & homines ſignum eſt fœderis ſempiterni iuxta

quod

quod scriptum est, *ponam arcum meum in nubibus, & erit signum fœderis mei inter me & inter terram.* Huius quoque diuini fœderis, huius tam salubertimæ pacis, sacrosancta altaris oblatio, à nobis creditur signum.]

Signacula mysteriorum diuinorum.

S. August. hom. vltima ex 50. cap. 9.

Similitudo carnis & sanguinis.

S. Ambros. lib. 4. de Sacr. cap. 4. Pasch. lib. de Sacr. cap. 13. V. supra. V. *Imago.*

Similitudo mortis Christi.

S. Ambros. lib. 4. de Sacrament. cap. 4.

Quomodò Eucharistia dicatur *similitudo mortis Christi*, perspicuum esse potest ex dictis sect. 3. cap. 5. & ex latè disputatis à Durando Troarnensi libro contra Berengarium tota parte quinta. Nunc obiter idem illustrari potest, ex eo quod Græci in Enchologio, cum aiunt de ritu lauandi altare feria S. Magnæ hebdomadæ, altare vocant, *salutaris sepulchri figuram.* Et Sanct. Germanus in rerum Eccles. Theoria, altare ait esse, *sepulchrum Domini.* Scitè Simeon Thessalonicensis l. de templo. c. de Sacra mensa, altare appellat, *locum Dei, requiem, propitiatorium, magni sacrifici; officinam, Christi monumentum.* Affine est, quod sacrum corporale suppositum Christo in altari, dicitur referre Sindonem mundam à Iosepho & Nicodemo adhibitam, vt habetur c. *consulto* de Consecr. dist. 1. & apud S. Germanum supra, nec non apud Bedam in c. 44. Marci, ac his verbis apud Isidorum Pelusiotam l. 1. Epist. 123. [Pura illa Sindon quæ sub diuinorum donorum ministerio expansa est, Iosephi Arimathensis est ministerium. Vt enim ille Domini corpus sindone inuolutum sepulturæ mandauit, per quod vniuersum mortalium genus resurrectionem percepit: Eodem modo nos, propositionis panem in sindone sanctificantes, Christi corpus sine dubitatione reperimus, illam nobis immortalitatem fontis in modum proferens, quam Saluator IESVS, à Iosepho funere elatus, posteaquàm à morte ad vitam rediit, largitus est.] Hoc Nyssenus orat. 1. de Resurrect. ad nitorem ac puritatem excipientis Christum in corpore suo, accommodauit, eo quod Euangelista, sindonem excipiendo Christi corpori adhibitam, conceptis verbis appellet *sindonem mundam.*

Speculum & ænigma per quod nunc videmus Deum.

Theodoretus 1. Cor. 13.

Spes resurrectionis.

Optatus lib. 6. Vide supra V. *Pignus resurrectionis.*

Spiritus gratiæ.

Apostolus Heb. 10. vt interpretantur Dionys. Alexand. Epist. ad Paulum Samosat. Sanctus Cyrillus lib. 4. pentab. Sanctus Chrysostomus & Theophilactus Heb. 10. denonciat horrenda supplicia ei qui sanguinem Testamenti pollutum duxerit, & Filium Dei conculcauerit, ac spiritui gratiæ contumeliam fecerit, indignè communicando. Non ait *gratia spiritus*, vt dicendum fuisset si egisset de qualitate gratiæ: cui etiam non diceret fieri contumeliam, quæ in solam personam viuentem ac videntem cadit. Ait ergo *spiritui gratiæ*, quæ est gratia substantialis, siue αὐτόχαρις. Adducti iam sunt alibi, qui de Eucharistia eum locum interpretati, & spiritum illum gratiæ Christum intelligentes, inde admodùm terruerint malè communicantes. Nunc addo Cæsarium Dialo. 3. qui prolato in eandem rem proposito Apostoli loco, addit. [Conculcat autem Dei Filium, & sermonem Dei, qui mystica eius pocula, intrepidè manibus rapacibus & aduersùs proximum eleuatis, sumit; veluti communem panem & vinum reputans, quæ in oculis mentis fidelibus sunt, ipse Deus. Viuus est enim sermo Dei & efficax, & penetrantior quouis gladio vtrinque incidente, & pertingens vsque ad diuisionem animæ & corporis; compagúmque & medullarum; & discretor cogitationum & mentis conceptorum, quemadmodùm ipse per Paulum inquit. Nam neutro modo perit, etiamsi partim clauis configatur, partim fluat. Nec item absumitur, cum perinde vt aër ab omnibus percipiatur, & nihilominus maneat Deus idem haud imminutus.] Comparatio est, qua Christi in Eucharistia, post tot sumptiones in consumptionem, exposuerat Dialo. 1. *Omnmasti con Eucharisticum.*

Spiritus oris nostri.

Threno. 4. ex interpretatione Sancti Bernardi serm. 48. in Cant. & serm. vnico de Natiuit. Virg.

Hîc modus loquendi de Christo Sacramentaliter constituto, est omnino multorum Patrum; qui Christum hîc appellant *Spiritum.* Sanctus Athanasius lib. de Humana natura suscepta contra Apollinarem, tractans conuenientias Christi & Spiritus sancti sic habet: [Cum rursus Dominus de seipso verba facit, *Ego sum panis viuus qui de cœlo descendi.* Alibi Spiritum sanctum appellat panem cœlestem, *panem nostrum ἐπιούσιον da nobis hodie.* Docuit enim nos vt posceremus in precibus nostris in hoc seculo, panem ἐπιούσιον hoc est *futurum*, cuius primitias habemus, quia in communionem corporis Dominici admissi sumus; quemadmodùm ipse dixit, *panis quem ego dabo, pro mundi vita est.* Spiritus enim viuificans est caro Domini, quoniam ex spiritu viuificante, concepta est. Quod enim ex spiritu nascitur, Spiritus est.] In primis verbis, non tam videtur S. Athanasius docere Spiritum sanctum esse panem illum quem in Oratione Dominica petimus, quàm monstrare affinitatem quæ est inter Christum & Spiritum sanctum, per hoc quod vterque, vt in se est spiritus, ita panis est & alimentum spiritus nostri. Habet ergo Christum cibum factum in Eucharistia, pro spiritu. Idem Tract. de Verbis Euang. *quicunque dixerit*, &c. Tractans cuiusmodi sit peccatum contra Spiritum sanctum, quod dicitur irremissibile, monstrat sic dici peccatum contra Deitatem Filij, & ea quæ de Christo non patebant corporeis oculis, quod illustrat exemplo Eucharistiæ, in qua Christus dicitur *Spiritus.* [Istiusmodi (inquit,) characterem, etiam in Ioannis Euangelio vidi, vbi de esu corporis disputans, ac propterea multos scandalizatos conspiciens, ita locutus est. *Hoccine vos scandalizat? Quid si igitur Filium hominis spectaueritis ascendentem vbi priùs erat? Spiritus est qui viuificat, caro non prodest quicquam. Verba quæ ego locutus sum vobis, Spiritus sunt & vita.* Hîc enim de vtróque, carne & Spiritu suo, locutus est: & Spiritum à carne discriminauit, vt non solùm in eo quod

oculis

Sectio V.

oculis apparebat, ſed naturam quoque inuiſibilem credentes, diſceremus, ea quæ loqueretur, non carnalia eſſe, ſed ſpiritualia. Quot enim hominibus corpus eius ſuffeciſſet ad cibum, vt vniuerſi mundi alimonia fieret? Sed propterea aſcenſionis ſuæ in cœlum mentionem fecit, vt eos à corporali intellectu abſtraheret, ac deinde carnem ſuam de qua locutus erat, cibum è ſupernis cœleſtem, & ſpiritualem alimoniam, & ab ipſo donandam intelligerent. *Quæ enim locutus ſum vobis* (inquit,) *ſpiritus ſunt & vita.* Quod perinde eſt ac ſi diceret, corpus meum quod oſtenditur & datur pro mundo, in cibum dabitur, vt ſpiritualiter vnicuique tribuatur; & fiat ſingulis tutamen, præſeruatióque reſurrectionem vitæ æternæ.

Eodem ſpiritus nomine, Chriſtum in Euchariſtia donat S. Cyrillus lib. 4. in Ioan. cap. 24. tractans illud, *Spiritus & vita ſunt.* [Totum (inquit) corpus ſuum viuifica ſpiritus virtute, plenum eſſe oſtendit. Spiritum enim hîc, ipſam carnem nuncupauit: non quia naturam carnis amiſerit, & in ſpiritum mutata ſit: ſed quia ſummè cum eo conjuncta, totam viuificandi vim hauſit. Nec turbari propter hoc decet. Nam qui Domino conglutinatur, vnus cum eo ſpiritus eſt. Quomodo igitur caro ſua, vnâ cum eo non appellabitur? Huiuſmodi ergo eſt, quod dicitur; Putatis (inquit,) me dixiſſe, viuificum natura ſui terreſtre hoc eſſe corpus. Ego verò de ſpiritu & de vita æterna locutus ſum.] Habet ibidem, ac ſuperiori capite, alia in eam ſententiam.

S. Damaſcenus 4. fid. cap. 14. probat Euchariſtiam eſſe panem ſuperſubſtantialem, & panem futurum, ac tuendæ, noſtræ ſubſtantiæ internæ neceſſarium. [Viuificus etenim ſpiritus eſt caro Domini, quandoquidem ex viuifico ſpiritu concepta eſt. Quod enim ex ſpiritu natum eſt, ſpiritus eſt. Quæ tamen non eò à me commemorata ſunt, vt corporis naturam ſubmoueam, ac de medio tollam, verùm vt illud viuificum eſſe ac diuinum oſtendam.]

Subſcribit F. Bartholomæus Ferrarienſis lib. 2. de Chriſto abſcondito, qui illud Chriſti, *Spiritus eſt qui viuificat, caro non prodeſt quicquam*; ita exponit. [Spiritus ideſt corpus in Sacramento ſpiritualiter, (ſiue ad modum ſpirituum conſtitutum,) viuificat. Caro autem, ideſt corpus carnale, ſcilicet pro ſpeciebus carnalibus, vt in macello, non prodeſt quicquam.] Iure igitur Chriſtus in Euchariſtia, cum habeat rationem ſpiritus, & nomine *ſpiritus* à Patribus conſentaneè ad ſcripturas donetur, dici potuit *ſpiritus oris noſtri*, quia ore ſuſcipitur.

Stipendia diuina.

Petrus Bleſenſ. carm. de Euchariſt. cap. 24.

Stipendium militiæ noſtræ.

Paſchaſius lib. de Sacram. cap. 8.

Subſtantia viuificatrix, & ipſius Dei propria facta, per quam peccatorum remiſſio, & æterna vita dona præſtantur.

Caſſiod. in Pſalm. 109.

Supplementum viuificum Dominici corporis.

Creditus Auguſtinus lib. 2. de Viſitat. Infirmo. cap. 4.

Illud *Dominici corporis*, ſumitur intranſitiuè, ita vt ſit ſenſus: ſume illud ſupplementum, quod eſt ipſummet Domini corpus. Cuius autem rei ſupplementum, Euchariſtiam dicat hîc Autor, obſcurum eſt. An enim extremæ vnctionis, de qua immediatè ante egerat? Eius ſanè effectum perficit, & eatenus eam conſummat, & ſupplet Euchariſtia. An ſupplementum intelligit operum noſtrorum, & prouentus qui deficit morientem minùs inſtructum ſanctis actionibus? Hoc magis inſinuant hæc ſanè eximia quæ ibi habentur. [Illud etiam viuificum Dominici corporis ſupplementum, ſuſcipere fili mi non renuas; quin potiùs illud auidiſſimè quæras, fideliter comedas. Cibus enim ille incomparabilis, & ineffabilis viaticum tibi erit ſaluberrimum, redemptionis tuæ pretium, redemptoris monimentum, & redempti munimentum.]

Si ſupplementum accepiſſet hîc autor, pro eo quod ſuppleuit & compleuit antiqua ſacrificia, éſtque illis omnibus ſubſtitutum, haberet adſtipulatorem verum Auguſtinum in Pſal. 39. aureo planè loco qui ſic habet. [*Sacrificium & oblationem noluiſti*, ait Pſalmus Deo. Antiqui enim, quando adhuc ſacrificium verum quod fideles norunt, in figuris prænunciabatur, celebrabant figuras futuræ rei; multi ſcientes, ſed plures ignorantes. Nam Prophetæ, & ſancti Patriarchæ, nouerant quod celebrabant. Cætera autem multitudo iniqua, carnalis ſic erat, vt fieret de illa quod ſignificaret poſteriora ventura. Et venit ſublato illo ſacrificio primo, ſublatis holocauſtis arietum, hircorum, vitulorum, cæterarúmque victimarum. Noluit illa DEVS. Quare illa noluit? Quare primò voluit? Quia illa omnia quaſi verba erant promittentis, & verba promiſſiua cum venerit quod promittunt, iam non enunciantur.] Et mox. [Sacrificia ergo illa, tanquam verba promiſſiua ablata ſunt. Quid eſt quod datum eſt completiuum? Corpus quod noſtis, quod non omnes noſtis, quod vtinam qui noſtis omnes, non ad iudicium noueritis. Videte quando dictū eſt; Chriſtus enim ille eſt Dominus noſter, modò loquēs ex membris ſuis, modo loquens ex perſona ſua. *Sacrificium* (inquit,) *& oblationem noluiſti.* Quid ergo? Nos iam hoc tempore ſine ſacrificio dimiſſi ſumus? Abſit. *Corpus autem perfeciſti mihi.* Ideò illa noluiſti vt hoc perficeres. Illa voluiſti antequam hoc perficeres. Perfectio promiſſorum, abſtulit verba promittentia. Nam ſi adhuc ſunt promittentia, nondum impletum eſt quod promiſſum eſt. Hoc promittebatur quibuſdam ſignis. Ablata ſunt ſigna promittentia, quia exhibita eſt veritas promiſſa. In hoc corpore ſumus, huius corporis participes ſumus; quod accipimus, nouimus, & qui non noſtis noueritis, & cum didiceritis, vtinam non ad iudicium accipiatis. *Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit.* Perfectum enim eſt nobis corpus, perficiamur in corpore.]

Symbola corporis & ſanguinis Chriſti.

Theodor. in Pſal. 109.

Symbola diuinorum Sacramentorum.

Theodoretus in Hiſtor. Religioſa cum de Simeone Stilite.

Symbolum vnitatis.

Concilium Trident. ſeſſ. 13. in Præfatione & cap. 2.

Symbola myſtica quæ Deo à Sacerdotibus offeruntur.

Theodoretus

Theodoretus Dialo. 2.

Symbola noſtræ reſurrectionis.

Concilium 1. Nicænum.

Sumitur ibi *ſymbolum*, pro pignore & arthabone, ſpem certam ac ſecuritatem glorioſæ reſurrectionis præſtante. V. *Pignus reſurrectionis.*

Synaxis.

S. Dionyſius cap. 3. Eccleſ. Hierar.

Sic dictum Euchariſtiæ myſterium, quia populus ad illius celebrationem, tanquam ad ſupremum Dei cultum obſtringitur, & congregatur ſtatis temporibus, cenſent Alanus lib. de Euchariſt. c. 2. & Cornel. 1. Cor. 10. num. 56. adducto S. Dionyſio. At Lindanus lib. 4. panopl. cap. 37. & Genebrard. cap. 3. Liturgiæ, allegato item S. Dionyſio, aiunt nomen *Synaxeos*, non tam tributum eſſe Euchariſtiæ ob congregationem fidelium ad cultum Dei in eius confectione, quàm idcirco quod Euchariſtia, fideles eam percipientes, totos colligit in Chriſti complexus, & collectos à varijs ſtudijs quibus miſerè mortales diſtrahuntur, arctiſſimo cœleſtis amoris nodo ſtringit, cogitque in vnum. Pachymeres in cap. 3. Eccleſ. Hierar, non modò ratam haber hanc *Synaxeos* notionem; ſed etiam adducta priore, valdè eam improbat tanquam nimis humilem, nec redolentem S. Dionyſij ingenium. Indidem *ſynaxim* dici Euchariſtiam, confirmat Beſſarion Opuſc. de Verb. conſec. ſuppoſit. 2. Vocem *ſynaxeos*, Agathenſe Latinè reddidit *collectionem*. Alij *collectam* vocant: ſic enim *collectas celebrare*, *collectas agere*, idipſum eſt quod apud Tertullianum lib. de Fuga in perſec. *colligere*. Ex quo loco obiter emendum eſt, haud quaquam malè habere locum S. Irenæi lib. 3. cap. 3. vbi ſic legitur de Romana Eccleſia. [Confundimus eos quoquomodò, vel per ſui placentiam malam, vel vanam gloriam, vel per cœcitatem & malam ſententiam, præterquàm oportet colligunt.] Cimmerias tenebras in hoc verbo offuſas, expoſtulat Iacobus Billius l. 2. obſeruat. Sacram. cap. 5 putátque interpretem malè expreſſiſſe Græcam vocem *παρασυνάγειν*: & pro *conuentum agunt*, malè, certè, obſcurè, vertiſſe *colligunt*; melius eadem vox Græca apud Socratem lib. 5. hiſtor. cap. 21. expreſſa eſt per *conuentus agere*, cum de Sabbathio Nouatiano, relictis ſuis agente priuatos conuentus, ſermo eſſet. Ita Billius. Sed vides hanc caſtigationem loci ex S. Irenæo adducti, concidere ex dictis. *Colligere* enim, vt ex Tertulliano audiſti, idipſum eſt quod *conuentum agere*. Itaque non malè *ij qui aliter colligunt*, dictum eſt, pro diuerſæ ſectæ hominibus. Siue ita Græcam vocem *παρασυνάγειν* expreſſerit ipſe Irenæus, Latinè admiſtis pleriſque Græciſmis à Billio ſupra lib. 1. cap. 33. & 34. diligenter annotatis ſcribens, vt verius videtur; ſiua Græcè primùm opus illud ſcripſerit, vt latè contendit Briſſonius ad l. *Dominico* de ſpectacul. à pag. 63. ad 81. & poſtea ipſemet ad Rhodanuſiorum vſum vberiorem, Latinè fecerit, aut alius quiſpiam Græcus ſemilatinus, in eam rem contulerit operam, quod nunc non intereſt noſtra. Tantum quippe nunc contendimus, *colligere*, rectè dici, pro *ſynaxes agere*. Id quod præter Tertullianum diſertè habent Acta S. Saturnini & ſociorum 11. Febr. Vbi S. Martyr interroganti Ethnico reſpondet, *collegimus* id eſt fuimus in collecta, ſiue ſynaxi

V. ſupra V. *Collecta*. Eadem porrò res l. *conuenticula* C. de Epiſc. & Cler. vocatur *conuenticulum*, vt habetur ex Photio in Nomocan. tit. 3. cap. 14. & ex Balſamone ibid. Allucinati autem turpiſſimè, qui conuenticula, eo loco accepere pro coitionibus illicitis, rectè monſtrat Pancirolus lib. 2. Theſau. Variar. lect. cap. 168. euincens verum legis ſenſum eſſe, vetari conuenticulum ſiue collectam & ſynaxim aut ſacrum in domo priuata.

Onomaſticon Euchariſticum.

T

Telete.

S. Dionyſius Eccleſ. Hiet. cap. 3.

Donauit latio hanc vocem S. Auguſt. 10. Ciuit. c. 9. tametſi in alia materia, nempè in Theurgicis conſecrationibus, aptantibus animam ad ſuſceptionem ſpirituum, ac videndos Deos, iuxta magos Ethnicorum. Viues ibi, docet hoc nomen reſtrictum eſſe ad ſacrificium perfectum, cui nihil deeſſet. Multo ergo potiori ratione, hoc myſterium dici potuit *telete*, tanquam aptans animas ad ſuſceptionem ſpiritus, ac videndum Deum, vetéque perfectum & omnibus numeris abſolutum ſacrificium. Et hoc ſenſu Syneſius hoc myſterium vocat *τελετὴν ἀπόῤῥητον*. Myſterium arcanum. Et Lucianus, ſubſannans Chriſtiana myſteria, dixit Chriſtum in Palæſtina eſſe cruci confixum, eo quod inſtituiſſet nouam teletem, id eſt nouum ritum ſacrificij. An ad Lucianum perueſerat, iactata ab aliquibus fabula, de aſportata per Iudam è cœnaculo digredientem Euchariſtia, criminationibus ea ex cauſa congeſtis in Magiſtrum, vnde conſecuta eius damnatio? Fortaſſis per *noui ſacrificij ritum*, voluit Lucianus circumloqui nexam cum ſacrificio Religionem, quaſi diceret, damnatum & crucifixum fuiſſe Chriſtum, quia nouam plantarat Religionem. Hic igitur eſt ſenſus, quo iuxta notionem *teleta* à D. Auguſtino aſſignatam, Euchariſtia dici poteſt *telete*; id eſt perfectum ſacrificium.

Sanctus tamen Dionyſius qui hanc vocem Euchariſtiæ tribuit, videtur potiùs reſpexiſſe ad vim perfectricem & conſummatricem qua hoc Sacramentum pollet. Eam porro vim tantoperè extollit in hoc myſterio, vt neget cætera Sacramenta *τελετὰς* eſſe, niſi iſtud tanquã vltima conſummatio atque perfectio acceſſerit; proptereáque poſt ſingula alia conferri ſolet, vt notat S. Dion. maximè quando traduntur adultis. Indidémque infert S. Dionyſ. germanã cauſam, cur cum cætera omnia Sacramenta ſint etiã communiones noſtri cum Deo, & collectiones cum vno quod verè eſt vnum; ſoli tamen huic Sacramento antonomaſticè tributum ſit nomen *communionis* atque *ſynaxeos*. Quia videlicet alia Sacramenta non perficiunt noſtram cum Deo conjunctionem & communionẽ & abſque Euchariſtia amittunt nuncupationem *teleta*. Præter Sacramentorum verò perfectionem, eſt etiam Euchariſtia *telete*, quia noſtræ perfectioni maximè ſeruit. Io quam rem ſcitè S. Cyrillus lib. 3. de Ador. agens de inuitatione Iethro per Aaronem ad edendum panem ſic expreſſa Exod. 18. *Venit Aaron & omnes ſeniores Iſraël ad comedendum panem cum ſocero Moyſi coram Deo.* [Perfectos enim (inquit,) efficit nos pane viuenti, Chriſtus verior Aaron & perfectos reddit non Gentiles tantum, ſed cum illis permiſtos qui de

Sectio V.

de genere Iſraël, electi ſunt, quorum ſignram tenent illi ſeniores. Nec verò parum ſignificationis præ ſe fert illud, quod tanquam in conſpectu Dei panem manducare oporteat. Quid enim adeo ſub Dei oculis atque conſpectu, quàm myſtica menſa & hoſtia, quique eius participes ſunt.] Vide ſupra V. *perfectio*.

Huc pertinet locus ex oratione 19. Nazianz. vbi deſcribens quod in nocte Paſchali Patri ſuo grauiſſimè ægrotanti obtigerat, ei in ſacrificanti τὰ τελέιμια à Spiritu ſancto affuiſſe, hoc eſt iuxta Billij interpretationem, *ſanctiſſimam Euchariſtiam*. Miror tamen quorſum idem cæteroqui doctiſſimus Interpres addat hanc non fuiſſe niſi *σκιαγραφίαν*, ſacrificij Euchariſtiæ, ad quod videtur adductus nonnulla implexiſſe contextus quem proinde iuuat repræſentare. Præmiſerat Theologus ſummam Patris proſtrationem ex morbo, & quomodò cùm hora ſacri conuentus & peragendi in templo ſacrificij aduenisset, excitatum impulſu Spiritu ſancti exciuiſſe famulum veſtéſque popoſciſſe; & famuli manu ſubjecta nitentem ad celebrandum exſurrexiſſe. Tum ſubdit. [Manu (famuli) tanquam baculo ductus Moſem illam in monte orantem imitatus, fractiſque, ac debilitatis manibus ad orationem compoſitus, alacri animo, cum populo, vel ante populum myſteria peragit, paucis quidem & quibus poterat verbis, mente autem vt mihi videtur per quàm integra. Rem miram! Sine ſacrario, in ſacrario; ſine altari ſacrificus, Sacerdos à myſterijs procul remotus. Atque hæc quoque, illi à Spiritu ſancto aderant; ipſi quidem cognita, præſentibus autem, haud quaquam perſpecta. Poſtea cum Euchariſtiæ verba, ita vt conſuetudo fert, effatus eſſet ac populum benedixiſſet in lectulum rurſus ſe conijcit, &c.] Fateor hanc narrationem non nihil implexam eſſe. Senſus tamen eſſe videtur Gregorium Patrem è lecto manuducente famulo ad menſam aliquam in cubiculo poſitam adrepentem, reciſa prolixitate Liturgicæ formulæ, materiam incruenti ſacrificij diuinitùs ſuppeditatam & ſibi ſoli conſpicuam conſecraſſe, atque conſumpſiſſe. Tum gratiarum actionem poſt communionem recitari ſolitam adhibuiſſe, & perinde ac ſi in templo coram adſtante populo ſacrificaſſet, benedictionem populo impertijſſe, ſicque ad lectum repedaſſe, mox integrè ſanatum, ita vt noua Dominica ſubſequente incolumus affuerit in templo. Hunc eſſe verum ſenſum Theologi, & eius Patrem verè ſacrificaſſe nec ſolum ſacrificij adumbrationem *σκιαγραφίαν* adhibuiſſe, inde perſuadeor quod aliquid falsò Theologus præmiſiſſet cohorteſcendum eſſe ad hanc narrationem, & grande miraculum hîc interueniſſe. Elias Cretenſis, omnino fauet ſenſui à me propoſito. Itaque Nazianzenus diuinam Euchariſtiam vocauit τελέιμια ſiue perfectiſſima.

Clemens Alexandr. 2. Pædag. cap. 55.

Temperatura potus & Verbi.

Ipſe Clemens ſe exponit. Quare audiendus eſt. [Sancta vitis (inquit,) botrum germinauit Propheticum hoc ſignum eſt ijs qui ad quietem ex errore inſtituti ſunt, magnus botrus nempè Verbum pro nobis expreſſum, cum ſanguis vuæ, Verbum ſcilicet aqua temperari voluerit. Sic etiam ſanguis eius ſalute temperatur. Duplex eſt autem ſanguis Domini. Alter enim eſt carnalis quo redempti ſumus ab interitu: Alter verò ſpiritalis, quo ſcilicet vncti ſumus. Et hoc eſt bibere IESV ſanguinem, eſſe participem incorruptionis Domini. Verbi autem vinus eſt ſpiritus, quemadmodùm ſanguis carnis. Commoderata itaque proportione & conuenientia, vinum quidem aquæ, homini verò ſpiritus admiſcetur. Ac temperatum quidem vinum, ad fidem conuiuio excipit, Spiritus autem deducit ad incorruptionem. Amborum autem temperatura, potus ſcilicet & verbi, dicitur Euchariſtia, quæ & laudatur, & bona eſt gratia, cuius qui per fidem ſunt participes, ſanctificantur & corpore & anima? Cum diuinum temperamentum, hominem ſcilicet, diuina voluntas, ſpiritu & Verbo myſticè contemperauit. Etenim verè quidem ſpiritus, animæ quæ ab ipſo fertur, conjungitur & familiaris efficitur, caro autem Verbo propter quam Verbum caro factum eſt.]

Terra fluens lac & mel.

S. Gaudentius Tractatu quem prima Ordinationis ſuæ die habuit. [Si *volueritis & audieritis me, quæ bona ſunt terræ manducabitis*. Quod ſi ſecundùm B. Pauli Apoſtoli ſententiam, *non auditores ſed factores legis iuſtificabuntur apud Deum*, non iam videbitur perfunctoria iſta auditio quæ bonorum terræ præmijs honoratur; & non cuiuſlibet terræ, ſed illius olim promiſſæ, illius fluentis lac & mel. Promiſſionis enim terra, Chriſti caro eſt, ca maſſa humani generis de terra formati ſuſcepta, ac dulcibus diuinæ gratiæ ſuccis exuberans, cuius puriſſimo doctrinæ lacte alimur & nutrimur; cuius cœleſtium chariſmatum ſuauitate reficimur, cuius vbertate credentium corda pingueſcunt; cuius bonis, obedientium mentes animæque fidelium, & in hoc; & in futuro ſeculo ſaginantur.] Præclarè item Petrus Damianus Opuſc. 50. cap. 3. agens cum Blanca Comitiſſa iam Moniali, docet cuicunque ſeculum deſerenti, annitendum eſſe, vt pertingat ad terram lacte & melle manantem, quam interpretatur carnē Chriſti. [Lac quippè, fructus eſt carnis, mel labitur de ſupernis. Et quia Redemptor noſter, de cœlo veniens, carnem ſuſcepit ex Virgine, hæc (caro) eſt terra illa viuentiū, ad quam debemus intentis ſemper amoris greſſibus feſtinare. Hunc ſponſum, venerabilis ſoror, veræ charitatis vlnas amplectere; ſuper hoc iugiter delectare. Delectare inquam in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. Huius corpus & ſanguinem, etiam ore carnis crebrius ſuſcipe, vt hanc eius vocem meritò poſſis audire, *Fauus diſtillans labia tua ſponſa; mel & lac ſub lingua tua:* Terretur enim aduerſarius, cū Chriſtiani labia videt, cruore Chriſti rubentia: Agnoſcit enim præſto ſuæ perditionis iudicium & diuinæ victoriæ qua captiuatus eſt & obrutus, non tolerat inſtrumentum. Chriſtus ergo per myſterium tibi videatur in ore.]

An ad hanc terram melliſluam & lacte rationabili differtam reſpexeruot priſci quidam, quibus in neceſſitate proximæ mortis, deficiente ſacro viatico, vſus fuit, ab alio laïco cui Confeſſionem feciſſent, pauxillum terræ in os immiſſum accipere, loco diuinæ Euchariſtiæ? Ita contigiſſe ann. 1302. notat Henric. Spond. ad eum annum num. 4. & anno 1415. num. 62. Terram quæ eſt pedum Domini ſcabellū eſſe Euchariſtiā agnoſcit Ambroſius l. 3. de Spir. ſancto, cap. 12.

Teſtamentum

Testamentum nouum.

Lucæ 22. Damascenus 4. fid. c. 14.

Christum institutione Eucharistiæ confessisse nouum Testamentum, docet his verbis Dionysius Alex. Epistola ad Paulum Samosatenum. [Qui verè semper est in Patre, ait, *Ego sum lux mundi*; qui est Dominus mundi, qui habet in seipso Patrem, & viuificum ac Dominum spiritum, seipsum exinaniuit. Quamobrem & mysterium illud inenarrabile, sic ab ipso vocatur, *nouum Testamentum Dei*, dare seipsum nobis in mystica cœna: non sicut olim secundùm legem Sacerdotij Aaronis, carnes animantium ratione carentium super altare imponebant, vt scribit Moyses inquiens, *carnes sancta erunt super altare, & comedet populus, & omnis quicumque tetigerit ex eis, immundus, peribit.* Nunc autem non sic; sed ipse Dominus & Deus Israël, Saluator noster, ait, *Qui manducat me, & ipse viuet propter me*: Deus igitur qui habitat in nobis secundum Testamentum quod disposuit nobiscum, dicens, *accipite & diuidite inter vos. Hoc nouum Testamentum est. Hoc facite.*] Idem latè monstrat S. Fulgentius ad q. 5. Ferrandi, prolatis multis scripturis, quibus hoc mysterium vocatur *Testamentum nouum*, cum agitur de consecratione calicis. Significatque S. Fulgentius, nomen *calicis*, quod interdum sonat hæreditatem Testamento obuenientem, vt apud Psalmem *Dominus pars hæreditatis meæ calicis mei* adhibitum esse à Christo in hoc negotio, vt hæc veritas insinuaretur. Vt vt sit, esse Eucharistiam Testamentum nouum, agnoscit ibi Fulgentius. Consentiunt Alanus lib. de Missa cap. 8. à n. 5. Bellarminus lib. 1. de Missa cap. 8. Sebastianus Oxomensis lib. de Sacrif. cap. 8. & 8. Maldonatus Matth. 26. ad illud *noui Testamenti* & plerique interpretes Lucæ 22. ad illud. *Hic calix nouum Testamentum est in meo sanguine*; aut vt habent alij Euangelistæ, *hic est sanguis meus noui Testamenti*, quæ verba in hanc rem validè ac diffusè vrget Sanctesius tepet. 1. cap. 8. Est autem duplex notio vocis *Testamentum*, aliquando enim ea vix significat pactum aut fœdus, aliquando autem significat dispositionem vltimam testatoris, siue expressionem voluntatis vltimæ, quam testator habet, quid rebus suis post mortem suam fieri velit, statuentis. Aliàs verò ea Latina vox vsurpata legitur pro pacto seu fœdere. Benè id attigit S. Hieronymus Malach. 2. ad illud, *ecce ego prœicsam*, sic scribens. [Notandum quod *Berith* verbum Hebraïcum, Aquila *συνθήκην*, id est *pactum*, interpretatur. 70 semper *διαθήκην*, & in plerisque Scripturarum locis *Testamentum* non defunctorum voluntatem sonare, sed pactum viuentium.] Videndus insuper Hieremiæ 11. & in c. 3. ad Galat. ad illud, *Fratres secundùm hominem.* Et accuratè id versans Franciscus Lucas in c. 26. Matth. ad vers. 28. In priore ergo actione vocis *Testamentum*, qua videlicet vsurpatur pro pacto seu fœdere, Eucharistia ratione calicis sanguinem Christi continentis dicta est *nouum Testamentum*, quia per sanguinem Christi in calice contentum & pro nobis effundendum, ictum est fœdus cum Deo, sublatâsque inimicitias quæ per peccatum exciatæ erant, reconciliatio est inita. In quo genere pacti, solitum adhiberi sanguinem, subiectis exemplis monstratum supra est sect. 4 c. 2. 3. 5. 1. agendo de Eucharistia dissentienti stam. Est præterea Eucharistia secundum hanc priorem notionem, Testamentum, siue pactum Dei nobiscum, abstrahendo àb inimicitiis, quatenus est signaculum quo Deus obsignauit pactum initum cum fidelibus, de conferenda illis gratia & gloria, si stetèrint promissis cum Deo initis, hoc est si legem seruauerint. Hac enim ipsa ratione, Moyses dicitur fuisse mediator ac sequester antiqui Testamenti, quia per eum facta est obsignatio pacti à Deo cum Hebræis initi, de conferendis ei populo grandibus bonis, si legem (vti receperant,) seriò obseruarent.

Onomasticon Eucharisticum.

Penes alteram notionem vocis *Testamentum*, protrito eius vsui consentaneam, calix Eucharisticus dicitur *Testamentum nouum*, quia continet Christi sanguinem, per quem hæreditas fidelibus destinata obtingit illis ex vltima Christi dispositione & voluntate nunquam mutanda; ex quo mors quæ sanguinis effusione insinuatur interuenit. Hac igitur ratione calix Eucharisticus, denominatus est Testamentũ nouum, iuxta Bellarminum l. 1. de Euchar. c. 11. *ad* 8. *Caluini*, & l. 4. c. 19. *ad* 3 *Kemnitij*, & iuxta Franc. Lucam ac c. 22. Lucæ v. 20. quia est velut instrumentum publicum, quod vltimum est, & signum voluntatis testatoris, & causa instrumentalis applicandæ hæreditatis, vt fert protrita notio Testamenti. Et sanè Testamentum debuit condi ante mortem Testatoris ex Heb. 9. Nemini autem in mentem venit, asserere, Christum condidisse Testamentum in aliquo ante cœnam vltimam tempore; cum nunquam legatur antetiùs disposuisse de rebus suis, coram testibus idoneis, quod est Testamentum concedere. Quod etiam Vasques 3. p. d. 199. à num. 41. affirmat, Christum non quidem vt priuatam personam, (nam sic Testamentum non condidit præ egestate bonorum temporalium, de quibus solis disponat persona priuata;) sed vt personam publicam & Ecclesiæ caput, condidisse Testamentum, & vltimæ voluntatis suæ expressionem proposuisse in cruce, admitti non potest: quia Christus in cruce, nullum verbum protulit, quod dici possit ad confectionem Testamenti pertinere, vt latè prosequitur Suares t. 2. 3. p. d. 38. s. 3. In supremæ verò nocte cœnæ, fecit quod Testatores faciunt, tradens suis quod bonum & pulchrum habebat, nempe corpus & sanguinem suum. Nec defuerunt monita & mandata, quæ Testamentis adiungi solent. Suos quippe commonuit de mutua charitate & fide in ipsum, ac etiam de perpetuatione sacrificij in sui commemorationem. Aderant testes idonei: nempe Apostoli, primarij Ministri noui Testamenti. Tempus item erat valdè congruum, nempe sub Christi mortem; cum suis valedicturus esset. Itaque condidit tunc Testamentum quasi substantiale, confirmandum per mortem iuxta Apostolum. Quæ verò post mortem accesserunt, veluti codicillorum rationem habuerunt, vt lex de Sacramento Pœnitentiæ, institutio capitis visibilis Ecclesiæ, ac si quæ sunt alia, de quibus à Christo rediuiuo est dispositum. De correspondentiis confectionis antiqui Testamenti, cum hac noui Testamenti confectione, videndus Alanus lib. de Missa c. 8.

Ex eo porrò quod Eucharistia sit non modò signum, sed etiam causa applicandæ hæreditatis, liquet, quomodo valere possit quod ait Balduinus in Allegoriis Tilman. ad c. 22. Lucæ Eucharistiã dictam esse Testamentũ nouũ ratione bonorum

Sect.V. bonorum quæ conciliat in ordine ad æternam hæreditatem adipiscendam [*Hic* (inquit) *est calix nouum Testamentum*; ac si diceret; Hic constituta est causa, & virtus, & ratio implendi quæ in nouo Testamento præcepta sunt, & obtinendi quæ promissa sunt. Hic est finis & consummatio legis, hic est plenitudo gratiæ & veritatis, hic est mysterium fidei, firmamentum spei testimonium dilectionis meæ, exemplum obedientiæ vestræ, pignus hæreditatis vestræ. Nouum enim Testamentum est in meo sanguine confirmatum, nullóque ritu deinceps mutandum, vt sit legitimum sempiternum. Hic calix amatorium poculum est, quod nobis confecit actio quam ipse nouit. Cum hoc sanguine fuso, amorem suum effudit, cum hoc infuso amorem suum infundit, lauans nos à peccatis nostris in sanguine suo. Sic enim necesse erat nobis, sanguine fœdatos, sanguine oportuit emundari. Libera me (inquit Propheta) de sanguine. Et in Ezechiele ad Hierusalem dicitur; *Transiui per te, vide te conculcari in sanguine tuo, dixi tibi, viue.*] Hæc Balduinus, verè ac piè & iuxta prædicta ad Christi mentem de eo diuinæ Eucharistiæ titulo.

Testamentum vitæ & salutis nostræ.

Rupertus lib. 3. de Oper. Spiritus sancti c. 18.

Thesaurus vniuersus benignitatis Dei.

Chrysostomus hom. 24. in 1. Cor.

Thesaurus in agro absconditus.

Paschasius lib. de Sacram. cap. 17. Ita habet, [Non rectè caro Christi sine diuinitate sumitur, nec diuinitas sine carne præstatur. Vnde in Euangelio, *regnum cælorum* simile dicitur *Thesauro abscondito in agro, quem qui inuenit homo, vadit & vendit omnia, & emit agrum illum*; quia nec ager, corpus videlicet Christi, sine thesauro, id est diuinitate, nec thesaurus diuinitatis, sine agro carnis iure comparatur. Qui quàm benè *in agro thesaurus absconsus* dicitur, quia in carne Christi, diuinitas corporaliter inhabitans, etiam in hoc mysterio ab aspectu oculorum ne caro videatur, subtrahitur; vt fide auidiùs quæratur, quæsita veriùs inueniatur, inuenta verò chariùs habeatur, & habita desiderabiliùs fruatur, quia in Christo omnis plenitudo corporaliter inhabitat sine dubio, diuinitatis.] Idem cap. 21. [Habes quàm à longè tantus Patriarcha sensit in filio fragrantiam huius mysterij. Ait enim. *Ecce odor filij mei, sicut odor agri pleni cui benedixit Dominus*: quia profectò in isto agro corporis Christi, thesaurus absconditus vernat floribus immarcessibilibus, & sedulet suauitate odoris. Quem qui inuenit homo, vadit & vendit omnia quæ habet, & emit agrum istum, vbi thesauri omnes sapientiæ atque scientiæ contemplantur. De quo sanè agro, panis vitæ, id est carnis, & potus sanguinis, credentibus quotidie exuberat, & à fidelibus messuitur.]

Tutela fidei.

Optatus lib. 6. contra Parmen.

Vlterius diffundit hanc hominis ab Eucharistia tutelam S. Chrysostomus homil. ad Neophytos, post descripta arma spiritualia militis Christi. [Et aliam (inquit,) mihi Deus vltra, tutelam donauit armorum. Quid illud? Mensam præparauit, cibum societatis ostendit, vt post epulatum sefectionē, inimicū possim robustiùs superare.]

Typus, effigies, imago corporis Christi.

Procopius in cap. 49. Genes. S. Basilius in Anaphora.

Typus passionis.

S Hieronymus lib. 2. in Iouin. c. 11.

Typi salutis.

Naz. Orat. 17. n. 25.

Benè ad eum locum Billius, aduertit hunc Eucharistiæ titulum, nihil officere Catholicæ veritati; tum quia nomen typorum potest accipi de solis speciebus sensibilibus, prout Christum præsentem significantibus; tum quia etiam si idem nomen in Christum Sacramentaliter latentem cadat, Christus hic positus, est typus sui ipsius in alio statu. Vide V. *antypa*, & V. *figura* ac V. *imago*.

V.

Vasculum farinæ non deficiens.

Rabanus ad libro 3. Reg. cap. 17. Argumentantur quoque de illius vasculi proportione ad Eucharistiæ inconsumptibilitatem Paschas. lib. de Sacram. cap. 7. & Lanfranc. lib. contra Bereng.

Velamen.

Apostolus Hebr. 10. & ibi Theodoretus, his verbis. [Velum vocauit Christi carnem. Per eam enim, aditum in sancta sanctorum consequimur. Quemadmodum enim legis Sacerdos per velamen in sancta sanctorum introibat; nec vr aliter ingrederetur, fieri poterat: Ita qui in Dominum crediderunt, per sanctissimi corporis participationem,) ciuitatem cœlestem adipiscuntur.] Consentit Hesychius l. 1. in Leuit. ad cap. 4. & 5. Thomas Hebr. 10. lect. 1. *in secunda expositione*. Qui etiam Opusc. 58. cap. 7. & 8. Multus est vt in vestigatione causarum ob quas caro Christi debuit hîc exhiberi velata. Sed breuiter rem confecit creditus Anselmus Hebr. 10. Verbis illis. [Caro Christi quam ex altari sumimus, idcirco velamen appellatur, quoniam sensibus nostris in Sacramento velatur. Nam sensus nostri, aliud renunciant, & aliud fides. Visus enim persuadet nobis, esse solummodo panem, secundum panis speciem; Fides autem insinuat esse carnem viuam & viuificatricem. Gustus panem in sapore, auditus etiam illud idem in fractione; fides verò integrum agnum à fidelibus sumi sine aliqua ipsius læsione. Non enim sumimus carnem exanimem, sed consecratione & operatione diuina viuentem; Christum scilicet vt agnum pro nobis oblatum, in Sacramento accipimus; non vt ipse quicquam contumeliæ vel læsionis in Sacramento patiatur, sed illud quod pro nostra vita sustinuit, nostræ memoriæ repræsentatur. Per hoc itaque velamen Dominicæ carnis, initiata est nobis via noua, quia per Sacramentum corporis & sanguinis, cœpit in nouo Testamento patere fidelibus ingressus regni cœlorum, qui sub veteri lege nulli patebat.

Vetustissima veterum.

Hugo Card. Ioan. 6. agens de Eucharistia. [De hoc pane (inquit,) dicitur *vetustissima veterum comedetis & nouis superuenientibus vetera proiicietis*. Vetustissima veterum sunt, corpus, & sanguis Christi sub specie panis & vini, quæ in oblatione Melchisedech figurata est.] Neminem latet,

latet. Melchiſedechum Geneſ. 14. *protuliſſe*, (id eſt *ſacrificaſſe* adhibita immutatione aliqua, per fractionem vel comeſtionem aut incenſionem, vel libationem) panem & vinum. *Erat enim Sacerdos altiſſimi.* Particula cauſalis *enim* euincit prolationem panis & vini fuiſſe ſacrificium: quod omnes conſentiunt (& habetur ex Pſal. 109. & Hebr. 7.) fuiſſe figuram incruenti ſacrificij. Idcirco namque Chriſtus dicitur *Sacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech*, quia ſicut ille protulit panem & vinum, & proferet in æternum; id eſt abſque ſucceſſione vlla immutatione ritus, quamdiu mundus perſtabit. Tamdiu enim Sacerdotes, in perſona Chriſti, & verbis eius vtentes, ſacrificabunt adhibitis pane & vino: eámque ob cauſam vt notat S. Epiphanius hær. 55. nullo ſcripto conſignatus eſt Melchiſedechi ſucceſſor. De hac ſacrificij noſtri adumbratione in ſacrificio Melchiſedech, innumera ex Patribus addenſant Pamelius Tomo 1. Liturg. *initio.* Alanus lib. de Miſſa cap. 9. Bellarminus lib. 1. de Miſſa cap. 6. Coccius t. 1. lib. 6. art. 5. Durantus lib. 2. de Rit. c. 2. num. 3. Suares tom. 1. 3. p. d. 46. ſ. 4. & conſenſere veteres Rabbini apud Galatinum lib. 10. cap. 6. Quare iure potuit Hugo Euchariſtiam in veteri Melchiſedechi ſacrificio adumbratam dicere.

Sed poterat etiam longè vetuſtius ſacrificium proferre, in quo à mundi exordio, expreſſa ſit Euchariſtia. Nam ſacrificium Abelis ex primitiuis ouium, maximè refulgere in myſteriis noſtris, dixit S. Ambroſius lib. de Incarn. Dom. Sacram. cap. 1. Et idem voluit S. Auguſtinus 12. contra Fauſt. cap. 10. tractans illud Dei ad Caïnum; *Vox ſanguinis fratris tui, clamat ad me*, verbis illis. [Sic arguit in Scripturis ſanctis vox diuina Iudæos. Habet enim magnam vocem, Chriſti ſanguis in terra, cum eo accepto, ab omnibus gentibus reſpondetur, *Amen.* Hæc eſt clara vox ſanguinis, quam ſanguis ipſe exprimit ex ore fidelium, eodem ſanguine redemptorum.] Nec aliter in Pſal. 39. ad illud *Holocauſtum & pro peccato non poſtulaſti.* Idem ſignificat lib. 65. qq. in 47. & apertè in q. 49. vbi ſic habet. [Sanguis Abel ſignificat ſanguinem Chriſti, quo vniuerſa Eccleſia, accepto, dicit, *Amen.* Nam qualem clamorem faciat vniuerſa Eccleſia, dum potatur ſanguine Chriſti, & dicit *Amen*, tu ipſe ſi potes, conſidera. Iudæi ergo qui intelliguntur in perſona Cain, quoniam non credentes in Chriſto non potantur ſanguine Chriſti, maledicti ſunt ſuper terram. Super illam ſcilicet terram, quæ aperuit os ſuum per confeſſionem, & bibit ſanguinem fratris ſui, id eſt Chriſti ſui, quem quia Iudæi non bibunt, ideò maledicti ſunt.] Expreſſit de more Auguſtinum S. Proſper de promiſſ. 1. p. cap. 6. *in fine.* Hæc cum ita ſint, annumerandus profectò eſt Abel prophetis: ſi verum eſt quod ait S. Ambroſius in Pſalm. 38. eorum quæ in Euchariſtia celebrantur, vetuſtiſſimam prædictionem eſſe in ſermonibus Prophetarum. Ad propoſitum porrò modum intellectus, titulus in quo verſamur, non colliditur cum dicto S. Epiphanij homilia de Reſurr. vocantis Euchariſtiam myſteria non veteraſcentia, μὴ παλαιούμενα.

Via noua & viuens.

Apoſtolus Heb. 10. viam viuentem ſine herbi-dam, mollem & amœnam, ait initiatam nobis eſſe, per velamen, id eſt carnem Chriſti in Euchariſtia velatam, vt dixi V. *Velamen.* Quomodo autem Chriſtus in hoc myſterio fiat nobis via ad gloriam, ſic exponit Algerus lib. 2. de Euchar. cap. 3. [Dedit Eccleſiæ ſuæ veritas veritatem, Chriſtus corpus ſuum & ſanguinem, vt quod vetus vmbra non poterat, ipſe redemptionem remiſſionémque peccatorum quam ſemel fecerat in cruce, faceret ſimiliter in altari quotidie: & quotidiano peccatorum contagio, ſalubriùs quotidiano ſubueniret remedio; idemque ipſe qui futurus erat electis vita & præmium, in præſenti eſſet medicina & viaticum. Niſi enim ipſe Sacerdos qui cœlos penetrauit, fieret nobis via ad ſeipſum, cœli ianua nobis clauſa foret in æternum: quæ ideò poſt paſſionem Chriſti reſerata eſt credentibus, quia idem qui eſt Sacerdos, ſacrificium factus, vnitur ſibi commorientibus, vt dum vnum fiunt cum ipſo, vbi ipſe eſt, ibi ipſi ſint in ipſo.]

Onomaſticon Euchariſticum.

Viaticum.

Concil. Carthag. IV. c. 76.

Hanc vocem cum de Euchariſtia agitur Henriq. lib. 8. cap. 1. num. 1. *Litera P*, reſtringit ad communionem ſub mortem, quæ in altera Synodo Duziacenſi cap. 8. vocatur *munus viaticum.* Nec non à Siricio Epiſtola 1. cap. 5. In Conſtitutione Riculfi Sueſſionenſis cap. 9. vocatur *munus viatici* In Conciliis tamen & Patribus, notio *viatici* vniuerſalior eſt vt monſtrant Eſpencæus lib. 2. de Ador. Euch. cap. 2. & Albaſp. lib. 1. obſeru. cap. 11. Luculentus eſt locus Concilij Arauſicani primi Cano. 3. vbi ſolemnis abſolutio negatur pœnitenti moribundo: conceditur tamen priuata, non abſque Euchariſtia, quod totum vocatur *viaticum* Verba Canonis alludentis ad Canonem 13 Nicænum & ad Canonem Carthaginenſem citatum, ſunt iſta. [Qui recedunt de corpore, pœnitentia accepta, placuit ſine reconciliatoria manus impoſitione, eos communicare, quod morientis ſufficit conſolationi, ſecundùm definitiones Patrum, qui huiuſmodi communionem, congruenter *viaticum* nominauerunt. Quod ſi ſuperuixerint, ſtent in ordine pœnitentium, vt oſtenſis neceſſariis pœnitentiæ fructibus, legitimam communionem, cum reconciliatoria manus impoſitione recipiant.] Scio eſſe qui velint hanc communionem moribundo conceſſam non inuoluere participationem Euchariſtiæ. Verùm Cano. 13. Nicæno ad quem reſpexiſſe videtur Concilium Arauſicanum is cui conceditur viaticum non modò fit particeps abſolutionis, ſed etiam oblationis atque adeò Euchariſtiæ. Eſto alibi, viaticum aliquando ſit abſque Euchariſtia. Neque tamen inficior, quin Euchariſtia ſit congruum moribundis ſubſidium. Grecæ ἐφόδιον propterea dixere, vt eſt in Synodo Nicæna Cano. 13. & habetur 26. q. 6. cap. *De his verò.* S. Honoratum porrexiſſe S. Ambroſio *viaticum bonum*, id eſt Euchariſtiam, ait Paulinus in Ambroſio. SS. Petrum & Ioannem Apoſtolos, eodem viatico inſtruxiſſe S. Chryſoſtomum mox abiturum, ait Nicephorus lib. 13. cap. 37. Puero, ex cœleſti viſo, indictam ante mortem ſuſceptionem huius viatici, refert Beda 4. hiſtor. cap. 14. & aliud exemplum ibi habet cap. 23. & 24.

Sect. V. & 24. De Matthæo Cardinale Albanenſi, in hunc modum ſcribit Petrus Cluniac. lib. 2. mirac. c. 22. [Dominicum corpus ſibi rogat afferri. Quo allato, audite, (inquit fratribus,) Confeſſionem meam, & fidei meæ hîc & in æternum teſtes adeſtote. Confiteor (ait,) hoc ſacrum Saluatoris mei corpus, illud verè & eſſentialiter eſſe, quod de S. Virgine ab ipſo ſumptum eſt, quod pro mundi ſalute in cruce pependit, quod in ſepulchrum poſitum eſt, quod tertia die à mortuis reſurrexit, quod in cœlos aſcendit, quod venturum eſt iudicare viuos & mortuos, & ſæculum per ignem. Per ipſum credo incorporari ei, & fieri vnum cum ipſo, & habere vitam æternam. Hoc dicens, refectus coram fratribus eodem ſalutari Chriſti corpore, per carnem illam quæ dat vitam in æternum, ad æternitatem futuram idoneus factus eſt.] Alia exempla ſtudij veterum, in hoc viatico ſub diſgreſſum è vita, ſibi aut ſuis comparando, extant apud Euſebium lib. 6. hiſtor. c. 36. & S. Gregorium lib 4. Dialo. c. 15. & hom. 40. in Euang. Videndus Eſpencæus lib. 2. de Adorat. Euchar. c. 2. & Angelus Rocca Opuſc. de Eucbariſtia Rom. Pontifici peregrè eunti præferenda parte 1. præſertim à pag. 20.

Nec mirum quod tanto ſtudio veteres in hanc curam incubuerint. Magnum enim omnino præſidium morientibus hinc ſuppeditatur, vt ex relatione viri ſancti affirmat S. Chryſoſtomus lib. 6. de Sacerd. Sic enim habet. [Quidam mihi narrauit, non ille quidem ab alio edoctus ſed dignus habitus qui id & vidiſſet ipſe, & audiiſſet; quod qui de vita hac emigraturi ſunt, ſi myſteriorũ huiuſmodi cum pura ac munda conſcientia fuerint participes, ſpiritum efflaturi, ab Angelis illorum corpora ſatellitum more ſtipantibus, propter aſſumptum illud ſacrum, hinc rectà in cœlum adducuntur.] Optimè item Paſchaſius in Calce Expoſiti in in c. 26. Matth. [Chriſtus enim non moritur, neque mors iam ei vltra Dominabitur, tamen in Sacramento verè communicatur, vt in nobis maneat naturaliter, ſicut & nos in illo. Hinc eſt quod ait, *ſicut miſit me viuens Pater, & ego viuo propter Patrem, & qui manducat me, & ipſe viuet propter me.* Ille autem viuit propter Patrem, qui natus eſt vnigenitus ex Patre, & nos propter ipſum, quia manducamus ipſum. Et ideò dilectiſſime, ſummoperè cauendum, vt nullus Chriſtianorum hinc ſine viatico exeat; id eſt ſine corpore Chriſti & ſanguine, vt Chriſtum in ſe habeat, ſicut in fide, ita & in cibo carnis & ſanguinis, quia beati mortui qui in Domino moriuntur. Tunc autem in Domino moriuntur, ſi nos in illo, & ille in nobis, per hoc myſterium maneamus.]

Viaticum peregrinationis & vitæ æternæ.

Petrus Cluniac. l. 4. Epiſt. 21.

Omnes ſumus viatores, & quæcunque communio eſt nobis pro viatico, etiam cum extra morbum & mortis diſcrimen accipitur, vt benè monuit Alanus lib. de Euchar. c. 1. poſt Turrecrematam Tract. de Euchar. cap. 4. & D. Thomam Opuſc. 58. c. 3. Et præiuerant Patres. S. Cyrillus lib. 7. de Ador. tractans præceptum latum Deuter. 15. de Seruo poſt ſeruitutis tempus præſcriptum liberando, & viatico de grege, & area, & torculari, eidem ſuppeditando, ait; [Vides vim myſterij Chriſti, perſpicuè in hic verbis fulgere. Nam redempti ſumus, & dimiſit nos ille omniũ Saluator gratis. *Non enim ex operibus iuſtitiæ quæ fecimus nos, ſed ſecundum magnam miſericordiam ſuam,* (vt ſcriptum eſt) benignitatis adeò inſignis participes facti ſumus. Cumque nos liberos dimiſiſſet, id eſt à peccatis liberaſſet, & adoptionis gratia decoraſſet, præclarum nobis viaticum, ſeipſum adiecit, vt immaculata hoſtia, & vt ouis ad victimam propter nos ductus, largitúſque vt viuificæ benedictionis, id eſt ſanctæ ſuæ carnis ac ſanguinis participes eſſemus. Hoc eſt opinor ab ouibus, atque à frumento, & vino ſuppeditandum eſſe viaticum iis qui ſeptimo tempore, id eſt ſpirituali Sabathò, ad libertatem ex benignitate Dominica vocantur.] Is enim qui ibi liber dimittitur, eſt quiſquis iugum peccati excutit, eíque etiam ſi nondum moritur, to, viaticum præbetur. Eodem modo *viaticum* accipit Chryſologus ſermo. 95. adductus V. *Gratia.*

S. Gaudentius Tract. 2. in Exod. *ſub finem,* ait de Agno Euchariſtico. [Hoc illud eſt viaticum noſtri itineris, quo in hoc via vitæ alimur ac nutrimur, donec ad ipſum pergamus de hoc ſæculo recedentes.] Paſchaſius lib. de Sacram. c. 19. *in fine.* [Si quis ſequitur vitam, tenet veritatem: & qui veritatem tenuerit iam vitam habet in ſe manentem, quia Chriſtus eſt via, veritas, & vita. Vnde hoc myſterium nonnunquam *viaticum* appellatur, quia ſi quis illo fruitur in via, peruenit ad vitam quam iam in ſe haber, & falſitate nulla fallitur, quia veritate Dominici corporis & ſanguinis, ad vitam illuſtratur & vegetatur.] In eandem ſententiam ex Algero lib. 2. de Euch. c. 3. locus iam ſupra datus eſt V. *Via noua.* Autor Tractatus de Inſtitutione Sacerdotum Bernardi nomen præferens & idcirco S. Bernardi operibus conſertus (ſed meritò inter notha relatus) part. 2. quæ eſt tota de Euchariſtia, frequenter ſumit nomen viatici Euchariſtiæ tributi pro cibo viatorum; de quo benè ſub finem capitis 52. ait; [Felix viator qui tali viatico reficitur, quod ſecurè reducit eum per viam, & traiicit in patriam.]

Quanquam autem Clemens Alexandrinus, ſub finem Protreptrici, pietatem appellat ſufficiens cœli viaticum; quia videlicet quiſquis pietate vera inſtructus eſt, habet idoneum commeatum vſque ad Dei fruitionem & cœli aditum; tamen inde non excluditur à ratione viatici Euchariſtia, quæ eſt magnum pietatis Sacramentũ, & ab iis qui piè & Catholicè hinc excedunt, tanto ſtudio exquiritur, tantáque cum pietate captatur; vt paſſim propterea qui Chriſtianè & piè moriuntur, dicantur expetiiſſe inſtrui ac muniri Euchariſtico viatico. In Actis S. Melaniæ apud Surium 31. Ianua. cum agitur de Voluſiani per eam conuerſione ſub mortem, dicitur Euchariſtiam fuiſſe *pulcherrimum* Voluſiano baptizato, *viaticum.* Et verò ſi literæ commendatitiæ Chriſtianis olim peregrinantibus conceſſæ habebantur pro largo viatico (donatas etiam *viatici* nomine quod affirmat Ferrarius l. 1. de Epiſt. Eccl. c. 9. nuſquam legi) quanto iuſtius Euchariſtia quæ pro teſſera hoſpitali eſt piis fidelibus, habebitur eorum viaticum?

Quid porrò vetat huc referre, quod manna qui fuit cibus viatorum, defecit, cum primùm peruentum eſt in terram promiſſam? Rupertus planè annuit libro in Ioſuè cap. 17. cum agens de alimentis ſpiritualibus per hoc tempus promiſſis, ait; [Quamdiu per hoc deſertum huius

ſæculi incedimus, quamdiu per fidem & non per ſpeciem ambulamus, nimirum iſtis alimentis indigemus. Paſcimur mente, legendo vel audiendo verbum Dei; paſcimur & ore, manducando de menſa Domini panem vitæ æternæ, & bibendo calicem ſalutis perpetuæ. At vbi venerimus ad illam terram viuentium in illam beatam Sion, vbi in ſua ſpecie videbitur Deus Deorum, neque verbo doctrinæ indigebimus, neque in iſtis ſpeciebus panis & vini, ſed in propria ſubſtantia videndo, panem Angelorum manducabimus. Igitur poſtquàm comederunt fruges terræ, defecit manna; quia videlicet poſtquàm venerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt.] En igitur Chriſtum hîc viaticum peregrinationis noſtræ ſub panis & vini ſpeciebus, defuturum in cœlo, quia finis erit peregrinandi. Vt ſanè deſipiant qui in cœlo fingunt fore vſum Euchariſtiæ & expoſitionem eius publicam, caſtigandi in Heterocliris ſpiritualibus. Id enim eſt viaticum in termino prouidere. Inſignem ſenſum B. Mariæ Oegniacenſis de hoc viatico, adſcribo verbia Iacobi de Vitriaco in eius vita lib. 2. cap. 8. [Etſi præ deſiderio æternæ fruitionis, præ amore viſionis Dei, & pro dilatione æternæ beatitudinis, in hoc exilio langueret; vnicum tamen & ſummum erat ei remedium & ſingulare ſolatium, manna & panis cœleſtis, donec veniret ad terram promiſſionis. Ex eius perceptione, angor cordis & deſiderium temperabatur, dolores omnes leniebantur, ſpiritus confirmabatur: Summo hoc & celſiſſimo Sacramento freta, omnes peregrinationis huius ærumnas patienter tolerabat, omnéſque miſeræ huius vitæ defectus, hoc cibo vegetata parui pendebat. Panis ſanctus cor illius confirmabat; vinum ſanctum, mentem eius ſanctificans inebriabat; caro ſancta ſaginabat, ſanguis viuificans abluendo purificabat. Hoc vno ſolatio diu carere non potuit.] Iuxta Guerricum Abbatem ſermone 1. de Chriſti Domini reſurr. caro Chriſti fit nobis viaticum & ſpiritus vehiculum. Sieque accipit Guerricus quod Gen. 45. dicitur ſubmiſſa à Ioſepho, ad Iacobum patrem auehendum in Ægyptum, ſumptus & vehicula. Sumptus interpretatur carnem Chriſti. [Ipſe eſt cibus, ipſe currus Iſraël & auriga eius. Cum perueneris, tua ſunt optima quæque, non Ægypti ſed cœli. In optimo loco regni, tuus Ioſeph tibi requiem prouidit.]

Nolo omittere precationem Græcanicam ad exaltationem diuinæ hoſtiæ fundi ſolitam ad exorandam viatici huius Euchariſtici participationem ſub mortem. Refertur in Cathemerino Græcorum per Ioannem Syluium vulgato, bis verbis.

Salue ê ex Virgine incorrupta pregnatum,
Corpus immaculatum carnigeri verbis,
Hominum gratia mortuum & grauia paſſum
Et tanquam ouis in Cruce immolatum, quandam horrenda.
Improuiſum diſcrimen mortis quando vltimum aduenerit,
Feliciter mori nobis contingat te deguſtantibus
O miſericordiſſime, ô mitem habens animum Ieſu!
O Maria germen inculpatiſſimæ præſtantiſſimum!

R.P. Theoph. Raynaudi, Euchariſt.

Propitius eſto; vt ſpiritualibus & nunc te videamus oculis
Fidei, aſcititiis ſub ſpeciebus occultum exiſtentem,
Quando rurſus venies niualem æthera relinquens
Tanquam Iudex, hunc ſceleratum mundum increpaturus,
Sic & te intrepidè videre tunc nobis concede,
Glorioſè, magnum tuum Patrem ſedentem iuxta.

Onomaſticon Euchariſticum.

Satis de Euchariſtia, viatico noſtro myſtica. Neque tamen inficiari volo, quin aliquando ad literam quoque ſumpta voce *viatici* peregrinantes eam habuerint pro viatico itineris. Et præter vſum ſummorum Pontificum, de quo iam alibi eſt dictum, & ab Angelo Roua iuſto opuſculo de prælata Romano Pontifici peregrè proficiſcenti Euchariſtia latè eſt expoſitus; habetur locus huic rei opportunior in Actis S. Laurentij Dublinenſis c. 8. vbi deſcripta graſſatione quorundam prædonum, additur. [Mox quatuor Sacerdotes cum magna turba hominum tranſire comperiunt; qui Euchariſtiam, ſicut tunc moris erat pluribus, ſecum pro tuto viatico, ac ſecuro duce itineris, publicè deferebant.] Nomen tamen viatici Euchariſtiæ inde accommodatum non exiſtimo quicquid dicat Hadrianus Lytæus in Triſagio Mariano lib. 3. tom. 8.

Victima incruenta, rationalis, Deo ſuauis.

Euſebius l. 1. de Demonſtr. c. 10.

Victima ſancta qua deletum eſt Chirographum quod erat contrarium nobis, qua triumphatus eſt hoſtis computans delicta noſtra, & quærens quid obiiciat, & nihil inueniens in illo in quo vincimus.

S. Auguſtinus 9. Confeſſ. c. 13.

Vinculum charitatis.

Concil. Trid. ſeſſ. 13. cap. 8. Auguſt. tract. 26 in Ioan.

Vinum.

Paſchaſius lib. de Sacram. c. 16. [Sanguis hic ſecundùm efficientiam ſimili modo *vinum* typicè poteſt vocari, quia ſicut vinum lætificat cor hominis interioris, & inebriat mentem amore ſpiritali. Vnde dictùm eſt, *calix meus inebrians quàm præclarus eſt.* Et *vinum lætificat cor hominis.* De quo nimirum vino, ſponſa in Canticis exultat, quod Chriſtus in ea ſuam ordinauerit charitatem.] Nempe quia in hoc vino non eſt luxuria. In quam rem luculenter S. Chryſoſtom. t. 5. Græcol. ſerm. 34.

Vinum & adeps.

V. *Adeps & vinum.*

Vinum germinans Virgines.

Zach. 9. V. Verbo *bonum.*

Exclamat ad hæc verba Paſchaſius l. de Sacram. c. 11. [Felix fructus vbertatis es quo virginitas germinatur. Nam in hoc noſtri germinis vino, caſtitas corrumpitur, ab iſto verè, Virgines procreantur. Et ideò iure omnis Eccleſia Chriſti, Virgo nominatur quia iſto repleta vino, nullum præter Chriſtum amare nouit, nullum eſurire alium, nullúmque ſitire, quoniam ſummum eius bonum Chriſtus eſt, & ſumma pulchritudo, veſtis illa contexta deſuper, ex vellere Agni quæ *nuptialis* alibi appellatur. Sed & charitatis vino inebriata, iure omnis anima quæ Chriſti potatur ſanguine Virgo dicitur. Habes chariſſimæ, ſanctotum vitæ bonum, quod nullum eſt aliud; habes pulchrum venu-

Sectio V.

ſtatis quo tuas infantiæ abluas fœditates. E aetee te in caſtitate, quoniam hîc ſanguis, nihil magis diligit quàm in Chriſto Virgines.]

Vinum & lac.

Euſebius 8. de Demonſtr. cap. 1. tractans illud *pulchriores oculi eius à vino, & dentes eius lacte candidiores.* Et Procopius in cap. 49. Geneſ. ibidem.

Vinum lætitiæ.

Euſebius 1. de Demonſtr. cap. vltimo, de Euchariſtia accipit illud Iſaiæ. 14. *in monte hoc, bibent in lætitia vinum.* Sicut Turrecremata Tract. de Euchar. cap. 10. de Euchar. accipit illud, *vinum lætificat cor hominis.* Vnde ſicut Spiritus ſanctus eſt oleum lætitiæ, ita Chriſtus in Sacramento eſt vinum lætitiæ. Huc faciunt varia, de lætitia per Euchariſtiam ingenerata, Patrum oracula.

S. Cyrillus in cap. 65. Eſaiæ. [Hoc igitur eſt ſemen ex Iacob & Iuda. *Poſſidebit* (inquit,) *montem ſanctum meum*, nempe Eccleſiam. Sic enim eam deſignat alibi, ipſe ſapientiſſimus Eſaias, loquens de vocatis per fidem in Chriſto ad diuinæ eius naturæ participationem, ſiue communionem. *Quia bibent lætitiam & bibent vinum, vngentur vnguento in monte iſto Trade hæc omnia gentibus.* Decretum enim hoc, ad omnes homines pertinet.] Et inferiùs ad ea verba, *bibent illi* [Qui natura & verè Deum agnouerunt, & à falsò nuncupatis Diis reſiluerunt, verique cultus pulchritudinem admirati ſunt, delic iabuntur verè ſuperis benedictionibus, ſaginantes corda, accedentes ad viuificam menſam omnium noſtrûm ſeruatoris Chriſti, panem vitæ edentes, & diuinum potum bibentes; vnde fiant ſupernæ voluptatis participes. Purgat enim à peccatis, ac dolorem eximit, ſuppliciique metum non ſinit animas noſtras obruere. Lætamur enim potiùs ſpe bonorum, quæ deſtinata eſſe diligentibus Deum, referunt ſacræ litteræ.]

Cyrillus Hieroſol. Catech. 4. myſtag. ait de Euchariſtia dictum Eccleſ. 9. *Vade ergo & comede in lætitia panem tuum, & bibe cum gaudio vinum tuum.*

Amedeus Lauſanen. homil. 6. de Deip. *initio* poſt deſcriptum Chriſti conuiuium, ſubdit de huius vini effectu. [Edite panem vitæ, vinum lætitiæ bibite, inebriamini gaudio reſurrectionis. Ebrietas hæc ſumma ſobrietas eſt; hæc mundi memoriam oblitterat, & Deum præſentem animo ſemper inculcat. Hac ebrius quiſque cunctorum ſemper obliuiſcitur, & ſolius diuinæ charitatis recordatur.]

Paſchaſius lib. de Sacram. cap. 10. [Moyſes canit in cantico quod *conſtituerit populum ſuum Deus, ſuper excelſam terram vt comederet fructus agrorum, & ſugeret mel de petra, oleumque de ſaxo duriſſimo, & ſanguinem vuæ biberet meraciſſimum.* De quo nimirum ſanguine, inebriatur omnis Chriſti Eccleſia, & ideò ſpeciem vini iure tenet in ſenſu, dum ſpiritualiter ſanguis potatur in myſterio, quia hic lætificamur ſpiritali lætitia ad gaudium, hinc verò redimimur de morte ad vitam, & pretio ſalutis noſtræ interiùs ſaginamur. De quibus duobus Dauid cecinerat in myſterio, quod panis confirmat cor hominis, & vinum lætificat, vtique lætitia ſpirituali. Propter quod in eadem ſubſtantia iure celebratur hoc myſterium ſalutis, quia Chriſtus eſt panis qui de cœlo deſcendit & vinum quod lætificat corda credentium. De quo nimirum Ioſeph meridie, qua hora Chriſtus paſſus eſt, myſticè cum fratribus ſuis legitur inebriatus. Vnde & nos ſi adhuc aquam tantùm non ſapimus, intus inebriamur, & gaudemus de bonis Domini ſuper frumento, vino, & oleo, quo perfuſi ſumus lætitia æterna, & gaudio exultationis in Domino.]

Pleoè in eandem ſententiam Laur. Iuſtinianus lib. de Diſcipl. Monaſt. conuerſ. c. 19. *in fine*, adductus cum de acediæ depulſione per Euchariſtiam. De lætitia ex hoc Sacramento, per remotas cauſas eius ſignificata, videndus Franco Abbas Tom. 10. de Gratia Dei.

Vinum ſobrietatis.

S. Hieron. q. 2. ad Hedibiam.

Optimè de hac ſobria per Euchariſtiam ebrietate Nyſſ. hom. 10. in Cant. & bene etiam Franco Abbas Tomo 10. de Gratia Dei his præter cætera. [Non eſt alius calix calici Domini ſimilis qui ſic bibentem diuina & inenarrabili iucunditate lætificat vt omnem priſtini doloris memoriam abſorbeat: non ſolùm autem ſed & bibentem, ita ingenita ſibi ſuauitate inebriat, vt eum in exceſſum mentis mittat, adeò vt patri & matri *Neſcio vos* dicat, vt ſemetipſum ſibi abneget, & quodammodò ſeipſum neſciat vt quam frequenter ingreſſus eſt viam ſæculi, non videat, & vacillantes præ ebrietate greſſus in lubrico amoris immundi mundi, figere iam non valeat, imo non libeat.] Alludit ad D. Auguſtinum ſupra adductum, cum de Chriſtiana fortitudine conciliata per Euchariſtiam ſect 4. cap. 2. num. 41. Martyres ea hac menſa ebrios, quaſi externis valedixiſſe confirmat. An huc ſpectant illa S. Ambroſij: *Læti bibamus ſobriam ebrietatem ſpiritus*, Item illa Paulini carm. ad Cytherium. de S. Paulino nō aſſentior. Videtur enim de Spiritus ſancti gratia agere, non de Euchariſtia. Et confirmatur ex Natali 9. S. Felicis, vbi agens de Apoſtolis Spiritu ſancto repletis, ait.

Ebria corda Deo quis me miſeratus ab iſto
Flumine potabit quod ſobrias ebrietate?
Inebrietur ſobriante poculo, De fonte ſancti Spiritus.

Vita.

S. Auguſtinus lib. 1. de Peccat. merit. cap. 24. teſtatur, Punicos baptiſmum *ſalutem*, Euchariſtiam nominare *vitam* ſolitos. Ex quo illæ frequentes apud Auguſtinum voces de vitæ manducatione. Quædam ex eo huiuſmodi loca annotat Algerus lib. 1. cap. 15. ac primùm ex ſerm de Verb. Dom. [Inuitat Dominus ſeruos, & præparauit cibum ſeipſum. Quis audeat manducare Dominum ſuum? Et tamen ait; *Qui manducat me, viuet propter me.* Dum enim Chriſtus manducatur, vita manducatur, nec occiditur vt manducetur, ſed mortuos viuificat quando manducatur. Quia ſurrexit occiſus: nec quando manducatur, partes de illo facimus. Et quidem in Sacramento ſic fit. Norunt fideles, quemadmodum carnem Chriſti manducent. Vnuſquiſque partem ſuam accipit; Per partes manducatur, & integer manet; totus in cœlo, totus in corde tuo.] Idem ſermo 2. de Verbis Apoſtol. [Putaſtis quia de hoc corpore quod videtis, partes facturus ſim & membra mea conciſurus & vobis daturus?

Quid ergo *ſi videritis Filium hominis aſcenden-tem vbi erat prius?* Certè qui integer aſcendere potuit, conſumi non potuit. Ergo de corpore & ſanguine ſuo, dedit nobis ſalubrem refectionem; & tam magnam breuiter ſoluit de integritate ſua quæſtionem. Manducent ergo & bibant, vitam mandúcent, & vitam bibant. Illud manducare, refici eſt. Sed ſic reficeris, vt non deficiat vnde reficeris. Manduca vitam, bibe vitam, & integra eſt vita.] Similiter ſermo 2. de Temp. [In Chriſti corpore, vita noſtra conſiſtit, ſicut ipſe dixit, *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Mutet ergo vitam, qui vult accipere vitam.]

Ratio cur Chriſtus in Euchariſtia dicitur *vita*, petenda eſt ex proprio munere huius Sacramenti, quod eſt fouere & augere vitam ſpiritualem. Et hoc ſenſu Chriſtus ſæpè *vitam* promiſit iis qui Euchariſtiam perciperent, ita vt ſicut ipſe propter Patrem viuit, ita communicantes viuant propter Chriſtum perceptum. Accedit ratiocinatio Guitmondi lib. 1. contra Bereng. verbis illis concepta. [Qui hanc noſtræ animæ potentiam præbuit, vt vna eadémque & indiuiſa in ſingulis quibuſque particulis ſui corporis, eodem tempore tota conſiſtat: quare ſuæ propriæ carni, id dignitatis ſi vult, dare non valeat, vt & ipſa in diuerſis ſui cuiuſdam corporis (quod eſt Eccleſia) partibus tota ſimul & indiuiſa poſſit haberi; cum ſicut anima noſtra vita eſt corporis, ita ſit Eccleſiæ (imo multo meliùs per Dei gratiam,) vita, caro Saluatoris? Per animam quippè fit, vt corpus vtcunque temporaliter viuat? per carnem verò Saluatoris agitur, vt Eccleſia non quomodocúque ſed beatè in æternum viuat.] Firmat hæc omnia ex verbis Chriſti & præcellentiam vitæ à qua hic panis *vita* dicitur, egregiè aperit Hugo Lingonenſis ſcribens contra Berengarium. Præfatus enim, Chriſtum eſſe panem datum pro mundi vita, & panem viuum qui de cœlo deſcendit, ſubdit, [Viuus eſt & viuos facit. Nam iteratò ſic habes; *ſi quis manducauerit ex hoc pane viuet in æternum.* Audiſti quia vita eſt. Sed quæ vita? Vita diſtinguibilis, diſcretibilis, diſtans. Quia perpes, quia æterna, quia ſalubris, quia corruptionis neſcia, quia felicitatis plena. Per quod æternè, per quod ſalubriter, per quod ſine corruptione, per quod feliciter viuitur. Nónne hoc optabiliter amandum, amando, colendo, credendum eſt? In bis etiam à noſtra differt. Actiua enim nec perpes, nec colenda. Exterminabilis eſt enim, ſicut Auguſtinus dicit, Vita (inquit) iſta, vapor eſt ad modicum apparens, deinceps exterminabitur. Et alibi. Vita hominis, etſi longa, quaſi gutta vna ad vniuerſum mare. Item ipſe? ipſi dies non ſtant, tu quare vis ſtare? Quid tibi vlteriùs, ſi contra, ſi aliter, ſi ſecus, ſi ex aduerſo crediderit?] De hac Euchariſtiæ denominatione & effectu vitæ ſpiritalis quam mundo confert differit luculenter Durandus, Troarnenſis Tract. de Euchar. parte 2. tota, & Nicolaus Cabaſilas ſpiſſo opere de vita in Chriſto. Et præcellenter S. Cyrillus lib. 4. in Ioan. capit. 14. Sed & in fragmentis ex lib. 7. exponens quomodo Chriſtus dictus ſit dare vitam mundo [Poſſumus (inquit) & vitam accipere myſticam eulogiam per quam inſerit Chriſtus ſuam ipſius vitam, data propriæ carnis fidelibus participatione, iuxta id quod dictum eſt, *qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam.*]

Onomaſticon Euchariſticum.

Vita æterna.

S. Ignatius Epiſt. ad Rom. hunc Euchariſtiæ titulum ſuppeditare videtur, cum ait. [Non gaudeo corruptibili nutrimento, nec voluptatibus huius vitæ. Panem Dei volo, panem cœleſtem qui eſt caro Chriſti filij Dei, qui factus eſt poſterioribus temporibus ex ſemine Dauid & Abrahæ; & potum volo ſanguinem illius, qui eſt charitas incorruptibilis & vita æterna.] Sed & S. Auguſtinus Tract. 27. in Ioan. circa illud, *verba vitæ æternæ habes*; [Vide (inquit,) quemadmodum Petrus dante Deo, recreante Spiritu ſancto, intellexit. Vnde niſi quia credidit, *Verba vitæ æternæ habes?* Vitam enim æternam habes in miniſtratione corporis & ſanguinis tui.]

Algerus in eandem ſententiam ſic diſſerit lib. 2. cap. 5. [Vita æterna cum in corporum ſpeciebus nulla perfecta ſimilitudine exprimi potuerit, nulla tamen aptiori quàm illa quæ aliquo modo vita eſt, quia humanæ vitæ alendæ & retinendæ congruit. Quia enim temporalis cibus & potus noſter, vita æterna eſſe non poterant, nec debebant; nomine eorum & ſpecie Chriſtus ſe ſignificari voluit vitam æternam; vt non ſolùm conſueta cibi ſimilitudine congrueret in ſumendo, ſed & eadem cibi ſimilitudine nobis proficeret in ſperando: dum ſcilicet, ſicut cibus & potus ſunt noſtra vita temporalis quamdiu Deo placuerit; ſic & multo ampliùs ipſe panis cœleſtis, ſit vita æterna quibus ipſe voluerit. Et quid mirum ſi creator creaturæ conferre poſſit vitam æternam, cum etiam creatura creaturæ retinere potuerit æternaliter eam? Sicut enim lignum vitæ in paradiſo poſitum eſt, quo æternaliter homo in corpore viueret; ſic Chriſtus in Eccleſia, lignum vitæ ſeipſum poſuit, vt in ſe credentibus vita æterna eſſet.]

Alcuinus parte 3. Confeſſionis ſuæ fidei *in ipſo fine*, cum præmiſiſſet, ad vitæ æternæ adeptioné, maximè conducere Euchariſtiam addit. [Imo ipſum Sacramentum dici poſſe arbitror *vitam æternam.* Quæ ſcilicet hic incipitur, illic perficitur. Hic enim manducamus eum, illic facie ad faciem videbimus eum.]

Virgo Vernonenſis quot Sabathis, intemerata columbæ Euchariſtiam accipiens, audiebat *accipe vitam æternam*, vt ſcribit Iacobus de Vitriaco lib. 2. hiſtor. Orient. cap. 5. locutio eſt cauſalis, expreſſa à Chriſto cum ait, *qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam.* Expreſſa item à Dauide Pſalmo 21. cum inter recenſendum effectus Euchariſtiæ in benè communicantibus, ait, *viuent corda eorum in ſeculum ſeculi*: id eſt *habebunt vitam æternam.* Paraphraſis Euſebij in ea verba eſt planè inſignis. [Comedentes (inquit,) cibum eis à Domino datum, & quærentes eum, magnum fructum conſequentur, eum ſcilicet quem prophetia deinceps declarat, inquiens, *viuent corda eorum in ſeculum ſeculi.* Panis enim vitæ ab eo datus, effector eſt immortalitatis & vitæ ſempiternæ, ſicut ipſe docuit cum ait, *Hic eſt panis qui de cœlo deſcendit,*

Sectio V. *& dat vitam mundo* Et rursus. *Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.*

Vitulus saginatus.

S. Ambrosius in cap. 15. Lucæ vitulum saginatum, de quo ibi in parabola prodigi, accommodat Christo in Eucharistia: & quæ exiguntur ad conuenienter communicandum, inde eruit. Consentiunt quoad eam *vituli saginati* expositionem alij Patres passim, vt Tertullianus lib. d Pudic. c. 9. Laur. Iust. lib. de Triumph Christi Agone c. 4.

Chrysostomus præclarè tom. 6. Græcol. sermo 37. circa illud, *adducite vitulum saginatum & occidite.* Quem tandem dicit *vitulum saginatum*? Quemnam? Quem iuuenca Maria virgo peperit. Profectè vitulum indomitum, qui nondum peccati iugum sustinuit, virginem & ex Virgine natum, qui sequitur eos qui sequuntur se, non ex necessitate, sed sponte; qui non vtitur robore suo; neque cornibus, sed promptè ceruicem inclinat iis qui mactare ipsum volunt. Occidite itaque eum qui sponte occiditur, occidite eum qui viuificat eos qui se occidunt: occidite eum qui occiditur sed non moritur: Occidite eum qui membratim conciditur, & eos sanctificat qui se concidunt: Occidite eum qui comeditur ab iis qui ipsum norunt, & nunquam consumitur: Occidite eum qui comedentes beatos reddit. *Et epulantes omnes lætemur, quia hic filius meus mortuus erat & reuixit, perierat & inuentus est. Et cœperunt epulari.* Nostis spirituales delicias qui eas deguttastis, & recordamini tremendorum mysteriorum ac ministrorum sacri officij, imitantium Angelorum alas tenuibus suis lineis velis, quæ sinistris humeris insident; & qui in Ecclesia discurrunt clamántque, Nequis ea Catechumenis, ne quis eorum qui non edunt, nullus ex exploratoribus, ne quis eorum qui non possunt intueri vitulum qui comeditur, néve quis eorum qui non possunt intueri cœlestem sanguinem qui effunditur in remissionem peccatorum ne quis indignus hostia viuente, ne quis non initiatus, ne quis eorum qui non possunt impollutis labiis tremẽda mysteria attingere. Deinde subjunguntur voces Angelorum collaudantium de cœlis & dicentium, Sanctus pater qui voluit mactari vitulum saginatum qui peccatum non nouit: Sanctus est filius simul & vitulus qui semper occiditur sponte, qui semper viuit: Sanctus paraclitus Spiritus S. qui sacrificium perficit.] Theophanes tamen homil. 17. & apud Chrysostomum Autor homiliæ ex Luca de patre & duobus filiis, vitulum saginatum ad Christum in Cruce immolatum referunt, cui interpretationi nunc non inspicimus, sed priori eum referenti ad Eucharistiam, pro qua interpretatione alios item Patres subjicio.

S. Hieronymus luculenter Epist. 146. ad Damasum. [Vitulus saginatus, qui ad pœnitentis immolatur salutem, ipse Saluator est, cuius quotidie carne pascimur, cruore potamur. Fidelis mecum Lector intelligit, quia eius pinguedine saturati, in ructum laudis eius erumpimus, dicentes, *eructauit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea Regi*, licet quidam superstitiosè magis quàm verè, non considerantes rerum Psalmi, ex Patris persona arbitrentur hoc intelligi. Quod autem ait, *epulemur, quoniam hic filius meus, mortuus erat & reuixit, perierat & inuentus est*, ad eundem parabolæ superioris pertinet sensum, in qua dicitur. *Sic dico vobis, quia gaudium erit coram Angelis Dei super vno peccatore pœnitentiam agente. Et cœperunt epulari.* Hoc conuiuium quotidie celebratur, quotidie Pater Filium recipit; semper Christus credentibus immolatur.]

Petrus Chrysologus serm. 5. ad illud. *Et occidit ei vitulum saginatum* [Hic est vitulus qui ad epulum nostrum quotidie ac iugiter immolatur.]

S. Augustinus lib. 2. qq. Euang. in 33. [Vitulus saginatus ipse autem Dominus, sed secundùm carnem satiatus opprobriis. Quod autem imperat adducant eum, quid aliud est nisi vt prædicent eum, & annunciando venire faciant in exhausta fame viscera filij esurientis. Nam etiam vt occidant eum iubet, hoc est vt mortem eius insinuent. Tunc enim cuique occiditur, cum credit occisum. *Et epulemur*, inquit. Hoc ad lætitiam valet, propter illa quæ consequenter dicit *filius meus, mortuus erat & reuixit perierat & inuentus est.* Et istæ epulæ atque festiuitas, nunc celebrantur per orbem terrarum, Ecclesia dilata atque diffusa. Vitulus enim ille in corpore & sanguine Dominico affertur Patri, & pascit totam domum.]

S. Eligius hom. 8. [Adducitur vitulus saginatus, & occiditur: Idest ipse Dominus IESVS filius Dei; qui benè vitulus dicitur saginatus, quia caro eius spiritali pinguedine & virtute, opima est, adeò vt sola suffecerit ad tollenda mundi peccata. Et ait; *manducemus & epulemur.* Intuendum quod pluraliter dicitur, *manducemus & epulemur.* Pater namque & serui illius sunt epulati: quia nostra salus est Patris gaudium, in quo nostrorum est remissio peccatorum. Hoc præsignauit olim quod Abraham tribus Angelis hospitio receptis, vitulum tenerrimum occidisse legitur, & eis apposuisse; quia immolata pro nostra redemptione caro Christi, totius Trinitatis lætitia est. *Et cœperunt epulari.* Epulæ istæ, nunc in Ecclesia per totum orbem dilatata celebrantur. Quotidie enim in sancta Ecclesia vitulus iste sacerrimus, Deo Patri per Sacerdotes offertur & in vitam æternam pascit percipientes: quia cum quotidie immolatur, semper integer permanet & immaculatus & viuus.]

Guerricus serm. 2. in Quadrages. tractans prærogatiuas filij prodigi, siue peccatoris reuersi de regione longinqua ad Patrem, *vitulum saginatum* accipit de Christo immolato in altari, & pœnitentibus in salutis cibum apposito.

Denique Eucherius lib. 2. in libros Regum capit. 4. ex hoc vitulo decerptam ait assaturam bubulæ carnis vnam, igne passionis assatam, in exemplar pacificorum oblatorum à Dauide.

Vmbra Christi.

S. Bernardus serm. 48. in Cant.

Anathema Brunoni Episcopo Andegauensi, qui Berengario factus est vnguis in vlcere. Vtrque referente Durando Leodicensi Episcopo, Epistola contra eos, ad Henricum Regem Francorum, vomere ausus est, Eucharistiam non esse nisi vmbram, idest figuram corporis Domini; quod Durandus ibi, expensis plerisque Patrum testimoniis

reſtimoniis refellit. Et eodem pertiner, quod Concilium Turonenſe anno 1053. Præſide Hildebrando tunc Legato, poſtea S. Gregorio VII. celebratum, definiuit. [Panem & vinum in ſacrificio Domini, non vmbraticè ſed verè, Chriſti corpus & ſanguinem fieri.] Idque Berengarius, (vt ibidem babetur) iuſſus Concilio ſe ſiſtere, ſua adſcriptione & iuramento firmauit. Guitmundus hanc ob cauſam, Berengarium & ſuos lib. 2. paſſim vocat *vmbraticos*, & eorum errorem, *vmbraticam impietatem*. Quamuis autem Euchariſtia non ſit mera Chriſti vmbra vt iſti effutiebant, dicitur tamen vmbra Chriſti; iuxta illud Cant. 2. *Sub vmbra illius quem deſideraueram ſedi.* Et illud ex cap. 4. Thren. *Spiritus oris noſtri Chriſtus Dominus, cui diximus in vmbra eius viuemus inter gentes.* Quæ loca de Euchariſtia expoſuit luculenter S. Bernardus ſermo 48. in Cant. Et meritò ſalua Chriſti præſentiæ veritate vocatur Euchariſtia *vmbra*; quia in hoc ardore quaſi æſtus in ſiti, quo velit calore ſub nube rotrente Deus propaginem fortium marceſcere facit vt eſt apud Iſaïam c. 25. *ſedemus in vmbra Chriſti viuentes tritico*, iuxta Oſean c. 14. vel vt legunt 70. *inebriati frumento*: quia hoc Sacramentum, ſedentibus in eius vmbra, eſt ſimul cibus & potus. Sic igitur refecti, & ad vmbram refrigerati, ſedemus dum deferueſcit æſtus, donec inclinentur, ideſt remoueantur vmbræ, quod demum in cœlo perficietur, vt S. Ambroſius diſſerit 4. Hexaëm. c. 5.

Vnda ſalutaris æterna vita.

Philo Carpath. Cant. 7. ad illud *guttur tuum ſicut vinum optimum.*

Senſus eſt idem qui illius dicti Chriſti. *fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* Ioan. 4. vbi id de Spiritu ſancto affirmatur, quia eſt in homine principium gratiæ, ſancto ac ſalubri impetu propellentis in felicitatem æternam. Hoc ipſum ergo de Euchariſtia aſſerit Philo. Et verò, Chriſtum in Euchariſtia effici nobis totius Sanctimoniæ fontem, dictum eſt ſupra V. *Fons.*

Vota Chriſti reddita coram timentibus eum.

S. Auguſtinus in Pſal. 21. expoſitione 2.

De hac re diffusè actum eſt ſect. 3. cap. vltimo, monſtrando Chriſtum in Euchariſtia factum eſſe exemplar conſiliorum Euangelicorum, voto firmatorum.

Votum noſtrum.

S. Auguſtinus Epiſt. 59. ad q. 5. [Si vſitatiùs in ſcripturis, votum appellatur εὐχὴ; excepto nomine generali *orationis*, ea propriè intelligenda eſt oratio, quam facimus ad votum, ideſt πρὸς εὐχήν. Vouentur autem omnia quæ offeruntur Deo maximè ſancti altaris oblatio: quo Sacramento prædicatur noſtrum illud votum maximum quo nos vouimus in Chriſto eſſe manſuros, vtique in compage corporis Chriſti: cuius rei Sacramentum eſt, quod vnus panis vnum corpus multi ſumus. Ideo in huius ſanctificatione, & diſtributionis præparatione, exiſtimo Apoſtolum iuſſiſſe propriè fieri προσευχὰς ideſt *orationes*, vel vt nonnulli minùs periiè interpretati ſũt *adorationes*. Hoc eſt enim *ad votum*, quod vſitatiùs in ſcripturis nuncupatur εὐχή.] De ea diſtinctione εὐχῆς & προσευχῆς concinnè Nyſſenus Orat. 2. in Orat. Dom.

Vua ſanctificationis.

Heſychius in c. 25. Leuit. ad illud de anno requietionis, *Vua primitiarum tuarum non colliges quaſi vindemiam*, monſtrans poſt hanc vitam non fore locum operibus legis naturæ vel ſcriptæ neque etiam myſteriis Chriſtianis, puta Euchariſtiæ ſic diſſerit. [Sed nec vuas primitiarum ſiue vt 70. habent vuam ſanctificationis, vindemiare tunc neceſſe babebimus. Et quæ eſt ſanctificationis vua. Sciunt qui ſcrutati ſunt Chriſti myſterium, qui experimẽto de Chriſto prophetiam perceperunt, *lauabit vino ſtolam ſuam, & in ſanguine vuæ pallium ſuum.* Huius ſanctificationis vuam non vindemiabimus illic. Nam myſterium quidem Dominicum videbimus tunc, ſed cum majori gloria nullius ſenſibilis rei ſicut nunc, egentes. Vnde legiſlator quidem vitam commemorat. Chriſtus autem hoc ſe biberè in regno nobiſcum, ſed nouum promiſit.] Audiant qui etiam in cœlo fore Euchariſtiæ Sacramentum confingunt meritò deriſi in Heteroclitis ſpiritualibus, agendo de anomaliis pietatis circa Chriſtum.

Onomaſticon Euchariſticum.

ONOMASTICI CLAVSVLA.

SAtis florum pro tenuitate noſtra ad Candelabri Chriſtiani coronationem ſublegiſſe videri poſſumus. Quot enim titulos è Scripturarũ & Conciliorum ac Patrũ areolis collegimus, itidem floreas coronas ei coronando contexuimus. Qua ditoris acceſſio, per ſe pulcherrimam Candelabri noſtri ſpeciem, Moſaïco ſeptiluſtri ſupra omnem comparationẽ ac proportionem, ſublime elatam, non modicè quoad nos condecorat. Tametſi ea eſt in ſeipſa myſtici huius Cãdelabri majeſtas, vt aſcito à nobis ſplendore non egeat. Quid verò ad iſtud diuinum antefactum, quotquot vſpiam celebrata ſunt candelabra? Moſaïcum quod tanti olim factum eſt, vt illud Titus in pompa triumphali de Hebræis, productum voluerit, id quod hodiéque in arcu Titi expreſſum viſitur, non niſi vmbra ac rudis typus noſtri Candelabri fuit. Inter Ethnicos inſigne habitum eſt quod ab Antiocho Rege confectum Tullius VI. in Verrem Actione num. 64. Ita deſcribit. [Candelabrum gemmis clariſſimis opere mirabili perfectum, &c. Erat eo ſplendore, qui ex clariſſimis & plurimis gemmis eſſe debebat: ea varietate operum, vt ars certare videretur cum copia; ea magnitudine vt intelligi poſſet, non ad hominum apparatum, ſed ad ampliſſimi templi ornamentum eſſe factum.] Addit alia de ſpecie ac pretioſitate illius Candelabri, quæ tanta fuit vt pellectus ex illecebra Romanus Prætor Verres, inhiauerit in tam ſplẽdidam prædam. Sed vt cętera taceam ignobilitas ſigni illius inde vel maximè prodita eſt, quod in dæmoniarchæ cultum omnis illa magnificentia cedebat. Erat enim Candelabrum, Ioui Capitolino ſacrum. Noſtri Candelabri dignitas, ex adoratione in Spiritu & veritate quam iugem ac perennem exhibet Deo viuo & vero, ſupra modum omnem attollitur. Itaque vanum eſſet, in huiuſmodi comparatione excutienda tempus conterere. Sed dignitas Candelabri Chriſtiani Euchariſtici, cum ex compage ſiue ſubſtantia eius duplici atque adjunctis, tam ex honeſtatione & coronatione eius per tot ſerta è ſactis areolis lecta, eique impoſita, haberi debet explorata.

SECTIO VI.

Illata ex tanto Candelabri sancti splendore.

1. QVAM luculentum atque præfulgens sit Candelabrum sanctum Mosaïci antitypum, quod Christus Dominus Ecclesiæ suæ per huius sæculi noctem illucere voluit, monstratum hactenùs fusè est, tametsi pro rei dignitate perparcè. Quantum enim amoris, sapientiæ, potentiæ, liberalitatis, & cæterorum longè illustrissimorum Christi decorum iubar, ex Eucharistiæ mysterio promicet; cuiusmodi lux ad virtutes Theologicas & morales infusas capessendas; ad vitiorum quantumuis terram caliginem discutiendam, indidem profundatur, pro tenuitate ac facultate nostra expositum est haud indiligenter; adhibito etiam SS. Patrum in eam rem suffragio benè multiplici, iis expresso titulis quibus diuinissimum hoc mysterium, & quâ sacrificium, & quâ Sacramentum, tanta Luce coruscum, & aduersus tenebras intelligibiles adeò potens quàm studiosè perhibetur. Reliquum est, vt lucubrationem hanc vniuersam, obsignemus paucis sed necessariis monitis, & ad eos qui foris sunt, & ad domesticos fidei; Illos vrgendo ac iuuando ne sint rebelles lumini; istis stimulos admouendo, vt hæc arma veis induti, in splendoribus sanctorum incedant.

CAPVT I.

Quanta lusciositas non valentium conspicere lucernam Domini. Iisdem ocularia atque collyrium.

SCriptum est de Heli 1. Reg. 3. quod cum factus esset senex valdè, *caligauerunt oculi eius, nec poterat videre lucernam Dei antequàm extingueretur.* Hoc de lucerna candelabri septilustris, pronunciatum est. Nam tot licet gereret myxos, vna lucerna vocatur ob consertionem omnium ramorum seu calamorum lucernas gestantium, cum vno hastili. Non poterat igitur Heli præ oculorum caligatione videre candelabrum, cum arderent in eo lucernæ septem. Vnde magna omnino visus supressio ac propè cæcitas deprehenditur, hominis qui tam splendens tamque præfulgens obiectum perspicere non valeret. Non dissimili caligatione laborant animales homines, cæcutientes circa hoc mysterium. Nam vt censuit creditus Cyprianus serm. de Cœna Dom. num. 16 [Inter Dominicæ mensæ conuiuas, animalis homo non admittitur. Quicquid caro & sanguis dictat, ab hoc cœtu excluditur. Nihil sapit, nihil prodest, quicquid à suis rationibus deuium videtur. Sapientes huius sæculi, ad dementiam referunt, & à veritate reputant alienum. Sed veritas ab erroneis hominibus comprehendi non potuit, & cum in Sole vellet figere oculos, vim luminis non ferens, cæcata est non illuminata humana præsumptio, & aspectui eius lippitudo inhæsit.]

Sectarij, circa Eucharistiam.

Lusciosi, tripertito digesti.

2. Tales sunt qui candelabrum sanctum Eucharisticum, vel ipsum materialem solem fulgore præstinguens, contueri non valent præ caligine oculorum internorum, qua laborat omnis veritatis lucem non videns, iuxta S. Augustinum serm. 584. de Temp. & vel adesse reipsa Christum negant, contenti figura eius & vmbra; vel cum Christi substantia præsente, aliam quampiam substantiam adesse comminiscuntur; præter eos qui contra veritatem incruenti in hoc mysterio sacrificij, attollunt cornua, inficiantes ipsis solis radiis exaratam Christi Paschatis nostri in hoc mysterio immolationem. Vtrique dum carneis oculis nimium credunt, & aduersùs solem diuinæ reuelationis nictantia lumina obfirmant, non lippitudinem modò contrahunt, sed etiam cæcitatem, dispari sorte quàm Catholici, quibus hîc quoque obtingere cæcitatem, docet his verbis Guitmundus lib. 1. [Quia fructus mortiferæ arboris, antiquis hominibus spirituales veracésque oculos clauserat; carnales fallacésque aperuerat, iustum est vt fructus viuificæ crucis nouis hominibus ipsos carnis oculos claudat, & veraces mentis oculos quibus veritas videtur aperiat. Quemadmodum igitur ægrotanti palato, amara censenti quæ sano dulcia sunt, nemo sanus credit: ita infirmis carnalibus oculis, contra sanatos mentis oculos, de ipsa Medicina interioris luminis iudicantibus, nemo nisi insanus consentit. Nam & res hæc tanta est, vt infirmo visu non valeat comprehendi: & fidem nostram ita vtilius est interim exerceri, vt per hoc videlicet quod contra visum carnis in hoc tam necessario Sacramento agitur, discamus visibilia transcendere, ad inuisibilia festinare, & tenere certiùs occulta quæ nunquam mentiens veritas docuit quam quæ coram nobis fallax oculus pandit.] Sic feliciùs oculamur, dum exoculari carne censemur. Nam iuxta Augustinum; [Habet fides oculos suos, quibus quodammodò videt verum esse quod nondum videt; & quibus certissimè videt,

nondum

nondum ſe videre quod credit.] Carent his oculis, qui ſe nimium quantum oculatos arbitrantur Sectarij, præſertim Sacramentarij, niſi ſit cum Guitmundo ibidem haud ita multo poſt, lippos duntaxat & infirmos oculis dicamus; quibus inunctio & ocularium ſubſidium conueniat. Hoc ego ſubſidium & medicam ſollicitudinem, adhibere in preſentia cogito: ſi fortè malum tot peritas manus hactenus in nonnullis fruſtatum, miſerante denique Deo, cedat curationi, citra apparatum & parcè adhibitæ. Summa quippe capita ſignaſſe contentus, indicatis inſtructiſſimis pauariis, vnde plura ſuppetere poſſint ad pleniùs copioſiúſque medicandum prætergrediar.

Sed priuſquàm intet Sectarios celeberrimam de vmbratica tantum Chriſti præſentis & immolatione controuerſiam diſcutiam, attingendus eſt ſingularis error Theodori Bezæ citra materiam ex qua Euchariſtia conficitur. Nam cum ſit ex Scriptura exploratiſſimum, Chriſtum ad conſecrationem Euchariſtiæ adhibuiſſe panem & vinum, idque Concilia & Patres vnanimiter ad verum panem & vinum reſtringant, auſus eſt impuriſſimus Beza aliam materiam ex ſuo cetebro comminiſci. Ne quod nuper contigit, fides hæc legentium in alieno opere nuret, repræſentanda ſunt ipſa eius verba ex Epiſtola 2. Theologica. [Panis & vinum, ſunt Cœnæ ſignum ex ipſa Domini inſtitutione. Vbi igitur panis aut vini vel nullus eſt vſus, vel nulla certo tempore copia, num Cœna Domini nulla celebrabitur? Imo ritè celebrabitur; ſi quod panis aut vini vicem, vel ex vſu communi, vel pro temporis ratione ſupplet, panis & vini loco adhibeatur. Hæc enim mens fuit Chriſti quam panem ac vinum ad hæc myſteria deligeret, vt propoſitis earum rerum ſignis quibus corpus noſtrum alitur, veram alimoniam ſpiritualem, velut ob oculos repræſentaret: Itaque à Chriſti ſententia nihil aberrat qui nullo prorſus nouandi ſtudio; pro pane & vino ſubſtituit, quæ etſi non parem, ſimilem tamen alimoniæ analogiam habeant. Deſit etiam aqua, & tamen Baptiſmus alicuius differri cum ædificatione, non poſſit nec debeat; Ego certè quouis alio liquore, non minùs quàm aqua baptizarim. Nec aliter de his rebus, ipſi etiam ſuperſtitioſiſſimi Scholaſtici Scriptores cenſuerunt.] Hæc poſtrema continent purum putum mendacium huius tenebrionis. Quis enim Scholaſticorum, tale quid vel circa Euchariſtiam velcina baptiſmum effutijt? Nemo adeò portentoſæ audaciæ fuit, vt materias Sacramentorum à Chriſto ipſo conſtitutas mutare ſuſtineret. Quare abſit vt rapæ ſegmentum ad Euchariſtiæ materiam aſſumi poſſe admittamus, tametſi in ora quam Beza incolebat, raparum ad cibum vſus ſit frequentiſſimus ac fere pro pane ruſticis. Idem dicito de caſtaneis intritis aut fabis vel ipſis in maſſam efformatis quæ pauperrimæ plebi ſunt pro pane. Et de ceteruiſia aliiſque liquoribus vel etiam aqua pura, quæ pleriſque tenet vini locum. Vnde Beza ſe prodit Hydroparaſtam admittens eam poſſe conſecrari. Apage inſulſum delirium. Venio ad ea circa quæ cor, animus, oculi noſtratum Sectariorum caligant.

1. Tres video diſtingui poſſe, Luſcioſorum circa Euchariſtiæ myſterium principales claſſes, quæ in minutorum ordinum propè myriades, ſubdiſtingui non difficilè queant. Tam incenſum namque eſt odium quo flagrat Satanas contra hoc myſterium, ob præſentem in eo Chriſtum, & animarum ſupra modum vberem eximiamq; vtilitatem ex eius vſu; vt hoſtes illi concitauerit innumeros, quod benè notauit Ioannes Faber Dominicanus in Præfatione Operis de Miſſa per Surium Latinè facti. Prima eſt Claſſis Tropicornm, ſiue Vmbraticorum. Secunda Impanatorũ. Tertia inficiantium ſacrificium. Addunt alij duas hæreſes, quas ex illis Chriſti verbis exortas, *niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*, prodit Algerus in Prologo ſui operis & lib. 1. cap. 10. & his verbis Lanfrancus lib. contra Bereng. [Conſenſerunt omnes, quod panis & vinum in veram Filij hominis carnem, verumque eius ſanguinem conuerterentur: ſed quis eſſet iſte Filius hominis, non omnes eandem ſententiam tenuerunt. Quidam arbitrati ſunt, hunc oportere intelligi quemlibet hominem, ſiue iuſtum, ſiue peccatorem, in cuius carnem ac ſanguinem conuerſa terrena ſubſtantia, ſumeretur in remiſſionem peccatorum. Alij arbitrati ſunt, non hunc eſſe de turba quemlibet hominem, ſed virum iuſtum; ſanctificatorum, à communi hominum vita per ſuæ vitæ celſitudinem ſegregatum, qui templum Dei eſſet; qui diuinam in ſe habitationem vetiſſimè poſſideret, in cuius carnem & ſanguinem commutari poſſe panem vinumque altaris, hæretica pertinacia delitabant. Factum eſt autem hoc paucis annis poſt obitum B. Auguſtini, tempore Cœleſtini Papæ, & Cyrilli Alexandtini Epiſcopi; quibus præcipientibus atque annitentibus, indicta ac celebrata eſt Synodus Epheſina vna de quatuor quas B. Gregorius in Epiſtola ad Patriarchas, fatetur ſe ita ſuſcipere, complecti, ac venerati, quemadmodum ſancta quatuor Euangelia Domini noſtri Iesv Chriſti. In qua ſynodo damnatæ ſunt vtræque ſuperiùs comprehenſæ lethales peſtes.]

Ita quidem Lanfrancus. Sed eius hallucinatio, ex Concilio Epheſino comperta eſſe poteſt. Nam ex Actis illius Concilij eſt manifeſtum; nullum talem errorem qualem Lanfrancus refert ibi fuiſſe vel diſcuſſum, vel damnatum. Tantùm quia Neſtorius qui in eo Concilio contritus eſt, negabat Chriſtum eſſe verè Deum, nec niſi purum hominem eſſe contendebat, conſequentérque negabat percipi in Euchariſtia carnem & ſanguinem Dei, nec niſi carnem filij hominis, (id eſt vt ipſe blaſphemabat puri hominis,) porrigi à Sacerdotibus admittebat; damnauit hoc S. Cyrillus anathemate 11. ad Euoptium, & aſtipulata eſt cui ipſe præerat prædicta Synodus. Hoc inquam damnauit tanquam peruerſionem & excidium myſterij Incarnationis, non tanquam errorem peculiarem circa Euchariſtiam. Fortaſſis error à Lanfranco memeratus poſtremo locò, eorum fuit quos poſt Berengarium enatos, refert his verbis Durandus Troarnenſis part. 4. operis contra Bereng. deſcripto enim & reiecto errore Berengatianorũ, addit. [Sunt nonnulli, aliquanto vt ſibi videntur, prudentiores, atque religioſiores qui carnem quidem dicant eſſe Chriſti, non tamen illam quam de Virgine Sancta Chriſtus

Sectarius Luſcioſis collyrium.

Sectio VI. Cap. I. Christus ipse suscepit, in qua passus est & à mortuis resurrexit, quam ad cœlos cum triumpho victoriæ viuus & verax deuexit, sed quandam nouam quam benedictio consecrauit.] Hoc fusè refellit ex Christi verbis quibus dixit corpus quod dabat, esse illud ipsum quod pro nobis tradendum erat, & ex aliis Christi dictis ac Patrum. Quod si qui ita errabant, vt Durandus memorat, aiebant eam nouam carnem esse carnem Christi necessarium erat vt admitterent vnionem illius carnis ad subsistentiam veræ ac propriæ carnis Christi, alioqui non apparet, quomodò ea noua caro posset dici caro Christi. Videtit autem lector, an in hoc sensu Ascelinus monachus Epistola ad Berengarium hæc verba protulerit. [Itaque verò mirari vel diffidere debemus, Deum facere posse vt hoc quod in altari consecratur, virtute Spiritus Sancti, & ministerio Sacerdotis, vniatur corpori illi quod ex Maria Virgine, Redemptor noster assumpsit: quippe vtrumque substantia corporea, vtrumque visibile, si reminiscimur, nos ipsos ex corporea & incorporea, ex mortali & immortali substantia esse compactos, si denique firmiter credimus, diuinam humanamque naturam, in vnam conuenisse personam.] Subolent hæc Ascelini verba errorem prædictum, si crudè accipiantur. Omnino tamen existimo Ascelinum, reipsa Catholicè sentire, nec aliam Christi carnem quàm quæ pro nobis tradita est, confici à Sacerdote existimasse. Itaque vtraque illa substantia visibilis & corporea, alia non est quàm substantia panis & vini præjacens consecrationi & ipsum verum Christi corpus de Virgine natum, & pro nobis passum. Dixit autem, per consecrationem substantiam quæ consecratur, vniri cum Christi corpore non quod velit interuenire vnionem physicam quæ vtriusque permanentiam supponeret, sed vt significet panem cuius sola accidentia restant, vnum substantialiter euadere cum vera Christi carne per benedictionem subinducta. Et quamuis modus ille loquendi *panis vnitur cum carne Christi*; idest *transit in eius substantiam, & fit cum ea substantialiter vnum*, non sit adeò vsitatus; tamen cum de sensu Catholico constat, molliendæ sunt voces, vt iuxta S. Hilarium, sensus non sermo fit crimen. Dimittamus ergo errores à Lanfranco & Algero memoratos, & hunc illis supparem, & hæreamus in tribus propositis classibus errorum.

Ordo primus Lusciosorum circa Eucharistiam; Tropici, & Vmbratici.

4. In prima, fuere iam olim quidam *stupida mente nugati*, vt ait Magnetes libro tertio Apologiatum contra Theosthenem Euangeliorum calumniatorem. Suotque fortassis illi ipsi quorum Theodoretus Dial. 3. meminit. Hæsit in eodem luto, Senex de quo in Actis S. Arsenij. Inter Latinos idem effutiuit Ioannes Scotus Triugena cuius librum damnatum esse à Synodo Vercellen. Præside S. Leone Nono, testatur qui aderat Lanfranceus lib. contra Berengarium *sub initium*; Ex quo etiam colligitur, Ioannem Scotum, esse illum ipsum contra quem Paschasius scripsit librum de Sacramentis, professus idcirco à Berengario laudum Ioannis Scoti buccinatore, vt ibidem narrat Lanfrancus. Et idem habetur ex Epistola Berengarij ad Ascelinum, & responsione Ascelini ad Berengarium, quæ nuper vulgatæ sunt in Notis ad vitam Lanfranci; & ex ibidem præmissa ipsius Berengarij Epistola ad Lanfrancum, cuius *susceptum*, ait fuisse Paschasium Ioannis Scoti impugnatorem. An quia susceperat Lanfrancus defendendum Paschasium? Aut quia sicut *susceptor* teste D. Augustino *Medicum* sonat, ita *susceptus* significat ægrotum, cuius quis curam susceperit? Paschasius autem Berengario videbatur æger, quasi confossus telis pro Ioannne Scoto contra eum intortis, indéque obsitus vulneribus. Vt vt sit, Berengarius, Ioannem Scotum non illum ex ordine Minorum cognomento *Dunsium*, sed Eriogenam à Paschasio circa Eucharistiam impugnatum, habuit antecursorem in errore de Eucharistia non continente nisi figuram corporis Christi. Eodem inclinasse visus est quidam Bertrandus Presbyter, tempore Caroli Crassi. Quanquam opus Bertramo inscriptum, non nemo sæculo superiore confictum censuit, & antiquo Scriptori perfidè suppositum, ne error de Eucharistia vmbratica, recens natus videretur. Alij alia de Bertramo & Bertrami opere statuunt. Claudius Sanctesius reperit. 2. cap. vltimo, autorem Bertramum agnoscit & purgat, librum damnat. Alij passim vtrumque suffigunt. Videsis Turrianum lib. 1. de Euchar. cap. 22. Bellarminum lib. de Scriptor. in Paschasio, Possevinum in Apparatu sacro V. *Bertramus*, Sixtum lib. 6. annot. 196. Existimauit Bellarminus hunc Bertramum illum esse quem Paschasius impugnauit. Sed hoc non potest verum esse. Nam is quem Paschasius impugnauit, negabat veritatem propriæ carnis Christi in Eucharistia, vt liquet ex initio Epistolæ ad Frudegardum, tantúmque admittebat virtutem aliquam carnis & sanguinis Christi reperiri in Eucharistia, quod procul fuit à sensu Bertrami, qui tantum dixit corpus Christi in Eucharistia esse figuram sui ipsius io alio statu. Quod est verissimum & benè cohæret cum veritate præsentiæ Christi sub speciebus, traditumque est à S. Augustino & S. Anselmo, atque Lanfranco passimque ab aliis. Rectè tamen Romana censura librum Bertrami confixit ob tenebricositatem & cum Sectariis nostratibus consensionem quoad extimum verborum corticem, quamuis sensus Bertrami videatur longè alius fuisse, & errore vacare, vt dixi cum de libris suppositis.

Ex Helgaldo in vita Roberti Francorum Regis, habetur pijssimum illum Regem sub annum Christi 1004. Leutherico Senonensi Archiepiscopo, malè de Eucharistia sentienti, imposuisse silentium. Rursúsque anno 1022. idem Robertus, eum eadem hæresis gliscere, strinxisse iostam vindictam in peruicaces. Aureliæ namque Stephanus quidam Clericus, cum aliis duodecim in errore contra Eucharistiam deprehensus, ac iussu Regis eum sociis comprehensus, cum diu commoniti nollent resipiscere, ignibus addicti sunt, teste Glabro l. 3. c. Ioanne Oliua Floriacensi Monacho, apud Papyrium Massonum l. 3. historiæ Regum Francorum.

Effrontissimè præ cæteris, in veritatem Sacramenti

cramenti Euchariſtiæ, & Chriſti ſub ſpeciebus præſentiam, impegit Berengarius qui ab aliis *Berenger*, à nonnullis *Beringerius*, à quibuſdam *Berlengarius* appellatur, vt ſcribit Ioannes Picardus Annotatione tertia ad librum S. Anſelmi de Sacram. Altaris, vbi plura de Berengarij ætate erroribus variis contra Baptiſmum paruulorum, & coniugij honeſtatem, teſte Durando Leodienſi; necnon de eius Magia, contemptione Eccleſiæ, atque Pontificum, relapſu triplici, atque periurio, negatione ingreſſus Chriſti ad diſcipulos ianuis clauſis vt habent Acta S. Vvolphimi 22. Apr. & quod prodigio ſimile videri poſſit, pie denique obita morte in die Epiphaniæ Diſtinctiùs hæc ipſa proſecuti ſunt Bellarminus lib. 3 de Euchar. cap. 8. & Baronius ab anno 1004. ad annum 1088. Nicolaus. Harpheldius in ſacra Anglorũ Hiſtoria ſæculo 11. Ex antiquioribus verò adeundi qui Berengarij horrendum ſibilum cum deteſtatione retulerunt Vvilleimus Malmesbur. l. 3. hiſtor. Regum Anglot. Ordericus Vitalis l. 4. hiſtor. ad annum 1065. & quos mox literam coæui Berengario impugnatores eius, Guitmundus, Algerus Lanfrancus, Durandus Leodienſis & alter Troarnenſis, Aſcelinus, Guibertus de Nongento, Petrus Mauritius Abbas Cluniacenſis Nolphelmus, Adelmannus, aliique complures, ad auditum blaſphemiæ à Berengario profuſæ contra fidelium omnium receptiſſimum ſenſum, inhorteſcentes. Et teſtatur quidem S. Anſelmus lib. de Sacram. Altar. p. 1. & Guitmundus Epiſtola ad Berengarium, primò traditam ab eo eſſe impanationem: de quo tempore accipio quod multos pro Berengario & contra eum certaſſe, habent Acta S. Vvolphemi. Quod enim veritas tranſubſtantiationis non ſit adeò liquida, quàm veritas realis præſentiæ, potuere tunc circa impanationem à Berengario primùm propoſitam exercitire nonulli. Poſtea tamen Berengarius tranſijt ad figuram, abnegata prorſus Chriſti præſentia ſub ſpeciebus; vt liquet ex prima eius palinodia quam coetã Nicolao II. timore mortis emiſit, vt ſemel & iterum prodit Lanfrancus. Recitat eam palinodiam Gratianus cap. *Ego Berengarius* de Conſ. diſt. 2. Idem habetur ex ſecunda eiuſdem Berengarij palinodia, deſcripta & confutata à Lanfranco. Tandem liquet ex iis quæ de Berengario referunt primi eius impugnatores, Durandus Leodienſis, & alter Durandus, Abbas Troarnenſis Aſcelinus Andegauenſis, Adelmannus, Guitmundus, Algerus. Tempore S. Bernardi, vnus quidam Hybernus, Clericus Leſmoenſis eodem reipſa errore imaginariorum laborauit, ſed ſpeciali quodam modo. Aiebat enim, { In Euchariſtia eſſe tantummodò Sacramentum, & non rem Sacramenti ideſt ſolam ſanctificationem & non corporis veritatem. } verba ſunt S. Bernardi in vita S. Malachiæ c. 26. Cohortuit ad eam nouitatem S. Malachias & miſerum erronem, primùm priuatim coram ſolo Clerico coram vniuerſa Eccleſia fortiter corripuit, ſed irrito labore. Hæſit enim pertinaciter in conceptâ falſitate, donec haud ita multo poſt percuſſus à Deo ſubita infirmitate ad extrema deductus eſt; & vexatione dante intellectum ſub mortem illicò coofeſſuram reſipuit. Eius hæreſim ajebam eſſe ſpecialis cuiuſdam modi; quia nemo cæterorum ſimiliter errantium circa Euchariſtiam, agnouit vmbratico Sacramento veritatis vacuo, adiungi effectum veri Sacramenti continentis ipſum Chriſti corpus. Et conſequenter quidem cæteri. Vnde enim effectus abſque cauſa? Sanctificatio enim & collatio vitæ ſpiritualis ſiue gratiæ ſanctificantis toties promiſſa percipientibus Euchariſtiam, non eſt promiſſa percipientibus aliud quàm Chriſtum ſpeciebus Sacramentalibus opertum. Itaque error adeò malè materiatus, meritò explosus eſt à S. Malachia: & quantum ad præſens inſtitutum ſpectat, hoc eſt, quatenus impetit veram præſentiam corporis Chriſti in Sacramento, concidet ex proximè ſubijciendis. Vnum adſcribo Hugonem Lingonenſem, Epiſtola ad ipſum Berengarium data, qua eum ſic affatur. { Rerum exiſtentium, (virorum acutiſſime,) naturam ſi perſpiceres, ſi Patrum ſententias non tam exili quàm pro ſtudio ſcrutareris; Sacramentum corporis & ſanguinis Domini noſtri IESV Chriſti, non ita crederes celebratum, vt corpus eſſe diceres, & incorporeum prædicares. Proinde ſi perpenderes, quod amplitudo diuinæ potentiæ ſenſum excedat circos, nec poſſe ſenſualiter ambiri quodvivos informat ſenſus; os nimis extenſum contraheres, contractum corrigeres; correctũ denique cõtineres. Dicis enim omnis extensè loquens, in huiuſmodi Sacramento corpus Chriſti ſic eſſe, vt panis & vini natura & eſſentia non mutetur: corpuſque quod dixeras crucifixum, intellectuale conſtituis, in quo euidentiſſimè patet, quod incorporeum confiteris. Qua in re vniuerſalem Eccleſiam ſcandalizas, ipſumque tuum offendis Auctorem, qui palpabile obtulit quod incorporeum affirmas. Nam ſi panis & vini natura & eſſentia, reali principalitate poſt conſecrationem perſiſtunt; tranſlatum nihil poteſt intelligi: Et ſi quod adiunctum eſt, ſola ſit intellectus potentia, teuera non capitur, quomodò vel vnum vel idem ſit, quod adhuc non ad hunc modum ſubſiſtit. Eſt enim intellectus eſſentiarum diſcuſſor non opifex, iudex non inſtitutor: Et quamuis rerum vel monſtret vel figuret imagines, nullum corpus materiali producit exordio. Proinde ô in cunctis aliis reuerendiſſimè vir, aſſume tibi fidem.}

Sectariis Lufciofis collyrium.

Manifeſtiſſimè hinc patet, Berengarium vera Chriſti præſentia quomodocunque abnegata, ſolam imaginariam, ſiue intellectualem per intellectualem per intellectum fabricatam conceſſiſſe. Tametſi poſtea pœnitens, viſus eſt Catholicus obijſſe. Nec tamen ideirco fuit cor Berengarius adeò effusè laudaretur à Ioanne Monacho, cuius præconij exſcriptione, ſuum librum tertium Annalium Franc. in Philippi Regis hiſtoria contaminauit Papyrius Maſſonius. Quamuis enim pœnitenti non negetur venia, tamen mundans non facit innocentem: nec ipſa Berengarij toties pœnitentis toties relapſi, pœnitentia eſt adeò explorata, quin de ea ambigi poſſit. Hildebertus quoque Berengarium aliquando laudauit vt eſt in notis ad vitam Lanfranci cap. 3. & apud Vvilelmum Malmesbur Poëma Hildeberti de Berengario referentem lib. 3. hiſtor. Reg. Anglor. *pag. mihi* 113. vbi de Berengarij ſanctitate omnino multa. Sed nondum

Sect. VI. Cap. I. tunc Hildebertus, in Episcopum electus erat, nec Berengarij error adhuc innotuerat. Errorem sanè Berengarij non approbauit, qui tam districtè patrocinatus est veritati Catholicæ in metrico Opere de Missa & sæpè alibi. Vt autem persona, postea ob hæresim vel peruersos mores iure exosa vel vituperata, collaudetur, aut ametur, ante cognitam eius hæresim vel nequitiam, Hildeberto cum plerisque viris sanctissimis commune esse potuit. Sic enim S. Athanasius, Timotheum nondum compertum Apollinatistam laudauit, & vt amicum, Damaso commendauit. Zozimus Papa, Pelagium & Cœlestinum aliquandiu texit ac ornauit. S. Paulinus, Vigilantium priusquàm eius hæreses erupissent, celebrauit; & idem fecit respondens S. Paulino S. Hieronymus. Pyrrhum postea hæreticum, exornauit apud Photium S. Maximus, necnon S. Leo Eutychetem, & alij similes alios, vt ait Facundus lib. 7. pro trib. Capit. cap. 3. Quare non rectè in suspicionem hæresis Berengarianæ vocatetur Hildebertus, ob laudatum ante positam ab eo personam, Berengarium, omnium detestatione proscissum, ex quo innotuit quis esset. Id quod contexto breuiculo historiæ Berengarianæ demonstrat eius temporis Scriptor omnino luculentus, Durandus Troarnensis parte nona operis contra Berengarij errorem. Fuere qui Berengario socium erroris adiungerent Brunonem Episcopum Andegauensem. Disertè enim Theoduinus Episcopus Leodiensis Epistola ad Henricum Regem Francorum, expostulat de Brunone Andegauensi Præsule & Berengario, quod adeò horrendam nouitatem in Ecclesiam inducere tentarent. Damnat quoque Brunonem eiusdem cum Berengario erroris, Durandus Troarnensis ad finem partis Nonæ. Tractationis de hoc mysterio, insinuans Brunonem à Berengario suo Archidiacono, & magni apud ipsum nominis, fuisse implanatum, præ nimia credulitate, atque adeò etiam præ inscitia, & ruditate in Doctrina Patrum, & totius Ecclesiæ sensu, ac Scripturarum diuinarum intelligentia. Vt vt sit, Eusebius Andegauensis, cognomento Bruno, (vt benè monstrat Ioannes Picardus annot. 3. ad 4. S. Anselmi librum de Sacramen. altaris) fuit in eodem errore cum Berengario, vt agnoscit etiam Claudius Robertus in Gallia Christiana, agens de Episcopis Andegauensibus. V. *Bruno.* Inuenio tamen Epistolam huius Eusebij Brunonis, ad Beringerium Magistrum, repræsentatam à Claudio Menardo in Notis ad librum 1. S. Augustini in Iulianum, qua Eusebius iste Catholicissimè sentit de Eucharistia: Et controuersiam de ea semel iterum, ac tertio in sua prouincia disceptatam, quintò etiam apud Pontificem Romanum agitatam atque decisam, sibi non placere denuò moueri, confirmat. An ipsum quoque Episcopum, non minùs quàm Berengarium, pœnituis, assertionis falsi dogmatis.

Berengarium errantem, non autem pœnitentem, secuti sunt varij Sacramentarij quos recensent Alanus lib. de Eucharist. cap. 21. Espenæus lib. 4. & 5. de Ador. Sanctiss. reperit. a. capit. vltimo. Bellarminus libro 1. de Eucharist. capit. 21. Valent. 3. part. d. 6. q. 3. part. 1. §. 2. & Iacobus Gaultetius in Chronologia sæculo 15. Sed quod Thomas Bosius libro 13. de Signis capit. 4. numero 17. inter eos errones qui Berengarij vestigia presserunt, numerat Petrum Abelardum, quem ait eo nomine impugnatum esse à Petro Cluniacensi lib. de Sacrificio, subscribere non possum. Abelardus enim circa præsentiam Christi in Eucharistia non errauit; neque à Petro Cluniacensi, quia eum inter suos eoaptauit, est confutatus, sed alij qui errabant circa Missæ sacrificium, qui est error diuersus ab errore per Berengarium tradito, S. Bernardus Epistol. 190. inter errores Abelardi eum tantùm recenset quoad Eucharistiam, quod diceret post consecrationem accidentia panis & vini pendere in aëre. Quod supponit Abelardum de Christi præsentia in Eucharistia, rectè sensisse.

Refelluntur ex Scripturis.

5. Hanc hæresim, non possumus ratione impugnare; quia cum veritas præsentiæ Christi sit aliquid pendens ex libera eius voluntate, non est quærenda alia eius confirmatio, quàm quæ doceat, voluntatem Christi id tulisse, quod ex ipsiusmet Christi assertione, & idoneorum testium suffragio, constare debet, non autem ratione. Quanquam siquis haud incongruas voluntatis Christi rationes desiderat, habet benè multos à quibus colliguntur variæ, nominatim Alanum lib. de Eucharist. cap. 8. Bosium lib. 14. de Sign. cap. 5. & Suarem tom. 3. part. d. 46. sect. 7. Paucis igitur attingo, capita probationum ab autoritate: quæ cum alij fusissimè sunt prosecuti, tum breuissimè & vtilissimè perstricta sunt à Thytæo libro de Apparit. Sacram. capite 3.

Habemus in primis ipsiusmet Christi promissum de carne sua in cibum, & sanguine in potum præbendo Ioan. 6. Quamuis enim pauci Catholici, vt Caietanus ibi, & Iansenius capit. 59. Concord. ac Ioannes Hessels in Assertione Eucharistiæ, declinantes argumentum petitum ex eo capit. 6. pro necessitate communionis sub vtraque specie, detorserunt quicquid ibi dicitur ad cibum & potum spiritualem, è Verbo Incarnato fide viua percepto; ad quos valdè accedit Turrectemata Tract. de Eucharist. cap. 9. Tamen hoc nullo modo potest admitti, cum Concilium Tridantinum sess. 13. cap. 2. verba illa sexti huius capitis, *qui manducat me, viuet propter me*, interpretetur de Eucharistia, Concilium item Ephesinum, Christi promissionem factam capite illo 6. apertè agnoscit ad Eucharistiam pertinere, vt valdè vrget Sanctesius repetit. 6. cap. 5. adducens insuper Synodum Alexandrinam, & secundam Nicænam. Texturam capitis in eam rem accurate librant, Sanderus libro de eo sexto capite, Gabriel Saconas libro eiusdem argumenti, Alanus lib. de Eucharist. cap. 31. Turrianus lib. 1. de Euchar. cap. 12. Thomas Bosius lib. 13. de

de ſignis cap. 2. num. 1. Bellarm.lib.1.de Euch. cap. 5.& 6.Vaſques 3.p.d.179.cap 4.Suares t.3. 3.p d.46. ſ. 2. & ad id capur Ribera, Maldonatus, Pererius, ac Toletus annot. 25. Eo igitur capite Chriſtus Dominus, primùm quidem agit de pane materiali, propter quem turbæ eum ſecutæ fuerant. Tum ſicut Ioannis 4.occaſione aquæ ſenſibilis, tranſtulit ſermonem ad aquam viuam; ita capite illo 6. occaſione panis materialis, transfert ſermonem ad cibum ſpiritualem permanentem in vitam æternam, quem proponit duplicem; nempè primò ſe ipſum, quatenus Incarnatum viua fide percipiendum; de quo pane ſunt illa, *Ego ſum panis vitæ; qui venit ad me non eſuriet, & qui credit in me, non ſitiet in æternum.* Et de Chriſto prout tali cibo, ait ibi D. Auguſtinus Tract. 25. [Quid paras dentem & ventrem? Crede & manducaſti.] Secundò proponit ibidem Chriſtus, ſeipſum vt cibum ore noſtro ſub ſpeciebus panis percipiendum, dicens *Caro mea verè eſt cibus.* Et, *Panis quem ego dabo, caro mea eſt.* Audimus *quem dabo?* Hoc non poteſt de Chriſto, vt fidei objecto accipi, quia Chriſtus ſub ea ratione, iam datus erat. Dictum itaque eſt de Chriſto in cibum ſenſibilé ſub ſpeciebus panis promiſſo, non per Laniationem membrorum, vt imaginati ſunt Caphatnaitæ, idcirco redarguti ſunt ab ipſo Chriſto, ſed modo ſpirituali, (tametſi ſubſtantialem præſentiam non excludente, qui nullam corpori Lanienam inferret, ac proinde non obſtaret ſubuectioni eius in cœlum, poſt benignè factam appoſitionem in huiuſmodi cibum, iuxta expoſitionem illorum Chriſti verborum *ſi ergo videritis Filium hominis aſcendentem vbi erat prius?* aſſignatam à S. Auguſtino ſerm. 2. de Verb. Apoſt. & à Guitmundo approbatam lib. 2. contra Bereng. Quanquam aliter eum locum apta ad ſequentia, Petrus Cluniacenſis lib. contra Petrobuſianos *ad tertium errorem.* Quod parum refert ad rem præſentem. Nam nobis ſatis eſt, quòd nemo diffiteri poteſt, Chriſtum eo loco promiſiſſe carnem ſuam in cibum oris noſtri, & ſanguinem in potum.

6. Nemo ſanus ambigat, quin Chriſtus promiſſum illud ſuum aliquando exoluerit. Et reipſa exoluiſſe in cœna vltima, teſtantur Matthæus, Marcus, & Lucas, nec non Apoſtolus 1. Corinth. 11. referentes, Chriſtum accepto pane, dixiſſe, *hoc eſt corpus meum.* & accepto vini calice dixiſſe, *hic eſt calix ſanguinis mei*, & addidiſſe, illud eſſe corpus quod erat tradendum, & ſanguinem qui pro humano genere fundendus erat. Quæ Chriſti verba, hoc argumentum ſubminiſtrarunt S. Vvolphelmo Berengarij coæuo Epiſtola ad Meginhardum Abbatem Gladebacenſem aduerſus Berengarium. [Nos vt viſum acuamus quo hæc intuemur, ad obtinendam ſemel acceptam huius veritatis traditionem, noſmet hoc modo cohortemur, ſi qui dixit & facta ſunt, mandauit & creata ſunt omnia, ſi is inquam dixit de hoc pane, *Hoc eſt corpus meum*, & de vino, *hic eſt ſanguis meus* neceſſe eſt omnino ſic eſſe.] Reliqua Epiſtola, quæ apud Surium legitur 22. Aprilis, eſt in hanc rem inſignis. Sed ſupra omnia alia argumenta placet quòd reſuli petitum ex Chriſti verbis. Hæc quàm inſulſis, imo deteſtandis obtorſionibus vexata ſint à Sacramentariis, videre eſt apud Sancteſium repetit. 1. *in fine*, ſigillatim appendentem, quatuor illorum verborum. *Hoc eſt corpus meum*, deprauationes quatuor ſupra octoginta. Imo Chriſtophorus Ruſpergerus anno 1577. Libellum confecit, ducentas eorundem verborum deprauationes continentem; quarum aliquæ ſpectant particulam *hoc*, aliæ pronomen *meum*, nonnullæ verbum *eſt*. V. G. nonnulli apud Abelardum lib. contra hæreſ. c. 11. & teſte Ebrardo cap. 8. & Ermengardo c.XI. impij Valdenſes dixerunt τὸ *hoc*, cadere in corpus Chriſti viſibile, aſſidens menſæ. Mentiebantur enim Chriſtum inter pronunciandum ea verba, manum pectori appoſuiſſe. Qua ratione Chriſtus inſulſiſſimè pro ratione comedendi panem porrectum, propoſuiſſe corpus ſuum viſibile. Fuerunt qui τὸ *hoc*, acciperent de actione quæ tunc à Chriſto exercebatur; quaſi ea actio eſſet corpus pro nobis tradendum ac crucifigendum, vel quaſi ea actio accipi & comedi poſſet. Quo eodem telo confodiuntur, qui nugati ſunt, τὸ *hoc*, cadere in Verba ſancta, vt refert Ebrardus cap. 8. vel in corpus Chriſti myſticum. Nec aliter refellendi ſunt Valdenſes, qui in reſponſione ad Ladiſlaum Pannonium, *corpus meum*, interpretati ſunt *ſubſtantiam corpoream ad me attinentem, tanquam creaturam meam*, quod bellè cadit in panem; ſed apertè contra Chriſti eo loco mentem, cum panis non ſit illud corpus ad Chriſtum attinens, quod pro nobis eſt traditum, & Cruci ſuffixum. Quanquam non me latet, illud interpretationis ludibrium, veniſſe in mentem Magneti apud Turrianum lib. 1. de Euchar. cap. 17. ſalua tamen veritate præſentiæ Chriſti, quam Magnes ille explicatiſſimè profitetur. Ioannes Langius in rhapſodiis ad Apologiam 2. Iuſtini, quod corpus ſit *hoc*, (ſic enim peruertit Chriſti ſententiam,) accipit de ſimilitudine corporis Chriſti cum pane in nutriendis animabus. Quam totius narrationis euerſionem, rectè impugnat Bellarminus lib. 1. de Euchar. cap. 10. Vulgatiſſima noſtratium Sectariorum deprauatio, accipit *eſt*, pro *ſignificat*. Quam gloſſam Zuinglius teſtatur ſibi ſuggeſtam à ſpiritu quem neſcire ſe dicit albus, nu an ater eſſet, quod confirmatum ab eo ait prolato ſimili loco, *Eſt enim phaſe, ideſt tranſitus Domini.* Putidiſſimè verò Sectarij, in eundem ſenſum ingerunt ac regerunt illud, *Petra autem erat Chriſtus*, ideſt *Petra ſignificabat Chriſtum*, vt ipſi quidem interpretantur, ſed mendaciter. Nam Chriſtus verè erat illa petra ſpiritualis de qua ibi agebat Apoſtolus; ita vt quamuis anteceſſiſſet metaphora in voce *petra*, tamen ſuppoſita petræ notione figurata, & ad myſticum ſenſum aptata, Chriſtus verè ſit illa petra; nec verbum *eſt*, ſit nota ſignificationis, ſed identitatis & copulæ. Eſto, aliquando cum extrema ſint diſparata, verbum *eſt*, ſumatur pro *ſignificat*, ſiue *repræſentat*. Ad tam peruerſas igitur verborum alioqui euidentiam obtorſiones, cogimur exlamare cum S. Irenæo lib. 5. cap. 13. [Coguntur tanta malè interpretari, qui vnum nolunt benè intelligere.]

Sectariis Luſcioſis collyrium.

7. Sanè ſi Chriſtus veram ſuam ac realem præſentiam docere voluiſſet, quibus expreſſio-

Sect. VI. Caput I.

ribus & clarioribus verbis vti potuisset? Similia argumentandi modo, vtitur S. Augustinus in Psalm. 21. expositione 2. *ad versum* 18. & tract. 10. in Epist. Ioan. *in ipso fine*. Adiuncta temporis, loci, & actionis quæ tunc exercebatur, optimè ad idem librant Sanctesius repet. 1. à cap. 3. ad 6. Alanus lib. de Eucharist. cap. 9. & 22. Bellarminus lib. 1. de Euchar. cap. 9. Valent. 3. p. d. 6. q. 3. p. 1. §. 3. Et quod rectè obseruat Ermengardus lib. contra Valdenses cap. 11. in tam perspicuis & expressis verbis, quippè Christi Testamentum continentibus, nemini vnquam venisset in mentem, tropos & figuras comminisci, nisi vetè S. Augustinus lib. 3. de Doctr. Christ. cap. 10. admonuisset; [Si animum præoccupauit alicuius erroris opinio, quicquid aliter asseuerit scriptura, figuratum homines arbitrantur.] Itaque insistamus cortici verborum Christi, & concludamus cum Cyrillo Hierosolymitano catech. 4. [Cum igitur Christus ipse sic affirmet, atque dicat de pane, *hoc est corpus meum*, quis deinceps audeat dubitare? Ac eodem quoque confirmante & dicente, *hic est sanguis meus*, quia inquam dubitet, & dicat non esse illius sanguinem? Aquam aliquando mutauit in vinum, quod est sanguini propinquum, in Cana Galileæ, sola voluntate; Et non erit dignus cui credamus, quod vinum in sanguinem transmutasset? si enim ad nuptias inuitatus corporeas, stupendum miraculum operatus est, non multo magis corpus & sanguinem suum filiis sponsi dedisse illum, confitebimur? Quare omni cum certitudine, corpus & sanguinem Christi sumamus. Nam sub specie panis, datur tibi corpus, & sub specie vini datur sanguis, vt sumpto corpore & sanguine Christi? efficiaris ei comparticeps corporis & sanguinis, χριστοφόρος γινόμενος.] Eadem legere est apud S. Ambrosium lib. 4. de Sacram. cap. 4. & 5. & apud Adelmanum Epistola ad Berengarium.

8. Alias quasdam scripturas, pro reali Christi sub speciebus præsentia, vrgent varij DD. vt cap. 10. ac 11. primæ ad Cor. Ex quo in hanc rem argumentum Sanctes. repet. 1. cap. 9. Bellarminus lib. 1. de Euch. cap. 12. & 13. Bosius l. 13. de Signis cap. 2. & 3. Ex aliis cum veteris tum noui Testamenti locis, summa cum eruditione (quanquam dispari soliditate, & ad reuincendum efficacitate,) disputat Turrianus in opere de Eucharistia. Varia vaticinia scriptis sacris consignata, vrget Bosius supra cap. 6. addens cap. 7. de Figuris, quas Alanus lib. de Euch. cap. 7. tripertitò digerit; ita vt aliquæ Christum, nonnullæ species Sacramentales, aliæ fructus Eucharistiæ repræsentarint, de quibus videndus insuper Maldonatus operis de Euch. p. 2. q. 2. & Bellarminus lib. 1. de Euchar. cap. 3. & 4. necnon Suares 3. p. q. 74. ad articul. 6. Perplacet præter cætera, argumentum quod in hanc rem ducit Paschasius in Expositu ex figura Agni. [Si nihil (inquit,) amplius habet hoc mysterium, præter figuram corporis, & sanguinis Christi, & non hoc est quod ipse dixit; quid necesse fuit iterare in facto; quia hoc totum præfiguratum erat in Agno?] Fortissimum item est argumentum ex figura sacrificij Melchisedechi, *prolato* idest *oblato*, pane & vino. Nam Christus Psalm. 109. dictus est Sacerdos secundùm ordinem Melchisedech. Analogias Christum inter ac Melchisedechum, egregiè in hanc rem librat Eusebius lib. 5. de Demonstr. cap. 3. & S. Cyprianus Epist. 63. Videsis supetiùs, V. *Vetustissima veterum*.

Item ex miraculis.

9. Aliud genus diuini suffragij pro vera Christi præsentia in Eucharistia, suppeditant miracula diuinitus edita ex fide præsentiæ Christi, vel in eiusdem confirmationem: qualia proferunt Paschasius lib. de Sacram. cap. 4. & 11. Guitmundus lib. 3. Brendebachius lib. 1. & 9. collat. Garetius Classe 6. & 7. Sanctesius repetit. 2. cap. 9. Coccius diligenter ac fusè t. 2. l. 6. artic. 8. & multi signati ab Henrique lib. 8. c. 11. *Litera S.* Luculentum est in hoc genere, & omnium sermonibus celebratum, quod refertur in Actis S. Antonij Vlyssiponensis de mulo iampridem famelico, quem ex pacto cum Hæretico, oblata hinc auena inde Eucharistia; vir Sanctus, dimissa auena veneratum dum ante diuina symbola stitit, vt confirmaret esse verè in Eucharistia omnium creatorem; & factum est volente Deo vt subiugale animal, argueret impij Sectarij insipientiam, etiam hac vice. Quanquam enim veneratio illa accidentis Christo muli, non erat nisi similitudinaria, tamen diuinam manum in illis adiunctis interuenisse, perspicuum est; ac proinde Deus sic operans ad attestandum veritati Eucharistiæ, vt ferebat pactum, manifestè astipolatus est doctrinæ Catholicæ. Neque potest hæc argumentatio eneruari, prolato exemplo adolescentis externa specie in asinum versi per Magam Cypriam, qui Eucharistiam genibus flexis & auteriores pedes extendens adorauit, magno omnium stupore, cum videretur esse asinus, vt refertur 2. p. Mallei malefic. q. 2. cap. 4. Hoc inquam non potest aduersùs propositam argumentationem obtendi: Tum quia nulla hic occurrunt Magiæ per sanctum virum indicia: tum quia Deus ne falsò attestaretur, obligatus fuisset eam impedire in euentu de quo agimus. Argumentum ergo ex eo miraculo, aliisque probatis, est planè idoneum. Affine est argumentum, quod ducitur ex variis miraculosis apparitionibus, quas Deus sæpè exhiberi voluit in speciebus Sacramentalibus, vt Christi præsentia fieret testata: quod notauit Thyræus lib. de Apparit. Sacram. cap. 25. Discessimus ipsi huiusmodi apparitiones Christi sub speciebus, lucubratiuncula ad Epiphanium de Vita Pauli secundi. Nuperum miraculum ad fidem Catholicam de Eucharistiæ Sacramento firmandam, in his regionibus est in ore omnium. Facerneti, quod oppidum est sequanorum, in cœnobio Benedictinorum, diuina hostia in sacello splendidè ornato exposita, flammis sacellum & omnem eius ornatum corripientibus atque vastantibus, sola euasit ignium ferociam, per tres dies sublimis, & diuinis quibusdam librata nutibus, hærens in aëre suspensa cum suo ciborio. Ad ducenta mortalium millia, per illud triduum enocata eo spectaculo feruntur, non Catholicorum duntaxat, sed etiam confinium hæreticorum. Affuit denique qui sacris in subiecta ara operaretur pius Sacerdos: & super sacrificantis

cantis linteum (quod corporale vocamus) sacra praxis cum diuino Sacramento, sensim demissa est multis spectantibus interposita in medio descensu, tantilla quiete, vt luculentius esset miraculum. Ita accidit 25. Maij 1608. Ioannes Bozuinus insignis illa in ora Praeses fungens hanc hostiam ignibus superiorem & Diuionensem ex perfossione cruentum, sic cecinit,

Impie quid dubitas hominémque Deúmque fateri,
Se probat esse hominem sanguine, & igne Deum.

Ac etiam ex praxi Ecclesiæ.

10. Secundùm diuinam autoritatem, permagni facienda est Ecclesiæ autoritas, cui Spiritus sanctus assistit. Exhibent Ecclesiæ suffragium pro reali Christi præsentia, benè multæ Conciliorum sacrorum vniuersalem Ecclesiam repræsentantium definitiones, quibus hæc veritas firmata est contra Sacramentarios: quod nonnissimè præstitit superiore sæculo Synodus Tridentina. [Quanquam (vtar enim potiora iure verbis Durandi, non eius qui à S. Portiano dictus est, vt malè censuit Possevinus V. *Durandus* Leodiensis, contra Berengarium Epistola ad Henricum Regem Francorum;) huiusmodi homines nequaquam oporteat audiri; neque tam est pro illis Concilium aduocandum, quàm de illorum supplicio exquirendum. Tunc quippè Hæretici necessariò audiendi fuerunt, quando & hæ ipsæ, & huiusmodi quæstiones, vt potè quæ nondum ad vnguem discussæ fuissent, in dubium venire potuerunt, vt per congressum certaminis patesceret vtra pars staret pro defensione veritatis. Quod idem nunc profectò fieri non oportet, quia creberrimis SS. Patrum Conciliis, tum etiam venerabilium Doctorum clarissimis sententiis ita omnia sunt eliquata, vt nec minimum quid resederit de omne fæce dubitationis.]

Tamen ad benignitatis cumulum, Ecclesia sensum suum de veritate tanti momenti exhibere voluit in actu signato, per sacra Concilia. Nec minus idem præstitit in actu exercito. Nam iam inde à constituto Christianismo, eæ praxes viguerunt in Ecclesia, quæ citra dubium ferrent Christum speciebus subesse substantialiter, vt diligenter monstrat Alanus lib. de Euch. c. 30. V. G. semper Ecclesia, præeunte Apostolo, exegit à sumentibus huncce cibum, probationem sui ipsorum; idest insignem conscientiæ puritatem; ita vt qui sordente conscientia hanc mensam adirent, haberentur rei corporis ac sanguinis Domini. Hæc quis dixerit de sumpturo panem communem, quantumuis benedictum? Non baptizatis, etiamsi Catechuminis, religio semper fuit, contuitum huius Sacramenti permittere, vt dixi ad Epiphanij Paulum secundum q. 3. aliquid sacri huius panis in terram decuti, anxiè semper passa est Ecclesia ex Tertulliano lib. de Corona milit. c. 3. & ex Origene hom. 13. in Exodum. Summam eiusdem venerationem semper indixit, vt optimè tradunt S. Ambrosius lib. 3. de Spir. sancto cap. 12. S. Chrysostomus hom. 3. in ad Ephes. & S. Augustinus in Psalmum 98. ad illud *adorate scabellum*, & Psal. 21. ad illud *manducauerunt & adorauerunt*. Diligenter in eandem sententiam disserunt Espenceus in

opere de Adorat. Euch. præsertim l. 2. c 15. & 16. *Sectariis* & toto l. 3. Sanctesius tota propè repet. 9. Soco- *Lusensis* louius Otar. de hoc argumento, Coecius t. 2. *collyrium.* l. 6. art. 7. Suares l. 2. defens. fidei c. 4. & t. 3. 3. p. d. 65. Bellarm. 4. de Euch. c. 30. Heutiq. l. 8. c. 32. Thyræus lib. de Appar. Sacr. c. 35. qui declarant, hunc cultum respectu Christi sub speciebus latentis, esse veram latriam; respectu verò specierum continentium Christum, esse coadorationē latriæ, eodem modo exponendam quo exponitur coadoratio imaginum ob habitudinem ad prototypum. Ex ea ergo summa adoratione Eucharistiæ, habetur locuples testimonium sensus Ecclesiæ de vera Christi præsentiâ sub speciebus; quod testimonium facto exhibitum, non potest non haberi firmissimum. Vt enim ratiocinatus est Lanfrancus in fine libri contra Berengarium nisi verè Christus adesset, Ecclesia summum illum cultum iam ab initio deferens Eucharistiæ, degenerasset in artolatriam infamem, & potiùs inferi succubuissent, contra ipsius Christi dictum.

In contrarium adduci posse videtur, praxis antiqua comburendi species Eucharistiæ, si quæ superfuissent inconsumptæ. Ita enim testatur Hesychius l. 10 Leuit. Imò Humbertus Cardinalis Syluæ Candidæ, reprehendit Græcos, quorum criminationes depellit, quod id non præstarent. Verùm neque Græci antiqui tempore Hesychij, neque Occidentales tempore Humberti insignis contra Berengarium Athletæ Catholicæ fidei de Eucharistia, species sanas quibus Christus subesset, consecrabant, sed tantùm malè affectas & situ marcidas, à quibus iam accepisset corpus Christi, vt disertè habet Algerus l. 2. c. 1. Non conuellitur ergo fides Catholica de Eucharistia ex ea praxi comburendi species; quibus vltra non subesset. Sanas verò species, si quæ superarent inconsumptæ nec decenter seruari possent, vsus antiquus ferebat porrigi pueris innoxiis ac ieiunis, vt refert Euagrius l. 4. histor. c. 35. Et idem decernitur in Concilio II. Matiscon c. 6.

Suffragium SS. Patrum.

11. Patres qui fidem Ecclesiæ traditam diligenter custodiuerunt & ad posteros transmiserunt, egregiè astipulati sunt huic veritati, ab omni æuo Christiano, vt nauiter ac perstudiosè monstrarunt, qui in eorum scriptis super hac re libandis, laborarunt: præter cæteros Sanctesius tota repet. 2. Gaterius Classe 1. s. 3. Canisius in Catechismo cap. de Eucharistia Tonstallus toto l. 2. de Euch. Coccius t. 2. l. 6. art. 1. Bellarm. toto l. 2. de Euch. Vossius ad libr. 6. Ephrem de Natura Dei, Iacobus Gaulterius in Chronologia quolibet Christiano sæculo veritate 1. Palmam præripuere cæteris Patribus, & expheatissimè hancveritatem præ aliis tradiderunt nonnulli, vt Hilarius l. 8. de Trin. Vnde videri potest manasse incensum odium, quo Berengarius aduersus S. Hilarium flagrauit, vt videre est apud Lanfrancum Epistola 50. qua depellit illius hæretici calumniam aduersus sanctum virum, circa verum Christi in humanitate dolorem. Et est ea calumnia non tantùm à Lanfranco ibi, sed etiam à Philippo Abbate Epistola 5. depulsa, necnon à Gilberto Porretano, quem ibidem ad calcem Epistolæ refert Philippus, vt taceam posteriores cum S. Thoma 3. p. q. 14. artic. 2. & in 3. sent.

Sectio VI. Cap. I. serm. d. 15. art. 2. Nec dubium quin ritè perpensis omnibus quæ tradit S. Hilarius, calumnia illa per se euanescat. Sed affectus (qui iuxta Cellensem Epist. 158. omnia calore suo tingit,) Berengario imposuit, vt hanc sancto viro probrum impingeret, infensus ei ob perspicuam veritatis Catholicæ expressionem prostantem apud S. Hilarium, eo loco quem signaui. Non dissimiliter in hanc rem creditur Cyprianus serm. de Cœna Dom. Cyrillus catech. 4. mystag. Alter. Cyrillus 1e. in Ioan. cap. 13. & Epist. 10. ad Nestor. ac sæpè in Esaiam, sed maximè Chrysostomus, ex quo perelegantem de Eucharistiæ mysterio Anthologiam confecit Sanctesius, ad calcem collectarum abs se Liturgiarum Græcarum. Neque verò Patres, vtcunque tradunt Christum subesse speciebus, sed etiam grauiter admonent, ne in hoc negotio credamus sensibus, vel ne diffidamus potentiæ diuinæ. Aliàs dicunt, Christum voluisse exhiberi sub aliena specie, ne esset horroris sumentibus; & non esse timendum consumptioni illius etiamsi verè manducetur. Quæ omnia, mirum quantum confirmant substantialem Christi præsentiam, si ritè perpendantur, vt factum accuratè est ab Alano lib. de Euchar. à cap. 24. & à Maldonato in opere de Sacram. Tract. de Euchar. 2. p. *à pag.* 248. nec non à Valentia 3. p. d. 6. q. 3. p. 1. §. 5. Quid quod aliqui nominatim temouent ab Eucharistia, figuram & vmbram, vt Anastasius in ὁδηγῷ cap. 23. *fere initio* Epiphanius in 7. Synodo actione 6. Damascenus 4. fid. cap. 14. Samonas in disceptatione cum Achmed Saraceno, Theophilactus Matth. 26. & Marci 14. Enthymius suo cap. 64. in Matth. Paschasius in cap. 26. Matth. & duo senes cum sene errante disputantes, in vita S. Arsenij, & breuiùs lib. 5. Vitæ Patrum libello 18. num. 3. ac his omnibus vetustior Magnetes, stupiditatis damnans; figuram hîc inuehentes exclusa reali præsentia, vt refert Turrianus lib. 1. de Euch. c. 17. Itaque mens Patrum de hoc mysterio, est explorata.

12. Verum est, nonnullos Patres interdum in hac re subobscuriùs locutos videri, quod accuratè versat S. Anselmus lib. de Sacram. Altar. p. a. c. 13. Sed eorum plerique, agunt tantùm de manducatione Christi per fidem; non exclusa (etiamsi interdum tacita,) reali Christi præsentia sub speciebus. Alij remouent tantum antropophagiam, & cruentam Christi manducationem cum laceratione. Antiquiores, sæpè de industria obuoluunt veritatem huius mysterij verborum inuolucris, addita solemni restrictione *Norunt fideles.* Ex Augustino multa huiusmodi loca addentat Hieronymus Torrensis lib. 3. Confess. August. cap. 6. §. 7. Timebant nimirum hi Patres, ne Ethnici si eis nudè & clarè exponeretur hoc mysterium, insimularent Christianos cœnarum Thyestæarum, vt Eusebius contigisse olim notat 5. hist. cap. 1. nusque aliunde illustrauimus in SS. Lugdun. Indiculo Prolegom. 3. Quæ calumnia, ex rumore de hoc Sacramento perperam intellecto, disseminata est. Et indidem orta est alia calumnia, de esu infantis farre contecti vt refert Minutius in Octauio num. 11. & habetur etiam ex Tertull. Apolog. cap. 7. & 9. Denique ex eodem fonte manauit rumor de Diis Christianorum Baccho ac Cerere, vt refert S. Augustinus lib. 20. contra Faust. cap. 13. Non est præterea omittendum, multa in hoc negotio impoui Patribus, vel truncatè ex eis allegati, vt rectè monuit Lantfrancus lib. contra Berengariū, qui maximè nitebatur S. Augustino peruerse detorto, aut infideliter adducto. Ante annos aliquot, Berengarij ingenium quasi per palingenesiam in Plessæum transmigrasse, docuit liber cui titulus, *Et cæterà Plessæi*.

Non possum tamen committere, quominus sigillatim attingam locum ex Facundo Hermianensi lib. 9. cap. 5. quia Poppa Caluinianus, buccis sonantissimis Nemansi in Arecomicis, triumphum sibi in eo haud ita pridem cecinisse refertur: & non nemo ex Catholicis, eius loci commodam interpretationem despondens, ad veniæ apprecationem confertitut, cum tamen sit locus non adeò impeditus; ita vt gratis vi- dcantur aut quæri aut timeri in plano salebræ. Quare iuuat eum locum paucis excutere, eòque lubentiùs ad id aggredior, quod enubilari ac dispelli iactatas huius loci offusias expetijt charum caput, in quo ingenij & virtutis decora, ancipiti in vtram partem victoria, grato certamine depugnant, perillustris Ioannes Baptista de Hagen Dominus de Brulon. Facundus ergo tractans qua ratione aliqui Patres salua fide dicere potuissent, in Christum cecidisse adoptionem, sic habet. [Adoptionem filiorum suscepisse Christum, si antiqui Doctores Ecclesiæ dixisse monstrarentur, nec ipsi, nec omnis Ecclesia quæ tales Doctores habuit, iudicari debetent Hæretici. Nam Sacramentum adoptionis suscipere dignatus est Christus, & quando circuncisus est, & quando baptizatus est: Et potest Sacramentum adoptionis, adoptio nuncupari. Sicut Sacramentum corporis & sanguinis eius, quod est in pane & poculo consecrato, corpus eius & sanguinem dicimus, non quod propriè corpus eius sit panis, & poculum sanguis: sed quod in se mysterium corporis eius, sanguinisque contineat. Hinc & ipse Dominus, benedictum panem & calicem quem discipulis tradidit, corpus & sanguinem suum vocauit. Quocirca sicut Christi fideles, Sacramentum corporis & sanguinis eius accipientes, corpus & sanguinem Christi rectè dicuntur accipere: Sic & ipse Christus, Sacramentum adoptionis filiorum cum suscepisset, potuit rectè dici adoptionem filiorum suscepisse.] Hæc Facundus, in quibus dimittends sunt in præsentia, quæ spectant ad tributam nomine tenus adoptionem Christo Domino: discussa enim diligenter sunt lib. 5. de Christo sect. 2. cap. 1. Ad rem verò præsentem tantùm spectat, complanare quod Facundus ait, Eucharistiam esse *Sacramentum corporis & sanguinis Domini*. His enim verbis videmr ab Eucharistia excludi realis præsentia corporis & sanguinis Christi, nec admitti nisi eius Sacramentum aut mysterium.

Verùm hæc difficultas, toties iam in superioribus expedita est, vt propè fastidiam quærere in hoc scirpo nodum. Breuissimè itaque recolendum est, ex dictis in Onomastico V. *Antitypa*, & V. *Exemplaria*, & V. *Figura*, nec semel alibi in hoc opere, & lib. 5. de Christo sect. 2. cap. 1. & 10. Christi corpus verè existens sub speciebus panis & vini, esse imaginem ac signum

num ſui ipſius in alio ſtatu, præſertim in ſtatu mortui per ſeparationem ſanguinis à corpore. Monſtraui dictis locis, ſic locutos S. Anſelmum lib. de Sacram. Altar. p. 2. cap. 11. Lantfrancum lib. contra Berengarium, Algerum lib. 1. cap 4. Paſchaſium Epiſtola ad Fredegarium: & ex recentioribus Billium ad orationem 11. Nazianzeni, Sanctesium repetit. 3. cap. 4. & Stephanum Gardinerum ad 185. obiectionem contra Euchariſtiam; qui oſtendunt eum ipſum loquendi modum qui hîc in Facundo ingerit difficultatem, aliquoties à D. Auguſtino 3. doct. Chriſt. cap. 16. & in Pſal. 98. & lib. 3. de Trinit. cap. 4. nec ſemel alibi eſſe adhibitum, & commodè explicari de Sacramento, & myſterio, vel imagine, ac figura, non excludente veritatem & realem exiſtentiam ſub inuolucro ſpecierum; ratione cuius tegminis Chriſtus eo obductus, denominatur Sacramentum vel ſignum, aut imago, vel figura ſuimetipſius in alio ſtatu. Quamuis enim ſimus in luce gratiæ, & depulſæ ſint vmbræ craſſiores veteris legis; tamen quamdiu deeſt lux adulta & meridies gloriæ; non prorſus caremus vmbris ac typis quæ iuxta Apoſtolum ſunt exemplaria verorum; in quam rem plenè dicto cap. 10. lib. 5. de Chriſto. Sic ergo Chriſtus in Sacramento eſt typus ac ſignum ſuimetipſius in alio ſtatu, idque vnum aſſerit Facundus: qui proinde non diſſidet ab aliis Patribus circa realem Chriſti in Euchariſtia præſentiam, quæ tempore Iuſtiniani quo Facundus florebat, adeò liquida & exploratа erat. Nec plura de Patrum in hanc rem ſuffragio.

Porrò ex proximè dictis, habemus etiam ſuffragium Ethnicorum, qui veritatem præſentiæ Chriſti, obloquendo & mordendo confirmant. Quo genere probationis, ad pleraſque fidei Catholicæ veritates, ex Luciano, Eunapio, Epicteto, Rutilio, aliiſque Ethnicis confirmandas fas eſſe vti monſtratum eſt in opere de iuſta confixione librorum partit. 1. Erotem. 11. Affine eſt argumentum quod ex aliis externis peti poteſt, vt ex Sybillis, & antiquioribus Chriſto Rabbinis. Qua in parte multus eſt Boſius lib. 14. de Signis *per prima capita*, & Garetius operis de Euchar. Claſſe 9. ac Galatinus lib. 10. cap. 6. itemque Porcherus parte 1. Victoriæ contra Iudæos c. 25. ac Ioannes Faber Dominicanus lib. 2. de Miſſa c. 8. & Genebrardus libello de Notis Chronicis.

Veritas præſentiæ Chriſti in Euchariſtia, concluditur.

13. Non eſt ergo de veritate præſentiæ Chriſti in Euchariſtia, relictus ambigendi locus, (vt S. Hilarius lib. 8. de Trinit. rectè concludit:) his quidem qui Chriſtum agnouerint verum Deum, & alienum à mendacio in verbis, ac impotentia in exequendis dictis atque promiſſis. Quale certè cum diffiteri videntur Sacramentarij Metonymici, cũ quibus agimus. Quod autem cauſantur rei indignitatem indigniſſimum eſt. Nec alio ſanè argumento, Marcion & alij veteres hæretici, Chriſtum phantaſticum nec niſi vmbraticum & imaginarium hominem, qualem iſti in Euchariſtia ſtatuunt, ſunt commenti. Sed eſſe vanum prætextum, optimè euicit Fulbertus Epiſt. 1. [Cum verò (inquit,) in re omni, ſint erga nos inæſtimabiles diuitiæ Dei, adeò vt maieſtate abſcondita, corruptibile pro nobis corpus induerit, contumeliis & paſſionibus ſubdiderit, quo opem ferret aſſumpto homini, quid indignum Deo iudicari poteſt, qui vterum Virginis ſubiit, ſi Virginibus creaturis infunditur; quæ licet ſimplicis naturæ paulo ante præferant imaginem, poſtmodùm cœleſtis Verbi ſanctificatione inſpirata maieſtas vera diffunditur; & quæ ſubſtantia panis & vini apparebit exterius, iam corpus Chriſti & ſanguis fit interiùs.] Conſtat verò eſſe hic multo minùs timendũ ab indignitate & indecentia, quàm in Incarnatione, ob omnimodam Chriſti ſub ſpeciebus impaſſibilitatem. Videſis Sanctesium repet. 5. cap. 4. Recolenda item quæ ſuperiùs circa Chriſti impaſſibilitatem in hoc myſterio, ſunt conſtituta. Guitmundus libro 1. contra Berengar. hnc quoque aduocat multo teтriores indignitates Crucis, noſtra cauſa ſuſceptas. [Quæro (inquit,) quare indignum debeat videri? An quia nimiùm Chriſtus humiliari videatur? Sed qui dedignatus non eſt ob ſalutem fidelium, virgis infidelium, corona ſpinea, cruce, clauis, lancea nimis irreligioſiſſimè quantum in ipſis erat atteri, ſicut ſcriptum eſt, *Attritus eſt propter ſcelera noſtra*, is pro ſalute eorundem fidelium, dentibus ipſorum dedignatur religioſiſſimè, inquantum poſſunt atteri? Si enim id quod erat indignius pro nobis pertulit, quomodo quod minus indignum eſt, dedignabitur pati?]

Sectariis Luſcioſis collyrium.

Paſſim Sectarij obtendunt, Euchariſtiam etiam poſt conſecrationem dici perſæpè *panem & vinum* quod enodatum eſt in Onomaſtico V. *Panis*, & breuiter his verbis expeditur à Lantfranco lib. contra Berengar. [Sicut qui dicit, Chriſtus lapis angularis, non reuera Chriſtum lapidem eſſe conſtituit, ſed propter aliquam ſimilitudinem, quam ad ſe inuicem gerunt, tale ei nomen imponit: Eodem modo cum diuina pagina, corpus Domini *panem* vocat, ſacrata ac myſtica locutione id agit; ſeu quoniam ex pane conficitur, eiuſque nonnullas retinet qualitates: ſeu quia animam incomprehenſibiliter paſcendo ſatiat, eique æternæ vitæ ſubſtantiam ſubminiſtrat: Vel quòd corpus eſt filij Dei, qui eſt panis Angelorum, & in quem ſicut ait Princeps Apoſtolorum, *deſiderant Angeli proſpicere*, ſeu aliquo alio modo qui à Doctoribus comprehendi poteſt.]

Impanatores, Ordo aliter Luſcioſorum circa Euchariſtiam.

14. CLASSIS SECVNDA Luſcioſorum cui medelam facere receperamus, erat Impanatorum & Inuinatorum, vt loquitur Guitmundus lib. 3. contra Berengarium. Horum aliqui, Chriſtum ſimul cum panis & vini ſubſtantiis, admiſere ſub panis & vini accidentibus: quod primùm docuerat Berengarius, vt habet S. Anſelmus lib. de Sacram. Altar. p. 1. & poſtea cum viſum eſt commodum, eo identidem reuenit, vt habetur ex Guitmundo libro illo 3. Idem ſuperiore ſæculo tradidere Lutherani. Nonnulli cenſuerunt, adueniente Chriſto ſolas panis ac vini formas abſcedere. Ita Durandus in 4. d. 11. q. 3. Alij è contrario, materiam panis ac vini abſcedere, formas perſtare, ſunt arbitra-

Sectio VI. Cap. I.

ti, vt refert S. Thomas 3. p. q. 75. art. 6. Non deficit, qui substantiarum illarum existentias perstare diceret, abolitis reliquis ad eas spectantibus. ita Bannes 1. p. q. 4. *in prima editione*. Quod ita expunxit in secunda, vt probabile esse affirmauerit.

Fuerunt qui recisa tantùm panis ac vini hypostasi, naturas substantiarum illarum à Verbo assumptas confinxerint; ita vt sint Verbi diuini tria corpora; humanum vnum per Incarnationem assumptum, & duo in Sacramento, nempe panaceum & vinaceum quod visus est sentire Rupertus. Satagunt quidem pro Ruperto liberando nonnulli, vt retuli sect. 3. cap. 2. Et ipse Rupertus alicubi fundamentum præbet benignæ excusationis, cum conuersionem panis ac vini videatur admittere: vt lib. 1. in Exod. cap. 7. & lib. 3. cap. 11. & lib. 4. cap. 7. Tamen alibi videtur inexpurgabiliter sordere, ac nominatim lib. 2. de Offic. cap. 2 & 9. ac l. 2. in Exod. c. 10. quo postremo loco, sic habet. [*Comedetis tantùm, assum igni.* Crudum namque comedere, nihil aliud est, nisi quod videtur, æstimare: & coctum aqua comedere est, quomodò sit, velle carnaliter diiudicare. Sed *comedetis* (inquit,) *assum tantùm igni*, id est totum attribuetis operationi Spiritus sancti, cuius effectus non est destruere vel corrumpere substantiam, quamcunque suos in vsus assumit, sed substantiæ bono permanenti quod erat, inuisibiliter adjicere quod non erat. Sicut naturam humanam non destruxit, cum illam operatione sua, ex vtero Virginis, Deus Verbo in vnitate personæ coniunxit: sic substantiam panis & vini secundùm exteriorem speciem quinque sensibus subiectam, non mutat aut destruit, cum eidem Verbo in vnitatem corporis eiusdem quod in Cruce pependit: & sanguinis eiusdem quem de latere suo fudit, ista coniungit. Item quomodò Verbum à summo demissum, caro factum est, non mutatum in carnem, sed assumendo carnem; sic panis & vinum, vtrumque ab imo subleuatum, fit corpus Christi & sanguis, non mutatum in carnis saporem, siue in sanguinis horrorem sed assumendo inuisibiliter, vtriusque, diuinæ scilicet & humanæ quæ in Christo est, immortalis substantiæ veritatem. Proinde sicut hominem qui de Virgine sumptus in Cruce pependit, rectè & Catholicè Deú confitemur, sic veraciter hoc quod sumimus de sancto altari, Christum dicimus, Agnum Dei prædicamus.] Hæc videntur immedicabilia. Aliter Christo corpus panaceum ac vinaceum appinxisse hypostaticè, refertur Ioannes Parisiensis apud Valdensem Tomo 2. c. 65. Censuit enim, substantias panis ac vini remanentes, coniungi Verbo per materiam Christi Domini.

Refelluntur ex Christi Oraculo.

15. Omnia hæc placita, de aliquali panis & vini permanentia, siue quoad integras eorum substantias, siue quoad eorum formas totius, recisis hypostasibus, siue quoad alterutram partem physicam, aut existentiam à substantia substrata distinctam, sordent explorato errore: nec cohærent cum Catholica veritate, quam qui non conspicit in Verbis Christi, & Patrum traditione, Lusciosus, aut etiam cæcus est. Sanè si substantiæ panis & vini cum Christo manerent, falso Christus asseruisset, *hoc* id est substantiam accidentibus illis sensibilibus ab eo demonstratis substantem, esse corpus & sanguinem suum: sed ad summum dicere potuisset, *hic* siue *in hoc loco*, est corpus meum. Nam si substantia panis remanet sub accidentibus quibus connaturaliter vnitur, corpus Christi etiamsi intimè eam substantiam compenetret, sive vniatur quomodolibet, ac etiamsi hypostaticè, non censebitur demonstrata substantia latente sub talibus accidentibus; sed ex vi significationis pronominis *hoc*, censebitur potiùs demonstrari ipsa substantia. Non enim ex eo quod Christus intimè compenetraret sepulchrum, fas erat demonstratis sepulchri accidentibus dicere, *hoc est corpus Christi.* Nec ex eo quod partes Christi essentiales & integrantes vnirentur Verbo, fas fuit dicere, vnam partem esse aliam, quia communicatio idiomatum non habet locum inter partes. Atque adeò si res ita haberet, corpus quod tantum est pars Christi, non posset dici esse panis; nec panis dici posset esse corpus Christi, quamuis eadem diuina suppositalitate terminarentur. Idem argumentum confici potest de sanguine, quem constat non esse nisi partem. Accedit quod tametsi fingeremus eandem esse panis & corporis Christi hypostasim, falsò tamen diceretur, panem esse corpus illud quod pro nobis datum est in crucem, vt Christus dixit de illo corpore, quod affirmauit subesse accidentibus panis. Tandem ex eo quod corpus Christi & panis substantia, supposita rentur à Verbo, non sequerentur panem & corpus esse necessariò coniuncta loco: qualia tamen esse certum est, etiam iuxta Aduersarios. Ea inquam localis coniunctio panem inter ac corpus Christi, non sequeretur ex suppositatione vtriusque per Verbum. Non enim si Verbum duo diuersa corpora assumeret, necessarium esset ea coniungi loco.

Alia quædam aduersùs hanc panis à Verbo personationem, siue impersonationem, (sic enim vocat quæ, *suppositatio* dicenda erat non *personatio*,) adducit Alger. lib. 1. contra Bereng. de Euchar. cap. 6. & cap. 8. *in fine*, impugnans haud dubiè Rupertum, qui per ea tempora scripserat, & cuius etiam verba ex parte vsurpat, nouæ hæresis ea arguens: non sunt tamen præsenti instituto necessaria, cum satis supérque euictum sit ex verbis Christi iuxta Concilij Tridentini illationem sess. 13. cap. 4. (id est ex eo quod Christus affirmauerit, illud quod manibus tenebat, esse corpus suum,) nihil ex pane & vino superesse post consecrationem, præter accidentia sensibilia; quia per eam propositionem, in fine prolationis, debet inuehi identitas extremorum, quæ nulla esse potest inter substantiam panis quomodocunque consideratam, & corpus Christi. Optimè autem interuenit inter corpus Christi, & corpus substans accidentibus panis post consummatam verborum prolationem; eámque esse notionem particulæ, *hoc*, optimè attigit Guitmundus libro 2. *sub finem.* Fateor demonstratis accidentibus sensibilibus dolij, aut crumenæ non censeri demonstratam dolij aut crumenæ substantiam illis accidentibus substantem; si dicatur monstrato dolio pleno, *hoc est vinum*; vel ostenso marsupio dicatur, *hoc est aurum*; sed censeri

cenſeri demonſtratam ſubſtantiam dolio & crumena contentam. Sed diſparitas eſt manifeſta. Nam vſus receptus fert, vt demonſtratis accidentibus ſenſibilibus corporum quæ ſunt ordinata ad continendum alterum per modum vaſis, cuiuſmodi ſunt crumena & dolium, non cenſeatur demonſtrata corporis cootinentis ſubſtantia, ſed contenti. Hoc lubens do. Sed panis non eſt vas corporis Chriſti. Itaque ſi panis ſubſtantia adeſſet, pronomen demonſtratiuum *hoc*, planè caderet in ſolam panis ſubſtantiam. Et ad minimum, æquè in eam caderet, ac in corpus Chriſti ei ſubſtantiæ compenetratum. Vnde non eſſet vſquequaque verum, demonſtratis panis præſentis accidentibus dicere, *hoc eſt corpus Chriſti*. Sicut oſtenſa ſubſtantia materiali, ſub cuius accidentibus latent & materia & forma forma, falſo quis diceret, *hoc eſt materia*, vel *hoc eſt forma*, cum æquè vtrumque ſit quod demonſtratur, non autem alterum ſeorſim.

16. Nullatenus verò ferendum eſt, commentum Durandi in 4. d.11. q.1. num.14. fingentis, ſola Chriſti loquentis intentione, propoſitionem ſubiunctam pronomini *hoc*, qua in omni proprietate demonſtraretur panis ſubſtans accidentibus exhibitis, reſtrictam eſſe ad deſignandum corpus Chriſti, quod item ſubſtat prædictis accidentibus. Hoc nego ferendum eſſe: quia de rigore ſermonis, pronomen *hoc* deſignat ſubſtantiam quæ ſubeſt accidentibus demonſtratis, præſertim ipſi inhærentibus; atque ita poſſet veriſſimè dici, *hoc eſt panis*: idque ad minùs tam verè diceretur, quàm *hoc eſt Chriſti corpus*: cum tamen Chriſtus disertè aſſeruerit, hoc eſſe corpus ſuum, & liquidò promiſerit, panem quem daturus erat, (panem vtique externa ſpecie, & anteriùs verè panem,) eſſe carnem ſuam. Eſto verò, incolumis vtcunque per eam Durandi reſtrictionem ſeruari poſſet veritas verborum Chriſti, pronunciantis hoc eſſe corpus ſuum, quamuis ſubeſſet illis accidentibus ſubſtantia panis, vnà cum Chriſti corpore. Tamen nemo non videt, ſenſum quem verbis Chriſti ſubiicimus, eſſe longè commodiſſimũ, & ſolum per ſe fluere, vt ſic dicam Eccleſia autem (vt Cõcilium Tridentinum declarauit,) perpetua traditione compertum habet, verba formæ conſecrationis eſſe à Chriſto prolata in illo ſenſu per ſe fluente, & excludente ſubſtantiã panis, ac omnia ad eius compactionem quoquomodò pertinẽtia. Nam hoc eſt, quod omnium ſæculorum Chriſtianorum Patres, digeſti à Sancteſio repetit. 7. Alano l. de Euch. c. 34. & Bellarm. l. 3. de Euch. à c. 18. traduot, panem vi verborum Chriſti non effigie ſed natura mutari, aut non eſſe panem, etiamſi exteroi ſenſus panem eſſe renuncient, ſed aliud foris apparere, aliud intus latere: qua ex cauſa Rabbini apud Galatinum l. 10. de arcanis c. 6. aiunt panes facierum fuiſſe typum huius Sacramẽti. Sicut igitur verba formæ, prout à Chriſto prolata, excluſerunt omnimodis panem, ita etiam idem præſtant cum à nobis proferuntur. Iuſſi enim ſumus facere quod Chriſtus fecit, & verbis per Sacerdotes in perſona Chriſti prolatis tandem ineſſe efficacitatem excludendi panem quæ iiſdem verbis inerat cum ſunt à Chriſto prolata; & Chriſtus ipſe inſinuauit, ne aduerſariis quidem refragantibus, & Eccleſia aperta confirmat.

Cæcitas, nedum Luſcioſitas, Sectariorum hac in parte.

Sectariis Luſcioſis collyrium.

17. [Recedat ergo, (vt cum Euſebio Gallicano concludam homil. 5. de Paſch.) recedat inquam, omne infidelitatis ambiguum, quandoquidem qui autor eſt muneris, ipſe etiam teſtis eſt veritatis. Nam inuiſibilis Sacerdos, viſibiles creaturas in ſubſtantiam corporis & ſanguinis ſui, verbo ſuo ſecreta poteſtate conuertit, ita dicens, *accipite & edite, hoc eſt enim corpus meum*. Ex ſanctificatione repetita, *accipite & bibite, hic eſt ſanguis meus*. Ego ſicut ad nutum præcipientis Domini, repente ex nihilo ſubſtiterunt excelſa cœlorum, profunda fluctuum, vaſta terrarum, pari potentia in ſpiritualibus Sacramentis, verbi præcipit virtus, & ſeruit effectus.] Id quiſquis in Chriſti verbis, & conſtanti Patrum traditione non videt, lippus eſt, non minùs quàm Heli, qui videre non poterat adeò luminoſam lucernam Domini. Et mirum eſt, eos audire velle *illuminatos*, exemplo patris ſui Berengarij, qui ſic orditur diſputationem apud Lanfrancum lib. de Euchar. [Apparet quia lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.] Sed reponit Lanfrancus, & idem omnibus æquè Sacramentariis reponi poteſt. [Hoc rectiſſimè in te retorqueri poteſt. Lucet namque lux fidei in tenebris huius mundi, quantum per ſpeculum & ænigma, reuelante Deo poſſumus contueri. Verùm hanc lucem, tenebroſa mens tua nequit comprehendere, deſpectis cæteris putans ſe ſolam ſapientem eſſe, euaneſcens in cogitationibus ſuis, ſtulta facta apud Deum.] Eſt hæc ſtultitia iudice Guitmundo lib. 3. *ſub finem* genuinus ſolius ſuperbiæ partus. [Equidem egò (inquit,) de hac impanatione mecum etiam atque etiam retractans, non ſatis verbis exprimere poſſum, quantum ſuper iſtorum ſtultiſſima audacia & inſaniſſima præſumptione, admiror pariter & indignor. Nam contra diuinas autoritates humana ratione incedere, id quidem inſanum: ſine ratione autem, id longè inſanius. At verò, & ſine ratione, & contra rationem, aduersùs Deum ſemper latrare, id prorſus ſupra quàm dici poſſit, inſaniſſimum. Iſti enim nequiores nequiſſimis, fratres ſuos vmbraticos præ ſe iuſtificauerunt. Illi quippè iudicium ſenſuum tranſcendere non valentes, tanquam ex infirmitate erraſſe videri poſſunt. Hi verò neque ex ſenſibus, neque ex vlla ratione; neque ex ſcriptura aliqua, cauſas erroris ſui mutuantes, ſola penitus ſuperbia veſanire videntur, dum reclamante natura quam tantoperè defenſitare ſolent; (quomodò enim in ſolido corpore panis, alterum corpus latere poſſit, videri non poteſt:) reclamante inquam natura, reclamantibus ſcripturis ſacris, nullo ſanctorum Patrum teſtimonio, nullo diuino oraculo, nullo miraculo fulti, munitam vndique Catholicam pietatem, beſtialiter obſtinati ob hoc tantùm oppugnare videntur, ne ab ea victi eſſe videantur. O infelices, quos pietas non vincit! O infeliciſſimi, qui dum ſubiici pietati renuunt, impietatis ſerui eſſe non erubeſcunt.]

18. Habet ergo locum contra ſuperbum hoc vaniloquium, & brutam beſtialémque impietatem,

Sectio VI. Cap. I. impietatem, fortis disputatio Petri Cluniacensis Epistola contra Petrobus. *Ad quartum Articulum.* Vrget enim hæreticum Sacramentarium, vt fastu posito, desinat obluctari Deo, & aduersùs omnipotentem, ac omnisapientem, affirmantem huc esse corpus suum, pane prorsus excluso, nolit obfirmare discutiens eius assertionem quod bestia non facit aduersùs dominem cui est à Deo subiecta. [Prælatus es mundo, (inquit Petrus Cluniacensis ad Sacramentarium,) sed prælatus est tibi conditor mundi. Prælatus est tibi sapientia, prælatus est tibi potentia Sapientiæ, quia tua maximis angustiis coarctatur: illius verò, *attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter.* Potentia, quia tua quotidie & multiformiter succumbit: Illius, vt dictum est, *quæcumque voluit fecit.* Esto Deo tuo, quod est iumentum tuum tibi: Non nititur illud perscrutari secreta tua, non conetis temerate arcana Dei tui. Nescit illud quomodò disponas iter, qualiter ordines bellum, quos primos, quos medios, quos vltimos in certamine constituas; quo consilio post multum sanguinem paci acquiescat, quomodò rei familiari, domui, coniugi, natis, familiæ, ne egeant prouideas. Et vt maiora, quia sic res postulat, aggrediar, ignorat quo tempore semina seri, quo sata & aucta meti debeant, quo vites plantari, quo putari & purgati oporteat: quidve, æstas, autumnus, & hyems, inuicem commune, quid proprium habeant. Non aduertit qualiter mentis viuacitate, non tantùm terrena, sed & cœlestia comprehendas: Lunæ, Solis, Mercurij, Veneris, Martis, Iouis, Saturni, quæ sunt antiquæ superstitionis vocabula, aliorúmque syderum cursus, loca, tempora, distinguas. Annorum, mensium, dierum, horarum, particularum punctorum, quantitates & spatia dijudices. Qualiter calore, frigore, humore, siccitate, vel dilateur, vel contrahant, vel humectent, vel deficcent. Qualiter res humanas rationis subtilitate discernas. Non disputat de cogitationibus tuis, non de verbis tuis, non de operibus tuis. Iudicat, non intellectu sed natura, aliquid tibi concessum esse, quod ipsi penetrare non liceat. Et ideirco, quamuis nihil horum intelligat: non murmurat, non recalcitrat, non sibi vniuersa pandi, ratiune, expostulat: Sed sibi Domino obediens imperanti, absque quæstione his quæ iubentur obtemperat. Docet, (vt de vilioribus animalibus loquar,) asinus tuus, quid te velit facere Dominus Deus tuus, cuius si secreta penetrate volueris, eius iumentum esse non poteris, de quo Psalmus *iumentum factus sum apud te.* Serua ergo Deo tuo, quod tibi vis seruari ab asino tuo, neque altiora te quæsieris, vel fortiora te perscrutatus fueris, sed ea cogita semper, quæ Deus præcipit, & in multis operibus eius ne fueris curiosus. Et sicut idem Salomon ait, *Comede mei quod sufficit, ne fortè satiatus euomas illud,* quia secundum eundem, *qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria.* Itémque *auerte oculos meos a me quia ipsi me auolare fecerunt.* Et iuxta Dauid. *Accedet homo ad cor altum & exaltabitur Deus.* Hæc omnia maiestati Dei superbiam tuam, sapientiæ Dei stultitiam tuam, virtuti Dei infirmitatem tuam, vt dignum est, subiiciunt: neque aliquid contra ipsum, stultum loqui, vel non audendum audere permittunt.]

Missolitur gi, Ordo tertius Lusciosorum circa Eucharistiam.

19. CLASSIS TERTIA Lusciosorum circa Eucharistiam, eorum est qui negant, in confectione huius Sacramenti qualem Ecclesia frequentat, cerni verum & proprium sacrificium; qui error post explosam Berengarij figuram & impanationem exortus, vt latè refert Petrus Cluniacensis contra Petrobusianos *ad quartum articulum*, superiore sæculo à Luthero instauratus est, tantâ ferociâ, vt quamuit panem cum Christi corpore impanato agnouerit; tamen Missam, (id nomen titui Christiani sacrificij & confectioni Eucharistiæ, vt dico in Onomastico V. *Missa*) confirmet sibi esse supra omnes abominationes nihilque magis se dolere dicat, quam quod per annos quindecim, Missas sacrificulus creatus celebrauerit. Ita ille in sua Confessione, quam emisit anno 1528. Vsque eò autem frontem attriuit spurciloquua iste Apostata, vt libro de Missa priuita, quem annu 1534. publicum fecit, professus impudenser sit, se à Diabolo, & quidem vigilantem, accepisse & hausisse doctrinam illam suam, de summa Missæ abominatione. Luthero adhæserunt præter Melanchthonem, Brentium. Illyricum, Kemnitium, & alios ex ipsius Lutheri gaues, reliqui quoque superioris sæculi etrones, præsertim Caluinus lib. 4. Institut. cap. 18. eiusque Symmistes Beza in sua Confessione cap. 7. §. 3. Huius ipsius erroris, suspectum Erasmum ob quædam eius verba in caput 13. Actuum Apostolorum, statuit Alphonsus de Castro V. *Missa* hæresi 2. vbi alios plerósque similiter infestos Christiano sacrificio hodierno, latè recenset. Sed vno verbo dici potest, omnes nuperos Sectarios, mirè in hoc puncto concordare.

Veritas contraria, id est quod quod in Missa offeratur Deo verum ac propriè dictum sacrificium, definita est in Concilio Tridentino sess. 22. cap. 1. & omni probationum genere quàm exactissimè communitur à variis Catholicis, inter quos egregie posuere operam Bellarminus toto libro 1. de Missa Canus lib. 12. de locis cap. 13. Valentia 3. p. d. 6. q. 11. p. 1. Coccius t. 2. lib. 6. artic. 4. Alanus lib. de Missa & innumeri quos hi proferunt, vel vbiuis prostant. A quibus cum omnia generis argumenta in hanc rem addenfentur, ego ex scripturis, & traditione, perpauca perstrinxisse contentus, tentabo lusciosis medicinam facere, & cœcos voluntarios, admota sacra ista chelidonia oculare.

Impugnati ex Verbo Dei.

20. Ex Scripturis suppetit vetus oraculum, quo sacrificium mundæ oblationis in omni loco offerendum & sacrificandum, Deus per Malachiam cap. 1. prænunciauit, vt dico in Onomastico V. *Oblatio munda*, vbi eam prophetiam in Missa exquisitè compleri, dilucidè monstro. Præiverúntque multi apud Coccium t. 2. lib. 6. art. 6. Suppetit præterea, realis, (vt sic dicam,) prophetia ex sacrificio Melchisedech, quem scriptura Genes. 14. ait *protulisse panem & vinum. Erat enim Sacerdos Dei altissimi.* Vbi particula

particule causalis *enim*, apertè insinuat, panem & vinum prolata fuisse à Melchisedecho in sacrificium, quod est Sacerdotis proprium munus & quamuis immutatio facta in pane quæ sacrificio intima est, in scriptura non explicetur; haud dubiè tamen fuerit adhibita, siue per incensionem partialem, siue per fractionem, aut comestionem. Atqui Christus Hebr. 7. & Psalm. 109. dicitur Sacerdos secundùm ordinem Melchisedech, & quidem non semel, sed in æternum, seu quamdiu durabit sacrificium; ita vt vt nullum vnquam sacrificium, sic successurum eius sacrificio secundùm ordinem siue secundùm ritum quo sacrificauit Melchisedech: semper enim Christus, quamdiu stabit mundus, tale sacrificium offeret; non per se, sed per Sacerdotes, in persona ipsius, & verbis ab eo præscriptis sacrificantes, vt exponunt innumeri Patres Patres adducti à variis quo signo in Onomastico V. *Vetustissima veterum*. Alia veteris Testamenti de hoc sacrificio loca, quibus variæ eius figuræ proponuntur, coacervant Bellarminus lib. 1. de Missa c. 7. & 8. ac Stephanus Durantus lib. 2. de ritibus e. e.

21. Vrgentissimus ex nouo Testamento locus est, quo Christus post institutam Eucharistiam, addidit discipulis *hoc facite in meam commemorationem*. Nam Christus tunc sacrificauit, ac proinde Sacerdotes idipsum nunc facientes sacrificant. Christum tunc sacrificasse, docet Concilium Tridentinum sess. 22. cap. 1. & fuisse communissimam Patrum sententiam, monstrant Alanus lib. de Sacrificio c. 12. & Bellarm. lib. 1. de Missa cap. 1 e. ac Ægidius 3. p. q. 83. à n. 32. Cum enim primaria Sacerdotis functio sit sacrificium, nec dubium esse possit, quin Christus Sacerdos in æternum eam aliquando obiuerit ritu à Melchisedech exhibito, vt Psalmo 109. est prænunciatum; nullum aliud signari potest tempus quo ad eum modum sacrificauerit, quàm tempus supremæ cœnæ, pridiè quàm pateretur. Potuisset quidem Christus, panem & vinum consecrando, obite eam actionem absque intentione cultus diuini per recognitionem supremi dominij Deo competentis, quæ intentio est planè necessaria ad sacrificium. Quod tamen reuera Christus eam intentionem suo illi facto appofuerit, habet Ecclesiæ consensus, vnanimi Patrum traditione firmatus. Suppetitque ad id coniectura, cum ex actionis confectariæ aptitudine vt ad hunc finem assumeretur; tum ex sublatione oculorum inter eam exercendam; vt dicitur in Canone Missæ; tum denique ex tunc adhibita gratiarum actione; quæ insinuabat reddi Deo sacrificium laudis in eo opere, pro omnibus quæ Deus Christo retribuerat multipliciter debitum. Accedit quod Christus instituens Eucharistiam, condidit Testamentum nouum, vt dico in Onomastico V. *Testamentum*. Vt ergo figurarum responderet figuræ, fuit planè consentaneum, adhiberi tunc à Christo sacrificium, sicut adhibitum fuerat in confectione veteris Testamenti, quæ obsignata est per sacrificium tunc peractum, & aspersionem sanguinis, iuxta illud Exodi 24. prout allegatur ab Apostolo Heb. 9. *hic est sanguis Testamenti, quod mandauit ad vos Deus*. Similiter ergo in Testamenti noui confectione, sacrificium adhibitum est, sed incruentum, quod magna ex parte fuit ipsius noui testamenti confectio, & donatio pretiosissimæ portionis bonorum Christi Testatoris.

Sectariis Lasciosis collyrium.

Verè igitur Christus, in cœna vltima sacrificauit sacrificium incruentum: quod quia à Christo adhuc viatore exercebatur, non promeruit redemptionem nostram seorsim à sacrificio Crucis, in quo solo ex Christi voluntate & Dei decreto, consummata est nostra redemptio. Promeruit tamen salutem nostram, iunctum cum sacrificio cruento: quæ est illa *oblatio* in qua Christus, iuxta Apostolum, *consummauit sanctificatos*. Vndè in sacrificio incruento, æquè ac in baptismo ante Christi mortem collato, facta est applicatio meritorum Christi iam inchoatorum, & in passione consummandorum. Cum itaque Christus in suprema cœna sacrificauerit, Sacerdotes iussi sint idipsum facere quod Christus fecit; non est dubium, quin Sacerdotes sacrificent, quando ritu ab Ecclesia ex Christi institutionis probato celebrant sacrum, vt legimus fecisse. Apostolos Actor. 8. Nam quod Vulgatus ibi habet, *ministrantibus illis Domino*, Erasmus quem Aduersarij vt Deum quendam Grammaticæ habent, vertit *sacrificantibus*, iuxte germanam notionem Græcæ vocis λειτουργούντων, de qua in Onomastico V. *Liturgia* quod est incruenti sacrificij nomen apud Græcos. Eo eodem recidere verbum *ministrandi*, quod Vulgatus Actor. 8. adhibuit, habetur ex Apostolo Hebr. 8. 9. 10. & confirmo in Onomast. V. *Ministerium*.

Verbum item *faciendi* quod Christus Apostolus initians adhibuit, eandem notionem optimè suscipit, cum apud prophanos, tum in sacris literis. Apud prophanos sanè cum Græcos tum Romanos, *facere* idipsum sonat quod sacrificare. Ita de vsu Græcorum restatur Athenæus l. 14. cum ait ῥέζειν παλαιοὶ τὸ θύειν ἔρδειν ὠνόμαζον; id est, [Veteres, *sacrificare* dixerunt *facere*] Romanis eandem fuisse notionem verbi *facio*, liquet ex vulgato illo Maronis versu.

Cum faciam vitula pro frugibus, ipse venito.

Id est cum vitulam pro frugibus sacrificauero, adesto sacris epulis, vt Macrobius 3. satur. c. 2. notauit. Et idem sonat ea vox apud Plautum in Aulul. cum ait. [O fides: mulsi congialem tibi faciam fideliam.] Nec non apud Iuuenalem eo versu Satyræ 9.

Pro populo faciens quantum Laufella bibebat.

Tullius ipse in Orat. pro Muræna. [Nolite à sacris Iunonis sospitæ, cui omnes Consules facere necesse est, domesticum & suum Consulem auellere.] Eandem esse notionem verbi *facio* in sacris literis possem innumeris exemplis demonstrati, si res ferret. Attingo perpauca 3. Reg. 18. ait Elias de Prophetis Baal. *Eligant sibi bouem vnum, & ego faciam bouem alterum*. Et mox. *Eligite vobis bouem vnum, & facite priores*. Ezech. 43. *septem diebus facietis hircum, pro peccato, quotidie*. Leuit. 15. & Numer. 6. de turturibus aut pullis columbarum oblatis Sacerdoti, dicitur. *Faciet Sacerdos vnum pro peccato, & alterum in holocaustum*. Quod de bobus repetitur. Num. 8. Immolatio Paschæ (sic enim eam nominat Marcus cap. 14 dicens *primadie Azymorum quando Pascha immolabant* Græcè est ἔθυον) exprimitur à Matthæo verbo *faciendi*. Sic enim inducit loquentem Christum. *Apud te facio Pascha, cum discipulis meis*. Id est immolo

Sectio VI. Cap. I.

moto, aut sacrifico agnum Paschalem similiter 1. Cor. 9. *operari in sacrario*, sumitur pro sacrificatione. Est ergo manifestissimum verbum *faciendi* quod Christus adhibuit initians Apostolos, subiectam habere sacrificandi notionem qualem etiam mostraui habere Actor. 8.

Manifestissimum ea eo loco est, Ecclesiam iam ab initio habuisse sacrificos: quos Apostoli, ne perpetuatio carnalis Sacerdotij Iudaici pusillos turbaret, maluere *Presbyteros* appellare. Postmodùm tamen euerso iam templo Hierosolymitano, cum præclusum est erroris periculum, citra scrupulum dicti sunt *Sacerdotes*, quæ voa vsurpata est ab antiquissimis Patribus apud Bellarminum lib. 1. de Missa cap. 17. Nec tamen latebat Patres illos, dictum Apostoli Hebr. 5. & 8. omnem Sacerdotem ad offerendas hostias donàque & sacrificia constitui. Ac proinde agnouerunt, & Ecclesiæ iam olim tradiderunt, Christum instituisse in Ecclesia sacrificos, qui hostiam incruentam offerrent. Quo spectat etiam vsus altarium ab initio Christianæ religionis receptissimus, vt fusè monstrant Coccius t. 2. lib. 6. artic. 9. & Durantus lib. 1. de Rit. cap. 15. Vulgatissimum sed in hanc rem efficacissimum testimonium S. Andreæ refertur in Epistola Presbyterorum Achaiæ de S. Apostoli martyrio, & allegatur à S. Vvolphelmo Epistola contra Berengarium, scripta ad Meginhardum Abbatẽ Glandebacensem, in actis S. Vvolphelmi apud Surium 22. Aprilis. [Testatur (inquit,) Ecclesia Achaiæ. B. Andream Apostolum dicere. Ego omnipotenti Deo immaculatum Agnum quotidie sacrifico, & postquàm omnis populus credentium, Agni carnes comederit, & sanguinem biberit, Agnus qui sacrificatus est, integer perseuerat & viuus.] Hoc telum declinare conati sunt aduersarij, arguendo eam Epistolam suppositionis & commenti. Sed tetudit eam falsam criminationem Bellarminus lib. de Euchar. cap. 1. & lib. de scriptor. sæculo 1. in fine, plenèque Andreas Saussayus peculiari lucubratione bipartita, subiuncta operi de S. Andrea. Constituta autẽ legitima autoritate Epistolæ, quam hi Autores rectè asserunt, nihilo faciendæ sunt argutiolæ Caluinianorum discussæ à Saussayo ea lucubratione part. 2. Sũt enim adeò futiles vt non sit cur in eis referendis ac refellẽdis tempus frustra teratur. Et alioqui verba sunt adeò plena, vt mirũ sit, potuisse in eo scirpo nodũ quærerí. Itaque argumentũ ex testimonio S. Andreæ petitũ, pro veritate sacrificij Christiani in Eucharistia, est efficacissimum. Denique habemus antiquissimas complurium Patrum & quorundam Apostolorum Liturgias, cum Latinas à Pamelio, tum Græcas à Sanctesio collectas; aliasque postea editas, vt Petri, ac Marci, & Iacobi, in quibus tam sæpè, tam disertè ac explicatè Christianum sacrificium exprimitur, vt non habeant Aduersarij quod dicant, nisi hos esse nævos Ecclesiam deformantes, ab hominibus supra Christi institutionem inductos. Quod de Apostolis & Apostolicis viris non dicerent, si seminis Apostolici traducem & superstitem rationis micam haberent.

Et ex ratione.

22. Ad extremum, non deest veritati Catholicæ præsidium ea ratione. Nam in omni lege fuit sacrificium sensibile ac visibile, quo Respublica Deo supremum cultum deferret, publico nomine. Est enim sacrificium, supremus cultus qui Deo exhiberi ab hominibus possit. Quis ergo sibi persuadeat, Christum voluisse, Ecclesiam suam destitui hoc tamen ornamento, & Dei placandi subsidio? Quod dico, sacrificium esse cultum supremum & Deo proprium, ostensum iam supra est, agendo de splendore iustitiæ in Eucharistia: & optimè quoque ad institutum probandi veritatem Christiani sacrificij, traditur à Petro Cluniacensi Epist. contra Petrobus. *ad quartum articulum* his præter cætera. [Sacrificia ad illum tantum modo referuntur cui soli absque alio compartecipe exhibentur. Hæc enim sacrificiorum seruitus, hic soli Deitati deferendus honor, hic diuino tantum numini exhibendus cultus, omnem pro creatore respuit creaturam: quia sicut incommunicabilis est maiestas cui offertur, sic omnem respuit communionem eius quod offertur. Signatur hac seruitutis proprietate, soli Deo subditus homo; vt nihil supra se innata originis suæ conditionem, nisi Deum intueatur; à quo solo initium, & in quo indeficientem finem se habere cognoscens, vt autori, rectori: remuneratori subdatur, obediat. Signatur hoc exteriori obsequio, interior animi affectus: qui nullatenus agnosceretur, nisi signis extrinsecis iudicaretur. Signatur hoc officio, vtraque hominis substantia subiecta Deo; vt cum illa deuotione Deum amplectitur, ista operatione Deo famuletur, totus homo ei subiectus esse monstretur: & vt veraciter dicere possit, *nonne Deo subiecta erit anima mea?* Et: *Cor meum & caro mea, exultauerunt in Deum viuum.* Idcirco nulli creaturæ, non dico inanimatæ, non dico insensibili, non dico irrationali, sed nec ipsi rationali & beatæ, sacrificiis honorari concessum est. Non Angelo, non homini, nec ipsi altissimo ordini Seraphim, hoc datum est, quia signum quod inter mortales conditorem à conditis secernit, meritò semper incommunicatum permansit.] Vicissim autem in nulla vnquam Religione, antecedentibus Christum temporibus, defuisse hanc supremæ subiectionis tesseram, latè ibidem confirmat idem Petrus, meritò concludens, incredibile censeri debere, in religione omnium perfectissima quæ Christum ipsum habet institutorem, desiderari hanc honoris emphasim, & pignus exquisitissimæ erga Deum subiectionis.

23. Cauillantur Aduersarij, sacrificium religioni Christianæ non deesse, nempe sacrificium crucis, quod esse verum & propriè dictum sacrificium, probat Bellarminus lib. 1. de Missa cap. 3. & perspicuè agnoscit D. Augustinus lib. 1. contra Aduers. legis & Prophet. cap. 18. Sed hic cauillus facilè repellitur. Nam sacrificium crucis, quatenus sacrificium, non fuit sensibile, & iam pridem defecit, fuitque omnibus piis religionibus etiam legis naturæ ac scriptæ æquè commune. At nos sacrificium quærimus, quod & sensibile sit. Et perpetuum, & religioni Christianæ peculiare. Tantum verò abest, vt veritas instructi huius sacrificij quicquam detrahat

quicquam detrahat de cruenti sacrificij efficacitate, vt adoersarij obganniunt, vt potiùs eam extollat, reddatque clariorem. Nam per sacrificium cruentum, Christus nobis infinita merita & satisfactiones comparauit. Vnde ea vnica oblatione ad pretium ditissima, sufficientissimè redempti sumus: ac proinde non est quod illud sacrificium iteretur: frustra namque, & cum illius exoberantissimæ redemptionis iniuria, quæreretur noua redemptio. Id quod voluit Apostolus Hebr. 9. & 10. negans post crucis sacrificium, superesse Christianis aliam hostiam, in quam rem latè eum excutiunt Alanos lib. de Missa cap. 22. & 23. Turrianus lib. 2. de Euchar. à cap. 10. & Ægidius 3. p. q. 83. à oum. 60. Itaque sacrificium incruentum quod iteramus, eò duntaxat tendit vt applicemus nobis redemptionem partam per cruentum sacrificiom in cruce semel oblatum, & illud efficiamus non modò quoad sufficientiam fructuosum (quod ex se habet) sed etiam quoad efficaciam: ad quod & Sacramenta nobis relicta sunt, & istud incruentum sacrificium. Et poterat quidem Christus, eam fructuum cruenti sacrificij applicationem curare per sacrificia sensibilia erueota, muratione facta significationis & efficaciæ: vt ita com vetera carnalia sacrificia essent exhibitiua Christi futuri, & ex opere operato essét egena elemēta; per noua itē croenta sacrificia exhiberetur Christus passus, ac fructus passionis Christi per ea applicaretur ex opere operato, vt fit in Sacramentis. Hoc Christo, præstare fuisset facillimum. Tamen longè dignios Christo autore & Ecclesiæ honorificentius fuit, dari Ecclesiæ hostiam viuentem ac mundissimam, itémque pretij infiniti; quæ mystico & impassibili modo offeretur, ad Deum in spiritu & veritate adorandum. Nam hanc adorationem à Christo temporis legis gratiæ desponsam, in Missæ sacrificio exhiberi, iam supra monstratum est tractando splendorem religionis in Eucharistia. Quamuis porrò hoc sacrificium sæpiùs offeratur, & per diuersas immolationes ac sacrificationes; tamen ob rei oblatæ identitatem & vnitatem, vnicum semper est sacrificium. In quem sensum omnia ab Apostolo disputata Hebr. 9. ac 10. de vnitate Christianæ hostiæ, accipit S. Damascenus homil. de Corp. Dom. Quod item Apostolus eadem Epistola ait, Christum *per proprium sanguinem introiisse in sancta*, de Christiano sacrificio in quo Christus de hostia sua participando in seipsum intrauit, exponit Villagagnonius toto libro de poculo sanguinis.

CAPVT II.

Monita Sacerdotibus Lychnuchis.

1. Lychnuchos voco, gestatores candelabri. Sic enim Martinos à Roa lib. 2. singul. cap. 16. interpretatus est illud Sueton. cap. 37. Iulij Cæsaris triumphum describentis. [Ascendit Capitolium, ad lumina, quadraginta elephantibus Lychnuchos gestantibus.] Quanquam Casaubonus ibi, num 33. simplicem *Lychnuchi* nomen pro candelabro retinet. Quandoquidem ergo Eucharistia vt hactenus monstraui, est candelabrum sanctum sepilustre,

Lychnuchos appello gestatores Eucharistiæ, siue eam alijs deferant ac porrigant, cuiusmodi sunt Sacerdotes sacrificantes, siue intra seipsos tantùm excipiant, *facti Christophori*, vt loquitur Cyrillus Hierosol. Catech. 4. mystag. Vtrisque monita quædam ex antedictis eruenda, suppeditare placet, quæ collyria quoque nominati nihil vetabit. Nam vtrique, nisi rectè patres suas obeunt, cæcutiunt, & nomine *Israelis*; sioe Deum hic videntis excidunt, vt pulchrè monstrat Paschasius lib. de Sacram. cap. 8. Auspicemur à Sacerdotibus. Optimè eos hinc commouit Stapletonius Orat. 10. Academ. Nos alia insistemus via. Et Sanctus quidem Isidorus Pelusiota l. 1. Epistola 32. Sacerdotem non cum Lychnucho sed cum Lychno componit. Ait enim. [Deus lucernam, hoc est Sacerdotem, accendit, atque candelabro imponit; hoc est suæ lucem ferenti cathedræ: vt & dogmatum & actionum ab omni caligine liberatum splendorem, Ecclesiæ fulgentræ instar afferat: quo nimirum plebs viuifici fulgoris radios spectans, ad eos sese dirigat, patrisque luminum gloriam prædicet.] Non Incommodè tamen, Sacerdotes vt Lychnuchos spectabimus, aptato ad Christum quem gestant *lucernæ* nomine in plerisque Scripturis eidem tributo, de quo alibi. *Monita Sacerdotibus.*

Quanta sanctitate fulgere debeat Christianus Sacerdos prout sacrificans.

Admonendi sunt Sacerdotes, vt æstiment ad quod & quantum ministerium sint vocati; nempè ad summum opus quod obiri in orbe possit; ad verticem ministeriorum quæ homo possit exercere, vno verbò ad sacrificium. Id enim iure præcipuo, ac exclusis planè quibusuis alijs, reseruatur Sacerdotibus contra fatoltatem nonnullorum qui olim arbitrati sunt quoscunque verba consecrationis proferentes, consecrare; vt latè refert ac reijcit Iuo Epistola 63. Item contra insulsitatem Lutheri, qui omnes æquè Christianos, etiam fœminas, Sacerdotio & Christi corporis conficiendi potestate gaudere; effutiuit; Refinxit etiam hanc hæresim nudius tertius Batauus quidam, reiectus à Petauio Tract. de potest. consecrandi. Sed est error explotatus, contra perpetuam Ecclesiæ traditionem, pro qua latè certant Bellarm. lib. 4. de Euchar. cap. 16. Suares t. 3. 3. p. d. 61. sect. 3. Vasques 3. p. d. 219. cap. 1. Durantus 2. de Ritibus cap. 5. & Scottia lib. 2. de Missa cap. 5.

Sacrificium porrò nouæ legis, siue spectetur quatenus sacrificium tale, sanctitatem insigniter omnino prouectam deposcit à Sacerdote. Nam prout sacrificium, est supremus actus Reginæ moralium virtutum, siue Religionis, quo secluso Religio vniuersa pessundatetur, quod timuisse Capharnaitas manducationem victimæ nostræ audientes, ootauit creditus Cyprianus, serm. de Cœna Dom. num. 6. Hæc suprema religionis functio, qua Respublica nomine publico defert Deo honorem, in omni lege locum habuit, vt superiori capite diximus: & qui eam Christianæ Religioni eripere tentant; summam ingratitudinem, & honoris Dei inter mortales penuriam tentant inducere, iuxta Petrum Cluniacensem Epist. contra Petrobus. *ad quartum articulum*. Ad huiusmodi ergo ministerium, quo ex suo genere nullum est in Religione

Sectio VI. Cap. II.

ligione sublimius, vocantur Sacerdotes: & quidem soli, abrogata Reipublicæ facultate, qua in lege naturæ potiebatur, designandi ad sacrificandum quoscunque censeret idoneos. Nunc enim in lege noua, potestas illa ex Christi Principis supremi voluntate, ad solos Sacerdotes ritè initiatos arctatur: nec est vllius, tantum sibi honorem sumere, sed illius duntaxat qui vocatur à Deo tanquā Aaron. Idque agnoscentes mali Sacerdotes apud D. Augustinum serm. 49. de Verb. Dom. cap. 7. peruertebant Euangelicam illam sententiam *quæ faciunt facere nolite*, dicentes hæc verba spectare sacrificium solis Sacerdotibus concessum, non spectare autem ad opera praua quæ facerent, in quibus imitatione exprimendi non essent. Quam interpretationis insulsitatem S. Augustinus ibidem cap. 8. manifestè reuincit ex ipso contextu; non negat tamen, imo apertè supponit verum esse, quod Sacerdotes illi improbi dixerant, ipsorum esse seclusis quibusvis alijs ritu Christiano sacrificare. In quo discrimen quoddam antiquæ legis à noua, egregiè notauit Isidorus Pelus. lib. 3. Epist. 75. Notans tamen in lege noua vnumquemque suo corpore immolando, statui Sacerdotem. Summus ergo vel ex hoc solo capite debet esse Sacerdotum nitor, quod immolando & offerendo sacrificio, soli addicantur.

2. Quatenus verò sacrificium quod exhibent Christiani Sacerdotes, est tale sacrificium; mirum quantum augescit sublimitas ministerij, ad quod sunt diuinitùs delecti. Nam Christianum sacrificium quâ tale, continet infinitam dignitatem, & spectatis omnibus quæ in quocunque sacrificio spectari possunt, nempè victima, Sacerdote offerente, & offerendi modo, immensa claritate præfulget. Victima hîc oblata, est ipse Christus, Deus & homo: qui idem est offerens primarius, quia Sacerdos nõ offert propriè nisi in persona Christi, & proinde fungens Sacerdotio cum Christo, vt dixit Nazianzenus Orat. 1. Modus denique offerendi in hoc sacrificio, est perfectissimus. Nam & holocausti cruenti in Cruce exhibiti repræsentationem omnibus sacrificijs ex Dei institutione communem, perfectissimè omnium continet, & efficitur immediatè à Deo ipso, vt causa physica, per actionem eminentissimam; reproductionem scilicet corporis & animæ & vnionis hypostaticæ Christi Domini, & cum modo essendi corporibus admodùm indebito, nempè per positionem corporis ad modum Spiritus sub tota specierum quantitate, & singulis eiusdem quantitatis partibus; nec semel tantum aut alicubi, sed toties ac vbilibet, quoties & vbi facta fuerit consecratio. Fit in hoc sacrificio luculenta professio diuini in omnes Dominij, per ipsiusmet Christi immolationem in honorem Dei, ac contestationem nostræ ad Deum subjectionis: cum grata commemoratione beneficiorum diuinorum, & eximia pro eis gratiarum actione per exhibitionem pretij nostri; nec absque abstersione reatus & aptatione ad quarumcumque macularum elutionem; subministratis ad id congruentibus auxilijs. Atque ita adunatur in hoc sacrificio varietas illa antiquorum sacrificiorum, ad Dei honorem bonúmque fidelium institutorum, quorum aliqua præcisè Deo honorando, alia insuper agendis Deo gratijs, nonnulla expiandis peccatis, & propitiando numini deseruiebant: Estque hæc omnium illorum sacrificiorum consummatio atque perfectio, vt docet Concilium Tridentinum sess. 22. cap. 1. Indidem quoque constare potest, de varijs bonis quæ hoc sacrificio conferuntur. Nam & propitiatorium, siue satisfactorium est, & quidem ex opere operato: nec pro viuis tantùm, sed etiam pro defunctis. Et est etiam efficacissimè impetratorium, ob exhibitum Patri gratiosissimum filium, in statu qui Patri acceptissimus & fragrantissimus fuit, propter actus heroicos quibus eò deuentum est; cuius status viua repræsentatio continetur in hoc sacrificio. Vnde est Deo gratissimum; & quidem tantopetè, vt non videatur dubitandum, quin mundus alioqui ob scelera in dies exsetdendus, conseruetur eius interuentu. Et confirmatur validè ea coniectura, quia hoc sacrificio funditus per Antichristum abrogato, vt Daniel vaticinatus est, orbis pessum ibit, & adducetur consummatio. Panes propositionis ponebantur ante faciem Domini, iuxta Originem homil. 13. in Leuit. [Quo velut exoratio quædam & supplicatio pet hæc, pro singults fieri videatur. Sed parua satis & tenuis est huiusmudi intercessio. Quantum enim proficit ad repropitiandum, vbl vniuscuiusque tribus per panem fructus, per fructus opera consideranda sunt. Sed si referantur hæc ad mysterij magnitudinem, inuenies commemorationem istam habere ingentis repropitiationis effectum, si tedeas ad illum panem qui de cœlo descendit, & dat huic mundo vitam, illum panem propitiationis, quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine eius; & si respicias ad illam commemorationem de qua dicit Dominus. *Hoc facite in meam commemorationem*, inuenies quod ista est commemoratio sola quæ propitium facit hominibus Deum. Si ergo intentiùs Ecclesiastica mysteria recorderis, in his quæ lex scribit, futuræ veritatis inuenies imaginem præformatam.]

3. Ex his manifestè eruitur, ad quantam sanctitatem, quámque eximium animæ & corporis nitorem, obstringantur Sacerdotes Christiani, vi sui ministerij. Optimè id expressit Sanctus Ambrosius lib. de Viduis, agens de Socru Simonis, Christo ministrante post curationem: quam esse sacræ personæ imaginem, sic confirmat. [Ergo voluntas illa quæ primò variarum cupiditatum æstibus madefacta languebat, postea per Apostolatus officium, in ministerium Christi iam robusta surrexit. Simul qualis esse debeat quæ Christo ministrat, ostenditur. Oporter eam primò carere variarum illecebris voluptatum, vitare internum corporis animíque languorem, vt corpus & sanguinem Christi ministret. Neque enim potest quisquam peccaris suis æget, minimèque sanus, immortalium sanitatum remedia ministrare. Vide quid agas Sacerdos; nec febrienti manu, corpus Christi attingas. Priùs curare, vt ministrare possis. Si mundos eos qui ante fuerant Leprosi, Christus iubet occurrere Sacerdotibus, quantò magis mundum ipsum conuenit esse Sacerdotem? Non habet igitur quod molestè ferat vlla vidua, quod sibi non pepercerim, quando nec mihi parco. *Surrexit itaque*

Petri

Petri (inquit,) *socrus, & ministrabat illis.* Et benè *surrexit.* Sacramenti enim typum, Apostolica iam gratia ministrabat. Proprium est autem surgere Christi ministros, iuxta quod scriptum est, *surge qui dormis, & exurge à mortuis.*]

Imitatus Gregorium Nazianzenum Orat. 44. quæ est de Pentecoste, Iuo Carnotensis Epist. 63. hanc excelsitatem & sublimitatem vitæ Christianorum Sacerdotum, præsignificatam putat prima Sacramenti Eucharistiæ confectione in cœnaculo, quod ait situm fuisse in celsiore parte domus. Ita enim planè fert vox *cœnaculi*, quam Euangelistæ adhibuerunt. Vnde Tertullianus lib. contra Valent. cap. 7. *alti cœnacula cœli*, ex Ennio memorat. Et S. Hieronymus in Epistolam ad Philemo. Situm in plano, contraponit situi in cœnaculo. Ipse Tullius Orat. pro Murena, Romam altam & cœnaculis suspensam dixit. Nec aliter Varro lib. 4. de Ling. Lat. Vox Græca apud Euangelistas est ἀνώγεον. Quæ vox idipsum fert quod Actor. 1. (cum de cœnaculo agitur in quod Apostoli conuenerant,) ὑπερῷον, idest superior pars domus: quæ item aliquando ᾠὸν dicta; vnde fabula de Helena ex ouo exclusa, quia in alto & edito domus loco nata & educata fuerat, vt notauit Adrianus Iunius. Ac proinde iure Nazianzenus & Iuo, Eucharistiam in suprema domus parte confectam à Christo statuunt, & sublimissimam esse oportere Sacerdotis vitam inferunt, & quâ Christum immolat, & quâ pro populo, obit legationem ad Deum.

Quantus Sacerdotis nitor esse debeat, penes Christi immolationem.

4. Prius caput egregiè expendit Petrus Blesensis, nec semel serm. 47. ait ex hoc capite, Sacerdotem esse Christi coadjutorem in opere Redemptionis. Nam vt Blesensis ibi ait; [In opere creationis non fuit qui adjuuaret spiritum Domini, aut consiliarius eius esset. In mysterio verò Redemptionis nostræ, voluit habere coadjutores, dicens, *hoc facite in meam commemorationem.* Est ergo Sacerdos coadjutor Redemptoris, consiliarius Domini Sabaoth; cuius consilij offensi redeunt in gratiam Dei sui. Hic est dapifer mensæ Christi, offerens Patris cibum conseruis; cuius verbum accedit ad elementum, & fit Sacramentum. Eius manu conficitur medicamentum medicatum sapienter, quo restituuntur sanitati; vulnerati à serpente.] Idem Blesensis Epist. 123. [Scio & apertè profiteor, tempore immolationis, in ipsa hora incensi, cœlos ad vocem Sacerdotis aperiri, Angelos præsentes assistere, vnum & idem ex visibilibus & inuisibilibus fieri, & operatione sancti Spiritus terrena cœlestibus iungi. Magnum itaque hoc est Sacramentum; supra omnem æstimationem, supra omnem intelligentiam, supra omnem eminentiam: in quo salus est mundi, pretium sæculi, pretium sine pretio, pretium impretiabile. De ipso Apostolus loquens, *Magnum est* (inquit,) *Sacramentum hoc pietatis, manifestatum in carne, iustificatum in spiritu, quod apparuit Angelis, prædictum est gentibus, creditum mundo, assumptum in gloria* Verbum Prophetæ est, *mundamini qui fertis vasa Domini.* Quanto mundiores esse oportet, qui in manibus, & in corpore portant Christum.] Quibus Apostolus dicit, *Empti estis pretio magno, glorificate & portate Christum in corpore vestro.* Sacerdotem hoc sentire oportet, quod & in Christo IESV, non solùm vt se per humilitatem exinaniat, sed vt crucifixionem Domini repræsentans, stigmata eius portet in corpore suo, & in ara cordis seipsum Domino crucifigat. Verbum Salomonis est, *Sedisti ad mensam diuitis, scito quia eadem te præparare oportet.* Nam & in Leuitico Sacerdos pellem hostiæ tenet; quia ordo Sacerdotalis expostulat, vt dum in mensa altaris hostiam immolat salutarem, quadam contritionis cruce, hostiæ se conformet. Olim Paschalis agnus non comedebatur, nisi cum lactucis agrestibus & amaris: præcingebantur etiam renes, in quo & amaritudo pœnitentiæ, & continentiæ munditia designatur. In vtroque etiam poste, sanguis Agni ponebatur: vt Sacerdos Sacramentum Dominicæ passionis, non solùm ore ad Redemptionem, sed corde ad imitationem suscipiat: quia tum demum ei hostia proderit, si seipsum hostiam faciens, velit humiliter & efficaciter imitari quod agit.]

Monita Sacerdotibus.

5. Similia illa ex carmine de Euchar. *in fine.*

Christum quotidie deuotio Presbyterorum
Mactat in altari, mactatur & ipse sacrorum.
Panis fomentum vitæ, viniúmque sacratur
In cruce suspensus Saluator commemoratur.
Ara crucis lignum, signátque calix monumentū.
Hic obit, hic dormit, Christus: dat vtrumque momentum.
Agnus in hac, leo fortis in hoc surrexit, & ales
Astra petens, aquilas, trahit ad se spirituales.
Ergo bonus sacrifex, quoties hæc sacra recenset.
Vt se conformet Christo, carnis cruce penset.
Cum vitijs crucifixa caro, priùs emoriatur.
Viuificata Deo mens surgat, eamque sequatur.
Sic benè commoritur, consurgit ei quoque viuit.
Sicque redemptus abit, homo quo suus autor abiuit.

En quò prouectam velit sanctitatem Sacerdotis, ex eo quod Christum immolet, & mysterium mortis ac Passionis Christi reparet. Tandem Epist. 86. [Peccamus quidem assiduè, & vbi continuantur peccata, continuum oportet esse peccati remedium. Veruntamen mundi pretium impretiabile, communémque humanæ salutis hostiam, nisi in Spiritu humilitatis & corde contrito, immolare non licet. Mors in olla est, nisi Elisæi farinula condiatur. Olim anima quæ certis temporibus afflicta non erat, exterminabatur de populo suo: nec celebrabatur Agni Paschalis sacrificium, ni in amaritudine agrestium lactucarū. Magnū est Sacramentum, & nunquam nisi corde contrito & humili est celebrandum. *Magnum est* dicit Apostolus, *Sacramentum hoc pietatis, manifestatur quidem in carne, iustificatum in spiritu, apparuit Angelis, prædicatum est gentibus, creditum est in mundo, assumptum in gloria.* Teste Ambrosio, nunquam nisi puro corde, & mundis manibus, & contritione deuota, offerenda est hostia in qua est salus mundi.] Solari radio potiores in Sacerdote manus deposcebat Sanct. Chrysostomus homil. 83. in Matthæ. *in morali.* Eum námque nitorem, decere affirmat manus Christum contrectaturas & diuisuras ratione specierum. Qua in re Sanctus Chrysostomus non debet videri vsus auxesi; idque non diffitebitur quisquis eum Philone considerauerit, quantus nitor

Sect. VI. Cap. II. manus in antiquis Sacerdotibus exigeretur vt pecudes immolarent. Expendit Philo libro de Victimis, cur sacrificus iuberetur manus imponere capiti victimarum, Respondet autem. [Quod manus imponuntur capiti victimæ, euidens indicium est innocentiæ, vitæque sine culpa exactæ, iuxta naturæ leges & diuina oracula. Postulat enim Deus à sacrificante, primùm bonam mentem, sanctam, & in pietate exercitam: deinde vitam benefactis ornatam vt dum manus imponit, possit libera conscientia dicere; manus hæ nec muneribus corruptæ, nec innocenti sanguine pollutæ sunt: noxam, iniuriam, vulnus, vim, intulerunt nemini; nulli rei turpi præbuerunt ministerium, sed rebus honestis ac vtilibus, quæ viris iustis, honestis, sapientibúsque probantur.] Quam ergo manuum, idest operum sanctimoniam, deposcet à Christiano Sacerdote immolatio Christi?

Hæc considerans Autor Tractatus de Instructione Sacerdotum Bernardi nomen præferens, sed certè alius à Claranallensi 2. p. quæ est de Eucharistia cap. 8. præfatus de Verbi corporati claritate; [Non tempore decrescit, nec tempore minuitur, nullo euentu obscuratur; splendet æquè cum est in altari, vt in sublimitate cœli; non minùs radiat cum est in manibus Sacerdotis, quàm in sinu Dei Patris.] Hæc inquam præfatus Autor ille, subdit continenter, alloquens Sacerdotem tanto ministerio addictum. [Gloriare sed in Domino, Sacerdos Dei altissimi. Dignitatem tuam considera, intuere mortalibus oculis eminentiam, cogita prærogatiuam tuam, vide sortem tuam. Certè funes ceciderunt tibi in præclaris, si hæreditatem tuam præclaram non negligis. Attende quantum Deus tuus te extulit, quantum præ omnibus creaturis sublimauit. Oratio tua munda sit, quia datur locus voci tuæ in cœlo, cum ritè assistis sacris altaribus, cum sanctissimum mysterium cœlestis sacrificij celebrare intendis. Ad vocem tuam prolatam, ad verbum tuum viuificum, ad Postulationem tuam salutarem, summus Pater cuius nutu omnia subsistunt, quem indesinenter laudant Angeli, cui iubilant astra matutina, quem adorant Dominationes, quem tremunt potestates, qui respicit terram & facit eam tremere, qui facit mirabilia magna solus; Ipse inquam, tantus, tam immensus, dulcissimum Filium suum deponit, & manibus tuis imponit; Transmittit ab altissimis, & digitis tuis immittit. Ibi holocaustum tuum pinguescit, plusquam in millibus agnorum, & arietum pinguium.] Componit consequenter hoc sacrificium cum ijs quæ olim acceptissima Deo fuisse prædicantur, & supra omnem comparationem antefert. Vnde quanta & quàm sublimis sit Sacerdotis potestas quæ ne in Angelos quidem cadit, ac proinde quanta vitæ puritas, quantusque splendor morum Sacerdotem Christianum deceat, in consequentibus demonstrat: Nec malè Pseudo-Augustinus serm. 37. ad suos Eremitas, nisi quod extremum sermonem fabulis Æthiopicis contaminat. Videndus etiam S. Francisci ... Epistola 15.

Sunt hæc ab adductis Patribus proposita in hanc sententiam, prorsus insignia. Vt tamen verum fatear, vspiam memini legere aptiùs & fortiùs in hanc rem philosophantem, quàm fecerit Theophanes Nicænus Epistola 3. quæ est de Sacerdotij præcellentia. Ibi postquàm euexit potestatem Sacerdotij ad maiorem sublimitatem quàm si concessum esset Sacerdoti, in momento cœlos & Angelos creare, quantus inde nitor & quàm sublimis sanctitas Sacerdotem deceat, optimè infert. Addit verò. [si millies profectò illi quotidie pro Christo mori liceret, adhuc tamen minimè dignum opus faceret, quo tanti muneris gratiam compensaret. At Sacerdotis opera, maiore his multo, ac sine vlla comparatione præstantiore esse, obtensum est. Qualem igitur esse deceat eum qui Sacerdotij gratiam accepit, quàm diuinum ac penè cœlestem, hinc perpendere licet Christi certè esse debet perfectissimus imitator, illiúsque in carne primi Pontificis, atque horum sacrorum Sacerdotis & initiatoris sequi vestigia. Quo circa haud erraret aliquis ô dilecti, si diceret, Sacerdotium esse Dei effectricem virtutem, vel diuinam scientiam, pro fine habentem, vt hominem efficiat Deum secundùm gratiam, conformem verò imagini Filij Dei secundùm naturam; idque per signa quædam tanquam per instrumenta, panem verò & vinum aqua commixtum in corpus & sanguinem Dominicum transmutet, renatósque homines per Baptismum capiti Christo vt membra conglutinet. Quare cum nemo carnis vinculis detentus, verè dignus administrator horum supernaturaliú mysteriorum inueniri possit; (etenim & Angelis ipsis desiderabilia hæc sunt & formidanda) puritatem saltem quam sequitur hominibus datur, contemnere aut reijcere, nec pro viribus conari Saluatoris in terris vitæ institutum imitandum sibi proponere, id certè ingrati erit animi diuinarúmque rerum contemptoris; ideóque intolerabili supplicio. Cui námque datum est multum, multum etiam exigetur ab eo.] Addit, quantus nitor corporeus index interni, deposceretur in antiquæ legis Sacerdotibus non nisi pecuinas hostias offerentibus; vnde concludit, quanta esse debeat sanctitas Christiani Sacerdotis, quanto differentius præ illis hæreditauit Sacerdotium, quo Christum ipsum immolat atque producit. Quod est illud ipsum in hanc rem argumentum, quo confirmabam necessitatem summi nitoris interni in Sacerdote Christiano, ad Aaronicum comparato; cui Philo tantam sanctimoniam deposcebar. Idque rursus infra vrgebo ex S. Basilio.

Quantus item penes legati munus, quod obit.

6. Nec minorem ab eo sanctitatem exigit munus Legati apud Deum, quo Christianus Sacerdos interuentu eiusdem diuinæ hostiæ fungitur, vt est in homilia de Adam & Eua. Sic verò hoc argumentum vrget Petrus Blesensis serm. 38. [Sacerdotes tales esse debent, vt pro peccatoribus intercedant ad Dominum, plóque interuentu confugere faciant populum ab ira to ad placatum: Vnde illud, *cum peccaueris, offer hostiam pro peccato: Sacerdos autem orat pro te.* In negotijs exterioribus, quam plurimum cauetur, ne is qui ad interueniendum eligitur, offensus Iudici inueniatur. Malè enim pro alijs confidit se intercessorem, qui in seipso Iudicem offendere non timuit. Temeraria est, qui patronum in eo negotio se exhibet, in quo &

& ipse patrono indiget. Corpus Domini conficiunt, sumunt, sumendum alijs tribuunt. Eorum ministerio panis & vinum in carnem Christi transsubstantiatur. Magna debet eorum sanctitas esse, quorum dignitas in tam sanctis babet efficaciam.]

Diuinè planè hanc rationem proponit Sanctus Chrysostomus lib. 6. de Sacerd. [Eum (inquit,) qui pro ciuitate tota; quid dico, *ciuitate*? Imo verò pro vniuerso terrarum orbe, legatus intercedit, |deprecatórque est apud Deum, vt hominum omnium non viuentium modò, sed etiam mortuorum peccatis propitius fiat, qualem quæso esse oportet? Equidem neque Mosis, neque Eliæ fiduciam, fore vnquam satis putauerim ad supplicationem huiusmodi peragendam; quandoquidem quasi mundus illi vniuersus concreditus, atque adeò omnium sit Pater, sic ad Deum ipse accedit, deprecans quicquid vbique bellorum est, extingui, turbas solui, atque in botum locum, pacem ac felicem rerum statum succedere; denique celerem malorum vnicuique imminentium, quà priuatim, quà publicè, defunctionem postulans. Porrò illum ipsum oportet tanto omnibus in rebus ijs præstare pro quibus intercedit, quantum par est, vt subditos præfectus excellat.]

7. Hoc item voluit Philo Carpathius ad illud Canticor. *Collum tuum sicut turris eburnea.* Nam quia colli est connectere, rectè quadrat legato colli symbolum. Ait ergo Philo. [Per collum purissimorum mandatorum Dei, nitidam ac mundam obseruationem, integrámque institiam, & vinculum sanctissimum, ac nexum fidelis animæ & IESV CHRISTI, significat. Siquidem Ecclesiæ caput, Christus est: huic sancta omnia fidelium membra firmissimè adhærent, ijque præcipuè qui ministri fideles, diuinissimum eius corpus administrant, & sanguinem salutis æternæ, Christiano populo salutatem cibum ac potum, ijs solum notum qui gustarunt. Vt enim collum capiti proximum est atque coniunctum, sic veri Ministri Dei, sacratissimo corpori ac sanguini IESV CHR. sanctissimè atque proximè adhærent, suntque ipsius collum maximè eburneum, quoties pura conscientia & syncera animi charitate, diuina ipsa mysteria immaculatè celebrant atque contrectant vnà cum Diaconibus. *Eburneū* igitur *collum*, dicuntur esse Sacerdotes atque ministri; quemadmodum supra *pyxis eburnea* dicebatur, qui sordes animæ nullas admittat, sed honestissima vita ac moribus, diuinissimis Sacramentis immaculatissimè ministrēt.]

Qualis penes hoc munus debeat esse Christianus Sacerdos, describit in hunc modum creditus Bernardus serm. de Dignit. Sacerd. [Hîc ambulamus per fidem, necdum per speciem. Interim deliciari & gaudere debemus in Sacramento altaris, in cuius confectione fidelis minister inuenit seipsum in medio Patris & Filij & Spiritus sancti astantibus etiam ex omni latere supernis ordinibus. Sacramentum prænobile, mysterium superexcellentis gloriæ affectat & requirit plurimum festiuam celebritatem tam illustrium personarum. Quicquid de ascensu Sacerdotis in illa hora seu profectu cogitari potest vel dici, longè infra dignitatem veritatis est. Ibi delicatus animus boni Sacerdotis, seipso altior effectus conatur, festinat, ascendit, crescit desiderium; & quanto magis sursum tollitur, tanto amplius extenuatur; ita vt omnem terrenæ concupiscentiæ nebulam euaporans, totus spiritualis hominem in homine exuat, & in abscondito faciei Domini glorietur. Nec enim ab intuitu propitiatorij in sancta sanctorum mens pia thurificans & deuotio sanctificans probibetur.] *Monita Sacerdotibus.*

Quantus denique, penes vtrumque illud munus, communiter.

8. Penes vtrumque munus quod Sacerdoti Christiano assignauimus nemo non videt Sacerdotem Christo Sacerdoti summo coniungi in obeundo gemino illo munere. Ideóque vt notat S. Ambros. lib. 4. de Sacram. cap. 4. & Petrus Blesensis carm. de Euchar. cap. 7. ac Bessarion Tractat. de Verbis consecrationis Sacerdos sacrificans & causam generis humani cum Deo tractans non sua sed Christi verba vsurpat & in eius persona loquitur. Inde verò supra omnem modum extollitur dignitas Christiani Sacerdotis, apertiúsque summa necessitas supereexcellentis in eo sanctitatis. Sanè Nazianzenus Orat. 1. monstrans Sacerdotium esse rem arduam nec dignum eo nomine Sacerdotem esse efformatu facilem hinc conficit augmentationem. [Quis est (inquit,) qui veritatis propugnatorem, vnius diecolæ spatio, velut è luto statuam fingit? Illum inquam qui cum Angelis stabit, cum Archangelis glorificabit, ad supernum altare sacrificia transmittet, cum Christo Sacerdotio fungetur, figmentum instaurabit, imaginem exhibebit, superno mundò opificem aget, & vt quod maius est, dicam, Deus erit, aliósque Deos efficiet?] Et inferiùs. [Hæc cum ego nossem, illúdque insuper, neminem magno & Deo & sacrificio dignum esse, nisi qui priùs seipsum Deo hostiam viuentem, sanctam exhibuerit, ac rationabile obsequium, gratum atque acceptum ostenderit; Deóque sacrificium laudis ac spiritum contritum obtulerit (quod solum sacrificium, is qui omnia dedit à nobis exposcit;) quo tandem modo externum illud sacrificium, magnorum mysteriorum antitypum, ipsi offerre auderem, aut quomodo Sacerdotis habitum & nomen subire; priusquàm sanctis operibus manus purificassem; priusquàm rebus creatis, sanè ad Creatoris solùm admirationem, non autem ad figmenti damnum aspiciendis, oculos assuefecissem; priusquàm per Domini disciplinam aures meæ satis apertæ fuissent, & mihi adjuncta esset auricula, quæ non grauiter audire posset, atque antea inauris pretioso sardio alligata; hoc est sapientis sermo auri rectè audienti; priusquàm os, labia, & lingua, illud quidem apertum fuisset ac spiritum attraxissem, aut dilatatum & impletum Spiritu, exponendis mysterijs & dogmatibus; Hæc autem diuino sensu, (vt Sapientiæ verbis vtar,) ligata fuissent: Addam etiam tempestiuè soluta; ac denique lingua, exultatione impleta fuisset, diuinæque melodiæ plectrū effecta, à gloria excitata, diluculo exurgens atque eousque laborans, vt faucibus ipsis adhæreret: Priusquàm statuti essent ad petram pedes mei, perfecti tanquam ceruorum; m sque secundùm Deum gressus directi essent, ita vt nec penè nec vllo omnino modo

Sectio VI. Cap. II.

effundeeentur. Priùs denique quàm omnia membra, institiæ arma effecta fuissent, omnémque mortalitatem abjecissent, à vita scilicet absorptam, ac spiritui cedentem.] S. Cyrillus lib. 9. de adorat. hue eefert indictam, ablutionem manuum ac pedum Aaroni & administris, vnà cum eo ingressuris tabeenaculum ad sacea muneea procuranda, ni exterminari à Deo velint, malè tespondentes tanto muneri. Qua ablutione manuum ac pedum, operum quorumcumque ac veluti incessuum ad vnamquámque rem gerendam, summum nitorem exigi contestatue. Imo S. Dionysius cap. de Communione, nostros Saceedotes super sacrificium, ait, non manus sed extremos digitos ablnere, vt necessatiam esse sacrificanti, vel minimarum animæ imaginationum puegationem, fiat manifestum.

Infamia nonnullorum Sacerdotum, castigata.

9. Apparet quàm hi DD. tantam in Sacerdote integritatem, vitæ morúmque perfectionem, vi propositorum munerum postuiantes, abhorruerunt ab illa quorundam Sacerdotum in conficiendo Christiano sacrificio plena hoetoris indignitate, qua immundi & soedentes, ac infamibus eespeesi maculis; aut si tetriotibus notis vacant, certè malè comparati, nec detersi labeculis minotibus, andent ad alrare sactificaturi aceedere. Quæ profanitas & abusio, vtinam ne in eos quidem caderet quos maximè dedecet, professores pietatis. Sic enim lego apud Hugonem de Foliero lib. 2. de Claustro animæ cap. 24. [Vltimam da duodecim abusionibus claustri babens in manibus, ad eam discutiendam pauca dicturus accedo, qui me solum inter cæteros negligentioeem in hac parte teperio. Qui licet ablutis manibus, lota facie, albis vestibus indutus, aceedam ad altare, tamen petuersus opere, ore pollutus, immundus corde, Christi corpus meis non pertimesco manibus rractaee. Accedo ad humilem elatus, iratns ad mitem, erodelis ad miseeicordem, & tamen patitue humilis elatum, mitis iratum, crudelem misericors. Accedo seruus ad Dominum, non amore, sed timore; non deuotione, sed vsu. Accedo ad Dominum, cuius percussi serunm; ad patrem accedo cuius occidi filium. Percussi verbo, occidi exemplo; nee tamen pertimesco Dominum, nec reuereoe Patrem. Manens in turba fratrum turbans aliquos, & ab aliquo turbatus, quandóque accedo ad pacificum. Appropinquo etiam taiis ad osculum pacis, qui priùs reconciliatus accedere debuissem ad osculum turbati fratris.] Querebatur ipse Dominus de huiuscemodi ministris altaris per Malachiam c. 1. ea compellatione. *Ad vos ô Sacerdotes qui dispicitis nomen meũ, & dixistis, in quo despeximus nomen tuum? Offertis super altare meum panem pollutum, & dicitis in quo polluimus te? In eo quod dicitis, mensa Domini despecta est.* Glossa D. Hieronimi in hunc locum sic habet. [Pollnimus panem, id est corpus Christi quando indigni accedimus ad altaee, & sordidi mundum sanguinem bibimus, & dîcimus, mensa Domini despecta est: non quod hoc aliquis audeat dicere, & qood impiè cogitat, scelerata voce proferre; sed opera peccatorum despiciunt mensam Dei.]

10. Quanta sit abusionis huiusce fœditas, rectè expendit S. Basilius lib. de Baptismo cap. 2. Præfatus enim, quantam & integritatem, & à maculis immunitatem, Deus per Moysem in priscis Sacerdotibus deposceret, subijcit. [Dominus vero dicens. *Templo maior est hic*; Instruit nôs, tanto scelestiorem & impium magis esse eum qui cum impurus sit, corpus Domini administrare audet, qui seipsum pro nobis oblationem & bostiam Deo in odorem bonæ fragrantiæ dedit; quanto corpus Vnigeniti filij Dei, excellentius est arietibus & tauris. Excellentius dico, non collationis ratione; est enim excellentia incomparabilis. At maculam & vitium, iam in nouo Testamento non opottet referre ad corpus, sed ad iustificationes Euangelicæ pietatis: Quando videlicet præceptum Dei, vel non plenè, vel mutilè, vel non ita fit, vt Deo placeee possit: & quasi rubet, vel lepra quædam humani sensus, illi insigitur. Necessarium itaque sempee quidem est, maximè veeò ac talis mysterij celebrandi tempore, seruare præceptum Apostoli dicentis; *Cum has itaque promissiones habeamus dilecti, repurgemus nos ipsos ab omni inquinamento carnis ac spiritus perficientes sanctificationem in timore Dei, nec vllam aliqua in re dantes offensionem, ne vituperetur ministerium, sed in omnibus commendemus nos ipsos, tanquam Dei ministri.* Hoc pacto poterit quis dignus fieri ad sacrificandum mysterium Domini, secundùm Euangelium Dei.]

Vrget idem S. Basilius sequenti cap. 3. supplicia priscis Sacerdotibus constituta, nisi sacrificaturi, & pecudes immolaturi, plenè nitaeent. Tum subdit. [Si tales minæ aduersùm eos positæ sunt, qui temerè ad ea sacra accedunt quæ ab hominibus sanctificantur, quid dicendum est de eo, qui in tantum ac tale mysterium, temeearius est.] S. Paulinus Epistol. 31. eadem huiusmodi Sacerdotibus Christianis supplicia intentat, quæ quondam audacibus alieni muneris vsurpatoribus, irrogata leguntur Exodi 40. [Consecrentue (inquit,) sicue filij Aaron, non tamen illi qui ignem alienum Domino accendentes, exusti sune igne diuino, quo ipsi carebant: sed vt Eleazar & Ithamar, meritò perpetni successores dignitatis paternæ, quia non degeneres sanctitatis hæredes. Ignem autem mihi alienum accendere videtur, quisquis corporeæ vel sæcularis alicuius cupiditatis ignem, in sacrario sui cordis accendens, audeat appropinquare altaribus Domini, quæ non recipiunt nisi illius ignis accensionem, de quo ait, *Ignem veni mittere in terram & quid volo si iam accensus est?* Hoc igne, nos Domine Iesv semper accende, vt illuminemur sensibus, deflagremus in vitijs. Hoc enim solus qui à te est ignis, igni resistet æterno. Habentes autem cor ardens in via Domini, non alienum, sed suum ignem Domini accendimus, & inter ignes sæculi hoc igne muniti, sicut illi in camino pueri, inter sibilantes impetu flammas roborabimur, & hymnum Domino inter incendia refrigerantia Dei Filio concinentes cantabimus.]

Obtulisse ignem alienum filios Aaron Nadab & Abiud prodit Scriptura celerem eorum pœnam non reticens. Hoc Petrus Chrysologus serm. 26. ad fœdum & Sacerdoti quàm sollicitissimè deuitandum crapulæ ac ebrietatis peccatum,

tum, refert his verbis. [Nadab & Abiud Sacerdotes filij Aaron Sacerdotis, dum contaminate externo igne altaria præsumunt, ipsius altaris consumuntur incendio, vt sumerent de sacrificio pœnam, qui fecerant de propitiatione peccatum; quod peccatum illis suscitarat ebrietas: Nam vini odor, odorem fugarat incensi, & ebrietatis ignis, flammam prouocarat altaris. Vnde quia alienati vino, alienum portauerant ignem, mox diuino igne referuntur extincti. Ebrietas in alio crimen est, in Sacerdote sacrilegium, quia alter animam suam necat vino, Sacerdos Spiritum sanctitatis extinguit, dicente Apostolo, spiritum nolite extinguere. Meritò inter cætera quæ in dispensatore malo arguit hodiernus sermo, vini condemnat insaniam, dicendo; *Quod si dicat seruus ille, moram facit Dominus meus venire, & cœperit percutere pueros, & ancillas, & edere ac bibere, & inebriari*; Propriè dixit, *edere & bibere, & inebriari, & percutere*. Ebrietas cædis mater, parens litium, furoris genitrix, petulantiæ deformitet est Magistra. Hanc qui babet, se non habet; hanc qui haber, homo non est: Hanc qui habet, non peccatum facit, sed est ipse peccatum. Ebrietas est dæmon blandus, venenum dulce, rabies voluntaria, inuitatus hostis, illecebris inhonestatis, & pudoris iniuria. Hanc nullus nouerit Christianus; ne auditu quidem Sacerdos attingat, ne qui est forma virtutum, vitiorum inde fiat, & inueniatur exemplum.] Monebat Isidorus Pelusiota l. 1. Epist. 321. Zozimus Sacerdotem nequam, vt meminisset spiritum diuinum ex viuo Christi sanguine efficere, ideòque esse illo quàm temperatè vtendum. Inflammat vinum totam natiuitatis nostræ, & profanum ardorem inijcit animæ quod S. Hieronymus grauissimè contestatur, varija locis signatis in Tractatione de Temperantia. Quare par est Sacerdotem cuius cor & anima, debet in medijs diuinis incendijs vento rotis flante refrigeratis assiduè degere, quod precari docet Ecclesia sub sacrum, iubens orare ex formula, trium puerorum flammas mitigatas & B. Laurentij per Eucharistiam præacceptam (vt ex Augustino supra monstratum est) frigefactos ignes memorante.

In spurcos Sacerdotes.

11. Non ardent his incendijs refrigerantibus, quos Satanicus & damnatus ignis à S. Bernardo sermo. 2. de Purif. processus, corripit. Horresco vel memorare illorum Sacerdotum infames notas, de quibus in hunc modum Petrus Damiani Opusc. 18. cap. 4. [Qua mentis audacia, diuinis non expanescunt appropinquare mysterijs, cum Dauid antequam panes propositionis attingat, manndum se ac suos iam per triduum à contactu mulierum reuerenter excusat? Dixerat enim sibi Abimelec Sacerdos; *Non habeo panes laicos, sed tantùm panem sanctum. Si mundi sunt pueri, maximè à mulieribus, manducent.* Vbi notandum, quia cum dicit, eos qui panem sanctum cogebantur edere, maximè à mulieribus mundos esse debere, perspicuè docet, nullum culpæ contagium, nullum omnino reatum, diuinis mysterijs magis esse contrarium, quàm est illicita præsertim commixtio fœminarum. Porrò dum tantus apud veteres metus inesset vmbtæ Dominici corporis, quanta nunc debetur ipsi reuerentia veritati? Et si coniugale commercium ab illius panis compescebat accessu, quanto magis ab hoc sacrosancto mysterio, remouendus est pellicatus? Ah scelus! Manus quæ deputatæ fuerant ad ordinandas in cœlestis mensæ ferculo vitales epulas Angelorum, tractare non metuunt obscœnitates & spurca contagia mulierum. Ij qui inter illa terribilia Sacramenta, choris admiscentur. Angelicis, mox tanquam de cœlo ruentes, ad fœmineæ fœditatis relabuntur amplexus, & velut sues immundæ, cœnosis vermigenæ luxuriæ volutabris immerguntur: quorum scilicet ignis non extinguetur & vermis non morietur. Cœlum aperitur, summa simul in vnum & ima concurrunt, & se cum sordibus quilibet audacter in genere non veretur. Potestates Angelicæ trementes assistunt, inter offerentium manus virtus diuina descendit, donum S. Spiritus influit, Pontifex ille quem adorant Angeli à sui corporis & sanguinis hostia non recedit: & adesse non trepidat, quem Tartareæ libidinis æstus inflammat. Si is qui nuptialibus non ornabatur induuijs, manuum pedúmque Loris addictus, in tenebras proijcitur vltionis, quid illi sperandum est, qui cœlestibus triclinijs intromissus, non modò non est spiritalis indumenti decore conspicuus, sed vltrò etiam fœtet, sordentis luxuriæ squalore perfusus? Si illa stridore dentium, & fletu plectitur oculorum, qui cultu vestium, conuiuantis non oblectat aspectus, quod illi iudicium, qui fœculentus ac luridus, quantum ad seipsum nuptialis edulij munditiam polluit, discumbentium candidatos offendit, ipsúmque Regem sordidis manibus attrectate præsumit? Dathan & Abiron, iurgantes contra Moysem & Aaron, dehiscens terra deglutijt, Chore propter hoc ipsum, cum ducentis quinquaginta viris, repentinum de cœlo descendentis ignis incendium deuorauir: & iste quomodò viuet, qui non hominem, sed hominum tam cruente tam turpiter offendit autorem?]

Monita Sacerdotibus.

12. Insigniter quoque idem Petrus Damiani Opusc. 17. cap. 3. [Cur ô Sacerdos, qui sacrum dare, hoc est sacrificium Deo debes offerre, temetipsum priùs maligno Spiritui non veteris victimam immolare? Fornicans enim à Christi te membris abscindis, & meretricis corpus efficeris, Apostolo testante, qui ait, *Qui adhæret meretrici, vnum corpus efficitur*. Et iterum. *Tollam* (inquit,) *membra Christi, & faciam membra meretricis? Absit.* Quid ergo tibi cum corpore Christi, qui per carnis illecebrosæ luxuriam, membrum factus es Antichristi? *Quæ enim conuentio lucis ad tenebras? aut quæ societas Dei ad Belial?* Nunquid ignoras, Dei Filium adeò carnis elegisse munditiam, vt ne quidem de pudicitia coniugali, sed de clausula potiùs incarnatus sit Virginali? Et ne hoc sufficere videatur, vt tantummodò Virgo sit mater? Ecclesiæ fides est, vt Virgo fuerit & is, qui simulatus est Pater. Si igitur Redemptor noster, tantoperè dilexit floridi pudoris integritatem, vt non modò de Virgineo vtero nasceretur, sed etiam à nutricio Virgine tractaretur & hoc cum adhuc paruulus vagiret in cunis; à quibus nunc, obsecro, tractari vult corpus suum, cum iam immensus regnat in cœlis? Si mundis attingi

Sectio VI. Cap. II.

tingi manibus volebat in præsepio positus, quantam corpori suo nunc vult adesse munditiam, iam in paternæ maiestatis gloria sublimatus?] Et inferiùs. [Cum Dominus dicat, *Nolite sanctum dare canibus*, quod de te iudicium erit, qui corpus tuum, (quod vtique sanctificatum est per consecrationis accessum,) non canibus, sed lupanaribus tradis? Et cum Omnes Ecclesiasticos ordines in te vno habeas metuenda mole coogestos, omnes procul dubio fœdas, dum te prostibuli permistione commaculas. Polluis itaque in te Ostiarium, Lectorem, Exorcistam, omnésque deinceps sacros ordines: pro quibus omnibus, in districto Dei iudicio, redditurus es rationem. Ad impositionem manus tuæ, descendit Spiritus sanctus, & tu eam adhibes genitalibus meretricum? Linguæ tuæ obsequitur Deus & tu non vereris obtemperare dæmonibus? Porrò qui in Ecclesiastica eminetis dignitate conspicuus, non te erubescis immergere fornicibus scortatorum? Et qui prædicator constitutus es castitatis, non te pudet seruum esse libidinis? Veniet, veniet profectò dies, imò nox, quando libido ista tua vertatur in picem, qua se perpetuus ignis in tuis visceribus inextinguibiliter nutriat; & medullas tuas simul & ossa indefectiua conflagratione depascat. Qui enim flamma libidinis æstuas, qua fronte, qua audacia sacris altaribus appropinquas?]

13. Diuinæ iræ in talem quemdam Sacerdotem, horrendum exemplum recitat Palladius in Macario sect. 10. Lausiacæ. Bina item exempla ad quæ meritò tinniant aures, recitat Petr. Damiani Opusc. 18. dissertat. 2. cap. 6. Nec mitum præ sceleris atrocitate de qua optimè Gerardus re & nomine Magnus Tract. contra Sacerdotes fornicatores. Sed audi Petrum Blesensem Epist. 123. postquàm verbum Apostolo infra expendendum adduxit, atque librauit, & hoc sacrificium ad vitam & salutem hominibus prooisum docuit. [Quàm perditus ergo est, qui redemptionem in perditionem, qui sacrificium in sacrilegium, qui mysterium in paricidium, qui vltam conuertit in mortem? Prohibet Dominus in lege Moysi, ne de agno Paschali comedat peregrinus, aduena vel immundus. Quanta ergo & quàm damnabili temeritate, Sacerdos indignus ministrare præsumit, qui vt verbo vtar Apostoli, *filium Dei conculcat, & sanguinem Testamenti pollutum ducit in quo sanctificati sumus, & spiritus gratiæ contumeliam facit.*] Nec ita multo post in eadem Epistola. [Ex inordinata & in disciplinata multitudine Sacerdotum, hodie datur ostentui, nostræ redemptionis venerabile Sacramentum. Nam qui debuerant esse Vicarij Apostolorum, & filij Petri, facti sunt socij Iudæ, & præambuli Antichristi. Verbum quippè Gregorij est, qui Christi corpus indignè conficit, Christum tradit, vt Christus dum traditur dicat, *Ecce manus tradentis me, mecum est in mensa.* August. super illum versiculum, *dederunt in escam meam fel, in siti mea potauerunt me aceto*, Grauius (inquit,) peccant offerentes indignè Christum regnantem in cœlis, quàm qui eum crucifixerunt ambulantem in terris. Et idem. Magis peccant, qui tradunt Christum peccatoribus membris, quàm qui tradidit ipsum crucifixoribus Iudæis. Et adaptat Sacerdotibus prauis illud lamentabile Verbum Christi, *dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto.* Dominus quidem salutem nostram sitit & esurit, & ideò damnabiliter peccat, qui ad corpus eius, cum felle conscientiæ prauæ & cum aceto iniquitatis accedit. Verbum B. Hieronymi est; Perfidus Iudæus, perfidus Christianus: ille de latere, iste de calice sanguinem Christi fundit. Porrò Ioseph pijs manibus corpus Christi bajulauit, iste verò pollutis manibus, & quibus paulo ante scorti pudenda tractauit. Salutem hominum tangit & recipit, ore quo paulo ante basia meretrici impresserat. Ille qui fuerat Christi membrum, *tollit membrum Christi*, (dicit Apostolus,) *& facit membrum meretricis.* Qui enim adhæret meretrici, vnum corpus, vnúmque membrum efficitur cum ea. In hoc membro abominabiliter ponitur & detestabiliter corpus Christi. Repositum fuit illud pretiosissimum corpus in sindone munda, & in monumento nouo. Iste autem in ore adhuc potu hesterno fœtente, & in sentina ventris adhuc præcedente crapula æstuante, demergit eum quem Angeli prospicere concupiscunt, vtrò prospiciendo delectationes æternas accipiunt. Nonne potiùs Antichristianus, quàm Christianus iudicandus est, qui quantum in se est. Christum iam factum impassibilem, ita tractat indignè, ita probris afficit, ita crudeliter inicit, & sepelit inhonestè? Verùm quia cœlestis animaduersionis sententiam, sicut Dathan & Abiron, in ipsa sui sacrificij vsurpatione non sentiunt, diuinum putant euasisse iudicium, dicentes cum vxore Manüe, *Si Dominus voluisset nos occidere, non suscepisset sacrificium de manu nostra.* Certè Maria quam Christi charitas vehementer accenderat, prohibetur Dominum tangere: Ioannes etiam Baptista, quo maior inter natos mulierum testimonio Christi non surrexit; vertici Saluatoris Angelicis potestatibus tremendo, manum veretur apponere: Et filius plorationis æternæ manu sacrilega & ore polluto, Sacramentum in quo vita æterna est, recipit, ipsúmque sibi damnabiliter incorporare aut potiùs incarcerare præsumit. Prius per pœnitentiam & longum vsum erat expianda omnis iniquitas, vt perueniretur ad cornu altaris, id est ad tanti gratiam Sacramenti. *Lauabo* (inquit Proph.) *manus meas*, id est opera: *& sic circundabo altare tuum Domine* Et idem. *Emitte lucem tuam & veritatem tuam ipsa me deduxerunt & adduxerunt in montem sanctum tuum, & in tabernacula tua:* Et sic introibo ad altare tuum Domine. Lauandi sunt equidem omnes interiores affectus. Nam in Leuitico, antequam offeratur hostia, diligenter omnia eius intestina lauantur. Apparuit Dominus Moysi, apparuit & Iosüe, præcipiens vtrique vt solueret calceamenta de pedibus suis: calceamenta quippè fiunt de pellibus mortuorum animalium. Terribilis verò locus est in quo Deo Patri eius vnigenitus immolatur. Ideò quisquis accedit ad tantæ sanctificationis ministerium, necesse priùs habet deponere omnem immunditiam operum mortuorum.]

14. Heu quàm alia sic sacrificantium species, quàm Christi in cruce confixi, ad quam formam se componere oportuerat Christianum Sacerdotem altari astantem, iuxta illud Petri Blesensis carm. de Eucharist. cap. 7.

Nil

Nil aliud sacrifex est, quàm Christi simulachrum,
Dum tractas Corpus Christi cũ sanguine sacrum.
Dùmque suos oculos in cœlum, cordáque figit,
Extendendo manus & brachia se crucifigit.
Et dum qua fuerit mors Christi flendo retractus,
Facta sua carnis, Domino velut in Cruce mactat.
Sic Christum Christus offert, homo victima factus,
Sicque crucem patitur, dum commemorat Crucis actus,
Qui recte Christus quomodò crucifixus & vnctus,
Per fidei membrum cum Christi corpore iunctus.

Cum Deipara, cuius secundùm Christum sanctitas est eminentissima, Sacerdotem componit Ioannes Betsius in 4. Decalogi præceptum, sic exclamans, vt ad pietatem tanto munere dignam incendat Christianos Mystas. [O veneranda Sacerdotum dignitas, inter quorum manus velut in vtero Virginis, Filius Dei incarnatur. O venerabiles Sacerdotes, si Sacerdotaliter vixeritis. O venerabiliũm sanctitudo manuum, vbi Christus, id est vnctus, tractatChristũ; Sacerdos Dei filium. O cœleste mysteriũ, quod per vos Pater & Filius & Spiritus sanctus, tam mirabiliter operatur, vt vno eodémque momento, idem Deus qui præsidet cœlo, in manibus vestris fit sacrificiũ in altari. In hoc tam insigni priuilegio, stupet cœlum miratur terra; veretur homo, horrescit infernus, contremiscit Diabolus, & veneratur hoc plurimũ Angelica celsitudo.] Hæc quod Autoris essent subobscuri, à Gabriele lect. 4. in Cano & Fornatio Tract. 2. Institut. Sacerd. c. 3. n. 3. attributa sunt S. Greg. Ab alijs autem venditata quandóque sunt S. Augustini nomine & tanquam Augustini, proferuntur ab Antonio Molina in Sacerdotum institutione Tract. 1. c. 5. §. 2. ex commentario in Psalmos; quem apparet ab illo Autore alienis oculis perlectum, vt & ab alijs quibusdam bonæ fidei Catholicis æquè eum locum vt Augustinianum allegantibus, non absque sannis Hæreticorum, quos inter Gastrimargus Chamierius, Nemausensis ante annos 40. diuini verbi puri caupo, Sacerdotem Catholicum, qui bona fide, ex folio Augustini nomine Romæ cuso, eum locum allegarat, vt ex libro Augustini proferret, importunè interpellauit. Locus diu & à varijs quæsitus, apud Augustinum, ne inter furfures quidem comparuit. Credo equidem, quia Augustini non erat, sed Ioannis Betsij qui anno 1470. tanto post Augustinum florebat. Sententia tamen ipsa quam exscripsi, digna est Augustino. Eámque firmant illa Petri Damiani Opusc. 18. dissert. 1. cap. 1. In ijs [niueos pudicitiæ candor efflorerat, qui nimirum sacris mysterijs familiariùs appropinquant. Nam quia Dominicum corpus in Virginalis vteri templo coaluit, nunc etiam à ministris suis continentis pudicitiæ munditiam quærit. Planè sicut concipienti Deificæ Virgini, non virile semen influxit, sed virtus sancti Spiritus obumbrauit; ita nunc in altari positum Sacramentum, eadem sancti Spiritus virtus est quæ viuificat: & necesse est, vt hoc pudica manus & impolluta contingat.]

15. Sacerdotes ergo Christiani, id sibi plenè persuasum esse demonstrent, non tam verbis quàm opere & pietate, inter sacrificandum maximè, deposci à se proportionalem puritatem & sanctimoniam ei qua Deipara colluxit, caueántque ne mundissimam atque omnia mundantem Christi carnem & sanguinem in altari conficientes, & officio non deuotione sumentes, à carnis illuuiè liberos se præstare non satagant; vt de spurco quodam Sacerdote, diuinitùs malè (imò benè & optimè) mulctato, scripsit Petrus Cluniac. lib. 1. mirac. cap. 25. Apud Petr. Damian. Opusc. 40. cap. 6. ignis ex hostia per spurcum Sacerdotem fracta dissiluit. De alio item spurco Sacerdote sumptum diuinitus horrendum supplicium, scribit Cantipratanus lib. 2. Apum cap. 40. num. 6. Impio Zozimo, ob eandem illuuiem, atrox suppliciumˈ denunciat Isidorus Pelus. lib. 5. Epist. 112. Ab alio malè nitente, & carnis fœditatibus oblito, minstro, dilapsam turriculam in qua corpus Domini asseruabatur, cum eam è loco extra Ecclesiam tentaret in Ecclesiam inferre, scribit Gregorius Turonensis lib. 1. de Glor. Martyr. cap. 86. Eam quippè *turriculam*, aliud non fuisse, quàm quod passim dicimus *sacrum ciborium*, vniuersa narratio clamat. Et confirmatur ex turri aurea, per Felicem Bituricensem ad finem seruandi Eucharistiam fabrefacta, vt ex illis de ea Fortunati versibus liquet. *Monita Sacerdotibus.*

Quàm benè iuncta decent, sacrati vt corporis Agni,
Margaritum ingens, aurea dona ferant.

Titulus Epigrammatis habet, fuisse turrim. De cuiusmodi etiam vase accipiendum est, quod habet S. Remigius in suo Testamento apud Frodoardum lib. 1. histor. Rem. Eccles. cap. 18. mandans ex vase aureo insigni, confici calicem imaginatum, & turriculum. Brissonius legit *turriculam*, & interpretatur ciborium, vt & Nicolaus Chesneau ad Flodoardum lib. 2. cap. 6. vbi agit de turri aurea super altare B. Mariæ. Quidam tamen Codices, vt notat Coluenerius in notis ad cap. illud 18. pro *turriculum*, legunt *thuribulum*, sed corruptè, vt idem Coluenerius admonuit. In ea ergo turricula, asseruabatur *mysterium Dominici corporis*. Sic enim Espencæus lib. 2. de Eucharist. ador. cap. 4. & 8. legendum monuit apud Gregorium Turonensem capite illo 86. pro eo quod passim legitur *ministerium Dominici corporis*. Et cum ea turricola cuius Gregorius ibi meminit, è loco extra Ecclesiam apportaretur intra Ecclesiam; coniectura suppetit, Eucharistiam in eo sacro vase fuisse asseruatam apud Curionem, vel Episcopum: fortè vt securiùs seruaretur, nec pateret sacrilegijs. Si ergo homo, carnis spurcitijs contaminatus, prohibitus est huiusmodi turriculam gestare, quæ fœdatas manus sibi admoueri non sustinuit; quanto magis refugiet Christus, confici se, ac tractari, & dispensari ab impuro Sacerdote? In Actis sancti Theodoti Archimandritæ calix ex vase quod meretrici in vsu fuerat, diuino miraculo repulsus est. Sicut apud Nicephorum lib. 18. cap. 32. Vas quod impletati seruierat, non potuit ad vnguentum è sacro corpore manans, excipiendum adhiberi. At quod vnguentũ, sanctius diuino Christi corpore? 16. Mundentur ergo qui iam non vasa Domini, sed ipsum Dominum fuerunt imo conficiunt. Mundent inquam vasa suorum corporum potiùs quam sacræ supellectilis, vt benè ex S. Gregorio Ricullus Suession. in sua Constit. cap. 4. [Ecce enim, (inquit Petrus Blesensis Epist. 139. *in fine*,) tabernaculum Dei cum hominibus,

Sectio VI. Cap. II.

hominibus, instar illius quod Moysi in monte ostensum est. Hic primùm altare est aeneum, cor scilicet contritum & humiliatum, in quo bestiales animi motus, & actus irrationales, poenitendo mactantur. Secundum altare ac omni aetis rubigine alienum, auro tutilat charitatis. Nihil in eo carnale offertur, cum iam offerentis conuersatio sit in coelis, cuius hostia, est mens sancta, deuota oratio, gratiarum actio, & vox laudis. Ad altare tertium, quod potiùs est propitiatorium quàm altare, nec solummodò sanctum est, sed etiam sancta sanctorum, dulci affectu, pura & defoecata intentione, intrat Sacerdos cum sanguine, iam verum sanguinem Agni immaculati offerens, & communicans passionibus Christi. Vnde frequenter quadam beata extasi exiens à se, & transiens in dilectum, vnúsque Spiritus factus cum eo, intra quasdam diuinae suauitatis experientias, officium propitiatoris exequitur, dum per eum vt per quendam mediatorem Dei & hominum, his pro quibus ad Deum intercedit, fructus propitiationis ex illa fruitione beata, sed breuissima obtinetur.] Idem Blesensis serm. 38. *in ipso fine.* [Legis tempore, suis vicibus, quando quis erat seruiturus, prohibebatur à mulierum complexibus, à sicera & vino, imo ab omni quod inebriare potest, à communi colloquio. Multo magis Euangelici Sacerdotes ab his se abstinere debent, ne inter munditiae officia, subrepat vitae immunditia. Antiochus Epiphanes tempore Machabaeorum, templum Domini violenter ingressus, idolum Olimpici Iouis in eo iuxta arcam Testamenti posuit. Machabaei praeualentes postea locum inuenerunt pollutum, & post eiectas spurcitias, multis purgationibus locum mundauerunt. Quicumque ergo ad altare Domini accedit inquinatus luxuria, iuxta filium Virginis, idolum ponit Veneris. Qui sacra illius verba Sacramenti, ore immundo profert, in faciem Saluatoris spuit. Et cum in os immundum, sanctissimam carnem ponit, eam quasi in lutum platearum proijcit. Ad suum iudicium ad hoc Sacramentum accedit, qui adhuc alienae cuticulae tactu hilarescit, qui aestibus vitiorum inardescit.]

17. Sanctus Veranus, siue Cabellensis, siue Lugdunensis Antistes (neque enim Codex S. Germani Parisiensis, è quo locus quem attexo depromptus est, vter Veranus fuerit, annotatum habet,) in quadam Gallicana Synodo, egregiè in hanc rem est philosophatus, vt refertur Tomo. I. Concil. Galliae ad calcem Concilij Valentini II. his verbis. [Veranus Episcopus dixit. Quis praesidentem sacris altaribus atque ad ipsa sancta sanctorum honoris priuilegio venientem, indignissimis carnalium voluptatum contaminari illecebris patiatur, ac sub ipso coniugalis licentiae nomine, acquiescat quempiam Clericorum, & Sacerdotis agere officium, & mariti implere personam? Cum purificatis corporis atque animi motibus, multa cogitatione perpendendum, quàm idoneus esse debet is qui ad celebranda mysteriorum loca, non solùm pro suis, verùm etiam pro alienis peccatis intercessurus accedit. Incongruum siquidem mihi videtur, de coniugali thoro aliquem consurgentem, altarium septa penetrare. Ipsi vsque inluminati & docti de Spiritu sancto, optimè nostis, oblaturum spiritalis sacrificij victimas, quasi oporteat igne flagrare. Si enim in lege veteri, vbi dum Euangelicae perfectionis autoritas praefulgeat, Sancto Dauid cum fugae necessitate premeretur, Sacerdos Sadoch non priùs panes propositionis tradidit, quàm se & pueros suos iam die tertio mundos esse à mulieribus fateretur; quis immaculatas Agni carnes ad salutem mundi praestitas post passionum inquinamenta, vel etiam audeat consecrare? B. Paulus Apostolus in veritate nos contestatur, dicens; *Probet se vnusquisque ministrorum, & sic panem illum praesumat offerre.*]

18. Actus eodem diuino Spiritu S. Bernardus Tract. in illud, *Ecce nos reliquimus omnia,* ita conclamat in hoc scelus. [Nullum adhuc de fornicatione fecimus verbum, quamuis & haec in multis etiam & multipliciter regnet, qui puritatis auctori, impuro corde & corpore ministrantes, non verentur stare Angelum Domini, qui secet medios & disperdat, sed omninò audent Agni immaculati sacras contingere carnes & intingere in sanguine Saluatoris manus nefarias, quibus paulo ante, carnes (proh dolor!) meretricias attrectarunt: Sic altaria circuire, sic frequentare Psalmos; eum & eiusmodi laus exectabilis & oratio fit in peccatum.] Eiusdem illa sunt in hanc sententiam planè Tragica serm. de Conuersione ad Clericos cap. 19. cum omnis generis turpitudines, etiam diuino iudicio praedamnatas & incendio deletas, in quibusdam altaris ministris locum habere praemisisset. [Heu genus electum, regale Sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, quis inter tua illa primordia tam diuina & Spiritualibus affluentem charismatibus Christianae religionis ortum, crederet posset, posse talia in te aliquando reperiri? Ingrediuntur cum hac macula tabernaculum Dei viuentis, inhabitant cum macula templum sanctum Domini polluentes, iudicium multiplex accepturi, quod & tam grauissimas conscientias gerunt, & nihilominus sese ingerunt in Sanctuarium Dei. Tales enim non modò non placant Deum, sed magis irritant, dum videntur in cordibus suis dicere, *Non requiret.* Irritant planè & infensum reddunt sibi, vereor ne & ijs quibus eum repropitiare debuerant.]

In hanc rem fusissimè disputat Philippus Abbas lib. de Contin. Clericor. Expendens legem veterem, qua vsus foeminalium in sacro ministerio indicebatur, Breuiter eandem legem huc accommodare licet, cum Arnoldo Carnotensi Orat. de vltimo Christi verbo. [Foeminalia quae ad operienda primo loco posita sunt, tantam edocent oportere esse continentiae verecundiae, vt ne suspicioni quidem locum relinquat & ita abscondi quicquid id est honestatis notabile, vt nullo casu ad ea intuéda Zelotes admittatur aspectus. Sed talem se exhibeat conuersatio Sacerdotum, quasi sine sexu sit, & omnino abominetur huiusmodi labem: quinetiam confundatur & erubescat ad membra communia, ipsámque operiat naturam conscientiam sui, detesteturque quod potest, non quod agit: & quasi emortuas & foetidas partes illas, sepeliat & abscondat.]

19. Summum suum in hac parte studium, satis superque significauit Ecclesia, cum conspectum illecebrosum muliarum, planè arcuit ab

ab altari, ita vt malit prætermitti sacrificium, quàm ministrare sacrificanti mulierem. In Concilio item Parisiensi sub Ludouico & Lothario lib. 1. cap. 45. dic tur *ex toto a religione Christiana abhorrere*, quod ibi factum alicubi refertur, vt fœminæ sanctæ altaribus se ingererent, sacrataque vasa impudenter contingerent, & indumenta Sacerdotalia Presbyteris administrarent; *& quod his maius, indecentius, ineptiusque est*, corpus & sanguinem Domini, populis porrigerent. Sed hoc postremum, vt planè indignum, & extra omnem lineam exorbitans, prætermittamus. Cætera quæ ad sacri ministerium à fœmina præstitum spectant improbantur ob impendens puritati Sacerdotis periculum à fœminea præsentia, ignem profanum facilè excitatura in Sacerdote.

Quanta totius virtutis clades, & pietatis dissipatio hanc labem consequatur, prosequitur egregiè Petrus Cellensis lib. 7. Epist. 18. Itaque hic maximè ad tantam sceleris immanitatem cohorrescendum est, cum eredito Hieronymo, quem qualiscunque Autor Eusebius, in prolixa ad Eucharistiam pro viatico oblatam apostrophe, inducit ita loquentem. [Veh te indignè sumentibus. Certè ad sui pœnam & reatum, iterum te crucifigunt, quod non te dijudicet illa manducatio, quoniam impassibilis & immortalis omnino es. Heu Domine mi, quid dicam] Quot hodie te Sacerdotes comedunt in altari, vt carnes pecudum & volucrum, imo peius? Nocte, mulierum fruuntur actu turpissimo, & te manè masticando comedunt. Vbi Domine latitas? Dormisne an vigilas? Exaudis preces eorum de cœlo, & de sede maiestatis tuæ? Verè si hoc velles sacrificium & libamen, mendax fieres, & peccatorum socius. Certè Domine, si vera sunt quæ per os locutus es Prophetarum, si iustis solùm supplicantibus præsto es, & si tibi placet æquitas: hoc tale est impedimentum, sacrificium ne fiat. Quanquam in se & natura sua sacrificium bonum sit, nec possit violari à malis Sacerdotibus, quia malitia non dijudicat sacrificium: Vnde huiusmodi sacrificium fit ad Sacerdotis præiudicium & damnationem, nec pro quibus fit, prodest. Imo vt verissimè dicam, qui vitam Sacerdotis agnoscit, & eum pro se celebrare facit, fit in eiusdem peccato conscius, nec non & pœnæ particeps.] Hæc postrema nunquam dixisset verus Hieronymus; nec dubium quin lixiuio vel potiùs cauterio egeant. Non enim quæuis impuri aliásve impij Sacerdotis ad celebrandum adhibitio, noxia est adhibenti. In hac meta obiter moneo, etiam Ethnicos agnouisse quàm dedeceat Sacerdotes intemperantia. Videsis Senecam lib. 1. controuer. 2. eum de Sacerdotissa è lupanari.

Officium, à personæ indignitate, non contaminatur.

20. Probra hominum indignorum quibus Sacerdotum nomen obtigerit, prolata sunt, (heù) nimis multa. Absit autem vt æqui æstimatores, ad ministerij depreciationem, per ministrorum degenerem culpam inflecti se patiantur. Id enim magnoperè indignum esset; vt latè & optimè prosequitur Isidorus Pelus. lib. 2. Epist. 52. & l. 5. Epist. 569. præiuerátque Sanctus Chrysostomus hom. 2. in 2. ad Timoth. & homil. 4. de Verbis Esaiæ *sub finem* Dignus adscriptu est locus ex homil. 85. in Ioannem, vbi egregiè demonstrat ministerium Sacerdotis non pendere ab eius vita quàm grauiter delinquant, qui de Sacerdotibus quantumcunque suo iniuerti malè respondentibus iudicant, nec eos exquisitè colunt ac reuerentur. Præfatus enim Sacerdotes iuxta Apostolum, legatione pro Christo fungi ad reliquos mortales, subdit. [Nonne videtis sæculi Principibus omnes subesse, & sæpè genere, vita, & prudentia potioribus deteriores præponi? Nihilominus Principis qui eos præposuit reuerentia, nihil quales illi sint, cogitant. Quod si homo aliquem constituerit, tantus subit metus; si quem Deus constituit, despicimus, maledicimus, innumeris afficimus contumelijs, & cum fratres nostros iudicare prohibeantur, contra Sacerdotes linguâ acuimus; Quanam hæc digna excusatione, cum in oculo nostro trabem non videmus, festucam in proximi oculo acriùs censemus? Nescis grauius te tibi iudicium præscribere, cum ita alium iudicas? Hæc dico, non quod Sacerdotij munus indignè administrantes probem, sed miserescens & lachrymans: non tamen propterea à subditis iudicandi sunt, etiamsi malè & vitiosè viuant. Tu autem si tibi consulas, nihil in his quæ illis à Deo commissa sunt, damni accipies: Nam si asinum loqui fecit, & per vatem benedictiones spiritales largitus est, & in muto ore & lingua immunda, Balaam, propter offendentes Iudæos operatus est, multo magis propter vos fideles, etiamsi praui sint Sacerdotes, Deus omnia per eos perficiet, & mittet Spiritum sanctum. Neque enim pura mens propter propriam puritatem spiritum attrahit, sed gratia omnia operatur. *Omnia enim* (inquit,) *propter vos, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas.* Quicquid enim concreditum habet Sacerdos, solius Dei donum est, & vbi humanam exercet sapientiam, minor illius gratia apparet. Neque hoc dico vt pigrius viuamus, sed ne pigrè qui vobis præpositi sunt, viuentibus; vos hia commissi, aliquando mala vobis comparetis. Et quid Sacerdotes dico? Neque Angelus, neque Archangelus, quicquam in his quæ à Deo data sunt, efficere potest: sed Pater, & Filius, & Spiritus sanctus omnia facit. Sacerdos & linguam & manus præbet: neque enim iustum est, propter alterius malitiam, ad salutis nostræ symbola, fide accedentes offendi: Quibus omnibus consideratis, & Deum timeamus, & eius Sacerdotes maiorem in modum veneremur.] Egregiè quoque in banc sententiam philosophatur Sanctus Augustinus homil. vltima ex 50. *sub finem* & serm. 49. de Verb. Dom. Perelegantem quoque in eam rem ex Theolepto disputationem repræsentat Turrianus lib. 2. de Hierarch. ordinat. cap. 14.

Monita Sacerdotibus.

Itaque dedecus priuatum ac personale Sacerdotis, nullo modò contaminat ministerium, nec ministri vita ab officij consentaneis ornamentis exorbitans, cæteros exoluit obligatione exercendæ quàm studiosè virtutis. Quam speciosam excusationem, (vt Isidorus P. lus. lib. 2. Epistol. 37. loquitur,) perperam aliqui suis incompositis moribus obtendunt, sed conuenienti distinctione adhibita, sic reprobandi & aduersandi sunt mali more Sacerdotis,

Sect. VI. Cap. II.

Sacerdotis, vt ſua ſemper ſit laus & intemerata veneratio, miniſterio quod eſt reuera ſublimiſſimum; quandoquidem vt eſt apud Philonem lib. 2. de Monacb. *ſub finem.* [Sacerdos poſitus eſt in quodam diuinæ humanæque naturæ cònfinio, vt hoc mediatore, Deus propitietur hominibus, eiúſdem miniſterio, porrigat eis largiatúrque ſuam gratiam.] Si miniſtratio mortis fuit in gloria (agebat enim Philo de Hebræis Sacerdotibus qui non niſi Lauij pecorum erant præ noſtris,) quanto magis abundabit miniſterium iuſtitiæ in gloria? Sacrificium inquam Iuſtitiæ, quod in altari Chriſtiano, incruenta immolatione offerunt Chriſtiani Sacerdotes. Tantùm ſi ſapiunt, & vltorem Deum prouidè declinare volunt, præſtent ſe ea gloria dignos quam miniſterium ipſorum connehit.

Sacerdos cuiuſcumque indignitatis tunc, quomodo affectus eſſe debeat ad ſacrificandum.

In hac noſtra poſt expoſitam locis multis neceſſitatem & congruentiam ſanctitatis ad ſacrificandum requiſitæ in Sacerdote, attingendus eſt modus quo affici in ſeipſo debet Sacerdos ad piè ſacrificandum, præmiſſa omnis indignitatis remotione, & omnimodi nitoris acquiſitione de qua hactenus. Modus ergo optimus comparandi ſe ad ſanctè ſacrificandum, egregiè è Ruperto expreſſus eſt l. 6. in Geneſ. cap. 32. comparando Sacerdotem cum Abrahamo accingente ſe ad ſacrificandum filium, hic præter cætera, In hoc ſancto ſacrificio, Sacerdotalis ordo ipſe eſt Pater Abraham; pater inquam multarum gentium, quia profectò per miniſterium paternitatis ejus, multæ gentes Deo regeneratæ ſunt. Quemcunque ad ſanctum altare diuina vocat gratia, fidémque eius, electio Sancti Spiritus, Sacerdotali dignitate remunerat, eo ipſo quod vocatur & eligitur ad tale munus, profectò iubetur illi, vt tollat filium ſuum quem diligit Iſaac, eúmque Domino in terra viſionis, holocauſtum offerat. Sic enim veraciter dictum nullus ambigit, *Quicumque fecerit voluntatem Patris mei qui in cælis eſt, ipſe meus & frater, & ſoror, & mater eſt.* Cur Sacerdos vel Pontifex cuius & in corde per fidem Chriſtus habitat, & ex ore eius prædicantis concipitur in audientis anima; Cur inquam hîc talis, eundem Chriſtum, ſuum filium appellare dubitet? Abraham ergo de nocte conſurgens, ſternit aſinum ſuum, quia Sacerdos Dei omnis dedecoris abijciens, premit & ſubiugat omnem irrationabilem carnis ſuæ motum, ne fortè (inquiens) cum alijs prædicauero ipſe reprobus efficiar. Ducit & duos pueros ſolum, id eſt vetus pariter & nouum recipit teſtamentum. Omnis enim ſcriba doctus in regno cœlorum, ſimilis eſt homini Patrifamilias, qui profert de theſauro ſuo noua & vetera. Portat quoque ignem & gladium, quia profectò ſine igne Spiritus Sancti, nemo dignus eſt ad tantum accedere myſterium, & ſine gladio verbi, non immolatur hoc ſalutis holocauſtum. Adeſt Chriſtus præſens tanquam Iſaac, iuxta veritatem ſuam qua dixit, vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. Duo pueri iuſſi ſubſiſtunt: etenim in hora ſacrificij voces vtriúſque Teſtamenti quæ canendo atque legendo comitatæ fuerant, pariter conticeſcunt. Summum námque præſtandum ſilentium eſt, vt Chriſti Domini noſtri Paſſio, ſic per ſolum Sacerdotem celebretur; ſicut ille fugientibus omnibus ſuis relictus eſt ſolus, *& torcular* (inquit) *calcauit ſolus.*]

Obiter tacta neceſſitas ſanctimoniæ in Sacerdote, prout Euchariſtiæ diſpenſatore.

Porrò quia hactenus non ſpectauimus obligationem Sacerdotis niſi penes miniſterium ſimpliciter dictum, ſitum in actu ſacrificandi, attingendum obiter reſtat aliud ſecundarium miniſterium ac complementum muneris ſacrificandi, éſtque miniſtratio diuini cibi. Nam quamuis certum ſit, miniſtrationem ſiue diſpenſationem Euchariſtiæ, eſſe ſacrificio extrinſecam, vt patet ex Miſſis priuatis in quibus Sacerdos ſolus communicat, nec vlli alteri miniſtrat Euchariſtiam, in quo Sectarios damnantes huiuſmodi Miſſas, multipliciter reuincunt Durantus l. 2. de Ritibus cap. 4. Suarez l. 2. contra Iacobum cap. 6. Bellarminus l. 2. de Miſſa cap. 9. & 10. Petauius ad expoſitionem fidei S. Epiphanij *à pag.* 353. & alij pleríque: Tamen diſtributio ſiue diſpenſatio Euchariſtiæ per ſacrificium confectæ, eſt effectus Sacerdoti tanquam miniſtro ordinario proprius, quia poteſtas diſpenſandi Euchariſtiam, eſt veluti conſectarium poteſtatis conficiendi diuinum hoc Sacramentum, quæ ſolius eſt Sacerdotis. Aio hunc eſſe effectum Sacerdoti vt miniſtro ordinario proprium: quia ita fert perpetua Eccleſiæ praxis, conſentaneè ad collatam ſoli Sacerdoti poteſtatem ordinis in reale Chriſti corpus: quamuis certum eſt, diuino illo iure quo poteſtas conficiendi & diſpenſandi Euchariſtiam Sacerdotibus eſt collata, prouiſum eſſe, vt Sacerdotes vrgente neceſſitate diſpenſationem Euchariſtiæ ab ipſis iam confectæ, poſſint committere Diacono, vt ex Actis S. Laurentij, & ex c. 14. Concilij Niceni, necnon ex Concilio IV. Carthag. cap. 38. quam eſſe commiſſionem conſecrandi Euchariſtiam, non vt Diaconus conficiat, ſed vt conficienti Sacerdoti humiliter aſſiſtat, dicit Petrus Bleſ. Epiſt. 123. Aſſiſtit autem, complens eius miniſterium, cuius portio eſt Euchariſtiæ confectæ diſpenſatio, éſtque ad huiuſmodi aſſiſtentiam ſpecialiter conſecratus; in quo differt à laïco, qui in extrema neceſſitate qua æger alioqui viatico cariturus premeretur, poſſet ex præſumpta ſaltem commiſſione, diſpenſare Euchariſtiam. Id quod ex S. Baſilio habetur Epiſtola de communione, & rectè admittitur à Suare tom. 3. 3. p. d. 72. ſ. 1. & ab Ægid. Conink. 3. p. d. 82. num. 23. licet refragetur Vaſques, 3. p. d. 219. numero 33. & cum alijs Bonacina q. 5. de Euchar. p. 1. num. 6. Nullo quippè ſiue diuino ſiue Eccleſiaſtico iure cautum eſt, ne in illa neceſſitate extrema, laïcus Euchariſtiam ægro adminiſtret: & multo magis ſibi ipſi eam poſſet accipere, ſi neceſſitate illa extrema vrgeretur, vt Caietanus rectè admiſit Matth. 26. & Suarez diſp. illâ 72. ſect. 3. *in fine,*

Suadetúrque

Suadetúrque ex eo quod diu in Eccleſia vignerit vſus, vt ob perſecutiones quiſque ſibi domi priuatim Euchariſtiam aſſeruaret, congruo tempore ſumpturus per ſeipſum, abſque ſacri vllius miniſtri interuentu. Id quod ſuperiore ſeculo, Mariæ ſtuartæ Reginę ſcotiæ in procinctu ad mortem, alio quidem prætextu, ſed reuera pro religione irrogatam, à Pontifice indultum eſſe proditum eſt.

Ex eo igitur quod Sacerdos ſit miniſter ordinarius diſpenſationis Euchariſtiæ ad id ſpecialiter conſecratus, conſequens eſt, vt graui obligatione vrgeatur ex hoc item capite ad exercendam eam functionem in ſanctitate & iuſtitia coram Deo, (Id quod æquè de Diacono it. ad idem præſtandum ſpecialiter conſecrato eſt aſſerendū.) Nam exercere in mortali peccato ordinis ad quod ſpecialis conſecratio ſit præmiſſa, non poteſt poteſt graui culpa vacare. Vnde quamuis laici qui ad diſpenſationem Euchariſtiæ conſecrati ſpecialiter non ſunt, neque ad id ſpecialem gratiā acceperunt, diſpenſando Euchariſtiam obeant miniſterium merè priuatum, nihilque importans ſupra nudum Euchariſtiæ contactum, qui non eſſet peccatori mortalis, vt rectè agnoſcunt Saytus l. 2. de ſacram. in genere c. 7. art. 7. n. x. & Suar. t. 3. 3. p. d. 7 1. ſ. 4. Tamen Miniſtri ſacri ad diſpenſandam Euchariſtiam ſpecialiter conſecrati ſi adeò graue miniſterium exerceant in mortali peccato, contrahunt noxam lethalem, vt rectè ſtatuit Suares t. 3. 3. p. d. 67. ſect. 1. & Saytus ſupra c. 7. artic. 5. n. 6. contra Henricum Gandauenſem quod l. 6. q. 30. qui ad decliuandum peccatum autor eſt miniſtro, vt digitos queis diſpenſat Euchariſtiam, obuoluat panno quopiam. Quaſi verò culpa contraheretur ob contactum, & non ob diſpenſationem. De ea quippe ſola nunc agitūr, non autem de contactu nudo, vel etiam de Euchariſtiæ delatione in ſupplicationibus, aut de eius in altum ſublatione, ad benedicendum populo, vel de eiuſdem tranſlatione è vaſe in vas. Hæc enim omnia, cum non ſint propriè actus ordinis, poſſunt eſſe innoxia peccatori. Aliud autem eſt de diſpenſatione à Sacerdote facta, etiam extra ſacrificium, ſiue alij ſibi ipſi, in mortali peccato exiſtenti. Nam præter peccatum ex indigna receptione, ſpeciale peccatum contrahet ex indigna diſpenſatione, quam vi muneris proprijs & conſecrationis ad hoc ipſum ſpecialiter collſtæ, tenetur nitens & Deo gratiuſus obire, nec ſecus accenſus charitate in Deum, quàm fornax ignibus reſtigetâtibus (vt ſupra cum S. Paullino loquebamur,) exardeſcens. Vnus hic fuit ſcopus monitorum quæ hactenus præmiſimus.

Quid Chriſtiano Sacerdoti circa alios cauendum.

xr. Ad hæc monita Sacerdotes ipſos ſpectantia, S. Chryſoſtomus homil. 83. in Matth. *in fine*, adiungit aliud ſanè illuſtre monitum, quod Sacerdotibus ſuggerit quoad alios, alloquens his verbis Sacerdotes poſt plebem. [Oportet etiam eadem ad vos dicere, vt magno ſtudio, & diligenti cura, dona hæc diſtribuatis. Non parua vobis imminet pœna, ſi quem aliqua improbitate teneri ſcientes, ei huius menſæ participationem permittatis. *Sanguis enim ex eius manibus requiretur veſtris.* Si dux igitur quippiam ſi Conſul ipſe, ſi qui diademate ornatur, indignè adeat, cohibe ac coërce, maiorem tu illo habes poteſtatem. ita ſi limpidiſſimus aquæ fons; vt intactum gregi ſeruares, tib commiſſus eſſet, cum peruleos ſues ac ſordidiſſimos venire aſpiceres, non pateteris in fluenta illos inſilire, nec fontem ab his perturbari. Nunc verò, cum non aquæ, ſed ſanguinis & Spiritus, ſacratiſſimus fons commiſſus tibi ſit, ſi peccatis inquinatiſſimos videbis accedere homines, non indignaberis, neque contriſtaberis? Et quam veniam huius contemptus conſequeris? Idcirco vos Deus tanto voluit honore decorare, vt hæc diligentiſſimè diſcernatis. Hæc eſt dignitas veſtra, hæc ſtabilitas, hæc corona; non quia, tunicam indui candidiſſimam, per Eccleſiam ambulatis. Sed vnde (inquies) ego illum atque illum, qualis ſit cognoſcere poſſum? Non de ignotis, ſed de notis hæc diſputo. Dico horribile quoddam atque tremendum. Non eſt ita malum, dæmoniacos intus eſſe, ſicut iſtos qui peccatorum ſordibus polluuntur. Illud enim peſſimum eſt, ſicut Paulus ait, *Chriſtum conculcare, & Teſtamenti ſanguinem ducere communem & Spiritus gratiam contemnere.* Multo igitur dæmoniaco peior eſt, qui peccati ſibi conſcius, accedit. Illi enim quoniam dæmone vexantur, non puniuntur: qui verò indignè adeunt, æternis tradentur tormentis. Omnes igitur ſimpliciter pellamus quos indignè accedere videmus. Nullus communicet niſi ex diſcipulis ſit, nullus impuro animo ſicut Iudas, panem aſſumat, ne ſimilia patiatur. Corpus Chriſti, etiam hæc multitudo eſt: Quare cauendum tibi eſt qui hæc myſteria miniſtras, ne Dominum irrites, corpus hoc non purgando, ne acutum gladium pro cibo præbeas. Sed ſi quidem aliquis ignoratione menſam adierit, nullo timore teſtitus, abiice: Deum non hominem timeas: ſi hominem timeas, ab eo ipſo quem times derideberis: Sin verò Deum, hominibus quoque venerabilis eris. Quod ſi ipſe pellere non audes, mihi dicas. Non permittam iſta fieri. Animam priùs tradam meam, quàm dominicum alicui corpus, indignè. Sanguinemque meum effundi potiùs patiar, quam ſacratiſſimum illum ſanguinem, præterquàm digno comedendum.] Diuinè iſta, & quaſoler generoſitate Chryſoſtomus. Obiter verò conſideratum velim, an cum hoc ſancti Antiſtitis animo, conſentiat noua Theologia in proportionali negotio; ſtatuens confeſſarium citra omne ſtudium ſcrutandi latebras conſcientiæ cuiuſcunque pœnitentis, nihil vnquam interrogantem, poſſe eum ſecurè affuſo per abſolutionem, Chriſti ſanguine reſpergere. Quod porrò Sacerdotem aut Diaconum malè adminiſtrantes, Chryſoſtomus cum Iuda componebat; illuſtrari poteſt ex Hincmaro opuſc. 6. & 7.

Monita Sacerdotibus.

CAPVT III.

Lychnuchis communicantibus paraneſis.

1. ATrocitas & immanitas ſacrilegij quod Sacerdos in malo ſtatu ſacrificans admittit, cumulatur alio ſpeciali ſacrilegio, quod ei cum quibuſuis ſimpliciter communicantibus eſt commune. Sacerdos enim non tantùm ſacrificat, ſed etiam conſummat ſacrificium, & ad hoc tenetur iure diuino vt rectè agnoſcunt Alanus lib. de Miſſa cap. 18. & Ægid. 3. p. q.80. num. 120. & q.83. num.95. Abuſionem autem quorundam ſacrificantium & non communicantium, caſtigat grauiter Fulbertus Epiſt. 83. allegatis Capitularibus lib. 1. cap.6. vbi id reprehenditur tanquam nefarium. Colligitúrque ex tanto rigore obligationis participandi ſacrificio; quem morem ex traditione Apoſtolica deſcendiſſe, ait Concilium Tridentinum ſeſſ. 13. cap.8. donans nomine *traditionis Apoſtolicæ*, ius diuinum per Apoſtolos tanquam per internunciòs propoſitum; quam eſſe traditionis Apoſtolicæ non infrequentem notionem notat Bellarminus lib.4. de Verbo Dei cap. 2. Quare Sacerdos conſummans indignè ſacrificium, nouo ſe ſacrilegio contaminat, præter illud quod admiſit ſacrificando in peccato mortali. Sicut autem communio indignè percepta, eſt noua ſacrilegij materia; ita ex communione peculiaris ad ſanctitatem obligatio promanat Sacerdoti, communis cum communicantibus, & non ſacrificantibus. Quæ ſit hæc ad ſanctimoniam obligatio titulo communionis, & quanta è contrario ſacrilegij ex indigna communione atrocitas, attingendum breuiter ſupereſt.

a *Sanctitas neceſſaria accedenti ad communionem*

2. Depoſci ſanctitatem ab eo qui Christum excipit communicando, de fide eſt ex Concilio Tridentino ſeſſ. 13. cap.7. ſic exponente Apoſtolum, iubentem vt quiſque communicaturus ſe probet, hoc eſt agnoſcat ſaltem probabili iudicio, ſe carere culpa mortali. Quod iudicium decere vnumquemque diuino hoc cibo ſaginandum, euincit illa Philonis ratiocinatio huc accommodata ex libro eius de Cherub. [Paremus locum, ita vt decet futurum Dei habitaculum. Quod niſi fecerimus, clam migrabit in alia in domum, quæ videbitur ædificata meliùs. Si enim quoties Reges excipiendi ſunt, magnificentiùs excolimus ædes proprias, nihil negligendo quod ad ornatum pertineat, ſed omnia benignè ac liberaliter adhibemus, vt hoſpitium quàm iucundiſſimum reſpondeat dignitati hoſpitis; Regi Regum, & huius vniuerſi mundi Rectori Deo, comitatis atque humanitatis cauſa dignato ſuam creaturam inuiſere, & à ſummo cœlo ad terram, vt generi humano beneficia ſua conferret, degreſſo; qualem tandem domum oportet inſtrui? Abſit enim, vt lapideam, ligneamve, quod vel dictu nefas eſt. Nam etiamſi tota terra, aurum aut ſi quid auro pretioſius repente fieret, moxque per opificum artes in porticus, & veſtibula, aulas, areas, ædeſque ſacras impenderetur, ne ſcabellum quidem eius pedibus poſſet fieri. Dignum tamen eo domicilium anima eſt, modò ſit idonea. Ergo quod domum in terris animam inuiſibilem inuiſibilis Dei dicimus, rectè legitiméque loquimur, quæ vt fiat firma & ornatiſſima, fundamenta eius iaciantur, generoſa indoles & inſtitutio, quibus virtutes, honeſtéque actiones ſuperſtruantur.]

3. Iuuat, nonnullos Patres à quibus hæc veritas diſtinctè & explicatè expreſſa eſt, huc aduocare. Origenes hom. 13. in Leuit. *in fine*, expendens illud, *manducabunt ea in loco ſancto*, ſic diſſerit. [*Locum* autem *ſanctum*, ego in terris non requiro poſitum ſed in corde. Locus enim dicitur ſanctus rationalis anima. Propter quod & Apoſtolus dicit, *nolite locum dare Diabolo*. Anima ergo mea, locus eſt, ſi malè ago, Diaboli, ſi benè, Dei. Denique & ſpiritus malignus, *cum* (inquit,) *exierit ab homine & circuierit loca arida, & requiem non inuenerit, tunc dicit, Reuertar ad locum meum vnde exiui.* Locus ergo ſanctus, anima eſt pura; In quo loco, edere nobis mandatur, cibum verbi Dei. Neque enim conuenit, vt ſancta verba, anima non ſancta ſuſcipiat; ſed cum purificauerit ſe ab omni inquinamento carnis & morum, tunc locus ſanctus effecta, capiat panem illum qui de cœlo deſcendit. Nónne meliùs ſic intelligitur locus ſanctus, quàm ſi putemus ſtructuram lapidum inſenſibilem, *locum ſanctum* nominari? Vnde ſimili modo, etiam tibi lex iſta proponitur, vt cum acceperis panem myſticum, in loco mundo manduces eum: hoc eſt ne anima contaminata & peccatis polluta, Dominici corporis Sacramenta percipias.]

S. Baſilius ſerm. 1. de baptiſmo *ſub finem*, grauiſſimè damnat *acceſſum otioſum* ad Euchariſtiam: ſic enim vocat, acceſſum ad communionem, abſque ſanctorum actuum vbertate. Concludit verò: [Si quis fratrem quoque per cibum contriſtat, à charitate excidit, ſine qua magna quæque chariſmata & iuſtificationes quoque operantia nihil proſunt, quid de eo dicendum eſt, qui otioſè & inutiliter audet edere corpus, & bibere ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti, & hac ratione plus aliquanto contriſtat & infeſtat Spiritum ſanctum, dum ſine ſocia charitate veſcitur? Iudicemus itaque hoc, ne nobis ipſis viuamus, ſed ei qui pro nobis mortuus eſt & reſurrexit, Chriſto Ieſu Domino noſtro, edamus ac bibamus. Oportet igitur accedentem ad corpus ac ſanguinem Domini, ad rememorationem eius qui pro nobis eſt mortuus ac reſurrexit, non ſolùm purum eſſe à quouis inquinamento carnis ac ſpiritus, ne ad iudicium edat & bibat, ſed & euidenter oſtendere, ac exprimere memoriam eius qui pro nobis mortuus eſt & reſurrexit, in eo quod & mortificatus eſt peccato, mundo, ac ſibi ipſi, & Deo viuit in Chriſto Ieſu.]

4. S. Cyrillus lib. 12. in Ioan. cap. 50. tractans cauſam prohibitæ contactu à Chriſto Magdalenæ. [Ante crucem (inquit,) ac reſurrectionem ſuam omnibus vel peccatoribus, tangendum

gendum ad benedictionem seipsum permittebat: dispensatione autem Incarnationis iam cōsummata, post resurrectionem suam, non facile id vnicuique concedit. Vt eam nobis regulam traderet, quam lex quoque Mosaica immolatione Agni significauit, de quo in figura Christi scribitur; *Omnis incircumcisus non comedet de eo.* Incircumcisum porrò appellat, omnem impurum. Impura verò secundùm naturam, si ad naturam Dei conferatur, natura hominum est. Quare oportet non incircumcisos, sed mundos homines, spiritualiterque circumcisos, sanctissimum Domini corpus tangere. Circumcisio enim cordis, in Spiritu fit secundùm Paulum quam nullus vnquam habet, nisi Spiritus in eo sanctus fide atque baptismo habitauerit. Nam quamuis Christus à mortuis resurrexerit, non est tamē per ipsum ex patre Spiritus ad homines missus fuit, quem misit postquàm ad Patrem ascendit, Propterea dicit, *conducit nobis vt abeam, nam nisi abiero, paraclitus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos.* Quia ergo nondum Spiritum miserat, ideo à tactu suo, Mariam prohibebat, dicens; *Nondum enim ascendi ad Patrem meum.* Id est, nondum Pater per me Spiritum sanctum ad vos misit. Hinc Ecclesia regulam accepit: Prohibemus enim à sacra mensa Cathecumenos, quamuis veritatem iam cognouerint, & fidem magna voce confiteantur, quia nondum locupletati Spiritu sancto sunt, qui non habitat nisi in iis qui baptismate consummati sunt. Vnde cum baptismum receperit, quia Spiritus sanctus habitare in illis creditur, à tactu & communione salutaris Christi corporis, non prohibentur. Idcirco & accedentibus ad benedictionem mysticā, ministri magna voce clamant, *Sancta sanctis* solis sanctificatis spiritu, tactum & sāctificationem corporis Christi congruere significātes.]

5. S. Chrysostomus, cum alibi in hoc argumento copiosus est, tum addendis congruentiis complutibus homil. 3. in ad Ephes. *in morali*, post descriptam corporis mystici ex corruptorum humorum aggestione morbositatem. [Non patitur (inquit,) Christus, cum tali vitio in thalamum suum ingredi. Si enim eum qui squalenti veste amiciebatur, iussit capi ad pœnam, & eum exclusit foribus qui corpore sordes præferebat, quid non tum efficiet? Quid non statuet pœnarum, aduersùs animas sceleratas? Plerosque vestrū conspicio, qui corporis quidem Christi fiūt participes, sed temerè & quasi fortuitò id contigerit, atque consuetudine magis quàm lege, ratione aut præuia mentis cogitatione. Si instatet (ait aliquis) sanctæ. Quadragesimæ tempus, qualis hic fuerit qui promerebitur particeps fieri Sacramentorum? Si ingrueret solemnis Epiphaniorum dies: Addo etiam si tempus Aduentus sacri, nedum Epiphaniorum aut Quadragesimæ, non efficeret dignos tanti aditu Sacramenti, sed sola animæ synceritas atque expurgatio. Cum tali puritate, accede semper: sine hac, nec præsumas vnquam: *Quoties* ait Paulus, *hoc facitis, mortem Domini annunciatis*, hoc est salutis vestræ memoriam instauratis; nempe munificentiæ meæ (Christi scilicet,) omnibus collatæ. Considera nunc; quanta illi veteris sacrificij participes, vitæ frugalitate vtebantur. Quid enim non hi faciebant? Omni tempore purificabantur. Et tu ad salutarem hanc hostiam accessurus, quam Angeli ipsi cum tremore suspiciunt, rem tantam circumscribis temporum ambitu? Qua fronte teipsum sistes ad Christi tribunal præsentem, qui impuris manibus ac labiis, sic impudenter ipsius corpus ausus sis attingere? Regem vtique non eligas exosculari, si quibem os tuum olet grauiter: Et Regem cœlorum impudens exosculaeris, anima tua tam vitiis olente? Atrox sanè contumelia est, res eiusmodi. Dic tu mihi. Num eligas illotis manibus ad tam venerabilem victimam accedere? Non puto. Quin vt coniicio, malis potius tibi temperare ab aditu, quàm sordidis accedere manibus. At interim in paruo tam religiosus eum sis, animam habens cœno vitiorum squalentem, accedis, & audes impudens contingere? Etiam si ob manuum sordes ad tempus quis eo tineat, sed ad animam omni eluuie vitiorum repurgandam, totus intentus redeat. Quin perspicis, venerandam illam vasorum supellectilem sic perfusam aquis, tanto splendore inter lucentem? Atqui nostras ac multo splendidiores, animas par est reddi istis longè puriores, sanctiores virtutum ornamentis. Cur id? Illa siquidem nostra causa; talia fiunt. Neque enim capacia sunt se inhabitantis virtutis: nō enim sentiunt; Nos autem maximè. Iam verò nobis eo vti vase quod sordeat, & anima sic contaminata accedis? Nimiam hic video rei huius inæqualitatem.]

Merita Communicantibus.

6. Optimè item ac fortissimè homil. 17. in ad Hebr. *in Morali*, tractans illud à Diacono ante communionem inclamatum, *sancta sanctis*, vbi hæc præter cætera. [Acclamat etiam Diaconus in illa hora, *sanctos* vocans, & per hanc vocem veluti maculas inspiciens. Sicut enim in grege, vbi multæ quidem sunt sanæ pecudes, multæ autem scabie plenæ sunt; necesse est vt hæ prohibeantur à sanis: sic etiam in Ecclesia, quoniam aliæ quidem sunt sanæ pecudes, aliæ autem vitiatæ, per hanc vocem prohibentur hæ ab illis; penetrans vbique per vocem illam tremendam Sacerdos, sanctos vocans & attrahens. Quia enim impossibile est hominem scire interiora proximi, *quis enim scit hominum* (inquit,) *quæ sunt hominis, nisi Spiritus hominis qui in ipso est?* hanc emittit vocem postquam sacrificium perficitur, vt nullus simpliciter & quomodolibet ad fontem spiritualem veniat. Etenim in grege, (nihil quippè prohibet eodem iterum exemplo vti,) morbidas quidem oues intrò recludimus, & in tenebris habemus, & altera nutrimenta tribuimus; neque ex aëre mundo, neque ex pascuis puris, neque ea fonte qui foris est, eas permittimus sumere. Et hic igitur ipsa vox, pro vinculis quibusdam est. Non potes dicere, *nesciebam*, *ignorabam*, quia periculum sequitur hanc causam. Maximè autem & Paulus testificatus est hanc causam. Sed dicis; *Non legi*: Non est hæc excusatio; sed crimen. Per singulos dies intras Ecclesiam, & adhuc istud ignoras? Veruntamen vt neque hanc tibi excusationem inuenias, propterea in altiori loco stans, magna voce & tremende conclamat veluti quidam præco, manum sustollens in altum, altius etiam ipse stans, omnibus manifestus efficitur; & manu illa tremenda & continua voce reclamans, alios

Sect. VI. Caput III.

quidem vocat, alios autem prohibet: non manu hoc facient, ſed lingua, clarius quam ſi manu hoc faceret. Vox enim illa in auditum irruens noſtrum, veluti manus, alios quidem expellit & excludit; alios autem introducit & repræſentat. Dic enim rogo, in Olympiacis & certaminibus nónne ſtabat præco, & magnum atque altum clamans & dicens: ſi quis hunc accuſat, ne fortè ſeruus eſt; ne fortè fur; ne fortè malignorum morum: quamuis certamina illa non ſint animæ, neque morum, ſed fortitudinis corporalis? Si itaque vbi corporum verſatur exercitatio, multa inquiſitio efficitur voluntatis: quanto magis hîc vbi totum certamen gerit anima? Stat igitur nunc etiam præco noſter, non caput vniuſcuiuſque continens & producens, ſed omnia ſimul capita inferiora continent: & non eis conſtituit alios accuſatores, ſed ipſos ſibi: Non enim dicit. Si quis fortè hunc accuſat. Sed quid? Si quis ſeipſum accuſat. Quando enim dicit, *ſancta ſanctis*, hoc dicit; Si quis non eſt ſanctus, non accedat. Non ſimpliciter dicit, *à peccatis mundus*, ſed *ſanctus*. Sanctum enim non mundatio peccati tantùm facit, ſed etiam præſentia Spiritus, & bonorum operum opulentia. Non enim (inquit;) volo à cœno vos mundos eſſe, ſed etiam albos eſſe, & pulchros. Si enim Rex Babylonius ex captiuitate eligens, iuuenes honeſtos forma, & decoros facie elegit: multo ampliùs & nos adſtantes menſæ regali, honeſtos ſpecie animæ eſſet oportet: ornamentum habentes aureum, ſtolam mundam, calceamenta regalia, vultum animæ formoſum, oportet eam ornatu aureo circundatam eſſe, cingulum veritatis habere. Talis accedat, & calicem tangat regalem.]

7. Paſchaſius denique, neceſſitatem ſanctitatis in communicante confirmat lib. de Sacram. cap.7. argumento inde petito, quod Euchariſtia ſit cibus corporis myſtici, nempe Eccleſiæ. Nemo autem eſt membrum viuum Eccleſiæ, cuius ſolius eſt comedere, niſi ſit iuſtus. [Corpus Chriſti, (inquit,) ſponſa videlicet Dei, Eccleſia iure dicitur, iuxta illud quod Apoſtolus ait, *& erunt duo in carne mea. Hoc* (inquit;) *Sacramentum magnum eſt in Chriſto & in Eccleſia.* Quod ſi Chriſtus & Eccleſia, in carne vna ſunt, vtique & vnum corpus, vbi ſponſus caput; ſinguli autem electi alter alterius membra. Ex quibus videlicet quiſquis tollit membrum Chriſti & facit membrum meretricis, aut certè per quodlibet graue delictum, membrum Diaboli: hic profectò iam non eſt in corpore Chriſti, quia factus eſt alterius membrum. Idcirco ei iure non licet edere de hoc myſtico corpore Chriſti. Quod ſanè corpus, vt vera caro Chriſti ſit pro mundi vita, quotidie per Spiritum ſanctum conſecratur, de qua non habent poteſtatem edere qui ex aduerſo ſunt. Veſcuntur autem ea condignè, qui ita ſunt in corpore illius, vt ſolum corpus Chriſti dum eſt in via, ipſius carne reficiatur, & diſcat nihil aliud eſurire, quam Chriſtum, nihil ſitire niſi Chriſtum, nihil aliud ſapere quàm Chriſtum, non aliunde viuere, non aliunde eſſe quàm corpus Chriſti.] Et cap.8. huc accommodat præceptum latum Leuit. 22. quo arcentur à ſanctificatis, omnes qui non ſunt de filiis Iſraël, hoc eſt vt gloſſat Paſchaſius, de ſtirpe veræ fidei: monſtratque id eſſe diuinitùs conſtitutum de Euchariſtiæ Sacramento. Solis quippe ſanctis & iuſtis, hæc eſca præparata eſt. Idque Chriſtum ſcrutari, & malè ſumentes diſcernere, latè confirmat idem Autor, accommodata in hanc rem ea viſione, quæ habetur Ezech. 9. vbi ſcribuntur accedentes ad altare & atria implentur indignè venientibus, gladio vltore peremptis. Hoc non in viſu, ſed reipſa contigit, illi Ciſterciensi, quem ob indignitatem prohibitum à S. Bernardo communicare, & tamen ad communicandum ſe ingerentem, S. Bernardus diuino cibo cum aliis impertiit, hæc prolocutus, *Deus iudicet inter me & te.* Moxque hoſtia linguam doloſam quam vix contigerat derelinquens, & aduolans in altare, Monachum morte multauit. Vt ex antiquis monumentis refert Bartholom. Ferrarenſ. lib.3. de Chriſto abſcondito.

Ex dictis, neceſſitas ſanctitatis, & ſanctarum eius frugum tanquam diſpoſitionum, (vt S. Chryſoſtomus homil. 17. in ad Hebræos rectè diſtinxit,) perſpicua eſt. Et quia diſpoſitionum aptitudo nunquam æquabit Chriſti ſuſcepti dignitatem cócipienda eſt ſumma humilitas, de qua audi Caſſianum collat. 22. cap. 7. [Tanta nos noſtrum humilitatis debemus vallare cuſtodia, vt hanc definitionem perpetua ſenſuum ſtabilitate teneamus, nequaquam nos poſſe ad tantum purificationis meritum peruenire,, vt ſi hæc quæ ſupra diximus, per Dei gratiam omnia fecerimus, indignos tamen nos communione ſacri corporis eſſe credamus. Quia cœleſtis illius mannæ, tanta maieſtas eſt, vt nemo hac lutea carne circundatus, per ſuum meritum, eius edulium, & non ex gratuita Domini largitate percipiat.] Eadem egregiè inculcat collatione 23. cap.21.

Vacuitas gratiæ, in communicante, graue ſacrilegium.

8. Eo ipſo autem, quod conſtitutum eſt, exigi ſanctitatem ad dignè communicandum, concluditur quoque neceſſitas abſentiæ peccati mortalis. Neque enim gratia ſanctificans cohærere cum peccato mortali, vlla vi poteſt: Atque adeò quiſquis lethali peccato ſordens, & quod concomitanter idem eſt, vacuus gratiæ ſanctificantis, accedit ad Euchariſtiæ perceptionem, admittit immane ſacrilegium, ſtatuítque ſe reum corporis & ſanguinis Domini vt dixit Apoſtolus 1. Cor.11. addens, talem ſibi manducare & bibere iudicium, quia non diiudicat corpus & ſanguinem Domini ſenſus eſt, ingentes pœnas illum manere, quia grauiſſimè delinquit, eo quod ſacrum panem videatur habere pro pane communi, vt planè habebant prophani illi Longobardi de quibus ſic ſcribit Stephanus 2. Epiſt. 4. ad Pipinum. [Munera ſancta, id eſt corpus D. N. Ieſu Chriſti in ſuis contaminatis vaſibus, quos folles vocant, miſerunt; & cibo carnium copioſo

copioſo ſaturati, comedebant eadem munera.] Habebant ergo profani illi Euchariſtiam pro cibo communi; Nec ſecus eeuſere de ea videntur, qui indignè communicant, cum tamen ſit ipſum corpus Domini IESV ſpecierum tegumentis opertum quod venerari & honorificè excipere oportuerat, uon tanta afficere iniuria, quantam irrogat acceptio panis diuini pro pane communi, & appoſitio impedimenti ne Sacramentum fructificet in homine. Neque euim poteſt effectum ſuum producere, in homine qui graui peccato ſordet. Sic igitur ſumere diuinum panem, perinde ac ſi eſſet cibus communis, & obſtare eius efficacitati circa productionē gratiæ, eſt uon dijudicare corpus Domiui, & fieri corporis & ſanguinis Domini reum, vt Apoſtolus pronunciauit. Ad quas voces, ſic conclamat Pacianus in Paræneſi. [Intremuiſtis, an uou? *Reus erit* (inquit,) *corporis & ſanguinis Domini*. Humanæ animæ reus, non poteſt abſolui; Dominici corporis violator, euadit? *Qui manducat* (inquit,) *& indignè, iudicium ſibi manducat & bibit*. Euigila peccator. Time in viſceribus tuis præſens iudieium, ſi quid tale feciſti. *Propterea* (inquit,) *inter vos multi infirmi, & agri, & dormiunt multi*, iam ſi quis futura non metuit, vel præſentem ægritudinem, præſentémque obitum reformidet. *Cum iudicamur* (inquit,) *à Domino corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur*. Lætare peccator, ſi in huc ſæculo aut morte interciperis, aut languore couſumeris, ne puniaris poſt ſæculum. Intellige quantum ſcelerìs admittat, qui ad altare venit indignus, cui pro remedio computatur, cum aut morbis laborat, aut morte diſſoluitur. Quod ſi veſtra vobis viiis eſt anima, parcite populo, parcite Sacerdotibus. Clamat Apoſtolus. *Exiguum fermentum, totam maſſam fermentat*. Quid facies tu propter quem omnis maſſa corrumpitur propter quem laboratura eſt tota fraternitas? Viues tot animarum reus? Excuſaberis, cum tibi communionem ſuam imputauerint innocentes, cum te Eccleſia dixerit ſuæ cladis auctorem?]

9. Haud aliter de eiuſdem peccati atrocitate, pronunciatum video à variis Patribus, dum hortantur communicaturos, vt priùs eluant animum à peccato, ſintque puri ac nitentes. Prodaco nonnullos. S. Auguſtinus ſerm. 1. de Temp. inuitans ſuos ad communicandum in die Natalis Domini. [Rogo & moneo, vt quantum poſſumus cum Dei adiutorio laboremus; vt in illo die, cum ſynceræ & pura couſcientia, & mundo corde, & caſto corpore, ad altare Domini poſſimus accedere, & corpus & ſanguinem eius, non ad iudicium, ſed ad remedium animæ noſtræ mereamur accipere. In Chriſti enim corpore, vita noſtra conſiſtit, ſicut ipſe dixit; *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*. Mutet ergo vitam, qui vult accipere vitam. Nam ſi non mutet vitam ad iudicium accipiet vitam, & magis ex ipſa corrumpitur quàm ſanetur, magis occiditur quàm viuificetur. Sic enim dicit Apoſtolus, *Qui manducat corpus Domini, & bibit ſanguinem eius indignè, iudicium ſibi manducat & bibit*.]

Creditus Hieronymus 1. Corinth. 11. [Si in liuteum vel vas ſordidum, non illud mittere audes, quanto magis in corde polluto, quam immunditiam Deus ſuper omnia execratur, & quæ ſola iniuria eius eſt corporis? Nam & Ioſeph ille iuſtus, propterea ſyndone munda inuolutum in ſepulchro nouo corpus Domini ſepeliuit, præfigurans, corpus Domini accepturos, tam mundam mentem debere habere quàm nouam.] *Monita communicantibus.*

10. Origenes homil. 2. in Pſalm. 38. ad illud, *quoniam iniquitatem meam annunciabo*, [Quicunque veſtrum (inquit,) conſcius ſibi eſt iu aliquo peccato, & ita ſecurus eſt quaſi nihil mali fecerit, commoueatur ex hoc ſermone qui dicit, *cogitabo pro peccato meo*. Bonum eſt eum qui delinquit uon eſſe ſecurum, & velut qui nihil deliquerit, nullam ſollicitudinem gerere, uec cogitare quomodò poſſit ſuum delere peccatum. Si in corpore tuo macula aliqua vel vulnus oriatur, aut ex colliſione aliqua intumeſcat ſollicitus es & perquiris quid curæ debeat adhiberi, quomodò corpori ſanitas antiqua reddatur. Si circa oculos ſe aliquis acerbus humor infuderit; ſollicitus es, & perquiris quomodò ſuccurras & præuenias cœcitatem. Cum anima tua ægrotet, & peccatorum languoribus vrgeatur, ſecurus es, contemnis gehennam, atque ignis æterni ſupplicia deſpicis & irrides? Iudicium Dei paruipendis, & commonentem te Eccleſiam deſpicis? Communicare non times corpus Chriſti, accedens ad Euchariſtiam quaſi mundus & purus, quaſi nihil in te ſit indignum, & in his omnibus putas quod effugias iudicium Dei? Non recordaris illud quod ſcriptum eſt, quia *propterea in vobis infirmi & agri, & dormiunt multi*? Quare *multi infirmi*? Quoniam non ſeipſos dijudicant, neque ſeipſos examinant, nec intelligunt quid eſt communicare Eccleſiæ, vel quid eſt accedere ad tanta & tam eximia Sacramenta. Patiuntur hoc quod febricitantes pati ſolent, cum ſanorum cibos præſumunt, ſibimetipſis inferentes exitium.]

11. Gregorius Nyſſenus homil. 10. in Cant. ait idcircò dictum, *venite & comedite amici, bibite & inebriamini chariſſimi*, vt ſignificaretur, qui accedunt ad menſam Chriſti debere eſſe exortes culpæ, & amicos Chriſto, eique chariſſimos. Et ſerm. 1. de Reſurr. *ſub finem*. [Nobilis ille Senator Ioſeph ab Arimathæa, non eſt nobis ſilentio prætereundus, qui cum illius corporis munus accepiſſet, ſyndone munda illud inuoluit, & in monumento nouo ac puro collocauit. Quod ab honeſto hoc ſenatore geſtum eſt, nobis ſit tanquam lex; vt idem nos quoque præſtemus, cum illud corporis munus ſuſcipimus, ne id ſordido conſcientiæ linteo inuoluamus, néve in cordis monumento, mortuorum oſſibus omnique immunditia pleno, reponamus: ſed *vnuſquiſque* (vt ſcribit Apoſtolus,) *ſeipſum probet*, ne munus, ſuſcipienti, ſit iudicium.] Eadem habet lib. de perfecta Chriſtiani forma, tractans eſcæ & potus nomina Chriſto tributa.

Creditus Cypr. ſerm. de Cœn. Dom. numer. 16. [Sacramenta quidem, quantum in ſe eſt, ſine propria eſſe virtute non poſſunt; nec vllo modo diuina ſe abſentat maieſtas

Sectio VI. Cap. III.

mysteriis. Sed quamuis ab Indignis se sumi vel contingi Sacramenta permittant, non possunt tamen Spiritus esse participes, quorum infidelitas vel indignitas tantæ sanctitudini contradicit. Ideóque aliis sunt hæc munera odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem: quia omnino iustum est, vt tanto priuentur beneficio gratiæ contemptores, nec in indignis tantæ gratiæ puritas sibi faciat mansionem.] Et inferiùs. [Hi qui verbo tenus, corde sicci & mente aridi sacris intersunt vel etiam participant donis, lambunt quidem petram; sed inde nec mel sugunt, nec oleum, qui nec aliqua charitatis dulcedine, nec Spiritus sancti pinguedine vegetantur, nec se iudicant, nec Sacramenta dijudicant; sed sicut cibis communibus irreuerenter sacris vtuntur muneribus, & Dominicæ mensæ in veste lutulenta se ingerunt impudenter; quibus melius erat mola asinaria collo alligata mergi in pelagus, quàm illota conscientia, de manu Domini buccellam accipere; qui vsq; hodie hoc sanctissimum & veracissimum corpus suum creat, & sanctificat, & benedicit, & piè sumentibus diuidit.]

S. Chrysostomus ser. de Martyribus (est 65. Tomi V. Græcol.) [Apostolus reprehendens eos qui indignè mysteriorum fiebant participes, ita dicebat, *qui manducat & bibit indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini.* Eius autem verborum, hic sensus est: Quemadmodùm illi qui IESVM Crucifixerunt (inquit) sic & illi qui indignè fiunt mysteriorum participes, pœnas dabunt. Neque verò seueritatem orationis illius, quisquam condemnet. Regia vestis est corpus Dominicum. Porrò & qui regiam purpuram dilacerauit, & qui manibus immundis inquinauit, pari eam contumelia affecerunt: quamobrem & pari supplicio plectuntur; ita fit & in corpore Christi. Iudæi quidem illud clauis in cruce distenperunt, tu verò dum in peccatis, & immunda lingua ac mente viuis. Quam ob causam, & idem tibi supplicium imminere dixit Paulus, & adijcit dicens; *Ideò inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi.*]

12. Petrus Blesensis Epist. 86. [Tua sententia est, vt tibi Christum incorpores singulis diebus, non dijudicans corpus Domini. Propter hoc multi imbecilles, dormiunt in peccatis. Verbum sapientis est; *Cum sederis ad mensam diuitis, appone cultrum gutturi tuo,* vt inter cœlestes cibos, & laïcos siue communes, deuota veneratione discernas. Vide ne Dominus dicat de te. *Ecce manus tradentis me, mecum est in mensa.* Et illud, *dederunt in escam meam fel.* Prohibet siquidem Dominus, ne de Agno Paschali comedat aduena, vel immundus. Nec ponendus est Christus, nisi in syndone munda, & in monumento nouo: quia panis vitæ non est recipiendus nisi conscientia munda & corde synceto. Hostia enim indignè accepta, suscipientem damnat non saluat, inquinat non emundat. Propheta enim dicit, *quid est quod dilectus meus facit scelera multa in domo mea? Numquid carnes sancta auferent malitias eius in quibus gloriatus est?* Et alibi: *Tu qui mundari per hostias, scito quod non mundaberis, sed amplius pollueris.*]

Guerricus Abbas serm. 2. de Resurr. aptat ad eos qui indignè & absque nitore conscientiæ accedunt ad Eucharistiam, illud Iobi *Cum satiatus fuerit, arctabitur, & irruet in eum omnis dolor. Vtinam impleatur venter eius, vt emittat in eum iram furoris sui, & pluat super eum bellum suum.* [Iustum quippè sentiebat, atque consentiebat Propheta, vt pluat super peccatores bellum, qui ad pluuiam voluntariam fructum pacis non retulerunt; sitque ignis & sulphur & Spiritus procellarum pars calicis eorum, qui calicem Domini indignè biberunt.]

Laurentius Iustinianus serm. de Eucharist. [Iudicium sibi non Domino, mãducat iniquus & malus, cum ex incuria seu mentis cœcitate, à cæteris cibis non discernit corpus Christi, dum præsentem Domini maiestatem in Sacramento hoc minimè veneratur, dum incredulus & pollutus præsumit contingere sancta & immaculata mysteria. Iudam imitantur huiusmodi, qui percepta panis intincti buccella sceleratior factus, à conspectu veri luminis se absentando fugit ad tenebras; quatenus conceptum perageret facinus. Hinc est quod sumentes indignè, præ cæteris delicta grauiora committunt, & pertinaciores in malo, atque ad emendationem vitæ tardiores sunt. Quonam modo in sceleribus non excellunt alios dum Regem gloriæ atque vniuersorum conditorem contemnunt & irreuerenter tractant? Nempe qui tales sunt, si Sacramenta cœlestia, Christi corpus verum, eiusque sanguinem esse non dubitant, qua temeritate, quáve impudentia tremendam in se nequaquam verentur percipere maiestatem? Scelus hoc grande est, & nefas pessimum.

Quatenus qui sic sacrilegè communicat, Iudam imitetur.

13. Duo in his Laurentij Iustiniani verbis, consideratione digna video. Primum quod is qui indignè communicat, Iudam imitetur. Hoc illustratum latè est in Tractatione de Iuda cap. 17. §. 8. Estque apud Patres solemne. Nihil enim frequẽtius apud eos occurrit, quàm collatio peccati quod in Christi indigna perceptione admittitur, cum peccato quo Christus proditur. Adducit in eam rem nonnullos Gabriel lect. 87. in Cano. *Litera B. & C.* Pulchrè præter cæteros Beda in Lucam suo c. 91. *in fine*, tractans illud. *Veh homini illi per quem Filius hominis tradetur.* [Sed & hodie quoque (inquit), & in sempiternum, veh illi homini qui ad mensam Domini malignus accedit; qui insidiis mente conditis, qui præcordiis aliquo scelere pollutis, mysteriorum Christi secretis participare non metuit. Et ille enim in exemplum Iudæ, filium hominis tradit, non quidem Iudæis peccatoribus; sed tamen peccatoribus mẽbris videlicet suis, quibus illud inæstimabile & inuiolabile Domini corpus violare præsumit. Ille Dominum vendit, qui eius amore ac timore neglecto, terrena & caduca, imo etiam criminosa plus amare & curare conuincitur. Veh inquam illi homini, de quo IESV, (qui altaribus sacrosanctis inter immolandum

molandum vtpote propoſita conſecraturus adeſſe non dubitatur, aſtantibus ſibi miniſtris cœleſtibus, queri cogitur. *Ecce* (inquiens,) *manus tradentis me, mecum eſt in menſa.*] Hæc magnam partem, verbatim deſcripſit Rabanus lib. 1. de Inſtitut. Cleric. cap. 31. tacito de more eo, è quo exſcripſit. Deſcripſit quoque iſta Hincmarus Opuſc. II. §. XI.

14. Bellè iſta & benè. Cum tamen habeamus ſpecificam commuoitatem peccati inter indignè communicantem & Iudam ſacrilegè participantem corpus Chriſti, vt monſtratum eſt in Tractatione de Iuda cap. 9. num. 29. vt quid analogiam cum proditione conſectabimur? Et video pleroſque ſimilitudinem peccati indignè communicantis cum peccato Iodæ, ſpectare duntaxat penes ſacrilegam Iudæ communionem. S. Chryſoſtomus pulchrè id expreſſit ſerm. 1. de proditore. [Syncera quæſo (inqoit,) & plena charitatis pectora, diuinis exhibete myſteriis. Nulla ſit in mente duplicitas, nec liuoris libidine, interior homo fuſcetur. Agnum comeſturus, agni innocentiam præferat, nec immaculatæ ouis membra lupina malignitate transfundat in viſcera. Quoniam qui ſacratæ huius cœnæ indigno participatur accubitu, non cum Petro perueniet ad ſalutis portum, ſed ſuſtinebit cum Iuda ſine reparatione naufragium. Habebit debitam cum proditore pœnam, qui ad bonum malam attulit conſcientiam. Denique Iudas, non ſyncerus ſed ſimulator accubuit, & poſt buccellam Chriſti, in eum Diabolus introiuit. *Accepit* (inquit,) *buccellam, & introiuit in eum Satanas.*]

Theodoretus 1. Corinth. II. [Illud *eris reus corporis & ſanguinis*, hoc ſignificat, quod quemadmodum tradidit ipſum Iudas, ipſi autem inſultarunt, & eum probris & conuitiis affecerunt Iudæi; ita eum ignominia & dedecore afficiunt, qui ſanctiſſimum eius corpus immundis manibus accipiunt, & in pollutum & inceſtum os immittunt.]

15. Paſchaſius lib. de Sacram. cap. 8. [Nihil in præſentiarum periculoſius, quàm lethaliter peccare, & à Chriſti corpore coram interni Iudicis oculis decidere. Deinde nihil damnabilius antequàm quis corrigatur, propter perfidiam humanam cum Iuda à myſterio ſanctæ communionis pedem non rettrahere. Vnde à primordio huius celebritatis, iudicium malè accipientibus minatur, dum continuò poſt buccellam de manu Domini perceptam, Iudam Diabolus peruaſit. Vbi mox, oſtenditur futurum in Eccleſia iudicium, quia ſancta ſanctorum ſunt. Si quis ergo elapſus de corpore Chriſti, factus membrum meretricis, vel Diaboli, præſumpſerit communicare, non dubium quin iudicium excipiat, & cum Iuda culpæ ſocietur obnoxius; tam quia corruit, quam quia in conſcientia damnatus, auſus eſt ſine pœnitentia & correctionis venia, ſancta myſteria temerare.] Et inferiùs. [Alius accipit myſterium ad iudiciũ damnationis, alius verò ad virtutem myſterij, ad ſalutem. Nam is qui cum Iuda contempto ſuo & vitio, criminis reus tenetur, cum Iuda vtrique condemnatur: & qui cum Petro ac eum cæteris fideliter ac deuotè participatur, cum Petro quoque, cum cæteris Apoſtolis in corpore conſectatur. Hoc ergo iudicium in natali calicis mox excipitur, vt doceatur quid contemptoribus immineat, ſi damnati à conſcientia, pedem de menſa Domini non rettraxerint.

Monita Communicantibus.

Nicolaus Methonenſis libello contra hæſitantes circa Euchariſtiam. [Hoc myſterium ſummoperè admirans quaſi ſtupefactus Diuus Apoſtolus, cum timore Dei ac fide, vt dignè eo participemus adhortatur, & ſupplicium tranſgreſſori definit. *Quicunque comederit* (inquiens,) *panem hunc, aut biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & ſanguinis Domini.* Id perinde eſt ac ſi dixerit, Diui Chryſoſt. ſententia: Quemadmodùm tradidit quidem cum Iudas, in eum verò petulanter debacchati ſunt Iudæi, ita dedecore & infamia eum afficiunt, qui ſanctiſſimum eius corpus, indignè ore ſumunt, & cordi admouent impuro.]

Eandem Iudæ & indignè communicantium cognationem, agnoſcit Concilium Gallicanum apud S. Macram celebratum cap. 5. & Iſidorus Peluſ. lib. 1. Epiſt. 170. Chæremonem quendam indignè communicantem commoneos laquei, Iudæ ob ſacrilegam communionem repenſi. Similia habet lib. 3. Epiſt. 364.

Quatenus ſacrilegè communicans, dicatur in ſceleribus excellere.

16. Adſcriptus eſt iſtis Laurentius Iuſtinianus, loco quem ex eo proferebam. Addebat verò; indignè communicantem excedere in ſceleribus. Quod poteſt referri ad eluuionem peccatorum conſequentem ex hoc peccato ſacrilegæ communionis, qua de re commonuit creditus Cyprianus ſerm. de Cœna Dom. allegato exemplo Iudæ. [Quamdiu (inquit,) cibi illi qui ad diem feſtum erant parati, à conueſcentibus Apoſtolis ſumebantur, veteris Paſchæ agebatur memoria, necdum Iudas ad veterem vitam pertinens, Diabolo inuadente & occupante animum eius, egredi cogebatur. Sed vbi ſacrum cibum mens perfida tetigit, & ſceleratum os, panis ſanctificatus intrauit, parricidialis animus, vim tanti Sacramenti non ſuſtinens, quaſi palea de area exſufflatus eſt, & præceps cucurrit ad perditionem & pretium, ad deſperationem & laqueum.] Haud aliter S. Chryſoſtomus homil. de proditione Iudæ. [Nemo ſit Iudas in menſa. Hoc ſacrificium, cibus ſpiritualis eſt. Nam ſicut corporalis cibus, cum ventrem inuenerit aduerſis humoribus occupatum, & amplius lædit, magiſque nocet, & nullum præſtat auxilium: Ita & iſte ſpiritalis cibus, ſi aliquem repererit malignitate pollutum, magis eum perdet, non ſua natura, ſed accipientis vitio.] Eodem modo, Iudam à communione, prorupiſſe apertè & abſque retinaculo in omne ſcelus, tradit Paſchaſius lib. de Sacram. c. 8.

17. Hic poteſt eſſe exceſſus ille in ſceleribus à Laurentio Iuſtiniano propoſitus. Quanquam poteſt etiam pertinere ad huius culpæ enormitatem,

Sectio VI. Cap. III.

mitatem, ita vt ſenſus ſit, peccatum ſacrilegæ communionis eſſe omnium teterrimum. In quo ſenſu, aſſertio Iuſtiniani nonnolla indiget temperatione. Neque enim abſolutè verum eſt, hoc peccatum eſſe omnium peccatorum grauiſſimum; quia cum admittatur in Christum ſpeciebus opertum, eſt ea genere ſuo minùs graue, quàm peccata admiſſa in Deum ſecundùm ſe, cuiuſmodi eſt blaſphemia, & reliqua peccata contraria virtutibus Theologicis. Et eandem ob cauſam, communio ſacrilega eſt peccatum leuius quàm peccata à crucifixoribus admiſſa in Chriſtum ſub viſibili ſpecie. Eſto interdum Patres, ſecundùm quandam proportionem ac imitationem loquentes, æquiparent hoc peccatum cum peccato eorum qui Chriſtum crucifixerunt. S. Baſilius perpulchrè id proſequitur ſerm. 2. de Baptiſ. cap. 3. [Grauiſſimum (inquit,) ſupplicium in lege Deus aduersùs eos decreuit, qui cum ſint immundi, ſancta contingere non verentur. Typice namque illis quidem, nobis verò admonitionis gratia, ſcriptum eſt ad hunc modum. *Et locutus eſt Dominus ad Moyſem dicens, dic Aaroni & filiis eius; Abſtineant à ſanctis filiorum Iſraël, nec polluant nomen meum ſanctum quacunque illi mihi ſanctificant. Ego Dominus Dic illis in generationibus ipſorum, Quiſquis hominum ab omni veſtro ſemine, ad ſancta quacunque filij Iſrael Domino ſanctificant, in immunditia ſua conſtitutis accedit, exterminabatur anima illius à facie mea. Ego Dominus.* Si tales minæ aduerſùm eos poſitæ ſunt, qui temerè ad ea ſacra accedunt quæ ab hominibus ſanctificantur, quid dicendum eſt de eo qui in tantum ac tale myſterium temerarius eſt? Quanto enim maius aliquid is eſt templo ſecundum Domini vocem, tanto grauius & terribilius eſt in animæ impuritate conſtitutum, corpus Chriſti temerè contingere quàm ſit accedere ad arietes vel tauros, dicente Apoſtolo: *Itaque qui edit panem, aut bibit poculum Domini indignè, reus erit corporis & ſanguinis Domini*; Imo vehementius ac terribilius iudicium per repetitionem exprimitur, eum dicit, *Probet autem quiſque ſeipſum, & ſic de pane hoc edat & de poculo bibat. Qui namque manducat ac bibit indignè, iudicium ſibi ipſi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini.* Quod ſi in immunditia tantùm conſtitutus, (immunditiæ verò proprietatem typicè ea lege diſcimus,) tam terribile iudicium habet, quanto magis qui cum in peccato ſit, corpus Domini contingere audet, grauius ſibi acceſſit iudicium? Mundemos itaque nos ab omni inquinamento: (differentia verò inquinamenti & immunditiæ, ſapientibus eſt manifeſta,) atque ita ad ſancta accedamus, vt iudicium eorum qui Dominum occiderunt, effugiamus; propterea quod quiſquis ederit panem & biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & ſanguinis Domini.]

18. Videndus in hanc rem Gabriel ſerm. 2. in Cœna Domini. Æquiparantur ergo, (vt dixi,) peccata crucifixorum, cum peccato indignè communicantium; ob aliquam ſimilitudinem & analogiam: quamuis peccata crucifixorum fuerint atrociora, ob reuelatam Chriſti faciem, & acriorem contumeliam. Præterquàm quod Chriſtus in propria ſpecie violatus ſuſtinebat ſenſibiliter, quod in Euchariſtia non facit. Nam omnis actio inimica, terminatur ad ſpecies, & in illis ſiſtit, vt ſupra eſt demonſtratum. Itaque peccatum indignè communicantis, non eſt abſolutè omnium teterrimum. Eſt tamen valdè graue, & quo nunc communiter vix admittatur grauius. S. Chryſoſtomus exiſtimat, Herodem grauiùs non peccaſſe cum Chriſtum infantulum ad necem quæſiuit. Ita enim habet homil. 7. in Matth. [Caue ne Herodi efficiaris ſimilis, & dicas, *vt & ego veniens adorem eum*, cumque veneris, interimere coneris. Huius etenim ſimiles ſunt, qui indignè abutuntur communione myſterij. *Reus eſt enim*, inquam *iſte, corporis & ſanguinis Domini.* Qui enim eiuſmodi ſunt, habent in ſe Tyrannum, & regno Chriſti iugiter inuidentem, longè ſanè Herode illo nequiorem, mammonam ſcilicet. Hoc enim in homines tenere imperium geſtit, ſuóſque cultores ſimulat, & mittit ad Chriſtum; vt ſpecie quidem adorare videantur; quantum verò in ipſis eſt, interimunt eum quem adorare ſe ſimulant.] Vtque Herodis erga Chriſtum viſibilem, imitatione. At Herodem ob eam in Chriſtum infantem ſæuitiam, nemo non arguit extraordinariæ truculentiæ.

Quæ probatio communioni præmittenda ex Apoſtolo.

19. Itaque meritò Apoſtolus, tanta verborum grauitate tentauit fideles ab adeò immani ſcelere auertere, conteſtans vt niſi teterrimo ſcelere contaminare ſe vellent, probarent ſeipſos, iudicium alioqui manducaturi ac bibituri. [Verbum Apoſtoli eſt, (ait Petrus Bleſenſis Epiſt. 123.) *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat.* O quàm felix, qui probatus inuentus eſt. *Proba me Domine & tenta me, vre renes meos & cor meum*, vt tanto Sacramento dignus inueniar. Terribile enim eſt, quod ſequitur. *Qui manducat meam carnem, & bibit ſanguinem meum indignè, iudicium ſibi manducat & bibit.* Domine IESV Chriſte, Sacramentum corporis & ſanguinis tui, quaſi pignus & obſidem cœleſtis gratiæ dimiſiſti, & in eo conſtituiſti nobis non mortem ſed vitam, non iudicium ſed ſalutem. Quàm perditus ergo eſt, qui redemptionem in perditionem, qui ſacrificium in ſacrilegium, qui myſterium in parricidium, qui vitam conuertit in mortem?]

Cæterum probationem ſui ipſius ab Apoſtolo indictam, ſine qua vita in mortem vertitur, Eccleſia intellexit de neceſſitate Confeſſionis Sacramentalis, ſi copia ſit Confeſſarij, & homo labe lethali ſit contaminatus. Eamque neceſſitatem, iniici diuino præcepto, docemur ex Concilio Tridentino ſeſſ. 13. c. 7. & cano. 11. quod quanquam non ſatis clarè exprimit, an præceptum hoc ſit diuinum an Apoſtolicum, & idcirco Palac. in 4. d. 9. q. 10. *ad primum*, & Medina q. 17. de Confeſſ. Sacram. fauente Ægidio 3. p. q. 80. num. 13. cenſeant eſſe præceptum purè Apoſtolicum, & diſpenſabile

ſabile ab Eccleſia, (ſalua ſemper neceſſitate præcepti diuini naturalis, adhibendæ ſaltem contritionis, ad mundandam & aptandam Chriſto hoſpiti animam:) tamen graues DD. vt Suares t.3.3.p.d.66.ſ.3. Vaſques 3.p. d. 107. cap.4. & Bonacina q.6. de Euchar. p. 1. n. 35. negant hoc præceptum eſſe purè Apoſtolicum, affirmántque eſſe præceptum diuinum. Cuiuſcunque verò ſit huiuſmodi præceptum, Synodus Tridentina declarauit, ex hoc præcepto ſemper in Eccleſia Dei neceſſariam fuiſſe confeſſionem Sacramentalem, iis qui peccati mortalis conſcientiam haberent. *Declarauit* inquam, quia non tulit nouum præceptum; quod non vigeret in locis in quibus Concilium non eſt receptum. Sed quod ab omni acceptatione eſt independens, definiit, & teſtatum dedit quamdiu eſſet copia confeſſarij, (quod quando accidat, alibi exponitur,) neceſſarium eſſe præmittere communioni, confeſſionem mortalis peccati quod ſit in conſcientia. Et ita ſemper tulit praxis piorum, & doctrina ſanctorum, iuxta illud crediti Ambroſij ſerm. 33. [Serpens cum venerit ad bibendam aquam, priuſquàm bibat, extra fontem euomit venenum ſuum, & poſtea bibit: Ita & nos, quando ad altare Domini communicaturi accedimus, deponamus venenum peſſimum, hoc eſt iracundiam, odium, inuidiam, falſitatem, iniquitatem, auaritiam, cupiditatem, ſuperbiam, ſacrilegium, furtum, luxuriam, falſum teſtimonium, diſcordiam, periurium. Hæc ſunt animarum venena. Iſta priùs repellamus à nobis, & ſic ad altare Domini, corpore & ſanguine eius ſatiemur. Mundemus corda & corpora noſtra ab omni vitio malo; vt caſto corpore, & mundo corde, & cum ſecura conſcientia, ad altare Domini poſſimus accedere.] Videtur hic Auctor, profeciſſe ex S.Epiphanio hær.27. qui prudentiam ſerpentis in euomendo veneno, priuſquàm ad fontem progrediatur, exigit à Chriſtiano priuſquam ad Eccleſiam (vtique ob myſteriorum participationem, accedat. Euomendum ergo eſt Chriſtiano venenum, priuſquàm ad ſacrum fontem domui Iacob patentem accedat. Quanquam non fore duplex peccatum communicare abſque Confeſſione, eo quod tunc Confeſſio non præcipiatur per ſe, ſed tantùm propter communionem, rectè affirmat Vaſques 3. p.d.208.n.24. & Suares t. 4. 3.p.d.35. ſect.3. contra Canum relect. de Pœnit. parte 4.

20. Hanc reuerentiam deberi corpori Dominico, vt præcedat ablutio per Confeſſionem, habetur ex præclara Guerrici Abbatis diſputatione ſerm. 5. de Purif. vbi præfatus corpori Chriſti in Euchariſtia deberi dignitatem, reuerentiam, & fructum, ſic exponit reuerentiam. [Debemus ei & reuerentiam; inueſtigate ſcilicet noſmetipſos; & ſi inuenimus cor pollutum fœdis cogitationibus, aut mala voluntate, ab eius contactu vt ab igne & nos & alios arceamus. Ignis enim conſumens eſt, ad quem indignus non debet accedere, ne interiùs conſumatur, & in reprobum ſenſum tradatur. Exeat ergo extra caſtra ſicut Moyſes præcepit; hoc eſt, dum in illo ſtatu eſt, iudicet ſe indignum ſocietate fidelium communicantium hoc ſacro corpore, lauétque veſtimenta ſua per ſanctam confeſſionem: & poſt ſolis occaſum, hoc eſt poſt tentationis calorem, & ardorem iam mortuum, lætus redeat, & aliis fidelibus communicet. Hæc eſt reuerentia quam debemus corpori Chriſti.]

Monita Communicantibus.

Idem grauiſſimè conteſtari ſolitum, Magnum illum Euthymium Abbatem, ſcribit in eius Actis Cyrillus, referens eum ad id præſertim impulſum, eo diuino viſo quo aliquos ex communione denigrari ſuper carbones, alios ſplendere deprehendebat. [Quamobrem (inquit Cyrillus,) non ceſſabat teſtificari fratribus, & illud Apoſtoli optimè admonere, vt vnuſquiſque attendat, & ſeipſum probet, ſic & cum tremore ſumat panem & calicem, cum benè ſciat is qui accedit, quod iudicium ſibi comedit & bibit, qui ea indignè ſumit. Propterea enim ſtatim quoque, cum hoc primùm offert Sacerdos Sacrificium, multitudinem veluti præmunit, & iubet vt caueat; ſurſum habeamus corda, cis acclamans, & cum ab illis promiſſum acceperit, ſic audet deinceps offerre oblationem. Qua etiam perfecta, ille etiam turſus manus in cœlum tollens, & oſtendens eſſe diſpenſatum pro noſtra ſalute myſterium, clara voce ſic dicit, *ſancta ſanctis*, perinde ac ſi diceret quiſpiam; Quandoquidem ego ſum homo æquè ac vos, patibilis, ignorans quemadmodum vnuſquiſque vixerit; propterea hoc ante apertè teſtificor, & hanc communem probationem veſtræ ſuggero conſcientiæ. Si quis captus fuit ab odio, & iniuriæ acceptæ recordatione; Si quis ab inuidia, aut ira, aut ſuperbia; Si quis à maledicto, aut à turpi ſermone, aut ab improba cupiditate, aut ab aliquo alio vitio fuit comprehenſus; ne priùs accedat, quàm per pœnitentiam à ſcelere fuerit expiatus. Hæc enim ſancta, (inquit,) non profanis, ſed ſanctis exhibentur. Quicunque ergo veſtræ confiditis conſcientiæ, ad eum accedite & illuminemini, & veſtri vultus nequaquam pudore afficientur.]

Exitium à communione, abſque ea probatione ſui ipſius.

21. Qui hac ſui ipſius probatione dimiſſa, ſcatens ſordibus accedit ad diuinam menſam, quod ſaluti fuiſſet, ad exitium & certam mortem accipit; vt iis accidit qui ſtomacho corruptis humoribus oppleto, aſſumunt bonum cibum; Quæ eſt egregia in hanc rem doctrina S.Chryſoſtomi hom. de Iudæ prodit. *ſub finem*; Eſt item ea obſeruatio S. Greg. lib. 10. in 1. Reg. ad illud *repleti priùs pro panibus ſe locauerunt, & famelici ſaturati ſunt*, quod ſecundo loco ſic enucleat. [Quod tamen contra negligentes ſacri altaris miniſtros, atque audaces Dominici corporis ſuſceptores, dici non inconuenienter poteſt. Repleti verò priùs ſunt vitiorumque cibo ſaturari, qui pro pane ſe locant, quia corpus ad ſuſceptionem Euchariſtiæ præparent. Qui nimirum comedunt & ſaturari non poſſunt, quia etſi Sacramentum ore percipiunt, virtute Sacramenti nequaquam replentur. A virtute ergo

Sectio VI. Cap. III. illa Sacramenti ideò jeiunant, quia priùs repleti fuerant. Saluris quippe fructum non percipiunt in comestione salutaris hostiæ, qui ea quibus se repleuerant flagitia, portant in mente. Non saturantur ergo nisi famelici, quia à vitiis perfectè jejunantes, diuina Sacramenta percipiunt in plenitudine virtutis. Et quia sine peccato, electi etiam viri esse non possunt, quid restat nisi vt à peccatis quibus eos humana fragilitas maculare non desinit, euacuati quotidie conentur? Nam qui quotidie non exhaurit quod delinquit, etsi minima sint peccata quæ congerit, paulatim anima repletur atque ei meritò auferunt fructum internæ saturitatis. Hac repletione nos euacuare Paulus insinuans, ait; *Probet seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat.* Quid enim est hoc loco *probare*, nisi euacuata peccatorum nequitia, se probatum ad Dominicam mensam & purum exhibere? De repletis etiam subdit, *Qui manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit.* Qui ergo quotidie ad pœnitentiæ lamenta curramus, quia ipsa sola virtus est quæ euacuat quod in ventre animæ culpa coadunat.]

Carnis illuuies, maximè cauenda communicaturo.

22. Cum autem quodcunque mortale peccatum, omni studio sit eliminandum à pectore Christum excepturo, vt ex proximè dictis est manifestum, inter omnia tamen lethalia peccata nullum est, quod cum diuini huius cibi sanctitate directius pugnet, quàm luxuria & immunditia ex illuuie turpitudinum carnis Christus enim qui hîc comeditur, est Agnus puritatis amantissimus, & hircinum luxuriæ fœtorem maximè auersans. Egregiè omnino id prosecutus est Algerus lib. 1. de Eucharist. cap. 22. *in fine*, adductus cum de depulsione tenebrarum luxuriæ per Eucharistiam. Nunc addo Paschasium lib. de Sacram. cap. 22. [Agni carnes (inquit,) assas tantùm igni passionis Christi, cum lactucis agrestibus, absque fermento, idest in azymis syncetitatis & veritatis comedamus, absque fermento corruptionis. Deinde se probet vnusquisque, & vt præcipitur, sic agat. *Renes vestros* (inquit,) *accingetis*, quia hæc sunt vitæ semina quibus Virgines generantur. Vnde constat, quod nulli periculosius ea contingunt, quàm luxuriosi & incesti. Propterea primùm hoc loco, & lex castitatis in renibus quorum scrutator est Deus, per seipsum adfigitur. Nam si qui vxoribus debitum reddunt in lege, non possunt ad Deum, neque ad panes propositionum, neque ad vlla legis consecrata, nisi priùs saltem triduo, vel eo amplius sanctificentur, accedere: quanto magis si volumus panem illum qui de cœlo descendit, & Agni Dei carnes dignè comedere, necesse est ab omnibus peccati operibus vacare, purificationémque mentis ad Deum dirigere?]

23. Etiam post communionem, & perceptam Eucharistiam, S. Chrysostomus homil. 21. ad pop. pro fræno aduersùs omnia peccata quæ per corpus admitti possunt, sed maximè quæ ad luxuriæ cœnum pertinent, assignat recordationem perceptæ Eucharistiæ. Eòque spectat apprecatio Diaconi, in Missa Thomæorum Christianorum, sanctitatem apprecantis toti corpori, & sigillatim plerisque membris, ob admotam vel obiectam eis Eucharistiam. Sic enim orat. [Conforta Domine noster, manus quæ extensæ sunt vt sanctum acciperent; dignas eas effice, vt diebus omnibus diuinitati tuæ fructus conferant; & omnia quæ decamarunt tibi laudem intra Sanctuarium, digna per te efficiantur, vt semper laudent te. Insuper & aures quæ vocem carminum tuorum audierunt, ne quæso audiant Domine mi vocem clamoris & iurgij. Oculi etiam qui viderunt pietatem tuam magnam, videant quoque tuam benedictam spem. Linguæ quæ *Sanctus* clamarunt, compositè veritatem loquantur. Pedes qui in ipsa Ecclesia ambularunt, in lucis regione fac eos ambulare. Corpora quæ corpus tuum viuum degustarunt, vitæ nouitate repareutur.]

Quia verò lingua fit in nobis Christo pons ad subeundum intra viscera, meritò sæpè S. Chrysostomus in eos concitatur, qui huiusmodi membrum attactu diuinæ carnis sanctificatum, & sanguine rubefactum, cloacam faciunt. Sic enim hom. 69. in Matth. appellat os turpiloqaum. Varia loca quibus sanctus hic Pater, insectatur hanc cœni per os, quod Christum excepit profusionem, annotaui lib. 6. de Virtut. num. 156. Nec dissimiliter Theodorus Studita serm. 46. Catech. concitatur in eos qui haurientes immortalem fontem, cloacas effundunt, qui inquam post perceptam ore sacram Angelorum escam, verbis turpibus os dehonestant. Malè planè versa vice hîc accidit, quam tradat ex Platone Philo lib. de Mundi Opificio. [Intrant os iuxta Philonem cibi & potus, corruptibilis corporis alimenta corruptibilia: Prodeunt autem à ratione, immortalis animæ immortales leges, per quas rationalis vita regitur.] Omnes cibi nostrates, quod è re mortua aliquove eius adiuncto existant, dicuntur à Platone mortalia quæ intrant per os nostrum, à quo ait profundi immortalia, idest incorruptos sermones, & partus immortalis intellectus. Hîc è contrario per Dei benignitatem, intrant per os hominis, immortalia: hominis, autem flagitio, exeunt mortalia. Talia enim ferè sunt spurciloquia, saltem ex genere suo. S. Chrysostomus hom. 6. in 1. ad Timot. *in morali*, eandem vult esse rationem amarulentiæ verborum. [Nihil (inquit,) amarum, nihil durum ea lingua proferat, quæ diuinis rebus assueta est. Nihil ex illo ore prodeat crudele, quod dominico corpore sæpiùs saginatur.]

Communio etiam præterita, frænum peccati.

24. In summa, omnium peccatorum amuletum validissimum esse communionem corporis Christi, dum qui communinicauit, recogitat quibus dignus factus sit, quid contrectarit, & intra se condiderit, S. Augustinus. egregiè

egregiè admonuit conc. 1. in Psalm. 32. & serm. 8. de Diuers. cap. 3. Quin etiam Guitmundus lib. 1. contra Berengarium *fr. rè initio*, describens Diaboli consilia in dementatione Berengarij; cùm alia ad certa flagitia in orbem inducenda peruersè tradita ab eo doceret, tum nominatim disseminatam hæresim de Christi præsentia non nisi imaginaria; [vt ablata veritate Dominici corporis, peccare volentes, nulla reuerentia, nullus metus percipiendæ sacræ communionis, ab aliquo scelere reuocaret.] Agnoscit apertè Guitmundus, hoc esse frænum validissimum aduersùs quæcunque peccata, recogitare se communicasse, & participasse verum Christi Domini corpus; quandoquidem inficiationem veræ Christi sub speciebus præsentiæ, pertinere putat ad eluuionem omnium scelerum inducendam, homine non reuerente seipsum, ob contactum corporis Christi; si non nisi imaginatium corpus abs se contactum & haustum, impiè persuadeatur.

Recogitandum itaque cuiuis est, pretium suum quod percepit communicando, vt ea cogitatione auocetur à vitiis. Omnium corporis membrorum sanctitudinem, & abstinentiam admotionis eorum ad quiduis illicitum, insigi oportere ex recordatione perceptæ Eucharistiæ, varij Patres inculcant. Manus quibus cauis olim immittebatur diuina bostia, nudis quoad mares, Dominicali opertis quoad mulieres post exceptum tam diuinum munus à contrectatione aleatum mundas seruari oportere grauissimè contestatur Cyprianus (aut quisquis alius) Tract. de aleatoribus numer. 19. Quid illud est (inquit) fideles vt manus quæ iam ab iniuriis humanis expiata est, & ad sacrificium dominicum admissa, & quod ad salutem totius hominis pertinet dignatione suscipit, quæ ad laudem Domini in oraculo exurgit, quæ signum Crucis per quod nos tuemur, frontibus imprimit, ipsa quæ diuina Sacramenta consummat, quid est inquam, vt iterum laqueis Diaboli vnde exuta est implicetur? Non assentior Pamelio qui mauult, hæc de manibus Sacerdotum dici. Sed diffundenda est oratio ad quosvis fideles quos in actu signato alloquitur: pertinere autem potiùs ad fideles non Sacerdotes, liquere videtur ex *susceptione Dominici corporis, qua consummantur Sacramenta.* Sacerdotes enim non suscipiebant à sacrificante diuinum munus in manibus, sed per manus attrectabant & ori suo inferebant, cæteris verò immittebatur in manus, domum asportandum si videretur; vsque ad Concilium Remense apud Iuonem & Gratianum de Consect. dist. 2. cap. *peruenit.* Idem sanxit Concilium Cæsaraugustanum, cuius Can. 3. anathematizantur qui acceptam Eucharistiæ gratiam in Ecclesia non consumeret. Memorat eum vsum suscipiendi manibus Eucharistiam ad tunc communicandum vel exportandam aliò si lubeset S. Cyprianus l. de lapsis, aliquoties (vt ibi notat Pamelius num. 81. & 89.) nec non S. Cornelius Epistola ad Fabium Antiochenum de Nouatiano adigente communican-

ies ad iurandum per ea quæ gestabant manibus. Item Dionysius Alexandrinus Epistola ad Xistum Pontificem repræsentata ab Eusebio atque Nicephoro. Præterea Clemens Alexandrinus 1. Strom. & Ambrosius Orat. ad Theodosium ingressu templi arcitum exhibita à Theodoreto, ac denique Hieronymus Epistola ad Theophilum contra Ioannem Hierosolymitanum. En igitur vndè nior manuum ob susceptam Eucharistiam commendatur à Patribus. *Monita Communicantibus.*

Indidem cæterorum corporis nostri membrorum auocationem ab omni vsu malo infigit his verbis S. Theodorus Studita catech. 46. [Mansuetè degite (inquit) pacem amplexi cum omnibus, & sanctimoniam sine qua Deum contuebitur nullus, maximè reuerriti Dominicum corpus atque sanguinem quo sumus potiti. Quamobrem ne qui animus imbutus est donis sine macula, imbuitor tumultibus, infamia, fœdis desideriis. Néve os immortali hausto fonte, sordidos sermones ac cloacas inanes edito; Néve oculi augusto sanguine piati effectum cernunto, & aspectus meretricios figunto. Néve manus sacris contractis opibus, quæ nefas sit attrectanto. Quinimmo cuncta membra perinde ac Christi membra custodiantor atque seruantor.] Præiuerat Chrysostomus homil. Catech. ad Baptizandos, vbi præfatus Christum omnia nobis factum esse, subdit. [sacrificij magnitudinem cogitans, orna corporis tui membra: Cogita quid manu capias, ipsam ab omni auaritia & rapina liberam conserua. Reputa quid non tantùm manu capias, verùm & ori admoueas, & linguam custodi à contumeliosis mundam & turpibus verbis, blasphemia, periurio, & aliis huiuscemodi omnibus. Etenim perniciosum est tam tremendis ministrantem mysteriis linguam, & sanguine tali purpuratam, & factam aureum gladium, ad conuitia, & contumelias, & scurrilitates transferre. Reuerere eam bonore quo Dominus, ipsam honorauit, nec ad peccati vsum ipsam deducas, Sed rursum animaduertens, quod post manum & linguam, cor suscipit horrendum illud mysterium; ne vnquam in proximum fumas dolum. Sed mentem tuam ab omni malitia mundam conserua. Sic & oculos & aures munire poteris. Quomodo enim non est absurdum, post mysticam illam vocem à cœlis delatam, à Cherubin dico, meretriciis cantibus & fractis melodiis aures inquinare? Quomodò verò non extrema pœna dignum est, oculis quibus arcana vides & horrenda mysteria, his meretrices spectare, & menti adulterium exponere?]

Est itaque Eucharistia iam percepta (vt præmittebam) retinaculum auocans à membrorū quorumvis nostrorum contaminationes sed nominatim à fœdatione per peccatum in corpus ipsum hoc est à carnali turpitudine iuxta S. Augustini monitum lib. de decem chordis cap. 10. in forti adhortatione iuuenum ad sanctimoniam corporum. Qui verò accepti in diuina mensa beneficij immemores, rursus post communionem filiquas porcorum degustant, mittunt in suauissimam Christi escam, fel. Quod à Psalte vniuersè dictum

Sect. VI. Caput III.

D. Augustinus conc. 2. in Psalm. 68. restringit ad inferentes scissuram Ecclesiæ, & scandalo eam scindentes. [Non ipsum inquit de Iudæis Christum vino cum felle mixto potarunt, quod dederunt, esca erat. Potus enim erat; sed in escam dederunt. Quid? Iam Dominus escam acceperat, & in ipsam iniectum est fel. Acceperat autem ipse escam suauem, quando Pascha manducauit cum discipulis suis. Ibi Sacramentum sui corporis demonstrauit. In hanc escam tam suauem, tam dulcem vnitatis Christi quam commendauit Apostolus, dicens *quia vnus panis, vnum corpus multi sumus*; In hanc escam suauem, quis est qui dat fel, nisi contradictores Euangelij, tanquam illi persecutores Christi? Minùs enim peccauerunt Iudæi crucifigentes in terra ambulantem, quàm qui contemnunt in cœlo sedentem. Quod ergo fecerunt Iudæi, vt in escam quam iam acceperat, darent bibendum amarum illum potum, hoc faciunt qui malè viuendo, scandalum inferunt Ecclesiæ.] Idem proportione seruata, de omnibus quomodocunque peccantibus post perceptum Christi corpus, asseri potest. Dulcedinem namque exquisitissimam, admistione absynthij inficiunt, & suauitatem perceptam exterminant.

Labes adeuntium theatra, post communionem.

25. Tales nominatim sunt, qui post diuinam Eucharistiam perceptam, adeunt theatra. Sunt sanè theatra, [Causa impudicitiæ, adulteriorum & falsi testimonij periurijque & blasphemiæ, & omnium denique quæ sunt prohibita & Deo minimè placent.] Dedi verba quibus S. Auxentius Abbas 14. Febru. quouis tempore ab eis dehortabatur. Quanto magis mox à communione? S. Chrysostomus potenter id vrget hom. 3. de Dauide *initio.* Præfatus enim quanta lasciuiæ incentiua per omnes sensus influant in spectaculis, hortatúsque ad eius cœni detersionem per Confessionem & pœnitentiam, subdit. [Neque enim hîc mediocriter à nobis delinquitur. Id quod vel ab exemplis, euiuis perspicuè videre licet. Nam si famulus in arculam vbi herilia vestimenta pretiosa aureáque recondita sunt seruilem tunicam sordibus ac multis pediculis refertam imponat, age dic mihi, num eam contumeliam æquo animo ferres? Quid autem, si quis in vasculum aureum in in quo semper vnguenta seruari consueuerint, stercus ac cœnum infundat, an non & plagas infligeres ei qui scelus hoc commisisset? Et post hæc, seruiorum & vasorum, vestium ac vnguentorum tanta cura sollicitabimur, animam verò nostram omnibus istis viliorem esse putabimus, atque vbi Spiritus infusum est vnguentum, eò Diabolicas pompas immittemus? Eò fabulas Satanæ, eò cantilenas meretriciæ; turpitudinis plenas? Agedum dic mihi, quo animo ista feret Deus? Atqui non tantum est discrimen inter vnguentum & cœnum, inter vestes heriles & seruiles, quantum est inter Spiritus gratiam & istam peruersam actionem. Non metuis, non expauescis, dum oculis quibus illic lectum qui est in orchoestra spectas, vbi detestandæ adulterij fabulæ peraguntur, iisdem hanc sacram mensam intueris, vbi tremenda peraguntur mysteria? Dum iisdem auribus audis, & scortum obscœnè loquens, & Prophetam Apostolúmque ad arcana scripturæ introducentem? Dum eodem corde & lethalia sumis venena, & hanc hostiam sanctam & tremendam.] Nomine *gratia Spiritus*, vt antecedentia & consequentia docent, designat S. Chrysostomus Eucharistiam, vt notatum est. V. *Gratia.*

Idem homilia 7. in Matth. contentione facta Magorum qui Christi cunabula tanto labore viserunt, & Christianorum qui spiritale præsepe in quo Christus iacet, sacrum inquam altare desides adeunt, subdit de adeuntibus theatra post communionem. [Et Barbari quidem illi prinsquàm Christum viderent, tam longam exuperauerunt viam: Tu verò ne videndo quidem, illos probaris imitari. Nam & cum eum videris, ita eum relinquis, vt post illum curras ad theatra, & mimum potiùs & videre & audire desideres. Atque vt eadem rursus attingam, Christum quidem in spiritali situm præsepio derelinquis; properas verò iacentem in scena spectare meretricem. Hoc autem quibus tandem putamus dignum esse supplicijs? Responde obsecro si secum te quispiam introducere polliceretur ad Regem, & ostenderet tibi illum vndique coruscantem, atque inter varios pompæ suæ ornatus sedentem, putásne theatrale spectaculum aulicæ præponeres dignitati, cum certè hinc ne aliquod quidem tibi commodum quæreretur? At verò ex hac spiritualium fons emanat bonorum & hanc tu statim relinquens vertis ad theatrum, vt natantes fœminas, & sexum illum publicis oculis intuearis expositum; Vt inquam istud aspicias sedentem iuxta donorum cœlestium fontem, Christum relinquis. Nam & modò super fontem sedet; non vnam Samaritanam, sed vniuersam alloquens Ecclesiam. Vereor autem ne in me quoque, Samaritanæ tantùm loquatur. Nam & nunc ei nullus assistit, nisi hi qui solis assunt forte corporibus: alij verò ne ipsis quidem profectò corporibus. Tu tamen hinc nequaquam recedas, sed potiùs permane, potumque à nobis pete; non vtrique aquæ poculum, sed sanctificationis hausurus. Sanctis enim Christus sancta distribuit. Non enim aquam de hoc nobis fonte largitur, sed sanguinem viuum: qui quanquam ad mortis Dominicæ, testimonium sumitur, nobis tamen causa fit vitæ. Tu verò relinquis huius sanguinis fontem, calicémque reuerendum, & ad Diabolicum illum locum festinus accurris, vt scilicet spectes meretricem natantem, & naufragium animi repente patiaris. Aqua quippe illa, pelagus quodam est immane luxutiæ, quo non corpora submerguntur, sed naufragium infertur animabus. Nam illa quidem in medijs aquis nuda ludit natatu; tu verò de sublimi spectans gradu, in libidinis profunda demergeris.] Hæc & alia Chrysostomus ibi in illud (vt vocat) *flammeum pelagus*, quod multo nocentius

nocentius eſſe docet diluuio Noëtico & ſubuerſione Ægyptiorum in aquis maris Rubri cum Pharaone. Hæc enim corporibus, illud etiam animabus infert exitium. In eandem indignitatem adeuntium theatra poſt communionem, videndus idem Chryſoſtomus, Catechesi ad illuminandos. Poteſt eodem referri quod S.Theodorus Siceota valdè reprehendebat adiri lauacra poſt communionem.

Item vacantium comeſſationibus.

26. Tales præterea eſſe, qui poſt communionem diffluunt luxu, & vacant comeſſationibus, idem S.Chryſoſtomus egregiè confirmat conclamans in hanc fœditatem homil. 27. in 1.Cor. his præter cætera. [Hic quidem cum pauperibus ad ſacram hanc menſam accedimus. Cum autem egredimur, ne eos quidem vidiſſe videmur; ſed inebriamur, & eos negligimus qui eſuriunt, quorum Corinthij tunc accuſabantur. Et quando hoc fit (inquit?) ſemper quidem, ſed maximè in ſolemnitatibus, quando minimè faciendum eſſet. Etenim tunc poſt communicationem, ſtatim ſubit ebrietas, & pauperum contemptus: & cum ſanguinem acceperis, cum ieiunij tempus & ſobrietatis, comeſſaris & inebriaris. Et ſi quid boni in prandio comederis, abſtines: & caues, ne alio malo cibo priùs ſumptum corrumpatur; Spiritum poſteaquam acceperis, Satanicas ſuperinducis delicias? Conſidera cum ſacras illas cœnas Apoſtoli acceperant, quid tum faciebant? Nónne in preces conuertebantur & hymnos? Nónne in ſanctas vigilias? Nónne in longam illam doctrinam, & multæ plenam Philoſophiæ? Magna enim & admirabilia tunc eis narrabat, & annunciabat IESVS, cum Iudas diſcederet, vocatum qui eum erant crucifixuri. Non audiſti quomodò tria millia ſimul communicantes, ſemper vehementiores erant in orationibus & doctrina, non in ebrietatibus & comeſſationibus? Tu autem priuſquàm accipias ieiunas, vt aliquo modo dignus communicatione videaris: Cum autem acceperis, & oporteret in continentia perſeuerare, omnia perdis. Quanquam æquum eſt, ante & poſt communicationem ieiunare: Oportet enim vtroque tempore continentem eſſe, ſed maximè poſt acceptum Spiritum: Ante, vt dignus fiat accipiendi: poſtmodùm, vt non indignus videaris qui acceperis. Quid igitur? Ieiunare oportet poſt eius acceptionem? Non dico hoc, neque cogo, licet bonum ſit; tamen non compello; ſed admoneo, ne in deliciis viuas ad ſaturitatem. Quod ſi nunquam in deliciis viuendum eſt, & hoc Paulus manifeſtauit cum dixit, *quod quæ in deliciis eſt, viuens mortua eſt*, longè magis tunc moritur. Nam ſi mulieri deliciæ mors eſt, multo magis poſt myſteriorum communicationem. Tu autem cum panem vitæ accipias, opus mortis exequeris, neque horreſcis? An ignoras, quot ex deliciis mala proueniunt, riſus intempeſtiuus, verba immodeſta & plena ſcurrilitas infructuoſa, & alia quæ ne dicenda quidem ſunt: Et hoc facis, cum ad Chriſti menſam diſcubueris, in die illa qua carnem eius, lingua attingere dignatus es? Ne igitur hæc fiant, dexteram tuam, linguam, labia, conſidera, quo pacto veſtibulum Chriſto facta ſunt, vt ingrediatur. Conſidera quo tempore accedis; & cum ſenſibilem menſam apponas, ad illam menſam, ad cœnam dominicam, ad diſcipulorum vigiliam in illa ſancta nocte, animum dirige. Nam ſi diligenter præterita inquiremus, præſentia nox ſunt potius. Vigilemus igitur cum Domino, compungamur cum diſcipulis. Orationum tempus eſt non ebrietatis, & quidē ſemper, maximè autem in ſolemnitatibus ſolemnitas enim propterea inſtituta eſt, nō vt turpiter viuamus, neque vt peccatis abundemus, ſed vt peccata præſentia tollamus.] Rurſus non ita multo poſt. [Chriſtum nutriamus, debemus ei bibere, induamus: Hæc illâ, digna ſunt menſa. Audiſti hymnos ſacros, vidiſti nuptias ſpirituales, in regia menſa diſcubuiſti, impletus es Spiritu ſancto, ſimul cum Cherubin in choreis fuiſti, ſocius factus es ſupernis poteſtatibus: Noli tantam lætitiam abijcere, noli theſaurum effundere, noli te ebrietati dedere, quæ anxietatis mater eſt, Diaboli lætitia, innumera pariens mala. Hinc enim morti ſimilis ſomnus, & grauedo capitis; hinc morbi, & obliuio, & mortis imago. Præterea ne amico quidem velles ebrius, obuiam fieri. Cum autem Chriſtum intùs habeas audes vini quæſo tantum ingurgitare?]

Monita Communicantibus.

Sta etiam immiſericordium, nec ſatagentium pro omni ſanctitate.

27. Tales præterea immiſericordes, qui paſti Agno lupis ſunt crudeliores, ac ſæuiores leonibus, nec miſerentur pauperum cum fame colluctantium. Hoc exagitat idem S.Chryſoſtomus dicta homil. 27. in 1. Cor. his præter cætera. [Si non dediſſe pauperibus, à cœlorum regno hominem eijcit, etiamſi Virgo ſit, (vel potiùs non larga manu dare, ſiquidem Virgines illæ oleum habebant, ſed non abundátiùs,) intellige quantum mali ſit, tanta abſurda operari. Quænā, inquis abſurda, quid dicis, quæ abſurda? Tantæ menſæ particeps fuiſti, & cum omnium manſuetiſſimus eſſe & Angelis par deberes, omnium crudeliſſimus factus es. Sanguinem guſtaſti Dominicum, neque ſic fratrem tuum agnoſcis? Et quanam dignus es venia? Atqui ſi eum ante ignorabas, menſæ tamen gratia, eum te cognoſcere oportebat. Nunc autem, & ipſam inhonoras menſam, qui cum eius particeps eſſe dignus habitus ſis, tuo illum cibo indignum arbitraris. Non audiſti, qua pœna affectus ſit qui centum denarios petijt, quomodò latam ſententiam irritam fecit? Ignoras qui ſis qui fueris? Non cognoſcis teipſum, quod hoc paupere pecuniis, longè pauperior es beneficiis, cum innumerorum plenus ſis peccatorum? Veruntamen his omnibus te liberauit Deus, & tali te menſa dignum effecit: Tu autem neque ſic humaniorem te exhibuiſti. Igitur nihil aliud relinquitur, quàm vt tortoribus tradaris.] Ad eandem mentem Gregorius Nazianzenus Orat. in S. Baptiſma, admonet immiſericordem erga egenos, vt confundatur, Lazarum quempiam habens ante fores ſuas ia-

Sect. VI. Cap. III.

cenem; confundatur inquam recordatus diuinæ mensæ, & panis sacri, quo in ea pastus, ac calicis quo in ea potatus est.

28. Quotquot denique non omni se sanctimoniæ post communionem addicunt, ad eandem mittentium escam in Christi fel, feriem pertinent, Id est, exterminant suauitatem perceptam. Et hoc quoque Chrysostomum aduoco ex homil. 17. in ad Hebræos; vbi præfatus quantam sanctitatem deposcat à fidelibus communio, & quanta supplicia maneant, his qui beneficiis vitam admensi non fuerint, rationem subiicit [Sicut enim nutrimentum si in eum qui prauis cibis corruptus est, incidat, omnia perdit & & corrupit, & efficitur occasio morbi: sic etiam ista quæ ad hæc terribilia pertinent Sacramenta. Fruetis mensâ spiritali, mensa regali, & iterum polluis cœno os tuum? Petvngis vnguento pretioso, & iterum fœtoribus illud imples? Dic mihi rogo, cum demum exacto anno, reuoluto tempore communices, quadraginta dies putas tibi sufficere ad mundationem peccatorum totius temporis, & iterum septimana transeunte, tradis teipsum sordibus primis? Dic enim mihi, si saluus factus quadraginta diebus ab ægritudine longa, iterum te illis morbificis cibis tradas, nonne & ptimum laborem perdis? Stephanus Cantuar. in Allegoriis Tilmanni ad cap. 4. Genes. talem communicantem, & post communionem, tegredientem ad priora, affatur verbis illis, *vbi est Abel frater tuus?*

Ad eandem mentem S. Cyrillus lib. 2. Glaphyr. in Exod cap. *De hostia Agni*, cum tractat, secundùm sensum præcepti de assumendo habitu viatorio inter comedendum Agnum, addit, [Non delicatum neque dissolutum videri vult eum qui iam per Christum est sanctificatus, sed lex eum tali induit habitu qui viatoribus conuenit. Hæc nimirum duo studiosè insinuans; nempe quod aut iste quæ sunt in typo aut vmbra posita, tandem ad veritatem contendere, & istam quæ in mundo est abominabilem voluptatem prætergere. Continuò autem causam adducit, quare oporteat Christianum qui iam à nobis descriptus est, talem videri, *Phase* (inquiens.) *Domini est*, hoc est *transitus*. Transimus enim à vita mundana in conuersationem Deo acceptam. Statim verò, quem, & quantum fructum hinc percepturi sint manifestè ob oculos ponit, dum annuntiat eis, se omne primogenitum in terra Ægypti percussurum esse; at sanguinem iis qui comederint Agnum, fore in signum quod sint sub eius protectione, ne pereant quando percusserit terram Ægypti. Nam Deus de incredulis & inobedientibus, sanctificationisque Christi exortibus, supplicium sumit. Cognoscit autem solos, atrique cura dignatur eos qui vncti sunt sanguine veri Agni, neque finit sanctificatos vnà cum impiis interire, aut potiùs singulari sua benignitate eos fouet. At verò, post totos septem dies panibus infermentatis vesci iubet eos qui sacrum Agnum manducant, quo vt mihi videtur, persuadet sanctificatis in Christo, vt suam ipsorum animam pascant concupiscentiis purissimis, maximéque ab omni prauitate seiunctis.]

Supplicia segniter vtentium communione.

29. E contrario autem non difficile intellectu est, quæ sint horrenda supplicia eorum qui sanctificationum Christi exortes abeunt, vt ait ibi S Cyrillus: qui nimirum vel indignè communicarunt, vel in susceptam per sacram escam sanctitate non perseuerarunt, redeuntes ad porcorum siliquas. Itaque omni studio satagendum est fidelibus, vt memores magnorum & pretiosorum munerum, quæ de altari accipiunt, vitam deineeps exigant eo cibo dignam; & Deo pasti, eiusque rigati sanguine, vitam viuant diuinam, cœlestibus escis congruentem; alioqui duplex iudicium accipient: & quod malè ac præter fas, vitam exegerint, & quod post tantam Dei largitatem ingrati apparuerint. Id verò non iis duntaxat qui latas sæculi vias percurrunt, sed & personis per angustam semitam tendentibus & religiosam vitam profitentibus, timendum esse denunciat Guerricus Abbas serm. 1. de Pentec. Nam hi quoque, tametsi assiduè pascantur de mensa Christi, (ac vt Guerricus ibi loquitur,) iugiter versentur inter fercula vitæ: plerumque tamen quasi pascua vitæ percepta fastidiant, conuertuntur ad pascua lethalia & venenata. Quare grauiter æquè ac sapienter admonet Guerricus [Videant quæso ipsi, ne fortè inimicus homo, qui super bonum semen Patrisfamilias lolium suum superseminare consueuit, post illam suauem escam Christi, felle suo fauces eorum vexerit, & per hoc non modò desiderium, sed & memoriā prioris gustus aboleuerit. Enimuerò statim denunciat Apostolus his qui eiusmodi sunt, *Non potestis calicem Domini bibere, & calicem Dæmoniorum; non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ Dæmoniorum.* An non tibi videtur, non modò potatus sed & inebriatus calice dæmoniorum qui libidinis, iræ, impatientię, aut similium raptatur furore passionum? Ego (vt loquar de his quæ iam magis in vsu quàm in crimine sunt,) puto quod & ille mensæ Dæmoniorum particeps sit, & pascens eos pascatur ab eis, cuius os abundat malitia, & lingua concinnat dolos; qui sedens aduersus fratrem suum loquitur, & aduersus filium Matris suæ ponit scandalum: qui etiamsi non detrahit, detrahentem libenter audit; qui scurrilitate stultiloquij, cachinnantes dissoluit. Videat ergo qui eiusmodi est, an dignum sit, vt volutatus velut in cruore immolatitio & sordibus dæmonum, mox admittatur ad mensam Christi & Angelorum.] Frequentans scilicet more religiosorum, sacram hanc escam, homo adeò immemor gratiæ paulo ante perceptæ, cum cibatus est pane vitæ, & potatus calice salutaris. S. Bernard. serm. 3. in Psal. 90. negat quē ita se gerunt communicare; nimirum fructuosè, & iuxta Christi mentem, ita vt fructus si fortè perceptus est, stabilis ac diuturnus permaneat: cum tamen fructus communionis (quantum est ex ea) protogetur in vitam æternam. [Quid autem est, (inquit S. Bernardus,) manducare eius carnem & bibere sanguinem, nisi communicare passionibus eius & eam conuersationem imitari, quam gessit in carne? Vnde & hoc designat illibatum illud altaris Sacramentum,

cramentum, vbi Dominicum corpus accepimus; vt sicut videtur illa panis forma in nos intrare, sic nouerimus per eum quam in terris habuit conuersationem, ipsum intrare in nos, ad habitandum per fidem in cordibus nostris.] Si igitur non sic intret, nec conuersatio communicantis religiosi fit deinceps Christo conformis, excidit ea communicatio sui nominis plenitudine.

Christus in Eucharistia, mors est malis, vita bonis.

30. Clausulam congruentiorem, huic ad communicantes commonitorio adbibere non possum, quàm si contester, perceptionem sanctissimi Christi corporis, vt bonis ac benè percipientibus, & pro accepta gratia cautis ac prouidis, ad omne bonum; sic malè bonum accipientibus, vel acceptum irreuerenter habentibus, ad exitum certum mortémque vsurpari. [Facit enim hoc corpus & sanguis, (inquit Paschasius in calce Epistolæ ad Frudegardum, quod ipsum fecisse Christū in cruce legimus, dum vni eorum qui erant cum eo in patibulo, confitenti, Paradisi præstitit regnum: alteri verò scilicet blasphemanti, mortis iudicium determinauit.] Nec dissimiliter credimus Bernardus serm. de Dignit. Sacerdot. [Sanè in mensa vna, in cœna Domini, de vno pane consecrato, Petrus & Iudas accepit: bonus in vitam, pessimus in pœnam. Bonus in beneficium, pessimus in restimonium. Bonos in salutē, pessimus in mortem. Quod totum vsque adhuc in Ecclesia completur in Sacramēto altaris: bonis quidem in bonum sumentibus, canibus verò & immundis, non sic. Canes sunt qui irreuerenter accedunt, & ideò iudicati abscedunt. Qui enim secundùm carnem viuunt, & post carnalia euagantur, catena vitiorum compediti cum Iuda proditore venenum accipiunt, spiritualis suspendij laqueum incurrunt, grauissimè damnandi tum pro multiplici reatu, tum pro Sacramenti contemptu, quod reuera accipiunt, sed essentia, non salubri efficacia. An non discernet inter glebas, qui discernit & inter stellas? Examinabit certè argentum, qui ipsum quoque aurum probauit & reprobauit. Ecce audistis fructum & expauistis (vt credo,) ad perditionem malorum.]

31. Insigniter in hoc argomento exspatiatus est Philo Carpathius Cant. 7. ad illud. *Guttur tuum vt vinum bonum, proueniens fratri meo in rectitudinem.* Ibi præfatus, per guttur qui Christus est, cœlestes epulas earúmque saporem degustari, subdit. [Has igitur spirituales escas, & salutares, corporis scilicet ac sanguinis Iesu Christi gustans Ecclesia, & quæque fidelis anima, guttur habet vt vinum bonum. Hoc enim vinum suaue potum, dolores omnes animi sedat atque componit, ebrietatem omnem rerum caducarum tollit, cor exhilarat atque confirmat, omnésque morbos facillimè sanat ac curat, estque æternæ vitæ salutaris vnda, fons & origo in remissionem peccatorum benignissimè effusus ac datus, ab omni scelerum sorde & grauitate lauans, dicente Domino, *Accepite & bibite: hic est sanguis meus qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum.* Estque admirabile, quod *proueniens fratri meo in rectitudinem*, dicit, vt ostenderet solis rectis corde hanc lætissimam escam, cœlestem panem, substantialemque, & salutarem potum esse datum: quod ille idem cœlestium arcanorum haustor, explicat cum dicit, *lux orta est iusto, & rectis corde lætitia.* Et Paulus sanctissimus Apostolus, non temerè ad hoc diuinissimum conuiuium accedendum esse admonet, dicens: *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat.* O rem miram! O rem tremendam! Hæc quæso diligenter, mecum Sacerdotes, attendite: Hæc fratres animaduertite, hæc timete, semper & cauete periculum. Ea est enim rerum diuinarum humanarúmque natura, vt quæ pro sua dignitate & excellentia, optima esse debent ac summa, eadem mutato ordine, pessima fiant atque infima. Scio non vos latere, quid hæc sibi velint. Noui vos in Dei seruitio iamdiu versatos esse atque pollere. Licet videre, quosdam ex hoc sacratissimo conuiuio fieri quotidie prauiores, & quod sine graui dolore commemorare non possum, ob id solùm ad gehennam properare misertimos, quod tale ac tantùm, tamque ineffabile ac cœleste conuiuium, Angelorum choris optabile, immundo corde atque sordidato, audacter accedere, & insolentissimè deuorare præsumunt. Sed hæc alibi pluribus deploranda. Studeat igitur quisque Christianorum se benè dirigere in Dominum, eidemque recto animo & voluntate perfecta seruire: iique præcipuè hoc faciant, quibus, quibus ex sacris Ordinibus datum est; & sibi rectè sumere, & cæteris ministrare sanctissimè. Sic enim & cogitationum labiis, & dentibus meditationum, cœlestia hæc esca, & mensa salutaris benè discumbentibus, diuinam refectionem est allatura; nostra verò indignè sumentibus sempiternam famem ac mortem. Sed si sapimus, annitemur per hunc verum panem, Christo Iesv honestate vitæ & morum integritate semper adhærere, vt de nobis quoque fiat, quod de electis narrare sequitur. Ait enim; *Ego Fratri meo, & in me conuersio ipsius. Mihi adhærere Deo bonum est* (ait ille,) *ponere in Domino spem meam. Ego Fratri meo, & in me conuersio illius.* Hæc est, ego seruiam nunc Filio Dei, & ipse affatim me remunerabitur cum in secūdo illo aduentu cœlitus descenderit Iudex sessurus omnium atque discussor.]

Monita Communicantibus.

Quis sapiens & intelliget ista? Intelligens & sciet hæc, lubet enim Oseæ verba cap. 14. vsurpare, qui insignem de vsu diuinæ Eucharistiæ prænunciationem, obsignat hac clausula: & ruinam ex victu per triticum, & memoriale sicut vinum Libani, denunciat malè vsurpantibus, cumulum verò cœlestium donorum, ritè ac conuenienter vtentibus. Sapientiam hanc & intelligentiam non aliunde meliùs ac affluentius captare liceat, quàm ex frequenti vsu panis huius, vitæ & intellectus: Nec non ex homili ad eum apprecatione, vt spiritalem nobis gustum & diuinam suimet sapiditatem indat: Hæc verò assequemur, si Christo facti concorporales in modum spiritus hîc constituto, efficiamur ipsi quoque Spiritus, in carne non secundùm carnem

Sectio VI. Cap. III.

carnem ambulantes qui eſt diuinæ Euchariſtiæ effectus omnino eximius; quandoquidem ſicut qui adhæret carni morbidæ, euadit vna caro, ita qui Deo & ſanctiſſimæ eius carni in ſpiritualium veluti cenſum tranſcriptæ, ſociatur, vnus fiat Spiritus neceſſe eſt. Votum pium Sceprei, pij ſcriptoris, in hanc rem, meum eſto.

Chriſti, ſancta caro, ſummi caro plena ſtuporis,
Plena voluptatis, plena timoris aue.
Cuncta Palaſtina ceſſant libamina gentis,
Vnica pro multis hoſtia ſacra manet.
Te rex Melchiſedech, te victima Paſchatis Agnus;
Te cibus Eliæ; Mannáque dulce refert.
Rex conuiua, ſedes, te das, te porrigis ipſum:
Vnum mille ſimul corpora corpus alis.
Sumeris, & ſumptus rurſum ſine fine reſumi
Nec tamen abſumi, diminuiue potes
O ſacra quæ vitam præſtas, mortemque repellis,
Erigis è terris; & ſuper aſtra locas.
In carnem ſuſcepta caro, carnalia tolle
Omnia: paſce, foue, conſociaque Deo.



R. P. THEOPHI

THEOPHILI
RAYNAVDI,
E SOCIETATE IESV,
DE APPARITIONIBVS IN EVCHARISTIÆ SACRAMENTO,
DISSERTATIO,

Inædificata historiolæ, *Pauli* cognomento *Secundi*,

Cælesti Viso, in diuina Eucharistia, ad Christianam Fidem ex Fidei Persecutore conuersi.

Scriptore Epiphanio.



ILLVSTRISSIMO ET AMPLISSIMO DOMINO,

D. PHILIPPO DV VIVIER,

IN SVPREMA DELPHINATVS RATIONALIVM Curia Præſidi meritiſſimo.

THEOPHILVS RAYNAVDVS ex Societate Ieſu F.



EDDO Tibi tuum Epiphanium, VIR AMPLISSIME. Quem enim in fauiſſa eu a reperi theſaurum, neque aliis ex inuidia abſconſum, neque mihi ex auaritia vſurpatum volui. Ac ne illud quidem quod Magnus inter veſtros Iuris Antiſtites, ex Adriani Conſtitutione, inuenienti decerpendum adſcripſit, mihi reliquum volo. Theſaurum illibatum, ac ſi quid ex mea tenuitate accedere ad illum potuit, nonnulla ex parte auctiorem ac locupletiorem, tibi volens ac lubens tranſcribo.

HAVD iniuriâ theſaurum & cenſeo & appello, diuitias bonitatis & longanimitatis Dei, ac diuinam opulentiam quanta quanta eſt, jampridem clam penè omnibus fundo huic tuo atque fauiſſæ infoſſam. Et verò habent hîc malè conſtituti à veris diuitiis, qui prodigè ſubſtantiam ab Optimo Patre acceptam dilapidarunt, cujus exemplo ſarciant diſpendia, & immenſum exaugeant. Habent locupletes quos Dei benignitas & cœleſtis fauor præcipuus, non fluxarum opum euerſione prohibuit, vnde numinis erga ſe beneficentiam agnoſcant; & facultates largitore Deo dignas, vberrimè & affluentiſſimè cumulent. Habent omnes, quam demirentur atque ſuſpiciant confertiſſimam opum vim, quantam nullus vnquam in terris Regius theſaurus occuluit. Quid enim Auguſtiſſimis myſteriis, quæ ipſiuſmet veritatis oraculo BONVM Dei ac PVLCHRVM audiunt pretioſius? Quæve ruffa aut alba terræ minutalia, quæ piſcium lapidoſitates, vel ferarum puſtulæ atque verrucæ, quantumlibet in mortalium theſauris congeſtæ, præ his cœleſtium fodinarum

fructibus gemmísque lectissimis, non sordeant jaceántque? At horum omnium diues conditorium, fundo hoc tuo abditum premebatur.

QVOD verò jus in tantum thesaurum, tibi planè integrum; nulla decerpta parte volo, facit eruditio ac pietas tua, cui opus & eruditum & pium aliquantulo labore meo eruderatum, iure optimo transcribatur. Nam eruditionem quidem felicis ingenij ac sedulæ culturæ partum, prodit tua non juris modò dicundi, in ætatis flore, senilis peritia, sed & bonarum quarumcunque literarum, cum mitiorum tum seueriorum, adeò cumulata cognitio, vt quod in Vestratis Auiti laudibus positum est, *in te peritia omnigena, velut in diuersorio lucida domus, se inclusisse videatur.* Pietati verò, quam Iustitiæ, Virtutum Hespero, Magistri probatissimi succenturiant, attestatur constans tua recti voluntas, planè vt in litibus sapienter decidendis, præcludendis industriè, conficiendis, quàm celerrimè, sub quodam Sacerdotio, quod Rex Theodoricus flagitabat, seruias publico, Magnæ Themidi religiosissimè lites. Quare Tibi refunditor, quicquid id est, quod hoc eruditionis & pietatis tuæ pignore continetur. Præmiolum tamen quod ex Platonis lege sperare ex quantulacunque opera possum, beneuolentiæ tuæ jugem vsum, si non negas, gratus accipiam. VALE. 15. April. 1640.

REVEREN

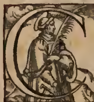


REVERENDISSIMO PATRI,

D.NICOLAO TITVLO S.CRVCIS

PRESBYTERO CARDINALI,

Petrus de Monte S. P. D.



CVM *superioribus mensibus*, Pater Colendissime, *Græcis literis operam auidissimè dare cœpissem, vtpotè quæ ad nostras, faciliorem atque clariorem aditum præstant, optarémque exercendi studio, aliquid in Latinum conuertere, oblatus est nobis Epiphanius, qui de nostræ Religionis dignitate scribens, Eucharistiæ admirabile atque saluberrimum Sacramentum, quàm maximè prædicat, laudat, & extollit, demum miraculi cujusdam historiam narrat. Opusculum autem hoc cum vertere instituissem, cui potissimùm inscribere debui, nisi Tibi, hoc est Christianissimo, & Religiosissimo Patri? Qua in re, sanctam illam humanitatem tuam supplex oro ac deprecor, vt non tam verborum elegantiam, quæ nulla est, quàm scribentis autoritatem, & rei de qua agitur dignitatem, pro tua sapientia animaduertas. Has autem primitias studiorum meorum, quas Tibi pro mea obseruantia dedicaui si, tuo grauissimo judicio probare dignatus fueris, magnum profectò currenti equo calcar adjicies, neque libellum ipsum, aliis quoque, communem facere erubescam. Nam à nemine reprehendi posse arbitrabor, quod abs Te probatum esse cognouero. Iam Epiphanium audias quæso; Gaudebis enim scio, legénsque latabere.*

PROLOGVS EPIPHANII.

1. CHRISTIANÆ Religionis veram, sanctam, puramque esse doctrinam, quàm plurima nobis documento sunt; quæ si rectè, si piè considerare voluerimus, intelligemus profectò, omnes alias Religiones, falsas, fictas, inanes, ac superstitiosas: hanc verò vnicam veritatis indagatricem, inuentricémque fuisse; reliquas quæ terrena, temporalia, atque fragilia sunt, suis obseruatoribus polliceri; hanc cœlestibus; æternis, ac incommutabilibus bonis, perpetua denique fœlicitate, cultores suos ornatissimè decorare. Verum ad huius nostræ Religionis veritatem pertingere cupienti, pernecessarium est, animam vitiis exuere, vestire virtutibus; & sanctè, iustè, atque innocenter vitam ducere. Sicut enim lingua febrium ardoribus præpedita vini dulcedinem gustare non potest; aut oculus malis humoribus occupatus claritatem luminis nequit intueri; sic animus peccatorum tenebris offuscatus, & vitiorum mole oppressus, ad contemplanda diuina mysteria pertingere nullatenus potest. Propterea labia Isaiæ Prophetæ, calculo de altari sumpto mundantur, & sic ad prædicandum idoneus redditur.

2. Hinc factum esse existimamus, vt Religionis nostræ traditiones, plerísque deliramenta videantur, qui aditum vitiis patefecerint, virtutibus præcluserint. Stultam putant esse doctrinam, quæ arcet voluptates, cohibet illecebras, incontinentiam damnat, luxuriam prohibet, & sensus nostros ratione, virtute, ac sanctimonia, regendos esse testatur. Cum enim hominibus veritas diuino munere innotescat, & omnis veritas à Spiritu sancto sit; mali autem, & vitiis dediti, Spiritu sancti gratiam habere non possint, dicente Domino, ***Super quem requiescet Spiritus meus, nisi super humilem, & quietum, ac trementem verba mea***; quid mirum, si peccator indignus est, cui Religionis Christianæ sublimitas aperiatur? Nam qui se totum in cœno voluptatum mundanarum velut sus in luto inuoluerit, ac demerserit; quomodò poterit tam profundam veritatem, tam alta támque secreta mysteria speculari, quæ si plerumque minùs homines intelligunt: quàm vellent, non tam illorum profunditati, (quæ tamen maxima est) quàm nostræ infirmitati adscribendum est; quæ cum ex peccatis præcipuè proueniat, nos profectò reddit ad hanc sublimem veritatem considerandam infirmiores.

3. Quisquis igitur vult Christianæ Religionis dignitatem atque excellentiam apprimè intelligere, eiusque reconditos thesauros intueri, priùs studeat suam purgare conscientiam, latebras suæ animæ diligenter inquirens, si quid inuenerit, quod meritò Deum possit offendere, id procul abiiciat; séque mundum, ac purum receptaculum Deo præparet: quod cum fecerit, faciliùs hæc altissima contemplabitur. Et quanquam nos velut homines, simus peccatis obnoxij; ***Nemo enim*** (inquit Scriptura) ***gloriari potest, mundum se habere cor***: curauimus tamen quàm maximè, atque ad id omnem impendimus operam, vt in semita diuinorum mandatorum ambulantes, deuotam saltem, & humilem voluntatem Domino exhiberemus. Ac propterea de infinita ipsius bonitate, misericordiáque confisi; qui in se sperantium preces exaudit, & pro viribus benè agere conantes non despicit; aliquid de fidei nostræ excellentia scribere præsumpsimus; quo infideles (si fieri potest) erudiantur; eruditíque conuertantur; fideles verò fortiores robustioréſque efficiantur.

PARS PRIMA OPVSCVLI.

De Christiana Religionis dignitate.

4. Dignitatem itaque Christianæ Religionis, ex ipso primùm institutore, atque authore licet intueri. Ea namque cum ore diuino instituta sit, solumque Deum habeat Authorem; quid mirum, si omnes alias doctrinas, disciplinas, & religiones longè antecedit? Quod enim à digniori, sapientiori, atque excellentiori institutum est, illis quæ ab inferioribus constituta sunt, debet iure anteferri. Sic Regum scita, Ducum, atque Comitum sanctionibus præferuntur, & quæ à majoribus excellentioribusque Magistratibus præcipiuntur, veluti digniora, majori sunt obseruantia exequenda. Quid autem dignius? quid majus? quid excellentius? quàm

quàm professionis, summum illum, ac sapientissimum rerum omnium opificem Deum, habere Authorem.

5. Accedit huic rei amplior dignitas, quod non eam nobis Deus, per Angelos, nō per homines, nō per legatos aut nuncios, sed per propriū Filiū sibi coæternum, & consubstantialem, tradere dignatus est, quem ex sinu suo, misit in vterum Virginis, vt ex Spiritu sancto nascens homo; & inter homines conuersans, humano generi, maximorum, plurimorumque errorum tenebris circumfuso, hac veritatis saluberrima lege lata, mirificè subueniret. Quo quid potest esse præclarius? quid præstantius? Si quis Regum, ac Principum, Ciuitati, vel Populo sibi subiecto, munus aliquod magnum, atque vole mitteret, idque nemine poscente, ex sui animi liberalitate faceret, deberet id quidem propter mittentis amplitudinem excellēs iudicari. Quod si tantum splendoris, & ornamenti illi dono adderetur; vt qui illud deferret, Principis filius esset, & quidem primogenitus, quid tali munere dici posset dignius? quid majus? quid pretiosius? In hoc igitur longè excellentior est hæc nostra Religio, lege illa veteri quæ Hebræorum populo data est. Nam & si illa, vt hæc nostra, Deum Authorem habuerit: non tamen per Vnigenitum Dei filium hominibus tradita est: sed per Moysem primum; & alios deinde ab ipso Domino electos nuncios, ac Prophetas; qui cum puri homines essent, & communi infirmitatis humanæ legi subiecti, nullum ex eorum persona splendorem illi quam prædicabant doctrinæ afferre potuerunt.

6. Sed & vetus illa, vni tantùm populo, vni genti data est; hæc autem omnes omninò homines complectitur, omnibus prouidet, cunctis rectum iter veritatis ostendit; neminem excipit, nullam neque sexus, neque ætatis, neque conditionis differentiam faciens; sed omnes ad æternam beatitudinem, per virtutum semitam, benignè ac misericorditer inuitans. Cum enim omnes (vt inquit Apostolus) à veritate declinassent, & à cultu, & à cognitione veri Dei abstraxissent, morbusque iste omnes prorsus teneret obnoxios, omnibus necessaria fuit salutaris medicina. Homines namque, cum per peccatum à Dei contemplatione procul discessissent, neque posset mens nostra otio torpescere, ad considerationem terrenorum & corporalium se conuertit; sicque paulatim obliuione rerum diuinarum corporeis illecebris alligata, præsentia solummodò & corporalia intuens, existimare cœpit, nihil plus esse quàm intueretur: quinimò hæc humana & corporea, sola esse bona; oblitaque prorsus, se ad imaginem veri Dei constitutam, haud ampliùs in Deum ipsum à quo creata erat, se intuendo, aut speculando conuertit. Solis igitur sensibilibus circumsepta, ac vanis sæculi delinita illecebris, Deum in corporeis sensibus fingens, rebus mundanis, ac corporalibus, Dei nomem imposuit, atque ea sola colere cœpit, in quibus errore seducta, veram putauit esse fœlicitatem. Hinc Æthera, & aërem, quæque in eis sunt, elementa quoque & qualitates rerum corporalium, caliditatem scilicet, frigiditatem, humiditatem, & siccitatem, Deos appellauit; ac sic paulatim ex erroribus errores inueniens, hominum imagines partim viuentium, partim iam defunctorum, diuinis honoribus dignas esse iudicauit. Hinc simulachra, ac simulachrorum vani ac stultissimi cultus, ab hominum erroribus adinuenti, qui cum hominem quempiam plusquàm Deum diligerent, eum & viuentem & mortuum, colebant honorabant, venerabantur. Eique in signum præcipuæ dilectionis, diuina sacrificia exhibebant; erectúmque eius simulachrum pro Deo adorabant, dedicabant ædes, templa ædificabant, & vota velut Deo offerebant; crescentibus verò in dies illecebris, demersisque magis ac magis hominibus in cœno voluptatum, quod fieri necesse erat, postea quàm à veri Dei cognitione semetipsos alienauerant; hæc impietas quàm maximè aucta est, dicente Scriptura, *Cum venerit impius in profundum malorum, contemnit.* In tantum itaque lapsa est humana fatuitas, vt nedum homines, sed lapides, & ligna, & reptilia, tam aquatilia, quàm terrestria, nec non immanissima quædam bruta, sed & monstra quædam teterrima, ornatissima illa Dei appellatione, nominare non formidauerit.

7. Sed nec huc vsque stultorum perstitit audacia. Alij enim voluptatem ac libidinem, turpissima vitia consecrauerunt. Sicut apud Lybicos Cupidinem, & in Papho Venerem illam impudentissimam mulierem, veneratam esse, Poëtæ nobis tradiderunt. Hinc nefandi sacrificiorum ritus, hinc obscæni cultus, & ludi turpissimi, quibus humana stultitia, Deos suos placandos esse, edicto constituebat; quorum fœtorem, atque spurcitiam, & obscœnitatem, quicunque legerit, colere profectò, atque venerari veritatem debet, à qua homines recedentes in tantam deuenerunt amentiam, vt qui honores indigni bonis hominibus viderentur, eos veluti ex Religione, suis Diis pro magno sacrificio exhiberent. Longum profectò nimis esset, atque à nostro instituto prorsus alienum omnes illos errores recensere, in quos lapsi sunt homines, qui à veri Dei cognitione atque dilectione se auerterunt. *Cum enim ipse Deus* (testante Scriptura) *sit via, veritas, & vita*; quid mirum si hi qui à recta via aberrarunt, in varios anfractus errorésque deciderunt? Iter enim rectum, vnum est, à quo si quis deflexerit, necesse est, hunc etiam nolentem, magnis defatigari laboribus, & per deuia quæque vagantem multipliciter errare.

8. His tot tantisque errorum ac delictorum tenebris, quibus cæcum humanum genus detinebatur, tandem compassus miserator, ac misericors Dominus, eo tempore quo ipsius inscrutabilis disposuit sapientia, nobis tandem succurrere ac subuenire dignatus est, & vt eo dignior atque excellentior esset subuentionis modus, quo per digniorem mediatorem fieret, non Angelum, non hominem, (vt diximus) ad nos misit, vt his nos erroribus liberaret, sed Filium suum vnigenitum; quem vt nobiscum esset, nobiscum viueret, nobis loqueretur, & hanc sanctissimam legem, & doctrinam veritatis traderet, eamque verbo, & exemplo confirmaret; carne induit humana, in vtero virginali, vt sic nouus, & miraculosè ac præter naturæ ordinem natus homo, non homo tantùm, nec Deus tantùm, sed Deus & homo, nouam hanc miram, & quasi supernaturalem legem omni-

bus hominibus prædicaret,illuminaretque mortalium mentes, eosque doceret, vt relictis errorum tenebris, ac peccatorum illecebris, falsisque blandimentis; virtutes amplecterentur, deducerenturque ad veri Dei cognitionem; à quo & cuius causa, conditi essent: quem tandem cognitum, toto corde, tota mente diligerent, & sancto ac deuoto sacrificio honorarent; Et demum iugiter seruientes, ambulantésque in semitis mandatorum eius, ad æternam illam beatitudinem, cœlestiumque Spirituum consortium, dignissimè vocarentur; vbi secundùm Apostolum non per speculum in ænigmate, veluti in hoc sæculo, sed reuelata facie, diuinam illam maiestatem contemplabimur:in quo summam esse hominis fœlicitatem,immensamque voluptatem, nemo nisi maximè demens inficiabitur.

9. Hæc est huius nostræ Euangelicæ traditionis summa; in hoc tota ipsius vis pendet;ad hoc eius sunt tam præcepta quàm concilia instituta. Hic piissimi & clementissimi legislatoris nostri finis; hæc intentio. Hoc ipse à nobis per Vnigenitum suum, quem ad ferendam hanc legem misit, instanter monet, hortatur, postulat & requirit: vt qui creando cuncta ex nihilo, suam maximè omnipotentiam ostendit, sapientiam verò, creata tanto ordine regendo atque gubernando; nos tandem à peccatis, & erroribus, hoc mirabili modo liberando, infinitam suam clementiam atque misericordiam demonstraret. Nihil igitur hac nostra Christiana professione potest reperiri dignius, nihil præclarius, nihil fructuosius; siue legislatoris dignitatem, siue institutionum ipsarum, & traditionum sanctimoniam, siue æternæ fœlicitatis gloriam ad quam vocamur, diligenter animaduertere voluerimus.

PARS SECVNDA.

De Sacramentorum,præsertimque Eucharistiæ vtilitate, ad finem Religioni Christianæ, tam sanctæ, tamque præcellenti, propositum.

10. VT autem nihil quod ad salutem nostram pertinere posset, sapientissimus Legislator prætermitteret; sacratissima quædam Sacramenta instituit, nostræ fragilitatis remedia salubertima, quibus veluti quibusdam medicamentis, nostris posset infirmitatibus subuenire. Sicut enim non sufficit Medico,depulsa aduersa valetudine bonam inducere, nisi remedia quoque illa adhibeat, quibus & valetudo bona conseruetur, & si quando morbus inciderit, aduersùs illum debitis medicamentis prouideatur;sic summus ille,& omnipotẽs Deus,neque infinitæ sapientiæ suæ, neque saluti nostræ, abundè satisfactum esse existimauit, si non tantùm per gratiam suam, à vitiis ad virtutes, ab erroribus ad viam veritatis vocasset, nisi & remedia inuenisset, quibus veluti quibusdam adminiculis, hanc suam in nobis gratiam seruatemus: atque si quando illam pro fragilitate nostræ,& humanæ naturæ corruptela amitteremus, in nostra esset potestate, illam per hæc salutaria adiumenta recuperare. Ea autem sunt hæc; Baptismus, Pœnitentia, Confirmatio, Eucharistia, Matrimonium, Ordo, & Extrema vnctio. Horum tanta est vis, tanta potestas, vt si ritè, ac legitimè ministrentur, ab omni nos valeant, quamuis lethali vulnere, ac perniciosio morbo curare, & pulcherrimæ valetudini restituere.

11. Hæc autem omnia considéranti mihi,ac persæpè, piè, ac religiosè animo reuoluenti, nullum videtur maius,nullum mirabilius,quàm corporis & sanguinis Domini Sacramentum, quod *Eucharistiam* vocamus: cuius speculationi quoties intendo,toties mirum in modum obstupesco, atque præ tantæ rei suauitate,animam extra se ferri cognosco; quod cuicumque attentè consideranti, euenire posse non dubito.Quis enim non summè admiratur, cum audit, substantiam corruptibilem, panis & vini; in verum Domini nostri Iesu Christi corpus & sanguinem, Sacerdotis ministerio transmutari? Quis non maximè obstupescet, cum lectio illa Euangelica suis auribus intonat, *Nisi comederitis carnem filij hominis, & sanguinem eius biberitis,non habebitis vitam in nobis.*Et alibi,*Caro* (inquit)*mea verè est cibus & sanguis meus verè est potus; qui manducat meam carnem,& bibit meum sanguinem,in me manet,& ego in eo.*

12. Stupet profectò humanus animus,atque ad tales sermones totus contremiscit, tantæqué rei admiratione plerúmque extra se fertur;cumque tam mirabili Sacramenti cognitione, intellectus, profunditatem eorum quæ in eo latent, mysteriorum, scrutari auidè cupit; tantorum arcanorum magnitudine pressus, in ipso conatu succumbena, quod minùs perfectè intelligit, quàm maximè admiratur, dicẽns cum Propheta, *Memoriam fecit mirabilium suorum, miserator & misericors Dominus,escam dedit timentibus se.* Et profectò omnem admirationem excedit, omnia mirabilia superat,quod sub modici panis, & vini specie, verum Christi corpus & sanguis, à fidelibus communicando sumatur, vnde cum diuinorum operum magnitudinem considero, hoc summè admirandum, venerandum, atque magno cum tremore tractandum censeo.Admirabile siquidem,ac præclarum fuit, hanc mundi machinam,tot cœlorum elementorumque Sphæria, tot diuersarum rerum varietate ornatam creare; solem diei, lunam ac stellas nocti præficere; distinguere tempora;cœlorum, ac syderum, cursus,motusque disponere; innumerabilia deinde auium,piscium,terrestriúmque animalium,arborum quoque ac fructuum, cætérarúmque rerum genera ad hominum vsum, hunc in mundum producere; hominem ipsum, demum à cæteris animantibus, rationis, ac sermonis dignitate secernere.

13. Sed cum me ad huius corporis & sanguinis Sacramentum conuerto,nihil mihi videtur mirabilius, nihil veneratione dignius, nihil sanctiùs atque deuotiùs pertractandum; in quo Creator creaturæ coniungitur;corruptibilis substantia, in incorruptibilem transfunditur, & sub parua panis & vini specie, rerum omnium conditor, mira verborum prolatione supponitur. In hoc siquidem Sacramento, vis ac potentia naturæ superatur, communis lex vincitur, diuina maximè virtus ostenditur; & aliud sensu percipimus, aliud fide credere compellimur.

mut. Quid enim quæſo tam naturæ contrarium, quàm accidentia per ſeipſa ſine ſubiecto illa ſuſtentante exiſtere? Cum enim naturâ accidentibus proprium ſit, vt alteri inſint, nec per ſe poſſint vlla ratione ſubſiſtere; quis hoc præcipuum, ſingulareque miraculum non admirabitur, vbi poſt Sacerdotis conſecrationem, eſt quantitas nihil extendens, rotunditas nihil circulare faciens, albedo nihil omnino albificans. Tranſubſtantiata enim miniſterio Sacerdotis, panis & vini ſubſtantia in Chriſti corpus & ſanguinem, vt noſtræ Religionis vera atque illibata fides prædicat, & affirmat; quid ſupereſt, quod qualitatem, aut quantitatem, quas ſenſibus percipimus, in ſe valeat ſuſcipere, ac ſuſtinere? Sed & ſub qualibet tanti Sacramenti particula, integer, & totus eſt Chriſtus; ille inquam & non alius, qui in vtero natus eſt Virginali; qui in cruce pependit, qui demum ad cœlos glorioſus aſcendit; ille inquam ad Sacerdotis vocem, Patris dexteram non deſerens, ſub panis tamen ac vini ſpecie continetur.

14. Hæc tam alta, támque diuina myſteria quæ omnem naturæ vim ſuperant, omnem humani ingenij potentiam excedunt; cum non niſi pia & religioſa mens terrenis affectibus expurgata poſſit comprehendere; dignatus eſt plerumque benignus & miſericors Dominus, omniloco & omni tempore noſtræ infirmitati ſubueniens, viſibilibus quibuſdam miraculis dignitatem tanti Sacramenti oſtendere; & quod ſolo intellectu, ac fide percipitur, id exterioribus ac ſenſibilibus rebus patefacere; vt per hæc quæ ſenſu cognoſcimus, quaſi baculo quodam iter oſtendente, ad inſenſibilium notitiam faciliùs perducamur. Ex multis autem miraculis, quæ ad reuelationem huius Sacramenti, vbique operatus eſt Dominus, vnum ſolum referre inſtitui, quod Sanctorum virorum fideli relatione, verum eſſe cognoui.

PARS TERTIA.

Chriſtus, duci infideli peregrina ſpecie in Euchariſtia obiectus.

15. EST apud Hieroſolymam, locus quidam quem fideles magna deuotione ac frequentia viſitant; vbi verum Redemptoris noſtri corpus ex Virgine aſſumptum, poſt plurimas injurias, acerbas contumelias, crudelia vulnera, immania verbera, atrocis patibulo pro noſtra redemptione ſuffixum, ac mortuum, Ioſephi manibus ſepultum eſſe, Euangelica nobis tradit hiſtoria. Hoc in loco, Chriſtiano more conſtructa eſt Eccleſia, in qua à noſtræ Religionis profeſſoribus, diuina celebrantur officia; quo ſepulchrum illud Domini viſitantes, cœleſti pabulo recreati; fideliores deuotioreſque reuertantur. Ad hanc Eccleſiam, nonnulli Chriſtianorum perſecutores interdum accedebant, noſtra ſacrificia irridentes, aut Chriſtianos ibidem orationi intentos perturbantes, quos inde abſtractos magnis aliquando injuriis perſequebantur. Contigit autem inter cæteros, ducem quendam, ac Principem infidelium, Chriſtiani nominis acerrimum impugnatorem, hunc in locum diuertere, vt omnia noſtræ legis ſacrificia, ritus, ac ceremonias exploraret. Quod cum aliàs ſæpè, tum eo maximè fecit die, quem ob Saluatoris noſtri ſacratiſſimam cum diſcipulis ſuis cœnam, colit, & veneratur Eccleſia; in cujus memoriam verum eius corpus, ſanguinémque ſuſcipimus, ab ipſo edocti; qui cum in cœna eſſet, omneſque diſcipulos, corporis & ſanguinis ſui communione participaſſet, illico ſubjunxit, dicens, *Hoc facite in meam commemorationem.* Adſtabat ante aram ſacerdos, ſingulos monens, vt de peccatis pœnitentiam agerent, eáque fletu, dolore, atque gemitu redimerent, & ad tanti Sacramenti ſuſceptionem, ſeipſos deuotiſſimè præpararent, memoréſque eſſent verborum Apoſtoli, qui ad Corinthios ſcribens, cum excitare vellet hominum corda, vt tam mirabile Sacramentum ſuſciperent; *Probet autem* (inquit) *ſe ipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim manducat, & bibit indignè, judicium ſibi manducat, & bibit, non dijudicans corpus Domini.* Audiebantur interea innumeræ orantium, & diuinam miſericordiam implorantium voces, pectorum verbera, planctus, ac fletus, gemituſque permaximi; qui non mediocrem delictorum dolorem, verámque cordis contritionem præ ſe ferre videbantur. Is enim, quem peccaſi pœnitet, declarat profectò maluiſſe ſe non peccare, quàm pœnitere.

16. Hæc cum infidelis ille attentè conſpiceret, ac diligenter animaduerteret, in magnam incidit tantorum fletuum, támque deuotiſſimorum actuum admirationem, omniáque ſecum reputans, cœpit judicare harum rerum inſtitutionem, non tam ab hominibus, quàm ab ipſo Deo prodijſſe; qui maximè gaudet, cum homines ſibi puro corde, & munda mente deuotum exhibent famulatum. Poſtquàm verò Sacerdos, circunſtantes ad compunctionem cordis, dolorem, ac pœnitentiam, de peccatis, (vt diximus) monuit; conuerſus ad altare, reliqua ritè proſecutus eſt; ac ſub panis & vini ſpecie, ſacrum Chriſti corpus & ſanguinem, verborum miniſterio conſecrauit. Quo peracto, idipſum fidelibus qui illuc eius rei cauſa conuenerant, diſtribuere tremens ac gemens, quàm deuotiſſimè cœpit. Cum autem ipſum Sacramentum Sacerdotis manibus attrectaretur, omniáque infidelis ille accuratè animaduerteret; ſicut conditori omnium placuit, viſus eſt is videre, agniculum quendam niue candidiorem in altari exiſtere. Quæ res, cum ſupra quàm dici, aut excogitari poſſet, in ſtuporem conuertit. Ex quo cœpit tam admirandæ rei finem multò auidiùs expectare.

17. Cum autem pro more, omnes flexis genibus, antè altare conſtiterent, cœpiſſétque Sacerdos ſingulis hoc Sacramentum diſtribuere; ecce priori miraculo, aliud non minus adjungitur. Intuenti enim infideli, quid à Sacerdote fieret, viſum eſt, quoſdam eorum qui huius Sacramenti ſuſcipiendi cauſa conuenerant, quoniam neque verè purgati, neque perfectè mundati acceſſerant, non ſub ſpecie panis, ac vini, ſed ſub aliarum rerum variis horrendiſque ſpeciebus, illud accipere. Vnus itaque viſus eſt oui corticem ore aſſumere, quod is forſitan, quantum humano ingenio interpretari poſſumus, non tam medullæ, quàm cortici, & verbis diuinarum Scripturarum inhæſerat; neque tam eſſe, quàm videri & judicari bonus curauerat. Alius pilos

pilos, ac capillos dentibus conterere videbatur, quod sæculi huius illecebris, ac voluptatibus, superflua quoque cupiditate detentus, ad tam diuinæ rei communionem indignus accesserat. Vt enim ex superfluis humani corporis humoribus, capillos natura producit, ac pilos; sic ex omnia rerum, voluptatúmque mundanarum appetentia, in diuersas vitiorum sordes, maximasque diuinorum mandatorum transgressiones, mens nostra prolabitur, dicente ipso Domino *Non potestis seruire Deo & mammonæ.* Videbatur præterea tertius quidam, nigerrimos carbones accipere; quasi is animam delictorum tenebris denigratam, vero, ac salutifero pœnitentię remedio, neque albam, neque mundam facere curasset. Sicut enim Sancti ac Iusti in luce, sic peccatores & impij in tenebris ambulare dicuntur. Virtutis siquidem ac veritatis, proprium est, se sequentibus lumen ostendere. Contra verò vitiorum & errorum, homines tenebris circumfundere; cum Dominus dicat, *Ego sum lux mundi, qui sequitur me, non ambulat in tenebris.* Ignem ex his alter ore assumebat, qui illico per totum eius corpus diffundi videbatur. Is forsitan carnis mollitie, & turpissimo luxuriæ vitio, non solùm animam, verùm etiam corpus dehonestauerat: cuius atrocissimi criminis causa *Venit* (vt inquit Apostolus) *ira Dei in filios diffidentiæ.* Et vt sacræ lectionis nos monet historia, septem illæ ciuitates, igne de cœlo misso, execrabili incendio perierunt. Inter hos extitit quidam, qui cineres ore suscipere videbatur; hunc corporis segnitie mentisque desidia occupatum, bonis virtuosisque operibus, haud quaquam vacasse, possumus interpretari. Sextum, carnem & quidem immundam deglutisse accepimus, vtpòtè qui illicitis fœminarum voluptatibus demersus, nunquam per abstinentiam, & continentiam, salubrémque de commissis pœnitentiam sibi prospexerat; sicque immunda mente, ac polluto ore, ad tam mundissimi Sacramenti participationem accedere præsumpserat. Post hos, fuit & alius, qui aurum impurissimis faucibus gestare videbatur. Erat siquidem auri cupiditate, atque immoderato pecuniæ amore ita alligatus, vt nihil præter aurum sitiret, ac desideraret; quod vitij genus idololatriam, non immeritò dicere possumus, Apostoli testimonio confirmati, qui auaritiam idolorum seruitutem appellat. Postremus verò ille fuit, qui sacram Eucharistiam à Sacerdote recipiens, magno lucis splendore, toto corpore illustrari videbatur. Ex quo intelligere, possumus, hunc purgatis animæ suæ latebris, ac mundata conscientia, dignum se reddisse, qui verum Christi corpus & sanguinem sumeret; cæteros autem, ad suarum animarum iudicium & condemnationem, tam excellentissimi Sacramenti susceptioni se immiscuisse. O rem stupore atque admiratione dignissimam? Contremisco ipse non parum, cum diuinam potentiam animaduerto, quæ omnem naturæ vim, ac potestatem, in hisce mirabilibus rebus excedit, sensus superat, & sensibilium rerum similitudines immutat.

18. Hæc & his similia, quoties audiunt, qui gentilium Philosophiam sectantur, eamque solam cunctis præferunt disciplinis, nos irrident, damnant, & maledictis atque opprobriis insectantur; nostrosque sermones, veluti deliramenta quædam, atque inania ludicra contemnunt, ac paruipendunt; quoniam præter naturalem potentiam, nihil altius, nihil maius, aut excellentius considerantes, immensam Dei potentiam, qui naturam ipsam, naturaliáque omnia creauit ex nihilo, nequaquam animaduertunt. Nos verò qui Christi doctrinam sequimur, qui fide viuimus, & Euangelicas traditiones toto corde amplectimur, nihil Deo impossibile iudicamus: Quinimo hæc, & his majora, pia fide, & puro cordis affectu confitemur, & credimus. Quoties enim mentis nostræ aciem ad diuinæ illius potentiæ abyssum erigimus, toties omnia quæcunque illi placuerint, fieri posse constanter asserimus.

19. Discant fideles cuncti, hoc tam celebri miraculo admoniti, non temerè, neque inconsultè ad tam purissimi Sacramenti communionem accedere, sed quisque priùs seipsum dijudicet, & secreta cordis sui diligenter inquirat, quæ cum salutari pœnitentiæ remedio purgauerit, magna cum humilitate & reuerentia, Dominum interioris cordis hospitio, timens, tremensque suscipiat, de ipsius gratia & bonitate confisus, qui solus ex peccatoribus sanctos facit, & iustos & per Prophetam peccatores consolatus est; dicens, *In quacunque hora conuersus ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius non recordabor.* Summa igitur mentis & corporis puritate atque munditia sumendum est hoc Sacramentum, cum illum eundemque Dominum assumamus, qui pro nostra salute ex Virgine nasci, versarique inter homines voluit: qui cæcis visum, claudis gressum, auditum surdis, loquelam mutis, debilibus robur, infirmis valetudinem, mortuis vitam, animamque restituit: qui in crucis patibulo peccata nostra purgauit, qui ab inferis antiquorum Patrum animas eduxit, qui tertia die à mortuis resurrexit; vt morte, se verum hominem, resurrectione vero se verum Deum ostenderet: qui nobis suo pretioso sanguine ianuam regni cœlestis aperuit; qui deinde ad cœlos ascendit, vt tandem post vniuersæ carnis resurrectionem, tum seuero, tum benigno vultu, malos, ac bonos iudicaturus adueniat.

20. Quis quæso non formidet? quis non paueat? quis non contremiscat, cum secum considerat, se rerum omnium creatorem, regem cœli & terræ, tot tantorumque mirabilium Patratorem; iudicem denique viuorum ac mortuorum sub specie panis & vini miro quodam modo recipere? Quis est tam impius, tam sacrilegus, tamque salutis suæ immemor, qui se non præparet, non disponat, non abiiciat sordes, non deponat maculas, se denique totum ab omni inquinamento non expurget, vt talem, ac tantum hospitem suo dignè recipiat habitaculo? Si quis Principem suum aut alium superiorem in domum suam venturum præscierit, nónne domum ornat, mundat, atque ab omni sorde & immunditia purgat, curátque quàm sedulò, ne quid in ea sit turpe, immundum, inhonestum ac sordidum, quod aduenientis hospitis oculos, aut animum vlla ratione possit offendere? Quod si homo terrenum, ac mortalem hominem suscepturus, eam diligentiam adhibet; quam munditiam, quam puritatem, quem nitorem atque ornatum adhibere debet mens humana, summum atque omnipotentem Deum, qui omnium secretorum est cognitor, intra pectoris sui arcana meritò suscepturas?

PARS

PARS QVARTA.

Pauli ſecundi ad Chriſti fidem conuerſio, per occaſionem obiecti peregrina ſpecie Chriſti? Vita eiuſdem, & mors miraculis nobilitata.

21. SED jam vnde paulisper digreſſi ſumus ad hiſtoriæ ordinem redeamus. Re diuina completa, ſacriſque illis omnibus ritè peractis, cum omnes qui aderant ab Eccleſia diſceſſiſſent; infidelis ille, tantarum rerum admiratione ſuperatus, Sacerdotem conuenit, eumque amicè, ac reuerenter alloquitur; & cuncta quæ illi tempore ſacrificij apparuerant, ſuo ordine exponit. Cupiebat enim velut diuinæ potentiæ prorſus ignarus, apprimè intelligere, quid tot diſtinctarum rerum ſpecies, in eodem ſibi vellent Sacramento, quámque præ ſe ferrent ſignificationem. Tum Sacerdos diuinam manum huic rei affuiſſe cognoſcens, vidénſque huius infidelis mentem, timore ſimul atque admiratione concuſſam, cœpit illi ex ſacris litteris, diuinam in primis potentiam oſtendere; ac deinde per ſingula diſcurrens (quantum temporis anguſtia patiebatur) Chriſtum illi Euangelizauit: Quæ cum ille attentè ac deuotè audiſſet, adceſſitque gratia Domini, qui (vt inquit Scriptura) ſolus poteſt, cor lapideum, facere cor carneum, & ex lapidibus ſuſcitare filios Abrahæ: illico Chriſtianæ doctrinæ credidit, ſeque baptizari, atque relictis idolis, ac erroribus, inter fideles Chriſti milites adſcribi voluit.

22. Sacri itaque baptiſmatis vnda miniſterio Sacerdotis ritè perfuſus, cum ſupra caput eius columba niue candidior aſtitiſſet, *Pauli Secundi*, ab ipſo Sacerdote illi nomen imponitur; idque admodùm conuenienter. Vt enim Apoſtolus Paulus, poſt innumeras Chriſtianæ legis, cunctorúmque in Chriſto credentium, perſecutiones, damna, atque injuriæ, diuina gratia perfunditur; fit ex Saulo Paulus, ex hoſte amicus, ex impugnatore defenſor, ex perſecutore prædicator; fit noſtræ religionis reſonans tuba, fit vas electionis, & Chriſti Apoſtolus; & tandem religionem noſtram conſtantiſſimè prædicans, & vbique intrepidè defendens, capitis Martyrio migrauit ad Dominum: ſic Paulus iſte ſecundus, poſt innumeras diuini nominis blaſphemias, & Chriſtianorum perſecutiones, rapinas, iniurias, cædes, diuino munere ad fidem conuerſus, multò in ea propaganda, atque defendenda fuit ardentior, quàm fuerat in impugnaoda.

23. Vitam ſumma integritate, continentia, & ſeueritate exegit. Corpus jejuniis, vigiliis, & flagellis caſtigans, breui docuit obedire ſpiritui; carnis voluptates, atque illecebras omnes contempſit; orationi, ac lectioni ſacrarum Scripturarum ſemper intentus, otium, ſumnium, ac corporis requiem, niſi ad naturæ, ac virium ſuſtentationem velut peſtem aſpernabatur; ſciens hoſce laqueos eſſe diaboli, quibus irretire, & capere animas ſoleat. Sommam omnibus in rebus grauitatem, continentiámque ſeruauit: diuitias quas multas congregauerat, omnes in pauperes diſtribuit, vt nudus, atque expeditus, Chriſtum nudum, ac pauperem faciliùs ſequeretur; vt de ipſo propheticùm illud non abs re dici poſſit, *Diſperſit, dedit pauperibus, iuſtitia eius manet in ſæculum ſæculi.* Pecuniæ cæterarumque rerum mundanarum cupiditates calcauit, atque perdomuit; totius denique vitæ partes, mira quadam bonitate, ſanctimoniáque perfecit. Nihil in eo reprehenſibile, non ſermo, non inceſſus, non aſpectus; nihil quod cujuſquam oculos juſtè poſſet offendere. Doctrinam vero Euangelicam, quam anteà irridebat, damnabat, inſectabatur, populis ardentiſſimè prædicauit, atque pro eius veritate tuenda, ſeipſum ſæpiſſimè Martyrio obtulit. Cum autem jam plures annos in hac ſancta conuerſatione tranſegiſſet, omnibuſque eſſet ſtupori atque admirationi, hiſque præſertim, qui eius vitam ante conuerſionem cognouerant; placuit Deo omnipotenti, militem ſuum ad ſe vocare, vt qui ſtrenuè ac viriliter dimicauerat, debita reciperet ſtipendia meritorum; voce itaque Angelica, qua ſæpius conſolari ſolebat, vitæ ſuæ finem inſtare, illi nunciatur. Qua ex re, de domini bonitate, miſericordiáque confiſus, qui nonquam deſerit ſperantes in ſe, incredibilem animo lætitiam cepit, illud Apoſtoli ſæpiùs repetens, *Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto.* Intelligens autem nullum Deo gratius, acceptabiliuſque offerri poſſe ſacrificium, quàm cor contritum & humiliatum, facta peccatorum confeſſione, peractáque pœnitentia, ſeipſum Deo humilians, de admirando, ac ſalutifero illo Sacramento corporis & ſanguinis Domini, quod conuerſionis ſuæ cauſa fuerat, deuotiſſimè participauit. Deinde cum ſe orationi dediſſet, corpore in terram inclinato, anima ad beatorum glorioſam patriam, admirantibus Angelis, mira celeritate aduolauit.

24. Aderant plerique ſancti viri, qui referunt, quendam magnum ſplendorem, per vnius horæ fermè ſpatium, corpus illud pretioſum circumfudiſſe; ſed & ſuauem odorem ſuper aromata oncta, omnes in cubiculo ſenſiſſe. Qui verò ſepeliendi curam habuerunt in id conſentiunt; nudato veſtibus corpore, in eius pectoris medio crucis cuiuſdam effigiem, ex ipſius puro ſanguine viſam eſſe, quam hæ litteræ in modum coronæ, circuli ambiebant. *Paulus ſecundus, ſeruus Ieſu Chriſti.* Quæ res cum viſa digna eſſet, quæ pro honore, atque excellentia Religionis noſtræ, ad multorum notitiam perueniret, effecit vt glorioſum illud corpus aliquot diebus inhumatum iaceret. Acceſſit autem ad id viſendum magna hominum multitudo, qui rem tam ſtupendam intuentes, ſummum atque omnipotentem Deum, multis præconiis laudabant, qui facit mirabilia ſolus. Poſtquàm verò tanti miraculi fama longè latéque diffuſa eſt, pretioſum illud corpus Chriſtiano more, Eccleſiaſticæ ſepulturæ tradiderunt. Locus autem ſepulchri paucis cognitus eſſe dicitur, idque ea factum eſſe ratione; ne infidelium furore, atque impetu, tam ſanctum, tam præclarum, támque inſigne monile, Eccleſia perderet. Longum nimis eſſet, referre beneficia quæ benignus Dominus viſitantibus illam ſacram ædem, ſua bonitate largitur, nam cæci vident, ſurdi audiunt, muti loquuntur, claudi ambulant, leproſi mundantur, & omnium morborum genera, huius ſancti viri meritis & interceſſione curari dicuntur.

EPILO

EPILOGVS,

De Christianæ Religionis & Eucharistiæ dignitate.

25. QVanta igitur in honore habendam, quantis efferendam laudibus, quibus extollendam præconiis, hanc nostram doctrinam Christianam arbitrabimur? Quis de ipsius veritate, dignitate, atque excellentia, dubitabit? Quæ cum summum Deum habuerit Authorem, vnigenitum vero ipsius Filium Mediatorem, sanctisque, ac iustis repleta sit documentis, & mortales ab erroribus trahat ad veritatem, eos demum consortij Regni cœlestis participes efficiat, quis eam non amplectetur, ac sibi veluti ornatissimam quandam sponsam indissolubili vinculo non copulabit? Ipsum verò salutiferum corporis & sanguinis Domini Sacramentum, omnem superemiuens naturalem potentiam, quis non admirabitur? non venerabitur? ac maxima cordis puritate suscipiendum, non iudicabit? Quod diuina potentia per Sacerdotis confici ministerium sacrosancta tradit Ecclesia; in quo Dei Filius, Dominus noster Iesus Christus, se talem manducandum nobis præbet, qualem ex Virgine natum, & confitemur & credimus; quod quisquis dignè suscipiet, beatorum societati annumerabitur; qui verò indignè, æterno supplicio deputabitur.

Deum itaque pium, ac misericordem, orandum arbitror, & sanctis operibus placandum, vt corda nostra suæ gratiæ splendore illuminet, actúsque nostros in semita mandatorum suorum, sie dirigat, ac disponat, vt cum nobis è vita hac fragili migrandum fuerit, ita dignè istud mirabile Sacramentum suscipiamus, vt sanctissimo illi beatorum spirituum cœtui, ipso nos Domino ad tam suaues epulas inuitante, aggregati mereamur.



A D

AD

EPIPHANII

PAVLVM SECVNDVM;

Illustrationes THEOPHILI RAYNAVDI Societatis IESV Theologi,

Quibus, præsertim peregrinæ Christi in Eucharistia Apparitiones, discussæ.

INDICVLVS.



PERIOCHA LIBELLI, Epiphanij, Græci Scriptoris, de Christianæ Religionis dignitate, nominatim ex Augustissimo Altaris Sacramento; Déque PAVLI SECVNDI, *per obiectam in Eucharistia peregrinam speciem, mirabili ad Christum conuersione, & vita sanctissima.*



RODIIT Romæ anno 1523. Clementis septimi Pontificis primo, Typis Marcelli Silber in Campo Floræ, libellus cuius hæc inscriptio. *Miraculum Eucharistiæ, per Epiphanium à Petro de Monte, Episcopo Brixiensi Latinis literis traditum, & è Bibliotheca Palatina in lucem editum.* Eum libellum tunc primùm in lucem productum, nec postea quod sciam vspiam recusum, omnes Catalogi prætèriisse videntur. Nam neque apud Trithemium, neque apud Gesnerum, neque apud Posseuinum aut alium quempiam comparet; siue nomine Epiphanij, siue nomine Interpretis Petri de Monte. Posseuinus quidem in Apparatu V. *Petrus de Monte*, librum eius de Monarchia memorat. Et æquè poterat memorare Apologiam pro Concilio Pisano, quam vnà cum libro de Monarchia editam, legi Gratianopoli, suppeditante V. Clarissimo Philippo l'Aignean, è sua diuite librorum non vulgatium penu. Nisi si libri de inuidioso argumento, mentionem consulto refugit Posseuinus. De lucubratione autem Epiphanij ab hoc Præsulè facta, altum apud eum, & cæteros Catalogorum concinnatores silentium. Libellum itaque, vel sua raritate commendabilem, à Viro Amplissimo atque Doctissimo PHILIPPO VIVERIO, PRÆTORE GRESIVODANO, communicatum serutatus, inscriptionis ab Interprete adhibitæ, haud satis plenæ, inadæquationem cum scriptione, deprehendi. Neque enim miraculum duntaxat circa Augustissimam Eucharistiam, sed insuper (& quidem ex primario instituto) alia continet, quæ titulus à nobis appositus præfert,

ctantium gestis, notata à me est. Fuit quidem in montis Nitriæ Monasteriis, flagellum ad castigandos malè moratos Monachos, vt habetur ex Palladio sect. 7. Laus. in Arsitio; quod ibi Rosuedius refert ad iam tunc vsurpatum vsum flagellationis religiosæ, & vt nunc loquimur *disciplinæ*. Tamen flagellatio cuius eo Palladij loco fit mentio, non erat voluntaria, & suscipienda per ipsus Monachos reos, sed erat mera perpessio illata extrinsecùs. Hæsitque aqua Petro Damiani l. 5. epist. 8. cum anterius exemplum voluntariæ flagellationis posceretur, eáque pœnitentia nonitatis notaretur. Itaque videbatur inde suppetere coniectura quædam, ad affirmandum, Paulum, vnáque Epiphanium, Petri Damiani tempora non esse transgressos. Verùm euanescet coniectura illa, si Apostolus 1. Cor. 9. vsurpatam à se flagellationem voluntariam expressit, cum dixit, *Castigo corpus meum* Græcè *ὑπωπιάζω*, quod ad sugillationem, & carnis per flagellum liuidæ contusionem, pleriqne referunt. Videsis Iacobum Gretsetum l. 1. de discipl. c. 4. & Petrum Fabrum lib. 1. Agonist. c. 14. Ex eo igitur quod Paulus, de quo hoc libello agit Epiphanius, dicatur se cæcidisse flagellis, non potest validè inferri, eius ætatem esse referendam ad sæculum 11. aut 12. Atque adeò, inde non habetur, Paulo æqualem Epiphanium huius libelli Autorem, esse diuersum à Magno Epiphanio; quamuis id ex aliis quæ præmissa sunt, censeri debeat ratū ac certū.

Cum igitur Epiphanius huius libelli Autor, alius sit à Magno Epiphan. S. Hieronymi æquali & peramico, nec ex aliis eodem nomine insignitis, quorum alia scripta extant, vllus occurrat, cui verisimiliter hæc lucubratio possit adscribi; expectandum est, si aliunde fortè lux affulgeat; ad statuendum, quis hic Epiphanius fuerit; de quo in præsentia ex vetere formula pronunciandum video, N.L.

II. *Quis Paulus Secundus?*

Altissimum de eo, siue apud Historicos, siue in sacris quibusuis tabulis, & Sanctorum indicibus silentium, quantum quidem rescire, post non indiligentem de eo vestigationem fas fuit. Quod ex solo Epiphanij Libello, de Paulo habemus, illud est; fuisse *Ducem ac Principem infidelium, Christiani nominis acerrimum impugnatorem*. Ita habetur n. 15. Fuisse Idololatram, dicitur n. 21. *in fine*. Quare non videtur fuisse Saracenus, tametsi ex ea colluuie, Duces Hierosolymitanæ vrbis oppressores, & fuere iam olim, & nūc quoque perseuerant. Non enim ex vsu est, Saracenos vocare Idulolatras, cum vnius Dei qualemcunque cultum, ritu licet profanissimo & impiissimo profiteantur. Putuit Persa fuisse; Persæ quippe Idololatræ erant. Eos autem oppressisse vrbem Hierosolymitanam, & innumeris malis attriuisse Christianos qui oras illas incolebant, præsertim Monachos, scribit Antiochus hom. 38. & 43. ac 66. & 90. ac 109. Additur de eodem infidelium Duce, n. 22. *Eum innumeris diuini nominis blasphemiis, & Christianorum persecutionibus, rapinis, iniuriis, cædibus sorduisse*. Hæc summatim, prima vitæ ratio Ducis huius.

Sed vbi abundauit iniquitas, superabundauit & gratia. Dominus siquidem in diluuio prætereunte consummationem fecit, vt dicitur Nahum. 1. Idest iuxta B. Bernardum serm. de B. Maria, super quem Deus exundare fuerat iniquitatem, super eum fecit abundare gratiam. Quo item accommodat idem Bernardus, illud Mich. 4. *Venies vsque Babylonem, & ibi liberaberis*, Hoc est, cum in profundum malorum veneris, & confusio operuerit te ad summum vsque verticem, tunc faciam vt emergas è limo profundi, & ad nitorem exquisitum peruenias. Quod ergo plerísque olim Christianorum iuratissimis hostibus accidisse per Dei gratiam constat, vt beneficè de cœlo tacti, abiectis simulachris conuerterentur ad Deum viuum, ac in eius cultu superarent molles plerósque ab infantia initiatos Christo; hoc isti quoque de quo agimus Paulo, singulari numinis fauore obtigit. Nam *diuino munere conuersus ad fidem*, vt ait Epiphanius n. 22. & 23. *multo in ea propaganda atque defendenda fuit ardentior, quam fuerat in impugnanda*. Additur, Baptizatum, & columbæ niue candidioris insessione prodigiosa illustratum, indito *Pauli secundi* nomine, mutatum esse in virum alterum; vitámque in summa domandi corporis, & animæ per omne virtutum genus excolendæ sollicitudine exegisse: in eleemosynis largum & propè profusum fuisse, ac vno verbo; totius se sanctimoniæ viuū exemplar præbuisse: Etiam Apostolici, muneris decus prehensasse. *Doctrinam enim Euangelicam*, vt n. 23. habetur, *quam antea irridebat, damnabat, insectabatur, populis ardentissimè prædicauit, atque pro eius veritate tuenda, seipsum martyrio, sæpissimè obtulit*. Refert denique Epiphanius, hunc Dei seruum, post multos annos sanctissimè ac religiosissimè exactos, de instante obitu ab Angelo commonitum, Ecclesiasticis pœnitentiæ & Eucharistiæ præsidiis ritè munitum, ad percipienda laborum præmia fuisse euocatum, contestantibus beatam eius sortem & transcriptionem in cœlum, fulgore atque fragrantia demortui corporis, & circum pectus cruce sanguinea, circello literato nomen eius ac serui Dei clarissimum titulum præferente, circundata; nec non miraculis quæ ad eius sepulchrum diuinitùs edita sunt, & multa & præclara. Hæc omnia de Paulo Epiphanius.

Aduersùs hanc narrationem, si quis illud protritum, & in foro profano validum intorqueat, *Vnus testis, nullus testis*, velim consideret, quàm multa de Sanctorum vita & rebus gestis, vnius solius autoritate scripto comprehensa, nitantur. Vbi enim quæ de Paulo primo Eremita, & Malcho captiuo, ac Hilarione, & muliere septies icta, apud omnes rata sunt, præterquàm in S. Hieronymi scriptis? Sophronius Hierosolymitanus, vitam S. Mariæ Ægyptiacæ perpetuis contextam miraculis, vnus ac solus descripsit, quàm postea Paulus Diaconus Neapolitanus, Latinè fecit, nec vacillat ob vnicum Autorem, eius Historiæ fides. Metaphrastes verò, quàm multa omnibus aliis tacita, ex vnius dūtaxat Scriptoris testificatione, de variis Sanctis proposuit? Quare huius quoque narrationis fides, ex eo tantùm quod vnici Scriptoris suffragatione nitatur, non nutabit apud æquum æstimatorem. Quid si verò, alterius cuiuspiam felicior sors, aut diligentia hoc gustu protritata; plura aliquando de hoc Paulo secundò testimonia subministret? Non despero.

III. *Quomodò admissus ad sacrificij, & communicantium contuitum, Infidelis?*

IN confesso est, Ecclesiam iam olim, non nisi initiatos; ad horrenda mysteria conspicienda, admisisse. In quam rem extant antiqua iura apud Gratianum de consecr. dist. 1. cap. *Episcopus nullum* 67. Et dist. 21. cap. 1. ac dist. 25. cap. 1. cum de Ostiarij muneribus. Itaque Patres plerumque, agendo cum Catechumenis, etiamsi destinatione animi & voluntate fidelibus, studiosè celant quæ ad Eucharistiam pertinent, ea periphrasi obuoluentes illud mysterium, *norunt fideles*. Quam in rem, ne frustra varios Patres accumulem, locupletissimum testem habemus S. Augustinum, qui Tract. 11. in Ioan. aptat Catechumenis, quod dicitur Ioan. 2. *Iesus non credebat seipsum eis*: quia Catechumeni nesciunt quid geratur in mysteriis, & quid sit manducare Christi carnem, & sanguinem bibere. Alibi sæpè, ob præsentiam Cathecumenorum, per ambages de Eucharistia & Christiano sacrificio loquitur, vt serm. 46. de verb. Dom. & homil. 42. & 50. & Tract. 96. in Ioan. ac in Psal. 39. & in Psalmum 109. ad illud *Tu es Sacerdos*, Videndus insuper 10. Ciuit cap. 6. Hanc ob causam, Missa Catechumenorum, orationibus tantùm & instructione continebatur; id est, non protendebatur nisi vsque ad oblationem exclusiuè; siue vt loquitor S. Ambrosius epist. 13 *post lectiones atque Tractatum*, dimittebantur Catechumeni. Tunc enim ad oblationem veniendum erat; quæ priusquàm inchoaretur, Diaconus solemnia illa verba inclamans, *Ite Missa est*, missionem Catechumenis indicebat, ne adessent sacrificio, vt habetur ex Concilio IV Carthag. can. 84. & ex Illerdensi c. 4. & ex S. Dionysio c. 3. Eccles. Hierar. parte 2. Quinetiam Catechumenos, si qua via ad notitiam mysterij Eucharistiæ erepsissent, & occasio se dedisset eius inspiciendæ, prohibitos esse Eucharistiæ contuitu, etiam extra sacrificium, docemur ex S. Ambrosio, narrante, Satyrum fratrem adhuc Catechumenum, petiisse quidem à fidelibus qui eadem naui vehebantur, sacrosanctam Eucharistiam, vt esset in naufragio imminente præsidium; eius tamen conspectu, quem iura Christiana vetabant, cautissimè abstinentem, inuolutam orario accepisse, & nunquam visam seruasse. Et videntur etiam Catechumeni fuisse milites illi quos a factiosis Episcopis in adyta immissos sub Arcadio, memorat S. Chrysostomus Epist. 1. ad Innocentium. Quis enim tam Christiano Principi in vrbe Catholicissima, præsidium non Christianum affuisse fugat? vel si affuisset, ab Episcopis quantumuis nefariis, in templa Christiana fuisse immittendum? Itaque quod ait S. Chrysostomus, se scire eorum aliquos *nullis fuisse initiatos mysteriis*, videtur accipiendum non de planè infidelibus (puta Ethnicis vel Iudæis,) sed de Catechumenis. Et tamen expostulat S. Chrysostomus, quod vidissent quæ eos videre nefas erat. Sacram, inquam, Eucharistiam ibi asseruatam. Iisdem Catechumenis, ne suas quidem Catecheses exhiberi volebat S. Cyrillus, idque seriò commendat in calce Præfationis ad eum librum. Nimirum, quia in eis explicatissimè agitur de Eucharistia, cuius mysterium latere debebat Catechumenos. In Hæreticis acriter notat Tertullianus l. de præscript. cap. 41. quod ad omnia, æquè Catechumenos ac fideles admitterent. Id quod nominatim in Marcionitis, tanquam ad apertam disciplinæ confusionem pertinens, damnat S. Epiphanius hær. 42. quæ est Marcionitarum. Non ita inter Catholicos, apud quos omnia honestè & ex ordine geri mos est, semper fuit. Vnde S. Ambrosius Epist. 13. corripiens Valentinianum secundum, quod supra Patrem iam fidelem, res Ecclesiasticas tractare nolentem, ipse catechumenus sapere vellet; miratur quomodò arrogaret sibi de fide iudicium, qui necdum fidei Sacramenta nouerat, cum adhuc esset Catechumenus. Videtur item Catechumenus fuisse Sultanus Azatines, ob quem admissum in templum, deiectus Patriarchatu est Arsenius apud Nicephorum Gregoram lib. 4. *pag. mihi*. 67. dicitur enim ibi Sultanum fuisse Christianum cur ergo excluserat, nisi quia Catechumenus. Quod si Catechumeni tametsi fidei Candidati, tanto studio arcebantur a Sacramentorum celebratione, & Eucharistiæ contuitu, quinetiam non credebatur eis liquida & perspicua horrendorum mysteriorum expositio, quanto magis par fuit, arceri indidem infideles.

Constat, Ecclesiam tantorum mysteriorum dignitati ac reuerentiæ consulentem, propalationem eorum apud non initiatos semper esse auersatam. Nec mirum; cum Spiritus sanctus, vasa omnia tabernaculi ne oculis paterent indignorum atque vilescerent, obtecta portari præcepisset, vt animaduertit Origenes hom 13. ac 15. in Leuit. & hom. 4. in Num. Id quod ad hoc negotium egregiè accommodat S. Ambros. lib. 1. offic. c. 50. Nempe vt rectè in rem præsentem ratiocinatur S. Basilius l. de Spir. sancto c. 27. cuiusuis rei in propatulo positæ, dignitas euanescit. Propereaque Philo, lib. de Sacrif. Abelis & Caini, sermones de mysteriis, arcanos omnino, nec nisi epoptis peruios esse debere decernit; eóque refert panes subcineritios, *quos encryphias vocant, quia celari debet Sacer ac mysticus sermo*, ne in modum vilis cœni, res pretiosissimæ pessum abeant, quod elegantissimè prosequitur. Etiam impios, ab initiationibus suis atque mysteriis, semper arcuisse profanos, Tertullianus autor est cap. 7. Apolog, Quanto magis itaque Ecclesia Christiana, profanis oculis Infidelium, subductam meritò voluerit Eucharistiam? Malè certè Id habuit quosdam Infidelium, quod inexorabiliter Christianorum mysteriorum aditu & prospectu excluderentur. Hinc illæ Maximi Madaurensis, Ethnici Grammatici cum D. Augustino expostulationes, quæ apud D. Augustinum leguntur epistola 43. quod cum Ethnici Deos suos neminem celarent, Christiani in locis abditis, quemdam sibi Deum quasi proprium vendicarent, & ibi præsentem videre se dicerent. Nec alios habuit natales fabula de infanticidio & pabulo inde, in sacris Christianorum, apud Tertullianum atque Minutium, & alios, quàm alicuius initiati, obscuros nec euolutos de Eucharistia sermones, quos Ethnici ad cœnas Thyestæas detorserint.

Quomodò igitur ad contuitum diuini sacrificij, & introspectionem participationis mysteriorum, admissus est Dux infidelis? Nec est

quod quis existimet, priscos Christianos Imperatorum & Magnatum gratiæ abblanditos, admisisse illos ad sacra, exclusis licet minoribus, & propbano vulgo. Hæc personarum acceptio, Ecclesiæ veteri tribui non potest, vt monstrat perpetua Ecclesiæ praxis, ad tempora vsque Caroli Magni vigens; adeóque seuerè retenta, vt Vvidechindus Saxonum Princeps, tempore Caroli, sacra conspiciendi cupidus, nostra mendicum ementiri sit adactus, certus se alioqui nulla liberi commeatus exoratione ad sacrorum contuitum fuisse admittendum. Erit qui huc adducet, factum S. Babylæ, quem Acta eius apud Metaphrasten & Aldelmus l. de laude virginitatis cap. 17. aliique multi, produnt obfirmatè templi Christiani aditu dum sacra peragerentur arcuisse Numerianum Imperatorem Idololatram, in templum irrumpere eo tempore tentantem; quæ S. Antistiti ad martyriũ subeundum causa fuerit. Verùm eo exemplo non vtor; quia reuera Imperator quem S. Babylas templi aditione prohibuit, non fuit Numerianus Ethnicus, sed Philippus iunior Christianus, vt monstratum est Tract. de Monitoriis p. 2. cap. 16. à num. 2. Eum verò S. Babylas generosè arcuit, & in templum subiret inhibuit, quia incurrerat in excommunicationem, ob crimina quæ ab eo patrata, recenset S. Chrysostomus in Babyla. Quamuis autem hoc exemplum, non conferat ad probandum Ecclesiam noluisse ad sacrificij contuitum admittere Ethnicos, tamen id aliunde est satis superque testatum. Expediendus ergo superest nodus ille, in Epiphanij narratione, de admisso ad Christiana sacra Duce infideli.

Occurrit duplex ratio, extricandi eam implexitatem. Prior est, Ducem infidelium clam fidelibus omnibus, ipsóque imprimis Sacerdote sacrificante, alicunde despicere potuisse in sacrificij & communionis locum. Qua ratione passim videmus, Hæreticos ad Catholicorum templa, præsertim per sacræ concionis tempus ventitare, non palam & adita templi naue, aliisve patentibus locis, quod metu subvlcorum suorum valdè refugiunt, sed clam & per superiorem aliquam contignationem, vnde prospectus in templum pateat. Quidni igitur ex simili quopiam, adiuncto sacræ ædi loco, potuerit Dux infidelis, absque Sacerdotis sacrificantis consilio admissus, prospectare sacrificantem, & sacro pane fideles impertientem Sacerdotem? Est illius tabulati è quo Cathecumeni ad prospectum ipsis consentaneum admittebantur, Luculentum testimonium in Actis S. Parthenij Episcopi Lampsaceni apud Surium 7. Februar. Et aliud in Oratione Constantini Episcopi de Inuentione S. Euphemiæ; quæ oratio legitur apud Surium 11. Iulij. Et dictum esse huiusmodi locum *Cathecumenium*, aut *Cathecumenum*, habetur ex Codino l. de offic. Constant. cap. 17. num. 45. Videndus ibid. Gretserus l. 3. c. 18. Secundo loco, haud absurdè dici potest, iure quidem communi, exclusos fuisse à mysteriorum nostrorum non contuitu modò, sed etiam cognitione, infideles. Tamen cum res ferebat, & è maiore Dei gloria, ac bono fidelium videbatur, non celare Ethnicos quæ apud nos gerebantur, admissos esse infideles, ad cognoscenda atque etiam contuenda sacra mysteria. Qua ratione Petrum Halloix in Vita S. Iustini cap. 5. obseruat S. Iustinum tam clarè tamque perspicuè expressisse mysterium Eucharistiæ in Apologia ad Antoninum; vt dedoceret Ethnicos, quibus Sacramenta nostra, execramenta esse, infanticidio, & pabulo inde, ac promiscuis coitionibus infamia, persuasum erat. Hæc omnia æquè locum habere potuerunt in re nostra. Et potuit etiam interuenire violentia omnes leges infringens, cui locum dare, potiùs quàm cum plurimorum cæde ac templi conflagratione obsistere, consultius visum sit Sacerdoti sacro operanti: præsertim si infidelem, accedere non infensum, vel deridendi animo, sed ex mera curiositate, in bonum fortè cessura, suspicaretur.

Supponit in hanc rem exemplum planè luculentum, descriptum à Ioanne Rolles in historia de Cruce Carauacensi cap. 4. & seqq. Rex siquidem Maurus, *Zeit Abuze* nomine, anno 1231. vrgens pium Sacerdotem, Genesium Peres Chirinum, ad sacrificandum coram se ritu Christiano, audientem dicto habuit pium illum Sacerdotem, non absque multiplici cælesti suffragio. Nam & deficiente ad reliquum sacrificij ministerium Cruce; delata Angelorum manibus crux affuit, (illa ipsa tot deinceps nobilitata prodigiis, cuius solo attactu efformatæ è metallo aliæ, virtutem hauriunt, præsertim ad tutelam à fulgure:) & super sacrificium cum elata in sublimè est sacra hostia, obuersatus est Regi in Sacerdotis manibus, specie pereleganti puellus. Quod spectaculum Regem perpulit ad capessendam Religionem Christianam, & eiurandum Mahumetem. Docemur ergo ex hoc exemplo, fas aliquando visum, affulgente spe maioris boni, & decluso periculo profanationis mysteriorum nostrorum, non celare infideles sacra Christiana. Idque potuit circa Paulum secundum contingere.

IV. *Cur Christus sub sacrificium Paulo objectus, Agni candidissimi specie?*

NOn est infrequens hæc Christi sub sacrificium exhibitio, specie Agni. Apud Cæsarium lib. 9. c. 3. Adolphus de Dieferne, impurus & nutans in Eucharistiæ fide Sacerdos, in eodem Missæ sacrificio, Cristum cum sub aliis formis de quibus postea, tum nominatim sub forma Agni conspicuum habuit. Æquè sub agni effigie visum in sacrificio incruento, scribit Petrus Damiani lib. 6. epistol. 55. Apud Paschasium quoque, est huius spectri mentio, libro de corpor. & sanguin. Dom. cum de apparitione facta Plegilo Presbytero sacrificanti. Denique Bartholomæum Caietanum, ex trabis ruina conquassatum, & vehementer cupientem pane Eucharistico refici, S. Franciscus noctu per visum adiit, gestans ad vbera agniculum, & languentem sic est affatus. [Hic est Agnus quem tibi dari petebas, quem & propter bonum desiderium suscepisti, cuius etiam virtute consequêris vtriusque hominis sospitatem.] Refert S. Bonauentura in S. Francisci Actis in appendice, §. *de ereptis à mortis periculo.*

Forma

Formæ Agni quibus exhibitum in Euchariſtia Chriſtum hactenus diximus, impermiſtæ ac puræ fuerunt. Apud S.Birgittam lib. 6. reuel. cap.86. alia viſio refertur, in qua ſpecies Agni, non fuit ſimplex. Verba S.Birgittæ ſunt. [Quidam ſacerdos in die Pentecoſtes celebrauit primam Miſſam in quodam monaſterio. Tunc autem in ipſa eleuatione corporis Chriſti, vidit ſponſa ignem deſcendere de cœlo per totum altare, & in manu Sacerdotis vidit panem, & in pane agnum viuum, & in agno faciem quaſi hominis inflammantem: Et tunc audiuit vocem dicentem ſibi. Sicut nunc vides ignem deſcendere in altare, ſic per ſimile, Spiritus meus ſanctus deſcendit in Apoſtolos meos tali die ſicut hodie inflammans corda eorum; Panis verò per verbum fit agnus viuus, id eſt corpus meum, & facies eſt in agno, & agnus in facie quia Pater eſt in Filio, & Filius in Patre, & Spiritus ſanctus in vtroque. Et iterum ſponſa vidit in manu Sacerdotis in ipſa eleuatione Euchariſtiæ, iuuenem miræ pulchritudinis qui dixit; Benedico vos credentes, non credentibus ero Iudex.] Vides hîc obuerſatam in Euchariſtia formam Agni, non tamen ſimplicem, vt ſic dicam ſed multiformem.

Cauſas formæ Agni per Chriſtum adamatæ petere licet ex iis quæ profero, tractans illum Chriſti titulum *Agnus Dei*, lib. 5. de Chriſto ſect.2.c.8. Et alia in eam rem adduco in Tractatione de Cereo Agno conſecrato cap. 6. poſt Origenem qui perpaucis rem confecit homil. 24. in Num. *Ipſe Dominus Ieſus Chriſtus* (inquit Origenes) *non ideò Agnus dicitur, quaſi qui mutatus ſit, & conuerſus ſit in ſpeciem Agni. Dicitur tamen Agnus, quia voluntas & bonitas eius qua Deum repropitiauit hominibus, & peccatorum indulgentiam dedit talis extitit humano generi quaſi Agni hoſtia immaculata & innocens, qua placari hominibus diuina credantur.* Hæ ipſæ igitur fuere cauſæ cur Chriſtus, Paulo ſub Agni ſpecie objectus eſt in Euchariſtiæ ſacrificio, quod eſt antitypon ſacrificij crucis, eiuſque viua repræſentatio in qua Chriſtus Agnus cultro verborum ſacrorum immolatur ad propitiandum Patri genus humanum.

V. *Quæ aliæ ſingulares peregrinæ Chriſti formæ in Euchariſtia, ſub ſacrificium, aut alibi aliquando conſpicuæ.*

Omnino variis aliis modis, Chriſtus Dominus in Euchariſtia exhiberi voluit ſub vnica effigie: nempe interdum vt puellus; aliàs ſub forma carnis rubræ, & ſanguineæ, ſiue cruentæ; aliàs vt cinis; & aliis denique modis, pro varietate ſubjectorum, vel ſpectantium, vel ſuſcipientium Euchariſtiam conſpici voluit. Multa in hanc rem exempla addenſat Petrus Thyræus l. de Apparit. Sacram. c.11. Ego pauca ſelecta dabo, vel prius indicabo, ſignatis Autoribus, à quibus referuntur pleniùs. De primo tamen quod ex Actis S.Arſenij apud Metaphraſtem apponam, nihil accidere placet, ac ne ſyllabam quidem, adeò palato meo ſapit, nec dubito quin Lectori comprimis gratum ſit futurum, ſi integrè repræſentetur. Sic igitur habent S.Arſenij Acta.

[Monachus quidam ſenex, (aiebat Arſenius) qui vixerat in Scete, actione quidem valdè mirabilis, educatus autem in ſimplicitate & ignoratione, non mediocriter peccabat circa myſterium diuini ſacrificij. Dicebat enim illè & aſſerebat, quod cum participamus diuinum panem, non eſt ipſum corpus Chriſti & Dei noſtri, ſed traditur in quadam figura & imagine. Quod quidem nonnulli alij ſenes qui audierant, & ſenis propter hanc abſurdam opinionem miſerti fuerant, ad eum vadunt, alienam hanc ſententiam alicui attribuentes, & ei dixerunt: Audiuimus de quodam Monacho, qui errabat in iudicio de ſacris myſteriis, & exiſtimabat illud non eſſe corpus Chriſti, ſed illius figuram, panem qui ſumitur, benedici & tradi à Sacerdotibus. Ille autem nihil celans; Ego ſum, inquit, & in hac periſto ſententia, nec poſſum dimoueri. Illi verò non dimiſerunt, ſed multis & validis argumentis conati ſunt ſeni perſuadere, affirmantes, illud ipſum eſſe Chriſti corpus. Similiter autem vinum quoque, eius viuificum ſanguinem & intemeratum. Nam etſi (aiebant) eſſet panis & vinum; precum tamen inuocatione, & diuini aduentantis ſpiritus benedictione, mutantur in illud ipſum corpus & ſanguinem Chriſti: Eſtque; caro & ſanguis Domini, qui à nobis ſumitur. Qua de cauſa, Sacerdotem quoque, (dicebant) conuenienter, voce Domini, ſcilicet illius perſonam ſubeuntem, dicere, *hoc eſt corpus meum*: Et, *hic eſt meus ſanguis*. Quoniam enim difficiliter fieri poterat, vt qui ſumus homines, cruentam carnem ſumeremus inſtar ferarum, quæ carnem crudam deuorant, prouidit ille ipſe, qui participatur, vt per ſimilem & conſuetum panem, in hoc ipſum corpus Domini non manifeſtè mutatum, peragetetur ſacrificium. Vide enim quemadmodùm etiam baptiſma, eo quidem quod apparet, eſt aqua; ſed precibus & ſacra operatione dignatum, diuino impletur, ſpiritu, & deinceps non eſt aqua ſolummodò. Quomodò enim quod regenerat & transformat eum qui baptizatur, & reddit perfectè liberum à peccato, ſit aqua tantùm? Cum hæc & hujuſmodi alia, dicta eſſent à ſenibus; ſurdo videbantur cani, quæ dicebantur: Ille enim adhuc erat incredulus, & exigebat ſolam ex rebus ipſis probationem. Cum ergo viderent ſenibus abſurdum, & admodùm ignaui puſillique animi, negligere ſenem qui ſic labebatur præ ſimplicitate; ipſi & diligenter orabant, & illum pro ſeipſo orantem aſſumebant, ne tot labores & ſudores exercitationis, fruſtra videantur ſuſcepti. Deinde eum ſic tranſiſſet dierum hebdomada, in templum ſimul conuenêre. Cúmque ſacra perageretur myſtagogia, diuiniuſque panis eſſet propoſitus; (ô tuam Chriſte potentiam, & benignitatem!) infans viſus eſt eodem tempore tribus ſenibus, is panis qui in ſacra menſa erat propoſitus. Deinde cum Sacerdos ad hoc vt panem in fruſta diuideret, iam manum extendiſſet; viſus eſt eis Angelus qui supernè deuolauerat, & gladium in manu habebat. Qui cum propoſitum infantem ſacrificaſſet, deinde eius ſanguinem fundebat in calicem, quandiu Sacerdos panem in parua fruſta frangebat, tandiu quoque poterant videre Angelum, ſecantem partes ex carne pueri. Cum autem acceſſiſſet is qui errabat ſenex, vt eſſet particeps ſacrificij, carnis mundæ & cruentæ

apertè fuit particeps. Hoc, visum ab illo sene, & illius non sanum correxit iudicium, & effecit vt Deo offerret gratiarum actionem cum lacrymis; aliisque fenibus, illius correctio fuit augmentum lætitiæ. Hoc narrauit pulchra lingua Arsenij, quod omnino productum fuit ad magnam vtilitatem eorum qui audiebant.]

S. Georgius Decapolita in serm. historico de conuersione Saraceni, Christum specie pueruli obiectum Saraceno sacris Christianis astanti, his verbis refert. [Cum Sacerdos inchoasset sacram oblationem & panem accepisset ad peragendum incruentum sacrificium, vidit Saracenus Sacerdotem manibus accipientem puerulum ac mactantem, & sanguinem ipsius fundentem in calice, & corpus eius frangentem, ac ponentem in disco. Quæ cum intueretur Saracenus, furore multo percitus, iráque in Sacerdotem exæstuans, eum interficere meditabatur. Cúmque aduenisset hora Sancti Introitus, rursus manifestiúsque vidit Saracenus puerulum in disco membratim concisum in partes quatuor, eiúsque sanguinem in calice: Et denuò vehemēter obstupuit. Cum iam finis instaret diuinæ liturgiæ, & nonnulli Christianorum cōmnicare cuperent diuinis mysteriis, & Sacerdos dixisset, *Cum timore Dei, ac fide accedite*, Omnes etiam Christiani capita sua reuerenter admodùm inclinassent quidam ea ipsis ad communionem diuinorum mysteriorum. Iámque tertiò vidit Saracenus Sacerdotem ex corpore & sanguine pueruli, fuscinula partem impertiri communicantibus. Postquam verò pœnitentes (I. humillimè eaterna specie se habentes) Christiani, participarunt diuinis mysteriis, viditque Saracenus, eos de corpore & sanguine pueroli sumpsisse, ita & furore repletus est, aduersùs omnes.] Et infra post narratam panis antidori, siue benedicti portionem Saraceno datam, cum interrogati Saraceno qui hoc esset, repositum esset, partem esse panis qui fuerat sacrificatus reposuit denuò Saracenus, nequaquam panem fuisse sacrificatum, sed corpus pueruli, & haustum eius sanguinem. Vnde denique secuta est Saraceni conuersio.

Plegilus Presbyter, magnæ à pueritia sanctitatis, *Plegus* dicitur apud incertum interprete Pelagio lib. 5. vitæ Patrum in editione plena cum diu expetijsset reiecto specierum Sacramentalium spario, Christum in Eucharistia videre, ad altare aliquando consistens, loco hostiæ, Christum conspexit sub pueri elegantissimi effigie, cui Simeonis instar, suauissimè ad pectus applicito, mellea, & quouis nectare sapidiora basia fixit. Mox verò, vt repositus super altare puer, ad priorem Sacramentalium specierum formam reueniret, ardentissimia precibus exorauit. Rem diffusè narrat Paschasius libro de corpore & sang. Dom. cap. 14. De Godefralco Religiosissimo Sacerdote, in die Natalis Domini celebrante, similia recitat Cæsarius l.9. c.2. De alio pio Presbytero: haud absimilia habet Appendix ad Chronicon Sigeberti sub annum 128. Vbi alia similia & affinia visa narrantur. S. Hugonem Lincolniensem, sacrificantem, conspexisse Christum specie pueri immenso lumine corusci, habent ejus Acta cap. 27. & Dorlandus lib. 4. Chron. Cartus. c. 8. Nec dissimilia de Angelorum Rege Eduardo viro sanctissimo, scribit in ejus rebus gestis Aelredus; & de B. Maria Oegniacensi, Cardinalis Vitriacus. lib. 2. Vitæ eius c. 8. Abbatem circa Eucharistiam incredulum, simili viso ad rectam fidem esse reuocatum, narrat ea Daniele Abbate, Guimundus lib. 3. de Euch. addens de simili apparitione facta Iudæo, descripta in Actis S. Basilij per Amphilochium n. 36. Scribit quoque Petrus Cluniac. l. 1. miracul. c. 1. Rusticum Auernum, cum Eucharistiam in fauum sacrilegè coniecisset, perculsum mutatione eius in formam pueli speciosissimi, iniuisse consilium de eo clam infodiendo in Ecclesia: sed euanescente ex ferentis manibus puello, impium consilium fuisse disturbatum.

Carnis specie, orante S. Gregorio, Christum in Eucharistia vidit mulier, quæ S. Pontifice hostiam sacram porrigente, & ex solemni formula corpus Christi esse contestante, prorupera in risum effusum; quod audisset, pistum abs se paulo ante panem, denominari à Pontifice corpus Domini. Muliere verò per eam subitam mutationem ad cor reuersa, orauit denuò S. Gregorius; & exorauit vt euanescente carnis forma, denuò objiceretur oculis, panis species. Rem describit Ioannes Diac. l. 2. vitæ S. Gregorij c. 41. Illustrissimum est, quod Augustæ Vindelicorum ante quadringentos annos accidit. Vir ornatissimus, Marcus Velserus, antiqua illius miraculi monimenta publico dedit. Gilbertus Bremensis narrationem contexuit, quæ metro item conscripta est, iussu Vlscalci Augustani Episcopi, qui præerat illi Ecclesiæ anno Domini 1199. sedente ad Ecclesiæ clauum Innocentio III. quo tempore huiusmodi apparitio contigit. Narratur ergo in illis scriptis, mulierem, post acceptam diuinam Eucharistiam, non deglutisse sacras species, sed eas clam apportasse domum. Finis non proditur; sed suspicio esse potest, ad eundem finem ad quem aliæ mulieres in similibus expectationibus, de quibus infra, collimarunt, & hanc quoque respexisse. Sic asportatum corpus Christi, mulier cum primùm licuit, cera inuoluit, & per quinquennium ita absconditum celauit. Tandem lancinante ipsam facti conscientia, Bertholdo S. Crucis Præposito, rem pandit, & ceram commitit. Hac diffissa, Bertholdus species panis non deprehendit, sed formam carnis. Re ad Præsulem delata, cum post supplicationem solemnem, diligens inspectio ceræ priùs obsignatæ esset adhibita, ingens obseruata est in Eucharistia amplificatio quæ etiam ad non modicum tempus semper increuit: Tandem tamen desijt Crescere, & cera prorsus abjuncta, Chrystallo immissa est Eucharistia, Deo innumeris miraculis sanationum, attestante huic prodigioso spectaculo, quo hodiéque post tot sæcula, carnis species concurrentibus objicitur. Quanquam interdum (vt habet Gilberti Bremensis narratio) quibusdam visa est specie pueri, cuidam in specie Christi Crucifixi. Plenè de hoc spectaculo disserit Henricus Institor locis infra proferendis.

Coloniæ in templo Augustinianorum, adnectum Mildeburgo Zelandiæ oppido; Sacramentum miraculosum asseruatur, cuius hæc feruntur initia, scribit Erardus Vinheim in sacraria Coloniensi, cum agit de Cœnobio Vndecesimo. Adolescens cui nomen *Ioanni à Colonia*, anno

anno 1374. à pia matrona cui famulabatur, de vita ſolutiore redargutus, tandem in Paſchate, heram placaturus, ad diuinam menſam, mala mente, nec ritè expiatus acceſſit. Cum primùm ore excepit ſacras ſpecies, & in eas dentem infixit illicò Sacramentum ſpeciem carnis induit, & ternæ ſanguinis guttæ, in mappam communicantibus ſubſtratam ſtillauerunt. Territus miſer, & mutatus in virum alium, candidè quod acciderat retexit. Species illæ de ore communicantis eductæ, Mildeburgi aliquandiu aſpernatæ ſunt, donec mandato Colonienſis Antiſtitis cui tunc ſuberat Mildeburgum, aduectæ ſunt Coloniam, collocandæ in æde ſacra Auguſtinianorum, inter multas thecas ſacrorum pignorum, quas omnes vltrò apertas, aduenientibus ſacris ſpeciebus, velùt aſſurrexiſſe, & primas loci ac ſedis detuliſſe, habet narratio. Procedente tempore, partem aliquam ſacrarum ſpecierum depoſcente Priore Louanienſi, conceſſæ ſunt guttæ in Dominicale delapſæ, necnon pars ſpecierum infixionis dentium veſtigia retinens, quæ à reliquo ſpecierum, abſque ferro & manu diffringente, præuiis triduanis obſecrationibus ac jejuniis, eſt abrupta. Mulierem narrat Petrus Damiani Opuſc. 34. *initio*, de veneficæ conſilio virum ab illegitimis complexibus abducturam, accepiſſe ſacrilegè hoſtiam ſacram, & certis carminibus ad vſum maleficij incantaſſe. Perculſam verò eſſe, cum deprehendit hoſtiam dimidia tantùm ex parte verſam in carnem, altera parte priſtinam exuuiarum panis formam retinente. Additque Petrus, Epiſcopum quendam Amalphitanum, juramento confirmaſſe Stephano Papæ, ſe cum veniſſet ad hoſtiæ fractionem, perfectam carnem atque cruentam, qua etiam digiti contrectantis ruberent, videre viſum loco hoſtiæ; ſicque dubitationem de veritate corporis Domini in Euchariſtia depuliſſe. Scribit præterea Thomas Boſius lib. 14. de ſignis, cap. 7. Aufidi in Piceno, anno 1273. contigiſſe quod ſubjicio. Mulier philtrum marito paratura, ſacram hoſtiam, vt ferebant malæ artes, tegulæ ſubjectis prunis impoſuit. Sed hoſtia in carnem verſa, & vberem ſanguinem qui etiam prunas extinxit, profundente; inops conſilij mulier, obuolutam linteo tegulam, cum carne & ſanguine (proh ſcelus!) infodit propinquo ſtabulo. Poſt ſeptennium autem, diram ſacrilegæ conſcientiæ lancinationem vltra non ferens, aduocato ſacerdote, refoſſo loco omnia pura & nullatenus tabefacta, linteum quoque ipſum planè illæſum, inuenit. In quo etiam ſtatu, poſt annos ſexdecim ſupra trecentos, perſeuerare, ſcribit idem Autor.

De ſanguinis effluxu ex ſpeciebus Euchariſtiæ, præſertim impiè transfoſſis per impios Iudæos, crebra ſunt exempla. Videndus Genebrardus in Chronol. anno 1510. cum de Paulo Form, nundinatore ſacræ Euchariſtiæ; Et Theodorus Loët Cartuſianus, libro de hoſtiis Bruxellenſibus, perfoſſis à Iudæis anno 1369. Necnon Nicolaus Mareſcalcus, l. de hoſtiis ab Eleazaro Iudæo confoſſis in Ducatu Megapolitano anno 1492. Luculentum præter cætera exemplum legitur in vita S. Hugonis Lincolnienſis cap. 27. Cum enim vir Sanctus per quandam villam tranſiret, audiuit de Sacerdote qui ex homine nequam & ſpurciſſimæ vitæ, euaſerat in virum frugi per occaſionem quam ſubjicio. Stabat impurus miniſter ad altare Dei & immundis manibus, virgineum Chriſti corpus ſpeciebus panis adopertum tractabat. Cum ventum eſſet ad hoſtiæ diffractionem, ſanguis protinùs emanauit, quæ Sacerdoti exterrito, commutandæ in melius vitæ cauſa fuit, ita vt perbreui *Sanctus* audiret. Ad hunc ergo Sacerdotem adijt S. Hugo, conſulturus de ſpiritalis vitæ ſtudijs, hominem quem SANCTVM communis fama proclamabat. Narrante Sacerdote oſtentum ex quo ad reſipiſcendum excitatus fuerat, & vrgente S. Hugonem vt cruorem è diffracta hoſtia collectum, & cum cura aſſeruatum, teſtem veritatis, conſpiceret, præciſè renuit; nec quamuis à domeſticis ſuis enixè flagitantibus eo conſpectu frui, vrgeretur vt oblatum contuitum admitteret, acquieuit; illud ſemper conteſtatus, [Habeant ipſi ſigna infidelitatis ſuæ. Nobis autem qui verè credimus ſub ſpeciebus Sacramentalibus verum corpus & ſanguinem Chriſti contineri, ſigna quid proderunt.] Addit Vitæ Autor. [Quoſdam etiam abire volentes vt viderent, duriùs objurgabat, quod non deuotione, ſed curioſitate id facerent. Siquidem ſcriptum nouerat, *Beati qui non viderunt & crediderunt*. Sed hoc vulgo perſuadere quis poterit. Quinimo videmus eos tanta diligentia ad huiuſmodi confluere; qui ſi perfectam haberent fidem, magis vtique ab his ſe elongarent.]

Cuiuſmodi in his apparitionibus ſanguis fluxerit, alibi ſæpè eſt diſcuſſum, tractando de imagine Auenionenſi poſt impactum lapidem ſanguinante. Quoad rem præſentem, idem eſt affirmandum. Multus in hoc eſt Collius lib. 4. de ſang. Chriſti. diſp. 9.

Cineris ſpecie, objectas cuidam indignè communicanti Euchariſtiæ ſpecies, narrat S. Cyprianus lib. de lapſis. Qui tamen apertè tradit, Chriſtum tunc abſceſſiſſe, de quo poſtea. Idem planè ſtatuendum eſt, de exéplo Euchariſtiæ à Macedonianis conſecratæ, in lapidem conuerſæ, cum primùm mulier viro Catholico fucū factura, immiſiſſet hoſtiam ritu Macedoniano conſecratam ori ſuo, dimittens famulæ ex compoſito adminiſtræ maleficij, hoſtiam quam à Sacerdote Catholico acceperat, ritu Catholicorum conſecratam, vt eſt apud Sozomenum l. 5. c. 8. Saluti fuit mulieri ea in lapidem commutatio Territa enim tanti prodigij objectu, perfuſa lachrymis ad Epiſcopum accurrit, exhibens lapidem ignoti coloris & materiæ peregrinæ, manifeſta veſtigia morſus præferentem, qui ad tanti miraculi memoriam, in theſaurum Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ illatus eſt ibi aſſeruandus. De præſentia ergo Chriſti ſub eo lapide, ſimiliter philoſophandum eſt ac de præſentia eius ſub cineribus. Nec ſecus ſenſerim de alia admodum ſingulari diuinæ Euchariſtiæ metamorphoſi apud Gulielmum Pariſienſem l. de moribus c. 8. Ait enim. [Mulierem cum ſacratiſſimam Euchariſtiam in ſinu ſuo nimis irreuerenter ac execrabiliter abſcondiſſet, cum vellet eam de ſinu abſtrahere, inueniſſe pro ea ſerpentem horrificum atque terribilem.]

VI. Quis

bus hominibus prædicaret, illuminaretque mortalium mentes, eosque doceret, vt relictis errorum tenebris, ac peccatorum illecebris, falsisque blandimentis; virtutes amplecterentur, deducerenturque ad veri Dei cognitionem; à quo & cuius causa, conditi essent: quem tandem cognitum, toto corde, tota mente diligerent, & sancto ac deuoto sacrificio honorarent; Et demum iugiter seruientes, ambulantésque in semitis mandatorum eius, ad æternam illam beatitudinem, cœlestiumque Spirituum consortium, dignissimè vocarentur; vbi secundùm Apostolum non per speculum in ænigmate, veluti in hoc sæculo, sed reuelata facie, diuinam illam maiestatem contemplabimur: in quo summam esse hominis fœlicitatem, immensamque voluptatem, nemo nisi maximè demens inficiabitur.

9. Hæc est huius nostræ Euangelicæ traditionis summa; in hoc tota ipsius vis pendet; ad hoc eius sunt tam præcepta quàm concilia instituta. Hic piissimi & clementissimi legislatoris nostri finis; hæc intentio. Hoc ipse à nobis per Vnigenitum suum, quem ad ferendam hanc legem misit, instanter monet, hortatur, postulat & requirit: vt qui creando cuncta ex nihilo, suam maximè omnipotentiam ostendit, sapientiam verò, creata tanto ordine regendo atque gubernando; nos tandem à peccatis, & erroribus, hoc mirabili modo liberando, infinitam suam clementiam atque misericordiam demonstraret. Nihil igitur hac nostra Christiana professione potest reperiri dignius, nihil præclarius, nihil fructuosius; siue legislatoris dignitatem, siue institutionum ipsarum, & traditionum sanctimoniam, siue æternæ fœlicitatis gloriam ad quam vocamur, diligenter animaduertere voluerimus.

PARS SECVNDA.

De Sacramentorum, præsertimque Eucharistiæ vtilitate, ad finem Religioni Christianæ, tam sanctæ, tamque præcellenti, propositum.

10. VT autem nihil quod ad salutem nostram pertinere posset, sapientissimus Legislator prætermitteret; sacratissima quædam Sacramenta instituit, nostræ fragilitatis remedia salubetrima, quibus veluti quibusdam medicamentis, nostris posset infirmitatibus subuenire. Sicut enim non sufficit Medico, depulsa aduersa valetudine bonam inducere, nisi remedia quoque illa adhibeat, quibus & valetudo bona conseruetur, & si quando morbus inciderit, aduersùs illum debitis medicamentis prouideatur; sic summus ille, & omnipotēs Deus, neque infinitæ sapientiæ suæ, neque saluti nostræ, abundè satisfactum esse existimauit, si nos tantùm per gratiam suam, à vitiis ad virtutes, ab erroribus ad viam veritatis vocasset, nisi & remedia inuenisset, quibus veluti quibusdam adminiculis, hanc suam in nobis gratiam seruaremus: atque si quando illam pro fragilitate nostræ, & humanæ naturæ corruptela amitteremus, in nostra esset potestate, illam per hæc salutaria adiumenta recuperare. Ea autem sunt hæc; Baptismus, Pœnitentia, Confirmatio, Eucharistia, Matrimonium, Ordo, & Extrema vnctio. Horum tanta est vis, tanta potestas, vt si ritè, ac legitimè ministrentur, ab omni nos valeant, quamuis lethali vulnere, ac perniciosо morbo curare, & pulcherrimæ valetudini restituere.

11. Hæc autem omnia considerandi mihi, ac persæpè, piè, ac religiosè animo teuoluenti, nullum videtur maius, nullum mirabilius, quàm corporis & sanguinis Domini Sacramentum, quod *Eucharistiam* vocamus: cuius speculationi quoties intendo, toties mirum in modum obstupesco, atque præ tantæ rei sublimitate, animam extra se ferri cognosco; quod cuicumque attentè consideranti, euenire posse non dubito. Quis enim non summè admirabitur, cum audit, substantiam corruptibilem, panis & vini; in verum Domini nostri Iesu Christi corpus & sanguinem, Sacerdotis ministerio transmutari? Quis non maximè obstupesceт, cum lectio illa Euangelica suis auribus intonat, *Nisi comederitis carnem filij hominis, & sanguinem eius biberitis, non habebitis vitam in nobis.* Et alibi, *Caro* (inquit) *mea verè est cibus & sanguis meus verè est potus; qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo.*

12. Stupet profectò humanus animus, atque ad tales sermones totus contremiscit, tantæque rei admiratione plerúmque extra se fertur; cumque tam mirabili Sacramenti cognitione, intellectus, profunditatem eorum quæ in eo latent, mysteriorum, scrutari auidè cupit; tantorum arcanorum magnitudine pressus, in ipso conatu succumbens, quod minùs perfectè intelligit, quàm maximè admiratur, dicens cum Propheta, *Memoriam fecit mirabilium suorum, miserator & misericors Dominus, escam dedit timentibus se.* Et profectò omnem admirationem excedit, omnia mirabilia superat, quod sub modici panis, & vini specie, verum Christi corpus & sanguis, à fidelibus communicando sumatur, vnde cum diuinorum operum magnitudinem considero, hoc summè admirandum, venerandum, atque magno cum tremore tractandum censeo. Admirabile siquidem, ac præclarum fuit, hanc mundi machinam, tot cœlorum elementorumque Sphæris, tot diuersarum rerum varietate ornatam creare; solem diei, lunam ac stellas nocti præficere; distinguere tempora, cœlorum, ac syderum, cursus, motusque disponere; innumerabilia deinde auium, piscium, terrestriúmque animalium, arborum quoque ac fructuum, cæterarúmque rerum genera ad hominum vsum, hunc in mundum producere; hominem ipsum, demum à cæteris animantibus, rationis, ac sermonis dignitate secernere.

13. Sed cum me ad huius corporis & sanguinis Sacramentum conuerto, nihil mihi videtur mirabilius, nihil veneratione dignius, nihil sanctiùs atque deuotiùs pertractandum; in quo Creator creaturæ coniungitur; corruptibilis substantia, in incorruptibilem transfunditur, & sub parua panis & vini specie, rerum omnium conditor, mira verborum prolatione supponitur. In hoc siquidem Sacramento, vis sc potentia naturæ superatur, communis lex vincitur, diuina maximè virtus ostenditur; & aliud sensu percipimus, aliud fide credere compellimur.

mur. Quid enim quæso tam naturæ contrarium, quàm accidentia per seipsa sine subiecto illa sustentante existere? Cum enim naturâ accidentibus proprium sit, vt alteri insint, nec per se possint vlla ratione subsistere; quis hoc præcipuum, singularéque miraculum non admirabitur, vbi post Sacerdotis consecrationem, est quantitas nihil extendens, rotunditas nihil circulare faciens, albedo nihil omnino albificans. Transubstantiata enim ministerio Sacerdotis, panis & vini substantia in Christi corpus & sanguinem, vt nostræ Religionis vera atque illibata fides prædicat, & affirmat; quid superest, quod qualitatem, aut quantitatem, quas sensibus percipimus, in se valeat suscipere, ac sustinere? Sed & sub qualibet tanti Sacramenti particula, integer, & totus est Christus; ille inquam & non alius, qui in vtero natus est Virginali; qui in cruce pependit, qui demum ad cœlos gloriosus ascendit; ille inquam ad Sacerdotis vocem, Patris dextram non deserens, sub panis tamen ac vini specie continetur.

14. Hæc tam alta, támque diuina mysteria quæ omnem naturæ vim superant, omnem humani ingenij potentiam excedunt; cum non nisi pia & religiosa mens terrenis affectibus expurgata possit comprehendere; dignatus est plerumque benignus & misericors Dominus, omni loco & omni tempore nostræ infirmitati subueniens, visibilibus quibusdam miraculis dignitatem tanti Sacramenti ostendere; & quod solo intellectu, ac fide percipitur, id exterioribus ac sensibilibus rebus patefacere; vt per hæc quæ sensu cognoscimus, quasi baculo quodam iter ostendente, ad insensibilium notitiam faciliùs perducamur. Ex multis autem miraculis, quæ ad reuelationem huius Sacramenti, vbique operatus est Dominus, vnum solum referre institui, quod Sanctorum virorum fideli relatione, verum esse cognoui.

PARS TERTIA.

Christus, duci infideli peregrina specie in Eucharistia obiectus.

15. EST apud Hierosolymam, locus quidam quem fideles magna deuotione ac frequentia visitant, vbi verum Redemptoris nostri corpus ex Virgine assumptum, post plurimas injurias, acerbas contumelias, crudelia vulnera, immania verbera, crucis patibulo pro nostra redemptione suffixum, ac mortuum, Iosephi manibus sepultum esse, Euangelica nobis tradit historia. Hoc in loco, Christiano more constructa est Ecclesia, in qua à nostræ Religionis professoribus, diuina celebrantur officia; quo sepulchrum illud Domini visitantes, cœlesti pabulo recreati; fideliores deuotioresque reuertantur. Ad hanc Ecclesiam, nonnulli Christianorum persecutores interdum accedebant, nostra sacrificia irridentes, aut Christianos ibidem orationi intentos perturbantes, quos inde abstractos magnis aliquando injuriis persequebantur. Contigit autem inter cæteros, ducem quendam, ac Principem infidelium, Christiani nominis acerrimum impugnatorem, hunc in locum diuertere, vt omnia nostræ legis sacrificia, ritus, ac ceremonias exploraret. Quod cum aliàs sæpè, tum eo maximè fecit die, quem ob Saluatoris nostri sacratissimam cum discipulis suis cœnam, colit, & veneratur Ecclesia; in cujus memoriam verum eius corpus, sanguinemque suscipimus, ab ipso edocti; qui cum in cœna esset, omnesque discipulos, corporis & sanguinis sui communione participasset, illico subjunxit, dicens, *Hoc facite in meam commemorationem.* Adstabat ante aram sacerdos, singulos monens, vt de peccatis pœnitentiam agerent, eáque fletu, dolore, atque gemitu redimerent, & ad tanti Sacramenti susceptionem, seipsos deuotissimè præpararent, memoresque essent verborum Apostoli, qui ad Corinthios scribens, cum excitare vellet hominum corda, vt tam mirabile Sacramentum susciperent; *Probet autem* (inquit) *se ipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim manducat, & bibit indignè, judicium sibi manducat, & bibit, non dijudicans corpus Domini.* Audiebantur interea innumeræ orationum, & diuinam misericordiam implorantium voces, pectorum verbera, planctus, ac fletus, gemitusque permaximi; qui non mediocrem delictorum dolorem, verámque cordis contritionem præ se ferre videbantur. Is enim, quem peccati pœnitet, declarat profectò maluisse se non peccare, quàm pœnitere.

16. Hæc cum infidelis ille attentè conspiceret, ac diligenter animaduerteret, in magnam incidit tantorum fletuum, támque deuotissimorum actuum admirationem, omniáque secum repetens, cœpit judicare harum rerum institutionem, non tam ab hominibus, quàm ab ipso Deo prodijsse; qui maximè gaudet, cum homines sibi puro corde, & munda mente deuotum exhibent famulatum. Postquàm verò Sacerdos, circonstantes ad componctionem cordis, dolorem, ac pœnitentiam, de peccatis, (vt diximus) monuit; conuersus ad altare, reliqua ritè prosecutus est; ac sob panis & vini specie, sacrum Christi corpus & sanguinem, verborum ministerio consecrauit. Quo peracto, idipsum fidelibus qui illuc eius rei causa conuenerant, distribuere tremens ac gemens, quàm deuotissimè cœpit. Cum autem ipsum Sacramentum Sacerdotis manibus attrectaretur, omniáque infidelis ille accuratè animaduerteret; sicut conditori omnium placuit, visus est is videre, agniculum quendam niue candidiorem in altari existere. Quæ res, eum supra quàm dici, aut credi posset, in stuporem conuertit. Ex quo cœpit tam admirandæ rei finem multò auidiùs expectare.

17. Cum autem pro more, omnes flexis genibus, ante altare constiterent, cœpissétque Sacerdos singulis hoc Sacramentum distribuere; ecce priori miraculo, aliud non minus adjungitur. Intuenti enim infideli, quid à Sacerdote fieret, visum est, quosdam eorum qui huius Sacramenti suscipiendi causa conuenerant, quoniam neque verè purgati, neque perfectè mundati accesserant, non sub specie panis, ac vini, sed sub aliarum rerum variis horrendisque speciebus, illud accipere. Vnus itaque visus est oui corticem ore assumere, quod is forsitan, quantum humano ingenio interpretari possumus, non tam medullæ, quàm cortici, & verbis diuinarum Scripturarum inhæserat; neque tam esse, quàm videri & judicari bonus curauerat. Alius pilos

pilos, ac capillos dentibus conterere videbatur, quod sæculi huius illecebris, ac voluptatibus, superflua quoque cupiditate detentus, ad tam diuinæ rei communionem indignus accesserat. Vt enim ex superfluis humani corporis humoribus, capillos natura producit, ac pilos; sic ex nimia rerum, voluptatúmque mundanarum appetentia, in diuersas vitiorum sordes, maximasque diuinorum mandatorum transgressiones, mens nostra prolabitur, dicente ipso Domino, *Non potestis seruire Deo & mammonæ.* Videbatur præterea tertius quidam, nigerrimos carbones accipere; quasi is animam delictorum tenebris denigratam, vero, ac salutifero pœnitentię remedio, neque albam, neque mundam facere curasset. Sicut enim Sancti ac Iusti in luce, sic peccatores & impij in tenebris ambulare dicuntur. Virtutis siquidem ac veritatis, proprium est, se sequentibus lumen ostendere. Contra verò vitiorum & errorum, homines tenebris circumfundere; cum Dominus dicat, *Ego sum lux mundi, qui sequitur me, non ambulat in tenebris.* Ignem ex his alter ore assumebat, qui illico per totum eius corpus diffundi videbatur. Is forsitan carnis mollitie, & turpissimo luxuriæ vitio, non solùm animam, verùm etiam corpus dehonestauerat: cuius atrocissimi criminis causa *Venit* (vt inquit Apostolus) *ira Dei in filios diffidentia.* Et vt sacræ lectionis nos monet historia, septem illæ ciuitates, igne de cœlo misso, execrabili incendio perierunt. Inter hos extitit quidam, qui cineres ore suscipere videbatur; hunc corporis segnitie mentisque desidia occupatum, bonis virtuosisque operibus, haud quaquam vacasse, possumus interpretari. Sextum, carnem & quidem immundam deglutisse accepimus, vtpotè qui illicitis fœminarum voluptatibus demersus, nunquam per abstinentiam, & continentiam, salubrémque de commissis pœnitentiam sibi prospexerat; sicque immunda mente, ac polluto ore, ad tam mundissimi Sacramenti participationem accedere præsumpserat. Post hos, fuit & alius, qui aurum impurissimis faucibus gestare videbatur. Erat siquidem auri cupiditate, atque immoderato pecuniæ amore ita alligatus, vt nihil præter aurum sitiret, ac desideraret; quod vitij genus idololatriam, non immeritò dicere possumus, Apostoli testimonio confirmari, qui auaritiam idolorum seruitutem appellat. Postremus verò ille fuit, qui sacram Eucharistiam à Sacerdote recipiens, magno lucis splendore, toto corpore illustrari videbatur. Ex quo intelligere, possumus, hunc purgatis animæ suæ latebris, ac mundata conscientia, dignum se reddisse, qui verum Christi corpus & sanguinem sumeret; cæteros autem, ad suarum animarum iudicium & condemnationem, tam excellentissimi Sacramenti susceptioni se immiscuisse. O rem stupore atque admiratione dignissimam? Contremisco ipse non parum, cum diuinam potentiam animaduerto, quæ omnem naturæ vim, ac potestatem, in hisce mirabilibus rebus excedit, sensus superat, & sensibilium rerum similitudines immutat.

18. Hæc & his similia, quoties audiunt, qui gentilium Philosophiam sectantur, eamque solam cunctis præferunt disciplinis, nos irrident, damnant, & maledictis atque opprobriis insectantur; nostrosque sermones, veluti deliramenta quædam, atque inania ludicra contemnunt, ac paruipendunt; quoniam præter naturalem potentiam, nihil altius, nihil maius, aut excellentius considerantes, immensam Dei potentiam, qui naturam ipsam, naturaliáque omnia creauit ex nihilo, nequaquam animaduertunt. Nos verò qui Christi doctrinam sequimur, qui fide viuimus, & Euangelicas traditionès toto corde amplectimur, nihil Deo impossibile iudicamus: Quinimo hæc, & his majora, pia fide, & puro cordis affectu confitemur, & credimus. Quoties enim mentis nostræ aciem ad diuinæ illius potentiæ abyssum erigimus, toties omnia quæcunque illi placuerint, fieri posse constanter asserimus.

19. Discant fideles cuncti, hoc tam celebri miraculo admoniti, non temerè, neque inconsultè ad tam purissimi Sacramenti communionem accedere, sed quisque priùs seipsum dijudicet, & secreta cordis sui diligenter inquirat, quæ cum salutari pœnitentiæ remedio purgauerit, magna cum humilitate & reuerentia, Dominum interioris cordis hospitio, timens, tremensque suscipiat, de ipsius gratia & bonitate confisus, qui solus ex peccatoribus sanctos facit, & iustos & per Prophetam peccatores consolatus est; dicens, *In quacunque hora conuersus ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius non recordabor.* Summa igitur mentis & corporis puritate atque munditia sumendum est hoc Sacramentum, cum illum eundemque Dominum assumamus, qui pro nostra salute ex Virgine nasci, versarique inter homines voluit: qui cæcis visum, claudis gressum, auditum surdis, loquelam mutis, debilibus robur, infirmis valetudinem, mortuis vitam, animamque restituit: qui in crucis patibulo peccata nostra purgauit, qui ab inferis antiquorum Patrum animas éduxit, qui tertia die à mortuis resurrexit; vt morte, se verum hominem, resurrectione vero se verum Deum ostenderet: qui nobis suo pretioso sanguine ianuam regni cœlestis aperuit; qui deinde ad cœlos ascendit, vt tandem post vniuersæ carnis resurrectionem, tum seuero, tum benigno voltu, malos, ac bonos iudicaturus adueniat.

20. Quis quæso non formidet? quis non paueat? quis non contremiscat, cum secum considerat, se rerum omnium creatorem, regem cœli & terræ, tot tantorumque mirabilium Patratorem; iudicem denique viuorum ac mortuorum sub specie panis & vini miro quodam modo recipere? Quis est tam impius, tam sacrilegus, tamque salutis suæ immemor, qui se non præparet, non disponat, non abiiciat sordes, non deponat maculas, se denique totum ab omni inquinamento non expurget, vt talem, ac tantum hospitem suo dignè recipiat habitaculo? Si quis Principem suum aut alium superiorem in domum suam venturum præscierit, nónne domum ornat, mundat, atque ab omni sorde & immunditia purgat, curátque quàm sedulò, ne quid in ea sit turpe, immundum, inhonestum ac sordidum, quod aduenientis hospitis oculos, aut animum vlla ratione possit offendere? Quod si homo terrenum, ac mortalem hominem suscepturus, eam diligentiam adhibet; quam munditiam, quam puritatem, quem nitorem atque ornatum adhibere debet mens humana, summum atque omnipotentem Deum, qui omnium secretorum est cognitor, intra pectoris sui arcana meritò susceptura?

PARS

PARS QVARTA.

Pauli ſecundi ad Chriſti fidem conuerſio, per occaſionem obiecti peregrina ſpecie Chriſti? Vita eiuſdem, & mors miraculis nobilitata.

21. SED jam vnde paulisper digreſſi ſumus ad hiſtoriæ ordinem redeamus. Re diuina completa, ſacriſque illis omnibus ritè peractis, cum omnes qui aderant ab Eccleſia diſceſſiſſent; infidelis ille, tantarum rerum admiratione ſuperatus, Sacerdotem conuenit, eumque amicè, ac ſeuerenter alloquitur; & cuncta quæ illi tempore ſacrificij apparuerant, ſuo ordine exponit. Cupiebat enim velut diuinæ potentiæ prorſus ignatus, apprimè intelligere, quid tot diſtinctarum rerum ſpecies, in eodem ſibi velent Sacramento, quámque præ ſe ferrent ſignificationem. Tum Sacerdos diuinam manum huic rei affuiſſe cognoſcens, vidénſque huius infidelis mentem, timore ſimul atque admiratione concuſſam, cœpit illi ex ſacris litteris, diuinam in primis potentiam oſtendere; ac deinde per ſingula diſcurrens (quantum temporis anguſtia patiebatur) Chriſtum illi Euangeliauit: Quæ cum ille attentè ac deuotè audiſſet, adſeſeque gratia Domini, qui (vt inquit Scriptura) ſolus poteſt, cor lapideum, facere cor carneum, & ex lapidibus ſuſcitare filios Abrahæ? illico Chriſtianæ doctrinæ credidit, ſeque baptizari, atque relictis idolis, ac erroribus, inter fideles Chriſti milites adſcribi voluit.

22. Sacri itaque baptiſmatis vnda miniſterio Sacerdotis ritè perfuſus, cum ſupra caput eius columba niue candidior aſtitiſſet, *Pauli Secundi*, ab ipſo Sacerdote illi nomen imponitur; idque admodùm conuenienter. Vt enim Apoſtolus Paulus, poſt innumeras Chriſtianæ legis, cunctorúmque in Chriſto credentium, perſecutiones, damna, atque injuriæ, diuina gratia perfunditur; fit ex Saulo Paulus, ex hoſte amicus, ex impugnatore defenſor, ex perſecutore prædicator; fit noſtræ religionis reſonans tuba, fit vas electionis, & Chriſti Apoſtolus; & tandem religionem noſtram conſtantiſſimè prædicans, & vbique intrepidè defendens, capitis Martyrio migrauit ad Dominum: ſic Paulus iſte ſecundus, poſt innumeras diuini nominis blaſphemias, & Chriſtianorum perſecutiones, rapinas, iniurias, cædes, diuino munere ad fidem conuerſus, multò in ea propaganda, atque defendenda fuit ardentior, quàm fuerat in impugnanda.

23. Vitam ſumma integritate, continentia, & ſeueritate exegit. Corpus jejuniis, vigiliis, & flagellis caſtigans, breui docuit obedire ſpiritui; carnis voluptates, atque illecebras omnes contempſit; orationi, ac lectioni ſacrarum Scripturarum ſemper intentus, otium, ſomnium, ac corporis requiem, niſi ad naturæ, ac virium ſuſtentationem velut peſtem aſpernabatur; ſciens hoſce laqueos eſſe diaboli, quibus irretire, & capere animas ſoleat. Summam omnibus in rebus grauitatem, continentiámque ſeruauit: diuitias quas multas congregauerat, omnes in pauperes diſtribuit, vt nudus, atque expeditus, Chriſtum nudum, ac pauperem faciliùs ſequeretur; vt de ipſo propheticum illud non abs re dici poſſit, *Diſperſit, dedit pauperibus, iuſtitia eius manet in ſæculum ſæculi.* Pecuniæ cæterarumque rerum mundanarum cupiditates calcauit, atque perdomuit; totius denique vitæ partes, mira quadam bonitate, ſanctimoniáque perfecit. Nihil in eo reprehenſibile, non ſermo, non inceſſus, non aſpectus; nihil quod cujuſquam oculos juſtè poſſet offendere. Doctrinam vero Euangelicam, quam anteà irridebat, damnabat, inſectabatur, populis ardentiſſimè prædicauit, atque pro eius veritate tuenda, ſeipſum ſæpiſſimè Martyrio obtulit. Cum autem jam plures annos in hac ſancta conuerſatione tranſegiſſet omnibuſque eſſet ſtupori atque admirationi, hiſque præſertim, qui eius vitam ante conuerſionem cognouerant; placuit Deo omnipotenti, mil item ſuum ad ſe vocare, vt qui ſtrenuè ac viriliter dimicauerat, debita reciperet ſtipendia meritorum; voce itaque Angelica, qua ſæpius conſolari ſolebat, vitæ ſuæ finem inſtare, illi nunciatur. Qua ex re, de domini bonitate, miſericordiáque confiſus, qui nunquam deſerit ſperantes in ſe, incredibilem animo lætitiam cepit, illud Apoſtoli ſæpiùs repetens, *Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto.* Intelligens autem nullum Deo gratius, acceptabiliuſque offerri poſſe ſacrificium, quàm cor contritum & humiliatum, facta peccatorum confeſſione, peractáque pœnitentia, ſeipſum Deo humilians, de admirando, ac ſalutifero illo Sacramento corporis & ſanguinis Domini, quod conuerſionis ſuæ cauſa fuerat, deuotiſſimè participauit. Deinde cum ſe orationi dediſſet, corpore in terram inclinato, anima ad beatorum glorioſam patriam, admitantibus Angelis, mira celeritate aduolauit.

24. Aderant plerique ſancti viri, qui referunt, quendam magnum ſplendorem, per vnius horæ ferme ſpatium, corpus illud pretioſum circumfudiſſe; ſed & ſuauem odorem ſuper aromata cuncta, omnes in cubiculo ſenſiſſe. Qui verò ſepelliendi curam habuerunt io id conſentiuot; nudato veſtibus corpore, in eius pectoris medio crucis cuiuſdam effigiem, ex ipſius puro ſanguine viſam eſſe, quam hæ litteræ in modum coronæ, circuli ambiebant. *Paulus ſecundus, ſeruus Ieſu Chriſti.* Quæ res cum viſa digna eſſet, quæ pro honore, atque excellentia Religionis noſtræ, ad multorum notitiam peruenirer, effecit vt glorioſum illud corpus aliquot diebus inhumatum iaceret. Acceſſit autem ad id viſendum magna hominum multitudo, qui rem tam ſtupendam intuentes, ſummum atque omnipotentem Deum, multis præconiis laudabant, qui facit mirabilia ſolus. Poſtquàm verò tanti miraculi fama longè latéque diffuſa eſt, pretioſum illud corpus Chriſtiano more, Eccleſiaſticæ ſepulturæ tradiderunt. Locus autem ſepulchri paucis cognitus eſſe dicitur, idque ea factum eſſe ratione; ne infidelium furore, atque impetu, tam ſanctum, tam præclarum, támque inſigne monile, Eccleſia perderet. Longum nimis eſſet, referre beneficia quæ benignus Dominus viſitantibus illam ſacram ædem, ſua bonitate largitur, nam cæci vident, ſurdi audiunt, muti loquuntur, claudi ambulant, leproſi mundantur, & omnium morborum genera, huius ſancti viri meritis & interceſſione curari dicuntur.

EPISTO



AD

EPIPHANII

PAVLVM SECVNDVM;

Illustrationes THEOPHILI RAYNAVDI Societatis IESV Theologi,

Quibus, præsertim peregrina Christi in Eucharistia Apparitiones, discussa.

INDICVLVS.



PERIOCHA LIBELLI, Epiphanij, Græci Scriptoris, de Christianæ Religionis dignitate, nominatim ex Augustissimo Altaris Sacramento; Déque PAVLI SECVNDI, *per obiectam in Eucharistia peregrinam speciem, mirabili ad Christum conuersione, & vita sanctissima.*

PRODIIT Romæ anno 1523. Clementis septimi Pontificis primo, Typis Marcelli Silber in Campo Floræ, libellus cuius hæc inscriptio. *Miraculum Eucharistiæ, per Epiphanium à Petro de Monte, Episcopo Brixiensi Latinis literis traditum, & è Bibliotheca Palatina in lucem editum.* Eum libellum tunc primùm in lucem productum, nec postea quod sciam vspiam recusum, omnes Catalogi prætereiisse videntur. Nam neque apud Trithemium, neque apud Gesnerum, neque apud Posseuinum aut alium quempiam comparet; siue nomine Epiphanij, siue nomine Interpretis Petri de Monte. Posseuinus quidem in Apparatu V. *Petrus de Monte*, librum eius de Monarchia memorat. Et æquè poterat memorare Apologiam pro Concilio Pisano, quam vnà cum libro de Monarchia editam, legi Gratianopoli, suppeditante V. Clarissimo Philippo l'Aigneau, è sua diuite librorum non vulgarium penu. Nisi si libri de inuidioso argumento, mentionem consulto refugit Posseuinus. De lucubratione autem Epiphanij ab hoc Præsule facta, altum apud eum, & cæteros Catalogorum concinnatores silentium. Libellum itaque, vel sua raritate commendabilem, à Viro Amplissimo atque Doctissimo PHILIPPO VIVERIO, PRÆTORE GRESIVODANIO, communicatum scrutatus, inscriptionis ab Interprete adhibitæ, haud satis plenæ, inadæquationem cum scriptione, deprehendi. Neque enim miraculum duntaxat circa Augustissimam Eucharistiam, sed insuper (& quidem ex primario instituto) alia continet, quæ titulus à nobis appositus præfert,

moxque indicabo, Opella est & elegans & pia, quod Bibliothecæ Palatinæ, hoc est Poontificiæ, Romæ vbi Interpretes degebat, in Palatio Vaticano constitutæ, Custodes, testati sunt, hoc ad Ioannem Matthæum Gibertum Cardinalem Epigrammate, quod vt firmatior sit libelli fides; nolo prætermissum.

Christus vt in varias descendit ab æthere formas
Victima dissimili cum datur ipse homini,
Inspicis hic; vitam & Pauli, moresque secundi,
Numinis afflatu: supra hominem ille fuit.
Vt tacitus voluens tecum miracula rerum
Despicias vana gaudia falsa toga.
Quod facis exornans animam modò murice & auro,
Vt Diuum accumbas splendidus ipse thoro.
Perlege subripiens tempus. Mirabere tales,
Vnde potestates hostia sacra habent.
Hac illa ambrosia, & nectar quo viuitur vsque,
Et cætu fruitur, colloquióque Deum.
Hoc sacro, imo Deos vita integer allicit ipses
Imo Dei efficitur Filius; Imo Deus.

Vt autem Lectoris commodo seruiremus, opellam vno ductu conscriptá, quadripartitò distinximus, & adhibitis subinde titulis ac oumeris, ad faciliorem vsum digessimus. Præmittit Autor, breuem Prologum de necessaria ad res sacras perspiciendas præpurgatione oculorum ioternorum; qualem æquè dispositionem ad contuitum mysteriorum nostrorum, præexigunt Ambrosius 4. Hexaem. c. 1. Nazianz. orat. 35. n. 10. & orat. 39. *sub medium*, Basilius ad titulum Psalmi 44. Augustious 4. Trinit. c. vltimo, Isidorus Pelusiota lib. 1. epist. 365. Anastasius c. 1. ὁδηγῶ, & alij adducti lib. 1. de Christo, sect. 1. c. 3. canon. 2.

Excipit hoc veluti vestibulum, Pars opellæ prima, qua Autor Christianæ Religionis dignitatem demonstrat, ex Deo ipso eius autore, & eiusdem promulgatione per Filium Dei vnigenitum; crassissimorúmque errorum circa Deitatem & turpitudinum circa mores per eaodem fidem enubilatione, ad diuinam clementiam, & viscera misericordiæ, patefacienda mortalibus. Quod argumentum alij quoque versatunt, & fructuosè, & diligenter. Nam de Religionis Christianæ dignitate atque præstantia, scripsere benè multi veterum, quos latè appendit Mich. Medina l. 1. patæn. c. 4. Iotet recentiores, incubuere in eandem curam Iauellus in Opere de Celsitudine Christianæ Philosophiæ, Viues libro de Veritate Religionis Christianæ, Hieronymus Sauonarola libris quatuor eiusdem argumenti, Valentia in Analysi fidei, Ribadeneïra lib. 1 de principe à cap. 5. Nominatim verò quoad detersas sordes Idolorum, & falsorum numinum monstruositates ex orbe eliminatas per Christianam Religionem, videndi Clemens Alexandrinus in Protreptrico, Theophilus ad Autolycum, S. Cyprianus de Vanit. Idolorum, Minutius in Octauio, S. Athanasius orat. aduersus Idola, & l. de Incarnat. Verbi, Coostaotinus Magnus in Oratione ad SS. cœtum, Arnobius, & Lactantius passim, Nazianzenus Orat. 1. in Iulianum, & alij antiqui io Apologeticis pro Religione Christiana. Nos ea numinum portenta, quæ recensuisse repolisse est, annotauimus haud indiligenter io Naturali Theologia Dist. 7. q. 1. artic. 2. De sanctitate verò & exquisita puritate eiusdem Christianæ Religioois, eiúsque Sectatorum, pulchrè Tertullianus c. 45. & 46. Apolog. Clemens Alexandr. in Protrep. Eusebius 1. Præp. c. 3. Ex nuperis Bosius l. 7. de Signis, cap. 1. & Hæreseologi cum disputant de Notis Ecclesiæ.

Parte secunda, exponit Autor, quibus veluti pharmacis atque medeciois, Christus Dominus, curare morbos oostros, & collatam sanitatem firmare aduersùs recidouum voluerit. Sunt ea pharmaca septem nouæ legis Sacramenta, præsertim Eucharistia, de cuius admirabili, nec vnquam satis per oos peruadenda institutione, sapientiæ & dulcedinis Dei eximio inuento, pulchrè & piè Autor. Expatiati verò sunt in eodem campo, ante & post Autorem penè innumeri. Generatim quidem quoad Sacramenta nobis prouisa in spiritualium ægritudinum medicinas, varij quos profero libro 5. de Christo sect. 5. cap. 7. agens de Christo Medico. Quoad Eucharistiam verò, (quam S. Ignatius *Pharmacum immortalitatis* rectè nominauit, Episto. ad Ephes.) Autor sermoois de cœna Dom. Apud Cyprianum, Nyssenus in Orat. Catechet. cap. 37. Gulielmus Aruernus Episcopus Paris. Tract. de Eucharistia aliique innumeri.

Parte tertia, descripto Christianorum ad Eucharistiæ participationem accursu, pridie Parasceues hebdomadæ magnæ, cum eo sensu pietatis, qui possit proponi velut paradigma religiosæ aditionis ad susceptionem diuinissimæ Eucharistiæ; subiicit Autor, miraculum Christi objecti specie agni candidissimi, jacentis in altari dum peragetetur sacrificium. Cumulatum est miraculum miraculo. Mox enim vt ventum est ad astantes sacro pane impertiendos per Sacerdotem, apparuit Christus specie omnino multiplici pro varia communicantium dispositione. Prout enim variè aptati ad communicandom accedebant, accipere Christum videbantur, specie oui, capillorum, carbonum, ignis, cineris, sputcæ carnis, auri, lucis fulgentissimæ: Ita vt hoc visum, longè multiplicius ac luculentius fuerit, quàm quod VVidexindo Saxonum Duci objectum, narrat Krantzius, lib. 1. c. 9. Eccles. histor. aut quàm alia pleraque huiusmodi visa, quibus Christus sub vnica peregrina specie se contuendum præbuit, fusè refert Thyræus lib. de Apparit. Sacram. Vestigat variarum huiusmodi imaginum causas morales diuersas, Autor: & longa, sed pietatis ac succi plena, mirabilium augustissimæ Encharistiæ contemplatione & suauiatione, obsignat eam narrationem.

Tandem parte quarta & postrema, narrat Autor Ducis infidelis qui spectator aderat, diuina ex eo viso sensa, & consecutam ad Christum conuersionem; susceptum item, non sine prodigio columbæ apparentis, lauacrum Christianum, nominisque, sed quod potius & præstantius est, vitæ mutatiooem omni virtutum varietate excultissimam, & denique mortem sanctissimam, cœlestibus operibus nobilitatam. Affinis est, & quoad multa adiuncta bellè isti de Paulo narrationi responderes, historiola de Pachumio ex Sarraceno Armerumnis patruele, non Christiano tantùm, sed & Monacho, ac demum pro Christo martyrium passo; quam historiolam Pachumij contexuit S. Gregorius Decapolita, referens eum in templo Christianorú, ad quod curiosus explorator accesserat, post subitam stragem Camelorum quos in templum violentos

lentus in dux erat, ſacrificanti Sacerdoti aſtantem, ſemel iterum, ac tertiò, ſub idem ſacrificium, cunſpeciſſe palam, puerulum mactatum, mandi à communicantibus. Vnde illi lux ad amplexandam fidem Chriſtianam, & ſanctam vitam mortémque pro Chriſto feliciſſimam. Horum adiunctorum pleráque, concurrunt cum iis quæ Epiphanius de Paulo exarauit.

Clauſulam opellæ de Paulo ſecundo, apponit Autor, breui, ſed forti commonitione, ad ſenſum congruentem de Religionis Chriſtianæ dignitate, & Sacramenti Euchariſtiæ præcellentia, ſuſcipiendum.



QVÆSTIVNCVLÆ,

Ad illucendum ſubobſcuris aliquot locis.

Habemvs ex dictis Synopſim huius opellæ, quæ tametſi plana vndecunque, & nullis aſpera tuberibus videri prima fronte poſſit, reuera tamen eſt ſub ea planitie quod complanationem depoſcat: id quod ſubjectæ quæſtiunculæ, ſuis quæque enodationibus, prout licuerit, expediendæ, teſtatum facient.

I. *Quis Epiphanius, Libelli Autor.*

Interpres Petrus de Monte, exiſtimaſſe videtur, hunc eſſe fœtum magni Epiphanij; Cyprij nimirum, cui cum S. Hieronymo, & aliis grauiſſimis autæ illius ætatis Patribus, interceſſit neceſſitudo. Nam in operis inſcriptione ad Nicolaum S. Crucis Presbyterum Cardinalem, à ſcribentis autoritate, Opellam commendat. Cum autem plerique Græcorum Scriptorum, donati ſint nomine Epiphanij, nemo tamen eſt cuius autoritas magno ſit in Eccleſia loco, præter eum qui ſimpliciter *Epiphanius* denominari ſolet: nimirum qui ab Epiſcopatu Salaminæ, ſiue Conſtantiæ in Cypro, Cyprius dicitur; in cuius elogia effuſos video Patres grauiſſimos; Hieronymum præſertim Epiſtol. 61. Theophilum Alexandrinum Epiſtola apud eundem 67. Auguſtinum lib. de Hæreſ. *initio*. Facundum lib. 4. pro tribus Capitulis c. 2. Epiphanium Diaconum actione 6. ſeptimæ Synodi Tomo 5. ereditum Athanaſium q. 3. ad Antioch. Anaſtaſium libro 7. contemplat. in Geneſim. S. Theodorus Studita Epiſtola ad Naucratium, & lib. 1. contra Iconomachos. Alia de S. Epiphanio, collegit Gregorius Hieromonachus, reſpondens Epiſtolæ Marci Epheſinæ. Memoratur inter ſacros Scriptores, Epiphanius Scholaſticus cuius opus eſt Hiſtoria Tripartita ex Socrate, Sozomeno, ac Theodoreto Latina facta, & à Caſſiodoro in Breuiarium contracta. Hic tamen Autor, an Græcus (qualem quærimus,) an Latinus fuerit, ex præfatione Caſſiodori ad Tripartitam, haud clarè conſtat: ac ne nomen quidem Epiphanij tametſi Græcum, euincit, Autorem, Græcum eſſe. An non enim Epiphanius Ticinenſis ab Ennodio laudatus, Latinus fuit? Alium referunt Epiphanium, Olybtiæ ſiue Selybriæ Epiſcopum, Autorem Commentarij aduerſus concrematores ſacrarum imaginum. Epiphanij, prætere a Diaconi, in Actis ſecundæ Nicænæ Synodi, varia dicta referuntur. Epiphanium quoque Pettæum Sophiſtam, refert Suidas. Quilibet iſtorum quibus Epiphanij nomen obtigit, præ Epiphanio Cyprio, planè obſcurus fuit. Nemo eorum ad conciliandam ſcriptioni alicui ſuo nomine authoritatem, ſatis idoneus videtur. De Epiphanio autem Cyprio, eſt extra dubium, quodcunque fuerit genuinum eius opus, non poſſe non eſſe ſummo in pretio, apud eruditos ac pios.

Non poſſe tamen opellam hanc adſcribi Magno Epiphanio, puto certum. Vt enim ſubiit dicatur num. 14. *ad finem*, & numeri 24. *principio*, Epiphanius qui iſta exarauit, illa ipſa vixit ætate, qua contigit Pauli ſecundi hîc deſcripta conuerſio. Nam teſtatur Autor, ſe fideli relatione ſanctorum virorum qui interfuerant; & hæc aut illa retulerant, comperta habere quæ ſcribebat: quæ verba ferre videntur eos fuiſſe teſtes oculatos, qui ipſimet hauſiſſent oculis aut cominùs perſpexiſſent, quæ Epiphanius, ſcriptis ex eorum fide commiſit. Atqui perſpicuum eſt, non eam fuiſſe Hieroſolymitanæ vrbis faciem tempore magni Epiphanij, quam fert narratio de Pauli ſecundi anteriore vita, & eius ad Chriſtum conuertendi occaſione. Non enim fideles Hieroſolymitani, tempore S. Epiphanij Cyprij premebantur iugo infidelium, & quidem Idololatrarum, qualem fuiſſe Ducem illum cui Paulo 2. nomen poſtea fuit, teſtatur hac lucubratione Epiphanius. Viuebat S. Epiphanius Cyprius tempore D. Hieronymi, cum omnia Hieroſolymis Chriſtum ſpirabant, & ex vniuerſo terrarum orbe, illuc libertimè confluebant fideles, procul pridem per S. Helenam deterſis Idolomaniæ ſordibus, quas illuc olim Adrianus, aliſque Ethnici Principes, Satana incentore congeſſerant. Nulla igitur Hieroſolymis per illud tempus furebat Chriſtianorum perſecutio, qua fideles, contra quàm vetus & ab omni æuo vigens religio ferebat, non poſſent abſque infidelium interpellatione, arcana & tremenda myſteria celebrare, quod tamen habet hac lucubratione Epiphanius. Ac proinde eius æuum non conſentit cum æuo S. Epiphanij Cyprij, eſtque Epiphanius libelli huius Scriptor, à S. Epiphanio Cyprio, longè alius. Accedit quod Magni Epiphanij ſcriptiones, vt de eis licentiùs ſtatuat Photius Cod. 122. non enerues ſunt, atque adeò ineruditæ; ſed fortes & ſcatentes inſigni ac recondita doctrina, de quo prouoco ad ſaltuam Lecturis Epiphanio aſſueti. In hac ſcriptione, tametſi in ſuo genere luculenta & admodùm pia, omnia plana, feréque obuia, abſque doctrinæ reconditioris apparatu, & luminibus eruditionis exquiſitæ.

Subluceret inſuper videbatur nonnulla conjectura, ad æuum huius Epiphanij, longè infra Magni Epiphanij tempora conſignandum, inde petita; quod huius Opellæ Autor Epiphanius, Paulo ſecundo quem deſcribit, anteriór non fuit. Scribat autem num. 23. Paulum iam myſteriis Chriſtianis initiatum; inter alia pœnalia exercitia, mulctaſſe corpus ſuum flagellis. Quæ imbonitas, ante æuom Petri Damiani, qui ſæculo vndecimo claruit, in nullis Anachoretarum vel Monachorum aſperrima quæque conſectantium

ctantium gestis, notata à me est. Fuit quidem in mnltis Nitriæ Monasteriis, flagellum ad castigandos malè moratos Monachos, vt habetur ex Palladio sect. 7. Laus. in Arsitin; quod ibi Rosuedius refert ad iam tunc vsurpatum vsum flagellationis religiosæ, & vt nunc loquimur *disciplinæ*. Tamen flagellatio cuius eo Palladij loco fit mentio, non erat voluntaria, & suscipienda per ipsos Monachos reos, sed erat meta perpessio illata extrinsecùs. Hæsitque aqua Petro Damiani l. 5. epist. 8. cum anterius exemplum voluntariæ flagellationis posceretur, eáque pœnitentia nouitatis notaretur. Itaque videbatur inde suppetere coniectura quædam, ad affirmandum, Paulum, vnáque Epiphanium, Petri Damiani tempora non esse transgressos. Verùm euanescet coniectura illa, si Apostolus 1. Cor. 9. vsurpatam à se flagellationem voluntariam expressit, cum dixit, *Castigo corpus meum* Græcè ὑπωπιάζω, quod ad sugillationem, & carnis per flagellum liuidæ contusionem, plerique referunt. Videsis Iacobum Gretserum l. 1. de discipl. c. 4. & Petrum Fabrum lib. 1. Agonist. c. 14. Ex eo igitur quod Paulus, de quo hoc libello agit Epiphanius, dicatur se cæcidisse flagellis, non potest validè inferri, eius ætatem esse referendam ad sæculum 11. aut 12. Atque adeò, inde non habetur, Paulo æqualem Epiphanium huius libelli Autorem, esse diuersum à Magno Epiphanio; quamuis id ex aliis quæ præmissa sunt, censeri debeat ratū ac certū.

Cum igitur Epiphanius huius libelli Autor, alius sit à Magno Epiphan. S. Hieronymi æquali & peramico, nec ex aliis eodem nomine insignitis, quorum alia scripta extant, vllus occurrat, cui verisimiliter hæc lucubratio possit adscribi; expectandum est, si aliunde fortè lux affulgeat; ad statuendum, quis hic Epiphanius fuerit; de quo in præsentia ex vetere formula pronunciandum video, N. L.

II. *Quis Paulus Secundus?*

Altissimum de eo, siue apud Historicos, siue in sacris quibusuis tabulis, & Sanctorum indicibus silentium, quantum quidem rescire, post non indiligentem de eo vestigationem fas fuit. Quod ex solo Epiphanij Libello, de Paulo habemus, illud est; fuisse *Ducem ac Principem infidelium, Christiani nominis acerrimum impugnatorem*. Ita habetur n. 1. 5. Fuisse Idololatram, dicitur n. 11. *in fine*. Quare non videtur fuisse Saracenus, tametsi ex ea colluuie, Duces Hierosolymitanæ vrbis oppressores, & fuere iam olim, & nūc quoque perseuerant. Non enim ex vsu est, Saracenos vocare Idololatras, cum vnius Dei qualemcunque cultum, titu licet profanissimo & impiissimo profiteantur. Putuit Persa fuisse; Persæ quippe Idololatræ erant. Eos autem oppressisse vrbem Hierosolymitanam, & innumeris malis attriuisse Christianos qui oras illas incolebant, præsertim Monachos, scribit Antiochus hom. 38. & 43. ac 66. & 90. ac 109. Additur de eodem infidelium Duce, n. 2. *Eum innumeris diuini nominis blasphemiis, & Christianorum persecutionibus, rapinis, iniuriis, cædibus sorduisse*. Hæc summatim, prima vitæ ratio Ducis huius.

Sed vbi abundauit iniquitas, superabundauit & gratia. Dominus siquidem in diluuio prætereunte consummationem fecit, vt dicitur Nahum. 1. Idest iuxta B. Bernardum serm. de B. Maria, super quem Deus exundare fuerat iniquitatem, super eum fecit abundare gratiam. Quo item accommodat idem Bernardus, illud Mich. 4. *Venies vsque Babylonem, & ibi liberaberis*, Hoc est, cum in profundum malorum veneris, & confusio operuerit te ad summum vsque verticem, tunc faciam vt emergas è limo profundi, & ad nitorem exquisitum peruenias. Quod ergo plerisque olim Christianorum iuratissimis hostibus accidisse per Dei gratiam constat, vt beneficè de cœlo tacti, abiectis simulachris conuerterentur ad Deum viuum, ac in eius cultu superarent molles plerósque ab infantia initiatos Christo; hoc isti quoque de quo agimus Paulo, singulari ominis fauore obtigit. Nam *diuino munere conuersus ad fidem*, vt ait Epiphanius n. 2. & 13. *multo in ea propaganda atque defendenda fuit ardentior, quam fuerat in impugnanda*. Additur, Baptizatum, & columbæ niue candidioris insessione prodigiosa illustratum, indito *Pauli secundi* nomine, mutatum esse in virum alterum; vitámque in summa domandi corporis, & animæ per omne virtutum genus excolendæ sollicitudine exegisse: in eleemosynis largum & propè profusum fuisse, ac vno verbo; totius se sanctimoniæ viuū exemplar præbuisse. Etiam Apostolici, muneris decus prehendisse. *Doctrinam enim Euangelicam*, vt n. 3. habetur, *quam antea irridebat, damnabat, insectabatur, populis ardentissimè prædicauit, atque pro eius veritate tuenda, seipsum martyrio, sæpissimè obtulit*. Refert denique Epiphanius, hunc Dei seruum, post multos annos sanctissimè ac religiosissimè exactos, de instante obitu ab Angelo commonitum, Ecclesiasticis pœnitentiæ & Euchatistiæ præsidiis ritè munitum, ad percipienda laborum præmia fuisse euocatum, contestantibus beatam eius sortem & transcriptionem in cœlum, fulgore atque fragrantia demortui corporis, & circom pectus cruce sanguinea, circello literato nomen eius ac serui Dei clarissimum titulum præferente, circundata; nec non miraculis quæ ad eius sepulchrum diuinitùs edita sunt, & multa & præclara. Hæc omnia de Paulo Epiphanius.

Aduersùs hanc narrationem, si quis illud protritum, & in foro profano validum intorqueat, *Vnus testis, nullus testis*, velim consideret, quàm multa de Sanctorum vita & rebus gestis, vnius solius autoritate scripto comprehensa, nitantur. Vbi enim quæ de Paulo primo Eremita, & Malcho captiuo, ac Hilarione, & muliere septies icta, apud omnes rata sunt, præterquàm in S. Hieronymi scriptis? Sophronius Hierosolymitanus, vitam S. Mariæ Ægyptiacæ perpetuis contextam miraculis, vnus ac solus descripsit, quàm postea Paulus Diaconus Neapolitanus, Latinè fecit, nec vacillat ob vnicum Autorem, eius Historiæ fides. Metaphrastes verò, quàm multa omnibus aliis tacita, ex vnius dūtaxat Scriptoris testificatione, de variis Sanctis proposuit? Quare huius quoque narrationis fides, ex eo tantùm quod vnici Scriptoris suffragatione nitatur, non nutabit apud æquum æstimatorem. Quid si verò, alterius cuiuspiam felicior sors, aut diligentia hoc gustu protitata, plura aliquando de hoc Paulo secundo testimonia subministret? Non despero.

III. *Quo*

III. *Quomodò admiſſus ad ſacrificij, & communicantium contuitum, Infidelis?*

IN confeſſo eſt, Eccleſiam iam olim, non niſi initiatos; ad horrenda myſteria conſpicienda, admiſiſſe. In quam rem extant antiqua iura apud Gratianum de conſecr. diſt. 1. cap. *Epiſcopus nullum* 67. Et diſt. 2. 1. cap. 1. ac diſt. 25. cap. 1. eum de Oſtiarij muneribus. Itaque Patres plerumque, agendo cum Catechumenis, etiamſi deſtinatione animi & voluntate fidelibus, ſtudioſè celant quæ ad Euchariſtiam pertinent, ea periphraſi obuoluentes illud myſterium, *norunt fideles*. Quam in rem, ne fruſtra varios Patres accumulem, locupletiſſimum teſtem habemus S. Auguſtinum, qui Tract. 11. in Ioan. aptat Catechumenis, quod dicitur Ioan. 2. *Ieſus non credidit ſeipſum eis*: quia Catechumeni neſciunt quid geratur in myſteriis, & quid ſit manducare Chriſti carnem, & ſanguinem bibere. Alibi ſæpè, ob præſentiam Catechumenorum, per ambages de Euchariſtia & Chriſtiano ſacrificio loquitur, vt ſerm. 46. de verb. Dom. & homil. 42. & 50. & Tract. 96. in Ioan. ac in Pſal. 39. & in Pſalmum 109. ad illud *Tu es Sacerdos*, Videndus inſuper 10. Ciuit cap. 6. Hanc ob cauſam, Miſſa Catechumenorum, orationibus tantùm & inſtructione continebatur; id eſt, non protendebatur niſi vſque ad oblationem excluſiuè; ſiue vt loquitur S. Ambroſius epiſt. 13 *poſt lectiones atque Tractatum*, dimittebantur Catechumeni. Tunc enim ad oblationem veniendum erat; quæ priuſquàm inchoaretur, Diaconus ſolemnia illa verba inclamans, *Ite Miſſa eſt*, miſſionem Catechumenis indicebat, ne adeſſent ſacrificio, vt habetur ex Concilio IV Carthag. can. 84. & ex Illerdenſi c. 4. & ex S. Dionyſio c. 3. Eccleſ. Hierar. parte 2. Quinetiam Catechumenos, ſi qua via ad notitiam myſterij Euchariſtiæ erepſiſſent, & occaſio ſe dediſſet eius inſpiciendæ, prohibitos eſſe Euchariſtiæ contuitu, etiam extra ſacrificium, docemur ex S. Ambroſio, narrante, Satyrum fratrem adhuc Catechumenum, petiiſſe quidem à fidelibus qui eadem naui vehebantur, ſacroſanctam Euchariſtiam, vt eſſet in naufragio imminente præſidium; eios tamen conſpectu, quem iura Chriſtiana vetabant, cautiſſimè abſtinentem, inuolutam oratio accepiſſe, & nunquam viſam ſeruaſſe. Et videntur etiam Catechumeni fuiſſe milites illi quos a factioſis Epiſcopis in adyta immiſſos ſub Arcadio, memorat S. Chryſoſtomus Epiſt. 1. ad Innocentium. Quis enim tam Chriſtiano Principi in vrbe Catholiciſſima, præſidium non Chriſtianum affuiſſe fugat? vel ſi affuiſſet, ab Epiſcopis quantumuis nefariis, in templa Chriſtiana fuiſſe imittendum? Itaque quod ait S. Chryſoſtomus, ſe ſcire eorum aliquos *nullis fuiſſe initiatos myſteriis*, videtur accipiendum non de plane infidelibus (puta Ethnicis vel Iudæis,) ſed de Catechumenis. Et tamen expoſtulat S. Chryſoſtomus, quod vidiſſent quæ eos videre nefas erat. Sacram, inquam, Euchariſtiam ibi aſſeruatam. Iiſdem Catechumenis, ne ſuas quidem Catecheſes exhiberi volebat S. Cyrillus, idque ſeriò commendat in calce Præfationis ad eum librum. Nimirum, quia in eis explicatiſſimè agitur de Euchariſtia, cuius myſterium latere debebat Catechumenos. In Hæreticis acriter notat Tertullianus l. de præſcript. cap. 41. quod ad omnia, æquè Catechumenos ac fideles admitterent. Id quod nominatim in Marcionitis, tanquam ad apertam diſciplinæ confuſionem pertinens, damnat S. Epiphanius hær. 42. quæ eſt Marcionitarum. Non ita inter Catholicos, apud quos omnia honeſtè & ex ordine geri mos eſt, ſemper fuit. Vnde S. Ambroſius Epiſt. 13. corripiens Valentinianum ſecundum, quod ſupra Patrem iam fidelem, res Eccleſiaſticas tractare nolentem, ipſe catechumenus ſapere vellet; miratur quomodò arrogaret ſibi de fide iudicium, qui necdum fidei Sacramenta nouerat, cum adhuc eſſet Catechumenus. Videtur item Catechumenus fuiſſe Sultanus Azatines, ob quem admiſſum in templum, deiectus Patriarchatu eſt Arſenius apud Nicephorum Gregoram lib. 4. *pag. mihi.* 67. dicitur enim ibi Sultanum fuiſſe Chriſtianum cur ergo excluſerat, niſi quia Catechumenus. Quod ſi Catechumeni iametſi fidei Candidati, tanto ſtudio arcebantur a Sacramentorum celebratione, & Euchariſtiæ contuitu, quinetiam non credebatur eis liquida & perſpicua horrendorum myſteriorum expoſitio, quanto magis par fuit, arceri indidem infideles.

Conſtat, Eccleſiam tantorum myſteriorum dignitati ac reuerentiæ conſulentem, propalationem eorum apud non initiatos ſemper eſſe auerſatam. Nec mirum; cum Spiritus ſanctus, vaſa omnia tabernaculi ne oculis paterent indignorum atque vileſcerent, obtecta portari præcepiſſet, vt animaduertit Origenes hom 13. ac 15. in Leuit. & hom. 4. in Num. Id quod ad hoc negotium egregiè accommodat S. Ambroſ. lib. 1. offic. c. 50. Nempe vt rectè in rem præſentem ratiocinatur S. Baſilius l. de Spir. ſancto c. 27. cuiuſuis rei in propatulo poſitæ, dignitas euaneſcit. Proptereaque Philo, lib. de Sacrif. Abelis & Caini, ſermones de myſteriis, arcanos omnino, nec niſi epoptis peruios eſſe debere decernit; eòque refert panes ſubcinericios, *quos encryphias vocant, quia celari debet Sacer ac myſticus ſermo*, ne in modum vilis cœni, res pretioſiſſimæ peſſum abeant, quod elegantiſſimè proſequitur. Etiam impios, ab initiationibus ſuis atque myſteriis, ſemper arcuiſſe profanos, Tertullianus autor eſt cap. 7. Apolog. Quanto magis itaque Eccleſia Chriſtiana, profanis oculis Infidelium, ſubductam meritò voluerit Euchariſtiam? Malè certè id habuit quoſdam Infidelium, quod inexorabiliter Chriſtianorum myſteriorum aditu & proſpectu excluderentur. Hinc illæ Maximi Madaurenſis, Ethnici Grammatici cum D. Auguſtino expoſtulationes, quæ apud D. Auguſtinum leguntur epiſtola 43. quod cum Ethnici Deos ſuos neminem celarent, Chriſtiani in locis abditis, quemdam ſibi Deum quaſi proprium vendicarent, & ibi præſentem videre ſe dicerent. Nec alios habuit natales fabula de infanticidio & pabulo inde, in ſacris Chriſtianorum, apud Tertullianum atque Minutium, & alios, quàm alicuius rei initiari, obſcuros nec euolutos de Euchariſtia ſermones, quos Ethnici ad cœnas Thyeſtæas detorſerint.

Quomodò igitur ad contuitum diuini ſacrificij, & introſpectionem participationis myſteriorum, admiſſus eſt Dux infidelis? Nec eſt quod

quod quis existimet, priscos Christianos Imperatorum & Magnatum gratiæ abblandiros, admisisse illusad sacra, exclusis licet minoribus, & propbano vulgo. Hæc personarum acceptio, Ecclesiæ veteri tribui non potest, vt monstrat perpetua Ecclesiæ praxis, ad tempora vsque Caroli Magni vigens; adeóque seuerè retenta, vt Vvidechindus Saxonum Princeps, nostra sacra conspicienda cupidus, tempore Caroli, mendicum ementiti sit adactus, certus se alioqui nulla liberi commeatus exoratione ad sacrorum contuitum fuisse admittendum. Erit qui huc aduocet, factum S. Babylæ, quem Acta eius apud Metaphrastem & Aldelmus l. de laude virginitatis cap. 17. aliique multi, produnt obfirmatè templi Christiani aditu dum sacra peragerentur arcuisse Numerianum Imperatorem Idololatram, in templum irrumpere eo tempore tentantem; quæ S. Antistiti ad martyriū subeundum causa fuerit. Verùm eo exemplo non vtor; quia reuera Imperator quem S. Babylas templi aditione prohibuit, non fuit Numerianus Ethnicus, sed Philippus iunior Christianus, vt monstratum est Tract. de Monitoriis p. 2. cap. 16. num. 2. Eum verò S. Babylas generosè arcuit, & in templum subitet inhibuit, quia incurrerat in excommunicationem, ob crimina quæ ab eo patrata, recenset S. Chrysostomus in Babyla. Quamuis autem huc exemplum, non conferat ad probandum Ecclesiam noluisse ad sacrificij contuitum admittere Ethnicos, tamen id aliunde est satis superque testatum. Expediendus ergo superest nodus ille, in Epiphanij narratione, de admisso ad Christiana sacra Duce infideli.

Occurrit duplex ratio, extricandi eam implexitatem. Prior est, Ducem infidelium clam fidelibus omnibus, ipsóque imprimis Sacerdote sacrificante, alicunde despicere potuisse in sacrificij & communionis locum. Qua ratione passim videmus, Hæreticos ad Catholicorum templa, præsertim per sacræ concionis tempus ventitare, non palam & adita templi naue, aliísve patentibus locis, quod metu subvlcorum suorum valdè refugiunt, sed clam & per superiorem aliquam contignationem, vnde prospectus in templum pateat. Quidni igitur ex simili quopiam, adiuncto sacræ ædi loco, potuerit Dux infidelis, absque Sacerdotis sacrificantis consilio admissus, prospectare sacrificantem, & sacro pane fideles impertientem Sacerdotem? Est illius tabulati è quo Cathecumeni ad prospectum ipsis consentaneum admittebantur, Luculentum testimonium in Actis S. Parthenij Episcopi Lampsaceni apud Surium 7. Februat. Et aliud in Oratione Constantini Episcopi de Inuentione S. Euphemiæ; quæ oratio legitur apud Surium 11. Iulij. Et dictum esse huiusmodi locum *Cathecumenaeum*, aut *Cathecumenum*, habetur ex Codino l. de offic. Constant. cap. 17. num. 45. Videndus ibid. Gretserus l. 3. c. 18. Secundo loco, haud absurdè dici potest, iure quidem communi, exclusos fuisse à mysteriorum nostrorum non contuitu modò, sed etiam cognitione, infideles. Tamen cum res ferebat, & è maiore Dei gloria, ac bono fidelium videbatur, non celare Ethnicos quæ apud nos gerebantur, admissos esse infideles, ad cognoscenda atque etiam contuenda sacra mysteria. Qua ratione Petrum Halloix in Vita S. Iustini cap. 5. obseruat S. Iustinum tam clarè tamque perspicuè expressisse mysterium Eucharistiæ in Apologia ad Antoninum; vt dedoceret Ethnicos, quibus Sacramenta nostra, execramenta esse, infanticidio, & pabulo inde, ac promiscuis coitionibus infamia, persuasum erat. Hæc omnia æquè locum habere potuerunt in re nostra. Et potuit etiam interuenire violentia omnes leges infringens, cui locum dare, potiùs quàm cum plurimorum cæde ac templi conflagratione obsistere, consultius visum sit Sacerdoti sacro operanti: præsertim si infidelem, accedere non infensum, vel deridendi animo, sed ex mera curiositate, in bonum fortè cessura, suspicaretur.

Supponit in hanc rem exemplum planè luculentum, descriptum à Ioanne Rolles in historia de Cruce Carauacensi cap. 4. & seqq. Rex siquidem Maurus, *Zeit Abuze* nomine, anno 1231. vrgens pium Sacerdotem, Genesium Peres Chitinum, ad sacrificandum coram se ritu Christiano, audientem dicto habuit pium illum Sacerdotem, non absque multiplici cœlesti suffragio. Nam & deficiente ad reliquum sacrificij ministerium Cruce; delata Angelorum manibus crux affuit; (illa ipsa tot deinceps nobilitata prodigiis, cuius solo attactu efformatæ è metallo aliæ, virtutem hauriunt, præsertim ad tutelam à fulgure:) & superet sacrificium cum elata in sublimè est sacra hostia, obuersatus est Regi in Sacerdotis manibus, specie perelegantis puelli. Quod spectaculū Regem perpulit ad capessendam Religionem Christianam, & eiurandum Mahumetem. Docemur ergo ex hoc exemplo, fas aliquando visum, affulgente spe maiotis boni, & secluso periculo profanationis mysteriorum nostrorum, non celare infideles sacra Christiana. Idque potuit circa Paulum secundum contingere.

IV. *Cur Christus sub sacrificium Paulo obiectus, Agni candidissimi specie?*

NOn est infrequens hæc Christi sub sacrificium exhibitio, specie Agni: Apud Cæsarium lib. 9. c. 3. Adolphus de Dieserne, imputus & nutans in Eucharistiæ fide Sacerdos, in eodem Missæ sacrificio, Cristum cum sub aliis formis de quibus postea, tum nominatim sub forma Agni conspicuum habuit. Æquè sub agni effigie visum in sacrificio incruento, scribit Petrus Damiani lib. 6. epistol. 25. Apud Paschasium quoque, est huius spectii mentio. libro de corpor. & sanguin. Dom. cum de apparitione facta Plegilo Presbytero sacrificanti. Denique Bartholomæum Caietanum, ex trabis ruina conquassatum, & vehementer cupientem pane Eucharistico refici, S. Franciscus noctu per visum adiit, gestans ad vbera agniculum, & languentem sic est affatus, [Hic est Agnus quem tibi dari petebas, quem & propter bonum desiderium suscepisti, cuius etiam virtute consequeris vtriusque hominis sospitatem.] Refert S. Bonauentura in S. Francisci Actis in appendice, §. *de ereptis à mortis periculo.*

Formæ

Formæ Agni quibus exhibitum in Euchariſtia Chriſtum hactenus diximus, impermiſtæ ac puræ fuerunt. Apud S. Birgittam lib. 6. reuel. cap. 86. alia viſio refertur, in qua ſpecies Agni, non fuit ſimplex. Verba S. Birgittæ ſunt. [Quidam ſacerdos in die Pentecoſtes celebrauit primam Miſſam in quodam monaſterio. Tunc autem in ipſa eleuatione corporis Chriſti, vidit ſponſa ignem deſcendere de cœlo per totum altare, & in manu Sacerdotis vidit panem, & in pane agnum viuum, & in agno faciem quaſi hominis inflammantem: Et tunc audiuit vocem dicentem ſibi. Sicut nunc vides ignem deſcendere in altare, ſic per ſimile, Spiritus meus ſanctus deſcendit in Apoſtolos meos tali die ſicut hodie inflammans corda eorum; Panis verò per verbum fit agnus viuus, id eſt corpus meum, & facies eſt in agno, & agnus in facie quia Pater eſt in Filio, & Filius in Patre, & Spiritus ſanctus in vtroque. Et iterum ſponſa vidit in manu Sacerdotis in ipſa eleuatione Euchariſtiæ, iuuenem miræ pulchritudinis qui dixit; Benedico vos credentes, non credentibus ero Iudex.] Vides hîc obuerſatam in Euchariſtia formam Agni, non tamen ſimplicem, vt ſic dicam ſed multiformem.

Cauſas formæ Agni per Chriſtum adamatæ petere licet ex iis quæ profero, tractans illum Chriſti titulum *Agnus Dei*, lib. 5. de Chriſto ſect. 2. c. 2. Et alia in eam rem adduco in Tractatione de Cereo Agno conſecrato cap. 6. poſt Origenem qui perpaucis rem confecit homil. 24. in Num. *Ipſe Dominus Ieſus Chriſtus* (inquit Origenes) *non ideò Agnus dicitur, quaſi qui mutatus ſit, & conuerſus ſit in ſpeciem Agni. Dicitur tamen Agnus, quia voluntas & bonitas eius qua Deum repropitiauit hominibus, & peccatorum indulgentiam dedit talis extitit humano generi quaſi Agni hoſtia immaculata & innocens, qua placari hominibus diuina creduntur.* Hæ ipſæ igitur fuere cauſæ cur Chriſtus, Paulo ſub Agni ſpecie objectus eſt in Euchariſtiæ ſacrificio, quod eſt antitypon ſacrificij crucis, eiuſque viua repræſentatio in qua Chriſtus Agnus cultro verborum ſacrorum immolatur ad propitiandum Patri genus humanum.

V. *Quæ aliæ ſingulares peregrinæ Chriſti formæ in Euchariſtia, ſub ſacrificium, aut alibi aliquando conſpicuæ.*

Omnino variis aliis modis, Chriſtus Dominus in Euchariſtia exhiberi voluit ſub vnica effigie: nempe interdum vt puellus; aliàs ſub forma carnis rubræ, & ſanguineæ, ſiue cruentæ; aliàs vt cinis; & aliis denique modis, pro varietate ſubjectorum, vel ſpectantium, vel ſuſcipientium Euchariſtiam conſpici voluit. Multa in hanc rem exempla addenſat Petrus Thyræus l. de Apparit. Sacram. c. 11. Ego pauca ſelecta dabo, vel prius indicabo, ſignatis Autoribus, à quibus referuntur pleniùs. De primo tamen quod ex Actis S. Arſenij apud Metaphraſtem apponam, nihil accidere placet, ac ne ſyllabam quidem, adeò palato meo ſapit, nec dubito quin Lectori cumprimis gratum ſit futurum, ſi integrè repræſentetur. Sic igitur habent S. Arſenij Acta.

[Monachus quidam ſenex, (aiebat Arſenius) qui vixerat in Scete, actione quidem valdè mirabilis, educatus autem in ſimplicitate & ignoratione, non mediocriter peccabat circa myſterium diuini ſacrificij. Dicebat enim illé & aſſerebat, quod cum participamus diuinum panem, non eſt ipſum corpus Chriſti & Dei noſtri, ſed traditur in quadam figura & imagine. Quod quidem nonnulli alij ſenes qui audierant, & ſenis propter hanc abſurdam opinionem miſerti fuerant, ad eum vadunt, alienam hanc ſententiam alicui attribuentes, & ei dixerunt: Audiuimus de quodam Monacho, qui errabat in iudicio de ſacris myſteriis, & exiſtimabat illud non eſſe corpus Chriſti, ſed in illius figuram, panem qui ſumitur, benedici & tradi à Sacerdotibus. Ille autem nihil celans; Ego ſum, inquit, & in hac perſiſto ſententia, nec poſſum dimoueri. Illi verò non dimiſerunt, ſed multis & validis argumentis conati ſunt ſeni perſuadere, affirmantes, illud ipſum eſſe Chriſti corpus. Similiter autem vinum quoque, eius viuificum ſanguinem & intemeratum. Nam etſi (aiebant) eſſet panis & vinum; precum tamen inuocatione, & diuini aduenientis ſpiritus benedictione, mutantur in illud ipſum corpus & ſanguinem Chriſti: Eſtque; caro & ſanguis Domini, qui à nobis ſumitur. Qua de cauſa, Sacerdotem quoque, (dicebant) conuenienter, voce Domini, ſcilicet illius perſonam ſubeuntem, dicere, *hoc eſt corpus meum*: Et, *hic eſt meus ſanguis.* Quoniam enim difficiliter fieri poterat, vt qui ſumus homines, cruentam carnem ſumeremus inſtar ferarum, quæ carnem crudam deuorant, prouidit ille ipſe, qui participatur, vt per ſimilem & conſuetum panem, in hoc ipſum corpus Domini non manifeſtè mutatum, peragetur ſacrificium. Vide enim quemadmodùm etiam baptiſma, eo quidem quod apparet, eſt aqua; ſed precibus & ſacra operatione dignatum, diuino impletur, ſpiritu, & deinceps non eſt aqua ſolummodò. Quomodò enim quod regenerat & transformat eum qui baptizatur, & reddit perfectè liberum à peccato, ſit aqua tantùm? Cum hæc & hujuſmodi alia, dicta eſſent a ſenibus; ſurdo videbantur cani, quæ dicebantur: Ille enim adhuc erat meredulus, & exigebat ſolam ex rebus ipſis probationem. Cum ergo videretur ſenibus abſurdum, & admodùm ignaui puſilliſque animi, negligere ſenem qui ſic labebatur præ ſimplicitate; ipſi & diligenter orabant, & illum pro ſeipſo orantem aſſumebant, ne tot labores & ſudores exercitationis, fruſtra viderentur ſuſcepti. Deinde cum ſic tranſiſſet dierum hebdomada, in templum ſimul conuenêre. Cúmque ſacra perageretur myſtagogia, diuinſque panis eſſet propoſitus; (ô tuam Chriſte potentiam, & benignitatem!) infans viſus eſt eodem tempore tribus ſenibus, is panis qui in ſacra menſa erat propoſitus. Deinde cum Sacerdos ad hoc vt panem in fruſta diuideret, iam manum extendiſſet; viſus eſt eis Angelus qui ſupernè deuolauerat, & gladium in manu habebat. Qui cum propoſitum infantem ſacrificaſſet, deinde eius ſanguinem fundebat in calicem, quandiu Sacerdos panem in parua fruſta frangebat, tamdiu quoque poterant videre Angelum, ſecantem partes ex carne pueri. Cum autem acceſſiſſet is qui errabat ſenex, vt eſſet particeps ſacrificij, carnis nudæ & cruentæ

apertè fuit particeps. Hoc, visum ab illo sene, & illius non sanum correxit iudicium, & effecit vt Deo offerret gratiarum actionem cum lachrymis; aliisque senibus, illius correctio fuit augmentum lætitiæ. Hoc narrauit pulchra lingua Arsenij, quod omnino productum fuit ad magnam vtilitatem eorum qui audiebant.]

S. Georgius Decapolita in serm. historico de conuersione Saraceni, Christum specie pueruli objectum Saraceno sacris Christianis astanti, his verbis refert. [Cum Sacerdos inchoasset sacram oblationem & panem accepisset ad peragendum incruentum sacrificium, vidit Saracenus Sacerdotem manibus accipientem puerulum ac mactantem, & sanguinem ipsius fundentem in calice, & corpus eius frangentem, ac ponentem in disco. Quæ cum intueretur Saracenus, furore multo percitus, iráque in Sacerdotem exæstuans, eum interficere meditabatur. Cúmque aduenisset hora Sancti Introitus, rursus manifestiúsque vidit Saracenus puerulum in disco membratim concisum in partes quatuor, eiúsque sanguinem in calice: Et denuò vehementer obstupuit. Cum iam finis instaret diuinæ liturgiæ, & nonnulli Christianorum cómunicare cuperent diuinis mysteriis, & Sacerdos dixisset, *Cum timore Dei, ac fide accedite*, Omnes etiam Christiani capita sua reuerenter admodùm inclinassent quidam ex ipsis ad communionem diuinorum mysteriorum. Iámque tertiò vidit Saracenus Sacerdotem ex corpore & sanguine pueruli, fuscinula partem impertiri communicantibus. Postquam verò pœnitentea (1. humillimè externa specie se habentes) Christiani, participarunt diuinis mysteriis, vidítque Saracenus, eos de corpore & sanguine pueruli sumpsisse, ita & furore repletus est, aduersùs omnes.] Et infra post narratam panis antidori, siue benedicti portionem Saraceno datam, cum interrogaret Saraceno qui hoc esset, repositum esset, partem esse panis qui fuerat sacrificatus reposuit denuò Saracenus, nequaquam panem fuisse sacrificatum, sed corpus pueruli, & haustum eius sanguinem. Vnde denique secuta est Saraceni conuersio.

Plegilus Presbyter, magnæ à pueritia sanctitatia, *Plegus* dicitur apud incertum interprete Pelagio lib. 5. vitæ Patrum in editione plena cum diu expetijsset reiecto specierum Sacramentalium spatio, Christum in Eucharistia videre, ad altare aliquando consistens, loco hostiæ, Christum conspexit sub pueri elegantissimi effigie, cui Simeonia instar, suauissimè ad pectus applicito, mellea, & quouis nectare sapidiora basia fixit. Mox verò, vt repositus super altare puer, ad priorem Sacramentalium specierum formam reuerteret, ardentissimis precibus exorauit. Rem diffusè narrat Paschasius libro de corpore & sang. Dom. cap. 14. De Godefralco Religiosissimo Sacerdote, in die Natalis Domini celebrante, similia recitat Cæsarius l.9. c.2. De alio pio Presbytero: haud absimilia habet Appendix ad Chronicon Sigeberti sub annum 118. Vbi alia similia & affinia visa narrantur. S. Hugonem Lincolniensem, sacrificantem, conspexisse Christum specie pueri immenso lumine corusci, habent ejus Acta cap. 27. & Dorlandus lib. 8. Chron. Cartus. c. 8. Nec dissimilia de Anglorum Rege Eduardo viro sanctissimo, scribit in ejus rebus gestis Aëlredus; & de B. Maria Oegniacensi, Cardinalis Vitriacus. lib. 2. Vitæ eius c. 8. Abbatem circa Eucharistiam incredulum, simili viso ad rectam fidem esse reuocatum, narrat ex Daniele Abbate, Guitmundus lib. 3. de Euch. addens de simili apparitione facta Iudæo, descripta in Actis S. Basilij per Amphilochium n. 36. Scribit quoque Petrus Cluniac. l. 1. miracul. c. 1. Rusticum Auernum, cum Eucharistiam in fauum sacrilegè coniecisset, perculsum mutatione eius in formam puelli speciosissimi, iniuisse consilium de eo clam infodiendo in Ecclesia: sed euanescente ex ferentis manibus puello, impium consilium fuisse disturbatum.

Carnis specie, orante S. Gregorio, Christum in Eucharistia vidit mulier, quæ S. Pontifice hostiam sacram porrigente, & ex solemni formula corpus Christi esse contestante, proruperat in risum effusum; quod audisset, pistum abs se paulo ante panem, denominari à Pontifice corpus Domini. Muliere verò per eam subitam mutationem ad cor reuersa, orauit denuò S. Gregorius; & exorauit vt euanescente carnis forma, denuò objiceretur oculis, panis species. Rem describit Ioannes Diac. l. 2. vitæ S. Gregorij c. 41. Illustrissimum est, quod Augustæ Vindelicorum ante quadringentos annos accidit. Vir ornatissimus, Marcus Velserus, antiqua illius miraculi monimenta publico dedit. Gilbertus Bremensis narrationem contexuit, quæ metro item conscripta est, iussu Vlscalci Augustani Episcopi, qui præerat illi Ecclesiæ anno Domini 1199. sedente ad Ecclesiæ clauum Innocentio III, quo tempore huiusmodi apparitio contigit. Narrarut ergo in illis scriptis, mulierem, post acceptam diuinam Eucharistiam, non deglutisse sacras species, sed eas clam apportasse domum. Finis non proditur; sed suspicio esse potest, ad eundem finem ad quem aliæ mulieres in similibus expectationibus, de quibus infra, collimarunt, & hanc quoque respexisse. Sic asportatum corpus Christi, mulier cum primùm licuit, cera inuoluit, & per quinquennium ita absconditum celauit. Tandem lancinante ipsam facti conscientia, Bertholdo S. Crucis Præposito, rem pandit, & ceram committit. Hac diffissa, Bertholdus species panis non deprehendit, sed formam carnis. Re ad Præsulem delata, cum post supplicationem solemnem, diligens inspectio ceræ priùs obsignatæ esset adhibita, ingens obseruata est in Eucharistia amplificatio quæ etiam ad non modicum tempus semper increuit: Tandem tamen desijt Crescere, & cera prorsus abjuncta, Chrystallo immissa est Eucharistia, Deo innumeris miraculis sanationum, attestante huic prodigioso spectaculo, quo hodiéque post tot sæcula, carnis species contuentibus objicitur. Quanquam interdum (vt habet Gilberti Bremensis narratio) quibusdam visa est specie pueri, quidam in specie Christi Crucifixi. Plenè de hoc spectaculo disserit Henricus Institor locis infra proferendis.

Coloniæ in templo Augustinianorum, adnectum Mildeburgo Zelandiæ oppido; Sacramentum miraculosum asseruatur, cuius hæc feruntur initia, scribit Erardus Vinheim in sacrario Coloniensi, cum agit de Cœnobio Vndecimillium. Adolescens cui nomen *Ioanni à Colonia*, anno

anno 1374. à pia matrona cui famulabatur, de vita ſolutiore redargutus, tandem in Paſchate, herum placaturus, ad diuinam menſam, mala mente, nec ritè expiatus acceſſit. Cum primùm ore excepit ſacras ſpecies, & in eas dentem infixit illicò Sacramentum ſpeciem carnis induit, & ternæ ſanguinis guttæ, in mappam communicantibus ſubſtratam ſtillauerunt. Territus miſer, & mutatus in virum alium, candidè quod acciderat retexit. Species illæ de ore communicantis eductæ, Mildeburgi aliquandiu aſperuatæ ſunt, donec mandato Colonienſis Antiſtitis cui tunc ſuberat Mildeburgum, aduectæ ſunt Coloniam, collocandæ in æde ſacra Auguſtinianorum, inter multas thecas ſacrorum pignorum, quas omnes vltrò apertas, aduenientibus ſacris ſpeciebus, velùt aſſurrexiſſe, & primas loci ac ſedis detuliſſe, habet narratio. Procedente tempore, partem aliquam ſacrarum ſpecierum depoſcente Priore Louanienſi, conceſſæ ſunt guttæ in Dominicale delapſæ, necnon pars ſpecierum infixionis dentium veſtigia retinens, quæ à reliquo ſpecierum, abſque ferro & manu diſtringente, præuiis triduanis obſecrationibus ac ieiuniis, eſt abrupta. Mulierem narrat Petrus Damiani Opuſc. 34. *initio*, de veneficæ conſilio virum ab illegitimis complexibus abducturam, accepiſſe ſacrilegè hoſtiam ſacram, & certis carminibus ad vſum maleficij ineantaſſe. Perculſam verò eſſe, cum deprehendit hoſtiam dimidia tantùm ex parte verſam in carnem, altera parte priſtinam exuniarum panis formam retinente. Additque Petrus, Epiſcopum quendam Amalphitanum, iuramento confirmaſſe Stephano Papæ, ſe cum veniſſet ad hoſtiæ fractionem, perfectam carnem atque cruentam, qua etiam digiti contrectantis ruberent, videre viſum loco hoſtiæ; ſicque dubitationem de veritate corporis Domini in Euchariſtia depuliſſe. Scribit præterea Thomas Boſius lib. 14. de ſignis, cap. 7. Audiſi in Piceno, anno 1273. contigiſſe quod ſubiicio. Mulier philtrum marito paratura, ſacram hoſtiam, vt ferebant malæ artes, tegulæ ſubiectis prunis impoſuit. Sed hoſtia in carnem verſa, & vberem ſanguinem qui etiam prunas extinxit, profundente; inops conſilij mulier, obuolutam linteo tegulam, cum carne & ſanguine (proh ſcelus!) infodit propinquo ſtabulo. Poſt ſeptennium autem, diram ſacrilegæ conſcientiæ lancinationem vltra non ferens, aduocato ſacerdote, refoſſo loco omnia pura & nullatenus tabefacta, linteum quoque ipſum planè illæſum, inuenit. In quo etiam ſtatu, poſt annos ſexdecim ſupra trecentos, perſeuerare, ſcribit idem Autor.

De ſanguinis effluxu ex ſpeciebus Euchariſtiæ, præſertim impiè transfoſſis per impios Iudæos, crebra ſunt exempla. Videndus Genebrardus in Chronol. anno 1510. cum de Paolo Form, nundinatore ſacræ Euchariſtiæ; Et Theodorus Loët Cartuſianus, libro de hoſtiis Bruxellenſibus, perfoſſis à Iudæis anno 1369. Necnon Nicolaus Mareſcalcus, l. de hoſtiis ab Eleazaro Iudæo confoſſis in Ducatu Megapolitano anno 1492. Luculentum præter cætera exemplum legitur in vita S. Hugonis Lincolnienſis cap. 27. Cum enim vir Sanctus per quandam villam tranſiret, audiuit de Sacerdote qui ex homine nequam & ſpurciſſimæ vitæ, euaſerat in virum frugi per occaſionem quam ſubiicio. Stabat impurus miniſter ad altare Dei & immundis manibus, virgineum Chriſti corpus ſpeciebus panis adopertum tractabat. Cum ventum eſſet ad hoſtiæ diffractionem, ſanguis protinùs emanauit, quæ Sacerdoti exterrito, commutandæ in melius vitæ cauſa fuit, ita vt perbreui *Sanctus* audiret. Ad hunc ergo Sacerdotem adijt S. Hugo, conſulturus de ſpiritalis vitæ ſtudijs, hominem quem SANCTVM communis fama proclamabat. Narrante Sacerdote oſtentum ex quo ad reſipiſcendum excitatus fuerat, & vrgente S. Hugonem vt cruorem è diffracta hoſtia collectum, & cum cura aſſeruatum, teſtem veritatis, conſpiceret, præciſè renuit; nec quamuis à domeſticis ſuis enixè flagitantibus eo conſpectu frui, vrgeretur vt oblatum conuiuium admitteret, acquieuit; illud ſemper conteſtatus, [Habeant ipſi ſigna infidelitatis ſuæ. Nobis autem qui verè credimus ſub ſpeciebus Sacramentalibus verum corpus & ſanguinem Chriſti contineri, ſigna quid prodeiunt.] Addit Vitæ Autor. [Quoſdam etiam abire volentes vt viderent, duriùs objurgabat, quod non deuotione, ſed curioſitate id facerent. Siquidem ſcriptum nouerat, *Beati qui non viderunt & crediderunt*. Sed hoc vulgo perſuadere quis poterit. Quinimo videmus eos tanta diligentia ad huiuſmodi confluere; qui ſi perfectam haberent fidem, magis vtique ab his ſe elongarent.]

Cuiuſmodi in his apparitionibus ſanguis fluxerit, alibi ſæpè eſt diſcuſſum, tractando de imagine Auenionenſi poſt impactum lapidem ſanguinante. Quoad rem præſentem, idem eſt affirmandum. Multus in hoc eſt Collius lib. 4. de ſang. Chriſti. diſp. 9.

Cineris ſpecie, objectas cuidam indignè communicanti Euchariſtiæ ſpecies, narrat S. Cyprianus lib. de lapſis. Qui tamen apertè tradit, Chriſtum tunc abſceſſiſſe, de quo poſtea. Idem planè ſtatuendum eſt, de exéplo Euchariſtiæ à Macedonianis conſecratæ, in lapidem conuerſæ, cum primùm mulier viro Catholico fucū factura, immiſiſſet hoſtiam ritu Macedoniano conſecratam ori ſuo, dimittens famulæ ex compoſito adminiſtræ maleficij, hoſtiam quam à Sacerdote Catholico acceperat, ritu Catholicorum conſecratam, vt eſt apud Sozomenum l. 5. c. 8. Saluti fuit mulieri ea in lapidem commutatio Territa enim tanti prodigij objectu, perfuſa lachrymis ad Epiſcopum accurrit, exhibens lapidem ignoti coloris & materiæ peregrinæ, manifeſta veſtigia morſus præferentem, qui ad tanti miraculi memoriam, in theſaurum Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ illatus eſt ibi aſſeruandus. De præſentia ergo Chriſti ſub eo lapide, ſimiliter philoſophandum eſt ac de præſentia eius ſub cineribus. Nec ſecus ſenſerim de alis admodum ſingulari diuinæ Euchariſtiæ metamorphoſi apud Gulielmum Pariſienſem l. de moribus c. 8. Ait enim. [Mulierem cum ſacratiſſimam Euchariſtiam in ſinu ſuo nimis irreuerenter ac execrabiliter abſcondiſſet, cum vellet eam de ſinu abſtrahere, inueniſſe pro ea ſerpentem horrificum atque terribilem.]

VI. *Quis*

VI. *Quis modus, Christum peregrinis hisce formis singularibus, obijciendi.*

VT intelligatur quomodò Christus eum alibi sub aliis singularibus formis, tum Paulo sub Agni imagine sit objectus, duo dubia enodanda sunt, ad quæ proposita quæstio pertinere potest. Primum est, verè ne, an imaginariè tantùm, Agni effigies Paulo sit obuersata. Secundum, an posito quod Agnus ille non fuerit verus, sed apparens tantùm, mutatio, sit facta in potentia videntis, an ex parte specierum panis & vini superstitum, an ex parte medij.

Prior dubitatio, facilè expediri potest, juxta doctrinam D. Thomæ 3. p. q.76.art.8. quæ fert, quoties formæ peregrinæ circa Eucharistiam visuntur, formas illas non esse reales, sed imaginarias tantùm, siue obiectiuas; si non æquè omnibus objiciantur, vel non nisi ad breue tempus duret apparitio. Cum igitur scribat Epiphanius, Paulum solum, nec nisi ad tempus perbreue, Christum specie Agni sub sacrificium conspexisse, argumento est, visionem fuisse non veritatem, quod apparebat; nec agnum quem Paulus sibi videbatur conspicere, fuisse verum Agnum in rerum natura existentem, sed duntaxat imaginarium: alioqui omnes qui aderant agnum æquè conspexissent: nisi gratis velimus fingere miracula, dicendo, omnes præter vnum Paulum, fuisse diuinitùs impeditos, ne Agnum verè ibi præsentem conspicerent. Miraculum item comminiscendum esset, in supernaturali productione Agni, & ejusdem cibatione; aliisque variis adjunctis quæ præstar non exprimere. Nec minora, magna ex parte vrgerent incommoda, si Agnus verus ac physicus via ordinaria productus, aliunde in altare exportatus fingeretur. Non fuit ergo Agni effigies quæ Paulo objecta est, nisi effigies vacua firmamento physicæ substantiæ Agni, aut receus producti, aut aliunde importati.

Ex eo autem quod Agni exhibitio non fuerit nisi objectiua, expediri consequenter potest secunda dubitatio proposita. Ad quam dico, nullam mutationem ex necessitate factam esse, siue in medio, siue in objecto, sed sufficere potuisse mutationem omnium facillimam, factam in oculis conuentis, vel etiam in eius phantasia, & intellectu. Aio *ex necessitate*, quia non videtur dubitandum, quin mutatio facta in objecto sensibili, (quod hîc sunt species Sacramentales) vel in medio oculum inter ac objectum jacente; & quod idem foret, in corpore circunstante objectum, posset satis esse ad causandam in spectatore exhibitionem Agni. Quod enim monstrare memini in Natur. Theol. dist.4.à num. 308. fontes delusionum in sensibus, ad vnum è tribus illis capitibus sunt reuocandi, quod attigit Themistius a. Animæ suo cap.a t.& pleniùs elucidant S. Bonau. in a. dist. 8. art. 4. q. 3. Argentina ibid. q. t. art. a. Gabriel q.a.art. 3. Major q. 3. Molina t. p. q. 111. art.4. Et quamuis plura ex illis capitibus, possint conjungi ad causandam eandem exhibitionem apparentem, tamen vnumquodque propositorum capitum, potest sufficere ad causandam eam apparentiam sensibilem. Ex necessitate igitur, ad visum Pauli de quo agimus, nulla vel in speciebus Sacramentalibus, vel in medio præcessit mutatio; sed sat fuit immutari oculum, vel phantasiam Pauli. Præeligendáque videtur oculi solius immutatio, quia minore veluti impensa peragitur, ob facillimam alterationem & immutationem potentiæ visiuæ, tanto apparatu indigentis ad functiones suas, Eamque esse causam, cur visus inter sensus maximè obnoxius sit delusionibus, rectè notarunt Fracastor. l. 2. de intellect. *ante medium*, & Villalpand. Tomo a. parte 2. lib. 2. Isagog. cap.8.

Aliter visum Ægidio Coninck 3. p.q. 76. n. 122. Existimat enim mutationem ex qua hæ apparitiones fiunt, frequentiùs accidere in corpore circunstante objectum; & rationem reddit, quia hic modus est magis realis, & eo admisso nulla in sensu fit deceptio, quia verè sensus, simpliciter & citra judicium, percipit corpus aliquod, talem aut talem figuram referens; vnde percipit quod apparet, atque adeò non decipitur. Neutra tamen ratio est idonea. Cur enim ait, hunc modum esse magis realem, quàm cum mutatio fit in corpore cui potentia insidet? Aut cur sensus non æquè decipitur, siue simplici errore deluditur, percipiens quod apparet circa objectum nec reuera est, quàm si in ipso objecto percipiat quod non est, ob immutationem factam in oculo solo? Itaque verius videtur, totam mutationem ad has visus delusiones causandas prærequisitam, frequentius fieri ex parte solius potentiæ sensitiuæ exterioris. Quanquam si quis velit mutationem fieri ex parte solius phantasiæ cerebro insidentis, perinde erit ad rem præsentem.

Sufficiens ergo ac expeditior est mutatio ex parte potentiæ, quam admisimus: Eique optimè suffragatur, quod alia placita, ferè statuunt mutationem ex parte objecti, grauibus laborant incommodis. Aliqui enim existimant superduci Sacramentalibus panis speciebus non destructis, nouas species, quarum superfusione, & superficiali adjunctione fiat noua exhibitio. Ita Henricus Institor tract. de Sacram. Miraculoso parte 1. q. 3. & ex parte subscribit Henriques l.9.c.38.num.1. *litera C.in commento*, affirmans, nouum accidens coloris aduenire exuuiis panis perseuerantibus. Alij putant species panis euanescere, & conuerti in nouas dimensiones, cum aliis accidentibus proportionalibus substantiæ quæ de nouo exhibetur. Vt si puellus elegans appareat, putant accidentia panis desinere, & conuerti in accidentia pueri. Ita Ægidius Theorem. 23. de Eucharistia. Tandem Richardus in 4. d. 10. art. 5. q. 2. existimat cum Christus objicitur, v. g. sub forma carnis, addi supra species panis remanentes, corpus carneum, quo operiantur species panis. Nullum ex his placitis admitti debet. Eorum quippe assertione, inuehenda sunt plura & grandia miracula, sine vlla necessitate aut fundamento. v. g. superficiaria inductio specierum nouarum super species panis, cum non possit esse adjectio intensiua quæ inter quantitates non habet locum, esset tantùm extensiua; atque ita vel augeret molem, vltra quàm plerumque in his apparitionibus

apparitionibus renunciet ſenſus: vel ſi auctior illa moles inhiberetur per penetrationem qua vtraque quantitas dicatur exhibenda tantùm vt vna, inueheretur ſuperuacaneum miraculum penetrationis, quo cumularetur aliud miraculum productionis ſpecierum per ſe, ac ſeorſim à ſubſtantiis quibus deberentur. Non vacat, circa difficultates quibus Ægidij & Richardi placita euertuntur hærere, quod illicò incurrant in oculos; & æquè miraculorum gratis conficta inuectione onerentur. Itaque fixum eſto, mutationem ad has apparentias exhibendas maximè accommodatam, non niſi ex parte potentiæ ſenſitiuæ ſiue externæ, ſiue internæ, petendam eſſe, vt affirmabam.

Et conſequitur quidem, ſenſus ſiue externi ſiue interni immutationem ac deluſionem, proportionalis deluſio in intellectu, ob ſympathiam potentiarum, & earum radicationem in eodem ſubſtantiali principio: vt tamen intellectus ſolus immutetur, & ab eo redundet deluſio in ſenſum, videtur incongruum, ob nexum naturalem intellectus & phantaſiæ; qui non eſt mera concomitantia vtriuſque potentiæ ad operandum, ſed eſt colligatio potentiarum illarum, cum connaturali ſubordinatione ſuperioris ad inferiorem, in hoc ſtatu. Non enim phantaſia excitatur ab intellectu ad operandum, etiam poſtquàm eſt jam informatus ſpecie impreſſa, quod Suares malè affirmat lib. 2. de Orat. c. 14. num. 4. & Tomo 1. 3. p. d. 28. *in fine*. Sed quod fert connaturalis origo ſcientiæ à ſenſibus, & cooperatio quam ſolam poteſt corpus per materiales ſuas facultates exhibere in hac vita, ad intellectionem; excitato tanquam per apparitorem intellectu, determinatio ad operandum incipit à ſenſu, & ab eo intellectus mouetur ad agendum. Et verè ſi intellectus poſſet abſoluiè excitare imaginationem, ſpecies materialis craſſa è ſubiecto phantaſiæ, poſſet ſeparari per nouam actionem phantaſiæ, ab intellectu ad operandum excitatæ, quod non experimur, vt teſtatur obliuio, conſequens ſpeciei phantaſticæ dilapſum, niſi ipſa aliunde repetetur. Itaque connaturaliter loquendo, ſenſus excitat intellectum ad operandum; non autem è contrario. Et ita rectè Leſſius lib. 2. de ſummo bono, num. 157. Hunc autem connaturalem nexum potentiarum, Deus in hac vita, & perſtante animæ conſertione cum corpore, violare non ſolet. Ab Angelo autem ac Dæmone, ne violari quidem poteſt; quia nihil poſſunt in animam ſpiritualem, niſi corporis & ſenſuum interuentu.

Porrò tametſi congruentius eſt, intellectum non niſi modo propoſito deludi; Deus autem quem jure Pythagoræi vocabant *ipſum decens*, velit ei congruentiæ ſeruire, nec innectere decentiſſimum illum ordinem in naturali potentiarum nexu fundatum; tamen facilè Deus, ſi vellet attendere quod congruentius eſt, poſſet ipſum quoque intellectum immediatè deludere, nulla facta prænia mutatione aut deluſione in vllo ſenſu. Et æquè tamen ſequeretur apparentia obiectiua, ac cum ſenſui imponitur. Sicut enim cum ſolus ſenſus internus immutatur, apparentia tamen reſpectu ſenſus externi phantaſiæ inferioris, ſi & ipſe ad agendum moueatur, eadem eſt, ac ſi mutatio fieret in ſenſu ipſo externo, ita vt homo putet ſe oculis conſpicere, vel auribus haurire, quæ ſola imaginatione primùm percepit: ita ſi intellectus qui cum phantaſia connectitur, ſubeat immutationem, & deludatur immediatè, apparentia tamen & deluſio refundetur in phantaſiam, ſi ſimul moueatur ad operandum circa obiectum ab intellectu independenter ab ipſa conceptum, excitante Deo. Vel ſi ſolus intellectus operetur, ſitque omnino iuſtitium in ſenſibus, apparentia tamen quoad obiecti exhibitionem, erit eadem, quæ ſi ſenſus eſſet eum errore operatus: ſuppoſito quod ſpecies intellectui deſeruientes ſint connaturales, & fabricatæ aliàs excitante ſenſu. Non ſecus enim homo putabit ſe tunc imaginari, aut exteriùs videre, etiamſi neque imaginetur, neque videat, quàm in ſomno putat ſe videre ſenſu externo, quod ſula imaginatio attingit.

In præſenti igitur negotio, quamuis Paulus potuiſſet mutationem immediatè à Deo ſubire in ſolo intellectu, tamen veriſimilius eſt, ſcrutatum eſſe quod congruentius eſſe diximus. Id quod multo certius foret, ſi mutatio illa, & conſequens deluſio, aliam haberet effectricem cauſam, in cuius poteſtate non ſit, hominem intellectuale, vt S. Auguſtinus loquitur; hoc eſt immediatè & intacto ſenſu, facere vt homo, hoc vel illud intelligat. Id enim ſolius Dei eſt proprium, vt dico in Natur. Theol. diſt. 4. num. 319.

VII. *Quomodò Paulus varias Chriſti formas peregrinas, pro varia communicantium diſpoſitione, conſpexerit.*

Præter ſingularem peregrinam Agni formam, ſub qua Paulus primùm in altari ſub ſacrificium, Chriſtum conſpexit, de qua ſuperiùs; mox quoque cum Sacerdos ſacram hoſtiam diſtribueret, ſub variis omnino formis, eadem communionis tempore Chriſtum conſpexit; nempe ſub forma oui, capillorum, carbonum, ignis, cinerum, carnis ſputæ, auri, ac lucis.

De his formis peregrinis multiplicibus, non eſt aliter philoſophandum, quàm de forma Agni ſingulari, aliiſque item ſingularibus de quibus proximè: nempe dicendo, fuiſſe duntaxat formas apparentes, ſoli Paulo obiectas, per mutationem, (vt veriſimilius eſt,) factam tantum in eius corporeo oculo, aut phantaſia. Eadem quippe eſt ratio, vnicæ ac ſimplicis apparentiæ de vnico obiecto exhibitæ, ac plurium de diuerſis obiectis. Nec aliter ſtatuendum eſt, cum plures ſunt quibus multiplex apparentia obnerſatur, ita vt non vnus tantùm videat aliquid peregrinum, ſed plures contueantur varias peregrinas imagines: Tunc inquam ſufficit, vt in oculo vel phantaſia vniuſcujuſque, fiat mutatio ſimilis ei quam præexigi dicebamus, vt ſingularis forma appareat: nempe mutatio potentiæ, per immiſſionem, aut nouam determinationem, vel modificationem ſpeciei impreſſæ, vel per aliam quampiam motionem, aut alterationem facultatis homini implantatæ, vt ſupra expoſitum eſt, rectéque aſſerit Mol: 1. p. q. 55. art. 1. diſp. 2. membro 5. agens de formis peregrinis multiplicibus.

Alij aliter in hac re philoſophantur. Henricus

cus Institor Tract. de Sacram. miraculoso, parte 1. q. 3. secutus (vt putat) D. Thomam in 4. d. 10. existimat, cùm vnus videt species Sacramentales consueto modo, & alius diuerso, tertiusque dissimiliter, tunc species illas dissimiles superinduci, & superficialiter appingi diuina vi super species albas, quæ sunt exuuiæ panis, seruanturque incolumes non obstante hac nouarum specierum superfusione; indéque fieri arbitratur, vt objectum vni sic, alteri autem diuersimodè exhibeatur. Meminit hujus superfusionis Gabriel lect. 51. in Cano. *litera D.* censetque ei fallere D. Thomam. Non agit tamen nisi de singularis formæ apparitione. Sicut autem hæc sententia, circa singularis formæ peregrinæ exhibitionem superiùs rejecta est, ita hîc quoquo est rejicienda ob eandem rationem. Imo hîc multo magis vrget difficultas, quia multo magis multiplicanda erunt miracula; & difficultates omnes quæ circa prædictam sententiam quoad singulares formas peregrinas erant singulares, hîc multiplicantur pro multiplicitate formarum peregrinarum quæ exhibentur. Nec illud miraculum prætermittendum est, quod in hac sententia necessariò inuehitur; nempe quod Deus impediat ne omnes æquè conspicentur species albas superstites, tametsi debitè objectas ad causandam visionem, & incurrentes in aliquorum oculos, vt fert suppositio. Neque enim superfusio quæ inuehitur, inducit operimentum aut velum, subducens omnibus earum conspectum, etiam si vocatur superfusio & superinductio, respectu eorum qui solas species de nouo appositas conspicantur. Ea autem præclusio visionis objecti debitè dispositi, non caret miraculo speciali. Quæ contra alios in hac re philosophandi modos adduci posset, proposita sunt superiùs, exponendo modum quo peregrina Christi forma singularis, objicitur sensui in Eucharistia. Itaque non est hîc vlteriùs circa eos modos hærendum.

Moralem causam varietatis harum peregrinarum formarum multiplicium in Pauli viso, rectè penes varias communicantium dispositiones aperuit, seu potiùs conjectauit, Epiphanius num. 17.

VIII. *Quæ aliæ plures, in Eucharistia simul objectæ, peregrinæ Christi formæ.*

IVuat narrationem Epiphanij, de multiplicibus Christi formis peregrinis Paulo sub idem tempus objectis, illustrare prolatis aliis quibusdam exemplis, plurium simul obiectarum Christi formarum extranearum.

Vulgatissima est, & Paulinæ non parum affinis, visio Vvidekindi Saxonum Ducis, qui adhuc Ethnicus, vt mysteria nostra coram cognosceret, emcotitus est mendicum. Agnitus tamen, & ad Carolum Magnum perductus, stupore omnes defixit, narrans visum sibi puellum perelegantem, singulis communicantibus in os ingestum à Sacerdote, sed varia omnino compositione externa: quippe cum puellus à nonnullis admodùm abhorreret, nec nisi auerso vultu, & renitens, fauces eorum subiret, & tamen subiret: Ad alios autem alacer & gestiens, ludibundusque vltrò properaret, & arridens ac beneuolus ora subiret. Narrat Krantzius l. 1. Eccles. Histor. c. 9. quem exscripsit Brendebachius lib. 1. sacrar. Collat. cap. 2.

Adolphum de Diepherne, scribit Cæsarius l. 9. c. 3. impurum & circa mysterium Eucharistiæ nutantem Sacerdotem, in eodem Missæ sacrificio Christum vidisse, nunc specie pueri quem mater sinu foueret, nunc sub Agni forma, itémque mox specie Crucifixi.

Duaci in æde sacra D. Amati, anno 1254. per incogitantiam Sacerdotis Eucharistiam populo porrigentis, vna hostia sacra decidit in pauimentum. Cum autem deprehenso eius casu, Sacerdos cernuus accipere illam tentasset, applicito panniculu quo sacros digitos abstergere ex vsu est, adhæsit hostia specie puelli elegantissimi, quem Sacerdos, & alij quàm plurimi qui aduocati accurrerant, conspexerunt. Nec ita multo post, accurrit ipse quoque, qui ista scriptis commisit Thomas Cantipratanus; cui initio quidem non nisi specierum Sacramentalium color & figura apparuit, quamuis reliqui speciem puelli conspicarentur, attonito planè & latebras conscientiæ suæ scrutante eodem Cantipratano, ne quam fortè diuino lumini officientem interiùs occuleret labem. Vidit denique & ipse Christi faciem; primùm qualem mensura ætatis plenitudinis Christi poscebat, & quidem spinis coronatam, ac binas guttas è fronte, vtrinque medio naso, sanguinantem: Deinde paulo post, nudam, & corona ac sanguine vacuam, in dextrum latus conuersam, speciosam planè & renidentem. Alij item intra vnius horæ spatium conspexere planè varia. Hi Christum cruci affixum, alij specie judicis orbem iudicantis in æquitate, plerique omnes sub pueri imagine. Rem totam fusè describit ipse Cantipratanus lib. 2. Apum c. 40. num. 2.

Nostra & maiorum ætate, (ait Christophorus Castro l. 3. de Vaticinio, c. 3.) in Oppido Lusitaniæ Santareno, assiduo miraculo, in Chrystallo pellucida, visitur Christus, pro cuiusque deuotione; nunc puer tenellus, nunc duodennis, nunc annos natus triginta; Nunc Crucifixus, nunc Index terribilis. Meminit eiusdem miraculi; hodiéque perseuerantis, Molina 1. p. q. 55. art. 2. disp. 2. membro 5. Oppidum illud antiquo nomine appellans, Scalabitanum.

IX. *Quæ communia omnibus Paulo objectis aliisque similibus Christi in Eucharistia exhibitionibus peregrinis.*

TRia occurrunt. Primum quæ illarum apparitionum efficiens causa. Secundum an vera Christi substantia sub peregrinis illis formis perstiterit. Tertium an implanario & deceptio aliqua videntium, in his exhibitionibus sit agnoscenda, præsertim in nostra sententia, quæ negat, obiectum esse reipsa quale videtur.

Ad primum quæsitum dicitur, causam apparitionum illarum quas Paulo obiectas diximus, statui posse ac etiam debere, vel Deum, vel bonos Angelos Dei administros. Nam vt Dæmoni huiusmodi effectus tribuantur, vetat euentus; salus scilicet Pauli inde consecuta. Nec aliter statuendum est de aliis propositis apparitionibus, quarum interuentu, vel infideles conuersi, vel fideles confirmati sunt in fide,

&

& ad anctiorem sanctitatem promoti. Dæmon enim non daret operam exhibendis formis, quibus homines ad gratiam cum Deo vel adducantur vel promoueantur. Tametsi vis naturalis Dæmonum, non debet hac in parte stătoi minor quàm bonorum Angelorum, proportione seruata; hoc est componendo Angelos bonos, cum malis ex eodem ordine dejectis. Et reuera Dæmon non rarò, similes planè apparentias Indificandis alta de se sentientibus, diuino permissu exhibuit; & vt alia objecta prætercam, & in solo Christo sistam, exhibuit eum aliquando in specie Crucifici, vt suo tempore factum, refert Guilielmus Paris. l. de legibus, cap. 21. Aliquando expressit specie gloriosissima, vt S. Martino accidisse, narrat Seuerus l. de vita B. Martini cap. 25. & alterum exemplum habet Cantiprat. l. 1. Apum cap. 23. ac insigne de Valenre Monacho Palladius in Laus. sect. 31. Duo item in eam rem exempla recitat Gerso. 1. p. Tract. de probatione spirituum. Vni Fratri Minori de Obseruantia, malè ad communicandum parato, & tamen de se præsumenti, Satan Christum quasi speciebus Sacramentalibus velatum manu Angelica visus porrigere, Diabolum porrexit, quo miser ille dirè per aliquot menses vexatus est. Rem suo tempore, & in sua vicinia gestam, in Oppido Thuringiæ *Ysennac*, narrat Gabriel lect. 51. in Cano. *initio*. Huc pertinet quæstio agitata à Sybillano Decade 3. cap. 2. q. 5. an Diabolus sub Christi forma apparens, possit adorari tanquam Christus. Neque enim mota esset ea quæstio, nisi aliquando contigisset, Satanam Christi specie fuisse exhibitum; aut (quod ad rem præsentem sufficit) nisi Doctores censuissent, Satanam ea specie exhiberi saltem posse; siue in tali euentu ea ignorantia semper sit vincibilis, nec adoratio possit à graui culpa excusari, vt censet Sybillanus, astipulantibus Altissiodorensi, Alensi, Bonauentura & Adriano, quos refert Vasques l. 3. de Adorat. disp. 1. c. 5. siue possit aliquando ignorantia illa esse inuincibilis, & adoratio culpa vacare, vt Vasques ibid. rectè statuit. Nunc nobis satis est, DD. vtriusque partis, agnoscere, dæmoniacam apparitionem sub Christi forma, posse contingere, & aliquando contigisse.

Hîc tamen omnia alia cogitanda sunt. Nam neque Paulus, neque alij quibus formas Christi peregrinas in Eucharistia objectas vidimus, potuerunt visionum illarum alium autorem habere quàm Deum, vel Angelum bonum, ob rationem propositam. Et de Deo quidem vniuersaliter loquendo nemo possit iure ambigere, quin potuerit conferre quicquid ad has apparentias exhibendas potuit esse necessarium, quomodocunque eas contigisse voluerimus. Nec de Angelo est magna difficultas, vt intelligatur omnia ad id necessaria præstare potuisse. Nam quamuis probabilior sententia, de qua in Nat. Theol. dist. 4. num. 268. ferat, nullam speciem, etiam sensitiuam externam, posse ab Angelo naturaliter imprimi, tamen effectus de quo agimus, præstari ab Angelo potest, per aliam aliquam potentiæ, aut medij, vel objecti immutationem ipsi compertam, vt ibidem est expositum à num. 308. iamque supra est tactum.

Contra doctrinam propositam, quatenus in ea admittitur, Deum & Angelum bonum, posse sensui externo objicere rem aliter quàm à parte rei se habeat, nonnullæ difficultates iam olim motæ sunt à nonnullis, contendentibus id fieri non posse, & repugnantiam inuoluere. Et præter generale argumentum, quod æquè impetit apparentiam à Deo vel bono Angelo causatam in phantasia & intellectu, nempe quod in ea apparentia interueniat error & deceptio, qua de re infra ad tertium dubium; proponuntur aliæ quædam difficultates, quæ videntur peculiares apparentijs sensus externi; vel si earum difficultatum aliquæ communes sunt externo sensui, cum interno, maximè tamen vrgent circa sensum externum, qui materialior est (vt sic dicam) & remotior ab intellectu, ob euius viciniam maiorem, phantasia plerisque prærogatiuis potitur, quæ non cadunt in sensum externum. Sunt igitur qui opponant, eum errorem sensus externi, inuectutum notitiam absque termino extrinseco siue objecto, quod tamen inuoluit manifestam repugnantiam, quia notitia essentialiter est alicuius objecti notitia. Hic autem deesse externæ sensationis. objectum in confesso est, quia supponimus sentiri quod reipsa non est. Ita opponunt Mayro. q. 18. prologi, & Fonseca 6. Metaph. c. 2. q. 4. s. 5. Alij opponunt, talem notitiam si dareiur, fore abstractiuam, quam tamen nulla vi posse in sensum cadere, est extra dubium, rectèque asseritur ab Ochamo quodlib. 6. q. 6. Denique Durandus opponit, fore vt posset quis videre & tangere qood non est, & comedere panem non existentem. Ita ille q. 3. prolo. num. 14.

Non est tamen quod his difficultatibus dimoueamur de sententia, & id velimus esse Deo impossibile, quod palpabili experimento, deprehendimus ordinariè euenire citra miraculū. Cuius rei pleniore disquisitione Philosophis ac Scholasticis permissa, breuiter dico, rationes propositas in contrarium, esse prorsus euanidas. Non enim vt malè assumitur in prima ratione, sensatio eaterna apparentiæ cui non subest objectum reale sensibile, caret objecto: sed ea externa sensatio, habet pro termino extrinseco siue objecto, rem absentem, imo non existentem, perinde ac si adesset & existeret, vt rectè admittit Bernardus de Gannaco apud Capreolum in 2. d. 3. q. 2. *ad* 2. *contra* 4. Quod si argumentum vrgeret contra sensationem externam, æquè euerteret internam, quam constat circa pleráque non existentia frequenter dari. Perperam item assumitur in secunda ratione, talem notitiam fore abstractiuam. Reuera enim est intuitiua, per apprehensionem rei absentis, quasi esset præsens, vt rectè admittit Camerac. in 1. q. 1. *litera O.* Tandem ad argumentum Durandi, rectè respondet Gregorius in 1. d. 3. q. 1. art. 2. dub. 1. *ad* 4. *contra tertiam*, quod non est, posse & videri & tangi: quia tangere & videre, sunt notitiæ objecto externæ. Non posse tamen comedi panem absentem, vel non existentem, quia comestio importat masticationem, & alios motus locales panis, quos manifestum est, non posse afficere rem nisi existentem ac præsentem. Maneat igitur, apparentias quibus sensus externus deludatur per solam mutationem potentiæ, qualem in apparitionibus Eucharistiæ propositis admittendam diximus, nihil absurdi continere & posse à Deo fieri, etiam per impressionem speciei absque ob-

jecto, quod rectè agnoscunt Molina t. p. q. 55. art. 2. disp. 2. Vasq. 1. p. d. 64. c. 4. & d. 221. c. 9. Rub. q. 53. de speciebus.

Ad secundam dubitationem, respondendum est, in Apparitionibus Paulo factis, perstitisse Christum, quia supponimus nullam fuisse factam realem mutationem in speciebus Sacramentalibus. Regula autem generalis est, omnium Theologorum assensu firmata, præeunte D. Thoma 3. p. q. 77. art. 4. & Gersone tract. 9. super Magnificat, partit. 3. *sub finem.* quam etiam à Gregorio XI. traditam, notat Henriq. l. 9. c. 38. n. t. *litera D. in Comment.* tamdiu Christum perstare in Eucharistia, quamdiu exuviæ panis & vini, (species inquam Sacramentales) manent in statu qui consentaneus esset substantijs panis ac vini si permanerent, quod ex sapore præsertim & odore est dijudicandum. At quod in Apparitionibus Paulo factis, non interuenerit in speciebus mutatio necessaria ad exturbandam substantiam panis si affuisset, inde est perspicuum: quod non omnes qui aderant, viderunt illud ipsum quod Paulus, sed omnes præter ipsum, conspicabantur species talis alboris, & quantitatis, ac figuræ, qualis in pane præfuerat ante consecrationem. Doctrina verò est S. Thomæ 3. p. q. 76. art. 8. tunc non fieri mutationem realem in speciebus, cum omnes, præsertim ad longum tempus, non conspicantur eas simili modo, & sub eadem forma. Nam si esset forma realis accidentaria de nouo appressa speciebus, in omnes incurreret eodem modo, & æqualiter perciperetur per sensus, quod in visionibus Paulo objectis non contigit, ac proinde Christus in eis perstitit. Ex quo sequitur, inconsultè admodùm, Stephanum de Cajeta in suo Sacramentali de Euchar. q. 10. statuere, si apparitio Christi sub aliena specie; soli Sacerdoti, aut soli communicanti fiat, species non esse ab eo hauriendas; sed esse inijciendas in baptisterium, affusa aqua. ita quod nullum earum vestigium vltra appareat: vel esse in secreto loco comburendas, & cineres in locum ad quem nullus accedat, esse inferendas. Quod confirmat ex c. *altaris palla* de consecr. dist. 1. & ex quibusdam Doctoribus Iuris Canonici. Sed absit vt adscribamur, & sacras species ad eum modum vastari, autores simus, perstante sub illis Christo; vt sanè perstat in euentu proposito Lantfrancus Cantuar. cum Concilio Coepiscoporum, vt refert Gabr. lect. 45. in Can. cum caro & sanguis apparuisset in sacrificio, iussit reuerenter occludi & conseruari in sacrario. Non igitur voluit comburi. Esto, aliquando hostiæ per socordiam ministrorum tabefactæ, nec vltra Christum continentes, dicantur comburendæ, vt dixit in Tractatione de Cereo Agno cap. 14. dub. 1. & docent Algerus l. 2. de Euchar. cap. 2. & Concil. Arelat. III. can. 5. apud Iuonem 2. p. cap. 59. & Gregorius III. in libro Pœnitentiali cap. 28. De speciebus autem quibus adhuc Christus subsit, nemo ita statuat: At subest in euentu proposito, quandoquidem soli Paulo objecta est visio, non item alijs. Quam diximus esse receptam notam, Christi sub speciebus sacris perseuerantis.

Ob contrariam verò causam, in plerisq; alijs diuinis Apparitionibus, & admodùm diuturnis, & ad omnes æquè factis, Christus desijt esse; quia tanta immutatio facta est in speciebus, vt non essent idoneæ ad fouendam formam substantialem panis si superesset. Eiusmodi sunt apparitiones illæ, in quibus caro, aut sanguis, vel carneum quid ac cruentum, omnibus æquè ad longum tempus apparet. V. g. in Sacramento miraculoso Augustano, in quo forma carnis sanguineæ omnibus æquè apparuit vltra quatuor sæcula, dicendum videtur defuisse corpus Christi: quia tanta fuit facta immutatio in speciebus Sacramentalibus, vt si forma panis non abscessisset, non essent accommodatæ ad eam fouendam. Nemo enim dixerit, substantiam panis posse foueri per accidentia carnis. Atqui loco accidentium panis, successisse accidentia carnis, & quidem vera, monstrat accidentium quæ ab omnibus æquè conspiciuntur diuturnitas, per tot sæcula. Abscessit igitur Christus, ex quo accidentia facta sunt dissentanea pani; id est, ex quo accidentia carnis substituta sunt accidentibus panis; sin minùs omnia, (nam quantitas semper perseuerat, iuxta veriorem sententiam) at saltem reliqua præter quantitatem. Et ita Dur. in 4. d. 10. q. 4. ad 3. Thyræus lib. de Apparit. Sacram. cap. 16. juncto c. 19. *sub finem*, Ægid. Coninck. 3. p. q. 76. n. 130.

Nec reuera dissentit quoad rem nostram D. Thomas 3. p. q. 76. art. 8. & qui ei adhærent, Cajetanus ibi, Palud. in 4. d. 12. q. 5. art. 1. Soto dist. 10. q. 1. art. 8. & alij ex ea schola passim. Nam quamuis hi DD. dicant, tamdiu Christum permanere sub speciebus quamdiu permanet eadem quantitas specierum; non perstare autem cum quantitas variatur, quia putant quantitatem cum alijs ei superstructis accidentibus, abscedere, & resolutionem fieri vsque ad materiam primam, in quo multos meritò habet aduersarios; tamen lis hæc philosophica, nihil refert ad rem Theologicam, quæ fert, Christum abscedere quoties species in eum statum deueniunt, vt ineptæ essent ad fouendam formam panis si superesset; ad quã ineptitudinem deueniri potest, variatis notabiliter accidẽtibus quãtitati superstructis, siue vnâ cum eis varietur numero quantitas, siue perstet eadem numero, vt habet verior sententia, quod dissidium philosophicum non refert ad rem Theologicam, in qua proinde S. Thomas cum suis, non discrepat ab alijs Doctoribus, negantibus resolutionem vsque ad materiam primam. Sed vtrorúmque vna & eadem sententia est, quoad abscessum Christi; cum species Sacramentales, saltem quoad accidentia quantitati immediatè inhærentia, ita variantur, vt si forma panis adesset, deberet abscedere; ob subductum ei connaturale præsidium atque fomentum. Qualis specierum variatio, planè agnoscenda est, cum carneum quid atque cruentum, omnibus æquè exhibetur, ad longum tempus, vt fusissimè confirmat Cosmas Philiarcus Opusc. de miraculosis speciebus carnis & sanguinis ferè per totum.

Reclamat in hoc puncto Henricus Institor in Opere de Sacramento miraculoso, & tractatu contra quatuor errores de Eucharistia, parte 2. serm. 5. Vbi refert, quendam Concionatorem de sacro suggesto tradidisse, incertum esse & Deo committendum, an Christus superesset, atque adeò latria colendus esset, in ea forma peregrina carnis cruentæ, quam Eucharistia cum ista tractarentur à Concionatore, & ab Henrico

scriberen

ſcriberentur, hoc eſt anno 1495. ante tria circiter ſæcula acceptam retinebat. Ratio illius Eccleſiaſtæ erat, quod quamuis non eſſet ambigendum, quin illud quod ſupererat, haberet rationem reliquiarum cum veneratione & honore aſſeruandarum; ambigendum tamen videretur, (vt reuera ambigebat Concionator, & cum eo graues DD. & Antiſtites, vt addit Inſtitor ſermone illo quinto) an verè adhuc ibi perſtaret Chriſtus, propter tantam ſpecierum ſacramentalium immutationem, omnium oculis æquè conſpicuam à tam longo tempore. Eam voluntariam ambiguitatem, Henricus Inſtitor in Prologo prædicti operis de Sacramento miraculoſo, pro munere Quæſitoris fidei quo fungebatur in oris illis; & damnat hæreſeos, (quia vt argumentatur tertia parte Operis q. 1. *dubius in fide hæreticus eſt*) & percellit excommunicatione, non ſecus ac exectabile dogma, exſcindens veritatem Catholicam de Chriſti præſentia in Euchariſtia.

Sed exceſſit Inſtitor, & malas merces pro fidei dogmatibus obtroſit. Tantùm quippè abeſt, vt de fide ſit, verum Chriſti corpus perſtare ſub illa peregrina forma, qualem ipſe Inſtitor exhibet Auguſtanam; ideòque ambigere de ea perſeuerantia ſit hæreticum; vt potiùs vera & conſtans probatiſſimorum Theologorum doctrina ſit, in tali forma peregrina carnis eruentæ diuturna & omnibus æquè obuerſante, non perſeuerare corpus Chriſti. Ita enim vidimus aſſerere S. Thomam, Durandum, Paludanum, & alios. Et idem dicendum eſſe de illis apparitionibus in quibus Chriſtus cernitur ſpecie pueli, ſi diuturnæ eſſent, & omnibus æquè objicerentur. Militaret enim eadem ratio. Non contigit tamen vnquam, vt ea forma pueli, eſſet niſi tranſiens, reſpectu omnium. Sub ea autem forma tranſeunte, non eſt aſſerendum conſpici veram Chriſti formam, quaſi Chriſtus ſit illud ipſum quod viſui appater, quod malè affirmat idem Inſtitor, cum Petro de Tarentaſia, & alijs quibuſdam antiquis, Tract. contra quatuor errores de Euchar. parte 2. ſerm. 7. ſubſcribitque & latè Martinus Breſſerus lib. 6. de Conſcientia cap. 24. à num. 352. Ægidius 3. p. q. 76. num. 128. tantùm pro euentu in quo Chriſtus ita appareat ad conſolationem alicuius piæ animæ, vt in apparitione quam narrat Paſchaſius factam Plegilo; quod item latè tradit Emmanuel à Cerda q. 6. poſitiua à num. 40. agens de viſionibus Euchariſtiæ exhibitis B. Ioanni Saguntino eiuſdem Ordinis. Gabriel verò ſect. 51. in Cano, *litera I.* poſt longam rei diſcuſſionem, hæret ambiguus. Sed quod ſub ea forma peregrina tranſeunte, non conſpiciatur verũ Chriſti corpus, vt affirmabam, perſpicuum videtur; quia Chriſtus reuera non habet tale corpus quale ſpectrum illud repræſentat. At inſtat Inſtitor, eſſe in poteſtate corporisglorioſi, (quale nunc eſt Chriſti corpus) monſtrare ſe viatoribus, verè & abſque figmento: ſub quacunque ſtatura & quantitate voluerit. Sed hoc, quoad corpus quodconque glorioſum, gratis dicitur. De Chriſto autem, verum eſt quod poſſet per potentiam miraculorum oſtendere eo modo corpus ſuum, ſi vellet. At monſtrandum ſupereſt, quod id voluerit, id quod Aduerſarij non probant. Negant autem; qui dicunt formam illam pueli, non eſſe ipſum corpus Chriſti verum,

inter quos eſt S. Thomas 3. p. q. 76. artic. 8. vbi Suarez t. 3. 3. p. d. 55. ſect. 2. & Vaſquez num. 28. allegans Richardum, Durandum, Paludanum, Ægidium, & Marſilium. Idem paſſim tradunt Theologi in 4. d. 10. Subſcribuntque Thyræus l. de Apparit. Sacram. c. 16. num. 20. & Collins lib. 4. de ſang. Chriſti diſp. 9. c. 5. De objecta carbonum ſpecie, ambiguus eſt Guitmund. lib. 3. contra Bereng. *ſub finem*. Retulerat enim argumentũ illorũ erronum, qui probabant malos non cõmunicare corpori Chriſti [quia in vitis Patrum cuidam ſeni viſus ſit Angelus, ad communionem ſacram indignis accedentibus, corpus Domini ſubtrahere, & loco eius carbonem dare.] Simili ſpecie obiectam Paulo quoad aliquos communicantes, Euchariſtiam, dictum eſt num. 17. Ad argumentum ergo erronum prædictorum, ductum ex huiuſmodi viſo, reſpondet Guitmundus. [Potuit fieri ſub oculis ſenis illius, vt caro & ſanguis in ea quidem ſpecie qua porrigebantur iuſtis, iniuſtis ſubtraherentur: & ad oſtenſionem iniquitatis eorum, ipſa eadem, in ſpecie carbonis porrigerentur. Aut certè, non quidem vt ſemper ita fiat, ſed vt ſeni, qui aderant peccatorum iniquitas per ipſum corrigenda panderetur, reuera caro & ſanguis potuerunt per Angelum ſubtrahi, carbo verò mox aliunde aduectus dari. Vtro autem horum modo factum ſit; ſalua fide noſtra fieri potuit.] Ambiguus, (vt dicebam,) eſt Guitmundus, circa taalem Chriſti præſentiam in huiuſmodi viſo. Reſolutio eadem eſſe debet, quæ pro ſequenti euentu.

Sub forma cineris, cum contingit Euchariſtiam ſub ea objici, negat Henriques vniuerſaliter & indiſtinctè ſubeſſe Chriſtum, l. 9. c. 38. num. 2. *in fine* videtúrque expreſſa ſententia S. Cypriani lib. de Lapſis, num. 93. vbi ſic loquitur. *Alius qui & ipſe maculatus, ſacrificio à Sacerdote celebrato, partem cum cæteris auſus eſt latenter accipere, ſanctum Domini edere & contrectare non potuit. Cinerem ferre ſe, apertis manibus inuenit. Documento vnius oſtenſum eſt, Dominum recedere cum negatur, nec immerentibus ad ſalutem prodeſſe quod ſumitur, quando gratia ſalutaris, in cinerem ſanctitate fugiente mutetur.* Quicquid autem ſit de hoc S. Cypriani exemplo, in quo neſcimus, an cinerum exhibitio, diu, & quoad omnes durauerit; in ſpectro tamen quod Paulo objectum eſt forma multiplici ac nominatim cineris, cum apparitio non fuerit diuturna, nec quoad omnes; admittendum videtur, Chriſtum ſub ea peregrina forma perſtitiſſe, ſed tantum ſub ea forma exhibitum eſſe, vt ſignificaretur, indignum Euchariſtiæ ſuſceptorem non plus reficiendum eſſe ſpiritu per eam ſuſceptionem, quàm reficiatur homo comeſtione cinerum. Sanè quantumuis homo indignè ſumat Euchariſtiam, fide tamen certum eſt, verum Chriſti corpus ab eo accipi. Itaque quantumuis ſpecies peregrina ſub qua Chriſtus videtur ab indigno accipi; fœda ſit aut extranea à ratione panis, admittendum eſt Chriſtum ſub ea perſtare, ſi viſio ſit perbreuis, & non quoad omnes.

Concludendum itaque vniuerſaliter videtur, in omnibus apparitionibus tranſeuntibus, aut quæ non æquè omnibus objiciuntur (cuiuſmodi fuerunt omnes apparitiones Paulo exhibitæ) Chriſtum permanere, quæcunque ſit forma peregrina ſub ea conſpicitur Euchariſtia. E con-

tratio autem, in omnibus apparitionibus diuturnis, & adj omnes æquè factis, deesse Christum. Nec refert quod adoratio latriæ, impendatur contento sub ea forma peregrina, etiam post eius formæ diuturnam exhibitionem, & ad omnes æquè factam. Ea enim adoratio, non impenditur Christo præsenti, sed eidem prout præfuit; & nexum habet eum reali forma noua quæ successit; qualem nexum habent reliquiæ, cum persona ad quam attinuerunt.

Tertiæ dubitationi initio propositæ, respondendum est; cum Deus, vel bonus Angelus peregrinas Christi formas in Eucharistia obijciunt, nullam interuenire deceptionem, siue actiuam, siue passiuam. Actiua enim procul abest, quia spiritus veritatis non potest decipere, & ingenerare falsitatem. Plato ipse; l. 2. de Repub *sub finem*, negat Deum aliquando fallere, vel fictis verbis ac signis vti, aut simulachrix non veris. Additque, eum neque in varias mutari formas, neque simulate mutationem. Quæ omnia obsignat aurea illa sententia, quòd mendacium sit Dijs & hominibus admodùm odiosum. Non igitur fallit nos Deus; neque mendacij aut deceptionis labes ei affricanda est, etiamsi interdum ex causa dicatur fingere. Id enim non est decipere aut mentiri. Quin potiùs fictio quæ refertur ad instructionem & significationem rei veræ, procul abest à mendacio, éstque figura veritatis, vt Sanctus Thomas notauit 3. p. q. 76. art. 8. ex Augustino l. 2. qq. Euangelic. cap. vlt. Passiua item deceptio, non habet hîc locum, quia Deus & bonus Angelus, non mouent hominem ad iudicandum, sed tantùm ad simpliciter contuendum & apprehendendum, absque iudicio; in quo solo est vera deceptio. Facile tamen ac procliue est, vt homo præmotus duntaxat ad apprehendendum, vel videndum sensibiliter, addat de suo, iudicium inculpabiliter erroneum, existimans rem talem esse qualis ei simpliciter obijcitur. Sed hoc iudicium non est partus diuinæ præmotionis, sed solius humanæ fallibilitatis, à seipsa per eam occasionem inductæ in illum errorem culpa vacantem. Tantùm itáque admittere licet, vt eius quod Deus aut boni Angeli causant in homine, adueniat ei errorem simplicem & materialem in sensu externo; si is primus moueatur ad percipiendum spectrum de quo agimus; vel in sensu interno siue phantasia, si motio in ea fiat; intacto sensu externo. Is verò error simplex, tametsi à potentia sensitiua refunditur in potentiam superiorem cui subjungitur, tamen non est verus & formalis error, siue deceptio passiua, quia deest iudicium: neque etiam est deceptio actiua, quia non est nisi excitatio ad apprehensionem rei aliter quàm ipsa se habeat, vt homo de aliqua veritate erudiatur. Vnde illud totum, potest à Deo præstari absque hominis implanatione, vt fusiùs tradunt Suares t. 3. 3. p. d. 55. sect. 1. & Torres t. 1. in 2. 2. disp. 3. dub. 4.

X. *Pauli procatechesis num dimissa, & an Baptismus iusto citiùs maturatus?*

Motum cœlesti viso, (de quo hactenus) Paulum, illico baptizari voluisse, idque absque mora assecutum esse, scribit Epiphanius. At hoc contra Ecclesiasticum morem, factum videtur, adhibita nimia festinatione, per prætermissionem omnium quæ ex veteri vsu præmittendæ erant Baptismo. Tametsi enim longa ad Baptismi susceptionem procrastinatio, meritò improbata est à Patribus, & nominatim à S. Ambrosio l. de Elia cap. vltimo, Nysseno orat. de eo argumento, Chrysostomo homil. 1. in 2. Cor. & hom. 13. in ad Hebr. ac Damasceno in Histor. Barlaam c. 8. tamen nimia quoque festinatio in re tanta, meritò semper displicuit Ecclesiæ, cui Catechumenatus, ad eos qui baptizandi sunt formandos, & aptandos in Dei filios, conferri solet eum mora infantis in ventre matris, quæ mora non modò infanti vtilis est, sed etiam necessaria. Hîc autem, circa Paulum videtur planè dimissa. Neque verò mora illa ante baptismum adultorum, spectabat tantùm excitationem appetentiæ (vt sic dicam) Catechumenorum, vt magis eis saperet baptismus; sed spectabat quoque, conuenientem, vel etiam necessariam eorum aptationem ad baptismi effectum. Adulti quippe, ante baptismi susceptionem secundùm carnem ambulantes, omnifariè peccatis contaminasse, & vltrò se auertisse à Deo fine suo, supponebantur, quod de hoc Paulo disertè affirmatur. Quia ergo nemini qui à Deo sit voluntariè auersus, obtingit conciliatio cum Deo, nisi ad Deum vltrò reuertatur, eumque pœniteat quod derelicto fonte aquæ viuæ, foderit sibi cisternas dissipatas quæ continere non valent aquas, ex antiquo Ecclesiæ vsu est, adultos catechumenos priusquàm initientur, per pœnitentiam internam & dignos eius fructus externos, ad Deum reducere, sicque aptare ad Baptismi effectum, ac regenerationem in Christo.

Meminerunt pœnitentiæ adultis initiandis necessariæ, & baptismum solos pœnitentes purificare docent, Iustinus Dialog. cum Tryphone *sub initium*, & Apol. 2. Origenes homil. 2. in Leuit. Basilius ad illud capitis primi Esaïæ, *si fuerint peccata vestra vt coccinum*, August. Epist. 48. & 108. ac homil. 27. ex 50. & tom libro de fide & operibus, & mirot libri de vera & falsa pœnit. c. 8. Tertul. lib. de Baptism. c. 20. vbi Pamelius num. 135. & superiùs num. 28. Pulchrè Albinus Flaccus in Actis S. Vedasti cum de baptismo Clodouæi: vbi adducit Apostolicum præceptum c. 2. Actorum exaratum, verbis illis, *pœnitentiam agite & baptizetur vnusquisque vestrum*; vbi baptismo præmittitur pœnitentia. Et quamuis hæc pœnitentia, quam hi Patres indicunt adultis baptizandis, præcipuè sit interna, siue auersio voluntatis à peccato malè contracto, ob Dei bonitatem violatam, aut ius eius læsum; tamen quia pœnitentia eum vera est, & per tempus cæteráque adjuncta licet, facit fructus dignos; meritò ijsdem, in antiqua Ecclesia variæ pœnitentiæ externæ, ex sensu animi à peccatis auersi obeundæ, injungebantur ante baptismum. Nam & vino, & carnibus, & vxoribus abstinebant, & multis alijs in bonitatibus macerabantur, vt docent exempla in Actis S. Sebastiani & S. Syluestri, necnon SS. Indæ & Domnas, ac Sanct Porphyrij. Sanè Tertullianus l. de Pœnit. multa prolocutus de pœnitentia quoad totum suum ambitum, hoc est interna simul & externa, subdit cap. 6. *Quicquid mediocritas nostra ad pœnitentiam semel capessendam, & perpetuò continendam,*

continendam, ſuggerere conata eſt, omnes quidem dediti Domino ſpectat, vt omnis ſalutis in promere do Deo petitores, ſed præcipuè nouitiolis iſtis imminet. qui cum maximè incipiunt diuinis ſermonibus aures rigare, quique catuli infantia adhuc recentis, nec perfectis luminibus incerta reptant. Belè. Nam etiam Baptiſmus, *lumen*, aut *illuminatio* dicitur, vt docet titulus orationis Nazianzeni *in Sancta lumina*, hoc eſt in ſanctum Chriſti, & noſtrum baptiſmum. Catechumenos igitur quia nondum baptizatos, cum catellis incerta reptantibus, quippè necdum illuminatis, componit Tertull. eiſque præcipuè vult imminere onus obeundi pœnitentiam, cum internā, tum externam. Nec diſſimiliter creditus Chryſoſt. hom. 11. in Marcum, alloquens Catechumenos; *Ecce* (inquit) *dies ieiuniorum in foribus ſunt. Ecce dies ieiuniorum, dies pœnitentiæ, dies purgationis, lætemur atque gaudeamus nunc. Ille homo qui in Euangelio dicitur lagenam portare, egreditur de domo, & vadit ad cœnaculum. Vos qui recepturi eſtis baptiſmum iam die craſtina, preparate vos ſimiliter ut ituri ſunt ad pugnam, diligenter ante ſe præparant. Vident ſi ſcutum habeant, ſi ſpatham habeant. ſi habeant haſtam, ſi ſagittas habeant, ſi equus ipſorum refectus eſt. vt pugnare poſſint ante præparant armaturam Veſtra arma ieiunia ſunt, veſtra pugna, humilitas eſt.* Hæc humilitas ea ipſa eſt, quam omnibus aſperitatibus & deiectionibus hortentem, *humiliſi ationem* nominat, & inſignites deſcribit Tertull. lib. de Pœnit. c. 9. Vid ndus de his baptizandorum pœnitentijs, latè ac fusè diſſerens Vicecomes l. 3. de Baptiſ. à cap. 3. ad 13. & Albaſp. l. 1, Obſeru. cap. 1. qui oſtendit, has pœnitentias non fuiſſe publicas, niſi vltrò id expeterent Catechumeni.

Hæc cum ita ſint, mouere haud immeritò lectorem poteſt, præpropera (vt videtur) Baptiſmi collatio Paulo facta, cum primùm poſt breuem myſteriorum noſtrorum & præſertim viſionis obiectæ expoſitionem in Chriſtum credidit, & baptizati voluit. Haud ægrè tamen depelletur hæc difficultas, ſi dicamus, non oportuiſſe omnia quæ circa Paulum geſta ſunt, ſignatim ſcriptis committi, & diſertè exprimi. Eo ipſo enim quod Sacramentum ritè & decenter adminiſtratum ſupponitur, intelligendum eſt, fidelem myſteriorum diſpenſatorem, nihil prætermiſiſſe eorum quæ digna Sacramenti adminiſtratio depoſcit. Quanquam verò negandum non eſt, quin ex vſu Eccleſiæ olim fuerit, vt adulti in Catechumenatu macerarentur, & emollirentur ad modum prædictum, tamen certum eſſe debet, id quoad externas corporis afflictationes, neque fuiſſe de neceſſitate fructuoſi Baptiſmi, neque ſemper fuiſſe vſu receptum, non modò in Clinicis, ſed etiam in ijs qui extra morbum & valentes, baptizabantur. Quæ enim externa pœnitentiæ opera aſpera, ſuſcepit aut excepit Eunuchus Æthiops, cum poſt Philippi Diaconi breuem inſtructionem, aſſenſus veritati, iuſſit ſtare currum, & vtroque in aquam prætetlabentem deſiliente, baptizatus eſt? Itaque non eſt hìc tricandum circa Pauli baptiſmum.

XI. *Apparitio columbæ ſuper baptizati caput, cuiuſmodi?*

Fvit ſymbolum communicati Spiritus ſancti, non tamen vel viua columba fuit, vel aliquid ſubſtantiale inanimum à Spiritu ſancto aſſumptum. Tradunt hæc omnia varij Patres, de ea columba, quæ ſuper caput Chriſti in baptiſmo eius apparuit, vt dicitur Lucæ 3. & Ioan. 1. poſſúntque ad rem præſentem tanquam planè ſimilem accommodari.

Fuiſſe itaque columbam ſuper Pauli caput in baptiſmo apparentem, ſymbolum Spir. ſancti, ſuadetur ex familiari in ſcripturis, ac geſtis Sanctorum, expreſſione Spiritus ſancti per columbam, in quam rem legendus Auguſtinus Tract. 6. in Ioannem. Et hæc eſt cauſa, cur in pleriſque olim myſterijs noſtris, aut ſanctorum virorum initiationibus, iiſdémve ad populum agentibus, aut de argumento ſacro ſcribentibus, legamus appatuiſſe columbam. Nota eſt narratio de S. Gregorio Magno ex Ioanne Diacono l. 4. cap. 70. & de S. Baſilio teſte Sanct. Ephrem apud Nyſſenum in S. Ephremi encomio. Animæ item Sanctorum è corpore abeuntes, non rarò exhibitæ ſpecie columbæ, ſignantis ſpiritum Dei, cum quo Sancti vnus ſunt ſpiritus, Scitè Prudentius περὶ ϛεφάνων cum de S. Eulalia,

Emicat inde columba repens,
Martyris os nive candidior,
Viſa relinquere, & aſtra ſequi.
Spiritus hic erat Eulaliæ,
Lacteolus, celer, innocuus,

Columbam quot Hebdomadis in Sabbatho, ob Virginis Veruooenſis immiſiſſe Euchariſtiam, dicendo, *accipe vitam æternam*, ſcribit Iacobus de Vitriaco l. 7. biſtor. Orient. c. 5. Olim columbas ſigno crucis ſuperponi ſolitas, ad ſignificationem ſpiritus nobis per Chriſtum communicati, habemus ex Paulino epiſt. 12. à quo etiam docemur, chorum Apoſtolorum, choro columbarum eſſe expreſſum: quia qui adhæret Domino, vnus ſpiritus eſt, vnde Apoſtoli ſpiritu ſuperpleni, tranſiuere in columbas. Eſt tamen quoad hoc Spiritus ſancti ſymbolum, notanda differentia inter Chriſti & Pauli baptiſmum. Nam columba in Chriſti baptiſmo conſpicua, non fuit ſignum communicati de nouo Spiritus ſancti, qui Chriſto ab initio fœderat; ſed tantùm fuit ſignum permanentis in Chriſto Spiritus ſancti, ad omnes ſuo baptiſmo, (cuius baptiſmus Ioannis typus erat) in columbas ſimplices, aliquando transformandos, prædeſtinato. Reſpectu verò Pauli, columba apparens fuit ſignum Spiritus ſancti de nouo communicati vi baptiſmi, & hominis poſt ſpiritoale illud diluuium conciliati Deo, iuxta perelegantem allegoriam Nazianz, orat. in SS. lumina, & Ambroſij ſerm. 15. ac Hieronymi dialo. aduerſus Luciferianos, & epiſt. 83. qui apertè expreſſit Tertull. lib. de Baptiſmo, cap. 8. cuius hæc ſunt verba. *Quemadmodum poſt aquas diluuij quibus iniquitas antiqua purgata eſt, poſt Baptiſmum (vt ita dixerim) mundi, pacem cæleſtis iræ, præco columba terris adnunciauit, dimiſſa ex arca & cum olea reuerſa, quod ſignum etiam apud nationes paci prætenditur: Eadem diſpoſitione ſpiritualis effectus, ter-*

ra id est carni nostra emergenti de lauacro, post vetera delicta, columba S. Spiritus aduolat, pacem Dei adferens, emissa de cœlis, vbi Ecclesia est arca figurata.

Iam quod columba in Pauli baptismo apparens, non fuerit animal viuum, (quod de columba in Christi baptismo visa, censuit S. Chrysost. hom. 4. in Acta, & hom. 12. in Matth. necnon S. August. lib. de Agone Christ. cap. 22. & Autor libri de cognit. veræ vitæ, cap. 18.) videtur omnino verum; & quoad columbam quæ in Christi baptismo visa est, asseritur à S. Ambr. l. 1. de Sacram. cap. 5. Nihil quippè est quod vrgeat ad physicam columbæ productionem, vel asportationem ibi agnoscendam, præsertim cum Lucas eam appellet, *quasi columbam.* Idem ergo in re præsenti est statuendum. Negandum item est, alterutram columbam fuisse veram substantiam, licet inanimam, à Spiritu sancto hypostaticè assumptam; quod de Christi columba pronunciat Autor ille libri de cognit. veræ vitæ, cap. 18. sed immeritò, cum tanti miraculi nullum sit fundamentum, nulla necessitas. Adeundi qui de columba Christo baptizato insidente disserentes Suares tom. 2. 3. p. disp. 27. sect. 2. & Toletus in c. 1. Ioannis annot. 70. & in c. 3. Lucæ annot. 49.

XII. *Quorsum baptizato immutatum nomen?*

CErtum est, Ethnicum aliquod nomen Paulo fuisse, tametsi nuspiam in tota Epiphanij narratione compareat. Quod ergo per Sacerdotem, in Baptismo dictus est *Paulus*, mutatio fuit anterioris nominis. Cuius vsus apud priscos Christianos celeberrimi, locuples testis est Eusebius 8. histor. c. 21. referens primos illos ex Gentilibus Christianos, cum ad Baptismum accedebant, abijcere solitos Idolorum nomina à parentibus imposita, & sumere consueuisse nomina in scripturis expressa. Alia in eam rem produximus in Heteroclitis spiritualibus, agentes de nominum mutatione anomala. Ex eadem verò disputatione nostra, duci poterunt variæ causæ, cur hæc nominis mutatio sit facta: quales nonnullas adducunt Patres, cum agunt de Immutatione nominis Doctoris gentium, quam contigisse in baptismi susceptione, multorum est sententia, nec inuerisimilis. Potuit ergo addictio in nouam Christi seruitutem, abjecta captiuante libertate sub Satana, insinuari per eam nominis mutationem; Nam olim qui seruituti mancipabantur, mutabant nomen. Potuit captari validum incentiuum ad imitationē Apostoli, cuius nomen assumebatur. Potuit quoque eiusdem imitationis augurium captari. Id certè insinuare videtur cognomen *Secundi*. Quid si etiam anterioris nominis barbari, & & vel horrifici apud Christianos futuri, vel putente quapiam notione grauidi, ratio habita est, vt abijceretur?

XIII. *Quomodò Pauli vita vsquequaque irreprehensa, ac etiam irreprehensibilis?*

NEmo mundus à sorde, nec infans cuius est vnius diei vita super terram. Quomodò ergo Paulus, per vniuersam vitam à conuersione, adeò nitens ac purus describitur, vt non esset quod posset in eo reprehendi? Sic enim de illo affirmatur num. 23. Ibidem nominatim negatur, fuisse in eius sermone quod carpi posset; & tamen non frustra lingua in vdo est, quia facilè labitur, iuxta S. August. in Psal. 38. eséque linguam, fetam indomabilem cuiuis hominum, professus disertè est S. Iacobus. Quid quod eo ipso num. 23. habetur, Paulum pro fidei Christianæ veritate tuenda, seipsum sæpissimè obtulisse martyrio? At hoc videtur meritissimò patere reprehensioni, cùm sit contra proptiam, & proximi charitatem. Prodigit enim vitam suam, nec commissam custodiam curat congruenter, qui vltrò ruit præceps in exitium, offerens se ad martyrium: Nec proximi spirituale exitium auertit, quisquis eum veluti sollicitat, & vrget ad supra modum peccans peccatum homicidij, ob assertionem veritatis reuelatæ.

Hæc sunt quæ nonnihil caliginis offundere videntur ei encomio quod luculentissimum Paulo pangitur, ob vitam innocentissimè exactam. Haud tamen graue erit, eas offucias dispellere. Nam tametsi nullius in hoc lubrico adeò firma sunt vestigia, quin aliquando lapset, & nutet; soliúsque Deiparæ inter puras creaturas; rata & certa sit immunitas omnimoda à quocunque actuali peccato; tamen neque is est sensus encomij propositi, quod Paulus ex quo conuersus est, nunquam ac ne leuiter quidem impegerit. Sicut neque idipsum asseritur de Sanctis Baptistæ parentibus, cum dicuntur incessisse in omnibus mandatis & iustificationibus Domini sine querela: tametsi absurdè ita visum est Pelagianis vitulaminibus à S. August. exeisis epist. 95. Sicut ergo agendo de Zacharia & Elizabetha, cum dicuntur conuersati in omnibus mandatis Domini absque querela, sensus est, eos secundùm humanam æstimationem, quæ non adeò seuerè inquirit in fibras & minutias defectuum alienorum, probos & irreprehensibiles habitos, tametsi leuiculis quibusdam maculis contaminatos interdum fuisse non est dubium? ita quod Paulus nulla ex parte instæ reprehensioni patuisse dicitur, eodem modo est accipiendum.

Non est autem quod contra irreprehensam & vsquequaque nitentem Pauli vitam, obijciatur vltronea sui ad martyrium oblatio. Nam quam...s per se loquendo, ea oblatio sit illicita vt multis monstratum est in Opere de Martyrio p. 2. c. 5. à n. 8. benéque ex praxi ipsiúsmet Christi ostendit Climacus gradu 26. in appendice, num. 25. nec malè etiam confirmatur ex casu & ruina complurium temerè irruentium in martyrium; quos inter Quiritum quendam Phrygem memorat Euseb. 4. hist. c. 14. quamuis inquam, per se loquendo, res sic se habeat; Tamen extra dubium est, quandoque ex graui causa & proportionata, eo quod honor Dei, & fidei dignitas generosam mortis aditionem exigat, fas esse se offerre ad martyrium. Idque comprobant variis sanctorum exempla. Sic enim Gordius apud S. Basil. Arcadius apud S. Zenonem, & pugiles sacri Corduberses apud S. Eulogium, & multi alij à nobis annotati loco allegato à num. 13. celebrantur à voluntaria aditione martyrij, & oblatione sui ipsorum. Idem ergo de Paulo esto iudicium.

XIV.

XIV. *Quæ, & vnde, lux fragrantiáque demortui.*

PAuli vita functi corpus, ad tempus aliquod ſplendore mirabili circumfuiſſe, & ſuauiſſimum odorem afflaſſe; narrat Epiph. num. 24. Gemina ſunt exempla variorum Sanctorum, quorum ſacra corpora poſt mortem ſplenduiſſe, & odorem ſuauiſſimum inhalaſſe, proditum eſt. Thom. Boſius l. 15. de ſignis, c. 7. multa ſanctorum cadauerum ſplendentium exempla accumulat, & alia de corporibus Sanctorum ſuaueolentibus exhibet ibidem c. 8. & 10. paſſimque in Actis Sanctorum occurrunt alia. Inſigniter de hac fragrantia ſacrorum corporum demortuorum Tiofridus l. 1. Epitaphiorum Sanctorum cap. 5. & 6.

Quæri poteſt, an ſplendor ille & odor ſenſibilis, eſſent phyſica & realia accidentia, an intentionalia tantùm: Deo videlicet ea per ſeipſum, vel per SS. Angelos talia exhibente, vt corpora ſeruorum ſuorum honore afficeret. Et quidem ſi is ſplendor & odor, æquè omnibus ad ſancta corpora accedentibus obijceretur ad diuturnum tempus, non videretur dubitandum, quin eſſent quin eſſent qualitates phyſicæ diuinitùs impreſſæ, aut ab Angelis applicatione actiuorum idoneorum ad paſſiua cauſatæ, ad conteſtandam ſancti gloriam. Nam enim manarent à ſtatu ſupernaturali corporis nondũ glorioſi. Igitur à Deo, vel bonis Angelis, extraordinariè communicarentur. Eſtque ſine dubio ita aſſerendum, de odore amœniſſimo multorũ ſanctorum corporibus perenni. Et æquè clarum eſt, idem eſſe ſtatuendum de ijs ſacris corporibus, è quibus profluit vnguentum, aut liquor medicus, omnem aromatum noſtratium ſuaueolentiam ſuperans. Quod de S. Euphemiæ corpore, ſcribit Nicephor. l. 15. c. 13. & idem recitat de corpore S. Glyceriæ Martyris l. 18. c. 32. Hîc tamen, cum ſplendor non niſi ad vnius horæ ſpatium duraſſe dicatur, nec diuturnior fragrantiæ prodatur duratio, nihil eſt quod euincat, pluſquàm apparentiam lucis & odoris, à Deo aut ſanctis Angelis excitatam, per mutationem aliquam, proportionalem ei quam ſuperiùs circa viſibilia, non niſi apparentes objecta, fieri diximus.

XV. *Quid pronunciandum de cruce ſanguinea in Pauli demortui pectore, eique circumpoſito circello literato.*

IN nudato ad ſepulturam Pauli pectore, ait Epiphanius num. 24. repertam ſanguineam crucem, cui hæc orbiculatim circumpoſita eſſet inſcriptio, literis è carne efformatis conſtructa, *Paulus Secundus, ſeruus Ieſu Chriſti.*

Primùm, probabilitatem huic narrationi conciliant, alia non minùs creditu difficilia, de quibus tamen non ambigitur. In pectore Sanct. Rochi naſcentis, viſam crucem ſanguineam, habent eius Acta. In S. Ansbarti Rothomagenſis Epiſcopi demortui brachijs, inuenta eſt crux ſanguinea, index adamatæ crucis, vt Anſgradus philoſophatur. Acta S. Porphyrij Gazenſis, referunt inſigne exemplum, huc bellè quadrans. Deſcriptus in eis fuerat, caſus trium puerorum in puteum; qui miraculo extracti, inuenti ſunt planè illæſi. Addit verò Marcus, Autor Actorum qui aderat; [Sed magnum aſpeximus miraculum. Inuenti ſunt enim tres pueri, habentes ſigna crucis tanquam acu infixa: Vnus quidem in media fronte, alius autem in ſumma dextra manu circa digitos; alius verò in humero dextro. Erant autem pulchrè expreſſæ cruces, neque obliquæ, neque incuruæ, ſed vnius menſuræ; vt apertum eſſet, eas diuina eſſe ſigna. Neque enim eis afferebant dolorem, neque eduxerant ſanguinem, ſed erant impreſſæ tanquam ex cinnabari. Manſerunt autem in eis longo tempore, ad hoc vt viderent omnes, & admiraremur. Nam multi etiam ex alienigenis, cum vidiſſent, crediderunt.]

Circulum ſanguineum duplicem, in pectore & dorſo Columbi cuiuſdam, qui S. Aygulpho necis iniuſtiſſimæ cauſa fuerat, ex vna fuſi ſanguinis gutta, ab ipſo ſancto Aygulpho poſtridie apparente, fuiſſe depictum, habent Sancti viri Acta. Quæ addunt, eorum circulorum alterum qui æterna ſupplicia prænunciabat, mox à viro ſancto ad preces Columbi expunctum eſſe, ſuperſtite altero, qui præſentis vitæ animaduerſionem aliquanto poſt affuturam, ac reipſa iuſſu Clodouæi Regis per Ebroinum Maiorem domus illatam, portendebat. Habentur iſta diffuſius in Actis deſcriptis à Surio 3. Septembr. & in Lyrinenſis Cœnobij Chronologia hiſtoria. Hæc exempla genuina ſunt exemplo Pauli. Quæ ſubijcio, iuuabunt ob affinitatem. In corde S. Claræ à monte Falco, poſt mortem eius, apparuit hodieque apparet inſculptus Chriſtus, cruci ſuffixus, & ex eadem carne viſuntur etiamnum flagra quibus Chriſtus cæſus eſt, columna cui eſt alligatus, omnia denique cruciatuum Chriſti inſtrumenta prout paſſim exhiberi ſolent: quod refert ex Iſidoro Moſcouio, minutè Malonius ad c. 18. Palæoti de ſacra Syndonum, X. & tantæ rei teſtis oculatus Thomas Boſius l. 15. de Signis, c. 3. Addens ex Raxio, in corde Margaritæ Tiphernatis Monialis ex Ordine Prædicatorum, repertos eſſe poſt eius mortem tres pretioſiſſimos lapides, in quibus viſebantur ſacræ quædam imagines. In corde Margaritæ à Caſtello, poſt eius mortem, inuentum eſſe vnionem, in quo præſepè Chriſti & eius Natiuitas exhiberetur, ſcribunt Ludou. Granatenſis conc. 3. de Natiu. Dom. ſect. 3. & Ioannes Bonifacius in Hiſtor. Virg. lib. 2. c. 1. De Cruce oſſea elegantiſſimè conformata in ſterno Volundi Dominicani, poſt eius mortem reperta, meminit teſtis oculatus Thomas Cantipratanus l. 1. Apum c. 25. num. 6. addens num. 8. de de quodam Martyre haud procul abjuncto ab ipſius Cantipratani ætate, in cuius corde inuenta eſt Crucifixi imago affabrè ſculptá, vt ipſe Martyr dum viueret prænunciarat.

Quòd circumfertur de corde S. Ignatij Antiocheni, inſcripto literis auguſtiſſimi nominis Iesv, reuocat in dubium Molanus lib. 3. de Imag. c. 7. ac Martialis Mæſtræus præfatione ad S. Ignatij Epiſtol. Aſſerunt autem Vincentius Bellouac. l. 10. ſpec. Hiſtor. cap. 57. S. Antoninus 1. p. tit. 7. c. 1. & benè multi, quos allegat Coluenerius ad lib. 1. Cantipratani de Apibus cap. 25. Idem ferunt de corde Henrici Suſonis; Et de Euſtochio Patauina, idem refert Alanus Copus Dialogo 3. c. penultimo. In corde B. Petri Thomæ, Ordinis Carmelitarum, repertum eſſe

post eius mortem inscriptum augustissimum nomen *Mariæ*, scribit Iosephus Falconius in Chron. Carmelit. & in eiusdem Beati Actis, Lucas Vvadinghus num. 8. minus probante Henschenio. præuio ad vitam S. Petri Thomas. Comment. num. 6. In Romana Theodori Metochitæ Historia *pag* 81. de S. Paulo Apostolo scribitur, eum is in Hispaniam peruenisset, illustrem matronam, exarata vncialibus ex auro literis, in eius fronte, hæc verba conspexisse, PAVLVS CHRISTI PRÆCO. Quod igitur de Paulo II. scribit Epiphanius, non potest videri incredibile.

Ex his porrò exemplis, quorum pleraque constat fuisse admodùm diuturna, & omnibus æquè obseruata, inferri videtur, quod hîc de Paulo proditur, non fuisse spectrum, vt philosophati suprà sumus, de eo viso quod ipsi obiectum est circa Eucharistiam; quia neque omnibus eodem modo visum est, nec diu durauit. Sed ob contrariam causam, in exemplis tot cordium figuratorum, aut literatorum, proximè prolatis manifestam, hîc verò satis congruè præsumendam, statuendum videtur, eam imaginem fuisse rem solidam per veram conformationem crucis ex sanguine, & literarum ex carne. Suppetit aliquatenus proportionale exemplum illustre ac recens, Monialis ex Instituto S. Vrsulæ, cuius manum literatam ipsimet conspeximus. Virgo est, cui titulus *viuæ martyris*, haud minore iure debetur, quàm ijs qui à SS. Chrysostomo Orat. in SS. Iuuentinum & Maximum, Paulino epist. 28. Nazianz. orat. 20. Cassiano collat. 18. cap. 7. eo elogio honestantur. Horrendū enim martyrium, planéque terrum, (quid autem tetrius & horribilius energumenismo?) subire, & septem dæmoniorum stabulum fieri delegit, quàm Dei sponsi adultara fieri. Premamus horrenda æquè ac immania sacrilegi ienonis machinamenta. Adhibitis ritu Catholico exorcismis, qui duo penultimi abscesserant impuri spiritus, in læua Virginis vexatæ manu, ex eius sanguine, literis maiusculis sacra MARIÆ & IOSEPHI nomina introrsùm efformauerant. Postremus idémque omnium teterrimus Behemoth abscedens, pignus discessûs, suprà eadem nomina, nutis item sanguineis, augustissimum IESV nomen exarauit, & subtus omnia prædicta nomina, nomen quoque Francisci de Sales beneductæ memoriæ Antistitis adscripsit: visitúrque manus his sanguineis characteribus proportionaliter grandioribus seriatim notata,

IESVS
MARIA
IOSEPH,
F. DE SALES.

Liquet ex hoc exemplo, crucis sanguineæ conformationem, (& idem est de literis ex carne concionatis) non excedere potestatem Satanæ; atque adeò neque bonorum Angelorum, si ad eam conformationem & adscriptionem conferant operam. Nulli verò mirum occurret, concedi Angelis bonis, vt & malis potestatem has similésve formas effigiandi, & literas adscribendi, cum etiam natura quandóque ludat ad eum modum; vt docent varia exempla natiuarum imaginum, quæ profert Scalig. Exercit. 102. & 117. post Cardan. 7. de subtilit. *circa medium*. Et addenda effigies Episcopi mithram gestantis, quam achates gemma in medio circulo perfectissimo citra omnem artem exhibebat apud Anselm. Boodts l. 2. de gemmis c. 95. Similia dabunt Plinius l. 37. c. 1. & 10. & Cæsalpinus l. 2. de metallis, c. 37. & 44. & Paneirolus l. 1. tit. de lapid. pretiosis. Quoad literas verò non manu inscriptas, ratum est sed vix à natura casu procreatum, quod Idatius in fine Chronici, ait sub Pontificatu Simplicij, in Galleciæ flumine Minio, captos pisces quatuor, noratos Hebraicis & Græcis literis, & insignitos Latinis æratum numeris, Lusui naturæ clarè tribuendum illud Floridi l. 4. Epigram. Veter. Poët.

Quando ponebam nouellas arbores mali & pyri,
Cortici summa notaui nomen ardoris mei.
Nulla fit exinde finis vel quies cupidinis;
Crescit arbor, gliscit arbor, ramos implet literis.

Opera igitur Angelica aut Dæmoniaca, præstari simili, siue quoad formas, etiam expressas & solidas, siue quoad adscriptas literas, nihil est quod vetet affirmare. Tamen in euentu de quo agimus circa Paulum, (& quories adiuncta aliud non ferunt,) dubitandum non videtur, quin Deus, vel sancti Angeli, fuerint & imaginis factæ & literarum artifices, exclusa quaeunque in eam rem, Satanæ opera.

XVI. *Pauli tumulus, quomodò notus & ignotus?*

PVgnasse secum videtur Epiphanius, describens Pauli sepulturam. Nam quo loco tumulatus esset Paulus, perpaucis innotuisse traditi; & tamen subdit, magnos ad eius sepulchrum factos concursus populorum, captantium per eius merita depulsionem omnis generis morborum, à quibus releuabantur, fundentes eo loco preces.

Hæc tamen facilè conciliantur. Nam locus quidem communis, verbi gratia Ecclesia intra quam tumulatus est Paulus, neminem latebat. De proprio autem ac determinato eiusdem Ecclesiæ loco in quo iacebat, pauci habebant notitiam. Simile est quod de sancto Antonio habet Sanctus Hieronymus in Hilatione num. 30. nempe cum constaret, sanctum virum ibi tumulatum esse vbi obierat, locum tamen determinatum sepulchri latuisse omnes, præter vnum aut alterum è fidelioribus discipulis. Idem proditur de S. Hieronymi corpore, quod certum est conditum esse in Basilica ad præsepe. Quo tamen eius Basilicæ loco factæ illæ exuuiæ iaceant, paucis primùm, oune nemini compertum dicitur. Audio idem esse de reliquijs Sancti Marcl. Itaque liberatur contradictione Epiphanius, eum tumulum Pauli II. paucis compertum, & à permultis religiosè frequentatum, asseruit.

EXVVIÆ

EXVVIÆ
PANIS ET VINI, IN EVCHARISTIA.

Lucubratio THEOPHILI RAYNAVDI Sacræ Theol. Profeſſ. Societatis IESV.

Quâ oſtenditur eſſe veras Qualitates,

Tum à ſpectris ſenſum ludificantibus, tùm à ſubſtantiis intra poros panis exiſtentibus, realiter diſtinctas.



NOBILI VIRO,

FRANCISCO HENRY PATRICIO LVGDVNENSI.



ECERVNT Duæ omnino res, vt vnum aliquod operum Theophili nostri, quę voluminibus nouendecim cusa in publicā lucem emittimus, tibi dedicare in animo semper habuerimus, VIR ORNATISSIME, quarum prima isthæc ipsa est, quòd nimirum nunquam destiteris, ab eo tempore, quo typis tot tantíque libri commissi primùm sunt, adhortari nos, verbisque amantissimis adiuuare, vt quanrociùs tam magnis cœptis optatum literatis omnibus colophonem conaremur imponere. Vnde à nobis postulare id modò videtur grati animi ratio, vt hanc solicitudini, quám pro tuo literarum amore maximo, de hoc opere habuisti, qualencunque gratiam referamus. Altera verò, quòd cùm nonnullos elegerimus è Lugdunensibus generis nobilitate & splendore virtutum latè conspicuos, quorum nomini tractatus aliquos inscriberemus; Te sanè omittere videamur non debuisse; cuius majores ante ducentos fermè annos huc translati ab Andibus, nostram hāc ciuitatem sapientissimè gubernarunt, quæ deinceps prerogatiua ab iis in nepotes cōtinua serie quàm feliciter dimanauit. Quo enim pacto posset sine labe ingrati parumque memoris animi, apud Lugdunenses tuos vel Tritaui tui, qui anno 1499. gerebat consulatū, consenescere vnquam memoria? vel Abaui qui bis eundem obiuit magistratum, summâ omnium ordinum vrbis lætitiâ, vel Proaui qui raro admodum honorum cùmulo adlectus quartùm in Consulem, Pater Patriæ meruit appellari: vir verè magnus & prisci olimcandoris, qui non modò Pa-

rentum hæsit vestigiis, sed magnis animis ingentibúsque passibus Palæstram Honoris decurrens eos superauit interuallo non modico. Atque vt ad nostra tempora veniam, quæ silebit vnquam posteritas inconcussam aui tui in Deum & in Regem fidem, quam argumentis minimè dubiis difficillimis exacto proximè sæculo temporibus (grassante nimirum id temporis per vniuersam Galliam maximéque Lugduni lue Hæreseos) illibatam in se ostendit, & in aliis pro viribus retinuit. Vel Parentis optimi tui, qui Prati Cellensis & Iarnielli Dominus Regiæ apud Lugdunens. Bellijocens. & Segusianos venationis Præfectus saltuarius, egregiam adolescens Regi suo ac Religioni nauauit in bello operam, Dignusque postmodum habitus, qui Dux eligeretur à Magistratibus omnium è prima nobilitate adolescentium solemni eâ pompâ quâ anno 1608. Dominus Halincurius dum præfecturam iniit in ciuitatem exceptus est. Prætereo GVIDONEM I. Patruum tuum maximum, Cremij in Delphinatu Comitem & fori in Segusianis Dynastam, qui vrgentibus ciuicorũ, tumultuum dissidiis ad Reipublicæ regendæ clauum quinquies admissus, Regi semper & Patriæ sedulam nauans operam, nutantem difficillimis temporibus Ciuium salutem propugnauit fortissimè, jactatam sustinuit, & prostratam erexit, vir in aduersis verè constans, & in administranda ciuitate, pace ac bello conferendus cum nemine: NICOLAVM item eius filium qui defunctâ postmodum Parente in Galliam subalpinam secedens anno 1569. ab Emanuele Philiberto Sabaudiæ Duce Balliuius, vt vocant, Melphensis institutus est, & ibi tandem fixo domicilio initoque coniugio cum VIOLENTIA SABAVDA Philippi Raconesij Comitis, & B. M. Virginis Annunciatæ Equitis torquati filia, vnicam suscepit puellam quæ tandem adulta illustri PRVVANVRVM Legnierumque Toparchæ Niceæ Præfecto Venatorumque in ditione Pedemontana Principi nupsit, ex quâ ortus est Ioannes Franciscus Druentij Comes & Eques torquatus, qui per HELENAM HENRYÆAM Artusij filiam, sibi ductam vxorem, auitum fedus repetitâ sanguinis communione felicissimè renouauit. Sileo ARTHVSIVM Parentis tui Patruelem Dominum de la Salle, Vaux, & Quincieu Regiæ familiæ præfectum, & in Aruernorum attributione quæstorem; qui contracto per Henricum IV. Magistratuum numero anno 1595. Vnus è Quinquum-viris (referente Thuano) in factiosorum

ſorum Conſulum locum ſuffectus eſt, & in Regis obſequium vrbiſque tutelam promptiſſimus, ſummâ ciuium alacritate Magiſtratum cum cæteris Collegis iniit: Mox ipſo ciuitatem celebri pompâ ingrediente honorariam vmbellam tulit & obtulit. Aureoque Anaglyphæ iconis munere Regi conſecrato ciuium nomine dixit hanc non modò vrbem diſceſſuram nunquam ab fide & officio, ſed deinceps alias etiam omnes quas ſitu, magnitudine commércióque ſuperat fidelitate etiam mirifica in principem eſſe continenter victutam; poſt decennium anno quippe 1604. exeunte, Mercatorum ipſe præpoſitus oppreſſam poſt varios caſus ciuium ſalutem priſtinæ libertati & decori reſtituit, & ſertam tectam durante ſuo Magiſtratu ita tuitus eſt vt ab eo die eum quaſi parentem Ciuitas vniuerſa ſuſpexerit. Nec refero ROSANDVM Patruum tuum magnum, auitæ tuæ gentis non ignobilem ſurculum, qui ad ferendas Patriæ ſuæ ſuppetias impar ſibi viſus, vrbe à ſectariis & Hugonotica factione membratim diſcerptâ ceſſit: vt in hoc æuo corruptiſſimo conſcientiæ puritatem, Regi ſuo fidem, & Reipublicæ officiis ſuis in poſterum demerendæ inculpatam beneuolentiam conſeruaret. Mox reſtitutâ poſtliminio libertate, ad ſuos reuerſus, anno 1590. Magiſtratum geſſit, & ſolemni Reginæ Mariæ Mediceæ in vrbem ingredientis Pompæ interfuit paratum ipſi cum cæteris ædilibus tentoriolum præferens. Nec refero FRANCISCVM eius filium, alterum parentis tui patruelem, qui anno 1620. in principem curiam admiſſus Senatorio munere per decennium purè & ſanctè functus eſt: mox propter valetudinem ſecedere coactus, Tamiellum ſe recepit, Vnde reſtitutis poſt quinquennium viribus, anno 1635. Ludouico XIII. ad Caſtrenſia munia primariæ clientelæ Nobilitatem euocante, Equeſtribus turmis ſeſe accinxit, vt militares eo nomine Regi ſuo operas præſtaret, majorumque geſta quæcunque ſapienter ac fortiter nouis facinoribus cumularet.

Pro Coronide recenſere poſſem Villartios, Scarronos, Bellcardos, Balleonos, (quos Patriæ Parentes Nobili loco poſita, in atrio ſcilicet Baſilicæ Lugdunenſis, vocat inſcriptio) Prouanas, Poncetonos, Croppetios, & Menardæos, Genti tuæ affines, & illuſtri tuo ſtemmati, iure quodam Gentilitio Annumerandos Proceres, togâ & armis conſpicuos, quorum nomina ex Gallicæ & Italicæ hiſtoriæ Scriptoribus, actiſque Curiæ, ſicut abundè nouit antiquitas ita poſteritas hæc ea-

dem æternitati consecrabit.

Sed ad Te redeo (Francisce Vir ornatissime) qui auiti generis & familiæ tuæ splendorem non inglorius aspexisti, sed tuarum ipsius virtutum fulgore penè delere visus es: Tibi enim magis placuit animus, cui ex quacunque conditione supra fortunam surgere liceret, quàm atrium tuum plenum fumosis imaginibus; præsertim cùm à seueriotis sapientiæ magistro Senecâ edoctus fueris, majores tuos in gloriam tuam minimè vixisse, nec tuum esse nisi quod feceris.

Qui scilicet tibi ab ineunte pueritia, semper constiteris, ad omnem pietatem efformatus, literisque humanioribus imbutus in conuictû Collegij Lugdunensis Societatis IESV, prima omnium virtutum jeceris fundamenta, ibidémque non dubia eruditionis quâ flores non vulgaris specimina præbueris, dum Artium Lauream tanta cum laude retulisti, non sine festiuis inusitatâ planè frequentiâ acclamantium plausibus. Etenim cùm inde ad Iurisprudentiam appulisti animum ex Iustiniani candidato breui euasisti (quâ facilitate felicitatéque ingenij es) in doctorem magistrumque Iuris, perfectissimâ Codicis atque Digestorum notitiâ, cuius Lauream in celeberrimâ toto orbe Aurelianensi Academia consequutus es. Quantâ autem seu Eloquentiæ vi, seu difficillimarum cognitionum quæstione, causas postmodum egeris, nouit Nobilissimum totius mundi Theatrum Senatus Parisiensis, qui Te in frequenti adeò consessu, támque docta corona audiit lubenter dicentem ac suspexit. Cui ferendo impar deinceps oneri, cessante nimirum valetudine; non te propterea Scientiis subtraxisti, quibus obstetricibus in lucem videris emissus esse: scilicet totam mentis aciem ad priuata studia conuertisti, cultámque à primis annis impensè Mathesin, & abstrusiores Astronomiæ, Geometriæ, Algebræque tum Numericæ, tum etiam Speciosæ, marte proprio superasti difficultates. Neque his disciplinis quæ fuissent satis plurimis aliorum ingeniis tuum vnius habuit satis ingeniũ; Animum à Mathematicis disciplinis traduxisti scilicet ad eam Physicam, quam ab nouis experientiis nouam dicunt, omniaque illius sic secretiora lustrasti penetralia, cognouisti mysteria, eiusque adytis tam altè successisti, vt arcanum Natura videatur planè habere nullum, quod exploratum tibi non sit, Tuæque veluti fidei creditum ab hac rerum omnium parente optima. Quæ ne videat ego in medium proferre per adulationis speciem aliquam, vnum istud volo Lectores monitos,

Te

Te curiosam planè Naturaliũ rerum Historiam scribendam suscepisse, communicatâ cum Arnoldo Brolio Batauo industriâ: Quæ profectò iuris jam esset publici, ni præmatura amici illius mors, viri in Philosophia, Medicina, & Linguis Orientalibus versatissimi, destinatum opus & affectum Reipublicæ Literariæ inuidisset. Atenim ea est, Mi Francisce, tua vis animi, ingenij sagacitas, & in studiis sedulitas ad stuporem continua, vt alienâ minimè videaris egere operâ, vt ad vmbilicum, inceptum laborem adducas, si vitam tibi & vires concedant boni Superi: quod sanè facturos, vt habemus in votis, ita nec in dubio ponimus. Quidni enim id optemus quàm maximè, quod futurum excellentissimum nobis in comperto exploratóque est, quòd nimirum non tuis vnius sis diues opibus, sed aliorum quoque totâ latè Europâ, scientiâ nobilium, diuitiis abundes, quibuscum familiariter per literas colloqueris, & vicissim inuiseris; mentémq; sic tuam bonis propriis redundantem, peregrinis mercibus adhuc ditare satagas; eruditóque literarum commercio, implere ac ornare omnibus thesauris omnium gentium: Quæ res, nos Theophili nepotes commouet, vt adhortemur te, vt velis quàm primùm lucubrationes eruditissimas quibus insudasti tot annis in lucem edere, atque ita beare Nouantiquæ Physices amatores admirandis obseruationibus tuis, atque infinitis experimentis. Vnus quippe illorum cùm sis, quibus debemus in primis editionem operũ Petri Gassendi viri omni Literaturâ Diuinâ & Humanâ sacrâ & prophanâ excultissimi natique ad honorem præsentis sæculi & inuidiam futurorum; (vt abundè testantur præfationes Mommorij & Bibliopolarum & vita Authoris à Sorberio scripta, & auctor ipse paginâ 141. secundi tomi) tibi adeò injurius, iniquúsque nobis esse. Non debes, vt Opera tua Doctis tam expetita deinceps deneges. Ceterùm hunc tractatum quem tibi nuncuparemus, delegimus præcipuè, quòd ad eam Philosophiæ partem pertineat, cui te præ aliis dedidisti; Tu hoc qualecumque nostræ monumentum amicitiæ pro tua humanitate bonus accipies, totíque fauebis huic operi, vti sanè sperant tibi

Addictissimi

HENRICVS RAYNAVD, è Soc. IESV, & L.F. RAYNAVD, Auctoris ex fratre nepotes.

ARGVMENTVM.



NIHIL *sub sole nouum, nec valet quisquam dicere, ecce hoc recens est. Iam enim praecessit in saeculis quae fuerunt ante nos.* Sic ordior discussionem duplicis (verè dixerim,) somnij Theologici, quorum vnum nuperrimè in Sicilia; alterum his ipsis ferè diebus, in Gallia, est fabrefactum. Quod enim anteriora omnia Christiana saecula figmentorum, & somniorum circa res nostras foecunda fuerint, non erit quod ad hanc nouitatem quispiam defixus haereat, quasi ad rem insolitam. Nec debet augere admirationem, pugna huiusmodi commentorum se habentium è diametro; quandoquidem eorum vno, species Sacramentales ad eam tenuitatem, ac (vt ita ducam) gracilitatem rediguntur, qua vix possit maior proferri, cum dicantur esse *spectra nuda, & causaliter mera imagines intentionales.* Hoc est specierum intentionalium objecta falsa, sensum deludentia: altero autem, species Sacramentales statuuntur esse verae substantiae; quae cum priùs delitescerent in poris substantiarum panis & vini, his veluti primariis substantiis per consecrationem & transsubstantiationem euanescentibus, saluae manent: & commassatae ac grandefactae diuinitus, incurrunt in sensus conuenientium, pari cum pane & vino quandò supererant, mole & apparatu qualitatum. Non est, inquam, quod noua cuipiam videatur adeò pugnans fingendi ratio; qua hinc spectrum inane, inde substantia solida obtruditur; cum polemne semper fuerit erroribus, dum extremum vnum declinant, in contrarium currere, & mutuis sese pugnantium concertationum gladiis petere atque confodere. Obseruarunt hoc in priscis Philosophis diuersimodè delirantibus; varij Patres; ac nominatim Arnobius l. 2. & Augustinus lib. 18. Ciuit. c. 41. Idem notarunt in Haereticis S. Ireneus l. 1. contra haer. c. 5. & l. 4. c. 69. S. Hilarius l. 7. de Trinit. S. Augustinus l. 18. Ciu. c. 51. Epiphanius haeresi 30. cum de Aegyptiarum aspidum pugna, ac Vigilius lib. 2. & 4. contra Eutychem. Quod igitur similiter noui Theologastri, tantoperè circa species Sacramentales dissideant; vt vnus, illas si objectiuè spectentur, dicat esse meras inanitates, sensuúmque ludibria; alter verò soliditatem, eis vendicet substantialem, miraculo grandefactam: veteri errorum vsu & infelici malè concipientium ingeniorum abortione contigit. Non enim secùs euenit in deflexione à vero quàm in exorbitatione à recto & honesto, quorum vtrumque ab extremis adjacentibus secedens; medio continetur. Atque ita quod Nouatianum dicere memini, ad Christi qui prima veritas est imitationem, veritas creata inter extremos errores media crucifigitur.

Vtriusque ergo somnij propositi onirocrisim meditor, nec vt arbitror, iniuriâ, vel lusurus operam. Nam apud aliquos tenuioris cēsus, & angustae in rebus Theologicis serpere haec Doctrinae virulentia deprehenditur, Alij verò tametsi facultatis non ambigunt haec noua placita id reuera, esse quod sunt nimirùm somnia atque figmenta: autoribus tamen, ab ingenio in eis fabricandis prodito, laudes pangunt non vulgares videtur porrò ad aeui nostri decus pertinere, vt si quae ad posteros horum figmentorum fama peruadat, agnoscant qui subsequentur, non defuisse huiuscemodi furfuribus suum cribrum; nec scriptores omnes adeò altè stetisse, vt qui talibus discutiendis nauaret operam inuentus sit nemo. Probatum istis abundè puto consilium meum. Et quia de S. Athanasij prudenti sententia, ipso initio Orationis contra Sabellij gregales, non sufficit errores dispellere inuicem aduersantes, nisi vtrisque studio veritatis obsistatur; id est nisi veritas opposita communiatur, & illustretur: (est enim sicut iniusti aequum, ita falsi gnomen & regula verum;) statuo primo loco, in re nostra, veritatem antiquam; supponens, ac delibans potiùs quàm iusta tractatione stabiliens; sufficienter tamen illustrans atque confirmans,

Sect. I. Punctum I. quod ad hanc diem ex receptissimo Doctorum sensu de speciebus Sacramentalibus ratum fuit. Nec modico labore leuandum me præsentio, his præmittendis: quod alioqui in singulari vtriusque erroris propositi discussione, excurrendum sæpius ex necessitate in ista foret, non absque disputationis intercisione, & eadem sæpè regerendi fastidio. Illustrata autem, & perpaucis stabilita veritate antiqua, commodius erit ac solidius ad vtriusque somnij propositi singularem dijudicationem progressus.

SECTIO I.

Doctrina antiqua de speciebus Sacramentalibus.

ILlustrandæ ac breuiter confirmandæ antiquæ de hoc negotio doctrinæ, initium ducam à variis appellationibus eiusdem notionis subjectæ, quod ea nominum recensio, & cortice tenus expositio, vsum suum nec exiguum ad res ipsas sit habitura, vt in decursu disputationis patebit. Subnectam deinde quæ spectant ad notionem legitimam subjectam vocibus, & veluti effracta testa carpam nucleum & medullam eximam; spectans eam rem subjectam & absolutè ac in seipsa; & per comparationem ad varia cum quibus habet connexionem aut habitudinem, cuiusmodi sunt externa & agentia & passa, nec non Christus, quem hæc veluti tectoria obducunt, ac cum quo Sacramentum compingunt; ac denique substantiæ panis & vini, à quibus per consecrationem & transubstantiationem abjunguntur: Qua ratione videri potero argumentum huic dissertationi præfixum exhausisse, adhibita eius consideratione & absoluta & respectiua nullóque ad illud attinente, quantum instituti ratio exiget, prætermisso.

PVNCTVM I.

Quàm multiplex apud varios & Patres & Doctores, specierum Sacramentalium appellatio.

QVas vsuatia, & antiquis quoque frequentata nuncupatione, *species Sacramentales* appellamus; veteres aliis præterea nominibus idem sonantibus insigniuerunt, quorum aliqua operæ pretium fuerit annotare.

Specierum vocem in hoc negotio adhibuit S. Augustinus l. de catechiz. rud. c. 26. vbi agens de Catechumeno ait. [Cum responderit solemniter, vtique signandus est, & Ecclesiæ more tractandus (id est baptizandus, & cœlesti cibo Eucharistiæ reficiendus.) De Sacramento sanè quod accepit; cum ei benè commendatum fuerit, signacula quidem rerum diuinarum esse visibilia, sed res ipsas inuisibiles in eis honorari: nec sic habendam esse illam *speciem* benedictione sanctificatam, quemadmodum habetur in vsu quolibet. Dicendum etiam quid significet sermo ille quem audiuit, quid in illo condatur, cuius illa res similitudinem gerit.] Et lib. 3. de Trinit. c. 4. [Nec linguam eius (Christi) nec membranas, nec atramentum, nec significantes sonos lingua editos; nec signa litterarum conscripta pelliculis, corpus Christi & sanguinem dicimus: sed illud tantum quod ex fructibus terræ acceptum, & prece mystica consecratum, ritè sumimus ad salutem spiritalem in memoriam pro nobis Dominicæ passionis. Quod cum per manus hominum ad illam visibilem speciem perducitur, non sanctificatur vt sit tam magnum Sacramentum, nisi operante inuisibiliter spiritu Dei.] Denique vt ex Augustino refert Prosper adductus à Gratiano c. *hoc est quod* de consect. dist. 2. sacrificium Ecclesiæ duobus constat, visibili elementorum specie, & inuisibili carne & sanguine Christi. Credunt item Cyprianus serm. de cœna Dom. [Immortalitatis alimonia datur à communibus cibis differens corporalis substantiæ retinens speciem, sed virtutis diuinæ, inuisibili efficacia probans adesse præsentiam.] His aliísque benè multis locis, *species* sonat complexionem accidentium sensibilium panis, & vini, vt coloris, saporis, odoris, soliditatis, liquiditatis; quibus panis & vinum, cum adsunt, perspiciuntur. Et esse in eo sensu sumptam vocem *species*, planè Latinam confirmat Turrianus l. 1. de Euchar. cap. 4.

Apud aliquos tamen sacros Scriptores, nomen *specierum* aliter sumitur; nempè cum restrictione ad qualitates sensibiles visui obiectas. Quo sensu Remigius in Psal. 21. ait panem & vinum, post consecrationem, naturam panis in se non retinere, nisi quantum ad *speciem*, & saporem, & odorem. Vbi manifestè *speciem* sumit præcisè pro obiecto visus. Videtur Lanfrancus agens contra Berengarium, eodem modo sumpsisse nomen *specierum*. Ait enim terrenas panis & vini substantias, [conuerti in essentiam Dominici corporis, reseruatis ipsarum rerum speciebus, & quibusdam aliis qualitatibus, ne percipientes cruda & cruenta, horrerent.] Prosper ex Augustino adductus c. *hoc est* de consect. d. 2. vini *speciem* similiter vsurpauit. His locis *species* sumitur pro forma qua corpus in oculos incurrit, & quale sit agnoscitur. Quam *speciei* notionem, Brissonius notat ex l. 76. ff. de Iudic. Et passim eo sensu sumendo *speciem*, dicimus, hominem esse præclara vel eleganti specie; & speciem alicuius esse dignam imperio. In quo loquendi modo, *species* significat illam præsentiam obiectiuam siuè apparentiam hominis resultantem ex colore & quantitate: quæ sunt oculo conspicua, hominis accidentia. Interdum absque adiuncto *preclare* vel *elegantis*, aut *digne imperio* vox *speciei* splendorem eius qui obuersatur oculis, denotat. Quo modo sonat *species* apud Flaccum l. 1. episto. 6. cum ait,

Si fortunatum species & gratia præstat.

Quem locum expendens Petrus Nannius l. 4. miscell. c. 19. *speciem* à *spectabilitate* dictam obseruat; & in eos cadere admonet qui præ splendore & magnificentia externa oculos omnium in se conuertunt. Quo refert illud Tullij ad Lentulum

tulum. [Hic vitæ meæ cursus, offendit eos fortassè, qui splendorem & speciem huius vitæ intuentur.] Absolutè tamen *species*, eam quam dicebam repræsentationem notat, etiamsi splendor non adsit.

Adhuc elegantior est notio *specierum*, adhibita à S. Ambrosio l. de initiau. c. 9. Præfatus enim in quàmmultis sancti Dei homines, Deo ad nutum eorum operante, mutassent naturæ cursum, subdit. [Quod si tantum valuit sermo Eliæ vt ignem de cœlo deponeret, non valebit Christi sermo, vt species mutet elementorum?] Et mox, [Ipse clamat Dominus IESVS, *Hoc est corpus meum*. Ante benedictionem verborum cœlestium, *species* nominatur: post consecrationem, Corpus Christi significatur.] Similiter vsurpat *species* Durandus Troarnensis non semel Tract. contra Berengar. part. 2. & ita accipit S. Ambrosius parte 4. Consentit Hieremias Constantinopolitanus c. 13. Censuræ ex Interprete. Nec enim ipse Author est Latini contextus: sed verisimile est Socolonium, à quo habemus Latinam Censuræ Græcè conscriptæ interpretationem, expressisse Latinè, nomine *specierum*. Græcam vocem id sonantem legitur ἐν τῶν εἰδῶν μεταβολῇ. Pag. 102. edit. Vviteb. 1584. Sic igitur habet Latina interpretatio. [Rationalè, ex illius donisac datis, illi ipsi cultum offerimus; hymnis ac benedictionibus suam majestatem laudantes. Sicque ipsa oblatio perficitur, inuisibile sacrificium; sicque specierum mutatio in ipsum corpus & sanguinem Iesu Christi.] *Species* his locis sumuntur pro substantiis panis & vini. Estque modus iste loquendi, frequens Iurisperitis, vt videre est l. *planè* ff. de legatis. Et l. *septem*. C. de erogat. militar. annonæ. Et l. *speciebus* C. de cohortalibus. Apud Patres tamen atque Theologos, hæc locutio perrarò vsurpatur in re præsenti. Passim enim dicunt, substantias panis & vini destrui: solas autem earum species manere. Non igitur species mutantur in corpus & sanguinem Christi; quamuis Ambrosius & Hieremias à communiore vocis huius vsu deflexerint, & *species* pro substantiis consecratione pereuntibus vsurpauerint.

Nulli autem antiquorum in mentem vnquam venit, vt *speciem* in hac materia vsurparet prout fit apud Philosophos. Hi enim *speciem* sumunt, vel pro vniuersali subiecto generi; quo pacto dicitur *species humana*, vel *equina*: Vel certè sumunt *speciem* pro comprincipio cognitionis ex parte obiecti, quæ dicitur *species impressa & intentionalis*, quia deseruit ad partum notitiæ profundendum. Nam fœtus notitiæ ex duplici concursu existit, nimirùm obiecti tanquam patris, & potentiæ sensitiuæ: quia ergo obiectum plerumque abest, aut ob crassitiem est improportionatum ad fœcundandam & determinandam per seipsum potentiam ex se indeterminatam & infœcundam; propterea ad partum cognitionis causandum, substituit sibi comprincipium potentiæ, quod vocant obiecti *speciem*, vt habetur ex Aristotele 2. animæ à tex. 59. Et. 121. vbi hæc comprincipia vocat *formas sine materia, in sensu receptas*. Agnoscit has species, Gregorius Nyssenus hom. 4. in Cant. necnon S. Augustinus, 11. de Trinit. cap. 2. qui notat, sudores hac in parte laborare; sed cedendum esse rationi. Quia ergò hæ qualitates imprimuntur sensui ab obiecto, & deseruiunt profundendo fœtui notitiæ

sine intentionis, quæ interuentu earum exprimitur, estque internus terminus actionis, elicitæ à sensu fœcundato immissione speciei tanquam seminis obiecti à quo immediatè profunditur; propterea species, ab obiecto indita potentiæ ad operandum, vocatur *species intentionalis*, & *impressa*; notitia verò quæ inde progignitur appellatur *species expressa*. Nullo horum modorum vsurpatur nomen *specierum* in hoc negotio. Neque vnquam vllus antiquorum aut probatorum Doctorum, eam notionem subiecit speciebus sacramentalibus. *Varia nomina specierum.*

Typos passim Græci Patres, appellant exuuias panis & vini, quas ex Interprete vocant *species*, Cyrillus Hierosolymitanus catech. 4. mystag. ex Interpret. vocat *species*, quas Græcè τύπος nominat, vt eo Luculento loco. [Omni cum certitudine corpus & sanguinem Christi sumamus. Nam sub specie panis, datur tibi corpus; & sub specie vini datur sanguis, vt sumpto corpore & sanguine Christi, efficiaris ei comparticeps.] Loco illorum verborum *sub specie*, Græcè est ἐν τύπῳ. Eodem sensu Nazianzenus orat. 42. ait nos esse Paschatis participes *adhuc typicè*, quia sub speciebus Christum accipimus, vt benè ibi exposuit Nicetas. Et eodem referri potest, quod Martinus Bracharensis l. de Græcor. Synodis c. 55. dixit panem & vinum benedici in typo Christi, vt scilicet benedictione siue consecratione pereuntes substantiæ per exuuias suas accidentales fiant species Christum occulentes, & velutì obducta ei tectoria.

Antitypa. De legitima huius vocis apud Græcos notione, actum est in Onomastico Eucharistico. Nunc obseruo, iuxta Plotinum l. contra Gnosticos c. 6. Antitypa esse rerum imagines, non res ipsas. Appositè ergò, hoc sensu species Sacramentales dicuntur *antitypa*, tanquam panis & vini teipsa exulantium imagines: Adhibuit vocem *antityporum* agens de speciebus Sacramentalibus, S. Macarius hom. 27. dicens, Veteres ante Christum, ignorasse, [offerendum esse in Ecclesia panem & vinum, exemplar exhibentia carnis ipsius & sanguinis: sumentésque de pane visibili, spiritaliter carnem Domini esuros.] Græcè est. ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ προσφέρεται ἄρτος καὶ οἶνος ἀντίτυπον τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ τοῦ αἵματος· καὶ οἱ μεταλαμβάνοντες ἐκ τοῦ φαινομένου ἄρτου πνευματικῶς τὴν σάρκα τοῦ κυρίου ἐσθίειν. Quem vocarat *panem antitypum carnis*, mox vocat *apparentem*, φαινόμενον ἄρτον. Et qui eum percipit, ait accipere carnem Domini; non carnaliter siue cruentè, sed spiritualiter; id est in mysterio, quippè adopertam tegminibus specierum. Nazianzenum orat. 11. cum dixit Gorgoniam quicquid reconderat antityporum corporis & sanguinis Domini, scrutatam esse, & lachrymis admiscuisse, sumpsisse *antitypa* pro *Isotypis*, notat ibi Elias; Et esse phrasim frequentem diuinis Magistris, obseruat. Est autem *Isotypus*, similis figura, siue imago bene correspondens. Sicut 1. Petri 3. baptismus dicitur *similis forma* cum arca Noëtica Græcè est ἀντίτυπον.

Imaginis nomen idipsum Latinè sonat quod vox Græca *typus*. Itaque crebro Latini, species Sacramentales vocant *imagines*, non modò carnis Christi, ac sanguinis; (quo pacto loquitur Gregorius Neocæsariensis, adductus in 2. Concilio Niceno actione 9.) Sed etiam ipsius panis & vini. Sic Hildebertus carm. de Missa.

Sect. I. Punctum I.

Fit cibus hic, ex pane caro, Deus ex elementis;
Mysteria simplex, vtilitate triplex.
Vtque fides adsit, terrórque recedat, & horror;
Fit cibus ipse caro, panis imago manet.

Haud igitur abs te Ioannes Gropperus l. de Christi adorat. in Euchar. art. 3. cap. 20. purgauit Erasmum, quem Iodocus Velsius grauauerat tanquam sordentem errore Berengarij; eo quod carmine de Eucharistia addito Catoni, sic cecinisset

Mysticus ille cibus, Græci dixere synaxim
Qui panis, vinique palam sub imagine Christum
Ipsum, præsentem verè exhibet.

Quod *sub imagine panis & vini*, Christi corpus & sanguis proponi dicitur; idem est ac si sub speciebus proponi assereretur. Vnde nihil ibi, redolens imaginariam Berengarij Eucharistiam affirmatur; præsertim cum addatur, verè exhiberi ipsum Christum sub ea panis ac vini imagine. Itaque vtinam semper sic impegisset circa omnia fidei dogmata Erasmus.

Forma. Hanc specierum appellationem suppeditat ex D. Augustino Prosper, adductus c. *hoc est* de consecr. d. 2. verbis illis [Carnem eius, forma panis opertam, in Sacramento accipimus: & sanguinem eius, sub vini specie & sapore potamus.] Gulielmus Parif. l. de Euchar. cap. 1. diffusè hanc *specierum* denominationem illustrat. [Accidentia, (inquit) simul accepta, putamus formam panis visibilem.] Et multis de eadem forma præmissis, addit. [Pia & veridica fides, in hoc Sacramento tenet & prædicat, quod panis materialis atque visibilis aduenienti pani viuifico, velut Creatori honorem deferens, locum suum relinquit, & formam visibilem Sacramentali seruitio & ministerio ipsius. Et hæc est intentio Verbi *transubstantiationis:* transitus scilicet substantiæ panis materialis atque visibilis ad aduentum viuifici panis, saluata forma, id est varietate accidentium ad ministerium Sacramenti. Non enim potest dici generatio panis ibi fieri, cum eius forma substantialis ibi non maneat, imò esse desinat: neque corruptio panis materialis, cum priùs esset illæsus, & integer, & materia ipsius formam panis vitæ non induat; neque materia ipsius pani vitæ addatur vllatenùs vel accrescat. Si enim alterutrum horum esset, non effugeremus vllatenus quin generatio eius fieret (quæ est acquisitio formæ substantialis in priori materia;) aut incrementum eiusdem, quod non est nisi acquisitio materiæ in priori forma *&c.* Transubstantiatio verò, verè contraria est corruptioni, secundùm quod de ea intendit Philosophus naturalis. In corruptione enim omnia penitùs destruuntur, præter primum, quod est materia. In transubstantiatione autem, nihil omninò remanet de pane, præter nouissimum, vel vltimum; quod est accidentium sensibilium varietas, siuè sensibilis forma.] Algerus l. 2. c. 3. *terrenam & stolidam panis ac vini formam* appellat; sub qua ait, voluisse latere maiestatem sapientiæ Verbi, vt fides exerceretur. Idem tamen l. 1. c. 6. *in fine*, formam panis & vini, (quo nomine ibi sæpè notat *species*) videtur arctare ad sensibile visus, tam proprium quàm commune. Durandus Troarnensis in præfatione metrica ad librum contra Berengarium.

Vt diuinarum qua sit substantia rerum
Ritè capi valeat sub forma panis operta ac vini.

Figura. Quomodò hæc appellatio cadat in species per comparationem ad Christum, dixi fusè in Onomastico Eucharistico; & iuxta ibi dicta accipiendus est Algerus, qui lib. 1. contra Bereng. c. 7. vocat species, *visibilem figuram & characterem corporis & sanguinis domini:* Et video plerosque ex Berengarij impugnatoribus, eodem modo sumere vocem *figura*, cum admittunt Sacramentum nostrum esse figuram, respondéntque argumento Berengarij; ex ea locutione à D. Augustino interdum adhibita, colligentis, verum Christi corpus ab Eucharistia abesse, nec adesse nisi figuram & imaginem nonnullam veri corporis Christi. Hoc ij quos dicebam Berengarij impugnatores, expediunt eo modo quo dixi. Ita Anastasius Monachus Andegauensis scribens ad Geraldum Abbatem contra nouum tunc errorem Berengarij, & latè Durandus Troarnensis in Opere eiusdem argumenti tota parte quinta, quam impendit exponens quomodo Sacramentum Eucharistiæ dicatur figura & similitudo, salua veritate. Nunc autem consideramus nomen *figura*, dictum de speciebus in comparatione ad panem & vinum. Qua fortè ratione Hilarius adductus c. *corpus* de consecr. d. 2. dixit. [Corpus Christi quod sumitur de altari, figura est dum panis & vinum extra videtur: Veritas autem, dum corpus & sanguis Christi in veritate interiùs creditur.] Clarius Paschasius l. de Sacram. altar. c. 1. [Omnia quæcunque voluit Dominus fecit in cœlo & in terra. Et quia voluit, licet figura panis & vini hîc sit; omninò nihil aliud quàm caro Christi & sanguis, post consecrationem credenda sunt.] Guntherus item Liguienus lib. 3. de gestis Friderici, sic canit.

Iámque dies aderat, qua Christus mystica cœna
Discipulis statuens conuiuia, corporis, esu
Ipse sui, potúque sacri satiare cruoris,
Post agni carnes, prisca libamina legis
Nos voluit, veram panis laticísque figuram
Prætendens oculis, sed certè pabula vitæ
Sensibus infundens.

Vocat *veram figuram*, ad distinctionem præstigiarum, quibus obiicitur falsa figura. De voce *figura* speciebus aptata ab Augustino, & aliis, agit diligenter Petrus Scarga l. 1. contra Volanum de Eucharist. cap. 5.

Symbolorum nomen, speciebus tribuit S. Maximus in Mystagogia verbis illis. [Largitur nobis archetypa mysteria, quæ nobis hic per Symbola sub sensum cadentia, sunt ostensa.] Non dissimiliter Andreas Cretensis homil. in Domin. Palmar. [Immolatur, in symbolis Antitypis consecrans.]

Similitudo panis & vini; Sanctus Ambrosius 6. de Sacramen. cap. 1. prælocutus, aliquos discipulos abiisse retrò, non ferentes sermonem de Christi manducatione, subdit. [Ne plures hoc dicerent, & veluti quidam esset horror cruoris, sed maneret gratia redemptionis; ideò in similitudine quidem accipis Sacramentorum, sed verè naturæ gratiam virtutémque

témque consequeris.] S. Eligius homil. 8. [Nos qui verè sub mysterio, carnem & sanguinem corporis Christi sumimus, per ea naturaliter vnum cum illo efficimur: in quibus manet post consecrationem similitudo panis & vini; ne sit quidam horror cruoris, sed maneat in eis, gratia redemptionis.]

Veluti panis & vinum. Ita *species* nominat S. Cyrillus homil. de cœna Domini. Quod perinde est ac nominare species, similitudinis panis ac vini. Reuera enim sunt similes alteri pani & vino, súntque veluti illæ substantiæ; sed ceipsa longè aliud sunt ab illis.

Signa. Hoc nomine sæpè insignit species Sacramentales S. Dionysius in Eccles. hierar. c. de communione, ac nominatim in illa Apostrophe ad Sacramentum. [Sed tu ô diuinum sanctissimúmque Sacramentum, obducta tibi per signa, obscuritatum quasi vela & integumenta; patefacta, perspicuè nobis ostende.] Superiùs item dixerat, inter astandum incruento sacrificio, [multos sola diuina signa considerare; Pontificem autem non sic se gerere; sed afflatu diuini spiritus, mentis obtutum dirigere ad sacra principia eorum quæ perficiuntur.] Loquendo eodem sensu de signis, cœnam vltimam in qua Christus sacrificauit incruentè, vocat *primum signum eorum quæ perficiuntur, in qua ipse signorum effector & autor, priuauit forte impium Iudam.* Metonymicè primam consecrationem, cui solæ panis & vini species superfuerunt, vocat *signum primum*; vel certè, absque Metonymia, primam cœnam Eucharisticam à Christo ipso in supremæ nocte cœnæ confectam, vocat *primum signum*: sumens *cœnam* pro sacris epulis à Christo porrectis; quæ continentur pretioso Christi corpore & sanguine, sub tegminibus specierum. Fateor, species, cum sint pars Sacramenti nouæ legis, esse signa gratiæ. Id enim est de ratione Sacramenti nouæ legis, vt S. Bernardus scitè tradit ser. 1. de cœna Domini, & omnes Scholastici. Item fateor, *species* significare Christum quem operiunt. Hoc tamen non obstat, quominùs species dicantur etiam signa substantiarum panis & vini. Id quippè generale est omnibus externis accidentibus connaturalibus, vt substantiam cui debentur, repræsentent, & per ea innotescat substantia: quod est habere respectu substantiæ, rationem signi. Hæc autem generalis efficacitas accidentium externorum connaturalium, non adimitur accidentibus panis & vini, quamnis hæ substantiæ euanuerint per consecrationem. Itaque species sunt earum substantiarum signa.

Recidit in hanc specierum denominationem illa alia qua S. Augustinus l. de catech. rudibus c. 26. species Eucharisticas vocat *signacula visibilia rerum diuinarum, in quibus res ipsæ inuisibiles honorantur.* Et hic quoque valet, quod de signis præmittebam; nempè eam vocem esse omnibus Sacramentis communem, iuxta illud D. Augustini 19. contra Faustum c. 11. [In nullum nomen religionis, seu verum seu falsum, coagulari homines possunt, nisi aliquo signaculorum vel Sacramentorum visibilium consortio colligentur.] Vbi vocem *signaculorum*, adhibet pro externo signo religioso, sanctitatem quomodolibet spectatam insinuante. Eo tamen loco quem proferebam, tanquam expri-

mentem species Sacramentales; nomen *signaculorum*, per adiuncta satis restringitur ad species panis & vini; quæ ita sunt gratiæ & Christi sub ipsis abditi signa, ex diuina deputatione vt simul suapte naturâ, sint signa præsentia adesse panem & vinum, quamnis hæ substantiæ per miraculum illis non subsint post interpositam consecrationem. *Varia nomina specierum.*

Panis & vinum. Sic nominat S. Damascenus 4. fid. c. 14. accidentia panis & vini. [Nec verò, (inquit,) panis & vinum, corporis Christi figura sunt; (absit enim hoc;) verum ipsummet Domini corpus diuinitate affectum. Quippè cum Dominus ipse dixerit; *hoc est* non corporis signum, sed *corpus*; nec sanguinis signum, sed *sanguis*.] Telum in manu potentis, contra Caluinum, & Figurales. Cum ergò D. Damascenus agat de pane & vino post consecrationem, qua eo capitè, explicatissimè, tradit, totam panis ac vini substantiam vi diuina transmutari in corpus Christi; manifestè, loco allegato, per *panem* & *vinum* intelligit panem apparentem & vinum apparens, vt iam dicam. *Panem carnem* vocat Hesychius l. 2. in Leuitic. cap. 8. eruens ex 70. quia extrinsecùs videtur panis, ipsa autem est caro Domini.

Apparens panis ac vinum. φαινόμενος ἄρτος vocatur à S. Macario homil. 27. & à S. Cyrillo catech. 4. Mystago. Non dicitur *panis apparens*, eo modo quo in illo quondam conuiuio, panis lapideus, picturæ lenocinio in panis speciem exhibitus, imposuit minùs attento conuiuæ; sicut & cæteri cibi similiter per artem ementientes escas edules. *Apparens* ergo dicitur, qui cum nec sit panis, qualem externa species præfert; nec alia substantia purè creata; tamen exteriùs videtur panis. Et idem est de vino.

Velamina panis & vini. Iubet Martinus V. in Concilio Constantiensi, vt suspectus circa fidem, interrogetur vtrum credat quod post consecrationem Sacerdotis, in Sacramento altaris, sub velamine panis & vini, non sit panis materialis, & vinum materiale; sed idem per omnia Christus qui fuit in Cruce passus.] Manifestè Pontifex, species Sacramentales vocat, *velamina panis & vini*: non quod panis & vinum post consecrationem supersint, eisque veluti tegmen aut operimentum illa subducens oculis, superponantur species: sed quod hoc veluti tectorium, quod ad panem & vinum pertinuit, mysterio seruiat tanquam velum sensibile rerum insensibilium hîc abditarum. Quod cur factum sit, nec nuda caro Christi sit nobis apposita, sed hoc velo contecta, S. Thomas opusc. 58. c. 7. & 8. rectè illustrat. Scitè de hoc velo S. Bernardus serm. de cœn. Dom. primo inter adscriptitias. [Gloriosa & amabilis sponsa; in terra sponsum habes in Sacramento, in cœlis habitura es sine velamento. Et hîc, & ibi, veritas: sed hîc palliata, ibi manifestata.]

Aliò pertinet, quod ipsa Christi caro in specie visibili, vocatur, *velamen initians viam nouam* Hebr. 10. quod exponitur in Onomastico V. *Velamen.* Nec item hoc spectant ea velamina, de quibus ad hunc modum S. Hieronymus ad versas abs se Paschales Epistolas Theophili Alexandrini. [Discant qui ignorant,

Sect. I. Punctum I. eruditi testimoniis Scripturarum, qua debeant veneratione sancta suscipere, & altaris Christi ministerio deseruire, sacrósque calices, & sancta velamina, & cætera quæ ad cultum Dominicæ pertinent passionis, non quasi inania & sensu carentia, sanctimoniam non habere; sed ex consortio corporis & sanguinis Domini, eadem qua corpus ejus & sanguis, majestate veneranda] Alludit ad ea quæ Theophilus Epistola *sub medium* contra Origenem disputat, eo quod negasset Origenes Spiritum sanctum ad irrationabilia peruenire. Hoc autem refellit Theophilus, nominatim ex *pane Dominico, quo Saluatoris corpus ostenditur, & quem frangimus in sanctificationem nostri: & ex sacro calice qua in mensa Ecclesiæ collocantur; & utique inanima sunt; per inuocationem autem & aduentum Spiritus sancti sanctificantur.* His à Theophilo adductis de pane & calice sanctificatis per consecrationem, quæ procliuiùs de materia consecrationi præiacente, & per consecrationem sanctificata accipiuntur, quàm de speciebus Sacramentalibus; S. Hieronymus adjunxit velamina, & cætera quæ ad cultum Dominicæ pertinent passionis; hoc est, ad totum sacrificij incruenti, decenter & religiosè obeundum. Vbi illud *cætera*, obstat ne sacra velamina speciebus Sacramentalibus accommodentur. Nam ex eo addito appatet, S. Hieronymum non agere de Sacramento corporis & sanguinis inuoluente panis & vini species; sed agere de vasis ministerij sacri, inter quæ recensentur operimenta calicis, & corporalia, aliáque huiusmodi inanimata, sed sanctificata ex consortio corporis & sanguinis Domini quod excipiunt; atque adeo eadem majestate veneranda, qua colitur corpus & sanguis Domini. Non *eadem* ad æqualitatem, quasi ex æquo sanctimoniam quæ est venerationis fundamentum sortiantur, cum Christi corpore: sed per aliquam participationem vtriusque, valdè analogicam. Perfunduntur enim aliquatenùs dignitate sacrosancti corporis; atque adeò eadem, (etiamsi non pari, & in longè inferiore gradu intra latitudinem cultus, corpori Dominico impensi,) veneratione donantur: quamuis eorum sanctitas, si absolutè spectentur, nulla sit, vt de vasis tabernaculi admonet S. Hieronymus Epistola 153.

Effigies panis & vini. Creditus Cyprianus Serm. de cœna Dom. [Panis iste non effigie, sed natura mutata, omnipotentia Verbi factus est caro.] Hæc est illa alia effigies, in qua videtur Christus peregrinantibus, vt alludens ad locum Marci 16. dixit S. Bernardus Ser. de Discipulis euntibus in Emmaus. Ait enim, Christum proponi quotidie in altari sub specie panis & vini, & hunc esse Christo, *habitum peregrini.*

Vultus prioris creaturæ. Hugo Lingonensis Episcopus tract. de corp. & sang. Dom. [Fides tanti mysterij deperiisset, si cruor in calice fieret manifestus, & si in macello, Christi raberet caro, ratus in terris ille qui hoc non abhorreret. Sed cùm vita æterna nonnisi edenti promittatur, perpetuarentur morti qui Christum non cœnassent. Sicut enim Medicus fastidienti ægro, austeram potionem per alienas dulcedines temperando saporat; tantóque intentiùs quanto eam amplius nouit profuturam; sic noster procurator & prouidus conuiua prandium suæ carnis coaptauit horrentibus, vt prioris creaturæ vultibus reseruatis, ex formæ visione animosiùs caperetur. Similiter cum tantùm Deus esset in sua immortali essentia, prouidens humanum genus non posse reparari, si non mereretur per carnem qui moti per diuinitatem non poterat, occultauit se nostræ carnis amictu, & per assumpta membra passus est sine visione terrenis, quem nemo licet viderit, vt reor, non dicet defuisse.]

Panis facies. Hebræi, in panibus propositionis, quos vocabant *panes facierum*, duplicem distinguebant faciem, vt notat Galatinus l. 10. c. 6. referens hæc verba ex Rabbi Iuda. [Panis transmutabitur ex substantia panis, cum sacrificabitur, in substantiam corporis Messiæ qui descendet de cœlis; & ipse idem erit sacrificium. Ideò dicit, *respicietis ad offerendum mihi:* id est, *offerri me:* etsique inuisibilia atque impalpabilis, cuius rei fidem facit sedes Eliæ. Et Magistri aiunt, eam ob rem dictum esse panem facierum, quia in ipso sacrificio erunt duæ substantiæ, diuinitas & humanitas.] Malim, duas facies huius panis accipere de appatente exterius substantia panis, & latente substantia composita Christi; ita vt exterior species, alia planè sit quam quæ intrinsecùs latet, vt egregiè dixit Rupertus l. 4. in Exod. c. 7. agens de mystico sensu, mensæ Eucharistiæ inauratæ. Recolo ad hanc rem factum Dauidis, qui coram Achis *immutauit*, vel vt plerique legunt *abscondit vultum suum*, vt dicitur 1. Reg. 21. & in titulo Psalmi 33. Vbi D. Augustinus, hanc vultus Christi absconsionem & immutationem, fieri in Eucharistia obseruat. Et quamuis passim Dauid censeatur immutasse vel abscondisse vultum, spumando ac gestus inconditos edendo, & colorem ac externam speciem, vt fanatico contingit, præferendo, discrepantem à solita eidem sedato specie, tamen quid si etiam obduxit vultum, persona siue larua? Nam laruatus siue personatus, rectè dicitur vultum abscondere; suntque in eo facies duæ; exterior vna, quæ conspicua foris est, emortua & ascititia; altera interior viuens, attamen donec ei larua obducitur, inuisibilis, & sensibus externis alienis subducta. Habet planè duplicem hanc faciem Christus in Eucharistia: sed exterior inanimata & emortua, est facies panis: Natura verò ejus composita, est altera facies Christi, in quam desiderant Angeli prospicere, vt S. Petrus dixit, agens de hoc Sacramento, iuxta Tutrianum lib. 2. de Eucharistia c. 18.

Qualitates panis & vini. Algerus l. 2. c. 3. [Egregium & super omnia excellens Sacramentum nobis prouidit Deus in sacrificio suo, quo corporis & sanguinis sui veritatem, panis & vini qualitatibus totam abscondit, dignâ causâ.] Hugo Lingonensis tract. de Eucbar. contra Berengar. [Dei incommutabile Verbum humiliter concarnatum mortalibus, sicut nos inhabiles & minus idoneos per Sacramentorum fidem in nouam transtulit creaturam (quod nemo videre potest nisi qui non distinctiones membrorum in nobis considerat: sic ipsam mysteriorum materiam summa sibi corporauit virtute. Quod ideo inuisibiliter est credendum, quia inuisibiliter est factum. Sicut enim Verbum in carne inuisibile fuit, mansit tamen quod erat; sic

ſic iſta ipſa caro, quia jam in Verbo conſiſtit, quodammodò inuiſibilis facta quodam iterum neceſſario pióque conſilio, ad guſtus ſuffragium, panis & vini quibuſdam qualitatibus occultatur, ſed ſpiritualibus oculis ipſa carnis veritas non negatur.] Hoc ſubdit factum, ne horreremus carnem viſibilem mandentes & cruorem potantes. Cæterum hi Doctores qualitatum duntaxat facientes mentionem, noiunt excludere quantitates panis & vini, quas ſupereſſe ſæpè ſæpiùs inculcat Algerus; ſed Synecdochicè à qualitatibus quantitati inhærentibus, omnia reſidua panis & vini accidentia vocauerunt *qualitates panis & vini*. Hugonis porrò locum qui in edito recens eo opere, fœdè deformatus eſt, vbi legitur, *inuiſibile fuit quod tamen factum erat*, emaculaui ſecutus codicem de quo Gatetius Claſſe I. plagulam decerpſit, & repoſui inuiſibile fuit, *manſit tamen quod erat*, quæ eſt lectio manifeſtè genuina.

Exteriora myſterij. Hugo Lingonenſis in calce Tractatus contra Berengar. [Caliga & quodammodò cœcus ſis vt videas quem non videbas: & ſicut per bonum pudorem viſus tibi exterius premitur, vt quæ videt, non videat: ſic per Dei timorem, acumen tuæ ſublimitatis occultes ab occurrente errore, ne forenſis aſpectus per exteriora myſterij fallat mentem, & caſtos intellectus prauæ intentionis adulterio corrumpat, nec præſumas ſingulariter ſentire quod vniuerſitas non aſſentit, quia ſicut in Ambroſio legimus, non ſolùm ſingulorum, verùm & vniuerſitatis iſta myſteria ſunt. Et ob hoc commune debent habere iudicium ſecundùm Catholicos & Canonicos ſenſus, quos extra ipſe ſentis; ideóque forenſem dixi eo quod extra communes oculos de hujuſmodi videas.]

Latibulum corporis & ſanguinis Domini. Ruffinus ad illud Pſalmi 17. *poſuit tenebras latibulum ſuum*. [Latibulum ſuum tenebras poſuit, quia cœleſte ſuum Sacramentum nobis in obſcuritate conſtituit. Hinc eſt quod Sacramentum corporis & ſanguinis Chriſti quotidie tractamus; nec tamen lucem, nec gloriam eius quam fide credimus, oculis adhuc videre valemus. In tenebris enim ſumus, quamdiu per fidem ambulamus & non per ſpeciem.]

Syndon Sacramenti Hugo de S. Caro, Card. legatus, Epiſtola de Inſtitutione Feſti corporis Chriſti.

Exhibet integram, eam Hugonis Encyclicam Epiſtolam, Bartholomæus Fiſen l. de Origine feſti corporis Chriſti c. 46. Ibi ergo Hugo poſtquàm deſcripſit Dei erga nos amorem fundendo noſtri cauſa ſanguinem ſuum, addit. [Nec iſtud ſibi ſufficere poterat. Quin etiam ad majoris erga nos dilectionis indicia, corpus ſuum ablaturus ab oculis noſtris, & illaturus ſyderibus, ipſum nobis ſub mundiſſima quadam Sacramenti ſyndone relinqueret inuolutum, vt operatione eius, contra poteſtates ſydereas ſenſus noſtros muniret.] Syndonem Sacramenti appellat ſpecies quia aliquatenus operiunt & obuoluunt Chriſti corpus. An alluſit ad ſyndonem quam mercatus eſt Ioſeph ab Arimathæa, vt corpus Chriſti de cruce depoſitum inuolueret. Gregorius Nyſſenus Orat. 1. de reſurr. *in fine* eam ſyndonem aliter accepit & de nitente conſcientia excipientis corpus Dominicum, interpretatur.

Panni inuoluentes Chriſtum in præſepio altaris. Guerricus ſerm. 5. de Natiu. Dom. Celebrauerat Guerricus pannos quibus Chriſtus inuolutus eſt à Matre in præſepio Bethle. Tum addit. [Fratres, & vos inuenietis hodie, infantem pannis inuolutum, & poſitum in præſepio altaris. Videte ne vilitas tegminis, offendat aut perturbet obtutum veſtræ fidei, veritatem reuerendi corporis ſub aliis rerum formis intuentis. Sicut enim Mater Maria, quibuſdam aſſumentis pannorum, inuoluit infantem; ſic mater gratia, diſpenſatoriis ſpeciebus rerum, eiuſdem ſacri corporis obtegit veritatem. Sic etiam mater ſapientia, ænigmatibus & figuris, arcanam diuini verbi contegit majeſtatem; quatenus & ibi ſimplicitas fidei, & hîc exercitium ſtudij, meritum ſibi cumulet ad ſalutem. Nam & ego fratres cum vobis veritatem quæ Chriſtus eſt verbis meis enuntio, quid aliud quàm Chriſtum pannis ſatis vilibus inuoluo? Beatus tamen, cui nec in pannis iſtis Chriſtus eſt vilior; ſicut nec merces pretioſæ, prudenti vileſcunt, propter veteres quibus amiciuntur ſacculos.] Hanc rationem adſcripſi, quia æque valet pro tegminibus vilibus ſpecierum, quibus Chriſtus in Euchariſtia inuoluitur. Agnoſcunt eandem ſpecierum cum panis præſepij Bethleëmitici comparationem, Adamus de Perſe in Allegoriis Tirmanni ad cap. 2. Lucæ, & multi qui conferunt menſam Eucbariſticam cum præſepio; quos inter Theodotus Ancyranus Orat. 2. de Natiu. Dom. cum ait; [Chriſtus hanc feſtiuitatem hodierno die conſtituit, non iam in præſepi poſitus, ſed in hac ſalutari menſa conſtitutus. Illud namque præſepe, mater factum eſt huius menſæ. Propterea in illo eſt poſitus, vt in iſta comedatur, & fidelibus fiat ſalutis cibus. Sed præſepe quidem claram hanc menſam deſignauit: Bethleëmitici autem diuerſorij vilitas, clara templa prædixit, & panni quibus tunc obſitus eſt, nunc facti ſunt reſolutio peccatorum.] Theodoretus quoque Orat. 10. de prouid. cum præmiſiſſet, Deum nutritorem omnium ad cibandos qui in bruta degenerauerant, in præſepe ſe abjeciſſe, ſubdit. [Nunc verò cum brutorum ignorationem humana natura abiecerit, & rationis vſum receperit, myſtica hunc excipit menſa, præſepij illius typus facta & homines erudiens, quod cùm homo in honore eſſet non intellexit, comparatus eſt jumentis irrationalibus & ſimilis factus eſt illis, præſepe diuinum illum & ſpiritualem cibum ſuſcepit. Poſtquam verò in ſeipſam tranſijt natura & imaginem diuinam circumjacere manifeſtè cognouit, tunc poſtea ſuper rationalem menſam cibus ille tranſiuit.] Hæc apertè ferunt analogiam præſepij & altaris, & pannorum quibus Chriſtus in præſepio inuolutus eſt cum tegmine ſpecierum.

Varia nomina ſpecierum.

Habitus peregrini S. Bernardus ſer. de diſcipulis Emauntem petentibus.

Verba Bernardi de Cleopha, & ſocio ſunt] Ideo tenebantur oculi eorum, quia Dominus erat in habitu peregrini. Et cum eum quotidie perſpicimus in altari ſub ſpecie panis & vini, nobiſcum habitat in habitu peregrini.] Taxatur quidem apud Sophoniam c. 1. qui induitur veſte peregrina; ideſt extranea genti in qua quis degat & propria alienigenarum. Vnde cum Chriſtus conſentaneè ad conditionem ſuam, deberet

Sect. I. Punctum I. esse amictus lumine sicut vestimento, vestis hæc obsoleta specierum, peregrina illi est. Sed eo magis commendanda est eius erga nos beneuolentia, qua fient iuxta Isaiam c. 28. peregrinum est opus eius ab eo, idest excipere indigna, & pari quæ tantæ personæ non congruebant, (iuxta interpretationem S. Gregorij hom. 16. in Ezech. *in fine*; & crediti Cypriani serm. de Natiuit.) ita vsque ad consummationem sæculi sustinet male vestitus nobiscum degere, & sordidis vestibus ac supra nebulam lineam ac ventum textilem tenuibus, quippè non nisi accidentariis amiciri. De hoc peregrino habitu Christi in Eucharistia, scitè Algerus lib. 2. contra Bereng. c. 5. *ad finem*.

Guilielmus de Vvaha S. I. vtramque diuinæ Eucharistiæ speciem, luculento encomio exornauit, quod quia variis specierum earundem denominationibus scatet, iuuat non prætetire.

Ad Eucharisticam Panis speciem, Ode Prior.

Geniale tegmen Cereris, exuuia vltima,
Qua patula tegitis
Vmbra renascentem Deum.
Secunda teneri numinis cunabula
Pernice sub niueo
Natale Verbi oraculum:
Natalis ara, rursus ignoti Dei,
Vnus in innumeris
Vbi reconditur locis:
O grande paruo sub tholo Sacrarium,
Orbiculata domus
Diuinitatis, & capax.
Pantheon; vbi se victimam Iesus litat,
Pantheon Ambrosium;
Vni dicatum numini,
Vnóque plenum; vbi ignis æternus calet
Inque dapes teneram
Amoris hostiam coquit:
O Triadis almum prodiga triclinium:
Grande sub exiguo
Cœnaculum stratum lare:
Inhospitalis Solyma concedat tibi,
O penetrale patens,
Sequaxque diuersorium,
Quod penitus omnis hospiti vt locus vacet,
Eycis indigenum;
Gaudesque materia omnia.
Eliminare fulcra, nec lapsum times;
Pensile prodigium;
Nouus orbis, incumbens tibi:
Animatus orbis, spirat in medio tui
Publica rerum anima,
Et vbique re cœlum facit.
Tu pulchra cœli decora, tu cœli iubar,
Omnia tu minimo,
Miracla puncto colligis:
Cœlum, quod vno lucet intus sydere;
Quod rotat Angelica
Moter Sacerdos dextera.
Quo phœbus vndique oritur vndique occidit,
Vndique nubè latet,
Tot latus Eclipses pati.
Hunc mille zonis, lacteisque circulis
Implicitum retines,
Totóque stringis ambitu:
Huic circinatas mille flectis Irides,
Versicolorque iubar
Candore pensas vnico.
Te lucis auctor inter aduersus dedit
Occiduus nebulas
Atrum triumphata necis.
Rediuiuus in te, victor in te non semel:
Vincis io populos
Diuini amoris Telifer.
Arcus, meique metu: te voto alite,
Tu iaculabilibus
Vsque appetam suspiriis.
Vndéque fidei luce collimans premam,
O penetrabilium
Albens amatorum scopus.

Ad Eucharisticam Vini speciem, Ode Posterior.

Vini superstes non superstitis latex:
Prodigiale merum,
Vbi prima veritas liquet.
Irrigua Bacchi purpura; ad mortem dati
Sanguineum spolium,
Et posthumus victi pudor:
Sacra profani reliquia: Castum sacra
Nunc sitis illicium:
Promulsis ô Cypri Botri,
Spumansque pingue nectar, in quo non Cypris,
Sed roseis oritur
Amor verecundus genit.
Qualis rubente fertur exultim mari,
Piscis, amatque togi
Liquente pendulus plaga:
Talis amor in te dulce rubefactus micat
Remigio volucri,
Et nudus ad sponsam natat,
Flammámque rutila tegit inextinctam facis.
Ingenuúmque tibi
Igni ruborem duplicat.
Hoc ille plenas fonte delicias bibit;
Seque tui laticis
Inebriat dulcedine.
Hic ille vini potor audire annuit;
Hic madet; Hic oculis
Ah! cæcus vuidis natat.
Tremulúmque fluctuante subsultu merum
Crispat, & illecebris
Se se propinat in suis.
Bibique cupidus feruet, & mergi sinu
Lubricus, in penito
Festinat amplexu immori.
Nec moritur ante cara quam vectorij
Vnda meri pereas,
Fatóque communi occidas.
O nauis eadem & fluctus: ô quondam liquor,
Nunc liquidum hospitium:
Cubile solis humidum.
Vel adhuc latentis praniteus crepusculum;
Occiduive ruber,
O vacue gurgitis tui,
Nouique plene sorte felici alueæ,
Viua cui scatebra
Torrentis æterni influit.
Intercipitque nomen; & veteris vicem;
Gurgitis, atque vadum,
Quaqua superfusum occupat.
Beatus ille, ter beatus, & cui
Inuideant superi
Cuicumque te frui datum est.
Coronet alius Chia: Te libem osculo,

Te

Te patulo bibulus
Cingam ore: Te ſolum decet
Corona ſolum quando Rex vini incolit,
Solus & exanimis
Amara curarum eluis.
Non Hippocrenes ſitio, non Hippocratis
Pocula: Dulce tuum
Diſertus ad vinum canam.

PVNCTVM II.

Quid ſint ſpecies, iuxta omnes hactenus Orthodoxos Doctores?

OMnes ad hanc diem Catholici Doctores, vt indubitatum habuerunt, ſpecies Sacramentales, eſſe accidentia ſenſibilia panis & vini; quæ deſtructis per conſecrationem, eorum ſubſtantiis, perſeuerant; ad fidei exercitium, & myſterij occultationem.

Aio nullum hactenùs Catholicum, circa hoc diſſenſiſſe. Nam ſiue apud Magiſtrum in 4. d. 12. *initio*, ſiuè apud S. Thomam 3. p. q. 77. ſemper D D. indiſcriminatim vſurpant ſpecies Sacramentales, pro accidentibus panis & vini, poſt deſtructas eas ſubſtantias conſeruatis; Neque in hoc eſt, qui diſſentiat. Ait quidem Suares tomo. 3. 3. p. d. 56. ſect. 1. Petrum de Alliaco, dubitaſſe, an ſpecies Sacramentales ſint vera accidentia? affirmaſſeque id poſſe probabiliter negari. Reipſa tamen Alliacenſis in 4. q. 6. art. 3. verſic. *quanta & communior opinio*, omninò aſſerit, ſpecies Sacramentales eſſe vera accidentia panis; reijcitque tertiam ſententiam ab ipſo adductam abſque Autore, quæ affirmabat accidentia panis & vini in Euchariſtia, non eſſe realia accidentia. Non cenſet quidem Alliacenſis, hanc tertiam ſententiam ſordere apertâ hæreſi, cum Eccleſia iuxta ipſum, nullibi videatur declaraſſe, dati accidentia ſeparabilia à ſubſtantia (quod an verè dicat diſcutiam, ſect. 2. p. 7.) Tamen non ambigit Alliacenſis, quin ea tertia ſententia ſit falſa & reijcienda: ſicut reuera ab omnibus hactenùs Doctoribus Catholicis; eſt rejecta, nec vllus fuit inter Orthodoxos, qui eius meminerit, eámque non exploſerit.

Reſtringo doctrinam propoſitam ad Doctores Catholicos, quia Hæretici nouitatum & præcipitiorum ſemper amantes, à Catholicis diſſenſiſſe hac in parte, notiſſimum eſt. Ac vt cæteros taceam, Vvicleffus referente Valdenſi t. 2. c. 76. dixit, abſurde inoehi in Euchariſtia accidentia panis & vini abſque ſubjecto, cum accidentia non poſſint à ſubſtantia ſua ſeparari. Itaque Catholicos talia accidentia à ſubjecto ſuo auulſa admittentes, dixit. [impetiros eſſe, & mendacia publica ſeminate, noua loquentes contra rationem & ſcripturam.] Et inriùs, ait: [Hoc eſſe mendacium ſcandaloſum, quod omnes DD. Chriſtiani primi Millenarij ignorarunt, Philoſophique abiecerunt.] Addit Vvidefordus contra primum Vvicleffi articulum *in fine*, eum ſuppoſuiſſe, de ſententia Catholicorum ſpecies eſſe totum Sacramentum, nec eſſe niſi accidentia. Et de tal. Sacramento dixiſſe Vvicleffum, *ſtercus rhatonis*, cum ſit ſubſtantia, *eſſe melius Sacramento Romana Eccleſiæ*, quod eſt accidens tantùm. Hoc ſtercus verborum, non eſt quod in huius ſpurciloqui os regeratur; cum apud Philoſophos quoque exploratum habeatur, accidentia differre à ſubſtantia. Ideò enim D. Anſelmus l. de Incarnat. Verbi c. 2. eos qui negant accidentia differre à ſubſtantia, nominat *Philoſophiæ, Hæreticos*. Additque, tales, qui colorem equi idem eſſe cenſent quod equum; [Protsùs eſſe à quæſtionum ſpiritualium diſputatione exſufflandos; eo quod in illorum animabus ratio quæ & princeps & iudex debet eſſe omnium quæ ſunt in homine, ſic eſt in imaginationibus corporalibus obnoluta, vt ex eis ſe non poſſit euolnere; nec ab ipſis quæ ſola & pura contemplari debent valeat diſcernere.] Quorũuis bonæ notæ Philoſophorum, Catholicæ Doctrinæ conſentiens ſuffragium, adducit in hanc rem Vvaldenſis c. illo 76. vt Pythagoræ, Platonis, Ariſtotelis, Porphirij, & Auicembronis. Viſum eſſe Ariſtoteli inhærentiam actualem eſſe accidenti eſſentialem, atque adeò accidens nulla vi auelli poſſe à ſubſtantia, videtur innui 1. ph. tex. 3. & ita ei tribuunt Ægidius opuſculo de erroribus Philoſophorum, Naconus in 1. d. 28. q. 1. artic 3. ac Conimbric. 1. de generat. c. 4. qu. 6. Verùm Philoſophus loco allegato, non agit niſi de naturali accidentis inſeparabilitate à ſubjecto; ita vt ſi excellatur, pereat, ſpectata efficacitate cauſarum naturalium. Agnouiſſe tamen Ariſtoteles, ſeparationem accidentis à ſubſtantia, non eſſe ſimpliciter impoſſibilem, benè notauit Albertinus diſp. 1. de quantitate q. 1. n. 5. & colligitur ex 4. Phyſicor. tex. 58. vbi quærit an ſpatium in quo tantùm ſit color, aut ſonus, dicendum ſit vacuum? quæ quæſtio ne ſit protsùs inanis, ſupponit colorem vi diuina poſſe ſeparati, vt cæteri Philoſophi à Valdenſe adducti, agnouerunt. Quos non idcircò adduco, vt de medio petrarum voces dem: hoc eſt (interprete D. Auguſtino in Pſal. 103. concluſ. 3.) vt veritati Catholicæ pro qua ſatago, à tam imbecilli fulcro conciliem firmitatem; ſed vt ſpurciloquo Vvicleffo, blateranti omnes retrò Philoſophos pro ſuo delicio de accidentibus nulla vi à ſubſtantia ſeparabilibus ſtetiſſe, mentionem impingam; Et hoc qualecumque eſt humanæ ſapientiæ ſuffragium, non deeſſe Catholicæ veritati, teſtatum faciam. Nam de SS. Patribus primi Millenarij, quos idem Nugiuendus Vvicleffus dixit ignoraſſe, accidentium ſeparabilitatẽ à ſubſtantia, notius eſt quàm vt probari oporteat mendaciter talia effutiuiſſe Vvicleffum; Et nominatim è Græcis, Dionyſium, Naſilium, Damaſcenum; ex Latinis verò Auguſtinum, pro Doctrina Catholica allegat Vvaldenſis t. 2. c. 77. rectè proinde concludens c. 78. n. 5. Doctores omnes Orthodoxos, accidentium propriè dictorum atque ſubſtantiæ ſeparabilitatem admiſiſſe; non tam ob rationes quæ Philoſophos permouerunt, (quamquam neque illæ ſunt aſpernandæ, vt rectè euincit Gillius l. 1, tract. 1. cap. 5. & tract. 7. c. 16.) quam ob myſterium Euchariſtiæ in quo accidentia quæ fuerant in pane & vino, deſtructis his ſubſtantiis perſeuerant, vt infra fortius premam, ex definitionibus Conciliorum, & ex veritate formæ.

Quid ſint ſpecies, apud omnes hactenus Orthodoxos.

Nullius verò momenti eſt, quod opponit Vvicleffus, & ex eo emendicatum iactant plerique Nouatores; Nimirùm quod accidentis eſſe

Sect. III. Punct. I.

esse sit inesse; & admittere accidens quod non accidat, implicationem in adiecto inuoluat. Hoc dico esse vanum, ac nullius momenti. Nam de ratione accidentis non est inesse actu alteri, & de facto semper accidere; sed sufficit ad rationem accidentis vt aptitudine & connaturali exigentia sit in alio, eique accidat, vt rectè monent S. Bonau. in 4. d. 12. parte 1. artic. 1. q. 1. Dur. eadem distinct. q. 1. & Gabriel lect. 44. in Cano. litera H. & passim cæteri. Scotus quidem in 4. d. 12. q. 1. ait, quæstionem an inhærentia (loquitur de aptitudinali, vt patet ex responsione ad 1. principale,) sit de essentia accidentis, *esse quæstionem truphaticam, & sine intellectu*, eo quod respectus non possit esse de quidditate rei absolutæ. Contrarium tamen agnoscit ipsemet Scotus 1. poster. q. 6. & 30. patetque ex quibusuis essentialiter respectiuis, vt ex actione, quæ quamuis non sit respectus purus ac merè Categoricus, cuiusmodi est paternitas vel similitudo, continet tamen respectum, qui concipi non potest absque effectu, atque adeò est illi essentialiter connexus. Et idem est de respectu entis creati ad Creatorem; & materiæ ad formam, ac similibus. Haud aliter, verum quoduis accidens, non mortale; quamuis essentialiter, quantum ad naturalem exigentiam attinet, postulet affigi subiecto, & omninò dicat ad subiectum, ordinem essentialem; tamen vi diuina, potest à subiecto auelli, & per se statui, æquè ac forma materialis à materia abiungi potest. Et ita cernitur in quantitate panis & vini, post eas substantias destructas. An verò omnia accidentia panis & vini quæ manent, sint per se, nec vlli subiecto inhæreant; vel id de sola quantitate sit admittendum, dicam p. sequenti. Nunc satis esto, posuisse, communem omnium anteriorum Catholicorum Doctorum sententiam, quod species Sacramentales sint realia panis & vini accidentia sensibilia, ab illis substantiis auulsa.

Consensum anteriorum Doctorum Catholicorum circa permanentiam accidentium in Eucharistia, restrinxi ad accidentia sensibilia; quia fateor, quod accidentia prorsùs insensibilia, (si quæ præerant in pane & vino) variatum esse sententiis inter DD. Catholicos: quibusdam asserentibus, ea destructis panis ac vini substantiis non manere; aliis verò de talium quoque accidentium permanentia, sollicitis. Mihi verisimilius in primis est, nulla talia dari panis & vini accidentia, ne per effectum quidem sensibilia: atque ita succiditur origo varietatis sententiarum inter Catholicos. Si tamen placeat inextitisse pani ac vino cum superesant, accidentia aliqua ne per effectum quidem sensibilia, censeo probabilius, ea non perstare destructis illis substantiis. Hoc dico contra Sotum in 4. d. 9. q. 1. artic. 5. Ferrariensem 4. contra Gent. c. 65. Vasquem 3. p. d. 194. c. 1. Ægidium, Conic. 3. p. q. 75. n. 170. Ochagauiam tract. 1. de Eucharist. q. 27. Ratio est quia perseuerantia accidentium prorsùs insensibilium, nihil conferret ad obtegendum mysterium, & exercendam fidem nostram: quæ fuit ratio vnica, conseruandi panis & vini accidentia illis destructis, vt benè ex Patribus & Conciliis ratiocinatur Sanctesius repetit 8. de Eucharist. c. 2. Itaque quamuis accidentia panis & vini prorsùs insensibilia, si darentur, non destruerentur subducta substantia ob defectum subiecti; quia inexisterent communi subiecto accidentium materialium, siue quantitati; tamen iuxta sententiam quæ ait qualitates conseruari à substantia, destruerentur ob subtractionem influxus conseruatiui, quem substantia destructa suppeditare non posset: Deus autem non teneretur eum miraculo supplere, eo quod perseuerantia huiusmodi accidentium, nihil conferret ad occultationem mysterij, & exercitationem fidei nostræ; qui vnicus est finis conseruandi accidentia destructis panis ac vini substantiis. Quod si alia sententia philosophica magis placeat, qua asseritur qualitates in subiecto connaturali conseruari à solo Deo; dicendum erit, huiusmodi qualitates pereunte substantia destrui, quia non essent conseruandæ à Deo, nisi intuitu substantiæ cuius sunt appendices connaturales & ornamenta, quibus post destructam substantiam non deberur conseruatio. Neque ratione mysterij, est cur conseruentur supra naturalem exigentiam substantiæ: quia cum supponantur esse prorsùs insensibiles, nihil conferunt ad exercitium fidei.

Ex dictis, illustrata manet receptissima iam olim apud omnes Catholicos, notio specierum Sacramentalium; hoc est sensibilium panis & vini accidentium, post destructas eas substantias remanentium, vt sit locus fidei nostræ, & mysterium occultetur. Nunc varia de speciebus sic acceptis dubia enodanda sunt; consideratis speciebus, & absolutè, & comparatiuè, iuxta ordinem superiùs præstitutum, huius sectionis initio.

PVNCTVM III.

Quomodò species Sacramentales absolutè consideratæ se habeant, de antiqua, & hactenus recepta Doctorum sententia.

EO ipso quod constitutum est species Sacramentales esse accidentia à substantiis panis & vini, quibus priùs inerant, separata, constitutum manet eas esse aliquid reale. Superest autem exponendum, cuiusmodi sit status horum accidentium in seipsis præcisis habitudinibus & comparationibus ad alia ipsis extrinseca, de quibus postea. Cum ergo nomine *specierum Sacramentalium* intelligatur collectio omnium accidentium sensibilium panis & vini, quæri in primis potest an omnia huiusmodi accidentia *per se statuantur*; an verò vno duntaxat accidente, subiecto immediato cæterorum, per se posito, (puta quantitate,) reliqua ita auellantur à subiecto mediato, siuè à substantiis panis & vini, quas non afficiebant nisi per quantitatem, vt pergant inexistere quantitati, nec dicantur statui per se, nisi ratione illius vnius accidentis in quo connectuntur, eò quod sit cæterorum commune subiectum. Hoc nodo expedito, quærendum superest, quid sit per se statui, siue quantitatem solam, siue cætera accidentia, si illa quoque per se statui immediatè, admittantur?

In prima dubitatione, sententia fuit Ochami Tract. de Sacram. altaris c. 21. & alio tractatu de

hoc mysterio qu. 3. nullum Dari in Eucharistia accidens, quod sit subjectum commune cæterorum accidentium. Nam quantitatem panis & vini, cui soli id posset tribui, censet Ochamus esse eandem cum substantia panis & vini; neque posse ab ea sejungi: atque adeò pereuntibus per consecrationem pane & vino, ipsam quoque perire: remanere autem quantitates singulas singulorum accidentium, quæ sint penetrabiles inter seipsas, & cum quantitate substantiæ quandò adest, etiam si excludant aliud quodlibet quantum. Huic Doctrinæ Ochami, subscribit Rubionius in 4. d. 12. q. 5. concl. 3. & passim cæteri Nominales, quorum sententiam Ægidius Coninc. 3. p. q. 77. num. 43. & Mendoza disp. 13. Metaph. sect. 2. ita pronunciant defendam, vt tamen nolint vlli censuræ patere, aut traduci quasi Inconciliabilem cum dogmate Catholico de mysterio Eucharistiæ. Iuxta hanc igitur sententiam, destructa panis & vini substantia quodlibet eorum accidens per se ponitur; nec datur vllum commune subjectum, cui omnia acidentia remanentia inexistant; cum quantitas substantiæ panis & vini, cui soli ea reliquorum accidentium subiectatio tribui posset, euanuerit cum substantia cui idétificari supponitur.

Mihi communis admodùm sententia contraria, videtur amplectenda, quæ quantitatem vnicam in qualibet substantia admittit, & substantiæ & quorumlibet materialium eius accidentium extensiuam; in qua tanquam in communi subjecto immediato, accidentia omnia quæ pane & vino destructis supersunt, ita connectantur, vt ipsa quidem insint huic subjecto sola verò quantitas per se statuatur; eo quod sola sit auulsa à subjecto, cui inhærebat præsentibus pani & vini substantiis; & iis euanescentibus, subducta materia, cui inexistebat, conseruetur deinceps absque influxu subiectiuo materiæ atque adeò per creationem quæ terminatur ad subsistentia, id est per se cohærentia & absque fulcro subjecti. Hæc omnia consonant D. Thomæ 3. p. q. 77. artic. 2. & in 4. d. 12. & l. 4. contra Gent. cap. 65. Idem tradunt S. Bonau. d. illa 12. artic. 1. q. 3. & artic. 2. q. item 3. Scotus eadem d. q. 2. & 5. Dot. q. 1. Richard. artic. 1. quæst. 2. Palacios in 4. d. 12. disp. 1. & ferè alij, extra scholam Nominalium. Ne autem in re alibi accuratè discussa multus sim, strictim in præsentia rem attingens, nec nisi quantum ad mysterij Eucharistiæ & specierum Sacramentalium perfectam intelligentiam attinet; dico, vnicam esse in quavis substantia quantitatem, à substantia distinctam, atque adeò separabilem & reipsa separatam in hoc mysterio. Contrariam sententiam Ochamus in logica c. de quantitate, non audens asserere vt suam, asseruit tantùm quasi Aristotelicam; *siuè*, inquit, *heretica sit siue Catholica.* At reuera de mente Aristotelis quantitatem differre à substantia, posséque ab ea separari habetur ex 1. Physic. tex. 15. & ex 3. Metaph. t. 17. & l. 7. t. 6. & l. 13. ac 14. vbi ex professo probat quantitatem non esse substantiam. Annotant passim Philosophi ad caput de quantitate, vbi Ruuius q. vltima, Suarez disp. 40. Metaph. sect. 2. Pererius l. 10. Physiol. c. 1. & 2. Albertinus disp. 3. de quantit. q. 2. n. 6. & Scholastici in 4. d. 12. videturque efficaciter euinci ex mysterio Eucharistiæ, in quo substantia panis & vini destruitur, remanente panis & vini quantitate: quæ permanentia arguit separabilitatem, atque adeò etiam distinctionem quantitatis *substantiæ* à substantia.

De speciebus absolutè, vetus Doctrina.

Respondent Nominales, non remanere quantitatem substantiæ panis ac vini, sed remanere solam quantitatem accidentium, vt albedinis, & saporis. Nam hi Authores, in quolibet composito admittunt plures quantitates, quarum quælibet identificetur cum re quam reddit quantam & extensam. At hoc latè refellit Guido Briansonis in 4. q. 7. concl. 3. *Littera K.* Estque reuera commentitium. Nam si quælibet accidentia quia extensa sunt, habent suam peculiarem quantitatem; Igitur forma quoque materialis, quæ item extensa est, habebit suam quantitatem peculiarem, distinctam à quantitate materiæ, & cum ea incompossibilem in eodem loco: atque ita euertetur compactio compositi quod exurgit ex materiæ & formæ coniunctione, supponente indistantiam intimam formæ ac materiæ, earúmque inter se penetrationem. Et ob eandem rationem, accidentia non poterant siue formam siue materiam informare: quia ob quantitatem suam excludent se ab illomet loco in quo est forma, vel materia. Accidentia quoque excludent se inuicem, nec poterunt in eadem subjecti parte cohærere, siue sint accidentia diuersæ speciei, vt albedo & frigus; siuè sint accidentia ejusdem speciei, quorum coëxistentiam in eadem subjecti parte postulat intensio qualitatum legitimè exposita. Ad hoc argomentum eludendum, Nominales, admittunt quantitates accidentium esse penetrabiles; & inter seipsas, & cum quantitate substantiæ. Sed hoc est gratis confictum, nec difficile refellitur ex mysterio Eucharistiæ, in quo duæ hostiæ consecratæ, iisque instructæ accidentibus & quantitatibus eorum, vt Nominales asserunt, retinent tamen inter se eandem localem incompossibilitatem, non minùs quàm cum adessent substantiæ panis & vini, suis quantitatibus prædiræ. Igitur quantitates accidentium, quæ solæ ibi supersunt, excludunt se inuicem, nec sunt inter se penetrabiles. Quis verò capiat, quomodò quantitates ad inuicem penetrabiles, excludant tamen similes quantitates externas? aut quomodò quantitas quæ substantiæ identificatur sit penetrabilis, non item quantitates accidentium? Aliud argumentum, æquè ex mysterio Eucharistiæ ad probandum destinctionem quantitatis à substantia sua, est, quod in speciebus Sacramentalibus potest fieri nouæ qualitatis immissio, vel intensio qualitatis præiacentis. Nam hostia consecrata, cum priùs frigeret, potest de nouo calefieri. Item præiacens in illa frigus, potest perfici accessu nouorum frigoris graduum. Nisi autem admittatur, quantitatem substantiæ superesse, & reliquis accidentibus materialibus substerni tanquam commune subjectum, oportebit fateri, nouam illam accidentis productionem vel intensionem, fieri absque concursu subjecti, atque adeò esse creationem. Ex quo sequeretur illam productionem vel intensionem qualitatis, non posse fieri vi naturalis agentis admoti speciebus consecratis, sed fieri à solo Deo supra naturam operante; quod ridiculè concedit Ocham quodlib. 4. q. 26. Opponit autem nobis ibidem q. 27. quod ex doctrina nostra, sequatur contra Phi-

losophi

Sect. I. Punctum I.

losophi effatum, substantiam non suscipere immediatè accidentia contraria. Sed hoc nullo negotio retunditur, quia Aristoteli satis est, vt substantia recipiat accidentia contraria tanquam subjectum *quod*, siue vt subjectum primùm ac mediatum; quod aliter dicitur *subiectum denominationis* contradistinctum subjecto inhæsionis. Ita rectè Capreolus in 2. d. 18. q. 1. *ad* 1. *contra primam* Idcircò igitur species Sacramentales, (quæ sunt collectio accidentium mediatè inexistentium substantiis panis & vini quandò aderant;) iisdem substantiis destructis manent connexæ, & nouis accidentibus affici, vel nouis præiacentium accidentium gradibus perfici possunt, quia omnia accidentia materialia, proximè ac immediatè inhærent soli quantitati substantiæ: quæ quantitas, destructa substantia, cui sola ex accidentibus inerat, perseuerat eadem; & eodem fungitur munere subjectandi immediatè cætera accidentia materialia.

Ex his porrò habetur, pereunte substantia & eius quantitate superstite, nullam fieri in qualitatibus quantitati inhærentibus mutationem, ac ne in actione quidem; qua durante panis & vini substantia conseruabantur, si verum est quod multi sentiunt, qualitates diuersas à luce, conseruari à solo Deo. Tunc enim non est cur vlla fiat variatio in actione qua priùs conseruabantur, cui sententiæ adhæsi in Tractatione de Eucharistia sect. 3. c. 3. n. 47. contra Albertinum disp. 1. de quant. q. 3. n. 7. At si cui placeat sententia Philosophica de conseruatione effectiua qualitatum à substantia connaturali; admittendum erit, fieri variationem actionis conseruatiuæ qualitatum, qua priùs educebantur ex quantitate substantiæ & effectiuè pendebant à substantia conseruante, quæ nunc destructa est. Facta autem quacunque principij effectiui mutatione, mutatur dependentia modalis qua effectus causatur. Tametsi autem iuxta eam sententiam, conseruatio accidentium superadditorum quantitati est alia quàm priùs, ob variatiationem principij effectiui, quod post consecrationem est Deus solus; est tamen semper eductio; & concursus subjectiuus idem specie, interuenit. Manent enim accidentia eidem immediato subjecto vnita, perinde atque cum substantia superesset; & in eo subjecto immediato colligantur, atque connectuntur. Ob illam porrò colligationem & connexionem, motu vno mouentur omnia. Quæ res vacat difficultate. Et quæ in contrarium opponit Ægidius Coninc 3. p. q. 77. n. 48. sunt planè leuia, & facilè cuiuis expedibilia. Hæc autem colligatio accidentium inter se prorsùs necessaria ad simultaneum motum; vix ac ne vix quidem intelligi potest, in sententia Nominalium; qui cum assignent propriam quantitatem cuiuis accidenti, distinctam à quantitate substantiæ, quæ iuxta illos à substantia non distinguitur; coguntur asserere, pereunte per consecrationem substantia panis & vini, eius quoque quantitatem euanescere; & reliqua accidentia residua, in nullo communi subjecto colligati; inter se autem necessariò erunt inconnexa, cum differant specie, æquè qualitates à quibus non distinguuntur. At inter res specie distinctas, non datur vnio physica. Igitur impossibile est, in Nominalium sententia exponere cur vno accidente specierum moto, moueantur alia, quod non potest naturaliter fieri absque colligatione ipsorum inter se saltem in vno tertio, quod sit commune omnium subiectum immediatum. Et similiter exponi nequit, vnde calor adueniens expellat frigus præjacens in speciebus Sacramentalibus: quod communis Doctrina, facillimè explicat quia agnoscit vnum proximum subiectum accidentarium reliquorum accidentium materialium, quod destructa substantia solum per se statuitur.

Hoc quid sit in quantitate, variatum est sententiis. Neque enim omnes eodem modo exponunt, quomodò quantitas pani & vini quæ prius inerat alteri, postea verò est per se, statuatur in hoc nouo modo essendi. Vt hoc intimè perspiciatur, pono primùm tanquam exploratum, quantitatem panis & vini auulsam ab illis substantiis, non vltra inhærere. Nam priùs quidem inhærebat materiæ panis & vini, cui destructæ non potest iam inesse: sed neque inest substantiæ succedenti, quæ est corpus Christi. Nam cum corpus Christi sit gloriosum, non potest dici subjacere tali forma, vt rursus infra monstrabitur. Est igitur necessarium vt statuatur per se, ita vt sola, & absque subjecto materialiter causante, terminet actionem causæ efficientis; quod est fieri per se. Quod si hoc ipsum quis vrgeat, inquirens quid demùm sit id per quod quantitas, solius causæ efficientis influxum terminat; respondendum erit, quantitatem ita per se positam, non dependere à sua causa efficiente eodem specie concursu, quo priùs pendebat. Impossibile quippè est crutaris principiis quomodolibet influentibus in actionem qua prius producebatur quantitas, perseuerare eandem actionem: & impossibile etiam est, eductionem esse eadem actionem cum creatione. Atqui prior illa actio, erat eductio, quia quantitas non dependebat tantùm à principio effectiuo, sed etiam à subjecto. Igitur subtracto per consecrationem subjecto, siue materia panis, necesse est, actionem qua quantitas priùs efficiebatur, variari. In quo non placet doctrina Lessij l. 2. de summo bono à num. 49. & l. 12. de Diu. perfect. num 115. qui perperam confert eductionem, (quæ reipsa est idem cum inhæsione), & subsistentiam: sicut substantia potest eodem influxu conseruari, etiamsi subsistentia substrahatur; ita quantitas possit eadem actione conseruari, quamuis adimatur ei inhærentia. At est latum discrimen inter subsistentiam & inhæsionem siuè eductionem. Hæc enim habet rationem viæ ad accidens quod per eam efficitur, atque ita, est prior eo accidente; nec potest fieri variatio in modo eius essendi, quin actio ad illum essendi modum terminata, varietur: contra quàm contingit subsistentiæ, quæ prorsùs extrinseca est substantiæ; eámque iam supponit productam. Hæc igitur variatio specifica actionis qua nunc efficitur quantitas absque concursu subjecti, cum priùs produceretur concurrente materia; illa ipsa est quæ facit quantitatem nunc per se esse, cum priùs non esset per se, sed in alio; hoc est, in materia panis & vini. Et hanc nouam productionem, cum sit creatio, efficit Deus ipse. An autem à solo Deo fieri possit, excluso quovis instrumento creato, controuersia est vniuersalis & fusa ad omnia quæ per creationem producuntur:

in

in qua Mol. 1. p. quæst. 45. artic. 5. disp. 2. ad 1. tenet partem negatiuam. Alij tamen, quia admittunt creaturam posse esse instrumentum creationis, facilè concedunt, creaturam posse assumi vt instrumentum ad creandam & per se ponendam quantitatem panis & vini. Nec desuerunt, qui de facto censerent, verba Sacerdotis, non modò moraliter id præstare, sed etiam assumi ad physicè coëfficiendam quantitatem absque subiecto; quod nostra non interest nunc excutere.

Non plus exigo ad ponendam per se quantitatem, quam vt solius causæ efficientis causalitatem terminet, exclusa subiecti causalitate. Aliquibus tamen visum est, vt quantitas dicatur esse per se, requiri in ea modum quendam proportionalem subsistentiæ: quia absque tali modo & veluti limbo entitatis, putant conseruationem quantitatis fore violentam. Ita Vasquez 3. p. d. 194. c. 2. & Suarez t. 3. p. d. 56. s. 2. adducens S. Thomam. At interueniente eo modali termino, censent conseruationem quantitatis esse quasi connaturalem & violentiæ expertem. Et addunt, apposito quantitati eo modo, quantitatem absque nouo miraculo posse vicem materiæ subire, & reliqua accidentia materialis sustentare. Hæc tamen, repudianda sunt vt commentitia. Quantitas enim, etiamsi modalis ille terminus ei appingatur, non minùs se habet contra naturam suam accidentalem, quàm si eo ancitatis suæ limbo destitueretur. Idcircò namque accidens extra subiectum est violenter, quia suaptè natura fertur in subjectum. At quantumcunque is terminus modalis addatur quantitati, semper verum est, quantitatem suaptè natura exigere subiectum. Igitur æquè violenter se habet, etiamsi afficiatur eo modali termino, ac si illo non afficeretur. Falsò item dicitur, quantitatem, ab eo termino modali, accipere, vt subiectate possit reliqua accidentia materialia. Non enim eam vim sustentatiuam reliquorum accidentium habet ab eo termino modali, sed à sua nuda entitate. Quare appingi de facto, quantitati panis & vini, modum illum, cum per se statuitur, existimo superuacaneum. Non puto tamen repugnare, vt accidens tali aliquo modali termino diuinitùs afficiatur, tametsi hoc repugnare contendit Albertinus t. ptinc. complexo Coroll. t 3. dub. 4. eo quod modus ille, si posset dari, deberet esse accidens, quod dici non potest; cum ei modo repugnet inhærentia. Verùm hæc argumentatio æquè probaret creationem accidentia esse impossibilem; quia creationi repugnat inhæsio. Et tamen creatio accidentis, cum sit modus accidentis, est quid accidentarium, non minùs quàm terminus modalis de quo agitur. Itaque quamuis existimem, non repugnare quantitatem Diuinitùs affici tali modali termino; tamen quod is de facto assuatur quantitati panis & vini, cum per se ponitur, puto falsum, & prorsus superuacaneum ad per se existentiam quantitatis, nec non ad omnia quæ sunt præstanda per quantitatem constitutam iodependenter à materia. Et ita rectè Scotistæ passim in 4. d. 12. q. 1. & 6. Rubionius eadem distinct. q. 4. artic. 1. Sales. t. 1. tract. 3. d. 2. n. 39. Henriques l. 8. c. 50. n. 2. Valentia 3. p. d. 6. q. 3. p. 1. & alij quos hi proferunt.

Ex hactenùs disputatis statuendum est de controuersia apud plerosque solemni, an modus essendi per se accidentium, sit naturalis secundùm substantiam; quod affirmat Vasques 3. p. d. 214. c. 4. an verò sit supernaturalis secundùm substantiam, quod contendit Ochagauia tract. 1. de Eucharist. quæst. 27. num. 7. De hoc dubio ita pronuncio. Si per modum per se essendi quantitatis, intelligatur modalis terminus, quantitatis appictus, posteriùs naturà quàm producta est ex subjecto, sic dubium præcluditur, quia nullus talis terminus admittendus est, vt quaotitas per se ponatur. Si verò perseitas quantitatis attendatur penes dependentiam eius à sola causa efficiente, exclusò influxu subiecti: sic admitto, perseitatem quaotitatis esse supernaturalem secundùm substantiam, respectu huius entitatis, cui planè indebitum est ita produci. *Species ad externa passa & actiua comparata iuxta veteres.*

PVNCTVM IV.

Quomodò species Sacramentales cum externis passis, & agentibus comparentur, iuxta antiquam Theologorum Doctrinam?

HActenùs species Sacramentales considerauimus absolutè, siuè secundùm seipsas. Nunc spectandæ sunt variæ earum comparationes; Ac primùm comparandæ sunt cum externis passis & agentibus. Id est considerandum venit, quid possint species Sacramentales agere in aliis subjectis ad quæ admouentur? Et quid item pati ac recipere possint ab admotis sibi efficientibus externis? Qua in re, vno verbo dicendum est, ad occultationem mysterij, & exercitium fidei, perinde se habere species Sacramentales quoad vim actiuam & receptiuam, ac si panis & vinum superessent. Quantitate enim extra subjectum, contra ipsius exigentiam constituta diuinitùs, cætera omnia obeûnt absque nouo aut peculiari opere supra naturam. Coneidamus ista per partes, vt distinctiùs perspiciatur.

Quoad vim actiuam specierum Sacramentalium in alia passa, distinguendum est de actionibus accidentalibus & de substantialibus. Quâtum attinet ad actiones accidentales; v. g. calefactionem & frigefactionem, clarum est, qualitates quantitati panis & vini per se constitutæ inhærentes, posse producere in aliis passis quæcunque præstare possent si panis & vinum superessent. Respectu enim harum actionum, aut tota ratio agendi est forma accidentaria inexistens quātitati, & in ea perseuerās post destructas panis & vini substantias: aut si cōcursus substantiæ erat necessarius, suppletur à Deo ad mysterij occultationē, & fidei exercitium. Nihil igitur est quod obstet, quominùs eædem quæ priùs accidentariæ actiones, prodire possint à speciebus Sacramētalibus.

Difficultas grauior est de actionibus substantialibus: an scilicet species Sacramentales quæ (vt vidimus), sunt collectio accidentium sensibilium, possint producere aliquid substantiale, sicut poterant, cum substantia aderat, cooperans principaliter ad eiusmodi productionem. Ea autem principali causa subducta per consecrationem, difficile videtur, tribuere accidentibus extra substantiam constitutis, vim producendæ substantiæ: ob improportionem accidentis respectu substantiæ absque consortio principalis causæ substantialis efficientis.

talibus. Qua in re, seponendi sunt qui per miraculum referuntur hæsisse prorsus impasti sumpta sola Eucharistia; cuiusmodi plerosque retuli in Onomastico. Eucharistico V. *Panis substantialis*. Agendum ergò duntaxat est de iis in quibus naturaliter videtur fieri nutritio. Vbi Algerus ac Guitmundus ac postea etiam Valdensis tom. 2. cap. 26. trepidanerunt timore, vbi non erat timor. Sed certo experimento deprehensum est, species Sacramentales ita alterari posse, vt verè sumentem nutriant. Nisi quod aliquandò Deus ad confundendum quendam Berengarianum; nolentem vesci alio pane quàm consecrato, vt Eucharistiam (eo quod nutriret,)panem merum esse demonstraret; permisit eum adhibito tali pane non nutriri: ex quo factum esse vt breui marceret atque tabesceret, scribit Gulielm. Parisiens. tract. de Eucharistia cap. .t. *in fine*. Hoc fuit præter diuinum morem, quo speciebus ad eum statum deductis, vt substantia panis, si adesset, abscederet, substituit nouam materiam, in qua fiat aggeneratio siue nutritio, ad eum modum quem proximè attigi circa formas quasvis substantiales. Nimirùm ita vt in quo temporis momento anima rationalis extenditur ad nouam materia; in eodem, sed posterius naturâ, voiatur eidem nouæ materiæ: quod est, alimentum aggenerari homini alito, atque hominem nutriri. Nec aliter Philosophandum est de nutritione bruti, si fortè vsurpet in cibum aut potum species Sacramentales; quod dolendum, sed fatendum ast aliquandò contigisse, vel incuria æditourum Sacrorum, vel malignitate horribili impiorum sacras species canibus aliisque animalibus objicientium. Tunc inquam nutritio animalis fit eodem modo quo nutritio hominis: nisi quod hominis, nutritio fit per solam vnionem animæ, ad materiam substitutam exteriæ. Nutritio verò animalis bruti, peragitur parta noua animæ recens producta; & materiæ recens substitutæ coniunctione. Sic expedienda est dubitatio proposita de nutritione, per esum vel potationem Eucharistiæ. Alias ad hoc expediendum duodecim vias, proponit Vvidefordus ad 1. Vvicleffi articulum, *circa 3. argumentum*. Inebriatio verò per species vini, potest naturaliter absque vllo speciali miraculo contingere; quia ad eam non exigitur vlla substitutio materiæ; sed sufficit potatoris alteratio per accidentia vini; quàm æquè causare possunt qualitates vini hærentes in quantitate, ac si substantia vini adesset. Atque ita inebriationem per species vini largiùs haustas, esse naturalem, rectè concedunt Alensis 4. part. q. 40. artic. 2. membro 2. §. 11. & S.Bonau. ex quibus Gabriel lect. 45. in Canon. *Litera E.* Quanquam non placet, quod in hanc rem argumentantur, ex iis qui non haustu vino, vulgari id est profano & nequaquam consecrato, tamen ex solo forti odore vini, inebriantur. Hoc dico satisfacere: quia ille fortis odor, non vacat diffusione vaporum, qui sunt fumida substantia hausta per nares. Sicut quod aliqui outriuntur odore, panum calidorum, vt contigisse Democrito, & aliis scribit. Manardus l.18. Episto. 6. & narrat etiam Theophrastus, non fit absque euaporatione fumidæ substantiæ

panis haustæ per nares, vt fit etiam in iis quos cibat haustus naribus carnium nidor.

Pro eadem inebriatione ex largiùs haustis speciebus vini, Gabriel lectione illa 45. adducit locum ex Apostolo, Corinthios increpante, quod eorum, vnus quidem esuriret, alius autem ebrius esset; quod Glossa significat pertinere ad inebriationem per species. Non video tamen quid hoc referat ad inebriationem ex solo vsu specierum vini. *Species ad Christum comparata, iuxta veteres.* Apostolus enim ea verba protulit, de cibatione & compotatione in conuiuio merè profano; quod aliqui specie agapes instruebant in Ecclesia; siue ante communionem (quod videtur literæ Apostoli congruentiùs,) siue post communionem. Nam initio erant sobriæ & moderatæ cænulæ, pauperibus. quoque communes, & ad fouendam charitatem, & Christi cœnam postremam imitatione exprimendam adhibitæ; vnde & *agapa* sunt denominatæ. Mox verò is vsus, primùm labiis purus ac nitens, degenerauit in abusum, quo diuites opiparas sibi epulas, exclusis egenis; adornabant in ipso templo, quasi domos non haberent ad manducandum & bibendum, vt contra eos vrget Apostolus. Ac proinde non agit de inebriatione per haustum specierum vini consecrati, vt Glossa comminiscitur, sed da largo haustu vini communis.

PVNCTVM V.

Quomodò species Sacramentales comparentur ad corpus & sanguinem Domini; iuxta probatam, & priscam Theologorum Doctrinam?

Circa hanc comparationem specierum Sacramentalium cum Christi corpore ac sanguine, exponendum inprimis est, quid sit corpus aut sanguinem Domini esse sub speciebus? Deinde, quomodò corpus & sanguis subsint speciebus, cum penes modum essendi quem ibi obtinent, tum penes directam vel indirectam collocationem sub his aut illis speciebus?

Cum Christi corpus dicitur esse sub speciebus panis; & sanguis sub speciebus vini, non est intelligendum, quod Christus ita lateat introrsùm, siue intra profunditatem specierum, vt non sit etiam in extima earum superficie. Hæc enim esset falsa imaginatio, vt benè ex Henrico notat Carthusianus in 4.d.10.q.5. Nam sub tota specierum quantitate; est corpus Christi; atque adeò etiam sub extima quantitatis superficie. Itaque præpositio *sub*, in ea locutione, *Christus est sub speciebus*, id est sub quantitate panis aut vini affecta reliquis panis & vini qualitatibus; non est intelligenda cum exclusione extimæ superficiei, ac veluti corticis vltimi, quantitatis è pane ac vino superstitis. Sed dicitur corpus esse sub speciebus panis, (& idem est de sanguine sub speciebus vini), quia substantia Christi exhibetur per species, sine quibus aa substantia ad modum Spiritus se habens, non incurreret in sensos. Similiter enim panis substãtia, cum adest. dicitur esse sub accidentibus panis; quia per ea obuersatur sensibus, etiamsi non sit imaginandum, quod substantia introrsùm lateat, & velut insidiatur accidentibus: non enim ita est. Quin imò totum quod incurrit in oculos, est substantialiter

ſtantialiter panis: alioqui quod foris cernitur, & ipſa (vt ita dicam), externa cutis ac facies quantitatis panis, eſſet in pane abſque ſubiecto ſubſtantiali, quod naturaliter fieri non poteſt. Ideircò igitur, ſubſtantia naturaliter ſe habens, dicitur eſſe ſub accidentibus, quia per ea apparet nobis & incurrit in ſenſus noſtros. Hoc ipſum ergò, proportione ſeruata, dicendum eſt de corpore Chriſti, comparato ad ſpecies panis; & de ſanguine comparato ad ſpecies vini, cum corpus & ſanguis dicuntur eſſe ſub illis ſpeciebus. Et idcircò, etiam extima ſuperficies ſpecierum Sacramentalium adoratur cultu ſupremo: quia ſcilicet non in eo duntaxat quod intrinſecùs latet in profundo quantitatis ſpecierum, ſed etiam in ſola quantitate, eſt corpus Chriſti.

Cauendum præterea eſt, ne quia corpus Chriſti dicitur eſſe ſub accidentibus, exiſtimentur accidentia ſubjectariò Chriſto. Hoc enim à veritate abhorret: ſed dicendum eſt, accidentia abſque phyſica ad Chriſtum vnione, toti Chriſto intimè adeſſe, eo proportionaliter modo, quo corpus, priùs natura quàm animæ copuletur, coëxiſtit animæ. Quod nego vnionem phyſicam accidentium cum Chriſto, dupliciter intelligi poteſt; nempè & de vnione formali, qualis eſt accidentis, & formæ cuiuſvis inhærentis, ad ſubiectum ſuum; & de vnione quaſi hypoſtatica, correſpondente, quàm habet humanitas ad perſonalitatem Verbi. Vnio formalis manifeſtè exulat ab accidentibus Sacramentalibus ad Chriſtum comparatis. Neque enim Chriſtus, nunc glorioſo corpore indutus, eſt iſtiuſmodi veluti veſtibus ſordidis dehoneſtandus: cum quibus coniungeretur corruptibilitas vi alterationum corruptiuarum; quarum Chriſtus ſtatuendus eſſet capax, ſi accidentibus de quibus agimus, ſubjaceret. At Chriſtus rediuiuus è mortuis, iam non moritur, neque vllis mortis aut corruptionis prælodiis eſt obnoxius. Et quod Michaël Sieidites, ſanguinem Chriſti in Euchariſtia dixerat eſſe corruptibilem, argumento ducto ex illis Chriſti verbis, *diuidite inter vos*, meritò à Catholicis exploſum eſt; vt refert Nicetas Choniates qui aderat, lib. 27. hiſtor. Multos Patres in ſynodo tunc congregata adductos, profert Turrianus lib. 5. de Euchariſt. cap. 10. Et extra allegatos in ea ſynodo, conſentiunt Dionyſius Alexandrinus Epiſtola contra Paulum Samoſatenum, & Iuo Epiſtola de hoc ipſo argumento.

Nec refragati ſunt huic veritati, Damaſcenus Epiſtola & homilia de corp. Dom. & Anaſtaſius cap. 23. ὁδηγοῦ, admittentes corpus Chriſti in Euchariſtia eſſe diuiſibile & corruptibile. Non enim id intellexerunt de diuiſione & corruptione recepta in ipſo Chriſti corpore; ſed de fractione & corruptione ſpecierum Sacramentalium; vnum quodammodò facientium cum Chriſti corpore. Quanquam Gretſerus ad calcem operis Anaſtaſij, atiexit obſeruationem, vt huic moroſo loco medeatur, dicens ſermonem ibi eſſe aduerſus hæreticum Gaianitam, aſſerentem corpus Chriſti eſſe conuerſum, in diuinitatem; nec minùs diffundi, quàm diffundatur diuinitas. Vnde Anaſtaſius, argumentando ad hominem, rectè negaret incorruptibilitatem Chriſti, quem aduerſarius ſupponebat conuerſum atque adeò corruptum. Nam omnis conuerſio, corruptio, & mutatio eſt priſtini, vt Tertullianus libro de carne Chriſti cap. 3. notauit. Sed expoſitio quam propoſui, videtur germanior & ſimplicior. Non enim ſi corpus Chriſti viſibile, conuerſum eſſet in deitatem, vt hæreſis Gaïana affirmabat, ſequeretur Chriſtum corruptibilem eſſe in Euchariſtia, in qua non eſt obnoxius vlli conuerſioni & mutationi ſibi intrinſecæ; cum accidentia per alterationem corruptiuam inducibilia, non ſubiectentur in Chriſto, vt præmiſi, & tradit diſertè S. Anſelmus l. de Sacram. Altaris c. 6. habetúrque ex cap. *in quodam* de celebr. Miſſar.

Remouebam præterea, vnionem phyſicam quaſi hypoſtaticam, accidentium Sacramentalium cum Chriſto: id eſt quæ ſit vnio phyſica proportionalis vnioni ſubſtantiali humanitatis ad Verbum; accidentaria quidem ratione entitatis euectæ ad coniunctionem cum perſona; conſimilis tamen vnioni ſubſtantiali humanitatis Chriſti ad Verbi ſuppoſitum; & idcircò dicatur quaſi hypoſtatica, quia ita differt ab vnione hypoſtatica, vt tamen ſeruata proportione vnibilium, ad illam accedat. Viſus eſt Alanus l. 1. de Euchar. c. 37. num. 2. non abhorrere ab ea ſententia. Nam præmiſſa conteſtatione ſuæ ad Eccleſiam ſubmiſſionis, affirmat, accidentia panis & vini in Sacramento ſeſidua, (Licet non inhæreant Chriſto ad eum alterandum; realiter tamen illam ſibi habere coniunctionem, atque annexum incredibili vinculo, & altiſſimo modo qui concipi poſſit, vſque ad idiomatum communicationem.) Addit verò eſſe, qui, ipſo quidem non refragante, affirment accidentia panis & vini eſſe hypoſtaticè vnita perſonalitati corporis Chriſti; (eo modo quo accidentia poſſunt in hypoſtaſim venire) vt in illa ſeu per illam ſuſtententur; quod poſſe abſque inhærentia fieri, demonſtrant natiua Chriſti accidentia, quæ ſuo modo pertinent ad diuinum ſuppoſitum, licet illi non inhæreant. Nec obeſſe quod ſpecies Sacramentales poſtmodùm ſint à Verbo dimittendæ, inde confirmat Alanus, quod in accidentibus pleriſque Chriſti viatoris, etiamſi ſuo modo ad diuinum ſuppoſitum pertinebant, locum haberet viciſſitudo aſſumptionis, & abjectionis ſiuè dimiſſionis eorum. Accedit ad cõfirmationem huius quaſi hypoſtaticæ vnionis ſpecierum cum Chriſto, quod Patres non rarò conferunt vnionem humanitatis & perſonæ Verbi, cum vnione accidentium Sacramentalium & corporis Chriſti, in cuius perſonalitatem aſſumantur. Pleraque Patrum in eam rem loca notauit Sancteſius Repetit 8. de Euchar. cap. 4. & repet. 2. c. 5. Heſſels in aſſertione Euch. ratione 5. & Turr. 1. de Euch. c. 19. Concludit Alanus, ſe quidem hanc aſſumptionem accidentium Sacramentalium à perſona Verbi vix audere aſſerere: quia timidè nona in re tanta tradit, & nemo Scholaſticorum eam aſſumptionem agnouit. Nihilominùs manifeſtè inclinat in eam Doctrinam, affirmans, (Corpus Chriſti, tam ineffabili modo, incredibili vicinitate, & miro exiſtentiæ ordine connecti ſpeciebus, vt & vnum ex ambobus fiat Sacramentum;

&

& prædicata specierum sæpissimè & verissimè tribuantur corpori ac sanguini. Idque illud est quod appellamus communicationem idiomatum tam in materia Incarnationis, quam huius Sacramenti, licet non sit tam plena hic atque illic attributorum communio.]

Hæc vnio accidentium Sacramentalium, cum personalitate corporis aut sanguinis Christi; repudianda est; quippe hactenùs inaudita, & & contra torrentem. Nullus enim Scholasticorum, (vt Alanus fatetur), eam admisit. Nec Patres ei sunt suffragati. Nam quod interdùm conferunt Sacramentum Eucharistiæ cum Incarnatione, quod nominatim facit Damascenus epistola de corpore Christi & 4. fid. c. 14. & S. Anselmus l. de Sacram. Altar. parte 2. à c. 5. non spectat ad insinuandam vnionem personalem accidentium panis & vini cum persona Verbi: sed ad exprimendam compositionem vtriusque mysterij, ex terrenis ac cœlestibus extremis: ita vt sicut Incarnatio peracta est ex Verbo & humanitate coniunctis, ita Sacramentum Eucharistiæ compingatur ex Christo ac speciebus Sacramentalibus. Ita Algerns l. 1. c. 6. exponens locum D. Augustini. Nec granatè admitto Patres attingere etiam quasdam alias analogias specierum & humanitatis: personationem tamen, vel potiùs suppositationem specierum, nemo vel leuiter insinuauit, aut etiam retulit esse ab aliquo tradita. Nec rectè Alanus ait Algerum retulisse aliquos ita sensisse. Nam Algerus lib. 1. cap. 6. refert nouitatem suo tempore exortam de substantiæ panis suppositatione per corpus Christi (quæ fuit Ruperti hallucinatio de multorum sententia suo loco discussa atque reiecta:) sed reuera non refert, aliquos sensisse accidentia panis post destructam substantiam, suppositari à personalitate terminante Christi humanitatem. Nam hoc tametsi est falsum, non est tamen hæreseos damnandum quam notam Algerus ei nouitati inurit, quam exortam confutat. Itaque error, quem Algerus refert & confutat, longè diuersus est ab ea sententia, quam nunc excutimus.

Erit cui videatur, posse pro hac sententia adduci Damascenus 4. fid. cap. 14 quatenus ait panem Eucharistiæ non esse panem simplicem, sed vniri Verbo. Si enim panis iste non est simplex & communis panis qui consecratione mutatus est in corpus Christi, vt explicatissimè tradit ibi Damascenus; igitur est panis apparens, siue species Sacramentales exhibentes panem. Et tamen de hoc pane apparenti ait Damascenus, quod vniatur Verbo. Nihilominùs S. Damascenus nihil tale sensit de accidentibus panis. Nam per enim panem, quem negat esse panem simplicem, & quem ait vniri Verbo intelligit Christum panem nostrum supersubstantialem, pascentem animas, qui verè vnitur Verbo. Itaque nihil eo loco tradit Damascenus, quod suppositationi accidentium panis & vini per Verbum diuinum, suffragetur: ac proinde vnio quam excutimus nullû planè habet patronum; & cum aduersùs torrentem nitatur, non videtur posse defugere temeritatis notam, præsertim cum destituatur ineluctabilis rationis præsidio; quod possit purgandæ temeritati commodare.

Argumentum validum ad excludendam hanc hypostaticam vnionem accidentium Sacramentalium cum diuina personalitate, ducitur ex effectu formali per vnionem hanc conferendo, si verum esset eam dari. Idcircò enim vnio cum supposito inneċti potest, vt per suppositalitatem extrinsecam, suppleatur incompletio & perfectibilitas in genere substantiæ quibus res per alienam subsistentiam terminanda laborabat. Atqui accidens non potest habere incompletionem & perfectibilitatem in genere substantiæ. Igitur non potest affici vnione destinata ad eam completionem & perfectionem in eodem genere conferendam. Quod si quis dicat, vnionem accidentis ad personam Verbi, non esse intelligendam de vnione ad Verbum, prout est persona Verbi, sed præcisè prout est entitas diuina; ne sic quidem admittenda erit ea vnio specierum Sacramentalium ad Verbum. Neque enim exponi vlla ratione potest, quis denique foret effectus formalis, illius vnionis, si daretur, quidue entitas diuina subsistentiæ Verbi posset conferre accidentibus Sacramentalibus. Et idem esset de vnione ad essentiam diuinam. Esse porrò Ecclesiæ & Philosophorum omnium sententiam, quod vnio hypostatica non possit esse nisi inter substantias, admonuit S. Maximus, sub initium disputationis contra Pyrrhum, refellens huius Hæretici commentum, de vnione hypostatica voluntatis creatæ cum diuina; qualis est inter humanitatem & personalitatem Verbi. Negant itaque passim hanc accidentium à supposito terminabilitatem Theologi, vt videre est apud Vasquem 3. part. d. 30. cap. 5. Albertinum coroll. 8. ex 1. princ. incompl. dub. 2. & Suarem tomo. 1. 3. p. d. 14. sect. 4. Videtur quidem Valentia 3. part. d. 1. quæst. 4. part. 1. admisisse hanc accidentia suppositabilitatem à Deo: sed significat se tantùm intelligere, quod Deus possit supplere influxum subiecti in accidentia, exhibito illis concursu creatiuo. Qua ratione certum est, accidens posse à Deo statui ad modum substantiæ: idest, posse per se stare. Sed hæc non esset vera suppositatio accidentis, qualem humanitas à Verbo accipit; neque ad eam collationem influxus creatiui, danda est vnio ad suppositum, vel essentiam diuinam; sed sufficit exhibitio concursus in genere causæ efficientis, independenter à subiecto. Quare vnio Verbi & specierum, quæ non sunt nisi accidentia, non est admittenda; cum nullum effectum formalem conferre possit accidentibus Sacramentalibus.

Et quanquam agendo de possibili, non posset facilè falsitatis reuinci sententia Aquarij in 3. d. 1. conclus. 5. & Aluarez 3. p. d. 22. concl. 5. concedentium, accidens posse assumi à persona Verbi: tamen saltem agendo de facto, non videtur posse ambigi, quin specierum Sacramentalium vnio cum Verbo, sit prorsùs superuacanea, & inutilis. Nec in tota Alani ratiocinatione superiùs adducta, occurrit aliquid, ad quod præstandum necessaria sit physica vnio ad suppositum Christi; præter eam quasi idiomatum communicationem, ob quam nonnulla attributa specierum tribuuntur Christo: & vicissim aliqua quæ Christi sunt, dicuntur de accidentibus. At hoc totum optimè retinetur per nexum il-

Species ad Christum comparata, iuxta veteres.

Sect. I. Punct. V.

lum moralem specierum cum Christo; ratione cuius, vt salua sit veritas verborum semel pronunciatorum, quam euanescere est impossibile, oportet Christum inseparabiliter adesse speciebus incorruptis. Ob eum item artissimum moralem nexum, species faciunt vnum moraliter cum Christo, multò magis quàm vestes cum vestito, quæ licet nulla inseparabilitate nectantur, tamen ob meram localem adaptationem & coëxistentiam, censentur moraliter esse quid vnum. Et ob eam merè moralem colligationem specierum cum Christo, ad cuius conseruationem Deus obstringitur, vt salua sit veritas verborum; si species moueantur, necesse est Christum moueri: quod Durandus malè inficiatus est in 4.d. 11. quæst.3. Ac quomodò non moueretur, non erat in loco quem species de nouo occupant, & à speciebus non potest recedere, ne falsa fiat verborum veritas?

Aiebam autem, eam colligationem moralem Christi cum speciebus, durare tantum quandiu species non corrumpuntur; siuè quandiu durant in statu in quo essent dispositiones consentaneæ ad fouendam formas panis & vini, si superessent. Consultò dico *quandiu accidentia durant in statu in quo fouerent formas sibi consentaneas si adessent*; neque dico, durare colligationem moralem, quandiu durant quomodocunque accidentia; quia alteratio specierum fit gradatim; nec vt Christus abscedat, necesse est deueniri ad omnimodam specierum destructionem; sed satis est species quamuis vtcunque superstites, adeò alterari, vt non essent ampliùs consentaneæ fouendis in materia formis panis & vini, si superessent. Quæ est indubitata omnium Theologorum sententia apud Suarem t. 3. 3. p. d.46. s. 8. conc. 3. & ratio est, quia tandiu debet Christus perseuerare sub speciebus, sub quibus, probatis semel ritè verbis se abdidit, quandiu ex parte specierum perseuerat ratio permanendi. Semper autem perseuerabit ea ratio, quandiu species erunt quales erant cum prolata sunt verba: hoc est quandiu essent accommodatæ ad fouendam substantiam his speciebus connaturalem, si ipsa superesset, nec per consecrationem fuisset destructa. Tandiu quippè verba perseuerabunt moraliter cadere in species. Igitur tamdiu quoque Christus sub speciebus perstabit.

Admisi porrò quamuis species non essent prorsùs destructæ. Sed aliquatenùs perstarent, tantam tamen alterationem subiissent, vt non essent vltra idoneæ ad fouendam substantiam, cui sunt connaturales, abscessurum Christum: quod Ochagauis tract. 1. de Eucharist. quæstio. 28. numer. 15. seuerè admodùm damnat in Ægidio Conine 3.p. quæst. 77. artic. 5. dicens, *hoc esse falsissimum, & contra omnium Theologorum doctrinam; ac contra vsum Ecclesiæ adorantis species quandiu perseuerant.* Sed non video huius censuræ fundamentum. Nam etiam si species aliquatenùs supersunt, quia V. G. non sunt solutæ in puluerem, nec ita extabuerunt, vt præ marcore prorsùs aliæ appareant: ex quo tamen deductæ sunt ad eum statum, vt non essent ampliùs idonea dispositio substantiarum quibus sunt connaturales, si eæ substantiæ adessent, fas est dicere, species vltra non perstare, quales esse necesse est ad retinendam moralem cum Christo colligationem. Idque esse contra communem sensum Theologorum, gratis & falsò asseritur. Vt & illud quod additur, de adoratione specierum Sacramentalium quandiu vtcumque supersunt. Nisi enim supersint in statu quem proponebam, non vltra adorantur tanquam actu continentes Christum. Quod si sit dubium an deuentum sit ad eum statum, in quo propter tabem specierum Christus abscesserit, eo quod tametsi species aliquatenùs supersint, adeò tamen sint oblæsæ, vt ambigi possit an sufficerent ad fouendam substantiam connaturalem, si adesset; tunc speciebus sic affectis, adiungitur alia hostia recens consecrata, vt dicam s.2.p. 3. obseruari Diuione, circa hostiam à longissimo tempore confossam à Iudæo, ibique asseruatam, de cuius tabe dubitari potest.

Accidentibus ergò panis & vini, ad eum quem dixi, statum deductis, vt essent inepta ad fouendam formam panis & vini, Christum à speciebus abscedere, pono vt exploratum. Nam verba formæ, vi quorum substantiæ panis & vini extruduntur, vt retineant suam veritatem, cum præsentia substantiarum panis & vini incompossibilem, exigunt vt Christus tamdiu ibi perseueret, quamdiu status accidentium talis perstat, qualis erat cum verba formæ consecrationis sunt pronunciata. V.G. cum Sacerdos in persona Christi dixit, *hoc* (id est substantia accidentibus istis sensibilibus subjacês) *est corpus meum*, affuit Christus sub illis accidentibus, ne verba sordeant falsitate: & quamdiu licebit similiter dicere *hoc*; (tamdiu autem licebit, quamdiu erit similis accidentium status;) necesse est vt Christus similiter subsit accidentibus illis, æquè ac quandò inductus est sub ea, per pronunciationem verborum. At si *hoc* quod postea demonstratur, non sit illud quod primò demonstratum est; (itavt quod tunc fuit cum prolata sunt verba; & quod nunc potest demonstrari, tantoperè discrepent, vt non possit verè asseri, *hoc* quod nunc exhibetur sensibus, esse *hoc* quod exhibebatur cum verba sunt prolata;) Christus exoluitur obligatione perstandi sub tegminibus specierum, iam non iisdem; quia etiamsi abscedat, nulla erit falsitas in verbis ex eius persona pronunciatis; quæ est vnica & sola ratio, cur Christus sub speciebus perstare debeat; qui quantum est ex se perstaret in æternùm, si status specierum, & cadens in eas verborum veritas, id ferret. Qua temperatione accipiendum est duriusculum quid ab Innocentio IV. prolatum in diplomate ad Othonem Episcopum Tusculanum dato anno 1254. vt Bzouius ad eum annum num. 13. refert. [Eucharistiam (ait Pontifex de Græcis,) in die cœnæ Domini consecratam, vsque ad annum, prætextu infirmorum, vt de illa videlicet ipsos communicent, non reseruent. Liceat tamen eis pro infirmis Christi corpus conficere, ac per quindecim dies & non longiore temporis spatio conseruare: ne per diutinam ipsius reseruationem, alteratis forsitan speciebus, reddatur minùs habilis ad sumendum: licet veritas & efficacia, semper eadem omninò remaneat, nec vlla vnquam diuturnitate, seu volubilitate temporis euanescat.] Vtique quantum est ex parte Christi, & ex vi ac efficacia verborum formæ

consecrationis,

conſecrationis, ſi ſtatus ſpecierum id ferret. Eo autem ſtatu adeò oblæſo, vt ſi panis & vinum adeſſent, ſecutura eſſet eorum corruptio, abſcedit Chriſtus, non per corruptionem ſuam, qui ſemel mortuus iam non moritur; ſed per ſimplicem deſitionem coëxiſtentiæ in tali loco, ſiue ad ſpecies, ſubducto modo eſſendi Sacramentali quo priùs Chriſtus ibi collocabatur, & deſtructa actione qua priùs ille eſſendi modus conſerebatur Chriſto, & eum ſub accidentibus conſtituebat.

Is porrò modus, Chriſtum totum cum omnibus ipſi ſubſtantialibus, & cum omnibus accidentibus connaturalibus ſtatui Sacramentali non repugnantibus, collocat ſub ſpeciebus panis & vini: alioqui Chriſtus conſtitueretur ſub ſpeciebus, monſtroſo modo. Nec inter accidentia Chriſto connaturalia repugnantia ſtatui Sacramentali, numeratur quantitas Chriſti: Ineſt enim Chriſto ſub ſpeciebus, quod abſque errore negari non poſſe, rectè ſtatuit Valentia 3. p. d. 6. q. 4. p. 1. & multis contra varia exoleta placita confirmat Palacius in 4. diſtinct. 10. diſp. 8. Quamquam verum eſt, quantitatem Chriſti ſub ſpeciebus, carere ſua extenſione ſituali; quæ eſt proprietas realiter diſtincta à quantitate; & conſequenter quantitas Chriſti ſitualiter inextenſa, ſpoliatur ſua figura, & actuali raritate ac denſitate, quæ idem ſunt cum ſituali extenſione. Neque refert quod corpus Chriſti ſit animatum, atque adeò organicum. Nam verum quidem eſt, corpus Chriſti ſub ſpeciebus eſſe organicum; ſed ad organiſationem ſufficit extenſio radicalis, conſiſtens in quantitate interna, & tali temperamento primarum qualitatum, conſentaneo partibus corporis; connotata tali ac tali partiū materiæ & quantitatis internæ multitudine. Remota autem à Chriſto ſub ſpeciebus ſua extenſione ſituali, ſubſtituitur eſt in locum eius, modus eſſendi Sacramentalis, ſpirituum proprius, vi cuius Chriſtus eſt totus ſub totis ſpeciebus (v. g. ſub tota hoſtia), ac etiam totus ſub qualibet ſpecierum parte, vt habet perpetua Eccleſiæ traditio, conſignata cap. *pars* & cap. *ſinguli* de conſecr. diſtinct. 2. Explicatiſſimè id tradunt SS. Ambroſius & Gregorius in præfatione Dominicæ quintæ poſt Epiphaniam, itemque S. Gregorius in præfatione Miſſæ Dominicæ palmarum, nec non Euſebius Gallicanus hom. 5. de Paſch. cum diſputat de manna æqualiter omnibus collato, & Eutychius apud Nicetam Choniatem, in Alexio Angelô. Et quod plus eſt, diſertè idem habet decretum Eugenij in Concilio Florentino, & Concilium Tridentinum ſeſſ. 13. cap. 3. ac rurſus can. 3. Sanè niſi res ita ſe haberet, Chriſtus per participationem Sacramenti, laceraretur, & daretur per partes ac fruſta; quod cum glorioſo eius ſtatu non congrueret.

Quod ſi totus Chriſtus eſt ſub quauis ſpecierum hoſtiæ particula, inferendum eſt, quantumuis modicum ſpecierum fragmentum quis accipiat, totum Chriſtum accipere: nec qui accipit hoſtiam maiorem, plus accipere quàm eum qui accipit minorem. In quo turpiter impedit Oſvvaldus Milſerus latè confutatus à Felice Milenſio. Viuebat Oſvvaldus anno 1384. in Tirolenſis Comitatus oppido *Seefeld*. Et cum hoſtiam grandem, qualem adhibet Sacerdos ſacrificans, ſibi porrigi ad communicandum vellet, eámque Parochus non auſus obſiſtere, porrexiſſet, hæſit hoſtia in ore communicantis; & tellus ſubtus illum diſcedere cœpit: lapideum verò altare quod manu dextera ad firmandum corpus arripuit, auaſit molle ac ceſſile, perinde ac ſi cereum aut niueum eſſet, impreſſis in lapide digitorum prehendentium notis, hodiéque durantibus. Sacerdos euentu territus, cum hoſtiam reſumpſiſſet guttis ſanguineis rubentem, animaduertit, haud aliter quàm ſi viuæ carni infixi fuiſſent dentes, Oſvvaldum erroris ſui pœnituit; ſed vxor rem geſtam edocta, deriſit, conteſtans ſe non plus narranti credere, quàm ſi nunciaret aridum caudicem, qui aderat, in vernantes roſas mox erupturum. Et hoc quidem illicò eſt factum, & cautex in roſas erupit, cum mulier in errore obſirmata, roſas temere excerpſiſſet ac proieciſſet; ſenſit illicò vltorem Deum; confeſtim multata delirio; quo agitata inter oberrandum per ſyluas, infelici morte ſubito periit, in exemplum facta incredulis ac duris corde. *Species ad Christum comparate, iuxta veteres.*

Quod dictum eſt de Chriſto toto ſub ſpeciebus, & toto ſub quibuſnis earum particulis, æquè valet pro vtriſque ſpeciebus: hoc eſt Chriſtus & ſub ſpecie panis totus reperitur, & totus ſub vini ſpecie. Non enim ſub ſpecie panis reperitur corpus duntaxat; & ſub ſpecie vini duntaxat ſanguis: ſed ſub vtralibet ſpecie, eſt totus ac integer Chriſtus: cum hoc tamen diſcrimine, quod attenta præciſè vi verborum & veritate formæ Sacramentalis, non collocatur directè ſub ſpecie panis niſi corpus; & ſub ſpecie vini, niſi ſanguis. Id enim vnum depoſceret veritas formæ, quæ eſt cauſa cur Chriſtus ſub ſpeciebus ſtatuatur. At ob naturalem connexionem quorumcunque ad Chriſtum attinentium, ſiue ſubſtantialium ſiue accidentalium, verè homini connaturalium, ſanguis Chriſti reperitur quoque ſub ſpeciebus panis, & corpus Chriſti ſub ſpeciebus vini, quæ dicitur collocatio indirecta & per concomitantiam naturalem; ob quam Chriſto homini viuo ac vero, omnia illa debentur, vbicunque aliquid eius reperitur. Inde verò præterea efficitur, rectè ſtatuere Caëtanum 3. p. q. 80. artic. 12. Bellarminum 4. de Euchar. c. 23. Alanum l. de Euchat. Sacram. c. 43. Sanctesium repetit. 6. c. 3. Suarem tom. 3. 3. p. diſp. 63. lect. 6. & paſſim recentiores perinde eſſe ad fructum; vnam duntaxat, vel vtramque ſpeciem percipere; quia ſub vtralibet eſt corpus Chriſti: quamuis ad celebrationem ſacrificij, neceſſe ſit Chriſtum ſub vtraque ſpecie conſtitui, vt peragatur immolatio, per collocationem corporis ſeorſum à ſanguine; quantum eſſet ex vi verborum, & niſi naturalis concomitantia obſtaret morti, quam inferret illa collocatio ſanguinis ſeorſum à corpore, & corporis ſolius ſeorſum à ſanguine, præciſè attenta efficacitate verborum.

Sect. I. Punct. VI.

PVNCTVM VI.

Quomodò species Sacramentales compararentur cum substantijs panis & vini; iuxta probatam, & hactenus communem doctrinam?

AD hoc quæsitum, breuiter dicendum est, substantias panis & vini, accedente consecratione abscedere; & species veluti exunias suas relinquere, succedenti sub eas Christo; in quem substantiæ illæ pereundo transeunt per veram conuersionem.

Aio panem & vinum, dando locum Christo sub eorum accidentia succedenti, perire per veram conuersionem in Christum. Neque enim licet comminisci, panem & vinum desinere subesse accidentibus suis, migrando in alium locum: quia quamuis hoc posset sufficere ad tuendam veritatem formæ, tamen perpetua traditio Ecclesiæ fert, panem & vinum, secundùm se tota transmutari, atque in corpus & sanguinem Christi conuerti: quam conuersionem, Græci vocant μεταποίησιν, siuè *transelementationem*, Latini *transsubstantiationem*. At conuersio vnius in aliud, omninò fert desitionem substantiæ quæ conuertitur. Præterquàm quod esset grande miraculum, cuius inuehendi nulla suppetit idonea ratio, si substantia panis & vini, alibi absque suis connaturalibus accidentibus conseruaretur. Itaque gratis & prorsùs absurdè, aliqui olim referente Cameracensi in 4. q. 6. *litera E.* asseruerunt, substantias panis & vini accedente consecratione ita desinere esse sub accidentibus sibi connaturalibus, vt non simpliciter desinant ac pereant; sed aliò transferantur: eo impulsi ad hoc asserendum argumento; quod nisi id admittatur, fatendum esset panis & vini substantias in consecratione annihilari, quod habebant pro magno incommodo. Et vt hoc ipsum incommodum declinaret Vvicleffus, negauit panem transsubstantiari in corpus Christi: eo quod conuersio totius substantiæ in totam substantiam, (hoc enim sonat vox *transsubstantiationis*) inferret substantiæ conuersæ annihilationem; quam ne admitteret Vvicleffus, maluit negare plenam conuersionem panis ac vini siue transsubstantiationem.

Hanc difficultatem propè inextricabilem censuit Nugnus 3. p. q. 75. artic. 3. Est tamen difficultas exigui prorsùs momenti, nec vno modo facilè expedibilis. Et in primis nihil est quod vetet admittere, in transsubstantiatione, panis ac vini substantias annihilari. Ita enim censuit Innoc. III. l. 4. de Missa c. 20. magisque eodem inclinat Scotus, vt ostendit Gregorius Ruis controu. 33. de Sacram. Deinde facilè est demonstrare, panem & vinum per transsubstantiationem non annihilari: quia propriè loquendo, quod annihilatur non conuertitur in aliud. Nam annihilatio, est desitio rei simpliciter; ita vt desitio termini à quo, non consequatur ad actionem positiuam qua terminus ad quem ponatur in rerum natura; saltémque accipiat nouum essendi modum. Atqui hæc omnia deficiunt in destinctione panis per conuersionem in corpus Christi. Itaque nihil est quod cogat admittere, panem & vinum per transsubstantiationem annihilari; quamuis pereant quoad totam substantiam. Conuertuntur enim in Christum de nouo constitutum sub accidentibus eorum: quæ conuersio in aliud, excludit annihilationem. Ita passim eum nodum expediunt Theologi in 4. d. 11. & nominatim multi quos addensauit: Cartusianus ibi.

Quandoquidem autem panis & vinum, substantialiter desinunt per conuersionem in Christum, remanentibus solis eorum speciebus; exponendum sequitur, quomodò interueniant hîc duæ mutationes connexæ, quæ peragantur sub vno tertio, communi vtrique termino: Ita enim necesse est fieri in quacunque vera conuersione, vt liquet ex conuersione naturali. V. G. ligni in ignem: in qua, vtrique termino; formæ scilicet ignis subintranti, & formæ ligni desinenti; commune est subiectum, siue materia. Necesse igitur est, vt transsubstantiatio sit vera conuersio, assignare in ea duos terminos, & tertium quippiam, quod sit vtrique termino commune. Et extrema quidem conuersionis, perspicua sunt. Nam Christus est terminus ad quem conuersionis: Terminus verò à quo, est panis ac vini substantia. Introductio termini ad quem, est vna ex binis mutationibus hîc interuenientibus, quæ est positiua. Abiectio autem termini à quo, siue panis & vini desitio, est mutatio negatiua. Medium commune vtrique termino, sunt species; siue collectio accidentium sensibilium, sub quibus præiacuit substantia panis & vini, successit autem corpus & sanguis Christi. Nec deest connexio duarum illarum mutationum: non enim se habent merè concomitanter; sed abiectio termini depulsi, fit vi introductionis termini exorientis.

Plerisque tamen, nec abs re, magna hîc ingeritur difficultas, quoad hoc postremum; hoc est, quomodò illæ duæ mutationes in hoc negotio connectantur: seu quomodò desitio substantiarum panis & vini, fiat vi inductionis Christi sub speciebus substantiarum illarum? Nam in conuersione naturali, qua lignum vbi conuertitur in ignem; idcircò binæ illæ mutationes, ligni desinentis, & ignis aduenientis, connectuntur, quia manet commune vtrique formæ subiectum; nempè ligni materia, è qua ignis, inductis consentaneis sibi dispositionibus, & depulsis iis quæ formam ligni in illa materia fouebant, extrudit consequenter formam præiacentem, & suam immittit. Et idem est de conuersione cibi in alitum, & de quauis alia naturali conuersione. At conuersio panis & vini in corpus & sanguinem Christi, nullam habet materiam vtrique tori communem; cum sit transsubstantiatio, & totius substantiæ præiacentis destructio, etiam quoad materiam. Impegit enim fœdè Durandus in 4. d. 11. q. 3. qui materiam panis, hîc superesse, commentus est, sola panis forma pereunte, in cujus vicem anima Christi succederet. Vbi ergò nexus mutationum compingentium veram conuersionem? atque adeò vbi conuersio quæ absque tali connexione non habet locum? Sanè Christus, eo inextenso modo quo collocatur sub accidentibus, non plus expellit substantiam panis, quàm faceret Angelus sub iisdem accidentibus collocatus: proindéque per seipsum, non expellit substantias panis & vini. Sed neque eas excludit ratione actionis qua ponitur sub

sub accidentibus, quia actio illa physicè spectata, nullam cum pane & vino incompossibilitatem infert, nisi ratione termini quem inducit. Et quæcunque demùm sit ea actio, vi cuius terminus ad quem, siuè Christus, sub speciebus collocatur; hoc est siuè sit adductio, siuè vnio ad species, siuè substantialis reproductio (iuxta varias de ea actione, Theologorum sententias) nihil planè proferri potest, ratione cuius, substantiæ panis & vini abscedere cogantur, vi Christi per eam actionem aduenientis? Possent enim nihilominus substantiæ illæ, subesse speciebus tanquam tertio communi. Atque ita videtur euerti funditùs, ratio conuersionis substantiæ panis & vini, in corpus & sanguinem Christi: quæ tamen conuersio, nequit salua fide negari. Nodus est non parum impeditus.

Sed dicendum est, connexionem mutationum sub speciebus, tanquam sub tertio communi, in eo fundandam esse, quod verba formæ consecrationis, à Sacerdote prolata in persona Christi, non possint non esse vera, vt est per se perspicuum. Hæc igitur verba prout vera; & positio Christi, prout ab illis verbis (saltem moraliter,) manans, extrudunt substantiam panis & vini. Si enim hæ substantiæ remanerent, verba formæ consecrationis, falsò enunciarent, contentum sub accidentibus, esse ipsummet corpus Christi. Nam potiùs significarent, substantiam naturaliter illis accidentibus subiacentem; panis scilicet ac vini substantiam; quam falsum est corpus esse aut Sanguinem Christi. Itaque non est laborandum pro assignanda incompossibilitate Physica, vel Christi, vel actionis qua Christus hic ponitur, cum substantiis panis & vini: sed sufficit moralis incompossibilitas, Christi, prout vi verborum formæ, sub his accidentibus constituti; cum substantiis naturaliter subiacentibus iisdem accidentibus. Inde enim habetur connexio mutationum constantium transsubstantiationem sub vno tertio communi, hoc est sub speciebus. Et hac ratione concidunt quæ Moneus disput. 11. Selecta cap. 10. profert contra hanc doctrinam; supponens, iuxta nos deesse connexionem inter desitionem panis & vini, ac inceptionem Christi sub tertio communi; id est, sub speciebus. At eam connexionem, satis congruè exposuimus. Nec aliter Philosophari videntur Vasquez 3. p. d. 181. cap. 12. Lessius l. 12. de diu. perfect. n. 120. & Ægidius Coninck. 3. p. q. 75. num. 159. aliique non pauci.

PVNCTVM VII.

Quomodò species panis & vini, ad Sacramentum Eucharistiæ comparentur?

SAcramentum, est artefactum quoddam morale, ex pluribus à Christo constructum ad fidei nostræ exercitationem & gratiæ communicationem. Attingendum ergò superest, quomodò, & quatenùs species panis & vini concurrant ad Sacramenti Eucharistiæ compactionem. Valdensis tract. 2. cap. 21. censuit species non esse partem huius Sacramenti. Vuiclessus è contrario, (vt VVidefordus contra primum eius articulum *in fine*, refert;) censuit, de mente Catholicorum, solas species esse totum Sacramentum Eucharistiæ: ideóque (vt supra iam retuli,) dixit primarium Ecclesiæ Romanæ Sacramentum, cum sit duntaxat accidens, ex eiusdem Ecclesiæ doctrina; esse despicatiua *stercore rationis*, quod est substantia.

Species quomodo ad Euchar. Sacram. se habeant.

Vtrumque hoc extremum, est decliuandum, admittendo, & Christum & species panis & vini, pertinere ad structuram Sacramenti, Eucharistiæ. Nam species pertinere ad compactionem huius Sacramenti, inde perspicuum est, quod sine speciebus Christus non esset sensibilis; quod tamen est de ratione Sacramenti. Annuunt Patres statim adducendi. Quod autem Christus, ad huius quoque Sacramenti compagem spectet intrinsecè ac directè, tanquam vera pars eius; affirmant Vasquez 3. p. d. 163. cap. 2. Suarez tom. 3. 3. par. dist. 42. sect. 3. Pesantius 3. par. quæst. 73. articul. 1. disput. 3. & 4. & alij quos hi adducunt. Et faoent apertè Patres, qui dicunt Sacramentum Eucharistiæ constare ex visibili elementorum specie & inuisibili Christi substantia: siue ex re terrena & cœlesti; aut ex duplici natura. Ita multi adducti à Sanctesio tepet. 2. cap. 4. & nominatim Irænæus l. 4. cap. 34. Damasc. 4. fid. cap. 14. Hesychius l. 6. in Leuit. Algerus lib. 1. cap. 1. & Lanfrancus l. contra Berengarium, adductus pro Augustino cap. *hoc est*. de consecrat. distinct. 2. Non sunt igitur audiendi, VValdensis supra cap. 2. Marsilius in 4. quæst. 6. artic. 2. Gabriel lect. 44. in Canon. *litera A*, Soto in 4. dist. 8. quæst. 1. artic. 1. Catechis. ad Parochos parte 2. cap. 4. & latè Gregorius Ruis controuers. 13. de Sacramentis, qui tantùm admittunt, Christum ad Sacramentum Eucharistiæ pertinere, vt aliquid connotatum & in obliquo, tanquam terminum illius habitudinis, quam species dicunt ad ipsum sub eis delitescentem. At propositæ Patrum locutiones, omninò ferunt, Christum pertinere ad hoc Sacramentum, vt eius partem. Confirmatur, quia Sacramentum Eucharistiæ est signum sacrum refectionis internæ saginantis animam per gratiam. Atqui refectio illa animæ, & gratiæ collatio, non cadit in species, nisi ratione Christi quem continent. Verum est, speciebus quoque communem cum Christo esse, vim moraliter causatiuam gratiæ, vt latè prosequitur Gregorius Ruis controuers. 34. de Sacrameo, & habetur ex eo quod, gratia promissa est manducantibus; quod absque speciebus nemo præstaret. Hoc igitur non inficior; sed tantùm dico, Christum esse quasi fontalem causam totius gratiæ Sacramentalis; ita vt non modò ipse gratiam coöperat, sed etiam speciebus tribuat quod eam moraliter coëfficiant. Igitur Christus speciebus opertus, est pars Sacramenti Eucharistiæ, & verè sub ea ratione est signum efficax gratiæ, & sui ipsius spectati in specie visibili: Quo pacto Laotfrancus lib. contra Berengarium interpretatur D. Augustinum, à quo Christus in Sacramento, vocatur *figura sui ipsius*. Quo eodem modo accipiendi sunt plerique Patres, similiter locuti, vt referunt Sanctesius repet. 3. cap. 4. &

Sect. I. Punct. VII.

& Alanus l. 5. cap. 32. ad 2. sunt ergo duæ huius Sacramenti partes, Christus ac species.

Ex his duabus partibus, vna se habet ad alteram sicut materia ad formam, vt benè notauit Alanus l. de Euchar. cap. 5. Nempè Christus habet se vt materia, per comparationem ad species, à quibus determinantur ad talem rationem signi. Est enim cuiuis Sacramento generice intrinsecum, vt sit signum. Arctatur autem ad determinatam rationem Sacramenti cibantis ac potantis animam, per species; per quas item solas, Christus fit sensibilis; quod est de ratione Sacramenti. Igitur quamuis entitatiuè comparando Christum ac species, Christus sit supra omnem æstimationem præcellentior; tamen in ratione Sacramenti, species habent se vt forma determinans. Ita porrò species compingunt Sacramentum per modum formæ; vt tamen, & Christus, & species substernantur alteri formæ Sacramenti simpliciter dictæ, nempè verbis consecrationis: quæ non modò sunt forma extrinseca & efficiens Eucharistiæ spectatæ in fieri, sed etiam sunt intrinseca forma eiusdem Sacramenti in facto esse; quatenùs per moralem suam perseuerantiam, intelliguntur iugiter informare species, quamdiu perstant incorruptæ; eisque conferunt determinationem continuatam, ad significandum quod continent; vt rectè attigit Aureolus in 4. dist. 8. quæst. 1. artic. 1. concl. 1. Et hac ratione, salnum manet quoad Eucharistiam quoque, pronunciatum Concilij Florentini de Sacramentorum nostrorum conflatione ex rebus ac verbis: quamuis tota efficacia reficiendi, & via significandi proximè constituens Sacramentum Eucharistiæ, Christo tantùm, ac speciebus, intrinsecè contineatur.

Ad easdem binas Sacramenti Eucharistiæ partes, refertur veneratio huic Augustissimo mysterio debita, sed diuersimodè. Nam respectu Christi contenti, est vera latria; respectu autem specierum continentium, est coadoratio latriæ, eodem modo exponenda & & defendenda, quo alibi exponitur ac defenditur coadoratio imaginis cum prototypo. Quantumcunque porrò fremant Nouatores, cultus iste, & sanctissimus est, & in Ecclesia semper viguit, vt latè prosequuntur Espencæus toto lib. 3. de Euchar. & l. 2. cap. 15. & 16. Saoctesius propè tota repet. 9. Bellarminus lib. 4. de Euchar. cap. 29. Suarez lib. 2. defens. fidei cap. 4. Socolouius oratione de hoc argumento. Coccius t. 1. lib. 6. artic. 7. & passim Hæresologi. Et quamuis non possit haberi Metaphysica certitudo quod species sint auulsæ à substantiis suis connaturalibus, & Christus adsit sub earum tegminibus; tamen sufficit certitudo moralis quod ritè peracta sit consecratio. Ac proinde (per se loquendo) cultus qui Eucharistiæ impenditur, debet carere conditione apposita; vt rectè aduersùs meticulosorum scrupulositatem monuit Caietanus 2. 2. quæst. 1. articul. 3. & Henriquez l. 8. cap. 33.

Nec plura hoc loco de speciebus Sacramentalibus & absolutè & comparatiuè spectatis. Qua in parte, perstrinxi multa paucis, quia & res alibi fusè ac diligenter discussa est: & mihi non fuit propositum, nisi parare aditum ad solidam confutationem duplicis noui erroris circa species Sacramentales; in qua confutatione identidem vagandum aliò fuisset, nisi hîc sub vnum obtutum vniuersa specierum Sacramentalium tractatio, iuxta antiquam & probatam Theologiam, paucis fuisset comprehensa. Quare his fundamentis breuiter, sed solidè præiactis, ad nouitatum discussionem, cui hanc lucubrationem addici placuit, est deueniendum.

SECTIO II.

Discussio Nouitatis, de nudis specierum spectris, in Eucharistiæ Sacramento.

QVodè duabus circa species Sacramentales nouitatibus, prior emerserit quæ species obiectiuè sumptas spectris accenset; priore loco est in eam inquirendum. Nouitatem voco, quia quamuis aliqui apud Algerum l. 1. cap. 7. tale quippiam confinxerunt, tamen (vt infra dicam p. 5.) nonnulla intercessit differentia inter hanc & illam exercitationem. Præterquàm quod nouum videri potest, figmentum quod Algeri ætate, ante quingentos annos enatum, atque statim prostratum, & iosofsum, post tantorum denique annorum decursum redit io auras superas, ante circiter quadriennium, labore Iosephi Balli in Opere cui titulus, *Ænigma dissolutum.* Eius placita Ioannes Baptista Chianetta, Doctor Theologus Panormitanus, asserenda & aduersus impugnatores defendenda suscepit, in Opere sic inscripto; *Trutina, qua ænigma dissolutum Iosephi Balli, de modo existendi Christi Domini sub speciebus panis & vini, ad æquissimum examen expenditur.* Huic personæ, (& personam sciens dico,) quatuordecim Doctores Siculi sunt suffragati & inter eos F. Ioannes Vincentius Candia siue Candidus Ord. Prædicatorum. Asserit eandem sententiam ex sua mente F. Emmanuel Maignan Ord. Minimorum, in Philosophia Natur. c. 2. prop. 3. à num. 31. & in appendice, præfixa Philosophiæ ratiocinij. Referam primò quid nouo hoc placito contineatur: Tum contra illud, & ratione & authoritate certabo, omniáque eius fundamenta disiiciam.

PVNCTVM I.

Noua de spectro Eucharistico opinatio, typo exposita, & autoritatis ac rationis suffragio communita.

NOn potest meliùs exponi quid hæc nouitas ferat quàm ex scriptis verbis Autoris qui eam fabricauit, prout referuntur in fronte Trutinæ. Sic habent. [Species panis, (& idem dico de specie vini,) quæ manere dicitur post consecrationem, non significat quantitatem, colorem, cæteráque huiusmodi accidentia panis; quasi hæc accidentia quæ existebant ante consecrationem, eadem post illam remaneant in rerum natura. Hæc enim omnia vi consecrationis deperduntur

deperduntur ſimul cum ipſa ſubſtantia panis cui ſuccedit corpus Chriſti: ſed verè & propriè ſignificat realem imaginem, ſeu realem apparentiam panis ſecundùm eſſe ſenſibile, procedentem effectiuè à Chriſto Domino vt gerente vicem panis, modificando ſpecies intentionales, quæ antea emittebantur à quantitate, colore, reliquiſque accidentibus panis.] Hanc opinationem amplexatus primò eſt Bailus, quod inter varios modos explicandæ conuerſionis panis ac vini in corpus & Sanguinem Domini, iſte videretur ei, reddere myſterium Euchariſtiæ pianſibilius, ac creditu facilius, præſertim infidelibus. Vitat enim miraculorum multiplicitatem, & myſterij arduitatem temperat; nec niſi ea admittit quæ videntur conducere ad ſaluanda fidei dogmata.

Poſt Ballum, Autor Trutinæ, aggreſſus hanc Balli doctrinam excutere; eum diligentem (vt ait,) diſcuſſionem adhibuiſſet, concluſit eam nulli Cenſuræ Theologiæ patere, quippe ab omni errore immunem, & probabili ratione ſuſtentabilem, ac quæ redoleat pietatem. Et in calce operis, ſtatuit, non modò hanc doctrinam non eſſe impoſſibilem, ſed etiam niti fundamentis haudquaquam debilibus; imò quæ nonnulli æſtiment ſolidiora iis quæ pro communi doctrina paſſim proferuntur. Quod autem hæc doctrina tametſi noua, nulli cenſuræ Theologicæ iure pateat, probat Autor Trutinæ, depellendo ab ea omnes notas cenſorias. Neque enim videtur dicenda hæretica, aut erronea, aut temeraria. Id quod idem Autor diffusè confirmat, latè ſtabilitis notionibus notarum terrarum, quæ improbatæ cuipiam doctrinæ inuri poſſunt. Breuiculum prolixæ diſputationis ab eo in hanc rem ſtructæ, dabo puncto 7. Subtexit deinde auctoritatem SS. Patrum, qui ſæpè docent, ſenſus in hoc myſterio falli. At non fallerentur, ſi remanerent realia panis & vini accidentia. Neque enim aberrarent circa proprium ſenſibile, quale hîc eis obuerſaretur. Errare tamen, docent Cyrillus Hieroſol. catech. 4. Myſtagog. S. Ambroſius l. de initian. cap. 9. Theodoretus dialo. 1. & Euſebius Gallicanus homil. 5. de Paſch. Vt igitur error ſenſuum habeat locum circa Euchariſtiam, neceſſe eſt abeſſe vera panis & vini accidentia, quæ ſunt legitima ſenſuum obiecta; & cum in ea feruntur non aliud percipiunt, quàm quod reuera debent percipere; atque adeò non errant, ſed verè dicentur falli, ſi iuxta hanc nouam opinationem, vel conſeruentur ſpecies accidentium panis & vini, ſimul cum his ſubſtantiis deſtructorum, vel ſpecies accidentium Chriſti ab ipſo Chriſti corpore ac ſanguine emiſſæ, ita modificentur, vt non ipſa Chriſti natiua accidentia à quibus profluunt, ſed panis & vini accidentia, licet deſtructa, repræſentent; quod quomodò poſſit fieri dicetur puncto 5. Hinc ergo perſpicuum eſſe poteſt, quomodò error contingat in ſenſibus circa Euchariſtiam, iuxta communem Patrum aſſertionem. Et facile etiam eſt ex hac opinatione, aſtruere quod Patres dicunt, Chriſtum hîc tangi, & videri, & comedi. Ita deſertè Chryſoſtomus hom. 83. in Matthæum, & hom. 24. in 1. Cor. Cyrillus Hieroſol. catech. 4. Myſtagog. & Concilium Romanum ſub Nicolao I. vt habetur cap. *Ego Berengarius* de conſecr. diſtinct. 2. quod Concilium, explicatiſſimè tradit, non ſolum Sacramentum, ſed etiam verum Chriſti corpus ſenſualiter & in veritate tractari, frangi, & atteri fidelium dentibus: Et ad profitendam ſub his vocibus Catholicam veritatem, adegit Berengarium. Locutiones autem Hæretico ad profitendum dogma Catholicum propoſitæ, non poſſunt argui improprietatis; Et tamen iuxta communiorem doctrinam, ægrè ſubſiſtunt; iuxta nouam verò opinationem, videntur expeditiſſima.

Noua ſententia de ſpeciebus, præſtigioſis, & quæ pro ea.

Commoda porrò nouæ huius opinationis, occurrunt, & non pauca, & magna. Ac primùm liquet eam admodùm commodare pietati. Nam longè teneriùs fouetur ſenſus pietatis, cum exiſtimatur ipſemet Chriſtus immediatè contingi; & corporibus noſtris per ſeipſum abſque interiectis accidentium opetimentis applicari; quàm cum cenſetur contrectari tantùm per interpoſita panis & vini accidentia, vt habet communis ſententia. Commodat item noua opinatio, molliendæ infidelium obfirmationi; cum tollat miraculum valdè arduum realis permanentiæ accidentium panis & vini abſque ſubiecto; quam permanentiam, nullus vnquam Philoſophus, ex puro lumine naturæ cognouerit. Iuxta eandem quoque opinationem, non eſt laborandum pro modo perſeitatis accidentium, & illiuſmodi ſubiecto. Neque item ſatagendum eſt, vt intelligatur, quomodò accidentia quæ priùs ſubſtantiæ inhærebant, migrarint de ſubiecto in ſubiectum, per miraculum omninò inſolitum, inhærendo deinceps quantitati: aut quomodò Chriſtus vniatur accidentibus panis ac vini, & ab iiſdem trahatur: vel quomodò accidentia quæ non ſunt Chriſti, ſed panis & vini, adorentur vno ſupremo cultu cum Chriſto: quæ iuxta Autorem Trutinæ parte 2. §. 5. videtur *inextricabilis difficultas*. Euaneſcit autem in noua opinione, quia iuxta eam, ſolos Chriſtus adoratur; ſicut ſolus dat gratiam percipientibus hoc Sacramentum. Commodat prætetea hæc doctrina, vt intelligatur, veriſſimè dici, hoc quod proponitur, eſſe corpus Chriſti ac ſanguinem; quod communis doctrina non tuetur, niſi recurrendo ad tropos & locutiones figuratas. Tandem maximoperè commodat eadem noua doctrina, vt conſulatur honori Chriſti, cuius corpus longè digniùs & honorificentiùs habetur, ſi ſtatuatur exſolutum vinculatione ad accidentia, quàm ſi illis alligetur, vt fit iuxta communem ſententiam: quæ item fateri adigitur, Chriſtum accidentia quæ ſemel aſſumpſerit, & corpori ſuo arctiſſimè copulauerit, poſtmodùm dimittere; eáque fœde proterenda & abiicienda ſinere. Certum enim eſt, quantitates hoſtiarum & vini conſecrati, quæ ab omni æuo Chriſtiano fuerunt corpori & ſanguini Domini colligatæ; ſi aggregarentur, exereturas eſſe in magnam omninò molem. Et hæ tam multæ quantitates, variis omninò locis indecoris diſperſæ iacent, iuxta communem ſententiam: quibus omnibus incommodis liberatur noua opinio. Eſt autem prudentis Theologi,

Sect. II. Punct. II. Theologi, mysteria fidei quàm paucioribus potest difficultatibus grauare. Cum enim per per se iam sint satis ardua, permagni interest non onerari superfluis & vltrò ascitis difficultatibus, quibus reddantur captu operosiora; faciliúsque auertant infideles. Itaque vel ob hanc vnam causam, noua hæc doctrina ferax tot commodorum, & recidens tot incommoda implexitatum, communi sententiæ comitantium, videtur aut amplectenda, aut à quauis nota, immunis dimittenda.

PVNCTVM II.

Communis doctrina de veris panis & vini accidentibus, destructis residuis, auctoritate stabilitur.

Nouitas proposita, est omninò reiicienda. Hoc vt solidè ac distinctè præstetur, duco initium ab assertione perseuerantiæ accidentium panis & vini, post has substantias destructas. Firmabo autem primò hanc veritatem autoritate, tum vrgebo rationem.

Argumentor igitur inprimis, autoritate Concilij Constantiensis quod damnauit errores VVicleffi, inter quos iste recensetur secundo loco. *Non manet in Eucharistia accidens sine subiecto.* Verba ipsius VVicleffi en errore fordentia, sic referuntur à VValdensi t.2. cap. 81. ex illius impij l. de Apostas. c. 16. [In duobus stat nostra variatio in ista materia: primò in propositione affirmatina, qua dicitur, quod accidens est sine subiecto. Secundò in propositione negatiua qua dicitur quod non remanet substantia panis & vini post consecrationem.] Alia pleraque eiusdem spurciloqui VVicleffi expressissima loca in hanc rem ex Ioanne Przibran Hussita, acerrimo VVicleffi impugnatore descripsit Cochlæus l.2. histor. Hussitarum *pag. mihi* 90. Et præter cætera ex l. de Apostasia c.5. adducit hæc verba. [Sæpè dixi quòd nec Deus, nec homo, potest facere accidens sine subiecto.] Et l. de blasphemia c.2. [Indubiè sunt omnes hæretici, qui pertinaciter defendunt, in Sacramento altaris, accidens esse sine subiecto. Reuera nec Prophetæ Baal, nec Sacerdotes Beli fuerunt magis hæretici Idololatræ, quàm sunt ponentes accidentia sine subiecto.] Et libro 4. Trialogi c.6. [Inter omnes hæreses quæ vnquam pullulauerunt in Ecclesia sancta Dei, non fuit nefandior quàm hæresis, ponens accidens sine subiecto, esse hoc Venerabile Sacramentum. Tactum & gustum, ista hæresis confunderet sine causa; Foret enim Antichristianum Sacramentum quod ista faceret. Et inter omnes infidelitates quæ vnquam creuerunt in Ecclesia Dei sancta, ista subtilius & profundius demergit homines in voragines errorum de fide, & plus facit apostatare ab Abbate Domino nostro IESV Christo.] Et serm. in illud *quis vestrum habet amicum.* [Quando fidelis communicandus postular Eucharistiam quæ est panis supersubstantialis, porrigit sibi vt falsè fingit, peius quàm lapidem, accidens sine subiecto, & peius quàm serpentem, vel venenum aliquod assignandum. Sed laus sit Deo, quod hæreticus iste non potest mutare naturas sicut verbaliter falsè fingit.] Hæc & alia reliquo libro frequenter ex VVicleffo adducit Cochlæus, aduersus permanentiam accidentium absque subiecto in Eucharistia; pro qua hæresi damnatum primò VVicleffum in Romano Concilio sub Ioanne XXIII. & iterata damnatione confixum Constantiæ, memorat.

Ex tanta verò concitatione VVicleffi aduersus accidentia in Eucharistia absque subiecto, & intorta idcirco damnatione in eum, liquere potest, absurdè Ioannem Præpositum 3.p.q.77. art.2. dub. 1. n.5. tentasse damnationem VVicleffi quoad hoc negotium, editam in Concilio Constantiensi, arctare ad perseuerantiam substantiarum panis & vini. Manifestè enim VVicleffus, ob hæc omnia quæ ex eo retuli, damnatus à Concilio, & permanentiam substantiarum panis & vini asseruit, & accidentium in iisdem substantiis inhæsionem, negata eorum independentia à subiecto: Eámque reprobam doctrinam, Concilium seorsim ac distinctè damnauit; ac proinde non illum duntaxat articulum reiecit, quo VVicleffus asserebat remanere panis & vini substantias, sed etiam alterum quo negauit accidentium panis & vini independentiam à subiecto. Quæ secundi articuli damnatio, vt rectè habeat, non est necesse vt omnia panis & vini accidentia fiant per se immediatè quod multi Catholici diffitentur, vt sect. 1. vidimus: sed sufficit vt fiant à subiecto substantiali independentia, per suum proximum & immediatum subiectum; hoc est per quantitatem, quæ verè statuitur per se, & à subiecto independens. Idque negans VVicleffus, instè confixus est. Et verò eius gregales eò dementiæ insaniæ, vt quod in appendice ad sessionem 15. eiusdem Concilij annotatur, permanentiam accidentis (etiam solius quantitatis,) absque subiecto, notarent *hæreses atque dementia.* Ipséque VVicleffus Romano Pontifici & Catholicis, exprobraret, quod separabilitatem accidentis à substantia, hausissent à Porphyrio & Aristotele, non à doctrina Euangelica, vt recitat Nicolaus Harpsfeldius in historia VVicleffiana c. 1. vers. *& quia.* Igitur Concilium Constantiense hos VVicleffi errores configens, non tantùm damnauit permanentiam substantialem panis & vini post consecrationem, sed etiam perseuerantiam accidentium panis & vini in suo subiecto substantiali: atque eorum accidentium saltem vnum, cui probabilius est cætera inhærere tanquam subiecto proximo, (hoc est quantitatem,) per se esse voluit; & per illam, tanquam maximè ferientem sensum, cætera accidentia, similiter per se stantia, pronunciauit.

Præiuerat Concilio Constantiensi, Concilium Lateranense sub Innocentio III. Addendum c *firmiter* de summa Trinit. & fide Cathol. quod definiuit, in Eucharistia destructis per consecrationem substantiis panis & vini, remanere duntaxat illarum species: id quod etiam postea declarauit Concilium Tridentinum sess. 13. cap. & can. 3. Expendatur verbum illud Concilij, definientis perire substantias panis & vini, solis speciebus *remanentibus.* Si enim euanuerunt substantiæ, necesse igitur est, vt quod postea relinquitur, fuerit verum earum accidens, quod in substantiis præiacuerit; alioqui non diceretur *remanere*: non enim remanet, quod non præfuit.

Hoc

Hoc argumentum declinare ſe putant Aduerſarij, dicendo, nomen *ſpecierum* non ſonare in Concilijs accidentia realia è pane & vino deſtructis reſidua; ſed ſonare repræſentationem obiectiuam accidentium panis & vini; cauſatam vel à ſpeciebus ipſius Chriſti modificatis, vel à ſpeciebus intentionalibus illorum accidentium, conſeruatis poſt deſtructa ſimul cum ſubſtantiis, accidentia. Ideó quo notant, prudenter Concilia abſtinuiſſe nomine *accidentium*, cum non dicant *remanere accidentia panis & vini*; ſed tantùm dicant, *remanere ſolas ſpecies*: quæ verba optimè exprimunt exhibitionem accidentium per ſpecies eorum conſeruatas, vel per alias ſpecies impreſſis quibus accidentia repræſententur, perinde ac ſi ſupereſſent reipſa.

Hæc tamen definitionum Conciliarium declinatio, eſt manifeſtè inanis. Nam quod dicitur, Concilia abſtinere voce *accidentium*, eſt apertè falſum, vt liquet ex Concilio Conſtanienſi, damnante VVicleffi errorem, de accidentibus panis & vini non manentibus extra eas ſubſtantias. Concilium quoque Colonienſe parte 7. cap. 15. docens tantumdem ſubſtantiæ Chriſti accipere laïcos ſub vna ſpecie, quantum Sacerdotes ſub duabus ſpeciebus, ſubdit hanc rationem [Quid enim panis vinique ſpecies, aliud ſunt poſt conſecrationem, quàm ſpecies Sacramentales, & accidentia ſine ſubiecto?] Mirabile verò eſt, omnes hactenùs Doctores, & cum eis Paſtores, & plebem fidelem vniuerſam, nomine *ſpecierum Sacramentalium* intellexiſſe vera & realia accidentia de quibus rectè affirmari poſſit quod ex pane & vino remaneant: ignoraſſe autem quod ante hoc trinoctium iactari cœpit; nomine ſcilicet ſpecierum intelligi *ſpectra* vel formas ſenſibus impreſſas cauſantes expreſſionem & repræſentationem rerum deſtructarum, perinde ac ſi reipſa ſupereſſent. Verum eſt, Concilia & Patres, frequentiùs adhibere nomen *ſpecierum* quam *accidentium*. Hoc tamen alio ſpectat quàm ad inuehenda inania accidentium ſpectra. Conſultò igitur Concilia & Patres potiùs vtuntur nomine *ſpecierum*, quàm *accidentium*, quia dubium eſt an omnia panis & vini accidentia permaneant. Et vt ſupra vidimus, veriſimilius eſt ea duntaxat remanere quæ ad externam panis & vini formam ſenſibilem pertinent; quia talium duntaxat accidentium perſeuerantia condocit ad fidei noſtræ exercitium, & myſterij occultationem. Ne ergò cui in mentem veniret, præter ſenſibilia panis & vini accidentia, alia quoque, ſi quæ ſunt, permanere; ídque certum æque eſſe, ac certum eſt manere accidentia pertinentia ad externam ſpeciẽ panis & vini; meritò viſum eſt conſultius, vſurpare frequentiùs vocem *ſpecierum*, & parciùs vocem *accidentium*. Præterquàm quod vox *accidentis*, propriè & in rigore accepta, ſignificat id quod actu accidit, & actu inhæret alteri, vt notat Scotus in 4. diſp. 12. quæſt. 1. Vnde apud pleróſque, notio illius vocis ægrè auellitur à conjunctione actuali cum ſubjecto ſubſtantiali, quæ in hoc myſterio non habet locum; & apud non paucus dubium eſt, an habeat locum quoad ſubjectum accidentale: cum velint non ſolùm quantitatem per ſe ſtatui, ſed etiam qualitates panis & vini remanentes poſt conſecrationem. Itaque vt ſubtraheretur improuidis occaſio impingendi, & exiſtimandi, accidentia panis & vini, vel Chriſto, vel aëri, vel alicui alteri ſubjecto actualiter accidere & inhærere, conſultius videri potuit, parcius adhibere vocem *accidentium*: quamuis non prorsùs prætерita ſit ea vox, etiam in Concilijs. Et certum eſt, apud rectè intelligentes nihil eſſe cur ea vox deuitetur in hoc myſterio. Quare abſurdè omninò, ex eo quod accidentia remanentia dicantur *ſpecies*, detorquetur eius vocis notio ad ſpectra ſpeciebus intentionalibus repræſentata abſque reali fundamento ex parte objecti.

Species eſſe vera accidentia, autoritate probatur.

Autoritati Conciliorum, adjungendum eſt ſuffragium grauiſſimi atque doctiſſimi Pontificis Innocentij Tertij, inſertum corpori iuris c. cum *Marthæ* de Celebr. Miſſarum § *Quæſiuiſti*, vbi reſpondens Lugdunenſi Archiepiſcopo, circa aquæ vino commiſtæ conuerſionem in Chriſti ſanguinem, ſic habet. [Poteſt dici, quod aqua non tranſit in ſanguinem; ſed remanet, prioris vini accidentibus circumfuſa; ita quod vini ſaporem aſſumit. Quod inde conuincitur, quia ſi poſt calicis conſecrationem aliud vinum mittatur in calicem illud quidem non tranſit in ſanguinem, nec ſanguini commiſcetur, ſed accidentibus prioris vini commixtum, corpori quod ſub eis latet, vndíque circumfunditur; non madidans circumfuſum. Ipſa tamen accidentia, vinum appoſitum videntur afficere; quia ſi aqua fuerit appoſita, vini ſaporem aſſumit. Contingit igitur accidentia mutare ſubjectum: ſicut & ſubjectum contingit accidentia permutare. Cedit quippè natura miraculo, & virtus ſupra conſuetudinem operatur.]

Adducit quidem eo loco Innocentius varias opiniones circa dubium quod proponebatur; tamen quod aſſumit de permanentia accidentium panis & vini, non aſſumit vt aliquid opinabile, ſed vt planè certum. Atque ita non relinquit locum ambigendi, an agnouerit, accidentia panis & vini, poſtquam ſubſtantiæ iſtæ deſtructæ fuerint, ſupereſſe. Idipſum, vt Doctor priuatus explicatiſſimè tradit l. 4. de myſter. cap. 9. verbis illis. [Ante conſecrationem, accidens eſt in ſubiecto; quoniam exiſtit in alio: ſed poſt conſecrationem, accidens eſt ſine ſubjecto, quia exiſtit per ſe. Tranſit enim ſubſtantia, & remanent accidentia.] Quid clarius in rem præſentem?

Sancti Auguſtini in rem noſtram ſuffragium, habetur conſignatum in Proſperi florilegio, è quo Algerus l. 1. cap. 7. illud ſic refert, addita ſua expenſione. [D. Auguſtinus in libro ſententiarum Proſperi. Nos autem in ſpecie panis & vini quàm videmus, res inuiſibiles, id eſt Chriſti carnem & ſanguinem, honoramus: nec ſimiliter pendimus has duas ſpecies, quemadmodùm ante conſecrationem pendebamus; cum fideliter fateamur, ante conſecrationem eſſe panem & vinum, quod natura formauit; poſt

Sect. II. Punct. II.

conſecrationem verò, carnem Chriſti & ſanguinem, quod benedictio conſecrauit.] Sic Auguſtinus in Proſperi florilegio, allegatus item à Gratiano: quamuis nunc, is locus, in Proſperi ſententijs non compareat. Addit Algerus. [Quod quamuis dicat, ideò nequis putet pro remanente elementorum viſibili ſpecie, ipſorum etiam ſubſtantiam quæ iam corpus Chriſti facta eſt, remanſiſſe; euidenter tamen aſtruit, ante & poſt conſecrationem, eaſdem eſſe ſpecies: quas propter ſubſtantiæ mutationem, ante & poſt, non ſimiliter ſe dicit pendere.]

Sanctus Ambroſius æquè aſtipulatur, vt idem Algerus inferiùs his verbis tradit. [Sacrificium Eccleſiæ, reuera veritatem & naturam in ſe continet, earum rerum, ex quibus conficitur: quia verè & naturaliter continet, elementorum eandem, quæ fuerat ſpeciem. Alioquin quomodò verum erit quod de elementis Sacramentalibus Ambroſius dicit, *vt ſint quæ erant, & in aliud commutentur*, niſi de eis in Sacramento, & aliquid reſeruetur vt ſit quod fuerat; & aliquid mutetur, vt melius fiat?] Præclarè eundem Sancti Ambroſij locum librat in hanc rem Algerus, citati ſeptimi capitis initio. [Reuera (inquit) ne ſuis & cæterorum Sanctorum authoritatibus contradicat, ita neceſſariò eſt exponendum. Quicquid enim mutatur in aliud, in aliquo deſinit eſſe quod fuerat: ſiue ſubſtantialiter, ſiue accidentaliter. Sed in pane & vino cùm in corpus Chriſti mutantur, accidentia eſſe non deſinunt, ſed omnia remanent: ergo panis & vini ſubſtantia eſſe deſinit. Quia igitur ſanè expoſitum eſt, vt ſint quæ erant ſecundum viſibilem ſpeciem remanentem, & mutentur ſecundum interiorem eſſentiam ineffabiliter: vt & inuiſibili Sacramento vera probetur elementorum ſpecies eſſe quæ fuerat, & interios ſubſtantia eorũ mutari in melius quod prius non fuerat.]

Sanctus Anſelmus Tract. de corporis & ſanguinis Domini multa habet in rem noſtram. Sed illud præclarè cap. 1. ait, in Sacramento Euchariſtiæ eſſe ſubſtantiam Dominici corporis, ſed abſque viſibili ſpecie ſua: & è contrario, eſſe viſibilem ſpeciem panis, abſque eius ſubſtantia. Addit cap. 6. manere in hoc Sacramento, quædam accidentia panis quæ ſubſiſtunt ſine ſubjecto; quia licet adſint corpori Chriſti, non tamen illi inſunt. Et hæc accidentia remanentia, ait eſſe illam quæ dicitur ſpecies panis & vini, conſpicua atque viſibilis.

Lantfrancum Sanctus Anſelmus agnouit Magiſtrum. In libro contra Berengarium, diſertè tradit panem & vinum conuerti in ſubſtantiam corporis & ſanguinis Chriſti, [reſeruatis ipſarum rerum, (panis & vini,) ſpeciebus, & quibuſdam alijs qualitatibus.] Vbi per *ſpecies* intelligit ſolum ſenſibile viſus, commune & proprium, eo quod huiuſmodi ſenſibile, maximè ſpectetur, hoc eſt in conſpectum ſe det; vnde videtur petitum nomen *ſpeciei*, pro externa rei apparentia. Et quod ſpecies ex parte agnoſcit eſſe qualitates, æquè ac cætera accidentia quantitati inexiſtentia, manifeſtiſſimè à nobis facit. Neque enim ſpectra ſunt, aut dicuntur qualitates.

Algerus & Guitmundus, Socij Lantfranci fuere, in exagitando Berengario. Hæc enim eſt trias illa bellatorum Berengarij profligatione illuſtrium, de qua Petrus Cluniacenſis ſcribens contra Petrobuſianos *initio*, nonnihil domeſticæ gloriæ indulgens, ita loquitur, vt velit delatam Algero palmam. Lantfrancus enim iuxta Petrum, ſcripſit de Euchariſtia *benè, plenè, perfectè*. Guitmundus *meliùs, pleniùs, perfectiùs*. Algerus *optimè, pleniſſimè, perfectiſſimè*. Hic igitur Algerus l. 1. illius operis, toto cap. 7. nouitatem quam inſectamur, tunc à neſcio quo ex parte inuectam, refellit accuratè, vt infra puncto 4. patefaciam, expendens eius rationes. Guitmundus quoque, aperriſſimè conſentit varijs locis, ac nominatim l. 2. agens de combuſtione hoſtiæ conſecratæ; quam comburi ait quoad accidentia panis & vini quæ retinet; prorsùs inter flammas illæſo Chriſti corpore. Similiter l. 3. refellens impanationem inde ab aliquibus inuectam, vt caro Chriſti comedi poſſet; reſpondet, ad hoc ſufficere panis & vini accidentia; quæ ſola in externos ſenſus incurrunt, & tollendo horrori ex comeſtione carnis cruentæ, ſat eſſe poſſunt. Explicatiſſimè autem ac voce *accidentium* in actu ſignato adhibita, confirmat, quæ in Sacramento cernuntur, eſſe veras accidentales panis & vini exuuias, hia ſubſtantijs deſtructis ſuperſtites.

Fruſtra ſcholaſticos attexerem, cum eos ad vnum omnes, conſentire hac in parte, & per ſpecies Sacramentales intelligere accidentia è pane & vino deſtructis reſidua, aduerſarij quoque fateantur. Eſt autem hæc eorum conſenſio, potentiſſimum in rem noſtram argumentum. Ferè enim Antiſtites, quorum eſt fidelem plebem paſcere verbo doctrinæ, inhærent ſenſui Doctorum, quos vel à Concilijs habent, vel in libris conſulunt. Atque adeò plebs, quæ Epiſcoporum ſuorum dictis eſt audiens, cum Epiſcopis erraret, ſi omnes ad vnum Theologi, vnanimi conſenſu aliquid amplectentes, aberrarent à vero. Quod tamen aliqui hinc colligunt, vnanimem conſenſum Scholaſticorum, facere rem de fide, alibi eſt diſcutiendum, nec hoc loco à me ſumitur. Itaque cum planè omnes ſcholaſtici, per ſpecies Sacramentales intellexerint vera accidentia quæ in pane & vino præfuerant, duce Magiſtro in 4. d. 12. & S. Thomas 3. p. q. 77. ac in Officio corporis Chriſti præſertim in lectionibus ſecundi Nocturni: magna omninò confirmatio veritatis pro qua ſatagimus, inde ſubminiſtratur. Accedit hic meritò referenda autoritas Catechiſmi Romani. Illius enim Autores non traſcendere autoritate gradum autoritatis Scholaſticorum, benè notat Vaſquez 3. parte d. 198. c. 3. & Gaſpar Hurtado diſp. 3. de Euchariſt. difficult. 6. ſcio aliquos plus Autoribus Catechiſmi deferre; tanquã is catechiſmus ſit mera doctrina Romanæ Eccleſiæ, vt putant præferri titulo *Catechiſmi Romani*. Sed hallucinantur. Neque enim omnia volumina quæ denominantur *Romana*, cenſenda ſunt continere doctrinam Romanæ Eccleſiæ: Alioqui quod dicitur *Onomaſticon Romanum*, contineret Eccleſiæ Romanæ doctrinam; eſſétq; irrepudiabile. Eo igitur Catechiſmo parte ſecund. cap. 4. tanquam ex perpetuo conſtantíq; Eccleſiæ ſenſu, proponitur communiſſa

sententia, cui inhæremus, de accidentibus realibus panis ac vini, in hoc Sacramento superstitibus.

PVNCTVM III.

Rationes solidæ pro reali perseuerantia accidentium panis ac vini, & vera notione specierum Sacramentalium hactenùs proposita.

QVæ subijciendæ sequuntur probationes ex ratione, petendæ sunt, partim ex generica ratione Sacramenti; partim ex propria & speciali ratione Eucharistiæ; partim denique ex ijs quæ isti Sacramento contingunt, tam in vsu eius legitimo, quàm extra ipsum. Attingamus omnia ista perpaucis.

Ex generali ratione Sacramenti, argumentari possumus; quia de ratione Sacramenti nouæ legis, est, vt sit signum visibile. Nam vt D. Chrysostomus homil. 83. in Matth. & D. Augustinus non semel, egregiè sunt ratiocinati; Sacramenta cum fiot tesseræ colligandis fidelibus in vnum cœtum sensibilem & coninnctionis eorum veluti coagula; non potuerunt non institui corporea ac sensibilia. Et ita videmus à Christo obseruatum, in omnium nostrorum Sacramentorum institutione. Sicut ergò Eucharistia est verum Sacramentum nouæ legis; ita debet esse aliquid verè sensibile. Iuxta nouitatem autem, cui expendendæ insistimus, Sacramentum Eucharistiæ non esset sensibile. Nam hoc Sacramentum, vt supra monstrauimus, integratur ex corpore Christi & ex speciebus. Corpus autem Christi, habet se in hoc negotio ad modum spiritus, atque adeò non est sensibile; extra grande miraculum quo sensus corporei sustollantur ad perceptionem accidentium sensibilium Christo inexistentium in tali statu constitutorum. Si tamen etiam miraculo, sensus potest eò vsque sustolli. Nam inter Theologos anceps quæstio est, an saltem vi diuina, corpus Christi in Eucharistia possit oculis alijsve corporeis sensibus attingi. Et qui concedunt, vi diuina oculum aliúmve sensum ad eam notitiam sustolli posse, negant vlli sensui id posse obtingere absque diuina eleuatione supra naturam. Igitur suaptè natura corpus Christi prout est in Eucharistia, non est quid sensibile. Sed neque Sacramentum Eucharistiæ, dici verè sensibile, prout constat speciebus Sacramentalibus objectiuè sumptis. Sic enim Eucharistia, iuxta hanc nouitatem, non est nisi spectrum præstigiosum, deludens sensum imagine falsa: Et quidem tali falsa imagine; vt falsitas in quam vnus sensus circa species incurreret, non posset alio sensu corrigi, sicut contingit delusionem visus conspicientis in aqua remum fractum, corrigi posse per alium sensum. At hîc nulla talis correctio & delusionis abactio sperari potest; cum iuxta doctrinam quam agitamus, omnibus æque sensibus imponatur in hoc mysterio. Periclitatur ergò incolumitas Sacramenti Eucharistiæ iuxta hanc nouam doctrinam; cum non apparear quomodò retineri possit vera eius sensibilitas, quæ ad verum Sacramentum essentialiter exigitur. Nemo sanè, ferret eum, qui diceret baptismum conferri posse adhibita aqua quæ non esset verè aqua; sed tantùm appareret aqua per Satanæ præstigias. Et similiter nemo admiserit, consecrari posse aliam materiam quàm verum panem, & vinum; etiamsi per præstigias, vel per artificium humanum appareret panis & vinum. Cuiusmodi falsa specie tenùs, panis in conuiuijs quæ Diabolus Magis, ac Sagis apparauerat, plerúmque illatus legitur. Et idem est de falsa vini imagine propinata. Aliquando item, Sanniones quosdam risum captasse ex impostura facta sensibus alienis, exhibitione materiæ prorsùs extraneæ pro pane & vino, compertum est. Sicut ergò talem vel præstigiosam vel commentitiam materiam, quantumuis falsa imagine panis aut vini imponentem externo sensui, nemo admitteret consecrari posse, aut sufficere ad conficiendum Sacramentum; ita explodenda est nouitia Theologia, affirmans partem integrantem Sacramenti Eucharistiæ, esse spectrum & imaginem vanam, sensibus imponentem, absque vera & reali sensibilitate, ad verum Sacramentum necessaria. Sanctus Ambrosius hoc falsiloquium præstigiosum, confodit ea præclara sententia quam refert Magister in 4. d. 12. p. 1. §. *soles etiam*, argumentans contra eos qui dicebant, hostiam in Missa non frangi reipsa, sed videri frangi. [Nihil falsi putandum est in sacrificio veritatis; vel sicut fit in Magorum præstigijs, vbi delusione quadam falluntur oculi, vt videant esse quod non est.] Itaque Aduersarij benè refelluntur ex generali ratione Sacramenti. *Rationes pro eadem vera sententia.*

Iam specialis ratio Sacramenti Eucharistiæ, suppeditat in hanc rem argumentum optimum; quia hoc Sacramentum ex sua speciali ratione est cibus, iuxta illud Christi ioan. 6. *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus:* quod verè asseritur, non modò quia hoc Sacramentum interiùs reficit ac rigat animam, quod corpori præstant cibus ac potus; sed etiam quia hoc Sacramentum conficitur sub externa specie reali cibi & potus; ad exprimendum significandum effectum inuisibilem & internum, quem hoc Sacramentum confert homini, vt Toletus Ioan. 6. ad prædicta verba insinuat. Itaque in illo verè cibo & verè potu, consignificantur species accidentariæ residuæ, sub quibus caro & sanguis Christi percipiuntur. Hæc autem Christi institutio, vana (quod absit,) redderetur, & verba Christi asserentis Eucharistiam esse modo prædicto *verè cibum* & *verè potum*, destituerentur veritate. Non enim esset verè cibus, ac verè potus, qua ex parte panis & vini exuuijs continetur: sed esset cibus ac potus phantasticus. Imò absolutè ac simpliciter, Sacramentum Eucharistiæ non diceretur *verè cibus*, & *verè potus*, contra expressa Christi verba; quia vt præmisi, quod specialiter constituit hoc Sacramentum, habétque rationem cibi ac potus, non est solà Christi caro & sanguis, sed vtráque illa sub-

Sectio II. Punct. III. stantia cum suis operimentis, quæ sont species externæ reales esculentorum & poculentorum.

Argumentari præterea licet ex hoc capite, quia in speciali ratione huius Sacramenti, inuoluitur transsubstantiatio, saltem vt connotata antecedenter; cum hoc Sacramentum sit aliquid compactum ex Christo, & speciebus panis & vini, residuis post destructas panis & vini substantias per consecrationem, qua fit transsubstantiatio. At transsubstantiatio cum sit vera conuersio; iuxta doctrinam Sancti Anselmi, admetienda est ad vulgares conuersiones substantiales; nisi quod in transsubstantiatione, fit mutatio totius substantiæ, etiam cum destructione materiæ; quod est huic mysterio singulare, nec in alijs substantialibus mutationibus contingit. In veris autem conuersionibus naturalibus, illud est perpetuum, vt habeant aliquid vtrique termino commune, sub quo fiat conuersio: ac proinde idem seruari debet in hac conuersione; alioqui substantia corporis Christi; dici posset substare ei è quo excludit panis substantiam; quódque potest demonstrari per pronomen *hoc*, in cuius significato inuoluitur aliquid demonstratum, quod priùs erat aliud; in fine autem enunciationis, est corpus Christi. Nihil porrò potest assignari vtrique extremo commune, & omnia antedicta verificans, præter accidentia realia quæ in pane & vino præiacuerant, & inducto Christo permanent. Quippè in ordine ad hæc accidentia, benè intelligitur, quomodò corpus & sanguis Christi prout inducta vi verborum, à Sacerdote prolatorum in persona Christi, sint incompossibilia cum substantijs panis & vini, itavt eas excludant: quam exclusionem, omninò postulat ratio transsubstantiationis. Igitur nisi admittantur vera & realia panis & vini accidentia, perseuerantia post destructas eorum substantias, euertitur legitima ratio conuersionis panis & vini in corpus & sanguinem Christi, & corruunt omnia ad specialem rationem Sacramenti Eucharistiæ spectantia, quæ ad summum non erunt vera, nisi apparenter, ac per falsam imaginem.

Præterea per nouitatem quam excutimus, exscinditur huius Sacramenti vsus, qui in manducatione consistit. Absordè enim Aureolus in 4. d. 8. quæst. 1. articul. 1. existimauit, manducationem spectare ad confectionem Sacramenti Eucharistiæ, cum reuera sit aliquid posterius, & eius iam confecti vsurpatio, & applicatio, cui Christus alligauit collationem gratiæ ab hoc Sacramento obuenientis, iuxta illud, *qui manducat me, viuet propter me*. Et illud, *qui manducat hunc panem, viuet & æternum*. Atqui exclusis realibus accidentibus quibus Christus motaliter alligatur, eius manducatio non haberet locum. Nunc enim quia hostia continet accidentia realia, rectè dicitur, Christum accidentibus opertum, comedi ac deglutiri, eo ipso quod hostia Christo adjacens, traijcitur per guttur ad stomachum, causato in ea vitali motu, & facto naturali descensu eius deorsum ob grauitatem qua instruitur. Christus autem prout est in hoc mysterio, cum sit inextensè & spiritoali modo, non plus posset comedi, quàm Angelus; neque posset naturaliter per motum à vitali potentia corporea causatum, traijci in stumachum; quia potentia vitalis naturalis, non potest imprimere motum rei inextensæ, ac indiuisibiliter existenti. Anceps quidem quæstio est apud Theologos, an substantia spiritualis & inextensa, possit ab alia item spirituali substantia, moueri & trahi localiter; negante Vasque 1. part. d. 194. nec absque sale in eos quibus placet ea intelligentiæ motio per intelligentiam: pro qua tamen aliquot Patres adducit Toletus in cap. 11. Lucæ annot. 34. & beoè multos probatæ notæ Doctores pro eadem protuli in naturali Theologia dist. 4. num. 239. Quicquid verò in ea controuersia statuatur, tametsi pars affirmans, à passiua receptibilitate lationis in Spiritu, & à proportione maioris inæqualitatis supra eum in altero Spirito ad eum motum causandum, non improbabiliter fulciatur; tamen vt corpus vi sua naturali & corporea spiritum sibi physicè non coniunctum mouere localiter possit, & aliò trahere, nemo vel fingendo affirmarit. Atqui corpus Christi tametsi corporeum, habens tamen se ad modum spiritus, non vnitur physicè corpori nostro. Quomodò igitur posset per vim eius motiuam trudi in stomachum, nisi species reales quibus colligatur ad saluandam verborum veritatem, motum illum recipientes ad eundem locum traherent Christum, in quem ipsæ (quippè corporeæ,) à facultate corporea vrgentur, atque trahuntur? Quare negando vera & realia panis & vini accidentia, tollitur ratio comestionis: qua sublata, huius Sacramenti vsus & applicatio, prorsùs exscinditur.

Tandem argumentari eodem modo licet, ex varijs quæ Sacramentum Eucharistiæ ab extrinsecis agentibus patitur. Constat enim Sacramentum hoc, aliquando, aut casu, aut incuria, vel malignitate custodum aut hæreticorum vel infidelium impietate, conculcari, comburi, aut proijci in cloacas, vel exponi canibus. In quam rem, multa ex Patribus, & ex recentiore historia habet Sanctesius in Liturgiarum proœmio, & in libro de expilatione Ecclesiarum. Infelix ætas nostra, pleráque talia ab Hæreticis sacrilegè admissa deplorauit, etiamsi non semper ijs obtigit quod olim impijs Donatistis; qui obijcientes Eucharistiam canibus, ab ijsdem deuorati sunt, vt est apud Optatum lib. 2. similiter Sacramentum quandóque præ situ, marcet, aut tabescit, si ad longum tempus asseruetur: ita vt pro miraculo habitum sit, quod Barchinone in templo Augustinianorum anno 1612. repertæ sint in pariete templi, species Sacramentales planè integræ quæ ibi per annos trecentos delituerant, in capsula abditæ, quando templum est consecratum, vt scribit Emmanuel à Cerda quæst. 6. positiua num. 57. Plerúmque autem Deus, quia non vult immutare cursum naturæ, sinit Sacramentum, aëris vel aliorum actiuorum externorum iniurijs affici atque tabescere: vel corrodi à muribus, aut vermibus exedi. Et diffiteri hæc reipsa aliquando contingere quod

quod viſus eſt velle Guitmundus lib. 2. de Euchariſtia & Algerus l. 2. eiuſdem argumenti c. 1. eſt negare abſque vllatenùs probabili ratione, quod ipſis oculis ingeritur, vt benè euincit Sanctelius reperit. 5. c. 4. Verum eſt, corpus Chriſti in omnibus propoſitis euentibus, nihil intrinſecè pati; ac etiam abſcedere, ex quo ſpecies ad eum ſtatum deuenerunt, vt moraliter non cadat ampliùs in eas forma conſecrationis: nec verè poſſit affirmari, quod nunc ſupereſt poſt talem alterationem, eſſe hoc quod erat cum primùm verba formæ ſunt pronunciata. Et propterea vbi conſeruantur hoſtiæ quædam miraculo quopiam olim edito inſignes, (vt Diuione hoſtia à Iudæo transfixa & ſanguinatione mirabilis, tranſmiſſa ab Eugenio IV. ad Carolum Burgundiæ Ducem;) quia timetur ne ſpecies ob vetuſtatem ſint corruptæ, & à connaturalitate accidentium panis deſciuerint; ponè hoſtiam antiquam, collocatur alia recens, quæ ſubinde mutatur; ne fideles exiſtimantes ſe adorare Chriſtum præſentem, decipiantur, Chriſto iam digreſſo ab accidentibus tantopere immutatis. Tabeſcere igitur poſſe, aut creſcere, vel comburi, aut calcari pedibus proterentium, vel vorari à brutis, aut à muribus exedi, Euchariſtiæ Sacramentum, non eſt cur negetur.

Hæc autem omnia reuocantur ad ludibria, & ad præſtigias ſenſuum, ſi nouitas, quam excurimus, admittatur, nec verum ſit, dari in Euchariſtia realia accidentia, quæ fuerint connaturales panis & vini diſpoſitiones. Neque enim verum erit, aliquid ſeipſa comburi, aut calcari, & proteri vel marcere, atque tabeſcere: ſed hæc omnia non niſi apparenter fient, ac per præſtigias, quibus ſenſibus imponatur. Fruſtra item timebitur abſceſſus Chriſti, præ ſitu ac marcore ſpecierum. Renera enim nulla occurret ratio; cur Chriſtus non ſemper adſit, ſi nulla ſit realis immutatio quæ in ſolis veris ac realibus accidentibus poteſt contingere?

PVNCTVM IV.

Illuſtrata & roborata Algeri argumenta, aduersùs doctrinam hactenùs exagitatam.

SEntentia de ſpectro Euchariſtico, & nullis panis ac vini accidentibus in myſterio Chriſtiano reſiduis, ſi Nicolao Romæo credimus, tempore Caroli Calui eſt excogitata. Notat enim eruditus ille Caluinianarum fabularum exagitator, in Caluini Effigie ſpectac. 3. colore 21. & ſpect. 8. colore 71. eum ſub annũ Domini 870. quidam Eques Auratus cui nomen *Fredenardo*, quæſtionem mouiſſet, vtrum Chriſti corpus verè eſſet in Euchariſtia; fuiſſe qui in alteram partem excedentes, ita veram & realem Chriſti præſentiam aſtruerent, vt diffiterentur ſupereſſe realia panis & vini accidentia; aſſererentque, id quod in Euchariſtia conſpicitur, eſſe ipſam ſpeciem ſiue pellem carnis Chriſti, nullis realibus panis ac vini accidentibus obductam, tametſi Deo ſenſibus illudente, videamur nobis videre alborem panis, & idem eſt de reliquis panis & vini accidentibus. Contra hos Bertramus lubente Carolo Caluo ſtylum ſtrinxit, & verè ſupereſſe panis & vini accidentia in myſterio Euchariſtiæ, demonſtrauit. Et quamuis aliquando incommodè loquitur, ita vt ſubſtantiam carnis Chriſti negare videatur, tamen mens eius videtur ſana fuiſſe, nec niſi conſpectum illum & attactum immediatum ſubſtantiæ Chriſti, exclnſis panis ac vini accidentibus inficiari voluiſſe. Eſt autem vehemens ſuſpicio, Oecolampadium Sacramentarium, qui primus Bertramus ſuperiore ſæculo vulgauit, manns interpolatrices operi Bertrami immiſiſſe. Nam quædam in eo opere leguntur, malè cohærentia, & pugnantia apertè cum præcedentibus & conſequentibus; quæ eſſe aſſumenta, inde ſuadetur, quod ſi eximantur, ſenſus integer relinquitur. Vt vt ſit, Bertramus ſcriptor fuit Catholicus, & iudicium ſuum ſapientum cenſuræ ſubijcit in calce operis; fruſtráque à Centuriatoribus nouæ Centuriæ c. 4. §. de *Cœna*, nec non à Caluiniſtis paſſim, allegatur pro Berengarij antecuſſore; cum eius mens tantùm fuerit, ſententiam quam hoc loco impugnamus, tanto ante natam, exagitare. Quod tamen liber Bertrami ob ea quæ dixi aſſumenta ab Hæreticis immiſſa, (nam eum ſtudioſè ediderunt, primùm Coloniæ 1532. tum Baſileæ anno 1550. & 1555.) iudicio Eccleſiæ ſit improbatæ lectionis; ac etiam quia is liber mihi aliàs in Gallia cum de ſuppoſitione librorum ſcriberem, euolutus, nunc non eſt ad manum; nihil ex eo in præſenti referam; ſed Algerum duntaxat, qui longè poſt Bertramum claruit, & de hoc argumento fusè diſſeruit, in huius diſputationis campum, producam.

Quæ Algerus contra propoſitam nouitatem.

Igitur non ſupereſſe realia panis & vini accidentia in Euchariſtiæ Sacramento, aliqui tempore Algeri cenſuerunt, vt apud eum legere eſt l. 1. c. 7. Imò infriùs ſubdit, mulios circa hoc erraſſe. Argumentum eorum fuiſſe refert, quod PP. dicant, poſt conſecrationem, iam non eſſe panem, ſed corpus Chriſti: Ex quo inferebant, nihil omninò de pane in Sacramento remanſiſſe. Hæc tamen illatio, eſt planè friuola. Non enim ſi verè dicitur panem non manere, ſequitur nihil prorsùs ad panem attinens ſupereſſe. Poteſt enim & panis quoad ſubſtantiam abſcedere; & aliquid quod verus panis non ſit, ſed tamen ad panem attinuerit, perſeuerare. Dimiſſa igitur hac friuola illatione, quam Algerus SS. Ambroſij & Auguſtini teſtimonijs ſupra expenſis refellit, directè aduersùs eam imaginationem ſic inſurgit Algerus.

[Si pane mutato nihil viſibile reſeruaretur, minueretur fidei meritum: vel proeuidenti miraculo, quia in conſecratione Sacramenti, panis omninò euaneſceret; vel quia obliuione ſopita fidei deuotio torperet; cum in tanto myſterio ſignum aliquod vnde memoria admoneretur, non ſupereſſet. Non enim ſupereſſet aliquod viſibile, circa quod myſtica paſſionis ſigna; & crucifixionis Chriſti, in Miſſa, poſſent celebrari; nec vnde in perceptione corporis & ſanguinis eius, incorporationis ſuæ, & noſtræ, myſteria compleri, vel infirmis viaticum dari, nec cætera quæ viſibiliter & ſalubriter per ipsũ in S. Eccleſia fiunt, valerent adminiſtrari. Non enim fruſtra dixit Dominus, *hoc facite in meam commemorationem*, Sacramentum exhibens, ſicut verum fidei, ſic verè viſibile; excitandæ commemorationi, vt quod fidei certum eſt, men-

Sect. II. Punct. IV.

tem pascat: quod visui certum est, deuotionem accendat. Quia enim illum, secundùm carnem cœlos oportuit penetrare, vt illhuc confidentiùs tenderemus; reliquit nobis carnalibus huius Sacramenti visibilem figuram, & characterem carnis & sanguinis sui, vt suæ passionis memoria incitati, constantius hoc faceremus.]

Supponit in hac argumentatione Algerus, si accidentia vnà cum substantia panis & vini euanescerent; Christum nihilominus futurum in Sacramento inextensè ac spirituali modo, & inuisibiliter, respectu visus externi. Qua suppositione facta, ex omnimoda accidentium destructione sequeretur fidei imminutio, obliuio passionis Christi, & torpor pietatis, deficiente materia sensibili, quæ ad confectionem & administrationem Sacramenti adhiberetur. Nam ob destructam prorsùs panis & vini substantiam, quæ immediatè ante consecrationem fuisset conspicua; si eius item accidentia euanescerent, liqueret de miraculo interueniente: atque ita meritum minueretur. Deficiente item, Christi, (saltem per specierum vestes,) sensibilitate & contrectabilitate, alia incommoda ab Algero tacta consequerentur, vt consideranti erit manifestum. Vt autem Christus visibili specie exhiberetur in Eucharistia, non debuit institui, tum ob horrorem mandendi & gluttiendi Christum visibilem; tum ob consecuturum fidei ac meriti detrimentum. Itaque Algeri argumentatio est valida. Dici tamen potest, per interpositas à Deo præstigias, quibus panis & vini accidentia exhibentur vt præsentia, prospici omnibus prædictis incommodis. Sed hæc euasio, hoc alio Algeri argumento præcluditur.

Pergit ergò Algerus. [Cum in Sacramento, forma panis, soliditas, color, sapor, sentitur; vel verum hoc esse, vel phantasticum dicitur. Sed absit vt perfecta veritas phantasiæ fallacie astruatur, maximè cum ipsi Angeli, & ipse Spiritus sanctus, in columba, vel linguis igneis quoties apparuisse leguntur, non phantastica, sed vera corpora in acie assumere astruantur: & in cæteris omnibus Sacramentis noui Testamenti & veteris, nihil phantasiæ, sed omnia vera inueniantur. Absurdum enim reuera est, vt quod non verè est, veritatem approbet & quod de se fallit æstimationem de alio veram exhibeat fidem phantastica enim illusio, Magicis congruit & Diabolicis fraudibus; veritatis autem assertio, diuinis sanctionibus. Ne ergò phantastice species, Sacramento Christi, aliena prorsùs & indigna superinduci credatur; quæ magis nouit fallere, quam veritatem astruere.]

.. Hæc ratiocinatio est moralis, sed optima; ita tamen intelligenda, vt non repugnet, Deum interuentu specierum impressarum, absque objecti efficientia inditarum, exhibere sensui externo repræsentationem omninò similem illi quæ efficeretur vi specierum procreatarum ab objecto, cum præsens adest, & potest facultatem sensitiuam externam fœcundare; immissa vicaria sui specie impressa, tanquam semine ad fundendum notitiæ fœtum. Effectio quippè speciei impressæ ab objecto, est supplebilis à Deo, quamuis de specie expressa quæ est ipse flos vitæ, idest viue imago obiecti; nec est comprincipium vitæ actualis, sed ipsa vita in actu secundo, multi non inuerisimiliter statuant, quod sit allegata potentiæ vitali, ob nexum essentialẽ, quem cum ea habet cognitio. At species impressa, nullam talem essentialem connexionẽ habet cum objecti causatione. Itaque potest à Deo effici: & indita potentiæ vitali, æquè poterit repræsentare objectum absens, ac si ab eo præsente fuisset emissa. Neque verò ea simplex falsitas quæ cernitur in repræsentatione objecti non existentis, est adeò contraria supremæ veritati vt ab ea effici nequeat. Nam ob eam effectionem, Deus idcircò non erit autor erroris, qui in simplici repræsentatione locum non habet. Videndus S. Thomas 3. p. q. 76. artic. 8. & Suares 3. p. Tom. 3. d. 55. s. 1. Est tamen congruentius diuinæ veritati, extra repræsentationes aliquas per breues mox desituras, fucum illum repræsentationis non adhibere. Et in illis ipsis apparitionibus, factis specie peregrina, quæ maximè videri possent non fuisse nisi inanes, & vacuæ rerum; cuiusmodi fuit apparitio Spiritus sancti, columbæ specie super Christum S. Augustinus l. de agone Christiano cap. 22. agnoscit non fuisse meras præstigias; sed quamuis non fuerit vera columba, ait defuisse falsitatem; quia erat verum corpus, quamuis cum sola columbæ similitudine, absque columbæ veritate. Et ita intelligendum est quod S. Ambrosius l. 3. de Spir. sancto c. 1. & lib. 1. de Sacram. c. 5. corporalem columbæ speciem Lucæ 3. memoratam, negat fuisse Incarnationem, id est assumptionem veræ, carnis columbinæ: cum tantùm fuerit species, vtique carnis & columbæ, non tamen species prorsùs vacua, & inane visus ludibrium. Et ita rectè Toletus in c. 1. Ioan. annot. 70. & in c. 3. Lucæ annot. 48. Maldonatus Matth. 3. & alij adducti cum ageretur de possibili assumptione irrationalium per Verbum.

Postremum Algeri argumentum ex eo petitur, quod compositio Sacramenti Eucharistiæ ex corpore Christi & speciebus, conferatur à Patribus cum compositione Christi ex humanitate & Verbo. Augustinum pro ea comparatione laudat Algerus. Sed alij præterea Patres, magno numero proferri possunt, cum Sanctesio repetitione 8. cap. 4. & perpulchrè præter cæteros id habet creditus Cyprianus serm. de Cœna Dom. Alios signaui superiùs p. 5. tractans sine vnio hypostatica inter species Sacramentales & Christum; qualem referebam inuehi ex ea comparatione vtriúsque mysterij, apud Patres satis frequenti. Quamuis quia comparationes ac similitudines, non sunt, (vt dici adagio solet) rectipedes; sed semper in aliquo claudicant, neganda sit ea specierum suppositatio per corpus Christi; tantúmque sit admittenda proportio inter vtriúsque mysterij compactionem ex pluribus extremis; verbo scilicet ac humanitate ex vna parte; & corpore Christi ac speciebus, ex altera. Sicut ergò in ea compositione Christi ex Verbo & humanitate, vtrúmque extremum est reale: ita in structura Sacramenti ex speciebus & corpore Christi; (quam huius Sacramenti compositionẽ agnoscunt SS. Ambrosius & Augustinus supra adducti, ac Nicolaus I. in Romana Synodo 113. Episcoporum;) vtrúmque extremum debet statui reale ac proinde species Sacramentales, hoc Sacramentum cum Christo compingentes, non possunt dici esse meræ præstigiæ. Clausula totius

tius huius vltimæ disputationis Algeri, est ista. [Si ex phantasia & veritate Sacramentum Christi confici crediturr, iam confectio non erit; cum ex aliqua re, & nulla confectio constare non possit. Conficitur ergò Sacramentum ex vero corpore Christi & sanguine: & ex veris speciebus panis & vini.]

Hoc argumentum recidit in illud quod puncto superiore confecimus ex generali ratione Sacramenti. Itaque confirmata manet veritas pro qua satagimus, non modò Algeri autoritate, quæ in huius Sacramenti rebus non est exigua, sed etiam rationibus vndecunque idoneis. In quo autem, phantasma hoc nouitium discrepet à specto quod Algerus exagitauit, consequenter expositum venio.

PVNCTVM V.

Influxus Christi in species intentionales præstigiarum objectiuarum effectrices, superpondium difficultatum, grauantium doctrinam nouitiam de spectris specierum Eucharistiæ.

AVtor sententiæ quam excutimus, ad phantasma ab Algero rejectum, addidit quod non modicè grauat hanc nouitatem. Illi enim (vt cum S. Leone dicam,) phantastici Theologi ac Christiani, qui tempore Algeri, species ad præstigias retulerunt, illud vnum noluisse videntur; Deum potentia sua absoluta vtentem, producere effectiuè se solo, species impressas quæ ab accidentibus panis & vini emitterentur, si adessent accidentia. Qua in re, quod ad possibilitatem attinet, non est difficultas. Nec enim dubium est, quin Deus destructo sensibili objecto, si speciem ab eo impressam conseruare, vel nouam planè similem ei quæ ab objecto impressa est, producere velit; id præstare possit. Ita rectè Palud. in 4. d. 12. quæst. 5. artic. 2. cum Scoto ibid. d. 10. q. 8. Neque item ambigi potest, quin conseruata diuinitùs, vel de nouo indita specie objecti impressa, eadem secutura sit objecti expressio atque cognitio qualis priùs fiebat, ante objecti sensibilis destructionem. Et hunc modum philosophandi de speciebus Sacramentalibus, mangones huius paradoxi, non negant posse retineri, vt videre est parte 2. Trutinæ §. 1. Ideircò tamen minùs eisdem arrisit, quia est satis obuius & facilis. At quæ nimis obuia sunt, quasi vltroneæ merces putent, iuxta D. Hieronymum; & ingenij acies, in summa placitorum facilitate, non proditur. Alium ergò philosophandi modum, qui subtilior & perspicacibus duntaxat ingenijs obuius esse potest, prætulerunt ijdem ludibrij specierum defensores. Eum ego modum refero ex eadem parte 2. Trutinæ §. 2.

Statuit itaque Autor Trutinæ, species intentionales priùs à sensibili objecto emissas, cum ipsum objectum perstaret, vnà cum substantijs panis & vini; non fieri vel conseruari à Deo solo. Sed procedere effectiuè à corpore & sanguine Christi, vt gerentibus vicem panis & vini. Gerit autem ibi Christus vicem panis, modificando species intentionales à seomet corpore emissas, aliásque addendo, quibus quantitas, figura, color, reliquáque panis accidentia exhibeantur. Idem de Christi sanguine ad vinum comparato, dictum censeto. Hoc vt intelligatur, assumit Autor, corpus Christi, cum sit quoddam mixtum, habere pleraque accidentia eiusdem rationis ac essentiæ cum illis quæ alijs mixtis corporibus insunt: vt sunt, quantitas, color, odor, sapor, grauitas: quæ accidentia reperiuntur in mixtis variè modificata, & magis vel minùs intensa, iuxta ipsorum corporum exigentiam. Similitérque ex varia modificatione quantitatum, resultant variæ figuræ corporum. V. g. figura corporis Christi, est altera parte longior, figura verò hostiæ, est ferè rotunda. Species ergò intentionales impressæ, naturaliter ab his accidentibus profluentes, repræsentant secundùm vim innatam varias effigies, varios sapores, &c. Porrò Christus Dominus, non solùm ratione potestatis miraculorum consequentis vnionem hypostaticam, sed etiam ratione prærogatiuæ adjunctæ statui glorioso; ad libitum potest se aliorum oculis, vel subducere, vel manifestare in propria aut aliena effigie. Id enim esse in potestate corporis gloriosi, docet S. Thomas 3. p. q. 76. artic. 8. & in 4. d. 44. q. 2. artic. 4. quæst. 3. nec non Ægidius à Præsentat. lib. 5. de Beatitud. q. 4. art. 7. §. 5. Itaque Christus, nunc in Eucharistia vtens altervtra illarum potestatem; (in Cœna verò vltima, quia nondum corpus eius erat gloriosum, vtens potestate miraculorum;) profundit species suorum accidentium ita modificatas, vt repræsentent externam panis & vini formam, prout necesse est ad mysterij occultationem. V. g. species emissa à Christi quantitate, determinat tactum nostrum ad tangendam ipsam Christi quantitatem; cum tali temperatione, vt licet naturaliter ob maiorem soliditatem & duritiem plus resistere deberet quā quantitas hostiæ, tamen non plus resistat tangenti quàm restitura esset quantitas hostiæ si adesset, eo quod corpus Christi, eo modo attemperet vim restitiuam suæ quantitatis. Similiter, corpus Christi facit vt species suæ quantitatis, repræsentet eum circulariter; ad modum quo species panis, circularem panis quantitatem repræsentasset; quia scilicet species impressa, à Christi quantitate dimanans, emittitur sic modificata quoad repræsentationem dimensionum Christo internarum. Quod si fingamus, albedinem Christi esse intensam vt sex, & colorem panis fuisse intensum vt septem; tunc species emissa ab albedine Christi, modificatur ad intensiùs repræsentandam, & exhibendam albedinem intensiorem, ei consimilem quæ panem afficiebat. Cæteri verò colores Christo inexistentes, nec ei cum pane communes, prohibentur à specierum emissione, vt non percipiatur diuersitas, ne mysterium euulgetur. Quæ doctrina, proportione accommodanda est ad species saporis, odoris, aliatúmque huiusmodi qualitatum; nec non ad speciem grauitatis Christi, quæ impeditur plus grauitate, & vrgere subjectam manum. V. g. quàm faceret grauitas panis, si non euanuisset vnà cum pane. Virtus item motiua, si fortè casu aliquo hostia consecrata ad terram descendat; ita attemperat illum motum localem descensus, vt non cadat nisi ea velocitate, qua caderet hostia non consecrata, si moueretur deorsum. Ex hac porrò specierum ita modificatarum

Alia difficultas contra specierum præstigias.

rum combinatione, exhibetur externis astantium sensibus, forma quædam externa, consimillima formæ externæ panis: ita vt videantur sibi panem conspicere, odorari, tangere, gustare; cum tamen reuera immediatè videant, odorentur, contrectent, gustent, ipsummet corpus Christi. Quod si fortè per solam specierum modificationem non haberetur perfecta panis similitudo; requirerentúrque ad eius repræsentationem nouæ species; Christi corpus eas produceret. Et è conuerso, si essent in Christo aliqua accidentia quibus panis destituitur, inhibetur effluxus specierum à talibus Christi accidentibus: ne perfecta panis similitudo, ad mysterium celandum requisita, deficeret.

Hæc ita fieri potuisse, nihil esse videtur quod impediat. Et videntur huic possibilitati adscribi Suares t. 3. 3. p. d. 53. s. 2. & Ioannes Præpositus 3. p. quæst. 76. art. 6. dubit. 2. Ex eorum enim principijs, eruitur, hæc omnia fieri à Christo posse. Habétque affinitatem hæc doctrina, cum alia quæ latè confirmata est in Naturali Theol. distinct. 8. à num. 259. tractando pœnam dæmonum, & animarum separatarum: quod scilicet Deus, ipsam perceptionem doloris ex cruciatu objectiuo ignis, determinet modificando species, cum impressas, tum expressas, ad causandum cruciatum ei similem, quem sentit anima, cum corpus ab igne crematur. Quidni verò similis modificatio, in hoc negotio, causari supra naturam possit in speciebus, & impressis, & expressis? Modum ergò philosophandi qui adductus proximè est, possibilem esse, dubitandum non videtur. Hinc Autor Trutinæ, eruit sic reipsa factum esse: tum quia fauent locutiones Patrum, quæ ferunt, Christum in Eucharistia videri, tangi, comedi, vt conceptis verbis tradit Chrysostomus hom. 24. in 1. ad Corinth. quæ locutiones non habent locum in protrita sententia de speciebus Sacramentalibus: tum etiam quia ita factum est cum Christus ad Emmauntem apparuit discipulis in aliena effigie, ex Lucæ 24. vbi Cornelius, & in c. 20. Ioan. ad vers. 14. cum de Christi apparitione in specie hortulani. Quidni ergò similiter in præsenti negotio, dicamus sensum externum cum obuersatur ei Eucharistia, non terminari ad aliquid quod inexisteret pani cum superetat, sed terminari ad accidentia inhærentia ipsimet Christo, qui se pani simillimum præstat in sui perceptionem? Hac sanè ratione, dicere ad veritatem licebit, quòd immediatè videmus, tangimus, manducamus, olfacimus, Christum; præbentem se in similitudine formæ alienæ: nempè formæ panis, per modificationem & attemperationem specierum, ab ipsis Christi accidentibus prodeuntium.

Aiebam, hoc esse superpondium difficultatum grauantium nouam hanc de speciebus Sacramentalibus Theologiam; hac ex parte nunquam ante auditam, & nullatenùs approbandam. Et eius quidem Autor, valdè sibi applaudit, quod iuxta eam complanentur pleræque mysterij huius difficultates, & minuantur miracula; quia hìc accidentia non sunt per se absque subjecto. Sed videtur idem Autor noluisse aduertere, multò magis augescere difficultates, iuxta nouam suam doctrinam; & multò magis multiplicari miracula, quàm fiat iuxta antiquam & communem doctrinam. Hæc enim, quod ad per se existentiam accidentium attinet, vnicum admittit miraculum; nempè in quantitate, cui cætera accidentia sensibilia implantantur. Color siquidem, sapor, odor, grauitas, non sunt per se in hoc mysterio, sed inhærent quantitati, quæ sola per se efficitur, auulsa à materia panis; cui inhærebat vt suo connaturali subjecto, vt supra sect. 1. p. 3. attigi; asseritque S. Thom. 3. p. q. 77. artic. 2. Ægid. tract. de corp. Christi Theorem. 36. & 37. Nec Gabriel, qui lect. 44. in Can. *litera* C. & D. refragatur, & omnes qualitates è pane relictas, per se poni affirmat, aliud reuera probat, quàm quod hæ qualitates possint per se fieri, & per creationem produci; non autem probat, quod reipsa sic fiat. Supposita ergò solius quantitatis per se existentia, vnicum hic miraculum (quantum ad perseitatem attinet) inuehitur, iuxta antiquam & communem doctrinam. At per nouitatem, de qua agimus, multiplicantur miracula supra modum. Nam in primis, miraculum, & quidem grande est, quod res corporea spiritualiter & indiuisibiliter constituta, dicatur physicè agere. Is enim operandi modus, extensionem postulat operantis, & modum essendi diuisibilem. At iuxta hanc nouitatem, non quantitas sola Christi, sed omnes planè eius qualitates sensibiles, etiamsi spiritualiter & indiuisibiliter constitutæ, operantur transeunter. Deinde miraculum est, quod Christi quantitas, & eiusdem qualitates, emittant species sibi dissentaneas; V. g. quod figura altera parte longior, producat speciem, exhibentem figuram circularem. Et quod color intensus vt sex, exhibeat speciem qua repræsentetur color, tantùm intensus vt quatuor. Et quod quantitas densa & solida vt sex, emittat speciem qua exhibeatur soliditas & densitas vt vnum; & ita de cæteris supra enumeratis. Quod verò addebatur de substractione concursus, à Christo facienda si res ferat, ne aliquid sensibile percipi debeat; non modò miraculum contineret, si fieret; sed etiam tale est, vt ne de potentia quidem Dei absoluta, fieri posse videatur. Nam eius est subtrahere concursum, qui concursum confert: Concursus autem de quo agitur, non suppeditatur à Christi corpore, sed à sensibili eidem inhærente, absque Christi ipsius cooperatione. Et cum subtractio concursus sit mera negatio, ad quam causandam non datur eleuatio obedientialis; frustra diceretur, corpus Christi vi diuina obedientialiter eleuatum, sustolli ad causandam talem subtractionem. Quare meritò dicebam, hoc superpondium doctrinæ nouitiæ, non parum aggrauare huius mysterij difficultates; cum & miracula supra modum multiplicet; & aliquid innehat, quod ne de potentia quidem absoluta fieri potest.

Displicet verò quam maximè, ratio illa philosophandi, huic Autori communis cum plerisque hoc æuo minùs prouidè ac solidè agentibus. Ex eo enim quod confecerint, aliquid potuisse hoc aut illo modo fieri; putant idoneum sibi fundamentum suppetere, ad affirmandum rem de facto ita se habere. Sic non nemo vertiginosorum, ex quo contentis omnibus ingenij neruis, eò rem deduxit, vt potuerit terra circumagi assidua vertigine, cœlum autem stare: nec implicare contradictionem, vt ita fieret, si

Deo

Deo collibuiſſet; ſtatuendū abſurdiſſimè cenſuit, cœlum de facto ſtare, & terram rotari, contra perſpicuas ſcripturas, & contra ſenſum ipſum. Eodem igitur modo philoſophatos in præſenti Autor Trutinæ, explodendus eſt. Non enim ſi quicquid ex eo ſeruimus, potuit fieri, rectè concluditur ita reipſa factum eſſe; ſed probandum fuit ex Dei voluntate, & Chriſti inſtitutione, rem ſic ſe habere; quod nullo modo probatur. Nam quod ad id confirmandum adducebantur quædam Patrum locutiones, nullo negotio infra expedietur, & nihil ad hanc rem conferre demonſtrabitur. Quare valeat ſanè opinatio, per tot ambages, & implexitatum accrementum, ſtabilienda.

PVNCTVM VI.

Ad argumenta pro noua doctrina, de obiectiuis ſpecierum Sacramentalium præſtigijs.

Diſſoluenda ſunt argumenta pro ſpecierum Sacramentalium præſtigijs, adducta punćto 1. Quædam ab autoritate petebantur; alia quædam à ratione. Quod autem eiuſdem puncti initio proferebatur, de huius doctrinæ indemnitate ab omni cenſura Theologica, excutietur puncto ſequenti.

Vrgebatur ergò in primis autoritas SS. Patrum duplici ex capite. Primum erat, quod Patres ſæpè dicant, ſenſus falli in hoc myſterio: quod iuxta antiquam doctrinam, abhorret à vero, Color enim qui conſpicitur, iuxta eam doctrinam eſt verus color panis & vini; qui eſt proprium ſenſibile viſus, circa quod ſenſus externus non errat. Et ſic de cæteris ſenſibus. Iuxta nouam verò doctrinam, ſiue primus, ſiue ſecundus modus eius aſtruendæ ſupra propoſitos admittatur, ſenſus perſpicuè hallucinatur. Neque enim. V. g. eſt color panis & vini, quem ſenſus percipit vt talem, iuxta priorem philoſophandi modum: cum ſit tantum imago vana & ſpectrum coloris: Iuxta ſecundum verò modum philoſophandi ſubtiliorem, æquè patet, decipi ſenſum, cui obuerſatur vt color panis, V. g. quod eſt reipſa color Chriſti. Itaque noua doctrina optimè cohæret cum mente Patrum: non item vetus & communis Theologia, quæ errorem in ſenſu circa Euchariſtia obuerſatur non agnoſcit.

Hæc argumentatio, eſt apertè imbellis. Nam Patres non fuere ſolliciti, an ſenſus erret, vel non erret circa ſenſibile proprium: ſed tantum propoſuerunt deceptionem, qua perſona ſenſibus Euchariſtiam percipiens, inuoluitur: cum iudicat adeſſe panem & vinum, argumento ducto ex conſpicuis panis & vini accidentibus; quæ eſt magna deceptio; cum certum ſit, panem & vinum abeſſe, quamuis accidentia eorum remanentia aliud renuncient. Eſto non ſit vlla deceptio in perceptione coloris per viſum, cum ſit verus color; & idem eſt de alijs ſenſibilibus ad ſenſum ſibi correſpondentem comparatis. Cum autem error & falſitas propriè non cernatur niſi in iudicio; ſimplex autem perceptio, cuiuſmodi eſt ſenſatio externa, non ſit propriè ſubjectum deceptionis aut falſitatis; liquet, iuxta communem doctrinam, etiamſi ſenſus non erret formaliter; errare tamen cauſaliter; quatenùs ſit intellectui, cui eſt pro internuncio & apparitore, cauſa erroris, & deceptionis, qua iudicium ſuum imprudentè inficit, putans eſſe panem & vinum, quod neque panis eſt neque vinum. Hic ergò eſt error quem Patres agnoſcunt interuenire in hoc myſterio; non autem error ille præſtigioſus, quem noua doctrina comminiſcitur. *Ad argumenta pro ſpecierum præſtigijs.*

Alterū caput argumentorum ex Patribus, prò noua doctrina, ducebatur ex illis locis Patrum, quibus aſſerunt, Chriſtum hîc videri, tangi, & comedi. Senſus tamen Patrum non eſt is quem nouæ doctrinæ Autor his locutionibus attribuit; Chriſtum ſcilicet immediatè videri, tangi, ac comedi: quod de viſu & tactu multi Theologi cenſent impoſſibile omninò: Sed ſenſus locutionum illarum eſt, ſubſtantiam panis & vini non conſpici, tanquam verè latentem ſub his connaturalibus accidentibus, cum ſub eis lateat Chriſtus, protsùs excluſa panis & vini ſubſtantia. Neque verò eſt opus, ad rigorem extimi corticis vocum exigere locutiones aliquas, quibus Patres vt cauillos & ſubterfugia Berengarij præcluderent, dixerunt, *ipſum Chriſti corpus, dentibus ſenſualiter atteri, & frangi.* Hoc enim de ipſo corpore Chriſti glorioſo, quibuſvis iniurijs ſubducto, dici ad veritatem, cum rigore ſummo non poteſt. Neceſſe igitur eſt, locutiones illas accipere pro ſubjecta materia: vt quia nefarius ille hæreſiarcha, ad tropos & figuras omnia reuocabat, voluerint Patres & Pontifices, illum aſtringere ad profitendam veritatem Catholicam, verbis adeò emphaticis, vt non poſſet eſſe locus tropo aut figuræ; etiamſi eadem verba, ad ſummum rigorem exacta, videri poſſent dura & meritò molienda. Quod rectè circa profeſſionem Berengario indictam obſeruatunt plerique recentiores. Videndus præter cæteros Sanctesius reper. 2. c. 6. & repet. 5. cap. 3.

Rationes pro noua doctrina prolatæ p. 1. ſuppoſita poſſibilitate eorum quæ in illa traduntur, vrgent maiorem & teneriorem ſenſum pietatis, imminutionem difficultatum huius myſterij, & declinationem inhonorationis Chriſti. Poſſibile fuiſſe Deo hoc Sacramentum conſtruere eo modo quem inuehit noua doctrina, conceſſum ferè eſt puncto ſuperiore: vbi tamen rectè additum eſt abſurdè ex poſſibilitate, inferri rem de facto ſic ſe habuiſſe. Et vt ſupra attigi, hac ipſa friuola argumentandi ratione, qui nuper inuexerunt motum terræ, & cœlorum quietem, aliáque inaudita paradoxa; in id vnum incubuerunt, vt monſtrarent, quæ proponebant, vacare contradictione, & eſſe poſſibilia, inde inferentes, rem de facto ſic ſe habere: cum hoc ipſum probare oportuiſſet; non autem probando duntaxat poſſibilitatem, inferre quod ita de facto res ſe habeat. Similiter ergò in præſenti negotio, non ſufficit monſtrate quod de potentia abſoluta, Sacramentum potuerit inſtitui ac confici eo nouo modo quem aduerſarij ſtabilire intendunt: ſed fuiſſet oſtendendum, ſic eſſe de facto inſtitutum.

Haud diſſimiliter (vt ad primam probationem veniam,) non ſi noua doctrina fauet in ſpeciem pietati, ſequitur eam eſſe approbandam: ſed videndum eſt, an ille ſenſus pietatis, ſit conformis inſtitutioni Chriſti: & an idonea probatione

Sectio II. Punct. VI. barione astruatur. Neque verò omnia quæ in speciem fsuent pietati, sont argumenta solidæ veritatis. Imò experientia docet, valdè multas ineptias, hac via obtrudi fidelibus, etiam circa Sacramentum Eucharistiæ: quale est quod nuper audiri cœpit, & nunc passim sub ignorantiæ vmbella disseminatur: quod Sacramentum Eucharistiæ à superstite perceptum, ex opere operato prosit defunctis; vt id sit ignitabulum Dertabus, ad frequentiùs communicandum. Quod nuper quispiam admodùm improuidè, (etiamsi falsus sit falsò spargi, & rationibus solidis contrarium euinci non negauerit;) tamen retinendum dixit; & veritatem contrariam proscribendam atque damnandam esse affirmauit; vt per eam falsitatem Deo seruiatur, & crescat frequentatio Sacramenti; perinde esse dicens, siuè per veritatem, siuè per falsitatem Deo seruiatur, dummodò seruiatur, alludens baud dubiè ad locum Apostoli Philipp. 1. profitentis, se gauisum & gauisurum, dum omni modo, siuè per occasionem, siuè per veritatem, Christus annuncietur. At oorsudum fuerat, aliud esse annunciari Christum per occasionem, aliud verò annunciari per falsitatem; disseminatis videlicet de eo falsis; & puritate doctrinæ Euangelicæ inquinata adulterinis mistionibus, vt fiat plausibilior, & audiùs hauriatur, quod reuera est nefarium & iure carpitur ab Isaia cap. 1. sugillante cauponantes doctrinam sacram, & admiscentes aquam vino: id est, vt D. Hieronymus ibi admonet, austeritatem sacræ doctrinæ, vertentes ad gratiam quæ est illa ipsa cauponatio, (vt sonat vox Græca καπηλεύοντες) quam Apostolus Coloss. 2. à se abesse ait; eo quod ex synceritate, sicut ex Deo, coram Deo, in Christo loqueretur. Non igitur similis cauponatio adhibenda est, loquendo ad gratiam & gustum populi, deserta veritate, vt pietas crescat. Non ege Ecclesia ad pietatem promouendam falsitatibus; cui tot & tanta suppetunt vera argumenta, incendendis fidelibus ad omnem pietatem, & nominatim ad Sacramenti Eucharistiæ frequentationem. Eiusdem furfuris est, quod ad B. Virginis cultum cum Eucharistia nectendum, & ex nexu cum tanto mysterio valdè amplificandum, nuper primùm innotuit à non nemine iactatum; nempè Eucharistiam esse perpetuò conseruandam in cœlo, pectore B. Virginis eidem constituto pro ciborio. Multas similes ineptias tetego in Heteroclitis spiritualibus, tractans cultum Christi in Eucharistia, & 2. parte agens de huius Sacramenti sumptione, plerisque anomalijs fœdata. Inter huiusmodi erga anomalias pietatis, numeranda est hæc quoque; quod magis foueatur pietas, si dicatur, Christum ob planè exterminata panis ac vini accidentia, immediatè contingi, ac comedi, & videri: quod iuxta communem doctrinam, tantum peragitur beneficio accidentium quæ se habent vt veste ad corpus & sanguinem Christi: ac proinde computantur vt vnum cum eis; sicut vestis & vestitus se babent vt vnum vt sæpè dicitur à Patribus agentibus da imaginum adoratione, adhibito exemplo purpuræ, ad personam Regiam comparatæ.

Imminutio difficultatum huius mysterij per nouam doctrinam inde stabiliebatur, quod iuxta eam declinetur miraculum perseitatis accidentium. Id verò miraculum tantopere exaggerabatur, vt omnium Philosophorum oculos effugisse eius possibilitas diceretur. Sed quàm hæc argumentatio sit imbecilla, ex antedictis liquere potest. Monstratum enim supra est, perseitatem illam non cadere in omnia panis & vini accidentia, sed in solam quantitatem. Pro declinatione autem huius vnius miraculi, quàm multa alia inducat noua doctrina, superiùs est patefactum. Nec est verum, Philosophos adeò cæcutiuisse circa possibilem accidentis per se existentiam. Vvaldensis siquidem adductus sect. 1. parte 2. contrarium latè prosequitur, & rectè confirmat.

Insulsè verò additur, præcidi per banc nouam doctrinam difficultates illas inter Theologos agitatas, de perseitate accidentis positiua aut negatiua; deque eius perseitatis subiecto; & quomodò accidentia non migrarint de subiecto in subiectum inhærendo soli quantitati, cum ante confectionem Sacramenti, inhærerent vel materiæ, vel toti substantiæ panis; ac denique quomodò accidentia Christo planè extrinseca, adorentur cultu latriæ quam Autor Trutinæ censebat esse difficultatem planè inextricabilem. Hæc omnia adeò iacent, vt vix dilui debeant. Spinæ quippè illæ pbilosophiæ, de modo perseitatis accidentium à substantia separatorum, nihil attinent ad Theologicam veritatem, quæ cum illis quæstionum Metaphysicarum minutijs nequaquam est implicanda. Superiùs autem monstratum est, modalem illum limbum non appingi accidentibus separatis. Et quamuis gratis admitteremus, appingi; facile esset, omnia quæ in contrarium opponebantur, euertere, cum æquè pugnent cum accidentis creatione, quam nemo ausit inficiari, esse possibilem. Quod autem migratio accidentis è subiecto in subiectum inuecta per communem doctrinam, declinari dicitur per spectra specierum, absurdè dicitur. Nulla enim hic fingenda est accidentium migratio; cum quantitas quæ sola à subiecto suo connaturali auellitur, non transeat ad vllum subiectum. Neque enim inest Christo, vt Sanctus Anselmus rectè docet l. de Sacr. altar. cap. 6. & traditur cap. *in quadam* de celebr. Missar. fusissimè autem confirmatur à Suare tom. 3. 3. parte d. 47. s. 3. concl. 1. Non item migrat in aërem; vt malè tribuitur Bedæ ad Boëtium de Trinitat. qui tantum voluit exprimere defectum subiecti connaturalis; Commentitia igitur est migratio accidentis de subiecto in subiectum, malè afficta communi doctrinæ.

Aliam difficultatem expediri abs se gloriatur noua doctrina, sitam in vnione corporis Christi ad accidentia panis & vini. Quamnis enim vt exploratum supponatur, eam vnionem non esse formalem, siue cum inhæsione accidentium Christo deinceps affixorum; tamen omninò multi contendunt, admittendam

admittendam eſſe vnionem effectiuam qua Chriſtus à ſpeciebus trahatur; ita vt ab eis ſeparari loco non poſſit. Sunt in ea vnione quomodocunque expoſita veræ nec leues difficultates quas declinat noua doctrina negans accidentia realia perſtare poſt conſecrationem.

Cæterùm non minùs facilè ijs difficultatibus liberat ſe communis doctrina, iuxta ſententiam multorum inſignium Theologorum, qui nullam talem vnionem effectiuam inter Chriſtum & ſpecies admittunt; & rectè: vt muniſtrat Valentia 3. parte. d. 6. quæſt. 3. parte 1. §. 19. Nam vt ſupra attigi, motus Chriſti ad motum ſpecierum, optimè ac ſufficienter intelligitur fieri, per ſolam moralem Chriſti ac ſpecierum coniunctionem fundatam in morali perſeuerantia veritatis verborum formæ quamdiu accidentia retinent ſtatum in quo eſſent conſectanea ſubſtantijs panis ac vini, ſi ſupereſſent. Eo ipſo enim neceſſe eſt, Chriſtum adeſſe ſpeciebus ſtatum illum retinentibus, itavt ab eis diſiungi nequeat, quamuis nullum intercedat phyſicum vinculum, inter Chriſtum ac ſpecies. Sicut qui rheda vehitur, aut vaſe aliquo continetur, mouetur ad motum rhedæ aut vaſis continentis, abſque vnione phyſica cum rheda & vaſe. Cum autem hoc argumentum ductum ex motu Chriſti ad motum ſpecierum, vnicum ſit alicuius efficaciæ inter plura quæ ad ſtabiliendam effectiuam illam vnionem addenſantur à Suare tom. 3. 3. parte d. 47. ſect. 3. concl. 2. & à Peſantio 3. parte quæſt. 76. artic. 6. diſp. 1. & hoc ipſum alicuius efficaciæ argumentum, adeò facilè diſſoluatur: perperam abblanditur ſibi noua doctrina, quaſi ſola declinet difficultates impeditiſſimas in quacunque vnione phyſica Chriſti cum accidentibus. Quanquam neque eæ difficultates eiuſmodi ſunt, vt inexpedibiles haberi debeant; ſi lubeat vnionem phyſicam effectiuam admittere.

Extollit præterea nouam doctrinam Autor Trutinæ, quod liberetur, ea (vt ipſe cenſet,) propè inextricabili difficultate quæ ducitur ex ſuprema adoratione ſpecierum; quum tamen ad Chriſtum non attineant, iuxta communem ſententiam; & ſint aliquid panis & vini, atque adeò ſint res purè creatæ, cui cultum ſupremum deferre idololatria fuerit.

Hæc tamen difficultas, quam Aduerſarius adeò magnificat leuicula planè eſt. Abjectis enim & exploſis Vvicleffi ſpurcitijs, quas recitat Harpsfeldius in Vvicleffiana hiſtoria cap. 3. Verſic. *ſed iam nulla*, omnibus Catholicis eſt extra dubium, Euchariſtiæ Sacramentum ex Chriſto ac ſpeciebus compactum, eſſe adorandum cultu ſupremo; vt habetur ex Sancto Ambroſio l. 3. de Spiritu ſancto cap. 12. Chryſoſtomo homil. 3. in ad Epheſ. & Auguſtino conc. 1. in Pſal. 21. & in Pſalm. 98. ad illud, *adorate ſcabellum pedum eius*. Subſcribunt omnes Theologi, quorum aliqui ſignati ſunt ſect. 1. punct. vltimo: nec fuit qui cenſeret ſe tanta difficultate grauari hac in parte, quantum ſibi fingit Autor Trutinæ. Aiunt enim DD. adorationem huic Sacramento debitam, quantum eſt ex parte Chriſti ſpeciebus adoperti, eſſe veram latriam; reſpectu autem ſpecierum, eſſe coadorationem latriæ, eodem modo exponendam, quo exponitur coadoratio imaginis cum prototypo, Regiæ purpuræ cum Regia perſona. Et non ſunt quidem ſpecies panis ac vini, aliquid Chriſto intrinſecum, quia ei non inhærent. Sunt tamen aliquid Chriſti, quatenùs ſunt operimentum Sacramentale Chriſtum contegens, vt fides exerceatur, latente myſterio. Vbi ergò tanta difficultas in coadoratione accidentium, vt ad eam declinandam, adigamur inficiari accidentium veritatem, eique præſtigias ſubſtituere?

Ad argumenta pro ſpecierum præſtigijs.

Difficultas alia, qua leuatam ſe contendit noua doctrina, in eo ſita eſt quod vetus Theologia admittens accidentia realia, Sacramentum cum Chriſto compingentia, cogatur dicere, gratiam Sacramentalem non effici à ſolo Chriſto: quod decus, abactis tegminibus accidentarijs, ſoli Chriſto vendicatur. Sed maximè commodare videtur aduerſarijs inficiatio accidentium realium, quod nullo reali hîc præter Chriſtum admiſſo, optimè intelligatur, hoc quod manibus præfertur, eſſe corpus Chriſti; cum tamen iuxta antiquam Theologiam, illud *hoc*, in forma conſecrationis panis, ſcateat grauiſſimis difficultatibus, quas Impanatores vrgent in Catholicos, neque vnquam ſatis videntur exhauſtæ. Quomodò enim verum eſſe poteſt, hoc quod videtur, eſſe corpus Chriſti, cum videantur accidentia ex pane reſidua, non autem corpus ipſum Chriſti?

Neutrius tamen harum difficultatum diſſolutio, deſperanda eſt, vt Aduerſarij, ſi ſtetur in communi doctrina, videntur pronunciare. Imò vtráque facillimè diſſolui poteſt, ſaluis veris accidentibus. Nam quod realia panis & vini accidentia, integrantia Sacramentum Euchariſtiæ cum Chriſto, coëfficiant moraliter gratiam Sacramentalem; non plus ingerit difficultatis, quàm quod lauacrum aquæ in verbo vitæ, emundet ablutum, eique conferat gratiam; aut quod verba abſolutionis, gratiam peccata abſtergentem impetriant. In qua morali cauſalitate gratiæ per rem corpoream, vix vlla occurrit difficultas. Imò ſi placeret cum omninò multis admittere cauſalitatem phyſicam & ſpecierum & aquæ, cæterarúmque Sacramentalium materiarum in gratiam, non eſſet cur ſuccumbendum videretur difficultati, à tam multis potentiæ obedientalis patronis admodùm complanatæ.

Difficultas altera ex ſignificato pronominis *hoc*, communis eſt cuiuis dicendi modo; & nullum reuera grauat. Nimirùm difficultas quæ ibi occurrit, in eo ſita eſt, quod non ſatis perſpiciatur in quid cadat illud *hoc*, cum profertur initio prolationis formæ. Nam tunc ſubſtantia panis ſupereſt, atque adeò ipſa eſt quæ videtur demonſtrari; cum tamen extra dubium ſit, ipſam non eſſe corpus Chriſti. Atqui hæc difficultas cuiuis planè modo dicendi communis eſt; nec ex ea eximuntur Aduerſarij. Nam quod obijcitur oculis, iuxta ipſos, eſt ſpectrum præſtigioſum, de quo ſanè non licuerit dicere, *hoc eſt corpus Chriſti*. Recidit ergo in eos, difficultas qua nos vrgent.

Sectio II. Punct. VII. gent. Sufficienter autem extricatur, dicendo, significationem pronominis demonstratiui *hoc*, pendere ex fine enunciationis, qua completè prolata, substantia latens sub illis accidentibus, & demonstrata per pronomen *hoc*, alia non est quàm corpus Christi. Videò hæc diligentiùs versanda esse, & profundiùs persuadenda ab eo qui accuratam huius mysterij discussionem susceperit; nec sanè alibi est prætermissa. Fusiùs item traditur à Suarez. 3. 3. parte d. 58. s. 7. Bellarmino l. 1. de Eucharist. cap. 11. Val. quæst. 6. de Eucharist. parte 2. difficult. 2. Henrique l. 8. cap. 19. & alijs quos hi proferunt.

Inane itaque est argumentum pro noua doctrina, ductum ex declinatione grauissimarum difficultatum, si admittatur, realia panis & vini accidentia superesse in Eucharistia. Monstratum enim est, earum difficultatum aliquas, etiam nouæ doctrinæ esse communes; & nullam esse earum, quæ retentis realibus panis & vini accidentibus, non sit facilè expedibilis. Habet verò hîc locum prudens monitum Michaëlis de Palacios in 4. d. 11. disp. 1. vbi refellit Durandum, censentem probabile, manere in Eucharistia materiam panis; quia sic mysterium exoneratur grauissima difficultate admittendæ transsubstantiationis. Negat Palacios eam Durandi argumentationem esse solidam; eo quod non sint quærenda Theologiæ quæ sunt intellectui faciliora; sed quæ sunt fidei & probatæ doctrinæ congruentioria: alioqui quandoquidem facilius est Deum vnum agnoscere, quàm Trinum, dicendum blasphemè foret, non dari in diuinis Trinitatem. Et idem circa omnia propè Christiana mysteria contingeret; si ita planitiem adamaremus, vt in nullas difficultatum salebras vellemus incidere. Hoc ipsum dico de præsenti negotio, quod etsi plures & implicatiores difficultates impedirent, quàm quæ ab Aduersarijs proponuntur, non esset tamen cur nonnulla facilitate captata, ex declinatione alicuius implexitatis, induceremus nos in multò impeditiores pedicas, ijs negatis, quæ communis Patrum consensus, & perspicua mens Ecclesiæ, retinenda esse testatum facit; cuiusmodi sunt realia panis & vini accidentia in Eucharistia.

Postremus aries pro noua doctrina, ducebatus ex Christi inhonoratione, iuxta communem Theologiam, Christum vinculis quibusdam affligentem speciebus realibus; qua vinculatione exsoluitur Christus, iuxta nouam doctrinam. At hoc dignius est Christo, & tantæ maiestati congruentius. Item accidentia panis & vini semel à Christo assumpta, postmodùm dimittuntur conculcando, & in fœdis plerisque locis statuenda iuxta communem sententiam: qua indecora tegminum aliquandiù Christo adjunctorum tractatione; liberatur noua doctrina.

Verùm negamus hac nouitate consuli honori Christi: cum iuxta antiquam sententiam, falsum sit, aliquos compedes injici Christo, aut innecti ei vincula, quod patet ex pridem explosa superiùs omni formali vnione specierum cum Christo, ac ne effectiua quidem vnione admissa. Ridiculè verò opponitur, antiquam doctrinam peccare in illud effatum Damasceni, *quod Verbum semel assumpsit, nunquam dimisit*. Nihil tale de accidentibus realibus panis ac vini post consecrationem supersitibus; comminiscitur communis sententia. Imò accidentia non posse ad eum modum assumi, cum careant subsistentia, cui abrogatæ altera subsistentia subrogetur, receptissima est inter Theologos sententia, vt supra est demonstratum. Illa denique Christi inhonoratio ex abjectione specierum realium in varia fœda loca, non plus est timenda, quàm inhonoratio ex ipsiusmet Christi dejectione in stomachum plerùmque graueolentissimum, & putri cacochymia redundantem; quæ multò auctior est Christi gloria, ex tanta Regis nostri condescensione. Sulemne porrò esse erroribus, honorem Dei aut Christi obtendere, monstratum sæpè alibi memini; & nominatim in opere contra nouam libertatem Gibieufianam parte 1. cap. 11. num. 14.

PVNCTVM VII.

Quæ nota propositæ nouitati inurenda videatur.

PRior Trutinæ pars in eo ferè consumitur, vt constet, nouam doctrinam nulli Theologicæ censuræ subjacere. Neq; enim ea doctrina, (vt ipsius quidem fabris ac propolis videtur;) dici potest hæretica, vel erronea, vel temeraria; vt missas faciam alias minusculas notas doctrinarum improbatarum, de quibus plenè Canus l. 12. de locis, Suares Tract. de fide disp. 19. Castro lib. 1. de iusta hæretic. punit. cap. 3. & passim alij Theologi; siue agentes de hæresi & eius appendicibus; siue tractantes loca Theologica, aut de examine doctrinarum, & nos alibi.

Nullam igitur terrarum huiusmodi notarum cadere in nouam doctrinam de præstigijs Eucharistiæ, ostendere conatur Autor Trutinæ, ab enumeratione partium. Ac primùm quod ea doctrina non sit dicenda hæretica, inde videtur astrui, quod is nulli veritati reuelatæ contradicat, qui negat quæ sensibus ingeruntur in hoc mysterio, esse realia. Nam permanentia realium accidentium, neque in sacris literis, neque in traditione, aut alicuius Concilij definitione, habetur consignata, Imò Concilia consultò abstinuerunt voce *accidentium*; & tantùm dixerunt manere *species panis & vini*; vt constat ex Concilio Lateranensi sub Innocentio III. & ex Tridentino sess. 13. At vox *specierum*, absque reali permanentia accidentium, retineri optimè potest; ita vt tantùm designet repræsentationem objectiuam, absque reali illius apparentiæ fundamento. Nec dissimiles ac Concilia, egere Patres. Scholastici verò, tametsi passim conspirarunt in doctrinam de reali permanentia accidentium panis & vini in hoc mysterio non proposuerunt tamen illam, vt certam ex fide: nec pro ea Patrum communem sensum allegant; sed tantùm argumentantur ex eo quod sensus renuocient adesse accidentia, quibus velle mentitionem impingere, septicorū est non probatorum sapientum. Igitur noua doctrina eleminās ex hoc mysterio vera panis accidentia, non videtur dici posse hæretica. Neque item videtur dicenda erronea, cum non sit

contra

contra aliquam conclusionem euidenter deductam ex aliquo fidei principio; nec pugnet cum communi sensu Ecclesiæ. Tandem neque videtur notanda temeritatis: cum neque sit contra omnes Doctores, neque fundamento verisimili destituatur. Est in ea sententia Holcoth; in 4 q. 3. versic. *videndum est* nec non Cardinalis Cameracensis in 4. q. 6. art. 8. & aliqui iam olim apud Algerum l. 1. c. 7. & denique Græci illi Veneti, qui in calce Turcogræciæ referuntur; in responsione ad Claudium Cardinalem Guisianum q. 1. negantes in Sacramento Eucharistiæ, vel panis & vini substantias, vel earum accidentia remanere; sed asserentes, vtraque in diuinam Christi substantiam transelementari. Quid quod sæpè Christus, in Eucharistia visus est specie pueli, & agni, vel carnis cruentæ? Refero multa huiusmodi in Paulo I I. illustrato §. 5. Hæ tamen species, (vt ibidem §. 6. confirmo,) meræ, species fuerunt; hoc est, obiectiuè sumpta, aliud reuera non fuerunt, quàm mera visa imaginaria atque phantastica. Quid ergò vetat, Patres ac Doctores à quibus memorantur species Sacramentales, eodem modo accipere? Nulla itaque est censura Theologica, quæ inuri posse videatur, doctrinæ quam excutimus. Nam minutiores aliquæ notæ, puta nouitatis, vel scandali, & offendiculi, piarum aurium, vel propositionis sapientis hæresim, euanescunt ex constitutis circa illas alias notas.

Audio nouæ doctrinæ expurgationem, sed non acquiesco. Imò contendo, hanc expurgationem esse dealbationem Æthiopissæ, qua frustra tentetur macularum ineluibilium detersio, quod monstratum venio resumpto vniuerso Aduersarij discursu, sed ordine retrogrado. Nam ille à summo probro quod est hæreseos, auspicatus est, quia putauit illud faciliùs posse remoueri. Ego à postremo quod puto exploratum, faciam initium, hoc est à temeritate: quæ nota non video quomodò possit decliuari; cum hæc noua doctrina, sit contra torrentem Doctorum; nec nitatur rationibus validis, vel etiam probabilibus; sed tantùm adducantur machinationes ingenij, quibus ostendatur, Sacramentum potuisse hoc vel illo modo absque repugnantia institui. At hoc ludicrum est, vbi de facto agitur. Et vt superius attigi, non dissimili argumentandi ratione, vsi sunt, qui cœlum stare, & terram circumagi, sunt commenti. Et tamen certum est, terram stare, & cœlom moueri; nec scriptura terræ stabilitatem immotam, cœlique rotatum tanquam eximium Dei opus celebraret, si hæc non essent nisi spectra motus in cœlo, & quietis in terra, vt voluor qui ex possibili stabilitate cœli, & terræ vertigine, collegerunt non dissimiliter, ac ij eum quibus agimus quoad Eucharistiam. At non quæritur quid potuisset velle Christus Dominus, sed quid reipsa voluerit in Eucharistiæ institutione. Optimus autem interpres voluntatis Christi, est continuatus per quoduis Christianum sæculum, consensus Doctorum, quam habemus pro antiqua & communi doctrina, non habent autem Aduersarij pro sua nouitate. Quod enim vnum & alterum pro ea adducunt; & quidem è proletariis, & tenuis census scriptoribus; neque verum est, neque si verum esset, conuelleret communissimam cæterorum omnium consensionem, Cameracensis sanè, quem nouæ huic Do-

ctrinæ astipulatum volunt, omnia alia habet, vt superiùs demonstraui. Idem dico de Roberto Holcoth, qui in 4. q. 3. *littera G.* disertè subscribit communi doctrinæ: & licet addat, posse dici ad prodendum ingenium, quod in Eucharistia maneant tantùm panis & vini intentiones ac spectra; tamen contestatur se nihil tale asserere. Itaque superuacuo propè labore Hieronymus Lachiana scripto in quo doctrinæ prolixitatem æquat, totus est in demonstrando, Holcothum non inuexisse spectra panis & vini in Eucharistia, vt ei ab Aduersariis affingitur. Hoc dico propè superuacuè factum: cum ipse Hulcoth. conceptis verbis à se ableget tale commentum. Quamuis autem ita reuera sensisset Holcotus, tamen pondus autoritatis eius est eiusmodi, vt facile sit cuiuis per illud grauato, excutere talem sarcinam; vt tegetam in Holcothi caput sales infatuatos, quibus alicubi respersit adductum contra eius doctrinam S. Anselmum. De Græcis iis phantasticis quos Algerus refellit non sum sollicitus, quia albi attiuè fuerint, ignoratur. Quare noua doctrina, neque rationibus idoneis, neque autoritate vllatenus instructa, aduersus torrentem Doctorum nitens; non potest non audire temeraria.

Ad argumenta pro specierum prastigiis.

Addo insuper, haberi debere erroneam, quandoquidem permanentia accidentium panis & vini, manifestè eruitur ex principiis fidei; quia sine ea permanentia, retineri nequeunt quæ fides admitti iubet; ac nominatim vera ratio Sacramenti, & essentia conuersionis, quæ in huius mysterij confectione interuenit iuxta Catholicam fidem. Hæc enim omnia concidere inductis spectris specierum, & sublatis realibus accidentibus, ostensum supra est puncto 3. At doctrina quæ collidit cum aliquo deducto ex principiis fidei, erronea est, iuxta huius notæ notionem, assignatam à Cano l. 12. c. 11. & à Corduba l. 1. quæstionarij q. 17. Accedit quod doctrina abhorrens à communi Ecclesiæ sensu, erronea est, vt tradunt Lorca 2. 2. sect. 1. disp. 40. & Suarez d. 19. de fide sect. 2. n. 13. Extra omne porrò dubium est, sensum Ecclesiæ ferre, quod accidentia panis & vini supersint in Eucharistia. Ecclesia enim, plebe & pastoribus continetur. Plebs doctrinæ Pastorum inhæret. Pastores autem amplectuntur doctrinam vniformi Doctorum consensione probatam; cuiusmodi est ista de permanentia accidentium in Eucharistia. Itaque assertio contraria, habens ea accidentia pro spectris, à communi Ecclesiæ sensu discrepat, atque adeò est erronea.

Pro auertenda nota hæreseos, maximè satagit Autor Trutinæ. Multi tamen nouam doctrinam, cui ipse patrocinatur, habent pro hæretica: quanquam non omnes æquè apertè ita pronunciant; sed ita tamen, vt hoc satis significent, aut apertè supponant. Ita Paludanus in 4. d. 12. q. 2. Dionysius Cistercienfis in 4. d. 8. q. 3. artic. 1. conclus. 3. Petrus Tartaretus in 4. d. 12. q. 1. Ioannes Maior in 4. d. 12. q. 5. *si dicas omnia.* Henricus Gandauensis quodl. 4. q. 36. Richardus de Mediavilla in 4. d. 12. p. 2. art. 1. q. 1. & 2. Neruæus Natalis Brito quodl. 4. q. 9. Robertus Olkot in 4. q. 3. *in quarto puncto.* Ex recentioribus, Ioānes de Chapeauille in Catechismū Rom. c. de Euch. q. 9. & 10. Claudius Sanctesius rep. 2. c. 6. & rep. 5. cap. 4. Cornelius Iansenius c. 131. Concord. ad ea verba, *accepit IESVS panem.* Nicolaus Harpsfeldius

Sect. II. Pun. VII. feldius in historia Vvicleffiana c. 3. vers. *sed in nulla*. Autores Catechismi Romani cap. de Eucharistia; Philippus Archintus sub Paulo III. Vrbis Vicarius, in edicto fidei aduersùs hæreses ea tempestate ebullientes.

Disertè verò hæreticam pronunciant nouam doctrinam, negantem vera panis & vini accidentia superesse in Eucharistia Thomas Vvaldensis Tomo 2. à c. 74. Petrus Garcias Episcopus Vssellensis contra 6. Pici conclusionem. Dominicus Soto in 4. dist. 9. q. 2. artic. 5. Matthias Aquarius in Additionibus ad Capreolum in 4. dist. 12. concl. 6. Iosephus Angles in 4. dist. 12. q. 6. Yribarne in 4. dist. 12. q. 1. disp. 47. sect. 1. Nugnus 3. p. q. 75. artic. 5. & q. 77. artic. 1. difficultate. 1. Petrus Faber in 4. d. 12. disp. 47. Raphaël Auersa Tract. de Euchar. q. 3. sect. 5. conclus. 2. Camerota Tract. 4. de Sacram. c. 4. Baptista Biazerus in summa de Sacram. par. 4. c. 4. n. 6. Alanus lib. 1. de Euchar. c. 37. *ferè initio*. Philippus Gamachæus 3. p. q. 77. c. 2. Syluius 3. p. q. 75. art. 5. & q. 77. art. 1. Ochagauia tract. 1. de Euchar. q. 27. notabili 2.

Theologi Societatis Iesv, idem passim tradunt. Nominatim Bellarminus l. 1. de Euchar. c. 2. §. *septimum Concilium*. Toletus l. 6. summæ cap. 12 & lib. 2. cap. 27. Salmeron Tom. 9. Tractatu 16. Franciscus Turrianus lib. 1. de Euchar. c. 4. & 25 Valentia Tomo 4. disp. 6. q. 5. punct. 1. Ioannes de Lugo disp. 10 de Euch. sect. 1. & 2. Meratius tom. 3. disp. 27. Ægidius Coninc. 3. p. q. 75. artic. 5. n. 168. Vasquez 3. p. d. 194. c. 1. Suarez t. 3. 3. p. d. 56. sect. 1. Tannerus t. 4. disp. 5. q. 4. à num. 50. Ioannes Præpositus 3. p. q. 75. artic. 5. Gaspar Hurtado disp. 7. de Euchar. difficul. 1. & 2. Ioan. Baptista Scortia l. 4. de Missa cap. 18. Tirinus in indice Controuersiarum, controuersia 21. n. 4. Martinus Becanus in summa de Eucharistia c. 20. q. 1. Martinottus in Tractatione de Eucharistia n. 26. & 44. Petrus Cottonus aduersùs Geneuam plagiariam, deprauatione 21. ad calcem.

Tantæ nubi testium, explicatè asserentium, dogma fidei esse quod panis & vini accidentia permaneant post consecrationem, (atque adeò damnantium hæreseos doctrinam nouitiam, species habentem pro spectris,) præiuerat Concilium Constantiense, cuius hac de re definitio discussa est puncto 2. Disertè enim (vt ibi vidimus,) Concilium in Vvicleffo damnat tanquam hæreticum, quod negauerit, in Eucharistia panis & vini accidentia, remanere absque subiecto. Igitur negare quod accidentia panis & vini sint realia, & dicere quod sint spectra, est hæreticum. Idem colligitur ea eo quod Concilium Lateran. sub Innocent. III. & Florentinum in decreto fidei, post sessionem vltimam, §. *certum est*, ac Tridentinum sess. 13. cap. & canon. 3. Statuunt tanquam fide certum, quod species panis & vini post destructam panis & vini substantiam remaneant. Nomine autem *specierum*, aliud non intelligunt, quàm accidentia. Loquuntur enim in sensu apud Doctores & in Scholis recepto: qui manifestè fert quod dico. Et colligitur etiam ex verbo *remanendi*. Si enim species panis & vini remanent, igitur erant priùs. Neque enim *remanere* dicitur, nisi quod præfuit. Præstigiæ autem quas noua doctrina inuehit, non præfuerunt; atque adeò non possunt dici remanere. Igitur quod remanere ex pane & vino dicitur, & in illis substantiis cum superessent præfuit, aliud non est quàm collectio accidentium sensibilium, ab illis substantiis auulsa, & per se constituta. Atque adeò hoc inficiari, & quod in Eucharistia sensibus obiicitur, ad spectra & præstigias referre, (quod fit à nouæ doctrinæ Autoribus,) non modò temerarium ac erroneum est, sed etiam hæreticum.

Idem mihi planè persuadet argumentum ductum ea vera manducatione panis Eucharistici. Nam certum est, manducationem fieri non posse absque realibus accidentibus; quæ ingesta in os comedentis, traiiciantur vitali motu, à facultate corporea in stomachum. Hoc enim est *manducare*, nec fieri potest absque veritate rei corporeæ in quam facultas traiiciens vim suam exerat, vt supra puncto 3. est demonstratum. At de fide est, panem Eucharisticum manducari. Ita enim in multis scripturis exprimitur; docétque certa traditio. Igitur de fide quoque esse videtur, panem Eucharisticum quem fideles manducant, vera accidentia sensibilia ad manducationem necessaria continere; proindéque id inficiari (quod facere coguntur præstigiatores, hæreticum est & alienum à vera fide.

SECTIO III.

De speciebus Sacramentalibus substantialibus, nomen accidentium sortitis, ob educibilitatem è pane & vino, absque eorum corruptione.

Hoc est alterum de speciebus Sacramentalibus somnium, in Gallia fabricatum, & priori hactenus discusso, quod in Sicilia natum erat, è diametro oppositum. Nam prius illud, species asserit esse spectra & nuda phantasmata. Hoc verò posterius, species annumerat substantiis: quamuis denominentur accidentia, in notione accidentis Porphyriana; qua accidens dicitur, quod potest accedere aut recedere absque subiecti corruptione. Vt liqueat quid de hac opinatione statuendum sit, audienda primùm est eius plena descriptio; & quibus innitantur fundamentis qui hanc nouitatem inuenerunt: Tum de eius inanitate pronunciabimus.

PVNCTVM I.

Noua sententia, typo exponitur.

Ne in referendo paradoxo, ad quod excutiendum aggredi consilium est, cuiquam minùs ea fide egisse videri possim; proponam principio verbis ferè, Autoris Physicæ veteris & nouæ, huius paradoxi assertoris primarij, quippè & ætate & gradu longè prouectioris eo qui noui (ne primus gerras istas obtrusit; quid demum monstrosi dicam,) Africa ediderit.

Ait igitur is Autor, qui Natales Physicæ nouæ obscuros esse voluit, species Sacramentales non esse accidentia, qualia definiuit Aristoteles c. 1. prædicam. verbis illis, *Accidens est, quod est in aliquo, & sine eo in quo est, impossibile est esse*: sed esse accidentia, qualia Porphyrius definiuit c. 6. Intr. dicés, *accidés esse quod adest, & abest, præter subiecti corruptionem.*

corruptionem. Huius generis accidentia, sunt corpuscula in poris corporum contenta; quæ *Spiritus* passim appellantur: non quidem *Spiritus*, pressè accepta voce; sed prout etiam ad materialia extenditur; quæ vtcunque dici queant *Spiritus*, quia per se sumpta cum sint admodùm tenuia præ sua exilitate omnem sensum fugiunt. Aliter appellantur *species* corporis quod faciunt sensibile: quatenùs sunt motiua sensuum, in quibus dicuntur esse repræsentationes, siuè species obiectorum.

Ex hoc principio Philosophico eruit Autor cum quo agimus, quæ dicuntur species Sacramentales, siue accidentia panis & vini, non esse quantitatem & qualitates substantiarum illarum, vt fert vulgaris opinio; sed esse substantiolas priùs intra panem & vinum abditas, quæ destructis per transubstantiationem panis ac vini substantiis, per corpus & sanguinem Christi mouentur, & continentur, & solæ residuæ sunt ex pane & vino quibus non corruptis adesse potuerunt; & à quibus iam non incolumibus absunt, vnde eorum *accidentia* denominantur; non quod hæ substantiolæ pani & vino nunc destructis accidant, sed quod ab iis sint auulsæ, cum priùs eis citra inhæsionem tanquam vasis aut loculis inextitissent. Perstant autem sic auulsæ non quales erant priùs, sed auctæ per miraculum, & conseruatæ in situ illo ac ordine, quem in pane & vino habebant ante consecrationem. Quod enim tunc implerent totam capedinem panis ac vini, sed latebras duntaxat pororum occuparent; substantiarum panis & vini soliditate & corpulentia abscedente, necessarium fuit, corpuscula de quibus agimus, grandescere; ita vt retento eodem situ ac ordine quem à pane & in pane habebant, diffunderentur ad spatium quod soliditas occupabat, vt mysterium lateret, & esset locus exercitio fidei. Hæ igitur sunt quæ dicuntur *species*, quas explicare licet per folium rosæ lapsu temporis exsiccatum; cuius sensibilitas iniuria temporis extincta est propter effluxum corpusculorum à quibus procedebat folij rosacei color, sapor ac odor. Præsentia verò corporis & sanguinis Christi, prædicta accidentia è pane & vino residua mouentium, continentium, ac conseruantium; explicatur per eam assistentiam qua Angelus immediatè mouet ac continet corpus quodpiam cui applicatur.

Vt autem apertiùs intelligatur quomodò omnia quæ fides Catholica de mysterio Eucharistiæ tradit, cohæreant cum hac Doctrina; contestatur is eius assertor primarius quem retuli, se concedere, post consecrationem remanere accidentia panis materialia realiter distincta ab eius substantia: (idem est de vino). Item contestatur concedere se, sola panis & vini accidentia, & nihil quod sit substantia remanere. Nomine tamen *accidentium*, intelligi vult, non quæ passim dicuntur *accidentia*; puta quantitatem & qualitates; sed entitates quasdam materiales & indiuisibiles, quæ possunt adesse substantiis panis ac vini, & ab eis separari: ita tamen vt naturaliter, sine substantiis panis ac vini, habere non possint rationem specierum panis & vini; nempe ordinem motum, vnionem; & alias conditiones ad hoc requisitas, vt substantia panis ac vini fiat per illa sensibilis: à cuius sensibilitatis causatione, entitates prædictæ denominantur *species*; quia sunt motiua sensuum; qua voce vsum perpetuò est Concilium Tridentinum, exuuias panis & vini post consecrationem incolumes, semper vocans *species*, numquam *accidentia*; haud dubiè ne præberet improuidis occasionem impingendi, existimando quæ ex pane & vino post consecrationem supersunt, esse accidentia Aristotelica & pressè dicta: cum tamen reipsa sint corpuscula, & entia per se subsistentia, quamuis denominentur *accidentia*, quia verè accidebant substantiæ panis & vini cum superesset; & ea planè destructa perseuerant. *Firmamenta nouitatis proposita.* Præterquàm quod quamuis corpuscula, si per se singula considerentur, sint entia per se subsistentia; tamen quatenùs simul sunt cum tali situ, ordine, ac proportione, non sunt substantiæ; quia necesse habent contineri ac moueri à panis & vini soliditate cum superesset. Ea verò per transubstantiationem sublata, subsistunt per veram actionem corporis Christi, realiter præsentis vi verborum consecrationis. Mirum porrò non est, quod hostia per consecrationem euanescente panis soliditate, non appareat fistulosa; quia vt lateat mysterium, corpuscula, agente corpore Christi per miraculum augentur pro quantitate panis; siuè ad eam granditatem quam præferebat panis, cum eius soliditas superesset. Et ob hoc ipsum miraculum, augmenti in hostia consecrata facti, ad celandum mysterium, mirum non est quod tantum sit pondus hostiæ consecratæ, quantum erat cum panis soliditas superesset. Expressi fideliter quæ in plures articulos ab eo quem referebam Scriptore expassa, apud eum legere est loco proximè annotando.

PVNCTVM II.

Eiusdem Nouitatis firmamenta, ab Autoritate, & ratione.

NOn eodem modo, pro hac nouitate stabilienda, disserunt eius patroni. Referam primò quæ Autor Physicæ veteris ac nouæ lib. 1. q. 5. adducit; tum subijciam quæ Empedocles renatus, chartis commisit: sic enim nominandus est mango & instaurator corpusculorum ac atomorum, in cuius vitula arauit prior, qui suum hoc placitum confirmat Autoritate & ratione.

Nouæ igitur veterisque physicæ scriptor, vt hanc nouitatem astruat, primò Autoritatem profert, & multorum Theologorum, & ipsius Tridentini Concilij. Multi enim Theologi, vt Ocham. Tract. de Eucharist. q. 3. Rubion. in 4. distinct. 12. q. 5. conclus. 3. & totus grex Nominalium, quantitatem substantiæ non distinxerunt realiter à substantia: sicut neque quantitatem accidentium, ab accidentibus. Vnde tot quantitates inuexerunt in quouis composito physico, quot sunt entitates extensæ. Quia ergò iuxta hos Autores, quantitas substantiæ panis, est eadem cum eius substantia: necesse est vt admittant, pereunte per consecrationem panis substantia, perire quòque eius quantitatem: atque quantum & extensum quod videmus post consecrationem remanere, aliud iuxta eos esse non potest, quàm substantia quæpiam alia: nulla autem occurret præter Synaxim & commassationem corpusculorum, vt fert Doctrina quam

Sect. III. Punct. II.

excutimus. Sicut autem Mendoza disp. 18. Metaph. s. 2. & Ægidius Coninc. 3. p. q. 77. art. 3. liberant omni nota prædictam sententiam Ochami ac Nominalium, de indistinctione & inseparabilitate quantitatis à substantia: ita noua doctrina quæ in illam sententiam recidit, subducenda est cuiuis censuræ & habenda saltem probabilis: quippè munita tot Doctorum autoritate.

Sed Suppetit pro ea fortius munimentum, ab auctoritate, cum Concilij Tridentini, tum omnium propè Patrum. Et Concilium quidem Tridentinum, videri potest suffragatum; quatenùs exuuias panis & vini, nunquam vocauit accidentia; sed species duntaxat, quia nomen *accidentium* facilè acciperetur in sensu Aristotelico: seu pro formis inhærentibus, aut inhærere postulantibus, quales nullæ ea pane & vino supersunt post consecrationem. Nomen verò *specierum*, accommodatum est ad designandam formam obiectiuam externam panis & vini; etiamsi non sit aliquid inhæsiuum, sed substantiale, quod quia citra rei interitum adest vel abscedit; denominatiuà *accidens* dicitur. Alij vocant *accidens verbale* aut *Metaphysicum*: sicut accidens inhæsiuum & Aristotelicum appellant *naturale* ac *Physicum*. Concilium igitur tanta cum prudentia & cautione locutum, satis insinuauit, non displicere sibi sententiam, quæ quod reliquum est è pane ac vino, substantiis annumerat: vt faciunt Autores nouæ doctrinæ quam excutimus hoc loco. Et eodem modo, pro ea doctrina proferri possunt omnes ferè Patres, qui similiter ac Concilium, ferè abstinuerunt voce *accidentium* vsurparunt autem nomen *specierum*, aut aliud cum substantialitate cohærens.

Volo Aduersario gratificari, eique suggerere Patrem antiquum, Gelasius perantiquus scriptor Ioanni Romano Pontifici Epistola ad Senatores laudatus, & à S. Fulgentio ad q. 2. Ferrandi pro S. Gelasio I. inter Romanos Pontifices perillustri, habitus; disertè exuuias istas panis ac vini consecrationi superstites, vocat *substantias*; asserens, Christum adesse huic Sacramento; nec tamen abesse substantiam panis & vini. Non substantiam solidam quam conceptis verbis agnoscit mutari in corpus & Sanguinem Christi. Ergò substantiam corpusculorum panis, quæ commassata, apparent panis. Quid clarius in rem præsentem? Torquent se ac versant in omnem partem Catholici DD. vt eum locum ab Impanatoribus intentatum declinent; nunc Autoris obscuritatem causantes; nunc verborum sensum distorquentes: sed frustra sic connituntur. Nam Autor est perantiquus, quippè quem Theodoretus in Dialogis, & iam adducti, Ioannes Papa, ac S. Fulgentius, cum laude allegant. Et quamuis fortassis, ille Gelasius non sit S. Gelasius Papa, sed vel Gelasius Cyzicenus, vt Baronius anno 496. & Bellarminus lib. de Scriptor. *in Gelasio* censuerunt; vel certè sit Gelasius Cæsariensis, vt alij maluerunt; tamen satis est, quod sit antiquus & grauis scriptor quod Deus ei meritò vendicat allegatio illius à tantis viris cum laude. Verba autem videntur adeò perspicua, vt non sit tergiuersationi locus. Quamuis enim impanatoribus non suffragentur, vt monstratum est; tamen substantialitati eius quod ex pane ac vino remanet, explicatissimè patrocinantur. Nec occurrit commodior ratio componendi omnia, quàm si iuxta hanc nouam doctrinam, dicamus, solidam panis & vini substantiam euanescere; manere autem substantiam corpusculorum.

Iam rationes pro hac doctrina, Autor Physicæ veteris ac nouæ, non alias adhibet, quàm quæ dicuntur à maiore facilitate exponendi mysterij, illudque ab hæreticorum insultibus propugnandi: Contestatúsque, mirari se patefacta nunc tam facili & expedita tuendæ veritatis Catholicæ via: esse tamen qui obfirmati in præconcepta sententia de permanentia qualitatum indiuisibilium; malint mysterium Eucharistiæ implicare difficultatibus, quas fidei hostes opponant vt inenodabiles; quàm admittere doctrinam Tridentino Concilio planè conformem; & explicando Eucharistiæ mysterio percommodam; quippè quod iuxta peruulgatam sententiam de accidentium inhæsiuorum perseuerantia, impleatissimum redditur, & captu operosissimum: cum iuxta hanc nouam doctrinam, ostendatur euidenter possibile, atque adeò credibile, & cum vera rerum Physicarum intelligentia optimè consentiens. Nihil præterea in huius nouæ doctrinæ confirmationem, sine ab autoritate, siuè à ratione, apud Autorem Physicæ veteris ac nouæ deprehendo.

Ille tamen alius, cuius iste vestigiis institit, non iam senex puerum portans; (si huc licet voces ecclesiasticas aduocare;) sed senex à puero (præ eo sanè) dilectus; pruriginosi ingenij homo, & qui via aliquid immotum sinit in cœlo & in terra; alia quædam adhibet in communis sententiæ euersionem, & nouæ doctrinæ stabilitionem; quæ ex scriptis eius verbis, appendo. Statuere ergò, superesse in Eucharistia entitates accidentales, à substantia distinctas, & seorsim existentes, quales ponit communis sententia; putat esse inexplicabile, quia [humana mens non potest cogitare, accidentia panis & vini esse realia, & tamen absque eius substantia existere, quin simul illa per modum substantiæ concipiat: adeò vt implicare videatur, vt tota panis substantia mutetur, quemadmodùm credit Ecclesia; & interim vt aliquid reale quod prius erat in pane, remaneat: quia nihil reale potest intelligi remanere, nisi quod subsistat; Et quamuis verbo vocetur *accidens*, concipiatur tamen vt substantia. Ideóque in re idem est, ac si diceretur, totam quidem panis substantiam mutari, sed tamen illam eius substantiæ partem quæ vocatur *accidens reale*, remanere. Quod, si non in verbis, certè in conceptu contradictionem inuoluit. Atque hæc præcipua ratio esse videtur, ob quam nonnulli hac in parte ab Ecclesia Romana dissenserunt.] Ita ille: qui proinde concludit, quæ ex pane & vino remanere dicuntur in Eucharistia, quantumcunque denominentur *accidentia*; tenere tamen esse substantias: puta si de pane agatur, esse particulas abditas in illis exiguis meatibus qui interponuntur puluisculis farinæ; ex quibus panis conflatus est: aut si de vino sit sermo, esse entitates substantiales interpositas particulis spiritus, aquæ, aceti, & fæcum seu tartari, ex quarum mixtura constat vinum. Particulæ quippè istæ cum diuersas habeant figuras & motus, nunquam tam aptè iungi possunt, quin multa inter ipsas spatia relinquantur, aut aëre plena, aut alia materia, vt conspicamur in pane. cuius

propterea

propterea cauitates ac poti, vino impleri possunt absque penetratione. Cúmque ista mutati possint pane non mutato; perspicuum est, ea esse panis accidentia, nec ad eius substantiam pertinere. Et hæc sunt quæ dicuntur panis accidentia in Eucharistia, post destructam substantiam remanentia.] Hæc sunt quæ chartis commissa apud istum legi.

PVNCTVM III.

Nouitatis propositæ confutatio.

DOctrina quæ hactenùs est adducta, nec Philosophicè, nec Theologicè, valet. Obsoletis enim & planè inanibus fundamentis Philosophicis, de compositione corporum naturalium ex atomis; inædificat Theologica consectaria, vix ac ne vix quidem, inter Catholicos ferenda.

Dimittenda verò sunt quæ ista doctrina Philosophicè supponit, planè absona, ex ignorantia veræ naturæ condensationis & rarefactionis, vnde vniuersa hæc nouitas dimanauit. Supponit item, motiua sensuum externorum his dumtaxat corpusculis in quæ compagem corporum reuocat, contineri; quasi verò hoc ipsum non debeatur multò magis substantiæ solidæ. Quid enim esse potest in corpusculis, ratione substantiæ aut temperamenti, quo instructa sunt, vnde dicantur esse motiua sensuum, quod non æquè cernatur in substantia solida? Præterea hæ entitates in potis corporum latere dicuntur. Hoc si ageretur de entitatibus heterogeneis, tacitus audirem. Sed quis ferat, sobstantiolas eiusdem planè rationis cum pane; & similibus accidentibus præditas, dici delitescere intra cauernulas pororum? Insuper hæ substantiæ in potis corporum latentes, dicuntur esse materiales ac indiuisibiles. At hoc implicat in adiecto. Nam iuxta sanam & solidam Philosophiam, omne quantum & materiale, est diuisibile in infinitum. Nolo tamen in his discutiendis hætere hoc loco, quia sunt Philosophorum propriæ: vt in his sistam, quæ sunt Theologici subsellij, & quæ accuratè expendi moltò magis interest Ecclesiæ. Io ipsis ergo doctrinæ huios præcordiis, non tam latet, quàm patet veneoum aduersùs Doctrinam fidei.

Appello *venenum*, perseuerantiam alicuius substantiæ quæ ad panem & vinum attinuerit. Nam de fide est, panem ac vioum transubstantiati; aot vt Græci loquuntur, *transelementari* in corpus & sanguinem Christi. Nihil apud Patres, hac veritate tanquam certa, & ad fidem pertinente decantatius. [Panis iste, non effigie sed natura mutatus, omnipotentia Verbi factus est caro;] ait creditus Cyprianus serm. de cœna Dom. [Panem qui videtur à nobis, noo esse panem; etiamsi gustus panem esse sentiat, sed esse corpus Christi,] ait S. Cyrillus catech. 4. Mystag. *transmutationem* esse virtute Dei factam eootestans: quod item habent Chrysostomus hom. 83. in Matth. *Transire panem in naturam corporis Christi*, ait Eusebius Gallicanus hom. 5. de Pasch. Et similia omninò multa habet S. Ambrosius l. 4. de Sacram. c. 4. Quid frustra paucos appendo? Plena messis testimoniorum, quibus hæc conuersio, vt fide certa asseritur, vbiuis prostat. Fieri porrò, conuersionem totius substantiæ panis & vini, docet vox *transubstantiationis* quæ in nullam naturalem conuersionem cadit; eo quod nulla naturalis conuersio, sit totius substantiæ, sed solius formæ, & propter eam sit conuersio compositi: quod ea sublata, non potest superesse. Nec excisa forma, etiamsi incolumi materia, manet in ratione totius, vt rectè notauit Scotus in 4. d. 11. q. 1. *litera A.* Vnde quod Aristoteles 1. gener. t. 23. ait, generationem spectatam in ratione conuersionis, esse mutationem totius in totum, nullo sensibili remanente, vt subiecto, non est accipiendum de mutatione totius compositi quoad vtramque partem eius substantialem: cum certum sit, materiam manere; alioqui non esset, vbi exciperetur forma sucedens; nec tantùm, nullum sensibile siuè completum subiectum remaneret, sed nullum planè. Accipiendum ergò est, de mutatione totius præiacentis vt totum est: quod pereunte forma perit totum, nec ampliùs manet eius essentia. Itaque extra confectionem Sacramenti Eucharistiæ diuino opere patratam, nulla est in rerum natura conuersio totius substantiæ absoluè, siuè transubstantiatio, quia vbiuis alibi restat materia; quæ per transubstantiationem destruitur, vna cum omni eo quod erat in pane & vino substantiale; vt nomen *transubstantiationis* satis significat, & similiter sonantes Græcæ voces *μεταποιήσις*, & *μεταστοιχείωσις*, quibus vtitur Nyssenus in Orat. Magna catech c. 37. Videndus Turrianus lib. 2. contra Magdeburg. cap. 17. De constanti per omnia Christiana sæcula sensu Ecclesiæ in hac parte, videndi Val. 3. p. d. 6. q. 3. p. 2. §. 3. & Bellarm. l. 3. de Euchar. c. 20. & 21. & qui multos planè Patres in hanc rem collegit Vvidefordus ad 1. Vvicleffi articulum; passimque Hæreseologi agentes contra impanatores. Obiter quoque idem traditur in Candelabro sancto sect 6. c. 1. à num. 14.

Firmamenta nouitatis proposita.

Adeò autem insculptus omnium Catholicorum animo fuit hic totalis abscessus totius substantiæ panis & vini per transubstantiationem; vt ne perseuerantiam quidem modi alicuius substantialis, ad panem & vinum attinentis, admitti posse censuerint, esseque eam modi substantialis ad panem & vinum attinentis perseuerantiam, ab Innocentio VIII. damnatam, refert Albertinus coroll. 3. de quantit. dub. 5. num. 11. Conclamarunt ea ex causa in Dominicum Bannem, plerique; eo quod 1. p. q. 4. dixisset, post consecrationem remane substantialem existentiam panis & vini. Quod tametsi postea in altera editione expunxit; tamen dixit posse asseri tanquam probabile. At ne probabile quidem haberi posse, confirmant Vasquez 3. p. d. 180 c. 11. Suarez t. 3. 3. p. d. 49. sect. 4 Philippus Mocæus disp. 12. select. c. 4. Nugnos 3. p. q. 75. artic. 2. difficult. 5. Ægidius Coninc. 3. p. q. 75. n. l. 3. & Albertinus loco annotato. Atqui existentia, iuxta illos qui eam distinguunt à re existente, noo est nisi entitas modalis. Si ergò merus modus substantialis è pane & vino residuus, quamuis tota substaotia ei modo substrata prorsùs destructa, teprobatus est; nemo non videt, quàm meritò explodenda sit perseuerantia veræ alicuius entitatis substantialis, quæ ad panem & vinum attinuerit. Sic enim falsò assereretur, totam panis & vini substantiam esse in corpus & sanguinem Christi conuersam, vi consecrationis.

Sect. III. Punct. III.

Nec tantùm nouitas quam excutimus, pugnat cum veritate transsubstantiationis; sed etiam cum veritate verborum in Christi persona prolatorum; quæ veritas non potest retineri, si substantia aliqua in pane & vino præiacens, remaneat. Nam si substantia aliqua panis post consecrationem remanet sub accidentibus ei connaturaliter affixis, corpus Christi non censebitur demonstrari per pronomen *hoc*, demonstraus substantiam accidentibus ibi conspicuis substantem; sed demonstrabitur ea substantia, cui connaturaliter accidentia conspicua debentur. Atque ita falsò Christus dixisset, *hoc* quod in manibus tenebat, esse corpus suum, in fine prolationis eiusdem propositionis, quando identitas extremorum enunciatur. Neque refert quod Christus compenetraret substantiam panis superstitem. Nihilominus enim non liceret affirmare de substantia accidentibus illis connaturaliter subiacente, eam esse corpus Christi. Non enim ex eo quod Christus intimè compenetraret sepulchrum, fas fuisset demonstratis sepulchri accidentibus dicere, hoc est corpus Christi: quia cum accidentia demonstrata, sint connaturalis apparatus lapidis aut panis, quamdiu hæ substantiæ illis subsunt; censentur eas solas denominare, non autem alias fortè ibi collocatas per miraculum: nisi cum substantia cuius accidentia extima demonstrantur, habet rationem vasis aut continentis, vt marsupium respectu auri inclusi, & dolium respectu vini in illud immissi. Vsus enim receptus fert, vt in corporibus quorum vnum est ordinatum ad continendum alterum per modum vasis; facta demonstratione accidentium vasis, nisi aliud addatur, censeatur demonstrari sola substantia inclusa. Propterea enim demonstratis accidentibus crumenæ, indicantes solam substantiam inclusam, dicimus, *hoc est aurum*: & demonstratis accidentibus dolij, dicimus, *hoc est vinum*. Sed hæc restrictio non habet locum in re præsenti; cum constet, panem & vinum non esse vasa corporis & sanguinis Domini. Ac proinde exhibitis connaturalibus accidentibus panis & vini, si substantia panis & vini sub illis accidentibus perseueret, illa erit quæ demonstrata censebitur: & substantia subiacens accidentibus illis, in fine prolationis propositionis, quandò veritas propositionis habet locum, & extrema debent esse eadem; falsò diceretur esse idem cum Christi corpore; quod constat pugnare cum veritate verborum Christi.

Respondebunt Aduersarij, hoc argumentum optimè vrgere Impanatores, qui admittunt, solidam panis substantiam remanere post consecrationem: se autem hoc argumento non vrgeri; quia fatentur totam panis substantiam mutari ac conuerti in corpus Christi: aiunt autem manere sola corpuscula, intra latibula pororum panis delitescentia. Et idem est de corpusculis è vino residuis. Sed contra; quia quæcunque demùm substantia panis & vini subiaceat accidentibus demonstratis; in illam cadet propositio, enuncians substantiam hic accidentibus connaturalem, & sub eis præsentem, esse corpus Christi; quod tamen constat falsum esse, atque adeò verba Christi mendacio sorderent, quod absque pollutione, dici & audiri non potest. Quid verò deest his corpusculis, quominùs habeantur verus panis, ac verum vinum? Certè post horum corpusculorum addensationem, cernuntur in eis omnia panis & vini accidentia, & omnes planè effectus panis & vini. Quorsum igitur negantur esse quod exhibent? Aut cur dicuntur esse aliæ substantiæ, quàm panis & vini. Itaque non videtur inficiandum, hac nouitate euerti non modò transsubstantiationem, sed etiam veritatem verborum Christi, & formæ consecrationis, in eius persona pronunciatæ à Sacerdote.

Aliud caput penes quod hæc nouitas incurrit in fidei dogmata, ducitur ex Concilio Constantiensi, damnante Vvicleffum; & agnoscente dogma fidei esse, quod accidentia panis & vini post consecrationem persenerent absque subiecto; vt monstratum est Sect. superiore p.7. Et passim DD. omnipotentiam Dei in hoc mysterio celebrant, nominatim ex conseruatione accidentium absque fulcro substantiæ, contra naturalem accidentis exigentiam. Nec ad rem præsentem refert, siue omnia accidentia per se ponantur, siue id præstetur soli quantitati, tanquam subiecto immediato cæterorum accidentium, seu qualitatum. Hoc inquam nunc nostra non refert: Nam semper verum est, qualitates destitui subiecto suo mediato, siue subiecto, vt vocant, *quod*: ipsa verò quantitas, absolutè spoliatur subiecto. Quæ omnia sunt contra naturalem accidentium exigentiam; & Deum in hoc negotio suam potentiam prodere docent, vt passim Patres agnoscunt addocti in Candelabro sancto sect.3. cap.3. à n. 45. & Sanctesio repetit. a. cap.11. Hoc autem specimen diuinæ Omnipotentiæ, in hoc mysterio splendentis, euanescit iuxta hanc nouitatem; quæ licet admittat accidentia panis & vini superesse post consecrationem, tamen hæc accidentia quæ admittit, non sunt eiusmodi, vt fulcro egeant. Sunt enim denominatiuè accidentia, ecipsa autem substantiæ. At substantiis non est necessarium fulcrum subiectiuum cui innitantur; Imò cum sint aliquid per se subsistens, sunt incapaces fulcri illius quod accidentia vera essentialiter exigunt. Quare ex hoc item capite, nouitas, quam impugnamus, colliditur cum doctrina fidei prout expressa in Conciliis, & consignata in vnanimi Patrum traditione, ac Ecclesiæ sanctæ consensione.

In qua verò Potestate, propolæ huius nouitatis, miracula ad hanc diem inaudita comminiscuntur, asserentes particulas substantiales eductas ex substantiis panis & vini, in quorum poris ac cauernulis discretè delitescebant; congregati, & in vnam solidam ac continuam massam, conflari à Christi corpore & sanguine? Hoc miraculum ex qua penu proditur; quisve eius testis anterior profertur? Aut quomodò si substantiolæ in potis latentes cum panis superetat; eo destructo, sunt auctæ & grande factæ, explicantur per folium siccum, cuius omnis succus euaporauit, & ideò est contractum longéque minùs extensum, quàm cum affluxu humidi turgeret? Non quadrat sanè hæc comparatio quam Autor veteris ac nouæ physicæ in banc rem adhibet, vt vidimus puncto 1. Deinde augmentum quod his particulis siue corpusculis per consecrationé accedit, cum non fiat per rarefactionem, ob eandem materiæ quantita

quantitatem; vel fit per nouæ ſubſtantiæ productionem, quæ lacunas alioqui interponendas repleat, ad æqualitatem ſubſtantiæ panis deſtructæ; & ſic erit manifeſtè verus panis, & vera ſubſtantia ſolida, ſicut priùs. Nihil enim ſubſtantiæ ex corpuſculis adauctis compactæ, deërit, quo eſſet in pane; atque ita inducetur vera impanatio, & artolatria blaſphema. Vel certè augmentum corpuſculorum conſecrationi ſuperſtitum, fit per replicationem ipſorum corpuſculorum ad menſuram ſpatij, quod panis occupabat cum ſupereſſet, nondum facta conſecratione. Hoc ſi dicatur, hoſtia poſt conſecrationem multò minùs ponderabit, quàm priùs. Nam demenda erit grauitas totius ſubſtantiæ ſolidæ, intra cuius cauernulas latebant corpuſculas? quæ cum ſit multò maior ſubſtantia quàm corpuſcula; multò plus etiam grauitabat cum aderat, quàm cum adſunt ſola corpuſcula. Horum quippè replicatio non augeret grauitatem. Sicut ſi idem homo millesies in eadem lance poneretur replicatus, non plus ponderaret, quam ſi nulla facta eſſe replicatio; quia eſſet tantum vna & ſimplex grauitas.

Sed quomodocunque ea corpuſculorum grandefactio contingat, negari non poteſt, quin magnum miraculum exigat ea corpuſculorum commiſſatio ordinata, atque conſtatio cum incremento ſolido. Vbi verò eſt diploms, quo moniti Aduerſarij tantum miraculum audeut fabricare nunquam in Dei Eccleſia auditum, nec in Scripturis vllatenùs expreſſum, nec à tot Cōciliis, totque SS. Patribus & Doctoribus vel leuiter inſinuatum. Euoluantur ſanè omnes Commentarij Theologici, & Hæreſcologici de Euchariſtia, qui ſunt innumeri; & in quibus, quæ Deus ſupra naturam in hoc myſterio patrata voluit, accuratè & minutè appenduntur; Recipio quantanis adhibeatur diſquiſitio, nuſpiam vel apicem tanti miraculi compatiturum. Et mirum eſſet, tam nobile potentiæ Chriſti ſpecimen, hactenùs per tot ſæcula Chriſtiana, in nullius anterioris Doctoris oculos incurriſſe. Nullibi item Eccleſiam, quæ columna eſt ac firmamentum veritatis, tam illuſtre Dei opus inſinuaſſe, nedum docuiſſe.

Vt verò manifeſtior ſit miraculi quod gratis inducitur, magnitudo conſiderandum eſt, ſubtiam in pane latentem intra cauernolas pororum aliam non eſſe & quam aëream occupātem vacuitates illas quæ inter partes ſolidas reperiuntur, vt cernere eſt in pane quem *oculatum* ab hiſce foraminulis veluti ocolis denominant. Quamdiu enim in ea foraminula non ſubit aqua aut vnum, aliuſve liquor, ſola aëris ſubſtantia opplet hiatus illos. Et idem eſt de poris ferri candentis, quorum occupatio per ignem, non excludit ſubſtantiam ferri ſolidam; quomodo enim ferrum poſtea reuenitet per ſolam aquæ iniectionem? Et ita rectè de pane & ferro Scotus in 4. d. 49. q. 16. & Capreol. diſt. 44. q. 3. *ad 5. contra ſecundam concluſ.* ex Paludano, negantes penetrationem panis & vini, itémque ferri ac ignis; concedentes autem dumtaxat aliqua vini & ignis accidentia ad ſubſtantias panis & ferri deriuari. Suppoſito igitur quod vacuitates inter ſolidas partes panis ac ferri interjacentes, (vacuitates voco per comparationem ad ſolidam panis ac ferri ſubſtantiam) ſolus aër repleuerit, profectò deſtructa ſolida panis ſubſtantia, ſi quod præterea erat intra panem ſuperſtitem nunc deſtructum, adnuetur, nihil adunabitur præter paucas aëris particulas non æquantes ſolidita tem panis conſecratione deſtructam, & es per res omnium panis qualitatum. Quantum ergo diuinum artificiū erit neceſſarium, vt exhibeatur per eas aëris particulas, apparentia veri panis priùs præjacentis? Aut quomodo iuxta hanc aſſertionem, fas erit dicere, aliquid quod ad panem attinuerit remanere, cum aër inter poros panis abditus, non ſit aliquid reuera pertinens ad panem ſiue vt pars eius ſubſtantialis, ſiue vt verum accidens, illi inhærens cum ſupereſſet? Et tamen fide ſanctum eſt, aliquid quod ad panem pertinuit remanere. Nemo non videt quam malè materiata ſit vniuerſa hæc nouatio, & antiquæ Doctrinæ conuulſio.

Disiecta fundamenta nouitatis propoſita.

Itaque fidenter poſſumus nouos hoſce Theologaſtros illiſmet verbis affari, quibus S. Auguſtinus lib. 3. contra Iulianum cap. item 3. alloquitur Pelagianos in perſona Iuliani. [Hæc ſunt ſententiarum portenta veſtrarum; hæc inopinata myſteria dogmatum nouorum. Hæc paradoxa mirabilora quàm Stoicorum Philoſophorum, &c. Mira ſunt quæ dicitis, noua ſunt quæ dicitis, falſa ſunt quæ dicitis. Mira ſtupemus, noua cauemus, falſa conuincimus.]

PVNCTVM IV.

Disiecta eiuſdem Vaniloquij fundamenta.

Non erit cur euerſio fundamentorum nouitatis propoſitæ multùm nos diſtineat; cum & inaniſſima ſint, & ferè in ſuperioribus ſufficienter diſiecta.

Ac primùm Autoritas Doctorum parum aptè ac fideliter obtenditur. Non enim Ocham & alij qui indiſtinctionem quantitatis ſubſtantialis à ſubſtantia induxerunt, huic figmento adſtipulantur. Imò diſſentiunt ab eo vſquequaque. Aiunt quippè, quantitatem ſubſtantiæ in hoc myſterio, perire cum ſubſtantia; quod è diametro pugnat cum iſtorum placito. Vt quid ergò Aduerſarij, ne videantur Autoribus deſtitui, adeò confidenter pronunciant, ſtare ab ipſis omnes illos, qui negant quantitatem ſubſtantiæ diſtingui à ſubſtantia? Quid quod ea ſententia Philoſophica, quæ paucorum Nominalium fuit, adeò malè materiata eſt præſertim attentis rationibus Theologicis ex myſterio Euchariſtiæ petitis, vt vix, ac ne vix quidem ſtare queat? Cenſuras in illam à pleriſque vibratas, ſciens dimitto, ſed certum eſt ipſum eius primum fabrum Ochamum, in ea euulganda trepidaſſe; & anxium ne hæretica eſſet, dixiſſe c. de quantitate, ſe eam non tueri, niſi vt Ariſtotelicam: *ſinè (inquit) hæretica ſit, ſiuè Catholica.* Quod recidit in ſubterfugium inanes Pomponatij & aliorum quorumdam Epicæne fidei Philoſophorum, quorum licentiam Leo X. in Concilio Lateranenſi coërcuit; cum impia dogmata, & cum ipſa Dei & totius fidei eius ratione complicata, dicerent abs ſe defendi, tantùm ſecundùm Philoſophiā: Itaque exiguum, vel etiam nullum eſt Aduerſariis præſidium, in tam intuta Ochami & aliorum (non enim omnium,) Nominalium ſententia.

Rr 4 Multò

Sect. III. Punct. IV.

Multò minùs præsidij est Aduersarijs, in Concilio Tridentino ac Patribus. Quid enim? Concilium Tridentinum panis & vini exuuias non vocat accidentia, sed species Sacramentales. Ergò censuit accidentia quæ ex pane & vino supersunt post consecrationem, esse veras substantias ex panis & vini poris eductas. Hoc non est argumentari, sed rudere. Eaque argumentandi insulsitate, licebit colligere quidlibet ex quolibet. Multòque tolerabilius, (tametsi ipsi quoque absurdè,) præstigiatores, quos f. 2. retulimus, ex voce *specierum*, collegerunt, accidentia Sacramentalia esse vetas imagines apparentes, ac spectra. Nam saltem videbatur illis suffragari cortex vocabuli *species*. At hic nulla ex parte lux affulget, ad eius consecutionis, quam Aduersarij struxerunt, qualemcumque apparentiam comprobandam. Itaque licebit cum Caietano iocari ac dicere, hanc consequentiam ex earum numero esse, quas centum boum paria admota, ex antecedente proposito non traherent. Cur autem Concilia potiùs adhibuerint vocem *specierum*, quàm *accidentium*, declaratum sufficienter est sect. 2. p. 6. diluendo similem argumentationem pro spectris: Vbi etiam ostensum est, quædam Concilia vt Constantiense & Coloniense, vocem *accidentium* adhibuisse; & nomen *specierum* vsurpatum in Conciliis iuxta mentem Doctorum tunc competissimam; idem planè sonare cum voce *accidentium*. Nominatim verò de Concilio Tridentino, ne leui quidem verisimilitudine respersum videri potest, quod vtens nomine *specierum*, voluerit astruere perseuerantiam tot particularum substantialium è pane & vino eductarum; cum tam perspicuè firmauerit totius substantiæ panis, & totius substantiæ vini, conuersionem omnimodam in corpus & sanguinem Christi. Itaque apparet egestas Aduersariorum, vocantium ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt. Nisi potiùs castigatione dignum pronuncietur, sic illudere Conciliis, eorúmque scita, obtorquere modò, sed prorsùs extra rem veluti per iocum proferre: perinde ac si quis ad probandum, adduceret aliud planè disparatum, quod ea ratione exponeret ludibrio. Gelasium quem Aduersariis ipse suggessi, Catholici DD. passim exponunt de substantia panis & vini apparente: quamuis reuera quod cernitur in Eucharistia & post completam prolationem verborum subest accidentibus non sit panis, sed corpus Christi.

Biceps agmen rationum, à binis huius nouitatis Propolis adductum p. a. vix eget confutatione Autor physicæ veteris ac nouæ vnicam proferebat rationem, ductam ex complanatione difficultatum implexissimarum, quas alioqui ingerit hoc mysterium. De hoc ruinosissimo fundamento, multis actum est f. 2. p. 2. & 7. disijciendo argumentationem pro spectris specierum, in simili difficultatum huius mysterij, plana & facili expeditione, fundatam. Nunc obiter dico, tantum abesse, vt deprehendatur complanatio iactata difficultatum per hanc nouitatem; & vis hæreticis facta sit expedita, ad dogmatis Catholici assensum, vt potiùs nouæ ac inauditæ difficultates in hoc mysterium inuehantur, vt dictum est puncto præcedenti. Præcipua sanè huius mysterij difficultas, est transubstantiatio panis & vini, in corpus & sanguinem Christi. At eam nouitas ista non expedit, sed inexpedibiliter implicat. Difficultas item huius mysterij, non modica aliquibus ingeritur ex perseitate accidentium, saltem quantitatis. Hunc verò nodum, nouitas ista non soluit, sed scindit, transmutatis accidentibus in substantias fumidas, quibus opus non sit subjecto. Positio corporis ad modum Spiritus, & replicatio, quæ sunt difficultates huius mysterij, aliquibus graues, non leniuntur vllo pacto per hanc nouitatem. Quare non apparet quid dignum tanto ferat hic promissor hiatu; aut qua securitate, Autor Physicæ veteris ac nouæ, cuius hæc est vnica ratio pro ista nouitate, quod per eam complanentur difficultates; ostentet Hæreticorum ad caulas Ecclesiæ reductionem, quantum est ex hoc capite, si hæc eius deformitas adametur.

Quod verò iste Nouantiquus Physicus, mirari se dicit, obfirmationem eorum, qui post tantam lucem mysterio Eucharistiæ ab hac nouitate sua illatam, malint perstare in antiqua caligine, & hoc mysterium sectariis operosius creditu reddere; geminum est eius quod discussum recolo in Examine libertatis Gibieufianæ parte 1. cap. 11. num. 9. Innexerat Gibieufus nouam libertatis moralis notionem, omnibus retrò sapientibus æquè ac insipientibus ignoram; & depulso sensu insito, quod libertas sit facultas ad vtrumlibet potens; asserebat libertatem esse denominationem extrinsecam eminentiæ, aduenientis homini ex coniunctione cum Deo. Ad lucem huius nouæ notionis, omnium Theologicarum difficultatum caliginem discuti obtendebat eius Autor; nec satis mirari poterat *superbam pertinaciam*, (flosculi sunt modestiæ Gibieufianæ), hætentium vltrò in antiquis tenebris, post illatam adeò liquidam lucem. At vicissim nemo fuit alicuius nominis, etiam eorum quibus adamantinæ præfinitiones ac ineluctabilium prædeterminationum deuinctiones probantur, tametsi ei præsertim Doctrinæ lenocinabatur Gibieufiana eminentia. Nemo, inquam, prædictorum fuit, qui non sit miratus & auersatus, tam nouam tam à sensu communi auersam libertatis notionem. Omnes mirabiliatium illum mirati ac miserati sunt; nemo sequutus. Idem prorsùs occini potest ac debet physico Nouantiquo, miranti quomodò non omnes concedant in suam sententiam de accidentibus panis & vini in Eucharistia residuis, è serie verorum accidentium transferendis in substantiolas pani & vino cum superessent accidentes. Sanè multò magis mirandum esset si quis sapiens adeò infatuaretur, vt hoc doctrinæ fermentum, azimam Ecclesiæ doctrinam inficiens, admittendum putaret.

Alter eiusdem nouitatis Propola, imò faber, cuius inuenta non leui canitudinis suæ dehonestatione, amplectenda sibi censuit is cum quo hactenùs egimus; adhibet ipse quoque, pro hac nouitate argumentum ex complanatione difficultatum huius mysterij: sed adeò magnificè celebrat suam hanc machinationem, vt ex mustaceo decernat sibi laureolam. Eius verba ex scripto edito ad objectiones quartas *pag.* 290. Sunt quæ subijcio. Omnia quæ spectant ad dogma fidei de Eucharistia, per hanc à se excogitatam Doctrinam, [tamenmodè, ac tam

tam rectè per sua principia explicari, vt non modò nihil habeat quod reuereatur, ne Orthodoxis Theologis offẽdiculo sit futurus; vt cõtra potiùs, magnã se ab ipsis gratiam initurum esse confidat; quod eas physicas proponat opiniones, quæ lõgè melius quàm vulgares, cum Theologia consentiant; eo quod nullibi vnquam docuerit Ecclesia, species panis & vini remanentes in Sacramento Eucharistiæ, esse accidentia quædam realia, quæ sublata substantia, cui inhærebant, miraculosè sola subsistant. Sed cum fortè primi Theologi qui hanc quæstionem Philosophico more explicare conati sunt, tam firmiter sibi persuaderent, accidentia illa quæ sensus mouent, esse quid reale à substantia diuersum, vt ne aduerterẽt quidem, ea de re posse vnquã dubitari; sine vllo examine, ac sine iusta ratione, supposuerũt, species panis esse accidentia eiusmodi realia, totique deinde in eo fuerunt, vt explicarent, quomodò ipsa sine subiecto esse possint. Qu[illegible] in re tot difficultates inuenerũt, vt vel ex hoc vno, (quemadmodùm viatores, cum fortè ad salebras, & loca nullo modo peruia deueneŗunt), se à verò itinere deflexisse, iudicare debuissent.] An non videtur expectandum, huic de tanta sapientia sua testimonium, perhibenti, & quanto cõmodo Scholas Theologicas & Philosophicas nouo hoc inuẽto ditarit, tam magnifice prædicãti, vt ex Pontificio ęrario, vel Cleri Gallicani publico censu, largiter muneretur; aut si conditio & status hominis patitur, nec pondus honoratum obstet, ad opimũ quoddam & prænobile pinnaculũ templi sustollatur; vnde cæterorum hactenùs Doctorum omnium hallucinationes, maiori cum Autoritate dedoceat? Non secùs sane sibi plaudit homulus Spiritu suo inflatus, quàm ales cristata in sterquilinio. Sed meminisse eum oporterat sapientiam quæ de sursum est, iuxta Iacobum c. 3. non modò pudicam, siue puram & infermentatam esse, sed etiam modestam, nec in Thrasmismos effusam; & non minùs omnium rerrò Doctorum despuitionem, quàm inuentorum suorum ostentationem, in proprio ore putere.

Præter adeò magnificam Ingenij sui de tam commodo inuento ostentationẽ, addebat hic ipse spermologus, vt p. 2. retulimus, argumentum pro sua nouitate, ex eo ductum, quod humana mens nequeat concipere, accidens à substantia auulsùm & per se constitutũ, nisi per modum substãtiæ illud cõcipiat. Itaq; implicare in adiecto ait, vt tota substantia panis, & vini abscesserit per cõsecrationẽ; & tamen maneat aliquid reale, quod in pane fuerat; sitq; per se vt substantia, quanis gratis appelletur *accidens*. Moneteq; hanc esse præcipuã causam abalienationis Sectariorũ ab Ecclesia, quoad Eucharistiam. Hactenùs ille. Sed miseret me profectò, tam ineptæ in re tam seria argumentationis. Nam quod accidens per se constitutũ, concipiatur ad modum substantiæ, verum est quantum attinet ad modum essendi indebitum accidenti. Sed quod accidens, indebitè & contra exigentiam suam essentialem, sortitum essendi modum substantiæ connaturalem ac proprium, euadet propterea substantia; hoc verò affirmare, puerile nimium est; cum vel rudimentariis Philosophia compertum sit, aliquid accidentariò, præsertim per miraculum obueniens alicui, non mutare essentiam eius, cui obtingit. Quod verò hac maxima difficultate admittendæ perseitatis accidentium, sectarij auocentur à Catholica fide abhorret à vero: cum hæretici suomet iudicio damnati, hoc caput difficultatum contra Eucharistiam, ferè prætereant: nec sit reuera, in ea accidentis diuinitùs à substãtia auulsi perseitate, difficultas aliqua, quæ sedatis ingenijs non appareat facilè expedibilis. Quid enim difficultatis est, intelligere, accidens perfectum, (vt modos seponam) esse entitatem quandam à substantia distinctam, & ab ea ita separabilem, vt seiuncta, per se conseruetur vi diuina, nullo licet interueniente subiecto? Ne pilus quidem, aut vmbra repugnantiæ, intellectui benè affecto potest in ea re occurrere. Et quamuis ita esset, quod intellectus in eam fortè cogitationem incidens resiliret; non ob repugnantiam terminorum, (quæ nulla reuera potest occurrere;) sed ob arduitatem objecti, captum intellectus superantis; non esset cur negaremus, hoc esse Deo possibile, vt contra Sotum & Victoriã, fallacis illius rubricæ Magistros regere memini in Natur. Theol. dist. 8. n. 289. Non enim potentia numini ex sensu & captu nostro æstimanda est: & à multis resilit lusciosus hominis intellectus, quæ Deo sunt possibilia. Quod ne Patres ibi adductos hunc frustra aduocem, præclarè in hoc ipso negotio admonet. S. Ansel. l. de Sacr. Altar. p. 1. c. 2. *in fine*. Et quod multò magis quis miretur, idem fusè ac eleganter tradit Leo Philosophus Academicus, Dialogo *Alcyones*, qui perperam inscribitur Luciano; cum esse huius Leonis, constet ex Athenæo l. 11. Dypnos. & ex Laërtio, in Platone.

Quæ nota propositæ nouitati inurenda.

PVNCTVM V.

Qua nota, nouitati de qua hactenùs, inuri, debeat.

RES hæc, ex antedictis est perspicua. Itaque duobus verbis rem conficio. Hæc Doctrina, non modò est temeraria, aut erronea, sed etiam hæretica.

Temeritatis sanè notam, nemo ab hæc nouitate amoliatur. Nulli quippè submixa idonei Autoris testimonio; nulla veterum suffragatione munîta, nullo validæ, ac ne apparentis quidem rationis fulta præsidio; prodit nunc primùm. At de sententia Theologorum, exponentium notas Doctrinarum, notio assertionis temerariæ, est obniti contra torrentem Doctorum, absque firma, saltémque probabili ratione. Videndus Castro l. 1. de iusta hæretic. punit. c. 3. & alter Castro tract. 4. disp. 3. p. 1. n. 7. necnon Canus 12. de locis c. 8. Quod autem hæc nouitas, sit contra torrentem Doctorum, fatentur eius Autores, hanc ingeniorum suorum abortionem ostentantes, estque manifestum; quandoquidem nemo vnquam SS. Patrum, nemo, (planè inquam nemo), Theologorum Scholasticorum, talis Doctrinæ meminit. Ratio autem idonea ad nouandum in re tam graui, nulla profertur, præter prætensam maiorem facilitatem, persuadendi hæreticis veritatem mysterij Eucharistiæ: quod tantum abest vt dictum sit ad veritatem, vt potius sit falsissimum: cum nouitas ista multo magis obscuret huius mysterij caliginem, & aptissima sit ad auocandos hæreticos à fide transubstantiationis, in qua tamen cardo huius mysterij vertitur. Nota itaque temeritatis, & quidem palmaris, & planè cumulatæ, declinari in huius nouitatis assertione non potest.

Parum est, temerariam dici doctrinam; quæ reuera non modò erronea est, sed etiam hæretica. Non debeo asper aut præceps videri, cum vera

&

Sect. III. Punct. V. & explorata dico, S. Thomas 2.2.q.11. artic.2. Canus 1.2. de locis c. 8. Alfonsus de Castrol. 1. de iusta hæretic. punitr. c. 1. & quotquot assertionum notas assignant; eam doctrinam habent pro hæretica, quæ contradicit alicui veritati reuelatæ, contentæ siue in libris Canonicis, siue in Verbo tradito. Atqui hæc noua doctrina, exscindit dogma ex fide certum, de omnimoda destructione substantiarum panis & vini per consecrationem, solorum verò accidentium persenetantia. Nam iuxta hanc doctrinam, manet substantia quæ fuerat intra panis poros abdita; estque verè ac propriè panis, vt patet ex omnibus proprietatibus panis. Idem quippè est & color, & sapor, & odor, in hac substantia, ac is qui in pane præfuerat: nec minùs nutrit, & alit sumentem, quàm faceret panis in simili quantitate. Est igitur veros panis, qui gratis dicitur latitasse intra poros: cum abscensio illa intra poros, abhorreat à substantia eiusdem planè rationis cum substantia panis solida. Itaque iuxta hanc doctrinam, post consecrationem, manet verus panis: quod est hæreticum, & mille fulminibus in innumeris Conciliis obtritum. Aliud fermentum reprobum, & hæresi foidens in hac doctrina contentum, est quod accidentia panis & vini, non sint per se, absque subiecto post consecrationem. At hoc in Vvicleffo, hæreseos notarū est in Concilio Cōstantiensi;& à sacris Doctoribus tanta consensione traditur, vt sit indubium diuinæ de eo dogmate traditionis argumentum. Quare qui Doctrinam huiusmodi obfirmatè asseruerit, damnas esto,& inter segreges à Catholicis errones, recenseor.

AD INSOMNIOSOS,

De non adamandis cerebri sui abertionibus, & vanis nouileguijs dimittendis; solida autem & antiqua doctrina retinenda,

CLAVSVLA PARÆNETICA.

Appositè ad dijudicata hactenùs insomnia, conclusurus videor dissertationem vniuersam adhibito saluberrimo monito, cuius per magnum semper apud sapientes omnes momentum fuit. Nimirùm, in re literaria cauendum esse maximè à nouandi impetigine,& quantum per veritatem licet, insistendum esse tritis pridem itineribus; ac probatis iam olim sententiis inhærendum. Differui in hanc rem ex instituto, agens de iusta confixione librorum par.1. Etotem. 10. inter inquirendum, num liber ex eo tantùm quod nouam doctrinam contineat, possit configi? Cùmque non sit, cur quæ ibi diffuse sunt tradita, hîc repetantur, paucis aliunde propositis, negotium in præsentia conficiam.

Illud verò principio statuendum est, non esse quod quis existimat, insectatione nouitatum in tradendis disciplinis, inijci compedea ingeniis, & seruitutem induci, qualem Seneca epist. 33. copiosè insectatur, & Durandus à S.Portiano in prologo ad librum Sententiarum, damnat *insipientia bestialis*; quasi homines queis iudicium est, & ad aliquid suo Marte excogitandum facultas, mancipandi sint per omnia alieno sensui, nonnisi ex Commentario Sapientes; & aliquid quod apud aliud explicatè propositum non legerint, proferre prohibeantur; tanquam eo ipso qood in actu signato & verbis conceptis non extat apud anteriores, reproburn sit censendum, tanquam nouitium figmentum. Quo ex capite, ante annos duodeuiginti Nouator strenuus, sententiam de vero misericordiæ martyrio eorum qui ex Christiana charitate cōtactorū ministerio immoriuntur, criminatus est ob nouitatem; homo in sacris libris iudicio suo versatissimus, sed cui tamen excidisset, sententiam illam ante annos mille trecentos literis vncialibus à Dionysio Alexandrino exaratam, & inde in tabulas Ecclesiasticas pridie Cal. Martias trāslatam, non potuisse notari nouitatis, nisi qoia apud S.Thomam de Martyrio disputantem, conceptis verbis non legitur: quamuis principia ex quibus vix vllo labore eruitur, inibi, & apud omnes Morales ac Scholasticos Theologos, solidè ac perspicuè sint iacta. Sed ita habet aliquorum sensus, vt quicquid ex alio anteriore verbatim non repetitur, nonum censeatur, & veluti nouū abiiciendum decernitur. Cantilenas nouas oderunt; veteres duntaxat recini volunt, ex eadē prorsùs formula modulatas. Abusio profectò planè indigna, prohibēs posteriores accessionem aliquā ad anteriorum inuenta facere, & aliquid de suo conferre, quo disciplinæ locupletentur & crescant. Enimuerò artes omnes, temporis progressione profecerūt,& nouis subinde ditatæ sunt inuentis. Pixidem nauticam, tubum Batauicum, & cui cœli quoque peruij sunt, fistulare conspicillum Typographiam, bombardas, & alia pleraque huiusmodi, ignorauere Antiqui, qua de re Guido Pancirolus, iustum commentarium impleuit quem inscripsit, NOVA REPERTA.

Quid dicitur? Artes identidem nouis opificum machinationibus ditescūt;& desperabimus sciētiarū profectū; quasi maiorum ingenia, vt Ioānes Picus præfatione ad Apologiā meritò expostulabat, viam prorsùs industriæ nostræ præclusertint? quasi in nobis primùm effœta euaserit ius naturæ, nec nisi maiorum vestigia telegenda sint posteris, quod S Hieron. epist. 89.c.6. intercludendæ omnium posteriorum operæ, & veluti chiragiæ, vel paralysi ingeniorum induendæ accommodatum, auersatur. Nec deesset ei cogitationi iniuria in Creatorem, si [qui assiduè producit nouos fructus ad recreationem hominis exterioris, crederetur nullos de cætero scientiæ profectus impertiri, ad innouādos sensus hominis interioris.] Hunc Vmbonem prætendebat Richardus Victorinus, aduersùs telum in se vibratum, quod post tot & tantos Interpretes, ad nouum Commentarium, de eodem argumento tabernaculi fœderis, esset aggressus, cum tamen (vt addit,) scriptum sit, *pertransibunt plurimi, & abundabit scientia.* Rupertus indem, criminatorem suum, quod tot antiquis in Apocalypsim lucubrationibus nouam adiungeret, insimulantem; relegat ad puteos ab Isaaco fossos, post eos quos anteriùs pater eius Abraham foderat, & est puteus, vt perpulchrè disserit Philo, scientiæ symbolum. [Itaque iuxta hanc regulam (inquit Rupertus,) nobis quoque concedant, post illos puteos quos foderunt, id est, post illos tractatus quos tractauerunt Patres & priores nostri; & alios fodere puteos proprij vomere ingenij; dnmmodò viuam & nos aquam reperire possimus, quæ nulli noceat bibenti, nulli scandalum vel errorē faciat legenti.] Igitur ratum esto, nequaquam vitio verti, & nomine nouitatis insimulari posse, quæcunque promuntur non audita priùs: & absurdè, doctrinæ cæteroqui solidæ, & idoneis subnixæ firmamen-

tis

tis inuidiam conflari, à sola nouitate; siuè eo quod totidem syllabis apud anteriores ptotrisos scriptores non fit consignata, vt volunt qui turpissimam seruitutem seruiunt, in Magistrorum verba iurantes.

Sed cum noui quippiam proferre non semper vertatur vitio illud tamen sollicitissimè cauendum est, ne proferatur noua Doctrina, quæ cum veteri, & excocta pluribus sæculis collidatur; eámque ita euertat, vt tamen nihil ritè stabilitum, nihil ratione firma euictum, abolitis veteribus subrogetur. Neque verò sermo est de exploratis fidei dogmatibus, circa quæ omnis contraria nouatio, exitialis est atque pestifera, vt Radulphus de Riuo propositione sexta libri de Canonum obseruantia, ptolatis variis Patrum locis confirmat, & splendidissimè Vincentius Lyrinensis, in aureo ac gemmeo commonitorio aduersùs profanas vocum nouitates; vetans dici noua, quamuis possint vetera dici nouè; hoc est, proponi recenti studio illustrata, confirmata, exposita de nouo, in iis quæ ad fidem Catholicam & explorata eius dogmata attinent. De huiusmodi itaque nouitate non est sermo; sed de nouatione, siuè in naturalibus disciplinis, siuè in rebus Theologicis absque perspicua Ecclesiæ definitione propositis; cum nulla suppetit idonea ratio sentiendi secùs quàm senserint anteriores, & eorum placita conuellendi. Id enim est Nouitates consectari, & nouationis nomine malè audire. Et meritò sanè. Quid enim attinet, inaudita quædam & monstri habentia speciem, nullo fulta rationis validæ præsidio, educere in lucem; vel quamuis iam olim extitissent; & ab aliquo pruriginoso ingenio vulgata quondam, pridem exoleuissent, & studio antiquorum altè defossa iacerent, reuocare superas in auras, & luci redonare? Non est hoc prudentis & ad sani iudicij trutinam appendentis Doctrinam.

Eiusmodi sunt, quæ ante hoc trinoctium sunt audita, de compactione corporum & atomis, hausta de cænosis Empedoclis scrobibus, de formarum materialium indistinctione ab accidentibus, vnius animæ rationalis prærogatiua incolumi, quæ an proximis nundinis perseueratura sit, tempus docebit; de indiuisibilibus corporeis, inflatis ac turgidis, nec secùs ad locale spatiũ absque partibilitate coëxtensis, quam si essent Spiritus de naturali penetratione corporum; de vacuo citra miraculum inducto, de naturali migratione accidentium à subiecto in subiectum; de vno & eodem puncto formaliter ac virtualiter indiuisibili, plura spatij puncta ratione velocitatis motus simul occupante, imò toti spatio quod Romam inter ac Neapolim intercedit, se adæquante, vel etiam maiori, iuxta proportionem maioris velocitatis; de transmissione visualium radiorum, abrogatis speciebus intentionalibus, de propriè dicto brutorum discursu circa particularia, de motu terræ, & firmamenti ac astrorum statione, de die aliquo assignabilĩ in æternitate, vltra quem alius non esset futurus, de maximo numero finito, supra quem, ne ipse quidem Deus, possit aliquid addere. Ohe iam satis est, tametsi multò plures huiusmodi furfures proferre, in tanta nunc eorum vbertate, operosum non foret.

Quæ nota propositæ nouitati inurenda.

Quò autem perniciosius peccatur, cum per occasionem humanæ sapientiæ incurritur in Christiana dogmata, & fides Catholica succutitur, tanto periculosius haberi debet, ea Philosophica dogmata inferre, vel eas Theologicas sententias cudere de nouo, quibus stantibus, illa cadere necesse sit, & eorum cohæsio debeat desperari. Hic nouandi, & ingenio proprio indulgendi modus, à prudente quocunque abhorret, nedum à benè animato erga fidem Catholicam tractatore. Et tamen (Proh tempora,) infelicia hæc lolia succrescunt in dies; & pro tritico sterilesauenæ atque zizania placitorum, tanta vbertate sobolescunt, vt probatas fruges propè suffocent. Nihil affingo, nihil quod vbiuis non occurrat, argumentum concitationis stomachi, nec rarò solutionis in visum effusum. Quis enim visum contineat. Si non ita pridem cusum volumen legat, signato Autoris nomine, nec absque suffragio approbatorio Doctorum primæ notæ, quod tres Magi, qui Christi cunabula duce stella venerabundi viserunt; non fuerint qui vulgò iactantur, Melchior, Baltazar, Gaspar, (hoc enim quia protritum, & pridem proditu, repudiant:) sed fuerint Melchisedech, Enoc, & Elias. Vix meis oculis credidi, cum in eam scriptionem incidi, vanam, rationibus cassam, autoritate prorsùs destitutam, inficetam planè, nec nisi ciendo visui oppotrunam: nisi quod limbus operi spisso adiunctus, de Melchisedecho vero homine, nec tamen Adamicos sed ex cœlesti nescio qua materia, sine patre, sine matre, sine genealogia procreato nulla meritò Doctorum suffragatione munitus, quod aperta hæresi sordeat, contra illud Apostoli *fecit ex vno, omne genus hominum*, non iam risus, sed iustæ concitationis præbuit argumentum. Nec alio loco habeo pleraque ex Caco Lemanico, bis ipsis diebus, sub Augustini, (si Superis placet,) persona, ab improuidis petita pronunciata: de non requirẽda ad morale meritum aut demeritum libertate à necessitate; cum sufficiat libertas à coactione; de gratiæ tantùm sufficientis, relegatione ad Cimmerios, de quibusdam diuinis præceptis, homini iusto volenti ac conanti secundùm præsentes vires, executu impossibilibus, etiam denegata suppetiatione qua possibilia fiant, de diuina gratia irresistibili, (retineo barbaràm Autorum vocem) ita vt liberum arbitrium diuinitùs motum, & excitatum, non possit dissentire si velit, nec gratiam qua tangitur, abijcere: de naturali attritione, sufficiente ad structuram Sacramenti pœnitentiæ, de priuata Sacramentali pœnitentia, pro peccatis occultis, ad abstergendas eorum maculas inidonea, iuxta sensum veteris Ecclesiæ: de innoxia cæde patris, & matris stupratione per filium natura rationali potientem, si Deus non esset, de aliis prætetea non paucis, quibus meritissimò annectenda sunt quæ de præstigiis, & vacuis rerum spectris Sacramenti Eucharistiæ, explosis veris accidentibus ex pane ac vino residuis, sunt recitata; déque substantiis è panis & vini corpulentia, intra quam nidulabantur eductis, & nomine *accidentium* panis & vini, donatis. Has Theologicas stribiligines, omnibus antehac sacris Doctoribus inauditas; imò cum eorum sensu & probatis Oraculo Ecclesiæ placitis apertè

Sect. III. Punct. V.

apertè pugnantes; inducere, hoc verò est, nouare cum vitio, nec tam ingenium ostentare, quàm aperire præcipitia.

E causis ad ita nouandum emouentibus pruriginosa ingenia, binas omninò sanè virulentas adduco, præteritis aliis; quod ex tetræ huius synonidis malignitate, satis superque liceat, effectus vitium deprehendere. Prima, quæ per se incurrit in oculos, est captatio gloriæ: posterior est judicij imbecillitas, & cordis inopia: Nihil procliuiùs quàm vt nominis & gloriæ aucupatio, hominem euanidum, & à iudicio non satis benè constitutum, impellat ad nouandum, vt super senes intelligens, audiat ingenij miraculum celebretùrque omnium sermonibus; & quod de magno Dionysio à S. Chrysostomo dictum est in hoc item gloriæ animal cadat; *Auis cœli est*, humi non repit, init itinera non trita, non sicut Vitula Ephraim ducta diligere trituram. Agitantur hæc popularis auræ vilia mancipia, disturbandis veteribus placitis nata illomet fanatico cupiditatis gloriæ œstro, quod corripuit & æterna infamia multauit templi Ephesini euersorè. Quod enim non haberet, vnde celebritatem nominis absse captatam colligeret, quæ fuit subsidium à scelere, redacta propè momento in fauillas ac bustum, fabrica toto orbe mirabili, quam labor totius Asiæ, per annos ducentos viginti, impensis propè immensis, erexerat. Stupor portentosus, per improuidam stuporati boni aucupationem, tantum artis miraculum pessum dedit. Haud aliter, vanum studium diffundendi Nominis dementat aliquos, disturbatione eorum, quæ ab anterioribus fuerint constituta, aspirantes ad gloriam. Fuit hæc prima radix magnæ partis hæreseon, quibus Satan demolitionem Catholicæ fidei est machinatus, si Cassiodoro credimus l. diuin. lectio, cap. 11. Quidni verò credamus virò magno, astipulantibus exemplis? Gnosticos ea de causa nouitates consectatos, prodidit S. Irænæus lib. 1. c. 18. Nec dissimilem in Tatiano cupiditatem gloriæ ex qua ad nouandum proruperit, obseruat l. 3. cap. 39. In æui sui erroribus, eandem fabriendi causam notauit Nazianzenus Orat. 41. & signatim in Eunomio, æqualis eius Basilius, libro contra hunc hæreticum l. Elipandum Toletanum, eodem insano gloriæ amore, actum in præceps, monuerunt Etherius ac Beatus, priore aduersùs eum libro. Quatuor primas Oecumenicas synodos quos S. Gregorius non secùs ac quatuor Euangelia venerabatur, & ad quarum exemplar conformatæ sunt omnes deinceps plenariæ synodi, ideircò coaluisse obseruat loco connotato Cassiodorus, vt quod pruriginosa ingenia, falsæ gloriæ cupiditate perperam fuderant, mucrone Ecclesiasticæ sententiæ confossum, horroris potiùs, quàm honoris argumentum esse, palam fieret. Mittamus omnosa & infausta nomina. Nou neminem inter Catholicos Doctores, per eandem à captata gloria dementationem, ad nouandum, (salua licet fide) propulsum, licet asserere: cum multò plus fe dissuaderit Satisbetiensis in Metalogico lib. 3. cap. 18. verbis illis. [De Magistris, aut nullus, aut rarus est, qui Doctoris sui velit inhærere vestigiis. Vt sibi faciat nomen, quisque proprium cudit errorem.] Cadunt ista nominatim in nouos Philosophos, quos idcircò Ioannes Maior, componit cum iis qui byeme, frigus depulsuri ad caminum accedunt. Vix enim ad focum accessere, cum cum illicò forcipe focaria prehensos carbones statuunt alio; situ, aliterque disponunt ligna, ne nihil fecisse videantur. Par nouandi scabies, ex studio faciendi sibi nominis, nouitatum propolas occupat. Nec iniuria dixerim; similes esse ædificantibus turrim Babel. Vt enim sibi facerent nomen (quod Moses exertè notauit) vniuersæ terræ labium, succensente Deo, confuderunt. Æquè isti captatores fumi, sapientiam quæ erat labij vnius, & sermonum, eorumdem, sciderunt in placitorum varietatem omninò multiplicem; quam consecuta est ingeniorum confusio, & Doctrinæ solidæ excidium. De prima nouandi causa, satis; cuius virulentia quomodò effectum eius perfundat, nihil attinet dicere.

Iam iudicij imbecillitas, (quæ erat nouandi causa altera,) absque disquisitione se prodit in hoc negotio. Nec enim homini cui sit iudicium solidum, & naris emuncta, eaunquam insedisset cogitatio, vt vellet supra anteriores quoscunque sapere, & suos ingenij abortientis fungos, fœtibus tot illustrium ingeniorum anteferre. Eam sanè esse tenuitatis ac imbecillitatis iudicij germanam notam, docemur ex sensu Sanctorum de Hæreticis. Aberrationem enim eorum à regia via, & semitarum erroris initionem, referunt Patres in iudicij inopiam; ex qua efficitur, vt abalienati à veritate, habeant gerras suas pro pretiosis mercibus, aufintque sensa sua oraculis ipsiusmet Dei per Ecclesiam loquentis anteponere, nedum componere: quod esse suomet indicio damnati, pronunciauit Apostolus. Idipsum propotrione valet in Theologos scholastico mutiloquio mancipato, si quandò sensui suo supra iustum addicti, placeant sibi de proprij ingenij inuentis, antiqua abijcientes. Exemplo sint Durandus & Aureolus, viri planè magni: sed maiores futuri, si minores esse voluissent; & quæ benè plerumque constituta reperierant, non despuentes, notam inæqualis iudicio ingenij declinassent. De iis quos S. Anselmus vocauit *Philosophia hæreticos*, quibus nihil in disciplinis inferioris subsellij ad eam diem traditum placuit, sed omnia pro libidine sua fuere refingenda, non est quod exemplum petam à Thessalo ea ex causa inter Medicos probroso. Suppetit enim ex propinquiore memoria Petrus Ramus, à cuius ætate needum est exactum sæculum plenum. Homo alicuius, (vt sibi videbatur,) ingenij; sed inops iudicij, Philosophiam sufdéque euertit. In Aristotelem, qui eatenùs in Scholis regnauerat, *Animaduersionum* (sic enim inscripsit,) spisso opere edito, seuerè admodum animaduertit, facturus sibi nomen grande, perfosso & supra Deiphobum immaniter sauciato, tanto viro, naturæ ipsius scriba (vt ille appellabat,) ac ingeniorum humanorum, finitore. Et quia Caluinus, cuius perfidiæ Ramus nomen dederat, diuina omnia studio falsæ gloriæ conuulserat: spartam suam esse voluit, humanas disciplinas pessundare atque disijcere. Pauci aliqui, & adeò pauci vt vix numerum facerent, Rami morositates amplexati sunt; & vix nata eius Philosophandi ratio emarcuit, ac vnà cum Autore

Autore Sanbartholomæana clade ſucciſo, vniuerſa eius inuenta conciderunt. Quis deinceps, hominem à tenuitate iudicij, non depreciauit? Quis temeritatem tam auerſæ à vero mentis non eſt auerſatus? Quis non in illum contorſit virgam cenſoriam? inſtructus eo ſapientis oraculo. *Virga in dorſo eius qui indiget corde?* Verè enim cordis indigus eſt, vt cum Timone apud Sextum Empyricum l.x.aduersùs Mathematicos de ſe dicere iure poſſit, *Ego mendicus; mentis, non eſt mihi granum*; quis non perſpexerit, magna iudicij inopia, & cordis egeſtate laborare eum, qui præ ſola nouandi prurigine, nullo nixus valido in contrarium firmamento, conuulſa velit, tot ſæculorum conſtanti ſenſu probata; tot inſignium virorum iudiciis firmata; & poſt tot oculorum accuratorum contuitionem pura labis depreheuſa.

Hæc cogitent, ſi nolunt poſteris ludibrium debere, qui ætate noſtra in diuina vel humana philoſophia, aſſumunt ſibi, omnia mouendi licentiam; quibus abortiones cerebri, enixu infælicis emiſſæ, habentur Pallades è fiſſo Iouis capite editæ; & quæ per ſomnum vliginoſi corporis agitauerint, pro ſimulachris fallaci nocte confectis adorant. At prudentibus & æquis rerum æſtimatoribus, hæ cerebri minùs benè affecti porrigines, aliud non ſunt quàm exerrantis in rationis iuſtitio phantaſiæ opificia, & temeraria corneæ portæ, ſpectra.

Audiet à me qui eiuſmodi ſomnia adamat, audiet à quouis in re literaria non vertiginoſo, aut ad omnem doctrinæ ventum circumlato, improbante Apoſtolo; audiet denique à quouis ab iudicio benè parato, quod ab Ibero Poëta inſomnioſus propola, *Aut vigila; aut dormi Naſidiane tibi.*

APPENDIX CONTRA Magnanum & alios.

DVm hæc eduntur incidit in manus meas Liber Duplex P. Emanuelis Magnani ex ordine S. Franciſci Paulani: Primus Theologicus maioris formæ, alter pluribus tomis minoribus, quibus noua methodo naturalem philoſophiam conatur explicare. Inciplam à libro Philoſophico, in quo, tomo ſecundo pagina 517. hæc habet [Demum vt vno verbo reſpondeam ad hanc aliaſque ſimiles ab Euchariſtiæ myſterio ductas difficultates circa res phyſicas; dico expeditè ſic. In Euchariſtia remanent panis & aliorum quæ ad panem ſubſtantialiter pertinent ſolæ ſpecies, vt loquuntur Patres omnes, antiqui potiſſimum, & Concilia etiam Trid. vt ſupra citaui: nec loco ſpecierum, vſurpata eſt vox accidentium, niſi ab eo tempore quo ſcholæ Perip. inuexerunt formas tum ſubſtantiales tum accidentales è ſubjecto productas, & nihilominus ab eiuſdem ſubjecti entitate ſubſtantiali diſtinctas; hoc enim exiſtimantes, putarunt ſpecies Euchariſticas eſſe illa quæ ipſi vocant accidentia: aliunde vero nulla eſt authoritas quæ accidentia huiuſmodi approbauerit, niſi autoritas Peripatetica, quæ cum non ſit infallibilis, non eſt regula fidei:

R.P.Theoph. Raynaudi, Euchariſt.

præterquam quod ſine illis, tota ſubſtantia myſterij apprime ſubſiſtit cū ſolis ſpeciebus. *Appendix contra recentiores.*

De modo autem quo apparet panis cum non ſit realiter panis, &c. nihil eſt vel in ſcripturis reuelatum, vel in Conciliis aut Patribus deffinitum: ſed ſolum aliquid eſt à ſcholaſticis, ex principiis, vt dixi fallacibus, Peripateticis explicatum: & inde forte aliquid in quibuſdam Conciliis per tranſennam deſumptum, non vt de re nouum faciant fidei Articulum, quaſi deciſiuè determinando ita eſſe; ſed ſimpliciter vt voce accidentium vſitata in ſcholis explicent abſentiam panis, quam perinde multis ſæculis explicuerat vox ſpecierum.] Et paulo poſt concludit remanere ſolas ſpecies non accidentia, quæ illuſtrat exemplo apparentiarum Iridis & colli columbæ: ſubjungens laruiſſe Patres accidentia ſine ſubjecto in Euchariſtia conſeruari. Tum poſt pauca. [Sicuti ſeruata proportione faciebat ſe Chriſtus videre ſub ſpecie hortulani à Magdalena, & ſub ſpecie peregrini à diſcipulis euntibus Emmaum. Et ſi aduertis, quidquid in ea peregrini vel hortulani apparentia ſiue ſpecie reale erat, id totum erat ipſemet Chriſtus: de peregrino autem vel hortulano prout à Chriſto conſtinctis nihil erat reale, quid enim? Sed ſolæ erant apparentiæ: id eſt Chriſtus, cùm eſſet ipſemet, alius tamen eſſe apparebat nempe hortulanus vel peregrinus, & ſic oculos alioſque pariter ſenſus inſpectantium tenebat, ne ſe ſub ea aliena occultatum ſpecie agnoſcerent. Eodem autem modo ſeruata proportione putandum eſt, id omne quod in Euch. habet aliquid realis entitatis, eſſe ipſummet Chriſtum; de pane autem ac de vino prorſus nihil ſupereſſe reale, ſed ſolam ibi eſſe eorum omnium apparentiam ſiue ſpeciem, quæ oculos aliuſque ſenſus fidelium tenet, ne Chriſtum ſub ea ſeſe occultantem agnoſcant quaſi in propria perſona; ſed nihilominus ipſum reuera ſub aliena ſumant in cibum ac potum. Itaque ſi intelligis ſe potuiſſe Chriſtum obtrudere atque exhibere ſpecie peregrini, vel hortulani, quamuis nihil prorſus de peregrino vel hortulano reale exhiberet, nihil inquam reale à ſe diſtinctum (non enim credis illum tunc aſſumpſiſſe veſtem, v.g. realem peregrini, quam ſecum fecerit mox euaneſcere) bene intelliges poſſe pariter ſpeciem exhibere panis ac vini; quamuis de pane ac vino prorſus nihil reale adſit, quod exhibeat. [Et capite 33. n. 33.] remanet nihil inquam ſiue ſubſtantiale, vt de fide eſt: ſiue accidentale; quamuis putentur vulgo, & ad ſenſum videantur ſupereſſe ea quæ vocantur accidentia panis & vini, vt quantitas, grauitas, color, calor, &c. Si enim hæc aliaque huiuſmodi ſupereſſent, ſupereſſet neceſſario, contra conciliorum fidem ſubſtantia; quatenus oſtenſum eſt, cum de ſingulis actum eſt, ea reuera ſunt aut ſolidæ ſubſtantiæ, aut actiones ſubſtantiarum.

Inſuper ex his habes; quid ſit ea, quam dixi, ſpecies ſeu repræſentatio ſimilitudinaria, vel apparentia panis & vini (id enim à me quærebatur cap. 2. prop. 3 paulo antefinem) ſiquidem habes realiter ac phyſicè Chriſti

Appendix contra recentiores.

dominiu actionem obiectiuam, id est impressiuam speciei non sibi propriæ, sed respectu sui alienæ; propriæ autem respectu panis, nimirum similis omnino ei quam sibi propriam imprimeret panis, si adesset. Nec jam tibi mirum erit vel difficile concipere quomodo in Eucharistia sit Christus sub specie panis; seu quomodo appareat & videatur esse panis id quod reuera nihil nisi Christus est; nimirum Christus solus absque omni reali consortio eorum quæ secundum speciem seu apparenter videntur (ideoque putantur) ex pane superesse, vt vocant accidentia. Eadem confirmat cap. 14. propos. 18. addens non posse eo plus sensus falli quam in discipulis euntibus in Emmaus Christum in se, sed aliena specie intuentibus. Demum in appendice præcedente Tomum primum multus est in explicanda ratiocinatione D. Thomæ qua probat realiter, non phantasticè apparere accidentia remanentia in Eucharistia. Sed facilè est ex antedictis hunc auctorem refutare: Patet enim omnibus ictibus quibus spectrum specierum intentionalium confodimus punct. 2. 3. & 4. habetque in sua philosophia ipse nouas difficultates; quia admittit sensus moueri per corpuscula & motum localem, quare aut residuæ erunt panis particulæ in aëre, sicque incidit in opinionem discussam sect. 3. huius tractatus; vel si illæ species sint aliquid distinctum à corpusculis, erunt actio quædam Corporis Christi quæ apud hunc auctorem nequidem est modalis, quam ipse ab oculo & obiecto non distinguit, ergo illæ species seu sensus noua affectio non sunt aliquid panis, sed aliquid ei extrinsecum. Quod verò ait Patres latuisse accidentia remanere sine subiecto: non latuit sanè Patres Concilij Constantiensis, vt explico puncto 1. sect. 3. quia alioqui in hac sententia nulla est transsubstantiatio, cum nihil commune vtrique substantiæ remaneat, nec explicari possit iuxta dicta punctu 2. vera ratio Sacramenti, ne modus existendi Sacramentalis non differat ab apparitionibus, de quibus opusculum singulare à nobis scriptum est, in quibus sola est sensus non obiecti immutatio, quod hic est objectiuè verus cibus & potus. Idem tradit in Theologia sua recentissima prædictus auctor, sed diligentius explicat distinguendo accidentia interna ab externis seu sensibilibus *vt quo*, contendit autem prima identificari cum substantia, & illa perire, secunda separabilia esse diuinitùs, & illa remanere, sed nihil affert noui nisi tricas de nomine: Color enim ille *vt quo* nihil aliud est quam species coloris, quas ad hoc Mysterium explicandum ineptas esse toto hoc tractatu visi sumus demonstrasse, vnde in spectra illa specierum hic auctor recidit (quibus positis Caro Christi non est verè Cibus, & Sanguis potus, sed apparenter & phantasticè) tolerabilior perfectò illis quas impugnat sententiis corpusculorum & superficierum. Refert enim nouam Cartesij sententiam, his verbis ex eius meditationibus exceptam. [Sed vt hîc agam liberalius, non dissimulabo me mihi persuadere, nihil planè aliud esse à quo sensus nostri afficiantur præter solam illam superficiem, quæ est terminus dimensionum eius corporis quod sentitur: in sola enim superficie fit contactus; & nullum sensum affici nisi per contactum, non ego solus, sed ferè omnes philosophi cum ipso Aristotele affirmant: ita vt, exempli causâ, panis, vel vinum non sentiatur, nisi quatenus eius superficies vel immediate à sensus organo, vel mediante aëre aliisve corporibus, vt ego iudico, vel, vt aiunt plerique philosophi, mediantibus speciebus intentionalibus.

Notandum autem est istam superficiem non ex sola corporum figura externa quæ digitis tractatur esse æstimandam, sed considerandos etiam esse omnes illos exiguos meatus, qui inter pulvisculos farinæ, ex quibus panis conflatus est, atque inter particulas spiritus, aquæ, aceti, & fœcum, seu tartari, ex quorum mistura vinum constat, itemque inter reliquorum corporum minutias reperiuntur. Nam sanè particulæ istæ, cum diuersas habeant figuras, & motus, nunquam tam aptè iungi possunt, quin multa inter ipsas spatia relinquantur, quæ vacua non sunt, sed vel aëre, vel alia materia repleta; vt ad oculum videmus in pane spatia eiusmodi satis magna, quæ non modo aëre, sed etiam aqua, vel vino, aliisve liquoribus impleri possunt: cumque panis maneat semper ipse idem, quamuis aër aliave materia eius poris contenta mutetur, patet ista ad eius substantiam non pertinere: ideoque ipsius superficiem non eam esse quæ breuissimo ambitu integrum cingit, sed eam quæ singulis eius particulis est immediate circumposita.

Notandum etiam est hanc superficiem non modo totam moueri, cum totus panis ex vno loco in alium transfertur, sed etiam moueri ex parte, cum aliquæ panis particulæ ab aëre aliisve corporibus eius poros ingredientibus agitantur: adeo vt si quæ corpora talis sint naturæ, vt vel aliquæ, vel omnes eorum partes assiduè moueantur, (quod de plerisque partibus panis, & de omnibus vini verum existimo) intelligenda etiam sit ipsorum superficies in continuo quodam motu esse.

Notandum denique per superficiem panis, aut vini, alteriusve corporis, non hîc intelligi partem vllam substantiæ, nec quidem quantitatis eiusdem corporis, nec etiam partem corporum circumjacentium, sed tantum modo terminum illum qui medius esse concipitur inter singulas eius particulas, & corpora ipsas ambientia, quique nullam planè habet entitatem, nisi modalem.

Iam verò cum in hoc solo termino contactus fiat, & nihil nisi per contactum sentiatur, manifestum est ex eo quod dicantur panis & vini substantiæ in alicuius alterius rei substantiam ita mutari, vt hæc noua substantia sub eisdem plane terminis contineatur, sub quibus aliæ prius erant, siue in eodem præcisè loco existat in quo panis & vinum prius existebant; vel potius (quia eorum termini assiduè mouentur) in quo iam existerent si adessent; sequi necessario nouam illam substantiam eodem plane modo sensus

ſenſus noſtros afficere debere quo panis & vinum illos afficerent ſi nulla tranſubſtantiatio eſſet.] Tum explicat illam ſuperficiem panis remanere, & in illa fieri contactum quòd Chriſti corpus ſub eadem accuratè ſuperficie contineatur ac panis ſi adeſſet.

Sententia Carteſij noua hac ratione explicata prorſus intolerabilis videtur & majoribus cenſuris afficienda quàm quibus ſuperiores confixæ ſunt: illæ enim ſuperficies vel ſunt Corporis Chriſti, vel aliorum corporum quæ in cauernulis ſiue poris panis deliteſcebant; cum autem ſuperficies ab ipſo corpore non diſtinguatur niſi per intellectum; eſt enim ipſum corpus pro vt tali & tali modo terminatum eſtque ab illo inſeparabilis; ideo ſi primo modo reſpondeatur, corpus Chriſti erit verè panis, quia hic autor per panem intelligit materiam tali & tali modo configuratam, ergo corpus Chriſti, à pane non differret quia nullas ipſe admittit formas ſubſtantiales diſtinctas à configuratione & motu materiæ, ac proinde omnis materia configurata vt panis, panis eſt, vt colligere licet ex huius philoſophiæ principijs; non igitur hæ ſuperficies ſunt Corporis Chriſti. Neque etiam corpuſculorum quæ in poris delituerant, illa enim non remanere ſuperius probatum eſt. Sed quod noui huius Empedoclis philoſophiam oſtendit myſteriis noſtris plane antiſtropham, negat ille vacui, penetrationiſque poſſibilitatem; qua ſententia ſtante quomodo in ſingulis particulis in infinitum diuiſibilibus Chriſtus exiſtat, non video qua ratione explicari poſſit.

Denique ne quid omittam in hoc argumento, nulli antea quod ſciam ex profeſſo diſcuſſo, tranſmiſſa eſt Romà ab Antimo Farbio Cenſura nouæ cuiuſdam opinionis quæ ſic habet.

Non nemo quærit, vtrum ſine errore ita explicari poſſit Conuerſio Euchariſtica, vt anima tantum Chriſti vniatur entitati panis; ac proindè hæc entitas, quæ ante ſub eſſe ſubſtantiæ panis erat, hoc ipſo quo vnitur animæ Chriſti, maneat ſub eſſe ſubſtantiæ & Corporis Chriſti, ſed ſub iiſdem ſpeciebus panis; id eſt ſub eadem ratione ſuperficierum, figurarum, motuum, per hæc enim Democritici explicant accidentia ſenſibilia.

Præmitto antequam reſpondeam, ex cap. 1. 3. 4. & can. 2. ſeſſ. 13. Concil. Trident. in quo ea quæ paulo obſcuriùs in Lateranenſi, ſub Innocentio III. & Florentino ſub Eugenio IV. de hoc Sacramento definita fuerant, longè clariùs & fuſiùs exponuntur. Præmitto inquam hæc quæ ſequuntur eſſe de fide.

1. Conuerſio panis in Corpus Chriſti eſt vera tranſubſtantiatio, conuenienter & propriè dicta; qua voce Lateranenſe citatum primum vſum eſt.

2. Tota ſubſtantia panis conuertitur in Corpus Chriſti.

3. Poſt conſecrationem remanent *duntaxat* ſpecies panis, in eo ſenſu quem vulgo Doctores intelligunt; Verba enim in declaratione dogmatum fidei, ſumuntur in ſua propria ſignificatione.

4. Non remanet ſubſtantia panis; id eſt non remanet quidquam, quod prius eſſet ſubſtantia panis.

5. Idem Corpus Chriſti, quod eſt in cœlo ad dexteram Patris, eſt in hoc Sacramento; nec Chriſtus habet plura corpora.

Appendix contra recentiores.

6. Vi Verborum ponitur Corpus Chriſti, anima verò vi connexionis & concomitantiæ.

His præmiſſis; dico, commentum illud continere multos errores in fide.

1. Remaneret eadem entitas ſubſtantiæ panis. 2. Non eſſet vera tranſubſtantiatio, id eſt conuerſio totius ſubſtantiæ panis. 3. Vi Verborum poneretur anima non Corpus Chriſti. 4. Non eſſet idem numero Corpus Chriſti quod eſt in cœlo, imo tot eſſent Chriſti corpora numero diſtincta, quot eſſent hoſtiæ conſecratæ. 5. Remaneret aliquid panis præter ſpecies, ſc. illa entitas panis; nec eſt quod dicat author, manere ſub eſſe Corporis Chriſti, quia hoc non facit, quin ſit eadem numero entitas; ſic ſi Deus vniret animam hominis ſaxo, maneret eadem entitas ſaxi. 6. Nihil deeſſet ad eſſe panis, manente ſcilicet eadem entitate Corporeâ, & manentibus iiſdem accidentibus, etiam more Democritico explicatis.

Cuncta hæc erronea eſſe iudico; & reſpondere rogatus cenſeo, die 15. Martij anno 1660.

Responsio Proponentis.

Conuerſio panis in Corpus Chriſti eſt vera tranſubſtantiatio, conuenienter & propriè dicta, Concedo, ſed quid ſit vera tranſubſtantiatio non eſt definitum, & longè aliter, ſed veriùs intelligitur à Carteſianis, qui nullas formas ſubſtantiales admittunt præter animam rationalem, quam à Peripateticis, qui illas confingendo, admittunt id quod nullo modo intelligunt.

Tota ſubſtantia panis conuertitur in Corpus Chriſti. Concedo, neque enim vel latum vnguem velim recedere à dogmatibus fidei; ſed conuerſio iſta fortiùs ſtatuitur à Carteſianis & clariùs, quam ab vllis aliis; quî enim concipi poteſt conuerſio vbi tota annihilatur entitas quæ conuerti dicitur, & alia in eius locum ſubſtituitur.

Poſt conſecrationem remanent duntaxat ſpecies panis; Concedo. *In eo ſenſu quem vulgò doctores intelligunt*, etiam facilè conceſſerim, ſub hac conditione, nempe, poſito quod dentur accidentia realia à ſubiecto ſeparabilia, vt vulgo creditur, & poſito quod per ſpecies panis intelligi debeant accidentia iſta realia quæ ſenſum afficiunt, debebunt etiam ſpecies intelligi, vt vulgo intelliguntur. Sed ſi quis negauerit dari accidentia iſta realia, & ſi quis alio ſenſu intelligat ſpecies panis remanentes in Euchariſtia, tunc non in eo ſenſu quem vulgo Doctores intelligunt, ſed longè alio fortè veriori & clariori, debebit intelligi illud dogma fidei. *Verba enim in declaratione dogmatum fidei ſumuntur in ſuâ propriâ ſignificatione*; Concedo, modo nota ſit, & ab omnibus eodem ſenſu capiatur. Sed quis vnquam dixerit patres Concilij habuiſſe in mente definire opiniones ſcholaſticas.

Non remanet ſubſtantia panis. Concedo; *Id eſt non remanet quidquam quod prius eſſet ſubſtantia panis*; diſtinguo. Id eſt non remanet quidquam quod prius eſſet ſubſtantia panis,

Appendix contra recentiores.

panis, & quod sit adhuc substantia panis, quia iam non est substantia panis, sed tota conuersa est in substantiam Corporis Christi, Concedo, Non remanet quidquam, id est perit & annihilatur, sed conuertitur.

Idem Corpus Christi, quod est in cœlo ad dexteram patris, est in hoc Sacramento. Concedo; modo per idem Corpus Christi non intelligatur eadem numero materia, qua in cœlis Corpus eius componitur, nunquam enim definitum fuit ab Ecclesia eandem numero materiam in Sacramento reperiri, ac in cœlo, & longe aliter sentiendum est de humano Corpore quam de aliis numero materiis. Harum enim identitas in identitate numericâ materiæ consistit; humani vero Corporis identitas non pendet ab vnitate numericâ materiæ, sed à substantiali vnione eiusdem animæ humanæ cum qualibet materia, cuiuscumque sit magnitudinis vel figuræ, alioquin cum singulis momentis noua recedat & accedat Corpori humano materia, nunquam deberet dici idem Corpus. *Nec Christus habet plura Corpora*; Concedo, omnes enim simul hostiæ consecratæ & consecrandæ idem numero Corpus Christi Sacramentaliter existens conficiunt, nec differunt à suo Corpore naturali, nisi per solum modum existendi; omnes enim sunt Corpus Christi (sicut & Corpus naturaliter existens) propter solam substantialem vnionem cum anima Christi: & omnes sunt idem Corpus, cum suo Corpore naturali, non plura Corpora propter allatam iam rationem; quia nimirum eidem animæ humanæ vniuntur, ex cuius vnitate vel identitate desumitur vnitas vel identitas Corporis humani, non autem ab vnitate vel identitate materiæ; vt videre est in embryone, qui in perfectum hominem creuit, in quo nulla remanet particula prioris materiæ, imo pluries tota mutata est, quamuis idem semper numero Corpus humanum habere dicatur, inde natus homo.

Vi verborum ponitur Corpus Christi, anima vero (& sanguis) vi connexionis & concomitantia. Fateor; & iam confessus sum, difficile esse conciliare hanc explicationem cum istis sacri Concilij verbis, Sed si ea quæ de fide sunt, separemus ab iis quæ non sunt absolutè de fide, facile erit & intellectu perceptibile, illud omne quod de fide est, (*nempe sub vnaquaque specie & sub singulis cuiusque speciei partibus, Corpus, Sanguinem, animam, & Diuinitatem Christi, ac proindè totum Christum contineri*) conciliare cum hac explicatione, nempe Corpus Christi, quod tale est *formaliter* per animam primariò poni, quamuis concomitanter ad Christi Corpus cætera intelligantur in obliquo: vnde in hac sententia.

Non remaneret eadem entitas substantia panis; quia cum post consecrationem, tota substantia panis conuersa sit in Corpus Christi, non amplius remanet substantia panis; remanet quidem illa materia quæ prius substantia panis erat; sed iam desinit esse substãtia panis, & cõuersa est in substantiã Corporis Christi.

Vera esset transubstantiatio, id est conuersio totius substantiæ panis; tunc enim tota substantia panis transit in substantiam Corporis Christi; nec aliter concipi potest aliquam materiæ particulam fieri Corpus humanum, nisi per vnionem cum anima rationali; quocunque enim modo disponatur materia nunquam erit Corpus humanum, nisi per vnionem: vniatur, tunc erit Corpus animæ humanæ, & per hoc Corpus humanum.

Vi verborum poneretur, hoc est fieret Corpus Christi non anima; Anima enim est id quod est ante consecrationem, Corpus autem fit aut ponitur tantum vi verborum.

Idem esset numero Corpus, Quia quamuis materia consecrationis esset diuersa, non ideo tamen esset diuersum Corpus Christi, quia omnes istæ hostiæ vnius & eiusdem Christi essent idem Corpus, propter vnionem cum eadem anima Christi; vt iam dictum est, numero quinto.

Nihil remanet substantia panis, quod non sit Corpus Christi; remanet quidem species panis, sed fit panis viuus & vitalis qui de cœlo descẽdit; quia est verũ Corpus Christi; cum enim anima humana vnitur materiæ, tunc materia illa desinit esse id quod erat, & fit quod non erat, nempe perdit suum esse merè corporeum quod antea possidebat, & transit in eam naturam ad quam forma illa cui vnitur illam eleuat. Et si anima hominis vniretur saxo remaneret quidem, hoc est non periret materia saxi sed saxum illud esset verum Corpus istius animæ: nec vllus alius modus concipi potest præter substantialem vnionem cum anima, vt materiæ pars transeat in Corpus humanum, & in transubstantiatione naturali quæ fit singulis diebus, dum cibi conuertuntur in Corpus humanum, nihil amplius reperitur sola enim vnio cum anima humana, non dispositio materiæ, facit materiam esse Corpus humanum.

Denique nihil deesset ad esse panis, manente scilicet eadem entitate Corporeâ, & manentibus isdem accidentibus, etiam more Democritico explicatis. Verum quidem est animam Christi vniri substantiæ seu materiæ quæ vestita est omnibus accidentibus quæ requiruntur vt secundum id quod sensibus apparet, dicatur panis, quæque reuera esset panis si anima Christi illi non esset vnita; sed quæ non idcirco minùs est Corpus Christi. Ecquid enim habet amplius materia Corporis Christi quæ in cœlis est, vt sit Corpus Christi præter quam quod animæ Christi vnitur; tolle enim ab ea vnionem, & desinit esse Corpus Christi, quantumuis remaneat reliqua dispositio; remaneat, vel mutetur præcedens dispositio, & vniatur iterum animæ, tunc fiet Corpus Christi.

Sordet hæc responsio multis hæresibus.

1. Nulla esset transubstantiatio, vbi quod dicebatur panis totum remanet, adueniente sola anima Christi.

2. Materia panis non destruitur, sed esset iam materia Corporis Christi, ob vnionem cum anima cui substernitur quæ doctrina pejor est impanatione.

3. Eadem est numero materia Corporis Christi quod est in cœlo, & in Sacramento, hic essent totidem materiæ quot hostiæ, nec vnio cum eadem anima efficit materiam numero vnam.

4. Vi verborũ poneretur anima, non Corpus Christi.

FINIS.

CHRISTIANVM
SACRVM
ACATHISTVM.

Iudicium de nouo vſu ingerendi cathedras, aſsiſtentibus Chriſtiano Sacrificio.

R. P. THEOPHILI RAYNAVDI, ex Societate IESV.



ADMODVM REVERENDO
IN CHRISTO PATRI,
P. IOAN. PAVLO OLIVA,
SOCIET. IESV, V. GENERALI.



Væ tria videbantur hoc temporum rerúmque statu in Societate difficilia; primò num esset eligendus Vicarius, tum vt citò; deinde vt dignus quæreretur: ea omnia in comitiis nostris ita feliciter sublata sunt, vt mirari subiuerit, quî tandem vel Opus vnius sæculi tam minimo tempore, vel rem immensæ difficultatis, tam nullo labore contigisset excitari. Fuit siquidem ea omnium sententia, vt de primo non ambigeretur: ea consensio animorum, vt voâ suffragiorum rogatione, tota res conficeretur; ea vel singulorum de te (Admodùm R.P.) tuísque meritis concors opinio, vel omnium de se totáque Societate prouida sollicitudo, vt dignissimus visus sis, qui & pro Societatis dignitate, magnificè; & pro singulorum desiderio modestè imperares. Et vero à Comitiis ita pacificis, quem præter Oliuam expectare alium licuit? quem alium eligerent aggregati Patres in Vicarium ac moderatorem, quàm qui supremi Christianorum patentis aulæ, diuini Verbi adeò splendidè panem frangebat? aut quam vberiorem quærerent annonam reficiendæ Societati, quàm quæ alendæ totius orbis Illustrissimæ coronæ sufficit? Fuit ergo consessus prudentissimi diuinum illud consilium, te vt eligendum Vicarium in supremi cælorum Vicarij domo atque adeò disciplinâ informatum, tanquam ignem in Sancto susciperet, quò lucem illam sua in origine haustam, puriorem quaquauersùm diffunderes, & quam priùs Alexandri VII. ardenti in te amore alebas, iam affuso nominis tui omine in Societate conseruares. Erit deinceps nobis magna, vt sperandi in futurum, sic præsens lætandi causa, quod pacis beatissimum semen pangere, omnibus promiscuè ordinibus, nostri vni datum sit fructum emittere: atque eò etiam feliciùs, quod sicut Oliua fructifera in domo Dei, lætis propaginibus quotquot tuo tuorúmque excolentur labore terras (quæ multæ & magnæ sunt) circumquaque fœcundabis. Habebunt in vmbra Emeriti nostri, vbi conquiescant; Nulli deinceps aut ignauo cessare, aut nolenti excusare liceat, cum intra domesticos parietes fœlix ille surculus succreuerit, qui sit eodem tempore, & præmium victori, & ianua triumphanti. Hoc nobis ostium in intimum diuini oraculi penetrale diuinâ manus aperuit, vnde consilia ad rationes belli peteremus, per quod ad memoriam sempiternam opima spolia inferremus. Hûc ego non omnium primus, sed inter primos vltimus, accedo, & libellum offero eiusmodi, qui Dei & Oliuæ nomen cum præfixum habeat, facile in Templo locum reperiet. Illum si accipies, profectò ita scriptum esse intelliges, vt agnoscas ab alio aliquo aliquid melius, nihil ab vllo amantius tuique studiosius proficisci potuisse. Hoc certè videbis, eum esse appositum titulum, de veneratione Deo in templis, & augustissimo Missæ Sacrificio exhibenda, vt à nullo alio quam à Theophilo scribi liber: eum libri auctorem, vt præter quam tibi nulli alij offerri debuerit. Accipies ergo & pro muneris dignitate libenter, & pro offerentis eximia voluntate, beneuolè: neque minus agnosces stylum addictissimi, quàm cor, & manum,

Filiorum minimi,

THEOPHILI RAYNAVDI.

PROLOQVIVM.

VNDE ACATHISTI DENOMINATIO, Chriſtiano ſacro aptata.



VOD antonomaſticè ſacrum dicam, neminem fidelium latet. Eſt enim diuinæ Euchariſtiæ ſacrificium, in quo vt loquitur S. Epiphanius *Chriſtianorum præcipua ſalus*: Eo enim ſacrificio, quid ſacrum magis? *Sacram ſacrorum* nominat Hugo Cardinalis iis literis quibus à ſe primò inſtitutum Corporis Chriſti feſtũm denunciat. Nec fundamentum illius denominationis eſt obſcurum. Quod enim Cornelius Muſſus Paræneſi de Miſſa ad ſuam Synodum Bituntinam rectè perpendit, omnium quæ inter nos ſacra dicuntur, conſummatio, ex ordine ad hoc ſacrificium petitur: Eius verò comparatione, reliqua quibus *ſacrorum* appellatio confertur; adeò vileſcunt, vt vix *ſacrorum* nomen retineant. Approbat Muſſi Iudicium, Francolinus, demonſtrans, omnes ſacerdotales functiones & vniuerſum apparatum ſacri miniſterij, atque adeò quidquid ſacrum apud nos nuncupatur, referri ad Miſſæ ſacrificium: quod proinde eſt ſimpliciter & antonomaſticè *ſacrum*. Quare liquet cur illud abſolutè appellauerim *ſacrum*. Sed quorſum addidi *acathiſtum*, quidve ea vox ſonat? Somniauit Franciſcus Iunius ſectarius, quod apud Codinum habetur de feſto Virginis Acathiſtæ, (quod eſt ſecundum inter feſta Palatij,) accipiendum eſſe de feſto Virginis, non ſedentis, ſiue non quieſcentis; eo quod eſt feſtum B. Virginis prægnantis, iter facientis in Bethleẽm ad profitendum cum Ioſepho, proximè ante Chriſti natale. Nugæ, Nugæ. Nullum tale feſtum in Calendariis, aut ritualibus libris Græcorum comparet. In oratione hiſtorica de hoc feſto, nuper Græcè ac Latinè edita, fusè in hanc rem diſſeritur. Liber item, cui *Triodio* nomen, inter rituales Græcorum libros notiſſimus, legitimam notationem vocis *Acathiſtos* repræſentat, agens de Sabatho quintæ hebdomadis quadrageſimæ, quo feſtum acathiſti celebrabatur in ſanctiſſimæ Virginis honorem; recolendo beneficium, vrbis Conſtantinopolitanæ ea die liberatæ, interuentu B. Virginis, cum fœdifragus Myſorum & Scytharum Dux Chaganus, profectò in Perſidem Heraclio, cum innumerabilibus copiis ab Occidentali parte aduentans, Sarbaro Choſrois Duce ex condicto ab Orientali parte vrbem ſimul aggrediente: ita vt tam validis tamque numeroſis hoſtium exercitibus in vrbis exitium connitentibus in dubia futura eſſet eius ruina, niſi Conſtantinopolitani ad B. Virginis tutelam confugiſſent, inſtigatore præſertim Sergio, vrbis Antiſtite; qui ſacram Deiparæ veſtem & imaginem non manufactam circumferebat obiens mœnia; & omnes ad fiduciam in B. Virginis tutela reponendam, intentiſſimè adhortabatur. Nec defuit ſuæ vrbi, (ei quippè Conſtantinus fundator illam addixerat & inſcripſerat,) ſic interpellata cœli regina. Nam per paucos milites, immenſam vim hoſtium repulit. Nauibus ſiquidem hoſtilibus improuiſo turbine diſperſis ad littus maris in quo templum Deiparæ erat, cui nomen *in Blachernis*, innumeri Barbari periere; & terreſtres copiæ panico terrore correptæ, momento fuſæ ſunt; vrbſque obſidione & periculo liberata. Hanc ergo victoriam & inexpectatam vrbis per B. Virginem, à tot hoſtibus exſolutionem recolentes Conſtantinopolitani, Clerus ac populus vniuerſus, per iſtam noctem abſque vlla intermiſſione hymnum B. Virginis quotannis decantabant non ſedentes, ſed ſtantes, ac erecti: vnde dies ille ac hymnus, *acathiſtos*, id eſt *ſeſſionis expers*, eſt denominatus. Inde ergo ſacrificium pretij noſtri, (vt illud Auguſtinus appellat,) nominaui, *acathiſtum*, quod in eo non ſit ſedendum: contra quàm fert noua abuſio cui exponendæ & explodendæ accingor.

Epiſt. ad Ioan. Hieroſol.

Apud Bartholomæum Fiſen. l. de feſto Corporis Chriſti inſtitutione.

Tract. de horis canonicis cap. 42. n. 3.

l. 1. c. 6. & l. 3. c. 7.

§. I. Quæ pro vsu.



§. I.

Nouus vsus ingerendi sedilia, assistentibus Christiano sacrificio.



Ix intercessit decennium, cum redux ipse ex Italia, demiratus sum nouum vsum ingerendi assistentibus sacro, sellam aut cathedram pro qua pendatur ingerenti pecuniola. Scrutatus eequando & per quos initium ei nouellitati datum esset, accepi quæ dissimulare præstat. Quia constat multa de bonis temerè confingi, & licenter iactari, quæ satius sit reticere, ne ipsa relatione sordidentur aut infuscentur innocui. Liquere tamen videtur, captatam esse eius nouitatis inductione, ministellorum gratuitorum operam. Vt vt sit, homunciones ex vltima fæce plebeculæ, eorúmque vxores & liberi grandiusculi, vbi quis festa luce ad exoluendum præcepti Ecclesiastici de sacro audiendo debitum, subit Ecclesiam, illicò obsequiosi accurrunt, & nec vocati, nec rogati, ingerunt Cathedram cui pro voluntate aut insistat aut insideat qui sacrum auditurus aduenit: Ita vt ea Cathedra sit vice psyatij monastici, cui prisci Monachi, nunc insistebant, nunc insidebãt, vt rectè obseruauit in Antiqq. monasticis Nebridius. *Epist. 15.* Curatur autem hoc sessimonium, (vt Varronis voce dicam,) tanta sacræ ædis impeditione, vt qui progredi cupiunt, ægrè perrumpant dispersa tumultuariè per eam propè totam sedilia, sitque operosum ad cancellos pertingere.

Non deficit eiusmodi sellarios, Tectorium quod studio suo obducant. Pleriq; enim debiles sunt, nec de geniculis precari diu possunt: his quid fiet, si incidãt in Sacerdotẽ prolixum; quales illi in quos conclamat Guilielmus Parif. *De Rhetor. diu. c. 44.* eo quod in escam populi Dei ponant fel, & amarum reddant summum Christianæ pietatis exercitium, præ longitudine in sacrificio peragendo? Genuum carnifices ceriperdas, ac patiẽtiæ lanios, non iniuria dixeris: post Gabrielem & Maiorem alibi in hãc rem annotatos. In aliquem ergo eiusmodi prolixè sacrificantium *L. de laude breuit. f. 1.* Sacerdotũ, incidens homo debilis, quid faciet si sedili destituatur? sedili autem adhibito, poterit sacro etiãsi longiusculo piè assistere, tamesi genua demittet cum attolletur diuina hostia; reliquo sacro lenocinabitur imbecillitati suæ sedens. Et obiegere se poterit, exemplo S. Anselmi, *lib. 2.* quem Edinerus, testatur per dimidium circiter annum, sellam quæsisse, cui insideret cum Missę adstaret, quod faciebat quot diebus. In magna siquidẽ corporis imbecillitate, cum nollet quotidiana sacri auditione fraudari, nec posset de genibus orans assistere, insidebat sellæ tempore sacrificij, cui adesse præcipuo affectu desiderabat. Quidni ergo qui se debiles agnoscũt, tanti viri factũ imitatione exprimãt?

Aliis qui causari corporis debilitatem & fessos artus, eius leuamenti indigos nequeunt, sedile vsui est deuitandę inquinationi à lutoso pauimento. Multi siquidem adueniunt calceis densa viarum lutosarum illuuie turpibus, quorum cœnositate, lutulentum efficitur pauimentum. Nec minùs plerumque sordet à sputis & fœdis exscreatibus, qui orationem turbant, vt Magister apud S. Benedictum Anianensem notauit, *In Concord. Regul. c. 16. §. 4. l. 3. c. 10.* ciente ac proiiciente excrementitia eiectamenta Diabolo: quod admonuit quoque Cassianus. *c. 10. In Laus.* Neque verò omnes sunt, sicut S. Macarius Alexandrinus, quem Palladius testatur per totos sexaginta annos à suscepto baptismo, nunquam sputum in terram eiecisse; ne linguam attactu & saliua Sacerdotis baptismum conferentis sanctificatam, dehonestasse ea sputi deiectione videretur. Itaque aliqui vbicumque sunt, etiamsi in templo, vbertim collectam saliuam, stimulante præsertim humoris acrimonia, aut vrgente copioso pituitæ affluxu, foras ejiciant. Non sunt omnes eiusdem teneræ pietatis cum S. Nonna quæ verebatur in tẽplo spuere; vt scribit de ea Naziãzenus. *Orat. 19.* Non est omnibus, templum idipsum quod Romanis (Varrone teste,) locus ad cloacam maximam cui nomen *Doliola*. Ibi ob infossa quondam, Gallis inuadẽtibus vrbem sacra, nefas erat spuere; eo quod locus haberetur sacer: sicut in mare, nefas habebatur spuere quia totum censebatur sacrum, vt notauit Plinius agẽs de Tyridate Mago. *l. 30. c. 2.* Passim ergo qui templũ subeunt, nulla ducti religione abstinendæ à sputis, pauimentum templi cacochymię eiectamentis inficiunt, ac dehonestant. Nec desunt canes templo se inferentes, plerũque lutulenti ac cœnosi plantas, quarum sordibus conspurcãt solum. At durum est, & cuiuis, ac præsertim sexui philocosmo, (cuiusmodi teste S. Hieronymo est sexus fœmineus,) *Epist. 22.* vestem pretiosam inquinare affricando, sibi cœnositatem pauimenti flexis in eo genibus ad precandum inter assistendum sacro. Proinde lutuleotiæ, ac exosæ meritò cœnositatis auerrunca est sella; atque adeò honestè admittitur; saltem ad insistendum, ne soli fœdi attactus contaminet vestem nitentem, & hominem sibi ipsi præ ea illuuie grauem reddat.

Ac vt neutra ratio proposita rem conficeret; vrgebit tamen semper ratio tertia, ex eo ducta, quod oranti captãda studiosissimè sit attentio; Huic verò mirum quãtum deseruit animi corporisque trãquillitas, quam sessio faciliùs conciliat. Neminem Beatum grauabit in cœlo imbecillitas corporis. Omnes enim erunt *fortes iustitia*, vt Isaias appellauit. *c. 61.* Omnes mutabunt fortitudinem; & vigor corporis exclusa omni debilitate, in eis perennabit. Neque item erit timendum in cœlo violationi nitoris, vel corporum rediuiuorum, vel vestis, si ea vterentur Beati; de quo problema est fusè discussum à Gabriele de Enhao. *In empyr. exerc. 27.* Nihil tale ibi timendum erit: ciuitas enim vniuersa, erit aurum mundum iuxta visum Ioanni obiectum; nec vllæ sordes in eam inferentur; sed erit chrystallo pellucidior, & vitrò quocumque nitentior. Et tamen Beati, in Dei laudatione perennes, sedes habebunt, quieis insidentes æternam hymnodiam pangant, ad tranquillitatis & quietis significationem. Ita ferunt multæ scripturæ; nominatimque Matth. 20. ait Christus, *Sedere ad dexteram meam, dabitur quibus paratum est à Patre* Apocal. 3. *qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo*. Paulus Ephes. 2. ait Deum *conuiuificasse* nos Christo & *conresuscitasse* ac *consedere* fecisse in cœlestibus. Sedes fulgentissima in

cœlo

cœlo quæ fuerat addicta vni ex Angelis Apostatis, merito autem profundissimæ humilitatis, destinata erat S. Francisco, obiecta est per visum vni socio eiusdẽ gloriosissimi Patriarchæ adhuc superstitis, vt narrat S. Bonau. in legenda eius. Et quod ibi habetur de multis in cœlo sedibus, alludit ad sedes de quibus Ioannes in
cap. 6. cap. 4. Apocalypsi, quem locum referens Tertullianus extremo libro de corona militis. [Protosedent (inquit) & Presbyteri coronati.] Mirabiliter compacto verbo epicœnæ structuræ, exprimẽs quod vulgata habet de sedibus seniorũ in cœlo. Sunt sexcenta huiusmodi in diuinis libris. Et Patres suffragantur, adducti à Gabriele En-
Pers. 2. l. 6. apor. sect. 8. n. 46. l. 4. viridar. probl. 2. l. 2. 5. p. d. 52. sect. 3. fao. Et à Francisco Mendoça. Quidquod Christus sedet à dextris Dei, vt fides docet, lateque ex Scripturis & Patribus confirmat Suarez? At iustum est, filios adoptione, filio Dei proprio, etiam hæc in parte assimilari. Itaque erunt beatis in cœlo sedes quibus insideat ad quietis æternæ expressionem. Quidni ergò fas sit viatoribus, imitatione exprimere statum comprehensorum, ac sedere obeundo opus Dei; captando tranquillitatem mentis, ac corporis quę omnium maximè commodat vacaturis Deo.

Sanè Apostoli & reliquus fidelium cœtus in quem Spiritus sanctus construendo Christianam Ecclesiam illapsus est tempore quo primum Christianum sacrificiũ peragebatur, (vt monstratum est integra lucubratione, *de prima Missa*;) producuntur à Luca, *sedentes*, in ipsa plenæ voluntariæ segregatione. Vnde rectè Car-
In in psal. 5. parum. dinalis Caietanus sessionem non esse precanti incongruam argumentatur. Sanctus verò Gregorius, internum animæ in seipsam iudicium exerceri sedendo, sic docet, agens de solitario. [Omnibus in seipso rectè compositis, in pace sedebit. Sedebit quidem, animæ carnem subijciens; Et de tribunali rationis quasi de iudiciaria sede, omnibus internis motibus velut quibusdam ciuibus, edicta proponens. Sedebit inquam, nullum metuẽs hostem, nullam sentiens impugnationem. Stare namque pugnantis est, sedere verò feriati. Sedebit quoque solitarius, id est, ab omni carnalium desideriorũ tumultu remotus.] Nimirum sessio non minùs quàm secessio, opportunissima est ad obeundum internum iudicium. Sicut etiam non nemo censuit externa iudicia sessionem iudicantis deposcere.
In Ps. 118 vers. 23 1 de arbitr. iudic. casu 62. Non ex decentia tantum vt censuit Bouebius, sed etiam ex necessitate, & vt sententia habeatur valida. Quod tametsi Menochius rejicit; tamen est consentaneum scripturis, quibus iudicia sedendo fieri producuntur, vt cum Danielis 7. dicitur, *iudicium. sedit, & libri aperti sunt.* Et Psal. 121. *Illic sederunt sedes in iudicio.* Et alibi, *aduersus me loquebantur qui sedebant in porta.* Vbi scilicet exercebantur iudicia: quæ, sessio indicanti sessio cum maturitate proferri insinuat. In iure Ciuili, Prętor cum pro tribunali sesistit, iuris dicendi causa, *sedere* dicitur l. 2. § *cõfestim. ff. ad Tertylianum.* & l. 7. ff. *de in integr. restitu.* Dies autem *sessionum* in iure sunt quibus ius dicitur l. 5. ff. *vt in possess. legat.* & l. 2. ff. *quis ordo in possess.* Quæ omnia eo pertinent, vt in-
c. 6. Phys. telligatur, iure Aristotelem verè protulisse tanquam effatum, animam sedendo fieri prudentem; quia scilicet tranquillitas quiescentes affectatur; atque adeò ad quietem animi, & sedationem corporis, inter agen-

dum cum Deo, opportunè adhibetur sessio.

Quid multa? Viri sanctitate eximij, egere *Sedilium in sacris.*
cum Deo sedentes. Ita factum est à Mose lapidi insidente, manus extẽdendo ac precando contra Amalecitas, Exodi 17. Et ab Elia 3. Regum 18. Sed & Iacobus in lecto sedens, adorauit fastigium Virgæ Ioseph, conuersus ad lectuli caput; inclinans inquam caput antrorsum ad partem lecti anteriorem. De sãcto Ignatio Loiola sic legimus apud Maffeum ex obseruatione clancularia domesticorum. [Vt superiorem *l. 3. vita c. 2.*
ascenderat ædium partem, vnde liber esset prospectus ad sydera; stabat aliquantisper oculis in cœlũ defixis. Tum prouolutus in genua, totius huiusce pulchritudinis conditorem suppliciter adorabat. Deinde propter imbecillitatem humili scabello simul atque consedisset, continuò ex oculis vberes lachrymarum riuuli profluebant; idque nullo prorsus vel singultu, vel strepitu. Atque in hunc ferè modum æquè animo & corpore immotus, excipiebat diuini luminis radios, ac Patri cœlesti mira quadam spiritus dulcedine iungebatur.] Non incommodauit oranti Ignatio sessio, sed iuuit potiùs ad quietem maiorem, quæ animi pacem & collectionem promouet. Sedili item subnixum orasse S. Xauerium in eius Actis prodidit *l. 6. c. 5.*
Tursellinus ex relatione Sacerdotis qui Sanctum virum domi suæ hospitantem sedulus obseruabat. Igitur collectio animi consentanea assistentibus sacrificio, admittit sessionem, qua tranquillitas animo per quietem corporis conciliatur.

Nemo porro adeò fastidiosus fuerit, vt sessionem in templo auersetur extra sacrificium, siue eò conuenjatur ad alia diuina officia, quæ sempiterna vicissitudine quot diebus in templo obeuntur, siue ad priuatam orationem ex loci dignitate gratiosiorem apud Deum, vt alibi *l. de monit.*
dissero; siue ad audiendam tractationem verbi *p. 2. c. 8. n. 12.*
Dei. In his quippè omnibus, sessionem libe vacare, vix dubitare licet. Quorsum enim sedilia in odeis Canonicorum ac Religiosorum si incongruum est sedere inter concinẽdum laudes Deo? Quidni autem fas sit, priuatim in templo orantem sedere, dummodò reuerenter ac modestè sedeat, nec sessionem habeat pro fomẽto Ignauiæ ac somni illecebræ; sed vel pro subleuatione imbecillitatis, vel ad parandam tranquillitatem animæ, sensui pietatis opportunam, vel etiam necessariam? Hoc imbecillitatis leuamen, si quis abrogandum contenderit inter precandum in templo, æquè abrogare debebit vsum cubitalis precatorij, cui orans innititur. Et tamen ex vsu receptissimo, atque adeò nulli sapientum improbando, non modò Pontificibus ac Regibus, sed etiam minoribus Præsulibus atque Dynastis, cum ad templa conueniũt; apparatur fulcrum stolatum, in quo genuflexi fundant orationem. Desita est enim prisca simplicitas, ex qua Reges Syriæ, (vt habet narratio de postulato Naáman curari à lepra,) ingredientes templum vt adorarent Remmon Deũ suũ, innitebãtur manui alicuius primarij, cuiusmodi erat Naáman poscens à Propheta, vt huiusmodi ministeriũ (non nisi vt ciuile,) Regi suo præstare posset, flectens cum eo genua specie adorantis. Quale item obsequium, alius Regi Ioram extra templũ præstitisse legitur 4. Reg. 7. At nunc, & iam olim, magnatũ

§. I. Quo pro usu.

siue sacrorum siue laicorum dignitas, postulat inniti non manui vel humero serui ministri aut nobilis obsequiosi, sed cubitali instrato; Et censeretur violari decorum si secus fieret. Deus autem qui iuxta Pythagoreos est *ipsum decens*, acceptum habet, vt decorum ea in parte teneatur, nec insimulat irreuerentiæ, seruantes quod ex dignitate sua est, in templo æquè ac vbilibet alibi.

Adstantes denique tractationi verbi Dei, absque noxa esse si sedeant, debet esse extra dubium. Nam ita fert vsus vniuersalis Ecclesiæ, quem improbare; *insolentissimæ insaniæ* esset; vt pronuntiat S. Augustinus. Esto olim viguerit alienbi vsus contrarius, tamen consuetudo eum rigorem molliuit. Et nonnulla etiam necessitas ad hoc indulgendum perpulit. Quis enim adigere velit plebem, vt concionem plerumque iusto protensiorem audiat erecta, non sedens? Nam multi concionatores S. Francisco suos admonenti, ne vltra horam ad populum differerent, non auscultante per binas horas, aut etiam vlteriùs fatigant audientes; quibus rectos esse per tantam morã, esset onus importabile ab audiẽdis concionibus auocaturum. Esto, minùs necessaria, vel etiam incongrua censeri potuerit sessio, inter audiendum verbum Dei, cum tractatores erant perbreues. Cuiusmodi fuisse Patres omnes, argumento esse possunt qui habentur eorum sermones ad populum; quibus recitandis, quarta horæ pars vel ad summum dimidia hora, satis esset. Nec aliter ab eis promebantur voce, quàm vt sunt exarati, dimissis laciniis amplificationum quarum vsus pridem inualuit. Sermonem ergo octuplo aut decuplo prolixiorem quàm essent sermones antiquorum tractatorum, Leonis Magni, Gregorij, Ambrosij, audire non adhibito sedili, morosissimum esset auditoribus; atque adeò sessio iure inter audiendum in templo Dei Verbum, innoxia habetur.

Epist. 54. & l. 4. in doct. c. 24.

§. II.

Ad dijudicandam nouitatis propositæ honestatem; fundamentum primum, de necessitate reuerentiæ in templo.

NOuitas ad cuius discussionem accingor, non ex eo præcisè debet inhonesta censeri, quod noua sit, ac recens inuenta; multa enim, etiam in sacris, cum laude nouantur. Videsis quæ in hanc rem proferuntur in ope, re de bonis & malis libris. Ex natura igitur rei, vestigandum erit, an huiusmodi nouus vsus niteat aut sordeat. Hoc autem pendet ex cohæsione eius cum templo, & cum sacrificio. Nam si reuerentia siue templo siue sacrificio debita non violetur per sessionem, innoxia erit sessio; sin minùs inhonesta erit & auersanda. Priusquam verò de cohæsione sessionis ac reuerentia in enentibus propositis pronuntiemus; necessarium est præmittere, quanta reuerentia debeatur templo; Et quanta item sacrificio eius assistitur. Et cum vtrubique reuerentiam magnam exigi à fidelibus perspicuum fuerit, cohæsionem

Partis. 1. art. 20. præsent. ad finem

exquisitæ illius reuerentiæ cum sessione examinabimus.

De reuerentia ergo templo debita (à qua auspicandum est, quia locus sacrificij præiacet sacrificio,) diffusè actum est tractando heteroclitam additionem templorum. Nunc racematio. post eam vindemiam instituenda erit vrgendo in primis in eam rem cum Democharé sensum Christi, qui templi sanctitatem & reuerentiam sæpè sæpiùs factis ac dictis prodidit. Eragebat tunc Christus de templo iudaico, quod cum animalium cædibus quotidie cruẽtaretur, speciem macelli præferebat; nec qualiscunque, sed admodùm sanguinolẽti, præ multitudine victimarum ibibi iugulatarum, præcertim certis diebus. Quale enim est, quod Iosephus vno die festo paschæ, cæsas notat hostias ducẽtas quinquaginta sex mille, ac quingentas? De eo igitur templo, quod Iudæis vnicum erat, agens Christus Dominus Matth. 23. Increpat stultos legis doctores, imo euersores ac dehonestatores, illis præter cætera verbis: *Væ vobis duces cæci qui dicitis, quicumque iurauerit per templum, nihil est: Qui autem iurauerit in auro templi, debet. Stulti & cæci: Quid enim maius est; aurum, an templum quod sanctificat aurum? Quicunque iurauerit in templo, iurat in illo, & in eo qui habitat in ipso.* Vt mens Christi perspiciatur, considerandum est, excæcatos auaritia Scribas & Pharisæos, quos ibi Christus affatur, viæ ad Deum duces indignissimos, affirmasse, iuramentum per templum conceptum, non vrgere, ita vt non esset periurij reus qui interposito templi nomine, iurasset se aliquid præstiturum, quod mutata mente prætermitteret. At si quis concepisset iuramentum per pecuniam gazophylacio ad vsum templi & commodum ministrorum inferendam, aiebant cæci illi magistri, talem teneri iuramento, ac periurij reum fore, si eiusmodi iuramentum flocci faceret. Nimirum inhiabant lucro ex pecunia magnã partem obueniente Sacerdotibus. Et quanquam putabant iuramentum omne per creaturas, ac etiam per templum, nullius esse momenti, eo quod nomen Dei quod est iuramenti veluti anima, ab ea promissione exularet, tamen inhiantes prædæ, eam assertionem conuellebant, affirmantes iuramentum per munus templo oblatum valere, nec absque periurij labe infringi posse. At Christus Dominus in templi sanctitatem intendens, nec commodis suis velificans, miræ cæcitatis stupidos illos legis magistros redarguit; docétque è contrario, sanctius ac firmius censeri debere iuramentum, quod per templum concipitur, quàm iuramentum quod concipitur per donum templo addictum, vel illatum; cuius tota sanctitas in eo sita erat, quod templum spectaret; atque adeò doni sanctitas refundebatur à templo, vt à primo sanctitatis illius extrinsecæ analogato, ex Dei intra illud inhabitatione postea exponenda, venerabili ac sancto. Proinde iuxta Philosophicum illud effatum *propter quod vnumquodque tale & illud magis*, templi sanctitas potior erat sanctitate domi, idcirco duntaxat sancti, quod templo inferretur. Sicque iuramentum conceptum per templum, haberi firmius debebat, iuramento concepto per donum.

1. sect. punct. 7. l. 3. de sacrif. 10

l. 7. de bello Iud.

Hic est sensus verborum Christi, de præcellenti sanctitate templi, deducta ax Dei intra

illud habitatione, vt patet ex verbis illis, *& qui habitas in ipso.* De quo fundamentu venerationis templo debitæ, infrà explicatiùs. Et tamen (vt præmittebam,) templum de quo Christus agebat, præ cruore è tot victimis in eo iugulatis, speciem potiùs preferebat macelli. Quàm igitur sanctiora sunt babenda, templa Christiana, nullo cruore inquinata; sed hostiæ mundissimæ sua singularitate omnes complexæ victimas, (vt sanctus Leo, & Potho Prumiensis egregiè disserunt,) incruenta immolatione. Deum placantia? Ipse Deus de angustiie immolationis hostiarum peculiarum in vno duntaxat loco, mundissimæ huius oblationis inductione sublatis, & oblata ac sacrificata in omni loco hostia mundissima, gloriatur apud Malachiam, magnum sibi nomen in gentibus futurum prænuntians. Quod de diuinn Missæ sacrificio, accepit Conc. Tridentinum, & præiuere Patres, ad enm locum adducti à Ribera, &. Sanctio atque Cornelio, præsertim verò Eusebius. Tricas in contrarium, dispellit validè Bellarminus. Præiuere item Rabini à Galatino annotati in opere de arcanis, munditiã hostiæ nostræ incruentæ, atq; adeò etiam templorum nostrorum præ templo antiquo, agnoscentes. Vnde de summa eorum venerabilitate constare debet. Si enim ministratio mortis (vt cum Apostolo dicem,) fuit in gloria; Si templum inquam, cuius mystæ primarij agebant ministros (quæ vox Latinè in omni proprietate sonat *Lanium*, vt fusè prosequitur in Tumulo hæreticorum Gregorius Apostolus) mactantes, iugulentes, & morti dedentes pecora, erat in gloria; quanto magis erit in gloria, ministeriũ iustitiæ, idest sacrificium verè iustitiæ. De quo illud Psaltis, *Tunc acceptabis sacrificium iustitiæ*, Intelligunt Ambrosius, Paulus Burgensis, Genebrardus, & Salmeron. Itaque si templum Salomonicum iugulationibus addictum, tanta impensa extrui, & tam magnificè ornari par fuit, vt propè in stuporem agant lectores, qui eius magnificentiæ capita euoluunt, Ribera Villalpandus, & Pineda; quorum hic perillustria eiusdem templi Elogia eruditè addensat, totidem summæ venerationis debitæ ac delatæ argumenta; non est dubium quin potior esse debeat æstimatio solij altitudinis gloriæ, loci sanctificationis nostræ; quod de templo antiquo prolatum, in nostris templis habet locum multo præstantiùs. Sunt igitur maiori reuerentia, & omnium indignitatum propulsatione, digniora.

Serm. 8. de Passio. l. 2. de situ domus Dei.

Sess. 22. c. 1. l. 1 de Demõs. & vltimo de Missa cap. 10. l. 14. c. 11.

tom. 9. tract. 30.

l. 2. de templo c. 5. tom. 2. l. 9. de sal. c. 5. sect. 1.

Simili ratiocinatione pro reuerentia templorum Christianorum agere licet, ex alio Christi pronunciato de templo Hierosolymitano. Vt enim refert Matthæus, c. 21. intrans in templum Dei, eiecit ex eo negotiatores. Nomine *templi Dei*, eo loco vt benè aduertit Franciscus Lucas, non expressit Matthæus sanctum sanctorum, neque sanctum, neque atrium Israëlis, aut vicinum atrium fœminarum: sed expressit atrium extimum, quod vocabatur atrium *profanum* vel atrium *gentium*, posterioribus temporibus extra Israëlis ac fœminarum atria ædificatum; amplitudine (vt aliqui dimensi sunt,) stadiorum quatuor, quo se ad orandum recipiebant qui Israëliticæ nationis non erant, nec non Israëlitæ secundùm legem impuri. Quanquam pueri quoque, & nulla legali (vt sic dicam,) irregularitate prohibiti vlteriore templo illud quandoque, si sibi opportunum esset, conueniebant: nec rarò Christus eo loci & docuit, & miracula edidit. In ea ergo templi parte despicatissima, aduentans aliquando Christus Dominus, reperit propolas boum & ouium, nec non columbarum, & turturum, ac cuiusuis mercis quæ in templo vsui esse poterat ad ministerium religiosum. Et erant ibi quoque nũmularij, ac collybistæ, lucrum, ex collybo seu cãbio facientes. Nam plerisque templum adeũtibus, necessaria erat pecunia; siue ad aliquid ex prædictis coëmendum, siue ad offerendum, Nec rarò ad vsum expeditum prædictę mercaturæ, maior moneta erat mutanda minore; aut peregrina pecunia cum Iudaica: vel aurum argento, aut vice versa. Idcircò igitur nummularij prædicti, ad positas ibidem mensas, in cathedris sedebant, permutantes, aut numerantes pro cuiusque vsu & necessitate pecunias. Sedebant item eo loco in cathedris, qui turtures, aut columbas vendebant. Eò itaque adueniens Christus Dominus, actus zelo diuini honoris, turpiter profligati in domo Dei mercimoniis dehonestata, propriis manibus mensas & cathedras euertit, columbasque disiecit, & boues, ac oues eiecit, impacto flagello quod de funiculis confecerat, vt notat Ioannes hoc Christi factum recensens. cap. 2. addens contestatum esse Christum, templum esse domum orationis: peruersos autem illos nundinatores, fecisse locum orationis speluncam latronum, Allusit nimirum ad locum Ierem. 7. vbi Deus Iudæos pessimam vitam viuentes, & tamen de templo Dei apud se constituto glorientes, illudque frequentantes, his verbis corripit. *Numquid ergo spelunca latronum facta est domus ista, in qua inuocatum est nomen meum?* Et non patrabantur quidem tunc temporis in templo, palmaria latronum opera; cædes inquam & grassationes, ac spoliationes per vim apertã: Tamẽ edebantur ibi præludia illarum fœditatum per negotiationem tumultuosam, contaminatam fraudibus, atque periuriis, omnisque generis malis artibus atque mendaciis. An etiam vsuris ac fœnore, quod Cato homicidio conferebat. Hoc si abfuit, attamen ea quæ dixi latrociniorum primariorum præludia non deerant. Vnde sicut, *omnis qui odit fratrem suum, homicida est*, quatenus ex eo odij seminio, & initiali rudimento, poterit aliquando succrescere homicidium, vt interpretatus est autor falsò creditus Sixtus III. Ita ex illis primordiis facilè existere posset latrocinatio si se daret occasio, & mali virulentia glisceret. Prædicta igitur in templi dehonestationem cedentia perspiciens Christus, zelo sancto efferbuit & calcantes reuerentiam templo debitam per mercimonia, impingens scuticam scintillantibus oculis, è templi vltima parte propulit. Quin etiam vt Marcus memorat c. 11. ex eodem fine propulsandæ irreuerentiæ templi, *non sinebat vt quisquam, transferret vas per templum.* Quod enim templũ cœpisset illis esse pro foro, passim canistros, legenas, sarcinas, & huiusmodi alia mercimonij adiumenta, templo inferebant: aut certè aliqui captantes compendium itineris, vt profanam supellectilem aliò transportarent, transibant per templum; quod ne fieret & reuerentia templo debita concideret, Christus

Templo debita.

l. de malis Dei.

§. II. Reuerentia. verbo & factis obsistebat, exedente se Zelo domus Dei.

Apodosis argumenti ea hoc Christi facto peti in rem nostram, est per se obuia; si enim Christus parti templi propè profanæ (etenim præ vlteriore templo vix sanctæ,) tantam reuerentiam deferri volebat, idcirco istium quod esset templi quasi limbus & ora quò aliqui ad orandum conueniebant; quanto maiorem reuerentiá vellet deferri templis Christianis, vndequaque sanctis, quæ ipse non in transitu adit, sed corporaliter ratione asseruatæ Eucharistiæ, inhabitat die nocteque, in perpetuo statu sacrificatæ Deo hostiæ perseuerans intra illud, ad sanctificationem nostram, & cum patre conciliationem? Immensa inde gloria aduenit templis Christianis, ac proinde summa reuerentia iisdem debetur, supra illam quæ templo Iudaico penes despicatiores titulos erat rependéda. Ideirco sanè quod Christus cum in orbem terrarum esset introductus, subiturus identidem esset templum Hierosolymitanum quod à Zorobabele instauratum erat, Deus per Aggæum contestatus est, maiorem eius gloriam fore, quàm templi Salomoniei. Erat autem adeò vile quoad ad fabricam & opes attinet, adcòque præ Salomonico despicabile, vt multi qui superetât & Salomonicum templum oculis suis conspexerant, soluerentur in lachrymas, recolétes pristinam templi magnificentiam, eamque cum præsenti tenuitate componentes. Sed suppleuit eaterna quęuis decora, ingressus Christi in hoc posterius téplum. Senex quidam ex monasterio

cap. 2. Abbatia Euagrij Ioannes nomine, vt narrat Moschus tendens ad montem Sina, febre correptus paruam speluncam ingressus est, quam per visum admonitus est ne deseretet, dicente illi. S. Baptista; [spelunca ista breuis, maior est monte Sina: quippe in hane sæpiùs Dominus noster Iesus, cum me visitaret, ingressus est.] Sicut ergo præ ingressu Christi in speluncan, ea breuis spelunca potior habita est mõte Sina, qui habebatur sanctissimus; ita præ Christi ingressu in posterius templum ad veritatem pronunciati

t. 3. 3. p. d. 5. s. 3. ad hunc locum tom. 2. p. 2 l. 5. disp. 4. d. c. 63. ad 72. potuit maioré fore gloriam templi posterioris, quam prioris, vt benè expédit Suares atq; Cornelius, ac omnium plenissimè Villalpandus. Si igitur templum Hierosolymitanú *quale erat tempore Christi*, dignum erat gloria, & magnificentia fuit, atque adeò etiam venerabilitate superaturú Salomonicum; quia Christus illuderat aliquando subiturus, tametsi persæpè etiam ab eo absuturus: & quandiu in Ægypto hæsit, & quandiu fuit Nazaretæ, & satis infrequenter per primos ætatis annos triginta, quáto gloriosiora atque adeò venerabiliora haben-

lib. 2. contra Magd. c. 19. da sunt templa quæ Deus gloriæ, adopertus speciebus lectorio, assiduè inhabitat; Existimauit Turrianus, prophetiam illam Aggæi, de maiore gloria domus nouissimæ, quam prioris, non ad litteram de templo materiali quod Christus iniuit, sed de nostris nunc templis comprobari veram. Sed nobis satis est, ob eam præsertim quam diximus inhabitationem Christi in templa nostris per Sacramentum Eucharistiæ, maiorem esse gloriam nostrorum templorum, non modò quàm templi Salomonis quod Christo adueniente non stabat, sed etiam quàm templi Zorobabelis, ab Herode instaurati, frequentatione corporea Christi identidé sancti-ficati ac nobilitati. At hoc plus habemus, quod in nostris templis iugiter diuersetur. Reuera enim præstantia Regij palatij, non ex materia è qua compactum est, repeti debet, sed ex Regis inhabitatione, iuxta illud Chrysologi. [Aula Regis fulget auro, niter marmore, picturis splendet, grandescit spatiis, leuatur culmine, amœnatur viretis, ipso terribilis est secreto: sed sine Rege honorem non habet, caret gloria, est vacua solitudo, est clausa eremus, est horribilis solitudo.] Quantumcumque magnificæ esse statuantur ædes sacræ antiquæ, siue quam Salomon, siue quam Zorobabel ædificauit, præ nostro quopiam vili in speciem externam templo, sordet, quia isti Deus adest immortalis in assumpta humanitate præsens: at non item, illis aliis sacris ædibus sic inexstitit. serm. 42.

Non est hæc mea sed S. Chrysostomi cogitatio, [si (inquit) in templo Iudaico, non licet omnibus quemnis locum ingredi, sed erant multa & varia discrimina; Et erat hic quidem locus præstitutus proselytis; ille verò Iudæis qui fuerat ab immolatio; alius autem Sacerdotibus, alius verò Pontificiæ sedi; Idque non semper, sed semel in anno; Cogita apud te, quanta tibi sanctitate opus sit, qui signa multo maiora acceperis, quàm quæ sancta sanctorum tunc acceperunt. Neque enim Cherubim, sed ipsorum Cherubin dominum habes inhabitantem; neque vrnam, & máná & tabulas lapideas, & virgam Aaron, sed corpus, & sanguinem Dominicum: & spiritum pro littera, & gratiam quæ superat humanam cogitationem, & donum inenarrabile. Quo autem maioribus signis ac symbolis, & magis venerandis Sacramentis dignatus es, eò maior est à te præstáda sanctitas; & eo eris maiori obnoxius supplicio si quæ iusta sunt transilietis.] Præmiseram, Ecclesiam esse cœlo similem eo quod sit ipsa quoque Dei domus, æquè ac cœlum. Vnde omnia quæ in Ecclesia peraguntur, *cœlestia* vocantur ab Apostolo Hebr. 8. cum ait quæ fiebant in veteri lege, fuisse *exemplaria* ὑποδείγματα, tenues ac obscuros typos, *cœlestium.* [Quæ hic dicit cœlestia? (inquit Chrysostomus.) Spiritualia. Tametsi enim & in terra geruntur, cœlis tamen dignæ sunt hæ functiones. Cum enim Dominus noster Iesus Christus fuerit occisus, cum Spiritus sanctus aduenerit, cum qui sedet in dextera Patris præsens affuerit, cum filij efficiamur per baptisma, cum eiues sint eorum qui in cœlis sunt, cum patriam superiorem ciuitatē & Rempublicam in cœlis habeamus; cum peregrini simus in terris, quomodò non sût illa cœlestia? Sed quid sunt? Nónne sunt hymni cœlestes? Nónne qui in supernis chori incorporearum virtutum canût, eadem etiam & nos qui deorsum sumus, consententia illis eloquimur? Nónne & altare cœleste consistit? Quomodo? Nihil habet carnale. Omnia spiritalia fiunt quæ proponuntur. Non in cinerem resoluuntur, non in fumos extenuantur, non in vaporationes diffunduntur sacrificia, sed clariora & festiuiora efficiuntur, quæcunque proponuntur. Quomodo itaque non sunt cœlestia sacra quæ celebramus? Cum enim dicitur, quorumeunque dimiseritis peccata, detenta sunt, & quæcumque dimiseritis, dimittuntur, & cum claues habeant cœli, quomodò non sunt cœlestia? Qui exemplari (inquit) & vmbræ deseruiunt cœlestium.] In psal. 1.

Conferunt ista ad illustrandum illud dictum, quod Ecclesia est cœlum, ac proinde, quemadmodum ex aduersariis potestatibus nullam fas est in cœlum ascendere; ita nec in Ecclesiam (quippe Dei domum terrestrem,& in qua Christus ratione diuinæ Eucharistiæ corporaliter habitat,)nullus progredi debeat quasi Diaboli partiarius. Altiùs etiam Ecclesiam subuchit S. Eusebius Alexandrinus hom.de die Dominico, [Ne (inquit) Ecclesia, & oratione te priues. Nihil Ecclesia sublimius: Cœlo est altior, sole splendidior, luna & astris nitidior, vniuerso mũdo honoratior.]Quibus verbis vrget S.Eusebius,fideles, ne deserant collectionem Christianam,sed Dominica die cõueniant ad Ecclesiam, locum communem nationis fidelibus, quouis templo Iudaico, (tametsi vero Deo inscriberetur,) venerabiliorem ac digniorem supra omnem æstimationem,ipsóque cœlo corporeo præcisè spectato,ratione Christi eam inhabitantis,excelsiorem ac præcellentiorem.

Decus fuit templi Hierosolymitani, quod fuisset solemni dedicatione addictum Deo,primùm per Salomonem 3.Reg.8.postea per Zorobabelem templi destructi redificatorem. 1. Esdræ 6. ac denique per Iudam Machabeum Pontificem,instauratorem altaris euersi,& templi ab Ethnicis profanati reconciliatorem. 1. Macb.4. Quæ postremâ dedicatio sub nomine Encæniorum memoratur à Ioanne c. 10. referente Christum sua præsentia festum tertiæ illius dedicationis cohonestasse, vt Ribera eo cap.10. rectè euincit, consentientibus Toletô ac Maldonato.Hoc decus templi Hierosolymitani,non deficit templa Christiana. Nam mysticis ritibus multis initiantur ac consecrantur,de quibus optimè Iuo Carnotensis & ex varlia Stephanus Durantius; & qui sanctum illum morem consecrandi templa aduersus profanos Nouatores propugnant Turrianus ac Bellarminus. Et quia Ecclesia per huiusmodi initiationem templo conferuit suas preces ac merita, rogans Deum vt exaudiat orantes in eo,idcirco concors Doctorum sententia est,orationem ibi fusam,esse longè vtiliorem. Multos adduxi alibi, quibus addo Cardinalem Hosium Humbertum, Iacobum Aluarem, Gilbertum Screuicauium, & octonatio rationum id firmantem Oliuerium Bonartcium. Itaque templa Christiana nihil minùs habent templo Hierosolymitano ratione solemnis dedicationis.Hoc plus habent pleraque templa nostra, quod initiator eorum Christus fuit, assistens Pontifex futurorum bonorum: Aliàs ex Christi delegatione vnus aliquis cœlitum; quod non debet improbabile videri, vt rectè pronunciauit S. Thomas, & multis confirmat Henricus. Exemplo sit, quoad initiationem à Christo peractam, templum Sandyonisianum, testibus Nicolao Gillio, & Roberto Guagulno, atque Anthonio Demochare, à quibus adducitur exemplum leprosi, in eius rei fidem Cruati, cicatomate manu Dei hominis auulso,ac petræ in quam iniectum est agglutinato,vt hodiéque cerni ferunt in orbiculo immisso sacello ad læuam magna religione frequentato,præsertim 6. Cal. Martij; qua die res gesta celebratur. Item templi B.Mariæ de Donit apud Aueniouenses religiosissimi, initiatorem fuisse Christum ipsum, testatur Ioannes XXII. in diplomate dato Pontificij sui anno 1. & Sixtus IV. in diplomate dato anno 1475. Initiationem templorum Angelicam referunt acta S.Petri Cælestini,& monumenta Ecclesiæ Anicienfis Apud Odonem Gissæum, De templo per S. Eduardum structo,& per S.Petrum consecrato, meminit Aelredus in sancti viri actis. Et sunt qui idem prodant de templo Figeacensi apud Caduteos, & de Aubracensi apud Ruthenoa Arecomicos. Rectè igitur statuebatur,non defuisse templis nostris decus ab initiatione petitum. Imo eo auctius circa templa Christiana effulgere,quod & sanctioribus ritibus peragitur,& à Pontificibus longè dignioribus; præter ea quæ initiatores habuere de cœlo.

Lib. de sacram. dedicat. *lib. 1. de rit. c. 24.* *l. 1. pro Epist. Pontif. c. 9.* *l. 3. de sanctis c. 5.* *l. de monit. parte 2. c. 5. n. 12.* *In confessione Pol. c. 90.* *l. 4. de ord. relig. p. 3. c. 2.* *l. 1. de Oro. parte 2. c. 5.* *De vita & mor. Eccles. c. 6. l. 3. c. 10.* *3. p. q. 64. ar. tic. 7.* *l. 2. c. 26. n. 2.* *Templo debita.*

Aptè ergo cadit in quouis templum Christianum, quod de rudi imagine templi initiati dictum est à Iacobo. Gen.28.*Verè Dominus est in loco isto: & ego nesciebam, pauensque. Quàm* (inquit) *terribilis est locus iste; non est hic aliud nisi domus Dei est porta cœli*,Lapis inunctua cum Dei inuocatione, erat templi initiati imago. Nam quæ Deo dedicabantur,inungebantur,ex c. 4. Exodi. Inunctio itaque illa,consecrationem lapidis,eiúsque erectionem in ritulum præferebat, in nostrorum templorum cum initiantur & inunguntur imaginem, vt Rupertus rectè vidit, de hoc titulo differens. Vnde Iacob de mystico euigilans somno, & scalam abs se per somnium conspectam recolens, per quam Angeli cœlestis aulæ milites in ministerium missi ascendebant & descendebant, reuerenter officiosi, exclamat pauore non modico sed sanctô correptus,quàm sanctus est locus iste, quantò cum filiali tremore & reuerentia frequentandus est ob præsentiam Dei specialem, & sanctorum angelorum illuc confluxum? Non est hic locus qualiscunque, & communia, sed est *Bethel*,id est *domus Dei*, in qua peculiariter habitat, siue vt Chaldæus eam vocem expressit, *est locus in quo beneplacitum est Deo, habitare in eo*. Est item *porta cœli*,in qua Regis cœlestis Palatini ministri,vt accurrant ad iussa Domini,sedent ascensuri aut descensuri, prout mandata imposita tulerint. Penes hæc duo capita in eâ templi initiati imagine Iacobo obiecta, teipsa autem & ad solidam veritatem in Christianô templo expressa, sanctitas eius ac dignitas, atque adeò etiam venerabilitas est attendenda.

l. 7. in Gen. c. 24.

Ex eo quod templum denominetur *Bethel* siue *domus Dei*, & aliis appellationibus eadem notione fœtis insigniatur,cuiusmodi sunt, *Dominicum*, *Cyriacum*, *Basilica*, siue *Regia*, aut *sacrum Palatium*, manifestè habetur quanta ei veneratio & reuerentia debeatur.Non est quidem habitatio Dei intra templum tanquam in domo sua & palatio,intelligenda cum Dei conclusione intra templum,vt stultè intellexerunt de suo templo Hebræi nonnulli, de quibus inferiùs:intelligenda verò est de speciali præsentia in loco certo in quo vult Deus peculiariùs coli,& vbi exauditurus sit procliuiùs. Ac etiamsi Deus cum sit vbique, possit in necessitate, fusa vbinis oratione interpellari, (vt variis sanctorum exemplis probatum,monstrat S.Basilius) tamen pro beneplacito suo vult Deus, certo potiùs loco interpellari, & faciliùs audit ibi precantes, contra quàm pseudoapostoli à Sagarello Parmensi, & Dulcino Nouariensi in errorem acti censuerunt, aram nihil supra

Exhort. ad baptis.

Tt 4 Hatam

haram habere religionis effutientes, & omnem locum quantumuis profanum, perinde esse ad orandum contendentes: Reuera tamen cæteris partibus orationem in Ecclesia fusam pluris esse, & gratiosiùs à Deo locum illum inhabitante admitti, rectè confirmat Sanctesius, peculiarem modum quo Deus templum inhabitare dicitur, patefaciens.

§. 11. Reuerentia

repetit. 9. c. 2.

Est autem Ecclesia ad sensum prædictum, *domus Dei* & Basilica ac regia eius. Vnde per proportionem ad Regum mortalium Palatia, tenendum est, quanta cum reuerentia agendum sit in Ecclesia, & quàm custodiendus sit pes ingredienti hanc domum Dei, iuxta sapientis monitum. Quo enim sublimior est supra omnem comparationem, nostratiú Regum majestate majestas Dei, eo major reuerentia debetur diuinæ Regiæ quàm humanæ. At Regum nostratium, tametsi Regum, tamen hominum, domum, videmus affici summa reuerētia. [Non in sacrario modò imperialis oraculi (verba sunt Ausonij initio Eucharistici ad Gratianum,) qui locus honore tranquillo & pauore venerabili, rarò eundem animum præstat & vultum, sed vsquequaque.] Ex omni inquam sui parte, non intima tantùm, sed etiam extima & denique quaquauersum, Regia domus apud omnes gentes est peruenerabilis.

l. 1. expedit. c. 7.

Sinæ (teste Nicolao Trigaultio,) obseruant adeò Regij Palatij reuerentiam, vt cum sint in eo portæ quatuor ad omnes mundi partes obuersæ, nemo portarum illarum aliquam prætergreditur, quin ea equo desiliat si eques incedebat, vel quin è sella prodeat, & pedes incedat, si sella gestaretur: nec fas est equo rursus insidere vel sellam denuo subire, nisi portas omnes sit prætergressos, omni externæ reuerentiæ erga regiam domum significatione. Idque faciunt, non Pequini solùm, vbi Rex nouissimus degebat, sed Nanquini quoque, pridem deserta Sinensium Regia, in quam nullus Regum multos iam annos se recepit. Persæ præ reuerentia sacri Palatij, negabant aditum in illud omnibus pullatis & luctuosum quid præferentibus, vt discimus ex c. 4. Esther, in quo legimus, Mardocheum sacco indutum, stetisse extra regiam, quam soli mollibus vestiti, id est pretiosa veste amicti, ac purè loti subibant; vt de ministris Regiis ex Heraclide Cumano prodidit Athenæus: & agens de Theagene reginæ Arsacæ ministro, Heliodorus.

l. 59. Dypnos. lib. 7. histor. Æthiop.

Visi enim essent aduersùs reuerentiam personæ regiæ debitam, peccare, si locum quem inhabitaret minùs compositi aut incompti subiissent. Eodem spectabat remotio ægrorum, & mancorum vel claudorum & quomodolibet miserabilium; & nominatim mendicabulorum, à Regis Abennetis Palatio, vt scripsit Damascenus.

in histor.

Hanc ipsam reuerentiam maiores nostri, templo Dei tanquam summi regis Palatio deferendam censuerunt. Vnde sacris ministris tanquam domesticis domus Dei, & Palatinis, peculiares vestes præscripserunt, quibus extra templum vti non liceret.

hom. 60. ad popul.

Et quamuis S. Chrysostomus in laude potiùs sacrorum ministrorum ponit, virtutibus præfulgere, quàm albam & splendentem tunicam indutos, templo adesse: tamen non improbat eum externum cultum, ac velutì mundum, si ornamenta potiora non desint. Puros item intrare templum, nec illotis manibus eò ingredi, cura iam olim fuit: vt propterea in templorum aditu prouiderent esse fontem, cuius latices ad detergendas sordes, si quæ contractæ essent, & munditiem externam corpori conciliandam vsui essent, vt habetur ex Eusebio & Paulino illis versibus super medianum arcum è regione basilicæ nouæ, exaratis;

lib. 10. histor. c. 4. Epist. 12.

Sancta nitens famulis interluit atria lymphis
Cantharus, intrantúmque manus lauat amne ministro.

homil. 72. in Ioan. & hom. 52. in Matt. l. de orat. c. 12. & c. 38. apol. l. 8. const. c. 38.

Meminit eiusdem moris abluendi manus & sordes eluendi ante ingressum, in templum, S. Chrysostomus & Tertullianus, ac Clemens Romanus. Ægros verò ac debiles, & ominosi occursus personas, non arcebant quidem Ecclesia, si debilitas & ægritudo sistat in corpore, possítque citra horrorem admitti qui laborat. Quos tamen capitales noxæ mucroni Ecclesiastico obiecerint, eos domum Dei subire, prohibent antiqua iura; quorum rigorem non molliuit indulgentia per Martinum V. collata in fauorem duntaxat innoxiorum, superstite antiqua seueritate erga noxios, vt alibi est annotatum.

de monitor. p. 2. c. 6. n. 14.

Mendicabula denique quies precantium, & Ecclesiæ dignitas arceri ab Ecclesia, & ad fores operiri vsus ferebat; vt Baronius notauit anno Christi 57. ex Chrysostomo & Nazianzeno, & ita seruandum edixit Concilium Mediolan. & Pius V. & præiuerat exemplum Iudæorum, claudum, mendicum stationem ad speciosam portam templi Actor. 3. Hoc specimen primum reuerentiæ templo debitæ, per proportionem ad reuerentiam Palatio principis mortalis debitam.

Et homil. 28. ad pop. Orat. de paup. amore. c. de Ecclesiis. Constit. 5.

Alterum esto, quod ad reuerentiam principis pertinere iudicatum est, ne quis domum eius subeat armatus, negarúmque prætexi posse metum ab hostibus, eo quod loci reuerentia, debeat esse pro omni tutela aduersùs cuiuscunque iram, & quantumlibet incensa odia. Ita iam olim cautum esse, tradunt, Menochius, & Heningus Arnisæus. Fuitque adeò accuratè seruatum, vt referen Xiphilino, Tiridates Romam profectus visendi Neronis gratia, in regiæ aditu, iussus sit gladium quo accinctus erat deponere: & parere cunctanti, repositum sit; receptum iam olim esse, vt nemo huc armis instructus accederet iniussu principis; adeò vt miles quoque (cui alibi ius esset, aut etiam necessitas, arma ferendi,) tamen in Palatio inermis esse cogeretur, & ita ferre reuerentiam, personæ principis, eam domum incolentis, consentaneam.

de arbitrar. cas. 394. l. 2. de iure maiest. c. 5. num. 6. In Nerone.

Hoc quoque reuerentiæ specimen templo quia domus Dei est, ac Regis æterni Palatium deferendum esse, iura clamant, vt latè monstratum est in tractatione de Religioso loricato.

Præsupp. 1.

Concilium quidem Salegunstadiense interdicens delatione armorum intra Ecclesiam, excepit gladium Regalem. At ne hunc quidem exceptum voluit Theodosius iunior, eo edicto quod integrum attexitur actis Concilij Oecumenici Ephesini. Eo edicto, Theodosius vetans inferre arma in templum addit; [Nam & nos qui semper iure imperij armis circundamur, quósque sine armatis stipatoribus esse non conuenit, Dei templum ingressuri, foris arma relinquimus, & ipsum etiam diadema deponimus: & quo submissioris imperij speciem præferimus, eo magis imperij nobis majestas promittitur:] Edicit igitur Theodosius, vt Præfectus prætorio, *plenissima seueritatis iussione, ac horrendis comminationibus*, mandet, ne quis ius asyli in Ecclesia captent, illuc ingrediantur armati. [Nam qualem ille spem in religione

collocat,

collocat, qui in religionis contumeliam armis accinctus ingreditur.] En cenſuit Imperator, in religionis contumeliam cedere quod quis ingrediens templum, non ſatis ſe arbitretur ſecurum ab hoſtibus ea loci reuerentia; ſed egeat inſuper munimento armorum.

Tertia prærogatiua quam domui ſuæ reuerentia principis inhabitantis conciliat, eſt ius aſyli. Varias ad id praxes adducit Petrus Gregorius. Nec hoc decus Chriſtiana templa, tanquam Dei Palatia deficit, vt plenè confirmant Couarruuias, Gambacurta, atque Suares. Et ſicut violaſſe domus Regiæ immunitatem nemini vix vnquam fuit impunitum; Ita monſtrauit non ſemel Deus, quàm carò ſteterit prophanis hominibus, in eiuſmodi impunitatem domus ſuæ ſcienter egiſſe. Eutropij exemplum ex S. Chryſoſtomo & Proſpero, eſt vulgatiſſimum. Ardaburij Milites Ioannem quemdam è B. Marcelli templo extrahere molientes, fulmina è ſummo faſtigio per Angelos vibrata, repulerunt. Nec auſos Romani Imperij euerſores, contra hanc ſacrorum locorum dignitatem delinquere, ſcribit S. Auguſtinus. E contrario, Hugonem quendam ſacrilegè auſum aduersùs hanc templo debitam reuerentiam delinquere, in ſummum contemptum & abiectionem eſſe deuolutum, Petrus Damiani teſtatur. Nimirum ſui palarij temerationem, & ſacrilegam dehoneſtationem, nó patitur Deus eſſe impunitam; vt propterea, eius ignis Iſaiæ 31. dicatur, eſſe in Sion, & Caminus in Ieruſalem, quia è templo prophanato, & ſublata refugij ſeueritate violato, exilit vt ignis vorans & comburens ſacrilegos; prout S. Hieronymus interpretatur.

l. 31. ſyntag. c. 21. in fine. 3. var. c. 20. tract. de immunit. tract. 2. de relig. l. 3. à c. 8. — Homil. de cap. 3. de promiſſ. c. 38. — l. Ciui. c. 34. — Opuſ. 34. c. 3.

Poſtremò ſicut Regum palatium omnes ſubeunt compoſiti, & ad modeſtiæ reuerentiæque ſignificationem ſe conformantes, quod ita ferat principis illud inhabitãtis majeſtas, omni venerationis ſigno proſequenda: Ita templum tanquam domum Dei Regis Regum, adhibito omni demiſſionis ſigno eſt ſubeundum. Sic viros templa ingredi aperto capite in ſignum honoris, vſus Antiquus fuit Chriſtianorum; cui non inhæſiſſe, carò ſtetit Alexandro Imperatori Græcorum qui Leoni VI. ſucceſſit, vt ſcribit Aretas in rebus geſtis Euthymij Conſtantinopolitani. Poſt auſum enim inſolitum, mento captus, ſui poteſtate excidit per reliquã vitam. Mulieres è contrariò, ad teſtandum templi reuerentiam, operto capite in ſignum ſubiectionis templum ingrediebãtur, ex Apoſtoli præſcripto, quod Tertullianus, integra lucubratione, ad virgines quoque, extenſum voluit. Geſtatio enim velamenti quod nota eſt ſubiectionis, & propterea *poteſtas* appellatur, præ ſe fert humilitatem cuius exercitium in templi reuerẽtiam cedit. Ex eodem affectu teſtandæ reuerentiæ cœleſtis Regis palatio debitæ, multi ſanctorum nudipedes templa ſubierunt; dictum ſibi exiſtimantes quod Moſes audiuit, Exodi 3. *Solue calceamentum de pedibus tuis: locus enim in quo ſtas, terra ſancta eſt*. Vel quod Ioſue audiuit à Principe exercituum Domini, c. 5. *Solue calceamentum de pedibus tuis. Locus enim in quo ſtas, ſanctus eſt*. Nimirum excalceatio, (vt conſtat ex multis quæ de ea addenſat Balduinus in opere de calceo) magnam animi ſubmiſſionem, ac loci venerationem præferebat. Eadem igitur ex cauſa, varij Sancti nudipedes templa ſubiuerunt præ

Cap. 23.

reuerentia ſicut S. Dominicus in certamen deſcendens pro fidei cauſa, in qua ſibi affuturum Deum ex Chriſti oraculo non dubitabat; compreſſit faſtum Epiſcopi Tholoſani, pompaticè ad eandem pugnam progredientis; ſed detractis calceis accedendum monuit. Praxim S. VVenceſlai, hyeme aſperrima noctu ſtantis ad templa nudis pedibus, eo prodigio diuinitùs honeſtatam ſcribit Author vitæ, quod Podiuinus aſſiduus S. Ducis Comes, cum præ frigore propè rigeret, tametſi calceatus, ſubitò incaluerit, cum pedes ſuos Ducis veſtigiis impreſſiſſet, ponè relegens greſſus eius, impreſſos niuibus ac glacie; Qui iter ad templa nudipes carpebat, multo magis in ipſo templo nudipedalia obſeruabat. Paſſim fideles olim ad templi limina affuſi, procumbentes, figebant oſcula, vel contracto manibus liminis pauimento admouebant manum ori, in ſignum reuerentiæ ſancto loco exhibitæ, & in Dei domum ſuam inhabitantis venerationem. [Nónne videtis (ait S. Chryſoſtomus,) quot etiam veſtibula templi huius oſculantur? Illi quidem ceruicem flectentes, alij autem manu contingentes, & ori manum admonentes?] Hoc propriè erat *adorare* ad templum Domini. Ea enim manus contactu liminis ſanctificatæ, admotio ad os, nomen *adorationis* quaſi procudit, vt apud Lipſium legere eſt; & apud Sancium, ad illud 3. Reg. 19. *non adorauit illum oſculans manum*. Aut igitur procumbentes, aut ſolo affuſi, appreſſis labiis limini infero, ſiue ſubiecto pauimento præ veneratione figebant oſcula, aut manum contractu eorumdem locorum ſanctificatam, reducebant ad os, veluti ſuauiandam, inſigni reuerentiæ argumento; quod intra templum ipſum ingreſſi, repetebant. In ſignum denique reuerentiæ, & ad inſinuandam honorem ſecreti, (vt loquitur S. Auguſtinus) appendebantur oſtiis templorum vela; ſicut ex vſu erat, prætendi oſtiis palatij & domus principalis. Vnde Sidonius agens de Theodorici regis palatio, ait pellitorum turbam ſatellitum, pro foribus ſteriſſe eliminatam, excluſam velis, incluſam cancellis. Et cuſtodes apud Corippum. Ardua ſeruant limina & indignis intrare volentibus obſtant. Nimirum vt idem alibi ait;

Templo debita.

Acta S. VVenceſlai, c. 31.

hom. 30. in 2. Cor.

l. 2. elect.

1. Conf. c. 13.

l. 1. Epiſt. 2.

Quod vulgo eſt, vile eſt; quidquid latet, extat honorum:

Quódque magis tegitur, pretij maioris habetur.

l. 3. de rebus Iuſtin. lib. 4.

Ex hoc igitur vſu regiis palatiis ſolemni, vſus antiquus ferebat, non tantùm arcendis ventis & cœli iniuriis, ſed etiam ad teſtandam reuerentiam, vela templorum foribus appendendi; non qualiacumque, ſed pretioſa; à quorum collatione varios Pontifices commendat ſæpè Anaſtaſius, in opere de vita Pontificum, ex quo aliquot exempla ſignat Roſuedius; multóque plura Bulengerus. Munera plerumque fidelium erant huiuſmodi, vela, vt de Ruſticiana patritia teſtatur S. Gregorius, memorans vela ad gloriam Eccleſiæ S. Petri ab ea Romam ſubmiſſa. Sed & S. Paulinus, munera S. Felici oblata referens.

ad carmen 18. S. Paulini. l. de donis. Epiſt. 15. Natali S. Felicis.

Cedo alij pretioſa ferant donaria méque
Officiis ſumptu ſuperent, qui pulchra tegendis
Vela ferant foribus, ſeu puro ſplendida lino,
Siue coloratis textum fucata figuris.

Teſtabantur his externis ſignis fideles Eccleſiam ſibi eſſe locum tabernaculi admirabilis, ac domum

§. II. Reuerentia

domum Dei. Ex quo primum capite omni veneratione ac reuerentia dignam esse prodebant. Satis de nomine *Bethel*, siue *domus Dei*, præ delineationi templorum Christianorum attributo à Iacobo, post visum mysticum & lapidem erectum in titulum.

Addebat Iacob, eandem domum, esse quoque *portam cœli*. Quid vetat *portam cœli* accipere pro domo Dei Regis cœlestis? Erat sanè porta locus in quo exercebantur iudicia, quod est munus Principis proprium, atque adeò ibi frequentem esse Principem necesse erat, ibique manifestari vt in propria sede. Hodie que Turcæ ex phrasi ab antiquis accepta *portam* appellant domum Regiam, in quam conuenitur ad Principis ius dicentis consistorium. Igitur porta cœli, idem sonare videtur, quod domus Dei summi Regis & aula cœli, quo diuini aulici conueniunt ad obsequium & cultum Principis cuius sunt domestici. Passim tamen Interpretes, portã cœli, de specie ostij in cœlu, exhibita Iacobo, accipiunt: viderat enim ascendentes ac descendentes Angelos: & ad Deum quidem, sursum perferentes vota mortalium, referentes autem diuinum beneplacitum, & varia in nos beneficentiæ diuinæ specimina. Quod perbellè comprobatur in templo Christiano. Id enim Angeli magno numero frequentare visi sunt à S. Nilo, idcirco adhortante fideles, vt templum ingrediantur, eodem mentis sensu quo cœlum ingrederẽtur; quòd & templum & cœlum scatet Angelis. Hauserat hunc sensum S. Nilus, ab optimo magistro suo S. Chrysostomo, cuius illa sunt ad commendandum religiosum templi cultum. [In aulam regiam intraturus, & habitu, & oculis, & incessu, & in cunctis alijs, cõponis & ornas teipsum. Huc autem (in templũ) intraturus, vbi vere aula regia est, ac talis qualis cœlestis est, rides? & tu quidem scio, quia non vides. Audi tamen quia Angeli præsentes sunt vbique, maximè in domo Dei, vbi astant Regi & omnia sunt plena incorporeis illis virtutibus. Et sollicitè allaborant, vt præstetur domui Dei reuerentia.] Nimirum sicut in regio palatio erant qui curarent præstari ab aduentantibus reuerentiam debitam, dicti *silentiarij*, qui præstolabantur ad velum, & vt nemo indecorè obstreperet, vel incompositè se haberet, sedulo excubabant, iuxta ea quæ tradunt de sileotiariis Lælius Bisciola & Andreas Scotus, Ita in domo Dei quæ est Ecclesia, assidui ac frequentes sunt Angeli, cum vt fusas inibi preces ad Deum perferant, de quo pio eorum in nos officio, actum alibi, tum ad notandum vt quisque se gerat, & commonendos fideles, vt meminerint sanctitudinis decentis domum Dei. Ex ea notatione per SS. Angelos obseruantes vt se quisque in templo gerat, S. Chrysostomus fideles ad reuerenter se habendum in domo Dei cohortatur, & inde quoque incentiuum reuerentiæ templo deferendæ, petunt S. Maximus & Elias Cretensis. Ipse Apostolus, mulieres iubebat in templo velatas esse, propter Angelos: non quod timeret pudicitiæ Angelorum ex illecebroso fœminarum contuito, (Apagè da incorporeis spiritibus & Beatis talia cogitaret) Sed quod præsentiam Angelorum in templo excubantium, deceret ea modestiæ ac reuerentiæ exhibitio per subiectionis fœmineæ notam in templo prælatam. Videsis dicta ad hanc

l. diuersorum capitum.
hom. 15. in ad Hebræos.
c. 1. subsec. l. 11. c. 12.
l. 2. de silentio c. 1.
in Speculo pietatis p. 4.
in litur. c. 23. ad 1. orat. Naz.

mentem non exclusis aliis sensibus, cum in tractatione de pileo, tum agendo de sobria frequentatione alterius sexus per sacros homines. Vetabat Magister in regula, exscriptus à S. Benedicto Anianensi in concordia regularum, orantem si ingruat spuendi, vel nasum detergendi necessitas, id facere ante se: [Sed post se, (inquit) retrò proiiciat, propter Angelos in ante stantes, demonstrante Propheta, ac dicente. *In conspectu Angelorum psallam tibi, adorabo ad templum sanctum tuum.* Ergo vides quia ante Angelos ostendimur orare, & plorare.] Eadem præmiserat superiùs.

sect. 4.
c. 26. §. 4.

Nec tantùm intersunt templo Angeli, quod ad incentiuum reuerentiæ sat esse posset; Sed etiam intersunt summa cum reuerentia, vt Patres sæpè hactenùs adducti, & inferius quoque adducẽdi significant. Nec scriptura silet. Quod si sancti Angeli, in templo adeò reuerenter se habent, Deum præsentem ac specialiter ioibi habitantem recolentes; quid nos par est facere, regiam hanc aulam & Cœli portam subeuntes? Argumentatio est S. Bernardi commendantis reuerentiam ei qui templum oraturus ingreditur, [Quid aliud (inquit) cogitare debet frater intrans ad orationẽ, quàm Propheticum illud, *Ingrediar in locum tabernaculi admirabilis, vsque ad domum Dei.* Omnino siquidem oportet, nos orationis tẽpore, curiam intrare cœlestem. Illam vtique curiam, in qua Rex Regum stellato sedet solio, circundante innumerabili & ineffabili beatorum spirituum exercitu. Vnde & ipse qui viderat, quia maiorem numerum non inuenit; *Millia, (ait,) millium ministrabant ei, & decies centena millia assistebant ei:* Quanta ergo cum reuerentia, quanto cum timore, quanta illuc cum humilitate accedere debet à palude sua procedens, & repens, ranuncula vilis? Quàm tremendus, quàm supplex, quàm denique humilis, & sollicitus, & toto intentus animo majestati gloriæ in præsentia Angelorum, & concilio iustorum, & congregatione, assistere poterit miser humuncio?]

c. 25. §. 1. 7.
serm. 15. de diuers. c. 25.

Mirum videri non debebit, exigi à Christianis vt summam reuerẽtiam exhibeant templo, tanquam domui Dei, & Cœlo terreno, Dei inhabitatione, & Angelorum assidua frequentatione sanctissimæ, cum Iudæi adeò reuerenter se haberent erga templum Hierosolymitanum, quod erat illis vnicum; & Ethnici quoque, erga dæmoniorum delubra omnem obseruantiam proderent De Iudæis, res est notissima; quandoquidem vbicumque degerent obuertebant vultum ad templum, vt constat ex facto Danielis, ter in die precãtis cõuerso in templi regionem vultu. Mos quidem antiquus eorum ferebat, intra templi septa obuertere vultum ad Occidentem, inter peccandum: Extra templum verò, conuerti ad Orientem, vt constat fecisse Esseoos. Tamen ex quo templum fuit conditum, religiosius duxerunt conuerti ad illud, ex quacunque regione, absque tamen lege vlla ad hoc adigente, & libertate retinendi antiqui ritus extra templum, precãdi ad Orientem, vt Serarius rectè censuit, & Ioannes Baptista Belli in diatribu de templo augurali: Sed tanta tenebantur templi reuerentia, vt morem veterem ab Ægyptiis petitum vt Plutarchus tradit, deserendum sibi censuerint. Prodit eorumdem Iudæorum erga templum suum intensissima studia, quod

l. 5. min. c. 5. c. 19.
lib. de Iside.

vt

vt ex Philone ac Ioſepho conſtat, tanta cum anxietate templi inhonorationem quamcunque auertere ſategerunt, parati facultatum ac capitum aleam ſubire, potiùs quàm inferri aliquid in illud paterentur, vnde quippiam de ſumma reuerẽtia loco ſancto debita decederet. Imo eorum aliqui circa fundamentum reuerentiæ templo conſentaneæ, fatuabantur; exiſtimantes Deum finibus templi cõcludi. Ita enim Iudæis tribuunt S.Hilarius, S.Hieronymus, & S.Cyrillus: Quanquam S.Chryſoſtomus, ſolis Samaritanis à vero Iudaiſmo apoſtatis, eam dementiam adſcribit; eóſque poſtea æmulati ſunt in eo craſſo ſenſu Ebionæi, dimidia ex parte Hebræi referente S.Irenæo. Vt vt ſit, etiam ſimpliciter dicti Iudæi craſſo illo errore concluſionis Dei intra templum non laborantes, templum reuerebantur exquiſitiſſimè; & ex eo templi cultu ſecuritatem ſibi aduersùs quæcunque ingruentia diſcrimina ſpondebant: vnde illa cum epitaſi per verba mendacij apud Prophetam iactatio, *Templum Domini, templum Domini, templum Domini eſt*. Nempe apud nos, quod venerabundi frequentamus, cuius limina aſſiduè terimus omni adhibito religioſæ obſeruantiæ officio. Hinc nobis tutelã & præſidium aduersùs omnem hoſtilem incurſum ſpondemus. Non malè, niſi hæc fuiſſent verba mendacij, vt Propheta ea vocauit, & niſi vita exlex contra externam cultus ſpeciem perhibuiſſet teſtimonium euanidæ pietatis. De recẽtioribus quibuſdam Iudæis à templo pridem euerſo extorribus, ſcribit Benjaminus Tudelenſis, cum Synagogam ſubirent: exuiſſe veſtes quibus alibi vtebantur & induiſſe peculiares, in eum duntaxat vſum comparatas. Hi ſi adeò reuerentur imaginem templi imperfectiſſimam qua ſola potiuntur, quid templo facerent, ſi ſtaret & illud ſubire concederetur?

l. de Trinit. ſub finem. in c. 66. Eſaiæ. lib. 2. in Iulia. hom. 32. in Ioan. l. 2. in Iul. hom. 32. in Ioan. l. 1. c. 26.

In itinerario pag. 41.

Ethnicorum verò erga ſua templa (veriùs dæmonum ſpelæa,) religio omni ex parte micabat. Nam & immunita prorſus eſſe volebant, ita vt vbiuis eſſent aſyla; quod Anaſtaſius Germonius apud omnes gentes viguiſſe obſeruat & quàm reuerenter in eis ſe habebant. Ius aſyli templorum Ethnicorum, præ eorum reuerentia conceſſum, illuſtrant pluribus, idem Germonius & Couarruuias atque Serarius; omnes poſt Alexandrum Neapolitanum, ac Ludouicum Cœlium. Athenienſes in templo Herculis celebre aſylum ſtatuerunt, quod Papinius ſcitè deſcribit. Romanos ſimile erexiſſe in templo pacis, ait S.Thomas: Alij tamen aſylum Romanum alibi ſtatuunt, vt videre eſt apud Alexandrum donatum. Quam litem, noſtrâ non refert hic diſceptare; ſed ſatis nobis in præſentia eſt, annotare, ius aſyli, & Romæ, & alibi, templo cuipiam delatum, omni accuratione adhibita fuiſſe ſeruatum; vſque eo vt (referente Themiſtocle,) cum Pauſanias perduellionis reus confugiſſet in Mineruæ templum, & in domo quæ pars templi erat, ſupplex ſederet, non ſint auſi ephori, reum nocentiſſimum inde abſtrahere, ne loci religio violaretur: Sed muro oſtium obſtruxerint, & tectum amouerint, ſicque expoſitum cœli iniuriis, fame per cuiuſuis alimenti ſubductionem, deduxerint ad extrema, donec agnoſcentes mox animam efflaturum eduxerunt, è delubro; ne ſi ibi moreretur, locum ſanctum morte ſua contaminaret. Qua artificioſa ſuperſtitione, quantum templi religioni deferrent, demonſtrarunt; ac vt ſcitè dixit Eucherius, etiam in loco perditionis, apud ſe eſſe immunitatem, teſtatum fecerunt. Ex quo Eucherius egregiè eruit, quanto magis templorum immunitas inter Chriſtianos inuiolata eſſe debeat. Res præterea templis creditas, Ethnici omni ſecuritate donabant; ita vt teſtetur Dio Pruſæus, auri & argenti immenſam vim, in templum Epheſiorum illatam, etiam in bellis, & capta ſæpè ciuitate, intactam ſemper ac inuiolabiliter omni ſecuritate, & indemnitate eſſe potitam.

l. de ſacror. immunit. c. 55.

2. var. c. 2. in c. 20. Ioſue 9. l. 1. gen. c. 13. l. 23. c. 1. l. 12. Theb. 2. de regim. princ. c. 16. l. 2. de vrbe Roma c. 10. epiſt. 3.

Templo debita.

lib. 3. de nat. Eccl.

orat. 32.

Iam quàm reuerenter ſe haberent Ethnici in templis ſuis, ex Poëta diſcimus, qui locum Pico, minuto numini, ſacrum memorans, vocat *horrendum ſyluis, & religione parentum*: vbi Seruius *horrendum* interpretatur *venerandum*, ac incutientem reuerentiam. Nã etiam in ſacris litteris (vt notat Fernandius) quod reuerentiam incutit, & ſancto horrore percellit, denominatur *horrendum*. Et Græci Patres eodẽ ſenſu, paſſim vocant *horrenda myſteria* quæ noſtris altaribus inferuntur. Horrẽda itaque templa, & ſacra loca cenſebant Ethnici, eo quod crediti (etiamſi falſi,) numinis illic habitantis præſentia, omnem reuerentiam depoſceret. Ibi verbis parcebant, idque ſonabat illud ſolẽne *fauete linguis*, vt Seneca benè expoſuit. Ibi irrogata iniuria longè grauior; & multo acerbius multãda cenſebatur, vt ferebat lex, prolata apud Fabium [lex dicit, qui in templo iniuriam fecerit, decem millia denariorum det, ei cui iniuriam fecerit, decem millia ciuitati, &c. An verò iniquum videri poteſt, eũ qui in templo pulſauerit, decem millia ciuitati dare? quid enim magis in illa Republica curari obſeruarique par eſt, quàm religionem? ſanè petulantia aliis locis, mediocrem habeat reprehenſionem. In templo verò in quo verbis parcimus, in quo animos componimus, in quo tacitam etiam mentem noſtram cuſtodimus; pulſare velut in ſolitudine aut ſecreto quodam, non eſt ferendum. Dic nunc, ignominioſus erat, ſed in templo: captis vrbibus, vis hoſtium ac metus, religione tẽplorum defenditur. Qui iam arma ferre non poſſunt, qui ſalutem ſuã tueri fuga nequeunt circa aras iacẽt.] Præ tanta igitur loci ſanctitate & debita ei ſumma reuerẽtia, meritò cenſebant augeſcere patratam ibi petulantiam, & multo grauius plectendam videri, & idcirco intrabant templa compoſiti, & ad omnem ficti modeſtiam; præſertim cum viderent ſacros miniſtros ſuos, nudipedes obire omnia in templo miniſteria, vt Procopius notauit. Quod tametſi in templo Dei à Sacerdotibus obſeruatum ad varias morales cauſas varij referunt, cum Philone eaſque nominatim, quas multiplicant Patres & Interpretes, exponẽtes iuſſum diuinum datum Moſi accedenti ad rubum, de ſoluendis & abiiciendis calceamentis; (Latè eas adducit Fernandius & Cornelius) Tamen quæ probabiliſſima videtur, ſpectat reuerentiam templo debitam ea calceorum detractione teſtãdam; ſe enim (eo præſertim loco) Dei mancipium profitetur qui in domum eius procedit nudipes. Olim quippè ſerui, vt ſubiectionẽ ſuam reuerentiámq; erga dominos teſtarẽtur, nudis pedibus incedebant. Sicut è contrario calcei in argumentum dominatus aſſumuntur, iuxta illud *in Idumæam extendam*

Æneid. 7.

viſione 2. ſect. 8.

l. de vita beata c. 2.

decla. 265.

in c. 3. Exodi. lib. de victimis.

viſione 6. com. 3. ſect. 1. Exod. 3. v. 3.

§. 11. *Reuerentia*

dam calceamentum meum, mihi alienigenæ subditi sunt. Ob subiectionem igitur Deo, ac reuerentiam erga domum eius testandam, Ethnici Mystæ, nudipedes in templo erant, vnde populi ad reuerentiam templo (falsi licet numinis,) deferendam excitabantur, seruantes Pythagoræ dogma *nudis pedibus sacrifica.* Ex eo porrò antiquo Ethnicorum more, Mauri & Saraceni templa sua non subeunt nisi nudipedes, & augescebat in eis reuerentia, contuitio simulachrorum, que in templo visebantur, & fusa sæpè inibi oracula, iuxta illud Senecæ. [Pythagoras ait, alium animum fieri intrantibus templum; Deorúmque simulachra ex vicino cernentibus, & alicuius oraculi opperientibus vocem.]

Epist. 94.

Arripio extremas has voces, ad stimulandos Christianos vt Dei domum debita cum reuerentia subeant, saltémque erubescant non præstare in domo veri Dei quod exortes luminis fidei, præstabant in spelæis dæmoniorum. Nam in templo Christiano Deus verus sua ad nos fundit oracula. Quid si verò Prisci Galli Christiani, ædes sacras nominabant *oracula* hac de causa. Sic in edicto Guntramni Regis, memorantur *templorum oracula.* In quibusdam corruptis editionibus Conciliorum, quibus edictum illud exhibetur, legitur *temporum oracula*; cum legendum sit, *templorum*, vt constet sententia. In lege item Pipini, sacræ ædes appellantur *oracula*; nec est nouum, vt vox *oraculi* sumatur pro loco in quo dantur responsa diuina. Nam id planè sonat vox *oraculi* apud Plinium, & quoties dicimus *oraculum Delphicum* vel *Hammonium*, aliáve loca huiusmodi, longo agmine recensita à Bulengero, toto libro de oraculis. Igitur templum hoc sensu, à priscis Gallis videtur denominatum *oraculum*, quia Deus in templo sua nobis fundit responsa; Ad quod supponitur Deum degere in templo; neque enim responsa daret, si abesset. In eo item sensu S. Benedictus referente S. Gregorio Cassini euerso idolo & ara dæmoniaca, succisisque lucis adhuc tunc superstitibus, [in ipso templo Apollinis, oraculum Beati Martini ædificauit. Vbi verò ara eiusdem Apollinis fuit, oraculum S. Ioannis construxit.] Non benè Baronius mendum causatus, legendum vult *oratorium*: Genuina quippè lectio habet *oraculum*. Eamque lectionem firmant varia loca Anastasij. Nam in Paulo I. ait, eum foris muros oraculum construxisse in honorem B. Mariæ: & in Leone IV. refert constructa ab eo oracula SS. Petri atque Martini. Item Paulus Diaconus agens de cultu sancti Ioannis Baptistæ per suos Longobardos, sic eos inducit loquentes. [Pollicemur illi omni anno in die Natiuitatis, de nostris facultatibus, transmissuros honorificè ad oraculum eius, vt per illius interpellationem habeamus iuuamen D.N. Iesu Christi.] Sunt ergo Christianis templa pro oraculis, in quibus Dei voces excipiūt: si igitur Ethnici (vt ex Seneca aiebam) in templis quasi in oraculis tanquam in numinis præsentia astabant, summa cum reuerentia, quanto congruentius est, Deum verum in suo templo audituros, astare illic cum omni reuerentia, & sancto horrore? Eòque magis vrget nos ea ratio, quod in hisce nostris oraculis, nihil nisi sanctū & purum & Deo dignum occurrit; contra quàm in templis Ethnicorum, de quorum occultis dedecoribus, alibi actum est, ex S. Cyrillo, Ruffino, Iosepho, Egesippo, atque Minutio. Quod verò inter oracula Ethnica celeberrimum erat, (Pythium inquā) adeò propudiosum erat, vt spurciloquia potiùs quàm oracula in eo funderentur, quandoquidem nuda mulier insistens tripodi, diuaricatis cruribus per loca muliebria spiritum fatidicum excipiens, in eodem responsabat, cum summa honesti cōtrucidatione. Proh fœditatem! Non sunt eiusmodi, oracula Christiana, sed vndecumque purissima & nitentissima. Nam etiam Deus noster non est sicut Dij eorum, & inimici nostri, sunt iudices.

ait eo decr. 01. §. 1.

l. 12. c. 8.

a8. vita.

l. 40.

de sobria frequent. c. 8. pag. 248.

Ex disputatis toto hoc §. colligitur, quanta fuerit impietas non hæreticorum duntaxat tēpla ritu Christiano initiata nihili facientium, sed etiam quàm ad eos accedant qui se Christianos dicunt, & tamen sunt templis irreuerenter, & domum Dei habent pro domo profana. Valdenses (de quorum stirpe sunt Caluinistæ & vniuersæ nouellæ propagines sectariorum,) templa materialia contemnebant: sic enim de eis Ebrardus. [Quas Beatissimi Patres, Apostoli, & Doctores instruxerunt Ecclesias, hi destruunt; nec iam Ecclesias vocant, sed *speluncas*, & quod dictu horribile est ac auditu, verbis inhonestis ac etiam execrandis, Ecclesias ac Ecclesiarum Pastores & eorum vestimenta, altaria & vasa, contaminant sacrosancta.] Agens aduersùs eosdem Valdenses Bernardus Abbas fontis calidi, de iisdem ait. [Domum Dei, (domum vtique orationis) contemnentes, malunt orare in stabulis, vel in cubiculis, seu in thalamis, quàm in Ecclesia; & ad maiorē contemptū mulieribus & Insipientibus persuadere nituntur, non esse Ecclesiam, nec sic debere vocari.] Eadem habet tertius eorum exagitator Ermengardus. Proferuntur ab eis aliqua scriptura donantes templa materialia nomine *Ecclesiæ* eo quod in eis cōgregaretur cœtus fidelium; Nomen quippe *Ecclesia* sonat congregationem: In scripturis igitur quas Auctores prædicti cōgerunt, non solùm congregatio fidelium nominatur *Ecclesia*, sed etiam locus corporeus. In qua ea fidelium congregatio ad precandum Deum, & obeunda Christiana sacra conuenit. Et num hanc Ecclesiam contemnerēt, interrogabat Apostolus Corinthios illos, qui in ea perinde ac in profano loco instruebant conuiuia, cum diceret, *numquid domos non habetis ad manducandum & bibendum, aut Ecclesiam Dei contemnitis?* vtique manducando & conuiuādo intra eam. Nam comedere in alia Ecclesia siue in congregatione Christianorum, (si aliud non esset) reprehensione vacaret, vt benè argumentatur laudatus proximè Bernardus: imo esset laudabile cum fidelibus cibum sumere. At in domo orationis quæ est Ecclesia manu facta & corporea, conuiuia instruere, est verè eam contemnere, & tanquam profanam habere.

Contra Valden. c. 4.

c. 12.

c. 8.

Non erant hæretici, hi Corinthij quos Paulus contemporeæ Ecclesiæ insimulari posse significat, quia faciebant in ea actus secundùm se quidem indifferentes, sed tamen cum reuerētia loco sancto debita non cohærētes. Eadem verò reprehensio cadit in Catholicos illos qui contra debitam loco sancto & domui Dei reuerentiam, sedent in eo non secus ac domi suæ facerēt aut in loco planè profano. Est ea irreuerentia participatio spiritus hæretici Valdensium, quem in se viuere probarunt Caluinistæ, anno

præsertim

præſertim 1562. quo furor eorum in templa omnia Galliarum ex condicto exarſit, ſic permittente Deo ad eluenda dedecora quæ inibi admiſerant pleriſque irreuerentes Catholici, in quibus fides mortua erat, & pietas ſopita, ne dicam extincta. Non reticuit hanc cauſam euerſionis & ſacrilegæ deprædationis tot templorum per hæreticos eo quem ſignabant anno immaniter patratæ ſcriptor eruditiſſimus, qui pleno commentario eam templorum vaſtationem deſcripſit Claudius Sanctesius.

§. III.

Alterum fundamentum de reuerentia neceſſaria inter aſſiſtendum Chriſtiano ſacrificio.

SEges ad diſputandum tam plena támque copioſa ex hoc campo colligi poteſt, vt non ſit in feraciſſimo argumento timenda ieiunitas, quantum quidem eſt ex parte argumenti. Itaque ſeligam duntaxat hoc loco paucas ſpicas ex ijs quæ vbertim in opere de candelabro ſancto ad Eucbariſtiam aptato ſunt propoſitæ, eaſque nonnullis poſtea annotatis illuſtrabo.

lib. 2. c. 17. — *lib. de partibus carnis corporis initio.* — *l. 1. c. 6.* — *anno 34.* — *cap. 7 Liturg. S. Dyon.* — *7. part. c. 10.* — *tribus Lani* — *anmer. 25.*

Ac primùm, quia iuxta Socratem (vt Epictetus apud Arrianum auctor eſt,) principium eruditionis eſt intelligentia vocabulorum; vt propterea Rufus Epheſius ante omnia ſuadeat, præmittendam eſſe vocabuli notionem, argumentum in hanc rem petam ea omnium maximè pro ritu ſacrificij Chriſtiani nomine, quod eſt *Miſſa*. Non me latet quàm varient circa illud ſententiæ: quibuſdam eſſe nomen Hebræum contendentibus Democbare, e Baronio, Genebrardo, Altiato, Adricomio, VValtero: Alijs tamen placet eſſe vocem Latinam à *miſſione* ſiue *demiſſione* populi deriuatam, paſſim enim apud veteres, *Miſſa* truncato tantiſper cortice vocabuli, pro *miſſione*, ſiue *dimiſſione* dicitur, ſicut *proba* & *collecta*, pro *probatione* & *collectione*, vt notarunt ad Caſſianum, Ciaconius & Gazæus; Approbarunt hanc notionem vocis, *Miſſa*, Alanus & Henriquez, ſed maximè Maldonatus, & mihi non diſplicet, vocem *Miſſa* Latinam agnoſcere, & à miſſione deriuatam. At non à *miſſione*, quæ idē ſonet quod *dimiſſio*, ſed à *miſſione* quæ idem ſit ac *tranſmiſſio*. Pro qua notione & notatione, vocis *Miſſa*, certat latè Vgolinus & inſinuatur à Petro Cluniac. cum agens de primis Carthuſienſibus, ait; [ſalutare omnipotenti Deo pro ſalute ſua ac mundi ſacrificium offerunt, quod ex vſu iam veteri, tracto nomine, quia Deo mittitur, *Miſſa* vocatur.] Eſt ergo ſacrificium noſtrum *Miſſa*, quia mittitur tanquam legati miſſi ſiue legati ab hominibus ad Deum accedentis, & ad commune negotium cum eo delegato agendum, offerentis ei munus ſupra omnem æſtimationem acceptum; nempe Chriſtum ipſum in ſtatu Sacramentali. Vnde vrgentiſſimū incentiuū reuerentiæ ab aſſiſtentibus præſtandæ infertur. Euoluamus ſingula.

Cæna 3.c.4.5 in onomaſt. — *l. 2. de inſtit. c. 7 & l. 3. c. 12.* — *l. de miſſa, c. 14.* — *l. 9. c. 30. n. 3.* — *in opere de* — *pag. 30.* — *de poteſt. Eccl. c. 9. §. 1. n. 4.* — *2. mir. c. 28.*

l. 6 de ſacerd.

Sacerdotem ſacrificantem ritu Chriſtiano, fungi legatione ad Deū pro vniuerſo humano genere, tradit diſertè Autor Latinus Homil. de Adam & Eua, tributæ S. Chryſoſtom. & apertè quoque, genuinus Chryſoſt. inde eruens cuiuſmodi eſſe debeat Sacerdos & quam perſonam ſuſtineat [Eum (inquit) qui pro ciuitate tota, quid dico ciuitate? Imo verò pro vniuerſo terrarum orbe, intercedit, deprecatúrque apud Deum, vt hominum omnium non viuentium modò, ſed etiam mortuorum, peccatis propitius fiat, qualem quæſo eſſe oportet? Equidem neque Moſis neque Eliæ fiduciam, ſatis vnquā fore putauerim, ad huiuſmodi ſupplicationem peragendam; quandoquidem quaſi mundus illi vniuerſus concreditus, atque adeo omnium ſit pater, ſic ad Deum ipſe accedit, deprecans quidquid vbique bellorum eſt, extingui turbas ſolui; atque in horum locum, pacem ac felicem rerum ſtatum ſuccedere: denique celerem malorum vnicuique imminentium, quâ priuatim, quá publicè defunctionem poſtulans] Eumdem eſſe ſenſum vniuerſæ Eccleſiæ ab eius conſtitutione, prolata immenſa vi teſtimoniorum, confirmat Pamelius & Interpretes ad cap. 2. Epiſtolæ primæ ad Timoth. nec non qui de myſterijs ſcripſerunt. Omnes quippè vnanimiter tradunt, cum S. Chryſoſtomo, Sacerdotem ad altare agere communem omnium aduocatum & procuratorem omnis boni, generaliter omnibus hominibus in orbe terrarum, & obire legationem ad eum pro vniuerſo orbe terrarum, pro ſacro ordine, pro Regibus & Conſulibus terræ, pro plebe fideli, nec omittere infideles. Ac primùm ſpectat ea legatio conciliationem numinis. Eſt enim Miſſa ſacrificium propitiatorium. Nimirum diuina maieſtas ab homine indigniſſimè violata, iuſtas Dei iras emonerat, vt plueret in genus humanū bellum ſuū. Cum ergo non poſſemus ei reſiſtere, & bellantem ſuſtinere, legatione Miſſa placandus fuit, & rogandus ea quæ pacis ſūt. Hoc facit Sacerdos in Chriſtiano ſacrificio ſuſtinens perſonam publicam & agens cauſam vniuerſorum, Guillelmus Pariſienſis, hanc perſonam tribuit Chriſto, nimirum principaliter; ſacerdoti autem miniſterialiter, quod verū eſt, nec obſtat iis quæ diximus.

Reuerentia Sacro debita. — *1. liturg. lat ſeculo 1. a pag. 58.* — *hom. 77. in Ioan.* — *l. de Euch. c. 2. & in rethor. diu. c. 32. & 33.*

Non eſt tamen ea Dei placatio per hanc hoſtiam tranſmiſſam, totum munus huius legationis & ſacrificij Chriſtiani. Sed cum, (vnū licet ac ſingulare) omnibus antiquis ſacrificiis correſpōdeat, & omnium partes ſuſtineat, vt diſertiſſime tradit S. Auguſtinus & S. Leo; veterum autem ſacrificiorum, aliqua quidem eſſent propitiatoria quæ dicebantur *pro peccato*, alia autē eſſent in gratiarum actionem, necnon ad proteſtationem fiduciariæ clientelæ licet homagij Deo debiti, aut ad exorandum aliquod bonum, vel auertendum aliquod malum; hanc varietatem hoſtiarum vna Corporis & Sanguinis Domini implet oblatio; ita vt Deus legalium differentium hoſtiarum vnius ſacrificij explet oblatio perfectione ſanaiſſe dicatur ab Eccleſia in oratione quadam. Videndus Petrus Cluniacēſis agens contra Petrobuſianos & ex recentioribus Cardinalis Alanus libro de ſacrificio. Eſt ergo ſacrificium noſtrum ſeu Miſſa legatio noſtra ad finem exhibēdi Deo cultum externum in ſpiritu & veritate. Item ad ſanctificandum & glorificandum nomen ſāctum Dei, prætereа ad recordationem immenſitatis beneficiorum quibus nos præuenit ac etiam obruit in dies. Inſuper ad penſitationem quotidiani tributi pro accepta ab eo natura & innumeris bonis ſupra naturam; ac denique ad recognoſcendum ſupremum eius in omnia dominium. Ex

l. 7 ciuit. c. 20. & ſeſſione 8. — *ad quartum articulum. c. 25.*

§. III. quo colligitur, vno hoc sacrificio exhiberi Deo summum ac perfectissimum cultum qui possit exhiberi ab homine. imo hoc vnico obsequio, plus coli & honorari, fructuosiúsque inuocari, quàm vllo alio externo officio siue Sacramentorum, siue operum nostrorum; puta ieiuniorum, eleemosynarum, aut aliarum quarumuis rerum per quas Deus coli à mortalibus potest. *supra. c. 26.* Nec veretur Alanus affirmare, plus sanctificationis & glorificationis ad singula administrationum momenta diuinę maiestati hoc Eucharistico sacrificio, & legatione honoraria deferri, quàm ab omnibus reliquis actibus aut hominum aut Angelorum prouenire queat.

Inde œstrum illud dæmonum in Missæ abolitionem, non modò ætate nostra per Sacramentarios & Caluini gregales, sed etiam iam olim per Iulianum Apostatam, teste Chrysostomo in sanctorum Iuuentini & Maximi encomio; & in sæculi meta per Antichristum: E contrario, conscia huius summi honoris Deo per Liturgiam nostram exhibiti, columna veritatis Ecclesia; cum reliquum omnem cultum pietati fidelium permittat, ad hunc tamen diebus Deo colendo addictis, (cuiusmodi sunt Dominicæ & Festa,) obstringit fideles graui obligatione ad assistendum Missæ sacrificio. Vnicum enim fundamentum necessariæ fidelium orationis ad colendum Deum in hoc mysterio prout sacrificium est, collocatur, vt Alan. *cap. 27.* supra rectè disserit, obseruans idcirco ab Ecclesiæ erectione, destinata fuisse publica loca ad conueniendum, in finem colendi numen per huius sacrificij celebrationem, vt Act. 20. *apol. 2. l. 11. Ioan. c. 58.* habetur, & ex Iustino, ac Cyrillo Alexand. passímque ex alijs. Nec enim conuentus habetur præsertim ad communicandum, cum possent ex vsu tunc recepto domi communicare ex præsanctificatis; sed causa præcipua conueniendi vna Sabbathi, (hoc est Dominica die,) erat sacrificij celebratio; ad quam idcirco pertexere fideles cõuenire, etiam postquàm refrixit frequens Sacramenti perceptio; gnari Ecclesiam ad hunc duntaxat cultum obstringere *in 4. d. 24. q. 6. concl. 2.* suos ex graui obligatione statis diebus. itaque cum in festis, adesse vesperis alijsque horis Canonicis liberum sit, tamen adesse sacro est necessarium; ita vt vel vnica omissio sit peccatum mortale, vt habet communis sententia *t. 3. 3. p. d. vlt. & tract. 2. de relig. l. 2. c. 15. num. 9.* latè confirmata à Suarez. Et cum aliqui inter quos Maior, satis otiosè auctores fuissent, vt in euentu quo aut Missa, aut concio omittenda esset, potiùs omitterent Missam, iure explosi sunt, vt dixi tractans anomalias concionũ, quia opus consilij non est anteferendum operi quod est necessarium ex præcepto. Præterea religionum fundatores, conscij quanta gloria Deo redundet ex eo sacrificio, & quam consentaneè ad satisfaciendum plerisque nostris erga Deum debitis illud frequentent, præscripserunt suis *c. 10.* vt quotidie sacro intersint. Ita Carmelitæ in *c. 1. constit.* regula & Prædicatores, qui dicunt irreligiosum valdè esse, quod frater quotidie, (maximè *l. 1. const. c. 58.* quando est in domo) Missam non audiat. Camaldul. negant vlla de causa prætermittendum sacrum quotidie, etiam conuersis & commissis. *p. 1. const. c. 8.* Clerici regulares idem statuunt de quibusvis suis, & extendunt obligationem ad Sacerdotes, *p. 4. c. 4. §. 1. n. 4.* quando sacrum non faciunt. S. Ignatius quotidianam sacri auditionem suis mandauit. in summa, omnes religiones idem accuratè indicunt & obseruant. imo vix est vllus honestus secularis, præsertim vbi & est commoditas sacrorum per copiam Sacerdotum, qui religioni non ducat, omittere diebus, profestis auditionẽ Missæ; eumque diem non censeat infaustũ quo sacro non assistit, si possit. Non quod absurdè *4. p. opusc. de extr. m. scrup.* cum aliquibus apud Gersonem, certam sibi spondeant ea die prosperitatem, & malorum auerruncationem; sed sed quod piè confidant beneficio huius sacrificij, Deum sibi propitiũ ac fauentem fore. Ex his igitur liquet, de scopo & summo momento legationis publicæ, quam Sacerdos obit in Christiano sacrificio.

Moris porrò est receptissimi, vt legatus, ei ad quem legationem obit mulcendo ac deliniendo, munera præferat. Talia Indi Augusto *in Augusto. l. 25. l. 9.* miserunt ex Zonara, & eidem Porus ex Strabone. Alexandro autem legati Indorũ apud Curtiũ, præter aurum & ferrum candidum, leones miræ magnitudinis, & tygrides, vtrumque animal ad mansuetudinẽ domitum. Multa in hoc *l. de legato c. 69.* genere vndecunque collegit Paschalius & *c. de legato c. 24 de legation.* Ioannes à Coebier, & vtroque anterior Conradus Brunus. Neque hoc ornamentum, & illecebra pacis conciliandæ, deest legationi de qua agimur. imo munus quod in ea offertur placãdo & mulcendo Deo, est infinities pretiosum supra omnia per quoscumque legatos exhibita munera. Est enim Christus ipse, qui hoc sacrificio offertur, ad quem quid omnia terrena? quãdoquidem Philo, vel si aurum omne quod *lib. de Cherubin.* in terra est, omnes vniones, ac gemmæ, acceruarentur, negat idonea esse posse ex quibus congruum efficiatur throno Dei suppedaneum. Hoc margaritum pretiosum, (vt appellat Greg. *in Epist. Cant. c. 4. de turricula.* Nyssen.) margaritum ingens sacrati corporis agni (vt vocat Fortun.) pretiosissima marga- *l. 5. epist. 11.* rita iuxta Cellens. vilibus licet pannis acciden- *l. de Euch. c. 25. ad carm. de vita sua n. 37. & ad Iambicum 15. n. 25. l. de sacr. c. 15. ad cen. c. 13.* tium inuoluta. Sic inuolutus Christus, est munus illud *absconditum quod frangit iras* de quo Salomon Prouerb. 9. vt eum locum accommodat Magnus Albert, ac Turrecremata. Græci hac ex causa sacrificium hoc nostrum vocant *prosphoran* vt ex aliquot Theologi locis contra exercitationes Leunclauij rectè expositis monstrat Iacobus Billius Variorum ad id loca collegerunt Arcudius, & Socolouius. Sæpè item Græci eodem sensu sacrificium incruentum vocant *anaphoran*: non ab eleuatione tantùm; quia in eo, ex ritu antiquissimo admonetur populus vt sursum cor habeat ad Dominum; idque vnusquisque satagit præstare; & quo vno effectu vocem *anaphora* sacrificio aptatam, deriuare videtur S. Anastasius Sinaïta: neque *Orat. de synaxi.* item ex eo quod hæc diuina munera efferantur supra omne quod terrenum est; quò Hildeb. *carm de off. Missæ.* refert anaphoran siue eleuationem quæ fit post vtriusque materiæ consecrationem ex vsu antiquissimo, & ab ipsis Rabbinis apud Psaltem deprehenso, vt monstrat Garenus & varij apud Pinedam. Non inquam, ijs tantùm de *classe 9. l. de Salom. c. 20. s. 16.* causis sacrificium nostrum dicitur *Anaphora*, sed etiam (& quidem præsertim,) quia in hoc sacrificio Christus sursum mittitur à Sacerdote, munus acceptissimum, hoc est ipsum Christum Deo offerente. Latini voce idem reipsa sonante; sacrificium incruentum vocarũt *oblationem*: de qua huius vocis notione diligenter Pamelius ad Tertullianum & Gretserus *l. de cultu 'æm. n. 65. c. 32.* excutiens Iunij notas in Tertullianum, cui *offerre* absolutè idem est ac *sacrificare*.

Obit

Obit ergo legationem ad Deum Sacerdos, in Chriftiano facrificio fiue oblatione fimpliciter & antonomafticè dicta, quod intelligo de offerente & facrificante vifibili atque confpicuo. Cæteroqui enim Chriftus Sacerdos in æternum fecundùm ordinem Melchifedec, eft primarius offerēs in hoc facrificio, non tantùm quia fuit eius inftitutor, & ipfe primus facrificauit in Cœna vltima (nam tunc facrificaffe & primam Miffam celebraffe communiffima eft Patrum fententia referente Alano, ac multis confirmante Bellarmino atque Ægidio qui cēfet effe dogma fidei.) Neque etiam tantùm, quia Chriftus fuum illud factum voluit in pofterum effe Ecclefiæ pro lege, mandās Apoftolis & eorum fucceforibus Sacerdotibus, vt quod tunc fecerat, ipfi quoque in eius memoriam facerent, quod de præcepto facrificandi accepere Patres apud Stephanum Durantum, & declarauit Tridentinum: Non igitur ob has tantùm rationes, Chriftus dicitur offerre feipfum ac facrificare cum Sacerdote, fed etiam quia in quauis facrificatione Chriftiana, eft offerens primarius, vt fæpè admonet S. Chryfoftomus, annuitque Concilium Tridentinum inde inferens hanc oblationē, nullius miniftri nequitia inquinari poffe, ita vt Deo non fit acceptiffima, eo quod offerens primarius fit Chriftus ipfe, quem conftat vfquequaque impollutum & fanctum effe. Ipfe ergo eft, qui actu per Sacerdotem offert, quatenus Sacerdos confpicuus in eius perfona operatur, iuxta illud Petri Blefenfis carmine de Euchariftia.

l. de Miffa c. 10. l. de Miffa c. 12. 3. p. q. 83. an. 32.

l. 2. c. 3. feff. 22. c. 1. & canon. 2.

hom. 22. in Matt. & hom. 2.

c. 57.

Quidquid Presbyteri facrat admirabile votum
Nil aliud facrifex eft quàm Chrifti fimulachrū:
Sic Chriftū chriftus offert homo victima factus.

hom. 28. in Matt.

Id volebat S. Chryfoftomus cum cōteftabatur. [Non sūt humanæ virtutis hæc opera quæ tunc in Cœna vltima, fecit, ipfe nūc quoque operatur & perficit. Miniftrorum nos ordinē tenemus. Qui verò ipfa facrificet & transmutet, ipfe eft, *&c.* Hæc enim non alia menfa eft, hæc nulla re minor quàm illa eft. Non enim illam Chriftus, hanc quifquam homo fecit, fed vtramq; ipfe.] Iterantur hæc ipfa alibi, & additur à Chryf. [Tu laice cum Sacerdotem videris offerentem, non vt Sacerdotem effe putes, hoc facientem, fed inuifibiliter Chrifti manum extenfam.] An non hoc ipfum eft quod in actis S. Vdalrici Epifcopi Auguftani legitur (in ipfa folēni die Pafchæ, multa fratrum caterua aftante, dum fanctus Sacerdos diuina celebraret myfteria, dextera quædam apparuit fuperna quæ cum ipfius dextera, diuina fanctificauit Sacramēta.] Idē S. Martino contigiffe, tradit Fortunatus ex teftimonio Arborei Præfecti. Ita ipfe l. 4. vitæ fancti viri. Aliud eft, quod de manu benedictis cū S. Euotrio facrificāte proditur in eius vita c. 8. & quod in actis S. Arfenij, cū agitur de errore fenis circa Euchariftiam errantis, & per duos alios probatos fenes ad veram fidem traducti, dicitur quod ex condicto poft preces octiduanas venerunt ad Ecclefiam, ihique infidentes fafci fcirpeo, intenti erant io factum minifterium. [Aperti funt autem intellectuales eorum oculi, & quando pofiti funt panes in altari, videbatur tribus illis tantummodò, tanquam puerulus iacens fuper altare: & cum extendiffet Presbyter manus vt frangeret panem, defcendit Angelus de cœlo, habens cultrum in

hom. 60.

R. P. Theoph. Raynaudi, Euchariſt.

manu, & facrificauit puerulum illum, fanguinem verò eius excipiebat calice.] Angelus ille (vt fæpè alias) Dei vel Chrifti perfonam ferebat, facrificantis principaliter cum Sacerdote. Non debet videri mirū quod Chriftus dicatur principalis executor facrificij Chriftiani: nam præter concurfum Phyficum ad confecrationes binas quibus facrificium perficitur (quem concurfum confert Chriftus,) interponit ipfe quoque manum in hoc facrificio, quatenus Sacerdotis actionem, ordinat ad fupremum Dei cultum & interceffionem pro nobis. Quod non tantùm fecit cum hoc facrificium inftitueret, offerens iam tunc Deo omnia facrificia; vt piè coniectat Ægidius Coninck; fed etiam idem actu præftat in fingulis planè facrificiis, cū peraguntur, vt rectè ftatuit Suares, & ei infiftens Lucas Pinelli. Neque verò, Chrifto eft difficile tametfi diftet à tot Sacerdotibus per tot loca & diuerfa tempora facrificantibus, velle ad eum modum per omnes facrificantes, Deum colere, & fupremum eius dominium recognofcere, ficque demonftratur fempiternum habere facerdotium.

Reuerentia Sacro debita.

q. 83. a. sol.

l. 1. de Miffa c. 4.

Secundū Chriftum, Sacerdotem primarium, obit legationem ad Deum qua præmittebam contineri facrificium Chriftum, Sacerdos, & quotquot ei facrificanti affiftunt. De Sacerdote id iam monftraui ex Autore homiliæ de Adam & Eua, & ex S. Chryfoft. patētque etiam ex Apoftolo agnofcente Sacerdotes conftitui pro hominibus in ijs quæ funt ad Deum & effe miniftros Chrifti ac difpenfatores myfteriorum Dei. De affiftentibus Sacerdoti facrificanti, quod ipfi quoque aliquatenus facrificent & compleant Sacerdotis legationem, fuadetur quia Canon Miffæ, quam Concilium Tridentinum docuit carere errore, id affirmat. Nam in eo Sacerdos fic loquitur: *Pro quibus tibi offerimus, vel tibi offerunt:* Quod fecundū de affiftentibus Sacerdoti accipiunt Petrus Dam. Innocentius, Alcuinus, Albertus, Odo Cameracenf. & Steph. Eduenfis, affignati à Stephano Duranto. Adfcribuntur Tolet. Bellarm. Suares, Turrianus. Alium locum Canonis In hanc rem profert Petrus Dam. quo dicitur: *Hanc igitur oblationem feruitutis noftræ, fed & cunctæ familiæ tuæ, quæfumus Domine, vt placatus accipias.* [*Quibus verbis luce clarius conftat, quia facrificium quod à Sacerdote facris altaribus fuperponitur, à cunctæ Dei familia generaliter offeratur.*] Verba funt Petri Damiani. Nec diffimiliter Guerricus, qui prolocutus de virtutibus Sacerdoti facrificanti neceffarijs, addit. [Neq; enim credere debemus quod foli Sacerdoti fupradictæ virtutes fint neceffariæ, quafi folus confecret & facrificet corpus Chrifti: Non folus facrificat, non folus confecrat; Sed totus conuentus fidelium qui aftat, cum illo confecrat, cum illo facrificat. Nec folus ligni Faber facit domum, fed alius virgas, alius ligna, alius trabes, &c. comparat. Debent itaque aftantes habere de fuo, ficut & Sacerdos.] Offerunt ergo vt facrificent cum Sacerdote, qui facro affiftunt: non quod alij extra Sacerdotem validè confecrent, vt ex his, aliifque affinibus loquendi modis ineptè intulit Anonymus Batauus, explofus à Petauio, Et iam olim à Tilmanno Sigebergenfi in opere de Sacramentis, poft S. Auguftinum; fed quod folus

Seff. 22 can. 6. & c. 4.

Opufc. 12. c. 8

lib. 2. c. 34. n. 5. lib. 6. fumma c. 10. 2. de Miff. c. 3. t. 3. p. d. 79 f. 8. ad l. 8. conftit. c. 3. fchol. 4. ferm. 3.

Diatriba de perfecta confecrandi. c. de ordine. fer. 49. de verb.

§. III. ſolus quidem Sacerdos reipſa conficiat conſecrationes binas quibus continetur ratio ſacrificij, & legatio generis humani ad Deum: Cæteri autem qui aſſiſtunt Sacerdoti, eatenus ſacrificant, quatenus complent perſonam Sacerdoris, legati & ſacrificantis.

Aſſiſtuut ſacro, non mortales tantùm ſed & Angeli. Itaque hi quoque, Sacerdori ad Deum legato comitantur & complent legati perſonam. Aſſiſtere ſacto ſanctos Angelos, decantatiſſimum eſt apud Patres. Chryſoſtomus [Per id tempus, (oblationis,) & Angeli Sacerdoti aſſident, & cœleſtium poteſtatum vniuerſus ordo clamores excitat; & locus altari vicinus in illius honorem qui immolatur, Angelis plenus eſt.] Alibi. [Nun cogitas quod Angeli huic ſtupendæ aſſiſtunt menſæ, & cum reuerentia hanc circumuallant.] Rurſus alio loco. [Tum (ſuper ſacrificium) Angeli procumbum, & Archangeli nobiſcum certant; habent enim tempus adiuoans, & oblationem ſibi auxiliantem: & quemadmodum homines ramos olearum præciſos Regibus extendunt, per ſtirpem illam miſericordiæ & humanitaris admonentes; Ita Angeli pro ramis olearum, ipſum Corpus Domini protendentes, Dominum pro natura humana precantur.] S. Ambroſius air, has eſſe aquilas quæ congregantur vbicunque fuerit corpus. S. Greg. [Quis fidelium habere poſſit dubium, in ipſa immolationis hora, ad Sacerdoris vocẽ cœlos aperiri? In illo IESV CHRISTI myſterio, Angelorum choros adeſſe, ſummis ima ſociari, terrena cœleſtibus iungi, vnũ quid ex viſibilibus atque inuiſibilibus fieri.] Quæ verba, ſua fecit Petrus Bleſenſ. qui item in opere metrico de Euchar. ſic habet.

l. 6. de ſacerd. hom. in laudem eorum qui in Eccleſia comparent. hom. de non contemnenda Eccleſia.

l. 1. de ſacer. c. 2 & in c. 18. Luca. 4. dialo. 58.

Epiſt. 123. c. 24.

Tempore quo Chriſt us genitori victima chara
Presbyteri manibus ſublimi fertur in ara
Sanctorũ polus omnis adeſt; polus hic reſeratur.
Præſentémq; Deum grex Angelicus comitatur.

l. 1. de Euch. c. 4.

Multus eſt in hac Angelorum aſſiſtentia illuſtranda, Eſpencæus.

Sic igitur ſacro aſſiſtentes Angelos, cum Sacerdote legationem ad Deum obire, bis verbis tradit S. Chryſoſtumus admirans menſæ ſacræ miraculum. [Ad quam aſſiſtunt Cherubini, deſcendunt Seraphini, qui ſenis alis præditi vultus demittunt; vbi omnes Angeli cum Sacerdote pro te legarionem òbeunt.] In hunc ſenſum accipiendum eſt, quod habet Damaſcenus Iunior, in oratione pro defunctis, narrans deprecationem S. Gregorij Magni pro anima Trajani. Ait enim [de Gregorio dialogo, veteris Romæ Epiſcopo, viro quod teſtantur omnes ſacrarum litterarum intelligentia celebri, ferũt; quod ei ſacra facienti, cœleſtis Angelus ſocium ſe addidit, ſimul ſacrificans.] Hoc certum eſt, non poſſe intelligi de conſecratione Euchariſtiæ, facta per Angelum quia miniſtri ſacramẽtorum ſũt ſoli homines, vt habetur ex S. Chryſoſtomo & ex Auguſtino; & eſſe veritatem Catholicam, affirmat Vaſques, & verum eſt agendo de poteſtate ordinaria & ſecluſa extraordinaria delegatione quæ poſſet à Deo fieri de potentia aſoluta. Igitur quod dicebat Damaſcenus de Angelo ſacrificante ſimul cum B. Gregorio, intelligendum eſt de ſacrificatione per aſſiſtentiam, qualis conceditur etiam laicis ac fœminis, quatenus comitantur Sacerdoti legationem apud Deum obeunti.

hom. de Sacra menſa.

homil 85. in Ioan. l. 5. de ſacer. præfat. ad libros de doctr. Chriſt 3. p. d. 238. n. 5.

Coniunctim itaque, & homines & Angeli adiungunt ſe Sacerdoti comites; & legati perſonam quaſi complent, facti eius quaſi adiutores. Quemadmodum enim Sacerdos iuxta Bleſenſem eſt Chriſti adiutor in opere noſtræ redemptionis quod in ſacro exercetur: Ita Sacerdotis tanquam ad Deum legati coadiutor eſt, & homo & Angelus qui ſacra Sacerdotis aſſiſtit. Complet enim legati perſonam, vt dignè ac conuenienter fungatur munere: ſicut Romæ, cum legatus alicuius Regis adit ſummum Pontificem, vniuerſi qui ex eadem natione Romæ reperiuntur, legato ſe adiungunt Comites; vt eo ſeptus comitatu, digniùs totius gentis perſonam ſuſtineat, & Regis cui ſubeſt maieſtatẽ repræſentet Non ſecus ergo ſe habent ad ſacerdotem quotquot ei adſunt, fungenti legatione ad Deum, per ſacrificium.

ſerm. 67.

Iacta eſt ſementis, fortium & vrgentium, incentiuorum ad reuerentiam debitam in ſacrificio præſtandam. Monſtratum enim eſt, Sacerdotem obire legationem ad Deum, ſacrificando Chriſtum, immolatione incruenta. Ad hoc autem exigitur, vt Sacerdos Chriſtum ſub accidentibus ponat, eſſe Sacramentale illi conferendo, per veram Chriſti productionem ſubſtantialem. Nam aliæ actiones, quas aliqui ad id inuexerunt, vt adductio, collatio noui vbi, vnio ad ſpecies, grauibus difficultatibus ſcatent, & non explent animum, vt alibi eſt demonſtratum. Sola Chriſti productio ſubſtantialis ad verba Sacerdotis, commoda eſt ad myſterij euolutionem. Nec ſunt timendi Cachinni Begardorum; deriſoriè vocantium Sacerdotes *Deificos*, vt refert agens aduerſus eos Conradus de Monte puellarum. Imo tanto magis ſuſpiciendus eſt Deus qui dedit poteſtatem talem hominibus. Chriſtus autem non producitur abſque vnione ad Verbũ, quia non eſt purus homo, ſed ſuppoſitum eius eſt perſona filij incarnata. Itaque in ſacrificio, Deus in Sacerdotum manibus Incarnatur: Quæ verba Antonius Molina petita dicit ex Auguſtini commentario in Pſalmos. Gabriel verò & Martinus Fornar. ea tribuunt Sancto Gregorio, ſed apud neutrũ leguntur. Sunt autem Ioannis Berſij tanto poſterioris vtroqoe; quippè qui florebat annò 1470. Affinia ſunt illa Petri Damiani [quia Dominicum corpus in Virginalis vteri templo coaluit, nunc etiam à Miniſtris ſuis continentis pudicitiæ munditiam quærit. Planè ſicut concipienti Deificæ Virgini non virile ſemen influxit, ſed virtus Spiritus ſancti obumbrauit; Ita nunc in altari poſitum Sacramentum, eadem S. Spiritus virtus eſt quæ viuificat, & neceſſe eſt vt hoc pudica manus & impolluta contingat.]

in Candel. ſancto S. 9. cap. 3. claſſe 1.

in inſtit. Sacerdot. tract. 1. c. 5. §. 2. Luc. 4. in con. tract. 2. c. 3 n. 3. in 4. Moral. precept. Opuſc. 18. diſſert. 2. cap. 2.

Præterea in ſacrificio noſtro, Deus homo ex Sacerdotis cauſalitate nouo modo, hoc eſt Sacramentali conceptus, paritur de nouo in Eccleſia, vt in Bethleem; & in altari vt in præſepio collocatur à Sacerdote; quem idcirco ſeruata ad Virginem Deiparam analogia, Canones Virginem ac nitẽte corpore eſſe volunt, vt Paulo ante cum Petro Damiani ſtatuebamus. [Hæc menſa (inquit S. Chryſoſt.) vicem explet præſepij in quo natus eſt Chriſtos. Nam & hîc ponitur corpus dominicom, non quidem faſcijs inuolutum, ſicuti tunc; ſed vndique Spiritu ſancto conueſtitum. Qui

orat. de ſ. Philog.

myſterijs

hom. 7. in Matt. orat. 10. de prouin. ad c. 2. Luca ferm. 3. de nat. Dom. myſterijs initiati ſunt, intelligunt quæ dicuntur. Similia habet alibi. Eadem lego apud Theodoretum, necnon apud Adamum de Perſenna adductum in allegorijs Tilmani & inſigniter apud Guerricum; qui cum pannos viles quibus Chriſtus in præſepio à matre eſt inuolutus, celebraſſet, addit; [Fratres & vos inueoietis hodie infantem pannis inuolutum, & poſitum in præſepio altaris. Videte ne vilitas tegminis, offendat aut perturbet obtutum veſtræ fidei, veritatem reuerendi corporis ſub alijs rerum formis intuentis. Sicut enim mater Maria, quibuſdam aſſumentis pannorum, inuoluit Infantem; ſic Mater gratia diſpenſatorijs ſpeciebus rerum, eiuſdem ſacri corporis obtegit veritatem.] Sed & antiquior longè *orat. 2. de nat. Dom.* Theodorus Ancyranus, cuius laus fuit à ſapientia in Concilio Epheſino ſic diſſetis [Chriſtus hanc feſtiuitatem hodierna die conſtituit, non iam in præſepio poſitus, ſed in hac ſalutari menſa conſtitutus. Illud namque præſepe, mater eſt huius menſæ: propterea in illo eſt poſitus, vt in iſta comedatur, & fidelibus fiat ſalutis Cibus. Sed præſepe quidem, hanc claram menſam deſignauit. Bethleëmitici autem diuerſorij vilitas, clara templa prædixit, & panni quibus tunc oblitus eſt, nunc facti ſunt reſolutio peccatorum.]

Ad hæc, in ſacrificio noſtro (tametſi incruento,) Chriſtus cultro verborum adacto, & hinc corpore, inde ſanguine, (quantum quidem eſt ex vi formæ) ſenſim collocatis, morti datur, & iterum pro nobis paſſioni addicitur, vt ſanè S. Auguſtinus non extimuerit *in Pſal. 21. expoſit. 2.* de Chriſto dicere [cœnam ſuam dedit, paſſionem ſuam dedit.] Quaſi idem ſint ſubſtantialiter, ſacrificium incruentum in cœna peractum, & paſſio. Agebat enim de ſacrificio quod Chriſtus obtulit Deo in cœna, quod norunt fideles, continétque vota reddita in *Epiſt. 63.* conſpectu timentium eum. Præiuerat S. Cyprianus verbis illis [paſſio eſt Domini, ſacri- *ſerm. 7. de paſſ. cap. 1.* ficium quod offerimus] Æquè S. Leo, Euchariſtiam vocat [Sacramentum paſſionis & mortis Chriſti.] Quo item modo loquitur *hom. 22. in Euangel.* S. Gregorius. Et alibi ſic loquitur [is qui in *hom. 37. in Euangel.* ſe, reſurgens ex mortuis, iam non moritur, adhuc poſt ſacri altaris hoſtiam in ſuo myſterio pro nobis iterum patitur. Nam quoties ei hoſtiam ſuæ paſſionis offerimus, toties nobis ad abſolutionem noſtram paſſionem illius reparamus.] Apparet S. Gregorij eſſe illa in oratione Eccleſiaſtica ſecreta, Dominicæ nonæ poſt Pentecoſtem. [Quoties huius hoſtiæ commemoratio celebratur, opus noſtræ redemptionis exercetur.] Gemina item ſunt illa in oratione ſecreta commemorationis S. Stephani Regis Hungariæ. [Reſpice quas offerimus hoſtias Deus omnipotens; & præſta, vt qui paſſionis Dominicæ myſteria celebra- *4. dial. cap. 58.* mus, imitemur quod agimus.] Rurſus alio loco S. Gregorius. [Hæc ſingulariter victima, ab æterno interitu animum ſaluat; quæ illam nobis mortem vnigeniti, per myſterium reparet, qui licet reſurgens ex mortuis iam non moritur & mors ei vltra non dominabitur, tametſi in ſemetipſo immortaliter atque incor- *2. de offic. c. 10.* ruptibiliter viuens, pro nobis iterum in hoc myſterio ſacræ oblationis immolatur] Rupertus hac ex cauſa, appellat ſacrificium noſtrum, [quotidianas Chriſti. Exequias & ſacra mortualia perennantia Chriſti paſſionem.] Profe- *Sacro debita.* ro in hanc ſententiam benè multa tractans Chriſti patientiam in Euchariſtia.

Tandem in ſacrificio noſtro, nunc Chri- *in candel. 5. cap. 2.* ſtus ponitur qualis eſt in cœlo, atque adeò cum tota ſua interna gloria corporis & animæ, omnibúſque gloriæ illius conſectarijs. Ita Iuo Carnotenſis reſpondens quæſitis Haimerici Abbatis. Et rectè, Eccleſia enim ita intellexit inſtitutionem huius Sacramenti, vt Chriſtus ponatur ſub ſpeciebus in eo ſtatu in quo eſt in ſpecie viſibili, quando profertur forma, vt patet ex doctrina de concomitantia, quæ fundatur in inſtitutione ſic intellecta, vt omnes Catholici affirmant; ſuffragante Concilio *Seſſ. 13. c. 3.* Tridentino. Vnde concomitantia aduehit Chriſto omnia, quæ eius corpori glorioſo inexiſtunt, & ſanguinem quoque, poni hîc incorruptibilem, qualis eſt in corpore glorioſo, certa veritas eſt in hoc principio fundata: contra quam ſibi fingebat Michaël ſiccidites apud Nicetam Choniatem. Pugnant contra eum errorem Iuo Carnotenſis epiſt. ad Himerium, de hoc argumento: Et Turrianus, ex Syno- *de Euchar. cap. 10.* do tunc collecta in hac cauſa, & multis Patribus in ea adductis, & ex Dionyſio Alexandrino impugnante, Paulum Samoſatenum. Igitur nunc in Euchariſtia per concomitantiam ponitur gloria corporis, quæ in nocte cœnæ non fuit inducta, quia non inerat Chriſto ſub propria ſpecie exiſtenti, nunc autem ei ineſt: atque adeò ponitur per connexionem quidem, vt per cauſam moralem, phyſicè autem per influxum peculiarem, vt rectè ratiocinatur Leſ- *l. 13. de diu. part. ſin. n. 22.* ſius. Sed hæc minutiùs excutere, alterius eſt inſtituti. Nunc reguſtāda ſunt omnia quæ proximè in Chriſtiano ſacrificio fieri circa Chriſtum. Sic enim Apodoſis inſtituetur, accommodata ad ſuadendam in ſacro reuerentiam ſummam, qui eſt hoc loco ſcopus noſter.

In primis ergo ſuppoſuimus, Chriſtum in hoc ſacrificio ſtatui præſentem. Hoc eſt ex fide certum. Rugatur quantumlibet impius Berengarius, ad euanidam vmbram & meram figuram referens præſentiam Chriſti in hoc ſacrificio. Nobis Catholicis, realis Chriſti in ſacro præſentia, eſt extra dubium: nec refragabitur, niſi qui Chriſto id aſſerenti impactam velit mentitionem, vt S. Hilarius rectè eſt ra- *l. 8. de Trin.* tiocinatus. Hoc conſtituto, quis non videt quantam realis Chriſti præſentia exigat reuerentiam ab eo qui aſſiſtit noſtro ſacrificio? Coram terreno principe, nemo auſit minùs reuerenter ſe gerere; ſed omnes ei aſſiſtunt cum omni obſeruantia & veneratione. Et tamen gloris cuiuſcunque principis, iuxta ſapiens Matathiæ verbum, *Stercus eſt & fimus.* Manè ſicut herba tranſit; manè tranſit, veſpere decidit, indurat & areſcit. Quanta ergo reuerentia aſtandum eſt, Regi ſæculorum immortali & inuiſibili, qui verè præſens adeſt per tempus diuinæ Liturgiæ? Ratiocinatio eſt ſancti Ephrem, qui ex eo quod Chriſtus ſit præſens, liberum Euchariſtiæ contuitum refert ad impudentiam. [Complectamur (inquit,) mente, ac conſideremus chariſſimi, eos qui coram Rege conſtituti ſunt terreno, thronove mortali ac corruptibi miniſtrant; quomodo omni cum ſcientia ac timore, Regi

§. III. Reuerentia

suo assistant. Nam & nos multo magis, vt fideles, oportet coram Rege cœlesti consistere cum timore ac tremore, & cum omni grauitate atque decore. Propterea non existimo, (dilectissimi,) bonum esse, impudenti oculo [contemplari proposita mysteria corporis & sanguinis Domini Nostri IESV CHRISTI: Fidémque huins nobis faciat diuina scriptura, dicens *tremefactus autem Moyses, non audebat aspicere.*] *hom. in Cæn.* S. Chrysostomus ex eodem affectu [stemus trementes ac timidi, demissis oculis, erecta autem anima gementes sine voce, iubilantes corde. An non vides eos qui sensibili, corruptibili, terreno Regi assistunt, quàm sint immobiles, non loquentes, non oculos huc & illuc mittentes, sed modesti, territi, lugentes: Ex ipsis documentum accipite homines, & sic assistite Deo quasi terrenum regem accessuri, multo magis cœlesti Regi cum timore astare oportet.]

Non est ingrato silentio obuoluenda, diuini corporis quod in sacrificio nostro proponitur, & præcellentia & erga nos beneficentia. *homil. 24. in 1. ad Cor.* Inde enim potest ac debet summa reuerentia erga illud excitari. D. Chrysostomus, hoc reuerentiæ incentiuum non dimisit [quando (inquit,) Domini corpus propositum videris, dic tecum; propter hoc corpus, non amplius terra & cinis ego sum, non amplius captiuus sed liber. Propter hoc, cœlum, & quæ in eo sunt bona, me accepturum spero. Propter hoc vitam immortalem, Angelorum sedem, Christi consuetudinem. Hoc corpus affixum cruci, verberatum, morte victum non est. Hoc corpus Sol crucifixum videns, radios auertit. propter hoc, & velum templi scissum est, & petræ. Et terra vniuersa tremuit. Hoc idem corpus cruentatum, lancea vulneratum, fontes sanguinis & aquæ vniuerso orbi salutares scaturiuit. Visne & aliunde, vires eius intelligere? Interroga quæ sanguinis fluxum passa est, quæ non IESVM, sed eius vestimentum, nec totum sed fimbriam duntaxat tetigit. Interroga mare, quod dorso suo id pertulit. Interroga ipsum Diabolum, & dicito, vnde insanabile vulnus accepisti? vnde vires amisisti? vnde captus es? à quo detineris? à quo fugis? Nihil aliud quam à corpore, respondebit, Crucifixo, per quod stimulum suum confregit, per quod caput contriuit, per quod principatus & potestates traduxit confidenter palam triumphans de illis in semetipso: Interroga mortem & dic, vnde periit stimulus tuus? Vnde dissoluta est victoria tua? vnde incisi sunt nerui tui? & pueris & puellis ridicula facta es, quæ es Tyrannis & Iustis omnibus antehac eras formidolosa? Et corpus hoc, horum omnium causam esse profitebitur.] Quando ea his omnibus reuerentiæ occasio in præsentia corporis adeo præcellentis, adeoque in nos benefici, cuius productioni secundùm Sacramentale astat qui sacro assistit; coram quo non emortuo, non sensibus destituto, sed viuente, (nam Christus semel rediuiuus iam non moritur;) Et licet inextenso situaliter, tamen vi diuina (vt tradunt graues Theologi,) omnes functiones obeunte quas alibi exercet, non obstante inextensione situali; coram tali inquam corpore, se esse perspicit pius sacrificij Epopta. Et quomodo hæc recogitans, non percellatur sancto horrore?

Præsentiam corporis Christi in Eucharistia. Et nouam eius positionem, ac productionem Sacramentalem, assectatur (vt præmittebam,) Incarnatio Verbi Dei. Neque enim Christus iuxta Nestorij blasphemiam, est purus homo. Vnde eius corpus, vt definitum est in Concilio Ephesino, sistitur in sacrificio nostro vnitum personæ Verbi Dei, sicque innouatur in hoc sacrificio incarnatio, idque agnoscens Sanctus Franciscus, in ea ad fratres suos admonitione, quæ Sancti viri opusculis inserta habetur; ait de Christo. [Ecce quotidie humiliat se, sicut quando à regalibus sedibus venit in vterum Virginis; quotidie venit ad te ipse humilis apparens, quotidie descendit de sinu Patris super altare in manibus Sacerdotis.] Nec pauca eodem attinentia petere licet ex *Repet. 2.c.6.* Sanctesio confirmante præsentiã Christi in Eucharistia, cum ex alijs plerísque capitibus pererudité ac solidè expressis tum nominatum, ex eo de quo agimus. Habétque non pauca ex Patribus Eucharistiæ mysterium cum mysterio Incarnationis comparantibus.

Est igitur (vt præmittebam,) mysterij huius confectio, iterata Incarnatio. At hæc ritè æstimata, materiam subministrat reuerentiæ, si fieri posset, infinitæ. Quod contestatum esse Dæmonem refert Nauarrus. Cum enim *Enchirid. de orat. c. 4. n. 8.* quidã ad ea Symboli verba; *Et homo factus est*, de more non se inclinasset, immisit illi Dæmon validam alapam, quæ misellum terræ affixit, dicens; Ingratum pecus, si pro nobis Deus factus esset, quod pro te factus est, non ducerêmus graue, ad centrum vsque terræ deijci, in testimonium gratitudinis pro tanta Dei demissione: Et tu fastidis, modicam demissionem? Hoc esse *clamoris mysterium*, aiebat Sanctus Ignatius; cuius hoc dictum approbat Sanctus Ioannes Damascenus; quod *Epist. ad Eph. orat. 3. de Natiu. Dei. 2. de resurr. vesione 6. à num. 7.* quidem malè percepit Hieronymus Varlenius. Sed sensus legitimus est, cum dicitur, Deum esse Incarnatum, exclamandum esse præ stupore. Est enim verè dignum exclamatione contentissima, quod Deus nostro limo voluerit copulari. Et cum sint correspondentiæ multæ inter Incarnationem, & mysterium, quod sacrificio Christiano peragitur, de quibus latè Sanct. Hildegardis; ad rem tamen præsentem sufficit, quod est per se perspicuum, iterari in hoc mysterio Incarnationem Verbi Dei. At hæc est conuenientissima materia exquisitissimæ reuerentiæ. Obsecro enim, si quis affuisset Nazarethæ, cum Verbum factum est caro intra B. Virginis claustra, & Deus illi aperuisset oculos quibus conspicari posset, momento formatum, & in ipsa formatione Deo coniunctum corpus absque racitis materiæ inanimis incrementis quibus nos formamur in mortem, opera Spiritus sancti, iusta ad animationem magnitudine donatum, iam tunc hæredem vniuersorum, per quem Deus fecit & sæcula; Num periculum fuisset irreuerentiæ inspectatum admisso! Vidit Pusio Baptista à Sole iustitiæ corporato illuminatus, pusionem Deum intra ventrem Beatæ Mariæ, & veluti throno electrino insidentem, (prout de eo philosophatur aptans illi visum Ezechielis Gregorius Neocæsariensis.) *orat. 2. de Annunc.* Et tametsi gratulatus sibi tantum bonum, exiliuit,

liuit,

liuit, atque exultauit in gaudio, vt Lucas ex Eliſabethæ relatione teſtatur. Tamen ea geſtitio, fuit motus reuerentiæ pleniſſimus, conſentaneus luci quam de myſterio ſibi ob mentis oculos perſpicuè objecto adeptus erat. At illud ipſum Dei ad noſtram carnem demiſſi myſterium innouari, admotis fidei oculis videt, quiſquis aſſiſtit Chriſtiano ſacrificio. Num igitur par eſt, deficere eum reuerentiam, & non potiùs ſancto horrore percelli, ac contremiſcere præ ſpectaculi dignitate?

orat. de laud. Deip. orat. 1. de ann.

Tranſeamus nunc vſque Bethléem, & adeamus infantem Virginis intemeratæ aluo fuſum, è throno cœleſti, (nomenclatio eſt Deiparæ apud Epiphanium) cui per nonimeſtre inſederat, ad alterum thronum tranſlatum. Sic enim ſtatuit Greg. Neocæſarienſ. [In præſepio, vt ſuper Cherubin requieſcebat. Thronus reuera & hîc erat Cherubicus, thronus regalis, Sanctus Sanctorum, ſolus ſuper terram glorioſus, ſanctis ſanctior, in quo requieuit Chriſtus Deus noſter.] In hoc throno [Chriſtum reueriti ſunt Magi (ait S. Chryſoſtomus.) Et viri impij & Barbari longo itinere confecto, cum timore & tremore plurimo adorauerunt. Imitemur igitur ſaltem barbaros, nos qui cœlorum ciues ſumus. Illi enim cum id præſepe & tugurium tantùm, neque eorum quicquam quæ tu nunc intueris, viderent; ſumma acceſſerunt cum reuerentia & horrore. Tu verò non in præſepè id, ſed in altari, non mulierum quæ in vlnis teneat; ſed Sacerdotem præſentem, & ſpiritum perabundè ſuper propoſito diffuſum ſacrificio vides; nec ſimplex vt illi corpus intueris, ſed & eius potentiam & omnem cognoſcis adminiſtrationem; & nihil eorum quæ per ipſum facta ſunt ignoras, & diligenter initiatus es in omnibus. Excitemur igitur, horreſcamúſque, & maiorem quàm barbari illi præ nobis feramus.] Similia alibi idem Chryſoſtomus. Vidit Chriſtum, Betbleemi in medio duorum animalium iacentem Abacuc; & conſiderans tanta opera Dei, expauit, prout eum Prophetæ locum de Chriſto iacente in præſepio accepit S. Auguſtinus, & Gregorius Nazianzenus, atque Nyſſenus, Paulinus, & Hieronymus, paſsimque alij. Et nos igitur, par eſt ſumma cum reuerentia aſtare menſæ quæ vicem præſepis habet, & in qua Deus factus eſt caro; hoc eſt fœnum, ne deeſſet hominibus in iumenta tranſlatis pabulum, iuxta multorum Patrum allegoriam, de qua latè in tractatione de gladio, & clypeo Pontificia benedictione initiatis in nocte Natalis Domini.

hom. 7. in Matt. *Orat. de Chriſt. Nat. Epiſt. 10. Ep. 18.*

In Liturg.

Eſt præterea in diuino ſacrificio, Chriſtus, in eo ſtatu quem ſortitus eſt cum in cruce eſt immolatus. Hincq; S. Iacobus ad reuerentiã in ſacro, hortatur omnes fideles, ſic informans lectores ad inchoandum hymnũ Cherubicum. [Scilicet omnis humana, & mortalis caro, ſtet cũ metu ac tremore, nihil apud ſe terreſtre cogitet. Rex enim regnantium, ac Dominus dominantium, Chriſtus Deus noſter. Ingreditur vt immoletur, ac detur in cibum fidelibus.] Haud diſſimiliter Chryſoſtomus, objectu Chriſti in Caluario crucifici, qui in altari exhibetur; caſtigat effrenem petulantiam quorundam fidelium, qui cum piè aſtitiſſent ſacro vſque ad tempus communionis,

orat. de nomine coemet.

ſub illam inſaniebant, & agebantur intemperijs. De Chriſto igitur, agno ad occiſionem ducto, nonnulla prolocutus, addit, [hunc ipſum Cruci ſuffixum aſſiduè cogitemus, & ad veſperam occiſum & immolatum Agnum conſideremus: Cum reuerentia igitur ac verecundia, & religione multa accedamus. An ignoratis Angelos, quomodo ad ſepulchrum aſtiterint? Ad ſepulchrum vacuum, ſed quia certè, corpus Dominicum exceperat, ideo non exiguum honorem loco illi tribuebant Angeli, qui noſtram naturam excellunt; Tanta cum verecundia, ac reuerentia ſepulchro aſtabant. Nos qui non vacuo ſepulchro ſumus adſtituti, ſed menſæ quæ illum Agnum habet, cum turba ac tumultu excedimus?] Hoc reuerentiæ in ſacro exhibendæ motiuum, videtur potentiſſimum. Sanè ſi aſtitiſſemus Chriſto in Cruce crucifixo manifeſtè, ac ſecundùm ſpeciem viſibilem, vt factum eſt in Caluario, die Paraſceues, contuentes Chriſtum ponentem pro nobis animam ſuam dilectam, certum eſt, quod haudquaquam præ leuitate aut ſcurrilitate exiluiſſemus inepiè, ſed hæſiſſemus cum grauitate, & ſtupore defixi luctuoſiſſimum illud ſpectaculum pauentes & percutientes pectora hauſiſſemus; dummodo quod gerebatur, oculis haud obturatis eſſemus contuiti. Quod enim benè aduertit Origenes, qui erga Chriſtum Cruci confixum petulanter ſe gerebant, *prateribant*: Hoc eſt, non conſiderabant, nam conſiderare; hærentium eſt, non prætereuntium. Haud aliter igitur nos quoque, ſi Chriſtum in altari immolatum, & cultro verborum transfixum, atque adeò, quantum eſt ex vi formæ conſecrationis; quæ in ſacrificio ſiſtitur, vita ſpoliatum attendamus, ſumma cum reuerentia, & ſancto cum horrore, ſacrificio aſtabimus. Qui benè conſiderabant quid gereretur in monte Golgotha, cum offerretur ſacrificium cruentum; nominatim Beata Virgo, dilectus Diſcipulus, & Magdalena, aliæque piæ mulieres: ſancto horrore percellebantur, & quàm longiſſimè aberant ab omni irreuerentiæ ſpecie. Idem faciemus nos quoque, ſi conſiderabimus hanc eſſe eiuſdem victimæ immolationem. Non enim quod immolatio incruenta, peragatur abſque vllo peccato, (contra quàm accidit in cruce, vbi Chriſtus immolatus eſt interueniente, *ſcelera ſcelerum & peccata peccatorum* (vt Arnoldus falſo creditus Cyprianus, loquitur,) minoris eſt facienda. Imo hoc potiùs facit ad præcellentiam immolationis incruentæ. Et nihilominus cum eadem vtrobique ſit victima, eadem vtrobique adhibenda eſt reuerentia. Eam verò qui violauerit, conueniendus eſt verbis quibus ſe ipſe obſtrinxit, cum ſuper ſacrificium admonitus vt habeat ſurſum cor, reſpondit ſe habere ad Dominum. Ex quo promiſſo, ſic hominem irreuerentem vrget Chryſoſt. [Non reueretis, & erubeſcis, in illa ipſa hora, mendax inueniris?] Vtique quia non habet cor ad Dominum, vti ſe facturum receperat quiſquis gerit ſe minùs reuerenter, aut quod terrius eſt, Irreuerenter. Vrget eandem reſponſionem in rem præſentem idem Chryſoſt. alibi. Nec non S. Auguſt. & multi quos adducunt qui in præfationem Canoni præuiam ſcripſerunt. Sed pergit loco

Sacro debita. *Tract. in Matth.* *ſerm. de paſſ.* *hom. in Encæniis.* *hom. 24 in ad Hebr. nec non hom. 4. contra Anom & in pſal. 4. S. 44. &*

§. III. Reuerentia

allegato Chrysostomus [Papæ; mensa mysterijs instructa est, & Agnus Dei pro immolatus, Sacerdos pro te agitur, ignis spiritualis ex sacra mensa refluit: Seraphin astant sex alis faciem tegentia, omnes iocorporeæ virtutes pro te cum Sacerdute intercedunt, ignis spiritualis è cœlo descendit; sanguis in craterem in tuam sanctificationem ex immaculato latere haustus est; Et non erubescis, reuereris, & confunderis, neque Deum tibi propitium facis! Non conscientia tua iudicat te, ô homo?]

30. de c. 34. de tempore nec non l. de vera relig. cap. 3.

Est deoique Christus per sacrificium in altari qualis est in cœlo. Verò eoim à Chrysostomo pronunciatum est, [dum in hac vita sumus, vt terra uobis cœlum sit, facit hoc mysterium. Ascende igitur ad cœli portas, & diligenter attende. Imò non cœli, sed cœli cœlorum, & tunc quod dicimus intueberis. Etenim quod summo horrore dignum est, id tibi in terra ostendam. Nam quemadmodum in regijs, non parietes, non tectum aureum, sed regium corpus in throno sedens, omnium præstantissimum est: Ita quoque in cœlis, regium corpus quod nunc io terra videndum tibi propooitur, neque Angelos, neque Archangelos, nou cœlos, non cœlos cœlorum, sed ipsum hotum omnium tibi Dominuio ostendo.] Non se continet alio loco quin erumpit in has voces, [ô miraculum, ô benignitatem? Qui cum Patre sursum sedet, in illo ipso temporis articulo, omnium manibus pertractatur, ac se tradit volentibus ipsum accipere & complecti.] & alibi [Recolite quia illius corpus est & sanguis, qui supra cœlos residet; qui ab Angelis suppliciter adoratur. Illius inquam, qui proxime assistit immortali Dei potentiæ, huius delibamus sanguinem, proprium nobis corpus sumeudum tradit.] Agnus qui occisus est, & idcirco accepit virtutem & diuinitatem, & gloriam, & honorem, sedēs in throno magnificentissimo ad dexterā majestatis Dei in excelsis, procidentibus ante ipsum & animalibus, & viginti quatuor senioribus, Rex gloriæ sistitur ante nos per sacrificiū. Quis locus irreuerentiæ in tali articulo?

hom. 24. in 1. ad Cor.

l. 3. de Sacerd.

hom. 1. ad Ephes.

Circumcingit Regem suum vniuersa cœlitum & Angelorum & hominum curia. Neque enim decet personam tanti Regis venire incomitatam. Et hoc quoque, luculentum motiuum est, reuerentiæ in sacro. Vnde Patres frequenter inde petunt in hanc rem argumentum. Audiendus Chrysostomus. [Animum quæso huc aduerte. Mensa regia apparata est tibi: mensæ isti, Angeli ministrant. Denique ipse Rex adest; & tu astas oscitanter! &c. elata hostia, Christóque immolato, hoc est Dominica oue, cum audieris; *Oremus omnes in commune*, cum videris bifores adyti valuas subduci repagulis & adaperiri, tunc tecum repura, supernè cœlum ipsum diffindi, Angelos cœlo delabi in terras.] Inde infert, quanto cum nitore animi, quanta cum puritate cordis & corporis, par sit adesse sacro conuiuio, in quo Christus sumitur, procul ab actis omnibus bestialibus affectibus, (qualibus sordent qui sunt petulci & irreuerentes.) huic accommodans illud ex cap. 18. Exod. *Si bestia montem tetigerit, lapidibus obruetur.* Alia in hanc rem ex Chrysostomo loca, signaui superiùs, monstrans Angelos in sacrificio nostro legationem ad Deum obire cum Sacerdote: & addi possent insignia quæ in eandem senteotiam profert homilia quarta contra Anomæos, Sed breuitatis studio ea recidens, obsigno quæ ad Chrysostomum hac in parte attinent, eo monito quod tradit, exagitans streperam super Sacrum orationem, cum irreuerentia conjunctam. [Orationem (inquit) tuam, fac esse mysterium. Noo consideras, vt coram Regibus quoque, omnis coërceatur tumultus, & maximùm vndique silentium commendetur? Et tu igitur tànquam regalem ingressus aulam, oon eam, quæ in terra est, sed illam quæ multo est terribilior (videlicet in cœlo) plurimum reuerentiæ atque ordinationis ostende. Vnus enim es ex Angelorum Choro, atque Archangelorum socius effectus, cum Cherubin quoque atque Seraphin cauis. Omnes namque isti, cœlorum populi, maximum ordinem per cuncta conseruant cum timore ac terrore multo, Regi omnium Deo, Cœleste illud carmen & sacros semper hymnos canendo. Istis igitur tempore orationis, & mysteriorum te admisce, eorum imitator efficere.] Habet similia alibi. Video in eandem sententiam passim concurrere, alios Patres atque Doctores S. Ambrosius tractans quod Lucas narrat de Apparitione Angeli Domini, stantis à dextris altaris [Non immeritò (inquit,) Angelus videtur in templo: quia veri Sacerdotis iam nunciabatur aduentus, & cœleste sacrificium parabatur, in quo Angeli ministrarent] Et inferiùs [Vtinam nobis quoque adolentibus altaria, sacrificium deferentibus, assistat Angelus. Imo præbeat se videndum. Non enim dubites assistere Angelum quando Christus assistit, quaodo Christus immolatur: Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus.

Hom 1. de verb. Esaia.

in c. 1. Luca.

Non ex vano est, quod supra retuli ex Chrysostomo & habent etiam S. Ephrem, & Cyrillus in Euthymio ex visis et objectis, & hîc priori loco S. Ambrosius; nempe Angelos Missæ sacrificio ministrare. Duplici enim modo id præstitisse leguntur, & ex vtrouis obsequiosus Angelorum affluxus ad Christianum sacrificium intelligitur, & quàm reuerentes, esse debeamus vbi Angeli ministrare adamant. Prior modus est, agendo camillos, & Sacerdoti externis officijs cooperando; vnde factum videtur, vt inseruire Sacro, iuxta S. Bonouenturam, dicatur *ministerium Angelorum* Exhibuit Camillum Angelus S. Oswaldo Episcopo Vigorniensi, quem stantem Sancto Episcopo sacrificanti conspicatus minister, non ausus deinceps respondere sacrificanti, audiuit Angelum ad singula respondentem: id quod Sanctus Episcopus aduertit, & diuinam prouidentiam in supplendo ministri officio collaudauit. Similiter Sancto Proculo Episcopo & Martyri, astitisse administrum Angelum, narrat Petrus Exquilinus Sancto Gregorio Magno, Sacrum celebranti die sancto Paschæ, in æde sacra Sanctæ Mariæ Maioris, narrat Guillelmus Durandus astitisse Angelum, qui dicenti *Pax Domini sit semper vobiscum*, silente ministro responderit quod Camilli erat respondere; nempè *& cum spiritu tuo*. Vnde vsus inualuit, vt celebranti ibidem ea die Pontifici, id responsum subticeatur. In Minoritana historia legimus, P. Parmensem

l. 1. ser. de diebus festis.

in nouit. infer. p. 14.11.

l. 1. Catalo gi c. 15.

l. 6. ration. c. 88. n. 1.

l. 1. c. 57.

qui

qui abdicato generalatû vitam exigebat more cœleſtium, admodum piè, deficiente aliquando mortali Camillo, Angelum ſacrificij miniſtrum habuiſſe.

l. 4. de ſacr. c. 6. De altero miniſterij Angelici modo, qui agnoſcitur item à S. Ambroſio (perferendi ſcilicet diuinam oblationem in ſublime altare Dei,) vt habetur in Canone Miſſæ poſt conſecrationẽ, adeundi interpretes Canonis Miſſæ, Gabriel, Durantus, Scortia, Suarez, Turrianos, & alij; qui ex Climaco, (locum non ſignâtes) referunt, poſt conſecrationem prolatis ijs verbis canonis quæ ſtrigi, affuiſſe copioſam Angelorum multitudinem; inter quos vnus ſpecie illuſtrior, & ſublimior maieſtate, viſus eſt ſacram hoſtiam, acceptam, & Deo præſentatam ſumma cum reuerentia reportare, aſtante illa Angelorũ multitudine cernua, & omni veneratione tantum myſterium proſequente. *Lect. 55. l. 2. de Vit. c. 42. l. 4. de Miſſa c. 19. n. 5. 3. p. to. mo 3. diſput. 83. hom. 2. ad 8. conſt. clem. c. 12.* Non præſto illud viſum tanquam certò diuinum; præſertim cum non liqueat eſſe à D. Climaco conſignatum: Tamen gratis data illius viſi veritate, Angelus ille primarius ac præilluſtris, vel eſt Chriſtus ipſe, Angelus teſtamenti de quo Albertus & S. Thomas accipiũt ea verba canonis, *per manus ſancti Angeli tui*, vel eſt Angelus præſes altaris, at cuſtos, vt habet reuelatio apud Moſchum in prato. Vel eſt cœtus Angelicus aſtans, (adhibito ſingulari numero, pro numero multitudinis, quo vtitur S. Ambroſ.) adiuuans ſua interceſſione infirmitatem noſtram; ac oblationem prout à nobis præſentatam commendans, & efficaciter pro nobis intercedens, vt acceptabile fiat ſacrificium, quatenus à nobis offertur, & vt omnia nobis conſentanea conſequamur. Habent enim Angeli tempus ſacri, ad offerendum pro nobis peropportunum, vt inſigniter præ cæteris tradit S. Chryſoſt. Abſit autem vt precatio illa, *Iube hæc proferri per manus ſancti Angeli tui in ſublime altare tuum*, intelligatur de victimæ noſtræ reali aſportatione, ſed intelligenda eſt metaphoricè; ad eum modum quo Angelus ait ſe obtuliſſe orationem Tobiæ Deo. *c. 12. Tobiæ. c. 5. & 8.* Ex quo in Apocalypſi, ſeniores dicuntur habere phialas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes Sanctorum. Rurſuſque Angelus venit, & ſtetit ante altare, habens thuribulum aureum, & data ſunt ei incenſa multa vt daret de orationibus Sanctorum. Satis de aſſiſtentia Angelorum in ſacro, déque miniſterio quod in eo exhibent, occaſione verborum S. Ambroſij quæ adducebamus. Addeſſe autem ac miniſtrare ad modum dictum ſacrificio noſtro Angelos, lubentes & alacres, non dubitabit qui eorum in Chriſtum amorem, perſpectum habebit: de quo piè S. Bernardus. Sed *ſer. 19. in Cant. & 5. de conſid. c. 4.* quod loco anteriùs notato ait Chryſoſtomus, omnes Angelos aſtare ſacrificio noſtro, & cum Sacerdote intercedere, non ita videtur intelligendum, quaſi omnes planè Beati ſpiritus relicto cœlo, ſubſtantialiter accedant ad locum ſacrificij. Id enim in tanta multiplicitate locorum in quibus ſacrificium peragitur, & in tanta frequentia ſacrificij, (nulla enim hora eſt diei ac noctis in qua variis locis ſacrificium non peragatur, vt ſubjecta in eam rem tabella monſtrauit Athanaſius Kirker,) multas pareret implexitates; & multis, grandibúſque miraculis inuehendis, neceſſitatem inijceret. Eſto *Reuerentia Sacro debita.* in aliquibus myſterijs quæ ſemel tantùm facta ſunt, verum fuerit omnes Angelos illhuc de cœlo accurriſſe ſecundum ſuam ſubſtantiam, v. g. aſcendente in cœlum Chriſto vacuatum eſt Angelis cœlum, iuxta Suarem & Nauæum in Chronico S. Michaëlis, poſt Vbertinum in Arbore vitæ Crucifixæ. De Aſſumptione Beatæ Virginis idem ſtatuunt, idem Vbertinus Dionyſius Richelius, Suares, & Baptiſta Poza. De puncto Conceptionis Chriſti, & de nocte natiuitatis, ac de puncto reſurrectionis, idem viſum eſt nonnullis, quos adducit in ſua Empyreologia Gabriel de Enhao. *ri. l. 3. p. d. 51. ſer. 2. & lib. de Ang. c. 11. n. 47. lib. 5. c. 8. lib. & c 33. ibidem c. 39. in 4. d. 45. q. 2. a. 10. l. 3. p. diſp. 21. ſect. 2. l. 2. Elucid. s. 16. c. 8. Exerc. 16. n. 42.* De his (etſi quæ ſunt alia) ſingularibus myſterijs, facilè eſt admittere quod omnes Angeli aduenerint. At quod idem contingat in omnibus ſacrificijs noſtris quæ toties, & tam diuerſis locis ſimul repetuntur, non poteſt aſſeri ſine innumerabilibus miraculis, & reproductionibus eorumdem Angelorum. Itaque quoad hæc, vel eſt auxeſis, cui nihil eſt quod adigat ſimpliciter adſcribi; vel catenus dici poſſunt accurrere omnes Angeli, quatenus ex ordine quolibet Angelorum accurrunt aliqui, quod in tanta multiplicitate beatorum ſpirituum intra quemuis ordinem Angelicum, poteſt abſque incommodo admitti: vel denique dici poteſt, abſque accurſu ſubſtantiali Angelos ex cœlo ipſo diuinitus illuſtratos, certò quoſque ſacrificio, adorabundos operam dare. De affectu Beatorum circa hoc ſacrificium, vnde nobis inijci debeat in eo reuerentia, ſatis.

Mortalium ſuperſtitum, ſanctitate, aut pietate inſignium, illuſtria in hanc rem facta referuntur in eorum Actis, è quorum (vt ſic dicam) plena meſſe, paucas ſpicas exhibeo. Maris ſanctiſſimus Eremita, vt narrat Theodoretus oculatus teſtis, miro affectu flagrabat erga Chriſtianum ſacrificium. Cúmque prò vſu anachoretarum illius æui, iampridem ſacro non interfuiſſet, experiit cupidiſſimè adeſſe tanto myſterio: [Ego verò (ait Theodoretus) lubenter parui, & iuſſi ſacra vaſa afferri, pagus enim haud longè aberat. Et pro altari vſus Diaconorum manibus, myſticum, diuinum & ſalutare obtuli ſacrificium. Ille autem omni ſpirituali implebatur voluptatẽ, & exiſtimabat ſeipſum cœlum videre, dicebátque nunquam ſe tantam cepiſſe voluptatem.] Sicut ad ſatisfaciendum illi ſeruo Dei feruentiſſimè expetenti ſacro adeſſe. Theodoretus Diaconorum manibus pro altari vſus eſt ad conſecrandum: Ita in ſummis anguſtijs conſtitutus in carcere S. Lucianus, referente Nicephoro, adhibuit *l. 8. c. 31.* pectus ſuum pro altari, in quo conſecrauit, & inde aſtantes ſumma cum reuerentia fideles pauit cœleſti epulo. S. Ludouicum Nouum Francorum Regem Gaufredus de bello loco, qui ei erat à Confeſſionibus, teſtatur, pietatem ſuam maximè prodidiſſe cum ſacro interesſet, nec tuliſſe obſtrepentes, & omnes interpellatores ſummouiſſe, præ religione qua erga tantum myſterium ferebatur. Quid hæc tanquam ſingularia religioſæ obſeruantiæ exempla appendo? Vix vlla ſunt ſanctorum Acta, in quibus hæc eorum erga ſacrificium noſtrũ pietas, non proſtet vncialibus litteris exarata: Nolo tamen præteritum quod ſtupore me defigit;

§. *III.*

figit, religiosissimum hac in parte studium nouelli in fide principis, cui nomen Emmanueli. Is Ioannis I. Regis Congi patruus, anno *1. Esth.* 1491. vt Masseius refert, suscepto Lusitanorum operâ Baptismo, Christianâ imbutus fide, & edoctus quanti esset incruentum nostrum sacrificium, tanta semper accuratione illi interfuit, vt non posset à Christiano veterano maior deposci. Et cum inaudisset aliquando ephebos aulæ ad templi fores strepitum ciere, ac Sacerdoti sacrificanti de sacro astantibus obstrepere, ignarus præ nouellitate in fide, cuius spiritus par esset, Christianos ductum sequi, eos illico mandauit trucidari, indignum facinus ratus, sacrificium pretij nostri, quoquomodo irreuerenter haberi: factumque esset, vt mandarat, nisi Lusitani qui aderant, ephebotum ætatem miserati, ingesta diuinæ clementiæ memoria, zelum illum amarum dolcore misericordiæ temperassent.

v. sacrificium c. l. 2. lenit. c. 8. Iudicia & dicta Sanctorum de Christiano sacrificio summam reuerentiam in eo afferendam insinuantia, addensata sunt in Candelabro sancto. Illud est egregium, quod sacrum nostrum ab Hesychio appellatum est *sacrificium explicationis*: An quia in eo explicantur & euoluta proponuntur omnia nostra mysteria? An quia est sacrificium *Consummationis*, vt idem Hesychius mox appellat? An quia fandi facultatem confert? Testes martyres, & nominatim *tract. 27. in Io.* S. Laurentius, quem S. Aug. ex diuini huius pabuli ac poculi esu & potu, ad tantam in ex-explicatè profitẽdis Christianis mysterijs constantiam, tantámque alacritatem in excipienda cum gaudio & sanctis iocis immanitate viuicomburij, exarsisse confirmat. Quo respexit Ecclesia; mandans in clausula gratiarum actionis indictæ Sacerdotibus post sacrificium, recitari orationem de S. Laurentio. Eam orationem vir pius optabat, vnius aut alterius voculæ immissione locupletari, vt innotesceret quorsum ea oratio eo tempore esset præscripta. Optabat ergo sic habere, si per maiores liceret; & ipse priuatim eo additamento quod subijciam, sartam vsurpabat. *Da nobis quæsumus Domine, vitiorum nostrorum flammas extinguere qui B. Laurentio per vsum corporis & sanguinis tui, tribuisti tormentorum suorum incendia superare.* *part. 2. tit. 12. ad n. 6.* Assignat quidem nonnullas rationes præscriptæ Sacerdotibus eius orationis, longè alias ab ea quæ nunc tacta est, Bartholomæus Gauantus excutiens rubricas Missalis: sed quæ præ ratione proposita frigeant, nec vllatenus satisfaciant: quæ verò proposita est, ducta ex S. Augustini assertione de mirabili S. Laurentij feruore ex vsu tam Sacramenti hausta, bellè cohæret cum adiunctis negotij. De alijs huius sacrificij effectibus, siue per seipsum, & prout sacrificium est, siue per effectum suum; hoc est per Sacramentum, innumera producuntur à Patribus quæ satis superque demonstrant, quantæ sit dignitatis: atque adeò quanta cum reuerentia ei sit astandum.

Qui hoc Sacrificio mundum fulciri ac perstare pronunciauit, locutus est consentaneè ad Danielem qui ad Antichristi aduentum, trucis illius bestiæ immanitate, abolendum iuge sacrificium prænunciauit, & tunc clausulam *n. 2. 3. p. d. 54. f. 6.* mundo esse imponendam, vt tradunt S. Iren. Hyppolitus, Hieronymus, & Theodoretus, adducti à Suares. Verum est, aliquos Doctores arbitrari per Antichristum non fore prorsus auferendum Sacrificium Missæ, sed tantùm quoad exercitium eius publicum: quamuis in cryptis & Hypogæis, iuxta vsum præsentem in Batauia, & Scotia, & Anglia, futurum sit, vt peragatur sacrificium Missæ. Ita Sancius & *in c. 12. n. 42.* Maluenda. Argumentũ Sancij est, quod Matth. *l. 8. de Antich. cap.* 28. spoponderit Christus, se futurũ in Ecclesia *Exercit. 24.* vsque ad consummationem sæculi; quod duo *f. 2.* supra viginti Auctores, signati à Gabriele de Enhao in Empyt. & alij passim exponunt de Christo in Eucharistia. Hoc tamen argumentum est admodum leue; in primis, quia is locus, ad litteram non est necessariò sumendus de Eucharistia, sed de sola præsentia perpetua per fauorem & assistentiam, vt censent Maldonatus & Franciscus Lucas. Esto, piè & accom- *ad eum locum* modatitiè, Iansenius, de præsentia quoque *c. 149. concord.* corporali in Sacramento eum locum accipiat. Deinde quamuis locus ille acciperetur de Eucharistia, satis esset, quod Christus esset cum Ecclesia in Sacramento, vsque ad tempus vltimæ & omnium teterrimæ persecutionis, cum qua claudetur sæculum, & adueniet finis mundi: Ille enim decursus temporis, præ sæculis Christianis breuissimi, pro nihilo reputatur; ita vt dicere verè liceat, prudenter rem æstimando, Eucharistiam vsque ad illud tempus exclusiuè superstitem, durasse vsque ad mundi finem, qui erit tunc in ianuis. Non obstante igitur eo Christi promisso apud Matthæum, existimo verum, per tempus persecutionis Antichristi, aliquaue in parte illius temporis, putà in ea quæ fini erit propinquior, planè auferendum esse sacrificium nostrum incruentum. Idque puto significasse Danielem, cum dixit, *robur datum est (Antichristo) contra iuge sacrificium propter peccata.* Et c. 9. *in dimidio hebdomadis deficiet hostia & sacrificium, & erit in templo abominatio desolationis, & vsque ad consummationem & finem, perseuerabit desolatio.* Verum est, abominationem hanc desolationis, admodùm variantibus agitari Doctorum interpretationibus, cum apud Matthæum c. 24. tum apud Daniel. c. 9. quos excutit fusissimè Maluenda & *l. 7. de* Villalpandus, & breuiter à Costa, sed siue Da- *Antich. c. 9.* niel typum persecutionis Antichristi propo- *p. 2. appar. l.* suerit in persecutione Iudæorum per Titum; *3. c. 33.* siue absque imagine expresserit directè, quod *l. 3. de* in fine mundi est euenturum per illum antono- *temp. nouiss. c. 12.* masticè *hominem peccati, ac filium perditionis*; non videtur ambigendum, quin insinuare voluerit eam abolitionem Lithurgiæ Christianæ, quam S. Hyppolitus Martyr adductus à S. Hieronymo Dan. 9. summa planè, horren- *orat. de* dáque Antichristi tempora describens, his *mundi. Consumat.* verbis expressit. [Lugebunt Ecclesiæ luctum magnum, quia nec oblatio nec suffitus fiet, nec cultus Deo gratus: sed Ecclesiarum ædes Sacræ, Tugurij instar erunt, pretiosúmque corpus & sanguis Christi, non extabit in diebus illis. Lithurgia extinguetur.] Subdit tunc ferendam esse de bonis & malis sententiam, finémque vicissitudinibus generationum, & corruptionum imponendum, & mundi clausulam aduenturam.

Rectè igitur stabilitum est, illud sacrificij Christiani decus, quod quandiu continuabitur, perstabit mundus. Mox autem ac abolitũ fuerit,

fuerit, Deo propter peccata permittente, ceſſabit mundus. Nimirum tot tantàque perpetuò admittuntur in orbe peccata, vt niſi Deus hoc ſacrificio placaretur, vaſtitas oppreſſura illicò eſſet mortales. Cogitemus enim vel ex vnica ciuitate populoſa, quantus fumus malitiæ vno quoque die ſubuehatur in cœlum, quam violenter extorqueant impij omnis generis diuinæ in ſe iræ manubias? Siſtitur tamen Deus oblatione huius hoſtiæ placationis, ac propitiationis (nomina ſunt huius ſacrificij, apud S. Gregorium, concinuntque Cyrillus Hieroſolymitanus, atque Chryſoſt. Nihil igitur mirum, ſi ſublato hoc (ſi fas eſt dicere,) iræ Dei fræno, mundus ſit ceſſaturus.

hom. 37. in Euang. Catech. 5. myſtag. hom. in 77. Ioan.

Hinc videas, agere negotium Antichriſti (cuius verè ſunt membra) ſectarios, de Miſſa (quantum in ipſis eſt,) abolenda ſatagentes, & malos Catholicos in eadem propè damnatione eſſe, dum per profanationes quibus templa inquinãt præſertim tempore ſacrificij, proludunt euerſioni religionis per Antichriſtum, præbentes occaſionem euerſioni partiali religionis, per partialem (hoc eſt alicubi inductam) abolitionem liturgiæ, quæ ſicut propter peccata in fine ſæculi funditus auferetur, iuxta tactam ſuperiùs Danielis prænunciationem; ita interius propter eadem peccata, præſertim in templis & ſuper ſacrum, cum maximè piè agendum erat, petulanter admiſſa, ex quibuſdã locis aut oris aboleri permittitur, & templa ſpoliari ac euerti ſinuntur: Scriptor certè grauiſſimus, Claudius Sanctesius, præfatione ad Græcorum liturgias à ſe adunatas, in huiuſmodi noxam refert contemptionem ſacrificij per Antichriſti prodromos, eiúſque tot locis extinctionem. Quid attinet his adeò vrgentibus reuerentiæ ſacro debitæ incentiuis, ſubtexere, ſiue Iudæorum olim in legalibus ſacrificiis reuerentiam, ſiue Ethnicorum in impuris ſacris religioſa officia perſequi, vt ad eorum exemplum formentur Chriſtiani in ſuo ſacrificio vndecũq; incontaminato & ſancto, præſtata reuerentiam? Conſtat ſanè Hebræos inter ſua ſacra fuiſſe ſollicitiſſimos vt quàm reuerenter ſe gererent, quod Ariſtæas in Opella de 72. Interpretibus notauit. Idem ferebat iuxta S. Hieronymum, diuinum illud præceptum de eſu agni Paſchalis, qui eius immolationi ſubiungebatur. Vbi enim vulgatus habet, *comedetis feſtinanter*; S. Hieronym. vertit, *comedetis cum pauore, & extaſi*, admirantes ſcilicet & ſtupefacti de tanta Dei benignitate, quanta eſt quæ hac Agni ſacrificati comeſtione recolitur. At hæc fuit duntaxat, figura & rudis adumbratio ſacrificij Chriſtiani, iuxta illud Pauli, *Paſcha noſtrum, immolatus eſt Chriſtus*: quod in hunc ſenſum egregiè verſat Turrianus, *& ſuffragatur* S. Auguſtinus, qui hanc ob cauſam, vocat Chriſtum *pecudem & ouem noui Teſtamenti*. Et eodem ſenſu Beda, Chriſtum in noſtro ſacrificio immolatũ, *vocat vitulum ſaginatum*, vtique ad immolandum. Sed Agni Paſchalis typus erat luculentior. Nam & in veru, Agnus in crucifixi formam aſſabatur, duobus paxillis in tranuerſum defixis, altero recto, ab imo traiiciente vſque ad caput; altero tranſuerſo per occiput, cui armi pecudis alligabantur, quod animaduertit S. Iuſtinus agens cum Tryphone. Et quod ſignum maioris reuerentiæ erat conſumptio iſta ſacri

cap. 1.

l. 2. de Euchar. c. 3.

Epiſt. 26. Luca 15. & multi adducti in Onomaſtic.

ficij Paſchalis, non fiebat à recumbentibus, aut ab accumbentibus, ſed à ſtantibus, vt tradunt Philo, & Chryſoſtomus atque Macarius Chryſocephalus, necnon Autor libri viginti & vnius ſententiarum tributi D. Auguſtino. Ex recentioribus verò Vvalterius; tametſi repugnantibus Ribera atque Baronio. Si igitur ad typum vſus noſtri ſacrificij, adhibebatur ſanctus pauor & horror erga eius reuerentiam, quanto maior reuerentia præſtanda antitypo? [Terribilia fuerũt atque horrifica, quæ gratiæ tempus præceſſerunt, (ait S. Chryſoſtomus.) Sed ſi quis ea quæ gratiæ tempus aduexit examinet, terribilia illa atque horrifica quæ dixi, iudicabit admodùm leuia; & quod de lege à Paulo dictum eſt, hîc demum, verum eſſe periet, *quandoquidem ne glorificatum quidem fuit, quod glorificatum eſt in hac parte, propter eminentem gloriam.*]

Reuerentia Sacro debita.

l. de ſacrif. Abelis. hom. 23. in ad Epheſ. & hom. 23. in Matth. hom. de Crucis exaltat. cana 1. c. 9. lib. 5. de temp. c. 3. n. 43. ann. 34. de Sacerd.

De Ethnicis ferè fruſtra ſit dicere, quanta cum attentione & veneratione ſacris ſuis intereſſent. Quem enim latet, illud tunc acclamatum, *hoc age*? Et illud, *fauete linguis*? Quibus vocibus attentus ac reuerens ad rem diuinam animus, & religioſum ſilentium arcens cuiuſcunque obſtrepentis occurſum indicebatur. [intramus templa compoſiti (ait Seneca;) ad ſacrificium acceſſuri vultum ſubmittimus, togam adducimus, in omne argumentum modeſtiæ fingimur.] Hortabatur ſuos S. Ambroſius ad ſilentium in ſacris, eo præter cætera argumento, quod Gentiles ſacris ſuis reuerentiam tacendo deferrent. [Vnde illud exemplum proditur; Alexandro ſacrificante Macedonum Rege, puerulum Barbarum qui ei lumen accenderet, excepiſſe ignem brachio, atque aduſto corpore manſiſſe immobilem, nec dolorem prodidiſſe gemitu, nec tacito pœnam indicaſſe fletu: tanta in puero Barbaro fuit diſciplina reuerentiæ, vt naturam retineret.] Et certè ipſi non erant Dij quibus ſacrificabatur; nec quod dicebatur ſacrificium, aliud reuera erat quàm maleficium, & turpe à vera pietate exertamentum.

7. Natur. c. 30. L. 3. de Virg.

Hinc ergo hortamur Chriſtianos, ad exhibendam in ſacris legitimis reuerentiam? Seponenda ſunt hæc nimis vilia veræ pietatis incentiua, apud nos vrgentius eſſe debet, quod piorum imus ſanctorum ſtudium erga Chriſtianum ſacrificium. Itaque & rationibus ex huius ſacrificij natura petitis, & Beatorum Angelorum ac ſanctorum hominum factis ac dictis, ac ex ſenſu quoque externorum abundè confirmatum eſt, debitam reuerentiæ in ſacro Chriſtiano, fide recogitari ab aſſiſtentibus ſacro, dignum ac iuſtum eſſe. Eoque conſilio inductum eſt, ſin minùs lege lata, at ſaltem ipſa conſuetudine, vt fideles aſſiſtant ſacro ieiuni: quod iam olim vſu receptum eſſe confirmat S. Ambroſius, ei qui ſoluerat manè ieiunium iniiciens religionem, ſi procedens ad Eccleſiam rei ſacræ intereſſuturus panem Epiſcopo porrigat, & oſculi Spiritu deprehendatur ſatur ac potus. Apertè Burchardus collector canonum, indictam prodit pœnitentiam triduani ieiunij pane, & aqua duntaxat adhibitis, ſi quis ad Miſſam veniret non ieiunus. Adſcribitur ei obligationis Francolinus. Et videtur eam agnouiſſe S. Valerius, cuius acta refert Surius; damnauit enim temeritatis,

ſer. 34.

l. 19. c. 35.

de hor. canon. c. 41. n. 26. c. 42. v. 26. 3. Apr.

§. III. ritatis, quosdam ausos in Festo S. Martini, ante auditionem sacri potare. Et alium similiter, qui die Dominica, antè auditum sacrum hauserat vinum obiurgauit, quod rem fecisset indecoram, & subdunt acta, vtrosque *culpam suam fassos esse, & emendationem spopondisse.* Sanctus Antoninus nimiæ indeuotionis id notat. Quorsum verò piorum sensus tulit, eam à cibo & potu abstinentiam seruari ante sacri auditionem, nisi vt fideles nullis offusi à ventre vaporibus, potiùs recogitent, quæ in sacro ministerio peraguntur ac exhibentur? Nam vt Musonius ex Heraclito aiebat, *vt lux sicca, sic anima sapientissima*, hoc est, sicut ex vaporibus & crassis halitibus ab vliginoso solo eductis, lux infuscatur, sic mens obnubilata vaporibus è cibo & potu enectis, quasi tenebrescit, nec lucis suæ vsuram habet, & homo, (vt Sanctus Augustinus disserit) inde fit brutus & ἄλογος. Videndi Clemens Alexandrinus, & Hieronymus, atque Chrysostomus. Prudenter igitur vsu piorum receptum est, vt ieiuni ad sacrum accedant, & in saliua virgine (vt cum Tertulliano dicam,) vitulos labiorum Deo offerant.

in p. tit. 6. cap. 1. §. 9. de alimentis.

Epi 86. Pedag. c. 1. l. 2. in Leuit. q. 3. hom. 13. in 1. ad Timo.

§. IV.

Diiudicatio Controuersiæ. Statuitur, sessionem simpliciter dictam, in his oris, cum reuerentia debita templo, orationis aut sacri gratia inito, non cohærere; atque adeò concluditur, nouitatem Cathedraticam astantium Christiano sacrificio, indignam prorsus, ac eliminandam esse.

IActa sunt fundamenta quibus solidè inædificetur resolutio dubitationis propositæ; de qua proinde nunc pronunciandum est, vbi vnum aut alterum ad præsens negotium pertinens annotauero.

In primis ergo statuendum est, agi hoc loco de sessione simpliciter dicta. Nam vox *sessionis*, & verbum *sedendi* multiplici notione grauidantur, nec idem semper sonant, etiam in scriptura. Plerumque sanè *sedere* idem est quod *degere*, vel *manere*, aut præsentem esse, vt notat Maldonatus. Sic apud Moschum Monachus aut Presbyter dicitur *sedisse* in laura, id est *habitasse*, ac *mansisse* Apud Palladium, narratio contexitur de monte in quo sedebant Ascetæ quiquegeoti. Scriptura passim ait, aliquos sedere in tenebris, & vmbra mortis, non ad denotandum situm corporis, sed ad significandam calamitatem qua opprimuntur, & incubantem eis mœrorem. De qua sessionis notione multa Bartholomæus Vvesthamerus: Apostoli receperunt Spiritum Sanctum, *sedentes* id est commorantes in cœnaculo. Est hic loquendi modus in diuinis literis vsurpatissimus *Iasab* enim vox hebræa, & sessionem & habitationem significat. itaque vulgatus interpres, eam vocem nunc exprimit per *sessionem*, nunc per

ad c. 1. Threno. 17. 18. & 27. c. 23.

L. de tropis scripturæ v. sedere.

incolatum & commorationem Minus trita est ea vocis acceptio, qua *sedere* designat iacere vita spoliatum, & tumulo illatum. Nimirum sepulchra mortuorum sunt domus eorum in æternum. Et idcirco non malè sepulchrum *sedes* appelletur, & *sedere* dicitur qui mortuus iacet. Sic Samuel 1. *Reg.* 12. profitetur se senuisse, & incanuisse, nec procul à tumulo abesse. Quod 70. expresserunt per voces illas. *Ego senui & sedebo.* In quem sensum S. Paulinus ait, *Mortuam suam pretiosa sede composuit*, id est sepulchro eleganti ac perornato intulit. Et præiuerat Poëta eo versu. *Epist. ad Pammach. Æne 6.*

Sedibus hunc refer ante suis, & conde sepulchro. Sepulchrum quippè habet rationem domus, in qua degit defunctus. Vnde inter Notas apud Valerium Probum *D. M.* (id est *domus mortui*,) vsurpatus pro conditorio. Et in Epitaphio Probinæ, sepulchrum denominatur *domus perpetua*, & *lares æterni*. Quo adhibito loquendi modo melioris sapientiæ professor B. Iacoponus, togatus ab amico vt domum ipsius perferret, pullos in foro coëmptos, pertulit ad amici sepulchrum, & succensenti quasi rem concreditam auertisset, respondit; imo verò se fidelissime executurum esse quod togatus fuerat, & deprehensurum quod affirmabat si ad veram suam domum (sepulchrum inquam,) aditet. Neque item illa notio, est adeo protrita, qua *sedere* sonat *lugere*. Vt Exechiel. 8. *Mulieres sedebant lugentes Adonidem.* Et Psalm. 136 *Illic sedimus & fleuimus.* Et Psalm 126. *Surgite postquam sederitis qui manducatis panem doloris.* Iob afflictus dicitur sedisse in sterquilinio, & Thren. 1. *Quomodo sedet sola ciuitas?* Ier. 48. *descende de gloria & sede in siti, habitatio filia Dibon.* Poëta in hunc sensum dixit: *Totamque videbis consedisse vrbem luctu.* Cato Vticensis post auditam cladem Pharsalicam, nunquam cœnare voluit recumbens, sed semper sedens, mœrorem suum testatus, vt refert in Catone Plutarchus Inter nummos quos Vespasianus post subactos Iudæos cudi curauit, visitur vnus quo Iudæa in signum luctus, exhibetur sedens. Et quia mulieres quibus factum est secundum consuetudinem fœminarum præ illuuie mœrent, idcirco Isaiæ 64. iuxta 70. *menstruata*, dicitur *sedens* Sic enim Isaias *facti sumus sicut pannus sedentis.* Vulgatus vertit *menstruatæ*, quæ *sedere*, dicitur quia mœret præ sordibus suis. Vnde ab Apostolo mulier pro eo tempore, iuxta IsidorumPelusiotam denominatur infirmius vasculum; cui cohabitandum sit secundum scientiam Leuit. 5. quæ eiusmodi est, iuxta 70. dicitur Καθημένη, hoc est, *sedens* Neque enim in eo statu fœmina audebat commouere sese; præsertim cum omnia quæ contingebat, pollui censerentur. Hæ sunt sessionis notiones minùs protritæ, de quibus non quæritur hoc loco. *Pet. 3. Lib. 4. ep. 119.*

At simpliciter dicta sessio est, is situs corporis quo insistimus iis membris, quæ ignobiliora sunt corporis & inhonesta, vt Apostolus dixit 1. Cor. 12. addens idcirco ampliorem iis honorem circundari. Quod miror aliquos retulisse ad oculos; qui nec inhonesti, nec ignobiles dici possunt, cum potius præcelleotiæ sint ac nobilitatis exquisitæ, vt latè disputatum est in scalis à visibili creatura ad Deum

&

Gradu XI. à pag. 107. *Orat. de caco à natiu.* *De oſcul. pedum Pontif. cap 18.* *Lib. de calceo cap. 6.*

& egregiè præter cæteros exornanit illos Aſterius Amaſenus. Alij retnlerunt ad pedes, qnos calceis pretioſis circundari ea vſu eſt; ita vt iam olim dictum ſit, vniones in peronibus cupere de luto emergere. Videndus de pretioſè ornatis calceis Ioſephus Stephanus & Balduinus. Plerique Apoſtolum de velandis corporibus accepere, quibus non video quis externus honor impendatur, cum potiùs ſtudiusè occulantur. Mihi Apoſtolus videtur accipiendus de clunibus & parte qua egeruntur ciborum reliquiæ. Ea quippè pars, verè habetur inhoneſta, vnde ſtudiusè occulitur: & tamen ampliore honore circundatur cum locatur in ſella curuli, vel in throno aut ſedili ambitiosè conueſtito, & ex materia pretioſa concinnato; cuiuſmodi nonnullos retulimus aptantes ad Deiparam illa Pſalm. 88. *Thronus eius ſicut ſol in conſpectu meo.* Meminit etiam throni Epiſcopalis magnifici ac ſtolati S. Athanaſius. Talem honorem aliis corporis partibus non circundamus, ſed ſoli huic quæ in inſiſtentiæ, de qua agimus, vſum formata, cum penes alia de quibus in ſcalis ad Deum, artem opificis prodit, item nominatim penes naturales puluillos vſui inſidendi accommodatiſſimos; quippe molli pulpa fartos, & tamen oſſea compage communitos. Inſiſtentia ad cuius vſum hæc corporis pars efficta eſt, ſitus eſt corporis percommodus, iis qui ſeſſi à corporis agitatione, vel ambulatione, ſubleuationem captant, adhibito ſedili. An igitur ſeſſio ſic accepta, quæ eſt ſeſſio ſimpliciter dicta, cum reuerentia templo debita, & ſacro cohæreat, nunc eſt inquirendum.

In pietate Lugd. circa concept. *Apol. 2. Gradu XI. ſub finem.*

Reſtringenda tamen eſt veſtigatio ad oras noſtras. Quia ſigna reuerentiæ, ſunt ex inſtituto. Vnde pro variis regionibus, ſunt varia: & quod alicubi eſt nota venerationis, alibi pertinet ad inhonorationem. v. g. inuſtio frontis, nobis eſt ignominioſa, alibi fuit nota nobilitatis. Videſis Baronium 22. Decembris. Barbam profundere, vel quoquomodo tenere pertinet ad inhonorationem, aut vilipenſionem eius qui ſic attrectatur. E contrario apud aliquas gentes, res habuit. Nam vrgens Nicobulum patrem pro filio, Nazianzenus, [Tibi (inquit) hoc nomine ſupplex ſum, barbam tuam prehendo, fidem tuam imploro atque obteſtor.] Diomedi item irato Dulon barbam tangere, & Cæſariem, ſupplex quæſiuit. Ex Homero in eam rem varia loca ſignat Martinus de Roa. Ad hæc Turcis inhoneſtum ducitur ſedere calceatum. Vnde quandocumque locum intrant, in quo ſedere intendunt, excalceant ſeſe in limine, vt ſcribit Anonymus de moribus & religione Turcarum. Nobis contrarius planè eſt ſenſus & vſus. Nos cum aliquem occurrentem honore delato proſequi volumus, caput aperimus detracto pileo aut galero. Apud Sinas verò res non ita habet, quia aperire caput in ea regione, non eſt niſi patibulariorum: vnde cæteri ſunt ſemper tecto capite, & qui Chriſtianam fidem ſunt amplexi, tunc tantum aperiunt caput, cum de peccatis confitentur, & ſe reos coram Deo profiteri volunt. Aliis temporibus, etiam ſuper ſacrum, ſunt operto capite. Quod adeò tenaciter ſeruant, vt tenendo mori antiquo, adacti ſint rogare Paulum V. Pontificem

Tom. 1. l. 4. c. 2. *Cap. 10.*

Maximum, vt fas eſſet ſacerdoti ſacrificare operto capite; ne actio ſupremi apud Deum honoris, dehoneſtetur probroſa capitis nudatione, vt retuli in tractatione de pileo addens annuiſſe Pontificem, ea lege, vt pileus quo Sacerdos ſacrificans obnuberet caput, eſſet ad eum peculiarem vſum inſtitutus. Vulgare autem capitis tegmen, apud Sinas, nullomodo detrahitur ad cultum alicui deferendum, vt Nic. Trigaultius annotauit. Sed quod apud nos abſurdiſſimum eſſet, dimiſſo amplexu aut manus oſculo, vel more pedum, ritus vrbanitatis maximæ vulgaris, peragitur collectis manibus intra ſuperioris togæ manicas, quas geſtant laxiſſimas: ambabus autem manibus intra manicas vnitis, primum erectis, moxque demiſſis, altero ex aduerſo alterius conſiſtente, officio expleat vrbanitatis. Æquè Iaponij referente Franciſco Solerio, pro ſigno venerationis non adhibent apertionem capitis, ſed è contrario calceos deponunt: nec aſſurgunt iis quibus honorem deferunt, ſed ſedent coram eis: magnæ ducentes ruſticitati, aſſurgere venienti. Ex his ergo perſpicuè liquet, ſigna venerationis non eſſe eadem apud omnes: quia cum ſint ex humano inſtituto quod pro arbitrij vertibilitate varium variis locis eſt, non ſunt vbique ſtata. Si igitur controuerſia de honeſtate vel inhoneſtate ſeſſionis in templo, aut in ſacro, agitaretur in illis oris in quibus aſſurgere non eſt nota venerationis, ſed ſedere, aliter pronunciandum eſſet de cohæſione, aut diſſidio ſeſſionis cum reuerentia templo aut ſacro debita, quàm pronunciare liceat in oris hiſce noſtratibus, in quibus mos receptus, aſſurrectionem habet pro ſigno venerationis, non autem ſeſſionem. Meritò ergo volebam, diſputationem præſentem reſtringi ad oras noſtrates. Quamquam earum vſus dici poteſt Oecumenicus, quia demptis paucis apud Eoos extremos regionibus, viget vbique.

Reſolutio controuerſia. *ſeſſ. 14.* *l. 1. exped. c. 7.* *in hiſt. Iapon. c. 4. n. 67. & 68.*

His ita præmiſſis, aio aliter pronunciandum eſſe de ſeſſione in templo ad orationem, vel ad ſacrum inito, aliter de ſeſſione in templo per alias occaſiones. Hoc poſteriore modo ſeſſio non violat reuerentiam templo debitam. Nimirum poteſt templum ſpectari in ratione templi quo pacto, templum per ſe primò ſpectat ſacrificium, quia ſacrificium ſoli Deo debetur. Propterea iuxta B. Auguſtinum templa non dicantur, niſi Deo: per extenſionem autem templum per ſe ſecundò, refertur ad fundendas in eo preces Deo, & porrigendos velut in regia libellos ſupplices, vnde *domus orationis* appellatur, vt eſt apud Iſaiam, & in nouo Teſtamento apud Matthæum, & Ioannem. Præter hæc ergo præcipua opera ad quæ templum refertur, ſunt alij præterea religioſi ac pij vſus ad quos templum poteſt inſeruire. v. g. ad audiendum & tractandum verbum Dei, imitatione Chriſti Domini qui erat quotidie docens in templo, Concilia item Eccleſiaſtica adunantur in templo, ſaltem cum inſtituuntur publici conuentus, aut cum canones ſunt promulgandi. Quamuis quoad concertationes præuias, in quibus cauſæ diſcutiuntur inter Theologos res tranſigatur in aula quapiam proxima & conterminā. Vt factum eſt Lugduni ſub Gregorio X. cuius Concilij decreta promulgata ſunt in templo

l. 8. ciuit. c. vltimo. *c. 56.* *c. 21.* *c. 4.*

Xx S. Ioannis,

§. IV. S. Ioannis, concertationes verò Theologicæ
habitæ sunt in aula prægrandi, quæ templo
adiacet. Viennæ item aula maxima in qua sub
Clemente V. habitæ sunt præuiæ concerta-
tiones Theologorum, nunc quoque monstra-
tur, adiacens Ecclesiæ Metropolitanæ S. Mau-
ritij, in qua Concilij solemnitas locum ha-
buit. Interdum quidem legimus, Concilia ha-
bita esse in secretario, (siue vt habent acta
S. Ioannis Eleemosynarij *è in secreto.*) Sic Libe-
c. 11. ratus in Breuiario, notat Concilium Chalcedo-
c. 13. nense habitum esse in secretario, eóque venis-
se Martianum Imperatorem, & allocutum esse
Synodum. Et in Concilio Romano sub sancto
Martino I. à loco sessionis, singulæ sessiones
Epist. 135. dicuntur *Secretaria*; quod item videre est in
plerisque Conciliis Carthaginensibus: & apud
S. Bonifacium, vbi secretarium futurum, di-
citur proximè secutura sessio. Quo verò loco
Ecclesiæ, esset secretarium, latè tradit Baro-
Ad an. 451. nius; sed vno verbo dico, fuisse ante cancellos
sacri altaris, inter cancellos & absidem, vbi
erat sedes Episcopi. Græcis secretarium dice-
batur *Diaconicum*, vt videre est in Concilio
can. 21. Laodiceno, & apud Nicetam Nazianzeni
Ad or. 10. Scholiastem, cum agitur de Basilij, & Valen-
tis, allocutione intra velum: Quem locum
Nicetas, vocat *Diaconicum*. Clemens Roma-
nus iuxta quosdam ea vocauit *Pastophoria*.
in c. 42. Quod non placet. Nam *Pastophoria* Inter-
Ezech. prete S. Hieronymo, erant interiora cubi-
Ep. 12. cula duo, hinc inde constructa, quibus con-
deretur sacri pompa ministerij, vt ait S. Pauli-
Epist. nus. Ergo cubicula, adiacebant quidem illi lo-
co in quo celebrata Concilia dicebamus; non
erant tamen illemet locus, sed continens, vel
adiacens. Ad rem nostram satis est, quod se-
cretarium in quo fiebat solemnitas Concilij,
esset pars Ecclesiæ.

Sessio igitur in templo, neque orationis,
neque sacri gratia inito, cohæret cum reue-
rentiâ templo debitâ; nec est cur improbe-
Cap. 8. tur. Vnde S. Paulinus in duobus secretariis,
(de quibus proximè dictum est, fuisse partem
Ecclesiæ) facit potestatem sedendi ad legen-
dum. Ait enim,

Si quem sancta tenet meditanti in lege volun-
tas,
Hic poterit residens sacris intendere libris.

In statutis Lanfranci, statuitur vt peracto
summo sacro dum hebdomadarij sumunt mix-
tum, alij fratres interim in choro sedeant, &
qui voluerint legant. Conciliorum item acta
quæ in templo obeuntur, dicuntur *sessiones*, &
nemo inde ea reprehendit. Item cum auditur
in templo dictio, aut lectio sacra, vsus sedi-
lium innoxius est, non modo in Tractatore,
qui sedere potest exemplo Christi (de quo le-
gimus, accepto libro, dictionis propositum
legisse, ac mox sedisse;) sed etiam in audito-
ribus, quos durum esset ad stationem vel geni-
culationem per spatium longæ concionis ob-
stringere. Seuerius aliquando actum, cum nulli
fiebat sedendi in templo potestas, nisi Episco-
pis; vt intelligitur ex Optato, qui Parme-
niano, & eius Coëpiscopis Donatistis, aptat
illud Psaltis. *Sedens aduersùs fratrem tuum lo-*
Lib. 4. *queberis:* [Dum peccatorem (ait Optatus) se-
dentem increpat Deus, specialiter ad vos di-
ctum esse constat; non ad populum qui in
Ecclesia non haber sedendi licétiam] En Epi-
scopis fas erat in templis sedere, & vt cum di-
gnitate ac majestate sederent, habebant thro-
nos honorificos, qualis erat Alexandrino Epi-
scopo constitutus, cui cum è persecutoribus
Ecclesiæ vnus, insedisset, fornicarios in eo ron-
chos trahens, moxque thronum conuellere
violento impetu aggressus esset, non sera vl-
tione multatus est, vt scribit S. Athanasius ad
solitariam vitam agentes. Fragmento enim li-
gni inde resiliente, in ventrem petulantis iu-
uenis impacto, intestina sua perforauit, & ce-
leriùs ei thronus vitam abripuit, quàm posset
ipse thronum conuellere, & perfringere, vide-
turque id voluisse Theodorus Presbyter Hie-
rosol. orat. 1 de Hypapanto, cum dixit, *per*
mensam mysticam & mundum, esse stabilitum;
& orbem terræ consistere, & regnum custo-
diri. Significans Imperium Romanum quod
vsque ad sæculi finem duraturum est eam du-
rationis prorogationem ab Eucharistia accipe-
re & ab ea quoque deriuari mundi conserua-
tionem, quæ proinde bona cessabunt cum Eu-
charistia per Antichristum abolenda, subla-
to Missæ sacrificio. Item à tempore Apostolo-
rum vsui fuisse huiusmodi cathedras, liquet
ex Romana cathedra S. Petri, etiam nunc as-
seruata; & ex S. Marci cathedra, cui nullus suc-
cessorum insedit ob lucem inde micantem; &
ex lignea cathedra è qua S. Iacobus doce-
bat, quam Hierosolymis fuisse superstitem
sua ætate, prodit Eusebius. Aliarum cathe-
drarum Episcopalium meminere Chrysosto- Lib. 7. hist.
mus, & Augustinus, & in S. Cypriani actis c. 14.
Pontius. Accepit de huiusmodi materiali se- hom. 3. in ad
de, Euthymius Matth. 23. quod Christus ibi, Coloss. c. 4.
ait, *super cathedram Moysi sederunt Scribæ &* doctr. chr. c.
Pharisæi. Quod tamen potiùs accipiendum vi- 27. & in Ps.
detur de doctrina legis, proposita cum publi- 36. conc. 3.
ca authoritate; prout eam *cathedram* accepere Ad cum
S. Hieronymus & Beda, & latè Serarius, eo- Matth. l. cum.
démque pertinet festum de Natali cathedræ, s. Tr. har. c. 3.
olim solemne, vt pluribus monstrat Rosue-
dius ad S. Paulini Epistolam 16. Fuisse tamen
Episcopis in templo materiales cathedras,
est extra dubium. Videsis prolegomena ad Praenot. 4.
coronam auream super mitram, & subtexta Salmer 2.
eidem operi epilegomena. At quorsum hæ fructu 7.
cathedræ ac throni in templo, nisi ad insiden- Lib. de oscul.
dum! Fas igitur erat Antistitibus sedere in pedum Rom.
templo; laicis non item. Et inde factum exi- Pontif. C. XI.
stimat Iosephus Stephanus, vt dicerentur
ad Systasin, hoc est, ad *consistentiam* admitti, qui
censuris exsoluti, vel perfuncti publica pœni-
tentia, reduces ad communem fidelium sta-
tum reueniebant, admissi in Ecclesiæ nauem,
vbi cœtus vulgi fidelium consistebat, vt vide-
re est apud Sozomenum atque Nicephorum, Lib. 7. c. 16.
nominatimque Theodosium Magnum, ius- L. 12. c. 28.
sum à S. Ambrosio *consistere*, cum reliquis lai-
cis extra cancellos, referunt Theodoretus, Ce-
drenus, & alij, generosum illud S. Ambrosij
ausum describentes, Sedebat ergo intra cancel-
los, Episcopus cum Clero administro; populus
verò extra eos fines consistebat, audiens le-
ctiones sacras, aut tractationem verbi Dei?
Fuit hic consistendi vsus inter audiendum
concionem, peruantiquus in Oriente, vt liquet
ex facto Constantini Magni quod summæ si-
bi admirationi fuisse, prodit Eusebius referens

Lib. 4. vitæ c. 33. illnd hiſce verbis [Cum eius ſingulari erga Deum pietate adducti, poſtulatemus, vt de ſeruatoris monumeoto & ſepultura diſputantes nos audire vellet, libentiſſimè ſanè aures ſuas ſermonibus noſtris præbuit, & in ipſa Baſilica, magno auditorum cœtu circumfuſus, erectúſque ſtans, communem cum reliquis audiendi operam exbibuit. Cúmque flagitatemus, vt tegali in ſolio, quod ibi ſeſſionis cauſa poſitum erat ſe reciiuaret, minimè ceſſit noſtris precibus; quin potiùs contento animo quæ dicebaotur ſecum diiudicabat, & Theologiæ decretis, veritatis teſtimonium dabat: Sed cum iam multum temporis fluxiſſet, & nos longiores eſſemus, finémque facere ſtatueremus; hic quidem ille reſtitit, & vt omnem ſermonem abſolueremus, hortatus eſt. Ruſus verò vt ſederet depoſcentibus uobis, auſtero vultu reſpondit; nefas eſſe inſtitutis de Deo diſputationibus, oegligentes aures præbere: Sibi hoc eſſe io primis vtile, præſertim cum pium ſit de diuinis rebus diſſerenres, erectos audire.] Ex hac narratione liquet, iam Conſtantini Magni ætate vſum fuiſſe; vt auditores concionem erecti ac ſtantes exciperent, cui vſui pius Princeps ne in ſua quidem perſona derogatum voluit, renuens ſedere quamtumuis rogatus, & tametſi coocio prolixior fuiſſet. Io Africa quoque, communis vſus ferebar, conciones à ſtantibus auditoribus excipi, denegato eis vſu ſedilis, vt D. Auguſtinus non vno loco manifeſtat. *Tract. 112. in Ioann.* Nam admouens aliquid extra ſacram concionem exquirendum eſſe, ait; {Non in his ſermonibus, ſed iu aliis laborioſis literis quærat: nec ſtando & audiendo, ſed potiùs ſedendo & legendo condiſcat.] Aiibi ſic affatur *Hom. 26. c. 50.* concionem. [Ante aliquor dies propter eos qui aut pedibus dolent, aut aliqua corporis io æqualitate laborant, paterna pietate ſollicitus, conſilium dedi, & quodammodo ſuppiicaui, vt quando aut paſſiones prolixæ, aut certè aliquæ lectiones longiores leguntur, qui ſtare non poſſunt, humiliter & cum ſilentio ſedentes, attentis auribus audiant quæ leguntur. Nunc verò aliquæ de filiabus noſtris, putant quod hoc, aut omnes, aut certè plures, quæ ſanæ ſunt corpore, freqoenter debcant facere. Nam vbi verbum Dei cœperit recitari, quaſi io lectulis ſuis ita iacere volunt. Atque vtinam vel iacerent tantummodò, & tacentes, verbum Dei ſitienti corde ſuſciperem; non etiam ſe ita otioſis fabulis occuparent, vt quod prædicatur, nec ipſæ audiant, nec alios audire permittant. Vnde rogo vos venerabiles filiæ, & ſollicitudine paterna commoneo, vt quando aut lectiones leguntur, aut verbum Dei prædicatur, nulla ſe in terram proiiciat, niſi forte quam nimium grauis infirmitas cogit. Sic tamen non iacear, ſed magis ſedeat, & attentis auribus, quæ prædicantur auido corde ſuſcipiat.] Extra grauem ergo inualitudioem, nemo in Africa audiebat in templo concionem ſacram ſedens; ſed auditores erecti ſtabant. Ius quippe ſolius tractatoris eſſe videtur, ſedere in concione, quia habet rationem Magiſtri; quem ſedere debere non ſtare, docuit corripiens S. Arſenium docendo ſtantem, Theodoſius Magnus, vt eſt in actis S. Arſenij. Auditorum verò eſt potiùs ſtare. Et ita tulit vſus Orientalium & Africanorum vt vidimus. Quamquam quod

ſeſſio per tempus concionis, non collideretur cum reuerentia debita templo, alibi variis locis vſus iam olim tulit, vt fas eſſet per illud tempus ſedere. Idque conſultius videri, docent illa S. Auguſtini de auditoribus audiendo vel ſtando fatigatis, & idcirco oſcitantibus & labia diducentibus. *Reſolutio controuerſiæ.* *Lib. de Catechi. rud. c. 13.* [Oblata ſeſſione ſtudeat (Doctor) ſuccurrere. Quamquam ſine dubitatione melius fiat, vbi decenter fieri poteſt, vt à principio ſedens audiat: longéque conſultiùs in quibuſdam Eccleſiis tranſmarinis, non ſolùm Antiſtites, ſedentes loquuntur ad populum, ſed ipſi etiam populo ſedilia ſubiacent, ne quiſquam infirmior, ſtando laſſatus, à ſaluberrima intentione auertatur, aut etiam cogatur abſcedere.

Addit, ea oblatione ſeſſionis, mioui inuidiam erga Doctorem; dũ tribuitur eius arrogantiæ, quod fratres coram ſe ſedere non faciat; cum ipſum Dominum noſtrum cui aſſiſtunt Angeli, ſedens mulier aſſediſſe referatur. Itaque autor eſt, vt rudis qui informatur, ſi vnus ſit (vel non multi,) ſedeat. Perículoſum enim cenſet in eo euentu, loqui ſtantem. Si tamen cœptum ſit cum ſtantibus agi, ſaltem animaduerſo auditorum tædio, offerenda ſeſſio eſt. Iniò verò potiùs vrgendi vt ſedeant, ne videlicet ſtando fatigati auertantur ab audiendi cupiditate, & hebeſcat in eis proficiendi ex auditione ſtudium, cui ſeruire debet audientium ſitis. Satis itaque monſtratum eſt, vſum ſedendi in templo per tempus Coocionis, aut lectionis ſacræ, non fuiſſe habitum reprobum, aut irreuerentem; etiam extra ægritudioem, vel imbecillitatem corpoream, quæ poſſet videri locum ioduigentiæ præbuiſſe.

At cum conuenitur in templum, ſiue orationis, ſiue ſacrificij Chriſtiani gratia, tunc ſedis vſus, eſt verum ſedimentum; quia moris (vt ſic dicam,) æterni fuit inter Chriſtianos; arcere ſeſſiones, ſed vel de geniculis adeſſe, vel ſtare; quod ſeſſio in eo articulo irreuerentiam ſapiat, & religioſa illa officia dedecoret. Hoc oõ eget longa probatione: breuiter tamen illuſtratur, primum quoad orationẽ. Nam qui orat, alloquitur Deum, vnde reuerẽtiæ ſtudium oranti ioiiciunt Patres. Imo Chryſoſt. *Lim 1. de orando Deũ.* Ipſam orationis eſſentiam in ea allocutione ſtatuit. Et conſentiunt plerique omnes. Si ergo is qui orat, agit cum Deo & illum affatur, perſpicuum eſt nuo congruere, vt in eo opere ſedeat. Nam ruſticitatis notatur, qui virum honoratum affatur ſedens? Et vrbanus quiſque ad viri honorati occurſum aſſurgit, nec ſuſtinet cum eo ex ſella diſſerere. Quanto magis ea obſeruantia, decet illum qui Deum affatur! Accedit præſentia Angelorum, qui precantibus comprecantur. Vnde S. Bernardus increpaos quoſdam è ſuis in Dei opere *Ser. 7. in Cant.* (quod eſt oratio) negligentibus, vrget præter cæterea præſentiam Angelorum [Attendite (inquit) principes veſtros, cum ſtatis ad orandum, vel pſallendum, & ſtate cum reuerentia & diſciplina. Et gloriamini, quia Angeli veſtri quotidie vident faciem patris: Nimirum miſſi in miniſterium propter nos qui hæreditatem capimus ſalutis, deuotionem noſtram inſuper; ferunt, referunt gratiam. Vſurpemus officium quorum ſortimur conſortium, vt in ore infantium & lactentium perficiatur laus.

Xx a Dicamus

[§. IV.] Dicamua eis, *psallite Deo nostro, psallite*, atque audiamua eos vicissim tespondere, *psallite Regi nostro, psallite*. Laudem ergo cum cœli cantatoribus in cõmune dicentes, vtpote ciues Sanctorum & domestici Dei, psallite sapienter.] Petillustri eaemplo ea Angelorum nobiscum [Cap. 4.] ptecatio firmatut in noua vita S. Bernardi; cum nairaiut visum viro sancto obuetsatum inter concinendum Cauticum *Te Deum laudamus*. Angelis ergo adeò strenuè comprecantibus, & adiuuantibus infirmitatem uostram ad exhibendam teuerentiam Deo, quia ferat, homuncionem decoti oblitum sedere?

Argumenta, orantes in iemplo vtgentia ad teuerentiam, atque adeo ad non sedendum, multo magis vrgent pro excludenda sessione à plebe fideli, dum assistit sacrificio noui Testamenti. Hoc enim verè ac singulariter est sactificium laudis, quo agimus cum Deo, deferentes ei cultum supremum; & quo Deus ipse prufitetur se honotificari, & illhic esse iter quo ostenditur homini salutare Dei. Hæc bellissimè in sactificium uostrum quadrate, & de eo & à Pattibus & à Rabbinis accipi, monstratum est in Onomastico Eucharistico. Vbi [v. sacrificium laudis & v. hostia laudis.] etiam cum Matthæo Galeno (cui nunc addo Turrianum,) adduxi ad eandem mentem, Apostolum Hebiæos adhortantem, vt per ipsum [Lib. de sacr. c. 5.] (Christum) offerrent bostiam laudia: quod [2. de Euchar. c. 14.] præcellenter & antunomastieè fieti per Missæ sactificium, mulripliciter eo luco aperio. Hæc est laus Dei in Ecclesia magna, & vota reddita in conspectu timentium eum, vt infra dicam. Itaque reuerentia adhibenda ob Dei præsentiam cum quo agitur in Christiano sacrificio, multo magia vrget ad excludendam sessionem ab eodem sacrificio, quàm ab alia oratione quacumque: Et pio eodem sactificij tempore, fortiùs item vrget altera ratio, ducta ea præsentia Angelotum quos adesse fiequentes nostro sa- [1. Epist. c. 1.] crificio, supra est demonstratum. Nec malè [3. de Euch. 8.] confirmatur ea illis verbis Patti, *in quæ desi-* [Petr. 1.] *derant Angeli prospicere*, quæ de hoc negotio accipienda, contendunt Turtianua, & Salmeron. Quorum ille, veteres aliquot Patres fit interpretatos adducit, & nominatim liturgiam S. Marci, cuius hodiéque vsus est in Ecclesia Alexandrina, ac nonnullos ab Anastasio Antiocheno adductos. Ita tamen non inhæret ipse Anastasius, tantum quia Angeli non desiderant prospicere hæc Christi specierum tectorio abditi mysteria, quæ teipsa vident & penitissimè perspiciuot. Sed non est solida tectio. Nam etiam Beati in cœlo, dicuntur desiderare prospicere Deum; non quod eum reipsa non videant, sed quod sine satietate fastidiente videant; vt rectè tradunt S. Grego- [18. mor. c. 28.] tiua, ac Beda in qq. vatiia, neenou S. Isidorus. [In nova. 3. Sent. c. 22.] Similiter igitur, Angeli quamuis adiuti lumine supernaturali Christum in Euchatistia nobis abditum clarè intueaniur; dicuntur tamen desiderare eum prospicere, quia non satiaotur videntes; valéique hic etiam illud, *qui edunt me, adhuc esurient. & qui bibunt me, adhuc sitient.* Itaque etiamsi boc sactificium, astantibus Angelis, & eorum præsidio atque opera conficitur, quæ est Anastasij ratiu ad negandum Angelis videudæ Eucharistiæ desiderium; tameu possunt dici desiderare eum contuitum. Habemus porrò ex ea ratione, Anastasium admittere quod hic affirmemus, nempe Angelos adesse nostto sacrificio, eique cooperari. Egregiè item Chrysostomua, bottatur fidelea ad summam in sacrificio Christiano reuerentiam, proposito exemplo Angelorum, qui ibi Regi Regum frequenies astant, religiosè obsequiosi & officiosi. Nou est igitur leuis noxa, si homunciones summam teligionis functionem exequantur io conspectu Angelotum irreuerenter & incompositè: quod faciunt si extra ægritudinem indulgentiæ egentem, astant Sacro sedentea.

Quid quod sessio symbolum est iudicij, aut regiæ potestatia, vel ad minimum æqualitatis cum eo cui assidetur, nisi eius voluntate, vel iussu, aut rogatu, quis assideat. Sessionem ac sedem esse iudicij notam, in scripturia & alibi; neminem later. Iudicij notam esse, habetur ex Prouerb. 31. vbi mulieria fortis vir, nobilis in portis affirmatur, quando sederit cum Senatoribus terræ. Quod ad Christum iudicaturum cum suis sedentibua super sedes in iudicio, accommodat S. Gregorius: qui alibi, attingens [Mor. c. 4.] sedentem in eathedra pestilentiæ, cum inter- [3. p. pastor.] pretatur, praua ex iudicio deliberato admittentem. Aliàs, sedes est nota regni, iuxta illud; dabit illi *Dominus sedem David patris sui, & regnabit in domo Iacob*. Et Psaltes *de fructu ventris tui ponam super sedem tuam*. Exodi item 11. percussi dicuntur omnes primogeniti, à primogenito Pharaonia qui sedebar in solio eius; qui scilicet erat hæres regni designatus. Eundem vsum inualuisse apud Romanoa, Ioannes Petrus Valerianus docet, & apertè tradit [Lib. 43.] Poëta Æneid. 11. agens de Missis Latini ad Æneam.

Munera portantes, eborisque aurique talenta;
Et sellam regni, trabeamque insignia nostri.

Antichristus ea Apostolo sedebit io templo [2. Thes. 2.] Dei, ostendaus se tanquam Deum, & omnium Dominum: quod decus captabat Lucifer cum dicebat, *sedebo in monte testamenti*. Nimitum sedere est dominãtis, vt ait eũ locum expendens S. Bernardus; monstraturque ex Psalm. 28. vbi dicitur, *Dominus diluuium inhabitare facit, & sedebit Dominus Rex in æternum*. Id est, tegnabit ac dominabitur, vt benè exposuit alia quoque in banc rem adducena Pineda: regnabit autem stabilites, quæ est prærogariua diuini Dominij ptopria, vt fusè mõstratur in Naturali Theolo- [Dist. 7. à n. 152.] gia, & optimè attingitur ab Autbore sermonis [Lib. 2. de Salom. c. 7. n.] de sigillis apud Chrysostomum, obseruante Deum in scripturia dici *sedere*, ob inconcussam immutabilem naturam qua idem ipse est: secus nos qui in perpetuò agitamur ac rotamur nusquam fixi, ac nullibi consistentea. At Deus immutabiliter dominaos, meritò exprimitur sedens. Est ergo sedes ac sessio, nota imperij, ac iudicij, ac vt minimum æqualitatis cum eo coram quo sedetur. Hanc superbiæ notam agnouit S. Gregorius, tractans illud ex 1. Reg. 4. *He-* [Lib 1. in 1. reg.] *li sedebat super sellam contra viam*. [Quid est, (inquit) quod sedet super sella, nisi quia superbè extollitur de doctrina.] Signum demissionis in Eudoxia Constantij vxore, proposuit Leonitus Tripolis Lydiæ Episcopus, (quem à vita compositissima & infracta in retinendis Ecelesiæ iuribus fortitudine, *canonem* [v. Leont.] *Ecclesia* denominatum esse, tradit Suidas;) vt se adueniente Regina, de solio descendens accurreret,

cucreret,

curreret, non nisi signo per ipsum Leontium dato sessura. Agnouit ergo Leontius, eum qui alicui assidet absque eius nutu, gerere se pro æquali & nullatenus obnoxio. Quàm superbiæ vmbram, dispellit voluntas eius cui assidetur, si nimirum præ humanitate aut honoris deferendi desiderio, annuat vt quis sibi assideat. Quo pacto Salomon volens matrem suam honorare, iussit eam sibi assidere, locato pro Bersabeè matre ad dexteram suam throno altero. At absque eo nutu, non est serui sedere coram Domino, vtpotè inæqualis & inferioris: sed serui est stare, heri sedere, vt S. Chrysostomus rectè animaduertit. Non intendo affirmare, sessionem sonare aliquid nobile, quinimo, *sellularij* dicuntur opifices viles, qui sedentes opus faciunt. Vnde Iulianus Pelagianus, agens in S. Augustinum, expostulat, quod si Philosophorum senatum aduocasset, continuè Augustinus, *sellularios opifices* omnéque volgus sit accensitus in aduersarios. Cuius item conuitij in vulgus Catholicum à Iuliano intorti, mentio est in opere pleniore contra eundem Iulianum. Eò item pertinent *sellularij quæstus* à Phauorino apud Gellium memorati: necnon personæ ignobiles, quas Columella nominat *sedentarias*. Non igitur hoc dico, sessionem absolutè loquendo, sapere nobilitatem; sed assero, sedere coram alio, esse notam indicij vilis, quod sedens fert de eo coram quo sedet, tanquam de pari, vel de eo cui honorem non debeat.

Hom. 13. in ad Hebr.

Lib. 1. ex duobus additis c. 42.

Lib. 1. c. vlt. & l. 2. c. 8.

Lib. 3. c. 1.

Lib. 12. c. 13.

Quis ergo superbia Luciferiana ad Dei æqualitatem aspirante turgens, sedere coram Deo audeat iniussu eius? At abest Dei nutus, vel iussum de sibi assidendo, si absit ægritudo corporis, sessionem deposcens. Ea enim corporis imbecillitas, diuinæ indulgentiæ ad sedendum concessæ, tessera est ex natura rei. In homine igitur benè valente, sessio coram Deo, id est, cum orationi aut sacro datur opera, redolet impudentiam, & superbiam detrectantem Deo subesse, nec cohæret cum cultu qui Deo in illis adiunctis debetur. Extra controuersiam enim est deberi Deo cultum *latriæ*. Quæ vox iuxta Phauorinum, præfert vehementiam timoris reuerentialis cum verecunda subiectione λα siquidem est intensiua particula. Τρεῖν verò, sonat *formidare vehementer*. Hic est affectus seruorum proprius, coram Domino suo pauentium, ne quid minùs decorè præstent, vt optimè perpendit Sanctesius. At is pauor atque reuerentiæ emphasis, non sinit seruum coram Domino sedere. Neque igitur qui serui in modum, Deo in oratione, aut sacro astat, inducet in animum, vt aliter quàm pro seruo se gerat, adhibeos sedile. Nec prætexi potest quies, animæ conciliata per sessionem corporis. Qua ex causa Nauarrus ait de sententia Guillelmi Parisiensis, sessionem esse appositissimam, & optimam corporis dispositionem, in eo qui cum Deo agit; eo quod eo pacto corpus non aggrauet animam, & homo sit attentioni, & distractionum depulsioni accommodatior. Reuera tamen hoc non censuit Guillelmus. Sed eo loco quem Nauarrus allegat, tantùm ait: [Quantum ego video, illa dispositio corporis vnicuique in oratione sua, & habenda & conseruanda est, per quam adiuuari se maximè sensit. Scio namque, pro-

In Lexico.

Repetit. 3. c. 1.

Enchir. de orat. c. 4. n. 12.

In rethor. diuina, c. 25.

strationem quibusdam esse impedim... orationis, similiter vt crebras genuflexio... laboriosæ namque sunt, & propter ho... cogitationibus nonnihil in se rapiunt, & ob hanc causam cor humanum ad Deum totaliter colligi non sinunt. Propter quod omnium dispositionum corporis, mihi conuenientior videtur esse accubitus, quo incumbitur sub pediculo alicui, maximè ex parte sinistra. Magis enim quietat corpus, magísque liberum permittit esse cor, accubitus huiusmodi. Quinimo expedire mihi videtur orantibus, vt quieto corpore ab omni molestia, & libero corde, ab omni mala distractione, seu sollicitudine, sint in oratione.] Nihil ista ad sessionis patrocinium, Guillelmo a Nauarro attributum. Quies enim corporis leuans animam, quam Guillelmo captari vult agenti cum Deo, aliter obtineri potest, quàm adhibita sessione; Et nominatim per innixum, non qui carnis mollitudini lenocinetur, sed qui prohibeat fatigationem, quæ animam corpori consertam, & per eius accommodationem ad functiones suas minus idoneam, præpediat inter agendum cum Deo.

...ra ... ... cru.

---

§. V.

Sensus Patrum alienus à nouitate propositâ.

NOn sunt proferendi in hanc rem Patres nisi quatenus signatè improbant sessionem tempore orationis vel sacri; aut quatenus commendant, vt compositio corporis inter agendum cum Deo, vel assistendum sacro sit eiusmodi, quæ Deum deceat; qualem liquet ex ante dictis, non esse sessionem, si per inualetudinem non extorqueatur. Proferam seorsim Græcos, seorsim Latinos.

In prima serie, occurrit Eusebius Episcopus Alexandrinus, cuius homiliam de commemoratione Sanctorum à Carolo Fabiano Latinè factam, vulgauit Thomas Gallerus, sed absque nomine Ecclesiæ in qua Episcopatum gessit: Eam vero expressit, scriptor nunquā satis laudatus Franciscus Turrianus lectas sibi eius homilias duodeuiginti in Bibliotheca Cryptæ Ferratæ haud ita procul Tusculo, referens, ac ex Epistola Anteri Papæ doctus, hunc Eusebium ex parua ciuitate, cui primùm præerat Episcopus, præ sapientia insigni ac pietate, translatum esse ad sedem Alexandrinam, ante S. Athanasium. Hic ergo *antiquissimus Pater*, vt eum meritò nominat Turrianus, ea oratione de Sanctorum commemoratione, exagitans quæ irreuerenter fiebant in templo ab obeuntibus nocturnas vigilias, inter noxas correctione dignas, numerat sessionem in templo; vnde garrulitatem & animi euagationem consequi obseruat; cum veniendum fuisset in templum ad precandum, & religiosè colendum numen, non autem ad illud nouis culpis violandum: cuius multiplicis in Deum irreuerentiæ fontem, statuit sessionem in templo; ex qua fieri ait, vt obturentur aures tanquam aspidum surdarum, ad scripturarum lectionem atque psalmodiam, linguæ autem acuantur & soluantur in garrulitatem, ac scommata &

lib. 5. contra Magdeb. c 17. E... 2. c. 12. in fine.

§. V. Patres

ſannas. Addit item, inde prouenire, vt qui precaturi venerant, vincantur à ſomno, iaceántque vt mortui, móxque ſomno ſoluto occupentur in perditione, augentes peccata quæ venerant imminututi: quæ mala declinare potuiſſent, ſi non ignauæ ſeſſioni dediſtent ſeſe in templo per tempus ſacrarum excubiarum. Nec diſſimiles ſunt effectus ſeſſionis in Eccleſia, alio tempore.

Haud diſſimiliter S. Chryſoſtomus, ad ſeſſionem in templo refert iocos illiberales, & riſus effuſos, ac templi profanationem. Concitatus enim in conſerentes verba ludicra & facetias plerumque Atheiſmo fartas, & ingemiſcens quod etiam Monachi à ſæculo veſte tenus ſegreges, tali impietate, in Eccleſia quoque polluerentur, addit poſt multa. [Riſu repleta eſt Eccleſia. Si ille & ille factum quid loquatur, riſus confeſtim ſedentes occupat: & quod adhuc mirabilius eſt, in ipſo tempore orationis non quieſcunt à riſu: Multi vbique vagantur. Diabolus omnes illigauit, omnes occupauit, omnibus dominatur. Exhonoratus eſt Chriſtus, contemptus eſt, nullius momenti habetur, *&c.* ſtat ſacerdos Dei, orationem offerens cunctorum; Tu autem rides, nihil timens. Et ille quidem tremens orationem pro te offert, tu autem contemnis. Non aduertis

Tob. 13. ſcripturam dicentem, *væ contemptoribus*? Non contremiſcis, non colligis temetipſum? Et in aulam quidem Regiam intraturus, & habitu, & oculis, & inceſſu, & in cunctis aliis componis & ornas teipſum: Huc autem ingreſſus, vbi verè eſt aula regia, & talis qualis cœleſtis eſt, rides! Et tu quidem, ſcio quia non vides. Audi tamen, quia Angeli præſentes ſunt, vbique, & maximè in domo Dei aſtant Regi, & omnia plena ſunt incorporeis illis virtutibus. Iſte mihi ſermo etiam ad mulieres dicitur. Illæ inter viros quidem non citò audent hoc facere; & ſi hæc faciant non tamen ſemper, ſed in tempore remiſſionis: hîc autem & velas, & obnubis caput tuum & rides, ô mulier, in Eccleſia ſedens? Ingreſſa es confiteri peccata tua, procidere Deo, poſtulare, & deprecari pro delictis; cum riſu hoc facis? Quomodo ergo Deum propitiare poteris] Fontem effuſi riſus & profanationis templorum, ac contemptionis Dei præſentis, & aſtantium Deo Angelorum, ſtatuit ſeſſionem in templo, & in viris, & nominatim in mulieribus: quarum in templo garrulitatem, caſtigat quoque laudatus ſupra

Ad finem homilia. Euſebius Alexandrinus, commonens eas, quanta orbi mala intulerit prima mulier, garriendo cum ſerpente in paradiſo voluptatis. Alium Chryſoſtomi inſignem locum ad procubitum & omnem demiſſionis ac modeſtiæ ſignificationem in templo exhibendum, legere eſt in calce homiliæ de die Natalis Domini.

Inter Latinos, dignitatis non temporis ordine, primas ſibi vindicat Anaſtaſius Papa autor genuinus Epiſtolæ ad Germaniæ ac Bur-

In Martyr. 6. Cal. Maij. gundiæ Epiſcopos, quam malè Beda adſcribit Anacleto, item Papæ, cum tamen in ea Epiſtola mentio fiat Manichæorum, qui tanto poſt Anacletum ſunt exorti. Anaſtaſius ergo in ea Epiſtola, decretum condit, quod tanquam verè

Cap. 40. l. 3. de diu. off. c. 13. Apoſtolici Præſulis agnoſcitur in Pontificali, prænotato nomine Damaſi, necnon ab Amalario & Vualafrido ac Rodulpho Tungrenſi. *Lib. de rebus Eccleſ. c. 22.*

Decreti verba ſunt: [Significaſtis, quoſdam Sacerdotes in Eccleſia quando leguntur Euan- *Lib. de Can. obſ. c. vlt.* gelia ſedere, & Domini Saluatoris verba, non ſtantes, ſed ſedentes audire. Et hoc de maiorum traditione ſe accepiſſe narrant. Quod vt nullatenus deinceps fieri ſinatis, Apoſtolica autoritate mandamus. Sed dum ſancta Euangelia in Eccleſia recitantur, Sacerdotes & cæteri omnes præſentes, non ſedentes, ſed venerabiliter curui in conſpectu ſancti Euangelij, Dominica verba attentè audiant, & fideliter adorent.] Non interdicit Anaſtaſius ſeſſionem niſi per tempus lectionis Euangelij, quia de ea ſola conſultus erat; & pro ea ſola aliqui allegabant falſam traditionem; nec dubium quin valdè dedeceat loquente Chriſto per ſuum Euangeliſtam, *ſedere:* & propterea Theophylus Epiſcopus cognomine Indus, nominatim collaudatur, quod Indos ad quos tranſierat, in ſacri Euangelij recitatione ſedentes corripuerit, & ſtare docuerit, vt refert Nicephorus hu- *Lib. 9. c. 18.* ius acta compendio exhibens. Cæterum Anaſtaſij ratio aduerſus ſeſſionem tempore recitationis Euangelij, æquè valet pro reliquis partibus, & Miſſæ, & diuini officij. Omnia enim quæ ibi proferuntur, æquè ſunt verba Dei, quippè capta ex Pſalmis, aut ex Apoſtolicis, aliiſve canonicis ſcriptis, vel ex certa traditione per Eccleſiam comprobata, atque adeò authentica. Vnde ſicut nos ad Euangelium ſtamus, ita Græci ad Epiſtolæ lectionem aſſurgunt; quia eſt eadem ratio. Quod ſi Anaſtaſius notat ſedentes tēpore ſacræ lectionis Euangelij in Miſſa, quanto magis tempore conſecrationis & conſumptionis diuinæ Eucharistiæ? Imo verò poteſt Anaſtaſij veritum ſedendi per totum ſacri tempus, admodùm veriſimiliter implantari extremis illis verbis decreti, *& fideliter adorent.* Neque enim ibi *adoratio,* refertur ad Euangelij lectionem; (quanquam non me latet relatiuam adorationem verborum & codicis Euangelij, ſæpè vſurpatam eſſe & collaudatam. Legeſis ex Antiquis, Germanum. Ex *Orat. de inſtaur. imag.* nuperis Creſolium & Nouatium.) Tamen *3. Myſtag. c. 18.* Anaſtaſius, abſolutè præſcribit adorationem *Lib. ſchediaſ. c. 1. 2 § 4. in* fidelem, quam non præſtant qui ſedent, intelligendo per *adorationem,* aſſiſtentiam religio- *cap. 1.* ſam ſacrificio noſtro præſtitam. Nam ſicut ſa- *Malach. lib. 2. de ſtatu do-* crificium incruentum, eſt adoratio in Spiritu *mus Dei.* & veritate, de qua Chriſtus Ioannis 4. iuxta *In eandem l. 34.* interpretationem inſinuatam à Theodoreto, *c. 2. § 5.* & benè propoſitam à Pothone Prumienſi alibi adducto: ita qui piè aſſiſtit ſacrificio, & cum Sacerdote offert ac ſacrificat, adorat in Spiritu & veritate.

Tertullianus præter cæteras inter orandum abſurditates, affectati (vt ait,) non autem rationalis officij, hanc quam excutimus non *Lib. de Orat. c. 12.* omiſit. [Aſſignata (inquit,) oratione aſſidendi mos eſt quibuſdam. Non perſpicio rationem, niſi ſi Hermas ille cuius Scriptura ferè *Paſtor* inſcribitur, tranſacta oratione non ſuper lectum aſſediſſet, verùm aliud quid feciſſet, id quoque ad obſeruationem vindicaremus. Vtique; non ſimpliciter enim & nunc poſitum, *cum adoraſſem & aſſediſſem ſuper lectum;* ad ordinem narrationis, non ad inſtar diſciplinæ: alioqui nuſquam erit adorandum, niſi vbi fuerit lectus. Imo contra Scripturam ferent, ſi

quis

quis in cathedra, aut ſubſellio ſederit.] Abblandiebantur aliqui ſuæ ignauiæ, qua ſedebant in conſpectu Dei viui, allegato Herma
Lib. 2. in libro Paſtoris, vbi in libri veſtibulo, habet Tertullianus quod eos allegaiſſe refert. At enim liber ille quidquid contra iudicet Tertullianus, & olim plerique cenſuerint, Canonicus non eſt, vt plenius tradit Baronius anno Christi
Inter opera S. Cyprian. n. 158. & ad Tertull. de ind. dic. n. 84. Lib. 5. de verbo Dei c. 20. 159. (cum de Pio Pontifice Hermæ fratre) & Pamelius ad Symbolum Ruffini, alijque Bellarminus, & quotquot libros Canonicos ab Apocryphis ſecreuerunt. Itaque tametſi Hermas ille aliquid traderet contra quam affirmamus, parum vrgeremur eius auctoritate. Deinde nihil habet auctor ille quod negotium faceſſat in præſenti cauſa, ſi inhæreamus interpretationi, quam Pamelius dat verbo Tertulliani referentis Hermam dicere, ſe aſſignata oratione aſſediſſe : *aſſignatam* Pamelius interpretatur *obſignatam*, ſiue *tranſactam*. At quid vetat, poſt concluſam orationem iacere, vel aſſidere, ſiue ſedere? Quid hoc ad ſeſſionem inter orandum? Itaque iuxta Gloſſam, quam Pamelius adhibet verbo Tertulliani, referentis dictum Hermæ, nihil eſt quod hîc nobis negotium faceſſat. Genuina tamen notio vocis illius *aſſignata*, fert aliud. Reuera enim ibi oratio *aſſignata*, idem eſt quod *accepta*. Quaſi diceret Hermas, *cum orationem accepiſſem, & facta inclinatione profunda inchoaſſem precationem, illicò ſedi.* Sit intellectus Hermas patrocinatur nouitati, quam excutimus. Expenditur verò à Tertulliano, qui in primis ait, hoc eſſe imitari Idololatras, qui adoratis ſigillaribus, ſiue ſimulachris ſuis, ſedebant continuantes petitionem in ſella. Quod reprehenditur valida ratione à Tertulliano, ſubdente. [Eo apponitur, & irreuerentiæ crimen, etiam ipſis nationibus, ſi quid ſaperent, intelligendum. Siquidem irreuerens eſt, aſſiſtere ſub conſpectu, contráque conſpectum eius quem cum maximè reuerearis ac venereris; quanto magis ſub conſpectu Dei viui, Angelo adhuc orationis aſtante, factum iſtud irreligioſiſſimum eſt? Niſi exprobramus Deo, quod nos oratio fatigauerit.] Apertè Tertullianus à nobis eſt, & vſum ſellæ, vel cathedræ, & vniuersè ſeſſionem agentis cum Deo, arguit indignitatis.

Opuſc. 39. cap. 4. in fine. Petrus Damiani, integro opuſculo vrget Epiſcopum Biſuntinum, vt è ſua Eccleſia *opprobrium ignominioſæ ſeſſionis*, (ſic appellat,) allegatum velit, non modo quoad ſacros homines, inter quos vſus ſedendi inter pſallendum inualuerat; (nonnullis quoque id extendentibus ad aſſiſtentiam in Miſſa.) ſed etiam quoad laïcos. Locus eſt paulo diffuſior, ſed longitudinem grauitas diſputationis penſabit. *Torporis ergo* (vt ait,) ac *deſidiæ* ſignum abs ſe in Biſuntina Eccleſia viſum refert, quod [Plerique ibi Clericorum reſident, dum vel Canonica celebrantur officia, vel etiam ipſa Miſſarum offeruntur terribilia Sacramenta. Cuius torporis ignauiam, per Galliarum Partes, nonnullis ait etiam in Monachis deprehendi : Quod profectò prauæ conſuetudinis vitium & correctione dignum, & de ſtadio militantis Eccleſiæ in his qui incolumes ſunt, conſtat penitus eradendum. De qua ſcilicet in Canticis legitur, *quid videbis in Sunamite niſi choros caſtrorum?* Et item, *ſicut turris Dauid collum tuum, quæ ædificata eſt cum propugnaculis ſuis; mille Clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium.* Nam cum vbique nobis aduerſùs nequitiæ Spiritus immineat infœderabile bellum, feruentiùs ingruit in modulatione Pſalmorum: & cum oramus tunc velut in acie contra malignorum hoſtium tentamenta confligimus, vt nobis omnino neceſſe ſit, aut ſuperantibus eneruiter cedere, aut corruentibus in Domino plauſibiliter inſultare: qui cum corpora noſtra, marcida ſeſſione contemplantur hebeſcere, de ruina quoque interioris hominis illico ſperant ſe victoriam obtinere, *&c.* Vtraque nimirum ſubſtantia, anima ſcilicet & corpus, in nobis ſic vnitæ ſunt, vt plerumque vna ſolerter agente, vigeat altera; & dum hæc reſoluta negligenter oſcitat, illa quoque dormitantis ignauiæ languore torpeſcat. Ioſue certè cum vidiſſet Angelum, euaginatum tenentem gladium ait, *quid Dominus meus loquitur ad ſeruum ſuum?* cui aliud ipſe præcepit, nihil prorſus vt exequeretur iniunxit, niſi tantum hoc, *ſolue calceamentum de pedibus tuis.* Quare ſubiungit: *locus enim in quo ſtas, terra ſancta eſt.* Vt quid enim antiquis Patribus diuinitus imperata per ſacras paginas legimus, niſi vt ſanctis locis nos reuerentiam debere credamus? An minus ſacer eſt locus in quo per myſterium viuificæ Paſſionis Chriſti corpus offertur, quàm ille vbi per ſuum Deus Angelum loquebatur? In Deuteronomio quoque, legitur quia dixit Dominus Moyſi. *Tu ſta hîc mecum, vt loquar tibi omnia mandata, & cæremonias, atque iudicia* Non ait *ſede*, vel *recumbe*, ſed *ſta mecum*, vt ſcilicet ſtando diſcat quod ſedendo poſtmodum doceat. Nunc itaque dum in procinctu ſumus, vult Deus nos ſibi miniſtrantes aſſiſtere, vt cum eo poſtmodum mereamur in municipij tranquillitate ſedere. Potiò autem ſi cui tanta ſuppeteret munerum copia, vt donec officium ſupereſſet, præbere dona ſingulis non ceſſaret, is quoque gradum figeret cuius articulos languor chiragricus innodaret. Corporis ergo morituri, ſtans ſuſciperet commodum: animæ verò perpetuò regnaturæ ſedendo deſpicit ornamentum? Si Regi vel terreno cuilibet optimati, ſuæ ditionis officia reuerenter aſſiſtunt; cum ante terribilem Maieſtatis diuinæ conſpectum laudum præconia iubilamus, qua præſumptionis audacia ſedere præſumimus? dicit Daniel, *Millia millium miniſtrabant ei, & decies centena millia aſſiſtebant ei :* Ecce dum innumerabilium Angelorum alij Deo miniſtrare, alij dicuntur aſſiſtere, nullus eorum hîc reperitur in ſubſellio reſidere. Cui ergo virtutes Angelicæ trementes aſſiſtunt, terreni & corruptibiles homines aſtare, deſpiciunt? Et cum Eccleſiaſticis illis officiis, ritè credatur Angelicam ſemper adeſſe præſentiam dicente Scriptura. *In conſpectu Angelorum pſallam tibi;* noſtramque vigilantiam ſiue deſidiam, non modo diligenter attendere, ſed & ſuperno iudici cuncta per ordinem nunciare : quanto putamus aduersùm nos zelo mouentur, dum in conſpectu illius nos irreuerenter ſedere conſpiciunt, cui ſcilicet ipſi reuerenter aſſiſtunt? Nam & Zacharias Sacerdos, cum incenſum poneret, non ſedentem, ſed ſtantem iuxta altare Angelum vidit. *Apparuit*

Contra ſedilia in ſacris.

§. V. Patres

illi (ait Euangelista,) *Angelus Domini, stans à dextris altaris incensi.* Dicit in Apocalypsi B. Ioannes, *vidi turbam magnam quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis, stantes ante thronum.* Stantes vtique ante thronum, non sedentes. Et paulo post, *Omnes* (inquit) *Angeli stabant in circuitu throni, & seniorum.* Isaias cum præmisisset, *vidi Dominum sedentem super solium excelsum & eleuatum, & ea qua sub ipso erat replebant templum*, protinus addit, *Seraphim stabant super illud.* Ecce vbi Seraphim sedere non audent, sedet homo lutcus, & tanquam pannus menstruatæ luridus, & immundus. Vbi virtutes Cœlorum, sibi sedilia non vsurpant, illic homo tanquam communi ac domestico perfruitur otio, qui se puluerem esse & cinerem non ignorat. Ingreditur Rex nuptiale conuiuium, & inuenit hominem non modò fortasse nuptiales induuias non habentem, sed & contra illius conuiuij regulam, ignobiliter residentem. Quid aliud iubere putandus est, nisi vt ligatis ille manibus, ac pedibus, illicò mergatur in tenebras? Enimuerò de sedente Heli Sacerdote, dicit scriptura; *Quia cecidit de sella retrorsùm, iuxta ostium, & fractis ceruicibus mortuus est.* Sedebat & Baltazar Rex Babylonis, cum in superficie parietis aulæ regiæ, articulus sibi scribentis apparuit, qui suam, suorúmque, stragem instare nocte prima, Medis & Persis imminentibus nunciauit. Requiescebant Zebec, & Salmana Reges Madian cum exercitu suo, cum super eos tanquam securos Gedeon irruit, eósque gladiis grassantibus trucidauit: Discumbebant nihilominus & Amalecitæ super faciem terræ, cum illos repentè Dauid inuasit, eósque à vesperam diei alterius percutere non cessauit. At contra Elias dicit; *viuit Dominus exercituum ante cuius conspectum sto: Sto* (inquit) non *sedeo*, non oscito, non marcesco, Cui etiam à Domino dicitur. *Egredere & sta in monte coram Domino.* Non ait *sede*, sed *sta coram Domino.* Nunquid & Dauid, & illi septem chori sedebant coram arca Domini, & non potius sicut scriptura testatur, *Ipse Rex percutiebat in organis & saltabat ac subsiliebat totis viribus ante Dominum.* Sicque ducebant arcam in iubilo, & clangore buccinæ. Nota quoque, quod ait Dominus Moysi. *Applica tribum Leui, & fac stare in conspectu Aaron Sacerdotis, vt ministrent ei, & exultent & obseruent, quidquid ad cultum pertinet multitudinis coram tabernaculo Testamenti*; Non ait *sedeant*, oscitent, & dormitent, sed fac stare vt ministrent, excubent, & obseruent. Moyses in monte per quadraginta dies, & totidem noctes, numquam vel ad momentum quidem, sedit; nulla cibi vel potus alimenta percepit, sed ieiunus Domino iugiter astitit. Et tu qui quotidiana te refectione sustentas, breui saltem spatio granaris ante tui Creatoris astare præsentiam?] Subdit exempla quorumdam, qui non modò non sedebant orando, sed etiam ad stationis laborem adiungebant alios gestus laboriosos, quod negat se satagere vt inducatur in vsum. Subdit verò alloquens Antistitem. [Nunc autem sufficit mihi, sanctitati vestræ suggerere, vt hic ignobilis negligentiæ ritus, in sua priùs Ecclesia corrigatur, deinde per cæterarum Palmites, tanquam falcem salutiferæ correptionis extendat. Deinde quippè prohibendum est, non modò Clericis, sed & laicis vtriusque sexus, vt nisi sicut mos est, inter nocturni lectiones officij, aliàs dum diuinis hymnis insistitur, nemo sedeat, nisi corporis eum valetudo compellat. Plerosque nempe vidimus, non modò sacri, sed & sæcularis ordinis viros, qui sic inter quælibet Ecclesiasticæ synaxis officia status sui viribus sunt contenti, vt nec podio, nec adiacenti prorsus vlli materiæ dignentur inniti. Qui nimirum quò laboriosiùs in conspectu supernæ majestatis se conspicientis assistunt, & suauiorem dulcedinem intimæ quietis acquirunt; quantóque difficiliùs sui corporis grauedinem tolerant, tanto copiosiùs eos ad Deum, meritum leuat. Porrò autem sicut Eutropij testatur historia, Varro Consul, quoniam apud Cannas dum aduersùs Annibalem colligeret, perdidit, nunquam postmodùm vsque ad vitæ suæ terminum, recubans cibum sumpsit, Quod si faciunt hoc Ethnici vt famæ suæ nomen extendant, quid agendum est Christianis, vt in Cœlesti sibi gloria sedes acquirant? *&c.* Præterea cum dicat Apostolus, *Qui sunt administratorij spiritus in ministerium missi propter eos qui hereditatem capiunt salutis*; vbi credenda est frequentiùs Angelica beatitudo discurrere, quàm in Ecclesia, vbi nouit Dei populum, (propter quem scilicet mittitur,) conuenire? Et qui potentiori cuilibet personæ festinanter assurgimus, qua præsumptionis audacia, sedere coram virtutibus Angelicis non timemus?] Non plura ex Patribus, directè impugnantibus sessionem in templo, orationis aut sacri gratia inito.

Series altera complectitur eos Patres qui commendant, vt compositio corporis inter precandum sit eiusmodi quæ Deum deceat. Ita enim accipit S. Chrysostomus commonitorium illud Diaconi super sacrificium inclamantis. *Stemus honestè.* Verba Chrysostomi sunt. [Benè stare iubemur quod nihil aliud est, nisi ita stare, vt hominem conuenit qui coram Deo immortali stat, cum horrore, tremoréque; cum sobrio paratóque ac studioso animo. Nam id quoque vocabulum pertinere ad animum, Paulus quoque docet Philipp. 4. dicens: *Sic state in Domino Charissimi.*] Rursus alibi. [Propter hoc, honestè tempore diuini sacrificij state iubemur, vt cogitationes humi repentes erigamus; vt languore quem ex huius vitæ negotiis contraximus, excusso, rectum coram Deo animum exsuscitare possimus. Neque enim de corporalibus, manibus ac genibus dicit, quia non cum cursoribus aut pancratiastis loquitur; sed interiorum cogitationum vires tentationibus prostratas suscitare his verbis iubet;] Vt scilicet inspecto Deo, qui corporaliter quoque adest, vnusquisque se componat, vt par est componi eum qui Deo principum maximo, & Regum Regi astat. Grauissimè id commendat S. Cyprianus, his præter cætera. [Sit orantibus sermo & precatio, cui disciplina, quietem continens & pudorem. Cogitemus nos sub conspectu Dei stare, Placendum est diuinis oculis, & habitu corporis & modo vocis, *&c.* quando in vnum cum fratribus conuenimus, & sacrificia diui-

Hom. 4. de Dei natura.

Hom. de non contemnenda Ecclesia.

na

na cum Dei Sacerdote celebramus, verecundiæ & diſciplinæ memores eſſe debemus.] Id verò qui commendant, eo ipſo interdicunt ſeſſione inter precandum, & aſſiſtendum Sacro, cum per ægritudinem liceat alium corporis ſitum adhibere. Nam ſeſſio ſapit inurbanitatem ſedentis coram maiore, nec aſſurgentis ad eius occurſum cui debet venerationem vt Tertullianus ſignificat loco annotato: & expreſſit diſertè Petrus Damiani. Parum igitur igitur conſentaneum Dei conceptum ſibi efformat, nec benè ſe componit ad agendum eum Deo, (præſertim publicè; vt fit in templo,) qui non verecundatur coram Deo ſedere. Non ſanè efformat, qui eiuſmodi eſt, eum de Deo prænobilem conceptum, quem ab orante depoſcebat Laurentius Iuſtinianus, vt ex Prophetæ monito, vacaret & videret quoniam ipſe eſt Deus. [Deus vtrique ſplendor nunquam deficiens, vita non moriens, fons ſemper ſcaturiens, ſeminale vitæ ſeminatium, ſapientiæ principium, initiale bonitatis initium. Tam namque excelſæ eſt, támque præcelſæ immenſitatis, quòd implet omnia, complectitur omnia, ſuperexcedit omnia, ſuſtinet omnia; nequaquam ex vna parte ſuſtinet, atque ex alia ſuperexcedit, neque ex alia parte implet, & ex alia circumplectitur; ſed circumplectendo implet, implendo circumplectitur, ſuſtinendo ſuperexcedit, ſuperexcedendo ſuſtinet, ſine inquietudine ſuperiùs regens, abſque laſſitudine inferiùs ſuſtinens; interiùs ſine extenuatione penetrans; exteriùs ſine extenſione circumdãs: Eſt itaque inferior & ſuperior ſine loco. Eſt amplus ſine latitudine, & ſubtilis ſine extenuatione, & qui per molem corporis nuſquam eſt, per incircunſcriptam ſubſtantiam ſuam nuſquam deeſt. Meritò igitur vigilanter & humiliter ei per orationem aſſiſtendum eſt, qui ex ſui dignitate, omnem ſupereminet creaturam.] An Deum cum quo agit talem recogitat, an ei deuotè & humiliter aſſiſtit, qui cum eo agit tanquam cum pari, vel etiam tanquam cum inferiori, ſedens in conſpectu eius, quod non faceret coram mortali homine alicuius notæ? Hanc de Deo exiſtimationem venientibus ad eius conſpectum neceſſariam ſtatuit, non modò Iuſtinianus ex quo eam expreſſimus; ſed quotquot de Cœleſti cum Deo conuerſatione diſſeruerunt, Ephrem. Chryſoſtomos, Nilus, Caſſianus, Guilielmus Pariſienſis & paſſim alij; qui eo ipſo, ſeſſionem (extra inualetudinem,) ablegant ab eo qui agit cum Deo familiare iiſdem eſt, adducere exemplum Aulicorum Regi aſtantium. [Si qui Reges adeunt (ait S. Chryſoſtomos,) & quid Reges dico? Imo verò infimos Magiſtratus, & ſatul heros alloquentes; ſeu id agant iniuria ab aliis affecti, ſeu beneficium ipſi poſtulantes, ſeu iram in ſe excitatam ſopire præparantes, & oculis, & mente omni ad eos conuerſa, ità colloquium habent. Sin minimom dormitent, non ſolùm ea pro quibus ſupplicabant non perficiant, ſed malo etiam accepto diſcedant. Si hominum furorem lenire volentes, tantoperè laborant, quid nobis miſeris fiet, qui omnium principem Deum, adeò negligenter adimus, maximè cui longè maiori ſumus iræ obnoxij? Neque enim herum ſeruus, aut Regem ſubditus, tam grauiter irritat, atque nos Deum

In ligno vitæ tract. 15. c. 3.

De Virgin. cap. 31.

in dies.] Similiter ratiocinatur S. Benedictus, adductus à S. Eligin, necnon Cæſarius Arelatenſis. Abſit igitur, vt qui templum ſubit placandi numinis gratia, & per hoſtiam placationis (ſic ſacrificium incruentum denominat S. Gregorius Magnus) rogat Deum quæ pacis ſunt, abſurda & inurbana cum eo agendi ratione per ſeſſionem, magis abalienet. Deficit ſanè talem, reuerentia quam in eo qui cum Deo quomodolibet agit, ac nominatim facto aſſiſtit, vnanimiter Patres depoſcunt ſummam: vt proinde Patres omnes qui in eo actu reuerentiam ab aſſiſtentibus exigunt, in hanc rem laudari poſſint. Nam reuerentia nihil aliud eſt, quàm timor ſanctus; non is quo exhibetur Deo cultus, & admiratio (quo pacto ſumitur Lucæ 17. vbi dicitur, *accepit autem omnes timor, & magnificabant Deum*; hic enim timor, ſpectat ad religionem, (quod voluere alii qui apud Malderum. Et ex parte Suares.) Sed alius, quo homo fugit & reſilit à conſiderata Dei altitudine in propriam paruitatem præ qua ſe deſpicit & adiuncto erga illam actu demiſſionis, veretur propè accedere, retrudítque ſe in ſuum nihilum. Ita enim pulcherrimè, timorem reuerentialem erga Deum exponit Vmbertus in opere de eruditione Religioſorum; necnon Alenſis & Lorca, ac Leſſius, & ex aliis Suares. Quare ſecernendi ſunt in efformatione timoris reuerentialis actus quatuor, quos tractans cœleſtem cum Deo conuerſationem Thomas Maſſutius ſapienter diſtinxit. Primus eſt intellectus apprehendentis infinitam Dei majeſtatem. Secundus item eſt intellectus, reſpectantis noſtrum nihilum. Tertius eſt voluntatis, ſe coram Deo demittentis, viſo tanto exceſſu diuinæ majeſtatis præ noſtra paruitate, ac propè nullitate. Vnde fit vt quodam humili cordis affectu, quaſi reficiatante Deum venire; nec tantùm agere cum eo, vt cum pari ac æquali, eive ſe conferre refugiat, ſed ad eius ſe conſpectum offerre verecundetur. Et in hoc tertio actu, ſita propriè eſt reuerentia interior. Conſequitur eam quartus actus ſigni externi, per accommodatam corporis conformationem teſtantis internum affectum propoſitum; cuiuſmodi eſt, Inclinatio, geniculatio, proſtratio. At non ſeſſio, quæ nibil tale animo conceptum præfert, ſed potius aliquam æquipatationem ſedentis, & eius coram quo ſedetur. Abſit itaque vt precantes in templo, vel Sacrò aſſiſtentes, eam externam corporis poſitionem vſurpemus: ſed potiùs ita & animo & corpore componamur, vt qui nos in religioſis illis officiis obeundis conſpexerint, animaduertant à nobis. [Intelligi & conſiderari, coram quo conſtituti ſimus. Quemadmodum enim Angeli Dei, cum timore & tremore collaudantes Dominum, coram eo aſſiſtunt; ita & nos puro corde & cum reuerentia atque timore coram Deo conſiſtere oportet.] Clauſula eſt, qua S. Ephrem obſignat præcellens commonitorium quod ei impendit qui agit cum Deo. At non agit cum timore & reuerentia Deum præſentem decente, qui ignauiæ ſuæ lenocinatur, ſedens inter orandum aut aſſiſtens ſacrificio.

Sedilium in ſacris.

2. 2. q. 19. art. 9. Tract. 1. de relig. l. 3. c. 2. n. 5. Lib. 5. p. 2. c. 25. 3. p. q. 66. membro 2. & 2. p q. 56. 22. ſect. 2. diſ. 19. c. 37. de Inſt. inst.

2. de grac. c. 5 1. n. 22. Lib. 2. c. 6. n. 3.

§ VI.

§. VI.

Vsus Sanctorum alienus à sessione in templo, inter orandum & Sacro assistendum.

BEnè conscij reuerentiæ debitæ in templo inter orandum, & sacro assistendum, sancti Dei homines, à sessione inter ea religionis officia prorsus abhorruerunt. Non probabo diligentiam in appendendis accuratè in hanc rem exemplis, cum vix sint acta vlla Sanctorum, è quibus liquida huius veritatis probatio haberi non possit. Itaque signatis perpaucis, quæ sint pro specimine religionis Sanctorum hac in parte, progrediar aliò.

Vniuersè de Christianis quanta cum reuerentia se gesturi essent in templis, coram Sacra mensa, prænuntiauit Dauid Psalmo 21, optimè expensus ab Eusebio, & à Turriano, & ab aliis quos mox annotabo. Eo igitur loco Psaltes, describit generationem venturam Domino annunciandam, & populum qui nascetur, quem fecit Dominus: hoc est populum Christianum astiturum votis Christi, hoc est sacrificio Corporis & Sanguinis Domini, per ministros eius Sacerdotes Noui Testamenti peragendo, non in vno duntaxat orbis loco, (qualia erant Iudæorum sacrificia,) sed in Ecclesia magna, & vniuersali, siue Catholica, cuiusmodi est sola Christiana. Ibi ergo Christus per constitutos à se ministros, in conspectu timentium eum, (quippe ablegatis ab eius sacrificij conspectu infidelibus) vota sua reddet, in gratiarum actionem pro tot bonis collatis, & tutela in tempore duro, quod toto Psalmo latè descriptum erat, prouidentissimè impensa. Christus enim iam à puncto conceptionis suæ, vouerat Deo institutionem sacrificij Eucharistici, tanquam munus gratissimum; pro veteri more precantium, munera præmittentium precationi, veluti mulcendo & conciliando numini, vt se exorari pateretur. Vnde vota (quod rectè aduertit Nyssenus) Græci vocabant προσευχάς, preces autem εὐχάς, quod vota ad deliniendum numen & conciliandam ac præoccupandam beneuolentiam, precibus præmitterentur: Illud ergo votum suum tanto ante emissum, Christus sub horam excessus sui, & obtulit ipse sacrificando, & offerendum deinceps instituit, quandiu generatio Christiana succederet, nouo Sacerdotio secundùm ordinem Melchisedech constituto. Hanc votorum Christi in eo Psalmis loco interpretationem, præter Eusebium, amplexatus est S Augustinus, adductus in candelabro septilustri, ac ex recentioribus Turrianus iam adductus, ac Bellarminus, & alij non pauci.

Lib. 1. de Euch. c. 28.

In orat. Domin. orat. 2.

Huius sacrificij hostiam pacificam per pauperes magno suo fructu comedendam, prænunciat consequenter Psaltes, in persona Christi: *Edent* (inquit) *pauperes, & saturabuntur, & laudabunt Dominum qui requirunt eum; viuent corda eorum in seculum seculi.* Pauperes sunt humiles corde, qui soli ad huius sacrificij participationem admittuntur. Pauperi quippè parauit in dulcedine sua, Deus dulces cibos: id est, humili & de se sentienti demissè, iuxta Augustinum. Hic comedens cibum vitæ, & intellectus, saturatur & acuitur in eo studium requirendi Deum; & vitam cordis æternam accipit; iuxta illud Virgini Veronensi dictum cum Eucharistiam extra ordinem ministerio columbæ allatam hauriret, *Accipe vitam æternam.* Inde magnus ille effectus consequitur, vt reminiscatur, qui accipit: Est enim *Sacramentum memoriæ*, vt S. Augustinus egregiè vocauit. Nec memoriæ qualiscunque, sed reminiscentiæ, quæ detritam & quasi rubigine obductam recordationem innouat, quod est beneficium homini verè Enos, verè obliuioso per opportunum. Subditur consequenter apud Psaltem, quibus venerationis ac cultus demissi argumentis prosequenda sit à generatione ventura hæc votorum Christi redditio. Ait enim. *Adorabunt in conspectu eius, vniuersæ familiæ gentium Manducauerunt, & adorauerunt omnes pingues terræ, in conspectu eius cadent omnes qui descendunt in terram.* Eusebius, egregiè habitum corporis fidelium sacrificio incruento astantium ex hoc loco eruit. Sic enim habet [Perspicuè per hæc habitum ipsum genuflectentium in Ecclesia significat, in qua genibus inclinatis, ac fronte in terram posita hoc modo solent adorare.] Procul ista sunt à sessione in sacrificio. Iure porrò Sanctesius, necnon Espenceus, agentes contra stoliditatem eorum qui Christi in Eucharistia præsentiam agnoscentes, negant tamen adorandum, intorquent aduersùs eos hunc locum Psaltis explicatè seruentem cernuam coram Christo in Eucharistia adorationem: si enim Christus adest (qui vtique Deus est,) quomodo non est in Eucharistia adorandus? Espenceus, inter hos stolidos recenset vnum quemdam *doctum* (vt ait) *& multæ lectionis*, Episcopum abs se Pissiaci auditum, inde hærentem circa adorationem Christi in Eucharistia, quod id apud nullum Patrum legatur, nisi semel apud Augustinum. Hanc verò stupiditatem non docti ac eruditi, sed verè rudis in Sacra doctrina, ex Patribus reuincit ibi Espenceus; Quod verò specialiter ad S. Augustini loca attinet, addensat ea Hieronymus Torensis in confessione Augustiniana ac Coccius, & passim Hæreseologi. Mihi tanta inscitia, vix refutatione videtur digna, quam non legit nomen *Episcopi*: sunt enim Ἄσκοποι, [illegible], vt est in actis S. Stephani Iunioris. Κατασκόπους potiùs vocandos qui tales sunt, decernebat S. Athanasius. Exhibent aliquos tales acta S. Bauonis, sed iste Ironicè *doctus*, & multæ sed indigestæ lectionis Episcopos, Σκότιος & tenebrio, quàm qui maximè: nisi illum isti antesetas eiusdem æui ac præ Episcopum, itémque Cardinalem, qui Regi Francisco I. imponere tentauit per impium & Eustachij Lutetiæ Curionem. Is ex Liturgicæ præfationis monito, *sursum corda*, inferebat Christum non esse verè in Eucharistia præsentem. Euge principem Sacrum, euge Curionem; Proh Lupos specie pastorum.

S. 110. de tempor.

Psal. 71. v. 2. & Psal. 48. v. 2.

20. contr. Faust. c. 12.

Repet. 9. cap. 3.

Lib. 1. de Euchar. c. 8.

Lib. 5. c. 6. §. 5.

Tom. 2. h artic.

Ioann. Bell.

Delabens ad singularia eiusdem cernuæ venerationis exempla, procul à sessione super Sacrum abhorrentia, iure videor inter ea recensiturus eximiam S. Nonnæ matris Gregorij Theologi

orat. 18.

Theologi religionem: qua templum ita ſubibat, vt nunquam intra ſpueret, nunquam altari tergum obuerteretur, nunquam in eo ſilentium ſolueret, atque adeò ſeſſionem loquacitatis illecebram deuitabat. Ex eius inſtitutione S. Gorgonia, matre magna, non minor filia, cum ad diuinam menſam exoratura morbo quo grauabatur leuamen, accurriſſet, non eſt cauſata ægritudinem, vt ſedens preces funderet; ſed ad altare procumbens ac omnia ea quæ Chriſtus vnquam mirificè geſſerat recolens, ſanitatem exorauit: fuiſſéque id illi ſolemne, inſinuatur in eadem monodia à Theologo, vbi de ea, *O noctes inſomnes, & ſtationem de die in diem deſinentem; ò tenera membra humi proſtrata, ac præter naturam ſe ſe exaſperantia!* Itaque non captabat mollitudini carnis ſuæ abblandiri, adhibito ſedili inter precandum in templo; ſed proſtrata, alitérve ſe diuexans, obibat ſtationem.

Orat. 10.

S. Edmundus Cantuarienſis Epiſcopus, tanta reuerentia domum Dei proſecutus eſt, vt vix vnquam ſuſtinuerit in ea ſedere, vt habent eius acta: Si vix vnquam in Eccleſia ſedit, haud dubie nunquam in ea ſedit tempore ſacrificij, cum Eccleſia Cœlum eſt, & frequentes Angeli prælucent mortalibus exemplo ad omnem venerationem.

S. Franciſcus referente S. Bonauentura tam etſi oculorum, ſtomachi, ſplenis, ac hepatis ægritudine laborabat; tamen inter orandum ſemper erectus, nec parieti vel muro inhærens, pendebat Deo ſacrificium laudis. Aſſiſtens autem diuino Miſſæ ſacrificio, quantam exhiberet reuerentiam, & quàm procul eſſet ab adhibendo ſedili cui inniteretur vel inſiſteret, intelligi poteſt ex ſenſu eximio reuerentiæ quo afficiebatur erga Sacrum altaris myſterium; & ex ſingulari veneratione qua Sacerdotes propter ſacrificium proſequebatur, vt docent quædam eius patenſeſes ac Epiſtolæ. Quin etiam ouem condeſecrat vir ſanctus, vt in Miſſa exquiſitam reuerentiam proderet, ac flexis genibus, Chriſtum præſentem adorabunda coleret; (tanquam ſi reuerens pecus (ait iſta deſcribens S. Bonauentura) irreuerentia indeuotos argueret, Chriſtóque deuotos ad tanti Sacramenti reuerentiam incitaret.) Qui ſic afficiebatur inducenda pecude ad poplites demittendos in terram coram Chriſto in altari reſidente ſacrificij tempore, procul abetat ab ignaua ſeſſione per illud tempus.

c. 10. vitæ n. 7.

In vita c. 8. n. 8.

Si Elizabetha Turingiæ Princeps, (vt ſcribit de ea Theodoricus) à prima ætate, ſumma cum reuerentia interfuit diuino Miſſæ ſacrificio. Oculis namque fidei præſentem Dominum perſpiciens, ſuam verò præ tanta maieſtate tenuitatem æſtimās, & animo & corpore aderat compoſitiſſima & humillima.) Flagrabat eoimerga hoc Sacramentum, feruore omnium medullarum, ſtupore admirans grandi, illam cariſſimam dignationem & digniſſimam Charitatem.) Verba ſunt auctoris prædicti; iuxta quem Beata mulier aſſiſtens Miſſæ, non modò non cogitauit de ſedili; ſed ſi fieri potuiſſet, ad imum vſque terræ centrum demiſiſſet ſeſe, præ veneratione Dei præſentia.

Lib. 2. vitæ c. 12

Omnium denique retrò Sanctorum praxis perpetua tulit, vt ſumma cum reuerentia, atque adeò non ſedentes, ſed erecti, (qua voce, & ſtatio, & ſitus de geniculis comprehenditur, vt infra dicam,) in templa orationi, aut Sacro operam darent. Non eſt tamen diſſimulanda, quæ in contrarium eſſe videtur narratio, cuius meminit Guitmundus contra Berengarium, & diffusè refertur in opere de vitis Patrum, & in Actis S. Arſenij. Senex in Sciti annoſus, & multorum meritorum, ac probatiſſimæ conuerſationis, errabat circa præſentiam Chriſti in Euchariſtia; quam non eſſe niſi Chriſti figuram affirmabat. Quo audito, miſerati hominem tantorum laborum ac meritorum, duo ſenes, condixere hebdomadariam ea ex cauſa orationem. Ea expleta venerunt tres ſimul, [Dominico die in Eccleſiam, & ſederunt ipſi tres ſoli ſuper ſedile ex ſcirpo, quod in modum faſcis erat ligatum;] Et in eo ſitu, medio eo qui errabat, interfuere Sacro in quo per ſtupendum miraculum, pane ſuper altare collocato in conſecratione per Sacerdotē, viſus eſt Angelus Sacerdoti conſacrificans, in pueli iugulum cultrum quem manu tenebat immittere; & puellum ſacrificare, Sanguine in Calicem corriuato. Quo viſo ſenex dedoctus errorem, reſipuit à peruerſo dogmate, cui per ignorantiam inhæſerat. Et igitur ſedentes tempore ſacri; non modò errorem illum, ſed etiam binos alios ſyncerè credentes. Reuera tamen hæc narratio, non conuellit, quod affirmabam de vſu antiquo Sanctorum ablegantium ſeſſionem à templo cum detur opera ſacrificio incruento. Errorem quippe illum ſediſſe, nihil mirum eſt, cum non cenſeret Chriſtum verè adeſſe. Alij autem duo benignè condeſcendentes errant, expectantes, vt (quod ſpectabant,) diuinitus dedoceretur, potuerunt imitatione Apoſtoli, fieri tanquam exleges, vt eum lucrifacerent. Fortaſſis verò non ſederunt ſeſſione ſimpliciter dicta, ſed in pſiathio genuflexi, inſtiterunt faſci ſcirpeo. Pſiathio enim, vel ad inſiſtendum genibus, vel ad inſidendum vtebantur. Vox autem *ſeſſionis*, & *ſedilis*, facile admittit eam ſignificationem de ſolo innixu.

Vſus Sanctorum.

Lib. 5.

§. VII.

Vſus Externorum.

Externos hîc dico Iudæos; quibus affines ſunt Saraceni ac Turcæ, & Ethnicis. Iudæos porrò hîc non dico, qui Eccleſiam Chriſtianam anteceſſerunt. Illi quippè cum collucerent vera fide, & conflarent Eccleſiam primitiuorum, poſſunt aliquatenus cenſeri vnum corpus nobiſcum conſtituiſſe. Vnde à pleriſque Patribus dicuntur anticipatè Chriſtiani, vt à S. Auguſtino, & à Goffrido Vindocinenſi. Niſi quod cum non admitterentur ad conſpectum myſteriorum, poſſunt cum Ruperto denominari Catechumeni nominal.

Ser. 1. 9. de diuerſ. Serm. 5.

Lib. 3. in Geneſ. c. 38.

Externi ergo præ nobis ſunt illi duntaxat Iudæi qui Chriſtum ſunt conſecuti; de quibus prænunciatum eſt, *non erit eius populus qui eum negaturus eſt*. Hi ſunt colluuies illa miſerorum qui vbique exules, ſine lege, ſine propheta, ſine Principe, trahunt miſellas animas, vmbra

§. VII. vmbræ cuidam superstitionis innumeris erroribus sordentis illigati. Miserum enim est discere, quam fœda quàm impia ex suorum Rabbinorum & Thalmudicorum scitis, profiteantur post Christum, Iudæi audierunt. Videsis Petrum Alfonsum, Hieronymum à S. Fide, & breuiter Sixtum, ac in opere de Synagoga Iudaïca Ioannem Buxtorsium. Hæc superstitiosorum colluuies, tametsi in spuria religione quam profitetur, crassè plerunque ac fœdè exerret; tamen sedile inter agendum cum Deo per orationem, non adhibet. De sacrificio silendum est; quia cum sapientissimo Dei consilio, vetentur sacrificare extra templum Hierosolymitanum, quod est prorsus euersum nec vt maximè conisi sint sub Iuliano desertore, instaurare illud potuerunt obstante Deo, vt narrat Nazianzenus; sunt prorsus expertes sacrificij. Habent tamen loca ad precandum, & habendos sacros conuentos, quos *synagogas* vocant; de quibus Tolerus in cap. 16. Ioannis, & Midendorius in opere de Academiis. Sessio in his oratiouis domibus, non habebat locum, cum dabatur opera precationi, vt satis intelligitur ex Buxtorsio, qui de Iudæorum conuentu in Synagogam sic disserit. [Magno cum metu & tremore, in Synagogam ingredi oportet, perinde atque facit quicunque in magni cuiusdam Regis Palatium ingreditur. Is profectò totus & horrens & tremens, passim caput inclinatum denudare consueuit: quemadmodum Dauid ait, incuruate vos Iehouæ in gloria sanctitatis.] Describitur consequenter reliquo capite ritus orandi, facta duntaxat mentione genuflexionis vel inclinationis totius corporis, substricta arctè veste per cingulum, ne orans possit conspicere partem qua vir est, ex eo conspectu aliquid subrepat fœditatis. Atque ita mandant, hominem purum & pudentem obuerti ad Deum, Regem Regum, coram quo inuerecundè sedere, nemo sanus ausit, qui se tanti heri seruum agnoscat; præ cuius reuerentia, cancrorum in morem digrediuntur, ne dorsum vertant numini: quod obseruasse S. Nonnam, matrem suam notauit Theologus. Et demum exeuntes, pedetentim & gressibus coarctatis incedunt, ne videantur significare, se precando contraxisse fatigationem. Qui agendi modus, supponit abfuisse sessionem.

In dialogo. Toto l. 2. contra Iudæos Lib. 2.

Orat. 4.

Annot. 11.

Accedunt ad hanc colluuiem hominum, & cum ea habent multa communia, qui Mahumeto inhærent. Hi in suis spelæis, non habent sedilia, tametsi sæpenumero, flexis & complicatis inferuè poplitibus, vti apud nos in officina vestiaria sutores, absque sedili, insident storreæ, aut tapeti laneo vel scirpeo aut iunceo, quo pauimentum tegitur, non in loco duntaxat quem sacrum habent, sed etiam domi, & vbilibet considéant, non nisi calceis depositis: Nam sedere calceatum, habetur apud eos inhonestum, vt notat Anonymus, autor libri de religione Turcarum, Luthero ad illum præfanti laudatus, quia multa fœda narrat; & suem illum iuuit collaudare, huiusmodi volutabrum luti. Hoc genus hominum secerno ab Ethnicis simpliciter dictis; quia tametsi in multis grauissimè aberrant in cultu religioso; tamen æquè ac Iudæi vnicum Deum agnoscunt, nec adulterant (vt scriptura loqui solet,) cum multis falsis numinibus, vt solent facere qui simpliciter dicuntur Ethnici, qui nullum Deum habent, eo ipso quod præter vnum summum, multos agnoscunt Deos: iuxta illud S. Athanasij, multitudo numinum, nullitas numinum. Esto è priscis Saracenis aliqui, fuerint reipsa Ethnici, vt docet narratio de Patribus in Sina cæsis, autore Nilo Monacho. Sed qui Mahumeti inhærent Turcæ ac Persæ, non sunt eiusmodi.

Venio ad vsum Ethnicorum simpliciter dictorum, quales omnes Idololatræ. Hi siue inter sua Sacra & religiosas in templo preces sederint, siue non sederint, perinde erit ad rem nostram. Nam si non sederunt, erit cur Christianis inter religionis officia sedentibus occinatur, illud Isaiæ, c. 23. *Erubesce Sidon, ait mare.* Quod à sancto Gregorio mysticè aptatur ad confundendos religiosos, præ sæcularibus incompositos: nec minùs quadrat in Christianos præ Ethnicis aliqua in re exleges, & auersos à recto. Erubescendum itaque erit Christianis veræ fidei lumine collustratis, quod Ethnici à vita Dei extorres, religiosius fungantur officiis prætensæ pietatis, quàm nos faciamus, quibus verus Deus est, veráque religio. Si autem sederunt in suis Sacris Ethnici, erit cur cum Tertulliano statuamus, esse nobis in veris Sacris auersandam sessionem, ne cõmunicemus operibus malignis abalienatorum à Deo. Itaque locus hic, est in re præsenti ambidexter.

3. p. Pastor. c. 29.

Lib. de orat. c. 12.

Agnoscendum verò est, in quibusdam Ethnicorum Sacris vsurpatam fuisse sessionem, etiam extra Sacra Opis Deæ, quam singulari consilio venerabantur in terra sedentes, & terram meditatò contingentes, vt Macrobius annotauit. Demonstrare enim eo situ corporis volebant, omnes mortales ex terra esse veluti matre, & in terram esse descensuros; nec esse cur adeò refugerent terram per reuersionem in eam, cum essent orti è terra tanquam matre, omnibus eos maternis officiis iuuante, vt Plinius considerauit. Quam nomenclationem matris ad terram, per cõparationem ad Deos Ethnicorum vsurpatam iure esse, admonuit S. Augustinus. Quæ enim mater Deorum habebatur & dicebatur, non alia erat quàm terra, quia omnes Dij gentium de terra fuerant, eámque habuerant matrem. Quod verò ad Deam Opem attinet, quæ Varrone teste terra erat, obseruat D. Augustinus, terram nomine *Opis* donatam esse, quod opere fiat melior.

Lib. 1. Sat. c. 10.

Lib. 2. c. 63.

6. ciuit. c. 8.

7. ciuit. c. 24.

Extra cultum igitur huius falsi numinis Ethnicos in Sacris adhibuisse sessionium, (liceat verbum Vitruuij vsurpare, à sessione ductum vt à merce *mercimonium*) testatur Tertullian. arguens aliquos malè feriatos Christianos, æmulatores Ethnicorum, qui assignata oratione, adoratis sigillaribus suis, pergebant precari sedentes. [Hoc (inquit Tertullianus alloquens fideles,) vel propterea in nobis reprehendi meretur, quod apud idola celebratur. Eò apponitur & irreuerentiæ crimen, etiam ipsis nationibus (si quid saperent) intelligendum.] Præmittebant ergo Ethnici, profundam inclinationem erga idola, & sic inchoata oratione, dabant se quieti, continuantes religiosum cultum in sedili. Hoc in eis, & in peruersis eorum æmulatoribus Christianis, damnat Tertullianus: apud quem sic intellectum, omnia

Lib. de orat. c. 12.

benè

bene cohærent, euanescitque à systasia, & incohærentia, cuius eum insimulat Pamelius. Ritum illum sedendi in oratione, inter Numæ instituta Pythagorica à Plutarcho recensitum illustrat Brissonius.

In Numa. L. 1. formul. pag. 41. Lib. 3. de Virg. c. 3.

Non tamen Ethnici omnes, similiter sordebant. Sed plerique in suis sacris, ab ea irreuerentia alieni erant. Memorat sane S. Ambrosius, Ephebum astantem Alexandro sacrificanti: Et quidem magna cum reuerentia astitisse inde confirmat, quod cum Regi lumen accenderet, ignem brachio exceperit, atque adusto corpore manserit immobilis, nec dolorem prodiderit gemitu, nec tacito pœnam iudicarit fletu. Tanta in puero Barbaro fuit disciplina reuerentiæ, vt naturam vinceret. Non assistebat ille turpi Sacro in sedili coram Rege. Esto Deum qui nullus erat, non timeret, ait S. Ambrosius: hoc est, etiamsi Deum non timeret, quem timendi nullum reuera erat fundamentum, tamen ob reuerentiam Regis cui in ei religiosi officij vmbra ministrabat, prohibitus fuisset astare in sedili. Passim Ethnici, aut precantes, aut Sacris assistendo, nequaquam sedebant, sed potiùs circumagebant sese, aliqui dextrorsum ab Idoli posituta, alij sinistrorsum. Galli religiosius putabant, à læua circumagi, Plinio teste, cuius illa sunt verba.

Lib. 28. c. 2. [In adorando, dexteram ad osculum deferimus, totúmque corpus circumagimus: quod in læuam fecisse, Galliæ religiosius credunt.] Itaque auspicabantur adorationem per admotam Idolo dextram, eámque tali contactu quasi sanctificatam, ad os reducendo, vnde *adorandi* vocabulum de qua notione, pluribus Lipsius, & interpretes ad illud Iobi. *Si osculatus sum manum meam ore meo, quæ est iniquitas maxima. & negatio contra Deum altissimum.* *(2. Elect. c. 6.)* Osculationem manus, (non exporrectæ, sed digitis in coni morem tubinaóm coëuntibus, vt in marmore Caduceensi exhibetur; vel vt habet Alexander Neapolitanus, priore digito in erectum pollicem residente) sequebatur circumactio totius corporis. *(Lib. 4. Gen. c. 17)* Eam Romani (vt Plutarchus notauit) faciebant conuertentes se dextrorsum, ita nimirum, vt circuitus à sinistra ad dextram tenderet, & dextra esset quasi instar centri immoti: vt cum crus circini dextrum, collocatur in centro, circum verò agitur sinistrum. *(In Camillo.)* Ita id exponit Ioannes Baptista Bellus in disputatione de templo Augutali. *(Cap. 3. §. 3.)* Quod enim aliqui, circumactionē dextrouersum, factam à dextra in læuam censuere, non est genuinum: quia id reuera est sinistrorsum agi, non dextrouersum. Galli ergo, vt Plinius aiebat, in læuam circumagebantur. Quod Athenæus non admittit, qui Celtas (qui vtique Galli sunt,) dextrorsum circumagi solitos testatur. *(Lib. 4. Dypnos. 4. De virt. n. 253. & 1 c. 16. Ecclesiastici ad fi.)* Varias sic circumacti corporis rationes attingo exponens alibi religiosa Ethnicorum officia. Mysticam præterea vnam, adducit Tussus ex eo ductam quod se in orbem conuerterent, vt omnes mundi partes aspicientes, quasi ex omnibus captarent argumenta laudis & gratiarum actionis erga Deum; quod in Dauide circumeúte, & immolante hostiam vocife- rationis, perpulchrè celebrat D. Augustinus. *(In Psal. 26. v. 16.)* Eam sanè ob causam, Hebræos oblationem elatam manibus circumtulisse ab Oriente in Occidentem, rursúsque à Septentrione in Meridiem, notat Vatablus, dicens eam oblationis agitationem dictam esse *Templa* *(Ad c. 29.)* Additque Sa. simile quiddam fieri Romæ in missis Pontificalibus, in sacello Papæ. Adeundi quod Ethnicorum in Sacris circumactionem, Gyraldus, & Scholiastes Alexandri Neapolitani. *(Vsus Externorum. Exod. v. 24. Ibidem. Syntag. 17. Lib. 4. en genial. c. 17.)* Sub illas circumactiones fiebat immolatio victimæ, vt habetur ex narratione Nili de Patribus in Sina cæsis per Arabas Ethnicos, adoratores stellæ veneris, siue Luciferi, cui puerum immolabant. [Sin vero (ait Nilus) copia non esset puerorum, album & sine macula camelum, complicatis suffraginibus in genua declinatam; circumuersare simul omnes tripliciter principe quodam vel ex gentis Regulis, vel ex Sacerdotibus, ætate & canitie venerabili tum pompæ præeunte, tum victimæ quàm in honorem astri matutini ad eam celebritatem, comparatam habent. Qui Corypheus & præcentor post tertium circuitum, nondum absoluto à vulgo carmine; occupatis adhuc in modulanda hymni clausula linguis, & viribus, nudato ense ferire occupat, vehementi ictu iugulum bestiæ; primúsque gustare properat de sanguine.] Consummatis precibus & immolatione, succedebat sessio, vt significaretur quies animi ob exorationem, vt Plutarchus notauit. *(In Numa.)* Sicut Christiani olim, vt postea dicam ex Clemente Alexandrino, pedem attollebant versùs Cœlum: vt significarent, quo cuperent tendere quæ proposuerāt. Ex his vides, Ethnicos Sacra sua & preces, non exegisse sedentes; cum sessio subsequeretur rei Sacræ, aut precum obsignationem. Excipiendi tamen illi queis malè inhæsisse mollieulos Christianos expostulabat supra adductus Tertullianus; qui scilicet assignata oratione, sedebant, & pergebant precaturi. At id infrequentius erat, nec passim vsurpabatur, vt ritus alius sessionem inter precandum & litandum excludens.

(Lib. 5. formul. pag. 4. Lib. 9.) Obiter addo, non placere quod Brissonius affirmat, Ethnicos non de geniculis, sed stantes orasse. Quod confirmat eo Martialis Carmine.

Multis dum precibus Iouem salutat,
Stans summos resupinus vsque in vngues.

(Pag. 89. 5. Hist. c. 5.) Idem confirmat ad l. *Dominico* de spectaculis, ex eo quod Eusebius, agens de Christianis qui sub Antonino contra Marcomannos militabant, ait eos genuflexo in terram vsque (qui nostrarum precationum proprius mos) ad supplicandum Deo esse conuersos. Inde ergo infert Brissonius, Ethnicos non adhibuisse genuflexionem, agendo cum Diis suis. Sed consecutio non est firma. Esto enim orarent aliquando stantes; num inde infertur, eos nunquam in Sacris genuflexisse? Non videntur ista cohærere cum iis quæ ipsemet Brissonius, postea eodem formularum opere tradit; *(Pag. 45. Lib. 25.)* monstrans eos aduolui & affundi aris solitos, Liuius in magno discrimine matronas genibus nixas, supinas, manus in Cœlum ad Deos tendentes repræsentat. Naso item Claudiam submisso genu precantem inducit. *(4. Fast. In apotheosi.)* Vt taceam Prudentium, cuius illa sunt, varios supplicum gestus exprimentis, & inter eos genuflexionem.

Perfidus ille Deo quamuis non perfidus vrbi
Augustum caput ante pedes curuare Dianæ
Fictilis & soleas Iunonis lambere; plantis

§. VII. *Herculis aduoluit, genua incuruare Dianæ.*
Quin & Apollineo frontem submittere gypso.
Lib. 4. c. 1. Alia subministrat Martinus a Roa priore singularium volumine. Tædet me in re vbiuis
Lib. 5. hist. c. 1. obuia, addensare plura. Nec quod Brissonius refert ex Eusebio, dicente genuflexionem esse proprium modum orandi Christianorum; excludit ab eius vsu Ethnicos. Alioqui æquè ab eius vsu excluderet Hebræos; quos adhibuisse genuflexionem, varia scripturæ loca docent, vt infra dicam. Dicitur ergo proprius orandi modus Christianorum genuflexio, quia habent eam in frequenti vsu, non quod soli eam vsurpent.

---

§. VIII.

Depelluntur adducta initio, pro sellariis, & sessimonio in sacris.

EXcusabant qui pro sedilibus agebant §. 5. imbecillitatem corporis in plerisque. Item curam nitoris vestium, exterminandi per sordes pauimenti, nisi sedilia admittantur. Tandem quietem corporis, atque inde sedationem animo conciliandum per sessionem: vnde maior collectio & pietas, in oratione & sacrificio obuentura spondebatur. Nulla harum excusationum, satis idonea est, vel admittenda.

Ac primùm imbecillitas corporis, est plerumque, vt alibi, ita hic quoque, lenocinium ignauiæ. In quam rem fusè actum est
In Rosa nudiana. tractando falsos prætextus violatorum ieiunij,
Ser. 30. in Cant. & abstinentiæ à carnibus in Quadragesima Sed & S. Bernardus incusans Monachos carnis curam facientes in desideriis, & nimios in
In Rebum. discretione ciborum, quàm vanus sæpenumero sit hic prætextus, egregiè aperit. Petrus quoque Blesensis perpulchrè corripit, eos quibus caro & sanguis reuelat nimiam pro corpore suo sollicitudinem, negligens quam allegant qui in eo genere fastidiosi sunt, tenuitatem ac imbecillitatem valetudinis, Præterea Diony-
Art. 22. sius Richelius, contexens præconium sui Ordinis Carthusiensis, multa in eam rem profert, Et addere poterat exemplum Hugonis Victo-
Lib. 2. Apent. c. 26. n. 5. sini, quem Thomas Cantipratanus narrat, vita functum durè tractatum esse ab administris diuinæ Iustitiæ, eo quod dum superstes esset, molliùs ac indulgentiùs tractasset carnem suam præ corporis teneritudine qua sibi videbatur præpediri. Omnia ista quibus molliculi abblandientes carni suæ castigantur; possunt proportione locum habere aduersùs eos qui sibi captant fomenta pigritiæ, excusantes imbecillitatem ad vtcumque obducendam necessitatem sedilis inter orandum in templo, aut super Sacrum. An verò si Magnatum cuipiam (ne dicam Principi aut Regi mortali,) astandum esset nudo capite, & absque innixu vllo, putarent qui eiusmodi sunt, satis sibi iuris fore ad exposcendum coram illis vsum sedilis? Non est Deus coram quo agitur in euentu proposito, minoris dignitatis quàm homo putredo, & filius hominis vermis, Itaque, apagè friuolam excusationem quam vires ad alia operosiora sufficientes, reuincunt inanitatis, & falsiloquij.

Si cui tamen tenera non se palpanti, sed vera necessitate presso, vsus sedilis in euentu de quo agimus concedendus videretur, nemo abnueret, & disertè ægritudinem excipit cæteroqui sessionis in loco Sacro acer exagitatur Petrus
Damiani. Et inter Ægyptios Ascetarum rigi- Opusc. 51 c. 4. Lib. 2
dissimos admittitur ea indulgendi sedilis causa c. 4.
apud Cassianum. Sed ea idonea Indulgendi necessitas paucos vrget, nec tegit abusionem quàm exagitamus, omnibus indiscriminatim ingerentem sedilia.

Cura nitoris vestium quæ præterea obtendebatur, frustra allegatur. In primis, quia templi pauimentum, non adeò vsquequaque conspurcatur, vt idcirco quærendum sit sedile, ad insistendum aut nitendum genibus, vnde facile proripitur ad ei insistendum. Nec videtur negligendum, quod in Italia vsurpatum aduerti, & seruari in aditu Synagogæ Hebræorum, annotat Buxtorfius agens de Schola, siue Synagoga Iudæorum, verbis illis [Ante Synagogam, vel Scholam, ferrum
quoddam habent immuratum, ad quod quili- Cap. 9.
bet calceos immundos, vel cœnosos abstergere tenetur. Idque Salomonis authoritate, qui ait, *Custodi pedem tuum, quando ibis ad domum Dei.*] Eo ferro adhibito, consulitur nitori pauimenti; vnde minùs timendum est vestibus ne inquinentur. Et vt verum esset aliquando, præsertímque hyeme, aut pluuia tempestate, pauimentum aliquid lutulentiæ contraxisse; potest affrictu calceonem ita extergi, vt satis caueatur vestium nitori atque munditiæ. Matronæ verò alicuius dignitatis, quibus præsertim curæ est deuitatio illuuiei, & inquinationis vestium, non carent famuli, aut famulæ pedissequæ ancillari obsequio, ad genibus subijciendum, quod prohibeat vestiū inquinationem à lutoso pauimento, si vestes seduci nequeant, & præstari indemnes à sordibus alia ratione. Quod si illinendum aliquid sordium vestibus ex genuflexione coram Deo; habet Dominus vnde possit pensare illud aliquale fœdamentum. Quid quod aliquando, miraculo prospectum est nitori vestium cadentis in terram ob honorem Dei? De nobili Gallo, in terram limosam humillimè abiecto
ad occursum Parochi gestantis ad ægrum di- Lib. 9. c. 53.
uinam hostiam, scribit Cæsarius Heysterbakiensis, præter omnem spem celerrimum ex equo desilientem in volutabrum ad quod ei occurrerat Parochus, ne tantillo quidem luto vestibus pretiosis illito, fuisse deturpatum. Addítque Cæsarius, [Simile contigit religiosæ cuidam fœminæ in Prouincia nostra.] Valeat igitur hæc quoque excusatio, tanquam
friuola. Repulit eam iam olim Cæsarius Are- Hom. 34.
latensis, agens contra abusionem quæ irrepserat, vt inclamante Diacono *flectamus genua*, omnes hærerent recti. Ait ergo Cæsarius, [Sed fortè timet aliquis, ne pretiosis vestimentis suis iniuriam faciat. Qui timet ne orando inquinet vestimenta sua, plus timeat, ne non orando, sordida remaneat anima sua. Plus enim apud nos debet valere anima nostra, quam tunica nostra. Et valde timendum est, ne dum vestis nitida custoditur, multis peccatis, ac negligentiis anima sordidetur.

[Proferebatur denique, maior quies corporis,

ris, vnde maior animæ tranquillitas, opportunissima ad mentis collectionem, & accrementum pietatis. Hæc tamen quies, reuera non iuuat sedilium causam; alioqui posset quis, allegato quietis studio, patrocinari decubitui, qui esset sine dubio situs corporis ad quietem, & lassitudinis leuationem opportunior. At decubitum orantis (extra necessitatem,) nemo spiritualium admittit; Et improbatus est viso cœlesti apud Petrum Damiani.

Opusc. 34. c.6.

Igitur ita curanda est mentis collectio, vt tamen decorum non violetur; vt sanè violatur sedendo ante conspectum Dei cui oratio funditur, aut sacrificatur. Non violatur autem in exemplis quæ vrgebantur in ratione dubitandi. Nimirum in exemplo Christi sedentis ad dexteram majestatis in excelsis, & in exemplo beatorum; si (vt supponitur,) sedent in cœlo: in quam sententiam multa profert Gabriel de Enhao in Empyteologia. Non igitur in eo Christi hominis & beatorum corporeo situ coram Deo clarè viso, violatur decorum, quia Beati annuente Deo sedent, cum allubescit sedere; tametsi pro voluntate identidem mutant situm, & tunc sedent, (vt ferunt multæ scripturæ,) nunc ambulant & discurrunt velut scintillæ in arundineto. Contra quàm accidet corporibus rediuiuis damnatorum, quæ vt notarunt Bellarminus, atque Drexelius, hærebunt semper fixa in eodem loco.

Lib 2. de Gem. col. c.2. Lib. 2 Nicet. c. 11. supplic.

Idque est quod Mathæus cap. 8. ait, reprobos ligatis pedibus mittendos esse in tenebras exteriores. Beati autem rediuiui, pro sua voluntate, nunc stabunt, nunc sedebunt, nunc progredientur ad vitæ fontes aquarum, mutato subinde situ, non ad medicamentum, (vt de nobis hic hærentibus Philosophatur S. Augustinus, quia hærentibus aliquandiu in vno loco, fastidium obrepit, situs mutatione necessariò leuandum:) sed ad exercitium facultatis progressiuæ, subordinatè ad voluntatem optimè compositam, suapte natura subinde versatilem, & eius oblectationis appetentem.

Hom. 38. ex 50. c.6.

2. p. de vniv. part. 2. c.40.

Gulielmus quidem Parisiensis, fusè contendit, nullum fore in cœlo motum, sed est sententia planè singularis, & pugnans cum communissima doctrina in multis Scripturis insinuata, de competitura corporibus Beatorum dote agilitatis.

Lib. 3. de summo bono c. 6. num. 73.

Quamuis enim Lessius eam dotem excutiens existimat eam inesse animæ, tamen in ea quoque sententia, dicitur competere corporibus, quia eius effectus nempe motus, ad corpus pertinet, & in corpore perficitur ac cernitur. Ea ergo dos agilitatis frustra daretur Beatis, si essent futuri immobiles vt Gulielmus, Parisiensis contendit; nixus debilissimo argumento, quod Beati sint in æternitate quæ est tota simul, nec habet prius ac posteriùs: qua ratione omnes operationes Beatorum deberent esse æternæ ac totæ simul, quod sine fundamento assereretur. Mouentur igitur subinde Beati pro voluntate, absque vlla animi euagatione per motum. Itaque collectio mentis in Beatis, & eorum cum Deo coniunctio cum sedent, nihil iuuat causam in qua versamur; quia in Beatis sessio non collidit cum reuerentia Deo debita, neque violat decorum, vt contingit in re nostra: Collectio item animi in sanctis Apostolis & reliquo cœtu fidelium, per quam exceperunt Spiritum Sanctum ad eos illapsum replendo totam domum vbi erant sedentes; parum aptè adducitur ad rem præsentem; quia sanctissimus ille cœtus, non sedebat in cœnaculo, situ corporis, sed habitatione, vt benè distinxit Lorinus Actor. 2. Situm verò corporis fuisse in illis compositissimum ad pietatem, nec fuisse sessionem, sed adorationem de geniculis, latè monstratum est in Tractatione de prima Missa in qua Spiritus Sancti illapsus contigit.

Fundamenta Nouitatis disiecta.

Sect. 2. c. 6.

Opportunitas sessionis ad iudicium, siue internum de seipso, siue externum de aliis, per delectos in Republica iudices, extra rem hic allegatur. Nam ad internum iudicium sedentis solitarij & tacentis, séque supra se leuantis, sessio corporea, æquè ac secessio, potest conducere, & verum est adhiberi posse, dummodò seruetur decorum; quod hic oblati detrimenti reuerentiæ, est patefactum. Ad iudicia verò externa, siue sacra, siue sæcularia, commodat sessio. Ad dignitatem namque potestatis publicæ, & ad plebem in officio continendam, & ad ingenerandum de Magistratibus conceptum conuenientem, consentanea est pompa solij iudiciarij, & throni, ad insidendum cum maiestate. Et eadem est causa, cur Episcopis & Magnatibus, cubitale precatorium apparetur in templis, nec qualecunque, sed stolatum & instructum, Sic enim illis conciliatur maior dignitas apud plebeculam. Quamuis saluo semper status decoro non sunt reprehendendi Magnates, respuentes in Ecclesia cubitale precatorium, aliúdve fulcrum cui innitantur, quales abs se visos refert & laudat Petrus Damiani.

Opusc. 39. c.4.

Grauatio præterea fidelium, si obstringantur abstinere sessione in templo, tempore orationis atque adeò officiorum sacrorum, & tractationis verbi Dei, discussa satis est in superioribus, monstratúmque mollitum esse antiquũ rigorem standi per tempus Concionum. Quoad horas verò canonicas, optandum potiùs est quàm sperandum, vt plebs assistens abstineat à sessione, præterquàm in clausula cuiuis Psalmo per Damasum Papam, agente S. Hieronymo, apposita. Tunc enim pius multorum vsus fert, assurgere ad reuerentiam Trinitatis. Id quod suis ea ex causa præscripsit S. Benedictus. Item omnino multi, inter cantandum hymnũ vespertinum, sedere desinunt, & genibus flexis assistunt. Canticum denique Deiparæ, & Canticum Zachariæ, omnes audiunt erecti ac stantes. Per tempus verò quo Psalmi concinnuntur, inualuit vsus sedendi, suffragante Lorino in Psalmorum procemio, qui conflixit cum Caracejolo, certante pro alio paucorum vsu.

Restant exempla eorum qui egere cum Deo sedentes. Cuiusmodi fuere, Moyses fundens orationem contra Amalecitas sedens in lapide, & Elias orans pro pluuia, conuolutus in glomum; necnon Iacob orans conuersus ad lectuli caput; Tandémq; S. Ignatius Loyola in solario conuersationem habens in cœlis super sella. Verùm Mosis orantis sessio, potest ad necessariam quietem referri, Necessariam dico, intererat enim populi Dei, Mosem perstare in ea precatione; quandoquidem eo precante vincebat populus, cessante, vincebatur. Itaque iustum fuit, vt ad prorogandam toto tempore pugnæ orationem, sederet. Idque curarunt Aaron &

§. VIII. Hur, de quibus ait scriptura, *sumentes lapidem posuerunt subter eum, (Mosem) in quo sedit. Aaron & Hur, sustentabant manus eius ex vtraque parte.* Fuit in ea extensione manuum, Moyses, typus Christi extendentis manus suas in cruce, vt Patres communiter tradunt, nominatim Iustinus agens cum Tryphone Iudæo, 3. in Marc c.18. Tertullianus, Cyrillus, Chrysostomus ac Prosper. In collectan. c.16. Æquè igitur sessio in lapide ad Christum Petram nostram referri potuit. Sermo de Mose tomo 1. Ad quem item S. Gregorius & Rupertus referunt Aaronem cum Hur sustentantes precantis manus, ne 1. p. de promiss. c vltim. longa erectione conciderent. Lib.6. in reg. c.3. Aaron quippe *montanum* sonat Hebraicè: Christus autem fuit *mons de monte*, iuxta lectionem à S. Ambrosio In c. 17. Exodi. probatam. *Hur* eodem Hebræo idiomate, *robustum* ac *heroem* præfert, aptè ad Spiritus Sancti fortitudinem per Christum collatam. Vt ergo omnis illius victoriæ exitus ad Christum pertineret repræsentandus quoque fuit, innixus Mosis super Petram; cui qui insidet, non titubat, sed est in bono stabilis.

Elias in vertice Carmeli, sedit orando, vel potiùs conuolutus iacuit, non ad leuandam lassitudinem sed ad mysterium. Tota enim Serm.201. de temp. Eliæ actio, & nubecula ad eius sic conuoluti postulata exurgens, mysterium incarnationis expressit, vt attigit S. Augustinus & fusissimè prosequitur Ioannes Hierosolymitanus (quisquis demum fuerit autor) de institutione Mo- à c.32. nachorum. Quod enim ea corporis compositio, in Elia precante, similis esset compositioni corporeæ pueri intra matris aluum latentis, conuoluti in glomum, (vt monstrant Anatomici, & qui de hominis generatione 7. hist. c.8. scripserunt, & apertè Aristoteles ac S. Isidorus 11. orig. c.1. genuum à genis originationem aperiens:). idcirco Elias orans, ea corporis compositione vsus est, vt ea Dei breuiati imagine Deo obie- Lib.2. n.351. cta, faciliùs exoraret quæ postulabat. Videsis opus de Christo cum de Verbo abbreuiato. q.35. in c.10. Aliter tamen eam precationem ab Elia fa- tertij Regum. ctam quàm sedendo, existimauit Abulensis agnoscens duntaxat, faciem Eliæ precantis, fuisse inclinatam vsque ad genua, cui præiuerat Magister historiæ Scholasticæ Petrus Comestor, Sed insertio capitis intra genua, cui necessariò adiungenda videtur sessio, vt rectè tradunt Caietanus & Sancius, magis quadrat literæ: eáque sessione admissa, quæ admodùm operosa erat, nihil in ea molliculis sellariis fertitur aut meretur.

Exemplum Iacobi conuersi ad lectuli caput, non promouet causam sellariorum. Nec enim est certum, cum orasse, vel sedisse. De precatione quidem non liquet. Non nemo enim censet eum Iosepho filio venerationem impendisse, & prænonciatione Prophetica cumulasse eam venerationem. Sedisse autem in Hebr. 11. lectulo diffitetur Ribera, obseruans vocem Hebræam *Mitta* quam vulgatus Gen.47. expressit per vocem *lectuli*, significare quoduis reclinatorium cui quis inniti queat. Vnde existimat Ribera, Iacobum innixum summitati sui baculi siue virgæ validæ, & ad fulciendum idoneæ, adorasse Deum. Et ita hoc intellexit q. 162. in Gen. S. Augustinus. Tametsi verò daremus Iacobum insedisse lecto, parum referret. Erat enim ætate grauis, ac æger, in quo euentu concedi posse precanti sic affecto sessionem, admisimus Quæ est etiam legitima extricatio exempli S. Ignatij, extra templum meditantis diuina in scabello.

---

§. IX.

Corollarium de situum corporis cum reuerentia cohærentium Comparatione.

APpello corollarium, quia hæc comparatio est supra materiam conuentam; nec ad huius materiæ discussionem attinet videre quisnam ex corporis situbus cum reuerentia benè cohærentibus, censeri debeat potior, & præeligendus; cum vsus præscriptus ad nullum eorum adhibendum, aut prætermittendum necessitatem iniicit. Sed ad discussionem propositam sufficit, reiectio sessionis à probatis situbus corporis, inter agendum cum Deo. Extra recubitum enim qui est situs apertè reprobus, si quis ad eum non adigatur, vt habet reuelatio recitata à Petro Damiani de Mo- Opusc 34. c.6. nacho completorium in lectulo recitante, correpto diuinitus verbis illis. *Completorium in lecto, nec solus est, nec profectus*: Extra recubitum inquam, non est alius situs, de quo ambigi possit, an reuerenter vsurpetur, præter sessionem, de qua hactenus. Vnde videri possum exegisse pensum impositum. Ad vbertatem tamen doctrinæ, placet probatos corporis situs in eo qui cum Deo agit, contendere.

Situs cum reuerentia probè cohærentes, video tres assignari posse. Primus est, prostratio totius corporis non resupinati, sed antrorsum ad terram vsque tota membrorum mole deiecti, ita vt homo de toto suo corpore linguam faciat, vt loquitur Petrus Damiani. Secundus est metanæa, siue genuflexio, aut oratio de geniculis. Tertius est statio per totius corporis erectionem. Hus duos posteriores situs, non videntur plerique Patrum sollicitè discreuisse, sed potius eos qui de geniculis precantur, videntur annumerasse stantibus. Nam etiam qui genibus flexis precatur, stat toto fere corpore, quamuis non erigatur genuum tenus, sed poplites complicet atque demittat, itaque nisi adiuncta tractationis, aut subiectæ materiæ ferant, vt statio pro totius corporis erectione accipiatur, perinde plerumque esse videtur sacris disputatoribus, de vtrouis situ accipiatur statio: quia vterque cum reuerentia cohæret, quod vnum quærunt pij quique, cum tradunt situm congruentem agenti cum Deo. Porrò idcirco hos situs, dico probatos, quia cum reuerentia cohærent. At nolo inficiari, quod de secundo dictum est à B. Hieronymo in c. 1. Epist. ad Ephes. æquè de omnibus valere; si nimirum externæ corporis dispositioni desit internus affectus correspondens, parum aut nihil prodesse gestum externum. Ambobus tamen vnà coniunctis, multum fructum parari, & ipsam externam corporis compositionem prolicere affectum internum, & vberem vtilitatem oranti conciliare, docent illa ex S. Augustino in hoc Lib. de cura pro mort. c.5. negotio protrita. [Omnes de motibus sui corporis faciunt quod supplicantibus congruit, cum genua figunt, cum extendunt manus, vel

etiam

etiam proſternuntur ſolo, & ſi quid aliud viſibiliter faciunt: quamuis eorum inuiſibilis voluntas, & cordis intentio, Deo notâ ſit, nec ille indigeat his indiciis, vt humanus ei pandatur animus: ſed his magis ſeipſum excitat homo ad orandum, gemendumque humilius atque feruentius. Et neſcio quomodo, cum hi motus corporis fieri niſi motu animi præcedente non poſſint, eiſdem rurſus exterius viſibiliter factis, ille interior inuiſibilis qui eos fecit, augetur; ac per hoc cordis affectus qui vt fierent iſta præceſſit, qui facta ſunt, creſcit.] Attigit S.D. acceſſiones aliquas propoſitorum ſituum corporis, puta extenſionem brachiorum cruci ſurmem, ſublationem manuum, capitis & corporis inclinationem, & ſi quæ ſunt alia pium ſitum quaſi inoculantia. Hæc vniuersè. Nunc ſingulos probatos ſitus propoſitos, ſigillatim inſpiciamus, vt comparatio ſit manifeſtior, & de præcellentia alicuius eorū præ aliis, pronuntiare ſolidè liceat.

Proſtrationem totius corporis, vſurpatam habemus cum laude, in antiquo Teſtamento Gen. 19. 24. & 28. Exodi 12. lib. 1. Paral. c. 19. Futurum eſſe vt Chriſto prociderent Æthiopes, ac vt inimici eius terram lingerent, prænunciatum eſt Pſalm. 71. Simile eſt illud Iſaiæ 49. de infidelibus quondam, nunc Chriſto procidentibus; *puluerem pedum tuorum lingent*. Idque etiam eſt quod Thren. 3. dicitur *Ponet in puluere os ſuum, ſi fortè ſit ſpes*. Hoc eſt humillimè accidet Deo, & adeò ſupplex fiet, vt toto corpore abjecto, os terræ apprimatur. Videſis ibi Delrium, & Sancium, & hunc rurſus ad illud Iſaiæ 29. *Humiliaberis, de terra loqueris*. In nouo Teſtamento, Magi intrantes domum, prociderunt ante Deum infantem. Cœcus iam oculatus, procidens adorauit eum Ioan. 9. Quod item fecit leproſus Matth. 8. Chriſtus ipſe in horto Gethſemani, ſub vitæ Limbum, ſubiens hortum Gethſemani, proſtratus orauit. Chriſto iam in cœlos digreſſo, Gorgonia Nazianzeni ſoror, procubuit ante altare; certa non aſſurgere niſi exorata ſanitate, quæ illicò reuēnit. Theodoſius Magnus, Mediolani ſolo proſtratus, & illud rigans lacrymis, dolorem ſuum de cæde Theſſalonicenſium, eſt teſtatus. Legio fulminatria, cum cœlum diu ſteriſſet, ſolo proſtrata aquilicia exorauit. S. Carolus Flandriæ Comes, Brugis ad fores templi Sancti Donatiani, ſtipe omnibus egenis porrecta, & ſingulorum manibus fixo oſculo templum ingreſſus, proſtratus vniuerſo corpore ante aram B. Virginis, ibi proditoriè gladiis impiorum occubuit. Ex inſtitutione S. Ludouici noni, cum legitur hiſtoria Paſſionis Domini ad illa verba, *emiſit ſpiritum*, populus vniuerſus proſternitur, vt ſcribit Gaufridus de Bello-loco. Sexcenta huiuſmodi vbiuis occurrunt, in Sanctorum Actis. Nam eſt ſitus corporis, familiariſſimus piis, præſertim ante diuinam Euchariſtiam, vt piè admodum ac ingenioſè monſtrat, agens de cultu eius externo per corporis membra, ſcriptor rudibus ac mulieribus vilis, doctis pretioſus, Bonifacius Conſtantinus. Et congruè ſic honorari abditum ſub ſpecierum ſipario Chriſtum, S. Auguſtinus docuit, ad illud Pſaltis, *Adorate ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt*. Græci hunc colendi modum vocant προσκύνησιν, hoc eſt, pro-

Num. 36. vita.

cubitum, ac volutationem in terra, more canum. Nam κύων, vnde προσκυνεῖν, canem ſignat.

Quis venerentium ſituum potior.

Genuflexionem reſpuerunt Agonichytæ, apud Damaſcenum, ſolam amplexi ſtationem inter orandum. At Chriſtus ipſe, lex & regula noſtra, Lucæ 22. genuflexus orauit. Apoſtolus verò ſæpè ſæpius, & nominatim Roman. 14. Epheſ. 3. Philippenſ. 2. & cum poſitis genibus in littore oraſſe refertur, Actor. 20. vbi itidem cap. 7. Stephanus, orans pro ſe lapidantibus, genua poſuit S. item Bartholomæus, centies in dies & centies in nocte, genua flexit ad precandum. De ſeruis Dei Gazone: Et Dominico, Petrus Damiani ſic ſcribit. Gazo, [Sexagenaria circiter iam ætate grandæuus, totum Pſalterium genua flectendo decurrebat; hoc ſcilicet modo, vt vnum expleret verſum, dum pauimento proſternebatur, alterum dum pronus eleuabatur. Sicque per totum Pſalterij curſum vna ſemper fiebat ob eo metanœa, per geminos verſus. Alter ætate prouectior, quique *Dominicus* vocabatur, ſæpè mille faciebat metanœas per ſingulos dies; cum tamen ferrea Lorica iugiter eſſet indutus ad carnem.] Vt genuflecterent ad illud Symboli. *Et homo factus eſt*, curauit S. Ludouicus IX. cum vidiſſet ad ea verba quoſdam Religioſos, humiliter inclinari. Ita ſcribit Gaufridus de Belloloco in eius vita. Simeon Stylita, prodigij inſtar in hoc genere fuit: ſpectaculum enim ad eam diem non viſum & admirabile præbuit, ait Theodoretus. [Nunc quidem ſtans longo tempore, nunc autem frequenter ſe incuruans & Deo afferens adorationem. Iam verò multi quoque ex aſtantibus enumerant has adorationes: ſemel autem quidam ex iis qui mecū erant, cum enumeraſſet mille & ducentas quadraginta quatuor, temerè lapſus deſtitit numerare: ſemper autem ſe inclinans, propè digitos pedum frontem admouet. Nam cum venter ſemel in hebdomada alimentum accipiat, idque exiguum, quantum eſt diuinorum Sacramentorum participatio, dorſo concedit vt facilè inflectatur.] Non eſt hoc genus externi cultus, nouo Teſtamento peculiare: cum etiam conſignatus habeatur eius vſus 3. Reg. 8. & crimini datum ſit Danieli quod nequicquam vetante Regio edicto, tribus temporibus in die; in Cœnaculo (ſublimiore vtique domus parte,) verſus contra Ieruſalem, flecteret genua & adoraret Dominum. Itaque quod S. Hieronymus ait, Iudæam præ ſuperbia non flectere genua, non eſt accipiendum de genuflexione abſolutè, ſed tantum de genuflexione facta Chriſto, quem ſuperbè Hebræi Meſſiam agnoſcere dedignantur.

Lib. de hæreſib.

Opuſc. 39. c. 3.

Num. 36.

Cap. 6.

In cap. Eſaiæ.

Non eſt mirum, fuiſſe tam multis acceptam hanc corporis compoſitionem, agendo cum Deo. Adiungitur enim multis pretioſis affectibus quos inſinuat. Ac primùm vt rectè vidit Amalarius. Ipſa corporis dejectio, per genuflexionem, præ ſe fert humilitatem. Quod ante Amalarium tradiderat quoque Theophilus Alexandrinus. Eſt item genuflexio pœnitentis nota, ac luctus indicium, quod monſtrat vox *Metanea*, quæ iuxta vocis corticem, ſignat pœnitentiam. Paſſim autem in vſu Eccleſiaſtico, nomine *Metanea*, exprimitur genuflexio: vt in Miſſa S. Petri, quod ad eam

Lib. 2. de Offic. c. 3.

Epiſt. 2. Paſch.

§. IX.

obseruat Lindanus, & in Onomastico ad vitas Patrum Rosuedius. Inde extensa voce, quod

v. Mœtanœa.

frequens esset pœnitentibus, adgeniculati fratribus Exomologesini obeundo, vt Tertullianus bumilificationes eorum, & nullificatoina (voces sunt ferrei illius oris) percensens, notauit, genuflexiones dictæ sunt Metanœæ. In vita B. Hermanni qui & Ioseph, Ordinis Præmonstratensis, refertur, moris apud Præmonstratenses fuisse; audito B. Mariæ nomine veniam petere, id est, flexis genibus accidere in diebus profestis, & osculari id cui quisque incumbebat. At diebus festis, osculabantur manum. Hermannus autem etiam diebus festis, procumbebat, & veniam petebat, id est, genuflexus deiiciebatur, ad tantam nominis suauitatem, stare non sustinens. Est igitur mœtanea genuflexio, & veniæ petitio, pœnitentiæ actus maximè proprius. Videndus item

Lib. 2. de Inst. cleric. c. 41. Serm. 1. sub finem.

de hoc luctus, & pœnitentiæ indicio Rabanus, & concinnè Blesensis. Est verò hoc inde patentissimum, quod per totam Pentecostem, hoc est per dierum quinquagenam, quæ decurrit à Paschate vsque ad festum demissi è cœlo Spiritus Sancti, non flectimus genua in signum lætitiæ, ob Christi resurrectionem

Lib. 3. de Off. fic. c. 8.

& reparatam asserente Christo rediuiuo, libertatem nostram, vt Rupertus Philosophatur. Et quia toto anno Dominicis diebus, Christi resurrectio recolitur, idcirco neque in Dominicis flectuntur genua. Hoc cum vsu contrario sensim inducto obsoleuisset alicubi magna Synodus Nicæna renouauit, & ad omnia loca extendit singulari decreto vsum

Lib. de cor. mil. c. 3.

illum explicatissimè ante eam Synodum, à Tertulliano ac Iustino, expressum. Eandem praxim ex Hilario, Hieronymo, Ambrosio (veriùs Maximo Taurinensi) Basilio, Augustino, Anastasio, Nicera, Germano Patriarcha, confirmat Rosvedius in Onomastico. Id ta-

v. Genuflexio.

men cum Lorino arctans ad preces solemnes, cum Paulus tempore Paschali, vt Baronius ad annum Christi 58. aduertit, legatur in Tyrio littore posuisse genua ad orationem.

Alij Canones interdicentes genuflexione per tempus Paschale, & eius veluti Ectypon

Can. 81.

Dominicam diem demptis pœnitentibus, qui vbique genuflectebant ex Conc. Carthag. VI. arctant eum ritum ad collectas fundi solitas præmisso *Oremus*, in principio ac fine Missæ. Ex quo fundamento aliqui, in regno Castellæ tempore Nauarri, negabant se vrgeri Ecclesiastico decreto ad flectendum genua tempore Paschali, & in Dominicis, ad illa verba Symboli, *Et homo factus est*, & ad illa verba Cantici SS. Ambrosij & Augustini, *quos pretioso sanguine redemisti*. Multo minus ad inductam rer in die salutationem Deiparæ. Aliis è contrario placebat, eo item tempore stationem in illis euentibus toto Paschali tempore esse retinendam. Videndus de ea contentione

Num. 15.

Nauarrus quem libenter audio in eadem lucubratione, sugillantem eos qui orantes, altero tantùm genuflexo, poplite vno dirigunt precum Missilia, non secus ac igniariæ catapultæ funditores, vt certo eiaculentur.

Lib. 5. c. 2. num. 45.

Iudæis similes, vt ait autor rationalis Guilielmus Durandus, credo alludens ad eos qui Christo illudentes, Regem Iudæorum per ludibrium appellabant, genuflexo ante eum Matth. 27. Quamuis enim id fecere milites Romani, tamen quod in Iudæorum gratiam, id facerent, & ipsis approbantibus, tribuitur Iudæis. Addit Durandus seruorum esse alterum dontaxat genu flectere coram Domino; &

Lib. 11. c. 45.

quidem sinistrum, quod ea sit nota corporeæ seruitutis: Plinius inesse genibus obseruatione gentium religionem tradit, non modò quod ea supplices attingant, eáque vt aras adorent, sed etiam quia per ea præstantur religiosa officia. Mancam igitur religionem prodit, qui alterum duntaxat genu flectit. Quasi verò non iuberemur flectere Domino Deo omne genu, id est, vtrumque genu cuiusuis personæ, vt factum est à Salomone preces fundente 3. Reg. 8. Sanè cum genu idcirco ita fabrefactum sit, vt flecti posset, eáque structura non vni duntaxat genui insit, sed vtrique, par est demisso vtroque po-

6. Hexaem. c. 9. in fi.

plite accidere supplicem Deo. [Flexibile genu (ait S. Ambrosius,) quo præ cæteris Domini mitigatur offensa, ita mulcetur, gratia prouocatur. Hoc enim patris summi erga filium donum est, vt in nomine Iesu omne genuflectatur, cœlestium, terrestrium & infernorum, & omnis lingua confiteatur quia Dominus Iesus in gloria est Dei Patris. Et cum duo sint quæ Deum præ cæteris mulcent, humilitas, & fides, pes exprimit humilitatis affectum ac sedulæ seruitutis obsequium.] Subdit, non esse homini nisi duos pedes, cum bestiæ sint quadrupedes: quia homo ea statura erudiтur, vt sit de genere volatilium, & altipetus fiat, eiúsque conuersatio sit in cœlis. At produnt se brutos, qui id venerationis Deo negant; altero poplite Elephantini. Iactatur enim Elephantos genua non flectere, vt videre est apud Gesnerum, & Aldrouandum ac nouissimè Trogum eius, Iostonum. Quanquam tetrim illam

Lib. 8. c. 1.

bestialem adorare Regem genibus flexis, notatum est à Plinio, & comprobatum est in eo Elephanto quem Emmanuel Rex Lusitaniæ doctum genuflectere ad Leonem X. Pontificem transmisit Romam, aurea instratum stragula, & turrito Ephippio Indos homines gestantem, Principi venerationem exhibere doctum. Videsis Genebrardum anno

Lib. 5. sub finem.

Christi 1513. atque Maffeium & Osorium. Osculum genuum à genuflexis in signum reuerentiæ, memorat in vitis Patrum Gregorius

Cap. 8. C. 4. §. 4. in Ordinem.

Turonensis, & indicitur adhiberi in electione noui Abbatis, in regula Magistri apud S. Benedictum Anianensem. Calumnia qua veteres Christiani apud Minutium onerati sunt, insimulati quod adorarent virilia Sacerdotum, inde manauit, quod Christiani accideret ad genua Sacerdotum venerabundi; nominatim

Annal. 209.

ad deponenda eis peccata, vt Baronius notauit.

Stationis vox latè accepta, longè aliud sonat quàm erectionem totius corporis, quod propriè denotat, vt fusiùs tradit Nauarrus, Propriè acceptam maximè probans in precante. Feruntur Fratricelli idcirco damnati esse, à Clemente V. quod ne in eleuatione quidem corporis Christi, vellent assurgere, ac erigere se se. Verùm causa damnationis Fratricellorum siue Begardorum hac ex parte, fuit, quod cum in Missa eleuabatur Sacra hostia, starent immoti, obtendentes fore imperfectionis, si à puritate & altitudine suæ contemplationis descenderent,

reut,

rent, prætextu adorandi Euchariſtiam, aut cogitando de aliquo myſterio humanitatis

Lib.2 art.52.

Chriſti. Ita eorum errorem refert, eius æui ſcriptor Aluarus Pelagius, & meritò reprehendit. Erat enim reuera inſanus error, ſed alienus à præſenti negotio; in quo *ſtationem*, id eſt, plenam precantis erectionem approbant vt honeſtam, & labis puram, S.Athana-

Cap. 184. De glor. Martyr. c.10. Cap. 131.

ſius informans Virginem ſacram, necnon Moſchus & Gregorius Turonenſis ac Concilium Aquiſgranenſe. Sed & S.Hilarius ad illud Pſalm.133. *Qui ſtatis in domo Domini.* Eundem

Cap.9.Reg.

ſitum in concinendis Pſalmos admiſit Sanctus Benedictus, indulgens ſeſſionem Monachis cum legerentur lectiones. In controuerſia de numero Pſalmorum concinendorum, Angelus ſpecie hominis apparens, litem diremit, duodecim Pſalmis ſtando decantatis, vt

Lib.2.cap.7.

narrat Caſſianus: qui inferius addit, Ægyptios præter morem aliorum, non ſtatim à decantato Pſalmo fixiſſe genua, ſed priùs ſtantes oraſſe; inque ea ſupplicatione, maiorem partem temporis inſumpſiſſe. Poſt hæc autem puncto breuiſſimo procidentes humi, velut adorantes tantùm diuinam clementiam, ſumma velocitate conſurrexiſſe; ac rurſus erectos oraſſe ſtando, manibus ſublatis. Stationem in-

4 de off.c.3.

ter precandum inde commendat Amalarius, quod eo ſtatu corporis, demonſtremus affectum mentis noſtræ, conteſtemúrque nos eſſe paratos imitatione Dauidis, de ſe profitentis, *Paratum cor meum Deus, paratum cor meum, cantabo & Pſalmum dicam.* Ad hæc, ſtatio eſt vox

Lib. de Orat. c.3.

militaria, & vt Tertullianus ait. [Statio de militari exemplo nomen accipit, Nam & militia Dei ſumus.] Milites autem certant ſtantes. Itaque conſentanea eſt in Chriſtianis conuentibus ſtatio. An idcirco apud Tertullianum & Cyprianum, *ſtatio* ſæpè ſignificat Conuentum Eccleſiaſticum, vt probatis eorum variis locis monſtrat Pamelius ad Epi-

Num. 10. Num.58.

ſtolam S.Cyprian.41. Idem tamen ad Tertulliani locum proximè adductum, *ſtationis* nomen arctat ad deſignandum diem ieiunij, quod fecere item antiquorum pleríque ſignati

6.33.c.12.

à Francolino in opere de horis Canonicis. Plura de notione antiquæ ſtationis, Onuphrius proludens ad librum de ſtationibus vrbis Romæ; Albaſpinæus in obſeruationibus ſacris;

Lib.1.c.16. Pag.556.

& ad expoſitionem fidei S. Epiphanij Dionyſius Petauius. Nobis in præſentia ſatis eſt, quod in Conuentibus orarent, plerumque erecti, atque adeo ſtationem ſumptam iuxta etymon vocis corticem haberent pro honeſta, & labis experte.

Ex tribus propoſitis ſtantium ſitibus, probabilius, (vt ex antiqua phraſi loquar,) id eſt, labe vacantibus, & qui iure poſſint approbari, ſi veniatur ad comparationem, & quæratur quiſnam potius videatur præeligendus, reſo-

Lib.2. c.7.

lutio eſt facilis quoad primum, Nam vt monebant Aſcetæ Ægyptij apud Caſſianum, ſitus ille corporis, eo grauatur incommodo, quod ſoleant [Humi diutiùs procumbentes, non ſolùm cogitationibus, verùm etiam ſomno grauiùs impugnari,] Quod ſemel damno ſuo expertum, teſtatur Caſſianus. Duo ſitus poſteriores, ſe habent vt excedens & exceſſum; & vbi libera eſt orandi exterior diſciplina, poteſt vnuſquiſque ex eis alterutrum præeligere,

qui magis attiſerit, aut fructuoſiùs adhiberi deprehenſus fuerit. Nec vniformia ſunt Patrum iudicia de alterutrius eorum præcellentia.

Quis reuerentium ſituum potior.

Genuflexionem videtur præferre antiqua praxis Eccleſiæ, ex qua initiandus baptiſmo, ſtans erectus, conſequebatur natiuitatem diuinam; qui verò initiabatur Sacerdotio tanquam longè ſublimioris ordinis, atque adeò ſublimiore aptatione indigens, genuflexus initiabatur, vt eſt apud S.Dionyſium. Vnde

Cap. 5.

illud erratum myſterij magni grauidum & futuræ virtutis prognoſticum, quo Gregorius Theologi pater per errorem initiantium, baptiſmo initiatus eſt genuflexus, vt obſeruat ipſe Theologus. Apertè genuflexionem prætuliſſe aliis corporis ſitibus inter orandum,

Orat. 19. pag.306. q. 125. ad orthod.

viſus eſt S.Iuſtinus: ait enim. [Genuflectere in precibus, magis Deo commendat orantes, quàm ſtantes orare, magíſque conciliat Dei miſericordiam.] Ex quo fundamento monet dubium, cur in Paſchate, & Pentecoſte, & Dominicis diebus, ex Apoſtolica inſtitutione teſte B. Irenæo quem citat, non flectantur genua inter orandum. Addit Honorius in gemma animæ, genuflexi [cadimus in terram, vt

Lib.1. c.117.

Chriſtum in carne adoremus: Vt item memoremus nos in Adamo cecidiſſe, & mole corporis grauari, ingemiſcamus, & vt lapſum animæ noſtræ in vitia dum corpore ad terram cadimus, pœnitendo fateamur.] Commendat etiam genuflexionem, & ſtationi inter orandum, valde præfert Cæſarius, niſi pro more

Hom.34.

Patrum, impugnantium aliquem errorem, qui ita in eum concitantur, vt videantur ad alterum extremum propendere, (vt S.Thomas no-

Opuſc.

tauit) idcirco nonnihil efferbuit in ſtationem orantium, quod eſſent inter eos quos alloquebatur, qui ne clamante quidem Diacono *flectamus genua*, vellent genua flectere. Quod ſanè reprobandum fuit. Quidquid ſit, apertè Cæſarius præfert genuflexionem in orando, ſtationi, vt patet ex his eius verbis: [Maximam partem populi, velut columnas erectos ſtare conſpicio, quod Chriſtianis dum in Eccleſia oratur, omnino nec licet, nec expedit. Exemplum Phariſæi orantis, conſiderandum eſt & timendum, ne pro eo quod ſtans orauerit; ideo non meruerit exaudiri.] Ab obtendentibus ægritudinem ne genua flectant, poſcit, vt ſaltem caput inclinent. Additque [Vellem ſcire, qui nec genua flectunt, nec inclinare capita volunt; ſi aliquid ſibi neceſſarium, aut à iudice, aut ab aliqua potenti perſona expeterent, vtrum ſtantes & erecto capite negligenter, & tepidè ſupplicarent. Rem terrenam ab homine terreno quærimus, & propè vſque ad terram nos humiliter inclinamus; & à Deo remiſſionem peccatorum, & æternam requiem inquirentes, nec capita noſtra inclinare dignamur.] Subdit exempla Eliæ, & Eliſæi, & cæterorum Sanctorum, qui orando deiiciebantur corpore. Item exemplum Chriſti qui procidens in terram, ita orauit, vt ab eo guttæ ſanguinis ſtillarent: Tum addit procubitum & proſtrationem accipiens pro genuflexione, quam ſuadere intendebat; [Quid indigebat Chriſtus, vt taliter ſupplicaret? Non ille quicquam indigebat: Sed nobis exemplo ſuo orationis exempla præparabat.

§. IX. Orat misericordia, & non orat miseria? Orat humilitas, & non humiliator iniquitas? Prostratus in terra orat Medicus, & non inclinatur ægrotus? Orat innocentia, & non orat nequitia? Orat qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius; & non se prosternit multis peccatis obnoxius? Orat Iudex, & desiderat parcere; Et non orat reus vt indulgentiam mereatur accipere? Orat iudicaturus, & orare dissimulat iudicandus? Non ergo pigeat (si infirmitas non prohibet,) vt se vnusquisque in terram prostratus humiliet.] Addit esse in Ecclesia, fontem aquæ viuæ. Et sicut qui de fonte vult bibere, debet corpus inclinare; ita debere se humiliter deiicere in Ecclesia, eum qui velit benedictionem captare; à qua procul se statuunt, qui stantes in Ecclesia malunt verbosare. Mutuauit hanc vocem à S. Augustino; æquè disserente aduersùs Garrulitatem in Ecclesia, quam reliqua homilia exagitat Cæsarius: non minùs eo ipso feriens sedentes, cum sessio sit ad loquacitatem opportunior.

Stationem in orando, videtur præeligere S. Hieronymus: ait enim, quibusdam non flectentibus animæ poplitem, parum profuisse genuflexionem. Alios verò erectu Deum corpore deprecantes, magis se ànimo curuasse. (In c. 3. ad Ephes.) Itaque videtur præferre stationem quam sine dubio præelegit Ioannes Monachus testibus Ruffino, atque Palladio, qui à prima secessione à sæculo tribus continuis annis sub cuiusdam saxi rupe stans semper orauit, ita ut nunquam omnino resederit, neque iacuerit, somni tantum capiens quantum stans capere potuit. Perstitisset verò per totam vitam stans & stando orans, nisi corruptis imis pedibus adactus esset situm mutare. Stationem item tanquam potiorem situm corporis inter fundendam precationem prætulisse videtur Simeon Stylites (vt apud Theodoretum testem oculatum legere est;) tantus amator stationis; idque vni pedi insistendo. Addit Theodoretus ex tam diuturna statione enatum ei esse vlcus chiunium vberi sanie redundans. (In vita PP. c. 15 Cap. 51. Lauf. cap. 26. Ad concor. Reg c. 25. 97.) S. Benedictum idem suis præscripsisse, ait Menardus. Sanctus item Pachomius, orabat stans, exemplo supplicum Alexandrinorum apud Philunem. Plerosque Sanctos Monachos ad idem exemplum se conformasse, habet Gazæus ad Cassianum. Astipulatus videtur S. Hilarius ad illud Psalm. 133. *Qui statis in domo Domini in atriis domus Dei nostri*, necnon S. Bonauentura in mystica Theologia, & Dionysius Richelius, itemque Caracciolus, vsui suæ Religionis patrocinans, quod item facit pro suis Clericis Regularibus Minoribus agens Thomas Hurtado Buccafereus in rapsodiis resolutionum Otthodoxarum digressione de choro. Sed rationes adhibens more suo prorsus inanes. Argumentatur enim pro præeligenda orantium statione, ex eo quod Isaiæ 6. Seraphim starent super solium Domini concinentes Trisagion. Et ex eo quod Dauid à Siracide dicatur stare fecisse cantores contra altare. Item quod Christus Marci 11. dicat *cum stabitis ad orandum*. Eodem modo loquuntur alij Patres. Ita quidem Hurtado Buccafetreus. Sed exciderat huic Enos, quod ex Nauarro ipsemet refert. [Stamus ad orandum, siue simus erecti, siue genuflexi, siue sedentes, siue supini. Itaque omnia illa testimonia nihil conficiunt. Excipit tamen Hurtado, officium defunctorum, pro quo præelegit sessionem ad insinuandam requiem æternam quæ defunctis ea precatione captatur. (Lib. 2. c. 5. Part. 3. c. 3. Lib. 1. de contem. c. 34. Ad Reg. Theot p. 5. c. S. dis 10. Sect. 16. Eccles. 47. Lib. de orat.) Sed est inepta exceptionis ratio; quia beati in requie æterna non plus sedebunt, quàm stabant aut ambulabant. Ad hæc, officium de Sanctis qui iam adepti sunt requiem æternam, iuxta eam rationem, deberet sedendo peragi. Tandem genuflexio, cum sit laboriosior quàm sessio feracior est satisfactorij fructus, atque adeò opportunior est subleuandis defunctis. Ac proinde vniuersa Machina Hurtadiana, nullo negotio disiicitur. Neque tamen abnuo, quin ad subleuationem viuorum, defunctis suffragantium in prolixa recitatione vigiliarum, sedere liceat; vt factum in Exequiis Osberui Monachi ait Edinerus *in Anselmo*. Sunt tamen aliæ congruentiores probationes pro statione orantium; cui nihil derogatum volo. Sed autor sum vnicuique, vt de Guillelmi Parisiensis sententia, in situ corporeo inter orandum, pietati maiori velificetur, adhibens eum situm quem deprehendit fructuosiorem; & commodiorem ad collectionem animi, ac feruorem precationis. (In rhet. diu. c. 25.) Quod autem Guillelmus timet fatigationi à diuturna genuflexione, æquè timeri potest à statione longiore. Itaque manent nihilominus sua vtrique iura, aliunde æstimanda.

Augescet vero haud tenuiter fructus pietatis, si alterutri accedat superpondium, vel ex manuum in Cœlum sublatione, vel ex brachiorum extensione, similive quopiam gestu corporis, iam olim à piis inter orandum adhibito. Eleuationem manuum adhibebat Dauid, & *sacrificium vespertinum* nuncupabat. Causam fusè aperit S. Chrysost. desfragrantia orationis sic fusæ, suauissimè disserens. Addit verò. [Quid sibi vult, *manuum in oratione eleuatio?* Quoniam enim multis sceleribus inseruiunt, vt percussionibus, cædibus, rapinis, auaritiæ, & bonorum alterius cupiditati; propter hoc ipsum ergo eas iubentur tendere; vt orationis ministerium sit eis vitæ vinculum, & ab improbitate liberatio. (Ibid.) Et si quando es rapturus, vel in bona aliorum inuasurus, aut alium verberaturus, in memoriam reuocans fore vt eas ad Deum mittas, te defensuras & illud speciale sacrificium per eas emittas, ne eas ignominia & pudore afficias, & malæ operationis ministerio eis fiduciam auferas. Purga ergo eas Eleemosyna & Clementia subueniendi iis qui indigent, & ita eas Deo expandito ad orationem. Si enim non permittis vt extollantur illutæ ad orationem, multo magis non æquum est, vt eas peccatis inquines. Si quod minus est vereris, multo magis pertimesce quod maius est. Illotis enim orare manibus, non est adeò absurdum: sed innumerabilibus peccatorum sordibus inquinatas afferre, hoc istam affert maximam.] Ad eandem mentem, optimè disserit S. Augustinus ad illud Psaltis, *Sic benedicam te in vita mea, & in nomine tuo leuabo manus meas.* Præmissa enim leuatione manuum Christi pro nobis, subdit. [Leuemus & nos manus nostras ad Deum in prece, & non confundentur manus nostræ leuatæ (Psal. 62.)

ad

ad Deum, ſi exerceantur bonis operibus. Quid enim facit qui leuat manus; vnde præceptum eſt vt leuatis manibus oremus ad Deum? Apoſtolus enim dicit, *leuantes puras manus ſine ira & diſceptatione.* Et cum leuas manus tuas ad Deum, veniant tibi in mentem opera tua. Quia enim manus iſtæ leuantur vt impetres quoduis, ipſas manus cogitans in bonis operibus exerce, ne erubeſcant eleuari ad Deum.]

Extenſionem manuum aliam à leuatione (quanquam Auguſtinus, proximè notato loco, vtramque confundit,) familiariſſimam habuere priſci Chriſtiani; vt monſtrant illa Tertulliani. [Nos nó attollimus tantùm, ſed etiam expandimus. Et Dominica paſſione modulantes & orantes Chriſtum confitemur.] Idem alibi. [Paratus eſt ad omne ſupplicium ipſe habitus orantis Chriſtiani.] Quia ſcilicet manuum in Crucis formam protenſione, conteſtatur ſe crucem non refugere, atque adeo neque aliud vllum ſupplicij genus. Multus eſt in hoc ritu orandi, Gretſerus: apud quem etiam Ethnici, paſſis palmis, (hoc eſt Interprete Nonio, patentibus & extenſis) orationem fundere, religioſum habebant, vt de Ancbiſe prodi-tur 3. Æneidos, & de Dario apud Athæneum, & ipſa Romana publica pietas in veteris nummi parte exhibetur extenſis in crucis formam brachiis. Minutius denique Gentiles crucis ſignum ſubſannantes, inde exagitat, [quod cum homo porrectis manibus Deum pura mente veneratur (quod ſe quoque facere exiſtimabant Ethnici) crucis ſignum efformetur. Ita ſigno crucis, aut ratio naturalis innititur, aut veſtra religio firmatur.] Sed Ethnicas gerras dimittamus. S. Pachomium, inter orandum manus extendere ſolitum, ſic prodit vitæ autor. [Conſuerat ſtans in oratione manus expandere, quas per aliquod horarum ſpatia minimè colligebat: ſed extenſione diuturna veluti cruci confixum corpus retinebat immobile; & ſic animum ſuum ad vigilandum in precibus excitabat.] Commendat eundem orandi modum, ex ſcriptura, & praxi S. Ambroſij, Petrus Damiani.

Lib. de Orat. cap. 11.

In Apol.

Lib. 4. de cruce, c. 35. & paſſim.

Lib. 13. c. 27.

Cap. 15.

Opuſc. 39. c. 4.

Arguens enim cathedrarios in orando, ſubdit: [Enim verò ſi dignus in Deum nobis feruor ineſſet, par fuerat, nos inter diuinæ laudis excubias, non modò, non ſedere, ſed & manibus in altum porrectis, inceſſabiliter pſallere, ſicut hortatur nos Pſalmiſta eum dicit, *in noctibus extollite manus veſtras in ſancta, & benedicite Dominum.* Et Apoſtolus ad Timoth. *Volo* (inquit) *viros orare in omni loco, leuantes manus puras ſine ira & diſceptatione.* Nam & præclarus Eccleſiæ Doctor Ambroſius, Beatos Martyres Geruaſium, & Protaſium; extenſis manibus ſemper orantes, ſe vidiſſe teſtatur. In cuius verbis datur intelligi, quoniam & ipſe non aliter tunc orabat Epiſcopus, quanquam hoc ipſæ vitandæ gloriæ cauſa non exprimat. Veriſimile quippè eſt, vt cum quo ſimul orant, nequaquam ab eo orationis qualitate diſſentiant. Alioqui ſi aliter orabat Ambroſius, ad hoc ſibi ille modus orationis oſtenditur, vt ad hanc orandi regulam deinceps informetur.] Ad allegatum Apoſtoli locum 1. Tim. 2. plenè de hoc orandi ritu philoſoph Cornelius.

Quis venerantium ſitum potior.

Singularis erat ille alius geſtus, nec (vt videtur) à multis frequentatus, quem memorat Clemens Alexandrinus verbis illis: [Licet ſuſurrantes, & ne labia quidem aperientes, tacitè loquamur, intus clamauimus. Omnem enim intrinſecùs paratam collocutionem, Deus exaudit perpetuò. Ea caput, & manus in cœlum extendimus, & pedes excitamus in vltima acclamatione orationis; promptitudine & alacritate ſpiritus, afferentes eſſentiam quæ apprehenditur intelligentia: & vnà cum verbo, corpus è terra abducere conantes, erectam & eleuatam animam deſiderio meliorum, cogimus in ſancta progredi, magno animo carnis vinculum deſpiciente. Scimus enim optimè, eum qui eſt præditus cognitione, totum mundum lubenter tranſmittere, vt certè Iudæi Ægyptum; apertè oſtendendo ſe Deo quàm proximum futurum.] Non eſt quærenda alia, ſatis infrequentis ritus, gloſſa.

7. Strom.

INDEX

INDEX
PARAGRAPHORVM.
PROLOQVIVM.

Vnde Acathisti denominatio, Christiano sacro aptata.



DE

DE
PRIMA MISSA
ET PRÆROGATIVIS
CHRISTIANÆ
PENTECOSTES.

TRACTATIO

R.P. THEOPHILI RAYNAVDI
ex Societate IESV.



EMINENTISSIMO PRINCIPI,

CAROLO BARBERINO

S. R. E.

CARDINALI.



VÆ duo veluti Cardinalia mysteria, majestatem Christi, summi Hierarchæ ac Regis nostri, luculentissimè produnt, SACRIFICII INCRVENTI per Sacros Mystas PRIMITIÆ, & ECCLESIÆ INSTITVTIO; sicut ex Christi autoris voluntate, nexa sunt; ita sub vnum conspectum vno contexta pegmate, repræsento, CARDINALIS EMINENTISSIME.

ET SACRIFICII quidem ea est sublimitas, vt illo vno fulta voluantur tempora, perstétque mundus, defecturus cum illud defecerit, abolente adorationem in Spiritu & veritate, homine illo peccati, qui supra omne quod dicitur Deus, efferet cornua. Structurâ verò Ecclesiæ Christianæ, nullum opificium mirabilius, magnificentius, Autore suo dignius, sæcula cuncta viderunt. Magnificum inter barbaros videri voluisse Alexandrum legimus. Iraque cum in Bactris & Hyrcaniis atque Indis, iudicia daret, non vt apud Græcos atque Macedonas, vulgare forum probasse; sed splendidissimum, quódque ad majestatis præconium sat esset. Tabernaculum amplitudine tantum erat, vt posset mensas centum capere. Id fulciebatur aureis columnis quinquaginta. Cœli auro obducti, variis elaborati ornamentis supremum locum tegebant. Circum tabernaculum, Persæ primùm quinquaginta Melophori, purpureis melinisque induti vestibus, intus stabant. Pari numero iaculatores vestibus variantes, flammeis alij, alij cœruleis, coccineis alij amicti succedebant. Ante hos, Macedones gigantea proceritate viri quinquaginta, totidem tenentes argentea scuta, collocabantur. Medio in tabernaculo, aureus thronus gemmis distinctus, & monilibus aurum inoculantibus præluftris diem præstinguebat, cui Rex insidens iura dictabat. Vtrumque iudicantis latus, cingebant Satellites ea specie, quæ Regio splendori lenocinaretur. In tabernaculi circuitu, copiosum Elephantorum agmen astabat, & Macedones mille, stolas amicti Macedonicas. Post hos quingenti Susij purpurati; quos circum circa ambibant dena Persarum millia, cultu Persico, acinacibus instructa. Papæ specimen Majestatis! Sed quale homo, è magnis quidem qui fuere in terra, attamen homo, nec nisi homo, edere potuit. Myticæ ad ce-

Irena. l. 5. Hiero. & Theod. Dan. 12.

Polyan. l. 4.

dros præaltas, ludicrumque & vmbratile magnificentiæ exemplum, præ eo quod Christus in vtriusque propositi mysterij structura apparauit.

Divinam sanè Eucharistiam, conopæum obducit miraculo pensile, nullis subiectæ substantiæ fulcris innixum, omnibus cœli opibus locuples, ad quas quid gazæ quæuis Persicæ, Medicæ, Indicæ, è cœno ac terra omnes? Sepitur vndecunque cœlestium Spirituum agminibus, lectissimis stipatoribus, nulli hostili telo patentibus, quorum vel vnicus, ad stragem numerosissimæ multitudinis par foret. Sedet hîc Rex Regum in sede majestatis suæ, innumera ostentans cœlestis magnificentiæ miracula. In Ecclesia item, tabernaculum sibi fixit Christus, cum Sole certans de splendore, & ipsum quoque custodia cinctum incorporea; supra cœlum ipsum, diues ac nobile. Et hîc item in sede majestatis suæ visitur Christus, apparatu magnificentissimo, quali nulla mortalis potestas colluxit: Nihil hæreo. Nec vniuersa Ethnica magnitudo Romana, subtus quam iacuit quorumvis aliorum imperiorum dignitas, ad istam immenso propè interuallo abiunctam accessit, sed ponè relicta, infinitis interiacentibus parasangis, discluditur.

Chrys. l. 6. de Sacerd. Greg. 4. dial. c. 58. Bles. Ep. 123.

Orig. hom. 13. in Lucam. S. Maxim. Mystagog. Eccles. c. 24. Steph. 6. apud Anastasium.

Thomas Stapletonus De Magnitud. Rom. Christiana, supra Ethnicam.

Havd impar itaque, vel à dignitate Tua abhorrens, in paruo codice munus exhibeo, Cardinalis Eminentissime, siquidem argumenti majestas, non eius à meo calamo detritio ac decoloratio spectetur. Quæcunque verò à deferentis tenuitate, magno reipsa muneri imminutio obtigerit; spem facit explorata mihi comitas Tua, & certans cum pietate cæterisque gradui ac stirpi consentaneis ornamentis benignitas, rigandum fonte bonitatis tuæ, hoc æterni pignus obsequij, & faustum auctioris in dies splendoris omen, quod haud falsus mantes præsagio.

Eminentiæ Tuæ.

Deditissimus
Theophilvs Raynavdvs.

SYLLABVS

SYLLABVS OPERIS.

PROLOQVIVM.

SECTIO I.

SECTIO II.

SECTIO III.

PROLOQVIVM.



VÆ cuiusvis humani operis & artefacti fuerint initia, anxiè disquisitum video. Nam præter cæteros, impleuit suis in eam rem studiis iustum volumen, Polydorus Virgilius: fassus ingenuè libri tertij cap. vltimo, hærere necessariò in multis aquam, & cassam plerumque esse in eo negotio operam, præ caligine quæ cœptis magnæ partis antiquorum operum, est affusa. Sit verò labor ille in plerisque humanæ artis inuentis prorsus irritus. Minore quippè dispendio & incommodo, laboramus ignorantia in huiusmodi argumentis. Quid enim solidæ vtilitatis homini confert, nosse ecquando datum sit initium annulis, picturæ plasticæ, vnguentis, nauigationi, mercaturæ, lanificio, textrinæ, & huiusmodi aliis in quorum principio disquirendo, scriptio Polydori penè vniuersa consumitur? Circa initia tamen sacrorum quorumvis operum, nunquam frustra, nunquam absque eximio fructu locatur studium. Nam præterquàm quod omnis de huiusmodi rebus cogitatio, insigni oblectatione perfundit animum, eúmque sanctè & quàm decenter distinet, necessario inter disquirendum de talibus, in multa inciditur, aut incurritur, quæ attigisse quoquomodo, permagni interest, plurimúmque ad omnem sanctitudinem commodat. Itaque magna cum laude plerique, notandis variorum Sacrorum Rituum initiis institerunt. Tametsi enim Religio Christiana auctorem haberet Christum ipsum, ac proinde ad eum referenda sunt quæcunque primaria & veluti fundamentaria in Christiana religione censentur, vt eruditus Cyprianus Serm. de Baptismo Christi optimè aduertit; tamen quoad vsum primum multorum à Christo ipso substantialiter constitutorum vt exercerentur in tempore, necnon quoad ritus mysteriis primariis accidentarios, locus est disquisitioni quandonam occœperint, cùm in istis, vt pereleganter de more disserit in aureo contra nouitates Commonitorio Vincentius Lyrinensis, possit locum habere nouitas, nec sit necesse vsurpata esse ab initio. Hoc igitur est quod vestigare aggredior, circa præcipuum Christianæ Religionis mysterium; sacrificium dico: sine quo Religio eneruis esset & euanida. Aggredior inquam vestigare, quandonam primùm in Ecclesia Christiana sit celebratum, quod antonomasticè *Sacrum* dicimus, necnon vbi, & quomodo, aequo operante sit peractum; de quibus omnibus, occasione disquisitionis inter pios simul ac eruditos institutæ, rogatus sententiam, respondi quod subijcio.



SECTIO I.

De Sacrificij incruenti celebratione prima in Pentecoste.



ARDO difficultatis ad quam aggredimur, vertitur in signando haud ambiguis notis, primo tempore celebrationis Christiani Sacrificij. Nam de cæteris eiusdem celebrationis adiunctis, minùs certatum est; nimirum vbi, & quo apparatu, ac ex qua formula, itemque quo operante, datum sit vsui tanti mysterij initium. Tota ferè lis fuit de tempore: in cuius proinde illustrationem, primùm ac præcipuè est incumbendum.

CAPVT I.

Sepenitur incruentum Christi Sacrificium, simul cum eius institutione peractum.

NOn potest in quæstione proposita, agi de quocunque initio Sacrificij incruenti. Extra dubium namque statui debet, si de planè primo incruenti Sacrificij exordio agatur, tempus eius signandum esse in supremæ noctæ cœnæ, Christo cum discipulis recumbente. Tunc enim Christus Dominus, & Sacrificium incruentum rita perpetuo frequentandum instituit, & primus inter instituendum sacrificauit. Declaro vtrumque breuiter.

Quod

Quod Christus in cœna vltima, sacrificium nouo titu, & secundum ordinem Melchisedech, per totum sæculorum Christianæ Ecclesiæ decursum, à noui Testamenti Sacerdotibus celebrandum instituerit, fide sanctum est, vt liquet ex Concilio Trident. sess. 22.c. 1. & can.2. & sic semper intellexisse Ecclesiam ea Christi, verba, *Hoc facite in meam commemorationem*, profitetur Concilium eo capite primo. Patres longo agmine in hanc rem profert Durantus lib. 2. de ritibus cap. 3. Nec potest de hac re esse dubitatio, supposita incruenti Sacrificij veritate, alibi plenè firmata. Quis enim alius, rem Christianæ Religioni adeò intimam & substantialem instituere potuisset, præter Christum eiusdem Religionis autorem? Immensi sunt hac in parte qui de Christiano sacrificio egerunt, siue illud scholasticè exponentes, siue agentes contra Sectarios diuini huius sacrificij iuratos hostes. Adeundi nominatim Roffensis de visibili Sacerdotio, Matthias Galenus de Sacrific. Missæ. Democbares, Sebast. Perez & Alanus ll. de Sacrificio, Valentia Tract. & Apologia de eo argumento, Bellarminus in Opere de Missa. Echius libris tribus de sacrificio. Nec tantùm Christus Dominus Sacrificium Christianum in suprema cœna instituit, sed etiam ipsemet sacrificauit, & sacrificationi suæ institutionem annexuit: volens suum illud factum, in posterum pro lege esse Ecclesiæ, vt constat ex eo mandato Apostolis imposito, & per eos Sacerdotibus validè deinceps in Ecclesia initiandis. *Hoc facite.* Christum ergo in suprema cœna sacrificasse, docet Synodus Tridentina sess. 22. cap. 1. Ait enim, Christum in cœna vltima. *declarantem se Sacerdotem secundum ordinem Melchisedeci constitutum, corpus & sanguinem suum sub speciebus panis & vini, Deo Patri obtulisse.* Id est sacrificasse. Ita enim ibi sonat vox *offerendi*, vt contextus clamat, & perspicuè habetur ex canone 1. quo doctrina capitis illius primi, in arctum contrahitur. Idem liquet ex communi Patrum doctrina. Multos appendunt Alanus l. de sacrific. cap. 10. Bellarminus lib. 1. de Missa cap. 12. & Ægidius Coninck 3. p.q.83. à num. 32. Vnum aut alterum luculenter id prosecutos signo.

Gregorius Nyssenus Orat. de Resurrect. tractans qua ratione Christus dictus sit fuisse tribus diebus ac noctibus in corde terræ, præfatus Christum tollente nemine posuisse animam suam, sic init numerum illum dierum ac noctium: [Qui potestate suâ, cuncta disponit, non ex proditione sibi impendentem necessitatem, non Iudæorum quasi prædonum imperum, non iniquam Pilati sententiam expectat, vt eorum malitia sit communis hominum salutis principium & causa; sed consilio suo anteuertit, & arcano sacrificij genere, quod ab hominibus cerni non poterat, se ipsum pro nobis hostiam offert & victimam immolat, Sacerdos simul existens & Agnus Dei, ille, qui mundi peccatum tollit. Quando id præstitit? Cùm corpus suum discipulis congregatis edendum & sanguinem bibendum præbuit, tunc apertè declarauit agni sacrificium iam esse perfectum. Nam victimæ corpus non est ad edendum idoneum, si animatum sit. Quare cùm corpus edendum & sanguinem bibendum discipulis exhibuit, iam arcana, & non aspectabili ratione corpus erat immolatum, vt ipsius mysterium peragentis potestati collibuerat. Et anima in illis erat, in quibus eadem ipsa potestas illam deposuit, simulque cum diuina virtute, quæ cum illa erat coniuncta, in ea regione cordis versata est. Itaque si quis inde tempus incipiat dimetiri, cùm sacrificium Deo factum est à magno illo Principe Sacerdotum, qui ratione quæ nec verbis explicari, nec oculis perspici potuit, se ipsum pro communi hominum salute tanquam agnum obtulit, non recedet à veritate.] Eruit hinc Nyssenus, triduum atque trinoctium quod quærebat, consentiente Nicolao I. ad Consulta Bulg. cap. 5. Et quanquam commodior fortassis nodi illius expeditio peti aliunde possit, cum Isidoro Pelusiota lib. 5. Epist. 114. & lib. 2. Epist. 112. Cassiano lib. 6. de Incarn. cap. 23. Eucherio homil. 2. de Symb. ad articul. 5. & Abelardo in solutione quartis problematis: Tamen ad præsens institutum sufficit, quod Nyssenus disertè & explicatè agnoscat, Christum in Eucharistiæ institutione se immolasse atque mactasse, in hostiam Deo fragrantissimam.

Missa à Christo celebrata. seponitur.

Optimè idem tradit Hesychius lib. 2. in Leuit. ad capit. 8. tractans sacrificium arietis secundi explicationis iuxta 70. [Cur (inquit) aries secundus; hic nunc aries nominatur? Quia videlicet prius figuratam ouem, cum Apostolis cœnans Dominus, postea suum obtulit sacrificium, & secundò sicut ouem ipse semetipsum occidit, quod demonstrant sequentia. *Posuerúntque Aaron & filij eius, manus suas super caput eius. Quem quum immolasset Moyses.* Necessariò simul cum Aaron, & filij eius super caput arietis manus imponunt, quia communem cœnam festiuitatis Paschalis cum suis Christus Discipulis celebrauit. Quum enim quosdam discipulorum ad præparationem domus, in qua pascha celebraturus erat dirigeret, sic ait: *Dicite patrifamilias, quia magister dicit; Vbi est diuersorium, vbi pascha cum discipulis meis manducem?* Sed Moyses Sacrificium hoc celebrat, quia magis ab aliis ipse, Christi figuram gerit. Tunc autem maximè sacrificium suum Christus celebrauit, vnde & illud incepit.]

Aliquoties idem iterat Eutychius Patriarcha adductus in Catena Græcorum Lucæ 22. ad illud. *Desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum.* [Tertia (inquit) & mystica illa cœna est, de qua Lucas ait, *desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum, antequàm patiar.* Ergo antequàm pateretur, Pascha comedit, mysticum nempe: Nam sine passione, Pascha non dicitur Semetipsum igitur mysticè immolauit, quando inter cœnandum, in manus suas accipiens panem, benedixit ac fregit, antitypo siue figuræ seipsum immiscens.] Et inferiùs, Quemadmodùm Christus à mortuis resuscitatus, semetipsum pro nobis Deo Patri exhibens, manipuli figuram impleuit: Sic & pro agno se-

Sectio I. Cap. I.

metipsum decima quarta inchoante mysticè sacrificans, figuram eum re figurata cóiunxit.] Tandem inferiùs [Cum Ecclesia decima quarta die mensis, aut feria quinta maioris hebdomadæ, memoriam huius rei celebret; quo etiam die à Christo Pascha hoc mysticum fuit peractum, & semetipsum instar primitiarum obtulit ac sacrificauit; siue in feriam primam, aut secundam, aut tertiam, aut quartam, aut etiam Dominicam decimus quartus dies mensis incidat; (hoc enim quæritur), mystici tamen Paschatis Festum Ecclesia feria quinta celebrat, qua & Dominus illud mysticè obtulit.] De Patrum itaque sententia, Christus Dominus in suprema nocte, seipsum immolauit & sacrificauit.

Efficaciter idipsum euincitur, ex eo quod Christus Psalm. 109. dictus est *Sacerdos secundùm ordinem Melchisedec.* Inde eni apertè, habetur, Christum, aliquando sacrificasse iuxta ritum à Melchisedeco adhibitum: primarium quippè Sacerdotis munus est, sacrificij celebratio. Cum ergo Christus ante cœnam postremam, non sacrificauerit eo modo quo Melchisedec panem & vinum proferens; (quando enim, aut vbi tale quid præstitit ante cœnam postremam?) fatendum est sic sacrificasse tunc temporis. Neque verò fas est allegare eam panis consecrationem quæ à Christo iam rediuiuo facta est in Emmaus, vbi discipuli cognouerunt eum in fractione panis: quod de Eucharistica consecratione panis accipiunt Maldonatus latè Lucæ 24. Alanus l. de Eucharist. Sacrament. cap. 45. & Vasquez. 3. part. disp. 196. cap. 3. ac Baltazar Corderius in Annot. ad Catenam Græcorum in cap. 24. Lucæ, versu 30. Non inquam potest hoc Christi factum allegari, quasi tunc Christus se prodiderit Sacerdotem secundùm ordinem Melchisedec. In primis enim ea vnius speciei consecratio, non fuisset sacrificium: quod duplicis speciei consecratione necessariò continetur, vt alibi est declaratum. Deinde Sacrificatio cum sit vsus Sacerdotij, Christo viatori congruentior fuit. Tunc autem Christus fuit planè extra viam, quippè transgressus septa mortalitatis. Quinetiam est reuera minùs verisimile, quod Christus tunc panem consecrauerit, vt rectè ad eum Lucæ locum tradit Carthusianus ac Iansenius in concord. capite 146. itémque Suarez tom. 3. 3. part. dist. 43. sect. 3. *in fine.* Sanè admissa ea panis consecratione, fatendum esset Christum potrexisse Eucharistiam discipulis non satis dispositis. Item fatendum esset Christum vnicam panis speciem absque calice consecrasse. Lucas enim duntaxat meminit putrefacti panis. Etiamsi verò Christus, per potestatem excellentiæ qua potiebatur, potuit vnicam speciem consecrare, & transmutare panem in corpus suum absque integra sacrificatione, quæ vtriusque speciei consecrationem deposcit: Tamen non est verisimile, quod Christus voluerit ita se gerere, & statuere exemplum, contrarium institutioni suæ, de semper nectendis ambabus consecrationibus. Itaque videtur tunc non modò non sacrificasse, sed etiam ne vnam quidem solitariam speciem consecrasse. Atque ita non habemus vbi dicamus Christum interuentè & secundùm ordinem Melchisedec sacrificasse, nisi dicamus id fecisse in suprema cœna, vbi panem & vinum adhibuit ad cultum Dei in spiritu & veritate perficiendum; vt innuit oculorum in cœlum sublatio, & gratiarum actio, de quibus Canon Missæ.

Et fuit sanè conuenientissimum, vt Christus in eo veluti vitæ suæ margine sacrificaret. Nam tunc condidit nouum Testamentum. Vt ergo figuratum responderet figuræ, congruum fuit, vt quemadmodum veteris Testamenti confectio, quasi obsignata est interuentu sacrificij tunc adhibiti, & aspersionis sanguinis tunc effusi, iuxta illud Mosis Exodi 24. relatum Hebr. 9. *His est sanguis Testamenti quem mandauit ad vos Deus*: Ita nouum quoque Testamentum interuentu sacrificij tatum fieret, & veluti obsignaretur. Hæc vt intelligantur, recolendum obiter est ex alibi fusè disputatis, Christum vt priuatam quidem personam non condidisse propriè Testamentum, cum non suppeterent temporales facultates de quibus disponeret: vt publica verò persona & caput Ecclesiæ, condidit Testamentum, & voluntatem suam vltimam expressit, disponens de variis, quorum dispositio ad ipsum spectabat, prout personam publicam. Non confecit autem sub hac ratione Christus Testamentum in Cruce, si ad exactam formam loquamur, tametsi pauló laxiùs, & ad pietatem fouendam accommodatè visus est ita affirmare S. Ambrosius lib. 10. in Lucam, cum de matre ad Crucem stante, sic scribit; [Testabatur de cruce Christus, & testamentum eius signabat Ioannes. Dignus tanto Testatore, testis. Bonum testamentum, non pecuniæ, sed vitæ, quod non atramento scribitur, sed spiritu Dei viui. Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis.] Hæc in omni rigore admittenda non videntur, quia Christus in Cruce nullum verbum protulit quod Testamenti confectionem redoleat, vt latè prosequitur Suarez tom. 3. 3. part. dist. 38. conclus. 1. Itaque confecit Christus Testamentum in cœna vltima, vt disertè affirmat Damascenus lib. 4. fid. cap. 14. consentiúntque Dionysius Alex. & Fulgentius adducti in Onomastico Eucharistico V. *Testamentum nouum*: quibus addo egregium locum ex S. Auito serm. de Natali calicis. [Impleturus (inquit) Redemptor noster Sacramentum carnis assumptæ, sicut æternus & pijssimus pater, ætatis à se redemptisque filiis spem indultæ adoptionis aperiens, substantiamque nobis cœlestem ante diem suæ mortis assignans, Testamentum fecit, qui eos hæredes ab his quæ largiebatur instituit; humana quidem comparatione, sed non humana necessitate; non amissurus quod filiis deputabat, sed habiturus magis filios cum hæreditate quam scripserat. Testamentum hoc appellamus *Testamentum nouum*, in quo exhæredatis omnibus, solus hæres instituitur populus Christianus. Non autem iuxta terrenum morem, hæreditas ista diuiditur, nec corruptibili distributione in plures dispersa tenuatur. Omnes recipit, omnes inuitat, nec de portione tenétum, tollitur

tollitur qund aliis nascentibus deputetur. Crescat quanrum vult, & multipliceiur, renascendi cupida filiorum voluntas: omuibus se incontaminatam reseruat hæreditas. Sed istud Testamentum uouum, vetere suppleto, ordine suo agitur, & totiua firmitatia mysteriis celebratur. Quod ipse ineffabilis Redemptor noster, adhibiiis valdè idoneis testibus, discipulis suis conscripsit traditus, signauit passus, aperuit suscitatua. Et quia cuncta ritè peracta sont, meriiò Apostolus Paulus dicit, quod huminis confirmatum Testamentum nemo irritum facit, aut superordinat, id est mutat. Agnoscamus nunc fideliter summam hæreditatis indebitæ. Illud est videlicet, quod cœnautibus Apostolis æterni libaminis ordinem consectauit. Itaque videmus quod nihil nobis de substantiæ plenitudine minuit, qui quod pro nobis assumpsit, totum nobis reliqoit. Alij hæredibus suis sua tribuunt, ille semetipsum; id est carnem vel sanguinem corporis sui.] Liquidò tradit S. Auitus, quod de Testamenio nouo confectioni Eucharistiæ aptaio, diximus.

Adeundi passim in eandem sententiam interpretes, ad illud Lucæ aa. *Hic calix nouum testamentum est in meo sanguine.* Quod alij Euangelistæ sic enuntiant. *Hic est sanguis meus noui testamenti.* Et certè oportuit, Temenstaium condi antè mortem Testatoris, cuius obitu firmandum est ex Hebr. 9. Atqui Christus ante cœnam vltimam, nunquam de suis bonis per vltimam voluntatem, coram idoneis testibus disposuit, quod est Testamentum conficere. In vltima verò cœna, rectè dicitur id fecisse: quia eo tempore, quod bonum & pulcbrum est, corpus inquam & sanguinem suum, munere perpetuo concessit: Spiritum item suum, & nunquam dum mundus stabit defecturam assistentiam Ecclesiæ contulit; & præcipuè legis nouæ præcepta, de charitate mutua ac fide in ipsum, ac multorum Sacramentorum confectione tradidit: denique remissionem peccatorum, & complendū sanguinis sui effusione ius ad gloriam, coram idoneis testibus & noui Testamenti ministris denunciauit; facta expressè & in actu siguato, noui Testamenti mentione, verbis illis. *Hic calix nouum Testamentum est in meo sanguine.* Igitur verè tunc confecit nouum Testamentum tempore sanè opportuno; nempe inter valedicendum suis, instante profectiune ad certam mortem. Et quamvis post resurrectionem, nonnulla adiunxit per modum codicillorum, vt legem de Sacramento Pœnitentiæ, institutionem capitis visibilis Ecclesiæ, & si quæ sunt alia huiusmodi: tamen substantiale, (vt sic dicam), Testamentum, cum ex Apostulo sit in morte confirmatum, mortem præcessit: ac proinde in nocte vltima est conditum. Sicut ergo in Veteris Testamenti confectione, adhibitum est sacrificium, & facta sanguinis effusio; ita in transmissione pretiosissimæ portionis bonorum & hæreditatis Christi ad posteros, par fuit effundi sanguinem effusione incruenta, & mystica immulatione, per geminam corporis & sanguinis Domini consecrationem, seorsim factam. ipse Christua, eam sanguinis effusionem tunc factam, disertè memoranit verbis illis apud Lucam cap. aa. quæ Vasquez 3. p. d. 199. à nom. 6. frustra torquet ad effusionem sanguinis in passione. τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον. Bene eum locum in rem nostram librat Maldonatus Matth. 26. ad illa verba *hoc est corpus meum.* Et infra ad illud, *Noui Testamenti.* Necnon Bellarminus lib. 1. de Missa cap. 1a.

Missa à Christo celebrata, suponitur.

Rectè igitur ex omnibus antedictis concluditur, Christum in cœna vltima sacrificasse. Nec video quicquam proferri posse validum, quod hanc persuasionem de verè tunc facta per Christum sacrificatiune conuellat. Quod enim Christus, non legatur verbis in actu signato conceptis, expressisse se sacrificare aut offerre, parum refert. In primis enim ad veram sacrificationem nihil tale exigitur, vt patet ex antiquis immolationibus, in quibus Sacerdos non contestabator in actu signato, se sacrificare aut offerre. Fortassis etiam Christus eam contestationem verbis conceptis adhibuit; tametsi Euangelistæ illam prætermiserunt tanquam non necessariam. Sicut enim Christus, subuectis ad Patrem oculis gratias agens (vt habet Canon Missæ), benedixit pani ac vino, benedictione consecrationi præuia, quod innuit Concilium Tridentinum sess. 13. cap. 1. ita non est improbabile, quod voces quoque addiderit immolationem & sacrificationem sonantes. Sicut etiam verisimillimum est, (tametsi ab Euangelistis non expressum, neque ad veritatem sacrificij necessarium,) quod sacrificium suum tatum habuerit, primus degustans hostiam suam vt tradit S. Chrysostomus hom. 83. in Matth. & S. Augustinus ad illud Psalmi 68. *dederunt in escam meam fel.* Et videtur interfuisse, vt Christus hostiam suam sic participaret, non quidem ad fructum aliquem gratiæ ex ea communione decerpendum, cuius erat incapax; & idcirco aliqui Scholastici, eam Christi de suo incruento sacrificio participationem, vocant *merè Sacramentalem*: sed vt discipuli, Christum prægustatorem secuti, obtendere non possent horrorem humanæ carnis & sanguinis.

Nihil igitur ad veram sacrificationem necessariò aut congruè adhiberi solitum, in ea Christi actione est desideratum. Ac proinde fuit & propria sacrificatio, tametsi incruenta & mystica. Fuit item verum sacrificium propitiatorium. Non quod promeritum sit redemptionem nostram seorsim à sacrificio in cruce peracto, cui soli Deus consummationem nostræ redemptionis annexuit; sed quia sacrificium hoc incruentum, iunctum cum cruento postridie subsecuto, redemptionem nostram promeruit, quod commune est omnibus Christi actibus: insupérque, quia in hoc sacrificio incruento quod cruento præiuit, æquè ac in baptismo ante Christi mortem collato, facta est applicatio meritorum Christi iam inchoatorum, & in cruce consummandorum. Vnde sicut si Christus adhuc viator paruulum aliquem baptizasset, baptismus quamvis Christi manu collatus, non fuisset ex opere operato fructuosior, quàm baptismus

Sectio I. Caput II.

baptismus qui ab aliis sacris ministris nunc confertur: Ita sacrificium incruentum, à Christo ipso in suprema cœna oblatum, non fuit ex opere operato vtilius, quàm quod nunc exhibent Sacerdotes: ex opere operantis fuerit infinitè dignius, & supra omnem comparationem feracius satisfactionis ac meriti.

Ratum igitur & indubitatum esto, Christum ante omnes sacrificasse sacrificatione incruenta, atque adeò Missam absolutè primam celebrasse in cœna vltima. Nihil enim aliud est Missa, quàm incruenta sacrificatio corporis & sanguinis Domini. Vt propterea risum moueant Sectarij assiduè interrogantes, vndénam Missam ex scriptura habeamus. Vt enim taceam insulsitatem percunctationis illius, quatenus supponit omnia fide credenda reperiri in Scriptura, cum apud nos Catholicos, fide sanctum sit, præter verbum scriptum reperiri etiam verbum traditum, eiusdem dignitatis & autoritatis; vt, inquam, hoc dissimulem, in quo aduersarij perpetuò impingunt; manifestum est, Missam quasi substantialiter ac essentialiter spectatam, reperiri in Scripturis trium Euangelistarum cœnam vltimam describentium, & apud Apostolum 1. Corint. 11. quamvis appendices aliquæ humanæ, piè & congruè ad sacrificij substantiam additæ, & apud varios variæ, in scriptura non habeantur. Missa igitur absolutè & simpliciter prima, siue prima corporis & sanguinis Domini sacrificatio incruenta, per ipsum Christum in nocte vltima est celebrata. Sed hanc primam sacrificationem nunc seponimus, quia disputamus de prima sacrificatione incruenta, quæ est peracta in Ecclesia Christiana. At Ecclesia Christiana, nondum existebat in ea nocte. Inuestigandum itaque superest, quando primùm, à Sacerdotibus Christum subsecutis, & hominibus puris, factum sit sacrum, libratis in eam rem Doctorum sciris, & Scripturarum oraculis.

CAPVT II.

Apostolos illicò à Christi Domini resurrectione, incruentum Sacrificium peregisse, quæ suadere videantur?

APostolos in suprema cœna constitutos esse Sacerdotes quoad sacrificandi potestatem certa fides est, docente Concilio Tridentino sess. 22. cap. 1. Dico *quoad potestatem Sacrificandi*, quia Sacerdotium legis nouæ, coalescit ex duplici potestate, vt rectè statuunt Vvendelinus in 4. dist. 24. quæstion. artic. 3. dub. 1. Mich. Medina lib. 1. de contin. cap. 21. & Bellarm. l. de Ord. cap. 9. Henriq. lib. 10. cap. 6. Fornarius cap. 2. de Ordine, & ibi Victorellus, qui alios proferunt. Vna illarum potestatum, spectat corpus Christi reale, quæ Apostolis collata fuit in cœna vltima, & nunc confertur Presbyteris, cum tangentes panem & calicem, audiunt, *accipe potestatem offerendi corpus & sanguinem Christi*; qua potestate, mox cum Episcopo vtuntur consecrantes. Altera potestas supponit priorem, spectátque corpus Christi mysticum, cui peccata ritè exposita condonat, Christus eam potestatem Apostolis contulit post resurrectionem, nunc autem confertur ab Episcopo initiante, cum ad Sacri finem manus imponit Presbyteris. Ex quo liquet, potestates illas verè esse binas, quicquid in contrarium cum Soto statuat Valent. 3. p. d. 9. q. 1. p. 5. Sed quomodò non sunt duæ, si ortus varios habuerunt, nec etiámnum simul incipiunt?

Apostoli ergo iam à nocte Christo suprema consecrati in Sacerdotes quoad sacrificandi Christi potestatem, potuissent iam tunc eam potestatem exprimere, consecrare corpus ac sanguinem Christi: quibus consecrationibus, si peractæ fuissent durante triduo mortis Christi, corpus quod positum fuisset sub speciebus panis, vitâ caruisset; ac ne per concomitantiam quidem adfuisset anima. Nam concomitantia, Christum sub speciebus collocat, in eo statu quem ipsa obtinet in propria specie quando fit consecratio, vt habetur ex Concilio Tridentino sess. 13. cap. 3. & ex Ecclesiæ ac Doctorum sensu tradit Valentia 3. p. d. 6. q. 9. p. vltimo. Quia ergo per illud triduum Christus carebat vitâ, corpori eius tunc sub speciebus posito defuisset anima, ac ne per concomitantiam quidem illi inextitisset. Quæ corporis Christi tunc consecrati inanimatio, perstitisset post Christi resurrectionem, si species consecratæ, reseruatæ fuissent ad illud vsque tempus, quicquid in contrarium dicat Petrus Soto lect. 6. de Eucharist. contendens statum quem Christus in propria specie de nouo per resurrectionem adipiscebatur, eidem sub speciebus quoque fuisse obuenturum, atque adeò Christo in Paschate vitam obtinente in propria specie, corpus eius sub speciebus quoque viuum futurum. Hoc nego. Quis enim eam mutationem in Christi corpore sub speciebus constituto effecisset? Verùm hoc in præsentia non moror, contentus asserere, per consecrationem panis factam durante Christi morte, vitam Christi corpori sub speciebus posito defuturam quod non est contra rationem sacrificij immolationis Christi. Neque enim ad Christi immulationem mysticam necesse est vt Christus vi modi essendi quem Eucharistia accipit, fit priùs natura viuens, & postea mortuus, vt existimat Vasquez 3. part. d. 223. numero 42. quo admisso, non potuisset sanè immolatio Christi incruenta peragi, durante triduo mortis Christi. Sed negandum est, eum statum viuentis naturâ priorem, esse necessarium ad Christi immolationem; ad quam sufficit, vt Christus attendendo vtramque speciem seorsim consecratam, collocetur in statu mortui, per sanguinis positionem extra corpus, vt ferunt quæ ex variis Patribus profert Alanus l. de Sacrificio cap. 13. Atque ita verum manet quod assumebamus, Apostolos si libuisset, potuisse durante triduo mortis Christi, peragere incruentum sacrificium.

Communis tamen persuasio fert, Apostolos per tempus illud vniuersum, nihil tale aggressos

gressos esse. Erant enim supra modum mœsti, & dispersi velut oues non habentes Pastorem. Quid si etiam per tempus illud, & aliquanto post, fuerunt in statu nequaquam accommodato ad litandum diuina illa hostia? Non enim desunt Patres, qui significent, Apostolos per illud tempus fidem perdidisse. Quod si admitteremus, fatendum esset Apostolos non fuisse ad sacrificandum Christiano ritu dispositos, nec de eo ministerio fuisse cogitaturos. Et quamuis longè verius est, Apostolos per tempus passionis ac triduum mortis Christi, scandalum passos esse, salua fide interna: tamen præ mœstitia & amaritudine animi, omnia alia cogitabant, quàm incruenti sacrificij celebrationem sua opera peragendam.

Ex quo autem nubilum præcedentis mœstitiæ per Christi resurrectionem detersum est, & serenitas mentibus illorum reuenit, nihil videtur obstitisse, quominus illicò incruentum sacrificium peragerent, siue in gratiarum actionem pro Christi anastasi, siue ad gratam recordationem passionis ac mortis Christi; quam sibi excidere, & fideiussoris beneuolentissimi gratiam obliuisci non sustinuerunt; siue ad priuatum suum solatium, & aliorum fidelium firmationem per hunc panem fortium; siue denique ad impendendum Deo cultum acceptissimum, & omnibus cruentis boum pecorúmque Sacrificijs longè potiorem, & concilianda orbi vniuerso immensa bona, ac exorandam ei propitiationem interuentu Sacrificij incruenti, cui Deus vbertatem maximam spiritualium frugum adiunxit. Videtur hoc Apostolorum consilium agnoscere Sanctus Proclus l. de tradit. diu. Liturg. loco inferiùs proferendo s. 2. cap. 3. Ægrè sanè Apostoli labe & noxa graui eximerentur, si donati potestate & ipsismet, & omnibus mortalibus adeò fructuosa, habuissent illam ad longum tempus velut in vagina reconditam: quod nunc post constitutam Ecclesiam, & minorem vsus tantæ potestatis necessitatem, notatur haud leuis culpæ, in Sacerdotibus Sacri frequentatione abstinentibus. Et videtur Christus Dominus, Apostolos statim à resurrectione sua, potestatem consecrandi exprompturos, insinuasse; cum Matth. 26. statim atque ambas species consecrauit, adiunxit eam contestationem; *Non bibam à modò de hoc genimine vitis, vsque in diem illum; cum illud bibam vobiscum nouum in regno Patris mei.* Quem locum graues PP. ibi à Maldonato prolati, accipiunt de Eucharistia. Et de ea quoque sumunt alij, quos adducit Turrianus l. de Euchar. cap. 3. interpretantes illud Lucæ 22. *Desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum, antequàm patiar. Dico enim vobis, quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei.* Christus ergo rediuiuus, idem Pascha quod in suprema cœna manducauerat, iteratò cum discipulis manducauit, & idem vinum Eucharisticum bibit cum discipulis: non quod ipsemet denuò se sacrificauerit incruentè, post cruentam oblationem, qua vnica consummauit in æternum sanctificatos; sed quod vt ratam haberet institutionem suam, simúlque in veræ resurrectionis argumentum, comederit ac biberit cum Apostolis Sacrificantibus, participans Eucharisticum epulum, sicut quandoque participasse tunc legitur communes cibos. Nihil sanè vetat, arbitrari Christum rediuiuum aliquando de mensa sua ab alijs apparata, partem sumpsisse, vt eo beneuolentiæ argumento, suos magis deuinciret, accenderétque ad tanti mysterij adeò fructuosam frequentationem.

Argum. pro Missa in Pascha-te.

Videsis an non huc spectent illa Hesychij lib. 2. in Leuit. cap. 8. ad illud *septem diebus finitur consecratio.* [Quia non semel eos consecrauit sanguine, & panibus. sic enim cognouimus in præcedentibus peractam consecrationem seu consummationem. His similia & Lucas tradit, ait enim de Domino & discipulis: *Quibus & præsentauit semetipsum post mortem suam, in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis, & loquens de regno Dei, & conuescens præcepit ab Ierosolymis ne discederent, sed expectarent promissionem Patris.* Cernis quomodò consecrabat, siue perficiebat eos, apparens eis, & docens de regno Dei, & conuescens?] Rursúsque c. 9. [Quid ergo ex his quæ dicta sunt legislator significat, nisi quia sine dubio agentibus eis. Sanctum mysterium, & Dominicam cœnam celebrantibus, aduenit Spiritus? Quod non planiùs expositum habemus, multa quippè studio breuitatis scriptura diuina prætermisit, quæ fas est ex alijs colligere. Erat enim dies qui appellatur Dominicus, in quo oportebat modis omnibus, agere Apostulos mystica & sacra. Nam & nos illorum sequentes traditionem, Dominicam diem diuinis conuentibus sequestramus. Inuenimus autem & Christum similiter, post resurrectionem à mortuis, per mysticæ cœnæ & panis fractionem, manifestatum: Quod apertè quidem Lucas, planiùs tamen etiam Ioannes Euangelista tradit.] En Apostoli, quia dies Dominica erat, non poterant iudice Hesychio, Dominicâ Pentecostes Sacrificium omittere. Sacrificarant igitur alijs item anterioribus Dominicis, vt minimùm. Et Christus cum eis conuescens participare potuit diuinum epulum, sícque Pascha impletum in regno Dei manducare, & bibere vinum nouum in regno Patris: id est post resurrectionem, in qua regnauit, & decorem indutus est.

Quis verò sibi persuadeat, Apostolos de vera Christi resurrectione certiores factos, dissemjnandæ Christi notitiæ amore æstuantes, & amantes mortalium animas, serò vsos esse potestate expiandi peccata, siue per collationem baptismi, siue per iudicialem absolutionem eorum quos baptismi Sacramento initiassent; ac non potiùs cum primùm se dedit occasio, sategisse pro adiungendis Christo per baptismum fidelibus, & absolutione actualium peccatorum impertiendis post baptismum? Ea sanè mora, non congrueret cum præferuido zelo Apostolorum, eóque studio incensissimo quo flagrabant de promouenda Christi gloria & salute proximorum. Et tamen non minùs par fuit, expromi ab eis sacrificandi potestatem collatam in cœna vltima, quàm potestatem remittendi peccata collatam duntaxat post Domini resurrectionem. Imò supposito vsu potestatis ad-

Sectio. I. Caput III. ministrandi baptismum, videntur adigi admittere, exprompram item esse sacrificandi potestatem: quia in primitiua Ecclesia, ex vsu ab Apostolis inducto, quicumque baptismo expiabantur; statim à baptismo & ei continente Confirmatione, participabant Sacram Eucharistiam, vt habetur ex Ambrosio l. de ijs qui initiantur myster. c. 7. Hieronymo l. contra Luciferian. & Augustino Epistol. 23. Adeóque inualuerat is vsus, vt locum haberet etiam circa infantes & puerulos, cum Sacris Baptismi laticibus perfundebantur, vt tradit Albinus Flaccus cap. de Sabbatho sancto, & fusiùs Pamelius ad S. Cypriani Librum de lapsis num. 89 ac Vicecomes l. 5. de Baptis. à cap. 34. At non potuere Apostoli, ijs quos baptismo initiabant, porrigere Eucharistiam post Christi resurrectionem, nisi sacrificarent. Igitur ex dictis suaderi non inuerisimiliter videtur, Apostolos frequentando Christiano Sacrificio nauasse operam, mox à Christi resurrectione.

CAPVT III.

Apostolos non ante Pentecosten ritu Christiano sacrificasse, vera sententia; cum discussione placitorum, in contrarium propositorum proximo capite.

TAmetsi silent hac in parte, non modo Scripturæ, sed ferè etiam Patres; tamen longè verissimum ac receptissimum videtur, Apostolos non priùs sacrificasse ritu Christiano, quàm promissus à Christo Spiritus Sanctus adueniret: Tempus autem inter Christi resurrectionem ac Pentecosten elapsum, videntur Apostoli insumpsisse, partim in comprobanda per dies 40. resurrectionis Christi veritate, partim in aptandis ad excipiendum Spiritum Sanctum pectoribus suis ex Christi monito, quod ferebat vt conclusi & sedentes per aliquod tempus in ciuitate, disponerent sa ad demissionem pluuiæ voluntariæ, segregatæ hæreditati Christi; nec priùs aggrederentur ad animarum conuersionem per Euangelicæ doctrinæ disseminationem, quàm instructi essent plenitudine sapientiæ, & cœlestis eruditionis, ad ritè disponendam totius religionis œconomiam. Nam in Pentecoste, non ante, plenitudo Sapientiæ collata est Apostolis ad prædicationem Euangelij necessaria: valuitque tunc illud Ecclesiastici 24. de Christo dictum, vt optimè expendit Paulus de Palacio ibi, *Qui implet quasi Phison sapientiam, & quasi Tigris in diebus nouorum.* Et Christus ipse, de aduentoro Spiritu Sancto disertè professus est, *docebit vos omnem veritatem*, vtique circa religionem & fidei mysteria & modos ritè obeundi religiosi cultus, Inter quos præsertim eminet inuentum Sacrificium; quod proinde Apostoli non priùs ausi sunt celebrare, quàm accepissent Spiritum Sanctum,

Sed neque ante illud tempus acceperunt Apostoli Spiritum Sanctum, à quo ad diuinum cibum perfectè aptarentur. Cadit huc perbellè doctrina S. Cyrilli l. 12. in Ioann. cap. 50. vbi vestigans cur Christus Dominus post resurrectionem repulerit Magdalenam gestientem illum contingere, dicens *Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum*, rationem petit ex eo quod nemini accedendum sit ad contingendum Christi corpus in Eucharistia nisi priùs acceperit Spiritum Sanctum, quem Christus non demisit nisi post Ascensionem ad Patrem. [Quia ergo nondum Spiritũ miserat, ideò à tactu suo Mariam prohibebat dicens, *Nondum enim ascendi ad Patrem meum.* Id est, nondum Pater per me Spiritum sanctum ad vos misit. Hinc Ecclesia regulam accepit. Prohibemus enim à Sacra mensa Catechumenos, quamuis veritatem iam cognouerint, & fidem magna voce confiteantur, quia nondum locupletati Spiritu Sancto sunt, qui non habitat nisi in ijs qui baptismate consummati sunt. Vnde quum baptismum receperint, quia Spiritus Sanctus habitare in illis creditur, à tactu & communione salutaris Christi corporis non prohibentur. Idcirco & accedentibus ad benedictionem mysticam, Ministri mysterij magna voce clamant SANCTA SANCTIS; solis sanctificatis Spiritu, tactum & sanctificationem corporis Christi congruere significantes.] Non exquiro sollicitè an hæc interpretatio Sanct. Cyrilli sit ad eius loci litteram maximè idonea, quod Toletus in cap. 20. Ioan. annot. 12. & 13. ac Suarez t. 2. 3. p. d. 49. sect. 3. in examine variarum illius loci interpretationum, diligenter præstant. Tantum dico, doctrinam ibi à S. Cyrillo traditam quæ verissima est, valdè facere ad præsens institutum, monstraréque Apostolos congruè expectasse delapsum Spiritus Sancti post Ascensionem in Pentecoste securorum, vt nexus susceptionis ac celebrationis diuinæ Eucharistiæ cum Spiritus Sancti susceptione, innotesceret.

Suppetit denique in hanc rem optima ratio, ex nexu religionis & sacrificij, de quo nos infra cap. 7. post Petrum Cluniacensem in Petrobusianorum impugnatione, ad tertium caput. Et bene quoque idem prosequitus Bellarminus l. 1. de Missa cap. 20. Sacrificium enim cum religione exoritur est; & ea perstante, perstare; eadem verò mutata, mutari debet. Vnde Apostolus Hebr. 7. ait, populum sub Sacerdotio Leuitico accepisse veterem legem; additque translato Sacerdotio Leuitico in Sacerdotium secundum ordinem Melchisedeci, necesse fuisse vt & legis translatio fieret, eo quod duo illa sint connexa, & pariter oriantur, pariterque concidant & mutentur. Quare sacrificium nouum, & alio ritu quàm sacrificia Mosaica obeundum, differri oportuit in tempus quo lex noua plantata esset: id verò non ante Pentecosten contigit, vt postea exponetur.

Quæ in contrarium proposita sunt proximo capite, possunt facilè expediri. Ac primùm quæ adducta sunt de varijs finibus ex quibus Apostoli mox à Christi resurrectione sacrificare poterant, monstrant duntaxat, quid Apostoli per tempus illud potuissent validè facere, & ex quibus finibus Non tamen

men monstrant, Apostolos ira reuera fecisse, de quo solo est controuersia. Obligatio autem sacrificandi quæ postea vrgebatur, parum solidè stabilit sententiam cui obsistimus, In primis quia nondum translato Sacerdotio, ob perstantem adhoc legem antiquam, nondum tempus sacrificij noui appetierat: ac proinde obligatio eius obeundi, vrgere adhuc non poterat. Deinde tametsi Sacerdotes diu abstinentes Sacri celebratione post acceptam celebrandi potestatem, insimulantur culpæ; non sequitur, Apostolos dilato per quinquagenam vsu sui Sacerdotij, noxios fuisse; cum neque tempus illud videri iure debeat diuturnum, neque sit insumptum nisi in comparationem aptitodinis maioris ad sacrificandum, & feruentiùs sanctiúsque obeunda ministeria, vniuerso generi humano ad cultum Numinis & peccatorum abstersionem conducibilia. Plerósque sanè Sanctorum, non minore temporis capedine, assecutionem Sacerdotij & sacrificium disiunxisse, ex eorum Actis docemur. Et nominatim de Sanct. Ignatio & nouem socijs ita scribit Petrus Ribad. l. a. vitæ S. Ignatij cap. 8. In Diœcesi verò Carnotensi, & tota Prouincia Senonensi, tempore Fulberti, nouus Sacerdos per dies 40. abstinebat sacrificatione: sed accepta de manu Episcopi consecrantis hostia, eam pergameno ad id parato inclusam, minutatim consumebat per quadragenam; particulam inde quot diebus decerpens, vt scribit Fulbertus Epistola ad Finardum agens de eo nouo Sacerdote, qui post aliquot à sua consecratione dies, amisso pergameno & hostia inclosa, dobitationem iniecit, consultiúsne futurum esset; deinceps totam hostiam vno aut altero die consumere, quàm cum irreuerentiæ periculo tamdiu differre panis cœlestis consummationem. Nun angebantur tot illius Prouinciæ Antistites, scrupulo noxæ per nouos Sacerdotes contrahendæ, ob dilatum totis 40. diebus vsum potestatis sacrificandi: quia licet dilatio sacrificij absque idonea causa, iustæ reprehensioni meritò pateat; tamen cum non deest congrua comperendinandi ratio, innoxium est, abstinere ad tempus non adeò prolixum, sacrificandi potestate. Apostolis autem non defuit idonea differendi sacrificij causa, vel si sola aptatio vberior ac plenior attendatur. Itaque argumentum ductum ex obligatione sacrificandi vrgente Apostolos statim post Christi resurrectionem, est telum imbelle sine ictu.

Molto autem minùs vrgent Scripturæ ad idem stabiliendum. prolatæ. Quod enim Christus in cœna vltima dixit, se non vltra bibiturum cum Apostolis vinum, nisi nouum in regno Dei; vel figuratè dictum est, ad exprimendam sub typo vini cor lætificantis, inebriationem ab vbertate domus Dei, quæ est Maldonati interpretatio Matth. 26. vel potiùs pertinet ad significandum quod Christus rediuiuus communem cibum & potum cum Apostolis esset percepturus, vt sanè percepisse diserte habent Ioannes & Lucas: apud quem Apostoli, profitentur se post resurrectionem manducasse & bibisse cum Christo, quamuis Christus citra necessitatem vsurparet nostrates escas: proptereáque dicitur vinum nouum, quod ob nouam causam hauriendum erat, non in eundem vsum. Manducatio item Paschatis impleti in regno Dei, eodem pertinet. Christus enim cum ea verba protulit, accingens se ad mortem, generatim significabat, se mortalem, vltimò tunc cum Apostolis comedere ac bibere, nec deinceps ex necessitate fulciendæ vitæ manducaturum & bibiturum: alia autem ratione, & ex nouo fine, comesturum ac bibiturum esse, absque esculentorum & poculentorum conuersione in alitum, ab solam scilicet comprobationem veritatis suæ resurrectionis. Quod autem Christus Dominus rediuiuus, & in gloriam suam plenè ingressus; participauerit de incruento sacrificio per Apostolos celebrato, inuerisimile est, (mihi quidem:) cum status gloriæ abhorreat à Sacramentorum perceptione. Vnde B. Virgo, & Sanct. Ioannes Euangelista, ac si qui alij resumptis corporibus cœlum subiuerunt, non habent in patria vsum diuinæ Eucharistiæ. Et nugantur, nec sapiunt ad sobrietatem, qui de suo cerebro recens sunt commenti, diuinam Eucharistiam asseruandam & exponendam (an etiam percipiendam:) in cœlo esse per totam æternitatem; Agnus enim Paschalis, præcipuus nostræ Eucharistiæ antitypus, de nocte comedendus fuit, vt vsum huius Sacramenti finibus viæ ac vitæ huius coërceri monstraretur, iuxta Doctrinam S. Cyrilli in Glaphyris ad Exod. lib. a. cap. de esu agni.

Missa non ante Pentecosten.

Ad extremum, argumentatio ducta ex baptismo, non est idonea. Non enim si Apostoli, statim à Christi resurrectione, initiarunt aliquos baptismo nostro, vt etiam passim faciebant ante Christi obitum; sequitur, eos potestatem sacrificandi acceptam sub exitum Christi ex hac vita, confestim in eius resurrectione exprompsisse. Nam ad conferendum baptismum, liberas habebant habenas; cum neque vllum Christi interdictum eos remoraretur, neque functio illa eandem præuiam aptationem deposceret, quàm sacrificatio; ad quam ob vtramque illam causam, expectandum fuit tempus congruum, quod nondum aduenerat priusquàm demitteretur Spiritus Sanctus. Vnde vsque ad hoc tempus; non habuit locum nexus Baptismi & Eucharistiæ, postea inductus ab Ecclesia: mandante vt omnes qui baptismo initiarentur, illicò communicarent.

CAPVT IV.

In Pentecoste Sacrificatum esse ab Apostolis ritu Christiano, atque adeò eam fuisse in Christiana Ecclesia Missam primam à puro homine celebratam, qui tradiderint.

PRo eodem accipio, Apostolos ritu Christiano sacrificasse in Pentec. & tunc primùm sacrificasse; ita vt qui vnum dixerunt, alterum item (mea sententia) tradiderint. Cum enim ex antedictis, (quæ apud omnes quos allegabimus;

Sectio I. Caput IV.

bimus, tata videntur;) perspicuum fit, Apostolos non celebrasse ante Pentecosten; profectò si tunc dicuntur Sacro operati, rectè infertur, primum sacrificium incruentum, quod in Christianâ Ecclesiâ à puro homine celebratum est, in Pentecoste esse peractum. Ostendamus ergo, Apostolos in Pentecoste sacrificasse ritu Christiano, auctoritate aperiente rationi ianuam, iuxta monitum D. Augustini.

Insinuat id in primis non obscurè, Vrbanus IV. & Clemens V. approbante Concilio Viennensi, eo decreto quod extat Clementina Vnica de reliq. & vener. SS. Designant enim certam diem solemni memoriæ de mysterio Eucharistiæ, quintam feriam proximè subsequentem Festum Pentecostes, sua octaua conclusum. Id quod Sanct. Thomas Autor Officij de Corpore Christi iussu Vrbani IV. atque adeò conciliorum Vrbani in eo negotio particeps, Opusc. 57. lect. 5. docuit non alia de causa esse factum, quàm [vt qui per totum anni circulum hoc Sacramento vtimur ad salutem, eius institutionem illo tempore specialiter recolamus, quo Spiritus Sanctus corda discipulorum edocuit ad plenè cognoscenda huius mysteria Sacramenti. Nam, & in eodem tempore, cœpit hoc Sacramentum à fidelibus frequentari.] Hæc D. Thomas, quæ in Officio Ecclesiastico de corpore Christi vsurpantur ab Ecclesia; vt proinde non vt verba Sanct. Thomæ tantùm, (quanquam eo solo nomine magni essent momenti;) sed vt ipsius Ecclesiæ sensum continentia, allegari possint. Atqui his verbis perspicuè asseritur. Sacramentum Eucharistiæ cœptum in Pentecoste frequentari, quod absque confectione Eucharistiæ esse non potuit. Et cum incredibile sit, si Apostoli anteriùs sacrificassent ritu Christiano, neminem fidelium tanto Sacramento participasse; perspicuum videtur, sicut fideles tunc primùm frequentarunt Sacramentum, ita & Apostolos tunc primùm vsurpasse sacrificium.

Apud Græcos, idem insinuare videtur ceremonia Sacra, iniiciendi mysterijs iam consummatis aquam feruentem ex lebete exiguo. Quam ceremoniam tanti fecit Theodorus Balsamon ad qq. Marci Antiocheni, vt hæreticis annumeret eos qui illam prætermittunt. Id verò non potest institutum esse à Græcis, ad significandum, aquam è vino & calente Christi pectore lancea transfixo promanasse; quam huius ceremoniæ causam profert Nicetas Pectoratus l. contra Latinos, inde impugnatus ab Humberto Syluæ Candidæ Episcopo, in Latinorum defensione. Hæreticum quippè est quod supponit Nicetas, latus Christi fuisse lancea transfixum, priusquàm Spiritum Christus efflasset; quod tanquam Euangelio manifestè contrarium, damnatum est in Concilio Viennensi, Clementina Vnica de Summa Trinitat. & fide Cathol. Et qui alios errores Petri Ioannis de Seriñano vtcunque tegunt, non habent vnde eum ab hæresis nota indemnem hac in parte præstent, nisi allegent bonam fidem, quæ cespitationi in re nondum tunc apertè declarata patrocinetur. Cum igitur ea quam dixi cæremonia Græcorum, non possit pertinere ad significandum effluxum aquæ è latere Christi viuo & calido; referenda videtur ad significandum Spiritus Sancti feruorem in Pentecoste, inter sacri mysterij celebrationem: quod attigit Sanctus Germanus sub initium Theoriæ rerum Ecclesiasticarum, exponens significationem lanceæ, & Cabasilas in expositione Liturgiæ cap. 37. dicens eam aquæ feruentis iniectionem in calicem consecratum, significare descensum Spiritus Sancti in discipulos sub ignis specie, qui contigit iam consummatis omnibus Christi mysterijs. Id verò rectè cohæret cum facta per illud met tempus celebratione incruenti sacrificij.

Non abhorrent ab hac sententia, quæ item apud eundem Sanct. Germanum *sub finem Theoriæ*, & apud Cabasilam laudati operis cap. 28. leguntur. Verba Sancti Germani eo loco sunt. [Ipse dixit, *hoc est corpus meum, hic sanguis meus*. Ipse & Apostolis iussit, & per illos vniuersæ Ecclesiæ hoc facere: *Hoc enim* (ait,) *facite in meam commemorationem*. Non sanè id facere iussisset, nisi vim inducturus fuisset, vt id facere liceret. Et quæ est deprecatio? Spiritus S. virtus ex alto, quæ Apostolos armauit, vt eis à Domino dictum fuerat, *Sedete in vrbe Hierusalem, donec induti sitis virtute ex alto*. Hoc opus est eius ingressus, non enim semel egressus, in posterum dereliquit nos, sed est nobiscum, & erit in perpetuum. In æuum hoc, per manum Sacerdotum & linguam, mysteria conficit.] Corruptè Latinus Interpres habet, *qua est deprecatio*, cum vertendum fuerit, *quæ est vis*, aut *quæ est potestas*, vt rectè vertit Interpres Cabasilæ, eadem propè verbatim cum S. Germano tradentis. Hæc dico non abhorrere à proposita sententia: quandoquidem virtus ex alto demissa die Pentecostes, ipsa est qua S. Germanus & Cabasilas profitentur instrui Sacerdotes ad sacrificandum ritu Christiano, isque fuit Sancti Spiritus ingressus in orbem terrarum.

An huc quoque respexit S. Chrysost. serm. de Pentecoste (est 36. Tomi V. Græcolat.) cum sic loquitur. [Natura nostra, ante decem dies ad regium thronum ascendit; & hodierno die Spiritus Sanctus ad naturam nostram descendit: primitias nostras Dominus in cœlum euexit, & Spiritum Sanctum demisit. Alter est Dominus, qui hæc dona distribuit; nam Spiritus Sanctus est Dominus, & dispensationem nostra causa susceptam Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus inter se diuiserunt: Nondum decem elapsi dies erant, ex quo Christus ascenderat, & spiritualia nobis dona misit, reconciliationis illius munera. Nam vt ambigeret nemo, & quæreret, quid tandem in cœlos ascendens Christus egisset, num Patri nos reconciliasset, num propitium ipsum reddidisset; vt nobis ostenderet se naturæ illum nostræ placatum reddidisse, confestim nobis reconciliationis illius dona misit. Cùm enim vniti sunt & reconciliati inter se inimici, post reconciliationem sequuntur inuitationes, conuiuia, & munera.] En subnectit Sanctus Chrysostomus conuiuij mystici celebrationem, demissioni Spiritus Sancti; ita vt non priùs instructum esse conuiuium significet, quàm Spiritus Sanctus conciliator amicitiæ

citiæ demitteretur. Vnde rursus in Anacephalæosi totius sermonis, ostensam ait Spiritus Sancti demissionem, *ex ordinationibus, ex mystico sacrificio*, quod tunc primùm ab Apostolis est adhibitum; cum Spiritus Sanctus illabens eorum pectoribus, ad tantum ministerium illos aptauit in die Pentecostes.

Hesychius non subobscurè sed disertè suffragatur, l. 2. in Leuit. cap. 9. *ferè initio.* [Tunc (inquit,) sacrificium suum Christus innotescere cœpit, ex quo Spiritus adueniens, Parthos, & Medos, & Elamitas, & omnium gentium primitias, ad Apostolorum cœnaculi superiora collegit. Accepit autem & ordo maiorum natu Israël, quem Presbyterorum esse diximus, vtpotè ipse sortem, & figuram Doctorum gerens, & qui ad docendos nos vtilis est, vitámque perficere in Ecclesia conuenientium potest.] Alia ex Hesychio in eandem sententiam proferemus infra, tractantes figûram consecrationis Sacerdotum, & correspondentiam datæ legis antiquæ & nouæ. Et quia Strabus in Glossa Ordinaria ad cap. 9. Leuit. Hesychium hac in parte descripsit, perspicuè eidem est astipulatus: vt & Rabanus in cap. 16. Deuteron. tacito de more nomine exscribens Hesychium.

Beda non minùs perspicuè astipulatus est hom. de Pentecoste. [Sed & hoc (inquit,) quod in venerationem acceptæ legis omnibus annis sacrificium nouum Domino die Pentecostes offerri iussum est, in nostra quoque festiuitate spiritaliter agi ex acceptæ gratiæ tempore nunquam desijt. Nouum quippe in ea sacrificium offert Ecclesia, cum sabbatho incipientis sanctæ Pentecostes, nouum adoptionis populum per baptismum Domino consecrat, ritu verè decentissimo; sicut & suprà monuimus, vt non solùm populis Christianis veteris facti memoria innouetur, sed & in veram renatorum sobolem, noua Paracleti à Patre missio celebretur. Nouum in ea sacrificium Domino ipsi quoque Apostoli, mox accepto dono Spiritus obtulerunt, cum Euangelizantes his, qui conuenerant, plurimos conuerterunt ad fidem, & hos fonte baptismatis renatos, ac Spiritus gratiâ sanctificatos, viuas vtique noui Testamenti primitias, ad communionem Dominici altaris obtulerunt.] Videndus insuper idem Beda in cap. 2. Actuum Apostolorum.

Adducendus meritò in eandem sententiam est Paschasius Ratbbertus l. de corp. & sang. Dom. c. 21. vbi tractans quod Christus contestatus est in Cœna vltima, se bibiturum calicem nouum in regno Patris, monstrat id fieri, quia nobis in regno Dei, hoc est in Ecclesia calicem Domini bibentibus, Christus ipse bibere illum censetur. [Alioqui (inquit,) eum in illo regno futuro hunc potum corporeo gustu, & hanc escam non bibiturum, nec percepturum credimus; sed sicut ipse Sacerdos & autor salutis instituit. Ex quo enim renouati sunt Sancti Apostoli, per aduentum S. Spiritus de cœlis, & inebriati musto charitatis; ex eo sanè credimus, hunc calicem in Ecclesia consecratum: quoniam ille Spiritus veritatis, in quo renouati sunt ex vetustate, induxerat eos in omnem veritatem, & confirmauerat in plenitudinem doctrinæ; Profectò vbi iam sicuti à Christo, ita sanè ab eis, & deinceps, in nouitate Spiritus Sancti consecratur.] Quicquid sit, an rectè Paschasius interpretetur, quomodò Christus biberit cum Apostolis vinum nouum in regno Patris, (quod discussum est in Tractatione de Eucharistia:) mens tamen eius apertè fert quod hîc intendimus; nempè ex tempore aduentus Spiritus Sancti, siue à die Pentecostes, consecratum esse in Ecclesia calicem Domini, & deinceps continuatam esse consecrationem iuxta Christi institutionem, & faciendo quod primus fecit in suprema cœna ipsemet Christus. Iungendúsq; est egregius locus ex c. 10. eiusdem libri, vbi agnoscit Apostolos in Pentecoste ebrios fuisse hausto calice inebriante Eucharistiæ, quod nisi præcessisset sacrificatio incruenta, præstare nequiuissent.

Testimonia pro prima Missa in Pentec.

Ex recentioribus tradunt explicatissimè quod diximus Adricomius in Tribu Leui numero 16. Iacobus Pamelius Tom. 1. Liturg. Latin. *pag. mihi* 34. Ludouicus Richeomus in sacris emblematis de Eucharistia in 8. quod est de panibus primitiarum num. 10. & 11. Genebrard in Liturg. S. Dion. cap. 7. & ante eos Demochares l. 2. de Sacrif. c. 4. qui præter cætera de quibus postea, inde argumentatur, quod Actor. 2. dicatur, Apostolos accepto Spiritu Sancto, hortatos esse plebem ad Christi baptismum & pœnitentiam, continuóque subdatur. *Erant autem perseuerantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus.* Hunc locum, Democbares (subscribente Alan. l. de Euch. c. 45.) accipit de vsu Eucharist. Apertè nāq; Lucas, agit de rebus spectantibus ad cultum religionis Christianæ, inter quas eminet sumptio Eucharist. Nec reuera pertineret ad laudem fidelium, perseuerantia in communicatione fractionis panis, si ea communicatio spectaret profana conuiuia, & vsum ciborum materialium. Igitur fractio panis de qua ibi Lucas, pertinet ad vsum Eucharist. ad quem etiam D. August. Ep. 59. vult pertinere orationes, in quibus addit Lucas perseuerasse fideles. Græca enim vox, est προσευχαῖς: quo nomine S. Aug. ait ex vsu Ecclesiæ denotari preces concipi solitas inter frangendum Eucharistiam. Quo eodem modo S. August. Epist. 86. subscribente Beda Actor. 21. accipit de vsu Euchar. quod Actor. 21. dicitur, *Vna sabbathi, cum conuenissemus ad frangendum panem.* [Paulus (inquit (August.) hîc frangebat panem in Dominica, sicut frangitur in Sacramento corporis Christi; habuitque & ante & post celebrata Sacramenta, sermonem ad populum.] Nimirum vt liquet ex Iustino Apolog. 2. vna sabbathi, siue primus hebdomadæ dies, hoc est dies Dominica; addicta iam tunc erat conuenientibus sacris, præsertim ad communicandum & concionandum. Iure igitur perseuerantia fidelium in fractione panis, descripta à Luca Act. 2. accipitur de frequenti vsu Eucharistiæ; non modo à Demochare, sed etiam passim ab Interpretibus ibi, & à Iona Aurelian. l. 3. de Imag. Adducit in eundem sensum Demochares, quod eodem c. 2. Act. additur, his verbis: [*Quotidie quoque perdurantes vnanimiter in templo. & frangentes circa domos panem, sumebant cibum cum exultatione & simplicitate cordis, collaudantes Deum. & habentes gratiam ad omnem plebem.* Hunc locum quamuis aliqui de pane communi interpretentur, & ambiguus & circa

Sectio I. Cap. V.

eum sit Alanus supra laudatus, tamen graues Interpretes, & Valafridus l. de Eccles. offic. cap. 20. necnon Humbertus l. contra Nicetam de pane Eucharistico interpretantur; Ita Gagneius, Salmeron, Montanus, Sanctius, ac Cornelius ibi; quibus subscripsit Baronius anno Christi 34. & Demochares supra. Imo S. Antoninus 1. p. summæ histor. tit. 6. cap. 2. §. 1. ait esse communem opinionem. Et valdè firmat eum communem sensum, quod cum Lucas Actor. 1. paulo ante descriptionem Pentecostes, dixisset tantum de fidelibus, *erant perseuerantes vnanimiter in oratione & obsecratione*, quia tunc nondum fiebat ab Apostolis sacrificium; post Pentecosten, addidit, fideles frequentasset fractionem panis; quia tunc Apostuli exprompserunt sacrificandi potestatem à Christo collatam, & communionem diuinæ Eucharistiæ præbuerūt fidelibus, quod absque vsu sacrificij præstari non potuit.

Sententia igitur de sacrificio Christiano ab Apostolis ritè peracto in Pentecoste, non destituitur idonea suffragatione; quandoquidem & in scripturis haud insinuatur, & Patres habet satis apertè astipulatores; munitúrque calculo grauium Doctorum posteriorum. Nunc rationibus agendum pro ea est, quas ex Aristotelis monito in vestibulo Ethicorum, sat erit materiæ congruere. Neque enim in quouis negotio, eadem rationum efficacia est expectanda; sed sufficit pro rei de qua agitur qualitate, proferri rationes accommodatas & non inuerisimiles.

CAPVT V.

Oblatio spontanea, & sacrificium nouum è panibus primitiarum in Pentecoste Iudaica, typus sacrificij incruenti primùm ea die celebrati in lege noua.

QVia nouum Testamentum & vetus se habent vt rota in medio rotæ, iuxta Ezechielem; idest Interprete S. Ambrosio l. 3. de Spiritu Sancto cap. 21. lex cernitur intra gratiam: vel vt è contrario, sed eodem sensu dixit S. Gregorius hom. 6. in Ezech. Testamentum nouum inexistit veteri: Idcircò veritatem propositam comprobaturus, ordior ab eius insigni typo, qui in antiquo Testamento præcessit. Cuius rei gratia recolendum est, quodnam esset in antiqua lege Festum Pentecostes, & sacrificium Missah, seu noua oblatio quæ tunc offerebatur.

Πεντηκοστὴ Græca vox est, idem sonans quod *quinquagesima*: nimitum ἡμέρα siue dies, quia quinquages. die à Festo Paschatis celebratur. Vnde solennitas demissi Spiritus Sancti, eo nomine donata est, quia ab ea ad Pascha, intercurrunt 50. dies. Grauiter enim impingebant olim aliqui, damnari in Concilio Illiberitano, qui diebus quadraginta illud spatium definiebant. Videsis Ferdinandum Mendozam l. 3. pro eo Concilio *à pag.* 74. Ea ergo solennitas apud nos die 50. celebratur, & Pentecoste dicitur. Fateor, apud nonnullos vocem *Pentecostes* interdum vsurpari pro toto tempore quod à Paschate ad diem missi Spiritus Sancti decurrit, vt ex SS. Irenæo, Epiphanio, Iustino, Hieronymo, (apud quem etenim optimus locus est in præfatione commentariorum in Epistolam ad Ephes.) Augustino, Basilio, ac Nicæna Synodo, necnon ex varijs Tertulliani locis obseruat Pamelius ad librum de Idolol. num. 110. Et addendus est expressissimus locus Dorothei doct. 15. Ex vsu tamen Scripturæ, vox *Pentecoste* sonat diem ipsam quinquages. eóque nomine donatum est Festū apud Iudæos solemnissimum, quia celebratur die quinquagesimo à Paschate, vt sancitur Leuit. 23. verbis illis. *Numerabitis ab altero die Sabbathi in quo obtulistis manipulum primitiarum, septem hebdomadas plenas, vsque ad alteram diem expletionis hebdomadæ septimæ; idest quinquaginta dies, & sic offeretis Sacrificium nouum Domino, ex omnibus habitaculis vestris, panes primitiarum duos de duabus decimis similæ fermentata, quos coquetis in primitias Domini. Offeretisque cum panibus septem agnos immaculatos anniculos, & vitulum de armento vnum, & arietes duos, & erunt in holocaustum.* De eodem Festo sic præcipitur Deuter. 16. *Septem hebdomadas numerabis tibi, ab ea die qua falcem in segetem miseris, & celebrabis diem festum hebdomadarum, Domino Deo tuo, oblationem spontaneam manus tuæ.*

Ex his locis apparet cur hoc festum diceretur non modo Pentecoste, sed etiam *Festum hebdomadarum*, vt Num. 18. Deut. 16. & 2. Machab. 12. vel *festum primitiarum*, aut *solemnitas messis primitiarum*, Exod. 23. versu 16. & cap. 34. versu 22. aliquando autem inuenitur dictum *Quinquagesima*, Hæc enim postrema appellatio donatur huic festo in Concilio Aurelianensi I. c. 25. verbis illis [Nulli ciuium, Paschæ, Natalis Domini, vel Quinquagesimæ festa, liceat in villa celebrare.] Idem ferunt illa Concilij Turonensis secundi c. 17. [De Pascha vsque ad Quinquagesimā (exceptis Rogationibus) omni die Fratribus prandium præparetur. Post Quinquagesimam tota hebdomada ex asse ieiunent.] His locis Quinquages. vox, apertè designat Pentecosten; quæ est etiā genuina notio Græcæ vocis *Pentecostes* ad designandum spatium dierum quinquaginta, quot decurrūt inter Pascha & hunc diem. Aliæ denominationes propositæ, ideo inditæ sunt quia ea die offerebantur panes confecti ex prima messe triticea. Manipulus quippè spicarum decerptarum, offerebatur Deo secunda die azymorum; Inde decurrebat quinquagena dierum, siue septem hebdomadæ; quibus exactis, panes ex nouo tritico demesso confecti, offerebantur Deo in primitias: quæ erat inter oblationes alias primitiarum præstantissima, vt habetur ex Philone l. de Decalog. & Iosepho l. 3. Antiq. cap. 10. Erat enim oblatio manipuli spicarum & segetum, quæ fiebat altera die azymorum; erat & oblatio frugū primitiuarum Septembri mense; sed præcipua oblatio primitiarum, constabat ex panibus confectis è nouo tritico, vt Toletus benè aduertit in c. 7. Ioan. annot. 2. §. *de Pentecoste*. A die igitur quo offerebatur manipulus spicarum hoc est ab altera siue secunda die Azymorum ad diem oblationis panum decurrebant

currebant 50. dies. Ea secunda dies Azymorum dicebatur *Sabbathum magnum*, seù *magnus dies Sabbathi*, vt dicitur Ioan. 20. & dicebatur etiam *Sabbathum primo primum*, quia erat proximum decimæ quartæ Lunæ mensis primi apud Iudæos celeberrimæ; sicut sabbathũ quod ab eo proximum erat dicebatur *secundo primum*, vt habetur Lucæ 6. Quanquam Corderius mox adducendus, sabbathum secundo primum accipit de secundo magno sabbatbo, incidente in Festi Pentecostes octauam, & profert coniecturas non inuerisimiles. Videndi de ea sabbathi *secundo primi* denominatione, Isidorus Pelus. l. 3. Epist. 110. Sanctius Actor. 2. n. 4. & 5. Vasq. 3. p. d. 173. Anton. Peres contr. 3. in Euang. c. 12. Toletus Lucæ 6. annot. 1. Corderius annotatione subjuncta Catenæ Græcorum ad idem caput, Petauius in S. Epiphanium ad hæresim 30. quæ est Ebionitarum.

Quomodò autem à secunda die azymorum, siue à *Sabbatho primo primo*, ad diem vsque Pentecostes, septem hebdomadas & dies quinquaginta numerare liceat, si Pentecoste Iudaïca recurrat cum Christiana, difficultas est in qua extricanda collocabimus operam c. 7. præterquàm quod iampridem circa eam laboratum est à complutibus, inter quos Ribera lib. 5. de templo c. 7. Bellarm. l. de Festis cap. 13. & Cornelius c. 23. Leuit. ad vers. 15. Circa omnia item diuinitùs præscripta Hebræis quoad Festum Pentecostes, & quomodò rerum Christianarum typus essent, illisque congruè responderent, legendus S. Cyril. l. 17. de Adorat. Nobis in præsentia, dimissis alijs omnibus infra pertractandis, considerands duntaxat est, *oblatio spontanea*; & Sacrificium nouum è panibus tritici recens demessi, oblatis Deo primitiarum nomine. Hæc quippè oblatio, maximè facit ad rem de qua agimus.

Non eadem omnibus sedit sententia, de re quam præsignabant panes primitiarum, oblati in Pentecoste. Et Abbas quidem Theonas apud Cassianum collat. 21. cap. 20. existimauit significari his panibus Sacram Doctrinam. Interrogatus enim, cur per dies quinquaginta à Christi Resurrectione, ablegentur jejunia, contra ipsiusmet Christi, (vt videtur,) denunciationem factam Marci 2. vbi dicitur tunc jejunandum fore discipulis, cum ablatus ab eis esset sponsus; hanc responsionem illi interrogationi subjicit. [Post Ascensionem Saluatoris nostri, quæ quadragesimo Resurrectionis eius acta est die, Apostoli reuersi de monte Oliueti, in quo se ad Patrem pergens præbuit intuendum, sicut etiam Actuum Apostolorum lectio contestatur, ingressi Ierosolymam, decem diebus aduentum Spiritus Sancti expectasse referuntur, quibus expletis Quinquagesima eum die cum gaudio susceperunt, & ita est per hæc festiuitatis huius numerus euidenter impletus. Quem in veteri quoque Testamento legimus figuraliter adumbratum, in quo consummatis hebdomadibus septem, primitiarum panis per Sacerdotes Domino iubebatur offerri; qui veracissimè per Apostolorum prædicationem, qua in illo die concionati leguntur ad populum, oblatus Domino comprobatur; verus scilicet primitiarum panis, qui nouæ doctrinæ institutione prolatus, quinque millibus virorum, escæ suæ munere satiatis, primitiuum de Iudæis Christianorum populum Domino consecrauit. Et idcireò hi quoque decem dies, cum superioribus quadraginta, pari solemnitate sunt, ac lætitia celebrandi.]

Argum. ex patribus primitiarum.

Eodem recidit quod ait Hesych. lib. 6. in Leuit. ad cap. 23. docens, duos panes primitiarum præsignasse legem & Euangelium. [Panes enim sunt cibi animarum fidelium: continentes, sunt autem & primitiarum, siue vt LXX. separati, quoniam omni quidem sapientia sunt præcipui: ab ea autem quæ exterior est, separati videlicet & seiuncti. Sunt ergo ex duabus decimis similæ fermentatæ; ex doctrina, quæ perfectam Dei diuinitatem, & perfectam humanitatem tradit: nec aliter coqui, nisi per talem doctrinam possunt. Sed primitiæ horum sunt Domino: Primus enim Dominus, qui legem perfecit, & Euangelium post hoc docuit: *Audite, quia dictum est antiquis: Non occides. Ego autem dico vobis, omnis qui irascitur fratri suo sine causa, reus erit iudicio.* Coniunxit enim hìc legem Euangelio. Propter quod eius primitiæ dicuntur. Quod & Lucas confirmans, primitias veras nobis ostendens scripsit, *Primum quidem sermonem feci de omnibus ô Theophile, quæ cœpit IESVS facere & docere.*] Non legis simul & gratiæ doctrina, pabulum est humano generi congruum, vt Hesych. existimat: sed si de perfectó & necessario pabulo sit sermo, sola Spiritus Sancti sapientia, per legem gratiæ in Pentecoste suppeditata, illud nomen meretur. [Quemadmodùm enim (verba sunt Gregorij Nysseni orat. in Pentec.) qui diuturna fame confectos, medica facultate curandos suscipiunt, imbecillitatis ipsorum habita ratione, non statim concedunt vt sese expleant, sed posteaquàm victu moderato vires recuperarunt, permittunt eis, vt quantum volunt, cibi percipiant, eodem pacto, cùm horrenda fame esset hominum natura consumpta, mysteriorum escam diuina prouidentia sic illis impertiuit, vt ordine quodam in dies proficerent; atque ita ad perfectionis terminum peruenirent. Vitalis enim vis, quâ seruamur, est illa quam in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti credimus. Qui autem propter contractam ex fame imbecillitatem animarum, ad cibum hunc totum perspiciendum non erant idonei, priùs per Prophetas & legem à numero plurium Deorum sic abducti sunt, vt diuinitatem vnam aspicere consuescerent, atque in vnâ diuinitate solam Dei Patris potentiam agnoscere; quippè perfectionis cibum, (vt dixi,) capere non valebãt. Deinde per legem initiatis patefactus est ab Euangelio Deus vnigenitus. Postremo datus est nobis perfectus naturæ nostræ cibus, Spiritus Sanctus, in quo est vita.] Itaque consentaneè ad hanc Nysseni Doctrinam, ipsa Spiritus Sancti scientia, panibus primitiarum præsignata videri posset. Nisi malimus subscribere Radulpho, qui lib. 16. in Leuit. cap. 4. primarium Spiritus Sancti munus, quod Dei & proximi charitate continetur, binis hisce primitiarum panibus præsignificatum arbitratur.

Aliter philosophatus est Petr. Cellens. l. de Panibus cap. 7. Accipit enim duos panes pri-

mitiarum ex duabus similæ decimis confectos, de verbo Incarnato è duplici natura composito; ac in cibum nostrum prouiso diuinitùs. [Qui enim sunt (inquit,) panes primitiarum duo, de duabus decimis similæ fermentatæ; nisi duæ puræ & perfectæ naturæ, in vna persona Christi Iesv inseparabiliter coniunctæ? Fermentum enim, hîc, non coagulum corruptionis, sed operationem significat inseparabilis vnitionis. Hi coquuntur in primitias Domini; quia Dei & hominis eadem persona, in vtraque naturarum suarum compactarum, primogenitus, siue primitiæ dormientium, ab Ecclesia Catholica appellatur & creditur. In natura quidem diuinitatis; ante omnia natus est de Patre; In natura verò humanitatis, in fine sæculorum editus ex Virgine. In eiusdem certè Virginis clibano cocti sunt panes isti, quia Verbum & caro sic fuerunt adinuicem coniuncta in vtero Virginali, in vna eadémque vnitate personæ, vt vltra non diceretur separatim homo vel Deus; sed diceretur vna persona, inseparabiliter, homo Deus. Et duo quidem sunt panes secundùm Moysem, propter inconuertibilitatem naturarum, nam sine confusione manseruot; & aliud habet principium de principio, sine tamen principio, natura diuinitatis vtique, Patrem: & aliud, principium scilicet cum principio existendi; natura humanitatis, vtique, Virginem. Nihilominus vnus panis est, propter vnam eandemque personam; iuxta Apostolum qui ait; *Unus panis, vnum corpus multi sumus in Christo*. Sed quare Moyses duos, Paulus vnum vocat panem, Christum? Salua fide & authoritate maiorum, potest dici (vt mihi videtur,) quia in tempore Moysi, tetpsa nondum facta fuerat Incarnatio Christi; & idcircò, quasi duo panes erant illæ naturæ: quarum vna, in maiestate sua & Patris existens; altera nondum in propria essentia apparens; prædestinatione quidem coniungebatur, nondum autem assumptione vel vnione. Tempore verò Pauli; idest, gratiæ, (nam post Ascensionem Domini vocatus est,) assumptione hominis à Verbo, iam celebrata; vna eadémque persona Christi, ex duabus & in duabus naturis, (diuina scilicet, & humana,) subsistens, prædicatione Apostolica excellebat. Vnde non immeritò, Paulus ad personam attendens; vnum dicit: Moyses, duas naturas intuens, duos panes nominauit: ille Personam non diuidens, iste naturas non confundens.]

Hesych. l. 6. in Leuit. ad cap. 23. panes duos primitiarum de gemina Verbi Incarnati natura acceptos, ad Sacrificium quoque Eucharisticum accommodat. Tractans enim verba illa *Eodem die quo manipulus consecratur, cadetur agnus*, sic disserit. [Volens nos in die qua celebramus Domini Resurrectionem, & manipuli intelligibilem oblationem celebramus, non obliuisci Dominici sacrificij, ex quo nobis est oblatio manipuli: sed cædere agnum immaculatum anniculum in holocaustum Domino, intelligibilem agnum, Domini prædicationem immolantes mysticè, & offerentes: ipsius autem, vt sacrificium cædentes memoriam fecit. Neque enim aliter, sed per eius meditationem, & virtutem à sensibilibus ad intelligibilia transferuntur ea, quæ in illo sacrificio peraguntur. Et quod hoc est sacrificium? Duæ decimæ similæ, consperſæ oleo. Oportet enim scire perfectam humanitatem, & perfectam diuinitatem contemplari, id est, in vnum conuenire in oleo, id est, per eam quam circa nos habet compassionem: sic enim sacrificium odor suauitatis Domino inuenitur, sapientibus nobis de eo quæ digna sunt. In quibus autẽ & per quos agitur, quomodò celebratur intelligibilis agni oblatio, quod sequitur ostendit. Neq; enim in sanguine, neque per irrationabilia animalia sacrificiũ à nobis Deus suscipit, secundùm quod sequentia, demonstrant: Ait enim: *Liba quoque vini, quarta pars hin, panem & polentam.* Quia dubium futurum erat forsan, à quibus mysterium sacrificij, quod per Christum est, quod superiùs diximus, celebratur: habes ecce intelligibilis Melchisedec oblationem, quæ in panè & vino perficitur, in qua quarta pars hin in libis vini offertur: vt per quartam, Euangelicam traditionem, quæ in libris quatuor est; per libationem verò, Dominicum sermonem significaret, cùm ait *Hic est meus sanguis, qui pro vobis fundetur:* sine imminutione enim significare legislatori visum est Christi mysterium, propter quod & subdidit: *Et polentam & pultes non comedetis ex segete, vsque ad diem quo offeratis ex ea Deo vestro.*] Dies quo hæc munera offerebantur, erat dies Pentecostes, quo offerebantur panes primitiarum. Itaque agnoscit Hesychius, nexum fuisse inter oblationem factam in Paschate, quam ad Eucharistiæ Sacrificium aptauit; & oblationem ex eadem materia decimarum similæ, faciendam in Pentecoste; cui mactatio animalium, atque adeò carnium quoque oblatio comitabatur. Quod idem Hesichius l. 2. in Leuit. cap. 8. egregiè accommodat ad sacrificium Eucharisticum, exponens præceptum de comedendis ante fores tabernaculi, carnibus ibi coctis, vnà cum panibus consecrationis: Et eius oratio æquè transferri potest ad rem præsentẽ, vt liquet ex ijs quæ de Pentec. mox subijcit.

Indubiè ergo, panum oblatio quam expendimus, ad Eucharisticum Sacrificium, & Christum speciebus panis opertũ pertinuit. Quod apertè voluerunt benè multi, qui vulgatissimam Christianæ Liturgiæ appellationem, hoc est *Missa* nomen, ductum censuerunt ab Hebræa voce *Missah*, quam Vulgatus Interpres Deuter. 26. vertit *oblationem spontaneam*, designans sacrificium adiunctum oblationi panum quæ fiebat in Pentecoste. Huic igitur notationi, Latinæ, vel potiùs Latio donatæ vocis *Missa*, subscripserunt plerique; existimantes idem circa hanc vocem contigisse, quod circa alias plerasque ex Hebræo Latio donatas, vt videre est apud Caninium l. de locis noui Testam. cap. 4. & 5. & Polydorum Virgilium l. 5. de Inuent. rerum cap. 12. Sic itaque peruulgatum *Missa* nomen, ab Hebræa voce *Missah*, oblationem spontaneam, & sacrificium Deuter. 16. memoratum signante, deducunt Alciatus l. 7. parergon. cap. 10. Demochares l. 2. de Sacrif. cap. 1. & l. 4. cap. 32. Pintus Daniel 9. Sanctesius præfat. ad Liturg. cap. 4. Genebrardus in exposit. Liturgiæ Sancti Dionisij cap. 7. Vvalterus cœna 3. cap. 45. Scortia l. 1. de Missa

Missa cap. 17. Pamelius ad Tertul. de Orat. *initio*. Et idem traditur in Concilio Prouinciali Senonensi, decreto de fide cap. 11. Imò iam olim astipulatum esse D. Iacobum, contendit Vvalterus; adducens hanc epigraphen Liturgiæ ab eodem S. Apostolo conscriptæ. *S. Iacobi Apostoli fratris Domini, & Ierosolymorum primi Episcopi, diuina Missa.* Esse autem eam Liturgiam, germanum D. Iacobi fœtum; agnoscit Synodus Trullana cap. 30. & passim Græci, vt Proclus libello de tradit. diu. Liturg. Bessarion Opusc. de Eucharist. Nicolaus Methonensis Opusc. contra hæsitantes. Cum igitur S. Iacobus eam Liturgiam Hebraïcè conscripserit, & Hebraïcam epigraphen eidem præfixerit; perspicuum videtur, vocem *Missæ* in ea epigraphe ab Apostolo Hebraïcè scribente adhibitam, esse vocem Hebræam, nec Latinam, sed de Hebræo Latio donatam. Quod argumentum videretur efficax, si constaret inscriptionem illam fuisse appositam ab ipso S. Iacobo, non autem ab aliquo alio. Quare iuxta Doctores quibus ea vocis *Missæ* notatio placuit, nexus panum primitiarum, & sacrificij eorum oblationem comitantis in Pentecoste, cum Sacrificio Eucharistiæ, manifestissimus est; quandoquidem vel ipso nomine præfertur. Improbarunt quidem eam nominis *Missæ* deriuationem ex Hebræo, recentiores non pauci, vt Bellarminus l. 1. de Missa cap. 1. Lindanus 4. Panopliæ cap. 37. Alanus l. de Sacrif. cap. 14. Durant. l. 2. de Ritib. cap. 1. num. 1. Henriq. l. 9. cap. 10 *litera N.* Tamen non deest ei deriuationi tot alijs grauibus Doctoribus probatæ, sua verisimilitudo & probabilitas, vt fatetur Suarez t. 3. 3. p. d. 74. sect. 3. quamuis pro Latina huius vocis Ethymologia stare potiùs videatur, & omnino multos Doctores in eandem sententiam accumulet, siue à dimissione populi vt vult Conarr. 4. var. cap. 22. siue à transmissione & oblatione hostiæ & precum ad Deum dicta sit Missa, vt mauult Vgolinus l. de potest. Episcopi cap. 9. §. 1. num. 4. Nolim tamen expressionem oblationis panum primitiarum, & adjuncti eidem Sacrificij in mysterio Eucharistico, pro qua expressione nunc satago, inniti dubiæ notationi vocis *Missæ*. Nam vndécunque nomen *Missæ* originationem suam habere censeatur, perspicuum aliunde est, oblationem panum primitiarum, & Sacrificium ex ijsdem panibus, necnon adjunctas ei oblationi immolationes, eadem die Iudaïcæ Pentecostes indictas, manifestum typum continuisse Sacrificij incruenti, primùm oblati in Christiana Pentecoste. Et verè in Eucharistia nostras lectissimas primitias Deo offerri, egregiè docet Sanct. Irenæus l. 4. cap. 34.

CAPVT VI.

Argum. ex Sacrificio in consecr. Sacerdotū.

Sacrificium in consecratione Sacerdotum, typus alius incruenti Sacrificij, in sanctificatione Apostolorum, per demissionem Spiritus Sancti in Pentecoste.

AAronis Pontificis Maximi: & subjunctorum ei Sacerdotum, consecrationem & sanctificationem, fuisse typum illius sanctificationis, qua Princeps Apostolorum cum vniuerso cœtu Apostolico per Spiritum Sanctum in Pentecoste demissum sanctificationem est consecutus, optimè prosequitur Hesychius in cap. 8. & 9. Leuit. Et quia in ea consecratione adhibitum est sacrificium, habemus inde quoque sacrificij incruenti in nostra Pentecoste celebrati typum alium, quem decerptis ex Hesychio plagulis repræsento.

Ac primùm immolatio Arietis secundi facta in consecratione Sacerdotum, pertinet ad Sacrificium incruentum. Audi Hesychium de ea immolatione disserentem c. 8. [Apertè hæc sanctio, eorum quæ circa nos aguntur mysteriorum exponit traditionem, & Pascha mysticum, quod Christus cum discipulis suis comedit, significat, quod docent ea quæ per partes in Sacrificio peragi præcipiuntur. *Obtulit & arietem secundum in consecratione Sacerdotum.* LXX. autem edunt; *Obtulit Moyses arietem secundum explicationis.* Rectè eorum quod in nos celebratum est mysterium, *Sacrificium explicationis* appellatur: ipsum enim nos perfecit, cùm priùs fuissemus infirmi, & ab imperfecta lactis edocatione produxit; idest, ab ea quæ in lege est, de qua Paulus dicit; *Omnis enim qui lactis est particeps, expers est sermonis iustitiæ; paruulus enim est.* Et rursus: *Nihil autem ad perfectum adduxit lex, sub introductio autem maioris spei, qua data est, in hac nos spe constituit.* Veruntamen sacrificium hoc, eam quæ dicta est maior spes, per quam semper propinquamus ad seruiendum Deo, innuit.] Et mox. [Quis sit sacrificij huius effectus, vnctio aurium & manuum, pedumque demonstrat: pro obedientia quippè nostra, actio bona, atque conuersatio celebratur. Vnde & aures nostræ vnguntur, vt inobedientia Adam carentes, Vnigeniti obedientiam consequamur. Post hæc extrema manuum vnguntur & pedum, quia non solùm manus, sed & pedes, pro actione accipiuntur; quod probatur ex eo quod Dauid dicit; *Pes meus stetit in via recta.* Et rursus: *Statuit supra petram pedes meos.* Quia autem actiones quasdam bonas quasdam autem malas habemus, & figuram malorum sinistra gerit, rectè dextra vngitur. Confortantur enim ea quæ vnguntur; & destruuntur: atque disperduntur ea quæ non vnguntur: quod apertè demonstrat disperdens Ægyptum Angelus; quia vbi vnctio immolati inueniebatur, non percutiebat. Sed tamen primus Sacerdos sanguine, & post eum filij eius, secundum legem vngebantur: quia & ipse Dominus primus in cœna mystica intelligibilem accepit sanguinem,

Sectio I. Cap. VI.

ſanguinem, atque deinde calicem Apoſtolis dedit. Sed ecce legiſlator hic poſt vnctionem Aaron & filiorum, ſubdidit: *De ſanguine reli quum fudit ſuper altare per circuitum.* Quod & Christum feciſſe inuenimus, bibens enim ipſe, & Apoſtolis bibere dans, tunc intelligibilem ſanguinem ſuper altare, videlicet ſuum corpus, effudit. Corpus autem Chriſti Eccleſia eſt, & omnis plebs eius, quod ſpecialiter dicentem Marcum inuenimus. *Et ſumens, gratias agens, dedit eis, & biberunt ex eo omnes, & dixit eis: Hic eſt ſanguis meus noui Teſtamenti, qui pro multis effuſus eſt.*]

Rursùs interiùs tractans præceptum de coquendis carnibus ante oſtium tabernaculi, ſic ſcribit. [Præcipua nunc legiſlator prouidit, diſcreuitque myſteria, & figuraliter per ea quæ nunc contemplatus eſt tradidit, intra Eccleſiam ea perfici, & nullatenus prophanorum viſibus, & auribus publicari. Nec cuilibet volenti prophanandi ea eſſe facultatem. Vnde quia tabernaculum teſtimonij Dei cœlum eſſe, atrium autem tabernaculi huius Eccleſiam, quia ipſa eſt ante cœli introitum collocata; ipſa Hieruſalem quippè tenet imaginem, ſicut olim prædiximus, intus in ea carnem Sacrificij coqui præcepit. Ait enim. *Præcepit eis, dicens: Coquite carnes ante fores tabernaculi, & ibi comedite eas.* Et ſicut addunt LXX. *in loco ſancto.* Eſt autem locus ſanctus, altare. Ibi enim Sanctus Sanctorum requieſcit. Sed quid addidit. *Et ibi comederis eas. Panes quoque conſecrationis*, ſiue vt LXX. edunt, *& panes qui ſunt in caniſtro conſummationis, edite, ſicut præcepit mihi Dominus. Aaron & filij eius comedent eos.* Quomodò ergo in his non admiranda ſit ſapientia Spiritus? Nullam quippè dubietatem huiuſmodi intellectui dereliquit: propterea carnes cum panibus comedi præcipiens, vt nos intelligeremus, illud ab eo myſterium dici, quod ſimul panis & caro eſt, ſicut corpus Chriſti panis viui, qui de cœlo deſcendit. Propter quod Heliæ ſecundùm LXX. editionem, carnes manè, panes autem veſperè deferebant corui supernè; præfigurare hoc myſterium Domino volente: quod intus oportet in Eccleſia, in loco ſancto, id eſt, ad altare coqui, & comedi: alibi verò nequaquam. Propter quod Paulus Corinthijs præcipiebat: *Conuenientibus autem vobis in vnum, iam non eſt Dominicam cœnam manducare: vnuſquiſque enim ſuam cœnam præſumit ad manducandum. Et alius quidem eſurit, alius autem ebrius eſt. Nunquid non domos habetis, ad manducandum & bibendum, aut Eccleſiam Dei deſpicitis?* Et hoc ideò, vt illic abſolutè myſtica cœna deberet celebrari. Aaron & filij eius illud rectè comedunt: Niſi enim Chriſtus rogatus ore Sacerdotum, ipſe venerit, & cœnam ſanctificauerit, & initiauerit ea quæ aguntur, nullatenus Sacrificium Dominicum faciunt.]

Hæc omnia ad diem Pentecoſtes pertinuiſſe, intelligitur ex Gloſſa ab Heſychio adhibita, ad illud Domini iuſſum conſecratis Sacerdotibus datum; *De oſtio tabernaculi non exhibitis, ſeptem diebus.* [Septem cur?] ait Heſych. [Quia quinquageſima dies, ſeptenario numero in ſemetipſo multiplicato, & vno ei adjecto perficitur. Vnde hebdomadarum eam feſtiuitatem apud Moyſem dici, manifeſtant ſequentia, ait enim ſecundùm ſeptuaginta: *Vſque ad diem completionis quinquaginta dierum*, Pentecoſtem dicens: Complet enim ſeptenarium numerum in ſemetipſo multiplicatum.] Et paulo poſt. [Quia autem completio dierum illa maximè dicitur, planè per Lucam Spiritus tradit: *Et dum complerentur dies Pentecoſtes, erant omnes ſimul: factus eſt autem repentè de cœlo ſonus, tanquam aduenientis Spiritus vehementis, & repleuit totam domum, in qua ſedebant: & apparuerunt illis diſpertitæ linguæ, ſicut ignis, ſeditque ſupra ſingulos eorum, & repleti ſunt omnes Spiritu Sancto.* Non fruſtra ergo, dies completionis dierum, & conſummationis, Pentecoſte dicitur; ſed vt completionem quidem dierum ſeptenarium habens, gerens autem Spiritus plenitudinem, implens eos perfectione, quibus infundebat Spiritum.]

Optimè ſub initium capitis noni. [Quia ergo diem conſummationis, ſeu conſecrationis Pentecoſtem intelligi oportet, oſtendimus; & quia vſque ad eum diem dominico mandato prædicatio inhibita eſt, propterea non exire ianuam tabernaculi teſtimonij filios Aaron, præcepit. Conſiderandum eſt, qualia conſummari, & in hac die lex præcepit. Diem enim octauum, Pentecoſtem appellat, quia Pentecoſtes dies incidit in hanc, qua Saluator reſurrexit, quæ eſſe octaua creditur: quia figuram gerit primitiarum futuri, ſed & conſummationis præſentis ſæculi, quæ in ſeptem reuoluitur diebus. Pentecoſtes autem circulus ſub prædicto numero eſt; ergo rectè incidit in præſenti ſæculo. Conſummationem, ſimulque reſurrectionem ſignificat Pentecoſtes dies: oportebat enim, vt in qua die ſurrexit Chriſtus, in eadem & Spiritus adueniret. Tunc ergo vocans Aaron & filios eius, & maiores natu Iſraël, ait; Eccleſiam quodammodò, per eorum qui dicti ſunt, ædificantes vocationem. Tunc quippè priùs conuocatum eſt Eccleſiæ ſpectaculum, in qua intelligibilis Aaron, id eſt, Chriſtus, Sacerdos eſſe creditur: Filij autem eius, qui ſublimis ſunt conuerſationis, & ideò Sacerdotij miniſtri & cooperatores ſunt. Maiorum natu autem Iſraël, Presbyterorum ordo eſt: ex his quippè corpus Eccleſiæ componitur. Sed Aaron quidem accepit ibi vitulum pro peccato, & arietem in holocauſtum, vtrumque immaculatum, & obtulit coram Domino. Tunc enim Chriſtus ſacrificium ſuum innoteſcere cœpit, ex quo Spiritus adueniens, Parthos, & Medos, & Elamitas, & omnium gentium primitias, ad Apoſtolorum cœnaculi ſuperiora collegit. Accepit autem & ordo maiorum natu Iſraël, quem Presbyterorum eſſe diximus: vtpotè ipſe ſortem & figuram Doctorum gerens, & qui ad docendos nos vtilis eſt, vitámque perficere in Eccleſia conuenientium poteſt.]

Cur autem omnia diuino illo iuſſo comprehenſa eſſent facienda, rationem reddit Moyſes, *quia hodie Dominus apparebit vobis.* [Hoc (ait Heſychius,) concluſio & probatio eſt: quia de Pentecoſte prædicta omnia dicebantur: In ea enim eis apparuit Dominus, Spiritus videlicet, de quo Paulus dicebat; *Dominus autem ſpiritus eſt.* Quomodò

autem

autem apparebit in eis, dixit Lucas: *Visa sunt eis dispertita linguæ, sicut ignis, & sederunt supra singulos eorum.*] Mox que ea Mosis verba exequens, *Iste est sermo quem præcepit Dominus, facite, & apparebit vobis gloria eius.* [Gloriam esse Domini Spiritum, manifestè ostendit, quod Paulus ad Corinthios scripsit; *Nos omnes reuelata facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur de gloria in gloriam, sicut à Domini spiritu.* Vt ergo gloria Domini videretur; id est vt aduentus celebraretur Spiritus, *iste est sermo*, (inquit,) *quem præcepit Dominus, facite*, videlicet mysticè, de quo præceperat Dominus: *Hoc facite in meam commemorationem.* Sermonem autem legislator ex consuetudine illud vocat, quia plus sermone subsistit huius dispensatio mysterij, maximè Dominico verbo, ea quæ apparent, in aliud aliquid maius & intelligibile transferente. Vnde cum manna imaginem panis vitæ; qui descendit de cœlo, præsentaret; *Hic est panis*, ait, *quem dedit vobis Dominus ad comedendum: hic est sermo, quem constituit Dominus.* Quid ergo ex his quæ dicta sunt Legislator significat, nisi quia siue dubio agentibus eis Sanctum Mysterium, & Dominicam cœnam celebrantibus, aduenit Spiritus? Quod etsi non planiùs expositum habemus, multa quippè studio breuitatis scriptura diuina prætermisit, quæ fas est ex alijs colligere. Erat enim dies qui appellatur Dominicus, in quo oportebat modis omnibus agere Apostolos mystica & Sacra.]

Pulchrè Hesychius Mosaïcum *facite* componit cum illo Christi verbo in cœna suprema *Hoc facite.* Quo verbo datum Sacrificandi præceptum, agnoscunt DD. Nam *facere*, sæpè sumitur pro *Sacrificare.* Vt Leuit. 15. & 23. Num. 6. 8. & 9. Iudic. 13. ac 3. Reg. 18. Ierem. 7. Ezech. 43. aduertitque Stephanus Durantus l. 1. de Ritibus cap. 3. Hebraïcum verbum *Asa* quod *facere* significat: vsurpari etiam ad significandum confectionem sacrificij. Ipsimet Ethnici, verbum *facere* passim adhibent in eadem notione. Sic enim Maro Ecluga 3.

Cum faciam vitula pro frugibus, ipse venito. Idem habetur ex Tullio Orat, pro Muræna, & ex Plauto in Asinaria, necnon ex Macrobio l. Saturn. 3. cap. 2. Cum ergo Apostoli iuxta Domini mandatum facerent, id est sacrificarent, apparuit Spiritus Sanctus; de qua apparitione sic Hesychius ad calcem capitis noni. [Hæc ergo discipulis Domini agentibus, Spiritus aduenit, propter quod audiamus sequentia. *Apparuitque gloria Domini omni multitudini. Et ecce ignis egressus à Domino, deuorauit holocaustum, & adipem qui erat super altare. Quod cum vidissent turba, laudauerunt Dominum, ruentes in facies suas.* Putásne aliqua interpretatione, præsentia verba Legislatoris opus habent? Ipsa namque verbis concordant his quæ sunt de aduentu Spiritus in Apostolicis Actibus scripta, *Apparuit* inquit *gloria Domini omni multitudini.* Quomodò, dicat forsitan quispiam? Vtrique talis, qualē Ezechiel super Cherubin visam descripsit, aut qualem Michæas, vel Esaïas: quorum vnus quidem, Seraphin in circuitu, alter verò cœlestem exercitum vidit. Sed nequaquam fuit vna, quæ omnibus, & vbique spiritualibus apparuit gloria, sed differentes visiones, vtporè incomprehensibiles præbebat videntibus: præsens tamen similis erat illi, qua intelligibilis egressus est ignis à Domino die Pentecostes, propter quod ait: *Apparuit gloria Domini, & egressus est ignis à Deo.* Ergo in specie ignis apparuit, quemadmodum & Lucas exponit: *Et factus est de cœlo sonus Spiritus vehementis, & impleuit totam domum in qua erant sedentes, & visa sunt illis diuisa linguæ, sicut ignis.* Populi etiam omnis, mentionem Legislator facit. Quod & Lucas hoc modo exponit: *Et erant in Ierusalem habitantes Iudæi, viri religiosi de omnibus gentibus quæ sub cœlo sunt. Facta autem hac voce, conuenit multitudo, & mente confusa est.* Quia enim non solùm conuenit, sed expauit, & ipse hoc demonstrat, dicens; *Obstupescebant enim & admirabantur.*] Quod Spiritum Sanctum esse gloriam, ait hîc Hesychius, pulchrè à Gregorio Nysseno traditur, homil. 15. in Cant. *sub finem.*

Arg. ex Sacrificio in consecr. Sacerdotũ.

CAPVT VII.

Sacrificij incruenti in Pentecoste celebratio, probata ex nouæ legis promulgatione, antistropha promulgatione legis antiquæ, & ex proportionabilibus Iudaïcæ & Christianæ religionis Encænijs.

NOn erit dubium, quin Apostoli in Pentecoste ritu Christiano sacrificauerint; si constiterit, & legem Mosaïcam & Christianã, fuisse promulgatas in die Pentecostes, & eadem die datum esse vtrique Religioni initium, non absque Sacrificio cuique legi consentaneo: hoc est cruento in priore promulgatione, incruento autem in secunda.

Vt ergo constet de correspundentia vtriúsque Pentecostes, præmittendum est, quod habet his verbis Apostolus ad Gal. 4. *Scriptum est quod Abraham duos filios habuit: vnum de ancilla, & vnum de libera. Sed qui de ancilla, secundùm carnem natus est: qui autem de libera, per repromissionem: quæ sunt per allegoriam dicta Hæc enim sunt duo Testamenta. Vnum quidem in monte Sina, in seruitutem generans: quæ est Agar: Sina enim mons est in Arabia, qui coniunctus est ei, quæ nunc est Ierusalem, & seruit cum filijs suis. Illa autem, quæ sursum est Ierusalem, libera est, quæ est mater nostra.* Sensus Apostoli eo locu est, Saram & Agar, duo Testamenta significasse; siue duo fœdera Deum inter & homines inita. Vnum in Sina cum Hebræis, vt habetur Exod. 24. aliud cum Christianis, in Sion siue Ierusalem. Sed vetus quidem Testamentum per Agarem ancillam expressum, (nã etiam Arabes apud quos est Sina, vocant eum *montem Agar*:) genuit Iudæos vmbris seruientes, & seruilem in morem metu pœnarum actos. Mons autem Sion adumbratus per Saram liberam, procreat liberos tales quippè sunt Christiani omnes, beneficio Christi Redemptoris asserti in libertatem. Est porrò inter duos illos montes, penes gesta in vtroque,

corres

Sectio I. Cap. VII.

correspondentia non modica, quam exprimens Apostolus ait, *Sina mons est in Arabia, coniunctus ei qua nunc est Ierusalem.* Quomodò Sina, si in Arabia est, dicitur coniunctus Ierusalem, inter quam & Arabiam, totius Idumeæ capedo interiacet? Frustra sanè localem coniunctionem atque viciniam, inter Sina & Sion siue Ierusalem, commentantur ad eum Apostoli locum nonnulli. Et multo minùs cogitanda est vtriusque illius montis identitas, contra quam ex varijs Scripturis & diuersa nominum notatione, latè pugnat eruditus Cyprianus l. de montibus Sina & Sion. Sed eo Apostoli loco, *coniunctio* Græcè *συστοιχία*, (vt benè notarunt Cornelius ibi, & Serarius, Iosuë 4. q. 4.) idem sonat quod cognationem & correspondentiam, quæ verè multiplex notari potest inter Sina & Sion; nominatim verò quoad varia ad negotium præsens attinentia. Nam lex data est in monte Sina, & quidem in Pentecoste. Item tabernaculum primò erectū est in Sina, vt offerretur Deo Sacrificium, vt patet ex c. 19. Exodi. Ibid Aaron & filij eius vncti sunt in Sacerdotes, vt habetur Exod. 40. & n. 8. Denique in Sina celebratum est primum Phase. Proportionalia his omnibus gesta sunt in monte Sion. Vnde patet, quomodò Apostolus dixerit, montem Sina & montem Sion coniunctos esse, id est perbellè sibi respondere. Nam lex noua promulgata est in Sion, & quidem in Pentecoste. In eodem monte Sion, fuit prima Christianorum Ecclesia, in qua Apostoli consecrati sunt Sacerdotes, & Pascha nostrum immolatus est Christus incruentè, vt ferebat noua adoratio in Spiritu & veritate.

Dimittenda tamen hoc loco est consecratio Apostolorum, & primi Christiani Paschatis celebratio in monte Sion, de quibus nulla est Christianos cōtrouersia. Quem enim latet Christianorum, Apostolos in monte Sion initiatos esse nouo Sacerdotio; & ibidem obuiantibus sibi nouis & antiquis Sacramentis super cœnam vltimam, primò confectam esse Eucharistiam? Et idcirco S. Epiphanius in compendiaria doctrina, vocat Eucharistiam *panem acceptum ab Ierusalem.* Neque sanè licebar facere phase extra Ierusalem, vt disertè sancitur Deuter. 16. Vnde Christus Dominus patriorum institutorum tenacissimos, è Bethphage misit in Ierusalem, duos è discipulis, ab parandum ibi locum in quo Pascha faceret. Eumque locum fuisse in illa vrbis parte quæ montis Sion portionem occupabat, tradit disertè S. Damascenus 4. fidei cap. 14. & Orat. 2. de Dormit. Deip. necnon Beda l. de locis Sanctis, ac Brocardus in Terræ Sanctæ descriptione c. 7. §. 47. Certa autem fides est, ibidem Christum confecisse Eucharistiam, vbi fecit Pascha legale postremum, & vltimò cum discipulis cœnauit. Igitur est extra omnem dubitationis aleam, quod Sion bellè respondeat Sinæ, quoad Sacerdotum Christianorum institutionem, ac celebrationem primi phase Christiani. Eusebius quidem l. 3. de Vita Constantini cap. 42. dixit Christum Apostolos Sacerdotio initiasse in antro, & ibidem celebrasse primum phase Christianum. Sed fortassis *antri* nomine Eusebius intellexit locum reconditum, & à turba semotum, quale sanè fuit cœnaculum in quo tanta mysteria sunt peracta: quamuis non esset locus cauus intra rupem quampiam, vt sonat Latina vox *antri.* Consonantiam igitur & correspondentiam montium Sina & Sion, quoad Apostolorum initiationem, & primam Christiani Paschatis immolationem, absque alia discussione ratam habeamus, & dimittamus in præsentia.

Insistendum verò accuratè est alijs eorundem montium correspondentijs, quoad promulgationem veteris legis in Sina, & quidem in die Pentecostes, nec absque Sacrificio, & quoad proportionalem per omnia nouæ legis promulgationem in Sion. Ac primùm ex cap. 19. Exodi, & ex Actor. 7. extra controuersiam statuitur, legem datam esse Moysi in Sina monte, quem eo nomine & alijs nonnullis, nunc quoque religiosissimè frequentari, scribit Bellonius l. 2. obseru. à cap. 62. Non ignoro Deuter. 5. dici, legem datam esse, & fœdus Dei cum populo ictum fuisse in Oreb. Nihilominus tamen fixum esse debet, legem datam esse in Sina. Neque enim Sina & Oreb sunt duo montes, sed vnicus; biceps tamen, id est constans duobus cacuminibus atque fastigijs, quorum vnum versùs Orientem situm, dicebatur *Sinai*: alterum verò spectans Occidentem, *Oreb* appellabatur. Itaque legem in Sina datam esse, non est obscurum. Minùs liquet, quando sit data. Scriptura quippè tantùm habet, Mosem cum populo, mense tertio post digressum ex Ægypto, peruenisse in desertum Sina, ibique tertia die datam esse legem. Quoto autem die mensis illius tertij data sit lex, siue vnde numerandi sint tres illi dies mensis tertij, Scriptura non expressit; & idcirco Doctores variant sententijs. Diuus quidem Augustinus quæst. 79. in Exod. & Epist. 119. cap. 16. aduentum Moysis & populi in Sina, consignat prima die mensis tertij, & triduo post affirmat datam esse legem. Sed hoc stare non potest, & multis argumentis quatitur à Bellarmino l. de Festis cap. 13. & à Toleto in cap. 7. Ioannis annotat. 2. §. *de Pentecoste.* Certè si lex dicatur data die quinquagesimo à Paschate Iudæorum, qua die celebratum est Festum Pentecostes, & demissus Spiritus Sanctus; sequitur Pentecosten & missionem Spiritus Sancti, contigisse non Dominica die, sed Feria Quinta contra ipsiusmet Diui Augustini sententiam. Id verò sequi, perspicuum est. Nam numerando à die Paschatis, siue egressionis ex Ægypto, dies quinquagesimus incidit in Feriam Quintam. Commodiùs ergo ijdem Toletus ac Bellarminus, necnon Cajetanus Exodi 19. & Azor. tom. 2. l. cap. 8. quæst. 1. ac Serarius in cap. 4. Iosuë quæst. 9. affirmant: diem quo Hebræi iussi sunt parati esse in diem tertium vt legem acciperent, non fuisse primam diem mensis tertij, sed quartam. Ex quo efficitur, diem legis datæ, fuisse sextum eiusdem mensis: qui est præcisè dies quinquagesimus ab agni mactatione, & exitu ex Ægypto.

Eadem porrò die datam esse legem nouā, facilè euincitur. Nam lex noua tunc demū data censetur, cum fuit solemniter promulgata; nec absque

absque iniecta obligatione vt susciperetur. Hoc autem contigit die Pentecostes, qui fuit dies quinquagesimus à Paschate Christiano, quo per Christum transimus mare rubrum. Apostoli siquidem qui delecti à Deo fuerant promulgatores legis nouæ, ante eam diem sederunt in ciuitate, iuxta Christi oraculum. Ea autem die induti virtute ex alto, dante euangelizantibus, exposuerunt fidem Christianam, denunciantes, vt ad expiandum scelus dirè in Christum admissum, eam fidem nouam profiterentur, & baptismum in nomine Christi susciperent, si salui esse vellent: contestatique sunt plebem, non esse aliud nomen sub cœlo datum, in quo oporteret eos saluos fieri, quàm nomen IESV Christi, quæ fuit solemnis & publica legis Christianæ promulgatio. Igitur, vt rectè statuit creditus Cyprianus serm. de Spirito Sancto, & Sanctus Hieronymus Epist. 127. mansione duodecima, ac Rupertus lib. 10. de Offic. cap. 12. Vtraque lex eodem die data est; nempe die Dominico & quinquagesimo; numerando quinquagesimum, pro veteri quidem lege, à Paschate carnali, & egressione ex Ægypto: pro lege autem noua à die resurrectionis Domini: quam diem fuisse Dominicam habet certa Ecclesiæ traditio; quæ item confirmat, Pentecosten Christianam, & missionem Spiritus Sancti, die Dominica contigisse. Ita enim passim Patres, vt notauit Suarez t. 2. 3. p. dist. 46. sect. 1.

Est tamen aliqua difficultas in ea subductione. Nam Spiritus Sanctus demissus est, & lex Christiana promulgata, cum complerentur dies Pentecostes Iudaïcæ. De ea quippè Pentecoste agebat Lucas Actor. 2. cùm dixit, Spiritum Sanctum aduenisse cum complerentur dies Pentecostes. Id enim accipi nequit de Pentecoste Christiana, quæ tunc nondum innotuerat. A die autem Dominica qua Christus resurrexit, & fuit eo anno tertia dies azymorum, ad diem vsque Dominicam, subiunctam septem hebdomadibus, quot explendæ erant pro celebranda Pentecoste, vt iubetur Leuit. vigesimo tertio) numerantur dies quinquaginta & vnus: Sicut à secunda die azymorum, quæ eo anno fuit dies sabbathi, numerando septem hebdomadas ad celebrandam Pentecosten præscriptas, quinquaginta dies finiuntur in sabbatho: cum tamen ratum esse debeat, Pentecosten Christianam contigisse die Dominica.

Agitat fusè hanc difficultatem Suarez sect. illa. 1. tandémque concludit, Spiritum Sanctum descendisse, & nostram primam Pentecosten accidisse circa diem Pentecostes Iudaicæ, hoc est die sequenti. Verùm hac ratione euertitur correspondentia dierum quibus lex vetus & noua sunt datæ; Neque enim vterque ille dies erit Dominicus, & quinquagesima à Paschate, quod tamen Patres passim agnoscunt, vt Suarez fatetur. Sunt qui aliter difficultatem propositam extricent: nimirum dicendo, alteram diem azymorum à qua numerandi erant dies 50. quo anno Christus passus est ac resurrexit, fuisse sabbathum: ac proinde manipuli oblationem dilatam esse ad primam diem profestam, quæ fuit nostra Dominica. Vnde numerando vsque ad festum oblationis panum & hebdomadarum, quo Spiritus Sanctus descendit, inueniuntur dies 50. Ita S. Epiphanius hær. 51. Rupertus 10. de Offic. cap. 12. Emanuel Sà Actor 2. Baronius anno 34. Sigonius. lib. 3. de Repub. Hebr. c. 10. & 18. Francolinus l. de horis Canon. cap. 84. & 94. Bellarminus lib. de Festis cap. 13. & ineunt quoque eam quinquaginta dierum subductionem Iansenius cap. 126. Conc. Ioan. Lucidus Tract. de pass. dom. c. 9. Maldonatus in cap. 26. Matth. ad illud *scitis quia post biduum*, & ibidem Burgensis atque Lyranus, sed ex diuerso fundamento, reuera ruinoso & alibi disiecto; nempe quod Iudæi eo anno quo Christus passus est, pro more inter eos recepto; ne duo Festa, Paschale scilicet & Sabbathum se subsequerentur, transtulerint primum diem azymorum in sabbathum: Qua suppositione admissa, secundus dies azymorum incidit in nostram Dominicam, & inde ad festum vsque hebdomadarum, dies 50. interuenerunt. Sed hoc fundamentum (vt dixi) ruinosum est, & euersum in Tractatione de Iuda cap. 9. num. 7. & sequent.

A. 5. ex nouæ legis promulgatione.

Solida ergo difficultatis propositæ enodatio ea esse videtur quam tradunt Azor suprà q. 3. *in fine*, & Sanctius Actor. 2. *ad versum* 1. num. 14. Nimirum quod secunda dies azymorum, fuerit extra numerum 50. dierum quibus Festum Pentecostes finitur: quia in summa aliqua ineunda, interdum vterque extremus numerus omittitur, nec in ea summa includitur; interdum alter, nunc vnus, nunc alius missus fit. Quod variis Scripturæ locis confirmat Sanctius, indéque apparentes variorum Scripturæ locorum dissensiones conciliat. Iuxta illam ergo doctrinam, secundo die azymorum à quo Iudæi incipiebant numerare quinquagenam, excluso ab ea summa; & incipiendo numerationem à die tertia azymorum quæ eo anno fuit nostra Dominica, infertur, eo anno Iudaïcam & nostram Pentecosten, incidisse in eandem Dominicam diem. Tradit hoc perpulchrè S. Leo serm. 1. de Pentecoste, *initio*, verbis illis. [Ab illo die quo Dominus super omnem cœlorum altitudinem ad dexteram Dei Patris consessurus ascendit, decimus iste est, qui ab eiusdem resurrectione quinquagesimus nobis, in eo à quo cœpit, illuxit, magna mysteria in se continens, & veterum Sacramentorum & nouorum: quibus manifestissimè declaratur; & gratiam prænuntiatam fuisse per legem, & legem impletam esse per gratiam. Sicut enim Hebræo quondam populo ab Ægyptiis liberato, quinquagesimo die post immolationem agni, lex data est in monte Sina: ita post passionem Christi, qua verus Dei agnus occisus est, quinquagesimo à resurrectione ipsius die, in Apostulos plebémque credentium, Spiritus Sanctus illapsus est: vt facilè diligens Christianus agnoscat, initia veteris Testamenti, Euangelicis ministrasse principiis; & ab eodem Spiritu conditum fœdus secundum, à quo primum fuerat institutum.]

Optimè quoque creditus Chrysostomus ser. de Spiritu Sancto in Pentecoste, *sub initium*.

Sectio I. Cap. VII. [Nouæ hodie orbi terrarum annunciantur leges, nouum Testamentum, noua creatura. *Emittes* enim, inquit, *Spiritum & creabuntur, & renouabis faciem terræ*, quæ olim audiuit, *Terra es, & in terram abibis.* Proindè auditor sermonum auidè mente tua recurre ad montem illum, Sinæum dico: & disce quomodò olim vetus lex data sit, quomodò item & nunc nouum Testamentum. De quo inquit per Prophetam Scriptura; *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & testamentum faciam super domum Iuda:* hoc est, super duos populos Testamentum nouum: *non sicut Testamentum, quod statui cum patribus eorum, quando eduxi eos ex terra Ægypti, dans leges, in mentem eorum & in corda eorum inscribam eas.* Quomodò igitur dic mihi & quãdo vetus lex Israëli data est post liberationem de seruitute Ægyptiorum in monte Sinæo; & propterea etiam nunc nouum Testamentum in monte Sion, redemptis de seruitute inimici datur. Illic cùm Moses in montem ascendisset, lex descendit: hîc vbi Christus in cœlum ascendit, Spiritus Sancti lex nobis aduenit. Illic ignis montem impleuit, ideò & hodie in ignis linguis Spiritus apparuit. Illic agnitionis diuinæ primitiæ, Israëli declarabantur: hîc nunc agnitionis diuinæ gentibus significantur. Illic linguam, quam non nouit, audiuit populus, & hodie linguam, quam non nouit, locutus est Apostolorum chorus. Illic cùm lex daretur, voces tubæ sonabant: & hodie factus est repentè de cœlo sonitus, tanquam impetu venientis Spiritus validi. Et illic post triduanam populi purgationem lex data est; nunc autem post triduanam Christi resurrectionem, Spiritus Sanctus nobis donatus est. Nam *dum complerentur dies Pentecostes, erant omnes discipuli vnanimiter in eodem loco & factus est repentè de cælo sonitus, tanquam impetu venientis Spiritus validi, & repleuit totam domum vbi erant sedentes, & apparuerunt eis diuisæ linguæ tanquam ignis, seditque super singulos eorum, & repleti sunt omnes Spiritu Sancto.*]

Indidem in calce sermonis, hanc eruit clausulam perbellè confirmantem quod hîc assero. [Quoniam autem hodie Spiritus aduenit, & nouæ legis noua, & admirabilis Legislatio facta est; bonam in Spiritu fiduciam habentes, spiritualia cum lege comparemus, vt illustreris in quo tu fidelis à Iudæo differas & quantò sublimius sit nouum Testamentum veteri. Quæ igitur lex, quam hodie è cœlo datam dicis? Spiritus gratia. Quæ rationales tuæ tabulæ, in quibus hæc lex insculpitur? Anima & corpus. Quæ tua spiritualis circuncisio? Omnis malæ concupiscentiæ excisio, & ab ea auersio: Quod tuum altarium? mens tua spiritualis. Quod spirituale tuum sacrificium? Omnis bona operatio. Quis altaris tui ignis? Compunctionis calor. Quod templum tuum à Deo conditum? Mundum cor, in quo Deus habitare amat. Has te doctrinas, huius diei solemnia paucis docét. Hanc tibi legẽ dies Pentecostes Hæc te mysteria docet Spiritus.]

Commendant ergo hi Patres, Pentecosten Christianam, ex eo quod in ea sit data lex noua, sicut in antiqua Pentecoste data fuerat lex vetus: & verisimillimum videtur, vtrumque hoc festum his beneficiis recolendis (saltem præcipuè) fuisse addictum. De Pentecoste tamen Iudaïca, id negat Toletus in capit. 7. Ioan. annotat. 2. §. *de Pentecoste.* qui argumentatur ex silentio Scripturæ, præscribentis Festum Pentecostes Leuit. 23. & Deuteron. 16. vnde tantùm habetur, Deum pro gratiarum actione ob collectionem segetum quæ tunc metebantur, & ob collatam fructuum vbertatem, iussisse hoc festum celebrari. Idque vnum de huius Festi causa, produnt Philo l. de Decalog. & Iosephus libr. 3. Antiq. capit. 10. Patres verò, etiamsi sæpè affirmant legem datam esse in Pentecoste post quinquagenam dierum à Paschate; itémque etiamsi profiteantur, promulgationem legis veteris in Pentecoste Iudaica, fuisse figuram promulgandæ ea die legis Euangelicæ; non tamen dicunt, Festum Pentecostes Iudaicæ institutum fuisse in gratam memoriam legis datæ. Ita quidem Toletus. Incredibile tamen videtur, Iudæos legi suæ impensissimè addictos, nulla prorsus grati animi significatione die Festo testata, tantum beneficium recoluisse; neque Deum cui ingratitudo est ventus vrens, hoc eos stimulo impulisse, ad debitam in hac parte gratitudinem. Nullum autem fuit apud Iudæos festum quo legis datæ festiua memoria fieret, præter Festum Pentecostes. Itaque tametsi frugum suppeditatio & vbertas, erat vnum ex argumentis gratiarum actionis & festiuitatis in Pentecoste, tamen multo magis consentanea aut etiam necessaria fuit festiua gratitudo pro data lege, quæ cibum animæ subministrabat. Et ita, finem indictæ Iudaicæ Pentecostes ex hoc motiuo integrari, agnoscunt Rupertus lib. 5. de Operibus Spiritus Sancti cap. 10. & lib. 10. de Offic. capit. 18. S. Thomas 1. 2. quæstion. 102. articul. 4. Sotarius lib. 1. in Iosuë cap. 4. quæstion. 11. qui ait, hanc esse conspirantissimam non modò variorum Rabinorum quos adducit; sed etiam SS. Patrum sententiam, signatis nominatim Hieronymo & Augustino. Idem habet Magalianus lib. 4. in benedictio. Patriarch. sect. 1. annot. 4. Azor. tom. 2. lib. 1. dist. 8. cap. 1. & Barradius lib. 4. Itinerar. cap. 2. numer. 3. adducens Lyranum Leuit. 23. & alios quosdam. Scriptura porrò tametsi finem Festi Pentecostes quem diximus non expressit, tamen neque exclusit. Eáque ratione se tegunt Theologi, qui Incarnationem ob bonitatem eius intrinsecam decretam asserunt; cuius finis in Scriptura expressus, est tantùm redemptio humani generis, & peccati destructio.

Quod dixi de fine Pentecostes Iudaïcæ, nempe quod eius primarius finis fuerit festiua recordatio beneficij tunc collati in legis antiquæ collatione, extendendum proportione est ad Pentecosten Christianam, dicendo institutam præsertim esse ad gratam memoriam, ob datam ea die legem nouam. Quis enim credat, Ecclesiam tantum beneficium quantum est fuimet natalis, & promulgationis legis nouæ,

præterire

præterire ita voluisse, vt nulla illud festiua recordationc decoraret. Illa sanè promulgatio, natale fuit Ecclesiæ Christianæ. Quod si Orci victimæ, natalem suum exigunt festiuum, quanto iustiùs congregatio iustorum idem circa seipsam seruabit; ita vt diem qua lucem vidit, grata erga Deum tanti beneficij memoria, velit festinam transigere? Non abhorrent ab hac sententia, tradiderunt celebrari ea die in Ecclesia, beneficium collati solemniter Apostolis Spiritus Sancti. Ea enim solemnis & plena maiestatis effusio Spiritus Sancti, fuit abundans & copiosa donorum Spiritus Sancti elargitio, per quam adimpleti sunt sensu, sicut Euphrates, & sicut Tigris in diebus nouorum: nec aliò pertinuit, quàm vt ad Euangelij promulgationem instruerentur, & Ecclesiæ tunc plantatæ felicior esset constitutio. Sicut cum celebratur Natale Cathedræ, non omittitur gratiarum actio pro donis collatis ad illi vtiliter inserendum; idque ad festam initæ Cathedræ recordationem, maximè spectat. Hoc exemplo Natalis Cathedræ, validè firmatur quod hîc intendimus, de vniuersa Ecclesia Christiana. Nam si vnius cuiuspiam Episcopi promotio in Antistem & inauguratio, olim adeò festiua fuit, vt perspicuum est ex superstite hodiéque gemina solemnitate Cathedræ S. Petri, & ex multis aliis exemplis quæ notarunt Rosuedius ad Epistolam 16. S. Paulini & à Roal. de die Natali c. vltimo; nemo non videt, ipsiusmet legis Christianæ initium, & Ecclesiæ Christi institutionem ac erectionem omnibus Cathedris Pontificiis necessariò præsuppositam, iustius esse festæ celebritatis & exhibendæ Deo solemnis gratiarum actionis argumentum. Idémque multo magis dicendum est, de Encœniis materialium Ecclesiarum, iam olim festiuis; necnon de festo baptismi, personæ cuiusvis singularis, de quo plenè in Tractatione de Cereo Agno.

Vtriusque igitur legis datæ & constitutæ, vtriusque religionis ac Ecclesiæ, festiuam gratámque memoriam ambæ Pentecostes continent; meritóque iisdem vtrobique diebus alligata est eà publica recordatio; quandoquidem mysteria vtroque illo die in vtroque Testamento celebrata, adeò proportionalia fuerunt; & tam bellè inuicem consenserunt, salua tamen insigni illa diuersitate quæ tantæ consensioni est comitata, vt insigniter expendit D. Augustinus serm. 6. de verbis Apostoli cap. 5. verbis illis. [In magno mysterio videte concordiam legis, distantiam plebis. Celebratum est Pascha in illo veteri populo, nondum in luce fulgente: sed in vmbra significante celebratum est, & post quinquaginta dies à celebratione Paschæ, sicut computans inueniet, qui voluerit, datur lex in monte Sina, scripta digito Dei. Venit verum Pascha, immolatur Christus: transitum facit à morte ad vitam. *Transitus* enim interpretatur Hebraicè *Pascha*: quod expressit Euangelista dicens, *Cùm autem veniret hora, vt transiret Iesus de hoc mundo ad Patrem.* Celebratur ergo Pascha, resurgit Dominus, facit transitum à morte ad vitam, quod est Pascha: & numerantur quinquaginta dies, & venit Spi-

R. P. Theoph. Raynaudi, Eucharist.

ritus Sanctus, digitus Dei. Sed videte ibi quomodò, & hîc quomodò. Ibi plebs lõgè stabat, timor erat, amor non erat: Nam vsque adeò timuerunt vt dicerent ad Moysem; *Loquere tu ad nos, & non nobis loquatur Dominus, ne moriamur.* Descendit ergo, sicut scriptum est, Deus in Sina in igne: sed plebem longè stantem territans, & digito suo scribens in lapide, non in corde. Hic autem qoando venit Spiritus Sanctus, congregati erant fideles in vnum: nec in monte terruit, sed intrauit in domum. De cœlo quidem factus est subitò sonus, quasi ferretur flatus vehemens. Sonuit, sed nullus expauit. Audisti sonum, vide & ignem: quia & in monte vtrumque erat, & ignis & sonitus: sed illic etiam fumus, hîc & ignis serenus. *Visæ sunt enim illis*, inquit Scriptura, *linguæ diuisæ, velut ignis.* Nunquid de longinquo territans? Absit. Nam *insedit super vnumquemque eorum, & cœperunt linguis loqui, sicut Spiritus dabat eis pronunciare.* Audi linguam loquentem, & intellige Spiritum, non in lapide, sed in corde scribentem. Lex ergo Spiritus vitæ scripta in corde, non in lapide, in Christo Iesu, in quo celebratum est verissimum Pascha, liberauit te à lege peccati & mortis. Nam vt noueris ipsam esse distantiam euidentissimam veteris & noui Testamenti; vnde & dicit Apostolus; *Non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus*, Dominus apud Prophetam dicit; *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & consummabo super domum Iacob Testamentum nouum non secundum Testamentum quod constitui patribus eorum, in die qua apprehendi manum eorum & eduxi eos de terra Ægypti.* Deinde ipsam differentiam euidenter ostendens *Dans*, inquit, *leges meas in cordibus eorum, in cordibus*, inquit, *eorum, superscribam eas.* Si ergo scribatur lex Dei in corde tuo, non foris terreat, sed intus mulceat: tunc lex Spiritus vitæ in Christo IESV liberabit te à lege peccati & mortis.]

Argum. ex noua legis promulgatione.

Insigniter quoque lib. de Spir. & litera capite 16. & 17. his præter cætera. [Quem non moueat ista cõgruentia, ibidémque eadem subsistentia? Dies enim quinquaginta computantur à celebratione Paschæ, quæ occasione figuratæ ouis per Moysem fieri præcepta est, in significationem vtique futuræ Dominicæ passionis, vsque ad diem quo Moyses legem accepit in tabulis digito Dei conscriptis: similiter ab occisione & resurrectione illius, qui sicut ouis ad immolandum ductus est, quinquaginta diebus completis, congregatos in vnum fideles, digitus Dei, hoc est, Spiritus Sanctus impleuit. In hac mirabili congruentia, illud certè plurimum distat, quod ibi populus accedere ad locum vbi lex dabatur, horrendo terrore prohibetur: hîc autem in eos superuenit Spiritus Sanctus, qui eum promissum expectantes, in vnum fuerant congregati. Ibi in tabulis lapideis digitus Dei operatus est; hîc in cordibus humanis. Ibi ergo lex extrinsecùs posita est, quâ iniusti terrerentur; hîc intrinsecùs data est quâ iustificarentur.]

Accedit etiam ea optima ratio vtramque Pentecosten assumendi ad recolendum beneficium collatæ vtriusque legis, quia collatio legis nouæ facta in Pentecoste Christiana habet pro fine reparationem plenam eius cladis

homin

Sectio I. Cap. VII.

homini illatæ quam lex vetus sarcire nequiuetat, etiamsi eius curationem adumbrauerat. Disputatio est omnino luculenta Hugonis Victorini in Iustit. Monast. serm. 70. quam compendio repræsento. Considerat igitur Hugo, hominem cum in honore esset & cognitione atque affectu diuinitus insigniter exornatus, deceptum à Satana vtrisque illis bonis excidisse, quoad superadditas naturæ cœlestes prærogatiuas, saluis duntaxat naturalibus dotibus ob quarum permanentiam homo dicitur semiuiuus relictus. Sanationi ergo illorum malorum & instaurationi geminæ illius cladis adiciens animum Deus, prolusit plenæ curationi & instaurationi præmissis legibus anterioribus, naturali inquam & scripta, melius innotesceret homini quantis bonis excidisset, perspiciens neque cognitionem neque affectum siue naturali siue Mosaïca lege potuisse sanati & neque scientiam veritatis per legem sufficisse ad illuminationem necessariam consequendæ saluti: neque voluntatem minùs succumbere infirmitati concupiscentiæ, quia vires à lege non præstabantur; Ex quo apparuit non posse hominem peccato languidum & semiuiuum per solam legem antiquam redintegrari ac in integrum restitui, cognitione & affectu sanatis, nisi conferretur lex noua. [Postquàm itaque (inquit tandem Hugo prædictis omnibus latè stabilitis) postquàm inquam homo cognouit cœcitatem & infirmitatem suam, conuenienter data est lex quæ & illuminaret cœcum, & sanaret infirmum; illuminaret ignorantiam, refrigeraret concupiscentiam; illuminaret ad cognitionem veritatis, inflammaret ad amorem virtutis. Propterea Spiritus datus est in igne, vt lumen haberet & flammam; lumen ad cognitionem, flammam ad dilectionem.] En quomodò satagit Deus vt perficeret per legem nouam, quod priores leges absque effectu adumbrauerant duntaxat. Et vt monstraret legem nouam ei ipsi fini seruire quem duntaxat adumbrauerat lex scripta, summam induxit adiunctorum collatæ vtriusque legis correspondentiam, quæ adiuncta iam supra retulimus, & breuiter sic perstrinxit Hugo ibidem continenter. [Huius autem dationis optimæ & perfectæ, quæ desursum est descendens à Patre luminum, Sacra solemnitas, non est noua, ignota, subita; sed antiqua celebris & authentica, quondam per Moysem & filios Israël, in monte Sinaï typicè celebrata. Lex enim per Moysem data est, gratia & veritas per IESVM Christum facta est. Lex data est in monte excelso, gratia data est sursum in cœnaculo. Lex data est in fulgoribus igneis, gratia data est in igneis linguis: lex data est duodecim tribubus, gratia data primùm duodecim Apostolis; lex scripta est in duabus tabulis, gratia consummatur in duobus præceptis charitatis; lex scripta est digito Dei in tabulis lapideis, gratia scribitur per Spiritum sanctum in cordibus humanis; lex data est die quinquagesima postquàm celebratum est Pascha in terra Ægypti, gratia data est die quinquagesima post resurrectionem Domini; cum enim complerentur dies Pentecostes, erant discipuli pariter in eodem loco, & factus est repente de cœlo sonus Spiritus vehementis, &c.]

Tantam encæniorum vtriusque Testamenti penes varia capita hactenus enumerata consensionem; & correspondentiam, vniformiter (vt sic dicam) differentem & magno miraculo (vt S. Aug aiebat) concordem simul ac discordem, vna alia discors concordia & dispar correspondentia est affectata, quam præterire non licet, cum sit præsenti instituto maximè opportuna. Nimirum quod in vtriusque legis donatione, sit sacrificatum; sed in donatione prioris legis, quia erat lex typica & crassa, modo cruento atque corporeo: at in donatione legis gratiæ, quia est lex Spiritus vitæ, modo sublimiore, hoc est incruentè, & in Spiritu ac veritate. Sacrificatum esse in veteris legis donatione, & in Pentecoste antiqua ei recolendæ addicta, liquet ex Leuit. 23. versu 15. vbi dicitur. *Numerabitis ergo ab altero die Sabbathi in quo obtulistis manipulum primitiarum, septem hebdomadas plenas, vsque ad alteram diem expletionis hebdomada septima, id est, quinquaginta dies: & sic offeretis sacrificium nouum Domino, ex omnibus habitaculis vestris, panes primitiarum duos, de duabus de cimis similæ fermentata, quos coquetis in primitias Domini. Offeretisque cum panibus septem agnos immaculatos anniculos, & vitulum de armento, & arietes duos & erunt in holocaustum cum libamentis suis, in odorem suauissimum Domino. Facietis & hircum pro peccato, duósque agnos pacificos anniculos, hostias pacificorum.* En Sacrificium ex panibus primitiarum, ac victimis postea recensitis. Par ergo fuit vt veritas figuræ responderet, non deesse in Christiana Pentecoste Sacrificium; sed incruentum, quale Apostoli iussi sunt facere, cum constituta esset noua religio: Quia enim adoratio, id est Sacrificatio in Spiritu & veritate, abrogatis pecorum cædibus, & materialibus & typicis quibusvis sacrificiis, propria facta est nouæ legis, vt Christus disertè pronunciauit Ioan. 4. propterea in nouæ religionis constitutione per promulgationem nouæ legis, sacrificandum fuit iuxta eum nouum ritum, & citra cruoris effusionem.

Hæc ratio litationis Christianæ in Pentecoste, ob inductionem nouæ legis ac religionis tunc inchoatam, stabilienda est ea argumentatione quam egregiè persequitur Petrus Cluniac. ad quartum articulum Petrobusianorum. Summa disputationis eius est, quod naturæ lumine omnibus semper perspectum fuerit, sacrificandum esse Deo, & quidem soli. Sicut enim naturæ lumine perspicuum ast omnibus qui non obtrutuerunt, Deum esse vnicum, infinitè perfectum, à quo pendet omnia ita eiusdem luminis ductu est manifestum, deberi ei cultum supremum, quo agnoscatur esse rerum omnium principium. Vnde videmus, in omni gente & ætate, viguisse vsum sacrificiorum, vt latissimè prosequitur Democharès l. 1. de Sacrific. c. 4. & multis sequentibus. Impingit autem turpiter suo more Kemnitius a. p. Exam. Concilij Trident. p. 743. cum effutit, hunc fuisse naturæ corruptæ instinctum, è quo omnes superstitiones dimanarunt. Falsò hoc dixit Sectarius Kemnitius. Si enim vsus sacrificiorũ è naturę corruptione prodiisset, non fuisset à Deo probatus, nec viri sanctissimi in lege naturæ

eum

eum vsurpassent. Vsus ergo ille, prodiit ex bono naturæ omnibus communi, & ex lumine à Deo super nos signato; cui in multis supra naturam accessit lumen altioris ordinis, dirigens ac vrgens ad eundem vsum tanquam sanctum & Deo acceptum. Neque verò tantùm verum est in omni ætate ac populo viguisse vsum sacrificiorum, sed etiam verum est vsum sacrificij ita esse nexum cum religione, vt cum primùm nata est religio, exortus item sit vsus sacrificij: & quoties religionem luxari contigit, idem vitium circa sacrificia irrepserit. Sic apud Danielem cap. 3. tres pueri deflentes religionis euersionem, allegant defectum sacrificiorum. Et ibidem c. 12. Antichristus religionē euersurus, dicitur ablaturus iuge sacrificium. Nimirum quia summus nexus est & indissolubilis coniunctio, religionis & sacrificij: ita vt voo posito vel ablato, alterum item poni vel concidere sit necesse. Eóque spectans Apostolus Hebr. 7. dixit, translato Sacerdotio, quod ad sacrificia ordinatur, necesse fuisse, vt legis translatio fieret. Eidémque solidissimo fundamento innixus creditus Cyprianus serm. de cœna Domin, contestatur fore, vt religio Christiana aboleretur, si nullum ei superesset Sacrificium, per consumptionem victimæ; quæ consumptio consequeretur, si Christus manducatus desineret.

Cum igitur tantus sit religionis ac sacrificij nexus, sicut in die Pentecostes fuit inducta noua religio, & omnia sacrificia antiquæ legis simul cum ipsa euiguerunt: ita necesse fuit, vt cum noua religione nunquam defectura, nouum Sacrificium cum ea perennaturum induceretur, ne Christiana religio peioris esset conditionis quàm Iudaica, aut etiam quàm imperfectissima illa religio quæ viguit in lege naturæ; quod certè fatendum esset, si religio Christiana destitueretur sacrificio propriè dicto, quo cultum supremum Deo impenderet. Nam Sacrificium Crucis quod aliqui sufficere Christianis obtendunt, præterquam quod iam præterijt, non est reuera peculiare Christianis, eorúmque religioni: sed ad omnes pios Deum colendi modos æquè pertinuit. Ad omnes siquidem cuiusvis status ac æui pios viros, æquè spectauit Sacrificium Crucis, atque ad Christianos. Videsis quæ præterea contra hoc impietatis obtendiculum profert Bellarminus lib. 1. de Missa cap. 20.

Habuit ergo & habet religio Christiana; suum aliquod peculiare sacrificium, sicut est peculiaris religio. Et cum primùm constituta est, hunc cultum supremum exhibuit Deo, vt ferebat ea Psaltis adhortatio quæ habetur Psalmo 28. iuxta interpretationem Petri Cluniacensis ad quartum Petrobusianorum articulum. *Afferte Domino patriæ gentium, afferte Domino gloriam & honorem, afferte Domino gloriam nomini eius, tollite hostias & introite in atria eius.* Describit eo loco Dauid nouæ Ecclesiæ erectionē, per vocem Domini super aquas, & populos multos, iuxta insignem allegoriam de Pentecoste ex. Anastasio Sinaita libro 3. hexaëm. inferiùs referendam. Expressurus ergo Dauid vocem Domini in virtute & magnificentia, contestatur ante om-

R. P. Theoph. Raynaudi, Eucharist.

nia, *patrias* idest generationes & *familias gentium*, vt sacrificium Deo offerant, immolantes hostiam mundam in omnibus vbique patriis gentium & nationibus offerendam: hoc est Christum hostiam nostram, quæ numero multitudinis *hostia* dicitur: quia legalium differentiam hostiarum, vnius huius victimæ perfectione sanciri, placuit Deo. Nec adhortatio illa Psaltis potuit circa Iudæos locum habere, quia Sacrificia Iudaica ad vnius loci angustias arctabantur; nec poterant fieri in patriis gentium, quod Deus prouideat iuxta S. Chrysostomum Oratione 1. contra Iudæ. vt Iudæi procul Hierosolymis, vbi tantum sacrificandum erat ablegati, agnoscerent religionem suam emarcuisse, & deficiente sacrificio tabefactam exaruisse. At Christianum Sacrificium, ab ortu solis vsque ad occasum celebratur, iuxta prænunciationem Malachiæ: & idcirco adhortatio ad sacrificium in patriis gentium, & vbiuis terrarum, respicit Christianos; qui voce Domini insonante in magnificentia, cum factus est repente de cœlo sonus in Pentecoste; nouam ineuntes religionem, nouam hostiam prætermisso ritu antiquo carnali & cruento, mysticè & mundè Deo obtulerunt.

[illegible] ex noua Cosmopœia.

CAPVT VIII.

Noua Cosmopœia in Pentecoste, nouum Sacrificium poposcit.

QVis dubitet, Adamum sin minùs durante statu Innocentiæ, quod perbreue fuit & abhorrens à destructione ac cædibus, at saltem ex quo extrusus è Paradiso collegit sese, & ortum mundi ac suum recogitauit; supremo cultu, atque adeò per sacrificia, Deum vitæ ac mortis Autorem esse veneratum? Esto, primus qui in Scriptura proditur statuisse altare ad sacrificandum, fuerit Noë; eique primo inuentori, altaris erectionem tribuant Polydorus l. 5. de Inuent. rer. cap. 6. ac Elias Schedius syngrammate 2. de Diis Germanor. cap. 25. Tamen priùs sacrificasse Adamum siue adhibito altari, siue absque eo; eo, non videtur ambigendum. Scriptura quidem hoc siluit, ob rationem à D. Thoma assignatam 2. 2. quæst. 85. articul. 1. ad 2. non tamen id negauit. Ab omnibus autem Doctoribus, tanquam mirificè cum ratione consentiens, ratum habetur, & nominatim à S. Thoma ibi, cui subscribunt Feuardentius ad lib. 1. S. Irenæi cap. 9. num. 2. Pererius lib. 7. in Genes. cap. 4. *ad versum* 2. Delrio ibid. *ad vers.* 3. Rabini vnanimiter consentiunt, teste Reuelino lib. 1. Cabalæ, Suarez tract. 1. de relig. lib 3. cap. 3. num. 4. qui num. 3. rectè statuit, cultum Dei per sacrificia, in rigore loquendo, non præscribi lege naturæ; tamen homines ex maxima naturali inclinatione, ferri ad illud genus cultus Deo exhibendum. Quod sonare videntur illa D. Chrysostomi verba hom. 18. in Genes. ad illud *Obtulit Cain de fructibus terræ sacrificium Deo.* [Considera quomodò naturæ conditor scientiam animæ indidit. Quis enim illum, dic oro,

Sectio I. Cap. VIII.

ad hanc cogitationem perduxisset ? Nullus alius, quàm quia in animo conscio, scientia; *Tulit*, inquit, *de fructibus terra Sacrificium Domino.* Sciebat enim, & clarè sciebat, quod congruum esset ex suis possessionibus aliquid Deo offerendum : non quod eo Dominus egeat, sed vt suam gratitudinem declaret, qui tali beneficio fruitur. Nulla enim re indiget Deus, nullisque nostris opus habet. Quia ob ineffabilem misericordiam ita nostræ infirmitati se attemperat, & propter salutem nostram hæc fieri tolerat, vt Dei agnitio, humanæ naturæ, virtutis sit schola.] Idem confirmat homil. 27. in Genes. agens de Abele & Noëmo, & præiuerat Clem. Rom. 6. const. cap. 20. & S. Athanasius, Abelem Patris exemplo primogenita sacrificasse docens Epistola, *Quod Nicæna Synodus*, &c. & hom. in illud *Omnia mihi tradita sunt.* Nec naturali duntaxat lumine perspectum semper hoc genus cultus esse Deo consentaneum, sed ipse Deus indito supernaturali lumine, ad id plerumque, pios viros excitauit; vt constat ex variis scripturis. Ab ipso sæculi initio viguisse vsum sacrificandi, constat ex Genesi; vbi Abelis, & Caïni Sacrificia referuntur. Hos verò ab Adamo patre edoctos esse honestatem ac ritum sacrificiorum, disertè tradit S. Athanasius Epistola de Eusebij perfidia, & Tract. in illud *omnia mihi tradita sunt à Patre meo.* Adamum porrò à delicto suo eductum, non exhibuisse Deo cultum quem filios docuit, nemo prudens admiserit. Cum igitur Adam, pro recente tunc mundo adoraturus sacrificauerit, suppetet profectò argumentum omnino validum, quo filios Adami secundi edoctos à Domino, Sacrificium nouum obtulisse probemus, si monstrauerimus in Pentecoste mundum nouum à Deo fabrefactum esse, longè nobiliorem mundo corporeo, pro cuius fabrica Adam Sacrificauit.

Mundum tamen nouum, cum in Pentecoste conditum dico, non attendo eam terræ renouationem quæ facta est in Pentecoste, tanquam in vere Christiano, quod successit hyemi antiquæ legis. Tempus enim quod legem Christi antecessit, fuisse actem hyemem, varij Patres tradiderunt. S. Gregorius ad illud Cant. 2. *Iam hyems transiit.* [Quid per hyemem, nisi legis austeritas intelligenda est, quæ dum in carnalibus sacrificiis populum antiquum detinuit ad appetenda spiritualia & cœlestia, obseruatores suos non adiuuit ?] S. Ambrosius idem habet l. de Isaac & anima cap. 4. & serm. 6. in Psalm. 118. v. 3. sed pulchrè l. 4. Hexaëm. cap. 5. vbi post præclaram hyemis descriptionem, ex solis à nobis elongatione & dierum breuitate, subdit. [Maligna lex dies breues dubiæ lucis sunt, & vmbrosi : dies magni, sine vmbra sunt : vt plurimi in aliquibus locis feruentioribus vsu exemplóque cognouerunt. Synagoga itaque diebus breuibus & malignis, cuius typum plerumque Iacob in persona sua exprimit, vel populi eius, vmbram habebat plurimam, quæ Solem iustitiæ non videbat illum non ex alto super caput suum, sed ex meridiano illuminantem, quando hyems erat. Ecclesiæ autem dicitur; *Hyems abijt, discessit sibi, flores visi sunt in terra, tempus messis aduenit.* Ante aduentum Christi hyems erat; post aduentum Christi flores sunt veris, & messis æstatis. Ex meridiano ergo, & ex gentium conuersione, illum illuminantem videns obumbratur.] Pulchrè ad eandem mentem S. Cyrillus l. 4. in Ioan. cap. 28. [Nouum verè tempus in Christo nobis apparuit, antiquitatem cultu iam terminans, & in nouam vitam Euangelica doctrina reformans, & peccatis inueteratos in iuuentam iustitiæ redigens, & corruptionis vires destruens, ac incorruptibilitatis fulgore, omnes qui ad eum concurrunt mirum in modum exornans. Noua enim creatura efficitur, quisquis in Christo est, vt scribitur. Mense autem primo tabernaculum erectum est, quando mitigata hyemis sæuitia, verni temporis pulchritudo resplendet : quando solis radij & clariùs fulgent, & temperantiùs calefaciunt; quandò floribus terra decoratur, & virescentibus herbis prata vestiuntur. Quæ omnia spiritaliter intelligenda sunt. Hyemis enim tempestas, id est, atrocissima Diaboli tyrannis & vires eius, tempore Christi ceciderunt. Sol autem nobis fulgentior Christus ipse apparuit, de quo Deus pater dicit; *Et orietur vobis Sol iustitiæ*, delictorum frigiditate corruptos, Spiritus ardore ad iustitiam reficiens. Flores autem & virescentes herbas, meritò Sanctos dicemus, feruenti erga Deum pietate, varios virtutis fructus edentes. Et qui olim regnante peccato, vt in hyeme, nullum producentes fructum versabamur, fidei fructum, spirituum largitori quasi bono agricolæ afferimus : Hoc ipsum quasi ex persona Christi, Prophetarum quidam nos docuit; *Ipse qui loquor adsum*, inquit, *vt ver super montes.* Quid enim in montibus ver efficiat, & nos tetigimus, & omnes intelligunt.] Haud ægrè eodem trahi possunt, qui statum peccati dominantis, hyemem vocant, vt S. Augustinus Tract. 48. in Ioan. *ad* illud, *hyems erat*, & serm. 212. de temp. & in Psam. 148. *ad versum* 14. Bernardus serm. 58. in Cant. At neminem fugit, docente Apostolo, quantoperè peccatum sub lege viguerit, quantáque tyrannide oppresserit genus humanum. Fuit itaque tempus legis Mosaicæ, atque adeò totum tempus Christo præuium, hyems perfrigida. Nulli apparebant inter Iudæos flores virtutum: sed qui optimus in eis erat, quasi paliurus; nulla vox turturis audiebatur; imbres assidui, tristem cœli ac terræ faciem exhibebant. Id quod multo liquidius erat extra Iudæam, vbi summus rigor hyemalis stringebat omnia, præ absentia & elongatione solis iustitiæ, altaribus dœmoniorum vbique excitatis, & passim sæuiente Idololatria.

Soluit hanc acrem hyemem, grata vice veris & Fauonij sui, Spiritus sanctus. [Frigore Idololatriæ, (inquit Gregorius Nyssenus hom. 5. in Cant.) aliquando concreuerat genus humanum, mobili hominum natura conuersa ad cultum rerum immobilium. *Similes enim*, inquit, *fiant qui faciunt illa, & omnes qui confidunt in eis.* Consentaneum autem erat, hæc ita fieri. Quomodò enim qui veram adspiciunt diuinitatem, in se accipiunt diuinæ naturæ proprietates; Ita qui simulachrum attendebat vanitatis, transformabatur in id quod aspiciebatur, lapis factus ex homine. Quoniam ergo quæ per cultum idolorum lapidescebat,

ad

ad id quod est melius etat immobilis natura, concreta frigore idololatriæ; ea de causa propter asperam hanc hyemem oritur sol iustitiæ, & ver efficit, meridiano spiritu hanc soluente concretionem, simul cum ortu radiorum fouente quicquid est subiectum, vt spiritu excalefactus qui per gelu homo lapideus erat, & fotus radio verbi, rursus fiat aqua saliens in vitam æternam. *Flabit enim spiritus eius, & fluent aquæ*, conuersa petra in lacus aquarum, & rupe in fontes aquarum.] Nempe (vt ait) per aquas baptismi ducto populo io aduentu Spiritus Sancti iuspersas. Subiicit paulò post, tractans illud, *iam hyems transiit*, perelegantem hyemis omniumque per eam incommodorum descriptionem, quam allegoricè aptat statui ante Christum. Eius autem aduentu, & scilicet Spiritus Sancti mundo per ipsum illati, viuifico appulsu, discussum docet vniuersum illum torporem atque rigorem; & gratum ver substitutum, quo nouos mundus apparuit. Et hoc est quod Psalmo 103. dicitur de orbe terrarum, prius per hyemalem rigorem nudato omni specie ac decore; emisso autem Spiritu Dei & creatis omnibus renouatu, sic enim eum locum accepere Patres Africani, in Confessione suæ fidei, Hunerico oblata, apud Victorem l. 2. & Chrysostomus homil. de formatione Adæ. Suffragantúrque Augustinus l. 10. de Gen. ad lit. c. 8. ac Prosper Psal. 103. qui eam Spiritus emissionem, qua creatur & renouatur facies terræ, de Spiritu Sancto emisso & creante, mundúmque nouum condente interpretantur. Et sicut emissio plenissima & potentissima Spiritus Sancti fuit in Pentecoste, ita tunc maximè valuit, quod eo potentissimo Psalmi loco habetur, de nouo mundo per Spiritum Dei.

Agnosco hanc mundi nouitatem per Spiritum Sanctum in Pentecoste. Sed de ea nunc non ago. Vt neque de ea proportione, quam inter mundum nouum in Pentecoste, & mundum nouum in die resurrectionis vniuersalis ac Iudicij supremi, tradiderunt aliqui Patres. Resurrectionem enim generalem, in nostra Pentecoste exprimi, notauit S. Dorotheus Doct. 15. allegato veteri quodam Patre, qui aiebat Pentecostem esse symbolum resurrectionis animæ. Is est S. Basilius qui l. de Spiritu S. cap. 27. reddens rationem cur à Paschate vsque ad Pentecostem, (quod totum tempus Dorotheus Pentecostem vocauit), non flectantur genua ad orationem, sic disserit. [In prima Sabbati, erecti perficimus deprecationes, sed rationem non omnes nouimus. Non solùm enim quod veluti simul cum Christo resuscitati, quæ sursum sunt quærere debeamus, in die resurrectionis datæ nobis gratiæ stando precantes nosmetipsos commonefacimus; sed quod is dies videatur aliquo modo imago venturi sæculi: eóque quum sit principium dierum, non primus à Mose, sed *vnus* appellatus est. *Facta est*, inquit, *vespere & mane dies vnus*: tanquam qui sæpè recurrat, vt vnus sit idem & octauus, vnum illum singularem, ac verum octauum, cuius Psalmista alicubi in Psalmis meminit, per se significans; diem, inquam post horum temporum statum nunquam finiendum, ac vesperæ nescium, nec successori cedentem; hoc est æternitatem, quæ nec finem habet, nec senium nouit. Necessarium igitur in hoc die Ecclesia suos alumnos docet, stantes absoluere preces suas, & assidua commonitione vitæ illius nunquam desituræ, non negligamus ad eam demigrationem parare viaticum. Quin & totum tempus vsque ad Pentecostem; admonitio est resurrectionis quam in illo sæculo spectamus. Nam vnus ille & primus dies, septies multiplicatas septem Sacræ Pentecostes hebdomadas absoluit. A primo enim incipiens, in principium desinit; per similes qui in medio intercedunt dies quinquagies euolutus. Vnde & æternitatem similitudine refert, dum veluti in motu circulari, ab iisdem orsus signis in eadem desinit. In quo corporis erecto habitu precari potiùs nos Ecclesiæ ritus docuerunt; nimirum per euidentem commonitionem; quasi transferentes mentem nostram à præsentibus ad futura.] Ex his liquet de analogia Resurrectionis generalis ac Christianæ Pentecostes.

Arg. ex nona Cosmopœia.

Analogiam verò Pentecostes cum die Iudicij, concinnè prosecutus est S. Macarius homil. 6. *sub finem*; vbi præfatus, Deum per Christi aduentum, depulso Satana à thronis intellectuum & cogitationum nostrarum, aptasse sibi homines in thronos, addit. [Quid igitur est quod dixit, *sedebitis super duodecim sedes, iudicantes duodecim tribus Israel?*] Respondet. [Inuenimus hoc impletum esse in terra, quando dominus assumptus est in cœlum. Misit enim Spiritum paracletum in duodecim Apostolos, sanctámque virtutem, quæ adueniens habitauit & sedit in throno mentis ipsorum. Et quia hi qui aderant, dicebant, illos musto plenos esse, tunc cœpit Petrus iudicare illos, loquens de Iesu, nempè; *Virum potentem in verbis & signis vos crucifixistis, suspendentes in ligno*. Et ecce, illic admiranda facit, effingit lapides monumentorum, & excitat mortuos. Scriptum est enim, *In nouissimis diebus effundam de Spiritu meo super omnem carnem: & prophetabunt filij vestri, & filiæ vestræ*. Vnde permulti à Petro instructi, ad pœnitentiam conuersi sunt; ita vt mundus nouus, & à Deo electus fieret. Vidésne, quomodò apparuit initium iudicij? Illic enim apparuit mundus nouus; & hac ratione data est illis facultas sedendi in mundo hoc, & iudicandi. Quamuis enim futurum sit vt illi sedeant & iudicium faciant in aduentu Domini, in resurrectione mortuorum: nunc tamen etiam hoc fit Sancto Spiritu sedente in thronis mentium illorum.] Videmus in eandem sententiam creditus Chrysost. hom. 22. Ex variis in Matthæum.

Hanc cum mundo nouo analogiam nunc non attendo, sed aliam quæ spectat primam mundi originem, & simpliciter dictam Cosmopœiam. Sanctus Chrysostomus orat. 4. de Ascens. ex variis vitæ Christi mysteriis vnam proportionalem contexuit. Rupertus l. 5. de diu. Offic. à cap. 9. idem præstitit ex mysteriis passionis Christi. Rursus idem Rupertus l. 9. de process. Spiritus Sancti c. 4. & Potho Prumiensis libro de magna domo sapientiæ, *ipso initio*, Septiduum Cosmopœiæ à Mose descriptæ ad septem dona Spiritus Sancti accommodarunt. Affine est quod Petrus Damiani l. 2. epist. 5. idem primigenij orbis septiduum ad Iustificationem peccatoris, in qua dona

Sectio I. Cap. VIII. Spiritus Sancti micant, & ad progressionem à statu peccati ad omnem sanctitudinem, transtulit. Cassiodorus l. de Amicitia §. *quod charitas est sabbathum, & sex virtutes quasi sex dies ante sabbathum*, ad virtutes Theologicas, & Morales Cardinales è quibus existit septenarius Cosmopœiæ septiduum aptat, & annoit S. Bernardus nouo Opusc. de charit. c. 11. Ista cuiuis Iustificationi communia, ad eam quæ in Pentecoste facta est, coarctari, præsens institutum deposcit.

Faciunt huc in primis quæ vniuersè his verbis tradit Anastasius Sinaita l. 6. Hexaëm. *sub initium.* [Iis qui in se habent lucem cognitionis, est vtique perspicuum, quod antiqua mundi creatio, erat adumbratio typum habens Ecclesiæ; quam sicut quendam orbem terræ, creans & construens Deus Verbum homo factus.] Idem plenè l. 7. *initio*, docet hanc Ecclesiæ tanquam orbis mystici productionem, à Mose expressam esse in ea breui anacephalæosi, quam subiicit post descriptam primò rerum omnium creationem. Quod enim ea recapitulatio Christum spectet, inde monstrat Anastasius, quod cum Moyses inter describendum primam rerum creationem, semper simplici *Dei* nomine vsus esset, postea in ea anacephalæosi, vt innuatur Verbi compositi Oeconomia, vtitur voce composita, *Domini Dei.* Hoc illustrat allegatis variis Scripturis. Concludit verò. [Vellem nunc carne mihi adesse ipsum Mosem huius libri Scriptorem, & ipsum interrogare causam duplicationis nominis Dei, si non statim expuisset in faciem impudentis Synagogæ Iudæorum. Quis enim, quæso, non obstupuerit, quòd post complementum vniuersæ sex dierum creationis, cum venisset Moses ad summatim faciendam repetitionem, statim induxit duplicationem & compositionem nominis Dei, significans Christi susceptæ carnis dispensationem: nempè quòd venturus esset ad omnia in summam & caput instauranda renouandáque, & nouam faciendam creaturam, & nouum hominem, & nouum cœlum, & nouam terram, & animalia, & nouas volucres, & nouos fructus, & nouos Paradisos, & nouos fluuios, & nonum orbem terræ. Quod quidem apertè sciens Paulus dicebat: *Si qua est in Christo noua creatura, vetera præterierunt, ecce facta sunt omnia noua.* Quod autem omni stupore & admiratione dignum est, est illud, quod per vniuersam sex dierum creationem, simplici & incomposito nomine nominans Scriptura diuina Creatorem, simplicem quoque & incompositam creaturæ faciebat narrationem: Postquàm autem nomen duplicauit Opificis, statim in repetitione conduplicauit etiam facta opera, in eis non pauca faciens additamenta; nos apertè docens mysterium nouæ in Christo creaturæ & Ecclesiæ.] Multus est in demonstrando quàm speciosior & ornatior sit expressa noui mundi structura in ea anacephalæosi, quàm descripta primùm esset orbis materialis fabricatio. Nimirum prior; arat opus Dei naturæ Autoris. Posterior autem erat Dei carne vestiti, & demissi ab eo Sanctus Spiritus, opificium supra naturam; tam sit vtraque fabrica est proportionalis & bellè respondens, vt Anastasius agnoscit.

Insistit verò maximè Anastasius ei correspondentiæ, quod sicut mundus corporeus primò factus est ex aquis, Spiritu Dei incubante aquis instar gallinæ incubantis ouo, prout S. Basilius hom. 2. Hexaëm. secutus Sanctum Ephrem, legit locum illum Mosis, *Spiritus Domini ferebatur super aquas:* Ita mundus nouus in Pentecoste coaluit ex aquis, quibus Spiritus Sanctus insedit. Supponit Anastasius sententiam, quæ omnia fere ex aquis compacta statuit, etiam cœlestia; ita vt cum principio, terra tantùm, & super eam ingens aquarum abyssus extitisset, Deos sensim eam abyssum digesserit, & ex ea cœlos quoque condiderit, vt significatur 2. Petri vltimo, tradúntque Foxius l. 2. natur. Philos. cap. 3. Molina disp. 2. Cosmop. Salmeron 2. Petri 3. disp. 4. Delrio in cap. 1. Genes. n. 25. & ex ore S. Petri refertur apud Clementem II. recog. *sub medium.* Quomodò ergo similiter aquæ congregatæ sint atque digestæ ad noui orbis productionem, idem Anastasius accommodatè ad rem præsentem prosequitur, adeò explicatè, vt non sit opus alia circa hoc meditari aut exprimere. Exponens enim illud Dei mandatum, *Congregetur aqua quæ est sub cælo, in congregationem vnam, & appareat arida*, sic glossat hoc præceptum diuinum. [Congregetur genus humanum, nempè aqua, cui priùs insidebant tenebræ: Veniat & congregetur ad lucem; hoc est, ad Christum qui suis mandat discipulis & dicit; *Ite & congregate omnes gentes & aquas in vnam congregationem baptismatis, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti:* illius, inquam, Spiritus qui priùs ferebatur super hanc aquam, nunc autem in ea cohabitat & coniungit omnes aquas gentium, quæ priùs erant remotę ac distantes, in vnam Ecclesiæ congregationem; & fient omnes, vna aqua vitæ, vnus fons, vnus hortus deliciarum, vnus grex, vnus pastor, vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma, vnum Corpus Christi, vnus Spiritus, vnum cor, vna caro, sponsa Ecclesia, & eius sponsus Christus, vnum firmamentum, vnum cœlum, Christus & populus fidelium tanquam stellarum, quæ in ipso deficiunt & illuminantur. Ita est intelligenda & accipienda vox Dei, & iussus de his aquis.]

Addit, hac ratione verum deprehendi, quod Deus aquas maris tanquam in vtrem congregauerit; quod posuerit in thesauris Ecclesiæ abyssos gentium tenebris antea offusas: id verò die tertia factum esse, cum anteecessisset dies prima, signorum in Ægypto ac deserto per Mosem editorum; & dies secunda per Eliam & Prophetas, quibus successit dies tertia plenæ lucis illuminantis oculos per Christum, qui fuit legis ac Prophetarum plenitudo & complementum. Expendit verò nominatim Anastasius, vocem *aquarum* in numero multitudinis, iussu Dei congregatarum. [Nam multæ nuper erant aquæ, multæque & execrandæ Synagogæ ac Congregationes, extensæ super totam faciem terræ. Aquas nunc dico, dogmata & disciplinas, alienas à pietate, sed aquam quæ interimit Gentilem doctrinam, astrologiam, diuinationem. Aqua fusionis sanguinis, aqua amara hæreticæ linguæ pruriginis, aqua obscura & difficilis ad interpretandum.

pretandum. Superstitionis Græcæ, multæ sunt aquæ, multi fluuij, multi submersores. Iste docebat non esse Deum, hic non esse prouidentiam. Iste prædicabat Solis adorationem, hîc adoranda ligna; & Iste docebat ligneas fabricari statuas, & hic ignem adorare. Alius initiabat in mysteriis Ibidinis & intemperantiæ. Hæ sunt primæ & steriles & non potabiles & mortiferæ aquæ orbis terrarum, stantes in multis receptaculis, alueis, canalibus, & congregationibus,& quæ sunt Synagoga seu congregatio Apollinis,Synagoga Saturni,Synagoga Ammonis, & alia Serapidis; Synagoga Iulij, Synagoga Mercurij, Synagoga Pitbiæ & Dianæ. Nec hoc solùm, sed etiam improba Iudaica, Christi inimica & Dei aduersaria. Propter has ergo impias Synagogas & congregationes, & quæ in eis sunt populorum & gentium execrandas disciplinas & doctrinas, Deus iubet magna voce dicens; *Congregetur aqua quæ est sub cœlo in vnam fidei congregationem.* Quam quidem vocem Christi Dei, cùm audiissent & aquæ & fines,& genera barbarica; quomodò tunc in creatione Mundi, aquæ fluxæ, metu ac tremore, magno impetu fluentes festinabant, currebant, accelerabant, non expectabant se inuicem vt in vnam congregarentur & mouerentur congregationem, Boreales, Australes, Occidentales, Orientales orbis terrarum vndæ & fluenta,se inuicem præuenientes,& in fluctus assurgentes, tanquam ab aliquo violento & diuino Spiritu, & qui super ipsas ferebatur, actæ & impulsæ, vt vna congregatio & mare essent omnes aquæ terræ. Ita licet videre omnes gentes & maximè illo die Pentecostes, ab alia voce violenta quæ facta est Spiritus,qui nunc etiam fertur supra gentilem fidelem aquam, quæ congregata est in vnam fidei congregationem, & vnita in vnam Ecclesiæ compaginem concurrentes. Vide enim non solùm rebus, sed etiam ipsis verbis consonantem & conuenientem vnionem illarum aquarum & harum Gentilium aquarum. Spiritus qui ferebatur super aquam, tunc ipse spirans, eas coëgit & vniit in vnam congregationem, & hic ipse Spiritus adueniens & spirans, fecit Gentium vnionem. Illic scriptum est, *Spiritus insedit*: & hic scriptum est *Sedit super vnumquemque ipsorum Spiritus.* In illo primo die, ignem Deus fecit: & in eodem primo die Dominico, in linguis igneis aduenit lumen Spiritus Sancti. Illic scriptum est; *Tertio die congregata est aqua*: hic congregatis ea omni gente quæ est sub cœlo vnanimiter, Omnes aquæ gentiles, Parthi, Medi, & Elamitæ, & qui habitabant in Mesopotamia, Iudæaque & Cappadocia, Ponto, & Asia, Phrygia, & Pamphilia, Ægyptoque & partibus Lybiæ quæ est circa Cyrenem, Romani & Iudæi, & Proselyti, Cretes, & Arabes. Qui quidem omnes cùm audiissent vocem quæ facta est ex cœlo, tanquam aquarum, tota multitudo, simul fuerunt congregati in domo vbi erant Apostoli. Pape quàm sunt hæ res nouæ.]

Ex hac abysso aquarum digestarum, extitere cœli, hoc est homines perfecti & à terra procul elati, qui vt essent ἅγιοι satagerunt. Einsmodi imprimis fuere SS. Apostoli, quos specie nouorum cœlorum gloriam Dei enarrantium, in Pentecoste exhibet latè S. Bruno l. de nouis cap. 2. Et præiuerant S. Gregorius homil. de Pentecoste & l. 17. mor. c. 16. ac lib. 30. c. 10. & 11. S. Augustinus Psal. 32. conc. 2. ad illud *verbo Domini cœli firmati sunt*, & in Psal. 18. exposit. 2. & concinnè Auctor Latinus sermonis de Pentecoste apud Chrysostomum qui Apostolos in Pentecoste cœlos & stellas euasisse, cœlis ac stellis corporis longè nobiliores, sic tradit. [Hodie nobis terra facta est cœlum, non stellis de cœlo in terram descendentibus quia effusa est copiosa gratia Spiritus Sancti, & vniuersum orbem operata est cœlum, non immutans naturam, sed voluntatem emendans. Inuenit namque publicanum, & Euangelistam effecit: inuenit persecutorem, & Apostolum reddidit, inuenit latronem, & in paradisum induxit: inuenit meretricem, & virginibus coæquauit: inuenit Magos, & Euangelistas ostendit: fugauit malitiam, & induxit benignitatem: exterminauit seruitutem, & induxit libertatem: concessit debitum, & intulit gratiam Dei. Ideò cœlum factum est terra, & hoc sæpius dicens, non cessabo. Quid enim tales stellæ, sicut Apostoli? Stellæ in cœlo, Apostoli super cœlos. *Quæ sursum sunt* (inquit Apostolus) *sapite, vbi Christus est in dextera patris sedens.* Stellæ de igne insensibili, Apostoli de igne intelligibili: stellæ in noctu lucent, in die obscurantur: Apostoli in die, & in nocte suis radiis, boc est, virtutibus, effulgent. Stellæ orto sole obscurantur, Apostoli sole iustitiæ resplendente, sua claritate lucescunt: stellæ in resurrectione cadent sicut folia, Apostoli in resurrectione rapientur in aëra nubibus. Et in illis quidem syderibus alius Antifer, alius Lucifer appellatur: in Apostolis autem nullus antifer est: omnes luciferi, & ideò stellis maiores Apostoli. Et quicunque eos luminaria vocauerit mundi, non peccabit.]

Arg. ex noua Cosmopœia.

Secundùm Apostolos, multi viri perfecti, & affectu à terra sejuncti in Pentecoste enasceuntur in cœlos nouos. Talem quippè fuisse iure dixerim, multitudinem illam credentium, quæ terrenis omnibus abdicatis sola cœlestia cogitabat, vt Actorum 1. videre est. Possunt optimè de his accipi illi cœli noui, quos à Christo plantandos prænunciat Esaias c. 65. inducens sic loquentem Christum. *Ecce ego creo cœlos nouos, & terram nouam, & non erunt in memoria priora.* Infulsè autem de more Rabbini apud Finum l. 7. oppositione 19. ex eo Isaiæ loco eruunt, IESVM non esse Christum & Messiam, quippe qui cœlos nouos & terram nouam non creauerit. Sed crassè nimiùm, animales illi homines, cœlos & terram de quibus Propheta agebat, intellexerunt. Spiritualibus autem omnia diiudicantibus, liquet, fideles à terra abiunctos, quorum conuersatio est in cœlis, nomine *cœlorum* in scripturis venire. Et nominatim in tertia orationis Dominicæ petitione, iuxta S. Cyprianum Tract. de Oratione, poscitur fieri voluntatem Dei, sicut in cœlo, ita & in terra. Idest in imperfectis æquè ac perfectis. Atque ita istiusmodi cœlos complures creauit Christus in Pentecoste, tantam sanctitatem ac perfectionem mundi inferens, per demissionem Spiritus Sancti.

Verùm

Sectio I. Cap. VIII.

Verùm quia in illa tertia Dominicæ orationis petitione, S. Augustinus l. 2. de serm. Dom. in monte cap. 11. pro cœlo Christum, pro terra autem Ecclesiam accepit; suppetit vnde intelligamus, quomodò cœli noui, & terra noua, in Pentecoste occœperint. Nam cœli noui, erunt & Apostoli, & quique Christo simillimi. [Cum Scriptura eos qui secundùm Christum viuunt, pro Christis agnoscat.] Verba sunt Nazianzeni Orat. 21. non veriti accommodare S. Athanasio locum Apostoli Hebr. 4. vbi depingit Pontificem magnum qui penetrauit cœlos; qui locus directissimè & explicatissimè est de Christo: & tamen ob rationem verbis allegatis comprehensam, S. Athanasio aptatur à Nazianzeno. Sicut etiam orat. 20. idem Nazianzenus transfert ad S. Basilium, illud de Christo prolatum à Luca, *Proficiebat sapientia & gratia apud Deum & homines.* In tanta igitur vbertate personarum Christum exquisitè referentium, quanta est creata in Pentecoste; non superest difficultas quomodò in ea creari sunt cœli noui. Nec terræ creatio poterit obscura esse, terram accipiendo pro Ecclesia vt à D. Augustino factum diximus. Ea quippe terra, creata est in Pentecoste, quia id fuit initium Ecclesiæ Christianæ.

Hæc est firmatio orbis terræ qui non commouebitur, vt Psaltes dixit Psal. 92. in cuius Psalmi titulo, id mysterium fuisse expressum, sic tradit Rupertus l. 4. de Oper. Trinit. cum deuenit ad eum Psalmum. [Titulus Psalmi huius, hic est; *Laus cantici Dauid, in die ante Sabbathum, quādo fundata est terra.* Ante Sabbathum, inquit, id est, consideratione sextæ ætatis, quam sequitur Sabbathū, id est, requies. Quando fundata est terra, id est Ecclesia. Notandum quippè, quia sicut in sexta feria homo creatus est, ita in sexta ætate, & eadem feria separatus est. Nam (sicut iam dictum est,) incarnatus, & à terra exaltatus, regnauit Dominus; & ex tunc, parata est sedes eius.] Nemo non videt, orbem terræ corporeum, fundatum esse de Dominica, quæ propterea *mundi natale* dicta est à S. Chrysostomo hom. de cullatione in Sanctos. Et annuit Nazianzenus orat. 43. præuesántque PP. Concilij Palæstini, præside Theophilo Antiocheno, sub Victore Papa. Clarè idem habetur ex quiete Dei in sabbatho, post cœptam ordine dierum retrogrado, mundi per sex dies productionem. Cum igitur de terra corporea valere non possit quod sit fundata in die ante Sabbathum, vt habet Psalmi 92. inscriptio, necesse est vt valeat de sexta mundi ætate, quam consequetur sabbathismus perfectus; iuxta illud, *Erit mensis ex mense, & sabbathum ex sabbatho.* Et illud Hebr. 4. *relinquitur sabbathismus populo Dei*, quod in hunc sensum vsurpant Petrus Damiani l. 2. Epist. 5. Chrysostomus hom. 6. in ad Hebr. Maximus centur. 5. ex variis num. 46. & S. Athanasius tractatione de Sabbatho. Ante hoc igitur sabbathum, tandem à Christo inducendum, firmatus est orbis terræ, & fundata Ecclesia, demisso in Pentecoste Spiritu Sancto. Ne verò quis id gratis dictum contendat, expendit Rupertus, verbum *præcinxit*, immediatè nexum cum versiculo firmationem orbis terræ memorante; vt patet ex particula *Etenim*, quæ est causalis & connexionem significat. Dauid ergo reddens rationem cur dixisset, Dominum segnatorem, indutum decore se præcinxisse, addit hanc rationem. *Etenim firmauit orbem terræ.* At eam Domini præcinctionem, ad Pentecosten, & demissum in ea Spiritum Sanctum pertinuisse, sic ducet Rupertus loco annotato. [Dominus regnauit, Dominus eiecto foras principe mundi, regnum acquisiuit; Dominus, vbi à terra exaltatus est, omnia traxit ad se, Dominus decorem indutus est, Dominus magno decore sanctitatis de Virgine Incarnatus est; Dominus eandem carnem spinis coronatam, & in sepulchro depositam, rursus induit eam, tanquam fortitudinem immortalem atque impassibilem, & præcinxit se Apostolis suis, armatis Spiritus Sancti virtute.] Pertinet itaque ad Spiritum à Christo in Pentecoste submissum, ea orbis terræ commouendi firmatio, de qua ibi Psaltes; asserens Dominum se præcinxisse, quia firmauit orbem terræ, vtique per Spiritum Sanctum quem de cœlo submisit.

Sed cur dicit *firmauit*? An ob stabilitatem Ecclesiæ conciliatam, aduersùs omnia flabra, & inundationes, ac elationes maris? Rata sanè est ea orbis terræ firmatio per Spiritum Sanctum. Priùs siquidem Ecclesia nutabunda videri poterat, cum & vertex ipse cæterorum ad ancillulæ vocem eiurasset amantissimum Magistrum, insigni humanæ imbecillitatis argumento, vt Patres sæpè considerant. Et omnes ad vnum abditi, propter metum Iudæorum conclusi laterent; ita vt videri possit liquefacta terra & omnes qui habitant in ea. Sed Deus adueniens in die Pentecostes confirmauit columnas eius.

Sed est alia præterea *firmatio* non minùs ad Spiritum Sanctum pertinens, egregiè notata à credito Chrysostomo homil. de Sancto & adorando Spiritu. Impugnans enim Manetem, iactantem se habere Spiritum Sanctum, adducit illud Christi de Spiritu Sancto, *quæcunque audierit, annuntiabit vobis.* Hoc est, inquit Autor ille, [quæ dixi confirmabit. Et vide miraculum. Quemadmodum Saluator venit, & factus est implerio legis, & Prophetarum ita impletio Euangelij, est Spiritus Sanctus. Christus venit, & impleuit quæ à Patre in lege, & Prophetis sunt dicta, propter quod dicit Paulus: *Impletio legis Christus.* Spiritus Sanctus venit, & impleuit Euangelica. Quæcunque sunt in lege, Christus implet: quæcunque sunt in doctrina Christi, Spiritus implet. Non quòd imperfectus sit Pater; sed sicut apparuit Christus confirmans, quæ sunt Patris; Sic apparuit Spiritus Sanctus, confirmans quæ sunt filij.] En quomodò Spiritus Sanctus, in Pentecoste firmauit orbem terræ à Christo plantatum. Illum inquam orbem terræ futurum, quem Angelis commissum negat Apostolus Hebr. 2.

Ornamenta & supellex orbis terræ mystici, sic firmati per Spiritum Sanctum, sunt planè proportionalia iis quibus Deus olim in mundi principio terram corpoream exornauit. Nec deest huic orbi terræ *paradisus*; quo maximè ornamento; terra primum condita gloriabatur. Est in hanc rem locus concinnus Cant. 4. iuxta expositionem Gregorij Nysseni, &

& Philonis Carpathij, qui de Apostol. accipiunt verba illa prædicti capitis; *Emissiones tuæ paradisus.* Græca vox quam Latinus Interpres expressit nomine *Emissionum*, Græcè est *ἀποσταλαὶ*. Aliqui iis emissionibus volunt denotari dona & missilia; alij propagines à stipite fusas, neque ramo è trunco recedentes, alij odores & fragrantiam habituum expirantium. Quicunque ex his sensibus eligatur, verissimè & optimè dictum est; *Emissiones, ἀποσταλαὶ tuæ paradisus.* Apostoli enim in Pentecoste, illapso illis Spiritu Sancto, fuerunt insignia dona sponsi, data hominibus ab illos omni bonorum ac beneficiorum genere instruendos ac locupletandos. Quod verò genus beneficij non manauit in Ecclesiam ab Apostolis Spiritu Sancto imbutis? Ipsi Sal terræ fuerunt, condiens ac seruans omnia. Ipsi Sol illucens in tenebris, iter ad cœlum commonstrans. Ipsi nubes non euanidæ, complurentes & inebriantes terram, vt Richardus Victorinus serm. de Spiritu Sancto *ante medium* scitè docuit. Fuerunt item iidem Apostoli, propagines Christi Domini, ita explicatæ & diffusæ quaqua versum, vt tamen Christo stipiti suo semper cohæserint; vt de iisdem sub palmitum in vite manentium imagine, dicitur apud Ioannem. Denique iidem sunt bonus odor Christi in omni loco, afflantes vbicunque vitalem fragrantiam, qua omnis putor procul arceatur. Tales cum euasissent per Spiritum Sanctum Apostoli, de se comprobarunt illud Salomonis, *Emissiones ἀποσταλαὶ tuæ paradisus.* Atque ita, habuit terra nostra in Pentecoste paradisum.

Æquè nouum hunc Paradisum rigari voluit Deus flumine, in varia subinde capita diuiso, atque illum antiquum iuxta Moysem. Quis sit hic fluuius, exquirit Anastasius l.8. Hexaëm. & exponit in hunc modum. [Consideremus eam quæ est de his propositis fluuiis & locis historiam; quemadmodùm ea quoque sunt præfigurata de Christo & Ecclesia. Audimus enim quempiam dicentem de egrediente fluuio & Ecclesia, *Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei:* propterea quòd fluuius Dei ex Paterno fonte, repletus est aquis Gentium, quas quidem euangelizabat Propheta dicens; *Et egredietur Dominus ad eos tanquam flumen pacis.* Qui dicit; *Ex patre meo sum egressus, & veni in mundum:* Egressus sum ad salutem populi mei ad seruandos Christos meos. Huius ergo diuini fluuij diuinum è cœlo egressum, prius describit Moses, dicens; *Fluuius egreditur ex Edem,* hoc est, ex abundantibus delicijs, ad irrigandum paradisum per illam aquam quæ egreditur; nempe per Spiritum, qui procedit à Patre. Qui enim eum suscipit filium, diuersi fluuij ex ventre eius fluent aquæ viuæ. Hoc enim apertè nos docet historia, dicens fluuium qui egreditur ex Edem, multiplicari & scindi in quatuor fluuios, & efficientem Ecclesiæ spirituales diuitias. De qua dicit Dauid; *Inebriabuntur à pinguedine domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos, quoniam apud te est fons vitæ.* Fluuius autem egreditur ex Edem, ad irrigandum paradisum. Illinc dispergitur in quatuor initia. Subterraneam quidem maligni irrigationem, fontem appellauit Propheta Moses, ostendens Diabolum esse autorem & genitorem vitij, & non ab aliquo alio accepisse malum, sed ipsum esse fontem & initium peccati: Sancti autem Spiritus gratiam tanquam ex Patre fontano procedentem, nominauit fluuium separatum ab infidelibus; irrigantem autem à quatuor initiis, (à finibus inquam, orbis terræ,) Paradisum Ecclesiæ, eorum qui credunt in Christum.] *Argum. ex noua Cosmopœia.*

Planiùs Spiritum Sanctum in Pentecoste specie fluuij rigantis Paradisum Ecclesiæ, expressit creditus Chrysostomus homil. de sancto & adorando Spiritu, tractans illud, *Spiritus qui à Patre procedit.* Vbi enim monstrauit Spiritum Sanctum non dici gigni, sed procedere, subdit. [Quæ autem vis nominis *procedit*? Audi. Vt nomen natiuitatis prætereat scriptura, ne filium ipsum dicas, dicit, *Spiritus Sanctus, qui à Patre procedit*: inducit eum procedentem, vt aquam de fonte scaturientem, sicut & de Paradiso dictum est: *Fluuius autem procedit ex Edem*; procedit & scaturit. Pater fons aquæ viuentis dicitur, iuxta Prophetam Hieremiam, dicentem; *Obstupescat cœlum super hoc, & horreat valdè terra: quoniam duo malè facit populus meus; me dereliquerunt fontem aquæ viuentis.* Diuinus sermo definiens Patrem fontem aquæ, inducit ex fonte vitæ, aquam viuam quæ procedit. Quid procedit? Spiritus Sanctus, sicut à fonte aqua. Vnde hoc quod Spiritus Sanctus aqua vocetur? Dicit Saluator: *Qui credit in me, sicut dixit Scriptura, flumina ex ventre eius fluent aquæ viuæ.* Et interpretans Euangelista hanc aquam subdit. *Hoc autem dicebat de Spiritu quem accepturi erant credentes in eum.* Si igitur Euangelista Ioannes declarans, Spiritum Sanctum dixit *aquam viuam*, Pater autem dicit: *Me dereliquerunt fontem aquæ*; fons Spiritus Pater, propterea etiam ex Patre procedit.] Et scilicet à Filio item procedit. Nam eius quoque Spiritus, in scripturis dicitur: & Spiritus item veritatis, id est Verbi de seipso profitentis; *Ego sum veritas*, vt mox idem Autor pulchrè perpendit.

Hic est fluuius Chrystallinus de sede Dei & Agni procedens, vt Ioannes Apocal. per visum agnouit. Ac proinde parum refert, quod Verbum cui nomen fontis Sapientiæ in excelsis à Solomone est attributum, dicatur alibi *caput fluminum*: siue ratione quatuor principalium mysteriorum, nempe Incarnationis, Passionis, Resurrectionis, & Ascensionis, vt Rupertus piè admodùm commentatur l.2. de process. Spiritus Sancti c.9. siue ratione Apostolorum, quos in Pentecoste effecit flumina eleuantia vocem, iuxta Sanctum Augustinum in Psalmum 92. Et est sane ipse quoque fluuius, de loco voluptatis & sinu Patris egrediens per Incarnationem, ad irrigandam faciem vniuersæ terræ, vt scitè tradit Petrus Damiani serm. 11. Parum inquam refert, quod Verbum ad nos progrediens, dicatur quoque *caput fluminum*, & cum fonte Paradisi componatur. Procedit enim ab eo quoque Spiritus, implens flumina. [Ipse Spiritus (ait S. Augustinus in Psalm. 92.) magnum flumen, vnde impleta sunt multa flumina.] quod factum docet in Pentecoste, cum Spiritus Sanctus ex Christi oraculo discipulos impleuit; & sapientia Dei facta est quasi fluuij dyorix, & velut

trames

Sectio I. Cap. VIII.

ttames aquæ immensæ de fluuio. Prodiens enim ex abysso Patris, & vnà cum eo principians Spiritum Sanctum, impleuit per eum flumina, quibus vniuersæ terræ ariditas est rigata. Et sic Christus auferens stillas pluuiæ, quæ parcè olim huc defluebant, emisit imbres ad instar gurgitum: quod de Apostolis prædicantibus, ad Prophetas collatis, intelligit S. Gregorius 27. mor. cap.4.

Non nemo fontem illum paradisi ascendentem è terra, & irrigantem vniuersam superficiem eius, priusquàm plueret Dominus super terram, (vt superius dicitur eodem cap.2. Genes.) ad hæc quoque flumina in Pentecoste diffusa accommodauit; nec abs re, siue multitudinem, siue ortus modum spectemus. Quem enim Scriptura vocat fontem, Nicol.I. Epistol. 8. docet teneri fontes fuisse. [Qui enim non ait *vnus fons ascendebat de terra*, sed ait, *fons autem ascendebat è terra*, pro numero plurali posuit singularem, vt sic intelligamus fontes multos per vniuersam terram, loca vel regiones proprias irrigantes. Sicut dicitur miles, & multi intelliguntur. Sicut dicta est locusta, & rana, in plagis quibus Ægyptij percussi sunt, cum esset innumerabilis locustarum numerus & ranarum.] Eóque loquendi modo, in canone Chalcedonensi, Romanum Pontificem omnium Diœceseon Primatem, appellatum esse singulari numero *Primatem Diœceseos*, obseruat ibidem Nicolaus. Salua igitur manet analogia, & contentio, plurium Ecclesiæ fluminum in Pentecoste exortorum, cum fonte illo Paradisi teneri multiplici, quem è vaporibus multis per diem subuectis, & noctis frigore addensatis in nubeculam, extitisse volunt, qui hæc diligentiùs sunt scrutati. Vnde quem L X X. dixere *fontem*, alij cum Chaldæo *nubem*, nonnulli *nebulam*, quidam *vaporem* verterunt. Quod perbellè cadit in Apostolos, in die Pentecostes, eductos veluti nubes ab extremo terræ, subuehente tam tenues ac fragiles & ex se terrenos calore Spiritus Sancti, ad rigandam prædicatione vniuersam terram, vt attigit S. Augustinus Psal. 134. *in secunda expositione*: & benè apud Hieronymum tomo 9. Autor Epistolæ 9. quæ est de tribus virtutibus. Et hanc esse pluuiam copiosam quæ è nubecula quasi vestigio hominis, post septimam denique inspectionem cassam, existere visa est, scribit Lyranus 3. Reg. 18. exponens de 7. mysterijs Christi anterioribus; quæ pluuia voluntaria Spiritus Sancti, in Pentecoste excepit, orbem mysticum perfundens atque fœcundans, vt videns quomodò verum comprobetur, quod scriptum est à Chrysologo serm. 139. [Septimus numerus per ogdoadas currens, sic septem septemplicat septimanas, vt Pentecostem nobis impletum mysterij solemnitate concludat, totúmque S. Spiritus imbrem in Ecclesiasticam segetem cœlesti sonitu tunc effundat.]

Præter paradisum quem inter orbis terræ ornamenta primo loco statuebam, considerari potest supellex, proportione respondens ei mundi supellectili, quæ mixtis omnis generis continetur. Sunt enim insignia orbis ornamenta, & tam in mundo mystico quàm in corporeo, locum habent. Scripsit de hoc argumento integram lucubrationem S. Bruno, quam inscripsit *DE NOVIS*: vbi totidem capitibus, differit primùm de nouo mundo; Tum de nouis cœlis. Tertiò de nubibus nouis: Quartò de nouis montibus: Quintò de nouis arboribus: Sextò de nouis animalibus: Septimò de potestatibus nouis: Octauò de nouo mari: Nonò de nouis auibus: Decimò de fluminibus nouis. Quæ allegoricè quomodò in Ecclesiam per Spiritum Sanctum sint illata, ex variis Scripturis prosequitur. Sed præteriit hominem nouum, quem minimè omnium præteritum oportuerat. Est enim eius mentio frequentissima in Scripturis. Itaque quomodò nouus homo Spiritus Sancti operatione in orbem nouum Ecclesiæ sit inductus, eáque fuerit noui sacrificij vrgentissima ratio, expositum venio. Sed seorsim ab aliis mystetis nouis, cum ob præcellentiam diuini huius opificij Spiritui Sancto præcipui, quod meritò separatim videtur expendendum: Tum vt Lectoris attentio reficiatur hoc nouo titulo, velut animus viatoris hospitio, iuxta prudens S. Augustini consilium l. 1. contra aduersar. *in ipso fine*; & idem sciè expressit Rupertus l. 6. de glorif. Trinit. c. vltimo.

CAPVT IX.

Sigillatim de productione noui hominis, ad complendam mysticam Cosmopœiam in Pentecoste; déque noui Sacrificij exhibitione idcirco debita.

VT intelligatur, quomodò verum sit Spiritum Sanctum in Pentecoste procreasse hominem nouum, statuenda in primis est genuina *Hominis* notio. Neque enim de ea inter omnes conuenit, & Philosophi acriter circa eam sunt digladiati.

Habemus ex Sexto Empyrico l. 2. Pyrrhon, hypotip. cap. 7. & in Opere aduersus Mathemat. *cum de Censura Logica*, varias spurias hominis definitiones. Eiusmodi est illa à Democrito assignata. *Homo est quod omnes scimus*. Ridiculè id effutiit Democritus. Sic enim homo esset lapis, lignum, aqua, ferrum, & alia quæ omnes scimus. Vix congruentiùs Epicuræi definiuere hominem, *quod est tali forma externa præditum cum animatione*. At multi sæpè visi sunt pisces humana forma, qui tamen procul aberant ab hominis natura & definitione. Exempla suggeret Lilius Gyraldus syntagm. 5. histor. Deor *pag.* 130. Alexander Neapol. 3. Genial. cap. 8. Scaliger. Exerc. 226. n. 12. Serarius in cap. 16. Iudic. q. 23. signaui ipse quoque exempla in eam rem non pauca, in Natur. Theol. dist. 2. à num. 54. Plato hominem finiuit *animal bipes implume*, iure derisus à Diogene, qui capum tostum produxit, & in Platonis scholam coniecit, addito eo scommate; *En hominem Platonis*. Quo linguæ spiculo transfixus Plato, definitionem illam suam suffarcinare adductus, est, adhibito ad calcem illo additamento, *latis vnguibus, & capax ciuilis scientiæ*.

Errasse cum his alios quoque, iuxta quos homo definitur *animal rationale mortale*, S. Chrysostomus

sostomus contestatur hom. 2. de patientia Iob. Obseruat enim in scripturis, è quibus petenda est genuina rerum notio, longè aliam proferri hominis definitionem. Tractans enim illud ex Iobi historia, *Et erat vir ille irreprehensibilis*, sic disserit. [Attende diligenter. Qui ab extra sunt, hominem definire consueuerunt. Quid est homo? Homo est inquiunt, animal rationale, mortale. De his Philosophorum termini consultantur. Scriptura autem non eosdem dat terminos. Sed quid homo? Irreprehensibilis, iustus, verax, & recedens ab omni opere malo. Si quis ergo te interrogauerit quid est homo? dic ad eum: Irreprehensibilis, iustus, verax, & recedens ab omni opere malo: adeò vt qui talium perfectorum officiorum testimoniis non fuerit comprobatus, homo non sit. Etenim talis, quamuis naturæ characterem ferat, hunc tamen malitiæ propositum deformat. Audi à Propheta. *Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.*] Itaque iuxta S. Chrysostomum, vera hominis notio ac definitio est, *irreprehensibilis*, aut, vt vulgata habet, *iustus, ac timens Deum, & recedens à malo.* Quod aliter expressit Apostolus Ephes. 4. cum dixit, hominem nouum, eum esse qui secundùm Deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis. S. Basilius hom. 10. Hexaëm. improbatis aliis hominis definitionibus, ait verba illa Mosis, *fecit Deus hominem ad imaginem & similitudinem suam* continere legitimam hominis definitionem ab omnibus fidelibus amplectendam. Quæ omnia eodem reipsa recidunt. Sed vt perspiciantur, plus aliquid lucis est affundendum; ex Scripturis & Patrum Doctrina.

Obseruandum igitur est, cum S. Macario hom. 15. hominem naturalem, interuentu Spiritus Sancti per fidem viuam & charitatem immissi, quadantenus fieri duplicem, eo quod permisceatur cum eo Deus, & in vnam veluti massam mysticè conflctur. [Si quis (inquit S. Macarius), Deum diligit, Deus quoque cum eo suam ipsius permiscet dilectionem: & cùm semel crediderit in Deum, addit illi Deus fidem cœlestem: & ita homo efficitur duplex. Vt possis igitur ex membris tuis offerre Deo, ille ipse ex propriis veluti membrorum, similia permiscet cum anima tua, vt omnia syncerè possis peragere, diligere, atque precari. Summæ enim dignitatis est homo.] Nempe ob hanc secum Dei quasi permistionem, & intimam coniunctionem supra ordinem naturæ, ad coëfficiendum varios actus supernaturales, cum homine naturali iam euecto in statum tota naturâ erecta sublimiorem.

Clariùs eam hominis vnius duplicitatem expressit S. Basilius homil. 10. Hexaëm. expressus a S. Chrysostomo hom. 2. de Prophet. obscurit. Ait enim S. Basilius expendens verbum illud Mosis ex persona Dei *Faciamus hominem.* [dicens *faciamus hominem*, vtique illum insinuat, qui internus est. Dixeris forsasse tu: Quin vel hîc commeminit rationis, Hominem dixit ad imaginem Dei. Ratione homo est? Audi Apostolum: *Etiamsi is qui foris est homo noster, corrumpatur: is tamen qui intus est, renouatur de die in diem.* Quî possum istos duos internosse homines? Planè vnum, in qui conspicuo est omnibus: alterum qui tectorio corporis istius palam cognoscibili conuelatus delitescit, inuisibilis ille interior homo. Introciusum itaque hunc habemus & arcanum hominem, deprehendimur hinc quadantenus esse duplices: ac proinde id verum quod in omnium versatur ore, *intus sumus.*] Verum est, hæc eo loco non dici à S. Basilio nisi de corpore, cui nomen indit hominis externi, & de anima quam denominat internum hominem. Inferiùs tamen tractans Dei similitudinem imagini naturali superadditam, perspicuè extendit eam duplicis hominis nuncupationem; ad hominem (vt sic dicam,) naturalem, ex corpore & anima coagmentatum, quem vocat exteriorem & foris patentem hominem; & ad hominem internum, gratiâ sanctificante constitutum.

Arg. ex noui hominis creatione.

Optimè & explicatissimè eandem doctrinam tradit S. Ambrosius Epistola ad Constantium. [Cùm sint (inquit) in vno homine duo homines, de quibus dictum est. *Et si qui foris est homo noster corrumpitur secundùm desideria erroris, sed qui intus est, renouatur de die in diem* Et alibi. *Condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem.* Interior est homo noster; qui est ad imaginem & similitudinem Dei factus; exterior, qui figuratus ex limo. Sic denique & in Genesi, duas tibi creaturas hominis ostendit, secundò creatum hominem significans.] Vides, S. Ambrosium, duplicem illum hominem de quo agimus, ex variis Scripturis eruere. Et addi possunt alia loca non pauca, sed præsertim locus insignis ex 1. Petri 3. quem idem S. Ambrosius Epistola ad Simplicianum, tractans sapiētis veras diuitias, egregiè perpendit. Docuerat Christianas fœminas S. Petrus, ne sollicitæ essent de capillorum plexibus, & auri circumpositione, aut vestimentorum ornatu; sed curæ duntaxat ipsis esset, *absconditus ille cordis homo.* Infert inde S. Ambrosius. [Duo sunt igitur, & esse hominem in homine, & illum esse diuitem, qui sibi nullum diuitiarum vsum requirat. Pulchrè autem *cordis hominem* dixit, eo quòd totus sapientiæ sit absconditus, sicut ipsa sapientia quæ non videtur, sed intelligitur. Nemo ante Petrum tali expressione vsus est, vt diceret *cordis hominem.* Exterior enim homo, plurima in se membra habet. Interior autem cordis homo, totus sapientiæ est, plenus gratiæ, plenus decoris. *In incorruptione* (inquit) *quieti & modesti spiritus, qui est ante Deum diues.*]

Quæ diuitiæ, quiúe ornatus & mundus, accedere possint ad ornatum atque diuitias interioris hominis in corde absconditi, qui Deo ipso ditescit, & ornatur; factus ad eius non imaginem modò, natiuâ intellectualitate & libertate constitutam, sed etiam ad similitudinem, quæ est diuinitas participata, quadantenus hominem in Deum transformans; ob coniunctionem admirabilitatis plenissimam, quâ Deus se quasi in hominis membra coaptans, vt superiùs cum S. Macario loquebamur, Deiformes efficit homines, vita diuina illos munerans; neque duntaxat donans fidem quæ sit pro intellectu hominis interni, & charitatem quæ voluntatis locum teneat, vnâ cum aliis virtutibus infusis quæ correspondentiam cum aliis facultatibus atque potentiis habeant:

Sectio I. Cap. IX.

beant : ſed ſimul donans gratiam, quæ eſt participata & aduentitia diuinitas, vt agnoſcunt Patres adducti à Ludouico Carbone l. de Interiori homine cap. 18. Et hanc eſſe noui hominis eſſentiam, conceptis verbis tradit S. Chryſoſtomus hom. 13. in Epiſtol. ad Epheſios ad illud, *qui ſecundùm Deum creatus eſt in iuſtitia, & ſanctitate veritatis.* Demiſſiùs & abiectiùs ſentire de hac Dei beneficentia videor, ſiſtens in donis purè creatis, tametſi ſupra omnem naturæ cenſum pretioſis; qui ipſam increatam Dei naturam, cum Spiritus Sancti perſona, ſimul cum illis creatis donis collatum, agnoſcere & potui & debui. Ratum quippè eſt ex doctrina Patrum, in hominis iuſtificatione, non modò accidentalia & creata Spiritus Sancti dona communicari homini, ſed ipſam quoque Spiritus Sancti ſubſtantiam increatam atque diuinam, quo nihil cogitari poteſt ſublimius, ſiue ad noſtram euectionem ac dignitatem, ſiue ad Dei in eos munificentiam & exuperantem omnes ſenſus noſtros beneuolentiam. Hoc ne gratis aſſumpſiſſe videar, muniendum eſt ſuffragatione Sanctorum. Multos appendit Cypariſſiota decade 7. c. 4. & Suarez lib. 12. de Deo c. 5. concluſ. 3. Paucos repræſento.

S. Cyrillus dialog. 7. de Trinit. [Sacræ literæ, hoc eſt diuinitus inſpiratæ Scripturæ, manifeſtè tradunt, quod Spiritus Dei in Deo ſit : neque aliter nos Dei ſumus participes, quàm per Spiritum Sanctum. Vnde Dominus noſter Ieſus Chriſtus de omni fideli & bono; Arbitror, inquit, *Veniemus ego & Pater, & manſionem faciemus apud eum.* Et. *In hoc cognoſcimus, quod in nobis eſt, quia de ſpiritu ſuo dedit nobis.* Videtur enim qui Spiritum Dei accepit, quod acceperit verum & natura Deum inhabitantem, non alienum & ſeparatum ſubſtantialiter, ſed eum qui ex illo, & in illo, & proprius illius, & æqualem quaſi eum ipſo proprietatem ferens; ſicque nominatus quaſi in loco aſſumptus filij propter identitatem naturalem.]

S. Athanaſius (aut quiſquis alius apud eum Autor orationis de Sanctiſſima Deipara), conferens superuentionem Spiritus Sancti in Virginem, de qua Gabriel Lucæ 1. cum ſuperuentione eiuſdem Spiritus Sancti in Apoſtolos, atque adeò in omnes iuſtos : ait, Spiritum Sanctum [ſuperueniſſe eſſentialiter in Apoſtolos cum omnibus ſuis dotibus.]

S. Auguſtinus melliſſimè ſerm. 185. de temp. [Quanta & quàm ineffabilis pietas Redemptoris? Hominem portauit ad cœlum, & Deum miſit ad terras. Quanta eſt auctori cura pro inſtauratione facturæ ſuæ? Ecce iterum noua de ſupernis medicina mittitur; ecce iterum infirmos ſuos per ſeipſam majeſtas viſitare dignatur. Ecce iterum humanis diuina miſcentur; id eſt, vicarius Redemptoris; vt beneficia, quæ Saluator Dominus inchoauit, peculiari Spiritus Sancti virtute conſummet : & quod ille redemit, iſte ſanctificet, quod ille acquiſiuit, iſte cuſtodiat; ac ſic vnitas deitatis per vnitatem gratiæ ac muneris approbatur, vt Spiritus Sanctus Deus in ſubſtantia vnus, in perſona alius; æquali miſeratione vnicus æquali reuerentia ſit colendus. Ergo Spiritus Sanctus in hac die, ad præparata ſibi Apoſtolorum ſuorum templa, velut in iter ſanctificationis, illapſus eſt. Non iam viſitator ſubitus, ſed perpetuus conſolator, & habitator æternus. Nam ſicut de ſe ipſo Apoſtolis ſuis dixerat, *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſæculi* : ita etiam de Spiritu Sancto. *Paracletum*, inquit, *dabit vobis Pater, qui vobiſcum ſit in æternum.* Affuit ergo in hac die fidelibus ſuis, non iam per gratiam viſitationis & operationis, ſed per ipſam præſentiam majeſtatis: atque in vaſa, non iam odor balſami, ſed ipſa ſubſtantia ſacri defluxit vnguenti : ex cuius fragrantia, latitudo totius orbis impleretur, & appropinquantes ad eorum doctrinam, Dei fierent capaces atque participes.]

Idem D. Auguſtinus l. 15. de Trinit. c. 26. liquidò agnoſcit, datam eſſe Apoſtolis, cum mox à Chriſti reſurrectione, tum in Pentecoſte; perſonam ipſam Spiritus Sancti per quem diffunditur charitas in cordibus noſtris. Vnde, quia charitas eſt biceps, bis à Chriſto datum Spiritum Sanctum coniectat : ſemel ex cœlo ad inſinuandam diffuſionem charitatis erga Deum; & ſemel in terra, vt inueheretur diffuſio charitatis in proximum. In quem ſenſum Proſper. 2. p. operis de promiſſ. c. 30. accipit Spiritum illum duplicem, quem ab Elia in cœlum aſcendente expetiit Eliſæus. Eum ergo ſpiritum reuera vnum, ſed habitudine duplicem, quem Chriſtus communicauit, fuiſſe ipſammet Spiritus Sancti perſonam, Deum verum, perſpicuè ibi tradit D. Auguſtinus, indéque colligit, Chriſtum eſſe Deum, qui dedit Deum. [Quomodò ego (inquit) Deus non eſt qui dat Spiritum Sanctum? Imo quantus Deus eſt, qui dat Deum?]

Contrarium tradere videtur Auctor homiliæ de Sancto & adorando Spiritu apud Chryſoſtomum. Diſertè enim negat, miſſionem Spiritus Sancti intelligendam eſſe ſecundùm deitatem : eo quod Deus qui vbique eſt, mitti aliquò non poſſit. Sed hæc ait pertinere tantùm ad ſignificandam Spiritus Sancti operationem. Concludit, longam huius ſuæ ſententiæ confirmationem his verbis. [Igitur cum dicit; *Mitto vobis Spiritum Sanctum*, donum dicit Spiritus Sancti. Et vt diſcatis, quòd donum mittitur, Spiritus autem non mittitur. Saluator dicit Apoſtolis; *Manete in Hieruſalem, donec induamini virtute ex alto, & ſumetis virtutem ſuperuenientis Spiritus Sancti in vos.* Alia eſt virtus quæ conceditur, & alius eſt Spiritus, qui concedit, diuidens ſingulis prout vult. Igitur tu non potes oſtendere, mitti Spiritum Sanctum à pura deitate.] Itaque hic Autor, agnoſcere planè videtur, perſonam Spiritus Sancti & diuinitatem, non communicari quoad ſubſtantiam iis qui iuſtificantur, ſed tantùm quoad creata dona gratiæ, S. Spiritui appropriata: ex quorum tamen inexiſtentia, nulla neceſſariò præſentia, aut realis coniunctio Spiritus Sancti cum perſona creata colligitur. Et ita Vaſquez 1. p. d. 30. c. 3. & 1. 2. d. 8. n. 5. Et videtur fauere S. Bernardus Epiſtola 11. docens cum Deus dicitur dare charitatem, intelligi [quod charitas dat charitatem, ſubſtantia accidentalem, vbi dantem ſignificat, nomen eſt ſubſtantiæ; vbi donum, qualitatis. Fauet item Iunilius qui l. 1. de part. diu. leg.

illud

illud Christi quod in hanc rem videtur liquidum, *Accipite Spiritum Sanctum*, exponit de gratia creata.

Nihilominus contraria doctrina, adeò certa visa est Diuo Thomæ 1.p.q.43. art.3. vt *errorem* appellauerit, asserere sola dona creata communicari, cum homo sanctificatur, nec dari simul eius personam & diuinitatem. Eandem esse communem Patrum sententiam, scribit Suarez l.12. de Deo c.5. n.8. eámque firmat & declarat Prolego.3. de grat. c.3. à n.4. Quanquam idonea & conuincens huius huius veritatis ratio non ita facilè assignatur, siquidem difficile satis videtur, assignare titulum nouum & peculiarem, vi cuius Spiritus Sanctus, si per impossibile non esset immensus, adesse necessariò deberet; sicut titulos vnionis hypostaticæ sistit necessariò personam Verbi, humanitati assumptæ. Ratio enim quam Molina 1.p.q.43. artic.3. petit ex titulo specialis rectoris & protectoris, parum vrget: quia ad id, non exigeretur præsentia realis. Item ratio quam Lessius adducit l.2.de summo bono c.4.n.3.& l.12.de diuin. perfect. à num.75. ducta ex participatione diuinæ naturæ, eius inexistentiam omnino requirente, eneruis est & imbecilla. Nam adoptio humana est aliqua participatio naturæ adoptantis, vmbratica licet ac mendax, vt loquitur Saluianus lib.3. ad Ecclesiam: neque tamen exigit inexistentiam adoptantis. Itaque hi tituli inexistentiæ Spiritus Sancti in persona creata quam iustificat, non satisfaciunt. Potest tamen illius inexistentiæ non incongrua ratio, duci ex perfectissimo amore, qui non pateretur Deum à creatura sua adeò impensè dilecta, elongari quoad præsentiam realem, si per impossibile non esset immensus. Amor enim est vis vniens & commiscens, vt ex Aristophane docet Aristoteles 2. polit. c. 2. confirmátque Plotinus Enneade 6 l.7. c.34. Idem habent S. Dionysius c.4. diu.nominum, S.Hierotheus in hymnis amatoriis, S.Augustinus 8. Trin. c. 10. S.Maximus centur. 5. ex Varia c. 9. Synesius ex Platone epist. 51. S.Thomas ex Aristotele 1.2. q. 28. articulo 5. ad 2. Erasmus Adagio, *Vna anima in duobus corporibus*, & Lessius 2. de summo bono à nom, 91. Quamuis autem amor nostras quia imperfectus est, plerumque amati præsentiam non inferat; tamen diuinus amor quia est perfectissimus, plenam amantis & amati immeationem inducit. Atque ita Spiritus S. cui amor diuinus appropriatur, iure dicitur iustis & amicis Dei concedi, secundùm substantiam & realem præsentiam mutuam vtriusque.

Coniungitur ergo homini iusto Spiritus Sanctus, ad modum formæ, hominem eoi veluti immiscetur, donandis vita diuina: Ita vt recisa imperfectione informationis, (quam stultè illi tribuerunt aliqui apud creditum Cyprianum serm. de Spir. Sancto, & alij à nobis prolati in Natur. Theolog. dist.6. num.5.) habeat rationem animæ viuificantis ipsam animam naturalem, dé que homini iusto, viuere vita diuina. Et sic acceperunt graues Partes illud 1.Thessal. vltimo, *Vt integer Spiritus vester, & anima, & corpus seruetur*; perinde intelligentes Apostolum, ac si dixisset, hominem iustum & supernaturaliter perfectum, constare corpore, anima naturali, & Spiritu Sancto, tanquam supernaturali forma totius. Ita S. Hieronymus quæst. vltima ad Hedibiam: Quid enim in calce quæstionis ait, se Spiritum illum quem Apostolus petit integrum conseruari, non intelligere substantiam Spiritus Sancti, quæ non potest interire, sed gratias eius; non pugnat reuera cum ils quæ præmiserat de Spiritus Sancti communicatione facta iusto per gratiæ sanctificantis immissionem: quæ talis est, vt ipse ibi, & S. August. l.15. de Trinit. c.26. pro eodem reputet gratiæ & Spiritus Sancti coniunctionem. Sensus ergo S.Hieronymi duntaxat est, Spiritus Sancti substantiam non aboleri, aut interire, cum extingui dicitur per peccatum. Sed quatenus à quo auferatur, extinguatur; sibi tamen incompatibilem esse, nec sustinere abolitionem. Monet etiam hunc Apostoli locum, iungendum esse cum eo quod Apostolus præmiserat ibidem; *Spiritum nolite extinguere*, quod non potest contingere Spiritui Sancto in seipso, sed gratiæ duntaxat, & reliquis donis creatis, affectantibus Spiritus S. infusionem

Arg. ex rous beati-mis creatione.

Vt vt verò locum illud Apostoli acceperit S. Hieronymus, agnoscunt quem diximus eius genuinum sensum, Chrysostomus, & ferè Græci ibi, & optimè S. Irenæus l.5. contra hæreses cap.6. vbi pulchrè præmittit, per Spiritum hominem effici ad similitudinem Dei: & perfectum hominem, esse commixtionem & vnitionem, corporis, & animæ, ac Spiritus Sancti adaptati puero Dei. Nam iuxta eum, [Perfectus homo, est commixtio & adiunctio animæ assumentis Spiritum Patris, & admistæ ei carni quæ est plasmata secundùm imaginem Dei.] Hoc est quæ est effecta consentaneè & accommodatè ad excipiendam imaginem Dei, consistentem in anima corpus physicè informante. Neque enim sensus S. Irenæi est, carnem secundùm se esse ad imaginem Dei, quod SS. Augustinus & Philastrius inter hæreses numerant, & à Sancto Cyrillo l.contra Antropomorphitas, Cassiano Collat. 10. cap.3. aliisque passim reiicitur. Neque item quod ibi Scholiastes arbitratur; sensus S. Irenæi fuit carnem continere imaginem Dei, qui est staturæ erectæ, & donata fuerat (quantum ex Deo erat), vita immortali. At his non continetur imago Dei, de qua S. Irenæus agebat. Eius ergo genuinus sensus est, carnem fuisse formatam aptè ad excipiendam animam rationalem, quæ est Dei Imago. Et ex illis duobus, coalescit homo naturalis, qui si solus sit, est imperfectus. Si verò duobus illis superueniat Spiritus Sanctus, tum demum fit perfectus & spiritualis. Hunc esse verum S. Irenæi sensum, docent quæ statim subiungit, in hæc verba. [Si enim substantiam tollat aliquis carnis, id est, plasmatis, & nudè idipsum solum Spiritum intelligat, iam non spiritualis homo est, quod est tale, sed Spiritus hominis aut Spiritus Dei. Cùm autem Spiritus hic commixtus animæ vnitur plasmati, propter effusionem Spiritus, spiritualis & perfectus homo factus est; & hic est qui secundùm imaginem & similitudinem factus est Dei. Si autem defuerit animæ Spiritus, animalis est verè, qui est talis, & carnalis derelictus, imperfectus erit; imaginem quidem habens in plasmate,

Sectio I. Cap. IX.

plasmate, similitudinem verò non assumens per Spiritum. Sicut autem hic imperfectus est, sic iterum si quis tollat imaginem, & spernat plasma, iam non hominem intelligere potest, sed aut partem aliquam hominis, quemadmodùm prædiximus: vel aliud aliquid præter hominem. Neque enim plasmatio carnis, ipsa secundùm se, homo perfectus est; sed corpus hominis, & pars hominis. Neque enim & anima ipsa secundùm se homo: sed anima hominis, & pars hominis. Neque Spiritus homo: Spiritus enim, & non homo vocatur. Commixtio autem & vnitio horum omnium, perfectum hominem efficit. Et propter hoc Apostolus seipsum exponens, explanauit perfectam & spiritualem salutem hominis, in prima Epistola ad Thessalonicenses, dicens; *Deus autem pacis sanctificet vos perfectos, vt integer vester Spiritus & anima, & corpus, sine querela in aduentum Domini Iesu Christi seruetur.* Et quam vtique causam habebat, his tribus, id est, animæ, & corpori, & spiritui integram & perfectam perseuerationem precari in aduentu Domini, nisi reintegrationem & adiunctionem trium, vnam & eandem ipsorum sciebat salutem? Propter quod & perfectos ait eos, qui tria sine querela exhibent Domino. Perfecti igitur, qui & Spiritum in se perseuerantem habent Dei, & animas & corpora sine querela seruauerint.]

Intelligitur ex dictis, quid sit Spiritum Sanctum communicari homini iusto, tanquam Spiritum aduentitium, & animam superadditam animæ physicæ; sicque hominem viuificare nouo vitæ genere, hoc est diuino. Propterea enim Spiritus Sanctus, in symbolo fidei denominatur *viuificans*. Vitam viuificantem, vitæ viuificatæ respondentem, vocat S. Gregorius hom. 17. in Ezech. Confert enim animam cuius interuentu caro viuificatur, cum Spiritu Sancto animam ipsam quasi animante, & viuificante; idque ait esse ostium contra ostium Ezechieli obiectum, quia per vitam creatam & naturalem quam anima exhibuit carni, patet aditus ad cognoscendum vitam diuinam & supernaturalem, quam Spiritus Sanctus animæ abs se viuificatæ immittit. Vnde sicut anima vnum totum fit cum corpore quod animat, eique ita conseritur vt ambo vnum quid denominentur; ita qui adhæret Deo, vnus Spiritus est. Hac ipsa ratione S. Chrysostomus hom. 6. in 2. Cor. interpretatur illud: *littera occidit, Spiritus autem viuificat.* Sicut enim peccatum extrudit illam quasi formam supernaturalem homini superadditam, à cuius inamissibili possessione, solus Deus dicitur habere immortalitatem, ex S. Augustino 14. Trinit. c. 4. & à cuius abactione, peccata grauia denominantur mortalia; ita communicatione illius veluti formæ, fit inductio diuinæ vitæ: quæ quanti sit, & cuiusmodi sit, S. Chrysostomus *supra in morali*, insigniter exponit, declarata morte spirituali, per comparationem ad mortem corporis. Ex vilitate namque, & turpitudine, ac inutilitate corporis post exclusionem animæ, infert S. Chrysostomus, quàm vilis & inutilis fiat anima, excluso Deo; vnde à contrario liquet de nobilitate & dignitate animæ, viuentis vitam supernaturalem; ex coniunctione cum Deo fonte vitæ, habente rationem quasi animæ, respectu animæ & hominis physici, iuxta doctrinam sancti Chrysostomi, necnon D. Augustini l. 13. de Ciuit. cap. 2. & l. 20. c. 6. ac S. Gregorij l. 6. registri epist. 31. necnon Ioannis Sarisberiensis l. 3. polyc. c. 1. Et quanquam reuera Spiritus Sanctus homini communicatus, non habet perfectè rationem animæ, quia est actus purus, nec potest informare; habet tamen se ad modum animæ, quantum per summam puritatem suam licet. Imò non est Spiritus purè assistens, vt sunt dæmonea in Engastrimythis, in quos nihil possunt nisi per motum localem: sed hoc plus habet, quod illabitur etiam intellectui & voluntati, excitans & mouens ad omnes vitæ spirituales functiones, easque comprincipians. Qui modus se habendi, tam intimus est quàm esse potest; salua perfectione summæ puritatis, redoléque formam substantialem omnes actua vitæ naturalis principiantem.

Tam multa præmitti oportuit de coniunctione Dei nobiscum ad modum animæ, vt liqueret verè assumptum fuisse, Spiritum Sanctum in Pentecoste, nouo & supernaturali modo veluti animasse iustos quibus est illapsus, eámque fuisse hominis noui creationem, qua spiritualis Cosmopœia est obsignata. Est porrò consideratione dignissimum, eodem proportione modo extitisse hominem nouum ex immissione Spiritus Sancti, quo primus Adam factus est in animam viuentem. Nimirum produxit Deus hominem primum, inspirando in faciem eius spiraculum vitæ: quo immisso, qui mera terra humens ac immobilis erat, vitam intellectualem ac motum est sortitus. Similiter enim qui priùs non nisi terra erat affectu & cogitatione, ob defectum formæ altioris & spiritualis, vt ratiocinatur S. Fulgentius l. de Incarn. & gratia Christi cap. 24. adueniente Spiritu Sancto, fit Spiritus. Et quia Spiritus Sanctus ex limo nostro aduenit extrinsecùs ex Dei inspiratione & afflatu, idcirco scitè S. Cyrillus Catech. 17. vocat noui hominis productionem *secundam sufflationem*. Eámque ob causam Christus Ioan. 20. dicens *accipite Spiritum Sanctum*, insufflauit. Tametsi enim non dissipiet quod S. Augustinus 4. Trinit. cap. 20. eam Christi insufflationem aptat ad insinuandam Spiritus Sancti processionem à Patre & Filio, sicut halitus è sinu hominis foras emittitur. Tamen passim prætereà Patres, eam Christi insufflationem, pertinuisse volunt ad insinuandam analogiam infusionis Spiritus Sancti, cum infusione animæ in argillam è qua Adamus est efformatus, & facta in animam viuentem. Ita S. Basilius l. de Spiritu Sancto cap. 16. sanctus Ambrosius serm. 10. in Psal. 118. Cyrillus l. 12. in Ioan. cap. 56. Athanasius q. 64. ad Antioch. Petrus Damian. in Exposit. histor. veteris Testam. cap. 6. Et sicut anima non fuit conscia infusionis suæ in massam argillaceam, (neque enim præexistebat vt considerat S. Chrysostomus homil. de fide ac lege naturæ, allegans anteriorem suam ea de re disputationem, quæ habetur homil. de animatione Adæ.) Itémque sicut anima iam immissa corpori, neque ab aliis, neque à seipsa perspiciebatur; tantúmque ex effectibus & operationibus perspicua

erat,

erat; vt propterea Philo lib. 1. Allegor. obseruet, Adamum qui ex plenitudine notitiæ omnibus inferioribus nomen proprium imposuit, sibi soli quia suam animam non habebat perspectam, nomen proprium non indidisse, sed communi appellatione, Adami id est *terreni*, nomen esse sortitum. Ita inexistentia Spiritus Sancti in homine, nunquam apertè, (seclusa extraordinaria reuelatione,) se prodit; sed duntaxat subobscurè per aliquos effectus ambiguos, nec vsquequaque certos se manifestat. Vides quàm aptè ob summam consensionem cum primi hominis animatione, immissio Spiritus Sancti, per insufflationem sit à Christo facta. Quo etiam pertinuit missio S. Sancti in die Pentecostes, specie Spiritus vehementis.

Ad eandem analogiam cum infusione prima insinuandam, pertinet quod sicut Deus non fecit hominem primum vnica manu, (quamuis ita cœlos produxerit iuxta Isaiam cap. 45.) sed ad hominis efformationem adhibuit duas veluti manus, Verbum scilicet suæ sapientiæ & Spiritum amoris, iuxta illud *manus tuæ Domine fecerunt me*: Ita his duabus manibus nouum hominem effinxit, Verbo nimirum suo & Spiritu Sancto, vt pulchrè tradit S. Ambrosius serm. 10. in Psal. 118. *ad versum* 1. post S. Hilarium ibi, & S. Irenæum lib. 5. c. 6. Id quod agens de homine nouo sub specie cœli, Psaltes aliis verbis expressit, dicens: *Verbo Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius, omnis virtus eorum.* In quem locum insignis est Glossa S. Basilij l. 5. in Eunom. analogiam primæ & secundæ formationis hominis, scitè aperiens. [Spiritus diuinus (inquit S. Basilius,) omnia quæ à Deo per filium facta sunt, perficit, sicut in noua creatione, de qua dicitur; *Si quis in Christo noua creatura.* Propterea *verbo Domini*, inquit, *cœli firmati sunt, & spiritu oris eius, omnis virtus eorum.* Viuens verbum in quo facti sunt cœli, hic ipse Deus verbum, de quo Ioannes clamat. *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.* Vitam esse viuificantem, Spiritus monstrat, secundùm quod scriptum est; *Vita Spiritus qui cœlestes virtutes efficit*, hic ipse cum Patre & Filio glorificatur. Nec enim verborum prolatione, (quamuis humano more verba Dei prolata dictáque dicantur,) Deus creat, aërij Spiritus profusione cœli ornantur. Spiritus enim ad creandum viuo verbo coordinatus, est viua virtus, diuina natura, ineffabilis ex ineffabili ore existens ineffabili modo, & per sufflationem ad hominem missa, & secundùm figuram corporaliter à Domino traditam, rursus ab eo per sufflationem restituta. Concurrere enim oportet cum prima nouitate, præsentem innouationem atque concursum. Informauit igitur cùm sufflasset, cùm non alius esset atque is qui à principio insufflauit, sed ipse per quem Deus sufflationem dedit, tunc quidem cum anima, nunc verò ad animam: sic Deus creat, non manuum motu corporalium, sed viui verbi operatione, & Spiritus participatione viuificantis. Igitur à principio cuncta facta sunt in Spiritu, & in Spiritu rursus innouantur.]

Sic planè facti sunt in Dei Verbo & Spiritu, homines noui in Pentecoste. Sic nouæ creaturæ, (nam tales planè Apostoli in Pentecoste), factæ sunt ad imaginem. Neque enim homo est imago Dei, propriè loquendo, sed ad imaginem, vt acutè tradunt Sancti Hilarius, & Ambrosius, proximè laudati, Christus solus est imago Dei inuisibilis, & figura substantiæ eius. Sicut ergo Christus vera Patris imago, productus est de Spiritu Sancto; ita & noui homines secundæ productionis opificia, de Spiritu Sancto producuntur per Christi merita, de qua analogia concinnè S. Fulgentius l. de Incarn. cap. 20. Item sicut nullum Christi meritum ad sui de Spiritu Sancto productionem interuenit; ita hæc secunda productio, non fit ex meritis. Et idcirco iure dicitur *creatio*, quia anima ei cœlitùs adueniens, non educitur; sed homo spectata radice prima, fit ex nihilo. Verè quippe dictum est, *pro nihilo saluos facies eos.* Idque spectans S. Basilius in Psalm. 32. verba illa, *ipse dixit, & facta sunt*, refert ad primam productionem, in qua nonnullæ eductiones interuenerunt; quod autem sequitur *mandauit & creata sunt*, refert ad secundam productionem, quia est de nihilo subiecti, spectata radice prima.

Argum. ex nouæ hominis creatione.

Sic Spiritus Sanctus creator & renouator hominis in Pentecoste iure dicitur, iudice S. Odilone serm. 9. vbi sic disserit de Spiritu Sancto. [Non potest inter creaturas connumerari; qui creator & renouator est totius machinæ mundi. Si creatorem & renouatorem Spiritum Sanctum prædico, desideranter Propheticis verbis consentio. *Emitte* (inquit) *Spiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciem terræ.* Si cooperantem totius diuini operis esse pronuntio, ab authoritate diuinæ Scripturæ non dissentio. Quando Deus per verbum fabricam mundi condidit, Spiritus Sanctus super aquas ferebatur, sicut diuina pagina diuinis lectoribus innotescit. Postquàm priore gratia, inuidia Diaboli primis hominibus adempta, pietas diuina ad agnitionem sui hominem pereuntem reuocare voluit, Spiritus Sanctus Patriarchas edocuit, Prophetas impleuit, Dei filium Virginem parituram Angelo nunciante obumbrauit, super eundem Christum baptizatum in specie columbæ visibilis apparuit, idem in igneis linguis super Apostolos hodierna festiuitate descendit, & quos puros homines inuênit, Deos, imò & Dei filios, per gratiam adoptionis effecit. Pulchrè Spiritus Sanctus, Deus ac Dominus, creator ac renouator dicitur, quia quos in Baptismo diuina regeneratione recreat remittendo peccata à contagio veteris hominis renouat, & in secundi hominis speciem renouando commutat.] Et quanquam Hugo Victorinus in Monast. Instit. serm. 70. creationem ad diuinæ similitudinis gratuitæ peccato abolitæ reproductionem, renouationem autem ad natiuæ imaginis reparationem refert, tamen iis ipsis locis quæ allegat ex Psalmo 50. & 103. quibus Dauid petit cor mundum in se creari & Spiritum rectum innouari, necnon emitti Spiritum Dei, vt creentur, & renouetur facies terræ, & creatio & renouatio eandem supernaturalem hominis interni productionem per Spiritum Sanctum designant.

Meritò itaque sanctus Chrysostomus hom. 4. de Ascens. ex editis à Vossio, conficiens hebdomadam primariorum nostrorum mysteriorum,

Sectio I. Cap. IX.

Pentecosten collocat. Reuera enim bellè respondet sexto loco diei Cosmopœiæ corporeæ, qua die homo est conditus per Dei insufflationem in limum. Similiter enim Christus in cœlum prouectus, insufflauit in massam nostram, eámque demisso Spiritu Sancto, animauit nouo modo. Quod D. Augustinus 18. Ciuit. cap. 31. agens de salute per Nahum prænunciata in monte Sion, & ascensuris ex eo monte, resaluatis vt saluent Idumæam, & sit Domino regnum, demonstrat conspicuum præsertim fuisse in Apostolis post acceptum in Pentecoste Spiritum Sanctum. [Hoc obscurum erat (inquit,) antequàm fieret: sed factum, quis non fidelis agnoscat? Nahum verò Propheta, imò per illum Deus, *Exterminabo*, inquit, *sculptilia & conflatilia: ponam sepulturam tuam, quia ecce veloces super montes pedes euangelizantis, & annunciantis pacem. Celebra Iuda, dies festos tuos, redde vota tua: quia iam non adycient vltra, vt transeant in vetustatem: consummatum est, consumptum est. Ascendit qui insufflat in faciem tuam, eripiens ex tribulatione.* Quis ascenderit ab inferis, & insufflauerit in faciem Iudæ, hoc est, Iudæorum discipulorum; Spiritum recolat sanctum, qui meminit Euangelium. Ad nouum enim Testamentum pertinent, quorum dies Festi ita spiritaliter innouantur, vt in vetustatem transire non possint.] Nempe quia quotannis Pentecoste celebratur, qua id beneficium recolitur. Cyrillus item Hierosol. Catech. 17. eum locum Nahum accommodat ad hanc secundam (vt vocat,) sufflationem, & demissum à Christo Spiritum Sanctum, ad liberationem nostram à tribulatione Idolomaniæ; egregiè in eandem sententiam prosequens omnia adiuncta descensus Spiritus Sancti à Christo insufflante demissi.

Ex quo liquet, omnia in Christo esse recapitulata, vt dixit Tertullianus 5. in Marcio. c. 17. exprimens illud ex c. 1. Ephes. iuxta vulgatum, *instaurauit omnia in Christo*. Siue vt idem Tertullianus legit l. de Monog. c. 5. ad caput & initium reciprocata sunt omnia in Christo. Ideóque ait, Christum [α & ω summam & vltimam Græciæ literas, sibi induisse, initij & finis concurrentium in se figuras.] Sanè sicut initio non erat circuncisio, ita neque est sub Christo: sub cuius etiam institutis, reditum est ad vnius cum vna coniugium, quia ab initio non fuit sic, vt plures vna vxores quis haberet. Homo paradiso vnde exciderat, restitutus est: atque ita in Christo omnia reuocata sunt ad initium. Nec hoc tantùm, sed salus humana iisdem quibus perierat lineis, est reparata, vt ait Chrysologus serm. 77. Id quod etiam habent S. Ambrosius serm. 37. & Clemens Alex. 5. Strom. *pag. mihi* 560. Luculentissimà verò micat quod dico, in hac noui hominis per Christum effectione, communicato Spiritu Sancto in Pentecoste, & immisso in terram humanam spiraculo cœlestis vitæ, vti in principio acciderat.

Ex sic compacto, & vniuersa sua suppellectile congruè ornato mundo mystico, cuius vltima veluti completio fuit hominis noui productio, concentum ei non dissimilem, quem ex mundanarum creaturarum varietate à naturæ Autore Deo excitari obseruant Patres adducti Gradu 1. Scalarum ad Deum, hinc quoque nouato per Christum orbe existere, obseruat egregiè S. Paulinus Natali 9. S. Felicis; sic canens,

——— Septem numerantus
Hebdomadas, & lux populis festiua recurrit
Qua sanctus quondam cœlo demissus ab alto
Spiritus, ignito diuisit fulmine linguas.
Vnus & ipse Deus diuisa per ora cucurrit,
Omnigenasque vno sonuit tunc ore loquelas
Omnibus ignotas tribuens expromere voces,
Quisque suam vt gentē peregrino agnosceret ore,
Externámque suo nesciret in ore loquelam.
Barbarus ipse sibi, non notis nota canebat,
Verba suis aliena loquens; sed in omnibus vnum
Voce Deum varia laudabat Spiritus vnus.
Vt citharis modulans vnius verbere plectri
Dissona fila mouet: vel qui perflantia textis
Labra teris calamis, licet vnum carmen ab vno
Ore ferat, non vna sonat, variósque Magistra
Temperat arte sonos arguta foramina flatu
Mobilibusq; regit digitis, clauditque aperitque
Vt rapida vice dulcis eat, rodeátque cauernis
Currens Æolio modulabilis aura meatu,
Explicet irruptos animata vt tibia cantus.
Sic Deus omnisona modulator & arbiter vnus
Harmonia, per cuncta mouet quam corpora rerū,
Et natura opifex, Deus omnis & artis in omni
Fons opere & finis faciens bona, factáq. seruans
Ipse manens in se, media pietate vicissim
Qua Pater in Verbo, qua Filius in Patre regnat,
Quo sine nil factū per quē sata cuncta in eodem
Consistunt, idem nouat omnia Principe Verbo.

Audin' *nouat omnia*; mundum scilicet renouans; & omnia quæ sunt, per missionem Spiritus Sancti ex qua ille concentus extitit. Innouasse autem omnia Verbum per Spiritus Sancti missionem in Pentecoste, monstrant & antecedentia, & hæc continenter subiecta.

Qui cruce purpurea pretiosi sanguinis ostro
Arduus ascensu volucri penetrauit in alta
Nube super Cherubin volitans, seditq. parenti
Dexter & in seruos cœlestia dona profudit
Spiritum ab Unigena sanctum, & Patre procedentem.

Non erit operosum, ex omnibus hactenus disputatis inferre, sacrificatum esse ritu Christiano in Pentecoste. Iustissimum enim ac dignissimum fuit, vt initio statuebam, Adamum pro sua fabrica & orbis molitione gratum, sacrificare in illis mundi initiis. Quis de hoc ambigat, cum Deus iuxta Philonem l. 3. de vita Mosis, tantum beneficium, & iugibus sacrificiis, & repetita quot hebdomadis Sabbathi celebratione, recoli mandauerit? Eodémque referebatur Pentecostes Iudaicæ celebratio post 50. dies. Nam vt idem Philo obseruat in l. de vita supplicum agens de conuiuio & canticis dramatis, vniuersáque solemnitate primorum Alexandriæ Christianorum in Pentecoste, quinquagenarius numerus exordium rerum omnium signat. [Qui totam vitam (inquit) dedicarunt cognitioni naturæ, contemplationique, hi numeros in primis obseruando; post septem hebdomadas elapsas, conuentus suos instaurant, venerati non solùm simplicem septenarium, sed & vim eius multiplicem: Castam enim sciunt hebdomada & semper Virginem. Is dies profestus est maximè festiuitatis incidentis,

in

in numerum quinquagenarium sanctissimum & naturæ gratissimum, constantem ex vi rectangularis trianguli, quod est initium generationis rerum omnium.] Si itaque initio conditi orbis & hominis sacrificatum est, idque lumen naturæ ponere videtur extra dubium, & repetitum est sacrificium quandocunque memoria orbis & hominis à Deo creari recurrit; iustum ergo etiam fuit, vt pro hac noua noui hominis productione in Pentecoste, sacrificium fieret, & quidem nouo modo, quandoquidem antiqua sacrificia, translato vnà cum legis mutatione sacerdotio, abrogata erant, & successerant sacrificia secundùm ordinem Melchisedech; quo ritu Christus per delectos à se ministros, est sacerdos in æternum, hoc ab initio Ecclesiæ Christianæ in Pentecoste, vsque ad sæculi finem.

Existimarim id prænunciasse Malachiam cap. 3. loco perillustri, quem Theodoretus ac Rupertus & Ribera ibi, de die Pentecostes interpretantur. Ait ergo Malachias de Christi eximia gloria, quam contestatur à nemine sufficienter percipiendam, ita vt nemo eam irretorto obtutu possit contueri. *Ipse enim quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum.* Christus inquam, igne Spiritus sui quem mulra cum maiestate demittet in Pentecoste, calefaciet animas discipulorum suorum, atque fidelium omnium, & expurgabit eas, non secus ac metalla igne liquata emundantur per scoriæ secretionem. Aut non secus ac vestes, à fullonibus adhibita herba borith, siue saponaria, eluuntur à sordibus, & nitori suo restituuntur. Non obiter autem ac perfunctoriè hanc suorum purgationem exequetur, præsertim sacrorum hominum, vt Apostolorum, & quoruncunque sacerdotum, vices filiorum Leui obeuntium; sed accuratè & attentè in eam expurgationem incumbet. Quia enim ex nitore Sacerdotum ferè pendet populi munditia, propterea eos præsertim, purgatissimos & nitentissimos adhibito igne illo Spiritus Sancti efficiet, instar argenti igne examinati, probati terræ, purgati septuplum; & instar auri obryzi defæcatissimi, ac exquisitè percolati. Hanc purgationem factam esse in Pentecoste, iam cum Theodoreto & aliis, diximus. Subdit autem Malachias de sacerdotibus sic expurgatis ab omni scoria, & immunditia statum adeò sanctum dedecente. *Et erunt Domino offerentes sacrificia, & placebit Domino sacrificium Iuda & Ierusalem sicut dies sæculi, & sicut anni antiqui.* Typus pro antytipo ponitur: Iuda inquam & Ierusalem pro Ecclesia Christiana, in qua sacerdotes noui, Iudaicis admodùm contaminatis, ideóque Deo non acceptis, subrogati, offerent sacrificium vnum omnibus aliis quantumlibet multiplicatis æquiualens: offerent inquam post tam exactam purgationem, sanctum sacrificium, immaculatam hostiam, in nitiua & sanctitate veritatis. *Et placebit Domino sacrificium Iuda & Ierusalem, sicut dies sæculi, & & sicut anni antiqui.* Hebræum nomen *sacrificij*, est *Minhhah*, (vt notat ad hunc locum Castro) significans oblationem ex farina confectam; vt satis appareat, Malachiam hîc, de sacrificio Eucharistico, per sacerdotes Christi in Pentecoste igne Spiritus Sancti expurgatos ritè celebrato, prænunciationem promp[s]isse. Et ita censet idem Castro, nec non Ribera, & Sancius, & veterum plerique; vt Theodoretus, Rupertus, Lyranus, & Richelius. Quod autem hoc sacrificium Deo acceptum fore, ait Propheta, *Sicut dies sæculi, & sicut anni antiqui*, expressionem connectit eius quod hîc contendimus; nempe par fuisse sacrificari sacro Christiano in Pentecoste, ad gratias Deo agendas pro orbis fabrica, & hominis noui productione per Spiritum Sanctum: sicut Adam in mundi principio, (quo propriissimè pertinent *dies sæculi, & anni antiqui*,) sacrificabit in actionem gratiarum, offerens oblationes Deo acceptas: quorum odorem suauitatis, præmissa expurgatione & eductione à delicto suo, Deus est odoratus. Et quanquam sacrificium Eucharistiæ, spectata victima in eo oblata, est supra omnem comparationem, acceptius sacrificio per Adamum exhibito in orbis initio, dicitur tamen sacrificium Eucharisticum in Pentecoste celebratum, placiturum sicut sacrificium Adami; tum ratione operis operantis quo sacrificium Adami valdè enituit: tum ratione similitudinis alicuius in valore operis, citra æqualitatem, aut etiam designationem vllam valoris ac pretij, vt benè attigit Gulielmus Durantus in Rationali l. 4. c. 43. n. 10.

Arg. ex orbis instauratione.

CAPVT X.

Argumentum ex orbis instauratione Noëtica antistropha.

NOn modò Cosmopœiam primam, sed etiam orbis instaurationem sub Noëmo factam, exhibet nobis dies Pentecostes; & ex hac mūdi instauratione per Spiritum Sanctum facta eo die, argumentari optimè licet pro sacrificij Christiani celebratione in Pentecoste: vt liquebit cum vtriusque temporis analogias protulerimus.

Noëmum igitur virum sanctissimum *generis nostri scintillam*, vt scitè dixit Theodoretus serm. 10. de Prouid. aut vt Origenes hom. 4. in Ezech. loquitur *secundò rursus orbis creatorem*, fuisse typum Christi Domini, cum quoad alia, de quibus D. Augustinus 16. Ciuit. cap. 2. tum nominatim quoad saluationem mundi per aquam, dubitare non licet; nam ita disertè docuit Princeps Apostolorum Epistolæ prioris cap. 3. verbis illis. *Expectabant Dei patientiam in diebus Noe cum fabricaretur arca; in qua pauci, id est octo animæ, saluæ factæ sunt per aquam. Quod & vos nunc similis formæ saluos facit baptisma; non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum, per resurrectionem IESV Christi.* Arcæ item Noëticæ fabricam, Ecclesiæ per Christum fabrefactæ, perbellè aptat D. Augustinus l. de Vnit. Eccles. & l. 12. contra Faust. à cap. 14 S. Hieronymus l. contra Luciferianos. S. Prosper de prædict. 1. p. cap. 7. S. Fulgentius 2 ad Monim. cap. 14. & ex multis Pererius lib 10. in Gen. disp. 12. ac Gerardus Vossius ad Epistolam Gregorij IX. de vtroque Ecclesiæ gladio,

Sectio I. Cap. X.

Rectionem arcæ in aquis, creditus Cyprianus serm. de Spiritu Sancto, proportionalem facit rectioni Ecclesiæ per Spiritum Sanctum. Sic enim disserit. [Superferebatur quidem quidem elemento purificatorio Spiritus Sanctificator; iam tunc baptismi virtutem enuncians. Iam tunc illa præfigurabantur tempora, quibus arca Noë, aquis inuecta diluuij, viri iusti familiam conseruauit illæsam, abolita generatione adultera, qui in filiabus hominum bestiali petulantia effrenes, impudenter se illis commiscuerant; nec diuinos, nec humanos in flagitiis publicis verebantur aspectus. Arcam illam quæ typum gerebat Ecclesiæ, Spiritus Sanctus & tunc regebat, & adhuc regit, extra quam quisque perfidus euagatur, inuolutus fluctibus mergitur in profundum: & impossibile est eum viuere, cui non superfertur Spiritus vitæ, cuius viuificus calor animat omnia, & fouet & prouehit & fœcundat.

Sed aliis dimissis, eo quod ad præsens institutum non spectent, nonnulla sunt in historia Noëtici diluuij, quæ ad Pentecostem Christianam accommodantur à Patribus, ideóque sunt huius loci propria. Vnum est, baptismus mundi per diluuium. Donant enim diluuium *baptismi* nomine, Athanasius q. 134. ad Antioch. & Damascenus 4. de fide cap. 10. Purgauit enim & expiauit orbem terræ, ea aquarum eluuio. Similiter autem Apostoli, baptizati dicuntur in Pentecoste, iuxta illud Christi, *vos autem baptizabimini Spiritu Sancto, non post multos hos dies.* Non quod tunc Baptismi Sacramento sint initiati; quem anteriùs suscepisse, monstrat inauguratio in Sacerdotes, facta in cœna vltima. Et accedit suffragium Patrum apud Christophorum Castro in Histor. Deip. cap. 15. num. 4. nominatim Tertulliani l. de baptismo cap. 12. (qui tamen baptismum Ioannis cum baptismo Christi videtur eo loco confundere:) itémque Clementis Alexandrini 5. Hypotiposeon, referente Sophronio in Prato Spirit. cap. 76. sed maximè S. Augustini Epist. 108. qui vrget illud Christi ad Petrum & Sodales: *Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet.* Non igitur Apostoli dicti sunt in Pentecoste baptizandi, quod essent tunc initiandi Christi baptismo, quem anteriùs susceperant; vt & B. Virgo, de qua id confirmat Suarez tom. 2. 3. part. dist. 18. s. 3. sed idcirco dicti sunt baptizandi in Pentecoste, quod vbertima gratia sanctificante essent tunc replendi. Sicut enim eius qui baptizatur, peccata omnia merguntur, & multa ei sanctitas conciliatur: ita Apostoli in Pentecoste plenè sunt demersi, & magna gratiæ vbertate donati.

Copiosè & benè id expressit Cyrillus Hierosol. catech. 17. his præter cætera. [Pentecoste enim esset, residebant (*discipuli*), & aduenit Paracletus de cœlis custos, & sanctificator Ecclesiæ, animarum gubernator, & fluctuantium seruator, remunerator certantium, & vincentium coronator. Descendit autem, vt & virtute induat, & vt baptizet Apostolos: Dicit enim Dominus; *Vos autem baptizabimini in Spiritu sancto, non ita multo post:* Non est ista gratia ex parte, sed perfecta virtus. Vt enim is qui mergitur in aquas & baptizatur, vndique ab aquis circundatur: sic & illi à Spiritu baptizati sunt perfectè: Sed aqua quidem exterius circundat, Spiritus autem interiorem animam abluit incomprehensibiliter. Et quid miraris? Accipe exemplum corporeum, paruum quidem & facile, vtile autem simplicioribus. Si ignis per ferri spissitudinem interiùs transiens, totum efficit ignem, & frigidum fit feruens, & nigrum fit lucidum. Si ignis cùm sit corpus, in corpus ferri ingrediens, sic absque vllo impedimento, vt vides, operatur; quid miraris, si Spiritus Sanctus in animæ interiora ingreditur? Ne autem tantæ gratiæ descendentis lateret magnitudo; tanquam tuba cœlestis intonuit.]

Subdit paulo post, domum in qua erant sedentes, factam esse receptaculum spiritalis aquæ: sicque baptizatos esse discipulos, sine vllo defectu, secundùm promissionem: Et Patres quidem anteriores, gratiam ex parte, & Spiritum Dei accepisse; non tamen pari cum discipulis Christi copia. [Extensa (inquit), fuit; & in Patres gratia, sed hîc per excellentiam. Illic enim participes tantùm erant Spiritus Sancti: hic autem perfectè ab illo baptizati seu immersi sunt.) Nimirum antiqui non erant nisi Catechumeni, vt scitè dixit Rupertus lib. 5. in Genes. cap. 33. vnde non iustificabantur nisi ex opere operantis, nec admittebantur ad contuitum sacrorum. Discipuli verò Christi in Pentecoste, superexcellenti gratia sunt donati, etiam vltra operis & dispositionis suæ meritum. Quamobrem S. Maximus hom. 3 de Pent. confert Paschalem solemnitatem, qua tunc fideles gratia baptismi donabantur, cum solemnitate Pentecostes; qua discipuli sunt Spiritu Sancto baptizati, iuxta Christi oraculum. Visum porrò est Toleto in cap. 3. Lucæ annotat. 37. hunc esse baptismum illum quem Theologi vocant *baptismum flaminis.* Hoc tamen non est verum, nisi inadæquatè. Visus enim receptus, extendit nomen *baptismi flaminis*, ad omnem iustificationem primam ex opere operantis, vt videre est apud Suarem tom. 3. 3. p. d. 22. sect. 2. Et potest baptismus ille esse tenuiter ferax gratiæ, si homo se non aptet ad gratiam per actum valdè præcellentem. At hîc, Apostoli & discipuli non acceperunt primam gratiam, quippè iam sancti & iusti, sed insigni gratiæ sanctificantis accessione sunt ditati. Quod sonat verbum *effundendi*, adhibitum à Ioële cap. 2. cum de hac Spiritus sancti in discipulos emissione loqueretur, vt S. Petrus Actor. 2. agnouit. Ait enim Ioël in persona Dei. *Et erit post hæc, effundam Spiritum meum super omnem carnem.* Verbum *effundam*, vt expendit S. Hieronymus quæst. 9. ad Hedibiam, gratiæ largitatem exuberantissimam sonat: quam etiam ipso *baptizandi* verbo esse insinuatam, Chrysostomus in illud Matth. 3. *Ego baptizo vos in aqua*, rectè obseruauit, annuente Theophilacto; qui *baptismum in Spiritu sancto* à Ioanne desponsum, largam inundationem sonare dicit. Vulgata editio apud Ioëlem, habet *effundam Spiritum.* Sed Actor. 2. S. Petrus allegans Ioëlem, legit *effundam de Spiritu.* Quòd iuxta S. Ambrosium l. 1. de Spiritu Sancto c. 7. pertinet ad significandum plenitudinem Spiritus Sancti quę in Christo solo fuit;

fuit; (vt propterea Spiritus dictus sit super eum manere,) non fuisse Apostolis concessam; quamuis insignis largitas gratiæ eis obtigerit in Pentecoste! qua largitate emissæ sunt aquæ, & terra subuersa est, id est omne terenum est detersum vt S. Gregorios XI. Moral. c.6. locum Iobi accepit.

Eodem cum S. Ambrosio sensu D. Chrysostomos in Psalm. 44. ad illud *diffusa est gratia in labiis tuis* accepit effusionem de qua Ioël. Adducto enim Euangelistæ loco de descensu & permanentia Spiritus in Christo, quem ait & integram & vniuersam accepisse gratiam, addit. [Sed illic quidem est integra & vniuersa gratia. In hominibus autem parum quid, & gutta ex illa gratia. Propterea non dixit, *Do Spiritum*, sed, *effundam de Spiritu meo super omnem carnem.* Hoc itaque euenit. Omnis enim orbis terrarum accepit ex illo Spiritu. Incepit enim donum à Palæstina, processit autem in Ægyptum, in Phœniciam, Syriam, Ciliciam, Euphratem, Mesopotamiam, Cappadociam, Galatiam, Scythiam, Thraciam, Græciam, Galliam, Italiam, omnem Libyam, Europam, Asiam, in ipsum Oceanum. Quid longiori oratione opus est? Quantum terræ Sol respicit, tantum peruasit hæc gratia, & hæc gutta ac stilla Spiritus impleuit vniuersũ orbem terrarum scientia. Per eam signa fiebant, omnium peccata soluebantur. Gratia tamen, quæ data est in tot regionibus, est aliqua tantum pars, & arrha doni. *Dans enim* (inquit Apostolus) *arrham Spiritus in cordibus nostris, hoc est partem operationis:* Spiritus enim non diuiditur. Vide autem quantus sit fons, *Alij enim per Spiritum datur sermo sapientiæ. Alij verò sermo scientiæ, secundum eundem Spiritum, Alij verò fides. Alij autem gratia curationum. Alij verò operationes potestatum in eodem Spiritu. Alij autem prophetia. Alij verò discretiones Spirituum. Alij autem genera linguarum.* Tot gratias in tot gentibus, quæ in baptismo suscepta est gratia in vniuersum terrarum orbem excedit. Hæc autem omnia facit stilla Spiritus. Quòd enim stilla esset, declarauit cùm dixit. *Effundam de Spiritu meo*, & *arrham* appellauit. Per hoc enim clarum est, parum quid ex toto datum esse. Quocirca Ioannes quoque hoc ipsum significans, dicebat. *Ex plenitudine eius nos omnes accepimus.* Ex eo quòd vt ita dixerim, superfluebat, ex eo quòd redundabat, ex eo quòd superessundebatur, omnes accipimus.]

Cum tanta gratiæ vbertate coniuncta fuit vt vt dixi, plena detersio Apostolorum. Exprimit egregiè hanc detersionem à sordibus & maculis omnibus terrestribus, adiunctum quo Baptista Matth. 3. hunc Apostolorum in Pentecoste baptismum exposuit dicens de Christo Spiritum S. submissuro, *ille vos baptizabit in Spiritu S. & igni.* Vbi Ioannes, baptismum suum in aqua, atque adeò frigidum & minùs detersiuum, postponit baptismo Christi in Spiritu sancto & igni. Quamuis autem illa particula *& igni* non habeatur apud Marcum cap. 1. vbi hæc Ioannis oratio refertur; & à Theophilacto ac Euthymio prætermissa sit Matth. 3. tamen certum est esse retinendam, & ibi apud Matthæum & apud Lucam c. item. 3. Nam passim ita legunt Patres, & lectio vulgata ita habet, ex omnium Codicum fide. Christi ergo baptismus, iuxta Baptistam, erat futurus in igne: quod quamuis non sit restringendum ad hunc baptismum Apostolorum in Pentecoste, sed vniuersè pertineat ad baptismum Christi, vt rectè statuũt S. Basilius l. de baptis. S. Cypr. lib. 1. contra Iud. cap. 15. Chrysostomus hom. 11. in Matth. & passim cæteri; tamen non est etiam excludendus hic baptismus Apostolorum in Pentecoste; qui baptismus Christi dici potest, quia est per Spiritum Sãctum à Christo demissum. Atque ita de hoc baptismo verba Baptistæ sunt interpretati Hieronymus & Euthymius ibi. Cyrillus Hierosol. Catech. 3. Beda l. 1. in Luc. cap. 9. & Damascenus 4. fid. c. 10. Nec tantùm agnoscit Damascenus, Christum dictum esse baptizare in Spiritu Sancto & igni, (vtique à Ioanne Baptista locis annotatis;) sed etiam refert cap. 1. Actor. Christum agentem de hoc baptismo Pentecostes, dixisse, *Ioannes quidem baptizauit aqua: vos autem baptizabimini Spiritu Sancto & igni non post multos hos dies*; quam lectionem vnde Damascenus hauserit, nescio. Fortassis autem non tam allegauit nudè verba Lucæ ex initio Actorum, quàm ea paraphrasticè infersit tali additamento, vt intelligeretur de quo baptismo Apostolorum ageretur eo loco.

Argum. ex orbis instauratione.

Optimè ergo Baptismus quo discipuli in Pentecoste sunt baptizati, in igne fuisse dicitur; non modò ob Symbolum ignis quo Spiritus Sanctus in Pentecoste supra singulos discipulorum sedit, sed etiam ob vim ignis ad detergendum & expurgandum efficacissimam. Quam ob causam, præcellentia baptismi siue huius in Pentecoste collati, siue alterius quandoque à Christo exhibiti, mirificè solet à Patribus celebrari, quod se haberet quasi ignis, iuxta Baptistæ prænunciationem. Vnde Cyrillus Alex. l. 7. contra Iulia. cum ille nequam dixisset, Christianos quantumvis scelestos, illico per aquam ablui & nitescere; respondet, subdolè & ad minuendam Christiani baptismi gloriam accommodatè, Apostatam solius aquæ meminisse, cum tamen Christus in aqua & igne baptizet, iuxta Ioannem. [Comparat enim igni, Spiritus Sancti virtutem & ablutionam efficaciam, quæ ab illo in nobis operatur; sicut enim ad argentea vasa accedens ignis, sordes illis insitas deponit: eodem sanè modo, etiam diuini Spiritus vis tanquam ignis, quæ in nostras immittitur ruinas, mente scilicet & diuino modo, ab omni nos macula liberat, & vrget quodammodò naturam in omne nobis contrarium opus.]

Eandem comparationem magnificè admodùm exprimit S. Basilius lib. 1. de baptismo, describens quod Ioannes Christi baptismum in Spiritu Sãcto & igne futurum dixit. [Quoniam sicut lana tincturæ immersa, ad colorem illius mutatur, immò magis, vt Baptista Ioanne, qui de Domino prædixit quòd ipse esset nos baptizaturus in Spiritu Sancto & igne veluti ductore vsi, illustremur luce cognitionis, ad agnoscendam lucem illam magnificam, hoc dicamus. Quod sicut ferrum immersum igni, per flatum excitato, proditur, quidem; num aliquid in se habet vitij, simul verò & aptius ad purgationem redditur, & non solùm color illius,

Sectio I. Cap. X.

illius, ſed & durities, & intractabilitas, ad mollitiem ac teneritatem mutatur, & commodius fit operi manuum artificis, adaptaturque competentiùs ac certiùs ad voluntatem Domini, & relicta nigredine illuſtrius ſeipſo factum, non ſolùm ipſum iam ignitum eſt ac ſplendidum, ſed & vicina illuſtrat & calefacit; Ita conſentaneum eſt ac neceſſarium, eum qui baptizatus eſt in igne, id eſt, in verbo doctrinæ, quod & peccatorum malitiam arguit, & iuſtificationum gratiam manifeſtat, odio habere & execrari iniuſtitiam, ſicut ſcriptum eſt; & deſiderio affici, vt per fidem purificetur in virtute ſanguinis Domini noſtri IESV Chriſti.]

Igitur ea quæ ſimul ac ignis coniugatione, in quibus hic baptiſmus dicitur conferendus fuiſſe, intelligitur quanta expurgatio diſcipulis obuenerit in die Pentecoſtes; cum & ignis conflans, & herba fullonum non abſque aqua detergens, quæ duo ſunt inter nos ad mundãdum, & abluendum efficaciſſima, dicantur in die Pentecoſtes adhibita ad ſolemnem baptiſmum diſcipulorum. In hoc duplex ſymbolum purgationis exquiſitæ ac omnimodæ, ſanctorum hoc baptiſmo in Pentecoſte ablutorum, diſſerit eruditè Innoc. III. ſerm. 2. de Pentecoſt. Sed inſigniter ante eum, quid binis illis ſymbolis inſinuetur, complexus eſt. S. Chryſoſtomus homil. 9. in Matth. dicens, Baptiſtam iunaiſſe baptiſmum aqua ſiue Spiritus Sancti & ignis, quia per aquam ſiue Spiritum, deſignabat. [Indulgentiam peccatorum, interitúmque pœnarum, iuſtificationem, ſanctificationem, liberationem, filiorum adoptionem, fraternitatem, cohæreditatem, communionemque Chriſti, & Sancti Spiritus dona largiſſima. Hæc etenim vniuerſa, pariter complexus eſt dicendo. *Ipſe vos baptizabit in Spiritu Sancto*; Ipſe quoque tranſlatione ſermonis, exprimens gratiæ largitatem. Non enim dixit *dabit vobis Spiritum ſanctum*: ſed *baptizabit vos in Spiritu ſancto.* Iam verò commemoratione ignis adiuncta, rurſus ipſius gratiæ vehemens, atque incomprehenſibile ſignauit.]

Non tunc primùm, deſcenſus Spiritus Sancti in Apoſtolos per ignem ſimul & aquam expreſſus eſt. Iam olim enim, aqua craſſa à Sacerdotibus Duce Nehemia è puteo exempta, ignem ſimul & aquam ſe prodidit, vt habetur 2. Machab. 1. & pereleganter proſequitur S. Ambroſius 3. offic. c. 14. Multa verò in eam rem præfatus, & loci ipſius nomen *Epathar* vel *Nepathar* ſcrutatus, tanquam purificationem ſonans, ſubdit S. Ambroſius. [Arbitror quod nec ignem iſtum poſſimus ignorare, cùm legerimus, quia *baptizat Dominus Ieſus in Spiritu Sancto & igni*, ſicut in Euangelio dixit Ioannes Meritò conſumebatur ſacrificium, quoniam pro peccato erat. Ille autem ignis, typus Spiritus Sancti fuit, qui deſcenſurus erat poſt Domini aſcenſionem, & remiſſurus peccata omnium: qui quaſi ignis inflammat animum ac mentem fidelem. Vnde ait Hieremias accepto Spiritu; *Et factum eſt in corde meo vt ignis ardens, flammigerans in oſſibus meis: & diſſolutus ſum vndique, & ferre non poſſum.* Sed & in Actibus Apoſtolorum cùm decidiſſet ſuper Apoſtolos Spiritus Sanctus, & pleroſque qui expectabant promiſſa Domini: tanquam ignem diſperſas eſſe linguas legimus. Denique ſic vaporabatur ſingulorum animus, vt muſto repleti eſſe æſtimarentur, qui acceperant linguarum diuerſitatem. Quid ergo ſibi vult, quòd ignis aqua factus eſt, & aqua ignem excitauit, niſi quia ſpiritalis gratia per ignem exurit, per quam mundat peccata noſtra? Eluitur enim peccatum & exuritur. Vnde & Apoſtolus ait; *Vniuſcuiuſque opus quale ſit, ignis probabit.* Et infrà: *Si cuius opus arſerit, detrimentum patietur: ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem.* Quòd ideò poſuimus, vt probaremus per ignem exuri peccata. Notum eſt ergo hunc eſſe verè ignem ſacrum, qui tunc in typo futuræ remiſſionis peccatorum deſcendit ſuper ſacrificium. Hic igitur ignis abſconditur captiuitatis tempore, quo culpa regnat. tempore autem libertatis promitur. Et licet in aquæ ſpeciem mutatus, tamen ſeruat ignis naturam, vt conſumeret ſacrificium. Nec mireris cùm legeris, quia pater Deus dixit; *Ego ſum ignis conſumens.* Et alibi: *Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ* Ipſe quoque Dominus IESV quaſi ignis inflammat audientium corda, quaſi fons refrigerat. Nam ipſe in Euangelio ſuo dicit, quod ideò venerit, vt ignem in terras mitteret, & potum ſitientibus aquæ viuæ miniſtraret. Heliæ quoque tempore, deſcendit ignis, quando prouocauit Prophetas Gentium, vt altare ſine igne accenderent. Et cum illi nequiſſent facere hoſtiam ſuam tertiò ipſe perfudit aqua & manabat aqua in circuitu altaris: & exclamauit, & cecidit ignis à Domino de cœlis, & conſumpſit holocauſtum.] De Spiritu Sancto per aquam ſimul ignem expreſſo, ob emundationem ſimul & inflammationem, pulchrè Petrus Damiani ſerm. 42. quanquam aquam craſſam Nehemiæ, quæ ſimul ignis viſa eſt, aliter exponit Opuſc. 13. c. 13. nempe de feruore Spiritus ex lachrymis oriundo.

Alterum quod in rebus Noëtici diluuij ad Pentecoſten Chriſtianam accommodari dicebam, eſt illud à Moſe cap. 8. annotatum; *Induxit Dominus Spiritum ſuper terram, & ceſſauit aqua.* Hoc S. Ambroſius l. de Noë & arca cap. 16. negat ad literam valere, cum tanta aquarum moles altiſſimis montibus ſuperior, exſiccari vento nequiuerit. Mare enim non euacuatur ventorum vi. Neque igitur diffuſum toto terrarum orbe diluuium, tectis montium excelſorum verticibus exæſtuans. Eſt ergo Spiritus Sanctus, iudice D. Ambroſio, qui eam diluuij ſiccationem induxit, & diluuium repreſſit cœleſti operatione. Id verò quomodò in Pentecoſte ſit præſtitum, non aperit S. Ambroſius, exponit autem & quidem pereleganter, Rupertus adiungens quod de columba ſemel & iterum emiſſa cum coruo ſcriptum eſt lib. 4. in Gen. c. 22. eius hæc eſt oratio. [In eo quod recordatus Dominus Noë, cunctorúmque animantium, & omnium iumentorum, quæ erant cum eo in arca, adduxit Spiritum ſuper terram, & imminutæ ſunt aquæ; & quòd Noë poſt diutinam expectationem emiſit coruum, qui non reuerſus eſt ad eum; emiſit quoque columbam, quæ primò & ſecundò reuerſa eſt,

tertiò

tertiò autem emissa, non est reuersa: magnum quidem & pulchrum est pietatatis opus, sed maximum atque pulcherrimum est quod in eo mysticè præsignatur. Recordatus est enim Deus Pater Christi filij sui, postquàm intrauerūt aquæ vsque ad animam eius, postquàm tribulationes mortis pertransierunt animam eius, cùm teneretur in sepulchro conclusus: & adduxit Spiritum super terram, Spiritum, inquam, id est, reducem vitam adduxit, super terram exanimi corporis; suscitauit enim illum à mortuis. Sed & super omnem terram, per vnius resurrectionem, adduxit Deus Spiritum; dedit enim ex tunc, hominibus Spi. S. in remissionem peccatorum; qui ita nebulas cordium dissipat, tentationúmque fluctus exsiccat, quomodò ille Spiritus quem tunc super terram adduxit, humidum hactenus, frigidúmque aërem calefaciendo, aquas imminuit, & vsque ad siccum paulatim eliminauit. Nam Spiritum hîc, iuxta literam calidum ventum, vel etiam ipsum solem, qui hactenus sub densis nubibus latuerat, intelligimus. Dicit enim de illo Ecclesiastes; *Lustrans vniuersa per circuitum pergit Spiritus, & in circulos suos reuertitur.* Sed dicit veridica Scriptura, quia iam imminutis aquis, iam apparentibus montium cacuminibus, expectauit Noë dies quadraginta, & tunc dimisit coruum; illóque non redeunte dimisit columbam. Magnum mysterium, & magnum verum veritatis præconium. Etenim postquam Dominus noster à mortuis resurrexit, & opertos mentes suos tristitia, in lætitiam releuauit: nutrit fides Christiana, quia tacitus ipse dies quadraginta sustinuit, & tunc demùm in cœlum ascendens, ex tunc euacuato priscæ legis seruitio, nouam baptismi prædicari iussit gratiam, misso Spiritu Sancto de cœlo. Coruus emissus est, & iam non reuertitur, quia infidelis Iudæorum populus, de Ecclesia Patriarcharum & Prophetarum eiectus foris vagatur, & veterum sacrificiorum cadaueribus inhians, de antiquorum Patrum carnali prosapia, vanâ loquacitate gloriatur. At verò sancta Apostolica Ecclesia, Spiritu Sancto accepto, missa reuertitur, iuxta quod de Sanctis Euangelij prædicatoribus per admirantem Prophetam dicitur. *Qui sunt isti, qui vt nubes volant, & quasi columba ad fenestras suas;* Volant enim vt nubes, pluuiam pacis mundo afferentes, & quasi columbæ ad fenestras eius reuertuntur, à quo ad ministerium nostræ salutis missi sunt, gloriam auidè contemplantes Illi quidem quinis quasi columbæ sunt, sed vna est columba Spiritus Sancti gratiæ, propter quem illi columbæ dicti sunt, & illum scilicet Spiritum Sanctum in sua maximè persona illa columbe significauit, quam de arca, Noë sanctus emisit.]

Non est prætermittendum, quod ibidem obseruat Rupertus cap. 23. de causa ob quam columbe est tertiò emissa à Noëmo, nec nisi bis ad eum reuenit. Obseruat enim, trinam Spiritus Sancti gratiam, ea triplici Dauidis in Regem vnctione prædelineatam. Prima gratia est remissionis peccatorum: secunda erogationis variorum bonorum: Tertia remunerationis laborum in patria. [Igitur (inquit), prima emissio columbæ, ipsa est remissio peccatorum, quam vetus Noë, id est, requies nostra Christus, post resurrectionem suam confestim emisit, insufflans & dicens; *Accipite Spiritum Sanctum, quorum peccata remiseritis, remittantur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt.* At illi nondum ausi sunt exire ad publicum, & annunciare hominibus talem gratiam, propter metum Iudæorum. Benè ergo de columba illa dictum sit, quia cum non inuenisset vbi requiesceret pes eius, reuersa est ad eum in arcam. *Aquæ enim* (inquit Scriptura) *erant super vniuersam terram*, illæ videlicet aquæ quæ (iuxta Psalmistam) intrauerunt vsque ad Domini Iesv animam, quas Apostoli adhuc infirmi, metuebant. Et non mirum, coruus, qui iuxta literam non reuersus est; quòd inuenire potuit, & columba non inuenit, vbi requiesceret, licet decrescentibus aquis iam apparuissent cacumina montium. Coruus namque faciliùs requiescere potuit, quia cadauera abunde inuenit: columba verò, quia cadaueribus non pascitur, etsi ad sedendum aliquod montis iugum inuenire potuit, tamen absque victu requiescere non potuit. *Expectatis autem vltra septem diebus aliis, rursus dimisit columbam ex arca. At illa venit ad eum ad vesperam, portans ramum virentis oliuæ in ore suo.* Secundò emissa columba rediit ad vesperam, & virentis oliuę ramum in ore suo deuexit, quia secundò datus est Spiritus Sanctus Apostolis die Pentecostes, circa finem vitæ, quémque illorum ad cœlestis Ecclesiæ requiem cum æterno perfectæ pacis præmio, reuocans. Tertiò nihilominus emissa, iam non est reuersa, quia profectò cùm resurrexerint à mortuis, quæ (vt suprà iam dictum est) tertia erit effusio Spiritus Sancti, nusquam mittentur vnde redeant. Nec enim ad operandum, sed ad regnandum immortaliter exibunt. Sic & singulis electorum, tertiò eadem columba aduenit. Primò, cùm baptizatur quis in remissionem peccatorum. Secundò, cùm accipit per Episcopos impositionem manuum. Tertiò (vt etiam dictum est) in resurrectione mortuorum.] Profecit ex Ruperto Giselbertus in Altercatione Synagogæ & Ecclesiæ c. 6.

Arg. ex orbis instauratione.

Commodior, (quia ad Pentecostem præcisè spectans, videri poterit oratio quæ apud Chrysostomum (si tamen Chrysostomum), legitur homilia in Pentecoste de S. Spiritu; vbi sic habetur. [Audi & aliter, Pentecostem hanc tibi præsignatam manifestè, ante multa tempora. Cùm generale diluuium totum orbem terrarum propter impietatem comprehenderet, ædificabatur diuino imperio arca, pro piorum virorum salute. Trecentorum cubitorum erat longitudo eius & quinquaginta cubitorum latitudo eius, in vnum cubitum cogebatur summitas eius, in qua congregabantur ex omnibus quæ sub cœlo sunt animalia. Manifestè figura fuit. Aqua enim quæ occidit homines, simulachrorum cultus est, quæ sæuissima hyems ac tempestas erat. Arca figura est Ecclesiæ Christi. Trecenti cubiti, Trinitatis signant Sacramentum, qui in vnum cubitum vnius Deitatis conueniunt. Quinquaginta autem iterum nobis Pentecostes præfigurant symbolum, qua in Sion, quasi in arca pecuniæ; & immundæ, quæ sub cœlo; vt dicunt

Sectio I. Cap. X.

dicunt acta Apostolorum, congregatæ sunt gentes, Parthi quasi pardi, & Medi sicut equi, & Elamitæ, & aliæ Tribus Gentium. Ex ista arca Noë, euolauit coruus, nec comparuit suffocatus in aquis. Ex arca autem Ecclesiæ, eliminatus est diabolus, qui verè niger & tenebrosus coruus est, suffocatus in aquis baptismatis. Demissa est autem in figuram Dei, à Noë, & columba; vt videret si cessasset diluuium, quæ quum nondum inuenitet requiem pedibus, post tempus iterum dimissa est, & rediit siccum ramum oliuæ in ore ferens: & post dies septem dimissa, inuentáque sibi requie, confidens cessasse diluuium, nidificauit. Columba figura est aduentus Sancti Spiritus, quæ ante legem inuisens creaturam, non inuenit quomodò super eam requiesceret, sicut neque IESVS inclioare caput suum; ita impietas omnia occupatat. Deinde post tempus quoddam, iterum columba dimissa est, rediitque ferens ramulum oliuæ in ore: forrè signans in lege, ac in ore Prophetarũ paruum quendam fructum misericordiæ, Spiritum Sanctum ferre. At post septem dies omnis cultus sabbathorum legis, emisit Deus Noë, columbam Spiritus filij sui: & inuentá requie apud fideles, & in eis habitauit, & delicatè deambulauit, nidificauit, & mansionem apud nos fecit. Columba enim animal est, quod præ omnibus volatilibus cœlis, homines amat, & contubernale est, ac mansuetum, innocénsque & fœcundum, & domesticum, quod versatur, quiescit & habitat in domibus nostris. Sicut & Spiritus Sanctus dicit de nobis, *quia habitabo & conuersabor cum eis.* Atque idcircò in specie colũbæ in Iordane de cœlo descendit. Specta autem hoc admirabile animal: feræ enim & nigræ cohabitare & conuersari non amãt, sed immaculatæ & fulgidę, vt & in hoc manifestè, signanter describant in seipsis, in nobis habitationem immaculati, purissimíque Spiritus Sancti, qnem ex summo cœlo cum Ecclesia hodie suscepit, facta est & ipsa cœlum, & cœlestes homines efficit, qui cœlestem Spiritum intra se ferant, & huius magnalia prædicent.]

Victor Antiochenus in cap. 1. Marci agens de columba, quæ in Christi baptismo super eum apparuit, (is autem baptismus baptismi nostri, ac nominatim baptismi Apostolorum in Pentecoste, prædelineatio aut exemplar fuit, vt Victor præmiserat:) ait eam columbam fuisse typum Spiritus Sancti hominibus per Christum conciliati. [Nam vbi reconciliatio cum Deo intercedit, ibi columba præsto esse cõsueuit. Quare vt in Arca Noë, columba non defuit; ita tunc quoque Spiritus Sanctus in columbæ specie, non in assumpto corpore aduenit, suóque aduentu, Dei misericordiam Orbi annunciauit, simul etiam hominem spiritualem, mansuetum & simplicem, omnísque nequitiæ & doli expertem esse debere, indicauit.] Eadem aliis insuper rationibus locupletata, legere licet apud S. Thomam in cap. 1. Ioannis lect. 14. qui nominatim expendit, columbam Noëticam ramum virentis oliuæ attulisse, in signum clementiæ, & pacati mortalibus numinis. At huc ipsum est, quo maximè venerabilis & amabilis orbi fuit aduentus Spiritus Sancti in Pentecoste; obsignata enim eius illapsu fuit pax mundi cum Deo.

Sic ventum est ad orbis instaurationem, eámque requiem, quam Noë iuxta sui nominis significationem, orbi allaturus prænunciatus erat cœlesti oraculo. Sic restituta est Scriptura humani generis, priùs deleta per iratum Deum. Quò S. Ambrosius l. de Noë & arca cap. 13. refert verba illa Dei, *delebo omnem substantiam quam feci, de superficia terræ:* Ipse legit, *delebo resurrectionem carnis à facie terra.* id est, quicquid extat super terram, viuum. Nam eam interdum esse notionem *resurrectionis*, & verbi *resurga*, liquet ex Psalmo 1. vbi impij dicuntur non resurrecturi in iudicio, id est non elaturi caput, nec sublimes futuri. Omnem itaque substantiam viuam in superficie terræ extantem, à se diluuio delendam, denunciabat Deus; [tanquam literarum apices, qui delentur sine fraude librorum, & sine immutione tabularum.] Eiusmodi est humani generis in sacris literis expressio. Eius generatio, *scriptura in libro* vocatur Psalm. 138. vt notauit S. Epiphanius hæresi 30. tractans locum Isaiæ de frusto chartæ magnæ. Quod si hominis generatio est scriptio, ipse homo iure dicitur *scriptura exarata.* Atque ita bellè, metaphora *deletionis* à Deo adhibita; exprimit erasionem mortalium per diluuium, de libro terræ, vt loquitur ibi S Ambrosius. Sublatis verò ac velnti erasis hominibus, neque eruditio, neque lex potuit esse vsui. Sicut cùm peccassent filij Israel, & internecione delendi essent ob idololatriam, Moyses tabulas digito Dei scriptas confregit; non modò [ne haberent diuina priuilegia qui non deferrent obsequia;] quæ est S. Ambrosij de ea tabularum priorum confractione ratio: sed etiam quia cum iure exterminandi essent, & ob scelus suum delendi, (quantum erat ex ipsorum culpa, & nisi Dei benignitas noxam remitteret,) non erat cur lex sublatis hominibus superesset. Itaque priores tabulæ cõnfractæ sunt, vt intelligerènt peccatores iure debito suo exterminandi, ni Deus benignè faceret, legem sibi amplius vsui non futuram. Iisdem verò ad cor reuersis, & ad ius vitæ per pœnitentiam restitutis, denuò conscriptæ sunt tabulæ, non iam digito Dei; sicut priores; sed digito hominis. Et tamen perstiterunt posteriores tabulæ, quas homo conscripsit, confractis prioribus à Deo ipso exaratis. Vbi S. Augustinus quæst. 166. in Exod. insigne arcanum latere demonstrat, sublati veteris Testamenti, cui homo suam cooperationem non subiunxit; suffecti autem in eius locum Testamenti noui, quod homo per gratiam internam adiutus, & charitate ac diuino Spiritu roboratus, impleuit. Sed non minùs commodè creditus Cyprianus serm. de Spiritu Sancto, stabilitatem secundarum tabularum eò refert, quod essent opus hominis; eius inquam hominis qui natus est in ea, nimirum Christi, demisso S. Spiritu fulcientis stabilitate perpetuâ conciliatam mortalibus gratiam; quæ est mystica instauratio orbis terrarum, proportionalis instaurationi, quæ diluuium Noëticum est subsecuta, pacato denique Deo.

Quandoquidem ergo instauratio mundi

post

post diluuium Noëticum, ex tam multis capitibus respondet effusioni Spiritus Sancti super Ecclesiam in Pentecoste, par omnino fuit, vt quemadmodùm Noë in ea aluo vnica, varios creaturæ compleaa partus; (ita arcam nominat Basilius Seleuciæ orat.6.) quasi vita redonatus gratias egit Deo, offerens sacrificium, cuius odorem suauitatis Dominus habuit gratissimum; ita Ecclesia similis formæ baptismo, per Spiritus Sancti emissionem superstes ac salua, gratitudinem suam Deo per incruentum sacrificium testaretur. Vidit hoc Rupertus lib. 4. in Genes. cap. 27. Vnde reddens rationem sacrificij à Noëmo post diluuium oblati, subdit. [Hoc non scripta, sed naturalis lex æquum esse docuit, quia videlicet hoc ipsa ratio dignum & iustum esse naturaliter sentit, vt de suis donis honoretur in primia ipse qui dedit. Ampliùs autem & in hoc mysterium Domini nostri IESV Christi præfulsit, qui egressus est de illâ Synagogæ arcâ, in qua per passionem suam mundi salutem acquisiuit, nouum altare, nouúmque sacrificij ritum instituit; & quod illi seruatum est, hîc in holocaustum Deo Patri tam per semetipsum, quàm per manus Sacerdotum suorum offerre non desinit. Ipsum denique corpus, quod illic in ligno pependit, ipsum sanguinem, qui illic effusus est, cum honorifica gratiarum actione, illi offerimus, qui eum à morte saluauit.] Propriè Christus de Synagogæ arca egressus est in Pentecoste; quia tunc lex vetus euiguit, & lex Christiana innotuit mundo; Deum hominibus conciliatum, & æterna pace cum eis concordem futurum Euangelizana. Itaque tunc maximè locum habere debuit Christiani sacrificij oblatio.

Possumus hoc illustrare & confirmare, ex Psalm. 28. qui optimorum Interpretum iudicio, est de laude Spiritus Sancti, Ecclesiæ perfectione, vt videre est apud Cassiodorum. Et consentiunt, qui sub typo arcæ reductæ & in sedem illi à Deo destinatam translata, celebrari eo Psalmo dicunt Ecclesiam è gentibus acceitam, vice Iudæorum derelictorum: quod diuinum opus, initium accepit in Pentecoste per demissionem Spiritus Sancti. Hunc esse illius Psalmi scopum, tradunt Athanasius, Eusebius, Hieronymus, Ruffinus, Remigius, Haymo, Brendebachius, alij. Et verò totus Psalmus bellè quadrat in mysterium demissi super discipulos Spiritus Sancti. Tunc enim vox Domini super aquas & populos multos audita est, intonante Deo maiestatis in Spiritu vehementi. Tunc audita est ab omni natione quæ sub cœlo erat, Hierosolymis congregata, vox Domini in virtute, vox Domini in magnificentia. Tunc confractæ cedri libani, & comminutæ per pœnitentiam. Tunc intercisa flamma ignis, sederunt enim super singulos discipulorum, dispertitæ linguæ tanquam ignis. Tunc concussum desertum, præparati cerui, & reuelata condensa, omnibus in Dei templo dicentibus gloriam, Domino diluuium inhabitare faciente, & ad clauum regni Ecclesiæ suæ, sedente in æternum: hoc est vsque ad consummationem sæculi, dando virtutem populo suo, eique in pace plenissima, benedicendo. Nihil facilius, quàm omnia prædicta singillatim aptare diei Pentecostes. Eo tamen Psalmi principio, videtur vncialibus literis exarata Christiana sacrificatio per incruentam filij Dei immolationem. Hæc enim est ea gloria antonomasticè dicta, & is honor eminentissimus, ac adoratio in sancto Dei atrio, ad quam vrget potiùs quàm inuitat Psaltes, nouos filios Dei. Fuit enim hæc hominis instauratio, secunda vèluti creatio per Spiritum Sanctum facta, de qua Anastasius Sinaïta lib. 1. Hexaëm. accipit illud Psaltis, *Emittes Spiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciem terræ.* [Hoc est, (inquit), hominem. Decor enim & ornatus terræ, homo est; vt species in homine relucens, facies est.] Si igitur prima creatio, iure poposcit sacrificium, vt vidimus; non minori iure illud exiget hæc renouatio faciei terræ, siue hominis per secundam creationem instaurationem tanto altior & nobilior, quanto Spiritus ad cuius consortium homo euehitur, limum & carnem superat.

Argum. ex orbis instauratione.

CAPVT XI.

Sacrificij in Pentecoste peracti congruitas; ex tunc facta noua ciuitatis Dei fundatione.

Ecclesiæ natalem in Pentecoste, cum orbis mystici productione prima, & instauratione contulimus; indéque monstrauimus, congruum fuisse offerri Deo sacrificium nouum per idem tempus. Nunc Ecclesiæ Christianæ exordia, sub imagine structuræ ciuitatis Dei, sunt consideranda; vt inde quoque eruamus, congruum fuisse celebrari Christianum sacrificium in Pentecoste. Ad quod ritè exequendum, tria præstanda video. Primum enim declaranda est ea suppositio, quod Ecclesia Christiana sit ciuitas Dei. Secundò aperienda est alia suppositio, quod hæc ciuitas sit fundata in Pentecoste. Inde tertiò facilè eruemus, in huius æquè ac in cæterarum ciuitatum fundatione, sacrificandum fuisse.

Prima suppositio, vacat difficultate. Infinities quippe in scripturis, Ecclesia Christiana donatur nomine *ciuitatis Dei*, præsertim Psal. 45. & 47. & 86. consentitque definitio ciuitatis, expensa à S. Basilio in illud Psal. 59. *qui deducet me in ciuitatem munitam?* Ait enim, ciuitatem dici collectionem populi, per legum legitimam obseruationem cohabitantis. Ea qua definitione, S. Basilius priore loco, monstrat cœlestem Hierusalem esse ciuitatem, consentaneè ad Stoicos, qui referente Clemente Alexandrino 4 Strom. *in fine.* [cœlum aiebant propriè esse ciuitatem: quæ autem sunt hîc in terra, vtique ciuitates dici, sed non esse.] Posteriore loco S. Basilius, ea data ciuitatis definitione eruit, Ecclesiam quoque militantem esse ciuitatem: quam ait rectè dictam *ciuitatem munitam*, nec vtcunque, *sed vndecunque munitam*, vt Interpretum quispiam vertit. Ob fidel nàque compleaum, vndecunque communitur. Et mirabilis sanè est, huius ciuitatis, cùm

Sectio I. Cap. XI.

structura, tum communitio; quandoquidem omnia ad ciuitatis beatitatem facientia, eximiè concurrunt in illam; salubritas, populositas, opportunitas commeatus, ac quæcunque in ciuitatis materialis perfecta delineatione proponuntur ab Aristotele Polit. & aliis in eo argumento versatis. Esse vrbem autem totam,& facilè quouis auro pretiosiorem, ait S.Chrysostomus homil. 1. in Matth. *in morali*. Eo autem secernit illam à reliquis ciuitatibus, quod non sicut nostratibus ciuitatibus accidit, distinguatur in palatia, domos, & plateas: sed quidquid est huius ciuitatis, aula Dei sit, & cœli antitypus. Hæc est verè Hierusalem, quæ ædificatur vt ciuitas: nisi quod fundamentum eius in cœlo est; non in terra hac nostrate, sed in terra ex aduerso sita, *antichtone* quo nomine cœlum donabant Pythagoræi, apud Clementem in calce quinti Stromatum. At ciuitates mundanæ, habent in imo, & in hac terra fundamentum, quia ab hominibus terrenis exædificantur, vt S.Augustinus benè disserit in Psal. 121. Contrarium de ciuitate Dei statuendum est, quia fundatorem habet cœlestem, iacto in cœlis fundamento ædificantem, & lapides viuos conquadrantem in eam fabricam: quia sicut arca Noëtica typus Ecclesiæ, ad firmitatem, de lignis quadratis est constructa; ita Ecclesiam compingunt homines quadrati, quos nullus casus possit euertere. Ita ibi D. Augustinus, de hac ædificatione ciuitatis Dei differens.

Nec minùs splendidè: (copiosiùs certè), S.Chrysostomus in demonstratione diuinitatis Christi contra Gentiles. Ponderans enim illud Christi verbum, *ædificabo Ecclesiam meam*, negat transgrediendum id obiter esse, quia paucis est dictum; sed ædificationem huiusmodi videri debere admirabilissimam, vndecunque spectetur. Nam ædificantur hæc ciuitas, [non lapidibus, sed animabus, & institutis; quod planè multò difficilius, quàm lapidibus extruere. Non enim par est, construere sensibilem parietem & animæ tantis temporibus à Dæmonibus irritatæ persuadere, vt ab insania illa desistat, & ad tantam perueniat temperantiam. Nihilominus hoc potuerunt nudi illi, & calceis carentes, & vna veste amicti, pérque vniuersam orbem currentes. Habebant enim adiutricem & commilitantem inuictam virtutem eius, qui dixerat. *Super petram hanc, ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt aduersus eam.*] Quæ hæc virtus, nisi illa de qua Christus ipse præmonuerat, *donec induamini virtute ex alto*; Spiritus inquam sanctus, in die Pentecostes collatus? Hæc virtus, solum ædificationi incommodissimum perpetrauit; quod quantæ fuerit operæ, verbis vno se dignis ibidem superiùs expendit S. Chrysostomus, librans vocem illam Christi *ædificabo Ecclesiam meam*. [Considera (inquit) & cogita tecum, quid sit in tam breui tempore omnem sub sole terram tantis Ecclesiis impleri, tantas gentes ad fidem transferri, populos persuaderi; vt patrias leges irritent, consuetudinem stabilitam & radicatam reuellant, altaria & templa, & statuas, & sacrificia, & prophana festa, & immundum odorem, sicut fimum aliquem abuleant; & excitent altaria vbique gentium in regione Romanorum, Persarum, Scytharum, Maurorum, Indorum, & vltra orbem nostrum. Nam & Britannicæ insulæ extra hoc mare sitæ, & quæ in ipso Oceano sunt, virtutem Verbi senserunt? sunt enim illic fundatæ Ecclesiæ, & erecta altaria. Illius inquam verbi, quod tunc dictum quod & in omnium animabus, inque omnium labiis plantarunt. Vnde & omnis (vt dicitur) terra spinis plena, repurgata, factúsque purus ager semina pietatis suscepit. Magna res foret, & excellenter magnæ, diuinæque virtutis, etiamsi nemo interturbaret, esséque pax summa, & multis simul adnitentibus, & reluctante nullo, posse intra tam breue tempus, totum orbem à consuetudine sua mala qua præoccupatus fuit, liberari, & ad aliam induci. Verùm hoc multò maius, quòd non solùm in aliam inducitur, sed in multo difficiliorem: non solùm enim diuersa consuetudo erat, sed & voluptate firmata. Duo violenta. Quæ enim acceperat à patribus, auis & proauis, aliísque superioribus progenitoribus, & Philosophis, & Rhetoribus, ea respuere docebatur, quod sane difficillimum erat: at difficilius nouam accipere consuetudinem quæ nuper irrepserat, illamque valdè laboriosam. Abduxit enim Christus à voluptate, & induxit ad ieiunium: abduxit ab amore opum, & induxit ad amorem paupertatis; abduxit à luxu, & induxit ad temperantiam: abduxit ab ira, & induxit ad mansuetudinem, abduxit ab inuidia, & induxit ad benignitatem: abduxit à via latâ & spaciosâ, & induxit in angustam & arctam & præruptam, & induxit assuetos viæ latæ. Neque enim alios homines extra huius mundi consuetudinem viuentes assumpsit; sed illos ipsos, qui in talibus vitiis computruerant, & luto molliores erant; iussit, vt angustam & arctam viam, asperámque illam & duram ambularent. Et persuasit eis. Quot autem persuasit? Non duobus, vel decem, vel viginti, vel centum, sed omnibus fermè sub sole habitantibus. Et per quos persuasit? Per viros vndecim illiteratos, priuatos, ineloquentes, obscuros, pauperes, patria, facultatibus, robore corporis, præcellentia gloriæ, dignitate progenitorum, vehementia rhetorices, eminentia scientiæ carentes: per piscatores, per pelliones, per barbaros. Neque enim eadem illis & auditoribus vox, sed extraneum planè & peregrinum sermonum à linguis eorum, quibus prædicabant, sortiti erant. Hebraïcum dico. Atque per hosce, ædificauit Ecclesiam hanc, quæ à finibus vsque ad fines extenta est.]

Iam huius ciuitatis Dei munitio, quam S. Basilius initio adductus attingebat, ex Christi verbis in eius oraculo proximè adducto consequentibus, perspicua esse debet. *Ædificabo* (inquit), *Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt aduersus eam* Papæ quanta hæc munitio! [Numera (ait loco proximè dato S.Chrysostomus,) quot Tyrãni ab illo tempore aduersus ipsam instruxerunt acies, quot grauissimas persecutiones mouerint, quo toto priore tempore quando nouitia erat fides, & nuper plantata, tenerǽque hominum mentes, Gentiles regnabãt. Tiberius, Caius, Nero, Vespasianus, & post illũ omnes

omnes vsque ad beati Constantini tempora, & omnes illi, alij minus, alij sæuius infestabant Ecclesiam, infestabant tamen omnes. Quòd si qui ipsorum visi sunt mansueri, hoc ipsum quòd Reges manifestè in impietate erant materia aliqua bellorum erat, cùm alij eis adularentur, alij satagerent vt aduersus Ecclesiam bella susciperent, Veruntamen insidiæ & machinationes illæ omnes, leuiùs quàm aranearum telæ discerptæ sunt. Et ea quibus nos inuadebant, & quibus insidiabantur, citiùs fumo dissoluta, puluere præterierunt infirmiora. Magnum enim nobis numerum Martyrum implerunt, immortalésque illos Ecclesiæ thesauros reliquerunt, & columnas & turres; & eos qui non solùm viuentes, sed & mortui, posteris magnæ vtilitatis materia facti sunt. Vides prædictionis robur? *Et portæ inferi non praualebunt aduersùs eam.*] Frustra in hoc argumento consumo operam, quam & tot sæculorum experimenta, In tot tam immanium tamque robustorum hostium conatibus semper cassis, superuacaneam monstrant; & alibi iam exhibita iusta tractatio, suadet hîc prætermittendam. Nam circa illum Christi titulum *Rex gloriæ*, plenè ac copiosè in hanc rem est disputatum.

Quod verò ciuitas Dei, quæ est Ecclesia Christiana, sit fundata in Pentecoste, eruî in primis potest ex Psal. 86. qui est de gloria ciuitatis Dei. Ad eum Psalmum Iacobus de Valentia, refert ex Rabbinis, Dauidem Psalmum illum conscripsisse in monte Sion, & ibi reuelante Spiritu Sancto didicisse, dandum esse finem veteri legi, ac inchoandam nouam: ac eo ipso ædificandam esse Ecclesiam ex lapidibus viuis, supra 12. montes, hoc est super 12. Apostolos ibidem impletos Spiritu Sancto in die Pentecostes, & antea satiatos pane viuifico in suprema cœna de manu Christi. Quæ duo in templo FF. Minorum, ædificato in ipso monte Sion, suo tempore repræsentata fuisse, scribit idem Valentia. Horum itaque, sibi à Spiritu Dei in ipsa Sione reuelatorum, veritatem fuisse in Pentecoste comprobatam, multa in eo Psalmo insinuant, Nempe fundatio ciuitatis in montibus sanctis, quales tunc reuera fuere Apostoli, sanctitate ea die editissimi, vt S. Augustinus ibi agnouit; addens ciuitatem in illis altissimis ac firmissimis montibus structam, dilectam esse Deo præ antiqua Hierusalem, vt in eodem Psalmo habetur; hoc est Ecclesiam Christianam, longè acceptiorem Deo innotuisse, quàm Synagogam. Id verò apertissimè innotuit in die Pentecostes. Nam tunc Synagoga fuit reiecta, Ecclesia autem fuit constituta, moxque gentes vndecunque ad eam sunt adunatæ. Vnde consequenter in Psalmo dicitur, Rahab Babylonem, Tyrum, alienigenas vsque ad populum Æthiopum, fore in Ecclesia. Etiam Principes, (vt habet ibidem Dauid), fuerunt in ea: sed post piscatores, & primam Ecclesiæ adunationem ex Apostolis, & iis quos Apostoli collegerunt, vt ibidem fusè prosequitur D. Augustinus. Clausula denique ipsa Psalmi perbellè cadit in Pentecostem. Tunc enim verè comprobatum est illud, *lætantium omnium habitatio est in te.*

Tales enim exhibet S. Lucas, fideles in Ecclesiæ principio, post collatum in Pentecoste Spiritum Sanctum.

Arg. ex fundatione Ciuitatis Dei.

Non minùs graphicè Dauid, eiusdem ciuitatis Dei fundationem in Pentecoste factam, expressit Psalmo 47. qui non est de structura regiæ ciuitatis terrenæ, vt aliqui Rabinicè sunt commenti, sed de fundatione & structura ciuitatis Dei, quæ est Ecclesia: in qua verè Dominus, magnus & laudabilis nimis apparuit, vt in ipso Psalmi limine habetur. Et illicò subditur; *Fundatur exultatione vniuersæ terræ, mons Sion, latera Aquilonis, ciuitas Regis magni.* Hæc iuxta Rupertum lib. 4. in libros Regum in ecphrasi huius Psalmi. 47. pertinent ad coagmentationem Iudæorum ac Gentium in vnam Ecclesiam; disrupto legis aggere mox subsecutam in Pentecoste. Iudæi enim exprimuntur ibi per montem Sion: Genus verò per latera Aquilonis, siue Satanæ: cuius amissa charitate frigentis, collaterales fuerunt. Inde extitit ciuitas Dei Regis Magni, cuius fundamenta prima, sunt in Pentecoste iacta, cum insigni exultatione. Adeò autem solidè sunt posita, vt quamvis Iudæorum plerique, discussa prima mentis confusione & turbatione à tot prodigiis, sint in illam efferati, ac deinde etiam Reges Gentium in cladem & euersionem Ecclesiæ toto connisu laborarint; tamen regente Deo ciuitatem suam, nihil prorsus profecerint, imo naues Tharsis plenæ sæculi mercium; opibus inquam; scientia, potentia, in Ecclesiam irruentes, contritæ sunt in Spiritu vehementi, qui Ecclesiam ab ipso suo initio vegetans; (ideò enim in Pentecoste factus est repentè de cœlo sonus, tanquam aduenientis Spiritus vehementis); eandem fouit semper, & disiectis ac diuersis reflantibus hostibus, perseuerabit fouere in æternum, id est ad sæculi vsque metas, & mundi clausulam. Qua ex causa, in hoc ipso Psalmo, hæc ciuitas Domini virtutum, dicitur fundata in æternum: ad differentiam Synagogæ, quæ in Pentecoste interiit. Sunt enim etiam ciuitatum mortes & funera, iuxta phrasim Ethnicis quoque probatam, de qua Petrus Faber l. 1. semestr. c. 9. & nos obiter in Valeriani defensione cap. 1.

Sic constituto natali, & fundatione ciuitatis Dei in Pentecoste, perspicuè sequitur, par fuisse peragi tunc sacrificium Christianum. Iam olim quippè, & Iudæis, & gentibus omnibus in more fuit, sacrificare in natali ciuitatū. Quoad Romanos, disertè id obseruauit Paulus Orosius l. 7. histor. c. 13. Nec de aliis Ethnicis dubitabit, qui aduerterit, eos minutorum quoque locorum natales dies, non absque sacrificiis, & diuinæ rei procuratione celebrare solitos, vt videre est apud Martinum à Roa l. de die Natali cap. 17. Idem satis colligitur, ex tutela qua vrbs quælibet, adhibitis certis sacris, vni alicui Deo addicebatur tutanda, vt Macrobius l. 3 Saturn. cap. 9. annotauit. Ex quo more ritè purgato, Constantinus Magnus, vrbem de suo nomine appellatam, in tutela sanctissimæ Dei Genitricis reposuit, adhibito incruento sacrificio, vt disertè notat Nicephorus lib. 8. cap. 26. Fiebant ergo apud Ethnicos sacra certo illi Deo cui concedeba-

Sectio I. Caput XII.

rut ciuitss recens condita. Idqoe multo iustiùs, à piis iu pari quauis occasione est præstitum. De Iudæorum vsu ea in parte, liquet ea natali Ciuitatis Dauid, in qua solemnitate immensis victimis est litatum. Meritissimo igitur Apostoli, fundationem ciuitatis Dei, Christiano sacrificio quo cultus supremus in gratiarum actionem Deo penderetur, honestauerunt; vnáque in Dei tutela illam reposuerunt, apprecantes ei cœleste præsidium, ad orbis vsqoe consummationem. Et auditos esse sic orantes Apostolos, tot sæculorum experimenta restatũ faciunt: ita vt non sit ambigendom, quin verum in Ecclesia comprobetur, quod in suæ Prophetiæ clausula dixit Ezechiel. *Nomen ciuitatis, ex illa die, Dominus ibidem.*

CAPVT XII.

Argumentatio pro Christiano sacrificio in Pentecoste, ex inhabitatione ciuitatis Dei; extrusis inde bestiis sylua, & inducto illhuc populo, quem vna ea die fecit Dominus.

ANte Pentecostem, & demissum in ea Spiritum Sanctum, locus quem occupauit ciuitas Dei, desertus erat, nec nisi à bestiis syluæ incolebatur. Quid enim aliud reuera erat gentilitas quæ vniuersum propè orbem tenebat, quàm lustra ferarum? Docuit hoc perpulchrè S. Gregorius 29. mor. cap. 16. tractans illud *vt plueret super terram absque homine in deserta, vbi nullus mortalium commoratur.* [Super terram (inquit, absque homine in deserto, pluere, est verbum Dei Gentilitati prædicare. Quæ, dum nullum cultum diuinitatis tenuit, nullámque in se se speciem boni operis ostendit, videlicet desertum fuit: in qua quia legislator non fuit, & qui rationabiter Deum quæreret non fuit, quasi hominum nullus fuit; & velut solis bestiis occupata, vacua à mortalibus extitit. De hac deserti terra, aliàs dicitur; *Posuit in deserta viam.* De hac prædicatione Gentilitati concessa, Psalmista testatur dicens; *Posuit flumina in deserta.*] Hoc esse desertum vertendum in stagna aquarum, & deinceps hominibus cessurum ad habitandum, non bestiis; prænunciarat Isaias c. 41. vbi S. Cyrillus: [Desertum & terram aquis carentem, dicit esse Gentium regionem. Desertum quidem, quod nudata sit quodammodò, & arboribus florentissimis, sub intelligentiam scilicet cadentibus, deserta ac destituta; spinarum solùm nutrix, & lignorum syluestrium, & quorumlibet igni ad consumendum accommodorum mater esse videatur. Hos fructus aliquando tulerunt gentes.]

Neque Iudæa, tametsi tot diuinis præuenta donis, locus erat cultior & amœnior, sed verè erat *desertum Cades.* Datum id nomen ei deserto, in quo Ioannes prædicabat baptismum pœnitentiæ, propter accursum illhuc proficiscentium, & ibi per pœnitentiam sanctificatorum. *Cades* enim sanctificationem sonat, vt notauit S. Basilius in Psalm. 28. At hoc verè erat desertum sanctificationis, & potiùs abominatio desolationis; quandoquidem lappæ & tribuli solum vniuersum oppleuerant, & qui optimus in eis erat, quasi paliurus. Scitè Chrysologus serm. 164. Iudæos in rubo expressos, sic dixit. [Diuinum rubus portauit, non concepit incendium; iam tunc aculeis malitiæ plenum, & ingratum culturæ legis populum præfigurans.] Michęas item c. 5. *Periit sanctus de terra, & rectus in hominibus non est. Qui optimus in eis est, quasi paliurus, & qui rectus, quasi spina de sepe.* Sed illustrissime Isaias c. 7. *Omnis locus vbi fuerint mille vites, mille argenteis,* (nobilissimum haud dubiè vinetum), *in spinas & in vepres erunt: cum sagittis & arcu ingredientur illhuc, Vepres enim & spina, in vniuersa terra.* Valuisse id de Iudæa, ostendit ibi S. Cyrillus.

Itaque mundus vniuersus, desertum erat præaridum, vel non nisi sentibus ac dumis horrens; vbi feræ ac bestiæ habebant latibula. Quas dicam bestias, non est obscurum; cum Scripturæ & Patres passim huiusmodi bestiarum meminerint. S. Gregorius 31. Moral. cap. 8. ad illud *Obliuiscitur quod pes conculcet ea, aut bestia agri conterat*; agrum interpretatus mundum, ex ipsius Christi oraculo Matth. 13. bestiam huius agri, esse Satanam, de quo Isaiæ 35. scriptum tradit, *Et mala bestia non transibit per eam.* Quem item locum, cum aliis in eandem sententiam addensat libro 33. eiusdem operis cap. 2. circa illud *Omnes bestia agri, ludent ibi.* Plenè quoque lib. 6. cap. 21. expendens illud, *bestiam terræ non formidabis*, quod de Satana accipit. Vt & illud *bestia terra pacifica erunt tibi.* Non *pacata*, quia semper & inconciliabiliter Satanas est nobis hostis, sed *pacifica*; [quia maligni Spiritus, cum bonorum corda aduersantes deprimunt, hæc volentes ad amorem Domini impellunt. Inde ergo cum Deo robustior pax oritur, vnde nobis ab aduersariis durior pugna generatur.]

Præter dœmonia, bestiarum nomine sæpè donata in sacris literis, aliæ feræ, humana persona quasi larua obductæ, orbem occupabant. Quid enim aliud peccator homo, quàm bestia? Ita visum Epicteto, referente Arriano lib. 4. cap. 5. Patres (ad quos potiùs confugerim,) in hoc puncto immensi sunt. Paucos seligo. Philo l. de Abraham. [Amicum spei nominat hominem, vocabulum totius generis commune, tribuens ei per excellentiam: Nam Chaldæi hominem *Enos* vocant: ac si solus verè homo sit, qui res bonas expectat, & bona spe se sustinet. Vnde manifestum est, quòd spe carentem non hominem existimat, sed bestiam humanâ formâ præditam; cui desit spes, proprium ornamentum humanæ animæ. Quamobrem cùm vellet egregiè laudare hunc benè sperantem, postquàm dixit; *Sic sperauit in patrem & in factorem omnium*: subiecit. *Hic est liber generationis hominum*, quamvis iam & patres & aui quidem erant. Sed illos mixti generis autores censebat, hunc autem puri purique, quod rationale verè dicitur. Nam sicut Homerus, inter cæteros innumeros, *poeta* per excellentiam vocatur, & atramentum quo scribimus quamvis atrum sit quicquid albo opponitur, & ἄρχων Athenis è nouem

nouem magistratibus præcipuus, cuius nomen in fastis distinguit tempora; eodem modo benè sperantem, hominem per excellentiam nominat, secretum à vulgo ignobili & indigno tali appellatione.] Et inferiùs ad illud, *Noë homo iustus, perfectus in generatione sua.* [Sciendum, quod hominem non vulgari loquendi forma, rationale mortale animal vocat, sed per excellentiam, eum qui verè suo respondet nomini, eiectis ex animo immansuetis, rabidis, ferinisque vitiorum affectibus. Argumento est, quòd post hominem, addit *iustum*, dicens; *homo iustus*: quia nemo iniustus, est homo; sed potiùs bestia humanâ formâ prædita, in solum autem iustitiæ sectatorem, nomen hoc competit.]

Origenes l. 1. in Iobum *sub initium*, ad illud; *homo erat in terra Ausitide.* [Homo quidam erat, non erat bellua cruenta; non erat serpens nequitia; non erat equus neque mulus luxuriâ, neque petulantiâ; non erat carnis spurcitia, neque vulpes dolo atque astutiâ, non erat scorpius, neque veneni lethalis vipera, sed homo erat. Nam sicut obscœni atque impudici, maligni quoque versuti, his omnibus comparantur, atque horum omnium appellatione nuncupantur; sicut dicitur de huiusmodi; *Canes improbi animo: nescientes saturitatem* & adhuc *Equi admissarij facti sunt, vnusquisque ad vxorem proximi sui hinniebat*: & alibi, *Serpentes generatio viperarum. & generatio serpentium volantium, qui veloces sunt in malitia*; & iterum *Apprehendite vobis vulpes pusillas exterminantes vineas*; &, *tanquam vulpes in solitudine facti sunt prophetæ tui Israel*, &, *Ite dicite vulpi huic* (dicit Dominus de Herode): & alia innumera his similia dicuntur de huiusmodi in Scriptura.]

Gregorius Nyssenus Orat. 2. de hom. procreat. circa illud *& præsit bestiis.* [Impera bestiis omnibus, quæ sunt in te. Quid? inquies, ego-ne in me ipso bestias habeo? Tu verò bestias habes, & eas quidem innumerabiles: plurima in te est bestiarum multitudo. Ac ne me contumeliosum existimes, dic amabo, parua ne bestia est iracundia, quando latrat in corde tuo? nonne ea est quovis cane crudelior? Quid? in callido animo top dolus latitans, nonne quovis vrso fraudulento sæuior est? Quid? nonne fera est hypocrisis, vel immanissima? Qui autem impetu rapitur ad contumeliam, nonne scorpius est? Qui præceps ad vindictam vltionémque fertur, nonne est vipera grauissima? Quid auarus ipse? nonne lupus est rapacissimus? Nulla in nobis fera non inuenitur. Qui fœminarū amoribus insaniunt, nonne furiosi sunt equi? *Equi amatores*, inquit, *& emissarij facti sunt, vnusquisque ad vxorem proximi sui hinniebat.* Sic in alicuius feræ naturam quisque conuertitur, vt aliquo animi vitio perturbationéque vincitur. Ex quo fit, vt innumerabiles in nobis sint feræ. Credis igitur te ferarum esse Dominum, ac principem, si illis quæ foris sunt, imperes, eas autem, quæ intus versantur, non domes, ac regas.]

Chrysostomus hom. 1. in Ioan. [Summa nobis attentione elaborandum est, ne nobis dicatur, quod aspidis surdæ aures habeamus. Quid enim à fera talis differt auditor? Non-

Argum. ex inhabitata Ciuitate Dei.

omnibus brutis est rationis expertior qui loquentem Deum audire dedignatur? Si Deo placere hominis est, qui audire negligit, quânam ratione id assequetur? Is profectò nihil differt à bellua. Considera igitur quàm turpe, quàm scelestum sit, cùm Christus nos ex hominibus Angelos fieri velit, ex hominibus in belluas sponte nostra mutari. Ventri enim seruire, & pecuniarum cupiditate semper inhiare, irasci, mordere, calcitrare, non hominum, sed belluarum potiùs est. Atque singulæ belluæ singulos (vt ita dicam) habent affectus, & diuinâ vitâ primùm abiectâ, omnia si pro arbitrio indulges, non modò bellua, sed monstrum multiforme, & varium euadit; neque vllam à natura veniam meretur. A voluntate enim & sententia, omnis ea malitia proficiscitur.] Idem homil. 4. in Matth. [Nec si homo verè sis, possum euidenter cognoscere: Quando enim vt asinus calcitras, vt taurus superbis, libidine incensus sic hinnis vt equus: quando in epulis vrsorum imitatis voratum, & pinguedine corpus mulorum more distendis: cum exercenda simultate, camelum; lupum imiteris rapina: cum irascaris; vt serpens & atrocitate scorpionum percutias: cùm subdolè insidieris, vt vulpes, cúmque veneno malignitatis armeris vt coluber & vipera: cùm quasi Diabolus ipse aduersùs crudelia bella suspicias: quonam vnquam modo, qua ratione, in hominum te possum numero collocare, nulla in te cernens humanæ signa naturæ.]

Isidorus Pelus. l. 2. Epist. 135. [Illud, *homo cum in honore esset, non intellexit comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis*, non acriter & vehementer aduersùs homines declamans, genúsque ratione præditum insectans diuina Scriptura dixit: verùm admodùm etiam parcè atque indulgenter. Nam si rem accuratè atque exactè perpendere velimus, non iumentis duntaxat, sed etiam truculentis feris comparari posse videtur, imò etiam eas superat, qui turpium affectionum ac libidinum amator est. Quodque mirum atque ab hominum opinione alienum est, quæque fera vni tantùm vitio seruit: at qui hominis speciem habet, omnibus vitiis in vnum congestis & cumulatis, vltra eorum temeritatem & amentiam progreditur. Ac ne me hyperbolicè loqui putes, res ipsas incorrupta mente perpendamus. Cùm enim quispiam, vt taurus subsultat, vt asinus calcitrat; vt salacissimus equus in fœminas hinnit, vt vrsus voracitati studet, vt mulus corpus saginat, vt camelus iniuriarum memoriam retinet; vt leo irascitur, vt lupus rapit, vt scorpius ferit, vt serpens subdolus est, improbitatis venenum vt vipera consectat, opes denique, vel vt rectiùs loquar, peccata cumulat, vt scarabeus scatabeat, quónam pactò quispiam hunc belluino animo præditum, inter homines recensere poterit, cùm miris ac placidæ naturæ lineamenta in eo minimè perspiciat, verùm Scyllæ eiusdam & Chimeræ, atque Hydræ (iuxta externas fabulas), fœtorem cernat?]

Hæc si cui minùs plenè proposita videntur; habet vbi plura reperiat; Ambrosium serm. 10. in Psalmum 118. ad vers. 2. Augustinum in Psal. 103 conc. 3. ad illud: *potabunt omnes bestiæ*

Sectio I. Caput XII.

stia sylua, Eusebium lib. 7. præp. c. 3. & Clementem Alexandrinum 1. pæd. c. vltimo qui optimè argumentatur ex nomine Græco *peccati*, quod est *ἁμάρτημα*: & idem sonat, quod *exerrationem*: quasi insinuetur eo nomine, hominem peccando aberrare à statu rationali, & fieri bestiam. Emphatico, etiamsi crasso vocabulo idem expressit Eusebius (qualiscunque demum Autor) inducens S. Hieronymum, dicentem, luxuriam bestificare hominem, quem castitas in Angelorum numerum refert.

Vltra brutorum sortem ablegat peccatorem Chrysostomus hom. 7. in ad Philip. Monstrat enim peccatorem supra bruta brutescere, si res ad veritatem exigatur. Et idem habetur, ex eo quod homo peccando, tertius quid euadat quàm bestia. Euadit enim diabolus, suscepta eius forma per semen dæmoniacum. Agnouit hoc S. Polycarpus, qui Marcionem *Primogenitum Satanæ* appellauit referente S. Irenæo lib. 3. cap. 3. Eundem peccatoris transitum in Diabolum, agnoscit S. Ignatius Epistola ad Magnesianos, & Chrysologus serm. 5. ac Cæsarius hom. 23. Et insinuatur illis Christi de Iuda verbis, *vnus ex vobis Diabolus est*. Nec non illis ad Iudæos. *Vos ex patre Diabolo estis.* Paulus suos persecutores, etiamsi externa specie homines, quia tamen Diaboli imitatores erant, vocat *Angelum Satanæ*, iuxta interpretationem Cassiani coll. 7. cap. 25. Denique 1. Ioan. vniuersè dicitur. *Qui facit peccatum ex Diabolo est, quoniam ab initio Diabolus peccat.* Vt liquere profectò videatur, *bestiarum* appellationem, Satanæ & eius Angelis à Scriptura (vt vidimus), aptatam, in has quoque humana forma bestias cadere, eo item titulo quod sint corporata dæmonia.

Deo gratias, qui per Christum Dominum nostrum, & dæmones propriè dictos extrusit ab orbe; & homines in bestias commutatos, reformauit in homines verè homines ac rationales. De abactione quidem dæmonum ex orbe per Christum, insignis est D. Augustini disputatio conc. 3. in Psal. 103. vbi expendit, bestias syluæ siue dæmonia, exorto sole iustitiæ in latibula sua se recepisse, nec vltra orbem infestasse. De hominum verò in bestias suo vitio transformatorum; reformatione in homines per Christum, elegantissimè agit Clemens Alexandrinus in Protrept. *initio.* vbi conferens quod est in fabulis de Orpheo feras quoque cicurante interuentu harmoniæ, (reuera autem homines ad impia Orgia transferente atque perdente,) cum diuina Christi beneficentia erga mortales; sic scribit de Christo (vt vocat,) *suo cantore.* [Solus quidem certè ex iis qui vnquam fuerunt, difficillimas feras, homines mansuefecit, Volucres quidem, eos qui ex ipsis sunt leues: serpentes verò, eos qui deceptores: & leones, qui sunt animosi, & ad iram concitati: sues autem, eos qui sunt voluptati dediti: lupos autem, eos qui sunt rapaces, lapides autem & ligna sunt insipientes. Præterea autem lapidibus quoque est insensibilior homo, qui est tinctus ignorantiâ. Testis nobis accedat vox Prophetica, veritati concinens, quæ miseretur eorum qui sunt contriti in ignorantia & amentia. Potens est enim Deus ex his lapidibus suscitare filios Abrahæ, qui miseratus multam inscitiam & cordis duritiem eorum, qui lapiduerunt aduersùs veritatem, excitauit semen pietatis in Deum, virtutem sentiens, ex lapidibus illis, nempe gentibus, quæ crediderunt lapidibus. Rursus ergo quosdam virulentos impostoresque ac simulatores, iustitiæ insidiantes, appellauit *genimina viperarum.* Sed horū quoque serpentium si quis pœnitentiâ ductus fuerit, Verbum lubens ac sua sponte sequens, homo Dei efficitur. Alios autem allegoricè dicit lupos, pellibus ouium indutos, eos innuens, qui in forma hominum sunt rapaces. Has ergo omnes immanissimas feras, & tales lapides, ipse cœlestis cantus in mansuetos homines transformauit. Eramus enim, eramus nos quoque aliquandò insipientes, inobedientes, errantes, seruientes voluptatibus, & cupiditatibus variis in malitia & inuidia degentes, odibiles, nos inuicem odio habentes: vt ait Scriptura Apostolica. *Quando autem benignitas & humanitas apparuit Seruatoris nostri Dei, non ex operibus in iustitia quæ fecimus nos, sed secundùm suam misericordiam nos saluos fecit.* Vide quantum nouum canticum. Homines ex lapidibus, & homines fecit ex feris.]

Gratulantur idipsum humano generi ex Christi aduentu S. Ambrosius l. 7. in *Lucam*, tractans in sensu mystico illud Christi dictum, *Erunt ex hoc, quinque in domo vna diuisi, tres in duos, & duo in tres diuidentur*, sic Philosophatur. [Domus vna homo vnus est, &c. In hac ergo domo duo in tres, tres in duos diuiduntur. Duos legimus frequenter animam & corpus. Quod *si duobus in terra conuenerit, efficiuntur vtraque vnum.* Et alibi. *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo.* Aliud est quod seruit, aliud cui subiicitur. Si dies agnouimus, etiam tres agnoscamus, quod procliue ex illis duobus est intelligere. Tres enim animæ in corpore affectiones sunt, vna rationabilis; alia concupiscibilis, tertia irritabilis; hoc est λογιστικὸν, ἐπιθυμητικὸν, θυμητικόν. Non ergo duo in duos, sed duo in tres, & tres in duos diuiduntur. Etenim per aduentum Christi, homo qui erat irrationabilis, rationabilis factus est. Ante eramus similes bestiarum, quæ rationem nesciunt. Eramus carnales, eramus terreni, iuxta Domini sententiam, *terra es & in terram ibis.* Venit Dei Filius, misit Spiritum suum in corda nostra, facti sumus filij spiritales.] Igitur qui non eramus homines, euasimus homines interuentu Christi.

Quinetiam altiùs subuexit homines. Nam qui suo vitio & Satanæ opera in dæmones euaserant, eos effecit Angelos Dei consimiles, & quod longè gloriosissimum est filios Dei quibus probro sit audire homines. Sanè iam ita idioma factum, denominatio *hominis* sapit probrum, vt obseruant Hieron. in c. 16. Matth. Aug. serm. 25. de diuers. & Greg. 18. mor. c. 39. Quod tametsi in homines à statu verè humano & rationali degenerantes cadit, potiùs quàm absolutè in homines; cum Apostoli dicti sint homines, iam sanctificati & pleni Spiritu Sancto, iuxta illud *dedit dona hominibus*, de Apostolis acceptum à Tertulliano l. 5. contra Marcion. cap. 8. Et *Enos* verus homo, apud Eusebium 7. præpar. cap. 3. in laude ponatur: Tamen negare non licet, quin ea *hominis* denominatio sapiat deiectionem vilitatem,

præ

præ appellatioue Filij Dei; quam qui sortitur, houestatur titulo omnibus nostratibus dignitatibus sublimiore. Inde sanè efferri se supra omoes creatnras, professus est S.Basilins teste Nazianzeno iu Monodia. Ipsi Philosophi inter Ethuicos, habiti sunt supra homines. Indéque factum, vt cum Plato ob aditam contra edictum Ægiuam, de capite periclitatetur, non aliter ab amicis subduci exitio potuerit; quàm causaodo, edictum quo capite mulctabantur qui Athenis Æginam adibant, latum esse duutaxat pro hominibus. At Platonem quippè Philosophum supra hominem esse, habendum pro Deo terreno. Hæc si de sæculi Philosopho, gloriæ animali, sunt iactata, quanto iustiùs dici possuut de Philosophis Dei, vt S.Macarius hom.17. loquitur, de veris inquam filiis Dei doctis à Domiuo? Videndi de hac hominis subuectione per diuinam filiationem adoptiuam, Macarius homil. 30. Chrysostomus in calce homiliæ primæ iu Epist.ad Rom. & nos plenè io Tractatione de Cereo Agno capite 1.

Christus itaqoe dœmones ex orbe exegit, & mortales ex feris & dœmooiis corporatis, transformauit in veros homines, & subuexit in filios Dei. Hæc quando? Nulla sanè die solemniùs, quàm in Pentecoste. Nam quamuis tota Christi vita, & omnia eius mysteria, collimarint ad eum scopum, vt homines abiecta Satanica & ferina forma euaderent in filios Dei; consnmmatio tamen totius illius operis Christi, fuit in Pentecoste; ad quam propterea omnia auteriora mysteria spectasse, & propter eam facta esse S.Chrysostomus dixit homil.9.in c.3. Matth. ad illud: *ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto, & igni.* Apud eundem, Autor homiliæ de Pentecoste haud dissimiliter statuit. Sed dicamus nouuulla distinctiùs, & magis in particulari.

Homines beneficio Spiritus Sancti effusi iu Pentecoste, abiecisse speciem ferinam, & in verè humanum statum transisse, monstratur ex visione lintei bestiis omois generis pleni, quod S. Petro obiectum est Actor.11. Quam visionem tractat S.Ambrosius l.2. de Spiritu Sancto c.11. vt inde probet, Spiritum Saoctum esse Deum, qui eodem modo iu aliquos Gentilium cecidisse tunc refertur, quò priùs cecidisse iu Apostolos dictus erat c.2. sic autem concludit disputationem S.Ambrosius. [Spiritus ergo Sanctus est, qui ab illa Gentili colluuione mundauit. Iu illis enim Geueribus quadrupedum, & ferarum, & voluctum, figura erat conditionis humauæ, quæ ferarum modo bestiali videtur induta sæuitia, nisi Spiritus sanctificatione mitescat. Bona ergo gratia, quæ ferinam rabiem spirituali simplicitate commutat. Eramus enim & nos aliquando insipientes, increduli, errantes, seruientes desideriis & voluptatibus variis: Nunc autem per renouationem Spiritus, hæredes Christi, Angelorum cœpimus esse cohæredes. Itaque Spiritu videns Dauid Sanctus Propheta, ex feris, nos similes futuros esse cœlestium: *Increpa* inquit, *feras sylua*. syluam videlicet significans non ferarum fragosam cursibus, nec bestiarum gemitibus inhorrentem, sed illam syluam, de qua scriptum est: *Inuenient eam in campis syluæ.* In qua, sicut dixit Propheta, *Iustus vt palma florebit, & velut cedrus quæ in Libano est, multiplicabitur.* Illa sylua, quæ verbi cœlestis alimoniam propheticarum verticibus arborum concussa defluxit. Illa sylua, ad quam Paulus lupus quidem raptor intrauit, sed pastor exiuit. *In omnem enim terram exiuit sonus eorum.* Eramus ergo feræ, & ideò dicit Dominus: *Attendite vobis à falsis Prophetis, qui veniunt in vestitu ouium, intus autem sunt lupi rapaces.* Sed per Spiritum Sanctum iam leonum sæuitia, pardorum varietas, astutia vulpium, luporum rapacitas, de nostris exoleuit affectibus. Magna igitur gratia, quæ cœlo terras mutauit, vt *conuersatio nostra*, sicut Apostolus dixit, *in cœlis sit*, qui ante sicut feræ errabamus in syluis.]

Arg. ex inhabitata Ciuitate Dei.

Hæ syluæ, immisso igne concrematæ, & vastatæ sunt in Pentecoste: & locus aliàs senticosus, per quem onagri duntaxat vagabantur, & omne genus ferarum liberè errabat, effuso Spiritu Saucto iu Pentecoste, mutatus est iu hortum Domini, ac pascua omuis boni feracia, & mitium arborum plantaria omnem amœnitatem loco conciliantia, iuxta illam Isaiæ prænonciationem c.32. *Gaudium onagrorum, pascua gregum, donec effundatur super vos Spiritus de excelso.* Quod ibi Hieronymus & Procopius, de Spiritu Saucto è cœlis in Pentecoste demisso interpretantur. Sed optimè S.Cyrillus l.3. in Esaiam, ait ibi prænunciari, omne genus cœlestium frugum, io Spiritus Sancti aduentu è solo uostro colligendum; & homines ex agrestibus, commutandos in mites & humanas plantas. Sic autem scribit præter cœtera. [Tempus, quo intelligibili fœcunditate vacuum erit Israëliticum genus rebellans. Sermonem enim transfert ad eos, qui submissione & obedientiâ Dominum nostrum Iesum Christum coluerunt, & ad eos qui purgati sunt per fidem in ipsum, & facti sunt participes Sancti Spiritus. Futura enim sunt (inquit), prædicta, & desolabitur terra propter effrenem contumaciam Israël, donec adueniat in vos Spiritus ab excelso. Vt enim in Actis Sanctorum Apostolorum legimus: *Erant omnes in vnum coacti, circiter dies sacræ Pentecostes. Ecce verò factus est subitò è cœlo sonus, instar concitati & vehementis venti, & compleuit domum vbi erant coacti, & visæ sunt illis dispertitæ linguæ tanquam ignis, & insederunt vnicuique eorum, & cœperunt loqui diuersis linguis, sicut Spiritus dabat eis eloqui.* Quando igitur (inquit), venerit in vos credentes è supernis, & ab excelso Dei Spiritus, tunc & solitudo erit Chermel. Chermel autem siue Carmelus, mons est ingens in Iudæa, & sylua spissa densus. Comparat itaque Chermelo ipsam Hierusalem, & omnem finitimam regionem. Scilicet quæ innumerabilem habet multitudinem inhabitantium. Sed *erit*, inquit, *solitudo, & reputabitur vt sylua.* Syluam dicit horridum & agreste nemus, cuius vsus est combustio. Exeinduntur enim ligna squalida & horrentia, & flammæ sunt fomentum. Exciso igitur Chermelo, & reputato instar agrestis syluæ, requiescet in solitudine iudicium. Solitudinem dicit ænigmaticè, gentium regionem; cuius & alibi meminit ipse Propheta Hesajas; dicens; *Lætare solitudo, quæ sitis, exultet solitudo, & floreat vt lilium.* Comparat autem

Sectio I. Cap XII.

ſolitudini, eo quòd infructuoſa, ſit, & velut nudata; in qua etiam nulla arbor vnquam erevit. Sed hæc ditata eſt, & facta eſt arboribus denſiſſima ſpiritualiter, quando in ea Chriſtus habitauit. Et ſanè iterum dixit voce Prophetæ Heſaïæ: *Et faciam in ſolitudine àquam, & in loco aquis carente flumios, collocabo in terrá aquà carente cedrum, & buxum, & mirtam, & cypreſſum, & populum.* Significantur enim per hæc animæ probatæ per fidem in ipſum, & erectæ in altum, variarum & multiplicium virtutum faſtigium. *Requieſcet igitur,* (inquit,) *in ſolitudine iudicium, & Iuſtitia in Carmelo habitabit*; pro, Bonum verſabitur in ſolitudine & Carmelo.]

Modus ad conciliandam loco feracitatem, & excludendas inde beſtias, homines verò inducendos, expeditiſſimus, fuit ignis immiſſio. Nam etiam Dauid Pſal. 79. quem ibidem paulò ſuperiùs allegat S. Cyrillus, de reſtituenda vinea ex Ægypto tranſlata agens, déque excludendo ex ea ſingulari fero & apro de ſylua, diuinam illi de cœlo viſitationem ac perfectionem apprecatur, dicens *reſpice de cœlo, & vide, & viſita vineam iſtam; & perfice eam quam plantauit dextera tua*; perficiendi medium primum proponit, *incenſa igni & ſuffoſſa*: quæ voces vt ex Hebræo & Græco textu liquet, ſunt generis fœminini, ac numeri ſingularis, & proinde referuntur ad ipſam vineam: ſenſúſque eſt, fiat hæc vinea incenſa & ſuffoſſa, vt reſtituatur; crematiſque inutilibus & noxiis virgultis atque plantis adnatis, ſuccedat ſtatus conueniens. Laudatum ſanè ab agricolis Poëtarum Platonem, (ſic Maronem vocauit Alexander Seuerus apud Lampridium,) quod hoc remedium culturæ ſuggeſſiſſet, ſcribit Plinius l. 18. c. 30. Verſus Maronis ſunt.

Sæpè etiam ſteriles incendere profuit agros,
Atque leuem ſtipulam crepitantibus vrere flammis.

In quam rem, variæ rationes ibidem adducuntur, à pororum terræ nimis arctorum laxatione; vel è contrario, à nimiis fiſſuris calorem ac frigus extrinſecum, largiùs quàm ad feracitatem par foret, excipientibus. Interdum à loci nimirùm humecti vligine immoderata: quibus omnibus mederi poteſt ignis admotio. Vt propterea Apoſtolus, Hebr. 6. conſummationem terræ reprobæ & maledicto proximæ, dicat eſſe in combuſtionem. Id eſt, vltimum remedium, quod ei ſanandæ adhibetur, eſt ab igne immiſſo. Quanquam id Apoſtolus ad ſcopúm ſuum aptat; ſignificans ignem inextinguibilem inferendum reprobis. Neque enim neceſſe eſt ſimilitudines vndecunque quadrare, vt benè monuit S. Chryſoſtomus, hom. 48. in Ioan. ac. 65. in Matth.

Patris igitur agricolæ filius Chriſtus Dominus, qui Hieremiæ 14. dictus eſt *futurus quaſi colonus in terra*, & Iſaiæ 28. prudenti aratori ſe aſſimilat, idipſum ſeruauit erga agrum ſuum, de quo excolendo & fœcundando amœnandóque ſatagebat, vt eſſet deinceps locus idoneus iucundæ hominum habitationi, extruſis feris ac beſtiis. Immiſit namque in eum flammas de cœlo in Pentecoſte, iuxta illud Eſaiæ 10. Erit *lumen Iſraël in igne, & ſanctus eius in flamma, & ſuccendetur & deuorabitur ſpina eius & vepres, in die vna.* Dimiſſis enim ſomniis Herbani Iudæi à Gregentio confutatis in collatione diei tertiæ, Iſaias interprete S. Ambroſio l. 1. de Spiritu Sancto c. 16. non alium ignem deſignauit, quàm Spiritum Sanctum: qui ignis eſt (vt ait), non virgultis vilibus concretus, aut ſtipulæ ſyluarum fragoſus incendiis, ſed ignis de cœlo à vultu Domini. Celebrant ſæpè hoc Chriſti agricolæ artificium, ad expurgandum & amœnãdum agrum ſuum, varij Patres. Macarius perpulchrè homil. 28. [Chriſtus cœleſtis agricola veniens ad deſolatam per vitium humanitatem, pro inſtrumento crucem portando, excoluit animam deſertam, ex eáque decerpſit ſpinas & tribulos; atque omne fœnum peccatorum eius, igni combuſſit, eúmque ſic exercuiſſet illam ligno crucis, plantauit in ea pulcherrimum hortum Spiritus, omnis generis ſuauiſſimum & gratiſſimum fructum afferentem.]

S. Chryſoſtomus ſerm. 2. de Pentec. (habetur t. V. Græcol. tractans cauſas cur Spiritus Sanctus in ſpecie linguarum ignearum deſcenderit, ſic diſſerit. [Tanquam ignis linguæ erant, quod ſylueſcentes in nobis peccatorum ſpinæ ſuccreuiſſent. Nam quemadmodùm terra fertilis ac pinguis, ſi minimè colatur, magnam ſpinarum ſyluam profundit: ſic & natura noſtra, quæ à creatore ſuo bona eſt condita, & ad virtutis fruges idonea, eo quòd neque pietatis aratrum, neque cognitionis Dei ſemen excepiſſet, quaſi ſpinas quaſdam & aliam inutilem ſyluam, impietatem produxit. Et quemadmodùm ſæpè propter ſpinarum multitudinem, ac malorum graminum, terræ facies ne apparet quidem: ſic & animæ noſtræ nobilitas, puritáſque, minimè apparebat; quouſque naturæ humanæ agricola veniſſet, & ipſam immiſſo Spiritus igne perpurgaſſet, atque vt ad excipiendum cœleſte ſemen idonea redderetur, effeciſſet.]

Anaſtaſius Sinaïta l. 11. Hexaëm. *ſub finem*, tractans maledictionem terræ illatam in orbis initio, Chriſtum ait iudicaſſe terram: quia [cum ſit Deus, venit ad iaciendum ignem in terram, nempe in peccatum, & fœnum, & ſpinas, & tribulos, & culmos, & paleas, & zizania, tanquam materiam, fœtúſque & germina infertilitatis & peccati.] Quæ omnia (vt ait,) à Chriſto conſumpta ſunt, illato cœleſti igne Spiritus Sancti. Sicque impleta eſt Dauidis prænunciatio 2. Reg. 23. *Præuaricatores quaſi ſpina euellentur vniuerſi, quæ non tolluntur manibus: & ſi quis tangere voluerit eas, armabitur ferro & ligno lanceato, igneque ſuccenſæ comburentur vſque ad nihilum.*

Petrus Chryſologus ſerm. 164. quo exponit illud Chriſti dictum, *ignem veni mittere in terram*, miratus Chriſtum qui tanquam agnus ſemper apparuerat, verſum in incendiarium; & quid ſibi velit ea agendi ratio percontatus, reſpondet. [Ager quoties longa incuriâ ſylueſcit, & toto luxuriæ agreſtis ſordeſcit horrore, peritiſſimi cultoris vtique ſemper aperitur & purgatur incendio; ac ſtudio benigno cultor ignis apponitur, vt exuſtis ſentibus reueletur prima facies campi, præſtetur agricolæ libertas, fiat facilis via vomeri, ſit germinis ferax ſterilis diu terra, & longa ac mœſta otia, læto lætiſſima iam repenſet in fructu.

Ergo

Ergo vbi Iudaicus cespes, continuo aratro legis & iugi cultu effectus ad inopiam, non respondit germini, non labori, sed pro tritico lolium reddidit, protulit pro viribus spinas, Christus ad sata gentium diuini cultus conuertit industriam: ac diu oppressa dumis nationum cupiens noualia purgare, ignem mittit primùm maximus magister in terram, & quicquid naturalis squalefecerat luxus, quicquid arefecerat brumalis rigor, artifici depurgat & consumit incendio: quatenus sola longo exhausta ieiunio, ipso suo cinere saginata pinguescerent; & post diuturnam duritiem, tenera redderentur & mollia: ac sic Euangelico aptata cultro, semini redderentur commoda; & felici sulcô iam redderent trigesimum, sexagesimum, ac centesimum fructum. Sed hic ipse cultus non est nouus agricolæ veteri & cœlesti; Nam legem pandere, gratiam serere, ignis semper opere consueuit. Daturus legem, ignem præmisit in rubo: sed diuinum, rubus portauit non concepit incendium: iam tunc aculeis malitiæ plenum, & ingratum culturæ legis populum præfigurans; & nunc in arua gentium cùm destinaret Apostolos, sic eo igneo imbre perfudit, & ignis consedit super eos, vt possent humecta siccare, sicca infundere, decoquere cruda, frigida calefacere, accendere extincta, comburere noxia: & in opere diuerso, vno atque eodem igne ad cœlestem copiam, tota percolere deserta terrarum, dicente Propheta; *In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.*]

Duo eximia commoda in orbis solo, ab artifici incendio Spiritus Sancti profecta, obseruat Chrysologus, purgationem atque pinguedinem. Hanc conciliat optimè incendium soli, teste Plinio l. 17. c. 9. qui ideirco ait, alicubi cineris vsum anteponi fimo iumentorum: idque quia leuissimum est, ob id exurunt agros. Eòque pertinere videtur, quod S. Augustinus l. de vera relig. c. 41. refert, plerosque cineris & stercoris laudem, verissimè atque vberrimè esse prosecutos. Itaque tametsi Christus Dominus opimando solo nostro multipliciter prouidisse videri poterat, siue tam copiosè celebrata virtute humilitatis, quam S. Ambrosius l. 2. de pœnit. c. 1. agnoscit esse fimum Euangelicum, annuente S. Paolino Epist. 3. & 10. ad Seuerum, siue tot millibus, aut etiam myriadibus martyrum, quos terræ pinguedinem atque saginam nominat S. Augustinus in Psal. 140. ad illud, *sicut crassitudo terra erupta est super terram*; tamen hoc maximè ignis cœlitùs immissi incendio, saginauit humum nostram multo feliciùs, quàm oliuetum Byzantinum, quod cineribus ex igne cœlitus concepto pinguescebat: vt ex Sostrato Byzantino prodit Achilles Tatius l. 2. Quod fortassis confictum est interpolatione dicti illius Hieremiæ 11. *Oliuam vberem pulchram, fructiferam speciosam, vocauit Dominus nomen suum. Ad vocem loquelæ grandis exarsit ignis in ea, & combusta sunt fruteta eius.* Hæc est *maragnus* planta. & igne virens, & inde succum ac opimitatem ducens, vt ex Methodio legitur apud Photium cod. 224.

Purgatio verò soli nostri, quam præterea Chrysologus igni cœlesti per Christum agricolam immisso tribuebat; ex se perspicua est ex antedictis. Scatebat enim vrticis, tribulisque ac omnis generis rubis, paliuris, ac spinis, vt de agro hominis stulti à sapiente est proditum, iuxta expositionem S. Gregorij 20. moral. c. 22. Ibi teterrimum Idololatriæ Spinetum, cuius Hieremias c. 4. meminit illis verbis ad satores Euangelicos directis, quæ de hoc spinarum genere accipit ibi in Catena S. Chrysostomus, *nouate vobis nouale, & nolite serere super spinas.* Ibi spinæ cordis quæ vulnerant animum, & suffocant serentem: cupiditas inquam terrenorum, iuxta S. Ambrosium serm. 36. & 37. qui addit de ambitione honoris, & titillatione corporalis libidinis, qui sunt tribuli & spinæ è maledicta terra nostra germinantes. Omne genus peccati iisdem spinis adiungit S. Bernardus serm. 5. de Assumpt. eo accommodans illud Psaltis, *conuersus sum in ærumna mea, dum configitur spina.* Inde contextam esse capiti Christi coronam, piè admodum dixit Nyss. l. de perfecta Christ. forma; grauiter admonens ne denuò fiamus spinæ; Nec aliter de Christi corona, per nos spinea, August. tract. de 4. feria c. 2. Intelligibile hoc spinetum (vt S. Cyrilli verbo vtar in c. 7. Isaiæ), opplens & vastans solum nostrum, nec nisi excipiendis bestiis illud reddens accommodatum, ignis Spiritus Sanctus adueniens felicissimè purgauit. Nam Deus noster, ignis consumens est, à quo felix desolatio infertur, vt piè dixit S. Bernardus serm. 57. in Cant. Tribulos namque & spinas, quas terra nostra ex se fundit non satas; & eradicatæ, vltrò reueniunt; S. Macarius homil. 26. disserit; radicitus consumpsit; & purgationem soli, in eius opimitatem & crassitudinem commutauit. En quanto commodo nostro, vt supra ex Isaia referebam, lumen Israël factum sit in igne, & sanctus eius in flamma, succensis & deuoratis spinis eius ac vepribus, in die vna.

Quæ ea *vna dies*? Constat vocem illam *dies vna*, in sacris literis adhiberi ad significandam diem primam. Atque ita Moyses describens clausulam primæ diei mundanæ, *factum est* (inquit) *vespere & mane dies vnus.* Non dixit *dies primus*: sed eodem sensu *dies vnus*, ob causas à S. Basilio perpensas hom. 2. Hexaëm. *in fine*, & de Spiritu Sancto cap. 27. Aliàs verò voces illæ *dies vna*, singularitatem diei sonant. Notátque S. Basilius, vnitatem illam præ se ferre imaginem futuri sæculi & æternitatis, quod ait in Pentecostes egregiè micare. Nam vnus ille & primus dies, septies multiplicatus, septem sacræ Pentecostes hebdomadas absoluit: à primo enim incipiens, in principium desinit, per similes qui in medio intercedunt dies quinquagies euolutus; vnde & æternitatem similitudine refert, dum velut in motu circulari, ab iisdem orsus signis, in eadem desinit.] Quod si diem vnam, in illa notione qua primam lucem designat, vsurpare placeat; optimè quoque dies Pentecostes appellatur *dies vna*. Est enim prima dies æui totius Christiani; quia ea die, promulgata solemniter est lex Christi, quod est natale Christianæ religionis. In hac ergo vna die, iuxta Isaiæ oraculum, sanctus Israël in igne & flamma fuit, succenditque & deuorauit spinas omnes, ac vepres soli nostri purgans & excolens oram & sedem illius vt pulsis ac extrusis feris,

Arg. ex inhabitata Ciuitate Dei.

euaderet

Sectio I. Cap. XII. euaderet in locum idoneum habitationi hominum, quod dici potest *natale soli illius & ora*.

Haudquaquam satis fuit Christo per Spiritum Sanctum sic solum purgare, & bestias extrudere, locumque aptare habitationi hominum: sed habitatores quoque ipsos, magno numero, eadem ipsa die, ex baptismo tanquam Ecclesiæ vtero productos, induxit illuc ad habitandum. Magnum omnino mysterium, quo reformatio illa ferarum, in veros & ratione præditos homines, continetur; quam superiùs pro altero insigni effectu Spiritus Sancti in Pentecoste de cœlo demissi, memorabamus. Et quanquam de noui hominis productione in Pentecoste, dictum superiùs est toto c.9. per proportionem ad primi hominis creationem immediatè à Deo factam, absque maris & fœminæ interuentu: nunc tamen de alia hominis noui productione agimus, quæ respondet generationi humanæ ex mare, & fœmina, siue ex patre & matre quibus Adam caruit. Naa.orat.44. quia hæc generatio filiorum Dei fit in baptismo, qui Græcè à *luce* dicitur φωτισμὸς: eo quod homo per baptismum ad veram lucem veniat, & diem participet, vocat hanc *generationem diurnam & lucidam*; secernítque à *prima generatione, quæ noctis arcanum est*. Ordo baptismi Æthiopum præscribit orationem super baptizandos, quæ huius generationis dignitatem præclarè aperit. Est autem huiusmodi. [O amator, humani misericors genitor luminis, & vitæ, scaturigo omnis munditiæ, tu omnia quæ facta sunt, ab origine fecisti, & dedisti signum singulis operibus tuis: quia autem idem ipse mutare potes omnia: muta horum animas, & dona eis secundam generationem, cœlestem: vt non sint caro, sed verè filij Spiritus Sancti, per vnicum filium tuum]

Ab Anastasio Sinaita V. Hexaëm. hæc generatio confertur cum generatione piscium, descripta Genes. 1. Pisces enim absque semine & corruptione procreantur, quod bellè congruit baptismum suscipientibus, de quibus proinde sic Anastasius. [Est quædam admirabilis ratio in natura aquarum, valdè apposita & conueniens regenerationi baptismatis, quæ fit sine semine & corruptione. Nam vt dicunt qui norunt piscandi artem, habet quidem piscium natura masculinum & fœmininum sexum natantes, & inter se non coëunt; sed sine semine ex aqua & spiritu veluti pariunt: propriè & sine dubitatione, eo exemplo significante spiritualem & sine semine nostram ex aqua & Spiritu generationem, de qua dictum est; *Non ex sanguinibus, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt*.] Concinnè ista profectò, & aptè ad exponendum quare Christus Dominus dictus sit piscis; quia absque semine paterno, de Spiritu Sancto duntaxat & matre conceptus est. Quanquam S. Augustinus, qui eam Christi denominationem ex veteris Sibyllæ acrosticho recitat l. 18 Ciuit. c. 23. aliò refert eam appellationem. Christi autem similitudine, & quia ex aquis baptismi nascimur, Tertullianus l. de bapt. c. 3. nos vocat pisciculos secundum ἰχθὺν nostrum.

Hæc ergo generatio pisciculorum Christi, ex vento seu Spiritu, & aqua absque semine, facta primùm est in Pentecoste, quo Anastasius libro illo 5. refert productionem piscium die quinta: & benedictionem illis tantùm, inter omnia bruta, concessam in prima productione. Agens enim de numero quinquagenario, & monstrans signum in eo fuisse remissionem; [Hæc omnia (inquit), sunt vera & certa præfiguratio illius quinti Diei hebdomadis, in quo ascendit in cœlos & in altum est elatus Sol iustitiæ Christus: Et quinquagesimo die misit Spiritum; per aquam, inquam, & Spiritum suum largitus remissionem peccatorum; Et quinto die cœnam dedit mysticam, quæ soluit omnia omnino peccata. Habes ergo apertam ostensionem, cur quinto & sex diebus, aquæ in quibus superferebatur Spiritus, viuas genuerunt animas, nobis præsignantes regenerationem quæ fit per aquam & Spiritum. In altum enim in cœlis elatus Sol qui cadit sub intelligentiam, (sicut Sol sensibilis in firmamento, desuper demisso in aquas suo radio,) statim fecit regenerationem, quæ est per aquam & Spiritum, congruenter ei quod dictum est; *Emittes Spiritum tuum, & creabuntur, & renouabis faciem terræ*. Per hunc ergo, & non per aliquem alium modum, ex aquis quidem genitas animas, (nempè per baptismum regeneratas,) benedixit Deus dicens; *Crescite & multiplicamini & replete aquas*. Animantibus autem & iumentis & feris, qui viri sunt, serpentibúsque & venenatis hominibus, qui sunt peregrini & alieni à regeneratione baptismi, nequaquam eam impertiit benedictionem.]

Fuit sanè in Pentecoste, vox Domini super aquas: quia tunc primùm iniecta est obligatio suscipiendi Christi, per os Principis Apostolorum, qui Iudæos ad tot mirabilium auditionem compunctos, & quid facto opus esset interrogantes, docuit baptismi Christiani necessitatem. Et ante quidem poterat cum fructu suscipi, & reuera fructuosè ab Apostolis susceptus erat; sed absque iniecta ad suscipiendum necessitate, vt benè statuunt Molina Tract. 5. de Iust. disp. 6a. n. 7. & Bellarm. l. de bapt. c. 5. propos. 3. In Pentecoste autem, ob interpositam edicti à Christo lati promulgationem, baptismus cœpit esse necessarius, ex præcepto iis qui Apostolicæ concioni interfuerunt manifestato. Et ita S. Bernardus Epist. 77. Bellarminus supra, propos. 5. Suarez t. 3. 3. p. d. 27. s. 4. & l. 9. de leg. c. 15. n. 5. & lib. 10. c. 4. à num. 6. Ægid. Koninch 3. p. q. 68. n. 24. & Bonac. q. 2. de bapt. p. 2. n. 12. Sic igitur ea die procreati sunt ex aquis filij Dei, homines noui: Verè ex ea parte germani Isaac, vt S. Chrysostomus Tomo 5. Græcol. serm. 64. optimè aduertit, quia ex aquis concipiuntur, sicut Isaac ex senili vtero frigente.

Quamuis autem Christus Dominus, per Spiritum suum Sanctum procreatit ad eum modum filios Dei in Pentecoste; tamen Apostoli quoque quibus Spiritus Sanctus vsus est ad plenam primæ illius fœturæ parturiginem, dicuntur aliquando genuisse Deo eam sobolem, esséque patres illius, aut etiam matres: quia diuino seminio eam intus fœcundati sunt, ad eam sacrorum fœtuum editionem. Autor sermonis de Spiritu Sancto in Pentecoste apud Chrysostomum optimè id expendit, dicens.

dieens. [Spiritum Sanctum hodie nobis demiſit, & filios omnes Dei, ac hæredes fecit. Etenim & filij ſumus. Demiſit Deus Spiritum filij ſui in corda noſtra, clamantem, *Abba pater*, atque adeò *iam non ſumus ſerui, ſed filij Dei: ſi autem filij, & heredes.* Audet horribile & metuendum quiddam, ſermo dicere feſtiuitate hac fretus: Deus in hominibus domicilium habuit, & oſtendit homines Deiparos. Stupendus ſermo, at non meus ille ſermo. *Propter timorem tuum, Domine, vterum geſſimus, & parturiuimus, & peperimus verbum ſalutis.* Nos qui ſumus carnes infirmitatis, peperimus Spiritum ſalutis: quia concepimus hodie ab excelſo Spiritum adoptionis filiorum. De hac ſalutari incorruptiſſima Spiritus conceptione, volo tibi hodie ſpiritualem, & myſticum quendam ſermonem inſtituere, vt manifeſtiùs ſcias, quis priùs fueris, quis nunc factus ſis, & quod intra teipſum conceperis, & qualem fœtum in anima tua feras, & quomodò omni Chriſtianæ menti quadret, vt ei dicatur, *Benedicta tu & in mulieribus*, vt ſponſa Dei: *& benedictus fructus ventris tui*, qui quidem Spiritus Sanctus eſt, per quem ego, feſtiuitatis amator, hodie concionor. De hoc autem ſermonem hinc exordior. Olim in principio, quando omnium opifex ac Dominus, ineffabili conſilio & ſermone iuxta imaginem ſuæ imaginis effigiauit hominem protoplaſtum: conceſſa faciei corporis illius forma Angelicæ cuiuſdam fulgoris. Quam ſpeciem mox vt honeſtatis oſor Dœmon vidit, inuidit, illámque per inobedientiam deceptam ſeduxit, & corrupit, fulgorémque illum coinquinans immutauit: quam opifex ſermo Deus renouare volens, non iterum ſicut olim, extrinſecùs hominem adornauit, vt ne iterum conſpectus à malo Dœmone, inuidiam experiretur, qua pulchritudinis ſuæ iacturam faceret. Propterea quid facit Deus, & quid fit? *Demiſit Spiritum filij ſui in corda noſtra, clamantem, Abba pater.* Spiritus Deus, noſtris fidelium ſpiritibus vnitus eſt, fraterno modo.]

Cur S. Chryſoſtomus aut quiſquis alius autor illius ſermonis, dicat Spiritum Sanctum nobis vniri fraterno modo, ambigi poteſt, cum Spiritus Sanctus in Deo non ſit Filius: vt proinde habendo vnitum Spiritum Dei, dicere liceat eum eſſe nobis Spiritum fraternum. Genuinus Autoris illius ſenſus eſſe videtur, Spiritum Sanctum eſſe Spiritum filij: nam à filio procedit, vnde Paulus ad Gal. 4. ibidem ab hoc Autore allegatus, ait: *miſit Spiritum Filij ſui in corda noſtra.* Sicut igitur filius, per adoptionem noſtram in filios, fit frater noſter; ita & ipſe eius Spiritus, dicitur coniungi nobis fraterno modo. Et qui nos in eo ſtatu pepererunt Chriſto, dicti ab hoc autore ſunt, *homines Deipari*, quales fuiſſe agnoſcit Apoſtolos, qui tam multam Deo ſobolem pepererunt in Pentecoſte, vt Iſaias eam numeroſitatem ſobolis vno partu editam admirans c. 66. exclamet: *Antequam parturiret, peperit: antequam veniret partus eius peperit maſculum Quis audiuit vnquam tale? Et quis vidit huic ſimile? Numquid parturiet terra in die vna aut parietur gens ſimul, quia parturiuit, & peperit Sion filios ſuos?* Hæc, S. Cyrillus ibi, accipit de die Pentecoſtes, & ea ſubita generatione regionem totam implere ſufficiente, quæ facta eſt ad Spiritus Sancti demiſſionem, & primam prædicationem Apoſtolorum. Hæc fuit generatio ventura, populus qui naſcetur, quem fecit Dominus, à Dauide prænunciatus Pſalmo 21. Narrantur ſiue in fabulis, ſiue in hiſtoriis, aliquæ multiplices admodùm fœturæ: vt fœminæ quæ triginta ſex liberos incolumes vno partu fudiſſe dicitur ſub annum Chriſti 1200. & Margaretæ Hollandicæ, quæ ſequenti ſæculo, trecentos ſexaginta quinque liberos, vno partu enixa fertur. Sed ſiue verè, ſiue fabuloſè hæc iactata, quid ea numeroſitas, ad tria millia ſimul & ſemel Chriſto genita, vt Lucas Actor. 2. prodidit? Nec dubium quin proximè conſequentes dies, fœcundi ipſi quoque fuerint, & aliam plurimam ſobolem Deo ex baptiſmi aquis per Spiritum Sanctum abundè tunc effuſum ediderint. Et ita tuliſſe antiquum illud promiſſum, *non erit infœcunda nec ſterilis in terra tua*, notauit Rupertus l. 3. in Exod. c. 39.

Arę ex inhabitata Ciuitate Dei.

Omnes gentes, per Spiritum Sanctum in die Pentecoſtes è ſacro vtero prodiiſſe, eo ferè modo quo Chriſtus filius Dei primarius, obumbrante, & ſponſum Virginis ſe exhibente Spiritu Sancto, conceptus ac editus eſt, egregiè dixit S. Chryſoſtomus ſerm. de S. Spiritu in Pentecoſte, *initio.* [Aliquando (inquit, Angelus Gabriel è cœlo deſcendit; & Deus in vtero ſemper Virginis habitauit: nunc autem ante paucos dies magni conſilij Angelus Chriſtus, in cœlos aſcendit, & Sanctum Spiritum omnibus demiſit; vnde in cœlos regreſſus ad Patrem ſuum, clamabat: *Surge in occurſum meum, & vide.* Et, *tu Domine Deus virtutum, Deus Iſraël, intende, vt viſites omnes gentes.* Ego viſitaui, inquit, & impleui tuam obedientiam: Intende, & tu, vt viſites gentes amandans eis & alium paracletum, Spiritum tuum ſanctum. Igitur non ad vnam tantùm animam hodie dicitur, *Spiritus Sanctus veniet ſuper te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi*: Sed omni creaturæ dicit Deus, *Effundam de Spiritu meo ſuper omnem carnem. Et erunt mihi in filios, & filias, & fratres, & matres.* Quiſquis enim facit voluntatem patris noſtri qui eſt in cœlis, hic filius & Chriſti frater, & mater. Itaque adoptionis feſtum, fideles celebremus hodie, & Spiritus Sancti ad Spiritus hominum aduentum & ſocietatem.]

En omnes gentes à Deo viſitatas, & Spiritum Dei effuſum ſuper omnem carnem; omnes inquam ſubuectos in ſtatum filiorum Altiſſimi; ita vt cum olim dictum eſſet *vos autem ſicut homines moriemini*; nunc è contrario dicere de omnibus liceat, *Dij eſtis, & filij excelſi omnes.* Suſpexere meritò Patrum nonnulli, eam Chriſti dignationem, qua extendens ſingulare & vnicæ indiuiduæ humanitati conceſſum Incarnationis beneficium, omnes Chriſtianos per Euchariſtiæ participationem ſibi coniungere voluit, ſalua vniuſcuiuſque perſona. At hæc non minor, nec anguſtior eſt beneficentia: cum ad omnes planè perſonas, quæ Deo Patre & Eccleſia matre gloriantur, pertineat. Omnes enim per Spiritus Sancti communicationem, vnus cum eo Spiritus factæ, diuina filiatione decorantur. Quod in Pentecoſte cœptum, & quaſi iure priuilegij

perpetui

Sectio I. Caput XII.

perpetui donatum, tunc Ecclesiæ, deinceps continuatur, quoties quis Spiritu Sancto participat, fitque in eo Pentecoste, iuxta modum loquendi S. Chrysostomi hom. de Pentec. quem videtur imitatus Gulielmus Paris. Tract. de sacram. pœnitentiæ c. 5. vbi peccatoris conuersionem, ait esse natale ad vitam, & pascha siue transitum ab impietate, ac resurrectionem à mortuis, & Ascensionem ad cœlos, necnon Pentecosten ob illapsum Spiritus Sancti. Sed & Origenes l. 8. contra Celsum, ait eum qui cum Christo surrexit, & ascendens cum Apostolis in cœnaculum ibidem orat, semper habere diem Pentecostas.

Ex omnibus tam ampla exspatiatione propositis, de extrusione bestiarum ex agro Domini, déque hominum è feris transmutatione in veros homines, ac etiam in Dei filios; & populi quem fecit Dominus subito exortu, ac immensa multiplicatione in Pentecoste; perspicuum puto, congruentissimum fuisse, sacrificari Deo ritu Christiano in Pentecoste; quandoquidem tot beneficiorum cumulus, cultum & gratiarum actionem supremam, quæ solo sacrificio defertur, extorsisse veriùs quàm poposcisse videri potest: & cum abrogata essent omnia sacrificia legalia, magno facto Dei nomine, & oblatione munda ab eo prælecta, nouum hoc sacrificium vsurpandum necessariò fuit. Et bellè respondet id genus sacrificij, cum antiquis sacrificiis natalitiis Romanorum, quæ incruenta fuisse [ne die qua ipsi lucem accepissent, aliis demerent;] scripsit Varro l. cui titulus est, *Articulus siue de numeris*: Similitérque in Delo Insula, ara Apollinis Genethlij, sanguine non inquinabatur: vnde & *ara piorum* dicebant, vt scribunt Clemens Alexand. 7. Strom. & S. Cyrillus l. 9. in Iulia. Quanquam non præsto eum vsum fuisse vniuersalem, vt videre est apud Flaccum l. 4. Oda 11. vbi ara describitur castis vincta verbenis, auens immolato spargier agno, pro Mecœnatis natali. Idemque habetur ex l. 3. carm. ad Ælium Lamiam, iuxta Acronis expositionem, (refragante tamen Delrio ad Actum 1. Medeæ *sub initium*.) Ex sacrorum natalitiorum exemplis, quæ ex omni gente addensat Pineda l. 1. de Salom. c. 14. idem habetur. Pro vsu ergo apud omnes gentes recepto sacrificandi in natalitiis, par fuit, Apostolos in tam multæ sobolis mysticæ subito exortu sacrificare quo solo modo tunc poterant, id est Christiano.

Suppetit verò in eam rem alter titulus, ex necessaria nouæ illius sobolis nutricatione. Nam infanti nato prouidenda est papilla. Et vt hæc soboles est spiritualis, ita fuit illi prouidendum lac spirituale, cuiusmodi verè est Christus in Eucharistia, iuxta Clementem Alexandrinum 1. Pædag. c. 6. & alios quos adduco in Tractatione de Cereo Agno c. 6. Dauid hunc titulum sacrificandi ritu Christiano in Pentecoste, insinuasse videtur Psal. 21. quo susceptio matutina terram noctem passionis subsecuta describitur; & in Christi persona, prænunciatur fructus eximius laborum Christi, per emissionem Spiritus Sancti. Alloquens ergo Christus Patrem, dicit. *Apud te laus mea in Ecclesia magna.* Deinceps Pater non in angustiis Synagogæ, sed in populo graui, & admodùm multiplicato te laudabo, ac colam, *vota mea reddens in conspectu timentium te.* Ea Ecclesiæ è synagogæ angustiis dilatatio, perspicuè accidit post Christi susceptionem matutinam, & anastasin, in Pentecoste. Tunc ergo Christus, per suos ministros ad id ritè delectos, in conspectu timentium Deum congregatorum in cœnaculo Sionis, reddidit vota sua; quæ aliud non esse quàm sacrificium corporis & sanguinis Domini, agnoscit ibi Bellarminus, & monstraui in Tract. de Euchar. Sect. 3. cap. 7. & ibidem in Onomastico V. *vota*, subdit Dauid, esuros de hoc sacrificio pauperes, & saturandos, Dominúmque requisituros; & ipsorum corda tali cibo saginata, in sæculum sæculi victura ac discussura obliuionem homini exitialem; quæ omnia manifestè cadunt in cibum solum Eucharisticum, quem Dauid ab omnibus pinguibus, id est sublimibus & potentibus terræ, manducatum & adoratum testatur; præteritum adhibens pro futuro, ad insinuandam euentus Deo præcogniti certitudinem. Clauditur Psalmus, mentione generationis venturæ, & populi qui nascetur, quem fecit Dominus. Quæ clausula apertè indicat, omnia proximè proposita cadere in diem Pentecostes; qua per Spiritus Sancti emissionem, generatio quærentium Dominum, quærentium faciem Dei Iacob, in lucem prodiit; natique sunt Christo ex Ecclesia sponsa filij multi, & populus quem fecit Dominus.

Non minùs apertè cibationem natorum Christi multiplicatorum in Pentecoste, expressit idem Dauid Psalmo 4. iuxta interpretationem Ruperti l. 6. de process. Spir. Sancti à c. 13. Ostendit enim Rupertus, eo Psalmo describi vocem cœtus Apostolici, & multitudinis Ecclesiasticæ congregatæ in vnum die Pentecostes; qua die Deus inuocantem exaudiuit, & in tribulatione dilatauit & corda & ora: vt discusso pauore, omnium gentium linguis Christum loqueretur, reprehensis palam & in faciem filiis hominum, qui graues corde & diligentes mendacium atque vanitatem, ad vocem ipsius Christi superstitis, obsurduerant. Nunc verò vt scirent eum à Domino mirificatum, facit ille cœtus est contestatus; vrgens præterea illos ad sanctam in seipsos iram, & compunctionem tam grauis noxæ, quantum repellendo Christo contraxerant; nec non ad participationem sacrificij Iustitiæ, abiectis vanis excusationibus, quasi deesset verus & minimè fallax ad solida bona mystagogus; cum tamen aduenisset Spiritus Sanctus, qui est lumen vultus Dei, signatum super fideles, & lætitia fontalis ipsiusmet Dei, communicata cœtui fidelium. Eum cœtum Dauid ibi, nunc numero multitudinis, quia verè numerosus indiuidualiter erat; nunc singulari numero exprimit, ob vnitatem cordium & animorum, quam teste Luca Spiritus Sanctus fidelibus ingenerauit in Pentecoste. Optimè in eam rem disserit Rupertus libro illo 6. c. 15. sicut etiam c. 14. monstrat, Spiritum Sanctum in Discipulos ea die effusum, rectè dici *lumen vultus Dei*. Et c. 16. demonstrat, iure dici *letitiam datam in corde*. Idem visum aliis quoque Patribus. Nam Spiritum Sanctum in Pentecoste collatum, esse *lumen vultus Dei super nos signatum*, tradunt Chrysostomus hom. 2. in

Epistol.

Epistol. ad Ephes. & Ambrosius l. 1. de Spiritu Sancto cap. 6. & 17. Qui item perpulchrè ibidem cap. 8. ait hoc esse *oleum lætitia lætificans cor hominis*; in quam rem legendus etiam S. Macarius homil. 17. Et hanc esse *exultationem iis qui saluati fuerint de Israel*, expendit optimè S. Bernardus ser. 2. de Pentecoste *initio*.

Sic aptata cum Ruperto totius illius Psalmi quarti textura ad Pentecostem, facilè est ibidem deprehendere cibationem fidelium per Eucharistiam, quæ illis tantæ támque admirabilis multiplicationis causa, & veluti diuinum semen extiterit. Subdit enim Dauid, *A fructu frumenti, vini, & olei sui multiplicati sunt*. Frumentum & vinum spectant visum Eucharistiæ iuxta Arnobium ibi, & Paulum Burgensem. Subscribúntque in sensu mystico Genebrardus ibidem & Corderius in Annotationibus subiunctis Catenæ Græcorum ad hunc locum. Oleum autem spectat confirmationem; vel inuisibilem & internam, vel etiam externam atque visibilem, quam adhibebant Apostoli imponentes manus recèns baptizatis; non nudas manus, sed sacro vnguine delibutas, prout à Christo Sacramenti illius autore fuerat constitutum. Labuntur enim, qui eam per Apostolos manuum impositionem, de mera manuum appositione absque præscripta Sacramenti Confirmationis materia, accipi volunt. Sed hoc aliàs, sistendo autem in frumento & vino, necessariò ad cibum & potum populi Dei, liquet illud non potuisse suppetere in Pentecoste, nisi adhibitum fuisset sacrificium quo conficitur. Sanctus quidem Irenæus l. 4. contra hæres. c. 75. descriptus à S. Damasceno in parall. Spiritum Sanctum ait esse *escam vitæ* de qua accipit illud primo Corinth. tertio: *Lac vobis potum dedi, non escam*. Tamen ea loci Paulini interpretatio minùs quadrat; & esca vitæ, Deum timentibus data, Christi factum corpus est intelligenda, ad cuius escæ confectionem, sacrificium Christianum fuit necessarium.

CAPUT XIII.

Dedicatio domus Dei in Pentecoste, ad sacrificandum ritu Christiano adegit.

Ecclesia, & ciuitas est, & domus. Nam quod supra ex S. Chrysostomo hom. 1. in Matth. admonui, tota hæc ciuitas, est vna Dei domus & aula, nec secernitur in varias domos priuatas & publicas, vt cæteræ in terra ciuitates. Quia igitur sat multa hactenus dicta sunt, de congruitate sacrificij Christiani in Pentecoste, ob structuram & inhabitationem ciuitatis Dei, subnectendum est aliquid de eadem congruitate, ob dedicationem domus Dei.

Assumo potiùs quàm confirmo, Ecclesiam esse domum Dei. Nam quamuis mundus totus donetur nomine *domus Dei*. iuxta S. Chrysostomum 2. Timot. 2. ad illud, *in magna domo, non solùm sunt vasa aurea*, & cœlum quoque appelletur *domus Dei*; quo pacto Paulum accipit Theophilactus Hebr. 10. dicentem, Deum initiasse nobis viam nouam, per Sacerdotem magnum super domum Dei:

Tamen Ecclesia passim audit *domus Dei*, vt apud Paulum 1. Timot. 3. quem monet, vt sciat quomodò eum conuersari oporteat *in domo Dei, quæ est Ecclesia*. Subscribens Paulo Gregorius Nyssenus homil. 14. in Cant. ait Ecclesiam esse domum illam Dei, in qua plantatæ cedri magnæ & excelsæ, florent in atriis Dei nostri. Respicit ad Psalmum 91. vbi dicitur, *iustus vt palma florebit, vt cedrus in Libano amplificabitur*. [Nam reuera instus, (Dominus autem est iustus ille), qui propter nos ortus est de terra, est alcoma illa palma, quæ exorta in naturæ nostræ syluа, mons fit, aucta cedris eorum qui pee fidem in ipso radices agunt: quæ quidem cedri, cum plantatæ in Dei domo fuerint, in atriis domus Dei nostri florebunt. Hanc antem domum, Ecclesiam esse, intelligimus, Apostolum secuti in qua cedri Dei consetuntur. Per atria verò, æterna illa tabernacula accipimus, in quibus & florent spes bonæ, & suo tempore patefient.] Hieronymus quoque, ex prolato præter cœtera Apostoli loco, confirmat Epist. 142. Ecclesiam dici & esse Dei domum. Quatenus enim quam domum Dei Isaias cap. 6. dicat majestate eius plenam esse, ait eam domum, esse Ecclesiam iustorum, qui de Christi plenitudine acceperunt. Subdit verò, [Istam domum sapientes mulieres ædificant, & insipientes dissipant manibus. De ista & Esaias loquitur; *Et erit in nouissimis diebus præparatus mons domus Domini in summis montibus, & eleuabitur super colles*. Hæc est domus, de qua & alibi supradictus Paulus, sacrata voce testatur; *Et Moyses quidem fidelis in tota domo eius, quasi famulus in testimonium eorum quæ dicenda erant. Christus autem vt filius super domum eius; cuius domus sumus nos: si tamen principium substantiæ eius, vsque ad finem firmum teneamus*. De hac & ad Timotheum loquitur. *Hæc autem scribo, vt scias quemadmodùm oporteat te conuersari in Domo Dei, quæ est Ecclesia*.]

Argum. ex dedicatione domus Dei.

Frustra in re protrita operam præterea prodigerem, cum nihil sit decantatius & vulgatius, quàm Ecclesiam esse domum Dei. De his domus variis partibus, scitè S. Bernardus f. 46. in Cant. De statu huius terrenæ Dei domus, & eius conformatione ad exemplar domus cœlestis, fusè iusto opere Potho Prumiensis in libros quinque distributo, cui subtexuit libet de magna domo sapientiæ; quæ iuxta eum, ita est Christus, vt tamen ad illam quoque pertineant fideles omnes. Ait enim, hanc domum in Virginis vtero absque humano opere, vt illam olim Dei domum absque malleo & ferramento, esse ædificatam; tectámque illi postremò esse impositum in Pentecoste, per charitatem: qua peracta carnis dispensatione, Christus Spiritum Sanctum fidelibus demisit in remissionem peccatorum: quæ omnia ad Christum, & Christi mysteria spectant. Multa tamen subinde interserit Potho, quæ domum illam magnam sapientiæ; prout ex Christo & fidelibus compactam respiciant. Vt verò ille statuat de domo sapientiæ descripta Prouerb. 9. non pauci Patres, domum illam de Ecclesia accipiunt, vt sanctus Augustinus 17. Ciuit. cap. 8. Sanctus Gregorius 12. mor. c. 17. & l. 35. c. 16. & quot

Sectio I. Cap. XIII.

quot misturam vini, & positionem mensæ, de qua ibi consequenter Salomon, accipiunt de mysterio Eucharistiæ, quod Christus in Ecclesia sua instituit. Sunt autem innumeri qui ita accipiunt, vt Ambrosius l. 4. de fide c. 7. Chrysostomus in Psal. 22. Beda in cap. 9. Prouerb. & Anastasius q. 40. in Script. Itaque Ecclesiam esse illam magnam domum Dei quæ Prou. 9. describitur, & à Sapientia Dei sibi ædificata, & ornata, atque instructa dicitur, ratum habeo.

Dimissis autem in præsentia aliis quæ circa hanc domum spectari possunt, de eius duntaxat dedicatione agendum est. Contigit enim in Pentecoste. Et quanquam Potho libro illo de magna domo sapientiæ, *sub finem*, dedicationem domus illius, factam dicat in Paschate siue resurrectione Domini: Tamen vt ex consequentibus apertè liquet, pro vsu multorum, intra Pascha concludit Pentecostem. Monstrat igitur Potho, factam esse eo tempore dedicationem domus Dei; cœptam scilicet in Paschate, & consummatam in Pentecoste: quia Psalmo 29. qui vt habet titulus, confectus est in dedicatione domus Dauid, multa habentur ad resurrectionem pertinentia. Et Psalmus 65. cuius titulus est *in finem Canticum Psalmi resurrectionis*, penéque est tituli alteri Psalmo proposito præfixi interpretatio, alia item habet eodem spectantia. Quibus omnibus insinuari ait idem Potho, dedicationem domus Domini, factam esse eo tempore quod præmisi. [Passus enim Christus, & resurgens à mortuis, festiuitatem sibi & nobis inchoauit huiusce dedicationis, tanquam caput corpori.] Compleuit autem in Pentecoste, cum corpus accessit. Inde verò concludit, & ex Psalmis prædictis ad hanc dedicationem pertinentibus eruit, insignem prorsus esse oportere huius dedicationis iucunditatem. Addit tamen quod eam iucunditatis veritatem metu diluat. [Magnum (inquit) nihilominus, species quæ exinde apparuit, debet incutere timorem, & excitare solicitudinem. Non enim hîc in columbæ specie Spiritus Sanctus se exhibuit, sed in specie ignis super SS. Apostolos ab illa domo processit, mittente illo secundùm virtutem vel naturam diuinitatis, quemadmodùm dixit ad illos, *si autem abiero, mittam eum ad vos*. Quamobrem ergo non in specie columbæ, sed in ignis specie?] Responsionem mox subiicit inde petitam, quod ante Christi subuectionem in cœlos & demissum ab eo Spiritum Sanctum, homines tametsi multa blasphemantes per ignorantiam, non tamen laborarent spiritu blasphemiæ: eo quod non peccarent ex malitia, atque ita Deus per patientiam illos toleraret. Post tantam verò benignitatem, peccata voluntariè peccantium, terribili expectatione iudicij, & æmulatione ignis consumpturi aduersarios, vindicanda essent. Sic Potho, qui testatur se scribere anno 1152. atque adeò profecit ex Ruperto, qui ad quæstionem propositam accuratè respondet l. 9. de process. Spiritus Sancti c. 10. & 14.

Quamuis autem hæc quæ ex Pothone retulimus, piè ab eo ac eruditè sint tradita, probarim tamen potiùs, si dixisset dedicationem domus Dei, non modò consummatam esse in Pentecoste, sed etiam cœptam & integrè peractam. Nam siue domum Dei, sumamus pro primaria eius parte quæ Christus est, siue pro reliqua Ecclesia; minùs quadrat solemnitas dedicationis cum Paschate, quo hic auctor asserit cœptam esse domus Dei dedicationem. Nam domus Dei quæ Christus est pro qua Potho præcipuè satagit, excitata potiùs in Paschate dici debet, quàm dedicata, iuxta illud *& in tribus diebus suscitabo illud. Ille autem dicebat de templo corporis sui.* Domus autem Dei quæ est Ecclesia Christiana, in Paschate nondum erat, atque ita dedicari non potuit. At potuit in Pentecoste dedicari, & verè dedicata ac consecrata est per Christum Pontificem summum. Ritus & forma consecrationis ac dedicationis, bellè respondet dedicationi materialium templorum. Hæc enim est imaginatio illius, ista est veritas imaginis eius, ait Petrus Bles. serm. 36. aptans dedicationem Ecclesiæ & solemnes eius ritus, dedicationi cœtus sanctorum atque fidelium qualis primò & solemnissimè à Christo facta est in Pentecoste. Sed Blesensis quidem quia ad Monachos agebat, restringit disputationem ad consecrationem Monasticam. At Gulielmus Parisiensis in calce libri de legibus, & Iuo Carnotensis sermone de Sacramentis dedicationis, (laudatus à Petro Damiani serm. 1. de dedic. Eccles. non autem Fulbertus vt malè ibi ad marginem illiuit Caëtanus, rectè refragante Menardo ad S. Gregorij Sacramentarium pag. 193.) vniuersè eos ritus consecrationis Ecclesiæ, ad fidelium sanctificationem accommodant. Vnde sicut sanctificatio Apostolorum atque fidelium in Pentecoste, tanquam prima in eo genere, est mensura cæterarum; sic iure præcipuo ad eam accommodari poterunt ritus nostrates consecrationis templorum, quos his paucis expressos exhibet Petrus Bles. serm. 36. [Videamus, in quibus consistit templi sanctificatio. In quinque (vt arbitror) impletur templi dedicatio, quæ sunt aspersio, inscriptio, vnctio, illuminatio, benedictio. Aspergitur verò aquâ, cui admiscentur tria, Sal, cinis, vinum. Aspersorium verò ex hyssopo fieri debet: postea verò pauimentum inscribitur alphabeto Græco & Latino, lineis ab angulo in angulum directis, ad modum crucis in medio sese intersecantibus: deinceps in duodecim locis chrismate sancto linitur, & post super eadem loca, duodecim cereis illuminatur: postremò Episcopali benedictione Dedicatio concluditur.]

Ne verò singulis ceremoniis minute insistam, quod præstat diligenter præter cæteros Iuo, facile est deprehendere, omnes eò pertinere, vt significetur integra & adæquata interna sanctificatio per intellectus illustrationem, vberi lumine fidei & cæterorum cœlestium radiorum affuso, nec non per voluntatis & animæ ritè expurgatæ à peccatis, honestationem & exornationem à gratia, & charitate, aliisque infusis virtutibus, quæ sunt connaturale gratiæ & charitatis satellitium. Vtroque illo munerum genere, adeò eximiè donata est in Pentecoste Ecclesia, in persona Apostolorum, & primorum fidelium, vt nihil desiderari possit ad plenam expressionem rerum quas ritus dedicationis templorum nostratium

repræ

reptæsentant tauquam typi & imagines. Attingo ista breuitet.

Ac primùm illuminario & collustrario intellectus, delineata optimè est à Ieremia verbis illis in persona primæ Ecclesiæ Christianæ Threno. 1. *de excelso misit ignem in ossibus meis, & erudinit me.* Quis sit ille ignis missus in ossibus de excelso, & erudiens ac doceus, dubitare non licet. Ossa sunt Apostoli, & fortes qui que in Ecclesia, ioxta Augustinum ad illud Psalmi 34. *Omnia ossa mea dicent, Domine quis similis tibi.* Qui item illis accommodat illud; *Custodit Dominus omnia ossa eorum, vnum ex his non conteretur.* Et illud Psalmi 21. *dispersa sunt omnia ossa mea.* Ossa igitur Apostoli, & primi illi fortissimi fideles. In hæc ossa, de excelso, id est de sublimi iam Christo Domino, missus est ignis Spiritus Sancti. Hic est ignis ille ex intimis, signarus per Hebræam literam *Mem* præfixam Octonario 13. Psalmi centesimi decimi octaui. Eam literam cuius notio est *ignis ex vltimis*, Paschasius Rathbertus l. 1. in Threnes, Spiritui Sancto in nos illabenti accommodari censet; quia ex imperfectionibus & defectibus, qui sunt veluti vltima nostra, excludit & succendit flammas amoris sui. Super quem enim requiescet Spiritus Domini, nisi super pauperculum; eum inquam qui possit de se dicere, *Ego vir videns paupertatem meam*? At S. Ambrosius, hunc ignem ex vltimis, charitatem Dei, hoc est Spiritum Sanctum è sino patris ad nos à Christo demissum interpretatur; deque eo igne egisse Hieremiam censet loco proposito ac proinde ab hoc igne cœlitus immisso, erudita sunt ossa Ecclesiæ. [Non malus ignis (ait idem Ambrosius in Psal. 38.) qui adurat, sed non exurat. Talis ignis quem Moyses in rubo vidit, quando rubus vrebatur, sed non exurebatur. Est ergo ignis qui peccatum minuit, & suo culpam ardore depascit. Est & ignis qui cœlestium Scripturarum meditationibus excitatur, velut ille de quo dicit Hieremias: *Et erat ignis flammiferans in ossibus meis.* Aut ille de quo Cleophas, & qui simul iter agebat, quando post resurrectionem eis se Christus adiunxit, sermone mutuo conferebant, dicentes. *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, cùm aperiret nobis Scripturas?* Ideò & Dominus venit, vt ignem hunc in terram mitteret, quo illuminaret animas vniuersorum, studium accenderet, crimen exuteret. *Locutus sum*, inquit, *in lingua mea: notum fac mihi Domine finem meum, & numerum dierum meorum quis est, vt sciam quid desit mihi.* Bonus ignis, qui fecit vt Propheta loqueretur. Et vide ne ipse sit ignis qui visus est, quando in die Pentecostes in vnum locum discipulis congregatis decidit cum vi magna super eos Spiritus Sanctus, & linguis variis loquebantur? Sic enim scriptum est: *Quia visa sunt linguæ eorum dispersa tanquam ignis.* Hic est ergo qui dixit ad Hieremiam; *Ecce do tibi in os verba mea in ignem.* Hanc ergo & Dauid linguam ignis accepit, vt diuinæ cognitionis succensus ardore loqueretur.]

Hæc Apostolorum in Pentecoste eruditio ab igne de cœlo demisso, adeò eximia fuit, vt nullius deinceps Doctoris aut sancti viri illuminatio, illhuc vsque pertigerit. Et insulsè prorsus Abbas Ioachim, & Petrus Ioannis, censendi sont aberrasse, si vera sunt quæ de illis produnt Guido Carmelita Tract. de eorum erroribus, & Alphonsus de Castro. V. *Apostoli* hæt. prima, referentes, Ioachimum asseruisse sanctum Benedictum eruditione, & scientia spiritali præcelluisse Apostolis: Petrum verò Ioannis, idem de S. Francisco pronuntiasse. Quæ si verè illis tribuuntur, næ illi absurdissimè sunt hallucinati. Nam Apostoli sunt fontes Ecclesiæ, de quibus Psalmo 63. iuxta Ambrosium serm. 23. dicitur, *benedicite Deo Domino, de fontibus Israël.* At fontem parciùs manare, quàm deductos ex eo riuulos, affirmari non potest. Igitur aqua sapientiæ, in Apostolis, qui fontium capiti Christo verbo Dei in excelsis fuere viciniores, & secundarij in Ecclesia laticum cœlestis intelligentiæ fontes fuerunt, supra omnem comparationem plenior & abundantior fuit quàm in vllo posterorum. Et posteriores quidem pleniores & diffusiores sunt Apostolis, séque habent quasi stilla & gurges: Iuxta illud in hunc sensum expositum à S. Gregorio, 27. mor. cap. 5. *Qui aufert stillas pluuiæ, & effundit imbres ad instar gurgitum:* Sed isti gurgites ab illis stillis deriuantur vt benè monet S. Gregorius, cuiusmodi sit ea maior illorum plenitudo atque diffusio, commodè exponens. S. Cyrillus hanc ob causam ait, Apostolos in Scriptura dici montes Psal. 86. illis verbis. *Fundamenta eius in montibus sanctis.* [Optimè (inquit Cyrillus in c. 44. Esaiæ) sanctis montibus comparandi sunt SS. Apostoli & Euangelistæ, quorum cognitio firmata est instar fundamenti posteris; non sinens eos qui per ipsos instructi sunt, in reprobam fidem decidere.] Eodem Psalmo 86. iuxta Hieronymum, *Dominus narrabit in Scripturis populorum, & principum horum qui fuerunt in eo.* [Videte quid dicat, (inquit Hieronymus,) qui *fuerunt*, non *qui sunt*, vt exceptis Apostolis, quodcunque aliud postea dicetur, abscindatur, non habeat postea autoritatem. Quamuis ergo sanctus sit aliquis post Apostolos, quamuis disertus sit, non habet autoritatem, quoniam Dominus narrat in Scriptura populorum, & principum horum qui fuerunt in ea.] Non negat Apostolorum successoribus, docendi autoritatem; neque inficiatur, eorum esse lumen intelligentiæ diffundere ad plebem Dei; sed tantùm contendit, nullum priuatum, quantumuis sanctum & doctum, posse cum Apostolis de cœlesti sapientia contendere: ac ne ipsos quidem successores eorum, posse contra Apostolicam doctrinam aliquid tradere, etiamsi explicatiùs possint efferre, ac veluti educere, quæ in illo latitant semine; quod non est illis contraria vel *noua* dicere, sed *nouè*: vt Vincentius Lyrin. aurei commonitorij cap. 37. philosophatur. Omne autem quod ad fidei dogmata & Ecclesiæ fundamenta pertinet, & alicui innotuit; Apostolos, saltem in semine, latere non potuit, quos Spiritus Sanctus docuit omnem veritatem, vt de Spiritu veritatis spopondit Christus Ioan. 16. & de eodem spiritu dicitur c. 14. *Ille vos docebit omnia.* Qui *omnia* dixit, nihil exclusit: Itaque comprobatum in illis est, id Isaiæ c. 8. oraculum. *Liga testimonium, signa*

Argum. ex dedicatione domus Dei.

Sectio I. Cap. XIII.

legem in discipulis meis. Fideles namque Christi asseclæ, (vt ibi perpulchrè tradidit S. Cyrillus,) obsignant legem veterem, ne discant & ex ea erudiantur; quia puriore & pleniore scientiæ lumine abundans, repleti lumine abundant, repleti lumine vultus Domini, quod est Spiritus Sanctus. Thesauros omnis sapientiæ, & scientiæ, in ore ac pectore Apostolorum conditos, agnoscit S. Chrysostomus t. 3. Græcol. s. 50. qui est in illud *vocatus Apostolus.* [Regia (inquit) æraria, erant ora Apostolorum, in quibus omnium bonorum diuinorum erat reconditus thesaurus.]

Quando hæc scientiæ vbertas & plenitudo, de qua omnes accepimus, Apostolis obtigerit, non est obscurum. Nemo quippè non videt, haud obtigisse ante Pentecostem, quandoquidem antetiùs ignorantiâ laborasse deprehenduntur, & circa fidem fuisse imperfecti, vt benè vidit Facundus Hermian. l. 12, c. 5. ita vt ipse Christus eum stomacho ad eos dicere adactus sit, *adhuc & vos sine intellectu estis?* Et alibi: *Tanto tempore vobiscum sum, & non cognouistis me.* Rursúsque iam rediuiuus, *O stulti & tardi corde ad credendum!* Non igitur Apostoli ante acceptum in Pentecoste Spiritum Sanctum, ditati sunt vbertate cœlestis sapientiæ; sed in Pentecoste, per missum tunc ad eos ex Christi promisso Spiritum S. vt optimè tradit Rupertus l. 1. in Ezech. c. 20. Hi sunt verè dies nouorum in quibus omnia facta sunt noua, vt supra cap. 8. persecuti sumus. In illis autem diebus, exundaturam & copiosissimè effluxuram in nouos homines diuinam eruditionem, ita asseritur Ecclesiast. 24 *Posuit David puero suo, excitare Regem ex ipso fortissimum, & in throno honoris sedentem in sempiternum.* Hoc de Christo ad dexteram Patris per Ascensionem euecto, rectè dicitur. Addit verò Siracides, de Christo sic in cœlum progresso: *Qui implet quasi Phison sapientiam, & sicut Tigris in diebus nouorum: qui adimplet quasi Euphrates sensum, qui multiplicat quasi Iordanis in tempore messis: Qui mittit disciplinam sicut lucem, & assistens quasi Gehon in die vindemiæ.* Effusam tunc à Christo sapientiam, confert eum magnis quibusvis fluminibus, eo tempore quo maximè intumescunt, & aquis supereffluentibus redundant. Et ideò non mirum, quod qui tanta vbertate, aquas sapientiæ ab abysso magna (vt ibidem subditur), deriuatas, id est à sinu Patris haustas, acceperunt; euaserint in flumina, valuerintque de illis quod Siracides, ex persona Christi fontis sapientiæ Verbi Dei in excelsis, subiicit; *Ego sapientia effudi flumina Ego quasi trames aquæ immensa de fluuio: Ego quasi fluuij Dioryx, & sicut aquaductus exiui de paradiso. Dixi, rigabo hortum meum plantationum, & inebriabo prati mei fructum; & ecce factus est mihi trames abundans, & fluuius meus appropinquauit ad mare; quoniam doctrinam quasi antelucanum illumino omnibus, & enarrabo illam vsque ad longinquum.* Quæ sint hæc flumina quibus rigatur hortus Christi, & plantationes eius, & qui fluuij appropinquantes grauditate ad mare, facile est perspicere, ex verbis Christi de fluminibus aquæ viuæ, profluturis ex ventre credentium, quod Ioannes interpretatus est de spiritu quem accepturi erant credentes in eum. Augustinus quoque, flumina eleuantia vocem suam, de Apostolis in Pentecoste exposuit in Psal. 92. Ab his fluminibus alia prodierunt: inter quæ ipse S. Augustinus, specie fluminis vbertim per omnes campos Ecclesiæ decurrentis, exhibetur à Victore l. 1. de persec. Vandal.

Iam de voluntaria dedicatione in Pentecoste per insignem charitatem, vix opus est dicere. Erant Apostoli ante Spiritus Sancti demissionem, frigidi & pauidi. Nec id duntaxat verum est de tempore passionis, quando arcus fortium superatus est; sed etiam de tempore post resurrectionem: adhuc enim intus manebant conclusi, propter metum Iudæorum. Argumentum nondum perfectæ charitatis, quæ foras mittit timorem. Ast vbi demissus est Spiritus Sanctus in Pentecoste, infirmi accincti sunt robore; quia charitas Apostolorum, per Spiritus Sancti communicationem, ad eum cumulum peruenit, vt insigniter sint roborati, & aduersùs omnem pauorem egregiè muniti. S. Gregorius l. 5. in 1. Reg. ad illa verba capitis secundi, *Arcus fortium superatus est*, luculenter id expressit, dicens; [Quisnam est arcus fortium, nisi fraudulenta sæuitia Iudæorum? Ex occulto quippè, quasi ex arcu Redemptori vulnus inflixerant, quem gentium manibus occidebant. Sed superatus est arcus fortium: quia qui eorum vulnere obiit, à mortuis resurrexit, in cœlum ascendit, promissum Spiritum Sanctum discipulis misit. Vnde subditur; *Et infirmi accincti sunt robore.* Apellatione quidem *roboris*, virtus ostenditur Spiritus Sancti. Vnde & eundem spiritum, Dominus discipulis repromittens, ait: *Vos autem sedete in ciuitate, donec induamini virtute ex alto.* Robus autem gratia Sancti Spiritus rectè dicitur, quam vt electi recipiunt, contra omnia aduersa huius sæculi fortes fiunt. Qui verò *infirmi* hoc loco, nisi Apostoli intelligendi sunt? Sed infirmi profectò, cùm arcus fortium tenditur, non cùm virtute ex alto vestiuntur. Nam in hora Dominicæ comprehensionis, scriptum de eis est: quia *relicto Domino, omnes fugerunt.* An non valdè infirmus tunc Petrus erat, cum interrogantis ancillulæ vocem timuit, & Redemptorem negauit? Iam quippè superatus erat arcus fortium, annihilata sæuitia Iudæorum, quia Redemptor morte victa surrexerat: & tamen adhuc infirmi Apostoli, superatos fortes, clausis ianuis metuebant. Sed vbi eos robur induit, libet intueri, quàm fortes fecit. Repentino quippè sonitu, super eos Spiritus Sanctus venit, & eorum infirmitatem in miræ charitatis virtutem permutauit. Cœperunt enim Christum iam robore induti prædicare, qui persecutorum minas non erubescebant delitescendo fugere: & qui mulierem verba timuerant, auctoritatem principum, libertate frangebant. Vicit robur formidinem, terrores, minas, & cædes superauit: & quos superueniendo induit, in cœlesti militis mirabilis audaciæ insignibus illustrauit: vt inter flagella, cædes, & opprobria non metuerunt, sed exultarent. Scriptum quippè de eis, hoc iam robore indutis, est: *Ibant Apostoli gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt, pro nomine Iesu contumeliam pati.* Hinc iam prædicantes, dicunt: *Omne gaudium existimate fratres, cùm in tentationes varias incideritis.*

insideritis. Benè ergo dicitur. *Arcus fortium superatus est, & infirmi accincti sunt robore.* Quia priùs à mortuis resurrexit, & sic ad cœlum Redemptor abiit, & Spiritum Sanctum discipulis misit. Priùs namque superandus erat arcus fortium, & post infirmi robore accingendi. Vnde & scriptum est: *Nondum erat Spiritus datus, quia Iesus nondum fuerat glorificatus.*

Fuit hæc fortitudo effectus vnguenti in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron, quod descendit in oram vestimenti; etiam in eam oram quæ extrema est in vestimento: sed primò ac præcipuè, in eam vestimenti oram, quæ in capite est, vbi aperitur capitium, vt notat S Augustinus, qui his verbis expressam intelligit insignem Apostolorum fortitudinem, post acceptum Spiritum Sanctum in Pentecoste. Aaronem enim summum sacerdotem interpretatus, addit: [Quis est Sacerdos, nisi vnus Sacerdos, nisi qui intrauit in sancta Sanctorum? Quis est Sacerdos, nisi qui fuit victima & Sacerdos? nisi ille, qui cùm in mundo non inuenitet mundum quod offerret, seipsum obtulit? In capite ipsius, vnguentum, quia totus Christus cùm Ecclesia. Sed à capite venit vnguentum. Caput nostrum Christus est, crucifixum & sepultum, resuscitatum, ascendit in cœlum, & venit Spiritus Sanctus à capite. Quò? Ad barbam. Barba significat fortes, barba significat iuuenes strenuos, impigros, alacres. Ideò quando tales describimus, *barbatus homo est,* dicimus. Ergo illud primum vnguentum, descendit in Apostolos, descendit in illos, qui primos impetus sæculi sustinuerunt. Descendit ergo in illos Spiritus Sanctus. Nam & illi qui primùm in vnum habitare cœperunt, persecutionem passi sunt, non victi. Etenim & caput iam passum præcesserat, vnde descendit vnguentum. Præcedente tali exemplo, quis vinceret barbam?]

Hæc fuit immutatio carnis propter oleum; iuxta eundem Augustinum Psal. 108. Nam illud *propter oleum*, exponit [propter gratiam spiritalé. Vnde & Christus appellatur à chrismate: chrisma autem, vnctio est. Caro autem propter oleum, non in deterius, sed in melius immutata est: hoc est, à mortis contumelia, in gloriam immortalitatis exurgens. Cum itaque dixisset. *Genua mea infirmata sunt à ieiunio,* vbi significatum esse arbitror, eos qui in membris eius fortes videbantur; tanquam præsentia panis, quo sustentabantur abstracta, in eius passione defecisse vsque ad negationem, quæ apparuit in Petro, tanquam ad eos confirmandos, ne succumbendo penitus caderent: *Et caro mea*, (inquit), *immutata est propter oleum*, vt eos a meâ morte deficientes, mea resurrectione firmarem, & misso Spiritu Sancto vngerem, qui non ad eos venisset, nisi ego abiissem. Hnc enim dixerat. *Non potest ille venire, nisi ego abiero.* Et Euangelista dicit; *Nondum erat spiritus datus, quia Iesus nondum fuerat glorificatus:* nondum erat immutata caro eius.] Nimirum qui os suum, id est fortitudinem suam, veluti abiecerat, vt in nos transferretur, suppleos sibi carnem pro ossea costa decerpta, (vt idem D. Augustinus tract. 15. in Ioannem ad illud *fatigatus ex itinere* philosophatur; postea mollitudine carnis abiecta, indutus est fortitudinem, & affuso suis robore Spiritus Sancti, carnem imbecillam ac teneram immutauit. Anterior Christi infirmitas, eos per Spiritum demissum fortes fecit; quæ causa est, cur in suppletione costæ per carnem, asserat S. Augustinus, magnam imaginem præcessisse. Sed de insigni Apostolorum in Pentecoste gratia, ex eorum fortitudine & generositate noua, per illud tempus, pluscula inferiùs.

Arg. ex dedicatione domus Dei.

Possumus ad idem validè argumentari, ex eo quod Apostoli facti sunt ea die, Patres generationis subsecuturæ. Id enim supponit plenam & perfectam sanctitatem, in eo qui ad id munus adhibetur. Sicut ad nuptias corporeas, ætas iam perfecta prærequiritur; alioqui certo exitio coniugium contraherentur. Græci idcirco, iuxta Stobæum in Eclogis Ethicis cap. 3. nuptias vocabant τέλος, quia supponunt perfectam ætatem. Et eadem ex causa, Iuno pronuba quia nuptiis præerat, dicebatur τελεία, siue *perfecta.* Similiter autem ad procreandos Deo liberos per doctrinam & eruditionem, cui Philosophi quoque, nomen *generationis* dederunt, teste Clemente Alexandrino l. 5. Strom. cap. 2. patres debent esse ætatis perfectæ moraliter; quæ ætas non annis, sed moribus & sanctitate definitur. Et qui hoc non seruant, ac zelo præcipiti ante tempus ei animorum procurationi se dedunt: & infructuosè, & plerumque magno damno suo, in ea versantur: quia contra Domini præscriptum, operantur in primogenito bouis, & tondent primogenita ouium, vt S. Gregorius sapienter admonet l. 8. moral. c. 34. quem imitatur, & multis in eam rem additis locupletat Petrus Bles. Epist. 13. Itaque Christus qui nihil indecorè, nihil præter debitum aut damnosè facit, Apostolos hac die applicans ad eruditionem cæterorum, eósque deligens in patres fidelium, perfecta itidem sanctitate instruxit.

Suppetit & aliud consummatæ gratiæ in Pentecoste, argumentum, ex charitate ardentissima, qua tunc flagrarunt Apostoli. Ea autem charitas, vel eadem reipsa est qualitas cum gratia, vt multi contendunt; vel si ab ea reipsa distinguitur, comes tamen eius est indiuidua. Flagrasse autem in Pentecoste Apostolos charitate incensissima, euentus docuit. Et Deus ipse Sophon. 3. id contestatus fuerat, dicens; *In igne Zeli mei; deuorabitur omnis terra: quia tunc reddam populis labium electum, vt inuocent omnes in nomine Domini, & seruiant ei humero vno.* Hæc videntur perbellè cadere in diem Pentecostes, quo vt multi Patres annotarunt, nominatimque creditus Cyprianus serm. de Spiritu S. Cyrillus l. 2. Glaphyro. in Genes. cap. de Noë, *in fine*, & Fulgentius sermone nono 51. Spiritus Sanctus specie linguæ insedit Apostolis, vt significaretur diuisionem linguarum scelere mortalium inductam, & inde secutas abiunctiones, sarciri per Spiritus Sancti demissionem. Erant autem linguæ igneæ, vt innueretur, hunc esse diem Zeli Domini. Ignis enim est charitatis & Zeli symbolum. Benè & piè S. Ambrosius l. de Isaac & anima c. 8. [Et mortem habet charitas, & zelum habet charitas, & alas ignis habet charitas;

Sectio I. Cap. XIII.

Denique Christus diligens Moysem, in igne ei apparuit. Et Hieremias habens in se donum diuinæ charitatis, dicebat: *Et erat ignis inflammans in ossibus meis: & dissolutus sum vndique, & ferre non possum.* Bona igitur charitas, habens alas ignis ardentes, quæ volitat per pectora & corda Sanctorum, & exurit quicquid materiale atque terrenum est; quicquid verò syncerum est, probat; & quod contigerit suo igne, meliorat. Hunc ignem in terras misit Dominus Iesus, & refulsit fides, accensa deuotio, illuminata est charitas, iustitia resplenduit. Hoc igne inflammauit corda Apostolorum suorum, sicut testatur Cleophas dicens; *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, cùm aperiret Scripturas?* Alæ igitur ignis in flamma, Scripturæ sunt diuinæ. Denique aperiebat Scripturas, & ignis exibat, atque audientium corda penetrabat. Et verè alæ ignis, quia *eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum.* Cùm Paulus quoque assumeretur à Christo, vidit circumfulsisse super se lumen, & super se lumen, & super eos qui qui simul erant, cecidit pauor, & probatior resurrexit: denique Apostolus factus est, qui persecutor aduenerat. Spiritus quoque Sanctus descendit, & repleuit totam domum in qua erant plurimi sedentes, & visæ sunt dispersæ linguæ tanquam ignis. Bonæ alæ charitatis, verè alæ quæ volitabant per ora Apostolorum, & alæ ignis quæ purgatum sermonem loquebantur. His alis euolauit Enoch, raptus ad cœlum. His alis euolauit Helias curru igneo, & equis igneis ad superna translatus. His alis Dominus Deus per columnam ignis deducebat Patrum plebem. Has alas habuit Seraphin, quando sumpsit carbones ignis de altari, & tetigit os Prophetæ, & iniquitates eius abstulit, & peccata purgauit. Harum alarum igne purgati sunt filij Leui, & baptizabantur populi nationum, sicut testificatur Ioannes, dicens de Domino Iesu: *Ipse vos baptizabit in Spiritu & igne.* Meritò vri renes suos volebat, & cor suum Dauid, quis alas igneas charitatis sciebat non esse metuendas.]

Hic itaque est ignis zeli diuini, deuoraturus terram in die Pentecostes, iuxta Sophoniam. Nam quamuis obiter pauca quędam interserit, quæ videntur ignem vltorium sonare, qualis Psalmo 78. exprimitur, cum dicitur. *Vsquequo Domine irasceris in finem, accendetur velut ignis zelus tuus?* Et Deut. 32. verbis illis æstuosissimis; *Ignis succensus est in furore meo, & ardebit vsque ad inferni nouissima:* Tamen vox *zeli*; quod Hieronymus Sophon. 1. pulchrè aduertit, amorem flagrantem præfert, qui riualem pati non possit; qualis est amor maritorum in coniuges. Vnde Ezech. 16. ei cui prorsus negandus erat diuinus amor, dicitur, *auferetur zelus meus à te.* Tam multa autem habentur toto reliquo capite tertiò allegato ex Sophonia, appositissimè ad mysterium Pentecostes, vt non videatur dubitandum, quin de eo hîc agatur, vt intellexerunt Euseb. 2. de demonstr. c. 17. & S. Augustinus 18 Ciuit. cap. 33. Pertæsus quippè Deus malitiæ, prouocatricis & redemptæ ciuitatis Hierusalem, & operæ frustra in ea extergenda & mundanda collocatæ, concludit, *quapropter expecta me dicit Dominus in die resurrectionis meæ in futurum,* &c. *In igne enim Zeli mei deuorabitur omnis terra: quia tunc reddam populis labium electum, vt inuocent omnes in nomine Domini, & seruiant ei humero vno.* Subdit de gentibus vltra flumina Æthiopiæ, dispersis & congregandis in vnum, déque magniloquis superbiæ, Scribis scilicet & Pharisæis, deinceps auferendis, Nugis inquam qui à lege recesserant congregandis, & reuocandis ad sanam mentem: Et relinquendo in medio Hierusalem populo paupere, sperante in nomine Domini, non faciente iniquitatem, & non loquente mendacium. Quod esse magnum Ismaëli argumentum lætitiæ, præ tantis diuinæ erga se beneuolentiæ argumentis, continenter confirmat. Hæc & alia toto reliquo capite, tam graphicè expressa de conuersione populorum facienda per pauperes Apostolos, cadunt manifestissimè in Pentecosten, monstrantque ignem zeli diuini, quo iuxta Sophoniam deuoranda erat omnis terra, fuisse ardentissimam Apostolorum charitatem in Pentecoste succensam.

Ex vtroque igitur capite proposito, & hactenus sufficienter illustrato; ex summa scilicet & intellectus & voluntatis Apostolorum exornatione, per munera supernaturalia vtrique facultati accommodata; perspicuum est, Christum non secus se gessisse erga Apostolicum chorum in Pentecoste, quàm ænigmaticè significatum esset per 12. lapides Rationalis, quibus vndecumque illucebant alij duo lapides, quorum vnus *veritas*, alter *perfectio* appellabatur. Vel vt alij vertunt: *manifestatio & veritas*: sumpta *veritatis* voce, pro ornamento voluntatis vt sæpè aliàs. Vulgatus Nehem. 7. ait de quibusdam à sacerdotio abiectis, prohibitos esse comedere de Sanctis Sanctorum, *donec staret sacerdos doctus & eruditus.* At Esdræ 2. eandem sententiam exprimit verbis illis, *donec staret sacerdos doctus atque perfectus.* Hebræa habent, *donec staret sacerdos ad Vrim, & Thummim.* Rursus idem vulgatus Deuter. 33. easdem voces Hebræas expressit per *doctrinam & perfectionem* dicens Mosem benedixisse Leui, ex hac formula. *Perfectio tua & doctrina tua, viro sancto tuo.* Quem locum S. Cyrillus in Expositione symboli Nicæni & S. Macarius homil. 35. accipiunt de Christo Sacerdote summo, choro duodenario Apostolorum illucente, eisque per Spiritum suum conferente doctrinam & perfectionem. Quod sanè consummatè ac plenè factum est in Pentecoste, quando & lux maxima intellectui discipulorum affulsit; & calor ac feruor insignis occupauit voluntatem eorum, vt hactenus est demonstratum.

Cum tanto splendore intellectus, & tanto æstu voluntatis, cohærere non possunt sordes vllæ; siue erroris in intellectu, siue peccati, aut rubiginis peccati, in voluntate. Ea enim omnia quibus nos scatemus, depulit ab Apostolis Spiritus Sanctus, tanta vbertate illis communicatus in Pentecoste. Plenè siquidem nitentes, atque detersos & purgatos dedit. Præclarè hunc effectum diuini ignis in quo Spiritus Sanctus apparuit, declarat variis locis S. Ambrosius, vt serm. 18. in Psal. 118. ad illud: *ignitum eloquium tuum vehementer*, & serm. 13. in explicatione literæ *Mem*; & optimè libro 7. in Lucam ad c. 12. in illud, *Ignem veni mittere:*

mittere: quibus locia, ignem Spiritus Sancti de alto Christi, missum in ossa Ecclesiæ, sola peccata consumentem, scitè describit: & expressum ait Ezechielis 22. dicentis plumbum, ferrum, stanoum, & æs, omnia denique materialia, tabefacienda per ignem Domini. Ita planè factum est in Ecclesia, ad Spiritus Sancti aduentum. Nam domum Dei decet sanctitudo, vtique plena & perfecta, quæ puritate & expurgatione omnimoda superiorum animæ facultatum continetur. Non est ergo quod simus solliciti de expurgatione, quam dicebamus ad domum Deo dedicandam interuenire oportere. Eam enim expurgationem, perfectissimè iotulit Apostolis communicatio Spiritus Sancti facta in Pentecoste, adiunctam habens tam illustrium donorum profusionem, in vtraque illa facultate animæ.

Suppetunt igitur omnia, quibus iure optimo profiteri liceat, domus Dei dedicationem peractam esse in Pentecoste, illato in eam cum pleno nitore Spiritu Sancto, qui est ipsa fontalis sanctitas, longe præcellentiùs consecrans atque sanctificans domum hanc suam, quàm possit Episcopus templum materiale consecrate, adhibitis quibusvis sacris ritibus ac ceremoniis. Hæc enim omnia merè extrinseca sunt, nec nisi externam sanctitatem conferre possunt: cuius etiam solius, capax est domus materialis. At domus viua Dei, quæ est Ecclesia, sanctitatis internæ capax est, eamque præcellenter obtinuit in Pentecoste; cum concessæ illi sunt primitiæ Spiritus. Ipsa inquam Spiritus pinguedo, & quod in Spiritu Christiano fuit lectissimum. Id enim affectutos Apostolos, tametsi lutea vasa portantes, & expectantes corporis sui redemptionem, dum hîc militabant, professus est S. Paulus Rom. 8. vt ibi creditus Ambrosius & Anselmus notarunt: ac etiam S. Thomas ibi lect.5. qui inde infert Apostolos omnibus aliis sanctis quacunque prærogatiua præfulgeant, siue virginitatis, siue doctrinæ, siue martyrij, esse præferendos; sicut & in fructibus terræ, quod primò ad maturitatem peruenit, est pinguius & magis acceptum, iuxta illud Hier. 2. *Sanctus Israel Domino, primitiæ frugū eius.* Quod quomodò non tantum B. Virginis decotibus citra vllum dubium præcellentioribus non officiat, sed etiam cum S. Ioannis Baptistæ & B. Iosephi æquiparatione cum Apostolis possit cohætere, tractatum est alibi, & benè à Suatez tom. 2. 3. p. disp. 8. Sect. 2. & disp. 24. Sect. 4.

Sic constituta dedicatione domus Dei in Pentecoste, manifesta manet congruitas, celebrationis sacrificij Christiani ea die. Neque enim tanta solemnitas, absque supremo Dei cultu qui per sacrificium exhibetur, ritè ac plenè obiri potuisset. At in Ecclesia Christiana, nullum sacrificium aliud habuit locum, præter Eucharisticum: quod sacrificij Crucis iam præteriti memoriam refricat, & efficacitatem applicat, multiplicitati autem veterum sacrificiorum æquipollet, omnium in se perfectionem adunans vt perelegaoter prosequitur Potho lib. 5. de statu domus Dei. Haud dubiè igitur, diuinum hoc sacrificium in dedicatione domus Dei nouissimæ, cuius maior est gloria quàm primæ, adhibitum est. Sicut in dedicatione illius primæ domus, immensa vis sacrificiorum est vsurpata: ita vt 3. Reg. 8. legamus immolatas tunc fuisse *oues & boues, absque æstimatione & numero.* *Arg. ex Iubileo Christiano.*

CAPVT XIV.

Iubilæus libertatis in Pentecoste, argumentum sacrificij.

Ege lata Leuit. 25. & 27. post septem annorum hebdomadas anno quinquagesimo conclusas, concedebatur regressus in pristinam libertatem, soluta seruitute, siue personali, siue reali. Et quia is annus, citra omnem culturæ & sumptuum laborem, in summo otio & plena quiete exigebatur, omnibus absque impendio ad statum pristinum reuenientibus, idcirco annus ille *Iubilæus* dictus est, id est fructuosus & germinans, à voce Hebræa *Iobel*, quæ vltroneam illam germinationem & fructificationem sonat, non autem à sonitu buccinæ, vt Rabbini quidam sunt commenti. Videndus eam in rem Iacobus Pint. lib. 5. de Crucifixo tit. 5. loco 7.

Quem porrò hic annus apud Hebræos, cum Pentecoste ipsorum nexum haberet, attigit optimè Nazianzenus orat. 44. præfatus septenarium numerum fuisse Hebræis in honore ex Mosis præscripto, quemadmodùm Pythagoræis quaternarium; per quem etiam iurare consueuerant: atque Marcionistis & Simonianis octonarium, & tricenarium, ob parem Æonum fictitiorum numerum. Et dies quidem septima, ob diuinam ab opere quietem, in honore apud Hebræos fuit; verùm honor ille septenarij, non ad dies tantùm apud illos pertinebat, sed ad annos quoque porrigebatur. [Ac dierum quidem honor, (inquit ibi Nazianzenus:) sabbatum est; hoc inquam quod apud illos, (*Hebræos,*) in perpetuo honore est, cui etiam fermenti sublatio atque submotio pari dierum numero respondet. Annorum autem honor, septenarius illa remissionis annus. Nec verò in hebdomadis solùm, sed etiam in hebdomadarum hebdomadis, in diebus iuxtà atque annis. Enim verò dierum hebdomades, Pentecosten pariunt, sanctum diem apud illos nuncupatum: annorum autem septimanæ, Iubilæum annum; sicut ipsi nominant, æquè tum terræ remissionem, tum seruorum manumissionem obtinentem, & prædiorum emptores possessione sua excedere cogentem. Nam hæc natio, non modò frugum & primogenitorum, sed dierum etiam & annorum primitias Deo consecrat. Hic eximius septenarius, Pentecostes honorem inuexit. Septenarius enim in seipsum ductus, quinquagenarium gignit, vno die excepto, quem ex futuro sæculo assumptimus; Octauum eundem & primum, vel vt rectiùs loquar, vnum & sempiternum. Illic enim præsens animarum nostrarum sabbatismus desinat necesse est; vt detur pars septem, atque adeò octo; quemadmodùm iam nonnulli Maiorum nostrorum hunc Salomonis locum exposuerunt.]

Videtur Nazianzenum expressisse creditus

Sectio I. Cap. XIV.

Cyprianus serm. de Spiritu Sancto, adeò gemina sunt iis quæ ex Nazianzeno retulimus, quæ apud eum leguntur, his præter cætera. [Lex à Paschalis agni immolatione, die quinquagesimo datur, & Pentecostes nomen tantæ rei solemnitas ex lege accepit, in ipso dierum numero Sacramenti magni complicans rationem: Septenarius quippe numerus septies reuolutus, quinquagesimum efficit, addita monade; quæ præsentis sæculi meta, & futuri initium, perpetuitatem sub octauæ nomine continens, sic præsentia terminat, vt nos ad perpetua introducat.] Subijcit benè multa de secretioribus rationibus, quas ait illustrium virorum subtilioribus ingeniis indagatas, circa septenarij mysteria. Tum subdit. [Septenarius numerus in Scripturis sanctis sæpè Sacramentales causas complectitur: & simplex & multiplicatus, necessarios ad intelligentiam diuinorum operum, parturit intellectus. In hebdomadibus apud Hebræos, dies septimus *sabbathum*, idest, *requies* appellatur, qui numerus non tantùm in septimanis, sed etiam obseruatur in annis; & annorum hebdomada consummata, septimus annus requietionis est, & ipsi terræ sabbatum imperatur: nec fas cuiquam eo animo serere vel metere quippiam, sed quæ sponte siue in terra, siue in vineis, vel in arboribus nascuntur, alimoniæ pauperum deputantur. Annorum quoque septimanæ apud Hebræos, quinquagesimum annum faciunt, quem *iubilæum* appellant, in quo, decreto legis (vt supra dictum est,) fit terræ remissio, & seruorum libertas, & restitutio possessionum, quas eatenus distractio alienauerat, & cætera huiusmodi, gratis ad hæreditatis ordinem reuertuntur.]

Vides, quid esset Hebræis Iubilæus, & qua ex causa Clemens 6. reducens remissionem & indulgentiam plenissimam à Bonifacio VIII. concessam, ad annum quinquagesimum, aptauerit ad eum annum, nomen *Iubilæi*. Nam tametsi alia est notatio vocabuli quoad extimum corticem spectati, vt monstrat Bellarminus l. 1. de Indulg. cap. 1. tamen quia annus germinationis vltroneæ, concomitanter erat annus remissionis & indulgentiæ; eaque ipsa germinatio spontanea & citra culturam, fiebat per quandam remissionem à culturæ labore agro concessam; annus Iubilæus idipsum passim sonat, quod annus remissionis & indulgentiæ. Vnde meritò à Pontifice, annus quinquagesimus ad solemnissimam indulgentiam delectus, dictus est *annus Iubilæus*, ad imaginem veteris Hebræorum Iubilæi, qui anno quinquagesimo obtingebat. Per ampliationem verò nominis, ex quo eadem indulgentia ad annum vicesimum quintum reducta est, mansit ei anno denominatio *Iubilæi*. Sicut videmus multis rebus accidere, vt facta mutatione non leui, perstent nihilominus antiquæ voces & denominationes. Quem esse Scripturæ morem, monstrat S. Chrysostomus homil. 7. addititia in Genesim, & aliquot exemplis comprobaui in opere de martyr. p. 3. cap. 6. n. 8.

Cuius rei typus esset, annus ille Iubilæus & quinquagesimus Hebræorum, non eodem modo ab omnibus exponitur. Petrus Damiani serm. de S. Ruffino, (est numero 36.) existimat fuisse typum finalis resurrectionis Sanctorum, in sæculi meta. Agens enim de sanctorum corporum suscitatione, sic habet. [Illud planè erit sabbathum nostrum, ille septimus legis annus, ille veraciter Iubilæus: Sabbathum quippè feriatū esse præcipitur, vt æterna per illud requies figuretur. Sub eiusdem quoque quietis æternæ, vel resurrectionis designandæ mysterio, in septimo anno, libertas redditur. In Iubilæo autem tubis clangitur, vt vnus quisque ad possessionem propriam reuertatur. *Canet enim tuba*, sicut dicit Apostolus, *& mortui, qui in Christo sunt, resurgent.* Ad possessiones ergo proprias: omnes tunc reuertuntur; quia in illo vltimæ resurrectionis die, vnusquisque proprium corpus recipit, in quo dum præsentem vitam duceret, habitauit. Tunc Adam, tunc Noë, tunc omnes antiqui patres, immò omnes mortalium animæ, ad amissam carnis suæ terram redeunt, quia recepta corpora sua, in perpetuum possidebunt; & perducti in libertatem filiorum Dei, iam securè gaudebunt omnes seruili vinculo corruptionis humanæ soluti.] Habet quoque hanc Iubilæi Hebraïci interpretationem S. Bruno ser. 2. de Pentec. *in secunda expositione*. Et eandem attingit Rupertus l. 10. de officiis c. 12. vt infra referam.

Hæc declaratio significationis Iubilæi antiqui, idonea erit, si proponatur vt mediata; ita scilicet vt Iubilæi quinquagena per annos, idem immediatè significare dicatur quod quinquagena Pentecostes constans diebus; nostram scilicet exsolutionem per Spiritum Sanctum in hac vita à seruitute legis & peccati. Vtraque autem quinquagena, idem extremum significatum habere dicatur; nempe plenam exsolutionem à seruitute corruptionis in patria. Quem fuisse, Patrum sensum facilè euincam. Antiquam ergo Pentecosten signasse legem perfectæ libertatis, quam per Spiritum Sanctum diebus 50. à Paschate nostro demissum accepimus, tradit in hunc modum Iuo Carnotensis serm. de Pentecoste *ipso initio*. [Dies Pentecostes sacratus est in lege & in Euangelio. In lege, quia die quinquagesimo à die quo Ægyptus spoliata est, in tabulis lapideis digito Dei scripta, populo Dei in monte Sinaï, data est: In Euangelio, quia die quinquagesimo à die quo infernus spoliatus est, lex charitatis in tabulis cordis carnalibus populo Nazareno, Spiritu Dei scripta est. Vnde dicit Apostolus; *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.* Sed illa quidem in seruitutem data est, hæc autem in libertatem. De illa dicit Apostolus; *Vnum quidem testamentum, quod est in monte Sina, in seruitutem generans*: De ista autem, *Vbi Spiritus Domini, ibi libertas* Et alio loco; *Non enim accepistis Spiritum seruitutis iterùm in timore, sed Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, abba pater.* Sub hac significatione antiquus Hebræorum populus, anno quinquagesimo, qui Iubilæus appellabatur, ab omni opere seruili vacabat, & his qui annis retroactis sub seruitutis iugo seruierant, libertatem dare consueuerant. Septenarius enim septies ductus, quadraginta nouem facit, & vt quinquagenarius fiat vnitas superad-

ditur

dτut in 49. quia à ſeptenatio non tecedit temporum volubilicas; in vnitate quæ ſequitur, tempori ſuccedens ſignificatuι æternitas, in qua vera dabitur libertas. Congtuè ergo quinquageſimo die Spiritum Sanctum accepimus: quia ſicut poſt huius tempotis decurſum, à ſeruitute corruptionis huius in libertatem gloriæ filiorum Dei liberandi ſumus, ſic ipſo die ipſum Spiritum Sanctum æternæ hæreditaria & veræ libertatis pignus accepimus. Hinc eſt etiam, quod decimo die poſt aſcenſionem Domini, miſſus eſt idem Spiritus Sanctus, quia in mercedem denatius promittitut operatiis, perſeuerantes in vinea Domini laborantibus.]

Affine eſt quod tradit Anaſtaſius Sinaïta l. 5. Hexaëm. verbia illis. {In quinquageſimo anno Deus, præcepit Iſraël, in genere perfectam & abſolutam debitorum remiſſionem & condonationem ac liberationem eorum, qui erant ſuper terram. Hæc enim dicit Deus in Leuitico. *Sanctificate annum quinquaginta annorum, & proclamate remiſſionem ſuper terram omnibus, qui eam habitant, annum remiſſionis;* ea eſt eius ſignificatio. Hebræi itaque numerum quinquageſimum vocant *Iobelaum*, quod quidem interpretatur, *miſericordia*, aut *condonatio* Hoc enim modo Pſalmus quoque condonationis & remiſſionis peccati Dauid, dicitur *quinquageſimus*. Eſt enim veriſimile, ante hunc numerum, aut etiam poſt, ſcriptum eſſe hunc Pſalmum remiſſionis. Hæc autem aurem omnia, ſunt vera & certa præfiguratio illius quinti diei hebdomadis, in quo aſcendit in cælos & in altum eſt elatus Sol iuſtitiæ, Chriſtus: Et quinquageſimo die miſit Spiritum; per aquam, inquam, & Spiritum ſuum largitus remiſſionem peccatorum.]

Aſtipulatur apud Chryſoſtomum autor homiliæ de S. Spiritu in Pentecoſte. Agens enim de veteri mulcta, & conſecuta ſeruitute, addit. [Nunc Spiritus Sanctus liberos fecit. Vbi Spiritus Domini, illic cognoſcitur & libertas. Et quod libertatis, & remiſſionis peccatorum eſt ſuppeditatrix dies Pentecoſtes; audi Deum in Leuitico ad Moſen, vbi præſentem feſtiuitatem præfigurauit & dicit. *Et numerabitis à Paſcha ſeptem ſeptenarios dierum, & die ſequenti facietis diem Pentecoſtes. Dies propitiationis eſt, dies remiſſionis, & indulgentiæ.* Quibus oſtendit ſanctiſſimus Spiritus, quòd quando præterierit ſeptima ſabbati legalis, & feſtiuitatis, & cultus, tunc Spiritus Sanctus doctis gentibus in Pentecoſte, propitiationem & remiſſionem peccatorum nobis tribuet. Vnde & debitorum remiſſio quinquageſimo tempore. Et idcirco quinquageſimus Pſalmus in figura huius quinquageſimæ, remiſſionem peccatorum & miſericordiæ conſecutionem Dauid continet; & variam Spiritus Sancti mentionem fecit, *Spiritum Sanctum, & Spiritum exultationis*, & *Spiritum rectum*, & *Spiritum principalem* appellans.]

Non abeſt ab ea ſententia, tametſi breuius rem præſtringit, creditus Cyprianus ſerm. de Pentecoſte vbi multa de ſeptenario præfatus, addit. [De numero ſeptenario cum multa dicta ſint, plura ſuperſunt, quæ in lege & Euangelio præcipuè commendantur. Quinquageſimus itaque annus perficit Iubilæum. Quinquageſimus à Paſcha dies Pentecoſten facit, in quo verè Spiritu Sancto infuſo Apoſtolis, ad hæreditatem cœleſtem à qua venundati ſub peccato exulabant, quos Diabolo Domino, mendicitas & egeſtas ſubiecerat, reuertuntur.]

Argum. ex Iubilæo Chriſtiano.

Suffragatur S. Bruno ſerm. 2. de Pentecoſte. Præfatus namque Deum pleraſque feſtiuitates per ſeptenarium numerum ordinaſſe, quodque in illis ſignificat ſeptimus dies, hoc ſignificare ſeptimam hebdomadam, & ſeptimum menſem, ac ſeptimum annum, ſiue ſimpliciter ſumptum, ſiue multiplicatum; ſubdit de Iubilæo qui anno quinquageſimo celebrabatur, ſepties ſeptem annorum curriculis euolutis. {Iubilæus qui *annus remiſſionis* interpretatur, celebrari non poteſt, niſi continua habeat celebrationem. In hoc anno, ſeruis redditur libertas, Dominis hæreditas, omnibus omnia communia fiunt, quæcunque in agris, in vineis, in arboribus naſcuntur. Totus hic annus feſtiuus, iucundus, & celebris eſt. Nulli ſeruile opus facere licet, vt ex ipſa ſua imagine oſtendat, non tantùm ſe ad hanc vitam, quantum ad alteram pertinere. Quamuis in hac vita temporibus Apoſtolorum, Iubilæi feſtiuitas in ſancta Eccleſia, continuò celebraretur, inter eos præcipuè quibus eſt cor vnum & anima vna, quibus non fructus arborum vt Iudæis, ſed omnia ex integro communia ſunt, Chriſtianis. Quia iam libertate & hæreditate donati, non ſeruilia, ſed liberalia opera faciunt. Eſt autem ſeruile opus, non quod ſeruus facit, ſed illud quod etiam liberos homines in Diaboli ſeruitutem trahit. Si non regnat peccatum in noſtra mortali carne, liberi ſumus & liberalia opera facimus. Statim autem incipiente Iubilæo, per totam terram Sacerdotes perſonabant tubis, quibus totus populus ad totius anni feſtiuitatem ſe præparabat. Hoc autem & in noſtro Iubilæo factum eſt, quando noſtri quoque Sacerdotes, ſancti videlicet Apoſtoli, tubis primitùs ſonare, & gentes ad fidem & ad baptiſmum vocare cœperunt. Sicut ſcriptum eſt. *In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.*].

Accuratè & diffusè idem verſat Rupertus lib. 10. de offic. cap. 12. cuius hæc eſt clauſula. [Offeramus itaque Domino hac die panes primitiarum duos, id eſt, pro duobus illi gratias agamus beneficiis: ſcilicet quod vno eodemque Spiritu ſuo, & olim veteribus legem ac mandata ſcripſit in tabulis lapideis, ſicut Moyſes in Deuteronomio ait, *Deditque mihi duas tabulas lapideas ſcriptas digito Dei.* Digitus enim Dei, Spiritus Sanctus eſt; & nunc nouis, id eſt Euangelicis patribus gratiam in tabulis ſcripſit carnalibus. Solemnemque agamus diem poſt ſeptem ſeptimanas emicantem, & numero ſuo, id eſt, quinquagenario Iubilæum ſignificantem, id eſt, *dimittentem*, quo ab omni demiſſi, ad antiquam reuertemur poſſeſſionem, quam perdidimus ſub peccato venundati. Nam quomodò poſt ſeptem hebdomadas feſtiuus hic dies erumpit; ſic poſt mundi circuitum, in quo nunc laboramus, ille dies æternaliter feſtiuus effulgebit, quo iam non laborabimus,

ſed

Sectio I. Cap. XIV.

ſed felici otio compoſiti, ſolem verum feſto diademate coronatum ſpectabimus, mirabimur, laudabimus.]

Itaque habemus myſterium intra myſterium ac iuxta Prophetam, rotam in medio rotæ Pentecoſte enim antiqua, tam quæ dierum, quàm quæ annorum erat; præſignabat decuſſionem veteris ſeruitutis, qualem hæc via paritur, obtinendam in Chriſtiana Pentecoſte per demiſſionem Spiritus qui eſt Spiritus libertatis, iuxta illud: *vbi Spiritus Domini, ibi libertas*, egregiè expenſum ab Origene homil. 12. in Exod. *ſub finem.* Breuiùs, ſed concinnè in eandem ſententiam diſſerit Petrus Chryſologus ſerm. 139. agens de reditu libertatis & ſeruitutis abrogatione in anno Iubilæo, plenitudinem totam veniæ, & remiſſionis adducente. Idem attigit S. Ambroſius præfatione in Pſalm. 50. & pleuè Rutilius Benzonius l. 1. de Iubilæo.

Ei verò decuſſioni ſeruitutis quam noſtra Pentecoſte contulit, ac ei plenæ quieti (pro hoc ſtatu,) quam poſt quinquagenam feſtiua celebritate recolimus, implantatur alia figura adumbrans æternam requiem, & exſolutionem pleniſſimam ab omni labore & onere, denique obtinendam in cœlo, qualem ipſa die Pentecoſtes aſſecutum Conſtantinum Magnum, ſcribit Euſebius lib. 4. vitæ cap. 64. Et hac ratione, tam feſtum Hebraïcum Iubilæi poſt quinquagenam annorum, quàm feſtum Pentecoſtes poſt quinquaginta dies à Paſchate, conueniunt ſignificatione. Nam immediatè exhibent noſtram Pentecoſtem, qua per Spiritum Sanctum ſoluti ſumus à iugo legis, & à ſeruitute peccati; mediatè autem exhibent plenam libertatem in cœlo denique obtinendam, cum aduenerit *tempus reſtitutionis omnium*, vt S. Petrus loquitur Actor. 3. Nam præter alias gloſſas quas ibi adhibet Sancius à n. 19. ea videtur maximè probanda, quæ extremum iudicium, vocat *tempus reſtitutionis omnium*, atque adeò Iubilæi: quia vnicuique ſuus ordo & gradus, vnde malè deiectus fuerat, iuſto Chriſti iudicio obtinget.

Ex dictis liquet, Apoſtolos in Pentecoſte adueniente Spiritu Sancto adeptos eſſe Iubilæum, & indulgentiam ac remiſſionem, Iudaïco Iubilæo proportionalem. Quanquam iuxta accommodationem illius vocabuli à Clemente VI. factam Ludou. Viualdus in Opere de Contritione cap. vltimo meditatur, Apoſtolos adeptos eſſe in Pentecoſte Iubilæum, à Chriſto ſummo Pontifice conceſſum, quo refert illud hymni Eccleſiaſtici de Pentecoſte.

Patrata ſunt hæc myſticè,
Paſcha peracto tempore,
Sacro dierum numero,
Quo lege fit remiſſio.

Ait ergo Viualdus, Apoſtolos & qui cum eis erant fideles die quinquageſima à Chriſti reſurrectione, accepiſſe ab Epiſcopo Epiſcoporum Chriſto Domino, pleniſſimam indulgentiam in forma Iubilæi, à pœna & culpa, (vtcunque ex voces alibi ſonent); & plenam poteſtatem regreſſus in cœlum, cuius aditu & poſſeſſione, exturbati iam per tot ſæcula fuerant mortales. Iam quidem à puncto mortis Chriſti initiata fuerat via noua, per velamen, id eſt carnem Chriſti: tamen in Pentecoſte datum eſt pignus gloriæ & ſalutis noſtræ, de quo S. Bernardus ſerm. 2. de Pentecoſt. *ſub finem.* Nec tantùm Indulgentia hæc pleniſſima Apoſtolis conceſſa; maculas culparum omnes & reatus conſequentis rubiginem exterſit, ac pignus ſalutis contulit pro eo duntaxat tempore: ſed etiam ita illos communiuit, vt quamuis poſſent in peccata prolabi, quod diſertè agnoſcit S. Macarius hom. 27. tamen certò non eſſent prolapſuri, ita exciderent gratia: ſic confirmata. Nam præ vbertate & fortitudine auxiliorum, quibus deinceps ſunt præuenti, deuitarunt infallibiliter quodcunque graue peccatum. Sicque Spiritus Sanctus confirmauit columnas Eccleſiæ, & cœlos enarrantes gloriam Dei, ſolidiſſimos quaſi ære fuſos effecit. Nullum tale Iubilæum & nullam adeò plenariam indulgentiam, conceſſit vnquam vllus purè humanus Pontifex. Nec defuit pleniſſima poteſtas Præpoſitis Eccleſiæ conceſſa, ad exſoluendum à quibuſvis vinculis alios fideles: à quo fauore concomitanter adiuncto, nec abſque prærogatiua præcellentiæ, Iubilæum populariter dictum ab indulgentia plenaria ſecernitur; habens quidem cum ea communem exterſionem totius reatus; gaudens tamen illis abſoluendi & diſpenſandi facultatibus, quæ non comitantur cuiuis Indulgentiæ plenariæ. Ea igitur poteſtas plena & nullatenus acciſa, confirmata eſt præpoſitis Eccleſiæ in Pentecoſte: atque ita non ineptè dicitur, Eccleſiam ea die accepiſſe Iubilæum populariter dictum, quocunque Iubilæo aliquando conceſſo præcellentius; cuius proportio cum Iubilæo Iudaïco ex antedictis eſt perſpicua.

Non erit nunc operoſum, monſtrare quàm congruum fuerit Apoſtolos ſacrificare in Pentecoſte. Exhibet enim libertatem perfectam, quam vetus Pentecoſte adumbrabat. At perpetuum fuit, in adeptione libertatis ſacrificare. Apud ipſos Ethnicos Romanos, quia ſeruitutem abiiciebant in templo Feroniæ, falſo illi numini certis ſacris operabantur, atque litabant liberati. Hebræi excuſſo iugo Pharaonis, cum primùm licuit, ſacrificarunt in deſerto. Seruus qui manumittebatur & ſibi reſtituebatur, ſiue poſt ſeptennium ſeruituris, ſiue in anno Iubilæo, libertatem inibat interpoſita oblatione & ſacrificio. Itaque tantò iuſtius fuit, Apoſtolos in Iubilæo Chriſtiano, & nouæ ac perfectæ libertatis adeptione per Spiritum Sanctum, immolare Deo hoſtiam laudis; quantò hæc libertas à Spiritu Dei profecta, erat pretioſior, omni illa libertate temporali.

***

CAPVT

CAPVT XV.

Sacrificium in deserto, post quinquaginta dies ab esu agni diuinæ Indulgentiæ repensum, typus & argumentum sacrificij Christiani in Pentecoste.

A Iubilæo ad Indulgentiam progredior, inde quoque petiturus argumentum pro Christiano sacrificio in Pentecoste. Res ita habet. Iudæos columna duce mare rubrum transgressos & in desertum perductos sacrificasse, nemo in dubium reuocet, nisi Moysen virum sanctissimum mendacij insimulet, toties ex Dei nomine contestatum apud Pharaonem, *dimitte populum meum, vt sacrificet mihi in deserto.* Eáque ex causa, idem Moyses negauit posse Hebræos pecora sua relinquere in Ægypto, quibus opus haberent ad sacrificandum Deo vero in deserto. Illhuc igitur peruenientes, haud dubiè sacrificarunt. Itaque si monstrauerimus, quod cum Hebræis ex Ægypto digredientibus & ad desertum peruenientibus gestum est, ex indulgentia Dei, prout semel & iterum appellatur Isaïæ 63. typum fuisse eius beneficij, quod Spiritus Sanctus in Pentecoste effusus contulit; argumentum habebimus non inualidum, celebrati ab Apostolis sacrificij in Pentecoste.

Deductionem Hebræorum ex Ægypto per mare rubrum in desertum, præsignasse liberationem ab asperrima seruitute per Spiritum Sanctum Christi meritis effusum, Scriptura aliquoties insinuat, nec Patres tacuerunt. Luculenter Esaïas c. 63. celebrans miserationes Domini, & indulgentiam qua redemit populum suum atque portauit cunctis diebus sæculi, addit; *Recordatus est dierum sæculi Moysi, & populi sui. Vbi est qui eduxit eos de mari cum pastoribus gregis sui? Vbi est qui posuit in medio eius Spiritum Sancti sui? Qui eduxit ad dexteram Moysen brachio maiestatis suæ, qui scidit aquas ante eos, vt faceret sibi nomen sempiternum. Qui eduxit eos per abyssos, quasi equum in deserto non impingentem Quasi animal in campo descendens Spiritus Domini ductor eius fuit. Sic adduxisti populum tuum, vt faceres tibi nomen gloriæ.* Pro illis verbis, *Eduxit eos de mari, cum pastoribus gregis sui*: 70. habent, *qui eduxit de terra pastorem ouium.* Quæ verba S. Cyrillus ad caput illud 63. accipit de Christi resurrectione, quam mox consecuta est, Spiritus Sancti à Spiritu, id est à Patre & Filio vt vno Spiratore, demissio ad populi deductionem per igneam columnam, Spiritus S. symbolum. Illa verò postrema verba, *Spiritus Domini ductor eius fuit; sic adduxisti populum tuum, vt faceres tibi nomen gloriæ*, sic legit S. Cyrillus, *descendit a Domino Spiritus, & duxit eos.* Nec aliter libro de argumentis diuinitatis Spiritus Sancti, vbi legit, *descendit spiritus & deduxit eos.* At libro 7. Dialogum de Trinit. ita allegat eum Isaiæ locum. *Descendit Spiritus à Spiritu, & deducet eos. Sic duxisti populum tuum, vt faceres tibi nomen gloriæ.* Videtur S. Athanasius l. de Incarn. Christi, conflasse eum locum Isaiæ, cum loco ex cap. 2. Hieremiæ, vbi deductio quoque illa populi attingitur, sed absque mentione demissi Spiritus à Spiritu, cuius tamen tanquam ex Hieremia meminit S. Athanasius. Itaque Scriptura iuxta 70. de Patrum propositorum sententia, agnoscit in eductione populi Dei ex Ægyptiaca tyrannide in libertatem per igneam columnam, interuenisse typum libertatis qua plebs Christiana potita est per aduentum Spiritus Sancti.

Argum. ex Indulgentia.

Fuisse sanè columnam populi ducem, Spiritus Sancti imaginem, tradit S. Macarius homil. 47. & Nicetas ad orat. 42. Nazianzeni, necnon S. Ambrosius l. de fide contra Arrianos c. 8. item Gregorius Nyssenus l. de vita Mosis, qui ait, idem rectè visum multis ante ipsum. Et ita Origenes quoque hom. 5. in Exod. eruens ex Paulo. Et ratio suffragatur. Dimissis enim iis quæ profert Clemens Alex. l. 1. Strom. vt exponat, quomodò columna ob stabilitatem & firmitatem, ac infigurationem respondeat Deo, meritóque ab antiquis ad exhibendum numen adhiberetur; in particulari hæc columna eiusmodi fuit, vt sua compactione optimè Spiritum Sanctum referret. Nam & nubes erat refrigerans ac tegens, & simul ignis incendens ac illuminans. Falsi quippè sunt, qui censuerunt duas columnas populo præiuisse; cùm vnica fuerit ex tenui materia ignita, quæ noctu non perstricta solis radiis, micabat fulgore suo igneo; de die autem ob raritatem materiæ & solarem lucem pleniorem, nubes videbatur. Et ita insinuatur Exod. 14. vbi dicitur; *Et erat nubes tenebrosa, & illuminans noctem.* Rursúsque mox. *Respiciens Dominus super castra Ægyptiorum, per columnam nubis & ignis, interfecit exercitum eorum.* Vtrobique veluti de vna columna est sermo. Et ita rectè statuit Aquilonius lib. 5. Opticorum, disputatione de mutatione luminis Lunæ. Hæc duo In Spiritu Sancto ritè sociantur. Nam & ignis mysticus est, vt sæpè supra diximus, eruitque S. Ambrosius lib. 1. de Spiritu Sancto cap. 16. ex illis verbis Esaiæ 10. *Erit lumen Israel in igne, & sanctus eius in flamma*: Et simul nubes est refrigerans, ac præbens vmbraculum ab æstu.

Egregiè omnino ista prænunciauit Esaias cap. 4 quod luculentam omnino expressionem continet status, quem Ecclesia Christiana sortituta erat in Pentecoste. Præmissa enim vastitate Synagogæ ad tantam paucitatem & vastitatem redigendæ, vt septem mulieres virum vnum captarent, & apud eum absque solemni Impensa de suo victuræ, tantùm quæsituræ essent illi vxores fore præ virorum paucitate; subdit; in illo ipso tempore, germen Domini, Christum, qui verè ex germine prodiit vt habet Prophetia Iacobi, fore in magnificentia & gloria apud omnes. Tunc verè Christum futurum fructum terræ sublimem, & magnam inde exorituram lætitiam & exultationem his qui saluati fuerint de Israël. Quod quàm benè quadret in primos illos Christianos, qui ad prædicationem Apostolorum in Pentecoste, dederunt manus & fidem Christi sunt amplexati, Lucas in Actis disertè describens eorum gaudium, videtur expressisse. Vbi addit de eximia sanctimonia & vitæ perfectione,

Sectio I. Cap. XV.

ne, quam professuri erant primi illi Christiani. Neque eam sanctimoniam tacuit Isaias, qui subiicit. *Et erit omnis qui relictus fuerit in Sion, & residuus in Hierusalem, sanctus vocabitur, omnis qui scriptus est in vita, in Hierusalem.* Superfuturi quidem erant aliqui habentes nomina sua in Scripturis populorum, & recensendi in libro generationis Israëlitarum. Sed nequaquam de eorum sanctitate agit Isaïas, sed de iis quorum nomina erant in libro vitæ. Eam porrò sanctimoniam omnem atque puritatem vitæ à Spiritu Sancto in Pentecoste effundendo esse dimanaturam, sic exponit Esaïas, iuxta interpretationem grauissimorum Patrum; *Si abluerit Dominus sordes filiarum Sion, & sanguinem Ierusalem lauerit de medio eius, in spiritu iudicij & spiritu ardoris.* Particula *si*, ex idiotismo Hebraïco, ponitur pro affirmatione. Vnde 70. verterunt *quia.* Esse id in scriptura frequens, notat Philipp. Ahb. l. de salute primi hom. c. 18. Quamvis autem Diu. Augustinus 20. Ciuit. cap. 25. Spiritum ardoris de quo ibi Esaias, referat ad Purgatorium, tamen optimè S. Cyrillus ibi, *Spiritum iudicij*, refert ad illud iudicium quo mundus per Christi mortem iudicium subiit, vt est apud Ioannem: Spiritum verò ardoris, accipit. [De Spiritu Sancto, qui est ignis diuinus ac intelligibilis, qui sordes vitiositatis in nobis deterit & absumit, & peccati inquinationem liquat & excoquit.] Vt verò appareat, quomodò Spiritus idipsum renatis in Christo sit præstiturus quod in typo præstitit. Hebræis columna nubis & ignis, addit Esaïas. *Et creabit Dominus super omnem locum montis Sion, & vbi inuocatus est*, id est super vniuersam Christianam Ecclesiam, *nubem per diem, & fumum & splendorem ignis flammantis in nocte.* Hæc erit vmbella gloriosissima Christianorum, & scutum bonæ voluntatis Dei, coronans illos. *Super omnem enim gloriam, protectio. Et tabernaculum* sic appellat eandem columnam mysticam à diuina sede in ea, *erit in vmbraculum diei ab æstu, & in securitatem, & absconsionem à turbine & pluuia.* Non potuere luculentiùs exprimi, bona quæ Spiritus Sanctus Ecclesiæ ductor, eique præuius in exitu è seruitute Ægyptiaca sæculi, suo illo ducatu confert fidelibus, illucens eis, temperans æstum, ariditatem nimiam roris sui aspersione dispellens; omnia denique bona concilians, & omnia planè auertens mala. Nihil hîc ex me protuli, sed sensum SS. Patrum de illustrissimo in rem nostram loco protuli. Multos & optimæ notæ, adducit ad eum locum Leo Castrius.

Spiritu itaque Sancto, tanquam ignea columna ductrice, populus Domini transgressus est per mare, ad suburbana (vt sic dicam), terræ promissæ, seruitute Ægyptiaca abiecta. Premebatur enim Dei populus ante Spiritus Sancti aduentum, seruitute ærumnosissima legis Iudaïcæ, atque peccati. Nam lex vetus importabili iugo infinitarum ceremoniarum premebat obnoxios, vt expendit Abulensis in cap. 1. Ruth. quæst. 24. neque vires vllas subministrabat ad sui impletionem. Quem grauem legis defectum S. Augustinus Epist. 44. & alibi frequenter memorat, necnon S. Gregorius hom. 7. in Ezech. E contrario autem lex noua, & paucis præceptis grauat, & vberibus validisque suppetiis adiuuat ad exequendum quod mandat, vnde *lex libertatis*, & *iugum suaue* meritò dicitur, ad differentiam legis grauantis non etiam adiuuantis, de qua differentia sæpè & copiosè D. Augustinus, nominatim l. de Spir. & litera à c. 17. & ser. 12. de verbis Apostoli, ac l. 3. doctr. Chr. c. 9. Seruitus verò peccati adeò terra & ærumnosa est, vt longè superet Ægyptiacam captiuitatem sub Pharaone, cum qua interdum à Patribus componitur dictum plenè de ea seruitute subministrando malitiæ moralis alexipharmaca.

Meritò igitur populus Christianus vtraque illa seruitute liberatus, per aquā baptismi, Christi sanguine rubentes, transgressus ad terram promissam, vbi plenam immunitatem ab oneribus & exactorum truculentia sortitur, agnouit sacrificandum esse Deo, eique immolandam hostiam laudis, non pecudum mactatione quam Deus se fastidire professus est, sed incruenta Agni immaculati Iesv Christi immolatione: quam per igneam columnam fuisse præsignatam Drogo de Sacram. dom. pass. pulchrè attigit. Sed & manna, assertis in libertatem Hebræis, in typum Eucharistiæ fidelibus ad cibum prouisæ, subministratum esse à Spiritu Sancto, scitè his verbis dixit creditus Cyprianus serm. de Spiritu Sancto. [Hic spiritus, rubri maris aquas siccauit, & suspensis hinc inde vehementibus fluctibus, ab ollis carnium & Ægypti pulmentariis populum ad spiritualem eremi libertatem eduxit incolumem, & alimoniis cœlestibus pauit.] At alimonia hæc cœlestis, typico illo cibo leuissimo adumbrata, absque sacrificij celebratione subministrari non potuit, cum sacrificium sit ipsa eius confectio. Itaque inde quoque insinuatur celebratio Christiani sacrificij in Pentecoste.

CAPVT XVI.

Sacrificatum esse in Pentecoste, vt Christi ingressus in cælum, additioni Sanctorum per Pontificem Aaronicum, velut typo antitypus responderet.

SAcerdotium summum Christi Domini, esse prædelineatum in Sacerdotio Aaronico, Apostolus Hebræos docuit, & varij Patres exposuerunt. Quos inter Prosper. 2. p. operis de promiss. cap. 10. concinnè monstrat, nuces ex Aaronis virga progerminantes, prænunciasse Christi Sacerdotium, eique nexam in omnes terræ plagas potestatem, interuentu Crucis. Maximè verò ad rem facit, quod ibidem cap. 3. tradit, de veste Sacerdotis Aaronici, Christo perbellè quadrante. In eius vestis limbo, erant tintinnabula malogranatis permista: qua permistione significatum voluit, prædicationem Euangelici Doctoris, iungendam esse operibus; nec opera satis ei apud Deum fore, citra prædicationem. Væ enim illi, si non Euangelizauerit. Ita S. Augustinus quæst. 129. in Exod. & S. Gregorius 2. p. Pastor. c. 4.

Hæc

Hæc cum sint expedita, de numero tamen tintinnabulorum nonnulla est dissensio; quam interest huius negotij attingere. Dimisso autem S. Gregorio, qui capite illo 4. & l. 1. Regist. Epist. 24. nihil vult de eo numero statuere: S. Iustinus agens cum Tryphone Iudæo, numerat duodecim. Totidémque ponebant Gnostici apud S. Irenæum lib. 1. cap. 15. At Beda in c. 28. Exodi, numerat septuaginta duo. S. Prosper loco allegato cap. 3. recenset quinquaginta. Mirum in modum numerum tintinnabulorum auxit Clemens Alexandr. l. 5. Strom. numerans trecenta sexaginta tintinnabula è Pontificia veste dependentia. Non est minor de tintinnabulorum significatione varietas. Qui enim numerant duodecim, ferè ea referunt ad Apostolos: sicut qui recensent 72. referunt illa ad eiusdem numeri discipulos. mens Stromateus, qui trecenta sexaginta sex numerat, (quot videlicet sunt dies annuæ periodi,) ait illis tintinnabulis exprimi annum Domini acceptum, prædicantem & resonantem maximum aduentum Seruatoris. At Prosper qui quinquaginta numerat tintinnabula, ad Pentecosten ea accommodat his verbis. [In quinquaginta tintinnabulis, totidemque malis granatis, linguæ sunt Ecclesiarum, quæ per Sanctum Spiritum dia Pentecostes, in specie ignis diuisæ, discipulis insederunt. Vt etiam numerus ipse ostendit, ex quo mala granata omnis Ecclesia per mundum, connexos vt grana intrinsecùs, continens populos in vinculo pacis, & gratiæ, vnum eos tegmen operiat charitatis. Resonantibus enim tintinnabulis Apostolicis, mala granata statim mota sunt, in Actibus Apostolorum dicentia; *Nónne hi qui loquuntur, natione sunt Galilæi? & quomodo agnoscimus in illis sermonem in quo nati sumus?* & sequitur: *Variis enim linguis magnificabant Deum.* Sed hæc omnia gressibus liberi Sacerdotis mouentur, dum ingreditur in sancta sanctorum, quò pro nobis noster iam mediator ascendit, apparere ante faciem Dei.]

Meritò Apostolos in Pentecoste, confert tintinnabuli, quia sunt symbolum concionatorum, vt fusè prosequitur Gulielmus Durandus In Rationali officiorum lib. 1. c. 4. à n. 4. Tunc autem Apostoli ad concionandum sunt aggressi. Fuere autem hæc tintinnabula, sonantissima: quandoquidem in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Mirata olim est Hispania, consilium Ramiri ex S. Pontij Tomeriensis Monacho, Regis Aragonum. Scribit enim Marinæus lib. 8. de rebus Hispan. *in fine*, Ramirum cum ob mores Monasticos vilesceret, nec Regiam dignitatem apud suos sustineret, de Abbatis quondam sui consilio, proceres omnes regni Oscam aduocasse, ad fusuram æris campani, quod esset tota Aragonia exaudiendum. Stropha patuit, cum comprehensis & in vincula datis compluribus, quindecim verò tumultuosioribus letho datis, nec dissimili exitu iis qui deinceps non saperent intentato, Aragonia vniuersa intellectum est, despectionem Principis non esse innoxiam. At sonus Apostolicorum tintinnabulorum, non ex vno regno, sed ex orbe toto quàm latè patet, est exauditus.

R. P. Theophili Raynaudi, Eucharist.

Potest tamen nonnulla difficultas occurrere, in proposita ex Prospero accommodatione tintinnabulorum ad mysterium Pentecostes: quatenus ait, tintinnabula & malogranata mota esse, sonúmque eorum fuisse exauditum, Sacerdote nostro sancta sanctorum ingrediente, & mediatore nostro ascendente pro nobis apparere ante faciem Dei. Quæ verba præ se ferre videntur, tintinnabula sonuisse ante Pentecostem. At constat, Apostolos à Christo præmonitos, continuisse se, & prædicatione abstinuisse, donec induerentur virtute ex alto, quod factum est in Pentecoste. Hic tamen nodus non difficile expeditur. Nam quamvis verum est, tintinnabula non sonuisse ante Pentecosten, dicuntur tamen Christo in cœlum ascendente sonuisse, ob viciniam & nexum illorum mysteriorum. Mox enim à Christi ascensione, Apostolis Euangelizantibus, verbum datum est virtute multa. Et Christus cœlum progressus, Spiritum Sanctum mox demisit in eum finem; ac vt esset alter Paraclitus & pater tutórve Orphanorum, quorum pater abscesserat, (vt piè admodùm disserit Eucherius homil. de Pentecoste.) Itaque ascensio Domini, & aduentus Spiritus Sancti, magnum nexum habent. Imò apud Patres, vtraque solemnitas pro vna computatur, quandoquidem integra dierum quinquagena, quæ à Paschate ad Pentecostem decurritur, vna iugis & continuata festiuitas habetur, iuxta S. Maximum homil. 3. de Pentecoste, & Eusebium l. 4. de vita Constantini cap. 64. vbi ait, [maximam illam celebritatem venerandæ & sacratæ Pentecostes, quæ septem contionas hebdomadas omnibus honoribus decoratur, ad extremum vnitatis numero consignari, quo tempore sacræ literæ testantur, & communis nostri seruatoris in cœlos ascensum; & sancti ad homines Spiritus descensum accidisse.] E contrario Græci ob eandem causam, integram Pentecosten, siue quinquagenam vocabant *tempus resurrectionis*, teste Isidoro in Catena Græcorum in Lucam cap. 22. vers. 41. Ob eam ergo connexionem, & festorum prædictorum, & totius quinquagenæ, qua Apostoli sensim aptati sunt ad excipiendum Spiritum Sanctum, ob quam connexionem totum illud tempus vocant vna celebritas; licuit Prospero dicere, ascendente Domino sonuisse tintinnabula, id est Apostolorum prædicationem esse exauditam.

Arg. ex ingressu in sancta.

Occurrit etiam alia ratio eum nodum expediendi, ex pia meditatione S. Bernardi; quæ tametsi apud eum non legitur, refertur tamen in Allegoriis Tilmanni ex Galfrido in capite 18. Esaiæ. Quærens enim causam S. Bernardus cur decem dies, ab Ascensione ad missionem vsque Spiritus Sancti decurrerint, respondebat missionem Spiritus Sancti fuisse alligatam peruentioni Christi in cœlum, & sessioni ad dexteram Patris. Priusquam verò illuc pertingeret, elapsi sunt dies decem. Nam cœpto ascensu feria quinta; semotâ Christo iniecit quilibet chorus Angelorum vnius saltem diei commorationem apud se deposcens: atque ita per nouem continuos dies prorogata est ascensio, donec gradatim

Sectio I. Cap. XVI.

decussis pet totidem dies nouem ordinibus Angelorom, demum decima die Christus super omnes Angelorum choros euectus, memor piomissi, Spiritom Sanctum demisit, suæ erga Apostolos beniguitatis vicarium. Iuxta quam piam viri piissimi commentstionem, Christus non priùs desiit in cœlum ascendere, quàm seipsa mitteretur Spiritus Sanctus. Atque ita benè habet quod dixit Prosper, ascendente Sacerdore nostro in Sanctum sanctosum, insonuisse tintionabula, & exauditas esse voces Apostolorum prædicaotium. In termino siquidem Ascensionis, misso Spitita Sancto, prædicationem sunt auspicati.

Itaque ingressus Christi in cœlom, respondet ingressui Pontificis Aaronici in sancta sanctorum, & sonus tintinnabulorum ingredientis Sacerdotis, sono Apostolosum prædicantium legem nouam in Pentecoste. Quomodò ex his hsbeatus, congruum fuisse adhiberi in Pentecoste Christianum sacrificium, vt typus antitypo consentitet, puto manifestum. Saceidos enim non ingrediebatur sancta sanctorum sbsque sacrificio, vt disettè docet Apostolus Hebr. 9. vers. 7. & 25. Præclarè Psosper. p. 2. cap. 2. ageos de colomnis tabernaculi præsignificantis Ecclesiam, confirmstis à Dei sapientia io Pentecoste, nexum huius introitus summi Sacerdotis in sancta sanctorum, & sacrificij Eucharistici, attigit verbis illis. [Sapientia fabricans sibi domum, subdidit columnas septem. Qoas terra eùm defluxisset peceatis incursantibux columnss eins, ipsa coofirmauit. Harum igitur columnatum numerus; In duabus partibus tabernaculi vndecim sunt, quadragesimum diem asceusionis Domini demonstrantes, in qua suis ait discipulis; *Vos sedete in ciuitate, donec induamini virtute ex alto.* Ternis seris counectuntus columnæ: quoniam fidei, spei, & charitatis, Trinitatis vnianlo, Doctores Ecclesiarom salubritex astringuntur ex vasis argenteis capitibúsque aureis tanquam in operibus misericordiæ, vt sanctitate virginali columnatum omne decus eaurgat. Sancta sanctorum in interioribus sunt tabernaculi, habentia arcam testamenti referam mysteriis. In quam ingrediuntur Sacerdotes in anno semel, cum sanguine alieoo: ex qua accipieos sesponsum diuinum illud verbum resonat: Quod verbum carnem suscipiens nostram, ob redemptionem, consecrauit arcam non veteris, sed noui testamenti: in qua sunt omnes thesauri sapientiæ absconditi. Ad quam cum suo sanguine verus ipse Princeps Sacerdotum iotroit semel in sancta, quoniam semel Christus oblatus est, vt multorum peccata portaret. Cui dicit Propheta: *Exurge Domine in requiem tuam, tu & arca sanctitatis tuæ.* Mensam quoque positam & arcam quæ carnem sacram, & sacrificantis excipetet; quid aliud in his quàm esucem intelligimus, in qua noster agnus immolatus est. Ipse Sacerdos & victima, panem sanctificatum, suum saeratum corpus in sua mensa coufirmans. Cui lucerna septiformi spiritu accensa, toti lucet tabernaculo.. Quoniam fulgur illius, vt lumen: atria verò huius spiritalis tabernaculi, corda piorum scilicet confitentium & laudantium Deum de quibus Propheta dicit Dauid; *Atria eius, in hymnis confitemini ei.*]

CAPVT XVII.

Par fuisse, in procinctu belli sacri occœpti in Pentecoste, sacrificium celebrari.

ET priscorum Ethnicorum, & Hebræorum constanti vsu, bella non nisi placato hostiis numine inibantur. Morem Romanorum hac in parte, multis illustrat Valtrinus lib. 1. de milit. Rom. cap. 5. De Persis idem habet Herodotus lib. 7. eom de Xerxe priusquàm in Græciam traiiceret. Quoad Hebræos est locus optimus 1. Reg. 13. ibi enim Saül videns imminere prælium, nec Samuëlem iuxta placitos dies aduenisse, arripuit alienom muous sacrificandi. Et factum excusans apud Samoëlem sopetuenientem ait, *Dixi, nunc descendent Philistum ad me in Galgala, & faciem Domini non placaui. Necessitate compulsus, obtuli holocaustum.* Itaque vsus sacrificandi ante prælia, videtur exploratus. Et nemo non videt, quàm id sit natusali rationi consentaneum, attenta negotij grauitate & lubricitate, cuius fortunatio de cœlo est expectanda. Nam qui in curribus & equis confidunt abiecto Deo, obligantur & cadunt, facti ludibrium aduersariis. Itaque vbi monstrauerimus, datum esse in Pentecoste initiom bello longè grauissimo, eadem opera expositum erit, congruum fuisse offerri in Pentecoste sacrificium, ad fortunandam tanti momenti expeditionem. Eam ergo fuisse in Pentecoste susceptam, monstratum venio. Sic enim de paratione cœlestis buccellari ad eam necessarij, nec nisi per hoc sacrificium parabilis, dubium non remanebit.

Belli quod in Pentecoste cœptum dico, causa & origo referenda est in possessionem iure optimo debitam Deo, quam Christus Aduocatum in ea causa agens, studiosè *postulauit*, vt habetur Psal. 2. benéque expendit Petrus Damiani serm. 12. Postulationem siue Aduocationem Christi, consummauit Spiritus Sanctus, vt scitè prosequitus Rupertus lib. 10. de Offic. c. 1. Ad deiiciendum autem de iniusta possessione per fraudem occupsta & malignè setenta peruersum possessorem, Spiritus Sanctus exercitum factum in bellum edoxit, & verè Cruciatam expeditionem adornauit; *induens* idest vndecunque spirituali robore muniens ac tegens, (vt Cyrillus Hier. catech. 17. vocem sectè liberauit,) beatos Apostolos vis sute ex alto, ad præliandum bella Domini, longè sanctiùs ac iustiùs quàm de se profiteretur factiosus ille Tribunus, *Nicolaus* nomine, qui in die Pentecostes Romæ se indigitauit, *Candidatum aqua Spiritus Sancti militem*, vt est in historia Pontificum Gallorum a Bosqueto edita *pag* 90.

Frequenter sanè apod Patres legimus, Apostolos in Pentecoste exhiberi specie militum. Ambrosius lib. 1. de Spiritu Sancto cap. 16.

confere

confert Apoſtolos in Pentecoſte, cum militibus Gedeonis. [In actibus (inquit) Apoſtolorum, cum ſupra fideles Spiritus Sanctus deſcendiſſet, ignis ſpecies videbatur. Sic enim habes: *Et factus eſt ſubitò de cælo ſonus tanquam vi magna ſpiritus ferretur, & repleuit totam domum vbi erant ſedentes, & viſa ſunt illis diſperſæ linguæ tanquam ignis.* Vnde & illud; Quando Gedeon ſuperaturus Madian, trecentos viros iuſſit hydrias ſumere, & in hydriis faces accenſas habere, & in dextris tenere tubas: Ità noſtri acceptum ab Apoſtolis ſeruauere maiores, quod hydriæ ſint corpora noſtra, figurata de limo, quæ timere non noruot, ſi feruore gratiæ ſpiritalis igneſcant, & Iesv Domini paſſionem canoræ vocis confeſſione teſtentur.]

Rupertus pulchrè lib. 1. in Ezech. cap. 29. de Apoſtolis in Pentecoſte interpretatur illud Prophetæ, *Spiritus quoque leuauit me, & aſſumpſit me, & abij amarus in indignatione Spiritus mei. Manus enim Domini erat mecum, confortans me.* Hoc Rupertus perinde eſſe ait, atque aſſerere, quod Apoſtoli per acceptum Spiritum Sanctum, [Leuati & competenti fiducia ſublimes facti, auderent amari indignantéſque incedere, ſpirituali indignatione & ſeuera amaritudine qualem vtique indignationem ſine amaritudinem, Spiritus Sanctus ſeſe illis conferre ſignificans, apparere voluit in igne. Nam *apparuerunt illis diſpertitæ linguæ tanquam ignis.* Proinde quaſi quæreres, quomodò amarus vel quaſi indignatione, addit continuò. *Manus enim Domini erat mecum confortans me.* Ergo fortitudo zeli, qua fortes facti ſunt Apoſtoli, ipſa eſt amaritudo dulcedini vitiorum contraria, ipſa eſt indignatio quæ pro cauſa Dei, quamtumlibet altos homines deſpicere non dubitat. *Et veni ad tranſmigrationem, ad aceruum nouarum frugum, ad eos qui qui habitabant iuxta flumen Chobar & ſedi vbi illi ſedebant, & manſi diebus ſeptem mœrens in medio eorum.* Miro modo prophetica hæc Scriptura, tempus quoque inſinuat, quo Chriſti Apoſtolos virtute armatos ad prædicandum miſit Spiritus Sancti gratia, dicendo. *Et veni ad tranſmigrationem, ad aceruum nouarum frugum.* Quo enim anni tempore ſint acerui nouarum frugum in terris illis, teſtatur duo panes primitiarum, qui in ſolemnitate Pentecoſtes, ex lege iubebantur offerri. Ergo non abs re ad aceruum nouarum frugum ſe veniſſe dicit, ſpiritualiter pro ratione temporis, nouas fruges eos appellans, qui per prædicationem Apoſtolorum, ad Chriſtum collecti ſunt, ipſa die aduentus Spiritus Sancti.]

Idipſum inſinuari cenſet idem Rupertus in Pſalmum 92. eo Pſaltis verbo, de Chriſto regnum adepto; & decorem ac fortitudinem in reſurrectione induto, *præcinxit ſe.* Nam quamuis S. Epiphanius hær. 69. malit, ſignificari eo verbo ſtabilem & minimè fluxam fortitudinem Chriſti; (Zona enim veſtem præcingens eam prohibet laxitate;) alij autem eundem Pſaltis locum ad Incarnationem referant, & multipliciter exponant; Tamen Ruperti interpretatio non malè quadrat. Ait ergo, Chriſtum per reſurrectionem regno potitum, ſe præcinxiſſe Apoſtolis ſuis armatis Spiritus Sancti virtute; ac proinde eos habuiſſe pro gladiis militaribus animatis. Et ſanè ea *præcingendi, & accingendi* notio, non infrequens in ſacris literis. Sic Pſalmo 17. *præcinxiſti me virtute ad bellum.* Et Pſalmo 44. *Accingere gladio tuo ſuper femur tuum.* Et 3. Reg. 20. *Non glorietur accinctus, æquè vt diſcinctus.* Id eſt, ne cantet ſibi triumphum, qui ad bellum pergit; perinde ac ſi parta iam victoria, poſuiſſet baltheum ac gladium. Chriſtum igitur Rupertus, non vno, ſed tot gladiis quot habebat in Pentecoſte diſcipulos, accinctum, à Pſalte exhiberi commentatur. Et profectò nihil conuenientius viro Apoſtolico, quem Spiritus in Pentecoſte effuſus agit, quàm vt ſit Deo pro gladio, eóque Chriſtus præcingat ſeſe. Quod ſi S. Auguſtinus ſerm. 114. de diuerſ. cap. 4. præfatus Chriſtum in Scriptura exprimi ſpecie gladij, addit SS. Martyres, & nominatim S. Cyprianum, fuiſſe machæras & gladios diuina manu vibratos, & ad ſacrum bellum adhibitos, quanto iuſtius aſſerimus, Apoſtolos Martyrum primipilos, fuiſſe in Pentecoſte Chriſto Duci pro gladiis? Et perinde erit, ſi dicamus habuiſſe gladios exertos ac ſplendentes, quos moti à Spiritu Sancto vibrarent, ſiue ore, ſiue manibus. Nam Apoſtolicis concionatoribus Gulielmus Pariſ. libro de moribus cap. 8. illud accommodat, *Gladius in labiis eorum.* At S. Gregorius 19. moral. cap. 29. & 30. expendens illud Cant. 4. *Omnes tenentes gladios, & ad bella doctiſſimi*, obſeruat non eſſe dictum; *habentes gladios*, quod poſſet cohærere cum reconditione in vagina; ſed dictum eſſe, *tenentes gladios*, quod ſonat gladios ſtrictos & vibratos, vt fit in pugna. Et tales iuxta S. Gregorium oportet eſſe Euangelicos milites, quales, agnoſcimus Apoſtolos Spiritu Sancto actos in Pentecoſte.

Argum. ex accepto bello ſacro.

Poſſumus inſuper ex eo quod circa nos etiamnum contingit, confirmare quod monſtrandum ſuſcepimus, de militia Apoſtolorum in Pentecoſte. Ratum enim eſt apud DD. quod circa Apoſtolos factum eſt in Pentecoſte per viſibilem Spiritus Sancti effuſionem, proportione fieri nunc circa fideles, per Sacramentum Confirmationis: & eodem collimare gratiam vtrobique communicatam, quamvis veriſimilius ſit, Apoſtolos in Pentecoſte non recepiſſe characterem qui nobis imprimitur in Sacramento Confirmationis, quia reuera non recipiebant hoc Sacramentum, ſed tantùm gratiam eius, ſublimiori & eminentiori modo. Armati ergo ſunt tunc ad prælium Apoſtoli; & producti in aciem. Nam in nobis, gratia per Confirmationem collata, ſpectat ad talem finem, quod oſtendo inſigni loco de Sacramenti Confirmationis vtilitate; qui legitur apud Eucherium ſerm. de Pentecoſte, & verbatim apud Melchiadem Papam Epiſt. 1. *ſub medium.* [Sicut exigit militaris ordo, vt cùm Imperator, quemcunque in militum receperit numerum, non ſolùm ſignet receptum, ſed etiam armis competentibus inſtruat pugnaturum: ità in baptizato, benedictio illa munitio eſt. Dediſti militem, da ei adiumentum militiæ. Nunquid prodeſt, ſi quiſquam parentum

Sectio I. C. XVII.

magnam pupillo conferat facultatem, nisi prouidere studeat & tutorem? Itaque paraclemus regeneratis in Christo, custos, & consolator & tutor est; Ideò dicit sermo diuinus; *Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam.* Ergo Spiritus Sanctus, qui super aquas baptismi salunfero descendit illapsu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in Confirmatione augmentum præstat ad gratiam. Et quia in hoc mundo tota ætate victuris, inter inuisibiles hostes & pericula gradiendum est, in baptismo regeneramur ad vitam; post baptismum confirmamur ad pugnam: in baptismo abluimur, post baptismum roboramur. At si continuò transituris sufficiant regenerationis beneficia, victuris tamen necessaria sunt Confirmationis auxilia. Regeneratio per se saluat, mox in pace beati sæculi recipiendos: Confirmatio autem armat & instruit, ad agones mundi huius & prælia, reseruandos.] Quod ergo circa nos fit in nostra Pentecoste, hoc est cum Sacramento confirmationis perficimur, vt ad militiam Christi instruamur, id quod character ad modum stigmatis militaris impressus denotat; idipsum circa Apostolos factum est in Pentecoste: sin minùs quoad characterem, quia Sacramentum illud non receperunt, at quoad gratiam (vt sic dicam) bellatricem, quâ Apostoli sunt tunc donati vt strenuè ac potenter præliarentur prælia Domini aduersùs Satanam, quibus tunc publicè initium fiebat sub duce Christo, auspice Spiritu Sancto.

Armatura omnis generis, quâ milites suos in hæc prælia descendentes Christus per Spiritum Sanctum instruxit, præter gratiam vberem & validam, cùm sanctificantem & habitualem, tum actualem, in virtutibus supernaturalibus eximiis sita fuit. S. Leo serm. 1. de ieiunio Pentecostes, Temperantiam macerationi corporis insistentem, annumerat illis virtutibus. Adhortans enim Christianos ad ieiunandum mox à Pentecoste, argumentum petit à ieiunio Apostolorum per illud tempus. [Repletis namque Apostolis virtute promissâ, & in corda eorum Spiritu veritatis ingresso, non ambigimus inter cætera cœlestis Sacramenta doctrinæ, hanc spiritalis continentiæ disciplinam de Paracleti magisterio primitùs fuisse conceptam; vt sanctificatæ ieiunio mentes, conferendis sibi charismatibus fierent aptiores. Aderat quippe Christi discipulis protectio omnipotentis auxilij, & principibus nascentis Ecclesiæ tota Patris, Filijque diuinitas, in præsentia Sancti Spiritus præsidebat. Sed contra instantes impetus persequentium, contra minaces fremitus impiorum, non corporis fortitudine, nec carnis erat saturitate certandum: cùm hoc maximè hominis interiora corrumpat, quod exteriora delectat: & tantò fiat rationalis anima purgatior, quantò fuerit substantia carnalis afflictior. Hi itaque Doctores, qui exemplis & traditionibus suis, omnes Ecclesiæ filios imbuerunt, tyrocinium militiæ Christianæ sanctis ieiuniis inchoarunt: vt contra spiritales nequitias pugnaturi, abstinentiæ arma caperent, quibus vitiorum incentiua truncarent.] Hactenus voce robusta Leo. Eadem iterat serm. 4. eiusdem argumenti. [Inter omnia (inquit), dilectissimi, Apostolicæ instituta doctrinæ, quæ ex diuinæ institutionis fonte manarunt, dubium non est, influente in Ecclesiæ principes Spiritu Sancto, hanc primùm ab eis obseruantiam fuisse conceptam, vt sancti obseruatione ieiunij, omnium virtutum regulas inchoarent; quia multùm ad præcepta Dei exequenda prodesset, si Christiana militia contra incentiua omnia viriorum, continentiæ se sanctificatione muniret. Cùm enim per illecebram cibi, irrepserit prima causa peccati, quo salubriore Dei munere vtitur redem pia libertas, quàm vt nouerit abstinere à concessis, quæ frænare se nesciuit à vetitis?]

Vtrobique porrò S. Leo, agnoscit ieiunium Apostolis post Pentecosten esse frequentatum: & fideles quoque, eorum imitatione, ieiunasse negat per totam quinquagenam, à Paschate ad Pentecosten vsque decurrentem. Et similia leguntur apud varios Patres, quos adducit Bellarminus l. de ieiunio cap. 13. Vnde videtur haberi, olim peruigilium Pentecostes non fuisse tunc ieiunio grauatum, saltem Romæ; quod addo, quia Maximus Taurinensis hom. 1. de Pentecoste, contrarium Ecclesiæ suæ vsum memorat, qui in Ordine item Romano refertur, cum de Officio Vigiliæ Pentecostes. Apud Glabrum lib. 3. cap. 3. refertur in variis Italiæ & Galliæ synodis anno 1024. agitatam esse quæstionem, [De ieiuniis quæ plerique fidelium inter Ascensionem Saluatoris, & Pentecosten obseruant, itaque decretum, vt ne per imperium Sacerdotum fierent, excepto Sabbatho Pentecostes: & à quibus fieri vellent, prohiberentur fieri.] En *excepto Sabbatho Pentecostes.*

Inter virtutes quibus ad sacrum bellum armati sunt Apostoli quoad animam; (nam Temperantia de qua proximè, etiamsi inexistit animæ, tamen corpus spectat): celebrantur præsertim à Patribus, fortitudo, & charitas. De fortitudine non pauca sunt præmissa superiùs, nominatim cap. 12. Eam verò vix illustratione egere, cum tauropetè alacribus factis & perpessionibus Apostolorum micuerit, ausim asserere. [Manifestum enim fuit, (ait S. Bernardus serm. de Pentecost.] Indutos esse virtute ex alto, qui de tanta pusillanimitate Spiritus, ad tantam deuenere confidentiam. Non est iam fugere, non est abscondi propter metum Iudæorum; constantius modò prædicant, quàm delitescerent antè timidiùs. Denique mutationem illam dexteræ excelsi, manifestè declarat Principis Apostolorum, priùs quidem inter ancillæ verba formido; postmodùm inter principum verbera fortitudo. *Ibant* (ait Scriptura,) *gaudentes à conspectu concilij; quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.* Quem sanè prius, cùm duceretur ad concilium, solùm reliquerant fugientes. Quis dubitet aduenisse Spiritum vehementem, qui mentes eorum inuisibili illustraret potentia?] S. Gregorius 1. Moral. cap. 12. & 13. hanc Apostolorum fortitudinem, adumbratam

brstam putat in matibus Iobo progenitis; sicut mollitudinem infirmotum fidelium, in filiabus.

Charitatem, quæ sicut mors fortia est, & omnia subigit, infudit Apostolis præcellentissimsm in Pentecoste Spiritus Sanctus. Nam vt ait S. Bernardus serm. 3. de Peotecoste, *initio*. [Ipse est, qui Virgini obumbrauit, Apostolos roborauit, vt & Virgineo corpori temperaret deitatis accessum, & Apostolos indueret virtute ex alio, feruentissima scilicet charitate. Hanc nimirum Apostolicus ille chorus loricam sese induit, sicut Gigas ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis, ad alligandos Reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis. Qui enim in domom fortis, ligare eum, & vasa eius diripere mitrebantur, opus erat fortitudine ampliori Alioquin quàm moltum erat ad ipsos, vt de morte triumpharent, & ne ipsæ quidem portæ inferi præualerent aduersùs eos, si oon vigeret in eis, quæ in eis vinceret dilectio fortis vt mors, dura sicut infernus æmolatio? Hunc sibi zelum imbiberant, cùm vino ebrij putarentor.]

Effecit tam ardens charitas, vt Apostoli euaderent planè ignei, ioxta illud Zachariæ 12. *In die illa ponam duces Iuda sicut caminum ignis in lignis, & sicut facem ignis in fœno, & deuorabunt ad dexteram & ad sinistram, omnes populos in circuitu.* S. Cyrillos, quos volgata editio vocat *Duces*, Septusg. *Chiliarcos*, notat esse Apostolos, belli huius sacri triomphales duces: quos Spiritus Sanctus illabens, penitissimè insedit, & roboraoit ad fundendos Dei hostes, & omnia qoaquauersum io hostili solo complenda stragibus, ac implendas roinas, omnibus frustra obsistentibus. Hoc fuit esse faces ignis in fœno. [Quemadmodùm enim (ait S. Chrysostomus homil. 4. in Acta), igneus homo si in medias incidat stipulas, non lædetur, sed magis vim exeret suam: (Nec eoim ille quicqoam patitux mali, sed qoi his reluctaotur, ipsi seipsos perduot:) Ita oonc euenit. Immò potiùs, ac si quis ignem gestans, luctetur cùm eo, qui importat fœnum; itidem videlicet, & Apostoli illos adorti sunt, moltâ cum fiduciâ. Quid enim obsecro, læsit illos tanta multitudo? Num illis cum egestate, & fame fuit conflictatio? Num cum ignominia & infamia? Num impostores esse credebantur? Num irrisiooibus, & conuitiis præsentium succubuerunt? Nam vtraque hæc simul in eos incidebant, eo qoòd alij deridebant illos, alij etiam scommatis incessebant. Nónoe totæ ciuitates, furoribus & iosaniis illos impetebant? Nónne seditionibus, & insidiis obiecti sunt? Nónne igni, ferro, & bestiis? Nónne vndique illos ionomera bella vallabant? Nónne perinde fuerunt affecti, quasi in somnis vidissent hæc mala, aut in picturá? Quid igitur? Nónne consumpserunt omnium furores?]

Qui obices aduersùs tantam efficaciam sufficere potuissent? Itaque cesserunt omnia istis ignibus. Etiam Scythiæ frigora, calore fidei feruerunt, Apostolis prædicantibus: & omoes gentes iisdem flammis deflagrarunt, vt S. Hieronymus Epistola ad Lætam de Institutione filiæ, & in Nepotiani Epitaphio, sigillatim & distinctè est prosecutus.

Arg. ex accepto bello sacro.

Necdum tamen explet oratio vim verbi ex Zacharia propositi, de Apostolis in Peotecoste, qui Spiritus Sancti flamma correpti, facti sunt, velut faces igois in fœoo. Quo loquendi genere, insinuatur mira celeritas operationis, cui omnis obex non aliud sit, quàm igni incensissimo stipula aut fœnom. Quod hæc consideratio sit maximi omnimomenti, & valdè intersit gloriæ Spiritus Sancti per Apostolos hoc bellum gerentis, hoc inter eius opera admirabilissimum ritè peroadere; mutuabor partem disputationis D. Chrysostomi de hoc argumeneo, in demonstratione quod Christus sit Deus. Despondeo enim aliquid dignius præseoti instituto. Expendit ibi S. Chrysostomos verbom illod Christi, *ædificabo Ecclesiam meam*. Ait itaque. [Examina quid boc sibi verbum volt, & videbis perspicuam eius veritatem. Nam non solùm hoc mirum est, qoòd ædificauit eam per torum mundum, sed quia inuictam fecit, & contra omnes inuictam, licet tot bella insurgant. Hoc enim est, quòd portæ inferi oon præualebunt aduersùs eam: Pericola, ait, quæ mortem generant, pericola quæ ad infernum deducunt. Vidisti prædictionis veritatem? vidisti eoentus certitudinem ac robur? vidisti verba in operibos relocentia, & virtutem absque armis omnia facilè coosicientem?]

Subiicit de Ecclesiæ diffusione io omnes gentes perbreui facta; tot prouinciis popolosissimis, per tam paocos & imbecilles subactis, reuulsa contraria consuetudine pridem inolita, vt capite 11. retulimos. Addit verò. [Neque hoc solùm mirabile, quod priuati & pauperes illi, & parui, & ignobiles, & illiterati, & viles, & exotici sermonis, & contemptibiles, totius orbis correctionem attentarunt: sed & quoad longè difficiliora opera ipsom dncere iossi, noo hoc in pace fecerunt, sed infioitis bellis hinc inde excitatis. Nam in vnaqnaqoe gente & ciuitate, & quid dico, *gente & ciuitate?* io singulis domibus gerebatur bellum. Radicata enim hæc doctrina, & puerum sæpè à patre diuisit, & nuptam à socru, & fratrem à fratre, & seruum à Domino, & subditum à Principe, & virum à muliere, & patrem à pueris: (neqoe enim simol omnes crediderunt:) ad hæc, quotidianas inimicitias, cootinua bella, multásque ipsis mortes attulit. Et fecit, vt Apostolos quasi commones hostes, & inimicos plerique auersarentor, abigeréntque eos à se omoes Reges, Principes, priuati, liberi, serui, populi, vrbes: & non solùm ipsos, sed & (quod grauius,) nooitios in fide, & eos qui ab ipsis instruebantur. Eodem enim bello premebantur & discipuli, & magistri. Videbatur enim doctrina hæc cootraria præceptis Regiis & coosuetudini, & patriis moribus: quandoquidem adhortabantur ab idolis abstinendum esse, despectui habenda altaria, quæ patres progenitoresque ipsorum colœrant: desistendum à prophanis præceptis, ridendas solemnitates, respuenda sacrificia: quæ illis maximè horribilia & formidabilia

Sectio I. C. XVIII.

videbantur, pro quibus & animas potiùs exposuissent, quàm vt eligerent ea quæ ab illis dicebantur, & crederent in natum ex Maria, & crucifixum & ductum ad tribunal Præsidis, consputum, & infinita alia passum, & eum qui mortem maledictam sustinuit, qui sepultus, quique resurrexit. Et quæ ad passionem pertinebant, omnibus manifesta erant: vtpotè flagella, colaphi, alapæ, sputa, crux, irrisio, probra, quæ omnes in eum iactabant: & sepultura quæ partim beneficij loco erat: At resurrectio, non item. Nam resurgens, solis discipulis apparuit, Veruntamen & eam dicendo persuaserunt, sicque Ecclesiam ædificauerunt. Quo pacto & qua ratione? Virtute eius qui iussit: Ille enim præuius, omnia faciebat, reddens etiam facilia quæ dura. Nisi enim diuina quædam virtus effecisset, nequaquam hæc vel principium, vel præludium accepissent. Quo enim modo ille dixit, fiat cœlum, & monstrauit opus; fundetur terra; & illius substantia producta est; fulgeat Sol, & indicauit astrum, omniáque verbo operatus est; eodem modo idem & Ecclesias illas plantauit. Et verbum hoc: *Ædificabo Ecclesiam meam*, hoc omnia operatum est. Illa verba Dei, condiderunt opera tam admirabilia, & quæ nemo expectasset. Nam sicut cùm dixit *Germinet terra herbam fœni*: & omnia mox hortus erant, & omnia pratum; terrâque mandatum suscipiens, infinitis ornabatur plantis: sic & nunc, vbi dixit, *Ædificabo Ecclesiam meam*, multa acceleratione facta est; etiam contra illam tyrannis se armantibus, & militibus arma mouentibus, & populis plus valido igne insanientibus, & obluctante consuetudine, etiam oratoribus & sophistis, & diuitibus, & principibus insurgentibus, sermo Dei velut ignis validus adueniens spinas consumpsit, agros repurgauit, seminauit verbum prædicationis.]

Sic se gessere in spirituali bello *viri virtutum*; quales sanè fuisse Apostolos in Pentecoste, liquere potest ex ea descriptione *viri virtutum*, quam adhibet Origenes homil. 25. in Num. qui concludit. [Quis nostrûm ita paratus est, vt procedat ad bellum, & contra aduersarios dimicet; vt & ipse, *vir* possit appellari *virtutis*? Sicut autem vita continens, & abstinentiæ labor, atque agonum certamina, faciunt vnumquemque virum virtutis appellari: ita è contrario, remissa vita, ac negligens & ignaua facit *virum ignauia* appellari. Si ergo vis vir appellari virtutis, indue te Christum Dominum, qui est Dei virtus, & Dei sapientia, & in omnibus adiunge te Domino, ita vt vnus cum eo Spiritus fias, & tunc vir virtutis efficieris. Tempus igitur belli tempus est in hoc mundo, pugna aduersùs Madianitas est, siue aduersùm vitia carnis nostræ, siue aduersùm contrarias potestates. Spectat nos Angelorum chorus, virtutum cœlestium pia erga nos pendet expectatio, quando vel quomodò de hoc prælio reuertamur, quid vnusquisque nostrûm manubiarum, reportet.]

CAPVT XVIII.

Sacrificij Christiani in Pentecoste necessitas, ad initium faciendum Euangelicæ doctrinæ.

Perspicuum est ex Actis Apostolorum, non esse datum initium Euangelicæ prædicationi, ante Pentecosten. Fateor, Apostolos per tempus antecedens, contulisse inter se de rebus Ecclesiæ futuræ, vt benè perspexit Hesychius in c. 9. Leuit. cum ait. [Oportet Ecclesiam congregari, & manifestationem Dei gloriæ suscipere. Hæc sine dubio diebus Pentecostes maximè agebant discipuli Domini, propter quod in vnum tunc collecti erant, quod manifestat Lucas, dicens: *Et dum complerentur dies Pentecostes, erant omnes simul vnanimiter.* Quid autem erant collecti agere, nisi ea modis omnibus, quæ dicta sunt? Nam etsi palàm non prædicabant, & propterea intus erant, in superioribus sedentes, necdum verba disseminantes, nec palàm loquentes, quia de ostio tabernaculi testimonij non erant iussi egredi, vsque dum de excelso induerentur Spiritus virtute: veruntamen in semetipsis, quia hæc agebant, manifestum est; quæcunque decent Ecclesiam, meditari non cessabant, vt ipsum videlicet in semetipsis haberent Christum, qui est caput Ecclesiæ. Vnde & Mathiam ad Apostolatum, cùm concionatus fuisset Petrus, & proposuisset diuinæ Scripturæ expositionem, atque testimonia, fortè separauerunt. Sine autem concionari, id est, populum exhortari, siue Prophetas interpretari & Cleros, faciant, Ecclesiasticæ dispensationis & ordinis fuit. Ergo manifestum est, quia quemadmodùm in Ecclesias collecti, in illis diebus erant.]

Hæc igitur de priuatis inter seipsos Apostolorum allocutionibus, rata sunto. Publicè tamen, Apostoli nihil docuerunt vsque ad diem Pentecostes. Sed tunc primùm induti virtute ex alto, & edocti omnem veritatem, impletique quasi Phison sapientia, eruperunt ad disseminandum Dei verbum. Nam etiam vt verbis essent profluì, Spiritum Sanctum specie linguarum acceperunt, iuxta illud S. Bernardi serm. 1. de Pentec. [Venit tunc super discipulos in linguis igneis, vt verba ignea loquerentur, & legem igneam linguis igneis prædicarent.] Igneam vim Apostolorum in Pentecoste à Spiritu Sancto igniente profectâ describi à Daniele censuit Rupertus l. 5. in Dan. c. 13. cum dixit *Fluuius igneus rapidúsque egrediebatur à facie eius.* Negat Rupertus id esse de igne & flamma iræ Dei accipiendum, nam à facie Dei, nihil egreditur non dulce & amabile. [Ergo fluuius igneus non inuita, non coacta sententiâ, dicimus quod ipse sit Spiritus Sanctus, de quo Psalmista, *fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei.* Et in Esaia idem Spiritus Sanctus. *Ecce ego declino in eos vt flumen pacis, & vt torrens inundans gloria gentium.* Hic sine dubio fluuius egrediebatur à facie eius, vnde procedens dicitur hic Spiritus Sanctus. Igneus autem est & rapidus, quia

quia mentes igneas reddit, & linguas disertas atque viuidas efficit: Quod & testatus est, & ab effectu comprobauit, quando super discipulos apparuit tanquam ignis, & cœperunt loqui, variis linguis vt rapidis, ita, linguis & silentiū illis nulla posset indicere potestas sæculi. Ex tunc *thronus eius*, id est Ecclesia eius *flamma ignis*, & *rota* Euangeliorum eius, *ignis accensus*, &c. Fluuio igneo rapidóque egrediente à facie eius, *millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia, assistebant ei*. Id est, dato Spiritu Sancto qui ab ipso procedit, innumerabiles homines, qui prius non erant eius, per aquam, & per eundem renati spiritum, distributis ordinibus seruire cœperunt majestati eius, alij per actiuam ministrantes ei, alij per contemplatiuam vitam assistentes ei. Plures autem in actiua ministraut, pauciores in contemplatiua assistunt ei. Benè ergo indefinita quantitate dictum est, *millia millium ministrabant ei*: Definita verò, *& decies millies centena millia assistebant ei*. En linguas ignitas Apostolorum, igneo, atque adeò celeri & ardenti rigore à Spiritu Sancto instructas, iuxta Rupertum.

Similitérque Origenes homil. 1. in Psal. 38. ad illud, & *in meditatione mea exardescet ignis*, incidens in locum Hieremiæ, *Ecce dedi sermones meos retrorsum in os tuum, ignem*; de ignitis sermonibus Euangelici Concionatoris præclarè disputans, ait. [Aut non iste erat ignis ille de quo Saluator noster dicebat, *Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi vt ardeat?* Iste proculdubio ignis est, qui frigus peccati fugat, & calorem Spiritus renouat. Hoc nimirum est etiam quod in Actibus Apostolorum refertur, cùm dicitur, quia *visa sunt eis dimisa linguæ sicut ignis, & consedisse super Apostolos*, pro eo scilicet quod Euangelij verbum prædicaturi, & ignei vigoris deberent gratiâ roborari, vt auditorum animæ flammam per sermonis traducem sumerent.]

Non abhorret ab eo sensu Naz. orat. 44. cum ait Spiritum Sanctum in linguis igneis apparuisse, propter eam cognationem quam cum Verbo habet; vt proinde adesse sic debuerit, & quidem specie ignis, quia verbum erat ea die disseminandum, & feruenter atque alacriter linguis Apostolicis exponendum. Recidit eodem quod S. Leo serm. 1. de Pentec. c. 2. his verbis ait. [Ab hoc die, tuba Euangelicæ prædicationis intonuit, aquæ omne desertum & vniuersam aridam rigauerunt: quoniam ad renouandam faciem terræ, Spiritus Dei ferebatur super aquas, & ad veteres tenebras abigendas nouæ lucis fulgura coruscabant; cum micantium splendore linguarum, & verbum Domini lucidum, & eloquium conciperet ignitum, cui ad creandum intellectum, consumendúmque peccatum, & efficacia illuminandi, & vis inesset vrendi.]

Ex eo igitur quod in die Pentecostes dandum fuerit initium Euangelicæ prædicationi, necessitatem tunc celebrandi Christiani sacrificij, egregiè eruit Hesychius l. 2. in Leuit. ad illud capitis noni, *Et pro peccato populi offerens, mactauit hircum*. [Necessariè addimus, (inquit) S. Spiritus in Pentecosten prouenisse descensionem, quum in vnum congregati essent Apostoli, omnia quæ secundùm legem Ecclesiæ agerent significare: considerauit legislator, rectè præcedere Sacerdotis sacrificia, ac deinde subinferri populi præcepit: Oportet enim Ecclesiæ doctrinam à sacrificio Vnigeniti inchoare, vt introducantur docentes, quid nobis passio Dominica profecerit, aut contulerit: atque ità subinferatur sermo pœnitentiæ, quem omnes vtique vt homines, necessarium habemos.] Exordium Euangelicæ prædicationis, duci vult Hesychius à Christiano sacrificio, vt quod est in fide nostra principalius innotescat: nempe Christi passio, in cuius memoriam perpetuam, institutum est hoc sacrificium: quo adeò luculenter exhibetur mors Redemptoris ad salutem nostram, vt in collecta Ecclesiastica Dominicæ nonæ post Pentecostem, habeatur, cum hoc sacrificium peragitur, opus nostræ redemptionis exerceri: nempe analogicè, ob seiunctionem corporis à sanguine, quantum est ex vi verborum. Quia ergo permagni nostra refert, tanti beneficij memoriam nunquam excidere, & præsertim initio susceptionis fidei, luculentam eius expressionem efformari in credentium intellectu; quod per eam corporis à sanguine sejunctionem oculis obseruantem aptè obijcitur; meritò Hesychius asseruit, initium prædicationis Euangelicæ, cuius præcipuum caput est Christi passio, duci debere à sacrificio incruento, excitante apprehensionem ac recordationem incruenti sacrificij iam præteriti.

Argum. ex initio Euang. doctrinæ.

Videtur hoc ipsum spectasse idem Hesychius in c. 8 eiusdem libri, cum vocat sacrificium Eucharisticum *sacrificium explicationis*, sic enim Septuag. expresserunt, quod vulgatus sic vertit, *Obtulit & arietem secundum, in consecratione Sacerdotum*. Is enim aries secūdus, est ipsemet Christus, immolatus incruentè post immolatam ouem figuratam. Sic enim Christus, *secundò sicut ouem semetipsum occidit*, vt loquitur Hesychius, hanc reddens rationem cur Septuag. verterint *arietem secundum explicationis*. [Rectè eorum quod in nos celebratum est mysterium, *sacrificium explicationis* appellatur: Ipsum enim nos perfecit, quum primùm fuissemus infirmi, & ab imperfecta lactis educatione produxit, id est ab ea quæ in lege est, de qua Paulus dicit; *Omnis enim qui lactis est particeps, expers est sermonis iustitiæ, paruulus enim est*. Et rursus: *Nihil autem ad perfectum adduxit lex, subintroductio autem maioris spei quæ data est, in hac nos spe constituit*. Veruntamen sacrificium hoc eam quæ dicta est maior spes, per quam semper propinquamus ad seruiendum Deo, innuit.] Videtur igitur sacrificium Eucharisticum, de Hesychij sententia dictum esse sacrificium explicationis, quia paruulos Christi, necdum loquelâ potientes, perficit vt possint se explicare, & effari mirabilem Dei erga nos benignitatem; in tot Christi Domini facinoribus, sed maximè in sacrificio cruento perspicuam. Quo pacto exposita notio *sacrificij explicationis* ab Hesychio propositi, firmat rationem auspicandi disseminationem Euangelicæ doctrinæ à Christiano sacrificio; quia interest credentium accedentium ad fidem, nosse quantum illis passio Domini contulerit.

Sed potest etiam aliter ostendi, inchoandam fuisse Euangelicæ doctrinæ disseminatio-

Sectio I. Cap. XIX.

nem à Christiano sacrificio; quia est sacrificium explicationis. Nempe quia Euangelici ministri, interuentu huius sacrificij, accipiunt à Deo vim explicandi & edisserendi nostra mysteria. Certè si fœcundi calices disertum faciunt iuxta Flaccum; quis dubitet, sacros Oratores interuentu præclari huius calicis inebriantis, redditos esse disertissimos, & facundissimos à Prouo oportuit fuisse, qui vna die tantam multitudinem ab errore viæ suæ reuocantes reduxerunt in viam. Id vt præstarent Apostoli, eguerunt expeditione loquelæ, Moysi negata, quam nemo item habet, nisi bonorum operum enunciatione attestetur locutioni, alioqui enim blæsus videtur, vt considerat Petrus Damiani serm. 19. *sub finem*, agens de Ephtaimitis balbutientibus inter pronunciandum *schibboleth*; quos statuit esse typum eorum qui benè loqui nesciunt, quia malè viuunt. Quare sacrificium Eucharisticum, cum exoret sanctam vitam, ad illam expeditionem loquelæ confert, & rectè dicitur sacrificium explicationis: fultque eo tempore quo inchoanda erat Verbi Dei prædicatio, opportunissimum, vt Apostoli aptarentur ad dignè faciendam Euangelicæ doctrinæ sementem. Vix enim reperiri potest medium vtilius ad exorandas cœlestes suppetias, quibus Doctor sacer euadat in operarium inconfusibilem, quàm interuentu sacrificij pia vsurpatio. Sicque passim accipiunt sacri Interpretes, quod Actorum 13. habetur, de Doctoribus Ecclesiæ Antiochenæ, iussis segregare Deo Paulum & Barnabam, in Apostolatum ad gentes. Leguntur enim in eum finem vt se ad opus illud aptarent, ministrasse Domino λειτουργούντων, quæ vox tametsi pro variis adiuncta variè significat, & interdum ministerium concionandi notat, vt Rom. 15. aliàs verò spectat eleemosynarum distributionem, vt 2. Cor. 9. Tamen eo loco Actorum, non potest aliò detorqueri, sed necessariò accipitur de sacrificio interuento, cuius oblatione sacri illi Doctores aptabant se ad opus disseminandi Euangelij, vt rectè ibi ostendunt Stapletonius, Salmeron, Lorinus: nec non Suarez t. 3. 3. p. d. 78. Sect. 1. & Bellarminus l. 1. de Missa c. 13.

CAPVT XIX.

Elogia breuia Christiana Pentecostes, eruta ex dictis.

CVm tot & tanta de quibus hactenus, perfecta sint in Pentecoste, mirum videri non debet, eam & iam olim fuisse solemnissimam, & immensis præconiis à Patribus honestatam. Nam quod attinet ad perantiquam huius festi inter Christianos celebritatem, nihil vulgatius. Dimissis autem testimoniis ex Paulo 1. Cor. 16. & Luca Act. 20. quæ aliqui in hanc rem proferunt post SS. Epiphanium hær. 75. & Hieronymum in procemio Epistolæ ad Ephes. nec difficile obtorqueri possunt ad ad Pentecosten Iudaicam; habemus perspicua antiquissimorum Patrum testimonia, de maxima iam olim huius diei celebritate in Ecclesia Christiana; vt planè oportuerit, frontem Matthiæ Flaccij Illyrici frontem non esse, qui centur. 2. c. 6. *columna* 119. scribere ausus est, primis Ecclesiæ sæculis, nihil expresse legi de vllo festo, Paschate dempto. Atqui disertè Christianæ Pentecostes, tanquam festiuissimæ & celeberrimæ, meminerunt Clemens Rom. 5. constit. c. 21. & libro 8 cap. 33. Irenæus apud Iustinum q. 115. Origenes l. 8. contra Celsum. Tertullianus l. de coro. milit. Hilarius in præfatione Psalmorum, & alij quos adducunt Bellarminus l. de festis c. 13. & Suarez l. de festis c. 7. n. 2. Hoc constituto, audiamus quæ grauissimi Patres huic festo encomia pangunt, consentaneè ad antedicta.

Eusebius l. 4. de vita Constantini c. 64. vocat Pentecosten *omnium celebritatum principem & maximam*. Et quanquam eo capite, *Pentecosten* vsurpat pro tota quinquagena quæ decurritur à die Paschatis, tamen verba quæ ex eo retulimus, videntur cadere in diem illius quinquagenæ postremum; atque adeo in pressè & populariter dictam Pentecosten. Idem Pentecostem statuit festum Paschate maius, & continens æternitatis imaginem: sicut Pascha, viam nostram & transitum repræsentat. Sic ergo de Pentecoste habet, postquàm de Paschate dixit, vt refertur in Catena Græcorum Corderij in Lucæ c. 22. ad versum 7. [Aliud est & quidem maius festum, quod Pentecosten Hebræi vocant, quod regni cœlorum imaginem refert Dicit igitur Moyses: *Inchoante te falcem in messem, septem septimanas numerabis tibi ipsi, & ex noua messe, nouos panes offeres Deo.* Prophetico namque spiritu præfigurans; messis quidem typo, Gentium vocationem; per recentes verò panes, animas ad Deum adductas ex Ecclesiâ Gentium, quibus maximum fit benignissimo Deo sacrificium. Rationalibus enim Apostolorum falcibus demessi, & omnibus totius orbis Ecclesiis in vnum congregatis, vnanimi consensu fidei Christo incorporati, ac veris diuinorum eloquiorum doctrinis enutriti, & per aquam atque ignem Spiritus Sancti regenerati, Deo placentes ac sapidos per Christum panes offerimus, Propheticæ Moysis symbola, solemnioribus vtique sacrificiis ipso opere complentes. Nos enim ipsi, festum illustrius instituimus; quippè qui cum Domino resurgimus, & regni ipsius participes sumus. Qua-propter non ampliùs post hoc festum laborare sustinemus, sed spectatæ in cœlia quietis imaginem præ nobis ferre studimus, cùm neque orationibus genua flectamus, neque ieiuniis nos ipsos maceremus. Qui enim à Deo resurrectione digni sunt habiti, iam ampliùs in terram relabi nequeunt. Nec fieri potest vt à passionibus liberati, eadem patiantur, quæ accidunt illis adhuc subiectis. Quocirca post Pascha, per septem integras septimanas, Pentecosten celebramus, priùs quidem certamen quadraginta dierum exercitatione, ante Pascha per sex septimanas viriliter sustinentes. Sex enim numerus est laboris atque operationis; quamobrem & sex diebus vniuersa Dominus perfecisse dicitur, illis nempè diebus operans. Secunda verò festiuitas quæ septem hebdomadibus agitur, multiplicem atque longam nobis quietem adfert: septenarius siquidem quietem, perfectionemque designat; quem numerùm, Pentecostes festum continet: septem hebdomadas

vnitate

vnitate excedens, hoc feſtum omnino Aſcenſionis Chriſti diem obſignat. Meritò igitur ſacris Pentecoſtes diebus, futuræ vitæ quies deſignatur, quando anima ſummo gaudio, corpus verò quiete omnimoda perfruetur: cum ipſo enim ſponſo exiſtentes, ieiunare non poſſumus.

S.Baſilius in c.1. Eſaiæ ad illud: *quis quæſiuit hæc de manibus veſtris?* & l. de Spiritu Sancto c.27. Pentecoſten quoque ſtatuit pro æternitatis imagine. At æternitas eſt feſtum plenum & integrum, non pars diei feſti, qualia ſunt feſta noſtratia paſſim, de Origenis ſententia hom. 23. in Numeros. Pentecoſte igitur cùm ſit æternitatis imago, feſtum eſt celeberrimum. Agnoſcit eam in noſtra Pentecoſte imaginem S.Baſilius loco annotato his verbis. [A Paſchate, totum tempus vſque ad Pentecoſten, admonitio eſt reſurrectionis quam in illo ſæculo expectamus. Nam vnus ille, & primus dies ſepties multiplicatus, ſeptem ſacræ Pentecoſtes hebdomadas abſoluit. A primo enim incipiens, in principium deſinit: per ſimiles qui in medio intercedunt dies, quinquagies euolutus. Vnde & æternitatem ſimilitudine refert, dum velut in motu circulari, ab iiſdem orſus ſignis, in eadem deſinit. In quo corporis erecto habitu precari, tutiùs nos Eccleſiæ ritus docuerunt; nimirum per euidentem commonitionem, quaſi transferentes mentem noſtram à præſentibus ad futura.]

Iſidorus idem cenſuit, adductus in Catena Græcanica ad c.22. Lucæ verſu 41. reddens rationem cur in Paſchate & Pentecoſte non genuflectamus. [Nos (inquit) genuflectentes, reipsâ oſtendimus nos per peccatum in terram prolapſos eſſe: ac cùm ſurgimus, nos iterùm per diuinam benignitatem erectos & ad cœlum reuocatos eſſe. Hinc neque Dominicâ die, neque à Paſchate vſque ad Pentecoſtem, genua flectimus, quandoquidem dies reſurrectionis imago ſit futuri ſæculi, vbi & Pentecoſte atque octaua quæque ſeu Dominica dies. Nam dies Dominica, & prima, & octaua nuncupatur. Hanc etiam octauæ figuram, Pſalmiſta in pluribus locis obſeruat. Etenim totam Pentecoſten, reſurrectionis tempus appellamus. Cùm itaque & reſurrectionis & interminabilis vitæ; ſeu æterni ſæculi præ ſe ferat imaginem, iubet nos ſtantes orare, quò ſtabilis illa, & ſemper in eodem ſtatu permanens, & omnino veſperum tenebráſque neſciens vita, deſignetur.] Profecit ſine Hugo Etherian. l. de regreſſu animar. ab inferis c.14.

Nazianzenus orat. 44 ſic exornat feſtum Pentecoſtes Chriſtianæ. [Pentecoſten celebramus, ac Spiritus aduentum, & præſtiturum pollicitationi exequendæ diem, ſpeique impletionem. At Deus bone, quantum eſt hoc myſterium, quam magnum & venerandum! Corporea Chriſti finem habent, vel vt rectiùs dicam, ea quæ ad corporeum ipſius aduentum ſpectabant: (vereor enim dicere res ad corpus pertinentes, quoad mihi cuiuſquam oratio perſuaſerit, præclarius eſſe corpus depoſuiſſe.) Spiritus autem actiones, initium ſumunt.]

Chryſoſtomus hom.4. de Aſcenſ. ex editis à Voſſio, præfatus, Deum ſicut ſex diebus orbem materialem condidit, ita ſex dies Cardinalium feſtorum exhibuiſſe, quibus primaria fidei noſtræ myſteria recolerentur; ſextum inter hæc feſta recenſet Pentecoſten, quæ eſt [Superlaudata ac benedicta dies aduentus Spiritus Sancti: quando SS. Apoſtolis expectatum ac promiſſum donum Spiritus Sancti, in ſpecie linguarum ignearum à Chriſto Domino de cœlis emiſſum eſt, quæ & Pentecoſte ob ſeptem hebdomadarum expletionem denominata eſt, ſine controuerſia omnibus plis maxima ſolemnitas conſtituta.] Idem ſerm. de Spiritu Sancto in Pentecoſte vocat eam *feſtum adoptionis*. Et homil. de Pentecoſte (eſt 37. Tomi V. Græcol.) Feſtiuitas publicúſque conuentus, nobis eſt dies hodiernus. Nam quemadmodùm in quatuor anni tempeſtatum ac ſolſtitiorum viciſſitudine, alteri ſuccedit altera: ſic nimirum & in Eccleſia Domini, feſtiuitas dum feſtiuitati ſuccedit, ad ſeſe mutuo nos tranſmittunt. Nuper itaque feſtum crucis celebrauimus, Paſſionis, Reſurrectionis, ac deinde Domini noſtri Ieſu Chriſti in cœlos aſcenſus; hodie tandem ad ipſum culmen bonorum prouecti ſumus; ad ipſam metropolim feſtorum euaſimus; ad fructum ipſum Dominicæ promiſſionis peruenimus. *Si enim abiero*, inquit, *ego*, *alium paracletum mittam vobis, & non relinquam vos orphanos*. Videtis ſollicitudinem? videtis ineffabilem benignitatem? Ante hos dies in cœlum aſcendit, regium thronum recepit, ſedem ad Patris dexteram recuperauit, & hodie nobis Sancti Spiritus aduentum largitur; ac per ipſum, de cœlis ſexcenta nobis bona ſuppeditat.]

Elogia Pentecoſtes.

S.Leo ſerm.3. de Pentec. vocat eam diem [feſtiuitatem toto orbe terrarum venerabilem.] Et ſerm. 1. de eodem feſto, ſic loquitur. [Hodiernam ſolemnitatem, dilectiſſimi, in præcipuis feſtis eſſe venerandam, omnium Catholicorum corda cognoſcunt. Nec dubium eſt; quanta huic diei reuerentia debeatur, quem Spiritus Sanctus, excellentiſſimo ſui muneris miraculo conſecrauit.]

S.Gregorius hom. de Pentec. *ſub finem*, ſic habet. [Penſate fratres Chariſſimi, poſt Incarnationem Vnigeniti filij Dei, qualis ſit hodierna ſolemnitas de aduentu Spiritus Sancti. Sicut enim illa, ita quoque & hæc, eſt honorabilis. In illa quippè, Deus in ſe permanens, ſuſcepit hominem; in iſta verò homines venientem deſuper ſuſceperunt Deum. In illa Deus naturaliter factus eſt homo; in iſta homines facti ſunt per adoptionem dij.]

S. Paulinus Natali q. S. Felicis poſt deſcriptam Paſchalem ſolemnitatem ſubdit de Pentecoſte.

Hoc ſolemne dies ſequitur, ſeptem numeramus
Hebdomadas, & lux populis feſtiua recurrit
Qua ſanctus quondam, cœlo demiſſus ab alto
Spiritus ignito diuiſit flamine linguas:
Vnus & ipſe Deus diuiſa per ora cucurrit.
Omnigenáſque vno ſonuit tunc ore loquelas,
Omnibus ignitas tribuens exprimere voces,
Quiſque ſuam vt gentē peregrino agnoſceret ore,
Externamque ſuo noſceret in ore loquelam.
Barbarus ipſe ſibi non notis nota canebat,
Verba ſuis aliena loquens. ſed in omnibus vnum
Voce Deum varia laudabat Spiritus vnus
Vt citharis modulans vnius verbere plectri
Diſſona fila mouet, vel qui perflantia textis
Labra

Sectio I. Cap XIX.

Labra terit calamis, licet vnum carmen ab vno
Ore ferat, non vna sonat, variosque magistra
Temperat arte sonos, arguta foramina flexu,
Mobilibúsque regit digitis clauditq, aperitque,
Vt rapida vice dulcis eat, redeátque cauernis
Currens Æolio modulabilis aura meatu,
Explicat irruptos animata vt tibia cantus,
Sic Deus omnisona modulatur & arbiter vnus
Harmonia per cuncta mouet quā corpora rerum,
Et natura opifex Deus omnis & artis, &c.
Qui cruce purpurea pretiosi sanguinis ostro,
Arduus ascensu volucri penetrauit in alta
Nube super Cherubin volitans. seditque parenti
Dexter & in seruos cœlestia dona profudit,
Spiritum ab vnigena sanctum, & Patre, procedentem.
Qui Deus ipse Deo vertens (licet adsit vbique)
Conspicuo tamen allapsu, ruit igneus illhic,
Pubis Apostolica concors vbi cœtus agebat.
Moxque nouo sonitu multis ex vrbe coactis
Omni ex gente viris, sedit quasi flamma per omnes,
Et simul in cunctis spiramine dissonus vno,
Et Lyricas facili modulatus pectine chordas
Diuiduis eadem cecinit praconia linguis,
Incutiens varias humana per organa voces,
Talis vbi lectas impleuit crapula mentes,
Ructauere sacras ieiuno gutture laudes
Ebria corda Deo, quis me miseratus ab isto
Flumine potabit, quod sobrium ebrietate?

S. Maximus serm. 1. & 3. de Pentec. agnoscit hoc festum esse paris cum Paschate dignitatis. At constat Paschatis diem immensis præconiis honestari à Patribus. Naz. orat. 19. & S. Ephrem. serm. de Cruce Dom. vocant *dierum reginam.* Idem Naz. orat. 42. vocat [Festiuitatum festiuitatem, & celebritatem celebritatum, tantò cœteris omnibus non solùm humanis & humi defixis, sed iis etiam quæ ipsius Christi sunt, ac propter ipsum celebrantur, superiorem; quanto Sol stellas antecellit.] Mox item vocat diem dierum omnium maximum. Sicut etiam S. Epiphanius Orat. de resurr. *initio*, vocat [diem festorum omnium Principem, totius mundi festum & encœnia, verticem & arcem festorum omnium.] Chrysostomus Orat. 4. de Ascens. edita à Vossio, vocat [Gloriosissimam atque pacificam & triumphalem diem, quæ mater festorum & celebertima dies fidelibus semper est habita.] Apud Augustinum Autor qq. ex vtroque mixtim in 121. luculentum eidem festo pangit encomium. Hæ omnes, &, si quæ aliæ diei Paschatis exornationes, de S. Maximi sententia, cadunt æquè in diem Pentecostes; cum statuat, vtrumque hoc festum esse paris dignitatis: neque Pentecosten Paschati de nobilitate aut splendore concedere.

Nec est quod opponatur iuxta verisimillimam sententiam, de qua sect. 1. c. 5. pag. 41. Pentecosten dici *sabbathum secundo primum*, id est inter tria festa maximè inter Iudæos solemnia atque adeò prima, secundum erat enim festum Paschatis, & Pentecostes, & Scenopegiæ siue tabernaculorum. Inter hæc tria omnium celeberrima festa, secundum ordine ac celebritate erat Pentecoste siue festum propitiatorium, quod proindè à Luca c. 6. dictum est secundo primum, tanquam vnum quidem è summis atque adeò primis festis, sed secundum dignitate ac ordine, si cum Paschate compararetur. Ita Maldonatus Matth. 12. *initio.* Cornelius Lucæ 6. ad v. 1. & Anton. Peres controu. 3. in Euang. c. 12. qui idem tribuit Toleto in c. 6. Lucæ annot. 1. Sed perperam, cum Toletus tantùm dicat illud Sabbathum secundo primum fuisse vnum ex septimis diebus claudentibus aliquam hebdomadam inter Pascha & Pentecosten; Accedunt ad eam expositionem qui illud Sabbathum accipiant de primo Sabbatho post secundum diem azymorum, vt Petauius ad Epiphanij Hær. 30. quæ est Ebionitarum, & Scaliger lib. 6. de emendat. tempor. c. 6. & isagoge Canonum p. 318. Ad rem tamen præsentem, nihil eorum, quæ à Iansen. c. 37. concord. & ab interpretibus Lucæ 6. necnon à Ribera lib. 5. de templo c. 1. n. 13. de Sabbatho secundo primo ex aliis multis proferuntur, magnopere refert. Nā qui illud Sabbathum aliud esse statuant quàm sabbathum sub Pentecosten, nihil ad rem nostram attinent. Qui verò voluerunt hoc festum esse ipsam Pentecosten, & refelluntur à Vasquez 3. p. d. 173. c. vltimo & non officiunt iis quæ proferebantur de dignitate diei Pentecostes Christianæ æquante dignitatem Paschatis Christiani: Agunt enim de Pentecoste Iudaïca, quæ si cessit dignitate Paschatis Iudaïcæ solemnitati, nihil hoc ad rem præsentem, quæ versatur circa Paschatis & Pentecostes comparationem in lege noua. At S. Chrysostomus mox adducendus rectè pronunciauit pluris apud nos esse debere festum constitutæ Ecclesiæ, & aduentus Spiritus Sancti, quàm omnia alia anteriora, quæ nobis parum contulissent si Spiritus Sanctus non aduenisset, & eò reuera spectabat vniuersa Incarnati Verbi Oeconomia. Itaque mandat Pentecostes Christianæ de dignitate contentio cum die Paschatis, & quæ Patres tam magnificè de die Pentecostes tradiderunt, rata habeantur.

Nos huic diei, encomium haud vsquequaque ieiunum contexuisse videri possumus, cum monstrauimus, occœptum ea die fuisse ab Apostolis Christiani sacrificij vsum; ac proinde hanc esse diem Christianarum primitiarum, & oblationis spontaneæ; diem promulgatæ legis nouæ, & encœniorum Christianæ religionis; noui mundi natale; diem insufflationis secundæ, & productionis noui hominis; diem instaurati mysticè orbis terræ, & fundatæ ac inhabitatæ ciuitatis Dei, extrusis ex eo solo bestiis syluæ, à quibus incolebatur, diem dedicationis domus Dei, per illatum in eam cum pretiosissimis quibusque cœlestibus donis Spiritum Sanctum, diem Iubilæi ac indulgentiæ, diem initi belli fortunatissimi è quo salus nostra pendebat; diem disseminatæ primùm Christianæ doctrinæ. In summa, diem, ad quam omnia Christi mysteria collimarunt, iudice Chrysostomo in c. 3. Matth. ad illud, *Ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto & igni*, vbi ait, Christum natum esse, ac passum, & suscitatum, vt Spiritus Sanctus conferretur, vti factum est in Pentecoste. Hæc eam diem ab omni æuo Christiano fecere venerabilem; vt non abs re nonnulli supplicium quod de monetæ adulteratoribus iudicio S. Dunstani sumendum ea die erat, dilatum vellent *ob reuerentiam*

ventiam tanta dies: tametsi vir sanctus ea recisione procrastinationis in plectendo crimine tantæ atrocitatis, quanta describitur in sancti illius viri Actis *pag. mihi* 104. dehonestari tantam diem non censuerit, ea peculiari Dei afflatu. Et sanè delectio illa facinorosorum, videri potuit opus pietatis erga Rempublicam, quod omni die licitum est iuxta illud Prosperi Epigrammate 82.

Non rectè seruat regalia sabbatha culta,
Qui pietatis opus, credit in his vetitum.
Nulla dies actus hominum non damnat iniquos,
Omnia conueniunt tempora Iustitiæ.
Nec corrumpuntur virtutibus otia sancta,
Tantum à peccatis libera corda vacent.

Nominatimque monetæ adulteratores expertes esse indulgentiæ, quæ in Paschate criminosis concedebatur, constitutum est l. *Nemo*, C. Theodos. de Indulg. Crim. & in qq. latronum maximè Isaurorum, ne Paschalem quidem diem vacuum esse institiæ decretum est l. Prouinciatum præsides, C. de Feriis. Alia in hanc rem dabit Brissonius ad l. *Dominico*, de spectac. à pag. 43.



SECTIO II.

Adiuncta primæ celebrationis Sacrificij Christiani, in Pentecoste.



VIDIMUS hactenus, primam Sacrificij Christiani celebrationem, factam esse in Pentecoste. Nunc exponenda sunt eiusdem primæ celebrationis adiuncta, vbi nimirum, à quo, & quomodò sit celebratum; qui item hostiæ fuerint participes, & quomodò hæc omnia se habuerint ad collationem Spiritus Sancti. Ordiar autem à loco, quia est circunstantia magis extrinseca celebrationi, quàm cœteræ de quibus agendum superest: & aptè subiungitur circunstantiæ temporis omnium maximè extrinsecæ, & hactenus tota prima tractatioois parte discussæ.

CAPUT I.

Vbi facta, prima Christiani Sacrificij celebratio in Pentecoste.

LOcus iste, distingui multiplex potest. Vel enim est remotus & mediatus, vel immediatus & proximus. Locum remotum & mediatum nunc dico, ciuitatem in qua peractum primò est sacrificium in Pentecoste. Immediatus verò & proximus locus, de quo hic est inquirendum, non modò est domus in ea ciuitate, sed etiam pars domus tantorum conscia mysteriorum, & altare seu sacra mensa ad vsum consecrationis adhibita. Attingamus ista sigillatim.

De loco remoto non potest esse dubitatio, suppositis iis quæ præmisimus, & mox subiiciemus. Monstrauimus enim, hoc sacrificium primò celebratum ab Apostolis esse in Pentecoste. Tunc autem Apostoli, ex Christi mandato sedebant in ciuitate, hoc est Hierosolymis. Ibi igitur factum est primum Sacrum Christianum. Fusè & eruditè id confirmat Demochares l. 2. de sacrificio c. 3. *toto*. Summa argumentorum est, quod iuxta Isaiam c. 2. Lex de Sion exitura esset, & verbum Domini de Hierusalem. Atqui lex individuum comitem habet sacrificium. Indidem igitur exiit sacrificium nouum. Et sic mons Sion ambitu Hierolymæ conclusus, habet coniunctionem, id est correspondentiam, *συστοιχίαν*, cum monte Sina, in quo lex Mosaica data est, & primò erectum tabernaculum ad oblationem cruentorum sacrificiorum. Et ibidem facta est prima sacerdotum consecratio & vnctio, & prima sacrificiorum per eosdem sic consecratos & initiatos oblatio, itémque prima Paschatis celebratio per filios Israël. Proportionalia verò mysteria in monte Sion contigerunt: quandoquidem ibi Christus, & sacrificium instituit, & Apostolos in Sacerdotes ac ministros sacrificij inaugurauit, & cum illis Pascha nostrum immolauit, atque comedit. Idem ergo locus delectus est, in quo Apostoli post acceptum Spiritum Sanctum sacrificarent, & traditam a Christo incruentè offerendi potestatem exprimerent. Vnde meritò S. Epiphanius sub finem Anacephaleoseos vocat Eucharistiam, *panem acceptum ab Ierusalem*. Sic maximè elucet illa coniunctio, id est correspondentia montium Sina & Sion, de qua Apostolus ad Galat. 4. Tametsi idem Apostolus Hebr. 12. demonstret, montem Sion longè præcellere monti Sina, quod cum aliis de causis valet, tum nominatim ob eam in qua versamur. Quæ enim Christi in Sion incruentè immolati, cum sacrificiis pecudum in Sina peractis, comparatio? Cumulauit hæc Apostolorum sacrificatio in Sion, illas eius laudes ea aliis inibi gestis à S. Damasceno sic adunatas orat. 2. de Assumpt. Deip. [Diuina ac celebris Dauidis ciuitas, visibilis inquam illa & clarissima Sion, in qua lex literæ completa, ac Spiritûs lex dictata est, in qua Legislator Christus legale Pascha peregit, ac vetum Pascha ille veteris ac noui Testamenti Deus tradidit, in qua ille Dei agnus qui mundi peccatum tollit, mysticam discipulis suis cœnam tradidit, ipsisque sese velut vitulum saginatum mactauit, ac veræ vitis vuam tanquam in torculari expressit; in qua Christus à morte ad vitam rediens, Apostolis conspectus est Thomæque, ac per eum vniuerso orbi fidem fecit, se Deum ac Dominum esse, duas naturas etiam post resurrectionem in seipso ferentem, eisque consentaneas duas operationes liberaque voluntates in sempiternum æuum perdurantes. Hæc Ecclesiarum arx est, hæc discipulorum domicilium. In hac sonorus ac permultis linguarum generibus pollens, igneamque formam gerens Spiritus adueniens, in discipulos fusus est. In hac Theologus Dei Genitrici quam acceperat, quæ necesse erant, subministrabat. Hæc omnium orbis Ecclesiarum mater, matris Dei post Christi resurrectionem domicilium extitit.] De loco remoto primi Christiani Sacrificij, non plura. Est enim res explorata, supposito celebrationis primæ tempore suprà constituto.

Iam locus immediatus & proximus, qui domum,

Locus celebratæ primùm Missæ.

Sectio II. Caput I.

domum, & domus partem, & altare complectitur, est paulò obscurior. Quanquam quoad domum, non est ambigendum, quin illa ipsa fuerit, in qua Apostoli Spiritum Sanctum acceperunt. Et plerique tatum habent, quod illa ipsa fuerit, in qua Christus ipse sacrificauit & sacrificium instituit. Tradit hoc disertè Nicephorus l. 2. histor. c. 3. allegato Euodio Apostolorum successore, in Epistola quam inscripsit φῶς. Idem Nicephorus l. 8. c. 30. agens de S. Helena sic scribit. [In vrbem sanctam reuersa, in Sion amplissimum longè latéque construxit templum, in cuius postico domum circumclusit, in qua foribus clausis, propter metum Iudæorum, discipuli fuerant congregati: in qua etiam sacra Cœna peracta, sacráque pedum lotio, nec non Spiritus Sancti in cœnaculo aduentus, in quo primus quoque Hierarcha & Episcopus Iacobus renunciatus est.] Si igitur Christus cœnam vltimam confecit, & sacrificium instituit in cœnaculo, & ibidem Spiritus S. in discipulos congregatos descendit, vt S. Helena sensum fidelium secuta existimauit: habemus quid iuxta veteres pronunciandum sit, de domo in qua primò sacrificatum est ab Apostolis. Ibidem enim peractum primò est sacrificium, vbi Spiritus S. descendit, qui locus de veterum sententia fuit cœnaculum grande stratum, in quo peracta est cœna vltima. Idem fert sensus Turcarum. Sic enim scribit Dux Olicæ Epist. 2. memorans ingressum suum in hoc cœnaculũ anno 1583. [In ingressu statim calceos abiicere coacti sumus, qua etiam cæremonia Turcæ Moscheas ingredientes, vti consueuerunt. Admoniti quoque fuimus, ne in terram despueremus: nam Turcæ locum hunc in maxima veneratione habent; asserentes, Christum in hoc cœnaculo, magnam quandam cum Apostolis ceremoniam peregisse: qui postea singulari quodam miraculo, linguas ignéas super capita accensas portabant: credúntque ibidem S. Spiritum in discipulos missum vt Actor. 2.] Attingit ex his aliqua Adricomius in descriptione Hierusalem num. 6. Itaque quod domus in qua Apostoli primò sacrificarunt, fuerit domus in qua erat cœnaculum ob supremam cœnam celebre, ratum esto.

Ambigunt verò non pauci, an domus illa (quod Euodius citata Epistola scripsit), fuerit domus Ioannis Euangelistæ. Subscribunt quidem Euodio Nicephorus l. 2. c. 3. & l. 1. c. 28. & Alexander Monachus in laudatione S. Barnabæ. Fortéque eodem tecidit, quod Hippolitus Thebanus in Chronico, prodidit eam domum fuisse Zebedæi patris Ioannis: potuisset enim postea ad filium deuolui, eius domus possessio. At Amalarius & Honorius in Gemma animæ l. de antiquo ritu Missarum c. 38. aiunt eam domum fuisse Iosephi ab Arimathia, quem Matthæus c. 27. vocat *diuitem hominem*, Marcus verò cap. 15. appellat *nobilem decurionem*. Prisco è Septuag. duobus discipulis vni, eam domum tribuit Petrus de Natalibus l. 1. hagialogij c. 17. & lib. 8. c. 7. Simoni leproso eam assignat Theophilactus. Plerique veterum tribuunt Ioanni Marci filio, Barnabæ consobrino. Magnum vt vides dissidium de re tenui, & quæ frustra vestigetur. Parum enim interest scire, cuius fuerit ea domus, cum Euangelistæ nomen eius prætermiserint; ob causas, de quibus in Tractatione de Iuda cap. 9. num. 3. Quem ergo Spiritus Sanctus de nomine expressum noluit, quid solliciti sumus exprimere? Satis esto, quod vir copiosus fuerit, vt cœnaculum grande stratum indicat: & quod tametsi ante cœnam vltimam discipulus Christi non fuerat, vt ex Chrysostomo diximus loco annotato; tamen ad petitionem Christi, refectionem, id est domus partem ad reficiendum, & Pascha manducandum, sibi apud ipsum per duos discipulos deposcentis, mutatus in virum alterum, non modò Christum exceperit, sed etiam Apostolis religiosè cesserit eam domum, in qua tot & tanta mysteria à Christo edita intellexit; ita vt ibidem exceptus sit Spiritus Sanctus, & primum Christianum sacrificium per Apostolos celebratum.

Pars domus in qua sacrificatum est ab Apostolis, non alia fuit, quàm illudmet cœnaculum grande, in quo peracta est cœna vltima. Quod autem cœnaculum esset locus editus & in domo superiore, (quale illud ὠὸν in quo Castores sunt editi, malè detortum ad ouum gallinaceum), cum esset cœnatio siue pars excelsa domus: hanc loci sublimitatem Patres ad mysticum sensum diuinè accommodarunt. Sanctus Ambrosius scribens ad Episcopos Æmiliæ, ait fideles inde commoneti, sacrificantes & sacrificio fruentes, non debere ad terrena descendere, sed superiora capessere, suo Epistola 63. ex eius loci excelsitate, colligit sacerdotium esse quid excelsum in Ecclesiam: & supra omnia elatum ac sublime. Nazianzenus orat. 44. reddens rationem, cur Spiritus Sanctus in sublimi cœnaculo sit collatus, ait id factum [propter eorum qui acceperunt sunt Ascensionem, atque à terrâ subuectionem: nam & cœnacula quædam diuinis aquis, à quibus Dei quoque laudes celebrantur, tegi audiuimus. Atque ipse Iesus, cùm sublimioribus rebus discipulos initiaret, mysterium ipsis in cœnaculo impertit, vt illud indicetur, partim Deum ad nos descẽdere oportere, quemadmodùm olim in Mose contigisse scimus, partim nos ad eum subuehi, sicque inter Deum & homines consortium iniri, vtriúsque videlicet dignitate inter se commixta. Quamdiu autem & ille in sua specula, & homo in humilitate sua manserit, nec bonitatem ipsius vllomodo misceri, nec benignitatem communicari posse: chaos enim, magnum & inextricabile interiectum esse, non modò diuitem à Lazaro, & expetendo illo Abrahæ sinu dirimens, verùm etiam procreatam & fluxam, atque caducam naturam, ab increata & stabili.]

Hoc est, quod Esaias cap. 42. prænunciarat, de Spiritu illo dando qui sunt super terram, & illam calcant. Quod credidit Augustinus l. 1. de Incarnat. cap. 37. In hunc sensum interpretatur: & optimè germanus Augustinus l. 1. de anima & eius origine cap. 14. Agens enim aduersùs Vincentium, qui eum locum Esaiæ, *qui dat flatum populo qui est super terram*, trahebat in sensum hæreticum, sic differit. [Si flatum non posset significari Spiritus Sanctus, non

Dominus

Dominus poſt reſurrectionem inſufflaſſet diſcipulis, & dixiſſet, *Accipite Spiritum Sanctum.* Neque ſcriptum eſſet in Actibus Apoſtolorum, *Factus eſt ſubitò de cœlo ſonus, quaſi ferretur flatus vehemens, & viſæ ſunt illis linguæ diuiſæ ſicut ignis, qui & inſedit ſuper vnumquemque eorum, & impleti ſunt omnes Spiritu Sancto.* Quid ſi hoc Propheta prænunciauit, dicens; *Qui dat flatum populo ſuper eam.* Et tanquam exponens quid dixerit *flatum*, repetiuit atque ait, *& Spiritum calcantibus eam.* Tunc enim euidentiſſimè factum eſt, quando impleti ſunt omnes Spiritu Sancto. Aut ſi nondum dicendus eſt populus, centum viginti homines, qui tunc in loco vno aderant, certè quando ſimul quatuor vel quinque millia crediderunt, & baptizati acceperunt Spiritum Sanctum, quis dubitauerit ſimul populum accepiſſe Spiritum Sanctum, & multitudinem quæ ambulabat in terra, id eſt, hominea calcantes terram? Nam ille qui datur ad naturam hominis pertinens, ſiue ex propagine detur, ſiue nouus inſuffletur, (quorum nihil affirmandum eſſe dico, donec alterutrum ſine vlla dubitatione clareſcat:) non datur calcantibus terram, ſed adhuc materno vtero incluſis. Dedit ergo flatum populo ſuper terram, & Spiritum calcantibus eam, quando multi ſimul credentes, ſimul repleti ſunt Spiritu Sancto.] Et inferiùs. [Ea hac prophetica ſententia, etiam elegans ille ſenſus exſculpitur, quod ita dixerit, *calcantibus eam*, vt vellet intelligi *contemnentibus eam.* Qui enim accipiunt Spiritum Sanctum, amore cœleſtium terrena contemnunt.] Volo idipſum illuſtrare antiquiore teſtimonio. S. Irenæus l. 5. contra hær. c. 12. præfatus in ſuperioribus omnino multa de Spiritus diuini communione nobiſcum, & depulſione mortis ac corruptionis per eum, ait, vitam primam non fuiſſe ſtabilem, quia collata fuerat per flatum ſiue afflatum, iuxta illud: *Inſufflauit Dominus in faciem eius ſpiraculum vitæ*; At poſteriorem vitam ex ſe eſſe perennem, quia per Spiritum Dei animæ noſtræ communicatum, eſt collata. [Aliud eſt enim afflatus vitæ qui & animalem efficit hominem, & aliud Spiritus viuificans, qui & ſpiritalem efficit eum. Et ideò Eſaias ait, *ſic dicit Dominus qui fecit cœlum & finxit illud, qui firmauit terram & quæ in ea ſunt: & dedit afflatum populo qui ſuper eam eſt, & ſpiritum his qui calcant illam.* Afflatum quidem communiter omni qui ſuper terram eſt populo, dicens datum: Spiritum autem propriè, his qui conculcant terrenas concupiſcentias. Propter quod rurſus ipſe Eſaias, diſtinguens ea quæ prædicta ſunt, ait, *Spiritus enim à me exiet, & flatum omnem ego feci.* Spiritum quidem propriè in Deo deputans, quem in nouiſſimis temporibus effudit per adoptionem filiorum in genus humanum, afflatum autem communiter in conditione & factura oſtendens illum. Aliud autem eſt quod factum eſt ab eo qui fecit. Afflatus igitur temporalis, Spiritus autem ſempiternus. Et afflatus quidem manus ad modicum & tempore aliquo manens; deinde abiit ſine ſpiramento aliquo relinquens illud in quo fuit ante. Spiritus autem circumdans intus & foris hominem, quippè ſemper perſeuerans, nunquam relinquens eum.] Sic Irenæus. Igitur ſubuectio in cœnaculum, facilè referri poteſt ad communicationem Spiritus Sancti faciendam iuxta Iſaiæ prænuntiationem, iis qui ſuper terram eminent, nec per affectum iacent deorſum, ſed terram & caduca omnia calcant ac deſpiciunt, quod inſigniter fecere Apoſtoli in Pentecoſte. *Locus celebratæ primum Miſſæ.*

Altare (de quo dicendum poſtremò receperam) adhibitum in cœnaculo fuiſſe ad hoc primum ſacrificium, vix puto dubitari poſſe. Scio non defuiſſe, qui abſque altari ſacrificarint, etiam adulta iam Chriſtianitate. Sic Theodoretus c. 20. *hiſt.* teſtatur ſe in gratiam Anachoretæ, cui nomen *Maris*, ſacrificaſſe, vſum pro altari Diaconorum manibus. De S. Luciano Martyre ſcribit Metaphraſtes 7. Ianuar. cum in carcere detineretur, pectore ſuo pro ſacra menſa vſum, ſacrificaſſe die ſacra Theophaniorum. Verùm quod ea neceſſitate aliquando eſt factum, non eſt trahendum in exemplum, extra neceſſitatem, qua Apoſtoli non vrgebantur, cum adhuc tranquillè agerent in cœnaculo. In exemplis autem propoſitis, res aliter habuit. Nam Maris ille in abdit iſſima eremo degebat, iampridem expers diuinorum Sacramentorum: & ardentiſſimè expetiit à Theodoreto, pane cœleſti refici. In vaſta autem ſolitudine deerat menſa; ac proinde Theodoretus abſque altari egit rem diuinam, ob ſummam neceſſitatem. Eadem ſumma neceſſitas preſſit S. Lucianum in carcere detentum, quò non licuit per milites & cuſtodias infideles menſam inferre, quantumuis fideles pro ea inferenda fatigaſſe, teſtentur Acta; quæ addunt, fideles qui aderant, ad rem Ethnicos, & cuſtodias celandam, circumſtetiſſe in orbem S. Lucianum. Cum ergo Apoſtoli in euentu de quo agimus, nulla vrgerentur neceſſitate ſacrificandi abſque menſa, videtur certum, quod eam adhibuerint ad ſacrificium.

CAPVT II.

A quo celebratum in Pentecoſte primum Sacrum.

DVas hac de re inuenio ſententias, quibus ex coniectura adiungam tertiam.

Prima ſententia eorum eſt, qui cenſent ſacrificatum primò eſſe à S. Iacobo Epiſcopo Hieroſolymorum, cognomento *Iuſto*, & *fratre Domini*. Ita Antonius Molina in Sacerdotum Inſtructione Tract. 3. c. 2. Cornelius à lapide, prolego. in Epiſt. Iacobi §. 10. Baltazar Paëz q. 6. prœmiali in Epiſtolā Iacobi, & Genebrardus in S. Dionyſij Liturgiam c. 7. adducens pro ſe Egeſippum apud Euſebium l. 2. hiſt. c. 22. necnon S. Epiphanium hær. 79. Apud neutrum tamen, inuenio quod rem conficiat. Nam quod Genebrardus allegat ex Euſebij verba, *Iacobum fratrem Domini ab Apoſtolis primum fuiſſe conſtitutum Epiſcopum & Liturgum*, in verſione Chriſtophorſoni ad Græcum Codicem exacta, haud ita habetur ſed hoc modo. *Iacobus frater Domini, Eccleſiæ adminiſtrationem vnà cum ceteris Apoſtolis ſuſcepit.* Quo pacto, locus ille nihil Genebrardi cauſam promouet. Idem ex

Sectio II. Caput II.

ex Epiphanio hæc verba refert. *Mysteriorum & sacrificij dux inter Apostolos Iacobus*. Sed hæc verba apud Epiphanium non compârent; Tantúmque apud eum legitur, Apostolos fuisse mysteriorum duces, cum S. Iacobo primo Hierosolymorum Antistite. Quod autem S. Iacobus Hierosolymis primum Episcopum egerit, non probat ei delatum esse munus primò sacrificandi. Nam aderat plenarium Concilium Apostolorum, ipséque vertex Ecclesiæ S Petrus; in quorum præsentia, prærogatiuæ Ordinarij noo habebant locum. Quid quod S. Iacobus, in Pentecoste nondum erat constitutus Episcopus Hierosolymorum, vt notauit Tirinus in Chronico sacro c. 5c. post Baronium anno 34. si igitur S. Iacobus tunc nondum erat Episcopus Hierosolymorum, quod postea per S. Petrum, de assensu cœterorum Apostolorum est consecutus, teste Chrysostomo hom. 87. in Iosn. imbelle est argumentum, pro vendicanda illi prima sacrificatione, petitum ex eo quod ipse esset loci Ordinarius, cui id ex officio & peculiari prærogatiua competeret.

Nec plus vrgent, quæ pro ea prima sententia adduci possunt, ex prima Liturgia S. Iacobo adscripta, vt videre est apud Bosium l. 13. de signis c. 3. Inde enim tantùm habetur, S. Iacobum celebrasse Sacrum ministrante sibi S. Stephano, quod affirmat adductus ibi S. Ignatius Epistola ad Heronem, & Epistola ad Trallianos. Sed quid hoc ad præsentem causam? Indidem quoque habetur S. Iacobum scriptis commisisse formulam Liturgicam, quam agnoscunt Synodus Trullana can. 32. S. Proclus libello de traditione diuinæ Liturg. & Nicolaus Methonensis l. contra hæsitantes, passimque alij. Et sunt qui addant, S. Iacobum fuisse primum qui huiusmodi Liturgicam formulam conscripserit, vt habere Synodum Constantinopolitanam 227. Episcoporum, refert Genebrardus, adducens item Chrysostomum, agentem contra Hydroparastas. Sed quæ sit illa Synodus Oecumenica Constantinopolitana 227. Episcoporum, me latet. Alium quippè numerum Antistitum, in omnibus Conciliis Oecumenicis Constantinopoli celebratis, signatum lego. Verisimile tamen est, adduci à Genebrardo Synodum Constantinopolitanam in Trullo habitam, de cuius autoritate, & Antistitum in ea numero, variant sententiæ. In ea verò tametsi traditur id quod Gratianus retulit de consecr. distinc. 1. c. *Iacobus*, nempe S. Iacobum scripto commisisse Liturgicam formulam, non tamen habetur, eum fuisse primum qui talem formulam scriptis commiserit, prout à Genebrardo allegatur. Sed neque id habet S. Chrysostomus ab eodem Genebrardo adductus, agens obiter contra Hydroparastas, homil. 83. in Matth. Nam ibi, ne meminit quidem Liturgiæ S. Iacobi. Videtur ergo Genebrardus, ex eo quod in Canone Trullano legisset allegatum S. Chrysostomum, moxque etiam reperisset memorari in eo Canone S. Iacobum, *cui primùm Hierosolymitanæ Ecclesiæ thronus est creditus*, scripto tradidisse formulam mystici sacrificij; commiscuisse per incogitantiam ea loca, quasi eodem spectarent; in quo certè falsus est: In eo item deceptus, quod censuit, & apud Chrysostomum, & in Synodo Constantinopolitana, asseri S. Iacobum primùm fuisse qui Liturgiam scripto commiserit, quod neutrobique habetur, etiam si forsan sit verum. Nam quod S. Proclus l. de tradit. diu. Liturg. primo loco inter Scriptores Sacræ Liturgiæ, recenset S. Clementem Romanum, forsassis factum est ob prærogatiuam Romanæ sedis, qua Clemens potiebatur; etiamsi scripserit post S. Iacobum, qui à Proclo numeratur secundo loco. Quanquam cum S. Clemens à B. Petro edoctus, non nisi quæ à Magistro acceperat scriptis commiserit; forsassis S Proclus per Clementem insinuare voluit S. Petrum, à quo accepisse ordinem Liturgiæ ipsum S. Iacobum, scribit Baptista Scortia l. 1. de Missa *ipso initio*. Vt vt verò ista se habuerint, id est siue S. Iacobus fuerit primus qui formulam Liturgicam scriptis tradidit, siue non fuerit primus, nihil hoc ad probandam, quòd primum Sacrum celebrauerit in Pentecoste.

Secunda sententia statuit, primum qui in Pentecoste sacrificauit, fuisse S. Petrum. Ita latè Demochares l. 2. de sacrif. c. 5. inde argumentatus, quod nemo sit Apostolorum, cui aptiùs & conuenientiùs ea prima sacrificatio tribui possit, quàm S. Petro Apostolici cœtus coryphæo. Quis verò ei, prærogatiuam tam diuini muneris primo loco obeundi, ipse ausus esset præripere? Idem S. Petrus, plerumque ab antiquis denominatus *radix Hierarchiæ Ecclesiasticæ, & fons ordinis Sacerdotalis*. Et fuerunt qui dicerent, Sacerdotalem ordinem post Christum à S. Petro cœpisse. Signaui in eam sententiam antiquorum dicta, in Corona aurea super Mithtam, in Epilegomenis subnotatione 2. veritate 11. Vbi legitimum illorum dictorum sensum, non indiligentes exquiro. Et quanquam verisimilius est, qui ita sunt locuti, non intendisse per ea verba arrogare S. Petro primam sacrificationem in Pentecoste; tamen non inuerisimiliter dicitur, S. Petrum tanquam Sacerdotalis ordinis fontem, debuisse primum obire Sacerdotalia munera, quorum præcipuum & summum est sacrificare. Quare secunda hæc sententia, pro qua Demochares certat, est valdè probabilis. Eique adscribitur Ioannes Antonius Pallota l. 1. de Missa c. 2. allegans S. Clementem Epist. 2. & Isidorum l. 1. de Officiis cap. 13. sed apud hunc non agitur de prima Missæ celebratione per S. Petrum, sed de confectione formulæ ex qua esset sacrificandum, quam adscribit S. Petro primo autori, non absque cæterorum Apostolorum suffragio, vt visum quoque est Thomæ Valdensi Tomo 3. tit. 4. cap. 28. Nobis autem hoc loco sermo est non de confectione & concinnatione primæ formulæ ex qua peragendum esset sacrificium, sed de prima ipsa sacrificatione, quam S. Petro adscribendam duximus.

Tantum videtur opponi posse, narratio quam habent Volaterranus Card. l. 11. Geograph. Petrus Canisius l. 5. de B. Virgine c. 23. Ferreolus Locrius l. 3. Mariæ Augustæ c. 1. & Hippolitus Marraccius in Opere de Pontificibus Marianis c. 1. & in Apostolis Marianis c. 2. Referunt ergo hi Autores, S. Petrum ex veteri traditione Tripolitanorum, primum apud

ipsos

ipsos fecisse Sacrum *Antaradi* in Sytia, qui oppido nunc est nomen *Tortosa*. Ibi ferunt esse sacellum, quod B. Petrus omnium primus B. Virgini excitauit. Ecclesiolam vocat, & eius cum elogio freqoentium inibi miraculorum, meminit Iacobus de Vitriaco in Histor. Orient. c. 44. Si igitur primum Sacrum factum est Hierosolymis in Pentecoste, & S. Petrus ptimùm sacrificauit Autaradi in Syria post digressum ab aliis Apostolis; non potuit ipse esse, qui sacrificauit absolutè primus inter Apostolos. Hæc tamen difficultas facilè elidi potest. Nam quod S. Petros primus sacrificarit in eo sacello ad honorem Deiparæ excitato, non obstat quominùs primus quoque sacrificauerit Hierosolymis in Pentecoste. Itaqoe S. Petrus primus in peruetusto illo sacello sacrificauit, per comparationem ad cæteros, qui deinceps ibi sacrificarunt: non tamen incœpit ibi sacrificare absolutè, seu ita vt nullibi antea litasset diuina hostia. Sicut accipimus quod de primo S. Petri sacrificio Romæ peracto in templo S. Prudentianæ, vbi etiamnum & locus & ara vbi primùm ille sacrificauerit ostenduntur; verba sunt Lindani in Apologia pro Liturgia S. Petri c. 16. Et eodem etiam modo accipimus quod alij referunt de primo S. Petri Sacrificio Neapoli peracto in eo loco qui exinde dictus est *S. Petrus ad Aram*, in templo Canonicorum Regularium, cuius loci tanta est religio, eam maximè ob causam peracti primùm inibi à S. Petro Sacrificij, vt anno Iubilæi iisdem cæremoniis ac ritibus & sacris fauoribus frui ibi liceat, quibus Romæ vt scribit Ludouicus Majoranus l. 3. de vero Dei cultu cap. 35. Multa etiam de eo Sacro loco habet Lindanus c. 17. citatæ Apologiæ. Omnia ista (vt dixi) accipienda sunt de prima iis locis sacrificatione per D. Petrum comparatione facta cum aliis qui ibidem postea sacrificarunt, quamuis anteriùs S. Petrus alibi sacrificauerit, ac primùm omnium absolutè, Hierosolymis.

An similiter elidi possit, quod ait Hugo Victorinus l. 2. de Sacr. p. 8. c. 14. & Remigius adductus à Valdensi t. 3. cap. 28. num. 7. viderint alij. Asserunt Hugo & Remigius, S. Petrum primò celebrasse Missam Antiochiæ. Quod fortassis valere potest de Missa certo ritu celebrata, qualis ab illis Autoribus describitur: refragante Valdensi; qui fabulam esse ait, quod ferebatur de ternario orationum præscripto in eo ritu. Eodem autem iure insimulari potest falsitatis tota narratio, cum nullius antiqui & idonei testis suffragatione nitatur. Sed si placeat narrationem illam admittere, temperanda est modo prædicto; vt scilicet S. Petrus, ea certa illa formula Liturgica primùm sacrificarit Antiochiæ: quamuis ex alia formula de qua postea, iam sacrificasset Hierosolymis. Sanè S. Petrus, vt notat Eusebius in Chronico, Antiochiæ sedere cœpit anno Tiberij vltimo: hoc est Christi trigesimo nono, ad quem annum idem confirmat Baronius. Quis autem credat; Apostolum per tot annos abstinuisse sacrificio?

Tertia sententia, ita admittit secundam proximè propositam, vt tamen addat, non solum S. Petrum sacrificasse ritu Christiano in Pentecoste, sed vnà cum eo alios quoque Apostolos, idem sacrificium peregisse: sicut videmus in nouorum Sacerdotum inauguratione, Episcopum simul cum Sacerdotibus tunc sacerdotio initiatis, sacrificare. Similiter ergo S. Petrus, in prima Sacri celebratione, veluti auspex & ductor erat: alij verò Apostoli aderant vt cooperanti ad obeundam eandem sacrificij actionem. Videri possit hoc voluisse Hesychius, adductus Sect. 1. cap. 2. Affirmat enim Apostolos in Pentecoste sacrificasse, nec definirè ait hunc aut illum id munus obiuisse, sed indistinctè id tribuit omnibus. Vt autem singuli, seorsim quisque ab alio sacrificarint, fuerintque eodem tempore 12. sacrificia instituta circa diuersas materias, non cohæret cum ea ordinata ab vno auspicatione, quam in rebus minoris momenti seruatam liquet.

Quis primus Myftes Christianus.

Quid si verò ex hoc S. Petri facto, manauit vsus Romanæ Ecclesiæ, vt Sacerdotes noui, omnes in sua inaugoratione cum Episcopo consecrent? Incommodè enim aliqui, aiunt eam esse imitationem celebrationis Christi coram Apostolis in suprema cœna. Hoc liquet dici non posse, cum tunc solus Christus consecrauerit: Apostoli autem tantùm participatiui de pane & calice à Christo consecratis. Igitur non incongruè illius ritus origo repetenda videtur à facto S. Petri in Pentecoste, cum ei corypbæo & auspici primi Sacrificij, affuerunt cooperantes reliqui Apostoli. Et quamuis, vsus ille quo plures simul eandem materiam consecrant, nonnullis pateat impleaitatibus Scholastici minutiloquij propriis, in quibus extricandis minùs feliciter operam posuit Petrus Soto lect. 13. de Euchar. tamen vsus est sanctus, quem omni reprehensioni contra Durandi temeritatem, meritò subducunt Vasquez 3. p. d. 218. & Suarez t. 3. 3. p. disp. 61. Sect. 4. Verisimile igitur est, id nunc in primo Sacro Sacerdotum recèns initiatorum vsurpari, quia ita factum est à S. Petro & cæteris Apostolis, in prima celebratione Sacrificij Christiani. Nec sanè difficilè fuit Spiritui Sancto, ita moderari omnium Apostolorum pronunciationem in eo primo Sacro, vt nullus alterum anteuerteret; quod officisset validitati consecrationis per alios; sicut nunc ferè obstat, quominus noui Sacerdotes in sua initiatione reuera consecrent cum Antistite. Cauent enim sollicitè, ne illum anteuertant; & vix possunt eum non subsequi, atque adeò nihil efficiunt. Antistes quippè verbis prægressus; executionem consecrationis anteoccupauit. At Spiritus Sanctus qui scientiam habet humanæ vocis, & linguæ gubernacula conuenienter ad scopum sibi propositum moderatur, facilè potuit hoc incommodum in SS. Apostolis cum B. Petro primùm sacrificantibus præcauere. Non occurrit quod validè hanc tertiam sententiam quatiat.

Sectio II.
Cap. III.

CAPVT III.

Quo externo Sacrificantis apparatu, peracta primi incruenti Sacrificij celebratio in Pentecoste?

CIrca hoc adiunctum, quæri tantùm posse videtur, quibus vestibus indutus sacer minister, obiuerit munus primò Sacrificandi: an scilicet id executus sit cum profana & communi veste, an contectus Sacro aliquo indumento, quod extra Sacrificium vsui non esset. De externo autem apparatu, non ipsius Ministri, sed altaris seu mensæ Sacræ, vix aliud dici potest, quàm omnia decenter se habuisse, vt par erat in re tanta religiosissimos summorum mysteriorum choragos se gerere. Nominatímque videntur adhibuisse lumina. Nam vsus eorum in sacris, & apud Hebræos & apud Ethnicos quoque, religiosè vigebat: vt monstrat Baronius anno Christi 58. ac Stephanus Durantus l. 1. de ritibus c. 8. & Martinus à Roa l. 2. singular. à c. 14. Iure igitur supponimus, eum vsum non fuisse ab Apostolis in primo Sacro prætermissum. Reliqui autem apparatus, mensam Sacram spectantis, tametsi mentio est apud Clementem Romanum Epistola 2. ad Iacobum Fratrem Domini; ideóque dubitare non liceat quin sit antiquissimus, illustrationem hîc non recipio, quoad primi Sacri in Pentecoste celebrationem. Tantum de veste Sacra, quæ ipsius Sacrificantis operimentum & ornamentum est, pauca subiicio.

Adhibitam esse ab Apostolis ad hoc primum sacrificium, vestem Sacram à profana distinctam, negabant Hugo de S. Victore l. 2. de offic. c. 11. ac Vualfridus l. de rebus Eccles. c. 24. quibus visum est, Apostolos sacrificasse indutos quotidianas & communes vestes. Si enim ita se habuerunt Apostoli passim, quanto magis in primo sacrificio? solent enim semper initia esse incultiora & informiora. Contrarium tamen vsum Apostolorum, per multum saltem tempus posterius, agnoscit ipse Hugo, vt mox referam; & idem habetur ex Clemente 8. Constit. c. 16. vbi Pontifex & Sacerdotes, iubentur ad altare accedere induti vestem λαμπρὰν, ex decreto Apostolorum. At ea vestis splendida, non erat haud dubiè vestis communis & quotidiana; quam qui induuntur, in domibus Regum sunt. Erat igitur vestis Sacra, ad vsum duntaxat Sacrificij: quam adhiberi minimè mandassent Apostoli, nisi ipsimet quoque eam adhibuissent, ad arcendam profanitatem, & religionem in sublimi illo munere externa specie præferendam. Et ita Postulat decorum, cui Spiritus Sanctus, qui est *ipsum decens*, (sic Pithagoræi Deum nominabant,) semper & vbique seruit. Quàm enim despicabiles sunt Poppæ Caluiniani, iisdem vestibus vtentes inter peragendam cœnam Domini, (scilicet), quibus in macello, & culina, aliisque sordidioribus locis amiciuntur? Reges sanè & Magistratus inferiores in publicis actibus aliter vestiti prodeunt, quàm passim alibi, in vita communi. Itaque haud dubiè Apostoli vestes Sacras adhibuerunt ad vsum Sacrificij, vt honestati & decoro consulerent. Eáque ratio suadet, adhibuisse huiusmodi vestem, etiam ad primum Sacrificium. Sanè, Aaron sacrificans, vestem Sacram indutus est, etiam primo sacrificio, fuitque ea in parte figura Apostolorum in Pentecoste sacrificantium, vt expendit Hesychius l. 2. in Leuit. Vt ergo figura responderet veritati; par fuit, Apostolos etiam in primo sacrificio, amiciri veste Sacra. Ipsi Rabbini, agnoscunt tertium templum, de quo Ezechiel cap. 40. esse templum Messiæ; & Ministros ibidem Deo seruituros, fore Sacerdotes Ecclesiæ Christianæ, quod nomen Apostolis quadrauit, etiam quoad primum Sacrum. Atqui de illis templi tertij Ministris, sic præcipitur eo c. 40. *Lotos aqua, indues sanctis vestibus, vt ministrent mihi.* Num primum ministerium Apostolicum ad altare exhibitum, posterioribus de dignitate concessit? aut operosum Spiritui Sancto, fuit. Sacrum amictum in eo primo ministerio ex flagrantissima Ministri primarij & quorumuis astantium pietate obeundo prouidere, ne cultu profano obsolesceret prima & maximè solemnis diuinæ victimæ apud Christianos immolatio? Hoc igitur generatim ratum esto, Apostolos veste Sacra ad sacrificij Christiani vsum peculiariter adhibita, ministerium suum honestasse, idque decus primo sacrificio non negasse, quamuis Christus, (vt Isaac in Inuectiua contra Armenos c. 8. notauit,) peragens incruentum sacrificium, nulla veste Sacra sit vsus, quia sub cœnam vsualem & communem sacrificauit.

Cuiusmodi verò ea vestis Sacra fuerit, exprimere determinatè non possumus, quoad primum præsertim sacrificium. Non enim occurrit, qui vestes Sacras in eo adhibitas signatè expresserit; tametsi de Apostolorum vestibus, progressu temporis in Sacro ministerio vsurpatis, nonnulla leguntur. Sic Hugo Victorinus l. 2. de Sacram. parte 4. cap. 13. parum cohærenter ad ea quæ alibi tradit, vt supra retulimus, memorat collobia Apostolorum, quæ adiectis postea manicis in Dalmaticas transierunt. Thomas Valdensis Tomo 3. cap. 29. num. 12. adducit locum ex Actis S. Syluestri, quibus proditur Euphrosium Pamphyliæ Episcopum, vti solitum ad sacrificandum, collobio candidissimo, quod aiebat fuisse S. Iacobi Apostoli. Eiusdem S. Iacobi Apostoli Poderem & superhumerale seu Pontificalem stolam Hierosolymis ad annum vsque 870. honorificè asseruatam à Theodosio Hierosolymorum tunc Antistite, cum aliis sacris muneribus transmissam ad S. Ignatium Patriarcham Constantinopolitanum in huius Sancti viri Actis asseritur. De veste Sacra sancti Ioannis Euangelistæ, quâ inter sacrificandum vtebatur, ad sanctum Gregorium magnum transmissa, meminit Ioannes Diaconus l. 3. vitæ Sancti Pontificis cap. 59. Agens enim de particulis vestis Sacræ B. Ioannis Euangelistæ, loci brandeum per Pontifices posteriores transmissis, ait eo nomine donari Romæ solitos binas vestes, vnicam scilicet atque Dalmaticam in Basilica Constantiniana sub altari S. Ioannis asseruari solitas, quarum ibi multa miracula describit.

describit. Et Dalmaticam quidem censet fuisse Paschasij Diaconi S. Gregorio 4. dialog. laudati. Tunicam verò tribuit S. Ioanni. Siquidem [Euangelista qui tot annis post passionem Domini, Pontificium gerens Missarum solemnia frequentissimè celebrabat, sine Sacerdotalibus esse nequaquam vestibus potuit.] Nimirum etiam si initio, res alicui possent videri fuisse infames iuxta præclaram Tertulliani obseruationem de ruditate initiorum l. de vel. virg. c. 1. Tamen quin paulo post sint expolitæ, nemo verisimiliter dat inficias. Atque ita S. Ioannes qui diu post primam Missam solemniter celebratam superstes fuit, & frequentissimè ritu Christiano sacrificauit, haud dubiè sacra veste peculiari vsus est ad Sacrum Ministerium de S. Petri planeta Parisios Antiochia ad templum S Genouefæ, mentio est in vita S. Hugonis Cluniacensis. Sed & S Stephani protomartyris Sacram tunicam, qua induebatur ministrans B. Iacobo Apostolo in tremendo Sacrificio, vt B. Ignatius Martyr prodidit, Theodosius iunior Imperator cum sacris reliquiis Beati illius primicerij martyrum repertam ad Bisuntinos sacrum munus transmisit, vt scribunt nonnulli. Chiffletius tamen 2. p. historiæ Vesontionensis eum de S. Chelidonio Archiepiscopo eius Vrbis XV. Theodosium iuniorem misisse ait Vesontionem S. Stephani brachium, silens de Dalmatica. Imo ibidem inferius ait Dalmaticam S. Stephani missam esse Vesontionem à S. Helena, quæ eam vestem vnà cum sanguine B. Protomartyris acceperat à Macario Hierosolymitano & ad S. Stephani ædem Vesontione olim abs se constructam, postea transmisit. Id quod eundem Scriptorem & doctum & accuratum notare memini in Hilario V. Archiepiscopo cum eam sanguinis transmissionem tunc factam describeret. Et mox etiam addit Bernuinum Archiepiscopum Caroli Magni æqualem partem illius Dalmaticæ S. Stephani in maiori altari Ecclesiæ S. Ioannis conclusisse, quæ nunquam ex eo tempore inde educta fuerit. Audio virum doctissimum Andream Saussayum libro de variis S. Stephani translationibus de ea sacra S. Stephani tunica disseruisse more suo peteruditè. Sed cum librum needum videre licuit, etsi ab Autore allegatum memini in Opere de mysticis Galliæ Scriptoribus, Tractatione de pallio Archiepiscopali cap. 1. Ex quo optima in rem nostram confirmatio peti potest pro veste Sacra sacerdotali S. Iacobi, & reliquorum illius temporis Liturgorum. Nam si Camillus in Sacro ministerio cooperarius sacram tunicam indutus est inter ministrandum, nec cum profana & communi veste Sacro ministrauit, quanto magis par fuit ipsum sacerdotem in eo diuino opere conficiendo, Sacris & non communibus vestibus amiciri, vt de S. Iacobo cui S. Stephanus ministrasse proditur, consignatum literis reliquit S. Ignatius, scribens ad Trall. De Sancto itaque Petro, idem statuo, nihil moratus sannas Nicolai Alemannij, qui vsum Planetæ, atque adeò reliqui apparatus sacrarum vestium, Apostolis & Apostolicis viris, nominatimque à S. Petro, fuisse adhibitum, ait omnibus doctis improbari, & explodendum esse vt perridiculum. Ita ille. in dissertat. de Parietinis Lateranensi cap. 9.

R. P. Theophili Raynaudi, Eucharist.

Fuerunt etiam qui existimarent, penulam de qua Apostolus 2. Timo. 4. fuisse vestem sacram, quam vulgo *planetam*, nos *casulam* dicimus. Idque Græcis significare vocem φαινόλην aut φελόνην, quam Interpretes vertunt *penulam*, notauit Baronius anno Christi 59. & Ludou. à Cerda in Aduersariis sacris cap. 36. num. 12. Quanquam ego quidem ægrè adducor, vt penulam Paulinam ad hoc negotium aduocem. Nam tametsi admitto, S. Paulum habuisse sacras vestes ad vsum sacrificij, quæ iuxta solemnem D. Augustini regulam, sunt traditionis Apostolicæ, cum earum vsus vniuersaliter in Ecclesia vigeat absque initij posterioris designatione: Tamen eam penulam de qua Paulus ad Timotheum scribebat, fuisse vestem communem, habeo persuasissimum. Nam disertè Tertullianus cap. 6. Apolog. *penulam* sumit pro lacerna itineraria, imbri ac frigori arcendo accommodata; in qua etiam notione vsurpatur vox *penula* apud Lampridium in Alexandro, & apud Spartianum in Adriano. Nec desciuit ab ea *penula* notione, idem Tertullianus l. de orat. c. 12. quem Cornelius 2. Timot. 4. censet, penulam Paulinam habuisse pro veste sacra ad vsum sacrificij. Haudquaquam ita est. Ibi namque Tertullianus, tantùm ait, ridiculos esse qui de more Gentilium, de quo libro 4 de virtutibus num. 274. adorabant positis penulis: nisi si Paulum putarent, Troade posita penula orantem, oblitum esse post orationem penulam resumere priusquàm Troade digrederetur. Hæc Quomodò ad sacram Pauli vestem pertinere dicantur, sanè non video. Apud autorem Dialogi de causis corruptæ eloquentiæ Tacito adscripti, mentio est Oratorum penulatorum, eum, expressione formæ eiusdem vestis. [Quantum (inquit) humilitatis putamus attulisse eloquentiæ penulas istas, quibus astricti, & velati inclusi, cum Iudicibus fabulamur?] Quo pertinet illud *e penulatorum*. Esto; non fuisse id perpetuum, euincunt quæ habet Pollerus l. 1 fori Romani c. 8 *sub finem* Potuit igitur talis aliqua vestis ab Apostolo significati, cum penulam Troade relictam poposcit; nec est quod suadeat, significatam eo nomino vestem sacram ad vsum solius sacrificij, quamuis non dubitem, quin D. Paulus vestes a profana & communi distinctas, ad vsum sacrificij adhibuerit.

Externus ad primam Missam apparatus.

Itaque dissentio hac in parte, non modò à Baronio, qui Pauli penulam Troade relictam censuit esse vestem sacram, quæ nunc Planeta siue Casula dicitur, sed etiam ab Octauio Ferrario l. 1. de re vestiaria cap. 36. qui admittit eam Pauli penulam fuisse vestem sacram, ab antiqua tamen Planeta siue Casula discrepantem; eo quod antiqua planeta, toga esset non penula, vt intelligere licet ex forma veteris planetæ seu casulæ quam exhibent Acta S. Menuuerci Padetbonensis Episcopi anno 1336. tumulati cum casula quæ per trecentos quadraginta annos sacrum corpus obuoluit incorrupta. Sic enim ea Acta describunt illam casulam quam etiam pallium nominant. [Pallium hoc factum ex albo Damasceno confectum, nostris quibus hodie

Sectio II. Cap. III.

vtimur, admodùm dissimile est. Nam ante, & retrò, & in vtroque latere clausum & integrum: Infra, amplum, rotundum, & apertum, ad imos pedes demissum: supra, foramen per quod exerere sese hominis caput possit, habens. Fimbrias quoque habet à fronte & à tergo aureis literis, vetùm exolescentibus, intextas.] Hæc de illius veteris casulæ forma in præludiis ad Acta S.Meinvverci. Vnde benè confirmatur quod præmittebam, veterum planetam togam potiùs fuisse quàm penulam. Planeta enim cuius olim vsus, vestis erat laxa, rotunda, circumclusa, totum inuoluens corpus, & vtrimque à lateribus in scapulas reiicienda. Quæ omnia togam redolent non penulam; quæ pro more reliquorum palliorum aperta erat, & fibula in humeris aut ceruice nectebatur. Annumeratam quippè fuisse palliis penulam, habetur ex veteri Interprete Persij, à quo penula definitur, *pallium cum fimbrys longis.* Hinc autor proximè adductus, statuit contra Baronium, penulam Pauli Troade relictam, & ab eo Romæ expetitam, non fuisse planetam antiquam; agnoscit tamen fuisse vestem sacram; quod mihi non probatur. Neque enim video idoneum fundamentum, affirmandi eam penulam aliud fuisse quàm penulam. At penulæ simpliciter dictæ, inter sacras vestes locus non fuit; nisi quis dicat quæ nunc vocamus pluuialia, penulas esse, & ex eo genere fuisse Pauli penulam. Hoc tamen friuolum esset, nec cohæreret cum forma penulæ, quæ angusta vestis erat, & corpori appressa: cum tamen quæ dicuntur pluuialia, amplitudine & laxitate commendentur. Quod si temporè Apostolorum, in sacris non erat vsus vestis peculiaris & sacræ, vt Autor cum quo agimus affirmat libro illo 1. cap. 38. sanè sicut non fuissent tunc planetæ, ita multò minùs pluuialia. Nam multo verisimilius esset, Apostolos & Apostolicos sacerdotes, veste sacra & non profana vsuros ad sacrificium, quàm ad quodvis aliud sacrum ministerium. At proinde si absque planeta, quæ est sacrificij propria vestis, sacrificarunt, multo magis absque pluuiali obierunt ministeria ad quæ potest vsui esse pluuiale. Vnde ergo potest hic autor habere, penulam Paulinam, aut quamcunque aliam, inter sacras vestes fuisse, vt capite illo 36. admittit?

CAPVT IV.

Ex qua formula Liturgica celebratum sit primum incruentum sacrificium in Pentecoste.

DE formula Liturgica ex qua Apostoli consecrarint, pugnantia quorumdam Patrum dicta difficultatem ingerunt: quæ non minus facessit negotium circa celebrationem primam in Pentecoste, quàm circa posteriores. Proferam vnum è Græcis, & è Latinis alterum.

S.Proclus in libello de tradit. diuinæ Liturgiæ, præfatus nonnulla de quibusdam Liturgiarum sacrarum autoribus, Clemente Romano, Basilio, atque Chrysostomo, addit de Apostolica Liturgia. [Postquàm seruator noster in cœlum assumptus est, Apostoli priusquàm per orbem terrarum dispergerentur, conspirantibus animis ad toto die orandum conuertebantur, & cum multam consolationem in mystico illo Dominici corporis sacrificio positam inuenissent, fusissimè & longa oratione Liturgiam decantabant. Hæc enim diuina, vnà cum docendi ratione coniuncta, cæteris rebus anteponenda existimabant, atque maiori & alacriori rerum diuinarum & sacrificij sacrosancti studio ac desiderio flagrabant, & illud proliè amplectebantur, quod in memoria semper haberent illud verbum Domini dicentis; *Hoc est corpus meum: & hoc facite in meam commemorationem*; &, *qui manducat carnem meam, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo.* Quare & contrito Spiritu multas preces decantabant, diuinum numen impensè orantes. Eumuerò tam ex Iudæis, quàm ex gentibus, eos qui recèns illuminati erant, iis quæ ad gratiam consequendam faciebant, assuefacientes, quæque ante donum gratiæ omittenda, docentes, cùm ipsi essent vmbra gratiæ, piè informarunt. Per has itaque preces, Spiritus Sancti aduentum expectabant, vt qui diuina præsentia, propositum in sacrificium panem, & vinum aquæ permixtum, ipsum illud corpus & sanguinem seruatoris nostri Iesu Christi efficiat. Qui quidem religiosus ritus, obseruatus ad hoc vsque tempus, & ad finem vsque sæculi manebit.] Aduentus Spiritus Sancti, quem Apostoli iuxta S.Proclum per longas preces expectabant, non est aduentus solemnis qui accidit in Pentecoste. Nam ibidem S.Proclus, præmittit plerosque ex Iudæis & Gentilibus, opera Apostolorum ad Christum accessisse, & baptismo initiatos esse; quod contigit duntaxat post Pentecosten. Aduentus ergo ille longis precibus expectatus, non alius est quàm aduentus ad peragendam consecrationem, cum proferrentur verba consecrationis: quem aduentum Græci in suis Liturgiis, sæpè postulant, & olim non tarò externis aliquibus signis proditus legitur. Ex adducto itaque S.Procli loco, liquet Apostolos de S.Procli sententia, ex longissima formula Liturgica Sacro operatos esse: cuius prolixitatis fastidium declinaturi, defetuescente primo fidei ardore, posteriores Patres, longitudinem illam accideriint: seruientes imbecillitati fidelium.

E contrario S.Gregorius l.7. Epist. 63. respondens querelis quibus pulsatus fuerat ob mutationes quasdam in formula Liturgica, & nominatim quod iussisset Orationem Dominicam mox post Canonem in sacro recitari, sic scribit. [Orationem Dominicam idcircò mox post precem dicimus; quia mos Apostolorum fuit, vt ad ipsam solummodò orationem, oblationis hostiam consecrarent. Et valdè mihi inconueniens visum est, vt precem quam scholasticus composuerat, super oblationem diceremus, & ipsam orationem quam Redemptor noster composuit, super eius corpus & sanguinem taceremus.] Quem S. Gregorius dixerat *Canonem* mox vocat *precem*, non quod duntaxat ex precibus strictè dictis sit contextus,

aut

aut quasi olim formula consecrationis quæ Canone continetur, esset deprecatiua vt aliquis nuper insulsè nimis effutiuit: sed Canonem vocauit *precem*, eodem loquendi genere, quo alij quidam Patres verba consecrationis vocarunt *preces*, quia sunt verba sacra. Quo item modo S. Leo, formam absolutionis quam fides docet esse & semper fuisse iudicatiam, non propriè ac strictè deprecatiuam, vocat *preces & supplicationes Sacerdotum*. Quod autem addebat S. Gregorius, Apostolos ad ipsá solummodò orationem Dominicam consecrasse, non est ita intelligendum, quasi Apostoli prætermitterent verba consecrationis, quod esset contra Christi institutionem, & veritatem consecrationis excluderet: Est ergo intelligendum, de apparatu & adiunctis precibus; quarum nullius tunc vsus fuit, præterquàm orationis Dominicæ. Vnde Hugo Victorinus lib. 2. de Offic. Eccles. cap. 11. ait Apostolos Missam egisse, [Dum super panem & vinum, verba quæ Dominus dixerat, & orationem Dominicam dixerunt.] Sic complanato S. Gregorij loco, nemo non videt, quantopere Sanctus hic Pontifex absit ab asserenda prolixissima formula Liturgica, quam S. Proclus Apostolis tribuit, præsertim per prima Ecclesiæ initia. Affirmat enim è contrario S. Gregorius, ex maiorum traditione de qua item testatur Vualfridus l. de reb. Eccles. cap. 22. & Honorius lib. 1. Gemmæ animæ cap. 86. Apostolos præter verba formæ essentialia, orationem tantùm Dominicam in Sacro recitasse: cui breuitati nulla vnquam in vllis formulis Liturgicis par fuit. Nec obest, quod legantur Petri, Iacobi, & Marci Liturgiæ satis prolixæ. Potuerunt enim eas Liturgias conscribere, & vsurpare, cum per tempus & occupationes licebat, quod infrequentius erat: tametsi vt plurimum, iidem ac cæteri Apostoli, ex ea perbreui formula quam S. Gregorius retulit Sacrum peragerent. Et idem dicam de gentium Apostolo, si admittere libeat eum scripsisse Liturgiam, vt affirmat vir doctissimus Andreas Saussayus l. de mysticis Galliæ Scriptoribus, tit. 1. & videtur annuere S. Augustinus Epist. 59. q. 5. vbi tractans locum Apostoli mandantis 1. Timo. 2. fieri orationes, obsecrationes, postulationes, gratiarum actiones, agnoscit in eo Apostoli mandato ordinem Missæ. Sic enim scribit. [Eligo in his verbis hoc intelligere, quod omnis, vel penè omnis frequentat Ecclesia, vt precationes accipiamus dictas, quas facimus in celebratione Sacramentorū, antequam illud quod est in Christi mensa incipiat benedici: Orationes cum benedicitur & sanctificatur & ad distribuendum comminuitur: quam totam actionem, ferè omnis Ecclesia, Dominica oratione concludit, &c. Interpellationes, vt vestri Codices habent, postulationes, fiunt, cum populo benedicitur: Tunc enim Antistites velut Aduocati, susceptos suos per manus impositionem, misericordissimæ offerunt potestati. Quibus peractis, & participato tanto Sacramento gratiarum actio cuncta concludit, quam etiam in iis verbis vltimam commendauit Apostolus.] Æquè in his verbis Missæ ordinem tradi, agnoscit eruditus Anselmus 1. Timo. 2. & insinuat Gennadius de Eccles. dogm. cap. 30. ac Prosper. 1. de vocat. Gent. cap. 4. Potuit per otium Paulus huiusmodi formulam Liturgicam conficere, quamvis initio vt ab Apostolis factum prodidit S. Gregorius, ex ea alia breuissima formula sacrum perageret. *Quæ prædicta formula Liturgica*

Ambiguum porrò reliquit S. Gregorius, an Apostoli præmitterent consecrationi Orationem Dominicam, an verò eam postponerent. Ipse quidem S. Gregorius, postponi iussit iudicans absurdum vt Oratio Dominica super Christi corpus & sanguinem non recitaretur, super quæ funderentur aliæ preces sacri Canonis, à Scholastico idest erudito & eloquenti Scriptore concinnatæ. Non ait tamen Sanctus Gregorius, Apostolos dixisse orationem Dominicam super corpus ac sanguinem Christi, sed tantùm ait, eos ad ipsam solummodò orationem Dominicam, oblationis hostiam consecrasse: quæ verba potiùs sonant? Apostolos consecrationi nihil aliud præmisisse quàm Dominicam Orationem, & hanc fuisse totum apparatum quem sacrificaturi adhibebant. Et verò si singulæ petitiones, proferantur quo par est affectu & sensu pietatis, non est dubium, quin hæc oratio possit esse instar cuiusvis apparatus precatorij; & quin fuerit maximè accommodata primis illis Ecclesiæ initiis, & magno operi quod Spiritus S. per Apostolos in Pentecoste moliebatur. In eam rem iuuat coniectare, quæ S. Petrus in die Pentecostes hanc orationem ad sacram mensam prefundens, in consecrationis prolusione, atque procinctu sublimissimæ illius operationis, ad singulas petitiones cogitaret, vt reliquiæ cogitationis diem festum agant nobis. Et quamvis tantùm à S. Petri sensibus absim, quantum ab eius sanctimonia & flagrantissima charitate; tamen vel ipse conatus assurgendi ad eius cogitata in illo articulo, non poterit non esse fructuosissimus, & cœlestis suauitatis refertissimus. Cogitemus igitur sic profantem ex diuinis Christi præceptis & institutione S. Petrum, audientibus omnibus illic congregatis & attentissimè astantibus, tacitáque suffragatione applaudentibus.

PATER NOSTER QVI ES IN COELIS.

Hæc compellatio ad Deum directa prout est nomen tribus personis diuinis commune, insignem in Apostolo gustum excitabat dulcedinis illius, quam Christiani omnes persentiunt, eo ipso quod filij sunt & nominantur. Fuitque hæc compellatio, tunc præsertim sapidissima. Erat enim maximè propria temporis, quo legi gratiæ initium fiebat. Iudæis enim qui in statu seruorum degebant, non erat congruum, vocare Deum Patrem: sed id proprium fuit legis gratiæ, quæ inuexit statum adoptionis filiorum, in quo clamamus *Abba pater*. Id ergo peruadens penitissimè S. Petrus, non potuit ad illatam vocum pronunciationem, non colliquescere insigni ac prædolci affectu pietatis, qui illi eas Cyrilli Hierosolymitani voces exsculperet, quæ leguntur Catech. 5. Mystago. [O maximam Dei benignitatem, his qui defecerant ab illo, & in extrema inciderant mala, tantam præ-

Sect. II. Cap. IV.

ftitit malorum obliuionem, & gratiæ participationem, vt patrem fese appellari voluerit, *Pater noster qui es in cœlis.*]

Nec ea dulcedo minor, quam fuauitur & lambit in illorum verborum cortice Caffianus collat. 9. cap. 18. [Vniuerfitatis Deum ac Dominum, patrem effe voce propriâ confitentes, de conditione feruili io adoptionem filiorum nos profitemur afcitos: adiicientes deinde, *qui es in cœlis*, vt commemorationem vitæ præfentis quàm in hac degimus terra, velut peregrinam, atque à noftro patre nos longiffimè feparantem, toto horrore vitantes, ad illam potiùs regionem, in qua patrem noftrum commorari fatemur, fummo defiderio properemus, nihilque admittamus eiufmodi, quod indignos nos hac noftra profeffione & nobilitate tantæ adoptionis efficiens, & hæreditate paterna quafi degeneres priuet, & iram nos faciat iuftitiæ eius ac feueritatis incurrere. In quem filiorum ordinem gradúmque prouecti, illa continuò quæ eft in bonis filiis, pietate flagrabimus, vt iam non pro noftris vtilitatibus, fed pro noftri patris gloriâ totum impendamus affectum.]

Quod fi cogitemus, compellationem propofitam, effe ab Apoftolo directam ad Chriftum, quem fpecialiter agnofcebat Patrem; haud difpari fenfu pietatis, perfufus fuerit. Meminerat enim paternoftrum Chrifti erga fe beneficiorum, & intelligens fe tali patre fpoliatum, quoad præfentiam vifibilem ob eius fubuectionem in cœlum, adibat flagrantiffimo affecto & quàm officiofo ftudio frequentabat, quem coram colere & venerari prohibebatur. Nec fe orphanum & à Patre derelictum lamentabatur, cui effet in cœlis Pater, fedens ad dexteram Dei: nec minùs potens inde tegere ac iuuare filios dilectiffimos, quàm fi præfens corpore adeffet. Itaque fenfu complacentis fibi in Patris optimi commodis, non autem dolentis de fua ad tempus locali abiunctione, interpellabat fuauiffimè Patrem amantiffimum ad cœlos euectum, fimúlque focios inde vrgebat ad gratitudinem, & vitam omni ex parte compofitam, iuxta Chryfoftomi. ex eo verbo adhortationem homilia decima nona in ad Rom. nec diffimiliter Chryfologus.

SANCTIFICETVR NOMEN TVVM

Hoc poteft accipi dictum ab Apoftolo, vel de fanctificatione nominis IESV Chrifti, vel de fanctificatione nominis Dei. Sanctificatio nominis Chrifti, appofitiffimè poftulabatur eo tempore. Erat enim Chrifti nomen vbique fœtens, & Iudæis quidem fcandalum & maledictum, nam apud eos maledictus omnis qui pendet in ligno; Gentibus autem ftultitia. Nomen itaque adeò probrofum, & execrationi omnium patens, fanctificari, id eft fanctum quale reuera erat innotefcere; iuftiffima & piiffima erat petitio, quæ eò ardentius ab Apoftolorum Principe fundebatur, quò flagrantior erat eius erga Chriftum Charitas, ac etiam erga mortales, quorum omne bonum cum ea nominis Chrifti fanctificatione nexum effe, optimè perfpiciebat Apoftolus. Neq; enim ignorabat, quod alio loco difertè profeffus eft, non effe aliud nomen fub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos faluos fieri, præter nomen Domini IESV, ab inimicis quidem profciffum & probris omnibus oneratum; Electis autem fupra omnem æftimationem pretiofum, & penetrabile. Iuxta hunc igitur propofitæ petitionis fenfum, expetebat Apoftolus, fanctitatem nominis, id eft claritatem famæ Chrifto debitam, ad omnes omnino mortales diffundi, vt fic familia eius crefceret, & liberi multiplicarentur, iuxta eam notionem vocis *nomen*, qua in Scripturis progeniem & filios denotat. Loca accumulant Petrus Faber in Dodecam. c. 1. & Martinus à Roa l. 3. fingul. c. 14. Accipit in hoc fenfu petitionem propofitam Caffianus Collat. 9. c. 18.

At potuit etiam Apoftolus, orationem dirigere ad pofcendam fanctificationem nominis Dei, fiue petendo vt nomen Dei ab omnibus hominibus fanctum haberetur, fiue vt in ipfomet Apoftolo orante ac fociis, Diuus quidem Auguftinus l. 2. de fermo. Dom. in monte cap. 6. cenfuit peti, [Vt nomen Dei fanctum ab hominibus habeatur; & ita illis innotefcat Deus, vt non exiftiment aliquid fanctius quod magis offendere timeant:] Iuxta quem petitionis illius fenfum, orabat Apoftolus, vt nomen Dei fanctum effet apud omnes homines. At iuxta fenfum traditum à S. Gregorio Nyffeno orat. 3. in Orat. Domin. & à Tertulliano l. de Orat. cap. 3. precabatur Apoftolus, vt nomen Dei in ipfomet precante ac fociis fanctificaretur, collatis de cœlo vberrimis donis Spiritus, quibus euaderent in operarios inconfufibiles, per quos nomen Dei apud omnes fanctum effet ac venerabile: non vt iis accidit operariis, per quos nomen Dei blafphematur, de quibus eft iuftiffima Dei expoftulatio Ifaïæ 52.

ADVENIAT REGNVM TVVM.

S. Nilus l. de Orat. cap. 55. priorem petitionem de Spiritu Sancto; hanc verò de Filio accipit. Ait enim: [*Sanctificetur nomen tuum* Id eft Spiritus Sanctus, & Filius tuus Vnigenitus. Hoc enim docuit, cum dixit, *In Spiritu & veritate adorari oportere.*] Quæ verba ferre videntur, pofci aduentum regni Chrifti in hac fecunda petitione. Idem namque fonat, pofcere regnum Dei quod eft Chriftus ipfe; atque pofcere vt Chriftus Rex, femper & vbique regnet; & ab omnibus cum plena fubjectione agnofcatur, conftitutus Rex fuper Sion montem fanctum Domini. Subiicit hunc fenfum ifti petitioni Rupertus lib. 5. in Matth. Nec dubium quin auidiffimè id depofceret Apoftolus, cui tam erat cordi, Chriftum mirificari in terris, & fubfterni pedibus eius omnem contrariam poteftatem.

Non minus tamen tempori appofita, & Apoftolo congruens erat, illa apud Græcos crebra huius petitionis expofitio, de Spiritu Sancto qui eft regnum Dei. Eius quippe interuentu, Deus in nobis regnat, fubactis & repreffis affectibus quibufvis hoftilibus, Dei in nobis regnum interturbantibus. Idque fuiffe imperium ac regnum quod Dauid fibi expofcebat Pfal. 85, dicens, *da imperium tuum puero tuo*, cenfuit Richardus Tract. 1. de ftatu

Inter.

inter.hom. c. 15. negans Dauidem ambitiosè affectasse regnum temporale, sed asserens captasse regnum Dei quod intra nos est; Spiritum inquam Dei Sanctum, in animæ throno regnantem. De quo regno pulchrè Hilbertus Epist. 56. Itaque iuxta hanc expositionem (quæ est S. Germani in rerum Ecclesi Theoria), petebat Apostolus aduenire Spiritum Sanctum: quæ erat illi tempori mirè opportuna postulatio Facit huc perbellè, quod Nyssenus Orat. 3. in Orat. Domin. insectans ex hac petitione Macedonianos, ait illos atrociter blasphemasse, deiiciendo Spiritum Sanctum ad statum seruilem: cum tamen hoc loco, nomine *regni* decoretur. Nam apud Lucam, pro eo quod nos habemus, *Adueniat regnum tuum*, legi ait verbis conceptis; *Adueniat Spiritus Sanctus tuus super nos, & purificet nos*. Et quanquam ea lectio nullibi nunc compareat, tamen oportuit cum eam scriberet Nyssenus, extare alicubi. Pereleganș huius petitionis ecphrasis, subministrata ab eodem Nysseno, apprimè quadrabit Apostolo oranti. [Rumpatur acies opposita; deleatur alienigenarum phalanx, dirimatur bellum carnis aduersùs Spiritum: ne corpus animæ hostis, arx & receptaculum sit, appareat mihi regius potentatus, Angelica manus cohortes regentium, legio à dextris assistentium, vt cadant ex opposita parte pugnantium decem millia. Numero pollet ac vehemens est aduersarius, sed tuo auxilio destitutis, acer & inuictus, sed quamdiu solus fuerit is, qui bello petatur: cùm autem tuum regnum apparuerit, recedit dolor, tristitia & gemitus: atque in eorum locum vita, pax & exultatio succedunt.]

Optimus ille quoque petitionis propositæ sensus, & Apostolo precanti valdè congruens, quem suppeditat Ioannes Geometra in Catena Corderij ad cap. 11. Lucæ num. 18. [*Adueniat regnum tuum*; Vt aboleatur omnis principatus, & potestas & vis, insuper & omne regnum mundi, & quod regnat in mortalibus nostris corporibus peccatum; in omnibus autem illis regnet Deus, quasi dicat. Præsta nobis Domine conuersationem imitari cœlestem, vt quæcunque tu vis, nos etiam velimus. Confirma voluntatem laborantem, & cupientem quidem facere quæ sua sunt, sed corporis infirmitate prohibitam. Porrige manum iis qui currere conantur, sed claudicare coguntur. Prompta quidem est anima; sed eam eam aggrauat caro. Agilis illa est ad cœlestia, sed deprimit hæc ad terrena. Verùm si tuum adsit auxilium, etiam poterit illa, quæ valdè impossibilia videntur.]

FIAT VOLVNTAS TVA SICVT IN COELO, ET IN TERRA.

Id est (iuxta D. Augustinum cap. 115. Enchir.) pareamus tibi Domine plenè ac integrè, regnesque, & in Spiritu & in corpore nostro, & vtraque pacificè seruiant tibi. Conferuntur sanè in nobis cœlum & terra, Spiritus origine cœlestis & limus terrenus; anima spiritualis & corpus ex terra & luto. Itaque vt ait Tertullianus l. de Orat. cap. 4. [Ex interpretatione figurata carnis & Spiritus, non sumus cœlum & terra.] Et hac ratione, per hanc petitionem, poscitur vtriusque illius partis nostræ, plena ad Deum subiectio. Nec potuit ea postulatio, à mente & affectu Apostoli hanc orationem fundentis aliena esse. Et potuit quoque sic postulans, eò collimare quò Tertullianus c. illo 4. hæc verba direxit. [Est & illa (inquit) Dei voluntas, quam Dominus administrauit, prædicando, sustinendo. Sic enim ipse pronunciauit, non suam, sed patris facere se voluntatem: sine dubio quæ faciebat, ea erant voluntas patris, ad quæ nunc nos velut ad exemplaria prouocamur, vt & prædicemus, & operemur, & sustineamus ad mortem vsque, quæ vt implere possimus, opus est Dei voluntate.] *Quæ prima formula Liturgica.*

Poscebat iuxta hæc Apostolus sibi & sociis, vt alacriter ac plenè collaborarent Euangelio, implentes ministerium ad quod accingebantur, vt salus omnium consequeretur iuxta eam voluntatem quam Apostolus in Deo circa omnium salutem agnoscit ac celebrat. Quæ est de hac petitione interpretatio Cassiani, Apostolo precanti valdè accommodata. [Voluntas Dei, (ait ex persona Abbatis Isaaci Cassianus Collat. 9. cap. 20.) Salus omnium est, secundùm illam Beati Pauli sententiam, *qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire*. De qua etiam voluntate Isaïas Propheta ex persona Dei patris. *Et omnis*, inquit, *voluntas mea, fiet*. Dicentes ergo ei, *Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra*, hoc Deum aliis oramus verbis, vt sicut hi qui in cœlo sunt; ità omnes qui in terra consistunt, tua pater agnitione saluentur.]

Nec ille sublimissimus sensus eiusdem petitionis, quo nullus eodem Cassiano iudice potuit esse orationis altior terminus, ab affectu Apostoli ea incensissima charitate precantis abhorruit; postulando. [Vt homines sint similes Angelis, & sicut voluntas Dei ab illis impletur in cœlo, ita etiam hi qui in terra sunt, non suam sed eius vniuersam faciant voluntatem.] Eodem recidit quod Isido. Pelus. lib. 1. Epist. 85. postulari ea petitione censuit, pacem cœlestium virtutum, omnis dissidij expertem, qua omnes Dei voluntates perficiuntur in illis. Et hoc quoque à Deo poposcisse Apostolum, vt scilicet sanctis qui sunt in terra eius, mirificaret omnes voluntates suas in eis, lubens annuo. Omnium ad rem nostram appositissimè Chrysostomus hom. in Orat. Dom. vult petitionis huius sensum esse, quem Apostolo in tali temporis articulo maximè accommodatum agnosco. *Fiamus Spiritus nos quoque, accepto Spiritu Sancto.*

PANEM NOSTRVM QVOTIDIANVM DA NOBIS HODIE.

Panis hic communis, (Cyrillus Hierosol. cat. 5. mystago.) non est ἐπιούσιος id est supersubstantialis. Panis verò iste sanctus, supersubstantialis dicitur, eò quòd substantiam animæ confirmet. Panis hic, non in ventrem descendit, & in secessum emittitur, sed per te totum, ad corporis & animæ vtilitatem distribuitur. *Hodiè* autem dicit, pro *quotidie*: sicut & Paulus: *Donec*, inquit, *hodiè cognominatur*.]

Itaque

Sectio II. Caput IV.

Itaque hæc petitio, in eo sensu, grauibus plerisque Patribus probato, apud Valdensem Tomo 2.cap. 238. num. 1. & 2. erat maximè accommodata tempori quo dabatur initium iugi sacrificio, perseueraturo in finem vsque sæculi, ad quotidianum, ac si fieri posset, nunquam intermittendum vsum fidelium. Vnde quod rectè aduertit Abbas Isaac collat. 9. cap. 21. hic idem panis, & *supersubstantialis* dictus est, & *quotidianus* iuxta varios Euangelistas. *Supersubstantialis* quidem, [ob illam nobilitatis ac substantiæ eius qualitatem, quâ super omnes substantias est; atque omnes creaturas, sublimitas magnificentiæ eius ac sanctificationis excedit.] *Quotidianus* autem dictus est, ob perpetuam eius necessitatem, ad spiritualia vitæ subsidium. Hæc interpretatio istius petitionis, Apostolo in procinctu ad consecrationem oranti optimè quadrat: potestque fundari in Tertulliano l. de Orat. & in Augustino Epist. 121. cap. 2. reuoluiturque in eam S. Anastasius l. de Incarn. Christi, tametsi pro *quotidiano*, legit *futurum*, seu *crastinum*; & hunc panem quo speramus nos in futuro cibandos, exponit Spiritum Sanctum. Sic enim scribit. [Alibi, Spiritum Sanctum, appellat panem cœlestem; *panem nostrum ἐπιούσιον da nobis hodie*, Docuit enim nos, vt posceremus in precibus nostris in hoc sæculo, panem ἐπιούσιον hoc est, *futurum*, cuius primitias habemos, quia in communicationem corporis Dominici admissi sumus; quemadmodùm ipse dixit, *Panis quem ego dabo, pro mundi vita est:* Spiritus enim viuificans, est caro Domini, quoniam ex Spiritu viuificante concepta est. Quod enim ex Spiritu nascitur, Spiritus est.] Titus Bostrenus in c. 11. Lucę planè subscribit, Vides autem cur dixerim, hanc panis expetiti interpretationem de Spiritu Sáncto, reuoloi in proximè adductum, & cum ea necti, ita vt petatur aduentus Christi in mysterio, ad plenè percipiendum Spiritum Sanctum; quod accommodatissimum erat tempori de quo agimus, & negotio in quo S. Petrus versabatur.

Neque tamen planè repudio expositionem de pane Verbi Dei, ab Isidoro Pelusiota adhibitam l. 2. Epist. 281. [Oratio ea (inquit), quam Dominus discipulos suos docuit, nihil terrenum habet sed omnia cœlestia, & ad animæ vtilitatem tendentia. Non enim imperium, non opes & copias, non pulchritudinem, non robur, non aliud quicquam ex his quæ citò flaccescunt, postulare docet. Nam à quibus, etiam cùm præstò sunt, abstinere iubemur, iis cùm absunt, vt fruamur postulare, superuacaneum. Quin hoc etiam ipsum quod paruum esse atque in sensum cadere videtur, potissimùm de diuino sermone (qui animam corporis expertem alit, atque in ipsius essentiam quodammodo miscetur, & manat: vnde etiam *supersubstantialis panis* dictus est; substantiæ nimirum vocabulo, animæ potiùs quàm corpori congruente;) intelligendum esse, doctis viris placuit.] Hunc animarum cibum, & per eum depulsionem famis vrbem vniuersum pridem prementis, consentaneè ad negotium quod moliebatur, ritè poscere potuit Apostolus.

ET DIMITTE NOBIS DEBITA NOSTRA, SICVT ET NOS DIMITTIMVS DEBITORIBVS NOSTRIS.

Debita nostra sunt peccata, iuxta S. Cyprianum l. de Orat. Domin. qui de more expressit Tertullianum libro eiusdem argumenti cap. 7. Spiritus verò sanctus, & remissio omnium peccatorum, vt habet Collecta Ecclesiastica. Et in oratione S. Chrysostomo valdè probata homil. 10. in Epistulam ad Coloss. poscitur à Deo, vt Spiritum Sanctum emittat in remissionem peccatorum. Itaquę S. Petrus, exposcens debitorum relaxationem, apprecatur sibi & omnibus qui aderant, Spiritum Sanctum, cuius aduentu infunderetur gratia copiosa; peccatorum (si adessent) expurgatrix valida. Omnes quidem qui aderant, sancti erant, & expertes mortalis culpæ, quæ non cohæsisset cum gratia sanctificante ab illis per Christi baptismum parta, & nitore eius retento in tam sancta societate; nec item cohæsisset cum iugibus flagrantissimæ in Deum charitatis actibus. Aderat nominatim Virgo Deipara, quæ nulli vnquam vel leuiculæ peccatorum labi subiacuerat, quod de peccatis actualibus, etiamsi minoris, fide sanctum est. Et nihilominus S. Petri oratio accommoda erat, quia pro toto corpore indefinitè fundebatur; ita vt iis qui egerent, remitterentur peccata, & abstergeretur leuis quilibet puluisculus, ei qui eorum cuipiam à terrena concretione adhærescebat: iis verò qui tali remissione non egerent, ne quoad atomos quidem & festucas peccatorum, fieret accrementum gratiæ, per quam in subiecto capaci & indigo, remitti possent peccata grauia, & eradi minora, diuinæ condonationis extrinsecæ accessu. Quia verò nihil æquè potenter Deum ad nos deuocat, mutua concordia & offensarum ab aliis illatarum remissio, genuinum syncerae charitatis argumentum; propterea addit Apostulus contestationem exquisitæ illius concordiæ, quæ inter vnanimes in domo absque offensa degentes, celebratur Psalmo 132. ab insigni suaueolentia velut fragrantissimi vnguenti in capite, quo sunt delibuti primores fidelium, præsertimque fortissimi omnium duces Apostoli, per barbam expressit.

ET NE NOS INDVCAS IN TENTATIONEM.

Hoc est quod Christus Matth. 26. & Lucæ 22. in magnis angustiis petendum monuerat, dicens *Orate, vt non intretis in tentationem.* Vt autem rectè vident S. Hieronymus ad caput 26. & Abbas Isaac collat. 9. cap. 23. & ex quodam Sanctorum Ioannes Moschus c. 209. Limonarij, ac Isidorus Pelus. Epist. noua 226. *intrare in tentationem*, non est vtcunque ab ea contingi, sed ei succumbere, eiúsque cassibus irretiri. Martyr sanè qui pro confessione nominis Christi vndecunque tentatur; quamdio perstat, non dicitur in tentationem intrare; sed ita tantùm, quì appetitus tentatione

tione turpiter deficit, factus Diaboli præda. Præscius ergo Apostolus quàm multæ à Satana, mundo, & carne, tutatis Dei hostibus, sibi ac sociis Dei patriatis tentationes imminerent, apprecatur virtutem Spiritus Sancti: qua communiti, nulli tentationi, vel consentireut decepti, vel cederent afflicti. Qua ratione scutum bonæ voluntatis Dei, hoc est Spiritus S. interprete S. Cyrillo l. 9. in Ioan. c. 45. exposcitur aduersùs omne genus tentationum ad bina illa capita pertinentium, consentaneè ad S. Basilium hom. in illud, *destruam horrea mea*, & ad S. August. Ep. 121. cap. 11. & earum scilicet, quæ per prospera inescant atque decipiunt, iuxta illud S. Honorati iure laudatum ab Hilario in panegyrico, & vsurpatum à S. Bernardo, nou vno loco, *delectat hæc vita, sed decipit*: Et earum præterea, quæ animum per incommoda frangunt, ac violenter euertunt. Quibus totius mali ostiis validè præclusis, certa perseuerantia & confirmatio in gratis Apostolis in Pentecoste concessa expetebatur, ne visitati diluculo, subitò probarentur; die in noctem, tentationis turbine versa, & cœlo in infernum commutato, quod iis accidere qui tentationi ad tempus obsistunt, postea cedunt, monstrat S. Gregorius 8. moral. cap. 20. & lib. 10. cap. 22.

SED LIBERA NOS A MALO.

Hæc clausula iuxta Tertullianum l. de orat. cap. 9. exponit quid sit, *ne nos inducas in tentationem*. *Malus*, ὁ πονηρὸς cum articulo, qui *malum* antonomasticè sonat Satanam maximè insinuat. Sicut etiam Matth. 5. quod amplius est supra simplicem assertionem, dicitur esse à malo: id est à Satana, veri mali, hoc est peccati primario autore ac incentore indefesso; ob quam causam à Psalte dicitur est. *Omnis iniquitas*. Iuxta interpretationem Gregorij Nysseni Tractatu priore in titulos Psalmorum c. 8. quæ fert, in cœlo denique implendum esse illud Psalmi, *omnis iniquitas oppilabit os suum*, id est Satanas cessabis vltra tentare, & negotium facessere Hac ratione, sensus Apostoli poscentis liberationem à malo, fuit, coërcere Satanam. [Ne permittas nos à Diabolo tentari supra id quod possumus, sed cum tentatione da exitum da, vt sustinere possimus.] Glossa est Cassiani collat. 9. cap. 23. & suffragantur Tertullianus l. de orat. cap. 8. & 9. Nyssenus orat. in Orat. Domiu. Chrysostomus hom. 20. in Matth. & Gregor. 3. mor. cap. 3. Possumus etiam vniuersè, *malum* de omni malo accipere, cum S. Augustino Epist. 121. cap. 11. & 12. Qua ratione mens Apostoli fuerit, petere cuiusvis mali auerruncationem; nectendo cum omnis boni petitione aoteriùs præmissa, depulsionem omni mali & incommodi, vt Deus pro sua benignitate ac prouidentia regeret nascentem Ecclesiam, & ab erroribus ac diuersitatibus vniuersis, securam misericordi pietate præstaret.

En igitur, verbis foris sonantibus perbreuem, admodumque substrictam formulam Liturgicam; quoad apparatum formæ consecrationis à S. Petro præmissum, de S. Gregorij sententia: quam tamen sensibus & sanctis affectibus fuisse diffusissimam, nemo ea dictis non videt. Quæ fortassis esse potest non inidonea ratio conciliandi S. Gregorium cum S. Proclo: quem vidimus SS Apostolis admodùm prolixam Liturgiam adscripsisse. Potest enim accipi de multiloquio interno concomitante; vel certè de antecedente, subsequente, breuissimam illam formulam Liturgicam à S. Gregorio assignatam. Sic enim SS. Apostolos, cum per tempus & occupationes licebat, sacrificio præmisisse & subiunxisse proliaissimam eum Deo consuetudinem, nullus dubito. Repudio autem quod videtur significare Lindanus in Notis ad Liturgiam S. Petri eum ex tali formula iam ab initio celebrasse, quam malim cum Francisco Turriano l. 3. de dogm. charact. agnoscere Romæ ab Apostolo, cum tanto post illuc appulit, fuisse conscriptam. *Quæ prima formula Liturgica*

CAPVT V.

Qui primo incruenta Sacrificio in Pentecoste celebrato affuerint, & de eo participarint.

QVi Sacro assistunt & præsertim si supra assistentiam participes sint altaris, sacrificant suo modo: Nam & ratum habent, quod Sacerdos qui est principalis sacrificans, facit; & eo ipso quod adsunt Sacro operanti, complent eius legationem ad Deum, vt alibi diligentiùs expono. Vnde assistentes Sacro, dicuntur sacrificare & offerre, non modò à S. Leone Epist. 81. cap. 3. & à Petro Damiani Opusc. 11. cap. 8. Sed etiam in Canone Missæ, quem errore vacare, fide sanctum est. Ibi quippè de assistentibus dicitur, *vel qui tibi offerunt*. Igitur post tractatam principalis sacrificantis operam in primo incruento sacrificio, restat attingendum, quinam ei primo astiterint, & victimæ in eo oblatæ participes fuerint communicando.

Astiterunt sine dubio illi ferè 120. quos S. Lucas collationi Spiritus Sancti interfuisse memorat. Nam cum Actor. 1. dixisset; conuentum fidelium qui præside B. Petro egerant de Matthiæ subrogatione in locum Iudæ, numerum prædictum expleuisse, subdit continenter initio capitis secundi: *Cum complerentur dies Pentecostes, erant omnes pariter in eodem loco*. Hoc est in illomet cœnaculo, in quo peracti fuerat Matthiæ electio, iuxta ea quæ habétur c. 1. Sicut ergo ea verba *in eodem loco*, exprimunt cœnaculum, de quo proximè actum erat: ita illud, *erant omnes pariter*, vt rectè expendit Boudinius l. de Christi charitate & gloria cap. 18 pertinet ad illosmet ferè 120. qui proximè dicti erant conuenisse, & in Matthiæ suffectione interfuisse ex condicto, iamque in cœnaculo fuisse, priusquàm aduenirer Spiritus Sanctus. Tunc quippè *Erant* ibi omnes illi, atque adeò non aduenerunt exciti sono repente facto de cœlo, vt insinuatur illis verbis S. Paulini de principe Verbo, Natali 9. S. Felicis, quibus describit missû à Christo in Pentecoste, *Spiritum*

Sectio II. Cap. V.

Spiritum ab vnigena sanctum & Patre procedentem.
Qui Deus ipse Deo veniens, licet adsit vbique,
Conspicuo tamen allapsu ruit igneus illis
Pubis Apostolica concors vbi cœtus agebat:
Moxque nouo sonitu, multis ex vrbe coactis
Omnis ex gente viris, sedit quasi flamma per omnes.
Et simul cunctis spiramine dissonus vno
Vt Lyricas facili modulatus pectine chordas
Diuiduis eadem cecinit praconia linguis
Incutiens varias humana per organa voces.

Insinuari (vt dicebam), à Paulino videtur, solos Apostolos fuisse in cœnaculo: & excitos sono Spiritus vehemētis reliquos, eò aduocasse, quod tamen est contra seriem narrationis D. Lucæ, ad quam vt testatur S. Paulinus, dicendum est, illa verba *moxque nouo sonitu*, non tenda esse: cum verbo *sedit* nec interiacentia significare; excitos esse per sonum viros ex vrbe, sed insedisse iam congregatis, Spit. Sanctum, vt flammam. Non me latet, Theodorum Bezam Actorū 2. hac in parte sugillare picturas Catholicorum, & illud *erant omnes pariter*, ad solos Apostolos restringere. Apostolos quippè tanquā Ecclesiæ duodecim Patriarchas, decoli peculiari aliqua forma diuinitùs consecrari. Eorundem proprius fuit Apostolatus, cui instruendo, necessarius erat Spiritus. Peculiariter item promissio de mittendo Spiritu Sancto, facta erat Apostolis. Et ijdem soli memorantur locuti linguis, stupente turbâ. Ex his ergo colligit Beza, quamvis alij discipuli, ac etiam religiosæ fœminæ, conuenisse rectè dicantur, vt patet ex cap. 1. Actor. Tamen quo tempore descendit Spiritus Sanctus, solos vndecim fuisse simul in cœnaculo; & ridiculè Catholicos in picturis illius historiæ, exhibere Matiam Deiparam in medio Apostolorum vt eam Apostolici Collegij principem faciant tanquam Reginam cœli, Ecclesiæ, quę regnum cœlorum dicitur, curā oneratam. Sic Beza meritò confutatus à Molano l. 4. de imag. c. 15. Series enim contextus Lucæ, apertè fert, omnes de quibus in electione S. Matthiæ actum fuerat, qui multò plures erant quàm vndecim Apostoli, affuisse in cœnaculo, cum descendit Spiritus Sanctus. Nec dubitamus quin affuerint inter eos qui conuenerant, etiam è molliore sexu iuxta Ioëlis Prophetiā aliquæ, & maximè Virgo Deipara, cuius nominatim mentio facta fuerat cap. 1. Actorum Apostolicorum. Quamvis non idcirco eam agnoscamus fuisse caput cœtus Apostolici; & Præsidem Ecclesiæ Christi, vt gratis sibi fingit Nouatot.

Petro igitur ex speciali Spiritus Sancti afflatu primùm operaturo sacris Christianis, die omnibus dicta, non sunt passi illi ferè 120. suam præsentiam desiderari ad rem tantam, & spectaculum adeò admirabile, quod facit vt terra nobis sit cœlum, iuxta Chrysostomum homil. 24. in 1. ad Corinth. Erant quidem iam nunc multò plures fideles. Nam Christus post resurrectionem visus est plusquàm quingentis fratribus simul, teste Apostolo 1. Corinth. 15. Sed fortassis non est visum Apostolis, tantum cœtum ex condicto colligere intra vrbem. Nam ea ad quingentos Christi apparitio, facta est seorsim à populo, in monte Galilææ, iuxta ea quæ habet S. Hieron. q. 7. ad Hedibiam. Tantam autem multitudinem intra vrbem cogi, consultum non erat: ne iudæi iam satis æstuantes animis, per suspicionem tumultus efferarentur. Itaque minor multitudo conuenit.

Quo porrò feruore, & quanto sensu pietatis, fideles astiterint illi passionis Christi memoriæ, quam tunc primùm ex perpetuo Christi edicto recolebant Apostoli, facilius sit conjectare, quàm eloqui. Statuebant enim sibi ob oculos, dulcissimum Redemptorem, transfixione clauorum sanguine vacuatum, ac vitæ expertem, quantum quidem est ex formali & directa efficacia verborum, quibus hinc corpus seorsim, inde anima cum sanguine effuso, seorsim item posito, extrusa è corpore exhibebatur. Hunc noui & æterni Testamenti sanguinem in diuino poculo vsurpantes oculis, recordabantur paupertatis Christi, & transgressionis, ac fellis; & vt recordarentur mandanti per Hieremiam Christo reponebant singuli medullitus, & ex intimo pectore, *memoria memor ero, & tabescet in me anima mea.* Itaque oscitabant ad huiusmodi sacrum, neque nauseabundi fastidiebant Sacram Liturgiam; sed non secus atque ad arsam ipsam Caluariæ, hærebant sancto stupore defixi, recogitantes qualem Pater optimus sustinuisset à peccatoribus contradictionem; & cuiusmodi fuissent viscera misericordiæ Dei nostri, sic diligentis mundum, vt filium suum Vnigenitum daret; bonam ouem malis cocis permittens, ait Chrysostomus orat. de pass. Dom. vt malè consultis seruis, æternum alioqui perituris consuleret.

Quia verò in tanto tunc æstu fidelium nondum obtepserat tepor ille, in quem conclamat S. Chrysostomus homil. 3. in ad Ephes. nimirum assistendi Sacro, & non communicandi: propterea pono vt indubitatum: omnes qui tunc aderant fideles, communicasse. Admitto, Missas illas in quibus solus Sacerdos communicat, sanctas esse: nec quod Sectarij obgannientes dicunt, *priuatas* appello, cum omnia in eis sint publica, & à Sacerdote vt publica persona, pro publico totius Ecclesiæ bono peragantur. Propugnant Missarum sic celebratarum sanctitatem, contra sectariorum deliramenta, Durantus 2. de rit. c. 4. Suarez lib. 2. defens. fidei cap. 6. Bellarminus lib. 2 de Missa c. 9. & 10. Stapleto orat. 15. Academica *circa tertiam sententiam*. Petauius ad S. Epiphanij expositionem fidei *à pag.* 353. & passim Hæreseologi, post Tridentinam Synodum sess. 22. cap. 6. Hoc igitur non reuoco in dubium. Quis tamen dubitet, quin suauissimum, & perquàm volupe fuerit fidelibus omnibus, ad appositam Agni cœnam epulari, & immortalitatis alimoniam jam ex hac vita prægustare? Communicarunt igitur diuino cibo omnes: & nominatim B. Virgo, quæ aderat, & postea cum aliis perseuerasse dicitur in fractione facti panis. Perseuerasse autem dicta est, quia cœperat cum aliis communicare in Pentecoste. An tamen B. Virgo tunc primùm communicarit, quod affirmat Antonius Molina in Sacerdot. Instruction. Tractat. 3. capite 2. pendet ex dubio alibi discusso, an

an B. Virgo in nocte cœnæ, participarit diuino cibo.

Modum quo beatus ille cœtus Angelorum terrestrium communicauit, & diuinum carbonem excepit, hunc mihi effingere non inuerisimiliter videor. Astabant omnes circum sacram mensam, in qua Petrus litabat diuina hostia. Ibi antiquum commonicandi ritum ab eis primò vsurpatum, cogitare licet. De Maris Ægyptiaca scribit Sophronius, priusquam communicaret, dixisse sanctum fidei symbolum & Dominicam orationem, eáque expleta, pacis osculum porrexisse Zozimæ Sacerdoti qui diuina ad ipsam mysteria attulerat. Nihil fuit hîc necesse vt communicaturi orationem Dominicam dicere, quam à Petro sacrificante audientes, taciti dixerant subiungentes sese recitanti Petro eleuisse egregium actum fidei, & contestatos esse fidem suam quoad cardinalia mysteria & nominatim quoad veritatem diuinæ Eucharistiæ, nullos dubito. Pignus pacis, osculum sanctum interuenisse, quid prohibet. Sic aptati manibus in Crucis formam compositis, Crucifixi corpus suscepere. Eam quippè externam communicantium dispositionem, ex vsu primæuo ab Apostolis ipsis inducto, & frequentato, indicit sexta Synodus cano. 101. memorantque Cyrillus Hierosf. erudiens Neophytos Catech. 5. Mystag. & Damascenus 4. fid. c. 14. Nec dubito vsurpatum quoque fuisse ab iis de quibus agimus, quod Cyrillus & Damascenus ibidem referunt fieri olim solitum; vt scilicet communicantes excepta manibus deaussatis diuina hostia, sanctificarent primùm diligenter oculos & labia, cœleste margaritum suspiciari gestientia, ac fronte cernuas; auidè & defixis sancto stupore feliciue horrore mentibus, contuentes quæ desiderant Angeli prospicere: Et dum esset adhuc humiditas in labiis à libato sanguine, attingentes ea manibus; & oculos, & frontem, & reliqua sensuum organa consecrarent.

Sic participantes diuino cibo, spiritualo viuicomburium persenserunt; maximè Deipara, & pro suæ dispositionis proportione cæteri. Omnes tamen experti sunt, quod dixit tantò post eruditus Cyprianus serm. de cœna Domini. [Panis iste Angelorum, omne delectamentum habens virtute mirificâ, omnibus qui dignè, & deuotè sumunt, secundùm suum desiderium sapit; & ampliùs quàm manna illud eremi, implet & satiat edentium appetitûs, & omnia carnalium saporum irritamenta, & omnium exsuperat dulcedinum voluptates. Vide quomodò his qui Christi commemorant passionem, intra sacra officia, quasi per quosdam canales, de interioribus fontibus egrediantur torrentes, & super omnes delicias lachrymis nectareis anima delectetur: quantam suauitatem animæ inquirenti vbi sit Deus suus, suspiria contemplationis eliciant. Non illos imbres procellosæ tempestates deponunt, ros matutinus est de cœlestibus stillans; & quasi vnctio spiritus, mentem deliniens.]

Quod Iacobus Peres de Valentia, Tractatu in Câticum Deiparæ, *ad versum quartum, dignitate septima*, in téporis articulo de quo agimus, existimat Deiparam & Apostolos, vidisse transcunter diuinam essentiam, non puto admittendum. Est enim contra multas Scripturas, alibi prolatas, quæ ferunt, hominem in hoc vita Deum videre, nisi *procul*, vt est apud Iobum, id est, abstractiuè tatùm, & non intuitiuè. In quam rem diffusè disputatum est agendo de præcipua Sanctorum beatitate 1. p. Hæteroel. Spirit. Quare sufficit affirmare, quod certum est ac extra controuersiam, Apostolos, & cæteros qui participes facti sût diuini panis, supráque omnes Deiparam, notitiâ infra intuitiuam prorsus insigni fuisse collustratos & commenso ei lumini ardore fuisse succensos in eo temporis articulo: ita enim oportebat eos aptari ad excipiendum Spiritum Sanctum. Eósque imitatione exprimunt qui Pentecosten suam ritè celebrant, vt aliàs cum Origene dico. Colluecent enim & deflagrant atque ardent, vnde delectationum Dei vbertas consequens actus illos. *Qui primo Sacro astiterunt.*

Procul ista ab animalibus hominibus; qui aliquando (vt idem Autor mox subdit), petrá lambunt, sed inde neque mel, neque oleum sugunt. [Atque vtinam, (transferam enim huc non incommodè, verba Nysseni ex calce Orationis de Pentecoste), vtinam inquam, ipsi quoque degustent hoc mustum, & vinum hoc recens expressum ac fluês ex torculari, quod per Euangelium Dominus calcauit, vt nobis tanquam racemi, propter corporis sanguinem propinaret. Vtinam & ipsi repleâtur hoc nouo vino, quod mustum appellauerunt, quod aquæ commistione à cauponibus non fuit deprauatum. Implerentur Spiritu, quo quidem feruentes erassam, limosámque perfidiæ spumam ex animis suis effunderent, & abiicerent. Sed mustum suscipere nequeût isti, qui veterem adhuc vtrem circumferunt: qui cùm huiusmodi vinum continere non possit, hæretica opinione disrumpitur. Vos autem fratres, (vt ait Propheta) venite exultemus Domino. Bibamus pietatis dulcedinem, vt Esdras præcipit. Gaudeamus in Apostolorum & Prophetarum choris. Munere Sancti Spiritus exultemus, & lætemur in hac, die, quam fecit Dominus.] Bibent sanè, & ipsi hanc dulcedinem, si celebrent suam Pentecostem, quod facere qui cum Maria & discipulis ascendunt in cœnaculum, & ibi collecti hærent expectantes munus Spiritus, dixit Origenes, laudatus supra c. 19. Atque vtinam comprobetur in nobis quoque ea sobria inebriatio, quam sibi deposcebat S. Paulinus Natali 9. Sancti Felicis, dicens de Apostolis in Pentecoste.

Talis vbi lectas impleuit crapula mentes,
Ructauere sacras ieiuno gutture laudes,
Ebria corda Deo. Quis me miseratus ab isto,
Flumine potabit, quod sobrias ebrietate?

CAPVT VI.

Quomodò ad prædicta se habuerit solemnis demissio Spiritus Sancti?

Videbant, imò continebant intra semetipsos cœlestia Sacramenta, pauperes spiritu: & hoc vno contenti ferculo, interiùs & exteriùs rubricati, omnes mundi huius delicias aspernabantur, solam esurientes & sitientes iustitiam. Bellè enim huc cadere video eam credid

Sectio II, Cap. VI.

crediti Cypriani laciniam, ex sermone de Cœna Dom. Vix autem attenta tanti beneficij recogitatione, & ipsius Dei præsentia, pauentaor ac saginauerant aoimas, cum durante adhuc hora diei tertia, (quam ideireo solemni sacrificij celebrationi deinceps addictam fuisse ait Rupertus lib. 10. de Offic. cap. 18.) vel certè ea hora vix finita, & moraliter perstante sacro ritu, ipsa die qua complebantur dies Pentecostes; id est qua die explebatur quinquagena dierum à die oblationis manipuli, cum ipse dies quinquagesimus aduenisset; omnibus quietè in cœnaculo vbi communicauerant residentibus, facta est gratia super gratiam. *Factus* (inquam) *est repentè de cœlo sonus, tanquam aduenientis spiritus vehementis, & repleuit totam domum vbi erant sedentes: & apparuerunt illis dispertita lingua, tanquam ignis, seditque supra singulos eorum; & repleti sunt omnes Spiritu Sancto.*

Vox *sedentes*, Græcè καθήμενοι, non est exigenda ad rigorem corticis Latini vocabuli. Etiamsi anim, genuflexi, (vt est sanè verisimilius), cum Deo suauissimis affatibus agerent, dici tamen potuerunt *sedentes*, id est tranquillè hærentes: sicut de igne cœlesti dicitur, quod sederit supra singulos eorum: id est quod hæserit, & pacificè inextiterit. Et Iudic. 6. *sedere sub quercu* dicitur, pro eo quod est ibi commorari ac degere. Sedentibus igitur, id est quocunque demum situ hærētibus in cœnaculo, & præ æstu interno quem à diuino carbone excipiebant, in cœlestes flammas quadantenus abeuntibus, io ipsa diuini sacrificij consumptione, cum solent piæ animæ per attactum sacrarum specierum cœlesti sponso copulari affectu & ardore vehementissimo, superfusus est sacro illi cœtui Spiritus Sanctus, & flamma accessit ad flammam; externa ad ioternam, vt eo symbolo significaretur, ecquis esset in fidelibus sacrum illum cœtum constantibus, futurusque deinceps per eos esset in Ecclesia vniuersa effectus promissi à Christo, & tunc reapse transmissi Spiritus Sanctis ignito nimirum & inflammatio omoium.

Sic accipiendum censeo quod his verbis legitur apud S. Birgittam l. 6. reu. c. 86. [Quidā Sacerdos in die Pētecostes, celebrauit primam Missam in quodam monasterio. Tunc autem in in ipsa eleoatione corporis Christi, vidit sponsa ignem descendere de cœlo per totum altare; & in manu Sacerdotis vidit panem, & in panę agnum viuum, & io Agno faciem quasi hominis inflammantem. Et tunc audiuit vocem dicentem sibi. Sicut nunc vides igoem descendere in altare; sic per simile Spiritus meus sanctus descendit in Apostolos meos tali die sicut hodie inflammaos corda eorum. Panis verò per Verbum fit agnus viuus, id est corpus meum: & facies est in Agno, & Agnus in facie, quia Pater est in Filio, & Filius in Patre & Spiritus Sanctus io vtroque.] Etiamsi Spiritus S. in Pentecoste descendit ea specie qoa obuersatos est ignis descendens in eleuatione corporis Christi, tamen noo descendit io Apostolos in consecratione prima per Sacerdotem in die Pentecostes, sed Apostolis insedit cum participarunt sacrificio.

Pono Spiritum Sanctum aduenisse io clausula Sacri & communionis fidelium, qoia tunc fuerunt maximè aptati ad excipiendam pluuiam voluntariam, hæreditati Dei segregatam. Et nisi boc tempus aduentui Spiritus Sancti assignaremus, oon suppeteret tempus, quo io die Pentecostes potuisset sacrum peragi, quod tamen peractum asse, satis euicimus Sect. 1. Nam statim atque fideles afflati suot Spiritu Sancto solemniter ac extraordinariè superfuso, illico tanquam Leones ignem spirantes (quod Chrysostomus hom. 61. ad popul. optabat, ex mensa Eucharistica digressi, conceptum sermonem velut mustum absque spiraculo tenere vltra impotentes, propulsi sunt ad annuociandum quod de Christo prædicandum susceperat. [Spiritus Sanctus, (inquit creditus Cyprianus serm. de Spiritu Sancto,) superfusus est intus ardentibus, extra loquentibus: & complectebantur se dilectio & verbum; & de calore Spiritus, sermo feruebat ignitus. Iam omoi timore excluso, obedire se Deo magis quàm hominibus profitebantur; & videbatur eis gloria, si pro Christo iniuriam paterentur.] Illico itaqne ab excepto Spiritu Sancto, qua data porta ruerunt, & eruperunt in publicum concionabundi, & ad pœnitentiam ac Christi filij Dei agnitionem vrgentes, cum eos qui ad Crucem illum poposcerant, tum omnem nationem quæ sub cœlo est, eo tempore Hierosolymis congregatam per festi solemnis occasionem. Quare uisi diceremus, sacri celebrationem præcessisse solemoem Spiritus Sancti illapsum, ęgrè postea suppeteret tempus sacri ea die peragendi & communicandi. Quia tamen in ipsius sacri coosummatione, & sacro moraliter durante, contigit descensus Spiritus Sancti: propterea Hesychius ad c. 9. Leuit. ait. [Sine dubio agentibus eis sanctum ministerium, & Dominicam cœoam celebrantibus, aduenit Spiritus.] sicque docet impletum esse illud typicè de hoc mysterio præsignificatum; *facite*, & apparebit gloria Dei in oobis, id est sacrificate in die Pentecostes & consummantes sacrificium, accipietis Spiritum Sanctum qui est gloria à Patre.

Videtur plerique DD. annuere. Nam in c. 9. Zachariæ locom planè iosignem de Apostolis in die Pentecostes impletis Spiritu Sancto, & indutis virtute ex alto, nectuot cum sumptione Eucharistiæ. Ad Apostolorum armaturam in Pentecoste iuxta Rupertum & plerosque eo loco spectant illa ex citato capite: *Et ponant te quasi gladium fortium, & Dominus Deus super eos videbitur, & exibit vt fulgur iaculum eius. Et Dominus in tuba canet & vadet in turbine Austri Dominus exercituum proteget eos & deuorabunt & subijcient lapidibus funda & bibentes inebriabuntur quasi à vino & replebuntur vt phiala, & quasi cornua altaris. Et saluabit eos Dominus Deus eorum in die illa vt gregem populi sui, quia lapides sancti eleuantur super terram eius.* In his verbis eorúmque superficie, magnam Euangelicæ gratiæ superficiem latere ait Rupertus. Contioent eoim cœtus Apostolici tanqoam gladij diuidentis & pacem exsciodentis missionem per orbem vniuersum. Illis siquidem prædicantibus & Domino coruscante miraculis ac coofirmante prædicationem eorum insonuit tuba iudicij venturi in homine, in quo statuit, vrgente impetu Spiritus Sancti:

quo

quo animati Apostoli in Pentecoste non erubuerunt Euangelium, sed decorare cœperont populos; eosque in corpns Ecclesiæ traiecerunt, & geotilitatem duram quasi lapidibus subiecerunt incbriati musto uouo Spiritus Sancti & impleti vt pbialæ, hac facti fortes & validi vt cotoua altaris. Minimum enim contiugentes tertam vt lapides rotundi, motum acceperunt ex voluntate eius qui conuolni eos mandauit per vniuersum otbem doceotes ac baptizautes, quod in die Pentecostes feliciter sunt auspicati: Addit post ptoposita verba Zacharias: *Quid enim bonum est & quid pulchrum eius, nisi frumentum electorum & vinum germinans virgines?* Patticola causalis *enim* monsttat nexum esse iuter præcedentia quibus mysterium diei Pentecostes contineri vidimus, & pulchtum bonúmque Dei quod est frumentum electotom & vinum germinans virgines, id est sumptio diuinæ Eucharistiæ in sacrificio Cbristiano. Displicet enim quod Rupertus frumenmm Domiui ait esse vetbum Domini, & vinum ait esse spiritum, qoia sicut frumento visibili expellitur fames corporis, & vino extinguitur sitis simulque vegetatur calor naturalis: ita vetbo Dei anima viuit, & dulcedine Spititus Sancti pronocatot mens ad amorem Dei. Hoc etiamsi verum est, tamen non quadrat Zachariæ qui bonum & pulchtum Dei id est quod Deus habet selectissimom & optimum voluit exprimere. At talis est Euchatistia, non autem doctrina diuina: cuius item non est adeò proprium ac Eucharistiæ, esse frumentum electurum ac vinum germinans Virgines. Itaque haud dubiè Zachatias eo versu quem expendimus expressit Eurharistiam, vt etiam statuunt S. Hieronymns, Haymo, Lyrauus, Cornelius, Ribera, Castro & alij ibidem, ac Paschasius l. de corp. & sang. Dom. cap. 21. Itaque apertè Zarharias causam tot mirabilium quæ Apnstoli pleni Spitito Sancto pattarunt in die Pentecostes; & porrò perrexerunt patrare, refert ad vsum diuinæ Encharistiæ tunc ab illis inchoatom.

Insigne verò documentom hinc eruimos; quis sit in Dei Ecclesia fons Spititus. Rectè Sanctus Macarius homilia trigesima secunda aiebat: [Spiritus duntaxat à Spiritu, & ignis ab igne.] Diuinè prorsus, ac dignè homine hypermistico. Quid enim Christus iu Eucharistia, nisi Spiritus & ignis? videsis Onomasticum nostrum Eurharisticum V. *Spiritus oris nostri*, & Verbo *Ignis diuinus*. Ab hoc ergo Spiritu manauit in Ecclesiam Spiritus Sanctus. Et qui deinceps volent Spiritus Sancti participes effici, foutem hunc Spiritos adeant ftequenter, & læti bibant sobriam ebrietatem Spititus. Non aliunde sanè expectanda est riuulis, cuiusmodi nos sumus, fluentorum Spiritus affloeutia, quàm vnde ipsimet fontes Israël, (nomenclatio est Apostolorum Psalm. sexagesimo septimo) eam hauserunt. Atqui hauseruut ab Eucharistiæ vsu, vt monstrauimus: Et confitmat Dauid Psalmo vigesimo primo, vbi Arias verba illa; *Apud te laus mea in Ecclesia*, ad Apostolos in Pentecoste pertinere prouunciana, otiginem abundantiæ Spiritus, qua ea die suot instructi, & quam deinceps coosequi volent qui eorum imitatione etuut pauperes Dei, ad vsum Eucharistiæ refert, vt quæ sequuntur apud Dauidem perspicuè ferunt. Subdit enim: *Vota mea reddam in conspectu timentium eum* (vota Cbristi esse Eucharistiam dixi in Onomastico Eucharistico: *Edent pauperes & saturabuntur & laudabunt Dominum qui requirunt eum, viuent corda eorum in sæculum sæculi. Reminiscentur & conuertentur ad Dominum vniuersi fines terræ, & adorabunt in conspectu eius vniuersæ familiæ gentium*, &c. *Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terræ, in conspectu eius cadent omnes qui descendunt in terram.*

Missa, & missio S. Spiritus comparatæ.

Quæ omnia grauissimi Patres suo loco prolati ad Eucharistiam accommodant. Ab eius igitur vsu dimanat in Ecclesiam Spiritus gratiæ, quo viuont corda nostra iu sæculum sæculi, & remioiscimur officij, ac conuertimur ad Dominum. Hæc enim quæ in Pentecoste fuit origo plenitudinis Spiritus Apostolis collatæ, est item origo continuati in posteros profluuij cœlestis Spiritus, vitam & pinguedinem, hoc est habitum animæ bonum & robur ac vires internas adorantibus & mauducantibus conferentis.

Si Rupertum audimus hanc ipsam doctrinam à Dauide habemus, diffusè & explicatè Psalmo quarto, vt apud eum videre est libro sexto de Oper. Trinitat. à capite decimo tertio. Præmiserat ibi cap. 9. 10. 11. & 12. Psalmo primo contiueri Christi conceptionem; secundo passionem per fremitum & inaoia quæ meditari erant pnpuli. Tertiò resurectionem ac euigilationem à somno & ascensionem in cœlum. His præmissis cócludit capite decimo tertio Psalmum quartum esse de Pentecoste, in qua orantibus & inuocantibus Apostolis atque discipulis & in tribulatione positis, ac cœnaculi septo conclusis, dilatatum est os & cor lingua, contestantibus mirificatum esse à Domino sanctum suum, & adhortantibus vt irascerentur in seipsos concipientes pœnitentiam de immani scelere vitæ Autoris interfecti. Super ipsos enim signatum esse lumen vultus Dei, & datam in eorum corde lætitiam: id est Spiritum Sanctum, interprete præter Rupertum Ambrosio libro primo de Spiritu Sancto cap. octauo & decimo septimo. At vnde hæc effusio & signatio luminis vultus Dei, vnde hæc io discipolorum corde lætitia? Non tacet hoc Dauid, subdens multiplicatos esse fideles à sui frumenti & vini & olei fructu, quibus iuxta graues Interpretes maoifestè exprimitur efficacitas Sacramentorum Christianorum, ipsiúsque imprimis Eucharistiæ, cuius fructus & vsus fuit Apostolis in Pentecoste otigo vbertatis Spiritus. Indidem ergo ab istorum hominum filiis (vt Psaltes alibi Interprete Tertulliano appellat) haurienda est diuini Spiritus copia.

Sic assequitur Christus intentum suum efficiendi homines carneos, aliud quàm sunt ex vi generationis corporeæ, nempe Spiritus; quo collimasse Incarnationis mysterium ex Origene & Chrysostomo alibi doceo; idcirco enim Deus qui Spiritus est, vniuit se carni iuxta illos Patres, vt cum Deus fieret caro,

Sectio III. Caput I.

homo fieret Spiritus; non qualiscunque, sed diuinus, quantum id homini potest obtingere. Non contentus autem Christus ea præuia diuini Spiritus communicatione quæ fit nobis in Baptismo, quo primùm efficimur Spiritus, quia ex Deo patre Spirituum non ex carne nascimur; adiungi voluit augmentationem & accretionem eius in nobis per cibum & potum spiritualem; verum inquam corpus & sanguinem suum ad modum Spiritus impatibiliter sub speciebus locatum, vt perfectè Spiritus euadamus comedentes ac bibentes Spiritum, quod voluit Nyssenus hom. 8. in Eccles. ad illud *tempus amandi* cum dixit. [Qui quod bonum est & honestum amarit, ipse quoque erit bonus & honestus, bonitate eius quod est in ipso, eum qui accepit in seipsum transmutante. Propterea nobis seipsum comedendum proponit is qui semper est, vt eum ipsum in nobis ipsis acceperimus, illud fiamus quod ille est. Dicit enim, *caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.* Qui ergo hanc amat carnem, non erit amicus suæ carnis, & qui in hunc sanguinem est affectus, mundus erit à sensibili sanguine. Caro enim Verbi & sanguis qui est in hac carne, non vnam habet gratiam, sed est & suauis iis qui gustant, & appetendus iis qui desiderant, & iis qui diligunt amabilis.] An hoc est quod toties Scripturæ, toties Patres, Christi carnem in Eucharistia ad esum nobis propositum donant nomine Spiritus? Varia loca annumeraui in Onomastico Eucharistico Verbo *Spiritus.* Et illustris præter cætera est locus ex Hebr. 10. vbi Apostolus intentat horrenda supplicia ei qui Spiritui gratiæ contumeliam fecerit, quem Spiritum gratiæ Dionysius Alexandrinus Epistola contra Paulum Samosatenum, Cyrillus libro quarto pentabibli, Chrysostomus & Theophilactus ad eum Pauli locum de carne Christi Spiritus speciem in Sacramento sortita intellexerunt. Vnde tantus ille amor vitæ Angelicæ, & horror spurcitiarum carnis, quem Patres ex adhæsione nostra ad Christi carnem, in Sacramento perceptam deriuari docent. Aliquos adduxi in Candelabro septilustri Sect. 4. c. §. 4. Per affectum igitur & amorem huius carnis in modum Spiritus exhibitæ, transmutamur nostro modo in eius naturam, accrescitque in nobis communicatio diuini Spiritus, tum demum perficienda cum absorptum fuerit quod in nobis mortale & carneum est à vita & Spiritu Dei nobis per Eucharistiam beneficè collato, & adaucto.



SECTIO III.

De Missa secundùm quid prima, & secundò prima.

DICTUM hactenus est, de Missa absolutè prima inter Christianos. Nunc attingenda est, prima Sacerdotis cuiuscunque Missa. Huc pertinet congrua ad eam ritè celebrandam aptatio, & eiusdem repetita memoria post exactam in eo exercitio, annorum quinquagenam, pro vsu in his oris recepto, etiam in sacris cœtibus optimè constitutis, & solidam pietatem consectantibus. Alia verò quæ præter aptationem debitam, initiando inesse debeat, petenda est ex *Titulo de qualitate Ordinandorum*, vbi fusè Iurisperiti.

CAPUT I.

De prima Missa cuiuscunque Sacerdotis.

IN primo puncto, nemo satis explicet, quanta accuratio necessaria deposcatur à Sacerdote recèns initiato, vt se conuenienter aptet ad suam primam ouis Christianæ (vt cum S. Augustino loquar,) immolationem, siue primam eius Missam. Si enim nefas fuerit, ad functionem quamcunque prorè humanam alicuius momenti, tumultuariè & imparatum aggredi, quantò magis reprehensioni obnoxium esset, & à culpa non immune homulum indispositum, nec conuenienter aptatum se accingere ad functionem inter mortales supremam; à qua & ipsius Sacerdotis, & orbis vniuersi salus pendet? Est sanè Sacerdos per huius functionis exercitium, Christi cooperarius, & adiutor in concilianda homini salute, vt est apud Blesensem serm. 47. Nam quamvis Deus, in prima creatione, neminem admiserit adiutorem, vt suam in nos beneficentiam exprometer: tamen ad instaurationem salutis humani generis, fœdè collapsi, beneuolè acciuit Sacerdotes suæ in nos beneficentiæ adiutores, qui sacrificantes Agnum Dei, abstergerent adhibito eius sanguine, labem mundi, & numini violato litrum condignum pro nostra exsolutione appenderent; id quod abundè præstatur per hostiam placationis ac laudis, cuius offerendæ munus, Sacerdotibus est concreditum, vt Blesensis scitè disserit.

Ex his paucis summa Christiani Sacerdotij sublimitas liquidò & solidè colligitur: simul'que apertè infertur, cum quanta attentione, & cum quanto horrore, & cum sancto pauore, sit obeundum adeo eminens exercitium.

Videbor ieiuniùs in vberi argumento versari, cum potuissem, sublectis variorum lucubrationibus de dignitate Sacerdotum, hanc tractationem locupletare. Eiusmodi lucubrationem, habemus apud S. Ambrosium, nisi potius sit S. Anselmi cuius veriùs stylum redolet. Verè tamen ea scriptio cuiuscúnque demum sit, nihil ad præsens negotium attinet: cum in ea non agatur de præsè dictis Sacerdotibus, prout in corpus Christi reale conficiendum, & immolandum, & offerendum possent incumbere, sed tantùm agatur de Episcopis, qui sunt summi Sacerdotes, & potestatem præterea obtinent (id est iurisdictionem spiritualem) in corpus Christi mysticum obtinent. Itaque opus illud quod extat apud Ambrosium *de dignitate Sacerdotum*, aliò spectat quàm ad præsentem causam. Quod item dicendum est, de opere S. Chrysostomi sex libris comprehenso

prehenso *de Sacerdotio*; hoc est de Episcopato vel subeundo; vel refugiendo, differentis cum Basilio Seleuciæ. Aptiùs sublegi potuissent qui de Sacerdotio presè dicto, illúdque consequente dignitate, scriptiones emiserunt: cuiusmodi sunt, Dionysius Richelius, Christophorus Schenclk, Petrus Schelinus, Antonius Sabellicus, Marcus Mantua, Ioannes Host, Ioannes Mersingus, Petrus Bessæus, & alij quibus meritò anteculerim S. Ephrem, cuius extat Tomo primo sermo egregius, de Sacerdotum præcellentia: Et Theophaten Nicenum Epist. 3. ac S. Franciscum in Opusculis nuper à Vvadingo vulgatis.

Sed quid opus est varia ex Authoribus luculenter in eo argumento versatis corrogare; cum citra verborum phaleras, per se liqueat, quanta sit eminentia potestatis quæ Sacerdoti competit, ad Corpus Christi reale conficiendum, & immolandum, ac offerendum? Penes confectionem Corporis Christi, Sacerdos Beatam Virginem æmulatur. Quinetiam prætetea Sacerdotis potestas extenditur ad efficiendam vnionem hypostaticam, & transubstantiationem panis & vini: atque potestas Deipatæ non pertigit. Neque enim ista inuoluuntur in concursu materno quem solum Deipatæ erga Christum assignare tenemur. Et quamuis aliqui decorum B. Virginis studiosi, in fluenta quoque eius in vnionem hypostaticam agnouerint, tamen id non nisi piè dicitur, & multis refragantibus, vt visum est lib. 3. de Christo sect. 2. c. 4. Quod verò de Sacerdote diximus, est communiter ratum, & grauibus nititur firmamentis. Ex quo perspicuè infertur, dignitas Sacerdotis penes Christi effectionem. Penes immolationem, Sacerdos respondet Christo, qui in Sacrificio Christiano immolat seipsum pro nobis, quamuis agnus Dei sic immolatus, viuus permaneat, vt S. Andræas affirmabat. Vnde Sacerdos tenens locum Christi, eius verbis vtitur & in eius persona loquitur, induitúrque vestibus Christum in passione referentibus. Penes oblationem verò Christi, Sacerdos agit legatum pro vniuerso orbe, dicitúrque *missus* siue legatus, & eius Sacrificium dicitur *missa* siue *legatio*, vt fusè dictum est in Candelabro Sancto, & attigit S. Chrysostomos hom. 6. in primam ad Timoth. Quis ergo non horreat, imparatus temerè irruere in functionem tantæ dignitatis, quæ meritò deposcat manum solari radio splendentiorem, vt dixit S. Chrysostomus hom. 83. in Matth.

Hanc tantam Sacrificij Christiani eminentiam, & exquisitæ pietatis mensuram ad Christi confectionem, in Sacerdote deposcentem, multi Sancti Dei homines benè perspectam habentes, refugerunt initiari Sacerdotio: alij verò qui illud admiserunt, curarunt sollicitissimè vt benè exculti, & ritè comparati quantum patitur humana fragilitas ad tam sublime ministerium aggrederentur. Refugerunt Sacerdotium innumeri pij Anachoretæ & Monachi, imitatione sancti Pauli, primi Eremitæ, & Magni Antonij, ac S. Hilarionis, & aliorum quibus multi annumerant S. Benedictum, vt Petrus Blesensis Epist. 123. causam suam agens. Cum enim homo grandæuus, & sapientiæ laude clarus, pridem adscriptus Ecclesiasticæ militiæ, vrgeretur à Richardo Londoniensi Episcopo vt Sacerdotio initiaretur: E contrario Blesensis, suam Sacerdotij recusationem, prolixè dicta Epistula tuetur. Rursúsque ep. 86. agens cum Alexandro Cartusiano, qui Cartusiam fastidiebat, ea nominatim de causa, quod tunc temporis Cartusiani, per leges suas, aut diuturnum vsum, non sinerentur quotidie ritu Christiano sacrificare; Blesensis vacillationem Cartusiani ei causæ nixam, valdè improbat: vrgens præsertim graue discrimen in tanti muneris exercitio; quod proinde satius sit, tardè capessere, quàm veniendo ad illud absque apratione debita, obnoxium se reddere grauissimis incommodis. Nec omittit exemplum S. Benedicti Monachorum patris, qui idcirco refugit initiari Sacerdotio [Scis (inquit,) quia Monachorum pater & sacri Ordinis institutor, nec etiam Sacerdotij gradum attigit, expersque Missarum, multo tempore etiam in die Paschæ, vt eum Paschalis esset solemnitas ignorauit, Paulus, primus Eremita, & Antonius, Petrus & Paulus Apostoli atque cæteri, quorum laus est in Euangelio, non leguntur, singulis diebus salutis hostiam immolasse: Frequentia contemptum parit: Et ex ipsa raritate, crescit reuerentia Sacramenti: Peccamus quidem assiduè, & vbi continuantur peccata, continuum oportet esse peccati remedium: verumtamen mundi pretium inæstimabile, communemque humanæ salutis hostiam, nisi in spiritu humilitatis, & corde contrito immolare non licet. Mors in olla est, nisi Elisæi farinula condiatur. Olim anima, quæ certis temporibus afflicta non erat, exterminabatur de populo suo: nec celebrabatur agni Paschalis sacrificium, nisi in amaritudine agrestium lactucarum. Magnum est Sacramentum, & nunquam nisi corde contrito & humili est celebrandum. Magnum est, dicit Apostolus, Sacramentum hoc pietatis, manifestatum quidem in carne, iustificatum in spiritu, apparuit Angelis, prædicatum est gentibus, creditum est mundo, assumptum in gloria. Teste Ambrosio nunquam nisi puro corde, & mundis manibus & contritione deuota offerenda est hostia, in qua est salus mundi. Tua verò sententia est, vt tibi Christum incorpores singulis diebus non dijudicans corpus Domini. Propter hoc multi imbecilles dormiunt in peccatis. Verbum Sapientis est, cum sederis ad mensam diuitis, appone cultrum gutturi tuo, vt inter cœlestes cibos & laïcos siue communes deuota veneratione discernas. Vide, ne Dominus dicat de te. *Ecce manus tradentis mecum est in mensa.* Et illud. *Dederunt in escam meam fel.* Prohibet siquidem Dominus, ne de agno Paschali comedat aduena vel immundus. Nec ponendus est Christus nisi in Sindone munda, & in monumento nouo; quia panis vitæ non est recipiendus, nisi conscientia munda & corde sincero. Hostia enim indigne accepta suscipientem damnat, non saluat, inquinat, non emundat. Propheta enim dicit quid est, quod dilectus meus facit scelera multa in domo mea? nunquid carnes sanctæ auferunt malitias eius, in quibus gloriatus est? Et alibi. Tu qui credis

De prima Missa cuiuscunque Sacerdotis.

Hhh 3 mundari

Sectio III. Cap. I.

mundari per hostias, scito quod non mundaberis, sed amplius pollueris.]

Ex hac Blesensis oratione, maoifestum est in quanto versentur periculo, qui temerè irruunt ad altare, non satis æstimantes tanti mysterij dignitatem; nec satis pensantes cum quanta accuratione & attentione, veniendum sit ad Sacerdotij exercitium. Quod porrò vero que loco proposito assumit Blesensis, S. Benedictum non fuisse Sacerdotem, tametsi dissidentibus sententiis agitatur apud Haiphsenium, prolegomeno 18. ad librum 2. dialogorum S. Gregorij, (qui liber est de vita S. Benedicti) & paragrapho 1. illius Prolegomeni aliquos Authores recenset pro Sacerdotio S. Benedicti: tamen prolatis in contrarium §. 2. duobus supra viginti testibus, statuit denique, longè probabiliùs esse, S. Benedictum non fuisse Sacerdotio initiatum, præ sancto pauore ne deficeret debita præparatio ad exercitium Sacerdotij. A quo item tantæ sublimitatis gradu, abhorruit Dei seruus pauper & humilis, S. Francirsus Assisias; quibus ridiculè Erasmus in eo colloquio, cui titulus est *Concio* siue *Medardus* adiungit S. Dominicum, Ordinis Prædicatorum Authorem, quem extra dubium est, fuisse Sacerdotem.

Itaque de prærequisita aptatione & congrua dispositione in Sacerdote primùm sacrificante, necessaria, dubitare non licet. Si enim ad posteriora Sacra cum iam moliti sunt aditus, ea Sacerdotis aptatio omnino prærequiritur; quantò magis ad primam litationem, cum adhuc feruere par est ignem Sacrum, in pectus Sacerdotis ex eius consecratione demissum? Aptationis porrò huius necessitatem, praxi sua firmarunt, S. Sacerdotes quotquot ad primam suam litationem venisse leguntur & insigne est quod in Societatis IESV historia annotatur de nouem primis Patribus recèns Sacerdotio initiatis non enim prius ausi sunt ad illa, vt Græci vocant horrenda, mysteria celebranda aggredi quàm diligenter se ad ea aptassent per longiusculam secessionem & Sacras in ea commentationes non absque multiplici corporis maceratione per inedias & aspera quæque in eis vltrò suscepta, Ipse vero Societatis parens Ignatius annum solidum in ea sui aptatione ad primum sacrificium impendit, vt scribit in eius vita Petrus Ribadeneira lib. 2. cap. 11. Perspiciebant enim homines à magistro optimo Spiritu Sancto in schola cordis optimè eruditi non agi de immolatione ouis cuiuspiam in macello ad famis corporeæ depulsionem, sed agi de oue Noui Testamenti quæ Christus est, vt præclarè dixit S. Augustinus in honorem Dei iugulanda adacto cultro verborum. Ex Sacerdotis ore profusurum iuxta Christi primarij Sacerdotis institutionem atque præscriptum quodque magistri Spiritus sæpe ingeminant non prius sacrificandam sibi adeo nobilem hostiam arbitrabantur; quam se ipsos Deo immolassent eo mystico modo, quem S Chrysostomus aperit in Psalm. 95. & hom. 20. in ad Romanos, necnon Chrysologus serm. 108. Tantæ molis opus, in quo salus mundi vertitur, perfunctoriè aggredi, ac sine debita aptatione, qua non sorderet labe? Præsertim in recenti & tunc primùm obito, adeò supernaturalis potestatis exercitio. Homines igitur, dignitatis tam cœlestium munerum nequaquam rudes, ac tam *pretiosorum magnorúmque donorum*, (vt S. Petrus appellat,) æqui æstimatores, perpurgato corde, & perpoliti animo, veniendum sibi esse ad tantæ dignitatis functionem, extra dubium ponent non modò vt pulchri ad pulchrum accedant, (quod sibi Socrates præstandum, cum ad Agathonem cœnaturus accederet in Platonis Conuiuio confirmauit.) Sed etiámne minùs puri, operis sanctissimi nitorem, ex parte sua contaminarent, quod foret omni impietate referendum.

Præclarè admodùm in hanc sententiam disserit Gregorius Theologus, sub finem Apologiæ, inde deducto argumento, quod ad legis antiquæ minutiora quæque sacra, nemini pateret aditus, nisi exquisitè perpurgato & aptato, quamuis ea sacra, præ Christiano Sacrificio quod absolutè *sacrum* denominatur videri possent æquiuocè sacra nec nisi nomine tenus. [Hæc igitur, (inquit Theologus), cum ego nossem, illúdque insuper, neminem magno & Deo, & Sacrificio, & Pontifice dignum esse, nisi qui priùs seipsum Deo hostiam viuentem, sanctam, exhibuerit; ac rationabile obsequium, gratum atque acceptum ostenderit, ideóque Sacrificium laudis, ac spiritum contritum obtulerit; (quod solum Sacrificium, is qui omnia dedit, à nobis exposcit) quo tandem modo, externum illud Sacrificium, illud magnorum mysteriorum antitypum, ipsi offerre auderem? aut quo modo Sacerdotis habitum & nomen, subire?] Non sapiunt ista, temeritatem in sancta nostra irruentem; sed pauorem illum & horrorem omni securitate optabiliorem, immolationi ac esui agni antitypi congruentem, de quo scriptum legimus *comedetis festinanter*. Hoc est, vt habet alia interpretatio, *cum pauore & extasi*. Multi in hanc rem sunt Patres, apud Durandum 2. de Rit. cap. 55. à num. 9. & apud Bellarminum 4. de Euch. cap. 18. nominatim verò Chrysostomus Hom. 83. In hac meta iuuat monere vulgarem esse persuasionem indulgentias concessas iampridem esse omnibus qui primæ Sacerdotis cuiuspiam Missæ astiterit. Sed hoc vereor an satis solidè asseratur, tametsi iure nupero quoad Religiosos Paulus V. Religiosis qui astiterint sacro primo, Religiosi Sacerdotis, concesserit Indulgentiam plenariam. Ita habetur Constit. 21. Paulina num. 9. Sed vt liquet, hæc concessio non spectat omnes assistentes cuiuis primæ Missæ, sed tantùm Religiosos assistentes primæ Missæ alicuius Religiosi, quæ est magna Indulgentiæ illius arctatio. Mandat verò Pontifex, vt qui huius Indulgentiæ participes esse voluerint, siue confessi & sacro pane refecti: vel in die sacro operentur: quo item est alia concessionis eiusdem arctatio. Aliam Indulgentiam pro hoc negotio esse concessam negauit qui omnia in Lucernis scrutatus est Romæ ad S. Petrum Pœnitentiarius R. P. Antonius Richeomus, rogatus in id inquirere.

CAPVT

CAPVT II.

De repetita Missa secundùm quid prima, memoria; post annorum quinquagenam.

Hanc simpliciter primam Sacerdotis cuiuscunque Missam, excipit altera, quam *secundo primam* liceat dicere; exemplo ducto ex Sabbatho, quod Hebræis duplex erat: nempe & quod absolutè ac simpliciter *primum* dicebatur; & quod denominabatur *secundò primum* vt supra dictum est sect. 1. cap. 5. vbi notio & notatio illius vocabuli est patefacta.

Post exactam ergo annorum quinquagenam à prima litatione, ex vsu est (in his quidem oris,) etiam in benè constitutis Religiosis cœtibus recepto, Sacerdotem perinde ac si tunc primum initiatus esset; offerre Deo Sacrificium, adhibita eadem externa solemnitate, qua in prima simpliciter Missa, ab eo oblatum fuerat. Cuius vsus aliquot afferri possunt probabiles rationes eaque imprimis, vt gratiæ exhibeantur Deo pro continuata per tot annos sacra Liturgia: vnde tantus honor Deo obtingit, & tantus fructus in Ecclesiam ipsúmque Sacerdotem celebrantem deriuatur: Quod est laudis & gratiarum actionis argumentum sanè luculentum. Enimuerò si Deus ad conuenientem pro quouis insigniori beneficio Deus Hebræis festa S. indixit quibus pro pro tali bono gratiæ penderentur vt videre est apud Toletum in c.7. Ioannis in executione de festis Hebræorum eandemque, ob causam Spiritus Sanctus Author fuit Apostolis & Ecclesiæ rectoribus vt instituerent festos dies ad recolenda Cardinalia fidei nostræ mysteria & congruæ gratitudinis pensum pro eis exhibendum: Quidni pro tam singulari beneficio quod cuiuis Sacerdoti per initiationem collatum est constitui gratiarum actio solemnis post certum denique tempus collationis tantæ potestatis, constitui inquam sin minus vniuersali Ecclesiæ decreto quod nullum est at saltem priuata pietate voluntarie sacrificante ad modum prædictum & confitente nomini Domini quoniam bonum est? Mensuram verò temporis quo ea grata repetitio exhibeteretur Deo à quocunque in Sacerdotem inaugurato neque nimis protensam statui oportuit, ita vt vix ad eam posset pertingi præ humana caducitate & dierum nostrorum, vt Psaltes appellauit palmarium breuitate Quorus enim eam mensuram explesset si sæculum integrum ad hanc primi sacri quasi instaurationem fuisset designatum? Neque item oportuit eam temporis mensuram esse adeò breuem, vt negotium præpropera recordatione vilesceret, sed decuit eius vsum præ annositate veluti maturuisse, & multo auitiùs Sacerdotem demeruisse: cuiusmodi annorum terminus, valdè accommodatus, videri meritò potuit annorum quinquagena; quam adamarunt qui primi Iubilæum contraxerunt, & ex centenario fecere quinquagenarium. Ita sanxit Clemens Sextus anno 1350. vt constat ex eius extrauagante *vnigenitus*. Aliæ verò Iubilæi contractiones, puta ad annos triginta tres, ob memoriam annorum vitæ mortalis, Christi Domini, quam contractionem indixit Vrbanus Sextus, vt notat Benzonius lib. 1. de Iubilæo cap 6. & alia vltima, ad annum 25. quam induxit Paulus secundus anno 1470. edito ea de re diplomate cuius initium est *Ineffabilis prouidentia*, ea ratione motus, vt omnis ætas posset fructum tanti beneficij percipere; hæ inquam aliæ Iubilæi contractiones, non habent locum in negotio de quo agimus, ob disparem rationem per se manifestam. Ob proportionalem ergo rationem Iubilæi ad annos 50. redacti, rectè ac prouide terminus repetendæ memoriæ beneficij in prima litatione collati, constitutus est annorum quinquagena.

De prima Missa cuiuscunque Sacerdotis.

Ratio alia solemniter repetendi memoriam sacri pridem celebrati, peti potest, ex voluntate satisfaciendi Deo pro culpis admissis in tanto munere negligentiùs exercendo; & pro detergendo puluere, quo inde facilè respergi potuit Sacerdos vellet aurem autis Sacerdoti, vt hoc repetitione quinquagenaria (quam verisimile est postremam & vnicam fore,) excutiat eas maculas, si fortè obrepserint, & deinceps, sciens quia modicum tempus habet, gerat se feruentiùs in eiusdem muneris exercitatione. Quæ Bongus in opere de numeris, & alij, de quinquagenarij prærogatiuis addensant, non est consilium hoc aduocare, habent prædictos vnde ea petant, quibus ea minutalia arriserint.

CAPVT III.

Neothesia mea repetita memoria.

Tali diuinæ erga me beneficentiæ rore perfusus, ad quinquagenam inquam inaugurationis meæ in Sacerdotem, &. litationis primæ perductus; hoc ipso anno 1663. ætatis meæ 78. initæ societatis 60. vsui recepto cessi, & sacrum secundò primum post quinquagenam à sacrificatione prima, cum pompa apud nos adhiberi solita celebraui. Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine, & sic fiat sacrificium meum in conspectu tuo, vt placeat tibi Dies recolendo tam denso beneficiorum imbri, & contracto pulueri excutiendo, delecta est dies sacra Epiphaniorum quam diem impij quoque, habuerunt peruenerabilem; vt de Iuliano adhuc personato Christiano, affectu autem iam Ethnico, scribit Ammianus libro 21. & de Valente Ariano Naxianaenus in S. Basilij Monodia. Neuter enim illorum, passus est in die Epiphaniæ, desiderati præsentiam suam in cœtu Christianorum alloqui visi essent à Christianis extorres, si tam solemni die abfuissent ab Ecclesia, & congregatione Christianorum. De eius diei majestate ac dignitate, fusè Petrus Simonis insto Tractatu. Nos item eam illustratam dedimus in Diptychis parte 1. puncto 8. à num. 14. Stabilitis variis eius teste decoribus apud nonnullos nitentibus. Tam nobilis ergo dies, delecta est instaurationi memo-

ria

Sectio III. Caput III.

riæ litationis meæ primæ, repetita pompa qualis in illis adiunctis vsurpatur.

De loco, non fuit anceps disceptatio: Nam enim adhuc præessem Parthenico Sodalitio maiori, cuius sacellum & amplum satis, & per se admodùm ornatum est, in eiúsque sacelli ara, primitias Sacerdotij mei ptidem Deo obtulissem; non est suscepta cogitatio, de alia sede ad repetendam Neothesiæ meæ memoriam; præsertim cum id vrgerent, sex Æditimi, optimè erga me animati Ioannes Gregorius, Ioannes Lionner, Stephanus de Loaille, Benedictus Coral, Bartholomæus, Benuengu, & Raphaël Rousset, qui auidè hanc occasionem sui erga me affectus exprimendi arripuerunt, vrgentes instantissimè ne hanc celebritatem aliò translatam vellem; se quidem officio non defuturos, & curaturos vt pateret, quàm illis cordi esset, hac in parte diligentiam probare. Verba amica, factis prolixè expresserunt, nulli per dies non paucos parcentes studio, labori nulli; ac etiam nullis sumptibus, vt sacellum exquisitè niteret, & celebritas non adeò frequens, (eo certè loco nunquam visa, & cum illis adiunctis, rarò deinceps videnda) splendidè ac magnificè exigeretur. Ac vt quaqua versum per vrbem rei noctia spatgeretur, exorata à maioribus facultate, tormentorum minoris modi, vim non modicam, displodi curarunt, parietes aulæis magni pretij, & picturis non vulgariter conuestiti; Ingens vis cereorum lucem affundebat omnino magnam. In summa, nihil ad sacelli ornatum, & celebritatis splendorem, desiderari sunt passi.

Dixit sub Sacrum, de huius pompæ argumento, veteranus Orator, doctus & pius, ac facundiæ laude per potiora quæque huius oræ pulpita clarus, R. P. Stephanus Gerin Sanctæ Theologiæ Doctor, qui in suo Minorum Obseruantium Ordine, honores tulit præcipuos. Dixit autem per horam plenam, quam dictionis sacræ mensuram legitimam præscribebat S. Franciscus, eò flectens illud Euangelicum *dabitur vobis in illa hora*. Per illud spatium, eximius Orator, suam facundiam simul & pietatem ac doctrinam, restatam insigniter fecit, magna insignis frequentiæ approbatione, plausu omnium magno. Ciuitas, tempus præsertim matutinum, & reliquam diem vniuersam, in Sacello densa frequentia honestando consumpsit. Exposita in eo erat diuinissima Eucharistia, quam sodales per totam diem in classes varias distributi, laude perpetua sunt prosecuti, ad vesperam vsque; in qua, adhibita solemni benedictione, concentu musico egregio aures ac pectora mulcente, conclusum est pij ritus exercitium.

Me præterlit, quæ tamen prætereunda non est alterius sacri Tractatoris, Ludouici Bonielli facundia simul & pietas, domi probata, in cœtu plurimorum è tribus Lugduni Societaris sedibus Aduocatorum sodalium; necnon lectissimorum amicorum, D. Caroli Grolierij, D. Rogerij Consiliarij Regij, D. Ioannis Arthaud Scabini Lugdunensis, D. Leonardi Bateon, D. Porbini, siue Amabilis Perdrillonij, quos amicorum gemmas iure nuncupauerim, & aliquot aliorum; quibus supta corporeas dapes quibus interim vescebantur, sapuit dicentis & eloquentia & iudicio illustris pietas. Vtramque dictionem sacram, pro limbo huius opellæ repræsentatum venio. Et quidem primam, eo ipso idiomate vernaculo quo à Tractatore exhibita est, ne per interpretationem (quod factu facillimum esse notauit S. Hieronymus Epist. 101. & in Præf. ad Chronicum Eusebij ac ad Eustochium præfatione in Ezechiel:) dicentis genio minùs seruiretur, & sapor elegantiæ eius, obtunderetur sic habet.



SERMON

SERMON PRONONCE', Le 6. Ianuier 1663. dans la Chapelle de la grande Congreg. de N. Dame, au grand College de Lyon: Le R.P. THEOPHILE RAYNAVD, de la Compagnie de IESVS, ayant celebré sa seconde premiere Messe:

Par le P. ESTIENNE GIRIN, Religieux Cordelier de l'Obseruance de Saint François.

Obtulerunt ei munera Aurum, Thus, & Myrrham. *Matth. 2.*



IL n'est point de Solemnité dans l'Eglise plus feconde en merueilles que celle de ce iour. Elle nous est en singuliere veneration pour trois grands miracles, qui en comprennent vne infinité d'autres. IESVS-CHRIST baptisé au Iourdain, le changement de l'eau en vin aux Nopces de Cana, la manifestation du Verbe Incarné aux Gentils. Celuy-cy est le principal des trois, & fait par sa grandeur que l'on ne s'apperçoit presque pas des deux autres. Vn Dieu dans vne créche, qui le croiroit? Trois Roys fléchir le genoüil deuant le fils d'vn Charpentier, qui n'en seroit surpris? Mais trois Roys venus de loin, & chargés de magnifiques presens, pour luy faire, diroit-on qu'ils soient sages, & que le nom de Mages leur conuienne bien. Cependãt ce sont autant de veritez, desquelles il ne nous est pas permis de douter, & qui me fourniroient de riches matieres pour vous entretenir, si vn autre sujet ne se presentoit pas, & qui n'est pas moins auguste. Vous sçauez quel est celuy de cette illustre Assemblée, & à quel sacrifice vous estes venus assister. Ce n'est plus de l'or, ce n'est plus de l'encens, ce n'est plus de la myrrhe presentée à IESVS-CHRIST: C'est IESVS-CHRIST mesme offert à son Pere, & par les mains d'vn Prestre, qui a cét auantage depuis plus de cinquante ans. Ainsi ie n'ay pas à vous parler des Roys, mais des Prestres, de leur excellence, & de leur dignité. Apres que i'auray dit:

AVE MARIA.

Vous n'apprendrez rien de nouueau quand ie vous diray que les presens des Mages enferment de grands mysteres. Il n'est point de Pere qui dans ce sentiment n'ait táché de les découurir, & fait effort pour penetrer dans la veritable signification de cét or, & de cét encens, & de cette myrrhe. Aussi n'y ont-ils pas trauaillez inutilement. Cela les a obligé à nous dire tant de belles choses, qu'il est impossible de n'en estre pas satisfait. Or ce que i'y ay troué de plus beau, & à mon sens de plus veritable, c'est que le Fils de Dieu s'étant incarné, & ayant appellé à soy les Iuifs, & les Gentils en la personne des Pasteurs, & des Roys, qui ont visité sa Créche: Nous allions auoir vne Religion acheuée, la consommation, & la fin de toutes les precedentes Religions.

L'acte le plus essentiel de la Religion, c'est le Sacrifice, & dans le Sacrifice l'on obserue trois choses. Dieu qui le reçoit, le Prestre qui le presente, la victime qui est sacrifiée. Parmy les Gentils les Sacrifices estoient autant de sacrileges, parce qu'ils n'estoient pas presentez au vray Dieu; parmy les Iuifs le vray Dieu receuoit les Sacrifices, neantmoins leurs Prestres, & leurs victimes n'étant encore que des figures, l'on ne peut pas dire que leurs Sacrifices fussent parfaits. Nous trouuons en IESVS-CHRIST la verité de ces trois choses; & les Mages nous en asseurent par les mysteres de leurs presens. L'or est le symbole de la Diuinité, ils le luy donnent donc comme en protestant de ne plus reconnoistre d'autres Dieux que luy, de ne plus sacrifier aux Idoles. L'encens marque le Sacerdoce, & le recõnoissans cõme le grand, & souuerain Prestre, il le luy mettent entre les mains. Enfin ils luy presenterent la myrrhe, & pretendent de declarer par là qu'il est encore l'vnique victime à estre efficacement immolée pour nous. *Obtulerunt ei, &c.* Ainsi le Sacrifice de la Loy de Grace, a l'auantage sur tous ceux de l'antiquité, qu'outre qu'il est fait au vray Dieu, c'est encore vn vray Dieu qui le fait, & vn vray Dieu qui en est la victime. IESVS-CHRIST sacrifie, le voilà en qualité de Prestre; Il se sacrifie soy-mesme, *semetipsum offerens*, le voilà en estat de victime. Il se sacrifie soy-mesme à son Pere, auec qui il conuient de Diuinité; le voilà en tiltre de Dieu qui reçoit le Sacrifice.

Or IESVS-CHRIST, apres auoir acheué l'ouurage de nostre Salut, se retirant dans la gloire, ne nous a pas supposé vn autre Dieu à qui sacrifier, ny vne autre victime pour estre sacrifiée que luy-mesme; Mais sans se desaire de la qualité de Souuerain Prestre, laquelle il veut garder eternellement. *Tu es Sacerdos in æternum.* Il n'a pas laissé de se choisir d'autres Prestres entre les hommes, à qui par l'impression d'vn charactere tout Diuin il communique tout son pouuoir, & toute son authorité. Nous verrõs ce que ce diuin

characteɾe donne au Preſtre, & ce que le Preſtre doit donner à ſon charactere. C'eſt l'ordre de ce diſcours.

Premiere partie. Tout ce que le charactere de Preſtriſe donne au Preſtre ſe termine à vne eleuation, laquelle ne ſe peut bonnement conceuoir. Laquelle auſſi ſur les depoſitions de l'Eſcriture a exercé l'eſprit, & épuiſé l'eloquence de tous les Peres; & fait encore aujourd'huy l'admiratiő des ſaintes Ames, & doit obliger tout le monde au reſpect & à la veneration. Il retire le Preſtre du commun des hommes, ce n'eſt rien dire; Il l'éleue au deſſus des Teſtes Couronnées, c'eſt dire trop peu: Il le fait aller d'égalité auec les Anges, ce n'eſt pas aſſez: eſtre Mere de Dieu, c'eſt vne dignité en MARIE qui luy fait ſurpaſſer les Anges, & les hommes; ie ne ſçay ſi le Preſtre luy doit ceder: peut-eſtre s'éleue-t'il à la hauteur de Dieu, ce peut eſtre à ſes raiſons & ſan fondement, & iuſques où ne faut-il donc pas que l'eſprit ſe donne l'effort pour penſer dignement de l'eleuation d'vn Preſtre?

Le Preſtre aſſeurement eſt pris d'entre les hommes, l'Apôtre le dit, & du coſté de la nature nous n'y voyons nulle difference; Il eſt vray pourtant que par le merite de ſon charactere, il s'éleue à vn Ordre ſuperieur, & lequel n'a plus rien de ſi rampant, & de ſi raualé que l'hõmme? Quelque auantage qu'ait l'humanité elle eſt au deſſous du Sacerdoce, puiſque le Sacerdoce, au iugement de S. Ignace le Martyr, eſt, *omnium bonorum quæ in hominibus ſunt apex.* Les Preſtres ſont hommes, de ſorte, dit Philon, que la Republique humaine n'eſt plus digne d'eux, quoy que Citoyens du monde, ils ſurmontent toutes les choſes ſenſibles, ils paſſent dans le monde intelligible, & prennent domicile dans la republique des idées dégagées de la matiere & exemptes du corruption.

Nous pouuons iuger de cette realité par la figure. Il eſt defendu dans l'Exode d'oindre la chair de l'homme de l'onguent qui a ſeruy à l'onction du Preſtre, *Caro hominis non vngetur ex eo.* Ne ſembleroit-il pas par l'expreſſion de cette defence, que la chair de l'homme, & la chair du Preſtre ne ſont plus vne meſme chair, & que le Preſtre du moins pris dans cette qualité n'eſt plus homme? Il eſt encore dit dans le Leuitique, que le Pontife entrant dans le Sanctuaire nul homme n'y entre, Ny a-t'il pas lieu de conclurre par cette façon de parler, qu'il faut donc que le Pontife ne ſoit pas homme? Non certes, amplifie S. Cyrille, il n'eſt pas hõmme, ſoit qu'il n'ait plus qu'vn meſme eſprit auec le Seigneur; ſoit que par vne eſpece de gloire comme celle de la Reſurrection, il ſe trouue de l'ordre des Eſprits, il n'eſt pas homme.

I'ay auancé, que dire cela du Preſtre ce n'eſt rien dire. I'ay meſme ajoûté, que c'eſt trop peu de porter ſon eleuation au deſſus des Teſtes couronnées. L'on a ſouuent mis en parallele les Preſtres & les Roys, & de l'onction cõmune aux vns & aux autres dans l'ancinnne Loy, Philon conclud qu'ils ont vne majeſté pareille, & qu'ils meritent vn meſme honneur. *Liquet iuxta legis Iudicium Sacerdotes æquiparari honore & maieſtate Regibus*, ſelon la remarque de Lyra, la Tribu Royale & la Sacerdotale ſe pouuoient méler par alliance, & ce priuilege leur fut accordé *propter nobilitatem vtriuſque*: dit ce ſçauant Interprete.

L'on a meſme remarqué que chez pluſieurs Nations le Roy, & le Preſtre n'eſtoient pas deux perſonnes differentes. Vn meſme Melchiſedec fut Roy de Salem, & Preſtre du Tres-haut. Le Mercure des Ægyptiens fut appellé trois fois Grand, parce qu'il eſtoit grand Philoſophe, grand Roy, grand Preſtre. Il eſt certain que Iethro eſtoit Preſtre des Madianites, & ſelon quelques-vns, il eſtoit encore leur Roy. Dans vn endroit de l'Eſcriture, il ſe trouue vne Royauté Sacerdotale, & dans vn autre vn Sacerdoce Royal. Mettre donc le Roy, & le Preſtre en égalité, reconnoiſtre dans vn meſme ſujet deux qualitez ſi illuſtres, c'eſt vn ſentiment que la nature a donné meſmes aux moins éclairés d'entre les hommes.

Ceux qui ont mieux conceu la grandeur de la dignité Sacerdotale en parlent plus magnifiquement: Ils reconnoiſſent du Roy au Preſtre la meſme ſubordination, que de la Lune au Soleil. Innocent III. l'écriuoit à l'Empereur de Conſtantinople, Dieu a fait deux grands luminaires; mais l'vn plus grand, & l'autre plus petit; le plus grand qui preſide au iour, le plus petit à la nuict: Le iour & la nuict, ſont, l'ame & le corps: l'vne lumineuſe, le corps tenebreux: le Preſtre preſide à l'ame, & le Roy au corps. Le plus grand luminaire eſt donc le Preſtre, & le Roy le plus petit; mais le plus petit luminaire eſt ſoûmis au plus grand, il eſt de ſa dependance, tirez la concluſion. Ce raiſonnement prend ſa force de ce principe, que les dignitez ſont plus ou moins nobles ſelon la nobleſſe des ſujets, ſur leſquels elles s'exercent, *imperare paucis & miſeris nulla dignitas*, auoir peu de ſujets, & tous miſerables, ce n'eſt preſque pas vne dignité. La dignité des Roys ne regarde que le corps, celle des Preſtres va à l'ame: La dignité des Roys eſt limitée ſur la terre, celle des Preſtres monte au Ciel: La dignité des Roys eſt pour le temps, celle des Preſtres pour l'éternité: La dignité des Roys connoiſt des choſes humaines, celle des Preſtre des diuines: De toute la hauteur donc que les choſes diuines ſurpaſſent les humaines, l'éternité le temps, & l'ame le corps. De toute cette meſme hauteur, les Preſtres s'éleuent au deſſus des Roys.

Auſſi voyons nous dans le Leuitique que la victime immolée pour le Preſtre eſtoit plus noble, que celle que l'on preſentoit pour le Roy, vn veau pour celuy-là, vn Bouc pour celuy-cy. *Tam procul abeſt à Sacerdotali dignitate*, dit Theodoret, que Aaron eſt nommé deuant Moyſe, & cela par preference, à cauſe, commente de Lyra, qu'il deuoit eſtre le grand Preſtre de la Loy, & que Dieu l'auoit choiſi à cette dignité. Les Preſtres de la Loy de grace ſont des realités dont ceux de la Loy écrite n'eſtoient que les figures; ne trouuons donc pas étrange ce que nous liſons de S. Martin, qu'eſtant à la table de l'Empereur Maxime, & la couppe d'or luy ayant eſté offerte, il la prit & y bût, puis la donna pour boire au Preſtre ſon compagnon, auant que de la preſenter à l'Empereur. Il ſçauoit bien qu'il n'eſt point de ſi petit Preſtre, particulierement dans la nouuelle alliance, lequel par ſon charactere ne doiue eſtre eſtimé grand; mais d'vne grandeur à l'emporter ſur les plus grands Roys, & les plus puiſſans Monarques. N'en dire que cela, c'eſt trop peu dire, diſons-en donc quelque choſe de plus.

Appeller les Prestres des Anges c'est parler apres l'Escriture, le Prestre est l'Ange des armées du Seigneur dans le Prophete Malachie, où le Psalmiste dit, que l'homme à mangé le pain des Anges. S. Bonauenture l'entend du pain des Prestres. Le Prestre ordonne aux femmes de se voiler dans l'Eglise, à cause des Anges, c'est à dire à cause des Prestres selnn S. Thomas. Le mesme Apostre écrit aux Galates, de ne pas croire mesme à l'Ange du Ciel qui leur annonceroit vne doctrine contraire à celle qu'il leur a preschée: Pourquoy expressémens l'Ange du Ciel *Angelus de cælo*; s'il n'y a pas des Anges en terre? & qui seroient ces Anges en terre si les Prestres ne le sont. C'est la belle reflexion de S.Chrysostome.

Le Prestre est vn Ange, non pas en nature, mais en office, & en dignité. L'Ange assiste incessamment deuant le thrône de la diuinité, & le Prestre ne bouge guere d'auprés de l'Autel. L'Ange preside aux Cieux & aux Elemens: Le Prestre à l'Eglise & au peuple. L'Ange comme ministre de la colere de Dieu afflige quelquefois le genre humain de guerre, de peste, de famine: le Prestre en cette mesme qualité lance souuent sur les pecheurs, les foudres de l'excommunication, de la suspension, de l'interdict. Les actes Hierarchiques de l'Ange sont, purger, illuminer, perfectionner: Le Prestre purge par les Sacremens, illumine par la sainte parole, & perfectionne par la priere. Le Roy de Gloire est porté sur l'Ange, comme sur vn char triomphant, *Currus Dei multiplex millia lætantium*: & il est entre les mains du Prestre, comme sur vn throne digne de sa Maiesté. L'Ange en des Encensoirs d'or presente au Seigneur les prieres des hommes le Prestre dans le mystere du Calice, offre les sacrifices, & les noms des Chrestiens.

Auec tout cela le Prestre a des auantages que l'Ange n'a pas. Tous deux annoncent les volontés de Dieu aux hommes, il est vray: mais l'Ange aux hommes de la nation Iuïfve seulement, le Prestre aux hommes de toutes les Nations. Saint Chrysostome l'a obserué à la gloire de S. Paul: *Paulus ad Gentes missus est*, dit-il, *Angeli ad circuncisionem; qui maiorum sit Euangelista hoc ipso maior est*. La consequence est bonne. D'ailleurs où trouuerez vous dans les Anges le pouuoir de lier, & de délier; de condamner, & d'absoudre. L'Ange est habitant du Ciel, il semble pourtant que le Ciel n'ait pas pour son authorité la méme déference qu'il a pour celle du Prestre, qui n'est qu'habitans de la terre, *qui terram incolunt*, dit, comme par admiration, S.Gregoire, *disponunt ea quæ sunt in cælis*. Oüy il y a lieu d'auancer que les Anges dans le Ciel ne disposent pas si absolument de la terre: que les Prestres sur la terre disposent du Ciel. Quel honneur pour les Prestres! Mais qu'elle consommation d'honneur (pour parler auec le Cardinal Pirre Damian.) *Consummatus honos in terris positum cælis imperare*.

Si nous adjoûtons donc maintenant le pouuoir que les Prestres ont sur le precieux Corps de IESVS-CHRIST, ô mon Dieu! & de combien ne les verrons nous pas eleués par dessus les Anges, Estre mere de Dieu, ie le disois, est vne dignité en MARIE à l'emporter presque infiniment sur les Anges, & sur les hommes; mais ie ne sçay si par cette consideration le Prestre luy doit ceder. Vierge adorable ie reconnois en vous vne sainteté, vne abondance de graces, vn amas de priuileges, vne plenitude de benedictions; par laquelle il n'est rien de creé apres l'humanité de IESVS-CHRIST qui ne vous soit inferieur. Vous estes la mere d'vn Dieu, il s'est Incarné dans vostre sein, vous l'auez conceu, vous l'auez enfanté, vo' l'auez reposé dans vne créche, vous l'auez enueloppé de langes, vous l'auez tenu entre vos bras, en faut-il dauantage pour vous mettre dans vne eleuation à ne reconnoistre plus que ce mesme Dieu au dessus de vous? Cependant, l'oseray-ie dire, il n'est point de Prestre qui ne s'éleue à cette hauteur, si mesme il ne la passe. Que l'on prenne bien ma pensée, ie n'auanceray rien de moy, ie ne parleray qu'apres les Peres.

Theoph. Raynaudi Eucharistica.

Vn Dieu s'est incarné dans le sein de MARIE: ce mesme Dieu s'incarne tous les iours entre les mains des Prestres. S. Augustin l'a dit, *in quorum manibus Dei filius velut in vtero Virginis incarnatur*. Elle l'a conceu par la prononciation de ces paroles *fiat mihi secundum verbum tuum*: & le Prestre n'en fait pas moins en prononçant celles-cy. *Hoc est corpus meum*. Elle l'a enfanté en Betheleem, & le Prestre l'enfanre dans l'Eglise: Elle l'a reposé dans vne créche, & le Prestre le repose sur l'Autel: Elle l'a enueloppé de langes, & le Prestre des especes sacramentelles: Elle l'a porté entre ses bras, le Prestre le tient entre ses mains. Tout cecy se prêd de Pierre Damian, de S.Chrysostome, de Theodoret, de l'Abbé Guarricus, &c. Et l'Eglise n'a pas d'autres sentimens. Puisque la raillerie que faisoient les Begards de ce mystere estoit d'appeller les Prestres *Deificos*, raillerie de laquelle elle ne s'est pas offencée, au contraire elle en a rendu à Dieu de plus profondes adorations, le benissant d'auoir donné vn tel pouuoir à l'homme. Voila certes des conuenances à ne nous pas faire penser moins hautement des Prestres que de la Mere de Dieu.

Mais que sera-ce? si nous obseruons que cela n'est arriué à MARIE qu'vne seule fois, & dans vn seul lieu, & que le Prestre en a l'auantage en tous les lieux & toutes les fois que bon luy semble. Que sera-ce de cette difference, que MARIE nous a produit vn IESVS-CHRIST passible & mortel, au lieu que le Prestre nous le donne immortel, & impassible: que conceu de MARIE, Il a eu toutes les infirmitez de la terre; au lieu que consacré par le Prestre, Il a toute la Gloire du Ciel. O sainte Dame, à Dieu ne plaise que ie veüille tirer vne consequence qui vous soit iniurieuse, ny qui aille à diminuer vos grandeurs. Mais quand i'apprens de l'Histoire que S. Nicolas celebrant vous estes descenduë du Ciel, non seulement pour assister à sa Messe, mais encore pour la luy seruir, ne faites vous pas bien vous-mesme connoistre ce qui en est? Si vous ne reconnoissez que Dieu au dessus de vous, pourquoy deferez vous de si grands honneurs aux Prestres? est-ce que le charactere de Prestre le met de pair auec Dieu? Ie l'ay auancé tantost, mais auec vn peut-estre; & i'ay adjoûté que ce peut-estre auoit ses raisons, & son fondement.

Ce fondemêt quât à la denominatiô n'est autre que l'Escriture, elle ne se contente pas de nômer les Prestres des Anges, elle les nomme encore des Dieux. La cômune interpretatiô de ces paroles de Moyse, *Diis non detrahes*, est qu'il ne faut point médire des Prestres, les médisances qui se font des Prestres passent dans l'énormité du blaspheme; selon S.Paul, *blasphemamur & obsecramus*, & vous

ſçauez que le blaſpheme s'en prend directement à Dieu. Le grand Preſtre de la Loy ancienne portoit le grand Nom de Dieu eſcrit au front, penſez-vous que ce ne ſoit pas de la meſme façon que Babylone y porte le ſien dans l'Apocalypſe ? pour cócluתre que le vray nom du Preſtre eſt le num de Dieu, & que le Preſtre ne porte le nom de Dieu que parce qu'il eſt Dieu, dit Saint Greg. Thaumat. *Deus eſt, aliosque Deos efficit.*

En effet ce ſeroit peu au Preſtre de porter le Nom de Dieu, ſi d'ailleurs il n'imitoit pas Dieu de prés, s'il n'entroit pas dans vne excellente participation de ſes grandeurs, s'il ne communiquoit pas auec luy d'authorité & de puiſſance. D'authorité, puiſqu'il eſt iuge, & iuge des conſciences. Il ſemble que Dieu ſe ſoit reſerué le cœur de l'homme, de ſorte qu'il ne veut pas que nul autre que luy entre dans ſes ſecrets, ny le tienne ſous ſa iuriſdiction : Cependant il n'en exclud pas les Preſtres ; & le tribunal de la confeſſion n'eſt eſtably dans l'Egliſe, qu'afin qu'ils connoiſſent de tout, meſme du fond des ames, & qu'ils prononcent ſur les penſées auſſi bien que ſur les paroles, & ſur les actions. Cette authorité ne ſe trouue en nul des hommes, pas meſme dana les Roys ny dans les Anges; ie l'ay déja dit. Sainte Vierge elle n'eſt pas l'vn de vos appanages, elle n'eſt qu'en Dieu, & dans le Preſtre; & quoy qu'en Dieu elle ſoit ſouuerainement, & principalement. & dans le Preſtre comme dans le miniſtre ; cela n'empeſche pas que par la communication qui luy en eſt faite, il ne s'éleue aucunement à la hauteur de Dieu. Mettons icy les belles paroles de Pierre Damian ſer. 26. Il fait comparaiſon de Pierre auec le Sauueur, & oſe dire que *præpedit Petri ſententiâ ſententiam Saluatoris*, que la ſentence du Sauueur eſt comme infirmée par celle de Pierre, *quia non quod Chriſtus hoc ligat Petrus, ſed quod Petrus hoc ligat Chriſtus.* Ce que IESVS-CHRIST lie Pierre ne le lie pas, mais ce que Pierre lie, IESVS CHRIST s'eſt obligé de le lier. *Iudicat Petrus, & Petri iudicia confirmat omnipotens, & eſt in manu Petri manus altiſſimi.* Oüy Pierre iuge d'vne authorité ſi abſolüe, que le tout-Puiſſent confirme ſes iugemens, ſa main & la main du tres-haut, ne ſont pas deux mains differentes, mais vne meſme main de iuſtice & d'authorité.

Le Preſtre communique de puiſſance auec Dieu. Dieu peut tout, & il eſt peu de choſe que le Preſtre ne puiſſe. La puiſſance vniuerſelle de Dieu eſt connuë de tous les hommes, la puiſſance vniuerſelle du Preſtre ne doit du moins pas eſtre ignorée des Chreſtiens. L'eau entre leurs mains introduit les fideles dans l'Egliſe, l'huyle qu'ils ont benit donne force pour le martyre, le pain qu'ils ont conſacré ſert de viatique à la gloire, leur parole nourrit pour vie ſpirituelle, leur ſoufle chaſſe les mauuais eſprits, leur ſaliue remplit le cœur des lumieres de la ſageſſe, par limpoſition des mains ils ſacrent les miniſtres de l'Autel, par les cenſures ils banniſſent les obſtinés, par les clefs ils ouurent le Ciel & le ferment ; eſt-on menacé de ſterilité? leur benediction rend les campagnes fertiles ; le temps eſt-il mauuais ? ils coniurent la malignité des influences, & diſſipent les tempeſtes ; les demons ſe ioüent-ils de nos infirmitez ? ils les font fuïr par la vertu des exorciſmes: enfin on ne les ſçauroit mieux nommer que les organes de la Toute-puiſſance de Dieu *Omnipotentia Dei Organum*, dit vn Pere.

Mais voulez-vous voir le Preſtre dans vne participation encore plus acheuée de la Toute-puiſſance de Dieu ? prenez garde comme il en communique auec le Pere, auec le Fils & auec le S. Eſprit ; Le Pere de toute eternité produit ſon Fils, le produiſant il le reçoit en ſoy-meſme, parce que ſon action eſt immanente, & l'enuoye auſſi hors de ſoy pour l'operation de noſtre ſalut, *miſit Deus filium ſuum in mundum*, ſçaurions-nous imaginer vne plus parfaite imitation de cette puiſſance que lors que nous voyons le Preſtre produire ce meſme fils dans l'Euchariſtie, le receuoir en ſoy-meſme par la communion, puis le diſtribuer aux fideles. Le Fils repare le Monde, appaiſe la colere de Dieu, détruit l'Empire de Sathan, & ouure la porte du Paradis que nos pechez auoient fermée, & cela par le Sacrifice qu'il fait de ſoy-meſme ſur l'arbre de la Croix. Eſt-ce que le Preſtre ne continuë pas le meſme Sacrifice quoy que d'vne maniere non ſanglante dans le myſtere de l'Autel ? Eſt-ce que ce Sacrifice continué, ou reïteré par le Preſtre, n'a pas la meſme vertu & la meſme efficacité? Le S. Eſprit éclatte dans la diſtribution de ſes dons, des graces & des vertus infuſes de leurs actes qui ſont les beatitudes, & les fruicts ? Le Preſtre n'éclatte-il pas par le meſme endroit, diſtribuant la ſaincte Euchariſtie qui eſt l'arbre d'où ſe cueillent, tous les fruits, toutes les beatitudes, toutes les vertus, toutes les graces, & tous les dons du S. Eſprit.

Que ne deuons-nous donc pas penſer maintenant de la puiſſance des Preſtres. Hazarderons-nous trop de dire qu'elle va preſque d'égalité auec celle de Dieu. qu'elle en eſt vne communication acheuée. Ce qui me ſurprend, c'eſt que Dieu dans toutes les merueilles de ſon infinie Puiſſance ne diſpoſe que de ſoy-meſme: Au lieu que le Preſtre diſpoſe de Dieu, & en fait comme à ſa volonté. Il commande, & Dieu obeït, *obediente Deo voci hominis.* Cela n'a eſté vray qu'vne fois de Ioſuë, quand par ſes ordres le Soleil s'arreſta, Mais il eſt vray des Preſtres tous les iours, lorſque par la vertu de ces grands mots, *hoc eſt corpus meum*, ils font deſcendre du Ciel, le Soleil de Iuſtice, & l'obligent de ſe voiler des eſpeces du pain, & du vin. Quelle puiſſance! quelle authorité! quelle dignité! *O Sacerdotes incruenta ſacrificia mittentes, ô Illuſtriores animarum cuſtodes, ô magnum Dei figmentum in manibus veſtris geſtantes, ô Deum hominibus conciliantes, ô mundi fundamenta, vitæ lumina, Chriſtianæ fidei columnæ, immortalis vitæ Doctores, Chriſti fore.* Ce ſont les beaux eſlans de S. Gregoire de Nazianzé meditant ſur les grandeurs que les Preſtres tiennent de leur Charactere.

O hommes ne vous y trompez plus, ils ne ſont plus hommes, ils en peuuent encore auoir les foibleſſes, mais ils en ſurpaſſent la dignité ; leur eleuation va par deſſus celle des Roys : les nommer des Anges ce n'eſt pas eſprimer tout leur merite; adorable MARIE vous les auez iugez dignes de vous voir à leurs pieds. Encore vne fois (Chreſtiens) ne vous y trompez plus, les Preſtres ſont des Dieux, non pas des Dieux par eſſence, il n'y en peut auoir qu'vn; mais des Dieux par vne excellente participation de l'authorité, & de la puiſſance de Dieu. O que ne les regardez-vous inceſſamment par cét endroit, ô que vos mepris ceſſeroient bien, & vos médiſances ; vous vous rapporteriés de leur mauuaiſe vie aux ingemens

mens de Dieu, comme le grand Constantin; vous ne leur parleriés iamais que de genoux, comme saincte Françoise; dans cette posture vous leur demanderiez la benediction, comme S. Antoine; vous les prefereriés aux Empereurs, comme S. Martin; vous les saluëriez plustost que les Anges, comme S. Francois, vous feriez gloire de les seruir a l'Autel, comme la glorieuse MARIE. Du moins feriez vous vne serieuse reflexion sur ces paroles de S. Ignace *qui aduersus Sacerdotium fuerit, non hominem ignominia afficit, sed Deum, & Christum eius primogenitum, qui natura solus est primus Sacerdos Patris:* Les ennemis des Prestres sont ennemis de Dieu, & de CHRIST, qui seul par nomination est le Souuerain Prestre. Apres cela mes freres, à quoy nostre Charactere ne nous eleue'til pas? Mais que ne luy deuons nous point pour toutes les grandeurs à quoy il nous eleue?

Ie le dirois dans l'autre partie de ce discours, si ie ne me trouuois en necessité de la supprimer, de crainte qu'il n'aille à vne estenduë ennuyante, & de laquelle asseurement vos patiences se trouueroient enfin lassées. Et puis quel besoin de m'arrester à ce que les Prestres doiuent à leur charactere, en ayant vn deuant les yeux qui s'est si dignement acquité de tous ces deuoirs. L'exemple de nôtre Illustre celebrant fera icy plus d'effet que toutes les raisons que l'Escriture & les Peres me pourroient fournir. Les deuoirs des Prestres en general s'abbregent par ces paroles, *viuant vt numina, loquantur vt oracula.* Et certes estans des Dieux au sens que ie l'ay expliqué, il leur seroit bien honteux s'ils ne menoient pas vne vie diuine, & puisqu'ils sont les organes de la diuinité, que doiuent-ils prononcer que des Oracles?

Vne vie donc qui ne tient rien de la foiblesse, & des langueurs de l'homme, où la raison exerce vn empire plus absolu sur les passions, & les conuoitises, que ne l'est celuy des plus puissants Monarques sur leurs sujets. Vne vie continuée dans vne actiuité pareille à celle des Anges, toute pleine de vertus, toute consacrée à Dieu, toute éclairée de ses lumieres, toute brûlante de son amour, toute employée pour sa gloire. Vne vie ferme dans les persecutions, intrepide dans les perils, infatigable dans les trauaux. Vne vie que le vice ne peut déregler, que les iniures ne peuuent aigrir, que la calomnie ne peut décrier. Vne vie de science & d'erudition, qui parle par tous ses mouuemens, & toutes ses demarches, qui ne fait rien, & ne dit rien qui ne soit l'instruction, & l'edification des ames; c'est à peu prés la vie à laquelle les Peres, & entre autres S. Hierôme exhortent les Prestres *viuant vt numina.* Mais ce n'est que le foible crayon de celle que nous auons deuant les yeux depuis tant d'années en la personne de nostre celebrant. Il n'est pas necessaire que i'en fasse le detail, elle est assez connuë. L'on ne verroit pas icy vne si celebre assemblée, vne telle foule de si beau monde, si sa vertu, & l'honneur qu'il rend à son charactere, n'estoit de la force des parfums de l'Espoux pour luy attirer les filles de Hierusalem, c'est à dire, tout ce qu'il y a d'ames fideles. Ie sçay d'autre part que le Sage, comme dit vn Pere, *cùm laudatur in facie percutitur in mente.* Il faut épargner sa modestie, & ne le pas faire rougir de ses propres perfections.

Mais mon tres Reuerend Pere, ie n'ay pas le cœur de me faire à mesme-temps vne double violence. Estre reduit à effleurer seulement vne vie toute diuine, c'en est déja trop pour l'inclination que i'ay à loüer la vertu heroïque; Ma retenuë est à bout, ie n'en sçaurois plus auoir pour vos Oracles, *loquantur vt Oracula.* Ie ne sçaurois m'empescher de crier, auec vne infinité de grands hommes, & les plus grands de nostre siecle, que vous estes d'vne erudition consommée, vn homme tout de lumiere, le flambeau des meilleurs esprits, la gloire des Orateurs, les delices des Muses, l'Ancre des Theologiens parmy les tempestes de l'Eschole, le dompteur des Monstres qui osent s'éleuer contre l'Eglise. Ces eloges sont trop iustes pour les supprimer, on les doit à cette profonde science qui ne laisse rien à deuelopper dans la nature ny dans la grace, à cette lecture prodigieuse à laquelle nul Autheur n'est échappé, à cette quantité de merueilleux liures, où l'eloquence est si forte, & si fleurie, la pieté si vniuerselle & si touchante, où l'esprit se remplit de tant de belles choses, où il se remet de tous ses doutes par la netteté des decisions, où il se delasse par la diuersité, où il s'asseure par la solidité; Liures qui confondent l'erreur, qui appuyent la verité, qui deffendent l'Eglise, qui reglent les mœurs, qui abbatent le vice, qui establissent la vertu; Liures aussi qui font aujourd'huy l'empressement de tous les curieux, de tous les deuots & de tous les doctes, qui ne déplaisent qu'aux heretiques & aux mauuais Chrestiens.

Il me semble, Messieurs, de lire dans vos cœurs yne sainte alteration, vne soif Chrestienne, de les voir tous sortir du Cabinet qui en enferme encore la pluspart, le temps vous dure. & à vostre auis les Presses vont trop lentement, de quelque empressemẽt que vous tâchiez de les haster: Il vous tarde de voir au iour ces doctes, & deuots traittez à l'honneur de MARIE la Patronne de vostre Congregation. Vous sçauez que nul autre Autheur n'en parla iamais si dignement, ne mit iamais en si beau iour la verité de sa Conception immaculée, ne tria iamais mieux les veritables sentimens que l'on doit auoir de cette Sainte Dame, d'auec les superstitieux qu'vne mauuaise deuotion a introduit, & ne recueillit iamais plus exactement tous les titres, que l'Eglise & les Peres luy ont données, vous le sçauez, dis-je, & ce sont les fruits que la sainte parole partant de sa bouche a si souuent produits dans vos ames, & vous ne voulez pas que ce Soleil soit pour vous seuls, vous voulez qu'il porte par tout de si belles & si fideles lumieres, que les Nations les plus barbares en soient éclairées, & que les grandeurs de MARIE, soient reconnuës vniuersellement. Que ces desirs sont reglez? que ce zele est iuste? que ces empressemẽs sont saints? ô digne Prestre quel honneur n'auez-vous pas fait au Sacerdoce, & par la sainteté de vôtre vie, & par les Oracles que vous auez prononcez & escrits! O que ie suis foible d'expression pour parler icy dignement de vostre Charactere, & de vostre personne. Cependant finissons, &c.



ELOGE
Du R. P. THEOPHILE RAYNAVD de la Compagnie de IESVS:

Composé,

A L'OCCASION DE SA NOVVELLE MESSE, en la cinquantiéme année de sa Prestrise.

PAR LE P. LOÜIS BONIEL de la mesme Compagnie.

M. R. P.

I l'Eglise qui triomphe dans le Ciel a esté attentiue à la ceremonie sacrée de vôtre Feste; si les Anges ont regardé V. R. auec des yeux d'amour, & de respect, & si Dieu mesme a ietté de son thrône sa veüe sur vous, pour verser dans vostre cœur vne nouuelle abondance de l'esprit du Sacerdoce Chrestien, dont IESVS-CHRIST receut la plenitude lors que son Pere l'établit Prestre selon l'ordre de Melchisedec. Ne dois-ie pas inuiter l'Eglise qui combat sur la terre à ioindre ses actions de graces aux vostres? puisqu'elle a receu de V. R. des lumieres, & des exemples de vertu, dont elle conseruera la memoire, tant qu'elle aura des Autels à conseruer, tant qu'elle aura des erreurs à dissiper, tant qu'elle aura des flambeaux viuans à allumer, des mœurs à regler, des peuples à instruire, des foibles à fortifier, des affligez à consoler, des rebelles à dompter, des arrogans à humilier, des innocens à defendre, & des ennemis à combattre.

Ie n'entreprens pas mon R. P. de faire vn iuste Eloge de vos merites, il est au dessus de mes idées, & la plus forte eloquence n'y sçauroit fournir. Aussi pour grandes que soient les choses que i'ay à dire, ou de vostre doctrine, ou de vos vertus, il n'est pas besoin que i'employe l'artifice de la Rhetorique, puisque ie ne parle pas à des personnes à qui vous soyez estranger, il faudroit aller bien loin pour en trouuer.

Il n'est aucun de cette sainte, & illostre assemblée, qui ne connoisse la sublimité de cét esprit que vous auez receu de Dieu, qui semble plûtost inuenter les sciences que les apprendre. Cét esprit, dis-je, naturellement si lumineux, qu'il n'y a point de profondeur dans les mysteres de la nature, & de la grace, qu'il ne sonde; point de hauteur, où il n'atteigne; rien de si obscur, qu'il n'éclaircisse; rien de si confus, qu'il ne deméle; rien de si éloigné, où il ne porte son iour. Les plus sçauans de l'Europe ont admiré les lumieres que vous auez répanduës auec tant de profusion, & de clarté, qu'il semble que les thresors de la science de Dieu vous ayent esté ouuerts, que vous ayez puisé les verités dans leur source, & qu'il n'y ait point eu de lieu de reserue pour vous dans le Sanctuaire. Et n'est-ce pas ce qui vous auoit mis si auant dans l'esprit du Pape Innocent X. qu'il ne croyoit que vous rendre iustice, lors qu'il disoit que vous auiez esté choisi du S. Esprit pour écrire. N'est-ce pas encore ce qui vous a merité tant d'estime auprès de son successeur Alexandre VII. qu'il donne à vos ouurages les plus cheres heures de son loisir. Ces glorieux témoignages, mon R. P. vous sont quelque chose de plus honorable qu'vn Panegyrique, & ils ne vous valent pas moins qu'vne Apotheose. Apres quoy ie passe sous silence les sentimens du grand Cardinal de Lugo, & de cent autres personnages, eminens par leur charactere, venerables par leur pieté, & celebres par leur science, qui ne se sont expliquez touchant vostre Doctrine qu'auec des termes d'admiration.

Mais quand ie n'aurois pas ces éclattantes preuues de vostre gloire; ces 19 grands Volumes qui doiuent bien-tost paroître au iour, & sur lesquels les païs les plus reculez du lieu où vous estes, ont de si grandes pretensions: Ces ouurages dis-je seront les monumens eternels, qui porteront vostre reputation au delà des bornes de l'Europe, qui ietteront vn ébloüissant éclat, lors mesme que vous ne brillerez plus; qui vous rendront present dans le monde, d'où vous serez

sorti,

ſorti, qui vous feront prononcer des Oracles dans les aſſemblées où vous n'aſſiſtesez pas; Qui repreſenterõt la ſubtilité des plus épurez eſprits, la ſolidité des plus iudicieux, la facilité des plus habiles à écrire; Qui donneront des reſolutions preſque à tous les doutes, des remedes preſque à tous les venins, des regles à toutes les conditions, & des inſtructions à tous les ſiecles: Ces monumens, dis-je, ſeront aſſez capables de montrer à tout le monde les ornemens que vous auez ajoûtez à la gloire de la Compagnie, comme vn ruiſſeau qui rend illuſtre ſa ſource, comme vne fleur qui honore ſa tige, comme vn rayon qui illumine le corps dont il a tiré ſa ſplendeur, comme vn miroir qui refléchit tous les beaux feux qu'il a receus.

Si l'étenduë de vos connoiſſances, mon R. P. eſt le ſujet de nos Eloges, vous eſtes l'objet de noſtre veneration, pour les auoir fait deſcendre dans voſtre volonté, qui les a fait paſſer dans vos actions. A parler ſelon les regles de la plus ſaine Philoſophie, c'eſt la vertu qui fait l'excellence de l'homme, & qui luy communique vne clarté ſolide au lieu d'vn éclat paſſager: Il eſt vray que la ſcience humaine eſt à la vertu ce que l'or eſt au diamant, ce que la beauté du corps eſt à l'ame, & qu'elle n'eſt iamais ſi éclatante, ny ſi pompeuſe qu'auec cét ornement: Mais d'autant que le diamant eſt plus precieux, & plus brillant que l'or, d'autant que l'ame eſt plus noble que le corps, d'autant auſſi la Vertu eſt plus excellente que la Science. Il ne faut pas ſeulement que les Docteurs de l'Egliſe ſoient des Cherubins terreſtres, c'eſt à dire, comme parle S. Denys, des vaſes regorgeans de lumiere: Il faut encore qu'ils ſoient des Seraphins, c'eſt à dire des eſprits d'amour; des amours brûlans, des amours éclairans, des amours parlans, des amours agiſſans: Des amours brûlans, mais dont Dieu doit eſtre le feu; des amours éclairans, mais dont Dieu doit eſtre la lumiere; des amours parlans, mais dont les loüanges de Dieu doiuent eſtre l'objet; des amours agiſſans, mais pour le ſalut des hommes, pour la deſtruction des vices, pour le regne des vertus. Oſeroit-on dire, que c'eſt la ſeule lumiere qui fait nõmer le Soleil, le flãbeau de Dieu, la ioye de l'Vniuers, l'Eſpoux de la nature, l'autheur des richeſſes, la gloire du Ciel, & l'ame du Monde? Qui ne ſçait que les fleurs dont il pare nos jardins, les ſaueurs dont il aſſaiſonne les fruits, les odeurs dont il parfume les vergers, les moiſſons dont il enrichit les campagnes, les metaux, qu'il engendre dans les mines, les ſecretes influences dont il fait pouſſer les bourgeons, les viures qu'il appreſte aux hommes, & aux animaux; ſont les raiſons qui nous obligent à luy donner de ſi beaux noms: Ce n'eſt pas la ſeule lumiere des ſçauans Orthodoxes, qui les fait appeller les Maiſtres des Nations, les Aſtres de l'Egliſe, les Interpretes de ſes Oracles, les diſtributeurs de ſes richeſſes, les depoſitaires des ſecrets diuins; les colomnes qui la ſoûtiennẽt, les nuës qui l'arroſent, & les vents qui diſſipent ſes broüillards; Ils doiuẽt encore par leurs ſoins, & par leurs vertus donner l'éclat, & la fraîcheur aux fleurs qui naiſſent dans ſon iardin, ſemer ſes pepins, nourrir ſes plantes, & cultiuer toutes ſes beautez.

N'eſt-ce pas pour cela, mon R. P. qu'en puiſant vos lumieres dans le ſein de Dieu, vous auez appliqué voſtre cœur à ſon cœur, comme les Auguſtins, les Bonauentures, les Thomas, les Suarez, & les Bellarmins, & que vous l'auez allumé au feu qui eſt ſorti du ſien? & n'eſt-ce pas ce feu qui a imprimé dans voſtre ame, ce que vôtre plume a couché ſur le papier? n'eſt-ce pas ce feu qui a fait monter vos actions au Ciel comme la fumée du ſacrifice de l'encens en odeur de ſuauité? qui vous a fait eſtre la bonne odeur de IESVS CHRIST pour les étrangers, & vn parfum eternel pour la maiſon de Dieu? N'eſt-ce pas ce feu qui vous a conſerué vne integrité ſi reconnuë, vne fermeté ſi inébranlable, & vne innocence ſi épreuuée dans les temps perilleux, qu'elle peut faire vn des beaux endroits de vôtre vie. N'eſt-ce pas luy qui vous a inſpiré vne pieté, qui n'eſt ni lâche, ni vaine, ni farouche, ni ſcrupuleuſe, qui vous a rendu toûjours ioyeux ſans legereté, condeſcendant ſans foibleſſe, illuſtre ſans vanité; N'eſt-ce pas luy qui vous a fait conſiderer ſans orgueil voſtre ſcience, comme vn rayon de la ſcience de Dieu, qui doit retourner au principe d'où il eſt émané, & non pas s'arreſter au ſujet qu'il éclaire.

Ie loüeray toûjours Dieu, d'auoit peu eſtre le témoin, d'vne choſe merueilleuſe, mais bien rare; de vous auoir vû modeſte, dans vne ſi haute reputation; humble, dans de ſi ſublimes connoiſſances; & attaché à la gloire de Dieu, parmi tant d'objets d'éclat, capables d'eneruer la vigueur de voſtre ame, ſemblable aux Cherubins de l'Arche, qui au milieu des dorures, & des parfums, ne detournoient iamais les yeux de deſſus le Propitiatoire. Que ne puis-je écrire auec les rayons du Soleil, cette exactitude dans la Diſcipline religieuſe, éloignée de toute ſorte de ſingularitez, & cét amour de voſtre vocation ſi conſtant, & ſi genereux que iamais rien n'a eſté capable de l'ébranler. Nous ſçauons que les enuieux de la gloire de la Compagnie tâcherent autrefois de vous arracher de ſon ciel, comme vn de ſes plus beaux Aſtres, par des offres éclattantes, & magnifiques, mais ils trouuerent en vous vn Daniel, dont le cœur eſtoit fermé à tous les vents qui pouuoient éteindre le feu que Dieu y auoit allumé. Nous ſçauons encore qu'ils exciterent apres des orages pour vous abbatre, mais vous eſtiez hors de leur portée; pareil au Cedre du Liban, dont la teſte s'eſleue au deſſus des foudres, & des tempeſtes, & ſe porte au delà des fumées que la terre peut exhaler.

Ie ne perdray iamais le ſouuenir de cette inuincible charité, qui ne ſe répend pas auec moins d'inclination ſur la bure, que ſur le ſatin; ie veux dire ſur les pauures que ſur les riches. C'eſt vn ſpectacle bien agreable aux Anges, de vous voir quitter auec tant de facilité la conuerſation des SS. Peres, & de tous les grands hommes du temps paſſé, pour vn objet de miſere qui vous appelle; Il ne faut qu'vn ſeul coup de cloche, & cét eſprit ſi glorieuſement occupé, ce corps dont la ſanté eſt ſi precieuſe, malgré toutes les incommoditez de l'âge, ſe porte auec vne promptitude merueilleuſement édifiante, au lieu où les pauures vous attendent: ſoit qu'ils ſoient venus pour receuoir le ſoulagement de leurs miſeres que vous leur auez procuré, ſoit qu'ils deſirent ſeulement de verſer leurs afflictions dans voſtre ſein, & vous faire le depoſitaire de leurs ſecrets malheurs; ſoit qu'il veüillent dépoüiller le vieil homme entre vos mains, & ſe reueſtir du nouueau, ſortis

des

des tenebres de la vie passée, & receuoir de vous des armes de lumiere. Aussi ne les voyez-vous pas auec les yeux du monde, qui ne les considere, que comme la plus deshonorable partie d'vne Republique, mais auec les yeux de l'Euangile, qui les regarde, dit S. Augustin, comme l'heritage, & la couronne du Fils de Dieu, comme les objets de sa ioye, & de ses delices, comme ses enfans aisnez, & les Roys legitimes du Royaume eternel; & c'est ainsi que les Basiles, les Athanases, les Chrysostomes, & les Ambroises les ont considerez. Aussi puis-je dire que c'est la voix des Pauures, qui est montée iusqu'au thrône de Dieu, pour obtenir à V. R. cét occident lumineux, où sa viuacité n'est point éteinte; car d'où pourroit venir que dans cette vieillesse, qui est l'âge d'vne honeste oisiueté, vous ne sçauez ce que c'est de repos, la foiblesse de vostre corps, n'est point contagieuse à vostre esprit, & la fin d'vn trauail ne semble estre pour vous que le commencement d'vn autre. Certes quand ie ne conterois vos merites que par soixante deux années consacrées au seruice de Dieu, aprés quinze autres passées dans le siecle auec vne singuliere innocence, la neige de vostre teste sous laquelle vous auez conserué vn si beau feu, vous seruiroit d'vne couronne plus glorieuse que tous les Lauriers de la terre.

Enfin, mon R. P. pour dire tout en peu de mots: Comme la vertu iointe à vne eminente science, consacre à l'Immortalité les noms des grands Hommes; & aprés auoir confié à l'Histoire leurs belles actions, donne au bronze mesme cette muette Eloquence, qui dispute contre les efforts du temps, la conseruation de leur precieuse memoire. Ce seront vos vertus, & les rares productions de vostre Esprit, qui vous conserueront toûjours le riche thresor de la renommée; elles seruiront de flambeaux pour vous montrer au temps auenir, & il ne sera point de Posterité si reculée, qu'elles n'instruisent de vos merites, & sur qui elles ne fassent rejaillir l'éclat de vos lumieres.



R. PATER LEOPOLDVS MANCINVS, Vir in Societate IESV celeberrimus, ac in Bauarica Aula magni nominis, hoc Elogium Theophilo, audita eius morte depanxit.

R. P. Theophilvs Raynavdvs is fuit; cui penè vni defuit, quod porrò disceret: cúmq; iam, quod celebetrimus Scriptor absolueret, videret nihil, præter vnam viuendi periodum, ac mortem, rerum vltimam lineam; & has quoque, clausis demum oculis, felicissimè absoluit: ac tumulo secum condidit Scientiarum propè omnium locupletissimam Bibliothecam. Benè sit piis magni Viri Manibus.

DE
COMMVNIONE
PRO MORTVIS,

A R. P. THEOPHILO RAYNAVDO,
SOCIETATIS IESV THEOLOGO.

Correctus iuxta monita Sanctæ Congregationis Indicis.

AC RECVDI PERMISSVS.



DE COMMVNIONE PRO MORTVIS.

1. ACCESSERAM ad ufficiosæ salutationis munus exhibendum Nobilissimo & Reuerendissimo D D. ABELI DE SAVTEREAV, BISCAVDVNENSI ABBATI, Viro vndecunque Ornatissimo, & speculo insigni prærogatiuarum illarum, queis Philo Iudæus l. quis rerum diuin. hæres, & de more ex Philone S. Ambrosius l. 2. de Abraham cap. 9. senectutem bonam definiunt, eximiæ inquam prudentiæ, & vitæ integerrimæ, quæ Christianum illum Nestorem exquisitè commendant. Aderant viri graues & honesti complures, & ex sacra quadam familia arctioris instituti, religiosissimi Patres duo. Nomina exciderunt, sed eorum vnus, non minùs externa specie, quàm sanctimonia, B Hilarionem, qualis à D. Hieronymo iam maturus describitur, præferebat. Sub sermonem de rebus piis, fuit qui regustaret verbulum, præter expectationem, (vt aiebat,) à se exceptum in matutina sacra dissertatione nostra, de vsu Sacramentorum. Cum enim obiter dictum à nobis esset, Sacramenta nonnisi sumentibus proficere, atque adeò attenta vi & efficacitate Sacramenti, prout Sacramentum est, inutilem esse abusionem, communicare pro mortuis: Ingessit hoc is quem dixi matutinus Auditor in colloquium, suámque anteriorem praxim ex piorum & eruditorum hominum doctrina, communicandi in gratiam defunctorum, ingenuè est professus. An vt illorum quos memoraui Religiosorum Patrum studium acueret, in propugnando quem ab iis hauserat vsu? Non est sanè spe sua falsus, si id captauit. Alter quippe eorum, & ætate maior, & obitis inter suos muneribus clarior, alacriter ac copiosè pro pio illo vsu iuuandi per communionem mortuos disputauit. Cúmque collisis inuicem vt assolet, rationibus, lux veritatis, velut ignis ex attritu dissiliret, (quæ est disputationis vtilitas à Boëtio 3. de consol. prosa 12. scitè notata;) præsidium suo illi vsui quæsiuit ab autoritate duorum è nostris qui editis piis quibusdam lucubrationibus, hunc fructum iuuandi defunctos, omnibus aliis sacræ communionis effectibus prætulerunt. Prolata ac perlecta sunt horum Autorum loca, nec gutta guttæ similior visa, tam iisdem vterque verbis suam expressit mentem, & fideliter ex eis allegatam à religioso concertatore sententiam; in qua agi de fructu illo communionis quem *ex opere operato* nominant, perspicuum est; alioqui non esset iste præstantissimus omnium perceptæ Eucharistiæ effectuum, siue res collata spectetur, siue conferendi modus, vt vel perfectoriè consideranti liquebit: planéque hoc sensu, & Autores prolatos accipiebat, & mentem suam exprimebat, concertator, Qui insuper cum aliis eiusdem vsus patronis, inde extollebat hoc subsidium defunctorum, quod eius efficacitas non periclitetur à labeculis venialibus, quæ in aliis subsidiis per nudum opus operantis constitutis, quasi muscæ morientes, perdunt plerunque suauitatem vnguenti; subsidiúmque reddunt malum & nullum ac mortuo inutile. Id verò claré fert, opus operatum Sacramenti.

2. Diffiteri porrò non licet, quin apud alios item permultos idem vsus communicandi pro mortuis increbuerit. Notus mihi est paganus Apostolici zeli concionator, qui vicos & castella infatigabili studio circumiens, non alio magis incentiuo ad sacram Synaxim vrget Auditores, quàm subsidij ac leuaminis per communionem sacram conferendi animabus illis quæ emendatoriis ignibus sordes in vita contractas defricant. Exhibet enim piè ac potenter, miserrimum statum animarum illarum, & quantæ sit charitatis aliqua eis opitulatione præsto esse, demonstrat graui ac forti oratione: quam obsignat suggestione variorum modorum iuuandi afflictissimas animas; sed præsertim vt sacrificij per Sacerdotes, ita communionis per alios. Id quippè vnicum ferè est huius vsus fundamentum, apud eius buccinatores. Tametsi in eorum gratiam, varia quæ fortassè non obseruarunt; (ab aliis certè non proferuntur;) adducere placet, quibus confirmari posse videtur, sanctam & salubrem esse cogitationem, communicare pro mortuis.

Quæ videantur, communionem pro mortuis ex opere operato vtilem suadere.

3. Videri igitur possit suffragatus huic vsui Gerso parte 3. Epistola de pia memoria defunctorum, *sub finem*. Ibi amico quem adiuuandos Christianè mortuos informat diligenter commendat, vt inter assistendum sacro, quo tempore Sacerdos Christum Patri offert, & defunctos generatim, & notos, iuuet apud Deum ex nomine. Tum subdit, *Quoties-*

cunque etiam ad perceptionem corporis Christi te praparas, & perceptum tecum habes; esto quasi memor fidelium defunctorum. & implora tanto ardentiùs misericordiam eius quanto certiùs retines in te pignus aterna redemptionis. Clariùs idem præfertur. verbis quæ ex Scoto quodlibeto penultimo, adducit & approbat Ioannes Nider ad 7. decalogi præceptum cap. 9. *litera t.* Cum enim dixisset, & S. Gregorij autoritate confirmasset, oblationem altaris, super omnia defunctorum subsidia, illis proficere; addit. *Et dicitur hic oblatio altaris indistinctè, vt dicit Scotus, siue sit consecratio siue perceptio Eucharistia.* Ipsissima sunt Scoti verba, quo vno suffragio continentur innumera. Quem enim latet, quàm multi & eruditione & pietate præstantes, in Scoti sententias iurent? Nec immeritò Nam Scotus vt subtilitate & acumine inter scholasticos facilè Princeps, ita doctrinæ vbertate & soliditate nulli secundus, inter patricias scholæ familias vnam cum primis populosam & nobilem ductat, haud impar asseclis.

4. Quid quod S. Thomas in 4. d 45. q. 2. art. 3. quæstiunc. 1. ad 3. consentire apertè videtur? Cum enim obiecisset; videri baptismum ac cætera Sacramenta posse suffragari mortuis, æquè ac Sacramentum Eucharistiæ, respondet: *Ad tertium dicendum quod Baptismus est quadam spiritualis regeneratio. Vnde sicut per generationem non acquiritur esse nisi generato; ita Baptismus non habet efficaciam nisi in eo qui baptizatur, quantum est ex opere operato: quamuis ex opere operante vel baptizantis vel baptizati, possit aliis prodesse sicut & catera opera meritoria. Sed Eucharistia est signum Ecclesiastica vnionis, & ideò ex ipso opere operato, eius efficacia in alterum transire potest. quod non contingit de aliis Sacramentis.* Quid clarius? Nam Eucharistiam, etiam prout Sacramentum est, esse symbolum Eucharisticæ vnionis nemo in dubium reuocat, & apertè asseritur à S Dionysio cap. . Eccles. Hierat. part. 3. & à S. Cypriano epistol. 6 . quos assectatus est S. Augustinus lib. 7. de Baptismo cap. 49. & tract. 26. in Ioan. & optimè serm. ad infantes qui habetur apud sanctum Fulgentium in calce libri de Baptismo Æthiopis. Præclarè item compactionem materiæ huius sacramenti è pluribus & granis & acinis in vnum adunatis, ad insinuandam animorum vnitatem ex hoc mysterio, proponunt Cyprianus & Augustinus locis allegatis. S. Chrysostomus hom. 24. in 1. ad Cor. ad illud, *vnus panis multi sumus.* Eucher. homil. 5. de Pasch. & Autor sermonum ad fratres in eremo serm. 28. Optimè idem intelligitur ex vsu veterum mittendi Eucharistiam in signum concordiæ. Sic enim apud Eusebium 5. histor. cap. 24. legitur in fragmento epistolæ sancti Irenæi ad Victorem Papam. Et idem habetur in prato spirit. c. 29. Et alia loca addensat Espenceus l. 2. de Euchar. cap. 4. contendens, in hunc finem & non tantùm ob ægrotos, asseruari iam olim solitam Eucharistiam. Multa præclarè de Eucharistia vnitatis fidelium symbolo Petrus Lombardus in cap. 11. prioris ad Corinth. Subnecto Diuo Thomæ Nicolaum Cabasilam, Thessalonicensem Antistitem longè doctissimum. Nam etsi contra S. Thomam ex professo scripsit, in hoc tamen puncto consentit, vt videre est in expositione Liturgiæ cap. 42. 43. 44. & 45 Quibus locis ex instituto confirmat non modò Missæ sacrificium defunctis prodesse cum pro eis offertur, sed etiam communionem. Eadem habet Hieremias Constantinopolitanus in Censura Orientalis Ecclesiæ cap. 12. *in fine*, vbi cùm præmisisset, Eucharistiam vt sacrificium prodesse defunctis; vt autem communio est, ac diuini cibi participatio, non prodesse nisi comedentibus, subdit. [Quid igitur dicet aliquis? Proptereàne nec sanctificantur hac sanctificatione quæ prouenit ex participatione, & deteriori sunt in hac parte conditione mortui, ipsis viuentibus? Minimè. Nam & his siquidem Christus se communicat eo modo quo ipse nouit. Qui item vt vobis clariùs innotescat, vt & cætera alia multa ad hanc rem pertinentia, ex ipsa interpretatione sacræ Liturgiæ, & hoc & alia multa discere poteritis.]

5. Inter Patres S. Augustinus videri possit astipulatus lib. 6. confess. cap. 2. Vbi refert vsum illius temporis afferendi ad memorias Sanctorum, (hoc est loca sacra eorum cultui dicata, in quibus fideles tumulabantur,) pultes, ac panem, & merum; iuxta illud Tobiæ, *panem tuum, & vinum tuum, super sepulturam iusti constitue*; erogandum scilicet in pauperes, aut in sacros ministros in defunctorum ibi humatorum subsidium. Ex eo vsu apud Africanos celeberrimo, sanctam Monicam matrem suam, canistrum cum solemnibus epulis intulisse in defunctorum memorias, scribit eo loco S. Augustinus: addens, cùm S. Ambrosius Mediolani ad abusus præcidendos ea quasi gentilium parentalia aboleuisset, piam fœminam *abstinuisse se libentissimè, & pro canistro pleno terrenis fructibus, plenum purgatioribus votis pectus afferre didicisse; & vt quod posset daret egentibus, & sic communicatio Dominici corporis illhic celebraretur.* Vtique in bonum defunctorum illhic tumulatorum, quorum leuamini omnis illa epularum appositio addicebatur. Quid clarius in rem nostram? Apud S. Athanasium q. 34. ad Antiochum, iuxta fidelem ex Græco interpretationem, habetur quod in hanc rem meritò allegetur: Nam interpretatio quæ circumfertur, mentem Autoris nequàquam repræsentat, vt monstrat Gretserus l. 3. de funere Christiano cap. 1. Sic ergo ibi proponitur quæstio. [An non animæ peccatorum hinc profectæ, sentiant ea benefacta (*seu bona opera*,) quæ pro illis suscipiuntur, cuiusmodi sunt synaxes, & eleemosinæ, ac prosphoræ?] Hoc postremo nomine, designantur sacrificia Christiana. Responsio ad hanc quæstionem, ista subiicitur. [Nisi aliquid beneficij ex hoc perciperetur, non fieret eorum in oblatione *ἐν τῇ προσκομιδῇ* commemoratio. Sicut vitis florescit extra in agro, & odorem eius sentit in vase conclusum vinum, simúlque & ipsum florescit; ita etiam cogita peccatorum animas, fructum capere ex incruento sacrificio pro ipsis oblato, & eleemosinis in egenos distributis.] Et scilicet etiam ex synaxibus, vt responsio sit adæquata, cadátque in tria quæsiti membra; quorum primum à tertio ad sacrificium attinente distinctum, spectabat synaxim, id est communionem. Clarè igitur hic Autor, stat pro fructu communionis defunctis applicatæ. Sed & Petrus Cluniacensis lib. 1. miracul. cap. 13. *in fine*, testatur animam Bernardi Grossi, expetiisse adiuuari Sacramentis Cluniacensium; non aliis sanè quàm Eucharistiæ subinde à singulis perceptæ: quæ subsidia, negat Petrus Cluniacensis, fuisse expetituram piam illam animam in ignibus emendatoriis decoquentem labeculas peccatorum, nisi efficacia ad subueniendum esse perspexisset.

6. Accedunt diuina visa, & praxes Sanctorum. Apud Blosium in Monili spirit cap. 6. sic habetur. *Anima cuiusdam defuncti, cuidam Dei amico in flamma ardoris immensi apparens, dixit se ea sola de causa tam diris cruciatibus torqueri, quod circa Dominici corporis perceptionem fuisset negligentior; addidit que, si vel semel venerabile Sacramentum deuotè*

pre

pro se accipere dignaretur, se mox liberandam. Quod cùm ille Dei amicus fecisset, sequenti die anima eidem Sole fulgentior atque micantior apparuit, vnica illa dignissimi Sacramenti huius perceptione ab intolerabilibus pœnis liberata, atque ad cœlum & æternam beatitudinem euecta. In vita B. Ioannæ à Cruce c.7. narratur eam ex ipsius Christi mandato pro vna anima in Purgatorio detenta communicasse, itque eam rem accepisse ab Angelo Eucharistiam. De B. Gertrude l. 3 diuin. insinuat. cap 18. *sub finem*, scribitur eam à Christo expetiisse inter communicandum, vt vi perceptionis sacræ Eucharistiæ, tot animas è Purgatorio eriperet, quot essent particulæ, in quas sacræ species, seu panis exuuiæ ori illatæ diuiderentur; annitente studiose pia Virgine, vt in quàm plurimas particulas dearticularet sacram hostiam. Ratam habuit Christus Dominus, (vt ibidem additur,) petitionem ancillæ suæ; tametsi supra votum, eius se desiderio responsurum, & multo plures animas vi communionis vnius per eam obitæ, quàm ipsa signasset erupturum è piacularibus flammis spopondit.

De Ioanne Ximenes temporali adiutore Societatis nostræ, homine religiosis virtutibus excultissimo, testatur Ludouicus Pontanus in vita Patris Baltasaris Aluares cap. 45. §. 2. cum iuuandis animabus in Purgatorio detentis fuisse addictissimum: & in eam rem omnia sua opera bona conferre solitum, sed nominatim communionem sacram, quod est operum bonorum optimum. Itaque non contentum diebus duntaxat Dominicis participare diuinis mysteriis pro more cæterorum domesticorum, aliis præterea festis diebus exorare solitum ad sacram mensam accessum; quem etiam priusquàm ad superiorem adiret, in miserarum illarum animarum bonum offerebat Deo. Quod studium procedente tempore semper in eo auctius fuit, & diuino visu admonitus, annis compluribus ante excessum è vita, diligentissimè excoluit. In hoc testimonio non modò boni illius Ximenij sensus attendendus est, tametsi Deus qui non respicit personam hominum & cum simplicibus agit familiarissimè, diuinarum rerum peritia, præ multis sapientibus ac scribis, & huius seculi conquisitoribus eum nobilitarit: sed spectandus insuper est sensus scriptoris, Ludouici à Ponte, hominis & doctrina & pietate præcellentissimi, diuinis verò illustrationibus supra communem modum clari. Apertè enim vsum communicandi pro animabus Purgatorij, ratum habet, & super omnia bonorum quorumuis operum iisdem applicabilium subsidia effert.

7. Aptè vsurpabo hoc loco quæ in simili de suo cum aduersariis candore S. Chrysostomus homil. 7. in epistol. ad Philip. *Videte quàm ego ingenuè, & æquo animo, ea quæ ab aduersariis dicuntur, afferam. Tunc enim demum splendida ac redundans victoria parta erit, cum illorum argumenta quæ aliquid roboris videntur habere, minimè absconderimus. Abscondere enim, potiùs dolus est, quàm victoria.* Hoc decus, eo iustiùs vindicare mihi possum, quod non modò ea non abscondi quæ aduersarij pro se proferunt: (præter æquiparationem enim Sacramenti & sacrificij, & decus auctius Sacramenti, maioremque eius frequentationem hinc secuturam, vix aliquid proferunt: sed etiam quæ eorum causam promouere videri poterant, nec cogitantibus suggessi. Nunc iuxta B. Eustathij monitum, sub initium disputationis de Engastrimytho, propositis difficultatibus subnectenda acies contraria est, & quanti alterius partis firmamenta esse debeant considerandum: sic enim veritas, & pietatis soliditas cui hæc disputatio addicitur, multo faciliùs abactis offuciis effulgebit.

Sententia contraria, probatur autoritate.

8. Contraria ergo sententia, quæ communionem pro mortuis in sensu de quo agimus, hoc est ita vt ei prosit ex opere operato & vi sacramenti, habet pro explorata abusione, mihi certa est. Tradit eam S. Thomas 3.p.q.79.art. . Ibi enim explicatissimè docet, Eucharistiam quatenus sacramentum est, soli suscipienti prodesse. Idem S. Thomas lect. 6 in cap. . Ioan. *in ipso fine*, habet insignem locum in rem præsentem qui ex editione Romana anni 1570. & ex Lugdunensi anni 156 . describendus est. Nam in nupera editione Antuerpiensi, fœdè corruptus est, omissione aliquot vocum, & præsertim particulæ negantis. cuius ademptione, & commutatione in causalem particulam, sensus planè contrarius ei quem S. Thomas intendebat, inductus est in eum locum. Sic igitur habet is locus ex sana & antiqua lectione. *Notandum est, quod aliter est in isto Sacramento* Eucharistiæ, *& aliter in aliis. Nam alia Sacramenta habent singulares effectus, sicut in baptismo, solus baptizatus suscipit gratiam. Sed in immolatione huius Sacramenti, est vniuersalis effectus: quia non solum Sacerdos effectum consequitur, sed etiam illi pro quibus orat, & Ecclesia tota, tam viuorum quàm mortuorum. Cuius ratio est, quia continetur in ipso, ipsa causa vniuersalis omnium Sacramentorum, scilicet Christus. Nec tamen si laicus sumat hoc Sacramentum, prodest aliis quantum est ex opere operato, inquantum consideratur vt perceptio, quamuis ex intentione operantis & percipientis possit communicari omnibus ad quos exigit suam intentionem. Ex quo patet, quod laici sumentes Eucharistiam pro his qui sunt in Purgatorio, errant.* Nupera editio quam allegabam, vel ab aliquo sciolo vt abusioni quam exagitamus, allegaretur, meditatò est interuersa, vt perspicuè factum est in eadem editione circa locum ex 1. 1. dist. 44. q. vnica, artic. 3. ad 3. vbi S. Doctor conceptionem Deiparæ ab originali culpa immunem agnoscit in omnibus antiquis editionibus: Vel per oscitantiam emaculatoris Typographici, turpiter deformata est. Nam post illa verba, *scilicet Christus*. sic legit. *Nam si laicus sumat hoc sacramentum, prodest aliis*, quæ est manifesta textus corruptio, pugnans cum D. Thomæ instituto, & vniuersa eius ratiocinatione eo loco. Syncera ergo & antiqua lectio, est quam retulimus; sicque emaculatus locus ille, ipsis solis radiis conscriptus in rem nostram videtur. Quod autem absolutè ait errare laicos communicantes pro animabus Purgatorij, cum tamen videatur admittere communionem ex opere operantis posse ad defunctos dirigi expedietur infra num 58. Nunc satis sit Doctorem Sanctum pro re in qua nunc versamur, esse à nobis apertissimè.

9. Sed quid D. Thomam testem produco, quasi non idem fuerit omnium retrò Doctorum & antiquorum Patrum sensus? Nam paucos illos qui superiùs pro abusu in quem agimus adducti sunt infra nullo negotio expeditam, monstraboque sensisse omnia alia. Et mirum est è tam multis, qui de Eucharistia, déque adiumentis animarum Purgatorij, omnibus Christianis seculis, pleraque scriptis mandarunt tam paucos fuisse, qui vel in speciem steterint pro aduersariis, cæteri verò ad vnum omnes subsidium quod nunc tantoperè extollitur, nullo

modo agnouerint. Imo cum Lutherani scripsissent, Catholicos arbitrari Eucharistiæ vsum iuuare defunctos ex opere operato, meram hanc esse calumniam, & nemini Catholicorum id vnquam in mentem venisse, contestatus est Bellarminus, in iudicio de libro concordiæ Mendacio Lutherano 58. Innumeri quidem Patres & Scholastici, fructum sacrificij incruenti erga defunctos, accuratè & perspicuè demonstrant. Videsis Patres quos adducit Damascenus orat. pro defunctis, & qui prostant apud Gratianum 13. q. 2. necnon apud Durantum l. 2. de ritibus cap. 43. & apud Thyræum l. de locis infestis cap. 81. ac denique qui appenduntur in Garetij & Coceij collectaneis, passimque apud Hæreseologos, Scholastici idipsum vnanimiter & latè confirmant in 4.d. 45. Sic igitur vno ore Patres & scholastici omnes, , de vsu sacrificij Missæ, ad iuuandos piè defunctos in Purgatorio hærentes pronunciant. At sacramenti Eucharistiæ ad eundem vsum adhibendi, nusquam & nunquam meminerunt; si pauculos illos initio adductos excipias, qui id in speciem dixisse sunt visi; reuera autem omnia alia voluerunt, vt infra dilucidè monstrabitur. In re autem omnium calamis & sermonibus protrita, neminem antiquorum reipsa iuisse in eam sententiam, argumento peridoneo esse videtur, non esse nobis serò sapiendum. De recentioribus alicuius nominis aut momenti autoribus, idem pronunciare licet. Nominatim verò Onuphrius Panuinius l. de ritu sepel. Christian. cap. x. recensens varia ad subleuandos defunctos subsidia, de communione ne verbum quidem habet.

Video hoc esse argumentum ab autoritate negatiua, quod non esse vsquequaque validum, in confesso est. Tamen in hoc negotio apud cordatos quosque magni esse momenti debet. Nam de fructibus & effectibus Sacramentorum, cùm non aliunde ortum habuerint quàm ex Christi Domini voluntate, scripturis sacris vel Ecclesiasticis traditionibus expressa, nihil affirmare solidè possumus, præter ea quæ firmantur sacra testificatione, saltem maiorum scriptis prodita, vel apud omnes rata; vsu perantiquo per manus tradito, probante Ecclesia, cui quantum sit in sacramentorum negotio deferendum, tradit egregiè sanctus Fulgentius l. de Baptismo Æthiopis cap. 10. Igitur cùm vsus quem exagitamus, nulla vspiam extent apud antiquos vestigia, nulla per manus tam olim tradita assertio proferatur; tam altum silentium argumento est admodum valido, vsum recens inductum, & fructum sacramenti de nouo iactatum, soliditate destitui, Eúmque disertissimè abrogat Gabriel serm. 5. de Euchar. §. *est tamen*. Optimè quoque, hæc nostra allegans atque confirmans Gabriel de Enabo disput. 135 de Eucharistia adducens num. 157. suffragantem nobis Franciscum Amicum in explicatione Bullæ Cruciatæ tractam & cap. 3. per tres sectiones. Sed & Franciscus Bardi. in eiusdem Bullæ explicatione, sententiæ huic nostræ planè inhæret; & tam solidis innixam esse rationibus atque autoritatibus, confirmat in scripto Romam transmisso, anno 47. vt non modò eam sententiam planè tutam præstet, sed ne in dubium quidem verti posse confirmet; adducens insuper eiusdem sententiæ assertorem, Franciscum Scorsum, illum ipsum, qui Theophanem Ceramæum Latio donauit, & notis vberibus illustrauit.

Item ex antiquo vsu fidelium.

10. Affine est argumentum quod ducitur ex praxis & vsu fidelium. Videmus enim ex vsu antiquissimo ab ipsis Apostolis tradito, seruari in Ecclesia Catholica, vt cum quis viuorum, animæ suæ consultum vult, prospiciat sibi; curans vt in subsidium animæ suæ cùm à corpore digressa fuerit, peragantur sacrificia, siue ad id rogādo superstites, vt factum à S. Monica scribit D. August. 9. confess. c. 11. siue statuendo in eam rem censum annuum: Alij largam stipem, in sacras personas vel pauperes erogandam prouident, vt faciant sibi amicos de mammona iniquitatis à quibus recipiantur in æterna tabernacula. Sunt qui sibi piorum satisfactiones, vel è thesauro Ecclesiastico litrum apprecentur, & priusquam è vita excedant obtestentur suos, ne horum & aliorum Catholicorum subsidiorum erga ipsos sint parci, cum morte defungi contigerit. Idem studium est cognatis circa cognatorum animas, & liberis piis erga parentes vita functos. Nominatim verò cùm cadauer exanime humo inferendum est, conueniunt noti & propinqui ad exequias, quarum pars præcipua, vno aut multiplici pro mortuis sacrificio continetur. Admodum verò frigeret eorum charitas in defunctos, si ad sacrificia quæ leuandis suorum vita functorum animabus meritò curant, non adiungerent quoque communionem suam. At id esse cōtra vsum omnium regionum, nemo non videt.

Nec est quod fortassis obtendatur mœror, & turbatio cognatorum in suorum obitu. Multi enim non adeò mœrent quin satis dispositi sint ad Eucharistiæ perceptionem. Vnde sicut qui sacerdotes sunt, etiamsi ob suos vita functos mœrent, tamen pro eis litare diuina hostia nequaquam prætermittunt, séque ad id dignè præstandum, aptant & disponunt vt possunt; Ita qui sacerdotes non sunt, tametsi ob suorum excessum mœsti, deberent pro eis communicare, & quanta per mœrorem liceret dispositione, aptare se ad hoc subsidium charorum suorum animabus suppeditandum. Qui verò præ luctu essent ad præstandum suis hoc beneficium prorsus inepti, stultè planè facerent, etiam ex hoc capite, quod fraudarent eos quibus benè volunt, magno leuamine. Nemo tamen vnquam vitio vertit mortuorum cognatis, vel amicis superstitibus, quod luctu absorpti, & plus iusto laxantes mœrori habenas, ineptos se redderent ad iuuandos perceptione Eucharistiæ vita functos. Sed Patres, & Christiani tractatores, qui in exagitando nimio ob defunctos mœrore multi sunt, tacito prorsus hoc capite quod ineptum reddat ad communicandum pro defuncto, alia omnia vrgent, ac nominatim inutilitatem quoad mortuos, & nocumentum non leue ipsorum lugentium. Videsis Chrysostomum tomo 5. Græcol. serm. 28. & homil. 41. in 1. ad Cor. & homil. 4. in ad Hebr. & homil. 3. in ad Philipp. Basilium orat. in S. Iulittam, Fulgentium Epistola ad Gallam, & alios quos profero l. 5. de virtut. à n. 125. tractans patientiam in morte charorum. Quicquid verò sit de iis qui præ luctu essent inidonei ad communicandum per seipsos, possent tamen ac deberent, saltem per alios curare defunctis suis hoc subsidium, sicut curant sacrificia & preces. Nam etiam non sacerdotum suffragia pro defunctis corrogantur, porrecta plerunque in eum finem stipe non modica. Nemo autem vnquam auditus est communiones pro mortuo curare, factis ad id impensis, datóque antidoto pecuniario, vti assolet quoad preces & sacra.

11. No

11. Nouitas itaque cui euellendæ operam damus, sollicitat vsum in Ecclesia ab omni æuo receptissimum, abstinendi vsurpatione sacramenti Eucharistiæ ad effectum leuandi defunctorum animas tantúmque non damnat supinitatis & oscitantiæ Pastores ac Doctores omnes, qui de iuuandis hac ratione defunctis per tot secula siluerint. Nec abest tacita Vniuersalis Ecclesiæ sugillatio, quasi in re tanta, támque afflictissimis animabus commodatura, aut aduertenda dormitauerit, aut proponenda fidelibus & commendanda torpuerit. Quod vel in cogitationem admittere, immane foret sacrilegium: cum exploratissimum sit Catholicis, Ecclesiam à Spiritu sancto edoctam omnem veritatem, instituta à Christo iuuandis defunctis subsidia, & exponere & vrgere studiosè solitam; quod diligenter exequor ea tractatione, cui titulus est, *Iusta & inferiæ piis manibus*, qua inquiro in nouam de Purgatorio doctrinam, asserentem ad perfectionem spectare nolle iuuari, aut iuuare mortuos, vt diuinæ Iustitiæ sit locus. Et habuit sanè Ecclesiæ typum Respha illa filia Aïa. 2. Reg. 21. quæ inuigilauit iuuandis defunctis, donec rotaret super eos aqua de cœlo iuxta perelegantem ac piam interpretationem Brachari) epistol. ad Iannar. & Thomæ Cantipratani l. 2. Apum cap. 53. num. 22.

12. Tantùm porrò abest, vt vsus antiquus probante Ecclesia tulerit communicare pro defunctis, vt potiùs ab antiquissimis temporibus, nulla in sacro pro defunctis facta fuerit astantium fidelium communio, vt habetur ex S. Dionysio cap. 3. & 7. Eccles. hierar. notauitque ex Dionysio Ioannes Cochlæus Philipp. 7 cap. 14. Eáque causa fuit, cur olim Energumeni ac Pœnitentes qui à communione arcebantur, ad sacrificium Missæ non admitterentur, nisi cùm offerebatur pro defunctis. Nimirum quia in aliis Missis populus communicabat, vel communicare poterat: Vnde Energumeni ac Pœnitentes, quia prohibebantur communione, excludebantur ab huiusmodi sacris: admittebantur autem ad sacrificium pro defunctis, quia in eo non administrabatur communio. Et hanc esse germanam causam, cur non detur pax in Missis defunctorum, affirmat idem Cochlæus, Philippica illa 7. contra Melancthonem c. 14. & annuit Ianssonius expositione in Canonem Missæ, cùm enucleat primam orationem ante communionem, *pag. mihi* 174. Addens, eandem ob causam, in quibusdam ordinibus prætermitti in sacro apprecationem pacis, quoties abstinetur perceptione Eucharistiæ per alios à *Sacerdote*. Ea enim pacis apprecatio, disponit ad Eucharistiam quæ cum sit *signum vnitatis & panis concordiæ*, vt loquitur D. Augustinus tract. 26. in Ioan. nihil habet alienius, quàm animorum disiunctionem. Vnde illa per Diaconum inclamatio sub tempus communionis apud Clementem Romanum 2. Const. cap. 44. *Nemo contra aliquem, nemo cum simulatione; vt si in nonnullis controuersia reperiatur, conscientia perculsi precentur Dominum, vt fratri reconcilientur*. Eodem spectabat amplexus quo fideles sub tempus communionis mutuo se stringebant, teste Chrysostomo homil. 52. ad popul. Tunc item osculum pacis figebatur, vt ex multis Patribus tradit Durantus l. 2. de ritibus c. 54. Toties quoque hanc ipsam ob causam in mysteriis pax repetitur addito responso, *& cum spiritu tuo*, vt S. Chrysostomus notauit homil. 3. in ad Coloss. *in fine*. Fortéque etiam inde factum, vt sacramentum Eucharistiæ nomine *pacis* insignitum sæpè legatur apud S. Cyprianum. & alios, quibus idem est *dare pacem alicui*, ac præbere Eucharistiam. Apud Ignatium quoque Epist. 14. ad Ep. [illegible] Eucharistia vocatur *pax Christi*. Eidémque Tertullianus c. 39. Apolog. nomen *Agapes*, à dilectione & pace quam præfert & confert, tributum docet.

13. Cùm igitur tanta sit communicaturo pacis cum omnibus sequendæ necessitas, meritò in mysteriis cùm communicandum erat, externa pacis signa præberi & apprecationem pacis fieri, institutum est, vt omnes astantes ritè & congruè ad communionem aptarentur: ne quod proditor Iudas fecit, dulces cibos caperent amaro animo, prout D. Augustinus in psal. 54. illud Christi improperium est interpretatus, *qui simul mecum dulces capiebas cibos*. At quia in sacro pro defunctis, abstinebatur communione; idcirco in huiusmodi sacro vsus tulit, vt pacis apprecatione abstineretur, quod deinceps semper in Ecclesia seruatum est. Adiuncto diuino viso id confirmat Cantipratanus l. 2. Apum cap. 53. n. 33. Scio alias præterea vsus illius causas proferri à Turrecremata cap. *pacem*, de consecr. dist. 2. & à Durando in Ration. l. 7. cap. 15. à n. 30 & l. 4. cap. 51. passimque ab aliis qui de Missæ ritibus scriptiones edidere. Verùm causa ex Cochlæo prolata, appositissima videtur. Ex ea verò apertè habetur, Ecclesiam non censuisse perceptionem sacramenti Eucharistiæ prodesse defunctis, cùm in sacris quæ ad eorum leuamen fiebant, abstinentiam à communione ratam habuerit, & ab huiusmodi sacris, ritus ad communionem aptantes præcidi siuerit: contrarium planè curatura, si Eucharistiæ perceptionem per superstites, posse defunctis proficere existimasset.

Prima ratio, ex eo quòd Sacramenta sint Medicina.

15 Venio ad meæ sententiæ stabilitionem, & contrariæ impetitionem ex ratione, quam adducam duplicem. Nimirum vnam petitam ex generali ratione sacramenti, alteram ex speciali ratione sacramenti Eucharistiæ. Priori formandæ proludo, præmittens sacramentis omnibus commune esse, & ad eorum genericam rationem spectare, quod sint Medicinæ. Cùm enim tot tantæque sint in hac vita ægritudines nostræ, vt earum numerus iniri nequeat, quod optimè prosequitur Gregorius Nyssenus initio Epistolæ Canonicæ ad Latoium Mitylenensem Antistitem. & ibidem Balsamon; necnon Hugo Victorinus l. de Medicina animæ *ferè initio*, & Hildebertus epistola ad quendam Præsulem, quæ admista Fulberti Epistolis, est numero 116. Cùm inquam tot tantæque sint animorum in hac vita ægritudines, sapientissimè ac prouidentissimè Christus Dominus, quem scitè Pisidas in Cosmop v. 1319. nominat *Galenum Maximum*, secundarios nobis Medicos & Pharmacopæos, seplasiámque pharmacis in rem nostram conficiendis prouidit. Luculenter in hanc rem disserit Origenes homil. 8. in Leuit. vocans Ecclesiam *stationem medicinæ*, Sacerdotes autem sacramentorum Ministros, *Medicos* curandis animorum morbis præfectos. Nempe secundarios Medicos sub Christo Archiatro. vt idem loquitur homil. 1. in Psalm 37. Aut vt dixit Nazianzenus orat. 1. num 55. tanquam Medicinæ per Christum exhibitæ administratores, & Christi principaliter curantis adiutores. Ab iis secundariis Medicis & Pharmacopæis, cum alia ad curandos morbos nostros malagmata apparantur, de quibus plenè inter tractandum de Christo Medico: tum illa præter tim ex infusu ac velut immisso certis rebus cor-

poreis Christi sanguine, omnino efficacia, quæ vocamus sacramenta. Eorum multiplicem rationem multiplici corporum medicinæ proportionalem, pulchrè præter cæteros aperit Altisiodorensis lib. 4. summæ cap. *de Sacramentis nouæ legis in communi.* Agnoscit quoque frequenter eam sacramenti & medicinæ analogiam, Gulielmus Parisiensis in Opere de Sacramentis, & S. Thomas in 4. dist. 1. & 2. ac perpulchrè autor altercationis Synag. & Eccles. cap. 8. *sub finem.* Sigillatim verò Eucharistiam habere rationem medicinæ, sæpè iterat apud S. Cyprianum Autor sermonis de Cœna Domini, & Albertus Magnus serm. 21. de Euchar. & aliquot seqq. vulgo creditus S. Thomas opusc. 58. cap. 21. & seqq.

Prosunt ergo soli sumenti.

15. Ex his eruitur ratio valida in rem nostram, monstratúrque, vsum Eucharistiæ quam viuens vsurpat, non posse ab eo referri ad sublenationem defuncti. Nam medicina (cuiusmodi esse diximus Eucharistiam eo ipso quod est sacramentum:) Medicina inquam, nemini prodest præterquam sumenti. Si enim vt D. Chrysostomus homil. 5. & 7. ad pop. scitè dixit, ridiculus esset, qui vno quopiam membro corporis malè affecto, medicinam faceret alteri membro; v. g. qui curaturus lippientes oculos emplastrum talo aut cruribus admoueret: multo magis desipere censendus est, qui inter subiecta multo minùs connexa quàm sint inter se corporis membra, communitatem velit esse medicinæ: ita vt vnum curetur, facta alteri admotione pharmaci. Igitur inane prorsus est, & contra genericam sacramenti rationem friuolè excogitatum, quod perceptio Eucharistiæ per viuentem, possit defuncto esse proficua. Nam totus sacramenti fructus, datur ex opere operato, quod situm est in passiua receptione, & immediata admotione rei illius cui Christus facultatem & vim conseruit, impertiendi ipsa applicatione, effectum sacramentalem. Itaque ei duntaxat prodest Eucharistiæ perceptio, qui illam per seipsum ac immediatè percipit, & non alteri.

Et sanè cùm omnia nouæ legis sacramenta habeant rationem medicinæ, & omnibus æquè commune sit, instituta esse à summo animarum Archiatro, & ab eius sanguine intra illa concluso vim agendi sortiri: profectò si vnum aliquod eorum (puta Eucharistia) posset extra subiectum cui admouetur, fructificare; atque adeò vtiliter à viuente suscipi pro defuncto, in quem fructus sacramenti à viuente percepti per vltroneam ipsius cessionem transfunderetur; nihil afferri posset, quominus de aliis item Sacramentis affirmare idipsum liceret. Non contendo, cætera sacramenta vel dignitate & rei contentæ maiestate, vel sacramentalis effectus causandi vi, æquare Eucharistiam. Primum enim, is duntaxat admiserit, qui cum Iuda Iscarioth Sacramentariorum primicerio, Christum in Eucharistiæ Sacramento verè præsentem, impacta Christo ipsi mentione diffiteatur: quod est spiritui gratiæ, Christo inquam ad modum spiritus in Eucharistia abdito, & per tam bonæ gratiæ sacramentum exquisitissimos gratiarum sensus meritissimò sibi à nobis exposcenti, contumeliam facere; vt Apostolus asserit. Alterum autem, negat & feracitatem gratiæ maiorem, agnoscit in Eucharistia D Thomas 3. p. q. 65. artic. 3. tametsi lis est sub Iudice, ob frequentem Eucharistiæ iterabilitatem. Hoc igitur non contendo; sed salua sacramentorum quoad dignitatem & efficaciam inæqualitate & disparitate; ipsóque dignitatis & ad eximios effectus præstandos potestatis veluti vertice, Augustissimæ Eucharistiæ vendicato (iuxta illud Clementis 7. Constit. c. 17. *Eucharistia sua magnitudine omne beneficium operuit*) confirmo, quia modus operandi sacramentorum omnium est, vt per modum medicinarum producant effectus suos, consequi apertè; vt non nisi immanenter, & per applicationem ad subiectum cui fructificant, operentur. Proindéque quisquis de eorum vno admittit quod agere possit transeunter, ita vt effectus eius prosiliat extra subiectum cui admouetur; non habet vnde inficias eat, similem vim proficiendi alteri quàm proprio recipiendo, ad alia quoque sacramenta pertinere. Quare fatendum erit aduersariis, alia sacramenta nouæ legis, posse suscipi pro sublenatione defunctorum, sicut dicunt posse in eum finem suscipi Eucharistiam.

16. Dicant igitur similiter, fas esse cuipiam baptizari pro mortuis: non modò in eo sensu quem Apostolus approbat 1. Cor. 15. nimirum sumendo Baptismum pro corporis afflictatione, & opere pœnali ac satisfactorio, sed etiam insulso illo modo quo Gnostici apud S. Epiphanium hær. 28. & Marcionitæ apud S. Chrysostomum homil. 40. in 1. Cot. suscipiebant Baptismi sacramentum, nomine eorum qui inexpiati sacro lauacro excessissent è vita, rati eam intinctionem quam viuus ac superstes susciperet, prodesse mortuo; quod quàm falsum & fatuum sit, nemo non videt. Dicant similiter aduersarij, & vt ad praxim reuocetur satagant, fas esse accedere ad sacramentalem Confessionem, pro defuncto. Quidni enim sacramentum ad peccatorum abstersionem factum, possit itidem applicari fructuosè iis defunctis in quibus reliquiæ peccatorum eradendæ superfunt, & rubigo scelerum quoad culpam iam abstersorum, defricanda manet quoad reatum temporarium? Hortentur denique aduersarij, ad receptionem Confirmationis & Ordinis, in gratiam defunctorum, & scilicet ad ineundum coniugium Christianum, magnúmque illud in Christo & Ecclesia Sacramentum pro animabus Purgatorij celebrandum. At nemo has lamiæ turres & pectines solis, vel in fantulis inter somni difficultates occinere, hactenus sustinuit. Igitur neque Eucharistiæ perceptio per superstitem, potest esse vi applicationis sacramenti & ex opere operato fructuosa defunctis, si ad eos subleuandos referatur à suscipiente: sed sicut aliorum sacramentorum susceptorum fructus qui ex opere operato appellatur est inabdicabilis à suscipiente, nec potest in alium transfundi: ita similis fructus sacramenti eucharistiæ, soli percipienti immanet, nec huius fontis gratiæ latices deriuantur foras.

Nullus Eucharistiæ effectus, defunctis tribuendus. Non gratia.

17. Hinc aperitur via ad aliam planè idoneam & validam probationem veritatis pro qua pugnamus. Nam fructus vniuersus ad quem conferendum sacramenta nouæ legis instituta sunt, continetur gratia sanctificante mortale peccatum ac pœnæ æternæ reatum excludente, ac eiusdem gratiæ parandæ aut fouendæ suppetiis; auxiliis inquam actualis gratiæ: vel abstersione culparum leuium, ac reatus è peccatis dimissis residui. Omnes hi effectus, non sunt omnibus sacramentis communes, nec qui inter eos eucharistiæ competunt, possunt pro voluntate communicantis transferri ad defunctum. Gratiam sanctificantem, eucharistia per se ac vi

institutio

institutionis suæ auget, & vt fert probabilis aliquorum sententia, interdum quoque, tametsi per accidens) eam primò confert, & mortale peccatum remouet; supposità recipientis bona fide, qui suum illud impedimentum ad tanti Sacramenti dignam perceptionem, absque noua culpa non aduertit, & inuincibiliter censet se sufficienter dispositum.

Hic tamen effectus Sacramenti Eucharistiæ, est apertè inabdicabilis à suscipiente Eucharistiam. Nam dempto Christo, nemo alteri gratiam sanctificantem elargitur, quia *gratiam & gloriam dabit Dominus.* Neque Deus à quo quæcunque sunt, ordinata sunt, potestatem hominis fecit inordinationis illius, quæ summa cerneretur in ea verè prodiga & verè stulta translatione gratiæ ad alios; quos homo præceptum charitatis transgrediens, non sicut seipsum, sed supra seipsum diligeret, vt benè ratiocinatur Cassiodorus lib. de Am cit. cap. 38. passimque tradunt DD. 2.2. q.26. art.4. exponentes ordinem charitatis. Æquè prohibemur transfusione iuris ad certa auxilia cuius ferax est sacramentum. Ob nexum enim auxiliorum illorum cum gratia sanctificante cuius sont incentiua aut fomenta, iubemur ea nobis retinere; & rogantibus, *date nobis de oleo vestro*, respondere tenemur, *ne fortè non sufficiat nobis & vobis, ite potiùs ad vendentes, & emite vobis*; vt scitè dixit Bunderius in compendio concertat. tit. 14. artic. 21. Quid quod defunctus neque gratiæ nouæ sanctificationis, neque auxiliorum quibus foueatur aut muniatur, capax est, cum extra viæ scamma sit constitutus; ea autem gratiæ sanctificantis accretio, vel per auxilia tuitio, solius viæ sit propria? Itaque penes hos Eucharistiæ effectus, inanis planè & cassa est, communio viuentis pro defuncto.

Non venialium remissio.

18. Nec aliter statuendum est de illo alio huius sacramenti effectu, quem agnoscere videtur Tridentinum sess. 13. cap. 2. nempe de remissione venialium, facta per hoc Sacramentum ex opere operato, interueniente tamen aliquo peccatorum illorum dolore, sine quo Deus nunquam condonat actuale peccatum; vt homo qui per illud sponte à Deo auersus est, sponte quoque ad Deum regrediatur per dolorem aliquo tandem modo cadentem in peccatum admissum, vt propterea displiceat quod Suares t. 3. 3. p. d. 63. s. 10. vt hic Eucharistiæ effectus exurgat, contentus sit solo defectu complacentiæ actualis erga peccata venialia per hoc Sacramentum oblitetanda; quo admisso, dandum consequenter erit, omnem dignè communicantem absque actuali peccato veniali planè mundari à cuiuslibet peccati labecula, quod idem Suares meritò negat t. 4. 3. d. 12. s. 1. *in fine.*

Vt vt sit, effectum propositum Sacramenti Eucharistiæ probabiliter inuehi, haud grauatè concedo, sed si agatur de solo recipiente Eucharistiam. Nam cùm effectus ille spectet nitorem animæ, & remotionem fuliginum quibus decor internus infuscatur, nemo sapiens alium ea in parte sibi præposuerit. Et sicut vel si fractum orbem illabi oporteret, cauenda esset perpetratio minimi peccati venialis, cuius admissione tanta clades auerti posse supponeretur, vt habet certa D. Anselmi doctrina l. 1. cur Deus homo. cap. 21. ita nullius alieni boni captatio, honestare posset voluntatem permanendi in peccato veniali, vt per alterius labes remoueatur. Itaque effectus ille Eucharistiæ, est inabdicabilis à suscipiente Eucharistiam: nec illicitè tantùm faceret qui id tentaret, vt monstrat ratio proposita, sed etiam inualidè. quia Deus non fecit homini potestatem sic prodigendi bona propria, quæ ad completum animæ nitorem & remotionem ab iis quæ Deo ipsi displicent pertinere liquet. Accedit quod defunctus qui est in Purgatorio, non est capax huius effectus Eucharistiæ ad se transferendi per superstites communicantes. Nam iuxta veriorem sententiam, peccata venialia hinc exportata, dimittuntur animabus iustis in puncto mortis extrinseco viæ, vt tradunt D. Thomas, Bonauentura, Richardus, in 4. d. 21. & benè Dur. ibidem d. 45. q. 1. num. 5. Quare frustra superstites accedent ad Eucharistiam, vt remissionem venialium quoad maculam concilient alicui defuncto, etiamsi effectus ille transfundi in alium posset, qui adhuc sorderet venialibus labeculis.

Non abstersio reatus.

19. Restat effectus remittendi debitum pœnæ temporalis ex peccatis quoad culpam ablatis residuæ, quod videntur maximè spectare, qui communionem pro defunctis suadent aut vsurpant. In his enim alienis debitis ad se transferendis, quamuis quis non exoluatur propriis, durante vita & capacitate commissa ante obitum dissoluendorum, potest exerceri charitas erga alium: & Deus eam transfusionem prudenter factam, cùm inter viuos, tum inter viuos ac defunctos ratam habet, vt suppono ex doctrina longè communissima; quam rectè præter cæteros tradit Adrianus quodl. 8. artic. 2. conclus. 3. Quod ergo circa translationem propriarum satisfactionum, atque adeò remissionem temporarij reatus per eas obuenientem, passim conceditur videntur ij cum quibus disceptamus, existimasse æquè concedi posse, quoad translationem huius remissionis, per Eucharistiæ perceptionem causabilis. Verùm hæc est aperta & multiplex hallucinatio. In primis enim supponunt, Eucharistiam prout Sacramentum est, expungere debitum pœnæ temporalis. At hoc negat D. Thomas 3. p. q. 79. artic. 5. *in corpore*, ea ductus ratione, quod Eucharistia quatenus Sacramentum est, non sit ad satisfaciendum, & pœnam obliterandam instituta. Ideóque Ioannes Turrecremata qui tract. de Sacramento Euchar. cap. 10. *effectu quinto*, visus erat concedere Sacramento Eucharistiæ vim remittendi debitum pœnæ temporalis è peccatis ablatis residuæ, tandem exponit se de remissione ex opere operantis, ob affectus concomitantes Eucharistiæ susceptionem.

Nec si Baptismus omne debitum pœnæ ex opere operato relaxat, vt scitè tradit S. Diadochus l. de perfect. cap. 89. & S. Ambros. l. de Salom. cap. 5. & benè ex vsu antiquo totum baptizatum intra lauacrum mergendi, colligit Abelardus serm. de circumcis. Non inquam si Baptismi Sacramentum quod ignobilius est, effectum illum præstat; necesse est idem tribuere Eucharistiæ quatenus sacramentum est: cùm aliud sit nobilitas & dignitas sacramenti; aliud efficacitas eius ad certum quendam effectum. Eucharistia ergo ratione Christi in ea substantialiter contenti, supra omnem comparationem præcellit quibusuis aliis sacramentis: quoad effectum tamen de quo agimus, cedit Baptismo: qui cùm sit secunda hominis natiuitas, & velut eductio prima è diuina figlina, vt habetur ex D. Chrysostomo homil. catechet. ad baptizandos, dignum fuit vt hominem planè nitentem & illimem redderet, nec tantum à peccati macula, sed etiam ab omnibus pec-

cati consectariis, cuiusmodi est reatus pœnæ temporariæ liberum redderet eum qui Baptismo initiatur, etiamsi Eucharistia id non præstet. Videndus qui late in eam rem disserit Cabasilas l. 4 de vita in Christo. Imò cùm Baptismus sit initerabilis & primitias diuinæ erga hominem largitatis supernaturalis inferat animæ; non immeritò ambigitur, an copiosiorem gratiam sanctificantem conferat quàm Eucharistia, quæ ad quotidianum vsum est instituta, & anteriorem Dei beneficentiam in Baptismo exprompsam supponit.

20. Esto verò; demus Eucharistiam prout Sacramentum est, abstergere ex opere operato atque directè, reatum pœnæ temporariæ peccatis ablatis debitæ, quod teneri dicere qui ei tribuunt vim remittendi peccata, affirmat Vasques 3. p.q.79. ad articulum 5. (an rectè, nunc non moror:) Hoc tametsi gratis dare placeat quoad ipsum communicantem, tamen negandum est eum fructum posse ad alios transfundi. Ea quippe duntaxat vis satisfactiua potest ad alios transferri, quæ est germen operum nostrorum prout liberorum, & proprietas illis ex natura rei adnascens; de qua proinde tanquam domini possimus disponere: cuiusmodi non est vis remittendi reatum pœnæ temporariæ ex opere operato. Quis enim vnquam audiuit tentatum ab aliquo esse, etiamsi sub tempus martyrij baptizaretur, nec ob remissionem alij factam, tribulationem ipse passurus esset; vt vim vniuersalem Baptismi ad abstergendum reatum pœnæ, transfunderet in alium? Quare efficacia illa, per sacramenta quibus competit, non nisi immanenter exeritur nec quantacunque voluntate eius qui sacramentum suscipit, permanat ad alios. Nullus itaque est effectus Eucharistiæ vt Sacramentum est, quem is qui Eucharistiam percipit, possit ad defunctus transferre: Atque adeò vanum est, in eum finem communicare vt mortui subleuentur, vel ad eam benignitatem mortuis præstandam excitare superstites.

Ratio altera nostræ sententiæ, ex speciali huius Sacramenti natura, quæ est, esse cibum.

21. Argumenta hactenus proposita, pertinent ad generalem rationem Sacramenti, ex qua monstratur, inutile esse communicare pro defuncto, ad hoc vt ea perceptio iuuet defunctum ex opere operato. Nunc argumentandum est ex speciali ratione sacramenti Eucharistiæ, vt initio recepi. Specialis itaque ratio sacramenti Eucharistiæ, est, esse cibum, non quidem corporis, sed animæ; proptereáque exhibetur sub cibi specie: quem non dari ad alendum corpus, inde colligit Gelasius Cyzicenus lib. de duabus naturis, quòd non magna specierum moles, sed perexigua confertur communicanti, & tamen ex tantula specierum quantitate saginari dicimur à Tertulliano lib. de resurrect. carnis cap. 8. nempe quia non corpori, ad quod satiandum spectatur cibi quantitas, sed animæ quantitate destitutæ, addicitur huiusmodi esca. Scite quoque Goffridus Vindocinensis serm. 8. inde colligit Eucharistiam cibum esse non corporum, sed animarum, quod primùm porrecta sit post corporalem cœnam, saturis iam corporibus. Quia tamen cibat animas, meritò instituta est sub speciebus alimenti corporei. Cibat autem augendo & muniendo gratiam sanctificantem præhabitam sine tantam redamandi Christi materiam ingerendo, vt philosophatur S. Anselmus l. de corp. & sang. Dom. cap. 8. monstrans summum hîc in nos Christi amorem, de quo item perpulchrè Chrysolog. hom. 45 in Ioan. & hom. 55. ad pop. A tanto autem amore extorquetur redamatio, vnde charitatis nutritio; accretione gratiæ, atque adeò etiam charitatis, & collatione iuris ad auxilia fouentia charitatem & eius velut ignitabula.

22. In hanc rem, diuinè planè philosophatur Autor sermonis de cœna Domini apud Cyprianum. *Panis iste communis,* (inquit) *in carnem & sanguinem mutatus, procurat vitam & incrementum corporibus: ideòque ex consueto rerum effectu, fides nostra adiuta infirmitas, sensibili argumento edocta est, visibilibus Sacramentis inesse vitæ æternæ effectum, & non tam corporali quàm spiritali transitione, Christo nos vniri. Ipse enim & panis, & caro, & sanguis; idem cibus, & substantia, & vita factus est Ecclesiæ suæ, quam corpus suum appellat, dans ei participationem spiritus.* Et paulò post. *Panis itaque hic azimus, cibus verus & syncerus per speciem & Sacramentum, nos tactu sanctificat, fide illuminat, veritate Christo conformat. Et sicut panis communis quem quotidie edimus, vita est corporis, ita panis iste supersubstantialis, vita est animæ, & sanitas mentis.* Nec istum effectum inferiùs abrogat huic sacramento, & fidei, vel Christi verbis tribuit, cum ait. *Potus & esus ad eandem pertinent rationem, quibus sicut corporea nutritur substantia & viuit & incolumis persiueras, ita vita spiritus hoc proprio alimento nutritur, & quod est esca carni, hoc animæ est fides: quod cibus corpori, hoc verbum spiritui; excellentiori virtute peragens æternaliter, quod agunt alimenta carnalia, temporaliter & finaliter.* Non inquam ista addens hic Autor, fidei sumentis vel verbo Christi Eucharistiam instituentis, tribuit effectum illum cibandi animam, quem meritò anteriùs assignarat sacramento: sed tantùm indicat, vnde hæc efficacia cibandi animam, speciebus Christum continentibus aduenerit; nempe ex Christi institutione verbis Euangelicis expressa: Itemque cuiusmodi dispositionem ad huius Sacramenti perceptionem adhibere quisque teneatur, vt eo refici ac cibari quoad animam possit: Nempe fidem viuam, qua si quis sciens & volens destitueretur dum sacras species ori & stomacho infert, animæ fames non depelleretur, ob infidelitatis vel mortalis peccati obicem, gratiæ fontes obstruentem.

Autor ergo quem protulimus specialem rationem sacramenti Eucharistiæ cibatione animæ contentam, ritè expressit, consentaneè ad verba Christi, qui vt accuratè prosequitur Henriques lib. 8. c. 35. proprium huius Sacramenti munus, frequenter exponit per analogiam ad cibum corporeum: qui sicut non confert primò vitam, sed eam iam præsuppositam fouet & auget extensiuè, ita cibus Eucharisticus vitam animæ primò non confert, (saltem per se & vi suæ institutionis;) eam tamen auget ac fouet. Vnde sicut cibus corporeus, metonymicè dicitur *vita hominis*, ita etiam scriptura, Eucharistiam *vitam nostram*, aliquando nominat. Et eodem spectantes Punici, teste D Augustino l. 1. de peccat merit. c. 24. sicut absolutè & absque addito, Baptismum vocabant *salutem*; ita Eucharistiam vocabant *vitam*, ita vt accessurus ad sacram mensam, non diceret, *eo ad sacram synaxim vel communionem*, sed *eo ad vitam.* Eóque allusit idem D. August. serm. 1. de tempor. cum agens de accessuro ad Eucharistiam *in qua vita nostra consistit*, addit: *Mutet ergo vitam, qui vult accipere vitam. Nam si non mutet vitam, ad iudicium accipiet vitam.*

23. Ean

23. Eandem ſpecialem rationem ſacramenti Eucharistiæ per analogiam ad cibum corporeum, agnouerunt & egregiè expoſuerunt antiqui Patres, quorum nonnullos adducit Turrianus lib. 1. de Euchar. cap.17. Nec prætereundus D. Auguſtinus qui l.17. Ciuit. cap.20. illud Prouerb. 9. *Derelinquite insipientiam, vt viuatis, & quærite prudentiam, vt habeatis vitam*, interpretatus de cibo Euchariſtico, quo animæ vita propagatur, æquè ac cibo corporeo fouetur & propagatur vita corporum; ſubdit ad eandem animæ cibationem per Eucharistiam, ſpectare illud Eccleſiaſt. 5. *Non eſt bonum homini, niſi quod manducabit & bibet.* Quod enim ſapiens ad epulas corporum non reſpexerit, monſtrat Auguſtinus prolatis locis ex cap 7. Eccleſiaſtis, quibus carnales epulæ depreciantur, dicitúrque inſipientium eſſe ad tales epulas cor apponere: Tantum abeſt, vt de tali cibo dicatur non eſſe bonum homini niſi quod manducauerit biberítve. Nec diſſimiliter Olympiod. in cap. 5. Eccleſiaſtæ, de hoc cibo accipiendum docet, quod ibi ait Salomon, vt iam ex Auguſtino retulimus. Splendidè inter poſteriores Scriptores, ſpecialem hanc Sacramenti Euchariſtiæ rationem in ſpirituali cibatione animæ ac ſupernaturali nutritione ſitam, exponunt Guillelmus Pariſ. tract. de Sacram. Euchar. cap. 1. & 3. ac Nicolaus Cabaſilas l. 1. & 4. de vita in Christo, & Interpretes paſſim ad illud Ioan. 6. *Caro mea verè eſt cibus.* item Scholaſtici vnanimiter in 4. d. 12. Benè quoque Albertus Magnus ſermone 6. ex triginta duobus de Euchariſtia. Ipſe enim eſt autor, (vt hoc obiter moneam,) maléque id opus adſcriptum eſt Diuo Thomæ, numeratúmque inter Opuſcula, ordine quinquageſimum octauum, & diſtinctum capitibus triginta duobus; cum in tamen cuiuſlibet capitis initium, & thematis præfixo euincat eſſe conciones, non capita libri cuiuſpiam. Vidit Trithemius quod dico, & Alberto rectè inſcripſit eos ſermones, adductu initio prologi iis præfixi, *De ſacroſancto corpore Domini*, quod initium ſeu prologus legitur in noſtro Codice ſatis antiquo, Alberti Magni nomine prænotato.

Iuuat ergo ſolum ſumentem,

24. Propoſui & illuſtraui ſpecialem rationem Sacramenti Euchariſtiæ, in eo ſitam quòd ſit nutrimentum ac cibus animæ quoad vitam ſupernaturalem; quia inde ſuppeditatur argumentum efficax, ad probandum Euchariſtiam prout Sacramentum eſt, ſoli ſumenti prodeſſe; nec eius fructum poſſe ad defunctos transfundi. Nam nutritio eſt actus vitalis, atque adeò prodit à principio intrinſeco, nec poteſt proſilire extra ſubiectum cui cibus applicatur. Quis enim manducat pro alio à ſe prorſus abiuncto? Atqui Euchariſtiæ Sacramentum, eſt alimentum, inſtitutum ad fidelium animas in ſpiritualem vitam nutriendas. Igitur Euchariſtia prout eſt cibus Sacramentalis, non poteſt habere effectum ſuum extra communicantem, quantumcunque ipſe id intendat, cupiátque cibationem qua fruitur, nutrire alterum.

Et quamuis fieri poſſet, vt qui adhuc ſupereſt aleretur ac nutriretur, alio à quo planè abiunctus corpore ſit; aſſumente cibum: Tamen in præſenti negotio, ſiue reſpectu defunctorum, eſt ſpecialis ratio ob quam id dici nulla ratione poteſt. Nimirum quia defuncti, ſicut corpore non aluntur aut nutriuntur, eo quod ceſſet in eis cibationis & nutritionis neceſſitas: Ita neque egent ſpirituali cibatione, cum vita eorum, non vltra periclitetur ex reſolutione & deperditione calidi innati: cum inquam non impendeat vltra periculum charitati & gratiæ, à tota natiuitatis noſtræ inflammata à gehenna. Monet ſapiens Eccleſ. 14. non eſſe apud inferos inuenire cibum; quod ad animarum cibum ſpectare, nemo non videt. Non inuenitur autem animarum cibus apud inferos, quia non eſt ibi locus ſpirituali cremento, aut fomento vitæ ſupernaturalis, quæ in eo ſtatu ceſſat impeti à contrariis: vnde non eget cibo ſuffulciente & inſtaurante quæ vis inimica depaſta fuerit: qui ſunt effectus gratiæ de nouo partæ, adiunctorúmve ei auxiliorum, proportionales effectibus quos cibus præſtat corpori ad quod alendum adhibetur. Nam minùs itaque inſulſus haberi debet vſus communicandi pro defunctis, quàm abuſus antiquus alicubi olim receptus, communicandi ipſos defunctos, vt videre eſt can. 63. Trullano, & can. 12. Concilij Antiſſiod. ac can. 6. tertij Concilij Carthaginenſis; quem abuſum prædicta Concilia repreſsêre, eo nominatim argumento, quod mortui nequeant comedere: Verè autem addere poſſumus, neque per manſum ab aliis cibum nutriri, vlliſve cibi effectibus potiri poſſe. Ac proinde qui pro mortuis communicant, ſi ſolius operis operati rationem habeant, operam ludunt.

Laudata, vnius ex Aduerſariis ſubductio.

25. Auditis his noſtris argumentis, vnus eorum quorum autoritate grauatam primùm opinationem noſtram de inutili pro mortuis communione retulimus, ſententiam retexuiſſe, ſéque ab eius placiti abſurditate ſubduxiſſe dicitur, ea operis ſui editione quam poſtea adornaui. Librum quartò vel quintò refectum, atque adeò non iam ſecundis, ſed quaternis vel quinis curis ac nominatim in parte, emendatum, ipſe non vidi: ſed qui vidêre teſtes locupletes ac fide digni, ſic retulerunt. Laudo docilitatem, ex qua etiam Dionyſius Alexandrinus eo fragmento quod ex eius priore libro de promiſſis deſcriptum eſt ab Euſebio l. 7. hiſtor. c. 19. aliàs 22. commendat Nepotianos, quòd audita Dionyſij diſputatione aduerſus ipſorum errores, non adhæſiſſent mordicùs anterioribus placitis, *ſed vbi poſcebat ratio, ſententiam mutare & docentis aſſentire iudicio,, eos non puduiſſet: ſed conſcientia integra, ſyncera cogitatione & puris erga Deum ac ſimplicibus animis, ea quæ erant firmis rationibus & teſtimoniis à ſacris literis depromptis confirmata, admodùm approbaſſent.* Meritò autem ſingulatim celebrat ingenuitatem, ac docilitatem eius qui cæterorum fuerat anteſignanus, cuius ob hanc cauſam elogiolum non prætereo, quia perbellè cadit in rem noſtram. *Huius* (inquit) *doctrinæ Princeps & Dux Coracion, omnibus fratribus qui aderant audientibus, palam confeſſus eſt, nobiſque atteſtatus; neque ſe velle deinceps (quandoquidem aduerſariis rationibus ſe putabat ſatis abundè conuictum,) illi dogmati animum adhibere, neque de eo diſſerere, neque mentionem facere, neque aliquando illud vſquam docere.* Iure hanc mutandæ ſententiæ comperta veritate facilitatem commendat Dionyſius. *Sicut enim laudabile eſt à vera ſententia non moueri, ita culpabile perſiſtere in falſa; quam nunquam tenere prima laus eſt, ſecunda mutare: vt aut ex initio vera permaneat, aut mutata falſa, vera ſuccedat.* Iudicium eſt D. Auguſtini l. 3. contra Creſconium cap. item 3. A quo non abludit illud Caſſiani l. 1. de Incarn. cap. 4. de Leporio ad ſanam mentem & palinodiam adducto. *A nobis admonitus.*

monitus, à Deo emendatus, ita malè conceptam persuasionem, magnificè condemnauit, vt non minus penè admiranda sit correctio illius, quam illæsa multorum fides: quia primum est errorem penitùs non incurrere, secundum benè repudiare. Hic igitur fuit sensus noster, audito quod columna vna sententiæ falsæ, cui concertator initio adductus nitebatur, subduxisset se se. Placuit verò id non tacere, vt concertator, si fortè necdum resipuit, secutus errantem, sequatur emendatum; nec vltra putet nos grauandos ea autoritate quam aduersum nos vrgendam putauit. Quanquam erat ea autoritas huiusmodi, vt si salua illi esset, haud difficile fore videretur exolui ea sarcina, translatis in rem nostram illis Holkoti verbis in 1.q.3. *litera EE* ad 8. principale. *Dico quod argumentum stat in pondere autoritatis N. Ideò videtur, quod facile est homini volenti illo onusto pondere seipsum deonerare, negare illam autoritatem.*

Triplex aliorum effugium, præcluditur.

26. Nonnulli verò aduersariorum, vt hallucinationem anteriorem quoquo modo tegerent, perstarétque fructus præsertim intentus; nimirum illiciendi plerosque, (sed præsertim plerasque quarum teneriora pectora promptiùs hoc miserationis erga afflictissimas animas sensu mulcentur;) ad frequentem Eucharistiæ vsum tanquam animabus illis valdè proficuum; Responderunt primò, idcircò laudare se & commendare communionem pro mortuis, quod oratio tempore communionis fusa, sit admodum feruens, ac proinde valdè satisfactoria, qui fructus transferri potest in defunctos. Eodémque reduci videtur quod nuper scripsit Ioannes Sanches disp. 25. selecta num. 12. nempe animas Purgatorij non leuiter subleuari per Eucharistiæ perceptionem à fidelibus factam; quia cogitare possunt, quod fideles inde feruentes redditi, ipsas meliùs iuuare poterunt. Fuerunt secundò alij inter aduersarios, qui adderent, communionem prodesse mortuis ob adiunctam communioni ex Pontificis concessione indulgentiam plenam, vita functis per modum suffragij applicandam: professíque sunt aliud se nunquam intendisse hortando ad communionem pro mortuis, quàm vt fideles per communionem optimè dispositi, aptiores fierent ad iuuandos defunctos ea indulgentiæ applicatione. Denique fuit tertiò qui diceret eatenus communionem viuentis posse esse defuncto fructuosam, quatenus sumptio Eucharistiæ, & eius per os stomachum traiectio siue manducatio, opus nostrum est: quod prout imperatorium & satisfactorium, in alterius commodum transferri potest ex voluntate operantis.

Primum, de sola communicantis oratione addicta defunctis.

27. Hæ responsiones defunctorum sunt difficultate impeditorum, nec reuera rationes propositas elidunt, aut faciunt ad institutum, quod perspicuum erit, vbi discusserimus singulas, eodem ordine quo sunt adductæ. Quod ergo oratio inter communicandum fusa (de qua erat primum effugium,) possit defunctis esse fructuosa, extra controuersiam est. Sed ea oratio est communio; nec qui per orationem iuuat defunctum, dici idcirco potest illum iuuare per opus operatum Sacramenti, merè concomitanter se habens ad orationem. An Lexica omnia refingenda erunt, vt ab audientibus *communionem* docesatur intelligendam esse *orationem*? Benè de simili nominum interuentione Tertullianus lib. de carne Christi cap. 13. *Omnia periclitabuntur aliter accipi quàm sunt, & amittere quod sunt, dum aliter accipiuntur, si aliter quàm sunt cognominantur. Fides nominum, salus est proprietatum.* Idem l. contra Praxeam. cap. 9. *Vtique omnia quad vocantur hoc erunt, & quod erunt hoc vocabuntur? & permiscere se diuersitas vocabulorum non potest omnino, quia nec rerum quarum erunt vocabula. Est, est; Non, non; Nam quod ampliùs est, hoc à malo est.*

Itaque cum D. Basilio ficum ficum dicamus; orationem inquam ne vocemus, *perceptionem Eucharistiæ*, sed quod reuera est, orationem. Falsum porrò est, orationem esse leuamen omnium maximum, quod animabus Purgatorij impendere possimus: cum sine controuersia sint alia longè potiora, vt postea attingam. Imponitur ergo simplicibus, cum iactatur, *communionem*, id est, *orationem fusam inter communicandum*, esse omnium subsidiorum quibus iuuare defunctos possumus præstantissimum.

28. Fateor quidem orationem tunc temporis fusam esse vtilem defunctis, vt mox dicebam, quia fructuosior est tunc, quàm regulariter sit quouis alio tempore, cum tunc honor sic in optimo statu ad precandum, tum ratione augmenti gratiæ susceptæ vi sacramenti, vi cuius eius opera digna euadunt, tùm quia feruentiùs quis tunc orare solet Deum suum speciali modo sibi præsentem alloquens, & quodam modo complectens; tùm quia major tunc est spei locus orationes nostras exaudiendas esse. Cæterum communio ex opere operato & formaliter vi sacramenti semper inutilis est defunctis. Vnde responsio hæc prima licet sufficiens ad retinendum vsum inductum communicandi pro mortuis, tanquam iis suffragantem simpliciter. est tamen inidonea, si fructus ex opere operato & vi sacramenti intendatur.

An defuncti gaudeant de viuorum communionibus.

29. Quod verò ad calcem primi illius responsi referebatur ex Ioanne Sanches, friuolum omnino est, præterquàm quod ad rem non pertinet. Nec enim autor ille qui disp. 33. *in fine*, notat se à Diana vocari *doctissimum & acutissimum*, adeò doctrina sua & acumine excidit, vt censuerit communionem mortuis prodesse ex opere operato, quod in præsenti disputatione exagitandum suscepimus: sed tantùm voluit, solatium animabus Purgatorij accrescere, ex eo quod fideles superstites, etiamsi non cogitantes de mortuis, accedunt ad Eucharistiam: eo quod piæ illæ animæ, agnoscunt viatores fideles ab Eucharistiæ vsu feruorem & auctiorem charitatem adeptos, facilè erupturos in opera satisfactoria, quibus ignes Purgatorij ipsis mitescant, vel etiam extinguantur: Itémque eo quod animæ Purgatorij, agnoscunt in communione repræsentari passionem Christi, quam sunt expertæ tam in hac vita quàm in alia.

Hæc autor ille, quæ vides à scopo præsentis controuersiæ aliena esse. Addo autem nec esse vera, vel admittenda. Nam animæ Purgatorij, iuxta veram sententiam alibi stabilitam, nullius formalis consolationis sunt capaces, ob præoccupatam summi cruciatibus eorúmque sensu, vniuersam voluntati capacitatem. Deinde quamuis essent alicuius consolationis capaces, quomodò eam possent haurire ex fidelium communione quam ignorant? Vt autem

Angeli

Angeli dicantur reuelare animabus Purgatorij omnes communiones fidelium viatorum, incredibile est, cum sint tam multæ & locis & temporibus disjunctissimæ. Itaque cum non possit dari ratio, cur hanc potiùs quàm aliam communionem reuelent, è tam multis quæ quotidie fiunt absque directione formali & in actu signato ad leuandas has animas, vnde tamen consolationem eis accedere censet Sanches; existimandum potiùs est, si alia causa non vrgeat, nullam reuelari. Quare totum illud solatium animarum Purgatorij ex communione viatorum fidelium, euanescit.

30. Nec fulcitur per agnitam ab his animabus repræsentationem passiuuis in communione. Nam communio non repræsentat Christi passionem, sed sacrificatio, qua Christus exhibetur specie agni immolati; sepositis ab inuicem quantum esset ex vi verborum corpore & sanguine. Vnde quæ S. Cyrillus Epistola vltima ad Nestorium *a medio*, habet de Eucharistia repræsentante mortem Christi: Item quæ Eucherius homil. 5. de Pasch. *sub initium*, & Rupertus l. 3. de operibus Spir. sancti cap. 20 piè disserunt de ingeniosissimo diuinæ sapientiæ inuento in Eucharistia instituenda, vt perpetuaretur exhibitio passionis & mortis Christi, quæ item Damascenus epistola de corpore Christi non ita pridem edita, adducit de analogia Sacramenti Eucharistiæ cum cruce & passione Christi, * & huius per illud repræsentatione, non sunt accipienda de vsu Eucharistiæ, siue de communione. Quin etiam si agatur de plena exhibitione & repræsentatione, non debent accipi de ipsamet Eucharistia, prout in communione extra sacrificium porrigitur sub vnica specie, sed tantùm de Eucharistia, prout est sacrificium in facto esse, & vi consecrationis Christus sub duplici specie in statu immolati proponitur. Quatenus autem communio vtcunque exhibet clausulam passionis Christi, siue sepulturam, vt piissimè attigit Nyssenus orat. 1. de resurr. & August. l. 1. qq. Euang. q. 7. æquè id verum est de communione sacrilega, ac de religiosa & sancta. At nemo finxerit, accedere animabus Purgatorij solatium, ex communione sacrilega. Quid denique idem Autor voluerit, cum ait, *animas Purgatorij gaudere de repræsentata passione Christi, quam sunt expertæ, tam in hac vita, quàm in alia*, fateor me non percipere. Suspicor irrepsisse lacunam. Primum igitur effugium propositum, validè præclusum est.

Secundum effugium, de captata tantum assecutione indulgentiæ pro defunctis.

31. Nec magis firmum est quod secundo loco proponebatur; nimirum inuitari fideles ad communicandum pro mortuis, vt eis prosint interuentu indulgentiæ quam consequentur fundendo certas preces post perceptam Eucharistiam, quo tempore maximè sunt apti ad opitulandum defunctis per indulgentiæ applicationem. Hoc inquam effugium, æquè infirmum est ac primum & eodem modo præcluditur. Lucrari enim indulgentiam defuncto, non est communicare pro eo. Vt quid igitur aduersarij hortantur fideles ad communicandum pro defunctis, non autem ad applicandas illis Indulgentias? Deinde cuiuis communi non est adiunctum Indulgentiæ beneficium; nec quoties fit potestas communicantibus, adipiscendi indulgentiam conceditur eo ipso vt talem indulgentiam lucrentur defunctis. Imò Sixtus IV & Leo X. aliique Pontifices, quorum declaratione ratum est inter Catholicos, Indulgentias posse defunctis prodesse, disertissimè tradiderunt, nullas Indulgentias defunctis prodesse, nisi quæ ad illos expressè fuerint extensæ a concedente: quæ facultatis ad iuuandos per Indulgentiam defunctos porrectio, non in adeò multas Indulgentias cadit, Ferè autem obtingit tantùm, interuentu iconcularum sacrarum vel rosariorum, aut granorum piacularium, quibus Pontificia largitas defunctis applicabilis annectatur. At pauci communicantium, huiusmodi Pontificiæ concessionis tesseras habent. Et tamen aduersarij, omnes indiscriminatim hortantur ad communionem pro mortuis, proposita spe subleuationis eorum, per huiusmodi medium.

32. Quod verò aiunt, tempus communionis esse maximè aptum ad subleuandos defunctos per Indulgentiam ob optimum tunc statum hominis, quippe quem carbo de altari acceptus purgarit, nouam aduersariorum hallucinationem continet, quatenus fructum Indulgentiæ ad mortuos per Pontificem extensæ, bona dispositione lucrantis Indulgentiam metiuntur. Eaque ratione produnt, se non satis dispexisse naturam & rationem Indulgentiarum, quas in defunctorum bonum consequi datur. Ratum quippe est apud Theologos, Indulgentias non prodesse defunctis per modum absolutionis, seu per modum iudicij, sed tantùm per modum suffragij, siue solutionis. Hoc est, Ecclesiam per potestatem diuinitùs acceptam circa erogationem communis thesauri, promere ex eo communi depositorio tantum satisfactionum, quantum necesse est, vt misera anima in purgatorio obærata, exsoluatur debitis, & reatus in ea residuus amoueatur. Solutionem eam è communi thesauro petitam, Ecclesia in pretium iustum debitorum ac pœnarum à defuncto fideli subeundarum exhibet Deo; qui ea oblatione & exhibitione pretij facta, remissionem reatus residui concedit per seipsum. Aliter verò contingit, cum reatus temporalis residuus remittitur viuentibus, beneficio Indulgentiæ. Nam tunc (loquor regulariter, & attento vsu recepto, non moratus quod posset à Pontifice de absoluta, vt ita dicam, potentia fieri;) Tunc inquam dispensator Ecclesiasticus, nomine Dei cuius vice fungitur & participata autoritate potitur, remittit reatum homini sibi subdito; non absque pretio quidem (illud enim exhibet ex communi thesauro;) sed tamen interueniente sententia & absolutione lata per hominem iudicem, in eum circa quem pollet iurisdictione quoad illud quoque negotium.

Hinc porrò fit; vt quia Indulgentia viuentibus confertur per modum iudicij & absolutionis, necesse sit eos esse in gratia cum indulgentiam lucrantur; & quo meliùs affecti ac nitentes sunt; eo sint ad percipiendam Indulgentiam accommodatiores; quia remissio pœnæ, vt habeat subiectum aptum præexigit nitorem à culpa & maculæ cuius reatus abstergendus est, depulsionem. At Indulgentiæ quam viuens defuncto lucratur, longè alia est ratio. Nam quia tali viuenti indulgentiam defuncto lucranti, nullus reatus remittitur; propterea non est necesse, nisi vt opus præscriptum exequatur: quo præstito, siue ipse sit gratus Deo, siue mortali peccato sordeat; & siue benè ac optimè, siue negligenter & inaccuratè, aut etiam pessimè sit dispositus; pontifex per modum piæ subuentionis, applicat defuncto ex thesauro communi pretium quo eget, vt subleuetur; quæ est doctrina Theologis receptissima.

* *R. P. Theophili Raynandi Eucharist.*

ceptiſſima. Ita enim Gabriel addit.ad lectionem 57. in Canonem, adducens ſanctum Thomam atque Richardum. Idem habet Corduba l. de Indulg. q. 26. Suares t.4. 3.p d.53.ſ.4. n.6. Fillincius tract.8. n.213.& Bonac.diſp.6.q.1.p.6.n.11. Ex quo liquet, quàm vanum ſit, quod aduerſarij comminiſcuntur de tempore communionis iuuandis per Indulgentiam defunctis maximè idoneo, ob optimum tunc ſtatum hominis.

Effugium tertium, de ſolo opere operantis, defunctis attributo.

35. Tertia denique euaſio, facilè præcludetur. Admitto enim manducationem in qua ſitus eſt vſus Euchariſtiæ præter opus operatum ſacramenti, ſiue merita Chriſti quibus veluti fœta eſt, habere communes fructus bonorum quorumuis operum noſtrorum, atque adeò eſſe meritoriam, ſatisfactoriam & impetratoriam. Nego tamen inde firmari communionem pro mortuis in ſenſu propoſito. Cur admittam vires morales propoſitas cerni in manducatione, non eſt obſcurum. Non enim ex eo quod Chriſtus Dominus actui alicui libero hominis conſeruerit ac immiſerit merita ſua, eúmque homini fructuoſum reddiderit ex opere operato; æquum eſt adimi illi actui dotes quibus alioqui colluceret, niſi prærogatiua operis operati ditatus eſſet. Atque ita iuxta veram ſententiam, contritio quæ in peccatore accedente ad ſacramentum pœnitentiæ, compingit illud Sacramentum vt pars eius materialis & intrinſeca, habet ſibi reſpondentem peculiarem gratiæ menſuram in ratione partis ſacramenti, diſtinctam ab ea quæ æquè rependeretur eidem actui, ſi extra ſacramentum pœnitentiæ eliceretur: quia iuſtum non eſt, vt actus ex eo quod adhibeatur ad ſacramenti compactionem, defraudetur eo fructu gratiæ, cuius ferax eſſet, ſi abſque acceſſu abſolutionis ſacramentalis prodiiſſet à voluntate libera, præuenta & adiuta diuinitùs Et quanquam Bonacina diſp. 1. de ſacram. q. 4. p. 3. *in fine*, neget idem eſſe de attritione, eo quod attritioni, ſi à peccatore eliceretur ſemota vſurpatione ad confectionem ſacramenti, atque adeò ſpectato in ea nudo opere operantis, nulla gratiæ portio reſponderet: Tamen ſuppoſita ea aſſumptione attritionis ad compingendum ſacramentum, idem reipſa de ea dicendum eſſe quoad feracitatem peculiaris gratiæ ex opere operantis rependendæ, ac id de contritione aſſeritur; rectè agnoſcit Suares l.12 de gratia cap. 28. num.34. & inde liquere videtur, quod ſicut contritioni in poſteriori natura debetur gloria. quia per gratiam vi illius actus in priori naturæ congruè aduectam, homo iam eſt iuſtus; quod ſufficit vt eodem temporis momento, in poſteriore naturæ inſtanti mereatur gloriam condignè & propriè: Ita attritioni peccatoris, eo ipſo momento quo aſſumitur ad compingendum ſacramentum; (cùm ſcilicet formatur acceſſu abſolutionis) debetur gratia ex opere operantis, in poſteriori naturæ quo ſubiungitur operi operato ſacramenti. In eo quippe poſteriore naturæ inſtanti, eſt actus hominis iuſti, cui debetur gratia; dependenter quidem à gratia ex opere operato collata atque adeò in ſecundo tantùm inſtanti naturæ; ſed tamen illo ipſo inſtanti temporis quo ea gratia vi ſacramenti confertur, veréque differens ab ea: quia iſta reſpondet actui prout eſt actus hominis iuſti ex gratia operantis, illa verò reſpondet actui vt fœto meritis Chriſti, & compingenti Sacramentum. Hanc porrò duplicem vim cauſandi gratiam in actu qui eſt materialis pars ſacramenti pœnitentiæ, eſſe diſtinctam & ſeparabilem; patet, quia ſi actus ille eſſet venialiter malus, nullam gratiam ex opere operantis conueheret, nec tamen fraudaretur gratia debita ex opere operato, quam ſola mortalis culpa intercludit.

34. Et quod dictum eſt de vi meritoria gratiæ ex opere operantis, concomitanter iuncta feracitati gratiæ ex opere operato, in actu ſuſcipientis ſacramentum pœnitentiæ, æquè dicendum eſt de vi ſatisfactoria & impetratoria eiuſdem actus: quas dotes ex natura rei adiunctas actui ſic elicito, nihil eſt quod eidem actui adimat; idcirco quod ex Chriſti inſtitutione copulata ei fuerit vis producendi gratiam ex opere operato. Itaque omnibus illis dotibus æquè potitur, ac ſi ſolitarius eſſet, nec pœnitentiæ ſacramentum compingeret. Et idem eſt de actibus compingentibus ſubſtantialiter Sacramentum Matrimonij: hoc eſt de conſenſibus externo ſigno expreſſis, qui ſub ratione traditionis & acceptationis, ſunt ſibi mutuo proxima materia & forma Sacramenti Matrimonij. Nam præter prærogatiuam ad quam à Chriſto ſubuecti ſunt, conferendi ſcilicet gratiam ex opere operato, cui non officit labes venialis fortè interueniens, etiamſi actibus illis interna, eoſque vitians: illud inſuper habent, ſi ſupernaturales ac vndecunque boni ſint, iuſtóque & ſancto ſubiecto aduenientes, vt gratiam peculiarem eidem concilient; ſintque fructus ſatisfactorij & impetrationis feraces non minus quàm ſi abiuncti ab opere operato ſacramenti illis conſerto, & eliciti fuiſſent à perſona iuſta & ſancta, ex ſupernaturali motiuo, vndecunque nitentes. Notauit hoc Gabriel lect.57. in Canonem *litera G.*

Agnoſcuntur fructus communionis ex opere operantis

35. Hinc manifeſtè habetur, actum manducationis, qui eſt non quidem pars eſſentialis, vt malè cenſuit Aureolus in 4. diſt. 8. q.1. artic. 1. ſed vſus & perceptio Sacramenti Euchariſtiæ, (cui perceptioni adiunctum eſt ex Chriſti inſtitutione opus operatum huius ſacramenti;) cùm ſit actus humanus, poſſitque ſupernaturalis & vndecunque bonus eſſe, non priuari iure omnibus iuſtorum actibus communi: ac proinde ſi eas conditiones habeat, quæ depoſcuntur ad opus condignè meritorium, (vt ſanè perfacilè ac frequentiſſimum eſt vt eas habeat,) connehere percipienti Euchariſtiam, peculiare munus gratiæ, reſpondens operi operantis; itémque ſatisfactorium, & impetratorium eſſe, eo modo quo omnes noſtri actus ſupernaturaliter boni. Et quamuis gratia ſanctificans, quæ homini Euchariſtiam percipienti accedit per actum illum quatenus actus eius eſt, neceſſariò immaneat recipienti Sacramentum, æquè ac gratia collata vi ſacramenti prout continentis merita Chriſti, ſiue ex opere operato; Tamen vis ſatisfactoria actui manducationis adiŭcta itémque vis impetratoria poteſt in alterius bonum cedere de conſenſu operantis, iuxta receptiſſimam de ſuffragiis & Chriſtiana communione doctrinam, cui immeritò vnus vel alter ſuperiore ſeculo obſtrepuit. Manifeſtè verò ex his efficitur, actum manducationis in ratione ſatisfactorij & impetratorij, poſſe applicari animabus Purgatorij ſi ita fuerat voluntas manducātis & percipientis Euchariſtiā, foréque his animabus fructuoſum. Et ita diſertè Gabriel lect.57 in Can. *lit. G.* Ioſephus Angles in 4.q.

de

de suffragiis art. 2. difficult. 1. & Suarez t. 3. 3. p. d. 63. s. 10. *in fine*. Hoc lubens admitto. Et nihilominus nego, quod hinc tertiò inferebatur, nempe vllum esse in hac veritate perfugium abusui quem nunc exagitamus circa communionem pro mortuis: quod primùm vniuersè, tum sigillatim expensis duabus illis manducationis viribus moralibus, satisfactiua & impetratoria, monstratum eo.

36. In primis igitur nihil hîc feritur aut metitur aduersariis, quos vidimus agere de opere operato sacramenti Eucharistiæ; quod autem hîc adducitur, est opus operantis. Saltat autem extra chorum, qui in causa operis operati, profert opus operantis, quæ sunt distinctissima, & causis ac proprietatibus seiunctissima.

Inanitas euasionum propositarum, concluditur.

42. Omnia igitur effugia quæ captabantur aduersùs rationes a nobis propositas contra communionem pro defunctis, sufficienter videntur præclusa: securéque concludere posse videmur, meram hallucinationem & abusionem fuisse, qua aduersarij communionem pro mortuis, tanquam præsentissimum eorum subsidium celebrarunt, rati eam ex opere operato defunctis prodesse: Vt vt nunc aliqui, eam hallucinationem nitantur tegere, interuentu excusationum quas proximè proposuimus, & discussimus.

Ad probationes contrarij placiti, initio adductas. Scholastici exponuntur.

41. Sic confirmata veritate, veniendum est ad ea dissoluenda quæ initio proposita sunt pro contraria abusione, ducto principio à firmamentis ex autoritate. Adducebatur ergo in primis Gerso, cuius autoritas tametsi non est ineluctabilis, nec possit negari quin interdum eius doctrina næuis aliquibus scateat: (asperiùs etiam in eam loquitur Victoria relect. 4. propos. 1. & 5.) tamen hac in parte, nihil continet non verum. Commendat enim duntaxat preces fidelium pro defunctis præsertim sub tempus communionis, cùm homo maximè feruet. At preces, siue proximè antecedant, aut subsequantur communionem, siue ei comitentur; non sunt communio. Et quidem preces illas iuuare defunctos, extra dubium est: quia sic Christus videtur esse precanti pro ramo oleagineo quo misericordia commemorari Regibus apud mortales solet, cum post exacerbationem placandi suscipiuntur, vt piè admodum differit sanctus Chrysostomus homil. 3. contra Anomæos, & orat. de sancto Philogonio. Eadémque est vox cæterorum Patrum quos produco in opere cui titulus. *Iusta & inferiæ piis manibus.* At communionem, id est, Eucharistiæ perceptionem precibus illis præuiam, aut subiunctam, vel concomitantem, quatenus sacramentum est nobis admotum, accommodatum esse leuandis defunctis subsidium, Gersoni ne per somnium quidem, in mentem venit; de quo prouoco ad prudentem lectorem, qui vel perfunctoriè adductam ex eo Epistolam legerit.

Ioannes Nider qui postea proferebatur, apertè à me est. Disertè enim capite illo 9. *litera E*, allegatis S. Thoma atque Durando in 4. d. 12. & in 3. præceptum c. 12. *litera K* adducto S. Thoma, Eucharistiam ait vel considerari vt sacramentum, vel vt sacrificiũ. Priore modo, soli recipienti proficere docet. Posteriore autem, & viuis & defunctis pro eorum diuersa dispositione & capacitate. Verba autem quæ ex Scoto paulò ante protulerat, admittens perceptionem Eucharistiæ super omnia valere defunctis, non pertinent ad Eucharistiæ perceptionem, provt est merus vsus sacramenti Eucharistiæ iam confecti: sed ad actionem qua Christus viua victima in altari immolatur. Sunt enim & iam olim fuerunt variæ sententiæ de actione in qua situm est substantialiter sacrificium Christianum incruentum: id est, de actione quæ est vera & præcisa Christi sacrificatio in nostro altari. Et nonnulli quidem partim in consecratione, partim idque magis, in vocali oblatione subsequente, verbis illis comprehensa, *offerimus præclaræ maiestati tuæ*, sitam esse voluerunt rationem sacrificij incruenti, vt Echius lib. 3. de Missa c. 9 Henricus 8. in assertione sacramenti Eucharistiæ, & in eiusdem assertionis defensione, Roffensis. Alij sacrificationem incruentam non in prædictis duntaxat actionibus collocarunt; sed etiam maximè in communione, & consumptione oblatorum. Sic Soto in 4. d. 13. q. 2. & Bellarminus lib. 1. de Missa cap. vltimo. Non defuit qui in absolutam sacrificationis incruentæ rationem, etiam hostiæ fractionem ac tinctionem exposceret. Ita Canus 12. de locis cap. 12. Tandem alij actionem sacrificij incruenti constitutiuam, agnouerunt esse solam consecrationem geminam quod perspicuè tradit S. Thomas 3. p. q. 80. art. 1. ad 3. & 1. 2. q. 83. artic. 4. Suares t. 3. 3. p. d. 75. s. 4. Alanus l. de Missa cap. 15. & alij quos hi proferunt, nósque suo loco recensemus.

44. Cùm ergo tot sint & iam olim fuerint de incruenta sacrificatione sententiæ; noluit Scotus, eive subscribens Nider, pronunciare extra locum, quænam earum vera esset, atque adeò quæ actio Sacerdotis vt ministri publici haberet rationem oblationis, siue immolationis Christi, hostiæ puræ ac immaculatæ: sed quæcunque tandem sit ea sacerdotis actio, cui competit esse talem Christi oblationem siue sacrificationem, eam Scotus annuente Nidero, ait esse præcipuum defunctorum subsidium & vere ait. Vnde si vera esset sententia quæ asserit perceptionem Eucharistiæ per Sacerdotem, (de tali quippe perceptione agunt Scotus Nider, non de ea quæ fit extra sacrificium,) esse veram sacrificationem; admittunt prædicti autores, dicendum consequenter fore, nullum esse vtilius mortuis subsidium quàm sit ea perceptio. Verùm tunc in eandem perceptionem Eucharistiæ concurrerent duo, diligentissimè secernenda: Nempe immolatio siue sacrificatio incruenta, & vsus Sacramenti Eucharistiæ per sacerdotem. Tametsi autem vsus ille, provt esset merè vsus sacramenti, nihilo plus prodesset defunctis quàm cùm laicus communicat & vtitur sacramento; tamen in ratione immolationis, prodesset defunctis supra quæcunque alia Christiana pro eis subsidia.

Cæterum iuxta veram sententiam de actione sacerdotis qua sacrificium constituitur, cessat omnis ambiguitas. Neque enim Christiana sacrificatio incruenta, consistit in consumptione vel vsu sacramenti Eucharistiæ per sacerdotem, sed in gemina consecratione, qua Christus gladio verbi Dei statuitur in statu separationis animæ à corpore, quantum est ex vi verborum, ita vt Nyssenus orat. 1. de resurr. appellet consecrationem à Christo factam in cœna vltima, anteoccupationem violentæ mortis à Pilato postea illatæ: quibus similia habet

Hesychius lib. 2. in Leuit. cap. 8. & S.Leo serm. 7. de passion. Iuxta hanc igitur sententiam fusiùs confirmatam tractando Christi sacerdotium, tollitur ambiguitas illa quæ allectaretur sententiam collocantem substantiam incruenti sacrificij in consumptione sacramenti Eucharistiæ per Sacerdotem; dispellitúrque caligo, quæ ex prætermissa diiudicatione illius sententiæ offusa videbatur dictis Scoti & Nideri: quasi amplexati essent doctrinam de communione extra sacrificium defunctis vtili, quod illis in mentem non venit, & conceptis verbis à Nidero reiicitur, vt notaui.

45. Diui Thomæ autoritas, (de qua postea,) perperam obtenditur abusioni quam impugnamus. Nam præterquàm quod disertè ac perspicuè pluribus locis ex eo supra notatis, negat Eucharistiæ sacramenti perceptionem, prodesse defunctis ex opere operato, in illa ipsa solutione ad tertium quæ inter argumentandum pro contrario placito est adducta, nihil reuera habet, veritati aut traditæ illis aliis locis doctrinæ repugnans. Illud ergo tertium argumentum, debet sumi vt seiunctum primo ac secundo argumento. quibus probatum fuerat mortuos subleuari per altaris sacrificium. Diuus itaque Thomas pro more argumentando primùm contra se, probat non tantùm Eucharistiam, (vtique prout tantùm est sacrificium,) sed alia quoque Sacramenta, videri idonea ad subleuandos defunctos, cum Eucharistia id possit. Respondet autem disparitatem esse, penes vnum quod monuerat attendendum esse in subsidiis defunctorum; nempe habitudinem cum communione mutua & charitate: quæ est optima ratio cur Eucharistia sub aliqua ratione, nempe sub ratione sacrificij sit à Deo addicta iuuandis defunctis, quamuis id non habeat sub omni ratione sub qua est signum vnionis. Non enim id habet spectata præcise sub ratione sacramenti, quamuis etiam sub ea ratione dicat habitudinem ad mutuam inter nos charitatem, quam & significat & procreat, vt rectè assumptum est inter argumentandum; & multis illustrat VValterus Cœna 3. c. 55. Ipsum *communionis* nomen, id aperte fert, vt pulchrè notauit Damasc. 4. fid. c. 14. *sub finem*, post S.Dionysium c. 3. Hierar. Eccl. *initio*. tametsi Isidor. Pelus. l. 1. epist. 228. nomen *communionis*, ad nostram cum Deo coniunctionem, per hoc maximè sacramentum conciliatam, censuit pertinere.

46. Locus deinde ex Nicolao Cabasila allegatus, parum momenti habet. Et idem statuendum est de loco adducto ex Hieremia Constantinopolitano, qui hac in parte non est censendus autor diuersus à Cabasila; cùm duntaxat istum exscripserit, vt benè monuit Soculouius in Notis ad caput illud 54. Itaque vna & eadem responsione, satisfieri vtrique poterit. Aio ergo, Cabasilæ locum quem Hieremias exscripsit, parui momenti esse censendum. In primis quia is fuit Cabasilas, cui nihilo plus deferendum ex necessitate sit, quàm rationibus ab eo prolatis extorqueatur. Fuit enim Schismaticus, vel etiam hæreticus, cùm quoad Spiritus sancti processionem à solo Patre, tum quoad alios articulos in quibus Græci obstinatè à Romana Ecclesia dissident. Eóque ipso opere de quo agitur, cap 29. & 30. turpiter impegit circa consecrationis efficaciam, & transubstantiationem vi verborum solius Christi: quod Heruetus interpres, in præuia ad Lectorem admonitione notauit, & copiosè confutauit Petrus Arcudius lib. 3. de concordia Occidentalis & Orientalis Ecclesiæ circa sacramenta cap. 28. addens eiusdem operis lib. 2. cap. 21. fœdè item hallucinatum Cabasilam circa Confirmationis iterabilitatem, & vim characteris in Baptismo impressi, aliáque de quibus ibi illum insimulat. Itaque in hac quoque causa, non Cabasilæ autoritas attendenda est, sed eius argumentatio, quæ tametsi esset efficacissima, nihil tamen nos remoraretur in præsenti negotio, quippe nullo modo ad illud pertinens. Neque enim contendit Cabasilas, Eucharistiæ pro defuncto perceptionem per superstitem, prodesse defuncto ex opere operato, quod est punctum cui diiudicando insistimus: sed asserit, ipsum per se defunctum, participare sanctificationem ex corpore & sanguine Domini; non quidem interuentu substantialis manducationis, quæ non peragitur nisi in corpore, & per corpus; sed inuisibili & arcana participatione, quam Deus nouit. Hoc vides ad rem nostram non facere, nec negotium communionis pro mortuis quod discutimus, promouere; possétque hîc à nobis tacitum præteriri, cùm ad institutum non referat.

Age tamen, vt appareat quàm nostra sententia, vt autoritate, sic argumentis à Cabasila in scopum quem habuit propositum intortis, minimè grauetur; consideremus quàm solidè illam per defunctos sanctificationem, à participato arcanum in modum quem Deus nouit, corpore & sanguine Domini, stabiliat atque confirmet. Inde enim liquebit, ne per proportionem quidem, argumentationes Cabasilæ aptari posse ad muniendum abusum quem excogitamus; communionis scilicet superstitum pro mortuis, tanquam eis proficuæ vi sacramenti, siue ex opere operato. Argumentatur ergo Cabasilas, vt probet arcanum illum suum modum sanctificationis defunctorum, ex immediata, sed inuisibili & non substantiali participatione Eucharistiæ per ipsosmet defunctos; supponens ante omnia, sanctificationem per sacramentum, non obtingere ex eo quod ore sumantur sancta, & Christus visibilibus speciebus obtectus comedatur atque bibatur. Quàm multi enim ad eum modum accipientes Christum, non sanctificantur, quin potius inquinantur magis, & iudicium sibi manducant & bibunt, corpus Domini non diiudicantes? Causæ igitur sanctificationis per sacramentum, indice Cabasila sunt, quas his eius verbis ex cap. 42. appendo. *Animæ purgatio, in Deum dilectio, fides, desiderium mysterij, alacritas ad participationem, feruens appetitio, sitientes currere. Hæc sunt quæ hanc sanctificationem attrahunt*, subdit mox Cabasilas. *Sed hæc omnia non sunt corporalia, sed dependent à sola anima. Nihil ergo prohibet, etiam animas hæc posse mortuorum, sicut & viuorum. Si ergo animæ quidem ad suscipiendum mysterium sunt paratæ & promptæ; is autem in cuius est potestate sanctificare, & perficere, vult semper sanctificare, & seipsum semper impertiri desiderat; quid est prohibiturum hanc participationem? Nihil omnino.* Quod si hinc inferas sequi, posse viuos frui sanctificatione per sacramentum, absque substantiali perceptione corporis Christi in stomachum, per manducationem demissi; Respondet Cabasilas eodem cap 42. negandam esse consequentiam, si suppetat reipsa facultas sumendi specialiter abditum intra species corpus Christi. Tunc enim vt sanctificatio possit per sacramentum obuenire, adhibenda est sumptio realis. Si tamen desit facultas vsurpandi substantialiter Christum per os corporis, (vt sanè deest defunctis, & nonnullis eremi accolis ab omnium mortalium consortio & vsu sacramentorum remotissimis, qui proinde non nisi spiritualiter

commu

communicant, sicut defunctorum animæ;) tunc confertur per sacramentum sanctificatio, absque reali susceptione sacramenti, & intra illud ostreum abditæ margaritæ corporis Domini, vt scitissimè dixit Anastasius Sinaïta orat. in nonam Dominicam, apud Damascenum orat. 3. de Imag. Quia ergo non stat per defunctos, quominùs Christi corpore substantialiter per os corporis hausto fruantur, meritò eius sanctificatione non excluduntur. Et sanè si Deus homini corpus corruptibile gestanti, concessit vt incorruptibile Christi corpus participaret, & inde sanctificaretur quanto magis censendus erit voluisse, vt anima purè immortalis & corpore soluta, magisque in dies nitens & apta ad huius beneficij vsuram, vt monstrat cap. 45. participaret suo modo corpori & sanguini Domini, indéque hauriret sanctificationem? Collegi fideliter quicquid alicuius succi occurrit in vniuersa Cabasilæ disputatione, pro sua illa arcana Eucharistiæ participatione per defunctos, inde haurientes sanctificationem.

Ex hoc porrò eius breuiculo apparet, nihil ex ea, ne per analogiam quidem, accommodari & transferri posse ad viuentium communionem mortuis vtilem ex opere operato, & vi sacramenti. Ipsa verò Cabasilæ disputatio planè inanis est, nec fermenti reprobi admistione libera. In primisque supponit, sacramenta sanctificare non sumentes: quod falsum est, nec rectè à Cabasila confirmatur ex spirituali tantùm communione Anachoretarum. Neque enim verum est, eam communionem prodesse ex opere operato, & vi sacramenti; cùm tantùm prosit ratione operis operantis; siue desiderij quod eliciunt qui communicare vellent, nec possunt. At sanctificatio ex opere operantis, non cadit in defunctos: quia quod ad illos attinet, venit nox in qua nemo potest operari. Sanctificationem ergo ex opere operato per sacramentum Eucharistiæ, Christus alligauit substantiali perceptioni corporis sui, cuius defuncti non sunt capaces. Supponit deinde Cabasilas defunctos posse sanctitatem suam augere, quod item falsum est. Nam ex quo animæ transgressæ sunt limitem viæ, nullum vltra crementum sanctificationis, siue per sacramenta, siue aliter possunt suscipere. Nec iuuat quod hæc dicantur fieri arcano modo. Non enim effutienda sunt paradoxa, quæ cum exponi & componi cum sacra doctrina nequiuerint, velis stabilire per arcanos & soli Deo peruios modos. Vt optimè contra Monophytas quosdam, arcanam Deitatis & humanitatis identitatem, salua formali & reali vtriusque naturæ distinctione inuehentes, disputat Theodoretus Opusc. 10. & 12. ac 19. ex 20. perperam tributis sancto Athanasio, & nos aut indiligenter lib. 1. de Christo sect. 2. cap. 6. Sunt qui simili arcano modo, possibilem Deo omnium contradictoriorum consociationem tueantur, & eo nomine affectent audire hypermæstici, quæ mihi occulta (quod volunt,) Philosophia & aperta deliratio videtur.

Nihil apud Patres, pro Aduersariis.

47. Quod sanctus Augustinus (qui postea in contrarium est adductus,) de matre sua sancta Monica, ad loca in quibus fideles tumulabantur communicante, scriptis prodidit; non est ad rem. Neque enim ibi agitur de communione pro mortuis, sed de communione ad sepulchra sanctorum Martyrum in eorum honorem: quatenus ea perceptio sacramenti, prout est actus noster à religionis virtute profectus, potest in sanctorum Martyrum cultum cedere, ex destinatione operantis. Idcircò etiam specialiter captari potuit vsus Eucharistiæ eo in loco, vt maiori cum sensu & fructu pietatis vsurparetur, ob præsentiam sanctorum corporum, quæ imitatione passionis Dominicæ per Eucharistiæ sacrificium exhibitæ, (vt ibi ait sanctus Augustinus,) fuerant immolata. Accedit quod ad eum modum communicans B. Monica, videri potuit optimè attestata ei præclarissimo Eucharistiæ effectui quem prodidit sanctus Cyprianus epist. 54. nimirum roborandi martyres ad agonem illum durissimum; qui Eucharistiæ eximius effectus à grauissimis Patribus agnitus est: ita vt censuerit sanctus Cyprianus, ineptum esse ad martyrium qui per Eucharistiæ sumptionem non præmunitur ad prælium; quia *mens deficit, quam non recepta Eucharistia erigit & accendit*. S. item Augustinus tract. 27. in Ioannem *ad finem*, immotam S. Laurentij in viuicomburio constantiam, reuocat ad vsum Eucharistiæ: indidémque deriuatam tantam sancti Vincentij in acerbissimis cruciatibus fortitudinem, obseruat serm. 13. de Sanctis.

48. Eò igitur dirigebatur à sancta Monica, communio ad tumulos sanctorum Martyrum: non autem ad subleuationem defunctorum ibidem tumulatorum. Vt enim hoc Mediolani factum concedam; vbi hæc sanctæ Monicæ communio peracta est; (quamuis aliis plerisque locis, ne Reges quidem intra sacra Martyrum corporibus loca tumularentur, vt notaui in opere de Martyr. p. 4. c. 6. n. 7.) annuámque verum esse, fideles in ea ciuitate & alicubi apud alios, tumulari solitos intra ædem sacram in qua iacebant Martyrum pignora, suadet epitaphium sancti Satyri conscriptum à sancto Ambrosio, qui testatur se condidisse fratris corpus ad læuam sancti Martyris, vt sacri sanguinis humor, finitimas penetrans exuuias, eas ablueret; similiáque leguntur apud sanctum Paolinum carm. de obitu Celsi infantis de filiolo ab ipso sancto Paulino patre condi iusso intra basilicam sanctorum Martyrum Complutensium. Quamuis igitur Mediolani, & alibi quibusdam saltem locis, verum sit fideles sepulturam nactos esse intra sacras ædes in quibus sanctorum Martyrum corpora iacebant; Tamen S. Monica in illis ædibus communicans, non spectauit subleuationem defunctorum per suam communionem, sed maiorem suæ pietatis inter communicandum excitationem ex præsentia sanctorum Martyrum, itémque religiosum eorum cultum ex pia sacrorum mysteriorum vsurpatione inibi facta.

49. Et eodem referebantur epulæ in eundem locum illatæ à S. Monica. Nam cùm dapes super fidelium sepulturam inferebantur ad eorum subleuationem, non participabantur ab inferentibus, sed cedebant in vsum pauperum ac sacrorum Ministrorum, qua de re plenè, tractando legitima & illegitima defunctorum subsidia, in opere cui titulus, *Iusta & inferiæ piis Manibus*. Epulæ igitur à S. Monica illatæ, quibus eam sobriè participasse scribit S. Augustinus, spectabant cultum Sanctorum, & religiosam hilaritatem vescentium, ex prisco vsu primùm à Patribus inducto ad abolendas sacrilegas Gentilium epulas in honorem Deorum, & mulcendam rudem plebem tunc primùm Christo aggregatam, concessione diuina epulandi in honorem Sanctorum, vt habetur ex sancto Paulino Natali 9. sancti Felicis, ac Nysseno in vita Thaumaturgi, & aliis quos protuli in opere de Martyr. p. 4. cap. 6 num. 14.

num. 14. Nec panca etiam in eam rem Gretſerus l.3. defuncto Chriſtiano c 5 Nihil ergo epulæ illæ, eiſque præmiſſa à S. Monica communio, ad ſublenationem defunctorum.

Locus crediti Athanaſij, facillimè expeditur. Non enim ſi dixit, ſynaxes pro defunctis ſuſcipi, ſenſus eſt, perceptam eſſe pro eis communionem extra ſacrificium; quia quamuis apud pleroſque, *accedere ad ſacram ſynaxim*, ſit accedere ad diuinum epulum, & participare diuinam eſcam, vt fiebat in ſynaxibus Chriſtianorum poſt ſacrificium, vnde iuxta multos orta extenſio, vocis *ſynaxis* ad communionem; tamen ex ſua notione, vox *ſynaxis* ſonat conuentum & adunationem in cætum; qualis adunatio fiebat à Chriſtianis ad orandum pro defunctis, & ad ſacrificandum pro eis, quo vtroque modo iuuabantur, etiamſi non præciſè per communionem vt malè affingebatur credito Athanaſio, quem ex S. Ephrem profeciſſe, atque adeò alium eſſe à Magno Athanaſio, inſinuat ſimilitudo vini & vineæ florentis adhibita à ſancto Ephrem, cumulata etiam duarum ceparum ſimilitudine, vt videre eſt in eius Teſtamento.

50. Petrus Venerabilis qui poſtea ſubiungebatur, cùm dixit Cluniacenſes iuſſu S. Hugonis iuuiſſe animam defuncti, Sacramentis; per *Sacramenta*, manifeſtè intelligit ſacrificium Miſſæ. Ibidem enim referens mandatum ſancti Hugonis, quo edixit animam illam quæ apparuerat, & ſe iuuari experierat, ſubleuari adhibitis remediis quæ rogauerat ſibi ſuppeditari; addit ea remedia fuiſſe eleemoſynas, & ſacrificium incruentum; nec meminit communionis extra ſacrificium. Itaque quod eodem loco habet, animam illam petiiſſe iuuari Sacramentis, & iiſdem adiutam fuiſſe iubente ſancto Hugone, accipiendum eſt de nomine *Sacramentorum* iuxta antiquum morem vſurpato. Quia enim ad ſacrificium duplex exigitur conſecratio, & qualibet conſecratione vnum numero ſacramentum efficitur, materialiter diſtinctum ab eo quod alteri conſecrationi reſpondet, ſalua formali & ſpecifica vnitate, ducenda ex analogia ad integram & plenam refectionem corpoream eſculenta & poculenta comprehendentem; propterea non rarò apud antiquos, ſacrificium incruentum vocatur nomine *Sacramentorum*, vt manifeſtum eſt ex opere ſancti Ambroſij de ſacrificio Miſſæ, cui titulum fecit *de Sacramentis*. Similitérque librum ſancti Gregorij de ritu Miſſæ & orationibus ſuper ſacrificium recitandis, antiqui Codices inſcribunt *librum Sacramentorum* eóque nomine allegatur in Micrologo cap. 60. Alij *Sacramentarium* inſcribunt, ſed corruptè. extat item liber *Sacramentorum*, Grimoldi Abbatis, & liber *Sacramentorum* autore Alcuino, eiuſdem omnes argumenti: hoc eſt de Miſſæ ſacrificio, & tamen inſcripti de Sacramentis. Idem aptè fert quod c. *Sabbatho* de conſen. d. 1. ex innuente 1. epiſtola ad Decennium dicitur. traditionem Eccleſiæ habere, vt feria 6. in Paraſceue, & Sabatho ſequenti, *Sacramenta penitùs non celebrentur*. Id eſt ne fiat ſacrificium corporis & ſanguinis Domini. Quod aliqui minùs aduertentes, extenderunt ad communionem laicam exiſtimantes prohiberi duobus illis diebus etiam communionem, quod tamen eſt falſum, & contra vſum piorum multorum ac peritorum. Itaque cap. *Sabathum* agi de ſolo ſacrificio certum eſt, & benè illuſtratur a Scottia l.2. de Miſſa c. 5. num. 9. Et ita intelligitur quod dixit Petrus Venerabilis de adiumento demortui per Sacramenta, hoc eſt per ſacrificium Miſſæ. Eſtque id ſacrificij Chriſtiani apud veteres nomen adiungendum ad ea quæ latè cumularunt Pamelius ad epiſtol. 63. S. Cypriani num. 49. & ad librum Tertulliani de cultu fœmin. cap. 1. VValterus cœna 3. c. 45. Socolouius ad cap. 13. cenſuræ Hieremiæ Conſtantinopolitani, Sanctęſius in præfatione ad Græcorum Liturgias cap. 5. Matthæus Galenus cap. 1. de ſacrificio. Græci eodem ſenſu vocant Miſſam, *myſteria*, vel cum addito *tremenda myſteria*. Imo apud Chryſoſtomum homil. 18. in 2. Cor. & l. 3. de ſacerd. dicuntur *horrendiſſima myſteria*, & *omnium maximè horrenda, verendáque*. Quare quod animam defuncti ſacramentis Cluniacenſium adiutam dixit Petrus Venerabilis, non eſt accipiendum de adiumento per vſum ſacramenti Euchariſtiæ, ſed per celebrationem ſacrificij Miſſæ. Nec plura de argumentis pro ſententia contraria, petitis ab autoritate Doctorum & Patrum.

Ad diuina viſa, & facta, dictáve Sanctorum.

51. Argumentum ex viſis diuinis, ac reuelationibus, quibus ſancti aliqui & ſanctæ accepiſſe feruntur, communionem viuorum, Euchariſtiæ in eum finem participantium, defunctis prodeſſe; facilè eliderer Sibyllanus, qui deſcripto latè Henrico de Aſſia, valdè eleuat fidem huiuſmodi reuelationum, ſexui molliori exhibitarum, vt apud ipſum Sibyllanum videre eſt in opere peregrinarum quæſtionum decade 1. cap. 8. q. 6. nec multo aliter Franciſcus Picus l. 9. de prænotione cap. 2. & Canus l. 11. de locis cap. 6. qui ex pugna inter reuelationes ex quibuſdam piis mulieribus circa Deiparæ conceptionem iactatas, argumentatur. Mihi ſalua reuerentia quæ perſonis cum Deo familiariſſimè agentibus debetur maxima, dicendum videtur; ex iis quæ in libris huiuſmodi reuelationum produntur, non peti argumentum certum vel ineluctabile ad aliquid ſtabiliendum: præſertim ſi vrgens ratio, vel Doctorum autoritas, ſit in contrarium. Addit Caietanus t. 1. opuſc. tract. 23. q. 2. ad 2. quæ multo magis huiuſmodi argumentationes ex illis reuelationibus ductas infirment. Nec negari poteſt, perſonas ſacris viſis & reuelationibus aſſuetas, ea interdum habere pro diuinis viſis & reuelationibus, quæ tenera à Deo non didicerunt, ſed ex proprio ingenio ſunt commentæ. *Sciendum*, (inquit S. Gregorius homil. 1. in Ezech.) *quod aliquando Prophetæ ſancti, dum conſuluntur, ex magno vſu prophetandi, quædam ex ſuo ſpiritu proferunt, & ſe hæc ex Prophetiæ ſpiritu dicere ſuſpicantur.* Luculentum in eam rem eſt exemplum Nathani 2. Reg. 7. quod Diuus Gregorius non omiſit. Nam Dauidi, voluntatem ſuam de templo ædificando aperienti, reſpondit tanquam in ſpiritu Dei, placere Deo Regis conſilium: & tamen compertum poſtea eſt, Nathanum non eſt Dei ſpiritu oraculum Dauidi prompſiſſe, ſed humani aliquid paſſum, cogitationem ſuam à vero alienam, pro diuino reſponſo dediſſe.

52. Cùm igitur fortiſſimæ rationes ſuperiùs propoſitæ, & Doctorum in Dei Eccleſia omni exceptione maiorum teſtimoniis, conſtet communionem ſacram à fidelibus extra ſacrificium perceptam, nihil defunctis proficere ex opere operato; cogimur dicere, ſi quæ reuelationes habent, diuinitùs monſtratum eſſe piis aliquibus perſonis, præſertim è ſexu infirmiore, communionem vi ſua leuare defunctos, id non ex afflatu Spiritus ſancti, ſed ex ingenij humani negotiatione manaſſe. Id quod æquè

dicere

dicere cogimur, de nonnullis placitis circa animas Purgatorij, quæ eædem sanctæ quarum hîc autoritate grauamur, minùs consentaneè ad doctrinam Theologicam tradiderunt. Vt dico in tractatione de subleuatione defunctorum. Fortassis etiam per catachresim, aut vocum ampliationem vel laxationem, adiuncta communionis & perceptionis Eucharistiæ, vocarunt *communionem*. At adiuncta illa esse plerunque defunctis fructuosissima, extra controuersiam est

Ea etiam ratione dilui potest, quod obiiciebatur ex factis dictisve Sanctorum, qui aliquando leguntur communicasse pro defunctis, talémve communionis finem probasse, quod præter adductos inter argumentandum vix vlli fecerunt. Dissimulo veréne qui res gestas Sanctorum conscripserunt, ea locutionis seueritate adhibita aliquid in hoc genere ab illis factum expresserint, quo id ipsi sancti ore tenus prodiderant, vel in aduersaria & schedia retulerant, vnde concinnata sunt acta Sanctorum. Sanè Canus 11. de locis cap. 6. plerosque in hoc genere, indignè, ac vt ille etiam contendit malignè versatos, allatrauit atque momordit. Aliorum verò esto indicium, quàm procul absint ab ea indignitate in quam Canus genuinum infixit, qui hisce diebus, Sanctorum historias ea ratione conscribunt, vt quicquid verisimiliter excogitare possunt ab eis factum dictúmve, tanquam reipsa gestum ac dictum chartis committant Dum enim dilatant phylacteria & magnificant fimbrias narrationum; paucas inquam pagellas iam olim syncerè ac simpliciter conscriptas, satagunt diffundere in iustum volumen, rhetoricari coguntur non historicos agere, & ea sanctis affingere quasi ab eis verè facta dictáve, quæ non nisi mentis & facundiæ scriptorum partus sunt, nec reipsa ad sanctos attinent. Is tractandi modus innoxius haberi potest inter declamandum, vt notat Guerricus Abbas serm. 2. de Assumpt. in Historico autem, præsertim sacro, non est ferendus, tametsi à non nemine, hoc tempore adhibetur. Quid si ergo eiusmodi est, quod alicubi, quanquam infrequentissimè legitur; sanctos, vel sanctas quaspiam; communionem defunctis vsurpasse, eisve profuturam pronunciasse?

Prima aduersariorum ratio, ex Sacramenti & sacrificij proportione, exploditur.

53. Non sunt denique omittendæ rationes tres, quibus aduersarios sententiam suam firmare solitos, superiùs attigi. Prima ducitur ex æquiparatione sacramenti Eucharistiæ & sacrificij. Nam si sacrificium Missæ tantoperè fructuosum est defunctis ex opere operato, quidni etiam Sacramentum, quo idem Christus hostia viua fidelibus viuis & defunctis impensa continetur? Secunda petitur ex auctiore honore Sacramenti Eucharistiæ, ac Christi speciebus ex...iis obtecti. Erit enim hoc sacramentum venerabilius, si inter eius effectus hic numeretur. Nec est verisimile Christum qui sacram hoc suæ charitatis pignus tam multis modis prodesse viuentibus voluit, ab eius largitatis participatione arcuisse fideles vita functos, eadem nobiscum charitatis necessitudine coniunctissimos. Tertia demum ratio inde ab aduersariis promitur, quod sententia de fructu a mortuis communione, potens illicium contineat frequentandæ co...unionis Pro eo enim affectu, quo humanior quisque, fertur ad subleuationem eorum quos charos habuit, vel quo indiscriminatim afflictissimas animas iuuandi desiderio incenditur, potentissimè inducetur ad frequentem sacri panis participationem, non minore suo commodo, quàm defunctorum; quibus vt ipsa communio non prodesset, adiuncta tamen maximè proderunt.

54. Nulla harum rationum est reuera idonea. Sed prima quæ præsertim in fraudem egit aduersarios, merus est inscitiæ partus. Quanta enim est rerum sacrarum ignoratio sacrificium cum sacramento componere; & quod de vno dicitur, ad alterum transferre? Sanè quidem sacrificium incruentum fideles defunctos iuuare, dubitare Catholico non licet. Iuuare autem ex opere operato & infallibiliter, quicquid Canus 12. de locis cap. 13. ad 9. secus senserit, rectè affirmant Petrus Soto lect. 7. de Euchar. Vasques 3. part. d. 28. à num 29. Bellarminus l. 2. de Purgat. cap. 8. Matthæus Galenus libro de sacrificio cap. 16 sub finem. Sicque accipio quod ex variis Patribus tanquam traditionem Apostolicam testatissimam facit Pamelius Tomo 1. Liturg. Latin. seculo 1. à pag. 7 . de iuuandis fidelium defunctorum subleuatione per sacrificium. Imo non tantùm iuuari applicatione incruenti sacrificij fideles defunctos, quod Patres illi vt certum tradunt; sed etiam eo maximè subsidio iuuari, nullúmque mortuorum subsidium esse cum isto conferendum, rectè pronunciat Gabriel lect. 57. in Canon. & Tyræus l. de locis infestis cap. 8.. Nec dubitauit Democharès l. de Missæ sacrificio pro mortuis, pag mihi 6 . dissertè profiteri . Scholasticos Doctores vniuersos in 4. d. 45. vno ore contestari, defunctos potissimùm iuuari Missæ sacrificio in eorum bonum oblato, id quod Tridentina Synodus oraculo suo firmatum dedit sess. 25. decr. de Purgat. Plenè in hanc sententiam dissero, tractans legitima defunctorum subsidia.

55. Est igitur sacrificium incruentum, de grauissimorum Patrum sententia, Ipsiúsque Ecclesiæ indicio, potentissimum subsidium ad leuandos vita functos. Id verò cùm inaudissent aduersarij, nec satis introspexissent sacrificij & sacramenti di crimen, eo deuenere insulsitatis, vt dicerent perceptionem quoque Eucharistiæ præsentissimum esse defunctorum in Purgatorio laborantium adiumentum. At consideratum oportuerat, sacramentum esse medicinam & cibum, atque adeò non nisi immanenter egere, quia non prodest nisi applicetur; sola autem sumptione applicatur. Sacrificium verò est actio ex natura sua, publica; & Deo, non sacrificantibus tantùm, sed & aliis propitiando addicta: applicatur porrò per oblationem pro aliquo. Ac oblatio illa potest terminari ad non sumentem. Quod aliter dixit sanctus Bonauent. in 4. d. 45. d. b. 3. *circa literam*, sacramentum esse actum in personam, qui actus requirit personam actu existentem & præsentem. Sacrificium autem esse actum pro persona, qui etiam ad præteritos & futuros dirigi potest. vt probat ex cruento Christi sacrificio in ara crucis. Eruit indidem S. Bonauentura planè appositissimè ad rem præsentem, cur Eucharistia prove sacramentum nullo modo iuuet defunctos, sicut etiam cætera sacramenta sunt eis inutilia; Eucharistiæ autem sacrificium, sit illis subleuandis accommodatum. Hinc prima aduersariorum ratio satis supérque disiecta & contrita videri debet.

Reiicitur secunda ratio, ex ampliore Sacramenti venerabilitate

57 Secunda nihilo fortior est, Deus enim & venerabilitas sacramenti ex veris eius fructibus non ex fictitiis desumenda est. Non sanè parum honorifici erga Christum in Eucharistia abditum, fuere Patres omnes atque Doctores: quamuis nunquam Eucharistiæ sacramentum à vano hoc effectu, & fictitio per illud mortuorum leuamine celebrarint. Suppetunt innumera & solida decora, quibus hanc *omnium Sacramentorum consummationem*, (sic Eucharistiam de Magistri sui sanctissimi, siue Pauli, siue Hierothei sententia nominat S Dionysius cap. 3. Eccles. hierar.) exornare, & celebrare ad veritatem liceat. Fructus verò eius, tanti támque vberes & multi sunt, (contra quam blasphemabant Messaliani apud Theodoretum 4. hist cap. 11. neque vtilem neque damnosam Eucharistiæ sumptionem affirmantes,) vt vere Gabriel lect. 85. in Canon. pronunciauerit, neminem mortalium dignè & plenè euoluere tantam vbertatem fructuum posse. Guilielmus item Paris. tract. de sacram. Euchar. cap. 2. vim huius sacramenti esse *virtuosissimam*, (retineo barbaram, sed emphaticam vocem,) probat ex insignibus effectibus quos Deus per S. Ioannis Euangelistæ vestem, per baculum S. Petri, per ossa, capillos, & alia ex Sanctorum corporibus minutalia, per fimbriam vestimenti Christi præstare dignatus est. Addit virtutes inditas terrestribus animalibus, piscibus, gemmis, ligno vitæ. herbis variis, atque lapidibus; Tum concludit, si hæc ita sunt, & Dei sapientia tam eximiis viribus exornauit res prorsus à se abiunctas, *quomodo Verbum per quod omnia facta sunt, carnem suam quam pro salute animarum assumpsit, non omnibus virtutibus gloria sua congruentibus in parte illa, & animarum saluti expedientibus illustrauit? Propter hæc omnia & alia innumerabilia mirabilium ipsius, quorum nos aliqua metu prolixitatis transimus, alia verò nec nosse nec numerare sufficimus, merito dicimus, sentiendum esse amplissimè & magnificentissimè de virtuositate tanti támque venerandi sacramenti.*

In tanta numerositate fructuum eximiorum huius sacramenti, quid attinet illi ex fictitiis effectibus decora augere, & quasi non satis per se niteat, fucum illi ascititium appingere? Huiusmodi commenta decorum vertuntur in probra. Vt enim rectè censuit Cassianus l. 1. de Incarn. cap. 2. *non minoris erroris est, Domino* IESV *Christo impropria addere, quàm propria derogare. Quicquid enim de illo non ita dicitur vt est, etiam si honor videatur, iniuria est.* Pari insulsitate, benè multi hac ætate, quasi honor Reginæ iudicium non diligeret, vt monuit iam olim S. Bernardus epist. 174. dum B. Virginis gloriam friuolis & ementitis titulis diffundere & augere satagunt, quasi sanctuarium Dei inopia vel parcitate solidorum decorum laboraret, Deiparæ honorem pro quo improuidè sunt solliciti, reuera deterunt: se autem effusè ridendos propinant, qua de re plenè in Diptychis Marianis.

Ad rationem tertiam, vt maior sit Eucharistiæ frequentatio.

58. Vltima pro aduersariis ratio, sordet indignitate non ferenda. Quasi enim non habeamus plus satis illiciorum & incentiuorum ad frequentationem Eucharistiæ, adornatur pia fraus, & obiecta escâ falsi fructus inuitantur fideles ad crebram sacræ mensæ aditionem. Non eget Christiana pietas his commentis, nec admittit huiusmodi tectoria, synceritas & veritas. Semper Catholica Ecclesia, strophas etiam prætextu promouendæ pietatis, est detestata: & eos qui vel confictis miraculis vel excogitatis reuelationibus, piæ plebi imposuisse sunt deprehensi, malè multatos reiecit: non aliud magis sibi cordi esse, in Tridentina aliisque Synodis contestata, quàm vt Deo qui summa veritas est, ablegato omni falsæ pietatis fermento, in summa synceritate, puro ac velut azymo cultu seruiatur. Sunt in hanc rem iustissimæ querelæ Lodouici Viuis l. 5. de trad. discipl. & Melchioris Cani lib. 11. de locis c. 6. imo piorum & proborum omnium. Itaque facessant conficta pietatis erga Eucharistiam incentiua; & cùm libuerit ad frequentem communionem multos pellicere, solida ac synceta quæ suppetunt frequentationis illius inuitamenta proponantur. Vrgeatur tanti sacramenti ad eximios in nobis effectus, summa vtilitas. Prædicetur inde proueniens firmitas & roboratio charitatis. Celebretur retusio motuum concupiscentiæ, & restinctio originalis incendij, etiam in iuuenibus, vt à S. Bernardo ad suos agente factum serm. de cœna Dom. & à S. Cyrillo l. 4. in Ioan. cap. 17. necnon à Petro Damiani Opusc. 47. cap. 2. Non prætereatur suauitas plusquàm mellea, & pinguedo huius panis præbentis delicias regibus. Demùm explicetur in quo sensu defunctis fructuosa esse possit sacra communio.

Quàm alia proponant Patres, excitandis ad Eucharistiæ vsum fidelibus.

59 Quis verò apud Patres finis est encomiorum quæ huic Sacramento solidè sine falsitatis mixtura contexunt, dum satagunt pro fidelibus ad hunc cibum illiciendis? *Participa* (inquit S. Ephrem serm. de natura Dei curiosè non scrutanda) *immaculatum corpus & sanguinem Domini tui, fide plenissima, certus quod agnum ipsum integrè comedas. Ignis immortalis sunt mysteria Christi, caue ea temerè scruteris, ne in ipsorum participatione comburaris. Abraham Patriarcha cœlestibus Angelis terrenos cibos apposuit, illique eos comederunt. Ingens sanè miraculum est, cernere spiritus incorporeos, in terra carnium cibos manducantes. Sed hoc profectò omnem excedit admirationem, omnem mentem, omnémque sermonem, quod nobis fecit vnigenitus filius, Christus Saluator noster. Ignem quippe & spiritum manducandum atque bibendum præstitit nobis carne vestitis, corpus videlicet suum ac sanguinem.*

Nec minùs suauiter simul ac potenter Nyssenus homil. 8. in Ecclesiastem ad illud, *tempus amandi*, his præter cætera. *Alia sunt verò bona, quæ etiam ipsa sunt pulchra & honesta, & tales faciunt eos qui sunt participes. Quale enim est naturâ id quod participatur, in id etiam necesse est simul transmutetur id quod participat; vt benè olens fit os eius qui ore accepit aromata; & rursus malè olens, eius qui comedit allium, aut aliud aliquid quod est fœtidius. Quoniam ergo fœtida quidem est omnes sordes peccati, contrà autem virtus est bonus odor Christi, amandi autem habitudo naturaliter efficit contemperationem cum eo quod amatur; quod diligimus per amorem, per illud efficimur Christi bonus vel malus odor. Qui enim quod bonum est & honestum amauit, ipse quoque erit bonus & honestus, bonitate eius quod est in ipso, eum qui accepit in seipsum transmutante. Propterea nobis seipsum comedendum proponit is qui semper est, vt cum*

ipsum in nobis ipsis acceperimus, illud fiamus quod ille est. Dicit enim. Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. *Qui ergo hanc amat carnem, non est amicus suæ carnis; & qui in hunc sanguinem est effectus, munitus erit à sensibili sanguine. Caro enim Verbi, & sanguis qui est in hac carne, non vnam habet gratiam, sed est suauis iis qui gustant, & appetendus iis qui desiderant, & iis qui diligunt amabilis.*

60. Autor sermonis de cœna Domini apud Cyprianum, vbiuis facundus iuxta ac pius & doctus, in hoc argumento & inducendis potenter ad vitalem hunc cibum fidelibus proposito eius multiplici fructu & commodo, superior seipso videtur. Exiguum ex eo centonem paucis plagulis decerptis hinc inde, & adunatis, contexo. *Panis iste supersubstantialis, & calix solemni benedictione sacratus, ad totius hominis vitam salutémque proficit, simul medicamentum & holocaustum ad sanandas infirmitates, & purgandas iniquitates existens,* &c. *Panis iste non effigie, sed natura mutatus, omnipotentia Verbi factus est caro, & sicut in persona Christi humanitas videbatur, & latebat diuinitas; ita sacramento visibili ineffabiliter diuina se infundit essentia, vt esset religioni circa sacramenta deuotio. & ad veritatem cuius corpus & sanguis sacramenta sunt, syncerior pateret accessus, vsque ad participationem spiritus: non quod vsque ad consubstantialitatem Christi, sed vsque ad societatem germanissimam eius, hæc vnitas perueniret,* &c. *Nobis itaque pro quibus sanguis Christi oblatus est in cruce, & quos reconcilians Deo omnes excedens victimas hoc sacrificium singulare, ipse Christus pincerna porrexit hoc poculum, & docuit, vt non tantum exteriùs hoc sanguine liniremur, sed & interiùs aspersione omnipotenti, animâ muniremur; & penetrans omnia tanti medicamenti virtus, quicquid esset intus ibi dirum effugaret, & renouaret sanarétque quicquid morbi carni vel spiritui veteris vitæ alliniera corruptela,* &c. *Mansio nostra in ipso, est manducatio; & potus quasi quædam incorporatio, subiectis obsequiis, voluntatibus iunctis, affectibus vnitis. Esus igitur carnis huius, quadam auiditas est, & quoddam desiderium manendi in ipso; per quod sic imprimimus & eliquamus in nobis dulcedinem charitatis, vt hæreat palato nostro & visceribus sapor dilectionis infusus, penetrans & imbuens omnes animæ corporisque recessus,* &c. *Quàm præclarus est calix iste, quàm religiosa est huius potus ebrietas, per quam excedimus Deo, & quæ retrò sunt obliti, ad anteriora extendimur, non habentes sensum huius mundi; sed diuitiis purpurati delicias contemnentes. cruci hæremus, sanguinem sugimus, & intra ipsa Redemptoris nostri vulnera figimus linguam; quo interiùs exteriùsque rubricati, à sapientibus huius seculi iudicamur amentes,* &c. *Qui manducat ex hoc pane, vltra non esurit; qui bibit, vltra non sitit; quoniam mysterij huius sic sufficit gratia. sic reficit intelligentia, vt cuicunque tantæ rei innotuerit plenitudo, omnis consummationis fine inuento, Christi baiulus ipsum ferat in pectore, ipsum gerat in mente. & omni tempore habitatori suo, dicta & facta, iubilatione consona laudes resonent, & gratiarum actiones decantent. Hæc ebrietas, non accendit, sed extinguit peccatum: in hoc vino non est luxuria, nec mouetur ad ludum post hunc potum lascinia. Cum sopita obliuio cuncta carnis ludibria, mira sunt quæ sentit, magna quæ videt, inaudita quæ loquitur quem agnus iste Paschalis inhabitat, cuius animam meri huius fortitudo hilaritate inexplicabili lætificat & delectat,* &c. *Vident hæc Sacramenta pauperes spiritu & hoc vno contenti ferculo, omnes mundi huius delicias aspernantur: & possidentes Christum, aliquam huius mundi possidere supellectilem dedignantur. Esurientes & sitientes iustitiam, cùm saturati fuerint, vide quid agant, intellige quæ loquantur, quàm sancti odoris sit quicquid illa eructat plenitudo: verbum bonum mores compositos, affectus pudicos sensus pacificos, illa interior synceritas vbique diffundit, ita vt post oderamenta ista gratia huius compatricipes discurrant, & mutuis ad inuicem affectibus complectantur, & quibus vnus est panis, vnum est corpus, & omnium vnum cor & anima vna, vni Christo adhærens cætera omnia quasi fermentata respuens in vnius azymi synceritate lætatur,* &c. *Panis iste Angelorum, omne delectamentum habens, virtute mirifica, omnibus qui dignè & deuotè sumunt, secundùm suum desiderium sapit & ampliùs quàm manna illud eremi, implet & satiat edentium appetitus, & omnia carnalium saporum irritamenta, & omnium exuperat dulcedinum voluptates. Vide quomodò his qui Christi commemorant passionem, intra sacra officia quasi per quosdam canales de interioribus fontibus egrediantur torrentes, & super omnes delicias lachrymis nectareis anima delectetur: quantam suauitatem animæ inquirenti vbi sit Deus suus, suspiria contemplationis eliciant. Non illos imbres procellosæ tempestatis deponunt. Ros matutinus est cœlestibus stillans, & quasi vnctio spiritus, mentem deliniens. Gemitus illos pietas excitat, & inter diem & noctem, retro & ante se affectio intuens, inter data condonando se diuidens, gratias agit tam vberis beneficij largitori, & se sanatam, & sanctificatam agnoscens, fletibus se abluit, & lachrymis se baptizat,* &c. *Hanc Dei gratiam recolens qui de sacro calice bibit, ampliùs sitit, & ad Deum viuum erigens desiderium, ita singulari fame illo vno appetitu tenetur vt deinceps fellea peccatorum horreat pocula. & omnis sapor delectamentorum carnalium sit ei quasi rancidum: acetósque palatum acuta mordacitatis acetum. Ad hæc inter sacra mysteria, ad gratiarum actiones conuertitur, & inclinato capite munditia cordis adepta se intelligens consummatum, restitutus peccator sanctificatam Deo animam quasi depositum custoditum fideliter reddit, & deinceps cum Paulo gloriatur, & lætatur dicens, Viuo iam non ego, viuit verò in me Christus.*

61. Chrysostomus in ornando & celebrando augustissimo hoc mysterio, non modò frequens, sed penè perpetuus est. Verùm nihil attinet ex eo seligere flosculos non absque iniuria locorum prætermittendorum, cum diligens in paucis, planéque accuratus, & de huius mysterij gloria optimè meritus scriptor, Claudius Sanctesius in Syntagmate ad triginta capita diffuso, quod Græcorum Patrum Liturgiis & Collectaneis de Eucharistia attexuit, selectissima quæque de hoc sacramento à Chrysostomo variis locis tradita digesserit, tanto studio & felicitate, vt superuacuum videatur, vel plura ex Chrysostomo in hanc rem conquirere, vel alibi frui tam sedulæ apis laboribus. Quare adeatur Sanctesij defloratio; & præsto, nihil ad plenam & solidam tanti mysterij gloriam, desiderandum à prudente æstimatore.

Hæc & alia quæ apud Patres passim prostant Augustissimi sacramenti decora quisquis attenderit, non erit quod ad excitandam eius auiditatem, ad falsos titulos & ementitos effectus confugiat, inani spe proposita iuuandi defunctos ex eius perceptione, sicut iuuantur per incruentum sacrificium. Habebit enim plusquàm satis verorum & solidorum incentiuorum, quibus animæ palatum quantumlibet fastidiosum, ad diuini cibi cupiditatem excitet.

Solida defunctorum subsidia, spuriis ablegatis, amplectenda.

61. Cùm item subleuare fideles vita functos placuerit, ne nobis & illis falso hoc & inani subsidiu vsurpandu illudamus, sed veris mediis à Christo institutis adhibendis, debitam erga eos charitatem & commiserationem prodamus. Tale est super omnia sacrosanctum Missæ sacrificium, vt vidimus. Talis in suo genere ac ordine est oratiu, vt D. Chrysostumus homil. 21. in Acta, & homil. 41. in 1. ad Cor. & sæpè alibi confirmat. Qood fecisse Pammachium scribit sanctus Hieronymus, rigentur eleemosynarum balsamis, ossa & fauillæ fidelium vita functorum. Ne corporum afflictationibus parcatur, fructu satisfactorio quo abundant, in has egentes animas transfusu, exemplo Dauidis Abnerem lugentis 2. Reg. 3. & Hebræorum in Saülis demortui gratiam se se macerantium ac ieiunantium, vt 1. Reg. vltimò legimus. Septenarium eiu'modi solidorum subsidiorum hoc versiculo comprehensum,

Fle, pete ieiuna, vigila, da, redde, celebra.

multipliciter illustrat Cantipratanus l. 2. Apum cap. 53. num. 15. Et plenè quoque ac luculenter de iisdem idoneis piè defunctorum adiumentis Thyræus in opere de locis infestis a cap. 74. ad 82. Contulimus & nos symbolas nostras non indiligenter tractato eo argumento, in opere cui titulus, *Iusta & inferia piis Manibus*, aduersus nouitiam heteroclisim pietatis, qua asseritur, quamuis si quis suffragari defunctis velit, verè illis sit profuturus, vt fide sanctum est; præstare tamen, & ad perfectionem spectare; nolle suffragari, ne diuinæ iustitiæ leges temerentur, & leues culpas non curantium licentia foueatur, amoto fræno quo coerceri potuissent; nempe exsoluendarum integrè vsque ad nouissimum quadrantem pœnarum, illis labeculis ab vltore iustu reponendarum. Quàm imperfectus & nullus sit hic pru Dei iustitia & peccatorum coercitione zelus, euincitur multipliciter in prædictu opere, subnectitúrque series idoneorum subsidiorum, quibus ex magna perfectione & charitate iuuari possont fidelium defunctorum animæ. Ab illis idoneis subsidiis procul abest cùm communio, attento opere operato sacramenti, tùm alia pleraque falsa & vana ibidem discussa, de quibus iure, repetito principio, illa Innocentij III. vsurpabo.

Falsa sunt abiicienda remedia, quæ veris sunt periculis grauiora.

Et illud Augustini l. de mendacio c. 21. *Ad sempiternam salutem nullus ducendus est, opitulante mendacio.* Quod confirmat l. contra mendac. c. 1.

FINIS.



INDEX



INDEX
RERVM OMNIVM
QVÆ IN HOC OPERE
CONTINENTVR,

ORDINE ALPHABETICO DISPOSITVS.

A



B

Cosmo

D

E

F

G

H

P

Q

R

Realis

R. P. Theophili Raynaudi, Eucharist.

S

Ioanne,

T

V

FINIS.





